

די צוקונפט

נעגרינדעם אין 1892

אַ מאָנאַטליכער זשורנאַל פיר

וויסענשאפט, ריטעראטור און סאציאליום.

רעראַקטירט פון דעם מענעדושינג־עדיטאָר

= א. ש. זאַקם

מיט דער רעדאַקציאָנס־באָאָרד:

ל. כ. כודין, מ. טערמאן, דר. מ. לאנדא, צכיון, דרב אבי קאספע.

ארויםגעגעבען פון

דער צוקונפט פרעס־פערעריישאָן. 1911.

ניוריפרק

THE ZUKUNFT

A JEWISH MONTHLY MAGAZINE
PUBLISHED BY

ZUKUNFT PRESS FEDERATION

אינהאלמם-פערצייכנים

ציים - פראגען:

ים.	1
98	ראַס סאָציאל־פּאָליטישע לעבען — א. ש. זאקס
	רי אירישע וועלט — צביון
	פון מאָנאָט צו מאָנאָט –5. ב. בודין 52, 110, 170 , 231, 882, 408, 408, 525, 585, 656, 656, 656, 656,
	,659 ,596 ,534 ,474 ,417 ,356 ,296 ,296 ,236 ,175 ,57 . זעראַקציאָנעלע נאָטיצען — ז. 57, 175, 236 ,476 ,476 ,477
	גענאָםע פּאול זינגער געשטאָרבען
	רי 8טע קאָנפּערענץ פונ'ם "בונד" — פ. פֿיבמאן
	פאול זינגער — מ. ווינטשעווסקי
	פאול זינגער'ם לעבען און ווירקען — א. ש. זאקם
276	
	דער 11טער צוזאמענפאהר פונ'ם "ארבייטער רינג" —י. וויינטרויב
404	וער דוםער צוזאמענפאוור פונם "ארבייםער יינג —. וויינטרייב בראניםטישער דער 8טער צוזאמענפאור פון דער פראנצויזישער פעראייניגטער סאציאליסטישער
299	דער 8טער צוואמענפאָווו פון דעו פו אנצויוישעו פעו אייניגטעו טאציאליטטישעו פארטיי אין סט. עטיען — ח. ל. ראפּאָפּאָרט
359	
	די וואהלען אין עסטרייך — א. ש. זאקס
502	
552	the second of th
590	אויסלאנד — א. ש. זאקס
661	פואל לשפרשג און זיין פרוי לאורא
671	רָעמאָקראַטיע און בילדונג — יעקב מילך
	מפציפל־פפלימיק און מפציפל־וויסענשפפם:
11	רער אָנפאַנג פונ'ם סאָציאַליזם אין אמעריקא — יעקב מילך
66	עהרליך'ם ענטרעקונג – דר. אב. קאַספּע ברוליך'ם ענטרעקונג
	,82 דוויי וועלט־אנשויאונגען — דר. א. שפּייער
	רי בעדייטונג פון דער פּאַריזער קאָמונע פאר דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער
128	בעוועגונג — לעאַ דייטש
	רי רעוואלוציאן אין מעקסיקא – קארלא דע פאנארא
	רי פּצּליטישע לִצגע אין ענגלצנד — ל. ב. בודין
	מאלטוזיאניזמוס און נאטור־וויסענשאפט - א. ש. זאקס
	רער פּראַגרעסיווער אַנטיסעמיטיזמוס אין פּוילען – פּ. ליבמאן
	רי סאציאלע און פאליטישע אנשויאונגען פון טאָלסטאָי – מ. מיכאלעוויטש
	די פראבלעמען פון אַ וועלט־אנשויאונג — יוסף ניימאן
	רער ערשטער מאַי — אָלגין
260	ראַס בעפעלקערונגס־געזעץ ביי פלאַנצען, חיות און מענשען — א. ש. זאקס
285	רער אינטערנאַציאַנאַלער יום־טוב — לעאָ דייטש
	יעו אינטערונג פונ'ם תנ"ך — מ. אבראמאוויטש
	רער קריזים אין דעם ענגלישען טרייד־יוניאָניזמוס – ת. ראָטשטיין
	יער קוריים אין דעם ענגלישען פוריו יוריאָניופוט – וווי אָפטשטיין די ערוואַכונג פון כינא – א. ש. זאקם
507	,436, 382 אירישקייט — צביון אירישקייט — צביון רוסלאַנד $-$ א סוחר אירישע קאָאפּעראַציאָנען אין רוסלאַנד $-$ א סוחר אירישע קאָאפּעראַציאָנען אין רוסלאַנד $-$ א סוחר
100.	רי אירישע קאָאפעראַציאָנען אין רוסיאָנו — א טוווו
910	. אול. — אינטערנאַציאָנאַל צוגעלאָזען ווערען אַ אידישע סעקציע?
	קאמאוומקי
400	יהוה־אלהים — מ, ווינטשעווסקי
****	.ש. ש. אין פערשיערענע לענדער אין די עלטער־פערזיכערונג אין פערשיערענע לענדער אין ש. אין די עלטער־פערזיכערונג אין
-05/	,477

ים.	The state of the s
485	די רעליגיאן און דער קאמפּף פאר'ן לעבען — ל. לעווין
491	רעמענישען פון דער פראַנצויזישער רעפּובליק — ח. ל. ראַפּאַפּאָרט
559	האָם שוין דער "ארבייטער־רינג" דערגרייכט זיין העכסטע שטופע ? ליליפוט
599	א איריש־אַמעריקאַנישער סאָציאַליסטען־בונד — מ. ווינטשעווסקי
603	א אין ש שבעו קשני שעו באָנישילטטען בונו בי ווינטשעווטק באנדיטענפּאַליטיק — ק. קאוטסקי
623	דער יקרות — א. ש. זאקס
663	צענטראַלע, טעריטאָריעלע אָדער נאַציאָנאַלע געווערקשאַפטען-א.ש.זאַקס
700	ווענדעל פיליפס — א. שיפליאקאוו
	קריטיק, ביבליאָגראַפיע, אַלגעמיינע ליטערארישע אָבשאַצונגען.
1	טאלסטאי דער קינסטלער — אלגין
	רי אידישע ליטעראַטור — ש. עפּשטיין
	די שטרעמונגען אין דער אלגעמיינער ליטעראטור – דר. מ. לאנדא
	מענדעלי מוכר ספרים און אידיש — ש. ניגער
	ב. גאָרין — ב. גאָרין — דער אידישער טהעאַטער
	א לאנג־ערוואטעטעס בוך — בן־יקיר
148	דער מאָדערניזם אין דער ליטעראַטור — דר. מ. לאנדא
153	א נסיעה פון מענדעלי מוכר ספרים אין טונעיאדעווקע — שכנא עפשטיין
	.ח. − דר. חים מציאל־עקאָנאָמישע טיפּען אין דער נייער אידישער ליטעראַטור
366	,315 ,246 ,185 ד. הורוויץ
607	ענצטור־שילדערונג אין דער אירישער ליטעראטור יהואש 196, 196, 254,
292	קנום האמסון — "וויקטאָריא" — ש. ע.
293	קנום האמסון — "מיסטעריען" — ש. ע.
294	"שנעע" פון ס. פשיבישעווסקי — מ. ל.
295	מיניקעס פּסח־בלאט — א. ז.
352	לעאָניד אַנדרעיעוו "קעניג־הונגער" — ש. ע.
354	י. ראָלניק "אויפ׳ן זאַמדיגען וועג" — ש. ע.
389	יצחק ליבוש פּרץ — ב. גאָרין
414	אידיש־ווערטער־בוך פון דר. חיים ספּיוואַק און יהואש – א. ז.
442	וויסאריאן גריגאָריעוויטש ביעלינסקי — א. ש. זאַקס
705	,642,495 דער מאַהלער פונ'ם אַלטעגליכען לעבען - דר. מ. לאַנדא - דער מאַהלער פונ'ם אַלטעגליכען
545	געראַנקען איבער שיילאָק — יעקב מילך
648	,578 יואל ענטין — דאָס טהעאַטער יואל ענטין
	,630 שכנא עפּשטיין און מורגעניעוו אין אידיש — שכנא עפּשטיין
718	"ראָם נייע לאַנד" פון אברהם רייזין — א. ז.
,,10	
อา	: ערצעהלונגען און סקיצען דאָס אונבעקאַנטע — לעאָן קאָברין ראָס אונבעקאַנטע דאָס אַרין
	דער שווייגעריגער — אלא האנסאָן
	איינע פון פיעלע — אָלנין
	סינדער פון פּאָלֹק — ב. וולאַדעק
	דאָס בלומען־מיידעל — מ. מלמד
	דער פּראָטעסט — אברהם רייזען — דער פּראָטעסט
	חיים ווייסבערג — ב. באָטוויניק
401	שוועסטער עליזאבעטא — גאבריעל רייטער
452	ערצעהלונגען — אנטאָן טשעכאָוו אנטאָן טשעכאָוו
566	,511 יענטע סערדאַצקי – דאָמאַנען – יענטע סערדאַצקי
	רי געשיכטע פון אַן ארימער מיידעל — לעאָן קאָברין
637	דער העלד — מאיר בלינקין

ויים.	פאטוע :
9	פּאָעזיע: דער געפּאַלענער דעמב — מ. ווינטשעווסקי
20	האם – יהואש
162,85	שוויוועו הומעל און ערד - ה. דויוענבלאם
183	דער דערטרונקענער א. ס. פושקין
223	אַדָּ, קוש דיין געליעבטע א. ל. באראן
239	פריהלינג און פרייהייט – א. ליעסין
314	ווילדע רויוען — ה. רויוענבלאט
329	ליעדער — מ. לערמאָנטאָוו
270	ליעדער — היינריף היינע
338	ראם ליער פוג'ם לעבען — י. אַדלער
364	אין עולם התהו — מ. ווינטשעווסקי
388	א מעשה אהן א סוף — מיכל קאפלאן
	* * * י. ראלניק
	ביים ים – ב. שווארץ
	דער פאסטוד ה. רויזענבלאט
	ים־ליעדער — אברהם רייזען
	ליעדער - א. ס. פושקין
	ליעדער — י. ראלניק לייעדער הי. ראלניק
	אין דער מדבר וואָלט איך לויפען י. אַדלער
629	פערצווייפלונג – א. ל. וואלפסאן
641	קיינמאל נים מעהר — יואל סלאנים
655	* * * x. 5. caraj
670	רער פערלארענער גן־עדן — מ. ווינטשעווסקי
	: פערשיעדענעם
	בעו שיעו ענעם .
595	
	יהוה־אלהים — אן ערקלעהרונג — מ. ווינטשעווסקי
	יהוה־אלהים או ערקלעהרונג מ. ווינטשעווסקי או ערקלעהרונג בילדער פון דיעזען יאהר
: אַבראַמאָוויטִש — 60 ; פאול זינגער	יהוה־אלהום אַן ערקלעהרונג מ. ווינטשעווסקי מור־אלהום אַן ערקלעהרונג מי ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר פאלסטאו אוז פערשיעדענע יאַהרען פון זיין לעבען 3; ש. י:
: אַבראַמאָוויטִש — 60 ; פאול זינגער	יהוה־אלהים או ערקלעהרונג מ. ווינטשעווסקי או ערקלעהרונג בילדער פון דיעזען יאהר
: אַבראַמאָוויטש — 60; פאול זינגער פ'ן מוימען־בעם — 418. מערדאַצקי, יענמע, 511, 566.	יהוה־אלהום – אַן ערקלעהרונג – מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר בילדער פון דיעזען יאָהר פאַלסטאָי אין פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען – 3; ש. י. 118 – 118; דער ערשטער מאַי – 239; ביעלינסקי או 364, 119, 375, 304
: אַבראַמאָוויטש — 60; פּאול זינגער ופ'ן מוימען־בעם — 418. מערדאַצקי, יענמע, 511, 566 ענטין, יואל, 578, 648.	יהוה־אלהים – אַן ערקלעהרונג – מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר בילדער פון דיעזען יאָהר פאַלסטאָי אין פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען – 3; ש. י. דער ערשטער מאַי – 239; ביעלינסקי או 118 – 364, 375, 304, ווינטשעווסקי, מ. 9, 119, 364, 366, 551, 388, 366, 670, 599, 495, 460
פראַמאָוויטש — 60; פאול זינגער (פאול זינגער בין מוימען־בעם — 418. מערדאצקי, יענמע, 511, 566. ענטין, יואל, 578, 648. עפשטיין, שכנא, 41, 153, 292,	יהוה־אלהים –- אַן ערקלעהרונג – מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר בילדער פון דיעזען יאָהר מאַלסטאָו אין פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען – 3; ש. י. ז אַרער פאַי – 239; ביעלינסקי או 118 – 118; דער ערשטער מאַי – 289; ביעלינסקי או אבראַמאַוויטש, מ. 304, 375, 375, 400 (670, 570, 570) אַרנין, 1, 368, 153, 241, 136, 189, א. ש. 27, 89, 27.
פראַמאָוויטש — 60; פאול זינגער (אַבראַמאָוויטש — 60. פאול זינגער (אַבראַמאָוויטש — 418. סערדאַצקי, יענטע, 511, 566. ענטין, יואל, 578, 848. (648. 292, 293. 692, 630, 630, 630. 630.	יהוה־אלהים $-$ אַן ערקלעהרונג $-$ מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר בילדער פון דיעזען יאָהר מאָלסטאָי אין פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען $ 3$; ש. י. 3 $ 118$ $ 118$ $+$ 118 $+$ 118 $+$ 118 $+$ 118 $+$ 118 $+$ 118 $+$ 118 $+$ 118 $+$ 118 $+$ 118 $+$ 118 $+$ 118 $+$ 118 $+$ $+$ $+$ $+$ $+$ $+$ $+$ $+$ $+$ $+$
פאול זינגער (הפראַמאָוויטש — 60 פאול זינגער (אַבאַראַמאָוויטש — 418 (אַבאַר פּראַמאָן פּראַמאַרי, יענטע, 111, 566 (הערדאַצקי, יענטע, 153, 851, 852 (הערדאַצקי, ישכנא, 14, 153, 153 (הפראַ 153, 152 (הפראַ 153, 153 (הפראַ 153 (הפַ 153 (הפראַ 153 (הפראַ 153 (הפראַ 153 (הפראַ 153 (הפראַ 153 (הפַ	יהוה־אלהים –- אַן ערקלעהרונג – מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר בילדער פון דיעזען יאָהר פאָלסטאָו אין פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען – 3; ש. י. ז 118 – 118; דער ערשטער מאַי – 239; ביעלינסקי או אבראַמאַוויטש, מ. 304, 375, 375, 460 (670, 581, 581, 581, 581, 591, 597, 475, 593, 693, 693, 693, 693, 693, 693, 693, 6
פראַמאָוויטש — 60; פאול זינגער (אַבראַמאָוויטש — 60. פאול זינגער (אַבראַמאָוויטש — 418. סערדאַצקי, יענטע, 511, 566. ענטין, יואל, 578, 848. (648. 292, 293. 692, 630, 630, 630. 630.	יהוה־אלהום — אַן ערקלעהרונג — מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר פאלסטאָי אין פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען — 3; ש. י. ז בילדער פאן דיעזען יאָהרען פון זיין לעבען — 3; ש. י. ז בילדער שטער מאַי — 239; ביעלינסקי אוי (118 + 230 אַר 250, 670 אַר 241, 670 אַר 250, 670 אַר 250, 670 אַר 250, 670 אַר 250, 670, 747, 750 אַר באטוויניק, ב. 345, 663, 661, 623 אַר 250, 663, 661, 623 אַר 250, 663, 661, 623
פין מוימען־כעמ — 60; פאול זינגער. מערדאצקי, יענמע, 511, 566. 516. 648. 648. 648. 648. 648. 648. 659. 659. 659. 659. 659. 659. 659. 659	יהוה־אלהום – אַן ערקלעהרונג – מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר פיל בילדער פון דיעזען יאָהר פאלסטאָי אין פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען – 3; ש. י. ז 118 – 118; דער ערשטער מאַי – 239; ביעלינסקי אוי אַרער; י. 388, 135, 571, 304, מילי אַר פּרָל, י. 388, 135, 571, 576, 571, 578, 574, 578, 574, 578, 663, 661, 623 באסוויניק, ב 345, 574, 775, 584, 663, 661, 623 באראוא. כ 23, 150, 170, 170, 170, 170, 170, 170, 170, 17
פאר (אמאָוויטש – 60 (אול זינגער (אַבראַמאָוויטש – 418 (אַבראַמאָוויטש – 418 (אַבראַמאָר (אַבראַמאָר (אַבראַמאַר (אַבראַמאַר (אַבראַמאַר (אַבראַמאַר (אַבראַראַראַר (אַבראַראַראַראַר (אַבראַראַראַראַראַר (אַבראַראַראַראַראַראַר (אַבראַר (אַבראַר (אַבראַראַראַראַר (אַבראַר (אַבראַר (אַבראַר (אַבראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַראַראַר (אַבראַראַראַר (אַבראַראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַראַר (אַבראַראַר (אַבראַראַראַר (אַבראַראַראַראַראַראַר (אַבראַראַראַראַראַראַראַראַראַראַראַראַראַר	יהוה־אלהים – אַן ערקלעהרונג – מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר פון דיעזען יאַהר פון דיעזען יאַהר פון דיעזען אוויטשעווסקי, מ. 9, 117, 186, 186, 187, 186, 187, 187, 187, 187, 187, 187, 187, 187
פראמאוויטש — 60; פאול זינגער .418 — 90 פאול זינגער .418 — 90 פערדאצקי, יענטע, 566, 511 .566 .578 .578 .578 .578 .578 .578 .578 .578	יהוה־אלהום – אַן ערקלעהרונג – מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר פאַי – 118 (דער ערשטער מאַי – 239 (דער פון דער פאַר פאַר פאַר פאַר פאַר פאַר פאַר פאַ
פראַמאָוויטש — 60; פאול זינגער .418 — 160. פאול זינגער .418 — 160. פאול זינגער .566 .511 . פאול יונגער .566 .512 . פאול יונגער .566 .518 . פעטיו, יואל, 578 .585 .680 .692 .630 .585 .494 .430 . פושקיו, א. ס. 183 . 494 .382 .297 .388 .518	יהוה־אלהום — אַן ערקלעהרונג — מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר פּילסטאָי אין פּערשיעדענע יאָהרען פּון זיין לעבען — 3; ש. י. ז 118 — 281; דער ערשטער מאַי — 239; ביעלינסקי אוי 36, 378, 304; דער ערשטער מאַי — 408, 375, 304; מונטשעווסקי, מ. 9, 109, 670, 670, 471, 670, 670, 471, 671, 671, 671, 672, 673, 673, 674, 474, 474, 474, 474, 474, 474, 475, 475
פראַמאָוויטש — 60; פאול זינגער .418 — 166; פאול זינגער .418 — 20 .566 .511 .00 .00 .00 .00 .00 .00 .00 .00 .00 .	יהוה־אלהום — אַן ערקלעהרונג — מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר פּלְלְּבָּיִר פּוֹן דיעזען יאָהר פּאָלַכּסאָי און פּערשיעדענע יאָהרען פּוֹן זיין לעבען — 3; ש. י. ז 118 — 118; דער ערשטער מאַי — 239; ביעלינסקי אוי 36, 378, 304 מַלְּבָּיִר, י. 388, 155, 560 מַלְבָּיִר, י. 388, 156, 560 מַלְבָּיִר, י. 388, 156, 560 מַלְבְּיִר, מַלְבִּיר, מַלַבְּיר, מַלַבְּיִר, מַלְבְּיִר, מַלְבְּיִר, מַלְבְּיִר, מַלְבְּיִר, מַלְבְּיִר, מַלְבְּיִר, מַלְבְּיִר, מַלְבִּיר, מַלְבִּיר, מַלְבְּיִר, מַלְבִּיר, מַלְבְּיִר, מַלְבִּיר, מַלְבְּיִר, מַלְבִּיר, מַלְבְּיר, מַלְבְּיר, מַלְבְּיר, מַלְבִּיר, מַלְבִּיר, מַלְבְּיר, מַלְבְּיר, מַלְבְּיר, מַלְבְּיר, מַלְבִּיר, מַלְבְּיר, מַלְבְּיר, מַלְבִּיר, מַבְּיר, מַלְבְּיר, מַבְּיר, מַלְבְּיר, מַלְבְּיר, מַבְּיר, מַלְבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַלְבְּיר, מַבְּיר, מַבְּירְיִבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּירְיִבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּירָיר, מַבְּירְיִּיר, מַבְּירִיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּיר, מַבְּירְיִבְּיר, מַבְּירְיִבְּיר, מַבְּירְיִבּיר, מַבְּירְיִּבְּיר, מַבְּירְיִּבְּירְיּבְּירְיּבְּירְיּבְּירְיּבְּיִבְּירְיִבְּעְרְיּבְּיִבְּירְיִבְּירְיבּיְיבְּירְיבְּיּבְּירְיבְּיִבְּיִבְּיִּבְּיבְּיִבְּיִבְּיִּבְּיִבְּיבְּיבְּיבְּיבְּיבְּיבְיבְּיבְּיבְּבְּיבְּי
פוראַמאָוויטש — 60; פאול זינגער 418 — 102, פאול זינגער 103 – 103. פערדאַצקי, יענטע, 113, 566. 648 , 578 , יענטין, יואל, 758, 758 , 659 , 630 ,	יהוה־אלהום — אַן ערקלעהרונג — מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר פּעלסטאָי אין פּערשיעדענע יאָהרען פּון זיין לעבען — 3; ש. י. ז 118 — 118; דער ערשטער מאַי — 239; ביעלינסקי אוי אַבראמאוויטש, מ. 20, 375, 304 (670 670 670 670 670 670 670 670 670 670
פוראַמאָוויטש — 60; פאול זינגער 418 — 102, פאול זינגער 103 – 103. פערדאַצקי, יענטע, 113, 566. 648 , 578 , יענטין, יואל, 758, 758 , 659 , 630 ,	יהוה־אלהום — אַן ערקלעהרונג — מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר פון דיעזען יאָהר פאלסטאָי אין פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען — 3; ש. י. ז 118 — 118; דער ערשטער מאַי — 239; ביעלינסקי אוי 36, 378, 304 (670, 570, 570) (670, 570, 570) (771, 580, 163, 570) (771, 580, 163, 570) (771, 580, 163, 570) (771, 580, 163, 570) (771, 572, 572) (771, 572, 572) (771, 572, 572) (771, 572, 572) (771, 572, 572) (771, 572, 572) (771, 572, 572) (771, 572, 572) (771, 572, 572) (771, 572, 572) (771, 572, 572) (771, 572) (77
אַבראַמאָוויטִש — 60; פֿאול זינגער 418. — 102, פֿאול זינגער 418. — 202 פֿער מען־בעם — 418 פֿערדאַצקי, יענטע, 113, 566, 561, 562, 203 פֿשטיון, ישנא, 14, 153, 153, 209. פּשטיון, ישנא, 14, 153, 209. פּשטיון, א. מ. 113, 209. ביין, 13, 15, 153, 153, 153, 153, 153, 153,	יהוה־אלהום — אַן ערקלעהרונג — מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר פּפּאַלסטאָי אין פּערשיעדענע יאָהרען פּון זיין לעבען — 3; ש. י. ז פּאַלסטאָי אין פּערשיעדענע יאָהרען פּון זיין לעבען — 3; ש. י. ז פּאַלסטאָי אין פּערשיעדענע יאָהרען פּון זיין לעבען — 3, י. ז פּאַראַ אַרי, י. 885, 135, 304 פּפּאָר, 600, 600, 600, 600, 600, 600, 600, 60
אַבראַמאָוויטִש — 60; פֿאול זינגער 418. — 102, פֿאול זינגער 418. — 202 פֿער מען־בעם — 418 פֿערדאַצקי, יענטע, 113, 566, 561, 562, 203 פֿשטיון, ישנא, 14, 153, 153, 209. פּשטיון, ישנא, 14, 153, 209. פּשטיון, א. מ. 113, 209. ביין, 13, 15, 153, 153, 153, 153, 153, 153,	בילדער פון דיעזען יאָהר ביללכסאָי און פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען — 3; ש. י. ז אַבראַסאָוויטש, מ. 108, 375, 374 (מאַי — 281) (מאַי – 368, 174, 375, 670) (מוֹר, 17, 186, 186) (מוֹר, 17, 186, 186) (מוֹר, יעקב, 11, 186, 186) (מוֹר, יעקב, 186, 186) (מוֹר, יעקב, 186, 186) (מוֹר
פראַמאָוויטש — 60; פאול זינגער 418 — 102, פאול זינגער 418 — 202	דרוה אלהום אן ערקלעהרונג מ. ווינטשעווסקי בילדער פון דיעזען יאָהר פּפּאַלסטאָי אין פערשיעדענע יאָהרען פּון זיין לעבען 3; ש. י. ז 118 118; דער ערשטער מאַי 239; ביעלינסקי אוי 36, 378, 304 מונטשעווסקי, מ. 9, 119, 375, 670 מונטשעווסקי, מ. 9, 119, 375, 670 מונטשעווסקי, מ. 9, 119, 375, 375, 375, 375, 375, 375, 375, 375
שבראַמאָוויטש — 60; פאול זינגער 418 — 162, אוינגער 418 — 2418	בילדער פון דיעזען יאָהר ביללסטאָי אין פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען — 3, יי. 118 — 118 ; דער ערשטער מאַי — 239 ; ביעלינסקי אוז ברצממוויטש, מ. 108, 375, 374 , 607 , 608, 608, 608, 608, 608, 608, 608, 60
שבראַמאָוויטש — 60; פאול זינגער 418 — 160, פאול זינגער 418 — 20	בילדער פון דיעזען יאָהר בילדער פון דיעזען יאָהר ביללסטאָי אין פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען — 3; ש. י. ז 118 — 118; דער ערשטער מאי — 239; ביעלינסקי אוי 118 — 118 , 375, 304 , 375, 670 , 375, 67
פראַמאָוויטש — 60; פאול זינגער 418 — 102, פאול זינגער 418 — 202	בילדער פון דיעזען יאָהר ביללסטאָי אין פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען — 3, יי. 118 — 118 ; דער ערשטער מאַי — 239 ; ביעלינסקי אוז ברצממוויטש, מ. 108, 375, 374 , 607 , 608, 608, 608, 608, 608, 608, 608, 60

VOL. XVI

JANUARY, 1911

NO. 1

מאַלסטאָי דער קינסטלער

איז געוועהנט אָבצוטהיילען ט אָ ל ס ט אָ י דעם קינסטלער פון טאָלסטאָי דעם ד ע נ ק ע ר. מען זאָגט זיך אָפט: דעם ערשטען האָבען מיר ליעב,

ערשטען האָבען מיר קיעב, מיט דעם צווייטען זיינען מיר ניט מוסכם. בשעת מען האָט געפייערט דעם 80-יאהריגען יו־
בילעאום פון טאָלסטאָי, איז ניט איינמאָל אויס־
געקומען צו הערען: מיר פערנויגען זיף מיט
דער גרעסטער יראת־הכבוד פאר טאָלסטאָי דעם
דיכטער פון "קריעג און פריעדען" און "אַנגאַ
קאַרענינא", אָבער וועגען טאָלסטאָי דעם מאָראַ־
ליסט און דעם שעפּפער פון א בעזונדערער רע־
ליסט און דעם שעפּפער פון א בעזונדערער רע־

אזא פאנאַנדערטהיילונג איז ריכטיג נאָר פּ אָר מ ע ל: עס איז, באמת, א פאקט, אז טאָלסטאָי האָט געשריעבען ראָמאַנען און דראד מען, און עס איז א פאקט, אז ער האָט געשריעד מען, און עס איז א פאקט, אז ער האָט געשריעד בען פילאָזאָפישע און רעליגיעזע ווערק. וואלט עמיצער געוואָלט קלאסיפיצירען די ווער ק פון טאָלסטאָי, וואלט זיך דאָס איהם אפשר איינגעגעבען לויט די דאזיגע פארטעלע סמנים, איינגעגעבען לויט די דאזיגע פארטעלע סמנים, הגם אויך דאָ וואלט ער בעגעגענט גרויסע שוועד ריגקייטען: ער וואָלט, לפיטל, געפונען "פּראָזאַד ריגקייטען: ער וואָלט, לפיטל, געפונען "פּראָזאַד אישע" ווערק, וואו גאנצע קאפּיטלען זיינען

אויםגעצייכענטע קינסטלערישע שעפפונגען (די שילדערונג פון די מאָסקווער אָרימע לייט אין "וואָס־זשע זאָלען מיר טהאָן" און פון דעם אוי־ טאָר׳ם יונגע יאָהרען אין דעם "ודוי") און וויע־ דער וואָלט ער געפונען ראָמאַנען און ערצעהלוג־ גען, וואו גאנצע לאנגע טהיילען טראגען דעם כאַראַקטער פון פּובליציםטישע ארטיקלען און וויםענשאַפטליכע אָבהאנדלונגען (דאָם "נאָכ־ וואָרט" פון דער "קרייצער סאָנאַטאַ", היסטאָרי־ שע אונטערזוכונגען אין "קריעג און פריעדען"), ער וואָלט געפונען, ווייטער, אז די שפּראּך פון טאָלסטאָי, דער אופן, ווי ער דערצעהלט וועגען אַ זאַך, און, דער עיקר, ווי ער קוקט אויף די ערשיינונגען, וואָס ער שילדערט, זיינען בעצם אלץ איינע, אי אין די פּאָעטישע, אי אין די פראָזאַאייטע ווערק.

אבער גאָר אינגאנצען אונגעראָטען מוז בלייבען די פּראָבע צו פּונאנדערטהיילען לעוו טאָלסטאָי אַ ל י י ן, לעוו טאָלסטאָי'ם פּ ע ר־ זע נ ל י כ ק י י ט, לעוו טאָלסטאָי דעם שעפּד זע נ ל י כ ק י י ט, לעוו טאָלסטאָי דעם שעפּד פער, אויף פערשיעדענע עלעמענטען. עס איז ניט ריכטיג, ווען מען זאגט : אַ לאנגע צייט איז טאָלסטאָי געווען נ אָ ר אַ קינסטלער, אַ פּרעה־ ליכער, זארגלאָזער ראָפאנען־שרייבער, ביז ער האָט זיך ארומגעקוקט, וואו ער איז אין דער האָט זיך ארומגעקוקט, וואו ער איז אין דער

וועלט, און האָט גענומען טראכטען און שרייד בען וועגען די וויכטיגסטע פּראָבלעמען פון דעם מענשליכען "זיין". עם איז ניט ריכטיג, הגם טאָלסטאָי אליין איז גענויגט דוקא אזוי צו פערשטעהז זיין גייסטיגע געשיכטע (אינ'ם "ודוי").

לייענט מען אויפמערקואם טאָלסטאָי'ם נאָוועלען, ראָמאַנען און דראַמען, מוז מען זיך זאַגען, או אין אלע, אפילו אין די פריהעס־ טע, קוקט ער זיך אלץ ארום, וואו ער איז אין דער וועלט, אין אלע טראכט ער און שרייבט וועגען די וויכטיגסטע פּראָבלעמען פון דעם מענשליכען זיין. טאָלסטאָי איז אין דעם פּרט אפשר דער איינציגער צווישען אלע גרויסע קינסטלער, וואָס האָט קיינמאָל זיך ניט ער־ לויבט אויסמאָלען עפיס גלאַט אווי, צוליעב דעם מאָלען גופא, וואָם קיינמאָל האָט די קונסט איהם ניט בעפריעדיגט אלס קונסט; אלעמאל רויר דור דור זייר האָט עפּים צו זאָגען דור ד נע נאָוועלען און ראָמאַנען און שטענדיג האָט פון הינטער די בילדער און טיפען פון זיינע דיכטערישע ווערק ארויסגעקוקט טאָלסטאָי דער פילאָזאָף און דער מאָראליסט, וועלכער וויל לערנען און פיהרען די מענשען.

ניט אומזיסט האָט ער נאָד אינ׳ם יאָהר נעד (ווען ער איז אלט געווען 27 יאָהר) געד 1855 שריעבען אין זיין טאָג־בוּך: "דער שמועם ווע־ גען גאָט און אמונה האָט מיך געבראכט צו א גרויסען, אונגעהויער־גרויסען געדאַנק, וואָס איך פיהל מיך פעהיג צו ווירמען איהם מיין גאנץ לעבען. דער געדאַנק איז: ג ר י נ ד ע ן א נייע רעליגיאן, וועלכע זאָל פּאַסען צו דער ענטוויקלונג פון דער מענשהייט, דער רעליגיאָן פון קריסטוס, נאָר וועלכע זאָל זיין אָבגעריינייגט פון גלויבען אין נסים, א רעליגיאָן א פּראקטישע, וועלכע זאָגט ניט צו קיין גן־עדן אויף יענער וועלט, נאָר וועלכע גיט א גליק אויף דער וועלט... ארבייטען בע־ וואוסטזיניג, כדי צו פעראייניגען די מענשען דורך דער רעליגיאָן - דאָם איז דער גרונד פון דעם געדאנק, וועלכער וועט, ווי איך האף, מיך פערכאַפען".

און אין א פּאָר יאָהר ארום שרייבט ער: איך וויים, אז איך האָב וואָס צו זאָגען און אז איך האָב קראפט צו זאָגען מיט קראפט; און איך האָב קראפט צו זאָגען מיט קראפט; און נאָכרעם — זאָל דאָס פּובליקום ריידען, יואָס עם וויל".

און טאָלסטאָי האָט געואָגט, און געזאָגט מיט קראפט; און יעדעס איינציגע פון זיינע פּאָעטישע זוערק איז א נייער רינג אין דער קייט פון די געדאנקען, וועלכע טאָלסטאָי וויל זיך און אונז קלאָר מאַכען דורך זיינע בילדער און געשטאלטען.

טאָלסטאָי שרייבט שטענדיג וועגען גרוי־
סע, וויכטיגע, בעדייטענדע מאָמענטען אינ'ם
לעבען פונ'ם יחיד און אינ'ם לעבען פונ'ם
כלל. ער שטעלט און פערענטעפרט די גרויסע
פראגען פון גוט און שלעכט, פון אמת און פאלש,
פון גאָט און מענש, פון צייטווייליגם און איי־
ביגם, פון לעבען און טויט. "דער העלד פון
מיין ערצעהלונג, וועלכען איך האָב ליעב מיט
אלע קרעפטען פון מיין נשמה, וועלכען איך האָב
זיך בעמיהט פאָרצושטעלען אין זיין גאנצער
שעהנקיים און וועלכער איז שטענדיג געווען
און איז און וועט זיין אייביג שעהן — דאָם איז
דער אמת", — שרייבט ער אין אַ פאָרווארט
צו א סעריע ערצעהלונגען.

דעם אמת האָט טאָלסטאָי דער קינסטלער געזוכט ניט וועניגער ווי טאָלסטאָי דער דענ־
קער און רעליגיאָנס ־ לעהרער און אָט דאָס
אמת־זוכען בלייבט דער גרונד־טאָן, בעסער
דער גרונד־שטיין פון אלע זיינע ווערק, סיי
די, וואָס מען רופט "פּאָעטיש", סיי די, וואָס
מען רופט "פּאָזאאיש".

בעטראכט זיינע גרעסערע ווערק:

"אין די "סעוואַסטאָפּאָלער ערצעהלונגען ווערט אונז פּאָרגעשטעלט די מלחמה ו ו י זי איז, נים ווי עם פלעגען זי שטענדיג בעזינגען די דיכטער: ניט פּאָהנען פּלאַטערען, נאָר קויהלען פליהען און בריינגען טויט און ליידען; גיט מוזיק הילכט, נאָר זיפצען פון פער־ וואונדעטע פילען אָן די לופט; ניט אַ שעהנ־ קייט שוועבט איבער די באַטאַליאָנען, וואָס רייסען זיך צום שטרייט, נאָר בלוט בעפארבט די ערד און דער טויט שניידט שטיל זיינע זאַנ־ גען. "און אָט די מענשען, אָט די קריםטען, וואָס גלויבען אין איין געזעץ פון ליעבע און זעלבסט־ אָפּפערונג, ווען זיי קוקען אויף דעם, וואָס זיי האָבען געטהאָן, פּאלען זיי ניט מיט תשובה אויף די קניה פאר דעם, וואָם האָט זיי געגע־ בען דאָם לעבען, פאר דעם, וואָס האָט אריינגע־ לעגט אין יעדענס נשמה אַ פחד פאר'ן טויט און א ליעבע צום שעהנעם און גוטען, און זיי נעהמען זיך ניט ארום מיט טרעהרען פון פרייד

טאַלסטאָי אין פערשיעדענע יאָהרען פון זיין לעבען.

און גליק, ווי ברידער"? — פרעגט דער דיכ־ טער מיט א פערביטערטער נשמה.

אין די "קאָזאַקען" איז פאָרגעשטעלט דער אונטערשיעד צווישען דעם קולטורעלען לעבען פון די געבילדעטע אדעליגע־און דעם פשוט'ן, אָפם מגושמ'דיגען, געזונדען לעבען פון דעם דאָרף. א יונגער אָפּיציר איז פערְוואָרפען גער קאומקען, וואָרען צווישען די קאַווקאַזער אמת'ע נאַטור־קינדער, קרעפטיגע, זאַפטיגע, לעבענס־פרעהליכע ערד - ארבייטער אויף דעם שוים פון אַ בליהענדען לאַנד. און ער ווערט ביסלעכווייז איבערצייגט, אז דא איז דאָם אמת'ע לעבען, או די אלטע קולטור מיט איה־ רע טראדיציעם, מיט די שוואַבע, קרענקליכע מענשען, וואָם טראָגען זי, איז ניט מעהר ווי און די מענשען - די קאד - שעדליכער שוים. "און די מענשען זאַקען — האָבען אויסגעזעהן אין זיינע אויגען שעהן, שטארק, פריי, און קוקענדיג אויף זיי. איז איהם געווען א בזיון און א וועהטאָג פאר זיך שליין". און ער קומט סוף כל סוף צום אל־ געמיינעם כלל: "גליק – דאָם. איז זיין מיט דער נאטור, זעהן זי, רעדען מיט איהר", און אין אַנ'אַנדער אָרט: "גליק — דאָס איז לעבען צוליעב אַנדערע". דער אָפיציר זאָגט אויס, וואָס דער דיכטער טראכט, וואָס ער האָט שפּעטער ענטוויקעלט און בעגרינדעט אין א גרויסע צאָהל וויכטיגע ווערק: לעבען איינפאד, לעבען אין ליעבע, לעבען אין אמת (די "קאָזאַקען" האָט טאָלסטאָי געשריעבען, ווען ער איז אַלט (! יאָהר 24 געווען

אין "קריעג און פריעדען", דעם מאָנומענ־ טאַלסטען ווערק פון דער רוסישער, און אפשר אויך פון דער אלטוועלטליכער ליטעראטור, איז פארהאַן אזא רייכקיים פון פּערזאָנען, פון געשעהענישען, פון סצענעס, פון שמועסען, אז מען מוז זיך אָבזאָגען פון צו איבערגעבען אין קורצע ווערטער דעם אינהאַלט. דאָ איז אי די מלחמה מיט נאַפּאָלעאָנען, אי אַ פּראָטעסט גע־ גען דער מלחמה, אי אַ פערווך צו געבען אין בילדער און ביישפיעלען די פילאואפיע פון וער געשיכטע, אי אַ היסטאָרישע אויספאָרשונג, אי די געשיכטע פון אַ מענשליכער נשמה, וואָס האָט געזוכט איהר גאָט און האָט איהם נאָך פיעל פיין און אָפפער און גריבלען און קאַמפּף געפונען, אי די לעבענם - בעשרייבונג פון אלע שיכטען פון דעם רוסישען פּאָלק אין דעם ער־ שטען פערטעל פון דעם ניינעצעהנטען יאהרהונד

דערט, אי, אַחוץ און פאר אלעם, די געשיכטע פון א גרויסער צאָהל לעבעדיגע, קאָנקרעטע פון א גרויסער צאָהל לעבעדיגע, קאָנקרעטע פערזאָנען. און אין דער גאַנצער גרויסער עפּאָד פעע זעהען מיר פאר אונז דאָס ג ר ו י ס ע, ו ו י כ ט י ג ע, ב ע ד י י ט ע נ ד ע, שטעד הען פאר אונז די אלגעמיין־מענשליכע פראגען; זיי בילדען דאָס די זיילען, אויף וועלכע עס האַלט זיך דער ריעזיגער בנין פון דעם איינד ציג־ארטיגען ווערק.

אין "אננא קארענינא" איז אוועקגעשטעלט די פראגע וועגען דעם פאמיליען - לעבען אין דער היינטיגער געזעלשאפט. מיט אונענדליכער ליעבע און אנאליטישער שאַרפּקייט איז דער־ צעהלט די געשיכטע פון א ליעבענדער פרויען־ זעל, וועלכע האָט פערלאָזען איהר מאַן און מיט איהם איהר קינד און איז אוועק צו איהר געליעבטען, און געבראכט איהם דעם גאַנצען אוצר פון איהר איבערגעבענהיים און דעם גאנ־ צען פּלאַם פון איהר ליעבע, און וועלכע האָט דאָך סוף כל סוף געמוזט אומקומען, יווען דער געליעבטער האָט זי אויפגעהערט ליעבען אין די ארומיגע געזעלשאפט איז געוואָרען פארד שלאָסען פאר איהר. אָבער ניט מיט דער טרא־ געדיע פון איין נשמה אליין בענוגענט זיך טאָל־ סטאָי אין דעם ראָמאַן. אויך דאָ האָבען מיר אַ שטיק קולטור ־ געשיכטע פון רוסלאנד. נאָד דער פויערים־בעפרייאונג און אויך דא ווערט פאר אונז געעפענט די נשמה פון א גאָט־זוכער לעווין (טאָלסטאָי'ם צווילינג) וועלכע לעבט איבער אלע צווייפלען און אלע וואנדערונגען און אלע ליידען פון דעם שרייבער גופא, ביז זי בערוהיגט זיך אויף דעם געפונענעם אמת, ביז זי דערקענט איהר גאָט — טאָלסטאָי'ס גאָט.

אין "תחית המתים" איז קריטיקירט די היינטיגע מלוכה, דאָם געריכט, די אָפּיציעלע קירכע און געגעבען א בילד פון דעם טורמע־לעד בען און פון סיביר. אין דעם ראָמאַן איז פער־סערפערט א רייהע וויכטיגע אידעען פון טאָל־סטאָי: די אידעע פון ניט ענטפערען אויף שלעכטם מיט געוואלט, די אידעע, אז גאָט'ס קעניגרייך געפינט זיך אין אונזער אייגענער נשמה, דער גרויסער אָפּטימיזם פון טאָלסטאָי, די טיעפע איבערצייגונג, אז אַ מענש קען די טיעפע איבערצייגונג, אז אַ מענש קען שטענדיג אָנהויבען פיהרען אַ ניי לעבען און קען זיך שטענדיג אויפהויבען אויף דער גרעס־סער הויך פון מאָראלישער ריינקייט, ניט קון סענדיג אויף זיינע אלע פריהערדיגע שלעכטע קענדיג אויף זיינע אלע פריהערדיגע שלעכטע

מעשים; דאָ געפינען מיר אויך אויסגעדריקט דעם געדאַנק, אז די שלעכטיגקייטען פון דער עקזיסטירענדער אָרדנונג קענען פערניכטעט ווערען נאָר דורך דעם, וואָס די מענשען וועלען זוערען בעסער און וועלען דורכגעדרוינגען ווער רען מיט ליעבע צו זייערע ברידער.

אין "קרייצער סאָנאטא" האָבען מיר וויעי דער דעם פּראָבלעם פון געשלעכטליכער ליעבע און מאָראל; אין "בעל־הבית און ארבייטער" גיט אַ מענש אָב זיין לעבען פאר אנ'אַנדער רען און דערין געפינט ער זיין גליק און זיין בריעדען; אין "דריי טויטען" שטעהט די פרא־גע: וואָם פאר אַ זין איז פאַרהאַן אינ'ם טויט? גע: וואָם פאר אַ זין איז פאַרהאַן אינ'ם טויט? אין "איזואַן אילאיטש"ם טויט" — וויעדער די זעלביגע פראגע, נאָר טיעפער, ערגרייפענדער, טראגיישער.

און או. יוו, און או. יוו.

די געשיכטע פון טאָלסטאָי'ם ווערק, פון זיין גאַנצער טהעטיגקייט אלם קינסטלער, איז די געשיכטע פון זיינע זוכענישען, פון זיין פרער גען, פון זיינע ספקות און פון זיין געפינען. שטענדיג לעבט אין זיינע ווערק א געראַנק, אן אידעע, אָפּטמאָל אַ בעשטימטע פּאָרמעל, וועל־כע דער דיכטער וויל קלאָר מאַכען זיינע לער.

* * *

וואָס־זשע, איז טאָלסטאָי אַ טענדענציע־ זער שרייבער?

עם וואָלט געהאט א זין צו שטעלען די פראגע, יוען עס יואָלט צו טאָלסטאָי'ן געפּאַסט דער מאַסשטאַב, מיט וועלכען מיר מעסטען אלע איבעריגע שרייבער. טאָלסטאָי איז אָבער צ ו א ג ר ו י ס ע ר קינסטלער, אזוינער, וואָס מען קען איהם ניט איינשליעסען אין די גער ווערנליכע ראהמען. טאָלסטאָי האָט געקענט פילו פון זיינע ריין ד פילאַזאָפישע ווערק מאַר אפילו פון זיינע ריין ד פילאַזאָפישע ווערק מאַר בען קונסט־ווערק; טאָלסטאָי האָט אין אַ גער יוערנליכע פלוגרשריפט אריינגעלעגט אזוי פיעל טאלאנט, ווי איהר געפינט ניט ביי אנדערע שרייבער אין גאַנצע ראָמאַנען. טאָלסטאָי איז א קינסטלער א ריעז, וועלכער האָט זיף גער קענט ערלויבען אַזוינס, וואָס אַנ'אַנדער יואָלט ביי אזא פּראָבע ניט אויסגעהאַלטען.

טאָלסטאָי מעג.

וואָרום צו וואָס ער ריהרט זיף צו בע־ בע־ הומט עס לעבען און בעוועגונג. אויף וואָס ער קומט עס זיין אויג — דעקט דאָס אויף די גע־ ווארפט זיין אויג

היימסטע זייטען פון זיין וועזען. און ווען איהר לייענט זיינע שילדערונגען, פילט איהר: עמיד צער אן אלוויסענדער פיהרט אייך פאר א האנד איבער דעם גרויסען תהורובהו פון דעם לעבען, און א וואונדערבאדער לאמטערען איז פאראן און אין זיינע הענד: וואוהין עם פאלט דעד שיין פון דעם לאמטערען, דאָרט דערועהם איהר אלצדינג, פון דעם גרעסטען ביז דעם קלענסטען, פון דעם בארג, ביז דעם־גרעזעל, ביז דעם זעמדעל, ביז דעם קלענסטען פליי געלע אין דער לופט.

טאָלסטאָי בעהאַנדעלט די גרויסע פראגען פון דער מענשהייט, אָבער דערביי רעדט ער געוועהנליך ניט מיט בעגריפען, נאָר מיט לע־ בעדיגע פּאַקטען, מיט געשעהענישען; מיט ביל־ דער, מיט פּערוֹאָנען. די פאקטען שטעהען פאר אייערע אויגען אזוי קלאָר און נאַטירליך, אַקו־ ראַט ווי איהר וואָלט זיי אליין אָקאָרשט גע־ זעהן און אליין זיך אין זיי בעטהייליגט; די גע־ שעהענישען ענטוויקלען זַיך איינס נאָכ׳ן אַנ־ רערען אזוי פּראָסט און מיט אזאַ נויטווענדיג־ קייט, אַז איהר פיהלט: אנדערש איז דאָס בשום אופן נים מעגליך; די בילדער דעקען זיך אויף פאר אייך אווי קלאָר און שארף און דייטליף און ס'איז איבער זיי אויסגעגאָסען אזוי פיעל ליכט, אז אייך דאכט זיך: מען דערמאָנט אייך נאָר עפּים אזוינם, וואָם איהר האָט דאָם אַמאָל געוואוסט, נאָר מיט דער צייט פערגעסען; און די נשמה פון די איינצעלנע פערואָנען ליעגט באר איִיך ווי אַנ'אָפענער בריעף, יוואו איהר קענט זעהען יעדען אות, יעדע שורה, און איהר בעמערקט קוים, ווי עס ווערען אַלעמאָל אויפּד געמישט נייע בלעטלעף. ווען דער דיכטער האָט אייך דורכגעפיהרט דורך אוא שטיק וועלט אין געוויזען אייך אזוי פיעל פון דעם לעבען און ער ערלויבט זיך נאָכדעם צו ארויסואָגען דעם אל־ געמיינעם געדאַנק, וועלכער האָט געלויכטען פאר איהם די גאַנצע צייט, פיהלט איהר, אז דאָם איז ניט קיין אַבסטראקטער געדאַנק, ניט קיין שטיק מוסר, וועלכער ווענדעט זיך צו איי־ ער מח, נאָר דאָם העלפט אייך דער דיכטער פּאָרמולירען דאָם, וואָס ס'האָט שוין אַליין, האלב־בעוואוסט, געדרעמעלט אין אייער נשמה, דאָם וואָם ס'האָט זיך אויסגעוועבט אין איהר אינ'ם משך פון אייערע וואַנדערונגען האַנד אין האנד מיט דעם דיכטער. און איהר נעהמט דאָם אויף ניט ווי אַ טענדענין - זאַד, נאָר ווי

א נאַטירליכען עלעמענט פון דעם גאַנצען קונסט־ווערק.

טאָלסטאָי בעהאַנדעלט די גרעסטע פרא־ גען פון דער מענשהייט, אָבער דערביי גע־ ברויכט ער די געוועהנליכסטע מיטלען. פאראן קינסטלער, גרויסע קינסטלער, וועלכע קענען אויםדריקען אַבסטראקטע בעגריפען נאָר אין םים באלען, וועלכע מוזען זיך בעשאר פען אונרעאלע בער בילדער, אונרעאלע בער שעפענישען, כדי אין זיי צו פערקערפּערען זיי־ ערע שטימונגען און געראַנקען (לעאָניד אַנדרע־ יעון, מעטערלינק). טאָלסטאָי דארף דאָס ניט. ער פערמאָגט די קראפט צו אויסדריקען אַלצ־ דינג, וואָס ער וויל, דורך פערואָנען און פאקטען פון דעם רעאלען לעבען, אפילו דורך היסטאָרי־ שע פיגורען (ווי אין "קריעג און פריעדען"). ער איז, ניט קוקענדיג אויף דער אַבסטראקט־ קייט פון די פראגען, וואָס האָבען איהם פער־ גומען דאָם גאַנצע לעבען, געבליבען דער ריינער רעאַליםט, וועלכער פלענט שוין גיכער אַפאָל אריבערגעהן אין דעם געביעט פון נאטוראליזם רייצער סאָנאַטאַ", "די מאַכט פון פינסטער־ ("קרייצער סאָנאַטאַ", "די ניש", "תחית המתים") איידער זיך אויפהוי־ בען אויף די פליגלען פון סימבאליזם. ער האָט דאָם ניט געדארפט, וואָרום ער איז, שטעהעני דיג מיט ביידע פיס אויף דער ערד, געווען הע־ כער פון אלע הויכקייטען, וואוהין מ'האָט גע־ קענט דערגרייכען אויף די פליגלען פון סימבאָד ליום.

טאָלסטאָי טראָגט זיך ארום מיט וועלטד רעטענישען און גאָט־רעטענישען און לעבענס־רעטענישען און לעבענס־רעטענישען, און פון דעסטוועגען איז ער א זי־טען־מאָלער, ווי קיין אַנדערער. ער האָט אין "קריעג און פריעדען" געגעבען אזוינע לעבעדי־גע, גענויע און רייכע בילדער פון דער רוסישער קולטור - געשיכטע, ער האָט איבערגעארבייט און אויסגעקריסטאליזירט אין טיפען אזא און אויסגעקריסטאליזירט אין טיפען אזא אוצר פון היסטאָרישע אונטערזוכונגען, אז יע־דערער, ווער עס וויל שרייבען די געשיכטע פון דערער, אין אָנפאַנג פונ׳ם 19טען יאָהרהונד

דערט, יעדערער, ווער עס וויל זיף בעקענען מיט די אויסוועניגסטע לעבענס בארמען און מיט דעם אידעען־אינהאלט פון יענער עפּאָכע אין רוסלאנד, דער קען זיף ניט בעגעהן אָהן דעם "קריעג און פריעדען". און אַזוי זיינען אַלע זיינע ווערק, יעדעס פאר זיין צייט. מען האָט פּיעל געשריעבען וועגען טורמעס און סיביר און פער־שיקטע רעוואָלוציאָנערען, אָבער אין ערגעץ וועט איהר ניט געפינען אזא געטרייע און אמת'ע שילדערונג פון דעם לעבען אין די טור־מעס, ווי אין "תחית המתים". טאָלסטאָי האָט שטענדיג אריינגעשטעלט זיינע פּערזאָנען אין א קאָנקרעטע סביבה, און די סביבה האָט ביי איהם געלעבט ניט וועניגער ווי די פּערזאָנען.

טאָלסטאָי'ם געדאַנק איז שטענדיג געווען געריכטעט אויף דאָס גרויסע און ערהאַבענע. ,,ליעבע און גוטסקייט – דאָס איז די ווארהייט און דאָם גליק" — טראכט דער שרייבער צוואַ־ מען מיט זיין העלד אין איינעם פון זיינע פרי־ העסטע ווערק ("דער פריה־מאָרגען פון אַ גוטס־ בעזיצער"). "נאָר איין פיהרער, איין זיכערען פיהרער האָבען מיר, דאָם איז דער אל־וועלט־ ליכער גייסט, וועלכער דרינגט דורך אונז אלע צוזאַמען און יעדען בעזונדער, וועלכער לעגט אריין אין יעדען די שטרעבונג צו גוטען" – שרייבט ער אין אנ'אַנדערען פון זיינע ערשטע ווערק ("לוצערן"). און אזוינע געדאנקען און שטימונגען בעגלייטען איהם אינ'ם משך פון זיין גאנצען לעבען און שאַפען. אָבער צוליעב די געדאנקען און שטימונגען האָט ער דאָך ניט ראם קלענסטע, דעם ר ט : ער האָט אלצדינג געזעהן און אַלצ־ 🗈 דינג אריינגענומען אין ויין גרויסע נשמה: אי דעם גאָט־זוכער פּיער ביעזוכאָי, אי דעם יונגען 17־יאַהריגען ראָסטאָוו, וועלכער פרעהט זיך אונבעוואוסט אויף דער שעהנקייט פון גאָט'ס וועלם, אי די דרייצעהן־יעהריגע נאטאשא, אי דעם 9־יאָהריגען ברודער איהרען פּעטי. ער האָט זיי אלע גלייך ליעב, אלע גלייך לעבען אין זיין וועלט און אויף אלע גלייך גיעסט ער אוים די שטראהלען פון זיין טאלאנט.

טאָלסטאָי׳ן האָט זיך געטראָפען ניט איינ־ מאָל, אז זיין טאַלאַנט, זיין קינסטלערישער חוש האָט איהם געבראכט צו אַנ'אַנדער אמת, אייר דער דער, וואָם ס'האָט פאר זיך אָנגעצייכענט זיין געדאנק. "לי נקם ושלם" — האָט ער אויפּ־ געשריעבען אויף דעם שער פון "אנגא קארעני״ נא". "מיר געהערט די נקמה און איך וועל בעצאָהלען" — מיט די שטרענגע, גרויזאַמע ווערטער האָט ער געוואָלט פון אָנהויב אָן זאָ־ גען, אז ער וויל אין זיין ראָמאַן אויפדעקען די ו י נוד פון שננש קשרענינש און בעווייזען, אז זי האָט פערדיענט איהר טויט. אָבער ווען ער האָט ארויסגערופען צום לעבען די יונגע, שעה־ נע, קלוגע און בעגאבטע אַננאַ, ווען ער האָט גענומען מיט זיין דיכטער־אויג פערפּאָלגען זי אויף איהרע אלע וועגען, האָט זיך ארויסגעווי־ זען, או ס'איו גאָר ניטאָ קיין זינד און ס'איו ניטאָ קיין נקמה, אז דאָס, וואָס אננאַ האָט גע־ טהאָן, איז געווען אזוי מענשליך און אזוי נאַ־ טירליף. און ביי'ם לעזער בלייבט גאָר אַ לייכ־ טיגע עראינערונג וועגען דעם צאַרטען שעהנעם מענשען־קינד און א ליכטיגער טרויער נאָך איהר טויט.

טאָלסטאָי האָט ליעב געהאַט די יוגענד, ווי זעלטען ווער פון אַנדערע שרייבער. גאַנצע בענד האָט ער געשריעבען פאר קינדער: איינ־ פאַכע קינדערשע מעישה'לעד, לעגענדען, משלים, וואו יעדעם וואָרט איז פּערעל, יעדעם בילד איז געמאכט דורך דער האנד פון א גרויסען מיים־ טער. אָבער אויך אין זיינע גרויסע ראָמאַנען פערנעהמט דאָס קינדער ־ לעבען א וויכטיגען פּלאין. ער האָט ליעב די קינדער, ווייל זיי זיינען איינפאַכער, ווי די גרויםע, ווייל זיי זיינען נא־ טירליכער, ווייל אין זיי איז פאראן מעהר לע־ בען, מעהר פארבען. ניט אומזיסט האָט ער אווי ליעב צו שילדערען דאָס געפיהל פון פרייד, וואָם יונגע שעהנע מענשען ערוועקען ביי אלער מען נאָר דורך דעם, וואָם מען קוקט אויף זיי (צְּלענין אין די "קאָואַקען", די פירשטין עלען און נאטאשא אין "קריעג און פריעדען", ניעכ־

ליודאָוו אין דעם "פריה־מאָרגען פון א גוטס־ בעזיצער" א. אנד.)

טאָלסטאָי האָט געשוועבט אין אַבסטראק־ טע וועלטען, אָבער וואָם פאר אַנ׳אויג ער האָט געהאַט! ער האָט געזעהן, ווי קאַטיושא ציהט־ אָן אויפ'ן קישען א נייע ציך, אזוי אז "זי האָט אריינגעשטעקט ביידע הענד אין דעם ריינעם ציכעל און געהאַלטען מיט זיי דעם קישען פאר די ווינקלען" ("תחית המתים"), ער האָט גע־ זעהן, אז קשטיושש׳ם אויג איז אביסעל געווען קאָסע, אַז דעם פירשט באָלקאָנסקי׳ם ווייב ליזע האָט געהאַט קליינינקע שווארצינקע וואָנסעלעך איבער דעם קורצען האלב - געעד פענטען אויבערשטען ליפעל, ער האָט געקענט כאַראַקטעריזירען אַ גענעראל מיט עטליכע קור־ צע ווערטער, נאָר אזוי, או יענער שטעהט פאר אונז, ווי א לעבעדיגער: "אַ גענעראל, אַ מאַ־ סיווער און א ברייטער, מעהר ברייט פון דעם רוקען צו דער ברוסט, איידער פון איין אַקסעל צום אַנדערען" ("קריעג און פריעדען"). ער האָט אווי דייטליך געזעהן זיינע פּערואָנען, אז אַלעמאָל, ווען ער קעהרט זיך אום צו זיי אויף דאָס ניי, דערמאָנט ער די פּרטים, וואָס ווארפען זיך איהם מעהר אין די אויגען: די "שעהנע אויגען" פון דער פירשטין מאריא ("קר. און פר."), די לאָקען אויף די שלייפען פון שננש קשרענינש.

טאָלסטאָי'ם שפּראָך איז אַביסעל האַרט־ליך און טרוקען, אָהן א ברעקעל ווארימקייט, אָהן ליריזם. דער זאַן איז כמעט שטענדיג אווער, אנגעוואלגערט נעבען־זעצע אויף דעם הויפּט־זאַץ און אויף די נעבען־זעצע וויעדער נייע. און שרייבען שרייבט ער ניט איילענויג, נעלאַסען, און גרינגער מאַכען אייך דאָס לייענען וויל ער כלל ניט. פונדעסטוועגען ווען אייהר נעהמט אין די הענד אפילו איינס פון די איהר נעהמט אין די הענד אפילו איינס פון די רעדען), מוזט איהר זיף וואונדערען אויף דער קלאָהרקייט פון דער שפּראַך, אויף דער לאָגיק קלאָהרקייט פון דער שפּראַך, אויף דער לאָגיק פון די אויסדריקען, אויף די איבערצייגענדע פון די אויסדריקען, אויף

קראפט, יוּוּאָס פּליעסט אַרוּיס פּוּן יעדען זאַז. און האָט איהר שוין אָנגעהויבען לייענען, יוועט איהר זיך ניט אָברייסען, ביז איהר וועט איר בערלייענען אין גאנצען.

געמאַלט האָט טאָלסטאָי מיט בעזונדערער ליעבע די טיפען פון די אדעליגע פון איין זייט פויערים פון דער אַנדערער זייט. מען קען — זאָגען: ער איז דער דיכטער פון דעם רוסישען אדעל און פון דעם רוסישען איינפאכען פּויער. אבער זיינע בעציהונגען צו די ביידע קלאסען זיינען געווען פונקט א היפך איינע פון דער אַנדערער: דעם אדעל וועלכער לעבט פון יע־ נעמס פראצע און האָט איינגעואפט אין זיך די אַלטע, נאָך טאָלסטאָי׳ם מיינונג, אוננויטיגע קולטור, האָט ער ניט געוואָלט אַנערקענען, דעם פויער, וועלכער לעבט פון זיין אייגענער אר־ ביים, נאָהענט צו דער נאַטור, און פּאָלגט די געזעצען פון זיין געוויסען, האָט טאָלסטאָי גע־ האַלטען פאר א מוסטער. און פונדעסטוועגען האָט ער ביידע קלאַסען געשילדערט מיט דער גלייכער ליעבע, מיט דער גלייכער אויפמערק־ זאַמקיים: דעם אַלטען פירשט ניקאָלאַי באָל־ קאָנסקי ניט אַנדערש, ווי דעם פּויער - דעם סאָלדאַט קאַראַטאִיעוו, אַנגאַ קאַרענינא׳ן נים מים וועניגער ליעבע ווי די דאָרפּישע פויערטע מיט איהרע קינדער.

די צוויי קלאסען האָט טאָלסטאָי געקענט ביז'ן גרונד, אפשר נאָך דעם אַדעל מעהר ווי די פּויערים. אין די צוויי קלאסען האָט ער אונז פּאָרגעשטעלט אלע מעגליכע שיכטען, אלע פערשיעדענאַרטיגסטע טיפּען. אַ ו י ס ע ר די צוויי קלאַסען האָט ער כמעט ניט געזעהן די צוויי קלאַסען האָט ער כמעט ניט געזעהן גאָר ניט. אין "קריעג און פריעדען" ווארפט זיך דאָס ניט אזוי אין די אויגען: אין יענער צייט, ווען די לייב־אייגענשאַפט האָט נאָך געהע שט אין רוסלאַנד, האָבען די אדעליגע ווירקליף גע־שפּיעלט די הויפּט־ראָליע, אלס הערשענדער קלאַס, די פּויערים אלס פּראָדוצענטען. אין די זיעבציגער יאָהרען אָבער, ווען עם שפּיעלט די זיעבציגער יאָהרען אָבער, ווען עם שפּיעלט

זיך אָב די האַנדלונג פון "אַננאַ קאַרענינאַ", זיינען שוין געווען ניי־אויפגעקומענע קלאסען: די בורזשואזיע, די ניט־אַדעליגע אינטעליגענץ, די שטאָדטישע ארבייטער. זיי אלע האָבען טאָלסטאָי'ן וועניג אינטערעסירט און קיין טי־ פען פון זיי זיינען אין טאָלסטאָי'ס ווערק ניט פאראן.

דער בעריהמטער רוסישער שריפטשטעד לער וולאדימיר קאָראָלענקאָ ערקלעהרט דאָס אזוי: טאָלסטאָי איז געווען צו ווייט פון דער היינטיגער קאַפּיטאַליסטישער וועלט, אין איהם האָט אויפגעלעבט אנ'אלטער נביא פון די אור־קריסטליכע צייטען. ער איז א פרעמדער ארומד געגאַנגען אויף דער היעגער וועלט און געצוי־גען האָט איהם צו די ברידערליכע חברות פון די ערשטע קריסטען. אין יענער צייט איז אָבער די ערשטע קריסטען. אין יענער צייט איז אָבער ניט געווען ניט קיין פּראָלעטאַריאַט, ניט קיין בערזען מעקלער, ניט קיין בורזשואַזע אינטעד בערזען מעקלער, ניט קיין בורזשואַזע אינטעד ליגענץ. טאָלסטאָי האָט זיי ניט געזעהן, ווייל ער האָט פון זיי ניט געו וו אָל ט וויסען גאָר ניט.

אָט ראָס קענען ניט זעהן, אָט די פעהיגקייטען צו שטעלען די אייגענע אידעאַלען העכער פון דער ווירקליכקיים און העכער פון די היסטאָרישע געזעצען, איז אויך איינער פון די כאַראַקטעריסטישע סמנים פון דעם גרויסען גאון. מען זאָגט: דאָס איז זיין שוואכע זייט. אפשר ביי אַנדערע וואָלט דאָס טאַקי געווען אַ שוואַכקיים. מען מוז אָבער נים פערגעסען, אז טאַקי אין דער גרויסער נאַאיוויטעט, אין דעם גרונדלאָזען אָפּטימיזם, אין דער צו־איינ־ פאכער לעזונג פון די פערוויקעלטסטע פּראָבלע־ מען ליעגט טאָלסטאָי׳ם גרויסקייט. וואָרום שעצען, שעצען מיר טאָלסטאָי'ן ניט פאר דער לאָגיק פון זיינע אויספיהרונגען, נאָר פאר זיין נשמה, פאר זיין פערוענליכקייט, וועלכע דריקט זיך אוים אין אלע זיינע ווערק און אין אלע זיינע מעשים.

מ. ווינם שעוום קי

דער געפאַלענער דעמב

התחוות החוות החוות החוות החוות החוות המוות ה (אַ פּאַבעל).

אַ דעמב, אַ גום בעקאַנמער
אין זיין וואַלד
אי פאַר זיין זואוקס, זיין עלמער, זיין געשטאַלט,
אי פאַר זיין זואוקס, זיין עלמער, זיין געשטאַלט,
אי אלס צו בוימער גרויסע אַ פערוואַנדטער,
איז איין מאָג, ארויסגעריסען דורך א שטורעמווינד,
אויסגעצויגען אויף דער ערד,
אונבעהאַלפען זוי אַ וויקעלקינד,
משמעות מעהר נים וואַרטענדיג אויף רעגען,
אויף אַ נייעם לעבען נעכסטען יאָהר,
נור אויף אַ וואָגען מיט אַ פערד,
זואָס זאָל פיהרען איהם אַוועג

איצט וויים איך נים אויף קלמר צי על פי סבה, אַדער נים, נור קנאפע צוויי־דריי מרים פון אונזער אלמען, אויסגעוואַרצעלמען דעמבון, איז דאָ ערשיענען מים אַמאָל אַ יונגער בוים. און מים אַ קניקם צום וואַלד. אַ חנ'דעלע צום הימעל, צו דער זון, אַ שמאָלצען בליק אַרונמער אינ'ם מחאָל — דעם כלומר'שם טיעפען, ניעדריגען פּלאַכען רוים האָם ער פערנומען באַלד דעם פלמענ'ם פרמ, פון איהם, וואָם האָם איהם, ליעגענדיג, אָהן כעם, אָהן קנאה און אָהן האַם, בעמרמכם, נים רעדענדיג קיין וואָרם.

גערעדם האָם דוקא יענער. —
זיך פיהלענדיג שוין אין דערהיים,
אַן איינגעפונדעוועםער אין זיין מאַכם:
אין מאַמע ערד'ם געליעבמען שוים,
די וואָרצלען זיינע זויגענדיג איהר זאפם,
וויל אויף אַ פעמע שפייז איז יעדערער א קענער,
האָם געזאָגם דער יונגער בוים:

"איך זעה נים בנאמנות וואו זיין קרצפם,
דער יחום זיינער שמעקם, זיין גרוים;
פצר ווצָם מען מצכם אזוי פיעל וועזען
פון דעם דעמב, ווצָם איז ביז איצם געוועזען
דצָּ, אין בוזים פון דער גומער ערד!
צ שמורעם — אויף די גרעזעלעך צָהן שלימא! —
אַן זיין גאנצע מצַכם צושמערם.
אַן ליעגם ער. פון יעדען פערד'ם קצפימע
קען א בריק ער קריעגען;
זיינע העכסמע, שמצָלצע צווייגען,
וועלכע פלעגען צו די ווצָלקענם שמייגען,
וועלכע פלעגען צו די ווצָלקענם שמייגען,
גריזשען קענען איצם די ציגען.
און איך,
און איך,
צ שווצַכער בוימעלע, ווי איהר זעהם דצָ מיך,
פערנעהם זיין צָרמ".

"דו ביםש גערעכש, נור ניש אין גאַנצען", האָם זיך אָבגערופען איינע פון די פּלאַנצען — ארום איהם, איצט נעהמענדיג דאָס וואָרט: "נים רעדען וועל איך דאָ ארום זיין שמורץ, זיין יחום און זיין גבורה, ווייל דאָם אלץ איז מיר נים וויכטיג, אגב ווילם זיך מיר מיין רעדע מאַכען קורץ - אַם קריכם אויף מיר אַ וואָרעם, דער קריעכער ליעגם איהם אויף דער צורה נור אָם וואָם איך וועל זאָגען: עם מעג זיין ריכמיג, מַז דער פּלמֵץ, וומָס פאר'ן שמורעם הצָם אין זיך דעם גרויסען דעמב געטראָגען, וועם מים דיר זיך אויך נים שעהמען. אָבער, ברודערקע, פערשמעהסמו, לייכם איז צו פערנעהמען אָזאַ׳ן אָרט, אויב דורך אַ צופאַל ער ווערט לעער; איהם אויםצופילען, זעהסמו, דאָם איז שווער.

ניר יאָרק, 1910.

יעקב מילך.

דער אַנפאַנג פונים סאָציאַליום אין אַמעריקא

היסטאָריקער פון סאָציאליזמוס אין אמעריקא, אָדער, מיט אנד דערע ווערטער, די גאנץ וועד ניגע, וואָס האָבען זיך ביז איצט בעשעפטיגט מיט דער היסטאָד

ריע פון סאָציאַליזמום אין אַמעריקא, געפינען עם פאר נויטיג אָבצוגעבען אַ טהייל פון זייער וואָם די קאָמוניםטישע קאָלאָניעם, וואָם האָבען עקזיםטירט און עקזיםטירען נאָך טהייל־ ווייז אין דיעזען לאַנד. דזשאָן האמפרעי נאָיעס, דער פערפאסער פון "די היסטאָריע פון סאָציאַ־ ליומום אין אמעריקא," האָט איבערהויפּט פון קיין אנדערען סאָציאַליזם אויסער די אוען'ניס־ טישע און פוריער'יסטישע קאָלאָניעס ניט גע־ וואוסט, און אפילו מאָרים הילקוויט, וועלכער לעבט און איז טהעטיג אינערהאלב דעם היינ־ טיגען, מאַרקסיסטישען סאָציאַליזמוס, און וועל־ כער בעמערקט אויסדריקליך, אז דער היינטיגער סאָציאַליומוס האָט מיט יענע קאָמוניסטישע קאָלאָניעם גאָר ניט צו טהאָן, — אפילו מאָרים הילקווים געפינט עס פאר נויטיג אָבצוגעבען אַ גרויסען טהייל פון זיין בוך: "די היסטאָריע פון סאָצישליומוס אין די פעראייניגטע שטאַא־ טען" צו דער היסטאָריע פון די קאָמוניסטישע קמלמניעם.

אָבער דאָס, שיינט מיר, איז אַ פעהלער, נראַדע ווי עס איז אַ פעהלער אָנצוהויבען די היסטאָריע פון סאָציאַליזמוס מיט די דייטשע איינוואַנדערונג.

אין ביידע דיעזע בעהויפּטונגען איז דאָ פיעל אמת, אָבער עס איז ניט דער גאַנצער אמת. וויל מען שרייבען די ריכטיגע היסטאָריע פון סאָציאליזמוס אין אמעריקא, דארף מען אָנ־ הויבען פון אַ גאנץ אנדער זייט, און צוליעב די פּאָלגענדע גרינדע:

דער סאָציאליזמוס אין אמעריקא האָט א גאנץ אנדער דין ווי דער סאָציאליזמוס אין איי־ ראָפּא. אין אייראָפּא געהט היסטאָריש דער סאָ־ ציאליזמוס פאר דעם קלאסענקאמפּף. עס זיינען געווען סאָציאַלִיםְטֵישַעְ טַהעאָריען און סאָציא־

ליםטישע געועלשאפטס־פּלענער פיעל פריהער איידער עס אִיז געווען אַ פּראָלעטאַריאט, וואָס זאָל זיין פעהיג צו בענעהמען דעם סאָציאליז־

אין אמעריקא איז געווען פערקעהרט: דאָ האָבען מיר געהאט קלאסענקעמפּפע, אמת, פּראָ־ לעטארישע קעמפּפע, אין געוויסע הינזיכטען געפיהרט אויף דעם מאָדערנעם סאָציאליסטישען אופן, איידער מיר האָבען געהאט וועלכע עס איז סאָציאליסטישע, אָדער קאָמוניסטישע טהעאָ־ רייים

דער מאָדערנער סאָציאַליזמוס, הגם נאָד זיין תוך שטאַמט ער דירעקט אָב פון די אָנ־ שויאונג איבער די צושטענדע, וואָס הערשען אין דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט: פון די קלאַסענגעגענזעצע צווישען אָרימע און ריי־ כע, קאפיטאליסטען און לוין־ארבייטער פון איין זייט, און פון דער אַנאַרכיע, וואָס הערשט אין די פּראָדוקציאָן פון דער צווייטער זייט, איז ער אָבער אין זיינע טהעאָרעטישע פאָרמען קודם־כל אַ פאָרטזעצונג פון די גרונד־פּרינציפּען, וואָס די גרויםע פראַנצויזישע אויפקלעהרער האָבען אויפגעשטעלט *). עס איז געווען דער פראַנצוי־ זישער מאַטעריאַליזמום פון דעם 18טען יאָהר־ הונדערט, די זעלבע פילאָזאָפיע, אויף וועלכע די : פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן מיט איהר געשריי "פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט", האָט זיך געשטיצט, וואָס האָט געפיהרט צו די לעהרע פון סט. סימאָן און פוריע; עם איז גע־ ווען דיזעלבע מאטעריאליסטישע פילאָזאָפיע אַריבערגעפיהרט אויף דעם ענגלישען באָדען, וואו די גרוים־אינדוםטריע מיט אלע איהרע שרעקען פאר דער ארבייטער־קלאס האָט זיך בעצייטענס ענטוויקעלט, וואָס האָט געפיהרט צו די פּראַקטישע עקספּערימענטען און טהעאָ־ רעטישע ספּעקולאציעס פון ראָבערט אָוען; און עם איז געווען די זעלבע מאטעריאליסטישע פי־

פריעדריך ענגעלם: די ענטוויקלונג פון (* סאָציאליזמוס, פון אוטאָפּיע צו וויסענשאַפט.

לאָזאָפּיע, פערפעסטיגט דורף די ענגלישע גרויס־ אינדוסטריע, פון איין זייט, און די טיעפע איינד זיכט אין דעם היסטאָרישען לעבען, וואָס מאַרקס האָט געשעפּט פון די דייטשע פילאָזאָפיע, פון דער צווייטער זייט, וואָס האָט געפיהרט צו דעם היינטיגען סאָציאַליזמוס.

די געשיכטע פון סאָציאליזם אין אייראָד ראָפּא, אָדער ריכטיגער, די געשיכטע פון סאָד ציאליסטישע אידעען אין אלגעמיינעם, מוז זיך דאדורך נויטווענדיגערווייזע אָנהויבען מיט די אידעען פון די אוטאָפּיסטען, וואו סען סימאָן, פוריע און ראָבערט אוען שפּיעלען אַ בעדיי טענדע ראָלע.

גאַנץ אַנדערש שטעהט עס מיט אַמעריקאַ. אַמעריקאַ האָט פון די אלע זאַכען ניט געוואוסט. א יונג לאנד, אָהן וועלכע עם איז טראדיציעם, אָהן אַ פילאָזאָפישע פערגאַנגענהייט, אָהן ווי־ סענשאַפטליכע אויסבילדונג, זאָגאַר אָהן פער־ בינדונג מיט דער אייראָפּעאישער וועלט, האָט עם זיך אין אלעם געמוזט זוכען אן אייגענעם וועג. דער וועג האָט זיך אָפט געפונען, אָבער ער איז קיין מאָל ניט געווען קיין טהעאָרעטישער. — וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאר אַמעריקא איז איהר פּראַקטישקייט: קיינע פילאָזאָפישע ספּעקולאַציעס קען מען דאָ ניט. די רעוואָלוציאָן געגען ענגלאַנד צו ענדע פון דעם 18טען יאָהר־ הונדערט איז, אמת, געווען אָנגעשטעקט מיט דעם גייסט פון פראַנקרייך, וואָס איז דאָ אַריינ־ געפיהרט געוואָרען פון טהאָמאַס דושעפערסאָן, אָבער דאָס געשריי: "פרייהיים, גלייכהיים און ברידערליכקיים" פון פראנקרייד האט זיד דא פערוואַנדעלט אין דעם געשריי: "לעבען, פריי־ הייט, און דאָס רעכט צו זוכען גליק". און זאָ־ גאַר דיעזער פּראַקטישער געשריי איז געווען פאר די אַמעריקאַנער צו אַבסטראַקט. די רעוואָ־ לוציאָן, די אונאבהענגיגקייטס־ערקלעהרונג, דאָם אָננעהמען פון דער בעריהמטער אַמעריקא־ נער קאָנסטיטוציאָן, דער שפּעטערער קאַמפּף געגען שקלאפעריי - דאָם אלעם און נאָך פיעל עהנליכע זאַכען זיינען דאָ געטהאָן געוואָרען צוליעב ריין פראַקטישע צוועקען, און זייער בע־ גרינדונג זאָגאַר איז געווען אַ ריין פּראַקטישע. פון קיינע טהעאָריעס האָט מען דאָ ניט גע־ וואוסט. נאָך וועניגער אָבער האָט מען געוואוסט פון סאָציאליסטישע טהעאָריעס.

אין איין איינציגען פונקט שיינט דיעזע

בעהויפטונג ניט אויסצוהאלטען, אין דעם פּונקט פון רעליגיאָן. פּראַקטיש ווי דיעזעס לאַנד איז, איז עס צו דער זעלבער צייט ניט נור אַ לאַנד פון גאָלר־זוכעניש, נור אויך אַ לאַנד פון גאָלר־זוכעניש, נור אויך אַ לאַנד פון גאָט־זוכעניש. די ערשטע איינוואַנדערער זיינען איי־גענטליך געווען די פּיוריטאַנער, וועלכע האָבען פערלאָזען זייער היימאט צו זוכען אַ מקום מנוחה, וואו זיי זאָלען קאָנען דיענען גאָט אויף זייער אייגענעם אופן, און זייט דאן איז אמערי־קא אויך דאָס לאַנד פון אלערליי רעליגיעזע און סאָציאלע בעלי חלומות.

עם איז ניט דאָ דער פּלאַץ צו אונטערזו־ כען פון וואַנען דיעזער ווידערשפּרוך נעהמט זיך. עם קען זיין, אַז צווישען געלד־זוכעניש און גאָט־זוכעניש איז קיין גרויסער ווידערשפּרוך ניטאָ, ווי מיר האָבען דאָס געזעהן אין די קרייץ־ציגע, וואו די גאָט־זוכעניש איז נור גע־ ווען אַ מאַנטעל צו פערדעקען די גאָלד־זוכעניש. עם קען אויך זיין צוליעב דעם, ווייל דער או־ טאָפּיזם איז אייגענטליך שליין ש מין "פּרשק־ טישקייט", און די אוטאָפּיסטען זיינען דאָך טאַ־ קע געקומען אין צמעריקא אום "פּרצקטיש" צו בעווייזען די דורכפיהרבאַרקייט פון זייערע אי־ דעען. ס'איז אלזאָ גראַדע די פּראַקטישקייט פון דיוען לאַנד, וואָס האָט צוגעצויגען די אוטאָפּיס־ טען, ווי די אַנדערע קאָמוניסטען. מיר האָבען דאָ דאדורך געהאט א גרויסע צאָהל קאָמוניסטישע קאָלאָניעס. די היסטאָריקער האָבען איבערגעצעלט עטליכע הונדערט אועלכע קאָלאָניעס, וואָס האָ־ בען עקזיסטירט אין די פעראייניגטע שטאאטען אין פערשיערענע צייטען און געגענדען. שוין אין 1680 איז דאָ געגרינדעט געוואָרען די לאַ־ באַדיסט קאָמונע מיט 100 מיטגליעדער און אקער לאנד. די עפראטא קאָמונע, וועלכע 4000 האָט נאָך עקזיסטירט אין דעם יאָהר 1900 מיט א רעשטעל פון 17 מיטגליעדער און א גאנץ היבשען פערמעגען, האָט זיך געגרינדעט אין דעם יאָהר 1732 נעבען רעדינג, אין פּענסילוויי־ ניא סטייט.

אָבער ריעזע אַלע קאָמונעס שטעהען מיט דעם סאָציאַליזמוס אין קיין פערבינדונג ניט, זיי זיינען אַלע געווען געגרינדעט צוליעב רעליגיעזע צוועקען. דאָס זיינען, אַלזאָ, געווען ניט קיין קאָמוניסטישע קאָלאָניעס, זאָנדערן רעליגיעזע סעקטען. דער גרינדער פון די עפּראטא קאָמונע, מיט דעם נאָמען בייזעל, האָט געמאַכט די גרוי־

עם זיינען דאָ אויך געווען אַנדערע קאָמו־

נעס, די, וואָס זיינען געגרינדעט געוואָרען פון

ראָבערט אוען און זיינע נאָכפּאָלגער, פון די

תלמידים פון שארל פוריע אין פון קאבאט.

דיעזער צווייטער סאָרט קאָמונעס איז שוין ניט

געגרינדעט געוואָרען אום צו קענען האַלטען

שבת, ווי גאָט האָט געבאָטען, אָדער צו קומען

אין הימעל אריין, וואו אלעם איז איינגעפיהרט

אויף דעם קאָמוניםטישען שטייגער, אָדער מען

זאָל זיך קענען ווארפען ביים דאוונען. -- דיע־

זע קאָמונעס זיינען שוין איינגעפיהרט געוואָרען

צוליעב סאָציאַליסטישע עקספּערימענטען און

האָבען אַ געוויסע צייט געמאַכט פון זיך שטאַרק

רעדען, ספעציעל דער פוריעריסטישער קאָמוז

ניזם, וועלכער האָט צוגעצויִגען צו זיך די בעס־

טע קעפ פון אמעריקא, ווי אלבערט בריסביין,

דער פּאָטער פון דעם בעוואוסטען אַרטהור ברים־

ביין, נאטהאַניעל האוטהאָרן, דער בעריהמטער

אמעריקאַנער נאָוועליסט, טשאַרלס א. דאַנאַ,

דער גרינדער און לאַנג־יעהריגער רעדאַקטאָר פון

די "ניו־יאָרק סאן", גאדקין, דער רעדאַקטאָר

פון די ניו־יאָרקער אַריסטאָקראַטישע צייטונג

איוונינג פּאָסט", און הויפּטועכליך האָראס "איוונינג פּאָסט",

גרעעל, דער בעריהמטער גרינדער פון די "ניור

יאָרק טריביון", וועלכער האָט יעדען טאָג אָבגע־

סע ענטרעקונג, או דער זיעבעטער טאָג אין דער וואָך, דער אמת'ער רוהע־טאָג, איז שבת, און ניט זונטאג, און נאָך אַנדערע אַזעלכע ענט־ דעקונגען, וואָס האָבען צו טהאָן מיט תורת משה. אויף דיזען פּלשן און צוליעב דיזען ציעל האָבען זיך געגרינדעט אייניגע קאָמונעס, ווי סנאָו הילל, ירושלים און נאָךּ אַנדערע. די שעי־ קערם האָבען געהאַט אַנאַנדער וויכטיגע אויפּ־ גאַבע. זיי האָבען געגלויבט אין דעם פּסוק: כל עצמותי תאמרנה ד', מיט אלע אברים דארף מען דיענען גאָט. זיי פלעגען זיך דאַדורך וואר־ פען און שאָקלען ביי די פּאַטשערעס, ווי אונ־ זערע חסידים, להבדיל, צוליעב וואָס מען האָם זיי גערופען שעיקערם. אַזעלכע קאָמונעם זיינען געווען אין אַ צו גרויסע צאָהל אום דאָ אויסגערעכענט צו ווערען. זיי זיינען געווען פערשפרייט אין די שטאאטען פענסילווייניא, ניו יאָרק, מאַסאַטשוזעטס, קאָנעקטיקוט, העמפשייר, מעין, אָהייאָ, אינדיאַנאַ און קאַנ־ טמקי.

אַ פיהרער פון די זוהר קאָמונע האָט אַם בעסטען כאראקטעריזירט דעם ציעל פון אלע : דיזע קאָמונעם

דער ציעל פון אונזער קאָמונע," האָט ער, געענטפערט אויף אַ פראַגע, "איז צו קומען אין גן עדן אריין, און צו העלפען אנדערע דאָרט אריין צו קומען... אין הימעל הערשט נור קאָ־ מוניזמום; וואָרום זאָלען מיר זיך ניט צוגריי־ טען אויף די וועלט צו דער געזעלשאפט, צו וועלכע, מיר זיינען זיכער, מיר וועלען קומען ?" דזשאן האמפרעי נאָיעס, דער פיהרער פון די פערפעקשאָניסטען, (זיי האָט מען אַזוי גערופען, ווייל זייער ציעל איז געווען זיך צו פערפּאָל־ קאָמען, זיך מאַכען פערפעקט אין עבורת הבורא), דער פערפאַסער פון די "היסטאָריע פון אמעריקאנער סאָציאליזמוס", האָט זיך געהאל־ טען פאר א צווייטען משה; זיינע אנהענגער האָבען אין איהם געגלויבט, ווי אין משה'ן; זיי האָבען אָנגעהויבען גלויבען אין וואונדער און אין די מעגליכקייט צו היילען קראנקע דורך וואונדער *). מיט סאָציאַליומוס האָבען זיי אָבער גאָר ניט געהאַט וואָס צו טהאָן.

: זעה וועגען דיעזען גאַנצען ענין (*

American Communities, by William Alfred

און ניט נאָר האָבען דיזע קאָמוניסטישע קאָלאָניעם ניט בעאיינפלוסט דעם סאָציאַליז־ מום, אייניגע פון זיי האָבען, פערקעהרט, אוים־ גענוצט פאר זיך די ארבייטער און סאָציאליס־

"געבען אַ קאָלום פון זיין צייטונג "די טריביון צו פרעדיגען קאָמוניזמוס; און נאָך אַנדערע בעריהמטע פּערזענליכקייטען. דיזע אַלע האָ־ בען אָבער אויף דעם היינטיגען סאָציאַליזמוס קיין דירעקטען איינפלוס ניט געהאט. מאָריס הילקווים האָט קוים אויסגעפונען איין געוועזע־ נעם פוריעריסט, וואָס האָט בעלאַנגט צו דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. פון דער צווייטער וייט זיינען גראַדע די גרעסטע רעאַקציאָנערען, די פעהיגסטע פערטהיידיגער פון קאַפּיטאַליז־ מים און די ביטערסטע געגנער פון דער ארביי־ מער בעוועגונג ארויסגעקומען פון דיזער פור־ יעריסטישער בעוועגונג. דאָס זיינען געווען די דערמאָהנטע טשאַרלעס א. דאַנאַ, דער רעדאַק־ טאָר פון די "סאָן", און גאדקין, רעדאַקטאָר פון רו "איוונינג פּאָסט". זיי זיינען ביידע געשטאָר־ בען מיט עטליכע יאָהר צוריק.

Hinds.

טישע בעוועגונג, אויף וויפיעל זי האָט דאּן עקד זיסטירט, ווי עס איז געווען דער פאל מיט דער ווייטלינגישער קאָלאָניע "קאָמונאַ" און דעם אר־ בייטער בונד. *)

ביי דיעזער געלעגענהייט איז אם פּלאץ צו עראינערען, אז אויף אן אונדירעקטען וועג האָט דער פוריעריזמוס אין אמעריקא זעהר פיעל אויפגעטהאָן פאר דעם סאָציאליזמוס, און גרא־דע דורך דעם שפּעטערען רעאַקציאָנער טשאר־לעס א. דאנא.

אין 1859 האָט קארל פאגט אין א פאַסד פלעט פערלוימדעט קארל מאַרקס, אז ער לעבט פון דעם אַרבייטער'ס שווייס. די "בערלינער נאַדְּ נעדאַנאַל־צייטונג" האָט דיזע פערלוימדונג נאָדְ פערשטארקט מיט דעם צולייג, אז מאַרקס איז א שפּיאָן און אַ פאלש־געלד־מאַכער. געשטיצט האָבען זיי זיך מייסטענס אויך דעם, וואָס קיי־ האָבען זיי זיך מייסטענס אויך דעם, וואָס קיי־ מער האָט ניט געוואוסט, ווי זיי האָבען בעד חויפטעט, פון וואַנען מאַרקס מאַכט אַ לעבען. קארל מאַרקס האָט דעם רעדאַקטאָר פון דער פייטונג פערקלאָגט אין געריכט. ער האָט נאַ־ צייטונג פערקלאָגט אין געריכט. ער האָט נאַ־ מירליך זיין פּראָצעס ניט געוואונען. צווישען דעם בעווייז־מאַטעריאַל האָט מאַרקס פאָרגע־ לייגט פּאַלגענדען בריעף:

נו יאָרק, מערץ 8, 1860. הויכגעשעצטער הערר!

מיט פערגענינען שטעל איף פעסט, אויף אייער פער־
לאנגען, אייער סערבינדונג מיט פערשיערענע פּובליקא־
ציעס אין די פעראייניגטע שטאטען, צו וועלכע איף
האָב געהאט פּערזענליכע בעציהונג. פאר במעט 9 יאהר
האָב איף אייף אויפגעפאדערט צו שרייבען פאר דער
"גיוריאַרקער טריביון", און דיעזע ענגיידושמענט איז
בעשטאנען זייט דאמאלס. איהר האט פאר אונז געשרי־
בען רענעלמעסיג, ניט פערפעהלענדיג אפילו איין וואַד,
אויף וויפיעל איך קען זיך עראינערען; און איהר
זייט ניט בלויז פון די געשעצטעסטע, נאָר אויך פון
די בעסטע בעצאָהלטע מיטארבייטער פון אינזער

איד מוז נאד צוגעבעז, אז אין אלע אייערע שריפטעז,
וואס זיינען דורכגעגאנגען מיין האנד, האט איהר אדויס־
געצייגט די גרעסטע אינטערעס פאר דעם וואוילגעהן און
פארטשריט פון דער ארבייטעריקלאסע און אז פיעלע פון
אייערע בייטרעגע האבען דירעקט געדיענט דיעזען צוועק.

איד האב אויד אין פערשיעדענע צייטעו, אין פערי לויף פון די לעצטע 5-6 יאָהר פון אייך ערהאַלטען בייטרעגע פיר "פוטגאס'ס וויעסקי", ווי אויד פאר "די ניו־אַמעריקאן ענציקלאפעדיע", וועלכע איד רעדיניר, און פיר וועלכער איהר האַט צוגעשטעלט אייניגע העכסט וויכי טיגע ארטיקלען.

Die Anfänge der Deutschen Arbeiterbewegung in Amerika von Herman Schlüter.

ווען עם וועלען זיין נויטיג זיייטערע אויסקינפטע, וועל איך זיי מיט פערגניגען צושטעלען. דערווייל בלייב איך

אייער אויפריכטיגער

טשארלעם א. דאנא.

קארל קאוטסקי, וועלכער פערעבענטליכט דיזען בריעף אין זיין פאָררעדע צו דער איבער־ זעצענג פון מארקס "רעוואָלוציאָן און קאָנטר־ רעוואָלוציאָן", בעמערקט פאָלגענדעס:

פון אלע דייטשע פערלעגער און רעדאַקטערע, "עד מאקראטישע" און אנדערע, געבאיקאטירט, פון פיעלע נאף אלס צולייג שענדליף פערלוימדעט, וואלט מארקס געפוגען אן עלענדען סוף אין דער פרעמד, ווען עס וואלט גענאַנגען נאף דעם זין פון דיעזע העררען. ווען עס אין איהם געלונגען אין דעם פורכטבארען קריזים פון דעם איהם געלונגען אין דעם פורכטבארען קריזים פון דעם צו געפינען א נייעס פעלד פאר זיין טהעטינקייט, נאר אויף צו שאפען א ווערק, וועלכע ווערט היינט אנערקענט אוף צו שאפען א ווערק, וועלכע ווערט היינט אנערקענט מען פון דעם דייטשען גייסט, אין דאָס געשעהן טראָדן די גויטשען גייסט, אין דערמערעטער פון דיעזען דייטשען גייסט, אין דאָס געשעהן ניט וועניג צוליעב דער ענטגעגענקומענדער פערשטענדנים פון דעם אנגלאיאמערי־קאַנער משארלעט א, דאנא,

די סאציאל־דעמאקראטיע, יעדער, וואס אנערקענט די מאזוה פון קארל מארקם, האט אלע אורזאכען אויך די גאונות פון קארל מארקם, האט אלי דעם מאן מיט אנערקענונג צו געדענקען, וועלכער האט אני געווען פון געבאטען אן אבדאך דעם גאון, ווען ער איז געווען פון אלע פערשטויסען."

צוליעב דיזע אנערקענונג, וואָס מיר זיינען שולדיג דעם מאַן, ווערט דיזער פאַקט דאָ דער־ מאָהנט.

דאָס איז אָבער דאָס איינציגע, וואָס דער פוריעריזם אין אמעריקא האָט אונדירעקט אויפגעטהאָן פאר דעם סאָציאליזמוס אין אל־געמיין. אויף דעם אמעריקאנער סאָציאליזמוס אינ אַנעמיין. אויף דעם אמעריקאנער סאָציאליזמוס איינפלום ניט געהאָט. און ניט פון פוריעריז־מוס, ווי אויך ניט פון אועניזמוס דארף מען אָנהויבען דעם אַמעריקאנער סאָציאליזמוס. דער אָנהויב, ווי מיר שיינט, דארף געזוכט ווערען אין דעם אָנהויב פון דער אמעריקאנער ארביי־מער בעוועגונג.

דיזע בעהויפטונג וועט קלינגען פּאַראָדאָקי סאל פאר דעם, זואָס איז בעקאנט נאָר מיט דער היינטיגער ארבייטער בעוועגונג; מיט איהר "נאָ פּאָליטיקם" פּאָליטיק; מיט איהר קאַמפּף געגען דעם סאָציאליזמוס; מיט די פערשיעדענע פּאָד ליטישענם, וואָס פיהרען דאָס גרויסע וואָרט אין די יוניאָנס א. ז. וו. די זאַר ווערט אָבער פער־

לוציאָן פון 1848. און די בורושואזיע האָט גע־ פּאָלגט די עצה. זי האָט זיך בערייכערט. און גראַדע ווי אין אייראָפּאַ האָבען די גרויסע רייכ־ טהימער געברצכט מיט זיך א שטראָם פון נויט און עלענד, גרצדע אווי האָט אויך אין צמעד ריקא די מעגליכקייט רייך צו ווערען פון איין זייט געבראכט מיט זיך נויט און אָרימקייט פון דער צווייטער זייט. ניין, די אָרימקייט איז דאָ געווען נאָך גרעסער, און דאָס שיקזאל פון : די ארבייטער נאָך ביטערער. אין זיין בוך די ארבייטער בעוועגונג אין אמעריקא" מאכט " פראָפעסאָר ריטשארד עלי וועגען דעם אַ זעהר ריכטיגע בעמערקונג. עס איו זעהר אָפט בע־ מערקט געוואָרען, זאָגט ער, או די אָרימקייט פון די נייע אימיגראנטען און די מעגליכקייט רייך צו ווערען האָט זיי אָנגעטריבען צו איבער ארבייט ; אז זיי האָבען זיך דער'הרג'עט אר־ בייטענדיג; און עס האָט אָפט פאַסירט, דאָס ווען די לייטע האָבען שוין געקריגען די געווכטע רייכטהימער, זיינען זיי געווען אזוי אויסגעאר־ בייט, אז זיי האָבען שוין מעהר קיין כח ניט גע־ האט צו לעבען, אָדער צו געניסען די רייכטהי־ מער. מען האָט אָבער געשענקט ווייניג אויפ־ מערקואמקיים צו דעם פאַקט, אז די זעלבע מענשען, ווען זיי האָבען געקריגען די געלעגענ־ היים צו בעשעפטיגען יעמאנדען, זיינען זיי גע־ ווען שווערע און ביטערע בעלי־בתים, און זיי האָבען געטריבען ווייב און קינד און געדונגענע מענשען פון זון אויפגאנג ביז צו זון אונטער־ גאַנג. דאָס סיסטעם "פון זון צו זון" איז גע־ ווען דער געוועהנליכער ארבייטס־טאָג אין אמע־ ריקא. און דאָס האָט געמיינט מאַנכעס מאָל ביז 16 שטונדען א טאָג. *) און די ארבייטער האָבען שוין נאנץ בעצייטענס פראָטעסטירט. די אגיטאציע פאר א צעהן שטונדען ארבייטס־ טאג האָט זיך דאָ אָנגעהויבען פריהער ווי איר בעראל אין אייראפא.

מען קען אָנפּילען פּיעלע זייטען מים פּאַקד טען ווענען די לאגע פון די ארבייטער אין אמעד ריקא. מיר וועלען זיך אָבער דאָ נאָר אָבשטעלען אויף אייניגע פאקטען, וועלכע ווארפען א ליכט אויף די לאגע פון די ארבייטער.

אין דעם קאָנגרעס פון 1776 איז פאָרגע־

שטענדליף, ווען מען בעטראַכט איהר היסטאָריש. נצטירליף איז ניט אלעס גאנץ גלאט. אויף נעס היסטאָרישען דעם היסטאָרישען וועג קומען מיר אָפט אויף גאנץ גליטשיגע ערטער, מאַנכע מאָל שטויסט מען זיף אָן אָן גאנץ הויכע בערג, וועלכע עס איז קוים מעגליף אריבערצושפּרייזען, אין אל־געמיינעם אָבער איז אמת, אַז דער סאָציאליז־געמיינעם אָבער איז אמת, אַז דער סאָציאליז־מוס אין אמעריקא האָט זיין אָנפאַנג אין דער אמעריקאַנער אַרבייטער בעוועגונג.

* * *

אויף דער פראַגע, וואָרום דער סאָציאַליז־ מום איז שזוי שוושך ענטוויקעלט אין שמעריקא, ווערען געוועהנליף אָנגעגעבען צוויי אורזאכען: ערשטענס, וואָס די לאַגע פון די אַרבייטער אין אמעריקא איז אימער געווען בעסער ווי אין אייראָפּא ; די מעגליכקייט זיך ארויפצוארביי־ טען און צו ווערען רייך איז דאָ אימער געווען לייכטער; און צווייטענס, די פרייע אינסטי־ טוציאָנען. אין אייראָפּאַ האָט די פּאָליטישע רעכטלאַזיגקייט געגעבען דעם אימפעט צו פער־ שיעדענע קעמפפע, וועלכע האָבען זיך אָנגע־ קניפט אין דעם סאָציאַליומוס, וועלכעס האָט געגעבען דעם ברייטען שוואונג צו דער סאָציאַ־ ליםטישער בעוועגונג, וועהרענד אין אמעריקא, צוליעב דער פּאָליטישער גלייכבערעכטיגונג, איז פאר אועלכע בעוועגונגען קיין פלאץ ניט געווען; דיזעם, צוזאַמען מיט די עקאָנאָמישע צושטענדע אין שמעריקש, האָבען אָבגעהשלטען די מענשען זיך צו נעהמען צום סאָציאַליזמום.

דאָם איז אמת, און ניט אמת.

עם איז אמת, אז די בעדינגונגען אין דיזען לאנד זיינען געווען זעהר גינסטיג פאר די שטרע־ בער נאָך רייכטהום. דאָס נייע, אונגעהייער גרויסע, נאָך גאָר ניט בעזעצטע לאַנד, מיט איהרע אונערשעפּפליכע אוצרות אין פערשיעדענע מע־ טאלען און מינעראלען; די לייכטקייט צו בעקוד מען ערד, און די פרוכטבארקייט פון דער ערד, האט געגעבען גרויסע מעגליכקייטען שנעל רייך צו ווערען, און פיעלע זיינען אויך געוואָרען רייף. מען דארף אָבער ניט פערגעסען, אוּ אַמעריקא איז נים געווען דאָם איינציגע לאנד, וואו מען האָט געקענט רייך ווערען. דער אָנפאַנג פון גרוים קצפיטצליומום האט אויך אין אייראפצ געעפענט גרויסע מעגליכקייטען רייך צו ווערען. בערייכערט אייך!" האָט גיזאָ אויסגעשריען צו "בערייכערט דער פראנצויזישער בורושואזיע פאר די רעוואָ־

The Labor Movement in America. Page 55. Prof. Richard T. Ely.

זיי זיך געמוזט אליין. די ארבייטס־שטונדען זיינען געווען געוועהנליך פון זון אויפגאנג ביז זון אונטערגאנג".

די שכירות אין אָלבאני זיינען געווען דריי, שילינג, אָדער, ווי מען האָט דאן גערעכענט דאָם געלד, 40 סענט א טאָג ; אין לאָנקאם־ טער צווישען 8 און 10 דאָל. א מאָנאַט ; אַנ־ דערש וואו אין פענסילווייניא זיינען די אר־ בייטער געווען צופריערען מיט 6 דאָל. זומער, און 5 דאָל. אים ווינטער. איז באלטימאָר זיי־ נען מענשען געווען צופריעדען זיך צו פערדינ־ גען פאַר 18 סענט אַ טאָג. קיינער האָט ניט געבעטען מעהר ווי 6 דאָלאַר אַ מאָנאט ; אין פריעדריכסבורג איז געווען דער פּרייז פון אר־ בייט צווישען 5 און 7 דאָל. אין ווירדושינא האָבען ווייסע מענער זיך פערדונגען ביים יאָהר פאר 16 פונט ווירדושינער געלד (איין פונט וויררזשינער געלר איז געווען גלייך צו דריי דאָל. און דריי און דרייסיג סענט). די סומע פאר צ יצהר ארביים האט אלוא בעטראפען 53 דאל. מיט 28 סענט. די דורכשניטליכע שכירות איד. בער דעם גאנצען לאנד איז געווען 65 דאָל. א יאָהר מיט קאָסט, און אפשר בעהויזונג, פון דיע־ זע קליינע סומע האָט דער ארבייטער, מיט די הילפע פון זיין ווייב, געמוזט אויפהאלטען דאָס גאַנצע הויז־געזינד. שריפט־זעצער האָבען גע־ קריגען 25 סענט פאר טויזענד בוכשטאַבען, און נאָך דיעזע פּרייזען האָבען זיי געמאַכט, ווי די פּאָבלישער האָבען זיך בעקלאָגט, "אזוי הויך ווי שכט דאָלשר ש וואָד". *)

מיט דיעזע פערדיענסטען האָט דער ארד בייטער, נאטירליך, ניט געקענט אויפהאלטען זיין פאַמיליע, און ער האָט שוין גאנץ בעצייד טענס געשיקט דאָס ווייב און די קינדער אין די פעקטאָרי, אין אַ בעריכט צו די מאַסס. לעגיס־לאטור אין 1825 ווייס דאָס קאָמיטע איבער בילדונג צו דערצעהלען פון 928 קינדער, וואָס זיינען געווען בעשעפטיגט אין די פערשיעדענע פאבריקען אין דעס שטאאט מאַססאטשוזעטס, וועלכע האָבען געארבייט צווישען 12 און 12½ און לעלבע זען יעדען טאָג. די זעלבע זאך זעהען מיר אין דעס שטאאט פענסילווייניא, דאָס זעלבע אין דעס שטאאט ניו דזשוירסי, אָדער ריכטיגער אין

שלאָגען געוואָרען א געזעץ צו טעקסען די שקלאַ־ פען־האַלטער נאָד דער צאָהל פון זייערע שקלאַ־ פען. דזשאָן אדאמס, דער שפעטערדיגער פּרע־ זידענט פון די פעראייניגטע שטאַאַטען, איז גע־ ווען געגען דיזען. זיין בעגרינדונג איז געווען, אז שקלאפען קענען ניט בעטראכט ווערען אלס אייגענטהום: וואָס מאכט עס אוים, האָט ער געפרעגט, ווי מען רופט דאָס פאָלק, צו ביי העם נאָמען ארבייטער, צו שקלאַפען. אין מאנד כע לענדער ווערען די אָרימע ארבייטער אָנגע־ רופען פרייע מענער, וועהרענד אין אנדערע לענד דער ווערען זיי אָנגערופען שקלאַפען ; אָבער .דער אונטערשיעד איז נאָר אין דער פאנטאזיע וואָם מאַכט עם אוים צו אַ לענדלאָרד, וואָם בע־ שעפטיגט 10 ארבייטער אויף זיין פארם, גיט זיי יעהרליך אזוי פיעל געלד, וויפיעל עם איז גענוג צו קויפען די נויטווענדיגע לעבענסמי־ גיט זיי די לעבענס־מיטעל טעל, אָדער ער (* דירעקט.

אזוי האָט דושאָן אַדאַמס געדענקט וועגען די ארבייטער פון 1776. ער האָט שוין דאמאָלס געהאַט דעם רַיכטיגען אינסטינקט.

אין דעם אנפאנג פון דעם 19טען יאהרהונ־ דערט, דערצעהלט אונז מארקמאסטער אין זיין היסטאָריע פון דעם פאָלק פון די פעראייניג־, טע שטאַאַטען", האָבען די גרעבער פון די פענ־ םילווייניא קאַנאַלען בעקומען צו עסען די גרעבס־ טע שפּייזען ; מען האָט זיי געהאַלטען אין די רויהעסטע שטאלען, און צו דעם האָט מען זיי צוגעצאָהלט 6 דאָל. אַ מאָנאַט פון מאי ביו נאָוועמבער, און 5 דאָל. אַ מאָנאַט פון נאָוועמ־ בער ביז מאי. ציעגעל־טרעגער און וואפנע־מי־ שער, גרעבער און האָלץ־העקער, וועלכע האָבען געארבייט פון 1793 ביז 1800 ביי די עפענט־ ליכע געביידעם און האָבען דורכגעשניטען די גאַסען און אלעען פון דער שטאָדט ויאַשינגטאָן, האָבען געקריגען בעצאָהלט ביז 70 דאָל. אַ יאָהר, אָדער, אויב זיי האָבען פערלאנגט, האָט מען זיי געצאָהלט 60 דאָל. פאר די ארבייט, וואָס זיי האָבען געקענט מאַכען פון דעם ערשטען מערץ ביז דעם 20טען דעצעמבער. מען האָט זיי נא־ טירליך געגעבען עסען, קליידען אָבער האָבען

McMaster—History of the People of the United States. Vol. II., Page 617.

The last Principles of Sectional Equilibrium by Barbarosa.

דער שטאָדט פּעטערסאָן. אין 1835, בעריכטעט אַ קאָמיטע, האָבען זיך אין דעם קליינעם שטער־ אַ קאָמיטע, האָבען זיך אין דעם קליינעם שטער־ טעל פּעטערסאָן געפּונען ביז 600 קינדער אונ־ טער 16 יאָהר, וואָס האָבען געארבייט אין די שכירות פאר קינדער אונטער 12 יאָהר איז געווען צווישען 50 סענט אין \$1.75 פער וואָך, דורכשניטליך \$1.12 אַ וואָך; דער דורכשניטליכער שכירות פון קינדער איבער 12 יאָהר איז געווען \$2.12 פער וואָך, די ארבייטס־ שטונדען זיינען געווען פון זון צו זון, זומער און ווינטער. *)

אין דעם אָנפּאנג פון די דרייסיגער יאָה־ רען האָבען די מאנופעקטשורערס געמאכט אַ שטארקע אַגיטאַציע פאר אַ פּראָטעקטיוו טאריף. דער תירוץ איז נאטירליף געווען, אז דאָס איז נייטווענדיג אויפצוהאלטען די אמעריקאנער וויידזשעס. דיזעס האָט באוואויגען איינעם סעטה לוטהער צו מאכען אן אונטערזוכונג וועגען דעם צושטאנד פון די ארבייטער אין אמעריקא אין פערגלייף צו אייראָפּאַ.

שרעקליכע זאכען דערצעהלט לוטהער וועד גען דעם צושטאנד פון די ארבייטער; די גרוי־ זאמקייט צו קינדער זיינען בעשריבען מיט פיעל איינצעלהייטען: דער ארבייטס־טאָג איז געווען צווישען 12 און 15 שטונדען. די ניי־ענגלאנד צווישען 12 און 15 שטונדען. די ניי־ענגלאנד פילען זיינען געוועהנליך געלאָפען 13 שטונדען א טאָג, דאָס גאנצע יאָהר, 2 מילען אין דעם שטאַט קאָננעקטיקוט זיינען געווען אן אויס־ שטאַט פון די צוויי מילען האָט איינע געאר־ בייט 14 שטונדען אַ טאָג, און די צווייטע גער נויע 15 שטונדען מיט 10 מינוטען.

די רעגולאציעס אין פעטערסאָן האָבען גער פּאָדערט פרויען און קינדער צו זיין האלב נאָד פּיער אין דער פריה יעדען טאָג ביי דער אר־
בייט. ווייבער און קינדער האָט מען איינגער בייט. חשק צו דער ארבייט מיט אַ רימענעם געבען חשק צו דער ארבייט מיט אַ רימענעם ראפּניק. אַ פּאַקט ווערט דערצעהלט פון אַן עלפּדיעהריגע מיידעל, ביי וועלכע מען האָט צו־ בראָכען אַ פוס מיט אַ הילצערנעם שטעקען. נאָדְ שרעקליכער איז די בעשרייבונג פון די קלעפּ, וואָס אַ טויב־שטומער אינגעל האָט געקריגען פון זיין פּאָרמאן, אַ מאן מיט דעם נאָמען ברייאנט. דאָס אינגעל איז אַ היים געקומען, דערצעהלט איינער, וואָס איז דערביי געווען און האָט זיך איינער, וואָס איז דערביי געווען און האָט זיך

אוועקגעלייגט, ווי ער וואָלט געווען טויט. ער איז געווען צוהאקט פון קאָפּ ביז די פיס ; ער האָט אוראי געקריגען 100 פּאַלקעס. אין מענ־דאָן, מאסס., האָט א 12 יעהריגער אינגעל זיך דערטרונקען אין אַ טייכעל אום זיך צו בע־דערטן פון דער פּעקטאָרי.

רי וויידזשעס פון די ארבייטער זיינען גע־ ווען צווישען 65 און 71 סענט א טאָג.

דערפאר האָבען די בעלי־בתים געזאָרגט פאר די גשמות פון די ארבייטער. מען האָט זיי גאַנץ רעגעלמעסיג טאקסירט אויפצוהאלטעו די קירכע; ספּעציעלע לייטע האָבען זיי נאָכ־ די קירכע, און שפּיאָנירט צו זיי בעזוכען אָפט די קירכע, און די, וואָס זייגען ניט געגאַנגען עטליכע וואָכען נאָכאַנאַנד, האָבען פערלוירען די ארבייט. דאָס גאַנצע לעבען אין דרויסען איז געווען פאָרגע־ אלמנות האָל־ שריבען פון די ארבייטס־געבער: אלמנות האָל־ בען זיך ניט בעדארפט וויזען אויפ'ן גאַס, זיי בען זיך ניט בעדארפט וויזען אויפ'ן גאַס, זיי זאָלען חלילה ניט אויסגעהן לתרבות רעה. *)

דאָס איז געווען דער צושטאנד פון דער צרכייטער קלאסע אין דיזען געכענשטען לאנד. און אז דיזער צושטאנד איז געווען א בעשטענד דיגער, ניט קיין צופעליגער, קען מען זעהן פון די פערשיעדענע ארמען־קאָמיטעען־בעריכטען אין אזא שטאָדט, ווי ניו יאָרק, פון וועלכע עס ווייזט זיך ארויס, אז די אלטמאָדישע טענעמענט הייזער, למשל, אָט דיזע נעסטען פון שווינדזוכט און אלערליי קראנקהייטען, זיינען געווען און אלערליי קראנקהייטען, זיינען געווען און אלערליי קראנקהייטען, זיינען געווען אוויכען רעפאָרמע געגען די פריהערדיגע קעלער־שטובען.

אזוי שפעט זוי 1835 האָבען פיעלע גער ווערקשאפטען געסטרייקט פאר העכערע שכירות. צווישען זיי זיינען. געווען די דייטשע הוט־מאַד כער, וועלכע האָבען פערדיענט פון 5 ביז 7 דאָלאר א וואָד ביי 12 ביז 16 שטונדיגען ארד בייטס־טאָג. די צימערלייטע, די שיפס־מאָהלער, די מויערערס און די קיעפערס, האָבען געסטרייקט פאר 2 דאָלאר אַ טאָג שכירות. די פערגאָל־דער האָבען פערלאנגט מען זאָל זיי העכערען די שכירות אויף 20 סענט די שטונדע. ביז דאן האָבען זיי פערדיענט צווישען 12 און 16 סענט. די די דייטשע זעצער האָבען ערשט דאן געד סענט. די דייטשע זעצער האָבען ערשט דאן געד וואונען דעם סטרייק און די שכירות פון 25 סענט א טויזענד בוכשטאבען איז געהעכערט גער

ציטירט פון ריטשארד ד. על. אין זיין * HISTORY OF THE LABOR MOVEMENT

Documentary History of Industrial Society, Vol. 5; Pages 57-63.

וואָרען אויף 28 סענט די טויזענד. *)

אין דיעזע צושטענדע האָבען שוין גאנץ בעצייטענס ארויסגערופען א ווידערשטאנד פון די אַרבייטער. פּראָפעסאָר מאקאמאסטער, אין זיין בעקאנטע היסטאָריע, דערצעהלט אונז, אז שוין אין 1802 האָט ניו יאָרק דערלעבט אַ סטרייק פון מאטראָזען. די מאטראָזען האָבען בעקומען 10 דאָל. א מאָנאַט, און זיי האָבען פערלפנגט 14 דאָל. זיי האָבען ארוממאַרשירט איבערן שטאָדט מיט אַ קאפעליע מוזיק און האָבען געצוואונגען יעדען מאטראָז צו פערלאָזען די ארבייט. אָבער דיזער סטרייק האָט ניט לאַנג אָנגעהאלטען, דערצעהלט אונז ווייטער פּראָפעסאָר מאקמאסטער, עס האָבען דאן שוין עקזיסטירט די קאָמביניישאָן און קאָנספּיראַציע געזעצע און — "די קאָנסטאבלער זיינען געקור מען, האָבען אַרעסטירט דעם פיהרער, איהם אַן אווי האָט זיך גער מריינגעזעצט אין תפיסה און אווי האָט זיך גער ענדיגט דער ערשטער אַרבייטער סטרייק".

דער ערשטער ארבייטער סטרייק אין אמעד ריקא האָט זיך געענדיגט מיט דעם, וואָס דער קאָנסטאַבעל, דער פּאָליסמאַן, האָט זיך אַרינגער מישט. די נאָר־ווֹאָס אויפגעקומענע קאַפּיטאַר ליסטען האָבען באלד פון אָנפאנגס־אָן פערשטא־נען די וויכטיגקייט פון דער רעגיערונגס־מאַכט פאר זייערע צוועקען. דאָס איז אָבער ניט געווען קיין ריין אמעריקאנער אויפטהו; די קאפּיטאַר ליסטען אין אייראָפּא האָבען דאָס שוין געוואוסט פון פריהער, געזעצע געגען ארבייטער קאָמבינא־ציעס זיינען בעשטאנען אין ענגלאנד שוין פון פריהער, דאָס זעלבע איז געווען אין פראנקרייך.

רי קאפיטאליסטען, וועלכע שרייען אימער געגען פאַטערנאַליזמוס, ווען די ארבייטער פּאָדערען געזעצע פאר זייער טובה, -- די זעלבע קאפי־ טאליסטען, האָבען זיך קיינמאָל ניט אָבגעהאל־ טען צו לויפען צו די רעגיערונג און בעטען איהר שטיצע געגען די ארבייטער. און אזוי האָבען זיי אויך דאָ געהאַט געזעצע געגען קאָמבינאַ־ ציעם און קאָנספּיראַציעם פון ארבייטער. אָבער ריעזע געזעצע געגען די ארבייטער קאָמבינאַ־ ציעם האָבען אין ערגעץ נים אָבגעהאַלטען די ארבייטער זיך צו אָרגאַניזירען ; דיעזע געזע־ צע האָבען אויך די ארבייטער אין אמעריקא ניט 1803 אָכגעהאלטען פון אָרגאַניזאַציעס. — אין ; ארגאניזירט זיך א יוניאן פון שיפ־בויער די שריפטד — 1807 קארפענטערס ; – 1806 – די שריפטד – 1806 ועצער.

אָבער װעהרענד די מיטלען פון די קאּד פֿיטאלים טען אין אמעריקא זיינען גער װען די זעלבע, װי די פון אייראָפּא, זיינען די מיטלען, װעלכע די אַ מעריקאנען די מיטלען, װעלכע די אַ מעריקאנען גאַנער אַר בייטער האָבען אָנגעװענדעט, גאַנץ פער־שיעדען פון די מיטלען פון די אייראָפּעאישע ארבייטער, און צוליעב דיעזע פערשיעדענהיי־טען פון די מיטלען, שיינט מיר, דאַרף מען אָנ־טען פון די מיטלען, שיינט מיר, דאַרף מען אָנ־הויבען צו רעכענען דעם אמעריקאנער סאָציאַ־הויבען צו רעכענען דעם אמעריקאנער סאָציאַ־ליזמום מיט דעם אָנפאנג פון דער ארבייטער בער וועגונג.

אלם אנטוואָרט אויף די געזעצע געגען אר־ בייטער פעראייניגונג האָט דאָס פּראָלעטאַריאַט אין ענגלאַנד זיך גענומען אָרגאַניזירען אין גע־ היימע פעראיינען, ווייל יעדע אָפענע פּאָליטי־ שע טהעטיגקייט אָדער פּראָטעסט אין געווען אונמעגליף צוליעב די שטרענגע געזעצע ; אין פראַנקרייך האָט דאָס פּראָלעטאַריאט געקעמפּפט אויף די באריקאדען דאָם ערשטע מאָל פאר איהר אייגענע רעפטע שוין אין די 40ער יאָהרען. דער קשמפּה האָט זיך נשטירליך געענדיגט מיט ש ני־ דערלאגע. אין דייטשלאנד האָט דער סאָציאַליז־ מום איבערהויפט א גאנץ אנדערען ענטוויק־ לונגם־גאַנג, ווי אַנדערש וואו. דאָרט איז ער שטאַרק פערבונדען מיט דער ענטוויקלונג פון דער דייטשער פילאָזאָפיע פון איין זייט און די פּאָליטישע קעמפפע, דער קאמפּף געגען דער מאָנאַרכיע, און אלעם וואָם בעלאנגט צו דיע־

sioner of Labor)

זעה: דאָס אויבענדערמאָהגטע בו<mark>ך*</mark> פון שליטער, זייטע 33.

אין דאָס איז אייגענטליך ניט געווען דער גענין ערשטער סטרייק. גאָר דער ערשטער סטרייק. און האָט שטאַטגעפונען אין 1741, ווי עס שיינט, אין קען האָט שטאַטגעפונען אין 1741, ווי עס שיינט, אין ניו יאָרק, פון די בעקער־געזעלען, ווי מען קען זעהן פון אַ רעדע, וואָס מר. קאלדען, אַן אדוואָקאַט, האָט געהאַלטען אין 1810, פערטיידיגענדיג די שוסטער־געזעלען געגען קאָנספּיראציע. "איך האָט שוסטער־געזעלען געגען קאָנספּיראציע. "איך האָט געפונען", האָט ער געזאָגט, "אז אין 1741 האָט מען פערקלאָגט געוויסע בעקער, פאר וואָס זיי האָבען זיך פעראייניגט ניט צו לאָזען באַקען קיין ברויט, מיך אונטער געוויסע בעדינגונגען." עס זיינען אויך געווען סטרייקס אין 1796, 1798 און 1799. דער סטרייק פון די מאַטראָזען איז, נאָך אַנדערע 1802, גיט אין Sixteenth Annual Report of the Commis-

זען קאמפּף, ווי פרייע פּרעסע, אלגעמיינעס שטימ־רעכט, די פִעראייניגונג פון דייטשלאַנד א. ז. וו. — פון דער צווייטער זייט. אמעריקא איז אויך אין דיזער הינזיכט אן אויסנאהם, עם זיינען אויך דאָ געווען זעהר וויכטיגע פּראָבלער מען צו לעזען. פאר אלעם איז עם געווען די נעגער שקלאפעריי. די אימיגראציאָנס פראגע איז קיינמאָל ניט ארונטער פון דער טאגעס־אָרד נונג; די טאריף פראַגע האָט אויך פערנומען אלע מוחות אין נאָך פיעל אנדערע.

דיעזע אלע זאכען האָבען גאכהער זעהר פיעל געשטערט דער ווייטערער ענטוויקלונג פון סאָציאַליזמוס אין אַמעריקא, און מיר וועלען די אַלע זאכען בעהאנדלען אין ווייטערע ארטיקלען, ווען מיר וועלען קומען דאצו.

אין איין פּונקט איז דאָס פּעלד דאָ געווען פריי: קיינע פערוויקעלטע פּאָליטישע רעכטס־ פּראַגען פאר די ארבייטער האָבען מיר דאָ ניט געהאט. כמעט פון אָנפּאנגס אָן האָבען די אר־ בייטער געהאט דאָס פולע שטימרעכט.

דער קלאסען־קאמפּף אין אמעריקא הויבט זיך דאדורך אָן פיעל פריהער, ווי אין אייראָר פא, מיט זעלבסטשטענדיגע ארבייטער־פּאָליטיק. אין דער צייט, ווען דאָס פראנצויזישע פּראָלער טאריאט איז געגאנגען אויף די באריקאדען צו א זיכערען טויט און ניעדערלאגע; אין דער צייט, ווען דאָס ענגלישע פּראָלעטאריאט האָט צייט, ווען דאָס ענגלישע פּראָלעטאריאט האָט צובראָכען די נייע מאַשינען, האָט זיך אָראַנייזע און זירט אין געהיימע פעראיינען און האָט געפאָר־דערט גלייכע שטימרעכט, און נאָף פיעל פריהער דאָס דייטשע פּראָלעטאריאט האָט גע־איידער דאָס דייטשע פּראָלעטאריאט האָט גע־נומען פּאָדערען גלייכע שטימבערעכטיגונג, האָט דאָס אמעריקאנישע פּראָלעטאריאט זיך גענומען פּאָליטישע פּראָלעטאריאט זיך גענומען פּעראייניגען אין און אונאבהענגיגע פּאָליטישע

פארטיי. אין אמעריקא איז פריהער ווי איז בעראל, ארויסגעשטעלט געוואָרען די פאָדערוכג: "די אָבשאפונג פון נעגער־שקלאַפעריי, און לוין־שקלאַפעריי.".

נאַטירליך, איז דאָס נאָך שלעם געווען מערר אינסטינקטיוו ווי בעוואוסטזינינ: ; נא־ טירליף, איז דאָם נאָך ניט געווען בעגרינדעט אויף דעם וויסענשאַפּטליכען סאָציאַליזמוס. דער וויסענשאפטליכער סאָציאליזם האָט נאָד דאן איבערהויפט ניט עקזיסטירט. ער איז אויסגע־ אַרבייט געוואָרען ערשט פיעל שפעטער פון מארקם און ענגעלם. נאטירליך, איז פון דיעוע בעוועגונגען נים פיעל ארויסגעקומען. די היינ־ טיגע סאָציאַליסטישע פארטיי שטאמט ניט אָב רבייטער פאר־ אין א גלייכער ליניע פון דער ארבייטער טיי, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין 1830. פועלע אומשטענדען, אייניגע פון וועלכע מיר האָבען שוין עראינערט, אנדערע וועלכע מיר וועלען נאָדָ האָבען די געלעגענהייט צו דערמאָה־ נען, האָבען מיטגעווירקט, וואָס גראדע דיזעל־ בע אורואכע, די פּאָליטישע גלייכבערעכטיגונג, וואָם האָט דאָ צום ערשטען מאָל ארויסגערופען א פערזוך פון א פּאָליטישען ווידערשטאַנד פון דער אַרב. קלאַסע, האָט אין די שפּעטערע ציי־ םען געמאכט שווער די ענטוויקלונג פון סאָציאַ־ ליומום אין דיעזען לאנד. אלם דעם היסטארי־ שען אָנפאנג פון סאָציאַליזמוס אין דיעזען לאַנד מוז מען פון דעסטוועגען בעטראכטען די ארביי־ טער בעוועגונג. אויף איהרע פּלייצעם האָט זיך, אין אלעם גענומען, ענטוויקעלט די סאָציאַלים־ טישע בעוועגונג, אויף וויפיעל מיר האָבען איהר אין דיוען לאנד.

אין ווייטערע קאפּיטלען וועלען מיר זוכען ריזע היסטאָריע דאַרצושטעלען.

דער משמדאי המָם פון זיין אויג מַרויסגעבליצם — : און וויטריאָל־רייד האָבען פון זיין צונג געשפּריצט

איך זאָל נים האַסען מעהר ?.... דאָך ווער האָט מיר געשענקם "איך זאָל נים האַסען "דעם סם, וואָם מיך האַלט אויף, און אייער שוואַכקיים קרענקט ?...

,קוים חאָם איהר אין מיין ברוסט אַ שעהנע קנאָספּ דערבליקט, ...מים שאַרפע פּאַנטהער־נעגעל האָט איהר זי צופליקט...

"און כלאַט פאַר בלאַט האָט איהר אַ בלומען דועלט צושטערט. ...און פוילענדיג געלאָזם די וואָרצלען אין דער ערד...

און מיינע מרוימען־קינדער האָט איהר אויסגעשלאַכט, "פאַר מיינע אויגען און — איהר האָם דערביי געלאַכם...

דאַן האָם איהר מיך, דעם אונפרוכמבאַרען, בלינד געמאַכם, "פאַר ליכם און האָפענונג, ביז אין פערצווייפלונגם־שאַכם,

"אָהן פּויגעל־שמים, אָהן הימעל׳ם גרום, אָהן זונען־שמראַהל, "געקנוילט זיך האָב איך, און מיט וואוטה געהערט דעם.פאַל

> "פון מיינע פּאַלאַצען און פון מיין הייליגמהום," ...מין מויזענד וויסמע שמיקער קראַכענדיג אַרום...

"און איך האָב געפלוכט, ווייל פלוכען בלויז האָב איך געקענט, ...ווי ס'פלוכם דער תחום, דער אונטערגעהענדער מָקרענם...

> און דאַן האָב איך געמאַפּט אין דעם רואינען־שמויב, געזוכם אַ רעשם צו ראַםעווען פון אייער רויב,

...ביז פון דער חורבה האָב איך עם אַרויםגעקראַצם... און עפעם האָם ערוואַכם, און עפעם האָם געפּלאַצם.

"און כ'האָב נים מעהר געמאָהנם, און כ'האָב נים מעהר געפלוכם "און כ׳האָב נים מעהר געשפּיאָנם, און כ׳האָב נים מעהר געזוכם,

> ,און כ'בין געוואָרען פריי, און לויז פון יעדער לאַסט, און שמאַרק אַקעגען גאָם און אייך,

-- איך האָב געהאַסמ...

ניו יאָרק, נאָוו. 1910.

לעשו קשברין:

(איינדריקע פון א יונגען דיכטער אין 4 בריעה)

האָטעל גרענד־וויאו, יולי 6, 1910.

! איעבער פריינד

אָל איך דיר שרייבען, ברוד דער לעבען ? די גאנצע וואָך דער לעבען ? די גאנצע וואָך זינט איך בין דאָ, אין די בערג, פיהל איך זוף, ווי אין א צויבער־ פיהל איך זוף, ווי אין א צויבער־ איך געה ארום א פער־ גאפטער, א פערבלענדטער, באָר גאפטער, א פערבלענדטער, באָר

גאפטער, א פערבלענדטער, באָר מיינע אויגען אין דער לאזור־בלויקייט פון דעם בערגיגען הימעל, מיין קאָפּ — אין די צארטע בערגיגען הימעל, מיין קאָפּ — אין די צארטע ווייכע און מילד־ווארימע שטראהלען פון דער בערגיגער זון, וואָס לאַסצען ווי מיט די הענד פון א געליעבטער, חיות מיין נשמה מיט דער ארומיגער פיעל־פארביגקייט, קוק און וואונדער זיך, קוק און וואונדער זיך, און וואונדער זיך, פרודער־לעבען, ווער עס האָט ניט געועהן די קעטסקיל־בערג, דער האָט ניט געועהן, די נאַד מין איהר גאנצער גוואַלריגער פּראכט... דער האָט ניט קיין בעגריעף פון איהר בע'כישופ'ענ־ דיגער שעהנקייט, פון איהר געהיימניספולער מאכט...

קומענדיג אחער פון די ענגע, רוישענדיגע, איינטאָניג־גרויע גאסען פון אונזער ניו יאָרקער איינטאָניג־גרויע גאסען פון אונזער ניו יאָרקער אידישען קוואַרטאל, האָב איך די ערשטע פּאָר טעג געפיהלט, ווי א בלינדער, וואָס איז פּלוצים זעהענדיג געוואָרען אין א העלען פריהלינגס־טאָג. מיין גאָט, וואָס פאר א הימעל, וואָס פאר א גרינ־בערג, וואָס פאר א טהאָלען, וואָס פאר א גרינ־קייט און העלקייט, וואָס פאר א ליכט און וואָס פאר א שאָטענס!...

וואָלט איך בעלאנגט צו די דיכטער פון דער נייער שוהלע, צו די "נייע וואָרטניקעם", מיין איך, וואָלט איך געזאָגט, אז מיין נשמה איז איד, וואָלט איך געזאָגט, אז מיין נשמה איז איצט ווי אַ ים, וואָס אַ שטורם־ווינד האָט צו־רודערט מיט זיינע גרויע מעכטיגע אָרעמס... אז איך זויג איין אין זיך די בלויע סורות פון דעם בערגיגען הימעל, און זיי וועקען אין מיר דעם בערגיגען הימעל, און זיי וועקען אין מיר

"רויטע" געפיהלען, "בלויע" פערלאנגען... אז הער דעם "שטומען" געבריל פון די ריעזען איך הער דעם "שטומען" געבריל פון די ריעזען בערג... אז די טהאלען שעפּצען צו מיר: "יוגר גער דיכטער, צו האָסטו ניט א מיידעל א כלה?.. זעה ווי גרין מיר זיינען אויסגעבעט... קום מיט איהר אהער און בערויש זיך פון דעם קאָכעדיגר רויטען גליק (פערשטעהט זיך, אז דאָ וואָלט איך אוועקגעשטעלט פינף.... פּינטעלאך און דריי אוועקגעשטעלט פינף.... פּינטעלאך און דריי - פּאַסיקלאַך!), פון דעם העל־גרינעם יוגענדם־בעכער...

שפאַם אָן אַ זייט, עם וואָלט גאָרניט אי־ בערטריבען געווען, ווען איך זאָל אפילו אין אַזאַ נוסח און שטייגער אויסהריקען די איינדריקען, וואָם די בערג האָבען אין מיר ארויסגערופען. צו איז אין דעם שולדיג מיין נאַאיווע, דיכטער־ שע נשמה, צו מיינע פיער און צוואנציג יאָהרי־ גער אַלטער, אָבער עס בענקט זיך מיר טאקי נאָך יענער אונבעקאנטער כלה, און אָפּט חלום'ט זיך מיר, אז צווישען די הונקעלע שאָטענס פון די בוימער אונטער די בערג זיצען שעהנע נימפען און צווישען זיי איז אויך מיין אונבעקאנטע כלה, וואָם האַלט אָנגעגרויט פאר מיר אַ קאָכעדיג־רוי־ טען בעכער מיט גליק... פריינד, ברודער אהרן, איך בין בערוישט, פער'שיכור'ט, פער'כישופ'ט... מיין נשמה שוועבט איבער טהאָל און בארג, צווי־ שען הימעל און ערד, ווי א ווייסע טויב, און וואָר־ קעט, און וואָרקעט אווי פערבענקט : "וואו ביזטו, דו שעהנע כלה מיינע?" און מיין פאנ־ טאויע שפּינט טאקי "הימעל־בלויע" געראנקען און "פייער־רויטע" פערלאנגען...

אויפ'ן שוים פון דער נאטור האָב איך דער־ פיהלט, אַז איך בין פלייש פון איהר פלייש, ביין פון איהר ביין!...

און איצט, ברודער אהרן, זיי מיר מוחל פאַר עטליכע ציילען פּראָזאַאישער פּראָזא: דאָ, אינ'ם האָטעל, בין איך דער איינציגער מאַנס־ פּאַרשוין, די איבעריגע זיינען אלץ ווייבער, דריי־

צעהן שטיק! דרייצעהן שטיק סאמע פּראָזאַאי־ שער פּראָזאַ ! ביז איצט האָב איך ניט גע־ גלויבט, או דרייצעהן איו א שלימול'דיגע צאָהל, איצט אָבער גלויב איך אין דעם באמונה שלימה. די דרייצעהן ווייבער עסען, טרינקען, שלאָפען, בעריידען איינע די אנדערע, פערגינען נים איינע דער צווייטער, רייסען זיך ארום און מאכען, בכלל, אן איינדרוק פון א טשערעדע גענז אויף דער פאשע... מילא, גענז זיינען אויך לעבעדיגע זאַכען ; אָבער ווען די דאָזיגע ווייבער־גענז פוצען זיך אוים פמאָל און ווייזען זיך דערנאָך ארום האָטעל מיט אויסגעפּודערטע און אוים־ געסמינקטע פּנימ'ער, מיט בריליאַנטען אויף די הענד, אויף די בוזימער און אין די אויערן, הוי־ בען אָן אַרויסצואווייזען זייערע אַריסטאָרקאטי־ שע מאַנירען, מאַכען מינעלאך, פערציהען מיט די ליפעלאך און סטארען זיך צו ריידען קלוג, עדעל אן חן'עוודיג, — פערליערען זיי דעם פנים נים נאָר פון ווייבער, נאָר אפילו פון גענו אויד, זיי ווערען דאן אזוי עהנליך צו די קוקלעם, וואָם בעוועגען זיך און ריידען אויף ספרוזשינעס.

פערשטעהסט דאָך מסתמא, ברודער אהרן, אז זייער געזעלשאפט פערשאפט מיר ניט קיין גרויסען פּלעזשור, זוך איך זיי אויסצומיידען, זיינען אנדערע דערפאר אויף מיר בייז און קור קען אויף מיר אָנגעבלאָזען, און אנדערע, פער־קערט, זוכען צו בעפריינדען זיך מיט מיר דער־קערט, זוכען צו בעפריינדען זיך מיט מיר דער־אלץ וועגען די אנדערע ווייבער... און איצט אלץ וועגען די אנדערע ווייבער... און איצט נויים איך וועגען די ווייבער אפילו אזוינע זאַ־כען, וואָס זייערע אייגענע מענער ווייסען ניט. ניט, זייערע בעהאלמענע יאָהרען, ווער פון זיי בענקט נאָך פאַרבט איהרע האָאר, ווער פון זיי בענקט נאָך א באָרדער, און ווער פון זיי גנב'עט אפילו אַ פּאַלקעלע פון אַ הוהן אין דער קיך פון'ם האָד טעל...

קורץ, ברודער אהרן, די ווייבער שווייגען אפילו דאָרט אויף ניט, דעם אמת זאָגען זיי אפילו דאָרט אויף זייערע פרויען־שוועסטער!... אָבער זעהר זעלטען הער איף זיך צו צו זייער אמת; געוועהנליך, בעמערקענדיג, אז איינע פון זיי געהט צו מיר מיט יענער בעזונדער געהייטער מי־ נע אויף די ליפען און די אויגען, וואָס פערבאָרגט עוויבערשען סוד, ווער איך אויף אַ וויילע בלינד און טויב און טראָג זיך אָפּ פונ׳ם האָטעל און מור מיר אַוועק צום "רויטען בארג".

דער רויטער בארג געפינט זיך א האלב מייל פון אונזער האָטעל און זעהט אוים אזוי גאָהעגט פון דאָרט, עטליכע טריט, דאכט זיך. "רויטער" רופט מען איהם, ווייל אויף איהם גער פיגען זיך רויטע פעלזען.

אויף דעם דאָזיגען בארג קומען אָפט מענד שען פון נאָהענט און ווייט, אום צו זעהן דעם פּורפּורנעם אויפגאנג און אונטערגאנג פון דער זון.

פון דער ווייטענס קוקט ער אויס, ווי א רי־ זיגע גרינע, שפיציגע יאַרמאָלקע.

אונטען ביי זיינע פיס שטעהט א וועלדעל און די בויטער זיינען דאָרט געוואקסען איינער איינער דעם אנדערן, א גרינער צווייג איבער א גרינעם צווייג, א גרינער שפיין איבער א גרינעם צווייג, א גרינער שפיין איבער א גרינעם שפיין, און פון אונטען דאכט זיך אויס, ווי איין בוים וואָלט ארויפגעקלעטערט אויפ'ן שפּיין פון א צווייטען, און פון'ם בארג ארונטער ווייזט זיך אויס, אזוי ווי די דאָזיגע אלע בוימער וואָלטען זיך צו די פיס פון דעם דאָזיגען ריזענ־בארג צור געטוליעט, זוכענדיג ביי איהם שון געגען עפּעם...

ניעדריגער, אונטער'ן וועלדעל האָבען זיף צושפרייט אויף אלע זייטען טיעפע טהאָלען, ווי מיט גרינע טעפּיכער אויסגעלייגט. צווישען די טהאָלען ציהען זיף ווייסדואַמדיגע גראָבענס, וואָס קוקען אויס פון ווייטען, ווי ווייטע שטריי־פען צווישען גרינע טעפּיכער. ארום דעם רוי־טען בארג, פון ביידע זייטען און אנטקעגען, דרי־קען זיף איינער צום צווייטען אנדערע בערג, אי קלעגערע, אי גרעסערע, אי רונדע, אי פיערקאנד טיגע, אי שפּיציגע, אָבער אלע גרינע און פער־סוד'טע...

דער הימעל איבער'ן רויטען בארג איז פון פערשיעדענע פארבען און קאָלירען, ווי מיט פערשיעדענע פארבען און קאָלירען, ווי מיט שטיקלעך רעגענבויגען אויסגעפלאסטערט. א גוואַלדיגע רוהיגקייט שוועבט איבער דעם דאָזי־ גען בארג און ער קוקט אויס אווי שטרענג, אזוי מעכטיג און אזוי געהיימניספול, אזוי ווי ער וואָלט פון דער נאטור אליין אוועקגעשטעלט גע־ וואָרען, אום אָפּצוהיטען איהרע סודות...

פארנאכט נאָר ווערט זיין טיעפע רוהיגקייט אויף א וויילע געשטערט, בעת די בהמות פון די שכן'שע פארמערס קעהרען זיך צוריק אהיים פון די דערבייאיגע וועלדלעך, וואו זיי האָבען זיך געפּאשעט. דאן ציטערט די קלאָרע לופט אי־

בער איהם פון א קלינג־קלאנג פון די גלעקלעד, וואָס היינגען כיי די בהמות אויף די העלוער, פון א בילען פון די פערמאטערטע הינט, וואָס טרייבען די בהמות, פון א פייפען פון די פאר מערס און פון א ווילדען, שרעקליכען רעווען פון א בייק, וואָס וויל ניט ליידען, מען זאָל פון איהם צונעהמען זיינע "ליידים"... און אין א וויילע ארום איז ווידער שטיל און רוהיג אויפ'ן רוי־ טען בארג, נאָך רוהיגער ווי פריהער, דאכט זיך...

נעכטען האָב איך בייגעוואוינט אַ שטורם אויפ'ן רויטען כארג... ברודער אהרן, אָט ראָס איז געווען א בילד! וואו נעהמט מען אַ פּינועל פון א טורגעניעוו, מיין שוואכע פעדער, האָב איך מורא, איז ניט אימשטאנד קיין מיליאָנען טהייל פון יענער גראַנדיעזער פּראַכט איבער־ צוגעבען!

איך בין געזעסען אויפ'ן גאניק ביים האָד טעל און געקוקט אויף די בערג. עס איז געווען א צוויי שעה אן ערך פאר זונענ־אונטערגאנג, א רוהיגע העלקייט האָט איבער זיי געשוועבט. דאָס וועלדעל, צוגעטוליעט צו די פיס פון'ם רויטען בארג, האָט רוהיג געדרימעלט, און מיר האָט זיך געדאכט, אז איך הער זיין געהיימניספולען געראכט, אז איך הער זיין געהיימניספולען אטהעם.

פּלוצים האָט זיך אויפ׳ן רויטען בארג אַ קליין, שווארץ וואָלקענדעל בעוויזען און אין עט־
ליכע מינוט איז עם אויסגעוואַקסען גרוים, זעהר גרוים, כמעט איבער׳ן גאנצען בארג... ווי אַ שווארצע נאכט וואָלט זיך מיט אמאָל ארונטער־
יגעלאָזט איבער איהם... אויף די אנדערע בערג אנטקעגען איז בעת דעם געווען רוהיג, העל און ליכטיג, ווי געוועהנליך. — אויפ׳ן רויטען בארג איז — פינסטערע נאכט געווען און אויף די בערג אנטקעגען — העלער, שעהנער, ליכטיגער טאָג!...

דאן האָט זיך מיט אמאָל צ כצפּ אויפגעד טהאָן דאָס וועלדעל אונטען, ווי פאר גרוים שרעק, דאָט אָנגעהויבען צו מורמלען, רוישען, הודזשען, דאָט אָנגעהויבען צו מורמלען, רוישען, הודזשען, שאַקלען זיך און קרעכצען... און מיט איין מאָל—טרצאַך!.. דונערען איינס נאָכ'ן אַנדערען, איינס שטארקער, רוגזה'דיגער פונ'ם אַנדערען, האָבען גענומען הילכען איבער'ן רויטען בארג און אלין, און פון אלע זייטען האָט זיך אָפּגערופען אויף די דאָזיגע דונערען: אי דאָס וועלדעל אונטען, אי די טהאָלען, אי יענע בערג אנטקעגען, אויף וועלכע עס איז צוגאָסען געווען דער העלער, שעהנער טאָג...

און מיט אמאָל איז דאָס וועלדעל אונטען אנשוויגען געוואָרען, אזוי ווי ער וואָלט צוטור אנשוויגען געוואָרען, אזוי ווי ער וואָלט צוטור מעלט געוואָרען פון דעם ארומיגען געפּילדער, און א מבול האָט א גאָס געטהאָן איבער'ן בארג מיט א רוישען און פייפען, בעלייכטעט פון בליצען און בעגלייט פון דונערען, און אין א וויילע ארום שאט: דער רעגען האָט אזוי פּלוצים אויפּ־ שאַט: דער רעגען האָט אזוי פּלוצים אויפּ־ געהערט, ווי ער איז געקומען...

א שטראהלענדיגע און ווייכע העלקייט לייכט שוין ווידער אויפ'ן רויטען בארג!... אונד טען זיינען געבליבען ליגען שטיקער ווייטע כמארעס; ווי קופעס שנעע, צוגעהען זיי איצט אין א ווייטען רויך, וואס ציהט זיך און דרעהט זיך, און קריכט ארום די פעלזען פון'ם רויטען בארג אלץ העכער און העכער...

און א וויילע ארום איז שוין דאָרט ניט פערבליבען קיין סמן פון די כמארעם, קיין גער דעכנים פון 'ם ווייסען רויף... ווידער קוקט דער רויטער בארג אין דער ווייכער פארנאכטיגער העלקייט אריין איבער די גרינע קעפ פון זיינע שכנים מיט א גוואלריגער רוהיגקייט. דאָם מאָל, פרעהליכער, דאכט זיף, אקוראט ווי ער וואָלט צו זיי, זיינע שכנים, גערעדט : — דער נארי־צו זיי, זיינע שכנים, גערעדט : — דער נארי־שער שטורם, מיט וועמען געהט ער זיף מעס־טען אין גבורה, מיט מיר! ?...

שפעטער א וויילע לאָז איך זיך געהן צו איהם, אום ביי־צו־וואוינען דעם זונענ־אונטער־ גאַנג. אן ערך אַ שעה נעהמט מיר דאָס קלע־ טערען אויף איהם.

פון דעם פריהערדיגע מבול איז קיין געד דעכנים ניט פערבליבען, טרוקען, אַזוי ווי קיין רעגען וואָלט דאָ גאָר קיינמאָל ניט געגאָסען.

בעת איך האָב געקלעטערט, האָט די זון שוין געהאט אָנגעהויבען אונטערצוגעהן, און רויטע שטראהלען האָבען געציטערט, ווי פייער־ דיגע שלענגלעך, דאָ און הארט, אויף די פעלזען, איבער מיר און הינטער מיר, אפילו אויף די בויטער, גאנץ אונטען.

וואָס העכער איך האָב געקלעטערט, אַלץ רויטער און בלענדענדיגער איז געוואָרען פאר די אויגען און, ווען איך בין צום סוף ארויף אויפ'ן רויטען בארג, האָב איך די אויגען געמוזט פער־ זשפורען געגען דעם פורא'דיג־גרויסער, רויטער, פייערדיגער זון, וואָס האָט זיך געטוקט פאר

איין זייט פון'ם הימעל איבער'ן בארג האָט געברענט און געפלאקערט מיט א בלוט־

רויטען פייער, ווארפענדיג ארום זיך רויטע, ברענענדיגע צינגלעף איבער די פעלזען, איבער די גראָז, אווָף די פּאָאָר בוימער, וואָס האָבען פערבלאָנדזשעט אויפ׳ן בארג, און גאנץ אונטען אויף דאָם וועלדעל, פעלד און לאָנקעם, וואָם זיי־ נען געלעגען אויפ׳ן וועג, איבער וועלכען די אונ־ טערגעהענדע זון האָט זיך געטוקעט. די איברי־ גע זייטען פון׳ם הימעל האָבען רוהיג געדונקעלט, ווי דרימלען אָנגעהויבען, און אלעם אונטער זיי האָט זיך מיט געהיימניספולע שאָטענס בעצויגען. ואָס שטאַרקער דער רויטער בארג ַהאָט געפּלא־ קערט, אלץ דונקעלער איז געוואָרען אויף די אַרומיגע ווייטע בערג, אלץ קלענער זיינען זיי נעוואָרען, אלם מעהר האָבען זיי זיך געקאָר־ טשעט, אַריינגעדריקט אין אַ געהיימניספולע הונקעלהיים, אלץ שווארצערע שאָטענם האָבען זיך אויסגלעגט איבער די וועלדלעך, פעלדער און לאָנקעם אונטער זיי. איבער די ווייםע האָטע־ ען אונטען, וואָס האָבען אויסגעקוקט פון רוי־ טען בארג ארונטער, ווי קאָרטען־הייזלעך אויף אַ גרינעם טעפּיך אויסגעשטעלט, האָבען גענומען שוועבען גרויע שאָטענס.

איך בין געשטאנען אויפ'ן רויטען בארג, געקוקט דער זון גלייך אין פּנים אריין און גער פיהלט איהר ווייכען, ווארימען, גאָלדענעם שטראהל אויף מיינע באקען. דער שווארצער הונד פון מיין האָטעל, וועלכער איז מיר נאָכגע־לאָפען, איז געלעגען ניט ווייט פון מיר צונויפ־געדרעהט געגען דער זון, ווי א קנויל, מיט פער־זשמורעטע אויגען, און ווען ער האָט זיי אויף א רגע געעפענט, האָבען אין זיי געטאנצט גאָל־דענע פייערלעד, דער אָבשיין פון די רויטע זו־דענע־שטראהלען...

צום סוף, איז די זון פערשלונגען געוואָרען, דער רויטער בארג האָט זיך פערלאָשען, און דונקעלע שאָטענס האָבען גענומען שוועבען איר בער איהם, בלויז איין רויטער שטרייף האָט נאָך געגלאנצט אויפ'ן הימעל איבער איהם, און ער איז אויך ביסלעכווייז געוואָרען אַלץ בלאַסער, גרויער, דונקעלער...

ברודער אהרן, קום צופּאָהרען אהער, דאָ וואָלסטו געקאָנט שאפען עפּעס רעכטעס ; איך האָף אויך דאָ צו שאַפען אַ פּאָאר נישקשה'די־ גע געדיכטע.

פערבלייב געזונד!

דיין פריינד האָכבערג.

האָמעל גרענד־זויאו, יולי 10, 1910. ברודער אהרן !

....נעכטען האָב איך געהאט א בעגעגעניש.... גאָטוניו, הלואי נאָך אַמאָל!...

דאָס איז געווען פאר פריהשטיק, גאנץ פריה. מיר האָט זיך פערוואָלט דורכגעהן. איך בין אוועק.

דער רויטער בארג אַנטקעגען האָט געאט־ העמט מיט מעכטיגער פרישקייט; אויפ׳ן היי מעל איבער איהם האָבען געשוועבט א פּאָאָר רא־ זעווע וואָלקענדלעד, ווי כרובים מיט פייערדיגע פליעגלעד; דאָס וועלדעל אונטער איהם האָט אויסגעזעהן יונג, גרין און פול מיט סודות, איך בין אוועק צום וועלדעל...

און וואָס ווייטער איך בין געגאנגען, אלץ פרעהליכער און לייכטער איז מיר געוואָרען אויפ'ן הארצען, אלץ טיעפער האָב איך געפיהלט דאָס לעבען אין זיך. מיר האָט זיך געוואָלט א געשריי טהאָן פון'ם טיעפען הארצען ארוים הויך אויפ'ן קול, טאנצען און שפּרינגען האָט זיך מיר פערוואָלט און איך האָב זיך מיט אלע קרעפ־טען איינגעהאלטען, מורא געהאט, טאָמער בעד מערקט מען מיך פון מיין האָטעל און מען דענקט, אז איך בין פון'ם זינען ארונטער.

פון ערגעין האָט זיך געהערט אַ מעלאדיש קלינגען פון גלעקלעך, מסתמא האָבען זיך ניט ווייט ערגי׳ן געפּאשעט בהמות. פויגעלעך האָבען פרעהלעך געטשריקעט, אקוראט ווי זיי וואָלטען מיך בעגריסט: — טריל־ל־ל־פּיצ־פּיין־צי!...

איך האָב לענגער זיך ניט געקענט איינהאל־ טען, צוגעלייגט ביידע הענד צום מויל און א געשריי געטהאָן פון דער פולער ברוסט ארויס:

...! הא־הורהו

האדהודהו! האָבען אָפּגעהילכט — האַדוויט אין דער ריינער בערגיגער לופט בארג און טהאָל — האַדהודהו!...

ענטפערען ווידער באַרג — האַ־הו־הו! — ענטפערען ווידער באַרג און טהאָל.

הויב איך אָן צו פייפען, פייפען נאָך מיר בארג און טהאָל... הויב איך אָן צו טאנצען און צו זינגען א חסידישען ניגון, זינגען נאָך מיר בארג און טהאָל... ביז איך קום צו צום וועלדעל. דאָרט טהו איך זיך א וואָרף אויף די טיעפע גראָז, צווישען די דונקעלע שאָטענם פון די בוימער,

ציה מיר זיך אוים אויפ'ן רוקען און קוק מיר אין די טיעפע בלויקייט פון'ם הימעל, וואָם האָט זיך צושפרייט איבער די שפּיצען פון די בוימער, ווי אַ דעקע פון בלויען זייד געשטיקט...

אויפ'ן הימעל קיין וואָלקענדעל... ניט ווייט ערגעץ מורמעלט א שטראָם, צו א טייכער לע... ווי עס וואָלט עפּעס א מעשה'לע דער־ צעהלט די בערג, די וועלדלעך און די טהאָלען...

פּלוצים הער איך עפּעם א געזאנג פון א פרויען־קול, שטיל און לאנגזאם, און צארט, און פערטראכט שוועבט דער קול צווישען דער דונ־קעלער גרינקייט, ווי די שעהמעוודיגע געראנקען פון א יונגער, אונשולדיגער מיידעל... איך הער זיך צו, און דורך מיין נשמה ציהט דורך עפּעס דונקעלעם, ניט קלאָרעם, ווי א וויטע־ווייטע מע־לאָריע, וועלכע מען קען ניט קלאָהר בעשטימען, צו זי איז א פרעהליכע אָדער א טרויעריגע...

און דערנאָך דערהער איך הינטער זיך טריט, ווייכע טריט... איך טהו זיך א כאפ און א קעהר אין דער ריכטונג, פון וואַנען דאָס שטיל געזאנג און די ווייכע טריט טראָגען זיך. באלד דערזעה איך צווישען די בוימער ניט ווייט פון מיר א בלאָנדען קאָפּ און א שלאַנקע פיגור פון אַ מיידעל אין א ווייסען קלייר.

זי בעמערקט מיך ניט, ברעכט א צווייגעל פון א בוים און זינגט זיך אין דער שטיל.

מְבגעברמְכען דעם צווייגעל, טהוט זי אַ קעהר דעם קאָפּ, און איך דערזעה איהר פּנים, אַ רונדער, אַ ווייסער, ווי פון מארמאָר אויסגעד שניצט, מיט אויגען, וואָס זיינען אַזוי בלוי ווי דער הימעל און די בערג... זי איז הויך, שלאנק און בויגיג, האלט אביסעלע אָפען איהרע לי־און בויגיג, האלט אביסעלע אָפען איהרע לי־פּען, און פון דאָרט גיסט זיך דאָס שטילע, פער־פּען, און פון דאָרט גיסט זיך דאָס שטילע, פער־טראכטע געזאַנג...

זי האָט מיך דערזעהן און זיך צצפעל געטהאָן און אַנטשוויגען געוואָרען. איהרע בא־ קען האָבען זיך אָנגעצונדען און איהרע בלויע אויגען האָבען געקוקט אויף מיר גרויסע, גרויסע און צומישטע...

גוט מאָרגען, פריילין! — האָב איך ארויסגערעדט און זיך העפליך פערנייגט פאר ארויסגערעדט און זיך העפליך. איהר.

גוט מאָרגען! — האָט זי ארויסגער — גוט מאָרגען! הויכט און איז נאָך רויטער געוואָרען.

איך האָב געקוקט אויף איהר, און וואָס לענגער איך האָב געקוקט אויף איהר, אלץ מעהר

בין איך איבעררששט געוואָרען פון איהר פריז שער שעהנקייט, צלץ מעהר האָט מיין הארץ געציטערט, צלץ שטארקער האָט גענומען נאָגען מיין נשמה דאָס פריהערדיגע דונקעלע געפיהל... איהר בלאָנדער קאָפּ, וועלכער איז, דאַכט זיך, געוועבט געווען פון גאָלדענע זונען־פעדים, איהר רע טיעפע בלויע אויגען און איהר גאנצער העד לער, ליכטיגער, שלאַנקער און בויגיגער וועזען האָט מיך בע'כישופ'ט...

וואו שטעהט איהר איין? — האָב — איך אַרויסגעשטאַמעלט שוין ניט אַזיי דרייסט איך אַרויסגעשטאַמעלט ווי פריהער.

און פּלוצים האָט זי זיף צולאַכט העל און הילכיג, אַ װאָרף געטהאָן דעם צװייגעל, װאָס זי האָט אָבגעבראָכען, און איז פערשוואונדען צװי־ שַען די בױמער, װי אַ העלער שטראַהל...

איך בין געבליבען שטעהן א צומישטער, איך צוטומעלטער. — ווער איז זי ? — האָב איך געטראַכט.

און אין א וויילע ארום האָב איך זיך א וואָרף געטהאָן נאָך איהר, זי איז אָבער שוין נים: געווען.

זייט דאן שוועבט זי פאר מיינע אויגען, און אין מיינע אויערען קלינגט איהר שטיל גער זאנג... נעכטען האָב איך זי אַ גאנצען טאָג ארומגעזוכט אין די דערבייאיגע זומער־האָטער לען, איך געפין זי אָבער ניט...

ברודער אהרן, אויב דאָס איז נאָר ניט געד ווען דער שעהנער גייסט פון די בערג, וועל איף זי געפינען. איך מוז זי געפינען.. מיר דאכט זיך, או זי איז יענע אונבעקאנטע כלה מיינע, וואָס האָט פאר מיר אָנגעגרייט א קאָכעריגד רויטען בעכער מיט גליק..., פון וועלכען איך האָב דיר אין מיין ערשטען בריעף געשריבען... זיי געזונד און ווינש מיר, אז איך זאָל זי געפינען...

דיין האָכבערג.

.1910 האָטעל גרענד־וויאו, יולי 14, 1910. פריינד אהרן!

דו שרייבסט מיר, אז איד זאָל אזוי ניט פלאקערען. פלאקער ניט, אז דו ביזט אָנגער צונדען!... היינט בין איד כמעט זיכער, אז זי געפינט זיד דאָ אין א שכניש'ישען האָטעל. איד האָב נעכטען ביי־נאַכט געהערט איהר שטימע.

איך בין געועסען אויפ'ן גאניק ביי מיין

האָטעל. די נאכט איז געווען א פינסטערע, אַלץ אין דרויסען איז געווען איינגעהילט אין א דיקען חושך, ווי פערוואַנדעלט אין א שווערע, שוואַרצע כמאַרע. דעם חושך האָט מען, דאַכט זיך, גער קענט אָנטאָפּען מיט די פינגער... די נאַטור און די בערג ווייסען ניט פון קיין בלאָפּס...

די עלעקטרישע לאנטערנעס, וואָס האָבען געברענט נעבען האָטעל, האָבען בעלווִכטען דעם גאַניק און ניט ווייטער...

ארום איז געווען שטיל, אַזוי ווי אַלץ וואָלט געווען דערשטיקט פון דעם דאָזיגען שווערען דערשטיקט...

איך בין געזעסען און געטראַכט וועגען יער נער... און פּלוצים האָבען זיך פון ערגע׳ן גענומען גיסען דורך דעם דיקען חושך טענער פון אּ פרויען־קול, גליהענדע, ליידענשאַפטליכע טענער, וואָס האָבען זיך געמישט און געפלאָכטען אין אַ בעצויבערדיגע מעלאָדיע. די טענער האָבען גער ברענט און געצונדען, דאַכט זיך, די פינסטער־ניש, און מיט די טענער צוזאַמען האָט זיך פאַר מיר אין דער פינסטערניש געטראָגען יענער׳ם העלער פּנים מיט די אויגען, מיט די ליפּען, איהר העלער פּנים מיט די אויגען, מיט די ליפּען, איהר ליכטיגער וועזען אין גאַנצען...

דּבְּס איז זי, זי! — הבְּט אין מיין האַר־צען געטאַנצט — זי! זי מוז דבְּ ערגע׳ן זיין, אין דעם צווייטען הבָּטעל...

איך האָב שוין געוואָלט לויפען אהין נאָכ'ן קול נאָד, ניט קוקענדיג אויף דער פינסטערניש, ערשט פּלוצים זיינען די טענער איבערגעריסען געוואָרען מיט אַ קרעכץ... אין דער פינסטערניש האָבען אָבגעהילכט ווייטע אַפּלאָדיסמענטען, און עס איז שטיל געוואָרען...

איך האָב גענומען וואַרטען, טאָמער וועט זיך וויעדער דערהערען דאָס געזאַנג, אום צו געהן נאָכ'ן קול, ער האָט זיך אבער מעהר ניט געהערט, די גאַנצע נאַכט זיך ניט געהערט...

איינע פון אונזערע ווייבער איז אַרױס אױפּ׳ן גאַניק.

וואו האָט מען עס געזונגען ? — האָב איך זיך געווענדעט צו איהר.

ביי ליכטשטיינ'ען אינ'ם האָטעל, אָדער — ביי עלקינ'ען, — האָט זי געענטפערט.

מאָרגען געה איך אהין. זי האָט עס גער זונגען, זי... איך בין איבערצייגט אין דעם... איך האָב דערקענט איהר קול.

! אוי, ברודער אַהרן, ווען איך טרעף זיי באָטש קוקען אויף איהר!...

דיין האָכבערג.

האָמעל גרענד־וויאו, יולי 16, 1910, אוי, פרוינד אהרן, איד האָב נעכטען צ פסק געכאַפּט!...

הקיצור, יענע האָב איך ניט געפונען, ניט אין דעם האָטעל און ניט אין דעם אַנדערען... אויפ'ן האַרצען דריקט אַ שווערער באַרג, איך קען זיך ניט העלפען, איך מוז טראַכטען וועגען איהר...

זיץ איך מיר נעכטען נאָכמיטאָנ אין דעם וועלדעל אונטער'ן רויטען באַרג און חלום וועגען איהר. מיט אמאָל דערהער איך יענעם קול, יענעם געזאַנג... איך טהו זיך אַ צאַפּעל, הויב אויף דעם קאָפּ און הער זיך איין: דאָס געזאַנג טראָגט זיך פונ'ם רויטען באַרג...

אין אין דאָרט! — שריי איף אוים — ענדליף! איך הויב אָן צו קלעטערען אויב׳ן בארג, קלעטער אָהן אַן אָטהעם, פיהל ניט די פיס אונטער זיך און דאָס הארץ אין מיר ווערט שיער ניט צושפּרונגען פון אונגעדולד... איך קוק שוין ניט, ווי איך קלעטער, פאל איבער אַ פעלז, צו'נהרג מיר די קניע, די הענד, אָבער איך קלעטער ווייטער...

און די גאַנצע צייט שטראָמט פון אויבען דאָס געואַנג — מיט אַזוי פיעל האַרץ און בענד קעניש.

און איך קלעטער אלץ העכער און העכער, פאל נאָך א פּאָאָר מאָל, בעמערק בלוט אויף מיינע הענד, אָבער איך שטעל זיך ניט אָפּ... די זון גיסט פון אויבען גאַנצע שטראָמען ליכט, זוֹאָם פלעכטען זיך צוזאַמען, דאַכט זיך, מיט די העלע ליידענשאפטליכע טענער פון יענער'ס

צום סוף בין איך אויפ'ן בארג... איך דער־ זעה פאר זיך... אך — אן עלטערע מיידעל מיט א געלען, אויסגעדארטען פנים און מיט קרומע אויגען... זי האָט עם געזונגען!..

איך בין צומישט געוואָרען, בין געבליבען שטעהן, ווי אַ למך, מיט אויסגעגלאָצטע אויגען...

ראָס מיידעל האָט, דערזעהעגדיג מיך, ניט אויבגעהערט צו זינגען, בלויז אָפּגעקעהרט דעם קאָפּ פון מיר און געזונגען ווייטער...

איהר געזאַנג אָבער הילכט שוין איצט אין

מיינע אויערען, ווי דאָס קוויטשען פון א הונגער ריגע קאץ... איך לאָז זיך לויפען פון איהם, לויף פונ'ם רויטען בארג און פאר מיינע אויגען לויף פונ'ם רויטען בארג און פאר מיינע אויגען טראָגען זיך אי דער דאָזיגער געלער, מיאוס'ער פּנים מיט די טיעה־בלויע אוי־ליכטיגער יונגער פּנים מיט די טיעה־בלויע אוי־לען, פון וועלכע דער פריהלינג זינגט ארוים מיט זיינע בעצויבערענדע טענער, און איך פיהל בעת דעם, ווי דער געלער פּנים מיט די קרומע אויגען דעם, ווי דער געלער פּנים מיט די קרומע אויגען וואָלט מיינע אַ הייליגקייט פעראונרייניגט, וואָלט דעם שעהנסטען טרוים מיינעם צושטערט.

איך הויב אָן אזוי צו האַסען די מיאוס'ע אונ־ בעקאנטע, ווי איך האָב ליעב יענע שעהנע אונ־ בעקאנטע...

איצט, ברודער אהרן, פיהל איך א וועחטאָג אין די קניע. איך האָב זיך גוט צושלאָגען, קלעטערענדיג אויפ'ן רויטען באַרג... און אינ'ם האַרצען איז אוא בענקעניש, אוא בענקעניש...

וועל איך זי אמאל טרעפען ? אדער זי וועט אויף אימער פערבלייבען פאר מיר די שעה־ נע אונבעקאנטע ?...

דיין פריינד האָכבערג.

א. ש. זמַקם .

דאם מאציאל-פאלימישע לעבעו

זעלטען ווען אַ יאָהר איז אזוי גרוים אין בעדייטונג, ווי דאָס פערפלאָסענע יאָהר 1910. זעלטען ווען די געשיכטע מאכט אזא גרויטען מהלך נאָך לינקס, אזא גרויסען פאָרטשריט, ווי אין דעם יאָהר, מיט וועלכען מיר האָבען זיך דאָ איצט אָבגעזעגענט. דאָס דעמאָקראַטישע, פּראָגרעסיווע יאָהר — אָט ווי 1910 וועט הייסען אין דער וועלט־ געשיכטע. אין איראָפּאַ ווי אויך אין אמעריקאַ האָט דאָס סאָציאַלע געוויסען ערוואכט. די פּאָלקס־מאסען זיינען איצט, ערב 1911, פריש, מוטהיג און קאמפּפּס־לוסטיג. אַ לעבעדיגער גייסט שוועבט אין אַין אַיע לענדער פון ביידע זייטען ים.

כיט אויסנאהמע דאָס בלוטיגע צארען־לאנד, וואו די פינסטערע כחות בושעווען נאָך אונבעגרענעצט, האָט אין פאָריגען יאָהר איבע־ראל זיך געלאָזט שפּירען די פאָלקס־ערוואַכונג, וואָס איז אזוי כאַראַסטעריסטיש פאר דער איצ־טיגער צייט. שווערע נידערלאגעס האָט די רע־אקציע, וועלכע האָט אין די לעצטע פּאָר יאָה־רען פּערזוכט אויפצוהייבען איהר קאָפּ, אין יאָהר רען פּערזוכט אויפצוהייבען איהר קאָפּ, אין יאָהר

1910 געליטען, אין אנדערע לענדער האָט זי גאָגאַר בעקומען א טויט־קלאַפּ. איבעראל האָט זי געמאכט וועג פאר דעם פרייהייטס־געדאנק, וועלכער האָט זיך שטאַרק פערפעסטיגט און אינגענומען וויכטיגע פּאָזיציאָנען.

פערהעלטניסטעכיג רוהיג, שטיל, אָהן בעד זונדערס גרויסע אויסערליכע עפעקטען און שרייענדע סענסאציאָנען — מיט אויסנאהמע די איבערקעהרעניס אין פּאָרגעקומען אָהן חבלי־לידה בעריגענס אויף פאָרגעקומען אָהן חבלי־לידה אָהן בעזונדערע בלוט־פערגיסונגען איז דאָס יאָהר 1910 פערפלאָסען און דאָף איז עס געווען פיעל רייכער אין קעמפּפע, אין גרויסע קלאסען קעמפּפע, ווי אירגענד וועלכעס אנדער יאָהר. גרויסע ערטוטהיגענדע קעמפפע, וואָס דער פּראָר לעטאַריאַט האָט געפיהרט אויף אלע געביעטען, לעטאַריאַט האָט געפיהרט אויף אלע געביעטען, געביט, האָבען בעגלייט דאָס פערגאנגענע יאָהר. מיר הויבען אָן מיט די פער אייניג מער שמאאטען.

א) די פעראייניגטע שטאַאַטען

יעדעס לאנד האָט זיך אין איהר געשיכטע "גרויסע" יאָהרען, יאָהרען, וועלכע דיענען אלס ווענדע־פּונקטען אין איהר סאָציאַלער און פּאָלי־טישער ענטוויקלונג, וועלכע ווערען דער אויס־גאנג פון א גאנץ נייער עראָ, פון א גאנץ נייער עפּאָכע. אזוינע יאָהרען זיינען די וויעכיס, די וועג־ווייזער און ציהען אויף זיך א בעזונדערע אויפמערקזאמקייט פון די היסטאָריקער, ווייל מיט זיי ענדיגט זיך אָדער פאנגט זיך אָן א בע־זונדערע בלאט, א בעזונדערער קאפיטעל פון די געשיכטליכע פּאַסירונגען. און איינס פון די־געשיכטליכע פּאַסירונגען. און איינס פון די־זע "גרויסע" עפּאָכע־מאַכענדע יאָהרען וועט זיין פּאַר די פעראייניגטע שטאאטען דאָס פערגאנ־גענע יאָהר 1910.

דאָס פערפּלאָסענע יאָהר האָט צום ערש־ טען מאָל אונזער לאנד געשטעלט אין דער רייהע פון אלע אנדערע ציוויליזירטע קאפיטאליסטישע לעגדער מיט קריסטאליזירטע אויסגעשפראכענע פּאָליטישע פּאַרטייען, וועלכען זיינען דער ריכ־ טיגער אויסדרוק פון דער שארפער קלאסען־פער־ נאנדערטיילונג. די פּאָליטישע דעמאַגאָגי פון פערשיעדענע פארבען און שאטירונגען, וואָס האָט אין פערלויף פון אַזוי פיעל יאָהרען גע'בעל־ הבתי'וועט אין לאנד און אריינגעבראכט א מיש־ מאש אין די מחות מיט זייער פריינדלען זיך צו אַלע בירגער מיט אלערהאנדיגע פערשפּרעכונגען און צוזאָגענישען, האָט אין פאָריגען יאָהר בע־ קומען א שווערען קלאפ, וועלכע וועט געווים פיהרען מיט דער צייט צום אונטערגאנג פון איהר הערשאפט.

* * *

אליין די אינסורגענטען־בעוועגונג, וואָס האָט ארומגעכאפּט גאנץ מיטעל־וועסט און געהט אין דער ריכטונג צו ווערען אלס א גרעסער רע און שטארקערע מאכט קעגען דער וואָל סט. און איהר רעגיערונג, איז א בעווייז, אז דער תהו זבהו, דער גרויסער כאָאָס, וואָס הערשט אין פּאָליטישען לעבען פון לאנד פאנגט זיך אָן אויסצוקלערען, דער פּאָליטישער אינדיפערענטיז־אויסצוקלערען, דער פּאָליטישער אינדיפערענטיז־מוס צו פערשווינדען און אז דער קלאַסען־בע־וואוסטזיין (געוועהנליך, ניט פּראָלעטאַרישער) פאַנגט אָן אַלס מעהר און מעהר ארינצוררינגען אין די מהות פון די פארמערס און די קליין־אין די מהות פון וועסט, וועלכע האָבען ביז איצט זיך בירגער פון וועסט, וועלכע האָבען ביז איצט זיך

נאָכגעשלעפט מיט זייערע וועגען נאָד דעם גרוי־
סען אָטאָמאָביל פון דער רעפּובליקאנער פּאר־
טיי. די אינסורגענטען־בעוועגונג איז ניט אנ־
דערש, ווי אַ רעוואָלט פון ם מיטעל־קלאס קעגען
דעם דרוק פון דער גרוים אינדוסטרי און פינאַנס־
דעם דרוק פון דער גרוים קאָנטראָלירט די גאנצע
געזעצגעבונג פון שטאאט.

* *

אונז, סאָציאליסטען, קענען די "אינסור־ גענטען", אפילו די עהרליכסטע און ראדיקאלס־ טע פון זיי, בשום אופן נים בעפרידיגען, זייע־ רע אישום און רעפאָרם־שטרעבונגען זיינען ניט רי, אויף וועלכע מיר זאָלען זיך קענען אָבשטעלען. וו אָ ס מיר בעגריסען אָבער איז ניט די ערשיי־ נונג פון די אינסורגענטען אן און פיר זיך, אב־ וואָהל דאָם איז געווים א גאנץ ערפרעהליכע ער־ שיינונג, נאָר די אונפערמיידליכע שפּאלטונג אינ'ם לאגער פון דער רעפובליקאנער פארטיי, דעם פארדיענטען מיסטרוי פון די מעהר פארט־ געשריטענע און בעוואוסטזיניגע בורזשואוע עלעמענטען צו די באָסעח פון די הערשענרע פאַרטייען און זייער שטאַרקסטער שטיצע — די קאורטם, וועלכע שטעהען אויפ'ן וואך ווי די אַמאָליגע כרובים אין בית המקדש, פעראורטיי־ לען די יעניגע, וועלכע האָבען די העזה מחלל צו זיין דעם קדשי־קדשים פון קאפיטאל (וואל סטריט בלע"ו) און ערקלעהרען יעדען פּאָרט־ שריטליכען געזעץ אַנטי־קאָנסטיטוציאָנעל.

אין דעם אונפערמיידליכען צוזאמענשטוים, וואָס שטעהט פאָר דעם אַמעריקאַנעם פּאָלק מיט די קאָורטס, וועט 1910 שפּיעלען אַ וויכטיגע ראָליע, ווייל אין דעם יאָהר איז געוואָרפען גער וואָרען די ערשטע גראַנאַטע אין דיזען אייזער־ נעם וואַנד פון קאפּיטאַליזמוס.

* * *

דאָם איז אָבער נאָך ווייניג.

פיעל וויכטיגער, פאר אונז ווייניגסטענס, ווי די אינסורגעטען־בעוועגונג, איז דער וואוקס פון דער קלאסען־בעוואוסטער א ר ב י י ט ע ר בעוועגונג, וואָס האָט אין פערפלאָסענעס יאָהר געמאט אזעלכע ריעזען־שריט, און איז געוואָרען איינע פון די וויכטיגסטע פאַסטאָרען, פון די וויכטיגסטע מעכטע אין לעבען פון לאנד. אויף דער פּאָליטישער סצענע, וואָס איז ביז יעצט אויסגעגוצט און מיסברויכט געוואָרען פון אלער־ ליי מינים פּאָליטישע קונצען־מאַכער און איי־

געננוטציגע גרעפט־גיריגע פארשוינען, איז ער־ שיענען א ציעלבעוואוסטער אמעריקאנער פּראָד לעטאריאט, וועמענס אינטערעסען עס פלעגען אווי גראָב איגנאָרירט און פערנאכלעסיגט ווע־ רען. אין יאָהר 1910 האָט דער אַמעריקאנער בראָלעטאריאט איינגענומען איינע פון די גרע־ סטע קאַפּיטאַליסטישע פעסטונגען --- די שטאָדט מילוואָקי - און דעם 8טען נאָוועמבער אויך די קאונטי, — אויף וועלכע עם פלאטערט שוין א גענויער יאָהר די פאָהנע פון ארבייט. און אינ'ם סאמען תוך פונ'ם אמעריקאנער פּאָליטי־ שען לעבען, וואו די אמת'ע פּאָלקס־שטימע איז שטענדיג פערשריען געוואָרען פון די פּאָליטי־ שענס פון די קאָרעטע־פּאַרטייען איז צום ער־ שטען מאָל, דורך די ערוועהלונג פון גענאָסע בערגער אין קאָנגרעס, אַ אמת'ער בּאָלקס־פּאָר־ שטעהער, אַ פּאָרשטעהער פון סאָציאַליזמוס גע־ קומען צום וואָרט.

* * *

עם איז אמת, אז דער ם מְציאַ ליז־ מום, די רעוואָלוציאָנערע אידעע פון ארבייטער קלאַס, איז ניט איצטער געבוירען גע־ וואָרען. זיין מאכט איז שוין לאנג געווען קענ־ טיג. דער סאָציאַליסטישער געדאנק האָט שוין לאנג בעאונרוהיגט און געוואָרפען א שרעק אויף די היטער און בעשיצער פון היינטיגער אָרדנונג אין די פעראיינינטע שטאאטען. דאָס איז קלאָהר צו זעהן פון די ווילדע אטאקען, מיט וועלכע רוזוועלט וכת דיליה פלעגען אזוי אָפט ארוים־ טרעטען געגען איהם אפילו אין די פריהערדיגע יאָהרען. היינטיגעס יאָהר איז אָבער דער סאָצי־ שליזמום ארוים פון דער ריינער טעאָריע פון — דער מָבסטראקציע און איז אריין אין דער פּראק־ טיק, אין רעאַלען ממשות'ריגען לעבען. דער סאָר צישליומום האָט אויפגעהערט צו זיין בלויז ש טעמא פאר דיסקוסיאָנען און אָנפאלען פון די, וועלכע פערשטעהען איהם ניט, און איז געוואָ־ רען א לעבעדיגער פאקט, א רעאלע ווירקליכ־ קייט. און ניט בלויז דער סמציאליז מוס, נאָר אויך די סאָציאליסטען האָבען בעקומען בירגעררעכטע אין דער פּאָליטיק פון לאנד. אין יאָהר 1910 זיינען די טרוימען און האָפנונגען פון אייניגע דורות קעמפפער צום ערשטען מאָל פערווירקליכט געוואָרען. דאָם צמעריקאנער פּאָלק איז צום ערשטען מאָל בעקאנט געוואָרען ניט מיט סאָציאַליסטישע רע־ רען, נאָר מיט סאָציאַליסטישע טהאטען, מיט

םאָציאַליםטישע האַנדלונגען, מיט אַ סאָציאַלים־ טישער פּאָליטיק. דערמיט אליין פערדיענט שוין דאָם יאָהר 1910 אריינגערעכענט צו ווער רען צווישען די היסטאָרישע יאָהרען פון דער געשיכטע פון די פעראייניגטע שטאאטען.

* * *

דיזע עראָבערונגען, ווי גרוים זייער בער דייטונג זאָל ניט זיין, וואָלטען ניט נעווען אזוי ערפרעהענד, ווען זיי וואָלטען געווען בלויז צור פ ע ל י ג ע ערשיינונגען, וועלכע האָבען גער קענט יאַ זיין און ניט זיין. די הויפּט זאָך איז אָבער, וואָס זיי זיינען אן אונפערמיידליכער רע־זולטאט, אַ נויטווענדיגע פאָלגע פון דעם גאנצען פּאָליטישען און עקאָנאָמישען צושטאנד, אין וועלכע אונזער לאנד געפינט זיך. די סאָציאַ־זיסטישען זיעגען, בעגלייט מיט דעם גרויסען סאָר ציאַליסטישען זיעגען, בעגלייט מיט דעם גרויסען סאָד ציאַליסטישען וואוט, זיינען ניט פעראיבערגער ציאַליסטישען וואוט, זיינען ניט פעראיבערגער תע און שטאַרקערע זיעגען אין לאנד, וועלכע ווער לען נאָכפּאָלגען די ערשטע.

די רעדעל־פיהרער פון דער הערשענדער קליקע האָבען אליין פאָרבערייטעט דעם באָדען "צו זייער מפּלה, זייער אייגענער "פּאָליטיק האָט געפיהרט דערצו, זיי האָבען עררייכט אזא דיק, דאָם זיי זיינען דערשטיקט געוואָרען פון זייער אייגענער פעטקייט. אזוי ווי אין יעדער עהנליכער פּאַסירונג זיינען אויד דאָ די פריהער־ דיגע רעדעלפיהרער געווען זייערע אייגענע קברנים, זיי האָבען אליין בעשטעלט דאָס פעלד, עם צואקערט און פארטיג געמאכט פאר דער סאָד ציאליסטישער פארטיי. די סאָציאליסטישע זיעגען, וואָס האָבען אריבערגעשטיגען די ער־ ווארטונגען אפילו פון די גרעסטע אָפּטימיס־ טען, זיינען געווען נאטירליכע און האָ־ בען זייערע וואָרצלען אין דעם באַנקראָט פון דער הערשענדער פּאַרטיי, וועלכע האָט זיך ארויסגע־ וויזען פאר אונפעהיג צו ערפילען די פאָדערונ־ גען פון דער צייט.

* * *

רער איז געבוירען געוואָרען, ווען דער מעפט־קענאָן־אָלדריטש־פעין־טאַריף האָט אָנגע פאַנגען ארויסצואווייזען זיין פערדערבליכע וויר־קונג, ווען די מעשים פון די פּאָליטישע באָסעס פון דער רעפּובליקאנער פּאַרטיי פון דער רעגיערערער רעפּובליקאנער פּאַרטיי האָבען עררייכט דעם העכסטען גראד חוצפּה און ציניזמוס. דער יקרות האָט געהאלטען אין שטייגען. די ארבייטענדע מאַסען האָבען זיך שטייגען.

געמוזם אָבזאָגען אין גאנצען אָדער טהיילווייז פון די נויטווענדיגע לעבענס־מיטעל. דאָס האָט ניט געקענט ניט ארויסרופען א גרויסע אויפרע־גונג צווישען די אָרעמע פּאָלקס־שיכטען, וועל־כע האָבען זייער אָנגעקליבענע גאַל און ביטער־ניס אויסגענאָסען אין א רייהע סטיכינע פּלייש סטרייקס, וועלכע זיינען געווען ניט אנדערש, ווי אַ צאָרן־אויסברוּד, אן אינסטיקטיווער וועה־גע־שריי קעגען די טראָסטס און דער רעגיערונג, שריי קעגען די טראָסטס און דער רעגיערונג, זייער טרייע דיענערין, זייער איבערגעבענעם האַנד־לאַנגער.

דער באלינדושעה־פּינטשאי סקאַנדאַל האָט געוויזען, או דער גרעסטער בעאמטער פון לאנד איבער די אינערליכע אנגעלעגענהייטען -- דער מיניסטער פון אינערן — האָט זיין אמט מיס־ ברויכט און איהם אויסגענוצט פאר געוויסע אונד זויבערע ביזנעס־ספּעקולאַציאָנען, דורך וועלכע אלע נאטירליכע רייכטימער פון אלאסקא זיינען פערסאַכערט געוואָרען צו די גוגענהיימערס און אנדערע קאָרפּאָריישאָנס. פּרעזידענט טאפט, אַנ שטאַט צו בעשטראָפען די שולדיגע און ריין צו־ וואשען זיך און זיין רעגיערונג פון אזא שאנד־ פלעק, האָט איהם נאָך מעהר פערגרעסערט דער־ מיט, וואָס ער האָט זיין גאנצע רעגיערונגס־מא־ שין אָנגעשטעלט דיזען סקאנדאל צו פערשלייע־ רען און האָט דערביי אַראָבגעזעצט ניט די שול־ דיגע, נאָר די בעשולדיגער, די ענטדעקער פון דיזער גאנצער געהיימנים פּינטשאָו און גלא־

די גרויםע שענדליכע גרעפט־סקאנדאלען אין אלבאני, פיטסבורג, פילאדעלפיא און אילי־ נאָיז האָבען געענדיגט אַראָברייסען דעם שליי־ ער פון די "געזעצמאַכערם" און זייערע האנד־ לאנגער. דיזע כאבאר־ענטדעקונגען, מיט וועל־ כע פאָריגעם יאָהר איז בעזונדערם געווען רייך, האָבען ביי קיינעם ניט געקענט איבערלאָזען דעם קלענסטען צווייפעל, אז דאָס גאנצע לאנד מיט ווייניגע אויסנאהמע ווערט רעגיערט פון א באנד רע ניעדריגע און שמוציגע פּאָליטישענם, וועל־ כע קומען צו זייער מאכט און הערשאפט דורך רי ניעדערטרעכטיגסטע וועגען און פערברעכען, וועלכע זיינען עהנליך צו די מיטלען, ווי אזוי לואי באָנאָפּאַרט האָט זיך "אַרויפגעארבייט" צו זיין הערשאפט אין די סאמע פינסטערע צייטען פון פראנקרייך.

* * *

א דייהע אנדערע פּאסירונגען, וואָס זיינען

פּאָרגעקומען אונמיטעלבאר אויפ'ן קאמפּף־פעלד פון ארבייט און קאפּיטאל, האָבען אָפען אילוס־פון ארבייט און קאפּיטאל, האָבען אָפען אילוס־טרירט די נאָהענטע חבר'שאפט צווישען די פּאָרשטעהער פון קאפּיטאל און דער רעניערונג, וועלכע האָט זאָנאר ניט געפונען פאר נויטיג צו פערבאָרגען איהר פיינדליכע רעאקציאָנערע שטעלונג צו די אינטערעסען פון ארבייט. ספּע־ציעל דאָס לעצטע יאָהר זיינען די ארבייטער מא־טען, וועלכע האָבען געהאט אויסצושטעהן אווי־נע שווערע און העלדישע קעמפּפע, געפּרואווט נע שווערע און העלדישע קעמפּפע, געפרואווט בעקומען שטאַרקע לעסאָנס פון דער רעגיערענ־בעקומען שטאַרקע לעסאָנס פון דער רעגיערענ־דער הברה.

דער שענדליכער הארטפּאָרטער אורטהייל קעגען די העטערס, וואָס מאכט צו שפּאָט די הייליגסטע רעכטע פון די ארבייטער זיך צו אָרגאַניזיו"ען אין יוניאָנס, די גאנץ אָפטע מי־ נען אונגליקען, צו וועלכע עם קען אויך צוגערע־ כענט ווערען דער דאָ ניט לאנג אויסגעכראָכע־ נער שרעקליכער פייער אין נוארק, האָבען גאנץ בולט דעמאָנסטרירט די אבוועזענהייט פון אר־ בייטער און ארבייטס־געזעצגעבונג, די ביליג־ קייט פון לעבען און געזונד פון ארבייטער אין אַמעריקאַ. דער היסטאָרישער גענעראַל־סטרייק אין פילאדעלפיא, וואו עם האָט זיך אזוי אָפען ארויסגעוויוען די ברוטאליטעט פון די אונטער־ נעהמער, ווי די שטאאטס געוואלד איז א גע־ האָרכזאמע ווערקצייג ביי זיי אין די הענד צו אונטערדריקען די עלעמענטארסטע פּאָדערונגען פון די ארבייטער און אם ענדע די אינדושאָנק־ שאָנם פון דושאָדוש גאָף אין דעם בעריהמטען קלאוק־מייקער סטרייק און פון ריטשארדסאן גע־ גען די באָסטאָנער פאָטאָ־אינגרייווערס, די אָנ־ ווענדונג פון שערמאנשען אַנטי־טראָסט געזעץ אין א גאַנצע רייהע אַנדערע גרעסערע און קלע־ נערע סטרייקס — דיזע אלע פּאַסירונגען האָבען אפילו די נאאיוויסטע און קורצויכטינסטע גע־ מוזט איבערצייגען, אז די רעגיערונג פון די פער־ אייניגטע שטאַאטען איז ניט א פאָלקס־רעגיע־ רונג, וואס דיענט די אינטערעסען פין גאנצען פּאָלק, נאָר אַ קלאַסעןרעגיערונג, וואָס האָט נאָר איהר אויפגאבע צו שיצען און צו פערטיידי־ גען די אינטערעסען פון איין קלאס -- די גרוי־ סע אינהוסטריעלער און די טראסטס.

* * *

רוזוועלט, וועלכער איז בעשאָנקען אָהן צ שום צווייפעל מיט אַ גרויסען פּאָליטישע חוש

הריח, האָט ביי זיין ווידערקעהר פון זיין גרוי־ סער טריאומף־רייזע איבער די אפריקאַנער מרבריות און די אייראפעאישע קעניגליכע היי־ פען גלייך דערשמעקט די גרויסע אונצופריעדענ־ הייט, וואָס הערשט אין לאנד קעגען דער אָל־ דריטש־קענאָן רעגיערענדער מאַשין, האָט פאָר־ אויםגעועהן דעם שטורעם, וואָם קען קומען פון אונטען קעגען דיזער מאשין און האט גע־ זוכט דיזען שטורם־אויסברוך צו בעזייטיגען. אום נושא חן צו זיין ביי די אונצופריעדענע עלעמענטען האָט ער אָנגעטהאָן א מאנטעל פון ראדיקאליזמום, האָט געהאלטען רעוואָלוציאָנע־ רע "ספּיטשעם" אין די וועסטערן סטייטס, וואו ער האָט געהאט זאָגאַר דעם מוטה צו ערקלעהרען א קאמפּף דעם סופּרים קאורט. אָבער צוליעב דיזען זאָגאר פראזען אָדער "אויך מיר" ראדיקא־ ליזמום איז דער געשיקטער עקם־פּרעזידענט אריינגעפאַלען אין אונגנאַדע ביי דער "אָלד־גו־ ארד", פון זיין פּאַרטיי. די טראָסטניקעס זיינען זעהר קלאַסעןבעוואוסט און אייער געלד־גאָט מאַמאָן איז ביי זיי הייליג און פיעל טייערער זאָגאר פאר אן אייגענעם מענשען, וואָס איז זיי אמאָל געווען טריי מיט לייב און לעבען. זיי זיינען זעהר גרויזאם קעגען די, יהיה מי שיהיה, וועלכע ווילען אפילו בלויז מיט ו ו ע ר ט ע ר לעסטערן זייער גאָט און זיינע כהנים - די קאורטס. כל הנוגע בקאורטס מות יומת — אָט איז זייער פּסוק, אָט איז זייער מאָראַל. און רווד וועלט. זייער רוזוועלט, וועלכער האט גע־ האט דאָם אונגליה בלויז צו קריטיקירען און אָנ־ ריהרען די זיילען פון זייער הייליגטום, איז אויך פון זיי פערמשפט געוואָרען צו א פּאָליטי־ * * * שען טויט.

רוזוועלם האָם זיך אמת אָנגעפאנגען צו קלאפען על חטא, האָם אין דער איסט פערטיי־
דיגט אן עכט־קאָנסערוואטיווע פּלאַטפאָרם, וואָס שטעהם אין אן עכטען ווידערשפּרוך מיט זיינע עדעס געהאלטען אין דער וועסט. ער האָט זייך בעמיהט מיט אלע מעגליכקייטען צוריק צו בע־קומען דעם צוטרוי פון זיינע אַמאָליגע געזינונגס־גענאָסען. אָבער אומזיסט. עס האָט איהם שוין גאָרניט געהאָלפען. דער פּאָליטישער טויט־אור־געריט געהאָלפען. דער פּאָליטישער טויט־אור־ען. זיין פּאָליטישע קאריערע איז געבראכט געי וואָרען א קרבן אויפ'ן מזבח פון גרויס קאפּי־ט מאל. רוזוועלט האָט אין אָנפאנג אליין ניט גער מארן די גרויסע קלאסען־געגענזעצע, וועלכע הער־זערן די גרויסע קלאסען־געגענזעצע, וועלכע הער־זערן די גרויסע קלאסען־געגענזעצע, וועלכע הער־זערן די גרויסע קלאסען־געגענזעצע, וועלכע הער־זערן

שען אין זיין פּארטיי. ער האָט געמיינט אז דער רים צווישען די גרוים אינדוםטריעלער און דעם מיטעל קלאס קען נאָד גאנץ ווערען מיט געוויסע פּאָליטישע אויבער המצאה'לעד. ער האָט זיד געחנפ'עט צו איין צד און געמאכט חנ'דלעך דעם צווייטען צד, מיינענדיג דערמיט צו בעקומען דעם צוטרויען פון ביידע צדדים. ער האָט אָבער דער צוטרויען פון ביידע צדדים. ער האָט אָבער זיך ביטער טועה געווען. די שפּאלטונג אין לא־גער פון דער רעפּובליקאנער פּארטיי איז צו ווייט אוועק, די פערשיעדענע ענטגעגענגעזעצטע אינ־צוועק, די פערשיעדענע ענטגעגענגעזעצטע אינ־טערעסען זיינען צו שארף און אפילו אזא דורכ־געטריבענער פּאָליטישען ווי רוזוועלט איז ניט געווען אימשטאנד אזא תהום איבערצושפּריי־זען.

* * *

דאָס אַמעריקאנער לעבען האָט זיך, ווי געזאָגט, קריסטאַליזירט, די פערשיעדענע קלאד סען האָבען זיך שארף אָבגעגרענעצט. אישוס וועלכע זאָלען אַפּעלירען צום נאנצען אמעריקאד נעם פאָלק, זיינען שוין היינט געוואָרען אן אונד מעגליכקייט, אָדער אהין אָדער אהער, אָדער מיט'ן פּאָלק אָדער מיט וואָל סטריט. די צייטען פון פּאָליטישען מיש־מאש זיינען שוין פערביי, דער פראַזען־ראַדיקאַליזמוס פון אַ הוירסט אָדער א רוזוועלט בעפרערונגען שוין קיינעם ניט, מיט שעהנע פערשפּרעכונגען אין דער צייט פון עלעק־ שאַן קען מען שוין ניט אָבקומען. דאָס פּאָלק נעהמט זיין מזל אין די אייגענע הענד.

* * *

פיעלען האָט דער גרויסער זיעג פון די דע־ מאָקראַטען ביי די לעצטע וואַהלען שטאַרק ענט־ דאָם איז אַ זיעג פון וואָל סטריט, פונ'ם קאָנסערוואַטיזמוס, פון די פעראייניג־ טע רעאַקציאָנערע כחות,—הערט מען ביי פיעלע טענה'ן. דיוע פעסימיסטען פערגעסען אָבער, או גראַדע די פעראייניגונג פון די וואָל סטריט מאג־ נאַטען מיט זייערע פריהערדיגע געגגער, די דעמאָקראַטען, בעווייזט, דאָס די קאָרעטע־פּאַר־ טייען האָבען שטאַרק מורא געהאַט פאַר די ראַ־ דיקאלע שטימונג, וואָס הערשט אין לאַנד, קעד גען זיי. זיי זיינען געווען געצוואוכגען זיך צו פעראייניגען. מיט'ן וואוקס פונ'ם קלאסען בעוואוסטזיין צווישען די ארבייטער זעהען מיר גאנץ אפט אין דער געשיכטע, ווי פערשיערענע פארטייען שמעלצען זיך צוזאמען און מאכען יר אחת צו בעקעמפּבען דעם פייגד פון "אונטען". רוזוועלט ווידער האָט געהאט א מפּלה ניט דער־

פאר, ווייל ער איז געווען צו ראדיקאל, גור ווייל ער האָטגעוואָלטזיין אי ראדיקאל, אי קאָנסערוואַר ער האָטגעוואָלטזיין אי ראדיקאל, אי קאָנסערוואַר טיוו צוזאַמען. אואַ 2־זייטיגקייט קען שוין אָבער איצט דעם עולם ניט נעהמען. און רוזוועלט איז מיאום דורכגעפאלען. און ווען דאָס פאָלק האָט אונטערשטיצט די דעמאָקראַטען, איז דאָס גער וויס ניט געווען מאהבת מרדכי נאָר משנאת המן, ניט ווייל עס האָט צוטרוי צו די דעמאָקראַטען, נאָר ווייל עס האָט פערלאָרען דעם צוטרוי צו די רעגיערענדע רעפּובליקאנער פון איין זייט און צו רוזוועלט׳ס פראַזען־ראַדיקאַליזמום פון צוויי־טען זייט.

* * *

דערווייל קענען מיר מיט דער ניי־בעשאר פענער סיטואַציאָן צופריעדען זיין. עס איז אמת פענער סיטואַציאָן צופריעדען זיין. עס איז אמת אז דאָס פּאָלק האָט ניט געוואונען מיט דעם, וואָס אַנשטאַט דער מאַיאָריטעט פון רעפּובליי סיווס אַ מאיאָריטעט פון דעמאָקראַטען, עס האָט טיווס אַ מאיאָריטעט פון דעמאָקראַטען, עס האָט אָבער דערמיט אויסגעדריקט זיין פּראָטעסט קער גען די, וועלכע זיצען אויפ'ן זאָמעל און האלטען די לייצעס פון דער רעגיערונג. אויב דאָס פּאָלק האָט נאָך פּאָרלויפיג ניט געפונען דעם ריכטיגען וועג פון זיין ערלייזונג, האָט עס דאָך אָבער גער וויזען, אז עס איז ניט מקבל באהבה אַלעס, וואָס די רעדעלפיהרער פון דער מאַשין ווארפען ארויק און דאָס אַליין איז שוין זעהר אַ פרעהליכע ער־שיינונג.

* * *

עס איז צו בעגריסען, וואָס די ברייטע מצר סען ווייזען איבערהויפּט ארוים צייכענס פון ערוואכונג. די פּאַסענדע מיטעל און וועגען, ערוואכונג. די פּאַסענדע מיטעל און וועגען, ווי די רעכטע צו עראָבערען וועלען פריהער אָדער שפּעטער שוין במילא אויסגעפונען ווערען. און אז גרויסע טהיילען פון דיעזע מאַסען הערען שוין אויף צו טאָפּען אין דער פינסטער און גער פינען שוין אוים דעם ריכטיגען וועג פון בערפייאונג, האָט בעסער ווי אַלץ געוויזען דער פרייאונג, האָט בעסער ווי אַלץ געוויזען דער כּייי גרויסער סאָציאַלי מוער ער גער, גרויסער מוי אַלץ געוויזען דער אין גער, גרעם 8טען נאָוועמבער, 1910.

* * *

אונזער זיעג דעם 8טען נאָוועמבער פיה־לען אונזערע געגנער גאַנץ שטאַרק. ער האָט צורודערט און ארויסגערופען ניט קיין קליינע מהומה אין זייער לאַגער, וואו מען זוכט מיט אַלע מעגליכקייטען זיך נוקם צו זיין אָן די פּיה־אַלע מעגליכקייטען זיך נוקם צו זיין אָן די פּיה־

רער פון אונזער בעוועגונג. די בעשטעטיגונג פונ'ם שענדליכען אורטהייל קעגען דעם בראווען און מוטהיגען קעמפפער, גענאָסע פרעד וואָררען, רעדאקטאָר פון "אפיעל טו ריזאָן", גראד נאָד דעם, ווי דער רעזולטאט פון די וואהלען איז שוין געווען בעוואוסט און דער פערזוך, וואָס איז געמאַכט געוואָרען פון פערשיעדענע קאַפּי־ טאליסטישע "אָרדנונגס־היטער" ניט צו צולאָזען גענאָסע בערגער אין קאָנגרעס אויף דעם סמך וואָס ער איז אלס סאָציאליסט אַ "פיינד פון דער קאָנסטיטושאָן פון לאנד", די בעשטימונג פון דעם ביז איצטיגען רעאַקציאָנערען אַסאָ־ שיאייט דושאָסטים ווהייט אלם טשיעף דושאָס־ טים, בעווייזען, אַז אונזערע געגנער האָבען שוין אַפילו פון גרוים שרעק און כעם פערלוירען זייער גלייכגעוויכט. דיעזע פּראָוואָקאַציאָנען וועלען אָבער דעם מוטה און די ענערגיע פונ'ם אַמעריקאַנעם פּראָלעטאַריאָט ניט אָבשוואַכען. זיי וועלען נאָך, פערקעהרט, איהם מעהר אויפ־ מונטערען און פערגרעסערען זייער קאַמפּף־לוסט. די אַמעריקאַנער בעוואוסטזיניגע אַרבייטער ווע־ לען דעם יאָהר 1911 פאָרטועצען מיט פערגרע־ סערטע כחות און פערדאָבעלטע מחנות די רייהע זיעגען, וועלכע האָבען זיך שוין אָנגעפאַנגען (* .1910 אין

ב) אויםלאנד

--::::

די אייראָפּעאישע לענדער האָבען ניט צי זיין ארונטערגעפאלען קעגען די פעראייניגטע שטאַטען. זייער אַנטהייל אין פּראָגרעס איז געווען גרויס און בעדייטענד, פיעל גרעסער, ווי פון די פעראייניגטע שטאַטען. דער גלייכגילטי־גער פּאָליטישער צושטאַנד אין אייראָפּאַ איז גער פּאָליטישער צושטאַנד אין אייראָפּאַ איז אין פאָריגען יאָהר שטאַרק געשטערט געוואָרען. די פּאָלקס־מאַסען האָבען ערוואַכט און די פונד פונד פּאָלקס־מאַסען האָבען ערוואַכט און די פונד

מיר האָבען פון אונזער איבערזיכט (* בכיון אויסגעלאָזען די וויכטיגע פּאַסירונגען, יועלכע זיינען פּאָריגען יאָהר פּאָרגעקּומען אויף דער אידישער גאַס. איבער די גרויסע גענער ראַל־סטרייקס, דער אויפבליהונג פון דער טרייד יוניאָן בעוועגונג, דער ענטוויקלונג פון דער אי־ דישער טרייד יוניאָן פּרעסע — וועלען אין דער "צוקונפט" זיין ספּעציעלע אָבהאַנדלונגען.

ראַמענטען פון די קעניגליכע טהראָנען האָבען האָבען זיך אָנגעפאַנגען צו וואַקלען. אין 1910 האָבען די הערשער פון "גאָטעס גנאַדען" שטאַרק גער פיהלט דעם ריה פון רעוואָלוציאָנערען פּולווער, געוואָרפען אין דער אַטמאָספערע פון אונצור פריעדענהייט און ענטריסטונג, און וועה איז געווען צו די יעניגע, וועלכע האָבען פערשטאָפּט זייערע אויערען און זיך ניט געמאַכט הערענד דיג צו דעם לשון פון דעם רעוואָלוציאָנערען גייסט, וואָס האָט געשוועבט איבער אייראָפּאַ! גייסט, וואָס האָט געשוועבט איבער אייראָפּאַ!

דער געוועזענער דייטשער רייכס־קאנצלער פירסט פּאָן ביולאָוו האָט אַ מאָל אין רייכסטאַג אין אַ שטורעמדיגער דעבאַטע מיט די סאָציאַל־דעמאָקראַטען זיך בעריהמט, אַז דייטשלאַנד געהט אין דער וועלט פאָראויס, פּרייסען געהט אין דייטשלאַנד פאָראויס און דער קייזער געהט אין פּרייסען פאָראויס. די פּאַסירונגען פון יאָהר אין שטאַרק בעשטעטיגט די ערשטע העלפט פון דיעזער בעהויפטונג און במילא די לעכער־ליכקייט פון דער צווייטער העלפט.

דייטשלאנד איז די קלאסישע לאנד פון סאָציאליזמוס. אונזער ברודער־פּארטיי מיט איהר אָרגאניזאציאָן, דיסציפּלין, פּראקטישע און טהעאָרעטישע פיהרער דיענט אלס מוסטער און ביישפּיעל פיר אלע אנדערע לענדער. זי איז די טאָן־געבערין און דער אוואנגארד פון דעם אינטערנאציאָנאלען פּראָלעטאַריאט, און אזוי ווי אלע מאָל, האָט זי אויך היינטיגעס יאָהר גער געבען דעם ערשטען סיגנאל און ערקלעהרט מלחמה די געקרוינטע הערשער פון "גאָטעס־ גנאַדען" און זייער שטיצע, די ניט־געקרוינטע הערשער פון "מאַמאָן'ס" גנאַדען.

"פּרייסען געהט אין דייטשלאנד פּאָראויס".
אויף דעם פּרייסישען פּאַרטייטאָג, וואָס
איז אָבגעהאַלטען געוואָרען אין יאַנואַר פּאָריגען
יאָהר, האָט דער פּרייסישער פּראָלעטאריאָט בער
שלאָסען אַרויסצוטרעטען אין אַן אָפענעם און
ענטשלאָסענעם קאַמפּף קענען דעם שענדליכען
דריי קלאַסען־וואַהל־סיסטעם, וואָס הערשט אין
פרייסען. די פּרייסישע ארבייטער האָבען זיף
אויפגעהערט צו בענוגענען בלויז מיט פּראָר
אויפגעהערט צו בענוגענען בלויז מיט פּראָר
טעסט־פערזאַמלונגען, רעזאָלוציאָנען און עהנליי
כע ניט גענוג שארפע וואפען. זיי האָבען צום
ערשטען מאָל ארויסגעטראָגען זייערע פּאָדערונ־
גען אויפ'ן גאַס. דורף אַ גאַנצע רייהע גוט־
אָרנאַניזירטע גאַסען־דעמאָנסטראַציאָנען האָט

דער פרייסישער פראָלעטאַריאַט פּראָטעסטירט געגען דער פעסטונג פון דער אייראפעאישער רעאקציע -- דאָס פּרייסישע וואַהל־סיסטעם, און האָט דרייסט און מוטהיג פערלאנגט גלייכע רעכ־ טע צוזאַמען מיט די פערמעגליכע קלאַסען. די ליבעראַלע פּאַרטייען האָבען די פּאָדערונגען אונ־ טערגעהאלטען און דער דייטשער רייכס־קאנצ־ לער און פרייםישער פרעמיער, הער פאָן בעטה־ מאן־האלוועג, האט ענדליך אריינגעטראגען אַ פראיעקט אין פרייסישען לאַנדטאַג ווי צו רע־ פאָרמירען "דאָס עלענדסטע פון אלע וואהל־ סיסטעמען" - ווי ביסמארק אליין האָט די פרייסישע קלאַסען־סיסטעם אָנגערופען. דיעזער רעפאָרם־פּראָיעקט" פון דער פּרייםישער מילי־, טאריש־דעספּאָטישער רעגיערונג האָט אָבער נאָך אַרויסגערופען אַ שטאַרקערען האַס קעגען זיך ביי אַלע פרייהייטס־ליעבענדע מענשען. אָנשטאָט אַ גרינדליכער ראַדיקאַלער רעפּאָרמע האָט דער פרעמיער געגעבען אָנצוהערען, אַז די רעגיערונג איז בלויז בדעה מָבצושאַפען דאָס אונדירעקטע וואהלדרעכט און האָט כלל ניט אין זינען צו מאַכען וועזענטליכע אויסבעסערונגען אין דעם עצם פון דער הערשענדער וואַהל סיסטעם.

דיעזער פּראָוואָקאַטאָרישער הוצפּה'דיגער ענטפער אויף די פאָדערונגען פון פאָלק האָט נאָך אונטערגעגאָסען מעהר אויל אויפ'ן פייער פון דער רעוואָלוציאָנערער שטימונג, וואָס איז אלץ מעהר און מעהר געשטיגען צווישען די רי אייניגע סאָציאַל־ דע־ ארבייטער. מאָקראַטען, וועמען עם האָט זיך טראָץ די גרוי־ סע בעשרענקונגען און בעגרענצונגען דאָך איינ־ געגעבען אריינצודרינגען אין לאנדטאג - די פעסטונג פון די פרייסישע יונקער-האָבען גלייך אויפ'ן שטעל אין לאַנדטאַג גופא אָנגעוויזען, ווי ווייט לעכערליך עס זיינען אזוינע "רעפּאָר־ מען" אין דער פּרייםישער וואַהל־אונרעכט. אָבער דערמיט אַליין האָט זיך די 4 מיליאָנען פארטיי ניט בענוגענט. זי האט דעם 13טען פעברואר פעראַנשטאַלטעט איבער גאַנץ דייטש־ לאנד ריעזיגע מאַסען־דעמאָנסטראַציאָנען, וואו עם האָבען אנטהייל גענומען אלע ארבייטעה און די איבריגע פּראָגרעסיווע עלעמענטען פון דייטשלאַנד. די גרויסע מאַסען האָבען רוהיג מארשירט איבער די סטריטען נאָך די פערואמ־ לונגען. די פרייסישע פּאָליציי האָט אָבער גע־ זוכט אלע מיטלען צו האָבען א מעגליכקיים און האָט זיך וואַפע", און האָט זיך "לאָז צו געהן מיט דער וואַפע", געהאלטען זעהר פּראָוואָקאטאָריש און ארוסרוד פענד. דאָס האָט געפיהרט אין אייניגע ערטער צו בלוטיגע צוזאַמענשטויסען, וואו די פריעד־ ליכע האַלטונג פון די דעמאָנסטראַנטען איז פער־ וואַנדעלט געוואָרען אין אַ בלוט־באָד.

די פּרייםישע האלב־קאָנסטיטוציאָנעלע רעגיערונג האָט, ווי עס ווייזט אוים, אָנפאַנגם געהאַט בעשלאָסען צו דערטרינקען די רעכטע פון פאָלק אין בלוט, אָבער זי האָט אליין מורא געקראָגען אויפצורייצען געגען זיך די הידראָ פון דער רעוואָלוציאָן, וואָם לויערט אזוי, און צו פיעל צו שפּיעלען מיט'ן פייער, וואָם האָט זיך געהאלטען אין צובלאקערען, און האָט געסטאַפּט איהרע פּראָוואָקאציאָנען.

דערפאר האָט אָבער ווילהעלם דער צווייר מער, וועלכער איז שוין ניט איין מאָל נכשל געוואָרען מיט זיין לאנגען צונג, און האָט אין 1908 דורך דעם בעוואוסטען "אינטערוויו" אריינגעפיהרט דייטשלאנד אין גרויסע געפאהר רען, וויעדער געהאלטען אין מאָנאט אויגוסט היינטיגען יאָהר א רעדע אין קעניגסבערג, וואו ער האָט־ערקלעהרט, אז ער האָט פאַר'ן פאָלק גער האָט־ערקלעהרט, אז ער האָט פאַר'ן פאָלק גער קיין מורא ניט, אז ער קעניג'ט אין "גאָט'ס גנאדע", אַז ניט דאָס פאָלק, ניט פאַרלאַמענטען האָבען די האָהענצאָלערן (דער קייזערליכער פאַר מיליע) געגעבען די קעניגליכע מאַכט, נור גאָט מיליץ געו בעמן, און ממילא איז ער פעראַנט־נין של מעלה אַליין.

דאָ האָט דער דייטשער קייזער אַרויסגער פּלאפּעלט דעם אָפּענעם סוד, אַז די אַבזיכט פּון דער רעגיערונג איז ניט נאָכצוגעבען די פּאָדער רעגען און די רעכטע פון פּאָלק, נור פערקעהרט, ריעזע רעכטע נאָד מעהר צו בעשרענקען און אויד אין גאַנצען פערניכטען די פּאָלקס־פער־מועטונג. פון דיעזער אַבזיכט איז דאָס דיי־טשע פּאָלק געוואָהר געוואָרען מיט אַ קורצער צייט פריהער דורד די רעדע פּונ׳ם קאָנסערוואַ־טיווען יונקער, הערר פּאָן אלדענבערג, וועלכער מיוען יונקער, הערר פּאָן אלדענבערג, וועלכער האָט אזוי חוצפּה׳דיג זיך בעריהמט, דאָס דער גאַנאַנן פון דורך אַ לייטענאַנט מיט צעהן סאָלדאַטען צוטריבען ווערען.

די אָפענהערציגקייט, וואָס ווילהעלם דער צווייטער האָט ארויסגעוויזען אין זיין קעניגס־ בערגער "רעדע", האָט נאָך מעהר פערשטארקט דעם שטורם פון פּראָטעסט איבער'ן גאַנצען לאַנד. גענאָסע לעדעבור האָט אין זיין גלענ־

צענדער רעדע אין רייכסטאג, דעם 25טען נאָד וועמבער, געגעבען אן התראה, אז אזוינע קעד ניגליכע "רעדעם" וועלען ווילהעלם"ן און זיין קעניגליכע פאַמיליע גאַנץ וועניג גוטעם טהון, און האָט געווארנט דעם קייזער, ער זאָל ניט געהן אויף דעם זעלבען וועג פון די בורבאָנען און מאנועל פון פּאָרטוגאַל. דאָס איז א צור געפעהרליכער וועג און עם איז זיך לייכט אויף געפעהרליכער וועג און עם איז זיך לייכט אויף איהם אויסצוגליטשען.

דער דעמאָקראַטישער גייסט און די ענטר ריסטונג געגען דעם "פּערזענליכען רעגימענט" און די מענשען, וועלכע רעגיערען אין "גאָט'ס גנאַדען", האַלט אויך ביי דער איבעריגער בער פעלקערונג אין וואַקסען. ביי יעדע מעגליכ־ קייט ווייזט די דייטשע בעפעלקערונג אַרויס איהר סימפּאָטהיע מיט דער אַרבייטער פּאַרטיי, מיט דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע.

אין די אַלע מוניציפּיאַלע וואַהלען, ווי אין די נאָכוואַהלען צום רייכסטאג, האָט אונזער ברודער פּאַרטיי אָפּגעהאַלטען גלענצענדע זיע־גען. אומעטום, וואו די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע האָט נור גענומען אַנטהייל אין וואַהל־קאַמפּף איז זי אַרוים די זיעגערין. אין פּאָריגען יאָהר זיינען אייניגע רייכסטאג דיסטריקטען, וועלכע זיינען ביז איצט געווען אין די הענד פון די אולטראַ־רעאַקציאָגערען (ווי טשאַפּוי מאַריענ־בורג) איבערגעגאַנגען אין די הענד פון די סאָריבעמאָקראַטען, וועמעס איינפּלוס און ציאַל־דעמאָקראַטען, וועמעס איינפּלוס און מאַכט עס האַלט אין וואַקסען און וועלכע זיינען די שטאַרקסטע און מעכטיגסטע טרעגער פון קולטור און פּראָגרעס.

די אלע פּאַסירונגען אין דייטשלאנד אין יאָהר 1910 לאָזען ביי די יעניגע, וועלכע הערען זיף גוט צו צו דעם פּולס־שלאַג פון דער עפענט־ליכער שטימונג אין לאַנד, ניט איבער דעם לענסטען צווייפעל, אַז ביי די קומענדע אַלגער מיינע רייכסטאגס־וואַהלען וועלען די סאָציאַל־דעמאָקראַמען אייננעהמען איבער 100 רייכס־מאַג דיסטריקטען. און אונזערע גענאָסען האַל־טאַג דיסטריקטען. און אונזערע גענאָסען האַל־טען זיך אין פּאָרבערייטען צו דיעזען גרויסען קאמפּף!

אין עסטרייך ווערען ליידער די גרויסע געווינסען פון דער סאָציאליסטישער פּארטיי אביסעל בעטריבט דורך די אינערליכע העפר טיגע, שוין צו העפטיגע, דיסקוסיאָנען, וועלכע קומען פאָר צווישען די גענאָסען איבער די אָר־

נאניזאַציאָנען פון די געווערקשאַפטען. די טשער בישע גענאָסען פאָדערען, אַז די געווערקשאפר טען זאָלען זיין אָרגאַניזירט אויפ׳ן נאציאָנאַלען באזים, וועהרענד די מאיאריטעט פון דער פאר־ טיי איז געגען דעם. דיעזער ברודער־קריעג איז באָרגעטראָגען געוואָרען צום משפּט אויפ'ן אינ־ טערנאַציאָנאַלען קאָנגרעם אין קאָפּענהאַגען און, ווי בעוואוסט, האָט זיך דער קאָנגרעס ארויס־ געזאָגט געגען די פערלאַנגען פון די טשעכישע גענאָסען. אָבער די לעצטע האָבען זיך ניט אונטערגענעבען און טרייבען פּאָרווערטס זייער

עם איז זעלבסטפערשטענדליך, אז אזוינע רייבערייען, ווי אויף די רייבערייען אין גאַלי־ ציען צווישען די פ. פ. ס. און דער אידישער סאָ־ ציאל. פארטיי ברענגען קיין טובות ניט דער אַלגעמיינער זאַך. דער הערליכער זיעג, וואָס

(שלום קומש)

איז פון אונזערע גענאָסען איבער'ן גאַנצען לאַנד

אָבגעהאַלטען געוואָרען דעם ערשטען מאָל, ווען

די וואַהלען זיינען געווען אַלגעמיינע, ווערט אָב־

געשוואַכט דורך די אינערליכע אונאייניגקייטען.

ראָם אָבער האָט ניט געשטערט אונזערע גענאָ־

סען אין עסטרייך אָבצונעהמען גרויסע פּאָזי־

ציעם פון אונזערע געגנער. די וויכטיגסטע ער־

אָבערונג איז געפאַלען אויפ׳ן חלק פון גענאָסע

ישוהמייער, וועלכער האָט אָבגענומען די שטאַרק־

שוהמייער, וועלכער האָט ביי דער וואַהל צום

ניעדער־עסטרייכישען לאַנדטאג אָבגענומען די

שטאַרקכטע פעכטונג פון די רעאַקציאָנערע קריםטליך־סאָציאַליםטען און אַנטיםעמיטען.

דעם אַנטיםעמיט ליגער'ם דיםטריקט איז איבער־

געגאַנגען היינטיגס יאָהר אין די הענד פון אונ־

אירישע וועלם

זערע גענאָסען.

1

די אידען אין רוסלמנד.

שווער יאָהר' איז דאָס פערגאַנ־ גענע געווען פאר דאָס אירישע פאָלק אין רוסלאַנד. אַ יאָהר פון שווערע גזרות, פערפאָל־ גונגען און אונטערדריקונגען,

פערשפּאָטונגען און ערנידע־ רונגען, וואָס האָט וועניג זיין גלייכען אין דער געשיכטע פון אידישען פאלק אין די לעצטע ימְהרען.

אין די צייטען פון פּלעווע, ווען די אידען אין רוסלאנד האָבען געפיהלט אויף זיך די גאנ־ צע שווערקייט פון דער רוסישער רעגיערונגס־ טיראניי, פלעגט מען זאָגען: ערגער קען שוין מעהר ניט זיין! די טיראַניי האָט דערגרייכט איהר העכסטע שטופע, זי איז געקומען צו איהר לעצטע גרענעץ און ווייטער קען זי ניט געהן. די לעצטע צייטען אָבער האָבען בעוויעזען אַז די רוסישע רעגיערונגס־טיראניי ווייסט ניט פון קיין גרענעין. זי איבערשטייגט יעדע גרויזאַטע פאַנ־ טאזיע און פאר די אידען אין רוסלאנד האָט איבערהויפּט אויפגעהערט צו עקויסטירען דער בעגריעה "ערגער קען ניט זיין". עם קען אימער זיין ערגער. מיר קענען זיך עם אמאָל ניט

פּאָרשטעלען, אבער די פורישקעוויטשעס, די מאַר־ קאָווס, די דובראָווינס, די טאָלמאַטשאָווס, די דומבאַדזשעם און זייערע חברים, די ווירקליכע רעגיערער פון רוסלאַנד, האָבען אואַ גהינום־ פאַנטאַזיע, דאָס זיי וועלען אימער אויסגעפינען עטוואָס אונגעוועהנליך בארבארישעס צו פער־ ביטערען דאָס לעבען פון די אידען נאָד מעהר ווי פריהער.

עם וואָלט געווים מיט אייניגע יאָהר צוריק, אַפילו אין פלעווע'ם צייטען, געווען אונגלויבליך, אויסגעשלאָסען פון יעדער מעגליכקייט, או מען זאָל גוזר זיין א גירוש אויף אידישע קליינע קינד דער, אויף עופה'לעך, וואָס ווערען נאָך געטראָ־ גען אויף דער מוטערם האַנד. ווען מען וואָלט עם דערצעהלט וואָלט מען דארויף געקוקט ניט מעהר ווי אויף א מעשה'לע וועגען אמאָליגע באַרבאַרישע פעלקער. און אין יאָהר 1910 איז דאָם אין רוסלאנד געווען א פאקט. מען האָט ארויםגעריםען קליינע עופה'לעד פון זייערע מו־ טערם אָרעמם און מען האָט זיי ארויסגעשיקט פון מאָסקווא, ווייל זיי האָבען ניט קיין זעלבסט־ שטענדיג רעכט דאָרט צו וואָהגען, און מיט דער וואָהנרעכט פון זייערע מוטערם קענען זיי זיך ! לויט "געזעץ" ניט בענוצען

און דער גירוש אויף אידישע בייבים אין מאָסקווא איז נים געווען אַ צופעליגע ווילדע, בלוטיגע פאנטאזיע פון וועלכען עס איז א טאָלד מאטשאָוו, א דומבאדזשע, די אונבעשרענקטע הערשער פון רוסלאַנד, נאָר דאָס איז געווען אַן עפענטליכער רעגיערונגס־אַקט, מיט וועלכען דער רוסישער סענאט האָט זיך גאַנץ ערנסט פער־ נומען.

דיעזער איינציגער פאַסט אליין איז גענוג פאַלשטענדיג צו אילוסטרירען די אידישע לאגע אין רוסלאנד. און דאָך קען קיינער ניט בער הויפטען, אז דאָ האָט שוין די רוסישע רעגיער רוגס־טיראניי געגען אידען דערגרייכט איהר לעצטען גרענעץ און אז ערגער קען שוין ניט זיין. די היינטיגע רעגיערער פון רוסלאנד קענען אויס־געפינען נאָך אַזעלכע גורות אויף אידען, וואָס קיין מעפיסטאָפעל, קיין אשמדאי וועט דארויף ניט פאַלען.

* * *

און אין דעם גיהנום פון אידישען לעבען אין רוסלאנד האָבען זיך פאר אונזערע אויגען אָבגעשפּיעלט צוויי כאַראקטעריסטישע ערשיי־ נונגען, וועלכע ציהען צו זיך גאַנץ בעזאָנדערס אונזער אויפמערקזאַמקייט.

פון איין זייט זעהען מיר אַן אונגעהויער־ ברייטע שמד־בעוועגונג צווישען דער יוגענד, וואָס פערשפּרייט זיך ווי אַ מגפה אין אלע שיכ־ טען פון אידישען פאָלק, און פון דער אַנדערער זייט אַ שטארקע, ציעלבעוואוסטע נאַציאָנאַלע בעוועגונג, וועלכע האָט אריינגעצויגען אין זיך אפילו אַזעלכע עלעמענטען, וואָס מיר האָבען שוין גערעכענט אלס פערלאָרען פאַר דאָס אידי־ שע פאָלק.

און דיעזע ביידע געגענזעצליכע ערשיינוני גען אלס א רעזולטאָט פון איין און דער זעלבער אורזאַכע, די אידישע פערפּאָלגונגען, האָבען אין זיך עטוואָס אזעלכעס, וואָס איז אין גאַנצען ניי אין דער אידישער געשיכטע.

צ מצסען־שמד האָבען אויך צמאָל איבער־
געלעבט די אידען אין דייטשלאנד. און ווען
אויך אין דייטשלאנד איז די שמד־בעוועגונג
געווען, ביז צ געוויסען גרצד, צ רעזולטצט פון
דער אידישער רעכטלאָזיגקייט, וואָס האָט דצן
דאָרט עקזיסטירט, האָט דאָך דאָס דצמאָלסדיגע
שמד געטראָגען צ גצנץ צנדער כצַרצַקטער, ווי
אין רוסלצנד היינט.

רי רעכמסלאָזיגקיים אליין וואָלט אין דייִמשלאַנד ניט געווען קיין געניגענדע אורזאַכע פאר אַ מאַסען־שמד. וועגען אידישע פערפאָל־

גונגען אין דעם זין, ווי זיי קומען היינט פּאָר אין רוסלאנד, האָט ראַן אין דייטשלאנד קיין רעדע ניט געקענט זיין. די אידען זיינען נאָר געווען בעשרענקט אין געוויסע רעכטען און דאָס האָט געקענט זיין אַן אורזאכע פאַר שמד נאָר פאַר איינצעלנע פּערזאָנען, אָבער ניט צו שאַפען אַ מאַסען־שמד. און ווען עס איז יאָ פּאָרגע־קומען דאַן אַ מאַסען־שמד אין דייטשלאַנד, איז די אורזאַכע מעהר געלעגען אין די אַסימילאַר די אורזאַכע מעהר געלעגען אין די אַסימילאַר ציאָנס־טהעאָריען, וועלכע מענדעלסאָן׳ם שפּע־טערדיגע תלמידים האָבען פערשפּרייט און וועל־כע זיינען זעהר וואַרעם אויפגענומען נעוואָרען צווישען דער אידישער שטודירענדער יוגענר.

מען קען זיך אפשר אזוי אויסדריקען: די רעכטלאָזיגקייט פון די אידען אין דייטשלאַנד איז געווען איינע פון די וויכטיגע אורזאַכען, וואָס האָט געשאַפען די אַסימילאַציאָנס־טהעאָר ריע און דיעזע אַסימילאַציאָנס־טהעאָריע האָט געשאַפען דעם באָדען פאר אַ מאַסען־שמר.

שלענפשלם קען מען ואָגען, או אין דייטש־ לאנד איז דאָם שמד געווען פערבונדען מיט אַ געוויםע אידעע, די אַסימילאַציאָנס־אידעע. ביי דעם גרעסטען טהייל, מעג זיין, האָט די אידעע געדיענט נאָר אלם מאַסקע, אָבער אם וועניג־ סטענס אַ מאַסקע איז דאָך נויטיג געווען. קיין איינער האָט ניט געוואָלט עפענטליך מודה זיין, און ער געהט אין שמד צוליעב אַ קאַריערע. און ווען די שמד־בעוועגונג האט געזעגעלט אונטער דער פאָהן פון אן אידעע, איז עם אויך געווען זעלבסטפערשטענדליך, או די משומדים האָבען ויך געגעבען אלע מיה אָבצומעקען און אָבצו־ ווישען יעדען צייכען, וואָם האָט זיי געקענט דערמאָהנען דאָס אירישע פּאָלק. מיט דעם שמד האָבען זיי אָבגעריסען אַלע פערים, וואָס האָט זיי פערבונדען מיט זייער אַלטען שטאַם. (ווען דער גרויסער אונשטערבליכער היינע איז אין דיעזען פאל געווען אן אויסנאהם, ווערט ער טאַקע אויך נאָך היינט אין דייטשלאַנד פער־ רעכענט פאר א אידען).

רי שמד־בעוועגונג אין רוסלאנד היינט בא־
זירט אָבער ניט אויף קיין אידעע, די אסימילא־
ציאָנס־טהעאָריען האָבען אין רוסלאנד שוין לאנג
באַנקראָטירט און ביי דער יוגענד נאָך מעהר
ווי ביי די אלטע. די שטודירענדע אידישע
יוגענד אין רוסלאַנד, וועלכע ניט דעם גרעסטעןפראָצענט פאר שמד, פרובירט אַפילו קיינעם
ניט איינרעדען, אַז זי טהוט עס צוליעב דער

שסימילשציאָנס־אירעע. זי ערקלעהרט גשנץ אָפען, אַז די אורזשכע פון שמד איז די אירישע רעכטלאָזיגקייט און די שווערע גזרות. נאָּךְ ווּאָס: דער גרעסטער טהייל פון די יעניגע, ווּאָס זיינען געגאנגען אין שמר, האָבען קיין בעשטרע־בען שפילו ניט צו שסימילירען זיך און זיי ווילען ניט אָברייסען די לעצטע פעדים, ווֹאָס בערבינדט זיי צו זייער פאָלס. זיי בלייבען די זעלבע אירען נפְּר'ן זיך פיעלע פאר מאהאָמעראַנער און לור שמראין זיך פיעלע פאר מאהאָמעראַנער און לור פעראַנער און ניט פאר פּראוואָסלאַוונע, ניט מעראַנער און ניט פאר פּראוואָסלאַוונע, ניט מעהר פּריווילעגיעס אַלס מיטגליעדער פון דער הערשענדער קירכע.

מיר וועלען זיך דאָ ניט אָבשטעלען אויה דער פראגע: וועלכע פון דיעזע ביידע שמד־ בעוועגונגען דארף אונז זיין אַנטיפּאטישער, אָדער וועלכע פערדיענט פון אונז אַ גרעסערע פערדאַמונג. וויכטיג איז דאָ אַן אַנדער ער־ שיינונג.

דורך דער שמד־בעוועגונג אין רוסלאנד ווערט געשאפען א נייע אידישע נאציאָנאלע טהעאָריע, און נעמליך, אז די אידישע רעליגיאָן איז ניט קיין בעדינגונג פאר די אנגעהעריגקייט צו דער אידישער נאציאָן, אז מען קען זיין א איד לויט דער נאַציאָנאַליטעט, ווען מען געהערט אפילו אָפּיציעל צו אן אנדער רעליגיאָן.

און ווען דיעזע טהעאָריע איז בכלל נישט קיין נייע און ביי אַנדערע נאַציאָנען איז זי אויך אַ זאַדּ, וואָס איז זעלבסטפערשטענדלידָּ, איז זי דאָדְּ ביי דער אידישער נאַציאָן איצט ערשט געשטעלט געוואָרען אויף דער טאַגעס־אָרדנונג.

מיר מיינען דערמיט ניט צו זאָגען, אז מיר האַלטען די פראָגע שוין פאר געלעזט, ד. ה. אַז מיר קענען שוין אין דער ווירקליכקייט אויסד שטרייכען די אידישע רעליגיאָן פון דער צאָהל פאַקטאָרען, וואָס מאַכען דאָס אידישע פאָלק איינפאַך, ווי אנדערע ווילען זי מאכען. אַלענד איינפאַך, ווי אנדערע ווילען זי מאכען. אַלענד שאַבלאָנע ווערטער און מיט אַ משל פון אַנדערע שאַבלאָנען. וואָרים ביי דער ערשטער פיעל־נאציאָנען. וואָרים ביי דער ערשטער פיעל־נעליג ערנסטער אנאליזע פון וועלכען עס איז ניישפּיעל, וואָס ווערט גענומען פון אַנדערע נאציאָנען, שטעלט זיך גלייך ארויס, אז דער משל איז ניט גלייך צום נמשל און אַז די אידישע משל און אַז די אידישע משל און פון אונטערשיידעט זיך דאָך אין פיעלעס נאציאָן אונטערשיידעט זיך דאָך אין פיעלעס

פון מנדערע נמצימנען.

וויכטיג איז אָבער אין דעם פאל, וואָס דאָס לעבען אַליין האָט איצט אַרויסגערוקט דיעזע נייע טהעאָריע אין פאָדערגרונד. אַ גרויסער טהייל פון די, וואָס זיינען געגאנגען דאָס לעצטע יאָהר אין רוסלאַנד צום שמד, זיינען געבליבען אידען, ניט קוקענדיג, וואָס זיי האָבען זיך אָפּי־ ציעל אָבגעריסען פון דער אידישער רעליגיאָן. זיי זיינען געבליבען אידען טהיילס צוליעב זייער זיינען געבליבען אידען טהיילס צוליעב זייער איבערצייגונג און נאָכמעהר צוליעב דעם, וואָס זיי זיינען געבליבען אין דער אידישער סביבה.

אלענפאלס, דאָס פּראָבלעם איז געשטעלט געוואָרען און פריהער אָדער שפּעטער וועלען מיר זיך מיט דער פראַגע גאַנץ ערנסט דאַרפען בעשעפטיגען.

* * *

און אזוי ווי די שמד־בעוועגונג אין רוס־ לאנד אלס א רעזולטאט פון די שרעקליכע איר דישע פערפאָלגונגען האָט איהרע כאראקטעריס־ טישע זייטען, אזוי האָט אויך די איצטיגע איר דישע נאַציאָנאַלע בעוועגונג אין רוטלאַנד איהרע בעזאָנדערע אייגענטהיכליכע שטריכען.

אין אַלגעמיין האָט יעדע פערפאָלגונג אין זיך די אייגענשאַפט אַרויסצורופען אַ וויעדער־ שטאנד, וועלכער דריקט זיך אוים אין א פעס־ טערעם צוזאַמענהאַלטען פון די איינצעלנע טהיילען פון פּאָלק. אין אַמאָליגע צייטען, ווען די רעליגיאָן האָט זיך גערעכענט פאַר דעם איינ־ ציגען נאַציאָנאַלען בעשטאַנד פון אידישען בּאָלק, פלעגט יעדע נייע גזרה אויף אידען, יעדע נייע רדיפות, אַרויסרופען צווישען פאָלק אַ בע־ וועגונג פאַר פערשטאַרקען און בעפעסטיגען די אידישע רעליגיאָן. אַלע נייע חומרות, ווי דער גאַנצער גרויסער באַרג שימעל, וואָס איז אָנגער וואַקסען אויף די אידישע רעליגיאָן פאר דער צייט פון איהר עקזיסטענץ, זיינען א רעזולטאט פון פערשיעדענע רדיפות אויף אידען אין פער־ טיעדענע צייטען.

די צייט פון רעליגיאן איז אָבער שוין לאנג פארביי, דער וויעדערשטאנד פון די אידען אין רוסלאנד געגען די פערפאָלגונגען האָט זיך ניט געקענט מעהר אויסדריקען אין דער פערפעס־טיגונג פון דער רעליגיאן. און כאראסטעריסטיש איז דער פאַקט, דאָס אפילו אויף דעם רבנים־צוזאַמענפאָהר, וואָס איז אין דעם פערגאנגענעם יאָהר פאָרגעקומען אין פּעטערסבורג, האָבען די רבנים אליין אפילו פערלאָרען זייער געוועהנליכע רבנים אליין אפילו פערלאָרען זייער געוועהנליכע

עקשנות אין רעליגיאָנס־פראַגען און זיינען איינדגעגאַנגען אויף געוויסע פשרות. צום ביישפּיעל, אין דער פראַגע וועגען דער אַנגעהעריגקייט צו דער קהלה, אויב אויך אידען, וואָס האַלטען ניט פון רעליגיאָן, מעגען זיין מיטגליעדער אין איהר.

דער וויעדערשטאַנד פון אידישען פּאָלק אין רוסלאַנד געגען די רדיפות האָט זיך איצט גער מוזט אויסדריקען אין א פערשטארקטע נאציאָר נאלע בעוועגונג, וועלכע האָט ארומגעכאַפּט כמעט אלע שיכטען פון פּאָלק. און אויב עס איז דאָ א גרויסער אונטערשיעד אין די פּאָרמולירונ־גען און אין דעם אינהאלט פון די נאַציאָנאַלע שטרעבונגען ביי די פערשיעדענע קלאַסען און גרופען פון אידישען פּאָלק אין רוסלאַנד, איז גרופען פון אידישען פּאָלק אין רוסלאַנד, איז דער צו אין אן אנדער פּאָרם, לעבעדיג אין אלע קלאַ־צו אין אן אין אלע גרופען פון פּאָלק. די אסימי־טען און אין אלע גרופען פון פּאָלק. די אסימי־לאַציאָנס־אידעע איז איצט כמעט אין גאַנצען טויט.

און די נאַציאָנאַלע בעוועגונג האָט זיך אויסגעדריקט אין א נאַציאָנאלען שאפען און דאָס איז גראַדע דאָס בעמערקענסווערטע. בלעטערענדיג די אידישע געשיכטע, געפינען מיר גאנץ זעלטען אזעלכע פעלע, וואו א אידישע קולטורעלע אויפבליהונג זאָל זיין פערבונדען מיט אַ פּעריאָדע, אין וועלכער אידען זיינען שטארק פערפאלגט געוואָרען. כמעט אלע אונ־ זערע אידישע קולטורעלע ווערטהען, אלענפאלס די בעסטע פון זיי, זיינען געשאפען געוואָרען אין די פּעריאָדען, אין וועלכע אידען האָבען פערהעלטניסמעסיג געלעבט רוהיג און זיכער. שווערע גזרות און רדיפות האָבען אַלע מאָל געהאט די ווירקונג פון א קולטורעלען צוריק־ גאַנג; אין די פּעריאָדען ווען אידען זיינען בע־ זאָנדערם שטאַרק פערפּאָלגט געוואַרעוּ זיינען זיי אויך קולטורעל שטארק געזונקען.

און ווען מיר וואָלטען געהאלטען פון דער טהעאָריע, וואָס וויל בעהויפּטען, אַז עס זיינען פאראן פעלקער, וואָס צייכענען זיך אויס מיט זייער שאפונגס־קראפט מעהר אלס אנדערע, זייער שאפונגס־קראפט מעהר אלס אנדערע, וואָלטען מיר געדארפט אנערקענען די אידען, אלס דאָס שאפונגס־פעהיגסטע פאָלק. וואָרום א אלס דאָס שאפונגס־פעהיגסטע פאָלק. וואָס קען שאפען קולטורעלע גיטער ביי אזעלכע פערצווייפעלטע בעדינגונגען, ווי עס אזעלכע פערצווייפעלטע בעדינגונגען, ווי עס קומט פאָר דאָס אידישע פאָלק צו לעבען איצט קומט פאָר דאָס אידישע פאָלק צו לעבען איצט אין רוסלאנד, דאַרף אין דער ווירקליכקייט בע־זיצען א גאַנץ בעזאָנדערע שאפונגס־קראפט.

שלענפשלם איז ניט דאָ דער פּלשץ זיך איצט אָבצושטעלען אויף דער חקירה וועגען דעם שאפונגס־גייסט פון די פערשיעדענע פעלקער. מיר האָבען דאָ נאָר געוואָלט בעמערקען, אז דאָס מיר האָבען דאָ נאָר געוואָלט בעמערקען, אז דאָס אידישע פּאָלק אין רוסלאנד לעבט אַ נאַציאָנאַ־ לעס לעבען און פערמעהרט זיינע קולטורעלע גיטער, *) ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס די אויסערע אומשטענדען זיינען אין גאַנצען ניט גינסטיג פאר אַ קולטורעלעס וואַקסען און גער דייהען. און דאָס בעווייזט ווי שטארק און ווי לעבענספעהיג עס זיינען די אינערליכע נאַציאָר לעבענספעהיג עס זיינען די אינערליכע נאַציאָר נאַלע קרעפטען פון אידישען פּאָלק.

אלם גרויסען נאציאנאלען געווינס קענען די אידען אין רוסלאנד פערצייכענען פאר דעם יאָהר 1910 די אַנערקענונג פון דער אידישער שפרמך און איהר בערעכטיגונג אין דער פאָלקס־ שוהל, וואָם איז געשעהן דורך די גאָסודאַר־ סטווענע דומא. עם קען מעגליך זיין, או ביו דאָם געזעץ וועגען דער גלייכבערעכטיגונג פון דער אידישער שפּראַך אין דער רוסישער פּאָלקס־ שול וועט אריין אין קראפט, וועט נאָד נעהמען פיעל ציים, עם קען אויך מעגליך זיין, או די שווארצע מאה'ניקעם, די קליינע און די גרויםע, וועלען איבערהויפט איצט ניט דערלאָזען אַז דער בעשלום פון דער דומא זאָל ווערען אַ געזעץ. וויכטיג איז אָבער דאָ דער אַקט פון אַנערקענונג, די פרינציפּיעלע צושטימונג, און פריהער אָדער שפעטער וועט די אידישע שפראַך בעקומען איהר געזעצליכע אַנערקענונג.

ריעזע אַנערקענונג פון דער אידישער שפּראַך דורך די דומא (פון דער איצטיגער רע־ אַקציאָנערער דומא!) איז אָהן צווייפעל אַ וויכ־ טיגע היסטאָרישע עראייגניס אין דער נאַציאָנאַ־ לער בעוועגונג פון די אידען אין רוסלאַנד.

די פּאָדערונג פאר דער אַנערקענונג פֿון דער אידישער שפּראַד איז צוערשט אַרויסגעד שטעלט געוואָרען פון "בונד". עס האָט דעם "בונד" פיעל מיה און אנשטרענגונג געקאָסט ביעזע דעמאָקראַטישע פּאָדערונג גענוג פּאָפּולער צו מאַכען אין די פערשיעדענע קלאַסען און שיכטען פון אידישען פּאָלק. די אידישע גרויס־בורזשואַזיע מיט איהרע אַסימילאַציאָנס שטרעד בורזשואַזיע מיט איהרע אַסימילאַציאָנס שטרעד

זעה דאָס אַרטיקעל "די אידישע ליד" (* מעראַטור" פון ש. עפּשטיין אין היינטיגען נומער. ־ די רער.

בונגען האָבען פון אוא פאָדערונג נים געוואָלט הערען. ציוניסטישע פּאַנאַטיקער ווי קלויזנער מיט זיינע נאָכשלעפּער האָבען דיעזע פאָדערונג בעקעמפפט, איינערזייטם אלם כלומר'שטע גע־ "עסטעטיש" גער "אַריַסטאָקראַטען, וואָס זייער ביהל קען ניט פערטראָגען דעם "זשאַרגאָן", די שפראך פון פאלק, אנדערזייטם צוליעב דעם משונה'דיגע נאאיווע איינרעדעניש, אז די אי־ רישע שפּראַך דערלאָזט ניט די העברעאישע שפראך אויפצושטעהן תחית המתים און צוריק ווערען די אידישע נאציאָנאל־שפּראַך. די ברייטע מאַסען וויעדער האָבען צוליעב זייער דערשלאָגענהייט ניט געקענט פערשטעהן ווי ווייט וויכטיג אוא פאָדערונג איז פאַר זיי. דעם בונד" איז אויסגעקומען צו קעמפפען אויף דער "בונד גאַנצער ליניע, ביז ער האָט ענדליך דאָס זייניגע עררייכט. די פאָדערונג פון דער גלייכבערעכ־ טיגונג פון דער אירישער שפּראַך איז מיט א גאַנצע רייהע אַנדערע נאַציאָנאַלע פאָדערונגען, וואָם דער "בונד" האָט אַרויםגעשטעלט, אָנגע־ נומען געוואָרען פון אלע אידישע דעמאָקראַטישע און רעוואָלוציאָנערע פּאַרטייען. די אַנערקענונג בון דער אידישער שפּראַך איז געוואָרען די לעצ־ טע צייט איינע פון די פּאָפּולערסטע פּאָדערוג־ גען און דער רעזולטאַט איז געווען — דער לעצ־ טער בעשלום פון דער דומא.

* * *

אין רוסיש־פּוילען זיינען די אסימילא־ציאָנס־אידעען צווישען דער אידישער גרויס־בורזשואזיע און אינטעליגענץ אימער שטאַרקער געווען פערשפּרייט, ווי אין די איבעריגע טהיי־לען פון רוסלאנד. אין רוסיש־פּוילען לעבט נאָּדְ אוידְ היינט דער פּאָליאַק פון משה רבינו'ם גלוי־בען, הגם ער איז אין דער לעצטער צייט זעהר בען, הגם ער איז אין דער לעצטער צייט זעהר שטארק אראָב פון זיין גדולה. אין פּוילען קומט אָבער איצט פאָר עטוואָס אַזעלכעס, וואָס וועט אוידְ דאָס ביסעל איבערגעבליבענע אַסימילאַציע אוידְ דאָס ביסעל איבערגעבליבענע אַסימילאַציע נעבען אַ טויט־קלאַפּ. מיר מיינען דאָ דעם נייעם פּגְּרעסיווען פּוילישען אַנטיסעמיטיום פון נע־פּגִיעווסקי און זיין חבריא.

ווי איז מעגליך צונויפצופּאָרען פּראָגרעם מיט אנטיסעמיטיזם ? — ווי עס שיינט איז דאָס ביי די פּאָליאַסען יאָ מעגליך. ביי פּאָליאַסען איז אויך מעגליך צו זיין אַ סאָציאַל־דעמאָקראַט איז אויך מעגליך צו זיין אַ סאָציאַל־דעמאָקראַט אוו אַן אַנטיסעמיט. דער פּוילישער סאָד ציאַל־דעמאָקראַטישער אָרגאן "נאפּשוד" אין גאַד ציאַל־דעמאָקראַטישער אָרגאן "נאפּשוד" אין גאַד ליציען, וואן דאַשינסקי (אָט דער זעלבער דאַשינ־

סקי,פאר וועלכען אונזערעאמעריקאנער אידישע מאָציאליסטען האָבען עס געטאנצט אזא גרויס־מאָציאליסטען האָבען עס געטאנצט אזא גרויס־ארטיגען מה־יפית־טענצעל) איז דער גאנצער כל ולד, לעקט פשוט די פינגער פון נעמאָיעווסקי׳ס פראָגרעסיווען אנטיסעמיטיזם. און דער נייער פוילישער פראָגרעסיווער אנטיסעמיטיזם איז אויף א האָר ניט אנדערש, אין זיין אויסערע פאָר־אויף א האָר ניט אנדערש, אין זיין אויסערע פאָר־מע אפילו ניט אַ האָר עדעלער, ווי דער רוסישער שוואַרץ מאה׳דיגער אַנטיסעמיטיזם.

עם איז א טרויעריגע ערשיינונג, אז אויך דער פּראָגרעסיווער טהייל פון דעם פּוילישען פּאָלק האָט זיך עפענטליך געשטעלט אויף דעם אַנטיםעמיטישען וועג. עם איז אָבער אויך אין דעם פאל בעסער פאר אונז, ווען די קאָרטען זיינען אויפגעדעקט געוואָרען. וואָרום קיין גרויםע ליעבשאַפט האָבען מיר פון די פּוילישע פּראָגרעסיטטען קיין מאָל ניט גענאָסען. און זיי זיינען שוין יאָ געווען "גנעדיג" צו זיין פריינדליך צו אונז, האָבען זיי פערלאַנגט דער־פאר "אביסעל" א צו הויכען פּרייז. זיי האָבען פערלאַנגט ניט מעהר און ניט וועניגער, ווי אַ פּאַלשטענדיגע אַסימילירונג מיט דעם פּוילישען פּאַלה.

נון אָבער האָבען די פּוילישע פּראָגרעסיס־ טען שליסליף איינגעזעהן, אז די אסימילאצי־ אָנס־אידעע האָט באנקראָטירט און אז די אידען ווילען צו גלייך מיט די פּוילען בעהאַלטען זייער נאַציאָנאלע עקזיסטענץ, און דאָ קומט דער לאָגי־ שער שלום פון דער פריהערדיגער האלטונג — קאַמפּף געגען דער אידישער נאַציאָן.

פּלעצליף ווערט ניט געבוירען קיין אנטיסער מיטישע בעוועגונג אין א לאנד און דורף נאכט פערוואנדלען זיך ניט קיין פּראָגרעסיס־ טען אין אידען־העצער און אידען־פרעסער. דער פּראָצעס פון אנטיסעמיטיזירונג אין די פּראָ־ גרעסיווע טהיילען פון פּוילישען פּאָלק האָט זיך אָנגעפאנגען שוין פון אַ לענגערע צייט, ביז איצט אָבער איז דער אנטיסעמיטיזמוס געווען פערדעקט און בעהאַלטען. ענדליך איז געקומען דער מאָמענט, וואו ער האָט זיך שוין מעהר ניט געקענט בעהאַלטען און איז ארויס אין דער עפענטליכקייט.

דיעזער נייער פּוילישער אנטיסעמיטיזם ווֹאָלט פאר די אידען אין פּוילען אין די פריר הערריגע יאָהרען געווען פיעל מעהר שעדליכער ווי ער קען עס זיין היינט. די אידען אין פּוילען זיינען היינט נאציאָנאל און קולטורעל פיעל

קרעפטיגער. דורך די אינערליכע אידישע עמי־ גראַציאָן, וואָס קומט פאָר אין רוסלאנד, איז ווארשא געוואָרען דער גרעסטער קולטורעלער אידישער צענטער. דער גרויסער צופלוס פון "ליטוואַקעם" אין די גרויסע שטערט פון פּוילען, האָט מיט זיך געבראַכט אַ גאַנצע איבערקעהרע־ ניש אין דעם קולטורעלען און אויך אין דעם פסיכישען צושטאַנד פון דעם פוילישען אידען. די נאַציאָנאַלע אידישע בעוועגונג אין פּוילען, וועלכע איז א דאנק די "ליטוואקעם" זעהר פער־ שטאַרקט געוואָרען, האָט אָנגעפאנגען צו פער־ טרייבען דעם מה־יפית'ניק פון דעם פוילישען איד דען, און דער פּוילישער איד איז היינט פיעל מעהר פאָרבערייט אויפצונעהמען דעם קאמפּף פון די נייע אַנטיסעמיטען, ווי בעפאָר. און אין דעם טאַקי, אין דער קולטורעלער הויבונג און אין דער נאַציאָנאלער ערוואכונג פון דעם איד אין פוילען איז אויך צו זוכען די אורזאכע ווארום דער נייער פּראָגרעסיווער אנטיסעמיטיזם איז אַזוי ציניש גראָב, וואָס איז גאָר ניט אין דער גער וואָהנהייט פון דעם פּראָגרעסיווען פּוילישען רושענטלמען.

דער פּאָליאָק איז געווען מיט דעם מהד יפית־אידען מעהר צופרידען. פאר איהם האָט ער ניט געדארפט זיין קיין אנטיסעמיט, ער האָט איהם סתם פעראַכטעט, ווי מען פעראכטעט אַ נידעריגע בעשעפעניש. אויפהייבען אַן אַנטיסעד מיטישע בעוועגונג וואָלט ביי איהם געהייסען אָנטהאָן די אידען אַ צו גרויסען כבוד, ד. ה. איהם אנערקענען אלס א מאַכט, מיט וועלכער מען דארף קעמפּבען.

דעם איצטיגען פּוילישען אידען אָבער,
זעהט שוין דער פּאָליאַק, קען מען מיט פעראַכ־
טוגג אַליין גיט אָבפּארטיגען. דער איצטיגער
פּוילישער איד לאָזט זיף מעהר ניט פעראַכטען,
ער איז מעהר ניט קיין נידעריגע בעשעפעניש.
פאר דיעזען נייעם אידען מוז מען שוין האָבען
אַנטיםעמיטיזם. ער איז אַ מאַכט און איהם צו
בעקעמפּפען דאַרף מען האָבען אַן אָרגאַניזירטע
בעוועגונג. *

די בעציהונגען פון דעם פּוילישען "דזשענ־ טעלמען" צום אידישען פּאָלק האָט זיך אם בעסטען אַרויסגעוויעזען ביי די פערהאַנדלונגען אין דער רוסישער דומא וועגען דער איינפיה־ רונג פון שטאָדט־פערוואַלטונג אין פּוילען.

דער רעגיערונגס־פּראָיעקט, וואָס איז פול מיט בעגרענעצונגען און בעשרענקונגען פאר אי־

דען, האָט געפונען זיין פולע שטיצע פון די פּוילישע פערטרעטער. און ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס דאָס פּוילישע פּאָלק אין רוסלאַנד איז אַליין בערויבט פון זיינע רעכטען און אַפּע־ליערט אימער צו דער מענשליכער גערעכטיג־קייט, האָבען דאָך די פּוילישע פערטרעטער גע־פונען פאר גאַנץ נאַטירליך, אַז די אידישע רעכ־פונען פאר גאַנץ נאַטירליך, אַז די אידישע רעכ־טע אין פּוילען דאַרפען בעגרענעצט ווערען.

און זייענדיג גאנץ דורכגעטריבענע פּאָליד טיקער, האָבען די פּוילישע פערטרעטער אָנ־ פּאַנגס געפּרובט פערמאַסקירען זייער צופרי־ דענהייט מיט די אידישע בעשרענקונגען אין דעם רעגיערונגס־פּראָיעקט, זיי האָבען כלומרשט אָנגעשטעלט אַ מינע, אַז זיי זיינען געגען בע־ שרענקונגען פאר אידען אין פּוילען. אָבער די קּאָמעדיע האָט זיך זיי ניט איינגעגעבען. ווען עס איז געקומען צו דער אָבשטימונג, האָבען עס איז געקומען צו דער אָבשטימונג, האָבען די פּאָליאַקען מעהר ניט געקענט בעהאַלטען זיי־ ער אמת'ן קאָליער.

* * *

און צום שאַנדקלאָץ דארפען אָנגענאָגעלט ווערען די פיהרער פון דער אידישער אַסימילאַצ־יאָן אין פּוילען, די העררען דר. נוסבוים, דיק־ישטיין און נאַטאַנואָהן. דיעזע נידעריגע נפשות זיינען בעגאַנגען איינע פון די שענדליכסטע פערראטהען געגען דעם אידישען פּאָלק. זיי האָבען אַליין געגעבען זייער הסכמה צו די בער גענעצונגען, וואָס ווערען געמאַכט פאר די אי־דען אין פּוילען, מיט דער בעהויפּטונג, דאָס די אידישע בעפעלקערונג אין פּוילען איז נאָך צו־ אידישע בעפעלקערונג אין פּוילען איז נאָך צו־ וועניג קולטורעל, אַז מען זאָל איהר קענען גע־בען די גלייכע רעכטען אין דער שטאָדט־פער־בען די גלייכע רעכטען מיט די פּאַליאַקען.

צו אזאַ נידערטרעכטיגען מה־יפית פער־ראטה איז נור די אידישע אסימילאציאָן פער היג. מען קען אָבער אויך זיכער זיין, אז דיעזע אוגערהערטע נידערטרעכטיגקייט וועט דער העסליכער מה־יפית אַסימילאַציע אין פּוילען געבען דעם לעצטען טויט־קלאַפּ.

* * *

אין דיעזען קורצען איבערבליק איז דורכ־
געלאָזען געוואָרען די פּאָליטישע טהעטיגקייט
פון אידישען פּאָלק אין רוסלאנד. עס איז דורכ־
געלאָזען געוואָרען גיט צוליעב א פערזעהן, נאָר
איינפאַך צוליעב דעם, וואָס אַ פּאָליטישעס לעד
בען איז כמעט ניט געווען בעמערקבאר פאר
דעם לעצטען יאָהר. די אַלע אידישע פּאָליטישַע

פארטייען זיינען אין גאנצען פערשוואונדען פון דער אויבערפלעכע. די איינציגע אידישע פּאַר־ טיי, וואָם איז געבליבען עקזיסטירען איז דער בונד". אָבער אויך דער "בונד" האָט ביז דער "בונד" לעצטער צייט קיין פּאָליטישע טהעטיגקייט ניט געקענט ארויסווייזען. די גאנצע ארבייט פון בונד" איז בעשטאַנען אין צוריק אויפבויען, די צלטע אָרגאַניזאַציאָן, וואָס איז געווען כמעט אינגאַנצען צופאַלען, און צוריק בעפעסטיגענדיג זיך אַ ביסעל אין דער אידישער גאַס, האָט דער בונד" גענומען אַ טיכטיגען אַנטהייל אין יע־ דע אידישע קולטורעלע און געועלשאפטליכע אונטערנעהמונג, וואָס איז נאָר פאָרגעקומען אין דעם יאָהר אין רוסלאַנד. צו אַ מעהר אַקטיווע באליטישע טהעטיגקייט איז דער "בונד" צו־ געטראָטען נור אין די לעצטע פּאָר מאָנאט, ווען ער האָט זיך אָנגעפאַנגען פיהלען אייניגער־ מאסען קרעפטיג און פאָרבערייטעט צו דיעזער

די לעצטע 8טע קאָנפערענץ, וואָס איז אָב־ געהאלטען געוואָרען פון "בונד", איז פאר דעם

איצטיגען צושטאַנד אין רוסלאַנד זעהר אַ וויכ־ טיגע פּאָליטישע פּאַסירונג. די 8טע קאָנפערענץ פון "בונד" מיט די בעשליסע, וועלכע זיינען אויף איהר אָנגענומען געוואָרען, בעווייזען אויך, ווי גרוים עם איז די לעבענספעהיגקייט פון בונה" און זיינע בעזאנדערע אייגענשאַפטען, זיך אָנצופּאַסען צו אַלע בעדינגונגען, און ניט אָבצושטעהן פון לעבען.

וועגען דער 8טער קאָנפערענץ פון "בונד", האָפען מיר, וועט אין דער "צוקונפט" גאָר אין קורצען ערשיינען אַ כפּעציעלער אַרטיקעל און מיר וועלען דעריבער דאָ מעהר קיין פּלאַץ ווע־ גען דעם ניט פערנעהמען. פאַר אונז איז דאָ נאָר נויטיג געווען צו קאָנסטאַטירען דעם פאַקט, אַז די איינציגע אידישע פּאָליטישע פּאַרטיי, וואָס עקזיסטירט היינט אין רוסלאַנד, איז דער רעוואָלוציאָנערער סאָציאַל־ דעמאָקראַטישער בונד". אלע פּאַרטייען זיינען טויט, נור דער "בונד". "בוגד" לעבט. דיעזער פאַקט רעדט פאר זיך אליין, אָהן וועלכע עם איז פירושים. וועגען אַמעריקאַ דאָס צווייטע מאָל.

סרי אידישע לימעראטור סב

ונזער ליטעראטור איז פאר די לעצטע ואָהרען געוואָרען אייד לעצטע ואָהרען געוואָרען אייד נער פון די וויכטיגסטע פאקד טאָרען אין אונזער פאָלקס־ לעבען. דער שנעלער טעמפּ פון

איהר וואקסען בעווייזט, או צווישען די ברייטע אידישע מאַסען ענטוויקלען זיך אַלץ מעהר די גייסטיגע בעדערפניסען, וועלכע נעהמען אָן, ווי ביי יעדען מאָדערנעם פאָלק, בעשטימטע נאַצ־ יאָנאַלע פאָרמען. דאָם ערנסטע בוך דיענט שוין מעהר נים פאר א לוקסוס־זאך פאר יחידי־סגולה, פאר איינצעלנע ליעבהאָבער פון דער אידישער קולטור, עם איז געוואָרען אַ דרינגענדע נויט־ ווענדיגקייט פון אלע שיכטען פונ'ם פאלק, אהן אויסנאהם. ניט נאָר דער אַרבייטער, פאר ווע־ מען די אידישע ליטעראטור איז די איינציגע -קוועלע פון בעפריעדיגען זיין דורשט נאָד ביל דונג, נאָר אפילו דער אינטעליגענט, וועלכער

קען זיך בילדען אויף אן אנדער שפראַך, הויבט זיך אָן צו רעכענען מים איהר, ווי מים אַ טהייל פון זיין אייגענעם "איך". און וואָם מעהר עם ענטוויקעלט זיך אונזער פּאָלקס־לעבען, מעהר אַ ק ט י ו ו עם ווערען די ברייטע מאַ־ סען, אלץ מעהר נעהמט און די ליטעראטור אן אל געטיינעם כאראקטער.

ביז דער לעצטער צייט האָבען מיר כמעט דורכאוים געהאָט אַ שעהנע ליטעראטור, אָרי־ גינעלע ווערק אויף דעם ווים ענשאַפט־ ליכען געפעהלט. אינגאַנצען געפעהלט. די איינציגע וויםענשאַפטליכע ביכער, וועלכע פלעגען ווען נים ווען ערשיינען, זיינען געווען אם מייסטען איבערזעצונגען פון אַנדערע שפּראַ־ כען מיט דעם צוועק פון אגיטאציע פאר גע־ וויסע אידעען. די פּאָר אָריגינעלע בראָשורען זיינען געווען פון צווייפעלהאפטען ווערטה, אָדער זיי זיינען בעשטאַנען פון מעהר אָדער וועניגער

געלונגענע קאָמפּעלאציעס (און דאס אין זעהר א קליינע צאָהל), אָדער פון גלאט ביכלעד פון אפּי־ קורסות'שען חדר. פון אזא וויסענשאפט האָבען די דורשטיגע נאָך בילדונג זעהר וועניג געקענט לערנען. קיין גאַנצען בעגריעף וועגען וועלכען עם איז געגענשטאַנד האָבען זיי פון דיעזע אווי גערופענע ווערק ניט געקענט אַרויסטראָגען. אין זייערע מוחות פלעגט זיך בעשאפען א מיש־ מאַש פון פערשיעדענע פּיצלעך בעגריעפען. און אָפט אוא מיש־מאש, וועלכער פלענט בריינגען מעהר שאדען, איידער נוצען. ערפילט זייער ציעל האָבען נאָר די ווערק פון אַגיטאַציאָנס־ כאראקטער; זיי האָבען אויפגעוויעזען די מאַ־ סען צו וואָס צו שטרעבען און ערוועקט ביי זיי בעשטימטע פערלאַנגען, וועלכע הויבען זיך אָן איצט צו קריסטאַליזירען אין בעשטימטע בע־ גריפען.

אָבער כדי אויסצובילדען דיעזע בעגריפען
דארפען זיי שוין מעהר ניט אָנקומען צו דער
"כשר און טריפה"־ליטעראטור. צו דיזען ציעל
קענען זיי דיענען "די רעליגיאָן און קלאַסען־גע־
גענזאצען" פון מ. טערמאן, "דער היסטאָרישער
מאטעריאליזם" פון א. ש. זאקס, "די פילאָ־
סאָפיע" פון דר. ח. זשיטלאָווסקי, די "פריי־
הייט" פון מילל, "די ערציהונג" און "די
ערשטע פּרינציפּען" פון ספּענסער, "דער אנאר־
כיזם" פון עלצבאַכער, "די אידישע געשיכטע"
פון דובנאָוו און אַנדערע עהנליכע ווערק.

פערשטעהט זיך, די וויסענשאַפטליכע ליי טעראטור ביי אונז איז נאָך זעהר אָרים. מאַכט נאָך איהרע ערשטע פערזוכען, אָבער זיי צייגען שוין, אז אזא ליטעראטור קען און וועט בעשאפען ווערען. ניט נאָר ערלויבט דאָס אונז שוין טעכניש די אידישע שפּראַך, נאָר עם זיינען פאראן אלע נויטיגע אויסערע און אינערע אנ־ גאבען פאר איהר ענטוויקלונג. דיעזע גאנץ נייע ריכטונג אין אונזער ליטעראטור קען דיענען פאר'ן בעסטען בעווייז, ווי גרוים איז דער מהלך, וואָס מיר האָבען דורכגעמאכט פאר דעם לעצטען צעהנדליג יאָהרען. ווען מען ויאָלט אונז דאן גע־ זאָגט, אז מען קען אויף דעם "פערפלוכטען זשאַר־ גאו" ניט נאָר אויסדריקען מיט די שעהנסטע פארבען די קאָמפּליצירסטע געפיהלען פון דער מענשליכער נשמה און די פּראַכטפולסטע ביל־ דער פון דער רייכער נאטור, נאָר איבערגעבען אין א לייכטער זאפטיגער אידישער שפראך קאנט'ן אָדער ספּענסער'ן, וואָלט מען זיך אוים־

געלאכט, און איצט איז דיעזע ערשיינונג געוואָ־ רען אַ פאקט, אויף וועלכען עס קוקען, ווי אויף אַ גאַנץ געוועהנליכע זאַך, אפילו די פערביסענ־ סטע געגנער פון דעם "פערפלוכטען זשארגאָן". ניט אומזיסט זאָגט די וועלט אַ גלייכוואָרט: אַז מען לעבט, דערלעבט מען !..." און ווי ווייט מיר האָבען דערלעבט אין דיעזען פּרט, קען אונז בעזונדער בולט ווייזען דאָס פערגאַנגענע יאָהר.

אויב דאָס יאָהר 1909 איז פעררעכענט פאר דעם אָנפאַנג פון אַ נייער עפּאָכע אין אונ־ זער ליטעראטור, איז דאָס היינטיגע יאָהר שוין דער ערשטער וויכטיגער עטאַפּ אין דיעזער עפּאָכע. אין יאָהר 1909 איז רוסלשנד געווען דער הויפט־פונקט פון אונזער אויפמערקזאמ־ קייט, צמעריקא האָט זיך נאָר נאָכגעשלעפט מיט שוואכע, זעהר שוואכע טריט, און דאָס האָט גע־ דינט פאר אן עדות, אז עם פעהלט איינהייטליכ־ קייט אין די 2 וועלטען פון אונזער נאציאָנאלען לעבען, אז אין דער צייט, וואָח אין רוסלאנד זיי־ נען מיר שוין גייסטיג גענוג שטארק אויסגעוואק־ סען, שטעהען מיר נאָך אין אטעריקא אויף זעהר א נידעריגער שטופע פון ענטוויקלונג, אז אויפ'ן אָרט פונ'ם ערנסטען געדרוקטען וואָרם, פונ'ם ערנסטען בוד הערשט דאָ פּאָלשטענדיג דער גע־ לער זשורנאליזם מיט זיין שונד און זיינע סענסאַ־ ציעס. אויף דיעזען גרונד זיינען אפילו אייני־ גע געקומען צו דעם בעשלום, אז אויף אמערי־ קא האָבען מיר ניט וואָס צו האָפען, אז די צו־ קונפט פון אונזער קולטור איז אין רוסלאנד, און 1910 און געקומען דאָס יאָהר האָט בעוויעזען, או דער חשבון איו ניט אינ־ גאַנען ריכטיג.

איך זאָג, ניט אינגאַנצען ריכטיג, ווייל, ווילענדיג־ניט־ווילענדיג, מוזען מיר דאָך אנער־
קענען, אז אויך אין לעצטען יאָהר איז דער גייס־
טיגער צענטער אין דער ענטוויקלונג פון אונזער
ליטערצטור דאָד געווען רוסלאַנד. אָבער ווען
מיר פיהרען אונטער א סד־הכל צו דעם, וואָס
איז פאָרגעקומען אויף דעם ליטערצרישען גער
ביעט אין אונזערע ביידע היימען, זעהען מיר,
אז די גייסטיגע איינהייטליכקייט אין דיעזע
צוויי וועלטען הויבט אָן צו פערווירקליכט ווער
רען. ערשטענס, איז שוין אמעריקא פאר רוס־
לאַנד מעהר ניט קיין פערזיעגעלטעם בוך, ווי
ביז איצט, פארקעהרט, די פעדים פון דערנעהנ־
מערונג צווישען זיי ווערען אלץ שטאַרקער און,

צווייטענס, קוקט מען שוין דאָרט ניט מיט פעראכטונג אויף די אמעריקאנער שעפפונגען, מען הויבט שוין אָן צו אנערקעגען, אז אויך אין אַמעריקא פערמאָגען מיר געזונדטע, קרעפטיגע טאלענטען. די צייטען, ווען עם איז געווען גע־ נוג, או א אידישע רעדאקציע אין רוסלאנד זאָל נאָר דערזעהן דעם אַמעריקאַנער שטעמפּעל אויף א מאַנוסקריפּט, אום זי זאָל איהם ניט לעזען און אַריינוואַרפען אין קאָרב, זיינען שוין פאָר־ איבער. אמת, די דערנעהנטערונג איז נאָך ניט פּאָלקאָמען, נאָך פיעל, פיעל וואַסערען וועלען פערפליסען, איידער אונזערע רוסישע גייסטעס־ ברידער וועלען זיך אינגאנצען בעפרייען פון זיי־ ער ניט־בעגרינדעטען פּאָראורטהייל בנוגע צו אַמעריקא, אָבער די ערשטע שוואַלבען האָבען זיך שוין בעוויעזען און די ווייטערדיגע שוואלד בען וועלען שוין נים לאָזען אויף זיך אזוי לאנג וואַרטען, ווי די ערשטע...

אין דער הינזיכט פון דיעזער דערנעהנטע־ רונג איז אין לעצטען יאָהר פיעל אויפגעטהאָן גע־ וואָרען. עם איז כאַראַקטעריםטיש, אַז קיין מאָל האָט די אידישע פּרעסע אין רוסלאַנד ניט גע־ ווידמעט דעם אַמעריקאַנער אידישען לעבען אזוי פיעל אויפמערקזאַמקייט, ווו אין דעם לעצטען יאָהר. אין דעם האָבען פון איין זייט מיטגעהאָל־ פען די רוסישע גאַסטראָליאָרען, וועלכע זיינען געקומען אין צמעריקא פשוט מצַכען צַ פּאָאר דאָלאר; האָבען אייניגע פון זיי, נעביך, געהאט א טעות אין דער אָבשעצונג, ווער זיינען די פּאָר־ שטעהער פון אונזער אמעריקאנער אינטעלי־ גענץ, ווי דאָס איז געווען דער פאַל מיט שלום אש, זאָל איהם צו קיין גנאי ניט זיין, האָבען זיי אפילו מיט זייערע דורף־און־דורף וואום טויניגע פאַ־שע אינפאָרמאַציעם דאָך פעראינטערעסירט די אידיש־רוסישע פּרע־ סע מיט אמעריקא, און פון דער צווייטער זייט זיינען פראָבגעקומען פון אַמעריקאַ אין רוס־ לאנד מענשען, וועלכע זיינען אויך אין אמערי־ קא ווייט געווען פון בלאף און רעקלאמע, און האָבען דערצעהלט דעם אמת, דעם וואהרהאַפּטען אמת, אויפריכטיג און ערנסט.

אָבער ווי דאָס זאָל ניט זיין, איז דער גייס־טיגער צענטער, ווי איך האָב שוין פריהער גער זאָגטנ, אין דער ענטוויקלונג פון אונדער ליטער זאָגטנ, אויך און לעצטען יאָהר געווען — רוס־לאנד. דאָרט איז איהר וואָוקס געווען מעהר אַלאַרט איז איהר וואָוקס געווען מעהר אַ

קוו אליט אטיווער, אין דער טיעף. עם זיינען ארויסגעגעבען געוואָרען אם מייסטען די אָריגינעלע' ווערק פון אונזערע בעסטע אלטע און יונגע שרייבער. האָבען אועלכע ואמעלבי־ כער ווי "אידיש", "דער אידישער אלמאנאך", צייט־פראַגען", אַזעלכע ערנסטע פערזוכען ווי "צייט־פראַגען אסתר'ם "צו דער פראגע וועגען דער אידישער באָלקם־שול" און רייזענ'ם "די אייראָפּעאישע ליי־ טעראטור", די געזאַמעלטע ווערק פון שלוםעליכם, פרץ, רייזען, נאָמבערג, אַש, אנכי, שאַפּיראָ, יונה ראָזענפעלד, סטאַווסקי, ווייסענבערג, הלל צייטלין, בעל מחשבות, די ליעדער פון ב. לאפין, די צווייטע פערגרעסערטע אויפלאגע פון דוד "איינהאָרנ'ם ליעדער, "די אידישע געשיכטע פון דובנאוו, אפילו די שריפטען פון האלפערן און משה טייטש, הייסט ערווערבען זעהר פיעל. ביי אונז אין צמעריקא איז דיעזער וואוקס, באַרקעהרט, געווען מעהר אַ קוואַנטיטא־ טיווער, אין דער ברייט. אמת, מיר האָ־ בען זוכה געווען צו דערזעהו אין אַ געזאַמעל־ טער פּאָרם די אָריגינעלע ווערק פון ש. פרוג, לעאָן קאָברין, ז. ליבין, די ערצעהלונגען פון י. גאָרדין, די ליעדער פון מאָרים ווינטשעווסקי, די נייע שריפטען פון יהואש, די ליעדער פון ה. רויזענבלאט, דעם ערשטען באנד פון אב. קאד האַנ'ם "געשיכטע פון די פעראייניגטע שטאאַ־ טען" און "די פילאָסאָפיע" פון דר. ח. זשיטלאָוו־ סקי, אָבער דעם ביכער־מאַרק האָבען איבער־ הויפט פערפלייצט איבערועטצונגען. צווישען דיעזע אלע איבערזעטצונגס־אונטערנעהמונגען פערנעהמט אָהן צווייפעל דעם וויכטיגסטען אָרט דער פערלאַג פון מ. מייזעל עט קאָמפּאַניע, וועל־ כע שטעלט זיך פאר א ציעל מעהר אָדער ווע־ ניגער סיסטעמאַטיש בעקאַנט צו מאַכען דעם אידישען לעזער מיט די בעסטע שעפפונגען פון דער וועלט־ליטעראַטור. אַזעלכע איבערזעטצונ־ גען, ווי די דראמען פון ביערנסטערנע ביערנ־ סאָן, הענריק איבסען, אויגוסט סטרינדבערג, שנטאן טשעכאוו, לעאניד שנדרעיעוו, אסקשר וויילד'ם אָבהאַנדלונג "די זעעלע פונ'ם מענשען אין סמָצישַליום" און שנדערע דשרפען בעגריסט ווערען פון טיעפסטען האַרצען. צו דיעזער ארט איבערזעטצונגען דארפען אויך צוגערעכענט ווע־ רען יהואש'ם איבערזעטצונגען פון דער ביבעל און "הייאוושטהש" פון לאנגפעללא.

רוסאַנד האָט פּערהעלטניסמעסיג זעהר וועניג זיף אָבגעגעבען מיט איבערזעטצונגען. דערפאַר האָט איבערשטייגט אין איבערזעטצונ־ גען אפילו אַמעריקא — ענגלאַנד (לאָנדאָן). דאָרט זיינען, ווי אין יאָהר 1909, ארויסגעגע־ בען געוואָרען איבערזעטצונגען פון די פערשיע־ רענע אייראָפּעאישע שריפטשטעלער, ניטשע'ם "צלואָ שפּרצַך צצַרצטוסטרצַ" האָט דערזעהן די ליכטיגע וועלט אין אידיש. אָבער, ליידער, זיינען די פייסטע לאָנדאָנער איבער־ זעטצונגען טאַנדעטנע אַרבייט. עס איז אינטע־ רעסאַנט דערביי צו בעמערקען, או דער גרעס־ טער טהייל פון די דאָרטיגע איבערועטצונגען איז געמאכט געוואָרען פון איין פערזאָן, פון א. פרומקין, או פון אוא פרוכטבארער איילעניש זאָל אַרויסגעהן ראַיעלע סחורה, איז זיך שווער פּאָרצושטעלען. בכלל רעכענען זיך אונזערע איר דישע איבערזעטצער זעהר וועניג מיט זייערע אייגענע נייגונגען און קענטניםען. זיי זיינען אויף שלץ בריות, אויף פראושאישע בעלעטרים־ טיק, פּאָעזיע, פילאָסאָפיע, קריטיק, געשיכטע, נאַטור־וויסענשאַבֿט און וואָס איהר ווילט נאָר אַליין. קיין צוטהיילונג פון ספעציאַליטעט גיט ביי זיי ניט, יעדער איז אַ כל וכל, אַ מיידים אויף אַלע געביעטען פון דער מענשליכער קול־ טור; אַז מען קען מאַכען די איבערזעטצונג פון איין ווערק, ווי ביי די אומות העולם, פאר א לעבענס־אַרבייט און אריינלעגען אין דעם די מנצע נשמה, פערשטעהען זיי ניט און ווילען. ניט פערשטעהן. וואָס צאַרט דאָס זיי, אַז עס שטעקען אַרוים ווייסע פעדים, אַבי עס געהט זיך אויף טיש און אויף בענק...

אין איין פרט האָט דערפאר אַמעריקא אי־ בערשטייגט אי רוסלאנד, אי ענגלאנד: דאָס איז אין אַרויסגעבען די זאַמלונגען פון די יונ־ גע. יעדער שרייבערל, וועלכער איז נאָר וואָס אַרויסגעקראָכען פון איי און האָט אָנגעשריבען אַ פּאָאָר צווייפעלהאפטע זאכען, האלט פאר זיין חוב צו שענקען אונז זיינע געזאַמעלטע שריפטען מיט זיין בילד אויפ׳ן פּאָדער־בלאַט. דאָם, אייגענטליך, בעווייזט, או אין רוסלאנד איז נאָךּ דאָ אַ יראת־הכבוד פאַר'ן געדרוקטען וואָרט, אַז די יונגע דאָרט האָבען נאָך בושה פאר זיך אליין, שו דארט איו אין שלגע־ מיין דאָ א לוטערארישע אטמאָספערע מיט אַ געוויסער ליטערארישער עטיק, אין אמעריקא איז אָבער קיין ליטעראַרישע אַטמאָספערע אַב־ סאָלוט ניטאָ און פון קיין עטיק איז שוין ניטאָ

וואָס צו ריידען. ערשטענס, זיינען די כחות שרעקליך צוזייהט און צושפרייט, עם עקזים־ טירט ניט קיין שריפטשטעלערישע אחרות אפילו צווישען די אַלטע שרייבער, צווישען אונזערע אַמעריקאַנער קאַריפעען, און, צוויי־ טענס, וואָלט גלאַט איינער דעם צווייטען גע־ וואָלט אין אַ לעפעל וואַסער דערטרינקען. פון דעם כלל "קנאת סופרים תרבה חכמה" בלייבט נאָר איבער "קנאת סופרים", וועלכע ברענגט צו רכילות, צו צינישען קיבעץ און נאָך אַזעלכע מעלות פון אונזער געבענשטען איסט־סייד. צו דעם אלעם קומט נאָד צו די מכה פון אלע מכות, אונזער טעגליכע פּרעסע, וועלכע פער־ שווייגט אפט בעוואוסטזיניג, אוים קליינליכע פערוענליכע פניות, יעדעם ערשיענענעם ווערק. וי איגנאָרירט אַלעמען. זעלטען וועט אין איהר געפינען אן אָבהאַנדלונג אפילו וועגען אַ רוסיש־ אידישען אָנגעזעהענעם שרייבער. פאָדערען אויף אוא אופן גערעכטיגקייט פון אונזער פרעסע בנוגע צו די היגע שרייבער, וועלכע וואגען נאָך אַמאָל דעם אמת אַרויסצוזאָגען, וואָלט געווען לפנים משורת הרין. אוא איז איהר בעציהונג צו אונזער ליטעראַרישער פּראָמינענץ און דאָס קען שוין געבען אַ בעגריעף, ווי וויים עהרליף און אונפארטייאיש איז איהר האלטונג צו אונ־ זערע אינגערע ליטעראַטען. אין דיעזער הינזיכט איז אונזער פּרעסע ניט נאָר פערברעכעריש, נאָר פשוט פרעך, אונפערשעהמט און פערדאָר־ בען פונ'ם קאָפּ ביז די פים. די קנאַקענדע פראַ־ זען וועגען דער "הייליגקיים פון קונסט" דיע־ נען נאָר ווי אַ מיטעל צו בומען מיט אַ שרעק־ ליכען טאַראַראַם די אייגענע רעדאַקציאָנעלע שעפפונגען, וואָס האָבען, אייגענטליך, זעהר וועניג צו טהאָן מיט קונסט און וויסענשאפט. דיוע אטמאָספערע זאַפען אין זיך איין אויך די יונגע. זיי רעכענען זיך מיט קיינעם ניט, אנ־ ערקענען נים קיינע אויטאָריטעטען, האַלטען זיך פאר ניט־אנערקענטע זשעניען און ווילען פון קיין ואַדְּ ניט וויסען. טאָמער געפינען זידְ צווישען זיי אייניגע ווירקליכע טאַלענטען, ווע־ רען זיי פערלאָרען אין דער מביבה פון אונווי־ סענהיים און נארישער גאוה. די אלטע קאָלע־ גען אינטערעסירען זיך מיט זיי ניט, פער־ קעהרט, זיי זעהען צו דערשטיקען, ווי די פּרע־ סע, יעדען נייעם טאַלענט, אווי ווי זיי וואָלטען מורא געהאַט פאר קאָנקורענץ. דיעזע יונגע טאַ־ לענטען ציהען זייער גאנצע גייסטיגע יניקה אין

די קיבעצארניעס; לערנען און שטודירען איז נים זייער אויפגאבע. יעדער איז דאָך פאר זיך א שעקספּיר, א געטהא, א היינע, טאָ צו וואָס זאָלען זיי לערנען און שטודירען? אויב גאָט העלפט, אז אימיצער פון זיי דערשלאָגט זיך שוין צו וועלכער עס איז אנערקענונג, פעררייסט ער די נאָז ביז'ן הימעל און לאַכט זיך אויס פון ער די נאָז ביז'ן הימעל און לאַכט זיך אויס פון דער גאַנצער וועלט.

מיט דיעזער אונוויסענהייט קען מען פיעלר לייכט ערקלעהרען, וואָס דער קראַנקער אידישער מאָדערניזם האָט אזוי פערשפעטיגט צווישען אונזערע יונגע אין אמעריקא. אין דער צייט, וואָס אין רוסלאַנד געהט ער שוין אראָב פון דער סצענע, בליהט ער זיך ערשט ביי אונז פאַדער מאָדערניזם געגעבען אַ פּרץ הירשביין, דיעזער מאָדערניזם געגעבען אַ פּרץ הירשביין, אַ נסתר, אַ מנחם, אין אמעריקא איז אָבער קיין סמן ניטאָ אפילו פון אַזעלכע "מאָדערניסטישע" טאַלענטען. די אלע פערזוכען, וואָס אונזערע יונגע האָבען געמאַכט אין דיעזער ריכטונג פאר דעם לעטען יאָהר, שטרייכען אַם בעסטען אונדערע טער די אָרימקייט, די שוואַכקייט, די מאַכטלאָן זיגקייט פון אונזער אַמעריקאַנער מאָדערניזם.

אין אלגעמיין צייכענט זיך ניט אוים דאָס פערגאַנגענע יאָהר מיט נייע טאלענטען. אין פערגאַנגענע יאָהר מיט נייע טאלענטען. אין 1909 האָבען מיר געקענט אָנווייזען אלס אויף אַן אויפגעהענדען שטערען, אויף בערגעלסאָנ'ען מיט זיין "אַרום וואקזאל". איצט קענען מיר אויף עהנליכעס ניט אָנווייזען. דער איינציגער יונגער, וועלכער איז פאר אונז ערשיענען אין זיין גאַנצער גרוים, איז שאַפּיראָ, אָבער ער איז אונז שוין געווען בעקאַנט פון פריהער. די אַל־

טע טאלענטען האָבען קיין נייעס פאר דיעזען
יאָהר ניט געשאפען, מיר האָבען אָבער ערוואָר־
בען די מעגליכקייט צו בעקאָנען זיך מיט זייער
קינסטלערישער פיזיאָנאָמיע גענויער און דאָס,
צוזאמען מיט די פיעלע וויכטיגע איבערזעצונ־
גען, איז שוין אויך איינער פון די גרעסטע גע־
גען, איז שוין אויך איינער פון די גרעסטע גע־
ווינסען, וואָס דאָס יאָהר 1910 האָט אונז גע־
געבען.

און אויף דעם שוועל פון דעם גייעם יאָהר ערווארטען אונז אזעלכע סיורפּריזען, ווי די געזאמעלטע ליעדער פון א. ליעסין, פיער בענד געזאמעלטע ליעדער פון א. ליעסין, פיער בענדער טשעכאָוו און פיער בענדער טורגעניעוו אין דער איבערזעטצונג פון לעאָן קאָברין, א פראכטפולע אויסגאבע פון יעקב גאָרדינ'ם דראמען, אן אָריגינעלעם וויסענשאַפטליכעם ווערק פון א. ש. זאַקם "די פּאָליטישע עקאָנאָר מיע, איהר ענטשטעהונג און ענטוויקלונג" און ניף, אַנדערע ליטעראַרישע אונטערנעהמונגען.

דיעזע אונטערנעהמונגען קענען שוין אייר ניגערמאסען דיענען, ווי א צייכען, אז, ניט קוד קענדיג אויה די פערשיעדענע פלעקען אין אונד זער ליטערארישען לעבען, וועט אין דעם קומענד דען יאָהר אונזער ליטעראטור זיף פאַנאנדער־בליהען נאָך שטאַרקער, נאָך פּרעכטיגער. מיט דער אלץ גרעסערער ערוואַכוגג פון די ברייטע פאַלקס־מאַסען צו זעלבסט־בעוואוסטזיין און זעלבסטשטענדיגקייט וועט שטופענווייז בעשאַ־זעלבסטשטענדיגקייט וועט שטופענווייז בעשאַ־פען זוערען אויך א געזונדטע, נאָרמאַלע ליטער רארישע סביבה, אין וועלכער עס וועלען מוזען פערשווינדען אלע שוואַרצע פלעקען פון האָרי־זאַנט.

דאָס גאַראַנטירט אונז דער פאָרטשריט פון אונזער קולטור פאר די לעצטע יאָהרען.

דר. מ. לצנדצ

די שטרעמונגען אין דער אלגעמיינער ליטעראטור

ניט פיעלע שטערן זיינען אויפגעגאנגען אויף דעם ליטערארישען האָריזאָנט דאָס לעצטע יאהר, דערפאר זיינען אָבער פיעלע ליכט אוים־ געלאָשען געוואָרען. דער גרעסטער פערלוסט איז, זעלבסטפערשטענדליך, דער טוידט פון לעוו טאָלסטאָי. נאָרוועגיען האָט פערלוירען ביערנ־ סאָנען; ענגלאַנד מערעדיטה; פּוילען עליזאַ

אָרןשעשקאָ און מאריאַ קאָנאָפּניצקאַ. אין אמעריקא זיינען געשטאָרבען דער אלבעקאנטער מארק טוויין; דער וועניגער בעוואוסטער, אָבער דאָך בעגאבטער וויליאם מודי; דער דיכטער סטעמאן און דער נאווילעסט א. הענרי, וועלכען מען האָט גערופען "דער אַמעריקאנער מאָפּאַסאַן".

פון די אלגעמיינע פּאַסירונגען אין דער ליטערארישער וועלט איז ווערטה צו פערצייכר נען דעם פאַקט, אז דעם לעצטען נאָבעל־פּרייז פיר ליטעראטור האָט בעקומען די שוועדין סעלמא לאגערלעה. עס ווייזט אויס, אז די רעפּובליק פון קונסט ווייסט ניט פון קיין גע־ שלעכטער.

דאָם לעצטע יאָהר האָט אונז ניט געבראַכט פיעלע גרויםע נייע ווערק, וועלכע זאָלען קענען האָבען אַן אלגעמיינע און דויערהאפטע בעדיי־ טונג. ראסטאנד'ס "שאנטעקלער", וועלכעם איז אַרוים מיט עטליכע מאָנאַטען צוריק, נאָכדעם ווי עם האָט געלאָזט אויף זיך אזוי לאנג וואר־ טען, איז פילייכט דאָס איינציגע בוך וואָס האָט געמאַכט פיעל רעדען וועגען זיך. דערביי איז אינטערעסאַנט צו בעמערקען, או אין "שאנטע־ קלער" בעמיהט זיך ניט דער דיכטער צו געהן אויף נייע וועגען, אַרױסצוברענגען נייע פאָרמען, אָדער גאַנץ נייע קונסט־אַנשויאונגען. ווי עס שיינט, האלט ניט ראסטאנד פון דעם געדאנק, וועלכען עם האָט אַרױסגעזאָגט אַגעװיסער טי־ פּישער מאָדערניסט, איינער פון די העלדען פון טשעכאָוו׳ם דראַמאַ: "דער ים־פּויגעל", דער שרייבער טרעפּליעוו: "נייע פּאָרמען, נייע פּאָר־ מען, זאָגט ער, דאַרף מען האָבען, אַ ניט איז ניט כדאי צו שאפען." ואָלען זיך אַזעלכע מאָ־ דערניסטען פערטראַכטען אויף דעב פאַקט, או שאַנטעקלער", אַן "אַלטמאָדיש" ווערק, האָט "שאַנטעקלער", ארויסגערופען מיט זיך א בעדייטענדען אינטע־ רעם גראדע אין פראנקרייך, וועלכע איז וויים, וויים נים קיין אָבגעשטאַנענע לאַנד אין בעצוג צו ליטעראַטור און קונסט. אַלע נייעסטע שטרע־ מונגען אויף דיעזע געביעטען האָבען אין פראנק־ רייך זייערע בעגאַבטע פּאָרשטעהער. פּראַנק־ רייך ווערט פאר דער לעצטער צייט אלץ מעהר און מעהר אַן אַלוועלטליכער צענטער פון קונסט. אין דיזער הינזיכט פאַנגט זי אָן צו פערנעהמען דעם פּלאַץ פון איטאַליען. קיין פּאַריז ציהען זיך פון דער גאַנצער וועלט די ערנסטע פּראָפּעסיאָ־ נעלע קינסטלער זיך צו פערפאָלקאָמנען, און אין דעמזעלבען פראנקרייך האָט צוגעצויגען צו זיך די אלגעמיינע אויפמערקזאמקייט א ווערק, וועלכע איז גאַנץ ווייט פון אַלע נייע ליטעראַרי־ שע שטרעמונגען, אם וועניגסטען פון דו מאָ־ דערניםטישע. דאָם ווערק קויפט אונטער דעם לעזער פריהער פון אלץ מיט זיין קלאסישע שפּראַך און פאָרמע. אגב וועלען מיר שוין דאָ

אָנצייגען, אַז פּאַר דער לעצטער צייט האָט אין פראנקרייד אַלין מעהר און מעהר אָנגעהויבען אויפצוגעהען דער שטערען פון אַנאטאָל פראנס, וועלכער איז אייגענטליף שוין לאַנג א גאַנין בער וואוסטע פיגור אין דער ליטעראטור. פראַנס איז אויד ניט קיין גרויסער מחותן מיט די "יונגע" קונסט־שולען. עס צייגט אויס, אַז דאָס לעזענדע פובליקום אויך פון אונזערע טעג קעהרט זיך אום צו דעם געראַנק, אַז, אויב ניט אַלעס, וואָס עס איז ניי, איז גוט, איז שוין געווים ניט אַלעס וואָס איז גוט, ניי.

אויב, ווי שוין פריהער בעמערקט, ניט פיעלע עפּאָכע־מאַכענדע ווערק זיינען אַרויסגע־ בראַכט געוואָרען אין דעם לעצטען יאָהר, מיינט דאָס אבער ניט, אַז אין 1910 זיינען אין אל־ געמיין די דיכטער פערשוויעגען געוואָרען. דער ביכערמאַרק פון שעהנע ליטעראטור איז פאר די לעצטע 12 מאָנאטען בערייכערט געוואָרען מיט פיעלע, זעהר פיעלע ווערק. מיר וועלען זיך דא ניט אָבשטעלען אויף דער אָבשעצונג און דעם אנאליז פון בעזונדערע שריפטשטעלער און זייערע שעפפונגען. אונזער אויפגאבע איז אָנ־ צוצייגען די אלגעמיינע שטרעמונגען און נייגונ־ גען, וועלכע זיינען צו בעמערקען אין דער ליטע־ ראטור די לעצטע צייט. מיר וועלען מאכען א פערזוך אָנצוצייכנען די וועגען, אויף וועלכע די ליטעראַטור שטרעבט צו געהען איצט, ווי אויך קלאָר מאַכען וועלכע פאָרמען, וועלכע שולען עם ווערען איצט אַוועקגעשטעלט אָן אַ זייט און ווערען שוין גערעכענט אלם אָבגעלעבטע. מיר וועלען אויך מאַכען אַ פערוור צו ערקלערען דעם לעבענם־ צוזאַמענהאַנג פון לעבהאַפטע און פעהיגע ליטערארישע ערשיינונגען מיט אלע אַנדערע סאָציאַל־קולטורעלע און גייסטיגע שטרעמונגען פון אונזערע טעג.

מערקוויהדיג, ווי אלעס אין דער וועלט, האט זיך זיין שיקזאל" דארפען זאגען די, וועלכע זיינען גענייגט צו זעהן איבעראל סודות, ווען זיי טראכטען זיך אריין אין דער ענדערונג, וואָס איז פאָרגעקומען אין די ליטעראַרישע געשמאַקען פון פאָרגעקומען אין די ליטעראַרישע געשמאַקען פון

דעם ערנסטען לעזער און קריטיקער. דער נעכ־ טיגער הערשער אויף דעם ליטערארישען גע־ ביעט, דער מאדערניזם, פאנגט ניט נאָר אן צו פערליערען זיינע פּאזיציעס, נאָר ער הייבט אן אין גאנצען אראָב צוגעהן פון דער סצענע, אלם א בעדייטענדער פאקטאָר אין דער ענטוויק־ לונג פון אונזערע נייגונגען און געשמאקען. די־ עזע ערשיינונג איז גאטירליף אונערקלעהרבאר פון דעם שטאנדפונקט פון די בלינדע פער־ עהרער פון דעם מאָדערניזם אין אלע זיינע צוויינען. פאר די אבער, וועלכע האָבען זיך אריינגעטראכט אין דער גאנצער געשיכטע פון דיעזער קונסט־שולע, איז איהר צוקונפט געווען שוין פריהער ענטשיעדען. זיי האָבען אימער בעטראכט דעם מאָדערניזם, אם ווייניגסטען אייניגע פון זיינע ריכטונגען, ווי דעקאַדאנס און נעבְּ־סימבבְּלִיזם, שלם שון ערשיינונג, וועלכע איז געווען א צייטווייליגע שטרעמונג, אין פאלקאָ־ מען איינקלאנג מיט דעם לעבען פון איהר צייט. דיעזע בעאָבאכטער און קריטיקער האָבען פאראויסגעזאגט, אז די בליהונגס־צייט פון איי־ ניגע צווייגען פון דעם מאָדערניזם וועט לאַנג נים אנהאלטען. מים "נייע צייטען", וועלען קוד מען "נייע ליעדער". די נאָהענסטע צוקונפט : האָט בעוויעזען, ווער עס האָט געהאט רעכט צו די, וועלכע האָבען צוזאמען מיט פּשיבישעוו־ סקי געקעמפפט פיר דער קונסט, אלס אן "אב־ סאָליוט, וואָס שילדערט דאָס אייביגע אונאב־ הענגיג פון צייט און אָרט", אָדער די, וועלכע האָבען אַ גאַנץ ענטגעגענגעזעצטע מיינונג אי־ בער קונסט. א גרויסער מישמאש הערשט יעצט אינ'ם לאגער פון די פערשיעדענע מאָדערנים־ טען־דעקארענטען, נעאָ־סימבאָליסטען א. ד. ג. זיי אלע בעשולדיגען איינער דעם צווייטען אין טאלאנטלאזיגקייט. פילייכט זיינען זיי אלע גע־ רעכט אין דיעזער הינזיכט. זיי קענען דאָד, נא־ טירליך, בעסער, ווי די גאנצע איבריגע וועלט אבשאצען איינער דעם צווייטען, און אריינד דרינגען אין די טיעפקייט פון זייער אייגענער דיכטונג. זייער מיינונג איבער זיך אליין דארף דעריבער אָנגענומען ווערען, אלס בעשליסענדע מיינונג.

אין דער צייט פון זייער אויפלעבונג האָד בען זיי געהאט זייערע אייגענע צייטשריפטען, טעארעטיקער און קריטיקער, יעצט זיינען דיעזע אויסגאבען פערשוואונדען געוואָרען פון גאָט'ס ערד. בלויז אַ בלאַסער אָבשיין איז פון זיי געד

בליעבען, און די צייט, ווען זיי האָבען עקזים־ טירט, ווייזט אוים צו זיין זעהר ווייט פון אונז. ריכטיג קען מען וועגען דעם זאגען: "פריש איז די לעגענדע, זי איז אָבער אונגלויבליף".

די מאָדערניסטען זעהען, ווי עס קעהרט זיך פון זיי אב דער בעסערער, ערנסטערער טייל פון דעם לעזענדען פובליקום, זיי וועגדען אן פערשיעדענע מיטלען אום צו ראטעווען זייער פרעסטיזש און איינפלוס. אבער אומזיסט. אלעס איז געגען זיי, ווייל די צייט איז געגען זיי, ווייל די צייט איז געגען זיי, ווייל די צייט איז געגען זיי.

עם איז אינטערעסאנט דורכצושטודירען דעם שיקזאל פון מאָדערניזם, זיינע צווייגען און עוואָלוציאָן. דאָס געהט אבער יעצט ניט אריין אין אונזער אויפגאבע. מיר וועלען דאָס טהאָן באריכות אין איינעם פון די נעקסטע נומערען פון דער "צוקונפט".

דאָרט וועלען מיר זיך אויך אויספיהרליך אבשטעלען אויף די לעבענספעהיגע און אמת וויכטיגע מאָדערניסטישע ערשיינונגען, וועלכע האָבען שוין איבערגעלעבט די צייט פון נסיונות. מיר מיינען די שטרעמונגען אין מאדערניזם, וועלכע זיינען פילייכט אם בעסטען פארגע־שטעלט אין די ערשטע איין־אקטיגע, האלבפי־לאזאפישע דראמען פון מעטערלינק. מיט אונ־זער איצטיגער אויפגאבע האָט אָבער דיזע שטרעמונג וועניג שייכות, ווייל עס איז שוין איינענטליך אייניגע יאָהרען, זייט זי האָט זיך אייניגע אוינגע עקזיסטענצבערעכטיגונג. עראָבערט אַ פולע עקזיסטענצבערעכטיגונג.

לאָרען געשנגען פשר דעם פּאָרטשריט פון ליטער רצטור שוין דורך דעם שליין, וואָס אין דער רצטור שוין דורך דעם שליין, וואָס אין דער צייט איז פיעלעס אויפגעטהאָן געוואָרען פשר דער ריכטיגער אָבשעצונג פון דעם מאָדערניזם. מיר רעדען איבער דעם שיקזשל פון מאָדערניזם אין דעם לעצטען יאהר, ווייל מיר האָבען אין זינען דעם דורכשניטליכען אידי שען לעזער, ספּעציעל די יוגענד. אויף דער אידישער גשַם שפּיעלט נאָך דער מאָדערניזם א אידישער גשַם שפּיעלט נאָך דער מאָדערניזם א גרויסע ראָלע אין שלע זיינע צווייגען.

דאָם לעצטע יאָהר איז דעריבער ניט פער־

עם ווייזט אוים, אז ביי אונז האָט ער גער פונען פיר זיך א גוטען באָדען. אויף דעם וועלען זיך וואהרשיינליך אבשטעלען מיינע קאָלעגען, וועלכע וועלען שרייבען איבערזיכטען איבער דער אידישער ליטעראטור און דעם אידישען לער

בען. אונז ווילט זיך נאָר דאָ אנווייזען אויף דעם פאַקט, ווי די אידישע גאַס האָט מיט התלהבות אויפגעכאפט דעם מאדערניזם, ווי זי נעהמט אויף יעדע נייע בעוועגעונג אין ליטערא־ טור. די אורזאכע וואהרשיינליך ליעגט אין דעם, וואָם אונז איז זיך גרינג פון צלעם אָבצוזאָגען, קיין אייגענע גרויםע קלאסישע ליטעראטור האָבען מיר ניט, ווי אויך ניט קיין בעדייטענדע ליטערארישע טראדיציעס. ארעם, זעהר ארעם זיינען מיר דערווייל אין קריטישע ווערק. אונ־ זער איבערגעזעצטע ליטעראטור איז דערווייל זעהר אונבעדייטענד. אונזער "פאָרטגעשריטענ־ הייט" צייגט זיך אפטמאָל ארוים אין דעם, דאָם מיר זעצען איבער פון אנדערע שפּראכען ווערק פון צווייפעלהאפטען ווערטה, און אין דער זעל־ בער צייט איז דער אידישער לעזער כמעט אין גאנצען ניט בעקאנט מיט די פרעמדע קלאסי־ קער. מיר האָבען מורא אבצושטעהען פון דער וועלט, נעהמען מיר אויף, נאָך אונזערע כחות, יעדע נייע בעוועגונג. צו בעקענען זיך מיט די קלאסיקער פון די פרעמדע ליטעראטורען איי־ לען מיר זיך ניט, מיר רעכענען זיי שוין פאר פערעלטערטע ווערק...

א גאנץ אנדער בילד שטעלען מיט זיך יעצט פאַר די ליטעראַטורען פון די אומות העולם. ניט נאָר איז דער מאָדערניזם אוועקגעשטעלט געוואָ־ רען אויף זיין ריכטיגען פּלאטץ, נאָר עם ווערט נאָך אויפגעטהאָן א גרויסע ארבייט פון אויפ־ בויאונג. און דיעזע ערשיינונג איז אזוי בעדיי־ טענד, אז קיין איינציגער געביעט פון דער קולטור פון אונזערע טעג כאראקטערעזירט ניט אזוי בולט אונזער יעצטיגעס לעבען מיט זייונע אידעאלען, נייגונגען, האָפנונגען א ד. ג., ווי די ליטערארישע שטרעמונגען, וועלכע האָבען פער־ נומען דעם פּלאטץ פון מאָדערניזם. ווי ריכטיג עם זיינען די ווערטער פון קאוטסקי: "פאעטי־ שע ווערק זיינען אפטמאָל א בעסערער קוואל פיר דעם בעקאנטשאפט מיט א געוויסער עפּאָ־ כע, ווי די פּינקטליכסטע היסטאָרישע ערצעה־

די געשיכטע פערצייכענט נאָר די פאַקר, עטן, די שעהנע ליטעראטור בריינגט ארויס אין א קאָנקרעטערער פארמע דעם תמצית, דעם אי־
נערליכען אינהאלט פון דיעזע פאקטען, זייער געגענזייטיגען פערבאַנד און די אַלגעמיינע הארמאָניע פון לעבען", בעמערקט א געוויסער

ענגלישער שרייבער (מ. דייווידסאן, אין זיין אבהאנדלונג איבער פאוסט). און ווען געוויסע קונסטווערק בעגייסטערען, הייסט דאָס, אז זיי שילדערען אויפריכטיג די געראנקען, שטרעד מונגען און די איבערלעבונגען פון אלעמען.

די ראלע פון אזא מין קונסט, שפּיעלט יעצט די יונגע צפון־אייראָפּעאישע ליטעראטור. נאטירליך ניט גראדע אין די לעצטע 12 מאָנא־טען האָבען מיר זי געוואונען. זי איז שוין פּא־פּולער עטליכע יאָהר. מיר געפינען אבער פיר נויטיג זיך אבצושטעלען אויף איהרע דיכ־פיר ווייל פיר דער לעצטער צייט זיינען זיי טער, ווייל פיר דער לעצטער צייט זיינען זיי געוואָרען פּאָלקאָם אונזערע.

זייער שאפען איז א בעדייטענדער טייל פון אונזער קולטור־לעבען, און איז געגענזייטיג פערבונדען מיט דעם לעצטען. זייער ערפּאָלג וואקסט ניט נאר אין דער ברייט נאָר אויך אין דער טיעף.

עס איז גראדע כאראקטעריסטיש, אז פיעלע פון דיעזע דיכטער שאפען שוין פיר א גאנץ לאנגע צייט. אייניגע פון זייערע ווערק זיינען געווען מיט מעהרערע יאָהרען צוריק איבערזעצט אין אנדערע שפּראכען. מען האָט זיי אבער כמעט ווי גאר ניט בעמערקט אויסער־האלב די גרענעצען פון זייער פאטערלאנד. נאָר אויפ'ן גורל פון אונזער צייט איז אויסגעקומען זוי צו ענסדעקען און זיי אבצושאצען.

וועגען דער יונגער צפון־אייראָפּעאישער ליטעראטור קען מען זאגען דאָס זעלבע, וואס קנוט האמסון זאגט וועגען דער ערשיינונג פון א בוך פון דעם העלד פון זיין "וויקטאָריא": "א גרויסער בוך איז ערשיענען אויף דער וועלט — א גאַנצעס קעניגרייך, אַ קליינע קלינגענדע וועלט פון שטימונגען, זעהונגען און שטימען האָט מען געקויפט, געלעזען".

פיר דיעזע צפון אייראָפּעער איז די נאַטור און אלע איהרע ערשיינונגען א קוואל פון איי־ ביגער ערפרישונג און בעגייסטערונג, ניט נאָר קענט איהר ניט אָבטיילען די מענשען אין דיזע ווערק פון דער נאטור, וועלכע זיינען מיט איהר דער נמָר צוואַמענגעוואַקסען, שעפען אנטעי, העלד מיטהאָלאָגישער זיי אויך פרישע קרעפטען פון דער בע־ ריהרונג מיט דער נאטור. ווי אין דער צייט פון רעגעסאגס, נאָך דער פינסטערער מיטעלאלטער, האָבען די ליטעראַטור און קונסט געפונען אין דער נאטור די נויטיגע כחות פיר אויפצובויען א נייעם לעבען, אזוי פּאסירט דאָס זעלבע ווידער אַמאָל אין אונזערע טעג, ווען מיר שטעד הען אויפ'ן שוועל פון גרויסע פּאסירונגען, גרוידער אַמאָל־קולטורעלע עראבערונגען. נאָדְ די פערשיעדענע געזעלשאפטליכע שטורעמס און ענטוישונגען פון די לעצטע יאָהרען האָט די יונגע צפון־אייראָפּעאישע ליטעראטור ער־פרישט אונז פיזיש און גייסטיג מיט איהרע שילדערונגען פון דער נאטור, מיט די איבער־לעבונגען פון דער נאטור, מיט די איבער־לעבונגען און געפיהלען, וועלכע דיעזע בילדער ליהרע האָבען אין אונז אַרויסגערופען.

נאטירליכקייט און לעבענסלוסט — דאָס איז די אַמאָספערע, מיט װעלכע די העלדען פון דיזע שרייבער אָטעמען, און דיזע אַטמאָספערע װעקט אין אונז דעם טריעב צום לעבען, צו פרעהען זיך מיט דעם, װאָס מיר לעבען.

די מאָטאָ: געזונד און קראַפט — בעזיעגען אַלעם! — וויעדערהאָלען זיי אויף פערשיעדענע אופנים פיעל מאָל. פאר זיי עקזיסטירט ניט דאָם, וואָם מיר רופען אָן געוועהנליך לאַנג־ ווייליגקייט, וואָכעדיגעס, ווייל יעדען טאָג, יעדע שטונדע בענייט זיך די נאטור און עם ווערט געבאָרען אַ נייע שעהנע וועלט פאר יעדען פון אונז. זיי האָבען עררייכט איינע פון די גרעסטע ווארהייטען — דעם גענום פון דעם געוועהנליי פון העלד דער 12135 לעבען. "הונגער" פיהלט זיך ניט אין האמסונ'ם גאנצען פערלארען. ער ליידט דאָך אלעס נאָר איבער זיין גרויסער לעבענסלוסטיגקייט, אפילו יעזום'ן מאַכט ט. געדבערג (אין זיין ווערק : יודאַ") צו זאָגען פּאָלגענדע ווערטער "יודאַ") צו זאָגען

ווער עס האסט די פרייד, דער האָט ניט " קיין כחות איבערצוטראָגען דעם אומעט". און ווייטער:

לאָמיר זיך פרעהען, כל זמן עם איז פאר "לאָמיר זיך פרעהען. ראן צייט".

"וואס איך זאל דיר ניט האָבען געלערענט, אבער האסען האָב איך דיר קיינמאָל ניט געלער רענט — האסען ראָס לעבען און איהר גאנצע שעהנהייט".

: און ווייטער

זעהסט, ווי דאָס פאלק קעהרט זיך צוריק, אהיים נאָך דעם טאָג־ארבייט — צו דען מיינ־ סטו, אז דיעזע מענשען ליעבען ניט די ערד,

וועלכע שפּיזט זיי. זעהסט פון דאנען זייערע געזיכטער, ניט זינד איז אָנגעשריבען אויף זיי. זיי זיינען איבערפילט מיט פרייד און גליק, זיי זיינען פול מיט גלויבען און האפנונג".

: און נאָך אין אן אנדער שטעלע

", יודא, דאָס אלץ — די בערג און די לאנד , קעס, לופט און בוימער, אפילו דאָס גראָז, וואס דו טרעטסט, דאָס אלץ דארפּסטו ליעבען, דאַן וועסטו אויך מיר ליעבען, ווי עס בעדארף צו זיין".

יעדער צייטאלטער פון דעם מענשען האָט ביי זיי זיין אייגענטהימליכע שעהנקייט און גרויסקייט. זיי ווייסען נאָר פון איין שונא, מיט וועלכען מען קען זיך ניט פערמעסטען אין כחות. דיזער שונא איז דער טוידט, אבער דער טוידט גופא איז דאָך אויך אן ערוואַכונג צו א נייעם לעבען.

ווי נאטירליך דיעזע דיכטער שילדערען די בעציהונגען צווישען די פערשיעדענע געשלעכד טער! די יעניגע, וועלכע געפינען ביי דיעזע שריפטשטעלער בילדער פון אויסגעלאסענהייט, דארף מען עראינערען אן דעם אלטען כלל, אז דאף מען עראינערען אן דעם אלטען כלל, אז דאָס אויפנעהמען פון א געוויסער זאך האָט פיעל צו טהאָן מיט די אויגען, וועלכע זעהען און מיט די אויערען, וועלכע הערען, דאָס די דערד מאָנטע שילדערונגען פון די יונגע צפון־אייראָפּעד מאָנטע שילדערונגען פון די יונגע צפון־אייראָפּעד אישע שריפטשטעלער זיינען אויף אזוי פיעל אנטי־מאָראליש און פערדארבען, ווי די עהנליד אנטי־מאָראליש און פערדארבען, ווי די עהנליד כע בילדער אין דער ביבעל, אין האמער, אדער אין יערע פּאָס און פאלקלאר.

עם איז בערייטונגספּאָל, ווי ביי די מענשען פון דיזע דיכטער גיסען זיף צונויף דאָס אינד דיווידועלע און דאָס סאציאלע. איהר בעמערקט ניט, ווי איינס געהט איבער אין דעם צווייטען, ניט פערלעצענדיג איינע דאָס אנדערע.

זיי שעטצען אין דעם איינצעלנעם יעדען געפיהל, יעדע שטימונג, יעדען שטריף. דעד מענש איז פיעל גרעסער, טיעפער, ערהאבענער, ווי מיר קענען איהם יעצט — לערענט אונז איינער פון דיזער גרופע שריפטשטעלער. דאָם איז אבער ניט די זעלבסטליעבע, וועלכע וויל גאר ניט וויסען פון דער איבריגער וועלט און פון מיטמענשען, ווי מיר זעהען דאָס, צום ביישפּיעל, ביי פיעלע דעקאדענטען, נעאָ־סימד באָליסטען א. ד. ג. די העלדען פון די לעצטע באָליסטען א. ד. ג. די העלדען פון די לעצטע שרייבער בעציהען זיך צו זייערע מיטמענשען שפריכי אויף דעם פרינציפ פון דעם אלטען שפריכ־

וואָרט: "אַ מענש איז פאַר אַ צווייטען אַ וואלה". גראדע דעם געגענטייל בעמערקען מיר ביי די יונגע צפון־אייראָפּעער. גיך און נאטיר־ ליך געהען זיך זייערע מענשען צונויף צווישען זיך. ווי אויפמערקזאם, ווי פערטרויענסהאפט זיי זיינען איינער צום צווייטען! און דאָס איז ניט דערפאר, וואס זיי נעהמען פילייכט ניט ערנסט דאָס לעבען, אדער זייערע מיטמענשען. גראדע פערקעהרט. "צופעליג בעגעגנען זיף צום מאָל מענשען, און אויך אזוי צופעליג צוגעהען זיי זיך, אויף דער נשמה בלייבט אָבער פיע־ לעם" — זאגט איינער פון דיעזע דיכטער. "מיר שענקען אפטמאָל וועניג אויפמערקזאמקיים די געראנקען און די געפיהלען פון אונזערע פריינד, ווייל מיר פערנעהמען זיך אין גאנצען מיט זיך זעלבסט" — שרייבט אן אנדערער פון

יעדעם בלעטעל אין די ווערק פון דיזע שריפטשטעלער פּרעדיגט ליעבע אין אלע אונד זייערע בעציהונגען צו מענשען, יענע ליעבע, זייערע בעציהונגען צו מענשען, יענע ליעבע, וועלכע מאכט אונז גרעסער, שטאַרקער, נאָבעד לער, געפיהלפולער און גייסטרייכער. זייערע העלדען טראָגען אויף זיף ניט קיין אבסטראקד טע, נאָר א קאנקרעטע ליעבע צו אלעם און אלע. זיי זיינען אי מער צווישען מען מעני

דער מענש איז א גאנצע, גרויסע, שעהנע וועלט פיר זיך אליין, דאָס זעלבע איז אויף יעד דער אנדערער, און דאָס זיינען זיי טאקע אייד נער פיר דעם צווייטען. מיט אמת'ען הומאניזם אטעמט יעדע שורה פון דיעזע ווערק. זיי איז טהייער אלעס, וואָס עס לעבט, אלעס, וואָס עס פרעהט דעם מענשען און וואָס גיט איהם פערגניגען.

אפילו צו פלאנצען און צו חיות בעציהען זיי זיך אויך מיט צערטליכקייט.

סעלמא לאגערלעה רעדט אָפּטמאָל מיט פערדרוס איבער דעם, וואס מענשען טרעטען אונניצליך אויה גראָז, ווייסען ניט ווי צו בער געהן זיך מיט בלומען, פערדארבען בוימער ביז זיי האקען זיי אוים.

דיעזע שרייבער מיידען אויך ניט אויס קיין סאציאלע פראגען. ארימקייט פערקריפעלט דעם מענשען גייסטיג און פּיִזיש. זיי צייגען אפט, וואס עס ווערט פונ'ם מענשען, וועלכער איז בעשאפען אין צלם אלהים. מיט וואס פיר אן איראָניע זיי בעציהען זיך צו פילאנטראָפּיע,

אלם א מיטעל פון ערלעזונג פון די הויפט סאד ציאלדעקאָנאָמישע פראגען. אין וואם פיר א רכטיגען ליכט זיי זעהען דעם עולם, וועלכער רוקט זיך צו דער בורזשואזיע, די אויפגעקומענע קליין־בירגער, ווי מאַנכע העלדען ביי האַמסונ'ען אין "פּאַן", "בענאני" און אַנדערע. זיי ווילען ניט זעהן ביי קיינעם "קיין איינגעבויגענעם רודען, קיין אויגען, אויסגעמידעטע פון אַרבייט", זיי פּרעדיגען אָבער ניט קיין האַם צו די, וועלכע זייען ארימקייט.

די העלדען ביי דיעזע שריפטשטעלער זיינען אמת'ע קינדער פון פאָלק, און זיי שילדערען ווי דאָם פאָלק שטעהט אויף פון זיין שלאָף, און צו זיין פיזישער שטאַרקייט, לעבענסלוסטיגקייט און לעבענסמוטה זאַמעלט עס אָן אַלץ מעהר און מעהר גייסטיגע קרעפטען.

אין זייערע ווערק זעהען מיר, ווי עם שאפט זיך א נייע קולטור פון דעם אונמיטעלבארען, געזונטען, וועלכע עס טראָגט מיט זיך דאָס פאלק, און פון די עראָבערונגען פון דעם מענשד ליכען גייםט.

צווישען דיעזע ביידע שאַפּענדע עלעמעניי טען איז ניטא קיין אבגרונד, וועלכער צוטיילט זיי.

זייערע מענשען נעהמען אויף מיט נייגער רגקייט, מיט גרויסען אינטערעס אלעס, וואס עס איז פיר זיי ניי אין דער גייסטיגער וועלט און זיי ווייסען גיט פון קיין בלייכע, אבגעלעב־ מע, "איבערציוויליזירטע" אינטעליגענטען פון דעם מאָדערניסטישען לאגער, און עס איז אינ־ טערעסאַנט, דאָס ווען דיזע דיכטער מאַכען אַ פערזוך אָבצוגעבען אַ חוב אייניגע מאָדערניסטי־ שע שטרעמונגען, דעקאדאַנס, צום ביישפּיל, דאַן שע שליערען זייערע ווערק דעם נאציאָנאלען קאָר פערליערען זייערע ווערק דעם נאציאָנאלען קאָר פערליערען זייערע ווערק דעם נאציאָנאלען קאָר לאָריט און קומען אויס שוואך און בלייך.

מערקווירדיג, זוי גרוים איז די גאממע פון די איבערלעבונגען, וועלכע זיי זעהען אין דעם קולטור־לעבען. זיי זיינען אלע עהנליך צו די צוויי קינדער אבראהם און מאריום אין א: קיל־לאנדם ראמאן "דער גיפט", וועלכע אטעמען מיט פרישקייט, געזונד און פלאמענדע פערלאנ־גען, איינצונעהמען די וועלט און אלין, וואס עם געפינט זיך אויסערהאלבט איהרע גרענע־צען.

אין דיעזער גאממע ערשיינט פאר אונז די טיעפקייט און ערנסטקייט פון מענ־ שען, וועלכע ווייסען ניט פון קיין גע־

לעכטער און שטיפעריי, וועלכע זיינען עהנ־ ליך צו די ארומיגע אייז־ימים און אייז־ בערג, ווי אין דעם ביטערען קאמפּף מיט דער רויהער נאטור פאדערט זיך א שטענדיגע אויפ־ מערקזאמקייט אום ניט צו פערליערען דאָס לע־ בען, און איהר געפינט ביי דיעזע דיכטער א פאלקאמען עקסטרעם, וועלכער עראינערט אייך אן די מענשען פון די הייסע דרום־לענדער מיט זייער רייכער פאנטאזיע, געוויסער זארגלאָזיג־ קייט. עם ווייזט זיך אייך אוים, אז איהר לעזט דאָדע׳ם "טאַרטאַרען פון טאראסקאן". אָפטמאָל געפינט איהר שלעס אין איינעם און דעם זעלבען פון זייערע העלדען. אין אלע פעלע רופען זיי ביי אונז ארוים א טיעפערען, ברייטערען פער־ שטאנד פון דעם מענשען, א בעוואונדערונג, רע־ ליגיעזען עהרפורכט איבער זייער ערנסטקייט אין בעריהרונג און קאמפּף מיט דער גרויזאמער, אונ'ברחמנות'דיגער נאטור.

מען קען זאגען, אז אויב די אלמע גריכען האָבען אנטראפאמארפירט די געטער, דאָס הייסט, צוגעגעבען די לעצטע מענשליכע מעלות און הסרונות, האָבען די יונגע צפון־אייראָפּעער טעאיזירט פיר אונז, דאָס הייסט, פערגעטערט דעם מענשען.

עס וואלט געווען גאנץ אינטערעסאנט זיך אבצושטעלען אויף זייער פארמע, וועלכע איז אייגענטליך אויך כאראקטעריסטיש פיר דער קולטור־ערוואַכונג פון אונזער צייט און גיט א בילד פון אונזערע יעצטיגע קונסט־נייגונגען און געשמאקען, אבער וועגען דעם וועט אונז נאָך אויסקומען ספּעציעל צו רעדען.

שליסענדיג דיעזען קאפּיטעל פון דיעזען איבערזיכט קענען מיר זאגען, אז דער ערפאלג פון דיעזער ארט ליטעראטור, איז ניט נאָר א גרויסע קונסט־עראבערונג, נאָך אויך א וויכטי־גער אנצייגער פון אייניגע געזונטע קערנער פון אונזער יעצטיגען לעבען.

גערעכטיגקייט פאדערט אָנצואווייזען, אַז אויך אין אַנדערע ליטעראטורען זיינען פיר דער לעצטער צייט געשאפען ווערק, וועלכע זיינען געגאַנגען אין דער זעלבער ריכטונג, ווי די יונגע צפון־אייראָפּעאישע. צום ביישפּיעל, פיעלעס פון מאַקסים נאָרקי'ס שאפען, ווי אויך פונ'ם אמעריקאנער דזשעק לאנדאן, וועלכער ווערט אפטמאָל פערגליכען מיט גארקי.

ווי שטעהען מיר יעצט ? וואס איז דער

וועג, אויף וועלכען די שעהנע ליטעראַטור געהט? פיעלעם צייגט אונז שוין אָן די ריכטיגע אבשאַצונג פון מאָדערניזם אין גאר דער לעצטער צייט, דער איינפלוס און ערפאָלג פון די יונגע צפון־אייראָפּעאישע שריפשטעלער. עס זיינען דאָ נאָך וויכטיגע סמנים: דער גרוי־ סער טרויער, וואָס עס האָט אַרויסגערופען דער טוידט פון לעוו טאָלסטאָי, וועגען וועלכען עם איז יעצט כמעט נאָכאמאָל אנגעשריעבען גע־ וואָרען אַ גרויסע ליטעראַטור, אַלס "ד ע ם גרוים ען שרייבער פון דער רוסישער ערד, דעם דיכט<mark>ער</mark> פון דעם גאנצען רוסישען פ אָ ל ק", דעם גרויסען קינסטלער, וועלכער האָט זשעניאל פעראייביגט אין זיינע שילדערונגען דאָם לעבען, אַנשויאונגען און געפיהלען פון זיין פאל ק. א גרויסען שמערץ האט אויך ארויסגערופען דער טוידט פון דעם קעמפפער־ דיכטער ביערענסאָן. אנדרעיעוו, וועלכער איז ערשט ניט לאנג געווען איינער "פון די אינ־ טערסאנטסטע שרייבער פון אונזער צייט", ווי גארקי האָט איהם אנגערופען מיט עטליכע יאָהר צוריק, ווערט שוין יעצט גאנץ אנדערש בעד טראכט פון דעם בעסערען טייל לעזער און קרי־ טיקער. זיין מחותנ'שאפט מיט די מאָדערנים־ טען האָט איהם קיין פיעל גוטעס ניט געטהאָן. פארקעהרט, גארקי'ם שטערען פאנגט ווידער אמאל אויפצוגעהן, ער וועט ווידער אונזער ליעבלינג.

דער אקטיווער אנטהייל, וואס דאס פאלק נעהמט אין דעם קולטור־געזעלשאפטליכען לע־ בען, פאנגט זיך אן צו פיהלען אין ליטעראטור און קונסט, ווי אין אלע קולטור געביעטען. אי־ בעראל ווערען געפארשט די פאלקס־שפּראכען מיט זייערע דיאלעקטען, דאָס זעהען מיר, צום ביישפּיעל, אין אירלאנד, פראנקרייך און רוס־ לאנד. עם ווערט שטודירט דער פאלקס־עפאס און דאָם גלייכען. מיר שניידען אויף אנא ניט אָב אין גאנצען מיט אונ־ מופן זער פערגאנגענעם גייםטיגען לעכען. ניט גרינג האָט די מענשהייט ערווארבען איהרע קולטורעלע אוצרות און דערפאר דארפען מיר אנהשלטען שלעם, וואס עם האט ש ווערטה. איין געביעט הייבט אן מעהר ווירקען אויף דעם צווייטען. ליטעראטור און קונסט פאנגען אן צו פערנעהמען אלץ א מעהר וויכטיגען פלאץ, נים אומזיסט איז שוין לאנג געזאָגט גע־

מיט דער רעדט וויסענשאפט "וויסענשאפט וומרעו, דער מיט קונסט פון וועניגע, שפראַר שפראך פון אלע". יעדענפאלם איז דאם א פאַקט, אַז אויף אונזער גאַנצער קולטור לעגט יעצט די קונסט, די עסטעטיק ארויף איהר שטעמפעל. עם ווערען אלץ מעהר און מעהר פערשוויעגען די אלטע וכוחים איבער דעם אנד גענעהמען און ניצליכען פון דעם מענשליכען גייםט. די מענשליכע קולטור, אונזער גאנצעם לעבען פאנגט אן בעטראכט צו ווערען אלס איין גאַנצעם, אונטיילבאַרעם.

"די מענשליכע נשמה איז ניט קיין עפּעל, מען קען זי אויף בעזונדערע שטיקלעך ניט צו־ שניידען" — זאָגט שובין, א העלד פון איינער פון טורגעניעוו'ס נאָוועלען. עס ווערט יעצט אויך געשאפען א נייער סארט ליטעראטור — האלב־עסטעטישע, האלב־פילאָסאָפישע. אזעלכע ווערק געהען פיעל יעצט ארויס אין דייטשלאנד און אין רוסלאנד. א חוץ דעם ווערען אומעטום כמעט אַרויסגעגעבען די קלאַסיקער פון פער־טיעדענע ליטעראַטורען.

מים דער אלגעמיינער סאציאלער ערוואד כונג פון דער לעצטער צייט, מיט דעם בער וואוסטזיניגען אריינטרעטען פון די "נייע מענד

שען" — די ברייטע פּאָלקס־מאַסען — אין לעבען
איז פערשוואונדען, ווי א רויף, דער פריהער־
דיגער יאוש און די פריהערדיגע שטרעמונגען אין
דער ליטעראטור, ווי דעקאדאנס, געאָ־סימבאָליזם
א. ד. ג. קלאָרער, זאַפטיגער ווערט אַלעס אין
לעבען און אין איהר שפּיעגעל, דער ליטעראטור.
עס פיהלט זיף, אז די ערד און דאָס פאלק וועלען
בענייען די מענשהייט. מיר ווערען אלץ מעהר
לעבענסלוסטיג און קאמפּפסלוסטיג. עס פּאַסען
פאַר אונז די ווערטער פון איינעם פון גאָרקי'ס
העלדען:

איך וויים — זאגט נאָי אין די "קליין־
בירגער" — אז דאָס לעבען איז אן ערנסטע זאך,
אז אויפצובויען עס פאָדערען זיך אלע מיינע
קרעפטען און פעהיגקייטען. איך וויים אויך,
אז איך בין ניט קיין העלד, נאָר פּשוט אן
עהרליכער און געזונטער מענש, און דאָך זאג
איך: נישקשה, אונזערעם וועט זיעגען!"

און צו אלע די, וועלכע שטעהען אן א זייט און שפּאָטען און בעלעסטיגען סיי אין לעבען, סיי אין ליטעראטור און קונסט אונזערע אידער אלען, שטרעמונגען און געפיהלען, שרייען מיר אוים מיט די ווערטער פון גאָרקי:

, קונדסים, לצים, היידא פון וועג!

ל. ב. בודין

SACRECARIO EL CUENO EL CUENO DESCRIPERE

דער רעזולטצט פון די ווצהלען אין ענגלצנד דער רעזולטצט פון די ווצהלען אין ענגלצנד האָבען זיך פוצהלען אין ענגלצנד האָבען זיך

וואַהלען אין ענגלאַנד האָבען זיך געענדיגט ווי זיי האָבען זיך אָנגעפאַנגען. — אין אַ גאַנץ פערנעבעלטען פּאַרטיי־צור שטאַנד. די אורזאכע פון די וואַהלען — אויב עס איז איר

בערהויפּט געווען אן אורזאכע, אחוץ דער פייגר הייט פון דער ליבעראלער פארטיי איז גער ווען צו געבען דעם ענגלישען פּאָלק די געלעגענר הייט אויסצודריקען זיין מיינונג איבער די הויז או לאָרדס. דאָס איז אָבער געווען גאנץ אונדנוטיג, ווייל דיעזע פראגע איז שוין ענטשיעדען געוואָרען פאר־א־יאָהרען. ווייל די פארא־יאָהרי־געוואָרען פאר־א־יאָהרען. ווייל די פארא־יאָהרי־דיגע וואַהלען זיינען אויסדריקליך דורכגעד קעמפּפט געוואָרען אויף דער "אישין", אויב די קעמפּפט געוואָרען אויף דער "אישין", אויב די

הויז אָוו לאָרדם זאָל ווייטער באַזיצען אן אונ־ בעשרענקטען וועטאָ־רעכט איבער די בעשליעסע פון דער פאָלקס־פערטרעטונג אין די הויז אָוו קאָמאָנם אָדער ניט. די ערוועהלונג פון א קאָאַ־ ליציאָנס־מאַיאָריטעט, וואָס איז בעשטאַנען פון ליבעראַלען, אַרבייטער פּאַרטיילער און איירישע נאַציאָנאַליסטען, איז דאַרום געווען גענוג אום פארצונעהמען די נויטיגע מיטעל און צו בעשרענקען דאָס וועטאָ־רעכט פונ'ם הויז אָוו לאָרדם. ווען אָבער די ליבעראַלען האָבען ניט געוואָלט אונטערנעהמען אזא וויכטיגע רעפּאָר־ מע אָהנע צו האָבען אן אייגענע מאַיאָריטעט, דאָם הייםט אַ מאַיאָריטעט פון זייער אייגע־ נער פאַרטיי אָהן דער הילפע פון דער ארביי־ טער פּאַרטיי און איירישע נאַציאָנאַליסטען, ראן האָבען זיי מיט די נייִע וואַהלען גאָרניט

אויסגעפיהרט, ווייל זיי זיינען יעצט, נאָדְּ די וואהלען, פּונקט ווי זיי זיינען געווען פאר די וואהלען. אינ'ם נייעם פּארלאַמענט וועלען די וואַהלען. אינ'ם נייעם פּארלאַמענט וועלען די פארטייען האָבען פּונקט די זעלבע פערטרע־טונג ווי אינ'ם אַלטען. דאָס אלטע פּארלאַמענט איז בעשטאַנען פון 275 ליבעראלען, 273 יוניאָר ניסטען, 40 ארבייטער דעפּוטאַטען, און 82 איי־דישע נאַציאָנאַליסטען און צום פּאַרלאַמענט זיי־נען ערוועהלט געוואָרען: 271 ליבעראלען, 84 מיירישע נאַציאָנאַליסטען, און 48 ארבייטער פאַרטיילער.

און אנדערש האָט מען גאָרניט געקענט ערווארטען. ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, איז די הויז אָוו לאָרדס ־ פראגע בעשטימט געוואָרען אין די לעצטע עלעקשאָנס, וועלכע זיינען אָבגע־ האַלטען געוואָרען אין יאַנואר 1910. עס איז נאַטירליף ניט געווען צו ערווארטען דאָס אין פערלויף פון עלף מאָנאַטען זיינען פּאָרגעקומען אירגענד ־ וועלכע גרויסע מיינונגס ־ פערענדע־ רונגען ביי די וועהלער.

רער סוד פון דער גאַנצער געשיכטע ליגט אין דעם, וואָס די ליבעראלע פארטיי< ווייס אליין ניט וואָס צו טהאָן מיט די הויז אָוו לאָרדס. אָפּצושאַפען די פּאָליטישע מאַכט פון די לאָרדם וואגט זי ניט, ווייל זי האָט מורא פאר דעם "דעד מאָקראַטישען שטראָם", וועלכער קען נאָך דאַן, חלילה, ערנסט אָנגרייפען דעם געלד־זאַק. און לאָ־ זען געהן ווי עם איז יעצט קען זי ניט. ערשטענס, ווייל די הויז אוו לאָרדם איז אייגענטליך בלויז אן אַבטהיילונג פון דער קאָנסערוואטיווער פּאר־ טיי - "קאָנסערוואַטיוו" אינ'ם פּאַרטייזין, ניט בלויז אינ'ם פּאָליטישען זין. — די ליבערא־ לע פּארטיי קאָן אלזאָ ניט ווירקליך "רעגיערען" אזוי לאנג ווי דיזע מאכט בעשטעהט, ווי דאָס האָט בעוויזען די געשיכטע פון די לעצטע פינף יאָהר, זיים די ליבעראַלע פּאַרטיי האָט בעקומען די רעגיערונג אין איהרע הענד. און צווייטענס, ווייל די פארטנער פון דער ליבעראלער פארטיי אין דער רעגיערונג, די ארבייטער פּאַרטיי און די אירלענדער, און ספעציעל די לעצטע בעשטעהען אויף דער בעשרענקונג פון דיעזער מאכט, ווייל אזוי לאנג ווי דיזע מאכט בעשטעהט קאָנען זיי ניט האָפען דורכצופיהרען זייערע פּראָגראמען.

איבער די ענגלישע פּאָליטישע צושטענדע און די לעצטע וואַהלען וועט נאָך אין דער "צו־ און די לעצטע אויספּיהרליך געשריעבען ווערען, יעצט קונפט" אויספּיהרליך געשריעבען

ווילען מיר בלויז מאַכען נאָך אַ פּאָר בעמערקונ־ וויז

ערשטענס, ווילען מיר אויפטערקזאַם מא־ כען אויף דער נידערלאגע פון די סאָציאליסטען און רער "ארבייטער ־ פארטיי". לויט צייטונגס־ בעריכטען האָט די "ארבייטער פּארטיי" פער־ לאָרען א גרויםע צאָהל שטימען, אָבוואָהל זי האָט ערוועהלט אונגעפעהר די זעלבע צאָהל פארלאַמענטס־מיטגליעדער. גענוי קאָן מען דאָס נאָך ניט וויסען, ווייל אין ענגלאַנד ווייסט מען אייגענטליך ניט וואו די ליבעראלע פארטיי ענ־ דיגט זיך און די "ארבייטער פארטיי" פאנגט זיך אָן. די ס. ד. פ. האָט ארויסגעשטעלט אָפּ־ פיציעל בלויז איין קאַנדידאַט -- גענאָסע הייגד־ מאן, וועלכער האָט פערלאָרען אונגעפעהר א טויזענד שטימען געגען פאר־אַ־יאָהרען,. זיין וואוט איז געפאלען פון 4948 אויף 3810. ליי־ דער, האָבען ביידע זייער נידערלאַגע כשר פער־ דוענט. אונזער אלטער גענאָסע היינדמאן דורך זיין איינטרעטען פאר א גרויסע פּלאָטע, און די ארבייטער פארטיי" דורך איהר מיזעראבלער, פּאָליטיק אין אלגעמיין. מיר ריידען שוין ניט פון דעם, וואָס זי איז ניט קיין סאָציאליסטישע פארטיי. דאָס זיינען מיר איהר שוין מוחל. וואָלט זי וועניגסטענס געווען אַ ווירקליכע אונ־ אַבהענגיגע ארבייטער פּארטיי. ליידער איז זי ניט מעהר ווי אַ נאָכשלעפּעניש פון דער ליבע־ ראלער פארטיי, אָהן א פּראָגראם, און, -- און --דאָם איז די הויפּט - זאַך, - אָהן דעם מוטה אַ פּראָגראַם דורכצופיהרען.

צווייטענס, ווילען מיר אויפמערקזאם מאד כען אויפ'ן פערהאלטען פון דער אמעריקאנער פרעסע צו דיזע וואהלען. אין פלוג קומט דאכט זיך אויס, אז די פרעסע פון אזא דעמאָקראטי־זיך אויס, אז די פרעסע פון אזא דעמאָקראטי־שער און רעפּובליקאנישער מדינה, ווי אונזעד רע, דארה סימפּאטיזירען מיט די שטרעבונגען פונ'ם ענגלישען פּאָלק אָבצושאפען די לעצטע איבעררעכטע פון זיינע פעאָדאלע איינריכטונ־גען. אין אמת'ן אָבער איז דאָס פּונקט פאר־גען. כמעט אונזער גאנצע פּרעסע, סיי די קאָררט. כמעט אונזער גאנצע פּרעסע, סיי די קאָנסערוואטיווע, סיי די "פּראָגרעסיווע" סימ־פּאטיזירט מיט די לאָרדס און געפינט אויף זיי אלערליי זכות אָבות וואָרוס מען זאָל ביי זיי ניט אוועקנעהמען זייער פּאָליטישע מאַכט.

די אינסורעקציאָן אין מעקסיקאָ. די זעלבע מערקווירדיגע ערשיינונג, די זאָנ־

דערבאַרע סימפּאַטיע פון אונזער פרעסע מיט רעאַקציאָן און טיראניי, זעהען מיר אינ'ם פאל פון דער אינסורעקציאָן, וועלכע עם קומט יעצט פאָר אין מעקסיקאָ, נאָר דאָ קומט די זאך ארוים נאָך מעהר בולט, אזוי אז מען קען עם אָנטאַ־ פען מיט די הענד. ווען די אינסורעקציאָן האָט אויסגעבראָכען, האָבען אונזערע "גרויסע" טעג־ ליכע צייטונגען געפרואווט עס איינפאף צו פער־ שווייגען. די ניו יאָרקער גדולים פון דער ציי־ טונגס־וועלט האָבען געלאָזט די "קאָלל" "ביעטען" אין דיזער וויכטיגער נייעס. וואהר־ שיינליך האָבען זיי געהאָפט, אז דעם מערדער דיאַז וועט געלינגען די אויפפלאַקערענדע פונקען פון דער רעוואָלט צו דערשטיקען מיט דעם בלוט פון די אינסורגענטען איידער דאָס פייער וועט זיך צוברענען אין א העלען פלאם. ווען זייערע האָפנונגען האָבען זיך ניט ערפילט און זיי זיינען געווען געצוואונגען וועגען דעם צו בע־ ריכטען, האָבען זיי זיך בעמיהט מיט אלע מעג־ ליכקייטען די אנגעלעגענהייט צו פארקלענערען. און יעצט האלטען זיי זי אין איין ענדיגען. אלע טאָג בעריכטען זיי וועגען דעם ענדגילטיגען זיעג פון דיאו.

און צווישען די בעריכטען וועגען דעם צור זאַמענברוך פון דער אינסורעקציאָן שרייבען זיי ארטיקלען איבער דעם, ווי גרוים און גום דיאַז איז, און דאָס אינטערעסאַנטעסטע דערביי איז, דאָס די כלומרש'ט "ראָדיקאלע" זשורנאַלען ווי הוירסט'ס "קאָסמאָפּאָליטאַן" און רוזוועלט'ס "אוטלוק" שפּיעלען דערביי נאָך אַ מיזעראבלער רע ראָלע, פילייַכט ווי די אויסגעשפּראָכענע – רע ראָלע, פילייַכט ווי די אויסגעשפּראָכענע קאָנסערוואַטיווע פּרעסע, און דער אַמעריקאַנער עולם לעזט, און שטאָלצירט ווייטער מיט זיינע "ראדיקאַלען".

די אינסורעקטאָרס, אָבער, קימערען זיך, ווי עס שיינט, ניט פיעל וועגען דעם, וואָס אונד זער פּרעסע שרייבט. די זיעגען, וועלכע דיאַז'ס ארמעען געווינען אין די שפּאלטען פון אונזערע ארמעען געווינען אין די שפּאלטען פון אונזערע טעגליכע צייטונגען שרעקען זיי ניט אָב ווייטער מוטהיג אָנצופיהרען דעם קאמפּף, און דעם דעם־מוטהיג אָנצופיהרען דעם קאמפּף, און דעם דעם־אזוי שעהן בעזונגען אין אונזערע זשורנאלען, אווי שעהן בעזונגען אין אונזערע זשורנאלען, דענד דיזע ציילען ווערען געשריעבען זעהט עס רענד דיזע ציילען ווערען געשריעבען זעהט עס אוים, אז דיאז'ם טראָהן איז ווירקליך אין געד פאהר. עס איז אָבער גאַנץ מעגליך דאָס ווען דיאז'ן וועט דער חלף אויף אן אמת ליגען אויפ'ן

האלז, וועלען די אמעריקאנער קאפּיטאליסטען, דורך זייער געטרייען קנעכט אין וואשינגטאָן, קומען צו הילף זייער ליעבען פריינד, דעם "גרוי סען און גוטען" דיאז, וועלכער האָט אזוי פיעל "גרויסעס און גוטעס" אויפגעטהאָן פאר זיינע פריינד, — די אמעריקאנער קאפּיטאליסטען, וועלכע האָבען אינטערעסען אין מעקסיקאָ.

דעם פרעזידענמ'ם מעסעדוש.

דעם 6טען דעצעמבער האָט פּרעזידענט טעפט אַריינגעשיקט צום קאָנגרעס דעם יעהר־ ליכען מעסערזש, אין וועלכען דער פּרעזידענט, ווי רער מנהג איז, בעריכטעט צו די ערוועהל־ טע פערטרעטער פון פאָלק איבער דעם "צו־ שטאנד פון לאנד" און מאכט זיינע רעקאמענ־ דאַציאָנען, אום די פאָלקספערטרעטער זאָלען ווי־ . סען אין וואָספאַרגעזעצע דאָס לאַנד נויטיגט זיך. ריזער מעסעדזש איז דער רעאַקציאָנערסטער, וואָס מיר האָבען געהאַט זייט מעקקינלי'ם טויט. ווי עס זעהט אוים האָט די רעאַקציאָנערע כוואַליע, וועלכע האָט זיך צוגאָסען איבער'ן לאַנד .דעם 8טען נאָוועמבער, אויפגעמונטערט אין מר טעפט'ן די רעאַקציאָנערע געפיהלען, וועל־ כע ער האָט ביז יעצט געמוזט געוויסערמאַסען פערשטיקען אין זיך, ווייל אָפּיציעל איז ער דאָך דער פערטרעטער פון רוזוועלט'ם "ראדיקאַלע פאליסעס". יעצט אָבער ווען רוזוועלט איז גע־ וואָרען, וועניגסטענס דער וויילע, אוים קאפע־ לוש מאַכער, און די רעאַקציאָן האָט געקראָגען די אויבערהאַנד, קאָן הערר טעפט ארויסצייגען זיינע רעאַקציאָנערע געפיהלען און נייגונגען אונ־ געשטערט. מיר זיינען אַלזאָ אַריינגעטראָטען אין א נייעם, אָפען רעאקציאָנערען, קורם.

די צוויי וויכטיגסטע פּונקטען פונ'ם מעד סערזש זיינען פּאָלגענדע: ערשטענס, די רעד קאָמענדיישאָן, דאָס קאָנגרעס זאָל סטאפּען, סאָטש אויף אַ וויילע, דאָס מאַכען פון געזעצע, וועלכע האָבען דעם צוועק צו "קאָנטראָלירען" און "רעגולירען" די טראָסטס, אייזענבאַהנען, און אַנדערע "גרויסע געשעפּטס אינטערעסען", און צווייטענס, די "דרינגענדע רעקאָמענדייד און צווייטענס, די "דרינגענדע רעקאָמענדייד און דאָס קאָגרעסס זאָל אָננעהמען דעם אינדדושאָנקשאָן בילל, וועלכען קאָנגרעסמאַן מון האָט אריינגעבראכט אין דער לעצטער סעסיאָן פון קאָנגרעסס, וועלכער האָט אלם צוועק אזוי צו "רעגולירען" דאָס געזעץ איבער אינדזשאָנק־ שאָנס, דאָס די יעצטיגע געריכטליכע פּראַקסים

רועגען אינרזשאָנקשאָנס, אונטער וועלכע די אר־ בייטער האָבען אזוי פיעל צו ליידען, זאָל סאנק־ ציאָנירט ווערען דורך אַ קאָנגרעס־געזעץ. יעצט איז דיזע פראקסים ניט רעגולירט דורך איר־ גענד - וועלכען סטאטוט. ווען א פעדעראלער רושאָדוש לאָזט ארוים אן אינדושאָנקשאָן, וועל־ כער צוברעכט א סטרייק, אָדער מאַכט א באָי־ קאָט אונמעגליך, שרייען די ארבייטער אז דער רושאָרוש האָט געהאַנדעלט אונעהרליך. אַזוי ווי פרעזידענט טעפט איז שטאַרק פאראינטערע־ סירט או אויף די רושאָדושעם ואָל חלילה קיין שטויב ונים פאלען, וויל ער או דאָם קאָנגרעם זאָל אננעהמען דעם מון - בילל, אום די ארבייטער זאָלען מעהר ניט קאָנען האָבען קיין טענות צו די דושאָדושעם, מען זאָל קענען די שולד אַרויפּ־ ווארפען אויפ'ן קאָנגרעס. די אמעריקאן פעדע־ ריישאָן אָוו לייבאָר און אַרבייטער־פריינ־ דע האָבען דיזען בילל פערדאמט. אָבער וואָס געהט עם אָן מר. טעפט'ן ? עם איז אמת, אַז ער איז "אויך ש יוניאן מאן", און אן אנהיינגער פון דער "סיוויק פעדעריישאון" פון וועלכער מר. גאָמפּערם איז וויצע ־ פּרעזידענט. אָבער וואָס געהערט איינס מיט'ן אַנדערען ? ברודער־ שאַפט איז ברודערשאפט, און "ביזנעס איז ביז־ נעם"!

אין דער רעאקציאָנערער פּרעסע איז נאַ־ טירליך "קול ששון וקול שמחה" איבער דיזען מעסעדזש, אפילו די ניו יאָרקער "טיימס" קוועלט אָן און זאָגט אז דער מעסעדזש איז "עמינענט קאָנזערוואטיוו".

זאָנדערבארער ווייזע אָבער זעהען די "פּראָד גרעסיסטען", — "אינסורגענטען", — "ראדי־ גרעסיסטען", — "אינסורגענטען", — "ראדי־ קאַלען" אויף אויס צופריעדען. ווי אזוי אירגענד־ וועלכער עכט פּראָגרעסיווער מענש, שוין ניט צופריעדען פון סיין אמת ראדיקאלען, קען זיין צופריעדען מיט אזאַ מעסערזש איז ווירקליף וואונדערבאר! אָבער אונזערע אַמעריקאַנער "פּראָגרעסיסטען" און "ראדיקאַלען" זיינען אזעלכע וואונדערליכע נפשות אז עס איז זיף אזעלכע וואונדערליכע נפשות אז עס איז זיף אויף זיי ניטאָ וואָס צו וואונדערען, וואָס זיי זאָלען ניט טהאָן. איבריגענס צייגט עס אָן אויף אַ נייער "פּאָליטישער קאָנסטעלאַציאָן", וועגען וועלכער עס וועט אונז נאָך אויסקומען צו ריידען אין דער "צוקונפט".

די עמיגראַציאָנס פראגע. די עמיגראציאָנס פראגע, אָדער בעסער געזאָגט, — אימיגראַציאָנס־פראגע, קומט ווי־

ווארד ד. ווהיים, וועלכער איז ביז יעצט געווען אן "אססאָשיאיים דזשאָסטים" (געוועהנליכער מיטגליעד) פונ'ם סופרים קאורט אין וואשינג־ טאָן, צו דעם אמט פון "טשיעף דושאָסטים", (הויפט־ריכטער) פון די פעראייניגטע שטאַאַ־ טען, אויפ'ן פּלאַץ פון "טשיעף דזשאָסטיס" פול־ לער, וועלכער איז עגשטאָרבען לעצטען זומער. די אַפּאָינטמענט פון ווהייט אלס "טשיעף רע־ "רע־ איז געוויסער מאַסען געווען אַ וואָלוציאָנערער שריט". ווהייט איז א דעמאָ־ קראט, און דאָס איז דאָס ערשטע מאָל, דאָס אַ פרעזידענט זאָל אַפּאָינטען אַ "טשיעף דושאָס־ טים" פון א געגנערישער פארטיי. דערצו נאָך איז ווהייט ניט דער עלטסטער "אַססאָשיאייט רושאָסטים". רושאָרוש האַרלאַן דיענט שוין 33 יאָהר אלם "אססאָשיאייט", וועהרענד ווהייט האָט געדיענט בלויז 16 יאָהר אין דיעזען הוי־ "כען אַמט. האַרלאַן שטעהט אויף דער "רייהע אלזאָ פריהער פאר איהם. דערצו איז הארלאַן אַ רעפּובליקאַנער, און א פערדיענטער רעפּוב־ ליקצנער. ווהייט'ם אַפּאִינטמענט איז אלזאָ א דירעקטער פּאַטש אין פּנים פאר האַרלאַנ'ען. פרעזירענט טעפט האָט זיך ענטשלאָסען צו די־ זען "רעוואָלוציאָנערען שרים" צוליעב דזשאָדזש ווהייט'ם גרויסע פערדיענסטע אלס "אַסאָשי־ אייט דושאָסטים". עס איז אמת אַז ער איז ניט ,"בער עלטסטער "אַססאָשיאייט דושאָסטים רערפאר איז ער אָבער דער רעאַקציאָנערסטער. דער סענאַט האָט אַנערקענט ווהייט'ם

דער סענאט האָט אַגערקענט ווהייט'ס גרויסע פערדיענסטע, און האָט געווירדיגט דעם פרעזידענט'ס אויסערגעוועהנליכען שריט אויף אן אויסערגעוועהנליכען אופן. ער האָט נעמליך אן אויסערגעוועהנליכען אופן. ער האָט נעמליך בעשטעטיגט די אַפּאָינטמענט אויפ'ן שטעל, ווי נור דעם פּרעזידענט'ס אָפיציעלע נאָמיניי־שאָן איז פּאָרגעלעזען געוואָרען. אן אונגעוועהנ־ליכער שריט, וועלכער האָט געריהרט דעם פער־דיענספּאָלען נייעם "טשיעף דזשאָסטים" ביז דיענספּאָלען.

ווי עם זעהט אוים, זיינען די "פּראָגרעסי־ ווע" און "ראדיקאלע" סענאטאָרען, ווי לא פאללעט, קאָממאָנס, גאָור, א. א. אויך צופריע־ דען מיט"ן נייעם "טשיעף דזשאָסטים", פּונקט ווי מיט"ן מעסעדזש...

> דער נייער "משיעף דזשאָסמים". פרעזירענט טעפט האָט אפּאָינטעד

דער אויף דער טאַגעם ־ אָהרנונג. די ספּעציעלע קאָמיסיאָן, וועלכע אונזער קאָנגרעם (דאָס הייסט דער קאָנגרעם פון די פעראייניגטע שטאַר אטען, ניט פון דער סאָציאליסטישער פּארטיי) האָט אפּאָינטעד אום צו שטודירען דיזע פראגע, האָט פארטיג געמאכט איהר בעריכט. דער פּאָל־שטענדיגער בעריכט צוזאַמען מיט די מאַטעריאַ־לען, וועלכע די קאָמיסיאָן האָט אָנגעזאַמעלט, וועלען אין גיכען פערעפענטליכט ווערען און וועלען אין גיכען פערעפענטליכט ווערען און וועלען בעשטעהן פון סך הכל 40 בענדער. דער־ווילע האָט די קאָמיסיאָן ארויסגעלאָזט אַ קור־צע ערקלעהרונג איבער די רעזולטאַטען פון איהר ארבייט, די שליסע, צו וועלכע זי איז געד קומען, און די רעקאָמענדאַציאָנען, וועלכע זי האָט צו מאַכען.

די שליםע, צו וועלכע די קאָמיםיאָן איז געקומען, זיינען, קורץ צוזאַמענגעפאַסט, פאָלגענ־ דע: ערשטענס, דאָס אונזער מדינה נויטיגט זיך יעצט שוין מעהר ניט אין נייע פרעמדע אונגעלעהרענטע אַרבייטס־קרעפטע. מיר האָבען שוין, — זאָגט די קאָמיסיאָן, — ברוך השם, גענוג פון דיזען סאָרט ארבייטער. צווייטענס, דאָס עמיגראנטען קומען יעצט אַהער ניט צו־ ליעב אירגענד - וועלכע רעליגיעזע אָדער פּאָלי־ טישע פערפאָלגונגען, זאָנדערן אוים עקאָנאָמישע מאָטיווען, ווייל זיי גלויבען אַז זיי קענען דאָ ביי אונז מאַכען א בעסערען לעבען. און דרי־ טענס, דאָס די גרויסע מאַסע "פרעמרע", וועל־ כע איז אין די לעצטע עטליכע יאָהר אריינגע־ קומען אין פיעלע פון אונזערע הויפט אינדום־ טריען, האָט געהאַט אַ שלעכטע ווירקונג אויף וויידושעם און האָט אַרונטערגעדריקט די לע־ בענסווייזע פון די ארבייטער. די קאָמיסיאָן רעקאָמענדירט דארום אן אלגעמיינע בעשרענ־ קונג פון אימיגראַציאָן און שלאָגט פאָר עט־ ליכע פּלענער ווי אזוי דיזע בעשרענקונג דורכ־ צופיהרען. צווישען אנדערע מיטלען צו דיזען צוועק שלאָגט זי פאָר די בעשרענקונג פון דער צאָהל פון עמיגראַנטען פון אירגענד וועלכער נאַציאָן, וועלכע זאָלען אריינגעלאָזען ווערען יע־ דעם יאָהר. אונגעלערענטע אַרבייטער, וועלכע קומען אָהן פאַמיליען, זאָלען איבערהויפּט נים אריינגעלאָזען ווערען. די איינצעלהייטען פון דיוע פּאָרשלעגע זיינען ניט גאנץ קלאָהר פון די צייטונגס־בעריכטען איבער דיזער פאָר־ לויפיגער ערקלעהרונג. מיר ווילען זיי יעצט דא־ רום ניט בעהאנדלען. ווען דער בעריכט זעלבסט

וועט פערעפענטליכט ווערען וועט דיזע פראגע אין דער "צוקונפט" גרינדליף, האָפענטליף, און אויספיהרליך בעשפּראָכען ווערען.

פילייכט וועט ביז דאן אויך אונזער קאָמיד סיאָן, דאָם הייסט, די קאָמיסיאָן, וועלכע איז אפּאָינטעד געוואָרען פון אונזער פּארטיי־קאָנד גרעס, פארטיג ווערען מיט איהר בעריכט, און מיר וועלען האָבען די מעגליכקייט די צוויי בעד ריכטען צו פערגלייכען.

רי בורזשואזע פּרעסע האָט דיזען בעריכט זעהר סימפּאַטיש אויפגענומען. מיט איינציגע אויסנאַהמען. די ניו יאָרקער "איוונינג פּאָסט" צום ביישפּיעל, בעמערקט פאָלגענדעם:

אין דער קורצער ערקלעהרונג בעמיהט, זיך די קאָמיסיאָן צו בעווייזען, דאָס עס איז שוין יעצט מעהר ניטאָ קיין אורזאַכע פאר אונז צו בעהאנדלען די איממיגראציאנס־פראגע פון א "געפיהל" - שמאנדפונקט. מיר מעגען נאָך אימער סימפּאַטיזירען און ווילקאָמען די אונטערדריקטע פון אלע נאַציאָנען", אָבער די "אונטערדריקטע קאָמיסיאָן געפינט בלויז וועניג אזעלכע אימד מיגראנטען. יעצט, זאָגט די קאָמיסיאָן, זיינען די אורזאַכען פון דער אייראָפּעאישער עמיגראַ־ ציאָן נאָד אַמעריקאַ "עקאָנאָמיש", און דארום דאַרפען יעצט אונזערע אייגענע "עקאָנאָמי־ שע און סאָציאלע אינטערעסען געוועהנליך זיין דער בעשטימענדער פאַקטאָר אין דער עמיגראַ־ ציאָנס ־ פּאָליטיק פון אונזער רעגיערונג". וויי־ טער, זאָגט די קאָמיסיאָן, דאָס אזוי ווי עס איז שוין יעצט ניטאָ קיין "אַבסאָלוטע נויטווענדיג־ קייט" פאר די עמיגראנטען אַהער צו קומען, אַזוי ווי די מעהרסטע פון די, וואָס קומען אַהער, זיינען דערצו נים געצוואונגען דורך אונער־ טרעגליכע צושטענדע, זאָנדערן ווילען בלויז "פארבעסערען זייער לאגע", איז שוין מעהר ניטאָ קיין אורזאַכע וואָרום אמעריקאַנער זאָלען קוקען אויף עמיגראַנטען אויף אונזער טראַדיצי־ אָנעלען, "מענשליכען" שטייגער. אָבער דיזער אונטערשיעד, וועלכען די קאָמיסיאָן סטאַרעט זיך צו מאַכען צווישען דער "אַלטער" און דער נייער" אימיגראַציאָן, האָט ניט קיין שום "נייער ממשות. וועניגסטענס ניין־צעהנטעל פון די פרי־ הערדיגע עמיגראנטען, וועלכע פלעגען אהער קו־ מען, זיינען זיכער געקומען בלויז אום צו "פאר־ בעסערען זייער לאַגע", פּונקט ווי יעצטיגע עמיגראנטען. און פון ווען אָן איז עס געוואָרען אַ זאַך פון מאָראַלער אינדיפערענץ, אויב די

אָרימע קאָנען פארבעסערען זייער לאַגע, אזוי לאַנג, ווי עס קאָן בעוויזען ווערען אַז זיי שטאַר־ בען ניט בוכשטעבליך פון הונגער דאָרטען, וואו זיי זיינען יעצט ?"

ווי עם זעהט אוים, האָבען מיר, סאָציאליםטען,
דערוויילע נאָך ניט קיין מאָנאָפּאָל אויה "מאָר
ראל" און "מענשליכקייט" און דאָם פיעלע סאָר
ציאליםטען, און זאָגאר סאָציאליםטישע פיהד
רער, און ספעציעל די יעניגע, וועלכע וואָלטען
וועלען דעם גאַנצען סאָציאליזמום אויפבויען
אויף "מאָראל און מענשליכקייט", קאָנען זיף
אראָבנעהמען א מוסר - השכל פון דער קאַפּיטאר
ליסטישער "איוונינג פּאָסט", און זיך ביי איהר
אויסלעהרנען א ביסעל "מאָראל און מענשליכ־

און די וועלם באַוועגם זיך דאָך! אַם 10טען, 11טען און 12טען דעצעמבער האָט אונזער נאַציאָנאַל עקזעקוטיוו קאָמיטע אָבגעהאַלטען א זיצונג אין שיקאַגאָ. אונטער אָנדערעם איז אויך פערהאַנדעלט געוואָרען די פראגע פון שריפטליכע פּראפּאַגאַנדאַ, וועלכע איז ביז יעצט אזוי פערנאַכלעסיגט געוואָרען, אונזער זיעג ביי די לעצטע וואַהלען האָט ווי עס שיינט געהאַט אַ גוטע ווירקונג און די נ. ע. ק. האָט בעשלאָסען זיך נעהמען געשמאַק צו דער ארבייט. עם איז בעשלאָסען געוואָרען ארויסצור געבען 24 שיר המעלות'ן ("ליפלעטם", בלע"ז) און 4 בראָשורען. אונזער נ. ע. ק. האָט ווי עם שיינט א גרויסע פארליעבע פאר שיר־המעלות'ן, ווייל זי האָט בעשלאָסען אלע פיער און צוואנ־ ציג זאָפּאָרט — גלייך אַרױסצוגעבען, וועה־ רענד די בראשורען האט זי בעשלאסען ארויס־ צוגעבען איין בראָשורע יעדע דריי מאָנאַט "אויב מעגליך". וואָרום עם זאָל ניט זיין מעגליך אזאַ שווערע אויפגאַבע דורצופיהרען איז שווער צו פערשטעהן. אום די ארבייטער זאָלען זיך חלילה ניט איבערקאָרמענען מיט ליטעראטור, האָט די נ. ע. ק. בעשלאָחען דאָם אַ בראָשורע טאָר ניט ענטהאלטען מעהו' ווי 6 טויזענד ווערטער, און

דאָס די "ליפלעטס" זאָלען געדרוקט ווערען מיט שריפט, וועלכע זאָל זיין ניט קלענער ווי "טען־פּאָינט". אויף גרעסערע איז ניטאָ קיין ווי "טען־פּאָינט". אויף גרעסערע איז ניטאָ קיין בעשרענקונג. מיר שלאָגען פּאָר אז זיי זאָלען געדרוקט ווערען מיט אותיות פון דעם זעלבען "סייז" ווי דעם דזשוירנאַל"ם קעפּלעף אויף בייז־באָלל נייעס, אום צו זיין זיכער אז ס'וועט אין זיי חלילה ניט אריינקומען צופיעל לעזעד שטאָף. מיר דענקען אויף, דאָס 6 טויזענד ווער־טער יעדע דריי מאָנאַט איז אביסעל אַ צו גרויסע פּאָרציע פּאר ליטעראטור, וועלכע ווערט ארויס־געגעבען פון דער נ. ע. ק.

די אויסוואַהל פון טהעמאַס פאר די "ליפ־ לעטם" און בראָשורען איז אויך אינטערעסאַנט: די בראָשורען וועלען זיין איבער "וואָס איז סאָד ציאליזמום" ?, "וואָם די סאָציאליסטען האָבען אויפגעטהאָן", "אַ פּראָגראם פאר ארבייטער", און "סאָציאליסטען און די טראָסטס". "ליפּד לעטם" וועלען מיר האָבען, אונטער אַנדערע, אויך איבער פאָלגענדע העכסט אינטערעסאַנטע טהעמאַם: "די ארבייטער בעוועגונג אין אַמע־ ריקא און אין אויסלאנד", "סאָציאליזמום און דער אינדיווידואום", "סאָציאליזמום און פּרי־ וואַם אייגענטהום", "סאָציאליזמום און רעליגי־ אָן", "סאָציאליזמום און טרייד יוניאָניזמום", די געפאַהר פון אונזערע קאָורטס", און " די " געשיכטע פונ'ם סופרים קאורט". אינטערעסאנד פע טהעמאַם פאר שיר המעלות'ן, ניט וואהר ? נאַטירליך ווענדעט זיך פיעל אָן דעם ווי אזוי די טהעמאס וועלען בעארבייטעט ווערען, אָבער ווי די טהעמאַס זאָלען ניט בעארבייטעט ווערען דענקען מיר דאָס בלויז אונזער נ. ע. ק. איז פער היג צו געבען די געשיכטע פונ'ם סופרים קאורט, צום ביישפּיעל אין איין שיר המעלות און מיר זיינען זיכער, דאָס אין דיזער געשיכטע וועט זיך אונזער נ. ע. ק. אויפבויען א מאָנו־ מענט פילייכט אווי גרוים, ווי דער מאָנומענט, וואָס אַ בעריהמטער אידישער שרייבער האָט זיך אויפגעבויט אין א פיעל לענגערער געשיכטע.

\$\$**\$**€€€ רעדאקציאנעלע נאטיצען.

ווי די לעזער זערען, האָבען אין דיזען יא־ נואר נומער "צוקונפט", גענומען אן אנטהייל אייניגע פון אונזערע פערדיענטע אלטע (אָבער ניט ד אָבגעלעבמע) פריינדע, וועלכע זיינען

דורף פערשיעדענע אורזאכען אין דער לעצטער ציים געשטאַנען אָהן א זיים, און זיף ליידער נים געוויזען אין אונזער מאָנאַטליכען זשורנאַל. מיר האָפּען אז ם'וועט נים זיין קיין קליי־

נע פרייד פאר אלע פריינד פון דער "צוקונפט",
ווען מיר וועלען זיי אָנזאָגען, אז ווינטשעור
סקי, יצחק אייזיק, מילף, אָלגין, יהואש ווער
לען זיין גאנץ אָפטע און געווינשטע געסט ביי
אונז. גענאָסע מילף האָט אונז פערשפּראָכען
צו זיין זעהר פּינקטליך מיט די פאָרטזעצונגען
פון זיין בעלעהרענדער, אָריגינעלער ארבייט,
איבער דעם סאָציאליזמוס אין אַמעריקא. דורף
דיזע ארטיקלען וועלען מיר אויך בעקאנט ווערען
מיט דער ענטוויקלונג פונ'ם סאָציאליזמוס אויף
דער אידישער גאָס אין אַמעריקא.

* * *

פריינד יצחק אייזיק האָט אפילו מיט זיין ארבייט פערשפּעטיגט צום ערשטען נומער, אָבער אין דעם זיינען שולדיג, שרייבט ער אונז, אונז פאָראויסגעזעהענע, אונאכהענגיגע פון איהם אורזאַכען. די פעדערענקאָ קיים נעהמט ביי איהם צו די גאַנצע צייט. אָבער צום פעברואר נומער וועט זיין ארטיקעל זיין פאַרטיג.

* * *

אין די נעכסטע נומערן האָפען מיר צו איבערראשען מיט ארבייטען פון די בעוואוסטע אידישע שריפטשטעלער אין רוסלאנד.. אין פעברואר־העפט וועט זיך אָנפאַנגען צו דרוקען אין סעריע ארטיקלען: "סאָציאל־עקאָנאָמישע טי־פען אין דער אידישער ליטעראטור", געשריבען פאר אונז פון דעם זעהר בעוואוסטען אידישען פּובליציסט דר. ח. ד. הורוויץ, געוועזענער רעדאקטאָר פון "פריינד" אין פּעטערבורג, וועלכען מיר האָבען געוואונען פאר אנאָהענטען און שטענדיגען מיסארבייטער פאר אין דער "צוקונפט".

* * *

איבער'ן אלגעמיינעם, רוסיש־אידישען לעד בען וועט שרייבען פאר די "צוקונפט" גאַנץ אָפט דער איצטיגער רעדאקטאָר פון ווארשא־ווער "פריינד" ש. ר אָז ע נ פ ע ל ד, וועל־כער איז שוין ניט אונבעקאַנט דורך זיינע אב־האַנד'נגען אויך דעם אַמעריקאַנער לעזער.

* * *

מיט דער אידישער און אלגעמיינער ארבייר טער - בעוועגונג אין אונזער אלטער היימאטה, וואו עס פאנגען זיך שוין אן צו בעמערקען סמנים פון א נייעם לעבען, וועלען אונז בעקאנט מאכען די פיהרער פון אונזער "בונד" און דער רוסישער סאָציאלדעמאָקראַטישער פאַרטיי, מיט וועלכע מיר שטעהען אין גאנץ נאָהענטע פערבינדונגען.

דערביי מוזען מיר אויסדריקען אונזער בעדויערונג, וואס עס האָט פערשפּעטיגט צום היינטיגען נומער די זעהר־אינטערעסאנטע קאָד רעספּאָנדענץ פון גענאָסע פּ. ליבמאַן, זשענעווא, איבער דעם 8טען צוזאַמענפאָהר פון "בונד", וואָס איז געוויס איינע פון די פרעהליכסטע ער־שיינונגען אין אידישען אַרבייטער־לעבען פון שיינונגען אין אידישען אַרבייטער־לעבען פון יוסלאנד.

איבער דער זעלבער אורזאכע, האָבען מיר געמוזט אָבלעגען ביז דעם נעכסטען נומער די שטרענג וויסענשאפטליכע ארבייט פון גענ. דר. אב. קאַספּע: "די נייעסטע ווענדונג אין דער מעי דיצין"; די ניט־וועניג אינטערעסאנטע אָבהאנד־לונג פון ב. גאָרין (ב. גוידא) איבער די קריטיס, וואָס ווערט אָנגעווענדעט צו די אידישע פּיעסען און צום אידישען טהעאטער בכלל, און דעם זעהר געלונגענם אַרטיקעל פון אונזער פריינד זעהר געלונגענם אַרטיקעל פון אונזער פריינד קר. אַ שפּייער, שיקאַגאָ (אַ פּאַראַלעל צווישען קאַרלייל און ספּענסער), דיזע ארבייט איז אַ מיעף־דורכגעדענקטע און וועט געווים צוציהען די אויפטערקזאַמקייט פונ'ם לעזער מיט איהר אינהאלט, ווי מיט איהר אויסערליכער פאָרם.

* * *

אין פעברואר־העפט וועט אויך דער לעזער געפינען אן אָבהאַנדלונג פון פריינד בן יקיר איבער "מ. ווינטשעווסקי׳ם ליעדער און גע־ דיכטע", וואָס איז ניט לאַנג ערשיענען אין מיי־ זעל׳ם פערלאג. דעם זיידענ׳ם ליעדער האָבען פאר אונז, אידישע סאָציאליסטען, א בעזונדע־ רע בעדייטונג. זיי זיינען פאר אונז טהייער, ניט נאָר אלם פּאָעטישע שעפּפונגען, נאָר אויך אלם ארבייטער ליעדער, וועלכע ווערען גע־ זונגען אין שאַפּ און אין פעקטאָרי, אויף גרויסע גאסען־רעמאָנסטראציאָנען, ווי אויף די געהיי־ מע קאָנספּיראַטיווע "סכאָדקעס" אין פערלויף פון די לעצמע דריי־צעהנדליג יאָהר זיים דער קלאסענבעוואוסטויין האָט אָנגעפאַנגען אריינ־ צוררינגען אין די פינסטערע ווינקעלעך פון די אידישע לוין־שקלאפען. זיי האָבען פאר אונו א גרויםען הים טאָרישען ווערטה און עם וואָלט געווען דער גרעסטער חלול־ הקודש אָבצו'פּטור'ן "ווינטשעווסקי'ם ליעדער און געדיכטע" מיט א געוועהנליכער רע־ צענזיע. זיי פערדיענען אן אויספיהרליכע אר־ בייט, וועלכע ווערט פּאָרבערייטעט צום פעב־ רואר העפט "צוקונפט".

* * *

אויך די ביבליאָגראפישע אבטהיילונג האָט געמוזט אין היינטיגען נומער ארויפפאלען. איבערהויפּט האָבען מיר גרוים עגמת נפש דער־פון, וואָס מיר האָבען ניט געקענט געבען א ווירדיגע אָבשאצונג איבער אונזער נייעם ברו־ער־זשורנאל פון ארבייטער רינג,, פריינד", וואָס האָט אָנגעפאַנגען צו ערשיינען אונ־מער דער רעדאקציאָן פון גענאָסע צ ב י ו ן, מער דער רעדאקציאָן פון גענאָסע צ ב י ו ן, ווי אויך איבער די אין פאָריגען יאָהר געבאָ־ענע טרייד־יוניאָן אָרגאַנען: "ליידיעס גאַר־ענע טרייד־יוניאָן אָרגאַנען: "ליידיעס גאַר־ערע אָפיציעלער אָרגאן פון די זיעגרייכע קלאָוק דער אָפיציעלער אָרגאן פון די זיעגרייכע קלאָוק מייקער "די נייע פּאָסט", וועמענס ווירקונג עס איז זעהר גרויס אויף דער אויפבליהענדער אידישער טרייד יוניאָן ־ בעוועגונג.

מיר מוזען זיך אין היינטיגען נומער לייר דער בענוגענען בלויז מיט א ווארימען ברודער־ נרוס און מיט דער ברכה: כן ירבו!

אין די נעכסטע נומערן "צוקונפט" ווער לען מיר זיך צו זיי וויעדער קעהרען.

אַגב אורחא ווילען מיר שוין בעמערקען אז דער רעראקטאָר פון "די נייע פּאָסט" גער נאָסע ליליפּוט מאַכט פארטיג אן ארבייט פיר די "צוקונפט" איבער דעם צושטאַנד פון דער קלאָוק־מייקער יוניאָן.

* * *

אויך די ליטערארישע אבטהיילונג וועט אין נעכסטען נומער, האָפענטליך, זיין זעהר אַ געראָ־ טענע. אויסער אַן אָריגינעלעס ווערק פון אַ בע־ גאַבטען רוסיש־אידישען שרייבער און א איבער־ זעצונג פון א סקיצע פון דעם צפון־אייראָפּעאיר האנסאן, 858 שרייבער מיר פּאָרלעגען דעם לעזער "צווישען הימעל און ערד" — צ וואונדער־שעהנע פּאָעמא אין 9 קאַ־ פיטלעך, פונ'ם טאלענטפאלען פּאָעט ה. רויזענ־ בלאט, וועלכער רעכענט מיט רעכט דיזע ארבייט באר איינע פון די בעסטע, וואָס ער האָט געשאר פען; אויך געדיכטע פון אַנדערע פּאָעטען. קינדער פון פּאָלק", פון ב. וולאדעק וועלען "קינדער אויך פערעפענטליכט ווערען.

* * *

איבער טאָלסטאָי׳ן האָבען מיר באשלאָר סען צו געבען א גאַנצע רייהע איבערבליקען פון פערשיעדענע ספּעציאליסטען, וואו עס וועלען בעהאַנדעלט ווערען די פערשיעדענע זייטען פון דיזען גרויסען דענקער און שרייבער פון דער רוסישער ערד. דאָס-צווייטע ארטיקעל

איבער טאָלסטאָי'ן אין פעכרואר־העפט "צור קונפט", יועט זיין פון גענאָסע מ. ט ע ר ה מ אַ ן: "טאָלסטאָי, אלס רעליגיאָן־לעהרער". עס איז איבעריג צו זאָגען, אז גענ. טערמאַן וועט אין דיזען ארטיקעל געבען אַ פּאָלקאָמענעם בעגריף איבער דעם ענין אין א ריינער און קלאָהרער שפּראַף.

* * *

ווי עס ווייזט אויס וועלען מיר אָנפּאַנגען די קריטיש־ביאָגראפישע אָבהאַנדלונגען איבער די בעדייטענדסטע פיהרער פון דער אינטערנאַ־ציאָנאַלער סאָציאל־דעמאָקראטיע מיט גענ. ווי קט אָר אד לער פון עסטרייך. דער ערשטער ארטיקעל וועט זיין געשריעבען פאר די "צוקונפט" פון גענ. אדלער'ם אַ נאָהענ־פאַר פון די עסט־טען פריינד און א גרויסער קענער פון די עסט־רייכישע פערהעלטניסע.

* * *

אויסער די אויסגערעכענטע ארטיקלען פון דער ליטערארישער אבטהיילונג, אן אי־בערזיכט איבער דער בעוועגונג פון איינע פון די אייראָפּעאישע לענדער און איבער דער סיטואציאָן אין מעקסיקאָ, וועלען פון פעב־רואר - העפט איינגעפיהרט ווערען די שטענד דיגע אבטהיילונגען, וואו עס וועלען אנטהייל נעהמען ל. ב. בודין, א. ש. זאַקס, דר. מ. לאנד דא, ש. עפּשטיין, צביון און אנדערע.

אונזער הויפּט־צוועק איז זיך צו בעמיהען אַז די "צוקונפט" זאָל ניט טראָגען אַ צופעליגען כאראַקטער, ווי ווייט מעגליך, וועלען מיר זער הען, אז יעדעם וואָרט זאָל געזאָגט ווערען אין דער צייט און אין דער מאָם, און זאָל זיין אייפ'ן ריכטיגען פּלאַזי.

* * *

און ווען מיר זיינען שוין געווען אזוי אפענהערציג און מגלה אייניגע סודות פון דער רעדאקציאן, ווילען מיר בלייבען עהרליך שוין ביז'ן סוף. דאָס שעהנע בילד, וואָס מיר גיבען אין היינטיגען נומער "מאָלסטאָי אין פערשיעדער נע יאָהרען פון זיין לעבען", האָבען מיר צו פער־דאנקען געגאָסע מ. ווינטשעווסקי. דאָס האָט דער זיידע אונז געבראַכט אַ מתנה לכבוד דעם ערשטען יאַנואַר־נומער.

אין נאָמען פון דער רעדאקציאָן און די טויזענדע לעזער פון די "צוקונפט", דריקען מיר דאָ דעם זיידען אוים אַ הערצליכען דאַנק.

פרעמיום

פון די היברו פאבלישינג קאמפאני צו אלע אידישע לעזער

צוליעב אונזער צעהן־יאָהריגען יוביּלעאום, וועלכען מיר געהן פייערן מיט דעם אָנקומען פון דעם יאהר 1911, וועלכער איז דער צעהנטער יאהר זייט אונזער קאָמפּאַניע איז געגרינדעט געוואָרען אונטער דעם נאָמען "היברו פּאבלישינג קאָמפּניע", האָבען מיר בעשלאָסען צו געבען צו אלע אידישע לעזער פאר וועניגער אלם א דריטעל פון דעם רעגולאר פּרייז אלם פּרעזענט צו אלע אידישע לעזער פאר וועניגער אלם א

די אידישע געשיכטע פון פראפ. גרעטץ

וועלכע איז ביי אונז ערשיענען אין א נייע אויסגעבעסערטע, פּאָלשטענדיגע אויסגאבע, געענדיגט ביז צו דער געגענווערטיגער צייט, כיט א פאָררעדע פון אַ בּ עַ נַ עַ בַ בַּ רַ בּ

די "אידישע געשיכשע" פון פּראָפּ. גרעטץ פּאַנגט זיךּ אָן פון דער צייט, ווען אידען האָבען זיךּ בעזעצט אין זייער אייגען לאנד "ארץ ישראל" און ענדיגט זיך מיט דער געגענווער־ טיגער צייט, ווען אידען זיינען אין גלות און זיינען פערשפּרייט איבער דער גאנצער וועלט, אלעס וואס מיט אידען האָט פּאסירט זייט אידען זיינען געוואָרען א פּאָלק, ווערט היסטאָריש־ ייצהר דערצעהלט.

יעדער איד, וואס וועט לעזען די "אידישע געשיכטע״ פון פּרְאָפּ. גרעטץ, וועט זיך פיהלען פיעל שטאָלצער און ערהאבענער און וועט בעקומען מעהר ליעבע און אכטונג צו זיין פּאָלֹק, ווייל קיין פּאָלֹק האָט ניט אזא בעריהמטע היסטאָריע ווי דאָס אידישע פּאָלֹק און קיין פּאָלֹק האָט ניט ארויסגעגעבען אזעלכע גרויסע לייט און וועלט־בעריהמטע פּערזאָנען ווי דאָס אידישע פּאָלֹק האָט ארויסגעגעבען אין אלע צייטען און אין אלע לענדער.

די "אידישע געשיכמע" פון פּראָפ. גרעט״ז איז אנערקענט פיר די בעסטע און פּאָל־ שטענדיגסטע, וואס איז געשאפען געוואָרען פאר אידען און איז געשריעבען אין א לייכטער שפּראַד, פערשטענדליך פאר אלע קלאסען לעזער.

רי "ארדישע געשיכמע" פון פּראָפ. גרעטץ איז ניט קיין ראָמאַן, וואס בעהאנדעלט בלייז איין ערצעהלונג פון אָנפּאַנג ביז ענדע, און אז מען פאנגט אָן מוז מען ענדיגען. יעדער בלויז איין ערצעהלונג פון אָנפּאַנג ביז ענדע, איז א בעזונדער ערצעהלונג פאר זיף זעלבסט און בער האַנדעלט א געוויסע עפּאָכע פון אידישען פּאָלק, און אז מען לעזט דורך א קאפּיטעל, מיינט עס, אז מען ווערט בעקאנט מיט א שטיק אידישע היסטאָריע.

יעדער איד דארף וויסען די געשיכטע פון זיין פאלק און וויסען קען מען נור ווען מען זאָל עס לעזען, שאַפט זיך אלזאָ איין די אידישע געשיכטע אין אייער הויז.

די נייע אויסגאבע פון די "אידישע געשיכטע" קומט אין 4 גרויסע און דיקע בענדער, שעהז געדרוקט אויה אנטיק־פּאפּיער און פּראכטפּאָל געבונדען אין קלאָטה מיט גאָלד־סטעמפּינג אויף די רוקענס און מיט דעם בילד פון פּראָפ. גרעטץ, געסטעמפּט מיט גאָלד אויף די קאָװערס.

דער רעגולאר פּרייז פיר אלע 4 בענדער איז 4 דאלאר, און מיר גיבען עם אוועק בלויז פיר 1 דאלאר מיט 25 סענט, אלס פּרעזענט צו אונזער צעהן־יעהריגען יובילעאום.

םפעשעל פרעמיום־קופאָן פאַר די לעזער פון די "צוקונפט".

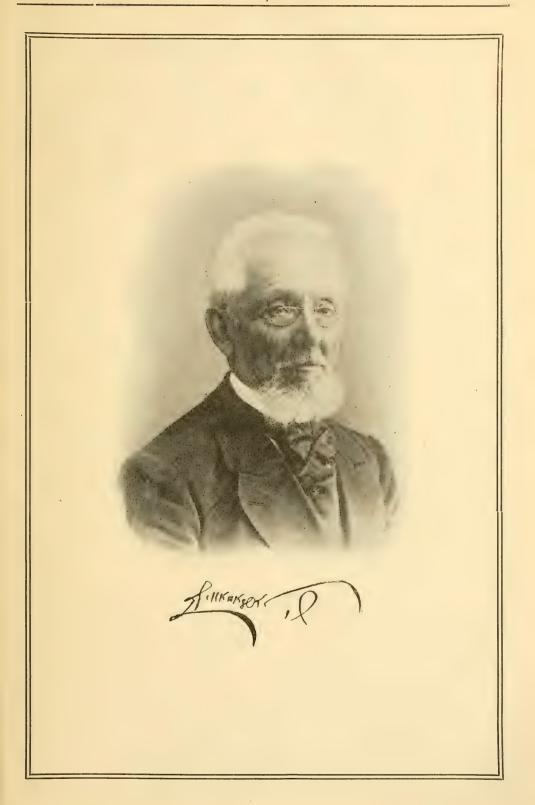
שניידט אוים דעם פּאָלגענדען "ספּעשעל פּרעמיום קופּאָן" און בריינגט עס אָדער שיקט אונז צו, און איהר בעקומט פיר \$1.25 צוזאמען מיט די "אידישע געשיכטע" אויך צ בעזונדער בראָשורע "די געשיכטע פון די פּאַריזער קאָמונע", מיט פיעלע איללוסטריישאָנס.

ווער עם וויל האָבען צוגעשיקט ביי עקס־פרעס אָדער פּאסט, דארף אונז אריינשיקען 50 סענט עקסטרא פיר פּארטאָ, (די ביכער זיינען גרויסע און שווערע, און דער שיקען קאָסט 50 סענט). צוזאמען בעדארף מען אריינשיקען 1 דאָלאר מיט 75 סענט.

HEBREW PUBLISHING CO. 83-85 Canal Street New York

ספּעשעל פּרעמיום־קופּאָן
פון די היברו פּאָבלישינג קאָמפּ.
מיט דיעזען קופּאָן בעקומט איהר אין
אָפיס פון די "היברו פּאבלישינג קאָמפּאני",
83—85 קאנעל סטריט, 1טען פּלאָר, די "אי־דישע געשיכטע" פון פּראָפ. גרעטץ צווא־דישע געשיכטע" פון פּראָפ. גרעטץ צווא־מען מיט א בעזונדער בראָשורע "די געשיכ־טע פון די פּאַריזער קאָמונע" פיר בלויז טע פון די פּאַריזער קאָמונע" פיר בלויז 1 דאָלאר מיט 25 טענט. ("צוקונפט").

XVI VOL.

FEBRUARY, 1911

NO. 2

ש. ניגער.

ATTITUTE THE PARTY OF THE PARTY מוכר ספרים - או

(צו אַבראַמאָוויטש'עס 75־סטען געבורטסטאַג).

פאלקם - שפראַך איז א טהייל פאלקם - לעבען און פאלקם - שאפען. א טהייל, אין וועלכען אלע איבריגע טהיילען שפיגלען זיך אָב, אהן וועלכען זיי זיינען שטום. געבען א בילד,

און באלקס־לעבען און בילד פונ'ם פאלקס־לעבען און בעגעהן זיך דערביי אָהן דער שפּראַך פונ'ם בּאָלֹק הייםט, נאָכ׳ן בעקאנטען תלמוד'ישען פערגלייך נאָך, אויפהיטען דעם וויין, צוברע־ כענדיג דאָס פאס. אבראמאָוויטש האָט עס (ווען אפילו אונבעוואוסט) געפיהלט. ער האָט גע־ פיהלט, או דאָם בעהעפט זיין פונ'ם פאָלק מיט זיין שפראך איז, אייגענטליך, נאָך גרע־ כער, אינערליכער, ווי דאָס בעהעפט זיין פונ'ם וויין מיט'ן פאס: דאס איז די בעהעפטונג, די פערוועבונג פון דעם שאפער און זיין שאפונג, פון דעם אינהאלט און דער פאָרם. ער האָט עם געפיהלט אלם פאלקם־מענש, און – פרי־ הער ווי אלין – אלם קינסטלער־רעאליסט. רע־ אליסטיש־קינסטלעריש איז אונמעגליך דעם ריטביום פונ'ם פאלקס־לעבען איבערצוגעבען אהנ'ם ריטמום פון דער פאלקס־שפראך. שפע־ טער האָט אבראַמאָוויטש זיך – און אויך אַנ־ דערע – אויסגעלערנט איבערצוטראָגען מיט גרוים מיה און קונסט דעם ריטמום, דעם שטיי־

גער פון דער פאלקס־שפראך אין דער פון איהם בערייכערטע און פערפיינערטע העברעאישע שפראף. ער האָט זיך אויסגעלערנט נעבען אין העברעאיש אן אבשפיעגלונג, א ווידערקלאנג פון אידיש; דאָך איז עם מעהר ניט ווי אן אָב־ שפיעגלונג, א וויעדער־קלאנג. דורך דער הילף פון זיין שפראף־אינסטינקט און שפראף־קונסט האָט ער צוגעפאַסט די בוּדְשפּראַך צו דער פאלקס־שפראך. מאַכען זי אליין פאר א פאלק־שפראך האָט ער ניט געקענט: צו א פאלקס־שפראף מוז מען האָבען א פאָלק... אין דער ציים, ווען אברצמאוויטש האָט אָנגעהוי־ בען ערשט שרייבען — איז העברעאיש אפילו נאָך נישט צוגעפאסט געווען צו די איינפאכע, פרישע, קרעפטיגע אויסדרוקען פון פאלק. און אין "האבות והבנים", וואו עם ווערט, אגב, איבערגע'חזר'ט עטליכע מאָהל די נויטיגקייט צו שרייבען פונ'ם רעאלען לעבען, פונ'ם פאלקם־לעבען — אין "האבות והבנים" איז אבראמאָוויטש געצוואונגען צו בריינגען עטליכע מאָהל אונטען, אין די אנמערקונגען. פראָסט־אידישע, ניט העברעאישע, אויסדריקען, כדי עם זאָל נישט פערלאָרען געהן דאָס כאר ראקטעריםטישע פונ׳ם געשפרעף*)

. ז. ז. (1868) האבות והבנים", אדעסא. (1868) ז. ז.

.112 ,27 ,5

אין אנדערע פעלען זעצט ער איבער דאס געד שפּרעך פון אידיש, איז עס אבער א'ן איד ב ע ר ז ע צ ו נ ג; א געזיכט אָהן א אויסדרוק, אין ווארט איז קיין חיות ניטאָ, דער דיאלאָג איז טויט, מען מוז עס איבערזעצען צוריק אויף אידיש, ווערט דאן ערשט א אילוזיע פון לעדבען.

איז די גלייכסטע זאך שרייבען לכתחילה אידיש.

און א דאנק אבראַמאָוויטש'עם עצה און השתדלות, הויבט אָן צעדערבוים, דער רעדאקד טאָר פון "המליץ", ארויסצוגעבען אין אדעם א אידיש בלאט, "קול מבשר", וואו עס דרוקט זיך צום ערשטען מאָהל דאָס "קליינע מענשעד לע" (1864).

אין אבראַמאָוויטש'עם שריפטען געפינען מיר ראָד נים קיין רמז אויף די ריין־קינסטלע־ רישע מאָטיווען, וואס צוליעב זיי איז איהם איריש געווען נאָהענט און נויטהיג; ער גיט : אונו אן אנדער טעם - א סאָציאל־עטישען דער גרעסטער טהייל פונ'ם אידישען פאלק פער־ שטעהט ניט די הייליגע שפראד, רעדט אידיש, מאַמע־לשון, היינט "וואס, פרעגט אבראַמאָר וויטש, וועט בלייבען דעם שרייבער פון זיין גאנצער מיה און זיין הארצענס־בעגעהר, ווי באלד ער וועט זיין פאלק ניט בריינגען קיין נוצען ?" (ומה הוה לסופר בכל עמלו ורעיון לבו אם לא יועיל לעמו (*) איז עם אייגענטליך די אלטע נוצענס־טהעאָריע, די אלטע צדקה־טהעאָריע פון "לכם ולא לי", אלץ פאר אייד, ארימע ברידערלעד. די טהעאָריע, וואס פון איהר האָבען געהאלטען אלע אינטעליגענ־ מען־משכילים ביז און נאָך אבראמאָוויטש'ען. איריש, המבען געומגט און ואגען אויך איצט די משכילים־פּיאָנערען און משכילים־עפּיגאָנען, אידיש איז קיין שפראד נים פאר אונז, געד — בילדעטע מענשען, אידיש איז סתם ניט קיין שפראד, ס'איז א זשמר גמן, אן אנשיר קעניש פון זיין ליעבען נאָמען, א פלוך פון גלות א. ז. וו.; מעהר ניט די ארימע ברידער אונזע־ רע — זיי זיינען ווילד־פערפינסטערט, זעהען די וועלט ניט. האָבען נעבעד ניט קיין "שפּראַכען". מוז מען דערוויילע, בלית ברירה, ריידען מיט זיי אויף זייער לשון - וואם טהוט מען ניט פון השכלה וועגען? אייזיק מאיר דיק,

אבראַמאָוויטש'עם פאָרגעגנער, האָט דעם דאָזי־ גען השכלה־שמאַנדפונקט, דעם בלית־ברירה־ שטאנדפונקט, קלאָהר און בילדליך אויסגע־ דריקט: "צוואר, שרייבט ער אין דער הקדמה צו "שבעים־מאָהלצייט", – צוואַר דער זשאר־ גמן (אידיש טייץ) איז אין אלגעמיין גאר קיין שפּראַך, הלואי וואלטען מיר עם געקענט און געשפראָכען אין אונזער לאנדעם־שפראך, ווי אלע אונזערע אידישע ברידער, א. ז. וו." אלא־ וואָס־דען, למאי שרייבט ער זשאַרגאָן און גע־ ברויכט נישט, ווען ניט די לאנדעס־שפּראך, איז לכל-הפחות די אלטע, הייליגע, היסטארי־ שע שפּראַך? אויף דעם ענטפערט ער: "אן אלטען בנין צושטערען קען מען דורך קלעפ פון א פראָסטען האַק, ניט דורך א שטאָך פון א רינעם, גאלדענעם נאָדעלע" *)

זשמרגמן איז א האק, וואס מען דארף מיט איהר ברעכען די ווענט פונ'ם גייסטיגען גהעטאָ; אז די ווענד וועלען פאלען, וועט מען די האק מעהר נישט ברויכען... קאָן מען מיינען אין פלוג, אז אויך פאר אבראַמאָוויטש'ען איז זשפרגפן מעהר נים געווען, ווי א האק, א מי־ טעל; אין דער אמת'ען אבער איז עם ניט אזוי. אז מען הערט זיך גוט איין אין אכרא־ מאָוויטש'עם רייד, פיהלט מען, אז ער נעהמט זיך פאר אידיש, ניט בלויז דערפאר, ווייל דאָס פּאָלק, די ארימע ברידערלאד, נעבעד, דארפען עם המָבען, נמָר אויך, ווייל איהם אליין איז עם נויטיג. ניט ער טהוט חסד מיט'ן ושארגאן, וואָם ער לאָזט זיך צו איהם אראָפּ און "פער־ פּלעקט" מיט איהם זיין פעדער, נאָר, פאר־ קעהרט, דער זשאַרגאָן טהוט איהם א טובה, וואס ער פערענטפערט איהם זיין לעבענס־ פראגע, זיין פערוענליכע פראגע, די פראגע פון יעדען פאלקס־שרייבער: - למי אני עמל? פאר וועמען ארביים איך? דאָס פּינטעלע איז אויפ'ן אי ד...

ווען די אידיש־פּראַגע וואלט נים געווען פאר אבראַמאָוויטש'ען קיין א י דְּ ־ פּראגע, ווען אידיש שרייבען וואלט ביי איהם געווען גער א צדקה־זאַד, וואלט ער נים געלאכט אזוי ביטער פון די בעל־לשונ'ם, די בעל־גאוה'ניקעס, וואם שעהמען זיך מיט אידיש און האלטען עם

א. מ. פאפערין ... , פון דער ניקאלאר (* יעווסקער עפאכע", אין דעם רוסישען זאמעל־ בוך "פערעזשיטאָיע", 2, זייטע 18.

^{*)} ספר הזכרון..

פאר א ווייבערשע, אן עם־הארצ'ישע זאך; ער יואלט נישט געזארגט דאן אזוי פאר איריש. מען זארגט נישט פאר א זאך, וואס טויג נאָר צו זיין א מיטעל צו אן אנדער ואך. מען מאכט קיין וועזען נישט פון דעם, וואס איז היינט פאראן און מאָרגען אוים. די שרייבער־משכילים, וואם פאר זיי איז געווען איריש נאָר א זאך פון היינט - האָבען עם בעוויעזען. זעלטען ווער פון זיי האָט געמיהט זיך, זיין אידיש זאָל זיין ריין, שעהן. אויף אידיש האָם מען געשרי־ בען אבי־ווי, אבי־וואם. אפילו די, וואם האָבען געצאצקעט אין העברעאיש יעדעס וואָרט, געזוכט עס זאָל זיין "על טהרת השפה", האָבען אויף אידיש גערעדט שיחת־חולין, גראם־ שטראם, האלבדדייטשיש, פּאַלאַװינאדרייםיש. אידיש איז די שפראך פון מארק, פון קיך, פאד ! ראַן דאָ מיט וועמען איידעלקייט צו פּראַווען נישקשה, זיי וועלען פערדייען, די שניידער־ יונגען און די דיענסט־מוידען, זיי וועלען לעקען די פינגער, זיי פערשטעהען זיך דען אויף בע־ סערם ? און טאָמער וועט עס אריינפאלען צו א "אינטעליגענט", וואס האָט זיך צושיירט מיט דאָס ביסעל אידישקייט און בענקט נאָך דער באָבען, וועלען איהם אודאי הנאה טהאָן, שאַרף הנאה טהאָן די אלע "ווערטלעך". די אירישע "וויטצען", זיי וועלען זים זיין צו זיין גומען, אזוי ווי טשאָלענט און אנדערע נאַציאָ־ נאלע מאכלים, וואס קאָסטען נישט טהייער, און דערמאָהנען אן די אלטע, ליעבע, נאַרישע צייטען... קורץ, מען איז זיך בעגאנגען מיט אידיש ניט ווי מיט אַ "דיענסט־מויד" אפילו, מען איז זיך בעגאנגען מיט איהם ווי מיט א שטיעה־קינד, וואם מען האלט פאר נויטיג ג ע־ בען איהם צו פיהלען, אז עם איז א שטיעף־קינד... אבראַמאָוויטש איז געווען דער ערשטער, וואס האָט בעוויעזען, אז עס איז ניט א פרעמדס, נאָר אן אייגענס, טאַקע א ן אייגענס, אירושה פון פיעלע דורות. אין האַרצען האָבען עם געפיהלט אפשר אויך אַנ־ ,דערע, א חוץ איהם; וועלכער איידעלער מענש, אייגענטליך, איז אימשטאנד זיך אָבצוקעהרען, ווי א פרעמדער פון זיין מאמעם און זיין קינד היים ס־שפראך - אפילו, ווען זי איז נים אזוי שעהן? ווער זוכט שעהנהייט, וואו עס איז פאראן חן גענוג, דער אירישער חן ? אפשר, זאָג איך, האָבען עם געפיהלט אויך אנדערע, א חוין אבראַמאָוויטש'ען, זיי האָבען זיך אבער

געשעמט מודה צו זיין; שעהמעוודיגקייט, וואז עס פאסט צום עסק, איז א אידישע מדה... אבר ראַמאָוויטש האָט זיך מודה געווען.

דער שארפער קוק און דער רעאלער פער־ שטאַנד האָבען איהם נישט געלאָזען זיין פער־ נארט אין חשבון. ער האָט געפיהלט, אז ער ווערט, נאָכ'ן פאלק, דער צווייטער פּאָטער פון איריש, און ער האָט עם גענומען כאליען און טוליען, אזוי ווי א קינד. הערט מען אויף ואָר־ גען פאר א קינד, ווען עם אין שוואך, ווען עם גוסם'ט אפילו? ווערט עס דאן ניט ליעבער, נים ציטערדיגער? צום ליעבע־געפיהל קומט צו דאם געפיהל פון החמנות; אויף זיך אליין, אויף דער אייגענער ליעבע איז א רחמנות. .הבת לא רוחמה" רופט מענדעלי אָן איריש. די הארציגקיים, וואם אין דעם דאזיגען וואָרט, קען מען דורך אן אנהערם נישט איבערגעבען. "יהי מה", ואגט ער, עם מעג זיין, וואס עם, וועט זיין, "ארחם את היהודית", אזוי ווי איי־ נער זאגט, איך קען מעהר נישט צוקוקען, ווי מען בעגעהט זיך מיט איהר... "דער יצר־הרע פון רחמנות", ווי מענדעלי, רופט עם אין ערגעץ, איז גרוים, מענדעלי אליין ליידט פון איהם שטארק, און עס איז שוין א טבע ביי איהם צו ריידען בלשון־נעבאך, רעדט ער אויך וועגען איריש אויפ'ן נעבעד־לשון, אבער פונ'ם רחמנות נעבעך קוקט ארוים צו אונז א רייכע, כאטש א בע'גול'טע, ליעבע.

שפעטער, אז ער האָט אָנגעשריעבען דאַ "הליינע מענשעלע", און איבערגעלעבט די ער־ שטע פרייד פון פרייען, אונגעצוואונגענעם און אונגעקינצעלטען שרייבען — שפעטער איז צום ליעבעדגעפיהל צוגעקומען דאם געפיהל פון דאנקבארקייט און פון יענער מוטערליכער טריי-הייט, מיט וועלבער דער שאפער קוקט אויף זיין שאפונג. און פון דאמאָלסט אָן רעדט ער שוין ניט בלשון רחמנות, ער זאגט: "חשקה נפשי ביהודית", מיין זעעל האָט זיף בעהעפט צו דער אידישקע "וארשתיה לי לעולם", און איך האָב זי פער'קנס'ט צו מיר אויף אייביג.

ער האָט ליעב געהאט די שפּראַך — האָט גער געקאָנט אויף איהר שאַפען; ער האָט גער שפּפען אויף איהר — האָט ער זי נאָך מעהר דעריבער ליעב געהאט. ער האָט אָבער ניט נאָר געשאַפען דורך דער שפּראַך, זי איז אליין ביי איהם א שאַפונג — די אין טרעהרען און אין איהם א שאַפונג — די אין טרעהרען און אין גאל אויסגעווייקטע, פערוויינטע און אבשפּאָר גאל אויסגעווייקטע, פערוויינטע און אבשפּאָר

מענדיגע, ארימע אין פארבען און רייכע אין פערפער, ניט דערזאלצענע און פערפער, פערפער פערטע, ווילדע און פקחות'דיגע אידישע שפראף דאָם איז דער רייכער אוצר, וואס אבראַמאָ־ -וויטש האָט אין פאלק געפונען. דאם איז די שעהנע מתנה, וואם ער האָט דעם פאלק צוריק־ געגעבען. די מתנה, -- ווייל גענומען ביים פּאָלק האָט ער טהיילען און טהיילכעלאך, און אומגעקעהרט האָט ער איהם א גאנצע זאך. געד נומען האָט ער שטיקל אַ דְ שפּיגעלרגלאָז, וואו דאם פאלק זעהט זיך אברים־ווייו, אומגע־ קעהרט האָט ער איהם צ שפיגעל, וואו עם זעהט זיך אינגאנצען, ווי עם שטעהט און געהט. דער וואָם וועט נעהמען אויף זיך די אויפגאַבע, די דאַנקבאַרע אויפגאַבע, אָבצושיל־ דערען אויפ'ן סמך פון מענדעלי'ס ווערק דעם פסיכאָלאָנישען און סאציאלען טיפ פון א אי־ דען, דערהויפט פון אן אלט־פרענקישען גהעטאָ־ און בית־המדרש־אידען , דער וועט געפינען זיין שטאָף ניט אזוי אין די פיהרונגען און טהור אונגען פון מענדעלי'ם פארשוינען, ווי אין זייער שפראף, אין זייערע רייד.

יעדער שרייבער האָט סמנים, נאָך וועלכע מען דערקענט איהם. מענדעלע'ן דערקענט מען נאָד זיין שפּראד, ניט ווייל זי איז אן אייגענר ארטיגע: - וועלכען שרייבער'ם שפראף איז כים אייגענאַרטיג? — נאָר ווייל זי איז אנ'־ אייגענע, קיינער, א חוץ איהם און זיינע נאָכמאַכער, האָט זי ניט. עס האָט זי דאָס פאלק, וואו איהר ערשטער מקור איז. אָבער ביים פאלק אין זי א ווילדע גראו, ביי מענדע־ לי'ן — א בלום, א בלום ערצויגען אין אראנד זשערעיע. ווייל זי איז ערצויגען אין אראנזשע־ ריע, היט זי ניט שטענדיג אויף איהר פריש־ קייט, זי איז צו־גלאט, צו אויסגעצוואגען, זי איז אָבער ריין דערפאר, ניט בעוואקסען מיט גראָז און האָט א חוץ דעם לעבענס־חן, נאָך א חן - פון קונסט.

איבער א ווערק, מיין אייניקעל, שרייבט "ארבער א ווערק" איבער א ווערק בעדארה מען שוויצען, מען בעדארה פיילען אים ליכעס וואָרט; געדענקט, וואָס איים ליכעס וואָרט; געדענקט, וואָס איך זאָג אייך: פיילען, פיילען, אין ".*) און ער פיילט און שלייפט זי ניט צוליעב זיין און ער פיילט און שלייפט זי ניט צוליעב זיין

קונסט־ווערק, נאָר צוליעב איהר אליין, ווייל זי אליין איז ביי איהם א קונסט־ווערק. ווען מען פערגלייכט פערשיערענע אויסגאבען פון מעג־ דעלי׳ם ווערק, זעהט מען מיט וואס פאר א ליע־ בע, מיט וואם פאר א אריינטהאָן זיך ער זארגט פאר יעדעם ווארט, פאר יעדעם פּינטעלע. דאָ מאכט ער עפעס איבער, דאָרט פערמעקט ער עפעם אדער שטעלט עפעם אריין. די פרעמד־ קלינגענדיגע ווערטער, וואס בעגעגענען זיך אין די ערשטע אויסגאבען פון די ערשטע ווערק, ווע־ רען אין די שפעטערדיגע אויסגאבען פערביטען מיט ווערטער, נעהענטערע צום גייסט פון אי־ דיש, אזוי, אז עם איז ניטא גאר כמעט ביי מענ־ דעלי'ן קיין ווערטער אדער אויסדריקע, וואס ואלען ניט איינגעוואָרצעלט זיין אין דער פאלק'ם־ ליטעראטור אדער פאלק 'םשפראד (טייטש־חומש, תחינות א. ד.ג.). אלם רעאליםט - נעהמט ער די פארשונגען זייגע פון לעבען, און אויד די שפראד נעהמט ער פון לעבען; ניט נאָר די איינציגע ווערטער, נאָר אויך די פערבינדוֹנגען זייערע. ער איז אבער א קינם טלערי שער רעאליםט, -- קאָ־ פירט ער ניט דאָס לעבען, ער נעהמט דעם תמצית, דאָם טיפּישע, די עסענץ פון דער פאלקס־שפראך, כאטש זי איז ביי איהם ניט קיין פאלקס־שפראך, נאָר א קולטיווירטע, םטיליזירטע ליטעראטור־שפּראך.

די גרויסע ראָליע, וועלכע עם שפּיעלט די שפראך ביי מענדעלי׳ן, פיהרט דערצו, אז ער כאפט איבער אמאָל די מאָס, און עם קאן זיך דוכטען, אז ער שפילט זיך מיט דער שפראך; ער שרייבט: ,....די מלאכה הויבט זיך געוועהנ-ליך אן מיט עבודת־פּרף: פאמאָיניצעם טראגען, וואסער אנטראגען, מיט דעם בעל־הבית'ם קינדערלעד זיד ארומד טראגען, דער בעל־הבית'טע ביים איינ־ קויפען אלין צו־־טראָגען, שטיקלעך ארביים אהין און אהער אכטראגען, מיט בעל־הבית'ישקייט שטענדיג זיין פער ט ר אָ ג ען און איטליכענם קאפריז, קלעפ און בעליידיגונגען איב ערצוטראָד ג ע ן",*) אָדער: "...און ליגענדיג מיר אזוי האָב איך אומעטום געקוקט, אלצדינג ב ע־ טראכט, אביסעל אויך געטראכט

[.]דאָס קליינע מענשעלע", שריפּשען 1, (* הקדמה צו "סטעמפּעניו", שלום־ (* הקדמה צו "סטעמפּעניו", שלום־ (* ג' 1907, יוביל. אויסגאַבע 1907. עליכם'ס.

און זיך פערטראכט" *)

אן אנדערם מאָל דריקט זיך דאָם שפּראך־ שפיל ביי מענדעלי׳ן אוים דערין, וואם אויף אל־ טע ווערטער און ווערטלעך מאכט ער א נייעם פשט און לייגט אריין אין זיי א נייע כונה. צום ביישפיעל, רעדענדיג וועגען בין־הזמנים, זאגט ער: "די מלמדים לויפען דענסטמאָל, ג עד הען צו קינד", דאָם הייםט, געהען זוכען קינדער, תלמידים. בעזונדער אפט זאגט ער נייע טייטשען אויף אלטע ווערטער אין די העברעאישע בעארבייטונגען פון די אידישע ווערק. דער, וואם פערשטעהט ניט קיין אידיש, וועט ניט כאפען אמאָל דעם פערפאסערס מיין, ער וועט ניט דערטאפען דעם שפיץ, די פעפער פון זיינע ווערטלעך. דער אידישער לעזער אבער וואונדערט זיך און קאן זיך ניט אבוואונדערען, זעהענדיג די קונסט, מיט וועל־ כער מענדעלי פאסט צו צו די שארפע, אפט ביעל־זייטיגע ווערטלעך פון׳ם היינטיגען געטא־ און־זשארגאן־אידען - ווערטער, וואס זיינען בעשאפען גאר אין אן אנדער עפאכע און צוליעב אנדערע צוועקען...

בעוואום טזיניג האט מענדעלי אין אנהויב נאָך נישט געקוקט, קאן זיין, אויף אידיש, ווי מיר האָבען דאָם אבגעשילדערט; אין דער הקדמה צו פּרק שירה רעדט ער נאָך אלץ וועגען המון, ווייבער און פּראסטע מענשען, וועלכע מען טאָר ניט איבערלאָזען אהן גייסטיגע שפייז. נאָר אויב מיר זאלען אין זינען האָבען ניט דאָס אונמיטעלבארע, פערבארגענע געפיהל, נאָר די "טעאָריע", האָט מענדעלי אויך צו העברעאיש דאן פערהאלטען זיך ניט בעסער פון אנדערע משכילים. אויך וועגען העברעאיש רעדט ער אין דער הקדמה צו "האכות והבנים", אזוי ווי עם וואלט געווען מעהר ניט ווי א מיטעל צו בילדונג, א פארשטופע צו דער לאנדם־שפּראך; ער קלאגט זיך אויף די אינטעליגענטען־אויפקלעהרער, וואס זיי בענוצען

*) "די קליאַמשע", ז. 13, ניו־יאָרק.

זיך וועניג מיט דער העברעאישער שפּראך, וועלכע קאן זיין א "מליץ", א פערמיטלער רין, הייסט עס, צווישען זיי און דעם פאלק.

די גאנצע ארביים אבער מענדעלי'ם האם געוויזען, אז פאר איהם אליין איז אי העברעד איש אי אידיש געוועהן א סך מעהר ווי א מיטעל", אז אי העברעאיש, אי איריש, האט ער געשריעבען ניט פאר די, וואס נויטיגען זיך אין בילדונג, נאר פאר'ן גאנצען פאלק. "אזוינע ווערק ווי "יודעל", אדער די "קליאטשע קאן א פּראָסטער מענש גאר ניט פערשטעהן, ווי עם דארף צו זיין. מען האָט עם אבראמאָ־ וויטשען אויפגעווארפען אפילו: "אויב די ביידע ספרים האט געשריעבען איינער, וואס האט געד קוקט דאן אויף אידיש, ווי אויף דער ארימער שפראד פון דער ארימער מאסע, -- אויב די ביי־ דע ספרים, "די קליאטשע" און "יודעל" האָבען זיך א בעריהמטען נאָמען געמאכט, איז דער נאָמען נים פון דעם המון, אבער נאָר פון זיינע חברים, די משכילים און מחברים אין לשון־ קודש, דאָם פאלק קויפט זיי ניט און לעזט זיי ניט, און זעלבסט, ווען מען לעזט איהם פאר, פערשטעהט איינער פון טויזענד, וואס דאראן האנדעלט זיך א. ז. וו. בלייבט מיר אלזא די פראגע, פאר וועמען האָט ער "די קליאטשע" און ,יודעל" געשריבען אין ושאַרגאָן"? דער משכיל, וואם האָט אליין געשריעבען -- און אפט שעהן געשריעבען – אידיש, האט זיך ניט געקאנט דאך פארשטעלען, ווי אזוי שרייבט מען עם אי־ דיש פאר זיך און פאר גלייכע, גיט פאר ניעדרי־ גערע פון זיך. אבראמאָוויטש'ען איז עס אויך שווער אנגעקומען, אין איהם איז פארגעקומען א שטרייט, ניט איינמאָל האָט ער זיך געמוזט פערענטפערען פאר זיך און פאר זיינע פריינד, ער האָט אָבער דאָך געשריעבען אידיש פאר זיך און פאר אזוינע, ווי ער. ער איז נים געקומען צו דער אידישער ליטעראטור אזוי ווי א זייטיגער, א פרעמדער מענש, אדער אזוי ווי אן אורח. ער איז תיכף געווארען א תושב אין דער פאלקס־ ליטעראטור.

רר. מב. קמספע.

די גרונד-אידעע פון פראפ. עהרליד'ם ענטדעקונג.

ים דעם נייעם מיטעל פון פראפ. פאול עהרליד געגען סיפילים קאָכט און רעש'ט די גאנצע וועלט. סיפילים איז די שרעק־ ליכסטע קראנקהייט, וואס האָט ביז איצט פערניכטעט מיליאָנען

מענשען, די קראנקהיים, וועלכע ווערם מעהר און זיכערער ווי וועלכע עם איז אנדער קראנק־ הייט איבערגעגעבען בירושה פון עלטערען צו זייערע קינדער. ארום 90 פּראצענט פון די קינ־ דער פון סיפיליטישע עלטערען ווערען געבוירען טויטע, און די 10 פון הונדערט, וואס ווערען שוין יא געבוירען לעבעדיגע, זעהען אוים ווי סקעלעטען. זיי זיינען זעהר קליין. זיי וועגען פון 2 ביז 4 פונט, די הויט הענגט אין פאלדען אויף די ביינער. זעלטען ווען אזוינע אונגליקליכע קינד דער לעבען איבער עטליכע מאָנאַטען. געוועהנ־ ליך שטארבען זיי אוועק אין עטליכע שטונדען "אָדער אין עטליכע טעג. דיעזע "שלעכטע קרענק וואָלט אויסגעמעקט דעם נאָמען מענש פון דער וועלט, אויב מיר וואָלטען לאָזען איהר זיך פער־ שפּרייטען, און ניט אָננעהמען קיינע מיטלען זי צו בעקעמפפען.

ביז היינטיגען טאָג, נאָך דעם ווי אין די ציוויליזירטע לענדער פון יוראָפּ איז איינגע־ פיהרט געוואָרען שוין העכער ווי פיער הונדערט יאָהר אַ שטענדיגער און ענערגישער קאמפּף גע־ גען דיעוער שרעקליכער קראנקהייט, געפינען זיך אין דער פראנצויזישער ארמעע, נאָך דער סטאטיסטיק פון 1898, פון 6 ביז 7 סיפיליטיי קער אויף יעדע טויזענד סאָלדאַטען, מיט צעהן יאהר פריהער, אין 1888, איז דאָרט גע־ ווען פון 8 ביז 9 סיפיליטיקער אויף יערען טוי־ זענד, דאָם זעלבע אין דייטשלאַנד. מיט קנאַפּע צוואַנציג יאָהר צוריק איז געווען 9 סיפיליטי־ קער אויף יעדען טויזענד סאָלראַטען. נאָד דער לעצטער סטאַטיסטיק מיט 2 — 3 יאָהר צוריק איז די צאָהל פיעל פערקלענערט געוואָרען. זי איז יעצט וועניגער פון 5 אויף יעדע טויזענד. און ווי האלט דאָס אין דעם האַלב־באַרבאַרי־ שען רוס?אנד, וואו עם געפינען זיך מאנכע דער־ פער פון הוילע סיפיליטיקער, וואו פון הונדערט

קראנקע זיינען פון 25 ביז 30 סיפיליטישע קראנ־ קע ?

היינט איז פּראָפעסאָר עהרליך׳ס נאָמען געוואָרען א וועלט־בעריהמטער. עם שיטען זיך יעצט צו איהם פון דער גאנצער וועלט פּאַציענ־ טען און דאקטוירים אָהן א צאָהל, די מעדיציני־ שע זשורנאַלען זיינען פול מיט ארטיקלען און בעשרייבונגען פון די גלענצענדע רעזולטאַטען, וואם האָט קיין גלייכען ניט אין דער געשיכטע פון מעדיצין.

אין דער וויסענשאַפטליכער וועלט האָט עהרליך שוין לאנג ערוואָרבען א גרויסען נאָמען דורך זיינע אריגינעלע פאָרשונגען און ארבייטען אויף פערשיעדענע געביעטען פון מעדיצין. שוין איבער צוואנציג יאהר, ווי זיין אונגעוועהנליכער זשעניע ווערט בעוואונהערט אין דער מעדיציני־ שער וועלט פאר זיינע אונערמיעדליכע און ער־ - פאָלגרייכע ארבייטען און ענטדעקונגען אין די פערשיעדענסטע צווייגען פון דער מעדיצין, ער מאַכט נייע ענטדעקונגען אין די בלוט־קערפּער־ לעך, אין פערבעסערען דעם הייל־מיטעל געגען דיפטעריע, דעם דיפטעריע אנטיטאָקסין. די דיי־ טשע רעגיערונג האָט איהם געמאַכט פאַר אַ די־ רעקטאָר פון א ספעציעלען אינסטיטוט אין שטעגליץ, ארום בערלין, צו מאכען ווייטערע פאָרשונגען וועגען דעם אנטיטאָקסין - און אין א קורצע צייט שפעטער האָט די רעגיערונג גע־ פונען פאר נויטיג צו פערברייטערן דעם אינסטי־ טוט און האָט געגרינדעט פאר איהם א גרעסע־ רען אין פראַנקפורט אויף דער מיין, וואו ער זאל פארטזעצען זיינע פארשונגען אין דער מע־ דיצין.

מיט א יאָהר צוריק האָט ער געמאכט פיע־ לע נייע עקספערימענטען וועגען קאנסער (ראַק). מיט עטליכע יאהר צוריק האָט ער געפונען א מיטעל געגען די שלאף־קראנקהייט, וועלכע טוי־ טעט אין אפריקא הונדערטע טויזענדע מענשען. מיט צוויי יאהר צוריק האָט ער און מעטשניקאָוו געקראָגען דעם נאָבעל־פּרייז פאר זיין ארבייט וועגען דער העכסט־אינטערעסאנטער פראַגע, ווארום און ווי אזוי קען מען דאָם ערקלעהרען, אז דער, וואס האָט, לאָמיר זאָגען, איינמאָל גער

האט סקארלאטינע, אָדער פּאָסען, אָדער מאָזלען, ווערט אזוי ווי פערסטראַכירט געגען א צווייטען מאָהל, און ווערט ניט אָנגעשטעקט פוֹן דער זעל־ בער קראַנקהייט, אדער ווי די פראַגע הייסט אין מעדיצין: די פראַגע פון איממוניטעט, און זאַ ווייטער.

ווי פערשידענאַרטיג אָבער עס זאָלען ניט זיין די געביטען פון דער מעדיצינישער פּראַקטיק, אין וועלכע עהרליף׳ם זשעניע האָט אזוי פיעל נייעם אויפגעטהאָן, קען מען דאָך געפונען א געוויסען לאָגישען צוואמענהאנג צווישען אלע זיינע פארשונגען. עם איז צו בעמערקען א געוויסע גרונד־אידעע, וועלכע האָט איהם געפיהרט צו זיינע ערשטע עקספערימענטען מיט אלערליי פארבשטאַפען און ווי פערשיעדענארטיג זיי ווירקען אויף די און נים אויף קיינע אנדערע טהיילען פון אונזער קערפער, ווי די בעשטימטע מינים באקטעריען, די פערשידענע קליינינקע מי־ קראָסקאָפּישע בלוט־צעלען האָבען זייערע פעסט־ געשטעלטע אייגענארטיגקייט און זייער נייגונג צו בעהעפטען זיך גראדע מיט דער געוויסער פארבשטאָף, לאמיר זאגען עאָסין, אדער פוקסין און ניט מיט קיין אנדערע; דיעזע אידעע פיהרט איהם אלץ ווייטער און ווייטער צו נייע ערפאלגד רייכע פארשונגען, צו נייע ענטדעקונגען, און איהר וואהרהייט ווערט אלץ מעהר און מעהר פעסטגעשטעלט, ביז ער איז געקומען צום גע־ דאנק, אז עם איז פאלקאם מעגליך צו געפונען אוא שטאָר, וואס זאל קענען מיט איינמאָל, אין איין איינציגער בעשטימטער דאָזע טויטען די שעדליכע ארגאניזמען, וואם פעראורזאכען גע־ וויסע קראנקהייטען ביי מענשען, חיות אדער פלאנצען, און ואל צו דערועלבער צייט וועניג שאדען די נאָרמאלע געוועבען פון זייער קער־ בער. דאם וואלט געווען דער אידעאלער הייל־ מיטעל געגען דער אדער יענער בעשטימטער קראנקהיים, או מען ואל מים איין דאוע פון דעם מיטעל מיט איינמאָל אויםהיילען די קראנקהייט.

עהרליף האָט זיך גענומען מיט זיין וואונד דערליכער ענערגיע צו זוכען אזא מיטעל פאר סיפילים און האָט עם געפונען.

איידער איך וועל פערזוכען צו געבען א וועלכען עס איז קורצען בעגריעף איבער דיטזער גרונד־אידעע, און איבער די וויכטיגסטע

פון זיינע ענטדעקונגען, וועל איך זיך אבשטעד לען א וויילע אויף די רעפארטען וועגען די רע־ זולמאמען פון עהרליף'ם נייעם מיטעל, וועלכען עהרליך האָט געגעבען אהן געלד צו די קאמפעד טענטע האָספּיטאל־דאָקטוירים אין פערשיעדע־ נע לענדער אום דיעזען מיטעל צו טעסטען (אויסצופרואווען). דער גרעסטער טהייל פון די רעפארטען זיינען אזעלכע ענטהוזיאסטישע, ווי עם האָט קיינמאָל ניט געטראָפען אין דער גע־ שיכטע פון מעדיצין, ווען עם האָט זיך געהאנד דעלט וועגען א נייעם מיטעל געגען א געוויסע קראנקהיים. ווען בעהרינג, צום ביישפיעל, האט - פערעפענטליכט זיין מיטעל געגען דיפטעריע זיין דיפטעריע אנטיטאָקסין — האָט איהם די מעדיצינישע וועלט אויפגענומען גאנץ קאלט. עם האָט געדויערט יאָהרען, ניט מאָנאטען, ביז וואנען זיין מיטעל איז געוואָרען אַנערקענט. דער קאָנסערוואטיווער גייסט ביי דעם גרעסטען טייל פון דער מענשהייט, וועלכער מאַכט מענשען צו הוקען מיט פערדאכט און מיסטרויען אויף יע־ רען נייעם געראַנק, אויף יעדען נייעם פּלאַן, דער קאנסערוואטיווער גייסט, וועלכער מאכט אז מענשען ואלען זיך אזוי שטאַרק האלטען פאר די אלטע מעטהאָדען, פאר די אויסגעטראָד טענע און אויסגעדראשענע וועגען, פאר די איינגעטרייעטע מיטלען און פיהרונגען, איז ניט פיעל שוואכער אין דער מעדיצינישער פראפע־ סיאָן, ווי אין די אלע אנדערע בעשעפטיגונגען פון מענשען. אין פערשיעדענע קליניקען אין פערשיעדענע לענדער איז דער גייער האַטאַ־ עהרליך'ם מיטעל (האטא איז דער נאָמען פון דעם יאפאנעזישען דאָקטאָר, וואָס האָט פיעל געהאלפען עהרליף'ען אויסצופרואווען דעם מי־ טעל אויף חיות, וואם זיינען קינסטליכער ווייזע אנגעשטעקט געוואָרען מיט דעם גיפט פון סי־ פילים, וואָרום צווישען חיות עקזיםטירט ניט קיין נאטירליכער סיפילים) אין דעם משך פון דעם יאָהר, זייט די פּראָבעם ווערען געמאַכט, אנגע־ ויענדעט געוואָרען אין דרייצעהן טויזענד אונד צווייפעלהאפטע פעלע פון סיפיליטיקער אין זייערע פערשיעדענע סטאדיען, צווישען זיי אויך די קינדער, וואָס זיינען געבוירען געוואָרען מיט דיעזער שרעקליכער קראנקהייט פון סיפי־ ליסטישע עלטערען. אין אייניגע פעלע האָט דער

מיטעל געווירקט ווי א צויבער. די שרעקליכסטע סימפטאָמען זיינען דורך איין איינשפריצונג פון דעם מיטעל פערשוואונדען אין א גאנין קורצער ציים; אין עטליכע טעג אדער אין עטליבע וואד בען; אין אנדערע פעלע איז די ווירקונג געווען עים אזא וואונדערליכע, נים אזא שנעלע, אבער ראָך אן ערפאלגרייכע. אין אייניגע פעלע האָבען די דאקטוירים ניט אויסגעפיהרט פינקטליך די איינצעלהייטען, וואס זיינען אוסגעארבייט גע־ אואָרען פון עהרליף'ען. צום ביישפּיעל: עהרליף האָט געווארנט, אז מען זאל זיך צוריקהאלטען פון ברויכען דעם מיטעל אין אועלכע סיפיליטיי קער, וואם ליידען פון אנדערע קראנקהייטען, גוי הארץ־פעהלער, פון ארגאנייט־קראנקע ניערען, פון שווינדזוכט, פון ערנסטע נערוו־קראנקהיי־ טען, און בעואנדערם ואל מען זיך אבהיטען פון געבען דעם מיטעל צו די, וואם ליידען פון קראנקהייטען, פון דעם אָפּטיש־אָדער זעהע־ כערוו. און דאָך אונגעאכטעט אויף דיעזע וואר־ עונג האָט אַ דאָקטאָר דאָ אין איינע פון די ניור יאָרקער קליניקען פאר נערווען־קראנקע, געגעבען דעם מיטעל, א פאציענט, וועלכער האט געליטען פון א קראנקהייט, וואס איז בעוואוסט אין מעד Tabes dorsalis דיצין אונטער דעם נאָמען און ביי וועמען דער זעהע־נערוו האָט אנגעהוי־ בען אטראָפירט צו ווערען. דער קראנקער איז זעקם וואכען נאָך דער איינשפּריצונג פון עהרליף'ם מיטעל אין גאנצען בלינד געוואָרען.

עם האָט אויך גענומען א צייט פון שעהנע עטליכע מאָנאטען, ביז די פערשיעדענע דאקד טוירים, וואס האָבען זיך אָבגעגעבען מיט הייד לען די סיפיליטיקער דורך דעם נייעם מיטעל, דער אין אויסגעפונען פערבעסערונגען אין דער טעכנישער זייט פון דער ארבייט, אונטער וועל־ בע פּאָרמע און אין וועלכער לעזונג איז בע־ סער אריינצושפּריצען דעם פּאַציענט דעם געלבליכען פראשעק, וואס זיי האָבען געקראגען פון עהרליף'ם לאבאראטאריע. ווארום נאכדעם, ווי האטא און עהרליך האָבען בעוויעוען, וואס פָאר א וואונדערליכע העזולטאטען דער מיטעל האט געמאכט אין קראליקעם און אבעזיאנעם, וואם מען האָט קינםטליכער ווייזע אנגעשטעקט מיט סיפילים און איידער, פּראָפעסאָר אַלט Dr. Hoppe און דר. המפפע

האָבען אָנגעהויבען צו שטודירען זיין ווירקונג

אויף די פאציענטען, האָבען זיך צוויי דאקטוי־ רים פרייוויליג פארגעשלאָגען, מען זאל זיי איינ־ שפריצען דעם מיטעל, אום צו זיין זיכער, אז דער מיטעל בריינגט ניט קיין געפאהר פאר א גע־ וועהנליכען געזונדטען מענשען. און דאן האָט זיך ארויסגעצייגט, אז אבוואָהל דער מיטעל האָט ניט פעראורזאכט קיינע סימפּטאָמען פון פער־ גיפטונג - דער מיטעל ענטהאלט א גרויסע פארציע פון מישיאַק — און קיינע אנדערע שע־ דיגונגען, האָט ער זיי אָבער דאָך פערשאַפט שרעקליכע שמערצען און א הארטע געשווילעכץ אין דעם פּלאץ, וואו די איינשפּריצונג איז גע־ מאַכט געווארען, א שמערץ וואס האָט געדויערט עטליכע טעג. דר: עהרליף אליין גלויבט, אז די בעסטע זאך וואלט געווען, צו מאכען די איינ־ שפריצונג גלייך אין די אָדערען און ניט אין דעם פלייש, אויך ניט אונטער'ן הויט. ער בע־ הויפטעט אויך, אז אויסערדעם, וואס אזא איינ־ שפריצונג וועט ניט פעראורזאכען קיינע שמער־ צען, וועט זי שנעלער און ווירקזאמער פערניכ־ טען דעם סיפיליטישען גיפט אין קערפער. דאָד, ווי איך האָב פריהער דערמאָהנט,, דורך די פער־ בעסערונגען וואס דר. מיכאַעלעס, דר. וועקסעל־ מאַן, פּראָפעסאָר אלט אין יוראָפּ, דר. מעלצער, דר. אוער דאָ אין ניו־יאָרק האָבען אויסגעאר־ בייט אין דעם פערפערטיגען פון דעם מיטעל, איידער מען מאכט די איינשפריצונג, זיינען זיי גאנץ וועניג שמערצהאפט. אזעלכע פערבעסע־ רונגען אין דער טעכניק פון דער איינשפריצונג און פיעלייכט אויך אין דער פאבריקאציאן פון דעם מיטעל, קען מען ערוואַרטען, וועלען נאָד געמאַכט ווערען, און די אלע קלענערע אונאַנ־ גענעהמליכע רעזולטאַטען, ווי פערשטאָפּפונג, טראָבעל מיט וואַסער־שלאָגען, הויט־אויסשיטונ־ גען, פון וועלכע דער פאציענט ליידעט די ער־ שטע פיער, פינף טעג, וועלען בעזייטיגט ווערען. געוועהנליך כאַפען זיך אָן די עטליכע געגנער פון דעם מיטעל, און זייער צאָהל איז זעהר ווע־ ניג — פאר יעדען אונגינסטיגען פאל, פאר יע־ דען קורץ - פערשווינדענדען טראָבעל, וואָס אין מייסטע פעלע קומט ארוים פון די אונפארזיכ־ טיגקייט, אונפינקטליכקייט און פערנאכלעסי־ גונג פון דעם, וואס מאַכט די איינשפּריצונג, אום צו איבערצייגען זיך און די אנדערע, אז דער מיטעל טויג ניט. אזוי אָבער ווי דער גרעסטער טהייל, כמעט אַלע וואס האָבען געוויסענהאַפט איינפאַך ער־ אָיינען איינפאַך ער־

שטוינט פון דעם וואונדערליכען מיטעל, וואָס האָט שוין אין דעם משך פון א יאָהר צייט אויס־ געהיילט הונדערטער מענשען, האָט געשאָנקען הונדערטער בייבים זייער לעבען, און האָט אין עטליכע וואָכען געמאַכט פון פערדאַמטע, פער־ לאָרענע נפשות מענשען, וואס קענען געניסען אפרערליכען, געזונדטען לעבען, וועל איך זיך בעד נוגענען מיט די רעפּאָרטען איבער די העכסט־ געלונגענע פעלע, אין וועלכע מען קאָן אהן צווייר געלונגענע פעלע, אין וועלכע מען קאָן אהן צווייר פעל זעהן די כשופ׳ריגע ווירקונג פון עהרליך׳ס מיטעל.

דאָקטאָר מאַקדאַנאַה אין לאָנדאָן, פון נאָ־ וועמבער 1910 רעפּאָרטעט ביי אַ צוואַנציג פעלע. דער דריטער פאציענט, א פאל פון די שטארקע Malignout Syphilis – פּאָרמען פון סיפילים איינער וואס האָט געקראָגען די קראנקהייט אין 1905, דאָס הייסט שוין פינף יאהר, און האָט זיך בעהאנדעלט אין די בעסטע האָספּיטעלער די גאנצע צייט, און דאָך האָט די קראנקהייט פּראָג־ רעסירט ביי איהם. ווען ער איז אריין אין לאק האָספּיטאָל צו קריגען די איינשפּריצונג, האָט ער געהאַט טיעפע וואונדען איז נאָז, וועלכער איז גע־ ווען רויט און געשוואָלען, אויד גרויסע וואונדען אין האלז, און א גרויסע אויסגעפרעסענע לאָדָ אין גומען. אַכט טעג נאָך דעם ווי ער האָט גע־ קראָגען די איינשפריצונג פון א זעקס גראַן פון עהרליף'ם מיטעל, זיינען אלע וואונדען אין נאָז פערשוואונדען, די געשווילעכץ און די רייטקייט זיינען אוועק, דער נאָז איז געוואָרען גאנץ נאָר־ מאל, דאם זעלבע אין האלז, נאטירליך איז די לאָך אין גומען פערבליבען ווי זי איז פריהער געווען, אין א פאר וואָכען ארום איז ער גע־ קומען צו דעם דאָקטאָר און האָט איהם מיט שטראהלענדער פרייד דערצעהלט, אז זיינע פריינד האָבען איהם איינפאד ניט דערקענט.

דער זעקסטער פּאציענט, א קינד פון 15 יאָהר, געבאָרען פון סיפיליטישע עלטערען; א לאנגע צייט האָט מען איהם געהיילט מיט קוועקד זילבער א. ז. וו. אָהן ערפּאָלג. ווען ער איז אריינד געקומען, האָט ער געהאט טיעפע יאזוועס אויפ׳ן לינקען פוס, און אין פיעלע פּלעצער האָבען זיי דערגרייכט דעם ביין. 10 טעג נאָדְ דער איינד שפּריצונג האָבען זיך די וואונדען פערהיילט שפּריצונג האָבען זיך די וואונדען פערהיילט פאלקאָם, און ער איז אוועק א געזונטער מענש.

איך דארף ניט וויעדערהאָלען, אז עס ווערט געמאַכט איין איינצעלנע איינשפּריצונג און דער פּאציענט פערבלייבט נאָר אין קראַנ־

קען־בעט 4—3 טעג, זעלטען ווען לענגער, און דאן האלט מען איהם אונטער בעאָבאכטונג, ביז די אונטערזוכונג צייגט, אז דער סיפיליטישער גיפט איז פערשוואונדען.

דאָ אין ניו־יאָרק זיינען אייניגע דאָקטוי־ רים, דער פּראָפעסאָר גאָטהייל פון הויט־קרצנק־ הייטען און פיעלע אנדערע נאָד געגען דעם מי־ טעל, ווייל אין זייערע פּראָבעם האָבען זיי ניט געהאט אזא גלענצענדען ערפּאָלג ווי די אנדערע. צו ליעגט דער שולד אין זייערע אייגענע פער־ נאַכלעסיגונג, אין דער טעכניק פון דער איינ־ שפריצונג, צו אין דער פאבריקאציאָן פון דעם מיטעל, צו אין דעם, וואס זיי האָבען געברויכט ניט־געניגענדע דאָזעם פון דעם מיטעל, צו ווייל צופעליגערווייזע איז זיי גראדע אויסגעקומען צו האָבען אזעלכע פעלע, וואו דער מיטעל ווירקט ניט אזוי וואונדערליך - איז ניט דאָ דער פּלאַץ זיך פאנאנדערצוקלייבען. איך וויל נאָר דאָ בריינגען עמליכע אזעלכע פעלע, וואס זיינען בע־ האַנדעלט געוואָרען דאָ, אין די ניו־יאָרקער האָם־ פיטעלער. דר. מים. קעקעלם פון לעבאנאן האָס־ פיטאָל האָט בעהאנדעלט פיעלע סיפיליטיקער מיט דעם מיטעל. זיין דריטער פאציענט, א קינד פון 9 יאהר, זשאָרדש ל. דר. דענינג האָט איהם בעהאנדעלט 5 מאָנאַט מיט די פריהערדיגע גע־ וועהנליכע מיטלען געגען סיפיליס, אָהן ערפּאָלג. דער באָי ליידעט פון א סיפיליטישע ענטצינדונג אין ביידע אויגען און האָט ניט געקענט עפענען די אויגען. דעם 21טען סעפטעמבער האָט מען איהם איינגעשפריצט 2½ גראן פון עהרליך'ם מיטעל "606". אין צוויי טעג ארום, דערצעהלט דער דאָקטאָר, זיינען מיר אלע ערשטוינט געוואָ־ רען. די אויגען ספאומען זיינען פערשוואונדען געוואָרען, דער באָי האָט אויפגעעפענט די אוי־ גען. זיי האָבען אויסגעזעהען אזוי ווי פערצויגען מיט א ווייסען טול. אין אכט טעג ארום, דעם 29טען סעפטעמבער, האָבען זיך די אויגען אינ־ גאַנצען בעפרייט פון דער ענטצינדונג און דעם דריטען אָקטאָבער האָט ער א געזונדטער, מיט קלאָהרע געזונדטע אויגען פערלאָזען דעם האָס־ פיטמל.

נאָד וואונדערליכער איז דער פאל פון דעם פאציענט אָ. ס., אן אלטער מאן פון 44 יאהר. ער איז אָנגעשטעקט געוואָרען מיט דעם סיפי־ ליטישען גיפט מיט 18 יאהר צוריק. ער איז בעד האנדעלט געוואָרען א צייט אין דזשערטאָן האס־ פּיטאָל דאָ אין ניו־יאָרק. מיט 5 יאהר צוריק

האָט ער אָנגעהויבען ליידען פון דער לעצטער אָדער דער דריטער סטאדיע פון דער קראנקהייט, דאָם הייםט פון די פערשיעדענע געשווילעכצען און טיעפע וואונדען, וואס די קראנקהייט רופט ארוים אמאל אין די טיעפסטע און וויכטיגסטע אָרגאַנען (לעבער, מילין) פון דעם קראנקען. די פרעסענדע וואונדען האָבען זיך אָנגעהויבען צו ענטוויקלען ביי איהם אין האלז. די ענערגישע בעהאנדלונג מיט קוועק־זילבער און אנדערע מעד דיצינען האָבען איהם אויף א קורצע צייט אויס־ געהיילט. מיט דריי יאָהר צוריק קומען די וואונד דען צוריק, און דאן האָבען שוין די פריהערדיגע אנטי־סיפיליסטישע מיטעל אויף איהם ניט גע־ האט קיין ווירקונג, און די קראנקהייט האט זיד אונגעשטערט געטהאָן איהר טייוולישע ארבייט פון פערניכטונג. דער פאציענט זעהט אוים ווי א סקעלעט פון דעם, וואס ער קען ניט אָנהויבען צו שלאָפען, ביי דער נאַכט כאַפּט איהם מאַנכעם מאל א ספאומע פון הוסט, וואס געדויערט א שטונדע און אמאָל נאָך לענגער. די שמער־ צען ביים שלינגען זיינען אזוי גרוים, אז דער פאַציענט ציטערט איינפאַך צו נעהמען עפעס שפייזע אין מויל. עם איז כמעט אונמעגליך פאר איהם אראָבצושלינגען ריינע וואסער. דער צונג, דער גומען, אלע טהיילען אין האלז זיינען גע־ שוואָלען, און אין פיעלע פּלעצער בעדעקט מיט טיעפע וואונדען. דעם 29טען אָקטאָבער אין דער

פריה שפריצט מען איהם אריין 7½ גראן פון ער־
ליך'ם מיטעל, און דעם זעלבען טאָג אין אבענד,
איז ער ווי א לעבעדיגער געוואָרען. ער האָט גער
קענט אראָפּשלינגען אָהן ספּאזמעם און אָהן
שמערצען אַ פּאָר אייער און קאַפע מיט ברויט.
אין 9 מעג ארום זיינען כמעט אלע זיינע וואונר
דען און געשווילעכצען פערשוואונדען, די שטיר
מע ווערט קלעהרער און ער האָט צוגענומען 2
פונט אין די 9 טעג.

איך האָב גערעכענט צו בריינגען עטליכע פעלע פון אויסגעהיילטע סיפיליטישע בייביס, פון ניט מעהר ווי עטליכע מאָנאַטען אלט. נאָר איך גלויב, אז די פאאר פעלע, און אזעלכע זיינען דאָ הונדערטער, וואָס איך האָב געבראַכט, זיינען געווען גענוג צו איבערצייגען יעדען מענשען אין דער גרויסער און וואונדערליכער ווירקונג פון דעם ניי־ענטדעקטען מיטעל, וואס קען אזוי פיעל אויפטהאָן מיט איין איינצעלנער דאָזע.

אין דעם נעקסטען ארטיקעל וועלען מיר זעהען צו געבען א בעגריעף אין אלגעמיינע שטריכען פון פּראָפּ. עהרליך׳ס אידעען און פון זיינע ארבייטען. אויך א קורצען איבערבליק אידבער דעם פּראגרעס פון דער מעדיצין, און דעם וויכטיגען פּלאץ, וואָס עהרליך׳ס ארבייטען פער־נעהמען אין דער געשיכטע פון דער מעדיציני־טער הייל־קונסט.

ב. גאַרין.

דער מאַסשמאַב, מים וועלכען מען מעסם אידישע שמיקער.

י אויפגאבע פון טהעאטער קריד טיק קאָן אויסווייזען א גאנץ איינפאכע. אלץ וואָס א קריד טיקער דארף טהאָן איז צו געהן אין טהעאטער, זעהן דאָס

שטיק און אָנשרייבען זיין קריטיק אויפריכטיג און אונפּארטייאיש ווי נור מעגליך. ער ווייזט

אויף די מעלות, צייגט אויף די חסרונות און פער־ לויבט דאָס שטיק, ווען עס איז גוט און פער־ שניידט דאָס, ווען עס איז שלעכט. דאָס פּוב־ ליקום און דער אויטאָר געווינען פון אוא קריטיק. דאָס פּובליקום הויבט אָן צו קוקען אויף דער פּיעסע מיט'ן טיעפערען און ווייטערען בליק פון די קריטיקער און בעמערקט אועלכע שעהנקיי־

מען, וואָס זאָנסט וואָלטען געווען פערבאָרגען פון זייגע אויגען, און זיין גענוס פון דער פּיעסע פון זייגע אויגען, און זיין גענוס פון דער פּיעסע ווערט בעדייטענד גרעסער, שוין ניט צו רעדען דערפון, וואָס זיין געשמאַק ווערט דערפון אויס־געאיידעלט, אויסגעפיינערט, אויסגעבעסערט. דער אויטאָר הויבט אָן צו זעהן זיין וועג פיעל קלעהרער, ער מיידט אויס די פעהלערען און רוקט זיך שנעלער צו פאָלקאָמענהייט.

פון אויבען־אויף זעהט עם אוים, אז דאָם איז ניט נאָר גוט און עהרליך, נאָר אויך זעהר צופרידענשטעלענד. אלע בעטהייליגענדע צדדים געווינען דערפון, די ביהנע מוז דערפון פּראָגרעד סירען, דאָס פּובליקום ענטוויקעלט זיך און דער מאלאנט פון דעם דראמא־שרייבער וואַקסט.

ווען אָבער מען בעקענט זיך נעהנטער מיט דער אידישער ביהנע, הויבען אָן צו וואַקסען ספּקות, און די שטאַרקע זיילען פון אויפריכד טיגקייט און אונפּאַרטייליכקייט, אויף וועלכע די קריטיקער שטיצען זיך, הויבען אָן צו וואַק־לען. דער קריטיקער געפינט באַלד אויס, אַז מיט דער עסטהעטישער מאָס אַליין וועט ער ווייט ניט אוועקפּאָהרען, און די אויפּגאַבע פון קריטיק, וואָס האָט אָנפּאַנגס אויסגעוויזען אווי קריטיק, וואָס האָט אָנפּאַנגס אויסגעוויזען אווי איינפּאַך און גלאַט, ווערט מיט אַ מאַל פערפּלאָנ־טערט און קאָמפּליצירט.

עם קלינגט פּצרצּדאָקסיש, עם קומט אוים, אז א פּצלשע מאָם איז אַ מעהר ריכטיגע אויף דער אידישער ביהנע; אז ווען מען שרייבט קריטיק מיט פּניות איז בעסער ווי צו שרייבען אויפריכטיג. אזאַ שלום וועט זיין ניט גאַנץ ריכטיג, און צלץ וואָם איף וויל זאָגען איז, אַז די עסטעטישע מאָם איז ניט די איינציגע מאָם אויף דער אידישער ביהנע, און דער קריטיקער, אויף דער אידישער ביהנע, און דער קריטיקער, וואָס נעהמט ערנסט זיין אויפגאַבע, בענוגענט זיך ניט מיט דער דאָזיגער מאָם.

דער גאנצער פּלאָנטער נעהמט זיך דערפון,
זואָס די אידישע ביהנע איז ניט אין א נאָרמאַר
לען צושטאַנד. די אידישע ביהנע איז אַלט
פּוט־האַלבען יאָהר און די עסטהעטישע מאָס פון
דעם ענטוויקעלטען קריטיקער געדענקט נאָך דעם
גריכישען פּילאָזאָר אַריסטאָטעל. די דאָזיגע
מאָס איז גוט פאר אַ דראַמאַ, וואָס איז אין איין
עלטער מיט איהר, אָבער זי טויג זיך לחלוטין
ניט פאַר אַ דראַמאַ, וואָס האָט נאָך ניט צייט
געהאַט צו פאָרמירען איהר אייגענעם פּנים.

גאָלרפארען'ם ערשטע שטיקער זיינען

להלוטין קיין טהעאַטער שטיקער ניט געווען. זיי זיינען געווען נים מעהר ווי ליעדלעך, צו־ ואַמענגעקלעבט מיט אַ ביסעל פּראָזאַ. דאָס הייסט, דער, אומשטיינס געואָגט, דאַמאָלסטדי־ גער אַקטיאָר איז אַרױס אױף דער ביהנע און האָט אָנגעהויבען אַ שמועס מיט אַ צווייטען זאָ־ גענאַנטען אַקטיאָר און דער גאַנצער צוועק פון דעם קורצען שמועם איז געווען, אַז זיי ואָלען האָבען די מעגליכקיים צו זינגען אַ ליעד. דאָם ליעד איז געווען דער עיקר. דער עולם איז גע־ קומען הערען אַ פּומון און זעהן אַ טענצעל. פאַר גאָלדפאַדענ'ען האָבען שוין צווייהטע און צו־ שפרייטע זינגער אונטערהאַלטען דעם עולם מיט ליעדלעך און טענצלעך, ס'רוב האט מען שוין נים געדאַרפט האָבען קיין שום פתחון־פה צו זינגען אַ ליעדעל, אין אייניגע ערטער האָט מען שוין געפרואווט געפינען עפעס אַ היתר פאר אַ ליעדעל און אַ טענצעל, נאָר דאָס איז געמאַכט געוואָרען מזוי אומגעלומפערט, אז דער צופיהר צום ליע־ דעל און טענצעל האָט קיין איבעריגען חן ניט צוגעגעבען. גאָלדפאַדען האָט די ערשטע צייט אויך געטהאָן ניט מעהר. ער האָט אין די ער־ שטע שטיקער געזוכט ניט מעהר ווי און אוים־ רייד, אז דער אקטיאָר זאָל קענען זינגען אַ ליעדעל און מאַכען אַ טענצעל, נאָר דער אוים־ רייד איז געווען גלאַמער, עם האָט דערמאָהנט אַ גאַנצע האַנדלונג. די קריטיקער, וואָס האָבען רעמאָלט געגאָסען פּעך און שוועבעל אויף איהם, זיינען געווען אויפריכטיג און אונפארטייאיש, און דאָם, וואָם זיי האָבען געשריבען איז געווען דער ריינער אמת. און דאָך האָבען זיי נישט פערשטאַנען די גרויסע נייע אינסטיטוציאָן, וואָס ווערט געשאַפען פאַר זייערע אויגען. די דאָזיגע קריטיקער האָבען זיך געשטעלט אין זעהר א נארישע פּאָזיציאָן, זיי האָבען אָנגעגורט זייערע לענדען און בעוואפענט זיך מיט אלע כלי־זין פון דער אַלטער און מאָדערנער טהעאַטער־קונסט און געקעמפפט מיט אַ בייבי, וואָס איז ערשט אויף דער וועלט אַרוים. די קריטיקען, ווען דאָם פּבְּלַק וובְּלט זיי געקענט דעמבְלט לעזען, וובְּל־ טען קיין שום טובה ניט געבראַכט. דאָס פּוב־ ליקום וואָלט דערפון גאָר ניט געוואונען, ווייל די, וואָם זיינען געגאַנגען הערען די ליערלעך און זעהן די טענצלאך, זיינען מיט דער אלטער און מאָדערנער קונסט ניט געווען בעקאנט און זיי האָבען אוא שפרונג בשום אופן ניט געקענט מאַכען. גאָלדפּאדען האָט אליין געוואוסט, אז זיינע ערשטע שטיקער האָבען קיין שום ווערטה ניט, נאָר ער האָט געהאַט דעם געזונדען אינ־סטינקט צו פיהלען, או אַ פּובליקום, וואָס האָט נאָד קיין מאָל קיין טהעאַטער ניט געזעהן, און וואָס וויים ניט מיט וואָס מען עסט אַ שטיק, וועט מעהר ווי אַ ליעדעל און אַ טענצעל ניט פערשטעהן, און עס דארף געדויערען אַ געוויסע צייט ביז אַ געשמאַק וועט זיך אויסאַרבייטען. ער האָט נאָר געקענט קוועטשען מיט די פּליי־צעס, ווען ער האָט געלייענט די קריטיקען.

די קריטיקער האָבען ניט בעמערקט, אַז שוש קלייניגקיים, ווי צו משכען ש גלשטען אוים־ רייד, או דאָם ליעדעל און טענצעל זאָלען קומען אויף א נאטירליכען אופן, איז געווען א גרויסער שריט פּאָרווערטס, און גאָלדפּאַדען האָט דער־ מיט א שטופ געטהאָן די ביהנע פאָרווערטס. אָנשטאָט אָבגעריסענע ליעדלעך און אָבגעריסע־ נע טענצלעך איז שוין געוואָרען עפעס אַ גאַנ־ צעם. ווי רויה דאָם איז גיט געווען, האָט מען שוין אין דעם געזעהן אַ שטרעבונג צו געבען פריהער אורזאַכען, פון וועלכע עם קומען נאָכדעם פרוים פּאָלגען, און דאָם איז פּ פרינציפּ, וואָם איז זעהר וויכטיג אין א דראמא. און ווען די זעלביגע קריטיקער, וואָס האָבען געגאָסען פּעדָ און שוועבעל אויף גאָלדפּאַדען, זאָלען אָנשטאָט צוטרעטען צו איהם מיט די גאַגצע כלי־זין פון דער אלטער און מאָדערנער טהעאַטער־קונסט, רעכענען זיך מים די ארומיגע בעדינגונגען, מים דער סביבה, מיט'ן ריכטיגען צושטאַנד פון די טהעאטער־געהער, זינגער־אַקטיאָרען און ד. גל. און אויפכאפען יעדען נייעם שריט, וואָס ווערט געמאַכט פאָרווערטס, און ווייזען סיי דעם פּוב־ ליקום און סיי דעם אויטאָר אין וואָס דער פאָרט־ שריט בעשטעהט און אויפמונטערען דעם אוי־ טאָר צו געהן אלץ פאָרווערטם און פאָרווערטם, וואָלטען זיי דערמיט אויפגעטהאָן פיעל גוטעס פאר דער ענטוויקלונג פון דער אידישער ביהנע.

ווען א ביהנע איז אין די וויקעלעק, קען מען גים ערווארטען, אז די פּיעסען, זוּאָס מען פיהרט אויף איהר אויף, זאָלען זיין נאָכ'ן לעצדטען ווּאָרט פון דער דראמאַטישער קונסט. ביי קיין פאָלק איז די דראמאַ ניט געבאָרען געוואָרען אַ פּאָלקאָמענע. און ווען אַ דראַמאַ איז אין אַזאַ אַ פּאָלקאָמענע. און ווען אַ דראַמאַ איז אין אַזאַ צושטאַנד, מעסט מען די פּיעסען ניט מיט דער מאָס, מיט וועלכער מען טרעט צו צו איבסען'ס

א ווערק, נאָר מיט א ספּעציעלע מאָם, וואָם דער קריטיקער דארה שאפען פאר דער יונגינקער ביהנע. די קריטיק בעטראכט פאר א געווינס, איז ווען א פּיעסע, וואָם מען פיהרט אויף היינט, איז בעסער געבויט, ווי א פּיעסע, וואָם מען האָט געשפּיעלט נעכטען; ווען די פּערזאָנען, וואָס ווערען אַרויפגעפיהרט אויף דער ביהנע, האָבען אוערען אַרויפגעפיהרט אויף דער ביהנע, האָבען א מעהר מענשליכען פּנים, ווי נעכטען; ווען די האַנדלונג איז מעהר נאַטירליך, טיעפער פון לעבען, ווי זי איז געווען נעכטען אויף דער ביהנע.

עם איז כראי צו בעמערקען, אז די אירישע קריטיקער ברויכען שטענדיג דעם טערמין "בע־ סערע" פּיעסען, ווען זיי ריידען וועגען דער גו־ טער דראַמאַ אויף דער אידישער ביהנע. דער טערמין "בעסערע" פּיעסען ווייזט, או דער אי־ דישער קריטיקער האָט שטענדיג אין זינען אַ צווייטען סאָרט פּיעסען, וואָס מען זעהט אויף זער ביהנע, און דער צווייטער סאָרט איז אָדער אַ שלעכטער אָדער אַן ערגערער. דער קריטיקער קען זיך ניט בעפרייען פון דעם בעוואוסטזיין, אז אויף דער זעלביגער ביהנע, וואו ער זעהט לעבעדיגע מענשען, א דראמאטישע האנדלונג, האָט ער ערשט געכטען געזעהן אויסגעשניצטע פּצּפּירענע מענשעלעך, וועלכע האָבען זיך גע־ בויגען, געדרעהט, געוואָרפען, געצאַפּעלט, ווען מען האָט פון אונטען אַ ציה געטהאָן מיט א שנירעל און די האנדלונג איז געווען אווי אומד געלומפערט, אווי אוננאטירליך, אווי טעאטרא־ ליש, און ער מוז אָהן זיין וויסען פערגלייכען די פיעסע, וואָס ער זעהט היינט, מיט דער פּיעסע, וואָם ער האָט געזעהן נעכטען. און ואָל אַפילו זיין, או די בעסערע פיעסע קומט ניט נאף אלע פאָדערונגען, וואָס דער קריטיקער האָט פון אַ גוטער דראַמאַ, שטעהט זי אָבער אַזוי פיעל הע־ כער פון דער נעכטיגער פּיעסע, אַז ער מוז פאַר איהר ארונטערנעהמען זיין היטעל.

עס איז דעריבער גרינג צו זעהן, אז די מאָס, מיט וועלכער דער קריטיקער טרעט צו צו בעסערע אידישע פּיעסען, איז ניט די גער צו בעסערע אידישע פּיעסען, איז ניט די גער וועהנליכע, מיט וועלכע מען מעסט אַנדערע קונסט־ווערק. ער זאָגט זיך אָב פון דער גערוועהנליכער עסטהעטיש־דראמאטישער מאָס און שאַפט אַן אייגענעם מאַסשטאַב. ווען אָבער דער קריטיקער זאָל זיך ניט וועלען בעקענען מיט דעם ניט־נאָרמאַלען צושטאַנד פון דער אידישער דעם ניט־נאָרמאַלען צושטאַנד פון דער אידישער ביהנע, און זאָל שרייבען ווי זיין עסטהעטישער

געשמאַק דיקטירט איהם, מעג ער זיין טויזענד מאָל גערעכט און מעג ער זיין אזוי אונפּאַרטייז איש און אויפריכטיג ווי נור מעגליך, וועט ער פון דעם היסטאָרישען און דעם עטישען שטאנד־פּוגקט בעגעהן אַן אונרעכט. ער וועט ניט נאָר די ביהנע ניט העלפען ענטוויקלען זיך, ער וועט איהר אַ שטוים טהאָן צוריק. דאָס פּובליקום וועט אין גאַנצען מבולבל ווערען, און דער אוי־וועט אין גאַנצען מבולבל ווערען, און דער אוי־טאָר וועט קוועטשען מיט די פּלייצעם און וועט פרעגען: וואָס קריכט ער אויף די גלייכע ווענד?

איך דערמאָהן זיך איצט די ערשטע אידי־ שע פּיעסע, וואָס איך האָב ראָ געזעהן. די ביעסע איז געווען "דער רוסישער איד אין אמע־ ריקא", פון דעם פערשטאָרבענעם יעקב גאָרדין. די פיעסע האָט אויף מיר געמאַכט זעהר אַ שלעכטען איינדרוק. גרין ווי איך בין געווען אין לאַנד, האָב איך געזעהן און געפיהלט, ווי דאָם גאַנצע פּובליקום, וואָם איז געווען אין טהעאטער, האָט געזעהן און געפיהלט די גרויסע מעגליכקייטען" וואָס ערווארטען דעם רוסישען, אידען אין דעם נייעם לאַנד. מיר, וואָס זיינען געווען הפקר אין רוסלאנד, אונזער לעבען אין סכנה, די עהרע פון אונזערע ווייבער און טעכ־ טער ניט בעשיצט, אונזער האָב און גאָב ניט זיכער, פערשפארט אין אַן ענגען תהום און ניט געטאָרט אויפהויבען דעם קאָפּ, אָהן מענשליכע רעכטע, האָבען דאָ געפונען אַ לאַנד, וואו מען האָט ביי אונז אָבגעווישט דעם צייכען פון קין פון שטערן און אַריינגענומען אָהן שום פראגען אין דער מענשען־פּאַמיליע, און געטהאָן געוואָרען איז עם ניט אלם א טובה, פאר וואס מיר דאר־ פען זיין שולדיג דאַנקבאַרקייט און געפינען זיך אין א לאגע פון א כפוי טובה, נאָר ווי א זעלבסט־ פערשטענדיגע זאַד, וואָס קומט אונז אַלס מענד שען און בירגער. און ווי גרוים איז געווען די אינאַנגענעהמע איבערראַשונג, ווען מיר האָבען אין דעם "רוסישען איד אין אמעריקא" דער־ זעהן, או דאָס נייע אַדאָפּטירטע לאַנד איז נאָד פיעל ערגער ווי רוסלאַנד, און מיט וועהטאָג אין הארצען זינגט דער העלד פון דער פיעסע "עך, מאָסקווא, מאָסקווא", גראד ווי די בעפרייטע שקלאפען פון מצרים האָבען געזונגען "זכרנו את הדגה". די קינסטלערישע אונווארהייט פון דער ראויגער פיעסע האָט פּשוט געשניטען די אויגען. עם איז אמת, אז א גרינער איד, וואס מאטערט זיך צו מאַכען אַ לעבען אין דער גאָלדענער מדיגה

און פון אלע גליקען וויל ער זיך כאפען פאר פעדלעריי, און פלוצים געפינט ער אויס, אז מען קאן עס ניט דערווייזען אין דער פרייער מדינה אהן לייסענס, און אום צו קריגען לייסענס אויף אהן לייסענס, און אום צו קריגען לייסענס אויף פעדלעריי דארף מען גאָר זיין א סיטיזען, שילט ער קאָלומבוס'ען און קומט צום שלום, אז די פיעל־געפרייזטע אמעריקאנער פרייהייט אין רוסלאנד א פיעל־געפרייזטע אמעריקאנער פרייהייט אין רוסלאנד א טיראניי. דער אונגליקליכער איז גערעכט פון זיין שטאנדפונקט. ער ווייסט, אז אויף די טאל־קוטשעס אין רוסלאנד גיט מען דעם אידען פולע פרייהייט צו פערלען, און ווייטער ווי פערלעריי קען ער ניט זעהן. נאָר פון אַ שרייבער פער־קען ער ניט זעהן. נאָר פון אַ שרייבער פער־לגענט מען אַ העכערען שטאנדפונקט.

און דאָך האָט די קריטיק געכאַפּט התפּעלוֹת פון דער שטיק. דער איצטיגער רעדאַקטאָר פון "פּאָרווערטם", און אין יענער צייט רעדאַקטאָר פון דער "ארבייטער צייטונג", אַב. קאַהאַן, האָט אין אַ קריטיק שטאַרק געלויבט די שטיק און האָט נאָר געפונען אויסצוברעכען געגען קלייניג־קייטען. און יוען ער האָט רעזומירט די הסרונות האָט ער געזאָגט: "דאָס איז אַקוראַט ווי מען געפינט אויס חסרונות אויף די קנעפּלעך פון אַ געפינט אויס חסרונות אויף די קנעפּלעך פון אַ טהייערען בגד. דער בגד פערליערט וועניג דער־פון, וואָס די קנעפּלעך זיינען ניט בתכלית השלמות". דאָס זיינען אפשר ניט די ריכטיגע ווערטער, וואָס אַ קאַהאַן האָט געבראַכט, נאָר ווערטער, וואָס אַ קאַהאַן האָט געבראַכט, נאָר אין דעם זין האָט ער זיך אויסגעדריקט.

איך האָב דאַמאָלט ניט בעגריפען, ווי אַזוי מען קען אווי שרייבען וועגען דער דערמאָהנטער פיעסע, נאָר ווען איך האָב זיך אַביסעל בעקאנט מיט'ן צושטאנד פון דער אידישער ביהנע, איז מיר קלאָהר געוואָרען אואַ שטעלונג פון דער -קריטיק צו אוא סאָרט פּיעסען. דאָס זיינען גע ווען די ערשטע שוואַלבען, וואָס האָבען אָנגע־ זאָגט אַ נייע און בעסערע עפּאָכע אויף דער אי־ דישער ביהנע. די שטיקער, וואָם מען האָט דע־ כאָלט געשפיעלט אין די אַנדערע אידישע טהעאַ־ טערע, זיינען געווען עפעס א מין חוזק, א חוזק פון פובליקום, א חוזק פון די אקטיארען און א הוזק פון די פערפאַסער. אָבער אויב אונז האָט ,"שאָקירט דער "רוסישער איד אין אַמעריקא שלם צ בילד פון דעם כלל רוסישען אידען אין אמעריקא, האָט עס געקענט זיין אַ נישקשה'דיג בילד פון די עטליכע מאָסקווער אידישע קופצעס, וואָס האָבען פערבלאָנדזשעט אין אַמעריקאַ מיט

אַביסעל געלד. און דאָ האָט מען שוין געזעהן אויף דער ביהנע מענשען פון פלייש און בלוט, אַ דראַמאַטישע האַנדלונג און מען האָט געהערט לעבעדיגע רייד. און דאָס איז געווען אַ גרויסע פערדיענסט פון דעם אויטאָר, און דאָס האָט די קריטיק אַנערקענט.

ליידער פערשטעהט מען עם ניט אין רום־ לאַנד. דאָרטען איז די אידישע ביהנע ניט קיין לעבעדיגעם וועזען מיט אַ נשמה, מיט אַ האַרץ, מיט געפיהלען, מיט שטרעבען, נאָר עפּעס אַן אַבסטראַקטע זאַך. עס איז אמת, אַז דאָרטען איז שוין אויך פארהאן א אידישע ביהנע, און דאָרטען שפּיעלט מען יעצט אויך יענע חוזק־ שטיקער און די בעסערע שטיקער, און זיי האָבען די מעגליכקייט צו זעהן ביידע סאָרטען פּיעסען אין איינער און דער זעלבער צייט. נאָר אין רוסלאַנד זיינען ביידע סאָרטען פּיעסען פער־ שלעפט געוואָרען מיט אַ מאָל און זיי האָבען געקראָגען די בעסערע פּיעסען אין דער זעלבער צייט ווי די חווק־פּיעסען, און מען שטעלט זיך דאָרטען פאָר, אַז זיי זיינען ארויסגעגאָסען גע־ זואָרען פון איין פורעם. אין רוסלאנד האָט מען ניט איבערגעלעבט דאָס פּאָקען, דאָס מאָזלען, דאָם שניידען פון צייהנדלאך פון דער ביהנע, און מען גלויבט דאָרטען, אַז אַ ביהנע שפּרינגט ארוים א פארטיגע מיט אלע מעלות.

ביי אונז איז די אידישע ביהנע נים קיין טויטע, אַבסטראַקטע זאַדָ. ביי אונז איז זי אַ לעבעדיגע קינד, אונז איז בעקאנט איהר יעדע אַטהעם־צוג, מיר הערען יעדען קלאַפּ פון איהר האַרצען, מיר זעהען יערען בויג פון איהר נשמה. אונז זיינען בעקאַנט די פריידען, וואָס מיר האָ־ בען צום ערשטען מאָל דערהערט, ווי זי זאָגט פאפא און מאַמאַ, ווען זי האָט אָנגעהויבען צו שטעלען זיך אויף די פיסלאך און מיר האָבען איבערגעשניטען די פענטע. מיר הערען איהר פלאפלען און אין אונז פרעהט זיך דאָס הארץ, ווייל מיר ווייסען, אז פון דעם דאויגען פּלאפּלען וועט זיך ענטוויקלען רעדען, פון די קלאנגען, וואָס האָבען ניט קיין שום פערבינדונג, וועלען מיט דער צייט אַרויסקומען קלאָהרע ווערטער און פערשטענדליכע זעצע. מיר ווייסען, וואָס מיר קאָנען ערוואַרטען פון דעם קינד, און וואָס מיר קאָנען ניט ערוואַרטען, און די קריטיק רע־ בענט זיך דערמיט.

און דערפון נעהמט זיך די שיוערע אויפי

גאַבע פון קריטיק איבער פּיעסען אויף דער איד דישער ביהנע. עס איז אמת, אז א פּיעסע קאָן זיין בעסער פון דער הורכשניטליכער שטיק, וואָס געהט אויף דער אידישער ביהנע, און דאָד זאָל זי ניט נאָר ניט אַרויסרופען ביי קיינעם קיין שמחה, נאָר פערקעהרט, זי זאָל נאָך פערשאַפען עגמת נפש.

אַ שטיק קען זיין עטוואָס בעסער, און דאָך טויגען אויף כפרות. און מען קען ניט פּאָטאַקע־ ווען שלעכטע שטיקער, ווען אפילו עם זיינען פארהאַן נאָד ערגערע פון זיי. מען קען ניט געבען דעם אויטאָר אַ גלעט איבער'ן בעקעלע, ווען אָנשטאָט צו סטאַרען זיך אַרױסצורייסען פון די קינדערשע וויקעלאך, גראָבט ער זיך נאָך טיעפער איין אין די וויקעלאך. מיר האָבען צו גאָלדפאַדענ'ען בשום אופן ניט געקענט האָבען קיין טענות פאַר זיין "באָבע מיט'ן אייניקעל", ווייל די "באָבע מיט'ן אייניקעל" איז געווען אַ מייםטער־ווערק אין פערגלייך מיט די "אָדעסער ווייבעל", וואָס די זינגער האָבען געשפּיעלט פאַר איהם, און די ביהנע האָט דערמיט געמאַכט אַ גוואַלדיגען שריט פאָרווערטס. נאָר דאָס איז געווען גוט פאַר די ערשטע פּאָר יאָהר, שפּעטער אָבער האָבען מיר זיך שוין ניט געקענט צופריע־ דענשטעלען מיט אַזעלכע קינדישע פּיעסען און מיר האָבען געפּאָדערט עפּעס בעסערס. פון דעם רוסישען איד אין אַמעריקאַ" האָט מען דאָ, בשעתו געכאַפּט התפעלות, ווייל דאָם איז געווען אַ מייםטער־ווערק אין פערגלייך מיט די גע־ וועהנליכע שטיקער, וואָם מען האָט דעמאָלט געשפּיעלט. נאָר גאָרדין וואָלט ווייט ניט אַוועק, ווען ער וואָלט זיך בעגנוגענט מיט אואַ ערפּאָלג און ווען ער זאָל זיך ניט רוקען צוזאַמען מיט דער ביהנע פּאָרווערטם און פּאָרווערטם. ווען דער זעלביגער גאָרדין וואָלט אַרויסגעטראָטען מיט'ן "רוסישען אידען" נאָד "גאָט, מענש און טייפעל", וואָלט געווען אַ פערברעכען פון דער קריטיק צו זינגען איהם אַ שבח, ווי מען האָט עס "געטהאָן, ווען דער "רוסישער איד אין אמעריקא איז געווען פון די ערשטע שוואלבען.

עם איז ניט שווער צו זעהן, אז ווען די צייט איז גורם, צו א שטיק זאָל ווערען געלויבט צו געטאַדעלט, איז דער מאַסשטאַב, מיט וועלכען מען מעסט אידישע פּיעסען ניט דער זעלביגער מיט וועלכען די גאַנצע וועלט מעסט טהעאַטער־ ווערק, נאָר אַ ספּעציעלער, געשאַפען פאר דער

אידישער ביהנע. און הגם דער געשמאק ביים קריטיקער בלייבט דער זעלביגער, בייט זיך דער

די לעצטע עטליכע יאָהר זיינען אַהער אָנ־ געקומען פיעלע אירישע אינטעליגענטען, פאַר וועלכע, ווי פאַר די אידישע דראַמאַמישע קרי־ טיקער אין רוסלאנד, די ביהנע איז א טויטע זשך. די דאויגע אינטעליגענטען האלטען אפט לעקטשורם איבער דער איצטיגער דראמא און וואַהרשיינליך שרייבען זיי אויך אַרטיקלען ווע־

גען אידישע פּיעסען. עס וואָלט דעריבער געווען זעהר כראי, או זיי ואָלען זיך קלעהרער מאַכען די פראגע, וואָס איך האָב דאָ בעהאַנדעלט, ווייל ווען עם ווערט א צומישעניש אין די מיינונגען פון די לעקטשורערס, פון די ערשט־אַריבערגע־ קומענע און פון די תושבים־קריטיקער, קומט דערפון ארוים אוא פלאנטער אין די מוחות פון די טהעאטער־געהער, או איינער פערשטעהט ניט פון צווייטען, און ווען איינער שרייט טאָג, שרייט דער צווייטער -- נאַכט.

פ. דיבמצו.

עכער פון פיער יאָהר זיינען אַרי־ אַניינען אַרי־ בער צווישען דעם 7טען בונדי־ שען צוזאמענפאָהר און די 8טע קאָנפערענץ. אין פערלויף פון דיעזען לאנגען משך ציים איז קיין צוזאמענפאהר, קיין קאָנ־

בערענץ אין בונד נישט פאָרגעקומען. שוין דיע־ זער אומשטאַנד אליין ציהט די אלגעמיינע אויפ־ מערקזאמקייט אויף די לעצטע קאָנפערענץ. וואס האָט זי בעוויעזען? וואס האָט זי פעסטגע־ שטעלט ? וואס האָט זי אויפגעטהאָן ?

1. – די אַנטהייל־נעהמער פון דער קאָנפערענץ.

נור, ראשית, ערלויבט מיר אייך פארצו־ שטעלען די אנטהייל־נעהמער פון דער קאָנפע־ רענץ. 10 פון זיי זיינען מיטגליעדער פון די צענטראלע איינריכטונגען פון בונד: פון צענ־ טראל קאמיטעט, פון אויסלענדישען קאמיטעט, פון דער צענטראלער רעדאקציע. 12 זיינען געווען דעלעגאטען פון די ארטיגע אָרגאניזאציעס: פון ווארשא, ווילנא, ביאליסטאָק, לאָדו, ריגא, האָד מעל, פינסק, גראָדנא, באברויסק און דווינסק. אויסער דעם, זיינען געווען דריי איינגעלאַדענע חברים מיט בעראטהונגס־רעכט. בסד־הכל אלזאָ

נישטאָ וואס צו ריידען וועגען די מיטגליע־ דער פון די צענטראלע איינריכטונגען; דאס

זיינען בכלל אלטע פארטיי־טהוער, וועלכע זיינען לאַנג בעקאנט אלעמען, וואס שטעהען נאָהענט צו דער אידישער ארבייטער־בעוועגונג; און אין דער הינזיכט האָט די קאָנפערענץ קיין נייעסען נישט אויפגעטהאָן. מיר וועלען זיך דעריבער אָפּשטעלען נור אויף די דעלעגאטען פון די ערטער.

די לעצטע זיינען ככיעט אלע נייע מענשען, אויב נישט אין דער בעוועגונג, דאָד יערענפאלם אויף א בונדישען צוואמענפאָהר. פריהער האָט מען זיי אויף די צוזאמענפאָהרען אָדער קאָנפערענצען נישט געזעהן. שוין דורך דעם אליין האָט די לעצטע קאָנפערענץ געהאט אן אנדער אויסוועניגסטען פנים, ווי די פריהער־ ריגע צוזאמענפאהרען. פון דער אנדער זייט, זיינען די דעלעגאטען בכלל שוין ארוים פון יענעם עלטער, וואס מ'רופט געוועהנליך "גרינע יו־ גענד". די פערזענליכע אנקעטע, וואס איז געד מאַכט געווארען אויף דער קאָנפערענץ, האָט ארויסגעוויעזען, אז דער דורכשניטליי כער עלטער פון די קאָנפערענין־מיטגליעדער איז 29½ יאהר. אזא הויכער דורכשניטליכער עלטער, פון דרייםיג יאהר אומגעפעהר, איז נאָד קיינמאָל נישט דערגרייכט געווארען נישט נור אויף א בונדישען צוואמענפאָהר, נור, ווי מיר דאכט זיך, ביי קיין שום רעוואָלוציאָנערער פּאר־ טיי פון רוסלענדער מלוכה. א דריטער כאראק־

טעריסטישער שטריך פון דער לעצטער קאָנפע־ רענץ איז דאָס, וואס צווישען אלע דעלענאַטען איז געווען נור איין פראפעסיאנאַ ל. לסוף מוז נאָך צוגעגעבען ווערען, דאס כמעט אלע דעלעגאטען (אויסער דריי) זיינען געווען גישט קיין אינטעליגענטען, נור אַ רב יי ט ע ר. דיעזע ביידע לעצטע אומשטענדען האָבען בעזונד דערם אויסגעצייכענט די לעצטע בונדישע קאָנ־ פערענץ פון די ביז־העריגע צוזאמענפאהרען, וועלכע זיינען אין דעם ווייט־גרעסטען טהייל בעשטאַנען פון אינטעליגענטען און אויך פון פראָפעסיאנאַלען. דיעזע אומשטענדען ערקלעה־ רען אונז אויך, ווי אזוי דאָס האט געקענט פא־ סירען, אַז די דעלעגאטען זיינען גייע מענ־ שען און צו גלייכער צייט שוין נישט גאָר י ו נ ג ע מענשען: צו דער בעוועגונג זיינען זיי שוין לאנג צוגעשטאַנען, נור צו א צוזאמענ־ פאָהר פלעגט מען געוועהנליך שיקען די פּראָר פעסיאָנאַלען און די אינטעליגענטען; איצט אָבער, בעת די אינטעליגענטען זיינען אוועק פון דער ארבייטער־בעוועגונג, איז די גאנצע אנפיה־ רענדע ארבייט אויף די ערטער איבערגעגאנגען צו די ארבייטער גופא; זיי זיינען אויך אויסגער קליעבען געווארען אלם דעלעגאטען.

שוין דער פאקט אליין, וואס די דעלעגא־ טען זיינען געווען כמעט אויסשליסליף ארביי־ טער, האָט בעשטימט די שפראַד פון דער קאָנפערענץ. געוועהנליך אויף די בונדישע צו־ זאמענפאָהרען, ווען מען פלעגט אפילו אָנהויבען מיט אידיש, פלעגט מען אָבער שטענדיג ענדיגען : מיט רוסיש. דאָס מאָהל איז אנדערש געווען די. דעלעגאטען האָבען געקענט קלאָהר אויסדרי־ קען זייערע געדאַנקען נור אויף אידיש ; א טהייל פון זיי האָבען בכלל קיין אנדער שפּראך ווי אידיש ניט פערשטאַנען. אי די ש, איו, אַלואָ, פאקטיש געוועזען און אויך אָפיציעל אנערקענט : געווארען אלס שפּראך פון דער קאָנפערענץ אלע רעזאָלוציעם זיינען אָנגענומען געוואָרען אויף אידיש; דער רוסישער טעקסט איז נישט מעהר ווי אן איבערזעצונג.

2. – דער צושמאַנד פון דער ארביים אויף די ערמער.

די בעריכטען, וואָס האָבען דער קאָנפערענץ אָבגעגעבען די דעלעגאטען פון די אָרטיגע אָרגאניזאציעס, גיבען פאלגענדעס בילד וועגען דעם צושטאַנד פון דער ארבייט אויף די ערטער:

פריהער, בעת די פאליטישע און סאציאלע רעאקציע האָט געהאט דערגרייכט איהר העכ־ סטע מדרגה, איז די ארביים געוועזען, בכלל גע־ נומען, א צופעליגע און נישט־דויערנדע. פלעגען זיין אויפ'ן אָרט חברים, וואס האָבען געהאט אין זיך גענוג מוטה צו פיהרען א וועלכע נישט־ איז ארבייט ביי א ל ע בעדינגונגען, פלעגט דארטען וואס עס איז געטהאָן ווערען; פלעגען קבער דיעוע חברים אוועקפאהרעו אדער ארעס־ טירט ווערען, פלעגט דערמיט די ארגאַניזא־ ציאָנס־ארבייט איבערגעריסען ווערען. פון דאָס ניי א סיסטעמאַטישע, דויערנדע און נישט־אי־ בערגעריסענע ארבייט אויף די ערטער פיהרט זיך, בכלל גענומען, נישט מעהר ווי א יאהר. דערביי האָט מען פון די בעריכטען געקענט בע־ מערקען א טיעפען אונטערשייד צווישען דעם כאראקטער פון די ארבייט אין די גרויסע איד־ .דישע אינדוסטריעלע צענטרען, ווי צ. ב. ש. ווארשא, לאדז, ריגא אדער ביאליסטאָק פון איין זייט, און די פערוואָרפענע, קליינע פּראווינץ־ שטעדט, ווי צ. ב. ש. פּינּסק, באָברויסק, האָמעל א. ד. ג., פון דער אנדער זייט. -- דער אונ־ טערשיער איז, ערשטענס, אַ קוואַנטיטאָ־ טיווער; בעת אין די גרויםע אינדוםטריע־ לע צענטרען נעהמט דאָך די בעוועגונג ארום פערהעלטניסמעסיג ברייטע ארבייטער־שיכטען, וועלכע ווערען געצעהלט אויף פיעלע הונדערטער און אפילו טויזענדער (דאס לעצטע אין ווארשא און לאדו), בעשרענקט זי זיך אין די פּראווינץ־ שטעדטלעך נור אויף זעהר ענגע ארבייטער־ קרייזען און קענען בשום אופן נישט גערעכענט ווערען פאר א מאַ ס ען־בעוועגונג. אָט דיעזע מיניאטורקייט פון דער בעוועגונג אין די פער־ ווארפענע שטעדט פון אידישען תחום ברענגט שוין אליין גופא צו דעם, אז די בעוועגונג טראָגט דאָרטען זעהר אפט די זעלבע פארמען, ווי מיט ש יאָהר זיבען אָדער צעהן צוריק. אזוי צ. ב. ש. הערענדיג דעם בעריכט פון פּינסק, האָבען מיר געהאט דעם איינדרוק, ווי מען וואלט געלייענט עפעם א קאָררעספּאָנדענץ אין די "פאסליעדניאַ איזוועסטיאַ": אזוי ווייט איז דאָרטען די בע־ וועגונג אבגעשטאַנען פון דעם פּאליטישען און געזעלשאַפטליכען לעבען פון לָאנד; דאָרטען ווערט געארבייט, אזוי ווי מען וואלט גארנישט געהאט איבערגעלעבט א מעכטיגע און שטורמדי־ גע פאלקס־בעוועגונג, אזוי ווי דער ראָד פון דער געשיכטע וואלט זיך פשוט א דרעה געטהאָן אויף

צעהן יאָהר צוריק. און בעת אין די גרויסע אינד דוסטריע־צענטרען האָט די ארבייט גופא, די אינערליכע קראפט פון דער בעוועגונג, בעשאפען איהרע אייגענע טהוערס, וואס האָבען גענומען פיהרען די ארגאניזאציאָנס־ארבייט, האָבען די סלענערע פּראָווינין־שטעדט צוריק אויפגעכאפּט זיך צו דער ארבייט נישט פון זיך אליין, נישט דורך זייעער אינערליכע קרעפטען, נור דורך אשטויס פון איהם האָבען זיי האָט אויפגעוועקט דער צ. ק., פון איהם האָבען זיי בעקומען דעם נויטי־גען שטויס, וואס האָט זיי געבראכט אין "בעוועד גען שטויס, וואס האָט זיי געבראכט אין "בעוועד גונג", און אָהן זיין שטענדיגעס מונטערען, ווער ווייס אויך זיי וואלטען געקענט זיך לאנג האל־טען אויף די אייגענע פיס.

אויף מיר האָבען די בעריכטען פון די דע־ לעגאַטען, וועלכע האָבען צווישען אנדערע זאכען גערעדט אויך וועגען די אלגעמיינע עקאָנאָמישע בערינגונגען אין פערשיעדענע פאכען פון זייער שטאָדט, געמאכט אזא איינדרוק: עס בלייבט אָבגעשטאַנען דער קליינער האנדווערק אין א גאנצע רייהע פאכען, עס בלייבען אָבגעשטאַנען אָדער עם רעגרעסירען די פערוואָרפענע שטעדט און שטערטלעך, און צוזאמען מיט דעם בלייבט אָבגעשטאַנען די ארבייטער־בעוועגונג אין דיע־ זע פערווארפענע ווינקעלעך; עם וואקסט צו דער זעלבער צייט די גרוים־אינדוסטריע, די אי־ דישע ארבייטער ווערען צוזאמענגעצויגען אין די גרויםע שטעדט, זיי געהען טהייל־ווייז אריבער פון די האנד־ווערקשטאטען אין די פאבריקען (צ. ב. ש. אין ביאליסטאָק), און טאַקע דארטען, אין די גרויסע צענטרען, ליעגט די צוקונפט פון דער אידישער ארבייטער־בעוועגונג, די צוקונפט בונד". די פּינסקען און די באָברויסקען ווע־ לען עקזיסטירען אלם פּלעצער פון ארבייטער־ בעוועגונג נור דאן, ווען עם וועט זיין, און אויף וויפיעל עם וועט זיין אן ארבייטער־בעוועגונג אויסער זיי, אין ווארשא, לאָדז, ריגא א. ד. ג. די ראָלע, וואם די קלענערע שטעדט (ווי צ. ב. ש. באָברויסק) האָבען אמאָל געשפּיעלט אין דער אידישער ארבייטער־בעוועגונג, געהערט צו דער פערגאנגענהיים. און אפילו די משכיל'ישע וויל־ נא וועם שוין אויך מעהר נישט האָבען די וויר־ קונג, וואס זי האָט געהאט אויף די אידישע אר־ בייטער־בעוועגונג פ א ר דער רעוואָלוציע. ניט ווילנא, נאָר ווארשא, ניט באָברויסק, נאָר לאָדו, ניט האָמעל, נאָר ריגא, ניט פּינסק, נאָר ביאלים־ טאָק הויבען שוין איצט אָן צו שפּיעלען די אנ־

פיהרענדע ראָלע אין דער אידישער ארבייטער־בעוועגונג. – צום וועניגסטען, אזא איינדרוק האָב איך ארויסגעטראָגען פון די בעריכטען, וואס זיינען געלעזען געוואָרען דורך די דעלעגא־טען פון די ארטיגע אָרגאניזאציעס.

ראָם זיינען אַ לּגע מיינע בעמער־ קונגען; וואס איז נוגע די איינצעלנע פּאָרמען פון דער ארבייטער־בעוועגונג, קען, לויט דיזעל־ בע בעריכטען, פעסטגעשטעלט ווערען פּאָלגענ־ דעם:

די פראפעסיאנעלע בעוועגונג האָט זיך אויסגעדריקט אין א גאנצע רייהע גרוי־ סע און קליינע שטרייקען, וועלכע האָבען אין די גרויסע צענטרען זיך שטענדיג געענדיגט מיט אַ פולען אָדער טהיילווייזען נצחון פון די ארביי־ ַ טער. אין ביאליסטאָק האָבען זיך די ארבייטער צוריק דערשלאָגען יענע אויסבעסערונגען, וואס זיי האָבען זיך געהאט ערקעמפפט אין רעוואָלוי ציאָנערען 1905־טען יאהר; דאס זעלבע איז אזיך אין פערשיעדענע פאכען אין אנדערע ער־ טער. כמעט אלע שטרייקען פלעגען אויסברעכען סטיכייאיש, פון זיך אליין, א דאנק דער עקאָנאָ־ מישער אויפבליהונג, וואס בעמערקט זיך אין א גאנצער רייהע אינדוסטריע־צווייגען. נישט אונזערע פארטייאישע אָרגאניזאציעס פלעגען אלזאָ דיעזע שטרייקען ארויסרופען; זיי פלעגען זיך נור אריינמישען, בעת דער שטרייק פלעגט שוין געוועהנליך זיין בעשלאָסען, ווען די ארביי־ טער פון פאַך פלענען זיך ווענדען צו דער אָרגאַ־ ניזאַציע מיט א פאָרלאַנע, זי זאָל דעם שטרייק אָנפיהרען. און פאקטיש זייַנען כמעט אלע שטרייקען אָננעפיהרט געווארען דורך אונזערע אוינד דורך איינד — אדער דורך איינד צעלנע פארטיי־מיטנליעדער, בעת אויפ'ן ארט איז נאָך נישט געווען צוריק אויפגעשטעלט קיין שטענדיגע פארטיי־אָרגאניזאציע.

פון דער צווייטער זייט, מוז אָבער אָנגער מערקט ווערען, דאס דיעזע ברייטע שטרייק־בער מערקט ווערען, דאס דיעזע ברייטע שטרייק־בער וועגונג האָט ביז אהער כמעט ערגעץ נישט גער בראַכט צו דער שאפונג פון גרויסע און פעסטע פראַפעסיאָנעלע פעראיינען. וואס איז די סבה פון דעס? — די דעלעגאטען האָבען אָנגעוויער זען פערשיעדענע אורזאכען. ערשטענס, אין פיעל שטעדט ערלויבט די פּאליציי בשום אופן נישט צו גרינדען לעגאלע פראָפעסיאנעלע פעראיינען. צו גרינדען לעגאלע פראָפעסיאנעלע פעראיינען. אין אנדערע ערטער ווייטער ערלויבט די פּאלי־

ציי יא אזעלכע פעראיינען, נור זי פערמאכט זיי באַלד, ווי זיי פּרובירען נור אָנפיהרען א וועלכען עם איז שטרייק; די ארבייטער זיינען אלזא גע־ צוואונגען אליין צו שליסען זייער פעראיין אויף דעם משך פון שטרייק, און זיי קלייבען אוים אן אוגלעגאלע פאַכאָווע קאָמיסיע, וואָס פיהרט דעם שטרייק אָן; נור דאָס רייסט אונטער דעם צוטרוי צום פעראיין ביי דער ברייטער און וועניג־בעוואוסטזיניגער מאַסע: זי זעהט, אז בעת'ן שטרייק נוצט דער פעראיין אויף גאר־ נישם; ווען קיין שטרייק איז נישטאָ, דאן האלט זי איהם בכלל פאר איבריג, הויפטועכליך ווי באלד זי וויים, אז אין צייט פון שטרייק וועט ער זיך מוזען פערמאַכען. די ברייטע מאַסע גלויבט אַלזאָ נישט אין די לעגאלע פּראָפעסיאָ־ נעלע פעראיינען און וויל אהין נישט געהן. וויע־ דער אונלעגאלע פעראיינען ווערען בכלל געבוים און געשטיצט נור דורך דעם מעהר־בעוואוסטזי־ ניגען און רעוואָלוציאָנערען טייל פון ארבייטער־ קלאם; די ברייטע מאַסע געהט אהין בכלל ניט. עם זיינען אָנגעוויעזען געוואָרען נאָך אנדערע טעמים. נור אזוי אדער אזוי, די פּראָפּעסיאנעלע פעראיינען, די לעגאלע ווי די ניט־לעגאלע, נעה־ מען אריין בכלל נור עטליכע צעהנדליג ארביי־ טער, געוועהנליך נישט וועניגער פון דרייסיג און נישט מעהר פון אכציג, וואס צאָהלען רעגעלמע־ סיג זייערע מיטגליעדס־אבצאָהלונגען. נור איין פעראיין (אונלעגאלער בעקער־פעראיין אין וואַר־ שא) האָט 300 מיטגליעדער, אבער אזוי ווי ער איז נאָדָ בכלל זעהר יונג, קען מען נאָדָ אויף בעשטימט ניט וויסען, צו דיעזע צאָהל מיטגליע־ דער וועט בלייבען ביי איהם, אָדער מיט דער צייט, ווען די ארבייטער וועלען א ביסעל פער־ געסען אן דעם גרויסען שטרייק, וואס איז אין דעם זעלביגען פאך געפיהרט געוואָרען, וועלען אויך זיינע מיטגליעדער זיך ביסלעכווייז פאנאנ־ דערגעהן. — פונדעסטוועגען, אויד דיעזע נישט־ גרויםע פּראָפעסיאנעלע פעראיינען, סיי לעגאלע, סיִי אונלעגאלע, האָבען א געוויםע ווירקונג אויף די ארבייטס־אנגעלעגענהייטען אין פאך, הויפט־ זעכליך ביים אויסגלייכען סכסוכים צווישען אר־ בייטער און אונטערנעהמער און ביים רעגולירען די בעציהונגען צווישען ארבייטער פון דעם זעל־ בען פאך.

די קולטורעלע ארבייטווערטגער פיהרט אין אלע שטערט, וואס, זיינען פארגער שטעלט געווען אויף דער קאָנפערענץ. אין פער־

שיערענע ערטער נעהמט זי אָן פערשיערענע פּאָרמען. דאס זיינען אפט־מאָהל אבענד־שולען, אָפט־מאָהל פאָלקס־ביבליאָטהעקען (אין לארו, צ. ב. ש., האָט די ביבליאָטהעק ביי דער "געזעל״ שאפט צו פערשפרייטען בילדונג" פינף אבטהיי־ לונגען און 1.500 מיטגליערער), אבטהיילונגען פון דער גפעטערבורגער ליטערארישער געזעל־ שאַפט", אבטהיילונגען פון דער "חברה מפיצי השכלה", מוזיקאל־דראמאטישע געזעלשאַפטען, עפענטליכע פארלעזונגען (לעקטשורם) פון איינ־ צעלנע פערזאָנען א. ז. וו. -- די בעריכטען האָ" בען אָבער ארויסגעוויעזען, דאס, אויסער וואר־ שא, לאדז, ריגא און ביאליסטאָק, איז די קולטו־ רעלע טהעטיגקייט, וועלכע ווערט געפיהרט לע־ גאל אָדער האלב־לעגאל, אין גאנצען אבגעריסען פון אונזערע אונלעגאלע פארטייאישע ארגאני־ זאַציאָנען, און טראָגט דעריבער נור א בלאַסען פארטיי־כאראקטער. ווילנא, וועלכע האָט גע־ שיקט צו דער קאָנפערענץ צוויי דעלעגאטען, איינעם פון די לעגאלע איינריכטונגען און א צווייטען פון די נישט־לעגאלע, האָט אין דער הינזיכט געגעבען א בעזונדער שאַרפען ביי־ שפּיעל: דער "לעגאלער" דעלעגאט האָט זיך ערשט אויף דער קאָנפערענץ דערוואוסט פון דעם "אונלעגאלען" וועגען דעם גאנג פון דער אונלעגאלער ארביים, און דאם זעלבע דער "אונ־ לעגאלער" פון דעם "לעגאלען"; אזוי אבגעריסען זיינען די ביידע מינים ארביים און די טהוערם זייערע אויפ'ן ארט. -- אנדערס געהט עס צו אין ווארשא, לאדז, ריגא און אויך ביאליסטאָק. די פארשטעהער פון די אונלעגאלע איינריכטונ־ גען געהן דארטען אריין אין די לעגאלע איינריכ־ טונגען; על פּי רוב זיינען עם אפילו די זעלבע מענשען, וואם ארבייטען סיי אין די לעגאלע, סיי אין די אונלעגאלע פעראיינען און איינריכ־ טונגען. -- אין געוויסע ערטער, הויפּטזעכליך אין די קליינע שטערט, עקזיסטירען אויך אונלע־ גאלע זעלבסט־בילרונג־קרייזען. ביז וואס פאר א מדרגה עם געהט אפט מאָהל די נישט־צוגע־ פאסטקייט, די אָבגעשטאַנענקייט פון דער בע־ וועגונג אין דיעזע ערטער, איז צו זעהן פון אזא פאקט, דאם אין גראדנא, צ. ב. ש., עקזיסטירט א אונלעגאלער קרייז אויף צו לערנען כעמיע און פיזיאָלאָגיע. יעדענפאלס אבער אזעל־ כע פאקטען זיינען נור זעלטענע אויסנאהמען. בכלל אבער טראָגט די קולטורעלע ארבייט א לע־ גאלען כאראקטער. "לעגאלע מעגליכקייטען" זייר

נען אין דער הינזיכט גראד פאראן, און די קול־
טורעלע ארבייט, הויפּטזעכליך אין די גרויטע
צענטרען, וואלט געקענט געפיהרט ווערען נאָךּ
אין א פיעל גרעסערען מאַסשטאַב; עס זיינען
אָבער נישטאָ קיין טהוערס, עס פעהלען אינטע־
ליגענטע קרעפטען — און דאס איז איינע פון
די אלגעמיינסטע און פון די טרויעריגסטע ער־
די אלגעמיינסטע און פון די טרויעריגסטע ער־
שיינונגען פון דער ארבייטער־בעוועגונג אין רוס־
לאנד אין איצטיגען מאָמענט.

די פּאָליטישע ארבייט האָט זיך אין לעצטען יאהר, פערשטעהט זיך, ניט געקענט אויסדריקען אין אפענע מאַסען־ארויסטרעטונ־ גען; זי איז אָבער וויים נישם אינגאנצען אָבגער שטעלט געווארען. זי האָט זיך אויסגעדריקט ערשטענס, אין א גאנצע רייהע, הגם נישט קיין גרויסע, פערזאמלונגען, וועלכע פלעגען אָפט צור נויפגערופען ווערען דורך די בונדישע אָרגאני־ : זאציעם, צוליעב פערשיעדענע אומשטענדען אזוי זיינען אומעטום פארגעקומען פערזאמלונ־ גען צוליעב דעם ערשטען מאי; א גאנצע רייהע בערזאמלונגען מכח בעבעל'ם יובילעאום, וועל־ כער איז אויסגענוצט געווארען אויף צו פּאפּולא־ ריזירען דאס פּראָגראם און די טאקטיק פון דער סאָציאל־דעמאָקראטיע; א גאנצע רייהע פער־ זאמלונגען פאר און נאָך דעם קאָוונער צוזאמענ־ פאָהר פון די אידישע כלל־טהוערם — דיעזע פערואמלונגען פלעגען אויסגענוצט ווערען אויף צו בעווייזען קאָנקרעט, מיט וואס די אידישע סאָציאל־דעמאָקראטיע אונטערשיידעט זיך פון די ליבעראלע שטרעמונגען בנוגע צו די וויכטיג־ ; סטע פראגען פון אידישען לעבען אין רוסלאנד א גאנצע רייהע דיסקוסיאָנס־פערזאמלונגען, וואו עם זיינען בעטראכט געווארען די פראגען, וואס זיינען געשטאַנען אויף דער טאַגעס־אָרדנונג פון דער לעצטער בונדישער קאָנפּערענץ, און וואו מען האָט געקליבען דעלעגאטען צו דער קאָנפּע־ רענין.

די פּאליטישע ארבייט האָט זיך נאָך אויס־
געדריקט אין פערשפּרייטען די לעגאלע און אונ־
לעגאלע ליטעראטור פון בונד. לאָזענדיג אן
א זייט די לעגאלע ליטעראטור, וועגען וועלכע
"צוליעב אונאבהענגיגע סבות" איז אונמעגליף
דא צו רעדען, האָבען זיך די אָרטיגע אָרגאניזא־
ציעס בעשעפטיגט מיט פערשפּרייטען דעם אונ־
לעגאלען צענטראל־אָרגאן "די שטימע פון בונד",
מיט פערשפּרייטען די אויפרופען און פּראקלא־
מיט פערשפּרייטען די אויפרופען און פּראקלא־

זאציעם האָבען אין פערשיעדענע צייטען אויך ארויסגעגעבען און פערשפריים זייערע אייגענע פאליטישע אויפרופען; דער ווארשאווער קאָמי־ טעט האָט אונטער דער צייט ארויסגעגעבען און פערשפריים אין 1.500 עקזעמפלארען זיין איי־ גענעם אָרגאן, און צו דער צייט פון דער קאָנ־ פערענץ איז שוין כמעם אין גאנצען געווען אָב־ געדרוקט דער צווייטער נומער פון דעם זעלבען אָרגאן. — די פּאליטישע ארבייט האָט זיך וויי־ טער אויסגעדריקט אין רעזאָלוציעס מיט אונ־ טערשריפטען, וואס פלעגען אָבגעשיקט ווערען דער סאָציאל־דעמאָקראטישער פראקציע אין דו־ מאַ ; און לסוף מוזען נאָך דערמאָהנט ווערען די פראפאגאנדיסטישע און דיסקוסיאנס־קרייזען, וועלכע ווערען געפיהרט אין אלע שטעדט, וואס זיינען געווען פארגעשטעלט אויף דער קאָנפע־ רענץ. אין דער לעצטער הינזיכט, ווי אין פיעל אנדערע, צייכענט זיך אוים די שטאָדט ווארשא, וואו עם זיינען פאראן 11 אזעלכע קרייזען, מיט וועניגסטענס 15 מאן אין יעדען קרייז. – אָט אוא כאַראַקטער און אזעלכע פאָרמען נעהמט אָן די ארבייט אויף די ערטער.

3. — די מהעמיגקיים פון צענטרפלד — .3 קפָמימעט.

דער בעריכט פון צענטראל־קאָמיטעט האָט ארומגענומען די צייט פון דער בעראטהונג ביים צ. ק., וואס איז פארגעקומען אין פעברואר 1908, ביז דער לעצטער קאָנפערענץ. דיעזער בעריכט, און די דיםקוםיע, וואס איז דורך איהם ארוים־ גערופען געווארען, האָבען אויפגעדעקט, וואָס פאר א טראגישע צייט דער צ. ק. האָט איבער־ געלעבט די לעצטע יאָהרען, און וואס פאר א טיעפען העראָאיזמום זיינע מיטגליעדער האָבען געמוזט בעזיצען, נישט צו פערלאָזען זייער פּאָס־ טען אין די ערשטע חדשים באלד נאָך דער בע־ ראטהונג פון פעברואר 1908. די לעגאלע אָרגאַ־ נען פון בונד, די טעגליכע צייטונג און נאָכדעם דאָס וואָכענבלאַט, זיינען שוין זייט עטליכע הדשים געוועזען פערמאכט. די אָרטיגע אָרגא־ ניזאַציעס זיינען כמעט אומעטום געוועזען צו־ שטערט דורך די בלוטיגע רעפרעסיעס פון דער הערשענדער קאָנטער־רעוואָלוציע. די פערבינדונ־ גען מיט דעם שריד הפלטה, מיט דעם, וואָם איז געווען געבליעבען פון די אמאָליגע ארגאניזאר ציעם, זיינען דאס רוב געוועזען פערלוירען. די מאַטעריעלע מיטלען זיינען געווען אויסגעשעפּט. אויף אוא'ן ארט האָט זיך געשטעלט די אויפגא־

בע פאר'ן צ. ק., צו פיהרען די סאציאל־דעמאָ־ קראטישע ארבייט אָהן א פארטייאישען אפא־ ראַט, אָהן פערבינדונגען מיט די ערטער, אָהן אַ צייט־שריפט, אָהן געלד־מיטלען - און דאס אלץ אין דער אַטמאָספערע פון דער אלגעמיי־ נער אפאטיע און אונטער דעם רעזשים פון בלוד טיגער רעאקציע. נור וו אָ ס טהאָן ? פאר וואָם · פאר אַ מין ארבייט זיך נעהמען? ---די אלטע ערפאהרונג האָט אין דעם פאל וועניג געקענט נוצען; קיינמאָל איז נאָך די ארבייטער־ בעוועגונג אין רוסלאנד, און אפשר אפילו אין ערגעז־נישט, געוועזען אין א עהנליכער לאגע, אין אוא טיעפען, פינסטערען תהום באלד נאָך אַ פּעריאָד פון אַ מעכטיגען רעוואָלוציאָנערען אויפשוואונג; און א חוץ, וואָס עס האָבען גע־ פעהלט די פיזישע און גייסטיגע קרעפטען צו פיהרען די סאָציאליסטישע ארבייט, האָט מען אויך נישט געוואוסט, וואס דארף און וואס קען אין אוא לאגע געטהאָן ווערען. אויפ'ן גרונד פון דיעזער אונבעוואוסטקייט זיי־ נען אויך אויסגעוואקסען טיעפע מיינונגס־פער־ שיעדענהייטען אין דער קאָלעגיע גופא פון דעם צענטראלען קאָמיטעט; דער צ. ק. איז, אלזאָ, געבליעבען אויך אהן א געמיינזאמען ארבייטס־ פלאן. — אום נישט צו פערלאָזען דעם פאסטען ביי אזעלכע בעדינגונגען, האָט מען באמת בעדארפט בעזיצען די פעסטקייט, די איבערגע־ בענקייט און די לאנג־יאהריגע רעוואלוציאָנערע פערגאנגענהיים, וועלכע צייכענם אוים די מים־ גליעדער פון צ. ק. פון בונד.

און זיי האָבען טאַקע זייער פּאָסטען נישט פערלאָזען.

אין יוני 1908 פערקלענערט דער צ. ק. די צאָהל פון זיינע שטענדיגע מיטגליעדער; ער צאָהל פון זיינע שטענדיגע מיטגליעדער; ער טהיילט פון זיך אוים א קליינע קאָלעגיע פון דריי מענשען, וועלכע בילדען דעם ענגען צ. ק., און די איבריגע מיטגליעדער זיינע בעזעצען זיך אויף בעשטימטע ערטער. דאם איז, ערשטענם, געוועזען נויטווענדיג, כדי צו פערקלענערען די הוצאות אויף אויסצוהאלטען דעם צ. ק.; צוויי־ מענס, האָט דאָם געגעבען די מעגליכקייט די טענס, האָט דאָם געגעבען די מעגליכקייט די פריי־געוואָרענע מיטגליעדער פון צ. ק., צו בער שעפטיגען זיך מיט דער אָרגאניזאציאָנס־ארבייט אויף דעם אָרט, וואו זיי האָבען זיך בעזעצט.

אין אויגוסט בעשליסט דער צ. ק. ארויס־ צוגעבען אן אונלעגאלען אָרגאן "די שטימע פון בונד". ווער פערפאסט דעם אָרגאן ? ווער זיינען

די שרייבערם ? -- פערשטעהט זיך, די מיט־ גליעדער פון צ. ק.; קיין אנדערע שרייבערם זיינען נישטאָ. נור אנשרייבען איז נאָך ניט אזוי שווער ; דער אָרגאן מוז געדרוקט ווערען ; מיט'ן דרוקען זיינען פערבונדען נאָך פערשיעדענע אנד דערע טעכנישע ארבייט; ווער בעשעפטיגט זיך מיט דעם ? ווער קאָרעגירט דאם געדרוקטע, און זא ווייטער ? — די מיטגליעדער פון צ. ק. נור וואָם ווייטער ? דער אָרגאן וועט בלייבען ליעגען ביי די מיטגליעדער פון צ. ק. ? מען דארף איהם דאָך פערשפּרייטען אין די צואוואָרפענע און אין די וויים־ליגענדע שטעדט פון אידישען תחום, און דאָם פאָדערט דאָך וויעדער א גרויסען און גוט־ צוגעפאסטען ארגאניזאציאָנס־אפּאַראַט, וועלכער איז נישט געווען. און די מיטגליעדער פון צ. ק. נעהמען די "שטימע" אין זייערע רייזע־זעק און פיהרען עם פערזענליך פאנאנדער איבער די אָר־ טיגע אָרגאניזאַציעס, צו איינצעלנע חברים וועלכע פערשפּרייטען זי נאָכדעם צווישען דער ממסע.

דער אָרגאן געפינט א וויעדער־קלאנג ביי דער געדריקטער אַרבייטער־מאַסע, אין געוויסע ערטער הויבט ער בעמערקבאר אויף די שטימונג פון די ארבייטער, און אין א געוויסער מאָס העלפט ער אויף אזא׳ן אַרט מיט צוריק אויפצו־ בויען די אָרגאניזאציעם. — דער צ. ק. פערלאַזט זיך אָבער נישט אויף די בלויז־אונדירעקטע וויר־ קונג פון דעם אָרגאן. די מיטגליעדער פון צענ־ טראַל־קאָמיטעט פאהרען כסדר ארום, זיי בעזו־ כען די "ערטער" און נישט נור צו בעקוקען זיי, נור כדי צו נעהמען א דירעקטען אנטהייל אין דער צוריק־אויפבויאונג פון די ארטיגע אָרגאני־ זאציעם: זיי רופען צוזאמען די ארטיגע פאר־ טייאישע ארבייטער־עלעמענטען, זיי העלפען זיי זיך צו ארגאַניזירען, לעזען פאר זיי רעפעראַטען, פיהרען דורך ביי זיי דיסקוסיעס א. ז. וו. -- די פערפעסטיגונג פון די ארטיגע אָרגאניזאציעס האָט פון איהר זייט פערלייכטערט די אויסגאַבע און די פערשפּרייטונג פון די ווייטערדיגע נומע־ רען "שטימע", וועלכע דער צ. ק. האָט שוין שפעטער ארויסגעגעבען מיט א סך וועניגער מיה און וועניגער שוועריגקייטען, ווי דאם איז געווען ביים ערשטען נומער. פון צייט צו צייט לאזט ער אויך ארוים אויפרופען, וועלכע זיינען גע־ ווענדעט צו דער ברייטער ארבייטער־מאסע אָדער צו דער אידישער בעפעלקערונג אין אלגע־ מיין. צו גלייכער צייט גיט דער צ. ק. ארוים

א גאַנצע רייהע לעגאלע זאמעל־ביכער.

די לעצטע צוויי יאהר זיינען, ווי בעוואוסט, פאר'ן בונד נישט געוועזען נור א צייט פון נייע פארטיי־בויאונג; דאס איז אויך געוועזען א פעד ריאָד פון טעאָרעטישער ארבייט. א סך פראגען, וואס זיינען פריהער געוועזען פאר אונז נור אב־ סטראַקטע פּראָבלעמען, נור צוקונפטס־פראגען, זיינען פאר אונז געוואָרען פראגען פון היינטי־ גען טאָג, וואס פאָדערען א בעשטימטען, קאָנ־ קרעטען ענטפער; אזוי, צ. ב. ש., די פראַגע וועגען דער אידישער קהלה, עמיגראַציע, פאלקס־שול, די רעכטען פון דער אידישער שפּראך, שבת־אָדער זונטאָג־רוה א. ז. וו. דיעזע אלע פראגען האָבען געמוזט איצט בעטראכט ווערען, און טאַקע הויפטזעכליה צו דיעזען צוועק ווערען ארויסגע־ געבען די טעאָרעטישע זאמעל־ביכער, אין וועלכע עם ווערט געזוכט און געגעבען אן ענטפער אויף רי וויכטיגערע פראגען פון קאָנקרעטען לעבען, ארויסגעהענדיג פון אונזערע אלגעמיינע פרינצי־ פען און אלגעמיינעם פארטייאישען שטאַנד־

בעת אין ראיאן פון בונד האָבען אויסגעד בראָכען די דריי גרויסע ל אָ ק א א ו ט ע ן (פון די זאָקענמאַכערקעס, פון די גארבער און פון די בערשטער), וועלכע האָבען ארומגענומען א גאנד צע רייהע שטעדט און שטעדטלעף פון צפון־ מערב־רוסלאנד און א טהייל פון פּוילען, און פון פועלע יעדערער האָט אויף א צייט פון פיעלע חדשים (בכלל אומגעפעהר 4 חדשים) ארויסגעד וואָרפען אויף די גאס העכער דריי טויזענד ארד בייטער, — האָט דער צ. ק. פון בונד גענומען א דירעקטען און אקטיווען אנטהייל אין אָרגאד ניזירען דעם וויעדערשטאַנד געגען דיעזע לאָקאַד אוטען, און פיהרען דעם קאמפּף פון די שטריי־ קענדע ארבייטער, און ארגאַניזירען שטיצע פאר די געליטענע פון די לאָקאַאוטען.

דער ק אָן ונער צוזא מענפאָהר קפון די אידישע כלל־טהוערם, די קאמפּאניע, פון די אידישע כלל־טהוערם, די קאמפּאניע, וואס ער האָט געהאט ארויסגערופען, די פערזאמ־לונגען, וואו עס זיינען געקליעבען געוואָרען דעד לעגאטען צום צוזאמענפּאהר, אָדער וואו עס זיינען אָבגעגעבען געוואָרען בעריכטען וועגען זיין טהעטיגקייט, האָט דער צ. ק. ברייט אויסגערנוצט, כדי ווי עס איז אויפצומונטערען די בריי־טע ארבייטער־מאסע, כדי חאָטש פיעל־וועניג אראָבצוטרייסלען פון איהר דעם גייסט פון געד אראָבצוטרייסלען פון איהר דעם גייסט פון געד זעלשאַפטליכער אַפּאַטיע, צושטרייען דאָס שרעק־

בילד פון דער שוואַרצער רעאַקציע, וועלכע האָ־ בען איהר פּאראליזירט די הענד און די פיס.

אין דער זעלכער צייט איז דער צ. ק. נישט געווען אָבגעריסען פון דעם אלגעמיינעם פּארטייר לעבען פון רוס ל ע ג ד ע ר פּראָלעטאַריאַט. ער האָט איינגעשטעלט געוויסע פערבינדונגען מיט דער ס.ד. פראקציע אין דומע. ער האָט גער נומען א שטענדיגען אנטהייל אין די זיצונגען פון צענטראל קאָמיטעט פון דער רוסלענדער ס. ד.'ישער ארבייטער פּארטיי. די לעצטע צייט, בעת דער צ. ק. פון בונד האָט זיך שוין געפיהלט גענוג פעסט, און דער צ. ק. פון דער רוסלענדער פארטיי האָט אין רוסלאנד פאקטיש אויפגעהערט צו עקזיסטירען, האָט דער צ. ק. פון בונד אָנגעד נומען געוויסע טריט, צוריק איינצושטעלען די נומען געוויסע טריט, צוריק איינצושטעלען די נאָרמאַלע טהעטיגעייט פון דעם צ. ק. פון דער רוסלענדער נוסלענדער סאָצ.דעמ. ארבייטער־פּארטיי.

לסוף מיט פיעל מיה און מיט גרויסע, ווי אויף איצטיגע פערהעלטניסען, מאטעריעלע שוועריגקייטען האָט דער צ. ק. צוזאמענגערופען די 8טע קאָנפערענץ. כדי צו פערשטעהן, מיט וואס פאר די 1אס פאר שוועריגקייטען און מיט וואס פאר הוצאות דאָס איז געווען פערבונדען, וועט דאָ אפשר נישט זיין איבעריג צו בעמערקען, דאס נור די מיטגליעדער פון אויסלענדישען קאָמיטעט און די דריי איינגעלאדענע זיינען געווען פון אויסלאנד; אלע איבריגע אנטהייל־נעהמער פון דער קאָנפערענץ זיינען געווען פון רוסלאנד; זיי דער קאָנפערענץ זיינען געווען פון רוסלאנד; זיי האָבען זיך אויך אלע אהין אומגעקעהרט, אויסער איינעם, וואס איז געכליעבען אויף א געוויסער צייט אין אויסלאנד זיך קורירען.

די קאָנפערענץ האָט מיט טיעפּע אכטונג צון פולען צוטרוי אָנגענומען דעם בעריכט פון צ. ק. — הייסט דאָס אבער, אז מען האָט די טהעטיגקייט פון צ. ק. צוליעב דעם נישט קרי־טיקירט ? — ניין. ווי גרוים ס'איז די אכטונג, וואס מען האָט אין בונד צו געוויסע חברים, האלט מען דאָרטען קיינעם נישט פאר אזא אוי־ מאָריטעט, וואס מען זאל איהם נישט דארפען און נישט קענען קריטיקירען. מען האָט באמת טאַקע די טהעטיגקייט פון צ. ק. זעהר שאַרף קרי־טיקירט, און אין דער רעזאָלוציע, וואס האָט רע־טיקירט, און אין דער רעזאָלוציע, וואס האָט רע־זומירט די דעבאטען מכח דעם בעריכט פון צ. ק. איז נישט נור אויסגעדריקט געוואָרען די איינ־שטימיגע טיעפע אכטונג, וואָס דער צ. ק. האָט צו זיך ערוועקט מיט זיין טהעטיגקייט, — נור

ס'איז אויך אָנגעוויעזען געוואָרען אויף דעם, וואס ער האָט געדארפט טהאָן און האָט נישט געטהאָן; נאָך מעהר, ס'איז שאַרף קריטיקירט געוואָרען זיין אלגעמיינע פּאָליטישע ליניע; עס איז אָנגעוויעזען געוואָרען, דאָס ער האָט אין זיין טהעטיגקייט צופיעל בעטאָנט די נאַציאָנאַלע פראַגען און צו־וועניג זיך אָבגעגעבען מיט פראַ־ גען פון אלגעמיין פּראָלעטאַרישען לעבען, וועלכע דארפען אין איצטיגען מאָמענט פון אלגעמיינער נאַציאָנאַליסטישער רעאַקציע בעזונדער אונטער־ געשטריכען ווערען אין אונזער פארטיי־טהעטיג־ קייט. -- דיעזער לעצטער געדאנק איז נישט געווען קיין צופעליגע ערשיינונג אויף רער 8טער קאָנפערענץ: ער איז ארויסגעזאגט געוואָרען דורך פערשיעדענע מיטגליעדער פון דער קאָנ־ פערענץ און ביי דער בעהאנדלונג פון פערשיע־

דענע פראגען; ער דריקט אלזאָ אוים די אמת'ע שטימונג פון דער גרעסטער מעהרהייט פון דער 8טער קאָנפערענץ.

איבריגענס, וועגען די אנשויאונגען, וואס זיינען אויסגעדריקט געווארען אויף דער קאָנפע־ רענץ, וועגען די מיינונגס־פערשיעדענהייטען און די פערשיעדענארטיגע שטרעמונגען, וואס האָבען זיך דאָרטען ארויסגעוויעזען, ווי אויך וועגען די רעזאָלוציעם, וואס זיינען דארטען אָנגענומען געוואָרען בנוגע צו די וויכטיגערע טאגעס־פראַגען וועט נאָך אויסקומען צו ריידען. ראָס מאָל — האָב איך געוועלט נור געבען א בילר פון דעם, וואם טהוט זיך אין בונד, אויף וויפיעל דיע־ זע טהעטיגקייט האָט זיך אָבגעשפּיעגעלט אויף דער קאָנפערענין.

דר. א. שפייער.

צוויי וועלט אנשויאונגעו

(אַ פּאַראַלעל צווישען קארלייל און ספענסער).

ענגלאנד נאכ׳ן גרויםען חושך אינויםען דושך ענגלאנד נאכ׳ן גרויםען מיטעל־אלטער, איז אין דעם מיטעל־אלטער, איז קיינמאל נים געווען קיין יקרות גרויםע וויסענשאַפטס־ 質という אווען מאל געווען מאל געווען מאל געווען

א ניוטאָן, א הארווי, א קאיעל, א סידענהיים, פאר וועלכע דער אינטעליגענטער עולם פון אנדערע לענדער איז געשטאנען מיט אן אראבגעבויגטען קאפ אוים הכנעה און דרך ארץ. אבער אזא גערעטענים אויף גאונים, ווי עם איז דארטען געווען אין דעם לעצטען יאהרהונדערט, איז אפילו אין ענגלאנד אויך קיינימאָל ניט געווען. די ערד האָט זיך בעציערט, צום ערשטען מאָל אין איהר פּלאנעטישע קאר ריערע, מיט א הערליכען דור פון גדולים און חכמים. עם האט געקאכט און גע'רעש'ט אין יערען ווינקעל פונ'ם מענשליכען וויפען און דענקען. יעדע וויסענשאפט האָט געהאט א גייס־

טיגען טיטאן אלם פארשטעהער און פערטרע־ טער. דאָ שרייבט דער יונגער הערשעל איבער אסטראָנאָמיע, און דארטען מאכט ליעל גוואלדיגע איבערקעהרענישען אין געאָלאָגיע; דאָ מאכט היואוועל פערטיג זיין ווערק איבער די "הים־ טאָריע און פילאזאפיע פון די אינדוקטיווע ווי־ סענשאַפטען", און דאָרטען איז דזשאן סטיוארט מילל פערטהאן אין לאגיק, פאליטישע עקאר נאָמיע און מעטאפיזיק; דאָ ארבייט טינדעל אין פיזיק, און דארטען איז האקסלי פערנומען מיט ביאָלאגיע; דאָ רודערט אויף דארווין א וועלט מיט זיין "אבשטאם פון מינים", און דארטען מאכט באקל א רושם מיט זיין "הים־ טאָריע פון דער ענגלישער ציוויליזאַציאָן"; דאָ מאַכט ליסטער ערשטוינענדע ענטדעקונגען אין מיקרא־כעמיע, און דארטען איז בעין בעשעפ־ טיגט מיט א נייער פּסיכאָלאָגיע; דאָ אַנאָנסירט דאַלטאן די אטאָמישע טעאריע און דארטען בע־

שאפט ספענסער זיין סינטעטישע פילאזאפיע, און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער. און די אלטע וויסענשאפטס־מענער, מיט גאנין אונבע־ דייטענדע אויסנאהמען, האָבען זיך געלעבט בשלום: זיי האָבען גערעדט איינער פון דעם צווייטען מיט דעם גרעסטען רעספעקט, און אפילו פארגעטערונג. היולוועל פאלט אריין אין עקסטאז, ווען ער דערמאָנט הערשלען; דושאהן סטיוארט מיל? רעדט מיט אויסערגעוועהנליכען רעם∈עקט וועגען היואוועל, דארווין האלט אין איין לויבען וואלליים'ען, און וואלליים פאלט אויף די קניע פאר דארווינ'ען, האקסלי שיט שבחים אויף ספענסער'ן, און ספענסער האלט אין איין ציטירען האקסלי'ן. דער כלל איז, אז אין די וויסענשאפטליכע קריי־ זען איז געווען כסדר "אהובי ידידי".

קארלייל אבער, וועלכער האָט אויך גע־ לעבט און געארבייט אין דערזעלבער פעריאָדע, האָט צו דער וויסענשאפטליכע גרופע אדער קהלה ניט בעלאנגט. ער איז טאקי געווען א דענקער, און אפשר א גרויסער, אבער קיין ווי־ סענשאַפטסמאן איז ער ניט געווען. ער שרייבט מיט בעגייסטערונג און מיט אמת'ער אי־ בערצייגונג, אבער ווי א פּאעט, (און דאָס איז ער טאקי געווען) אדער ווי א גרויסער רעליגיע־ זער גייסט, ווי א טאָלסטאי למשל. זיין איידעלע, רעליגיעזע נשמה האָט ניט געקענט פארטראגען, וואם די וויסענשאַפטס־לייטע מאכען אשפה פון די העכסט פאעטישע פאנטאזיעס. עס האָט איהם איינפאך געריסען ביים הארצען צו זעהן, ווי מען נעהמט דעם הערליכען און געטליכען קאָסמאס און מען "צוברעקעלט איהם אויק שטיקלעף". דארווין ם טהעאריע האָט ער גע־ רופען "די טהעאריע פון שמוטץ". אויף דאר־ ווינ'ען אליין האָט ער געזאגט, אז "ער זעהט אוים צו זיין אן ארענטליכער מענש און מיינט אודאי וואס ער זאגט, אבער ער האָט א קליין קעפעל". האקסלי, דער גרויסער האקסלי, האָט איהם אמאָל בעגעגענט און האָט איהם העפליך בעגריסט. קארלייל איז צוגעקומען צו איהם, און האָט מיט א פעראכטענדען טאָן איהם א פרעג געטהאָן: "זענט איהר דאָס דער האקסלי, וואס זאגט, אז מענשען קומען ארוים פון אבעזיא־ נעם ?" – און, ווארפענדיג א גיפטיגען בליק אויף איהם, איז ער ראפטום אוועק ווייטער. מיט ספענסער'ן איז ער געווען אויף מעסערס: זיי האָבען זיך ממש פיינט געהאט, ווי דעם

טויט. ספענסער האָט געזאגט, אז ביי "קאר־ לִיילֹען ארבייטען נים די פערשיעדעגע טהיילען פון די געהירען אויף אן הארמאנישען אופן". −קארלייל, וויעדער, האָט געזאגט אז ספענסער אבער איך געדענק שוין נים אקוראם וואם, יעד דענפאלם איז עם געווען עטוואם שארפעם, עטוואס בייסענדעס, וואס האָט געשטאָכען ספענסער'ען אין דער זיבעטער ריפ אריין. אויף ספענסער'ן, משמעות, האָט קארלייל גע־ האט מעהר הארץ ווי אויף די איבריגע. "יענע" האָבען זיך, לכל הפחות, אבגעגעבען מיט ם פעציעלע ערשיינונגען, אבער ספענסער, דער איז דאָדָ אן אמת'ער "כל־בו": ער האָט זיך דאָך ארויפגעוואָרפען אויפ׳ן הייליגען קאסמאס־טעמפעל טאקי, ווי א ריכטיגער וואנדאל, אהן א ברעקעל גאט אין הארצען. אויף ספענסער'ען, דעריבער, האָט קארלייל'ם גרימי צאָרן מורא'דיג געברענט, און ביי גינסטיגע געד לעגענהיימען געמאַכט איהם די ציעל־ברעט פיר זיינע גיפטיגע פיילען.

קארלייל און ספענסער האָבען קיינע עהנליכ־ קייטען נים צווישען זיך. קארלייל איז א פּאָעט, ספענסער איז א וויסענשאפטס־מאן. קארלייל איז בעגייםטערט פון הערליכע אידעען, ספענ־ סער איז בעגייסטערט פון אלגעמיינע פרינצי־ פען. קארלייל בעוואונדערט דאָס, וואס איז שעהן, ספענסער בעוואונדערט דאָס, וואס איז אמת. קארלייל דענקט, אז די וויסענשאפט מאכט וואכענדיג דאָם הייליגע, ספּענסער דענקט, אז די וויסענשאפט מאכט הייליג דאָס וואכעדי־ געם. קארלייל איז פסיכאלאגיש, ספענסער איז לאגיש. קארלייל פיהלט, ספענסער דענקט. קאר־ לייל זינגט, ספענסער לערנט. ווען קארלייל פרעהט זיך, איז ספענסער פערזארגט. שעהן און ערהאבען מוז זיין דאָס בילד, וואס האָט אין זיך ביידע פארבען, די פאעטישע און די ווי־ סענשאפטליכע – וואו ביידע עלעמענטען זיינען פּרעזענטירט. אבער דאָם טרעפט אזוי זעלטען, או געוועהנליך זאגט מען: "די וועלט איז א טראגעדיע פאר דעם, וואָם פיהלט, און א קאָמעדיע פאר דעם, וואס דענקט". אין אלגע־ מיין אבער געפינט מען די צוויי טיפען בעזונדער, אבגעטהיילט, און, דאָס רוּב, קאָנטראסטירען זיי זיך זעהר שטארק.

דעם מענשענ'ם בעגריעפע און געדאנקען זיינען אבהענגיג פון זיינע פערזענליכע אומגער בונגען, דער אינגערער (דזשאָהן) הערשעל איל־

לוסטריט דאָס זעהר שעהן, "נעהמט, למשל זאגט ער - דאָס ווארט "אייזען" און זעהט ווי אזוי עם אונטערשיידען זיך די בעגריעפע, וועל־ : כע פערשיעדענע מענשען האָבען וועגען דעם דער געוועהנליכער מענש דענקט, אז אייזען ברענט ניט, דער כעמיקער, וויעדער, זעהט ווי אייזען ברענט י אָ : -- דער פּאעט בענוצט זיך מיט דעם אלם א סימבאל, פאר אלעס, וואם איז הארט און שטייף, דער שמיעד, אומגעקעהרט, בעווייזט, אז עס איז וו יי ד און בויגיג --- דער טורמע־אויפזעהער בעטראכט עם, אלם אַ מיטעל צו פערשפארען אַ דורכגאנג, בעת דער עלעקטריקער קוקט אויף דעם אלם א מיטעל צו עפענען א דורכגאנג". ניט אומזיסט זאגט די וועלט אז: "וואס פאר א מענש, אזוינע געדאנקען האָט ער". אין תוך גענומען איז עם דער גרונד־פרינציפ פון דער מאטעריאליסטישער פילאואפיע, און איז דער שליםעל צו פיעלע פסיכאלאגישע און געזעל־ שאפטליכע פערפלאנטערונגען.

דעם זעלבען געדאנק געפינען מיר אויסגע־ דריקט אויף אן אנדער אופן אין קארלייל'ם היםטאָריע פון דער פראנצויזישער רעוואָלוד, ציאָן". רעדענדיג וועגען לודוויג דעם 15טען, ווי און וואס ער האָט געפיהלט, בשעת ער איז געלגען אויפ'ן טויטען בעט, זאגט קארלייל אזוי: "די היסטארישע אויג קען זעהן אין קראנקענם צימער אסך זאכען, וואס די הויף־ בעזוכער האָבען קיינמאָל ניט געזעהן. ווארום דער אמת איז, אז אין יעדע זאך געפינט זיך פיעל בעדייטונג, און דעריבער וועט די אויג, וואם קוקט אויף דעם, זעהן נאָר דאם, וואם די גייםטיגע ענטוויקלונג גיט איהר די מעגליכ־ קיים צו זעהן". "ניוטאן און זיין הונד "דיי־ מאָנד" האָבען, דוכט זיך, געקוקט אויף די זעל־ בע אויםערליכע וועלט; די פאטאגראפיע אויף זייערע אפטישע נערווען איז, העכסט וואהר־ שיינליך, געווען די זעלבע און דאָך וואס פאר א פאאָר פערשיעדענע קאסמאָסען די צוויי האָבען געזעהן!" מיט אנדערע ווערטער, הייסט

עם, אז יעדען מענשענ'ם אנשויאונג איז הויפּט־
זעכליף, אויב ניט גענצליף, אבהיינגיג פון זיינע
אלגעמיינע גייסטיגע פעהיגקייטען, און פון זיין
קולטורעלער און וויסענשאפטליכער ענטוויקלונג.
אן ענדערונג אין איינע פון די צוויי בעדינגונגען,
און אין ביידע צוזאמען אודאי, וועט פעראורזא־
כען אן אונגעהויערען אונטערשיעד אין די כער
גריעפע און פארשטעלונגען פון צוויי בעזונדערע
מענשען.

עם וועט דעריבער אויסקומען אָדער אויס־ קוקען גאנץ נאטירליך, אז קארלייל און ספענד סער, וועלכע בעזיטצען, ווי אנגעצייגט, קיינע וויכטיגע כאראַקטער — אָדער אנדערע שטריכען בשותפות, זאלען בנוגע היסטאריע, האָבען לחלוטין ענטגעגענגעזעצטע אנשויאונגען. און מיר זעהען טאקי, אז וועהרענד קארלייל האט מורא'דיגען רעספעקט פיר דער פערג אנ־ גענהייט, האָט ספענסער מורא'דיגען רעס־ פעקט פיר דער געגענווארט; אז וועהרענד קארלייל זעהט אין היסטארישע פאסי־ רונגען אן ענטפלעקונג פון אן איבערנאטירליכע קראפט, זעהט ספענסער - אן ענטווי קלוננ פון א נאטירליכען פראצעם; אז וועהרענד ביי קארלייל קומט אוים, אז מענשען מאכען די אומשטעני ד ען, קומט אוים ביי ספענסער, אז א ו מד טטענדען מאכען (תחילת) די מענשען; און אז וועהרענד נאָדְ קאר־ לייל'ם שיטה נאָך זיינען, דעריבער, הי ס־ טאָרישע עפּאָכען איזאָלירט, איינע האָט ניט צו טהאָן מיט דער צווייטער, זיינען זיי, נאָדְ ספּענסער'ם שיטה נאָך, בעהעפט: איינע פער־ אורזאכט די צווייטע.

נור לאמיר זיך שטעלען אויף א וויילע אן א זייט, און הערען ווי די צוויי דענקער אליין געבען ארוים זייערע געדאנקען איבער דיעוע, אין פיעלע פּרטים, זעהר וויכטיגע, פראגען.
(פארזעטצונג פאלגט).

ה. רויזענבלפם.

צווישען הימעל און ערד

(פּצְעמצ).

א הייליגע תפילה, פול מורא — א אָ שענק זיי, די וועלמען, וואס שוועבען אין אָבגרונד, אַ העלען מאָג לעבען! אַ בענש זיי אַלמעכטיגער בורא!

۵.

די פערשוועכונג אין הימעל

שוין הפבען די קעםען געקלונגען — די ליכטיגע זונן איז געזונקען
אין העלע און לויטערע קלפנגען,
און איבער הפלב־דרימלענדע וועלטען
אויף שלעסער און פאסטוך־געצעלטען
פ גפלד־רפזער ליכט איז געהפנגען.

און אויבען ?... זיך עפענען ריעגלען מלאכים מים דימאנטע פליעגלען אין ענדלאָזען פלאַטער זיך ציהען, און ם'מינען זיך מויזענדע פלאַמען און גיסען זיך בלענדענד צוזאַמען און פינקלען און בלישצען און גליהען.

איין ווייל...און א שופר וועם שאַלען
און ס'וועלען אין עהרעפורכם פאַלען
די קעפּ אין די פליעגלען פערבאָרגען
די הייליגע קינדער פון הימעל,
און גאָם וועם ערוואַכען פון דרימעל
און בענשען דעם גאָלדענעם מאָרגען.

נאֶר פּלוצים... עם וויעגם זיך און צימערמ אריבער די הימלען פערבימערט גאָמ'ס קול אין צובראָכענע קלאנגען: איך קען אייך נים בענשען אצינדער — א קינד פון אייך הימלעשע קינדער א זינד איז אַ שווערען בעגאַנגען". It was many and many a year ago In a Kingdom by the sea.—Poc.

א. פאַרטאַג אין די דימלען

אויף קעמען אויף שווערע, געשלפטען פון רינגען אוים גינגפלד געגפטען פון רינגען אוים גינגפלד געגפטען די זונן היינגמ אריבער די הימלען און אונמען אין בלענדענדע ים'ען אויף וועללען פון רפּזעווע פלפמען מלאכים־קעפ זילבערנע דרימלען.

געשלפָסען די שמראַהלענדע אויגען, די פנימ'ער איכערגעצויגען מים מאַמעווע מולען מים דינע, זוי יונג־האַלב געעפענטע רויזען, פון מהוי אָנגעקוואַלען, זיך קרויזען די ליפען געקושמ פון דער שכינה.

נאֶר כאַלד וועם זיך ערגעץ כעוועגען, און שטיל מיט אַ ציטער זיך רעגען דער קלאַנג פון אַ גאָלדענער לירע, און ס'וועלען פון שלאָף די מלאכים ערוואַכען צו זינגען די שבחים פון בורא אין הייליגער שירה.

און די זונן, וואס איז איבער די הימלען
אויף גפלדענע קעטען געהפנגען,
וועט ווערען מיט לויטערע קלפנגען
פון הימעל ארונטערגעלפוען
צו לייכטען פאר אירדישע וועלטען
אויף שלעסער און פאסטוך־געצעלטען,
אויף שלעסער און פאסטוך־געצעלטען,
אויף בוימער און בלומען און גרפוען.

און צווישען די הימלען וועם שלאַגען דער אָפּקלאַנג פון קעם און זיך טראָגען — איך לעג מיינע גאָלדענע פליעגלען צוזאַמען און נעהם אָן מיין גורל געהערען.

די וואַקכאַנקע

בלוי און ווצרעם, מיף און זויבער גיסט די נצכט מיט שטילען צויבער זילבער־ליכט און שטערען־שימער און אין ווייסען שיין פערגצָסען שלצָפט די ערד אין רוה געשלצָסען.

דאֶך עם רייסען, ווי געפאַנגען, זיך, וואו ערגעץ הייסע קלאַנגען, גלוהמיג הייסע מעלאָדיען. ערגעץ אין דער נאַכמ דער מיעדער ברענען פאַקעל, ליכמ און ליעדער, און אין גאַלדנע בעכערס גליהען רוימ און ראָזעווע געמראַנקען.

דאַרמען האָם די לוסם געצונדען פייער. און די רוה 'ז פערשוואונדען הייסע קושען, קיהלע בלומען פאַלען אין דעם שמויב און ליאַרעם און דער דרימעל זאַנפט און וואַרעם, ווי דער אָסהעם פון די בלומען פון די מוימע ווערט צושוואומען.

פיעדלען פייפען, פויקען, פליימען צימבלען, מאַצען און מראָמפּיימען שאַהלען העכער אלץ און העכער און פון האַנד צו האַנד א פרייער אָנגעשעפּמ מים וויין און פייער וואַנדערמ אום דער גאָלדנער בעכער.

און אין שכור'ן געלעכמער מאַנצען פרעך די שעהנסמע מעכמער, שפרינגען ווילדער רק און ווילדער איינער נור... א בלייכער אינגעל אָבגעזונדערמ שמעהמ אין ווינקעל וויימ פון העלישען געפּילדער.

שמעהמ און הערמ נימ דאָס געלעכמער פון די יונגע שעהנע מעכמער, נימ דאָס הוליען פון דער פרעכער מייפעל באַנדע 'רום דעם בעכער,

+ 01

דעם מלחדים עומרנונג

אָדאָרם, וואו די בלענדענדע זונן איז געזונקען

אין גפָּלדענעם שטויב און אין רפּזעווע פונקען,

דער מלאך לאַזם שְמיל זיך ארונמער. די דימאַנמנע פליעגלען פאנאַנדערגעלאַזען, די זילבערנע לאָקען אין כוואַליעם צובלאַזען, די אויגען — זיי שימערען מונמער.

און אונמען העם מיעף, און די נעבלען די בלויע, בעוועגען זיך וועלמען, ווי שמויבעלאך גרויע

פון ווינטען פון בייזע געטראָגען און ס'יאָגט זיך דער מלאך און בליקט

אויף די שמויבען פון וועלמען מיליאָנען זיך איינע צו "פון וועלמען

— קלויבען אָ, ווער קען דעם מזל מיר זאָגען ?!" !

עם שפריימען זיך ליכטיגע הימלען פון אויבען

און אונמען אין דונקעלהיים מראָגען זיך שמויבען

אָהן סדר, אָהן ציעל און אָהן זינען, דער מלאך, ער קלעהרם און ער פליקם אוים די פליגלען

מיר מיר און מורמעלם: "דו זאָלסט מיר פערזיגלען

מיין מזל 'ן מיין גורל בעשטימען.

איך לאָז מיט די װינדען די פרייע דיך ציהען און איך אָהן אַן אייגענעם װילען זאָל פליהען אהין, וואו עס זועט דיך פערקערען, און פאַלסטו אויף פעלזען און זינקסטו אין ים'ען

און מישען זיך אוים מים דער בלענענדער שיין

פון הונדערמע לאָמפּען און מויזענדע ליכם פון אויגען און בלומען און לאָקען געדיכט.

און אָם בליצם דער בעכער פון אלעם ארוים און ם'קושען איהם ליפען -א רויו נפך א רויו.

עם קוקם זיך דער מלאך מים זשעדניקיים איין און לאָזם זיך שוין לויפען אין פפלפץ פריין.

דאָך האַלם !... ווי בעטרעט מען דאָם לוסמ־פולע הויז געקליידעם אין פליעגלען אין דימאַנמנע בלויז ?!

> ער מוז פון די פליעגלען זיך פריהער בעפריי'ן, צו קענען אין שלאָם פון דער תאוה אריין.

> פערבייםען די פליעגלען אויף סאַמעם געוואַנד אויף מענשליכע קליידער לוים מאָדע און לאַנד.

נאָר פּלוצים אָם זעהם ער: געבויגען דעם קאָפּ זיך לאַזם ווער די טרעפען די רייכע אַראָפּ.

און ס'האָם זיך געעפענם א טחיר און פערמאַכם און שמיל איז דער פרעמדער אַוועק מים דער נאַכם.

עם קוקש נאָך דער מלאך. און זעהם, ווי עם שפאנם אַ אינגעל אַ בלאַם מים מ לירע אין המנד.

נים דאָם קוויםשען פון די פלייםען, - נים דעם רעש פון די טראָמפּייטען וויים פון אלעם....

:און עם פרעגם אפילו קיינער ? וואו 'ז דער בלייכער יונג דער שעהנער וואו 'ז דער זינגער מים דער לירע, וועלכער האָם זיין הימעל־שירה ערשם נים לאַנג פיר אונז געזונגען און אין יעדער האַרץ געדרונגען, ער, וואָם האָם אין זיינע קלאַנגען יעדענם האַרץ און זעעל געפאַנגען און בעגייסמערם און ערהויבען צו די שמילע וויימע הימלען צו א הייליג פרומען גלויבען

...? 7877

פיעדלען פייפען, פויקען, פלייטען, ווילד דעם קפַרפַחפָד בעגלייםען און עם שפרינגען פרעך און פרעכער מצמעם, מצמעם, זיהן און מעכמער, און מים שפּאָם און ווילד געלעכטער וואַנדערט נאָך ארום דער בעכער און עם שריים ווער צו די כלי־זמר

-17

"!!!! העכער !!!! העכער !!!!"

דער מלאך אויף דר'ערד

און ענדליך דערגרייכם האָם דער מלאך די ערד און הפט פ געטומעל אַ ווילדען געהערם.

און ס'ציהם און ס'לאָקם איהם דער פלאַמענדער קלאַנג, אַ פּאָך מים די פּליעגלען, עם דויערט ניט לאַנג.

ער שטעהט שוין ביים טויער פון פרעהליכען שלאָם און זעהם דורך דעם פענסמער, ווי ס'פינקעלם דער כום.

> עם זיעדען רובינען און פערעל אין וויין

עם בליקט נאָך דער מלאך א רגע און מראַכמ

און לפום זיך פוועק אין דער דונקעלער נאַכם.

(ישלום קומט).

מלא האנסאו.

(פון "די זעהונגען פון דעם יונגען אָפעג").

פרעכטיגע און שווייגעדיגע ווינ־ טער־נאַכט האָט גערוהט איבער סקאַנדינאַוויען. דער גאנצער הימעל אין געווען בעועעט מיט שטערן. די ערד האָט געשלאָ־ 🛱 אַרַ אַרָּה אָט אַעשלאָ־ פען.

ס'איז אויפגעגאנגען די לבנה. זי האָט געד בלישטשעט אויפ'ן שפיץ פון סיליטעלמא און בעגאָסען מיט איהר שיין די ווייסע דערפער אונטען - אין סקאניען.

ם'זיינען געלעגען לאנגע שאָטענס. שטיל און אונבעמערקבאר האָבען זיי זיך געגליטשט צו מזרח־זייט, גלייך, ווי נאָך נישט אין ווערטער פערקערפערטע, געדאנקען. די שטערן האָבען געברענט העל, אזוי העל, אז אויב ס'וואָלט זיך געפינען אויף דער ערד כאָטש איין לעבעדיג בעשעפעניש, וואלט עס געהערט זייער ציטערן אין דער שטילקייט פון דער נאכט.

נאָר אין דער נאַכט האָט זיך נישט בעוויע־ זען קיין איין לעבעדיג בעשעפעניש. אלץ איז געשלאָפען אויף די פעלדער און אין די וועלדער, אין די הייזער און אויפ'ן ים, אין די דערפער און אין די שטעדט.

און פלוצלונג האָט זיך א מענשליכע געד שטאלט אויפגעהויבען פון די וועלדער פון קאלד מאַרדען, זי איז געווען העכער פון דעם העכ־ סטען טענענבוים און איהרע פּלייצעס זיינען געווען ניעדריגער פֿונ׳ם בארג טשיאָלען, און אַ שאָטען האָט זיך פון איהר געלייגט אויפ׳ן גאנצען לאנד, און ער האָט איהם ארומגענומען, גלייך ווי מיט א ריעזיגען טרויער־שלייער, איין

עק פון וועלכען האָט ארומגעכאפט גאנץ סטאָק־ האָלם, און דער אנדערער האָט זיך אבגעטונקט אין די וואסערען פון באָטנישען ים־בווים.

דער געשפענסט האָט זיך איינגעבויגען; זיינע אויגען – זיינען געווען אויגען פון א פערברעכער, מיט א שרעקעדיגען און קרומען בליק, און ווען ער האָט אויפגעהויבען זיין גע־ זיכט, און די לבנה־ליכט איז געפאלען אויף איהם, האָט זיך אין דעם כליק אבגעשפּיעגעלט אזא אונרוהיגקייט און אזוי פיעל יסורים פון געוויסען, אז די שאָטענס האָבען זיך אָבגע־ שטעלט, און די שטערן האָבען אויפגעהערט צי־ מערן. דער געשפענסט האָט א קרעכץ געטהאָן, א קרעכץ געטהאָן אין אזא אונגעהויערען שרעק, אז די קינדער האָבען א געשריי געטהאָן אין זיי־ ערע וויגעלעך, און די מענשען האָבען דערזעהן שלעכטע חלומות.

און די נאַכט האָט געווארט, גלייד זי ווארט עפעס צו דערהערען. נאָר עס האָט זיך ניט גע־ זעהן קיין איין לעבעריג בעשעפעניש, אויסער דעם איינואמען געשפענסט אויפ'ן קאלמארדען.

נאָר ס'האָט געוואכט דער אַנדערער ג ר ו י־ ם ער גיים ט, דער, וואם איז אזוי גרוים, אז איהם קען נישט דערועהען דאָס מענשליכע אויג. די רופען איהם — צייט, אנדערע — אויג. מזל, נאָך אַנדערע – ריכטער אָדער גערעכטיגקייט. ער האָט גערוהט אינ'ם וועלט־רוים. דער פאס פון אָריאָן האָט ארומר געכאפט זיינע לענדען.

זיינע ווייםע גרייזע האָר האָבען זיף גע־ צויגען צווישען די וועלטען — די מענשען רו־

פען עם: מילק־וועג. אין זיין שטערן האָט געד ברענט אן אויג, איין ריעזיגער אויג, און זיינע שטראהלען זיינען געפאלען אין דער צפון־נאַכט און אויף דעם איינזאמען געשפענסט אויפ'ן בארג קאלמארדען.

יודאַ! — האָם אָבגעקלונגען אין מיטען דער נאַכט, ווי א גלאָק, אָדער, ווי אַ שטיין וואלט געפאלען אויף איין.

דער געשפענסט האָט א ציטער געטהאָן אזוי ווי אונטער דער האנד פון א גיגאנט, ווילד האָט ער א פיהר געטהאָן מיט די אויגען ארום, און זיין פּנים האָט אויסגעדריקט אוא שרעק, ווי ער וואָלט דערהערט מיליאָגען דערטטיקטע געשרייען. נאָר ארום איז געוועוען די שווייגעד דיגע נאכט, און ער איז געווען איינער אליין, און מ'האָט נישט געזעהן קיין איין לעבעדיג בעשעפענייט.

יודא! — האָט אָבגעקלונגען נאָד אמאָל.
און ער האָט נישט געוואוסט, פון וואַנען
איז געגאנגען דער קול, דען דער ג ר ו י ס ע ר
ג י י ס ט איז אזוי אונענדליך גרויס, אז איהם
קען נישט דערזעהן קיין איין שטערבליך בער
שעפעניש. נאָר ווען ער האָט זיך איינגעקוקט
אין די ציטערנדיגע שטערן, האָט ער געטראַכט,
אז דאָס האָבען זיי גערערט; יווען ער האָט זיך איהם
קוקט אויף די לאנגע שאָטענס, האָט זיך איהם
געדאכט, אז דער קול איז געוועזען פון זיי, און
ווען ער האָט זיך איינגעקוקט אין דער איינזאַמר
קייט און אין דער שטילקייט, האָט ער פערשטאַר
נען, אז דער קול האָט געקענט זיין נאָר זייערער.
נען, אז דער קול האָט געקענט זיין נאָר זייערער.
יודא! — האָט אָבגעקלונגען א דריטען

מאָל. דער דאָזיגער קלאנג האָט אלעס אָנגעפּילט. ס'איז געווען אינגאנצען שטיל. דאס איז געווען אויסער איהם און דאס איז געווען אין איהם.

דאן האָט ער זיך צולאכט, ווי עס לאכט א מענש אין משוגעת פון שרעק, און זיין לאכען האָט זיך ווי אן עכאָ געקייקעלט אין מיטען דער נאַכט, און ער האָט זיך איינגעהערט אין זיין אייגענעם געלעכטער—ס'איז אריבער אן אויגענ־בליק, און ס'האָט זיך נאָך אלין געהערט א ברו־בליק, און ס'האָט זיך נאָך אלין געהערט א ברו־מענדיגער געלעכטער, גלייך הונדערטער מענשען וואָלטען געלאַכט — דאָרט ווייט אין די שלאָ־בעריגע שטערט.

און נאָך אַמאָל האָט אָבגעקלונגען א שטיר מע:

פיט וואס האָסטו געזינדיגט היינט --

כ'האָב היינט נישט געזינדיגט! – האָט – געענטפערט דער געשפּענסט.

פאר װאָס־זשע איז דיין געװיסען ניט — רייז

מיין געוויסען איז ריין.

פאר וואס ביזטו א פערציטערטער געד וואָרען, ווען דו האסט מיין קול דערהערט? פאר וואס האָסטו א קרעכץ געטהאָן? פון די וואונדען פון דיין געוויסען וועל איך אַראָב־רייסען דעם צודעה, און דו וועסט דערזעהן, אז בלוט טריפט נאָד פון זיי. איך וועל ארויסרופען אלע דיינע זינד, און — ווי הינד וועלען זיי זיך איינעסען אין דיין נשמה. נאָר לענד אָן דיינע פיס אן די פעלזען, און מיט די הענד נעהם ארום דעם וואלד, דען דיינע פיס וועלען א צי־מערטן אונטער דיר, אז דו וועסט דערהערען טער טהאָן אונטער דיר, אז דו וועסט דערהערען וואָס איך וועל דיר זאָגען.

דער געשפענסט האָט אויפגעציטערט פֿון קאָפּ ביז די פֿיס, אזש די וועלדער פֿון קאלמאד דען האָבען זיך א שאָקעל געגעבען, גלייך א שטורם האָט זיך איבערגעטראָגען איבער זיי, און ער איז געפאלען אויף די קניה, האָט זיך אָבגעשלאָגען מיט'ן קאָפּ אן א פעלז און האָט אייסגעיטריען:

איך בין נישט יודא! נישט יודא! דו ביום דאָם טויטע בלוט פונ'ם לעבען — אין דאָם פוילען פון דער מענשהייט. דיין נשמה איז פול מיט צרעת; ביי דיר איז אונריינקיים אנשטאָט מאַרך, אין דיין הארץ פליסט שווארץ בלוט. צווישען אלע מענשען איז נישטא קיינער, וואם זאָל זיין אזא שאַנד־פּלעק פון דער מענש־ הייט, ווי דו. ווי דיין גלייכען קען מען נישט געד פינען אין קיין תפיסה, אין קיין אבגרונד פון זינד! דען דו ביום א שווייגעדיגער!... דו האָסט געשוויגען, געשוויגען דיין גאנצען לעבען, גע־ שוויגען, ווען דו האָסט רעדען געדארפט, מיט'ן שווייגען האָסטו חרוב געמאַכט דיין נשמה און די רוה פון דיין געוויסען. דו האָסט קיינמאָל נים געלאכם פון די, וואם זיינען געשטאגען ביים שאנד־קלאִיו, האָסט אָבער געשוויגען... האָסט קיינמאל נישט איינגעשפאנט אין דיין רייט־ וואָגען קיין טראָגעדיגע פרוי, האָסט אָבער נעפיהרט דעם רייט־ווֹאָגען און געשוויגען, דו פלענסט נישט האלמען די מארטיר־געצייג, ווען פון קערפער פלעגט מען ארויסרייסען ס'הארין האָסט אָבער געשוויגען! דו האָסט נישט געד — שלאָגען דיינע קנעכט ביז די אָדערן 'ואָלען

פּלפצען, נאָר דו האָסט געזעהען ווי אנדערע מהוען עם - און האָסט געשוויגען. ווען מ'וואָלט דיין פאָטער געשלעפט פאר די גרויע האָר, און פאר דיינע אויגען דיין אייגענע מוטער געשענ־ דעט, - וואלסטו אויך נישט אויפגעהערט צו שווייגען. פערנעם איצט מיין וואָרט. ווען ס'וועט קומען דער יום־הדין, דער גרויסער טאָג פון משפט, און אלע לעבעדיגע בעשעפענישען וועד לען שטעהן פאר מיר, און אלע וועלטען וועלען לעדיג ווערען, און די אונענדליכקיים וועם שטיל שווייגען אין ערווארטונג, און ציטערניש, וועל איך הייםען פערמאַכען די טהירען פון :מיין הויז, כ'וועל אויפשטעהן און וועל זאָגען איהר אלע, וואָס ר'האָט געזינדיגט — זאָלען אייערע זינד פערגעבען ווערען. איהר שוואַכע, וואס ר'האָט קיין כח נישט געהאט ביי־ צושטעהן דעם נסיון פון פערפיהרער, און איהר בייזע פערפיהרער — איך פערגיב אייך. וואשט ריין אייערע הענד פון אונריינקייט און בלוט, טהוט זיך אָן אין יום־טוב קליידער און געהט צום אייביגען גליק. איך פערגיב אייך אלעמען... ! אלעפען, אויפער איינעם

און דאמאָלסט וועל איך אָנווייזען אויף דיר, שווייגעדיגער, וועל עפענען די טהירען פון מיין הויז, און וועל דיר ווייזען די לעדיגע וועל־טען און וועל זאָגען:

דו פלעגסט דערלאָזען אונגערעכטיגר קייט, כאָטש דו האָסט געוואוסט, אז דאָס איז אונגערעכטיגקייט! דו האָסט גאָר נישט טהוענדיג געקוקט אויף אלץ, וואס פלעגט געד שעהן, און דו האָסט דאָך הענד געהאט צו העלד פען, דו האָסט פערראטהען דיינע ברידער מיט דיין שווייגען, און דו האָסט דאָך געקענט זיי דיין שווייגען, און דו האָסט דאָך געקענט זיי ראטעווען מיט איין איינציג ווארט!... דו האָסט

געוואוסט דעם אמת, האָסט איהם אָבער פער-שוויגען, און שווייגענדיג ביזטו פערביי־געגאנ־ גען אונצעהליגע רייהען פון געקרייציגטע פאר'ן אמת. דו שרעקעדיגער שווייגער! וועמעם נאָמען איז יודא - דיר וועט נישט פערגעבען ווערען קיינמאָל! דו וועסט בלאָנדושען איבער די לע־ דיגע וועלטען, קיינמאָל וועסטו זיך נישט אָב־ שטעלען, קיינמאָל וועסטו ניט שטאַרבען, און די וועלטען וועלען קיינמאָל נישט חרב ווערען, און אייביג וועלען זיי בלייבען לעדיגע און אהן מענד שען. די שטילקייט וועט דיך דערפיהרען ביז צו משוגעת, און דו וועסט וואיען ווי א הונד, און שרייען ווי א מענש, וואס א דבוק איז אין איהם. דו וועסט לאַכען אין משוגע'נעם שרעה, ווי דו האָסט געלאכט די נאכט, און קיינער וועט דיך נישט דערהערען, קיינער וועט דיר נישט ענטפערען. נאָר אן עכאָ וועט זיך קייקלען אין דער טויטער אונענדליכקייט – איין אוינציג קלאנג, און דאם איינציגע לעבעדיג בעשעפע־ _______

דאן האָט זיף דער געשפּענסט אויפּגעהויר בען, און זיין שאָטען האָט זיף געלייגט אויף דער מיט לבנה־שיין בעגאָסענער ערד, גלייף אן אונגעהויער־גרויסער שאָטען פון א מענשליכען קאָפּ, וואס פערשטעלט דעם ליכטיגען וועג. און ער האָט אויפגעהויבען די הענד אין דער הויף, די אויגען זיינען ביי איהם ארויסגעקראָכען פון זייערע לעכער, און ר'איז געפאלען צו דר'ערד, ווי א ריעזיגער בוים...

ס'האָט געברענט דער מאָרגען־רויט. הענער האָבען זיך איבערגעקרעהעט. מענשען האָבען זיך אויפגעבאפּט פון שלאָף מיט קאלטען שווייס אויפ'ן שטערען פון קאָשמאַר.

אידיש פון מ. זו.

בן־יקיר.

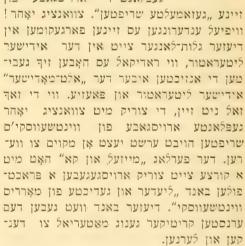
A TANAMATAN TANAMA TANA

ס אַ לאַנג ערוואַרטעטעט בורס פורס פון פֿאַנג ערוואַרטעטעט בורס

קריטישער עסקיז.

פון אידישע ווערטער, אלט־מאָדישע, פון איינפאבע רייד אָהן א קלאנג, פון טענער אפט וועניג מעלאָדישע פערפאס איך מיין פּראָסטען געזאנג פערפאס איך מיין פּראָסטען געזאנג

יעזע שורות זייגען געשריעבען
געוואָרען צוריק מיט צוואנציג
יאָהר, ווען די פערהערער און
תלמידים פון דעם דיכטער
מאָררים ווינטשעווסקי האָבען
געפּלאנט די ארויסגאבע פון

ווינטטעווסקי איז געווען ניט דער איינציר גער, וועלכער האָט זיך בעקלאָגט אויף די "זוער ניג מעלאָדישע" טענער פון דער אידישער מוזע. זיין צייט־גענאָסע ש. פרוג האָט זיך אפילו ניט געשעמט צו בראנדמארקען בפרהסיא די אידישע שפּראך אלס א "אטקע שפּראך" און א "די־ענסט־שפּראך", און דאָך האָבען זיי, פרוג און ווינטשעווסקי, געשריעבען און "געזונגען וויינענד דיג" אין אידיש, ווייל די ליעדער זיינען געווען, געווען, געדיכטע, —

דער אבקלאַנג פון מעגליבע, פערשמיקטע געשרייען פון פאַלק. דער אונטערשיעד איז בלויז געווען דער,

וואס פרוג האָט זיך גערעכענט פאר א אידען, באר א אידישען ירמיהו, פאר א גרויסען נאציאָ־ נצליסט, וואס קלאגט אויף גלות־השכינה און האָט דאָך אין דער זעלבער צייט, אויב ניט גע־ האסט, אם ווייניגסטענס חוזק געמאכט פון דער אידישער שפּראך און ער האט געוויס מעהר הנאה געהאט ווען ער האט אנגעשריעבען א ליעד אין גוי'איש. ווינטשעווסקי, אין געגענ־ טייל, איז דאן ווי היינט, און אפשר נאָך מעהר ווי היינט, געשטאַנען אם שפיצע פון אן ענגען קרייז קאָסמאָפּאָליטען, פרעדעגענדיג די נאָבעלע אידעען פון ישעיהו הנביא און קארל מארקם. דער קרייז איז געווען קליין, די מענשען געד צעהלטע, אבער ווינטשעווסקי האָט זיך גערע־ כענט, אז ער איז דער גביא פון דער גרויסער ברייטער וועלט פון ארבייטער און ארימע לייט, אהן אונטערשיעד פון ראסע און נאציאָן, און ער האָם אלעמען גלייך געוועקט, זוכעגדיג צו בער גייסטערען פיר דעם פרייהייטס־קאמפף ניט דעם "אידען", נאָר דעם "פּראָלעטאריער". ער קלאָגט זיך, אַז ער קען מיט ווערטער ניט אוים־ דריקען זיין ליעבע

> און איבערהויפט ווען די געליעבטע איז ניט איין איינציגע פּערזאָן, און איז זאגאר ניט א נאציאָן, און איז די מענשהייט די בעטריבטע.

און דאָד, טראָטץ דיעזע ברייט־הארציגע

"וגר זאב אם כביט" - פילאָזאָפיע, טראָטץ

דיעזע "מיינע ברידער־פּראָלעטאריער" - בענקער

ניש, טראָטץ די טרעהרען איבער "די מענשהייט

די בעטריבטע", פיהלט איהר איבעראל אז

ווינטשעווסקי איז פיעל, פיעל נעהענטער צום

אידען, צו דער אידישער נשמה, צום אידישען

זיפין, ווי ער אליין וואלט געגלויבט. נעהמט, צום

ביייטפיעל, זיין ליעד "א וואונט". די אידעע

און דער אינהאלט און די ווערטער און דער

וואונש — אלע זיינען טענדענציעז: דער דיכ־

מער וואלט געוואָלט זעהן דעם "פראָלעטאריער",

די "אונטערדריקטע", און זיי רופען צום פריי־

"אונטערדריקטע", און זיי רופען צום פריי־

הייט'ם קאמפת. דער סטיל, די נשמה פון דער ליעד איז אבער העכסט אידיש, אדער, ריכטיר גער, העברעאיש. איהר פיהלט דעם שטארקען איינפלום פון ר' יהודה הלוי אין דער ערשטער סטראפע: —

מים די פּליגלען פון אדלער, צו טהאָן זיך א הויב

אויף א בארג, וועלכען וואָלקענס בעדעקען; מים די מעכטיגע שטים פון א צאָרניגען לייב,

וואָס ערפּילם אפט די וועלדער מיט שרעקען. די אידישע נשמה פיהלט זיך אין ווינד טשעווסקי'ס אלע ליעדער, זאגאר אין די העכסט קאזיאנע. דעם דיכטער'ס בקשה "צום ארבייד טער"—

אָה, מולע מיך צו צו דיין ווארימער ברוסט, אה, מולע מיך צו, ליעבער ברודער! —! אה, מולע

איז אזוי פאלקסטימליך אידיש, אז לעזענדיג די ליעד צום ערשטען מאָל, האָט זיך מיר גער דוכט אז איך האָב לאנג־לאנג צוריק, נאָך אלס קינד, געזינגען די ווערטער —

! אָה, מולע מיך צו, ליעבער ברודער

פרוג איז ניט איבריג אידיש אין זיין פּעד סימיזם. דער איד איז, עס איז אמת, א קלאָגער, א מקונן; ער איז אבער קיינטאָל ניט א מיאש, ער וועהרט קיינמאָל ניט אן די האפנונג. ווינטשעווסקי איז העכט אידיש אויך אין דיעד זער הינזיכט: ער וויינט און קלאגט און יאָד מערט, ער האָט אבער אויך האפנונג און לוסט צו לעבען:

ליעדער געזונגען מים א געזויין, ליעדער געיאָמערט מיט א געזאנג, ליעדער פון פאלקס־ליידען — נור די אליין, האָבען א זין פאר מיר, האָבען א קלאַנג;

נעהמען געפאנגען מיין אויער, מיין ברוסט, דרינגען אריין אין מיין הארץ, מיין נשמה, און איך אליין זינג מיט ליעבע, מיט לוסט ליעדער פון קאמפף, פון מריאומפף, פון

וויפיעל געפיהל, וויפיעל אמת'ע ליעבע עס ליעגט אין די געבראכטע סטראפען! די טיעפקייט פון דעם דיכטער'ס פיהלעגדער נשמה איז אויך אויסגעדרוקט אין זיין ליעד "טרויעריגע מוזיק":

פאר מיר איז די וועלט א מוזיקד אינסטרומענט

מים סמרונעס דורכווייקמע פון מרעהרען; און וואו איך דערלאנג נור א ריהר מים די הענט,

לאָזם גלייך זיך אַ טרויערקלאנג הערען.

און דעם דיכטער'ם האפנונג, דעם קעמפר פער'ם גלויבען אין א ליכטיגער צוקונפט, איז ניט וועניגער איינדרוקספאל:

> אָ, ניין! קיין יהושע בן נון, קיין נביא וועם היינט דורך א נס נים אָבשמערען מעהר דעם פּראָגרעס, נים שמערען דעם שיין פון די זון

_____

און ענדליך מוז קומען צום ציעל די מענשהיים בעפריים פון איהר דראנג.

העכט כאראקטעריסטיש האָט ווינטשעור סקי אויסגעדריקט זיינע געפיהלען אין "מינוטען פון פערצווייפלונג". עס איז ווירקליך צו בער וואונדערען און צו מקנא זיין די נאבעלע נשמה, וועלכע בעט זיך ביי גאט, ביים שיקזאל אדער ווער עס זאל ניט זיין:

נעהם אלץ, וואָס מיין לעבען ערפרעהט און פערזיסט, נעהם אלץ, אויב דיך ערגערט מיין גליק

און פערדריס<mark>ט,</mark> — נאָר לאָז מיר די לועבע צו זיי —

מיינע ברידער!

דעם דיכטער'ם. גרויסער גלויבען אין דער ליכטיגער צוקוגפט זעהט זיף אין פיעלע ליעדער, און דיעזע ליעדער זיינען, לויט מיין מיינונג, צווישען די בעסטע, וואס ווינטשעווסקי האָט געשאַפען. און דאָ קומען מיר צו א פּונקט וועגען וועלבען עם לוינט זיף צו רעדען אביסעל מעהר באריכות.

* * *

דער פערפאסער האָט איינגעטיילט זיינע ליעדער אין צוויי טהיילען, דער ערשטער טהייל ענטהאלט די פאלגענדע אבטהיילונגען:

- .1 קליינע ליריקם.
- .2 לירישע געדיכטע.
- 3. קאמפּר־ליעדער. און
- .4 קינדער פונ'ם פאלק.

די אבטהיילונגען פון דעם צווייטען טהייל זיינען:

וגענד חלומות: ליעבע, לוסט און לייד. דענשאַפט.

2. אידישקיים, "געטליכקיים" און געלער גענהייטס־געדיכטע. און

.3 עטוואס הומאָר און סאטירע.

וועגען דיעזער איינטהיילונג קענען זיין הלוקידעות. איך וויים, צום ביישפיעל, ניט הוארום דער פערפאסער האָט פערעכענט צווישען די ליריקם די ליעדער "צום ארבייטער" (זייטע 19), "זשארגאן" (זייטע 25), "דער לאנדאָנער פאג" (ז. 29), "אן ענטפער" (ז. 38), "די לבנה" (ז. 14), "די לבנה פאר די רייכע" (ז. 45), "אין סלעקדצייט" (ז. 48), "פילאנטראָפּען (ז. 50), "גאט'ם סטראפצעם" (ז. 52) און פיעלע אנדער רע ליעדער, וועלכע זיינען "גאנץ ווייט פון לירי־ קע. דער נאָמען פילאזאפישע געדיכטע וואלט קע. דער נאָמען פילאזאפישע געדיכטע וואלט די זיך פיעל בעסער געפאסט צו די מעהרסטע פון די זאגענאנטע לירישע ליעדער. אבער דאָם איז בלויז אגב אורהא.

דער בוד איז צוזאמענגעשטעלט פון ליעד דער, וועלכע זיינען געשריעבען געוואָרען אין פערשיעדענע צייטען, אונטער פערשיעדענע אומשטענדען, אין א משך פון דריי־און־דרייםיג יצָהר. אנפאנגענדיג צו דיכטען אין אידיש נאך אלם גאנץ יונגער מאן אין 1877, מעהר אויף שפאס ווי אויף ערנסט, האָט ווינטשעווסקי ניט אויפגעהערט צו "זינגען" און "וויינען" און "יאמערען" ביז היינט צו טאָג. עם איז דארום גאנין פערשטענדליך, אז ניט נאָר האָט זיך די צורה, דער אויסערליכער אויסזעהן פון דעם דיכטער'ם מוזע געמוזט אפט בייטען, נאָר אז דער כאראקטער און די שטימונגען און אנזיכטען בון דעם פערפאסער גופא האָבען געמוזט פאלי גען דעם געזעץ פון עוואָלוציאָן. פון א דיכטער אויף קאַטאָוועם איז ווינטשעווסקי גיך אויסגע־ אקסען צו פערשטעהן דעם ערנסט פון זיין טא־ לענט און אום ניט צו מיסברויכען גאט'ס מתנה האָט דער יונגער ענטהוויאסט־אידעאליסט־ קאָסטאָפאריט געזוכט צו ברענגען די גרעסטע נוצען דעם "פאלק", דער "מענשהייט", פאר ווע־ מען זיין ווארמעס הארץ האט האסטיג גע־ שלאָגען — דער דיכטער איז געוואָרען אן אגיי טאטאר. עם איז ניט מיין אויפגאבע צו חקרן'ען, אויב די וועלט אדער די אידישע ליטעראטור האט פיעל פערלארען אדער געוואונען דורך דיעזען צופאל; אויב אונטער אנדערע, גינסטי־ גערע אופישטענדען וואָלט פיעלייכט ווינטישעוו־ םקי זיך געווען ענטוויקעלט און אויסגעאקסען א פיעל מעהר בעדייטענדער פּאָעט. עם איז גענוג

צו בעמערקען, אז זאגאר אין זיינע ריין־אגיטאר מאָרישע ליעדער, זאגאר אין זיינע דורף־און־דורף מאטעריאליסטיש־פּראָפּאָגאנדיסטישע גע־דיכטע האָט ווינטשעווסקי ארויסגעצייגט גרויסע דיכטערשע איינגעבאָרענע פעהיגקייטען. נעהמט, צום ביישפּיעל, זיין "עס ריהרט זיף", וועלכע איז געשריעבען געוואָרען אין 1886, אין רעכטען ברען פון ווינטשעווסקי ס אגיטאציאָן. אין דער ליעד איז פאראן פיט בלויז א רוף צו־דער רויטער פאהן, עס איז פאראן אין איה דער רויטער פאהן, עס איז פאראן אין איה עטוואס, וואס לאזט זיף ניט אויסדרוקען אין עטואר, עטואס, וואס בלויז א פיהלענדע, ווערטער, עטואס, וואס בלויז א פיהלענדע,

הערם איהר, קינדער, ווי עס ריהרם זיך, ווי עס ריהרם זיך איבעראל? —

און די ווערטער, די "אלט־פאָדישע" ווער־ טער הויבען אייך אוִיף, צינדען אין אייך אן א הייליג פּייער פון בעגייסטערונג און איהר זינגט די ווערטער, די אמת־אידישע מארסעליעזע, צוקלאפענדיג צום טאקט מיט אייערע פיס און איהר הויבט אן צו גלויבען אז —

> זיינע ברידער, זַעהט איהר, קינדער, געהט בעפרייען דעם ארבייטכמאַן.

דאָך ווי גרוים ווינטשעווסקי'ם טאלאנט זאל ניט געווען זיין, דער כאראקטער פון זיינע אגיטאציאָנס־לִיעדער, צו זיי זיינען געשריעבען געוואָרען אין די אכציגער יאָהרען, אדער שוין גאר ניט לאנג, האָט ניט געלאזט דעם דיכטער צו שרייבען פיעלע ווירקליף פאעטישע ליעדער. וואם עם האָט גערעטעט ווינטשעווסקי'ן איז, זיין וואונדערבארע טעכניק און סטיל. וועה־ רענד עדעלשטאַט'ן איז אונמעגליך צו לעזען, ווייל זיינע אגיטאציאָנם געשרייען בויערען די אויערען, וועהרענד פרוג איז צו אפט וואולגאר מיט זיין בדחגיש און גראמען־מאכעריי, פיהלט זיך אבער אימער אין ווינטשעווסקי'ם געדיכ־ טע א זארגפולע האנד פון א מייסטער. צו איז יעדער ליעד אמת'ע פּאָעזיע אדער ניט, יעדער ליעד איז אבער געבאָרען געוואָרען אין א עהר־ ליכער נשמה און ערצויגען געוואָרען אין א נאָ־ בעלער אטמאָספערע. דאָס פיהלט זיך זאגאר אין אועלכע קאויאנע, עכט־דידאקטישע ליעדער ווי "צו מיינע ברידער" (זייטע 104), א טרויסט געואנג" (ז. 108), "די שקלאפען גע־ "דולד" (ז. 118), "א ווארט צו די ארבייטער (ז. 131), "א בעזים און א קעהר" (ז. 134), "עם קומט די גאולה" (ז. 138) א. ד. ג. אום צו זיין גערעכט צו ווינטשעווסקי'ן מוז איף צוגעבען, אז ניט אין אלע זיינע טענד דענציעזע ליעדער איז ער דידאקטיש. עס זיינען פאראן ביי איהם מעהרערע טענדענציעזע ליעד דער, וועלכע זיינען ווירקליף שעהן פּאָעטיש און רייף אין פארבען. די לעזער וועלען געווים האָבען א גרויסען עסטהעטישען פערגניגען פון די פאלגענדע סטראפען:

ליעדער פון ליעבע, פון לעבען, פון לוסמ, ליעדער פון פריידיגע, בלענדענדע

שמראהלען הילכען נים אָב אין מיין ליידענדע ברוסט, ווארפען נים ליכם אויף דעם ארם וואו זיי פאלען.

ליעדער פון בשמים, פון בלעטער, פון דופט, ליעדער פון ליעבליכע פרויענגעשטאַלטען, בלייבען ביי מיר ווי דער קול, וועלבער

ַרָּאָרְמען וואו כאַאָּס און עגדישען שאלמען.

ליעדער פון שמערען אין הימעל ביי נאכמ, ליעדער פון עהרליכקיים אין דער נאַמור, ליעדער פון גרעזעלעך, קוויימעלעך, פראכם געהן מיין אויער פארביי אהן א שפור.

איך האָב שוין אויבען אנגעדייטעט אויף ווינטשעווסקי'ם פאלקסטהימליכקייט. עם אי: אמת, אז ניט אימער לאזט זיך ווינטשעווסקי בעהערשען פון זיין נאטירליכען פאלקס־סטיל: ער איז צו פיעל "ציוויליזירט" אום בייצושטעהן דעם נסיון צו פאלירען און דעקאָרירען זיינע פערזען. אין מעהרסטען טהייל אָבער גיט די איינפאכקייט און בנעימות'קייט פון זיין סטיל א בעזוינדערען חן אפילו צו זיינע זאנסט אוינבע־ דייטענדע געדיכטע און בעואנדערס צו זיינע לירישע ליעדער, וועלכע זיינען, אהן צווייפעל, די בעסטע אין בוך. די ליריקס "אין קאמפף" (זי מיין פּאאָר טייבעלעף" (ז. 27), מיין פּאאָר טייבעלעף "דער פארטשריט" (ז. 49), "א חודש אהן אר-בייט" (ז. 91) און פיעלע אנדערע, קען יעדער איינער זינגען, צופאסענדיג זיין אייגענע מער לאָדיע ביים לעזען – א סימן פון אמת'ע פאלקס־פאעזיע. "דער יאמער־קול" (זייטע 70) : איז א ווירקליכער פערל אין דיעוער הינזיכט

איך הער איהם דאָרטען, הער איהם דאָ און הער איהם אומעטום ___

און שמאַרקער ווערט ער וואָס פון שעה און נעהמט אלצדינג ארום.

ראס זעלבע קען מען אויך זאגען וועגען זיינע געריכטע, "עס זעהט זיך לאנד", "יעסען־ צייט" און ד. ג.

דער בוך ענטהאלט ניט וועניג ליעדער, וועלכע האָבען מיט אגיטאציאָן גאר ניט צו טהאָן. פון דעם פאעטישען שטאַנדפּונקט זיינען דעזע ליעדער די שעהנסטע און צייגען אויה דעזע גרויסען פאעטישען טאלענט פון דעם דיכ־טער־קעמפפער. דעם דיכטער'ם "איינציגער פערלאנג" (געווידמעט זיין גרויסען פריינד יעקב גארדין) ענטפּלעקט נייע שטריכען אין דער נשמה פון'ם פערפאסער. דער סטיל און דער געדאנק אין דער "פערלאנג" דער טטיל און דער געדאנק אין דער "פערלאנג" דער טיץ און דער געדאנק אין דער הטמפּרליעדער! טראָטץ דער זיינען פון זיינע קאמפּרליעדער! טראָטץ דער מהעמא דער דיכטער זעהט אז זיין "זון געהט אונטער" פיהלט זיך פרישקייט און יוגענד אין יעדען פערז פון דער ליעד:

לאָז מיר דער טאָג נור געבען איין פערלאנג: א שעהנעם, קלאָרען זונען־אונמערגאנג.

א זונען־אונמערגאנג מים פארבען
אי העל אי רוים: פון פלאמען און פון
בלום;
בלום;
אן אונמערגאנג, וואָס לעבט אין שמארבען,

קען טויטען, אבער ניט פערדארכען, און נעהמט אייך, און איחר געהט אוועק, און רוהט,

און קומט צוריק מיט פרישע בלוט און גלוט.

מים בלום די מענחיים צו בענייען, די אלפע מענשהיים דורך א נייעם דור; מים גלום, צו שמודען די כלורזון, דעם גייסם, דעם ווילען צו בעפרייען, און מיר אין טרוים צו ווייזען די וועלם קלאר,

וואָס יענער דור וועם האָבען אויפ'ן וואָהר.

א זונען־אונטערגאנג א קלאָהרען, א שמערען־ריינעם אבענד אין זיין פּראכט; מיט פייגעלעך, וואָס פּיפּצענען אין כאָרען, בעגריסענדיג דעם מאָג, וואָס ווערט געבאָרען,

בעזינגענדיג די מענטהייט, וואָס ערוואכט, און דאן—דו, ליעכע, זיסע וועלט, גוט־נאכט!

די ליעדער, וועלכע ווינטשעווסקי האָט גע־ ווידמעט זיין – ווי עם שיינט פאר איהם אונד פערגעסליכען - פריינד ק. גאלאפ, זיינען פון די בעסטע אין בוך. עס איז דאָ אין זיי אמת'ער טרויער און שמערץ און הערצליכע ליעבע. זיין הספר נמף גאלמפ'ם טויט וועט זיכער בלייבען קלאסיש אין דער אידישער ליטעראטור. ליידער קען מען דאָם ניט זאגען וועגען זיינע ליעדער־ ,(240 איבער דאָנגא בלאנקא (זייטע), פריעדריך ענגעלם (ז. 277), וויליאם מאָררים (ז. 278), וויקטאָר הוגא (ז. 280) און זאגאר וועגען זיין ליעד "צו יעקב גארדין'ם ערשטען יאָהרצייט" (ו. 281). עם פעהלט אין זיי די הארציגקיים, די פיטוט'ע שמערצליכקיים פון אמת'ן טרויער — עם פיהלט זיך אין זיי צופיעל פעכנים אין ווערטער־קלייבעריי, צופיעל אר־ ביים פון מח און צו וועניג געפיהל פון הארצען.

פאר מיר ליעגט אפען דער בוך. אויף איין ,"זייט (276) זעה איך "מארקס דער זיעגער געשריעבען צוריק מיט קנאפּע דריי יאָהר צום 25טען יאָהרצייט פון דעם גרניסען לעהרער, און אויף דער אנדערער זייט (277) פונקט אקעד גען, לעז איך "פריעדריך ענגעלם", געשריעבען אויף דעם פרישען קבר פון דעם קעמפפער אין 1895. איך וואלט געראטהען די לעוער צו פער־ "גלייכען די צוויי ליעדער "פריעדריף ענגעלם איז א שטיק קאזיאנשטשינע, געשריעכען פי־ לייכט אום יוצא צו זיין פאר דער סאציאליסטי־ שער וועלט און פאר דעם כבוד פון דעם נפטר, וועהרענד "מארקם" איז ווירקליך א שטיק נשמה פון דעם פערפאסער, זיין "אני מאמין". וואויל איז דעם מענשען, וועלכער קען צוזאמען מיט דעם דיכטער ערנסט גלויבען אז קארל מארקפ

אָהן מעה'ס שמעקען, אהן שמשון'ס גבורה אין דער שלאכט,

און אהן ארמעען, לייכט די שווארצע קראפט געשראָגען,

צוטריובעגדיג די חשק־ברואים פון דער כאכט

אגב אורהא וויל איך בעמערקען, אז די לעצטע שורה פון דיעזער ליעד איז לאגיש אדער גראמאטיקאליש ניט ריכטיג: רעדעגדיג ווע־

גען מארקס'ן קען מען ראָד נים זאָגען אז ער האָט "מים זיין העלען גייסט" אנגעפאנגען "צו טאָר גען". ווי קען ראָס א מענש "טאָגען"? עס לוינט זיך צו ציהען דעם פערפאסער'ם אויפמערק־זאמקיים אויף אייניגע פערלערען פון דעם מין, וועלכע זיינען צוזעעט און צושפרייט איבער'ן בוך. אזוי, צום ביישפיעל, די ליער "וואלט איף" (זייטע 32) ענסהאלט די פאלגענדע שורות:

אהן געפיהל און אהן פערשמאַנד קען מען ליידען זיך פערשפאָרען, האָבען וואוילטאג אלערהאנד און פערלענגערען די

יאָהרען*)

ראכט זיך גוט? מען קען לעבען אהן גער פיהל און פערשטאנד און זאגאר "פערלענגערען די יאָהרען". אבער באלד איז דער פערפאסער זיך סותר אויף אן אונפערשטענדליכען, אונקקען אופן:

אבער איך וואָלט קיין מעת־לעת נים געקענט דעם נחת האָבען, וואָלט בעטראכט זיך ווי אמת, וואָס דער קברן דארף

בעגרפבען*)

וואו איז דאן דער וואוילטאָג, וועגען וועל־ כען דער פריהעריגער פסיק רערט? * * *

ווינטשעווסקי'ם נאָמען וועט אין דער איר דישער ליטעראטור זיין ענג פערבונדען מיט דער ארבייטער בעוועגונג און די ארבייטער קעמפּפע. ווינטשעווסקי איז געווען דער ערשטער און, מיר דוכט, דער איינציגער, וועלכער איז אימער גער שטאַנען אין קאמפּהּ

> דארטען וועל איך מיינע ברידער פיהרען ניט אלס גענעראל, איך וועל נור מיט פרייהייטסדליעדער זיי ערמונטערן איבעראל.

אזוי האָט ווינטשעווסקי געזונגען צוריק מיט צוואנציג יאָהר, און טריי צו זיין פער־שפּרעכען איז ער געבליעבען ביז היינטיגען טאָג. דאָדְ, שיינט מיר, אז דער צוקונפטיגער ליטעראט־היסטאריקער, אויב די אידישע ליטער ראטור וועט אמאָל זוכה זיין צו דיעוער גדולה, וועט זיך מוזען רעכענען מיט ווינטשעווסקי'ס לירישע, פילאזאפישע און ליעבע ליעדער פיעל

^{*)} דער קורסיוו איז, זעלבסטפערשטענדליך, מיונער.

מעהר, ווי מיט זיינע קאַמפּף־ליעדער און אַגי־ טאציאָנס־געדיכטע. געוויס, פון א היסטאָרישען טטאַנדפּונקט וועלען פילייכט די ליעדער, "עם ריהרט זיף", "א בעזעם און א קעהר" און ד. ג. בלייבען אין דער אידישער ליטעראטור אונשעצד בארע דאקומענטען פאר די צוקונפטיגע דורות. פון א ליטערארישען שטאַנדפּונקט אכער האָט ווינטשעווסקי געשאַפען זעהר וועניג ארבייטער־ ליעדער, קאפיפּף־ליעדער, וועלכע זאלען קענען אויסשטעהן דעם דראנג און צוואנג פון דער אכזריות'דיגער צייט. וואס עס וועט ראטעווען זוינע ליעדער אויף א געוויסע צייט איז, ווי עם איז שוין אויבען בעמערקט געוואָרען, דער וואונדערבארער עהרליכער סטיל און דער גרוי־ סער אויפריכטיגער גלויבען, וועלכער פיחלט זיף אין כמעט אלע זיינע ליעדער. דאָם אליין מאכט אבער ניט קיין ליעד אונשטערבליך. צווישען אלע "קאמפּף־ליעדער" פון ווינטשעווסקי, ווי אויך צווישען אלע זיינע סילועטען פון "קינדער פונ'ם פאלק", וועם איהר נים געפונען קיין איינציגע ליעד, וועלכע זאל אייך געבען א בילד, א לעבעדיגע שילדערונג פון דעם ארד בייטער'ם לעבען. איהר וועט געפינען אין בוך פיעלע בעשרייבונגען און ערצעהלונגען וועגען דעם ארימען פּראלעטאריער, וועגען די אונטער־ דריקטע מאסען און ז. וו., איהר וועט אָבער ניט געפונען קיין איינציגע ליעד, וועלכע זאל זיד קענען פערגלייכען אפילו מיט טהאמאס הוד'ם בעריהמטע "ליעד פונ'ם העמד", שוין אבגע־ רעדט וועגען שעללי'ם וואונדערבארע פּאָעמא די מאסקע פון אנארכיע" אדער בייראָן׳ם פריי־, הייט'ס ליעדער אדער זאגאר וויליאם מאָר־ רים'עם געדיכטע; איהר וועט ניט געפונען קיין איינציגע בילד, וועלכע זאל אייך זאגאר דער־ מאָנען אין מארקהאם'ם פאעמא "דחי מען וויטה דהי המָאו". דאָס איז ניט דערפאר, וואָס דאָס אירישע לעבען איז ארעם אין בילדער — וואם פאר א רייכע ארימקייט עם איז פאראן ביי די אידען! דאָס איז פיליינט דערפאר, וואס דער אגיטאטאָר איז געווען פיעל שטאַרקער אין ווינטשעווסקי'ן, ווי דער דיכטער, און דער אַגי־ טאַטאָר האָט זיך בענוצט מיט אגיטאטאָרישע בלידוין:

שטעהט אויף, איהר אונטערדריקטע מאַסען,
און מאכט פון שקלאפעריי אן ענד!
לאָזט ניט מעהר קיין לעדיגגעהער פרעסען
די פרוכט פון אויסגעקוועלפע הענד!

אָדער אויף דעם זעלבען נוסח: וויקעלט פאנאנדער די פאָהנע די רויטע, שפּילט אויף א מארש און דערלאנגט זיך א ריהר! וועקט אויף די ארעמע לעבעדיג־טויטע,

וועקט אויף די ארעמע לעבעדיג־מויטע, זאגט צו זיי: ברידער, זעהט, דא שטעהען מיר....

פערגלייכט דאָס "ליעד פונ'ם לויןד שקלאה", א ליעד וועלבע ווינטשעווסקי האָט געד שקלאה", א ליעד וועלבע ווינטשעווסקי האָט געד שריעבען פיר דעם "בונד" גאנין ניט לאנג (אין 1906) אין די ברענענדסטע צייטען פון דעם קאמפּף אין רוסלאנד, מיט טהאָמאס הוד'ס "ליעד פונ'ם העמד", זאגאר אין ווינטשעווסקי'ס איבערזעצונג, און איהר וועט זעהן דעם אונטערד שיעד. אין זיין אייגענער ליעד, שעהן און אויפּד דער זעלבער אלטער באראבאנשטיטיק, וועלכער דער זעלבער אלטער באראבאנשטיטיק, וועלכער וועקט אויף די פערשלאָפענע חילות און רופט זיי צום קאמפּף:

דער פרייער גייסט, דער פרישער מוטה, די קאמפה־לוסט בלייבט מיר איבער; די קראפט וואס שאַפט, און קעמפפט, און טהוט,

און שרעקט זיך ניט פאר רוט און קנוט, דער מוטה צום קריעג, דער נאָהענטער זיעג,

! די צוקונפט בלייבט מיר איבער

דער זעלבער אלטער ווינטשעווסקי, מיט דעם זעלבען ברייטען ווארימען הארץ, מיט דעם זעלבען ענטהוזיאסטישען גלויבען, אבער אלץ דערזעלבער פּרעדיגער, דערזעלביגער אגי־ טאַטאָר!

דער הימעל געהערט צום רבונו של עולם, צום פריץ געהערט גאר די ערד.

די וויסענשאפט ליעגט ביי א טוין פראָפעסארען,

די בילדונג — די איז נים מיין זאך

פון לימעראטור קריעג איך קנאַפּ־וואָם צו נאַשען,

די קונסט איז דעם גביר'ם מאָנאָפּאל; די לופט אין די הייזער, דער וויין אין

דיַ פּלאשען, די סאמעט, די זיידענס, די וואהל — אזוי דערצעהלט ווינטשעווסקי "דאָס ליעד

בונ'ם שקלאף". דערצעהלט א מעשה! עם איז זעלבסט - פערשטענדליך, אז דא איז ניט די פראגע וועגען די נוצען פון אזעלכע ליעדער. וויפיעל בעגייםטערונג אוא ליעד ווי "די מארד בעליעזע" אדער "עם ריהרט זיך" האָט ארוים־ גערופען אין די הערצער פון די אידישע ארביי־ טער! די פראפאגאנדישע ווערטה פון דיעוע ליעדער איז ניט צום אבשעצען. אין דיעזער הינזיכט וועט ווינטשעווסקי'ם נאָטען זיכער זיין אויסגעקריצט מיט גאָלדענע אותיות אין דעם אידישען ספר הזכרונות. די פראגע איז דא וועגען דער קונסט פון ווינטשעווסקי'ם ליעדער, בון זיין פאעזיע. און ווערט די פראגע אוועקגעד שטעלט אויף אוא אופן, ערוועקט זיך ביי מיר א גרויסער, זעהר גרויסער ספק, אויב די מעהרד סטע פון ווינטשעווסקי'ם ליעדער וועלען האָבען אריכת ימים. זאגאר "די קינדער פונ'ם פאלק", די אבטהיילונג, אין וועלכער מיר וואָלטען מיט רעכט געקענט ערווארטען טיפען און בילדער פון לעבעדיגע "קינדער פון פאלק", ענטהאלט בלויז אלגעמיינע שטריכען פונ'ם לאָנדאָנער דלות און לאנדאָנער קבצנים און לאנדאָנער גע־ שפענסטער. עס זיינען נאטירליף פאראן גליק־ ליכע אויסנאהמען, צו וועלכע עם בעלאנגען די ,(156 יייטע) "בילדער פון "דריי שוועסטער" און און (157 מעטריגערין" און און "א פאק צרות" (ז. 186). די לעצטע ליעד איז איינע פון די איינדרוקספולסטע פון ווינטשעוו־ סקי'ם שעפפונגען — פשוט, איינפאך און הארד ציג, דער כאראקטעריסטישער סטיל פון אונזער

> אן געהט זי זיך די פרוי און שלעפט די שווערע לאסט; זי איז פערשווארצט און גרוי, זי שלעפט, זי ליידט, זי פאסט.

: דיבטער

אין חשך איינגעהילט, אט בויגט זי זיך און מראָגט; מען וויים ניט אויב זי שילט, מען הערט ניט אויב זי קלאָגט.

די ווירקהֿיך פּאָעטייטע געדיכטע געפינען זיך אין דער אבטהיילונג "יוגענדדחלומות". ניט אַרְע הֿיעבעס־הֿיעדער, ווערׄכע ווינטישעיוסקי האָט אָנגעשריעבען, זיינען געדרוקט אין דיעזען באנד. די אייניגע, ווערכע דער פערפאסער האָט יעצט

ארויסגעלאזט פאר דער וועלט, צייגען, אז ער האָט א גרויסען לירישען טאלענט און אז אין זיין הארץ האָט געשלאָגען א טיעפער קוואל פון ליעבע ניט נור צו דער "כענשהייט דער בעטריב־טער", נאָר אויף צו א "איהר", וועגען וועלכער ער טראָגט פערבאָרגען א "סוד" אין זיין נשמה און חלומ'ט אָפט פון איהרע "פערשטאָרבענע קוסען":

זיי רייצען מיט מיר זיך, די בלייכע מייוואלים, די שאָטענס פון נעכטיגען גליק; זיי קומען, מיר דוכט, אויף לחכעים צו חלום

די קוסען פון יאָהר צוריק.

און, ווי זאנדערבאר עם זאל ניט קלינגען, עם טהוט מיר ווילר הנאה צו הערען דעם דיכטער פון די "קאמפּה־ליעדער" זיך בעקלאָגען אז זיין "אָרעמע ליעבע אין הארצען" איז אן אבלה גע־ וואָרען:

און ווידער אמאָל האָט זי קריעה געריסען נאָך האָפּנונגען גרינע, איצט בלייך ווי'ס פאפּיר, אויף וועלכען היינט טרויערט מיין מוזע נאָך איהר.

די ליעדער פון "לוסט און ליידענשאַפט" זיינען העכסט געלונגענע, און דער לעזער פיחלט זיך ווי ערפרישט נאָך די פריהערדיגע איכה־ אבטהיילונגען.

די איבריגע צוויי אבטהיילונגען אין צווייד טען טהייל גיבען ניט צו קיינע נייע שטריכען צו ווינטשעווסקי'ם פּאָעזיע, און אין אלגעמיין שטעהען זיי פיעל ניעדריגער ווי זיינע לירישע און ליעבע ליעדער.

* * *

אונזער אנאליז פון ווינטשעווסקי'ם "ליעד דער און געדיכטע" איז געענדיגט. מיר האָבען געהאט גענוג צו קריטיקירען — און דאָך האָבען מיר זעלטען, זעהר זעלטען געהאט אזא אונער" שעפּפּליכען פערגניגען פון א בוך זאָגאר אין א אייראָפּעאישער שפּראך. דער לאנג־ערוואר־טעטער בוך פון ווינטשעווסקי'ם פּאָעזיע איז אן אמת'ער געווינס פאר דער אידייטער ליטעראטור אמרן מיר געבען דעם דיכטער א הערצליכען "יישר כתף!"

די אידישע ארבייטער, פאר וועמען ווינ־ טשעוִוסקי'ס מוזע האָט געזונגען און וועמען זיי־ נע ליעדער האָבען פערשאַפען אזוי פיעל גייסטי־ גען פערגניגען אין א משך פון עטליכע.און דריי־ סיג יאָהר, וועלען געווים וויםען ווי אָבצושעצען די מתנה, וועלכע דער אלטער דיכטער האָט זיי

יעצט צוגעטראָגען.

א. ש. זמַקם .

דאָס סאָציאַל-פּאָליטישע לעבען

(שלום) *)

פראנקרייך, די אפיציעלע פראנקרייך, וועל־ כע איז איצט די אַקטיווסטע און טרייעסטע דיענערין פון דער גרויס־בורזשואזיע, האט היינ־ טיגעם יאָהר דעמאָנסטרירט איהר אריינטריט אין אַ רעאַקציאָנערע עפּאָכע. דאָס האָט געווי־ זען די מאַיאָריטעט פון דער פראנצויזישער פאַ־ לאַטע, וועלכע האָט דעם 30טען אָקטאָבער מיט 415 שטימען געגען 116 אויסגעדריקט איהר צוטרוי צום רענעגאט און דיקטאטאר אריסטיד בריאן פאר זיין שענדליכע פראָוואָקאַטאָרישע האנדלונג אין דעם סטרייק פון די אייזענבאהן־ אַרבייטער, וואָס האָט זיך געצויגען פון 10טען ביז 18טען אָקטאָבער.

פון דער אַנדערער זייט אָבער האָבען די אָקטאָבער־טעג אין פראַנקרייך אַן איבעריגען מאָל בעשטעטיגט, ווי ווייט ריכטיג און אויס־ געהאַלטען עם איז די טאַקטיק פון דער סאָציאַל־ דעמצָקראטיע, וועלכע פערבאָט די מאָציאַלים־ טען אריינצוטרעטען אין דער רעגיערונג פון דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט. וועלענדיג בע־ שיצען די אינטערעסען פון די הערשענדע קלאר סען מוזען די רעגיערונגס־לייטע אין דער איי־ גענער צייט פערראטהען די אינטערעסען פון פראָלעטאַריאַט. די "סאָציאַליסטישע" מיניס־ טאָרען בריאַן און זיין חבר מילעראַן האָבען אווי ציניש פערראטהען דעם פּראָלעטאריאט, האָבען אַזוי ליידעניטאַפטליך געטרעטען זיינע געפיהלען, דאָס זיי האָבען אַרויסגערופען געגען זיך אלע די יעניגע, וועלכע אינטערעסירען זיך מיט דער געזעלשאַפטליכער מאָראַל און

שעצען די זיטען־לעהרע. די אמת'ע דעמאָקרא־ טישע, אפילו ניט סאָציאַליסטישע עלעמענטען האָבען זיך מיט עקעל אָבגעקעהרט פון דיעוע רעגירונגם־העלדען", וועלכע האָבען אַזוי מיאום, פערקויפט זייערע פריהערדיגע איבערצייגונגען רעם מאָלאָך פון קאַפּיטאַל. אַלע ערנסטע פאָר־ שטעהער פון דער עכטער דעמאָקראַטיע האָבען זיך איבערצייגט אין גענאָסע זשאָרעס'ס ווער־ טער פון זיין בעריהמטער רעדע דעם 29טען אָקטאָבער: "אַ שעף פון דער רעגיערונג, וועל־ כער האָט אַ מאָל אַליין פּראָפּאַגאַנדירט אַ גע־ נעראל סטרייק, קען נישט אונטערדריקען א כטרייק דורך עהרליכע און פיאראלע פיאטיווען".

לאָמיר האָפען, אז דער צווייטער באַנד פון

זיינע געדיכטע וועט ניט לאָזען לאנג אויף זיך

ווארטען: עם וואָלט געווען א חלול הכבוד פאר

דער אידישער ליטעראטור.

דער סטרייק פון די אייזענבאהן־ארבייטער, בריאן׳ם צינישער טריק צו מאָביליזירען די סטרייקער, זיי זאָלען אלס סאָלדאַטען ניט קענען רעם סטרייק פּאָרטזעטצען, די היציגע, שטורעמד דיגע דעבאַטען איבער דיעזען טריק אין פּאַלאַ־ טע, וואו די סאָצישליסטען האָבען דעם שמאָ־ ליגען אַגיטאַטאָר פון גענעראַל־סטרייק אָנגערו־ פען מיט די פערדיענטע נעמען: דיקטאטאָר, פעררעטער, אויסוואזרף, א. ז. וו., די אַריינגע־ בראַכטע רעזאָלוציאָן פון גענ. געד איבערצוגע־ בען בריאנען צום געריכט, דער מיניסטער־ קריזים --- דאָס אלעס האָט דעם תהום צווישען סאָציאַליסטישען" קאַבינעט און די אמת'ע, סאָציאַליסטען נאָך טיעפער און ברייטער גע־

יעדער עהרליף־איבערצייגטער סאָציאַליסט, אויב ער וויל נור בלייבען טריי צו זיינע איבער־ צייגונגען, וועט שוין מעהר ניט ריזיקירען מיט זיין נאָמען און עהרע צו געהן אויפ'ן געפעהר־

^{.&}quot;זעה יאַנואַר־נומער "צוקונפט" (*

ליכען וועג פון "מיניסטעריאַריומוס". יעדערער, וועלכער טרעט אריין אין א קאפּיטאליסטישע רעניערונג, ערקלעהרט שוין דערמיט גופא זיין דיעגערשאַפט צו דער בורזשואזיע און דער ביעגערשאַפט צו דער בורזשואזיע און דער "סאָציאליסט" ווערט פערוואַנדעלט אין זיין געד גענזאץ. "דער פאַקט פון א קאפּיטאליסטישען שטאאט איז שטאַרקער פון דער סאָציאליס־טישער אידעע פון זיין מיניסטער". "ווערטער און אילוזיאָנען געהען אונטער, פאַקטען בליידען בען" דיעזע פּיסאַרעוו׳ם ווערטער זיינען בען" דיעזע פערפערטיגט געוואָרען.

מילעראַן, וועלכער האָט זיין סאָצֵיאַליזמוס שוין לאַנג פון זיך אַראָבגעוואָרפען, אָבער איז נאָדְ ניט אַזוי ניעדריג געזונקען ווי אריסטיד בריאן, און וויוויאַני, וועלכער האט נאָד געוואָלט ראַטעווען כאָטש זיין נאָמען, האָבען זיך אָב־ געואגט פון זייער פאַרטנערשאַפט מיט דער פּאָר ליצייאישער פירמא "בריאן־לעפין", און בריאן האט געמוזט זוכען צו זיך העלפער צווישען די רעאַקצימָנערע פארטייען. די פראנצויזישע רע־ גיערונג איז איצט געוואָרען רעאקציאָנערער, ווי פריהער. עם איז קיין צווייפעל ניט, אַז בריאן וועט איצט נעהמען מעהר ראַכע און וועט טרע־ מען זיין פערגאַנגענהייט מיט נאָד מעהר רציחה, מיינענדיג דערמיט איהר אין גאַנצען צו פער־ ניכטען. דער פראנצויזישער דריטער רעפּיבליק וועט אויסקומען ניט וועניג צו ליידען פאַר די 15 יאָהריגע גענעראַל־סטרייק פּראָפּאַגאַנדא פון איהר פרעמיער, וועלכער האט נאָד אַ מאָל בע־ קומען געהאַלט אלם סעקרעטער פון דער סאָר ציאליסטישער פּאַרטיי... עס וועלען נאָד ניט איין מאל יוערען ארעסטירט ארבייטער־פיהרער אין דער רעראַקציאן "הומאנימע", פון וועלכער בריאן אַליין איז געווען איינער פון איהרע גרינ־ דער, אבער דערפאר וועלען די ארבייטער־מאסען זיך פון איצט אָן מעהר פערלאוען אויף זייערע אייגענע כחות און וועלען געדענקען, אַז נור אַ רעניערונג אין אַ סאָציאַליסטישען שטאַאַט וועט בעשיצען זייערע אינטערעסען, אָבער ניט "סאָ־ ציאליכטעו" פיניכטארעו אין א קאפי טאד ליספישען שמאאט.

דיעזען מוסר השכל מעגען אויך ציהען ארבייטער פון אַלע אַנדערע לענדער.

אויב די דריטע פראנצויזישע רעפובליה. קעניגליכער רעגיערונג איז ניט געווען א צור איז געקויפט געווארען מיט דעם בלוט פ ע ל י ג ע ערשיינונג, נור א נאטירליכער

פוג'ם ארבייטענדען פּאָלק, האָט היינטיגעם יאָהר אונטערשטיצט די ברוטאלע האנדלונגען פון אמאָליגען "סאָציאליסט", וועלכער האָט זיד אזוי מיאום פערקויפט צו דער בורזשואזיע און פערראטהען די אינטערעסען פון דעם פּאָלק, וועלכעם האָט דיעזע רעפּובליק בעישאפען, איז פון דעסטוועגען, ניט וועניג צו בעגריסען די איבערקעהרענים אין פּאָרטוגאל, אין איהר איד בערגאַנג פון אַ מאָנאַרכיע אין אַ רעפּובליקאַר בערגאַנג פון אַ מאָנאַרכיע אין אַ רעפּובליקאַר ניש־דעמאָקראַטיישען שטאַצט.

ווי אַרבייטער־פיינדליף אַ בורזשואזער רעפּובליקאנישער שטאָט זאָל ניט זיין איז ער דאָף פיעל, פיעל נעהענטער צו דעם אידעאל פּון דאָף פיעל, פיעל נעהענטער צו דעם אידעאל פּון אַרינער דעמאָקראָטיע, ווי די שטאַטען, וועל־כע ווערען רעגיערט פּון די קעניגע אין "גאָט'ם גנארען". די רעוואָלוציאָן אין פּאָרטיגאל, וואָס איז פּאָרגעקומען טאַקע אין דעם זעלבען מאָנאָט, ווען די פראנצויזישע רעפּובליקאנישע רעגיעד ווען די פראנצויזישע רעפּובליקאנישע רעגיעד רונג האָט אזוי שטאַרק ענטוישט פיעלע קעמד קען דעריבער בעטראכט ווערען אַלס איינע פון קען דעריבער בעטראכט ווערען אַלס איינע פון די וויכטיגסטע, יא אַלס די וויכטיגסטע, יא אַלס די וויכטיגסטע אַרגאנגענעס פּראַגרעסיווע פּאַסירונג פון פערגאנגענעס יאָהר.

די שרט און ווייזע, ווי שזוי פּאָרטוגשל איז פערוואַנדעלט געוואָרען פון אַ מאָנאַרכיע אין אַ רעפובליק, האָט אפשר אין דער גאַנצער געשיכ־ טע ניט איהר גלייכען. דאָס פּאָרטוגעזישע פּאָלק האָט רעוואָלטירט און אין פערלויף פון צוויי מעת־לעת איז פּראָקלאַמירט געוואָרעז די רע־ פובליק. די עפענטליכקייט האָט, אַ דאַנק דעם שטילשווייגען פון דער בירגערליכער פּרעסע, וועלכע פלעגט בעקומען לא־יחרץ געלר פון די פאָרשטעהער פון דער מאָנאַרכיע, געוואוסט גאנין וועניג פון די אינערליכע פערהעלטניםע אין פארטוגאל און די פלוצלונגע אונערווארטע־ טע איבערקעהרעניש האָט מען צוגעשריעבען אועלכע אונבעדייטענדע פאקטען, ווי דעם קעד ניג'ם ליעבע־פערהעלטניהע צו א שוישפּיעלעד רון. אין אמת'ען אָבער האט די פּאר־ טוגעזייטע רעוואלוציאן צו פערדאיקען דעם שטורעמדיגען גאַנג פון דער דעמאָקראַטיע, ווערֿ־־ כער רייסט מיט מיט זיך, פריהער אדער שפער מער, די גאנצע וועלט. דער טויט פון דער קעניגליכער רעגיערונג איז נים געווען א ציור רעזולטאט פון דעם אינערליכען עקאָנאָמישען און סאָציאלען צושטאַנד, אין וועלכען דאָס לאַנד האָט זיך געפונען. די פּראָקלאַמירונג פון דער רעפּובליק האָט נור אָ פי צי על בעשטעטיגט דאָס, וואָס היז שוין פאַקטיש לאַנג געווען. די קעניגליכע מאַכט איז ניט געווען אימשטאַנד צו בעפריעדיגען די נויטען און בעדערפנישען פון דער פּאָרטוגעזישער בעפעלקערונג און האָט בעיער רעגיערונגס־פּאָרם, פאַר אַ רעפּובליקאַני־ בייער רעגיערונגס־פּאָרם, פאַר אַ רעפּובליקאַני־ שע. ווען אַ געוויסע רעגיערונגס־פּאָרםע איז ניט אין איינקלאַנג מיט די אינטערעסען און פאַדערונגען פון פּאָלק, מוז זי, אַ דאַנק דער נאַדערנער נויטווענדיגקייט, מיט גוטען אָדער מיט בייזען, אָבשטאַרבען.

פון דער צייט פון דער אינקיויזיציאָן איז באָרטוגאַל געווען דער פרוכטבאַרסטער באָדען פיר די רוימישע קירכע. די קירכע מיט איהרע. גלחים, שמשים און אַלערהאַנדיגע כלי קודש, האָבען געהאַלטען דאָס פּאָרטוגעזישע פּאָלק אין אונוויסענהיים און איהם ערצויגען אין ווילדען: ופאַנאַטיזמום. דורך פערשיעדענע טריקם און שווינדעל האָבען די גלחים אין פערלויף פון זייער הערשאַפט פאַר זיך צוגענומען די רייכטהימער פון לאַנד, זיי זיינען געוואָרען די אייגענטהימער פון דעם פּאָרטוגעזישען באָדען -- די הויפּט־ קוועלע, פון וועלכער די בעפעלקערונג האט גע־ צויגען איהר חיונה. ווי געוועהנליך, האָבען זיי רעגיסטרירט די טויטען־פעלע און די געבורטען, און דאָס האָט זיי געגעבען די מעגליכקייט אַריינצוכאַפּען אין די הענד די גאַנצע וואהל־ מצשין און דער אויסגצנג פון די ווצהלען איז געווען אָבהענגיג פון זיי. דער פּאַרלאַמענט האָט אויף דעם אופן ניט רעפּרעזענטירט דאָס פּבְּלַק, נוּר איז געווען נים אַנדערש, ווי אַ לע־ כערליכע קאריקאטור פון א פאלקס־פערטרע־

ביי אזא אונאָרדנונג האָבען זיך די פינאנד סען פון לאנד געפונען אין א קלעגליכען צו־ שטאַנד. די כלי קודש, וועלכע וואָלטען געקענט צאַהלען שטייערען, האָבען זיך, זעלבסטפער־ שטענדליך, דערפון ארויסגעמאַכט. פיעלע אנד דערע פון די רייכערע קלאסען האָבען בעקומען גרויסע הנחות, קוים האָבען זיי פערשפּראַכען, אז זיי וועלען שטימען פאר דער רעגיערונג. די קליינע סומען, וואָס פּלעגען שוין יא אַריינקומען

אין דער שטאַאַט־קאַסע, זעגען פערצעהרט געוואָרען פון דער ביוראָקראַטיע און די הויף־ כליאסטרע איו די הויף־ בעאַמטע. אויםגעקומען יטכירות, 77 מים נים פלעגט בעקומען, זי וואָם זי נעהמען אין פאָראוים. די פאָרשוםע זיינען שליסליך געוואַקסען ביז אויף איבער הונדערט די ענטריסטונג אין פאלק איז אלץ מעהר און מעהר געשטיגען און ניט איין מאָל האָט עם געהאַלטען ביי אַן אָפענער רעוואָלו־ ציאָן. אום זיך צו רעטען, האָט קאַרלאָס, דעם אַראָבגעזעצטען קעניג'ם פאָטער, נור געפונען איין מיטעל — די ברוטאַלע געוואַלט. ער האָט געמשכט יאָשָאָ פראנקאָ פשר דעם דיקטאַטאָר אין פּאָרטוגאַל. דיעזע דיקטאַטאָרישע טהעטיג־ קייט האָט געפיהרט דערצו, דאָס דער קעניג קאַרלאָם און זיין עלטערער זוהן זיינען ערמאָר־ דעט געוואָרען אין די גאַסען פון ליסאַבאָן. דאָס האָט אָבער וועניג וואָס געווירקט אויף דער רעגיערונג. די סקאנדאלען זיינען געוואקסען, די גאַנצע קעניגליכע סביבה איז בעשטאַנען פון די פערדאָרבענסטע מענשען, וועלכע פלעגען אָהן רחמנות שינדען די הויט פון די ברייטע מאַסען. די מאָנאַרכיע האָט אויפגעהערט צו בעפריעדיגען אַפילו איהרע אייגענע אַנהענגער. יא, אליין די גייסטליכע זיינען איהר געוואָרען אונדאַנקבאר.

עס זיינען אָנגעקומען די אלגעמיינע וואהדלען. די רעפּובליקאנער האָבען ענטוויקעלט, טראָן די גרויסע פערפּאָלגונגען, אַ שטאַרקע פּראָפּאגאנדאַ איבער'ן גאַנצען לאַנד. זייער אָר־גאַניזאַציאָן איז געווען אַן אויסגעצייכענטע און ווי יעדע יונגע פּאַרטיי זיינען זיי געווען מוטהיג און בעגייסטערט פיר זייער זאָּר. אַן דער שפּי־צע פון די רעפּובליקאַנער זיינען געשטאַנען די אינטעַליגענין פון פּאָרטוגעזישען פּאָלק, וועלכע האָט געוואָלט דעם לאַנד זויבערען פון דער הויף־קאַמערילע און די פינסטערע יעזואיטען.

ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס די רעגיעד רונג האָט שטאַרק בעאיינפלוסט די וואַהלען, זיינען די רעפּובליקאַנער אַרוים די זיעגער און עס איז געוואָרען קלאָהר, אַז דאָס פּאָלק האָט בעשלאָסען זיך צו בעפרייען פון דער מאָנאַרכיע און איהר פערבייטען מיט אַ דעמאָקראַטישער רעפּובליק.

די רעגירונג האָט, אמת, נאָך די לעצטע וואהד

לען אָנגעפאַנגען צו ווייזען אַ פריינדליף פּנים דעם פּאָלק, זי האָט אויפגעהערט מיט איהרע פערפּאָלגונגען און האָט אָנגעפאַנגען צו זיין ליבעראל, אָבער עם איז שוין געווען צו שפּעט! איהר שיקזאל איז שוין פון פריהער אָן געווען בעשטימט!

דעם 4טען אָקטאָבער איז די רעוואָלוציאָן אויסגעבראָכען, און פּאָרטוגאל איז געוואָרען א רעפּובליק מיט פערהעלטניסמעסיג וועניג בלוט־פערגיסונג. דאָס גאנצע פאלק איז געוואָרען מיעד פון דער קעניגליכער לאַסט און האָט זיך בעפרייט.

אינטערעסאַנט איז די נייטראַלע שטער לונג, וועלכע די איבעריגע קעניגע פון אייראָפּאַ האָבען אָנגענומען. ערשטענס, האָבען זיי פשוט מורא געהאַט פאַר זייער אייגענער הויט און צווייטענס, איז די סאָלידאַריטעט פון די מאָנצרכען אָהן אַ שום בעדייטונג, ווען עס זיינען אין דעם ניט פערמישט געוויסע מאַטעריעלע אינטערעסען. די אייראָפּעאישע בורזשואזיע האָט איינגעזעהן, אַז די פּאָרטוגעזישע אינטער ליגענץ איז מעהר פעהיג צו בעזאָרגען איהרע אינטערעסען, ווי אַן אָבגעלעבטע, פער־אינטערעסען, ווי אַן אָבגעלעבטע, פער־אינטערעסען, ווי אַן אָבגעלעבטע, פער־אווילדעוועטע ביוראָקראטיע, און האָט אהן שום שוועריגקייטען אַנערקענט די איבערקעה־רעויש

דער פּאָרלויפיגער פּאָרטוגעזישער פּרעזיד דענט, טעאָפּילא בראגא, איז פון געבורט א פּראָר לעטאריער. אין זיין יוגענד איז ער געווען א בוך־דרוקער. א דאנק זיין קרעפטיגען ווילען און התמדה איז ער שפּעטער געוואָרעַן פּראָר פעסאָר אין ליסאבאָנער אוניווערסיטעט.

די איבעריגע 30 מיטגליעדער געהערען צו דער אינטעליגענץ פון פּאָרטוגאל, אָבער קיין איינציגער ארבייטער איז צווישען זיי ניט פּאַר ראז.

כאראַקטעריסטיש איז אָבער, אז גלייך ווי
די רעוואָלוציאָן האָט געזיעגט, האָט זיך שוין
אנגעפאנגען ארויסצואווייזען דער בורזשואזער
כאראַקטער פון דער רעפּוכהֿיקאנער רעניערונג.
דער מאַניפעסט, וואָס איז ארויסגעלאָזעי געוואָד
רען, בעשעפטיגט זיך גאנין וועניג מיט דער צו־
קונפט פונ'ם פּאָרטוגעזישען פּראָלעטאריאַט. די
הויפּט־פּונקטען אין רעפּובהֿיקאניישען פּראָגראַה
זיינען די קאנפיסקאציאָן פון די רייכטהימער,
וועלכע געפינען זיך ביי די רעליגיעזע אָרדענס.

וואהל־רעפּמָרם, אונטערדריקונג פון דער שהלאַר פעריי אין די קאָלאָניען, פריי־האַנדעל און ש הל־ צוואַנג.

עס איז קלאָר, אז דער איבערגאנג אין פּאָר־ טוגאַל פון אַ מיטעלאַלטערליכען רעזשים צו אַ רעפּובליק, איז אַ גרויסער שריט פּאָרווערטס פיר דער אינטערנאַציאָנאַלער דעמאָקראַטיע. די איבערקעהרעניש אין פּאָרטוגאַל קען אונז דיע־ נען אלס אַ פּאָרבילד פון דעם, וואָס דארף פּאָר־ קומען אין שפּאַניען.

עם בלייבט נור איבער צו האָפּען, אַז דער פּראָלעטאריאט, וועלכער האלט פערגעסען צו ווערען פון דער פּאָרטוגעזישער בורזשואַזיע, זאָל איצט אליין אנפאנגען צו פאדערען זיין. חלק אין דעם נצחון פון דער פארטוגעזישער רעפּוב־ליק. זוען ער זאָל איצט אויף דער הייסער מינוט פערנאַכלעסיגען, וועט איהם שפּעטער אויסקוד מען שווער צו קעמפּפען פאר זיינע רעכטע, אזוי מיר זעהען איצט אין פראַנקרייף.

דער קאַמפּף פאַר דער דעמאָקראַטיע ווערט מיט גרוים ענטשלאָסענהייט געפיהרט אויך אין ענגלאַנד. די ענגלישע ליבעראַלען, ווי אויך די אַרבייטער פארטייען האָבען פעסט בעשראָסען צו מאַכען אַן ענדע מיט די "האוז אָף לאָרדם", וועלכע איז נאָך אַן איבערבלייבעניש פון די מיטעלאלטערליכע פעאָדאלע צייטען. די "האוז אף לאָרדם" ווערט ניט געוועהלט פון פאָלק. זי איז צוזאַמענגעזעצט פון אַריסטאָקראַטען, לענד־ לאָרדם, וועלכע ווערען בעשטימט פון קעניג צו־ ליעב זכות אבות, אָדער אַנדערע עהנליכע "פער־ דיענסטען", און איז ניט מעהר, ווי אַן אַלטער אָבגעלעבטער אָרגאַן, וואָס האָט די מאכט, א דאַנק איהר וועטאָ־רעכט, צו פערוועהרען די דורכפיהרונג פון געוויסע געזעצען, וועלכע די "אונטער־הויז" בעשטימט.

כל זמן די לאָרדען האָבען פון זייער וועטאָר רעכט ניט געמאַכט קיין געברויף, האָט מען זיך מיט זיי ניט שטארק געקימערט און מען האָט די אויבער־הויז" ניט געטשעפּעט. די ליבעראלע פּאָלקס־פערטרעטונג אין "אונטער האוו" האָט אָבער בעשלאָסען, נאָכקומענדיג די פּאָרערונגען פון דער צייט, דורכצופיהרען וויבטיגע רעפאָר־ מען, ווי ארבייטסלאָזען־פערזיכעונג, האָום רול פיר אירלאַנד, און האָט אויף דעם סמך אויסגע־ אַרְבייט אַ נייעם בודזשעט, וואו די קאָסטען פון (* מאָקראַטישע אישום.

איבעראַל, ווי מיר זעהען, מאַכט דער דע־ מאָקראַטישער געדאַנק גרויסע פאָרטשריטע. איבעראַל ערוואַכען די ברייטע פאָלקס־מאַסען צו אַ נייעם לעבען און פיהרען אַ קאַמפּף געגען דעם אַלטען אָפּגעלעבטען מיטעלאַלטערליכען אַבסאָלוטיזמוס, ווי איבערהויפּט געגען דער נאָד איבערגעבליעבענער הערשאַפט פון די פעאָדאַ־ לען, וועלכע שטיצען זיך אויף יחום אָבות. די איינציגע אויסנאַהפע בלייבט רוסלאַנד, וואו דער דעםפּאָטיזמום רעגירט נאָך אונבעשרענקט. אָבער אויך דער אָסיען־טאָג, וואָס ציהט זיך שוין אַזוי לאַנג אין דיעזען שוואַרצען לאנד, דערגרייכט שוין זיין ענדע. דער יאוש און די פערצווייפלונג, וואס דריקט אזוי דעם געמיטה פאַר די לעצטע יאָהרען, נאָך דעם, ווי די רעאַקציע האָט געפייערט איהר טייוועל־ שען זיעג, פאַנגט שוין אָן ביסלעכווייז צו פער־ שווינדען און אַ קאַמפּפס־לוסטיגע שטימונג פאנגט זיך אָן שוין צו בעמערקען אפילו אין צאַרען־לאַנד. טאָלסטאָי׳ם טויט, זיין צואה, און דער מאַרטירערשער זעלבסט־מאָרד פונ'ם רעוואָלוציאָנער סאַזאָנאָוו, האָט אַריינגע־ בלאָזען אַ רוח חיים, און האָט אויפגעמונטערט דאָם ניעדערשלאָגענע רוםישע פאָלק צו אַ נייעם לעבען, צו א נייעם קאמפּף פאר אמת און גע־ רעכטיגקייט — די אידעאַלען, פאר וועלכע דער אונשטערבליכער נביא פון יאסנאיא פּאָליאנא האָט אַזוי ענערגיש געקעמפּפט. דאָס פּאָלק מוז שטעלען אַ מצבה דעם גרויסען שרייבער פון דער גרויסער רוסישער ערד, און די בעסטע מצבה איז די פאָרטזעצונג פון קאַמפּף פאַר אַלע ליידענדע און געקריוודעטע, צו וועלכע טאָל־ סטאָי איז געקומען פערברענגען די לעצטע טעג

די סטודענטען־דעמאָנסטראַציאָנען, נאָד דעם לאַנגען לעטאַרגישען שלאָף, וואו עס האָד בען אויך אַנטהייל גענומען אַרבייטער, ווי די בעוועגונג אָבצושאַפען טויט־שטראָף, וואָס לאָזט זיך בעמערקען אין דער פּרעסע און לעבען — זיינען דירעקטע סמנים, אַז דער רוסישער היי

פון זיין לעבען.

די שטייערען זאָלען פאַלען אויף די בעזיצענדע קלאַסען. די לאָרדם, וועלכע בעשטעהען פון גרויסע גרונד־בעויצער, האָבען אָנגעפאַנגען צו געברויכען זייער מאַכט און האָבען קודם כל ניט רורכגעלאָזען דעם נייעם בודושעט־בילל. די ליבעראלע רעגיערונג, וועלכע ווערט צוזאמענ־ געזעצט פון דער מאַיאָריטעט אין דער "אונטער־ הצוו", איז געקומען אין קאָנפּליקט מיט דער "האַוז אָוו לאָרדם". ווי דער מנהג איז אין אוא פאל, ווערט די פאלקס־פערטרעטונג פאנאנד .דערגעלאָזען און נייע וואַהלען ווערען בעשטימט מען פרעגט, הייסט עס, אָן דעם פאָלק, וואָס עס מיינט איבער דעם. פאַר־אַ־יאָהריגע וואַהלען האָבען אָבער די צוזאַמענזעצונג פון האַוז נים געענדערט. די ליבעראַלען האָבען ניט בעקומען די ערוואַרטעטע גרויסע מאַיאָריטעט, און נאָד צ צעהן־מאָנאַטדיגער עקזיסטעגץ, איז דער פּאַר־ לאַכיענט וויעדער פאַנאַנדערגעלאָזען געוואָרען.

די אישום פון וואַהל־קאַמפּף זיינען געווען ביי די ליבעראַלען די אָבשאַפונג פון די "האַוז אָף לאָרדם", אָדער, וועניגסטענס, איהר מצכט בעשרענקען, זי זאָל ניט קענען אַרויפּלעגען איהר וועטאָ אוִיף די בעשליטע פון "אונטער האַוז", און די אלטע איינגעגעסענע־־אבער נאָך ניט פער־ ענטפערטע פראַגע — "האָום־רול" פיר אירלאַנד. די קאָנסערוואַטיווען וויעדער האָבעוֹ אַרויסגעד געבען די פּאַראָלע: אַ טאַריף פיר די אַריינ־ געפיהרטע סחורות און אַ רעפערענדום. פון דער ערשטער אישו האָבען זיי זיך שפּעטער אָב־ געואָגט און זיינען געבליעבען ביי דער לעצטער, וועלכע איז געווען זעהר אַ גוטער פאַנעווער פון די יוניאָניסטען, ווי אַזוי צוריקצוקומען צום פּאָלק. זיי האָבען דערמיט געוואָלט ווייזען, אַז זיי זיינען אויך דעמאָקראַטען און רעכענען זיך מיט דער מיינונג פון פּאָלק. אין פאַל עם וועט פּאָרקומען אַ מחלוקה צווישען דעם "אונטער האַוז" און דער "אויבער האַוז", וועט דאָס פאָלק האָבען צו ענטשיידען. און טאַקע אַ דאַנק דיע־ זער דעמאָקראַטישער אישו זיינען זיי נים געשלאָגען געוואָרען ביי די וואַהלען און די צוזאמענזעצונג פון דער אונטער־הויז כמעט געבליעבען ווי פריהער. עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז אפילו די קאָנ־ סערוואטיווען, אום ניט צו פערליערען זייער מאַכט, זייגער געצוואונגען אַרויסצושטעלען דער

דער דעם "רעזולטאַט פון די "ענגלישע וואַהלען" אינ'ם אַרטיקעל פון גענ. 5. ב. בודין: "פון מאָנאט צו מאנאַט" אין יאנוארד נומער.

מעל, וואָס איז בעצויגען מים דער שווערער רעאַקציאָנערער כמאַרע, פאַנגט זיך אָן אויסצור לייטערען און שטראַהלען פון דער אויפגעהענד דער ליכטיגער זון פאַנגען אָן אַלץ מעהר אַריינ־ ! צודרינגען אין דיעזען פינסטערען צאַרען־לאַנד * * *

דעם שוועל פון'ם נייעם יאָהר 1911 טרע־ טען מיר אריבער מיט גרויסע האָפּנונגען און מיט ניט קלענערע אויסזיכטען. די פעה־ ברידערענדע אידעע, וואָם דער פּראָלעטאריאַט בון צלע לענדער האָט צווי הערליך דעמאָנ־ סטרירט היינטיגען יאָהר אין קאָפּענהאַגען אויף דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליסטישען קאָנ־ גרעם, וועט אויך אין נעכסטען יאָחר זיין דער

עמיד האש, דער לייכטענדער פאַקעל, וועלכער וועם ווייזען דעם וועג פון אַ פרייער און גליק־ ! ליבער פענשהייט

עם וואָלט געווען אַ יושר זיך אָפּצושטע־ לען אויף די פאסירונגען אין די אויאטישע לענ־ דער מירקיי, פערסיען, וואו 1910 איז געווען ; דעם פערגאַנגענעם יאָהר אויף כינא, וואו מען געהט איינפיהרען א פאר־ לאַמענט; אויף די שענדליכע סאָציאַליסטישע פערפאלגונגען אין דער ניי־אויפגעקומענער קאר פיטאַליסטישער יאפאן - אָבער אונזער איבער־ בליק איז שוין פזוי אויך געוופרען צו לפנג, און מיר מוזען איהם איבעררייםען.

אירישע וועלט

.2

די אידען אין ממעריקש.

אָס אלגעמיין אידישע לעבען אין אמעריקא האָט זיך פאר דעם אמעריקא האָט זיך פאר דעם יאָהר 1910 כמעט מיט קיין זאך ניט אויסגעצייכענט. די פארב־ לאויגקיים פון דעם אמעריקא־ נער אירישען לעבען האָט זיך

נים געענדערט, קיין שאַרפע, אויפטרייָסרֿענדע אינערליכע קעמפפע זיינען ניט פארגעקומען, אל־ געמיין־געזעלשאפטליכע אָרער נאַציאָנאַלע אונ־ טערנעהמונגען זיינען ניט געמאַכט געוואָרען, און נייע אידעען זיינען ניט געבאָרען געוואָרען. עס איז געווען א שטיל, פריעדליך יאהר, נאָר יענע שטילקייט און פריעדליכקייט, וואָס הערשט אין א זומפה אדער אויף א בית־עולם... אין דעם יאָהר 1910 זיינען אפילו ניט בעשאַפען געוואָ־ רען קיין נייע זייפען־בלאָזען, מיט וועלכע דאָס אירישע לעבען איז אין אלגעמיין אזוי רייך. עם איז געווען א מין שמיטה־יאָהר פאר די קעפּ און די הערצער, אזאַ אלגעמיינע רוה, אז אפילו דאָס שפיעל אין זייפען־בלאָזען איז אויסגעלאָזען גע־

מיט א יאָהר פריהער, אין יאהר 1909, האָט זיך אין אונזער אידיש־אמעריקאנער וועל־ טעל א ביסעל גערודערט, די לופט איז געווען

פול מיט לאָזונגען: ריינע, ערנסטע פּרעסע, אי־ מיגראציאָנס־געזעלישאַפט, א דעמאָקראַטישע אי־ דישע קהלה, און אפילו א אידישער שריפטשטער לער־קלוב. ווי ווייט זיינען מיר אָבער היינט פון די אלע זאכען! ווער רעדט היינט פון ריינע ברעסע? ווער געדענקט היינט מעהר די אידישע אימיגראציאָנס־געזעלשאַפט ? ווער וויים היינט, אז עם האָט עקזיסטירט א אירישער שריפטשטע־ לער קלוב ? און ווער ינעהמט היינט ערנסט די אירישע קהלה אלם א געזעלשאפטליכע אינסטי־ מוצימן ?

און עם דוכט זיך אָב, אז דאָם האָט שוין לאנג, זעהר לאנג מיט א סך יאהרען צוריק, פאד סירט. די אידישע איפיגראציאנס־געזעלשאפט, וואם איז געבאָרען געוואָרען מיט אוא רעש, מיט אזא גרוים געטומעל, איז אין א גאנץ קורצער ציים אויסגעגאנגען ווי א ליכט, און ווער וויים, אויב זי איז אפילו צו קבר ישראל געקומען... ערגעין אין א ווינקעל האָט זי די נשמה אויסגע־ הויכט, אוועקגעווארפען און פערלאָזען פון איהרע נעהענטסטע קרובים אפילו, וואס האָבען איהר אויף די ליכטיגע וועלט געבראכט.

די אירישע קהלה, וועלכע האט עם געד דארפט זיין די יעניגע אידישע דעמאָקראטישע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציאָן, וואס האָט גע־ זאָלט רעפּרעזענטירען מיט זיך די אידישע ניו־ יארק אלם עטוואם גאנצעם און איינהייטליכעם,

האָט זיך פערוואנדעלט אין א פערשמאָלצענע יארמולקע, אויסגעווייקט אין מקוה־וואסער און בערמעלגען מיט ציצית, א מין פערזעהעניש, מיט וועלכער א כאָפּטע פּאליטישענס טרעטען ארויס פאר די עפענטליכקייט און לאָזען איהר ריידען אין דעם נאָמען פון כלל ישראל.

דער קלוב פון אידישע שריפטשטעלער האָט געואָלט און געקאָנט זיין א נוצליכע אונטערנעה־ מונג. ער האָט געקאָנט זיין נוצליך די שרייבער גופא, עם וואלט אפשר געשאפען געוואָרען מיט דער צייט א ליטערארישע אטמאָספערע, א שריפטשטעלערישע עטיק, א מעהר מענשליכע בעציהונג פון איין שרייבער צום צווייטען. ער האָט אויך געקענט נוצליך זיין פאר דער ענט־ וויקלונג פון דער אידישער ליטעראטור אין אמעד ריקא בכלל און ער וואלט אפשר שפעטער גע־ קענט האָבען וועלכע עם איז ווירקונג אויף די אידישע פרעסע בפרט. איז אָבער דיעזער קלוב געשטאָרבען אין דעם טאָג, וואס ער איז געבאָ־ רען געוואָרען. און עם איז דאכט זיך אלץ געווע־ זען. עם זיינען געווען מיטגליעדער, עם איז גע־ ווען א פרעזידענט, א וויצע־פרעזידענט, א סעק־ רעטער, סטאַטוטען און אפילו א שפראכען־ קאמפף האָט אויך ניט געפעהלט. די אלטע פראַ־ גע וועגען אידיש און ענגליש האָם נים געקענם אויסגעמידען ווערען און די "אידישיסטען" האָ־ בַען געזיעגט... די אפיציעלע שפּראַך פאר פיחרען די פערואמלונגען און פראטאָקאָלען האָט גע־ דאַרפט זיין אידיש.

און ווער איז דער שולדיגער, וואס דיעזער קלוב איז געשטאָרבען מיט אזא פּלעצליכען טויט, פלוב איז געשטאָרבען מיט אזא פּלעצליכען טויט, ווייס קיינער ניט. אפשר טאקע דאס גלייכגיל־טיגע, פארבלאָזע אידישע לעבען אין אמעריקא, וואס האָט זיך נאָך ביז איצט אזוי וועניג קריס־טאַליזירט, די אלגעמיינע פערשוואומענקייט און צואוואָרפענקייט, דער תהורובהו און די קראפט־לאָזיגקייט פון שאַפען עטוואָס שטענדיגעס און זיכערעס.

אלענפאלס האָט מען אין יאהר 1909 כאָטש פרובירט שאפען, עס זיינען, אמת, געווען נור זייפען־בלאָזען, אָבער "געטרייט" האָט מען דאך. אין יאהר 1910 איז איבערהויפּט געווען טוידט, מען האָט אפילו קיין פּראָבעס ניט געמאכט.

און אויב עס איז יאָ צו בעמערקען א קול־ טורעלע אויפלעבונג אין דער אידישער גאַס. אויב מיר זעהן, אז די אידישע ליטעראטור אין

אמעריקא האָט זיך אנגעפאנגען צו ענטוויקלען און אויפ'ן ביכער־מארק האָבען זיך אנגעפאנגען ווייזען אלץ מעהר ערענסטערע און בעסערע ביכער, קומט עם אויך ניט אלם א פּראָדוקט פון וועלכער עם איז אן ארגאניזירטע און ציעל־ בעוואוסטע ארבייט, דאָס האָבען מיר פיעל מעהר צו פערדאנקען דעם דראנג פון דעם בעסעד רען טייל פון די אידישע פאלקס־מאסען צו ביל־ דונג און צו וויסען. וואָרום אויב די גאנץ בריי־ "טע מאסע קען זיך נעהרען מיט רעם "גייסטיגען שפייז, וואס די טעגליכע צייטונגען טראָגען איהר אונטער, אויב פאר איהר איז א גוטע סחורה די פערשיעדענע שונד־ראָמאנען, די סענ־ סאציאָנעלע ארטיקלען און די פערוואסערטע עם־הארצות'דיגע פאפולאריואציעם, פאדערט אבער דער בעסערער טייל פון דער מאסע ווירק־ ליכע גייסטיגע שפייז, ער פאדערט בילדונג און וויםען. און ווי קליין דיעזער טייל זאל ניט זיין אלם א פראָצענט פון דער גאנצער ברייטער מא־ סע, איז דאך זיין צאהל א געניגענד גרויסע צו האָבען א געוויסע ווירקונג אויף דעם ביכער־ מארק, אז עם זאל אויף איהם פון ציים צו ציים אויך געבראכט ווערען ערענסטערע און בעסע־ רע שעפפונגען.

און וואָלטען באמת אונזערע ווארט־פיה־
רער, וועלכע האָבען אזא גרויסען איינפלוס און
אזא אונגעהויערע מאכט דורך די פּרעסע, וואס
געפינט זיך אין זייערע הענד, געהאט אין זינען
די בילדונג און די ענטוויקלונג פון די אידישע
מאסען, וואלטען מיר היינט גאנץ אנדערש אויס־
געזעהן. מיר וואָלטען ניט געדארפט צעהלען
אויף די פינגער די עטליכע בעסערע ביכער,
וואס מיר האָבען, מיר וואלטען ניט געדארפט
וואס מיר האָבען, מיר וואלטען ניט געדארפט
וועלכע ערשיינט. מיר וואלטען זיי געצעהלט אין
די טויזענדע. מיר וואלטען געהאט א רייכע איר
די טויזענדע. מיר וואלטען געהאט א רייכע איר
דישע ליטעראטור, און ווען ניט אויף אלע גער
סטען דאָך אויף די וויכטיגסטע און אלער נוי־

די וואס האָבען אָבער די מאכט און דעם אינפלוס, האָבען ניט דעם ווילען, אדער ווייסען אפשר אויף ניט וואס צו וועלען. זיי פעהלט איד אפשר אויף ניט וואס צו וועלען. זיי פעהלט איד בערהויפּט דער גלויבען אין דער אידישער מאסע, אין איהר אינטעליגענץ און פעהיגקייט. און די יעניגע, וואס האָבען דעם ווילען און דעם גלויבען, האָבען אָבער ניט די מאכט און דעם דעם

דער אידישער ליטעראטור פערוואקסען מיט דערנער און קראָפּיווע און די אידישע מאסע בלייבט אין דער פינסטערניש, פערזונקען אין שונד און אין אונוויסענהייט איבערן קאפ. און אויב מיר האָבען דאָך א טייל פון דער אידישער מאסע, וואס רייסט זיך צו בילדונג און צום וויסען, איז דאָס אלענפאלס ניט צו פערדאנקען דער ארבייט פון אונזערע ווארט־פיהרער און טאָן־געבער, ווייל זיי האָבען אין די־פיהרער און טאָן־געבער, ווייל זיי האָבען אין די־עזער ארבייט היינט געוויס קיין חלק ניט, זיי שטערען איהר פיעל מעהר.

איינפלום. בינו לבינו בלייבט דער גאָרטען פון

א קולטורעלע טהעטיגקייט דארף ארגאד ניזירט ווערען, א ברייטע קולטור־ארבייט, א סיסטעמאטישע און א ציעל־בעוואוסטע. וואלד טען מיר אזעלכע געהאט ביז איצט, וואלטען אפשר דורך איהר א סך אנדערע פראגען פער־ענטפערט געוואָרען און א סך איבלען אבגעד שאפט געוואָרען. מיר האָבען אָבער קיין קולטוד רעלע טהעטיגקייט ביז איצט ניט אנגעפיהרט, און ווער קען וויסען, ווען דער מאמענט וועט ענדליך קומען, אז מיר זאלען אזעלכע קענען אנפאנגען.

* * *

נאר אויב אין דעם אלגעמיין אידישען לעד בען אין אמעריקא, געזעלשאפטליד און קולטוד רעל, האָט דאָס יאָהר 1910 מיט זיד געהאט צו פערצייכעגען גיכער א ריקשריט, ווי א פארדשריט, איז אכער אין דעם לעבען פון דעם איד דישען ארבייטער, ספּעציעל אין זיינע קעמפּפע פאר מעהר ברויט און וועניגער שקלאפעריי, דאס יאָהר 1910 געווען אָהן א צווייפעל איינער פון די זיעגרייכטע יאָהרען.

ביז דער לעצטער צייט פלעגט מען נאָר היידען וועגען אידישע יוניאָנס, אין דער ווירקד ליכקייט אבער זיינען אזעלכע ניט געווען. עס זיינען געווען "וואקינג דעלעגאטען", אבער ניט קיין יוניאָנס. היינט האָבען מיר יוניאָנס אנדערע אויך גאנין גרויסע און שטארקע, אנדערע אויך גאנין גרויסע און שטארקע, וועלכע דארפען זיך ניט שעהמען אפילו פאר די אַלטע איינגעזעסענע אַמעריקאנער ניט־אידישע יוניאָנס.

דער קאמפּה פון די קלאוקמייקער אין ניו־
יאָרק, וואס האָט וועניג זיין גלייכען אין דער
געשיכטע פון דער אידישער ארבייטער־בעווע־
גונג, האָט געשאפען א גאנין נייע ערא אין דעם
לעבען פון דעם אידישען ארבייטער. דער גרוי־

סער זיעג, וואס איז אבגעהאלטען געוואָרען, איז געווען ניט קיין מאָמענטאנער, ווי דאָס פלעגט געוועהנליף זיין דער פאל מיט די פערשיעדענע סטרייקס פון די אידישע ארבייטער אין אמער ריקא. דער זיעג פון די קלאקמייקער האָט געשאד פען א מעכטיגע אנהאלטענדע ארבייטער ארגאד ניזאציאָן אלס רעזולטאט, און דאָס איז דאָס וויכטיגסטע.

און מעגען מיר זיין ניט איבריגס בעגייסר מערט פאר דעם אמעריקאנער "פּיור און סימר פּעל" טרייד יוניאָניזם, פאר וועלכען עם האלט זיך אפיציעל אויך די קלאוק־מאכער יוניאָן, געד פינען מיר דאָך, אז וועלכע חסרונות דיעזע פארם פון יוניאָניזם זאל אין זיך ניט טראָגען, בעריי־טעט זי דאך א גרויסען פּראגרעס פאר די אידי־שע ארבייטער אין אמעריקא, וועלכע מען האָט שע ארבייטער אין אמעריקא, וועלכע מען האָטען ביז איצט איבערהויפּט ניט געקענט האלטען פעראייניגט אין וועלכער עס איז פעסטע ארגא־ניזאציאָן.

און רעדענדיג וועגען דעם "פּיור און סימד פעל" טרייד יוניאניזם, דארף בעמערקט ווערען, אז אין אלגעמיין איז דיעזע פארם פון ארגאני־ זאציאָן אן ארויפגעצוואונגענע אויף דעם אידי־ שען ארבייטער. נעהמענדיג אין בעטראכט די לענדער פון וואנען דער אידישער ארבייטער איז אהער געקומען און וויסענדיג, אז דורכשניטליך איז דער אידישער ארבייטער ראריקאל געזאנען, קען ער קיין גרויסע סימפאטיען פאר גאמפער־ סעם מעטהאָדען ניט האָבען. דער קלאסען און סאלידאריטעטס־געפיהל, וואס איז ביי דעם אידישען ארבייטער אין א גאנין הויכער מאָס ענטוויקעלט, קען געווים ניט אנערקענען דעם פעראלטעטען און פערשימעלטען אמעריקאנער "פיור און סימפעל" טרייד־יוניאָניזם אלס די ריכטיגע פארמע פון ארגאניזאציאָן.

מיר האָבען דאָ דעריבער געברויכט דעם אויסדרוק, אז "אפיציעל" האלט זיך אויך די קלאוק־מאכען יוניאָן אָן דעם "פּיור און סימפּעל" טרייד־יוניאָניזם. דאָס מיינט, אז נאָר אן איהר אויסערע פארם אבער ניט אן איהר גייסט. די אידישע יוניאָנס איבערהויפּט, א חוץ קליינע אויסנאהמען, זיינען ניט מעהר, ווי אפּיציעל "פּיור און סימפּעל", אין דער ווירקליכקייט אבער זיינען זיי גאנץ ווייט פון צו זיין אזעלכע. אין דורכשניט זיינען די אידישע יוניאָנס אויך מעהר אדער וועניגער דורכגעדרונגען מיט דעם סאציאליסטישען גייסט, און ווען מיר וואלטען סימים און ווען מיר וואלטען

אזוי שוין געשטאַנען מיט די ארבייטער פון אנד דערע נאציאָנאליטעטען, ווי מיר שטעהען מיט די אידישע ארבייטער, וואלטען מיר זיך אויף די אמעריקאנער ארבייטער בעוועגונג איבערהויפּט ניט געהאט וואס זיך צו בעקלאגען.

די לעצטע סטרייקס אין די אידישע טריידם און די פערשטאַרקונג פון די אידישע יונאָנס בעווייזען, אז די מיינונג, וועלכע האָט עקזים־ טירט ביז איצט אין אמעריקא, דאָס דער אידי־ שער ארבייטער איז בכלל א שלעכטער עלעמענט פאר יוניאָניזם, איז א פאלשטענדיג פאלשע. עם איז נאָך ביז איצט ניט געשריעבען געוואָרען די געשיכטע פון דער אידישער ארבייטער בע־ וועגונג אין אמעריקא, און מיר ווייסען ניט אויף ריכטיג וואו עם איז געלעגען די שולד, וואם די אידישע יוניאָנס פלעגען אבשטארבען אין דעמ־ זעלבען טאָג, וואס זיי זיינען געבאָרען געוואָ־ רען. איך בין אבער זיכער, אז ווען א אוא גע־ שיכטע וועט ווען עס איז אמאָל געשריעבען ווע־ רען, וועט מען אויסגעפינען, אז גיכער האָבען אין דעם געהאט די שולד די פיהרער פון די אי־ דישע ארבייטער, וועלכע זיינען געווען כים גער וואקסען פאר די אויפגאבע, פאר וועלכע זיי האָ־ בען זיך גענומען, ווען אפילו א גרויסער טייל פון זיי זיינען געווען גענוג עהרליך און פאל־ שטענדיג איבערגעבען צו דער ארבייטער זאך.

מען קען אזא בעהויפּטונג מאכען, ווען מען קוקט זיך צו היינט צו דעם דורכשניטליכען איר דישען ארבייטער־פיהרער, צו זיין אינטעליגענץ און צו זיינע פעהיגקייטען.

עס איז פיעל צו וועניג פאר אן ארבייטער־
פיהרער צו זיין בע'הבנ'ט אין די דינים פון
טרייד יוניאָניזם און האָבען דערצו אביסעל
פראקטיק אין טרייד. אין דער ערשטער ליניע
דארף א פיהרער בעזיצען גענוג אינטעליגעניץ
און גענוג פעהיגקייטען, ער דארף אין אלגעמיין
שטעהן העכער, ווי דער דורכשניטם־מענש און
דארף אלס אזעלכער אנערקענט ווערען. האָבען
מיר עס אבער אין דער אידישער ארבייטער בע־
וועגונג ?

עס קען זיין, אז ווען דער "דזשאב" פון אן ארבייטער־פיהרער וואלט דאָ ניט געוואָרען אין א פערלויף פון יאָהרען אזוי עקעלהאפט בעשמוצט דורך פערשיעדענע קליינליכע ברואים, וועלכען האָבען זיך ווי פּאראזיטען בער זעצט אויפ'ן ארבייטער'ס קערפּער, וואלט די איצטיגע אידישע ארבייטערשאפט אין דער

ווירקליכקיים געקענם ארויםגעבען פון זיך אזעלי כע פיהרער, ווי זי האָט ונויטיג און וועלכע זאָ־ לען שטעהן אויף דער הויך פון זייער אויפגאבע. אבער וועלכער פעהיגער אינטעליגענטער ארביי־ מער וויל איצט אננעהמען א "דושאב" פון אן ארבייטער־פיהרער? ער דארף שוין זיין צו הויף אידעאליסטיש, אז ער זאל ביי זיף בעד שליםען ניט צו קוקען דערויף וואם זיין נאָמען וועם ווערען בעשמוצם, אבי צו בריינגען גוצען דער אלגעמיינער ארבייטער־זאף. אזעלכע אי־ רעאליסטען האָבען מיר דאָ אבער גאנץ וועניג, און ווען איינער פיהלט ביי זיך, אז ער האט די פעהיגקיים און די מעגליכקיים עטוואס אנדערש צו טהאָן, וועט ער קיין אמט אין דער ארבייטער בעוועגונג נים אננעהמען. און אויב ער נעהמם עם יאָ אמאָל אן, האלט ער אזוי לאנג, ווי עם מאכט זיך איהם נאָר די ערשטע בעסטע געלע־ גענהייט עס אוועקצואווארפען.

די אידישע ארבייטער־מאַסע אין אמעריקא האט ארויסגעגעבען פון זיך א גאנצע רייה דאקטוירים, לאָיערם, שרייבער און אלע אנדע־ רע מינים אינטעליגענטען, אבער גאנץ וועניג בעגאבטע און פעהיגע ארבייטער־פיהרער. די־ עזער פאקט זאגט אונז, דאָס די יעניגע ארביי־ טער, וועלכע שטעהען העכער, ווי דער דורכי שנים, די יעניגע, וועלכע זיינען בעגאבטער און פעהיגער, זיינען בעשטרעבט זיך ארויסצוריי־ סען פון דער ארבייטער מיטע און ווילען זייערע פעהיגקייטען ניט אבגעבען דער ארבייטער־זאך. און דיעזע "בלום אפצאפעניש", וואם עם קומט פאר אלם בעשטענדיגער פראצעס אין די אידי־ שע ארבייטער־רייהען, דאָס אוועקגעהן פון די בעגאבטערע און פעהיגערע לעמענטען, איז איי־ נע פון די טרויעריגסטע ערשיינונגען אין דעם לעבען פון דעם אידישען ארבייטער אין אמערי־ קא. ער איז איינפאך געצוואונגען צו וועהלען פאר זיינע פיהרער אזעלכע פערזאנען אין וועל־ כע ער גלויבט ניט און וועלכע ער אכטעט ניט. ער האָט זיך שוין אפילו איינגעוועהנט דערצו, ניט צו ווערען איבערראשט, ווען ער ווערט פון זיינעם א פיהרער בעטראָגען און פערראטען.

דאָם ניט גלויבען אין זיינע פיהרער, דאָם אונצופערטרויען אין זייער איבערגעבענהייט און עהרליכקייט, איז געוואָרען אזא אלגעמיינע ער־ שיינונג ביי דעם אידישען ארבייטער, אז עם איז ווירקליך שווער געוואָרען אנצופיהרען א פרוכטבאַרע און פּלאנמעסיגע ארבייט. אין אן

אטמאָספערע, וואס איז אנגעפילט מיט מיס־ טרויען און פערדאכט קען זעהר וועניג פרוכט־ בארעס געשאפען ווערען. דאָס ווייסען און פיה־ לען די יעניגע וועניגע אידישע ארבייטער־פיה־ רער, וועלכע זיינען ווירקליך איבערגעגעכען דער ארבייטער זאך מיט'ן גאנצען הארצען.

און דאָס הערשענדע מיסטרויען און פערד דאכט ווערט אפט נאָך פערשטאַרקט ביי די מאד סען גראדע דורך עהרליכע און איבערגעבענע האנדלונגען פון די פיהרער, און דאָס איז מעהר פערדריסליך ווי אלץ.

אזא ערשיינונג קען מען־בעמערקען כמעט אין יעדער סטריוס און נאָך שטארקער איז די־ עזע ערשיינונג געקומען צום אויסדרוק אין דעם גרויסען ניו־יאָרקער קלאָוק־מאַכער סטרייק און שפּעטער אין דעם שיקאגא'ער שניידער־סטרייק.

ווער עס האָט געהאט די געלעגענהייט זיך צו צוקוקען צו דיעזע ביידע סטרייקס וועט מור זען צוגעבען, אז די פיהרער האָבען סאי דאָ אין ניו יאָרק, סאי דאָרטען אין שיקאגא געארבייט ניו יאָרק, סאי דאָרטען אין שיקאגא געארבייט ניו יאָרק בעסטע איבערצייגונגען און מיט דער גרעסטער איבערגעבענהייט און דאָּך איז דער גרעסטער איבערגעבענהייט און דאָּך איז דען. ווען עס איז געקומען צום אננעהמען דעם דען. ווען עס איז געקומען צום אננעהמען דעם אגרימענט האָט זיך דאָס בעהאלטענע מיס־אגרימענט האָט זיך דאָס בעהאלטענע מיס־טרוען ארויסגעוויזען מיט זיין גאנצער קראפט, סיי אין ניו יאָרק, סיי אין שיקאגא. די מאסע האָט רעוואלטירט געגען זיינע פיהרער און האָט געשריען: פערראט!

און דאָ הומען מיר צו א פּונקט, וועלכער האָט געדארפט זעלבסטפערשטענדליך בעהאנ־ דעלט ווערען, און וועלכער קען דאָ נאָר פערביי־ געהענד בעריהרט ווערען.

ביי דער בעסטער איבערגעבענהייט פון די פיהרער, ביי זייערע בעסטע איבערצייגונגען מא־כען זיי אָפּט דעם פעהלער, וואס זיי ווילען מעס־כען זיי אָפּט דעם פעהלער, וואס זיי ווילען מעס־טען מיט איין מאסשטאב דעם אידישען ארביי־טער מיט דעם איינגעבאָרענעם אמעריקאנער און קאָפּירען פאר די אידישע יונגע יוניאָנס די זעלבע טאקטיק, וואס ווערט אנגעפיהרט אין די אלטע אמעריקאנער טרייד יוניאָנס.

ווען עם ברעכט אוים א סטרייק פון אלט־
יוניאָניזירטע ארבייטער, איז אויך דער דורכ־
שניטליכער ארבייטער מעהר אדער וועניגער בע־
קאנט מיט די בעדינגונגען פון סטרייק און קען
האָבען א געוויסע פארשטעלונג וועגען דעם זיעג,
וואס ער קען בריינגען און ווי גרוים ער קען זיין.

אין אזעלכע פעלע מעגען אפשר די פיהרער ארויסשטעלען פאדערונגען, וואס זיינען אביסעל איבערטריבען און וועלכע האָבען ניט קיין שאנד סען ערפילט צו ווערען. זיי מעגען אויף א זעלכע פאַדערונגען קוקען ווי אויף א זאפאס אויף אָבצור דינגען. זיי מעגען עם אפשר טהאָן, הגם אין דער לעצטער צייט טהוען זיי דאָס זעהר וועניגַ. פאַדערונגען, וועלכע האָבען לחלוטין קיין שאַנד סען ניט דורכגעפיהרט צו ווערען, אדער זיי ווערען איבערהויפט ניט ארויסגעשטעלט, אדער זיי ווערען ארויסגעשטעלט אויפ'ן פאפיער און ווערען פערשוויגען אין דער אגיטאציאָן.

אין אונזערע אידישע סטרייקס ווערען אבער מייסטענס ארויסגעשטעלט א גאנצע רייהע פּאָדערונגען, אין וועלכע קיינער גלויבט ניט, אז זיי זאלען קענען דורכגעפיהרט ווערען און נאָד וועניגער גלויבען אין זיי די פיהרער. און גראד פאר דיעזע עקסטרעמע פאדערונגען, וועלכע האָבען קיין שאנסען ניט דורכגעפיהרט צו ווערען, ווערט אם מייסטען אגיטירט. און דער דורכשניטליכער אידישער ארבייטער, וועל־ כער האָט זעהר א קליינע פארשטעלונג פון די בעדינגונגען, אין וועלכער דער סטרייק ווערט געפיהרט און האָט נאָך וועניגער בעגריעף אין דעם, וואם עם קען געוואונען ווערען און וואם ניט, כאפט זיך גראד פאר די עקסטרעמע פא־ דערונגען, וועלכע פערשפּרעכען איהם אזוי פיעל און וועלכע אפעלירען אזוי שטאַרק צו זיין האר־ צען, אז די אלע אנדערע, דורכפיהרבארע פאדע־ רונגען בלייבען ביי איהם אינגאנצען אין הינ־ טערגרונד.

און אז עם קומט צום ענד, ווען דער סטרייק האָט זיך ווירקליך געקרוינט מיט אן ערפאלג, דאָס הייסט, אז די דורכפיהרבארע פאדערונגען זיינען נאכגעגעבען געוואָרען פון די באסעס, קומט די מאסע און שרייט: פערראט! און זי איז פון איהר שטאנדפּונקט גערעכט. ביי איהר אין קאפּ זיינען געבליעבען נאָר די עקסטרעמע פאדערונגען, פאר וועלכע מען האט אזוי הייס אגיטירט, און דיעזע פאדערונגען האָט מען דאָך ביים אגרימענט געמוזט לאזען פאלען, ממילא קומט דאָך ביי איהר אויס, אז דער סטרייק איז פערלארען.

און ווען פון איין זייט זיינען אין דעם שולדיג די פיהרער, וואס האָבען אמאָל צו ווער ניג אויסרעכנונג, איז פון דער אנדערער זייט גיט וועניגער שולדיג אין דעם די אידישע אר׳

בייטער־פּרעסע, וועלכע שפּיעלט אין יעדען סטרייק א גאנץ קאמישע ראלע, ניט געברויכענ־ דיג דערביי א פיעל ריכטיגערען אדער א פיעל ערגערען אויסדרוק.

די ביז איצטיגע אידישע ארבייטער־פּרעסע דיענט ווירקליך יעדען סטרייק מיט אלע איהרע קרעפטען, אבער אויף א משונה'דיגען אופן. ברעכט אוים א סטרייק, פערוואנדעלט זיך די גאנצע ארבייטער־פּרעסע אין א טראָמפּייט, וואם בלאזט טרעוואגע. עם ווערט געבלאָזען מיט אוא כח, או מתים קענען אויפשטעהן פון זייע־ רע קברים. דאָם איז געווים א זעהר גוטע דיענסט, אבער די פּרעסע פערגעסט, אז ניט נאָר אין בלאָזען טרעוואָגע ליעגט איהר הויפּט־אויפּ־ גאבע. די הויפט־אויפגאבע פון דער ארבייטער־ פרעסע בעשטעהט אין דעם, צו זיין דער לייטענ־ דער גייסט פון די ארבייטער־קעמפּפע, זיין דער טאָן־געבער און דער וועג־ווייזער. און גראַד דיע־ זע הויפט־אויפגאבע ווערט פון דער ארבייטער־ פרעסע אינגאנצען פערנאַכלעסיגט. עס זעלבסטפערשטענדליך, אז א טראָמפּייטער איז פיעל לייכטער צו זיין, ווי א קאָמאנדיר. די רא־ לע פון א קאמאנדיר איז א פעראנטווארטליכע, זי פאדערט פעהיגקייטען, קענטניסע, נאָכדענ־ קען און זעלבסטשטענדיגע האנדלונג, וועהרענד צו בלאָזען אין טראָמפּייט דארף מען קיין גרויסע חכמות ניט האָבען און נאָך וועניגער פעראנט־ ווארטליכקייט. דער טראָמפּייטער האָט שוין זיין נוסח, וועלכען מען האָט איהם אויסגעלערענט אין קאזארמע, ער דארף אפילו אין דעם קיין גער פיהל ניט אריינלעגען, ער בלאָזט שוין פון גע־ וואהנהיינט אויסוועניג, אָהן נאָטען אפילו...

און אז קיין בעזאנדערם גייםטרייכע ארד בייטער־פיהרער האָבען מיר ניט און ווען אונד זער פּרעסע וויל ניט, אדער פערשטעהט אפשר אויך ניט צו נעהמען אויף זיך די לייטענדע ראלע, איז דאָך ניט מעהר ווי נאטירליף, אז אויך אין די אידשע ארבייטער קעמפּפע זאל עקזיםטירען דער אלט־בעוואוםטער כלל: און ווי די מתים עסען, אזא פּנים האָבען זיי...

* * *

און בעטראכטענדיג דעם גאנצען צושטאַנד פון דער אידישער ארבייטער־בעוועגונג, די אלע אוננאָרמאליטעטען, וועלכע הערשען אין דיעזער בעוועגונג און די גאנצע אטמאָספערע אין וועל־ כער זי געפינט זיך, דארפען מיר אבשאצען די

זיעגע, וועלכע זיינען עררונגען געוואָרען אין דעם פערגאנגענעם יאהר, דאָפּעלט גרוים ווי זיי זיינען אין דער ווירסליכקיים. מראץ אלע פעהלערען, מראץ אלע שלעכטע בעדינגונגען שטעהט דאך היינט די אידישע ארבייטער בעוועגונג פיעל קרעפטיגער, פיעל זיכערער ווי אין וועלכער עס איז צייט.

און וואלט די אידישע פאליטישע ארביי־ טער־בעוועגונג כאטש געווען אזוי ערפאלגרייך, ווי די עקאָנאָמישע בעוועגונג, וואלט אונזער צופריעדענהייט שוין געווען אַ פּאָלשטענדיגע. מיר וואלטען ווירקליך געקענט שטאָלצירען מיט אונזער ארבייטער־בעוועגונג. ליידער אבער האָ־ בען מיר פאר דעם יאָהר 1910 ועהר וועניג ער־ פאלג צו פערצייכעגען אין דער אידישער סאצי־ אליסטישער בעוועגונג. און דאָ מיין איך ניט צו קריטיקירען די אידישע שטימען־צאָהל, וואס איז ביי די לעצטע וואַהלען אָבגעגעבען געוואָרען פאר דעם סאציאליסטישען טיקעט. אין דער שטימען־צאָהל שטעהען מיר גראד גאָר ניט אזוי שלעכט, ווי פיעלע ווילען עם בעהויפטען. נאָך דעם פּראָצענט פון דער אידישער בעפעלקע־ רונג און לויט דער צאָהל אידישע בירגער, איז די אידישע סאציאליסטישע שטימען־צאָהל גאר נים אזא קליינע. און וואלט דער פּראצענט סא־ ציאליםטישע שטימען געווען אזוי גרוים ביי די אנדערע אמעריקאנער בירגער, ווי ביי די אידי־ שע, וואלטען מיר דאן געהאט ניט נאָר איין סא־ ציאליסט אין קאנגרעס, נאָר א פּאָאר דוצענד. ווען איך רייד דאָ וועגען דער אידישער סאציא־ ליסטישער בעוועגונג אלס אזעלכע, וויל איך בע־ טראַכטען הויפּטזעכליך איהר טהעטיגקייט און וויפיעל זי איז א ספעציפיש אידישע. און ווען מיר בעטראַכטען איהר אלם אזעלכע, איז דער רעזולטאט ווירקליך א טרויעריגער.

פאר דעם אידישען סאציאליזם האָט זיך ספּעציעל געגרינדעט א אידישע סאציאליסטישע אגיטאציאָנס־ביוראָ. דאָס ביוראָ עקזיסטירט, אידישע ארבייט, אמאָל שטרענגט זי זיך אויך אן אפשר מעהר ווי איהרע קרעפטען, נאָר ווען מען שטעלט זיך די פראגע: וואס האָט דיעזע אידי שע ארגאניזאצאן אויפגעטהאָן פאר די צייט פון איהר עקזיסטענץ, וואס האָט זי אויפגעטהאָן פאר'ן לעצטען יאָהר, ווען די שטימונג פאר'ן פאר'ן לעצטען יאָהר, ווען די שטימונג פאר'ן סאציאליזם איז געווען גראד א גינסטיגע? בער קומען מיר דעם אנטווארט: גארנישט!

און ווען מיר פרעגען זיך: אייגענטליף

וואס איז די אידישע אגיטאציאָנס־ביוראָ, וואס איז איהר כאראקטער, וואס זיינען איהרע ציעד איז איהר כאראקטער, וואס זיינען איהרע ציעד לען און איהרע אויפגאבען? קענען מיר אויף היינט קיין ריכטיגע אנטווארט ניט געבען. עס איז א ביוראָ און דאָס אלעס. ניט די פיהרער, ניט די לייטענדע גייסטער און ניט די געפיהרטע און די געלייטעטע האָבען ניט קיין קלאָהרען בעד גריעף, וואס די ביוראָ איז און זי דארף זיין. אדער עס הערש א הלוקי־דעות, אדער עס זיינען גאר קיין דעות ניטא. עס איז אן ארגאניזאציאָן גאר קיין דעות ניטא. עס איז אן ארגאניזאציאָן אַהן לעבען, אָהן בעגייסטערונג און אָהן אַ פּראָג־ראס.

מיט וואס איז אייגענטליך די אידישע אגיד פאציאָנס־ביורא א אידישע ארגאניזאציאָן פאציאָנס־ביורא א אידישע ארגאניזאציאָן איז זי נאָר צוליעב דעם אידיש, וואס זי גיט ארויס ווען עס איז אן אלגעמיינע אידישע אגיד טאציאָנס־בראָשורקע און מייסטענס ניט קיין געראטענע ? פאר דיעזע ארבייט האָט מען געד וויס ניט נויטיג געהאט א ספּעציעלע ביוראָ, דאָס האָט געקענט טהאָן מיט אזא ערפאלג אויך די נאציאָנאל עקזעקוטיווע פון דער פּארטיי.

ווען מען האָט געגרינדעט די אידישע אגי־
טאציאָנס־ביוראָ, האָט מען דאָד געהאט אין זי־
נען, אז די אידישע ארבייטער־מאסע נויטיגט
זיך אין ספּעציעלע פארמען פון פּראפּאגאנדא
און אגיטאציע, וועלכע זאלען זיין מעהר צוגע־
פאסט צו די בעדינגונגען פון דעם לעבען פון די
אידישע ארבייטער־מאסען, צו זייער כאראקטער
און צו זייערע געוואָהנהייטען. ווען דיעזע אי־
בערצייגונג וואלט ניט עקזיסטירט, ווען עס
זואלט ניט געהערשט די מיינונג, אז די פארמען,
די אייגענשאפטען פון סאציאליסטישע פּראפּא־
זואלט נאן אגיטאציע צווישען פערשיעדענע
גאציאָנאליטעטען דארפען זיין פערשיעדענע
זואלט דאָך איבערהויפּט אזא אידישע אגיטא־
ציאָנס־ביורא ניט געגרינדעט געוואָרען.

מיט דער סאציאליסטישער טהעטיגקייט איז אויך פערבונדען א ברייטע קולטור־ארבייט. וואו איז אבער די קולטור־טהעטיגקייט פון דער אידישער אגיטאציאָנס־ביוראָ ? זיינען גאר אזעלכע פּראבען ווען עס איז געמאכט געוואָ־רען ? וואו האָט זיך די אידישע אגיטאציאָנס־ניוראָ איבערהויפּט געלאָזט פיהלען אין דעם ביוראָ איבערהויפּט געלאָזט פיהלען אין דעם קולטורעלען אדער סתם אין געועלשאַפטליכען פון די אידישע מאסען ?

אט די קליינע פּועלי־ציוניסטישע פּארטיי מיט איהר גאַנצען כאַאָס פון סאָציאַליסטישע און

נאציאָנאליסטישע טעאריעס, אין וועלכע זי פּלאנטערט זיך פון איהר געבאָרענעם טאג אן, האָט דאָך אין לעצטען יאָהר ארויסגעוויזען אונד בעדייטענד פיעל מעהר לעבען, ווי די אידישע אגיטאציאָנס־ביוראָ.

מען ענטפערט געוועהנליך, אז די גאנצע קולטורעלע טהעטיגקייט האָט אריינגענומען דער ארבייטער רינג אין זיינע הענד, ער האָט, הייסט עם, פערכאפט דעם "מארקעט", און מיט דעם שטאַרקען און רייכען ארבייטער רינג איז שווער צו קאנקורירען. דאָס איז אבער ניט מעהר ווי א תירוץ. דער ארבייטער רינג האָט נאָך פארלויפיג דעם גאנצען "מארקעט" ניט פער־ כאַפּט, עם איז נאָך געבליעבען גענוג פּלאטץ, נאָך מעהר ווי צופיעל פּלאטץ, פאר די אידישע אגיטאציאָנס־ביוראָ, ווען זי וואלט נאָר וועלען, און, הויפטזעכליך, זיין פעהיג, צו ארבייטען. פון דער אנדערער זייט ווידער, האָט טאקע אויך דער ארבייטער רינג אזוי ערנסט אויפגענומען די קולטורעלע טהעטיגקייט, ווייל עם איז קיין אנדערער ניטא, ווער עס זאל די ארבייט טהאָן, אדער זאל ארויסווייזען א ווילען און פעהיגקייט זי צו טהמן.

און קולטור־ארבייט איז דאָדְ אזוי נויטיג פאר די אידישע ארבייטער־מאסען, אהן דיעזער פארארבייט איז דאָדְ א סאציאליסטישע ערך פאלגרייכע טהעטיגקייט אונדענקבאר אפילו.

און וויל די אידישע אגיטאציאָנס־ביורא ניט בלייבען פאלשטענדיג באנקראָט, וויל זי האָבען וועלכען עס איז ערפאלג אין איהר טהעד טיגקייט, איז די ערשטע אויפגאבע איהרע צו זוכען נייע מיטעל און נייע וועגען זיך אָנצו־ פאסען צו דער אידישער ארבייטער־מאסע. און דאָס ערשטע מיטעל, דער גלייכסטער וועג איז, צו ווערען א אידישע סאציאלי טישע אָר גאַניזאַציאָן און אויפּד עישע אָר גאַניזאַציאָן און אויפּד הערען צו זיין א ביוראָ, וואס איהר גאַנצע איידישע טהעטיגקייט בעשטעהט אין שרייבען צוד דישע טהעטיגקייט בעשטעהט אין שרייבען צוד פעליג אידישע בריעף...

די אידישע אגיטאציאָנס־ביוראָ דארף פֿון גרונד אוים רעווידירט ווערען. וואס צו פערליע־רען דורך דיעזע רעוויזיאָן האָט זי גאר ניט, גע־רונען אבער קען זי זעהר פֿיעל.

מיר האָבען דאָ פערבייגעהענהיג דער־ פאָהנט דעם ארבייטער רינג. אייגענטליך האָט דער ארבייטער רינג פערדיענט, אז מען זאל זיך

*

וועגען איהם ספעציעל אבשטעלען, ווייל עס איז וועגען איהם זעהר פיעל פאראן צו זאגען. דער ארבייטער רינג איז פארלויפיג די איינציגע איד דישע ארבייטער ארגאניזאציאן, וואס ווייזט ארויס די גרעסטע טהעטיגקייט און וואס האָט אין זיך אזוי פיעל לעבען. און גראד ווייל דער ארבייטער רינג איז יעצט געקומען צו דעם פונקט, וואו ער האָט זיך אנגעפאנגען קריסטא־ליזירען און פעסטשטעלען זיינע פארמען, וועל־כע זיינען ביז איצט, דורך זיין שנעלען וואוקס, געווען א רעכט ביסעל פערשוואומען, וואלט עס גאר נוטיגער געווען צו זאגען וועגען איהם א נאָד נויטיגער געווען צו זאגען וועגען איהם א פּאָאר ווערטער. דער ארטיקעל אבער האָט זיך שוין אָהן דעם צו לאנג פערצויגען און מיר מו־זען זיך בעגנוגען מיט א קורצע אנמערקונג.

ראָס בעדייטענדסטע אין דעם לעבען פון ארבייטער רינג פאר דעם יאָהר 1910 איז געווען דער אנפאנג פון א סיסטעמאטישע אויפקלעה־ רונגס־ארבייט. מעג דער אנפאנג האָבען פעה־ לערען, מעג עס זיין, אז דער ריכטיגער וועג צו דיעזער גרויסער און וויכטיגער ארבייט איז נאָדְ

ניט געפּונען געוואָרען, עס עקזיסטירט אבער דער ווילען, עס ווערען געזוכט די בעסטע מיטעל און די ריכטיגסטע וועגען, עס איז פאראן דאָס בעשטרעבען צו טהאָן ארבייט און — זי וועט געטהאָן ווערען.

דער ארבייטער רינג האָט געוואונען דעם צופערטרויען פון די ארבייטער־מאסען און דאָס איז דאָס וויכטיגסטע, וואס מאכט דעם ארביי־טער רינג ערפאלגרייך אין זיינע אונטערנעהמונד גען און פלאנצט איין די האָפנונג, אז ער וועט אויך אויף ווייטער זיין אזוי ערפאלגרייך.

מאכענדיג דעם הקדהכל, אונטערציהענדיג די אונטערשטע שורה פון דעם אידישען לעבען אין אמעריקא פאר דעם יאָהר 1910, וואלטען מיר נאָד געדארפט זיך אבשטעלען אויף צוויי וויכטיגע ערשיינונגען, און נעמליף: די בעציר הונגען פון דער קריםטליכער בעפעלקערונג צו די אידישע און די אימיגראציאָנס פראגע. מיר וועד לען אבער דיעזע ביידע פראגען לאזען אויף דאָס נעכסטע מאָל.

ל. ב. בודין.

THE CHIND IS CHIND 119 DESIGNED

די "לייבפֶּר פּפֵּרמיי" און די פּפָּלימישע לפָגע אין ענגלפַנד.

לאגדאָנער דעפעשע צו דער "קאָל?", פון 12טען יאַנואַר, מעלדעט, דאָס בארנס, דער מעלדעט, דאָס בארנס, דער פארזיצענדער פון דער ענגליי שער "ארבייטער פארטיי",

האָט אנגעשריבען א צייטונגסד ארטיקעל, אין וועלכען ער ערקלעהרט, דאָס זיין פארטיי איז ניט איינפערשטאַנען מיט דעם רער גיערונגס־פארשלאג אין דער לארדס־פראגע. די זאגענאנטע "וועטא־רעזאלוציאָן", וועלכע די "ליבעראלע" רעגיערונג האָט אָנגענומען, אלס איהר פלאטפארמע אין דער לארדס־פראגע, ענטהאלט פאלגענדען "א נכעטראכט ראכט":

"אין אנבעטראכט, דאָם מיר בעאבזיכטיגען, צו האָבען, אנשטאַט דעם איצטיגען לארדס־הויז, א צווייטע קאמער (דאָס הייסט א סענאט. בֿ.), בעגרינדעט אויף א פאלקסטהימליכען פּרינציפּ, אנשטאט דעם ירושה־פּרינציפּ פונ'ם יעצטיגען לארדס־הויז, אבער דאָס קען ניט באלד איינגער פיהרט ווערען".

געגען דיעזע "אנבעטראכט" פראטעסטירט בארנס אין נאָמען פון דער "לייבאָר־פּארטיי". ער ערסלעהרט, דאָס די "ארבייטער־פּארטיי" וועט שטימען געגען דיעזען פאסוס פון דער "ווער טאָ־רעזאַלוציאָן", ווייל די "ארבייטער־פּארטיי" וויל גיט האָבען קיין צווייטע קאמער, און ער אפעלירט צו אלע אמת'ע ראדיקאלען דיעזען פאסוס ניעדערצושטימען.

דיעזע ערקלעהרונג איז זעהר אינטערעד סאנט, ווייל זי ווייזט פון וואנען דער וויגד

בלאוט אין דער ענגלישער פאליטיק. די ענגליי שע "ליבעראלען", ווי אלע אנדערע "ליבעראד" לען,,, זיינען איינפאד פערליעבט אין "צווייטע קאמער", און זאָגען זיך פון דיעוער ליעבע אָב בלויז, ווען דער חלף ליעגט זיי אויפ'ן האלז. עם איז דעריבער געווען צו ערווארטען, ווי דער שרייבער פון דיעוע ציילען האָט פאראוים גע־ זאגט נאָך מיט א יאָהר צוריק, דאָס די ענגלישע ליבעראלען וועלען געהן דעם וועג פון אלע אנ־ דערע ליבעראלען און איינשטימען אויף א קאָמ־ פרקטים טיט זייערע "גענגער", די "טאריעס", ביי דער ערשטער בעסטער געלעגענהייט. אויב "דער סטראשונאָק פון דער "ארבייטער פארטיי וועט האָבען אירגענד וועלכען איינפלוס אויף דער ליבעראלער דעניערונג, איז שווער פאראוים צו זאָגען. נאָך אונזער מיינונג הענגט דאָס אב פון צוויי אומשטענדען: ערשטענס, וואס פאר אן אבמאך די רעגיערונג קען מאכען מים די איירישע נאַציאָנאַליסטען. אויב די אירלענדער זיינען צופריעדען מיט דער רעגיערונגס־פּראָג־ ראם, קאן זי זיך בעגעהן אָהן די ארבייטער, און עם איז דארום בלויז א פראגע, וואם פאר א פרייז די אירלענדער וועלען פערלאנגען פאר זייער אונטערשטיצונג. צווייטענס, ווענדעט עס זיך אן דער האלטונג פון דער "ארבייטער פאר-טיי" אליין. אום צו צווינגען די רעגיערונג צו רעכענען זיך מיט איהר מיינונג, מוז זי פערפאל־ גען א גאנץ אונאבהענגיגע פאליטיק. ליידער קען מען דאָם ניט ערווארטען פון דער "לייבאר־ פארטי", ווי זי איז יעצט קאָנסטיטואירט און אונטער איהר יעצטיגער פיהרערשאפט. דאָס קען מען אויך דייטליך זעהן פון בארנס'ס דער־ פיאָהנטער ערקלעהרונג, וואו ער בעט זיך ביי דער רעגיערונג רחמים, דאָם ווען זי וועט אריינ־ ברענגען די רעואלוציאָן אלם א "בילל", ואל זי ערלויבען איהרע "נאכפאלגער" צו שטימען אי־ בער דעם דערמאָהנטען "אנבעטראכט" בעזונד דער, דאָם זיי זאלען קענען שטימען פאר דעם . "גאנצען "בילל" און געגען דיעזען "אנבעטראכט.

אום אונזערע לעזער זאלען קענען האָבען א בעגריה וועגען דער "אונאבהענגיגקייט" פון דער ענגלייטער "ארבייטער פארטיי", געבען פיר אָן פאלגענדע דאטען, וועלכע מיר נעהמען ארוים פון א קארעספאנדענין פון אונזער געעהרטען מייטארבייטער, גענ. טדעאדאר ראטדשטיין, אין ניודיאָרקער "קאָלל". גענ ראטהשטיין שרייבט: "אין אלע פעלע, אין וועלכע די "ארבייטער

פארטיי" האָט ערוועהלט איהרע קאַנדידאטען, א חוץ צוויי, איז דאָם איהר געלונגען בלויז דורה דער אקטיווער אונטערשטיצונג פון דער וואהל־ מאשינעריע פון דער ליבעראלער פארטיי און פון ליבעראלע שטימען. אין עלף פעלע זיינען איהרע קאנדידאטען געלאָפען "אין שפאן" מיט ליבע־ ראלע קאנדידאטען, — דאָס הייסט, די "ארביי־ ־טער־פּארטיי און די ליבעראלען האָבען אויפּ געשטעלט א געמיינזאמען "טיקעט" פון צוויי קאנדידאטען, איין "ארבייטער פארטיילער" און איין "ליבעראלער", געגען די קאנדידאטען פון דער "קאנסערוואטיווער" פארטיי. אין ניין־און־ צוואנציג פעלע זיינען די "ארבייטער"־קאנדידא־ טען אויך געווען, האלב־אפיציעל, די קאנדידא־ טען פון דער "ליבעראלער" פארטיי, און האָבען בלויז געהאט "קאָנסערוואטיווע" אלס געגנער, בלויז אין צוויי פעלע האָבען די ערוועהלטע ארבייטער־פארטיי" קאנדידאטען געהאט צו, קעמיפפען געגען ליבעראלעזקאנדידאטען". גענ. ראטהשטיין בעשרייבט דאן דיעוע צוויי אוים־ נאהמספעלע, וועלכע ווייזען אויך זעהר וועניג אונאבהענגיגקיים ביי די "ארבייטער־פארטיי"-קאנדידאטען.

פנפרכיסטען־שרעק אין לפנדפן.

די טראגי־קאָמישע געשיכטע פון די צוויי "אנארכיסטען", וועלכע די לאָנדאָנער פאליציי האָט ניט געקענט "אייננעהמען" אָהן דער הילף פון דער רעגולערער אהמעע און א פעלד־קאנאָ־ נע, איז זעהר ערנסט פאר אונז, סאציאליסטען. עם איז ניט זעהר וויכטיג, אויב די צוויי פער־ ברעבער זיינען ווירקליף געווען אנארכיסטען, אָדער האָבען געהאט אירגענד וועלכע פערבינדונג מיט "אנארכיסטישע" אָדער "עקספּראָפּריאַטאָ־ רישע" גרופען, דער טרויעריגער פאַקט איז, דאָס די האנדלונגען פון איינצעלנע פערואנען, וואם רופען זיך אנארכיסטען אדער סאציאליסטען, און די רעדען און שריפטען פון ארגא־ "ניואציאָנען, וועלכע רופען זיך "אנארכיסטיש און "סאָציאַליסטיש", גיעבען דער פּאָליציי דאָס רעכט צו רופען יעדען אונגעוועהנליכען געמיינעם פערברעבער מיט'ן נאָמען "אנארכיסט" אדער סאָציאליסט" און ארויפצואווארפען זייערע, הטאים אויף דער רעוואלוציאָנערער בעוועגונג. אויף די אנארכיסטען האָבען מיר נאטירליך קיין

דעה נים צו זאגען, און די אנארכיסטישע בע־ וועגונג איז פרינציפיעל אזוי דעזאר־ גאניזירט, דאָם די עהרליכע אנארכיסטען האָבען קיין מעגליכקיים נים זיך צו פערטהיידיגען געד גען צווייפעלהאפטע סוביעקטען, וועלכע זוילען זיך רופען מיט דעם נאָמען "אנארכיסט". אין אונזער בעוועגונג איז עם אבער גאנץ אנדערש. מיר זיינען ארגאניזירט אין פעסטע ארגאניזא־ ציאָנען, נאציאָנאל און אינטערנאציאָנאל. מיר האָבען דארום די מעגליכקייט זיך צו פערטהיי־ דיגען געגען אלערליי אונזויבערע עלעמענטען. און עם איז אונזער פפליכט האָם צו טהאָן. כייר מוזען איינמאָל פאר אלע מאָל אויםרייניגען די סאציאליסטישע בעוועגונג, וועניגסטענס, פון אלערליי פערברעכערייטע עלעמענטען, וועלכע פאראדירען אונטער דעם שעהן־קלינגענדען נאָ־ מען פון "עקספּראָפּריאטאָרס".

מיר מוזען זיך געגען זיי פערטהיידיגען, ווייל עם שטעהט אונז פאר די געפאהר, דאָס צוליעב זיי וועלען די טויערען פון אלע ציווי־ ליזירטע לענדער, אריינרעכענענדיג ענגלאנד, פארשלאָסען ווערען געגען אלע רעוואלוציאָנערען, און ספעציעל רוסישע רעוואלוציאָנערען. ביז יעצט איז ענגלאנד, וועניגסטענס, געווען אבסאָ־ לוט פריי פאר יעדען פרעמדען, און זי איז דערי־ בער געווען אן עיר מקלט פאר די פרייהייטם־ קעמפפער פון אלע נאציאָנען. אין די לעצטע יאָהרען האָבען די ענגלישע רעגיערענדע שיכטען ארויסגעצייגט א שטארקע נייגונג דיעזעס אזיל"־רעכט אבצושאפען. און ספעציעל וואלט "אזיל" די "ליבעראלע" ענגלישע רעגיערונג געוואָלט א טובה טהאָן איהר אפיציעלען "פריינד" דעם צאר. אָבער ביז יעצט האָט זי ניט געהאט קיין געלעגענהיים איהם דיעוע געפעליגקיים צו טהאָן. דאָם ענגלישע פאלק איז זעהר שטאָלץ אויף זיינע אָפּענע טהירען" און דיעזען "אזיל"־רעכט און "אָפּענע עם וואלט דער רעגיערונג זעהר שווער אנגעקוד מען דיעזעם רעכט אכצושאַפען, ווען אזעלבע פעלע ווי דער פון די צוויי זאגענאנטע "אנאר־ כיסטען" וואלט ניט געקומען דער רעגיערונג צו הילף. זייט דיעזען פאל האלטען די פרעמדע און רעוואָלוציאָנערען־פרעסער אין איין פאבריצירען די "עפענטליכע מיינונג" צוגונסטען דער אויס־ שליסונג פון אלערליי "פערדעכטיגע" און "אונ־ געווינשטע" פרעמדע, און דאָס געראדע צו דער ציים, ווען די האלב־אפענע טירען פון אמעריקא האלטען ביים פארמאכט ווערען.

אימיגראַציאָן און אינדושאָנקשאָנס.

אינ'ם יאנואר־העפט פון דעם "אמעריקאן פעדעריישיאָניםטם", דער אָפיציעלער אָרגאַן פון דער "אמעריקאן פעדעריישאָן אוו לייבאָר", שרייבט סעמועל גאמפערס, דער פרעזידענט פון דער "פעדעריישאָן" און רעדאקטאָר פון "פעדער ריישיאָניםט", צוויי ארטיקלען איבער צוויי זעהר וויכטיגע פראגען, מיט וועלכע די ארבייטער בע־ וועגונג פון דיעזען לאנד מוז זיך יעצט בעשעפר טיגען: אימיגראציאָן און "אינדושאָנקשאָנם". אין דיעזע ארטיקלען פערטרעט גאמפערס דעם אפיציעלען שטאַנדפונקט פון דער "אמעריקאן פעדעריישאָן אָוו לייבאָר" און דערמאָהנט אָן די בעשליםע פון די קאנווענשאָנם פון דער ,,פעדעריישאָן", וועלכע פאָדערען ,,בעשרענקונג, אין ביידע פעלע: בעשרענקונג פון אימיגראציאָן און בעשרענקונג פונ'ם רעכט פון ריכטער ארוים־ צולאוען "אינדושאָנקשאָנם" אין קעמפּפע צווי־ שען קאפיטאל און ארבייט.

ביידע פראגען זיינען צו זויכטיג זיי זאלען קענען בעהאַנדעלט ווערען אין א קורצען עדי־ טאָריעלען נאָטיץ. אונזער פּערזענליכער שטאַנד־ פונקט אין ביידע פראגען איז גוט בעקאַנט: אין דער פראגע פון "אינדושאָנקשאָנס" זיינען מיר נים נאָר איינפערשטאַנען מיט די פעדערונגען פון דער "אמעריקאן פעדעריישאָן אוו לייבער", זאנדערן מיר דענקען, דאָם דיעזע פאדערונגען געהען נים וויים גענוג. אין דער פראגע פון אי־ מיגראציאָן שטעהען מיר אויף אן העכט ענט־ געגענגעזעצטען שטאַנרפּונקט פון דער "פעדע־ ריישאָן" און מר. גאמפערס'ן. מיר זיינען פעסט איבערצייגט, דאָס די בעשרענקונג פון אימיגרא־ ציאָן, א חוץ פון קאנטראקט־ארבייטער און קינסטליף־געפּפלעגטע אימיגראציאָן, וועט דער ארבייטער קלאסע פון אמעריקא קיין שום טובה נים טהון, און די פאדערונג פון בעשרענ־ קונג וועט האָבען די שעדליכסטע ווירקונגען אויף דער פּראָגרעסיווער ארבייטער בעוועגונג פון דיעזען לאנד און פאלגליך אויף דער לאגע פון אונזער ארבייטער־קלאסע.

ביידע פראגע וועלען אין דער "צוקונפט" נאָך אויספיהרליד בעהאנדעלט ווערען.

דאָ ווילען מיר בלויז אויפמערקזאם מאכען דעם העררן גאמפּערם, און די יעניגע סאציאלים־ טישע פיהרער, וועלכע נויטיגען זיך אין דעם (און ליידער האָבעז מיר פיעלע אזעלכע), אויף

דעם אונטערשיעד פון דער אַרט און ווייזע, מיט וועלכע אונזער קאפיטאליסטישע קלאסע און די צוויי אלטע פאליטישע פארטייען בעהאנדלען דיעזע צוויי "ארבייטער פאדערונגען". אין דער אינדושאָנקשאָן"־פראגע איז כמעט די גאנצע, קאפיטאליסטישע פרעסע און אלע קאפיטאליס־ טישע פאליטיקער איינשטימיג, אז די פאדערונ־ גען פון די ארבייטער ואָלען ניט נאָכגעגעבען ווערען. און פרעזידענט טעפט, דער עהרליכער משרת פון אונזער קאפיטאליסטישער קלאסע, האָט אין זיין לעצטען "מעסעדוש" צום קאנגרעס, רעקאָמענדירט א "בילל" איבער דיעזער פראגע, דער זאָגענאַנטער "מון־בילל", וועלכער איז אוים־ דריקליך פערדאמט געוואָרען פון דער קאנווענד שאָן פון דער "אמעריקאן פעדעריישאָן אוו ליי־ באָר". אין דער אימיגראציאָנס־פראגע, דאגעגען, איז כמעט די גאנצע קאפיטאליסטישע פּרעסע, ווי כמעט אלע קאפיטאליסטישע פאליטיקער, איינשטיכייג פאר דער "ארבייטער־פאדערונג". אין דער לעצטער פראגע האָבען מיר א ווירקלי־ כע אידיליע, אין וועלכע "קאפיטאל" און "אר־ בייט" לעבען "ברידערליף", ווי אדם און חוה אין גן־עדן, איידער זיי האָבען געגעסען פונ'ם עץ־ הדעת.

ווי עס שיינט, וואלט אונזערע ארבייטער־ פיהרער און פיעלע סאָציאליסטען־פיהרער אסור געשאַדט, ווען זיי וואלטען אויך א ביס געטהאָן פונ'ם עין־הדעת, און זיך אויסגעלערנט צו אונ־ טערשיעדען צווישען גוטען און בעזען.

די סיוויק־פעדעריישאָן.

דערוויילע לעבען "קאפּיטאל" און "אר־
בייט" אין שלום און אין אחדות. אפילו ניט אין
גן־עדן, אָבער ניט ווייט פון דאָרטען. גאָט'ס
קללה, "בזעת אפּיך תאכל לחם" פיהרט אפילו
צו אפטע מחלוקת צווישען אונזער פאר־פאלק,
אבער דאָס זיינען בלויז "פעמילי־דיפערענסעם",
פאר וואכעדיגע טעג, ווען חיונה־פראגען פארבי־
טערען דאָס געמיטה און מען פארגעסט אפט
דעם הייליגען פאמיליען־באַנד, דערפאר האָט
גאגעבען שבתים און ימים טובים און אנ־
דערע יומא־דפּגרא'ס, ווען די "פאמיליע" זעצט
זיך שעהן און פיין צום טיש, ווי גאט האָט גער
באָטען, און מען פערגעסט אין אלע צרות. אמת,

אויסרעדען די הארץ ווילט זיך דאן אויך, אבער די רייד זיינען געלאסען, רוהיג, אהן ביטערניס, ווי עס פאסט זיך פאר נאָהענטע קרובים.

אזא יומא־דפּגרא איז די יעהרליכע פער־ זאמלונג פון דער "סיוויק פעדעריישאָן". דיעזען יאָהר איז דאָס "פאמיליענפעסט" אבגעהאלטען געוואָרען אין דעם האָטעל ,,אַסטאָר'', אין ניו יאָרק, אם 12—12טען יאנואר. די פערטרע־ טער פון "קאפיטאל" און "ארבייט" האָבען זיך דא באגעגענט "ברידערשאפטליף" און האָבען זיך גע'עצה'ט וואס צו טהאָן אום אנצוהאלטען דעם פאמיליען־פריעדען אין די וואכען־טעג און צו פערמיידען פאמיליען־קריגערייען. אבוואהל ביידע צדדים האָבען זיך פערהאלטען זעהר פריינדליך, איז פון דער פאמיליען־קאנפערענין דאָך ניט פיעל ארויסגעקומען. יעדער צד האָט ארויפגעווארפען דעם שולד אויפ'ן אנדערען, גו־ טע פריינד האָבען זיך אריינגעמישט און האָבען געוואָלט מאכען א פּשרה, ווי געוועהנליף; ביי־ דע צדדים זיינען אביסעל גערעכט און אביסעל שולדיג. אבער צו אירגענד וועלכען רעזולטאט, וועלכער זאל פערקלענערען די וואהרשיינליכקיים פון רייבערייען אין דער צוקונפט, האָט עס ניט געפיהרט. אבער דאָך איז געווען א נחת צו זעהן די "ברידערליכקיים", וואס האָט געהערשט אין דער פערואמלונג, ספעציעל אויפ'ן באנקעט און די "רעסעפּשאָנס". א נייעס, וועלכע איז איינ־ געפיהרט געוואָרען דיעזעס יאָהר, איז די "רע־ סעפשאָן" פאר די ליידיעס פון "קאפּיטאל" און ארבייט" אין וועלכער די שוועסטער האָבען, געהאט א געלעגענהייט זיך וועניגסטענס אנצו־ קוקען. די יעניגע, וועלכע האָבען געלעזען די בע־ שרייבונג אין דיזראַעלי׳ם "סיביל", ווי אזוי די ענגלישע אריסטאקראטישע דאמען פלעגען אב־ קויפען די "ראדיקאַלען" פונ'ם ענגלישען פּאַרלאַד מענט, מיט א זיעבציג יאָהר צוריק, מיט דעם, וואם זיי פלעגען איינלאדען זייער "פרויען־ פאלק" צו די אריסטאקראטישע "רעסעפּשאָנס", וועלען אין דיעזען ונייעם מנהג דערקענען א גאנין אלטען טריק פון די הערשענדע קלאסען, "עם איז שוין אלעם דאגעוועזען!" – וואלטען די לעצ־ ! טע כאָטש אויסגעטראכט עפּעס אריגינעלעס

. קעננפָניזם" און די דעמפָקרפּטען.

איינער פון די בעסטע מיטלען צו אונטער־ דריקען דעם ווילען פונ'ם פאלק אין אונזער

"פרייער" מדינה, איז די מאכט פונ'ם "ספּיקער", דעם פארזיצענדען פונ'ם "האוז אוו רעפרעזענ־ טעטיווס" — דעם אונטערהויז פון אונזער נאציי אנאלען קאנגרעם אין וואשינגטאָן. דיעזע מאכט, וועלכע גיט דעם "ספּיקער" די מעגליכקייט פאר־ צושרייבען די "רולס" און די טאגעס־ארדנונג, מאכט עם גאנץ אונמעגליך פאר א מינאריטעט, אדער איינצעלנע מיטגליעדער פון קאנגרעס, אפילו פארצושלאָגען אירגענד וואס אהן דעם "ספּיקער"'ם צושטימונג. די איינצעלנע מיט־ גליעדער פון קאנגרעם האָבען דארום אפילו ניט די מאכט צו צווינגען דאָס הויז צו דיסקוטירען זייערע "ביללם" און צו צווינגען זייערע געגנער, וועניגסטענס, צו שטימען איבער זיי "יאָ" אדער ,ניין". דיעזע מאכט פונ'ם "ספּיקער" האָט זיך ענטוויקעלט אין פערלויף פון די פיעלע יאָהרען, אין וועלכע די רעאקציאָנערען האָבען גע'בעלי־ בית'עוועט אין קאָנגרעס, און איז דאָס וויכטיג־ סטע מיטעל אינ'ם קאמפּף פון די רעאקציאָנערען געגען די פּראגרעסיסטען אדער אינסורגענטען. דיעזע זעלבסט־הערשאפט פונ'ם "ספּיקער" איז בעקאנט אונטער דעם נאָמען "קעננאָניזם", פון רעם נאָמען פון יעצטיגען "ספּי־—, קעננאָן", —רעם נאָמען קער", וועלכער האָט דיעזע זעלבסט־הערשאַפט דורכגעפיהרט אויפ'ן שטרענגסטען אופן.

די דעמאָקראטען, וועלכע זיינען אין די לעצטע 16 יאָהר כסדר געווען אין די מינאריטעט אין קאנגרעס, האָבען אימער פּראָטעסטירט גער גען דיעזען "צאריזם" פונ'ם "ספּיקער". לעצטען מערץ האָט דער פּראגרעסיווער טייל פון די רעד פּובליקאנייטע קאנגרעסלייט, בעקאנט אונטער דעם נאָמען "אינסורגענטען", געמאכט א רעוואדלוציאָן געגען דער זעלבסט־הערשאפט פון "ספּיד קער". די "שלאכט" האָט געדויערט דריי טעג, און ענדליך האָבען די אינסורגענטען, מיט דער הילף פון די דעמאָקראטען, געזיעגט, און די האָט ביים "ספּיקער" אוועקגענומען א "הויז" האָט ביים "ספּיקער" אוועקגענומען א גרויסע טייל פון זיין מאכט.

איינער פון די הויפּט־פּונקטען אינ'ם זיעג פון "פאלק" איז בעשטאַנען אין דעם, דאָס די "הויז" האָט בעשלאָסען, דאָס א פארשלאג אומר צוענּדערען די "רולס" איז אימער אין "אָרדער". דאָס רעכט צו ערקלעהרען אזא פאָרשלאַג "אוי־ דאָס רעכט צו ערקלעהרען אזא פאָרשלאַג "אוי־ סער אָרדער" איז איינער פון די וויכטיגסטע רעדלעך אין דער "מאַשין", מיט וועלכער דער רעדער הערשה הערשט איבער דעם "הויז". נו, האָט ערשט פּאסירט עטוואָס "זאָנדערבאַרעס",—דאָסלירט עטוואָס "זאָנדערבאַרעס",—דאָסל

הייסט נאַטירליך "זאָנדערבארעס" פאר דעם יע־ ניגען, וועלכער איז ניט בעקאנט מיט אונזער פּאָליטישען לעבען, און ספּעציעל מיט אונזערע ,דעמאָקראַטען". מאָנטאָג, דעם 9טען יאנואר, האָט א קאָנגרעסמאַן געמאַכט אַ פארשלאג אומד צוענדערען די "רולם". "ספּיקער" קענאָן האָט דיעזען פארשלאג ערקלעהרט "אויסער ארדער", נים אכטענדיג אויף דעם בעשלום פון לעצטען מערץ. דער קאנגרעסמאן האָט "אפּעלירט אויף דער ענטשיירונג פון פארזיצענדען", אבער די הויז" האָט בעשלאָסען או דער "ספּיקער" איז "הויז" גערעכט. זי האָט איהם אלזא ווידער געגעבען די מאכט, וועלכע זי האָט ביי איהם אוועקגענומען לעצטען מערץ. די "הויז" איז די זעלבע, וואס לעצטען מערץ, אבער די פאליטישע לאגע איז נים דיעזעלבע. זיים דאן האָבען די דעמאָקראטען געוואונען זייער גרויסען זיעג ביי די לעצטע וואהלען. אין נעקסטען קאנגרעס וועלען זיי האָ־ בען די מאיאָריטעט. זיי ווילען אלזא מעהר ניט זיין קיין פארטנערס מיט די פּראָגרעסיווע רע־ פובליקאנער, און ווילען האָבען די רעאקציאנע־ רע מאשינעריע פונ'ם "ספּיקער'ם" מאכט אום צו אונטערדריקען די פּראָגרעסיווע און אונאב־ הענגיגע קאנגרעסליים, אויב עס וועלען זיך אזוי־ נע געפינען אונטער זייער הערשאפט. זיי האָבען דארום געשטימט פאר "ספּיקער" קעננאָן און דעם "צאריזכיום", געגען וועלכע זיי זיינען אימער געווען פלאם־פייער. דאָ האָבען מיר אלזא די ערשטע פרוכטע פון דעם ודעמאָקראטישען זיעג פון לעצטען נאָוועמבער.

אַ סענאַטאָר אין ניו־יאָרק.

אן אנדער שעהנער רעזולטאַט פונ'ם דעמאָד קראטישען זיעג לעצטען נאָוועמבער וועט זיין דער נייער סענאטאר פון ניוריאָרק, אויפ'ן פּלאץ פון טשאַנסיי דעפיו, וועמענס טערמין עס געהט פון טשאַנסיי דעפיו, וועמענס טערמין עס געהט אויס אם 4טען מערץ. ווער עס וועט זיין דעפיו'ס נאָכפּאָלגער איז, וועהרענד דיעזע ציילען ווערען געשריעבען, נאָך אונבעקאנט. איין זאך איז אבער זיכער, קיין "פּראגרעסיסט", אפילו אין געוועהנליכען אמעריקאנישען פּאליטישען זינן, געוועם ער זיכער ניט זיין. דער קאמפּף איז יעצט וועט ער זיכער ניט זיין. דער קאמפּף איז יעצט הויפּזעכליך צווישען שיהען און שעפּארד. שיהען איז איינער פון די פערדאָרבענסטע, ניעדריגסטע

פאליטישענס אין ניו־יאָרס, שעפּארד איז א העכסט אנשטענדיגער" רעאקציאָנער. אין אלע דיסקוסיאָנען איבער קאנדידאטען איז קיין פּראגד דיסקוסיאָנען איבער קאנדידאטען איז קיין פּראגד רעסיסט אפילו ניט דערמאָהנט געוואָרען. אלין דער אנדערער, איז בער אונטערשיעד, אויב מען קען איבערהויפט דעד פון פון אן אונטערשיעד, איז אין זייער "אנדערען פון אן אונטערשיעד, איז אין זייער "מעיאָר, שטענדיגקייט". אונזער "ראדיקאלער" מעיאָר, גען זיך אין דער ליינג און אין דער ברייט פאר'ן גען זיך אין דער ליינג און אין דער ברייט פאר'ן האלשטענדיגען" רעאַקציאָנער — שעפּארד. דער וויילע האָבען נאָך אונזערע האלבע־פיערטעל און אכטעל־סאציאליסטען קיין מאסענפערזאמד און אכטעל־סאציאליסטען קיין מאסענפערזאמד לונג פאר שעפּארד'ן ניט אבגעהאלטען, אבער אוא פערזאמלונג איז אין גיכען צו ערווארטען.

רצַסען־ קצָליר און סצָציאליזמוס.

אין דער לעצטער צייט זיינען אין דער סאציאליסטישער פרעסע געמאכט געוואָרען ביעלע בעשולדיגונגען געגען דער סאציאליסטיר שער פארטיי, דאָס זי טהוט ניט איהר שולדיג־ קייט אין דער נעגער־פראגע, דאָס זי נעהמט ניט קיין אקטיווע מאסרעגעלען געגען די נעגער־פּראַ־ פאלגונגען. אויף ווי וויים דיעזע בעשולדיגונגען זיינען בערעכטיגט-איז א פראגע, וועלכע דארף אונטערזוכט ווערען. דערוויילע ווילען מיר אבער אויפמערקזאם מאכען אויף אן אינטערעסאנטען צווישענפאל: איינע פון די ניו־יאָרקער ברענ־ טשעם פון דער סאציאליסטישער פארטיי, האָט איינגעלאדען פראָפ. דיו בוא, דעם בעריהמיטען נעגרישען געלעהרטען, צו האלטען א לעקטשור איבער דיעזער פראגע. אין דיעזען לעקטשור האָט פראָפ. דיו־בוא אנגעריהרט א גאנץ נייעם געד זיכטספונקט, פון וועלכען די פראגע איז צו בעד האנדלען. ער האָט נעמליך ערקלעהרט, דאָס עם איז ניט בלויז א פראגע ווי אזוי די סאציאליס־ טישע פארטיי פערהאלט זיך צו די נעגערס, זאנד דערן ווי אזוי די סאציאליסטישע פארטיי פער־ האלט זיך צו דער ראסען־פראגע איבערהויפט.

אזוי לאנג — זאגט פּראָפ. דיו־בוא — ווי האציאליסטישע פּארטיי מאכט אירגענד די סאציאליסטישע פּארטיי מאכט אירגענד וועלכע ראסען־אונטערשיעד קען זי ניט ערוואר־טען, דאָס די נעגערס זאלען זיך אן איהר אנ־שליסען. ווען די סאציאליסטען ווילען געווינען דאָס פּערטרויען פון די נעגערס, מוזען זיי פריהער פאר אלעמען מאכען אן ענדע פון אלע ראסען־פאר אלעמען מאכען אן ענדע פון אלע ראסען־

אונטערשיעדען און פאראורטיילע, סיי געגען שווארצע אדער געלבע ראסען, אזוי לאנג ווי די סאציאליסטישע פארטיי אנערקענט ראסען־אונ־ טערשיעדען און מאכט אויסנאהמען געגען אזיא־ טישער איטיגראַציאָן, ווייל די געלע ראַסען זיי־ נען נאָך איהר מיינונג נירריגער פאר דער וויי־ סער ראסע, קען זיך דער נעגער אין איהר ניט סער ראסע, קען זיך דער נעגער אין איהר ניט פיהלען היימיש".

אין די פעראייניגטע שטאאטען וואהנען איבער צעהן מיליאָן געגער, און כמעט אלע פּראָר לעטאריער. די סאציאליסטישע פיהרער, וועלכע גלויבען אין "קאָליר", מעגען זיך דאָס געהמען אין אנבעטראכט.

די ניו־יפֶּרקער "סימי־קפֶנווענשפֵּן" און די "קפֶלל".

זונטאג, דעם 22טען יאנואר, האָט די יעהר־ ליכע קאנווענשאָן פון לאקאל ניו יאָרק, ס. פּ., אבגעהאלטען איהר לעצטע זיצונג. דער וויכטיג־ סטער פונקט פון דיעזער זיצונג, און פיע־ ליכט אויך פון דער גאנצער קאָנווענשאָן, איז געווען די פראגע פון דער עדיטאָריעלער לייטונג פון "קאָלל". זייט די "קאָלל" איז אונד טער דער רעדאַקציאָן פון גענ. סימפּסאָן, זיינען די אפארטוניסטישע עלעמענטען אין דער פאר־ טיי מיט איהם זעהר אונצופריעדען, ספעציעל זיינען זיי אונצופריעדען מיט דער רעוואלוציאָ־ נערער־מארקסיסטישער טאקטיק, וועלכע די קאָלל" פערטרעט, נעמליך, דאָס די סאציאליס־ טישע פארטיי מוז אנפיהרען א שטאַרקע אגיטא־ ציאָן געגען די קאורטס, ספּעציעל געגען זייער רעכט צו ערקלעהרען געזעצע פאר אונגילטיג, אונקאנסטיטוציאָנעל", ווי זיי רופען דאָס, און "אונקאנסטיטוציאָנעל פאר א נאציאנאלער ארבייטער־געזעצגע־ בונג. די ניו־יאָרקער "סיטי קאנווענשאָן" האָט ערוועהלט א "פּרעס־קאָמיטע" און דיעזע קאמי־ טע, וועלכע איז בעשטאַנען אין דער מאיאָרי־ טעט פון אפארטוניסטען, האָט אריינגעבראכט א בעריכט, פאָדערענדיג א פערענדערונג אין דער עדיטאָריעלער טאקטיק. די רעוואלוציאָגערע מי־ נאָריטעט, דאגעגען, האָט אריינגעבראכט א מי־ נאָריטעט־בעריכט, וועלכער האָט אינדאָסירט די יעצטיגע טאקטיק פון "קאָלל". דער מאיאָריטעס־ בעריכט, וועלכער איז געווען פערפאסט פון וו. -- דוש. גהענט, איז געווען זעהר דיפּלאמאטיש, דאָם הייםט, ער איז געווען פערפאסט אויף דעם "ריפּלאָמאטישען" פּרינציפּ, אז גאט האָט דעם מענשען געגעכען די שפּראַך אום ער זאל קענען בעהאלטען זיינע אמת'ע געדאנקען. דער בעריכט האָט דארום "דיפּלאמאטיש" אויסגעמיעדען דעם האָט דארום "דיפּלאמאטיש" אויסגעמיעדען דעם הויפּט שטרייט־פּונקט און האָט זיך וועלט אריין, זאגט, גלאט געטשעפּעט אין דער וועלט אריין, אבער אין דער דעבאטע האָט גענ. הילקוויט, דער הויפּט־פארשטעהער פון די ניו יאָרקער אפּארטוניסטען, ארויסגעלאָזט די קאַץ פון אפּארטוניסטען, ארויסגעלאָזט די קאַץ פון זי דער מאָר אַן דער דער זאַק, אַז דאָ האַנדעלט זיך הויפּטזעכליך וועגען די דערמאָהנטע ברייטע פּרינציפּען פון דער יעצ־טיגער עדיטאָריעלער טאקטיק פון "קאָלל".

ערפרעהליכער ווייזע איז דער מינאָריטעט־ בעריכט אנגענומען געוואָרען מיט א גרויסער מאיאָריטעט. די ארגומענטען פון די אפארטוניס־ טען געגען דיעזער טאקטיק זיינען איינפאך קינ־ דיש און לעכערליך. דער שטאנדפונקט פון די אפארטוניםטען איז פאלגענדער: מיר ווילען אר־ בייטער געזעצגעבונג, אבער מיר ווילען ניט אנד פיהרען אזא אגיטאַציאָן ווי די מאַרקסיסטען פּאָ־ דערען, ווייל אזא אגיטאציאָן נעהמט צייט, און מיר האָבען־קיין צייט ניט. מיר ווילען דארום גע־ זעצגעבונג גלייך. אי, וואס, די מארקסיסטען בע־ ווייזען, אז מיר קאנען ניט האָבען קיין ריכ־ טיגע ארבייטער־געזעצגעבונג אזוי לאַנג וויזיאיז ניט נאַציאָנאַל, און ספּעציעל אזוי לאַנג ווי די קאורטם האלטען אין איין ערקלעהרען יעדעם וויכטיגע ארבייטער־געזעץ אלס "אונקאנסטי־ טוציאָנעל?" תיקו, בלייבט א קשיה!

איין גענאָסע האָט אין בריעף צום רעדאקר טאָר פון "קאָלל" דיעזען שטאַנדפּונקט אויסגער דריקט אין פּאלגענדער קלאסישער ווייזע: די ארבייטער "אינטערעסירען זיף" מיט ארביי־טער שוץ־געזעצגעבונג, אבער זיי "אינטערעסירע די קאָורטם!
רען זיף ניט" מיט די קאָורטם!

דאָם דערמאָהנט אונז אָן פאלגענדען

אנעקהָאָט פון דער אידישער בעוועגונג אין ניו־
יאָרק: מיט יאָהרען צוריק איז יאָזעף באראָנ־
דעם "געלאָפען" פאר אסעמבלימען אויף א סאָר
ציאַליסטישען טיקעט אינ׳ם 12טען אסעמבלי
דיסטריקט. אויף איינעם פון זיינע קאמפיין־
מיטינגען, דערצעהלט מען, האָט איינער פון די
רערנער געהאלטען פאלגענדע רעדע:

די טעמעני־האָלניקעס און אנדערע פּאָליי, משענס לאַכען פון אונז. עטין, זאגען זיי, האָר בען מיר ניט קיין סיטישנערס. עטין, וועלען מיר צייגע די פּאָליטישענס וואס מיר קאָנען אויפּ־טהאָן: עטין וועלען מיר עלעקטען גענ. באַר ראָנדעסען אָהן סיטישנער!"

ווי עס ווייזט אויס, גלויבען גענ. הילקוויט און זיינע אנהענגער, אז "עטין, וועלען מיר איינר פיהרען ארבייטער־יטוין־געזעצע אָהן די קאָורטס!".*)

אויך דער (אַנואַר בּאָמיץ, ווי אויך דער נאָמיץ: "און די וועלט בעוועגט זיך דאָך" (יאַנואַר העפט "צוקונפט"; אבמהיילונג "פון מאָנאַט צו מאָד נאַש") בעריהרען וויכטיגע פּאַרטיידפראַגען, איבער וועלכע עס הערשען גרויסע חלוקידעות, שמרעמונג גען, צווישען וועלכע עס זיינען פאראן מעאָרעטישע, און במילא אויך מאַקטישע פערשיעדענהייטען. זיי גיעבען אָבער ניט קיין געניגענדע בעלייכטונג איד בער דיעזע פערשיעדענע שמרעמונגען, אַז דער לעד בער דיעזע פערשיעדענע אַ פֿאָרקאָמענעט בעגריעף, זיי זער זאָל קענען בעקומען אַ פּאָרקאָמענעט בעגריעף, איבער וואָס עס האַנדעלט זיך דאָ

מיר האָבען דעריבער בעשלאָסען צו געבען אין די נעקסטע נומערן "צוקונפט" אויספיהרליכע אָבר האַנדרונגען איבער די וויכטיגע פראגען פון דעם אינערליכען לעבען אין דער סאָציאליסטישער פּאַר־טיי. גענאָסע בודין וועט אין א ספעציעלער אַרבייט בעלייכטען איין שמאַנדפונקט, און פון דער צוויי־בעלייכטען איין שמאַנדפונקט, און פון דער צוויי־טער זייט וועט זיין אן ארטיקעל פון גענ. הערמאַן שליטטער, רעדאקמאָר פון "פּאַלקס־צייטונג", אום די לעזער פון דער "צוקונפט" זאָדען בעקאַנט ווער רען מיט דעם, וואס עס קומט איצט פּאָר אין דער פּאַר.

ביבליאגראפיע.

"פריינד", אָפּיציעלער אָרגאַן פון אַרב. רינג, ערשיינם מאָנאַמליך, ניודיאָרק.

יובילעאום־ קאָנווענשאָן לעצטע יובילעאום־ קאָנווענשאָן פון ארבייטער רינג האָט בע־ שלאָסען ארויסצוגעבען אן איי־ גענעם זשותנאל, וואס זאל דיעד נען די אינטערעסען פון ארביי־ דיעוער בעשלום טער רינג.

איז איבעראל אויפגענומען געווארען מיט פרייד און בעגייסטערונג. דער ארבייטער רינג איז ניט בלויז א בענעפישעל סאָסייעטי, וואס צאָהלט קראַנקען און טויטען־בענעפיטס צו די מעמבערם, דער ארבייטער רינג איז איינער פון די וויכטיגסטע ערציהונגס־אנשטאַלטען פאר די אירישע ארבייטער אין אמעריקא. זיינע אויפגאַ־ בען זיינען פיעל גרעסערע און ברייטערע, ווי ביי א געוועהנליכען ארדען. דער ארבייטער רינג איז דער צעמענט, וועלכער פעראייניגט שוין היינט איבער פיער צעהנדליג טויזענד אידישע ארבייטער, וועלכע זיינען צוזעעט און צושפרייט אין אלע שטערט און שטערטלאך פון לאנד, און אן אייגענער אָרגאַן פיר אזא מעכטיגע און פער־ אַנטוואָרטליכע קערפּערשאַפט איז ניט נור נוט־ ציג, זמְנדערן נויטווענדיג.

היינט ליעגען שוין פאר אונז דריי נומערן (נאָוועמבער, דעצעמבער און יאנואר) און פון די ארטיקלען, וועלכע האָבען אין זיי געפונען פּלשטין, איז צו זעהען, שז די קאָנווענשאָן האָט זיך כלל ניט אָבגענאַרט מיט איהר בעשלוס, ארויםצוגעבען א ספעציעלען זשורנאל, פאר ספעציעלע ארבייטער־רינג אנגעלעגענהייטען.

זייט דער ארבייטער רינג איז געווארען א מעכטיגער פאקטאָר אינ'ם ארבייטער לעבען, ווערט וועגען איהם ניט וועניג גערערט אין דער סאָציאליסטישער פּרעסע. אין די קאָנווענ־ שאָן־טעג ווערט ער זאָגאַר א ספּעציעלע אישיו. מען פלעגט אבער בעריכטען וועגען איהם נור דאָס, וואס קען אינטערעסירען דעם אלגעמיינעם פאר וועמען דער ארבייטער ריונג איז בלויז א נעבען־זאך, א אינסטיטושאָן, ווי אלע אנדערע אינסטיטושאָנס, אן ארדען צוגלייך מיט אנדערע. די ספעציעלע ארבייטער רינג פראַ־ גען פלעגט די פרעסע קיין אויפמערקזאמקייט ניט שענקען. דאם איז אויך בעגרייפליך. די אל־

געמיינע פרעסע קען נור בעלייכטען פראגען פון אן אלגעמיינעם כאראקטער, זי קען אָבער ניט אריינגעהן אין די איינצעלהייטען פונ'ם אָרדען, און נאָך וועניגער קען זי געבען א כראָניק פון די פאסירונגען, וועלכע קומען טאָג־איין טאָג־אוים פאָר אין די פערשיעדענע ברענטשעס, ווי די בע־ ריכטען פון די זיצונגען פון דער עקזעקוטיווע, קאָנטראָל און עדיוקיישאָנאַל קאָמיטע און אלע אנדערע קאָמיטעס. דערמיט קען זיך נור בעשעפ־ טיגען א ספעציעלע אויסגאבע, וואס איז אינ־ גאנצען געווידמעט דעם ארבייטער רינג און זיי־ נע אויפגאבען, א פלאטפארמע, וואו עס זאלען זיך קענען פריי אויסרעדען די פיהרער ווי די רענק ענד פייל", וואו די ערשטע און די צווייטע, זאָלען קומען אין א נאָהענטער בעריהרונג.

און דיעזע אויסגאבע איז דער "פריינד", פון וועלכען מיר האָבען שוין זוכה געווען צו זע־ הען דריי נומערן.

מיר האַלטען ניט פון דעם, ביי רעצענזענ־ טען ־ אָנגענומענעם, מנהג, צו נעהמען אויפ'ן צימבעל יעדען בעזונדערען ארטיקעל פון דער אויסגאבע, וואס ווערט רעצענזירט, און שטעלען אונטער איהם אן אָטמיעטקע: גוט אָדער שלעכט. מיר ווייסען גאנץ גום, אז אין יעדער אויסגאַבע זיינען פאַראַן אַ מאָהל בעסערע, א מאָהל ערגע־ רע ארטיקלען, אַ מאָהל גאָר גוטע און א מאָהל — גאַנץ שלעכטע, דערצו קען א רעדאַקטאָר ווען אפילו ער זאל זיין מר בר רב אשי אליין גאר ניט טהאָן. וואָס מען דארף יא פערלאנגען פון יעדער ליטערארישער ערשיינונג, איבער־ , הויפט פון יעדער פעריאָדישער אויסגאבע, איז אז זי זאָל האָבען קלאָהר אין אויג איהרע אויפּ־ גאבען, וועלכע זי האָט זיך געשטעלט, און זאָל זיי געוויסענהאפט ערפילען.

אינ'ם פראגראם־ארטיקעל "אונזערע אויפ־ גאבען" האָט די רעדאקציאָן זעהר קלאָהר און פערשטענדליך בעוויעזען, אז זי פערשטעהט זעהר גום איהרע ציעלען און די ליניע, אין וועל־ כע דער "פריינד" דארף זיך בעוועגען. "דער "פריינד" איז געשאַפען געוואָרען נור צו פער־ נעהמען דעם לעדיגען פּלאץ, וואס האָט ביז איצט פון קיין אנדער צייטשריפט ניט געקענט אויםגעפיהלט ווערען". דער "פריינד" איז א ספּעציעלער זשׂורנאַל, פאר די אינטערעסען פון ארבייטער רינג און קען ניט און וועט ניט אָבגעבען קיין פּלאַץ פאר די אלע אנדערע זשורנאַליסטישע געביעטען, וואס האָבען ניט קיין דירעקטען שייכות מיט דעם ארבייטער רינג" *)

די אבהאנדלונגען אין די נומערן, זועזכע זייגען פארלויפיג ערשיעגען, ווייזען, אז דער אפרינד" ערפילט גאנץ געוויסענהאפט דעם לייד דיגען פּלאץ, וואס האָט פון אנדערע צייטשריפּד דיגען פּלאץ, וואס האָט פון אנדערע צייטשריפּד טען ניט געקענט אויסגעפילט ווערען. מיר געפּיד נען אין זיי פיעל מאַטעריאל, און טהייל מאָל אויך א גענויע בעלייכטונג איבער פערשיעדענע פראַגען, וועלכע אינטערעסירען אדער דארפען אינטערעסירען אדער דארפען.

אויםער די עדיטאָריעלע ארטיקלען, וועלכע זיינען געשריעבען זעהר פאפולער און צוגענגליך פאר יעדען פשוט'ען לעזער, זיינען ווערטה צו בעמערקען די אָבהאַנדלונגען פון י. וויינטרויב, וועלכע ליווערן א קאָסטבאַרען מאַטעריאל פיר יעדען, וועלכער אינטערעסירט זיך מיט דער זאָ־ צו־זאָגען ביזנעס־זייט פון ארבייטער רינג, ,,דער ארב. רינג סאַנאַטאָריום", פון הערמאַן ק-ר, רי וויכטיגקייט פון אָרדעגס פאר'ן ארבייטער־, קלאס" פון פינגערהוד, ב. ה-ן"ם ,,איינלייטונג צו דער דיסקוסיאָן איבער די שייכות פון דעם אידישען עמיגראַציאָנס־קאָנגרעס צום ארביי־ טער־רינג" און די פּאָפּולערע סעריע אַרטיקלען , פאלקס־געזונדהייט" פון א דאָקטאָר־מעדיצין. גענ. י. סאלוצקי בעריהרט אין זיין ארטיקעל צו דער אויפקלעהרונגם - טהעטיגקייט פון, ארבייטער רינג" די אלטע אָנגעוועהטאָגטע פרא־ גע — די לעקטשור־פראגע. די טהעמא איז זעהר אן ערנסטע און האט פאר'ן ארבייטער רינג אלס קולטורעלע אינסטיטושאָן אַ בעזונדערע בעריי־ טונג. קעגען דעם אויטאָרס אויספיהרונגען קען קיינער ניט האָבען, זיי זיינען גאנץ איינפאכעאון עם איזגעווען זאָגאַר איבעריג זיי צו בעפעסטיגען מיט די איינדריקע און בעאָבאכטונגען פון א 11־ייאהריגער פּראָפּאגאנדע־טהעטיגקייט. אזוי־ נע מעלדונגען זיינען פאר'ן לעזער וועניג איבער־ צייגענד און וועניג אינטערעסאנט, פּונקט אזוי וועניג אינטערעסאנט, ווי די מעלדונג, אז דער אָריגינעלער פאָרשלעגער פון דער רעקאָמענדיי־ שאָן פון דושָאִינט באָארד סטייט־קאָמיטע, צו

עפענען קלאָסען אויסצובילדען פּינאַנס־סעקרע־ טערע פאר די בַרענטשעס פון ארב. רינג, איז פר. צביון *).

א גרויסען יישריכח קומט פאר דער אבד טהיילונג: "וואס אן ארבייטער דארה לעזען", פון ד. שוב. די ארבייט איז, אמת, נאָד ווייט פון צו זיין א פערפאָלקאָמענע, אבער אלס דער ערשטער פערזוך פון א זעלבסט־בילדונג פּראָגד ראַם פאר די אידישע ארבייטער, איז זי ווערטה בעגריסט צו ווערען.

רער אינפאָרמאַציאָנער טהייל פונ'ם זשור־ נאַל איז זעהר א רייכער און איז זעהר נוצליך פאר די מעמבערם פון ארבייטער רינג.

בכלל מאַכען די נומערען, וועלכע ליעגען פאר אונז, א גוטען איינדרוק. זיי וועלען, אָהן צווייפעל, האָבען א פרוכטבארע ווירקונג אויף זייערע לעזער, וועלכע ווילען בעקומען גענויע ידיעות און אויפקלעהרונגען איבער אלעם, וואָם עם קומט פּאָר אין ארבייטער רינג. מיר ווילען אָבער צו דער זעלבער ציים בעמערקען, אַז די "צייט־נאָטיצען" שטעהן ניט אין איינקלאַנג מיט דער פערזיכערונג פונ'ם פּראָגראַם־אַרטי־ קעל: ,,דער ,,פריינד" איז א ספעציעלער זשור־ נאל פאר די אינטערעסען פון ארבייטער רינג, און קען ניט און וועט ניט אָבגעבען קיין פּלאץ פאר די אלע אנדערע זשורנאַליסטישע געביע־ טען, וואם האָבען ניט קיין דירעקטע שייכות מיט דעם אַרבייטער־רינג". דער זשורנאַל וואָלט געווען מעהר אויסגעהאלטענער, און דער לעזער וואָלט מעהר פּראָפיטירט, ווען אנשטאָט די צייט־נאָטיצען", וואָס מען קען געפינען אויס־, פיהרליכער אין אנדערע זשורנאַלען, וואָלט בעד האַנדעלט געוואָרען נאָדָ א פראַגע, וואָס האָט אַ דירעקטען שייכות מיט'ן ארבייטער רינג, אַ פראַגע, מיט וועלכען אן אנדער צייט־שריפט קען זיך ניט בעשעפטיגען.

אים אלגעמיין אָבער, זיינען די נומערן
זעהר געלונגענע, און מיר דריקען אוים אונזער
וואונש, אז דיעזער יונגסמער מיטגליער אין אונד
זער ראַדיקאלער ליטערארישער משפחה זאל בליד
הען און וואַקסען, און זאל ווערען דער אמת'ער
פריינד פאר די צעהנדליגע טויזענדער אידישע
ארבייטער, וועלכע זיינען פעראייניגט אונטער
דעם מעכטיגען ארבייטער רינג.

גומער 1, ז. 37 (בעריכט נויארקער סטייט (באמיטע).

^{.6} נומער 1, זייטע (*

פאול זינגער

VOL. XVI.

MARCH, 1911.

No. 3

(אַ נאַכרות).

יין, איך קום דאָ איהם ניט מספיד זיין. דאָס איז ניט די אויפגאַבע, וועלכע איך שטעל זיך אין דיע־ זען אויגענבליק, נעהמענדיג די פעדער אין האנד, אום וועגען איהם צו רעדען.

מיין כונה איז נור זיך אליין לייכטער צו מאכען די הארץ, ארויסריידענדיג דאס, וואס עס האָט זיך דאָרטען אָנגעקליעבען זינט די שרעק־ ליכע בשורה איז געקומען, אז ער איז טויט.

דאָם איז, אלזאָ, אַ ריין עגאָאיםטישע אויפּ־ גאבע, וועלכע איך ערפיל דאָ.

איך זאָג: "זינט די שרעקליכע בשורה איז אָנגעקומען", מחמת אין דיעוען פאל איז די בשורה ווירקליך געווען א שרעקליכע, ד. ה. אן אונגעריכטע, ניט אכטענדיג דארויף וואס מען האָט געוואוסט, אז ער איז קראנק, אז ער איז שוין פון א היבשע צייט קראנק.

מען האָט זינגער'ן געקענט פאר א שטארק געבויטען, פעסט־איינגעפונדעוועטען מאַן, פאר איינעם פון יענע פיזיש־קרעפטיגע מענשען, וואס פון זיי ווייכען קראנקהייטען און פאר וועלכע דער טויט אליין האָט בושה, א שטייגער ווי עס

האט בושה דער קויל פאר א מעכטיג־געפּאנצער־ טע הארץ; ווי א בייזער חלאת ווייכט פון א הי־ גיעניש־בעשיצטען קערפער.

זונגער איז נים געווען קיין ביכער־מענש, ניט קיין "טינטען־זעעלע", וואס קומט אָב אויף דיעזער וועלט, ארבייטענדיג פאר י ע נ ע. וואס רואינירען דעם גוף צוליעב דעם חלק לעולם הבא - פאר די נשמה.

אויב ביי אימיצען איז ווען עם איז געווען א "געזונדע נשמה אין א געזונדען גוף" איז דאָס געווען ביי אונזער פאול זינגער. און קוקענדיג אויף איהם האָט מען געקענט ערוואַרטען, אז ער וועט נאָך לאנג, לאנג לעבען, אז ער וועט יערענד פאלם איבערלעבען די מייסטע פון זיינע חברים און קאמפּף־ברידער.

חוץ דעם איז זינגער כמעט קיינמאָל ניט געזעסען אין טורמע, וועלכע לאָזט אימער א רושם אויף איהר קרבן, אפילו ווען ער איז זעהר שטארק געבויט.

וועהרענד בעבעל און ליעבקנעכט, למשל, זיינען געווען איינגעשפארט אין א תפיסה, אפט אונטער שרעקליכע אומשטענדען, איינער מעהר ווי פינף יאָהר, דער אנדערער מעהר ווי זעקם יאָהר; וועהרענד כמעט יעדער פון זינגער'ס צייט־גענאָסען האָט פון טורמע ארויסגעבראכט אזא קראַנקהייט, אדער אן אנדערע, איז ער גע־ בליעבען פערשוינט דערפון, הגם די טיראַניי האָט ניט געהאַט קיין געפעהרליכערען שונא, ווי ער איז געוועזען.

און זעהענדיג, אז אי בעבעל, אי ליעבקנעכט האָט דערגרייכט און אריבערגעשטיגען די 70 אַהָּט דערגרייכט און אריבערגעשטיגען די יאָהר, האָט מען געהאט א רעכט צו ערווארטען, אז דיעזער פיעל־געזינטערער, דער קערפּערליך פיעל־קרעפטיגערער זינגער וועט נאָד לעבען און לעבען און.

און ווען די בשורה פון זיין פארדערצייטיד גען טויט איז אָנגעקומען, איז זי דערפאר געווען א שרעקליכע אינ'ם פולען זינן פון וואָרט.

* * *

אונזערע צייטונגען, אפילו די, ווי למשל די דייטשע, וועלכע האָבען געמעגט בעסער וויסען, האָבען דערצעהלט, אז זינט דעם יאהר 1890, האָט זינגער ניט איינמאָל געפעהלט אין דעם פאָרזיין (אינ'ם "טשייר") פון א סאָציאל־דעמאָ־ קראטישען פּארטיי קאָנגרעס. דאָס איז געווען א טעות. ביי אזא געלעגענהייט אין אזא ראָלע האָט פּאול. זינגער שוין געפעהלט פריהער איינ־ מאָל. דאָס איז געווען אין דעם יאָהר 1904, מאָל. דאָס איז געווען אין דעם יאָהר 1904.

דאן איז ער געווען קראַנק אויף די אויגען און דיעטץ (דער דעפּוטאַט פאר איינעם פון די דריי דיסטריקטען פון האַמבורג אלע דריי שוין פון יאָהרען רעפּרעזענטירט אינ׳ם רייכס־טאג דורך סאָציאליסטען, מיט בעבעל אלם איי־נעם פון די דריי) האָט אויך דאַן שוין פערנומען זינגער'ם פּלאץ, ווי ער האָט דאָס געטהאָן ביים לעצטען יעהרליכען פּארטיי־טאג אין מאַגרע־בורג.

יעמאָלט האָט נאַטירליך נאָך קיינער ניט מורא געהאט, אז דאָס קען זיין דער אָנהויב פונִ'ם סוף. אינ'ם שלימסטען פאל איז געווען די גע־ פאַהר, אז דער בעיאָהרענטער פיהרער זאל בלינד ווערען, אבער אפילו דיעזע געפאהר איז ניט געווען זעהר ערנסט.

פון דעסטוועגען האָט די נאַכריכט אז "אונ־ זער פּאול" קען היי־יאָהר ניט זיין ביים פּארטיי־ טאָג עפּעס אזוי ווי דורכגענומען די סאָציאלים־ טישע וועלט, דורכגעשוידערט, דורכגעטרויסעלט, און האָט זיך פארגעשטעלט אלס די ערשטע פּאָ־ וויעסטקע פונ'ם גרויזאמען, אונפעראנטוואָרט־ ליכען מלאך־המות, וועלכע איז בכלל ניט נושא־

הן אפילו דעם וויכטיגסטען און בעדייטענדסטען פון מענשען־קינדער און א פשיטא שוין סאָציאָ־ ליסטען, ד. ה. מענשען וואס קענען ניט אויף זיך קוקען, ווען זיי זיינען ארעם, אָדער ווילען ניט, ווען זיי זיינען בעמיטעלט!

מען האָט שוין דאן געהאט א פארגעשמאק פון א וועלט, א דייטשע פּראָלעטאריער־וועלט, אָהן איהר נאטירליכען פּרעזידענט, אָהן איהר נאטירליכען פּרעזידענט, אָהן איהר פיהרער, איף מיין אָהן יענעם פון איהרע פיהרער, וועלכער קען פיהרען ניט הערשענדיג, קען האל־טען פריעדען אָהן סאָלדאטען און אָרדנונג אָהן פּאָליצייסקע, קען אימער זיין אין צייט, אומעטום אויף אן אָרט און בלייבען געליעבט פון פריינדע און געאכטעט פון געגנער, ביז'ן לעצטען טאָג.

* * *

און דאָך פרעגט זיך: במה כוחו גדול ? ווי ערקלעהרט זיך עם ווירקליך, וואם ער האָט געד האַט די גרעסטע לויה פון אלעמען דאָ ניט לאנג אין בערלין ?

מילא דער פאקט, וואָס אין זיין לעצטע רייד זע אויף דיעזער ערד האָט ער געהאט אזעלכע בעגלייטער ווי דעם בירגערמייסטער, זאגאר דעם אויבער־בירגערמייסטער פון בערלין, שוין גאָר ניט ריידענדיג פון אלע מיטגליעדער פונ'ם בער־לינער מוניציפּאל־ראַטה, געגנער אזוי גוט ווי פאַרטיי־גענאָסען, דיזער פאַקט איז וואונדער־באר גענוג, אבער ער לאָזט זיך ערקלעהרען: פאָול זינגער איז געווען 27 יאהר א דעפּוטאט אינ'ם בערלינער שמאָדט־ראַטה, אזוי גוט ווי אינ'ם בערלינער שמאָדט־ראַטה, אזוי גוט ווי אין רייכסטאג, און דייטשען זיינען נאָך אלע מעשות ציוויליזירטע מענשען. זיי קענען אכטען א מאן, וואס האָט אזא לאנגע צייט געשפּיעלט א פיהרענדע ראָפּרעזענטירט.

אָבער דאָם פאלק ?

זינגער האָט זיכער קיינמאָל ניט עררייכט און האָט ניט געקענט עררייכען די הויכע מדרגה פון בעבעל'ס רעדנער־קראַפט און אלגעמיינע פער היגקייט.

ער האָט ניט געהאט ליעבקנעכט'ס מאַרטיד ראָלאָג פאר'ן סאציאליזמוס אָדער זיין נאָמען אלס אלטער רעוואָלוציאָנס־סאָלראַט.

ארום זיין פערגאנגענהייט האָבען זיך ניט געבילדעט קיין לעגענדען ווי, למשל, ארום אויער'ס, דעם קלוגען אוליסעס פון דער פארטיי אין די שווערע צייטען, אדער ארום דעם "רויטען

פאסטמייסטער'ס" — מאָטעלער'ס — פערגאנ־ גענהייט.

אמת, ער האָט געגעבען געלד, און פיעל געלר, און געלד טאקע ווען מען האָט בעדארפט. בער דער יונג־פערשטאָרבענער הויכבערג אויך א זוהן פון א רייכער אידישער הויז האָט פיעלייכט געגעבען ניט וועניגער ווי ער, און צו איהם זיינען אימער געווען אנדערע. געלד גיט איהם זיינטיגען טאָג נאָך, מיט א פולע האנד, לעאָ אאראָנס, דער געוועזענער פּראָפעסאָר, וואס זיי־נע אידעען האָבען ניט געשטימט מיט וויל־נע אידעען האָבען ניט געשטימט מיט וויל־העלמ'ם, און ער איז געוואָרען א ג ע ו ו ע ז ער נע ר.

און אלס אָרגאַניזאַטאָר, גרוים ווי ער איז געווען, איז זינגער ניט געשטאַנען אליין. בדרך כלל פעהלען אין דייטשלאַנד קיינמאָל ניט ליי־טענדע, ארגאַניזירענדע גייסטער סאַי אויף דעם בלוטיגען שלאַכטפעלד, סאי אויף דעם גרינעם באָדען, וואו עס שפּראָצען די צוקונפטס-פּלאַנצען, וואו עס ערהויבט זיך דער עין־הדעת, אַ פער־צוויינטער און פעראייניגטער מיט'ן עין־חיים פאר די קומענדיגע דורות.

אַלזאָ, ניט דארין איז געלעגען זינגער'ם קראַפט, יעדענפאלס ניט אין דאס אלץ אליין.

זיין פּאָפּולאריטעט ערקלעהרט זיף הויפּט־ זעכליך מיט זיין גרויסע ערנסטקייט, מיט זיין גרויסע אמונה אין דעם קומענדיגען זיעג פון דעם אינטערנאציאָנאַלען, פּראָלעטארישען קלאסען־ מאריפּפּ

חוץ אן אפענעם בייטעל פאר זיין פארטיי, חוץ א זעלטענעם ארגאניזאציאָנס־טאַלענט, חוץ אנדערע גרויסע מעלות האָט זינגער געהאט דעם העכסטען גראד פון גלויבען, וואס קען זיך געפי־ נען פערבונדען מיט דעם העכסטען גראַד פון וואָס מען רופט "פּראַקטישען זינן". פעהיג ניט 11% וומם מענש, צו לאָזען הינרייםען (או'וולעקאַיען) פון קיין זאַך, האָט ער דאָך געהאט אין זיך אזא גרויסע ערנסטקייט, אוא טיעפע ליעבע, אוא מעכטיגע אמונה אין זיך און אין דעם פּראָגרעס פון זיין אידעע, אז ער האָט פיעלייכט מעהר ווי אגדערע הינגעריםען זיינע מיטמענשען און פארטיי־גע־ נמְסען.

דאָם און נאָך איינס.

זינגער האָט געהאט אן אויסערגעוועהנלי־ כען טאַקט. אויב אימיצער האָט געקענט מיט אַ

מין מאַגישען שפּרוּך צונויפברענגען פייער מיט וואסער אזוי, אז ביידע זאלען בלייבען גאנץ אין זייער אינדיווידואליטעט; אויב אימיצער האָט זייער אינדיווידואליטעט; אויב אימיצער האָט געקענט צוזאַמענהאַלטען וואַסער און בוימאויל אין איין געפעס אזוי, אז זיך ניט פערמישענדדיג זאָלען זיי דאָך בילדען איין גאנצעס, דאַן איז דאָס ניט געווען קיין אַנדערער, ווי פּאוֹל זינגער.

דאָם האָט איהם געגעבען דעם אונבעשטרי־ טענעם ארט אלם פרעזידענט פון דער פארלא־ מענטאַרישער פראקציע אין רייכסטאג; דאָס האָט איהם געגעבען די פיהרערשאפט פון זיין פארטיי אין דעם בערלינער שטאָדט־ראטה; דאָס האָט מיט זיך געבראַכט, אַז, ווי געזאגט, קיין בארטייבטאג איז ניט געווען דענקבאר אָהן זיגד גער אלם פּרעזידענט; דאָס האָט איהם געמאכט פאר איינעם פון דער פארטיי'ם הויפּט־פערטרע־ ; טער אויף יעדען אינטערנאַציאָנאַלען קאנגרעס דאם האָט איהם זיכער געמאכט די ליעבע פונ'ם פּאָלק, ווי מען האָט געזעהן פאַר צוויי יאָהרען, בעת מען האָט געפּייערט זיין 25־יעהריגען יובי־ לעאום אלם דעפוטאט אין פארלאמענט, און דאָס האָט געהאט צום רעזולטאַט די גראנדיעזע לויה זיינע.

יעדער בערלינער גענאָסע האָט ביי זיין זיהנדעלע'ם וויגעלע ביי זיך געטראַכט:

אויסוואַקסען זאל דאָס א בעבעל, אבער אויב דאָס איז צופיעל פערלאנגט, דאַן לאָז ער ווערען א פּאָול זינגער, און איך וועל א גליקלי־ כער צומאַכען די אויגען.

* * *

הייסט דאָס, אמונה און טאַקט האָט דיעזער מאַן בעזעסען. דערצו אבער נאָךּ עטוואָס.

דאס איז געווען כאראקטערפעסטיגקייט און מוטה.

וועגען דעם האָבען אנדערע שוין גערערט און איד וויל זיד דאָ ניט פערברייטען, ספּעציעל ניט דערפאר, ווייל דאס צו מאכען קלאָהר דארף מען פּשוט שרייבען זיין ביאָגראַפיע.

איך וועל נאָר אויפמערקזאם מאַכען אויף א פּאָאר אפשר אויך שוין בעריהמטע פּונקטען.

קודם כל האָט דיעזער מאַן אין 1884 געד האט דעם מוטה זיך צו לאָזען רעגיסטרירען אינ'ם רייכסטאג אלס איד ("מאָזאַאישער רעלי־גיאָן") אין א צייט, ווען סאָציאליסט און אטהעד איסט זיינען געווען סינאָנימען, ווען זיך רופען א גלויביגער פון די אָדער יענע קאָנפּעסיאָן האָט

געהאַט צו בעדייטען: אויף זיך צו ציהען דעם חשד, דעם קרומען קוק פון די גענאָסען.

דאַן האָט ער, וואס האָט זיך שוין לאַנג (דאכט זיך אין דעם יאָהר 1889) צוריקגעצויגען פון געשעפט, ניט אויפגעהערט צו ליעבען און צו אכטען זיין ברודער היינריך, מיט וועלכען ער האָט געלעבט צוזאמען ביז'ן טויט. איהם האָט דערפון ניט אָבגעהאַלטען ניט דאָס, וואָס די געד נאָסען האָבען אפשר געקענט זאָגען, און ניט דאָס, וואס די געגנער, ספּעציעל די אנטיסעמיד מטן, האָבען געזאגט.

און ווי ער איז געבליעבען טריי צו זיין פאר מיליע,, אזוי איז ער אויך געבליעבען טריי צו זיין פאלק. דער סאָציאל־דעמאָקראטישער פיהר רער, דער "דריטער אים בונדע" מיט בעבעל און ליעבקנעכט איז געבליעבען פערבונדען מיט דעם אידישען בית־יתומים, דעם "איזראעליטישען ווייזענהויז" פון בערלין.

דערצו האָט געהערט מוטה און כאראקטער, וועלכע ער האָט אין אזא הויכען גראד געהאט, און וועלכע דאָס פאָלק האָט אין איהם אזוי בעד וואונדערט.

* * *

און איצט נאָך א וואָרט, און איך וועל זיך האָבען אויסגערעדט מיין הארץ.

פּראָמינענט אין דער געשיכטע פון דעם פּראָמינענט אין דער געשיכטע פון דער סאָציאלען פּראגרעס זיינען געווען צוויי זינ־גער'ס.

רוץ אונזערן האָט (דאָ אין אמעריקא) גע־ ווירקט און געלאָזען א נאָמען אַנ'אַנדערער.

ראָם איז געווען דער אייזיק מערריט זינגער, וועמעס נאָמען עס טראָגט היינט די סינגער מאַד נופעקטשורינג קאָמפּאַניע.

דיזער מאַן האָט פיעל בייגעטראָגען דערצו, אז די נעה־מאשין זאָל ווערען פערפּאָלקאָמענט און אזוי פערברייטעט ווי עס איז.

דער פּועל־יוצא פון זיין טהעטיגקייט איז געווען, אז די קליידער־נעהעריי, וועלכע איז ביז דאן געווען, אז די קליידער־נעהעריי, וועלכע איז ביז דאן געווען א היים־ארבייט ביי אידען, אן ארד בייט, ביי וועלכער אן ארימער בעל־מלאכה, א מאָל מיט א בעהעלפער, אמאָל אליין פלעגט זיך זיצען און מאַכען א לעבען בצמצום, ארבייטענדיג פאר שכנים און בעקאנטע, — אז דיעזע היים־אינדוסטריע זאָל ווערען א גרויסע פאבריק־אינד דוסטריע מיט די היינטיגע שאַפּס, וואו טויזענדער הענט ווירקען פאר איין גרויסען פאבריקאנט דער פאר איין גרויסער פירמא.

און אזוי ענטוויקלענדיג די שניידעריי, האָט יענער זינגער אויך ענטוויקעלט, דאָס הייסט פּראָלעטאַריזירט דעם אידישען בעל־מלאכה, פון איהם מאַכענדיג א האנד.

געגען איהם אָבער איז אויפגעשטאַנען, אזוי וואָלט זיך געראכט, אונזער פּאָול, וועלכער האָט פון זיין זייט אזוי שטארק געהאָלפען יענער בעד וועגונג, וואס איהר צוועק איז צו סאציאליזירען און עמאַנציפּירען רעם (אידישען ווי דעם ניטד אידישען) פּראָלעטאריזירטען בעל־מלאכה, און איהם צו געבען א ליכטיגערע, פרייערע און זאַד טערע צוקונפט.

: א פרומער וואלט געזאגט

"זה לעומת זה עשה אלהים".

מיר זעהען אין די צוויי צופעליג גלייכע נעמען א סימבאָלישע פארשטעלונג פון צוויי קעמפּפענדע פּרינציפּען: די פּראָלעטאַריזירונג און די בעפרייאונג פון דעם קלאַס, וואס טראָגט ווי אטלאַס אין דער לעגענדע, א וועלט אויף זיי־ נע פּלייצעס, און מיר ווייסען, אז זיעגען וועט דער צווייטער פּרינציפּ, דער פּרינציפּ פון אונזער נאָר־וואָס אין מאַמע ערד'ם שוים בעהאלטענעם פּאָול זינגער.

א. ש. זמקם .

פאַר זיננער׳ם לעבען און ווירקען

ער טויט פון פּאול זינגער האָט געד מאַכט א שטאַרקען רושם ניט נור אין אונזערע אייגענע סאָד ציאַליסטישע רייהען, נור אויך אין לאגער פון אונזערע געגנער האָט דער טויט פון דעם "סאָצי־

אַליסטען־פּיהרער" געמאַכט פערגעסען די אַלטע השבונות און האָט א טרייסעל געגעבען די אַל־ טעגליכע געוועהגליכע גלייכגילטיגקייט.

די גאנצע דייטשע פּרעסע, פון די ליבערא־לע "פראנקפורטער צייטונג" און "בערלינער טאגעבלאט" ביז די פערביסענסטע קאנסערווא־טיווע "דייטשע טאגעסצייטונג", האָט געווידמעט טיווע "דייטשע טאגעסצייטונג", האָט געווידמעט אויספּיהרליכע ארטיקלען די גרויסע מעלות פונ'ם פערשטאָרבענעם. און אלע פראקציאָנען אין רייכסטאג (חוין די אנטיסעמיטישע), וועלכע האָבען דעם לעבעדיגען זינגער אזוי אפט בע־האָבען דעם לעבעדיגען זינגער טויט אויס־שמוצט, האָבען גלייך נאָך זינגערם טויט אויס־געדריקט דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פראַק־גערין די טיעפּסטע בעדויערונג און ביילייד.

ווער איז געווען פּאול זינגער ? מיט וואס האָט זיך אויסגעצייכענט דער געוועזענער רייכער דאמען־מאנטעל־פּאבריקאנט, דער "יודע" זינ־נער, וועמעס טויט עס האט ארויסגערופען אן נער, וועמעס טויט עס האט ארויסגערופען אן אונבעשרייבליכען טיעפען טרויער ביי די מיליאָ־נען ארבייטער פון דער גאנצער וועלט, וועלכער האָט זוכה געווען צו דער גרעסטער לויה, וואס בערלין האָט ווען עס איז געזעהן ? ווי אזוי האָט איבערהויפּט א אידישער פאבריקאנט גע־קענט ווערען דער ליעבלינג פון מיליאָנען דער ארבייטער ?

פאול זינגער האָט ניט געהערט צו די גרויסע לעהרער און טעאָרעטיקער פון דער פארטיי, ווי, למשל, קארל קאוטסקי; ער איז ניט געווען בעד שאָנקעןפון דער נאטור מיט גרויסע ליטעראַרישע פעהיגקייטען, ווי ווילהעלם ליעבקנעכט; ער איז אויך ניט געווען א גלענצענדער פייערדיגער רעדנער, ווי אוינוסט בעבעל; ער האָט אויך ניט דערנער, ווי אוינוסט בעבעל; ער האָט אויך ניט

געהערט צו די יעניגע, וועלכע זיינען זיף קונה שם אין דער געשיכטע דורף א אויסערגעוועהנליי כען העלדענטהאט — און דאף איז זינגער געווען פאר די לעצטע צעהנדליגע יאָהרען איינער פון די גערעסטע פיהרער פון דער גרעסטער ארבייטער פארטיי אין דער וועלט. זינגער איז געווען איי־ נער פון דער דרייאייניגקייט, פון דעם חוט המשולש, — ליעבקנעכט־זינגער־בעבעל — וועל־כער האָט מיט זיף פערקערפּערט די געשיכטע פון כער דרייטשער ארבייטער בעוועגונג.

זינגער האט זיך ערווארבען זיין עהרענהאפד טען פּלאטין אין דער דייטשער פּארטיי און אין דער אינטערנאציאָנאלע דורך זיין טרייע און אונערמידליכע ארבייט, דורך די פּראקטי ער שע, טעכנישע ארבייט, צו וועלכער ער שע, טעכנישע ארבייט, צו וועלכער ער האט זיך איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען פון דעם טאג אן, ווען ער האט זיך אנגעשלאָסען אן די רייהען פון די קעמפּפענדע פּראָלעטאריער.

זינגער האט ניט געשטרעבט צו גרוים ע טהאטען, זיין טהעטיגקייט איז ניט געווען קיין סענסאציאָנעלע, שרייענדיגע ; זיין לעבענס־ אויפגאבע איז געווען, צו ערפילען די שטילע, ארגאניזאטאָרישע קליין־ארבייט-דער נויטווענ־ דיגסטער צעמענט פון יעדער פארטיי, און אט 118 דיעזער קליין־ארבייט אויסגעוואקסען דער גרויסער פאול עם פון וועמען טויט דער זינגער, ווערט אזוי שטארס בעדויערט פון דער גאנצער אינטערנאציאָנאלער ארבייטער בעוועגונג.

זינגער איז געווען א פּראקטישער מענש, מיט א שארפען פּראקטישען שכל. דער קאלטער ישוב הדעת, די רוהיגע איבערלייגונג האָט איהם קיינמאָל ניט פערלאזען, ער פלעגט קיינמאָל ניט ווערען מיטגעריסען מיט א מינוטען־שטימונג און אין די שווערסטע פערפּלאנטערטע מאָמענטען פלעגט ער געפינען דעם גלייכען אויסוועג.

אויב די דייטשע פארטיי איז אזוי פעסט און טעכטיג ארגאניזירט, אויב אויף די פארטיי־ מאָגען הערשט א מערקווירדיגע ארדנונג און דיסציפּלין, טאָ איז דאָס ניט וועניג צו פער־דאנקען דעם פערשטאָרבענעם, וועלכער האָט פערשטאַנען איינצופּלאנצען ביי די מיטגליערער אכטונג און רעספּעקט צו די פּארטיי פּרינצי־פּען ווי צו דער פּארטיי־לייטונג.

פּאול זינגער איז געווען דער בעדייטענד־
סטער פּארלאמענטאריער אין רייכסטאג און אין
דער בערלינער שטאדט־פערוואלטונג, ניט בלויז
פון די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאָרשטעהער נור
אויף צווישען די איבעריגע דעפּוטאטען פון אלע
אנדערע פּארטייען, קיינער איז ניט געווען אזא
אנדערע פּארטייען, קיינער איז ניט געווען אזא
בקי אין די פּארלאטענטארישע געועצען, ווי דער
בערשטאָרבענער. ווען די פּרעזידענטען פון די
געזעצגעבענדע קערפּערשאפטען פלעגען מרומה
ווערען און זיף ניט קענען אן עצה געבען ביי
געוויסע סכסוכים, פלעגט פּאול זינגער ערשיינען
אלס ערלעזער און בעפרייער פון דער שווערער
סיטואציאָן.

אין די שטורעמדיגע דעבאטען אין רייכס־ טאג, ווי אויף די פארטייטאגען, פלעגט זינגער זיין דער איינציגער, וועלכער פלעגט קענען אריינבריינגען אן ארדנונג און סדר. יעדערער, וועלכער האָט נאָר געהאט די מעגליכקייט ביי־ צואוואהנען א געוויסע זיצונג, וואו זינגער פלעגט זיין פארזיצענדער, וויים, וואם פאר אן אונגעהייערע לייטענדע קראפט זינגער איז גע־ ווען; קיין איינציגע מינוט פון א פארטיי־טאג פלעגט ניט געהן אין ניוועץ. פון די דע־ פלעגט שטענדיג ער ארוים־ באטען בריינגען דעם עיקר, דעם תמצית זיך בעפרייען פון דעם תפל, פון דאָם ווע־ ניגער וויכטיגע. אונטער זינגער'ם פארזיין פלעגען די רעדנער שטענדיג רעדען צו דער זאך. יעדער רעדנער האָט עפּעס געשפּירט אַז אי־ בער איהם שטעהט אַ גרויסע קאָנטראָלירענדע מאכט און האָט זיך אליין דיסציפּלינירט. ווען א דעבאטע האָט זיך אָנגעפאנגען צו צושפּלי־ טערן, האָט ער מערקווירדיג גוט פערשטאַנען ווי אזוי איהר צוריק צו קאנצענטרירען אויף דעם ריכטיגען פּונקט. ניט אומזיסט האָט מען איהם גערופען "דער געבוירענער סאציאל־דער מאָקראטישער פּרעזידענט". מען איז געווען אזוי צוגעוואהנט, אז זינגער זאל זיין דער פארזיצענ־ דער אויף די פארטייטאגען, דאָס עס איז זיך געווען שווער פארצושטעלען א פארטייטאג אדער אן אנדער וויכטיגער צוואמענפאהר אָהן פּאול

זינגער. א פּאַרטיי־טאַג אָהן זינגער אלס פּאָרזיצענדער האָט אויסגעוויעזען ווי א מאָנארכיע אָהן א קעניג. און אויב אין מאָנארכיע אָהן א קעניג. און אויב אין פערלויף פון אייניגע טעג, ווען די גענאָסען פון אלע עקען לאנד קומען זיך צוזאמען צום פּארטיי־טאג, פלעגט ווערען אבגעטהאָן גרויסע ריזיגע ארבייט, איז דאָס געווען ניט וועניג צו פערדאנד קען די פעהיגקייטען און דעם שטאַרקען ווילען פון פּאול זינגער.

פאול זינגער איז געווען א פראקטישער אבער ניט קיין טרוקענער מענש. שטענדיג האָט ביי דיעזען אויסערליך בייזען גרייז־גרויען, ברייטען און הויד־געוואקסענעם פיהרער גע־ ברענט דער הייליגער פייער פון בעגייסטערונג. דעם סאציאליזמוס האָט ער געליעבט, ווי א יונגלינג זיין ערשטע געליעבטע. זינגערם שלוס־ רעדעם אויף די פארטיי־טאגען זיינען געווען דורכגעדרונגען מיט אזא ווארימקייט, מיט אזא פּאָעטישער צערטליכקייט, און די ווירקונג פון זיינע ווערטער איז געווען אזוי גרוים און אזוי טיעף, דאָם די אנוועזענדע פלעגען זיך עפעס אזוי ווי איבערטראָגען אין א נייער וועלט, אין דער "צוקונפט" וועלט. נור גרויסע ערנסטע און אייגעננוצלאזע מענשען זיינען אימד שטאַנד צו בעשאפען אזא הייליגע שטימונג ביי זייערע הערער, ווי די, וועלכע פלעגט בע־ פלעגט זינגער ווען ווערען, שמפען זיינע ווער־ פארטיי - מאג. שליםען דעם מער זיינען נים געווען הויכע, געקינצעלטע, אבער זיי זיינען געווען בעגאָסען מיט א בעזונדע־ רען צויבער, מיט א בעזונדערען חן און פּלעגען איבערלאזען אן אונפערגעסליכען איינדרוק אויף די הערער.

זינגער איז געווען א אונבויגזאמער, קאָמ־פּראָמיסלאָזער פּאָליטיקער. געבוירען און ער־צויגען אין א רייכער גרויס־קאפּיטאליסטישער אטמאָספערע, האָט ער שפּעטער, ווען ער איז גע־אטמאָספערע, האָט ער שפּעטער, ווען ער איז גע־וואָרען אן איבערצייגטער סאָציאל־דעמאָקראט, געהאסט די בורזשואזיע מיט אלע סטרונעס פון זיין נשמה; שטענדיג פּלעגט ער ארויסטרעטען געגען אירגענד וועלכע קאָמפּראָמיסען און פער־איינגונגען מיט דער ליבעראלער פּארטיי. "מיר אָטען ניט ווערען שותפים מיט די ליבעראלען—האָט ער אמאָל געזאנט—ווילען די לעצטע אונז העלפען, זאלען זיי קומען צו אונז; מיר זאגען פאר דיעזער הילף מיט א פּרינציפּ טאָרען מיר ניט".

ער האָט זאגאר די רעוויזיאָניסטען בעטראכט פיר שוועכלינגע, אפּארטוניסטען, וועלכע געפיד נען זיך ניט אויפ'ן גלייכען וועג. אבער טראץ נען זיך ניט אויפ'ן גלייכען וועג. אבער טראץ דעם איז דער "פאנאטיס זינגער" געווען בעליד עבט און געאכטעט ניט נור צווישען די פּארטיי־קרייזען, וועלכע ער האָט ניט אויפּד געהערט צו בעקעמפּפען. ער האָט זיך ערווארבען אן אונגעהייערע צאָהל פריינד, וועלכע האָבען פאר איהם געהאט דעם גרעסטען יראת הכבוד. אלע, וועלכע האָבען איהם גערערט מיט דער געקענט, האָבען פון איהם גערערט מיט דער גרעסטער כימפּאטהיע און אכטונג.

איבערצייגט, אז די זייענדיג ניט קענען זין, ברייטען דען, אין בעזייטיגט ווערען, כל זמן דער וואורצעל פון אונזער געזעלשאפט איז פריוואט־אייגענ־ טהום, האָט אבער זינגער ניט בעהאנדעלט דאס מענשליכע עלענד מיט א קאלטער נשמה, ווי א דאָקטאר אן אונהיילבארען קראנקען. זינגער האָט געועהן אין זיין לעבען זעהר פיעל נויט און יא־ מער און האָט זיך ניט ענטואגט צו העלפען אויפ'ן סמד פון דער קומענדיגער סאציאלער רע־ וואָלוציאָן. "גאנץ וועניגע ווייסען — זאגט די וויענער ארבייטער צייטונג" – אז זינגער "וויענער פלעגט אין רעכטען ברען פון דער פּארלאמענ־ טארישער און ארגאניזאטאָרישער ארבייט, אין רעכטען מיטען פון קאָמיסיאָנס זיצונגען, פראקד ציאָנס און פּארטיי־פארשטאַנד־זיצונגען לויפען כמעט יעדען טאג, מייסט אין די פריהע מאָרגענ־ שטונדען, אין נאָרד־בערלין צו "וויזענבורג" צום אנשטאלט פיר היימלאוע. ביי זינגערן איז געווען א בעדערפעניש צו ערלייכטערען דאָס מענשליכע עלענד און ליידען שוין אין דער גע־ גענווארט און ניט אבלייגען עס ביז נאָדְּ דער סאָציאַלער רעוואָלוציאָן".

ער איז געווען — זאגט אינ'ם נעקראָלאג איבער דעם פערשטאָרבענעם דער טשיעף־רע־
דאקטאר פון "בערלינער טאגעבלאט", טעאָדאר וואלף, אויף וועלכען עס קען געווים ניט פאלען א חשד, אז ער האָט סימפּאטיזירט מיט דער עכט ראדיקאלע ריכטונג, וועלכע זינגער האָט פערטרעטען — ער איז געווען פון אלעמען, וועלכע האָבען מיט איהם צוזאמען געארבייט אין די קאָמיסיאָנען פון רייכסטאג און שטארט־אבד קאָמיסיאָנען פון רייכסטאג און שטארט־אבד געארדנעטען הויז, זעהר הויך געשעצט, דען ער פּלענט ערפילען יעדע אויפגאבע מיט דער גרעס־

טער פּינקטליכקייט און געוויסענהאפטיגקייט. ער האָט געהאט פיר אלע פּראקטישע פּראגען ער האָט געהאט פיר אלע פּראקטישע פּראגען א זעלטען קלאָהרען און זיכערען בליק. אין מאנד כע שווערע דיסקוסיאָנען פּלעגט ער אויסהעל־פען מיט זיין הומאָר און געמיטליכער איראָניע. נאָך מעהר האָט ער איינגענומען די יעניגע פיר זיך, וועלכע זיינען געווען בעקאנט מיט זיין ארבייט אין די וואהלטהעטיגע פעראיינען און אנשטאלטען און בעזונדערס אין דעם פער־אין פיר די שוטצלאָזע. דאָ האָט זיך ארויסגעווי־זען אם בעסטען זיין גאנצע בראווע און גוטע נאַטור, דאָ פּלעגט דוקא דיעזער ראדיקאלער דאַגמאטיקער אויפטרעטען פיר די עררייכונג פון מעגליכע און אונמיטעלבאַרע צוועקען".

אויך די פּאליטישע געגנער — לעזען מיר "אויך — "אין דער ליבעראַלער "פּאָסישע צייטונג וועלכע פלעגען מיט איהם (מיט זינגער) אפט קעמפּפען, שטעלען איהם אוים א צייגנים, אז ער איז געווען א בעגייסטערטער און אונאייגענד נוציגער פאלקס־מאן... אין רייכסטאג איז ער געשעצט פארטייען מלע פון געווען עהרליכ-ערפאהרונג, פאר זררן זררן און זיין זעלבסטלאָזיגקייט. מען קווט ,האָט גאנץ אפט בעקעמפּפט זיינע אנזיכטען זיינע איבערצייגונגען, אבער זיין פּערזאן, זיין גוטמוטהיגען כאראקטער האָט זיך קיינער ניט אונטערשטאַנען אנצוריהרען".

דאָס שרייבען געגנערשע צייטונגען, וועלכע זיינען געווים ניט גענייגט צו פערגרעטערען די פערזענליכקייט און בעדייטונג פון סאציאליסד טישען פיהרער, וועלכער איז נאָך געווען א איר דערצו.

זינגער האָט ניט מיטגעמאכט די געבורטס וועהטאָגען פון דער דייטשער פארטיי, ער האָט אויך ניט געהערט צו די סאמע עלטעסטע גער נאָסען פון דער דייטשער ארבייטער בעוועגונג, נאָסען פון דער דייטשער ארבייטער בעוועגונג, וועלכע האָבען דורכגעמאכט דעם "שטורם און דראנג" פעריאָד פון פערדינאנד לאסאל. אין יענע פריהלינג־יאָהרען, ווען די מעכטיגע ארביי־יענע פריהלינג־יאָהרען, ווען די מעכטיגע ארביי־טער פארטיי האָט זיך אָנגעפאנגען צו ענטוויק־לען, איז זינגער געווען ניט מעהר ווי א ראדי־קאלער דעמאָקראט פון יאָהאן יאקאָבי'ם ריכ־קאלער דעמאָקראט פון יאָהאן יאקאָבי'ם ריכ־קאמפּף געגען דער גוואלד־פּאליטיק פון דעם קאמפּף געגען דער גוואלד־פּאליטיק פון דעם "בלוט און אייזען" מיניסטער ביסמארק.

"נאָךָּ דעם ווי די ליבעראלע "פארטשריטם פארטיי האָט פערראטען די אינטערעסען פון פאלק, וואס האָט אין 48 יאָהר מיט זיין בלוט אויסגעקעמפּפט די קאנסטיטוציאָן, און האָט שלום געמאכט מיט ביסמארקס פּאליטיק, וועל־כע האָט מיט אייזערנע צוואנגען געדריקט די פרייהייטען פון די ברייטע מאַסען, זיינען געבליעבען אַ גאנץ קליינע צאָהל עהרלי־כע, פּאָלקס־מענער, מיט ריינע דעמאָקראַ־כע, פאָלקס־מענער, מיט ריינע דעמאָקראַ־טישע איבערצייגונגען, ביי וועמען עס זיי־נען געווען הייליג די אישיום פונ'ם 8אטען יאָהר. דיעזע שרידי הפּלטה האָבען זיך קאָנר צענטרירט ארום דעם פרייהייטס קעמפּפער יאָ־צענטרירט ארום דעם פרייהייטס קעמפּפער יאָ־האַן יאקאבי, וועלכער האָט געהאלטען ריין די פּרינציפּען פון דער דעמאָקראטיע.*)

צווישען דיעזע דעמאָקראטען האָט גער צויגען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט א יונגער מאַן**) — דער יונגסטער פון דער פארטיי—פון א קויפמאַנישער פאַמיליע, וועלכער האָט ארו־ם־געוויעזען א שטאַרקען ווילען, אונערשראָקענע ענערגיע און גרויסע ארגאָניזאטארישע פעהיג־קייטען— דיעזער יונגערמאן איז געווען פּאול זינגער!

רי יאקאָביאנער האָבען דאן ארויסגעגעבען "די צוקונפֿט", וואָס פּלעגט ווערען אונטערגעד שטיצט פון די בעדייטענדסטע זשורנאליסטען און דעמאָקראטישע פּאליטיקער, וועלכע זיינען געבליעבען טריי זייערע פּרינציפען. זינגער איז געשטאנען זעהר נאָהענט צו דער "צוקונפט" און האָט איהר פינאַנציעל זעהר פיעל געהאָלפען. דורך די "צוקונפט" האָבען די איינציגע יחידי סגולה, וועלכע זיינען איבערגעבליעבען פון דעם פעררעטערישען ליבעראלען לאגער, געקעמפּפט זעהר עהרענהאפט געגען ביסמארק'ן. דיעזער

אגב אורחא ווילען מיר בעמערקען אז *) אונזער אמעריקאנער גענאָסע אלעקסאנדער יאָנאס, רעדאקטאָר פון "פאָלקסצייטונג" איז אויך געווען איינער פון די יאַקאָביאַנער.

אין פאול זינגער איז געבוירען געוואָרען (** פֿאול זינגער איז געבוירען געוואָרען אין בערלין דעם 16טען יאנואר 1844. אין די קינדער יאהרען האָט ער בעזוכט אַ רעאַל־ שוהלע און אין 1858טען יאָהר איז ער שוין אריין אלס קויפמאן אין פּראַקטישען לעבען. ער איז געוואָרען גיך זעלבסטשטענדיג. אין 1869 ווען ער איז געווען 25 יאָהר אלט, האָט ער גער עפענט מיט זיין ברודער די בעקאנטע בערלינער דאמען־מאנטעל פאבריק אונטער דער פירמע "געברידער זינגער".

קאמפּף איז געווען א פערצווייפעלטער אבער אן האפנונגסלאָזער. די בורזשואַזיע אלס קלאַס האָט זיי פערלאָזען און איז איבערגעגאנגען צו ביס־ מארק'ן. אין יאָהר 1871, ווען די בורושואזיע איז צוזאמען מיט ביסמארק'ן געווען בערוישט פון דעם זיעג איבער פריינקרייך, האָט די "צו־ קונפט"—די לעצטע פּאָזיציאָן פון דער בורזשואַ־ זער דעמאָקראַטיע—אויפגעהערט צו ערשיינען. קאָסעקווענטע, אויסגעהאַלטענע יאַקאָביאַנער האָבען זיך ראן איבערצייגט, אז א עכטע דער ממְקראטיע איז אונמעגליך אין א קאפּיטאלים־ טישער ארדנונג. דארטען, וואו די געזעלשאפט איז איינגעטהיילט אין קלאסען, געפינט זיך די פאליטישע מאכט אלעמאָל אין די הענד פון דעם עקאָנאָמיש שטאַרקסטען קלאס און די רעכטע פון פאלק ווערען אונטערדריקט. א אמת'ע דעד מאָקראטיע, א פאקטישע פּאליטישע גלייכבע־ רעכטיגונג איז נאָר מעגליך אין א געזעלשאפט, וואס איז ניט צושפאלטען אין קלאסען, אין אוא געולשאפט, פאר וועלכע די סאציאל־דעמאָקרא־ טיע קעמפפט. און יאַקאָבי מיט די מייסטע פון זיינע טרייעסטע אנהענגער האָבען זיך אנ־ געשלאָסען צוּ דער סאציאל־דעמאָקראטיע.

用名なに מיט CAL איז זינגער איבער־ יאקמבי פאר פריהער ימהר געגאנגען צו דער סאציאל־דעמאָקראטיע. אין יאָהר 1868, ווען ער האָט געזעהן, אז זייער דע־ מאָקראַטישע שיף האַלט זיך אין טרינקען, האָט ער, אונטערשטיצענדיג זייער זשורנאל "די צוקונפט", אין דער אייגענער צייט זיך אויך אנ־ געשלאָסען צו דער סאציאל־דעמאָקראטישער פארטיי, וועלכע האָט זיך געגרינדעט אין זומער פון יענעם יאָהר איז אייזענאך, אונטער דער פיה־ רונג פון ליעבקנעכט און בעבעל און איז געווען אין אפּאזיציאָן צו די לאסאליאַנער, וועלכע האָבען דעמאָלט ארומגענומען כמעט אלע קלא־ סענבעוואוסטע ארבייטער פון בערלין.

אלם שותף פון א רייכער פירמא, פלעגט זינגער אין די ערשטע צייטען ניט ארויסטרעטען עפענטליף אלם סאציאל־דעמאָקראט. פון זיינע גרויסע פינאנציעלע הילפע, וואָס ער האָט געגעד בען דער פּארטיי, האָט קיינער, אויסער די פארטיי־פיהרער, ניט געוואוסט. ער איז געווען א מתן בסתר. נאָף דעם אבער ווי ביסמארק האָט דורכגעפיהרט דעם שענדילכען "סאציאליסטען געזעץ", איז ער אפיציעל אריין אין דער פארטיי, וואו ער האָט נלייף, א דאנק זיין איבערנעבעני

הייט, ארגאניזאטאָרישע פעהיגקייטען און בעד קאנטשאפט מיט די בערלינער פערהעלטניסע, אנגעפאנגען צו פערנעהמען איינע פון די בכבור'דיגסטע פּלעצער. אין 1883 האָבען די בערלינער ארבייטער ערוועהלט דעם "רייכען אי־ דישען פינאנציער פאול זינגער" אין דער בער־ לינער שטאדטפערוואלטונג, וועלכער ער האָט געהערט אונאונטערבראָכען ביז דעם לעצטען טאָג פון זיין לעבען. אין א לענגערען און ווארע־ מען הספר, וואס דער פארזיצענדער פון דער בערלינער שטאָדט־פערוואלטונג האָט געמאכט דעם 1טען פעברואר ביי דער ערעפנונג פון דער זיצונג, איבער פּאול זינגער, האָט ער, אליין א ברייזיניגער, מודה געווען, אז דעם פערשטאָר־ בענעם'ם נאָמען וועט אריין אין דער געשיכטע פון דער בערלינער סאציאליפאליטיק, אלס איי־ גער פון די וויכטיגסטע און נוצליכסטע כלל טהוער, וועלכע בערלין האָט פערמאגט.

אין 1884 איז זינגער ערוועהלט געוואָרען אלס רייכסטאג אבגעארדנעטער פון פיערטען בערלינער דיסטריקט. אין רייכסטאג האָט ער זיך גלייך ערווארבען א נאָמען אלס א שארפזיניגער פּאַרלאמענטאריער. שוין אין זיין ערשטער רעדע, וואס ער האָט געהאלטען פאר די בערלינער אר בייטער אין סעפּטעמבער 1883, האָט ער פער־שטאַנען אזוי צו בעגייסטערען די מאסע, דאָס שטאַנען אזוי צו בעגייסטערען די מאסע, דאָס די פערואמלונג האָט זיך פערוואנדעלט אין א גרויסע דעמאָנסטראציאָן געגען דאמאלסדיגער ברייסישער גוואלד פּאליטיק.

וואס פאר א געפעהרליכער געגנער פון דער דאמאלסדיגער ביסמארק'שער פאליטיק זינ־ גער איז געווען, איז לייכט צו זעהן פון די פערפאלגונגען קעגען איהם. איבערהויפט האָט זיך ביסמארק געזוכט אן איהם נוקם צו זיין נאָך דעם, ווי ער האָט אין רייכסטאג אויפגעדעקט די גאנצע שפּיאָנען־סיסטעם, וואס האָט געהערשט אין פרייסען, און ווי אזוי די ארבייטער פלעגען ווערען פון די פּאליציי אגענטען און פּראָוואָקא־ טאָרען אונטערגעהעצט צו וואַרפען באָמבעם און צו אנדערע גרויסע געוואלד־טהאטען, אום די רעגיערונג זאל קענען בערעכטיגען איהרע אויסנאהם־געזעצען" געגען די סאציאליסטען. רעם 3טען יולי 1886 האָט זינגער געמוזט פער־ לאָזען בערלין אונטער א שטורמישער אוואציאָן, מיט וועלכער די בערלינער ארבייטער האָבען זייער בעליעבטען פארשטעהער בעגלייט.

דיעזע פערפאלגוננען האָבען אבער זינגער'ן

ניט אבגעשראָקען. פארקעהרט, ער האָט נאָדְ מיט מעהר ליידענשאפט זיך איבערגעגעבען דער פּארטיי־ארבייט, וואו ער האָט בעקומען א פאל־קאָמענע בעפרידיגונג פיר זיינע איבערצייגונ־גען און גייסטיגע בעדירפנישען. דער ערפאָלג פון דער פּארטיי איז געוואָרען דאָס איינציגע, וועמען ער האָט געאפּפערט זיין פערמעגען און פּערזענליכען גליק.

דעם 1טען יאנואר 1888 איז זינגער פארי מעל ארויסגעטרעטען פון זיין געשעפט און האָט זיך אין גאנצען געווידמעט דער פארטיי, וועל־כע האָט איהם פערטרויט די וויכטיגסטע פער־אנטווארטליכסטע עמטער. זייט 1882 איז ער אנטווארטליכסטע עמטער. זייט 1882 איז ער געווען א מיטגליעד פון דעם פארטיי־פאר־שטאנד (ניישאָנאַל עקזעקוטיוו) און אין 3 יאָהר שפּעטער, 1890, איז ער אויף דעם פארטיי־טאג אין האללע ערוועהלט געוואָרען איינשטימיג צום פארזיצענדען פון דער סאציאל־דעמאָקראטי־צום פארטיי. ביז דעם לעצטען יאָהר, ווען א אוי־גען קראנקהייט האָט איהם אנגעפאנגען שטארק גען מאטערען, איז זינגער אויך געווען דען פארי זיצענדער אויף אלע פארטיי־טאגען אין אויף די זיצענדער אויף אלע פארטיי־טאגען אין אויף די אינטערנאציאָנאלע קאנגרעסען.

אין דעם זעלבען יאָהר ווען ער איז ער־
וועהלט געוואָרען אין רייכסטאג (דעם 30טען
מערץ 1884), האָט אנגעפאנגען צו ערשיינען
דער "בערלינער פאלקסבלאט" (דער איצטיגער
מעכטיגער "פאָרווערטס"). זינגער האָט ניט נאָר
געלייגט דעם פינאנציעלען פונדאמענט פאר דעם
פארטיי ארגאן, נאָר ער האָט איהם ניט
אויפגעהערט צו אונטערשטיצען ביז וואנען ער
האָט זיך אויפגעהערט צו נויטיגען.

קיין אנדער לעבען אויסער דער פּארטיי און וואהלטהעטיגקייט האָט זינגער ניט געד וואוסט. די פּארטיי ארבייט האָט אויסגעפילט זיין גאנצען "איף". זייענדיג אונפערהייראטה. האָט די פּארטיי איהם אויף פערביטען זיין האָט די פּארטיי איהם אויך בערביטען זיין זינגער געשטריטען און געליטען. זינגער, דער זינגער געשטריטען און געליטען. זינגער, דער "אידישער פאבריקאנט", וועלכער האָט זיף געד האָדעוועט אין וואוילטאג, איז געווען דער אונד ערמיעדליכסטער און אונערשראָקענסטער פּיהד ער פון די ארבייטער, פאר וועלכע קיינע אפּפּער רער פון די ארבייטער, פאר וועלכע קיינע אפּפּער.

אין די שווערסטע טעג פון פערפאלגונגען, ווען פיעלע זיינען מיער געוואָרען און האָבען געוואָרפען זייערע פּאסטענס, איז זינגער געווען פאר דער פארטיי די גרעסטע שטיצע. ער האָט געליטען מיט איהרע ליידען און געטהיילט איהרע פריידען.

און זיין שווערע ארבייט איז געקרוינט גע־ וואָרען מיט דעם גרעסטען ערפאלג!

אויף זינגער'ם גורל איז אויסגעפאלען דאָם, "אויף זינגער'ם גורל איז אויסגעפאלען דאָם בערלינער "פארווערטם" — צו זעהן, ווי אונטער זיין פיהרונג איז די דייטשע סאציאליסטישע ארבייטער בעוועגונג אויסגער

וואקסען אין א וועלט געשיכטליכען פאקטאָר; זי איז געוואָרען א מאכט, וואָס בעהערשט דאָס גאנצע טהון און דענקען פון אונזער צייט".

זינגער האָט געקענט שטארבען מיט דעם שטאָלצען בעוואוסטזיין, אז ער האָט ניט אומד זיסט געלעבט און געקעמפּפט, אז ער איז שטענדיג געשטאַנען אין די פאדערשטע רייהען פון דער גרעסטער קולטור־בעוועגונג פון אונזער צייט, און איז געווען א באהן־ברעכער פאר א נייע, בעסערע צוקונפט.

לעאַ דייטש.

די בעדייטונג פון דער פאַריזער קאָמונע פאַר דער רוסישער רעוואַלוציאַנערער בעווענונג.

(צום 40סטען יאָהר־צייט פון דער פּאריזער קאָמונע).

י גרעסטע פאסירונג אין דער געד שיכטע פונ'ם קלאסען־קאמפּף פון דעם פראנצויזישען פּראָלעד טאַריאט האָט געהאַט, ווי עס איז בעוואוסט, א גרויסען איינד פלום אויף די ענטוויקלונג פון פלום אויף די ענטוויקלונג פון

דער ארבייטער־בעוועגונג אין אייניגע מערב־איראָפּעאישע לענדער. אבער בעזונדערס גרויס אייראָפּעאישע לענדער. אבער בעזונדערס גרויס איז געווען די בעדייטונג פון דער פּאריזער קאָד מונע פאר דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער בע־וועגונג. דאָס ערקלעהרט זיך מיט א סך אורזאַ־כען, אויף וועלכע איך בין ניט אימשטאנד אין די ראהמען פון דיעזען ארטיקעל זיך אָבצושטע־די ראהמען פון דיעזען ארטיקעל זיך אָבצושטע־לען אפילו אין אלגעמיינע שטריכען. איך וועל דעריבער אָנווייזען נאָר אויף די אומשטענדען, וועלכע האָבען געהערשט אין רוסלאנד אין דער פּעריאָדע, בעפאָר עס איז פּראָקלאַמירט געוואָרען די פּאריזער קאָמונע.

מיט'ן פאלען פון ניקאָלאַי דעם ערשטענס גרויזאַמען רעזשים האָט רוסלאַנד, ווי בעוואוסט, אם ענדע לייכטער אָבגעאטהעמט, האָבענדיג א גרונד צו רעכענען, אז דער נייער צאר וועט פער־

ווירקליכען די שוין רייף־געוואָרענע רעפּאָרמען.
דער חשבון איז אבער געווען א פאלשער: אלעקד פאנדער דער צווייטער האָט אָנגעווענדעט דעם ביקס און די קאטאָרגע, אלס די בעסטע מיטלען, ווי זיך אָבצורעכענען מיט די פּערזאָנען, וועלכע זיינען ניט געווען צופריעדען מיט זיין וואקלענד דיגער און צוויידייטענדער מהעטיגקייט.

פון דאָס ניי איז אלץ שטיל געוואָרען און
אבגעשטאָרבען אין דעם פּיעל־ליידענדען רוס־
לאַנד, אָבער פּלוצלונג האָט זיך פאנאנדערגעד
טראָגען די בשורה, אז דער פּאריזער פּראָלעטאַ־
ריאַט, אריינכאַפּענדיג אין זיינע הענד די מאַכט,
האָט פערוואַנדעלט די הויפּט־שטאָדט פון
פראַנקרייך אין א קאָמונע.

ניט לייכט איז איבערצוגעבען די אלע געד פיהלען, וועלכע עס האָט איבערגעלעבט ביי דיעזער בשורה אונזער גאנצע פארטגעשריטענע יוגענד. זי האָט שוין דאן בעוויעזען ארויסצור רוסען זיך אויפ'ן פאדער־גרונד, פערנעהמענדיג די ערטער פון די מעהר־בעיאָהרענטע מענער־ אידעאָלאָגען, וועלכע האָבען נאָר פּלאַטאָניש גער ליעבט אלערליי "פרייהייטען" און "אידעאלען"

און פאַקטיש נאָר געקענט טרויערען אויף די כענישליכע אונפאָלקאָמענהייטען. דער בעסטער טהייל פון דער רוסישער שטורירענדער יוגענד האָט אין דער פאריזער קאָמונע איינגעזעהן אַן האָט אין דער פאריזער קאָמונע איינגעזעהן אַן אמת'ע פערווירקליכונג פון זיינע געהיימע גער דאנקען און הייליגסטע טרוימען. מיט איהר האָד בען די יונגע מענשען אין רוסלאנד פערבונדען זייער פאָרשטעלונג וועגען דעם נצחון פון דער נייער אָרדנונג, וועגען וועלכער זיי האָבען מעהרד נייער אָרדנונג, וועגען וועלכער זיי האָבען מעהרד כטענטהייל געהאט נאָר נעבעלהאפטע בעגריע־פען, וואס זיי האָבען געשעפּט פון פערשיערענע סאָציאליסטישע אוטאָפּיעס, איבערהויפּט פון משערנישעווסקיים בעריהמטען ראָמאַן "וואָס האָן פּי"

און דעסטאָ לייכטער איז דעריבער געוואָר דען פאר די וועניג פאָרבערייטעטע יונגע לייט צונויפצומישען די ריין־פּאָליטישע פּאָרם פּון פערוואלטונג, ווי עס איז אין דער ווירקליכקייט געווען די פּאַריזער קאָמונע, מיט דער פאָציאליס־טישער אָרגאַניזירונג פון דער פּראָדוקציאָן און דער צוטיילונג פון די פּראָדוקטען. אַזאַ צונויפּר מישונג איז געווען גאנץ נאטירליך, ווייל צוליעב דעם, וואָס די פּרייסען האָבען בעלאַר דעם, וואָס די פּרייסען האָבען בעלאַר גערט די הויפּט־שטאָדט פון פראנקרייך און צור גערט די הויפּט־שטאָדט פון פראנקרייך און צור ליעב די שטרענגקייטען פון דער רוסישער צענ־זור, האָבען צו די רוסישע איינואהנער נאָר דערגרייכט נעבעלהאפטע ידיעות וועגען דעם, וואס עס טהוט זיך אין פראנקרייך.

און שוין דאָס אליין, וואס די נייע אָרדנונג האָט געטראָגען דעם נאָמען "קאָמונע", האָט דאָך געקענט לייכט אייניגע פערפיהרען אין א פער־ בלענדעניש. די התפעלות און דער טריאומפף פון דער רוסישער פארטגעשריטענער יוגענד, זועלכע פלעגט זיך אָברופען אויף אלעם גוטעם און עהרליכעם, זיינען ביי דיעוער בשורה געווען אָהן א גרענעין. א דאנק די ביכער און די ערצעה־ לונגען פון די, וואס האָבען געזעהן די קאָמונע מיט זייערע אייגענע אויגען, איז פאריז געווען פאר פיעלע פארטגעשריטענע רוסישע יונגע לייט די בעליעבטעסטע שטאָרט. אהין האָבען אייניגע שוין פון דער יוגענד אָן געריכטעט אלע זייערע געדאנקען, פערלאנגען און האפנונגען אויף דעם נצחון פון אמת און גערעכטיגקיים. און אָט זיי־ נען די האָפּנונגען פערווירקליכט געוואָרען. עס איז דעריבער קיין וואונדער ניט, וואס אייניגע בארשטעהער פון אונזער יוגעבר זיינען שוין גע־ ווען גרייט, בערלאועגדיג די ישוהל־באנק, צו

לויפען, ווי א פייל פון בויגען, אין די וועלט־ שטאָדט, כדי אליין צו לעבען און ארבייטען בֿיי די פערפאָלקאָמענסטע בעדינגונגען, ווי זיי האָד בען זיך פאָרגעשטעלט די אָרדנונג, וועלכע די קאָמונאַרען האָבען בעשאַפען.

אָבער, וועה געשריען! מען האָט נאָד קיין צייט ניט געהאָט אין אייניגע קרייזלעך פון דער שטודירענדער יוגענד אין א געניגענדער מאָס בגנבה און בסודי־סודות זיך אָנצורעדען וועגען דער "קאָמוניסטישער אָרדנונג" פון פּאריז, ווי עס האָט זיך פערשפרייט שוין א נייע, און צו דעם זעהר טרויעריגע, נאַכריכט, אַז די פּאַריזער דעם זעהר טרויעריגע, נאַכריכט, אַז די פּאַריזער קאָמונע איז געפּאלען, א דערטרונקענע אין א ים פון בלוט.

די רוסישע רעדעל־פיהרער אליין האָבען בעזאָרגט, אז דיעזע נאַכריכט זאל וואס גיכער פערשפּרייט ווערען, בעגלייטענדיג זי, אזוי ווי אלע אייראָפּעאישע מלוכות האָבען עס געטהאָן, מיט פאלשע בעשולדיגונגען געגען די בעזיעגטע קעמפּפער.

אין פערלויף פון א געוויסער צייט האָט די רוסישע פארטגעשריטענע יוגענד, און צוזאמען מיט איהר דער בעסטער טהייל פון אונזער גער זעלשאַפט, ניט געוואָלט גלויבען, אז די נייע סאָציאליסטישע אָרדנונג אין פּאריז איז אזוי גיף געפאַלען. פון דעסטוועגען האָט זי געגלויבט די שמוציגע רכילות, וואס די פערשיעדענע רע־אַקציאָנערען אַ אנהענגער פון דער אלטער אָרד־נונג האָבען פערשפרייט בנוגע צו די שוצלאָזע פראַנצויזישע קעמפּפער פיר פרייהייט, גלייכ־פריט און גערעכטיגקייט.

אין גיכען אָבער איז אונז, געוועהנליך, אויסגעקומען איבערצוצייגען זיך, אז די פּאַרי־ זער קאָמונע איז אין דער ווירקליכקייט אונטער־ געגאַנגען אויף זעהר א טראַגישען אופן.

צוזאמען מיט דעם האָבען מיר זיך דער־
וואוסט, אז איהרע פערטהיידיגער האָבען דער־
ביי ארויסגעוויעזען א פעסטקייט און גרייט־
קייט אויף מסירת נפש, וועלכע האָבען ניט
זייער גלייכען אין דער גאנצער געשיכטע פון
הלאַסען־קאמפּר.

אונזער אונבעשרייבליכע פערדרום האָט זיך פערשטאַרקט מיט אן אונגעהויערען האָס און צאָרן געגען דער באַרבאַרישער רעגיערונג אין ווערסאַל, אַן וועמעס שפּיצע עס איז געשטאַנען דער בלוט - דורשטיגער משרת פון דער בורזשואַזיע, דער בעוואוסטער ט י ע ר. די גרויזאמע מערדער פונ'ם העלדישען פּרּאָלעד טאריאט האָבען ערוועקט קעגען זיך ביי אלע עהרליכע און נאָבעלע מענשען א שרעקליכען האָס און פעראכטונג.

די קאָמונאַרען, פערקעהרט, האָבען ארויס־ גערופען צו זיך אן אלגעמיינעם מיטגעפיהל, מיטלייד און סימפּאַטהיע.

פון איינעם צום צווייטען זיינען איבערגע־ גאנגען די ערצעהלונגען פון זייער אונגלויבליכער העלדענמוטה, פון זייער קאלטבלוטיגקייט און פעסטקייט. און דיעזע ערצעהלונגען האָבען ארויםגערופען אלגעמיינע בעוואונדערונג, איד בערהויפט צווישען דער פארטגעשריטענער יו־ גענד. עם האָט זיך געדוכט, אז דו הערסט פאק־ טעו פון לעגענדאַרע פערואָנען, זועלכע האָבען געלעבט אין דער פאָרהיסטאָרישער צייט, ווען ריעזען און טיטאַנען האָבען אנטהייל גענומען אין קעמפפע. אבער אין דער צייט פון דער פאר ריזער קאָמונע זיינען אויף דעם קאמפפס־פּלאַטץ ארויסגעטראָטען ניט איינציגע העלדען, נור די גאנצע מאַסע. די גאנצע ארבייטער־קלאסע פון פאריז האָט אין יענע דענקווירדיגע טעג ארוים־ געוויעזען א זעלטענע ענטשלאָסענהייט און גלייכגילטיגקייט צום לעבען.

די קעמפפער און די מארטירער פון דער "קאמונע" האָבען, דעריבער, געדיענט פאר דער "קאמונע" האָבען, דעריבער, געדיענט פאר דער רוסישער יוגענד אלס א פאָר־בילד, וועלכעס זי האָט שפּעטער זיך בעמיהט נאָכצומאכען. ביי זיי, ביי די פּאריזער קאָמונארען, האָבען זיך די רוסישע רעוואָלוציאָנערען אויסגעלערנט פאר קיין זאך ניט מורא צו האָבען און פאר קיין זאך זיך ניט אָבצושטעלען אין קאמפּף פאר די פער־זיך ניט אָבצושטעלען אין קאמפּף פאר די פער־ניכטונג פון דער אונגערעכטיגקייט, וואס הערשט אין רוסלאנד און איבעראל.

צוואמען מיט דעם האָט די ווילדע, אונ־

מענשליכע נקמה, וועלכע די פארשטעהער פון דער פראנצויזישער בורזשואזיע האָט גענומען ניט נור פון די דירעקטע פערטהיידיגער פון דער פאריזער קאָמונע, נאָר זעהר אפט אויך פון גאנץ אונשולדיגע מענשען, אויסגעלערנט די רו־ סישע רעוואָלוציאָנערען צו טראָגען אין זייערע הערצער א שרעקליך טיעפען האס צו דער הער־ שענדער קאפיטאליסטישער אָרדנונג און צו איה־ רע בלוט־דורשטיגע פערטהיידיגער, און דיעזען האס האָבען זיי ניט פערראטהען אין זייער גאנ־ צער ווייטערדיגער טהעטיגקייט.

דיעזע רעזולטאַטען אליין וואלטען שוין גע־ ווען גענוג, כדי צו אנערקענען די מורא'דיגע בע־ דייטונג פון דער פאריזער קאָמונע פאר דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג. אָבער זיי שעפען זיך וויים נים אוים מים דעם אלעם, וואם איך האָב פריהער אָנגעוויעזען. אבשיקענדיג רעם לעזער, פאר א גענויערע בעקאַנטשאַפט, צו דעם וואונדערבאַרען פאמפלעט קאַרל מאַרקם אונטעה'ן נאָמען "די בירגער־ מלחמה אין פראנקרייך", וועל איך דא מעהר ניט זאָגען, אז די אידעען־ווירקונג פון דער גרוי־ סער דראמא פון די פאריזער ארבייטער איז געווען און כלייבט נאָך ביז היינט צו טאָג אונ־ געהויער גרוים. פאר די רעוואָלוציאָנערען פון. אלע לענדער און נאַציאָנאַליטעטען דיענט די פּאַריזער קאָמונע פאר'ן בעסטען ביישפּיעל, ווי ווייט גרוים און שטאַרק עם זיינען די סאָציאלים־ טישע אידעען. זי איז געווען דער ערשטער פער־ זוך פראקטיש צו פערווירקליכען די דיקטא־ טור פון פּראָלעטאריאט, און די לעהרען, וועל־ כע זי האָט געגעבען די ארבייטער, וועלען ניט פערגעסען ווערען ביז וואַנען די סאָציאל־דעמאָ־ קראַטישע אידעאלען וועלען ניט אָבהאלטען זייער פולען נצחון.

(*.וְאַרלאָ דע פאָנאַראַ

די רעוואַלוציאָן אין מעקסיקא.

יז מיט א יאָהר דריי צוריק האָט נאָך קיינער גאר נישט ניט גע־ הערט איבער מעקסיקא, אויסער דאָם זי איז א רייכע לאנד פון מיינם, און אז איהר פרעזי־

דענט איז א וואונדערבארער מענש. מיט דריי יאָהר צוריק האָט "פירסאָנ'ם מעגעזין" געשיקט מר. דזשיימם גרילמאַן, צו האָבען אן אינטערוויו מיט פּרעזידענט דיאַז. דיעזער אינטערוויו, וואס איז צו ערשטען פערעפענטליכט געוואָרען אין על דיאַריאָ", א מעקסיקאנער צייטשריפט, האָט " ארויסגערופען א גרויסע סענזאציאָן, ניט אזוי ווייל ער האָט בעריהרט די פּאליטיק פון יענער צייט, נור ווייל ער האָט גענומען א פּאָזיטיווע שטעלונג אין בעצוג צו די פּרעזידענשעל עלעק־ שמנם פון 1910.

ביי יעדער עלעקשאָן -- און פארפיראָ דיאַז האָט זיך שוין אליין ערוועהלט אלס פּרעזידענט 8 מאָהל — פלעגט דער פּרעזידענט ארויסגעבען אן ערקלעהרונג, אז ער אליין וואלט זיך פון זיין אַמט צוריקגעצויגען, אבער ווען די בעוואוסטע קאפיטאליסטען און זיינע פריינד בעטען איהם זיך צו אָפּפערען פאר דאָם גליק פון לאנד, קען ער זיך ניט ענטזאַגען און איז בערייט הויכמוט־ היג זיך צו אָפפערן אויפ'ן מזבח פון פאטריאָטיז־ מום און ליעבע צום פאטערלאנד, אראָבלאָזענדיג זיך צו פערנעהמען דעם פּלאץ פון א פּרעזי־ דענט.

דיעזע קליינע קאָמעדיע פלעגט ווערען גע־ שפיעלט אזוי אפט, דאס די מעקסיקאנער האָבען זיך שוין כמעט ווי צוגעוואהנט צו איהר און זי

איז בעטראכט געווארען אלם א טהייל פון דעם שוישפיעל. פארפיריא דיאו האט ערקלעהרט אין "פירסאָנ'ם מעגעזין", אז ער וואלט נידער־גער, לעגט דעם פרעזידענט־אמט אין מעקסיקא און וואָלט בעגריסט אן אָפּאָזיציאָנס־פארטיי. "ווען אזא פארטיי — האָט ער געזאגט — וואלט בע־ שאפען געוואָרען, וואלט איך דאס בעטראַכט פאר א גליק און ניט פאר אן איבעל. און אויב אזא פארטיי וואָלט קענען ענטוויקלען א מאַכט ניט צו עקספּלאָאַטירען, נור צו רעגיערען, דאַן וואלט איך געשטאַנען מיט איהר, זי אונטער־ שטיצט, געהאָלפען מיט ראטה און וואלט אויף זיך אליין גאר ניט געקוקט, אויב נור זי וואלט געקענט איינפיהרען א פאלקאמענע דעמאָקרא־ טישע רעגיערונג אין לאנד".

לור וואם עם האָט ערשטוינט די מעקסיקא־ נער מעהר פון אלעם איז געווען די פאלגענדע ערקלעהרונג פון דיאז: "איך האָב געווארט גע־ דולדיג פאר דעם טאָג, ווען דאם פאלק פון דער מעקסיקאנער רעפובליק וועט זיין פארבערייטעט צו ערוועהלען און איבערצוענדערען זיין רעגיע־ רונג דורך די וואהלען אָהן א געפאהר פון א בע־ וואפענטער רעוואָלוציאָן און אָהנע צו פערלעצען רעם נאציאָנאַלען קרעדים און דעם נאַציאָנאַלען פּראָגרעס. איך גלויב, אז דער טאָג איז געקומען".

רוען דיעזער אינטערוויו איז געווען איבער־ זעצט אין שפּאַניש און געדרוקט כמעט אין אלע פייפערם פון מעקסיקא, אויך אין דעם אפיציע־ לען אָרגאַן "על אימפּארסיאל", און ווען דער פרעזידענט האָט ניט אָבגעלייקענט דעם אינטער־ וויו, ווי ער איז איבערגעגעבען געוואָרען, זיינען די מייסטע מעקסיקאַנער געווען זעהר שטאַרק צופריערען. זיי האָבען געגלויבט די שטאַאטס־ מענערישע פעהיגקייטען און דעם פאטריאָטיז־ מום פון דיאז, און אלע זיינען געווען איינשטימיג וועט דיאַז אריין אין דער היסטאָריע, אלס איי־ נער פון די גרעסטע מענשען אין דער וועלט.

די שפעטערדינע פאסירונגען האָבען אבער

דיעוען ארטיקעל האָט דער בעוואוסטער (* פרייהייטם־קעמפפער פון מעקסיקא אנגעשריבען באר די "צוקונפט"־לעזער אויף אונזער וואונשן אין זייער ערקלעהרונג, אז מיט דיעזער טהאט, צו געבען אנ'אויספיהרליכען איבערבליק איבער די אורואכען און אויסויכטען פון דער מעקסיקא־ נער רעווטלוציטן. די רעד.

בעוויעזען, אויף ווי ווייט די מעקסיקאנער האָבען זיך אָבגענאַרט מיט די פערשפּרעכונגען פון דעם אלטען דעספּאָט, וועלכער האָט כלל ניט געמיינט ערנסט צו האלטען זיין ווארט.

אין אָנפאנג 1909 האָט זיך אָנגעפאנגען אן אגיטאַציאָן צו נאָמינירען פאר ווייס־פּרעזי־
דענט דעם גענעראל בערנארדא רייעם, אנשטאָט
דעם רעגיערענדען ראמאַן קארראל, און די
פריינד פונ'ם פּרעזידענט, פּאפיריאָ דיאַז, האָבען
איהם געבעטען ער זאָל העלפען נאָמינירען א
קאַנדידאט, וואס איז בעליעבט ביים פאלק, און
ניט אזעלכען ווי קארראל, וועלכער איז דער קאַנ־
דידאט פון א קליינער גרופּע "וויסענשאַפטס־
לייט".

די פּאָפּולאריטעט פון גענעראל רייעס איז געוואַקסען זעהר שנעל, און ער איז געוואָרען דער מאַן פון טאָג. די אדמיניסטראַציאָן פון דיאו האָט זיך אָבער שטאַרק דערשראָקען פאר דיעזע פאפולערע פאדערונג און זי האָט מודיע געווען רייעס'ן, ער זאל אים נאָמען פון פּאטריאָטיזמוס ארונטערנעהמען זיין קאנדידאטור. אלס א מילי־ טערישער אונטערגעאָרדענטער פון גענעראל דיאו, האָט געַנעראל רייעס צוויי מאָהל זיך ענט־ זאַגט אָנצונעהמען די נאָמיניישאָן. די פערעהרער פון רייעם האָבען זיך אָבער ניט אָבגעשראָקען און זיינען אָנגעגאנגען מיט זייער אגיטאַציאָן ביז וואַנען גענעראל רייעם איז ענדליך געשיקט גער וואָרען פון דיאז'ן קיין אייראָפּא צו ערפילען כלומרש א מיליטערישע מיסיאן. אין אמת'ען האָט דיאַז דערמיט געוואָלט פּטור ווערען פון רייעס'עס אנוועזענהיים, וואס איז איהם געווען שטארק אונאנגענעהם. די ליבעראלען זיינען גע־ ווען זעהר ענטוישט מיט דעם, וואס רְייעס האָט ניט ארויסגעוויעזען א געוויסען מוטה און קור ראוש, דען זיי האָבען זיך ניט געקענט פארשטער לען, אז ווען רייעס וואלט זיך ענטזאגט צו פאָל־ גען דעם אָרדער פון דיאַז, וואלט דאס איהם געד קאָסט זיין לעבען אָדער זיין פרייהייט. גלייך נור, ווי רייעם איז געווען אָבגעראמט פון וועג, האָט זיך די אויפמערקזאמקיים פון די מעקסיקאנער ליבעראלען קאָנצענטרירט ארום אן אנדער פּער־ זענליכקיים, וואם איז נאָך ביז דאן נים געווען בעוואוסט אין דער פאליטיק.

דאם איז געווען פראנציסקא י. מאדערא, א רייכער געבילרעטער מאן און א גרויסער פּאַט־ ריאָט. ער האָט ארויסגעגעבען א בוך פון 350 זייטען, וואו עס איז דיסקוטירט געוואָרען איבער

די פּרעזידענט־וואהלען פון 1910 און וואו ער האָט אויפגעפאָדערט די מעקסיקאנער, צו זיין זעהר פארזיכטיג מיט זייער קאנדידאט און זעהן, אז זיי זאָלען נאָכ'ן טויט פון גענעראל דיאַז ניט אריינפאַלען אין די הענד פון אן אנדער דיקטאַד טאָר.

דאָם בוך האָט ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס, און ווען רייעס איז געוואָרען פערד טריבען, האָט זיך די אויפטערקזאטקייט פון די ליבעראלען געווענדעט צו מאדערא'ן, וועלכער האָט אָנגעפאנגען צו פיהרען א קאטפּף און האָט געגרינדעט קלובס, וועלכע זאלען ארבייטען געד גען דער הערשענדער רעגיערונג.

מאדערא האָט דערמאָהנט דעם פּרעזידענט דיאז זיין אַמאָליגע פערשפּרעכונג, אז ער וואלט זיין צופריעדען, ווען עס זאל זיך גרינדען אזא אָפּאָזיציאָנעלע פּארטיי.

די אדמיניסטראציאָן פון דיאז האָט אבער, אנשטאָט אונטערצושטיצען די אפּאזיציאָנעלע פארטיי, אָנגעפאנגען זי צו פערפּאָלגען און געד זוכט ווי איהר צו צוברעכען. צעהנדליגע צייד טונגס־שרייבער זיינען ארעסטירט און פערשיקט געוואָרען אין די טורמעס אדער זיי זיינען אנט־לאָפען אין די פעראייניגטע שטאַאטען. זייערע ווייבער, קינדער און קרובים אפילו זיינען אויך פערפּאָלגט געוואָרען דורך ארעסטען, די צייט־שריפטען זיינען פערמאַכט געווארען און די שייפ איז ארויסגעווארפען געוואָרען אויף די טייפ איז ארויסגעווארפען געוואָרען אויף די גאסען. די מעמבערס פון די קלובס, וואס מאד דערא האָט געגרינדעט, זיינען פון דער רעגיערונג זערר גרויזאַם פערפּאָלגט געוואָרען אין כמעט זערר גרויזאַם פערפּאָלגט געוואָרען אין כמעט אלע סטייטס פון דער יוניאָן.

דער פאל פונ'ם קאָנגרעסמען און אייגענ־
טהימער פון א צייט־שריפט דאן העריבערטא
באראָן אילוסטרירט זעהר גוט די פּאליסי, די
ריכטונג פון דיאַז. דיעזער קאָנגרעסמען, וועלכער
האָט שטענדיג אונטערשטיצט דיאַז'ס רעזשים,
האָט אָרגאַניזירט די קאַנדידאַטור פאר'ן ווייס־
פּרעזידענט צו גונסטען פון גענעראל רייעס.
גלייך נור, ווי די בעוועגונג איז געוואָרען א גע־
פאהר פאר די פּאפּולאַריטעט פון דיאַז, האָט מען
געגעבען דאן העריבערטא בארראן אן אנצוהערע־
ניס, צו מאכען פּלטה פון מעקסיקא, אויב ער וויל
ניס, צו מאכען פּלטה פון מעקסיקא, אויב ער וויל
גור ניצול ווערען פון דער געפאהר פון צו זיצען
אין טורמע. גלייך ווי בארראן איז אָנגעקומען אין
נידיאָרק, האָט ער בעקומען די ידיעה, אז זיינע
פריינד האָבען איהם נאָמינירט פיר וויס־פּרעזי־

דענט, אויפ'ן פלאץ פון גענעראל רייעם. די אלע פערהאנדלונגען זיינען געווען גאנין פריעדליכע און קאָנסטיטוציאָנעל, פונדעסטוועגען, ווען באַ־ ראַן האָט איינגעזעהן, או זיין קאַנדידאַטור איז געפעהרליך פאר די פרייהייט און לעבען פון זיי־ נע אנהענגער, האָט ער זיך ענטזאַגט פונ'ם כבוד און האָט זיך בעסער געווידמעט צו קאָמערציע. ער איז געוואָרען אן איידזשענט פאר אן אַמערי־ קאנער פירמא צו אימפארטירען סחורות אין מעקסיקא. אבער דער קליינליכער טיראן דיאז ; האָט אפילו דאָס אויך ניט געוואָלט ערלויבען ער איז געווען בעריים צו רואינירען און צו פער־ ניכטען אלע זיינע פאליטישע געגנער. בארראן'ם ברודער האָט מען פערשפּאַרט אין טורמע, וואו ער האָט אָבגעשמאַכטעט 8 מאָנאַט פאר דאָס איינציגע פערברעכען, וואס ער איז באַרראָנ'ם א ברודער, און ווען העריבערטא בארראָן האָט געבעטען מען זאל איהם ערלויבען זיך וויעדער־ צו קעהרען אין מעקסיקא, האָט ער ניט בעקומען א דירעקטען ענטפער פון דיאז, נור פעליקס דיאז, אַ פּלימעניק פון פּרעזידענט, האָט איהם געלאָזט וויסען, אז כל זמן דער פּרעזידענט וועט לעבען, וועט איהם ניט זיין ערלויבט צו קומען צוריק קיין מעקסיקא.

אין איין שעהנעם פריה־מאָרגען איז אויך בוארער איינגעשפארט געוואָרען אין געפענגנים אויף דער בעשולדיגונג, דאם ער האָט אויפגע־ העצט דאָם פאלק צו אן אויפשטאנד. דיעזער שריט האָט שאַקירט און פערצווייפעלט די גאַנצע נאציאָן, וועלכע האָט זיך איבערצייגט, אז דיאַז האָט קיין מאָל ניט געהאט די אבזיכט צו האלטען זיין פערשפּרעכען. פריהער אָנגענומען אלם א געזאלבטער אָבגאָט איז דיאַז געוואָרען דער פער־ האסטעטער און פעראכטעטער מאַן אין מעקסיד קא. דער העכסטער ווענדע־פּונקט איז געקומען, ווען מאדערא איז ארעסטירט און אריינגעזעצט געוואָרען אין טורמע אויף א וואָך, אין דער צייט פון די וואַהלען, אויף דער בעשולדיגונג, אז ער האט בעליידיגט דעם הויפט פון דער נאציאן. אין טורמע האָט מאדערא געהאט צייט צו דענ־ קען איבער די האָפנונגסלאָזע, פריעדליכע און קאָנסטיטוציאָנעלע קאמפּפס־מעטהאָדען געגען די פעררעטהערישע און היפּאָקריטישע וועגען פון דעם פאלשען דעספּאָט. ער האָט זיך בעראַכט, אז מאַרטירעריי אליין וועט ניט בעפרייען מעקד סיקא, אז מען דארף אָנווענדען אנדערע מיטלען אין קאמפּף מיט'ן טיראן. גלייך ווי די וואהלען

זיינען געווען פּאָראיבער און מאדערא איז געוואָד רען בעפרייעט אונטער בייל, איז ער קודם כל אריבער דעם גרענעץ און זיך בעזעצט אין סאן־אנטאָניא (טעקסאס). דאָרטען האָט ער זיך אָנגע־אנטאָניא (טעקסאס). דאָרטען האָט ער זיך אָנגע־שלאָסען צו די רעוואלוציאָגערען, וועלכע האָבען זיך אָרגאַניזירט ארונטערצואווארפען דעם איי־ביגען קאנדידאט. מאדערא'ם נאָמען האָט געגערבען א פּרעסטיזש און האָט ארויסגערופען ענטהור זיאזמוס צו די רעוואָלוציאָנערע פּארטיי. מאָד דערא'ם נאָמען איז געווען דער שלאג־ווארט פאר דערא'ם נאָמען איז געווען דער שלאג־ווארט פארפריייט און קאָנסטיטוציאָן.

געלד האָט זיך אָנגעהויבען צו שיטען אין די הויפט־קווארטיר פון די רעוואלוציאנערען. מעהר ווי א האלב מיליאן דאלאר איז פערברויכט גע־ וואָרען פאר וואפען און אמוניציע, וועלכע זיינען געווען אריינגעפיהרט אין די שכנה'שע שטערט פון מעקסיקא.

דיאו'ם אגענטען האָבען די פערשווערונג ענטרעקט און האָבען קאָנפיסקירט אין די פער־ שיערענע גרעניין־און אינלענדישע שטעדט וואָ־ .\$75.000 פען און אמוניציע אין ווערטה פון גלייך ווי די רעוואָלוציאָנערען האָבען דערהערט דיעזע נייעם, האָבען זיי געפיהלט, אז דאָם בעם־ מע, וואם מען קען טהאָן, איז צו געהן אין מעק־ סיקא און אָנפיהרען שוין דעם קאמפּף מיט ריאו'ן, אפילו ווען די בעוועגונג איז נאָך ניט אינגאנצען אָרגאַניזירט. די רעוואָלוציאָן איז אויסגעבראָכען אין פערשיעדענע סטייטס און האָט איינגענומען איין שטאָדט נאָך דער צוויי־ טער. די רעוואָלוציאָנערען האָבען זיך איבער־ צייגט, או זיי קענען ניט אָנפּיהרען אָפענע קעמפפע און האָבען אָנגעפאנגען צו פיהרען אַ גאָרילע־קריעג *), ווייל מעקסיקא איז א אידעאַד לער אָרט פאר אזאַ מלחמה. דער צענטער פון דער רעוואָלוציאָן איז טשיאואַהוא און ווירקט אַקטיוו אין סאנערא, וואו עס ווערען רעקרוטירט די בעסטע העלדישע מעגער פון מעקסיקא, די יאקי־ אינריאנער, אויך אין קאָשהואילא, זינשלאָש, דור ראנגא, זאקאטערקאז, וועראקרוז, פועבלא, טאַר באסקא, אקסאקא און אקאטאנ, די היים פון די מאַיאַ־אינדיאנער. די רעוואָלוציאָן האָט אויסגע־

אזוי רופט מען א קריעג, וואו איין זייט אראלט ניט ארויף אָפען אויפ'ן פיינד, נור פון צייט צו צייט ווערען געמאכט פּלוצליכע אָנפּאלע. דאָס איז א גוטער מיטעל אויסצומאטערען דעם פיינד, דאס ער זאל זיך מוזען אונטערגעבען.

ברָאֶכען נאָדְ 30 יאהר פריעדען, און קיין מאכט אויף דער ערד, אפילו די רעגיערונג פון די פער־ אייניגטע שטאאטען, וועט דיעזע רעוואָלוציאָן ניט קענען איינשטילען, כל זמן דיאז און זיין קליקע וועלען האלטען די לייצעס פון דער מעק־ סיקאַנער רעגיערונג.

די אורזאכע, פאר וואס מיר בעקומען די נייעם איבער דעם, וואם ס'קומט דאָרטען פּאָר, נים פון מעקסיקאנער סטייטס, נור פון די דער־ בייאיגע, שכנה'ישע סטייטם איז, ווייל די רע־ גיערונג קאָנטראָלירט דעם טעלעגראף און "צענ־ : זורירט" אלע ידיעות, וועלכע ווערען געשיקט זיי טרייסטען זיך נאָך מיט דעם האָפנונגסלאָזען געדאַנק, אז דערמיט, וואס זיי וועלען אונטער־ דריקען די נייעם פון דער וועלט, וועט זיי זיך איינגעבען צו אונטערדריקען די רעוואלוציאָן. אבער רעוואָלוציאָנערען ווערען ניט אונטער־ דריקט דורך דעם, וואס די נייעס איבער זיי ווערען אונטערדריקט. און די יעניגע, וועלכע קוד מען פון קאמפּף־פּלאץ, גיבען איבער דעם אמת'ן צושטאַנד, און קיינעם וועט געווים ניִט איינפאַ־ לען צו גלויבען די רעפּאָרטס, וועלכע קומען פון די אפיציעלע קוועלען.. די ריכטיגע ידיעות וועד לען דיסקרעדיטירען די אדמיניסטראַציאָן פון דיאז, און עם וועט קומען דער טאָג, ווען קיין לאנד וועם נים וועלען מאכען א הלואה צו מעק־ סיקא. דיעזער טאָג וועט זיין דער אָנפאנג פונ'ם סוף אין דיאז'ם ממשלה.

די אמעריקאנער וועלען זיך געווים וואונד דערען, ווי אזוי עם איז געווען מעגליך, אז די גאנצע וועלט האָט אין פערלויף פון 30 יאהר ניט געהאט קיין בעגריף פון די מעשים תעתועים, פון דעם אמת'ן צושטאַנד פון די פאסירונגען, וואם קומען פאָר אין מעקסיקא, אָבער מען פער־ געסט דערביי, אז אלעס, וואס מען האָט געלעזען איבער מעקסוקא ביז'ן יאהר 1909, איז געווען ניט אנדערש ווי אן אדווערטייזמענט פאר דיאז'ם רעגיערונג. די גאנצע פּרעסע, וואו לויב־געזאנגען צו דיאו'ן זיינען געווען פערעפענטליכט, איז גער ווען אונטערגעקויפט מיט די געלדער פון דעם שטאַאַט. אויסער צו אדווערטייזען דיאז'ן און זיין אדמיניסטראציאָן, האָבען די געפעלשטע נאַכריכטען נאָך געהאט דעם צוועק ארויסצורור פען א חשק ביי אנדערע לענדער צו געכען הלואות און צו אינוועסטען קאפּיטאלען אין מעק־

פארפעריא דישו האָט געגען זיך ניט געהאַט

א רעוואָלוציאָן אין פערלויף פון די לעצטע 30 יאָהר, ווייל ער איז זעהר לוסטיג, כיטרע, און האָט שטענדיג געווירקט אויף דער ליניע פון דעם קלענסטען וויעדערשטאַנד. ער האָט געשאָר טען זאַמד אין די אויגען מיט זיין אויסערליכען דעמאָקראַטיזמוס, אין דער צייט וואס דער אינר האלט פון זיין רעגיערונג איז געווען פּונקט דער הפּרָפּ פון דער דעמאָקראַטישער פארמע.

אין זיין "גרילמאן אינטערוויו" האָט גענער ראַל דיאַז אליין ערקלעהרט: "עס איז געוויס אמת, אז איינער פערנעהמט א מאַכטפּולען אָפּיס פאר זעהר א לאנגע צייט, פאנגט ער שפּעטער אָן צו קוקען אויף זיין פּאסטען, ווי אויף זיין פּרי־ וואט־אייגענטהום, און עס איז זעהר ראטהזאַם, אז דאָס פּאָלק זאָל זיין פארזיכטיג און זיך היטען פון פּערזאָנען מיט גרויסע פּערזענליכע אמבי־ ציעם".

דיאַז האָט נאָך אין זיין גאנצען לעבען ניט געזאָגט אזא אמת. אָבער עס איז נור צו בערויער רען, וואס זיינע האנדלונגען זיינען א ריינער ווי־דערשפּרוך צו דעם. ער האָט בעשאַפען א מעכ־דערשפּרוך צו דעם. ער האָט בעשאַפען א מעכ־טיגע רעגיערונגס־מאשין אין מעקסיקא, דאס ער אליין קען איהר ניט אָבלאָזען, אפילו ווען ער וויל.

ארום 30 פערזאָן, וועלכע שטעהען אונטער די דירעקטע בעפעהלען פון פארפיריאָ דיאַז, זיי־ גען דאָס די הויפּט־רעגיערער פון מעקסיקא. די מייסטע פון דיעוע לייטע זיינען אָדער דיאו'ס קאמפפס־גענאָסען, אדער זיי געהערען צום קלאַס לאָיערם, באנקירען און ביזנעם־לייטע, וועלכע האָבען זיך בערייכערט מיט דער הילף פונ'ם פּרַעזידענט אויפ'ן חשבון פון פאָלק. דיעזע גע־ : שייטע חברה האָט זיך אליין א נאָמען געגעבען אינטעליגענץ", "וויסענשאַפט־לייט" פאר זייער "אינטעליגענץ פעהיגקייט צו גרעפטען אויף א "וויסענשאַפטלי־ כען" אופן. כל זמן דיעזע חברה האָט קיין אנדער זאך ניט געהאט אין זינען ווי געלד, האט פאר־ פאָריאָ דיאַז זיי געגעבען א פרייע האנד און זיי האָבען געקענט מאַכען וואס זיי האָבען געוואָלט. דיעזע "פריינדשאַפט" צווישען די "וויסענ־ שאפטס־לייט" און דעם פרעזידענט איז פער־ שוואונדען גלייך נור, ווי די ערשטע האָבען גע־ נומען ווארפען געריגע בליקען אויף דעם פּרעזי־ דענט־אַמט.

"אין 1904 האָבען דיעזע "וויסענשאַפּטלער דיקטירט, ווער עס זאל זיין דער קאנדידאט פאר ווייס־פּרעזידענט. זיי האָבען אונבעדינגט פער־

לאנגם, אז לימאנטאור זאל ווערען ארויסגעדשטעלט, און דיאז'ן איז ניט געפעהלען געוואָרען וואס זיי געהען אזוי ווייט און פאנגען זיך אָן צו מישען אין זיינע ענינים. דיאז האָט טראָטץ זיי אָנגעפאנגען אן אגיטאַציאָן געגען לימאנטאור און האָט אוועקגעזעצט אויפ'ן שטוהל פון ווייס־פּרעזידענט אן אונבעוואוסטע פּערזאָן ראמאָן הארראל.

דיעזע אלע פּאליטישע טריקס וואלטען נאָך ניט אזוי פיעל שאדען געבראכט דעם וואהלזיין פון דער נאַציאָן, ווען איהר עקאָנאָמישע לאגע וואָלט געווען צו דערטראָגען, און אויך אויב איהר קרעדיט וואלט געווען אויף א שטארקען באזיס, יסוד.

דער הויפּט־פונדאַמענט פון יעדער נאַציאָד נאַלער רייכטהום ליגט הויפּטזעכליך אין דער נאַציאָר ענטוויקלונג פון אגריקולטור, וואס ווערט בעגליי־טעט מיט אן אינדוסטרי, האנדעל און אויך מיט א גוטען באנק־סיסטעם. קיין נאַציאָן קען ניט זיין שטענדיג רייך פון א מיין־אינדוסטרי אליין, ווייל אזא סיסטעם אהן א געזונדען יסוד איז א מין געמבלינג, ראולעט און באַקאַראַט.

די אגריקולטור איז אָבער כמעט אינגאנצען פערנאַכלעסיגט. די גאנצע אויפמערקזאמקייט פון דיאז'ס אדמיניסטראציאָן איז בעשטאנען אין דעם, צו געבען אלערליי קאָנצעסיאָנען און אין דעם, צו געבען אלערליי קאָנצעסיאָנען און הנחות צו פערשיעדענע קאָמפּאַניעס, אום צו בעקומען אנלייהען נאָך איינלייהען. דיעזע איינד לייהען זיינען אבער פערווענדעט געוואָרען ניט פאר די נוטצען פון פאלק, נור פאר אוננוטציגע צוועקען. מען האָט געספּענדט א סך מעהר געלד וויפיעל עס איז נויטיג געווען, אום צו בויען האַד פענס, און ביי אזא ארימקייט, וואס הערשט צוויד שען די מאַסען, האָט מען אויסגעגעבען 10 מיד ליאָן דאלאר פאר אן אפּערא הויז, וועלכע קען נור בעזוכט ווערען פון רייכע.

די אויסלענדער זיינען איינגעלאדען געוואָד רען צו אינוועסטען זייערע קאפּיטאלען אין נאַד ציאָנאלע און סטייט־באָנדס, אזוי ווי דער דיאַז' רעזשים וואלט ערווארטעט איבערצולעכען דיאַז'ן זעלבסט. אזוי ווי דיעזע סיסטעם האָט בעשאפען פיקטיווע, קינסטליכע ווערטהען, זיינען אויך געד שטיגען די פרייזעס אויף די לעבענס־מיטעל, און ממילא האָט שוין אויך בעדארפט זיך העכערען די ארבייטס־לוין. דאס איינציגע מיטעל ווי צו צאָהלען ניעדריגע וויידזשעס איז אָנצוהאלטען דאס סיסטעם פון שקלאפעריי, ווי עס ווערט

פּראקטיצירט אויף דעם שענדליכסטען אופן אין "אקאטאן" און די "וואלע נאציאָנאל".

ווען די מעקסיקאנער ארבייטער האָבען נור פרובירט זיך ארגאַניזירען אום צו סטרייקען פיר א העכערען ארבייטס־לוין ,פלעגט מען אכזריות'־ דיג פערגיסען זייער בלוט, אזוי ווי עס איז געווען דער פאל אין דעם אריזאבא סטרייק, דעצעמבער 1906.

עס איז זעלבסט־פערשטענדליך, אז אזא סיסטעם פון פאליטישע און עקאָנאָטישע אונד טערדריקונג קען זיך ניט אָנהאלטען אויף שטענד דיג. צו בעוואונדערען איז דאָ ניט דעם פאקט, וואס דאָס מעקסיקאנער פאלק האָט ענדליך בעד שלאָסען זיך צו בעפרייען פון דעם שרעקליכען קאשמאר דיאז'ס רעזשים, נור דעם פאקט, וואס די שרעקליכע בעדינגונגען, וועלכע האָבען געהערשט פאר דער רעוואָלוציאָן, זיינען געווען געהערשט פאר דער רעוואָלוציאָן, זיינען געווען אונבעוואוסט צו פיעלע אינטעליגענטע אמערי־קאַנער און אויסלענדער.

עס איז פאלשטענדיג סלאָהר, אז אויב פרייהייט און דעמאָקראטי האָבען געמאכט פון די פעראייניגטע שטאַאטען דאָס, וואס זיי זיינען די פעראייניגטע שטאַאטען דאָס, וואס זיי זיינען יעצט, אז אויך די זעלביגע פאליטישע בעדינגונר גען וואלטען געמאכט מעקסיקא גרוים און שטאַרק. און אויב אלע אייראָפּעאישע לענדער האָבען זיך בעפרייט פון דעפּאָטיזמוס און אונ־ מערדריקונג, איז אויך קיין צווייפעל ניט, אז צו דער אונטערדריקונג און דעספּאָטיזמוס, וואס הערשען אין מעקסיקא, וועט אויך נעהמען און ענד.

פיעלע אינטעליגענטע, אָבער אייגענוטציגע אמעריקאנער בעהויפּטען, אז די מעקסיקאנער זיינען נאָךּ פארלויפּיג ניט רייף פיר א דעמאָר קרצטישער רעגיערונג. אָבער ווי קען מען זיך דען אויסלערנען שווימען, אויב מען ווארפּט זיך ניט אין וואסער ?

צו האָבען דען די אויבערפלעכליכע קריטיקער פון דער איצטיגער מעקסיקאנער רעוואָלור
ציאָן זיך ווען עס איז גענומען די מיהע צו שטור
דירען די היסטאָריע פון מעקסיקא, ווען זי איז
נאָך געווען אונטער שפּאנישען רעזשים, און
שפּעטער, ווען די מעקסיקאנער ליבעראלען האָד
בען אין פערלויף פון 75 יאהר געקעמפּפט מיט
אן אונגלויבליכען העלדענמוטה און אינטעליגענץ
אבצואווארפען פון זיך די שרעקליכע ירושה פון
שפאניש בלוט און שפאנישען הערשאפט.

פיר איין ואך, וואס מיר מוזען דאנקבאר

זיין, איז, אז די מעקסיקאנער האָבען ענדליך ערוואַכט פון דעם שרעקליכען און שעדליכען היפּנאָטישען איינפלוס פון דיאַז'ם פערזענליכ־ קיים, און זיינען געקומען צום פאליטישען בע־ וואוסטזיין, און וואגען ארויסצוטרעטען אין קאמפּף פאר'ן אידעאל, טראָטץ דעם געפאהר,

(שםריכען).

(געווידמעט דעם אַנדענקען פון דער פּאריזער קאָמונע).

פייכטער ווינד האט דעם גאנד צען טאָג געגלעט די ערד, איצט האָט א ווארימער נעבעל זיך איינגעפרעסט אין דער ברוסט פון דער נאַכט, און א האָפנונג ווערט געבוירען אין דער שטיל.

טראָפּען פאַלען הינטער מיין פענסטער. איינס, צוויי, דריי. שטיל, שאַ. און וויעדער איינם, צוויי, דריי. ערגעץ ווערען זיי געבוירען אויבען, וואו ס'איז אויסגעמישט הימעל און נאַכט. טראָפּען פאַלען און קלינגען און ווערען פערשוואונדען אין קלונג.

די נאַכט איז וואַך. די ערד רוהט ניט. מאָרגען וועט זי אויפשטעהן א מיערע, א מאַטע און אַ גליקליכע. דער שניי וועט זיין ווייך, ווי אַ טייג, און וועט זיך שמעלצען מיט א בעהאל־ טענעם נחת. ס'וועט קוקען די זון אויף פייכטע, פערשמייכעלטע הייזער.

טראָפּען קלינגען. ווייט און נאָהענט. וויל־ סטו — וועבסטו אוים פון זיי אַ געזאנג, ווילסטו בריינגען זיי דיר א גרום פון פערגאנגענע —

היינטיגע נאַכט קען וואונדער געשעהן. לאנג פערקלונגענע יאָהרען ווערען יונג, שטעהען אויף, קלאפען אין דיין פענסטער. ... ס'קלאפט א מענשען־האנד.

? ווער קען דאָם זיין אזוי שפּעט

וואָם אמעריקא קען זיך דאָ אריינמישען.

טער דער קליקע פון פיראטען.

מיר ווידערהאָלען דאָם, וואם עם איז שוין

פיעל מאָהל געזאָגט געוואָרען, אז דאָס אריינ־

מישען זיך פון די פעראייניגטע שטאַאטען איז

דאָך הונדערט מאָהל בעסער איידער דיאו'ם

אַרמיניסטראַציאָן זאָל זיך ווייטער ציהען אונ־

אן אומבעקאנט מיידעל. ליכטיגע אויגען. א בלייכער פנים. א פערלעגענער שמייכעל.

וועמען דארפט איהר ? איך קען אייך —

זי איז אריינגעגאנגען און בעהיטזאם פער־ מאַכט די טהיר. געפרעגט מיט'ן אויג, צו דאָס

איך קום פון סיביר. מ'האט מיר געגע־ בען אייער אדרעם.

איצט האָב איך געוואוסט אלצדינג. דאָס האַרץ האָט זיך געגעבען א טרייסעל אין דער שטיל. איך האָב געקוקט אויף מיין גאסט. אָט אַזוי זעהען אוים מיידלאך, וואם אנטלויפען פון

ליכטיגע אויגען. א פער'עקשנ'טער קנייטש ארום די פרישע ליפען. די ליניע פונ'ם פנים אויסגעריסעוועט זיכער. און לאָזט זי אַראָפּ דעם קאָפּ, איז אין דעם דינעם האלז, אין דעם אָנגע־ בויגענעם נאַקען נאָך פארהאן א קינדערשע ווייכקייט.

איך לאָז אראָב דעם פאָרהאנג. מען קען .... נאָך דערזעהן פון דרויסען.

הערט, ווי ווער איך פטור פון אָט — ? דעם, דעם

איז געווען א גראָבער פוטער־ "אָט דאָס אָ" איז געווען

נער בורנוס, אזא גראָבער, וואס נאָר א קוק טהאָן אויף איהם דערקענסטו באלד, אז ער האָט גער זעהן אונ'ברהמנות'דיגע פרעסט. דאָס גאנצע וועזען — איין בורנוס מיט א קאָפּ פון אויבען. אומגעלומפּערט, ניט שעהן און פערדעכטיג. ווער טראָגט דען ביי אונז אזא בורנוס ?

מיר זיינען געזעסען ביי'ם טיש און שטיל גערערט. אין מיין אויווען האָט וויעדער געפּלאַ־ קערט האָלץ. דער סאַמאָוואַר האָט געארבייט אויף אלע כלים.

זי האָט זיך אָנגעשפּאַרט אויף איהר דינער האַנד. זי האָט נאָךְ אליין ניט געפיהלט, ווי מיער זי איז.

פון וואַנען קומט זי? וויפיעל א שטייגער איז זי געפאָהרען?

זי פערשטעהט, אז זי דארף דערצעהלען. זי הויבט אויף די ליכטיגע אויגען.

ם'ארא חיות זיצען אין א שטוב, אין א געוועהנליכער שטוב. איך בין אין וועג שוין 23 טעג...

און זי האָט געשמייכעלט מיט א האלב־ פערשעהמטען שמייכעל, אקוראַט ווי ס'איז א חטא, וואס זי איז געווען אין וועג 23 טעג.

מיר זיינען געזעסען שפעט.

ראָס יונגע מיידעל האָט געבראַכט אין איהר ראָס יונגע מיידעל האָט די סיבירער וועל־
דער. מיט אָט די ליכטיגע אויגען האָט זי געקוקט אויף די טויטע פעלזען ארום דער לענא. אין לבנה־נעכט, אין גראָהע טעג, אין שניי־זאוויערו־ לבנה־נעכט, אין גראָהע טעג, אין שניי־זאוויערו־ כעס איז זי געפאָהרען וואלד־איין, וואלד־אוים. דער פראָסט האָט געהאמערט איבער בוים און ערד, די ברוסט האָט קיין אָטעם ניט געהאט. און הינטער דעם שליטען איז נאָכגעלאָפען דער פּחד און געשמיסען מיט א בייטש: גיבער, גיכער, דער שונא יאָגט!

דאָס מיידעל איז געפּאָהרען פופצעהן טעג ביז א באַהן. געפּאָהרען ביי־טאָג און ביי־נאַכט. זיך פערשטעלט דאָ פאר אַ נאַרישע סיבירער גוי'ע, דאָרט פאר א סוחר'ס אַ טאָכטער, אין איין אָרט פאר אַ כלה פון אן אפיציער. געווען כסדר אויף דער וואַך, כסדר געהיט זיך פאר'ן ברייטען וועג. און הונגעריגע אויגען פון סיבירער בראָ־ דיאַגעס האָבען נאָך איהר געלויערט אופעטום.

רער דאָס יונגע מיידעל האָט אין טאַש א רער וואָלווער געהאַט.

זי איז געזעסען ביי מיין טיש, אָנגעד.... שפּאַרט דעם קאָפּ אָן דער דינער האנד. אויף

די שלייפען האָבען הערלעך זיך שטיפעריש געד קרויזט. דער שמאָלער פּנים איז געווען פערהילט אין א רוהיגען, אין זיך געשלאָסענעם געדאנק. ארום די ליפּען איז אלץ געלעגען א קאַפּריזנער קנייטש.

אזוי זעהען אוים יונגע, נאָך גאר יונגע קינדער, ווען זיי בעשליםען א וויכטיגע זאך און האָבען מורא, אז די עלטערע וועלען דאם ניט דערלאָזען.

און וואָס מאַכען די חברים ? און די ארבייט ?

מיר האָבען גערעדט. די נאכט הינטער דעם פענסטער האָט געזונגען מיט טראָפּען־קלאַנג. ערד און הימעל און נעבעל האָבען זיך איבערגעד מישט און געהיט דאָס הויז פון אלע זייטען. אין דער שטיל איז א האָפנונג געוואקסען.

און ווען איך האָב דאָם מיידעל איבערגעד לאזט אין מיין צימער נעכטיגען און אליין ארויס אין גאס, האָט א ווארימער ווינד מיך ארומגעד נומען מיט א מאָל, אקוראט ווי ער האָט שוין לאַנג אויף מיר געווארט. ער האָט געפּאָכט מיר אין פּנים, געטורקעט אין די אויערען, געריסען דעם הוט פונ'ם קאָפּ און געפּאטעלט די האָר. ער האָט, ווי משוגע פאר שמחה, זיך געדרעהט און געקייקעלט אויף די ליידיגע גאסען. און עפּעס געקייקעלט אויף די ליידיגע גאסען. און עפּעס האָט גערופען פון דעם טונקעלען גאר ניט: זעה, דער פריהלינג געהט!

און איך בין נאָך לאנג ארומגעגאנגען און געטראַכט פון מענשען, וואס טראָגען דעם פריה־ לינג אין זייערע אויגען.

* * *

און דאָס צווייטע און לעצטע מאָל האָב איך דאָס מיידעל געזעהן אין א יאָהר ארום. ס'איז געווען אין יענער צייט, ווען אלע מענשען זיינען געוואָרען יונג און אלע הערצער האָבען געבליהט. געוואָרען יונג און אלע הערצער האָבען געבליהט.

געדענקט איהר נאָך יענע צייט ? פון ערגיץ זיינען אָנגעקומען ווארימע שטראָמען און האָבען אָנגעקומען ווארימע שטראָמען און האָבען אָבגעוואשען ראָס שימעל פון די נשמות. פון ערגיץ האָט א קול זיך דערטראָגען: שלאָפט ניט, שלאָפט ניט, פערשלאָפט ניט אייער וועלט! און דאָס קול איז גאר געוואקסען פון אייער אייגענעם האַרצען, און דאָס האָט גאָר אין אייך דאָס בלוט געזונגען: פריי זאָל ווערען דאָס לעבען!

און מענשען האָבען פערוואונדערט גע־ עפענט די אויגען: וועה, ווי מיר האָבען געלעבט ביז אהער!

און יעדער טאָג האָט וואונדערבארע נייעס

געבראַכט. ווייטע זיינען נאָהענט געוואָרען. שוואַכע האָבען בעקומען מוטה, שטאַרקע האָבען פליגעל דערפיהלט. און אלע האָבען גערופען מיט העלע שטימען: מיר ברעכען! מיר בויען!

איך בין מיט איהר געגאנגען אין גאס, געד פיהרט זי צו די חברים. זי איז געווען אין אויס־ לאנד א האלב יאָהר און איז איצט געקומען, כדי אריינצוטרעטען אין דער ארבייט.

זי איז עלטער געוואָרען. דאָס פּנים נאָד א ביסעל שאַרפער, די באַקען נאָד דינער, ארום די ליפּען שוין א שמערצליכער קנייטש. נאָר אין די אויגען איז געבליעבען די יוגענר. די אויגען זיינען שוין ניט געווען קינדערש, נאָר אין זיי האָט געלעבט עפּעס א מענשליכס און א שרעקליך נאַהטנסם.

זי איז געגאנגען נעבען מיר און דערצעהלט ווי אן אלטען בעקאנטען:

איך האָב מעהר ניט געקענט אויסהאַל־
טען אין פּאַריז. מיר זיינען דארט גאָר ווי פון
זינען. יעדע נייע צייטונגס־נומער רודערט־אויף
ביז'ן גרונד פון דער זעעל. מען געהט ארום אָהן
קעפּ. מענשען רייסען זיך, ווי פון א מדבר. אָט
האָב איך מיך בעטראַכט: איך וועל וויעדער
אריינגעהן אין דער ארבייט. מען וועט מיך דאָך
ניט דערקענען, ווי מיינט איהר?

ם'איז זי שווער געווען צו דערקענען. אין א גראָהען ענגלישען קלייד, שלאנק און עדעל, מיט אן עלעגאנטען הוט אויף די מאָדיש פער־ קעמטע האָר, איז זי וועניג געווען עהנליך צו דעם אַמאָליגען מיידעל מיט דעם גראָבען אומגעלומ־ פּערטען בורנום.

דעם טאָג האָט די זון געשיינט, אקוראַט ווי מ'האָט זי ערשט בעפרייט פון א תפיסה און זי פרעהט זיך, וואס זי מעג טהאָן אלצדינג. פון די דעכער האָט וואסער געטריפט, און די טראָפּענס האָבען ווי פּערעל געבלאנקט. אין די גאסען זיי־ נען ריטשקעלעך אין איין אָטעם געלאָפּען. אנט־ קעגען דער זון האָבען זיך שוין פענסטער גע־ עפענט. און די זון האָט אויף אלצדינג זיך געגאָר סען און אלצדינג געמאָלט: קלאָהר, העל, און אומגעריכט־דייטליך.

אין די גאסען, וואו מיר זיינען געגאנגען, איז נאָך בלאָטיג געווען. אין די שאָטענס פון הייזער זיינען לוזשעס נאָך מיט אן אייז־היטעל געווען פערצויגען, אריבערשפּרינגענדיג איבער איינע פון די לוזשעס, האָט זי פערנעצט א שוך

אַנייעם פּאריזער שוְדְּ — און האָט מיט א — א נייעם פּאריזער שמייכעל געזאגט:

באָט האָט איהר אייך קאָנספּיראַציע: — פערגעסען, אז ביי אונז דארף מען האָבען קאַר לאָשען.

און אזוי פיעל הארציגע נאָהענטקייט, אזוי פיעל נאַאיווע התפעלות האָט געקלונגען פון די פשוט'ע ווערטער... א מענש געהט וויעדער אריין אין דער ארבייט! איך האָב געקוקט אויף איהר און דאס הארץ האָט געלאכט.

זי איז ניט געווען שעהן. נאָר אין די אויגען איז געווען א סך תמימות, א סך ליעבשאפט און א סך שעהנקייט. אין אזוינע אויגען קוקט איהר און פיהלט: דאס איז אייער שוועסטער.

מיר זיינען שוין געגאנגען איבער'ן בולוואר. די נאַסע דינע צווייגלעך האָבען געציטערט אי־ בער אונזערע קעפּ. און איבער די צווייגלעך האָט זיך געשפּרייט א הימעל: אָבגעוואַשען, ריין און כשר.

: זי האָט געזאגט

ווייסט איהר, פון אָנפאַנג האָב איך איעטראַכט: צו וועל איך טויגען צו דער ארבייט. היינטיגע צייטען דארף א מענש א סך מעהר קענען, איידער פריהער. היינטיגע פראגען זיינען אזוי פערוויקעלט, נאָר... אַרבייט איז דאָך דאָ פאַר יעדען. ווי מיינט איהר ?

יא, מיין ליעבע שוועסטער. יא, ארבייט איז דאָ פאר יעדען, ווער עס האָט נאָר א ריין האַרץ און א לעבעדיגע נשמה. יא, דו וועסט אויך געפינען דיין אָרט אין דער גרויסער משפחה. און דיינע הענד וועלע; אויך העלפען בויען. זיי געגריסט, מיין שוועסטער!

פון די צווייגלעף האָבען געדרעהטע נעצען זיף געוויעגט איבער דער ערד. די זון האָט געד פרובט איהרע כחות, צו קען זי שוין ווארימען ווי אים זומער. אין דער לופט האָט זיף עפּעס געמינעט: וויים־בלאָה, וויים־בלאָה, און גאָלד האָט געשפּריצט פון די פייכטע דעכער.

איך בין געגאנגען ווי אין חלום. אקוראט ווי אלצדינג איז ניט אמת.

: זי האָט דערצעהלט

איך קען גוט די געשיכטע פון דער קאָד — מונע. געשטודירט אויפ'ן אָרט. ווען איך וועל דערצעהלען די ארבייטער, וועט דאָס דאָך טוי־ גען ?

און זי האָט מיר נאָךּ דערצעהלט: איידער זי איז אוועקגעפאהרען פון פאריז, איז זי געווען

אויף דעם בית־עולם, וואו עס ליעגען די הרוגים פון דער קאָמונע. געבראכט א קרענצעל רויטע נעלקען. געשטאַנען אויף די קניה און דערצעהלט די קברים, אז זי פאָהרט אהיים, צו דער ארבייט.

זי האָט גערעדט, און איך האָכ פערהאלטען דעם אָטעם.

און פּלוצלונג האָט זי זיך פערשעהמט: ס'טייטש, וואָס דערצעהלט זי.

אפוראט ווי אויף קבר־אבות, — האָם זי געזאגט, און אויפגעהויבען אויף מיר איהרע ליכטיגע אויגען.

ווען מיר האָבען זיך געזעגענט פאר א גרוי־
סען פיער־שטאָקיגען הויז, האָט זי מיר לאַנג
און וואַרים געדריקט די האַנד און געדאַנקט,
אקוראַט ווי איך האָב איהר באמת א טובה גע־
טהאָן. פון אונטער דעם גרויסען פּאריזער הוט
האָבען געלויכטען איהרע ליעבע אויגען. און איך
האָב נאָכדעם געשפּאַנט איבער די גאסען, אין
מיטען זון און ליכט, און געדאַנקט גאָט, וואָם
ס'איז דאָ וואַרימקייט, וואָס ער געהט, דער פריה־
לינג, וואס עס לעבען אזוינע יונגע שוועסטער
אויף דער וועלט.

פון איין ווערק־שטוב אין א שמאָלער גאַס האָבען יונגע שטימען געזונגען:

איך טראָג דיך ארוים פון דעם פייער, איך טראָג דיר מיט קושען דיין וואונד... און הייל דיר מיט קושען דיין וואונד... און נעבען בריק איז געשטאַנען בערעל פטאָליער און האָט מיר איבערגעגעבען, אז מאָר־

גען געהט מען ארוים אין גאַס...

גאָר נאָהענט האָט דער טייך געקאָכט אין ווייסען שוים. א ווינטעלע הַאָט קיהל געגלעט.

אינמיטען זומער, שפּעטער מיט עטליכע חדשים האָט מען זי דערשאָסען. דאָס איז געווען אין ב. די פּארטיי־בלעטער האָבען געבראַכט ווער גען איהר טויט זעהר קנאפּע ידיעות. געגאנגען מיט די ארבייטער. געהאלטען א רעדע אין גאס. געקומען סאָלדאַטען. די ארבייטער האָבען ניט געוואָלט אָבטרעטען. האָט מען געשאָסען. עטלי־ כע הרוגים... מיט אזוינע זאכען זיינען דעמאָלט די בלעטער געווען פּול.

שפעטער האָב איך געזעהען א פאָטאָגראַר פיע, וואס מ'האָט פון איהר אראָבגענומען טויד טער־הייט. זי איז געלעגען מיט פעסט־צונויפּ־געפּרעסטע ליפּען און אן אויסגעצויגענעם פּנים. אויסגעזעזעהען אלט און שרעקליך ערנסט. דער קערפּער פערוויקעלט אין שווארץ און אויף די האָר א וויים טיכעל.

דאָם האָבען חברים זי אָנגעטהאָן צו דער קבורה.

פון דעמאָלט אָן זיינען אוועקגעגאנגען פינף יאָהר. אויף איהר קבר איז נאָך אלץ קיין מצבה ניטאָ. ווען איהר וועט קומען קיין ב. און וועט וועלען ארויפלעגען א בלום אויף דעם בערגעל ערד, וואו עם רוהען איהרע ביינער, וועט איהר דאָם בערגעל ניט געפינען.

איהר נאָמען? איז דען אייד ניט אלץ איינס! איז זי דען איינע?

רופט זי פּראָסט: אונזער שוועסטער...

דר. א. שפייער:

צוויי וועלם־אַנשויאונגען

(א פאראלעל צווישען קארלייל און ספענסער).

(שלום). *)

קארלייל. (פון זיין בוך "העלדען און העלדען פארגעטערונג").

אלגעמיינע היסטאריע, די היסטאָד ריע, וואָס דער מענש האָט אויפּד געטהאָן אין דער וועלט, איז, אין גרונד גענומען, די היסטאד ריע פון גרויסע מענשען, וואס האָבען דאָ געלעבט און געארד

ביים, זיי, די גרויסע מענשען, זיינען געווען די פיהרערם פון דער מענשהיים. זיי האָבען געמאכם דעם מאָדעל, דעם פּלאן, און, ביז צו א געוויסען גראד, טאקע אויך בעשאפען אלעס, וואס די גרוי־סע מענשהיים האָט געשטרעבט צו טהאָן אדער געוואָלט עררייכען. אלסדינג וואס איז אויפגע־טהאָן געוואָרען אין דער וועלט, איז די אויס־ווערטיגע פארמע, די פּראקטישע פארווירקליכונג און פערקערפּערונג פון די געדאנקען, וואס האָר בען זיך, תחילת, געפונען אין די קעפּ פון גרוי־סע מענשען, וועלכע זיינען געשיקט געוואָרען פון אהער. דער גייסט פון דער וועלט־געשיכטע קען מיט רעכט בעטראכט ווערען די היסטאריע פון גרויסע מענשען.

איין נחמה איז, אז גרויסע מענשען, פון וואס פאר אַ שטאנדפּונקט מען זאל זיי ניט בעד טראכטען, זיינען זעהר בעלערענד און אינטערע־סאנט. מען קען ניט קוקען אויף א גרויסען מענד שען און מען זאל פון איהם עפּעס ניט געווינען. שען און מען זאל פון איהם עפּעס ניט געווינען. דער גרויסער מענש איז א ליכטיגער, לעבעדי־גער פאנטאן, נעבען וועלכען עס איז זיס און גער פאנטאן, גער איז דאָס ליכט, וואס בע־לייכט און וואס ה אָ ט בעלויכטען די פינסטער־לייכט און וואס ה אָ ט בעלויכטען די פינסטער־ניס פון דער וועלט; און ניט בלוין ווי אן אנגע־ניס צונדענער לאָמפּ, נור ווי אַ נאַטירליכער, שיינענ־

.") זעה פּאָריגען נומער "צוקונפט" (*

דער קערפער, וואס שטראהלט דורך א געטליכער מחנה; א פליסענדער ליכט־פאנטאן, ווי איך האָב געזאגט, פון געבאָרענע, אריגינעלע שארפזין און פון העלדישע עדעלקייט — אין וועמעס גלאנץ און פראכט א ל ע נשמות פיהלען זיך גוט.

..... איהר האָט דאָך מסתמא פון פּלאַטאָנ'ם פאנטאַזיע: ווי מען האָט גענומען א מענשען, וואס איז אויפגעוואקסען געוואָרען אין דער פינסטער און מען האָט איהם מיט אַ מאָהל אוועקגעשטעלט אויף א שפּיץ באַרג, ער זאל זעהן ווי די זונן געהט אויף. וואס פאר א בעוואונדערונג און וואס פאר אן איבערראַשונג וואלט אזא מאַן ארויסגעוויעזען איבער א סצענע ! וואָם מיר קוקען צו, טאָג טעגליך, גלייכגילטיג מיט די פרייע, אָפענע חושים פון א קינד, אָבער מיט די צייטיגע פעהיגקייטען פון אן ערוואקסע־ נעם, וואלט זיך זיין גאנצע הארץ, פון התפעלות, אָנגעצונדען און אויפגעפלאַמט געוואָרען. ער וואלט אין אזא שפעקטאקעל געועהן א געט־ ליכקייט און וואָלט געווים געפאַלען מיט'ן פּנים צו דער ערד. נו, די זעלבע קינדישע גרויסקיים האָט זיך אויך געפונען אין די אור־אלטע נאציאָ־ נען. דער ערשטער געטצענ־דיענערישער דענקער איז, אין אזוינע פינסטערע און רויהע צייטען, געווען אקוראט ווי דער "קינד־מאן" פון פּלאַד טאָנ׳ם פאנטאַזיע: איינפאַד, אָפען ווי א קינד, דענאָך מיִט די טיעפקייט און שטאַרקייט פון אן ערוואַקסענעם מאַן. די נאַטור האָט, פאר אַזאַ מאַן, נאָך ניט געהאט קיין ספּעציעלען נאָמען, ער האָט נאָךּ קיין צייט ניט געהאט צו פערבינ־ דען אונטער איין נאָמען די אָהן־א־שיעור זאָרטען סצענען, קלאַנגען, פיגורען און בעוועגונגען, וואס מיר רופען דאָס אלעס אָן מיט דעם נאָמען "וועלט", "נאַטור" אָדער עהנליכעס — און אַזוי, מיט'ן זאָגען דעם נאָמען, פּטר'ן מיר אָב די גאַנ־

צע זאך. פאר דעם ווילדען, טיעף־הארציגען מענד שען, איז עם אלץ געווען ניי. ניט פארשטעלט מיט א צודעק פון נעמען און פאָרמולען; אלעס איז פאַר איהם געשטאַנען נאַקעט, שעהן, ערהאַ־ בען, שרעקליך און אונאויסדריקבאר. די נאטור איז פאר אזא מאן געוון דאָס, וואס פאר'ן דענ־ — קער און פּראָפעט איז עס אלע מאָהל געווען איבערנאַטירליך. דיזע גרינע, בלומענדיגע, פעל־ זען־געבויטע ערד, די בוימער, די בערג, טייכען, ברויזענדע אָקעאַנען, דער אונענדליך טיעפער בלויער ים, וואם שווימט איבער אונזערע קעפּ, די ווינטען, וואס בלאָזען דאָרטען, די שוואַרצע וואלקענם, וואם בילדען אוים פערשיעדענע גע־ שטאַלטען און וואס שפּייען ארוים אמאָל פייער ? און אַמאָל רעגען און האָגעל -- וואָם איז דאָם אדרבא, זאגט, וואס איז דאָס? אין אמת'ן געד רעדט, ווייסען מיר עס נאָך עד היום ניט; מיר וועלען דאָם קיינ מאָל ניט וויסען. עם איז ניט דורך אונזער טיעפערען אריינבליק אין דער נאַטור, דאָס מיר ווערען ניט געריהרט פון איהרע געהיימניסע — ניין! עם איז דורך אונ־ זער גרעםערע גלייכגילטיגקייט, דורף אונזער נאַכלעסיגקייט, דורך אונזער ניט אריינבליקען, עם איז דורך דעם, וואָם מיר דענקען ני ט, דאָם מיר הערען אויף צו וואונ־ דערן זיך. מיר זיינען פערהארטעוועט ארום און ארום: יעדען בעגריעף, וואס מיר בילדען אוים, איז ארומגעוויקעלט מיט א גאַנצען פאק טראַ־ דיציעס און פּוסטע ווערטער. מיר רופען אָן דעם פייער פונ'ם שווארצען דונער־וואָלקען "עלעק־ טריציטעט", און מיר לעקטשורען מיט א זעהר געלערנטען טאָן וועגען דעם, און מיר רייבען די זעלבע קראַפט ארוים פון גלאָז און זייד. אָבער וואָם איז דאָם ? וואָם האָט עם געמאַכט ? פון וויר \iint וואנעט קומט עם ? וואוהין געהט עס סענשאַפט האָט פאר אונז פיעל געטהאָן, אָבער ד י וויסענשאפט איז אן ארימע, וועלכע בע־ האלט פון אונז די טיעפע, הייליגע אונענדליכ־ קייט פון "ניט־וויסענשאפט", וואס מיר קענען ניט דורכדרינגען, און איבער וועלכע אונזער גאנצע וויסענשאַפט שווימט ארום ווי אן אָבער־ פּלעכליכע הייטעל בלויז. אונזער וועלט, נאָד אלע וויסענשאפט און וויסענשאפטען, פער־ בלייבט נאָדָ אלץ א רעטהזעל; וואונדערלידָ, אונערפארשבאר, כשופ'דיג, און נאָדְ מעהר, פיר יערען איינעם, וואס דענקט נור וועגען דעם.

די גרויסע געהיימנים פון "צייט", אפילו

אז קיין אנדערע וואלטען ניט געווען; די אונ־ בעגרעניצטע, שטילע, קיינמאָל־ניט־אָבשטעלענ־ דע זאַד, וואָס מיר רופען אָן "צייט", פליסענדיג, פאראוים־לויפענדיג, שטיל, שנעל, אזוי ווי א וועללען־אַרטיגער אָקעאַן, איבער וועלכען מיר. און דער גאנצער קאָסמאָס שווימען ווי דאַמפּף, ווי גייסטער, וואָס אָט זיינען זיי, און אָט זיינען זיי ניט: דאָס איז אויף אייביג, בוכשטעבליד, אַ רעטהזעל ; אַ זאַך װאָס ערשטױנט אונז — װאָ־ רום מיר האָבען קיין אנדער וואָרט ניט ווי אזוי עס ! אויםצודריקען. דיעזער קאָסמאָם, גאָט מיינער וואָס האָט דער ווילדער פון דעם געקענט — ? וויסען, וואס קענען מיר פון דעם וויסען מיר ווייסען, אז דאָס איז אַ קראַפט, א טויזענד־ פאַכיגע פערבינדונג פון קרעפטען; אַ קראַפט, וואם איז ניט "מיר". דאָם איז אלעם; עם איז ניט "מיר", עם איז לחלוטין אנדערש פון אונז. קרצפט, קרצפט, איבעראל קרצפט; און מיר אליין זיינען א געהיימניספאלע קראפט אין דעם צענטער פון יענע קראַפט. "עס איז ניטאָ אַ בלע־ טעלע אויפ'ן וועג, וואס פוילט, וואס זאל אין זיך קיין קראַפט ניט האָבען, ווארום זאָנסט, ווי אזוי וואָלט עם געקענט פוילען ?" אפילו דעם אַטהע־ איסטישען דענקער, אויב אזוינער געפינט זיך ערגעץ וואו, מוז עם אויך אויסקוקען א וואונדער. דיעזער גרויסער, אונבעגרעניצטער ווינט־וויכער פון קרעפטען, וואס נעהמט אונז דאָ ארום פון אלע זייטען — א ווינט־וויכער, וואם הערט קיינ־ מאָל ניט אויף, הויך ווי די הימלען און אלט ווי די אייביגקייט, וואס איז דאָס? "מעשי־בורא". איז דער רעליגיעזער אַנטוואָרט. "עם איז דעם פלמעכטיגען גאָטעס!" אַטהעאיסטישע וויסענ־ שאפט פלאפעלט נעבאך וועגען דעם, אויף אן אָרימען אופן, מיט וויסענשאַפטליכע נעמען, עק־ ספערימענטען און וואָס ניט, אזוי ווי דאָס וואלט געווען אן ארימע, טויטע זאַך, וואס מען קען פארפראפקעווען אין בוטלען און פערקויפען עם איבער'ן קראָם־טיש. אָבער דער נאַ טיר לי־ כער געפיהל פונ'ם מענשען האָט אין אלע צייטען פּראָקלאַמירט די וועלט פיר א לעבעדיגע זאך, אך, אן אונאויםדרוקבארע, געטליכע זאך, צו וועלכער אונזער בעסטע שטעלונג, נאָך אזוי פיעל וויסענשאפט, איז, פורכט, איבערגעבענע הכנעה און עניות פון דער נשמה; פארגעטערונג, אויב ניט אין ווערטער דאַן, לכל הפחות, אין וויסענשאפט.

נו יעצט זאָג איך ווייטער: דאס, וואר

אונזערע צייטען פּאָדערט זיך פּאר אַ פּאָעט אַדער פּראָפעט צו לערנען אונז, נעמליך, אראָב־צורייסען די ארימע, ניט־הייליגע וויקעלאך, די נעמען און די וויסענשאַפּטליכע געהערט־געזאָגט — דאָס האָט די אלטע ערנסטע נשמה, וועלכע איז ניט געווען אָנגעלאָדען מיט אזוינע זאַכען, אליין געקאנט טהאָן. די וועלט, וועלכע איז יעצט געטליך נור צו די בעגאבטע, איז דאן געווען געטליך צו יעדען איינעם, וואס האָט זיינע אוי־געט אָנ דער זיינעם, וואס האָט זיינע אוי־גען אָנגעשטעלט אויף איהר. ער איז געשטאַנען גאַקעט פאר דער וועלט, פּנים אל פּנים, אלעס איז געווען געטליך אָדער גאָט.

דאס איז דער סוד פון אלע געטד עגדיענעריי. פארגעטערונג איז אויסערגעוואהנד ליכע בעוואונדערונג; בעוואונדערונג, וואס האָט ניט קיין שיעור און קיין ערך; דאס איז פארד געטערונג. ביי די אור־אַלטע מענשען זיינען אלע זאכען און יעדע זאך, וואס זיי האָבען געועהן, געווען אן אויסדרוק פון געטליכעס, פון א געד וויסען גאָט.

_____

און יעצט, זעהט, וואס פיר א שטיק אמת עם האָט אין דעם געשטעקט. ווארום ווי איז ביי אונז? זעהען מיר דען ניט, ווי דורך יעדען שטערען, דורך יעדע בלעטעלע גראָז ענטפּלעקט זיך א גאָט, אויב מיר האלטען נאָר אָפען אונזע־ רע אויגען און מוחות? נאטירליך, מיר דיענען ניט די נאטור, ווי די אור־עלטערן האָבען געטהון. אָבער ווערט עס דען יעצט אפילו ניט פאררע־ כענט פאר א גרויסע מעלה, א בעווייז, פון וואס מיר רופען אָן די "פּאָעטישע נאַטור", ווען מיר דערקענען, אז יערע זאַך איז אין אמת'ן, "א פענסטערעל, דורך וועלכער מיר קוקען אריין אין דער געטליכקייט זעלבסט ?" דער, וועלכער קען זעהען די ליעבליכקיים פון זאַכען, ווערם אָנגערו־ פען פאעט, מאהלער, זשעניע, בעגאבט, ליעבליך. וועל, דיעזע ווילדע אור־אַלטע מענשען האָבען אויף געטהאָן דאָס זעלבע — אויף זייער שטייגער. ווי זיי האָבען עס ניט געטהאָן איז עם געווען א גרויסקיים; א סך בעסער איידער דער דומער מענש האָט געטהאָן, איידער דער פערד און קעמעל האָבען געטהאָן — נעמ־ ! ליך, גאָר־ניט

אויב אבער אלסדינג, אויף וואס מיר קוקען, איז א בילד פון דעם העכסטען גאָט, זאָג איך, אז מעהר פון אלע זאַכען איז דער מענש אזא בִּילד. איהר האָט דאָך מסתמא געהערט די בער

ריהמטע זאגע, אז "די אמת'ע שכינה איז דער מענש!" יא, עם איז אזוי; עם איז ניט קיין פוסטע פראוע; עס איז ווארהאפטיג אזוי. דער תמצית פון אונזער וועזען, די געהיימנים אין אונז, וואם רופט זיך "איך" - אך, וואס פאר א ווערטער מיר האָבען פאר אזוינע זאכען ? איז א רוח מן השמים. דער "העכסטער וועזען" ענטפּלעקט זיך אינ'ם מענשען. אונזער גוף, אונזערע פעהיג־ קייטען, אונזער לעבען, איז עם ניט אינגאַנצען א מלבוש פיר "דעם, וואם מיר קענען ניט אנרו־ פען?" "עס איז דאָ נאָר איין טעמפּעל אויף דער וועלט — זאָגט דער פרומער נאָוואַלים — דער וועלט דער פרומער נאָוואַלים און דאָס איז דעם מענשענ'ם קערפּער". קיין זאַך איז ניט הייליגער, איידער די הויכע פארמע. בוקען זיך פיר א מענשען איז א כבוד, וואם מען גים דער ענטפּלעקונג (פון גאָט), אין דער פּלייש (פונ'ם מענשען). מיר ריהרען אן די געטליכקייט, ווען מיר לייגען ארויף אונזער האנד אויף א מענ־ שליכען קערפער". דאָם קלינגט אפילו ווי א רהעד טאָרישער דריידעל בלויז, אָבער עם איז ניט אווי. ווען מען בעטראַכט עם גוט, ווייזט זיך עם ; ארוים פאר אן אמת'ן וויסענשאַפטליכען פאַקט עם דריקט אוים, אין אזויגע ווערטער, וועלכע מיר האָבען, די ווירקליכע ווארהייט פון דער זאַך. מיר זיינען דער וואונדער פון וואונדער — זאַך. די גרויסע אונערפּאָרשבאַרע געהיימנים פון גאָט. מיר קענען עם נים פערשטעהן, מיר ווייסען נים, ווי צו ריידען וועגען דעם; אָבער מיר קענען פיהלען און וויסען, אויב מיר ווילען נאָר, אַז עס איז אין דער אמת'ן אזוי...

און אויב די פארגעטערונג אפילו — — — פון א שטערן האָט אין זיך געהאט בעדייטונג, היינט וויפיעל מאָהל מעהר בעדייטונג ליגט אין די פארגעטערונג פון א העלד! פארגעטערונג פון א העלד איז די העכסטע בעוואונדערונג, וואס מיר האָבען פיר א גרויסען מענשען. איך זאָג, אז גרויסע מענשען ווערען נאָך עד־היום בע־ וואונדערט; איך זאָג אַז, אין גרונד גענומען, ! איז גאָר קיין אנדער זאך ניטאָ צו בעוואונדערן קיין איידעלערען געפיהל ווי צו בעוואונדערען איינעם, וועלכער איז גרעסער ווי זיך, געפינט זיך גאָר ניט אין דער מענשליכער ברוסט. עס איז ביז צום היינטיגען טאָג, ווי אין אלע פער־ גאַנגענע צייטען, דער בעלעבענדער עלעמענט אין מענשענם לעבען. רעליגיאָן איז אויף דעם געבוים; נים געטצענדיענעריי אליין, נור אפילו די העכערע און אמת'ערע רעליגיאָנען — אלע

רעליגיאָנען, וועלכע זיינען אונז בעקאנט. העל־
רען־פערגעטערונג, הארציגע הכנעה'דיגע בעד
וואונדערונג, אונטערווארפענהייט צו דער אייז
דעלסטער געטליכע פּאָרמע פון מענשען — איז
דען דאָס ניט דער ווארצעל פון קריסטענטהום
זעלבסט ? דער גרעסטער פון אלע העלדען איז
זעלבסט ? דער גרעסטער פון אלע העלדען איז
"א י י נ ע ר" — וועלכען מיר רופען דאָ ניט אָן
מיט'ן נאָמען!

איך וויים גאנץ גוט, אז אין אונ־ זערע צייטען איז העלדען־פארגעטערונג ארוים פון דער מאָדע און האָט ענדליך אויפגעהערט. דאָם איז א פּעריאָדע, וואם לייקענט אב, אזוי צו זאָגען, די עקזיסטענץ פון גרויסע מענ־ שען; וואם לייקענט אָב די ווינשענסווערטקייט פון גרויסע מענשען. בעווייזט אונזערע קריטי־ קער א גרויסען מענשען, א לוטהער'ן, למשל, ווע־ לען זיי גלייך אָנהויבען צו געבען, וואס זיי רופען אָן, און "ערקלעהרונג" וועגען איהם; ניט צו "פערגעטערען איהם, נאָר אַראָבצונעהמען "מאָם פון איהם – און בריינגען איהם ארוים אלם א קליין מענשעלע! ער איז געווען "אַ פּראָ־ רוקט פון דער צייט", זאָגען זיי ; די צייט האָט איהם ארויסגערופען, די צייט האָט אלעס גע־ טהאָן, ער, גאָר־נישט, ניט מעהר, וואָם מיר, די קריטיקער, וואלטען אויך געקענט טהאָן. דאָס ווייזט מיר אוים מעלאַנכאָלישע ארבייט. די צייט האָט איהם ארויסגערופען? צום אונגליק אָבען נע־ אָבען נער פון צייטען, וואס האָבען נע־ באך גערופען מיט גרויסע קולות דעם גרויסען ! מענשען, אָבער זיי האָבען איהם ניט געפונען ער איז דאָרטען ניט געווען, גאָט האָט איהם ניט געשיקט; און די צייט, וואס האָט איהם גערופען מיט אלע כחות, איז געוואָרען פערניכטעט און פערוויסטעט דערפאר, ווייל ער האָט זיך ניט אָבגערופען.

ווארום אז מען קוקט זיך צו גוט צו דער זאך, האָט קיין צייט ניט בעדארפט רואינירט זאך, האָט קיין צייט ניט בעדארפט רואינירט ווערען, אויב מען וואָלט נאָר געפונען א מענשען, וואס זאָל זיין גרויס גענוג; א מענשען וואס זאָל זיין קלוג און גוט גענוג. חכמה, ריכטיג איינצוזעהן, וואס די צייט פאדערט, און העל־דישקייט צו פיהרען איהר אויפ'ן ריכטיגען וועג אהין, ראָס זיינען די נויטיגע בעדערפניסע אין יעדער צייט. אָבער איך פערגלייך די געוואהנ־ליכע אלטע צייטען מיט זייער אפיקורסות, אונ־ליכע אלטע צייטען מיט זייער אפיקורסות, אונ־גליק, צומישעניס, מיט זייערע שוואַכע, צוויי־פעלהאפטע כאראקטערע און עקאָנאָמישע פער־

לעגענהייטען, וועלכע פאַלען פאנאנדער, מאַכט־ לאָזיג, וואָס ווייטער און ווייטער, אין אלץ גרע־ סערע און גרעסערע אונגליקען - דאָס אלעס פערגלייך איך צו טרוקענע טויטע קלעצלעך, וועלכע ווארטען אויפ'ן הימעלשען בליטץ, ער זאָל זיי אָנצינדען. דער גרויסער מענש, וואס קומט מיט זיין פרייען כח דירעקט פון גאָט'ם האנד, איז דער בליטץ. אלץ פלאַקערט ארום איהם מיט א געטליכען פייער, אזוי שנעל ווי עם בעריהרט עם. מען דענקט, אז די טרוקענע שפענדלעך האָבען דעם פייער ארויסגערופען. דאַרפען, האָבען זיי טאַקע איהם בעדאַרפט זעהר נויטהיג, אָבער צו האָבען זיי דעם פייער ארויס־ גערופען! --- יענע קריטיקער ליידען נעבעך :זעהר שטאַרק אויף די אויגען, וועלכע שרייען ועהט, האָבען ניט די שפענדלאך געמאכט דעם, פייער ?" קיין טרויעריגען בעווייז קען א מענש נים געבען איבער זיין אייגענע קליינליכקיים, ווי דער ניט גלויבען אין גרויסע מענשען. עס איז ניטאָ קיין טרויעריגערער צייכען פון א דור, איידער די אלגעמיינע קורצזיכטיגקייט צו דעם גייםטיגען בליטץ און ריינע אמונה בלויז אין דעם הויפען נאַקעטע טויטע שפּענדלעך. דאָס איז דער לעצטער אויסדרוק פון אפיקורסות. מיר געפינען, אז אין אלע עפּאָכען פון דער מענשלי־ כער היסטאָריע איז דער גרויסער מענש געווען − דער נויטווענדיגער רעטער פון דער עפּאָכע דער בליַטץ, אָהן וועלכען די שפּענדלעך וואלטען קיינמאָל ניט געברענט. די היסטאָריע פון דער וועלט, ווי איך האָב שוין געואגט, "איז די ביאָ־ גראפיע פון גרויסע מענשען".

ספּענסער פון זיין בוך "די לעהרע פון סאָציאָלאָגיע").

עס איז דאָ נאָך א קלאס מענשען, וועלכער איז אויך ניט פעהיג צו פערטייטשען געזעל־ שאפטליכע ערשיינונגען אויף א וויסענשאפטלי־ כען שטייגער; דער קלאס, נעמליך, וועלכער זעהט אין דעם גאנג פון ציוויליזאציאָן קיין אנד דער זאַך ניט, אויסער א בעריכט פון גרויסע מערקווירדיגע מענשען און פון זייערע מעשים. דער וויכטיגסטער פאָרשטעהער פון דיעזער שולע דריקט זיך אויס אזוי: "ווי א יך פערשטעה, איז דריקט זיך אויסטאריע, די היסטאריע, וואס דער

מענש האָט אויפגעטהאָן אויף דער וועלט, אין תוך גענומען, די היסטאָריע פון גרויסע מענשען וואָס האָבען דאָ געלעבט און געאַרבייט". לאָמיר זעהען, פון וואנען אזא בעגריעף נעהמט זיך.

ארום פייער אויפ'ן פעלד קלייבען זיך ארום די ווילדע און מען דערצעהלט אלעס, וואָס היינט האָט געטראָפען אויף דער יאַגר; און דער יעגיגער, וועלכער האָט, מעהר פון אלעמען, זיך אויסגעצייכענט אין פלינקייט אדער געשיקט־ קייט, ווערט פון יעדען בעוואונדערט און געד לויבט. אז מען געהט צוריק פון א קריעג, האלט מען אין איין ריידען וועגען די שארפזיניגקייט פון דעם הויפּט־פיהרער און וועגען די גבורה אדער קוראזש פון דעם אדער יענעם מלחמה־ מאַן. אויב קיין וויכטיגע פּאסירונגען האָבען ניט געטראָפען אין די לעצטע צייטען, דערצעהלט מען מופתים פון א בעקאנטען פיהרער, וואס איז ניט לאַנג געשטאָרבען, אָדער פון דעם גרינדער פון דעם שבט, פון וועמען זיי האָבען זיך אָנגע־ הערט מורא'דיגע זאכען. מאַנכעם מאָהל דער־ צעהלט מען די העלדען־טהאַטען מיט א ניגון, און מען טאַנצט זיך בשעת מעשה אונטער, אויף א דראמאטישען אופן. פון א וויסענשאפטליכען שטאַנדפּונקט זיינען אזוינע ערצעהלונגען, וועל־ כע האָבען צו טהאָן מיט דער ענטוויקלונג און עקזיםטענץ פון שבט, זעהר אינטערעסאנט און וויכטיג. מען געפינט אין זיי דעם מקור פון מוזיק, פון דראמא, פון פּאָעזיע, פון ביאָגראַפיע, פון היסטאָריע און פון ליטעראטור אין אַלגע־ מיין. אָבער פון זייערע לעבענס בעדינגונגען אדער געזעלשאַפטליכע איינריכטונגען קען מען, פון זייערע מעשות, גאָר ניט אויסגעפינען.

די פארצייטיגע הים טאָרישע פעל־
קער צייגען אויף ארוים די זעלבע זאף. די סצע־
נעם, וואס די עגיפּטיאַנער האָבען געמאָהלט און
די אשורים האָבען געשניצט אויף די ווענט,
רעפּרעזענטירען די טהאַטען בלויז פון די פיה־
רערס, און די אויפשריפטען, וואס מען געפינט
אויף שטיינער, דערצעהלען אויף נור די אויפ־
טהואונגען פון קעניגע. וועגען אנדערע זאַכען
ווערט ניט דערמאָהנט, מען דארף זיף אליין אָנ־
שטויסען.

מיט די אלטע גרעקען, איז אויך די זעלבע צרה. הגם מיר ווערען געוואָהר, צופעליגערווייזע, פון זייערע פּאעמען, אז עם זיינען דאן געווען שטערט, מלחמה־שיפען, מלחמה־קארעטען, און מאטראָזען און פאָלדאטען, וועלכע מען האָט גע־

פיהרט און גע'הרג'ט, ווערען די אלע פאקטען אָבער איבערגעגעבען אלס נעבען־זאַכען — ניט וויכטיג. די הויפּט־אויפּגאבע איז, צו ערצעהלען די טריאומפּפען פון אכילעס, די חכמה פון אור ליסעס און אזוי ווייטער.

די אונטערריכט, וואס יעדער ציוויליזיר־ טער קינד בעקומט, טראָגט אין זיך דעם געדאַנק, ווי די טראדיציאָנען פון די ווילדע, אז דורך דער גאנצער פערגאנגענהיים פון דער מענשליכער ראסע זיינען די מעשים פון בעריהמטע פערזא־ נען די איינציגע זאכען וואס איז ווערטה, אז מען זאל עם געדענקען. ווי אברהם האט אָנגעגורט זיינע לענדען און איז געגאנגען דאָ אָדער דאָרטען; ווי שמואל האָט איבער־ געגעבען גאָט'ם בעפעהלע און ווי שאול האָט זיך געמאכט כלא־ידע און האָט זיך געטהאָן זיינס; ווי דוד ערצעהלט זיין קאַריערע אלעם פאסטוך און די פאָרווירפע, וואס ער האָט שפעטער בעקומען, ווען ער איז געווען קעניג, — אזוינע, און עהנליכע מעשות וועגען פּערוֹאָנען זיינען די פאקטען, וואס דער אינגעל לערנט אין חומש, און וועגען וועלכע, דער רבי אָדער דער טאַטע, פרעגט איהם קשיות. און אויב מען גע־ פינט יא וואָסערע עס איז אָנצוהערעניסען אין די ספרים וועגען די אידישע אנשטאלטען אין יענער צייט, ווערען זיי אָבער ניט בעטראַכט פיר וויכטיג, ניט ביי דעם אינגעל, און ניט ביי דעם מלמד.

די זעלבע סצענע קומט פאָר, ווען דער אינ־ געל, מיט די הענד פערלעגט אויף הינטען, זאָגט אויף אויסוועניג וואס ער האָט געלערנט אין היסטאָריע; איהר וועט בעמערקען, אז די זאַכען וואָם מען האָט איהם אָנגעוויעזען, ער זאל אוים־ חזר'ן, זיינען — ווען, און דורך וועמען איז גע־ מאַכט געוואָרען דער אָנפאל אויף ענגלאנד, וועל־ כע הערשער האָבען זיך געשטעלט אנטקעגען און ווי אזוי מען האָט זיי גע'הרג'עט, וואס האָט אלפרעד געטהאָן, און וואָס האָט קאַניוט גע־ זאָגט, ווער האָט זיך געשלאָגען אין אַגינקאָורט און ווער האָט געזיעגט אין פלאָדדען, וועלכער קעניג האָט זיך אָבָגעזאגט פון טהראָן און וועל כער האָט זי פערכאַפּט, און אזוי ווייטער. און ווען, דורך א צופאל, ווייזט זיך ארוים, אז עם איז דאַן געווִען פּאַנסטשיזנע, או די באראָנען זיינען געווען לאָקאַלע הערשער, אז זייער אוני טַערטהעניגקייט צו א צענטראַלע מאַכט איז פארגעקומען דורך א לאנגזאַמען פּראָצעס -- די

און עהגליכע פאַקטען ייערען בעטראַכט פיר, פערהעלטניסמעסיג, ניט וויכטיג.

שפעטער, ווען דער בחור געהט שוין ארי־ בער אין די הענד פון קלאסישע לעהרערס, אין דער היים, צו ערגעץ אנדערש, שפּיעלט זיך אָב די זעלבע חתונה נאָך אַמאָל. "געוועהר און דער מענש", איז דער אָנהויב און דער אוים־ לאָז פון יעדער געשיכטע. ווען גאָט העלפט, און דער בחור ווערט פערטיג מיט מיטהאָלאָגיע, אַ סדרה פון געטער, געטינס, האלבע געטער, און האלבע מענשען, פאנגט ער אָן צו לערנען די טהאַטען און מעשים תעתועים פון הערשער און ; סאָלדאַטען, פון ימי אַגאַמעמנאָן ביז צו צעזאר די ביסעל קענטניסע, וואס ער בעקומט יא ווי עם איז וועגען סאָציאלע איינריכטונגען, מנהגים, אידעען, בעגריפע פון יענע היסטאָרישע פּעריאָ־ דען, איז נאָר אזוי פיעל, וויפעל עם ווערט דער־ מאָהנט, פארבייגעהענדיגערהייד, אין די ביאג־ ראַפיעם. און וואָם איז נוגע די ווערדע און וויכטיג קייט פון די קענטניסע, ווערט עם אזוי געשאַצט, אז וועהרענד עם איז א גרויסע הרפה צו מאַכען א טעות וועגען די ליעבעם פון צעאום, און אז וועהרענד עם רעכענט זיך א שרעקליכער בזיון ניט צו וויסען ווער איז געווען דער קאָמאַנדיר אין מאראטהאָן, מאַכט גאָר ניט אוים, אז מען הויבט לחלוטין ניט אן צו וויסען וועגען די געזעלשאַפטליכע פערהעלטנסע פאר ליקורגום, אדער ווי אזוי איז ענטשטאַנען דער ארעאפאגום (אן אלטע גריכישע טריבונע), און ווֹאָם האָט עם געטהאָן.

מיר זעהען, אלזא, אז די "גרויסע מענשען־
טהעאָריע" פון היסטאָריע געפינט אומעטום א
פערטיגען און פרוכטבאַרען באָדען. — עס איז
דער געדאנק, וואס מיר געפינען ביי די ווילדע,
אין אלע אלטע טראַדיציאָנען, און אין די קעפּ
פון ציוויליזירטע קינדער, וואו מען האָט עס
אריינגעהאמערט אויף הונדערטער אופנים. עס
זיינען אָבער דאָ נאָךְ אַנדערע, ספּעציעלע, אור־
זיינען פאר וואָס די "גרויסע מענשען־טהעאָ־
דיע", איז אזוי שטאַרק אָנגענומען געוואָרען
אויף דער וועלט.

ראשית, האָבען אלע ליעב צו ריידען וועגען מענשען. די איינציגע נפקא־מניה איז נור, וואס די ווילדע האָבען עם מעהרער ליעב, און די צי־ וויליזירטע וועניגער. קינדער, ווייזען ארוים די ליעבע, ווען זיי בעטען די עלטערען, אז מען זאל זיי דערצעהלען א שעהנע מעשה, מיינענדיג מיט זיי דערצעהלען א שעהנע מעשה, מיינענדיג מיט

דעם, וואונדערליכע פאסירונגען, וואס האָט גע־ מראָפען א מענשען. גרויסע, וויעדער, בעפריע־ דיגען די ליעבע מיט דעם, וואס זיי לעזען מיט גרוים געשמאַק די פּאליס־רעזאָרטם, קאורט־ נייעם, בעריכטען פון עקסידענטם, ליסטען פון געבורטען, חתונות און טויטען־פעלע. אפילו אין גאַם־געשפּרעכען קען מען אויד בעמערקען די ליעבע צו ריידען וועגען מענשען: שטיקלעד פון רי דיאַלאָגען וואָס פערטראָגען זיך צום אויער, ווען מען געהט פארביי, בעווייזען, אז ביי א גרוי־ סען צאָהל מענער, און ביי אלע פרויען, ווערען די פּערזענליכע פיר־ווערטער ווידערהאָלט יעדע וויילע. אויב איהר ווילט אויסגעפינען אויף דער גיך דעם גייסטיגען מעמד פון א געוויסען מענד שען, דארפט איהר נור בעמערקען די פּראָפּאָר־ ציע אין זיינע געשפּרעכען, פון אל ג ע מ יי־ נע בעהויפטונגען און פערזענליכע בעהויפטונגען -- ווי גרוים איז די צאָהל פון אַלגעמיינע, אַבסטראַקטע וואַרהייטען אין פער־ גלייך מיט די צאָהל פון ספעציעלע, פערזענליכע ווארהייטען. און ווען איהר האָט בעאָבאַכטעט די אייגענשאַפט אין פיעלע פעלע, וועט איהר איינ־ זעהען, אז דאָם רוב מענשען בעטראַכטען אַלעם־ דינג כמעט פון א ביאָגראַפישען שטאַנד־פּונקט. שנית, אַפּעלירט די "גרויסע מענשען טהעד

קריע", דעם געוואָהנליכען מענשען, אם שטאַרק־ סטען, דערפאר ווייל זי זאָגט צו צוויי זאַכען מיט אמאָל — בילדונג מיט פערגניגען געמישט. וואם קען זיין א בעסערע בשורה, פאר דעם וואם האָט כל ימיו ליעב געהאט צו הערען וואס דער האָט געואגט און וואָס יענער האָט געטהאָן, ווי דער אָנזאָגען, אז אום צו פערשטעהן ריכטיג דעם גאנג פון ציוויליזאציאָן, דארף מען נאָר לעזען מיט גרוים התמדה די לעבענס־געשיכטען פון גרויםע מענשען. וואס פאר א טהעאָריע קען זיין מעהר אנגענעהם איידער די, וועלכע, אין דער צייט, ווען איהר בעפרידיגט אן אינסטינקט, וואם איז א נאָהענטער מחותן מיט רכילות־טריי־ בעריי, מיט דעם, וואס איהר בעקומט דורך דרוק, אנשטאָט בעל־פּה, מערקווירדיגע פאקטען וועגען וויכטיגען פערזאָנען, ערווערבט איהר, אין דער זעלבער צייט, די קענטניסע, וועלכע וועט אייך קלאָהר מאַכען, פאר וואָם היסטאָרישע ער־ שיינונגען האָבען פּאַסירט אין דער וועלט, אזוי און אזוי, און וועלכע וועט אייך געבען די מעגד ליכקייט אָדער געלעגענהייט צו האָבען ריכטיגע כויינונגען איבער פערשיעדענע פראַגען, וואָס

קומען כסדר פּאָר אין דעם בירגערליכען לעבען, אוז

שלישית, איז די פערטייטשונג פון היסטאָ־ רישע פּאסירונגען, נאָך אזא שיטה נאָד, אזוי שעהן און איינפאך — אזוי לייכט, דוכט זיך, צו בעגרייפען, אז מען דארף גאר בעסער ניט. כל־זמן מענשען זיינען צופריעדען מיט די בע־ גריעפען וואס זיי האָבען, און געפינען ניט פאר נויטהווענדיג רעווידירען זיי, וועט אלעס געהן ווי געשמירט, און מען וועט קוקען אויף אנדע־ רע, וועלכע דענקען אנדערש, ווי אויף פערריק־ טע. די צרה הויבט זיך אָן נור דאַן, ווען מען וויל פערשטעהן ריכטיג די בעגריפע דאַן ווערט דער חורבן. אזוי לאנג ווי מענשען האָבען ניט געוואָלט, ניט בעדארפט אָדער ניט געקענט וועלען פערשטעהן, וואם עם הייםט, אז די גאנצע וועלט איז בעשאַפען געוואָרען אין זעקם טעג, האָט אלעם אויסגעקוקט גלאט און פשוט. און אזוי לאנג ווי מען האָט ניט געטראַכט וועגען אָבגעבען זיך א רעכנונג, ווי אזוי די פער־ שיעדענע חיות און פלאנצונגען זייגען בעשאפען געוואָרען, ויינען זיי צופריעדען געווען מיט דעם זאָגענאַנטען בעגריעף, וואס זיי האָבען געהאַט, און אויך אזוי איז דער וואוקס פון דער גע־ — זעלשאפט, דורך די אויסשליסליכע ארבייט פון גרויסע מענשען, אן ערקלעהרונג וואס שטעלט צופריעדען, כל־זמן מען וויל זיך נים אריינלאָ־ זען אין איינצעלהייטען.

אויב אָבער מיר זיינען ניט צופריעדען מיט רעדען גלאט אין דער וועלט אריין, און מיר ווי־ לען טאַקע וויסען וואָ ס מיר רעדען - וואָס מיר מיינען ווען מיר זאָגען עפּעם, זעהט מען גלייך איין, אז די שיטה פון גרויסע מענשען איז ניט ווערטה קיין שאָם פּולווער. דער בעסטער מיטעל, ווי אזוו צו געבען דער טהעאריע אַן אמת'ען טויט־קלאפּ, איז, א פרעג צו טהאָן דער חברה, נאָכדעם ווי זיי האָבען אייך ערקלעהרט, אז די גרויסע מענשען מאַכען היסטאָריע, "נו, און פון וואַגען געהמען זיך די גרויסע מענשען אליין ?" צו פארענטפערען אזא קשיה האָבען זיי קיין אנדער ברירה ניט, ווי צו געבען איינעם פון די צוויי תירוצים: אז גרויסע מענשען וועד רען געבאָרען אויף אן אוננאַטירליכען אופן אָדער אויר א נאַטירליכען אופן. אויב מיר זאָגען, אז דער גרויסער מענש ווערט געבאָרען אויף אן אי־ בערָנאַטירליכען אופן, דאן מוזען מיר צוגעבען, אז ער איז א ספעציעלער שליח פון גאָט, און

מיר מוזען איינשטימען מיט שאמבערג'ען, אז צעזאר'ם בעשלום, אריינצושטעקען פים אין "צעזאר'ם ענגלאנד, איז געווען א ספעציעלע, געטליכע מי־ סיאָן, און אז פון צעזאר'ן אָן ביז דעם גרויסען און גוטען געאָרג דעם דריטען (דער, וועלכער האָט געקעמפּפט מיט אלע כחות אנטקעגען וואַ־ שינגטאָן) זיינען אלע הערשער, איינע נאָך די אנדערע, געקומען אויף אונזער וועלטעל, דורכ־ צופיהרען דעם ווילען פון דעם אלמעכטיגען", איז דיעזע טהעאָלאָגישע אנשויאונג פערנינפּ־ טיג? — באין ברירה מוזען מיר אָננעהמען די צווייטע ערקלעהרונג, וועלכע איז פאר איין גאנג, די איינציג פערנינפטיגע: א גרויסער מענש ווערט געבאָרען אויף א נאטירליכען אופן, אָבער אזוי שנעל ווי מיר אנערקענען אזא פּראָ־ צעם, מוזען מיר גלייך מודה זיין, אז דער געבורט פון א גרויסען מענשען איז אזא ערשיינונג ווי : אלע אַנדערע געזעלשאַפטליכע ערשיינונגען ווערט בעשטימט און ארויסגערופען פון געוויסע בעדינגונגען און אורזאַכען, וועלכע האָבען פריה ער עקזיסטירט; אז צוואמען מיט'ן גאנצען דור מענשען, פון וועלכען ער איז א טהייל — צוזאמען מיט די אנשטאלטען, וויסענד שאַפט, קונסט און טעכניק פון זיין צייט, איז ער אן אויסדרוק פון אהן־א־צאָהל קרעפטען, וועלכע האָבען געארבייט, קאָאָפּערירט פאר מי־יודע ווי פיעל יאָהרען. נאַטירליך, אויב איהר ווילט ניט אנערקענען די געוועהנליכע, אַלטעגליכע און ווי־ סענשאפטליכע בעאָבאכטונגען און טענה'ט אקו־ ראט קאפויר, דאן איז אן אנדער זאף. אויב איהר גלויבט, אז צוויי אייראָפּעאישע עלטערען קענען דורך זייער זיווג ארויסבריינגען א נעגערשען קינד; אויב איהר גלויבט, אז א ניוטאָן קען גע־ באָרען ווערען ביי האָטענטאָטען און א מילטאָן פון פירושי עלטערען — אויב איהר גלויבט דאָס אלעם, דאן קענט איהר לייכט ערקלעהרען, אז דער פּראָגרעס פון דער געזעלשאַפט איז אין גאַנ־ צען די ארביים פון גרויםע מענשען. אויב איהר גלויבט ניט, אז אן אריסטאָטעל האָט געקאָנט געבאָרען ווערען ביי א ווילדען אפריקאנישען שבט - אויב איהר גיט צו, אז ביי א חברה קאניבאלען, וועלכע מאַכען א גאַנצען יום־טוב צו א סעודה פון מענשען־פלייש, קען קיין מוזי־ קער ווי בעטהאָווען זיך ניט ענטוויקלען, -- דאַן מוזט איהר מודה זיין, אז דער געבורט פון גרוי־ סע מענשען איז דער פּועל יוצא פון א לאנגע רייהע פון קאָמפּליצירטע פערהעלטניסע, וואס

האָט פּראָדוצירט די ראסע, אין וועלכע דער גרוי־ סער מענש בעווייזט זיך, ווי אויך די גייסטיגע מדרגה, צו וועלכע זי איז געקומען. אויב עם איז אמת — און אמת איז עם — אז דער גרוי־ סער מענש האָט א גרויסען איינפלום אויף דער געזעלשאפט, אין וועלכע ער לעבט, מיט דעם, וואס ער רופט ארוים פאָדערונגען אין דעם כאַ־ ראקטער און די טהעטיגקייטען פון איהרע מיט־ גליערער-דאן מוזט איהר אבער אויך צוגעבען, אלם אן אמת, אז עם זיינען געווען א סך פּראָג־ רעסיווע פערענדערונגען אין דער געזעלשאַפט איידער ער איז געווען, און איידער ער האָט גאָר געקענט געבאָרען ווערען. א י י־ דער דער גרויסער מענש קען מאַכען ענדערונגען אין דער געזעלשאפט, מוזען פריהער־ דיגע ענדערונגען אין דער געועלשפפט מפכען איהם. די אלע ענדערונגען אין דער געזעלשאפט, וועלכע ווערען צוגעשריבען צו זיין איניציאטיוו, האָבען זייערע ווארצלען אין די אהן א סוף דורות, פון וועלכע ער קומט ארוים. אפילו אז מיר זאָלען שוין צוגעבען, וואס איז העכסט לעכערליך, אַז דער געבורט פון גרויסע מענשען איז ניט אב־ הענגיג פון די פריהערדיגע געזעלשאַפטליכע צו־ שטענדע, אין וועלכע ער ווערט געבאָרען, בלייבט דאָך אבער אלץ די קשיא ניט פארענטפערט, וואס וואָלט ער געקענט טהאָן אָדער אויפטהאָן, ווען ער וואלט ניט געהאט דעם מאַטעריאלען און גייסטיגען אוצר, וואס די געועלשאַפט האָט גע'ירשה'נט פון דער פערגאנגענהייט, אדער דעם כאראקטער און פערשטאנד פון דער בע־ פעלקערונג און אלע אנדערע איינריכטונגען, אין וועלכע ער געפינט זיך? שטעלט זיך פאָר א שעקספיר'ן, וואָס פאר אַ דראַמעס וואָלט ער געקענט שרייבען אָהן די לעגענדען און ער־ צעהלונגען פון דעם ציוויליזירטען לעבען — אָהן די פערשיעדענע ערפאַהרונגען, וועלכע, איבער־ געהענדיג בירושה פון דער לאנגער פערגאנגענד הייט, האָבען איהם געגעבען אזא ים מיט גע־ דאַנקען, אָדער אָהן דער שפּראַךּ, וואס טויזענ־ דער מיט דורות האָבען ענטוויקעלט און אוים־ Watt געשרבייט? וואָס וואָלט א או־וואַט געקענט אויפטהאָן מיט זיין גאנצע גאונות'קייט צו מאַכען ערפינדונגען, ווען ער וואלט געלעבט אין א פּלאַטין, וואו מען וויים ניט פון אייזען, אָדער אפילו דארטען, וואו מען וויים יא נאָר וואו

מען קען שמעלצען אזוי פיעל, וויפיעל מען קען מיט א בלאָז־זאָק — וואס פאר א שאַנסען, פרעגט זיך, וואלט ער דאן געהאט אויסצוגעפיר נען די דאַמפּף־מאשין? אָדער נעהמט א לאפלאַס און גיט א טראַכט ווי ווייט וואָלט ער געקענט געהן מיט זיין,,מעכאַניקע פון די הימלען" ווען ער וואָלט ניט געהאט די הילפע פון די גאנצע סיסטעמע פון מאַטעמאטיק, וועלכע האָט איהרע ? ווארצלען העט העט א וואו אין אלטען מצרים נאָר נאָדְ וואָס קריכען אין הויכע דרכים? נעהמט איינפאַכע ביישפּיעלע פון גרויסע מענ־ שען, פון אזוינע וועלכע די מענשען־פערגעטע־ -- רער האָבען תמיד ליעב פארצובריינגען קיםרים און גענעראלען. צעואר וואלט קיינמאָל נים געקענט מאַכען זיינע גרויסע היסטאָרישע זיעגען, ווען ער וואָלט ניט געהאט די דיסציפּלי־ נירטע סאָלדאַטען, וועלכע האָבען גע'ירש'נט זייער שם, טאַקטיק און אָרגאַניזאַציע פון די רוימער, וואס האָבען געלעבט פאר זיי. אָדער וואו וואלט א גענעראל מאָלטקע אנגע־ שלאָגען מיט אלע זיינע סטראטעגישע איינפעלע, ווען דייטשלאַנד וואלט איהם ניט געגעבען אהן א שיעור סאָלדאַטען, וועלכע זיינען געווען גע־ זונדטע קערלען, מיט ערגעבענע כאראקטערע, מיט א גוטען דורכשניטליכען מענשען־פער־ שטאנד, און דערצו נאָך קינסטליך געאיבט ?".

* * *

צו געבען אן אלגעמיינעם פּירוש, ווי דער סדר העולם איז, אויף די צוויי אנשויאונגען, געפין איך פיר איבעריג. עס איז דאָס זעלבע פּלוגתא, ווי איבער די פראגע פון "פרייען־ווילען אָדער נויטווענדיגקייט", "מאַטעריע אָדער גייסט" און זא ווייטער. איין צד איז בעוואַפענט מיט איין סאָרט ארגומענטען און דער צווייטער — מיט א צווייטען, און אזוי וועט עס געהן עד לעולם ועד.

איידער איך לעג אוועק די פען אבער, וויל איך זאגען אפּאָר ווערטער וועגען קארלייל'ס געפליגעלטע מליצה. זיין משל פון דעם פייער מיט די קלעצלעך איז שעהן אבער ניט ריכטיג; און ווען אפילו ריכטיג, איז עס, בנוגע, דעם ארי גומענט, ניט וויכטיג. ערשטענס ווייסען מיר פון מאטעריאלען, וואס צינדען זיך אן פון זיך אליין, און צווייטענס, ווען אפילו ניט, איז פון וואנעט געדרונגען אז דאס, וואס קומט פון אוי־בען (פייער) איז חשוב'ער ווי דאָס, וואס ליגט בען (פייער) איז חשוב'ער ווי דאָס, וואס ליגט

פון אונטען (קלעצלעך). דער אמת, ווי ווייט מיר קענען זעהן, איז פונקט קאפויער: די גרויסקייט פון א שרפה און די שנעלקייט, מיט וועלכע זיך פערשפרייט זיך, איז ניט נור אבר הענגיג פון דעם סארט פייער, וואס האט אנגער צונדען, נור אין גאנצען אָבהענגיג פון די אייר גענשאפט און צושטאנד פון די קלעצלעך. מען קען אָנצינדען די קלעצלעך מיט פערשיער

דענע מיטלען — שוועבעלעך, ביקסען אדער עלעקטריציטעט — און ברענען וועלען זיי אלע גלייך; אבער די זעלבע קלעצלעך אין פער־ גלייך; אבער די זעלבע קלעצלעך אין פער־ שיעדענע צושטענדע — פייכט, טרוקען אדער מיט קעראָסין בעגאסען — און יעדע וועט זיך ברענען אויף איהר שטייגער: די ערשטע וועלען רויכערען, די צווייטע וועלען ברענען און די דיטע וועלען פלאקערען.

דר. מ. לאנדא.

דער מאַדערניום אין דער ליטעראַטור.

Ich Dich Ehren? Wofuer? Hast du die Schmerzen gelindert Jedes Geaengsteten? Hast du die Thraenen gestillet Jedes Beladenen? (Goethe).

ין דער געשיכטע פון דער מענשלי־ כער קולטור קענען מיר שטענד דיג בעמערקען ווי געוויסע ווי־ סענשאפטען אדער אידעען וועד רען די אנפיהרער פון דעם גאנצען גייסטיגען לעבען אין

אַ געוויסער עפּאָכע. אלץ און אלעס ווערט פון זיי בעהערשט, אדער אמוועניגסטענס, בעאיינד פלוסט. אזא לייטענדע ראָלע האָט אין דעם פער־ גאנגענעם יאהרהונדערט פיר א לאנגע צייט גע־ שפּיעלט די נאטור־וויסענשאפט. די גרויסע ענט־ דעקונגען און עראָבערונגען אויף דעם נאַטור־ווי־ סענשאפטליכען פעלד האָבען בעשאפען דאָס גלויבען, כמעט די זיכערהייט, אז מיר וועלען מיט דער צייט קענען אריינדרינגען אין אַלע סודות פון דער נאטור און אז מיר וועלען קענען וויסענשאפטליך ערקלעהרען די פראגען, וועלכע זיינען בעטראכט געוואָרען אלם אונערקלערבאַר. די זיעגרייכע נאַטור־וויםענ־ שאַפט האָט ארויפגעלעגט דעמאָלט אוָהר שטעמד פעל אויך אויף דער ליטעראטור און אויף דער קונסט, און עס איז בעשאַפען געוואָרען די נאַטו־ ראליסטישע שוהלע.

אפילו די יעניגע שריפטשטעלער, וועלכע זיינען אין אנפאנג געווען אין אפאזיציאָן צום

נאטוראליזם, זיינען סוף כל סוף אויך געוואָרען, אונבעמערקט פאר זיך אליין, זיינע נאכפאלגער, נאָר אויף אן אנדער שטייגער. די פּסיכאָלאָגיע, וואס דיעזע געגנער פונ'ם נאטוראליזמוס האָבען גענומען אלס דעם יסוד פון ראָמאן און נאָוועלע, ווערט בעטראכט אלס א צווייג פון דער נאַטור־ וויסענשאפט.

שפעטער האָט זיך אבער די סיטואציאָן פיעל געענדערט, זאגאר אין די רייהען פון די נאטורפארשער איז געבוירען געוואָרען א ספק אין זייערע אייגענע קרעפטען. אין א היסטאָרי־איינער שען פאָרטראג וואָס דיבוא דע ריימאָנד—איינער פון די שעפּפער פון דער מאָדערנער ביאָלאָגיע האָט געהאלטען "איבער די גרענצען פון מענש־ליכער ערקענטנים", האָט ער ערקלעהרט, אז ניט נור קענען מיר נאָך אי צט ניט פיעלע סורות פון דער נאטור, נאָר אפילו אין דער צו ק ו נפ ט וועלען אויך פאר אונז פיעלע נאטור־געהיימניסע ניט ענטדעקט ווערען.

דיעזער געלעהרטער האָט דא פארמולירט א שטרעמונג, וואס איז שוין פריהער געווען צו בעמערקען אין דער ליטעראטור און אין דער קונסט—די שטרעמונג זיך צו בעפרייען פון דער פאזיוויסטיש נאטור-וויסענשאפטליכער הערשונג.

א גאנצע רייהע סאציאל־פּאָליטישע ער־ שיינונגען פון יענער עפּאָכע — מיר האָבען זינען דאָס דריטע פערטעל דעם 19טען יאחרהונדערט – ספּעציעל אין פראנקרייך האָבען מיטגעהאלפען דער ענטוויק־ לונג און פערפעסטיגונג פון די נייע אידעען און שטרעמונגען. דאָס איז געווען א צייט פון גרויסע היסטארישע פאסירונגען. פראנקרייך האָט אי־ בערגעלעבט דעם געבורט פון דער צווייטער אימפעריע מיט נאפעליאָן דעם דריטען אן דער שפּיצע, דאָס אויפבויען פון א בעדייטענדער פאליטישע וועלט־מאכט, שפעטער איהר שענד־ ליכע ניעדערלאגע אין דער קריעג מיט דייטש־ לאנד אין דעם יאָהר 1870, ווען זי איז געפא־ לען א צובלוטיגטע און פערקריפעלטע צו די פים פון דעם פאָרשטעהער פון דער ברוטאַלער מאַכט, צום "אייזערנעם קאנצלער" ביסמאַרק'ן, און נאָך שפּעטער, די צוערשט פרעהליכע און שפּע־ טער שמערצליכע טעג פון דער פּארויער קאָמונע. א גאנץ טרויעריגען בילד האט מיט זיך פאר־ געשטעלט פראנקרייך אין יענעם מאָמענט, סיי פיר די, וועלכע זיינען געווען נאָכפּאָלגער פון דער מאָנאַרכיע, און סיי פיר די פאָרטגעשריטע־ נע עלעמענטען. עס האָט זיך אויסגעוויעזען, אַז צום לעבען פון לאנד איז געקומען אן ענדע, און ווי אימער אין אזעלכע גרויסע פערצווייפעלטע היסטארישע מאָמענטען, איז בעשאַפען געוואָרען א באָדען פיר פערשיעדענע איבערנאטירליכע, מיסטישע אידעאָלאָגיען. "צו וואָס אלע אָפּפער האָט מען געטראַכט — אַז פּלוצלונג ווערט — געוויםע אומשמענדען צוריק־ מען דורך "? געשליידערט אויף הונדערטער יאָהרען פארטשריט, וויסענשאפט א. ד. ג. דאָס זיינען אלץ ווערטער, פראזען אהן אן אינהאלט, און מען האָט אויף די גאנצע ציוויליזאציאָן געשטעלט א פראגע צייכען.

אין דיעזער אטמאָספערע פון געזעלשאפט־ליכען יאוש און סקעפּטישער בעציהונג צו דער נפטור־זויסענשאפט איז געבוירען געוואָרען אין פראנקרייך דער דעקאדאנס, דער סימוואליזם און אנדערע ליטערארישע שטרעפונגען, וועלכע ווערען גרופירט אונטער דעם אלגעמיינעם נאָ־ז מען "מ אָ ד ע ר נ י ז מ ו ס". ער איז דאן געווען נאטירליך און אונפערמיידליך, ער האָט באלקאם אבגעשפּיעגעלט דאָס לעבען פון יענער צייט. *

ווי מיר זעהען, איז דער מאָדערניזמום ניט

קיין נייע ערשיינונג. דער נאָמען איז כלל ניט צוגעפאסט צו זיין עלטער. אין פערלויף פון זיין ענטוויקלונג האָט דער מאָדערניזמוס איבער־ געלעבט פערשיעדענע שטופען, וועלכע זיינען צווישען זיך פערבונדען ניט נאָר היסטאריש, נאָר אויך אין זייער עצם.

מיר וְועלען קודם כל מאַכען א קורצען איר בערבליק איבער די ערשטע פּאַזען פּונ'ם מאָדער־ ניזמום.

דער מאדערניזמוס שטעלט געגענאיבער דער ווירקליכקייט, דעם רעאלען לעבען — די וועלט פון טרוימען און אבסטראקציעס; דעם נאטירליכען — דאָס אויסערנאטירליכע, דעם געד וועהנליכען — דאָס אויסערגעוועהנליכע, דעם אינפאכען — דאָס קאָמפּליצירטע א. ד. ג. "צוויי אינפאכען — דאָס קאָמפּליצירטע א. ד. ג. "צוויי מאָל צוויי איז פיער אין דעם געביעט פון וויד סענשאפט, עס קען אבער זיין א מיליאָן אין דעם געביעט, וועלכער האָט צוטהאָן מיט דער מענשליכער נשמה, דאָס הייסט אין ליטעראטור און אין קונסט" — האָט אין די שפעטערדיגע צייטען פּאָרמולירט פּשיבישעווסקי דיעזע שטרעמונג.

די ערשטע מאָדערניסטען, גראַדע ווי זייערע צוקונפטיגע נאָכפּאָלגער, זיינען אויפגעטראָטען אויף דער וועלט ווי "פרייע דיכטער", און האָבען מיט דער צייט ענטווי־ קעלט א גאַנצע וועלט אנשויאונג.

גאר אין אנפאנג האָבען זיך זייערע טעאָד ריען בעצויגען אויף דער פאָרמע. זי און זי אליין איז געווען זייער געטין. דער אינהאַלט איז געווען א נעבען זאך. שפעטער אבער האָבען זיי זייערע אנשויאונגען איבער דער פארמע אויך אריבערגעטראָגען אויף דעם אינהאלט.

דער הויפּטפּונקט פון דיעזער וועלטאנשויר אונג איז די אונזיכערהייט פון דעם, וואס מען רופט אן, די אוירקליכקייט, דאָס רעאלע לעבען. די אמת'ע הערשער אין דעם לעצטען זיינען די איבערנאטירליכע קרעפטען, וועלכע מיר קענען ניט און וועלען קיינפאָל ניט קענען" טענה'ן די פאָדערניסטען. די נאטירליכע קרעפטען זיינען גע גען דעם מענשען, און דארום איז אונזער גע גען דעם מענשען, און דארום איז אונזער וועלט א טהאָל פון יאָמער און טרעהרען.

די מאדערניסטען האָבען געוואָלט אריינד בלאָזען א רוח חיים אין די אבגעלעבטע אלט־גרי־ כישע אידעע וועגען שיקזאל, ווי זי איז געשיל־ דערט געוואָרען אין דער גריכישער דראַמאַ. דער אונטערשיעד צווישען די מאָדערניסטען און די גריכישע דראמאטורגען בעשטעהט אין דעם, וואָס די ערשטע האָבען איבערגענומען די קריסטליכע רעליגיעזע מיטעלאלטערדיגע אנשויאונג. דערפון שטאַמט דער מיסטיציזמוס, מיט וועלכע זייערע ווערק זיינען דורכגעדרונגען. די רעליגיעזע שטי־מונג, - אָבגעפארבט מיט'ן קאטאָליציזמוס, מערנעהמט א וויכטיגען פּלאַץ ביי די מאָדערניסטען. אָבער פון רעליגיאָן קען מען נאָר מינגעריסען ווערען אין געוויסע מאָמענטען פון לעבען, און אויף אזא אופן בלייבט איבער איין לעבען, און אויף אזא אופן בלייבט איבער איין איינציגער אויסוועג ווי צו מאַכען דאָס לעבען ערטרעגליך — דאָס בעטויבען זיך.

"אום ניט צו פיהלען די שרעקליכע לאסט פון דער צייט, וועלכע דריקט און בויגט אייך צו צו דער ערר, מוז מען זיך אין גאנצען פער־ שכור'ן. אבער מיט וואס? מיט וויין, פּאעזיע, טוגענד — דאָס איז אבהענגיג פון געשמאַק און נייגונג. זֹאֶל זיין מיט וואָס עס איז נאָר — אָבער פערשכור'ט זיך!" (באָדלער).

אין זייערע סאציאלע אנשויאונגען צוטייד לען זיך די מאָדערניסטען. די קאנסערוואטיווע גרופּע, וועלכע איז אם בעסטען רעפּרעזענטירט דורף ווערלען, האָט געפּרעדיגט, אז מיר דאּר־פען זיך אומקעהרען צו די אלטע גוטע צייטען פון פעאָדאליזמוס, צו דער אבסאָלוטער מאנאר־כיע, דער קירכע און דער מיטעלאלטערדיגער קולטור. די מעהר דעמאָקראטישע גרופּע מיט באָדלער'ן אן דער שפּיצע, האָט געטרוימט וועגען א ווייטער, ווייטער צוקונפט, וועלכע איז אויף קיין פאל ניט פערבונדען מיט דער געגענווארט.

ראָס נעקסטע נייע ווארט אין דעם מאָדער־ ניזמוס האָט געזאָגט מאָררים מעטערלינק.

אין א גאנצער רייהע דראמען און ספּעציער לע ווערק — האלב עסטעטישע, האלב פילאזאד פישע — האָט ער פארטגעועצט און בעגרינדעט די אנשויאונגען פון זיינע פארגעגנער. ער האָט אבער נאָד עטוואס בעדייטענדעס צוגעגעבען.

ניט נאָר זעהט ער איבערנאטירליכע קרעפּר טען אויסער דעם מענשען, נאָר ער בעמערקט אויך אין דעם מענשען זעלבסט קרעפּטען, וועלכע שפּיעלען אַן ענטשיעדענע ראָלע אין אונזער דענקען, אויפפיהרונג און אין דעם לעבען אין אלגעמיין.

אום צו כאראקטעריזירען דיעזע זייט פון מע-טערלינק'ס דיכטונג אין עטליכע ווערטער, וועט

זיין גענוג צו ברענגען דעם עפּיגראפּ, וועלכען עס מאכט א געוויסער דייטשער קריטיקער צו זיין אבהאנדלונג איבער דעמזעלבען געגענשטאַנד.

"ווער עס פערטיעפט זיך אין זיין אינער־
ליכער וועלט, דער הערט, וואס מען רעדט ניט
און זעהט אין דער פינסטערניש". און דער שיל־
דערונג פון דיעזער "וועלט" האָט מעטערלינק
געווידמעט די ערשטע יאָהרען פון זיין ליטערא־
רישער טהעטיגקייט. ער האָט בעוויעזען, אז
אונזער געוועהנליכעס לעבען, דענקען זיי־
גען פיעל מעהר קאמפּליצירט, ווי דאָס ווערט
אין אלגעמיין אנגענומען.

דאָס וואכעדיגע לעבען ווערט בעגרייפּליְדְּ נאָר דאן, ווען עס קומט פאר עפּעס אויסערגער וועהנליכעס—זאגט דער ערפאהרענער און קלוגער אלטער אין דער דראמא: "די אונגער בעטענע".

די וועלט — דענקט מעטערלינק — נעהמט דער מענש אויף ניט נאָר מיט דער הילפע פון די אויסערווערטיגע פינף חושים, נאָר אויף פערשי־ עדענע אנדערע וועגען, פון וועלכע מיר ווייסען נאָך דערווייל וועניג. דער בלינדער זיידע אין זיין דראמא: "די אונגעבעטענע" "זעהט ציי־ טענווייז מעהר" ווי די זעהענדיגע.

אין דעם ערשטען פּעריאָד פּון זיין טהעד טיגקייט האָט מעטערלינק זאגאר געדענקט, אז א אידעאלע דראמא דארף ניט ענטהאלטען דאָס, וואס מיר רופען אן געוועהנליך, האנדלונג.

נים פיעל הארפען רעדען צווישען זיך די העלדען פון א דראמא "אונזערע זעעלען פאנגען אן צו רעדען איינער צו דער צווייטער פריהער איידער מיר עפענען אונזערע ליפּען" (אגלאָווענא און סעליזעטא).

אין זיין ערשטען פּעריאָד פּון זיין דיכטונג איז מעטערלינק געווען א פּעסימיסט. "האָט דען ניט דער מענש גענוג אורזאַכען ניט צו וועלען לעד בען" ? דיעזע פראגע וויעדערהאָלט זיף ביי איהם פיעל מאָל. שפּעטער האָט ער זיינע אנשויאונגען ראדיקאל געענדערט און ער האָט אנגעפאנגען צו זעהן די "גרויסקייט" און די "ערהאבענדהיט" פון דעם לעבען, דאן האָט ער אָנגעשריעד בען זיין בעריהמטען בוף "דער בעגראָבענער בעג זיין בעריהמטען בוף "דער בעגראָבענער די נשמה פון יעדען מענשען, אין וועלכער עס עפינען זיף גרויסע אוצרות. זיי דאַרפען מיר ענטדעקען און אויסלערנען זיף זיי צו פערשטעהן. די ליטערארישע טהעטיגקייט פון די ערדע די ערסינים פון די ערד

שטע ווערק פון מעטערלינק האָט גרויסע פער־ דיענסטען. ער האָט זיךּ פערנומען מיט דער שיל־ דערונג פון האלב־געפיהלען און האלב-געדאַנקען, וועלכע בעגלייטען און בעאיינפלוסען אונזער גייסטיגעם לעבען.

אין די לעצטע עטליכע יאָהרען איז דער מאָדערניזם מיט אלע זיינע שטרעמונגען וויעדער ארויסגערופען געוואָרען צום לעבען. נאָר דאָ האָט פּאסירט עהנליכעס צו דעם, וואס מאַרקס זאגט וועגען א גאנץ אנדער געגענשטאַנד:

קיין זאך וויעדערהאָלט זיף ניט אין דער " געשיכטע צוויי מאָהל אויף דעם זעלבען אופן. וואָם עס איז געווען איינמאָל א טראַגעדיע, ווערט ביים צווייטען מאָהל א קאָמעדיע".

די מאָדערניסטען פון אונזערע טעג ווידער־ האָלען די געראנקען און פאָרמען פון זייערע פּאָרגעגנער, און ווי אימער אין אזעלכע פעלע שפירט זיך א מאנגעל אין ערנסטקייט. זיי האָ־ בען אויפגעוועקט די אלטע, אוראלטע פראגע פון "נוצליכקייט" און "שעהנקייט" אין דער לי־ טעראטור און אין קונסט.. פשיבישעווסקי האָט געשריעבען אויף דיעזער טעמא אונגעפעהר פאל־ גענדעם: "קונסט שילדערט דאָס אייביגע, אונ־ אבהענגיג פון דער צייט און פון דעם אָרט... קונסט בריינגט ארוים דעם עצם, דאָס הייסט, די נשמה, אונאבהענגיג פון דעם, צו דאָס וועט זיין גוט אדער שלעכט, שעהן אדער העסליף. קונסט האָט ניט קיין צוועק. עם איז א צוועק אן און פיר זיך. עם איז אבסאָלוטעם, ווייל עם ברענגט ארוים אבסאָלוטעס — די נשמה".

מקראל, "מיר ווייסען ניט פון קיין רעכט, מאָראל, געזעלשאפט, מיר ווייסען ניט פון קיין קאָנווענד ציאנאליטעטען, יעדער נשמה־אויסדרוק איז פיר אונז ריין, טיעה און געהיימניספול..." אין דער זעלבער אבהאנדלונג רעדט פּשיבישעווסקי וויי־ טער איבער די פיעלע סודות און רעטענישען, וועלכע די מענשליכע נשמה ענטהאלט אין זיך, און וועלכע מיר קענען ניט און וועלען קיינמאָל ניט קענען בעגרייפען. ער שטעהט אויף דעם שוועל פון מיסטיציזמוס.

דער מאדערניזם דארף, אלזא, זיין ווייט פון וועלכע עס איז אידעאלאגיען, געזעלשאפטליכען קאמפּף און פֿפּליכטען א. ד. ג. אבער אין דער ווירקליכקייט זעהען מיר דעם געגענטהייל, ווען מיר לעזען די ווערק פון די מעהר בעגאבטע, אדער פון די טאלענטלאזע

שריפטשטעלער, מיט וועלכע די מאדערניסטישע ליטעראטור איז איבערפילט.

זייערע העלדען זיינען מייסטענטהיילס כאר ראַקטערלאָזע, נערוועזע, גאנץ קראַנקע מענ־ דעקאַדענט א געוויםער נערוועזיטעט, נעווראסטעניע איז גאָר ניט, קיין חלאת, איז גאָר ניט קיין חסרון" און די העלדען אליין לייקענען דאָם נים. דיע־ זע העלדען איילען זיך צו געניסען פון לעבען אויף אזוי ווייט, ווי נור זיי קענען, און רעכענען זיך ניט מיט קיינע געזעל־ שאפטליכע און מאראלע פּליכטען, וועלכע די דומע און בעל־הבית'ישע מענשהיים האָט אוים־ געארבייט אין דעם משך פון הונדערטער און טויזענדער יאָהרען. סאנין איז אויך שוין א , מיעשטשאנין" אין פערגלייך מיט דיעזע "נייע, מענשען", צום ביישפּיעל, מיט דעם העלד פון פוילישען טעטמייער'ם ווערק: "דער אבגרונד", אָדער אין פערגלייך מיט פאלק'ן, דעם העלד פון פשיבישעווסקי'ם "האמא סאָפיענס*). ווי די בורזשואזיע האָט איהר לאָזונג: "בערייכערט אייך", אזוי האָבען די היינטיגע מאָדערניסטען גענומען פיר זייער לאזונג: "געניסט". מען וואלט געקענט דענקען, אז די וועלט איז פאר זיי א גארטען, וואו דער מענש דארף אברייסען די גוטע, זאפטיגע פרוכט. אין אמת'ען אבער זיי־ נען פאַטאַליזם און פּעסימיזם די גלעזער, דורך וועלכע זיי קוקען אויף דער וועלט. "אונפער־ שטענדליכע, אונערקלעהרבארע, אבער מעכטיגע — קרעפטען הערשען איבער אונזער שיקזאל מענה'ען די מאָדערניסטען — מיט דער פריינד־ שאפט פון אונזערע מיטמענשען זיינען מיר קיינ־ מאָל ניט זיכער, די געזעלשאפט וויל אין דעם מענשען אונטערדריקען יעדען גענום פון לעבען".

דעריבער געפינען זיך די העלדען ביי דיעזע שריפטשטעלער אימער אין א פיעבערהאפטער איילעניש צו געניסען אלץ אין לעבען די ליי־ דענשאפטליכע יאָגעניש נאָך גענוס ווערט זייער הויפּט־צוועק. דאָס עראינערט אייך אָן אַ מין פעסט אין אַ צייט פון אַ מגפה. דיעזע איבערצי־ וויליזירטע מענשען, נערוועזע, טייל מאָל פיזיש און גייסטיג אוננאָרמאלע האלטען זיך אן דער געוויסער מאָטא: "ווער ניכט ליעבט וויין, געוויסער מאָטא פון דיעזע האלדען געהען לאנג". פיעלע פון דיעזע העלדען געהען לעבען לאנג". פיעלע פון דיעזע העלדען אין אַ אידישער "דער בוּ אין אַ אידישער"

דער בוך איז ערשיענען אין א אידישע* איבערזעצונג. אראָב, צו דער ענדע פון בוּדְ, פון זינען, אדער בעגעהען זעלבסטמאָרד. פיעלע פאלען אריין אין יאוש אדער אין אן אינדיפערענטען, האלב־בע־ וואוסטען צושטאַנד. מעהרערע פון זיי האלטען נים פון דעם רוישענדען, אמת'ען לעבען, זיי דארפען נאָר "טרוימען", וועלכע מען קען קיינ־ מאָל ניט אויפהערען צו ליעבען, גראדע ווי טוידטע" (ראָדענבאך). אנדערע דערנעהענטע־ רען זיך צו רעליגיאָן, נאָר אזוי ווי זייער גענום פון לעבען איז נאָר אַ פּאַראָדיע פון אמת'ן גענום, אזוי איז אויד זייער רעליגיאָזיטעט ווייט פון דעם, וואם מיר פערשטעהען געוועהנליך אונטער די־ עזען ווארט. עס פעהלט די ערנסטקייט, עס ווערט ביי אונז גיט ארויסגערופען קיין טיעפער געפיה?, ווען דער שרייבער פאנגט אן צו דים־ , קוטירען, ווי א פארצייטיגער אונוויסענדער גלח, וועגען אנטיכריסטען, וועגען שדים און אנדערע בייזע גייסטער, וועגען גן־עדן און גהינם, וועגען שבר און עונש און "יענער וועלט" א. ז. וו. עם שמעקט מיט וויירויך און שטארקע בשמים, עס פערדרעהט זיך דער קאָפּ. מיר פיהלען, אַז אלעם איז געקינסטעלט. ווילענדיג צו ניט ווילענדיג טהוען דיעוע דיכטער א גוטע ארבייט פיר דעם קלעריקאליזמום און רעליגיעזען פאנאטיזמום. ניט אומזיסט ווערען אייניגע פון זיי די טרייעס־ טע זיהן פון דער קירכע.

דיעזע ריכטונג, ווי געזאגט, איז ארויסגע־ טראָטען אין קאַמפּף פיר פרייער, אונאבהענגי־ גער קונסט, פאר דאָס רעכט פון דעם דיכטער צו זינגען פריי, ווי דער פויגעל אין הימעל". די ענדע איז געווען, אז זיי האָבען מיט דער צייט ענטוויקעלט אן אייגענע פאלקאם אויסגע־ האלטענע אידעאלאגיע, א שטרענגע און גאנץ ענגע שול־פלאטפארם. זיי זיינען אלע אנטי־דעמאָקראטען. ווייט פון דעם פאלק, פון דעם "המון", האלטען זיך אלע העלדען פון פשיבישעווסקי; מערעזשסקאָווסקי ציטערט פאר דעם אָנקומענדען "כאם". אזוי האַלטען אויך פיעלע אנדערע רוסישע מאָדערניסטען און זייערע טעארעטיקער, פון וועלכע איינער, א געוועזענער לינקער און איצט א "בעל־תשובה" עצה'ט אונז, צו האלטען זיך ווייט פון פאלק. "ווי פון פייער דארפען מיר זיך פון איהם אבהיטען". אועלכע פעריל געפינען מיר ביי דיעזע דיכטער גאנץ אפט. אייניגע זיינען אוועק אזוי ווייט, אז זיי זיינען געוואָרען גרויסע פערהערער פון יעדער שטארקער קראפט, וועלכע קען האלטען דאס

פאלה אין צאם, און ניט פיעל פעהלט שוין צו דער פערעהרונג פון מאנארכיזם און זעלבסטד הערשונג. אזוי איז געבאָרען געוואָרען א געוויסע דריי אייניגקייט אין אונזערע טעג פון גאט־זוד כעניש־מאָדערניזם, געזעלשאפטליכע רעאקד ציע און קלעריקאליזם.

די מאָדערניסטען זיינען שטאָלץ מיט זייער קונסט־געשמאַק. "א שעהנע פאָרם פאָדערן מיר פון אַ ליטעראריש ווערק" — האָבען זיי געטענה'ט. גאנץ ריכטיג וועלען אלע צוגעבען. ניט אומזיסט מאכט די מענשליכע שפּראך אן אונטערשיעד צווישען שעהנער ליטער ראטור און וויסענשאַפטליכער. עסטעטיק איז דאָך אליין אויך א וואַהרהייט.

"שעהנקייט איז אמת, אמת איז שעהנר קייט", האָט געזאגט דער ענגלישער פּאעט קיעטס. צו געפינען מיר אבער אזא שעהנקייט ביי פיעלע פון די מאדערניסטען? אבסאלוט ניט! ווען איהר לעזט זייער פּאעזיע, פיהלט איהר זיך אפט בעלעסטיגט. עס ווערט בעליידיגט אייער געזונדטער נארמאלער עסטעטישער געד שמאַק, ווען דער פּאעט וויל ניט וויסען פון ריטס, הארמאָניע, ווען אבזיכטליך וויל ער זיך ניט רעד בענען מיט די געזעצען פון נאָרמאַלער פיזיאָד כענען מיט די געזעצען פון נאָרמאַלער פיזיאָד לאגיע און פּסיכאָלאגיע.

זיי ווילען אימער און אין אלעם זיין אריגי־ נעל, אויםערגעוועהגליך, עם מאכט זיי ניט אוים, ווען עם איז אונפערשטענדליך, אוננאטירליך. זיי זיינען עהנליך צו א דאמע אין א געוויסען אנעקדאט, וועלכע האָט גערעכענט די רעדעם פון דעם בעריהמטען אמעריקאנער פּרעדיגער ביטשער סטאוו פאר גאנץ געוועהנליכע, ווייל-בלעגט זי זאגען—זי האָט אלעס אין זיי פער־ שטאַנען. די דעקאדענטען און נעא־סימבאליסטען זיינען אויך אזוי אין זייער אויפפאַסונג פון שעהנקייט, וואס אונפערשטענדליכער, איז אלץ בעסער... זייער פארמע פאסט זיך ריכטיג פיר . דעם אינהאלט פון זייערע ווערק, און דאָס איז דאָך, אייגענטליך, זייער אירעאל. זיי בעמערקען גאָר נים, ווי זיי זיינען אין אלעם טענדענ־ ציעז, ענג, שמאָל־קעפּיג, ווארום זיי רעכענען זיך פאר "פרייע דיכטער", ווייסט נאָר זייער מיסטישער גאט.

ווי האלט עס איצט מיט'ן מאדערניזמוס? אויף דיעזער פראגע האָבען מיר שוין געגעבען אן ענטפער אין אונזער פאריגען ארטיקעל (זעה יאנואר נומער: "די שטרעמונגען אין דער אל־

געמיינער ליטעראטור").

פּונקט אזוי ווי די ערשטע מאדערניסטען זיינען געווען א רעזולטאט פון דער רעאקציע, וואס האָט געהערשט אין פראנקרייך אין דריטען פיערטעל פון פאָריגען יאָהר־הונדערט, אזוי האָד בען די מאָדערניסטען פון אונזער צייט געפונען פיר זיך א גוטען באָדען אין די פינסטערע רעאַקר

ציאָנערע טעג, וועלכע מיר האָבען איבערגעלעבט נאָד דער רוסישער רעוואָלוציאָן.

דאָם נייע לעבען פּאָדערט אויך א נייע לי־ טעראטור. דער מאדערניזמוס אין זיין היינטי־ גער קאריקאטורע מוז אָבשטאַרבען, ווייל "זיין קעניגרייך איז ניט אין דער וועלט".

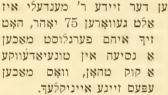

שכנא עפשמיין

אַ נסיעה פון מענדעלי מוכר ספרים אין טונעיאַדעווקע.

(א מתנה דעם זיידען פון דער אידישער ליטעראטור צו זיין 75־יאָהריגען יובילעאום).

.1

זייענדיג שטארק אויפגעלעגט, ווי אן אמת'ער בעל־שמחה, איז ער אויפגעשטאַנען גלייך אמת'ער בעל־שמחה, איז ער אויפגעשטאַנען גלייך מיט דער זונן, און אָבגעבענדיג א לויב־געזאנג דעם השב־יתברך פאר די גרויםע חסדים, וואס ער טהוט מיט דעם כנסת ישראל און מיט זיין קנעכט, הקטן שבקטנים, איז ער אוועק געוואָהר ווערען זיין אַלטע שקאַפּע.

די שקאפּע איז געשטאנען א פערטרויערטע און מעלה־גרה געווען. דערהערעגדיג טריט, האָט זי אויפּגעציטערט מיט'ן גאנצען קערפּער און אָנ־געשטעלט די אויערען. דער זיידע איז צו איהר צוגעגאנגען און אָנגעהויבען זי צו גלעטען מיט ליעבשאפט איבער'ן רוקען. זי האָט גלייך דער־קאָנט דעם זיידענ'ם ווארימע האנד און זיך פרעהליך פאנאנדערגעהירזשעט. אי, דו שעלמע! — האָט דער זיידע גוטמוטהיג ארויסגעשטא־מעלט און איהר א לייכטען פּעטשעל געגעבען מינטער'ן הינטער־חלק. די שקאפּע האָט שטיע־פעריש א בריקע געטהאָן מיט די פּאָדערסטע פיס און גענומען איהם לאשצען איבער'ן ארבעל. פיס און גענומען איהם לאשצען איבער'ן ארבעל. דער זיידע האָט פערשטאַנען איהר מיין. ער

האָט איהר צוגעשאָטען נאָד א ביסעל האָבער און פאנאנדערגעקעמט די גריווע. די שקאפע האָט אַ מאַד געטהאָן מיט דער מאָרדע, ווי זי וואָלט וועלען עפעס זאָגען, און זיך פערטיעפט אין האָבער. דער זיידע האָט זי וויעדער א גלעט געגעבען איבער'ן רוקען און איז אוועק צו זיין רויד.

די בויד איז שוין געווען אלט. ערטערווייז איז דאָס לייווענד אַראָבגעהאנגען און איז געווען בעדעקט מיט א דיקען שטויב. דער זיידע האָט אָבגעווישט דעם שטויב, צורעכט געמאכט דאָס לייווענד, און אויסשפּרייטענדיג דאָס געזעס אין שליטען מיט פריש־שמעקענדע היי, וועלכע ער האָט אַראָבגענומען פון בוידים, האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק אין שטוב.

אין שטוב האָט שוין אויף איהם געוואַרט רויפ'ן טיש א געשמאַקער אָנבייסען, פון וועל־ כען עם איז געגאנגען אַ וואַרימע פּאַרע און אָנ־ געפילט אלץ ארום מיט א ריח ניחוח, ווי פון אמת'ע בשמים־געווירץ. דאָם האט שוין די גוטע באָבעניו זיך געפעדערט צוגעגרייט פאר'ן אלטען זיין פריה און מאכל: א פעטען קרופניק בעליעבטען מיט שוועמלעך. אַפּעטיט, אָהן עין הרע, האָט דעם זיידען נים געפעהלט און אין איין הרפ־עין איז געוואָרען אלץ אויסגעליידיגט אויפ'ן טיש. אָבגיסענדיג מים־אחרונים און אָב־ בענשענדיג, האָט ר' מענדעלי איינגעפּאקט זיין קלומיק, אריינעלעגט אהין דעם טלית און תפלין, אן עין־יעקב און זוהר אלם צידה לדרף, ניט פער־געסען צו נעהמען אויף א פלעשעל משקה: מען איז דאָף פּאָרט מעהר ניט ווי א זינדיגער מענש! איז דאָף פּאָרט מעהר ניט ווי א זינדיגער מענש! — און איינשפּאנענדיג די שקאפּע אין שליטען, האָט ער זיף אונטערגעגארטעלט, ווי אין די אמאָליגע יאָהרען, זיף צוגעזעצט א וויילע, אז דער השב־יתברף זאָל איהם מצליח זיין זיין וועג, און אָבזעגענענדיג זיף היים מיט דער באָבען, וועלכע האָט איהם טויזענד מאָהל אָנגעזאגט, וועלכע האָט איהם טויזענד מאָהל אָנגעזאגט, למען השם, ניט פערגעסען איבערצוגעבען פון איהר'ט וועגען א הארציגען גרום מיט א פּאָאר קושען די אייניקלעף, האָט ער זיף אוועקגעלאָזען אין טונעיאַדעווקע אריין.

דער טאָג איז אפילו געווען א פראָסטיגער, נאָר די זונן האָט געשיינט און איהרע שטראָה־ לען האָבען זיך אָבגעשפּיעגעלט אין דעם גלאַנ־ ציגען שנעע, אזוי ווי א סך קליינע ליכטעלעך אין א גרויסען עמוד. וואו ניט וואו פלעגט אויסוואַקסען א קוסט, וועלכער פלעגט שטעהן גלייך ווי אין שמונה־עשרה און פון ציים צו ציים מאכען א פרומען "אני מודים". פון ווייטען נור האָט א ארויסגעקוקט א גרוי־ווייסער וואלד, וועלכער האָט אויסגעזעהן, ווי פערוויקעלט אין א קיטעל מיט א טלית, איבערגעדעקט איבער'ן קאָפּ. ארום איז געווען שטיל. עם האָט זיך נאָר געהערט דאָס לייכטע גליצען זיך פון שליטען און דאָם הודושען פון די טעלעגראַף־סלופּעס, וועלכע האָבען זיך געצויגען איבער דער גאנצער לענג פון וועג, ווי אן ערוב.

די שקאפע איז געגאנגען מיט פרעהליכע מריט און נור צייטענווייז, א שטיעף טהוענדיג, פלעגט זי אָנהויבען צו געהן פּאמעליכער, כדי דער זיידע זאָל איהר אונטערנוקען, ווי אַמאָל. ווי עס ווייזט אויס, האָט זי זיך אויך איצט אָב־ ווי עס ווייזט אויס, האָט זי זיך אויך איצט אָב־ געגעבען מיט זכרונות פון פארצייטען, ווי דער זיידע, וועלכער איז געזעסען איינגעטוליעט אין זיין פוטער און ארויסגעקוקט צופריערענערהייד פון זיין ביידעל אויף די בלויע פראָסטיגע הי־ מעל־יארמולקע.

דער וועג איז געווען א גוט־בעקאנטער, א נייעס זיינען נאָר געווען די טעלעגראַפּ־סלופּעס; צאון דער זיידע האָט זיַּד דערמאָהנט אָן די טע־אנגראַמעס פון זיינע אייניקלעד, וועלכע ער האָט ערשט געכטען ערהאַלטען מכל תפוצות ישראל. "הונדסים א ביסעל — האָט ער א טראַכט גע־

טהאָן — גאָר טעלעגראמעס", און דערמאָהנענ־ דיג זיך אן דעם, איז איהם א ווארימקיים דורכ־ געלאָפען איבער אלע גליעדער. "טאַקע קונדסים, אָבער דאָך טרייע אייניקלעד, פערגעסען ניט דעם אלטען" -- איז איהם דורכגעפלויגען א גע־ דאַנק. און פאר איהם זיינען אויסגעוואַקסען די אַמאָליגע צייטען, ווען ער פלעגט זעלטען אפילו קריגען א בריוועלע פון אן אייניקעל. די פּאָר אייניקלעך זיינען, נעבעך, געווען אזוי פערטהאָן מיט דאגת פרנסה, אז זיי פלעגען קיין צייט ניט האָבען אָנצושרייבען אפילו א פּאָר ווער־ טער. "און וואוילע אייניקלעד זיינען זיי דאָד, רעם זיידען האָבען זיי קיינמאָל ניט פערגעסען, אלע מאָל געגאנגען אין זיינע דרכים, אָבגעהיט איהם, ווי א שווארצאפעל פון אויג, אָבער קונדסים זיינען זיי פערשייטע, גאָר ניט, האָבען זיי האָלט צו שטיעפען און מאַכען דעם זיידען פרעהליף". ער האט זיך דערמאָהנט, אז מיט א פיערטעל יאָהר־הונדערט צוריק האָט זיך זיי פערוואָלט פּראַווען פאר'ן "זיידען" א יום־טוב, טאקע מיט לעקעך און בראנפען, און אויפ'ן יום־ טוב זיינען זיי געווען כמעם די איינציגע מחותנים, עם זיינען אָנגעקומען בריוולעך נאָך פון א צוויי, דריי אייניסלעד, אבער מעהר נים. און היינט גאָר טעלעגראמעס, און וואס נאָך, פאר א טעלעגראמעס, און פון וואנען ניט ? אייניקלעך שוין אין די צעהנדליגער, כן ירבו וכן יפרצו! גאָר ניט, א יום־טוב א ביסעל, ר' מענ־ דעלי האָט דערלעבט 75 יאהר, פלאַקערט עס א וועלט, נו, איז וואס, א וואזשנע מעשה, אויך אן "! אָסאָבע, קונדסים בלייבען קונדסים

זייענדיג אזוי פערטיעפט אין זיינע יום־טוב'דיגע געדאנקען, האָט זיך איהם פון ווייטען א וואָרף געטהאָן אין די אויגען עפּעס אַ שוואַר־צע זאַר. פון אָנפּאַנג האָט ער געמיינט, אז דאָס איז א גרויסער קוסט, נאָר דערנאָך האָט ער בער מערקט, אז די שווארצע זאַך בעוועגט זיך און דערנעהענטערט זיך צו איהם. ער האָט זיך גוט צוגעקוקט, און פאר איהם איז אויסגעוואַקסען עפּעס אַ מענשליך געשטאלט, און ווען דאָס גער שטאַלט איז שוין געווען נאָהענט, האָט ער פאַר זיך דערזעהן אן איינגעהויקערטע, הינקענדיגע פיגור מיט א גרויסע טאָרבע אויפ'ן פּלייצע; און די פיגור געהט זיך געלאַסען, בלאָזט פון קעלט אין די הענר און זינגט אונטער א ניגון.

דער זיידע האָט גלייך דערקענט דעם פוסד געהער.

- פישקע! האָט זיך ביי איהם ארוים־ געריםען מיט פרייד. די שקאפּע האָט, וואהרד שיינליך, אויך דערקאָנט דעם אורח און אָהן אַ ט־פּדרז זיך גלייך אָבגעשטעלט, פרעהליך א הירזשע טהוענדיג דערביי.
- ר' מענדעלי! האָט אויך פישקע → אויסגעשריען מיט גרוים התפּעלות און איהם נלייך אריינגערוקט אַ ברייטען שלום־עליכם.
- עליכם־שלום, פישקע! האָט געענט־ — פערט דער זיידע מיט א גליקליכען שמייכעל וואוהין, אין טונעיאַרעווקע? זעץ זיך!

פישקע האָט אראָבגענומען די טאָרבע פון פּלייצע, אוועקגעלעגט זי צופּוסען און אליין זיך אוועקגעזעצט נעבען זיידען אין ביידעל. דער אוועקגעזעצט נעבען זיידען אין ביידעל. דער זיידע האָט ארויסגענומען דאָס פּלעשעל משקה, מכבד געווען זיך און פּישקע'ן, און דערווארימטע פון פרייד און פון דער אויסגעטרונקענער משקה, האָבען זיך די אלטע בעקאנטע פאנאנדערגער רעדט.

- נו פישקע, ווי געהט עס עפּעס? האָט דער זיידע א פרעג געטהאָן.
- אזוי, מען שלעפט נאָך אלץ די טאָרבע האָט פישקע געענטפערט.
- מאַכסטו עפּעס געשעפט ? האָט דער מאַכסטו דער געפרעגט.
- איהר זעהט דאָד, די טאָרבע לעבט נאָד, האָט אונטערגעשמייכעלט פּישקע און ווי האָט אייד, ר' מענדעלי, שוין לאַנג זיך געהט עפּעס אייד, ר' מענדעלי, שוין לאַנג זיך ניט געזעהן, וואָס איז, געוואָרען א יושב אוהל?
- יאָ, א סאָק מיט יאָהרען; דו ווייסט דאָד, סטאַראָשטש ניע מלאדאָשטש. אויף דער עלטער, די ביינער ברעכען שוין אונטער, שוין גיטאָ דער אַמאָליגער ברען; היינט פיהרען די רעדעל די אייניקלעך; אַי, זיינען דאָס אויסגער וואַקסען אייניקלעך האָט דער זיידע געשאָ־קעלט מיט'ן קאָפּ.
- אָבער װאָס איהר זאלט ניט זאָגען, איז בעסער צו האָבען צו טהאָן מיט די אלטע, אייד דער מיט די יונגע, האָט געענטפערט פישקע, אַמאָל פּלעגט מען נאָך קענען אונטערפּאָהרען ביי אייך אין ביידעל, און היינט גאָר ניט, אויס ביידלעך, אלין צו פוס און צו פוס.
- באר וואס, א שטייגער ? האָט גער פרעגט דער זיידע.
- אָט די אייזענבאַהנען, א רוח אין זייער טאַטענס טאַטען אריין, האָבען פערטריבען די

ביידלעד, און דו, פישקע, געה צו פוס, א מעשה אַ ביסעל, וואס די היינטיגע קענען אויסטראכ־ טען, גאָר אייזענכאהנען, ווי געפעהלט דאָס אייד, ר' מענדעלי ?

- נו, איז וואָס, מאי־קא משמע לן ? מיט די אייזענבאהנען איז מען איינס, צוויי אין טור די אייזענבאהנען איז קאבצאנסק, אין גלופּסק.
- רערסט, אָט ראָס זאָג איך דאָך אייערע אייניקלעך, ווארפט איהר שוין אין טאָרבע, רופט איהר ווי אויד, ווארפט ; אויף א בילעט ענטפערען דארטען, זיי: לא מיט אן אלף, זייט זיך מטריח און פערדיענט אויף א בילעט. הערסט א מעשה, פערדיען, אז מען דארף אפילו קיין שליח ניט אוועקצוטראָגען א בריוועלע, אנשטאָט בריווע־ לעד איז גאָר געוואָרען א מאָדע צו קלאַפּען דע־ פעשען, קלאַפט מען און מען קלאַפט, אויסקלאַ־ פען זאל מען זיי, וואָס אין דער תוכחה שטעהט. — אָט איהר זעהט, אָט שטעהען זיי, די גזלנים, האָט ער אָנגעוויעזען אויף די טעלעגראף־סלו־ פעס - און זיי הודזשען און זיי הודזשען, הוד־ זשען זאָל, רבנו של עולם, אין לונג און לעבער פון די, וואס האָבען זיי אויסגעדאכט אויף דער וועלט. אייניקלעך, זאגט איהר, אויך מיר איי־ ניקלעך, יחסנים, נאָז־פעררייסער, ווילען פון או אָרימאַן ניט וויסען, ווארפען אונטער א סקאָרינ־ קע, ווי א הונד א ביינדעל, און גאָר ניט, מאכער גאנצע, ברוית, קנאַקערם, פּדידש א קלייניגקיים... דער זיידע האָט א שמייכעל געטהאָן און : געזאגט

איך האָב גאָר ניט געוואוסט, פישקע, אז דו ביסט אזא בעל־דרשן, אבער ברוגז דארפּ־סטו ניט זיין. יאָ טעלעגראַמעס, ניט טעלעגראַ־מעס, יאָ אייזענבאַהנען עוט אייזענבאַהנען עוט אייזענבאַהנען אַ אייזענבאַהנען אַ אייזענבאַהנען אַ לאַמיר בעסער מאַכען א לחיים און ארויס־נעהמענדיג דאָס פלעשעל מיט משקה, האָט ער איין געמאַכט "שהכל" און פישקע'ן מוכה גע־איין מיט דער מצוה.

פישקע'ן איז די מעשה שטארק געפעלען געווען, ער איז ווייכער געוואָרען און זיך פא־ נאַנדערגערעדט נאָך מיט מעהר התלהבות:

א וואוילע זאף א זופּ טהאָן א ביסעלע, עס ווערט ווארים אין אלע אברים. אי, ר' מענדעלי, ר' מענדעלי, וואו נעהמט מען אמאָד ליגע יאָהרען, השיבנו נאזאד; ניטאָ אייער בייד דעל, ניטאָ אייער משקה, א וועלט געוואָרען, אז איין נאָט זאָל שומר ומציל זיין. אָט נעהמט נעהמט

אייער הערשעלע'ן, איז דאָם געוואָרען א באיד באק, פלאם און פייער, שיט פעך און שוועבעל על ה' ועל משיחו, און אז איך קום צו געהן צו איהם און זאָג: הערשעלע, זיי א וואוילער בחור און גיב מיר א נדבה פון זיידענ'ם זכות וועגען, ענט־ פערט ער: דעם זיידען האָב איך טאַקע האָלט, אָבער קיין נדבה וויל איך אייך נים געבען, איהר זייט א בטלן, און בטלנים דארפען מיר ניט. געהט און ארביים, כאָטש ווי א שמייסער אין באָד, רייניגט די מקוה, שניידט נעגעל, אבי קומט ניט אָן צו נדבות און שלעפּט זיך ניט ארום איבער די הקדשים מיט אייער טאָרבע. רער זיידע האָט אייך צולאָזען געמאכט, זיך צו־ פיעל געניאנטשעט מיט אייַד, און איהר קריכט אויפ'ן קאָפּ. אָבער איצט זיינען מיר אויפ'ן פערד און מיר ווילען אויסראָטען אלע דארמאָ־ יעדניקעם, לעדיג־געהער, מעג דאָם זיין דער בעל־טאַקסע, דער רב, דער דין, דער שמש, דער בעדער, אפילו פישקע דער קרומער בכבורו ובעצמו. איהר הערט א העזה א ביסעל פון א שנעק, דער זיידע איז גאָר־ניט, ער איז דער גאנצער קאפעליוש־מאַכער! ער האָט מיט 'גרימצאָרן צוגעגעבען — אָט דאָס זיינען, ר מענדעלי, אייערע אייניקלעך, אמת'ע ווייםע חברה'ניקעם, פון א מקום קדוש ווייכען זיי, ווי א שד פון וויירויף, די תורה הקדושה האָבען זיי פערלאָזען, פון קיין רחמנות ווייסען זיי ניט, זייער גאנצער תענוג איז די גוי'אישע ביכלעך, ימח שמם וזכרם... א דור אָנגעשטאַנען, ניטאָ וואָס צו רעדען, כע, כע! אָי, וואו נעהמט מען די אַמאָליגע יאָהרען? און מיט א ניגון פון א יום־טוב'דיגען "ואהבתך" האָט ער אָנגעהויבען אונטערצוזינגען מיט דבוקת – השיבנו נא־

רער זיירע האָט א קוק געטהאָן אויף פיש־ קע'ן און געזאגט:

איז וואָס איז דאָ אזוי? — היינטיגע, ווילען זיי, אז אלע זאָלען ארבייטען, ניט קיין עולה. ר' פישקע, עם איז שוין טאַקע צייט, אז דו זאלסט מעהר ניט זיין קיין קרומער, נור אויס־ גלייכען זיך און אוועקווארפען די פארצייטיגע טאָרבע. לכל עת וחפץ תחת השמים — אמאָל זיינען מיר געווען די גאנצע קאפּעליוש־מאַכער, מיר האָבען געריטען אויפ'ן פערד און איצט איז מיר האָבען געריטען אויפ'ן פערד און איצט איז אָנגעשטאַנען אַ נייער דור מיט נייע "זאַקאָנעם" און עולם כמנהגו בוהג — די ערד דרעהט זיף, און עולם כמנהגו בוהג — די ערד דרעהט זיף,

קייקע?ט זיך. לויפט הענדום־פענדום און מיר צוזאַמען מיט איהר...

פישקע האט איהם מיט כעס איבערגעריר סען און אָנגעכאפּט איהם מיט דער פערפראָרער נער האנד פאר'ן קלאפּע פון פוטער:

— וואָס זיי, די יונגאטשעס, די אפּיקורסים, די משומדים וועלען אונז פיהרען פאר'ן נאָז, זיי וועלען דאָס זיין אונזערע בעלי־דעות, אונזערע עצות־געבער, ניט דערלעבען וועלען זיי עס, ניט דערהארען, עוקר מן השורש דארף מען זיי זיין מיט אלע זייערע מנהגים, מיט אלע זייערע פיה־ רעכצען !... עובר בטל זייט איהר און מעהר גאָר ניט, עובר בטל! — האָט אויסגעשריען אויפ'ן קול פישקע אזוי הויך, אז די שקאפע האָט זיך דערשראָקען און אָבגעשטעלט.

דער זיידע האָט א נוקע געטהאָן צו איהר און גוטמוטהיג בערוהיגט פישקע'ן:

קאָכען זיך, פישקע, איז ניטאָ וואָס, — עובר בטל בין איך טאַקע, אָבער וואס גערעכט איז גערעכט. דו ווייסט דאָד, אז צוויי זאגען שכור, דארף זיך דער דריטער לעגען שלאָפען, און אז עם זיינען אָנגעקומען נייע מענשען, דאר־ פען מיר אָבטרעטען דעם וועג. מיין הערשעלע זאָגט דיר "פּנו דרך", וויים ער, וואם ער זאָגט, וואָרום, וואם דען, אז עם זאָל ניט זיין דער פּנו דרך פון מיר, פון דיר, פון שלמה ר' חיים'ם, פון בנימין השלישי, וואלט ישראליק אלץ זיך געד שלעפט אויף מיין קליאַטשע איבער קאבצאַנסק, גלופסק און טונעיאדעווקע און פערקויפט זיינע אלטע תחינות, זיינע פערשימעלטע שמות פון עין־הרע, צייהן־וועהטאָג און נאָך אועלכע פורעניות, אויף וועלכע אונזערע אידעלעף זיינען אזעלכע גרויסע בעלנים, און וואס וואלט געווען? קאבצאַנסק וואלט אלץ פערבליבען קאבצאַנסק, גלופסק — גלופסק, טונעיאדעווקע — טונעיא־ דעווקע, ביז וואַנען די קליאַטשע וואָלט געפאלען פון די פים, ישראל'יק וואלט אוועק אין א משוגעים־הויז, און איך מים דיר, פישקע, וואָל־ טען געבליעבען מיט א נאָז, מיר וואלטען געווען כצפּיחת בדבש, ניט געלעבט, ניט געשטאָרבען. אזוי, לכל הפחות, אז איך האָב זיִך אָבגעטראָגען צו דער צייט, האָב איך דערלעבט אייניקלעך, וועלכע רעדען נאָך פון מיין קליאַטשע מיט גרוים דרף־ארץ, ווי פון א שעהנער אגדתא אין זוהר, און דו ? דו ביסט געבליעבען מיט דיין טארבע דער זעלבער פישקע דער קרומער, וועלכער האָט

: שוין אלעמען אָנגעמאָזעלט די אויגען מיט זיין אידעלעך, גיט א נרבה !...

אי, ר' מענדעלי, וואס רעדט איהר דאָס איהר דאָס, וואס רעדט איהר דאָס איהר זייט דאָד עפּעס גאָר געוואָרען אן אפּיקורס אויף דער עלטער! — האָט פישקע א בורטשע געטהאָן מיט גרוים פערדרום.

יאָ, מיין ליעבער פישקע, אן אפּיקורס, אן אפּיקורס, אן אפּיקורס, האָט צוגעשמייכעלט דער זיי־ דע אויב דו ביסט נאָך א מאמין אין דיין טאָרבע, פערגיען איך דיר מיט'ן גאנצען האַר־ צען. זאל דיר גאָט געבען, אז זי זאָל זיין פול מיט כל־טוב, כיד המלך, ווי אין פּסוק שטעהט, מוט כל־טוב, כיד המלך, ווי אין פּסוק שטעהט, מהידו ועד כוש, פון אויבען ביז אונטען.

אי, ר' מענדעלי, ר' מענדעלי — האָט פישקע זיך ניט געוואלט אונטערגעבען, אָבער דעם זיידענ'ם שמייכעל, און איבערהויפּט זיין משקה, האָט, ווייזט אוים, איהם מילדער גער מאַכט, און ער האָט אנגעהויבען איינצודרעמלען, ווארפענדיג מיט'ן קאפּ ארויף און אראָפּ. ביי דעם זיידען האָבען זיך אויך אָנגעפאנגען צו קלעפּען די אויגען, און איהם האָט בעהערשט אַ זיםער דרעמעל, ווי שבת נאָך ווארמעם...

רעמלענדיג אזוי, האָבען זיי גאר ניט בעד מערקט, ווי די זונן האָט זיף אָנגעהויבען אראָב־
צולאָזען, און ווי פון ווייטען האָבען זיף בעוויע־
זען דער שפּיז פון טונעיאַדעווקער קלויסטער
און, להבדיל, דער דאף פון בית־המדרש מיט די
רויטע דאכעלקעם. די שקאפּע האָט דאָם גלייף
דערזעהן און א הירזשע געטהאָן. אָן דעם הירזשע
האָט דער זיידע פערשטאַנען, אז עם מוז שוין
זיין נאָהענט די שטאָדט, ווייל ער האָט זיף
דערמאָהנט אן דעם אלטען מנהג פון זיין שקאפּע
דערמאָהנט אן דעם מלטען מנהג פון זיין שקאפּע
אָנצוזאָגען יעדעם מאָל מיט א הירזשע די גוטע
בשורה, אז די שטאָדט איז נאָהענט.

ביים זיידען האָט זיך אָנגעהויבען צו קלאַ־פּען פרעהליך דאָס הארץ, פיהלענדיג שוין אן אונגעדולדיגקייט. ער איז אראָב פון שליטען, אָבגעוואשען די הענד אן קלאָהרען שנעע און זיך געשטעלט דאוונען מנחה. דאָס זעלבע האָט גע־טהאָן פישקע. די שקאפע איז אויך געשטאנען רוחיג, ווי פערטיעפט אין א תפלה, און-זיך פרום צוגעהערט צו דעם גאָטס־פּאָרכטיגען שעפּטשען פון איהרע פּארשוינען.

ווען די מנחה האָט זיך געענדיגט, האָט רער זיידע אָ נוקע געטהאָן דער שקאַפּע: אַ נו,

אלמע, שמעל טרים! און די אלמע האט זיך אוועקגעטראגען, ווי אן אדלער, וועלענדיג ווייזען איהר בעל־הבית, אויף וואָס זי איז נאָך פעהיג.

.2

אריינגעפאָהרען אין טונעיאַדעווקע זיינען זיי שוין נאָך מעריב. אין בית־המדרש האָט נאָר געצאַנקט א פייערעל אין נר־תמיד און אין עמור ; האָט געהאלטען אין גוסס'ן א יאָהר־צייט ליכט גרויסע לאַנגע שאָטענס האָבען זיך געשאָקעלט פון דונקעלהיים אויף די ווענד און אָנגעפילט ארום די לופט מיט א דריקענדיגער מרה־שחורה, אזוי ווי די פערוואָגעלטע שכינה וואלט איהר אבלות געפראוועט. אָן דער דונקעלהייט און אי־ בערהויפט אן דער לעערקייט האָט דער זיידע פערשטאנען, או גאָט'ס הויו האָט פערלאָרען איהר אמאליגען גלאנץ, אז עם קען שוין מעהר ניט שטאָלצירען מיט דער גרויסקייט פון פער־ צייִטען, און א שטילער טרויער האָט זיך אריינ־ גע'גנב'עם אין זיין נשמה. איהם האָט זיך ניט געוואָלט גלויבען, אז דאָס איז דער זעלביגער בית־המדרש, וואו ער האָט אין דער יוגענד פער־ בראכט אזוי פיעל געהיימניםפולע משמר־נעכט, פערטיעפענדיג זיך אין די גרויסע סודות פון תלמוד און זוהר. ער האָט געקוקט אויף דעם אבגעבלאקירטען ארון־קודש מיט די אבגעריבע־ נע לייבען און זיך דערמאָהנט יענע צייט, ווען פון ביידע זייטען אין מזרח האָט זיך געצויגען א רייהע זיך שאָקלענדיגע געשטאלטען איבער די סטענדערם מיט די גרויסע גמרות, און אליו ארום איז געווען בעגאָסען מיט'ן אבשיין פון די ברענענדיגע לאָמפּען און ליכט, וועלכער פלעגט זיך ווי אויספלעכטען מיט דעם פרעהליף־היל־ כענדיגען געזאנג פון "אָמר אביי".

גיט ווילענדיג האָט זיך ביי איהם ארוים־ געריסען א טיעפער זיפץ.

פישקע'ן, ווייזט אוים, האָט דאָס וועניג געארט. ער איז שוין געווען צוגעוואוינט צו דער דונקעלהייט און לעערקייט פון די בתי־מדרשים, און גלייך, ווי ער איז נאָר אריין, האָט ער זיך פאנאנדערגעלעגט בהרחבה'דיג אויף א באנק ביים אויווען, ווי א ברייטער בעל־הבית.

דער איז נאָד, וועלכער איז נאָד, געבליעבען טריי דעם בית־המדרש און זיך מיט איהם קיין מאָהל ניט צושיידט, ניט ביי־טאָג, ניט ביי־נאַכט, איז געווען דער אלטער בטלן. ער איז געזעסען ביי א צווייטער זייט פון אויווען איז געזעסען ביי א צווייטער זייט פון אויווען

און זיך געשמאַק געווארימט, מורמלענדיג אלץ עפעס אונטער דער נאָז. דערזעהנדיג די אורחים, האָט ער זיך אפילו ניט אָבגעקעהרט.

דער זיידע האָט איהם געקאָנט שוין ביי א יובל מיט יאָהרען, און ער האָט קיין מאָל ניט ערוואַרטעט איהם נאָך צו טרעפען אין טונעיאַ־ דעווקע. ער איז געווען זיכער, אז ער איז שוין ניטאָ צווישען די לעבעדיגע, אדער ער האָט זיך אריבערגעפעקעלט אין אן אנדער שטאָדט ארויס־ צואווייזען זיין בטלנות. ווען ער האָט איהם איצט דערזעהן, איז איהם פרעהליכער געוואָרען אויפ'ן הארצען. ער איז צו איהם אונטערגע־ גאנגען און א לייכטען פעטשעל געגעבען איהם איבער'ן פלייצע. יענער איז אויפגעשפרונגען מיט צומישטע אויגען און געוואָלט זיך שוין אויםזידלען, ער האָט אָבער גלייך דערקאָנט ר' מענדעלי'ן, און א קראַנקער שמייכעל האָט זיך בעוויעזען אויף זיינע פערשמאַכטע ליפען. מיט : א פערשטיקטען קול האָט ער אויסגעשריען

! בי מענדעלי שלום עליכם —

שלום עליכם, עליכם שלום! — האָט – גוטמוטהיג געענטפערט דער זיידע און דו – מוז נאָך אלץ דאָ, אלץ דער זעלבער בטלן, און וואו זיינען עפּעם די בעלי־הבתים, די ישיבה־בחורים?

רער בטלן האָט ווייטער א מורמעל געטהאָן אונטער דער נאָז:

רי בעל־הבתים זיינען אוועק אהיים עסען וועמשערע, נימאָ בעלי־הבתים, ישיבה־בחורים, חושך ואפלה אין מקום־קדוש די לעצמע ווערטער האָט ער ארויסגעזאגט כמעט מיט א געוויין.

דאָס געפיהל, אז עלענד, ווי א יתום, איז גאָט'ס הויז האָט זיך נאָך ביים זיידען איצט פערשטאַרקט.

אָברוהענדיג זיך א ביסעל, האָט ער אָבגער דאַווענט מעריב. און שוין לאנג האָט ער ניט גער דאַווענט מעריב. און שוין לאנג האָט ער ניט גער דאַווענט מיט אזא טיעפער כונה, אין יעדען וואָרט האָט ער געפיהלט עפּעס א בעזונדער בער דייטונג, עפּעס א בעזונדער מיין; איהם האָט זיך געוואלט נאָך אמאָל איבערלעבען די יוגענד מיט איהר גאנצער שעהנהייט. אָבער דאָס גער רויש, וואס עס האָט אויפגעהויבען פישקע דער קרומער מיט'ן בטלן, האמפּערענדיג זיך פאר'ן ווארימסטען אָרט ביים אויווען, האָט איהם אומד געקעהרט צו דער ווירקליכקייט. די מיעדקייט פון וועג האָט זיך געלאָזט שפּירען איבער'ן גאַנ־

צען קערפּער. ער האָט אונטערגעשפּאַרט זיין הארץ, און מכבד זייענדיג פישקע'ן מיט'ן בטלן פון דעם, מיט וואָס גאָט האָט איהם געבענשט, האָט ער זיך צוגעלעגט אויף א באנק ניט ווייט פון ארון קודש.

צוהערענדיג זיך צו דער ארומיגער שטילד קייט, האָט זיין כחדהרמיון איהם אָנגעהויבען צו מאָהלען, ווי אין די אלטע צייטען, בילדער פון גלופּסק, קאבצאַנסק, טונעיאדעווקע, אָבער מיט גלופּסק, וועלכע ער האָט נייע פארבען, מיט אזעלכע, וועלכע ער האָט אויסגעפּונען אין די רעד פון פישקע דעם קרומען און אין די עטליכע ווערטער פון דעם האלבד צודולטען בטלן.

פאר איהם זיינען אויסגעוואַקסען זיינע אייניקלעך, און צווישען זיי זיין ליעבער הער־ שעלע מיט די צופלאמטע בעקעלעך און שטראה־ לענדיגע אויגעלעך. ער האָט זיך איהם בשום אופן ניט געקענט פאָרשטעלען שוין פאר א גרוי־ סען ערוואקסענעם מענשען. איהם האָט זיך אלץ געדוכט, אז ער הערט זיין קינדערשען פּלאַפּלען: זיידעניו, גיב מיר א ווינשפינגערעל! און אויפ'ן הארצען איז איהם געווארען אזוי פרעהליך, אזוי ווארים; די פריהערדיגע שטימונג איז פער־ שוואונדען, ווי א רויך, און איהם האָט זיך שוין גיכער געוואָלט דערזעהן דעם גרויסען "באי־ באק", ווי פישקע האָט אָנגערופען הערשעלע'ן, הערען ווי פון זיין מויל שיט זיך פעד און שווע־ בעל, און אזוי פאנטאזירענדיג, איז ער איינגע־ שלאפען.

אין שלאָף האָט זיך איהם גערוכט, אז ער טראָגט זיך מיט זיין קליאַטשע אויף א גרויסען ים; די כוואליעס רוישען און שוימען, טרייבען איינע די אנדערע מיט א שרעקליכען אימפּעט אלץ נעהענטער צום ברעג, און ער, אָהן קיין שום מורא, נוקעט זיין קליאטשע צווישען זיי, און זי שניידט דורך רוהיג א וועג. נור אָט קומט איהם אַנטקעגען א גרויסער, שווארצער וואַל. די קליאַטשע שטעלט זיך אוועק דיבאָם און וויל ווייטער ניט געהן. אבער פּלוצלונג, ווי פון וואַ־ סער־שוים, וואקסט אוים הערשעלע, און ער גיט אַ בעפעהל: געה! די קליאַטשע ריהרט זיך אָבער פון אָרט ניט, איהרע אויערען זיינען אָנ־ געשטעלט און זי הירזשעט מיט א מאָדנעם קול, ווי זי וואלט זיך בעטען רחמים. און דער וואל ווערט אלץ נעהענטער און נעהענטער. ישראל'יס שטעהט מיט בעטענדיגע אויגען און קוקט אויף

הערשעלע'ן, אָבער הערשעלע בעמערקט איהם ניט. ער רעדט ניט, נאָר בעפעהלט, און וואָס גרעסער עס ווערט זיין בעפעהל, אלץ שטורמדי־גרעסער עס ווערט זיין בעפעהל, אלץ שטורמדי־גער ווערט דער וואל. מיט אמאָל ווערט פינסטער אין די אויגען, איבער'ן קאָפּ לויפּט דורך, ווי אַ דונער, און אין די אויערען הילכען אָב, ווי אַ דונער, און אין די אויערען הילכען אָב, ווי טויזענדער גלאָקען. דער זיידע גיט א קוק, ערשט דער וואל איז שוין ניטאָ, ער שווימט וויערער געלאַסען מיט זיין קליאַטשע אויף די כוואליעס פון ים, און הערשעלע רעדט צו איהם מיט א שמייכעל פון א זיעגער: זעהסט, ס'אראַ קראַפט עס האָט דיין ווינשפינגערעל, אלץ דו, זיידעניו, אלץ דו!...

3.

אויף מאָרגען נאָכ'ן דאוונען איז דער זיי־ דע ארוים אין שטאָדט זיך בעגעגנען מיט אלטע בעקאנטע און ניט אזוי בעגעגנען זיך, ווי א קוק טהאָן, ווי זעהט עפעס אוים טונעיאַדעווקע נאָך אווי פיעל יאָהרען. דאָס ערשטע, וואס האָט זיך איהם געוואָרפען אין די אויגען, זיינען געווען די ברוקירטע גאסען. פון צוגאנגענעם שנעע איז אפילו געשטאַנען נאָך א בלאָטע, אבער אין קיין זאקען האָבען שוין די ווייבער ניט געדארפט בראָדושען אין דער בלאטע און לאנגע שטיוועל זיינען אויך געווען איבעריג. מען האָט געקענט דורכגעהן א גאס, אפילו ניט מאכענדיג קיין שלומפער. דאָם איז דעם זיידען שטאַרק געפע־ לען געוואָרען. ער האָט פערשטאַנען, אז ניט נור דער בית־המדרש איז ניט דאָם, וואם אמאָל, נאָר אויך גאנץ טונעיאדעווקע איז אנדערש גע־ וואָרען. איהם האָט געצויגען, ווי א מאגנעט, צו דער יונג־ווארג. "די אלטע — האָט ער גע־ קלעהרט - וועלען מיר קיין נייעם ניט געבען, ראָך אלטע!".

פארבייגעהענדיג א ווייסע הייזעל מיט שמייכלענדיגע פענסטער אונטער דער שטאָרט, האָט ער בעמערקט איבער'ן גאניק א שילד מיט גרויסע אותיות: "מענדעלי מוכר ספרים'ם ביב־ליאָטעק". א שמייכעל האָט זיך צושפּיעלט אויף זיינע ליפּען. "קונדסים, גאר מיינע א ביבליאָ־טעק, מזומנים בעצאָהלט פאר איהר!" און ניט מאכענדיג קיין שהיות, האָט ער אָנגעקלאפּט אין טהיר פון הייזעל. איהם האָט געעפענט א יונגער בחור מיט פריש לאכעדיגע אויגען, פון וועלכע עס האָט ארויסגעשפּריצט לעבענס־לוסט און לעבענס־פרייר. דער זיידע האָט גלייך אין און

איהם דערקאנט זיין ליעבען הערשעלע'ן און ארויפגעפאלען איהם אויפ'ן האלו, בעדעקענדיג איהם מיט קושען.

הערשעלע האָט אויך דערקאנט דעם זיידען. צו זיין שמחה איז קיין גרענעץ ניט געווען. ער צו זיין שמחה איז קיין גרענעץ ניט געווען. ער האָט ניט געוואוסט, וואס צו טהאָן מיט'ן אונד ערווארטעטען גאסט. ער האָט איהם געקושט, געהאלזט, זיך אלץ געפרעגט, וואס מאכט די באָבעניו. דער זיידע האָט איהם אויך פון איהרט וועגען איבערגעגעבען א פּאָאר קושען, און ווען די בעגעגעניש־אויפרעגונג איז ביי ביידען פארד איבער, האָט ער א פרעג געטהאָן הערשעלע'ן:

יביסט גאר אליין ?

הערשעלע האָט איהם אויף דעם ניט געד ענטפערט. ער האָט נאָר געעפענט די טהיר אין א צווייטען צימער, און דער זיידע האָט פאר זיך דערזעהן א ליכטיגען, גרויסען חדר, אויסגעד קלעפּט מיט אביטשעס, און מיט ווענד, פער־האנגענע מיט בילדער, צווישען וועלכע עס האָט זיך געהויכט אין מזרח זיין בילד אין א שעהנער גאלדענער ראהם מיט א קראנץ בלומען ארום. "קונדסים, גאר מיין בילד! — האָט א טראכט געטהאָן דער זיידע און א פערלעגענהייט האָט ארויסגעשיינט פון זיינע אויגען — הערסט א מעשה, און מיט בלומען, וואס חברה קענען אביסעל!"

לאנג טראכטען פון דעם האָט ער אבער ניט געקענט. זיין אויפמערקזאמקייט האָבען צור געשמידט די יונגע לייט מיט די לעבעריגע גע־זיכטער, וואס זיינען געזעסען ארום א לאנגען טיש, פערטיעפט אין ביכער און צייטונגען.

דערזעהענדיג דעם זיידען, האָבען די יונגע לייט אלע, ווי איין מענש, זיך אויפד געהויבען מיט גרוים יראת הכבוד פון די ערטער און איהם אָבגעטראָטען דעם אויבען־אן. דער זיידע האָט אבער פאר אויבען־אן. דער זיידע האָט אבער פאר פיין פאל ניט געוואָלט פארנעהמען דעם אויבען־אן, און זאגענדיג גוטמוטיג: — "דער אויבען־אן געהערט אייך, קונדסים!", האָט ער געהאל־טען פאר זיין חוב יעדען צו דריקען זיין האנד און ארינקוקען אין די אויגען, אזוי ווי דער זיי־ דע איז נאָר פעהיג, מיט א טיעפען דורכנעה־דע מינדיגען בליק.

מען האָט איהם ארומגערינגעלט פון אלע זייטען, און דער זיידע האָט ניט געגלויבט זיינע אייגענע אויגען. איז דאָס טונעיאדעווקער יו־ אייגענע אויגען. איז דאָס טונעיאדעווקער יו־ גענר? — האָט ער זיך א פרעג געטהאָן אין

געראנק. הערשעלע, ווייזט אויס, האָט פער־ שטאַנען, וואס דער זיידע טראכט און ארויס־ גערעדט:

נו, זיידעניו, ווי געפעלען דיר עפּעס דיינע —— אייניקלעך, פיינע חברה, הא ?

דער זיידע גע־ — האָט דער זיידע גע־ — חברה, ווי גאלד! — ענטפערט מיט א פערלעגענהייטס־שמייכעל.

איהם האָט זיך א סך, א סך געוואָלט רעדען מיט זיינע אייניקלעף, אבער דאָס הארץ איז איז איבערפילט געווען פון שמחה, אז ער האָט ניט געפונען קיין פּאסענדע ווער־אז ער האָט ניט געפונען קיין פּאסענדע ווער־טער אויסצודריקען זיינע געפיה'ען, וועלכע און געקוקט אהן אויפהער אויף די בילדער, אויף די אלמערס מיט ביכער און אויף די גליקליכע געזיכטער ארום. ווען ער האָט זיך בעגעגענט מיט הערשעלע'ס בליק, האָט ער איהם א דראָה געטהאָן מיט'ן פינגער, ווי איינער זאגט: ווארט, שייגעץ, איך וועל דיר שוין אנדרעהען פאר די אויערען!

נו, זיידע, געפעלט דיר עפעס דיין — האָט א פרעג געטהאָן הערשעלע. — האָט א פרעג געטהאָן

ואס איז שייך א היכל — האָט קוים — ארויסגעשטאמעלט דער זיידע און ניט קענענדיג זיך בעהערשען פון גליק, האָט ער זיך פאנאנדער געוויינט, ווי א קליין קינד.

קיינער האָט איהם ניט געשטערט זיך אויס־צואוויינען. אלע האָבען פערשטאַנען, וואס בער דייטען איצט די טרערען. אין די דאָזיגע טרערען האָט פאר זיי אויפגעשטראהלט דער גאנצער שעהנער וועזען פון ליעבען און אונפערגעסלי־כען זיידען, און ער איז זיי נאָך נעהענטער, נאָד טייערער געוואָרען.

יייט מוחל, קינדערלעך, מיר, אלטען באר, פאר די טרערען; — האָט אם ענדע ארוים־
גערעדט דער זיידע און זיך צוגעזעצט — טרער ען פאסען אפילו פאר א אידענע, אבער ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס איך זינג אלע טאָג א שבח צו גאט "שלא עשני אשה", איז דאָּך, ווען איך דערזעה מיינע אייניקלעך, ווער איך ניט ווילענדיג א אידענע. אזא טבע האָט שוין אייער זיידע, מענדעלי. און טרערען, קונדסים, איז א גוטע זאָך. אז מען וויינט זיך אויס, צו פון שמחה, צו פון צער, ווערט מאָדנע גוט אויפ'ן הארצען, אט אקוראט, ווי א סאלאווייטשיקעל, הארצען, אט אקוראט, ווי א סאלאווייטשיקעל, אדער א קאנארעקעל וואלט אונטערגעפלויגען אונטער אייער פענסטער אין א שעהנער זומער־

נאַכט און מאכען פיץ—פיץ—פיץ און צוגיסען זיך און צומרעלען זיך און צוזינגען זיך מיט א זיך און צוטרעלען זיך און צוזינגען זיך מיט א שטילען, שטילען וואלעכעל... אט איהר ווייסט דאָך, מיט יענעם וואלעכעל, וואס גיסט נחמה אין הארצען, חיות אין דער נשמה. אָי, קינדער־לעך, זייט איהר, קונדסים! — ביי די לעצטע ווערטער האָט ער א קניפּ געטהאָן הערשעלע'ן אין באק און אנגעדרעהט פאר'ן אויער. — נו, חברה־מאן, דערצעהל עפּעס!

- דערצעהלען דיר עפּעס ? האָט געד ענטפערט הערשעלע ניין, דערצעהל דו אונז עפּעס, זיידעניו, אט אזוי א מעשה'לע, דו ווייסט דאָך אזוי פּיעל שעהנע מעשה'לעך...
- עה, ווֹאָס קען איך אייך דערצעהלען,—
  האָט א מאך געטהאָן דער זיידע מיט דער האנד

  מיין קליאטשע איז שוין מיעד, מיין ביידעל צובראָכען, קוים זיך דערשלעפט צו אייך אין טוניעיאדעווקע א קוק טהאָן אויף אייך, קונדסים. זאג מיר אקארשט, חברה־מאן, וואס מאכט עפּעס אייער בעל־טאקסע?
- כע, כע, האָבען זיך הילכיג פאנאנד דער געלאכט עטליכע יונגע לייט דער בעל־ טאקסע איז שוין לאנג אויף דער וועלט ניטא, איצט זיינען מיר די בעלי־טאקסעס.
- ואָס הייסט, איהר זייט די בעלי־טאקד סעס ? האָט זיך געמאכט דער זיידע, אז ער פערשטעהט גאר ניט.
- דאָם הייסט, האָט געענטפערט הערד שעלע מיר זעהען, אז אלמנות און יתומים זאלען האָבען וואס מעהר בלוט און ניט מען זאל ביי זיי אויסזויגען דאָם בלוט...
- אזוי גאר ? אט דאָס איז א גאנג,
   האָט דער זיידע א זאג געטהאָן ווי צו זיך אליין
   דערפאַר האָב איך אייך טאַסי האָלט. איך זעה שוין, אז איהר זייט אלע טייערע לצים; פישקע האָט מיר דערצעהלט, אז איהר ווילט איהם גלייך מאכען, אַ שעהנע מעשה, כא, כא,
   ער זיך הילכיג צולאכט קען א אידענע ניט האד בען קיין ניין מאָס רעד, קען א גלח אויסקומען אָהן אן ארכמעסטרינע, אזוי קען פישקע דער קרוד אָחן אן ארכמעסטרינע, אזוי קען פישקע דער קרוד מער ווערען אויס קרומער און לעבען אהן זיין טאָרבע. פערשטעהט איהר, לצים ?
- זיידע, דו ביסט דאָך נאָך גאר יונג! האָט אויסגעשריען מיט התלהבות הערשעלע.
- וואס האָסטו געמיינט, קינד, אז דער זיידע האָט שוין אבגעשפּיעלט זיין ליעדעל און און אבגערופען דער זיידע — האָט זיך אבגערופען דער זיידע

ניין, דער זיידע לערענט זיך ערשט ביי אייך, ווי יונג צו זיין, ווי איהר האָט זיך אמאָל ביי איהם געלערענט, ווי קונדסים צו זיין. עם מאכט ניט אוים, וואם מיין קליאטשע איז אלט, מיין ביידעל צובראָכען; זיי האָבען שוין זייער ארבייט אב־ געטהאָן, טריי געדיענט זייער אלטען בעל־הבית; אין רעגען און שנעע, אין זאווערוכעם און ווינ־ טען, אין שטורעמם און קעלטען, אומעטום האָבען זיי מיך ארומגעפיהרט אין גאט'ס־וועל־ טעל און אומעטום האָבען זיי מיר בעוויעזען די יסורים און ענוים פון מיינע צאן קדשים, פון די בידנע שעפעלעך, וואס וואנדלען זיך ארום פערוואגעלטע אונטער די קולות פון שפּאָט, פון גאט־לעסטערונג. איך האָב געהערט פויגעלעך זינגענדיג, טייכעלעד מורמלענדיג, איד האָב גע־ זעהן די זונן שיינענדיג, שטערען לייכטינדיג און איך האָב זיך געפרעגט: רבונו של עולם, הערשער פון אלע הערשער, גאט פון אלע געטער, פאר וואָם זינגען ניט די פויגעלעך, מורמלען ניט די טייכעלעך, שיינט ניט די זונן, לייכטען ניט די שטערען פאר מיינע צאן קדשים, מיינע בידנע שעפעלעך? אבער ביי דער פראגע בין איך גע־ בליעבען, ווייל פערשטעהט איהר מיך, אייער זיידע איז ר' מענדעלי, און ר' מענדעלי איז ניט ...רווען אזא קונדם, ווי איהר...

שיידע דו ביסט גערעכט, האָט געענטד פערט הערשעלע — דו ביסט ניט געווען אזוי, פערט הערשעלע — דו ביסט ניט געווען אזוי, ווי מיר, אבער דערפאר לעבט אין אונז, קונדסים, דער גייסט, וועלכען דו האסט געוועקט אין אונז דורכגעד טאג איין, טאג אוים; מיט איהם זיינען דורכגעד זאפט אלע אונזערע גליעדער, אלע אונזערע געד פיהלען; מיר אטעמען מיט איהם, לעבען מיט איהם; ער איז די פרייד און דער שטאָלין פון אונזער קיום... דיין אמאָליגער ישראליק איז שוין, אמת, פערשוואונדען פון גאטס־וועלטעל, ער לעבט נאָר אין זכרון, ווי א שעהנע לעגענדע, ווי א וואונדערבארע מעשה'לע, מיט וועלכע מיר זועלען פערוויגען און פערוויגען שוין אונזערע זועלערע

קינדערלעך, אבער אין אונז איז אויסגעוואקסען א נייער ישראל'יק, וועלכער וויינט ניט, בעט ניט, נאָר פאדערט, פאדערט דאס, וואס איהם קומט, און פאדערט ניט מיט ווערטער, נאַר מיט מעשים, מיט מעשים פול מיט קידוש־ השם, מיט זעלבסט־אפפער, מיט פאלקס־ גאוה... דו זעהסט, זיידע, אָט דעם יונגען מאַן האָט הערשעלע אָנגעוויעזען אויף איינעם — פון זיינע חברים, וועלכער האָט די גאנצע צייט — ניט אראָבגעלאָזען די אויגען פון דעם זיידען דאָם איז דיין שלמה ר' חיים'ם א זוהן, א פּראָם־ טער בעל־מלאכה, ער האָט זיך אוים־ אויף דיינע て終け ספרים געהאָדעוועט און אויף די ספרים פון דיינע תלמידים, דו מעגסט מיט איהם שטאָלצירען. ער האָט מיט דער מילך פון זיין מוטער איינגע־ זויגען אין זיך דיינע ביטערע טרערען און דיין ביטערען געלעכטער, און פון דעם דאָזיגען צווי־ לינג האָט זיך בעקומען דאָס, וואס דו רופסט אָן קונדס, אבער א קונדס פון קונדסים־לאנד מיט אלע פיטשעווקעלעך: שטארק, גרוים און לרעפטיג!

דער זיידע האָט א קוק געטהאָן מיט א שמייכעל אויף שלמה ר' חיים'ם זוהן, דערנאָך אויף הערשעלע'ן און אלע איבעריגע, וואס זיינען געשטאַנען ארום, און ארויסגערעדט צופריעדער נערהייט:

איך קען שוין פאהרען צוריק אהיים, א וואוילע שטערטעל טונעיארעווקע, אויסגעהאָר דעוועט, ניש־קשה, גוטע קונדסים, ניטאָ זיך וואס צו שעהמען מיט אייך פאר גאט און פאר לייט; — און דראָהענדיג מיט'ן פינגער ביי דער נאָז האט ער צו געגעבען — זעהט־זשע, זייט טאקי, קונדסים פון קונדסים־לאנד! אז זייט טאקי, קונדסים פון קונדסים־לאנד! אז ניט וועל איך שמייסען, אָי, שמייסען!...

* * *

ווען דער זיידע איז געקומען צוריק אהיים, האָט ער פערטראַכט א נייע "קליאַטשע".

ה. רויזענבלאם.

צווישען הימעל און ערד.

ZIIIZ

באעמא.

(שלום).

אָ האַלם דיינע פּליגלען די דימאַנמנע, האַל<mark>ם,</mark> דו דעמאָן אין הייליגען מלאך געשמאַלם !"

עם שמעהמ א פערווירמער דער מלאך און קלעהרמ:

עם זיינען מלאכים גאר דאָ אויף דער וועלם. גאנץ הויך זענען הימלען געהאנגען אמאָל,

איצט ליגען די הימלען גאר טיעף אין דעם טאָהל״.

און ס'לאזמ א פערשעממער דער מלאך. אראפ

די אויגען די פייכטע און שאָקעלט דעם קאָפּ. קאָפּּ

פּאמעלאכעל ווישם זיך פון הימעל אוועק די בלויקיים, און ס'ווייזם זיך א ראַזעווע פלעק

און ס'שוידערם דער מלאך און ציםערם פאר שרעק,

ער קוקם אויף דעם מזרח... און קלפגם אויף ער קוקם אויף דעם מזרח... אויף פול:

דער מאָרגען ער מאָר מיך נים פרעפען,

אין מאַחל --

איך זוך נים קייו פריעדען, איך גאר נים נאָך רוה,

איך כין נים קיין הייליגער מלאך, ווי דו, די הימלען געהערען צו דיר, נור צו דיר, מאָ נעם־זשע די מעכמיגע פּליגלען פון מיר און גיב מיר דיין לירע, דיין געמליך געשאַנק,

און זאל מיר דערמאָנען דער הייליגער קלאנג,

אז צווישען די הימלען אין אייביגער רוה געפינט זיך א מלאך א ריינער, ווי דו"

דער זינגער, דעם קאפ אויף דעב בוזעם געלייגט

ו. מלאך און וינגער.

גאנץ מיף, אין א שמילען און איינזאַמען מאחל

ביי מורמלענדע וואסערען ריין ווי קריסמאָל, זיך זיצען דער מלאך און זינגער פערקלערם. ביי ביידען די אויגען די בלויע פערמרערם.

און נפּך פּמפּל שמעהם אויף דער מלאך : און זפּגם

דו האָסם זיך פאר מיר אויף דעם לעכען, בעקלאָגם,

דער מענש איז דיר נמאס און מאוס די וועלט האָכ איך זיך, אַ מלאך, צום דינסט דיר

געשמעלם. איך גיב מיינע דימאַנמ'נע פליעגלען דיר אפּ".

דער בלייכער ער הערם און ער דרעהם מים דעם קאָפּ.

: און היציגער טענה'ט דער מלאך און זאָגט דו האָסט זיך פאר גאָט אויף דער בריאה, בעקלאָגט

און האָסם א פערביינקטער צום הימעל געבליקט,

האָם גאָם דיר א מלאך מים פליגעל געשיקט. וואָם וויל דיך בעפרייען פון שפלות און צער

און בעם נור דיין לירע און מאַנטעל דערפאַר"...

עם שפרינגט אויף דער זינגער און ציטערט פון כעס

נים לעסטער די לירע, נים מרויב מים "נים לעסטער די לירע, נים מרויב מים "

נים לעסטער די הייליגע לירע, וואָס האָם דערלאנגט אלע הימלען, געבראַכט מיר פאר גאַם. און דונקלער, דונקלער נעמט עס ווערען און יעדער מאָן פון בלייכען זינגער פון הימעל רופט ארויס א שטערען.

> מיליאָנען ליכם אין דונקלען הימעל ברענען גרוים און זויבער גיםען שמילען צויבער, רוה און דרימעל.

מיליאָנען שמערען, פרומע פּלאמען אונמער בלויע הימלען; און פער'חלום'מ דרימלען לענדער, ים'ען,

פערשלעפערם קענען נור נים ווערען זינגער-הארץ און לירע; הייליג ציהם די שירה צו די שמערען.

"הייליגע שמערען אין הימעל! איהר, וואס איהר ווייסמ פון קיין דרימעל,

קיין רוה; אויגען, וואָס שליסען זיך קיינמאָל נים צו;

איהר זעהם דאָך דאָרם שוועכען
א מלאך אצינד.
דער מלאך איז כלינד,
און וועם ער אייך פרעגען
צום הימעל די וועגען —
ווייזם איהם, דעם קינד,
און מרעפט ער געשלאָסען
איו הימעל דעם מויער,
בעלייכם איהם צוריק
זיינע וועגען פול מרויער,
בעלייכם איהם צוריק
בעלייכם איהם צוריק
זיינע דונקעלע וועגען,

ארויסגעהן אנטקעגען, און כריינגען צוריק איהם מים הייליגע ליעדער,

עם וועם איהם זיין לירע

פעראייניגען ווידער וועלען זיך זינגער און לירע" הערם איין זיך די מענות פון מלאך און וויינם ;

און אונטער די בערג שפּארט דער טאָג זיך ארויס

און שטרעקט זיינע שטראהלענדע ארעם איהר אוים.

דאָרם מראָגם זיך א אָדלער און פלאמערם אריין אין מויער פון ראָזען און גאָלדענעם שיין.

שא... שמיל... נור עם פאלם פון די הענד אויף א מאָל

די לירע און זינקם אויף די בלומען פון מאָהל שא... שמיל... נור א מיעף־מעלאנכאָלישער קלאנג,

אזוי ווי דפֶּס קול פון אן אבל'ס געזאנג ערהויבט זיך אריבער די בערג און איבער די פעלזען פון מפָּרגען

בעשפּריצם אין בלענדענדען פארבען־נעין האָבען געבליצט געבליצט

צוויי דימאַנמנע פליעגעל.

ארויף איז צום הימעל דער זינגער, — נור באנג באנג אוים דער מאָהל יענער גוסס'ער זיך ציהט אוים דער מאָהל יענער גוסס'ער קלאנג,

דע גוספ'ער קרעכץ פון דער לירע.

•1

אין טהאַל.

דער העלער טאָג געהט לאנגזאט אונטער
דער מזרח ברענט און פלאקערט צונטער
און איבער בערג און איבער טאָהלען
זיך ליכט און שאטען בילדער מאָהלען.
נאָר לאנגזאט צאַנקען אויט די שטראהלען,
א בלויע דעטערונג נעמט פאלען
און אונטען אין דעט טהאָל דעט טיפען
פון שטילער אבענד־רוה ערגריפען
זיך זיצט דער בלייכער מלאך־זינגער
און זינגט און ציהט מיט בלאטע פינגער
פון אויט זיין גאלדנער אלטער לירע
בעגלייטונג פיר זיין אבענד־שירה.

און טיף און ריין די טענער קלינגען

אין הארצען ווערם גרינגער, דער חשך נעמט בלייכען,

אוים גאלדענע פעדעם דער מאָג נעמט אוים גאלדענע פעדעם זיך שפּינען;

די ליכמיגע רגע איז ענדליך, "בי געקומען!"

און ס'הויכם אן דער מלאך מים זיפצען מים שמילע

צו וועקען דאס הארץ און די זינדיגע דעעלע — זעעלע

צום ליכטיגען הימעל שוועבט מלאך און תפילה....

ď.

פאַרן טויער פון׳ם הימעל.

אדארם, וואו די בלענדענדע זונ**ן איז** געזונקען

אין גאָלדענעם שמויב און אין ראָזעווע פונקען,

ערהויבט זיך דער מלאך א פרייער. די דימאַנטנע פּליגלען פּונאנדערגעלאָזען, די זילבערנע לאָקען אין כוואַליעס צובלאָזען, די אויגען פול הימלעשען פייער.

געעפענם אין הימעל די גאַלדענע מוי'רען, עם קלינג איהם א הייליג געזאנג אין די אוי'רעז

און ס'מראָגמ זיך דער מלאך

געשווינדער,

אין נעצען פון מויזענדער פארבען געצויגען זיך שליסען אין ליכמדים צואוועהמאָגמ די

אויגען — אויגען עם טראגט זיך דער מלאך א כלינדער.

אין ליכמיגקיים ליגען פערלוירען די וועגען, אומזיסט זיך די פליגלען פון מלאך

בעוועגען,

בעוועגען און ציהען אהן זינען די הייליגע הימלען וועם ער נים דערלאַנגען. אין בלענדענדען ליכם וועם ער בלייבען געפאנגען

און קיינמאל קיין אויסוועג געפינען.

און ס'הויב אויף דער מלאך זיין קול און ער קלאַגם : .17

צווישען הימעל און ערד.

אין דונקעלען רוים פליהם דער מלאך א מיעדער,

ער זעהם קיינע שםערען און הערם קיינע ליעדער,

איינאיינציגער קלאנג נור פול צער און פול מרויער

בעגליים איהם און גיסם זיך אריין איהם אין אויער.

עם קלאָגם זיך דער קלאנג און ער וויל נים פערשטומען

איך וועל צו די הימלען נים לאַזען דיר "איך וועל צו די הימלען נים לאַזען דיר קומען"

די אויגען פון מלאך מים צער זיך פערציהען, די אויגען פון מלאך א מרער, ווי א שמערן, נעממ א מרער נאָך א מרער, ווי א שמערן, געמט גליהען

און ליכמיגער ווערען דעם עלעגדעם וועגען, עם שמייכלען פול אומעם איהם שמערען אנמגעגען—אנמגעגען

איך וועל דיר נים לאָזען די הימלען "איך וועל דיר נים לאָזען די הימלען" דערגרייכען"

און ווידער פערלעשם זיך די שיין פאר דעם און ווידער פערלעשם זיך בלייכען.

ער הערם נור דעם גוסס'ען קלאנג פון דער לירע

און ם'הויכם אן דער מלאך די ליפּען בעוועגען,

דאָך הערם ער קיין קול; ער הערם נור, אין ענדלאזען חשך צושים זיך דער קלאנג פון דעם מהאָל,

צושים זיך און רונד ארום איהם אין דעם חשך

צואוויקלען זיך קנוילען מיט גאָלד גרינע שלאַנגען

און אמהעמען שוועבעל און צישען מים און אמהעמען

וועסט קיינמאָל, וועסט קיינמאָל די "וועסט קיינמאָל הימלען דערלאנגען

דער מלאך ער בייםם זיינע ליפּען פון וועהטאָג

און ווארימע כלומס־מראָפּען מריפען
און רינען

און אפט זאל אין חשך זיך ווייזען א וועג, און דיר זאָל זיך דוכמען, אַז דו ביזט בעפרייט פון נאכט שווארצער וויסטע, נאָר ווייט זעהר ווייט,

> אזוי ווי א גאָלדענער שמויב, דערזעהן דיין אויג זאָל אין נאַכמ־

שווארצען רוים

די ערד.

אויך דאָס זיין זאָל גים מעהר ווי א מרוים, און אויסלעשען וועם זיך ביי דיר אין

געדאנק אלסדינג חוץ דער לירע'ם פערצווייפעלמער קלאנג,

חוץ'ן גוסס'ען קרעכין וועסט ווענדען זיך לינקס, וועסט ווענדען זיך רעכמס און קיין זאך ניט הערען

חוץ'ן גוסס'ען קרעכץ.

ניו־יאָרק, יאנואר 1טען, 1911.

בעפריי מיך פון ליכמ־ים, וואָם האָם, גים קיין ברעג, און ווווז או דו הוולווט הומלטן דעם

און ווייז צו די הייליגע הימלען דעם וועג!

און ס'ענטפערט גאט'ס שטימע מיט צאָרן און זאגט:

אומזיסט איז דיין קלאָגען, אומזיסט דיין "אומזיסט איז דיין קלאָגען. ! געכעט

איך וויל נים און קען נים פערגעבען דיין חמא,

דען דו הפֶסט די הייליגע לירע געשענדט, די לירע, וופס איך הפֶב פערטרויט דיינע

יועני, און דו האָסט דערמיט אלע וועגען פערקערט, וואָס בינדען די הימלען צונויף מיט דער ערד, און בלאַנדזשען זאלסטו דורך א ענדלאזען רוים

און זוכען די ערד, ווי איינער, וואָס זוכט א פערגאנגענעם טרוים

ב. וולאדעק.

קינדער פון פאַלק.

1. מאשע.

אס לעכען פון פערליעכטע רעוואָד לוציאָנערען איז געווען פול מיט אונאויפהערליכע נסיונות און טיעפע ליידען. ציטריג, ווי א בלאט אין א שטורם און צארט, ווי א שטילער זונענ־

אויפגאנג, האָט די ליעבע געלעבט, ווי א בלימעל אויף א פעלז, וואס הענגט איבער אן אבגרונד. די "סכאדקעם" זיינען צוגלייך געווען די ליעד בעס־זעהונגען, דער האנדדרוק האָט פערביטען דעם ליידענשאפטליכען קוש און די בליקען זייד

נען געווען די איינציגע שלוחים פון טרייהייט. אפט האָט געטראָפען, אז רמם איינציגע גרום, וואם ווער האט געהאט איהר בעשערטען, פון זיין אדער 118 געווען אפיציעלען פארשטע־ 18 דורך הער פון צענטראלען קאָמיטעט, וואס האט אמאָל צופעליג און אונגערן דערצעהלט פון פער־ שיעדענע פּארטיייטוער אין פערשיעדענע ער־ טער, ווייל פרעגען זיך האט מען זיך אפט גע־ שעמט און ניט שטענדיג איז געווען זיכער זיך דורכצושרייבען.

אזוי איז אויך געשעהן, דאָס באריס, וועד מען מאשע האָט לאנג און הייס געליעבט, דורכטראָגענדיַג די ליעבע דורך טורמע און לאנד גע יאָהרען פון סיביר, האָט געמוזט אוועקפאה־ רען אין ווארשא. דאָם איז געווען צו ענדע פון 1904, ווען די דערשטיקטע פּוילען האָט זיך ווי־ דער אייפגעהויבען, אבער דאָס מאָל אונטער דער נייער און אונטערנאציאָנאלער פאהנע פון סאציאליזם. אפטע גאסען־דעמאָנסטראציעס, נאָך עפטערע גאסען־פערזאמלונגען, א ברייטע און רוישענדע עקאָנאָמישע בעוועגונג, דאָס אלין האָט געפאָדערט ענערגישע און ערפאהרענע טוער. און כאטש בארים איז נָאָך געווען זעהר יונג, דאָך האָבען זיינע גלענצענדע פעהיגקייטען און גרויסער רעדנער־טאלאנט געמאכט זיך מיט איהם רעכענען, און איינמאָל האָט ער זיך מיט מאשע'ן געטראפען ביים אריינגאנג פון שטאדטי־ גען גארטען, האָט איהר בגניבה געגעבען א קוש אין שטערן און איז גלייך אוועק צום וואג־ זאל, ארומקוקענדיג זיך, אויב קיינער פאלגט איהם ניט נאָד.

מאשע, אדער ווי מיר האָבען זי גערופען "די ציגיינערקע" פאר איהרע שווארץ־שווארצע האָר, גליהענדע אויגען און מאטאָווען געזיכטס־קאליר, איז געבליעבען אין א, אלס מיטגליעד פון קאמיטעט און אנפיהרערין פון די שניידער און נעהטאָרינס. ענערגיש און ליידענשאפטליך, קלוג און מיט א היבשער ערפאהרונג, האָבען זי אלע געליעבט. און ווען איהרע ליפען האָבען זיך פאנאנדערגעעפענט מיט א שמייכעל, וואס פאנאנדערגעעפענט מיט א שמייכעל, וואס מע קליינע ציינדליך, פלעגען מיר שטענדיג מיט־שמייכלען.

איינע פון מאשע'ם ארבייטען איז געווען די אנפיהרונג פון א פּראָפּאָגאנדיסטישען קרייז איבער דער טעאָריע פון סאציאליזם. אלע מיט־ וואך אבענד פלעג איך קומען אין א הייזעל, ווייט־ווייט אין פארשטאָדט ביים סאמע טייך, וואו אונטער א נידריגען באלקען און צווישען אויםגעקרימטע געקאלכטע ווענט זיינען געזע־ סען עטליכע צעהנדליג יונגע מענער און פרויען, אלע ארבייטער, וואס האָבען געדולדיג און ערנסט ערווארט די פארטזעצונג, פון קורס. מאשע איַז געווען זעהר פּינקטליך און פּונקט האלב נאָך אכט פלעגט זי זיך שטעלען ביים וואנד אונטער'ן אלטען זייגער און דערצעהלען מיט איהר רוהיגער פעסטער עטוואס שמייכ־ לענדער שטים די טיעפענישען פון דער סאציא־ ליסטישער לעהרע. מיר האָבען אלע געוואוסט, אז באָרים און מאשע זיינען "חתן־כלה" און

האָבען אין הארצען מאשע'ן זעהר מיטגעפיהלט נאָך בארים אבפאהרען, מאשע'ן אבער האָט עס וואהרשיִינליך וועניג געשטערט און איהר גרו־פע איז געוואקסען אין גרוים און ערפאלג.

נור איינמאָל האָט עטוואס געטראָפּען, וואס איך וויל דערצעהלען. געטראפּען אזוי אונער־ ווארטעט, אז אלע זיינען געוואָרען דערשראָקען. נאָך איצט טרעפט, אז ווער פון מאשע'ם אמאָליר גע תלמידים דערמאָנט זיך אין מיטען דרעהען די קאטערינקע יענע מאָדנע געשעהעניש און ער בלייבט פערגאפט.

ווי שטענדיג איז מאשע געקומען אין דער צייט, ווי שטענדיג האָט זי זיך גלייך געשטעלט ביים וואנד אונטערן אלטען גרויסען זייגער און אנגעהויבען די לעקציע. די טעמא איז געווען, וועגען עוואָלוציאָן, און איך געדענק ווי זי האָט אָנגעהויבען:

די סאציאליסטישע לעהרע זאגט, אז קיין וויכטיגע ערשיינונג אין געזעלשאפטליכען לעד בען קומט ניט פאר פּלוצלינג. אלעס ענטוויקעלט זיך און איין ערשיינונג מוז האָבען א פריהערדי־גע, פון וועלכע זי קומט ארוים. עמיצער האָט געזאגט, אז רעוואלוציאָן איז נור עוואָלוציאָן מיט ארי"ש און דאָס איז ריכטיג.

ראָ האָט זי פארביסען די ליפּען און פארט־ געזעצט :

קיין רעוואָלוציאָן קען ניט פארקומען איידער ס'האט זיך פאר איהר צוגעגרייט דער באָדען, איידער די מאסען פארשטעהען איהר נויטיגקייט און ווערען צו איהר געטריעבען. בלוט פארגיסונג איז ניט נויטיג פאר א בלוט פארגיסונג איז ניט נויטיג פאר א רעוואלוציאָן, אזוי ווי ס'איז ניט נויטיג קיין שאָס מען לעבען אויף און שטארבען אָב, ווייל אזוי פאדערט די צייט, די היסטארישע נויטיגקייט און קיין זאך, קיין ביקס און קיין קאנאָנע קענען זיי דעם וועג ניט פארשטעלען. ענגלאנד איז דער בעסטער ביישפּיעל, ווי אזוי...

די לעצטע עטליכע ווערטער האָט מאשע ארויסגעזאגט מיט א מאָדנער שטימע און אזוי ארהר וואלטע טרעטען געשטיקט. אלע האָבען עס דערפיהלט און געוואָרען נאָך אויפמערקזאר מער. אבער אנשטאַט פארטצוזעצען דעם אנגער הויבענעם געראנק האָט זיך מאשע א זעץ גער טהאָן אויף א בענקעל, האָט זיך אנגעכאפּט ביים מהאָן אויף א בענקעל, האָט זיך אנגעכאפּט ביים הארצען און האָט אנגעהויבען וויינען. עס איז

געווען א מאָדנעם און שרעקליכעם געוויין, בעד האלטענדיג דעם קאפּ אין ביידע הענד האָט זי זיך געווארפען און געציטערט און דאָס פער־שטיקטע שלוכצען האָט זיך ארויסגעריסען אין אבגעריסענע דראָהענדע ספּאזמען.

ווי געוועהנליך, האָבען אלע אנגעהויבען צו לויפען הין און צוריק מיט צושראָקענע געד זיכטער, טראָגען וואסער און איינער איז אפילו אוועקגעלאפען אין אפּטייק. אין אייניגע מינו־טען אבער האָט זיך מאשע אליין אויפגעשטעלס, האָט אויסגעווישט די אויגען, האָט א מאדנעם, גאר א מאָדנעם שמייכעל געטהאָן און פארטגעד זעצט ווייטער:

אלוא, אלעס ענטוויקעלט זיך כסדר און בייט פּאמעליף זיינע פארמען. די רעוואלור ציאָן איז נאָר אן אויסדרוק פון דער צייט און קיין אויסערליכע קראפט קען זיף איהר ניט שטעלען אנטקעגען....

איך בין ארוים מיט מאשע'ן גלייך און מיר האָבען זיך געלאָזען צוזאמען ארויף צום שטאדט. אויף איין ווינקעל איז געשטאַנען א קליין אינ־ געלע מיט א פּעקעל צייטונגען אונטער ארעם. איך האָב געקויפט א צייטונג און אריינגעלעגט אין קעשענע.

איך האָב נאך היינט אפילו קיין צייר— טונג ניט געזעהן — איז עפּעס דאָ נייעס ?

איך בין צוגעגאנגען צו א לאמטערנע, האָב ארויסגענומען און פאנאנדערגעשאָקעלט די צייר טונג און האָב דורכגעלעזען א טעלעגראמע פון ווארשע מיט גרויסע בוכשטאַבען, אז דאָרט איז געווען א רעוואָלוציאָנערע דעמאָנסטראציע און פון די דריי דער'הרג'עטע איז איינער געווען באָריס...

2. שוליע.

שוליע איז געבוירען געוואָרען און האָט זיך ערצויגען אין א גרויסע הילצערנע שטוב מיט א ריזיגען רוסישען אויווען אין מיטען, מיט א ריזיגען רוסישען אויון א ווייטען פאר־וואס איז געשטאַנען אויף א ווייטען פאר־שטאָדט, ביי א ברייטען און קויטיגען שליאך. די מוטער פריה געשטאָרבען און דער פאטער האלב־קראנק, האָט שוליע זעהר פריה פארזוכט דעם טעם פון ארבייט. אפריהער אין שטוב, דעם טעם פון ארבייט. אפריהער אין שטוב, ארום גרויסען אונזעטיגען אויווען און שפּעטער אין א הייטישען שאפּ, ביי שניידעריי. ארום א גרויסען טיש זיינען געזעסען יונגע מיידלעך און גרויסען טיש זיינען געזעסען יונגע מיידלעך און

גענעהט. אמאָל פלענט ווער אבזיפצען אדער לא־ זען אין מיטען שטאָך און זיך פערטראכטען. ראן פלעגט שוליע אויפהויבען איהרע בעוועג־ ליכע בליצענדע אויגען און פרעגען זיך, וואס איז דער מעהר, ווייל גאט האט איהר גע־ שטראָפט מיט הארץ, מיט א ווארים נייגעריג לעבעדיג הארץ און עם האָט געזוכט ווארימקייט און פריינדשאפט. אין הויז איז געווען קאלט און אונהיימליך, אין לעבען-אזוי פיעל אונגע־ רעכטיגקייטען, שוליע האָט פאר אלעמען גלייך געליטען. ווען אין מינסק האָט זיך אויפגעבויט די "ניעזאוויםימשטשינע", האָט זיך שוליע אן איהר אנגעשלאָסען, ניט ווייל טעאָרעטיש האָט זי אויסגעפונען די נויטיגקייט דערפון, נור ווייל דאָרט זיינען געווען א פולע מענשען און א גרויסער טייל פון איהרע פריינד. שפעטער ווערט זי א ציוניסטקע, אלע אידען ליידען, דאָס גאנצע פאלָק איז אומגליקליך — מען טאָר איהם ניט לאזען. זי ארבייט אומעטום פאר דרייען און אלע ליעבען זי, נים ווייל זי איז א פארטיי־ גענאָסע, אדער א גוטער מענש, אדער אן אינ־ טעליגענטער מענש, נור ווייל זי איז א שוועם־ טער, אלעמענם א גוטע, פערצייהענדע ליעבענדע שוועסטער, אבער מיט דער היטץ און שטאַרקייט פון א מוטער, ווען איהרע פריינד זיינען בעליי־ דיגט אדער אין געפאהר.

ארבייטענדיג א גאנצען טאָג אין שאפּ, איז איעדער אבענד איהרער געווען אבגעגעבען פאר דער בעוועגונג און פריינד. זי איז אומעטום גער ווען און געווען אין דער צייט. נור איינס־צוויי א זייגער ביינאכט און אמאָל נאָך שפעטער א זייגער ביינאכט און אמאָל נאָך שפעטער פלעגט זי זיך לאזען אהיים, אליין, דורך די לער דיגע גאסען, פארביי דער קירכע און דעם טונדיגע גאסען, פארביי דער קירכע און דעם טונדעלען מאָהילניק, אום גאנץ פריה וויעדער אויפּד צושטעהן צו דער ארבייט. האָט זי בעגעגענט א שכור אדער א שפעטע גאסען־פרוי, איז איהר אגפיהל געווען ניט שרעק, נור רחמנות...

נאָד דעם קישינעווער פּאגראָם איז שוליע געוואָרען א רעוואלוציאָנערקע, און איז געווען זעהר טהעטיג אין די דאמאלסדיגע ס. ס. אומעד טום, וואו זי איז געקומען, האָט זי געהאט ארום זיך א קרייזעל, וואס האָט זיך געווארעמט ביים ליכט פון איהר נשמה. איהר איבערגעבענקייט האָט אמאָל זאגאר געשראָקען, אזוי אונבעד גרענעצט איז זי געווען. איהר שמייכעל און גרענעצט איז זי געווען. איהר שמייכעל און איהר טרעהר האָבען אפט פערטריעבען וואל־קענס פון צואוועהטאָגטע הערצער.

און דאן — די געוועהנליכע געשיכטע. עטוואס ענטוישונג, אונצופריעדענהייט מיט דער ארבייט און די רעזולטאטען און נאכדעם דער מאָדערנער גלָות, אפריהער אין א בערלינער שאפ און נאָכדעם אין א ניו־יאָרקער. אין בער־ לין האָט זי געפונען רוהיגע געזעצטע דייטשען, וואם זיינען געווען פרעמד איהר אונרוהיגער שטענדיג זוכענדער אימפולסיווער נשמה און אין אמעריקא — גרויסע שעפער מיט דערשלאָד גענע טעמפע שקלאפען. זי האט דאָך איהר אר־ בייט פאר אנדערע ניט אויפגעגעבען און איז אין ניו־יאָרק אזוי ווי אין מינסק געפּאָהרען שפעט אין דער נאכט אפּ־טאון אדער אין די בראָנקס. אז קיינער האָט ניט געזעהן האָט זי געוויינט. זי האָט געפיהלט, אז עס איז "ניט דאָם", אז די פריינד זיינען דאָ אנדערש, די מענשען ווייט, די שקלאפעריי און צרות טיעף אָהן א ברעג און קיין היים איז ניטא. אלץ איז פרעמד-די מענשען, די זיטען, די שפּראּך. האָט זי געפּרואווט פערלאָזען ניו־יאָרק. לעצטען ווינטער האָב איך זי געטראָפען אין טאראנטא. די שטענדיג לעבעדיגע, אקטיווע, עמפּפינדליכע שוליע, וואס אלע ליעבען. נור ווען איינמאָל, ווען קיינער איז ניט געווען, האָב איך זי גע־ פרענט: וואס מאכסטו דאָך ? האָט זי זיך היס־ טעריש צואוויינט.

צו וואם איז דאָם ? וויין נישט!

איך וויים אויך נישט, נור... און באלד האָבען איהרע אויגען ווידער געשטראהלט מיט איהר ניט פארלעשבארע ליעבע צו דאס לעבען און דאָס לעבעריגע.

ה'ווערט בעסער אז מען וויינט זיך — מ'ווערט בעסער אז מען וויינט אוים — טרעהרען פון א אידענע — ווייסט ייט מ

דאָרט האָט זי אויך דערפיהלט צום ער־
שטען מאָל די קראנקהייט, וואס האָט אווי
כמעט פּלוצלינג אפּגעשניטען איהר לעבען. נאָך
פיעלע שווערע וואכען פון ליידען איז זי ענדליך
אריין אין א ניו־יאָרקער האספּיטאל מיט דעם
שטעמפּעל פון טויט אויפ'ן געזיכט. כמעט אליין,
צווישען פרעמדע מענשען און א פרעמדער
שפּראך, האָט זי אונטערגעפיהרט איהר לעצטען
השבון. דער קערפּער איז געוואָרען אלץ פולער,
דאָס געזיכט אלץ מאָגערער און נור צוויי זאכען
זיינען איהר פערבליעבען — איהר שמייכעל
פאר פריינד און איהרע אויסדרוקפולע אונרור
היגע אויגען. ביים טישעל נעבען איהר בעט

זיינען שטענדיג געלעגען בלומען און מים די לעצטע קרעפטען, מיט איין האנד פאראליזירט, האָט זי נאָדְּ אָפט געפּרואווט צו פיהלען דעם ליידענשאפליכען דופט. אָבער די בלומען זיינען נאָדְ געלעגען דופטענד אויפ'ן טישעל, ווען זי איז אין גרעסטען פּיין און אונמענשליכע יסורים געשטאָרבען.

אויף איסט־בראָדוויי האָבען זיך א הייפעל פריינד אויסגעשטעלט אין א שיטערע רייהע און אביסעל נאָכגעגאנגען דעם ארון. נאָכדעם האָבען מיר זיך צוזעצט אין קארעטען מיט זאטע שטאַרקע פערד און דאָס הארץ האָט גענאָיעט, ווען די רעדער האָבען געיאָגט צום לעצטען רוה. אזוי אונאינטערעסאנט און פרעמד האָבען גע־ שיינט פון דער הויך פון ברוקלין ברידוש די ריזיגע געביידען פון דאון־טאון! א קינד איז איבערגעלאָפען די פּראָצעסיאָן מיט א באָל אין האנד, צוויי איירישע שקצים האָבען זיך געשלאָ־ גען נעבען א סאלון, א עסענדער געריכטער שטויב האָט גערייצט די אויגען און דעם נאָז. אויפ'ן בית־עולם פון ארבייטער־רינג האָט שוין געווארט אן אפענער קבר און ס'האָט זיך ניט גע־ גלויבט, אז אין ווייסען ארימען קאסטען ליגט עם די גוטע , ליעבע שוועסטער. נאָך זיך האָבען מיר געלאָזען אן ארימען קראנץ פון ווייםע לי־ ליען און ראָזען מיט אן אויפשריפט: "שוליע׳ן פון איהרע פריינד"...

"די שוויצערקע".

אויף אונזער רעוואלוציאָנערען זשארגאן האָבען מיר זי גערופען "לאה'קע די שוויצער־ קע". מיט דעם נאָמען האָבען מיר בעצייכענט אלע די, וואס האָבען זיך מעהר געפּלאָנטערט "אין די פים איידער געארבייט. דער "שוויצער אדער די "שוויצערקע" פלעגען זיין אומעטום פול, האָבען זיך אומעטום געלאזט הערען, האָבען אנגענומען אלע ארבייטען, אבער ניט שטענדיג האָט מען זיך אויף זיי געקענט פארלאזען אין פעראנטווארטליכעזאכען-די איינציגע וויכטיגע הילף זייערע פאר דער רעוואלוציאָן איז געווען א גאנץ זאנדערבארע. מחמת דעם, וואס זיי פלעגען זיך אומעטום ווארפען אין די אויגען, האָבען זיי געקענט ניט נור די אייגענע מענשען, אבער אויך פאליציי און די שפּיאָנען און וואס עס פלעגט זיך נים מאכען, זיינען זיי געווען די ערשטע כפרה־הינדעל.

לאה'קע איז אויך געווען פון דעם מין און זי איז תמיד געווען די ערשטע אויפ'ן "ביר־ זשע", אויף אלע גרופעם און קרייזלעד, אין אלע צוואמענשטויסען מיט דער פּאָליציי, אין אלע פאטרול־פליכטעו ביי גרויסע פערואמלונגעו. זי איז געווען גאנץ אינטיליגענט, א בעל־הבתי'שע טאָכטער און ניט קיין נאר. נור איהר איבערגע־ בענהייט צו דער רעוואלוציאָן האָט זיך אויסגער דריקט מייסטענס אין "שוויצען". זיצען אין —טורמע פלוגט זי רעגעלמעסיג 3 מאָל א יאָהר פער דעם ערשטען מארטש, פאר דעם ערשטען מאי און פאר דעם 9טען יאנואר. א פּאָאר טעג פאר אט די רעוואָלוציאָנערע יום־טובים פלעגט פאליציי פארזעצען אלע "פארדעכטיגע" פערזא־ נען, אום אויסצומיידען א מאניפעסטאציאָן. אויסער אבער די דריי פעלע פון שטענדיגער דינסט" פלעגט זי זיך דורכ'ן יאָהר אריינכאפּען... נאָך אפּאָאר מאָל, פארדעקענדיג זעהר אפט מיט איהר ארעסט וויכטיגע פערזאנען אדער אונטערנעהמונגען. דאָס האט געמאכט, אז זי איז ניט נור געווען צו לאסט, נור פארקעהרט, מען האָט איהר געהאלטען פאר ניצליך און שטענדיג ווען זי פלעגט ארויסגעהן פון טורמע האָבען איהרע אויגען געשיינט מיט גרוים נצחון.

ווי אזוי זי איז מגולגל געוואָרען אין אמע־

קא וויים איך ניט. איך האָב זי פערלארען פון אויג און פארגעסען גלייך, ווי איך האָב פערלא־ זען וו., נור דון ניט לאנג האב איד זי בעגעגענט. אין איין שעהנעם פארנאכט שטעה איך מיר אין שיקאגא אויפ'ן קארנער פון האלסטעד און צוועלפטע סטריט און ווארט אויף א קאר. עס איז געווען די צייט, ווען דער עולם פאהרט פון דער ארביים און די קארם זיינען איבערגעפאקט. די מאָטאר־לייט האָבען געהאלטען אין איין קלינ־ גען, די דראָהט האָט נאָכאנאנד געהודזשעט און געריכטע שווארצע מאסען האָבען זיך געשאָטען פון אלע זייטען. א פרוי מיט א בייבי־קערידזש, וואס האָט געפּרואווט איבערגעהן די סטריט אין דער רעכטע געדיכטע, האָט געווענדט מיין אויפמערקזאמקיים. פון ביידע זייטען זיינען איגעלאפען קארם און די פרוי מיט'ן קערידזש איז שיעור ניט געווען איבערגעפאָהרען. איך וואָב זיך א ווארף געטהאָן אנטקעגען, האָב א כאפּ געטהאָן דאָס וועגעל און די פרוי איז אויך שנעל איבערגעלאָפען.

טענק יו, סער! אי נירלי גאט קיללד, באט — זעה נור, מיסטער סאמואיל. און זי איז באט — זעה נור, מיסטער סאמואיל. און זי איז גלייך געהאנגען אויף מיין האלז, ווי א מוטער, וואס האָט שוין דרייסיג יאָהר ניט געזעהן איהר קינד. אין קינדער־וועגעלע איז געזעסען א צווי־לינג...

ל. ב. בודין.

THE CHIND IS CHIND DESCRIPTIONS

אונזערע "ראַדיקאַלען" און זייער "פרייהייםס־ליעבע".

ער ארטיקעל פון קארלא דעפארנא־
רא, דעם בעריהמטען מעקסיקא־
נישען פאטריאָט, איבער דער
רעוואלוציאָן אין מעקסיקא,
וועלכען מיר דרוקען אין דיעזען
נומער "צוקונפט", רופט ביי

אונז ארוים פיעל טרויעריגע געדאנקען. איז געווען א צייט, ווען מיר האָבען געגלויבט אין א רעפובליק, און אין דער פרייהייטליעבע פון די רעפּובליקאנער. פון ביטערער ערפאהרונג וויי־ סען מיר יעצט, דאָס א פארמאלע רעפּובליק איז מאַנכעםמאָל וועניגער דעמאָקראַטישער, ווי א פארמאלע מאָנארכיע. מיר ווייסען אויך פון דער זעלבער ביטערער ערפאהרונג, דאס א פארמאלער רעפובליקאניזם און ווירקליכע פרייהייטסליעבע זיינען צוויי בעזונדערע זאכען, מיר זיינען שוין געוואוינט צו זעהן אין אונזער געבענשטען "לאַנד פון פרייהייט", די אונטערדריקונג ניט נאָר פון עקאָנאָמישער, זאנדערן אויך פון פּאלי־ טישער פרייהייט. פערזאמלונגען און גאסען־דער מאָנסטראציאָן, וועלכע קענען פראנק־און־פריי אבגעהאלטען ווערען אינ'ם מאָנארכישען ענג־ לאנד, ווערען אונטערדריקט אינ'ם רעפּובליקא־ נישען און "פרייהייטסליעבענדען" אמעריקא.

צו דעם אלעם זיינען מיר שוין לאנג געד וואהנט. מיר זיינען שוין לאנג געקומען צום שלום, דאָם אונזער אמעריקאנער רעפּובליקאד ניזמום און פרייהייטםליעבע איז בלויז א פארד מאליטעט, א שעהנע פראזע, מיט וועלכע מיר פּוצען זיך פאר דער וועלט ביי פעסטליכע געד לעגענהייטען, — און אויך אום צו פערדרעהען דעם עולם די קעפּ אין עלעקשאָן־צייט, ווען עס שאדעט אונז ניט צו אונזערע ביזנעם....

ווי עם זעהט אוים, מוזען מיר זיף יעצט צו־
געוואָהנען צו פרייהייט—פיינדשאפט אפילו ביי
פרעמדע, וואו מיר זיינען דירעקט ניט פעראינ־
טערעסירט. מיר האָבען שוין אפילו אויפגעהערט
צו פרעטענדירען אויף פרייהייטס־ליעבע. די

מערקווירדיגע איינשטימיגקייט, מיט וועלכע מיר נעהמען זיך אן דעם דעספאט דיאז'ם קריוודע איז ווירקליף העכסט בעלעהרענר: רעפּובליקאנער און דעמאָקראטען, רעאקציאָנע־ רען און פּראָגרעסיווע, אלע טהוען זייער מעג־ ליכעם אום צו העלפען דעם גוטען, דעם גרויסען דיאז געגען די אינסורעקטארס. זייט פארנארא'ם ארטיקעל איז אנגעשריעבען געוואָרען, האָט אין נויאָרק שטאַטגעפונען א באנקעט לכבוד דעם מעקסיקאנישען געזאנדטען, אויף וועלכען עם זיינען זיך צוזאמענגעקומען אונזערע "בעסטע בירגער" אום צו טרינקען לחיים אויף דיאז גע־ זונדהייט און איהם צו ווינשען גליק אין דער אונטערדריקונג פון דער אינסורעקציאָן. אויף דיעזען באנקעט האָבען זיך ברידערליך געטראָ־ פען רעפּובליקאנער און דעמאָקראטען, קאָנסער־ וואטיווען און פּראָגרעסיסטען: אונטער אנדע־ רע איז דאָרטען אויך געווען אלטאָן ב. פּארקער, גאָמפּערס'עס לאָיער, איבער וועמענס "ראַדיקאַ־ ליזמום און פרייהייטס־ליעבע" גאמפערם האָט פאר־א־יאָהרען געשריעבען א לאנגען לויב־גע זאנג אין דעם אפיציעלען ארגאן פון דער אמערי־ קאן פעדעריישאָן אוו לייבאָר. עטליכע טעג פאר דיעזען באנקעט האָט די "דעמאָקראטישע" לע־ דזשיםלייטשור פונ'ם סטייט טעקסאם אפיציעל אנגענומען א רעזאלוציאָן, אין וועלכער דיאז ווערט געלויבט ביז'ן הימעל און די אינסורעק־ ציאָן ווערט פערדאמט. דאָס איז, גלויבען מיר, דאָם ערשטע מאָל אין דער געשיכטע פון אמע־ ריקא, דאָם א רעוואלוציאָן אין שכנ'שען לאנד ווערט אפיציעל פערדאמט פון אן אמעריקאנעם לעדושיםלייטשור.

רוזוועלט'ם "ראריקאלער" פּערזענליכער אָרגאַן, דער "אוטלוק", האַלט שטאָל און אייזען פאר דעם דעספאט דיאז.

* * *

אבער די מעקסיקאנער אינסוררעקציאָן איז ניט די איינציגע אנגעלעגענהייט, אין וועלכער אונזערע "ראדיקאלען" האָבען ארויסגעצייגט זייער פיינרשאפט פאר אלע פרייהייטס־בעד שרענקונגען. דער רעדאקטאָר פונ'ם "אוטלוק",

דער בעריהמטער "ראדיקאל" און "פרייהייטס־ פריינד", הערר דר. ליימאן עבבאָט, האָט זיך פערגונען צו שרייבען אן עדיטאָריעל אין זיין ראדיקאלען" זשורנאל, אין וועלכען ער פער־... טהיידיגט די רעגיערונג פון יאפאן אין דער מערדערישער הינריכטונג פון קאטאקו און די אנדערע יאפאנער ראדיקאלען! ווירקליך מערק־ ווירדיגע "ראדיקאלען" פּראָדוצירט אונזער גע־ בענשטעם, פרייהייטס־ליעבענדעם פאלק! דיזער הערר, גלויבען מיר, איז איינער פון די זאגע־ נאנטע "פריינד פון רוסישער פרייהייט", מיט וועלכע אונזערע סאציאליסטען־רעוואָלוציאָ־ נערען פלעגען זיין אזעלכע גרויםע שמעלקעם. יעדענפאלם פלעגט ער איינגעלאַדען ווערען אויף פערזאמלונגען, וועלכע זיינען פעראנשטאלטעט געוואָרען צו גונסטען פון דער רוסישער רעוואָלו־ ציאָן פון פערשיעדענע רוסיש־רעוואלוציאָנערע ארגאניזאציאָנען און זייערע פריינד. זאלען זיך אונזערע רוסישע רעוואלוציאָנערען נעהמען אין אכט, און זאלען זיי זיך אין דער צוקונפט הי־ טען פאר אזעלכע בלוט־דורשטיגע פרייהייטס־ פריינד. דער יעזואיטישער אויסשפרוך אז דער צוועק הייליגט דאָם מיטעל", און זיין אי־ דישע איבערזעצונג, אז דער "גוי איז טריפה, אבער זיין גראָשען איז כשר", מוז ווירקען פער־ דערבליך אויף יעדע רעוואָלוציאָנערע אונטער־ נעהמונג.

רעאקציאָנערע סאָציאליסמען.

ווי טרויעריג עס זאלען ניט זיין די געדאנד קען, וועלכע ווערען ביי אונז ארויסגערופען, ווען מיר טראכטען וועגען אונזער אמעריקאנער פרייהייטס־ליעבע און אמעריקאנער "ראדיקאד לען", מוזען זיי ווערען נאָדְ טרויעריגער, ווען מיר בעטראכטען די "דעמאָקראטיע" און פרייד הייטס־ליעבע פון אייניגע סאציאליסטען. ווי עס זעהט אויס געהן מיר אנטקעגען א צייט, ווען דעמאָקראטיע מיט סאציאליזמוס וועלען האָבען, דעמאָקראטיע מיט סאציאליזמוס וועלען האָבען, פוי געוויסע סאציאליזמוס מיט פרייהייטס־ביי געוויסע סאציאליזמוס מיט פרייהייטס־ליעבע ביי אונזערע אמעריקאנער "ראדיקאלען". דיוער געגענשטאנד איז ווערט פיעל אויספיהר־ליכער בעשפּראָכען צו ווערען. דאָ ווילען מיר בלויז דערצעהלען אונזערע לעזער אייניגע פאקד טען.

רא־ פון ענגלאנד ווערט בעריכטעט, דאָס רא־ בערט בלעטשפארד, דער בעריהמטער פערפאסער

פון "מערריע ענגלאנד" און פיעלע יאָהרען איי־ נער פון די "לידערם" פון דער סאציאליסטישער בעוועגונג אין ענגלאנד, "גלויבט ניט" אין אועל־ כע "סענטימענטאלע נארישקייטען", ווי "דאָס רעכט פון עסיילום", וועלכע פרעמדע האָבען אי־ מער געהאט אין ענגלאנד. זיין פאטריאטישעס געפיהל איז שטארק אויפגעבראכט אויף אלע אנארכיסטען און אנדערע פערברעכערישע ים דאָם די דאָם די פערלאנגט דארום, דאָם די "פּרעמדע" פאליציי זאל האָבען דאָם רעכט איינפאך "שמיי־ "סען" יערען איינעם, וועמען זי "פערדעכטיגט אז ער האט פערברעכערישע אבזיכטען, און דאָס, אין יעדען פאל, ווען די פאליציי פון אן אימיג־ ראנט'ם היימאטס־לאנד האָט געלאזט וויסען דער ענגלישער פאליציי, דאָם דער אימיגראנט איז א "פערברעכער", זאל מען איהם גלייך "ארוים" מארשירען" פון ענגלאנד. גאנץ שעהן פאר א ? סאציאליסט! ניט וואהר

פון דער זעלבער מדינה הערען מיר, דאָם דער דארטיגער "גרויםער סאציאליסטישער פיהד דער דארטיגער "גרויםער סאציאליסטישער פיהד רער", דזשיימס ראמזיי מעקדאָנאלד, "גלויבט נים" אינ'ם רעפערענדום און נאָך אזעלכע דעד מאָקראטישע נארישקייטען. זיי "גלויבען נים", און געהט טהוט זיי עפעס! און ווען איהר האט עפעס אויסצוזעצען געגען אזא סאציאליסטישע פיהרערשאפט, זייט איהר נאטירליך אן "ענגער", "דאָגמאטיקער", "דאָקטרינער".

אבער ניט בלויז פון אפארטוניסטען הע־ רען מיר אזעלכע זיסע בשורות: פון פריינקרייך און איטאליען לאוט מען אונז וויסען, דאָס סא־ רעל, דער בעריהמטער טעאָרעטיקער פונ'ם "רע־ וואלוציאָנערען" סינדיקאליזמוס, און זיינע רע־ וואלוציפָנערע אָנהענגער, "גלויבען" אויך נים אין די דעמאָקראטישע נארישקייטען פון בע־ שליםען דורך א מאיאריטעט. סארעל איז, פערשטעהט זיך, אן "אריסטאקראטישער" דענ־ קער, ער גלויבט אין דער פיהרערשאפט פון אויסערוועהלטע גייסטער, טא ווי אזוי קען ער גלויבען אין נארישע דעמאָקראטישע איינריכ־ טונגען, אין וועלכע די "אויסערוועהלטע גיים־ טער" האָבען בלויז איין שטיטע יעדער, פּונקט ווי די ניט־אויםערוועהלטע? און ווען איהר גלויבט ניט" אין אזעלכע "אריסטאקראטישע דענקער", זייט איהר, נאטירליך, טאקע ווייטער . וו. דאגכיאטיש", "דאָקטרינער" א. ז. וו. N. 1. 11.

אינטערעסאנט איז, דאָס פון לענדער,

וואו דער מארקסיזמוס איז פארהערשענד, קומען אזעלכע ידיעות ניט אָן.

און אין דער היים ביי אונז איז אויך ניט זעהר פרעהליך. די ראסען־טעאריען, וואס הערשען נאָך טיילווייז ליידער אין אונזערע איי־ גענע לייטענדע קרייזען, אין דער אימיגראצי־ אָנ'ם־פראגע, האָבען אויסגעהאָדעוועט א גאנצע מאסע אנדערע ראסען־טעארעטיקער, וועלכע גע־ הען אביסעל ווייטער אין דער זעלבער ריכטונג. אינ'ם נויארקער "קאָלל" ווערט יעצט געפיהרט א הייסע דעבאטע איבער דער נעגער־פראגע. אייניגע פון די בריעף זיינען פערלען פון "סאצי־ אליסטישער" קלוגהייט, און צייגען דייטליך אין וואם פאר א זומפף אזוינע וויםענשאפטליך ניט בעגרינדעטע טעאָריען האָבען אונז פערפיהרט. איינער פון די בריעף־שרייבער אינ'ם "קאלל", א געוויסער נאט. ל. האדדי (אונז דאכט זיך אז ער איז זאגאר א "פיהרער" פון אונזער פארטיי : אין דער סאוטה) שרייבט בזה הלשון

אויב האלען מיר זאגען די נעגערם, דאם אויב, זיי וועלען אריינקומען אין דער סאציאליסטישער פּארטיי, וועלען מיר אזוי איינריכטען, דאָס זיי וועלען קענען אריינקומען אין "פּארלאָרם" פון די ווייםע, וועלען קענען פאהרען אין די זעלבע קארם מיט די ווייםע, און זייערע קינדער וועלען קענען געהן אין די זעלבע שוהלען מים ווייםע קינדער ?.... אויב דאָס איז וואס איהר פערלאנגט פון אונז, או מיר זאָלען טהאָן, דאַן בעדאנקען מיר אייך גאנץ שעהן, מיר, די סאָציאַליסטען פון דער סאוטה... און מיר וועלען ניט ערלויבען, דאָס לייטע, וואס פארשטעהען גאָר ניט פון די צושטענדע דאָ, זאָלען דיסקרעדיטירען אונזער בעוועגונג מיט דעם, וואס זיי וועלען אהער שיקען נעגערם און "סענטימענטאליסטען" אויפצוריי־ צען די נעגער בעפעלקערונג מיט א פערלאנג נאָך געזעלשאפטליכער (Social) גלייכהייט אינ'ם נאָמען פון סאציאליזמום".

רעד און נאָך איינער עפענט אויף אויפ'ן רעד ראקטאָר פון "קאלל" אזא מענה־לשון:

"ענטשולדיגט פיר, וואס איך נעהם זיך די פרייהייט אייך דאָס צו זאגען,—אייערע ארטיקר לען און עדיטאָריעלס אינ'ם "קאָלל" זיינען וואס איהר ווילט אָבער ניט סאָציאליסטיש. זיי זיינען אנארכיסטיש, און איך וועל מוזען אויפהערען לער זען אייער צייטונג, און איך ווייס פון פיעלע אנדערע, וואס האָבען שוין אויפגעהרט, און ווער אנדערע, וואס האָבען שוין אויפגעהרט, און ווער לען אויפהערען, אויב איהר וועט ניט אויפהערען

צו פערטהיידיגען און אויפרייצען צו אנארכיע, ווי עס פאדערען און פערלאנגען די בלוט־דור־ שטיגע אידען, איטאליענער, ליטוואקעס (Lithuanians) און אנדערע פרעמדע עלעמעג־ טען".

דער לעצטער בריעה־שרייבער איז וואהרשיינד ליך אן אויסנאהמע אין אונזער פארטיי. עס איז אויד מעגליד, דאָס ער איז איבערהויפּט ניט קיין אויד מעגליד, דאָס ער איז איבערהויפּט ניט קיין פארטיי־מיטגליעד, אבער דער פאקט אליין, דאָס אזא גפש רופט זיד "סאָציאליסט" און פּראָ־טעסטירט געגען דער רעדאקציאָן פון "קאלל", איז אינטערעסאנט. ער איז אויד אן אינטערעד סאנטער ביישפּיעל וואוהין אונזערע אפארטוניס־טישע ראסען־טהעאָריען, און דער אונטערשיעד שמאכען צווישען "היימישע" און "פרעמדע" פיהרען לאָגישער ווייזע.

די אינסורגענטען ליגאַ.

די זאגענאנטע "אינסורגענטען", די פּראָג־ רעסיסטען פון דער רעפּובליקאנער פּארטיי, האָ־ בען געשאפע ן א נאציאָנאלע ארגאניואציאָן, אונטער'ן נאמען "די נאציאָנאלע פּראָגרעסיווע רעפובליקאַנישע ליגא". דער אפיציעלער צוועק פון דער נייער אָרגאניזאציאָן איז: צו ארבייטען פאר "פאלקס־פערוואלטונג" און "פּראגרעסיווע געזעצגעבונג". צווישען די גרינדער פון דער ליגא געפינען זיך אזעלכע בעריהמטע אינסורגענטען־ פיהרער ווי סענאַטאָר לא־פאללעט, דער בעריהמ<mark>־</mark> טער "ראַדיקאַלער" שרייבער ריי סטעננערד ביי־ קער, און נאָך אזעלכע "כמעט־סאָציאליסטען", האלב־סמְציאליסטען" און "שטיק־סמְציאלים־" טען". די ליגא האָט אויפגעשטעלט א פּלאַט־ פאָרמע, וועלכע בעשטעהט פון די פאלגענדע : פינף פונקטען

רירעקטע ערוועהלונג פון יונייטער סטייטס סענאטאָרס פונ'ם פאלק. 2. דירעקטע פונ'ם פאלק. 2. דירעקטע (קפרימעריעס" (דאָס הייסט, דירעקטע נאָמינאַ־ציאָנען פון די פּארטיי־מיטגליעדער אָהן דער הילף פון קאָנווענשאָנס) פון אלע קאנדיראטען אין סטייט־עלעקשאָנס. 3. דירעקטע עלעקשאָנס פון קאנדיראטען צו די נאַציאָנאַלע קאָנווענ־פון קאנדיראטען צו די נאַציאָנאַלע קאָנווענ־שאָנס, אזוי, אז די וועהלער (דאָס הייסט, די פארטיי־מיטגליעדער) זאָלען האָבען א געלעגענ־הייט אויסצודריקען זייער וואונש, וועמען די דע־לעגאטען זאָלען נאָסינירען אלס דער פּארטיי׳ס

קאנדידאטען פאר פּרעזידענט און ווייס־פּרעזיד קאנט. 4. אמענדמענטס צו די סטייט־קאָנסטי־ דענט. 4. אמענדמענטס צו די סטייט־קאָנסטי־ טושאָנס, וועלכע זאָלען איינפיהרען איניציאַ־ טיווע, רעפערענדום און "ריקאָלל" (דאָס הייסט, דאָס רעכט פון די וועהלער אָבצוזעטצען אן ער־ וועהלטען בעאַמטען, ווען די וועהלער זיינען מיט איהם ניט צופרעדען) און 5. שטרענגע געזעצע אום צו פערהיטען קאָרופּציאָן ביי וואהלען און נאָמינאַציאָנען.

ווי מען קען זעהען פון דיעזען פּראָגראם, קלייבען זיך אונזערע אינסורגענטען און ראדי־ קאַלען חלילה ניט איבערצוקעהרען די וועלט, אדער מי יודע וואס פאר רעפאָרמען איינצו־ פיהרען. אינטערעסאנט איז אָבער דאָך דער פאקט, דאָס אבוואהל איינער פון דער ליגא'ס אָפּיציעלע צוועקען איז דורכצופיהרען "פּראָגרע־ סיווע געזעצע", איז אין איהר פּראָגראם ניטא קיין איין איינציגער פּונקט, וואס האָט אירגענד וועלכע שייכות מיט פּראָגרעסיוו־סאָציאלער גע־ זעצגעבונג, סאָציאלע געזעצגעבונג און ארביי־ טער געזעצגעבונג עקזיסטירט איינפאך פאר דער ליגא ניט. אלע פונקטען אויף איהר פראגראַם האָבען צו טהאָן בלויז מיט "פאלקס־פערוואל־ טונג". עם איז אויך אינטערעסאנט, דאס אָב־ וואָהל אונזערע "אינסורגענטען" און "ראדיקאַ־ לען" זיינען אזוי געווען פערטהאָן אין דעם פסוק "פאלקס־פערוואלטונג", ווען זיי האָבען אויפגעשטעלט זייער פּראגראַם, דאָס זיי האָבען אזש פערגעסען גאר צו דערמאָהנען א גאנצע העלפט פון זייערע "צוועקען", האָבען זיי פונ־ דעסטוועגען גאר פערגעסען וועגען דער הויפּט־ שטערונג צו פאלקס־פערוואלטונג, -- דאס רעכט פון די קאורטם צו ערקלעהרען פאר ניט־גילטיג "יערעם געזעץ, וואס די "פאלקם־פערוואלטעטע געזעצגעבער וועלען מאַכען. ווָי עם זעהט אוים, "איז די טהעטיגקייט פון אונזערע "ראדיקאלען ניט זעהר ערנסט צו נעהמען אפילו בנוגע דעם ענין "פאלקס־פערוואלטונג". פון אמת'ע רעפאָר־ מען אויף דעם געביעט פון סאָציאלער געזעצגע־ בונג איז שוין גאָר ניטאָ וואס צו ריידען.

גענ. רצָוז און די קצָורמם.

רעדענדיג וועגען אונזערע קאורטס איז ווערטה דאָ צו דערמאָהנען א פאָרפּאַל פון אונ־ זער בעוועגונג, וועלכער צייגט, ווי וועניג אפילו די סאָציאליסטען, און זאָגאר סאָציאליסטישע

פיהרער, פערשטעהען, ווי אזוי מיר דארפען זיך פערהאלטען אינ'ם קאמפּף, וועלכען די קאורטם פיהרען יעצט אָן, אום צו פערכאפּען אין זייערע הענד די געזעצגעבערישע מאכט פון פאלק. גענ. סאָמנער וו. ראָוז איז א בעוואוסטער סאָ־ ציאַליסט אין דער סאוטה, און איז ביי די לעצ־ טע וואַהלען ערוועהלט געוואָרען אלם קאונסיל־ מען אין זיין שטעדטיל, בילוקסי, אין מיססיסיפּי סטייט. יעצט זיצט גענ. ראָוז אין דזשייל אלס בראָטעסט געגען אן אונגערעכטען טעקס, וועל־ כען די מאַכט־האבער אין בילוקסי האָבען ארויפּד געלעגט אויף די ארימע לייט פון דיעזער שטעד־ טעל. די פערטרעטער פון די קאפיטאליסטישע פארטייען אין דער שטאָדט־פערוואלטונג האָבען ארויפגעלעגט א טעקס אויף די איינוואָהנער און האָבען אזוי אראנזשירט די אויפמאָהנונג פון דיעזען טעקס, דאס די ארימע לייט, וועלכע קאָ־ נען ניט גלייך בעצאָהלען מוזען אָבארבייטען דריי מאָהל אזוי פיעל ווי דער טעקם בעטרעפט פאר די, וועלכע קענען בעצאָהלען אין קעש. גענ. ראָוז האָט זיך ענטזאגט דיעזען טעקס צו בע־ צאָהלען אלם א פּראָטעסט געגען די אונגערעכ־ טיגקייט, און מען האָט איהם דערפאר אריינגע־ זעצט אין דושייל, וואו ער זיצט יעצט אלס פּראָ־ טעסט געגען דיעזען טעקס.

דיעזע האנדלונג איז העכסט ערפרעהליך, ווייל זי צייגט, דאָס אונזערע גענאָסען אין דיער זען לאנד האָבען זיך ענדליך אויך אנגענומען מיט'ן אמת'ן גייסט פונ'ם פּראלעטארישען פּאליז טישען קלאסענקאמפּף, וועלכען אונזערע אייראָד פּעאישע גענאָסען פיהרען שוין זייט יאָהרען, וועלכער בעטראכט דעם פּאליטישען קאמפּף אלם א ר עוו אָ לוצי אָנער ער ען קאמפּף, אין וועלכען אָפּפערוויליגקייט און מארטירערטהום מוזען שפּיעלען א פּיעל־גרעסערע ראָלע ווי פּאָד מיטישע קונצען און דיפּלאָמאַטיע.

עם טהוט אונז דארום זעהר לייד, דאָם אונד זער פּפליכט צווינגט אונז צו טארלען גענ. ראָוז פאר א טהייל פון זיינע האַנדלונגען אין דיעזער אַנגעלעגענהייט. גענ. ראָוז האָט זיך, ליידער, ניט בעגנוגענט מיט געהן אין דזשייל אלס א פּראָטעסט געגען דער אונגערעכטער האַנדלונג פון די "פאלקס־פערוואלטער", וועלכע האָבען ארויפגעלעגט דעם טעקס. ער האָט אויך געפונען פאר ראטהזאם צו אפּעלירען צו די קאָורטס, אום דערמיט צו העלפען דעם פאָלק געגען זיינע ערוועהלטע פערטרעטער. דיזע האַנד־נגעגעגען זיינע ערוועהלטע פערטרעטער. דיזע האַנד־

לונג געפינען מיר פאר העכסט אונדעמאָקראַטיש און אונסאָציאליסטיש. סאָציאליסטען מוזען אי־ מער געדענקען, דאם מיר זיינען ניט נור סאָציאַ־ ליסטען, זאָנדערן אויך דעמאָקראטען, און גלוי־ בען אין פאלקס־רעגיערונג. געגען די האנדלונגען פון די פאלקס־פערטרעטער קענען מיר דארום בלויז אפעלירען צום פאלקס־ווילען, און טאָרען קיינמאָל זיך ניט ערלויבען צו אפּעלירען צן אן אינסטיטוציאָן, וועלכע שטעהט אי־ בער'ן פאלק. ווען די ענטשיידונג פון פאלק איז געגען אונז, מוזען מיר זיך אונ־ טערגעבען, ווי אונאנגענעהם דאם זאל אונז ניט זיין, ביז מיר וועלען דורך אונזער אגיטאציאָן און אויפקלעהרונגס־ארבייט געווינען דאס פּאָלק אויף אונזער זייט. אפעלירענדיג צו די קאורטם געגען די פערטרעטער פון פאָלק העלפען מיר שמידען די קעטען, מיט וועלכע די קאפיטאלים־ טיש קלאַסע פון דיעזען לאנד האַלט די ארביי־ מער מאַסען פּאָליטיש געבונדען.

די מיינער'ם קאָנווענשאָן און די סיוויק־ פעדעריישאָן.

איינע פון די פרעהליכסטע ערשיינונגען פון דער ארבייטער־בעוועגונג פון דיעזען לאנד אין די לעצטע עטליכע יאהרען איז די ענטשיידונג פון דער קאָנווענשאָן פון די "יונייטעד מיין וואָרקערס אָוו אַמעריקא", וועלכע איז אָבגער וואָרקערס אָוו אַמעריקא", וועלכע איז אָבגער האלטען געוואָרען דיעזען מאָנאט, דאס איהרע בעאמטע קענען ניט געהערען צו דער סיוויק פעדעריישאָן. דיעזע ענטשיידונג איז א דירעק־טער פּאטש אין פּנים פאר דזשאהן מיטשעל, דער געוועזענער פּרעזידענט פון דער אָרגאַניזאַ דענטס, וועלכער איז איינער פון די הויפּט־מאַר דענטס, וועלכער איז איינער פון די הויפּט־מאַר בערט פון דער סיוויק־פעדעריישאָן. די קאָנד ווענשאָן האָט איהם דירעקט אויפּגעפאָדערט ארויסצוטרעטען פון דער סיוויק פעדעריישאָן.

דזשאהן מיטשעל איז געווען דער פיהרער פונ'ם בעריהמטען סטרייק פון די קוילען־מיי־ נערס אין 1902, ווען ער האָט זיך זעהר בעליעבט געמאַכט ביי די ארבייטער פון דיעזער איגדוסט־ריע, און ער איז נאָך יעצט אויך בעליעבט פיע־לייכט ביי הונדערט־טויזענדער ארבייטער, וואס געהערען צו דער אָרגאַניזאציאָן. און דאך איז דיעזע ענטשיידונג אָנגענומען געוואָרען דירעקט געגען איהם. זי איז דארום דער גרעסטער בעווייז געגען איהם. זי איז דארום דער גרעסטער בעווייז פונ'ם גרזיסען פארטשריט, וועלכען די מיטגליעַ־

דער פון דיעזער אָרגשניזאציאָן, — די גרעסטע ארבייטער־אָרגשניזאציאָן — אין אמעריקא, — האָבען אין די לעצטע עטליכע יאהר געמאַכט אויפ'ן וועג צום קלאסען־בעוואוסטזיין.

דיעזע ענטשיידונג וועט אויד האָבען זעהר וויכטיגע פראקטישע פאָלגען. עס איז קיין פראַ־ גע ניט, דאם דיזער בעשלום פון דיזער מעכטיגער אָרגאניזאציאָן וועט האָבען א געוואלדיגע וויר־ קונג אויף אלע אנדערע ארבייטער־אָרגאניוא־ ציאָנען. ספּעציעל ווייל דאם צווינגט דושאַהן מיטשעל'ן צו דער אלטערנאטיווע ענטוועדער זיך אָבזאָגען פון דער סיוויק פעדעריישאָן, אדער ווערען אוים ארבייטער־פיהרער. אין יעדען פאל וועט עס זיין א קלאפ פאר דער סיוויק פעדע־ ריישאָן. נעקסט צו סעמיועל גאמפערס איז דזש. מיטשעל דער אנגעזעהנסטער ארבייטער־פיהרער אין אמעריקא, און זיין וויכטיגקייט פאר דער סיוויק פעדעריישאָן איז פּראָפּאָרציאָנעל צו זיין גרויסקייט אלס ארבייטער־פיהרער. ווען ער ווערט אוים ארבייטער־פיהרער, ווערט ער אָן זיין וויכטיגקייט פאר דער סיוויק־פעדעריישאָן. און ווען ער טרעט ארוים פון דער סיוויק־פעדעריי־ שאָן, אויף דעם בעפעהל פון זיין ארגאניזאציאָן, וועט עס ווירקען זעהר דעמאָראליזירענד אויפ׳ן גאנצען "סטעף" פון ארבייטער־פיהרער, וועלכע ארבייטען, העלפען איהם אָנצוהאלטען די "ברו־ דער־ליעבע" צווישען קאפּיטאַל און ארבייט.

רי מאַגנאטען פון דער סיוויק־פעדעריישאָן און מיטשעל'ס פריינד אין דער מיינערס יוניאָן לעגען זיך דארום אין דער לענג און אין דער ברייט, אום פון דער סיטואציאָן ארויס־צוקריכען. זיי בעמיהען זיך דעם בעשלוס פון דער קאָנווענשאָן אומצושטויסען דורך א רעפער רענדום. אויב דאָס וועט זיי געלינגען איז שווער פאראויסצוזאגען. יעדענפאלס איז דער בעשלוס פון דער קאָנווענשאָן איינע פון די יעניגע פאסי־פון דער קאָנווענשאָן איינע פון די יעניגע פאסי־רונגען אין דער אמעריקאנער ארבייטער־בעווער גגונג, אויף וועלכע מיר קענען מיט א פרעהליכען הארצען און א קלאָהרען געוויסען אוועקשטעלען "פּר אָג ר ע ס".

גאָמפּערם און אן "ארביימער־פּארטיי". לויט צייטונגס־בעריכטען סטראשעט שוין גאָמפּערם ווייטער די רעפּובליקאנער און דעמאָ־ קראטישע פאליטישענס מיט א'ן "ארבייטער־ פּארטִיי". ביז יעצט איז דאָם ביי מר. גאָמפּערס'ן

א סיזאָן־קראנקהיים: ווינטער־ציים (נאָד די עלעקשאָנם) הויבט ער אָן רעדען וועגען אן אר־ בייטער פּארטיי און רעדט געוועהנליד ביז די ווארימע וועטערען קומען אָן, און זיינע רעפּוב־ליקאנישע און דעמאָקראַטישע פריינד הויבען זיך אָן גרייטען צו די נעקסטע עלעקשאָנס. אויב

די חולאת וועט ביי איהם דיעזען יאָהר אויף ניט פארגעהן צוזאמען מיט די קאלטע וועטערען, איז דערוויילע שווער צו זאגען. מעגליף, אז דער בעשלום פון דער מיינער'ס קאָנווענשאָן אין בע־צוג אויף דער סיוויק פעדעריישאָן וועט די קראַנקהייט א ביסעל פערלענגערען.

רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען.

ין דער לעצטער צייט איז צו בעד מערקען א גאנץ פרעהליכע ער־ שיינונג צווישען אונזערע דייט־ שע יאהודים אין אמעריקא. אנ־ שטאָט דער געוועהנליכער מה־

יפית און הינטער־טהיר פּאָלי־ טיק, וואס ווערט איבריגענס אויך נאָך איצט שטארק אָנגעווענדעט ביי אונזערע רייכע "ברי־ דער" אין אנדערע לענדער, האָבען זיי אָנגעפאַנ־ גען ארויסצוטרעטען קעגען פערשיעדענע בעליי־ דיגונגען און אונרעכט מיט מעהר מוטה און פעסטיגקייט. דער איינגעבויגענער רוקען פון דעם גהעטא־אידען, וואס איז איבערגעגאנגען צו זיי מדור דור בירושה, פאנגט זיך אן אויסצוגליי-כען, און זיי הויבען ענדליד און זיך צו האלטען "לייטען גלייך" און ניט אלס "בירגער פון צוויי־ טען גראד". עם איז זעלבסט־פערשטענדליך, אז ניט אלע דייטשע יאַהודים האָבען אויסגעשפּיגען זייער מה־יפית נשמה. דער שתדלן־כאראקטער איז נאָך טיעף איינגעווארצעלט אין זייערע מחות און פונקט ווי עם איז אונמעגליך צו ערווארטען, או א בעטלער זאָל איבער נאכט ווערען א רעוואָ־ לוציאָנער, אזוי איז לעכערליך צו פערלאנגען, אז אונזערע דייטשע יאהודים זאָלען מיט איין מאָהל זיך ענטזאגען פון זייער הינטער־טהיר גאנג "צום מיניסטער" און אנדערע "הויכע" פּערזאנען.

דער גהעטא־שטויב, וועלכען אונזערע אידישע ארד בייטער אין רוסלאנד, אונטער דער פיהרונג פון "בונד", האָבען פון זיך לאנג אָבגעטרייסעלט, קלעפּט זיך נאָך זעהר שטארק צו די פארשטעהער פון דער אידישער בורזשואזיע. אָבער דאָך איז צו בעמערקען אן אנדער ווענדונג אין דער ביז־ העריגער טאַקטיק פון אונזערע אמעריקאנער הערוצר, וואס איז ווערט בעגריסט צו ווערען.

אויף דער קאָנפערענין, וואס דער קאָנסיל אוו אמעריקאן היברו קאָנגרעגיישאָנס האָט מיט אייניגע וואָכען צוריק אָבגעהאַלטען אין ניוריאָרק, האָבען די אנטהייל־נעהמער אויפגעהויבען א מעכטיגען פּראָטעסט קעגען די בעשרענקונגען, וועלכע ווערען איצט אין די "הויכע" ספערען געפּלאַנעוועט קעגען דער אימיגראַציאָן.

דיעזע קאָנפערענץ האָט געווים געהאט א גרויסע פּאָליטישע בעדייטונג, איהרע פיהרער זיינען גאנץ גרויסע יחסנים אויף וואָלל סטריט, און במילא האָבען זיי לכל הדעות א רעכט צו זאָגען א וואָרט אין דער פּאָליטיק פון לאַנד. שוין דער פאקט, וואס רוזוועלט, סעקרעטערי נאַגעל, מעיאָר גיינאָר און אנדערע פון די "הויכע פענ־סטער" זיינען געקומען אויפ'ן באנקעט, וואס די קאָנפערענץ האָט פעראנשטאלטעט, וואו די פּאָר־שטעהער פון דעם רעפאָרמירטען יודענטהום שטעהער פון דעם רעפאָרמירטען יודענטהום

דזשייקאָב שיף, לואים מאַרשאַל, מר. קאָהלער און אנדערע האָבען מוטהיג, דרייםט און עהרליף און אנדערע האָבען מוטהיג, דרייםט און עהרליף ארויסגעטראָטען געגען די שלעכטע בעהאַנדלונ־ גען אויף עלים איילאַנד און דער בעוועגונג צו בעשרענקען די איינוואנ דערונג, און, וואס סעק־ רעטערי נאגעל האָט געפונען פאר נויטיג צו ענט־פערען, אָדער בעסער, זיך צו פערענטפערען קע־ גען די פאָרווירפע, — דיעזער פאקט בעווייזט, אז די רעדען און פּראָטעסטען פון די אידישע "פיער הונדערט" וועלען ניט געהן אין גאנצען אבוד.

ווי אונזערע בעציהונגען צו דיעזע אידישע פילאנטראָפּען זאלען ניט זיין, מוזען מיר אָבער דאָך מודה זיין, אז אין דעם פאל האָבען זיי געד האַנדעלט ניט ווי מה־יפית אידען, ניט ווי שתדלנים פון'ם אלטען שניט, נאָר ווי מענשען וועלכע האָבען רעספּעקט צו זיך. זיי האָבען אָפען און ניט צוויזייטיגפערטהיידיגט דעם פערלאַנג פון די אידישע מאַסען, וועלכע זיינען געצוואונ־פון דו פערלאָזען זייער היימאַטה און אויסוואַנ־גען אין אמעריקא.

דזשייקאָב שיף'ם ווארעמע, געפיהלפולע רעדע איבער די ליידען פון די יעניגע אידישע אימיגראַנטען, וועלכע ווערען דורך וויליאָם'ם גזרות צוריקגעשיקט, מר. קאָהלער'ם אינהאלטס־ רייכע רעדע, איללוסטרירט מיט ציפערען, איבער דעם אנטהייל פון די אידען, גלייך פון אָנפאנג, ווען אמעריקא איז ענטדעקט געוואָרען, און אם ענדע לואים מארשאל'ם פארשלאג, אז אמעריקא זאל צורייסען די בעציהונגען מיט רוסלאנד, אין פאל די לעצטע וועט זיך האלטען ביי איהר איצ־ טיגער טאַקטיק בנוגע די אויסלענדישע אידען, האָבען ניט פערפעהלט צו מאכען א גוטען איינ־ דרוק אויף די פרעסע און אויף די עפענטליכע מיינונג. זיי האָבען געקענט דיענען אלם מוסטער פיר די יעניגע "ארבייטער פיהרער" — אויך אידען — וועלכע הערען ניט אויף צו טרוימען פון בעשרענקונג פיר דער איינוואנדערונג. אין ריזער הינזיכט האָבען די לעצטע, כ'לעבען, גע־

קענט עפּעס לערנען פון די אידישע פארשטעהער פון קאפּיטאל....

און אז די שארפע פּראָטעסטען, וואס זיינען אויפגעהויבען געוואָרען אויף דער גענאַנטער אויפגעהויבען געוואָרען אויף דער גענאַנטער קאָנפערענץ זיינען ניט געווען א שטורם אין א גלאָז וואַסער, און האָבען געהאַט א גרויסע וויר־קונג איז צו זעהען פון דער פּאספּאָרטען־פראַגע, וואס איז איצטער ארויפגעשוואומען אויף דער אבערפלעכע פונ'ם פּאליטישען לעבען אין לאנר.

די רעזאָלוציאָן, וואס קאנגרעסמען פּאר־
סאָנס האָט אריינגעבראכט אין קאָנגרעס, צו
ברעכען די טריטי מיט רוסלאנד אין פאל די
לעצטע וועט ניט אנערקענען די אמעריקאנער
פּאספּאָרטען, וואס ווערען ארויסגעגעבען אידען,
איז א דירעקטע פּאָלגע פון לואיס מאַרשאַל'ס
שאַרפע רעדע אויף דער דערמאָהנטער קאָנווענ־
שאָן פון די רעפאָרמירטע אידען.

ווי אונבעדייטענד עם זאלען ניט זיין די פראַקטישע רעזולטאַטען פון פּארסאָנ'ם רעזאָלו־ ציאָן, ווי גלייכגילטיג פּרעזידענט טאַפט און דער סענאַט זאָלען זיך צו איהר ניט פערהאלטען, די ערשיינונג וואס די האוז אוו רעפּרעזענטעטיווס האָט שטאַרק אפּלאָדירט פּאַרסאָנ'ען, ווען ער די רעגיערונג קריטיקירט שטארק המם פאר איהר גלייכגילטיגע פערהאלטען זיך צו רוס־ לאנד'ם "אויסנאהם" געזעצען קעגען אידען, און אז אין אייניגע פּלעצער, ווי די אסעמבלי פון אלבאני און די לעדושיסלייטשור פון וויסקאנסין, וואו עם זיינען פערטראָטען אייניגע סאָציאלים־ טען, און אין פיעלע וויכטיגע אָרגאַניזאַציאָנען האָט מען זיך ווארים אָבגערופען אויף די רעזאָ־ לוציאָן — דיעזע ערשיינונג אליין איז ווערטה בעגריסט צו ווערען. מעג דער ציעל ניט אזוי גיך עררייכט ווערען, די בעוועגונג אליין איז זעהר ש סימפאטישע און פערשאפט איהרע טרעגער די רעפאָרמירטע אידען — ניט וועניג עהרע. מיר האלטען געווים ניט, אז דער קאמפּף פאר אידישע פאספּאָרטען, וואס ווערט יעצט אויסגע־ פאָכטען אין הויז אָוו רעפּרעזענטייטיווס און אין

חענאט האָט אָנגענומען אזא פּאָרמע, דאָס ער וועט פערבלייבען אין דער געשיכטע אלס "וויכ־טיגער עפּיזאָד אין דעם אלוועלטליכען קאמפּף פון די אידען פאר עמאַנציפּאַציאָן" — ווי איי־ניגע גרויסע בעלי־התפּעלות מיינען. דאָס הייסט שוין צופיעל "אוווליעקאיען" זיך, אָבער אז די בעוועגונג איז איינע פון די פרעהליכסטע ער־די בעוועגונג איז איינע פון די פרעהליכסטע ער־שיינונגען אין דעם לעבען פון דעם אמעריקאנער יודענטהום — אין דעם קען איבערהויפּט קיין צוויי מיינונגען ניט זיין.

עם איז שטאַרק צו בערויערען, וואס אזא וויכטיגע בעוועגונג געפינט ניט קיין אָבקלאנג אין אונזערע אייגענע סאציאליסטישע רייהען. פאר אונז, אירישע סאָציאליסטען, דארף זיין די פאָדערונג צו צווינגען רוסלאנד אנצוער־ קענען די אַמעריקאַנער יודישע פּאספּאָרטען מעהר ווי א געוועהגליכע ערשיינונג, און מיר דארפען כלל ניט שטעהן פון ווייטען, און זיך פערהאַלטען צו איהר "סימפּאַטיש", מיר דארפען געהמען אן אקטיווען אנטהייל אין איהר און זיך ניט רעכענען מיט דעם, וואס די רעפאָרמירטע רייכע יאהודים זיינען געווען די ערשטע. "געווער־ מיינד"--סאציאליסטען מעגען זיך אבגעבעןאויך מיט אלגעמיין יודיש־נאציאָנאלע פראגען, און ניט נור זיי מעגען, נאָר זיי מוזען דאָס טהאָן. די סאָציאַליסטען מוזען אלע מאָל בילדען דעם און יערען חיל אין יערען פאָדערשטען היל אין יערען קאמפּף קעגען אונרעכט און אונגלייכהייט. אָט האָט מיט א קורצער צייט צוריק דער "בונד" אין רוסלאנד ארויסגעלאזען א שטארקען אויפרוף רעכ־ אונטער'ן נאָמען: "קעמפּפט פיר אייערע רעכ־ טע", וואו ער פּאָדערט אויף דאָס אידישע פּאָלס איהם צו אונטערשטיצען אינ'ם קאמפּף פאר אי־ דישע גלייכבערעכטיגונג. דאָ, אין אמעריקא אבער, זיינען מיר, ווי עם ווייזט אוים, מעהר פארטגעשריטען", און אונזערע סאָציאליסטען, שטעהט ניט אָן זיך צו בעשעפטיגען מיט "אידי־ שע" פראגען. איבריגענס קען אזא ארבייט נאָר ביסטיד סאָציאַליסטיד אידייטער סאָציאַליסטיד

שער קערפערשאַפט, און דאָס פעהלט נאָך, ליידער, ביי אונז. די אידישע אַגיטאַציאָנס־ביוראָ, אויף וועלכע מיר האָבען אַמאָל געלייגט גרויסע האָפּ־נונגען, איז ארים אין געלד און ארים אין קרעפּ־טען, און האָט, ווי עס ווייזט אויס, איבערהויפּט זיך נאָך ניט קלאָהר געמאכט איהרע אויפגאבען, וועלכע זי דארף ערפּילען — די אויפגאבען פון א אידישען סאָציאליסטישען צענטער.

מחשבות'ן, די אידישע אַגיטאציאָנס־ביוראָ ריכט זיך אויף א קאָנפערענץ, און מיר וועלען נאָך האָבען די מעגליכקייט ארויסצוזאגען אונזער מיינונג איבער דעם, וואס די אגיטאציאָנס־ביוראָ איז און וואָס זי דארף זיין.

אין רוסלאנד האָבען ווייטער אָנגעפּאַנגען צו בלאָזען פריהלינגס־ווינטען. די סטודענטען־ אונרוהען", וועלכע דיענען אלס דער באראָמע־, טער פון פאליטישען צושטאַנד, האָבען זיך שטארק צופלאקערט איבער'ן לאנד און די רעד גיערונג האַלט ביים פערליערען איהר קאָפּ. זי איז אזוי צוטומעלט, אז זי וויל פון די אוניווער־ סיטעטען, וועלכע שטעהען איהר ווי א ביין אין האלז, אין גאנצען פּטור ווערען און גרינדען אין אויסלאנד אינסטיטוטען צו ערציהען דאָק־ טוירים און לאָיערס. די רעפּרעסיאָנען־פּאָליטיק האָט עררייכט איהר העכסטען פּונקט און מוז באַנקראָטירען. די לעקציעם אין פיעלע אוניווער־ סיטעטען האָבען אויפגעהערט, די ליבעראלע פּראָפּעסאָרען האָבען טהיילווייז אליין רעזיגנירט און טיילווייז זיינען זיי פון דער רעגירונג ארוים־ געטריבען געוואָרען, און די סטודענטען ווערען פערשיקט און ארעסטירט. די בעוועגונג אין די רוסישע אוניווערזיטעטען איז אלע מאָל געווען אן אָנזאָגערין פון א גרעסערער פאלקס־בעווע־ גונג, וואס דארף פריהער אדער שפעטער אויס־ ברעכען און די איצטיגע "אונרוהען" איז א גוטער צייכען דער צייט

אויך די פערשאָלטענע "אידען־פּראגע" האָט אָנגענומען, וועניגסטענס אין דער רוסישער דור מא, א בעסערע ווענדונג. מיטוואָך דעם 22טען פעברואר האָט די דומא סוף כל סוף פערהאנדעלט דעם ביל, וואם איז אריינגעבראכט געוואָרען לעצטען זומער מיט די אונטערשריפטען פון 166 דעפוטאַטען, אָבצושאַפען די "טשערטאַ אָסיעד־ לאָסטי". נאָךָ א לאַנגע דעבאַטע, וואו די סאָציאַ־ ליסטען און אנדערע פאָרשטעהער פון די לינקע האָבען געבראַנדמאַרקט די רעגיערונג פאר איהר שענדליכע פּאָליטיק קעגען די פרעמד־שפּראַכיגע נאציאָנען, און איבערהויפּט קעגען אידען, האָט די דומא מיט 208 קעגען 166 שטימען זיך ענט־ זאגט צו שטימען איבער דעם ביל, און ער איז איבערגעגעבען געוואָרען צו דער קאָמיסיע וועגען פערזענליכע זיכערהיים פון בירגער. די קאָמיטע וועם געווים מאַכען פיעלע ענדערונגען אין ביל, אָבער אין די אידישע קרייזען טרייםט מען זיך מיט דער האָפנונג, אז דער הויפּט־פּראָיעקט וועט ענדליך דאָך אָנגענומען ווערען אין דער דומא. די דומא אליין קען אָבער די אידישע גהעטאָ ניט אָבשאַפען. דער ביל מוז נאָך בעקומען די הסכמה פונ'ם גאָסודארסטוועני סאָוויעט, וואו די פארטגעשריטענע עלעמענטען זיינען אין אן אונ־ בעדייטענדער מינאָריִטעט. וואס עס זאל אָבער ניט זיין דער שיקזאל פונ'ם ביל שפעטער, די שטימונג אין דער דומא אליין איז ערפרעהענד. גם זו לטובה!

די "טשערטא" איז נאָך ניט אבגעשאפט, און די "שווארצע מאה" איז שוין מוכן ומזומן...
צו מאכען פּאָגראָמען. וועגען דעם האָט זי מודיע
געווען, ווען זי האָט זיך דערוואוסט, אז דער ביל
וועט אריינגעבראַכט ווערען אין דער דומע. איצט
האָט די רוסישע "אדעל" אויף א צוזאַמענפאָהר
בעשלאָסען, אז אידען, אפילו משומדים, טאָרען
ניט פארנעהמען רעגיערונגס־שטעלען און דאר־

פען ניט האָבען דאס רעכט צו שטימען. ווער וויים? אפשר איז די שווארצע באנדע צויושעט דערפון, וואס זי שפּירט, אז עס וועט פאָרט קומען ערלייכטערונגען פאר אידען?

אונזער רוסישע קאָלאָניע אין נויאָרק איז בערייכערט געוואָרען מיט א וויכטיגע פּערזענ־ ליכקייט. דער וועטעראן פון דער רוסישער פריי־ הייטס־בעוועגונג, גענאָסע לעאָ דייטש, איז געקומען אהער רעדאקטירען די רוסישע סאָ־ ציאַל־דעמאָקראַטישע צייטונג "נייע וועלט", ערשיינען 12 אנפאנגען וועט וואם בעגייסטער־ שטאַרקע 17 מערץ. ענדע גענאַסע אויפנאהמע, וואס טע דווטש האָט דאָ געהאט, בעווייזט, אז די רוסישע קאָ־ לאָניע פערשטעהט אָבצושאצען דעם פּיאָנער פון דער רוסישער רעוואָלוציאָן. מיר ווילען האָפען, אז די בעגייסטערונג וועט אויך אויף להבא ניט אָבגעשוואַכט ווערען, ווען גענאָסע דייט ש וועט אויפהערען צו זיין דאָ א גאסט, און וועט ווערען א תושב אין אונזער קאָלאָניע. מיר צווייפלען ניט, אז די "נייע וועלט", אונטער גענ. דייטש'ם לייטונג וועט אויפ'ן בעסטען ארט ער־ פילען איהר אויפגאבע און וועט ווערען דער באַהנען־טרעגער פון די אמת־רוסישע און רוסיש־ שפרעכענדע פארטגעשריטענע עלעמענטען אין אמעריקא.

! ווילקאָמען, גענאָסע דייטש

אגב אורחא, ווילען מיר דאָ בעמערקען, אז גענאָסע דייטש וועט זיין אן אפטער גאַסט אין אונזער "צוקונפט". זיין ארטיקעל אין היינטיגען נומער: "די בעדייטונג פון דער פּאריזער קאָר מונע פאר דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער בער וועגונג" איז דער ערשטער, וואס ער האָט פאר אונז אנגעשריעבען, אבער ער וועט ניט בלייבען דער איינציגער.

VOL. XVI.

APRIL, 1911.

No. 4

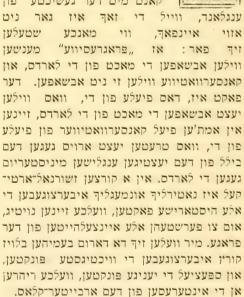
ל. ב. בודין.

די פּאָליטישע לאַנע אין ענגלאַנד

גע "ליבעראל־ראדיקאלע" ענגלייטע 'מיניסטער ריום שלאגט ניט פאר, דאס מען זאל די האוז אוו לארדס אין גאנצען אבשאפען. עס איז אויף ניט די פראגע, אויב מען זאל די האוז אוו לארדס גיט די פראגע, אויב מען זאל די האוז אוו לארדס גאר ניט אנריהרען, און איבערלאזען די לארדס די געזעצגעבענדע מאכט, וועלכע זיי בעזיצען עצט. ווייל די קאנסערוואטיווע פארטיי, און די לאָרדס זעלכסט, גיבען צו, אז אַן ענדערונג דאַרף געמאכט ווערען, דאס דאס יעצטיגע רעכט, וועל־כעס יעדער לארד קריגט בירושה צו זיין א גע־כעס יעדער לארד קריגט בירושה צו זיין א גע־זעצגעבער, מוז בעשרענקט ווערען, און אונטער אומשטענדען אין גאנצען אוועקגענומען ווערען. און ווערען. און אונזער אלזא, אום וואס האנדעלט זיך דא ? בלויז

אום דער פראגע: אויף וואס פאר אן אופן די בעשרענקונג פון דער מאכט, וועלכע די לארדס בעזיצען יעצט, זאל דורכגעפיהרט ווערען. און דא זעהען מיר א מערקווירדיגע ערשיינונג: די "האדיקאלע" געגנער פון די לארדם ווילען די האוז און לארדם איבערלאזען פּונקט ווי זי שטעהט יעצט, דאָס הייםט, יעדער לארד זאל האָבען בירושה דאם רעכט צו זיין א געזעצגעד בער פּונקט ווי יעצט, ניט מעהר, די געזעצגעד בער פונקט ווי יעצט, ניט מעהר, די געזעצגעד בענדע מאכט פונ'ם האוז אוו לארדם זאל בעד שרענקט ווערען אויף פאלגענדער ווייזע: אין שרענקט ווערען אויף פאלגענדער ווייזע: אין פינאנין־געזעצע זאל די האוז אוו לארדם מוזען נאָכגעד געזעצע זאל די האוז אוו לארדם מוזען נאָכגעד בען ווען די האוז אוו קאממאָנם וועט אננעהמען בען ווען די האוז אוו קאממאָנם וועט אננעהמען

יעצטיגע פאליטישע לאגע אין ענגלאנד איז העכסט אינטערער סאנד און קאמפליצירט. אום די יעצטיגע לאגע ריכטיג צו פער־ שטעהן, מוז מען זיין גוט בער קאנט מיט דער געשיכטע פון

קודם כל מוזען מיר זיף אבער קלאהר מאד כען איבער וואס דא האנדעלט זיף. עס איז ניט איינפאף א פראגע, אויב מען זאל אבשאפען די האוז אוו לארדס אדער ניט, ווייל דאס יעצטיי

א געזעטץ צום דריטען מאל (נאָכדעם יווי די האוז אוו לארדם האט דאם געועץ צוויי מאָל פערווארפען) אין א משך פון צוויי יאָהר. דערביי מוז מען געדענקען, דאס אין אמת'ען האט די האוז אוו לארדם יעצט אויך קיין דעה ניט אין פינאנץ־געזעצגעבונג. בלויז עם איז אפט שווער צו זאגען, וואס איז אייגענטליך פינאנץ־געזעצ־ געבונג און וואס איז ניט פינאנץ־געזעצגעבונג. אינ'ם היסטארישען קאמפּף איבער דעם ללאיד־ דושאָרדוש בודושעט, וועלכער האט געפיהרט צו דער אויפלעזונג פון פארלאמענט ענדע 1909. האָבען די לארדם געטענה'ט, דאם דיעזער בוד־ זשעט איז ניט קיין געוועהנליכעם פינאנץ־גער זעץ, דאס אונטער דער מאסקע פון א פינאנץ־ געזעץ האט ללאיד דושאָרדוש געוואלט אריינד שמוגלען וויכטיגע אלגעמיינע סאציאלע געועצע, אין וועלכע זיי האָבען דאָם רעכט צו זאָגען א דעה. דער יעצטיגער ליבעראלער פּראיעקט שלאָגט דעריבער פאר, דאם דער פארזיצענדער פונ'ם האוז אוו קאמאנס זאל האָבען דאם רעכט צו ענטשיידען, וועלכער געזעץ־פּראָיעקט איז א פינאנציעלער און וועלכער איז אן אלגעמיינער, און ווען ער האט ערקלעהרט א געזעץ־פּראָיעקט פאר א פינאנציעלען, זאל די האוז אוו לארדם אויף איהם קיין שום דעה ניט האבען.

די קאנסערוואטיווע וויעדער, די פריינד פון די האוז אוו לארדם, ווילען איבערהויפּט אוועקנעהמען פון די לארדם זייער ירושה־רעכט צו זיין געזעצגעבער. זיי ווילען "רעפארמירען" די האוז אוו לארדם אזוי, אז זי זאל מעהר אוים־ דריקען דעם ווילען פון פאלק ווי יעצט, און זאל רעפרעזענטירען "די בעסערע עלעמענטען פון פּאָלק, אינטעליגענץ, בעזיץ און פערדיענסט". קיין גענויען פלאן פון א "רעפארמירטען" האוז אוו לארדם, האבען זיי נאך ניט אויסגעאר־ בייט, וועהרענד דיעזע ציילען ווערען געשריעבען. אין אלגעמיין קען מען אבער זאגען, דאם דער ,רעפארמאציאָנס־פּלאן" בעשטעהט אין דעם, דאם די האוז אוו לארדם זאל אויפהערען צו זיין א ירושה־הויז, וואו יעדער לארד איז א מיטגליעד בירושה, און אנשטאט דעם זאלען די מיטגליעדער ערוועהלט ווערען: טיילווייזע טאקע פון די לאָרדם אליין, און טהיילווייוע פון אנ־ דערע, מעהר פאלקסטהימליכע קערפערשאפטען. "דערפאר פערלאנגען זיי, דאָס די "רעפארמירטע האוז אוו לארדם זאל בעזיצען, ווייניגסטענס, אלע געזעצגעבענדע רעכטע, וואס די האוז אוו

לארדם בעזיצט יעצט.

קרץ געפאסט, בעשטעהט דער אונטערד שיעד צווישען די צוויי פארטייען אין פאלגענד דעם: די ליבעראלען ווילען די לארדס פערזענד ליך ניט טשעפען, זיי ווילען די האוז אוו לארדס לאזען בעשטעהן ווי זי עקזיסטירט יעצט. דערד פאר ווילען זיי אבער אבשוואכען איהר געזעצד געבענדע מאכט. די קאנסערוואטיווע, דאגעגען, ווילען די געזעצגעבענדע מאכט פון דער האוז אוו לארדס ניט אנריהרען. דערפאר ווילען זיי אבער די לארדס מיין פון דארטען ארויסשטופען אזוי די לארדס אליין פון דארטען ארויסשטופען אזוי ווייט ווי מעגליך, און מאכען פון דער האוז אוו ווייט ווי מעגליך, און מאכען פון דער האוז אוו לארדס א סארט סענאט.

א ווירקליך זאנדערבארער סארט שטרייט פון "ליבעראל־ראדיקאלע" און "קאנסערוואטי־ ווע", פון "פיינד" פון די לארדס געגען "פריינד" פון די לארדס.

דיעזער זאנדערבארער שטרייט ווערט נאך : זאנדערבארער צוליעב פאלגענדען אומשטאנד "אייגענטליך זיינען די "ליבעראל־ראדיקאלע געגנער פון די האוז אוו לארדם אין פרינציפ אויך "רעפארמאטארס". זייער אידעאל איז, א רעפארמירטע" האוז אוו לארדס, א סענאט. טא " ווארום־זשע "רעפארמירען" זיי ניט ? ענטפערן זיי, דאם די "רעפארמאציאָן" פונ'ם האוז אוו לארדם קען נאָד יעצט ניט פארגענומען ווערען, און דארום ווילען זיי דערוויילע בעשרענקען די מאכט פון די לארדם ביז די צייט וועט קומען פארצונעהמען די "רעפארמע". אינ'ם בילל, וואם דאָם ליבעראַל ראַדיקאַלע מיניסטעריום האָט אריינגעבראכט אינ'ם פארלאמענט אין דיעזער : "פראגע, געפינט זיך פאלגענדער "אנבעטראכט אין אנבעטראכט, דאס מיר האבען בדעה,

אין אנבעטראכט, דאס מיר האבען ברעה, צו שאפען אנשטאט דעם האוז אוו לארדס, ווי עס עקזיסטירט יעצט, א צווייטע קאמער (סענאט), וועלכע זאל זיין קאנסטיטואירט אויף א פאלקסטהימליכען באזיס, אנשטאט אויף א ירושה רעכט, אבער דאס קאן ניט באלד דורכ־געפיהרט ווערען", לכן, א. ז. וו. א. ז. וו.

ווארום דאס קאן ניט באלד דורכגעפיהרט ווערען, דעריבער שווייגט דער פּסוק.

מיר האבען דא אלזא אזא מערקווירדיגע ערשיינונג: ביידע פארטייען, "ליבעראל־ראדיד קאלע" און "קאנסערוואטיווע" זיינען איינשטי־מיג, אז מען דארף פארנעהמען א געוויסע "רע־פארמע", וועלכע וועט אבשאפען אדער אב־שוואכען די פאליטישע מאכט פון די לארדס.

די קאנסערוואטיווען, די "פריינד" פון די לארדס, ווילען דיעזע רעפארמע גלייך פארנעהד מען. אבער די "ליבעראלען און ראדיקאלען", די מען. אבער די "ליבעראלען און ראדיקאלען", די "פיינד" פון די לארדס, זאגען פערקעהרט: "ניין!" אזוי שנעל קאן מען דאם ניט מאכען, מען דארף ווארטען. וואס טהוט זיך דא ? וואס בערייטעט עס ?

: אט וואס עס בעדייטעט

די ענגלישע ליבעראלען, ווי אלע בורזשוא־ זע ליבעראלען, זיינען שטאַרק פארליעבט אינ'ם פארלאמענטארישען צוויי־קאמער סיסטעם. דער הויפט־צוועק פונ'ם יעצטיגען פארלאמענטאריז־ מום, ביי די ענטוויקעלטע נאציאָנען, איז צו האלטען דאס פאלק אין די לייצעס אום צו פערהיטען דעם שטאַאט געגען רעוואלוציאָן און אבסמְלוט דעמאקראטישע זעלבסט־רעגיערונג. צו דיעזען צוועק ווענדען אלע "ליבעראלע" פּאלי־ טיקער אן די "קלוגע" מעטהאָדע פון "רעפאר־ מען". אבער "רעפארמען" מוזען איינגעפיהרט ווערען פאמעלעך, שריט־ביי־שריט, פון די "בע־ סערע" עלעמענטען אליין, און ניט פונ'ם פּראָ־ לעטאריאט. א צוויי־קאמער סיסטעם איז דאם פאסענדסטע מיטעל דערצו. דאס אויבערשטע "הויז בעשטעהט געוועהנליך פון די "בעסטע עלעמנטען פון דער קאפיטאליסטישער געזעל־ שאפט, אויף וועלכע מען קען זיך פארלאזען, ראם זיי וועלען זיין "אונאבהענגיג" גע־ אין א מאָדער־ ("אונאבהענגיג" נעם שטאַאט, מיינט אונאבהענגיג פונ'ם פאלָק) ניט נאכצוגעבען אלעם וואם דער פּראם־ טער עולם פערלאנגט, און "קלוג" גענוג נאכצוגע־ בען דאן, ווען מען מוז, ווען דאם פאלק ווערט אזוי אונצופריעדען, דאָס עם לוינט זיך בעסער נאָכצוגעבען איידער צו ריזיקירען מיט א רע־ וואלוציאָן, אדער אפילו מיט דעם אויפקומען אדער אויסוואקסען פון א קלאסענבעוואוסטער האציאליסטישער ארבייטער פארטיי. דאם לעצר טע מוז פערמיעדען ווערען יעדענפאלם,

דאָם ענגלישע צוויי־קאמער סיסטעם איז אבער אונפעהיג דיעזע אידעאלע בורזשואזע פּאַד ליטיק דורכצופיהרען. די ענגלישע אויבערשטע הויז, די "האוז אוו לארדם", בעשטעהט ניט גראד דע פון די "בעסטע מענער פון פאלק" אינ'ם בורזשואזנעם זינן פון דיעזער פראזע. זי בעד בורזשואזנעם זינן פון דיעזער פראזע. זי בעד שטעהט גרעסטענטהיילס פון פערפוילטע פעאד דאלען און אנדערע אונפעהיגע עלעמענטען. דאלען און אנדערע אונפעהיגע עלעמענטען. פאליטיק מיט דיעזע לייטע קען מען קיין "קלוגע" פּאליטיק

נים אנפיהרען. ערשטענס, ווייל זיי האבען געוויד סע אלטמאדישע טראדיציאָנען און פּרינציפּען, וועלכע מאכען זיי אונפעהיג אנצופיהרען א מאָדערנע" פּאריטיק. איבערהויפּט זיינען זיי "מאָדערנע" נים קיין גוטע סוחרים. זיי פארשטעהען נים ווי צו "האנדלען" מיט'ן פראלעטאריאט, זיי זיינען אליין איינגעשפארט, וואו מען טאר ניט, און נאָכגעביג, וואו מען דארף ניט. זיי פערעקשן'ען זיך אפטמאל איבער "כבוד", און גיבען גראדע נאָך אין "ביזנעם". א חוץ דעם, האָבען זיי אייגע־ נע קלאסען־און־קאסטען־אינטערעסען, וועלכע זיינען געגען די אינטרעסען פון דער בורזשוא־ זיע. אין ענגלאנד זיינען די פעאראלען נאָך אלץ די גרעסטע לאנד־אייגענטהימער, און האבען דע־ ריבער אייגענע פאליטישע אינטערעסען. זיי זיי־ נען צו ביישפּיעל, פאראינטערעסירט אין שוין־ צאָהל אויף אקערבוי־פּראָדוקטען און דעסגליי־ כען, אין וועלכע די ענגלישע בורושואזיע איז ניט פאראינטערעסירט, דערצו קומט נאָך פאר א קאמפּף צווישען זיי און דער בורושואזיע איבער דער פראגע ווער עם זאל "בעצאָהלען" פאר דער "סאציאלער געזעצגעבונג", וועלכע מען מוז איינ־, פיהרן אום צו האלטען די ארבייטער "צופריע־ רען", דאָס הייסט, אונטער דעם רעוואלוציאָנס־ פונקט. די ענגלישע בורזשואזיע בעמיהט זיך דיעזע קאסטען ארויפצואוואַרפען אויף די גרויסע לאנד־אייגענטהימער, וועהרענד די לאנד־ אייגענטהימער, וועלכע זיינען ספעציעל פער־ טרעטען אינ'ם "האוז אוו לארדם", ווילען ענט־ וועדער אזעלכע ארבייטער־געזעצע, וועלכע פא־ דערען ניט קיין דירעקטע אויסגאבען, און וועלכע פאלען דארום אינדירעקט אויף די אינדוסטריע־ לע קאפיטאליסטען, אדער דאס די אינדוסטריע־ לע זאלען אליין בעצאָהלען די דירעקטע אוים־ גאבען פאר "ארבייטער־שוץ". אום אוא פראגע האט עם זיך הויפטזעכליך געהאנדעלט, צום ביישפיעל, אינ'ם גרויסען קאמפּף איבער דעם "סאציאליסטען" בורזשעט, וועלכער דער "ראדי", קאלער" מיניסטער ללאיד־דושאָרדוש האָט אריינגעבראכט אין 1909.

צוליעב אלע דיעזע אורזאכען איז די ענגד לישע ליבעראלע בורזשואזיע געגען דעם יעצטיגען האוז אוו לארדס, און פאר ארעד פארמירטע אויבערשטע קאמער, וועלכע זאל בעשטעהן ניט בלויז פון לארדס, זאנדערן פון די "בעסטע מענער דער נאציאן". די יעצטיד גע קאנסערוואטיווע פארטיי אין ענגלאנד איז

מיט אוא "רעפארמאציאָן" צופריעדען. ער־ שטענם, ווייל זי קאן זיך גאר ניט העלפען: עם איז יעצט קלאר, דאם אויב די האוז אוו לארדם וועט ניט באלד "רעפארמירט" ווערען, וועט עס וואהרשיינליך אין גיכען גאר אבגעשאפט ווע־ רען. דאָם ענגלישע פאלק איז אויגענשיינליף to mend it or end it, בעסט בעשלאָסען, ווי מען דריקט זיך אוים אין ענגלאנד. און צוויי־ טענס, ענטהאלט יעצט די קאנסערוואטיווע פארד טיי אליין שטאַרקע אינדוסטריעלע עלעמענטען, וועלכע ווילען רעפארמירען די האוז אוו לארדם. צווישען די לארדם אליין אפילו ענטווי קעלט זיך דער אינדוסטריעלער עלעמענט זעהר שטארק. דאס "רעפארם"־פּראָגראם וואלט אלזא געקאנט זעהר לייכט דורכגעפיהרט ווערען, ווען עם וואלטען ניט געווען ספעציעלע אומשטענדען, וועלכע מאכען שוועריגקייטען. דיעזע אומשטענד דען מוזען מיר יעצט בעטראכטען.

זייט 1886, ווען א טייל פון דער ענגלישער ליבעראל־ראדיקאלער פארטיי האָט זיך אבגע־ טיילט פון דיעזער פארטיי און האט זיך פער־ אייניגט מיט דער קאנסערוואטיווער פארטיי, "יוניאניסטישע פּארטיי , אונטער דעם נאָמען איבער דער פראגע פון "האום־רול" פאר אירלאנד, איז די ליבעראלע פארטיי אין א פאליטישען שותפות מיט איירישע נאציאנאליסטען, אהן וועלכע זי קאן נים רעגיערען. די שותפות בעד שטעהט אין דעם, וואס די איירישע נאציאָ־ נאליסטען אונטערשטיצען די אלגעמיינע פאד ליטיק פון דער ליבעראלער פארטיי, אבוואהל זיי זיינען אליין זעהר קאנסערוואטיוו, און דערפאר איז די ליבעראלע פארטיי, פערפּפליכ־ טעט דורכצופיהרען "האום־רולל". "האום־רולל" קען אבער דורכגעפיהרט ווערען בלויז דאן, ווען די האוז אוו לארדם וועט ניט האבען קיין מאכט דאָס צו פערהינדערען. א "רעפארמירטעס" האוז אוו לארדם וועט זיין זעהר געגען "האום־רולל", פונקט ווי דאס יעצטיגע. די איירישע נאציאָנא־ ליסטען ווילען יעדעגפאלס גארגיט איינשטעד לען. זיי ווילען זיי זיכער און זיכער קענען זיי בלויז זיין, ווען דאם האוז אוו לארדם וועם דערביי קיין דעה ניט האבען. די צוויי שותפים : האָבען דארום אויסגעארבייט פאלגענדען פּלאן ערשטענס זאל מען ביי די האוז אוו לארדס אוועקגעהמען די מאכט זיך צו שטעלען געגען געזעצען, וועלכע די האוז אוו קאממאנס וויל דרינגענד דורכפיהרען. דאן וועט מען דורכפיה־

רען א "האום־רולל" געזעץ. און נאכדעם ווי די אירלענדער וועלען האבען זייער "האום־רולל" וועט מען ערשט "רעפּאָרמירען" דאָס האוז אָווּ לאָרדס און דעם "רעפּאָרמירטען" האוז אוו אוו לאָרדס וועט מען דאן צוריקגעבען די מאַכט, וועלכע מען וועט יעצט ביי דעם צונעהמען. דער־פון נעהמט זיך דאָס דער יעצטיגער בילל מיט דעם מערקווירדיגען "אנבעטראכט".

"אי וואָלק סיט, אי קאָזאַ ציעלאַ".

ליידער איז דערביי פאראן איין לעמעלע, וואם בלייבט גאר ניט "ציעלא" און דאם איז די ארימע "לייבאר פארטיי". די "לייבאר פארטיו" איז אויך א שותף אין דער ליבעראלער רעגיע־ רונגס־פירמע, אפילו אן ארימער שותף אָבער דאָך אַ שותף. די "לייבאָר־פּאַרטיי" איז אויך געגען האוז אוו לארדם, סיי יעצד טיגען, סיי א רעפארמירטען. א "רעפארמיר־ טעם" האוז אָוו לארדם איז פיעלייכט נאָך ערגער פאר דער "לייבאָר־פּארטיי", ווי דאס יעצטיגע, ווייל דאם יעצטיגע האוז אוו לאָרדם איז אַ שוואַ־ כע קערפערשאַפט און האָט אפט ניט די העזה צו געברויכען די מאכט, וועלכע זי בעזיצט טהעאָד רעטיש, וועהרענד א רעפאָרמירטעס האוז אָוו לאָרדם וועט זיין א פיעל שטאַרקערע קערפּער־ שאפט און וועט זיכער געברויכען זיין מאכט גע־ גען די אינטערעסען פון דער ארבייטער־קלאסע. די "לייבאָר־פּארטיי" איז דארום געגען יעדען "רעפאָרם"־פּלאַן. אָבער די "לייבאָר־פּארטיי", האָט יעצט אָנגעוואָרען איהר גאנצען איינפלוס אויף דעם ענגלישען פּאליטישען לעבען דורך איהר אבזאָלוטער אבהענגיגקייט פון דער ליבע־ ראלער פארטיי און איהר קאמפראמים־פאליטיק. איהרע אייגענע פארטנערס אינ'ם געשעפט לאַכען זיך אוים פון איהר.

ווען די ליבעראלען און די אירלענדער האָד בען אָבגעמאַכט זייער פּלאַן, האָט די "לייבאָר־פּארטיי" געגען דעם שמאַרק פּראָטעסטירט, און איהר פארזיצענדער, בארנס, האָט עפענטליף ער־קלעהרט, דאָס די "לייבאָר פּארטיי" וועט ניט שטימען פאר דעם מיניסטעריעלען פארשלאג מיט'ן דערמאנטען "אנבעטראכט". דאס הייסט, דאָס די "לייבאָר־פּארטיי" וועט בעשטעהן דא־רויף, דאס די מאַכט, וועלכע ווערט יעצט אוועק־גענומען פונ'ם האוז אוו לארדס, זאל קיינמאָל ניט צוריקגעגעבען ווערען, און דאס דאס האוז אוו לארדס זאל ניט פערשטאַרקט ווערען דורף דעד

פּאָרמאַציאָן, אָבער די ליבעראלען האָבען זיף אויסגעלאכט פון דיעזע דראָהונגען. זיי האָבען אריינגעבראכט פון דיעזע דראָהונגען. זיי האָבען אריינגעבראכט דעם בילל מיט דעם "אנבעד טראכט", דאָם הייסט, מיט א פערשפּרעכען צו רעפּאָרמירען די לאָרדם, נאָכדעם ווי די "האָום־ רולל" וועט דורכגעפיהרט ווערען. דאס ענגלישע פּארלאמענט האט געזעהן די שאנדע און די

ערניעדרוגונג, דאָס ניט אַכטענדיג אויהּ טשער־מאַן באַרנס'ס עפענטליכע ערקלעהרונג, האָט די "לייבאָר־פּארטיי" יא געשטימט פאר'ן מיניס־טעריעלען פארשלאג, ווי ער שטעהט און געהט. די פיהרער פון דער "לייבאר־פּארטיי" האָבען געד זייהט ווינד און זיי שניידען איצט שטורם.

א. ם. פושקין.

(אידיש פון ב. לאפין)

ם'האָבען פונ'ם הויז די קינדער שנעל די מהיר דארם אויפגעמאכם: מאמע, מאמע, קום געשווינדער, אונזער נעץ מ'א מת געבראכם.

ליעגען, ליעגען, אַ איהר שרצים, שריים דער פּאַמער אַן אויף זיי ; אָ, וואס ווילען זיי, די שקצים, ס'וועם שוין זיין אייך אַך און וועה! ס'קומט א סוד באלד פראגעס מאכען, כ'קריך קיינמאָל ארוים געווים ; נו, גיעב, אלמע, מיר די זאכען, כ'וועל דארט צוגעהן ווי ניט איז....

וואו ז'ער ? — "מאַמע, ביי דעם וואַמער!" אויף אנ'אמת ביי דעם מייך, וואו עס ליעגמ דער נעץ דער נאסער, מ'ער דערזעהן דעם מוימען גלייך. און ער איילמ צום מת געשווינדער, וואם דארם ליעגם געשוואָלען, בלוי. ז'ער אן אונגליקליכער זינדער, וועם די זינד מ'געשמראָפּמ אַזוי ?

צו א סוחר א געוויסער,
פון גנבים ווילד בערויבט ?
איז ער א דערטרונק'נער פישער,
צו א יונג פון וויין פערטויבט ?
נאָר וואס דארף א פויער קלעהרען ?
איילט און קוקט אלץ הינטער זיך...
און ער נעהמט דעם מת דעם שווערען שוערען;
שלעפען צו דעם טייך אויף גיך.

ווארפם איהם פונ'ם כרעג ארונטער, מים'ן רודער גים א שמופ, נאֶר ער שווימם אויף ס'ניי באלד אונטער — נאֶך א צלם און א גרוב. לאנג געזעהן האם מען דעם מויטען שווימענדיג לעם וואסער־ברעג. ס'מום דער פויער איהם בעגליימען מימ'ן בליק און געהם אוועק.

"איתר ממזרים קומם אין איינעם, כ'גיב אין שמוב אייך ווייסען ברוים. נאַר איתר פּלוידערם נים פאר קיינעם, ווייל כ'וועל מאכען אייך א מוים". ס'דרעמלען אלע אויף די ערמער, און דער מאן אויך ערגיץ ליעגם; ס'קלאָגם דער שמורם: פּלוצלונג הערם ער: עמיץ קלאפּם אין שויב פערשמיקם.

"ווער ז'דאָרט ?" — עפען! — הערט ער שרייען. "סארא אונגליק קומט דאָרט פאָר ? נאָך וואָס שלעפּסטו ארום זיך, קין ? און דיך טראגט אום דער שווארץ־יאָהר! וואס זאל איך מיט דיר איצט מאַכען ? ענג און פינסטער איז אין הוין". ר'נעהמט די פענסטער פויל אויפמאכען און ער קוקט צום גאס ארוים.

ם'שוועבם א לבנה־שיין א בלאסער....
ער דערזעהם דעם מוימען באלד;
פון זיין קערפער גיסם זיך וואסער,
און געשוואָלען זיין געשמאַלם.
ס'בליק זיינס אפען, שמעהם א מיעדער,
און די הענם אראָבגעבויגם.
ס'האָבען זיך אין זיינע גלידער
שוואַרצע ראַקעם איינגעזויגם.
שוואַרצע ראַקעם איינגעזויגם.

ם'קלאפּמ דאָם פענסמער צו דער פּויער, ר'האמ דעם הוילען גאסמ דערקענמ... און ער האָם מים שרעק און מרויער אויסגעשעפּמשעם: "ווער פערברענמ".... גאר די נאכמ האָבען געדאנקען איהם געפּייניגמ נאָכאנאנד. ס'איז ביים הויז ווער אומגעגאנגען, קלאפּמ אין פענסמער און אין וואנד.

מען דערצעהלם אין פאלק מים מרויער:
יעדען יאָהר פון צופאל אָן,
ווארט דער אונגליקליכער פויער,
אז עס קומט דער גאסט באלד אָן.
ס'הויבט אן רעגנען אין פריה־מארגען,
ביי־נאַכט — שטורמט נאָכאַנאַנד;
דאמאלסט קומט דער מת פערבארגען,
קיאפט אין פענסטער און אין וואנד.

דר. ח. ד. הורוויץ.

די סאָציאַל-עקאַנאָמישע טיפען אין דער נייער אידישער ליטעראַטור.

די איבערגאנגס־ציים און איהרע — .1 סאציאלע מיפען.

אידישע בעפעלקערונג לעבט איצט איבער זעהר א וויכטיגע און זעהר א טראגישע איבער־ גאנגס־צייט, איינע פון יענע צייטען, וואס חזר'ן זיך איבער אין דער געשיכטע פון יערען פאָלק איין מאָהל אין הונדער־

טער יאָהרען.

די קאפיטאליסטישע געזעלשאפטס־ארד־ נונג, וואם האט זיך, סוף־כל־סוף, אריינגעקליע־ בען אויך אין אזעלכע עקאָנאָמיש און קולטורעל־ אבגעשטאַנענע מזרח־לענדער, ווי רוסלאנד, רו־ מעניען און גאליציען, — וואו אידען וואהנען אין גענוג גרויסע צאָהלען און צום טייל אויך אין גענוג־קאָמפּאקטנע געדיכטע שיכטען, — האָט מיט זיך געבראכט א געוו אלדיגע ענד ד ערונג אין דעם עקאָנאָמישען לעבען פון דער אידישער בעפעלקערונג. די אלטע און שטאַר־ קסטע אידישע פעסטונג, דער האנדעל, איז אין פיעל ערטער דורכגעבראָכען געוואָרען. די מאסען־איבערוואנדערונג פון דאָרה אין שטאָרט, וואס קומט אומעטום פאר אין די ערשטע יאָהרען פון יעדער נייער קאפּי־ טאליסטישער געזעלשאפט, האָט אריבערגע־ שליידערט א גרויסע צאָהל פּויערים אין אלע שטעדטישע ארבייטס־צווייגען און אנגעפילט אויך די ווארשטאטען, פערשאפענדיג דערמיט א שארפע קאנקורענץ פאר דעם אידישען האנד־ ווערק.

דער אידישער האנדעל, אויב ער זאל ניט אין גאנצען פערשטויסען ווערען פון קאמפפס־ פּלאטץ, מוז זוכען מיט אלע מעגליכקייטען צו צופּאסען זיך צו די נייע, פאלקאמענערע עקאנאד מישע אופנים פון לעבען, כדי ווידער צו פער־ שטארקען זיין פאזיציע, זיין לאגע אויפ'ן אינ־

ווייניגסטען און אויסווייניגסטען מארק. גרעסערער אידישער האנדעלס־קאפּיטאל דערט טאקי וואס ווייטער אלץ מעהר זיין גע־ שטאַלט אין איינשטימונג מיט דער צייט פון דאַמפּף, עלעקטריע און די פּאָלקאָמענערע טעכ־ נישע פּראָדוקציאָנ־מעטהאָדען. פון איין זייט שלאָגט ער זיך דורך א וועג צו די ביינק, צו דער בערוע און פערוואנדעלט זיך אין דעם היינט־ מאָדישען געלד־ און אקציען־קאפּיטאל. פון דער אנדערער זייט וואנדערט ער איבער אין די ניי־ אויפגעקומענע און מעכטיג־וואקסענדע פאבריק־ אינדוסטריען. דערמיט צוואמען ענטשטעהט ביי אידען אן אייגענע אידישע גרוים־בור־ ז שואזיע, און אויך יענער טייל פון דעם אירישען קאפיטאל, וואס פערבלייבט אויף וויי־ טער אין פערשיעדענע האנדעלם־צוויי־ ג ען, מוז זיך בענוצען אין קאמפּף פאר זיין עקזיםטענץ מיט גאנץ אנדערע מיטלען, איידער פריהער. א טייל אידישע געשעפטען ווערען פער־ גרעסערט און געפיהרט אויף אן עכט־קאפיטא־ ליסטישען שניט און שטייגער, בענוצענדיג זיך צו זייערע ציעלען מיט א גאנצער מחנה פריקאוטשיקעס, בוכהאלטערס, שרייבערס, קאָ־ מיסיאָנערען, קאמי־וואיאזשאָרען און אנדערע ארטען אנגעשטעלטע און העלפער. אויף אוא אופן בילדעט זיך אויך ביי אונז אוים דאָס. רעכטע פליגעל" פון דער אידישער מיטעלער, בורזשואזיע – די האנדעלם־בורזשו־ אזיע. און מיט דער לעצטער צוואמען וואקסט ביי אונז אוים און פערמעהרט זיך פון יאָהר צו יאָהר אן אייגענער אידישער ה א נ־ רעלם־פּראָלעטאריאט.

אין דער אייגענער צייט מוז זיך אויך דער אידישער האנדווערק אלץ מעהר און מעהר אויסד גיסען אין א קאפּיטאליסטישער פורם. די איד דישע מלאכה קאן שוין ניט לעבען פון בעשטעד לונגען אליין. זי מוז אויסארבייטען האנדווערקד פראָדוקטען פאר דעם מארק, מוז פערזארגען איהרע קונדען מיט פארטיגע זאכען. די אידישע

מלאכה מוז זיך בעדיענען מיט בעסערע און טייערערע געצייג, מוז זיך אָנשאַפען אויף צ גאנץ גרויסער סומע רויה־מאטעריאל, מוז קויפען און פארקויפען, און זי קען שוין נים אויסקומען אהן קאפיטאל און קרעדיט, וואס זי פערשאפט זיך מיט דער הילף פון פערשיעדענע קאָאפּעראַ־ טיווע אנשטאַלטען. ביי אזעלכע אומשטענדען מוז זיך די אידישע ווארשטאַט כסדר פערגרע־ סערען און זי בענוצט זיך שוין מיט א היבשער צאָהל גערונגענע און אומזיסטע ארבייטער (פּועלים און לעהר־יונגלעדְ). די נייע פערגרע־ סערטע אידישע ווארשטאַט צושפּאלט, אדער ווי כען זאגט היינט, דיפערענצירט, דעם אירישען האנדווערקער־שטאַנד. זי שאפט פון איין זיים זעלבםםשטענדיגע מיים־ ט ע ר ס, בעלי־הבתים פון ווארשטאַטען, דאָס "לינקע" פליעגעל פון דער אידישער בורזשואזיע, די האנדווערקער־בורזשואזיע, מיט איהר צוזאמען קריסטאליזירט זיך אוים פון דעם האנדווערקער - שטאנד דער אידישער ווארשטאַט־פּראָלעטאריאט, וועל־ כער איז דערווייל דער צאהלרייכסטער טייל פון אונזער אידישען פראלעטארישען קלאם.

מיר זעהען אלוא, אז אינאיינעם מיט דער איבערגאנג פון דעם אידישען קאפּיטאל און דער אידישער ארבייט צו א העכערער פּראָדוקטיווער, אדער ברייטער געזאגט, צו א העכערער עקאָד אדער ברייטער געזאגט, צו א העכערער עקאָד זיך פאנאנדער אין דער אידישער בעפעלקערונג בעשטימטע געזעל שאפ פוליכע קלאד בעשטימטע געזעל שאפ פוליכע קלאד סען מיט זייערע בעזונדערע פעסט־אבגעד סען מיט זייערע בעזונדערע פעסט־אבגעד גערענעצטע בעדערפנישען און אינטערעסען, און צווישען זיי צופלאקערט זיף אלץ האסטיגער דער אייגענער געזעלשאפטליכער עקאָנאָמישער קלאד סען־קאמפּף, וואס כאראקטעריזירט אין גרויסען און גאנצען דעם געשיכטליכען גאנג פון דער היינטיגער קאפּיטאליסטישער ארדנונג.

די דאזיגע נאטירליכע פאנאנדערטיילונג אדער דיפערענצירונג פון דער אידישער בעפעל־ סערונג אין פערשיעדענע געזעלשאפטליכע קלא־ סען, די דאזיגע צופאסונג צו די פאדערונגען פון דער צייט, וו ע ר ט אָ ב ע ר שט אַ ר ק גע שט ע ר ט און אב ג ע ה א ל ט ען גע שט ע ר ט און אב ג ע ה א ל ט ען דורף פערשיעדענע פאליטישע, רעכטליכע און סאציאלע אומשטענדען, וואס זיי אלע צוואמען האָבען בעשאפען אן אויסנאהמס־צושטאַנד פאר דער אידישער בעפעלקערונג. די געזעצליכע בע־ דער אידישער בעפעלקערונג. די געזעצליכע בע־

גרענצונגען, וואָס פּענטעווען די אידען הענד און פים און שטעלען אוועק זייערע ניט־אירישע קאָנקורענטען, ווי אין האנדעל, אזוי אויך אין מלאכה, אין א סך א בעסערער שטעלונג, איידער די אידען; די שטענדיגע רדיפות אויף אידען, ארויסגערופען דורך פאליטישע סבות און דורך דעם שאָוויניסטישען נאציאָנאליזם פון די הערד שענדע קלאסען, צולעצט די פּאגראָמען -- דאָס אלעס צוואמען מאכט פאר אידען אונגעהויער שווער זייער עקאָנאָמישען קאמפּף פאר'ן לעד בען. צווישען דער אידישער בעפעלקערונג בלייבט דערום גיט אין אן ערף צאָהלרייכע גיט־ ריפערענצירטע, חאאטישע בעפעלקע־ רונגם־מאסע; א משונה'דיגע "עקאנאמישע קא־ טעגאריע" פון א לומפען־פּראָלעטארישער קליין־בורזשואזיע, וואס האטנים קיין שום עקאָנאָמישע באזים אונטער איהרע פים און שוועבט אין דער לופט.. זי בעשטעהט פון האנדווערקער, וואס ארבייטען אהן פּועלִים און זיצען זעהר אפט אהן ארבייט און אהן ברויט, פון ארימע הענדלער און פון סתם מענשען אהן בעשעפטיגונג, וואס ווארפען ניך אויף אלע פרנסות און זיינען קיינמאָל ניט זיכער מיט דעם מאָרגעדיגען טאג.

די דאזיגע גרויסע מאסע, וואס איז ניט געד זיכערט א טאג מיט איהר עקזיסטענין, דריקט עקאָנאָמיש אויף די העכערע שיכטען פון דער אידישער בעפעלקערונג און האלט אב דעם נאד מירליכען גאנג פון זייער סאציאלער ענטוויק־לונג. די אויסגעקריסטאליזירטע אידישע געזעל־שאפטליכע קלאסען, און מעהר פון אנדערע דער אידישער פראלעטאריאט, וואס פיהלען זיך אזוי אויך ניט גאנץ זיכער און פעסט אין זייער עק־זיסטענין, זיינען נאָך מעהר אין געפאהר איבער דער שעדליכער קאנקורענץ פון דער גרויסער, דער שדליכער קאנקורענץ פון דער גרויסער, האלב בורזשוא־זישער בעפעלקערונגס־מאסע.

דערצו בעמערקען מיר אין אונזער אירישען עקאָנאָמישען לעבען אן אייגענארטיגע, עכט־אי־ עקאָנאָמישען לעבען אן אייגענארטיגע, עכט־אי־ דישע געזעלשאפטליכע ערשיינונג, וואס האט פון איהר זייט זעהר א שעדליכע ווירקונג אויף דעם דיפערענצירונגס־פּראָצעס פון דער אירישער בעפעלקערונג. די אידישע גרויס־בורזשואזיע, וואס האט זיך מיט איהר קאפּיטאל ווי פיעל נישט איז דורכגעשלאָגען צו דער פאבריק־אינ־ דוסטריע און דארט פערנומען א גאנץ קענטיגען דוסטריע און דארט פערנומען א גאנץ קענטיגען ארט, זוכט צו פערבינדען איהר קאפּיטאל מיט

דער ניט־אידישער ארבייט. איהר דוכט זיף, אז ווען די אידישע פאבריקען וועקען זיך שטיצען אויף דער ניט־אידישער ארבייט, וועט זייער קא־ פיטאל האָבען אונטער זיך א פעסטערען בארען, און זיי וועלען אויך, ווי די איבריגע נים־אידישע פאבריקאנטען, קאנען בעקומען בעזוגדערע פּרי־ ווילעגיעס און א בעוונדער שוץ פון דער אל־ מעכטיגער ביוראקראטיע, ווען ניט צוליעב זיך, אזוי כאטש צוליעב די ארבייטער, וואס זיי בע־ שעפטיגען. מחמת דעם טרייבען זיי די אידישע ארבייטס־קראפט פון זייערע פאב־ ריקען און דערלאזען נישט, — ווי ווייט דאָס ווענדט זיך אן זיי - די אויסבילדונג פון א גרע־ סערען אידישען פאבריק־פּראָלעטאריאט. דער אידישער פּראלעטאריאט מוז אנשטרענגען אלע זיינע קרעפטען און פיהרען א שווערען און הארטען קאמפּף מיט דער אידישער בורזשואזיע, אום דורכצושלאָגען חאטש א קליין שטעגעלע פאר דער אידישער ארבייט צו דער פאבריק. אבער ביז אויף דעם היינטיגען טאג בלייבט די צאָהל פון די אידישע פאבריק־ארבייטער גאר א קליינע און דער אידישער פּראָלעטאריאט קאן נאָך אלץ נים פערנעהמען די געווינשטע שטעד לונג אין דער אינדוסטריע און ווערען א געהערי־ גע קראפט אין אונזער עקאָנאָמישען דורכדעם ווערט אויך שטארק אבגעהאלטען די אויסבילדונג פון די אידישע געזעלשאפטליכע קלאסען און די עקאנאמישע געזעלשאפטליכע בטרוקטור פון דער אידישער בעפעלקערונג בלייבט נאָך אלץ אונבעשטימט און פערפּלאנד מערט...

אין דעם איצטיגען אידישען עקאָנאמישען לעבען שפּיעלט א גרויסע ראליע נאָך א פאקטאר, די עמיגראציע, די שטענדיגע, כסדר'דיגע איבער־ וואנדערונג פון לאנד צו לאנד. פון איין זייט רייסט אב דער מעכטיגער עמיגראציאָנס־שטראָם א שיכט נאָך א שיכט פון דער אידישער בעפער־ קערונג, צומישט די שורות, די רייהען פון די פערשיערענע געזעלשאפטליכע קלאסען, פער־ ענדערט זייערע צאָהלען און שטערט און בייט דעם גאנג פון דער דיפערענצירונגם־פּראָצעם צווישען די אידען אין די מזרח־לענדער. פון דער אַנדערער זייט צוזייהט ער און צושפּרייט די אידישע בעפעלקערונג אין פערשיערענע ערד־טיילען. דער גאנצער ענטוויקלונגס־ פראָצעם פון אידישען פאלק אין דער נייער צייט, זיין עקאָנאָמישע צופּאַסונג צו די נייע פאָדע־

רונגען פון דער קאפיטאליסטישער וועלט־ארד־
נונג, שפּיעלט זיך אב אויף זעהר א גרויסען און
ווייטען שטח ערד, אונטער פערשיעדענע הימ־
לען, ביי פערשיעדענע און פערשיעדענארטיגסטע
עקאָנאָמישע, פּאליטישע און סאציאלע לעבענס־
אומשטענדען. אט פאר וואס די עקאָנאָמישע איִר
בערבויאונג און אומגעשטאלטונג פון דער אידי־
שער בעפעלקערונג איז זעהר רייך מיט דראמא־
טישע מאָמענטען, איז טיעף און פיעלזייטיג,
אבער צו גלייכער צייט זעהר פערוויקעלט און
פערפּלאָנטעט; אט פאר וואס די חבלי לידה פון
דער נייער אידישער געזעלשאפט געדויערען זעהר
דער נייער אידישער געזעלשאפט געדויערען זעהר
דען און שמערצען, מיט אזא גרויסער נויטה און
דען און שמערצען, מיט אזא גרויסער נויטה און

די געוואלטיגע און ראדיקאלע אומגעשטאלי טונגען אין אידישען עקאָנאמישען לעבען געפינט א טיעפען, מעכטיגען אבקלאנג אויך אין דער גייסטיגער ענטוויקלונג פון דער אידישער בע־פעלקערונג.

אין דעם מאמענט, וואס די הויכע און מעכ־ טיגע כוואליעם פון דער קאפיטאליםטישער גע־ זעלשאפטס־ארדנונג האָבען אויף אזוי פיעל אונטערגעשוויינקט די זיילען פון דער אידישער גהעטאָ", אז זיינע מויערען האָבען אָנגעהויבען, זיך צו שאקלען און איינצופאלען, און די אידישע קולטור האָט זיך אנגעשטויסען אויף די רייכע און שטארקע קולטורען פון די ארומיגע פעלקער, אין דעם דאזיגען קריטישען מאמענט, איז אין דער אידישער גייסטיגער וועלט פארגעקומען עפעס ווי א מין קאטאסטראָפע, עפעס אווינס, וואס מען האָט געקאנט אנרופען: נשמה־ צים ערניש. עס איז צושטערט געוואָרען רי אידישע "גהעטא־פּסיכאלאגיע", וואס האט זיך אויסגעארבייט אין א משך פון דורות און אויף איהר אייגענער ארט זעהר גוט געשטימט מיט דער עקאָנאָמישער לאגע, מיט דעם אינד ווייניגסטען אויסבוי פון דער אידישער געזעל־ שאפט. דער טיעפער אינוועניגסטער ווידער־ שפרוך צווישען דעם "בית המדרש אידעאליזם" און "מאַרק־מאַטעריאַליזם", וואָס האָט דורך א טויזענד־יעהריגען היסטארישען גייסטיגען פראָצעם זיך פערוועבט און פערפלאכטען אין אן אייגענארטיגע פּסיחישע הארמאניע און בעשא־ פען אין דער אידישער נשמה א גייסטיגען צענטער, א גייסטיג גלייכגעוויכט, — דער דאזי־ גער אויסגעגליכענער ווידערשפּרוך האָט זיך וויד דער צושאָטען אין א גאנצען רעגענבויגען פון פערשיעדענע און פערשידענארטיגע שארפע סתירות און פיינליכע ספקות, ווי נאָר ער האָט זיך דורכגעבראָכען דורך דער שטורעמדיגער און פרייער קאפיטאליסטישער געזעלשאפטס־ארד־ נונג מים איהרע אינווייניגסטע קלאסען־קעמפּ־ פען, מיט איהר העכסט־פערוויקעלטער און פיינער קולטור. די גאנצקייט, די פעסטקייט, די אויסגעגליכענע רוהיגקייט פון דער אידישער נשמה איו פּלִוצלונג פערשוואונדען, און דער אונ־ ערווארטעטער צוזאמענשטוים צווישען דעם נא־ ציאנאלען בעוואוסטזיין (וואס האט זיך אויס־ געשיילט פון זיין מיסטיש־רעליגיעזען שאלעכץ און געזוכם א נייעם אנהאלם אין ווירקליכען לע־ בען), און דעם קלאסען־בעוואוסטזיין (וואס האט זיך מיט א בעזונדער קראפט אויסגעשניטען אין דער אידישער ארבייטער־מאַסע), האָט דוכט זיך, אוועקגעשטעלט אין סכנה די נאציאנאלע זעלבסטשטענדיגקייט, די נאציאָנאלע עקזים־ טענץ פון דעם אידישען פאלק.

דער אידישער גייסט האָט אבער דורכגע־ מאכט גענוג קאטאסטראפען און אויך אין דעם לעצטען קריטישען מאמענט האָט ער ארוים־ געוויעזען זיין וואונדערליכע לעבענס־קראפט און אונגעוועהנליכע לעבענס־פעהיגקיים. ביס־ לעכווייז הויבט זיך אן אויסבילדען א נייער סינטעז צווישען די פערשיעדענע פיינדליכע קרעפטען, וואס לעבען און שוועבען אין דער אי־ דישער נשמה. מערקווירדיג איז דערביי, ווי יעדערער פון די ענטשטאַנענע ניי ע גע־ זעלש אפטליכע קלאסען האט זיך אויף זיין גאנג און שנים גענומען שאפען א נייעם אינוועניגסטען, פּסיכישען צענטער, אַ נייעם סינטעז צווישען דעם אידישען אבסטראקטען אידעאליום און פּראקטיש־וואכענדיגען מאטע־ ריאליזם, א נייע פערבינדונג צווישען זיין קלא־ סען־פּסיחאָלאָגיע און דער נאציאָנאלער פּסי־ חאָלאָגיע, וואָס די אירישע בעפעלקערונג האָט בעקומען בירושה פון איהר טויזענד־יאָהריגען העלדיש־טראַגישען היסטאָרישען עבר. אָבער ביי דער אונבעשטימטהייט פון דער אידישער עקאָ־ נָאָמישער סטרוקטור ווירקט די צאָהל־רייכע ניט־ דיפערענצירטע בעפעלקערונגס־מאַסע אויך אין גייסטיגער הינזיכט אויף די אויסגער קריםטאליזירטע העכערע שיכטען און מיט איהר אוגבעשטימטער פּסיכאָלאָגישער אַנאר־ כיע דרינגט זי אריין, אין די פעסטערע קסאָד

ציאלע קלאסען, בעשאפט אויך דאָרט א פּלאנטער פון געפיהלען, אידעען און שטרעבונד גען, וואס שטערען די ווייטערדיגע אויסבילדונג פיר גייסטיגער הארמאָניע און לאזען ניט פערד שווינדען דאָס חאאָטישע נעבעל, וואס הערשט אין דער אידישער נשמה. דער דאזיגער פּסיד חאלאגישער חאאָס שפּיגעלט זיך גאנץ דייטליף אב אין די אייגענארטיגע "מארקסיסטישע טעד אריען", וואס זיינען די לעצטע צייט אין אזוי פיעל נוסחאות בעשאפען געוואָרען ביי אידען (דערהויפּט צווישען דער יוגענד) און וואס זיי שטעלען פאר אן אומגעלומפּערט געמישעכץ פון בורזשואזיע, פּראלעטארישע און לומפּען־פּראָלער טארישע אידעאלאגיען...

אויף אזא אופן לעבט די אידישע בעפעלד קערונג אין איצטיגער צייט איבער אויף אין איהר גייסטיגער ענטוויקלונג א העכסט־פערוויד קעלטע און אפטמאָל זעהר שמערצהאפטע איד בערגאנגס־צייט.

די דאזיגע עקאָנאָמישע און גייםטיגע אי־ בערגאנגס־צייט האָט בעשאפען א גאנצע ריי־ הע העכסט־אינטערעסאנטע און העכסט־חא' ראקטעריסטישע סאציאל־עקאָנאָמישע איבער־ גאנגס־טיפען, אין וועלכער עס שפּיגעלט זיך אב די טיעפע טראגיק פון איצטיגען מאמענט. צווישען זיי זיינען פאראן טיפען, וואס שטעלען אונז פאר אונגעלונגענע סינטעזען פון פערשיע־ דענע שטרעמונגען און קרעפטען, וואס האבען נים קיין כח און קיין מעגליכקיים זיך צו ער־ האלטען און ווייטער צו ענטוויקלען. אזעלכע טיפען מוזען פריהער אדער שפעטער אינגאנצען פערשווינדען פון דער געזעלשאַפטליכער אויבער־ פלעכע. צוריק ווידער טרעפען מיר אן א היבשע צאָהל געזונטע און לעבענספעהיגע געזעלשאפט־ ליכע טיפען, וואס האָבען אין זיך גענוג קראפט, אום דורכצוגעהן אלע עטאפען פון דעם לאנגען און שווערען היסטארישען איבערגאנגס־פּראָצעס פון דער איצטיגער צייט, און סוף כל סוף, צו דערשלאָגען זיך צו א בעסערער און פרייערער געזעלשאפטס־ארדנונג.

א געטרייע און בולט'ע שילדערונג פון די נייע אידישע סאציאל־עקאנאָמישע טיפּען געפיר גען מיר אין אונזער נייער אידישער שעהנער ליטעראטור, בעזונדערס אין די מייסטערווערק פון אונזערע גאט־געבענשטע קינסטלער, וואס האָבען פערשטאַנען אריינצודרינגען אין די טיעפּד

סטע טיעפענישען פון דער אידישער סביבה, און צו בעלייכטען זי מיט זייער קינסטלערישען נייסט.

צווישען די אידישע קינסטלער איז עס שלום־עליכס'ן געלונגען אונז צו געבען א ריכטיג' און פיעל־זייטיג בילד פון דעם אריגינעלסטען אודישען טיפּ, — דעם אידישען מארקיגען דאָן־קיכאט, דעם לופט־מענשען אין אלע זיינע געשטאלטען און סאציאל־עקאָנאמישע שטעלונגען. כ'הויב דארום אן פון זיינע ווערק די בעטראכטונג פון די אידישע סאציאל־עקאָנאָר די בעטראכטונג פון די אידישע סאציאל־עקאָנאָר מישע טיפּען, ווי ווייט זיי האָבען זיף אבגעשפּי־געלט אין אונזער שעהנער ליטעראטור.

.2 שלום ־ עליכם'ם וועלטעל. 1

דער אידישער ווינד - מענש. (מנחם מענדעל פון יעהופּעץ)

מנחם־מענדעל דער יעהופעצער איז קיין פנים־חדשות נישט, קיין אונבעקאנטע פערזאן ביים אידישען פובליקום. מנחם־מענדעל איז שוין געוואָרען א שם־הכולל, א צונעמעניש פאר אלע אידישע שלים־מזל'ס און לופט־מענשען. וויל מען אבער גענויער און טיעפער פערשטעהן, וואס פאר אן עקאָנאָמישען טיפּ מיר האבען פאר אונז אין דעם געשטאלט פון דעם "יעהופּעצער שלים־מזל", אזוי מוזען מיר אונז — חאטש דאָס שיז אפשר א ביסעל א לאנגווייליגע ארבייט עפעס נעהענטער בעקענען זיך מיט זיינע פרנסות און בעשעפטיגונגען.

דערהויפּט האָט מנהם־מענדעל א "גוסט", א יצר־הרע צו מסחר, צו בערזען־געשעפטען. א יצר־הרע צו מסחר, צו בערזען־געשעפטען. קיין גרויסער אויסקלויבער איז ער אבער נישט, און אז עס קומט צו דער האנד א "גרינגע און בכבוד'ע" פּרנסה ניט אין מסחר, אזוי כאפּט ער זיך פאר פּראָלעטארישע (שרייבעריי) אדער גאר לומפּען־פּראָלעטארישע בעשעפטיגונג (שדכנות, דער נידריגסטער מין אגענטור א. ז. וו.).

מיר מוזען דערום אונזער "בידנעם" יעד מיר מוזען דערום אונזער "בידנעם אופעצער העלד צוטיילען אויף צווייען און בעד טראכטען איהם: 1) אלס געשעפטס־מענש, פראלעטאריער".

מנחם־מענדעל יהופעצער, דארפט איהר וויסען, איז גאר א קנאפער מחותן מיט יעהור פעץ (וואו אזוינע אידען ווי ער האָבען נישט קיין "פראוואזשיטעלסטווא" אפילו). א געבוי־ רענער איז ער א יאמפּאלער, א נכתב איז ער א

מאזעפּעווקער, אן איידעם איז ער א כתריליווקער און האנדלען האנדעלט ער אומעטום, וואוהי; דער ווינד פערטראָגט איהם.

דעם גרעסטען גלאנץ זיינעם האָט אצער מנחם־מענדעל דערגרייכט אין יעהופּעץ. דארט האָט ער אויך געהאט זיין גרעסטע מפּלּח. איז ער געבליעבען ביי דעם נאָמען יהופּעצער.

אין כתריליווקע האָט זיך מנחם־מענדעל געווים גערעכענט פאר א שטיקעל עושר, בעת ער איז נאָך געזעסען ביי זיין שווער אויף קעסט. א קאטאָוועס צו זאגען ? ער האט געהאט 1500 רובעל מזומנים נדן. ווי אזוי זשע קומט ער אבער פּלוצלינג קיין אדעס ? ס'פערשטעהט זיף איבער א צופאל, איינע פון יענע צופאלען, וואס שפּיע־לען תמיד אזא גרויסע ראלע אין מנחם־מענ־לעלס לעבען.

מנחם־מענדעל האָט נדן, און זיין פרוי שיינע־שיינדעל האָט א פעטער, וואס מען האלט פאר א נגיד. לעגט מען איין מנחם־מענדעל'ם נדן ביי שיינע־שיינדעל'ם פעטער, וואם וואוינט אין קעשענעוו. ווי א שטייגער ביי אידען פוילט זיך דער נגיד אבצוצאהלען דעם איינגעלעגטען נדן, בפרט או מען דארף דאָס צאָהלען אן איי־ גענעם פּלימעניק. פאהרט מנחם־מענדעל קיין קעשענעוו. פרובט זיך דער פעטער אין תחלת מדחה זיין איהם מיט תרוצים, און לסוף גיט ער איהם 200 רובעל מזומנים און די מותרות סלוק'ט ער מיט וועקסלעך און מיט אן אנוויי־ זונג אויף בארבאש'ם קאנטאר אין אדעם. מנחם־מענדעל איז צופריעדען, וואס ער האט אן אויםרייד א פאהר צו טהאון קיין אדעם. אויף אוא אופן ווערט ער אן אדעסער סוחר, ריכטיגער א בערויאנער.

געהאנדעלט האָט ער אבער נישט אויף דער ווירקליכער בערזע, נאָר אויף דער אי די יד שער בערזע.

"שטעל דיר פאר — שרייבט ער זיין פרוי שיינערשענדעל אין כתריליווקע — איך געה מיר ארוים מיט'ן שטעקעל אין "גרעצק", אזוי הייסט אין אדעם די גאם, וואו אידען האנדלען, האָב איך צוו אנציג טויזענד געד האָב איך צוו אנציג טויזענד געד שע פטען. וויל איך ווייץ — איז ווייץ, פלייען — איז קלייען, וואל איז וואל, מעהל, זאליז, פעדערען, ראזינקעם, זעק, הערינג, — הכלל, וואם א מויל קאן אויסרעדען, געפינסטו הכלל, וואם א מויל קאן אויסרעדען, געפינסטו אין אָדעם. איך האָב לכתחילה אָנגעשמעקט אין צוויי דריי גוטע געשעפטען, נאָר

ם'איז מיר אלץ נישט געווען צום הארצען. האָב איך מיך אזוי לאנג ארומגעדרעהט אין "גרעצק", נור איך האָב מיך פארט צוגעשלאָגען צו עפּים רעכטם, היינו: איך האנדעל מיט "לאָנדאָן" און פערדיען שוין דערביי גאר נישט־קשה'דיג. מען האפט אמאָל א כפּ־היי'ער (25 רובל) אמאָל א פופציגער און אמאָל, אז עם געראטה, א הונ־ דערטער אויך. הכלל, דאָס לאָנדאָן איז אזא מין מסחור, וואס מען קען דערביי גליקליך ווערען אין איין טאג. אט איז דא ניט לאנג ארויסגעקומען אהער איי־ נער עפים א שמש און האט געהאפט אין איין שמע ישראל" דרייסיג טויזענד רובעל און " הארכט זיי אלעמען ווי דעם קאטער. איך זאג דיר, זוגתי היקרה, ס'וואלגערט זיך גאלד אין די גאסען".

מיינט איהר, אז מנחם מענדעל פערשטעהט מיינט איהר, אז מנחם מענדעל פערנעהמט "דאָם געשעפט", מיט וועלכען ער פערנעהמט זיך? דער גאנצער קונץ איז דאס, וואם ער האנדעלט און ווייסט אליין ניט מיט וואס.

"הנה זיי וויסען — שרייבט ער זיין פרוי— אז דאָס "לאָנדאָן" גופא איז אן איידעלע מאד טעריע. פערקויפען פערקויפט מען עס אויפ'ן ווארט און זעהן זעהט מען דאס ניט. אלע מיד נוט בייט זיך עס: אט איז דאס טייער, אט איז דאָס וואָלוועל; אָט איז "האָס", אָט איז "בעס", ראָס הייסט, דאָס קערביל דארט אין בער־ לין אדער עס הויבט זיך אדער ס'פאלט, עס זוע אזי דאָס. ס'לויפען די קורסען אויף און אזי איז דאָס. ס'לויפען די קורסען אויף און אפּ משוגענער ווייז. עס פליהען דעפּעשען אהין און צוריק, און אידען לויפען ארום ווי אויף א יריד, מאכען געשעפטען און ווערען גליקליף און אין אין די בו מוכ מ. ס'איז א מומעל, א בהלה, און מען קען פערדולט ווערען".

פון אָט דעם פירוש זעהט איהר, אז מנחם־ מענדעל הויבט נישט אָן צו פערשטעהן, וואס איז עס פאר א געשעפט, וואוהין ער האָט אריינגער בראָקט זיין גאנץ פערמעגען, זיין נדן. פאר איהם איז "לאָנראָן" אן עפּעס, אן איידעלע מאַטעריע, אן "עס", א "דאָס", און ווייטער גאָר נישט.

פאר זיין כתריליווקער ווייבעל חנ'ט ער זיך, ער ערקלעהרט איהר נאָך, וואס איז אזוינס "סטאָלאזש":

מען גיט אוועק א פופציגער א טאָג, און "מען גיט אוועק א פופערט יענער שטעלט א קורס. קענסטו דיר מאַכען פון טטאָלאזש 2 זייטען, היינו: 2 "בעסען" אדער

2 "האָסען", אדער גאר בלייבען שטעהן און פער־ קוופען יענעם "בלינדע־רעכט" ביז נאָכ'ן "שלום" (שלום הייםט ביי אונז פאר־נאַכט, ווי ביי אייך בין מנחה למעריב), אזוי ווי באלד דער קורס שטעהט אָב, איז א כפרה דער גאנצער הונדער־ טער — הייםט אַ סטאלאזש".

ווי געפעהלט אייך א ביסעל א "טייטש" פון א סטאלאזש ?

מיט מנחם־מענדלען שפּיעלט אבער זיין שלים־מזל אין צו־להכעים. מנחם־מענדעל הויבט שלים־מזל אין צו־להכעים. מנחם־מענדעל הויבט אָן תהילת כלומר'שט פערדיענען, ווערט שוין אויף אן אנגעהער אין די קאנטארען, שם'ט שוין אויף דער אידישער בערזע פאר דעם "כתריליווקער בלייכרעדער", און אז דער שלים־מזל שפּיעלט זיף אן מיט'ן כתרילעווקער בלייכרעדער, ווי א קאץ מיט א מויז, טהוט ער איהם א שליידער אין בלאטע אריין. נאָך דעם ערשטען "אולטימא" פערליערט מנחם־מענדעל שוין זיין גאנצען נדן פערליערט מנחם־מענדעל שוין זיין גאנצען נדן און פון זיין גאנצער עשירות לאָזט זיך אוים א בוידים.

געסומען איז ער קיין יעהופעץ ווידער צופעל זיג. געטראָפען זיך מיט עפעס א צופעל זיג. געטראָפען זיך מיט עפעס א שווארץ־יאָהר, א בערזען־האז און איז מיט איהם אוועק קיין יעהופעץ. אנגעהויבען האנדלען האט ער דאס מאל מיט דעם געלד, וואס זיין ווייב האָט איהם געשיקט אויף הוצאות הדרך, ער זאל קומען אהיים.

אין יעהופּעץ האנדעלט ער שוין מיט "פּא־פּערלעף", ד. ה. מיט אקציעס. רופען רופט עס מנחם־מענדעל "קוראנטע סחורה", און פער־שטעהן פערשטעהט ער אין זיין "קוראנטע סחורה", וויפיעל ער האט פערשטאַנען אין זיין "לאָנדאָן".

פערשטעהט מען שוין, אז אין יעהופּעץ חזר'ט זיך מנחם־מענדלען איבער די אייגענע געשיכטע, וואס אין אדעס, נאָר מיט מעהר עפעקט, מיט מעהר פרישקייט.

אין תחילת געהט מנחם־מענדעל אוועק גאר "ברפידים"ריג. מנחם־מענדעל קריגט אזא התפעלות פון זיין "גליק", אז ער שרייבט זיין פרוי: "זיי וויסען, אז איך קנאק און פליה, איך בען, איך וואקס, איך וואקס; א סך זיינען מיר ברען, איך וואקס, איך וואקס; א סך זיינען מיר מקנא, ווארום דאָס, וואס איך קויף היינט, ווערט מאָרגען טייערער. "וועגעלעך" האָבען זיך א הויב געטהאָן נאָך אויף צוויי הונדערט רובעל און מיינע "ליליפּוטען" שטעהען שוין ברוך השם, אויף יענער זייט דריטהאלבענטויזענד. ס'איז

גאר א סברה — ערקלעהרט מנחם־מענדעל זיין פרוי — אז אויסלאנד האט זיך א ווארף געד טהאָן אויף אונזערע "פּאפּיערלעך", מע מאכט טהאָן אויף אונזערע "פּאפּיערלעך", מע מאכט א "סענדעקאט", דאָס הייסט — יד אחת, מען וויל אויסקויפען עד לפּ"ק, נישט איבערצולאזען אפילו אויף א רפואה". "געהט אויף פּעטערבורג און אויף ווארשוי, שפּיעלט מיט אמאָל אי אויף "האָס", אי אויף "בעס", דאָס הייסט, ער האַנ־ דעלט אזוי, אז ער מוז, סוף כל סוף, אלעס פער־ דעלט אזוי, אז ער מוז, סוף כל סוף, אלעס פער־ ליערען. ער אבער פערשטעהט עס ניט, און מאכט שוין זיין חשבון, ווי אזוי ער ווערט באלד א "מילאָנטשיק".

"זאל אריבער גלאט מיט "אולטימא" – שרייבט ער זיין "זוגתו" – וועל איך "ראליד זירען" מיינע פּאפּיערלעך. און וועל מיך איבערד קעהרען "אויף דער לינקער זייט", דאָס הייסט, איך וועל געהן "א לא בעס", ווערען א מוכר אוי ף אל צדינג און וועל פערדיענען געלד "אויף דער לינקער זייט". נאָכרעם וועל איך זיך א ווארף טהאָן צוריק "א לא האס" און ווידער אמאָל האפען א גראָבס. אזוי אז דער אויבערד שטער זאל נאָר וועלען, קאן פון די פופציג טוידענד רובל ווערען מאה אלף, פון די מאה אלף – דיש אלפים, פון די ריש אלפים – ת"ק, און אזוי ווייטער ביז א מיליאָן. ווי אזוי זשע דען, אזוי ווייטער ביז א מיליאָנטשיק, א בראָצקי?"

ס'פערטטעהט זיך, אז דעם צוקונפטיגען צווייטען בראָצקי'ן קומט נעביך נישט אוים איד בערצוקעהרען זיך ניט אויף לינקס און ניט אויף רעכטס, נאָר ער האט גלייך א מפּלה. ס'קומט אן "אולטימא", פאלען די קורסען, ווערט א קריזיס, די "שפּעגעלאנטען" צולויפען זיך און מנחם־מענדענדעל אויך און מנחם־מענדער

אזוי ווי ביי מנחם־מענדעל'ן בלייבט שוין איצט איין פרוטה ניט אויף פאנאנדערצופיהרען די הענד, — פערלאזט ער די בערזע און ווערט— א מעקלער.

אין מנחם־מענדעל'ם מעקלעריי געשיכטען זיינען פאראן פיעל אינטערעסאנטע מאמענטען. מיר שטעלען זיך אב נור אויף עטליכע פון זיי: אינטערעסאנט איז, צום ביישפּיעל, ווי אזוי

ער ווערט א מעקלער ביי אימעניעם.

אין יעהופּעץ, ווי מען ווייסט, האָבען איד דען קיין "פּראָוואזשיטעלסטווא" ניט, וואוינט ער אין אן אכסניה, וואו די בעל־הבית'טע איז אויסגעקנעפּעלט מיט דער פּאליציי, און יעדעס

מאָל, ווען פּאליציי קומט "בודק חמץ" זיין אויף דער דאזיגער אכסניה, איז מען דער בעל־ הבית'טע פריהער וועגען דעם מודיע.

מאכט זיך אויף דער אכסניה א טרעוואגע (א שכן קלאפט אן ביי נאכט אין פענסטער), צו־
לויפען זיך אלע געסט און מנחס־מענדעל אויך
בתוכס. מנחס־מענדעל, אלס א געניטער מענש
אין הלכות אבלאוועס און בעפאלען, האָט שוין
זיין שטענדיגען ארט, — וואו בעהאלטען זיך —
דעס בוידעס.

ליגט ער אויפ'ן בוידעם און מיט איהם עפעם נאָך א אידעל, און מנחם מענדעל הערט ווי דער איד קרעכצט און טענה'ט, אז ער האט געלאזט אויף דער אכסניה צו־קאָפּענס, הינטער זיין קישען, פאפירען, וואס טרעפען אן א האל־ בען מיליאָן. פרעגט דאָך מנחם־מענדעל: וואם זיינען דאם פאר א פאפאריען? דערצעהלט איהם דער אידעל א געשיכטע, אז ער האָט אימעניעם אין וואהלינער גובערניע, גרויםע אימעניעם מיט די בעסטע "רעמאנענטען", פערד און אקסען און שאף אהן א שיעור, מיט וואסער־מיהלען, מיט גוראלניעס, מיט הויפען שארפע, מיט אויסגעצייכענטע גערטנער, מיט אל דאם גוטם. חדוש'ט זיך מנחם־מענדעל, ווי אזא מיליאָנער צו ליגען קומט ? בוידעם אויפ'ן צוזאמען איהם מיט לסוף שטעלט זיך מסתמא ארוים, אז דער מיליאָנער" אויפ'ן בוידעם איז נישט מעהר "מיליאָנער" ווי א מעקלער פון אימעניעם. "די אימעניעם זיינען פּריצישע, נאָר ער, דער מעקלער, האָט זיי אויף די הענד, ער איז פון זיי דער פערקוי־ פער". איהם פעהלט אָבער די הויפּט־זאך: קונים. טראכט מנחם־מענדעל ניט לאנג און ער נעהמט זיך אָן צו קריגען קונים. און אָט אזוי ליעגענדיג אויפ'ן בוידעם "אין געהאקטע וואונדען" מאכט זיך מנחם־מענדעל א געשעפט און ווערט א שותף אין מעקלעריי פון אימעניעם.

נאָך אינטערעסאַנטער איז צו זעהן אויף וועלכען אופן אונזער יעהופּעצער העלד ווערט א אויעלכען אופן אונזער יעהופּעצער העלד ווערט א "קויפער" פון וועלדער. איינער א מעקלער דער־צעהלט איהם נסים ונפּלאות וועגען א וואלד. "אין וואלד — אזוי שווערט זיף שבועי־שבועות דער מעקלער — זיינען פאראן בוימער מששת ימי בראשית, פון זינט די וועלט שטעהט, דעמד בעס הויכע ביז דער חמארע, ארזי לבנון. קיין בער הויכע ביז דער חמארע, ארזי לבנון. קיין בן־אדם איז נאָך אין וואלד נישט געווען, און ליעגען ליעגט דער וואלד פון איין זייט הארט ליעגען ליעגט דער וואלד פון איין זייט הארט

ביי אנ'אייזענבאהן־סטאַנציע און פון דער אנד דער זייט ארום סאַמע ברעג פון א גרויסען טייך דער זייט ארום סאַמע ברעג פון א גרויסען טייך (אויף וועלכען ס'געהען מסתמא שיפען און אָקּד רענטען). א האַק א בוים א פּליוך אין וואד סער". כאָטש דער ליגען וועגען וואלד איז אזוי קענטיג, אז א קינד קען עס בעמערקען, גלויבט זיך מנהם־מענדעל אין "דעם וואלד" און ער לייפט זוכען אויף איהם קונים.

ביי אזא גרויםע בריה'שקייט אין דעם מעקלעריי־געשעפט, פערשטעהט מען שוין, אז פון אלע מעקלערייען מנחם־מענדעל'ם לאָזט זיך גאר נישט אוים, און ער ווערט נאָך פיעל טומ־לענישען אוים סוחר און אוים מעקלער...

* * *

בעטראַכט מען גוט אלע מסחרים מיט די מעקלערייען פון יעהופעצער מנחם־מענדלען, אזוי טרעט פאר אונז ארוים א מערקווירדיגער און זעהר כאראקטעריסטישער צוג אין דער איי־ גענאַרטיגער פּסיכאָלאָגיע פון דעם אידישען לופט־ מענשען. מיר בעמערקען דאָ אן אומגעלומפּערטען סינטעז, אַנ'אריינדרינגען פון דעם "בית־המדרש־ גייםט" אין דאָם מאַרקיגע, וואָכעדיגע לעבען פון דעם אידישען ווינד־מענשען. דער היינטיגער אי־ דישער לופט־מענש איז אַ פּאַנטאַזיאָר אויפ'ן מאַרק. אין זיין פּראַקטיד ש ע ן לעבען, וואו יעדער טריט מוז זיין שטרענג אויסגערעכענט און אָבגעמאָסטען, טראָגט ער זיך ארום מיט פּוסטע און נאַרישע חלומות וועגען נים געשטויגענע און נים געפלוי־ גענע מיליאָנען.

זאָגט זיך, וואָס איהר ווילט, אָבער דאָס איז א פאקט, אז בכדי צו ווערען א מיליאָ־ נ ע ר, איז גליק אליין נאָד וועניג. מען קען אַמאָל בעקומען דורך אַ צופאל גרויסע סומען געלד, אפשר מיליאָנען. אזוינע צופאלען קומען אָבער זעהר זעלטען פאָר. כדי צו ערווערבען א גרויסען קאפיטאל, מיליאנען, מוז מען אין זיך, ביז צו א געוויסער מדרגה, האָבען עפּעס פון דער רויהיים און בלום־דורשטיגקיים, מים וועלכע עם צייכענט זיך אוים ניטשע'ם "בלאָנדע חיה", ניטשע'ם "אויבער מענש". גרויסע קאפּיטאלען וואלגערן זיך ניט אויף די גאסען. זיי בעקומט מען געוועהנליך אלם "רויב" אויפ'ן שלאכט־ פעלד פונ'ם לעבען. דער כהן־גדול אין דעם היינ־ טיגען גאלד־טעמפעל, דער גרויסער קאפיטאליסט איז מקריב אויף דעם מזבח פון דעם גאלדענעם קאלב די מיה, דעם שוויים און די טרעהרען פון

הונדערטער, טויזענדער מענשען, און דערביי גים קיין איין סטרונע נים א ציטער אין זיין פערהארטעוועטער און אייזען־קאלטער נשמה. דער גרויסער קאפּיטאליסט, ביי אלע זיינע חסרונות, איז א מעכטיגע קאמפּף־נאטור, א מענש, ניט נור מיט א פּראקטישען פער־ — שטאַנד, אבער אויך מיט א פעסטען ווילען און אן אייזערנעם כאראקטער, וועלכער גרענעצט זיך מיט אכזריות. אין דער סענטימענטאַל־ווייכער, אין א געוויסער הינזיכט עהרליכער, לופט־נאַטור פון מנחם־מענדלען פעהלט די מינדעסטע שפּור פון קאַ מפּף־פעהיגקייט און קאַ מפּף־ לום ט: אין מנחם־מענדעל'ם נשמה זיינען פעראייניגט א קערנדעל פון אידישען אידעאליזם מיט דער אונענדליכער מגושם'דיגער תאוה צו גאלד, וואס־זשע קען פון אזא סינטעז ארויסקו־ מען, אויב ניט אן אייביגער, עלענדער שלים־ שלים־מול ?...

דער געוועהנליכער סוחר איז פון דער נאר טור אויס א סקעפּטיקער, וואס גלויבט קיינעם נישט, ווייל ער אליין נאַרט אזוי אב יענע, וואס גלויבען אי ה ם. מנחם־מענדעל האָט פון ביתר גלויבען אי ה ם. מנחם־מענדעל האָט פון ביתר המדרש אריבערגענומען אין מארק זיין תמימות, זיין אונבעגרענעצטען ג ל ויב ע ז. ער צווייד פעלט אין קיין זאך ניט און גלויבט אין אלע זיי זיין קאפ אויף דער אידישער בערזע און אין דער אידישער בערזע און אין דער אידישער מעקלער־וועלט, אהין, הייסט עס, וואו פאר אזא מין גלויבען איז קיין ארט נישטא, און דערום בלייבט ער דאָרט פּראסט א טפּש, א לעכערליכער מאַרקיגער דאָן־קיכאָט...

* * *

מנחם־מענדעל בעגנוגענט זיף אָבער ניט מיט'ן מארק אליין, מיט האנדעל און געשעפט. ער פּרובט זיף אויף נעהמען פאר ארבייט, טרעט פאר אונז ארויס אלס "פּראָלעטאַריער".

מיט פּראָסטער, פיזישער ארבייט וועט אונד זער יעהופּעצער בעל־חלום זיך נישט פערנעה־זער יעהופּעצער בעל־חלום זיך נישט פערנעה־מען. ערשטענס איז ער, ווי עס פערשטעהט זיך פון זעלבסט, לא עליכם, א "חלוש", א שוואכער מענש, אָהן מוסקעלן, אָהן כחות. צווייטענס איז ער דאָך עפּעס א בעל־הבית'ישער "יונגער־מאַנ־טשיק", וואס איהם פּאסט עס גאר נישט צו ווע־רען אן ארבייטער. א חוץ דעם, ווייסען מיר דאָך, אז מנחם מענדעל יאָגט זיך שטענדיג נאָך גרוי־מע פערדיענסטען, נאָך גרינגע, בכבור'ע און מאלדענע פרנסות. וואס־זשע אָבער, מישטיינס

געזאגמ, קען געבען היינטיגע צייטען א מענשען די שווערע פיזישע ארבייט ? ווען מנחם־מענדעל כאפט זיך פאר "פּראָלעטארישע פּרנסות", פאר ארבייט, אזוי מוז עס זיין — אַנ'אינטעליגענטנע פּראָפּעסיע, א גייסטיגע ארבייט.

אָבער מִערקווירדיג! דער אייגענער מנחם־מענדעל, וואס בריינגט אויפ'ן מארק א ביסעל מענדעל, וואס בריינגט אויפ'ן מארק א ביסעל אידעאליזם, מאָראל, עהרליכקייט און וועלכע ניט איז פאנטאזיע, — דער אייגענער מנחם־מענדעל שלעפּט אין די גייסטיגע ארבייט דוקא אריבער דעם ניעדריגסטען און גראָבסטען עגאָאיזם פון דעם אידישען מארק. ער פערדארבט און פער־דעם אידישען מארק. ער פערדארבט און פער־אומווערדיגט יעדע גייסטיגע ארבייט, פאר וועל־כע ער נעהמט זיך, און לעגט אויף איהר ארויף אזוי פיעל מארקיגע בלאָטע, אז זי פערליערט איהר גאנצע ממשות און גיט איהם אליין אויך ארר נישט.

אונזער יעהופעצער מנהם־מענדעל האָט זיך צופעליג (ביי מנחם־מענדל'ען געהט אלץ צו נור דורף א צופאל) געטראָפען מיט א אידישען שריי־בער, פערגלוסט זיף איהם אויף צו ווערען א שרייבער, און ניט טראַכטענדיג פיעל, נעהמט ער זיף פאר זיין נייער פּראָפעסיע, ניט האָבענ־דיג, פערשטעהט זיף, די מינדעסטע פעהיגקייט דערצו.

"די גרויסע תורה וואס דא איז! — שרייבט ער שוין וויעדער צו זיין פרוי — דאכט זיף, איף האָב אויף געלערנט אין א חדר, און א האנד צום שרייבען האָב איף א שעהנערע ווי ער ("ער", מיינט מנחם־מענדעל טאַקע דעם שרייבער, מיט וועלכען ער האָט זיף געטראָפען אויף זיין יעהור פעער אכסניא), געה איף און שרייב אוועק א בריעף גלייף אין רעדאקציע אריין, אזוי און אזוי, דערצעהל זיי מיין "בעגריפיע", — קורץ, ער דערצעהל זיי מיין "בעגריפיע", — קורץ, ער ווערט א שריפטשטעלער. מיט זיינע "בעשריי בעכצען" איז ער קיין שום זאף ניט אויסען, ווי נור צו האבען א גרינגע און בכבוד'ע פּרנסה. און איידער זיינע א שורה האָט זיף אָבגעררוקט, רעכענט ער שוין די קערבלעף, וואס ער וועט בער קומען פאר זיינע "בעשרייבעכצען".

אנח מינדענסטענס — מאַכט ער א "צו אלעם מינדענסטענס — מאַכט ער א חשבון אין בריעף צו זיין שיינע־שיינדל'ען ך רעכען איך, אז איך קאָן אין א לאנגען זומערדי־גען טאָג אָנשרייבען גוטע טויזענד עו דען טאָג אָנשרייבען גוטע טויזענד שורות. אַ קאָפּיקע אַ שורה, מאַכט דאָס ניט

א צעהנערל א טאָג? האָבען מיר א קימא לן, הייסט עס, פון 300 רובל א חודש.

: און ער ענדיגט זיין בריעף בזה הלשון

מיין איצטיגע פּרנסה איז א ביסעל לייד, מייד איצטיגע פּרנסה איז א ביסעל לייד טישער פון מעקלעריי. ביי מעקלעריי הייסט עס "קארטאזש" און ביי שרייבעריי רופט מען דאָס אונד "גאָנעראר" (דעם טייטש פון גאָנאָראר האָט אונד זער מנחם־מענדעל באלד דערשמעקט). א זיס קערבעל אָט דאָס גאָנעראר, א גרינגס און אַ בכבוד'דיגס!"

אזוי אָבער ווי די רעדאקציע האָט זיינע בעשרייבעכצען ניט געדרוקט און אויף זיינע בריעף ניט געענטפערט, איז מנחם־מענדעל שטארק ביי זיך אראָפּגעפאלען. ער האָט געוואלט קלאַפּען א דעפּעש אין רעדאקציע, קורצע ווער־סער: "טויט אָדער רויט!" האָט ער נעביך קיין פרוטה אחת ניט געהאט ביי זיך און איהם איז קיין אנדער ברירה ניט געבליעבען, ווי מיט גרויס עגמת־נפש און מיט הארצוועהטאָג צו פער־גווען דאס ליטערארישע פעלד...

ניט אלע' מנחם־מענדלעד אנטלויפען אָבער אזוי גיך פון דער שרייבעריי. ביי שלום־עליכם'ען "גופא געפינען מיר אן אנדער העלד "טשיידעלי איין בעל־הבית") און "איין בעל־הבית") צווייטען עקזעמפּליאַר פון יעהופעצער מנחם־ מענדעל, כאטש אפילו א ביסעל אין אן אנדער געשטאַלט. טשיידעלי האָט אָבער מעהר געדולד ווי מנחם־מענדעל. ער שרייבט אוים ריעזען פּאַ־ פיער און פעסער טינט און ווערט נישט מיעד צו צוגרייטען אָריגינעלע ראָמאַנען פאר דעם אי־ דישען ליטערארישען מארק. ווי אזוי דאם דאָזיגע "נפש'ל" (טשיידעלי) פערהאלט זיך צו שרייבע־ ריי, זעהט מען דערפון, וואס ער מאכט שותפות מיט איינעם א שולער און א קאָרטען־שפּיעלער, ארקאַדי שווייצער, און מיט איינעם עפּעם א ווינקעל־אַדוואָקאט, א ווינד־מענש, וואס פיהרט א פראָצעם פאר אן אמעריקאנישער מיליאָנען־ גרושה פון א געפאלענעם פוילישען שליאכטיטש דעמבאָ־דעמבי־דעמביצקי, און מאכט מיט זיי אָב, אז אלע פערדיענסטען, וואס די דריי פארשוינען וועלען האָבען, זאלען זיין — יחדיו, געטהיילט ווערען, הייסט עס, חלק אין חלק. און ווער ווייסט ? אויב טשיידעלי האָט ביי דער איצ־ טיגער גרויסער נאָכפראגע, וואס הערשט אין די אידישע צייטונגען אויף שונד־ראָמאַנען, נישט

געפונען שוין אפשר אן אָרט אויף זיין סחורה און ער פערדיענט זיך שוין זיין "גאָנעראַר" ? *) האָפערדיג, שטאָלין, מיט אן אונגעוועהנלי־ כען אימפעט און מיט גרויסע האפנונגטן. רייסט

כען אימפעט און מיט גרויסע האפנונגען, רייסט זיך אריין מנחם־מענדעל דער יעהופעצער אין דער געשעפטליכער וועלט. בעשיידען, מיט פיעל עניוות פרובט זיך דער אייגענער מנחם־מענדעל פערנעהמען א פּלאין אין דער ליטעראטור, וואו ער זוכט שוין ניט קיין גרויסע גליקען, נאָר א גרינגע און בכבוד'ע פרנסה. ניט קוקענדיג אויף מנחם־מענדעל'ם עניוות און בעשיידענהייט אלם שרייבער, טרעט ער דא ארוים פאר אונז אין זיין גאנצער פּוסטקייט און פערדאָרבענהייט. נעהמט דעם פשוט'סטען מענשען, פרובט אריינקוקען אין זיין נשמה אריין, וועט איהר זעהן, אז אין איהר זייגען נים אָבגעשטאָרבען די העכערע מענשליכע חושים, אז ערגעץ וואו אין דער טיעפעניש לעבט כאָטש א טונקעל געפיהל פאר שעהנהייט און קונסט. גאר א פשוט'ער איד, וואס לייענט אמאָל אין א שמיטה וועלכע נישט איז ערצעהלונג פון אונזערע קינסטלער, קריעגט אויף זיין פרט און שטייגער א געוויסע התפעלות פון איהר, פיהלט א תענוג, א פרייד. אזא איד וועט אייך ניט אב־ שאצען דעם קינסטלערישען ווערטה פון אן ער־ צעהלונג, אבער ער פיהלט דאָך די גרויסע, בע־ צויבערנדע קראפט, וואס ליעגט אין יעדען קינסטלערישען שאַפען, ער פיהלט, ווען אויך טונקעל, אז די קונסט איז א טעמפעל, וואוהין

באַראַקטעריסטיש איז, וואס שלום־עליכם האָט (* אין די שפעטערדיגע אויסגאבען פון זיינע ווערק גע־ פונען פאר נויטיג אויסצובעסערן אין אייניגע פּרטים אי זיין מנחם־מענדל'ען, אי זיין "משיידעלי'ן". אין "פריינד", וואו עס האָבען זיך דאָס ערשטע מאָל, געדרוקט די בריעה מנהם־מענדעל'ם מיט דעם נאָמען ,בכבוד'ע פרנסה", ווערם אזוי די זאך געשילדערם, אז מנחם מענדעל'ם א בעשריובעכץ ווערט יא געדרוקט און ער בעקומט אפילו שוין גאָנאָראר פון אַ רעדאַק־ ציע. "פשיידעלי" וויעדער איז גאָר א ביסעל אַ אי־ דעאַליסט און אַ מאָראַל־פּרעדיגער, וואָס איז כמעט קיין זאַך נישט אויסען ווי נור "די וועלט צו פער־ בעסערען". דאָס איז אָבער נים גאָר ריכטיג. די מנחם־מענדלעך מים די משיידעלעך" אין דער לימע־ ראַטור זיינען געוועהנליך וויסטע קאַליקעס, אָהן אַ שפּור פאַלאַנט, שלום־עליכם האָט עס אליין געפיהלט און ער האָט דערווייטערט פון זייִנע העלדען יעדען שפור פון מאַלאַנט און אידעאַליזם אין זיינע שפע־ . פערדיגע געזאַמעלטע ווערק

עם האָבען א צוטריט נור כהנים. דער יעהופּעצער מנהם־מענדעל איז אבער אזוי פערדאָרבען, אין איהם איז שוין אזוי לאנג אבגעשטאָרבען דער מינדעסטער חוש פאר קונסט, אז ער רייסט זיף גאנץ רוהיג אריין אין טעמפּעל פון דער ליטעראַ־טור, ניט פיהלענדיג, אז מיט זיין פוילען אימפּעט און פערגרעבטען אטהעם, לעשט ער די ליכט, וואס ברענען דארט, אז מיט זיין צינישער נאָכ־אואס ברענען דארט, אז מיט זיין צינישער נאָכ־יאָגעניש נאָך דעם קערבעל, פּרובט ער זיך מאַכען פון א בית־המקדש א אידישען מארק, און עס קייקעלט זיך אראָב ווי א שטיין פון הארצען, ווען מנחם־מענדעל פון יעהופּעץ פערלאָזט די שריבעריי און ווערט א שדכן...

* * *

מנחם־מענדעל איז אבער אזא וויסטער קאַר ליקע, אז ער טויג אפילו גיט צו אזא סאָרט "פּראָד פעסיע", ווי שרכנות. ווערט ער טאַקע באלד אויס שרכן און נעחמט זיך פאר אגענטור פון סטראַד כאָווקע, און אויף דעם ערשטען געשעפט כאַפּט ער זיך אריין אין אַ קרימינאַל, שפּאַרט אָן אַז צו דער גרעניץ און מאַכט פּליטה קיין אַמעריקאַ...

מנחם־מענדעל ענדיגט מיט א קרימינאל. דאָם הייםט אָבער נישט, אז ער איז א פערברע־ כער. אדרבה: מנחב־מענדעל איז, ווי מיר האָבען שוין אָנגעוויעזען, דורכאוים אנ'עהרליכער מאַן. אמת, ער פערדרעהט דעם קאָפּ טביה דעם מיל־ כיגען און נאַרט ביי יענעם אוים זיין איינציגען און לעצטען הונדערטער. אבער מנחם־מענדעל האָט אליין אויך געגלויבט, אז מיט דעם הונדער־ טער וועט ער מאַכען גרויסע געשעפטען, ער האָט טביה'ן נישט געוואָלט אויסנאַרען. אַז ער בענוצט זיך מים לייבע לעבעלסקע'ם שידוך־ביכעל, טהום איהם וועה דאָס הארץ, וואס ער בענוצט זיך מיט א פרעמדען "אוצר" און ער טהוט ביי זיף א נדר, אַז באם ער וועט אויספיהרען א שידוד, גיט ער אָב א העלפט פון זיין שדכנות־געמד דעם בעל־ הבית פון שידוף־ביכעל.

אינטערעסאנט איז צו פערגלייכען מנחם־ מענדלען, דעם אידישען ווינד־מענשען, מיט דעם ניט־אידישען "לומפּען־פּראָלעטאריער".

דער לומפען־פּראָלעטאַריער איז, פערד שטעהט זיך, אויך א גרויסער דלפון, אַ מענש, וואס לעבט אויך פון ווינד און לופט, פון שווינדד לען און ב ע ט ל ען. דער לומפען־פּראָלעטאַר לען און ב ע ט ל ען. דער לומפען־פּראָלעטאַריער. ריער איז א נאָהענטער קרוב פון פּראָלעטאַריער. ער איז א געוועזענער ארבייטער, און אז עס מאכט זיך, ארבייט ער איצט אויך. דער לומפּען־מאכט זיך, ארבייט ער איצט אויך. דער לומפּען־

פראָלעטאַריער האַסט פון גאנצען הארצען די גע־ זעלשאַפטליכע אָרדנונג, וואס רינגעלט איהם ארום, פון וועלכער ער האָט אזוי וועניג נוצען און וועלכע בעשטראָפט איהם אָפט מיט איהר רויהער, געוואלטיגער האנד. דער לומפען־פּראָ־ לעטאַריער איז דארום פון נאטור אוים דער גע־ פעהרילכסטער רעוואָלוציאָנער, און דאס זעהט מען בעזונדערם אין דער צייט פון א רעוואָלוציע. אזוי אָבער ווי דעם לומפּען־פּראָלעטאריער איז קיין זאך ניט הייליג, קען מען איהם קויפען פאר געלד, ער זאל פערטהיידיגען די געזעלשאַפטליכע אָרדנונג, וואס ער אליין האָט אזוי פיינד. פאר געלד שטעלט ער זיך אויף דער זייט פון די מאַכט־האָבער, פון די שטאַרקערע געזעלשאַפט־ ליכע קלאַסען, און ער שיצט זיי אין זייער גע־ זעלשאַפטליכע אָרדנונג געגען יעדער פרייהייט־ ביכער, אָדער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג.

דער לומפען־פּראָלעטאריער קען אלזאָ זיין דער געפעהרליכסטער אַנטי־רעוואָלו־ ציאָנער, דער שווארצעסטער שווארץ־מאה'־ ניק און פּאָגראָמשטשיק.

אין דעם לומפען־פּראָעלטאריער ליעגט א גרויסע קראַפט, אנ'אומגעלומפערטע, ווילדע מאַכט; אין איהם ברענט תמיד א העלדיש פייער, וואס בעווייזט זיך אין "העלדישע" טהאַד טען: רעוואָלוציאָנערע ווי אַנטי־רעוואָלוציאָנער רע, עהרליכע ווי פערברעכערישע...

פּונקט דער היפּך פון אזא לומפען־פּראָלער טאריער איז דער אידישער ווינד־מענש, אזא טיפּ זוי דער יעהופּעצער מנחם־מענדעל. ער שטעהט שוין ווייט פון די ארבייטער, און לויט זיין גאַנ־ צער פּסיכאָלאָגיע איז ער א "בורזשוא"; זיין אבגאָט, זיין אידעאל איז דאָס קערבעל. און כאַפּט ער זיְדְּ צופעליג אריין אין א פּראָלעטארי־ שער פּראָפעסיע, אזוי טראָגט ער אהין אריין זיין גייסט, זיין "קערביל־פּסיכאָלאָגיע". ווען עס נייסט, זיין "קערביל־פּסיכאָלאָגיע". ווען עס וואָלט געווען אזא אויסדרוק, וואלט איִדְ אונזער אידישען ווינד־מענש". אין געגענואין אידישען ווינד־מענש". אין געגענואין צום ניט־אידישען לומפּען־פּראָלעטאַריער, איז ער ניט פין גרויסע, און אויִד קיין געפעהרליכע געד ניט פין גרויסע, און אויַד קיין געפעהרליכע געד ניט איין גרויסע, און אויַד קיין געפעהרליכע געד נועלשפטליכע קראַפט. ער איז די אָהנמאַכט

זעלבסט אין איהר אויסערסטער, ניעדריגסטער געשטאלט. דער אידישער ווינד־מענש וועט ניט קעמפּפען ניט פאר און ניט געגען דער אָדער יענער געזעלשאפטליכער אָרנונג שוין דערפאַר, ווייל ער האָט ניט קיין כאראקטער, קיין ווילען אין קוטה צום קאמפּף.

פּרובט איהם דערצעהלען עפּעס וועגען א נייער וועלט פון פריעדליכער ארבייט, אָהן בער־זען, אָהן סומלענישען, אָהן יאָגענישען, אָהן קרי־זיסען, אָהן קאַפאַסטראָפען — וועט מנחם־מענ־דעל בשום אופן אזא זאך ניט תופס זיין מיט זיין מוח.

מנחם־מענדעל'ם בית - המדרש פאַנטאַזיע, תמימות און גלויבען ווערט אין גאנצען אריבער־ געטראָגען אין מארק אריין. אין זיין אינוועניג־ סטען גיים טיגען לעבען בלייבט ביי איהם א פוסטער חלל. אלע זיינע העכערע חושים שטאַרבען ביי איהם אָב אין דער אומרוהיגער און פערדאָרבענסטער מאַרק־אַטמאָספערע, וואו ער דרעהט זיך שטענדיג ארום, און אונזער בע־ וואוסטער קריטיקער בעל־מחשבות איז פאל־ שטענדיג גערעכט ווען ער מיינט, אז מנחם־מענ־ רעל איז דער "סימבאָל פון די ערשטע" שפּראָ־ צונגען פון דער אידישער אסימילאציע. זאָל נאָר מנחם־מענדעל האָבען עפּעם גליק און זיינע לופט־ געשעפטען זאָלען עם פון איהם פאָדערען, ווארפט ער פון זיך אראָב דעם אידיש־נאַציאָנאַלען מלבוש און ווערט אנ'אייראָפּעער, נו, און פון אינווע־ ניגסטע נאַציאָנאַלע געפיהלען דארף ער זיך ניט אָבזאָגען, פשוט דערפאר, ווייל ער האָט זיי שוין ניט לאנג.

מנחם־מענדעל, דער ווינד־מענש, דער גאלד־
זוכער, די אייביגע אומרוה, דער שטענדיגער
אימפעט, איז דער אָריגינעלסטער עקאָנאָמישער
טיפּ, וואס איהר קאָנט אָנטרעפען נור אין
דער אידישער סביבה. נור אויפ׳ן באָדען פון
פאלשטענדיגע רעכטלאָזיגקייט, פון שטענדיגע
רדיפות און פון דער גרעסטער ניט־זיכערקייט
מיט דעם מאָרגענדיגען טאָג קאָגען ארויסשפּראָד
צען און אויסוואקסען אזעלכע טרויעריגע העלדען,
ווי דער יעהופּעצער מנחם־מענדעל...

יהואש.

נאטור־שילדערונג אין דער אידישער ליטעראטור.

אַחמעד, וועלכער האָט בעטיטעלט דאָס אידישע פּאלק מיט דעם נאָמען "דאָס פּאָלק פון בוּדְ״, האָט צוגעטראָפען פיעל טיעפער, ווי ער האָט עס אליין געוואלט. די הונדערטער יאהרען פון גלות

און פון פערפּאָלגונגען און פון גהעטאָ־לעבען האָד בען געמוזט, פריהער אדער שפּעטער, איבערלאָד זען זייער רושם אויף דעם אריסטאָקראַטישען שקלאַף, צו וועמענס שטערען עם זיינען ביסלעכד ווייז צוגעוואקסען די צוויי קרוינען, וועלכע ער האָט געטראָגען: די שטאָלצע קרוין פון דעם האָמ געטראָגען: די שטאָלצע קרוין פון דעם מארטירער. דערווייטערט און פערשטויסען אלץ מעהר פון דער פרייער, לופטיגער, ליכטיגער אלץ מעהר פון דער פרייער, לופטיגער, ליכטיגער וווישען די ענגע ווענד פון דעם בית־המדרש, און צווישען די ענגע ווענד פון דעם בית־המדרש, און שפּעטער זיך אינגאנצען איינטוליען און צונויפ־ קנוילען צווישען די טאָוולען פון זיינע הייליגע ספרים.

לעבענדיג אין אייביגע אנגסמען צווישען א פיינדליכער בעפעלקערונג, ניט האבענדיג קיין רוהיגע מינוט, תמיד ערווארטענדיג נייע אונטערד דריקונגען און גזרות אדער אויסשלאכטונגען, האָט דער איד ביסלעכווייז איבערגעטראָגען אלע זיינע אינטערעסען אויף יענער וועלט, דארט, וואו ער איז געווען דער מיוחס, דער קרוין און דער בחיר פון אלע אומות.

ביסלעכווייז האָט זיך ביי איהם אויסגער ארבייט א געוויסער בליק אויף די וועלט און אויף אלע וועלטליכע זאכען, וועלכער איז געווען מעהר הימליש ווי ערדיש, מעהר געטליך ווי מענשליך. ער האָט געקוקט אויף דעם געטומעל און דער בעוועגונג פון ל ע ב ע ן מיט די אויגען פון ט וי ט, און אויף אלע פריידען און ליידען מיט די בליקען פון א בר־מנן. ער האט בעטראכט מיט די בליקען פון א בר־מנן. ער האט בעטראכט דעם קערפער אלס א פלוך, און אלע קערפערליכע נייגונגען, אפילו די סאַמע אונשולדיגסטע, אלס א זינד און א פערברעך, און אן אנשיקעניש פון שטן.

פריהלינגם זיינען געקומען און פערגאנגען,

פויגלעד האָבען פערטרילערט די לופט מיט געד זאנג און האָבען וויעדער אויפגעהערט צו טרי־ לערען; זומער מיט זיין רייכער שעהנהייט איז געקומען און פערשוואונדען; אָסיען האָט די פרוכט־הבטחות פון דעם זומער ערפילט און פאר־ גאַנגען; ווינטער האָט מיט זיין דימענט־בעזעצ־ טען שנעע־מאנטעל וועלדער און פעלדער בע־ דעקט, און אויגען אָנגעצונדען און באקען גערוי־ טעלט — אָבער אין דער גהעטאָ האָט מען זיך אום זיי ניט געקימערט; דאָרטען האָט מען דאס יאָהר בארעכענט נאָך די יום־טובים און ימים־ נוראים. דער זילבערנער אבענד־שטערען האָט בלויז געדיענט אָנצוזאָגען די צייט, ווען דער תענית איז געענדיגט, אַ שעהנע לבנה האָט בלויז אינטערעסירט אין דעם ערשטען האלבען חודש, ווען מען האט זי געקענט מחדש זיין. די איינציגע גרינע ריטלעך, פון וועלכע מען האָט געוואוסט, זיינען געווען די הושענות, און די איינציגע פרוכט, וועלכע האט מיט איהר שעהנהייט ענט־ ציקט דאָס אידישע הארץ, איז געווען פון א וויי־ טען, ווייטען לאנד, און טויזענדער מיילען פון איהר געבורטס־אָרט — איך מיין, דעם אתרוג.

די שטעלונג פון קאלטער גלייכגילטיגקייט צו די גענוסען פון דער ערד איז געווען די נויטיגע פאלגע און די צווייטע זייִט פון דער סטאָאישער גלייכגילטיגקייט צו די ליידען און פּייניגונגען פון דער וועלט, אין וועלכער דער איד האָט זיך געמוזט פערמויערען און פערבאריקאַדירען. דער זעלבער בטול, מיט וועלכען ער האָט געדולדיג צוגענומען אלע ביטערניסען און יסורים, איז נאַ־ טירליך אויך געפאלען אויף אלע תענוגים און פריידען. דען, אויב די וועלט איז בלויז א חלום, א קאשמאר און א וויסטער איבערגאנג, ווארום זיך אבשטעלען בעוואונדערען א גרינעם גראז, א רויטען זונען־אונטערגאנג, א וואלד אדער א טייכעל -- ווען מען קען אין דער זעלבער ציים עפעם אָנגרייטען "צדה לדרך", א בלאַט גמרא, א פרק משניות, אָדער א קאפיטעל תהלים ?

און אזוי איז דאס פאלק ביסלעכווייז אינד גאנצען אריינגעקראָכען אין זיין ביכער־וועלט, אזוי ווי איינער קריכט אריין אין אן ענגען, אָבער

ווארעמען און ליכטיגען הייזעל, אום זיך צו בעד שיצען פון א וויסטען שנעעדשטורם אין א פינד סטערער ווינטער־נאַכט. דען ווארעם און ליכטיג און מחיה'דיג איז דאָרט אין יענער ביכער־וועלט געווען. אפשר שוין צו ווארעם, צו שטיקענדיג ווארעם...

און אזוי האָט דאָס פאלק גענומען קוקען אויף וועלט און אויף נאטור דורך שפּאקולען, באדעקט מיט דעם שטויב פון אלטע ספרים.

שפּעטער, ווען די נייע ווינדען האָבען אָנ־ געהויבען וועהען, און דער צונויפגעדרעהטער, האלכ־פּאראליזירטער גהעטאָ־מענש האָט גענומען זיך אויסגלייכען, אפּטרייסלען דעם יאהר־הונדערט אלטען שטויב פון זיך, און בעשלאָסען ארויסצוגעהן אין פרייען, און פאָדערען מיט מעהר אָדער וועניגער שטאָלץ זיין גערעכטען חלק אין אלץ, וואס דאס לעבען פערמאָגט דאַן האָט זיך ארויסגעוויעזען, ווי שלעכט אויף דעם אידענ'ס חוש הראיה עס האָט געווירקט דאָס שטענדיגע אריינקוקען אין ספרים, דאס שטענדיגע אריינקוקען אין ספרים, דאס שטענדיגע גריבלען זיך אין רשי־כתב...

די דאזיגע טרויעריגע ערשיינונג שפּוקט אונז אנטקעגען פון אלץ, וואס איז געשריעבען און גע־ שאַפען געוואָרען אין דער ערשטער השכלה־ פעריאָדע. שוין ניט ריידענדיג פון די פּראָזאַ־ שרייבער, די פּראָפּאגאנדיסטען און ַדי פּובלי־ ציסטען, נאָר אפילו די ערשטע דיכטער פון יע־ נער צייט צייגען ארוים א גאנץ שוואַכעם גע־ פיהל פאר די נאטור. קיינער פון זיי האט ניט קיין אמת ווארעמען זינן פאר דער נאטור. קוקען אויף איהר דורך די גראטעס פון תנ"ך, אין וועלכען זיי זיינען פאר'תפיסה'ט, דורך דעם פלעכט־ווערק פון ישעיה'ם מליצות און זאצען פון שיר־השירים. ווען איהר לייענט זייערע נאַטור־ ליעדער, קריעגט איהר דאם געפיהל, אזוי ווי די נאַטור האָט בלויז א ווערטה, ווייל זי דערמאָהנט אן געוויסע אויסדרוקען פון דער ביבעל. --

ה' בן־אביגדור האט מיר אמאָל אנגעוויעזען ה' בן־אביגדור האט מיר אמאָל אנגעוויעזען אויף א משכיל, וועלכער האָט אָנגעקוואָלען פון שיר השירים בלויז צוליעב די פיעלע ש ו א־נ ח'ם, וואם דארט זיינען פאראן. און אזוי האָט דאָס "ליעד פון אלע ליעדער" — די נאַטור מיט איהרע טויזענדער ליכט־און שאָטען־שטימונגען בלויז אויף אזוי פיעל אינטערעסירט און אָנגעד צויגען די משוררים פון יענער צייט, אויף וויפיעל זי האָט זיך צוגעפּאסט צו א פּסוק אָדער אן אויסדרוק פון די הייליגע נביאים.

גענויע בעשרייבונגען פון דער נאטור, וועל־ כע זאָלען ווייזען, אז דער שרייבער האָט זיך אליין צוגעקוקט, און געזעהען מיט זיינע "אייגע־ נע אויגען", קען מען, נאטירליך, ביי אוא מין מעטהאָדע, ניט ערווארטען. איידער נאָך דער משכיל־דיכטער הויבט אייך אן שילדערן א שטו־ רעם, קענט איהר שוין פאראויסטרעפען, וועלכען פסוק ער וועט געברויכען (ד. ה. אויב איהר זיינט א ביסעל באהאווענט אין תנ"ך), און אזוי מיט אנדערע נאטור־בילַדער און לאנדשאַפּט־מאַלע־ רייען. זייערע שעפּפונגען זיינען מעהרסטענטיילס צונויפגעשטוקעוועטע זאַצען און האלבע זאַצען פון די כתבי קודש, אין וועלכע דער דיכטער קען נים אריינגיסען יענע זאפט און יענעם לעבען, וואס זיי האָבען אין אריגינאַל, אין אָרגאַנישען צוזאמענהאנג מיט דעם רעשט פון דעם טעקסט. פון בליהענדע וואָרט -- בלומען ווערען טויטען פראזען ־ קווייטען און פון לעבעריגע שילדערונגען ווערען אינהאלטסלאָזע מליצות.

די שעהנסטע געדיכטע פון יענער צייט זייד נען מעהר עראינער די ערונגען, ווי איינדרי־
קען, מעהר רהעטאריק, ווי דיכט־קונסט, מעהר פערגאנגענהייט, ווי געגענווארט — נאף איז דער פוס ניט געשטאנען פעסט אין דער געגענווארט. דער הימעל־פליהער האָט זיף נאָר וואס אראָפּ־געלאָזען פון דעם לופט־רוים, וואס איז געווען זיין היים פאר צעהנדליגע דורות, נאָף האָט ער זיך געהאלטען אן די שטריק פון זיין פליה־זיך געהאלטען אן די שטריק פון זיין פליה־משין, און רעדענדיג פון איצטער, טראכט ער נאָך אלץ פון דעם עבר, אין וועלכען ער האָט אזוי לאנג געלעבט, שילדערנדיג די ווירקליכקייט, האלט ער נאָף אלץ אין זינען די ניט־ממשות'דיגע לופט־וועלטען, וואס זיינען ביז איצט געווען זיין מקום מנוחה.

אפילו מאפּו, דער גרעסטער נאטור־דיכטער פון יענער צייט, וועלכער האָט געהאט א ווארעם געפיהל פאר די שעהנהייטען פון נאטור, און אן אמת'ע ניט געמאטערטע התפּעלות פאר אידילי־דע לאנדשאפטען, אפילו ער האָט פארקליידט די דאָזיגע ענטציקונגען זיינע אין שילדערונגען פון ציון און לבנון. שטאט בעשרייבען דעם גרי־נעם בארג פון אלעקסאט, פון וועלכען ער האָט אייגענטליך אריינגעטרונקען זיינע נאטור־איינ־דרוקען, שטאט מאָלען די וואסערען פון דעם דרוקען, שטאט מאָלען די וואסערען פון דעם ניעמאן און וויליע, וועלכע האָבען איהם בעגיים־טערט, שטאט פּינזלען די פעלרער און די בלומען, טערט, שטאט פּינזלען די פעלרער און די בלומען, וועלכע ער האט געזעהן מים זיינע אויגען, פון וועלכע ער האט געזעהן מים זיינע אויגען, פון

פריה ביז שפעט, האָט ער איבערגעפּעקעלט אלע זיינע התפעלות אויף א לאנג־פערשוואונדענער פעריאָדע, און אין א לאנד, וואס ער האט קיין מאָל ניט אנגעזעהן.

איך דערמאָהן זיך עפּעס, וואס רופט ארויס ביי מיר א שמייכעל און א טרעהר צו דער זעל־ ביגער צייט. מיט אונגעפעהר 20 יאהר צוריק, האָב איך אנגעשריעבען א פּאָר נאַטור־ליעדלעד, האָב איך אנגעשריעבען א פּאָר נאַטור־ליעדלעד, וועלכע האָבען זיך געדרוקט אין פּרץ'ס "ביבלי־ האָט געשריעבען א רעצענזיע איבער דעם יאָהר־ האָט געשריעבען א רעצענזיע איבער דעם יאָהר־ בוך אין דער "הצפירה" און ער האָט מיינע פער־ זען אויך דערמאָהנט. איך געדענקט ניט מעהר געני זיינע ווערטער, אבער ער האט זיך אויסגע־ דריקט אונגעפעהר אזוי: "מען זעהט ווי דער דיכטער האָט ליעב ציון..." עס האָט זיך איהם בשום אופן ניט געלענט אויפ'ן שכל, אז מיין התפעלות זאל זיין פּשוט די התפּעלות פון א שרהנער ליטווישער לאנדשאַפט...

דער גרעסטער העברעאישער דיכטער ביז ביאליק'ן, יהודה־ליב גאָרדאָן, האָט אין זיינע פיער בענדער פון געדיכטע זעהר וועניגע שטער לען, וועלכע זאָלען אָפּשפּיגלען אייגענע בעאָבאַכ־טונג — און ליעבע־פולע פערשטענדנים פון דער נאטור.

איך שרייב דאָ ניט קיין איבערזיכט איבער די העברעאישע פאעטען און מען וועט מיר דערי־ בער פערגעבען, וואס איך פטר דעם ענין אפּ מיט אַ פּאָאָר אלגעמיינע שטריכען, און וואס איך נעהם זיך ניט די מיה צו רעדען וועגען די וועניגע אויסנאַהמען, וועלכע האָבען ארויסגעוויעזען אמת'ע נאַטור־ליעבע.

מיט ביאליק'ן הויבט זיך אייגענטליך אָן די רייהע פון דיכטער, וועלכע האָבען שוין פון זיך אינגאנצען ארונטערגעווארפען דעם יאָך פון דער מליצה, און זיך בעפרייעט פון די ביבלישע פרא־זען־ייטען. אין ביאליק'ן זעהט איהר דעם גרוי־סען דיכטער, וועלכער זעהט גאָט'ם וועלט מיט זיינע אייגענע אדלער־אויגען, און מינצט פון זיין גאלד־אוצר מטבעות, וועלכע טראָגען אלע זיין אייגענעם שטעמפּעל.

איך האָב ניט ביאליק'ס געדיכטע צו דער האנד און מוז זיך פערלאָזען אויפ'ן זכרון. אָבער איין אויסדרוק קומט מיר גראָד אויף דער שפּיץ פעדער, און ער אליין איז גענוג צו קרוינען ביא־ליק'ן אלם דיכטער פון ערשטען ראנג. שילדערנד א פראָסטיגען פריה־מאָרגען, זאגט ער אונ־

טער אנדערען, אז אויף דעם הארט־איינגעפראָד רענעם וועג האָט זיך געהערט פון אונטער די מרומ:

כקול צחצוח חרבות...

(ווי דאָם שלייפען פון שווערדען).

אזא גאונ'ישע איבערגעבונג פון א נאטורד איינדרוק געפינט בלויז איהר גלייכען אין דאנד טע. דער איטאליענישער דיכטער בעשרייבט איינעם פון די קרייזען פון גיהנום, וואו די רשעים שטעהען אין א טייך און ווערען ביסלעכווייז פערד זונקען. זיי אלע שילטען מיט ביטערע קללות. איינער פון זיי איז שוין אינגאנצען פארטרונקען און דאס וואסער אויבען "ב ל ע ז ע ל ט ז י ד און דאס וואסער אויבען "ב ל ע ז ע ל ט ז י ד נ אָ ד פון זיין שילטען אונטער'ן וואסער"....

די אידישע, אדער ווי מען האט זיי אמאָל גע־ רופען "זשארגאנישע" שרייבער, וועלכע האבען זיך באוויזען אויף דעם אידישען האריזאנט ערשט שפעטער, און וועלכע זיינען איבערהויפט געווען וועניגער אונטער דער שקלאפעריי פון דער מליצה אין דער ביבלישער פראזעאלאגיע, ווייל זיי האכען געשריבען ניט אין דער שפּראך פון די פראפעטען — שטעהען שוין פיעל נעהענטער צו דער ווירקליכקיים און לעבען, און ממילא אויך צו דער נאטור, און דריקען זיך אוים אין א מעהר נאטירליכער און ניט געקינסטעלטער פארמע. שוין דער פאקט אליין, וואס זיי האבען געשריבען אין א לעבעדיגען לשון האט אריינגעבראכט א פרישערען לעבעדיגערען הויך אין זייערע שעפּ־ פונגען. און דאָך שלעפט זיך נאך אלץ נאָך דער פאדעם פון דער געקינסטעלטער מליצה אין זיי־ ערע נאטור־בעשרייבונגען. די אידישע שפּראך איז געווען דער אויסדרוק פון דעם אידישען פאלק, און אזוי ווי דאם פאלק האט קיינמאל זיך נים אבגעגעבען מים אזעלכע נארישקייטען ווי בעוואונדערונג פון דער נאטור - איבריגענס האט מען די דאזיגע בעשעפענים נאטור קוים אין די אויגען אנגעזעהן — איז ממלא די שפּראך גע־ בליעבען אונענטוויקעלט אין דער ריכטונג. עם איז ניטא קיין לשון אויף דער וועלט, וואס איז אזוי ארעם אין נעמען פאר בוימען און בלומען און פויגלען, ווי די אידישע — עס איז זעלבסט־ פערשטענדליך, אז ביי אזא מין שפּראף־ארימד קייט האָבען די ערשטע דיכטער און נאטור־ שילדערער געמוזט פארווענדען זייער גאנצע שא־ פונם־ענערגיע אויף געפינען טערמינען און אוים־ דרוקען. דער רעזולטאט איז געווען, אז פיעלע פון זייערע שילדערונגען זיינען ענטוועדער געשריבען

אין אלגעמיינע "קאזיאָנע" אויסדרוקען, וועלכע זאגען אסף און זאגען גארנישט, אדער די נאטור ווערט פּערזאניפיצירט און גאר פאראידישט. "די בוימען זיפצען א תפלה", "די גראזען דאוו־נען", "דער וואלד שלאגט הושענות", "דער ים איז זיף מתודה" און אזוי ווייטער. דען עס איז פּיִעל לייכטער די נאטור צו פאר מענש ליכען, ווי זי נאטיר צו פאר מענש ליכען, ווי זי נאטיר ליף פארצו שטעלען, און אסף גרינגער צו דרש'ען ווי צו מאלען

אין דעם זעהט זיך בולט דער איינפלום פון דער אמאָליגער מליצה, פון דער בוּד־אנזיכט, פון דער מטעפזיניגען פּשטל'דיגען מוח, וועלכער פון דעם טיעפזיניגען פּשטל'דיגען מוח, וועלכער לערנט די נאטור ווי מען לערנט א רמב"ם, און קנייטש איבער איהר דעם שטערען ווי מען קנייטשט דעם שטערען איבער א הארבער סוגיא פון דער גמרא אדער א מהרש"א, און לעגט אין איהר אריין אלערליי שארפזיניגע פּלענער, אבער וועלכע דארף בעטראכט ווערען, ווי היינע דריקט זיך אויס.

צוועקלאז .....

ווי דאס לעבען, ווי די ליעבע, "ווי די וועלט די גאט געשאפען....

די נאטור איז שעהן, וואונדער שעהן ווי זי איז, ווי זי וויקעלט זיך פאנאנדער פאר אונז אין איהר אפענער נאקעטער זיכטבארער פּראכט, און דעם קינסטלער'ם און דעם דיכטער'ם אויפּד גאבע דארף בלויז זיין, די דאזיגע נאטור איבער־געבען אין פּאסיגע גענוי־באצייכענענדע ווערטער. דער איינדרוק וועט שוין קומען ממלא. דען דאם, דער איינדרוק וועט שוין קומען ממלא. דען דאם, וואס דער דיכטער האט אין דער ווירקליכ־

קיים, האט דער לעוער אין דער מעגליכקיים. די געפיהל־קלאווישען פון דעם לעצטען ענט־ שפרעכען גענוי די געפיהל־קלאווישען פון דעם ערשטען. און יעדעם בילד, וואס האט אין דעם דיכטער ארויסגערופען א געוויסעס באשטימטעס געפיהל, מוז, ווען גענוי איבערגעבען פון דעם זעלבען געפיהל דיכטער, ארויסרופען דעם נאטור דיכטער דער לעזער. אין דעם דארף ניט אויסטייטשען, נאָר מאלען. די אויםטייטשונג, אויב עם קען איבערהויפט א גע־ נויע קלאסע אויסטייטשונג געמאכט ווערען פון א נאטור־איינדרוק, מוז געמאכט ווערען פון יע־ רען פאר זיף.

פאר די אידישע וועלט־אנשויאונג, וועלכע האט אלצדינג פארגעטליכט און פארגייסטערט, וועלכע האט אלע ערשיינונגען פון דער וועלט בעטראכט אלס נישטיג און ווערטהלאז, אן און פיר זיך, נאָר וויכטיג צוליעב דעם צוועק, וועלכען זיי דיענען, וועלכע האט דורך די מחיצה פון קערפער און מאטעריע געזוכט דורכצוזעהן דעה גייסט, פון איין זייט - און פון דער אנדערער זייט פאר דעם פראקטישען גלות מוח, וועלכער האט געזוכט די רעכטפערטיגונג פון א זאך, אויב ניט אין איהר עטהישען ווערטה, לכל הפחות אין די מאטעריעלע נוצען, וואם זי בריינגט - איז נאטירליך, ניט גאנץ לייכט געד ווען, מיט איין שפרונג אריבערצוגעהן צו דער נייער תורה, די תורה פון דעם פרישען דופטיגען פריירפולען לעבען, וואס געניסט שעהנהייט ניט פרעגענדיג קיים צוועק, נים זוכענדיג קיין היילי־ גע רמזים, און ניט אריינטייטשענדיג קיין כונות.

א. ש. זאַקם .

מאלטוויאניומום און נאטור־וויםענשאפט

יינע פון די וויכטיגסטע פּראָבלעד מען אין דער עקאָנאָמישער וויד סענשאפט איז די בעפעלקעד רונגס־פראגע. די פראגע דריקט זיך אויס אין פאָלגענדעס: צו דארף מען מורא האָבען, אז

ם'וועם קומען א ציים, ווען מענשען וועלען זיך אויף אזוי פיעל פערמעהרען, אז די נאַהרונגס־ מיטעל, ווי אלע אנדערע הצטרכות צום לעבען, ? וועלען נים קלעקען צו שפּייזען זיי, אָדער נים און אויב אואַ געפאַהר איז יאַ פאראן, צי האָט די מענשהייט, אָדער די נאַטור אליין, מיטלען אין איהר רשות דיעזע געפאהר צו בעזייטיגען און צו בעשאַפען א גלייכגעוויכט צווישען די צאָהל ? מענשען און די מאָם לעבענם־מיטעל, אָדער ניט און דריטענס — פרעגט זיך — צו איז אפשר דאָם עלענד און נויטה, וואם הערשט אין אונזער געזעלשאַפט, א רעזולטאַט דערפון, וואס מענשען זיינען ניט שפארזאם אין זייער פערמעהרען זיך, אין דעם פריה ורביה? אפשר זיינען פאראן צו־ פיעל מענשען, מעהרער וויפיעל די נאַטור קען שפייזען, און ממילא מוז זיין א שטענדיגער, כראָנישער דעפיציט אין לעבענס־מיטעל, אזוי ווי אין א פריוואַט־ווירטהשאַפט, ווען די הוצאה איז ? גרעסער פון דער הכנסה

ריעזע אלע פראגען קען ניט אוועקמאַכען מיט דער האנד א געלעהרטער עקאָגאָמיסט, וועלכער אינטערעסירט זיך מיט דער אלגעמיי־ נער כלל־בעל־הבית'ישקייט, מיט דער פאלקס־נער כלל־בעל־הבית'ישקייט, מיט דער פאלקס־ווירטשאַפט, פּונקט אזוי ווי א פּריוואט־געד שעפטס־מאַן קען ניט איגנאָרירען עהנליכע פראַ־גען, וועלכע שטעהען איהם פאָר אין זיין פּרי־נואַט־געשעפט. שלעכט וואָלט זיין יענער גע־שעפטס־מאַן אדער פאבריקאנט, וועלכער גיט זיך שעפטס־מאַן אדער פאבריקאנט, וועלכער גיט זיך ניט אָב א חשבון איבער די הוצאה און הכנסה פון זיין געשעפט, איבער די מעגליכקייטען פון דעפיציטען, באנקראָטען א. ז. וו.

צום ערשטען האָט דאס בעפעלקערוֹנגס־ פּראָבלעם אויפגעשטעלט דער בעוואוסטער ענג־ לישער עקאָנאָמיסט טהאָמאָס ראָבעלט מאַלטוס

אין זיין ווערק, וואס איז ערשיער (1766—1834). נען אין 1798, אלם אן ענטפער צו וויליאם גאָר־ ווין, וועלכער האָט בעהויפּטעט, אז די קוועלע • פונ'ם מענשליכען עלענד ליעגם אין דער היינטי־ גער געזעלשאַפטס־אָרדנונג, וואס איז געגרינדעט אויף פריוואט־אייגענטהום. מאלטום איז ארוים־ געטראָטען אין זיין ווערק אלם פערטרעטער און פערטהיידיגער פון דער היינטיגער געזעלשאַפט, און האָט געזוכט צו בעווייזען, אז ניט די געזעל־ שאַפטליכע אָרדנונג איז שולדיג אין דער אָרימ־ קייט און נויטה, נור די מענשען אליין, וועלכע זיינען ניט שפּאָרעווריג אין קינדער האָבען. די אלע מענשליכע ליידען, ווי ארימקיים, קראנק־ הייט, עפּידעמיעס, מלחמות א. ז. וו. זיינען זאָגט מאַלטום - געזעצען פון דער נאטור אום אויסצוגלייכען דעם דעפיציט, וואם הערשט צווישען די צאָהל מענשען און די מאָם לעבענס־מיטעל. מענשען ווערען געבוירען און קומען אויף דער וועלט מעהרער, וויפיעל עם זיינען פון דער נאַטור געלאדען. עס איז דא אן איבער־בעפעלקערונג, גרעסערע אויסגאבען אין לעבענם־מיטעל, ווי אייננאַהמען, און דער נויט־ ווענדיגער רעזולטאַט איז — אַ באַנקראָט. אויב עם זאל צוריק אויפגעשטעלט ווערען א גלייכגע־ וויכט אין די אויסגאבען און די אייננאַהמען, מוז זי. די נאטור, פערקלענערען די הוצאה. און דאָס טהוט זי דערמיט, וואס זי פערקלענערט דורך פערשיעדענע עפידעמיעם, מלחמות, עלענד און נויטה, די צאָהל עסער. פיעל מענשען, וועלכע זיינען געקומען אונגעבעטענערהייד צום מאָהל־ צייט פון דער נאַטור, שטאַרבען אויס, און די הוצאה פון לעבענס־מיטעל ווערט אויסגעגליכען מיט דער הכנסה.

יעדע בעשעפעניש — בעגרינדעט מאלטוס "זיין טהעאָריע — האָט אן אונגעהויערען חשק זיך צו פערמעהרען אָהן א גרענעץ. עס איז נִיטאָ איין מין בעשעפעניש, סיי ביי חיות, אזוי אויך ביי פלאנצען, וועלכע וואלט ניט פול געמאכט די גאנצע וועלט מיט זיך, ווען ער וואָלט געד האָט די געלעגענהייט, פריי, אונגעשטערט זיך צו האָט די געלעגענהייט, פריי, אונגעשטערט זיך צו

פרוכטבארען. ביי די פלאנצען זיינען פאראן פאראן פאראן פילעס, וועלכע ליפערען אין איין יאָהר זאָמען אויף פיעל טויזענדע נייע פלאנצען. אויף צווישען די חיות בעגעגענען מיר אָפּט אזא מין פּריה ורביה. די איינציגע הינדערניס, וואס לאזט ניט צו אזא אונבעשרענקטען פערמעהרען זיף, איז דער חסרון אין חיונה, די ניט־געניגענדע נאַה־רעונגס־מיטעל. פיעלע אינדיווידואומען (יחידים) נעחען איינפאף אונטער אינ'ם קאמפּף פאר'ן עקד זיסטענץ. און דיעזעס אונטערגעהן איז גאנץ נאַט י ר ל י ף, ווייל פיעלע פון זיי קומען אויף דער וועלט אלס אונגעבעטענע געסט און בעקודער וועלט אלס אונגעבעטענע געסט און בעקוד מען דעריבער קיין פּלאין ניט.

פון דיעוען אלגעמיינעם כלל איז ניט אוים־. געשלאָסען אויך דער מענש. די תאוה צו פּריה ורביה איז ביים מענשען אזוי גרוים, ווי ביי אלע אנדערע בעשעפעניסען. אבער אין דער נאטור קלעקט ניט אזוי פיעל שפייז פאר אלעמען, וועל־ כע ווערען געבאָרען. אמת טאַקע, די מאָס פּראָ־ דוקטען, וועלכע איז נויטיג צום מענשענ'ם בעד דערפעניסען, וואקסט און פערגרעסערט זיך דורך דעם, וואם די מענשען עקספּלאָאַטירען אלס מעהר און מעהר די נאַטור. אָבער דיעזע כאָם וואקםט ניט אויף אַזוי פֿיע ל, אויף וויפיעל די מענשען פערמעהרען זיך. די בעפעלקערונג פערגרעסערט זיך אין גע־ אָמעטרישער פּראָגרעסיאָן, כפל־כפּליים. ווען היינט איז דאָ, צ. ב., איין פּאָאָר מענשען וועלען 25 אין א דור שפעטער (מאַלטוס זאגט אין יאָהר שפּעטער) זיין צוויי פּאָאר — פיער מענ־ שען; אין דריטען דור וועט יעדע פּאָאר האָבען קינדער און עם וועלען שוין זיין אכט מענשען, א. ז. וו. אין ציפער קען מען עם פּאָרמולירען אויף רעם פּאָלגענדען אופן : 2, 4, 8, 16, 32, א. ז. וו. די מאָם פּראָדוקטען קען זיך אָבער אויף קיין באל ניט אזוי פיעל פערגרעסערען. ווען מיר זאָ־ לען שוין אפילו צוגעבען — זאגט מאַלטוס — אז אין די ערשטע 25 יאָהר האט די מאָס פּראדוקטען געוואַקסען דורך די ענטוויקלונג פון אינדוסטריע דאפעלט, ווען פריהער איז געווען, לאמיר אנד נעהמען, די צאָהל צוויי, איז אין 25 יאהר שפּע־ טער צוויי מיט צוויי — פיער, אָבער קען דאָדְּ אין די צווייטע 25 יאהר די מאָס פּראָדוקטען וואקסען העכסטענס נור אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל עם איז געוואקסען אין די ערשטע 25 יאָהר, ד. ה. אויף די צאָהל צוויי. און מיר וועלען בעקומען ניט אכט (פיער מיט פיער), נור זעקם

(פיער מיט צוויי). אין די דריטע 25 יאָהר וועט צוקומען נאָך אמאָל צוויי און עם וועט זיין אַכט (זעקם מיט צוויי). אין ציפער אויסגעדרקט קומט אוים 2, 4, 6, 8, 10, 12, א. ז. וו. (אוא סאָרט צואוואקם רופט מען "אריפמעטישע פּראָגרע־ סיאָן"). אז די פּראָדוקטען קענען זיך ניט אזוי פערמעהרען, ווי די בעפעלקערונג, זעהט מען קלאָהר, דען דער פּלאץ פון דער אויסערליכער נאטור, מיט וועלכען מיר פיהרען א קאמפּף, אום צו עררייכען לעבענס־מיטלען פאר אונזערע בע־ דערפעניסען, איז דאָךּ בעגרענעצט. פון איין אַקער ערד, צ. ב., קען מען דאָך ניט מאַכען צוויי אַקערם, ווי פרוכטבאַר דעם מענשענ'ם ארבייט זאל ניט זיין. עם איז קלאָהר, אז עם מוז ארוים־ קומען אויף דעם אופן אן איבער־בעפעלקערונג, א גרויסער דעפיציט אין לעבענס־מיטלען א גרויסער באַנקראָט. דער פּועל־יוצא, דער רעזולטאַט פון אוא נאַטור־באַנקראָט איז פערברעכען, קראַנק־ הייטען, מלחמות, הונגער און נאָך אזוינע סאָר־ טען אָנשיקענישען און מלאכי חבלה. דיעוע לעצטע זיינען עפעס אזוי ווי שלוחים פון דער נאַטור אויסצוראָטען די איבעריגע אונגעבעטענע מענשען, וועניגער צו מאכען די בעפעלקערונג, אום אויסצוגלייכען דעם דעפיציט. דאָס איז אונ־ בערינגט נויטיג צו בעזייטיגען דעם באנקראָט. און נים די געזעלשאַפט איז שולדיג אין דיעזע מענשליכע אונגליקען, נור דער נא טור־געזעץ פון דער בעפעלקערונג זיך צו פערמעהרען אָהן א שיעור און אָהן אן ערך".

"אויב מען וויל דיעזע אונגליקען שוואַכער מאַכען — גיט מאַלטוס אן עצה — אָדער בעזייד טיגען, טאָ דארף מען ניט איבעראנדערשען די אָררנונג פון דער געזעלשאַפט, וואס וועט סיי ווי איניט העלפען, נאָר מען דארף בעסער זעהן מיי ניט העלפען, נאָר מען דארף בעסער זעהן איינצוהאלטען די נאטירליכע תאות, ניט אזוי יונג חתונה האָבען, זעהען צו האָבען וועניגער קינדער, א. ז. וו. וואָס וועניגער קינדער עס וועדלען געבוירען ווערען, אלין שוואַכער וועלען זיין אָרימקייט, עפּידעמיעס און די אנדערע וואַדערע וואַ פען פון דער נאַטור צו פערניכטען די איבעריגע, אונגעבעטענע געסט".

דער סדְּ־הכל פון מאַלטוס'עס טהעאָריע ווערט פאָרמולירט אין פאָלגענדע כללים:

די בעפעלקערונג איז אונבעדינגט אָב־ (1 הענגיג פון די מיטלען צום לעבען, וועלכע זיינען פאראן אין דער נאטור. די בעפעלקערונג קען ניט אָנוואַקסען אָהן א שיעור און אָהן אן ערך אין דער צייט, ווען פיר די מאָס לעבענס־מיטלען איז יא דאָ א שיעור.

- 2) די תאוה פון יעדער בעשעפענים, ניט אויסגעשלאָסען דער מענש, פיהרט אָבער דערצו, דאָס יעדער מין פערמעהרט זיך אָהן א גרענעץ און א שיעור אין דער צייט, ווען די מאָס לעבענס־מיטלען ווערט ניט גרעסער אויף אזוי פיעל. עס ווערט אן איבערשום, ד. ה. מעהר מענשען, ווי־פיעל לעבענס־מיטלען.
- מיט די לעבענס־מיטלען קען בעזייטיגט ווערען מיט די לעבענס־מיטלען קען בעזייטיגט ווערען ענטוועדער דורף'ן איינהאלטען די תאות פריד ער, אָדער דורף די פערשיעדענע אָנשיקעני־ שען, וועלכע די נאטור שיקט שפעט ער, ווען שען, וועלכע די נאטור שיקט שפעט ער, ווען דער איבערשוס, די מותרות פון מענשען איז שוין בפאראַן. דיעזע אָנשיקענישען זיינען: הונגער, קראַנההייטען, מלחמות, רציחות, א. ז. וו. דורף קראַנקהייטען, מלחמות, רציחות, א. ז. וו. דורף אזוינע מיטלען ווערט צוריק אויפגעשטעלט דער גלייכגעוויכט צווישען די נאטור און געזעלשאפט.

: דערפון קומט ארוים פראקטיש

- א) אַז אלע מיטלען איבערצואַנדערשען די יסודות פון דער געזעלשאַפט און איינפיהרען אן אנדער סארט פערנאנדערטהיילונג, וואו די ארעמע מאסען זאלען בעקומען מעהר לעבענס־מיטלען, וועלען נאָד פערגרעסערען דעם דלות און די שטערבליכקייט, ווייל די גלייכגעוויכט צווי־שען די נאַטור און בעפעלקערונג וועט נאָד מעהר צושטערט ווערען.
- ב) דער בעסטער מיטעל צו בעזייטיגען די עלענד, איז ניט חתונה צו האָבען יונג און זעהען צו האָבען וועניג קינדער.
- ג) די געעזצגעבונג און פערשיעדענע צדקה־ חברות אויסצובעסערען די לאגע פון די ארימע זיינען ניט נאָר צו־שוואַך קעגען נאטירליכען געזעין צו פערניכטען די איבעריגע מענשען, נאָר פערקעהרט, דאָס פערגרעסערט נאָך די אונגלי־ קען, ווייל ניט האָבענדיג קיין דאגות חיונה, ווע־ לען די ארימע קלאסען אָנפאנגען ווייטער זיך שטאַרק צו פערמעהרען.
- פון דעמאָלט אָן, זייט עס איז ערשיענען מאַלטוס'עס ווערק, איז די בעפעלקערונגס־טהעד אָריע ניט ארונטערגעגאנגען פון טאַגעס־אָרדנונג אין דער וויסענשאַפט. קיין פּאָליטיקא־עקאָנאָם איז ניט פארבייגעגאנגען שווייגענדיג דיעזעס פּראָבלעם, וואס האָט אזא דירעקטען שייכות ניט נור מיט די פראגען איבער סאָציאלע רעפּאָר־ניט נור מיט די פראגען איבער סאָציאלע רעפּאָר־מען, צדקה־געזעלשאַפטען, נור אויך מיט'ן פּאַ־מען, צדקה־געזעלשאַפטען, נור אויך מיט'ן פּאַ־

מיליען־לעבען. איז מאלטוס'עס בעפעלקערונגס־ געזעץ ריכטיג, טא דארף מען דאף אין אמת'ן זור כען מיטלען, ווי צו פערקלענערען די צאָהל גער בורטען, און די מעדיצינער מוזען אויסגעפינען די מעהר־פאסענדסטע און די וועניגער־שערליכע מיטלען, ווי דאָס דורכצופיהרען אין לעבען.

קעגען דער בעפעלקערונגס־טהעאָריע זיינען,
זעלבסט־פערשטענדליך, אם שטארקסטען ארויס־
געטראָטען די סאָציאליסטען, וועלכע האַלטען, אז
די אורזאכען פון די מענשליכע ליידען זיינען ניט
צו זוכען אין דער איבער־בעפעלקערונג, נור אין
דער סאָציאלער אָרדנונג, אין דער ניט־ריכטיגער
פאנאנדערטהיילונג פון די געשאפענע פּראָדוק־
פאנאנדערטהיילונג פון די געשאפענע פּראָדוק־
טען. אם מייסטען איז פון די סאָציאליסטען בער
קעמפּפט געוואָרען דאָס מאַלטוס'שע געזעץ, אז
די מענשען האבען א טבע זיך צו פערמעה־
רען אין א גרעסערער פּראָפּאָרציאָן, ווי די לער
בענס־מיטעל. ענגעלם רופט אָן דאָס געזעץ אַ "ני־
דערטרעכטיגע לעהרע", א שמוציגע רכילות געגען
דער "נאטור און מענשהייט".

מיר מוזען אָבער מודה זיין, אז ביז איצט איז אין דער סאָציאליסטישער ליטעראטור דער ת ו ד פון מאַלטום'עם בעפעלקערונגם־געזעץ נים בעוויעזען געוואָרען פאר פאלש. עם איז נור בעוויעזען געוואָרען פאר פאלש די אָנווענ־ דונג פונם געזעץ צו דער היינטיגער אָרד־ נונג, ד. ה. בלויז די סאציאל־רעפאר־ מאַ טאָרישע אנשויאונגען פון מאלטוס. אין דער צייט, ווען מאַלטום בעהויפּטעט, אז די ליידען אין דער היינטיגער געזעלשאַפט זיינען נאַטור־געזעצען, ווייל זיי שטאַמען פון דער אי־ בער־בעפעלקערונג און ממילא זיינען נוצלאָז און זאָגאר שעדליך סאָציאלע רעפאָרמען, ווייל זיי וועלען אויף א געוויסע צייט העכערען דעם וואהלשטאנד און די איבער־בעפעלקערונג - און ממילא אויך דעם דעפיציט אין לעבענס־מיטלען בעווייזען די סאָציאליסטען, אז די היינטיגע — ליידען זיינען כלל ניט א רעזולטאט פון דער איבער־בעפעלקערונג, נור פון דער געזעלשאַפט־ ליכער אָרדנונג, וואס שטיצט זיך אויף פריוואט־ אייגענטהום. "אין דעם עלענד, וואס עקויסטירט איצט אין אונזער געזעלשאַפט — טענה'ן מיט רעכט די סאָציאַליסטען — זיינען ניט שולדיג די נאַטור געועצען, נאָר ריינע געועלש פפי ליכע אורזאַכען: די געזעצען פון אייגענטהום, די ניט־גלייכע פונאנדערטהיילונג. מענשען זיינען אָרעם, ליידען נויט דערפאַר, ווייל אנדערע זיינען

צו רייך, איינע האָבען וועניג, ווייל אנדערע נעהמען צו־פיעל. די אָרימקיים אין דער געזעל־ שאַפט איז ניט דעריבער, ווייל די נאַטור איז אָרעם, נור דעריבער, ווייל מענשען זיינען צו־ רייך. היינט קען פון אַ איבער־בעפעלקערונג קיין רייד ניט זיין. די פערשיעדענע ענטדעקונגען און ערפינדונגען, וואס ווערען געמאַכט אין פערשיע־ דענע צווייגען פון דער וויסענשאַפט און דער טעכניק, פערגרעסערען די פּראָדוקטיוויטעט, די פרוכטבארקייט פון דער מענשליכער ארבייט. אויסער דעם, וואס ס'איז נאָך פאראן זעהר פיעל פּלאַטין אין דער נאַטור, וואס קען פערברויכט ווערען אין מענשענ'ם נוצען, ד. ה. דער קאמפּף מיט דער נאַטור קען פערגרעסערט ווערען אין כמות, קוואַנטיטאַטיוו, איז נאָך אָבער גאָר ניט משער צו זיין, ווי ווייט דער קאַמפּף קען ענטווי־ קעלט ווערען אין איכות, קוואליטאטיוו — בע־ הויפטען די סאָציאליסטען. א דאנק דעם איבער־ גאנג פון דער עקסטענטיווער ווירטשאַפט צו דער אינטענסיווער און דער ענטוויקלונג פון דער טעכ־ ניק, קען מען פון איין אַקער לאַנד ציהען ניט נור דאָפּעלט אזוי פיעל פּראָדוקטען, נאָר פיעל־ פאַכיג. די נאַטור ווערט פרוכטבאַרער, וואס א בעסערע טעכניק עס ווערט צו איהר פערווענדעט און די טעכניק ווערט אויסגעבעסערט מיט דעם פארטשריט פון דער וויסענשאָפט.

דאָם אלעם איז געווים אמת.

פיאַלטום'עם בערעכטיגונג פיר די היינטיגע היידען אויפ'ן סמדפונ'ם בעפעלקערונגס־געזעין, איז געווים לעכערליך, ווייל היינט ליידען די מענשען נים פון דער איבערבעפעלקערונג, נור פון דער סאָציאלער אונגלייכהייט. דערמיט איז אָבער נאָך כלל ניט בעוויעזען געוואָרען, אַז מאַל־ טוס'עם בעפעלקערונגס-געזעץ איז אין איהר ת ו ד פאלש. אנגענומען, אז היינט איז קיין איבער־ בעפעלקערונ ניטאָ, איז דאָד אָבער אלין קיין ראיה ניט, אז אויך אין דער צוקונפט וועט ניט זיין. א סאָציאליסטישע אָרדנונג מיני דער איצ־ טיגער צאָהל מענשען און ביי דער מאָס לע־ בענס־מיטעל, וואס ווערט פּראָדוצירט אין דער יעצטיגער געזעלשאפט, וואלט טאקי קענען בעד זייטיגען די ליידען איצט, אבער ווי וועט זיין מיט דורות שפעטער, ווען די מענשען וועלען זיך נאָך מעהר פערמעהרען, און די עקספּלאָאטאַציאָן פון דער נאטור דורה'ן מענשען וועט עררייכען די העכסטע שטופע? און אפשר איז טאקע פאראן

א גרענעץ צו דער עקספּלאָאַטאַציאָן פון דער נאַטור דורכ'ן מענשען ?

קארל קאוטסקי האט זיך מיט דעם מאַלטו־ זיאניזמום שוין בעשעפטיגט אין זיין פריהער יוגענד. זיין ערשטע ווערק, וואס איז ערשיענען אין 1880 אונטער'ן נאָמען : "דער איינפּלום פון דער פּאָלקס־פערמעהרונג אויף דעם פארטשריט פון דער געועלשאפט" איז געווען געווידמעט דער בעפעלקערונגס־פראַגע. אין דיעזען ווערק האָט קאוטסקי אָפען און ניט צווייזייטיג אנער־ קענט די גרונד־געדאנקען פון מאַלטום'עם לעהרע און ער האָט גאַנץ קלאָהר ערקלעהרט, אַז אויב די בעפעלקערונגס־פראגע וועט ניט רעגולירט ווערען שטעהט פאָר די געפאהר פון אן איבער־בעפעל־ קערונג, און אפילו דער סאציאליומוס -- בע־ הויפטעט קאוטסקי אין דיעזער שריפט — וועט דאָם בעפעלקערונגם־פּראָבלעם ניט לייזען, נאָר ער וועט איהם בלויז אבשיבען אויף שפעטער. צוזאמען מיט מאַלטוס, בעהויפטעט קאוטסקי, אז די מענשען האָבען א טבע זיך צו פערמעהרען פיעל מעהרער, ווי די נאַהרונגס־מי־ טעל קענען דערטראָגען און גיט צו, או דיעוע איבערבעפעלקערונג קען נור בעזייטיגט ווערען ראַן, ווען די מענשען וועלען דורך געוויםע מיט־ לען זעהען צו בעשרענקען די צאָהל קינהער. ער אונטערשיידעט זיך נאָר פון מאלטום דורך די מיט לען, ווי געבוירענשאַפט צו בעשרענ־ קען. אנשטאָט מאַלטוס'עס עצה, זיך איינצוהאַל־ טען פונ'ם געשלעכטס־גענוס און פיהרען א פרישות־לעבען, שלאָגט פאָר קאוטסקי, אלס מאָ־ דערנער גענום־שטרעבענדער מענש, א גע־ שלעכטס־פערקעהר, וועלכער האָט ניט קיין רע־ זולטאַטען נאָך זיך. ניט קימערנדיג זיך מיט די "דרשות פון די פערשיעדענע "מאָראַל־פּרעדיגער און אלע אנדערע צבועקעם, רעכטפערטיגט קאַוטסקי אזא מין פערקעהר צווישען געשלעכ־ טער, ווייל ער בעטראַכט דאָס פאר א ג ע ב אָ ט פון סמצימלער זיטליכקייט. איז — איז שום צווייפעל שרייבט קאוטסקי ביי דעם איצטיגען שטאַנד פון דער וויסענשאַפט אזא געשלעכטליכער פערקעהר א פיעל קלענערער זינד, ווי דער געוועהנליכער, וואס וועט נויט־ ווענדיגער אַרט פיהרען צו אן איבערבעפעלקע־ רונג. דער געשלעכטליכער פערקעהר אָהן פּאָלגען איז דעריבער א געבאָט פון דער זיטליכקייט. ער איז זיטליכער ווי הונגער און עפּידעמיעם, קריעג און מאָרד, סיפילים און פּראָסטיטוציאָן, וועלכע

א איבער־בעפעלקערונג בריינגט מיט זיך".

ווי עם איז צו זעהען, איז דיעזע מיינונג, וואם קאוטסקי האט מיט 31 יאהר צוריק ארוים־ געזאגט, ניט דאָס זעלבע, וואס איז געוועהנליף אָנגענומען ביי די סאָציאליסטען. די בעגרינדער פונ'ם מאָדערנעם סאָציאליזמוס מאַרקס און ענד געלם, ווי שוין דערמאָהנט, זיינען זעהר שאַרף ארויסגעטראָטען קעגען מאַלטוס און זיין לעהרע. ווי ענגעלס האָט זיך בעצויגען צום מאלטוזיא־ ניזמוס, האָבען מיר שוין אויבען בעמערקט. מארקס אליין האט זיך וועניג פערברייטעט איר בער'ן מאלטוזיאניזמוס. נור איינמאָל רעדט ער בער'ן מאלטוזיאניזמוס. נור איינמאָל רעדט ער וועגען איהם אין זיינע ווערק. אבער אין דיעזער שטעלע מאַכט ער גאנץ קלאהר זיין שטעלונג קעגען איהם.

"עדע בעזונדערע היסטאָרישע פּראָדוקציר "עדע בעזונדערע היסטאָרישע פּראָדוקציר בעד אונסידוויזע דואגט מארקס האָט איהר בעד זונדערעס בעפעלקערונגס־געזעץ, וועלכעס הערשט נור אונטער איהר און פערגעהט צוזאמען מיט איהר און האָט נור דעריבער א היסטאָרישע בעד דייטונג. אן אבסטראַקטעס און אונפערענדערליד כעס בעפעלקערונגס־געזעץ עקזיסטירט נור פיר חיות און פּלאַנצען; און אויך נור אויף אזוי ווייט, אויף ווי ווייט דער מענש גרייפט ניט איין געשיכטליך".*)

קאוטסקי האָט אין זיין דערמאָהנטען ווערק ניט געמאַכט א סוד פון דעם, אז זיין שטעלונג איז ניט די זעלבע, וועלכע מאַרקס און ענגעלס האָבען אָנגענומען בנוגע דעם מאלטוזיאניזמוס. ער האָט אָפען וועגען דעם מודיע געווען, און דאָס איז טאַקע געווען די אורזאַכע, וואס זיינע אנשויאונגען האָבען ניט געפונען א גרעסערע פערברייטונג. די גאנצע וויסענשאפטליף־סאָציא־ליסטישע וועלט האָט די גאנצע צייט געווארט מיט גרויס אונגעדולד אויף די צייט, ווען קאוט־סקי וועט נעהמען א צווייטען מאָהל דאָס וואָרט אין דיעזער וויכטיגער פראגע, און וועט אויס־פיהרליכער און מיט מעהרבעלעהרזאמקייט בעד גרינדען זיין שטעלונג וואס ער האָט אָנגענומען אין 1880. דיעזע צייט איז געקומען.

אין פּאָריגען יאהר — אלזאָ מיט 30 יאָהר שפּעטער, ווי זיין ערשטע ווערק איז ערשיענען איז קאוטסקי ארויסגעטראָטען מיט זיין צוויי־ —

מעם ווערק איבער'ן מאלטוזיאניזמום.*) דאָם ווערק האָט געצויגען זעהר פיעל די אויפמערק־זאמקייט ניט נור פון די בעדייטענדע סאָציאלים־זאמקייט ניט נור פון די בעדייטענדע סאָציאלים־טישע טהעאָרעטיקער, נור אויך פון די געלעהרטע, וועלכע שטעהען אין א גאנץ אנדער לאגער. עם האָט זיְדָ אין דער וויסענשאַפטליכער ליטעראטור בעלעהרענדע פּאָלעמיק איבער די נייע קאוט־סקי'ם אנשויאונגען, ווי איבער'ן מאלטוזיאניזמופ בכלל. דיעזע פּאָלעמיק, וואס האָט זיך נאָך ווייט בכללל. דיעזע פּאָלעמיק, וואס האָט זיך נאָך ווייט ניט געענדיגט, איז אויך די הויפּט־אורזאכע, וואס רופט ארוים אונזער פארליגענדע אָבהאנד־לונג.

קאוטסקי האָט מיט זיין נייעם ווערק שטאַרק ענטוישט די מאַלטוזיאַנער, וועלכע האָבען גער האָפט צו געפינען א נייע בעגרינדונג פון זיינע מאַלטוזיאַניסטישע איבערצייגונגען, וואס ער האָט ארויסגעזאגט אין זיין ערשטען ווערק. אנר שטאט טיעפער צו ענטוויקלען זיינע פריהערדיגע מיינונגען, האָט ער זיך פון זיי ענטזאגט און האָט זיך אָפען בעקעהרט צו דער מיינונג פון זיינע לעהרער, מאַרקס און ענגעלס, אויך אין בעצוג צו דיעזער פראַגע.

זיין גאנצעס ווערק איז ניט אנדערש, ווי אן אויספיהרליכער פּרוש אויף מארקס' זאַץ, וואס מיר האָבען אויבען ציטירט.

איבער קאוטסקי'ם נייער אנשויאונג שפעטער. פריהער אָבער ווילען מיר זיך בעמיהען צו ענטוויקלען אייניגע געדאנקעןאיבער דעם מאל־טוזיאניזמום, ווי ווייט ער איז אין הסכם מיט דער נאטור־וויסענשאפט און ווי ווייט עס זיינען גערעכט אדער אונגערעכט די בעווייזע, וועלכע ווערען קעגען איהם ארויסגעשטעלט.

די ערשטע איינווענדונג, וואס ס'קומט אויס גאנץ אָפּט דאָ און דאָרטען צו הערען קעגען מאלטוס'עס געזעץ, אז די מענשליכקייט האָט די טבע זיך צו פערגרעסערען אין א גרעסערער פּראָד פּאָרציאָן, ווי די לעבענס־מיטעל, איז דער פּאַקט, וואס אין דער לאנד־ווירטשאַפט איז דא א שטרעד בען איבערצוגעהן פון דער עקסטענסיווער פּאָרם צו דער אינטענסיווער, ד. ה. אין יעדען אקער לאנד ווערט אלעס פערווענדעט מעהר ארבייטס קראַפט און מיסטיגונגס־מיטעל, און דערמיט ווערם זעהר שטאַרק געהעכערט די פרוכטבאַר־ווערט זעהר שטאַרק געהעכערט די פרוכטבארד

אין נאטסקי, פערמעהרונג און ענטוויקלונג (* און נאטור און געזעלשאַפט. סטוטגארט, 1910.

אויפ־ (2טע אויפ־ אַנר, 2טע אויפּד (אַנד, 2טע אויפּד) , קאַפּיטאַל״, ערשטער באַנד, 656.

— קייט פון באָדען. וואס מעהרער מענשען טענה'ט מען -- אלם מעהר ארבייטס־קראפט קען פערווענדעט ווערען אויף א געוויסען שטח לאנד, און אלם גרעסער איז די פרוכטבאַרקייט.

דיעזע איינווענדונג האָט אָבער שוין לאנג פערלוירען איהר קראפט, ניט נור דורך דעם פאקט, אז ניט יעדע עקסטענסיווע ווירטשאַפט קען ווערען פערוואנדעלט אין א אינטענסיווע, נור אויך דורך דעם געזעץ, וואס דוד ריקארדאָ האָט אויפגעשטעלט, אז יעדע נייע אינוועסטמענט פון צרביים און קצפיטצל אין איין און דעם זעלבען באָדען בריינגט אַלץ אקלענערן פּראָפּיט. יקאַרדאָ בעגרינדעט דאָס געזעץ ווי אלע אנדערע געזעצען און טהעאָריען, וועלכע ער האָט אויפגעשטעלט אויף א ריין דעדוקטיווען, אבסטראַקטען אופן. אויב – זאגט ריקארדא – עם זאל זיין "אויב מעגליך דורך א צווייטע אינוועסטמענט פון אר־ ביים און קאפיטאל צו בעקומען א גלייכען פּראָ־ פיט, ווי אויף די ערשטע אינוועסטמענט, טאָ וואָלט דאָך דער שטח פון בעארבייטע לאנד קיין מאָהל ניט ווערען גרעסער. אנשטאָט צו צונעה־ מען מעהרערע חלקים לאנד אונטער'ן אַקער, וואלט דאך זיין בעקוועמער צו מאכען א צווייטע אינוועסטמענט אין דעם שטח לאנד, וואס ווערט פון פריהער בעארבייטעט. אלא, ווען מיר זעהען מבער, אז דער שטח לאנד, וואס ווערט בעארביי־ טעט פון מענשען, ווערט אלץ גרעסער, איז א סימן, אז עם לוינט בעסער צו מאכען די ערשטע אינוועסטמענט אויף א נייעם באָדען, איידער די צווייטע.

דאם געזעץ פון ריקארדא ווערט פארמולירט אויפ'ן פאלגענדען אופן: ווען 10 ארבייטער בריינגען א פּראָפיט פון 100 וועלען 20 ארביי־ טער בריינגען א פּראָפיט 180 (ד. ה. די צווייטע 30 און (80 גור 100 און 100 און 10 ארבייטער וועלען נור בריינגען א פּראָפיט 240 (ד. ה. די דריטע 10 ארבייטער בריינגען שוין ניט 80 נור 60). וואס מעהר די ווירטשאַפט ווערט אינטענסיווער אלין מעהרער זינקט פערהעלטנים־ מעסיג דער פּראָפיט, און דאָס הייסט, אז די פּראָ־ דוקטיוויטעט פון דער ארבייט פאלט. ביים אי־ בערגאנג פון עקסטענסיווער ווירטשאַפט צו א אינטענסיווער, העכערט זיך טאַקע די צאָהל פּראָ־ דוקטען, די ערנטע ברענגט מעהרער איין, אָבער די פרוכטבאַרקייט, די פּראָדוקטיוויטעט פון דער ארבייט פאלט.

מאסלאוו אילוסטרירט דאס מיט פאלגענד רער טאבעלע: *)

די גרוים פוז רע פעלקערונג אויו דעו קוואדראט רי הכנסה ערנטע איז ערנטע אין צען נאכ"ן רעכענען די פרא רעס קאם פון קערונג % פון דער פוד ווייי ארונטער אויסואט טיצטיו.

0.15....124.....131

איז גרוים־בריטאניעז

" דייטשלאנד

 $0.4 \dots 77 \dots 112$ 0.418....70...." פראנקרייד

1,15.... 50,3.... 10,8 " פעראיינ. שטאאטען

דיעוע טאַבעלע בעווייזט, אז וואס גרעסער עם איז די בעפעלקערונג אויף יעדען קוואדראט־ קילאָמעטער, אלץ גרעסער איז די הכנסה פון דער ערנטע, אָבער אין דער אייגענער צייט ווייזט זי, אז די פּראָדוקטיוויטעט פון דער ארבייט זינקט.

אין גרוים בריטאַניען, צ. ב., בריינגט יעדע דעסיאטין אריין די גרעסטע הכנסה טאקע, ווייל די גרוים פון דער בעפעלקערונג איז די העכסטע און עם ווערט געטריבען די אינטענסיווסטע ווירטשאַפט, אָבער די מאָס תבואה פּרא קאפּ איז די קלענסטע. אין די פעראייניגטע שטאאטען איז די ווירטשאָפט מעהר עקסטענסיוו, ווי אין אלע אַנדערע פון די פיער גענאַנטע לענדער, ווייל די גרוים פון דער בעפעלקערונג איז די קלענסטע, אָבער די מאָס תבואה פּרא קאָפּ איז די גרעסטע. א פאקטישער בעווייז, אז מיט דעם איבערגאנג פון א עקסטענסיווער ווירטשאפט צו א אינטענ־ סיווער, שטייגט מאַקע די הכנסה בכלל, אבער די פראדוקטיוויטעט פון דער ארבייט פאלט פער־ העלטניסמעסיג.

לוים אונזער מיינונג איז צו ערקלעהרען ריקאַרדאָ'ם טהעאָריע מיט דעם מינימום־געזע׳ו פונ'ם בעריהמטען אגריקולטור־כעמיקער יוסטום פמן ליביג.

יעדע פלפנצע, אום זי זאל קענען לעבען, מוז האָבען צו איהר ערנעהרונג א געוויסע צאָהל כעמישע עלעמענטען: קוילען שטאָף, זויער שטמף, וואסער שטמף, שטיק שטמף, פאספמר,

²⁷ זעה אין די "דייטשע נייע צייט", פון (* ישנושר 1911, דאָם ארטיקעל פון משסלאוו: רבאָהט דער מענשהייט אן איבער־בעפעלקע־ רונג", זייטע 584.

שוועפעל, קאלי, קאלק, אייזען און מאגנעזיום. דערצו זיינען פאראן נאָך א פּאָאר עלעמענטען, וועלכע שפּיעלען א קלענערע ראָלע אינ'ם עקזים־ טנץ פון דער פלאנצע.

דיעוע אלע אויסגערעכענטע עלעמענטען זיינען אונבעדינגט נויטיג. אויב עם פעהלט אפילו נור איין עלעמענט, מעגען די איבעריגע זיין אין זעהר א גרויסער מאָס, קען די פּלאַנצע ניט לעבען. ווען עם פעהלט, לאָמיר אָננעהמען, פאָספאָר אָדער קאַלי, מוז דער פלאַנצליכער אָרגאניזמום געהן צו גרונדע, אפילו ווען זויער שטאף, שטיק שטאָף, קוילען שטאָף און אלע אנדערע נויטיגע עלעמענטען זיינען פאראן א סך מעהר, וויפיעל זיי זיינען נויטהיג. איין עלעמענט קען ניט פער־ בייטען א צווייטען עלעמענט. און ניט נור, ווען דער עלעמענט פעהלט אינגאנצען, ווען ער איז אפילו נור פאראן אין א ניט־געניגענדער מאָס, קען אויך די פלאַנצע ניט געדייהען. "די גרוים פון דער ערנטע – האָט וֹי־ ביג אויפגעשטעלט א געזעץ -- ווענדעט זיך נים פון די עלעמענטען, וועלכע זיינען דא אין מפקד סימום, גור פון די עלעמענטען, ועלכע זיינען פאראן אין מיי ני מום". דער עלעמענט, וועלכער איז פאראן אין דער אומגעבונג פון דער פלאַנצע וועניגער, ווי אלע אנדערע עלעמענטען, ער בעשטימט אָם געדייהען פון דער פלאנצע.

דיעזעם געזעץ, בעוואוסט אין דער וויסענד שאפט, דאָס מינימום געזעץ פון ליביג, קען אויף אָנגעווענדעט ווערען אין בעצוג צו דער פּראָדוקציאָן.

אין יעדער פּראָדוקציאָן נעהמען אנטהייל דריי פאקטארען: נאטור, ארבייט און קאפּיטאל*) איך מוז, ערשטענס, האָבען נאטירליכע קרעפטען און מתנות, ווי לופט, ליכט, וואסער, ווינדען, באָדען, א. ז. וו. איך מוז, צווייטענס, האָבען מענשליכע ארבייטס־קראפט אין יעדער פּראָדוק־ציאָן און, דריטענס, מוזען זיין אינסטרומענטען, ציאָן און, דריטענס, מוזען זיין אינסטרומענטען, מאשינעס און אויך מזומנ'ע געלר. ווען עס

פעהלט איינע פון די דריי פאקטאָרען, ווען עס איז ניט פאראן קיין ארבייטס־קראפט, מעג די נאטור זיין זעהר רייך, מעג אויך זיין גרויסע קאפיטאלען — וועט גאָר ניט ארויסקומען. דאָס זעלבע איז, ווען די נאטור איז זעהר ארעם. דאַן קען אויך ניט זיין א גרויםע, בליהענדע פּראָדוק־ ציאָן, אפילו ווען עס איז פאראן א סך ארבייטס־ קראַפט און גענוג קאַפּיטאַל. א פּראָדוקציאָן מוז האָבען א קאָמבינאַציאָן פון אלע דריי פאַקטאָרען. ווען די נאַטור איז זעהר ארעם און איז דער מי־ גימום־פאקטאָר, וועט די פרוכטבאַרקייט פון דער פּראָדוקציאָן זיין אָבהענגיג פון דער נאַטור. ווען ארבייטס־קראפט איז פאראן וועניג אין פער־ העלטנים צו נאַטור און קאפּיטאַל, וועט זי, די אַרבייטס־קראַפט, בעשטימען דעם ערפּאָלג פון דער פראָרוקציאָן.

דאָם איז קלאָהר.

וואס מען טהוט ארוין קאפיטאל אין א קרקע בתולה, אין א יונגפרוי־באָדען, וואו די נאַ־ טירליכע קרעפטען און מתנות זייגען נאָּך ניט אויסגעשעפּט, וועט דאָס געדייהען פון דער לאַנד־ ווירטשאַפטליכער פּראָדוקציאָן זיין מעהר אָב־ הענגיג פון די אנדערע פאקטאָרען, פון ארבייט און קאפּיטאַל, ווי פון דעם נאַטור־פאקטאָר, ווייל די נאטור איז אין אזא פאל ניט דער מינימום־ פאקטאָר. ווען מען מאַכט אָבער שוין א צווייטע אינוועסטמענט, ווען מען ברעקעלט אריין וואס ווייטער אלץ נייע קאַפּיטאַלען, ווערט די נאַטור דאָך אויסגעשעפּט, אָרעמער, און ווערט וואס ווייטער אלץ מעהר דער מינימום־פאקטאָר. עס מוז קומען א ציים — ווען די נאַטור איז שוין אינגאנצען אויסגענוצט -- אז וויפיעל קאפיטאל און ארביים מען זאל נים אריינטהון, וועם די הכנסה זיך נים פערגרעסערען, ווייל, ווי געזאגט, די פּראָדוקציאָן איז אבהענגיג פון דער קאָמבי־ נאציאָן פון אלע דריי פאקטאָרען, וואָם ווייטער דער באָדען (אלם א נאַטור פאק־ טאָר) ווערט מעהר אויסגענוצט, אלץ מעהר מוז ער ווערען דער מינימום־פאקטאָר און אלץ ווע־ ניגער ריוח קען בריינגען די אלץ מעהר נייע אריינגעברעקעלטע ארבייט און קאפיטאל. ניט בלויז די אריינגעברעקעלטע ארבייט און קאפּי־ טאל בעשטימען די פרוכטבארקייט פון דער פארם־פּראָדוקציאָן, נור אויך די נאטור — דער באדען.

נעהמענדיג אלעם אין אנבעטראַכט, מוזען מיר קומען צום בעשלום, אז דער איבערגאַנג צי

^{*)} קאפּיטאל איז אייגענטליך ניט אנדערש *
ווי פערקערפערטע, פערגליווערטע ארבייט, און
אין דער לעצטער ליניע בעשטעהט די פּראָדוק־
ציאָן נור פון צוויי פאקטאָרען, אבער פון איינ־
פאכקייט וועגען דערמאָהנען מיר די אָנגענומענע
דריי פאקטאָרען.

אלם מעהר און מעהר אינטענסיווער ווירטשאפט קען די מענשהייט ניט ראטעווען פון א איבער־בעפעלקערונג.

נו, איז אָבער דאָ א צווייטע איינווענדונג קעגען כיאַלטוס'עם טהעאָריע. דער הויפּט־פּער־

טרעטער פון דיעזער טהעאָריע איז דער שוין אויבען־דערמאָהנטער רוסישער עקאָנאָמיסט מאַסלאָוו.

וועגען דעם און וועגען קאוטסקי'ס נייע אנשויאונגען — דאָס צווייטע מאל.

פ. ליבמאַן.

דער פראנרעסיווער אנטיסעמיטיומום אין פוילען.

י טעגליכע און וועכענטליכע אידיד שע פרעסע אין רוסלאנד האָט לעצטע צייט זעהר פיעל געשריער בען וועגען דעם נייעם מין. אנד בען וועגען דעם נייעם אין פוילען, וועד טיסעמיטיזמוס אין פּוילען, וועד גען דעם זאָגענאַנטען "פּראָגרער

סיווען אנטיםעמיטיזמום". כאראקטעריםטיש איז אָבער, וואם נישט קוקענדיג אויף דעם גאנצען מבול ארטיקלען און נאָטיצען איבער דיעזער גע־ זעלשאפטליכע ערשיינונג, האָט די בירגערליכע אידישע פרעסע אפילו ניט געפרובט אַנאַליזירען די סבות, וואָס האָבען מיט אמאָל ארויס־ גערופען אזא ברייטע און מעכטיגע בעוועגונג גער גען די אידען אין פּוילען; זי האָט ניט געזוכט אפילו זיך קלאָהר צו מאַכען דעם עצם, דעם אמת'ען אינהצלט פון דיזער בעוועגונג, און דערצו האָם זי נאָך סיסטעמאַטיש פערשווי־ גען, דאָס אונטער דער פאָהן פון נעאָ־אנטיסע־ מיטיזמום ווערט אין פוילען געפיהרט א ש ע נ ד־ ליכער קאמפה געגען דעם סאָ־ ציצליומום און די סאציצל דעמאָקרצטישע אָרגצניזצציאָ־

איך וועל זיך דאָ ניט אָבשטעלען אויף די ערשטע צוויי פּונקטען, אויף די סבות און אויף דעם עצם פון דער נעאָ־אנטיסעמיטי־ שער שטרעמונג. טהיילווייז האָב איך שוין וועגען

דעם אנדערש וואו גערעדט *). אין דיעזען ארטיז קעל וויל איך מעהר נישט ווייזען, ווי אזוי, דער קעל וויל איך מעהר נישט ווייזען, ווי אזוי, דער נעאדאנטיסעמיטיזמוס, דער קרייץ־צוג געגען די "ליטוואקעס" און דעם "זשארגאן", איז אין דער ווירקליכקייט געוועזען און געבליבען איינער פון די וויכטיגסטע עפּיזאָדען אין דעם פערביסענעם קאמפּף, וואָס עס פיהרט די בורזשואַזע און די בורזשואַזע אינטעליגענין געגען דעם סאָציאליסן טישען פּראָלעטאריאָט.

לאנג האָבען געדויערט די הכנות צום אָנד פאל אויף די סאָציאלדעמאָקראַטיע. אין פערד לויף פון פיעלע חדשים נאָכאנאנד האָט די פּראָג־רעסיווע פּרעסע אָהן אויפהער געקאָרמעט דעם עולם מיט נעאָ־אַנטיסעמיטישע שפּייז. אין פערד לווף פון פיעלע חדשים האָט מען כסדר טרן־מייטעט, דאס די "ליטוואקעם", די "פּרעמדע", די "אָנגעקומענע פון מזרח", זיינען שונאים פון פוילען און פון פוילישען פאָלק; דאָס זיי גראָבען אוים א תהום צווישען דער ארטיגער אידישער בעפעלקערונג און דער פוילישער געזעליטאפט; בעפעלקערונג און דער פּוילישער געזעליטאפט; דאס זיי בעשאפען אויפ'ן פּוילישען באָדען אַ בעזונדערע אידישע נאַציאָנאַליטעט כייט בעזונד

זעה צווישען אנדערע מיין ארטיקעל "די אידען־פראַגע אין פּוילען", אין פּינפטען באנד "צייט־פּראַגע אין פּוילען" (ווילנא, אויִסגאבע באנד "צייט־פּראַגע אויָסגאבע "די וועלט" 1911).

דערע אידישע נאציאָנאַלע אינטערעסען, א נאדציאָנאַליטעט, וואָס איז פיינדלידְ געשטימט צו די נאציאָנאַלע שטרעבונגען פון פּוילישען פאלק; נאציאָנאַלע שטרעבען אויף אזאנ'ארט צו א נייער דאָס זיי שטרעבען אויף אזאנ'ארט צו א נייער פאַנאַנדערטהיילונג פון פּוילען; דאס געגען זיי, געגען זייער "זשארגאָן", געגען זייער אידישר נאציאָנאַליסטישער אידעאָלאָגיע און געגען זייער שעדליכער און געפעהרליכער ווירקונג מוז די פּוילישע געזעלשאַפט קעמפּפען מיט אלע מיט־לען, וואס ליעגען נור אין איהר רשות.

משה־רבנו'ם פּאָליאַקען, די אסימילירטע אידישע גרוים־בורזשואַזיע און איהרע אינטעלי־ גענטע כלי־קודש, אין א גרויסער מאָס אוים פּחד פאר דער פשוט'ער אנטיסעמיטישער אגיטאציע פון די "נאַראָדאָווצעס", האָבען זיך געסטאַרעט נאָך אריבערצושרייען די "אמת'ע" פּאָליאַקען אין זייער אָנפאל אויף די "ליטוואַקעם" און אויפ'ן "זשפרגאן". שיצענדיג די פּוילישע "נאציאָנאלע", אינטערעסען אנטקעגען די "פרעמרע", האָבען זיי גערעכענט אָבצונייגען די אנטיסעמיטישע כווא־ ליע פון זיך און אָבקירעווען זי אויף די "ליטווא־ קעם" און די "זשארגאָנישע קרייזען", ד. ה. אויף די ברייטע אידישע פּאָלקס־מאַסען, און הויפּט־ זעכליך טאַקע אויף די בעוואוסטזיניגע אידישע ארבייטער, וועלכע זיינען פאקטיש די אמת'ע פערטהיידיגער פון דער אידישער שפּראך און די קעמפפער פאר איהרע רעכטען.

אזוי האָט געדויערט פיעל חדשים נאָך דער רייהע. און אין פערלויף פון דיעזער גאנצער צייט פלעגט זעלטען ווען א נומער פון א פּראָגרעסיווען וואָכענבלאַט, פון א טעגליכער פּראָגרעסיווער צייטונג, אין אזא אדער אן אנדער פארם, ניט אונטערשטיצען דיעזע העצעריי געגען די אירישע פאלקס־מאַסען. און בעת די אטמאָספערע פון גע־ זעלשאַפטליכען לעבען איז אויף אזאנ'ארט שוין געוועזען אָנגעפילם מים שאָוויניזמום און שנאה צו אידען, און בעזונדער צו די "ליטוואַקעם", האָבען זיך די פּוילישע פּראָגרעסיסטען בענוצט מיט'ן ערשטען בעסטען צופאל, און מיט אמאָל אָנגעהויבען שרייען, דאס די פּוילישע סאָציאַל־ דעמאָקראַטיע איז נישט מעהר ווי א פארטיי פון פערמאסקירטע "ליטוואקעס", וועלכע שיצען די אינטערעסען פון דער "ליטוואצקער" בורזשואזיע אנטקעגען די פוילישע נאציאנאלע שטרעבונגען, און וועלכע טרעטען נאָך דערביי ארוים אין נאָ־ מען פון פוילישען פראלעטאריאט, כדי בעסער צו פערדרעהען דעם מוח דעם פּוילישען

ארבייטער און מאַכען איהם פאר א ווערקצייג פון זייער "ליטוואַצקען" שווינדעל.

געווים איז דאָם קיין נייעם נישט, דאָם מען
פערוואַנדעלט דעם אנטיסעמיטיזמוס אין א געד
וועהר געגען דער סאציאל־דעמאָקראַטישער פּראָד פּאגאנדע און אגיטאַציע. אָבער זעלטען ווען די
"פּראָגרעסיווע" בורזשואַזיע האָט דיעזעס געד
וועהר אָנגעווענדעט מיט אזא ברוטאַליטעט, מיט
אזא אונפערשעהמטקייט, ווי דאָס האָט פּאסירט
ביי אונז אין פּוילען, ווי דאס ווערט נאָך ביז
היינטיגען טאָג געברויכט.

מען האָט געדארפט דערווייזען, דאס די טרעגער און פערטהיידיגער פון דעם ס.־ד.'שען געראנק אין פּוילען זיינען אידען, אָדער ריכטי־ . גער "יונגע זשידקעם", — און צוליעב דיעזען כשר'ען צוועק האָט מען אויפגעדעקט א גאַנצע רייהע פּסעוודאָנימען פון סאָציאַליסטישע שרייבערס מיט וואס דאָס שמעקט ביי איצטיגע בעדינגונ־) גען, פערשטעהט, דאכט זיך, יעדערער); דערביי ווערען אָפּטמאָל אָנגעגעבען זייער וואוינונגס־ אָרט אָדער אנדערע "סמנים". מען האָט גע־ דארפט בעשמוצען די ס.ד.'ישע ט ה ו ע ר ס, זיי ארויםשטעלען אלם שווינדלער און קאריע־ ריסטען, וואס זיינען פעהיג צו האנהלען מיט'ן סאָציאליזם, אין וועלכען עס גלויבט אזוי נאאיוו דער פוילישער ארבייטער, --- און עם ווערען בע־ שאַפען פערשיעדענארטיגע רכילות אויף זייער פריוואט־לעבען; דיעוע רכילות אויף איינצעלנע פערזאָנען פערוואַנדעלט מען דערביי געוועהנליף אין א כלל, וואם דארף ארומנעהמען די אידען און די סאציאל־דעד מאָקראטען אין אלגעמיין. מען דארף בעדעקען מיט שמון און מיט שנאה די סאָציאל־דעמאָ־ קראטישע אידעען, מען דארף דערווייזען, דאם זוי זיינען בלויז דער אויסדרוק פון די "ליטד וואַצקע" אינטערעסען, — און מען פאל סיי פיצירט סיסטעמאטיש ציטא־ ט ען, מען גיט פאלש איבער די געדאנקען פון די מארקסיסטישע שרייבערס; דערביי שעהמט מען זיך ניט צו געברויכען אזעלכע גר אָבע ז לוולים, וואס ביז אהער האָט מען עם נאָך אין דער "אָרדענטליכער" פּוילישער ליטעראטור נישט געהערט. און כדי אל דאָס שמוץ, וואס ווערט געוואָרפען אויף די פּוילישע סאציאל־דע־ מאָקראַטוע און סאָציאל־דעמאָקראַטען, ואָל האָ־

בען א פּנים פון אמת, האָט מען זיך בענוצט מיט א סאָציאל־דעמאָקראטישען ר ע נ ע ג א ט א ון פּער ר ע ט ה ע ר, וואס טרייבט די ערגסטע בּכילות אויף די סאָציאל-דעמאָקראטישע פּארטיי, צו וועלכער ער האָט אליין געהערט, מיט אזא מין ציניזמוס, אויף וועלכען עס זיינען פּעהיג נור רענעגאטען און פעררעטהער; זייענדיג אליין איד, דערקלעהרט ער דערביי די "אנטיפּוילישע" איד, דערקלעהרט ער דערביי די "אנטיפּוילישע" פּאָליטיק פון זיינע געוועזענע "חברים" דורף זייער אידישע אָבשטאַמונג.

מען האָט נאָך געדארפט דערוועקען ביים פּוילישען ארכייטער א פעראכטונג צו די בעסטע עראינערונגען פון דער רעוואָלוציאָנערער בעווער גונג, — האָט מען ארויסגעשטעלט די כשר'ע עד ו ת פון דעם זעלביגען פעררעטהער, לויט וועלכער דער 1905 יאָהר איז באמת געווען אַ צייט פון סיסטעמאטישע פּאגראָמען, וואס אידען האָבען געמאכט אויה פּאָליאַקען, דאָס די דאַר מאַלסטדיגע מאַסען־דעמאָנסטראַציאָנען און רעד מאַלסטדיגע מאַסען־דעמאָנסטראַציאָנען און רעד פאָהון פון דער פּוילישער סאָציאל־דעמאָקראַטיע דער פּאָהן פון דער פּוילישער סאָציאל־דעמאָקראַטיע זיינען אין אמת'ן געווען פּאגראָמען, וואס די "ליטוואַקעם" האָבען פּלאַנמעסיג אָרגאַניזירט, "ליטואַקעם" דאָבען פּלאַנמעסיג אָרגאַניזירט, אום צו פערגיסען.

די גאנצע רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג ווערט אָפטמאָל פארגעשטעלט, ווי א פשוט'ער אידישער שווינדער. אזוי ווערט צ. ב. אַנאָנים דערצעהלט, ווי אין "א געוויסער" שטאָרט האָט מען אויפגע־ ריסען די אייזענבאַהן־בריק און איבערגעריִסען די אייזענבאהן־פערבינדונגען, כדי די אידישע קרע־ מערם זאָלען בעקומען פון זייערע קריםטליכע קונים דריי מאָל אזוי טהייער בעצאָהלט פאר די נויטווענדיגע לעבענס־מיטעל (פון די אידישע קונים האָט דער סאָציאל־דעמאָקראַטישער קאָ־ כייטעט פערבאָטען צו נעהמען טהייערער ווי גע־ וועהנהיק ; עם ווערט דערצעהלט, ווי לויט דעם בעפעהל פון דעם סאָציאל־דעמאָקראטישען קאָד מיטעט, פלעגען ווערען חרוב געמאכט די "מאָ־ נאָפּאָל״־קראָמען, כדי עם זאלען קענען זיך מעה־ רען און וואקסען פערבאָרגענע אידישע שענקען, און ווי אויף אויסצופיהרען דיעזע אידישע ---ספעקולאציעס, פלעגען געשיקט ווערען פוילישע ארבייטער "באָיאָווצעה", וועלכע פלעגען פאר זייער נאַאיווקייט בעצאָהלען מיט קאַטאָרגע אָדער מיט דער תליה.

און הגם ספעציאליסטען פון אויפרייסען

בריקען און ראבירען מאָנאָפּאָל־קראָמען זיינען געווען און געבליעבען די "פראַקעם" (מיטגליע־ רער פון הער זאָגענאַנטער "רעוואָלוציָאָנערער פראַקציע" פון פ. פ. ס.), ד. ה. די איצטיגע פריינד און חברים פון דעם דערמאָהנטען רענע־ גאַט, — פונדעסטוועגען אויפ'ן סמך פון דיעזע און עהנליכע "פאַקטען" ווערט ערקלעהרט אלס א "ליטוואצקע" פארטיי די סאציאל־דעמאָקראַ־ טיע, בעזונדער די "ס. ד. פון קעניגרייך פּוילען און ליטא" (פ. ס. ד.): דיעזע פארטיי פערטהייד דיגט אלזאָ די אינטערעסען נישט פון פּוילישען ארבייטער־קלאס, נור פון דער "ליטוואצקער" בורזשואויע, און די טרעגער פון דעם סאציאל־ דעמאָקראַטישען געדאַנק ווערען געמאָלט אלס ניעדערטרעכטיגע "זשידקעם", וועלכע טרייבען געשעפט מיט ליטערארישען בראַנפען, וואס פער־ גיפטיגט די נשמה פון פוילישען פאלק, פונקט ווי עם האָט פערגיפטעט זיין קערפער דאָס בראַנ־ פען, מים וועלכען עס האָבען געהאנדעלט זייערע מאטעם.

אין דיעזען אנטיםעמיטישען פעלדצוג געגען הער סאָציאל־דעמאָקראַטיע האָט אווְדְ נישט גע־ פעהלט קיין "קאפוליער אָנצוהערעניש", אז אויב דו ביז־איצטוגע "אנטי־פּוילישע" אגיטאַציע פון רי סאציאל־דעמאָקראַטען וועט נישט אויפהערען, קען דער פועל־יוצא פון דעם זיין דאָם, וואם מען רופט געוועהנליך אַ פּאָגר אָם. אזוי, צ. ב, אין נומ' 147 פון זיין כלומרש "אונאבחענגיגען געראנק" (מיסל ניעפּאָדלעגלא) רופט זיך אָפּ דער בעוואוסטער ניעמאיעווסקי צו די "יונגע אידלעה, וואם פוצען זיך אין מארקסיסטישע פעד דערלעך", און וואס בעהויפטעט כלומרשט, אז פּוילען איז א מת: "איהר ואלט אקארשט אויף אייער אייגענער הוים נישם דערפיהלען, אז היעד זער מת לעבט נאָך !.... און אום מען זאל קיין טעות נישט האָבען אין דעם פשט פון דיעזער אזהרה, ואגט ער אין דעם ועלביגען ארטיקעל: ווארט נור, ווען דאס געשפענסט פון א פּאָגראָם, וועט א צווייטען מאָל לויערען אויף אייך ביי די ווארשאַווער ראַגאַטקעס, וועלען מיר - געהן שלאפען, און אייך איבערלאזען אייער גורל..." %. T. 11., %. T. 11.

אין דעם נעאָדאנטיסעמיטישען צוג געגען דעם נעאָדאנטיסעמיטישען צוג וויכטיד דער סאָציאל־דעמאָקראַטיע האָט זעהר, א וויכטיד גע ראָלע געשפּיעלט אויך די זאָגענאַנטע "רעוואָד לוציאָנערע פראַקציע פון פּ. פּ. ס."—נאָך מעהר,

דעזע אָרגאניזאציאָן, וואס האָט זיך אין דער קאנטר־רעוואָלוציאָנערער אטטאָספערע פערוואַנ־דעלט אין א פעראיין פון סאציאלע ראָמאַנטיקער, פון פערביסענע נאציאָנאַליסטען און פון דרייס־פון פערביסענע נאציאָנאַליסטען און פון דרייס־טע באַנדיטען, האָט די ערשטע געגעבען דער סאָציאל־דער דעם סיגנאל צום קאמפּף געגען דער סאָציאל־דער מאָקראטיע אונטער דער פאָהן פון נעאָ־אנטיסע־מען מיטיזמוס; די "פּראָגרעסיווע אנטיסעמיטען" האָבען נור פערשאַרפט און אויסגעבעסערט דאָס געוועהר, וואס די "פראַקציע" האָט זיי געשאַפען.

אין דעם אפיציעלען ארגאַן פון דער "פראַק־ ציע" (אין "פשעדסוויט") האָבען זיך געדרוקט די אַרטיקלען פונ'ם סאָציאל־דעמאָקראַטישען פער־ רעטהער, אונטער'ן פסעוודאנים סעדעצקי, וואם זיינען בעשטאנען אין איינע כסדר'דיגע רבילות אויף די "סאָציאל־דעמאָקראַטיע פון קע־ ניגרויך ליטא און פוילען" (פ. ס. ד.) אויך די "פראַקציע" האָט דאָס צום ערשטען מאָל ארויס־ געלאָזען אין גאנג דאָס ווערטעל "ס אָ צ י אַ ל־ ליטוואצטווא", צו בעצייכענען די סאציאל־דעמאָקראַטיע. און דאס ווערטעל איז ביי איהר נישט געוועזען סתם א זידעל־וואָרט, ניון: דאָס האָט געזאלט אין איין אויסדרוק רעד זומירען אלע אינסינואירונגען, וואס די "פרא־ קעם" האָבען געווארפען אויף אלע ם. ד.'שע פאר־ טייען פון רוסיש פּוילען: אויף פּ. ס. ד., אויף די "לעוויצא" פון פ.פ. ס. און אויפ'ן "בונד".

דער עצם פון דיעזע אינסינואירונגען, אזוי זיי געפינען זיף אין דער פּראקלאמאציע פון "פראקישען" צ. ק. וועגען "פּראגרעסיווען אנטיד סעמיטיזם", אזוי ווי זיי זיינען אויסגעדריקט אין דעם לייט־ארטיקעל פון לעצטען נומער "פרעשעדסוויט" און אין אנדערע ארטיקלען פון דער "פראַקישער" ליטעראטור, קען אין קורצען דער "פראַקישער" ליטעראטור, קען אין קורצען איבערגעגעבען ווערען אין פאלגענדע ווערטער:

"די "ליטוואצטווא", ד. ה. די ליטווישדרוסיד שע יודענטהום האָט זיך פון שטענדיג אָן פיינדד ליך פערהאלטען צו די נאציאָנאלע פּוילישע שטרעבונגען; זי איז שטענדיג געשטאגען אויף דעם שטאנדפּונקט פון דעם אלרוסלענדער צענטדראליזמוס און געגען די זעלבסטשטענדיגקייט פון פוילען. דיעזער צענטראליזמוס איז נויטווענדיג פאר די עקאָנאמישע אינטערעסען פון דער "ליטדוואצקער" בורזשואזיע, כדי זי זאל קענען פריי פיהרען איהרע געשעפטען אין פּוילען; דאָס זעלד בע פאדערען אויך איהרע אידיש־נאציאַנאליס־בע פאדערען אויך איהרע אידישע בעפעלקערונג טישׁע שטרעבונגען, כדי די אידישע בעפעלקערונג

פון רוסלענדער מלוכה זאל דורד די זעלבסט־ שטענדיגקייט פון פּוילען נישט צוריסען ווערען אין צווייען. אין נאָמען פון איהרע קליינבירגער־ שע נאציאָנאליסטישע אינטרעסען האָט דעריבער די "ליטוואצטווא", און ראשית כל דער "בונד", טאקי שטענדיג געקעמפפט געגען די שטרעבונד גען פון פוילישען פראלעטאריאט צו זעלבסטד שטענדיגקייט פון פּוילען. די זעלבע אנטי־פּוילי־ שע פאליטיק פיהרט אויך די פ. ס. ד., וועלכע בעשטעהט כלומר'שט אין א גרויסער מאס פון "ליטוואקעם", און וועלכע שטרעבט "צוזאמענד", צוקיטעווען" פּוילען מיט רוסלאנד, נישט קוקענ־ דיג אויף די אינטערעסען פון פוילישען פראלע־ טאריאט, מיט וועלכע זי מאסקירט זיך. ווייטער די "לעוויצא" פון פ. פ. ס. איז גייסטיג לחלוטין אונטער דעם איינפלוס פון פּ. ס. ד. — דער גאנ־ צער "סאציאל־דעמאָקראטישער" לאגער אין רו־ סיש־פּוילען איז אויף אזא ארט באמת נאר א באנדע פון "ליטוואצקע" נאציאָנאליסטען, וואס האָבען געמאכט א נידריגע פערשווערונג געגען דער פּוילישער נאציאָן, געגען די הייליגסטע און בערעכטיגסטע שטרעבונגען פון פוילישען פרא־ לעטאריאט, געגען זיינע שטרעבונגען צו דער זעלבסטשטענדיגקייט פון פוילען. -- דער טערמין ם אָציאל־ליטוואצטווא דארף ביי אזעלכע בעדינגונגען אויפדעקען דעם אמת'ען כאראקטער פון די עסדעקען, ער דארף אראָבריי־ סען די מאסקע פון אלע דיעזע בעהאלטענע שונאים פון פוילישען פראָלעטאריאט, וואס שטעלען זיך ארוים אלם זיינע פריינד.

דער טערמין סאצאיל־ליטוואצ־דער טווא איל מווא האָט געואלט דערביי דערגרייכען זיין צוועק נאָך בעסער, ווי דאָס ווערטעל איד ען־ס אצי, וואס איז אזוי שטארק אין געברויך ביי די עסטרייכער אנטיסעמיטען; ווארום מיט דער "סאציאל־ליטוואצטווא" ווערט געואגט, דאָס אונטער דער מאסקע פון סאציאל־דעמאָקראטיע טרעטען אין פּוילען ארוים נישט סתם אידען, נאָר פרע מדע אידען, נאָר פרע מדע אידען, אנגעקומענע פון רוס־לאנד, די זאגענאנטע "ליטוואקעס".

א מאוס'ע ראלע האָט אין דער נעא־אנטי־ סעמיטישער העצע אבגעשפּיעלט דער פריינד און מחותן פון די "פראַקעם", עמיל העקער, דער רע־ דאקטאָר פון "נאפּשאָד", דעם אפיציעלען ארגאן פון דער גאליציאנער פּ. פ. ס. ער האט פּערזענליך געשאפען ניעמאָיעווסקי'ן נישט־ריכטיגע אדער

נישט־גענויע מאטעריאלען, כדי צו קאָמפּראָמענ־ טירען די פּ.ס.ד. און איהרע טוערס; דערנאָך האָט ער גענומען די שמוץ און די נעא־אנטיסעמיטישע גיפט, וואס זיינען אויסגעארבייט געוואָרען אין ניעמאָיעווסקי'ס לאבאָראטאריום, און עס אונד טערגעטראָגען די לעזער פון זיין "סאָציאל־דעמאָד קראטישער" צייטונג. —

בעת דאשינכקי איז געווען אין אמעריקא און פלעגט ווערען מיט ענטוזיאום בעגעגענט דורך די אידישע ארבייטער, איז העקער אין נאפשמָד" (פון 30טען סעפטעמבער און 1טען, אקטאבער) ארויסגעטרעטען מיט א שמוציגען נעאָ־אנטיסעמיטישען לייט־ארטיקעל: "סאציאל־ ליטוואצטווא". וואס געפינט איהר נישט אין דיעזען דאפעלטען ארטיקעל ? דיעזען דאפעלטען טעארעטישע" בעגרינדונג פון דעם נעא־אנטיד, סעמיטיזמום; איהר געפינט דא א פיעל־פאכיגען לויב־געזאנג ניעמאָווסקי'ן און דעם חבר סעד דעצקי'ן פאר זייערע מוטהיגע און נוצליכע ארויסטרעטונגען געגען פערמאסקירטע "ליטוואקעס", וואס רופען זיך סאציאל־דעמאָקראטען; איהר האָט דאָ א ציני־ שען אנפאל אויף די גאנצע מארקסיסטישע פרעסע פון רוסיש־פּוילען, ווי אויף אן אנטי־ פוילישע און "ליטוואצקע" חברה: עם ווערען דא איבערגע'חור'ט די פאלש־ציטירטע און נישט־ ריכטיג איבערגעגעבענע סאציאל־דעמאָקראטישע אידעען, וואס מיר געפינען ביי די "פּראגרעסיווע אנטיםעמיטען". קורץ, מען קען דא זאגען, דאָס די צוויי ארטיקלען "סאציאל־ליטוואצטווא" ענטהאלטען אין זיך די "קווינט־עסענץ" פונ'ם נעא־אנטיםעמיטישען קאמפּף געגען דער ס. ד. אין פּוילען, און ווען דיעזע ארטיקלען וואלטען נישם געווען אזוי לאנג, וואלם ווערטה געוועזען זיי איבערצודרוקען ווארט אין ווארט פאר דעם מאציאליסטישען לעוער אין אמעריקא.

איבריגענס, א קליינע ציטאטע וועט אפשר גענוג זיין צו געבען א בעגריער וועגען דעם טאן און דעם אינהאלט פון דיעזע צוויי ארטיקלען אין געפּשישאָד".

.....דיעזע גאנצע פיינע חברה (דאָס מיינט מען די גאנצע מארקסיסטישע פּרעסע פון רוסיש־פּוילען—פּ. ל.) איז אָנגעפאלען אויף ניעמאָיעוו־סקי'ן. נאָר ער האָט זיך ניט געלאָזט "אויפעסען אין קאשע", ער האט אנגעהויבען שניידען אָהן רחמכות, און זיינע קלעפּ האָבען געטראָפען די נעגנער אין זיינע קלעפּ האָבען ארט. און טאקי נעגנער אין זייער קראנקסטען ארט. און טאקי

אזוי: ניעמאָיעווסקי האָט אויפגעוויעזען, דאָס די אנטי־נאציאָנאלע, פיינדליך צום פּוילענטהום געשטימטע אידעאלאגיע, מיט וועלכער "מלאָט", ספּאָלעטשענסטווא" (מארקסיסטישע זשורנא־, לען. -- פ. ל.) א. ד. ג. זוכען צו קארמעגען די פוילישע ארבייטער, איז גאר נישט די אידעאלא־ גיע פון פּוילישען פּראָלעטאַריאַט, פאר וועלכע זי וויל מען זאל זי האַלטען, נאָר די אידעאָלאָ־ גיע פון די "ליטוואקעם", וואס זשעראָמסקי האָט זיי אנגערופען "היימישע פרעמדלינגע". ער האט אויפגעוויעזען, דאָס אט די ווארסקי'ם, קאמיענ־ סקי'ם און ראדק'עם, וועלכע בעהאלטען זיך הינטער פוילישע פסעוודאנימען און, אלס כלומר'שדיגע קעמפפער פאר דעם פוילישען אר־ בייטער־קלאם, שרייען פון אונטער דיעזער מאָם־ קע, אז "פּוילען איז א מת" — זיינען גאר קיין פאליאקען נישט און נישט קיין פארשטעהער פון פוילישען פראלעטאריאט, נאָר אידען און טרעגער פון דער ליטוואצקער אידעאלאגיע פון דער ליט־ וואצקער בורזשואזיע (אונטערגער שטריכען דורך העקער'ן. — פ. ל.). — מיר מו־ זען ליידער מודה זיין, אז מיר אלע האָבען עם שוין פון לאנג געוואוסט; נאָר מיר האָבען גע־ שוויעגען, זייענדיג פערהיפּנאָטיזירט פון דעם אמאָליגען ליבעראלען "קאָנווענאנם" (מנהג), לויט וועלכען עפענטליך ארומרעדען אזעלכע זא־ אויף .shocking כען האָט זיך גערעכענט פאר אַזאַ'ן אַרט האָבען מיר ביי זיך גופא אָבגענומען דאָם איינציג ווירקענדע געוועהר אין קאמפּדּ מיט די צושטערערם, וועלכע האבען א אומברענד גענדע ווירקונג אויף די ארבייטער־בעוועגונג אין רוסיש־פּוילען. דאָס איז טאקי סערעצקי׳ם און ניעמאָיעווסקי'ם פערדינמט, יואס זיי האָ־ בען דעם דאזיגען "קאָנווענאנס" געבראָכען, און אלעמען לויז געמאכט די מויל, וואס האט ביוד אהער געשוויגען. — אהן רהמנות האָט ניעמאָר יעווסקי אראָבגעריסען די מאסקע, וואס האט פערדעקט דעם תוך פון דיעוע אנטי־פּוילישע "ליטוואקעם". ער איז זיך אויך אריבערגעפאהד רען איבער זייערע פערזענליכקייטען, אויף ווי־ פיעל זיי האָבען עם פערדיענט". א. ז. וו. א. ז. וו: ווי איהר זעהט, ווערט דא ניעמאיעווסקי'ן געגעבען א דאנק פון א "סאציאליסטישען" רע־ דאקטאָר אפילו פאר זיין אויפדעקען פּסעוורא־ נימען פון רוסיש־פּוילִישע רעוואלוציאָנערען, א

דאנק פאר זיינע העסליכע אנפאלען אויף זייערע

פערזענליכקייטען — און דאָס אלץ ווערט אנגער רופען "ברעכען דעם אלטען ליבעראלען קאנווער נאנס". צווישען די, וואס רופען זיך אין פּוילען סאציאליסטען, זיינען אזוי טיעף געפאלען נאר— דאָס אידעל עמיל העקער און זיין חבר דאָס אידעל אונטער'ן פּסעוודאנים "סערעצקי".

נאָר נישט אום איינצעלנע פּערזאנען האנד דעלט זיך עס דא. אונענדליך פיעל וויכטיגער איז דאָס, וואס אן ארגאניזאציאָן, וועלכע האָט די העזה זיך צו רופען "סאציאליסטיש" און

תעוואלוציאָנער" (פּוילישע סאציאלים , תעוואלוציאָנער" (פּוילישע סאציאליטרע טישע פּארטיי, רעווא לוציאנערע פראַקציע), און וועלכע געהט נאָדְ ביז איצט אָפּי־ציעל אריין אין די ארבייטער־אינט ער נאַד אי ג א ל ע, פּיהרט ביז היינט צו טאָג, צוזאַ־צי אָ נ א ל ע, פּיהרט ביז היינט צו טאָג, צוזאַ־מען מיט דער סאָציאליסטען־פרעסענדע בור־זשואַזיע, א פערביסענעם קאמפּד געגען דער סאָד ציאל־דעמאָקראַטיע, אונטער דער פּאָהן פון נעאָד אנטיסעמיטיזמום מיט נעאָ־אנטיסעמיטימום אנוער.

ב. מיכאלעווימש

די סאָציאַלע און פאליטישע אנשויאונגען פון טאָלסטאָי.

1.

יים ברייַטען ראַדיקאַלען עולם עק־ זיסטירט זעהר א גרויסער פּלאָנ־ טער בנוגע צו דער לעהרע פון טאָלסטאָי און איהרע פּאָלגען. דאָס שטאַמט, לויט מיין מיי־ נונג, פון דעם, וואס טאָלסטאָי

זעלבסט האָט איינגעהילט זיינע מאָראלייטע גער דאנקען אין א זעהר ניט קלאָהרער פארמע — אין א מיִסטיש־רעליגיעזער פארמע, דורכגעפער פערט מיט ציטאטען פון ברית־חדשה, — א בוך, וועלכעס האָט פארלארען יעדען קרעדיט ביי דער אויפגעקלעהרטער זועלט.

ווי מיר וועלען זיך שפּעטער ערקונדיגען, איז האָם געטהאָן געוואָרען מיט דער כונה צו מאד כען זיינע בליקען צוגענגליכער פאר די רעליגיעזע פאלקס־מאסען. ווי די מעשה איז, דערווייל האָט זיך דער אויפגעקלעהרטער עולם וועניג פעראינד טערעסירט מיט זיין מאָראל, מען קאן זאגאר מיט זיכערהייט זאגען, דאָס ווען ניט זיינע קינסטלעריש־מאלערישע ווערק, אין וועלכע ער האָט מיט אזא זשעניאלען טאלענט אויסגעדריקט אייניגע זיינע בליקען, וואלט דער ברייטער עולם אפילו אויבערפלעכליך ניט געוואוסט דעם עיקר פון זיין לעהרע.

זעלבסטפערשטענדליך, אז אין די בעגרענ־

צטע ראהמען פון איין ארטיקעל איז אונמעגליך צו בעלייכטען אלזייטיג די פרוכטבארע שעפּפונד גען פון דעם גרויסען מאָראליסט און קינסטלער, מיר ווילען דאָ נור מאכען עטליכע ביילויפיגע בעמערקונגען איבער אייניגע זייטען פון זיין לעהרע, וועלכע ווערען פאלש פערשטאַנען און ליט ריכטיג בעגריפען פון ברייטען עולם.

עם הערשט א פערשפרייטע מיינונג, אז טאָלסטאי איז כלומר'שט געווען א גלויביגער, א בעל־מאמין אין א איבערנאטירליכען גאט, אין א ניט־אירדישעם וועזען, וועלכעם שטעהט אוי־ סער דער וועלט און מענשען און אז ער האט געפרעדיגט צו זיין דעם דאָזיגען גאָט געהארכ־ זאם און אונטערטהעניג; אין עצם גענומען אבער איז די מיינונג דורכאוים פאלש. אין פיע־ לע פון זיינע ווערק שטרייכט דער גרויסער דענ־ קער אונטער, אז זיין גאט איז לעבען, זיין גאט איז ליעבע, זיין גאט געפינט זיך ביים מענשען אין הארצען. "ער איז דער — שרייבט <u>"טאָלסטאָי אין זיין קלאסישען ווערק "די ודוי</u> אהן וועלכען איך קאן ניט לעבען; דער־ קאנען גאט און לעבען—ראָס איז איינס און דאָס זעלבע: גאט איז לעבען". אין "מלחמה און פרידען" לעגט דער קינסטלער אין זיין הויפט־ העלד אריין אזעלכע געדאנקען: "דאָם לעבען איז אלץ. האָם לעבען איז גאט. כל־זמן עם איז

פאראן לעבען קען זיין תענוג פון געטליכעס רואל-בלאטיגען

איך האָב עם ניט ליעב, אָה, האָב איך עם ניט ליעב! צוליעב וואס האָט ער קאליעטשעט די חיה ? שוטה, שוטה!"

ריהרענד שטארק איז געווען די ליעבע פון פערשטאָרבענעם צו דער גאנצער נאטור, צו דעם לעבען ארום, אבער העכער פון אלץ איז ביי איהם געשטאַנען דער מענש. ניטיענע אינדי־ ווידועלע פערזאן אויסגעליידיגט פון יעדען סא־ ציאלען פערבאנד מיט די ארומיגע מיטמענשען, וועלכער בלאָנדושעט ארום צווישען מענשען־ וועלף און פיהלט ניט אין זיך די הארמאָניע פון קאָלעקטיוו (ווי עם לערנען מכל המינים אינדי־ ווידואליםטען), נור דער לעבעדיגער מענש, אלם טהייל פון דער גאנצער מענשהייט, מיט זיין פיהלענדען הארץ, מיט זיין ליעבע צו אלעם און צו אלע. אין זיין בעתיהמטען ענטפער "איך גלויב" דעם סינאָד, נאָך דעם, ווי דער לעצטער האָט איהם מחרים געווען, שרייבט ער: "איך גלויב אין גאט, וועלכען איך בעגרייף אלם ליעבע, ער איז אין מיר און איך בין אין

אזוי האָט ער אויסגעדריקט אביעקטיוו די ריינע פי ענש ליכע רעליגיאָן, וועגען וועלבער פיעלע פאר איהם האָבען נור סוביעקטיוו גע־

זיין שאַפענדער טאלענט און פלאמענדעס הארץ האָבען ניט געקאנט שלום מאכען מיט די אלטע וועלטאנשויאונגען, וועלכע צעררייםען דעם מענשען אויף שטיקלעך און בעשאפען פרינד איינע די זיינען זיך וועלכע ציפעו, און זיינען ניט אין סותר אנדערע ווירקליכקייט און דער מים אנקלמנג מענשליכע געפיהלען. איהם איז געלונגען צו געפינען א סינטעז און כולל זיין אין מענש־ ליכען לעבען: אמת, גוטם און שעהנהייט דאָם זיינען דער חוט־המשולש, וועלכער איז איינ־ געפלאכטען אין זיין וועלט־אנשויאונג און הארד מאָנירען מיט'ן גאנצען לעבען.

בעגריפען דאָם לעבען אלם אונענדליכען פראָצעם פון ליעבע, איז ער, פערשטעהט זיך, שוין וועניג נתפעל געוואָרען פון דעם מרה־ שחורה'דיגען פעסימיזם, וועלכער בעטראכט דאָם לעבען אלם עמק־הבכא, א יאמער־טהאָל פון פיין און יסורים, וואו אפילו פערגניגען, וועל־ כער דער מענש געניסט אמאָל, פיהלען זיך נור צוליעב די ליידען, וועלכע הערשען אויף דער וועלט (שאָפּענהויער), וואו דער טוידט מאכט א

זעלבסטבעוואוסטזיין. לעבען-הייסט ליעב האָ־ בען גאט". ווי מיר זעהען ווייזט זיך דא ארוים טאָלסטאי אלס פאנטעאיסט, וועלכער פערגע־ טערט די גאנצע נאטור און פיהלט צו אלעם לעד בעדיגען א שטאַרקען יראת־הכבוד און אכטונג, אלם טהיילען פון געטליכען לעבען. "מיר דאר־ פען האָבען אכטונג", שרייבט ער אין אן אנדער ארט פון פארקען, גרמו "גום צום וואקסט, ער וואם CML הימעל, צו דעם 128 קעו שטעגעל, דורכגעזאפט מיט וואסער. ווען וועלען "? מיר זיך שוין אויסלערנען אכטען דאָס לעבען און אין אלע זיינע ווערק, ווי אין די קינסטלערי־ שע אזוי אויך מאָראלישע, האָט ער גערופען די מענשען צו ליעבען ראם גאנצע לעבען, פון מענ־ שען ביז'ן זומער־פּייגעלע. "זיך ערוואכט " דערצעהלט אונז דער קינסטלער אין זיינער א קאווקאזער ערצעהלונג — האט יעראשקא (א קצד זאק, בעליעבט פון אויטאָר) אויפגעהויבען דעם קאָפּ און האָט אנגעפאנגען זיך שטארק איינקוד קען אין די נאכט־זומער פויגעלעך, וועלכע האָ־ בען געפלאטערט ארום דעם פייער פון דער ליכט — ! און אריינגעפאלען אין פייער. "נאַר־נאר ? האָט ער א זאג געטהאָן -- וואוהין פליהסטו נא־נאר!" ער האָט זיך א הויב געטהאָן און האט מיט זיינע גראָבע פינגער אנגעפאנגען אב־ טרייבען די זומער־פּייגעלעך. – וועסט ווערען פערברענט, נארעלע. אט אהער פליה, ארט איז באראן גענוג" האָט ער זיך אזוי גערעדט מיט א ציטערדיגע שטימע און האָט זיך בעמיהט מיט זיינע גראבע פינגער אנכאפען איהר העפליך ביי די פּליגעלעד און ארויסלאזען. "בריינגסט זיך אליין אום, און איך האָב אויף דיר מיטלייד". אָט דער מיטלייד, די צארטליכע ליעבע צו אלעם לעבעדיגען האָבען געמאכט טאָלסטאָי'ן פיר א געגנער פון יאגד און א פאנאטישען וועגעטערי־ אנער; און "דו זיצט אין א פריה־מאָרגען אין וואלד — דערצעהלט דער קאזאק אין דעם דער־ מאנטען ווערק — דו ווארטסט אויף עפּעס, ערגעין־וואו האָט א ביקס ווייט א קלאפּ געטהאָן. עם קומען און געראנקען, דו גיסט א קלעהר: ווער האָט'ם געשאָסען? אויך אוא קאָואק ווי איך, ער האָט דאָס געלויערט אויף א חיה, און צו ער האָט איהר געטראָפען צו ער האָט איהר נור קאליעטשעט און זי וועט נעביך שמירען מיט איהר בלוט דאס גראז, אזוי זיך, גאר בחנם!

סוף צו דעם גאנצען הבל־הבלים, צו דעם גאנצען שפּיעל, וואס ס'רופט זיך לעבען. "ער שרעקט מיך נור" האָט זיך טאָלסטאי איינמאָל אוים־ געדריקט וועגען א רוסישען פעסימיסטישען שריפטשטעלער. דער ליכטיגער גלויבען אין טאָלסטאָי האָט זיך ווירקליך פיר קיין זאך ניט געשראָקען. ניט פערגניגען בעפרידיגען רעם מענשען, האָט ער געפּרעדיגט, נור גליק, און גליקליך קאן זיך פיהלען דער מענש אפילו ווען ער ליידט אויסערליף יסורים און מאנגעל, דער טוידט-דאָס איז נור א פארטזעצונג פון לעבען, פיר דעם טוידט האָבען מורא נור די יע־ ניגע, וועלכע האָבען ניט געלעבט אין לעבען, די אבער, וועלכע האָבען פערווירקליכט דאָס לעד בען־פּרינציפּ,—ליעבע, די פערבינדען זיך מיט גאנצען לעבען און בלייבען אונשטערבליף.

און טאָלםטאָי האָט ניט געוואוסט פון קיין קאָמפּראָמיסען. גלויבענדיג אין די געטליכקייט פון מענשען, האָט ער ניט געקאנט שאנעווען די פאלשע נביאים, וועלכע האָבען מאָנאפּאלי־ זירט "גאָט" פיר זיך, איהם פיר א סוד געמאכט, איהם אויסגעריסען פון מענשענ'ס הארצען און אין ארון־קודש אריינגעשטעלט; מיט זשעניאלער איינפאכקייט האָט ער אויפגעדעקט זייער גאנ־ ; אמפּף א צען שווינדעל און זיי ערקלעהרט א קאמפּף דעם דאָזיגען קאמפּף איז ער טריי געבליעבען ביז די לעצטע מינוטען פון זיין לעבען. "אויך פיר'ן טוידט איז צוויי מאָל צוויי—פיער", האָט ער לאקאָניש געענטפערט איינמאָל פּאבע־ ראָנאָסצעווען, ווען יענער האָט איהם פארגע־ לעגט שלום מאכען מיט דער קירכע. ווען דער הייליגער סינאד" האָט זיך דערוואוסט וועגען, דעם, אז טאָלסטאָי האלט ביים שטארבען, האָט ער געפונען פיר צוועקמעסיג אומקעהרען דעם זינדיגען צוריק אין דער שוים פון דער קירכע, כדי עם זאל זיך ניט בעקומען פון דער לויה א דעמאָנסטראציע געגען דער הערשענדער קירכע, עם זיינען אנגענומען געוואָרען עקסטרא מיטלען, פיעל "הייליגע זקנים" האָבען זיך בעוויזען ארום דער סטאנציע, וואו דער קראנקער איז געלעגען, ; מען האָט אנגעשטעלט די פאמיליע געגען איהם פועל גרויםע ליים זיינען אונטער אזעלכע אומד שטענדען געישטרויכעלט געוואָרען, אבער דער אונבויגזאָמער גייִסט פון טאָלסטאי האָט ניט נאָכגעגעבען. "אנערקענען איצט די הערשענדע רעליגיאָן, וואלט זיין גלייד ווי איד וואלט זיך

ציניש אויסגעזידעלט אויף'ן טוידטען־בעט", איז געווען דער ענטפער פון שטאַרבענדען, און ער איז ווירקליך אויסגעגאנגען בלייבענדיג געד טריי זיך און זיין לעהרע.

.)

דורכגעדרונגען כים אזעלכע בליקען, האט שוין טאָלסטאָי, פערשטעהט זיך, נים געקאנט בלייבען גלייכגילטיג צו דעם "איצטיגען געוואלד און קנעכטשאפט", וועלכע עקזיסטירען אין דער הייגטיגער וועלט און האָט געפּרעדיגט, אז דער "הימעל־רייך" זאל פערווירקליכט ווערען אויף דער ערד, ד. ה., ערקלעהרט ער אין זיין שוין ציטירטען ענטפער דעם סינאָד: — אזא לעד בענה ארדנונג, ביי וועלכע די איצט הערשענדע קריעג, שווינדעל און געוואלד וועלען פערביטען ווערען מים א פרייען רצון, אמת און ברידערלי־ כער ליעבע פון מענשען צווישען זיף". "קיין מענש — שרייבט ער אין אן אנדער ארט — מענש האָט ניט קיין רעכטע אויפ'ן צווייטען און קאן ניט זיין העכער, אדער ניעדריגער פון די איב־ ריגע. ניעדריגער און שענדילכער פאר אלע איז נור יענער, וועלכער וויל זיך שטעלען העכער פון די איבריגע". ער האט אנגעהויבען פרעדי־ בען געגען די גרונדזיילען, אויף וועלכע עם האלט זיך די היינטיגע קולטור: פריוואט אייגענטהום, מלוכה און קירכע.

געוועהגליך, ווערט די סאציאלע לעהרע פון טאָלסטאי בעצייכענט אלס אן אנארכיסטישע. דאָם איז, לויט מיין מיינונג, ניט ריכטיג. בכלל קאן מען נים צוטרעטען צו דער אייגענארטיגער, געניאלער פערוענליכקיים מים אן אלגעמיינער מאָם און בעשטימטען צעטעל; אין געוויסע ציי־ טען האָט ער זיך זאגאר געווענדעט צו די מאכט־ האבענדע -- צוליעב זיין גרויסען גלויבען אין יעדען מענשען — מיט דער פאדערונג זיי זאלען זיך אליין ענטזאגען פון זייערע פריווילעגיעם און פערווירקליכען די אדער יענע רעפארמען ער האָט זאגאר געפאָדערט ביי סטאָליפּינען) רורכצופיהרען סאציאליזאציע פון דער ערד). קוקט אריין אין אייער נשמה, האָט מיט זיך, אליין מיטלייד!" האָט ער ניט איינמאָל גע־ שריען צו די הערשער. אויב שוין יע טאָלסטאָי׳ן בעשטימען, כאראקטעריזירט איהם אם פעסענד־ םטען דער נאָמען "סאָציאליסט־אוטאָפּיסט". אין אמת'ן, צו דערמאָהנט ער אונז ניט מיט

זיין גאנצער פּרעדיג דעם אלטען טיפּ סאציאר ליסט־אוטאָפּיסט פון אנפאנג 19טען יאהרהונד דערט? טאָלסטאי איז נור א העכסט רוסישער אוטאָפּיסט.

3.

יעדער גאון, יעדער גדול־הדור, מיט וויפיעל קעפ העכער ער זאל ניט שטעהן פון די ארומיגע מענשען, בלייבט דאָך א פּראָדוקט פון די לעבענס־תנאים, אונטער וועלכע ער לעבט און וועלכע גיעבען שטאָף זיין פערשטאנד. ער בע־ גרייפט דאָס בעסער, ווי די ארומיגע, בעלייכט דאָם מיט גרעסערען טאלענט, אבער זיך ארוים־ רייםען פון דעם דאזיגען שאָלעכץ קען ער ניט. דאָם זעלבע — מיט טאָלסטאי'ן. אליין א לעד בע־קינד, אריסטאָקראט, האָט ער זיך אין די 60ער יאָהרען פון פאריגען יאהרהונדערט ארומד געקוקט, וואו ער האלט אין דער וועלט. דאָס איז געווען גלייך נאָך דער בעפרייאונג פון די פּויע־ רים אהן ערד. אין דער רוסישער געזעלשאפט "האט דאן געהערשט א "פאלקסטהימליכע שטרעמונג. די אדעל־קינדער האָבען דערפּיהלט, אז זיי זיינען גרויסע "בעלי־חובות" דעם פאלק און האָבען זיך געלאָזען אראָב צום פאלק, לעבען מיט זיין לעבען און דערפיהרען ביז'ן סוף די זאמען פון קאמוניזם, וועלכע זיי האָבען ארוים־ נעזעהן אין דער רוסישער "אבשטינע"—קהל'שע ערד־אייגענטהום. אויך טאָלסטאָי איז ערוואכט געוואָרען צו א נייעם לעבען (ער האט זאגאר גער האלטען ביי זעלבסט־מאָרד) אין בעריהרונג מיט די פאלקס־מאסען. "נים מיט'ן שכל, נים מיט'ן הארצען נור מיט'ן גאנצען וועזען" האָט ער פער־ שטאַנען, או בלייבען אין פאראויטישען לאגער איז א פערברעכען און ער האָט זיך געלאָזען צום פּאָלַק. "זיי האָבען אויסגעגראָבען אייזען, זיי האָבען אויסגעקלעהרט האקען וואלד, זיי האָבען געהאָדעוועט בהמות, פערד, זיי האָבען אויסָגע־ רערענט זייען, אויסגערענט רעבען צוזאטען, איינגעארדנעט אונזער לעבען; זיי האָבען מיך אויםגעלערענם דענחען, רעדען" ("ודוי") און ער איז מיט לייב און זעעלע אריבער צו זיי. רוס־ לאנד איז נאָדְ דאן געווען זעהר אבגעשטאנען אין קאפיטאליסטישער ענטוויקלונג,... עם האָט נאָדְ דאן נים עקויסטירט קיין ציעל־בעוואוסטע פראָלעטארישע קלאסע, וועלכע זאל קע מפּד פען פיר א נייע ארדנונג; טאָלסטאָי האָט ארום זיך געזעהן נור דאָם שמאַכטענדע פּויער־ טום, וואס געהט אויס אין הארוואניע און פּרא־

צע, "דאָם פאלק, וועלכע ל ע כ צ ט נאָף א שטיד קעל ערד—גאט'ס־גאב, איבער וועלכען קיינער קאן ניט זיין קיין בעל־הבית" און ער איז געוואָד רען דער גרויסער נביא פון דעם דאָזיגען פאלק. פון דאנען שטאַמט זיין דארף־קאָמוניזם, דאָם האָט ארויסגערופען זיין מורא פיר דער ענטוויקד לונג פון קאפיטאליזם, דאָם איז די אורזאכע פון זיין אנפאלען אויף דער גאנצער ציוויליזאציע און וויסענשאפט און פּרעדיגען איינפאכקייט און וויסענען.

פערשטעהט זיף, אז ער איז אנגעפאלען אויד דער ציוויליזאציאן און וויסענשאפט, אויד דער ציוויליזאציאן און וויסענשאפט, קונסט און עטיק ניט אויס ריגאריזם, ניט אויס בטלנישע נזירות, נור נעמליןי דערום, וואס אונד טער די היינטיגע אומשטענדען דיענען זיי נור צום נוטצען און פערגניגען פון די פאראזיטישע קלאסען און ווערען בלוטיג בעצאָהלט דורך די ארבייטענדע, אליין אין חושך זינקענדע, פאלקס־מאסען.

נאָך אפּאאָר ווערטער מכח דער בעקאנטער טאקטיק, "ניט געגענשטעלען זיך מיט כח געגען שלעכטקייט". דאָס האָט אויך ארויסגערופען פיעל וכוחים אין איז מעהרסטען טהייל ניט פער־ שטאַנען געוואָרען. לאגיש ארויסגעדרונגען פון זיין איינהייטליכער לעהרע קאן איין מענש גע־ גען זיין בעדריקער קיין געוואלד ניט געברויכען, ווייל צווישען דעם ציעל, צו וועלכען דער מענש שטרעבט, און דעם מיטעל מוז זיין אן הארמאָניע, זיי מוזען פאסען אוינער צום צווייטען; אין : פרינציפּ גענומען האלט דער דאָזיגער כלל אוים נור יעוואיטען האלטען פון דעם, אז דער ציעל הייליגט דאָם מיטעל, אלע סאציאליםטישע פארטייען זאגאר אנערקענען אז ניט אלע מיטלען זיינען כשר אויף צו פערווירקליכען זייערע ציעלען; אין פּראקטישען לעבען אבער קומט אוים צו געהן אויף קאמפראמיסען און "אויף א מלחמה — ווי אויף א מלחמה", בפרט נאָד, אז דער אקט פון פאלקס־געוואלד איז גע־ ווענדעט, אום אין גאנצען צו בעזייטיגען גע־ וואלד, יעדענפאלם אבער קען טאָלטאָי'ם מארא־ לעם פרינציפניט בעטראכט ווערען ווי א מין פרעדיגען, צו טראגען געהארכזאם דעם יאָד. ער האָט פיעל מאָל אונטערגעשטרייכט, אז פּא־ סיוו בעגרייפען זיין לעהרע, ווען גאר ניט טהאָן אקטיוו פאר איהר, הייסט זיך מעהר ניט אב'־ פטר'ן מיט ווערטער, מיט פראזען; ער אליין מיט זיין לעבען איז געווען די בעסטע אילוסטרא־ ציאָן ווי גרוים קאן זיין די קראפט פון פּראָטעסט, האלטענדיג זיך אפילו ביי זיין מאָראלישען כלל. אין פערשיערענע צייטען האָט ער אויפ־ געהויבען הויך זיין שטימע און פּראטעסטירט בקול רם געגען די שוידערליכע מעשים אין רו־ סישען לעבען. שטענדיג האט איהם דאָם קעמפפענדע רוסלאנד געהאט אויף זיין זייט, און ער האָט צו דער רעכטער צייט גע־ זאגט זיין מעכטיגעס ווארט. עס איז בעוואוסט פון זיינע בריעף צום פירסט ניקאדשיזע, אז ער האָט מיטגעפיהלט דער אגראר־בעוועגונג אויף קאווקאז, א בעוועגונג אנגעפיהרט פון די דאר־ טיגע סאצ. דעמאָקראטיע און וועלכע האָט מיט אייגענער מאכט איינגעפיהרט רעוואלוציאָנערע זעלבסטפערוואלטונג. יע, צו טאָלסטאָי'ן איז זעהר טרעפליך צוגעפאסט די כאראקטעריסטיק פון פאעט:: ער איז א מענש גע־ ווען און דאָם הייסט א קעמפּ־ פער זיין!

איינזאם האָט זיך געפיהלט דער גרויםער גייסט פון טאָלסטאָי אין דער היינטיגער וועלט פון קלאסען־קאמפּף, איינזאם, ווייל לעבען איצט לויט זיין לעהרע האָט געקאנט נור... טאָלסטאָי זעלבסט. ווירקליך, די אלע תלמידים זיינע האָ־ בען פערשטאַנען זיין לעהרע בוכשטעבליף און פארמעל, דער פלאקערענדער פייער איז פון איהר אויסגעלאָשען געוואָרען און פון די אלע פראָבעם פון דער אינטעליגענין גרינדען טאָל־ סטאָי־קאָלאניען האט זיך גאר ניט אויסגעלא־ זען. דער גורל האָט אמאָל פערווארפען דעם שרייבער פון די דאזיגע שורות אויף דרום־רום־ לאנד, צווישען טאָלסטאָי'ם אנהענגער, וועלכע האָבען שוין געוואָלט די "מלכות־שמים" פער־ ; ווירקליכען לויט דער פּרעדיג פון זייער לעהרער עד היום קאן איך ניט פערגעסען דעם שווערען איינדרוק, וועלכע יענע קאָלאָניעם האָבען אויף מיר געמאכט, וואס פיר א געוואלד איבער די אייגענע געפיהלען, וואס פיר אן אבגעלאָזענע פרישות, און דער עיקר, ווי פאלש דאָס האָט אלץ געקלונגען!

מען דערצעהלט, אז איינמאָל איז געקומען צו מאָלסטאָי'ן א תלמיד ותיק און איז צוגעשטאד נען צו איהם מיט שאלות: רבי, צו מען מעג

דאָם, צו מען טאָר ניט יענעם. דער גרויסער לעהד רער איז געוואָרען שטאַרק דענעווירט פון אזא קליינליכען בעגריעף וועגען זיין לעהרע און ער האָט געזאגט די ארומיגע: "נעהמט איהם צו פון מיר, אז ניט וועל איך באלד אליין פעררוי־ כערען א סיגארעט!"... יע, אין דעם איז די טראגעדיע פון די גרויםע אוטאפיםטען, וואס זיי געפינען נאך ניט די מענשען פעהיג צו פער־ ווירקליכען זייער לעהרע. איינזאם האָט ער זיך געפיהלט אין דער היינטיגער וועלט, דערצו נאָך ארומגערינגעלט מיט מענשען, וועלכע האָ־ בען איהם ניט געוואָלט און ניט געקאָנט פער־ שטעהן — זיין אייגענע פאמיליע. ער האָט זיך ענטזאגט פון זיין פערמעגען, און זיי האָבען פון דעם גרויסען אינניגסטען אקט א פאראראקס געמאכט, ער האָט זיך ניט געוואָלט בענוצען מיט זיין פּריווילעגירטער לאגע און זיי האָבען זיינע רייסענדע שטרעבונגען אין א פארס אומ־ געוואנדעלט, איהם האָט אונאויפהערליך געצוי־ גען צום פאלק און זיי האָבען מיט שפּינוועבס פון לוקסום און זארגלאזיגקייט פערפענטעט זיין גרויםע נשמה, ער האָט זיך געפיהלט אין יענער אומגעבונג ווי אין א געפענגנים, איהם האָט שטאַרק געפּייניגט זיין לאגע און נור די געפיהלען פון חוב און ליעבע צו זיינע לייבליק־ נאָהענטע האָבען געבונדען זיין ווילען-פערלא־ זען היים. אם ענדע שוין, פאר'ן טויט, האָט ער פערווירקליכט זיין הייסען וואונש, ער איז "גע־ לאָפען" פון זיי, פון רייכקייט און הרחבה צום ליידענדען ארבייטענדען פאלק.

וואס טהוט איהר דאָ ? אויף דער וועלט , געפינען זיך מיליאָנען ליידענדע!" מיט די ווערטער איז דער גרויסער מענש אויסגעגאנגען.

טאָלסטאָי איז טויט... אבער אונשטערבליך וועַלען בלייבען פאר די קומענדע דורות זיין דענקען און שאַפען. זיין זשעניאלע קריטיק איד בער דער היינטיגער וועלט מיט איהר געוואלד און שקר האָט שוין געבראכט און וועט נאָך בריינגען גרויסע נוטצען דעם קאמפּף פיר דער מענישליכער בעפרייאונג.

ווי א העל לייכטענדער שטערען וועט זיין זכר בעלייכטען אלע קעמפּפענדע, דעם לאנגען שווערען וועג צו א נייער וועלט.

יוסף ניימאן.

די פראַבלעמעו פון אַ וועלט-אַנשויאונג.

(פאפולערע איינפיהרונג)

ער דאזיגער ארטיקעל וויל ניט געד בען קיין גענויע דעפיניציאָן פון דעם בעגריעף "וועלטאנשוי־ אונג". אזא דעפיניציאָן וואלט פאר אנפאנגער געווען אי וועניג פאר אנפאנגער געווען אי וועניג פערשטענדליף, אי, אין גרונד

גענומען, גאר נים אזוי נויטיג. ער וויל אויך נים אגיטירען פאר די אדער יענע וועלטאנשויאונג, פאר די אדער יענע פילאזאפישע, סא־ ציאלאגישע ער לעהרע. ווויי - הויפט ניט אגיטירען. זיין ציעל איז נאר אויפמערקואם מאכען דעם לעזער אויף דעם ציקל פראגען, אהן וועלכע עם איז ניט מעגליף צו רע־ דען וועגען א וועלכער ניט איז וועלטאנשוי־ אונג, געבען איהם א פארשטעלונג (א ניט־גענויע און ניט פאלשטענדיגע, ווי עם איז ניט מעגליף אנדערש ווי אין א פּאפּולערען ארטיקעל) וועגען דעם, ווי אייניגע פון די דאזיגע פראגען ווערען געלעזט. וואלט דער ארטיקעל כאטש א קליינע צאָהלֹ לִעזער פעראינטערעסירט כייט די בעריהר־ טע פּראָבלעמען, אזוי אז זיי זאלען זיך ערנסט נעהמען זיי שטודירען אין זייער גאנצען אומד פאנג, וואלט די אויפגאבע זיינע געווען אויפ'ן בעסטען אופן ערפילט.

.1

דאָס ווארט וועלטאנשויאונג ווערט גער ברויכט אין זעהר פערשיעדענע פאלען, און נאָר וועניגע גיבען זיך אב דין וחשבון וועגען דעם, וואס איז מיט דעם ווארט געמיינט. מען רעדט למשל, פון פּראָגרעסיווע און רעאקציאָנערע, פון וויסענשאַפטליכע און רעליגיעזע, פון היסטאָרישע און דאָגמאַטישע וועלטאנשויאונגען. אין יעדער און די דאזיגע אויפפאסונגען איז שטענדיג אונד טערגעשטריכען נאָר א יין מאָמענט, איין סימן, וועלכער הערשט אין א געוויסער אידעען־פערבינ־ וועלכער הערשט אין א געוויטער אידעען־פערבינ־ דונג און איז בולט פון צווישען אנדערע סמנים. וועגען דעם בעגריעה וועלטאנשויאונג גופ א ווערען מיר דאך זעהר וועניג געוואהר, אפילו ווען ווערען מיר דאך זעהר וועניג געוואהר, אפילו ווען

מיר דערקענען איינעם פון זייערע סמנים.

וואם פאר אן אינהאלט געפינען מיר איבערהויפט אין דעם בעגריעף וועלטאנר שויאונג? וואם פאר א פראבלעמען נעהמט ער ארום?

אפשר וועם זיין דאס בעסטע, ווען מיר וועד לען פון אנפאנג אן צערגלידערען דאס וו א ר ט "וועלטאנשויאונג" און זעהען, וואס בעדיים יעד הער פון זיינע טהיילען. דאָס וועט אונז גיכער דאר אלצדינג אריינפיהרען אין דעם תוך פון אונזער ענין.

"וועלטאנשויאונג" בעשטעהט פון צוויי ווערטער: "וועלט" און "אנשויען". דאָס ערשטע איז, אזוי דאכט זיך, יעדען גוט בעקאנט. דאָס צווייטע בעדייט אין דער געוועהנליכער שפּראַך: אָנקוקען, אנזעהן, בעטראכטען.

> מיר שטעלען צוויי פראגען: וואס איז אזוינס "וועלט" ? וואס איז אזוינס "אנשויען" ?

ווער עם האט קיינמאָל ניט גע'חקירה'ט אין אזעלכע ואכען, וועט דא אפילו קיין שאלה ניט -- "געפינען. ס'טייטש, וועט ער זאגען "וועלט" דאָס איז א זאמלונג פון פערשיעדענארטיגע ואכען, וואס מען קען זיי זעהן, אנטאפען, הע־ רען א. אז. וו. אחוץ די דאזיגע אוים וועניג־ ם טע זאכען איז פאראן נאָך דעם מענשענם פערשטאנד, דעם מענשענם גייםט, וועלד כער קען אויפנעה מען אין זיך די אלע, אויסוועניגסטע זאכען. "אנשויען" הייסט בעקוד מען א בילד וועגען אלצדינג, וואם ס'איז דא אין דער וועלט. אט איז, למשל, א בוים. דער בוים איז א זאך. די זאך עקזיסטירט פאר זי ד. דער מענש טהוט א קוק אויף דעם בוים, ער טהוט איהם "אנשויען," בעקומט ער אין זיין גייסט א בילד פון דעם בוים. דער בוים שפיגעלט זיך אב אינ'ם מענשענם גייסט. דער מענש קען דערנאָכדעם, שפעטער, ארוים רופען דאס בילד אין זיין זכרון, כאָמש דער בוים אליין מעג שוין ניט שטעהן פאר זיינע אויגען.

אזוי רעדט דער נאאי ווער רעאד ליסט.

א פאר בעמערקונגען זיינען גענוג צערשטערען דעם בנין פונ'ם נאאיווען רעאליזם. מיר נעהמען א געוועהנליכע ערשיינונג: עם קלינגט א גלאק. וואס טהוט זיך דערביי? דאָס צינגעל פונ'ם גלאָק קלאפט אן מעטאל, דער מע־ טאל ציטערט, פון דעם ציטערען הויפט זיך אן בעוועגען די לופט ארום גלאק; זי וויעגט זיך וו ע ל ע ן ־ וו יי ז. די לופט־וועלען דערגרייכען צום אויער, בעריהרען דעם הייטעל, וואס ס'איז אנגעצויגען אינוועניג, דאם הייטעל ציטערט, בעוועגט געוויסע נערווען אין מיין קאָפּ.די בעווע־ גונג ווערם איבערגעגעבען צו אייניגע טחיילען פון מיין מארך. דער פועל־יוצא איז, אז איך הער ק ל א נ ג ע ן. פרעגט זיך: עקזיםטירען די קלאנגען אויםער מיר? איז דא אין דער אויסוועניגסטער וועלט אזא זאך, וועלכע הייסט קלאנגען ? ניין. אין דער אויסוועניגסטער וועלט איז פאראן לופט־וועלען, פאראן די בעווע־ גונג פונ'ם מעטאל און פונ'ם הייטעל אין מיין אויער. קלאנגען זיינען פאראן נאר אין מיין גייסט. הייסט עס, אז אין גייסט איז פאראן עפיס אזוינם, וואם אין דער אויסוועניגסטער וועלט איז דאס ניטא. הייסט עס, דער גייסט גיט ניט שטענדיג א בילד פון דעם, וואס ס'איז דא אין ."דער "וועלט

אדער לאמיר נעהמען אן אנדער ביישפּיעל. איינער האט אזא אויגען־קראנקהייט, אז ער דער־קענט ניט אייניגע פארבען, למשל, רויטע פארב זעהט ער ווי גרין (אַזוינע קראנקהייטען הייסען דאַ ל ט אָ נ י ז ם). אזא מענש וועט אין זיין גייסט קיינמאָל ניט בעקומען קיין "בילד" פון קיין רויטער פארב. אלע רויטע זאכען וועלען ביי איהם אויסקומען גרין. אין דער אויסענוועלט וועט עקזיסטירען אזא "זאך" (גרינע פארב), וועל עועט זיך ניט אבשפּיגלען אין זיין גייסט. וועלט איהם פון רויטער פארב וויפיעל דערצעהלט איהם פון רויטער פארב וויפיעל איהר ווילט — ער וועט ניט בעקומען קיין בילד, ווי א בלינדער פון פארבען איבערהויפט אדער ווי א טויבער פון קלאנגען.

עס איז קלאר, אז אונזער גייסט איז ניט קיין פשוט'ער שפיגעל, וואו עס קאפירען זיך אב די זאכען פון דער אויסוועניגסטער וועלט. פער־ קעהרט. כדי א פארשטעלונג זאל זיך קענען

בילדען, מוז דער גייסט פון זיין זייט בילדען, מוז דער גייסט איז בריינגען געוויסע עלעמענטען. דער גייסט איז א ק ט י וו. ער איז ניט קיין לעדיגע פּלאטע, אויף וועלכע די "ווירקליכקייט" מאלט זיך אויס, אזוי ווי זי איז. ער אליין ווירקט אויך מיט.

פרעגט זיך: וועלכע עלעמענטען פון א פארד שטעלונג שטאמען פון דער "אויסען־וועלט" און וועלכע פון דעם גייסט ? אין וואס בעשטעהט דער אנטהייל, וואס יעדער פון די ביידע נעהמט אין דער אויסבילדונג פון דעם, וואס מיר רוד פען: אונזער פארשטעלונג וועגען דער וועלט ?

דאָ איז דער שייד־פּונקט, וואו עס געהען זיך פאנאנדער די גרויסע וועגען פון דער פילאזא־ פיע. פערשיעדענע שולען גיעבען אויף דער פראַ־ גע גרונד־פערשיעדענע תשובות.

א. דער מאטעריאליזם געפינט, אז דער שטאָף צו אלע פארשטעלונגען גיט טאקי אוים ען־וועלט, דאם ווירקליך רעאלע. אין די אָרגאַנען פון אונזערע חושים (דעם חוש פון זעהען, פון הערען, פון טאַפּען) ווערט נאָר איבערגעאנדערשט דאָס, וואם מיר בעקומען פון דער רעאלער וועלט — איבערגעאנדערשט, אבער ניט צוגעגעבען קיין פרינציפיעל־נייעם. די רעאלע וועלט בעשטעהט פון מאטעריע און בעוועגונג. די מאטעריע — דאָס איז א זאמלונג פון קליינע, הארטע, אונדורכדרינגליכע קערפּער, וואס קענען שוין ווייטער ניט געטיילט ווערען אַ ט אָ מ ע ן. די אטאמען בעוועגען זיך. יעדע מאטעריעלע זאך איז א קאמבינאציע פון אטאָמען, נאָר זיי האָבען יעדער זיינע בעזונדערע אייגענשאפטען, זיין בעזונדערע קוואליטעט. אזוי, דאס אויג ארבייט־איבער אלע בעוועגונגען פון דער מא־ טעריע אין עמפּפינדונגען פון ליכט, דער אויער אין עמפפינדונגען פון קלאַנגען. אָבער דאָס, — וואָס זיי ארבייטען איבער, איז שטענדיג מאַטע־ ריע און איהר בעוועגונג. דאס, וואס מיר רופען גייסטיגע ערשיינונגען, פארשטעלונגען, אידעען, איז נאר אן אונגענויע קאפיע פון דער וועלט פון מאטעריע און בעוועגונג, נאר אן אבבילדונג -- אפערענדערטע דורך די קוואליטעטען פון אונזערע חושים. די גייסטיגע ערשיינונגען זיינען נאָר א פּועל־יוצא פון דער. בעוועגליכער מאטעריע, קיין אייגענע רעאלי־ טעט פערמאגען זיי ניט. רעאל איז די מאטעריע און איהר בעוועגונג -- די אורזאכע פון אלע גייסטיגע ערשיינונגען, דאָס איינציגע,

וואס ס'איז געווען פאר יעדען מענשליכען בעוואוסטזיין און וואס ס' וועט זיין, ווען יער דעס מענשליכע בעוואוסטזיין וועט שוין אויפר הערען צו עקזיסטירען.

ב. ענטפערט דערויף דער ספיריטור אליום, או דאם איינציג רעאלע איז נאר די גיים טיגע וועלט. מאטעריע און בעוועד גונג, פון וועלכע דער מאטעריאליזם וויל אויפד בויען די וועלט, זיינען אויך ניט מעהר ווי אבסטראקטע בעגריפען, וועלכע ווערען געבילדעט דורך דעם גייסט. דעם בעגריף מאטעריע" בעקומט מען דורך דעם, וואָם מען "מאטעריע אנאליזירט א גרויסע צאָהל פארשטעלונגען פון רעאלע זאכען; דער בעגריעף בעוועגונג איז אי־ בערהויפט נאָר געבילדעט דורך אונזער גייסט. מאטעריע און בעוועגונג זיינען נים איינפא־ כער, איידער די זאכען, וואם מיר בעאבאכ־ טען, פערקעהרט, זיי זיינען אין טעארעטישער הינזיכט ק אָ מ פּליצירטער, שווערער צו בעגרייפען, און ערקלעהרען א לייכטערם דורך א שווערעס, ערשיינונגען דורך מאטעריע און בעוועגונג, האט ניט קיין זין. דאָס איז אויך ניט נויטיג. מאטעריע און בעוועגונג זיינען נאר א שעפפונג פונ'ם מענשענם גייםט, ווי די גאנצע אזוי גערופענע "אויסען־וועלט". די אויסען־וועלט איז ניט רעאל. זי עקזיסטירט נאר אינ'ם ב ע־ וואוסטזיין, זיאיזנאראן אבשפיגד ל ו ג ג פונ'ם מענשענם בעוואוסטזיין. רעאל איז נאר דער גייסט, דאס בעוואוסטזיין. די אויסען־וועלט עקזיסטירט נאר דאן, ווען ס'עקזיס־ טירט דער גייסט, זאל דער מענש אויפהערען דענ־ קען די וועלט, אזוי הערט זי אויף זיין. וואד רום אלצדינג, וואס דער מענש פערמאגט און אין וואם ער קען נים צווייפלען — איז ער אליין, זיין בעוואוסטזיין. די וועלט איז אן אינהאלט פון זיין בעוואוסטזיין. הינד ט ע ר דעם דאָזיגען אינהאלט איז ניטא און ס'איז ניט נויטיג קיין אנדערע רעאליטעט. די וועלט ווערט צערגלידערט אין א מענגע פון בע־ וואוסטזיינס־אינהאלטען, זי פערליערט איהר מאַ־ טעריעלען כאַראַקטער.

ש א פ ע נ ה ו י ע ר האט איינמאָל אזוי פארמולירט דעם געגענזאץ צווישען מאטעריאר ליזם און ספּיריטואליזם אין דער פארם פון א געשפּרעך צווישען מאטעריע און גייסט. די מאר טעריע זאגט: "איך בין דא — און אויסער מיר איז ניטא גאר ניט. די וועלט איז מיין פאראיר

בערגעהענדע פארם. דו ביזט נאָר א רעזולטאט פון א טהייל פון דער דאזיגער פארם. דו ביזט דורכאוים צופעליג. נאָך עטליכע אויגענבליקען — וועסטו ניט בלייבען. איך אבער בלייב פון יאהרטויזענדע צו יאהרטויזענדע. דערויף ענטר פערט דער גייםט : "די דאזיגע אונענדליכע צייט, וואס דו בעריהמסט דיך, אז דו עקזילטירט אין איהר, איז פונקט ווי דער אונענדילכער רוים, וועלכען דו ערפילסט, פאראן נאָר אין מיין פאָר־ שטעלונג, אין וועלכער דו מאלסט זיך אוים, וועלכע נעהמט דיך אויף און דורך וועלכע דו הובסט ערשט אן זיין".

ג. דער פאראלעליזם אנערקענט גייםט און מאטעריע, "איף" און אויםען־וועלט, סוביעקט און אביעקט, פאר גלייך רעאל. דאָס וועלט־גאנצע בעשטעהט פון צוויי גרויסע גע־ ביעטען, וועלכע זיינען זעלבסטשטענדיג און. דאָך פערבונדען צווישען זיך אזוי, אז ווען עפים קומט־פאר אין איין געביעט, מוז עפים פארקומען אין דעם צווייטען (אין דער אויסען־וועלט לופט־וועלען - אין בעוואוסט־ זיין־קלאנגען; אין דער אויסען־וועלט עטער־ בעוועגונג — אין בעוואוסטזיין ליכט, א. אז. וו.) די בעציהונגען. צווישען בעוואוסטזיין און אויד סעןדוועלט זיינען. דאך ניט די בעציהונגען צוויד שען אורזאכע און ווירקונג: נאָכ'ן פּאראלעליזם איז ניט די אויסען־וועלט די אורזאכע פונ'ם בעוואוסטזיין, ניט בעוואוסטזיין די אורזאכע פון דער אויסען־וועלט. ביידע ענט־ שפּרעכען איינס דעם אנדערען, זיי זיינען פאראלעל. אבער פאר וואס דאס איז אזווי -- קען און וויל דער ריינער פאד רארעליזם ניט ערקלעהרען. ווען ער פרופט זיך דאָס יא טהאָן, מוז ער זאגען, אז מאטעריע און גייסט זיינען צוויי אייגענשאפטען פון א דרי־ טען אונבעוואוסטען גאנצען, וועלכעס איז דאָס אייגענטליך רעאלע; או מאטעריע און גייסט זיינען אין. אט דעם גאנצען און דורך דעם גאנצען פערבונדען, — אבער דערמים הערם ער אויף צו זיין ריינער פאראלעליזם.

ר. דער פאזיטיוויזם טרעט ארוים אי געגען מאטעריאליזם, אי געגען מפטעריאליזם, אי געגען מפטעריאליזם, אי געגען פפראלעליזם. זיי אלע רופט ער מעטאפיזישע טהעאריען, וויל זיי אלע צעשפאלטען די וועלט אויהד צווייען, אויה מאטעריע און גייסט, אויסען־ וועלט און בעוואוסטזיין, און איינס בלייבט ביי

זיי שטענדיג אונבעקאנט, פערשטעקט, פערבארגען אין אזא פּלאץ, וואוהין די ערפאה־ רונג קען ניט דער גרייכען. ביים מאטעריאליסט בלייבט די מאטעריע אויף יעניער ז יי ט פון דעם שוועל פון ערפאהרונג, ווארום דאָם וואם מיר ערפאהרען פון דער מא־ טעריע, איז שוין ניט די מאַטעריע גופא, רועל־ עמפפינדונגען, נאָר די כע זיינען פערמיטעלט דורך די חושים. די מאטעריע בלייבט אזא מין "וועזען", וועלכע איז, לויט דער מאטעריאליסטישער אויפפאסונג, דער גרונד פון אלץ, און דאך איז זי פאר דער ערפאהרונג אונדערגרייכבאר, ווארום די ערפאה־ רונג קען נאר אפערירען מיט עמפפינדונגען און פערבינדונגען פון עמפפינדונגען. ביים ספיריד טואליסט, וויעדער, איז דער גייסט א מעד טאפיזישע וועזען. וואס איז ער אזזינס -- דער גייסט? וואס קען וועגען איהם וויסען די ער־ פאהרונג ? נעהמט: ארוים פון דעם גייםט זיין אינהאלט, די עמפפינדונג און פארשטעלונד גען, די אידעען און זייער פערבינדונג -- וואס וועט דאן בלייבען פונ'ם גייסט אלם אזעילד כ ען ? וואסערע אייעגענשאפטען קענען מיר איהם געבען ? פון דעם פאראלעליסט איז דאך אודאי ניטא וואס צו רעדען: אלס ריינער פאראלעליסט זאגט ער זיך אליין אב צו ער־ קלעהרען די וועלט; קאָנסטרואירט ער אבער א וועלט דג אינצעם, א וועזען, וואם פעראייד ניגט מאטעריע און גייסט, איז דאס טאקי א עכטע מעטאפיזישע וועזען.

דער פאזיטיוויסט וויל די וועלט ניט צעשפּאָלטען אויף צוו יי געביעטען. פאר איהם איז ניט צוו יי געביעטען. פאר איהם איז ניט פאראן קיין פרינציפּיעלער אונטערשיעד צווישען אויסען־וועלט און אינוועניגסטער וועלט, צווישען ער, פון א מענגע פּראצעטען, וועלט, אי מאטעריע ענדערונגען. אי גייסט, אי מאטעריע ענדערונגען נאר בעזונדערע פּראצעטען, וועלכע זיינען פערבונדען, פערפלאכטען איינס מיט'ן צווייטען, ווי אלע אנדערע פּראצעטען אין דער גרויטער אונצושפּאָלטענער, אונגעטהיילטער איינהייט, אונצושפּאָלטענער, אונגעטהיילטער איינהייט, וועלכע מען רופט וועלט.

:2

דער לעזער, וואס האט זיך ביז אהער ניט אינטערעסירט מיט פילאזאפיע, וועט אפשר

בלייבען שטעהן פערוואונדערט און וועט פרעגען,
וואס פאר א בעדייטונג האָבען די אלע
פראגען פאר דעם מענשען, וואס פאר א נפקאר
מינה, צו זיי וועלען ווערען געלעזט אזוי צו אנדערש. די אויפגאבע פון די וויטערריגע אויס־
פיהרונגען וועט זיין צו בעווייזען, אז ניט נאר
פאר דעם טהעארעטיש־פארשענדען גייסט, נאָר
אויף פאר דעם פראקטיש־האנדלענדען מענשען
האָבען יענע פראבלעמען אן אויסערסט וויכטיגע
בעדייטונג.

אז די טהעארעטישע פארשונג האט פאר דעם מענשען א זעלבסטשטענדיגען ווערט, אז דאָם וויסען צוליעב וויסען, ניט אלם מי טעל, נאר אלם ציעל פאר זיך, האט דאָם רעכט צו פערנעהמען א בכבוד'יגען, אויב נים דעם ערשטען, פּלאץ צווישען אלע אוצרות פון דער מענשליכער קולטור, -- דערין צוויי־ פעלט היינט שוין ניט קיינער. פערקעהרט. וואס העכער דער מענש און די געזעלשפאט האט זיך אויפגעהויבען אויף די שטופען פון ענטוויק־ לונג, פערנעהמט די ריינע וויסענשאפט אלץ מעהר ארט אין זייער שאפען. דער מענש זוכט די וואהרהיים צוליעב דער וואהר־ ה יי ט, ניט צוליעב דעם, וואס די וואהרהייט וועט איהם מאכען גליקליכער, שטארקער, בעסער, נאר ווייל זי אליין האט פאר איהם א זעלבסטשטענדיגע בעדייטונג.

פרעגען מיר איצט, אין וועלכער בעציהונג שטעהען די אויבענדערמאנטע פּראבלעמען צו דעם וו א ה ר ה יי ט ס ־ ז ו כ ע ז, אזוי ווייזט זיך תיכף ארוים די צענטראלע שטעלע, וואס ס'פערנעהמען יענע פּראָבלעמען.

פאר דעם מאטעריאליסטעריט איבערהויפט ניט קיין אבסאלוטע וואהרהייט. אייביג איז פאר איהם נאר די מאר טעריע און איהר בעוועגונג. דער מענש טעריע און איהר בעוועגונג. דער מענש איז נאר א פארגעהענדע ערשיינונג אין דעם אייביגען וועכסעל פון מאטעריעלע פארמען. דער גייסט איז א פּראָדוקט פון דער מאטעריע. אלצדינג פערענדערט זיך, אלצדינג פערשווינדט אין דעם גרויסען שטראם פון זיין; עם פער־אינדערט זיך און פערשווינדט אויך דער אינהאלט ענדערט זיך און פערשווינדט אויך דער אינהאלט פון דעם מענשליכען בעוואוסטזיין. דאס וואס ס'איז נעכטען געווען אמת, איז היינט פאלש; דאָס וואס ס'האט זיך אויסגעראכט ערשט ניט לאנג אלס עפעס ווינטיגס, פערליערט אין א קור־לאנג אלס עפעס ווינטיגס, פערליערט אין א קור־צער צייט זיין בעדייטונג. און ווי מיט דעם בער צער צייט זיין בעדייטונג. און ווי מיט דעם בער

וואוסטזיין איבערהויפּט, אזוי האלט עס ביים מאטעריאליסט אויף מיט געזעל שא פ טדליכע אידעען און אידעאלען. די דאזיגע אידעען זיינען א פּראדוקט פון דער געזעלשפאטלידעען זיינען א פּראדוקט פון דער געזעלשפאטלידער מאטעריִע — דער ווירטשאפט, און צוזאמען מיט איהר בייטען זיי זיף און ווערען פערדשוואונדען. קיין אל גע מיי גע וואהרהייט, קיין או גטער שיטער ליכע פּרינציפּען, וועלכע זאלען זיין גילטיג פאר אלעמען, איז גיט פאראן.

אויף דער פראגע אלזא, צו קען דעם מענד שענם געראנק אויפשטעלען אלגעמיין־גילטיגע געזעצען וועגען דער וועלט, מוז דער מאד טעריאליזם ענטפערען גיכער ניין, איידער יאָ, און דערמיט דערנעהענטערט ער זיך צום סקעפטין אב מאר'ן מאטעריא־ליסט קיין אב סאלום ע געזעצען. אלעס וויסען איז רעלא טי וו. אלעס וויסען שטאמט פון דער ערפאהרונג און נאָר פון דער ערפאהרונג און נאָר פון גער אזוי לאנג, ביז ס'איז ניט ענטדעקט געוואָר דער עק קיין אויסנאהמע פון געזעץ; אינ'ם לעצטען רען קיין אויסנאהמע פון געזעץ; אינ'ם לעצטען פאל מוז דאס געזעץ בעזייטיגט ווערען און ס'מור זען ווערען צוגעקלערט נייע, וועלכע וועלען וויער דער האבען נאר א רעלאטיווע בעדייטונג.

אין געגענטהייל צום מאטעריאליזם, וועט דער אידע אליזם אפערירען מיט לוידער אידע אליזם אפערירען מיט לויד מער אבסאָלוטען. די אידעען, דאס איינציג רעאדלע, זיינען אייביג, אונפערענדערליף; בייטען בייט זיף נאר די ערשיינונגס־וועלט, וועלכע בעד זיצט ניט קיין אייגענע רעאליטעט. ערקענען די זייביגע אידעען. אינ'ם פּראצעס פון פילאזאפישען דענקען ווידערהאָלט זיף די אבסאָלוטע אידעע, ריכטיגער געזאגט אין דעם פּראצעס ערפאסט זי זיף געזאגט אין דעם פּראצעס וועט אליין. עס אין קלאר, אז דער אידעאליסט וועט רעדען פון אייביגע געזעצען, אייביגע וואהרהיי־טען, אייביגע אונערשיטערליכע אידעאלען.

אן אנדער טהייל אידעאליסטען ווייזען אן אויף די אזוי גערופענע איינגע בוירענע איינגע בוירענע איינגע איידעען איינגערוראלי אידע ען, וועלכע זיינען טאקי דעריבער אלגעמיין־גילטיג, ווייל זיי זיינען איינגעבוירען, ווייל יעדען איז זייער ריכטיגקייט קלאָר אהן שום בעווייזען. אזוי זיינען די מאטעמאטישע אקסיאָמען. ווען מען זאגט אין דער געאמעטריע: א גראדע ליניע איז די קירצסטע שטרעקע צווי־ א גראדע ליניע איז די קירצסטע שטרעקע צווי־ שען צוויי פּונקטען, אדער ווען מען זאגט אין שען צוויי פּונקטען, אדער ווען מען זאגט אין

דער פיזיק: די ענערגיע, וואס איז פאראן אין דער וועלט, ווערט ניט מעהר און ניט וועניגער, זיינען אזוינע בעהויפטונגען געגרינדעט ניט — אויף ערפאהרונג. קיינער מעסט ניט די שטרעקע צווישען צוויי פונקטען, כדי פון פיעלע בעא־ באכטונגען ארויסצופיהרען אן אלגעמיינעם כלל, אז די גראדע ליניע איז די קירצסטע; קיינער מעסט ניט די ענערגיע פון אן ערשיינונג, כדי נאָכדעם, ווען די ענערגיע וועט אומבייטען איהר פארם, צו איבערמעסטען זי נאכאמאָל און צו בעווייזען, אז ס'איז ניט געוזארען ניט מעהר און נים וועניגער. נאָך מעהר: ווען עמיצער וואלט געוואָלט אויפ׳ן גרונד פון אזוינע בעאבאכטונגען ארויםפיהרען אקסיאמען, וואלט זייער גילטיג־ קיים ערשט, פערקעהרט, געווען נים אזוי אלגעמיין, ווידי גילטיגקייט פון די איינד געבוירענע אידעען. די ערשטע וואלטען געווען רוכטיג נאָר אויף אווי פיעל, אויף וויפיעל צווישען אלע געמאכטע בעאבאכטונגען ; האט זיך ניט געפונען קיין אויסנאהם פון זיי ראם וואלט אבער נאך כלל ניט געווען קיין סימן, אז אן אויסנאהם איז ניט מעגליך. די לעצמע בעויצען זייער גילטיגקיים פון זיך א ל וי ן, זויער רוכטוגקייט איז קלאר פאר דעם מענשענ'ם גייסט פון אנפאנג אן, און דע־ ריבער קען פון זיי קיין אויסנאהם ניט עקוים־

אין זיין עקסטרעמער געשטאלט האט דער אידעאליזם געגלויבט, אז דער גייסט קען זיך שאפען א בילד פון דער וועלט גאר אהן דער הילף פון ערפאהרונג. ארויסגעהענדיג פון אלגעמיינע אקסיאָמען, אזוי האט ער געמיינט, קען מען מיט דער הילף פון לאגישע שליסע אויסארבייטען א גאנצען בנין, וועלכער וועט גענוי ענטשפּרעכען דער וויקליכקייט, ווייל "דאָס וואס מען דענקט קלאר און דייטליך, דאס מוז אויך עקזיסטירען".

אינמימען צווישען די עקסטרעמסטע אנזיכד טען פונ'ם מאטעריאליזם און אידעאליזם שטעהט דער ט רא נס צענדענדענטאל ער אידעאליזם און ליז ם (קאנט), וועלכער אונטערשיידעט צווידער אנשודעם שטאף און דער פארם פון דער אנשויאונג. שטאף בעקומט מען פון דער דער אנשויאונג. שטאף בעקומט מען פון דער וועלט פון "זאכען אן זיף" — זאכען, וועלכע געדפינען זיף אויסער דעם מענשליכען גייסט; די פארם פון דער אנשויאונג איז געגעבען אינ'ם מענשליכען גייסט; זיין גאנצע ערפאהרונג קען מענשליכען גייסט; זיין גאנצע ערפאהרונג קען דער מענש בויען אין די עזיע געגע

בענע פאר מען. און אזוי ווי אבשיידען זיך פון די דאזיגע פארמען איז פאר'ן מענשען נים מעגליך, דעריבער איז זיין וויסען אויך נויםווענדיג און אלגעמיין־גילטיג.

.3

ווי די אויבענדערמאנטע פּראָבלעמען זיי־ נען וויכטיג פאר דער טהעארעטישער פארשונג, אזוי איז גרוים זייער בעדייטונג אויף אויף דעם געביעט פון מאָראל און רעליגאן. מען דארף, נאטירליך, ניט מיינען, אז דאס פראקטישע האנדלען פון די מענשען אין זייער עקאָנאָמישער, פּאליטישער און געזעלשאַפטלי־ כער ארביים און אפילו אין פריוואטען אומגאנג מיט מענשען ווענדט זיך אן די אנשויאונגען וועגען מאטעריע און גייסט, וועגען דער אבשטאַ־ מונג פון די אידעען און וועגען די גרענצען פונ'ם מענשליכען וויסען. מען דארף אבער פון דער אנ־ דערער זיים נים פערגעסען, אז די טהעארעטישע אנזיכטען האָבען א געוויסע בעדייטונג פאר די קאנקרעטע מעשים פון די מענשען, אי אין דעם פרט, וואס זיי גיבען א ריכט־שנור, אַ אידעאל, צו וועלכען מען דארף שטרעבען, אי דערהויפט אין דער הינזיכט, וואס זיי אנערקענען אדער פערווארפען געוויסע ערשיינונגען און אינ־ סטיטוציאָנען.

רא איז דער פונקט, וואו פילאזאפיע און לעבען בעריהרען זיך, פערפלעכטען און פער־ שמעלצען זיך אזוי נאָהענט, ווי נאר מעגליך.

און אויך דא לאזען זיך פיהלען די אויבען־ געשילדערטע געזעצען אויפ'ן שארפסטען אופן.

דער מאטעריאליטע מאראלישע איז אויפשטעלען קיין אבסאָלוטע מאראלישע איז דעאלען. וואס איז גוט און וואס איז שלעכט — דאס, זאגט ער, ענדערט זיף אין דעם פערלויף פון די צייטען, אין דער אומבייטונג פון די געד זעלשאפטליכע פארמען. די מאראל פון פערד שיעדענע געזעלשאפטליכע גרופען איז ניט איינע און די זעלבע: דאס וואס ביי איינע איז הייליג און ערהאבען, דאס איז ביי אנדערע נידעריג און שלעכט.

אָהן אן אידעאל פון פּראַקטישען האַנדלען וועט זיך אבער, נאטירליך, דער מאטעריאליסט אויך ניט בעגעהן. וועט איהם אויסקומען דערי בער אויפכויען אָדער דעם סיסטעם פון ע וו ד עד מאָניז בער אדער דעם סיסטעם פון ענערד

גיזם. דער עוודעמאָניזם בעהויפּ־ טעט, אז דאס ציעל פון אלע מענשליכע האנד־ לונגען איז — געווינען לוסט און פערמיידען שמערץ. דאם גליק, דאם געפיהל פון פרייד, פון פערגעניגען איז דער איינציגער מאטיוו אין אלע מעשים ווי פון א יחיד, אזוי אויך פון א גרופע, פון א קלאס. אפילו דארט, וואו מיר זעהען, אז דער מענש פערשאפט זיך, דאכט זיך, פרייוויליג די גרעסטע שמערצען צוליעב זיין אי־ דעאל, איז אויך אין גרונד פון זיין האנדלען פאד ראן דאם שטרעבען צו לוסט. דער ענער־ גיום בעהויפטעט, או דאס ציעל פון אלע מענשליכע האנדלונגען איז די ענטוויקלונג פון אלע קרעפטען, וועלכע די נאטור האט אריינגע־ לעגט אינ'ם מענשען. מיר שטרעבען אלע צו אן הארמאנישער, אלזייטיגער טהעטיגקייט פון אלע אונזערע נאטירליכע קרעפטען, צו אן אויפבליד הונג פון אלע אונזערע קערפערליכע און גייסטיגע אייגענשאפטען. ווערט דאס ציעל ערפילט'-אזוי פיהלען מיר א צופרידענהייט, א אינווע־ ניגסטען שלום ; האנדלען מיר אין דעם פרט קא־ פויר - אזוי פיהלען מיר א אונצופריעדענהייט און א קאנפליקט מיט זיך אליין.

מיר מוזען דאָ בעמערקען, אז אויפשטע־ לענדיג דעם אדער יענעם מאָראלישען אידעאל, דאָם הייםט, זאגענדיג אז דאם איז גוט און דאם איז שלעכט, צו דעם דארף מען שטרעבען און דאם דארף מען פערווארפען, וועט דער מאטערי־ אליסט (אויב ער וועט דאס טהאָן; פּראקטיש בעגעהען זיך אָהן אזאַ פאָרשטעלונג זעהר וועני־ גע מאטעריאליסטען) זיך שטעלען אין א ווידער־ שפרוך מיט זיין אייגענעם פילאזאפישען סים־ טעם. דארט וואו עס הערשט נאָר נאטור־נויט־ ווענדיגקיים, א פערקניפונג פון אורואכע און ווירקונג, דארט וואו די מאטעריע און איהר בעד וועגונג בעשטימט די גייסטיגע וועלט, קען מען איבערהויפט ניט רעדען פון קיין ציעלען. א ציעל, א אידעאל שפרינגט שטענדיג א ר י־ בער פון דעם, וואָס ס'איז דאָ, צו דעם, וואָס עס רארף זיין. דאָם, וואס עם דארף זיין, איז אין דער עמפּירישער וועלט ניט געגעבען. זאגען ווידער, אז א אידעאל איז דאם, וואם ס'וועט אונבעדינגט מוזען קומען לויט ווי עם בעווייזט דאס אויספארשונג פון דער עמפירישער וועלט און פון די קאנקרעטע בעדינגונגען -- איז אַ לאָגישער פעהלער, וואָרום דאָס, וואָס ס' מון קומען און ס'איז אנערקאנט, אז אנדערש וועט

ראָם ניט קענען זיין — ראָם קען ניט זיין קיין אירעאל.

אויב אזוי שטעהט עס מיט מאָראל, איז שוין קלאר, אז קיין ג א ט וועט דער מאטערי־אליזם אודאי ניט אַנערקענען. מאַטעריאַליזם און אליזם אודאי ניט אַנערקענען. מאַטעריאַליזם און רעליגיאָן זיינען די שארפסטע געגענזעצע, וועל־כע עס קענען נאר עקזיסטירען. א גאט קען נאר זיין אן איבערנאטירליכעס. אוי ס ע ר ג אַ־ט י ר לי כ ע ס וועזען, אזוינס וואס ס'איז פריי פון אלע נאטור־געזעצען און פון אלע מאטעד ריעלע אייגענשאפטען. וואס קען דער מאטעריא־ליזם מיט אזא וועזען אנהויבען צו טהאָן ?

גאנץ אנדערש שטעהט דער איד ע א־ ליזם. פאר איהם איז ערשטענס פאראן אב־ 5 סאלוטע געזעצען פון מאָראל. דער גייסט שאַפט פריי זיינע בעפעהלען: אט אזוי זאלסטו זיך פיהרען, אט דאס זאלסטו וועלען און שטרעבען. דער גייסט איז אבהענגיג נאָר פון זיך אליין, ער איז נים געבונדען צו קיין בעשטימטען ציעל. גוט און שלעכט איז ניט דאס, וואס עס פיהרט צו לוסט־געפיהלען, צו ענטוויקלונג פון די נא־ טירליכע קרעפטען אדער צו א וועלכע ניט איז אנדערע ציעלען. גום און שלעכם איז דאם, וואם דער גייסט האט אנערקאנט אלם אזעלכע. די מאראל איז נים קיין זאמלונג פון עצות: אויב דו וועסט טהאָן אזוי און אזוי, וועסטו זיין צו־ פריעדען, אויב דו וועסט דאס אדער יענעס אוים־ וואם דו מיידען, וועסטו דערגרייכען דאָס, ווינשט. די מאראל ענדעקט נאר די אלגעמיין־

גילטיגע און נויטווענדיגע געבאָטען, וועלכען מען מוז פאלגען צוליעב זיי אליין.

עם איז קלאר, אז די אידעאליסטישע מאד ראל וועט זיין א יי נע פאר אלע פעלקער, פאר אלע קלאסען. דער גייסט איז איינער און זיינע געבאָטען זיינען איינע, און אויב די פער־ זיינע געבאָטען זיינען איינע, און אויב די פער־ שיעדענע געזעלשאפטליכע גרופען שטעלען פאקד טיש ארויס פערשיעדענע אפט געגענזעצליכע אידעאלען, איז דאס נאר א בעווייז, אז זיי זיינען ניט גלייך נאָהענט צום אלגעמיינעם מאָראַלישען אידעאל.

און עס איז אויך קלאר, אז פון דער אידעד אליסטישער מאראל ביז צו גאט איז נאר א שפאן וועג. פאקטיש זיינען אלע אידעאליסטישע מאד ראל־סיסטעמען אזוי אדער אנדערש פערבונדען מיט דער אידעע פון גאט. גאט איז דער קוואל פון אלע אידעען. גאט איז דער פון אלצד פון אלע אידעען. גאט איז דער גרונד פון אלצד דינג, וואס עקזיסטירט. גאט'ס בעפעהלען ענטד פלעקען זיך אין דעם גייסט.

דערמאָנען מיר זיך איצט, אז יעדע פּ אד לי טי ק, יעדע פּאָליטישע טהעטיגקייט און פֿאליטישער קאמפּר איז נאָר א שטרעבונג דורכ־ צופיהרען אין געזעלשאפטליכען לעבען די אדער יענע מאראלישע און רעליגיעזע אנשויאונגען און אידעאלען, — אזוי ווערט פאר אונז קלאר, וואס פאר א צענטראלע ראלע עס פערנעהמען די פאראזאפישע פּראבלעמען אין דער פּראקטיק פונ'ם מענשליכען לעבען.

996 996 996

א. ל. באראן.

אד. קוש דיין געליעבטע ...

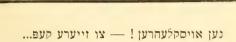
אך, קוש דיין געליעבטע און קוש איהר וואס מעהר, און קוש איהר וואס מעהר, א מרער נאך א מרער. די ליפען, די זיסע, די ליפען, די זיסע, די ברעמען, די האר, אין חלום א וויילע.... א מרוים אויפ'ן וואָהר איז רייך אין פאנמאזיעס, איז הארציג, איז גוט, מיט יוגענד־אילוזיעס, מיט וואַר'מע בלוט.

און איך אויך — דו שענהיים, געדיינק דיך נאֶך שמאַרק, דיין העלזעלע מראמאַר, אלבאסטער — דיין קארק. די נאכט, וואס געקושט מיך האַסטו אהן א שיעור, דעם טאג, ווען געזעגענט האַסטו זיך מיט מיר. די שרעקליכע וויילע: די שרעקליכע וויילע: זיך שיידען שוין גרייט... צו וועל איך דיך זעהען אמאַל פאר מיין טוידט?

מ. מלמד.

דאָם בלומען־מידעל

לאנג נאָכדעם, ווי די מוטער איז ארויסגער גאנגען, האָט בלייכער געקוקט אויף דער דאָזיר גער שעהנער בלום, זי איז געווען גרוים, און גער שעהנער בלום, זי איז געווען גרוים, און פריש, זארגפעלטיג צוזאמענגעלעגט, אזוי, אז א יעדעם קליינעם בלעטעלע האָט גאר ניט פער־ליירען, ניט פון דער פאָרם, און ניט פון דער שעהנקייט; נאָכ'ן פרישען גערוך, וואָם פון איהר האָט זיך געטראָגען, האָט מען דערקענט, אז זי האָט זיך געטראָגען, האָט מען דערקענט, אז זי איז ניט לאנג צוריק אראָבגענומען געוואָרען פון בלומען־קוסט.

? ווער האָט עס געקענט שיקען —

אומזיסט האָט ער געבראָכען דעם קאָפּ. ער האָט בשום אופן ניט געקענט צו קלעהרען, ווער עס זאל איהם געווען מאַכען אָט דעם מאָדנעם סורפּרייז. אלע בעקאנטע האָט ער איבערגערעד כענט אין קאָפּ, און אויף קיינעם האָט קיין חשד ניט געקענט פאַלען. צום אָנהויב האָט ער א טראַכט געטהאָן, אז דאָס מוז אוראי זיין פון חנה'לען, האָט ער אָבער באלד איינגעזעהען, אז דאָס קען אויך ניט זיין. חנה'לע איז שוין פון דאָס קען אויך ניט זיין. חנה'לע איז שוין פון אואָד צייט אוועקגעפאהרען, און דער דאָזיגער קאָנווערט האָט געטראָגען אויף זיך דעם זיעגעל פון דער שטאָדטישער פּאָסט.

ס'איז איהם גאנץ גיך מיאום געוואָרען צו ברעכען זיך דעם קאָפּ איבער דעם, ער האָט זיך אויף גיך אָנגעטהאָן, איבערגעכאַפּט, און זיך צו־געגרייט צו געהן אין גאס. פאר'ן ארויסגעהן פון שטוב, איז זיין בליק געפאלען אויף דער בלום, וואם ער האָט געלאזען אויפ'ן טיש, ער האָט זי א חאפּ געטהאָן, אויפגעבלאָזען די איינגעפּרעס־טע בלעטעלאך, און זי אריינגעשטעקט אין לאַטץ, אויף די רויטע ליפען האָט זיך איהם בעוויעזען אויף די רויטע ליפען האָט זיך איהם בעוויעזען אויף די רויטע ליפען האָט זיך איהם בעוויעזען אנאנגען.

פרישע בלומען, מיין הערר! -- האָט -- ביטעריג געהלונגען א יונג, מיידעלש קול, און ציטעריג געהלונגען א

שטאַרקער קלונג מיט'ן טהיר־גלער קעל האָט אויפגעוועקט דעם יונ־

גען בלייכער פון שלאף. ס'איז שוין געווען גרויסער

ט איז שוין געווען גרויסער טאָג, די זון איז שוין געשטאַנען הויך אין הימעל, און איהרע

שטראַהלען האָבען אריינגעדרונגען דורך די לאָד דען־שפּאַלטען אין בלייכער'ם שלאָפּ־חדר; ער האָט זיך אויסגעריבען די אויגען, זיך אויפגעד זעצט, און א פרעג געטהאָן מיט א פערשלאָפען סול:

? ווער איז דאָרט, מאַמ׳?

אין טהיר האָט זיך בעוויעזען זיין אלטע מו־ טער מיט א בריעף אין האנד.

- א בריעף.
- פון וועמען איז ? --
- כ'וויים ? פון חנה'לען אודאי.

בלייכער האָט גענומען דעם בריעף אין האנד און איהם ארומגעקוקט.

ער געד — ניין, ניט פון חנה'לען, — האָט ער געד — אגט.

ווען די מוטער איז ארויסגעגאנגען, האָט ער געעפענט דעם קאָנווערט, און צו זיין גרעס־ טער פערוואונדערונג האָט ער אינעוועניג, אנ־ שטאָט א בריעה געפונען א גרויסען, ווייסען בוי־ גען פּאפּיער, און אין איהם איז געווען איינגעווי־ קעלט א פריש־שמעקעדיגע, רויטע בלום.

פאר איבערראשונג איז ער א האלב־נאַקע־ טער אראָבגעשפּרונגען פון בעט, און אָנגעהויבען שרייען:

! מאַמע, זעה! זעה נור, מאַמע —

די מאַמע, א דערשראָקענע, איז געקומען צו לויפען:

- ? וואם איז דאָרט אזוינס, האַ וואס איז דאָרט
- זעה נור, מאַמע, וואס כ'האָב בעקומען. אַ בלום! וואס זאגסטו ניט דארויף, הא ? א בלום גאָר! אַ פרישע, רויטע בלום...
- א בלום גאָר ? ס'ערשטע מאָהל הער א בלום גאָר ? איך, אין א בריעף א בלום! וואס משוגעים קער

בלייכער, דערהערענדיג דאס קול, האָט זיך אָב־ געשטעלט.

יעדען פריה־מאָרגען, בעת ער געהט פארביי
דעם קליינעם שטאָדטישען פארק, קויפט ער
בלומען ביי דער זעלביגער מיידעל, די איינציגע
בלומען־פערקויפערין אין יענעם קאָרגער. ער קען
זי שוין אזוי גוט, אז ער מעג זיין ווי פערטראכט
און בעשעפטיגט, דערהערט ער באלד דעם קול
איהרען, א זיסען, א שטילען, און א ווייק־בעטענ־
דיגען. און ער שטעלט זיך אָב. די בלומען־פער־
קויפערין, א יונגע, בלאסע מיידעל, טראָגט איהם
קויפערין, א יונגע, בלאסע מיידעל, טראָגט איהם

פרישע בלומען, מיין הערר! — האָט זי שטיל בעטענדיג גערופען, אנטקעגען געהענדיג בלייכער'ן.

ם'טהוט מיר לייד, מיין ליעבע — האָט בלייכער צו איהר א זאָג געטהאָן, נאָכדעם ווי ער האָט זי בעגריסט מיט א ליעבליכען שמייכעל, — עמיצער האָט מיר היינט געמאכט אן איבע־ראַשונג — זעהט איהר ?

און ער האָט אָנגעצייגט מיט'ן פינגער אויף דער לאַט'ז פון זיין ראָק.

זי האָט געמאכט א מינע פון איבערראַשונג, נור באלד האָט זי א זאָג געטהאָן גאנץ שטיל און מיט הכנעה :

וועט איהר ביי מיר מעהר קיין בלומען — שוין ניט קויפען ?...

אָה, ניין, פאר װאָס דען ? אָבער היינט, — איהר זעהט דאָך... עמיצער, כ'וויים ניט ווער, האָט מיר די דאָזיגע בלום צוגעשיקט...

זי האָט שטיל געקוקט אויפ'ן יונגען־מאן, און אויף דער ראָזע אין קנאָפּ־לאָךּ, און שטיל געזאָגט:

...םולם שעהנע בלום...

ש יאָ שעהן ? — האָט בלייכער לעבעדיג אונטערגעכאפט — גלויבט מיר, ס'טהוט מיר אמת לייד, וואס כ'קען היינט ביי אייף קיין בלוד פען ניט נעהמען.

זי האָט עפּעס געוואלט זאגען, נור האָט און מיטען פערהאקט, און האָט אָנגעהויבען זיך אין מיטען פערהאקט, און האָט אָנגעהויבען שטאַמלען. איבער די בלייכע באַקען האָט זיך צור גאָסען א רויטער פארב, און כדי צו בעהאלטען איהר אויפרעגונג, האָט זי זיך אויף גיך אראָב־ געבויגען צו איהר בלומען־קאָרב, ארויסגעכאַפּט געבויגען צו איהר בלומען־קאָרב, ארויסגעכאַפּט פון דאָרטען א ווייסע, צארטע ליליע, און עס דערלאנגט בלייכער'ן.

— אָבער מיין ליעבע — — אָבער

כ'בעט אייך !... — האָט די בלייכע מייד דעל שטיל א זאָג געטהאָן, מעהר מיט די אויגען ווי מיט'ן מויל, און איהר קול האָט געציטערט — נעהמט ביי מיר די דאָזיגע בלום... איך האַלט זי אומישגע פאר אייך...

בלייכער האָט א מינוט געקוקט אויף איהר בלאסען פנים, און אויף די פּאָר קליינע טרערעד בלאסען פנים, און אויף די פּאָר קליינע טרערעד לעד, וואס האָבען געגלאנצט אין איהרע גרויע אויגען, ביים הארצען האָט איהם עפּעס א דריק געטהאָן, און אין קאָפּ איז איהם דורכגעלאָפען א געדאנק: אָרים קינד, אין דער היים ווארט אודאי א מאַמע מיט הונגעריגע קינדערלעך אויף איהר פערדיענסט... ער האָט צוגענומען די בלום, און איהר דערלאנגט א פּאָר זילבערנע מטבעות.

נור די בלייכע מיידעל האָט זיךּ, א בעליי־ דיגטע, צוריק געצויגען.

- ניין... ניין !... האָט זי געשטאַמעלט. פאר וואָס ? האָט בלייכער פערוואונד דערט געפּרעגט.
  - -- ווייל... ווייל...

זי איז רוים געוואָרען, און באלד וויעדער בלייך, האָט זיך געמאַכט ווי זי זוכט עפּעס אין קאָרב, און אין א מינוט ארום האָט זי געזאגט מיט ארונטערגעלאָזענע אויגען:

- ס'איז היינט מיין געבורטס־טאָג שענק איך אייך די בלום...
- אוי גאָר! האָט בלייכער אויס־ אָגר אויסר באָרופען דאָס איז זעהר, זעהר שעהן פון אייך, מיין ליעבע, איך דאָנק אייך זעהר!

די אויגען האָבען ביי איהם געגלאנצט מיט יונגען לעבען. די באקען האָבען זיף גערויטעלט, און די פרישע ליפּען האָבען כסדר געשמייכעלט; ער האָט צוגעטראָגען די צאַרטע בלום צו דעד ער האָט צוגעטראָגען די צאַרטע בלום צו דעד נאָז, א שמעק געטהאָן, און דערנאָף זיף פערבויד גען פאר דער בלייכער בלומען־פערקויפערין, אין איז אוועקגעגאנגען א פרעהליכער, מיט א פעס־טען, זיכערען טריט.

און אזוי גליקליף איז ער געווען דעם דאָזיר גען פריה־מאָרגען, און אזוי צופריעדען איז ער געווען מיט זיך אליין, אז ער האָט ניט בעמערקט דעם וועהטאָגדיגען אויםדרוק אויף דער מייד דעלס פּנים, און אויך ניט דאָס, ווי לאנג זי האָט איהם נאָכגעקוקט מיט פערטראַכטע, בענקענדע אויגען...

אויפ'דער'נאַכט, ווען בלְייכער איז געקומען א היים, האָט ער ארויסגענומען די רויטע בלום פון לאַטץ, זי אוועקגעלעגט אויפ'ן טיש, און זיך פערטראַכט.

איבער'ן טאָג האָט ער אין דער בלום כמעט פערגעסען, איצט האָט ער זיך וויעדער אן דעם דערמאָהנט, און ער האָט זיך וויעדער אָנגער שטרענגט צו טרעפען, פון וועמען די בלום קומט. ערשט שפּעט ביי נאַכט, איידער ער איז געגאנגען שלאָפען, האָט ער די בלום פאוואָלינקע צונויפּד געלעגט, א בלעטעלע צו א בלעטעלע, און זי בער האַלטען צווישען די בלעטער פון א דיקען בוך.

ער געזאגט. — צום אנדענק!

דערנאָך האָט ער די דאָזיגע קוריאָזע גער שיכטע בעשריעבען אין א בריעף און איהם אוועקגעשיקט צו חנה'לען, און אויפ'ן צווייטען פריה־מאָרגען האָט ער שוין אָן דער גאַנצער געשיכטע פּערגעסען.

שפּעטער, ווען ער איז פארבייגעגאנגען דעם שטאָדטישען פּארק, איז איהם די בלייכע בלומען־ מיידעל, ווי אלע מאָהל, אנטקעגען געקומען מיט א פרישען בוקעט בלומען אין האנד, און איהר שטילער, וויִיבער קול האָט ווי אלע מאָהל בעטענ־דיג גערופען:

בלומען, פרישע בלומען... — פרישע בלומען...

בלייכער האָט זיך אָבגעשטעלט, צוגענומען ביי איהר דעם בוקעט, און איהם צוגעטראָגען צו דער נאָז.

האָט ער אוים־— פרעכטיגע בלומען! — האָט ער אוים־-גערופען, און איהר דערלאנגט א מטבעה.

נור דאָס מאָהל, אזוי ווי נעכטען, האָט זיך די בלייכע מיידעל אָבגעזאגט פונ'ם געלד.

וואס איז געשעהן ? — האָט ער זיך — געוואונדערט.

האָט זי שטיל געמור־ — ה'בעט אייך... — האָט זי שטיל געמור־ מעלט, און אַראָבגעלאָזען די אויגען צו דער ערד — די בלומען — — כ'שענק זיי אייך... טהוט מיר צוליעב, נעהמט זיי...

זי האָט מיט הכנעה אויפגעהויבען דעם קאָפּ, און שטיל בעטענדיג געקוקט איהם אין די אויגען.

ער איז געבליעבען שטעהן איבערראשט, און ניט געקענט בעשליסען וואס צו טהאָן. ער האָט געקוקט אויף איהר בלייכען פּנים, און אין איהרע שטילע, בעטענדע אויגען. איהם איז דאס אלעס פארגעקומען וואונדערליך און פערדעכטיג אין צייט.

... איך קען עם ביי אייך ניט נעהמען... גאויבט מיר, איך קען ניט... — האָט ער געענט־

פערט, און איהר צוריק דערלאנגט דעם בוקעם; ער האָט אוועקגעדרעהט דעם קאָפּ אן א זייט, און האָט זיך בעמיהט זיין קול זאָל קלינגען טרו־ קען און האַרט.

כ'בעט אייך... נעהמט עס !... — האָט זי זיך געבעטען מיט טרעהרען אין קול — איך פערמאָג ניט מעהר ווי די בלומען, און איך וויל זיי אייך שענקען... געהמט עס... גלויבט מיר, איך שענקען... געהמט איין הארצען...

בלייכער האָט לאנג נאָכגעטראַכט, עפּעס אַ בעהאלטענער געדאנק, האָט זיך איהם געדוכט, הויבט אָן קלאָהר ווערען פאר איהם, און ער האָט זיך אויף עפּעס בעשלאָסען. ער האָט צוגענומען די בלומען ביי דער מיידעל, און קוקענדיג איהר גלייך אין די אויגען, האָט ער שאַרף ארויסגעד זאגט:

גוט, כ'נעהם ביי אייןד די בלומען, כ'וועל — זיי געבען מיין כלה...

זי האָט א ציטער געטהאָן און איז בלייך געוואָרען; די צייהן האָבען זיך אָנגעקלאַפּט איי־ נע אָן די אנדערע, און זי האָט מיט וועהטאָג צור געדריקט די אונטערשטע ליפּ.

-- איהר... איהר זענט ---

זי האָט געשטאַמעלט און ניט געקענט ארויסבריינגען מעהר קיין ווארט, אין קאָפּ ביי איהר האָט זיך גיך, ווי א בליטץ, דורכגעטראָגען א ווילדער געראנק: שטארבען... זאל זי שטארד בען... באלד אָבער האָט זי זיך בערוהיגט, האָט זיך אראָבגעבויגען צום קאָרב, ארויסגענומען פון דאָרט א קליינעם בוקעט פון ווייסע ליליען, און האָט עס דערלאנגט בלייכער'ן.

יענע בלומען וואס כ'האָב אייף פריהער — יענע בלומען וואס כ'האָב איים געזאגט — געגעבען — האָט זי שטיל צו איהם געזאגט — זיינען פאר איי ך, און אָט דאָס איז — פאר אייער כלה...

ער האָט שטום געקוקט אויף איהר, און אין הארצען האָט ער דערפיהלט א שטארקען וועהד טאָג. זעהענדיג ווי צובראָכען עם האָבען זי די לעצטע ווערטער זיינע, האָט ער שטילערהייד צוגענומען ביי איהר די ליליען, און ערשט אין א פּאָאר מינוטען ארום האָט ער געזאגט:

ם'איז זעהר פיין פון אייך, מיין ליעבע, ... איך דאנק אייך.

ער האָט אויסגעמיעדען צו בעגעגענען איהר בליק, אזוי ווי ער וואלט זיך אין עפעס געפיהלט שולדיג אנטקעגען איהר, און מיט לאנגזאמע

טריט, מיט א געזונקעענם קאָפּ, האָט ער זיך גע־ אָזען אוועקגעהן.

זי האָט ניט אוועקגענומען די אויגען פון איהם, און מיט א שטילען ווייכען קול האָט זי איהם נאָכגערופען:

פון היינט אָן װעל איך יעדען פריד— מאָרגען צוגרייטען צוויי בוקעטען פאר אייך...

אָבער ער האָט איהרע לעצטע ווערטער שוין ניט געהערט, וואָס מעהר ער האָט זיך אָבגערוקט פון איהר, אלץ שנעלער האָט ער אָנגעהויבען געהן, אליין ניט וויסענדיג פאר וואס, און פאר

וועמען ער אנטלויפט...

ראָס מאָהל האָט איהם די ארימע מיידעל נאָכגעקוקט מיט טרעהרען אין די אויגען...

צביון.

די אידישע וועלם

ייגענטליך איז דער געגענשטאַנד, וועגען וועלכען איך וויל דאָ ריי־ דען, לחלוטין ניט קיין אידישער און ער האָט מיט דער אבטיילונג די אידישע וועלט" קיין שום, לאָגישע שייכות ניט. די מעשה

איז אָבער, וואס אין די אַנדערע וועלטען, א חוין די אידישע, איז דער גאנצער געגענשטאַנד ניט בנמצא. ממילא קומט עס אויס, אז הגם לאָגיש איז ער ניט אידיש, אָבער פאָרמעל איז ער דאָדְּ אידיש.

מיר מיינען דאָס דעם אַנאַרכיזם.

אויף וויפיעל דער אנאַרכיזם האָט דאָ ווען עס איז עקזיסטירט אין אמעריקא, איז ער אַלע מאָל געווען א אידישער. אין זיינע בעסטע יאָהרען מאָל געווען א אידישער. אין זיינע בעסטע יאָהרען אפילו, ווען ער האָט געגלאַנצט און געבליהט, איז ער אויף געבליעבען ריין "אידיש נאציאָנאל". און האָט ער זיך אמאָל געפרובט ארויסרייסען א ביסעל ווייטער פון דער אמעריקאנער אידי שער גאס, פרובירען זיין מזל צווישען די "גוים", האָט ער דאָרטען, ביי זיי, ביניהם, אזוי גיף פער־לאָרען דעם "צלם אלהים", אז א פורים־שפּיעלער אפילו האָט שוין געגען איהם געהאט א פּנים פון א קייזער...

אין דער אידישער גאס האָט דער אַנארכיזם זיך געפיהלט, ווי אין זיין אמת'ע היים, און עס זיינען געווען צייטען, ווען ער האָט זיך דאָרטען

פאנאנדערגעלעגט אזוי ברייט, ווי ביי זיין טאטען אין וויין־גאָרטען. דאָרטען האָט ער זיף זיינע גדולים געהאט, וועלכע האָבען דאָס ברייטע וואָרט געפיהרט, דאָרטען זיינען געווען די "אינד דיווידועלע" מאַסען, וועלכע לאָזען זיף ניט "רו־לען פון דער מאַדזשאָריטי", דאָרטען האָט מען געקעמפּפט געגען דעם שטים־קאַסטען אין דעם געקעמפּפט געגען דעם שטים־קאַסטען אין דעם געקעמפּפט געגען דעם שטים־קאַסטען אין דעדע נאָמען פון "דירעקטע אקציאָן" און דאָרטען ענד־ליך האָט מען אמוועניגסטען געוואוסט וואס דער אנארכיזם איז, און וואס ער בעצוועקט, שוין אינפאך צוליעב דעם אליין, וואס אין אנאַרכיזם...

און עס האָט זיך אזוי געאנארכיזמט אין
דער אידישער גאָס עטליכע יאָהר נאָכאַנאַנד, און
מען האָט כסדר גע'חזר'ט די ווערטער: "דירעקר
טע אקציאָן", "פּראָפּאגאנדע דער טהאַט", "סאַ־
באטאזיט", "סינדיקאליזם" ווי הסידים חזר'ן
זוהר. וואו אָנצואווענדען די "פּראָפּאגאנדע דער
טהאַט" מיט דער "דירעקטער אקציאָן" איז ניט
געווען וואו, העכסטענס האָט מען עס געקענט
אָנווענדען אויף דעם יום־כפור באָל געגען דעם
רבונו של עולם דורך א שטיקעל אלטע חזיר־
פלייש מיט א פּוטער־ברויט... זאָנסט האָט מען
א גאנין יאָהר געדארפט זיצען מיט פערלענטע
הענד און וואַרטען ביז די גאולה וועט קומען, צו
דורך וועלכען עס איז נס, אָדער ווען עס וועלען
דורך איינגעפינען א פּאָר דרייסטע יונגען, וואַס

המְבען נים קיין מורא פאר א קלאפּ, און וועלען אָנפּאַנגען די רעוואָלוציע...

נאָר אזוי ווארטענדיג האָט עטוואָס פא־ סירט. א היבשער טהייל פון די אנארכיסטישע "וואָרט־פיהרער און טאָן־געבער זיינען "אָל־ראַיט געוואָרען, יעדער אויף זיין שטייגער. איינער דורך א ביזנעם, אַ צווייטער דורך ריעל־עסטייט, אַ דריטער דורך א דיפּלאָם און א פיערטער סתם אזוי. און אזוי ווי די אַנאַרכיסטען גופא קענען דאָך נים אינגאנצען אָפּלייקענען די ווירקונג פון דעם עקאָנאָמישען פאַקטאָר אין מענשליכען לע־ בען, האָט טאַקע אָט דיעזע עקאָנאָמישע ענדע־ רונג אין דעם לעבען פון די איינצעלנע אַנאַרכים־ טען געמאַכט ניט קיין קליינע ענדערונג אין דער אַנאַרכיסטישער בעוועגונג גופא. איין טהייל האָט געפונען, אז ביז וואָס ווען, קען מען גאָר זיצען אין דער היים און "טהאָן ביזנעס", דער אַנאַר־ כיזם איז ניט אויף א שעה און ער וועט ניט אנטלויפען. און סאַי ווי סאַי איז נאָך ניט גע־ קומען די ציים, און דער דור איז נאָך ניט ראוי פאר'ן אנארכיזם... אן אנדער טהייל האָט געד מאַכט אן ענטדעקונג, אז דער שטים־קאסטען איז גאָר ניט אזא שרעקליכע בעשעפעניש, ווי מען האָט עס זיך פריהער איינגערעדט. עס פער־ שטעהט זיך, אז פאר דער צוקונפט איז ער געווים שעדליך און מוז אָפּגעשאפט ווערען... עם פער־ שטעהט זיך אויך, אז די סאָציאליסטען טאָרען איהם אויך היינט ניט געברויכען, און קיין פרינ־ ציפּיעלער אַנאַרכיסט טאָר זיי ניט העלפען אין זייער פערברעכען און אָפּגעבען זיין שטימע פאַר זייערע קאַנדידאַטען. אָבער ווען עס האנדעלט זיך וועגען דעם דעמאָקראַטישען טיקעט, אָדער גאָר וועגען א הוירסט'ען, קען מען געפינען אַ היתר, ווען מען וויל. ווארום סוף־כל־סוף פרעדיגט ראָך דער אַנאַרכיזם די פאָלשטענדיגע אינדיווי־ דועלע פרייהיים, ממילא איז דאָך שוין דערפון אליין געדרונגען, או ווען איינער וויל געהן צום שטים־קאסטען, האָט ער דאָס פּולע רעכט דערצו...

א דריטער טהייל האָט סתם תשובה געטהאָן. אירען איז מענשליך, זאגט דער טייטש. מען האָט, הייסט עס, געלעבט אין טעות, מען האָט געמיינט, אז דער אנארכיזם איז דער העכסטער אירעאל, בעת אין דער אמת איז די איצטיגע געזעלשאַפט־ ליכע אָרדנונג גאר אויך ניט אזוי שלעכט, ווען מען קען נור מאַכען א לעבען... און תשובה העלפט. אדרבא. וואו א בעל־תשובה שטעהט, קען א צדיק גאָר ניט איינשטעהן...

און אזוי האָט זיך דער אנארכיזם אין אונד זער אידישער גאָס געדריבעלט, ביסלעכווייז, א שטיקעל נאָך א שטיקעל, ביז עס איז געבליעבען א קליין רעסטעל פון איהם, און דאָס זעלבע קליין רעסטעל איז אויך וואס איהר ווילט נאָר, אָבער ניט קיין אנארכיזם.

ראָס רעסטעל אַנארכיסטען, וואס זיינען צור ליעב איבערצייגונג, געוואָהנהייט אָדער טראַדיי ציע, געבליעבען טריי דער רויט־שוואַרצער פּאָהן, ציע, געבליעבען טריי דער רויט־שוואַרצער פּאָהן, האָבען ביי זייער בעסטען ווילען ניט געקענט גער פֿינען עפּעס אזעלכעס, וואס זאָל הייסען אנאר־כיסטישע בעוועגונג. שליסליך זיינען זיי דאָך געקומען צום שכל, אז א יום־כפּור באָל איז דאָך ניט דער עיקר פון אנארכיזם, און אז מיט דעם רבונו של עולם וועט מען שוין ווי עס איז פאַרטיג ווערען אָהן דעם. און ווען אנדערע שטערונגען זאָלען נור ניט זיין,אויף דעם וועג פון דער פער־ווירקליכונג פון דעם אַנאַרכיזם, וועט דער בורא ברוך הוא זיין די קלענסטע שטערונג. אזא עקשן ביז ער גאָר ניט...

און עס האָט זיך געמוזט שטעלען די פּראַגע: וואס אייגענטליך דארף זיין דער אינהאלט פון דער אנארכיסטישער בעוועגונג ? א בויערען־באָל אין ווינטער און אן עקסקוירשאָן אין זומער קען אין בעסטען פאַל נור זיין די אויסערע פּאָרם פון דער בעוועגונג, אָבער דאָך ניט דער אינהאַלט...

אַלזאָ, וואָס איז דער אינהאַלט, וואס איז דער אינהאַלט, וואס איז די אויפגאַבע פון אנארכיזם ביי היינטיגען טאָג, ווען די "פּראָפּאגאנדע דער טהאַט", די "דירעקד טע אַקציאָן" און די אלע אנדערע אַלטע קליפּער־געצייג איז אוועקגעלעגט געוואָרען אין ארכיוו ביז משיח'ם צייטען ?

אויפקלעהרען די מחות! דאס איז דער נייער שלאג־ווארט. אויפקלעהרונג, בילדונג, קולד טור — דאָס איז דאָס נייע פּראָגראַס פון דעם אפיציעלען אַנאַרכיזם, אויף וויפיעל עס עקזיס־טירט אין דער אידישער גאַס.

און אריינגעהענדיג אין זיין נייע ראָלע אלס קולטור־טרעגער, האָט דער אַנאַרכיזם געמוזט אָנ־ פאנגען זיך פיהרען סטאַטעצנע, אוועקווארפען די אלטע שקאָצערייען, האָט אָנגעהויבען ריידען מיט א סאָלידען בעל־הבת'ישען טאָן און טהוט זיך אָפט אָן אפילו א פּאָר זיידענע הענטשקעס... און אויב עס טרעפט אמאָל אז עס כאפּט זיך ארויס מיט א "קיבעץ", איז דאס אויך ניט מעהר ארויס מיט א "קיבעץ", איז דאס אויך ניט מעהר ווי פון אלטער געוואָהנהייט אדער אויס א צו־ ליעב אַ פּאָר אלטע גענאָסען, וואס ווילען נאָך ליעב אַ פּאָר אלטע גענאָסען, וואס ווילען נאָך

נים פערגעסען די אלטע גוטע צייטען, ווען מען האָט געריבען א מאָרדע... און אייגענטליך טאַקע צוליעב וואס זיך קריעגען און וועגען וואס זיך קריגען, ווען מען קען לעבען גוט ? קולטור־טרער געריי איז בטבע א פריעדליכע בעשעפטיגונג, אָהן ערגערנים און אהן אויפרעגעניש אזוי ווי אין יער דען "טרייד", וואס האָט ניט מורא פאר קאָנקור רענציע...

וואָלט שוין אָבער אלץ געווען "אָלרראַיט". וואָרום ווער קען עם זאָגען, אז קולטור־טרעגעריי איז ניט קיין אַנאַרכיזם ? אויפ'ן בארג סיני האָט מען דעם אַנאַרכיזם ניט געגעבען, קיין שולחן־ ערוך איז אויך ניטאָ, און אויף וויפיעל ער איז יא דאָ, בעשטעהט ער פון גאָלע היתרים...

איז אָבער געקומען א חברה יונגווארג, פון לאָנראָן אוראי, און האָט אָנגעפאַנגען זוכען דעם אלטען פערלאָרענעם אנארכיזם. און עם זיינען געקומען צו זיי א פּאָר אלטע, וואס האָבען זיף א היבשע צייט אָבגערוהט, און האָבען געזאָגט: איהר ווילט דעם אמת'ען אנארכיזם, איהר זוכט איהם, קומט צו אונז, מיר וועלען איהם אייף געבען, מיר וועלען אייך געבען אזא אנארכיזם, וואָס איז אי אלט, אי שפּאָגעל ניי, אי רעוואָלו ציאָנער, אי בעל־הבית'יש, אן אנארכיזם, וואס אין איהם גופא שטעקט שוין אנארכיזם מיט בל מוב סלה אלס צוגאָב...

און עס איז געוואָרען שדוף. די "יונגע" האָבען די "אַלטע" גענומען, און פון דעם זיווג איז געבאָרען געוואָרען "ראָס פרייע וואָרט".

* * *

"האָם פרייע וואָרט" איז אַ ניט־פּעריאָדישע דיסקוסיאָנס־שריפט פאר סאָציאלע פּראָבלעמען. פאָרלויפיג האָבען מיר דאָס ערשטע העפט, און פאָרלויפיג האָבען מיר דאָס ערשטע העפט, און מיר קענען זאגען, אז דער צוועק איז עררייכט... אלע דערצעהלען זיי אונז אין איין קול, אז דער אנארכיזם אלס א בעוועגונג איז לחלוטין טוידט. אנארכיזם אלס א בעוועגונג איז לחלוטין טוידט. נו, דאָס האָבען מיר אפילו אליין געוואוסט, און קיינער האָט פון אונז גאר אנדערש ניט געטראַכט, דערצו איז ניט נויטיג געווען קיין "סערטיפי־דערצו" פון דאָקטוירים... אָבער ניט דאָס איז דער עיקר. דורכלעוענדיג אלע ארטיקלען פון "דאס פרייע ווארט" ווייסען מיר פּאָלגענדעס:

דר. זאָלאָטאראָוו מיינט, אז דער אמת'ער אנארכיזם איז א סינטעז פון פועלי־ציוניזם און סינדיקאליזם, דאָס הייסט, א שטים־קאסטען אין גלות פאר פאָרלויפיגע פּאָליטיק, א טעריטאָריע אין ארץ־ישראל פאר דער צוקונפט און סינדיקאַד

ליום פאר'ן עקאָנאָמישען קצמפּף סצי אין גלות סאי אין ארץ־ישראל. עם פערשטעהט זיך, אז דער שטים־קאסטען דארף ניט בענוצט ווערען צו "פערכאַפען די פּאָליטישע מאַכט פון דעם שטאַאט און אויף דעם אדער יענעם אופן צענ־ טראַליסטיש און ביוראָקראַטיש הערשען איבער יעדער טהעטיגקייט פון דעם געועלשאַפטליכען לעבען". -- אוא ואַרָּ פּאסט נור פאַר סאָציאַל־ דעמאָקראַטען, אָבער ניט פאר אנארכיסטען חלילה. גראד דער היפוד. דער שטים־קאסטען רארף בענוצט ווערען אלס אן ערציהונגס־מיטעל, אלם א בעוועגונג "וועלכע זאָל אויף שריט און טריט פּאַליטיש ערציהען די מאַסען פּונקט צו דעם פערקעהרטען, צו אַ ניט־קאָנצענט־ רירטע און נים צענטראַליזירטע פערוואלטונג פון דער פערשיעדענער טהעטיגקייט, אפילו שוין פון דעם היינטיגען געזעלשאַפטליכען לעבען".

איהר פערשטעהט דאָד מסתמא דעם פּשט פון די ווערטער. אייגענטליך פערשטעה איך אויד, נאָר איך וואלט קיין פאראיבעל ניט געהאט אויד דר. זאָלאָטאַראָוו, ווען ער וואלט עס מיר א ביסעל קלעהרער געמאכט... ווארום אין גרונד גענומען, איז דאָד דאָס א נייע שיטה אין פּאָליטיס, אי קעמפּפען פּאָליטיש, אי זיך אָבהאַלטען פון אריינכאַפען די פּאָליטישע מאַכט און אי איינפיהרען דעם אנארכיזם דורך פּאָליטיק. דאָס איינפיהרען דעם אנארכיזם דורך פּאָליטיק. דאָס איז ווירקליך זעהר אריגינעל, אָבער ווער האָט עס כח מיט'ן אייגענעם שכל משיג צו זיין ?

ל. ל-ן מיינט וויעדער, אז די אַנאַרכיסטען דאַרפען אָנפיהרען א ברייטע קולטורעלע טהע־ טיגקייט, אנטהייל נעהמען אין אלע פאָרמען פון פּאָליטישען קאמפּף און אין עקאָנאָמישען, און זיין מענשען־גלייך... דאָם איז גאנין קלאָהרע דבורים און איך פערשעה איהם פאלשטענדיג. איך פערשטעה נאָר ניט, וואס פאר א סמיכות־ הפּרשיות האָט דאָ דער אנארכיזם, און ווארום ואָל אוא "אנארכיסט" ווי ל. ל-ן ניט ווערען ? מיטגליעד פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי אי וואָם, ער איז ניט שוה בשוה מיט'ן מארק־ סיזם ? דאָס שטערט ניט. עס זיינען פאראן גענוג מיטגליעדער אין דער פארטיי, וואס זיינען נור סאציאליסטען און ניט קיין מארקסיסטען. מיר זיינען דאָ אין אמעריקא גאָר ניט אזוי "פּער־ טיעקרע".

אז דר. מעריסאָן איז א פריינד פון שטים־ קאסטען איז שוין אן אלטע זאך. ליידער אָבער האָב איך ניט געקענט גאנץ קלאָהר ארויסקריגען

פון זיין ארטיקעל, ווי די אַנאַרכיסטען דאַרפען אָנפיהרען דעם פּאָליטישען קאמפּף. צו זיי דאר־ פען זיך בעגנוגענען מיט דעם, וואס זיי וועלען אָפט שטיצען די ליבעראלען און אָפט בעקעמפּפען די סאָציאַל־דעמאָקראַטען, אדער זיי דאַרפען גרינדען א זעלבסט־שטענדיגע אנארכיסטישע פּאָליטישע פּארטיי, וועלכע האָט דעם ציעל צו פערכאַפען די פּאָליטישע מאַכט און דאן איינ־ פיהרען דעם אנארכיזם. אויב ער מיינט אזוי, וועט דר. זאָלאָטאַראָוו׳ם אַנאַרכיסטישע פּארטיי געווים זיין אין דער אָפּאָזיציע פון דר. מערי־ סאָנ'ם אַנאַרכיסטישע פּארטיי, און סוף־כל־סוף קענען נאָדָ די סאָציאַל־דעמאָקראַטען פערכאַפּען רי פּאָליטישע מאַכט און איינפיהרען א צענטראַ־ ליסטישע, ביוראָקראַטישע, א. ז. וו., א. ז. וו. געזעלשאַפטליכע אָרדנונג...

וואס דר. ווייכסעל פערלאַנגט פון די אנארד כיסטען, האָב איך לחלוטין ניט זוכה געווען צו פערשטעהן. ווי איך זעה, איז ער א גרויסער אָנד הענגער פון פּראָגרעס, וויסענשאפט, אויפּקלעהד רונג און קולטור. דאָס איז געווים זעהר סימפּאַד טיש, אָבער וואס איז אייגענטליך אַנאַרכיזם ?

*

איך האָב דורכגעלעזען "דאָס פרייע וואָרט" פון טאָוועל צו טאָוועל און איך האָב פון איהם פאָלגענדעס געלערנט: דער אַנאַרכיזם, לא די, וואס ער איז פאָלשטענדיג טוידט אין דער אידי שער גאַס, האָט מען שוין אויך אפילו פערגעסען, וואס ער בעדייט און וואָס אייגענטליך ער איז. און אויב די שרייבער פון "דאָס פרייע וואָרט" מיינען, אז עס איז יאָ נאָך פאראן וועלכע עס מיינען, אז עס איז יאָ נאָך פאראן וועלכע עס איז אַנאַרכיע, איז דאָס נור די, וואס אין זייערע געדאַנקען...

* * *

איך האָב דאָ געהאט בדעה זיך אָבצושטעד לען אויף נאָך א טויטע בעשעפעניש אין דער אידישער גאַס, איך מיין דאָ די ניו־יאָרקער איד דישע קהלה, וואָס האָט דאָ ניט לאנג אָבגעהאלד דישע קהלה, וואָס האָט דאָ ניט לאנג אָבגעהאלד טען איהר יעהרליכע קאָנווענשאָן. אָבער דערזעד הענדיג, אז אויף די "אידישקייט" פון דער "צוד קונפט" איז אפען א זעהר וואכזאמע אויג אין שיקאגאָ, וואָס צעהלט אונזערע טריט דאָ אין ניו־יאָרק, און ניט סתם אן אויג, נאָר אן אויג פון אן "אוטשאני יעוורעי", וואס שרייט: אויב טייטש לאָזט מיך! האָב איך זיך א ביסעל דערשראָקען און א טראַכט געטהאָן: טאָמער דערשראָקען און א טראַכט געטהאָן: טאָמער מיט שפּקע זינדיגען מיר דאָ אין דער "צוקונפט" מיט

דער "אידישקייט" און קענען נאָד חס ושלום פערפיהרען דעם אידישען פּראָלעטאריאט אין געפעהרליכע דרכים? געה שפּיעל זיד מיט'ן שטן, ווען די גאנצע אידישע לומדות מיט דעם סאָציאליזם מיט דעם אונקאָמפּראָמיסליכען מארקסיזם האָבען זיד פערקליבען אין דער איצ־טיגער רעדאַקציאָן פון די "אידישע ארבייטער וועלט" פון שיקאגאָ, און מיר זיינען דאָ געד בליעבען ווי יתומים...

עס איז ביי מיר געבליעבען, אז איידער מיר געהען ווייטער מיט דער "אידישקייט" אין "צוקונפט", דארף מען ערשט פריהער זעהען, וואס עס וויל פון אונז דער "אוטשאָני יעוורעי" פון שיקאגאָ, אז ער האָט געמאכט א טרעוואָגע אויף גאַנצע פיער קאָלומס פון דער "אידישער ארבייטער וועלט".

צו אלער ערשט עטוואָס פּאָרמעלעס. עס האַנדערט זיך וועגען די רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען אין דעם מערין־נומער "צוקונפט". גענאָסע הקורא", דער טרעוואָגע־קלאַפּער, פערזיכערט, זיינע לעזער, אַז דער שרייבער פון די נאָטיצעןאיז גענ. צביון, איך אליין הייסט עס. ער דערקענט פון סטיל און פון די געדאנקען. און עס פער־ שטעהט זיך שוין ממילא, אז פון דער פּאָרציע, מיט וועלכע ער איז מכבד די רעדאַקציאָן פון "צוקונפט", קומט מיר, הייסט עס, דער הויפטד חלק, אויב נים אינגאַנצען. נו, וויל איך זאָגען רעם גענאָסע "הקורא", אז ערשטענס האָט ער גע־ טראָפען פונקט ווי מיט'ן פינגער אין דער לבנה... און אויב ער איז אַלע מאָהל אזא טרעפער, וואָלט איך איהם בעסער ראַטהען, אז ער זאָל די ערעלע מלאכה פון טרעפעניש איבערלאָזען פאר אַנדע־ רע, וואס האָבען מעהר מבינות אויף סטיל און געדאַנקען... צווייטענס וויל איך איהם זאָגען, אז אויםער "אידישע לומדות" עקזיסטירט אויך א געוויםע זשורנאַליםטישע עטהיק. איך קאן בשום אופן ניט פערשטעהן, ווי אזוי "הקורא" האָט זיך עס גענומען דאָס רעכט צו געהן דער־ צעהלען זיינע לעזער, אז צביון האָט געשריעבען די רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען אין "צוקונפט", בעת זיין נאָמען איז דאָרטען ניט אונטערגעשריעבען. ער האָט דערצו קיין שום רעכט ניט געהאט, ווען ער וואָלט אפילו געוואוסט אויף זיכער, ווער עס האָט געשריעבען, בפרט ווען ער וויים עס ניט און עם פעהלט איהם דער חוש צו דערקענען.

דאָם איז, אַלזאָ, וואם געהער צו דער טאַקט־

לאָזיקייט פון גענאָסע "הקורא". איצט קענען מיר איבערגעהן צום עיקר.

ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס די רעדאקציאָּדְ נעלע נאָטיצען האָב ניט איך געשריעבען, בין איך דאָך גערן צו נעהמען אויף זיך דעם טהייל פעראנטוואָרטליכקייט, וואס קומט אויס אויף מיין חלק. און ווען די איבריגע חברים מיינע פון דער רעדאקציאָן וואָלטען מיר ערלויבען, וואלט איך די גאנצע פעראנטוואָרטליכקייט געד נופען.

דאָ האַנדעלט זיך ניט וועגען וועלכען עם איז ניט גאנץ ריכטיגען אויסדרוק, אָדער וועגען דער היסטאָריע פון דער מעשה, אין וועלכע דער הקורא פון די "איד. ארב. וועלט" האלט זיך פאר אוא מורא'דיגען בקי. עם האָנדעלט זיך וועגען דעם תוכן הענין, ד. ה. וועלכע שטעלונג האָט די צוקונפט" געדאַרפט נעהמען צו דער דעכיאָנ־, סטראַציע, וואָס די רעפאָרמירטע יהודים האָבען געמאַכט געגען די אימיגראציאָנס־בעשרענקונגען און בנוגע דער פּאַספּאָרטען־פּראַגע. האָט די "צו־ קונפט" זיך געדארפט האַלטען פאר די סקאַר־ באווע טאַקטיק פון אזעלכע "קאָמפּראָמיסלאָזע" סאָציאליסטען ווי גענאָסע "הקורא", וואס האָט א פארטיגען איינגע'הזר'טען פומון אויף כל צרה שלא תבא "הענדו אָף!" און שיסט מיט איהם ארוים אויף גאָטם בעראָט לשם אַגיטאַציע, ניט

קוקענדיג אויף דעם, וואָם ער פּאסט זיף דאָ ווי א פּאַטש צו גוט שבת, אָדער האָט די "צוקונפט" זיף געדארפט ערלויבען אין דעם פּאַל אָבצואוויי־ כען פון דעם ביליגען סאָרט סטאמפּ־אגיטאַציע און זאָגען דאָם, וואָם עם דארף געזאָגט ווערען, און זיך לחלוטין ניט קימערען, וואָם אזעלכע פרומע סאָציאַליסטען און משגיחים אויף כשרות און פּראָלעטאַרישען קלאַסען־קאמפּף וועלען קלאַד פּען טרעוואָגע, אז דער סטאַמפּ־סאָציאַליזם איז אין געפאהר ?

די רעדאַקציאָן פּון "צוקונפט" האָט איינ־געפונען, אז מיר מעגען זיך ערלויבען צו זאָגען דעם אמת אהן וועלכען עם איז געפאהר און געבען די רעפאַרמירטע יהודים דעם קרעדיט, וואס זיי קומט און זיי ווייזען דאָם מיר, סאָציאַ־ליסטען, ווייסען גאנץ גוט אבצושאצען יעדע גוטע, אנשטענדיגע און מוטהיגע האנדלונג פון אונזערע געגנער אפילו. מיר אנערקענען עם און ווינשען, אז זיי זאָלען עפטער האַנדלען גוט, אַנ־שטענדיג און מוטהיג.

ראָם איז אייגענטליך אלעם, וואם די רעד ראָפּקאיאָן פון "צוקונפט" האָט, לויט מיין מיינונג, צו ענטפערען אויף די סענזאציאָנעלע אַטאַקע פון "הקורא". דערצו קען מען נאָך אפשר צולייגען, אַז די גאַנצע אַטאַקע איז ניט קיין טאַקטישע, ווייל בייזע צינגער קענען עם שלעכט אויםטייטשען...

ל. ב. בודין.

SACRETE GILLING SI CHING SACRETAR

בערגער און פארט סאָמטער.

ונקט מיט פופציג יאָהר צוריק, דעם צוועלפטען אפּריל 1861, איז אכגעפייערט געוואָרען דער ערשטער קאנאָנען־שוס פונ'ם גרויסען אמעריקאנישען בירגער־ קריעג, וועלכער האט זיך געענ־

דיגט מיט דער אבשאפונג פון נעגער־שקלאפער ריי אין אמעריקא. דער שוס, וואס האט אבגער קנאלט ביי פארט סאמטער אינ'ם האפען פון טשארלסטאן, אין סויטה קאראליינא, האט אבר טשארלסטאן, אין סויטה קאראליינא, האט אבר

געהילכט אינ'ם גאנצען לאנד, אלס דער סיגנאל פון א גרויסען קאמפּף, אבער קיינער האט דאן ניט געקענט פאראויסזעהן, דאס אין פערלויף פון פיער קורצע יאָהר וועט זיך דער קאמפּף ענד דיגען מיט דער פולער פערניכטונג פון דער דאן אלמעכטיגער שקלאַפען־מאַכט.

יעצט, פופציג יאָהר שפּעטער, דעם 4טען פון דיעזען מאנאט, וועט צום ערשטען מאָל א פאהנענטרעגער אינ'ם קאמפּף פון די לוין־שקלאפען פון דיעזען לאנד אריינ־ טרעטען אין אונזער נאציאָנאלען פּארלא־טרעטען אין אונזער נאציאָנאלען פּארלא־

מענט אין וואשינגטאן, אום פון דארטען אוים אנצופיהרען דעם פרייהייטס־קאמפּף. און ווען די נאציאָן וועט אין טאג פון פארט סאמטער זיך עראינערען אן דעם קנאלל פון דעם קאנאנען־ שום, וועלכער האט אנגעזאגט דער וועלט, דאם דער קאמפה געגען נעגער־שקלאפעריי האט אריינגעטרעטען אינ׳ם לעצטען שטאַדיום, וועט . די שטימע פון גענאָסע וויקטאָר בערגער קלינד גען אינ'ם קאפּיטאָל אין וואשינגטאן און וועט אנזאגען הער וועלט די פרעהליכע בשורה, דאם דער קאמפף פונ'ם אמעריקאנער פראלעטאריאט פאר זיין אייגענער בעפרייאונג האט אריינגע־ טרעטען אין א נייעם שטאַדיום, און דאס א נייעם קאפּיטעל האט זיך אויפגעעפענט אין דער געשיכטע פון דער אמעריקאנער ארבייטער בע־ וועגונג, און, פאלגליך, אין דער געשיכטע פונ'ם אמעריקאנער פאלק.

אזוי ווי מיט פופציג יאָהר צוריק, אזוי איז אויך היינט שווער פאראויסצוזעהן דעם ווייטער רען גאנג פונ'ם קאמפּף. אזוי ווי דאן אזוי איז אויך יעצט שווער פאראויסצוזעהן די אלע שרעקד ליכע ליידען, די פיעלע אפּפער, וועלכע דער גרויד סער קאמפּף וועט פעראורזאכען. אבער אזוי ווי דאן, אזוי איז אויך יעצט גאנין מעגליך דאם דער ענדליכער זיעג איז פיעל נעהענטער ווי אפילו ענדליכער זיעג איז פיעל נעהענטער ווי אפילו די האפנונגספאלסטע פון אונז וואגען צו האד פען.

בערגער און די "עקסמרא סעשען" פון קאָנגרעס.

דאם אריינטרעטען פון א סאציאליסט אינ'ם נאציאָנאלען פּארלאמענט, מוז אויך ער־ עפנען א נייעם קאפּיטעל אין דער געשיכטע פון דער סאציאליסטישער פארטיי פון דיעוען לאנד. ביז יעצט האט זיך הי סאציאליסטישע פארטיי געפיהרט אויפ'ן שטייגער פון א פראפאגאנדא־ קלוב. זי האט דארום זעהר אפט איגנארירט די פראקטישע פאליטישע פראפאגאגדא, וועלכע די פאליטיש־סאציאלע ענטוויקלונג פון לאנד האט אוֹיפגעשטעלט פאר'ן אמעריקאנער פאלק. און ווען. זי האט זיי ניט איגנארירט האט זי זיי אפט בעהאגדעלט אויבערפלעכליך, בלויז נעגאר טיוו. מיט'ן אריינטרעטען פון איינעם פון איהרע פארשטעהער אין קאנגרעס פאלט אויף איהר די פפליכט זיך נעהמען ערנסט צו דער ארבייט, צו אונטערזוכען אלע פאליטישע פראבלעמען,

וועלכע שטעהען יעצט פאר'ן אמעריקאנער פאלק, און צו נעהמען א פאזיטיווע שטעלונג אין אלע פאליטישע פראגען, וועלכע וועלען פארקומען פאר'ן קאנגרעם, א שטעלונג, וועלכע וועט דארט מוזען פערטרעטען ווערען דערוויילע פון גענ. וויקטאר בערגער אליין. ליידער, זעהט עס אוים, דאם אונזער נאציאָנאלע עקזעקוטיווע האט ווידער פערואמט איהר פפליכט און האט ניט אויסגעארבייט קיין אקציאָנס־פּראגראם איבער די פראגען, וועלכע וועלען פארקומען פאר דער עקסטרא סעשען פון קאנגרעס, וועלכע פאנגט זיך אן דעם 4טען פון דיעזען מאנאט. עם איז גאנץ וואהרשיינליך, דאם גענ. בערגער וועט אליין געפינען דעם ריכטיגען וועג אין דיעזע פראגען. דאס איז אבער ניט קיין גרונד ווארום די נאציאנאלע עקזעקוטיווע זאל פערנאכלעסיגען איהר פפליכט. די סאציאליסטישע פארטיי איז נים קיין קאלעקציאָן פון אינדיווידואומען. איהרע פארלאמענטארישע פארשטעהער זיינען נים קיין "אונאבהענגיגע" "פאלקספערטרעטער", וועלכע האנדלען אויף זייער אייגענע פעראנטווארטליכ־ קייט. סאציאליסטישע פארלאמענטאריער מוזען אימער פערטרעטען זייער פארטיי, און האנדלען אינ'ם נאָמען פון זייער פּארטיי. עס איז דארום די פּפּליכט פון דער נאציאָנאל עקועקוטיווע צו נעהמען אן אפיציעלע שטעלונג צו די פראגען, וועלכע וועלען פערהאנדעלט ווערען אויף דער עקסטרא סעשען פון קאנגרעס, אפילו ווען אלע מיטגליעדער ווייםען ווי אזוי גענ. בערגער וועט זיך צו דיעזע פראגען פערהאנדלען און זיינען מיט איהם דאַרום איינפערשטאַנען, — אום איהם צו געבען די מעגליכקייט צו האנדלען אינ'ם נאָמען פון דער פארטיי.

"רעסיפראסיטי" און דער מאריף.

די הויפּט־פראגע, וועלכע וועט פערהאנד דעלט ווערען אויף דער עקסטרא סעשען איז, די פראַגע פון "רעסיפּראָסיטי" מיט קענעדע, דאָס הייסט, די אָבשליסונג פון א פערטראַג מיט קענעד דע, לויט וועלכען עס וועלען געמאכט ווערען געוויסע געגענזייטיגע הנחות אין טאריף אנגעד געוויסע געגענזייטיגע הנחות אין טאריף אנגעד לעגענהייטען. מיר וועלען אָבשאפען אָדער פער־קלענערען די פּאשלינעס אויף געוויסע ארטיקדלען, וועלכע מיר אימפּארטירען אדער ווילען אימד פּארטירען פון קענעדע, און דערפאר וועט קענעדע פארטירען פון קענעדע, און דערפאר וועט קענעדע אראָבנערמען אדער פערקלענערען די פּאשלינעס אראָבנערמען אדער פערקלענערען די פּאשלינעס

אויף געוויסע ארטיקלען, וועלכע זי אימפארד טירט פון אונז. עס איז אויף מעגליף, דאס די גאנצע טאריף־פּאליטיק פון לאנד וועט פערהאנד דעלט ווערען אויף דיעזער סעשען, אבוואהל עס איז ניט גאנין וואהרשיינליף. די טאריף־פראגע שטעהט ביידע פּארטייען זוי א ביין אין האלז, וועלכען זיי קאנען ניט אויסשפּייען און האבען מורא ארונטערצושלינגען, זיי וועלען דארום וואהרשיינליף זיף בעמיהען די פערהאנדלונג פון דיעזער פראגע צו פערשיעבען ביז דער "רעד בעלער סעשען, וועלכע פאנגט זיף ערשט אן אין געלער העצעפיבער.

רעסיפראסיטי", דאגעגען, מוז פערהאנדעלט ווערען ביי דער יעצטיגער סעשאָן. די הויפּט־ פונקטען פונ'ם פערטראג בעשטעהען אין דעם, ראם מיר וועלען טיילווייזע אבשאפען און טייל־ ווייזע נידריגער מאכען די פאשלינעם אויף אג־ ריקולטור־פּראדוקטען, עםענווארג און רויהע מא־ טעריאלען, וועלכע קענעהע פּראדוציהט און מיר ווילען פון דארטען אימפארטירען, און קענעדע וועט נידריגער מאכען די פאשלינעם אויף מאנו־ פאקטורען און מאשינען, הויפּטועכליך אקערבוי כיאיטינען, וועלכע כייר פראדוצירען און ווילען אהין עקספארטירען. טעפט און זיינע פריינד זא־ גען, אז זיי ווילען "רעסיפראסיטי", ווייל דאס וועט נידריגער מאכען די פּרייזען פון לעבענס־ מיטעל. דער אמת איז, דאס די הויפּט־אורזאכע פון "רעסיפּראָסיטי" איז דער פערלאנג פון אונ־ זערע מאנופעקטשורערס נאָך ביליגע רויהע מא־ טעריאלען און א מארק, וואו זיי זאלען קאנען פארקויפען זייערע פארטיגע פּראדוקטען, ווייל -קענעדע קאן זיין זעהר א גוטער קונה פאר אזעל כע זאכען, ספעציעל אקערבוי־מאשינען, וועלכע זי קען געברויכען זעהר פיעל. ווען ער קאן דיעזע מאנופעקטשורערם צו פריעדען שטעלען און דערביי נאָך שפּיעלען די ראלע פון פאלקסד בעלי־טובות און אביסעל ארונטערזעצען די שרעקליק־הויכע פרייזען אויף לעבענסמיטעל, איז מה־מוב. דאם איז אבער א נעבען־זאך, און וואו מען קען עם ניט דורכפיהרען אהנע צו שאדען די מאנופעקטשורערם אדער טראסט, דארטען טשעפעט כיען בעסער גיט. דער פער־ טראג האט דארום מעקווירדיגע פּונקטען, צום ביישפּיעל: אויף לעבעריגע רינד־פיה וועט ניט ,"דרעסד־ביעף, אָבער אויף "דרעסד־ביעף, געקוילעטע רינדער, וועט מען מוזען צאָה־ לען פּאָשלינע. די אורזאַכע דערפון איז

פאלגענדע: דער ביעה־טראסט קויפט לעד בעדיגע רינדער און פארקויפט "דרעסד ביה", מיר מוזען איהם אלזא העלפען קויפען ביליג, — יעצט ווען ס'איז דא א פאשלינע אויף לעבעריגע רינד־פיה, מוז ער נעבעך קויפען די רינדער ביי אונזערע פארמערס און זיי צאָהלען א הויכען פרייז, און מיר מוזען איהם פראטעקד מען ביי פערקויפען, — מיר מוזען האבען א פאשלינע אויה "דרעסד־ביה", אז ניט, וועלען די קענעדער שלאכט הייזער אהער שיקען זייער דעסד־ביעה און איהם מאכען קאנקורענציע.

די הויפט־געגנער פון דיעזער "רעסיפראסי־ מי־טריטי" זיינען די פארמערם פון די מיטעל־ און נארד־וועסטליכע סטייטס, וועלכע זיינען אין קאָנגרעם פערטראָטען דורך די זאָגענאַנטע אינסורגענטען", אדער "פּראגרעסיווע" רעפּוב־, ליקאנער. זיי קענען ביי דיעזען געשעפט פיעל פערלירען: די ארטיקלען, וועלכע זיי קויפען, וועלען בלייבען פּונקט אזוי טייער ווי ביז יעצט, אבער די ארטיקלען, וועלכע זיי פערקויפען, וועד לען ווערען פיעל ביליגער דורך דער קאנקורענין פון די קענעדער פאַרמערם. יעצט מוז דער עסענ־ ווארג־טראסט קויפען פון זיי די רויהע פּראָדוק־ טען, און זיי געבען א חלק פון די געוואלדיגע סומען, וואס ער רויבט אן פונ'ם אמעריקאנער פאלק. אבער ווען די פאשלינעם אויף זייערע פראדוקטען וועלען אבגעשאפט ווערען אדער געד מאכט ווערען פיעל נידריגער ווי זיי זיינען יעצט, וועט דער טראָסט קענען קויפען זיינע רויהע פראדוקטען אין קענעדע און זיי וועלען דארום מוזען פארקויפען זייערע פּראָדוקטען צו פיעל ביליגערע פרייזען. מיר זעהען, אלזא, די מערק־ ווירדיגע ערשיינונג, דאס די זאגענאנטע "פּראג־ רעסיסטען" זיינען די הויפּט־געגנער פון א בלומר'שטער "פּראָגרעסיווער מאכרעגעל.

מיר, סאציאליסטען, פערשטעהען נאטיר־
ליך דעם שווינדעל פון דער כלומרשט "פראגרעד
סיווער רעסיפּראָסיטי" און מוזען דאָס פּאָלק דאר
רויף אויפמערקזאַם מאַכען. צו דער זעלבער צייט
מוזען מיר אבער אויך אויפמערקזאם מאכען
אויף דער ענג־הערציגער און עגאָאיסטישער פּאָד
ליטיק פון אונזערע זאָגענאנטע "פּראָגרעסיס־
טען". און אזוי ווי "רעסיפּראָסיטי" וועט דאָך
העלפען ארונטערצוזעצען די פּרייזען פון לעד
בענס־מיטעל פאר דער ארבייטער־קלאַסע, איז
עס די פּפּליכט פון אונזער פערטרעטער אין
קאָנגרעס דאפיר צו שטימען.

מעקסיקא.

די סיטואציאָן אין מעקסיקא האט אנגע־ נומען א ניי אויסזעהן, ווען פּרעזירענט טעפט האם פלוצים געשיקט א פערטעל פון אונוער ארמעע מיט אלע תכסיסי מלחמה צום מעקסיקא־ נישען גרענעין. וואם די קאפיטאליםטישע גרופע, וועלכע פיהרט די גרענדע אין דער טעפט־אדמי־ ניסטראציאָן קלייבט זיך צו טהאן איז שווער פאראויסצוזאגען. עם איז גאנץ וואהרשיינליך, דאם זיי ווייםען נאך אליין אויך ניט וואם זיי וועלען טהאן. זיי ווייסען בלויז וואס זיי ווילען טהאָן, און וויפיעל זיי וועלען פער־ ווירקליכען פון דעם וואָס זיי ווילען, ווענדט זיך ווי אזוי דאָם פאָלק וועט זיך צו דעם פערהאַלטען. וואם אונזער גרוים־קאפּיטאליםטען ווילען איז גאנץ קלאָהר: ענטוועדער צו אונטערדריקען די רעוואלוציאָן, אום דער דעספּאט דיאז און זיין באנדע זאלען קאנען רעגיערען אין די אינטערע־ סען פון די אמעריקאנער און אייראפייער גרוים־ קאפיטאליסטישע "אינטערעסען", אדער, אויב די רעוואלוציאָן קען ניט אונטערדריקט ווערען, צו עטאבלירען אן אמעריקאנער פּראטעקטאריאט איבער מעקסיקא, דאס הייסט, מאכען די אמערי־ קאנער רעגיערונג פאר'ן אפיציעלען אויבערהארר איבער מעקסיקא, ווי זי איז, צום ביישפּיעל, אי־ בער קובא. דאם לעצטע וואלט זיי זיך בעסער געפאסט אין קראם אריין, און זיי וואלטען דאס זיכער וועלען דורכפיהרען אויב זיי וואלטען נאר געוואגט. אויב זיי וועלען וואגען-ווענדט זיך אָן פיעלע אומשטענדע, הויפּטזעכליך, ווי דאָס פאלק ביי זיך אין דער היים, און די רעגיערונ־ גען פון אנדערע לענדער וועלען זיה דערצו פער־ האלטען. אז אונזער הערשער גלוסט זיך שטארק צו פערכאפען מעקסיקא, איז אן אלטע געשיכטע, וועלכע בלייבט אימער ניי.

דיעזע געלוסטען זיינען אזוי אלט ווי מעקר סיקא אליין, אלס אן אונאבהענגיגע מדינה. זיי האָבען זיך אנגעפאנגען אין יאָהר 1824, ווען מעקסיקא האט זיך בעפרייט פונ'ם שפּאנישען יאָד, און האבען ניט אויפגעהערט ביז'ן היינטי־גען טאג. מיר האבען אימער גענומען א גרויסען אינטערעס אין מעקסיקאנישע רעוואלוציאָנען שינטועדער אין מאַכען אדער אונטערדריקען.

ארום 1836 האָבען מיר געמאכט א רעוואר לוציאָן אינ'ם טהייל פונ'ם דאמאלסדיגען מעקר סיקא, וועלכעם איז דער יעצטיגער סטייט טעקר

סאם. רעוואלוציאָן האט געגליקט, טעקסעס האט זיף ערקלעהרט אלם אונאבהענגיג און באלד דע־ רויף איז זי געוואָרען א טהייל פון די פעראיי־ ניגטע שטאַאַטען. די רעוואָלוציאָן אין טעקסאס און איהר אננעקסיאָן צו די פעראייניגטע שטאאַ־ טען איז געמאכט געוואָרען הויפּטזעכליך אינ'ם אינטערעסע פון די זידליכע שקלאפען־האלטער, וועלכע האבען דאן געפיהרט די גרענדע אין אונ־ זער רעגיערונג, ווייל טעקסאס האט פארגרעסערט די מאכט פון די שקלאפען־האלטער, ווען זי איז געווארען א סטייט אין אונזער "פעראייניגונג". אונזערע שקלאפען־האלטער פאטריאטען האָבען זיך אָבער ניט בעגניגט מיט טעקסאס, און זיי האָבען באלד געפונען אן אויסרייד זיך ארויפצור ווארפען אויף מעקסיקא אין איינעם פון די פער־ ברעכערישסטע קריעגען, וועלכע זיינען ווען עס איז ניט געפיהרט געוואָרען. דער אויסרייד איז געווען, דאם מעקסיקא "קיקט", נאכוואס מיר" האָבען צוגענומען טעקסאס. אונזערע פּאט־"מיר" ריאָטען האבען דורכאוים געוואלט, אז מעקסיקא זאל זיי דערפאר דאנקען. און ווען מעקסיקא האט נים געזאגט "טהענק־יו" זיינען מיר אנגעפאלען, ווי ווילדע רויבער און האָבען ביי איהר אוועקגע־ נעמן אין 1846 א שטח לאנד, וועלכער איז פיעל גרעםער פון פיעלע אייראָפּייאישע אימפּעריעם, און פון וועלכע עם האבען זיף נאכהער געבילדעט די יעצטיגע סטייטם: קאליפארניא, ניו־מעקסי־ קא, נעוואדא, אריזאָנא, יוטא, און טיילווייז קאָ־ לאראדא און ווייאמינג.

זייט דאן האבען מיר קיינמאָל ניט אויפגע־ געבען אונזער "אינטערעסע" אין מעקסיקא. ניט מעהר אונזער "אינטערעסע" האט אנגענומען אנ־ דערע פארמען, הויפטזעכליך פון "פראטעקטען אונזער קאפיטאל", וועלכעם מיר "אינוועסטען" אין מעקסיקא. אום דיעזער קאפיטאל זאל זיין "פראטעקטער", מוזען מיר זעהן אז מעקסיקא ואל האבען א "שטארקע" רעגיערונג. דערפאר האבען מיר אין די לעצטע יאָהרען אימער אונטערשטיצט דעם דעספאט דיאז. יעצט האט אבער די לאגע אנגענומען א ניי געזיכט: ער־ שטענם, שיינט, אז מיר קאנען אין מעקסיקא מעהר נים אנהאלטען דיאו'ם "שטארקע" רעד גיערונג און, צווייטענס, פאָדערט אונזער נייע אימפעריאליסטישע פּאָליטיק, אַז "אונ־ זאָל דאָרטען האָבען מעהר זער" קאַפּיטאַל רעכטע פון דעם קאפיטאל פון "פרעמדע" נא־ ציאָנען, און דאם איז שווער איינצופיהרען מיט

מאכען "ארדנונג". און ווען אונזערע סאלדאטען וועלען שוין איינמאָל אהין אריינקומען אום צו מאכען "ארדנונג" וועלען זיי שוין מעהר ניט ארויסקומען.

נאטירליך ווילען מיר יעצט ניט "אנעקטי־ רען" מעקסיקא, ווי מיר האבען געטהאָן מיט טעקסאס און די איבריגע מעקסיקאנישע פּרא־ ווינצען. דאס פאסט זיך גראדע פיר אונזערע אימפעריאליסטישע קאפיטאליסטען ניט. ווען מעקסיקא זאל אין גאנצען ווערען א טהייל פון די פעראייניגטע שטאאטען, וואלטען מיר מוזען מאכען דערפון עטליכע סטייטס מיט אבסאלו־ טער זעלבסט־פערוואלטונג, ווי אין אלע אונזערע סטייטם. די סטייטם־רעגיערונגען, ספעציעל די נייע סטייט־רעגיערונגען, זיינען אָבער שרעקליך ראדיקאל און אונזערע קאפיטאליסטען זיינען ניט אזוי זיכער מיט זייערע גע'גנב'טע קאנצע־ סיאנען און לענדערייען ווי זיי זיינען אונטער אן אונאבהענגיגע מעקסיקאנישער רעגיערונג. מיר טראכטען שוין דארום לאנג וועגען דעם, אויב עם וואלט ניט בעסער געווען, אז די רע־ וואלוציאָנערען זאלען געווינען און ארונטערוואר־ פען דיאז'ן פונ'ם בענקעל. דאם וואלט אונזע געד געבען אן אויםרייד זיך אריינצומישען אין מעקד סיקאוֹם אינערליכע אנגעלעגענהייטען, אום צו דיאז'ם "שטאַרקער" רעגיערונג. ווען מיר וועלען בעשליםען איינצושלינגען מעקסיקא, וועלען מיר זי, דארום, ניט אנעקטירען, זאנדערן מיר וועלען עטאַבלירען א "פּראָטעקטאַראַט", דאָס הייסט, מיר וועלען רעגיערען מיט א כלומרשט פרייער מעקסיקאנער רעגיערונג אונטער דער אויבער־ הערשאפט פון אונזער מיליטערישער קאמאנדא, ווי מיר טהאָען יעצט אין קובא. דאן וועלען אונ־ זערע קאפיטאל־מאגנאטען האבען א "פרעפע־ רענס" געגען "פרעמרען" קאפּיטאל, און צו דער־ "זעלבער צייט האָבען דעם שוין פון א "שטאַרקער - דאם הייםט, דעםפאטישער - מיליטער־געד וואלט, וועלכע וועט זיך שוין זארגען, אז דאם פאלק זאל גרינדליך אויסגעבויטעט ווערען.

"וואירקמענ'ם קצמפענזיישצן",

דער ניו יאָרקער קאורט אוו אפּיעלס, דאס העכסטע געריכט פון דיעזען סטייט, האט ער־ קלעהרט פאר "אונקאָנסטיטוציאָנעל" דאס גע־ זעין פאר "וואירקמענ'ם קאמפּענזיישאָן", וועל־ כעס איז פאר א יאָהרען אנגענומען געוואָרען פון

אונזער סטיים־לערושיםלייטשור, און איבער וועלכען אונזערע "רעפארמערם" האבען געמאכט אזא גרויסען טאראראם. דאס געזעץ שרייבט פאר, דאם אין אכט געוויםע בעשעפטיגונגען, וועלכע ווערען ערקלערט אלם ספעציעל געפעהר־ ליך, זאלען די ארבייטער, וואס ווערען פעראונד גליקט ביי דער ארבייט, קריגען שאדען־ערזאץ אָהנע צו דאַרפען בעווייזען דאָס דער פאַל איז געשעהן דורך דעם, וואָס דער באָס איז גע־ ווען נאכלעסיג. דאם געזעץ איז אויסגעארביים געוואָרען פון א ספעציעלער קאמסיאָן, וועלכע איז איינגעזעצט געוואָרען פון דער לעדזשיםליי־ טשור, אום צו אונטטרזוכען דעם געגענשטאנד פון אינדוסטריעלע פעלע. נאָך אַ גרויסער אגיטאציאָן פון אלערליי רעפארמער, טרייד־יו־ ניאָנם און סאָציאַליסטען. ווען דאָס געזעץ איז אָנגענומען געוואָרען זיינען אַלע רעפאָרמערס און אפארטוניסטישע סאציאליסטען געווען שטאָלץ אויף דעם גרויסען "פּראקטישען" ערפאלג פון זייער "רעפארם־ארבייט". די רעוואלוציא־ נערע סאציאליסטען, וועלכע גלויבען ניט, דאס מען קאן אין דיעזען ערציעלען אירגענד וויכטיגע רע פארמע אויפ'ן געוועהנליכע רעפארמערשען וועג, זיינען פערשריען געוואָרען פון אונזערע ,פראקטיקער" אלם "אוטאפיסטען". יעצט מוזען זיי נעביך אלע זיין אבל וחפוי ראש. דער קאורט אוו אפיעלם האט מיט איין שטריך פון פען גע־ "מאכט איין ענדע צו זייער גאנצען "פּראקטישען ערפאלג, וועלכען זיי האָבען ערציעלט מיט אזוי פיעל מיה און קאמפראמים־פערטיגקיים.

דער פאקט איז, דאם אין דיעזען לאנד, מעהר ווי אין אירגענד וועלכען אנדערען ציווי־. לִיזירטען לאַנד, קענען רעפּאָרטען ערצילט ווערען באויז דורך ראדיקאל־רעוואלוציאָנערע מעטאָ־ דען. די ערציעלונג פון רעפארמען וועט בלויז דאן ווערען ווירקליך פראקטיש, ווען מיר וועלען דורכפיהרען די ראדיקאל־רעוואלוציאָנערע פא־ דערונג, דאם די קאורטם זאלען ניט האבען דאם רעכט צו ערקלעהרען ארבייטער־שוץ געזעצע, אדער אירגענד וועלכע געזעצע, אלם "אונקאנ־ סטיטוציאָנעל". אמת, עס וועט געדויערען א "גאנץ לאנגע צייט פאר אונזערע "פּראקטיקער צו ווארטען. אבער ווי לאנג דאם זאל ניט דוי־ ערען וועלען מיר דאך אויף דיעזען וועג האבען און נאָך און נאָך און נאָך "וואָירקמענ'ם לֹאָמפּענזיישאָן "־געזעץ, און נאָך פיעלע אַנדערע וויכטיגע ארבייטער־געזעצע, פיעל פריהער ווי אויף דעם יעצטיגען וועג. איינ־

פאך דארום, ווייל אויף דעם יעצטיגען וועג קאנען מיר אזעלכע געזעצע איבערהויפּט קיין מאָל ניט מיר אזעלכע געזעצע איבערהויפּט קיין מאָל ניט האָבען. די קאורט אוו אפּיעלם זאגט ניט בלויז, האָם דאם יעצטיגע "וואירקמענ'ם קאמפּענזיי־שאָן" איז אונקאנסטיטוציאָנעל, זאנדערן, דאם אלע אזעלכע געזעצע זיינען, און מוזען אימער זיין, "אונקאנסטיטוציאנעל".. דער איינציגער וועג, אלזא, צו קריגען א "פראקטישען" "וואירק־מענ"ם קאמפּעזיישאָן" געזעץ, איז דער "אוטא־מענ"ם קאמפּעזיישאָן" געזעץ, איז דער "אוטא־פּדישער" וועג, וועלכען מיר האבען שוין לאנג

געפאדערט — צו אינסצענירען א מעכטיגע אגי־
טאציאָן געגען דעם גאנצען רעכט פון די קאורטס
צו ערקלעהרען געועצע "אונקאנסטיטוציאָנעל".
נאָך מעהר, עם שיינט אונז, דאם דיעזער "אוטא־
פּישער" וועג איז איבערהויפּט פיעל קירצער ווי
אונזערע גרויסע "פּראקטיקער" דענקען. דער גרא־
דער וועג איז אימער דער קורצסטער וועג, אב־
וואהל ער איז ניט אימער דער לייכטעסטער אדער
אנגענעהמסטער.

רעדשקצישנעלע נאטיצען.

שרעהליכע קאטאסטראפע פון "טרייענגעל שוירט ווייסט קאמר פאני", וואס איז פארגעקומען שבת דעם 25טען מערץ, האט צוגעשריבען א נייע בלוטיגע בלאט אין דער געשיכטע פונ'ם

אמעריקאנער קאפיטאליזמוס. דאס זיינען ניט געווען איינציגע קרבנות, וועלכע פאלען טאג איין טאג אויס אויפ'ן מזבח פון קאפּיטאל. צו אזעלכע קרבנות איז מען שוין אזוי צוגעוואוינט, אז די צייטונגען האלטען אפילו ניט פיר וויכטיג צו בעריכטען וועגען זיי. אין דעם גהינום שאפ פון די "טרייענגעל שוירט ווייסט קאמפּאני" איז ניט פארגעקומען איינער פון די געוועהנליכע איז ניט פארגעקומען איינער פון די געוועהנליכע שוין, א דאנק דער אפטער ווידערהאלונג, אויפי געהערט צו איבערראשען. דאס איז געווען א שרעקליכער מאסען־מארד, א פאגראם אויף די עלענדע לוין־שקלאפען, א בלוטיגע שחיטה אויף יונגע בליהענדע לעבענס האט דא דער מאלאד פון קאפיטאל פעראנשטאלטעט.

* * *

הונדערט פיער און פיערציג יונגע מענשען
האט דער אבגאט מאמאן אויפגעפרעסען. און
מיט וועלכע וועהטאגען, מיט וועלכע יסורים
זיינען דיעזע קרבנות אומגעקומען? די בלוט
ווערט פערגליווערט אין די אדערן, ווען מען ווי־
קעלט פערנאַנדער אין זכרון די איינצעלהייטען
פון דער שוידערליכער טראגעדיע, וואס האט
זיך אבגעשפּיעלט שבת דעם 25טען מערץ! דער
מח איז ניט אימשטאַנד די סצענעס זיך פאָרצו־

שטעלען! דאנטעס גהינום־פאנטאזיע און שיל־ דערונגס־קראפט איז נויטיג, אום צו קענען האבען א בעגריעף פון דיעזער שוידערליכער קאטאם־ טראפע, וואס איז פארגעקומען אט דא איצט פאר אונזערע אויגען אין ניו יאָרק — אין רעכטען קאפיטאַליסטישען צענטר פון דער וועלט! די שרעקליכסטע מלאכי-חבלה האָט דערקאַפּיטאַלִּים־ טישער אָבגאָט אָנגעווענדעט צו פערניכטען זיינע אונגליקליכע אָפּפער, וועלכע זיינען געווען אַזוי הילפלאז געפאנגען און איינגעשפארט אין דער צעהן־שטאקיגער פייער פאסטקע; מיט אלע פיער מיתות, מיט סקילה, שרפה, הרג וחנק האט ער געמשפט די עלענדע מענשען־קינדער, וועלכע הא־ בען מיט זייער לעבענס־זאַפט אויפגעבויט אָט דיעזע און עהנליכע פייער פאסטקעס. ווי שרעק־ ליך נשמה־רייםענד און הארץ־צושמעטערענד עם איז געווען די לאגע פון די פערצווייפעלטע יונגע ארבייטער און ארבייטערינען, ביי וועלכע עם איז בלויז געבליבען די ברירה צו ענטשיידען, וו על כען טויט זיי זאלען זיך אויסקלייבען, אין וועלכען מלאק־המות'ם ארעמם זיף צו ווארפען! וואו נעהמט מען די פען דיעוע ווירק־ ליכע טראגעדיע צו שילדערען ? ווער איז אומד שטאַנד דאם מיט ווערטער אויסצודריקען?

און די איבערגעבליבענע ? אין דער צייט, ווען פיעלע אָרימע פּאַמיליען האָבען געוואַרט אויף זייערע טעכטער, זיהן, מוטערס, וועלכע האָבען געזאָלט בריינגען די פּאָאר דאָלאר, די וואך וויידזשעס, איז זיי געקומען די נאכריכט, אז זייערע ברויט־געבער זיינען אומגעקומען אויף

*

אזא גרויזאמען אופן! ארימקייט, נויטה, שרעק פיר פּאגראמען האָבען דיעזע עלענדע געטריער בען אין אמעריקא. וויפיעל צרות האבען זיי גער האט אויסצושטעהן אויפ'ן וועג, וויפיעל טרעה רען און בלוט זיינען ביי זיי פערגאסען געוואָרען, איידער וויליאמס האט. געעפענט פאר זיי די טויערען פון דער "גאלדענער" לאנד? און נאך אזא לאנגער קייט פון צרות און קוואל האָט דער אלמעכטיגער קאפּיטאל. אויף זיי געלויערט, אום מיט זיינע מעטאלענע פויסטען זיי ארונטערצו־ שליידערען אין דעם אונענדליכען תהום פון ליי־דען און עכטע גהינום־יסורים.

* * *

ווער איז אין דעם אלעם שולדיג? ווער איז פעראנטווארטליך פאר דעם גרויסען אונגעהיי־ערען מענשליכען חורבן? ווער זיינען די מאסען־מערדער, וועלכע דארפען זיצען אויפ'ן אנקלאג־באנק און געמשפט ווערען פון דער גאנצער צי־נויליזירטער מענשהייט?

שטארקע בעווייזע זיינען פאראן, אז קרי־ מינעלע פערנאכלעסיגקייט איז שולדיג אין דעם גרויזאמען טויט פון די יונגע לעבענס. די טהיד רען פון שאפּ זיינען געווען פערשלאָסען און די פערצווייפעלטע האָבען זיך ניט געקענט רעטען. דאָס איז צו זעהן פון דעם פאקט, וואָס ביי יעדען טהיר האט מען געפונען גאנצע בערג פערברענד מע, לעבעדיג־אבגעבראטענע פרויען און מענער. קיין פייערעסקייפּס זיינען ניט געווען. דער איינ־ ציגער פייערעסקייפּ פּאר דער גאנצער ריעזיגער בילדונג איז געווען אזוי שמאָל, אז ער וואלט נור געקענט נוצען אין א שאפּ, וואו עטליכע צעהנדליג ארבייטער זיינען בעשעפטיגט, אבער נים אין אזא שאפ, וואו עם ארבייטען טויזענ־ דער מענשען. דאם און נאך אזוינע שווערע פערברעכערישע פערנאכלעסיגקייטען ווייזען זיך ארוים. דאם איז שוין קיין נייעם ניט. זעהר פיעלע געביידעס, וואו עס ארבייטען טוי־ זענדע מענשען, זיינען אזוי געבוים, ווי די, וואו דאס אונגליק האט פאסירט. און ווען א פייער זאל אויסברעכען, וועלען אנדערע ארביי־ טער זיך געפינען אין דער זעלבער הילפלאזער לאגע, , ווי די קרבנות פון די טרייענגעל ווייסט קממפעני.

* * *

יעדע פון די אפיציעלע אינסטיטושאָנס טרייסעלט פון זיך אָפּ די שולד. יעדער בעאמ־ טער פון די פערשיעדענע דעפּארטמענטס טריי־

סעלט וויעדער פון זיך אָפּ די שולד. איינער ווארפט די שולד ארויף אויפ'ן אנדערען.

דיסטריקט אַטאָרני ווהיטמאַן בעהויפּטעט, אז די שולד פאלט אויף די סטייט לייבאָר קאָד מישאָן, וועלכע דארף אכטונג געבען איבערהויפּט אויף די פייער־עסקייפּס. דיעזע קאָמישאָן האָט מיט א שטיקעל צייט צוריק אונטערזוכט די ביל־דינג און האָט אויסגעפונען, אז אלעס איז אין בעסטער אָרדנונג. די סטייט לייבאָר קאָמישאָן ענטפערט, אז נאָכ'ן געזעץ נאָך, דארף די ביל־דינג דעפארטמענט אכטונג געבען אויף די פייער־עסקייפּס. און ווען דער בילדינג־דעפּארטמענט אכט דער הויפּט־שולדיגער, ווערט פערדאמט אלס דער הויפּט־שולדיגער, פערענטפערט ער זיך, אז ניט זי, גור די צו־מילדע געזעצען זיינען שולדיג אין דעם.

די בילדינג פון די "טרייענגעל קאָמפּאני"—פערטהיידיגט זיך דער בילדינג־דעפּארטמענט.—איז נאכגעקומען די פאדערונגען פון געזעץ און זי איז ממילא ניט שולדיג, וואס די געזעצען זי אינען ניט געניגענד צו שיצען די לעבענס פון די ארבייטער.

* * *

יא, דאָס געזעין, אָדער, בעסער, די געזעצר לאָזיגקיים, איז אֹין אלעס שולדיג! די געזעצען פּון לאַנד זיינען צוגעפּאַסט צו די פּאָדערונגען פּון קאַפּיטאַל. די ארבייטער האָבען ניט קיין שוץ און קיין גערעכטיגקייט. און די יעניגע ארבייטער־געד זעצען, וועלכע ווערען שוין כלומרשט יא דורכגעד פיהרט, בלייבען ענטוועדער א טויטער בוכשטאַב אדער ווערען ערקלעהרט פון דעם קאפּיטאל׳ם פּריסטער — די דזשאָדזשעס, "אונ־קאָנסטיטו־ציאָנעל״.

אט האט איצט דער ניו יאָרקער קאורט אוו אפּיעלס, ערקלעהרט פאר - "אונקאָנסטיטוציאָ־ נעל" דאס געזעץ פאר "ווארקמענ'ס קאָמפּענ־זיישאָן", וועלכעס איז פאר א יאָהרען אנגענומען געוואָרען אין סטייט לערזשיסלייטשור*).

*

כל זמן די געזעצגעבער און די געד זעצהיטער וועלען זיין פארשטעהער פון קאפּיטאל, ביי וועמען דאס לעבען פון ארבייטער איז זעהר ביליג, וועלען אזוינע קאטאסטראפען, ווי די ניט לאנג אין נוארק און די איצטיגע, זיין אופערמיידליך. עס איז אמת,

אס זעה ל. ב. בודין: "פון מאנאט צו מאר * נאט".

או אויך די קאפיטאליסטישע וועלטעל מיט איהר פּרעסע האט זיך איצט אויף די הייסע ציינער א טרייםעל געגעבען, אבער דאם איז נור כל זמן די זאך איז פריש, כל זמן די קברים פון די הרוגים זיינען נאך אפען, און כל זמן דער אונגליק דיענט אלם א גוטע סענסאציאן פאר די געלע צייטונגען, א סענסאציאָן. פון וועלכע מען קען ארויםשלאָגען א גוטען קאפּיטאל פיר זיך. אבער ווי דער פליוסק פון א שטיין געוואר־ פען אין טייך, וועט אויך דיעזע פאסירונג פער־ געסען און פערשריען ווערען צווישען די אנדערע סענסאציאָנעלע פאסירונגען. עס וועט געמאכט "ווערען, ווי דער מנהג איז, אן "אונטערזוכונג וואס וועט וואהרשיינליך אויסגעפינען א גע־ וויסען אפיס־ אדער עלעווייטאר־באָי, וועלכער וועם ווערען דער שעיר לעזאזל, און דערמים וועט זיך דיגאנצע געשיכטע ענדיגען.

* * *

צווישען די ארבייטער־מאסען דארפען אבער אזוי גיף ניט פערשווינדען די פערצווייפלונס־געשרייען פון די אין אזוינע יסורים אומגעקומענע בליהענדע לעבענס פון די טרייענגעל שוירט בליהענדע לאבענס פון די טרייענגעל שויז ניט לאזען רוהען די צובראטענע קערפער און די צושמעטערטע שארבענס פון די קרבנות, שטענד דיג מוזען מיר געדענקען די טרעהרען און די הערצרייסענדע יללות פון די קרובים פון די הערצרייסענדע יללות פון די קרובים פון די שרעקליכע טראגעדיע אונז דיענען אלס אויפרוף צום קאמפּף מיט דעם פערברעכערישען קאפּיטאליזמוס און מיט דעם פערברעכערישען קאפּיטאליזמוס און זיינע פערטרעטער, וועלכע זאמלען גאלדענע אוצרות פון די לעבענס, בלוט און טרעהרען פון די ארבייטער.

* * *

די קאטאסטראפע אין די טרייענגעל קאמר פאני דארף אונז אויך דיענען פאר א מוסר השכל, אז די ארבייטער קענען פון "אונזערע"

געזעצגעבענדע קערפּערשאפּטען, וועלכע בעד שטעהן דורף און דורף פון קאפּיטאליסטישע פּאד ליטישענס, גאר ניט ערווארטען. די ארבייטער מוזען האָבען איי ג ע נ ע פערטרעטער אין די געזעצגעבענדע קערפּערשאפּטען און נאָר דאן וואַלטען, ווייניגסטענס, אזוינע חורבונות זיין א מעהר זעלטענע ערשיינונג.

און איצטער ביים אפענעם קבר פון די הרוגים טארען מיר ניט פערגעסען די מאהנונג פון פּאעט:

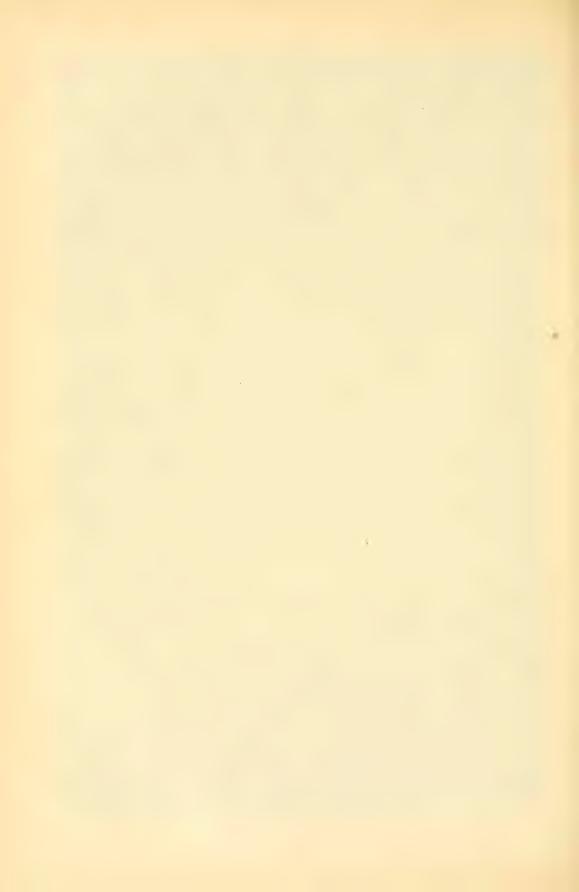
> ברידער, שוועסטער, האט רחמנות! גרוים און שרעסליך איז די נויט — גיט די טויטע אויף תכריכים, גיט די לעבעדיגע ברויט!....

צוליעב מאנגעל אין פּלאטץ האט געמוזט ארויספאלען די ביבליאגראפישע אבטהיילונג, וואס האט געזאלט אריין אין היינטיגען נומער.

די צוויי סעריעם ארטיקלען, וועלכע מיר פאנד גען אן צו דרוקען אין היינטיגען נומער: "די סאציאל־עקאנאמישע טיפען אין דער אידישער ליטעראטור" פון ח. ד. הורוויץ, און די "נאטור" שילדערונג אין דער אידישער ליטעראטור" פון יהואש, וועלען פּינקטליך פארגעזעצט וועד רען. דער ארטיקעל פון דער סעריע: "די סאד ציאל־עקאנאָמישע טיפּען", וועט זיין איבער דעם אידישען איבערגאנגס־קאפּיטאליסט (א כאראקד טעריסטיק פון שלום־עליכם'ם טיפּען שענדער מער בלאנק, אסיפ זאמעל, שמחה דער וויינער און בלאנק, אסיפ זאמעל, שמחה דער וויינער און אנדערע). יהואש וועט געבען אן איבערבליק. ווי אווי מעגדעלי מוכר ספרים שילדערט די נאטור. אויסער די ארטיקלען זיינען פיר'ן מאי נור

אויסער די ארטיקלען זיינען פיר'ן מאי נוד מער בעשטימט א גאנצע רייהע בעלעהרענדע, אינטערעסאנטע אבהאנדלונגען פון פאכמענער, וועלכע וועלען בעריהרען פערשיעדענע צווייגען פון אונזער געזעלשאפטליכען לענען.

VOL. XVI.

MAY, 1911.

No. 5

א. ליעסין.

פריהלינג און פרייהייט

(צום ערשטען מאַי).

פון די לענדער, פון די וויימע, דורך די ים'ען, דורך די בריימע, קומט דער ליעבער פריהלינגס־ווינד.

אין די שטעדט, אין די פערשטיקטע, צווישען מויערן איינגעדריקטע, צום פערשמאַכטען מענשען־קינד.

אויף בעשטראַהלטע פּליגלען שוועבט ער,און אַ שטראַהלען־שירה וועבט ער אין די הערצער מילד אריין.

און די מענשען סיעף בעגליקסע, אויפגעמונטערטע, ענטציקטע, זפַפּען איין דאָם ליעד פון שיין.

פון לענדער צו לענדער, עם זינגם אין דער לופם: די וועלם איז איצם ליעב איבערצל! אין דרום, אין צפון, עם וועקם און עם רופם דער זעלבער בעלעבענדער שטראַהל.

ער עפענט די שווארץ־הארטע ערד פאר דער בלום, פאַר קנאָספּען און בליטהען — דעם האָלץ; ער עפענט די ראָזען פאר פאַרב און פּאַרפּיום, די הערצער — פאר שמחה און שמאָלץ. עם ליעגם אן ענמציקמע די וועלם און זי גליהמ אין שמראַהלענדע אָרעמס, אין הייסע; אין דרום, אין צפון, געהמ אויף און עם בליהמ די האַפנונג די זעלבע, די גרויסע...

* * *

פון די לענדער, פון די וויימע, דורך די ים'ען, דורך די בריימע, אין דעם פריהלינגס־שמראַהלען־שפּור, סוממ דער פרייהיימס־ניימט ארונמער, דופמענד, שאפענד, שעהז אוז מונמע

קומט דער פרייהייטס־גייסט ארונטער, דופטענד, שאפענד, שעהן און מונטער ווי די יונגע מאַי־נאַטור.

ווי דער פריהלינג, ליעדער זייהם ער, און די צאַרטסטע כליטהען שפּריים ער אין די הערצער אויף זיין גאַנג.

און די וויסמע וועלמ, די ענגע, די פערמויערמ מענשען־מענגע, רופט זיך אָב מים פרייד־געזאַנג.

פון פעלקער צו פעלקער, עם זינגט אין דער לופט: די מענשהיים איז איינס איבעראל! אין מערב, אין מזרח, עם שיינט און עם רופט אונז אַלעמען איין אידעאַל.

אַלוועלמליך, ווי פריהלינג, איז דער אידעאל, אלמענשליך ערשאַלם אונז זיין כאָר; זיין זון איז די ליעבע; דער שלום — זיין שמראהל, דער חלום פון נביא — זיין וואָהר.

עם גיסט זיך, אין ליעבע צונויף און עם גליהט דאָם האַרץ פון דער מענשהיים, דאָם הייסע. אין מערב, אין מזרח, געהט אויף און עם בליהט איין האָפנונג — אַ שטאָלצע, אַ גרויסע...

אלגין.

דער ערשטער מאַי

מיט דעם נייעם אינטערנאציאָד נאל. דער מאי־יום־טוב דארף דעמאנסטרירען די אינטערנאד ציאָנאלע אחדות פון דעם אר־

אידעע פון דעם מאי־יום־טוב

איז געבוירען געוואָרען צוזאמען

בייטער־קלאם.

א גאנצע רייה אינטערנאציאָנאלע קאנגרע־ סען האט זיך מיט דער פראגע בעשעפטיגט. אויף דעם קאנגרעם פון 1889 אין פאריז האט מען געהאט בעשלאָסען צו ארגאניזירען א דעד מאָנסטראציע נאָר איין מאָל: די ארגאניזירטע ארבייטער פון אלע לענדער האָבען געזאלט דעם 1טען מאי 1890 אלע צוזאמען און מיליטאריזם און געגען געגען דעם מיליטאריזם ארויםשטעלען די פאדערונג פון אן אכט־שעה'די־ גען ארבייטס־טאג. אבער שוין אויף דעם קאנג־ רעם אין בריםעל (1891) האט מען בעד שלאָסען, או דער מאי־פּראטעסט ואל זיין א שטענדיגער, "אויף וויפיעל די לאגע אין איינצעלנע לענדער וועם דאם ניט מאכען אונד מעגליף". דער קאנגרעם אין ציריף (1893) האט אנגענומען א רעזאלוציע, אז "די סאציאל־ דעמאקראטיע פון יעדען לאנד איז מחויב צו שטרעבען דורכצופיהרען א שטר יי ק אין דעם טאג פון 1טען מאי און איז מחויב צו אונ־ טערשטיצען יעדע פּראבע, וואס ס'וועלען מאכען אין דעם פּרט פערשיעדענע ארגאניזאציעם אין איינצעלנע ערטער". נאָכדעם איז די פראַגע ווע־ גען ערשטען מאי געשטאנען אויף דער טאגעס־ ארדנונג פון די אינטערנאציאָנאלע קאנגרעסען אין לאָנדאָן (1896), פאריז (1900), אַמסטער־ רצם (1904). דער קאָנגרעס אין אַמסטערדאַם האט נאָך אמאָל אונטערגעשטריכען, אז אלע פראלעטארישע ארגאניזאציעס זענען מחויב צו וטען מאי דורך א דעם ש ט ר ייק, אחוץ די פאלען, וואו דאם קען שאַדען די קלאסען־אינטערעסען פון דעם פּרא־

און דאס איז פערשטענדליף. דורך דעם יום־טוב פון ערשטען מאן בעווייזען די ארביי־ טער פון אלע לענדער, א ז ז יי ז יי ג ע ן

א יי ניג, אז זיי ליידען פון דעם זעלביגען יאך און שטרעבען צו דעם זעלביגען ציעל. דער יאך און שטרעבען צו דעם זעלביגען ציעל. דער ערשטער מאי איז א טאג, ווען די פּראלטאריער פון אלע לענדער דערהויבען זיך העכער פון די וואכעדיגע אינטערעסען און אלטעגליכע געד פעכטען פון זייער היימישען פּאליטישען און עקאָנאָמישען לעבען און דערלאנגען זיך. די עקאָנאָמישען לעבען און דערלאנגען זיך. די הענד איבער די גרענעצען פון זייערע לענדער הענד מיבער די גרענעצען פון אייערע לענדער.

און דעריבער רופט מען דעם טאג — א יום־טוב. ווארום יעדער אמת'ער ארבייטער יום־טוב מוז זיין א פראט עסט, א ווארנונג פראטעס פון פרייהייט'ס־קאמפּת. אין דעם, וואס די ארבייטער סטרייקען דעם אין דעם, וואס די ארבייטער סטרייקען דעם ערשטען מאי, ליעגט א גרויסער פראטעסט גע־ערשטען מאי, ליעגט א גרויסער פראטעסט גע־גען דער היינטיגער קנעכטשאפט און א וואר־נונג דער קאפּיטאליסטישער וועלט: זעהט, מיר זענען דא, מיר געהען עראבערען א נייע צוקונפט.

און דער ערשער מאי איז געוו אָרען אן ארבייטער־יום־טוב, ער האט זיך איינגע־ ווארצעלט אין דער סאציאלדעמאקראטישער פראקטיק. ניטא קיין לאנד, וואו טויזענד אר־ בייטער זאלען דעם ערשטען מאי ניט פערלאזען זייערע ווערקשטאטען און פאבריקען, ניטא קיין ארגאניזאציע, וואס זאל ניט שטרעבען אין דעם טאג אזוי אדער אנדערש לאָזען הערען די שטים פוג'ם ארבייטער־קראס. די ארבייטער געוועהנען זיך קוקען אויף דעם יום־טוב ווי אויף ז יי ע־ ר ען. אין דער צייט פון גרויסע שטרייטען בעקומט דער ערשטער מאי גאר א בעזונדערע בעדייטונג. אין די יאָהרען פון דער רוסישער רעוואלוציע זיינען דעם ערשטען מאי די ארביי־ טער שטענדיג ארויסגעטרעטען אין די גאם ען, כדי צו פיהרען אן אפענעם קאמפף מיט די דיעגער פון דער רוסישער אליין־הער־ שאפט. דער דאזיגער טאג איז געווען א פראבע פאר די רעוואלוציאנערע ארמעען, וואו זיי האָ־ בען געוויזען זיך און אנדערע זייער קראפט און זייער פעסטקייט.

וואס ווייטער, ווערט אבער שווערער צו ארגאניזירען א סטרייק דעם ערשטען מאי. פאר די צוויי און צוואנציג יאָהר, זינט ס'איז פאר־

געקומען דער ערשטער פאריזער קאנגרעם, האט זיך זעהר שמארק געבימען די לאגע אי פון די ארבייטער ארגאניזאציעס, אי פון די קאפיטא־ ליסטען. וואס ווייטער, ווערט דער קאפיטאל מעהר צענטראליזירט, מעהר פעראיינגיט און מעהר פעהיג ארויסווייזען א ווידערשטאַנד גע־ גען דעם פראלעטאריאט. עם זענען אויסגעוואקד םען מעכטיגע סינדיקאטען און טראסטען פערבינדונגען פון קאפיטאליסטען, וואס פער־ שלינגען דעם איינצעלנעם קאפיטאליסט און טרעטען ארוים אלם א זעלבטשטענדיגע קראפט געגען דער קראפט פון די פעראייניגטע ארביי־ מער. עם וואקסען אלע מאָל מעהר די פער־ בינדונגען צווישען די קאפיטאליסטען פון פערטיעדענע לענדער – אויך א מין אינטערנאציאָנאלע סאלידאריטעט, וועלכע שטעלט זיך א ציעל: בעסער אויסצוזויגען דעם ארבייטער און פלינקער אויסליידיגען די קעשע־ נעם פון דעם ארימען עולם. דער קאפיטאל ווערט אלעמאל מעהר קלא סען־בעוואוסט, ד. ה. ער פערשטעהט, אז די ארבייטער זיינען זיינע געפעהרליכסטע פיינד, וועלכע ער דארף פערפאלגען מיט אלע מעגליכקיי־ טען און אויף אלע פּאָזיציעם, אויב ער וויל ניט פערלירען זיין איצטיגע הער־ שמפט.

פון דער אנדערער זייט וואקסען די ארגאני־ פראלעטאריאט: עס ווערען זאציעם פונ'ם שטאַרקער די סאציאל־דעמאקראטישע פאר־ טייען, עם ווערען פעסטער און רייכער און זיכע־ רער די עקאָנאָמישע ארגאניזאציעס (יוניאָנס), דער ארבייטער־קלאם האט ניט איין נצחון אבגע־ האלטען אין זיין קאמפּף געגען דער בורזשואזיע, פיעלע וויכטיגע עראבערונגען זיינען פערשריע־ בען אין זיין געשיכטע, בעזונדערם אין מאדערנע קולטור־לענדער. און טאקע דאס, וואס ער ווערט אלעמאל שטאַרקער און וואם זיין ארגאניזאצי־ אָנס־אפּאראט ווערט אויפגעבויט אלעמאל בע־ סער, מאכט שווערער דעם שטרייק פונ'ם ער־ שטען מאי. יעדער אנפאל אויף דער בורזשואזיע, יעדע דעמאנסטראציע פאר'ן סאציאליזם מוז זיך היינטיגע צייטען פערוואנדלען אין א קאמפּף פון דער גאנצער קאפיטאליסטישער וועלט געגען דעם גאנצען פראלעטאריאט. יעדער מאי־שטרייק מוז פיהרען צו א שטרייט איבער דער גאנצער ליניע. און וואם מעהר די ארבייטער פאלגען זייער

ארגאניזאציע, וואס מעהר מ'איז גרייט ארויסד צוטרעטען אויפ'ן שלאכט־פעלד ווען די פיהרער וועלען הייסען, דאס גרעסער איז די פעראנטד ווארטליכקייט פון די פיהרער, פון דער ארגאד ניזאציע, דאס גענויער מוז זי בערעכענען יעדען טריט, כדי די ארבייטער זאלען ניט פערליערען, ווארום היינטיגע צייטען האבען שוין די ארד ווארום היינטיגע צייטען האבען שוין די ארד בייטער יא וואס צו פערליערען אחוין זייערע קייטען.

און פאר א שלאכט איבער דער גאנצער לי־ ניע איז דער ערשטער מאי נישט שטענדיג גינ־ סטיג. דאס איז דאך א טאג, וואס איז בעשטימט געוואָרען קינסטליך און וואס רעכענט זיך ניט מיט דעם מאָמענטאנעם עקאָנאמישען און פאלי־ טישען צושטאַנד. דערצו קען מען דא ניט אנ־ פאלען אויף דער בורזשואזיע או מגעריכט, ווארום דער טאג איז בעשטימט פון פריהער און די קאפיטאליסטען גרייטען זיך צו איהם ניט -- וועניגער ווי די ארבייטער. און דער עיקר די שלאכט פון ערשטען מאי איז אזא, אז זי קען נים ברענגען קיין ממשות' דיגע רעזולטאטען. די ארבייטער מוזען אנד שטרענגען אלע זייערע קרעפטען, מוזען ברענגען קרבנות, מוזען זיין גריים אויף לאקאאוטען, אויף פערקלענערטע שכירות א. ז. וו. און דערביי דעמאָנסטרירען זיי אין אן אבסטראקטע אידעע פון דער ארבייטער סא־ — אידעע פון דער ארבייטער לידאריטעט, די שטרעבונג צום סאציאליזם. אויפ'ן שטעל געווינט מען דא גאר ניט.

אין היינטיגע "פּראקטישע" צייטען איז ראס ניט אזוי גרינג. וואס טיעפער עס ווערט׳ איינגעפונדעוועט די ארבייטער־ארגאניזאציע, וואס סאלידער עס ווערט איהר אפּאראט, דאס שווערער איז איהר צו ארויסטרעטען אינ׳ם נא־מען פון אבסטראקטע אידעען — בעזונדערס די עקאָנאָמישע ארגאניזאציע, וועלכע שטרעבט לויט איהר נאטור צו ק א נ ק ר ע ט ע רעזולטאטען: איהר נאטור צו ק א נ ק ר ע ט ע רעזולטאטען: העכערע שכירות, קורצערען ארבייטס־טאג, המשות'דיגע, הגם קליינע, הנחות.

* * *

זעהען מיר טאקי, אז ארום דעם ערשטען מאי פיהרט זיך היינטיגע צייטען א לעבהאפטע דיסקוסיע אינ'ם לאגער פון די סאציאליסטען. נאָך אינ'ם יאָהר 1893 איז בערבע ל אויף דעם אינטערנאציאָנאלען קאנגרעס אין ציריך ארויסגעטרעטען געגען דעם פארשלאג צו שטיד צען יעדע ארגאניזאציע, וואס וועט וועלען

שטרייקען דעם ערשטען מאי. "ווען מיר אין רייטשלאנד, האט ער געזאגט, וועלען בעשליסען צו סטרייקען דעם טאג, נעהמען מיר דערמיט די התחיבות דורכצופיהרען דעם סטרייק אזוי, אז ס'זאל האָבען א פּנים. און דעמאלט וועט זיך צור פלאקערען אזא שלאכט מיט דער רעגיערונג און דער בורזשואזיע, וואס אזוינס האט די וועלט נאך דער בורזשואזיע, וואס אזוינס האט די וועלט נאך ניט געזעהן. נעהמען מיר אָבער אויף זיך אזא קאמפּף, דאן ווילען מיר אליין האבען דאס רעכט צו בעשטימען דעם טאג פון דער שלאכט".

דאָ הערען מיר שוין קלינגען, הגם אין זייער איינגעהאלטענער פארם, איינם פון די מאטיווען, וואָם פיהרען זיך איצט אזוי אָפּט אין דער מאיי פראגע. צו דעם דאָזיגען מאטיוו זיינען מיט דער צייט צוגעקומען פיעל נייע.

עם האט זיך ארויםגעוויעזען, אז אין ערגיץ א הוץ זעלטענע אויסערארדענטליכע פאלען, — א הוץ ווי דער ערשטער מאי 1905 אין רוסלאנד ווארפען ניט אלע ארבייטער זייערע פאבריקען אינ'ם טאג פונ'ם מאידיום־טוב, אז נאר א קלייד נער טהייל נעהמט אנטהייל אין דעם מאיר סטרייק. אויב אזוי, זאגען די געגנער פון דעם סטרייק, איז גאר ניט כדאי זיך אנצוהויבען. א דעמאנסטראציע האט א זין נאָר דאַן, ווען זי מאכט א שטארקען רושם. א שטאַרקען רושם קען רי מאי־דעמאנסטראציע מאכען נאר דאמאלס, ווען טאקי באמת "ס'שטעהען אַלע שטיל". אזוי ווי דאם איז אבער ניט מעגליף דורכצופיהרען, דעריבער דארף מען זיך אינגאנ־ צען אבואגען פון דעם מאי־סטרייק. אדער גאר, אדער גאר ניט.

אָבזאָגען זיך אָבער פון. א שט ריי ק, זאָגט מען, הייסט זיך נאָד ניט אָפּזאָגען פון צו פייערען דעם ערשטען מאַי. מען קען דאָס מאַכען אויף אַנדערע אופנים: מען קען, למשל, אָרגאַ־ אויף אַנדערע אופנים: מען קען, למשל, אָרגאַ־ ניזירען גרויסע פערזאַכילונגען אָדער ארבייטער־פערוויילונגען אינ'ם אבע נד פון דעם 1טען מאַי, מען קען מאַכען פּראָטעסט־מיטינגס און דעמאָנסטראַציעס דעם ע ר שט ען זונט אָ ג דעמאָנסטראַציעס דעם ע ר שט ען זונט אָ ג אים מאַי, מען קען, ענדליך, פערלאַנגען פון די ארבייטער, זיי זאָלען אָבגעבען אין דער פּאַרטיי־ אַרטייר שכירות פאר דעם טאָג פון ערשטען מאַי, וועט כאָטש די קאַסע זיין פול.

מען קען מיט פולער זיכערהייט בעהויפּ־, מען שרייבט די רעוויזיאָניסטישע דייטשישע שרייבט די רעוויזיאָניסטישע דייטשישע צייטשריפט "סאָציאַליסטישע מאָנאַטס־העפטע" שז דער אורשפּרינגליכער געראנק פון דעם

מאי יום־טוב וועט ניט פערליערען גאר ניט, אויב מען וועט זיך אפילו אָפּזאָגען פון א שטרייק אין דעם טאָג, אויב דער אינהאלט פון דער פּאריזער דעם טאָג, אויב דער אינהאלט פון דער פּאריזער רעזאָלוציע וועט ערקלעהרט ווערען אויף ערנסטע פערזאַמלונגען און אין דער פּארטיי־פּרעסע אינ׳ם טאָג פון ערשטען מאי, אויב מען וועט אַ חוץ דעם מאַכען פערוויילונגען דעם ערשטען זונטאָג דעם מאַכען פערוויילונגען דעם ערשטען זונטאָג אין מאי, וועט דאָס אויך האָבען א געוויסע אַני־ אין מאַט, וועט דאָס אויך האָבען א געוויסע אַני־ טאַטאָרישע בעדייטונג״. ("סאָצ. מאָנ." העפט 17—18, 1909).

דער ארטיקעל, וואו עס געפינען זיך די דאר זיגע ווערטער, ערקלעהרט צום שלום, אז אן אמת'ען מאי־סטרייק און מאי־יום־טוב וועלען מיר ערשט האָבען אין דער סאָציאַלִּיסטישער אָרדנונג.

נאָך שאַרפער טרעטען ארוים געגען דעם מאַי־שטרייק די יוניאָנם, בעזונדערם אין דייטש־ לאַנד. די יוניאָנס, זאגט מען, האָבען זייערע די־ רעקטע אויפגאבען: העלפען די ארבייטער אין דער צייט פון אן עקאָנאָמישען שטרייק אָדער פון ארבייטסלאָזיגקייט, זיי קענען אָבער ניט אָנ־ פיהרען דעם שטרייק פון דעם 1טען מאַי, און טאָרען ניט טראָגען דעם פינאַנציעלען שאָרען, וואם קען דערפון ארויםקומען, ווארום דער 1טער מאַי איז נים קיין עקאָנאָמישער, נים קיין פּראַק־ טישער שטרייק. אויף דעם קאָנגרעם פון די דייטשע געווערקשאַפטען אין יאָהר 1905, האָט איינער פון די רעדנער געואגט: "אלם זעלבסטד צוועק מעג דער טייפעל געהמען דעם מאי־יום־ טוב... מיר אלם יוניאָן־לייט האָבען גענוג אור־ זאַכען צו פרעגען פון ריין־געווערקשאַפּטריכען שטאַנד־פּונקט: וואס פאר א נוצען האָט דער מאַי־יום־טוב געבראַכט די געווערקשאַפטען ביז אַהער? מען האָט בעהויפּטעט, אז דער מאַי־ יום־טוב איז א מיטעל צו אגיטירען פאר די גע־ ווערקשאַפטען. כ'וואלט טאַקע א בעלן געווען זע־ הען כאָטש איין ארבייטער, וואס איז צוגעשטאַ־ נען צו דער געווערקשאַפט צוליעב דעם מאַי־ יום־טוב. וועדליג איך וויים, האט דער מאי־ שטרייק געווירקט אויף די געווערקשאַפטען ווי אַ זייטיגער קערפער אינ'ם פענשליכען אָרגאַ־

די געווערקשאפטען זאָגען זיך דאריבער אָב צו פּראָקלאַמירען דעם מאַי־סטרייק און צו העלפען די,וואס וועלען צוליעב דעם מאי־סטרייק פערליערען זייער ארבייט.

איז דעריבער ארויפגעשוואומען -- וויעדער

אן אלגעמיינער.

הויפטזעכליך אין דייטשלאנד — די אידעע וועד גען גרינדען א בעזונדערען מאי־פאָנד צו אונד טערשטיצען די, וואס וועלען ליידען פונ'ם מאיד שטרייק. פרעגט זיך אָבער: וואו זאל דער פאָנד נעהמען מיטלען? די געווערקשאפטען וועלען ניט געבען. די פארטיי האָט, געוועהנליך, אליין קנאפע מיטלען. פרייוויליגע נדבות קענען געבען זעהר וועניג. נעהמען פון די ארבייטער עקסטרא־זעהר וועניג. נעהמען פון די ארבייטער עקסטרא־דעם וואָס זיי צאָהלען אין פארטיי און געווערקד דעם וואָס זיי צאָהלען אין פארטיי און געווערקד שאפט, איז וויעדער אונמעגליך. און אפילו ווען אואַ פאָנד זאָל זיך גרינדען, וואלטען זיינע מיט־לען געווען ווי א טראָפען אין ים אנטקעגען די הוצאות, וואס ער וואלט געמוזט טראָגען, ווען דער שטרייק פון ערשטען מאי וואלט טאַקע זיין

א חוץ דעם קומען סקעפּטיקער און פרעד גען: וואס פאר א זינן קען האָבען א מאיד שטרייק, ווען דער ארבייטער ווייס פון פריהער, אז ער פערליערט גאָר ניט ? א שטרייק איז אַנ'ד אָדער פערליערט גאָר ניט ? א שטרייק איז אַנ'דער בערליערט פּרְאָטעסט פון מענשען, וואס זיידען גרייט צו ברענגען קרבנות פאר זייער אידעע. ווי באלד אָבער זיי זיינען פאר קרבנות בעוואָד רענט, פערליערט דער גאנצער פּראָטעסט זיין ווירקונג.

די אלע קריטיקער פון דעם מאי־שטרייק און דאָס זיינען אפט אויסגעצייכענטע סאָציאַל־
דעמאָקראַטישע טהוער דע זאָגען זיך ניט אָב
פ ון דער אידעע פון אינטערנאַציאָר
נאַלע פּראָלעטאַרישע דעמאָנסטראַציעס. זיי
זאָגען נאָר, אז מען דארף זיך רעכענען מיט די קאָנקרעטע בעדינגונגען און מיט דער מאַכט פון
די געגנער. דעריבער איז אין דער מאַיפראַגע
פאַראַנען אזוי פיעל פערשיעדענאַרטיגע מיינונ־
גען, און דעריבער ווערט זי אזוי אָפט און אזוי
גען, און דעריבער ווערט זי אזוי אָפט און אזוי
ליידענשאַפטליך דעבאַטירט אויף די ארבייטער־פּרעסע.

שנ'אייגענארטיגע פּאָזיציע האָט אין דער פראַגע פערנומען דער דייטשער מעטאַל־ארביי־טער־פערבאַנד, איינער פון די שטאַרקסטע אין דייטשלאַנד. ער זאגט זיך ניט ארוים ניט געגען דעם מאַי־שטרייק, ניט פאַר. ער לאָזט דאָס אי־בער דעם געוויסען און דעם אידעאליזם פון יעד דען איינצעלנעם ארבייטער צו שטרייקען, אויב ער וויל, און צו טראָגען די פעראנטוואַרטליכקייט פאר דעם שטרייק.

* * *

? ווער איז גערעכט

איינם איז קלאָהר פון אָנהויב אָן: אויב מען זאָגט, אז ק'איז, שווער צו אָרגאניזירען א שטרייק דעם 1טען מאי, הייסט דאָס נאָד ניט, אז דאָס איז אונ מעג ליך. אויב מען קען איצט ניט דורכפיהרען אן אַלגעמיינע בינע באַרניק, הייסט דאָס נאָד ניט, אז מען דארף דערצו ניט שטרעען.

צוויי שטאַנדפּונקטען קענען זיין אין דער פראגע, ווי אין פיעלע אנדערע פראגען פֿון דער סאָציאליסטישער טאַקטיק — א סינדיקאליסטיד שער און א טרייד־יוניאָניסטישער — און ביידע זיינען גלייך אונריכטיג.

דער סינדיקאליסט קוקט אויף דעם ארבייד טער־קלאס ווי אויף אנ'ארמעע, וועלכע איז יעדע רגע פארטיג צו ווארפען זיך אין אן ענטשיידענר דען שטרייט. ביי א סינדיקאליסט איז ניטאָ קיין ווארטען, ניטאָ קיין אויסרעכענען, ניטאָ קיין אוארטען, ניטאָ קיין אויסרעכענען, ניטאָ קיין אַגנגאמע עראָבערונגען. מען מוז אלע מינוט זיין אָנגעגרייט, ביי דער מינדעסטער געלעגענהייט פערבינדען א געפעכט. ווארום נאָר אין די דע קט ער ט האַט איז די אויסלעזונג פון דעם ארבייטער־קלאם.

דער ריינער טרייד־יוניאָניסט, פערקעהרט, איז צו'פיעל טרייד־יוניאָניסט, צופיעל אויסגער איז צו'פיעל פארזיכטיג, צופיעל אויסגער רעכענט, די קלייניגקייטען פערנעהמען ביי איהם צו א וויכטיגען פּלאַץ. אלצדינג וואס מען קען ניט אויסבייטען אויף דעם מינץ פון קאָנקרעטען נוצען און ממשות'דיגען מאַטעריעלען געווינס — ניט אויספאר איהם ניט וויכטיג. ער איז דורכגעדרונג גען מיט א קרעמערשען גייסט.

אי דער סינדיקאליסט, אי דער טריידי יוניאָניסט וועלען האָבען א פאלשען קוק אויף דעם שטרייק פון ערשטען מאַי.

דער ערשטער וועט זאָגען: שטרייקען ביי אלע בעדינגונגען, פּראָטעס־טירען ניט קוקענדיג אויף דער פּאָליטישער און ער עקאָנאָמישער לאַגע פון דעם מאָמענט. און ער וועט זיין אומגערעכט, ווארום דורך אזא פּראָד טעסט ניט צו דער צייט, וועלען נאָר אָבגע־שוואַכט ווערען די קרעפטען פונ'ם פּראָלעטאַד ריאַט. געגען אזא מין שטרייק איז געווען אי בעבעל, אי ליעבקנעכט, אי אלע פיהרער פון דער בעבעל, אי ליעבקנעכט, אי אלע פיהרער פון דער סאָציאל־דעמאָקראטיע, וועלכע האָבען יעדענ־פאַלס זעהר געהאלטען פון דעם מאַי־דעמאָנסטראַציעס.

אומגערעכט וועט אויף זיין דער טריידיניקניסט, וואס וועט ניט וועלען וויסען פון וויטע אויסזיכטען און גרויסע פערספעקטיווען. מיר, ספְּציאַר־דעמאָקראַטען, זיינען איבערהויפּט מיר, ספְּציאַר־דעמאָקראַטען, זיינען איבערהויפּט געגען דעם ריינעם טרייד־יוניאָניזם, כאָטש מיר ווייסען זעהר גוט, אז די די רעקטע אויפּ־גאבע פון א יוניאָן איז דער עק אָנ אָ מי־ ש ע ר קאמפּף, וועלכער איז אפט א גראָשענ־דיגער און א שמאָל־פּראקטישער. מיר מיינען אָבער, אז צוליעב די גראָשענדיגע געווינסען טאָר מען זיך ניט אָבזאָגען פון די ווייטע אידעאלען, ווייל נאָר אינ'ם ליכט פון די דאָזיגע אידעאלען בעקומט דער קאמפּף פאר'ן גראָשען אַ זינן און בעדייטונג.

און דאָס אייגענע קענען מיר זאָגען בנוגע צו דער פּאָ לי טישער גראָשען־ארבייט פון די רעוויזיאָניסטען.

דער יום־טוב פון ערשטען מאַי, אנ'אמת'ער יום־טוב, וואס ווערט געפּייערט דורך אנ'אלגער מיינעם סטרייק, האָט ביז אהער נאָך אין דער ווירקליכקייט ניט עקזיסטירט. דאָס איז ערשט א איד עאל, צו וועלכען מיר מוזען שטרעבען. און די ארבייט, וואס וועט אונז דער־ נעהענטערען צו דעם אידעאל, וועט זיין פרוכט־באר און וועט פערשטאַרקען די מאַכט פון דעם באר און וועט פערשטאַרקען די מאַכט פון דעם ארבייטער־קלאַס.

פאר דעם מאי־יום־טוב מוז מען שטרייטען.
עס איז דעריבער אן אונזינן צו זאָגען:
אָדער גאָר, אָדער גאָר ניט. היינט וועניג, מאָר־
גען מעהר, איבערמאָרגען נאָך מעהר—אזוי דארף
זיין אונזער קוק אין דער פראגע. היינט פייערען
טויזענדער, זאָלען זיי פייערען, זאָלען זיי ווירקען
אויף די איבעריגע, זאָלען זיי אָנשטעקען די מאַר
מען מיט זייער בעגייסטערונג, מיט זייער אי־
בערגעבענהייט צו דער אידעע. שפעטער וועלען
פייערען צעהנדמיגער, הונדערטער טויזענד. מיר
דארפען אגיטירען, רופען. און דאם בעסטע מיר
מעל פון אגיטאציע — איז דער מאַי־שטרייק
גופא.

דער מאַי־יום־טוב איז אַ נ' או יפּגאַ בע, וועלכע שטעהט פאר דעם ארבייטער־קלאם — און דוקא אין דער קאפּיטאַליסטישער געזעל־ שאַפּט, ווארום אין דער סאָציאליסטישער וועט מען דאָס ניט דארפען האָבען.

און גראדע דאָס, וואס מאַכט דעם מאַי־ שטרייק אזוי שווער, איז פונ'ם סאָציאליסטישען שטאַנד־פּונקט אויסערסט וויכטיג. דער שטרייק

פון ערשטען מאַי איז אַ דירעקטע סאָד ציאליסטישע טהאַט, ריין פון װאָד כעריגע, צופעליגע, פארבייגעהענדיגע פּראַקטי־ שע עלעמענטען.

דערין איז זיין גרויסע בעדייטונג. און דער ריבער איז דער א שלעכטער סאָציאליסט, ווער עס ערקלעהרט, אז ער איז פּרינציפּיעל געגען דעם מאַי־שטרייק.

דער דאָזיגער שטרייק איז ווי א פרישער וויגד, וואס רייסט זיך אריין אין דער פערדומד פענער לופט פון אונזער פּאליטישע און עקאָנאָּר מישע קליין־ארבייט און דערמאָהנט אונז, אז ס'איז דאָ הויכע בערג מיט ברייטע אונענדליכע הימלען. ער ווישט אָב פון אונז דעם שטויב פונ'ם אלטעגליכען.

קוקט מען אזוי אויפ'ן מאירשטרייק, הערט ער אויף צו זיין א שטיעף־קינד, וואס מען ווייסט ניט, וואו טהוט מען עס אהין; הערט ער אויף צו זיין דאס פינפטע ראָד אינ'ם וואָגען פון אויף צו זיין דאס פינפטע ראָד אינ'ם וואָגען פון דער סאָציאליסטישער בעוועגונג. ער ווערט א טהאַט, וואס פערלאנגט קרבנות, ווי אלע אנדער רע אַקטען פון קאַמפּף. און אויב אזוי, פאלען במילא אב די טענות, ווער וועט טראָגען דעם במילא אב די טענות, ווער וועט טראָגען דעם שאָדען, ווער וועט צאָהלען די הוצאות.

און אויב אזוי קען מען נים האָבען גאר נים אויך געגען א בעזונדער מאַי־פּאָנד. עם איז ניט אמת, אז אויב דער ארבייטער וועט זיין בעוואָ־ רענט פאר קרבנות, וועט דער שטרייק ניט האָ־ בען קיין בעדייטונג. ערשטענס, וואו איז דען מעגליך, אז דער ארבייטער, וואס פערליערט זיין שטעל צוליעב דעם מאי־שטרייק, זאל ג י ט בריינגען קיין קרבנות, אפילו ווען א פאָנד איז יא פארהאן. צווייטענס, פאר וואס זאל ניט האָ־ בען קיין בעדייטונג אזא שטרייק, וואו די אר־ בייטער האָבען מיט אייגענעם קאמפּף און מיט אייגענעם בלוט זיך כאָטש א ביסעל בעוואָרענט פאר דער ווילדקיים פון זייערע עקספלואטאַ־ טאָרם ? וועט דען צוליעב דעם דער מאַי־יום־טוב זיין א קלענערע דעמאָנסטראַציע, א קלענערער פראָטעסט געגען דער קאפּיטאַליסטישער וועלט ? וועט ער דען ניט בעווייזען נאָך מעהר ווי פריהער די אייניגקייט און ברידערליכקייט פון דעם אר־ ? בייטער־קלאם

און אויב אזוי, דארפען די ארבייטער־אָר־ גאניזאציאָנען זעהען שטרעבען צו לעגאלי־ זיר ען זייער יום־טוב, צו עראָבערען ביי די קאַפּיטאַליסטען אויף שריט און טריט דאָ כּ קאַפּיטאַליסטען אויף שריט און טריט דאָ רעכט איהם צו פייערען. דאָרט, וואו די ארר בייטער־פעראיינען שליסען קאָלעקטיווע אָפּמאַר כען מיט די קאַפּיטאַליסטען, דאַרף מען קעמפּפען כען מיט די קאַפּיטאַליסטען, דאַרף מען קעמפּפען דערפאר, אז די ארבייטער זאָלען ל ויט'ן אָ ב מ אַ דְּ מעגען ניט ארבייטען דעם 1טען מאַי. נישקשה, דאָס וועט ניט אָבשאַפען די רערוואַלוציאָנערע בעדייטונג פון דעם טאָג. דאָס, וואָס די ארבייטער האָבען זיך עראָבערט, קען נאָר זיין א געוועהר פאר ווייטערע עראָבערט, קען זאָל איין פערבאַנד זיך דערשלאָגען צו אזא אָב־מאַר, וועט דאָס טרייבען די איבעריגע, זיי זאָלען מויך דערצו שטרעבען.

אָבער דערשלאָגען זיך דאָם איז טאַקע װיע־ דער מעגליך נאָר דעמאָלט, װען מען װעט דעם 1טען מאַי שטרייקען.

קיינער הייסט ניט מאכען אוגזיגיע עטרייקען, וועלכע קענען אויף לאנגע צייטען אבשוואכען די קרעפטען פונ'ם אָרגאַניזירטען

פּראָלעטאַריאַט. אָבער אומעדום, וואו עס איז דאָ א באָדען, וואו דער שאָדען וועט ניט זיין צוד גרוים, דארף מען זיף ניט אָבשטעלען, דארף מען ניט מורא האָבען, דארף מען ניט מאַכען קיין קרעמערשע חשבונות.

אזוי איז דער איינציג ריכטיגער קוק פון דער רעוואָלוציאָנערער סאָציאל־דעמאָקראַטיע.

דער ערשטער מאַי דאַרהּ זיין די פייערדיגע האנד, וואס שרייבט אויהּ די ווענד פון די היינד טיגע הערשער: מנה תקל ופרסין.

דער קאַמפּהּ פאר'ן ערשטען מאַי דארהּ זיין דער גרויסער גלאָה, וואס קלינגט איבער דער אלוועלטליכער פּראָלעטארישער משפּחה און דערמאָהנט איהר: בויעט א נייע צוקונפט!

דער שטרייק פון ערשטען מאַי דארף זיין דער ערשטער גרום פון אָט דער צוקונפט, דאס ערשטע בלעטעל אויף דעם גרויסען בוים פון פרייהייט.

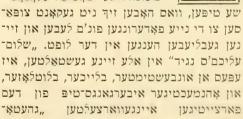
דר. ח. ד. הורוויין.

די סאָציאַל-עַקאָנאָמישע טיפען אין דער נייער אידישער ליטעראַטור.

.2

דער אידישער איבערגאַנגס־קאַפּיםאַליסט. (סענדער בלאנק, אָסיפּ זעמעל, שמחה דער) וויינער און אַנדערע).

ים נור אין די ניעדריגסטע שיכטען
פון דעם אידישען בירגערטהום,
אבער אויך צווישען זיינע העכע־
רע קרייזען, צווישען די גרעסע־
רע קאפיטאליסטען געפינען מיר
רע קאפיטאליסטען געפינען מיר

גביר" ביז צו דעם היינטמאָדישען אויפּ־

געקומענעם האַלב־אָדער־גאַנץ אַסימילירטען איר דישען קאַפּיטאַליסט.

דער טראַדיציאָנעלער אידישער גהעטאָ־גביר איז אין זיין ציים געווען דער מיטעל־פּונקט פון דער אמאָליגער אידישער קהלה: ער איז געווען א גרויסע עקאָנאָמישע קראַפט און הונדערטער אידישע געזינדען האָבען געלעבט ארום איהם. ער האָט ביד רמה געוועלטיגט איבער זיין קהלה און ניט זעלטען געדריקט און געשטיקט די אידי־ שע ארבייטענדע בעפעלקערונגס־מאַסע. ער האָט אָבער אויך פון פולער האַנד געשטיצט אלע קהל'שע אנשטאַלטען און איז שטענדיג געווען דער אידישער שתדלן, זייער שיצער אין דער צייט פון רדיפות, אין יעדער עת־צרה. מיט דעם אידישען גביר האָט מען זיך גערעכענט אויך אין דער ניט־אידישער וועלט און זיין האַנד און זיין שטים האָבען געהאט א וואָג אין די, ווי מען זאָגט היינט, העכערע ספערען. שלום־עליכם'ם נגיד האט שוין לאנג אנגעוואָרען זיין אמאָליגע מאכט

און תקיפות ווי אין דער אינוועניגסטער, אידי־ שער, אזוי אויך אין דער אויסוועניגסטער, ניט־ אידישער וועלט.

דער מאַזעפּעווקער נגיד (אָדער גביר) מיכל מלך מיכאל'ם אינטערעסירט זיך ניט מיט אידי־ שע כלל־ענינים און די רדיפות אויף אידען מאַ־ כען אויף איהם קיין שום רושם ניט. אז ער פאָהרט זיך אַמאָל צוליעב זיינע אייגענע גע־ שעפטליכע אינטערעסען קיין יעהופעץ מיט א גאַנצער בויד פארשוינען פון זיין שטערטיל, און עם ווערט א גאנצער שמועס וועגען פּאגראָמען, וויל מיכל מלך מיכאל'ם פריהער גאר נים ריידען וועגען דעם, און אז מען שפּאַרט איהם צו צו דער וואס פאר אן - וואס פאר אן עצה גים מען זיך, אום צו ראַטעווען זיך פון טויט, צולאכט זיך דער מאַזעפּעווקער נגיד, און — ענטפערט קורץ: "די בעסטע עצה איז — דאָס קערביל. מיט'ן קערביל, הערט איהר, מאַכט מען אַלצדינג". מיכל מלך מיכאל'ם שאַצט מען שיער נישט אין מאה אלף רובל, אבער קיין איד אין שטעדטיל האָט פון איהם קיין יניקה ניט, קיינער פערדיענט ניט ארום איהם און זיין קאַפּיטאַל.

טאָמער פערנעהמט זיך דער אידישער נגיד יא מיט קהל'שע געשעפטען, אזוי טהוט ער עֹס נור פון זיך וועגען.

דער כתרילעווקער עושר רבי מרדכי נתן איז דוקא א גרויסער עוסק בצרכי צבור. ער האלט שטאָרט אין בוזעם, טהוט מיט איהר וואס ער וויל. ער איז אי דער בעל־טאַקםע, אי דער גבאי אין דער גרויסער שוהל, אי דער ראש וראשון אין אלע קהל'שע ענינים; אבער עם איז א סברא, אז ער האָט הנאה מעהר פון דער ישטאָרט כייט אלע איהרע קהל'שע געשעפטען, איידער די שטאָדט פון איהם. מרדכי־נתן איז מבלומרשט א שתדלן פאר די אידען פון זיין שטערטיל, אָבער זיינע שתדלנות נוצט שוין קיי־ נעם ניט, ווייל זיין גאנצע תקיפות בעשטעהט דארין, וואס ער איז א ביסעל אויסגעקניפט מיט דעם סעקרעטאר פון מעשטשאַנסקע אופּראַווע משקשר חשְלאָדנע (איהר זעהט, ניט אזא גרויסער ארון, דערצו אן אָפענער אנטיסעמיט), און האָט די זכיה, אז דער פּריסטאַוו עסט ביי איהם אלע פרייטאָג צו נאַכט "אידישע פיש". שלום דער טעפּליקער פון טעפּליק האָט שוין ביים פּריםטאַוו אויך קיין חן ניט, און אז דער פריסטאוו (המן איוואַנאָוויטש פּליסעצקי) ווערט אויף איהם ברוגז, מאַכט ער איהם אן אַקט פאר אן אומריי־

נעם הויף, און שיקט איהם גאָר אוועק מיט'ן עטאַפּ קיין אויעזד, גאָר ווי א פּראָסטען חי־וקים. און או שטאָדט האָט פון זיין קאפּיטאַל קיין שום נוצען ניט געהאט, וועגען דעם איז שוין אָבגע־ רעדט. "אין שטאָדט — דערצעהלט אונז שלום־ עליכם — האט מען שלום־בער טעפּליקער פון טעפּליק גלאַט נישט ליעב געהאט דערפאר וואס ער איז געווען, נים אויסגערעדט זאל זיין, צ גרויסער "דבר־אחר", א קמצן, און זיין ווייב, סטיסי־פעריל האָט געזשאַלעוועט אַ אידען א שטיקעל ברויט, כאָטש זיי זיינען געווען, ווי מען זאגט אין טעפּליק, "אָנ־ געשטאָפּט מיט געלָד" און קיין קינדער האָבען זיי אויך ניט געהאט. "ווען איך זאל האָבען זייער געלד, האָט זיך יעדער טעפּליקער געווינשעוועט, און באלד געמאכט א גרויסע הנחה -- ווען איך האָב כאָטש האַלב, כאָטש א דריט חלק פון זיי, וואָלט די שטאָדט פון מיר א סך מעהר הנאה געהאט!..." און עם קאָן זעהר זיין; נאָר אזוי ווי אין טעפּליק האָט געהאט געלד נור איין שלום־בער טעפּליקער און זיין ווייב סטיסי־פעריל און ווייטער קיינער ניט, האָט דערפון אין טעפּליק קיינער קיין הנאה נים געהאט: נים די שמאָדם, נים שלום־בער דער נגיד, נים זיין ווייב הי נגידית".

און אזוינער איז אויך געווען גאָר דער גרוי־ סער עושר, דער באַנקיר סענדער באַנק.

פון אידען דערווייטערט ער זיף שוין גאָר אינגאנצען. פון שטאָדטיגע זאכען וויל ער שוין אפילו גאר ניט הערען. קיין צדקה געהט פון זיין הויז ניט ארויס און אפילו א גמילות־חסד אנט־לייהען ניט אזוי אבי וועמען, נאָר א רייכען אי־דישען בעל־הבית, וויל ער אויף נישט, און די גאנצע שטאָדט טרייסט זיף נור מיט איין האפ־נונג, אז ער וועט דאָף ניט אייביג לעבען, וועט מען שוין כאָטש נאָף זיין טוידט אראָברייסען ביי איהם א פּאַס פאר — "קבורה־געלד"...

סענדער בלצנק, איז, אָהן שום צווייפעל, א שטארקע פּערזענליכקייט, א מענש אן אכזר, מיט א הארטען כאראקטער און א פעסטען ווילען. ער פערשטעהט שוין זעהר גוט, ווי צונויפצוקלייבען א קאפּיטאל, און נאָך מעהר ווי דעם צונויפגער קליעבענעם קאפּיטאל איינצוהאלטען אין זיין פעסטער האנד פון א קליין מענשעל האט ער פערשטאנען ארויפצוארבייטען זיך ביז צו א גרויסען באנקיער און סוחר. אין תחילת קריעגט ער א ביסעל קלינגערס און ווערט א חלפן; פון א חלפן וואקסט ער אויס ביז צו א "וואָכערניק" (אַ פּראָצענטניק); פון א וואָכערניק ווערט ער שוין א פעל־הענדלער, פון א פעל־הענדלער — א גראַבארשטשיק, פון א צעלניקער, פון א צעלניקער, פון א צעלני־ ער — א קאָמיסיאָנער, פון א קאָמיסיאָנער — א קאָמיסיאָנער, פון א קאָמיסיאָנער ביז ער א גרויסער סוחר, א צוקער־הענדלער, ביז ער ארבייט זיף ארויף צו א באַנקיער.

דערביי אבער ציטערט ער צו שיידען זיך מיט א קאָפּיקע, און ער האָט שטענדיג אזוי מורא, זיין קאפּיטאל זאָל זיך ניט צושווימען, אז ער זשאַלעוועט א קערביל — זיינע אייגענע קינד דער.

און סענדער בלאַנק איז ניט געווען קיין מענש אָהן שום געפיהלען צו זיינע קינדער. אדרבה:

"סענדער בלאַנק האָט ליעב געהאט זיינע "

קינדער, אָבער נור ווען זיי זיינען געווען קליינע,
ברעקעלעך, קאראפוזיקעס; ווי באַלד די דאָזיגע
קאַראַפּוזיקעס האָבען אָבער אָנגעהויבען אונטער־
צואוואקסען, אזוי האָט סענדער בלאַנק אָנגעהוי־
בען צו בעָקומען צו זיי א שנאה, וועלכע איז גער
נואקסען אלע מאָהל שטאַרקער און גרעסער; ער
האָט געקוקט אויף זיי ווי אויף (ניט געבעטענע)
שותפים, ווי אויף פרעטענדענטען אויף זיין גומס
שותפים, ווי אויף פרעטענדענטען אויף זיין גומס
(אויף זיין קאַפּיטאַל), און אָהן קריעג, אָהן סצער
נעס, אָהן פּעטש האָט מען נישט געמאַכט (ביי
איהם) קיין שמחה, קיין חתונה".

און ווער רעדט, אז ער האָט זוכה געווען אויסצוגעבען א קינד, האָט ער פון איהם נישט געוואָלט וויסען מעהר. זיין עלטערן זוהן, חיים'ן, האָט ער צו דער חתונה געגעבען עטליכע טויזענד רובל נדן און אָנגעזאגט, אז מעהר וועט ער איהם קיין איין פּרוטה ניט געבען, ער מעג כאָטש שטאַרבען פון הונגער. און זיין ווארט האָט ער געהאַלטען הייליג. חיים'ן איז אוועקגעגאנגען נים גום און ער האָם אָנגעוואָרען זיין ביסעל קאַ־ פּיטאַל. ער האָט געלעבט מיט זיין געזינד אין גרויסער גויטה און דחקות. האָט ער זיך איינמאָל בלויז דערוועגט צו ווענדען זיך צו זיין רייכען פּאָטער מיט א בריעף, אין וועלכען ער האָט אוים־ געגאָסען זיין ביטער הארץ און געבעטען ניט געלד, נאָר א שטעל, האָט איהם סענדער בלאנק נים געהאלפען, און בלויז שטארק אָבגעזידעלט דערפאר, וואס ער האָט איהם צושטערט דעם יום־טוב מיט זיין טרויעריגען בריעף (חיים האָט

זיך געווענדעט צום פּאָטער גראד יום־טוב צייט). דאָס מערקווירדיגסטע אין סענדער בלְּאַנק'ס

לעבען איז, וואָס איהר זעהט, אז אויף זיין קאפיד טאל וועט דאָך קיין קיום און קיין מאכט ניט מאל וועט דאָך קיין קיום און קיין מאכט ניט האָבען. ווארום ווי אויף צו להכעים איז סענדער בלאנק געבענשט געוואָרען מיט קינדער "לאַד יוצלח'ם", וואס וועלען זיין קאפּיטאַל אין קיין פאַל ניט איינהאלטען.

סענדער בלצנק'ם עלטערען זוהן, חיים'ען, קענען מיר שוין. דאָם איז גלצט א שלים־מזל. אויסער זיין בכור האָט בלצנק נאָך א טאָכטער, רעוועקא, און א זוהן א "מוזיניקעל" — מצרקום. רעוועקא'ם מאן און סענדער'ם אן איידים איז אָסיפּ זעמעל. עס איז אינטערעסאנט פיעל וועניג צו בעקענען זיך מיט די יורשים פון אונזער "איד דישען בצנקיער".

"אונזער זעלטענער פּארשוין זעמעל — אזוי רעקאָמענדירט אונז זיין העלד אונזער פאלקסד הומאָריסט — זיצט ניט אויף איין אָר ט, און אפילו ווען ער רעדט מיט עמיצען, האָט ער אויך ליעב ארומצושפּאַנען אהין און צור ריק און קוועטשען די סקריפּקעס פון די שרייעני דיגע שטיוועל, האלטענדיג די הענד אין די קעד שענעס. מיר האָכען שיער ניט פערגעסען צו בעד מערקען, אז אין דעם טייערען האלזטוך ביי איהם שטעקט א גאָלדענע שפּילקע מיט אַ ק עד שטעקט א גאָלדענע שפּילקע מיט אַ ק עד פּיל פון אַ חזיר מיט זעהר שעהנע אבגעארבייטע חזיר'שע אויערלעך".

קורץ, אין דעם דאָזיגען פראַנט מיט דער חזיר־קעפּיל'שער שפּילקע (וואהרשיינליף א סגולה, מען זאל ניט דערקענען זיין "אידישד קייט") טרעמען פאר אונז ארוים דער שטענדי גער אימפּעט, די שטענדיגע אונרוהיגקייט, די נערוועזע, אונגעזונדטע ריהרעוודיגקייט, וואס מיר האָבען געזעהען ביים יעהופּעצער העלד, מנחם־מענדלען.

אָסיפּ זעמעל לעבט אָבער אין גאנץ אנדער רע עקאָנאָמישע אומשטענדען איידער זיין יעהור פּראָטאָטיפּ.

זעמעל וואקסט פון זעהר רייכע עלטערען, וואס לאָזען איהם איבער בירושה א גרויסען קאַר פּיטאַל. די גאנצע משפּחה זיינע איז זעהר א ריי־ כע (ניט אומזיסט האָט זיך בלאַנק אזוי אָנגער כאַפּט פאר דעם שירוך) און פון אלע זייטען פאַר לען איהם צו גרויסע ירושות. אבער אין עצם בלייבט ער א צווייטער מנחם־מענדעל, פיהרט זיך זיינע געשעפטען אויף דעם אייגענעם שניט

ווי דער יעהופעצער גאלד־זוכער, און פון אלע זיינע געשעפטען לאזט זיך אוים דער זעלבער סור ווי פון מנחם־מענדעל'ם "מיליאָנען".

זיין ערשטע ספּעקולאציע — אזוי דער צעהלט אונז שלום־עליכם — איז געווען דער מאנדעל מיט תבואה. "דער מסחר פון ברויט האָט געפלאַמט. ער האָט איינגעקויפט א גרויסען געפלאַמט. ער האָט איינגעקויפט א גרויסען טראַנספּארט ווייץ אויף א יאָהר און צוויי יאָהר (כאָטש אויף אזא לאנגער צייט קען מען ניט זי־ כער זיין מיט די מקחים פון תבואה), און ער דערווארט זיך טאַקע, אז דער מקח פון ווייץ פאַלט זעהר שטאַרק און ער פערליערט דערביי א גרוים פערמעגען.

מאכט אָסיפּ זעמעל נאָכדעם א ניי געשעפט מאַכט אָסיפּ פון ערד־קויהלען. צום געשעפט געפינט ער זיך ערד־קויהלען. צום געשעפט געפינט ער זיך עטליכע שותפים (מנחם מענדעל פיהרט אויך זיינע געשעפטען שטענדיג מיט שותפים). אָסיפּ עפענט א גרויסע קאָנטאָר מיט א גאלדענער טאבליצע, דינגט בוכהאלטערס מיט מענשען, און ס'קעהרט זיך א וועלט.

מיינט איהר — ער האָט ווירקליך בע־ דארפט די קאָנטאָר צום געשעפט, חלילה!

אין זיין קאָנמאָר זיינען געזעסען דריי , אין זיין קאָנמאָר זיינען געזעסען, א סעקר בוכהאלטערס, צוויי קאָררעספּאָנדענטען, א סעקר רעטאר מיט א קאסיר, וואס האָבען פון זייגער נייען אין דער פריה ביז 5 ביי טאָג געשפּיעלט אין פּרעפעראנס". אָסיפּ זעמעל מיט זיין שותף פייערמאַנ'ען זיינען זיך געזעסען אין פּעטערבורג און אויך געזוכט גאָלד. לסוף בעשווינדעלט פיי־ ערמאַן דעם תמ'עוואַטען זעמעל'ן און דער לעצ־ ערמאַן דעם תמ'עוואַטען זעמעל'ן און דער לעצר טער פערליערט וויעדער א מטמון מיט געלד.

און אזוי געהט עס אויך מיט אלע זיינע אנדערע געשעפּטען. מען דארף גאר ניט זיין קיין נביא, אום פאראויסצוזאגען, אז זעמעל וועט פּטר'ן בלאַנק'ס ירושה פּונקט אזוי ווי ער האָט געמאַכט א תל פון אלע זיינע אנדערע ירושות.

נישט פיעל בעסער פון זעמעל'ן איז בלאנק'ם "בן יקיר", זיין מוזיניקעל מארקום, א צופעשטד שעטער בחור'ל, א ביסעל א טיפוש און גאָר אָהן א כאראַקטער. מארקום לעכצט כלומרשט נאָך השכלה, נאָך בילדונג (וועניגסטענם שרייבט ער אזוי צו זיינעם א לעהרער, אריה ליב, א אידישען משכיל). געצויגען אָבער האָט איהם ניט די עצם־ בילדונג, ווי עטוואָם גאָר אַנדערעם:

— דאָס פייערדיגע שטרעבען צו בילדונג, "דאָס פייערדיגע שטרעבען צו בילדונג פערטרויט אונז א סוד שלום־עליכם האָט זיך ביי מאַרקוס'ען שטענדיג צופּלאַקערט גראָד אין

דעם מאָמענט, ווען עם פלעגען זיך צונויפפּאָהרען אין שטאָדט אלע גימנאַזיסטען מיט די סטודענד טען. מארקום האָט נעבעך שטאַרק מקנא געווען טען. מארקום האָט נעבעך שטאַרק מקנא געווען — זייערע גילדענע קנעפּלעך מיט די אָפּיצערסקע היטלעך". איהם האָט זיך געוואָל ט אַ לע ב ט ה אָן ווי אָט די סטודענטען, שיפען זיך אין לאָדקעס, אומגעהן שפּאציערען, און אווי ווייטער, און אזוי ווייטער. מאַרקום האָט אָבער געהאט א טעמפּ קעפּעל, און מען פערשטעהט, אז געהאט א טעמפּ קעפּעל, און מען פערשטעהט, אז פון איהם וועט ארוים ניט קיין "געקאָנטשעטער", נאָר א סוחר, פּונקט אזא סוחר, ווי אסיפּ זעד מעל".

הכלל, בלאנק'ס קאַפּיטאַל פאַלט אריין אין לעכערדיגע הענד און עם וועט פון איהם ווערען א תל־עולם, ווינד און שטויב.

בעמערקט: שלום־עליכם'ם נגידים גלויבען אליין ניט אין דער מאכט פון זייער קאפּיטאל. זעלבסט דער גרעסטער און איינגעפּונדעוועסטער אידישער גביר שלום־עליכם'ם, גבריאל ראָזענ־ אידישער גביר שלום־עליכם'ם, גבריאל ראָזענ־ פעלד ("העכער און ניעדריגער") האָט אנגסט איד בערלאָזען זיינע גרויםע און געשטעלטע עסקים זיין איינציגען "געראָטענעם" זוהן און ער מאכט איהם בעסער פאר א דאקטאָר. און גבריאל ראָד זענפעלד איז אין דעם פּרט ניט דער איינציגער צווישען אונזערע אידישע שפּאָגעל־נייע גרוים־קאַפּיטאַליסטען...

שלום־עליכם'ם נגיד איז א לופט־מענש און זיין קאפּיטאל האָט עפּעם אויך קיין ממשות ניט און ביי דער ערשטער געלעגענהייט צוטראָגט ער זיך און צופליחט — ווי רויך.

ניט קוקענדיג אויף דער גאנצער אָהנמאַכט פון דעם אידישען קאפּיטאל ביי שלום־עליכם'ען, בעווייזט ער דאָך אונז זיינע "שארפע ציינדלאך" בנוגע צום פּראָלעטאַריער, צו די מענשען, וואס ער גיט זיי ווען נישט איז און וועלכע נישט איז ארבייט און פערדיענסט.

אין דער הינזיכט איז זעהר אינטערעסאנט די פיגור פון דעם אידישען קאפּיטאליסט (אפילו ניט פון די גרויסע)שמחה'לע וויינער פון מאזע־ פעווקע ("דער יונגסטער פון די מלכים").

ביי דעם דאָזיגען שמחה'לע וויינער איז אַ נאמן אין בראנפען־פּאָדוואַל איינער א איד מיט'ן נאָמען רפּאל.

רפאל איז געווען כל ימיו אַנ'ארימאן (ווי יעדער פּראָלעטאַריער) און דערצו איז ער געווען אַ יאַדישלעווער מיט אַ מאָדנער מוזיקאלישער ברוסט, וואם פלעגט שפּיעלען, דאָס הייסט, ביים אריינציהען און ארויסלאָזען דעם אָטהעם פלעגט זיך הערען א מין געזאנג פון א פידעל, וואס מען פיהרט איבער איהר מיט קיין ניט אָנגעשמירטען סמיטשיק. און געווען איז אָט דער רפאל א גאנץ עהרליכער, נאָר, לאָז ער מיר מוחל זיין, א שלים־מזל'ניק, דאָס הייסט, מחמת ער איז געווען זעהר אן עהרליכער איז ער געווען א שלים־מזל'ניק, אָדער פערקעהרט, מחמת ער איז געווען א גרוי־סער שלים־מזל'ניק, איז ער געווען אן עהרליכער. א חוץ זיין קארגען לוין האָט ער געקאָנט געהן שווערען, אז ער האָט ניט נהנה געהאַט קיין פרוטה.

רבי שמחה'לע וויינער האָט זיף, נישטיקשה, געקאָנט פערלאָזען אויף זיין נאמן. ער האָט איהם מאַקע געצאָהלט דערפאר זעקס קאר בען מאַקע געצאָהלט דערפאר זעקס קאר בען אין אין אָדף, אַמאָל אונטער איום־טוב געשענקט אין אַדערביל שטיק, פּסח ארבע כוסות אומ־זיסט און פּסח'דיגען בראַנפען אַ פּלעשעל. אי רפאל דער נאמן האָט בעקומען ביי איהם אין פּּלְדוואַל פריהער א "רעמאטיז" און נאָכדעם האָט זיך ביי איהם געלעגט א קאַטאַר אויף דער לונג, און עס האָט איהם אָנגעהויבען פייפען און לונג, און עס האָט איהם אָנגעהויבען פייפען און דעגען — ווער איז שולדיג? געזונד, דאָס איז דאָך א גאָט־זאַך...

קורץ, שמחה'לע דער וויינער האָט זעהר גוט פערשטאנען ווי צו עקספּלאָאַטירען די קרעפטען און די עהרליכקייט פון זיין מענשען, און דערביי זיך נאָך געהאלטען פאר זיין בעל־טובה, פאר זיין ב ר ו י ט ־ ג ע ב ע ר. א געוועהנליכער קאַפּיטאַליסטישער כאראקטער־שטריך...

רפאל האָט אזוי לאנג געפייפט, געשפּיעלט, און געזונגען, ביז ער האָט זיך איין מאָהל, חול־ המועד פּסח איז דאָס געווען, אוועקגעלעגט, בע־ קומען 40 גראַד היטץ, און איז שוין מעהר ניט אויפגעשטאַנען..."

"רפאל איז געשטאָרבען, און, אי אי אי אי, וואָס פאר א לויה ער האָט געהאט. רבי שמח ה'לע האָט איינגעלעגט די שמח ה'לע האָט איהם אליין ארויסגעטראָר וועלט: ער האָט איהם אליין ארויסגעטראָר גען אויף דער מטה פון שטוב, אליין געהאָלפען טראָגען מיט זיינע פּלייצעס (וואס איז ווערטה אזא כבור, א?), אליין נאָכגעגאנגען ביז'ן הייליגען ארט, אליין געזעהן, מען זאל איהם געבען א שעהן אָרט, אליין אכטונג געגעבען ווי מען גראָבט די קרקע, אליין געגעבען דעם ערשטען לאַפּ מיט דער לאָפּעטע, און בשעת ערשטען לאַפּ מיט דער לאָפּעטע, און בשעת דאָס קינד (רפּאַל'ם יונגסטער זוהן) האָט אינד

איינעם מיט עוזר דעם שמש דעם ערשטען קדיש אויפ'ן פּאָטער'ס קבר געזאגט, האָט רבי שמחה'־ לע געוויינט, סטייטש געוויינט:

! וואס ווייסט איהר! וואס ווייסט איהר! האָט ער נאָכדעם געזאגט איטליכען בעזונדער ס'איז ביי מיר אזא היזק, אזא היזק, וואס איז גאָר אין לשער!

: און צו דער אלמנה האָט ער געזאגט

וויין ניט, איך וועל דיך מיט דיינע — יתומים מסתמא ניט פערלאָזען. פריהער גאָט, נאָכרעם איהם...

נים אמת, שמאָלצע און גוטע ווערטער! ווי דער שטייגער איז, זיינען זיי אָבער געבליעבען נישט מעהר ווי — ווערטער...

די ערשטע עטליכע וואָכען האָט ער געד צאָהלט דער אלמנה די זעלבע שכירוֹת, וואס רפאל פלעגט נעהמען. באלד אָבער האָט דער "גוטהאַרציגער" רבי שמחה'לע חרטה געקראָגען, און אז די אלמנה איז צו איהם אמאָל געקומען, ווי געוויינטליד, נאָך שכירות, האט ער איהר אָבגעזאָגט "א פּסוק מיט א שטעקען":

איהר געהט צו מיר מאָהנען געלד —
 האָט ער בעמערקט דער אלמנה — גלייך ווי
 איהר האָט עפּעס איינגעלעגט ביי מיר א חלק
 אין פּאָדוואַל.

ס'פערשטעהט זיף, אז די אלמנה האָט פער־
שטאַנען דעם מיין פון רבי שמחה'לע, און איז
מעהר ניט געגאנגען נאָך שכירות. ביי איהר מיט
איהרע צוויי טעכטער איז געבליעבען, מען זאָל
קויפען א נעה־מאַשין, און די טעכטער וועלען
פערדיענען זייער ברויט פון גענעה. האָט מען
אָבער בעדארפט עפּעס געלד, און די אלמנה איז
וויעדער געגאנגען צו דעם גוטהאַרציגען רבי־
שמחה'לע.

לכתחילה איז איהם דער פּלאן מיט דער נעה־מאַשין זעהר געפעלען געוואָרען. קוים אָבער האָט ער דערשמעקט, אז מען וויל פון איהם עפּעם געלד, האָט ער שוין אָנגעהויבען בעבען, מעקען, מאַכען זיך בגלופין, און לסוף האָט ער זיך גאָר צובייזערט:

כייטהאָרינס! הע! א שעהנע עובדא באר א אידיש מיידעל! הע! מיר ווייסען, וואס הייסט א נעהטאָרין, און נאָך ביי אידען. רפאל'ס טעכטער נעהטאָרינס? און וואו בין איך? ווילסט רו איך זאָל דערלאָזען אזעלכעס? הס והלילה! וואָס בין איך עפּעס? א שטיין? א ביין? א שייט האלץ? הע!

קורז, רבי שמחה'לע האָט קונציג געשפּיעלט זיין ראָליע און עס איז אויסגעקומען, אז "רפּאל'ם כבוד" דערלאָזט איהם ניט צו געבען עפּעס געלד צושטייער אויף א נעה־מאשין...

אָט ווי עס בעהאנדעלט א אידישער נגיד זיין ארבייטער, וואס האָט איהם אָבגעגעבען אלע זיינע לעצטע הרעפטען און ביי איהם אין גע־
"" שעפט געפונען זיין פריהצייטיגען טויט !...

אָהנמעכטיג איז דער קאפּיטאל פון שלום־ עליכם'ם אידישען נגיד, לופט און ווינד און שטויב; אבער אויף אזוי פיעל האט ער נאך קראפט, אום צו דריקען דעם ארבייטער, ביי יע־ דער געלעגענהייט, ווען ער בעקומט נור די מעג־ ליכקייט איבער איהם צו הערשעווען.

אן אַלטע געשיכטע, דאָד בלייבט זי שטענד דיג ניי...

.3

דער קרעמערשער אינמעליגענם.

ראָקטאָר קלוגער, אפּטייקער ראפאלאָוויטש (דאָקטאָר האון אַנדערע).

די שווערע היסטאָרישע איבערגאנגס־צייַט, וואס מיר לעבען איצט איבער, האָט בעשאפען אונגעזונדטע סאָציאַל־עקאָנאָמישע טיפּען אויך אין דעם, מען קען אפשר זאגען, העכסטען און אידעלסטען שיכט פון דער אידישער בעפעלקעד רונג, אין דעם שיכט פון דער אידישער אינטער ליגענין.

צווישען דער דאָזיגער אינטעליגענין, וואס צייכענט זיך אויס, ווי מיר אלע ווייסען, מיט איהר הויכען אידעאליזם, מיט איהר מסירת איהר הויכען אידעאליזם, מיט איהר מסירת נפש פאר בילדונג און די איידעלסטע ציעלען פון דער מענשהייט, טרעפען מיר אָן, ליידער, פראָסטע מאַרק־מענשען, אויסערסטע קאַריע־ריסטען, וואס ווילען ניט וויסען פון אידעאלען און העכערע געזעלשאַפטליכע אויפגאַבען, און וואָס שטרעבען נור שטענדיג צו איין זאַך: צו דער קאָפּיקיסע, וואָכעדיגע פּראָפּעסיע, זייער דער קענטענישען פערוואנדלען זיך אין א מארקד רע קענטענישען פערוואנדלען זיך אין א מארקד רע קענטענישען פערוואנדלען זיך אין א מארקד סחורה, מיט וועלכער זיי האנדלען ווי עכטע קרעמער, און אמאָל נאָך ערגער פון קרעמער.

פערשיעדען זיינען די געשטאַלטען, די טיד פען, אין וועלכע ס'טרעטען ביי אונז ארוים אין שלום־עליכם'ם ווערק די קרעמערשע אינטעליי

גענטען מיט זייער אייגענארטיגער מגושם'דיגער בורזשואזער פּסיכאָלאָגיע.

אָט האָבען מיר, צום ביישפּיעל, דעם "קלור גען דאָקטאָר קלוגער" (אזוי רופט איהם אָפט אן שלום עליכם אליין), דער הויז־ארצט פון דעם אויבען־דערמאָהנטען אידישען באנקיער, סענ־ דער בלאַנק.

דאָקטאָר קלוגער קוקט זיין גאנץ לעבען ארוים אויף איין ציעל: ער זאָל האָבען פון זיין "ראָקטאָריע" וואס מעהר פּרנסה, וואס מעהר קערבלעך. ער איז דערום א שטענדיגער איינד געהער ביי די רייכערע בעלי־בתים אין שטאָדט, און ביי סענדער בלאנק געהט ער, ווי מען זאָגט, פון שטוב ניט ארויס. סענדער דער באַנקיער איז אייגענטליף געזונד ווי א דעמב, ער עסט פאר צעהן, און פיהלט ניט קיין שום וועהטאָג, קיין שום קראַנקהייט אין זיך. אָבער דאָקטאָר קלוגער רעדט מיט איהם אזוי פיעל, ביז ער היפּנאָטי־ זירט איהם מיט זיינע רייד, און יענעם הויבט זיך שוין און דוכטען, אז איהם פעהלט עפעם, און אז ער קאן אלע וויילע אומגעריכטערהייד גאָר אריבערפּעקלען זיך אויפ'ן עולם האמת. ם'איז גענוג געווען, בלאנק זאל אביסעל איבער־ כאפען אין דער אכילה און קראנק ווערען אויפ'ן מאָגען, לעגט ער שוין איין אַ וועלט און מאכט אזא רעש, אז מען מיינט שוין, אז דער באנקיער געועגענט זיך מיט'ן לעבען, און חברה קדישא ברענגט שוין די מטה צו איהם אויפ'ן הויף. און אז בלאַנק איז באלד וויעדער געזונד געוואָרען האָט עם געהייסען, דער דאָקטאָר קלוגער איז נישט נור א רופא־חולים, אבער אויך א מחיה־ מתים, מאַכט פון טויט העבעדיג.

עס. פערשטעהט זיך, אז דער קלוגער דאָק־ טאָר קלוגער בראַקירט אויך נישט מיט דעם אָריפאַנ'ס געלר.

דער דאָקטאָר קלוגער האָט ליעב דאָס, ארבע קערביל, ער האָט עס אזוי שטארק ליעב, אז ער לויפט נאָך דעם נאָך און דינגט זיך מיט דעם ארימאן, וואָס קאָן עם איהם ניט געבען, אזוי לאַנג, ביז ער מוז עס איהם גע ער מוז עס איהם געבען.".

כדי ער זְאָל חלילה ניט האָבען קיין טעות, דינגענדיג זיך מיט זיינע חולאים פאר דעם מקה פון זיינע "וויזיטען", האָט ער גענומען צו הילף זיין פרוי, ווי ס'ווייזט אוים אנ'אשת־חיל א וויי־ בעל, וואם האָט געקויפט זיך א "דאָקטאָר" פאר געלד און נישט געוואָלט בלייבען קיין נאר. די פרוי האָט שטענדיג געשפּירט און נאָכגעשפּירט, ווי פיעל ווער עס געהמט פלייש אין יאטקע, ווי ווער ס'קליידעט זיך, ווי ווער עס לעבט, און אויף דעם סמך פון אָט די ידיעות האָט דער קלוגער דאָקטאָר געוואוסט, ביי וועמען ער קען נעהמען א קערבעל און ביי וועמען אפשר טאַקי די גאנצע צוויי.

אויף אז המצאה וועט, דוכט מיר, ניט קיין אירישער קאָפּ קיין מאָל ניט פאַלען.

גאָך אינטערעסאנטער אין דעם פּרט איז ראַפּאַלאָוויטש דער אפּטייקער ("דער מבול".)

סאלאָמאָן ראַפּאַלאָוויטש איז אליין א קינד פון ארימע עלטערען. איהם איז גאָר נישט גרינג אָנגעקומען זיין בילדונג, אָדער ריכטיגער זיין דיפּלאָם. א צייט לאנג איז ער געלעגען אויף א פינסטערען בוידים ביי זיינע פאַנאַטישע עלטע־ רען און געשטודירט לאַטיין. שפּעטער אנטלויפט ער פון דער היים א באָרפיסער, הונגערט אין א פרעמדער שטאָדט, ביז ער גיט נישט אָב דעם עקזאַמען אויף א פאַרמאַצעווט. דערלעבט שוין צו ווערען א פּראָוויזאָר, ווערט ער נאָדְ גוט פער־ שווארצט, איידער זיינע קריסטליכע חברים נעה־ מען איהם אריין אין קאָמפּאַניע און ער ווערט זייערער א "קאָלעגע". סוף כל סוף דערגרייכט אָבער ראַפאַלאָוויטש זיינס און ער ארבייט זיך ארויף ביז צו אנ'אייגענער אפטייק, קריגט א רענאָמע" אין שטאָרט, און דערצו א ביסעל, מזומן קמפיטאל אויך.

ביי ראפאלאָוויטש'ען איז נור פאראן איין ביי ראפאלאָוויטש'ען איז מאַטעריאלער וואוילשטאַנד.

ער האָט א זוהן, גיט ער איהם אָב, פער־ שטעהט זיך, אין גימנאַזיע אריין. אנגעקומען איז עס איהם, ווי אלע אידען, מיט הארצוועה־ טאָג און מיט בזיונות. ראפאלאָוויטש טראָגט אבער אלץ געדולדיג אריבער און פיהרט וויעדער אוים זיינס.

צוליעב וואס'זשע האָט זיך ראפאלאָוויטש אזוי מפקיר געווען, געלאזט זיך, ממש, טרעטען מיט די פיס פונ'ם דירעקטאָר און פון די לעה־ רער, אבי זיין זוהן זאָל ווערען א גימנאַזיסט ? וויעדער טאַקע נור צוליעב איין זאך: זיין זוהן זאָל ווערען א דאָקטאָר און פערדיענען געלר.

ראפאלאָווימש האָט זיך ניט געקענט דער־ ווארטען די גליקליכע צייט, ווען זיין זוהן וועט שוין ענדיגען די אוניווערזיטעט, "געקרוינט" מיט דעם דיפּלאָם פון א דאָקטאָר. און ער האָט נישט אויפגעהערט צו פאנטאַזירען וועגען דעם,

ווי אזוי דער זוהן זיינער, דער דאָקטאָר, וועט האָבען א שעהנעם קאַבינעט אנ'אייגענעם, א פערדיל אנ'אייגענס, דערצו א פאַעטאָנדעל א שעהנס, אויף ארומצופאָהרען איבער די קראַנ־ קע... קיין העכערען אידעאל ווי א דאָקטאָר מיט אנ'אייגענעם פאַעטאָנדעל האָט סאָלאָמאָן רא־ פאלאוויטש זיך ניט געקענט פארשטעלען. אויף אן אייגענעם קאבינעט מיט א פאַעטאָנדעל דארף מען האָבען געלד; סאלאָמאָן ראפאלאָוויטש האָט דארום שטאַרק געטראַכט, ווי אזוי צו טהון עפעם א געהויבענעם (ד. ה. א רייכען), שירוך פאר זיין זוהן (מינימום 25 טויזענד רובל נדן, אזוי האָט ער ביי־צייטענס "געשטעלט א קורם" אויף זיין זוהן דעם דאָקטאָר), און עס איז קיין צווייפעל נישט, אז ער וואָלט קנאַפּ געהאט עגמת־נפש דערפון, ווען מען וואָלם געקראָגען אזא שידוך דורך א געוועהנליכען אידישען

געלד האָט ביי ראפאלאָוויטש'ען אין די אויגען געהאט אזא גרויסען ווערטה, אז ער אליין פלעגט גאָר בטל ווערען פאר יעדען געלד־זאק. איציק'ל שאָסטעפּאַל'ן, (א פאַנאַטישער איד אָבער א רעכטער נגיד), האָט סאָלאָמאָן ראַפּאַ־ לאָוויטש פיינט געהאט, ווי א איד האָט פיינט חזיר. אונטער די אויגען האָט ראַפּאַלאָוויטש אָנגערופען "איציקל'ען" "גאָט'ם גנב", "היפּאָ־ קריט", "אידאַש" וכדומה נאָך אזעלכע נעמען. אין די אויגען האָט ער איהם אָבער בעגעגענט שטענדיג מיט א זיסען (פערשטעהט זיך, א פאל־ שען) שמייכעל, און געהייסען האָט ער ביי איהם גאָספּאָדין שאָסטעפּאַל", און אַמאָל גאר "אוד "אוד וואַזשאַיעמי גאָספּאָדין שאָסטעפּאל": און ניט דערפון אליין, וואס דאס האָט איהם געפּאסט צו זיין קרעמיל (צו זיין אפטייקעל), נאָר ווייל ער האָט פּשוט געפיהלט אן אראָבפאַלעניש פאר יערען נגיר.

ראפאלאָוויטש האָט פיינט געהאט די איד דישע נאַציאָנאַליסטען, (די "סעקטאַנטען") קישע נאַציאָנאַליסטען, (די "סעקטאַנטען") כאָטש זיין אייגענער זוהן איז געווען גאָר א ציר ניסט. ווי אבער ער האט אמאָל דערזעהן ביי זיין זוהן סאַשאַ'ן (צווישען א קאָמפּאַניע נאַציאָד נאַליסטען), אויך ר' שמעון בערנשטיינ'ם זוהן און לוי האלפערנ'ם זוהנדיל, ווערט ער ביי זיך באלד בטל, ס'בעווייזט זיך א שמייכעלע אויף זיין פּנים און א גאַנצען אבענד טרעט ער ניט אָפּ פון די צוויי פּאַרשוינען...

די דאָזיגע צוויי פּארשוינען זיינען געווען

קינדער פון די רייכסטע פאבריקאנטען אין שטאָדט, איז שוין דאָס גענוג געווען, אז ראפאַד אַפּויטש זאָל זיי מוחל זיין זייער נאַציאָנאַליזם און ער זאל זיף שעצען גליקליף איבערגליקליף דערמים, וואם זיי האָבען געמאכט זיין זוהן א די פאבריקאנטענס קינדער קיין אויג ניט אראָב, די פאבריקאנטענס קינדער קיין אויג ניט אראָב, קוקט ווי אזוי זיי טרינקען טהעע און ווי אזוי זיי ריידען, און אז דער עולם צוגעהט זיף, געזער גענט זיף דער "גליקליכער" פאָטער מיט איט־ גענט זיף דער "גליקליכער" פאָטער מיט איט־ ליכען "נאַציאָנאַליסט" בעזונדער, קוועטשט די הענד דעם זוהן מיט'ן זוהנדיל, לייכט זיי צו ביי דער טהיר, העלפט זיי אויסזוכען די קאַלאָר שען — ווי אן אמת'ער לאקיי...

און ווי ער פלעגט בטל ווערען פאר א נגיד, אזוי האָט ער זיך, פערקעהרט, גע'גדל'ט און גער בלאָזען אנפקעגען יעדען ארימערען מענשען. בעזונדערס שטארק האָט ער עגמת־נפש געהאַט דערפון, וואס גראָד צו זיין סאשא'ן פלעגען אריינקומען די ארימסטע שילער פון גימנאַזיע, און אויך אָבגעריסענע אינגלעך פון תלמוד־תורה. ראפאלאָוויטש האָט געפיהלט דעם גרעס־

ראפאלאוויטש האָט געפיהלט דעם גרעס־ טען בטול פאר ניט־אידען. ער האָט זיך אליין שיער ניט פיינט געהאט דערפאר, וואס ער האָט א אידיש אויסזעהן. ער האט זיך געגאלט, גער פארבט די געלע האָהר זיינע, געברויכט אלער־ ליי מיטלען, מען זאל איהם נישט דערקענען, און ער זאָל כאָטש על־פּי־טעות אראָב "פאר א גוי".

ראַפּאַלאָוויטש האָט ניט געקענט אויסהאַל־ טען, וואס עס שטודירען אזוי פיעל אידען. און ווייסט איהר פאר וואָס ? ווייל ער האָט זיך גע־ שעהמט דערמיט פאר גוים.

א חרפה, א בושה פאר גוים! — האָט ער אָפט געטראַכט, און פּלעגט יעדעם מאָל רויט ער אָפט געטראַכט, און פּלעגט יעדעם מאָל רויט אויהערען — אַלעד מען, אלע אידלאַקעס, גלוסט זיך שטודירען! אַלע קבצנים קריכען אין גימד גימד נאויע!"

אזאַ מין דאָקטאָר איז, משמעות, אוידְ גבריאל ראָזענפעלד'ס זוהן, אלעקסאַנדער, וואס האָט גע'שמ'ט אין דער גאנצער סביבה שיער נישט פאר א "וואונדער־ארצט" נור דערפאר, וואס ער איז א קליינע צייט געווען א פּאָלקאָוואָי דאָקטאָר, און דער טאַטע האָט איהם איבערגע־ לאָזט א היבשען קאפּיטאל ירושה. דער דאָזיגער דאָקטאָר האָט אויך וועגען קיין זאך ניט געד קלעהרט ווי וועגען רייכער פּראַקטיק, און פאַר

די ארימע לייט האָט ער בלויז איבערגעלאזט דאָס ברעטיל אויפ"ן טהיר מיט דער אויפשריפט "ארימע — אומזיסט, פון 7 ביז 8", ווייל אוי־ סער דאס ברעטיל, האָט זעלטען וועלכער אָרי־ מער חולה זוכה געווען צו זעהען דעם וועלט־ בעריהמטען דאָקטאָר ראָזענפעלד ("העכער און ניעדריגער").

שטרענג וויסענשאפטליף בעטראכט, געהעד רען די פערטרעטער פון אינטעליגענטע פּראָפעד סיעס צו דעם אזוי גערופענעם "גייסטיגען פּראָד לעטאריאט". די אידישע אינטעליגענטע קאריעד ריסטען האָבען זעהר ליעב אָנצורופען זיף פּראָד לעטאריער. פאַקטיש זיינען עס אָבער מענשען מיט א ריין־בורזשואזער פּסיכאָלאָגיע, וואס פערשטעהען נור די איינציגע קונסט — ווי צו פערדיענען א קערביל. זיי האָבען דארום קיין שום שייכות ניט צום פּראָלעטאַריאַט און ניט צו דער גייסטיגער ארבייט.

אלם א סאָציאל־עקאָנאָמישער טיפּ פער־ נעהמט דער דאָזיגער מין קאָפּיקע־אינטעליגענט א קנאַפען אָרט אין אונזער עקאָנאָמישען לעבען. אָבער ער דיענט אונז אלס אַ באַראָמעטר פון דעם עקאָנאָמישען וואוילשטאַנד פון דער גאנ־ צער אידשער בעפעלקערונג. די איינגקיים אין אלע צווייגען פון עקאָנאָמישען לעבען, וואוהין אידען איז דער צוטריט ניט פערשטעלט, די גרוי־ סע צאָהל מענשען, וואס האָבען ניט קיין בע־ שטימטע בעשעפטיגונגען און ווארפען זיך אויף אלע פרנסות, אום נור צו עקזיסטירען, - קורץ, נור די אויסערסט־שווערע רעכטליכע און עקאָ־ נאָמישע אידישע לאַגע טרייבט א טהייל מענ־ שען צו די גייסטיגע פּראָפעסיעס, כאָטש זיי האָבען צו זיי קיין שום בערוף, קיין שום טאַ־ לאַנט נישט. ביי אזעלכע אומשטענדען כאַפּען זיך אריין אין די גייסטיגע פּראָפעסיעס א געווי־ סע צאָהל מענשען, וואס פיהלען נישט דעם מאָד ראַלישען חוב, די מאָראלישע פעראנטוואָרטליכ־ קייט, וואס די גייסטיגע פרנסה לעגט אויף זיי ארויף, און זיי פעראומווערדיגען, פערפּעס־ טען די איידעלע אינטעליגענטע פּראפעסיעס מיט זייער אונעהרליכען קרעמערשען גייםט... * *

ס'וואלט ווירקליף געווען זעהר טרויעריג, ווען אין דער אידישער בעפעלקערונג וואלטען נור געלעבט און געווירקט אזעלכע סאָציאל־ עקאָנאָמישע טיפען, ווי די, וואס מיר האָבען זיף מיט זיי ביז יעצט בעקענט אויפ'ן סמף פון שלום־עליכם'ם ווערק. די דאָזיגע טיפּען שטעלען אונז פאָר אין ביאָלאָגיש־סאָציאָלאָגישער הינד זיכט אונגעלונגענע בעשעפענישען פון דער איד בערגאַנגם־צייט, וואס זיינען פון דער נאַטור בעשטימט צום אונטערגאנג. אין זיי שפּיעגעלט זיך אב די אונגעהויערע ניט־נאַטירליכקייט פון דעם אידישען לעבען.

צום גליק איז עם אָבער ניט אזוי. אין דער ברייטער אידישער בעפעלקערונגס־מאַסע זיינען פערבאָרגען געזונדטע חושים, געזונדטע געפיה־לען, א גרויסע קראַפט און א פעסטער ווילען צום לעבען. און מיר טרעפען אין איהר א גרוי־סע צאָהל געזונדטע סאָציאל־עקאָנאָמישע טיפּען, וואָס פעראייניגען אין זיך די בעסטע אייגענ־שאַפטען, וואס דאָס אידיש פאלק האָט ערוואָר־שפּפטען, וואס דאָס אידיש פאלק האָט ערוואָר־

בען אין א לאנג־יעהריגען געזעלשאפטליכען קאמפּף פאר זיין מאטעריעלען און גייסטיגען קיום. שלום־עליכם האָט פאר אונז א בעזונדער אינטערעס און א בעזונדער ווערטה נאָך דער־ מיט, וואס ער דעקט פאר אונז אויף אפילו אין די ניעדריגסטע שיכטען פון דער אידישער בעד פעלקערונג, אין דער ניט־דעפערענצירטער האלב־בירגערליכער האלב־פּראָלעטאַרישער מאַד סע וואונדער־שעהנע סאציאלע טיפּען, וואס האָד בען ניט פערלאָרען זייערע נאטירליכען געפיהלען, זייער פעהיגקייט צום געזעלשאַפטליכען קאמפּף, צו א בעסערער און העכערער צוקונפט.

די דאָזיגע טיפּען וועלען מיר בעטראַכטען אין דער ווייטערדיגער אַנאַליזע פון שלום־ עליכם'ם ווערק.

יהואש.

נאטור-שילדערונג אין דער אידישער ליטעראטור.

II.

יכטען" —האט איבסען געזאגט — יכטען" הייסט זעהן", איידער מיר גיד בען א זאך געשטאלט אין וואָרט אדער פארב אדער קלאנג, מו־ זען מיר די זאך צוערשט אליין זעהן דייטליך און קלאהר,

מיט אונזער גייסטיגער זעהעקראפט. עס איז שוין מינסטלאר דערפון געדרונגען, אז ווי טריי דער ממילא דערפון געדרונגען, אז ווי טריי דער קינסטלער זאל ניט זיין צו די ערשיינונגען אדער ניט בעמיהען זיי גענוי נאכצומאכען, וועלען זיי ניט בעמיהען זיי גענוי נאכצומאכען, וועלען זיי דאך טראגען אויף זיך מעהר אדער וועניגער די פיזיאנאמיע פון זיין אייגענער פערזענליכ־די פוזיאנאמיע פון זיין אייגענער פערזענליכ־די וויסענשאפט פון אפטיק לערנט אונז, אז וואָס מיר זעהען זיינען ניט געגענשטאנדען אליין, נאר זייער אפשפיגלונג אין אונזער אויג. און דער קינסטלער און דיכטער, וואס בעשרייבט און מאלט און שילדערט און מאלט און שילדערט און מאלט און שילדערט און באזינגט אינגט אייגענטליך נאר דאס, יואס האט און באזינגט אייגענטליך נאר דאס, יואס האט און באזינגט אייגענטליך נאר דאס, יואס האט

זיך אבגעשפיגעלט אויף דעם הויטעל פון זיין
אויג און אין דעם פאטאגראפירענדען־אפּאראט
פון זיין אייגענעם מח. דער דאזיגער אפּאראט
איז ביי פערשיעדענע קינסטלער פארשיעדען אנד
געשטעלט, און דאס גייסטיגע אויג פון דעם
דיכטער און ארטיסט איז פארשיעדען אויסגעד
בילדעט לויט די פערשיעדענע איינדרוקען, וועל־
כע ער האט אריינגעזאפט אין זיך פון זיין אומגעד
בונג, פון הונדערטערליי צופעליגע פאסירונגען
און אויך פון דער ירושה, וועלכע ער האט אריינד

און אזוי קומט אויס, אז וואס דאס טהעמא פון דעם קינסטלער זאל ניט זיין, וועט עס איד מער זיין א טהייל און אן אפשיין פון איהם מער זיין א טהייל און אן אפשיין פון איהם אליין. אלע זיינע שעפפונגען און געשטאלטען שפּינט ער ארויס פון זיך אזוי ווי די שפּין שטריקט ארויס איהר קונציג געוועב פון איהר אייגענעם לייב. ריכארד דער דריטער, האמלעט און אטהעלא און ראָמעאָ און פּאלסטאָף זיינען אלע טהיילען פון שעקספּיר, ווינקלען און קאנד טען פון איין און דעמזעלבען דימענט. דען דער דער עון איין און דעמזעלבען דימענט. דען דער

גרויםער קינסטלער טראגט ארום גאנצע בעפעלד קערונגען פון געשטאלטען און בילדער אין זיין מוטערלייב, ער טראגט ארום די גאנצע וועלט בזעיר אנפין, איז א לעבעריגע סימפאניע פון אלערליי קלאנגען און נגונים.

נאטירליף, אום פאר אונז איינע פון יענע ששים רבוא זייטען פון זיין "איף" צו מאכען זיכטבאר און דייטליף, מוז ער דאס בילד פער־ גרעסערען און איבערטרייבען, צופארבען און צופּוצען, אויסציהען און פאנאנדערוויסלען. דער צופּוצען, אויסציהען און פאנאנדערוויסלען. דער אטהעלא אין שעקספּיר איז אפשר א גאנץ אונ־ בעדייטענדער, א בלאסער, א קוים בעמערקבא־ רער און ווערט בעהערשט פון דעם האמלעט אדער דעם ראָמעא, אָדער, ווען שעקספּיר וויל זיין אטהעלא פּאָרשטעלען, וועט ער אויף א וויילע קאָנצענטרירען זיין גאנצע שאפונגס־ קראפט אויף דעם דאזיגען אטהעלא און ארויס קראפט אויף דעם דאזיגען אטהעלא און ארויס וועט די קווינטעסענץ פֿון וויטענדער אייפער־זוכט.

אבער יעדער קינסטלער האט איין געוויסען הויפט־מאָטיוו, וועלכער בעהערשט דאס גאנצע הויפט־מאָטיוו, וועלכער בעהערשט דאס גאנצע פארשידענארטיגע געפּליאנטער פון בילדער און געשטאלטען, פון געפיהלען און געדאנקען, וועל־כע פילען איהם אָן. און ווען ער קריגט א געד לעגענהייט דעם דאזיגען הויפּט־מאטיוו צו פער־קליידען אין א קונסט־בגד, האָבען מיר א מייס־טערווערק פון העכסטען ראנג. דא ווייזט ער זיך ארוים אין זיין גאנצער נאטירליכער מאכט, און מיר ווערען מיטגעריסען מיט איהם, אזוי ווי מיר ווערען הינגעריסען פון יעדער עלעמענטארער מאכט־ענטפּלעקונג.

אזעלכע מיני געדאנקען מוזען ניט ווילענד דיג ארויפקומען אויפ'ן זינען, ווען מען לעזט אַבראַמאָוויטש'ס שריפטען און ווען מען קומט צו זיין ליעבלינג־שעפּפונג און צו זיין מייסטער־ שעפּפונג — מענדעלי מוכר ספרים.

דען מענדעלי איז ניט מעהר און ניט וועניגער, ווי דער לייט־מאָטיוו פון אבראמאד וויטשוֹס אייגענע וועלט־אנשויאונגען, און איז יענעם בילד פון זיין בילדער־רייכען מה, וואו עם טרעפען זיך צוזאמען ווי אין א ברענפונקט אלע שטראהלען און נצוצות פון זיין נשמה, אלס מענש אלס איד און אלס קינסטלער.

מענדעלע איז א איד אן ארעמאן, אן עני מדוכה, אויפגעצויגען אין צרות און אין דחקות און אין עלענד, אבער א איד א פקח, מיט אויד גען, וועלכע זעהען זיך צו צו גאט'ם שעהנער

וועלט און האפען שטארק הנאה פון איהר, דאס איז א איד, וואס לעבט ניט אין דעם ענגען געסעל פון א שמוציגער קליינער "ר'-על־ר'"־ שטעדטיל, און ווייסט ניט ווי א בוים זעהט שטעדטיל, און ווייסט ניט ווי א בוים זעהט אוים. ער איז מעהר אויפ'ן וועג ווי ביי זיף אין שטעדטיל, מעהר אליין ווי מיט מענשען, ד. ה. די צרה'דיגע מענשען, וועלכע געהען ארום האלב געשטארבענע אין דער גהעטא — און קוקט און קוויקט זיף מיט די גרינע פעל־דער און מיט די בוימער און מיט דעם בלויען דער און מיט די בוימער און מיט דעם בלויען הימעל און מיט די פּיפּצעדיגע פויגלעף, אויף הימעל און פון קיין קאבצאנסק קיין גלופּסק...

נאָר לאמיר הערען וואס מענדעלי דער־ צעהלט וועגען זיך אליין און מיר וועלען שוין אין זיין ערשטען ארויספאָהר קריעגען דעם שליסעל צו זיין נשמה.

אונטער וועגענס איינמאַל, שבעה עשר בתמוז, גאנץ פריה, זיץ איך מיר אויף דער קעלניע פון מיין ביידיל אין טלית און תפילין, מיט דער בייטש אין רער האנד, גאנץ יודעשליה. די אויגען זיינען מיר צוי געמאַכט, בכדי נישט אנצוקוקען ביים דאוונען די לעכ־ טיגע וועלט. מעשה שטן אבער, איז זי, די נאטור, ווי הייסט מען עס, געווען וואונדער שיין, נאָר א בילד, און עם האט מיך געצויגען, עפעם ווי א כשוף, א קוק צוטהאן. איך האב א היבשע צייט מיך געראנגעלט מיט מיר אליין. דער יצר טוב זאגט: "פע!... מען טאָהר נישט!..." דער יצר הרע אקעגען טאָרעט: "נישקשה! האב הנאה, נארעלע!" און עפענט מיר דערביי טאקי אויף איין אויג עם טהוט מיר א שיין, נאר ווי אויף צו להכעים, עפעם א בילד־שעהנע פאנא־ ראַמע: פעלדער געשפּריינקעלט מיט בליהענדע רעטשקי וויים ווי שנעע לעבען געלב־גילדענע ראצע־ מאַרענע פאַסען פון וויין און מאט־גרינליכע הוידּ־ געוואקסענע קוקורוזעס; א שעהנער גרינער טהאל, בע־ רעקט פון ביידע זייטען מיט וועלדליף ניס־בוימער, אונטען פרייצט א טייכעל, ריין קלאהר ווי קריסטאל, אין וועלכען עם טוקען זיך די שטראַהלען פון דער זון און בעלייגען עם מיט פונקעלדיגע גילדענע פליי טערליף. די שאף און די קיה אויף דער פאשע דארט זעהן פון דערווייטענס אויס ווי טונקעלע, רויטע, גע־ פלעקטע פּינטעליך. — פע, פע! מוסר'ט מיך דער יצריטוב מיט יענע ווערטער פונ'ם פרק: א יוד אוני טער וועגענם אז ער איז מפסיק דאס לערנען און ואגט: ווי שיין דער בוים איז, ווי שיין דאס פעלד, איז גלייך ווי ער טהוט זיך א מעשה או". -- דער יצר־ הרע אבער פארטראנט מיר אונטער דער נאז מחיה'די־ נע ריחות פון סטערטעס היי, געווירץ אוז קרייטעכצער, וואס צוגעהן זיד איז אלע אברים. ער צוגיסט זיד איז הונציגע ניגונים פון אלערליי שפיעל פייגעליד, וואס קיצלען ביי דער נשמה. ער לאזט מיד פיהלען אויף מיין פנים א ווארם ווינטעלע, וואס גרייזעלט מיר די פאות, שושקעם מיר אין די אויערן, קוק, האב הנאה און זיי א מענש, דו נארישער יוד איינער 1"

מענדעלי'ם אויג זויגט איין ווי א שוואם די שעהנהייטען פון גאט'ם ברייטער וועלט. מיט נאאיווער אמת'ער ליעבשאפט רוהט זיין בליק אויף זיין זוניגער לאנדשאפט פון א ווארעמען לויטערען זומערטאג. ער האט א שאר־ פען בעאבאכטענדען חוש הראיה פאר וועלכען קיין בוים און קיין גרעזעל, קיין פויגעל און קיין מוראזשקע בלייבט ניט באהאלטען. דער לייכטעסטע זום פון א קאלירטען זשוק, דער גרינגסטער שושק פון א יונגען קוסט ווערט אויפגעכאפט פון זיין פיינעם געהער. אבער די אלע זאכען, וואם ער זעהט און ייאם ער הערט, ווערען שנעל מגולגל אין זיין אידישען ערנסטען מח, אין פערואנען און געשטאלטען, אין כונות און אין באשטימטע בעגריפען. דער יורש פון הונדערט דורות תלמודיסטען, וואס האָבען נאכ־ אנאנד געשארפט און געדרילט זייער שכל אויף דעם חשבון פון געפיהל, און זייער לאגיק אויף די קאסטען פון זייער פאנטאזיע -- קען אונג נים פערטראגען די נעבעל־ האפטיגקייט און די אונבא־ שטימטקייט און די טרוימערי־ שע אונגעווים הייט, וועלכע א שעה־ נע לאנדשאפט וועקט אין אונז אויף, און ער צו־ טיילט די דאזיגע לאנדשאפט אויף חלקים און יערען חלק גיט א באשטימטען נאָמען און א קלאָרע אויסטייטשונג. אט איז א צווייטע שטעד לע פון "פישקע", וועלכע איז אן אמת מייסטער־ ווערק פון בעשרייבונג, אין וועלכען מיר קענען זעהן, ווי יעדע בעשעפענים און יעדער געוויקם עראינערען מענדעלי'ן אן א בילד, אן א פערזאן, אָן א מעשה, אן א פאסירונג. אין אנדערע ווער־ טער, איהר זעהט ווי די איינדריקען פון דער נא־ טור ווערען צו דערזעלביגער צייט, וואס זיי ווע־ רען געשילדערט, אויסגעטייטשט, מיט א מין פירוש.

"דערווייל איז געווארען מנחה צייט. א געשמאק "ווינטעלע הויבט אן צובלאזען און אויפ'ן הימעל ווייר "זען זיך שטיקליך וואלקען, אויף וועלכען מען האט, "ווי אויף טהייערע נעסט, שוין א לאנגע צייט ארוים"

געקוקט. די בוימער הויבען פאַמעלאך אַן זיך צו שאַק־ ,לען, איינער צום אנדערען איינגעבויגען דעם קאפ, און פיהרען זיך א שמיעם אויף זייער לשון, נאַכדעם, אז זיי האָבען אזוי לאנג געשוויגען שטיל. דאָס ווינ־ טעלע האָט אויפגעוועקט דאָס שלאָפעריגע תבואה .לע ואנגען כאפען זיך ווי יונגע קינדער אויף מיט א קול, און צוקישען זך גאר פריינדליך. גאט'ם בעשעפעניש, "ריהרט זיך אומעדום: אויפ'ן פעלד, אין וואלד און אין דער לופט. איינס נאָדְּ דאָס אנדערע טרעטען, "שפּיעלפייגעליך ארוים אויף צווייגלעך, ביימליך, "נידעריג און גאנץ הויף פוטצען זיף די פעדערליף. א וויש מיט דעם שנעבעלע. א טרעסע, א שאָקעל און "א "הויבען אָן די זיסע זמירות, צוזינגען צושווישטשען. באבעטשקעם רייך געקליידעט אין אטלעם, סאמעט, מאָרע אַנטיק מיט טהייערע ציהרונג חאַפּען אַ טענציל, שוועבענדיג אין דער לופט, הייבען זיד, דרעהען זיך, "שוועבענדיג אין דער און מאכען מיט די עלען. צוויי בושלעם, גווארדייצעם, "און מאכען מיט לאנגע רויטע פיס שטעהען אויפ'ן גראו, פארריי־, "סענדיג די קעפ אין דער הויד און קוקען מיט גדלות. "עפים א קונדעם, א פויגעל, שטיפט, פליהט פון איין בוים צום אנדערעז, מאכט "קוקו, קוקו"! ווי ער "בוים שפילט זיך אין באהעלטעניש. איהם ענטפערט אפ פון, צווישען ווייץ און קאָרן איין אנדער מין פויגעל עפיס. "פיק־בער־וויק, פּיק־בער־וויק"! ווי גערעדט: אייביג וועסט דו דאָ מיך נישט חאַפּען, חאָטש שיט מיר אַן, ואלין אויפ'ן עק, פאקט זיך ר' קרוב ווייטער און, "אוועק, אוועק... נישט וויים אין א וועלדעלע קנאקט דער סאַלאָוויי, צולאָזט זיך אויף זיין העלזעלע, מאַכט, ויםע שטייגער און שפילט גאר מחיה. איטליכער וואס, קען נאר עפנען אַ מויל האלט דעם וועלטבעריהמטען, "חזן אונטער. זשאַבעם אפילו פון די טייכליך ערֹגיין "טערעלייקען, אפילו פליגען, בינען האבען נישט גע" שוויגען און דער זשוק, דער שייגעץ, דער אנחאפער, "האָט פליהענדיג אויך געזוזשעט. דאָס איז געווען אזא קאָנצערט, וועלכען מען האָט געמעגט אויף בילעטען, געהן הערען... די גאַנצע וועלט איז עפּעם ווי לעבעדיג, "געוואָרען און בעקומען א פרעהליך פנים. א פרייד, א פערגעניגען צוהערען, צוזעהען, צושמעקען די זיסע, "ריחות פון אלע זייטען".

איך וואג עס קוים צו זאגען, אבער מיר דאכט זיך אפט, אז פיעל וועניגער ווי אין אלע אנדערע ליטעראטורען איז אין אונזער ליטעראד טור אריין דער גייסט פון דער ביבעל, די אמת'ע פּאָעזיע פון די פּראפעטען. מיר האבען טייער געהאלטען דעם שאָלעכץ, די מליצות און די אויסדריקען, אבער דעם קערן, די נשמה פון די פראפעטען האָבען מיר געלאזען אבשטארבען. די

העברעאישע פאעזיע פון אדם הכהן און פון יהודה ליב גאָרדאָן אין ביבליש מעהר לוים דער פּאָרמע און לויט דעם שפּראַך, ווי לויט דעם גייםט. די מעכטיגע שטימען פון די נביאים, דעם "קול חוצב להבות", די שטים, וועלכע האקט פלאמען ארוים, זי וועט איהם זוכען אומזיסט, אָדער זי גאַנץ זעלטען געפינען. דער, וואָס האָט ווידער אויפגעכאפט דעם אבגעריסענעם פאדים און ציהט זיין יניקה פון די נביאיש דירעקט, צווישען די העברעאישע דיכטער איז ביאליק. ביאליק עראינערט אין די פראפעטען ניט ווייל ער שרייבט זייער סטיל. אין געגענטהייל, זיין שפראף איז ווייט פון א ריין ביבלישער, ער דער־ מאָנט אן די פראפעטען מיט זיין מעכטיגען שוואונג, מיט זיין עלעמענטאַרישע קראפט, מיט. זיין גלום און מים זיין ערהאבענהיים.

אין דער נייער אידישער ליטעד ראטור וועהט אייך זעהר אפט אנטקעגען דער הויך און דער גייסט פון די נביאים, די נייע אויפלעבונג פון דעם נאציאָנאלען געפיהל האט געשפּאנט א בריק איבער די צעהנדליגע יאהרד הונדערטען, וועלכע ליגען צווישען דעם איצט און דעם עבר און האט איבערגענומען די טראדיציאָן און די מסורה פון אונזער רייכסטער שעפּפונגס־אייט פון די פּראפעטען.

אבראמאָוויטש צייגט אפט ארוים, ווי דורכגעדרונגען ער איז מיט דעם גייסט פון דער ביבעל. און ווען ער פארגעסט אויף א וויילע די גהעטא און דעם אידישען גלות און די קליינליכע זארגען און ליידען פון זיינען קאבצאנסקער און גלופּסקער ברידער, שפּירט איהר ווי איהם זיינען שטארקע פליגלען אנגעוואקסען און ווי פון זיין קעהל הילכט דער מעכטיגער קול פון די אלטע זעהער און פּסאלמען־זינגער:

עס האט געטהאן א בליטין, גלייד ווי דער הימעל האט זיד געשפאלטען און אפגעטוקט די וועלט מיט פייער. באלד דארויף האט א הילד געגעבען א דוגער און זיך אפגערופען ארום און ארום מיט שרעקליכע און זיך אפגערופען ארום און ארום מיט שרעקליכע אויפגעהויבען א שטורמווינט, ער האט משונה געפייפט, געוויינט, געהיילט ווי הונגעריגע וועלף, גלייך ווי עס האבען דעם טאג זיך אויפגעהאנגען הונדערט מכשפים. דער אנשלאפענער וואלד האט זיך אויפגעכאפט שטארק דערשראקען. עס האט זיך אויפגעכאפט איטליכעס גרען זעלע, איטליכם צווייגעלע, איטליכם בלעטעלע, אלע האבען גע'רעש'ט, געפילדערט, געפלוידערט אויף אלערליי קולות און פארמישטע לשונות. סאראקס,

ווצרצנעם און סצוועם מיט זייער גאנץ פעקיל האבען אויד צוגעקרעכצט, צוגעשפּילט, א וויינעדיגם. יעדער בעזונדער האט געקרעכצט, געזיפצט, געשריגען, איינער דעם אנדערען מבלבל געווען, ביז א שלאקס־רעגען האט מיט אמאל איטליכען פארשטאפּט די מיילער"...

אט איז ער, גאָט! אָט זעה איך איהם באַלד, פאָהרען דאָרט, דאָרט צווישען די צעריסענע כמארעם! א שטיק שווארץ געדיכטער וואלקען, העל ליכטיג — ביי די קאנטען, טראגט זיך דארט אויבען אין דער געשטאלט פון א מורא'דיג גרוים פערד, מיט א קלאהר ווייםער גריווע אויף דעם טונקעל געפלעקטען האלז. פון די נאזלעכער, פונ'ם מויל פליהען איהם ביסליכוויים פייערדיגע בלימצען, מים א ציק הין און הער... דאָס איז ער -- דער כרוב, אויף וועלכען עם זיצט רייטענ־ דיג א שרעקליך גרויסער העלד, א גבור, אין א פורפור־ קלייד, מים לאנגע גרייז־גרויע לאקען און מים א לאני גער געגרייזעלטער בארד, ריין וויים ווי זילבער. נאף איהם ציהט זיך א גאנצע מחנה ריזען, עוג מלך הבשן'ם, גוג מגוג'ן, מיט אלערליי חיות, וועלכע איהר ווילט. אלע מיט ערנסטע פנימ'ער, אלע עפיס פערטראַכט, אלע איילען, יאגען זיך פלינק, דער גוטער יאהר ווייסט וואוהין - און לאוען נאף זיף איבער אויפ'ן הימעל א בלויען, לויטערען שטעג. די לבנה שטעקט פון צווי־ שען די וואלקען ארוים א שטיק קעפיל און קוקט זיי נאָד פון דערווייטענס מיט אָפּשיי, ווי איין עלטסטער בשעת עם פאהרט דורך אין זיין ארט א גרעסערער פריץ פון איהם... די בוימער בויגען און די קעפ, ביקען זיף מיט גרוים דרף־ארץ, האָבען אפּנים ווי די אפּגע־ שמיסענע -- תרבית, שא שטיל! און פונ'ם גרינעם בלעטער־מאַנטעל קאַפעט זיי טראָפענס וואסער, קאפ קאפ אויף דער ערד, קאפ, קאפ מיר אויפ'ן קאפ".

די בעשרייבונג פון א געוויטער־נאַכט איז א גראנדיעזעם בילד, וועלכעם האט ניט פיעל זיין גלייכען אין דער גרויסער וועלט־ליטערא־ סור. אבער נאָך איידער ער קומט צו דעם סוף פון זיין שילדערונג, פאלט ער שוין צוריק אין זיין גלות־שטימונג, און מיר פיהלען ווי א מים־ קלאנג, און ווי מיר וואלטען אראָבגעפאלען פון די הויכע וואלקען אויף דער וואכעדיגער ערד. דער גרויסער מעכטיגער דונערנדער יאהוועה, וועלכער רייט אויף דעם שטורמווינד, און מאכט די וועלטען ציטערען, און בייטשט די ווהומען מיט זיין בליץ, ווערט צוריק דער גאט פון גלות, וועלכער "לעגט תפילין יעדען טאג", און זיצט און לערנט תורה מיט די צדיקים, און וויינט, וואם זיינע קינדער זיינען פערוואגעלט געוואָרען צווישען די אומות העולם, און קוועלט פון יע־

דען בלאט גמרא און פון יעדען פּרק משניות, וואס ער לערנט איהם , און פון יעדען קאפּיטעל תהילים, וואס א איד זאגט...

שעהנע לאנדשאפטען ברענגען אונו תמיד ארויף אויפ'ן זינען בילדער און עראינערונגען פון אונזערע קינדער יאָהרען, בוימען, בלומען און פויגלעד זיינען אין אונזער געראנקען פארבונדען מיט אונזערע פריהעסטע טעג, מיט אונשולד און נאאיוויטעט און זארגלאזער פרייד, מיט צו־ טרוי און גלויבען. די אורזאכע פון דער דאזיגער צונויפפּאָרונג פון נאטור מיט קינדהייט, איז, ווייל די שטארקסטע איינדריקען פון דער נאד טור נעהמען מיר אריין, ווען מיר זיינען נאך קליין. דער דערוואקםענער האט טויזענד און איינע זאכען, וועלכע בעשעפטיגען איהם אדער אינטערעסירען איהם און ציהען זיין אויפמערק־ זאַמקייט אין אלערליי ריכטונגען, דעם קינד'ם קרייז פון אינטערעסען אבער, איז א גאנץ קליינער און באַשרענקטער. דאס יאגען זיך נאָך א זומער־פויגעל איז ביי איהם אזא וויכטיגער ענין, ווי דאם בויען פון אן אייזענבאהן ביי א הארימאן. א ריטעל, א גרעזעל, א באבאלקע, א שטיינדעלע פארנעהמט איהם אפט שטונדענד לאנג. און די נאטור־בילדער,וואם זיין קליין ווייט־אפענע אויג זעהט, דריקען זיך איין אויף זיין נשמה ווי אויף א ווייכען וואקם, און שפעד טער, ווען ער ווערט עלטער, ווען ליעבע און עהרגייץ, און געלד־זוכט, האָבען איהם שוין אריינגעצויגען אין זייער ווירבעל, בלייבט די עראינערונג פון זיין קינדהיים און זיין אונשולד אויביג צונויפגעקניפט מיט דער עראינערונג פון דער נאטור, וועלכע ער האט אזוי גוט געזעהן. דענקט ער אן איינע דערמאנט ער זיך אן די אנ־

אבער דער מח פון דעם אידישען קינד בעשעפטיגען שוין די געדאנקען פון דעם גלותר איד. שוין שפּילענדיג טראכט ער פון חורבן בית־המקדש, פון טיטוס הרשע פון משיח'ן און פון גון־עדן און גיהנום... איהר דערמאָהנט זיף די שילדערונג פון פּרז'ן ווי אין א שעהנער לבנה־נאכט שטעהט א קליין אידיש אינגעל און זיפצט.... פאר וואס זיפצט ער ?... ער וויל או משיח זאל קומען, כדי די לבנה זאל ניט דארפען מעהר זיין א האלבע, א פארקריפּעלטע...

און שוין די ערשטע איינדריקען, וואס א אידיש אינגעל קריעגט פון דער נאטור, זיינען דורכגעוועבט און דורכגעשלענגעלט פון רעלי־

גיעזע געדאַנקען פון מיסטישע פאנטאַזיען, און דארום, ווען ער ווערט עלטער, קען ער קיינמאָל ניט קוקען אויף די נאטור אָהן א אידישען הינד טער־גרונד, אָהן אידישע שערמינען, אָהן אידי־ שע מעטאפארען.

אָט װי דער 11־יאָהריגער שלמה'לע ר' היים'ם נעהמט אריין א זומערדיגען באַגינען, װי אַלצדינג איז פארפלאָכטען מיט א טיעפען רעד ליגיעזען געפיהל...

שלמה'לע געהט פארטאג איבער דער גאס, דאָס, שטערטיל שלאפט. לבנה און שטערען שטעהען אין היי מעל אויף דער וואד. עם דאכט זיד איהם: דארט, אוי־ בען, טהוט זיך עס אצינד עפיס גאר א שרעק! טהוט פון ערגיין א בלאו, דאכט זיך איהם יענס צפון־ווינטע־ לע, דאָם גוטע ווינטעלע, וואָם ווייעט אונטער די פּלי־ געל פון מלאכים, וואס האט אמאל אויך געבלאוען אויף דוד־המלד'ם פידעלע, איהם צוקאפענס ביי־נאכט אופ'ן געלעגער, און עם האָט זיף געשפּיעלט זיםע געטליכע לידער. זוזשען ערגיין בוימער אין א גארטען - דאס זוזשען דארט די בוימער אין גןיעדן; קרעהעט ערגיין א האָהן - דאם זאָגט ער שירה, און זיינען איהם די האָר, דאָס פּנים, פייכט פון טוי־טראַפּען — דאָס זיינען גאָט'ם טרעהרען, דאָם וויינט ער, יאָמערט אויף זיינע פארוואגעלטע קינדער. עם שלאפט נישט, עם דרעמעלט נישם דער היטער ישראל!... עם צושפּיעלם זיך שלמה'ן די געבליטהען, זיין כחיהדמיון איז פלאםיפייער, דאָס הארץ צוגעהט איהם שיעור פאר גרויסע געפיהלען א ניגון.

מיר דאַרפען ניט ערוואַרטען צו געפּינען די זעלבע ערהאַבענהיים, דעם זעלביגען הוי־ כען קלאנג אין אבראַמאָוויטש'ען ווי אין ביאַ־ ליק'ען אָדער פּרץ'ן. אַבראַמאָוויטש בעשעפטיגט זיך בלויז מיט דעם קאָנקרעטען גלות־אידען און מיט זיינע פשוט'ע און צרה'דיגע ליידען און זיין צרה'דיגען אויסזעהען מיט די דחקות און די דאגות חיונה פון די גלופסקער און די קאב־ צאַנסקער איינוואָהנער. זעלטען וועהט ביי איהם דער אידישער שמערץ, דער וועלט־שמערץ, דער ריהרענדער פּאטהאָס פון א ליידענדען פּאָלק, אַזוי ווי ער וועהט ביי ביאַליק'ען, און ארום זיינע העלדען שוועבט ניט יענער נעבעלדיגער מיסטי־ ציום, יענער טרויער אויף די שכינה, וועלכע איז אין גלות, וועלכע איהר בעגעגענט אומעדום ביי פריז'ען.

זיינע פּארשוינען זיינען אָרימע לייט, עניים מרוכאים, וועלכע האָבען אלע איין בקשה:

רבש"ע, גיב אונז לחם לאכול ובגד ללבוש, גיב אונז לייטזעליגקייט אין די אויגען פון דעם פריץ, גיב אונז פרנסה בשופא, און לאָמיר בעד פער אָפּהיטען דיינע תרי"ג מצוות, אזוי ווי אונד זערע עלטערען האָבען געטהאָן... קיינער פון זיי טראָגט ניט דעם הייליגען שיין פון א גרויסער פערגאנגענהייט, קיינער פון זיי ווערט ניט געד בערגאנגענהייט, קיינער פון זיי ווערט ניט געד הויבען פון א גרויסער צוקונפט...

בנימין טונעיאדעווקער אפילו, וועלכער בע־ שליסט אויפצוזוכען די רויטע אידלעך, איז אויך א גאנץ וואָכעדיגער איד מיט גאנץ קליינע השגות און מאַכט צומאָל ניט אויף אונז דעם זעלביגען פּאַטהעטישען איינדרוק, ווי דאָן־קי־ כאָט, נאָך וועלכען ער איז נאָכגעבילדעט. שוין פיעל בעסער געלונגען איז דער פארטרעט פון סענדער די אידינע, וועלכער איז דער אידישער סאנטשא־פאנטשא, דער תמ'עוואַטער סענדערל, וועלכער גלויבט מעהר אין א גוטען מאָהל־צייט, ווי אין דער נויטיגקייט אויפצוזוכען די רויטע אידען, איז פיעל אינטערעסאנטער, און פיע־ לייכט נאַטור־טרייער ווי בנימין, וועלכער האָט די גאנצע לעכערליכקייט פון דאָן־קיכאָט, אָבער ניט זיין ריטערליכקייט און זיין הויכזיניגקייט... קבער מיר וועלען זיך אומקעהרען צו אונ־

די שילדערונג פון דער נאטור ווערט קיינד מאָל ניט געטהאָן פון אַבראַמאָוויטש'ען לשמו ולשמה. זי איז ביי איהם א ראַהם פאר א בילד, און זי האָט כמעט תמיד דעם זעלביגען קאָליר ווי אין דער נויטיגקייט אויפצוזוכען די רויטע תמיד פון צרה'דיגע געשטאלטען, פון פאר'־הושכ'טע לעבענס, פון אונגליקליכע נפשות הערט זיך פון זיינע שעהנסטע נאטור־בעשריי־הערט זיך פון זיינע שעהנסטע נאטור־בעשריי־בונג אן אונטערטאָן פון טיעפען קומער, פון גע־קריוודעטקייט, פון א ביטערען פּראָטעסט, פון א קלאָג...

זער ענין.

הינטער זיינע פּרעכטיגסטע פּאַגאָראַמאַס פון קאָרנפעלדער און וועלדער, און בערגלעך און טייכלעף, זעהט איהר די טרויעריגע ענגשאַפט און ארעמקייט פון קאבצאַנסק, און אייך פער־געהט דער גאנצער גענוס פון דער שעהנהייט, געהט דער גאנצער גענוס פון דער שעהנהייט, וועלכע ער צייגט אייך... דען ער אליין, דער שילדערער פון די דאָזיגע לאַנדשאַפטען, איז שילדערער פון די דאָזיגע לאַנדשאַפטען, איז מעהר אויסען געווען אייך צו ווייזען, וואס אין דעם אידישען לעבען פע ה ל ט, ווי וואָס עם דעם איז אויף גאָט'ס שעהנער וועלט פאראנען.

די פנזיכט, פז אידען זייד נען דער צוועק און דער פקס פון דער צוועק און דער פקס פון דער וועלט, איז לפנג שוין טויט אין דעם מה פון דעם דענקער פברפטפוויטש, פבער זי שפּוקט ארום טויד אין פברפטפוויטש דעם קינסטלער, אין פברפטפר וויטש דעם נפטור־דיכטער, און אויף פלע זיינע געמעלד דען קענט פיהר זעהן דעם הייליגען גלפנץ פון סופר'ידשער טינט.

און דאריבער טאַקע איז אונז דער דאָזיגער גרויסער זיידע אזוי טהייער און אזוי איינגעבאַד גרויסער זיידע אזוי טהייער און אזוי איינגעבאַד קען אין האַרצען, דען ער איז אַן אמת'ער איז די שער קינסטלער אין דעם גענויעסטען זינן פון דעם וואָרט. ניט אידיש, ווייל ער האָט געד שריעבען אין אידיש, ניט אידיש ווייל ער האָט געשריעבען פון דעם אידישען לעבען, נאָר אידיש דורך און דורך, אין זיין ארט פון זעהן, אין זיין קוק, אין זיין אויפפאַסונג און אין זיין בעציהונג און זיין שטעלונג צו דער נאַטור, אזוי בעציהונג און זיין שטעלונג צו דער נאַטור, אזוי ווי צו דער וועלט.

א. ש. זמקם.

דאָם בעפעלקערונגם-געזעץ ביי פלאַנצען. חיות און

מענשען *).

אַסלאָוו אַנערקענט די טעאָריע פֿון מאַלטוס, אז די אָרגאַניזמען האָד בען די טבע זיך צו פערמעהרען איבער די גרענעצען פֿון דער מאָס נאַהרונג, נור אין בעצוג צו פלאַנצען און חיות, אבער פאר

קיין פאל ניט בנוגע דעם מענשען.

"דער מענש איז אן אייגענאַרטיגע חיה", אן אנדער מאָרט בעשעפעניש, ווי אלע אנדערע פון דער לעבענדיגער, אָרגאַנישער נאַטור. ער פיהרט דעם קאַמפּף פאר'ן עקזיסטענץ ניט נור מיט קער־פערליכע, פיזיאָלאָגישע וואַפען, ווי די פלאַנצען און חיות, נור אויף מיט קינם ט ליכע וואַ־פען. דיעזע קינסטליכע וואַפען, די טעכנישע ענט־דעקונגען, וועלכע האָבען דעם מענשען ערהויבען דע זא הויכען צושמאַנד, דאס ער איז געוואָרען דער אתה־בחרתנו'ניק, דער "קרוין" פון דער נאַ־דער אתה־בחרתנו'ניק, דער מענשען פון אן איבער־בעפעלקערונג.

מאלטוס וואלט זיין גערעכט — מיינט מסלאוו — נור דאַן, ווען דאָס איינציגע מי־ מעל, ווי צו עקספּלאָאַטירען בעסער די נאַטור וואלט בעשטעהן אינ'ם איבערגאנג פון א עק־ סטענטיווער ווירטשאַפט צו א אינטענסיווער**)

"זעה פאריגען נומער "צוקונפט" (*

) אונטער א עקסטענסיווער ווירטשאפט (
פערשטעהען מיר א ווירטשאפט, וואו ארבייט
און קאפּיטאל זענען פערהעלטניסמעסיג וועניג
אין בעצוג צו די נאטירליכע אייגענשאפטען.
אן אינטענסיווע ווירשאפט איז א ווירטשאפט,
וואו די נאטירליכע קרעפטען ווערען מעהר
אויסגענוצט דורך א גרעסערע אינוועסטמענט
פון ארבייט און קאפּיטאל, ווי אויף אן עקסטענ־
סיווע ווירטשאפט.

א בעשטימטער כלל, ווען די ווירטשאפט איו אינטענסיוו און ווען זי איז עקסטענסיוו איז ניטא. דאס זענען אלץ רעלאטיווע בער

אין דער אָנווענדונג פון מעהר ארבייט און קאַ־ פיטאל אויף א געוויסען שטח לאַנד. דער אי־ בערגאַנג צו אן אינטענסיווער ווירטשאַפט קען פאר קיין פאל נים ראטעווען די מענשהיים פון אן איבערבעפעלקערונג. דורך א מעהר אינטענ־ סיווער בעארבייטונג שטייגט בלויז דער סק־ הכל , די גרוים פון דער ערנטע, אבער די פרוכט־ באַרקייט פון דער ארבייט זינקט. דאָס ריקאַר־ ראָ'שע געזעץ, אז מיט יעדער ווייטערדיגער אינ־ וועסטמענט פון ארבייט און קאפיטאל אויף א געגעבענע שטיק לאַנד, זינקט פּראָפּאָרציאָנעל דער נעטא־פּראפיט, האלט מאסלאוו פאר זעהר ריכטיג. די זאַך איז אָבער — מיינט מאַסלאָוו אז די פרוכטבאַרקייט פון באָדען קען שטיי־ — גען נים נור דורך א מעהר אינטענסיווער בע־ ארבייטונג, נור אויך דורך טעכנישע פער־ בעסערונגען, דורך נייע ענטדעקונגען און ערפינ־ דונגען, דורך דער איינפהרונג פון בעסערע מאַ־ שינעם און אינסטרומענטען, ווי אויך דורך דעם בענוטצען זיך מיט וויסענשאַפטליכע פאָרשונ־ גען.

מאלטוס'עס טעות בעשטעהט ניט אין דעם , מאלטוס'עס טעות בעשטעהט ניט אינדוע שפעטערדיגע אינוועסטמענטס ווערט ניט פערקלענערט די פרוכטבארקייט פון דער ארבייט, גור אין דעם, וואס ער בעטראכט דעם מענשען פאר א חיה אונעהמט ניט אין אנבעטראכט, אז דער מענש איז א גאנץ אייגענארטיגע חיה, א חיה, וואס בעשאפט ווערקצייג, וועלכע פערגרעסערען די בעשאפט ווערקצייג, וועלכע פערגרעסערען די

גריפען. ווען פריהער האט דער אינווענטאר פון דער ווירטשאפט צוזאמען מיט דער ארד בייטס־קראפט בעטראפען, לאמיר אננעהמען, בייטס־קראפט בעטראפען, לאמיר אינווענטאר 1,000 דאלאר און איצט איז דער אינווענטאר פערגרעסערט געוואָרען, ווי אויך די ארבייטס־קראפט און עס בעטרעפט 2,000 דאלאר, דאן זאגען מיר, אז די ווירטשאפט איז איצט מעהר אינטענסיוו ווי פריהער,

פרוכטבאַרקייט פון דער ארבייט אין א גוואלדי־ גער מאָס.*)

אין דער איצטיגער געזעלשאפט, וואס איז געבויט אויף פריוואט אייגענטהום, ווערט דער געבויט אויף פריוואט אייגענטהום, ווערט דער טעכנישער פארטשריט געהינדערט און געד שטערט, ווייל די פריוואט־בעזיצער פּראָפיטירען פון דער אָריסקייט און עלענד פון דער בעפעל־ קערונג; ווען עס וואלט דער גרונד און באָדען ניט געהערט צו פּריוואט־פּערזאָנען, וואלט די מענשהייט פאר קיין פאַל ניט געליטען פון אן מענשהייט פאר קיין פאַל ניט געליטען פון אן איבער־בעפעלקערונג.**)

מאסלאוו וויעדערהאלט גאנץ אפט: אז "דער מענש בעזיצט די מעגליכקייט אונבעד גרענעצט צו פערגרעסערען זיינע נאהרונגס־מי־סעל", "די מענשליכע געזעלשאפט האט די מעגד ליכקייט צו בעשאפען נאהרונגס־מיטעל לויט איהרע בעדערפניסען".

מאסלאוו איז איבערהויפט ניט קיין גרוי־ סער פריינד פון אן אינטענסיווער ווירטשאַפט. לויט זיין מיינונג לוינט בעסער צו פיהרען א עק־ סטענסיווע ווירטשאַפט, אויב נור די טעכניק פון דער ווירטשאַפט איז א גוטע. אלס א בעווייז, אז א עקסטענסיווע ווירטשאַפט ליפערט פרא קאפ א סך א גרעסער צאָהל תבואה, ווי א אינטענסי־ ווע, פיהרט מאַסלאָוו פאָר די טאַבעלע, וואס מיר האָבען ציטירט אין פאָריגען נומער. יענע טאַבע־ לע ווייזט, אז אין די פעראייניגטע שטאַאַטען, צום ביישפיעל, וואו די גרוים פון דער בעפעל־ קערונג אויף יעדען קוואדראט קילאמעטר איז קלענער, ווי אין די אנדערע אויםגערעכענטע לענדער, איז די מאָס תבואה פּראָ קאָפּ פון דער בעפעלקערונג גרעסער. ביי מאסלאָוו'ן איז די הויפט־זאך די טעכניק פון דער ווירטשאַפט, און אזוי ווי די טעכניק קען זיך אונענדליך ענטוויק־ לען, ממילא קען זיך אויך אונבעגרענעצט פער־ גרעסערען די מאָס נאַהרונג.

קאוטסקי איז זעהר מבטל מאסלאוו'ם אָפּד טימיזמום, ווי איבערהויפּט זיינע אויספיהרונגען אין בעצוג צו דער אינטענסיווער און עקסטענד סיווער ווירטשאפט. דאָס ריקארדאָ'ישע געזעץ, אז יעדע שפעטערדיגע אינוועסטמענט פון ארד בייט און קאפיטאל בריינגט פּראָפּאָרציאָנעל אלס וועניגער געטריידע — בעהויפּטעט קאוטסקי קען ניט פעסטגעשטעלט ווערען אלס א חוק ולא

יעבור פאר אלע צייטען און ביי אלע בעדינגונד גען. די פרוכטבארקייט פון באָדען קען אמאָל שטייגען זעהר גרויס דורך א צוגאָב פון וועניג ארבייט און קאָפּיטאל, און אמאָל וויעדער קען, פערקעהרט, דורך א צוגאָב פון פיעל ארבייט און קאַפּיטאל, די פרוכטבאַרקייט וועניגער שטייגען.

קודם כל קען די פרוכטבארקייט פון דער לאגד־ווירטשאַפט זיך פערגרעסערען אהן א צור גאָב פון ארבייט און קאפּיטאַל, בלויז דורך א טיעפערע וויסענשאַפטליכע איינזיכט, ווי צ. ב. דורך בעסערע זריעה, א גוטע פרוכטפאָלגע, גוטע ארבייטס־פעהיגע בהמות א. ז. וו.

דאן וויעדער הענגט אָב די פרוכטבאַרקייט פון געוויסע נאַטירליכע אייגענשאַפטען פון באָ־ דען. וויפיעל ארבייט עס איז נויטיג, אום די נויטיגע נאטירליכע אייגענשאפטען צו פּראָדו־ צירען ? — דאָס וועט ביי פערשיערענע צייטען און ביי פערשיעדענע באָדענס זיין זעהר פער־ שיערען. עם איז גאנץ אונמעגליך אויפצושטע־ לען דעריבער א בעשטימטען געזעץ. די פרוכט־ באַרקייט פון א געוויסען באָדען קען זיך פער־ דאָפּלען, ווען עס ווערט צו איהם צוגעפיהרט אַ געוויםע מאָם קאַליזאַלץ (א מיסטיגונגס־מיטעל). דערביי איז קיין נפקא מיניה ניט, אויב דאָס קאליזאַלץ געפינט זיך ניט ווייט פון באָדען, און עם איז נויטיג א קליינע מאָם ארבייט עם צו בעקומען, אדער אויב מען מוז דאָם זאַלץ טיעף אויסגראָבען פון דער ערד, און דערצו נאָך פיה־ רען א מהלך פון אייניגע טויזענד קילאָמעטער. דערפון וועט אָבהענגען דער ווערטה פון די פּראָדוקטען, אָבער ניט די מאָס פון די פּראָ־ דוקטען.

און דאָס זעלבע איז דער פּאַל, צ. ב., מיט דעס צו־פוהר פון וואסער. די פרוכטבארקייט פון באָדען הענגט אויך אָב פון דער פייכטקייט. בבאָדען הענגט אויך אָב פון דער פייכטקייט. דערביי איז אָבער גאנץ גלייך פון וואַנעט דער באָדען בעקומט די פייכטקייט: פון הימעל, דורכ'ן רעגען, פון א פערביי־פליסענדען טייך (וואס קאָסט קיין ארבייט ניט) אָדער פון גרויסע ווייטע סאַזשעלקעס דורך וואסער־לייטונגען (וואָס פּאָר דערט א סך ארבייט). אין בעצוג צו דער פרוכט־בארקייט איז דאָ קיין אונטערשיעד ניט פאראַן*) אויב, אלזאָ, עס עקזיסטירט ניט א געוויסע

פערהעלטנים צווישען די נייע אינוועסטמענטם פון ארבייט און קאפּיטאל און דער גרוים פון

^{.585} נייע צייט", יאנואר 1911, זייטע, (*

^{.587} דאָרטען, זייטע (**

^{.685—686} יועה דאָרטען זייטע (*

דער פרוכטבאַרקייט, טאָ איז דאָס ריקאַרדאָ'ישע געזעץ ניט אלע מאָל ריכטיג, און ממילא קען ביי געוויסע בעדינגונגען דער איבערגאנג פון א עק־ סטענסיווער ווירטשאַפט צו א אינטענסיווער פערגרעסערען די פרוכטבאַרקייט ניט נור אב־ סאָלוט, נור אויך רעלאטיוו, אין פערהעלטנים צו די שפעטערדיגע פערווענדעטע ארבייט און קאַ־ פיטאַל. ווען א זעהר נאַסער באָדען, וועלכער ווערט בעארבייטעט פון 10 ארבייטער, ליווערט נור גאנץ וועניג תבואה, טאָ קען די מאָס תבואה וואקסען דריי מאָהל אזוי פיעל, ווען אנדערע 10 ארבייטער וועלען דעם באָדען דרענירען, און דאדורך איהם כאכען טרוקענער. וועלען אבער די זעלביגע נייע צעהן ארבייטער דרענירען א באָדען, וואס איז שוין פון דער נאַטור טרוקען, טאָ וועלען זיי, אמת, פערגרעסערען די פרוכט־ בארקייט, אבער ניט אויף דריי מאָל אזוי פיעל און אויך ניט אויף צוויי מאָל אזוי פיעל. אין ערשטען פאל, אלזאָ, וועט ריקאַרדאָ'ם געזעין עני ט אויםהאַלטען, און אין צווייטען פאַל -יאַ. מאַסלאָוו'ם פערטהיידיגען דאָס ריקאַר־ דאָ'שע געזעץ פיר אַ לע בעדינגונגען — האלט קאַוטסקי פאר ניט ריכטיג. עם איז דאַריבער לעכערליך — מיינט קאוטסקי — צו מאַכען אן אלגעמיינעם כלל, אז ביי יעדער פערמעהרונג פון דער בעפעלקערונג מוז זיך אויך פערהעלט־ ניסמעסיג פערקלענערען די פרוכטבאַרקייט פון באָדען. אויב די געגנער פון מאַלטום זיינען ניט גערעכט, ווען זיי בעהויפּטען, אַז ביי י ע ד ע ן איבערגאנג פון עקסטענסיווער צו אינטענסיווער ווירטשאַפט פערגרעסערט זיך פערהעלטניסמעד סיג די פרוכטבאַרקייט, טאָ זיינען אָבער פון דער צווייטער זייט ניט גערעכט די יעניגע, וועל־ כע בעהויפּטען, אז ביי י ע ד ע ן איבערגאנג צו אַ אינטענסיווער ווירטשאַפט מוז זיך אויך פערהעלטניסמעסיג פערקלענערען די פרוכט־ באַרקייט. קיין אבסאָלוטער געזעץ פאר אלע ציי־ טען און אלע בעדינגונגען קען דאָ ניט אויפגע־ ישטעלט ווערען.

קאוטסקי בעווייזט ווייטער, אז מאַסלאָוו'ס טאַבעלע זאָגט גאָר ניט. דען די טאַבעלע איז טאַבעלע זאָגט גאָר ניט. דען די טאַבעלע איז דאָד נאָר אין בעצוג צו דער גרויס פון דער בער פעלקערונג בכלל, אבער ניט אין בעצוג צו דער ל אַ ג דו ויר ט ש אַפּט ליכ ער בעפעלקער רונג. אום צו בעווייזען, אז אן עקסטענסיווע ווירטשאַפט גיט אויף יעדע איינהייט פון ארד ווירטשאַפט גיט אויף יעדע איינהייט פון ארד בייט און קאפּיטאַל מעהר געטריידע, דארף מען

בעווייזען, אז ווען די לאנדווירטשאפט־ לי כ ע בעפעלקערונג איז גרעסער, איז קלענער די פרוכטבאַרקייט. און דאָס איז פון דער טאַבע־ לע לחלוטין ניט געדרונגען. און וואס אנבע־ לאנגט ספעציעל צו די פעראייניגטע שטאאטען, איז די מאָם תבואה פּראָ קאָפּ פון דער בעפעל־ קערונג דאָרטען גרעסער ניט דערפאר, ווייל די ווירטשאַפט ווערט געפיהרט עקסטענסיווער, נור ווייל דאָ קומט פאָר אַ אינטענסיווע רויבווירטשאַפט, אַ אָהן־רחמנות'דיגע אויסנוטצונג פון יונג־פרוי באָדענס, וועלכע ווע־ רען בעאַרבייטעט מיט די מאָדערגסטע און פער־ פּאָלּקאָמסטע מאַשינען. די מאַשינען אין דער לאַנדווירטשאַפט ווערען פערווענדעט אין די פעראייניגטע שטאַאַטען מעהרער, ווי אומעדום. און דאם זעלבע איז אויך בנוגע דעם אויסנוטצען פון באָדען. דער באָדען ווערט אין אמעריקא ניט גוט געמיסטיגט. דער פאַרמער זעהט נור צו ציהען וואס א גרעסערע ערנטע, און קימערט זיף וועניג וועגען דעם, וואס דער באָדען ווערט דורך דעם אלם מעהר מאָגערער.

אין די פעראייניגטע שטאַאַטען ליווערט יעדע ארבייטס־איינהייט א גרעסערען פּראָפיט ווי אין ענגלאנד, פראנקרייך און דייטשלאנד, אָבער ניט דערפאר, ווייל די ארבייט איז פרוכט־ באַרער, נור דערפאר, ווייל עם ווערען פערשווענ־ דעט די נאַטירליכע רייכטהימער. "ווען מאַסלאָוו רופט אָן דיעזע ווירטשאַפט פּראָדוקטיווער, ווי די מערב־אייראָפּעאישע, דאן איז אויך דער פער־ שווענדער, וועלכער גים אוים פון זיין מיליאָן פערמעגען הונדערט טויזענד א יאָהר אָהן אַ שום הכנסה, פּראָדוקטיווער פאר'ן ארבייטער, וועל־ כער פּראָדוצירט יעהרליף נייע ווערטהען פון מארק א יאָהר, און בעקומט אלס אר־ 10,000 בייטם־לוין נור 3,000. אָבער צו קען מען דען אין אמת'ען אנרופען די ווירטשאַפט פון ערשטען (* ? פראָדוקטיווער ווי די פונ'ם צווייטען

מיר פארמולירען בקיצור קאוטסקי'ם און מאַסלאָוו'ם אנשויאונגען:

קאוטסקי האלט ניט, אז אן עקסטענסיווע ווירטשאפט — מעג די טעכניק פון איהר זיין מי יודע ווי פערפּאָלקאָמט — ליווערט ביי אלע בעדינגונגען מעהר פּראָפיט אויף א געוויסע מאָס ארבייט, ווי די זעלביגע מאָס ארבייט ביי א אינד טענסיווער ווירטשאפט, און ממילא איז דאָס טענסיווער ווירטשאפט, און ממילא איז דאָס

^{.692} דאָרטען, זייטע (*

ריקארדאָ'ישע געזעץ ניט אלע מאָל אויסגעהאַל־
טען. ניט זייענדיג איינשטימיג מיט די אַנטי־
מאַלטוזיאַנער, אז יעדע נייע אינוועסטמענט פון
ארבייט און קאפּיטאַל גיט אפילו פערהעלטניס־
מעסיג אלץ א גרעסערען פּראָפיט, און אז דער
איבערגאנג פון אן עקסטענסיווער צו אן אינטענ־
סיווער ווירטשאַפט ראַטעוועט די מענשהייט פון
אן איבערבעפעלקערונג, האַלט ער אָבער אויך
ניט מיט די מאַלטוזיאַנער, אז יעדע נייע אינ־
וועסטמענט גיט אלע מאָל א קלענערען פּראָפיט.
אלעס ווענדעט זיך פון די אומשטענדען.

מאסלאָוו אָבער האַלט שטאָהל און אייזען מיט ריקאַרדאָ'ן, אז יערע נייע אינוועסטמענט ריקאַרדאָ'ן, אז יערע נייע אינוועסטמענט גיט אלין א קלענערען פּראָפיט, און דער איבער־גאַנג צו א אינטענסיווער ווירטשאַפּט קען ניט קערונג, נור ער מאַכט וואָס ווייטער דאָס לעבען אלץ שווערער און שווערער. דערפאַר אָבער זעהט ער די ישועה אין א עקסטענסיווער ווירט־אפּפט ביי א פערפּאָלקאָמטע טעכניק. אַ דאַגק דער ענטוויקלונג פון טעכניק — מיינט מאַסלאָוו דער ענטוויקלונג פון טעכניק — מיינט מאַסלאָוו רונג אָהן א גרענעץ, און עס איז ניטאָ וואָס מורא רונג אָהן א גרענעץ, און עס איז ניטאָ וואָס מורא צו האָבען פאר אן איבערבעפּעלקערונג.

אין פּאָריגען ארטיקעל האָבען מיר שוין בער וויעזען, אז דאָס געזעין פון ריקארדאָ מוז בכלל יא זיין ריכטיג, אז עס האָט בעקומען א שטאַרקע שטיצע אינ'ם מיני מום־געזע אינ'ם מיני מום־געזע אינ'ם מיני מום־געזע אין פערשיער ליביג. קאוטסקי'ס אָנווייזונגען, אז אין פערשיער דענע פאללען קען דער איבערגאנג צו א אינטעני סיווער ווירטשאפט אויך פערגרעסערען די פרוכטבארקייט פון א געגעבענער מאס ארבייט און קאפּיטאל, קענען נאר גערעכענט ווערען אלס אויסנאַהמען, אלס יוצא מן הכלל. אָבער דיעזע אויסנאַהמען, אלס יוצא מן הכלל. אָבער דיעזע אויסנאַהמען קענען דאָס ריקאַראָ'ישע געזעין אין גרויסען און גאנצען ניט שוואכער מאַכען.

איצט וועלען מיר זיך בעמיהען צו בעוויי־
זען, אז אויך מאסלאוו'ם אפטימיזמוס בנוגע
דער עקסטענסיווער ווירטשאפט, איז לחלוטין
ניט אין איינקלאנג מיט דער נאטור־וויסענ־
שאפט. און פּונקט ווי א אינטענסיווע ווירט־
שאפט קען ניט ראטעווען די מענשהייט פון אן
איבערבעפעלקערונג, קען אויך א עקסטענסיווע
דאָס ניט טהאָן. דער מענש קען ניט פערגרע־
סערען זיין מאָס נאַהרונג אָהן א גרענעץ.

ממַסלמוו בויט זיין מְפּטימיזמוס אויף די גרויםע טעכנישע ענטדעקונגען, וועלכע פערגרעד סערען אונגעהויער פיעל די פרוכטבאַרקייט פון באָדען, אָבער דיעזע ענטדעקונגען קענען נור ריענען דעם מענשען אַלם א מיטעל, ווי בעסער אויסצונוטצען די נאַטירליכע קרעפטען, וועלכע זיינען אין דער נאַטור פאראן. זיי קענען אָבער ניט בעשאַפען נייע נאַטור־קרעפטען. די ליכט־ענערגיע — די קוועלע פון לעבען — איז איינמאָל פאר אלע מאָל געגעבען, און קען ניט ווערען מעהרער. די טעכניק קען נור דיעזע ענער־ גיע מאַכען מעהר ברויכבאַר, אָבער פערמעהרען די ענערגיע קען זי ניט. און ווי באלד אז די מאָס ענערגיע איז בעגרענעצט, טאָ ממילא האָט דער מענש אפילו ביי דער גרעסטער טעכנישער פער־ פאָלקאָמהייט ניט די מעגליכקייט אונענדליך צו פערגרעסערען די מאָס נאַהרונג, ווייל די נאַה־ רונג איז גיט אנדערש, ווי א רעזולטאַט פון דיע־ זער ענערגיע. אונזער נאַהרונג בעשטעהט פון דער אָרגאַנישער סובסטאַנץ, וואס די גרינע פלאוצען פאבריצירען מיט דער הילף פון די זונען־שטראַהלען. א דאנק דער פעהיגקייט פון די גרינע פלאַנצען אריינצוזייגען אין זיך די ליכט און ווארימקייט פון די זונען־שטראַהלען, ווערט דער קוילען־זויער פון דער לופט, וואס שטרעמט אין די פלאַנצען, פערנאַנדערגעטהיילט אויף קוילען־שטאָף און זויער־שטאָף. דער זויער־שטאָף געהט פון די פלאַנצען ארוים צוריק און דער קוילען־שטאָף פעראייניגט זין כייט וואסער, וואס די פלאַנצע בעקומט פון באָדען דורך איהרע ווארצלען, אין דער פּאָרמע פון צוקער און קראַכ־ מאל. די לעצטע פון זייער זייט פעראייניגען זיך מיט דעם שטיק־שטאָף, פאספאָר און שוועפעל, וועלכע די פלאַנצע זויגט איין פון די פערשיע־ דענע זאַלצען, און בילדען איי־וויים — די אָר־ גאַנישע סובסטאַנין, וואס דיענט אלס נאַהרונג. רעם כח, די ענערגיע און איבערהויפט די חיות, וואם דער מענש, ווי אלע אנדערע חיות, בעקומען פון דער נאַהרונג, איז, אלזאָ, ניט אנדערש, ווי די פערקערפערטע ליכט־ענערגיע פון דער זון. אַזוי אָבער, ווי דיעזע ליכט־עגערגיע האָט אַ גרע־ נעין, טאָ ממילא מוז די מעגליכקייט צו פער־ גרעסערען די מאָס נאַהרונג אויף זיין בעגרע־ נעצט.

עם איז ניט וועניג אינטערעסאנט אויסצו־ הערען וועגען דעם דעם גרויסען רוסייטען נאטור־ פאָרישער, פּראָפעסאָר ק. א. טיפייריאַזעוו. נאָך דעם ווי טימיריאזעוו *) ערקלעהרט דעם גאַנצען אסימילאַציאָנס־פּראָצעם ביי די גרינע פּלאַנצען, שטעלט ער אויך די זעלבע פראַ־גען, וואס אינטערעסירען אונז איצט: "צו קענען מיר האָפּען — פרעגט ער — אז מיט דער הילף פון די נייע פערבעסערונגען וועלען מיר אונבע־גרענעצט פערגרעסערען די פרוכטבאַרקייט פון אונזער באָדען, אָדער עס איז פאראן צו דעם א גרענעץ ? אונזערע קענטניסע ערלויבען אונז בערטפערט ער — צו בע־יאַהען דיזע פראגע:

עס איז יא פאראן א גרענעץ".*)

און דיעזער גרענעץ וועט ניט עררייכט ווע־ רען נור דאַן, ווען דער גאַנצער זאַפּאַס ענערגיע וועט פערוואַנדעלט ווערען אין אָרגאַנישע סוב־ סטאַנץ, גור א צייט פריהער. די גאנצע ליכט־ ענערגיע פון דער זון קען איבערהויפט ניט פער־ וואנדעלט ווערען אין נאהרונג אפילו ביי דער בעסטער אינטענסיווער ווירטשאַפט. מעהר ווי העלפט פון דער עגערגיע ווערט פון דער פלאַנצע פערברויכט פאר אנדערע צוועקען, ווי צ. ב., פאר די אויסדאַמפּפונג פון וואַסער, אויפצוהוי־ בען די זאלצען און וואסער פון די ווארצלען ביז די אויבערשטע טהיילען א. ז. וו. דורך עקספעד רימענטען איז בעוויעזען געוואָרען, אז דורכ־ שניטליף פערווענדעט די פלאנצע איין הונדערטיל חלק פון דער ענערגיע צו פּראָדוצירען די אָרגאַ־ נישע סובסטאַנץ. ביי בעסערע בעדינגונגען פער־ ווענדט די פּלאַנצע נור ₅₅, לויט אייניגע נייע אונטערזוכונגען, קען א גוטע פלאנצע אויסנוצען - פון דער ענערגיע. די לעצטע ציפער פון דער איפער איפער פון דער די פון פון דער פון פון דער פון די פון פון די פון מיינט טימיריאַזעוו — איז נאָהענט צו דעם, וואם טימיריאַזעוו רופט אָן פיזיאָלאָגי־ שען גרענץ, ד.ה., צודער גרעסטער מאָס אָרגאַנישער סובסטאַנץ, וועלכע מען קען בעקור מען פון א געוויסען שטח לאַנד דורך די פלאַנצען. אַ גוטע אינטענסיווע ווירטשאַפט איז שוין אויך ביי היינטיגע צייטען ניט שטאַרק ווייט פון דעם פיזיאלאגישען גרענעץ, און עם איז קלאהר, אז ווי וויכטיג עס זאָלען ניט זיין די טעכנישע איינפיה־ רונגען, וועלען זיי אָבער דאָך ניט קענען אונענד־ ליך פערגרעסערען די נאַהרונג.

דעם מענשען שטעהט אלואָ פאָר — ואָגט "

טימיריאַזעוו ונייטער — אָדער צו פערפּאָלקאָמען די פלאנצע, אָדער צו ערווערבען, אַנשטאָט די פלאנצען, קינסטליכע געצייג, וועלכע זאלען קענען א גרעסערען פּראָצענט ענערגיע פערוואַנד־ לען אין די נוטצען פון מענשען, און זאָל דערביי ארבייטען א רונדען יאהר. אויף וויפיעל דאָס וועט זיך איהם איינגעבען -- וועט די צוקונפט ווייזען: איינם איז אָבער קלאָהר, אז ווען דער מענש וועט קענען בעקומען מיט דער הילף פון די קינסטליכע אַפּאַראַטען 100 מעהל מעהר אָר־ גאַנישע סובסטאַנץ, וויפיעל עס איז פאַראַן ביי א גוטער ערנטע אין דער איצטיגער צייט, דאַן וועט ער קענען זאָגען, אז ער איז דערגאַנגען ביז'ן גרעניץ: ווייטער איז שוין ניטאָ וואוהין צו געהן. דאַן וועט ער אומזיסט בעטען ביי דער מוטער ערד, ביי זיין קונסט, מעהר הייטין־מאַטע־ ריאל, מעהר שפייז-ער וועט זיי ניט בעקומען, ווייל די זון וועט ניט זיין אימשטאַנד איהם מעהר צו געבען. דאַן וועט דאם געזעץ פון מאל־ טום זיך ענטפּלעקען אין זיין גאנצער שרעקלי־ כער קלאָהרקיים: דער מענשהיים וועם אויסקו־ מען צו פיהרען א שטרענגען ביודזשעט פון לע־ בען און טויט; אום צו פערלענגערען דעם מין, וועט די מענשהייט זיך מוזען רעכענען מיט דער טאַבעלע פון די טויט־פעלע, אזוי ווי עס ראטהען שוין איצט די פארזיכטיגע עקאָנאָמיסטען. דאַן, וועט ניט איין איבריגע מויל געפינען פאר זיך א פּלאַטץ אויף דעם מאָהלצייט פון דער נאַטור. וועט די מענשהייט ווען עס איז עררייכען אזא גרענעץ? מיט וועלכע נייע כעמישע סינטעוען וועלען בעגליקען די מענשהיים איהר צוקינפטי־ גע בערטלאָ'ם ? מיט וועלכע נייע זונען־מאַשינען וועלען איבערראשען די צוקונפטיגע מושאָ'ם און עריקםאָנ'ם ? ווער וויים ? איינם איז זיכער: די ערד וועט מיט זיך פאָרשטעלען א זעהר טרויערי־ געם בילד א. ז. וו., א. ז. וו. *

טרויעריגע שווארצע בילדער וויקלען זיך פערד נאנדער פאר'ן נאטור־פארשער, ווען ער ווארפט זיינע בליקען אויף דער צוקונפט פון דער מענשד הייט. און ניט נור נאטור־פאָרשער, נאָר אויך פיעלע פון אונזערע אייגענע רייהען — סאָציאַ־ליסטען, פאנגען אָן צו צווייפלען, אויב די סאָדיאַ־ציאַליסטישע געזעלשאָפט וועט ראַטעווען די ציאַליסטישע געזעלשאָפט וועט ראַטעווען די מענשהייט פון אן איבערבעפעלקערונג, ווען די מענשהייט זאָל זיך ניט שוין איצט, בעצייטענס, מענשהייט זאָל זיך ניט שוין איצט, בעצייטענס,

אן זעה זיין ווערק "ראָם לעבען פון פּלאַנצען", מאָסקווע, 1905.

^{.337} ועה דאָרטען, זייטע (*

^{.)} זעה דארטען (*

זּאָרגען וועעגן דעם, אז די געבוירענשאַפּט זאָל וועניגער ווערען.

לודוויג קוועסעל, א בעדייטענדער סאָציאר ליסטישער שריפשטעלער, האָט זאָגאר געמאכט א רעכנונג, אז גלייך נאָך דער איינפיהרונג פון דער סאציאליסטישער געזעלשאפט וועט מען האָבען צו ליידען פון אן איבערבעפעלקערונג.

ניט זיך אריינלאָזען אין אט דיעזע פער־ שיעדענע השבונות איבער דער צייט, ווען א אי־ בעפעלקערונג קען און וועט קומען, מו־ זען מיר דאָך אָבער מודה זיין, אז ט ע אָ ר עד ט י ש איז א איבער־בעפעלקערונג מעגליך. און אפשר איז טאַקע אין אמת'ען נויטיג שוין א טראַכט צו טהאָן א י צ ט וועגען דעם ?

אָבער אויף פון דיעזער געדריקטער שטימונג, וועלכע די נאטור־פּאָרשער רופען ביי אונז ארוים איבער דעב צוקינפטיגען שטענדיגען הונגער, וואס עס ערווארט די מענשהייט, בעפרייעט אונז די מארקסיסטישע אנשויאונג איבער דעם בעד פעלקערונגס־געזעץ. די אנשויאונג, וועלכע בער הוופּטעט, אז עס איז איבערהויפּט ניט פאראן אן אבסאָלוטעס בעפעלקערונגס־געזעץ פאר אלע צייטען. יעדע היסטאָרישע עפּאָר בע צייטען. יעדע היסטאָרי בע פּאָר בע הוונגס־געזעץ פאר אלע בייטען. יעדע היסטאָרי בע פּאָר בע הוונגס־געזעץ פאר אַר בייטען. יעדע היסטאָרי בעפעלקערונגס־געזעץ פאר אַר בייטען. יעדע היסטאָרי בעפעלקער הוונגס־געזען איין די אייט די געזעראַכטען.

אין געגענזאץ צו זיינע אמאָליגע אנשוי־ אונגען לייקענט איצט קאוטסקי אב דאם מאל־ טוס'שע געזעץ ניט נור בנוגע דעם מענשען, נור אויך בנוגע די חיות און פלאנצען. "אויך די חיות און פלאנצען — בעהויפטעט איצט קאוט־ סקי – האָבען ניט די טבע זיך צו פרוכפּערען אָהן א שיעור, מעהר, וויפיעל די געגעבענע נאהד רונג ערלויבט. אין דער גאנצער נאטור הערשט א געוויםע גלייכגעוויכט צווישען די פערשיע־ דענע מינים ארגאניזמען און די מאס נאהרונג, און קיינמאָל קענען די מינים זיך ניט פערמעה־ רען אויה אזוי פיעל, דאם זיי זאלען דארפען שפעטער אויסשטארבען א דאנק דעם מאנגעל אין נאהרונג. עם איז אמת, אז די מאם נאה־ רונג מוז זיין א גרענעץ פאר די פערמעהרונג, אבער מאלטום איז זיך טועה, ווען ער מיינט, אז די ארגאניזמען פערמעהרען זיך פריהער מעהר, וויפיעל די נאהרונג ערלויבט, עם ווערט א דע־ פיציט און דיעזער דעפיציט ווערט נאכדעם אויסגעגליכען א דאנק די מלאכי־חבלה, וואם די

גאַמור שיקט צו פערניכטען "אומגעבעטענע געסט". לויט קאוטסקי'ן קענען זיך די ארגאר ניזטען לכתחילה ניט פערגרעסערען איבער די גרענעצען פון דער מאָס נאהרונג.

ווען מיר בעטראכטען אזעלכע נאטור־גער גענדען, וואו דער מענש האט זיך נאָך ניט אריינגעמישט, זעהען מיר,*) אז צווישען די ארד גאניזמען און די מאָס לעבענס־מיטלען איז פאר ראן א שטענדיגער גלייכגעוויכט. די איינצעלנע מינים נעהמען ניט צו און די צאָהל פון די אינד דיווידיאומען פון יעדען מין בלייבט דורכ־דיווידיאומען פון יעדען מין בלייבט דורכ־שניטליך די זעלבע, כל זמן די אלגעמיינע בעד דיגונגען זיינען די זעלביגע. דיעוער גלייכגער וויכט ווערט אבער ניט געשאפען א דאנק דעם, וואס די איבריגע ארגאניזמען שטארבען אויס פון הונגער און אנדערע עהנליכע שטראפען פון דער נאטור, נור ער שטאמט פון אנדערע אור־זאכען.

אויפ'ן ערשטען בליק קלינגט דיעזע מיינונג גאנץ מיסטיש. עפעס ווי א זכר פונ'ם אלטען ליעד, אז עס איז דא א געוויסע השגחה פרטית, וועלכע פאסט אויף, אז אין דער נאטור זאל זיין א געוויסע הארמאָניע צווישען איהרע פערשיעדענע טיילען. אבער דיעזער וואונדער פערליערט זיין איבערנאטירליכען כאראקטער, ווען מען נעהמט נאכשפירען, ווי אזוי דיעזער פראצעס איז פארגעקומען פון אנפאנג אן, ווען דאס לעבען האט זיך אנגעפאנגען צו ענטוויקלען דאס לעבען האט זיך אנגעפאנגען צו ענטוויקלען אויף אונזער ערד.

די איינפאכסטע ארגאניזמען זיינען די צעלען. איינפאכערע זיינען נאך ניט ענטדעקט צעלען. איינפאכערע זיינען נאך ניט ענטדעקט געוואָרען, אבער מיר האבען א גרונד אנצונעה־מען, אז עס זיינען געווען, אדער עס זיינען גאך איצט אויך פאראן, איינפאכע שטיקלעך איי־ווייס, אהן א צעלקערן**).

א) מיר גיבען דא איבער קאוטסקי'ם געד אנקען גאנג, וואס ער ענטוויקעלט אין זיין בוך: "פערמעהרונג און ענטוויקלונג אין די נאד טור און געזעלשאפט", זייטע 29–47.

דאס, וואס קאוטסקי איז זיך בלויז משער, האט ערנסט העקעל שוין בעוויזען אלס א פאקט. העקעל האט בעוויזען, אז עס עקזיסר טירען די מאנערען, וועלכע זיינען א סף איינפאר כער ארגאניזירט, ווי די צעלען. די מאנערען זיינען ניט מעהר ווי שטיקלעך פראטאפלאזמא, וועלכע זיינען זעהר עמפפינדליך צו די אויסערר וועלכע זיינען זעהר עמפפינדליך צו די אויסערר

דיעזע איינפאכע ארגאניזמען פערמעהרען
זיך דורך טיי ל ז ג ג דאם שטיקעל פראטאר
פלאזמא וואקסט דורך דעם, וואס עס נעהמט
אויף פון דער אומגעבונג בעשטימטע שטאפען.
ווען עס ווערט אזוי גרוים, אז די מאסע קען
שוין מעהר ניט זיך האלטען צוזאמען, דאן צור
פאלט עס אין צוויי טיילען. פון א יין מוטער־
ארגאניזם איז געוואָרען צ זו יי קינדער.

דא איז די פערמעהרונג א רעזולטאט פון דעם, וואס די בעשעפענים האט אויפגענומען נאהרונג. די מאָס נאהרונג בעשטימט אויך די פערמעהרונג. די ביידע פראצעסען געהען האנד־ אין־האנד מיט איין גלייכען טעמפ. קיינער האט נים די טענדענין דעם צווייטען פּראצעם איבער־ צושטייגען אדער צו בלייבען הינטערשטעליג. דא זעהט מען קלאהר, אז די פערמעהרונג קען ניט אריבערשטייגען די מאָס נאהדונג. די פער־ מעהרונג גופא איז ניט אנדערש ווי א פאלגע, א רעזולטאט פון דער נאהרונג. ווען די צאָהל ארגאניזמען זיינען פאראן אזוי פיעל, וויפיעל די נאהרונג קען ערלויבען, איז דאם ניט דערפאר, ווייל די "אונגעבעטענע" שטארבען אוים, נור דערפאר, ווייל קיין אוכיגעבעטענע האָבען לכתחילה גאר נים געקענם זיין. ווען די אויסער־ ליכע בעדינגונגען פון נאהרונג בלייבען די זעל־ ביגע, דאן קענען דיעזע נידריגע ארגאניזמען עררייכען א געוויםען גרענעץ, ווייטער פון וועל־ כען זיי וועלען שוין נים קענען געהן. א וויי־ טערע פערמעהרונג וועט קענען פארקומען נאר דאן, ווען א געוויסער טייל וועט אויסשטאר־ בען, פערגיכטעט ווערען. די פערמעהרונג פון איין טייל איז אלזא אבהענגיג פון דער פער־ ניכטונג פון אנדערע.

ריעזע אבהענגיגקייט צווישען די ווירקענדע קרעפטען, איינע פון דער אנדערער, קומט פאר אין דער גאנצער נאטור, אויך צווישען די גרעד סערע מינים און ארטען. נאָר וואס ווייטער א געוויסער מין ערהויבט זיך אויפ'ן לייטער פון ענטוויקלונג, אלס מעהר ווערט דיעזע אבהענגיג־קייט וועניגער קענטיג. ביי די העכערע ארגא־ניזמען קומט די פערמעהרונג ניט פאר דורך ניזמען קומט די פערמעהלונג ניט פאר דורך טיילונג, נור דורך מעהר פערוויקעלטע פון אראצעסען דורכ'ן צוזאמענשמעלצען פון

ליכע נאטוד־קרעפטען, ווי ליכט, ווארעמקייט און זיינען אויך שוין אומשטאַנד אויפצונעהמען נאהרונג.

צוויי ארגאניומען - זכר און נקבה. ארגאנזים מוז א געוויםע ציים ליעגען אין מוטערם לייב, מוז אויך שפעטער האָבען די מוטערם הילף און, אויסער דעם, ווערט וואם ווייטער אויך דער נאהרונגס־פּלאטץ ניט אזוי צוגענגליך פיר יעדען בעזונדערען מין. די מינים מוזען די נאהרונג צווישען זיך טיילען. צווישען דער פערמעהרונג, נאהרונגס־צוגאב און פער־ ניכטונג קומען אויף דעם אופן צו צווישענגלי־ עדער און די דירעקטע אבהענגיגקייט פערלירט זיך. דער פראצעס פון פערמעהרונג, ווי דער פראצעס פון פערניכטונג געהען בעזונדער איי־ נער פון די אנדערע פאר. ווען מיר בעטראכטען זיי, אלזא, אינדיווידועל, אבגעזונדערט, בעמער־ קען מיר נים די גלייכגעוויכט, אבער ווען מיר בעטראכטען דיעזע פראצעסען ניט בעזונדער, נור אלם טיילען פון אן אלגעמיינעם נאטור־פרא־ צעם, זעהען מיר, אז עם איז פאראן א גלייכגע־ וויכט צווישען די פערמעהרונג און פערניכטונג און אז מען קען דעריבער ניט ריידען פון אן איבערבעפערקערונג.

זאלען איינצעלנע מינים ארגאניזמען ענטוויקלען מענדענצען, וועלכע שטערען דער גלייכגעוויכט, דאן וועלען מוזען אויפטרעטען געגען־טענדענצען, וועלכע זאלען דיעזע שטעד רונגען בעזייטיגען.

או דאָ שטיצט זיך קאוטסקי אויף הערבערט ספענסער, וועלכער בעהויפטעט, אז ביי יעדען מין מוזען די קרעפטען, וועלכע ווילען איהם ערהאלטען, און די קרעפטע, וועלכע ווילען איהם פערניכטען, בעשאפען א גלייכגעוויכט, און דער מין געהט ניט ארויס פון די מיטעלע גרענעצען.

ספענסער געהט ארויס פון דער הנחה, אז
די מאָס קראפט, וואס יעדער אינדיווידיאום
פערמאגט אויסצוגעבען, איז א בעשטימטע, איין
מאָל פאר אלע מאָל געגעבענע. וואס מעהר
קראפט א מין פערווענדעט פאר די פערמעהרונג,
אלס וועניגער בלייבט עס פאר'ן אייגענעם געד
ברויך, און, פערקעהרט, וואס מעהר די בעשעד
פענים גיט אויס פיר זיך, אלס וועניגער בלייבט
פיר די פערמעהרונג.

אינדיווידואציאָן און פער־ מעהרונג זיינען אלוא ענטגעגענגעזעצטע פארגענגע. ווען מיר זיינען כולל אין דער בער צייכנונג אידיווידואציאָן אלע פארגענגע צוואר מען, אין וועלכע עס ווערט ערהאלטען דאס לער בען פון אינדיווידיאום און ווען מיר פעגרער פערמעהרט זיך אהן א גרענעץ צו די יעניגע

מינים, וועלכע דיענען אלס נאהרונג פאר אנדע־

רע, דאן וועלען זיך דאך אדאנק זייער פער־ מעהרונג אויך פערמעהרען די יעניגע מינים,

וועלכע פרעסען זיי אויף. וואס מעהר זיי וועד לען זיך פערמעהרען, אלס מעהר וועלען זיי

ווערען פערניכטעט. געהערט ווידער דער מין, וולכער פערמעהרט זיך אהן א גרענעץ, צו די

יעניגע, וועלכע פרעסען אנדערע מינים, דאן

וועם זייער אונבעשרענקטע פערמעהרונג זיי פיה־

רען דערצו, אז זיי וועלען פערניכטען די יעניגע

מינים, וועלכע דיענען זיי אלם נאהרונג און

דער סוף וועט זיין, אז זייער אייגענער מין וועט ניט האָבען קיין מעגליכקייט צו עקזיסטי־

רען. און אזוי ווי ביי יערען אינדיווידואום האָבען זיך א דאנק דער נאטירליכער אויסוואהל

ענטוויקעלט די ארגאנען, וועלכע זיינען צוגע־

פאסט צו דער אומגעבונג, אזוי ווי יעדער מין

אים אלגעמיין מוז זיין צוגעפאסט צו די ארו־

מיגע בעדינגונגען, אזוי האט זיך אויך א דאנק

דעם נאטירליכען אויסוואהל געכיווט אויסארביי־

טען אין דער גאנצער סיסטעם פון די ארגאניזמען אן אייגענשאפט, אז עס זאל זיין א גלייכגעוויכט

צווישען די פערשיעדענע מינים, צווישען די

פרעסענדע און די, וועלכע ווערען געפרעסען,

צווישען די צאָהל אינדיווידואומען און דער מאס

נאהרונג. אויב א מין וועט זיך פערמעהרען וויי־ טער ווי די גרעניצען פון דעם נאהרונגס־פּלאץ

וועלען איהם ערלויבען, וועט ער דערמיט גופא שטערען די גלייכגעוויכט און דער סוף וועט זיין,

אז ער וועט מוזען אונטערגעהן. און א דאנק דעם

נאטירליכען אויסוואהל האט זיך אויסגעארבייט

אגעזעץ, אז יעדער מין האט ניט

די טבע זיך צו פערגרעסע־ רען איבער די פאָס פון נאה־

רונג, ווייל נאר א דאנק דיעזער, טבע קענען

די עקזיסטירענדע מינים עקזיסטירען. דיעזע טבע גיט זיי די מעגליכקייט, זיי זאלען ניט אונ־

טערגעהן און אויסגעמעקט ווערען פון דעם ערד־

קוגעל.

סערען פון דער אנדערער זייט די בעדייטונג פון ווארט פערמעהרונג אזוי, אז זי זאל אריינגעהמען אין זיך אלע פארגענגע, וועלכע ווירקען מיט דער געבוירענשאפט און אויסבילדונג פון נייע אינ־ דיווידואומען, טאָ וועלען מיר גלייד איינזעהן. אז דיעזע ביידע פראצעסען זיינען פונדאמענ־ טאל ענטגעגענגעזעצט... יעדער העכערער גראד פון אינדיווידועלער ענטוויקלונג בעדינגט מיט זיך א קלענערע פערמעהרונג, און פערקעהרט, וואם ווייניגער דער אינדיווידיאום איז אוים־ געבילדעט, וואס נידריגער עס איז די שטופע פון זיין ענטוויקלונג, אלם גרעסער איז די פער־ מעהרונג. וואם גרעסער עם איז דער אידיווי־ דואום, וואם פארוויקעלטער און קאָמפּליצירטער עם איז זיין קערפער־געבוי און אנדערע איי־ גענשאַפטען, אלם קלענער איז די פרוכטבארקייט. יעדער פארטשריט אין דער פרוכטבארקייט בעדינגט א ריקשריט אין דער גרויס, פערווי־ קעלטקייט פונ'ם בוי, זעלבסטבעוועגליכקייט"*).

עם איז קלאהר, אז דיעזעם געזעץ מוז ווירקען, דאם די גלייכגעוויכט אין דער וועלט פון ארגאניזמען זאל ניט געשטערט ווערען. עם הייםט, אז די העכערע און שטאַרקערע חיות. וועלכע פרעסען די נידריגערע און שוואכערע, פערמעהרען זיך לאנגזאמער, ווי דיעזע. וואם וועניגער פיינד די חיה האט, אלם לאנגזאמער וועט זי זיך בכלל פערמעהרען. לאנגזאמער, ווי אלע פערמעהרט זיך דער עלפאנט, ביי וועלכען די שוואנגערשאפט דויערט מעהר פון 20 מא־ נאַט. די גרעסטע פערמעהרונג קומט פאר ביי די באקטעריען און ביי די נידריגע פלאנצען, וועל־ כע קענען אין 24 שעה זיך פערגרעסערען אין צאָהל ביז צעהנדליגע מיליאָנען. ספענסער ווייזט אזא ביישפיעל ביי די פלאנצען אליין: "א דעמב פראָדוצירט ניט אזוי פיעל קינדער אין פערלויף פון זיין יאהרהונדערטיגען עקזיסטענין, ווי א באקטעריע אין איין איינציגע נאכט".

די מאָס קראפט: די נאחרונג און אנדערע לעבענס־מיטעל — קען אין פערשיעדענע צייטען זיין פערשיעדען, אבער די פערהעלטניס צווישען די אינדיווידואַציאָן און פערמעהרונג בלייבט די אינדיווידואַציאָן און פערמעהרונג בלייבט די זעלביגע. א געוויסער מין קען זיך ניט פערמעה־רען מעהר וויפיעל די גרענעצען פון די נאהרונג ערלויבען. ממה נפשך, געהערט דער מין, וועלכער ערלויבען.

מיר וועלען איצט פארמולירען דעם אונד דערשיעד צווישען מאלטום און קאוטסקי: מאלטוס זאגט, אז עס זייגען פאראן מעהד רער ארגאניזמען, ווי די נאהרונגם־מיטעל. עס מוז: דעריבער אויהקומען אז א מונל

לנו או גאכיונען, ודי די באודונגט מוטעל. עם מייל מוזי דעריבער אויסקומען, אז א טייל פון זיי: פלאנצען, חיות און מענד שען דער שוואכערער טייל – מוז הונגערען, שען – דער שוואכערער טייל

^{*)} Principles of Biology II. גייטע 430, אנראן 1899,

קרענקען, ווייל דער שמארקערער בעזייטיגט איהם אינ'ם קאמפּף אום'ם דא זיין.

קאוטסקי זאגט, אז קראנקהייט; הונגער, עפּידעמיעם זיינען ביי די חיות, ווען זיי זיינען נאָך אין עכטען נאטור־צושטאַנד, גאנץ זעלטע־ נע ערשיינונגען, אויך דער קאמפף צווישען די אינדיווידואומען פון דעם זעלבען מין איבער נאהרונג קומט זעחר ניט אפט פאר. אויב עס קומט יא פאר א קאמפף, איז עם נאר צווישען די פרעסענדע חיות און די, וועלכע ווערען פון זיי אויפגעפרעסען, ד. ה. א קאמפף צווישען די חיות און זייער נאהרונג. זיגט דער מין פרעסער, ראן מוז דער מין, וואס ווערט אויפגעפרעסען, וועניגער ווערען און אויף אזוי פיעל, אויף ווי־ פועל די פרעסענדע מינים פערניכטען איהם. מען קען דעריבער אויפשטעלען אן אלגעמיינעם כלל, אז דארטען, וואו די פערמעהרונג פון גע־ וויסע מינים איז שטאַרק, מוז אויך זיין שטארק די פערניכטונג פון אנדערע מינים. דארטען, וואו די פערניכטונג פון געוויסע מינים איז שוואך, מוז אויך די פערמעהרונג זיין א אונבע־ דייטענדע. אין פערלויה פון דער ענטוויקלונג האט זיך אבער אויסגעארבייט א גלייכגעוויכט צווישען דיעזע קעמפפענדע מינים. דיעזער גלייכגעוויכט היט אוים דיעזע מינים פון אונ־ טערגאנג.

מאלטום אזוי ווי אלע זיינע חברים די עקאָנאָמיםטען־קלאסיקער, געהט ארוים פונ'ם אינדיווידואליםטישען שטאַנדפּונקט. די קלא־ סישע פּאליטישע עקאָנאָמיע האט נאר צוטהאָן מיט ראבינזאנ'ס, וועלכע לעבען אבגעזונדערט מיט ראבינזאנ'ס, וועלכע לעבען אבגעזונדערט אויף אינזלען. און אויף איהר בעפעלקערונגם־ געזעין איז א רעזולטאט פון דיעזען אינדיווי־ דואליסטישען שטאַנדפּונקט. זי נעחמט איינעם אדער א פּאאָר אינדיווידיאומען, רעכענט אוים איהר מעגליכקייט זיף צו פערמעהרען און קומט צום בעשלום, אז אין א געוויסער צייט קומט צום בעשלום, אז אין א געוויסער צייט שפעסער קענען זיף דיעזע אינדיווידיאומען פערמעהרען מעהר, וויפיעל עס איז פאראן נאה־ רונג.

קאוטסקי, אלס סאציאליסט, געהט ניט ארויס פונ'ם איינציגען אינדיווידיאום, נור פון ארויס פונ'ם איינציגען אינדיווידיאום, נור פון אלע ארגאניזמען צוזאמען, ער בויט ניט סתם אין דער וועלט השערות, נאר אונטערזוכט די בעדינגונגען, ביי וועלכע עס קומט פאר די פער־מעהרונג פון די ארגאניזמען און די פראדוקציאָן פון די נאהרונגס־מיטעל, און בעטראכטענדיג דיעזע ביידע פראצעסען צוזאמען, ניט אבגעזונ־דערט, בעקומט די גאנצע בעפעלקערונגס־פראד דערט, בעקומט די גאנצע בעפעלקערונגס־פראד גע א גאנץ אנדער אויסזעהן.

מאלטוס מיינט, אז יעדער מין האט א געד וויסע טענדענץ זיך צו פערמעהרען מעהר, וויד פיעל די נאהרונג ערלויבט און אז פערשיעדענע אונגליקען גלייכען דאס אויס דעם דעפיציט.

קאוטסקי בעהויפּטעט, אז עס איז ניט פאר ראן א דעפיציט צווישען די צאָהל אינדיווידי־ אומען און די מאָס נאהרונג, ווייל א דאנק דעם נאטירליכען אויסוואהל האט זיך אויסגעאר־ בייט א געזעץ, אז קיין מין פערגרעסערט זיך לכתחילה ניט מעהר, וויפיעל די נאהרונג פון יעדער עפאכע ערלויבט.

* * *

ריעזעם געזעץ ביי חיות און פלאנצען, וואם אוטסקי רופט צוזאמען מיט זיין רבי'ן מארקם דאם "א ב ס ט ר א ק ט ע" ב ע פ ע ל ק עד ר ונגס־געזען פון דער ארגאניד שער נאטור בילדעט די גרונדלאגע פון די הי ס ט אָרישע בעפעלקערונגס־געזעד צען, וועלכע זיינען אין בעזונדערע עפּאכען פער־שיעדען.

אויב מיר נעהמען אן צוזאמען מיט מאלטוס און מאסלאוו, אז אין דער ארגאנישער נאטור איז פאראן א נאטור־געזעץ זיך צו פערמעה־רען איבער די גרענעצען פון דער מאס נאהרונג, דאן שטעהט די מענשהייט אין אלע צייטען און אין אלע עפאכען פאה אן איבערבעפעלקערונג, פאר א דעפיציט אין נאהרונגס־מיטעל. נעהמען מיר אבער אָן, אז אין דער נאטור הערשט א מענדענץ צו שאפען א גלייכגעוויכט צווישען די טענדענץ צו שאפען א גלייכגעוויכט צווישען די

ארגאניזמען און די מאם נאהרונג, דאן דארף אויך די מענשהיים נים מורא האָבען פאר אן אי־ בערבעפעלקערונג. די דריי פאקטארען פון דער בעפעלקערונגס־פערמעהרונג: די געבוירענד שאַפט, שטערבליכקייט (פערניכטונג) און די מאָם נאהרונג געהען ניט אין אלע צייטען מיט דער זעלבער טעמפא. זיי זיינען אבהענגיג פון דער פארמע פון דער פּראדוקציאָן, וואס איז אין פערשיעדענע צייטען אויך פערשיעדען. און ממילא קען איבערהויפט ניט זיין אן אל ג עד מיינעם געזעץ פיר אלע צייטען, נאָר יעדע היכטארישע עפאכע האט זיך איהר ב ע ז ו נד ד ע ר ע ס בעפעלקערונגס־געזעץ, יעדע פארמע פון דער פּראדוקציאָן און די מיט איהר פער־ בונדענע סאציאלע און פאליטישע לאגע האט זיך איהר בעזונדערע ווירקונג אויף די פרוכטבארקיים (געבוירענשאפט), שטערבליכד קיים און די מאָם נאהרונג און ממילא דארף דאם בעפעלקערונגם־פראבלעם אין יעדער יבעזונדעד רער עפּאָכע אנדערש ווערען בעטראכט.

מיט א גאנצער רייהע היסטארישע בייד שפּיערע ווייזט קאוטסקי, ווי די דריי פאקטארען זיינען געווען שטענדיג אבהענגיג פון דער פּרא־ דוקציאָנס־פּארמע און ממילא קען מען ניט פון

דער איצטיגער פערמעהרונג און דער איצטיגער מאָס נאהרונג ציהען א שלוס, ווי די פערמעהרונג און נאהרונג וועלען זיין אין דער צוקונפט, און די פארמע פון דער פראדוקציאָן וועט זיך ענדערען און אנשטאט דער קאפּיטאליסטישער פארמע פון דער פּראדוקציאָן וועט זיין די סא־פארמע פון דער פּראדוקציאָן וועט זיין די סא־ציאליסטישע.

עס קען זיין, אז די פערמעהרונג, די גער בוירענשאפט וועט ניט געהן אין דער זעלבער טעמפּא ווי איצט, און עס קען אויך זיין, אז די מאָס נאהרונג וועט א דאנק דער גרויסער פּרא־דוקטיוויטעט פון ארבייט אונגעהייער שטארק פערגרעסערט ווערען. זיך שוין נעהמען איצט דרעהען דעם קאפּ איבער דעם, איז א גאנץ איבריגע ארבייט.

עם וואלט געווען ניט וועניג אינטערעסאנט זיך אבצושטעלען אזיספיהרליכער אויף קאוטד סקי'ם אויספיהרונגען איבער די היסטארישע בעפעלקערונגס־געזעצען און אויף זיינע אילו־סטראציאָנען פון דער היסטאריע, אלס בעווייזע צו דער טעאריע. אבער אונזער ארטיקעל האט שוין אזוי אויף אריבערגעכאפט די מאס און מיר זיינען דעריבער געצוואונגען עס אבצולייגען מיר אן אנדער מאל.

היינריך היינע.

דיעדער

(איריש פון ליליפום)

.1

8178

יעדען אכענד פּלעגם די שעהנע סולטאַנ'ס טאָכטער געהן שפּאַציערען ביים פּאָנטאַן, ביים פּרישען, קלאָרען, וואו די ווייסע וואַסער שפּריצען.

יעדען אבענד ביים פּאָנמאַן פּלעגמ, וואו די ווויסע וואסער שפּריצען, שמעהן א שקלאף, אַ יונגער, שעהנער, פּלעגמ אַלץ ווערען בלייך און בלייכער...

פּלוצלינג איז צו איהם די שעהנע פירסטין צו, מיט טריט, מיט שנעלע: זפָג דיין נפָמען מיר! ווער ביזטו? אויך פון וופַנעט קומסטו, זפָג מיר!

און דער שקלאַף האָם איהר געענטפערם:

— מחמד היים איך, ך'קום פון יע מען,
און איך שמאַם פון יענע אַזראַ'ם,
וועלכע שמאַרבען, ווען זיי ליעבען...

.2

פצלשע הצפנונג

אין דער פריה הויב איך צֵּן קלעהרען: וועל איך זי היינט זעהן? און פְאַר־נאַכט פערגיעס איך טרעהרען: וויעדער ניט געווען...

גפַגצע נעכם די אויגען פַפען, ליעג איך וופך און מרפכם; און ביי מפָג בין איך פערשלפַפען, הלום ביז ביי־נפָכם...

.3

למֶרעלוו.

איך וויים נים, וואָם זאָל דאָם בעדייםען, דער אומעט, ער לאָזט מיך נים אָפּ; א מעשה פון אור־אַלטע צייטען, זי געהט נים ארוים מיר פון קאָפּ.

די לופט, זי איז קיהל און עם דונקעלט, עם פליסט שטיל און רוהיג דער רהיין; דער שפּיץ פון דעם באַרג אויבען פינקעלט, אין מילדען פארנאכטיגען שיין.

די מיידעל, די שעהנסמע, זי זיצמ דאָרמ, איהר פּנים איז רייצענד און קלאַהר; איהר ציערונג, איהר גאָלדענע בליצמ דאָרט, זי קעמט זיך די גאָלדענע האָר.

זי קעמם מים אַ גאָלדענער קאַם זיך, זי זיצט אויף דעם בארג טיעף־פערטראכט, און זינגט דאָרט צו אַ ליעד אַזוי סתם זיך, א נגון פול כשוף און פּראַכט. געבעמען איהר הֿאָּמ ער: — אָ, קום־זשע צו מיר;

דיך זעהן וויל אוך, ליעבסטע, דאָם האַרץ בענקט נאָך דיר!...

ם'איז שלעכט דאָ אין תפיסה... איך לייד און איך שמאַכט...

געשאָקעלם האָם זי מים'ן קאָפּ און געלאַכם:

מען האָם איהם געהאַנגען אום זעקם אין דער פריה,

אום זיעבען בעגראָבען זיין קערפּער. און זי ? דער זייגער געווען איז נאָך נים פולע אַכם, זי האָם שוין געשכור'ם און ציניש געלאכם...

.5

דו ממסני.

אין צפון אויף א פעלזען, אַ סאָסנע איינזאַס שמעהמ. זי דרעמעלט, אַ פערדעקמע, פון אייז און שנעע פערוועהט.

זי חלומ'ם פון אַ פּאַלמע אין זוייטען מאָרגען־לֹאַנד, זואָס טרויערט איינזאַס, שווייגענד ביים הייסען פעלזען־וואנד. דער שיפער, וואָם האַלֹּם זוֹך אין שיפען, פון בענקשאַפּם אין שיפעל זיצם בלייך; ער קוקם נים אין ים, אין דעם מיעפען, ער קוקם נאָר ארויף אין דער הויך.

מיר דוכמ, אַז עם וועם באַלד פּערשלינגען דעם שיפּער, די וועל, וואָם קומט אַן; און דאָם 'ם לאָרעליי מים איהר זינגען, דעם כשוף דיגדויםען, געמהאָן...

.4

מ פרוי.

זיי האָבען זיך ביידע געליעבט זעהר היים, געווען זיינען ביידע צולאָזען און בייז; זען ער האָט געשווינדעלט און גנבות געמאַכט,

האָם זי זיך געקייקעלם אין כעם און האָם זי זיך געלאַכם....

די מעג פלעגען פליסען אין פרייד און אין לוסמ,

די נעכם פּלעגם זי ליעגען ביי איהם אויף דער ברוסם ;

געכאַפּט האָט מען איהם און אין תפיסה געכראַכט, געבראַכט,

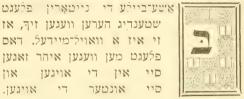
ביים פענסטער געשטאַנען איז זי און געלאַכט. געלאַכט

אכרהם רייזען.

erzayda.

(ערצעהלונג).

שטענדיג הערען וועגען זיך, אז זי איז א וואויל־מיידעל. דאם פלעגט מען וועגען איהר זאגען אויגען אין די אויגען. ٦٦ אונטער מרר

דערפון ניט 77 האמ נחתי קוון געהאַט, געפרעהט האָט עס איהר ניט. אדרבא, פיעל מאָל האָט עם איהר פערשאַפט פערדרום און הארצוועהטאָג, און אפטמאָל פלעגט זי אפילו אויף דעם דאָזיגען קאָמפּלִימענט נערוועז אָב־ : ענטפערען

שואוילע, אַ וואוילע... בין איך גליק־ - אוואוילע... ליך!...

און זי איז געווען גערעכט! און זי איז זי די און זי איז געווען מיט איהר וואוילקייט ניט געווען. זי האָט דוקא געוואָלט זיין ניט קיין וואוילע. - הלואי וואלט זי בעסער געווען נים קיין וואוילע, אָבער א שעהן מיידעל — וואלט זי א סך צופריעדענער און גליקליכער געווען. נאָר א שעהן מיידעל איז זי קיינמאָל ניט געווען, וועניגסטענס האָט זי ווע־ גען זיך אזא מיינונג קיינמאָל ניט געהערט, אפילו דאַן, ווען זי איז געווען יונג, בפרט איצט, ווען באשע־ביילע, נישט קוקענדיג, וואס זי זאגט קיינפאָל קיין ליגען ניט, מוז די לעצטעצייט אראָבנעהמען א פּאָר יאָהר פון איהר עלטער, וואס דאָס קומט איהר אָן ניט גרינג. איהרע בלצסע בצַקען ווערען דאַמאָלסט רויט, און איהר דאכט זיך, אז זי האָט אָבגעטהאָן דאָס גרעסטע פערברעכען...

יא באשע־ביילע איז ניט צופריעדען מיט איהר וואוילקיים. איבערהויפט איז זי ניט צו־ פריעדען מיט איהר שטילקייט, וואם פיעלע פון די שכנות שעצען זעהר שטארק...

באשע־ביילע וויים, אז שטילקייט איז פאר א מיידעל דער גרעסטער חסרון. הלואי וואלט זי געקענט אזוי הויך לאַכען, ווי איהרע חבר'טעס... הלואי וואָלם זי געקענם אזוי הויך זינגען ווי זיי, וואלט זי אויך געוואוסט פון גליק און פון ליעבע... און וואלט ניט געדארפט די גאנצע יונ־

גע יאָהרען פערבריינגען בלויז מיט דער אַלטער מוטער איהרער, מיט דער אלמנה...

באַשע־ביילע איז געווען טאַקע וואויל און שטיל, אָבער ווען מען וואָלט געוואוסט איהרע געדאַנקען — דאכט זיך איהר — וואלט מען זי געהאלטען פאר דער זינדיגסטער אין דער וועלט, און ווען מען וואָלט געקענט זיך צוהערען, וואס עם קומט פאָר ביי איהר אין הארץ, ווי עם שריים און ליארעמם, וואלם מען זי, ווער וויים, מיט וואָס פאר א נאָמען אָנגערופען.

נאָר דאם, וואס עם טהוט זיך ביי איהר אין קאפ און הארץ, וויים קיינער ניט, אפילו איהר מאַמע ניט, און באַשע־ביילע וואלט אַמאָל : וועלען אויםיטרייען

איך בין נים וואויל, איך בין נים שטיל! און זאָל מען איהר בעסער מוסר זאָגען איידער ? ריהמען. וואס האָט זי פון איהר גוטען נאָמען ער האט איהר נאר פערשטערט דאס לעבען און גערויבט פון איהר אלע פערלאַנגען און האָפנונ־ גען.

און אויסצודריקען איהר פּראָטעסט בלייבט איהר נאָר איהר איינציג ליעד, וואס זי זינגט: דרויםען איז א טריעבער טאָג,

אין שטיבעלע איז אַ חמאַרע

איך האָב אָבגעלעבט מיינע יונגע יאָהרען אזוי ווי אין א חמאַרע...

דאָם דאָזיגע ליעדעל זינגט זי אָבער אזוי שטיל, אז זי אליין הערט קוים די ווערטער... צו נאָהענט איז איהר דאָס ליעד צום האַרצען, אז זי זאָל האָבען די דרייסטקייט עס הויף צו ! זינגען

באשע־לאה וויים, אז עם זיינען דא א סך פרעהליכע פערשייטע ליעדער, און דוקא יענע ווערען געזונגען הויף און אפען... אָבער יענע ליעדער זיינען נים פאר איהר — יענע ליעדער זיינען פאר די, וואס האָבען ניט אזא גוטען נאָמען, ווי זי... זיי איז א וואוילע און א שטילע — און ניט אלע ליערער קען זי זיך ער־ ! לויבען צו זינגען

יאָ, זי טאָר זיך גאר נישט ערלויבען —

אווי איז שוין איהר בעשערט. שטיל, עהרליך און אליין.

אָפט אָבער ווערט באַשע־ביילע'ן אונער־ טרעגליך איהר שטילקייט און עהרליכקייט, און זיצענדיג אין קליינעם שטיבעלע ביי איהר אר־ בייט וואלט זיך איהר וועלען אוועקווארפען אלין, ארויםלויפען אויפ'ן גאם און ווענדען זיך : צים ערשמען בעסמען יונגען־מאן

איך בין נישט וואויל און נישט שטיל! קום מיט מיר! קום! וואָרום איך בין די זינ־ דיגסטע אין דער וועלט!...

קעגען איבער איהר צימער וואוינט דער הייקעל שוין זייט צוויי יאָהר שניידער מיט זיינע בניב, וואס T/8" בען א שם אין דער גאנצער גאם פאר בערשייטע און צולאָזענע, איבערהויפּט דער עלטערער, יאָכעל דער רויטער. יאָכעל דער רויד טער איז א בחור פון א יאָהר אַכט־און־צוואַנציג, א הויכער, א געזונדטער, מיט גראָהע, שפּיציגע אויגען און רויטע שפיציגע וואנסען...

מיהם דערצעהלט פון די גאם ועהם שרעקליבע פעשיות. האשע ביילע פון טויער איהם אפט שטעהן ביים הויז מיט מיידלעך, וועלכע ער דערצעהלט עפעם, און זיי לאַכען הויך אויפ'ן קול. זי לויפט דאמאָלסט דורך שנעל, איחר דאכט, אז דאָס לאַכען זיי פון איהר, פון איהר שטילקייט און עהרליבהיים.

אָפט בעגעגענט זי זיך מיט איהם אין דעם ענגען, שמוציגען קאָרידאָר. ער קוקט זי אָן מיט זיינע גראָהע אויגען און שמייכעלט דערביי עפעם אזוי געמיין, אז עם קומט איהר אריין דאם בלוט אין געזיכט, און עם פערפעהלט איהר

כויט ווערטער האָט ער זי אָבער קיינטאָל ניט פערטשעפעט, זי איז, הייסט עס, ניט פאר איהם. אזוי, וועניגסטענס, מיינט זי.

זי געהט דאמאָלסט אריין צו זיך אין שטי־ בעל און קלאגט זיך פאר דער מוטער:

רויר אוא גראָבער יונג, דער דאָזיגער "רויר — טער" -- אָנקוקען קען איך איהם ניט...

- וואם ? ער האָט דיך חלילה פערטשער

... דערשרעקט זיך די מוטער — ? בעט

— ניין... ער דארף דוקא פערטשעפּען... — ענטפערט זי מיט פערדרום — ער איז גלאָט א בעכיינער יונג...

ם'א דאגה, מיין טאָכטער, -- בערוהיגט --איהר די מוטער -- וואס אַרט דיך פאר איהם! דו ביזט א שטילע, עהרליכע מיידעל... האשעד ביילע ענטפערט ניט, זי לאזט גאר ארוים א שטילען זיפין, און נעהמט זיך צו דער ארבייט.

ויצט איינמאָל האַשע־ביילע אליין אין שטיבעל ביים מאַשין און שטעפט א העמד. ערשט זי דערהערט, ווי עמיצער האָט זיך ווי אריינגע'גנב'עט שטיל דורכ'ן טהיר. זי קעהרט אום דעם קאפ, און זי בלייבט ווי פערגליווערט: פאר איהר שטעהט יאָסעל דער רויטער, קוקט זי אָן מיט זיינע סאַרע אויגען און שמייכעלט.

איהר האָט זיך דערשראָקען ? — לאַכט — –

זי געפינט ניט קיין ענטבער, און וויים ניט וואָם פאָרצונעהמען...

איהר זיינט א גאנץ שעהן־מיידעל, אַ -ביסעל אויסגעמאָגערט... אָבער דאָס שאַדט ניט ... איך האָב דוקא ליעב אזעלכע...

זי וויל עפעם ענטפערען, נאָר עם פאר־ פעהלט איהר אטהעב, א הייסער שטראָם פליהט איהר דורך אין גאנצען קערפער. און פון אַלע : געדאַנקען בלייבט איהר נאָר איינער אין קאָפּ

...! זאָל די מאַמע איצט ניט אָנקומען .... ער געהט צו איהר צו און נעהמט זי פאר דער האנד. זי האָט ניט קיין קראַפט צו וועהרען 711

איהר דארפט פאר מיר קיין מורא ניט ---האָבען... — זאגט ער איהר, צובויגענדיג זיך צו איהר גאָר נאָהענט... איך וועל אייך ניט טהאָן קיין שלעכטם... איך וויים דען ניט, אז איהר זייט אן עהרליכע טאָכטער... א שטילע, א וואוילע...

פון די לעצטע צוויי ווערטער קומט זי צו זיך, דערפיהלט זיך ווי בעליידיגט, און ווי ניט מיט איהר ווילען, רייסט זיך ביי איהר ארוים פון מויל:

איך בין נים אזוי שטיל און וואויל, ווי איהר מיינט...

איז נאָדָ בעסער! — כאפט ער זידָ אָן — מיט פרייד... און וויל זי ארומנעהמען...

די מאַמע קאָן אריינקומען... — מור־ מעלט זי פאר שרעק און אויפרעגונג...

עט די מאַמע – לאַכט ער ציניש... – איך קען זיין אייער מאַמע און אייער טאַטע און אייער מאן...

א זיסער שוידער געהט דורך איהר קערד בער פון דעם לעצטען וואָרט.

- איהר דארפט ניט אזא ווי איך... זאָגט זי בעשיידען ארויס.... איהר ווילט מיך. נאָר אויסלאַכען...
- דוְאָל מיר גאָט שטראָפּען! צינדט ער זיף אָן, און זיין געזיכט ווערט שטרענג ערנסט, היך איך ווייס דען נִיט, ווער איהר זענט? אַ טהייער מיידעל, האָב איף אזא יאָהר, וואס פאַר א מיידעל איהר זענט... דוקא אזא ווי איף בין א מבין אויף אייף... איהר פערשטעהט! בין א מדון איף !...

זי קוקט איהם דרייסטער אָן. אין קאָפּ פליהט איהר דורך, אז זי וועט זיך איצט נוקם זיין אן אלע, וואס האָבען געזאגט אויף איהר שטענדיג, אז זי איז א שטילע, א וואוילע, זאָלען זיי איצט וויסען... זי איז ניט קיין שטילע און ניט קיין וואוילע, זי איז ערגער פאר אלע מייד־לאך... אָט דעם יאָסעל דעם רויטען קלייבט זי לאך... אָט דעם יאָסעל דעם רויטען קלייבט זי איים...

ער נעהמט זי ארום אין זיינע פעסטע הענד און דריקט זי. א נייע ערשט־געבאָרענע פרייד צינדט זי אָן, זי כאַפּט איהם ארום צוריק מיט איהרע הענד און דריקט איהם נעהענטער צו זיך, נעהענטער, נעהענטער...

- אָט אַזױ האָב איך ליעב! ברומט ער ארוים, און קושט זי אין האלז...
- כען האָט געדארפט צױשפּאַרען די טהיר דערמאָהנט זי זיך, נאָר באלד פאַלט מיהר דערמאָהנט זי זיך, נאָר באלד פאַלט איהר איין, אז עס װאָלט איהר גאָר ניט געאַרט, אַז עמיצער זאָל אָנקומען... פערקעהרט, זאָל מען טאַקע אָנקומען. זאָל קלינגען די גאַס מיט איהר, זאַלען אלע װיסען, וואס די וואוילע און שטילע האַשע־ביילע האָט זיי אָבגעטהאָן! און זאָל שוין זיין א סוף מיט איהר וואוילקייט און שטיל־

ערשט וועט זי אָגהױבען צו לעבען, צו גע־ ניסען!

: און זי רופט זיך אָן צו יאָסלען

- איך ווייס, אז איהר מיינט מיט מיר ביט חתונה האָבען, נאָר עס אַרט מיך ניט...
  - יאָסעל קוקט זי אָן ערשטוינט:
  - ווי הייסט, דיר ארט ניט ?...
- מיר ארט ניט! זאגט זי, ווי אימעד מיר ארט ניט! איך בין ניט אויסען צען אויף צו־?הכעים איך בין ניט אויסען דוקא מיט אייך חתונה צו האבען...
- וואם דען ביוטו אויסען ?... פרעגט

ער איהר פערוואונדערט, און קוקט זי אן מיט זיינע גרויע אויגען.

איך בין אויסען אראָבוואַרפען פון זיך דעם יאָך פון שטילקייט און וואוילקייט און עהרליכקייט, דער יאָד, וואס האט מיר געדריקט דאָס גאנצע לעבען...

: ער האָט איהר ניט פערשטאַנען

?וואָס רעדט זי פאר מאָדנע ווערטער — פּאָרט אַ יאָלִדין — האט ער געטראכט.

ער האָט איהר געוואלט עפּעס ענטפּערען, נאָר עס האָט זיך דערהערט ווי עמיצער געהט. ער האָט געמאכט א בעוועגונג ארויסצוגעהן, נאָר זי האָט איהם אָבגעהאלטען:

-- האָט ניט קיין מורא...

עס איז אריין די מוטער. דערזעהענדיג יאָסעל דעם רויטען, האָט זי געגעבען א פּאטש מיט די הענד און דערשראָקען אויסגעשריען:

- וועה איז מיר, וואס טהוט ער דאָ...
- שריי ניט, מאַמע... האָט האַשעד ביילע זיך געווענדעט צו איהר יאָסעל דער רויטער וועט זיין מיין חתן...
- דיין מאַן... האָט ער פערבעסערט, און טראָציג געקוקט אויף דער מוטער...
- ועה איז מיר! האָט די ארימע מוד טער פערבראָכען מיט די העגד ווי קומט עס צו דיר? דו מאכסט זיך דאָך אונגליקליך, טאָכטער מיינע... בעטראַכט זיך...
- עס שאַדט נישט ,מאַמע... האָט האַשע־ביילע זי געטרייסט זעקס און צוואַג־ ציג יאָהר בין איף געווען א וואוילע און א שטי־לע, און איף בין ניט געווען גליקליף... איף האָב פון קיינעם ניט געהערט קיין איינציג ווארט, וואס זאָל רעדען צו מיין הארץ. יאָסעל דער רוי־טער איז דער איינציגער, וואס האָט געזאגט, אז איך בין א שעהן מיידעל...
- אזא יאָהר האָב איך, ווי שעהן דו ביזט...

  האָט יאָסעל בעשטעטיגט און געקוקט מיט ליעבע־בליקען אויף איהר..
- הערסטו... דער איינציגער, וואס האָט פערשטאַנען וואס צו זאגען מיר—זאל איך איהם ניט אבדאנקען דערפאר ?... הא, מאַמע, איך בין דאָך א וואוילע... האָט זי איראָניש אויסגעד לאָזט...

די מוטער איז געשטאַנען מיט אן אראָב־געלאָזענעם קאָפּ און דורךּ טרעהרען געמור־ מעלט:

םהו, מיין טאבטער, ווי דו ווילסט...

יאָסעל דער רויטער האָט אָנגעקוקט דער אלטער און טראכטענדיג א וויילע, איז ער צור אלטער און טראכטענדיג א קלאַפּ געטהאָן מיט'ן געגאַנגען צום טיש, א קלאַפּ געטהאָן מיט'ן פויסט איבער איהם, און ארויסגעשריען:

וויינט נישט, אידענע! איך וועל אייער — האַשע־ביילע'ן היטען ווי די אויג אין קאָפּ...

רי מוטער איז א דערשראָקענע ארוים פון צימער.

ער איז צוגעגאנגען צו חאַשע־ביילע'ן און זיה אָנגערופען:

ואָג דיין מאַמען, זי זאָל ניט זיין קיין — יאָלדין..."

האשע־ביילע האָט זיך צולאַכט פון דעם וואָרט. זי האָט זיך צוגעבויגען צו איהם און מיט א לוסטיגען שמייכעל געפרעגט:

- וואם בין איך?
- אָם ער אַ שעהן מיידעל ווי גאָלד! האָט ער הויך גענטפערט.
- געדענק־זשע! האָט זי איהם לאַכענדיג געדענק־זשע! געדראהט מיט א פֿינגער נישט קיין וואוילע און נישט קיין שטילע, נאָר אַ שעהן־מיידעל...
- אויך ! האָט יאָסעל צוגער אַ וואוילע אויך ! האָט יאָסעל צוגער לעגט.

זי איז צו איהם צוגעשפרונגען, איהם בייז אָנגעקוקט, און זיך צושריען:

איך בין נישט קיין וואוילע, דו הערסט, — איך בין נישט קיין וואוילע... א צולאָר יאָסעל... איך בין א פערשייט מיידעל... א צולאָר זענע, אן אויסגעלאַסענע... און אווי זאָלסטו מיך שטענדיג רופען...

יאָסעל האט זי אנגעקוקט פער'חדוש'ט, אויסגעשטעלט די פּאָר סאַרע אויגען, און זיך אָנגערופען:

א פערשיים מיידעל !... האָט איהר געד הערט א ביסעל ! זיצט טאָג און נאַכט און ארד בייט, און געהט ערגעין ניט ארויס, און איז אַ פערשיים ביידעל... הלואי וואָלטען אלע אזוי געווען פערשייט, ווי דו... עד, האישע־ביילע, דו געווען פערשייט, ווי דו... עד, האישע־ביילע, דו ביזט א טהייער קינד, א וואוילס, אנ'עהרליכס...

שוין צוויי יאָהר, אז איך בין פערליעכט אין דיר, און האב ביז היינט ניט געהאט די העזה דיר צו זאָגען דאָס. פערשטעהסט, צוויי יאָהר, אז איך האָב מיך געמוטשעט... ניט איין איבריג גלעזעל בראָנפען האָב איך צוליעב דיר אויסגעד טרונקען, כדי צו פערגיסען מיינע יסורים. מיינסט טאקע, אז איך ווייס שוין גאר ניט ווי אזוי צו שעצען אזעלכע מיידלאך ווי דו... אזוינע עהרליכע, שטילע....

- אָד, מיין גאָמ! ער אויך ווי זיי אלע!

  האָט זי זיך אָנגעכאַפּט פאר'ן קאָפּ... שטיל
  און עהרליך... א גליק איז מיר געשעהן!... מיר
  איז דאס נמאס געוואָרען צו הערען הערסט
  יאָסעל... האָב מיך נישט ליעב פאר מיין שטיל־
  קייט און עהרליכקייט.
- רען אָט ער זי תם'ער פאר װאָס דען ? האָט ער זי תם'ער װאַטע אָנגעקוקט...
- פאר וואָס דען ? האָט זי ברוגז'לעך איבערגעפרעגט האָסט דאָך ערשט ניט לאַנג געזאָגט, אז איך בין א שעהנע מיידעל... האָט זי ביי איהם געמאָהנט...
- אודאי א שעהנע... האָט ער צוגעגעבען... שעהן ווי גאָלד, נאָר וואס איז מיר שעהן איך וויל ניט קיין שעהנע מיידלאך, איך וויל דוקא אן עהרליכע און א שטילע...
- דו ביסט אזא שלעכטער, ווי אלע!
   האָט זי זיך צובייזערט און באלד האָט זי
   איהם ליעבליך אָנגעקוקט און ווי מיט א געבעט
   ארויסגעשטאַמעלט:
- איף בעט דיף, יאָסעל, דערמאָהן מיף נישט מיין עהרליכקייט... איף וויל זיין, פערד שטעהסטו א פרעהליכע, ווי יענע מיידלאף, וואס דו שטעהסט מיט זיי ביים טויער; א פרעהליכע וויל איף זיין, א לעבעריגע, פערשטעהסטו? ווי יענע איך וויל ניט זיין קיין שטילע...

יאָסעל האָט זי אָנגעקוקט פערוואונדערט און גאָר נישט פערשטאַנען...

ב. גפרין.

דער לעצמער מעאמער-סעואן.

ער סעזאן אין אידישען טהעאטער איז שוין אזוי גוט ווי געענדיגט, און די איינציגע ברכה, וואס עס בלייבט איבער איהם צו מאכען, איז "ברוך שפטרני".

דאָס איז געווען דער נאַד רישסטער, פּוֹסטעסטער סעזאן, וואס די אידישע ביהנע האָט שוין זייט יאָהרען געזעהן. דאָס פּוֹב־ליקום איז געגאנגען פון איין טהעאטער אין צווייטען און האָט געגעניצט, און צייטענווייז אויפגעהויבען זיך אין מיטען שפּיעלען און אוועקגעגאנגען. די כענעדזישערס האָבען געד קנייטשט מיט די שטערענס און ניט פערשטאַד נען, פאַר וואָס האָט עס אזוי פערדעהט דעם עולם דער קאָלטען, און די סטארס האָבען זיך אוועקגעלאָזט איבער דער קאָנטרי און געוואָד געלט פון איין שטאָדט איבער דער צווייטער, געלט פון איין שטאָדט איבער דער צווייטער, אזוי ווי ניודיאָרק וואלט גאר געווען א צושפּרונג, און דער גאנצער אָנהאַלט פון די טהעאטערע זאָל זיין — די קאָונטרי.

און אין דער גרויסער פערצווייפלונג האָבען
די מענעדזשערס און סטאַר־מענעדזשערס אויפ־
געהויבען א געשריי: "גוואלד, וואו נעהמט מען
גוטע פּיעסען? אן אוצר פאר א גוטע פּיעסע!"
און די משרתים ביים טהעאטער האָבען אויפגער
מפּט דעם געשריי: "מען קאָן ניט קריגען קיין
גוטע פּיעסען. דאָס טהעאטער געהט אונטער, ווייל
קיין גוטע פּיעסען איז ניטאָ". און דער געשריי
האָט אויך דערגרייכט צו מאַנכע קריטיקער, און
זיי האָבען אויך מיט אן ערנסטע מינע אָנגער
הויבען צו באמערקען, אז די ביהנע איז אין גער
פאַהר, ווייל עס איז ניטאָ קיין גוטע פּיעסען.

און דורך דעם גאנצען געשריי האָט מען נאָר געהערט "גוטע" פּיַעסען, ניט קיין פּיעסען, וואָס זאָלען שטעלען דאָס טהעאטער אויף די פיס, נאָר טאַקע גוטע פּיעסען, סאַמע בחיר, פרימא.

און ווען מען הערט אזא געשריי, אזא זור מענים און אקערנים נאָך גוטע פּיעסען, קאָן מען דאָך טאַקע ווילענדיג ניט ווילענדיג אָנהויבען צו גלויבען, אז די גאולה פון דער אידישער ביהנע גלויבען, אז די גאולה פון דער אידישער ביהנע

איז שוין געקומען, ווייל דער משיח, וואם קען ליפערן די גוטע פיעסען, וועט מוזען קומען; קוים איז שוין געוואָרען אזא גוואַלדיגע נאָכפרא־ גע אויף גוטע פיעסען, און דוקא אויף גוטע, און דאָס טהעאטער קאָן חס ושלום צוליעב, זיי חרוב ווערען, מוז קומען דער אָנבאָט פון די גוטע פּיעסען. פון משיח'ן, ווייסען מיר, איז קיינמאָל די מניעה נים געווען, און אויב ער איז נים גע־ קומען איז דאָס נור געווען דערפאר, וואס די נאָכפראגע אויף איהם איז ניט געווען קיין גרוי־ סע. און דאריבער איז טאַקע כדאי אָבצושטעלען זיך אויף דער פראגע פון גוטע פּיעסען און ריכ־ טיגער פערשטעהן, ווי אזוי האָט זיך עס אזוי פלוצים געענדערט דער געשמאַק פון דעם פוב־ ליקום, אז אָהן גוטע פּיעסען געהט רחמנא לצלן די ביהנע אונטער.

מיר דאַרפען זיך ניט נאַרען, אין די לעצטע עטליכע יאָהר איז דער פּרייז־קוראַנט פון די גוטע פֿיעסען ניט געווען אזוי געשטיגען. גראד די לעצר טע יאָהרען זיינען געשטאַנען אין פּלאָר די "הערצער", די "נשמות", די "פּינטעלאך" "ס'טייטש, ערשט פאר א יאָהרען האָט דאָס "פּינ־טעלע איד" געהאט אַזאַ ערפּאָלג, וואס מען האָט שוין יאָהרען־לאַנג ניט געזעהען אויף דער אידי שער ביהנע. און נאָך האָט זיך דאָס "פּינטעלע איד" ניט אָבגעריבען, און מיט אמאָל איז געד איד" ניט אָבגעריבען, און מיט אמאָל איז גער וואָרען אזא דוחק דוקא אויף גוטע פּיעסען, אז ווען די גוטע פּיעסען זאָלען ניט צוקומען גלייך, געהט אונטער דאָס אידישע טהעאַטער.

די צרה איז אָבער, וואס די גאנצע מעשה איז ניט מעהר ווי א מיספערשטענדנים; מען האָט פשוט ניט פערשטאַנען, וואס די מענער־ זשערס האָבען געמיינט מיט גוטע פּיעסען.

און גוטע פּיעסען מיינט ניט אויפ'ן לשון פון די מענעדזשערס דאָס זעלבע, וואס דער פער־
שטענדיגער אינטעליגענטער טהעאטער־געהער
פערשטעהט אונטער דעם. גוטע פּיעסען מיינט
ניט אזעלכע, וואס האָבען א דראמאַטישען און
ליטערארישען ווערטה און וואס בעלאנגען צו דער
בעסערע דראמע. ווען דער מענעדזשער הויבט זיך
בעסערע דראמע. ווען דער מענעדזשער הויבט זיך
אָן שטאַרק צו קלאָגען אויף דער אָרימקייט פון

פּיעסען און פרעגט אין גרויסע פערצווייפּלונג, וואו נעהמט מען א גומע פּיעסע, און קוועטשט שטארק דעם טראָפּ אויף דער גוטסקייט פון דער פּיעסע, פאר וועלכע ער איז גרייט א האלבע פּאַר פֿירענע קרוין אוועקצוגעבען, ערשט דעמאָלט דארף מען פערשטעהן, אז ער מיינט אזא שונד, וואס זאל איבערשטייגען אלין, וואס איז ביז וואס זאל איבערשטייגען אלין, וואס איז ביז איצט געווען אויף דער ביהנע.

אז אין דעם געשריי וועגען גוטע פּיעסען איז געווען א מיספערשטענדניס, קען מען זעהן דערפון, וואס היינטיגען סעזאן האט זיך אבגעד טהאָן אויף דער ביהגע. נאָר קוקען דארף מען ניט אויפ'ן רעזולטאט, דער רעזולטאט איז נעבעף געקומען געגען זייער ווילען, נאָר מען דארף קוקען אויף די הכנות, וואס זיינען געמאכט געד קוקען אכבוד דעם געענדיגטען סעזאָן.

און נאָך פאר אַ יאָהרען, אזוי גיך ווי אַדלער האָט געקריגען טהאַליאַ טהעאַטער, האָט ער אָנ־ געהויבען צו זוכען און צו אקערען עפעס א שונד־ פיעסע, וואס זאל זיך ניט דארפען שעהמען פאר'ן פינטעלע איד". די לעזער געדענקען געווים, או ראָם "פּינטעלע איר" האָט געהאט דעם גוואלדיג־ סטען ערפּאָלג, ווען מען מעסט ערפּאָלג מיט'ן געלד, וואם די פּיעסע האָט איינגעבראַכט, און דער דאָזיגער ערפּאָלג האָט ביי איהם ארויסגע־ רופען אַזאַ קנאה, אז ער האָט שוין דעמאָלט בע־ שלאָסען, זאָל זיין וואָס עם איז, און ער מוז זיך בעזמָרגען מיט אזא שטיק. ניט קיין גוטע פּיעסען, דאָם הייםט, ניט אזעלכע, וואם זאָלען האָבען אַ דראַמאַטישען און ליטערארישען ווערטה, נאָר וואָם זאָל זיין גוט פאר דער קאסע. און ווייסט איהר, וואס פאר א גוטע פיעסע ער האָט גע־ כאַפּט ? דאָס איז געווען די בעריהמטע "ליטע־ ראַרישע און דראַמאַטישע" פּיעסע, דער "נר־ תמיד".

און נאָך פאר א יאָהרען האָט זיך ליפּצין טהעאטער אויסגעכאַפּט דעם פערפאַסער פון די "ווייסע שהלאפין" אלם יעהרליכען אויטאָר, וועלד כער האָט געדארפט בעזאָרגען דאָס דערמאָהנטע טהעאטער מיט אזעלכע בחיר שבחיר פּיעסען, ווי "קאָרטען" און דאָס גלייכען.

און נאָך פאר א יאָהרען איז שוין אָנגע'־ התכי'עט געייאָרען אין פּיפּערֹס טהעאטער, וואס פאר א שטיק עס זאל פערנעהמען דעם פּלאין פון "פּינטעלע איד", און דאס איז טאקע געווען ניט קיין אנדערע ווי דער "פּוילישער איד".

קעסלער איז געבליעבען אָהן א ריכטיגען

טהעאטער, און דערצו נאָד האָט ער פאר א יאָה־ רען געהאט א צושלאָגענעם סעזאָן, און איהם איז אין קאָפּ ניט געלעגען צו בעזארגען זיד מיט די גוטע שטיקער פאר דעם סעזאָן, נאָר ווען די צייט איז געקומען, האָט ער געכאַפּט דעם "יום־ ההופּה".

און עס איז נאריש צו דענקען, אז נאר פאר די יום־טובים האָט מען געזוכט אזעלכע שטיקער, ווי די, וואס זיינען אויפגעפיהרט געוואָרען אויף סכות אין אלע טהעאטערע. דאָס "אידישע האָרין" און דאָס "פּינטעלע איד" האָבען געוויעזען, אז און דאָס הייסט א סעזאָן־פּיעסע, און טאַקע אזעלכע פּיעסען האָט מען אין אלע טהעאטערע אזעזוכט, פּיעסען וואס זאָלען קאָנען געהן א גאַנד געזוכט, פּיעסען וואס זאָלען קאָנען געהן א גאַנד צען סעזאָן, און די סטאַרס זאָלען דערביי אפילו ניט דאַרפען ארבייטען, ווייל ווען אזא פּיעסע ניט דאַרפען ארבייטען, ווייל ווען אזא פּיעסע ווי "הארץ", "נשמה", "פּינטעלע", נעהמט אויס ביים עולם, דארף שוין דער סטאר נאָך די ערשטע פּאָר וואכען גאר ניט שפּיעלען אין איהר.

די מענערושערם זיינען געגאנגען אויף זיי כער. זיי האָבען שוין געהאט פאר זיך א פארטיר גען שאבלאן פון שטיקער, מיט וועלכע מען קאן -נעהמען משה'ן, און מען האָט זיך שטאַרק געהאל טען ביי דיעזען שאַבלאָן און מורא געהאט א האָר אָבצוטרעטען פון איהם. דער שאַבלאָן איז געווען גענומען פון "אידישע הארץ", "אידישע נשמה", פינטעלע איד", שטיקער וואס האָבען געוויעזען, בעשיינפערליך, אז ווען מען זאָל זיי נים אויפּד פיהרען, ווי מען זאָל זיי ניט אויפפיהרען, וועט מען אָבשלאָגען די שוועלען פון מעהאמער. און דער שאַבלאָן, ווי מען זעהט, איז געווען אן אניספרובטער, א זיכערער. און די, וואס האבען געזעהן די סכות'דיגע שטיקער, און די, וואם האָבען געהערט וועגען די סכות דיגע שטיקער, און די, וואס האָבען געלייענט וועגעןדי סכות'די־ גע שטיקער, קאנען זיך גרינג איבערצייגען, וואס פאר א סאָרט גו טע שטיקער די מענערזשערם האָבען געזוכט און געפאָדערט.

ווי ווייט די אמונה אין שונד האָט זיק פערשפּרייט, און ווי גרויס די יאָגעניש נאָד די סאָמע רעכטע שונד־שטיקער איז געווען, קען סאַמע רעכטע שונד־שטיקער איז געווען, קען מען זעהען דערפון, וואס יעקב אדלער, וועלכער איז געווען פערבונדען מיט דער בעסערער דראַ־מע אין אלע יענע יאָהרען, ווען זי האָט נאָר מע אין אלע יענע יאָהרען, ווען זי האָט נאָר געגעבען כבוד און ניט קיין געלד, און וועלכער געגעבען דראַמא ארויסגענומען דראַמא ארויסגענומען דער זעלביגער בעסערער דראַמא ארויסגענומען

מעהר געלד ווי וועלכער אידישער אקטיאָר פון שונד שטיקער, דער זעלביגער יעקב אדלער האָט אוועקגעווארפען די בושה אָן א זייט, און איז אליין, מיט זיין גרויען קאָפּ, ארויסגעטראָטען אין די שונד־שטיקער. דערביי פאָדערט זיך צו בעמערקען, אז אין די פריהערדיגע יאָהרען האָט בדלער אָפט געלאָזט אויפפיהרען ביי זיך אין טהעאטער שונד־שטיקער, נאָר אליין האָט ער אין אזעלכע שטיקער ניט געשפּיעלט. היינטיגען סעזאן אָבער האט ער אויף קיין זאך ניט גער קוקט, און האָט אליין גענומען א ראָליע אין קוקט, און האָט אליין גענומען א ראָליע אין דער סכות'דיגער ווי אין די אַנדערע שונד־פיעסען.

און מיט וואס פאר אן ענעריגע ער האָט זיך דאָם גענומען צו פערשפּרייטען די מלוכה פון שונד. חדשים לאַנג האָט מען געארבייט אויף דער פּיעםע "נר תמיד" נאָכדעם שוין ווי זי איז ארוים פון דעם שרייבער'ם הענד. מען זאָגט, אַז נים וועניגער פון זעקם מענשען, וועלכע האָבען שוין זייערע צייהנער אויסגעבראָכען אויף שונד־ שטיקער, האָבען אויף איהר געארבייט, מען האָט געשניטען, געשטוקעוועט, איבערגעמאכט, צוגע־ פיקסט, און מען האָט אריינגעשלעפט אלץ, וואס א שונד־שטיק קען פערדייהען. המפקעם, פומונים, טענץ, פאכאבנע ווערטלאך און מוזיק גאר אָהן א שיעור. און אז אלץ איז שוין געווען פארטיג, האט אדלער בכבודו ובעצמו גענומען א פען אין האנד און זיך געזעצט צושרייבען און אריינשרייבען און איבערשרייבען זאַכען, וואָס מאַכען א גוואַלדיגען עפעקט אויף דער ביהנע. וואָם נאָך קען מען טהאָן פאר א גוטער

וואס דער פּועל־יוצא איז געווען פּון דער גאנצער ארבייט אין אלע טהעאטערע, ווייסט שוין יעדער. אומעדום זיינען די שטיקער דורכ־ געפאלען, און מיאוס'ער ווי אומעדום איז די יום־טוב'דיגע פּיעסע דורכגעפאלען אין טהאליא טהעאטער. גלייך נאָך דער ערשטער פּאָרשטער לונג, האָט דער עולם געמאכט א סטרייק און איז ניט געקומען זעהען די שטיק. און דאָס זעל־ בע טהעאטער, וואס איז פאר סכות געווען געד פאקט, ווען מען האָט געשפּיעלט אלטע שטיקער, איז געווען לעדיג סכות, ווען מען האָט אויפגער איז געווען לעדיג סכות, ווען מען האָט אויפגער פיהרט די גרויסע שונד־שטיק, וואס האָט געד דארפט געהן א גאנצען סעזאָן. עס איז געווען אווי קלאָהר און אזוי דיטליך, אין דער עולם וויל ניט האָבען אדלער'ן אין קאָמעדיאַנטסקע וויל ניט האָבען אדלער'ן אין קאָמעדיאַנטסקע

שטיק, אז נאָר אַ בלינדער האָט עס ניט געקענט זעהען. נאָר אַז מען קעמפּפט פאר גו ט ע שטיר קער איז דאָך ניט שייך, קיין קרבן איז ניט שוער, און אדלער האָט זיך געשטעלט א געוויר סע מיסיאָן, און ער איז געווען גרייט צו לערנען בלק מיט'ן עולם. ווען ער איז אריין אין גרימד צאָרן פון דעם דורכפאַל, האָט ער ערקלעהרט, אז ער וועט אויף צו להכעים שפּיעלען דעם או גררתמיד', און וועט שפיעלען אזוי לאַנג, ביז דעם עולם וועט נמאם ווערען צו סטרייקען און קומען צו דער שטיק.

נאָר אויב ער האָט אזא צו־להכעים ניט אָנ־ געפיהרט, האָט ער אויך ניט אויפגעגעבען די נאָבעלע שטרעבונג אויפצופיהרען נאָר ג ו ט ע שטיקער. ער האָט אויפגעפיהרט מיט דער גרעס־ טער אָפּפערוויליגקייט איין שונד־שטיק נאָך דער צווייטער, און זיי זיינען דורכגעפאלען מיאוס איינע נאָך די אנדערע, און נאָך יעדען דורכפאַל איז אלץ שטאַרקער געוואָרען זיין געשריי: "גוואַלֹּד, וואו נעהמט מען גוטע שטיקער!"

אין דער זעלבער צייט האָט ז. ליבין געהאט אַ שטיק, וואס ער האָט גערעכענט פאר א סך א בעסערע, ווי די געוועהנליכע שטיקער, וואס ער האָט געשריעבען די לעצטע צייט. אלע קרי־ טיקער האָבען די דאָזיגע שטיק געלויבט, און ליבין האָט זיך מיט די שטיק ארומגעטראָגען צו יעדען מענעדזשער, נאָר קיין בעלן האָט זיך אויף איהר נים געפונען, קיינער האָט איהר נים גע־ וואָלט קויפען, און מען האָט איהר געמוזט פער'סחר'ען אין א מיוזיק־האָלל. און טאַקע אין דער זעלביגער צייט האָט דער זעלביגער ליבין אָנגעשריעבען א גראָבע שטיק אָהן א טעם און אָהן א ריח, נאָר נים אויפ'ן געוועהנליכען שנים פון די שונד־שטיקער אויף דער אידישער ביה־ נע, זאָנדערן אויפ'ן שניט פון די ביליגע מעלאָ־ דראמעס אין די גוי'אישע בויערי־טהעאטערע, און די שטיק האָט מען אויסגעכאפּט! ער האָט פאר איהר גענומען א פּרייז, וואס ער האָט נאָך קיינמאָל נים געקריעגען פאר זיינע א פּיעסע, און מען האָט אין דער גיך מיט איהם אָבגע־ מאַכט, אז מען וועט איהם צאָהלען צוויי מאָל אזוי פיעל, ווען ער וועט בריינגען נאָך אזעלכע פיעסען.

איך האָרּ, אז דאָס איז גענוג צו מאַכען קלאָהר פאר'ן פּובליקום, וועגען דעם כאראקטער פון די גוטע פּיעסען, וואס די מענערזשערס פון די אידישע טהעאטערע זוכען און פאר וואָס זיי

מאַכען אזא גוואַלד, אז זיי קאָנען נים קריגען קיין גוטע פּיעסען.

און איצט, אז מיר ווייסען שוין קלאָהר, וואס פאר א פּיעסען די מענעדזשערם האָבען געזוכט, וואס פאר א פּיעסען זיי האָבען אויפגער פיהרט און ווי אלע די ראזיגע פּיעסען זיינען דורכגעפאלען בתופים ובמחולות, וועלען מיר בער טראכטען, וואס היינטיגער סעזאן האט אונז גער וויעזען.

עם איז זעהר נאריש צו ציהען שליסע פון איין סעזאָן. פיעלע פאקטאָרען ארבייטען צו געד בען דער ביהנע איהר בעשטימטען כאראקטער, און פערשיעדענע אורזאַכען ווירקען אויף איהר און פערשיעדענע אורזאַכען ווירקען אויף איהר ענטוויקלונג. איין סעזאָן איז צו־קורין, אז מען זאָל קאָנען אויפפּאַסען אלע פאקטאָרען און זעד הען אלע אורזאכען, און דאריבער ווען מען נעהמט זיף צו ציהען א שלום פון איין סעזאָן, קאָן מען לייכט אריינפאלען אין דער לאַגע פון א נביא נאָכ'ן הורבן, דאָס הייסט, ארויסווייזען א נביא נאָכ'ן הורבן, דאָס הייסט, ארויסווייזען זיך אלס קינד אָדער שוטה.

פאָריגען יאהר האָב איך געגעבען אין דער צוקונפט" אן ארטיקעל וועגען טהעאַטער. דאָס "צוקונפט" איז געווען דאם יאָהר ווען דער עולם איז גע־ שטאַנען פערגאַפט פון דעם "פינטעלע איד", און "אין דעם ערפּאָלג פון די "נשמות" און "הערצער האָט כוען שוין געזעהען דעם סוף פון דער אידי־ שער ביהנע. מען איז שוין געשטאַנען איבער דער ביהנע ווי איבער א בר־מינן און מען האָט זיך געפרעגט, ווער איז שולדיג אין איהר פריה־ צייטיגען טויט. איך האָב דעמאָלט בעוויעזען, פון וואַנען עם האָט זיך גענומען דער ערפאָלג פון דעם "פינטעלע" און פון דער "נשמה" און פון דעם "הארין", און אז מען דארף דערפון גאָר ניט נתפעל ווערען, און פאר קיין פאל ניט פערצווייפעלט ווערען, ווייל אזעלכע ערשיינונ־ גען זיינען שוין געווען אויף דער אידישער ביהנע און זיי זיינען פערבייגעגאנגען.

אין גרונד האָב איך יעצט געקאָנט אריינ־פּאַלען אין א בעריהמערישען טאָן און אויס־שרייען: "איהר זעהט, איך האָב אייך געזאגט, שרייען: "היהר זעהט, איך האָב אייך געזאגט, אז די "הערצער", די "נשטות" און די "פּינטע־לאך" וועלען לאנג קיין קיום ניט האָבען, און די ענטוויקלונג פון דער ביהנע, וואס איז איבער־געריסען פון דער ביהנע, וואס איז איבערער, ווערט איצט ווייטער פארטגעזעצט, אזוי ווי קיין איבעררייסונג וואלט ניט געווען. אָט שוין היינ־איבעררייסונג וואלט ניט געווען. אָט שוין היינ־טיגען יאָהר זיינען אלע שונד־פּיעסען דורכגער

פּצּלען, און אפילו די וואס האָבען אויסגענומען, האָבען זיך ניט געהאלטען אזוי לאַנג ווי פריהער, און אז אין די בעסטע צייטען האָט מען זיי גער מוזט אונטערשטופען, דאָס הייסט, אָנפּילען האַלבע טהעאַטערע מיט וואָלוועלע טיקעטס".

איך וועל אייך אָבער אוא זאך ניט זאָגען. נאָך מעהר, איך וויים אפילו ניט, צו די שונד־פּיעסען וועלען וויעדער ניט פערנעהמען דעם אויבען־אָן אויף דער ביהנע אין די נעקסטע פּאָר יאָהר, ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס אלע שונד־פּעסען זיינען היינטיגען סעוֹאָן מיאוס דורכגער פּצֹלען, מיט דער אויסנאַהמע אפשר פון איינע, און אפילו יענע איינע האָט מען אויך געדארפט אונטערשטופען, און נאָך אלע גליקען, האָט זי, אין פערגלייך מיט'ן "פּינטעלע", ניט געהאלטען אין פערגלייך מיט'ן "פּינטעלע", ניט געהאלטען זיך לאַנג אויף דער ביהנע. ווי שוין געזאגט, טאָר מען פון איין סעזאָן קיין שלום ניט ציהען.

נאָר דערפאר איז קיין שום צווייפעל ניט, אז א טהייל פון דעם טהעאטער־פּובליקום האָט זיך אָנגעהויבען אויסצוטשוכען פון די "הער־ צער", "נשמות" און "פינטעלאך". היינטיגער סיואן האָט קלאָהר און דייטליך בעוויעזען, אַז דאָם פּובליקום פון טהאַליאַ טהעאַטער האָט בשום אופן ניט געוואלט קיין שונד שטיקער. הגם, יעקב אדלער, ווי מיר האָבען געזעהען, האָם אָנגעווענדעט זיין גאנצע ענערגיע צו געבען דוקא נים קיין געפעלשטען שונד. איז ער זעהר מיאום דורכגעפאלען אין אלע זיינע שונד־ שטיקער. נאָר פון דעם נעגאטיווען ניט וואלט קיין שום ראיה ניט געווען. א פיעסע קען דורכ־ פאַלען צוליעב א סך טעמים. נאָר טהאַליאַ טהעד אַטער האָט אונז אויך געגעבען א פּאָזיטיווען בעווייז, אז דאָם פּובליקום האָט דוקא פערלאנגט בעסערע שטיקער. די טהעאטער־בעזוכער, וואס האָבען נים געוואָלט געהן אין טהעאַטער צו ,נר תמיד", אַ "מענש א מלאך", די "מוהמע פון ווארשא", כאָטש שיסט זיי אין קאפּ, זיינען וואָק־איין וואָק־אוים געגאנגען אין דעם זעלביד גען טהעאטער, ווען מען האָט אויפגעפיהרט יעקב גאָרדינ'ם דראַמע "אלישע בן אבויה".

"אלישע בן אבויה" איז ניט קיין נייע שטיק, מען האָט איהר אויפגעפיהרט מיט עטר ליכע יאָהר צוריק, נאָר דאמאָלסט איז זי שרעקר ליך דורכגעפאלען. אזא דורכגעפאלענע שטיק הָאָט ניט געהאט קיין שום פּרעטענזיעס אויף ערפאָלג היינטיגען סעזאָן, אויב מען זאָל גלויבען די מענעדזשערם, אז דער עולם וויל נאֶר שונד,

און וויל נים זעהען קיין גוטע שטיקער. האָט קיין ערפאָלג ניט געטאָרט האָבען קייו נייע גוטע שטיק, בפרט א דורכגעפאלענע. דער אינהאלט פון "אלישע בן אבויה" איז ניט אוא, וואם זאל אינטערעסירען ליעבהאבער פון שונד. און דאריבער מוזען מיר קומען צום שלום, אז ווען אלע שונד־שטיקער פאלען דורך, און אן אלטע בעסערע שטיק, וואס איז אמאָל דורכ־ געפאלען, האָט אן ערפאָלג, הייסט עס, - אז די טהעאטער־געהער, וואס האבען פאר צוויי יאָה־ "רען געלעקט די פינגער פון דאָס "אידישע הארץ און "אירישע נשמה" און פאר א יאָהרען פון "פּינטעלע איד" און די "ווייסע שקלאַפּין", האָד, בען דערפיהלט, אז יענע שטיקער שטעהען זיי שוין אין האלז, און אז זיי האָבען געקריעגען א חשק צו בעסערע שטיקער.

און מען דארף זיך ניט נאַרען און איינד שמועסען, אז דער ערפאָלג פון "אלישע בן אבויה" האָט זיך גענומען דערפון, וואס דער נאָמען גאָרדין איז ברייט און ווייט אדווער־טייזט. צו דער "מוהמען פון ווארשא" האָט אַד לער אויך צוגעטשעפּעט גאָרדינ׳ם נאָמען. נאָר דער נאָמען גאָרדין האָט דער דאָזיגער שונד־דער נאָמען גאר ניט געהאלפען, און דער עולם האָט שטיק גאר ניט געהאלפען, און דער עולם האָט אזוי געווייכט פון דער "מוהמע פון ווארשא" ווי פון די אנדערע שונד־שטיקער אין טהאליאַ טהער אטער. דער עולם איז געקומען זעהן "אלישע מטרע. דער עולם איז געקומען זעהן "אלישע בן אבויה", ווייל ער האט געוואָלט זעהן א בער טטרע שטיק.

ווי מען זאל ניט דרעהען, ווי מען זאל ניט פשט'לען, מוז מען קומען צום טרוקענעם פשקט אין די אויגען, אז א בעסערע דרשמע האָט געד השט ערפּאָלג דאָרטען, וואו איין שונד שטיק נאָד דער צווייטער, אָהן אויסנשהמע, האָט געד האט א ביטערע מפּלה, הגם די בעסערע דרשמע איז געווען אזא, וואס איז מיט עטליכע יאָהר צוריק שטשרק דורכגעפּאַלען.

און ווען מען בעטראַכט זיך, אז די בעסערע שטיק, וואס האט געהאט דעם ערפאלג, איז גער שטיק, וואס האט געהאט דער ערפאלג, איז גער ווען גאָרדינ'ס, און דער שיצער און פּאטראָניי־זער פון די שונד־שטיקער אין טהאליא־טהעאטער איז היינטיגען סעזאָן געווען יעקב אדלער, און ער איז דאָס געווען, וואס האָט זיך מיט אזא ענערגיע גענומען צו געווינען א לאָרבער־קראנץ אוופ'ן פעלד פון שונד, נאָכדעם ווי די בעסטע יאָהרען פון זיין קאריערע האָט ער געוואונען כבוד און געלד אין די בעסערע שטיקער, —

ווערט זעהר אנגענעהם צו זעהן, ווי דער פערד שטאָרבענער גאָרדין האָט זיך געמוזט מטריח זיין פון זיין קבר און אזוי מאָראליש אויספּאָטד שען יעקב פּ. אדלער, פאר וועלען געהן אויף די עלטערע יאָהרען דיענען עבודהדורה'ס, און ווייד זען איהם בעשיינפּערליך, אז אפילו א דורכגעד פאלענע בעסערע שטיק טראָגט מעהר הויפענס געלר, ווי זיינע נייע שונד־שטיקער.

ביים טהעאטער האָט מען זיך נאָך עד־היום גיט קלאָהר געמאכט דעם ריכטיגען ווערטה פון בעסערע פּיעסען. ווען אפילו א בעסערע פּיעסע פאלט בשעת מעשה דורך, איז נאָך איהר ווערטה ניט פערלאָרען. איך מיין ניט, אז עם ווערט ניט פערלאָרען דעה ליטערארישער און דראמאטישער ווערטה פון דער בעסערער פּיעסע, דאָס איז אַזאַ זאַך וואָם יעדער פערשטעהט און וואס אינטערע־ סירט ניט די מענעדזשערס. די מענעדזשערס זוכען אין א פּיעסע געלד, און די ליטערארישע און דראמאַטישע זייט פון איהר זיינען זיי אינ־ גאַנצען מוחל. און איך מיין טאַקע פון דעם ביו־ נעס־שטאַנדפּונקט האָבען די בעסערע פּיעסען אַזאַ ווערטה, וואָס מען האָט נאָך ביז איצט ניט אָבגעשאַצט. די בעסערע פּיעסען זיינען די שטי־ קער פון דער צוקונפט, די שונד־פּיעסען זיינען די שטיקער פון דער הייסער מינוט.

איך האָב שוין אמאָל צוגעצויגען די אויפּ־ מערקזאַמקייט פון מיינע לעזער אויף דער מערק־ ווירדיגער ערשיינונג אין טהעאטער, אז די שונד־ פיעסען, עס מאכט ניט אויס, וואס פאר א קא־ סען־ערפּאָלג זיי זאָלען ניט האָבען, עס מאַכט נים אוים, וואס פאר א אוצרות געלר זיי האָבען ניט אויף דער הייסער מינוט איינגעבראַכט, ווע־ רען פערשוואונדען פון דעם רעפערטואַר אזוי גיך, ווי מען נעהמט זיי דאָס ערשטע מאָל אַרונ־ טער פון די ברעטער, און פערקעהרט, די בעסערע פּיעסען, עס מאכט ניט אויס, צו זיי זיינען דורכ־ געפאלען ביים אויפפיהרען און צו א פראָסט איז דורכגעגאנגען אין טהעאטער, ווען מען האט זיי געשפּיעלט דאָס ערשטע מאָל, אויב זיי האָבען נאָר אין זִיך לעבעריגקייט, און אויב די מענער־ זשערם האָבען די נויטיגע ענערגיע, שטעהען אויף די דאזיגע פּיעסען תחית המתים און ווערען א קוואל פון גרויסער הכנסה, און אין דעם "לאָנג ראָן" בריינגען זיי איין א סך, א סך מעהר, ווי די ערפאלגרייכסטע שונד־שטיקער.

און דאָס איז ניט קיין בוידְּ־ספַרות, ק<mark>יין</mark> פּוסטע השערות. כמעט דאָס רוב גאָרדינ'ס שטי־

קער האָבען געהאט אוא מול. און נאָדָ היינטיגען סעואן האָבען מיר געועהן דעם פאל מיט אלישע בן אבויה". און דאָם קען אנדערש ניט "אלישע בן זיין, ווייל דער געשמאַק פון דעם פּובליקום ענט־ וויקעלט זיך, און דאם די פיעסען, וואם קאָנען זיך היינט ניט האלטען נאָר דערפאר, וואס זיי זיינען צו־הויף פאר'ן דורכשניטליכען געשמאַק, ווערען מאָרגען צוגעפאסט צו דעם אויסגעפיי־ נערטען געשמאַק. די שונד־פּיעסען אויף דער אידישער ביהנע זיינען אפילו ניט קיין שונד, זיי זיינען פשוט נאַרישע שטיקער, אין וועלכע עם קלעבט זיך ניט א וואָרט צו א וואָרט און די האנדלונגען זיינען צוזאמענגעקלאפט מיט טשוועקעם. און אזוי גיך ווי דער גראָבער גע־ שמאַק ווערט א ביסעל ענטוויקעלט, קאָן ער זי מעהר ניט דולדען. זיי מוזען אויסגעקאסירט וועד רען, ווי די וויקעלאך פון א קינד, ווען דאם קינד וואקסט פון זיי אוים.

און דעם דאָזיגען וואקסענדען ווערטה פון די בעסערע פּיעסען האָט מען נאָד ניט אָבגער שאַצט ביים טהעאטער. קיינער האָט ניט געהאט אזא געלעגענהייט איבערצוצייגען זיך אין דעם, אווי די שוישפּיעלער, וואס זיינען געווען פערבונדען מיט די בעסערע פּיעסען, און דאָד זיינען זיי אזוי פערבלענדעט געווארען פון דעם גרויסען ערפּאָלג פון די "הערצער" און די "נשמות" און די "פּינטעלאדף" פון די לעצטע עטליכע יאָהר, אז זיי האָבען זיך אלע א ווארף געטהאָן אויף און דו שטיקער.

נאָר דאָ קען מען זאגען: איז געווען א גאָר־ דין און איז געשטאָרבען, און וואו געהמט מען איצט בעסערע פּיעסען?

און אין גרונד הערט זיך די פראגע אין די קרעכצען פון מאַנכע קריטיקער, וואס איך האָב אויבען דערמאָהנט, אז די ביהנע איז אין גער פאהר, ווייל עס איז ניטאָ קיין בעסערע פּיעסען. די דאָזיגע קריטיקער גלויבען, אז די יאָגער

די דאָזיגע קריטיקער גקויבען, אז די יאָגעד ניש נאָך שונד אין אלע אידישע טהעאטערע קומט פאָר נור דערפאר, ווייל מיר האָבען ניט נאָך א גאָרדין, וואס זאָל געבען די בעסערע פועמעני

איך גלויב, אז איך האָב שוין קלעהרער ווי מען דארף דערוויזען, אז ווען די מענעדזשערם קלאָגען זיף: "וואו נעהכט מען גוטע פּיעסען?" מיינען זיי ניט קיין אנדערע, ווי די מאוס'ע שונד־פּיעכען. נאָר די דערמאָנטע קריטיקער וויוםען מְשוֹט נִיט פון זייערע הענד און פים, ווען

זיי מאכען אזא בעהויפטונג, אז ווען גארדין זאל לעבען, וואלט ער ניט דערלאָזט דעם שונד אויסד שפּרייטען זיך אזוי אויף דער אידישער ביהנע.

די בהלה פון שונד־שטיקער האָט זיך אָנ־ געהויבען, ווען יעקב גאָרדין האָט געלעכט און געשאַפען פאר דער אידישער ביהנע. ווען יעקב גאָרדין האָט געענדיגט זיין "דעמענטיא אַמערי־ קאַנאַ", איז געווען אוא חושך אויף דער ביהנע, אז ער האָט ניט געוואוסט, וואס וועט מיט דער פיעסע ווערען. דייוויד קעסלער, וועלכער האָט דאמאלם געהאט טהאליא טהעאטער, האט אָנ־ פאנגם געקויפט דאָם שטיק, נאָר באַלר האָט ער חרטה געהאט, און האָט בעסער געלאוט פאַלען ראָם האַנד־געלד, וואס ער האָט איינגעצאָהלט. און מיט וואס פאר א שטיק האָט מען דאַן אין טהאַליאַ טהעאטער פערביטען "דעמענטיאַ אמע־ ריקאנא"? מיט'ן "אידישען הארץ". מען האט זיך אָבגעטרייסעלט פון גאָרדינ'ס "דעמענטיא אמעריקאנאַ" און מען האָט בעסער אויפגעפיהרט ראָס "אירישע הארץ". און טאַקע "דאָס אירישע האַרץ" האָט געהאט א גוואלדיגען ערפאָלג. גאָר־ דינ'ם "דעמענטיא אמעריקאנא" האט מען נאָכ־ דעם אויפגעפיהרט אין פיפעלם טהעאטער, און די שטיק איז דאָרטען דורכגעפאלען. גלייך נאָכ־ דעם האט מען אין דעם זעלביגען פּיפּעלם טהע־ אַטער אויפגעפיהרט די "אידישע נשמה", דאָס הייסט, א צווייטע אויסגאכע פון דאס "אידישע הארץ", און זי האָט געהאט א גרויסען ערפאָלג.

מען פערשפּאָרט דאריבער אָכצושטעלען זיך לענגער אויף דער לעכערליכקייט פון אזא בער הויפּטונג, אז די יאָגעניש נאָך שונד וואלט ניט פארגעקומען, ווען גאָרדין זאָל לעבען. ווען מען מאַכט אזא בעהויפּטונג, הייסט פּשוט, אז מען ווייסט ניט, וואס עס טהוט זיך אין טהעאַטער.

און איבערהויפּט איז א טעות צו דענקען,
אז יעקב גארדין האָט געהאט א גרינג לעבען
פונ'ם טהעאטער. אלם א שרייבער, וואס האָט
געשאפען ווערק פאר מאָרגען, האָט ער געהאט
אויסצושטעהן קאלט און ווארים פון די קורצזיכ־
טיגע מענעדזשערס, וועלכע האָבען געהאט אוי־
גען נאָר פאר דער געגענווערטיגער מינוט. בלעד
טערט דורך די רעקאָרדם אין געריכטען, וועט
איהר געפינען, אז יערען מאָנטאָג און דאָנער־
שטאָג האָט ער זיך געהאט צו משפּט'ן מיט די
שטאָג האָט ער זיך געהאט צו משפּט'ן מיט די
מענעדזשערס, און דאס איז ניט געטהאָן געוואָ־
רען פאר וואוילטאָג.

און וואם אין שייך צו דעף פראגע, וואו

נעהמט מען איצט בעסערע שטיקער, איז אפילו ניט נויטיג אריינצוגעהן אין אן אבשעצונג פון יעקב גאָרדינ'ם ווערק. די בעסערע שרייבער יעקב גאָרדינ'ם ווערק. די בעסערע שרייבער קענען שאַפען בעסערע ווערק. זיי האָבען אויף געשאַפען בעסערע דראַמען, בשעת גארדין האָט געלעבט, און זאָלען נאָר די מענערזשערס מיט אן אמת וועלען און פערלאַנגען בעסערע דראַמען, וועלען געשאַפען ווערען די בעסערע ווערק. עס איז גרינג צו זעהען, אז שרייבער פון בעסערע דראַמען געפינען זיך אין א לאגע, וואס איז זעהר ניט גינסטיג פאר זיי. זיי דארפען קומען מיט ווערק, וואס זאָלען אויף מאָרגען זיין א סחורה פאר דער ביהנע, און די מענערזשערס זיינען צו־קורצזיכטיגע, אז זיי זאַלען קאנען זעהן, וואס מאָרגען וועט זיין.

איך וויל נאָך אמאָל אויפמערקזאם מאַכען, אז אלץ, וואס איך האב גערעדט וועגען דער פאר דערונג אויף בעסערע פּיעסען, וועדליג מען זאל

ריכטען נאָךָ דעם היינטיגען סיזאָן, איז נאָר גע־ ווען געזאגט וועגען א טהייל פון דעם פובליקום און וועגען א טהייל טהעאַטערס, און דערפון זאל מען בשום אופן ניט דרינגען, אז די מלוכה פון שונד האָט זיך שוין געענדיגט, און אז מען דארף נאָך שונד שטעלען דאס זעלבע ליכטעל, וואס פאר א יאָהרען נאָדָ דער בעסערער דראַמע. אזוי ווי פאר א יאָהרען איז געווען ניט ריכטיג צו שטעלען א ליכטעל נאָך דער בעסערער דראַמע, אזוי וואלט היינט געווען ניט ריכטיג צו שטעלען א ליכטעל נאָך שונד־פּיעסען. נאָר עס איז אָבער קיין צווייפעל ניט, אז מען פערכליאָבעוועט זיך שוין מעהר נים אזוי מים די שונד־שטיקער, ווי אין די לעצטע עטליכע יאָהר, און אין א פאר טהעאַטערע האָט מען קיין שונד גאר ניט גע־ וואלט זעהן, און אפילו דארטען, וואו שונד האָט געהאט א נישט־קשה'ריגען ערפאָלג, איז שוין דער שונד געווען פון אן אנדער סאָרט.

י. וויינטרויב.

דער וומער צוואמענפאַהר פון ארבייטער רינג.

* * *

עם 10טען מאַי וועט אין ראטשעס־ טער, נויאָרק, פאָרקומען די עלפטע קאנווענשאָן פון אר־ בייטער רינג. די קאנווענשאָן וועט דויערען 5 טעג. פון דיע־ זער קאנווענשאָן ווערט פיעל

ערווארטעט. אויב די פריהערדיגע אַלע קאָנווענ־
שאָנס האבען זיך ניט געקענט אויסצייכנען מיט
דעם, דאָס די פערשיעדענע פראגען זאלען
גרינדליך בעשפּראכען ווערען, צוליעב די גרויסע
צאָהל דעלעגאטען, וואס פלעגען קומען צו
די קאנווענשאָנס, וועט אין דיעזער הינזיכט
דיעזע קאנווענשאָן האָבען די מעגליכקייט גרינד־
ליך איבער יעדער פראגע זיך דורכצוריידען, צור
ליעב דער ענדערונג אין דער פארמע פון פערטרע־
ליעב דער ענדערונג אין דער פארמע פון פערטרע־
טונג. און פראגען, וועלכע דארפען דיסקוטירט
ווערען, זיינען פאראן פיעל.

איינע אויף די אנדערע, אבער דיעזע אלע ענדער רונגען האָבען נאָך ניט אוועקגעשטעלט דעם א. ר. אויף דעם באָדען, אויף וועלכען ער דארף שטעהן.

איך וויל דאָ ניט בעריהרען די פראגע, וועגען דער פּרינציפיעלער זייט פון ארבייטער רינג, אויב דער א. ר. ערפילט זיינע אויפגאבען, רינג, אויב דער א. ר. ערפילט זיינע אויפגאבען, וואס ער האט זיך געשטעלט, אדער ניט. אויב די אויפגאבען, וועלכע דער ארבייטער רינג האט זיך געשטעלט מיט יאָהרען צוריק, קעגען איצטער בכלל דורכגעפיהרט ווערען. אויב עס איז ניט נויטיג א רעוויזיאָן אין דיעזער הינזיכט א. ז. וו. וועגען די קולטור־ארבייט פון ארבייטער רינג, וועגען זיין איינפלוס אין געזעלשאפטס־פראגען, וועגען זיין איינפלוס אין געזעלשאפטס־פראגען, פען און דארף אונטערנעהמען צו טהאָן דאס אלעס וועל איך איצט ניט בעריהרען.

איך וועל דא נאָר רעדען פון ארבייטער רינג אלע בענעפיט סאסייעטי, אלס אינשורענס גער זעלשאפט, וועלכע איז אן און פיר זיך זעהר א וויכטיגע אויפגאבע.

* * *

אלם אינשורענם געזעלשאפט האט דער ארבייטער רינג פאר די לעצטע פּאָאר יאָהר גע־ מאכט אייניגע וויכטיגע ענדערונגען. די ענדער רונגען, וואס זיינען שוין געמאכט, איז אבער ניט אלעס, וואס דארף געמאכט ווערען. עס איז אן אנפאנג געווען. עם קען זיין אז צוליעב אייניגע פון די ענדערונגען, האט דער א. ר. לעצ־ טען יאָהר ניט געמאכט דיעזען פּראָגרעס, וועלכע ער איז געווען בערעכטיגט צו מאכען. עס קען זיין, אז דאדורך זיינען אין יאָהר 1910 ניט אריינגעקומען אזוי פיעל נייע מעמבערם, ווי־ פיעל עם איז אריינגעקומען אין יאָהר 1909, אין יאָהר 1909 זיינען אריינגעקומען איבער (אין 14 טויזענד און אין 1910 זיינען אריינגעקומען איבער 12 טויזענד נייע מעמבערם), אין דער צייט, וואס לויט פראפארציאָן האט אין 1910 געדארפט אריינקומען מעהר מעמבערם. עם קען אויך זיין, איז די צאהל פון נייע מעמבערם איז געוואָרען קלענער דערפאר, וואס די טהעטיגקייט פון א. ר. איז בעשרענקט, וואם ניט אלע, וועלכע ווילען אריינגעהן אין ארבייטער רינג ווערען אויפגענומען, וואס פיעלע, און טאקי ארבייטער, ווילען אין ארבייטער רינג ניט אריינגעהן, צו־ ליעב דעם סאציאליסטישען כאראקטער זיינעם,

דעם כאַראַקטער, וועלכער אונטערשיידעט דעם אַ. ר. פון אלע אנדערע אידישע אָרדענם: דער כאראקטער, וועלכער איז צו ראדיקאל פאר א קאנסערוואטיווען, און צו דער זעלבער צייט אויך ניט גענוג סאָציאליסטיש פאר מאנכע סאציא־ ליסטען, צו פיעל אידיש פאר מאנכע קאסמאר פאליטען און צו וועניג אידיש־נאציאָנאליסטיש פאר די נאציאָנאליסטען. צו פיעל פאליטיש פאר די, וואס גלויבען נישט אין פאליטישע אק־ ציאָן, און צו וועניג פאליטיש פאר די, וואס גלויבען יאָ אין פאליטישע אקציאָן. צו וועניג בענעפים האסייעטי פאר מאטעריאליסטען און צו פיעל בענעפיט סאסייעטי פאר אידעאלים־ טען, מיט איין ווארט: די טהעטיגקייט פון אר־ בייטער רינג איז בעשרענקט און דאס איז פי־ לייכט די אורזאכע, ווארום דער א. ר. האט ניט געמאכט לעצטען יאָהר דעם פּראגרעס, וואס ער איז געווען בערעכטיגט צו כאכען.

עס קענען פילייכט זיין נאָך אנדערע אור־
זאכען. עס קען פילייכט זיין, אז דער עלעמענט,
צו וועמען דער ארבייטער רינג אפּעלירט אלס
מעמבער איז א יונגער עלעמענט, וועלכער גער
פינט ניט קיין גרויסע נויטווענדיגקייט צו בע־
לאנגען צו א בענעפיט סאסייעטי און לעגט דאס
אב ביז דיעזער צייט, ווען ער וועט געפינען א
גויטווענדיגקייט אין דעם. נעהמענדיג דאס אלעס
אין אנבעטראכט, איז איצט די צייט, פאר דער
איצטיגער קאנווענשאָן, אויסלעגען א וועג פאר
די ווייטערדיגע טהעטיגקייט אויף דעם געביעט
פון מעמבערשיפ און פיהרען א ברייטע אויפ־
קלעהרונגס־קאמפיין, וועגען די אויפגאבען פון
ארבייטער רינג.

עס קען זיין, אז מיר איבערטרייבען אין גאנצען דעם שטילשטאַנד, עס קען זיין, אז דער וואוקס פאר דעם לעצטען יאָהר איז געווען עטוואס קלענער צוליעב די גרויסע סטרייקס אין די טריידס, וואו כמעט אלע אידישע ארבייטער זיינען בעשעפטיגט. עס קען זיין אז צוליעב דער אויפלעבונג פון די אידישע יוניאָנס, מיט וועלכע די טהעטיגע ענערגישע ארבייטער זיינען איצט בעשעפטיגט — אויך דאָס איז וויכטיג ארומגערערט צו ווערען.

וואס די אורזאכע זאל ניט זיין, איז נויד טיג צו זוכען מיטעל און וועגען, ווי דער פּראגרעס פון ארבייטער רינג און די צאָהל פון מעמבערס זאל אנגעהן ווייטער, ווי ביז מיט א קורצער צייט צוריק, ווייל דער כאראקטער פון ארבייד

טער ריגג, אלם אינשורענם געזעלשאפט, פאד דערט עס:

צו דערזעלבער ציים איז אויך נויטיג צו זוכען מיטעל און וועגען, ווי די לעפסעם זאלען פערקלענערט ווערען. עס קען זיך זיין גאנין נא־ טירליך אפילו פאר אזא ארגאניזאציאָן, ווי דער ארבייטער רינג צו האָבען מעהר לעפסעם, ווי אן אנדער אָרדען, טאַקי צוליעב דעם, וואָס די מעמבערם זיינען יונג און קימערען זיך ניט פיעל וועגען בענעפיטס, אבער אזוי ווי די טהעטיג־ קייט פון ארבייטער רינג דריקט זיך ניט אוים נאָר אין די בענעפיטם אליין, דער בענעפיט איז בלויז א טהייל פון די אויפגאבען פון א. ר. און עם מוז דעריבער בעטראַכט ווערען די צווייטע אויפגאבע פון ארב. רינג, די אידעאלע אויפגאַבע, און מען מוז זוכען לען און וועגען מיט וואס צוצובינדען דעם גאנין יונגען פעפבער צו דער ארגאניזאציאָן.

איך האָב פריהער געזאגט, אז פיעלע ענד דערונגען זיינען געמאכט געוואָרען פאר די לעצד טע עטליכע יאָהר, ענדערונגען אין די פארמע און מעטהאָדען פון צאָהלונגען א. ז. וו., ענדער דונגען, וועלכע האבען פריהער אדער שפּעטער געמוזט געמאכט ווערען, ווי שווער זיי זאלען ניט זיין, אבער וואס פריהער אלס בעסער, אלס געזונטער. מיר קענען איצט ניט וויסען גענוי, געזונטער. מיר קענען איצט ניט וויסען גענוי, ענדערונג שפּעטער צו מאכען. עס קען זיין עס ענדערונג שפּעטער צו מאכען. עס קען זיין עס וואלט פארלויפיג געווען בעסער. מיר האבען אבער די ערפאהרונג פון אנדערע ארדענס, וועל־כע האבען אלעס אבגעלעגט אויף שפּעטער, און דיעזע ערפאהרונגען זיינען געווען ניט קיין גוטע, פאלגליך האט דער א. ר. נאָד גוט געמאכט.

עס זיינען אבער פאראן נאָדְ פּיעלע אנדע־
רע רעפּאָרמען, וואס דארפען געמאכט ווערען,
און די עקזעקוטיוו קאמיטע לעגט פאָר א גאנצע
רייהע פון רעפּאָרמען און עס איז די אויפּגאַבע
פון דער איצטיגער קאנווענשאָן דיעזע רעפאר־
מען צו נעהמען אין אנבעטראַכט, פארזיכטיג
און מיט ישוב הרעת זיי אַנאַליזירען און זעהן,
וואָס זיי קענען מיט זיך ברענגען, און ערשט דאַן
פאַסען די בעשליסע.

* * *

אין אלגעמיין קען מען זאגען, אז דער ארבייטער רינג שטעהט אויף א גאנץ פעסטען

און זיכערען באדען. די צייט, ווען פיעלע האָבען געדענקט, אז די עקזיסטענין פון ארבייטער רינג איז א צווייפעלהאפטע, ליעגט שוין הינ־טער אונז. ווען מען זאל, למשל, פערגלייכען דעם ארבייטער רינג מיט דער "דייטשער קראנ־דעם ארן און שטערבע קאסע" — דער סאציאליסטי־שער ארדען פון די דייטשע סאציא־שער הרבייטער ארדען פון די דייטשע סאציא־ליסטען אין אמעריקא, וועלכער עקזיסטירט שוין ארום 30 יאָהר, קען מען זעהן, אז דער ארבייטער רינג האט אין דעם משך פון די לעצטע פּאָר יאָהר רינג האט אין דעם משך פון די לעצטע פּאָר יאָהר אריבערגעשטינען די דייטשע חברים.

וועהרענד דער ארבייטער רינג האט אין לעצטען יאָהר, 1910, אריינגענומען איבער 12 טויזענד נייע מעמבערם און געהאט א ריינעם צואוואוקס פון ארום 8 טויזענד מיטגליעדער — וואם מיר רעכענען פאר ניט גענוג, ווייל מיר האָבען ערווארטעט מעהר — צו דער זעלבער צייט האט די "קראנקען קאסע" געהאט א ריי־ נעם צואוואוקם פון עטוואם מעהר ווי 2 טויזענד מעמבערם, און נאָך מעהר וואלט עם גערארפט קימערען די "קאסע" דאפיר, וואס דער דורכ־ שנים עלמער פון איהרע מעמבערם איז איבער 40 יאָהר אלט, וועהרענד דער דורכשניט על־ טער פון די ארבייטער רינג מעמבערם איז ניט מעהר ווי עטוואם מעהר אלם 28 יאהר, און דאד דורך אליין, קומט אוים, אז די קאסטען פון פער טויזענד דאל. אינשורענס אין דער "קאַסע" בעטרעפט 11 דאלאר מיט 52 סענט, וועהרענד די קאסטען פער טויזענד דאלאר אינשורענס אין ארבייטער רינג קאסט ניט מעהר ווי 4 דאלאר א ימְהר.

און ניט פיעלע ארדענס האבען אריינגענור מען מעהר ווי 12 טויזענד נייע מעמבערס אין יאָהר 1910. פון 178 ארדענס, פון וועלכע מיר האָבען סטאטיסטיקס, האָבען בלויז 17 ארדענס אריינגענומען מעהר ווי 12 טויזענד דיעזען יאָהר, און בלויז 2 ארדענס פון דער זעלבער צאָהל האָבען געקענט צייגען אין יאָהר 1910 א צאָהל האָבען געקענט צייגען אין יאָהר 1910 איינדע פון דייט פון וועניגער ווי 3 מעמבערס פון יעדע 1000 מיטגליעדער און איינער פון די צוויי איז דער ארבייטער רינג.

מיר זאגען אז אין אלגעמיין שטעהט דער ארבייטער רינג אויף א זיכערען באדען, מיט א ווייטע און גוטע צוקונפט פיר זיף — אָבער צו גוט איז קיין שיעור ניטא.

לעמָ דייםש.

דער אינטערנאציאנאלער יום-טוב.

יט אין דער געגענווארט, און נאף וועניגער אין דער פערגאנגעני הייט, ווייסט ניט די מענשהייט פון נאָך אזא טאג, וועלכער זאל זיין אזוי גרויס אין זיין בעדיי־ טונג פאר די ארבייטענדע מאַר

םען, ווי דער ערשטער מאַי.

איינער קען אנווייזען אויף אנדערע טעג אין יאָהר, וועלכע ווערען געפייערט דורך א גרע־ סערע צאָהל מענשען, צום ביישפּיעל, אויף די רעליגיעוע יום - טובים. אבער אנווייזען אויף דעם – הייסט ניט פער־ שטעהן די עלעמענטארע סאציאלע ערשיינונגען, ווארום אלע רעליגיעזע יום־טובים זייגען גע־ גרינדעט אויף די אבערגלויבעניסען און דער אונד וויסענהייט פון די מאסען, און נאָר טראדיציאָ־ נעל, אהן דעם קלענסטען שפור פונ'ם בעוואוסט־ זיין, ווערען זיי איבערגעגעבען פון דור צו דור, ניט ערקלעהרענדיג אויף א האָר פאר די אר־ בייטעגדע מאסען זייער ווירקליכע לאגע. דער ערשטער מאַי אבער, ווערט געפייערט דורך די ארבייטער, ווייל זיי פערשטעהען דירעקט דעם וין און די בעדייטונג פון דיעוען טאג.

א צווייטער, א מעהר געבילדעטער מענש, וועלכער קלייבט זיך דאָך אָבער ניט גאנין גענוי פאנאנדער אין סאציאלע פראגען, קען אנווייזען אויף די גרויסע היסטארישע געשעהענישען, אויף די גרויסע היסטארישע געשעהענישען זיינען מיט בלוט איינגעשריבען געוואָרען אין דער געשיכטע פון קאמפּף פון ארבייטער־ קלאס און ווערען אויך איצט געפייערט דורך מיליאָנען פּראלעטאריער, און נעמליך: מויף דאָס 14 יולי דעם טאָג, ווען באַס־ טיליען איז געפאלען, אלס דעם אנפאנג פון דער טיליען איז געפאלען, אלס דעם אנפאנג פון דער בארויסער פראנצויזישער רעוואלוציאָן, אדער אוופ'ן 18טען מארין דעם טאג, ווען עם איז אויפ'ן 18טען מארין די פאריזער קאמונע.

אָבער ניט קוקענדיג אויף די גאנין גרויסע בעדייטונג, וועלכע עס האָבען פאר דער געשיכ־ טע פונ'ם פראלעטאריישען קאמפה דיעזע טעג, קען מען זיי דאָך פאָרט ניט פערגלייכען מיט'ן ערשטען מאַר.

פאר וואס זשע איז אזוי גרויס די בעדיי־ טונג פון דיעזען טאג ?

* * *

דער איינפאכער, דאכט זיף, גאנין אויגעני שיינליכער פאקט, וואס די מענשהייט איז פון אונדענקליכע צייטען אָן צוטיילט אויף ניט קיין סך לעדיג־געהער און אויף גרויסע מאסען, וועל־כע ארבייטען פאר דיעזע לעדיג־געהער, איז ניט כע ארבייטען פאר דיעזע לעדיג־געהער, איז ניט נאָר אין דער פערגאנגענהייט, נאָר אויף איצט נאָך ניט דייטליף, ניט נאר פאר די פערזאנען, וועלכע זיינען פעראינטערעסירט אין דער עקד זיסטענין פון דער איצטיגער ארדנונג, נאָר אויף אפילו פאר דעם גרעסטען מייל פון די ארבייטענדער גופא.

שוין נים רעדענדיג פון די פערגאנגענע צייטען, גיט זיך נאָך אפילו איצט איין די הערד שענדע שיכטען, מיט דער הילף פון פערשיעדענע שווינדלען, איינצורעדען די מאסען, וועלכע זיי עקספּלאאטירען, אז די איצטיגע ארדנונג איז ניט נאָר אונפערמיידליך און נאָטירליך, נאָר אז זי איז אויפ'ן העכסטען גראד פאלקאמען און עהרליך. שוין פון לאנגע צייטען אן האט, און עהרליך. שוין פון לאנגע צייטען אן האט, ערפאלג. די שקלאפען און נאָך דעם די לייבד ערפאלג. די שקלאפען און נאָך דעם די לייבד אייגענע האָבען געגלויבט, אז אזוי דארף זיין, אז די עקזיסטירענדע ארדנונג איז בעשאפען גער ווארען פון די געטער אליין.

אָבער אויף אין דער היינטיגער צייט ווערט ניט אנערקענט פון א בערייטענדען טהייל פראלעטאריער, אז די עקזיסטירענדע שרעקליד כע ארדנונג האלט זיך אויסשליסליך א דאנק דעם, וואס די עקספּלאָאטירטע מאסען אליין פערשטעהען ניט דיעזען פאקט. נאָף פיעלע פון זיי זיינען גענויגט צו דענקען, אז די אלערליי זיי זיינען גענויגט צו דענקען, אז די אלערליי ענוים, ליידען און פיין, וועלכע די ארבייטער־מאסען האבען אריבערצוטראָגען, שטאַמען ארויס ניט פון די סאציאלע בעדינגונגען, נאָר פון פּרי־ניט אומשטענדען פון איינצעלנע פּערזאנען.

אמת, אויך אין די אלטע צייטען, אין די פעריאָרען, ווען עס האט געהערשט די שקלא־

פעריי, לייב־אייגענטהום און די צעק־אַרדנוגג, פלעגט פּאסירען, אז די אונטערדריקטע פלעגען אויפשטעהן געגען די הערשענדע פּאראנדקעם. אבער דיעזע אויפשטאנדען זיינען גרעסטענד טהייל געווען וועניג בעוואוסטזיניג און האבען געטראָגען א צופעליגען כאראקטער. ניט פער־עטרענדיג די גרונד־סיבות פון זייער פער־שטאענדיג די גרונד־סיבות פון זייער פער־שקאפטער לאגע, פלעגען די אונטערדריקטע מאסען אויפשטעהן נאר דאן, ווען זייער צו־שטאַנד פלעגט שוין ווערען אונערטרעגליף ביז דעם העכסטען גראד. דערשטיקטע אין טייכען בלוט, פלעגען דיעזע אויפשטאנדען פון די עקס־בלוט, פלעגען דיעזע אויפשטאנדען פון די עקס־בען, כדי קלאָר צו מאכען די אמה'ע סיבות פון בי הערשענדע בעדינגונגען.

בלויז אין פערלויף פון פיעלע, פיעלע דורות האָט דער מענשליכער געדאנק זיך לאנגזאם דערנעהענטערט צו יענעם איינפאכען אמת, אז די היינטיגע ארדנונג איז ווייט פון פאלקאמענד הייט און גערעכטיגקייט.

פריהער, צווישען ניט פיעלע געבילרעטע מענשען, דערנאָד, שטופענוויז, צווישען די אַלֹּזְ מעהר ברייטע שיכטען פון די אונטערדריקטע מאסען גופא, האָט זיך פערשפּרייט דאס בער מאסען גופא, האָט זיך פערשפּרייט דאס בער וואוסטזיין, אז עס איז גאר ניט נויטווענדיג, אז יחידי־סגולה זאלען זיך באדען אין וואוילטאג, ניט א קלאָפּ טהוענדיג א פינגער אן א פינגער, אין דער צייט, ווען מיליאָנען האָרעווען איבער די כחות, קומען אום פון נויט, דחקות און אַל־טעגליכע ליידען...

און ווי איינפאך עם איז ניט דיעזער אמת, איז ער אבער געווען א רעזולטאט פון א לאנגער אנשטרענגונג פון דעם מענשליכען פערשטאַנד, און ביז היינט צוטאג בעגרייפען איהם נאָך ווייט ניט אלע ארבייטענדע מאסען. אבער אין דיעזער הינזיכט האט דאם פאריגע יאָהר־הונדערט אויפגעטהאָן א סך מעהר, איידער אלע פערגאנגענע דורות.

אָנפאנגענדיג מיט'ן לעצטען העלפט פון 19טען יאהר־הונדערט איז אין מערב־אייראָפּא ענטשטאַנען א מעהר אדער וועניגער בעדייטענד דע ארבייטער־בעוועגונג, בעפארבט מיט'ן סאד ציאליזם. נאָר אין דעם לעצטען דריטעל פון דעם זעלבען יאהר־הונדערט האט אָנגעהויבען צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון דער גאנצער ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון דער גאנצער מענשהייט צו זיעגען די לעהרע, וועלכע גיט מענשהייט צו זיעגען די לעהרע, וועלכע גיט

א ריכטיגען בעגריף איבער די היינטיגע ארד נונג און ווייזט אן א ריכטיגען וועג, ווי צו פערד ניכטען דיעזע ארדנונג און פערבייטען זי מיט א נייכער פאציאליסטישער. מיר מיינען דא די אנשויאונג פון אונזער זשעניאלען לעהרער קארל מארקס.

די איצטיגע קאפּיטאליסטישע געזעלשאפט גופא, פעראייניגענדיג דורך דער גרויסער פּראר דוקציאָן די ארבייט פון אלע ארבייטער, צווינגט די לעצטע זיך צו ארגאניזירען, כדי אויף אזא'ן אופן צו קעמפּפען פאר מעגליכע בעדינגונגען אופן זייער עקזיסטענין. דעריבער האָט שוין אין די 40-ער יאָהרען פון פאריגען יאהר־הונדערט מארקס זיך געווענדעט אין זיין בעריהמטען מאַניפעסט פון דער קאָמוניסטישער פּארטיי צו די ארבייטער מיט'ן אויפרוף "פּראלעטאריער פון אלע לענדער פעראייניגט אייך!" מיט פון אלע לענדער פעראייניגט אייך!" מיט דעם אויפרוף, וועלכער איז נאָך דעם געוואָרען דער דעוויז פון אלע סאציאליסטישע פּארטייען.

דאָס פעראייניגען פון אלע ארבייטער פון אלע לענדער, אהן אונטערשיעד פון נאציאָנא־ ליטעטען, רעליגיאָנען, ראַסען, איז דער איינצי־ 17. פערניכטען די היינ־ וועג, טיגע ארדנונג און פערבייטען זי מיט א נייער, און צו עראבערען נאָך אין די בורזשו־ אזע לענדער אייניגע, מעהר אדער וועניגער, וויכטיגע אויםבעסערונגען, אהן וועלכע די פּרא־ לעטאריער קענען ניט כאטש וויפיעל עס איז זייערע בעפריעדיגען בעדערפניםען, לעד בען און זיך ענטוויקלען. און שוין אין אנפאנג פון די 60 יאָהרען האט מארקס געמאפט דעם ערשטען פערזוך צו פערווירקליכען אזא פער־ אייניגונג, גרינדענדיג "די אינטערנאציאָנארִע ארבייטער־געזעליטאפט".

פון יענער צייט אָן האט זיך דער געדאנק וועגען די אחרות פון די אינטערעסען פון די פראלעטאריער פון גאנצען ערד־קוגעל זיך פער־שפריט און פערשטאַרקט צווישען די ארבייטער. די סאציאליסטישע פארטייען פון די מעהר די סאציאליסטישע פארטייען פון די מעהר פארגעשריטענע לענדער האָבען אנגעהויבען דורך זייערע אויסגעוועהלטע פערטרעטער, יעד דע דריי יאָהר אויף זייערע קאנגרעסען, זיך דע דריי יאָהר אויף זייערע אנשויאונגען און דורכצורעדען וועגען זייערע אנשויאונגען און אויסארבייטען די נויטיגע מעטהאָדען פון טהער טיגקייט.

ריעזע אינטערנאציאָנאלע קאנגרעסען ווירקען שטאַרק מיט דער ענטוויקלונג פון סאד

לידאריטעט צווישען די ארבייטער. דיעזע סאד לידאריטעט נעהמט ליידער נאָך פארלויפיג ארום דעם מעהר ענטוויקעלטען און ארגאניזירטען טייל. די גרויסע, ברייטע מאסען אבער, ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס אין פיעלע לענדער ווערט אנגעפיהרט זעהר א ברייטע שריפטליכע און מינדליכע פראפאגאנדא און אגיטאציע, דרינגען זיף דורך ניט גענוג שנעל מיט דעם בעוואוסטזיין פון ארבייטער־סאלידאריטעט, פון דער געמיינשאפט פון זייערע אינטערעסען און שטרעבונגען.

אבער מיט 12 יאָהר צוריק האט דער אינטערנאציאָנאלער קאנגרעם, וועלכער איז אינטערנאציאָנאלער קאנגרעם, וועלכער איז פארגעקומען אין פאריז, בעשלאָסען, אז די אר־בייטער זאלען פייערען דעם ערשטען מאי. מיט דיעזען בעשלום איז אוועקגעלעגט דער שטארקסטער און פעסטסטער פונדאמענט דער פעראייניגונג פון די פּראלעטאריער פון אלע לענדער.

אין דיעזען טאג פערלאזען די ארבייטער זייערע ווערקשטאטען, שעפער און פאבריקען און געהען ארוים אויפ'ן גאס, און וואו דאס איז אונמעגליף, פערזאמלען זיי זיף אין פער־מאכטע געביידעם אויף מיטינגען, כדי צו פא־דערען די איינפיהרונג פון אן אכט שעה'דיגען ארבייטס־טאג, און אויף פראטעסטירען געגען דעם אלין זיף פערשטארקענדען מיליטאריזם.

פאר'ן בעסטען בעווייז, ווי ווייט גרוים איז די בעדייטונג פון דיעזען פּראלעטארישען יום־טוב, קען דיענען דער שרעה, וועלכען דער ערשטער מאי רופט ארוים אין די רייהען פון די הערשענדע קלאסען. יעדעם יאָהר מאכען די בורזשואזע רעגירונגען, ערב דיעזען יום־טוב, פערשיעדענע הכנות, הויבען אויף אויף די פים די גאנצע פּאליציי און א מאסע מיליטער, אקוד ראט ווי זיי וואלטען ערווארטען דאם אנקומען פין א שונא.

ערשט אין פאריגען יאָהר אין טאג פון ערשטען מאי, האט דער פעררעטער פון דער פראנצויזישער סאציאליסטישער פארטיי, דער פרעניער־ניניסטער בריאן, פערפלייצט גאנין פאריז מיט מיליטער, וואָס איז געווען מוכן מזומן צו פערגיסען דאָס בלוט פון פאלק.

ניט אומזיסט בעפאלט אזא פחד די קאד פיטאליסטען און זייערע רעגירונגען: דער פּראד

לעטארישער יום־טוב איז דער פורכטבארסטער שרעקענס־בילד פאר דער עקזיסטירענדער בור־ זשואזער ארדנונג, וועלכע האלט זיך אויף פיינד־ שאַפט, האם און ווילדען, אכזריות'דיגען קאמפּף. אין דיעזען טאג האָבען די ארבייטער די מעגליכ־ קיים מים די אייגענע אויגען צו ערקונדיגען זיך אין דעם, אויף וויפיעל שטארק, מעכטיג, אויף וויפיעל גרוים עם איז די אידעע פון ברי־ דערליכקייט צווישען די פראלעטאריער פון אלע לענדער, וועלכע עם האט פראקלאמירט דער זשעניאלער גרינדער פון וויסענשאפטליכען סא־ ציאַליזם שוין מעהר ווי 60 יאָהר צוריק. און ווען דיעזער, איינפאַכער אמת וועט דורכדרינגען, אויב ניט אלע, איז כאטש דעם גרעסטען טְהייל ארבייטענדע פון אלע לענדער, דאן וועט קומען אן ענדע צו דער גרויזאמער עקזיםטירענדער ארדנונג.

דאם בעוואוסטזיין פון די ארבייטער, ווי פון אן איינהייטליכען קלאם, וועמעם ציעלען עם קענען פערווירקליכט ווערען נאָר דורך א פעסטען ארגאניזירטען קאמפּף, דרינגט מיט יע־ דען יאָהר אלין מעהר און מעהר אריין אין דער סביבה פון די פּראָלעטאריער פון דער גאנצער וושלים

דער ערשטער מאי ווירקט זעהר פיעל מיט דער ענטוויקלונג פונ'ם קלאסענבעוואוסטזיין צווישען די ארבייטער.

אין געגענזאץ צו אלע רעליגיעזע, נאציאָר נאלע און אנדערע יום־טובים, איז דער ערשטער נאלע און אנדערע יום־טובים, איז דער ערשטער מאי אן אויסדרוק ניט פון דער פערגאנגענהייט, פון דער אבגעלעבטער לעגענדע, נאָר אַ פאראוים־זאגער פון דער צוקונפט, ווען דער אלגעמיינער שלום און די אלגעמיינע ארבייט וועלען פער־שלום און די אלגעמיינע ארבייט וועלען פער־ווירקליכט ווערען, אָבהאלטען זייער נצחון צוויר שען די איינוואוינער פון גאנצען ערד־קוגעל.

עס איז דעריבער פערשטענדליך דער שרעק, וועלכען דער הערשענדער קלאס פיהלט אין דעם טאג פון פּראלעטארישען יום־טוב. דיעזער טאג פון פּראלעטארישען יום־טוב. דיעזער טאג דערמאָנט דער בורזשואזיע, אז די טעג פון איהר הערשאפט זיינען געצעהלט. אין דיעזען טאָג ווערט זי געוואהר, אז עס געהט שוין אונ־טער צו איהר גאר נאָהענט דער קברות־מאן, וועלכער וועט איהר בעגראָבען אין דער גרוב, וואס איז אויסגעגראָבען געוואָרען מיט אזא הארטנעקיגער פּראצע...

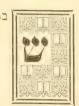

ל. ב. בודין.

THE CHIND II CHIND III DESCRIPTIONS

דער נייער "מאָיער־הייוואוד"־פּראָצעם.

בת, דעם 22טען אפּריל, איז אין אינדיאנאפּאָלים ארעסטירט גע־ ווארען דזשאן דזש. מעקנאמא־ רא, דער סעקרעטער און טרע־ זיטורער פון איינער פון די גרעסטע יוניאָנם אין לאנד,

דער אינטערניישיאָנאל אססאסיאיישאָן אוו ברידוש ענד סטראקטוראל אייראן וואָירקערס International Association of Bridge and Structural Iron Workers.

אויף דער קלאגע פון מארד. די ארט און זוייזע ווי דער ארעסט איז געמאכט געוואָרען צייגט דייטליך, אַז דאָס איז געווען די ערעפּנונגס־ סצענע פון א גרויסער דראמא, וועלכע די קארפע־סצענע פון דיעזען לאנד האָבען פארבע־רייטעט פאר די ארגאניזירטע ארבייטער מיט דער הילפּע פון זייערע בלוט־הינט, די פּריוואט־דעטעקטיווס. ווי עס שיינט איז אונז בעשערט דעטעקטיווס. ווי עס שיינט איז אונז בעשערט צו האָבען א צווייטען "מאָיער־הייוואוד"-פּרא־צעס.

אלם פראלאג צו דיעזער דראמא האט געד דיענט די עקספּלאזיאָן, לעצטען אקטאָבער, אין דער געביידע פון דער "לאם ענדושעלעם טיימם", איינער פון די הויפּט־ארבייטער־פּרעסע־ רישע ארגאנען אין א שטאדט, וועלכע איז בע־ ריהפט אין גאנצען לאַנד מיט איהרע ארבייטער־פרעסער. זייט יענער עקספּלאזיאָן האָט מען געקענט פיהלען אין דער לופט, אז דער בלוט־דורשטיגסטער פון אונזערע קאפּיטאליס־ טען קלייבט זיך צו "שלאָגען אן אדער" אינ'ם קערפער פונ'ם אמעריקאנער ארבייטער קלאס, אום אויף אוא אופן אבצושוואכען, וועניג־ סטענס אויף א צייט, די וואקסענדע ארבייטער בעוועגונג. פון דעם מאָג אָן, וואס די עקספּלא־ זיאָן האט פאסירט האָבען די שרייב־קנעכט פון די פארביסענסטע ארגאנען פונ'ם פארביסענ־ סטען טהייל פון אונזער קאַפּיטאַליסטישער הלאסע, ווי די ניו־יאָרקער "טיימס" און "סאָן", ניט אויפגעהערט צו העצען געגען די יוניאָנס. עם איז געווען קלאָר, דאָם דער שלאג וועט פאל

לען. עס איז בלויז געווען א פראגע וו או. און דאָס האט זיך געווענדעט אן די פריוואטע דער דאָס האט זיך געווענדעט אן די פּריוואטע דער טעקטיוו־אגענטורען: וואס פאר א פּלאן זיי ווער לען אויסארבייטען, און וואס א "בעווייזע" זיי וועלען שאַפען. דער פארהאנג האט זיך אויפּד געעפענט, און דער שלאג איז געפאלען אויף דער בוי־אייזען־ארבייטער יוניאָן, וועלכע איז זייט א צייט אין א העפטיגען קאמפּף מיט די בוי־אונ־טערנעהמער.

די ווירקליכע אורזאכע פון דער עקספּלא־ זיאָן אין דער לאם ענדושעלעסער "טיימס"־גע־ ביידע, ביי וועלכע 21 מענשען זיינען אומגעקוד מען, לויטער ארבייטער, איז דערווייל נאך אומבעקאנט, און עם איז גאנץ מעגליך, דאם זי וועט אויף אייביג בלייבען א געהיימנים, וועניג־ סטענס אפיציעל, ווי, צום ביי־שפּיעל, די בע־ ריהמטע עקספּלאזיאָן פון דער קריעגס־שיף מיין" אינ'ם האפען פון האוואנא, קובאַ, וועלכע, האָט געפיהרט צו דער ספּאניש־אמעריקאנער קריעג. עם איז מעגליך, אז דאָם איז בלויז געווען א צופעליגער אנפאל. עם איז אבער אויך מעגליך, אז דאם איז געווען א געפּלאַנטע שטיקעל אַר־ בייט. געפּלאַנט, ווען ניט פון די פאראינטערע־ סירטע קאפּיטאליסטען אליין, טאָ דאָך וועניג־ סענס פון די דעטעקטיוו־אגענטורען, מיט, פי־ לייכט, די פריינדליכע הילפע פון דער פאליציי. מיר, וועלכע האָבען די לעצטע צייט אזוי פיעל געליטען פון דער מגפה, וועלכע איז אין דער רוסישער געשיכטע בעקאנט אונטער דעם נאָטען אזעוושטשינאַ", זיינען צו אזעלכע טייפלישע, אַרבייטען געוואָהנט. ווי עס זעהט אוים, איז דעם אמעריקאנער פּראלעטאריאט אויך בעשערט מיט דיעזען מלאך הדומה בעקאנטשאַפט צו מאַכען. אין דיעזער הינזיכט איז גוט צו געדענקען, דאס דעם טאג נאָדָ דער עקספּלאָזיאָן אין דער "טיימס"־געביידע, האט די פּאליציי "ענטדעקט", א באָמבע אין דער וואהנונג פון גענעראל אטיס, דעם אייגענטהימער פון דער "טיימס", און דאס מערקווירדיגסטע דאביי איז, דאס וועהרענד אין דער "טיימם" האט דער שפּרענג־שטאָף טא־ קי עקספלאָרוֹרט און דער'הרג'ט 21 ארבייטער,

האָט מען די באָמבע אין גענעראל אָטיס'עס וואהנונג "ענטדעקט" איידער זי האט עקספּלא־ דירט.

נאָך אוא פראלאג איז דער כאראקטער פון דער דראמא געווען קלאר. און די ערשטע סצע־ נע צייגט, דאם אין בלוטדורשטיגקייט און גע־ זעצלאָזיגקייט וועניגסטענס וועט זי זיין ניט ביעל הינטער דער ערשטער "מאָיער־הייוואור"־ דראמא. די זעלבע געזעצלאָזיגקייט, וועלכע האט כאראקטעריזירט דעם ארעסט פון מאָיער און הייוואוד, האט אויך כאראקטעריזיריט דעם ארעסט פון מעקנאמארא, איבריגענס איז דער אויסדרוק "געזעצלאָזיגקייט" ניט אם פּלאץ, ווייל אינ'ם מאָיער־הייוואור־פּראָצעם האט דער יונייטעד סטייטס סופרים קאורט, דאס העכסטע געריכט פון לאנד, ערקלעהרט, דאם די "קידנע־ ער"־מעטהאָדען, וועלכע זיינען דאן צום ער־ שטען מאָל געברויכט געוואָרען געגען ארבייטער־ פיהרער, און זיינען יעצט ווידערהאלט געוואָרען געגען מעקנאמארא, זיינען ניט אונגעזעצליך ווען זיי ווערען געברויכט געגען ארבייטער. "אונגעזעצליכקיים" איז איבערהויפּט אונדענק־ באר אין אוא פאל "דער שטאַאט — דאָס בין איך", האָט געזאגט לורוויג דער 14טער, און דאָם זיינען מיר", זאגען ... "די געזעצליכקייט דאָם דיינען די אמעריקאנער קאפיטאליסטען. און זיי מעגען ריכטער, ווייל יעדער אמעריקאנער ריכטער, סיי ער איז אן עהרליכער מאן סיי ניט, האלט עם אלם זיי הייליגסטע פפליכט צו בע־ שיצען די רעכטע און פאררעכטע פונ'ם גאט האפיטאל.

גליקליכערווייזע איז א קרימינאל־פראצעם אנד דערש פון אנדערע פּראצעסען. אין א קרימינאל־ פראָצעם שפּיעלט די דזשורי די הויפּט־ראָלע. דא איז שוין פאר די קאפיטאליסטען ניט גענוג צו האָבען אויף זייער זייט די ריכטער - ווי דאָם איז, צום ביישפּיעל, ביים ערקלעהרען פון ארבייטער־שוץ־געזעצע אלם "אונקאָנסטיטוציאָ־ נעל", זיי מוזען אויך האָבען די דזשורי. דאָס גע־ לינגט ניט אימער. דאָם איז זיי ניט געלונגען אינ'ם "מאָיער־הייוואוד" פּראָצעם. אָבער דאָם איז זיי נים געלונגען דערפאר, וואס דער ארביי־ טער־קלאם האט געמאכט אן אויסערגעוועהנלי־ כע אנשטרענגונג, אום ענטגעגענצואווירקען די געוואלטיגע מאַכט־כייטלען, וועלכע די פאראינד טערעסירטע קאפּיטאַליסטען, און די שטאַטס־ בעהערדען, וועלכע שטעהען זיי אין דינסט,

פאלשע עדות פון האָבען צו בעקומען אלע עקען פון דער וועלט, און אום איינצואוויר־ קען אויף די צוקונפטיגע דזשורי־לייט. געגען דאם ערשטע זיינען מיר, נאטירליך, מאַכטלאָז. קיין עדות קענען מיר ניט קויפעןאון ניט אונטער־ קויפען. אָבער אין דער צווייטער הינזיכט קאָנען מיר פיעל אויפטהאָן, ווען מיר וועלען זיך נאָר ריכטיג נעהמען צו דער ארבייט. אמת, מיר האָּד בען נים די פיעלע צייטונגען און אנדערע מיטלען אויף צו שאַפען "עפענטליכע מיינונג", וועלכע די קאפיטאליסטען האָבען, אבער מיט גרוים אגד שטרענגונג קענען מיר דאָך אויף אזוי פיעל ענט־ געגענווירקען די פערלוימדונגען פון די קאפיטאַ־ ליסטען, דאם די דושורי־לייט זאָלען וועניגסטענס ניט פעראורטהיילען די אָנגעקלאָגטע, נאָך איי־ דער דער פּראָצעס פאַנגט זיך אָן, ווי דאס איז געווען דער פאל מיט די שיקאַגאָ'ער אַנאַרכיס־ טעו.

מַלוֹאָ: אויף צו דער מַרבייט.

וואָירקמענ'ם קאָמפּענזיישאָן" און גענאָסע, בערגער.

דאָם קאַפּיטעל: "דאָם געזעץ און די ארביי־ טער", איז פיעלייכט דאם טרויעריגסטע אין דער גאנצער געשיכטע פון דער אמעריקאנער ארביי־ טער־בעוועגונג. אין בית אשר אין שם מת. קיין טאָג פערגעהט ניט, אז די קאורטס זאלען דעם ארבייטער־קלאם ניט דערלאנגען א בריק אדער א פאטש אין געזיכט. ווען מיר וואלטען וועלען פיהרען א כראָניקע פון די אלע פעטש, בריקעם, און אנדערע ליעבעם־צייכען, מיט וועלכע אוג־ זערע קאורטם זיינען טעגליך מכבד דעם ארביי־ טער, וואלטען מיר געקענט אָנפּילען היבשע עט־ ליכע פּיידזשעם יעדען חודש. מיר קאָנען זיך בלויז אָבשטעלען אויף די וויכטיגסטע, און אפילו אויף דיעזע, ליידער, נים אימער אזוי לאנג ווי עם איז נויטהיג, אום דער לעזער זאל זיי גוט פערשטעהן. איינע פון די וויכטיגסטע קאורט־ ענטשיידונגען פון דער לעצטער צייט איז געווען די ענשיידונג פונ'ם נויאָרקער האָורט אוו אפּיעלם לעצטען כיאָנאָט, וועלכער חאָט אנגולירט, ערד הלעהרט "אונקאָנסטיטוציאָנעל", ווי פען רופט עם אויפ'ן פאליטיש־יורידישען זשארגאָן, דאָס וואירקפענ'ם קאָפפענזיישאָן" געועיו, וועלכען, די ניודיאָרקער סטייט־לערזשיכלייטשור האָט אָנ־ גענומען פאר א יאָהרען. מיר האָבען דיעזע ענט־ שיידונג אין קורצען שוין דערמאָהנט לעצטען מאָגמט. אין איין נאָטיץ, און זאָגאר אין עטליד כע, קען מען אבער דעם געגענשטנד ניט ער־
לעדיגען. אין דיעזען נאָטיץ ווילען מיר אויף בלויז אָנריהרען איין פּונקט פון די פּיעלע, וועלכע מיר וואָלטען וועלען בעשפּרעכען אין דיעזען צוואד מענהאנג. מיר דענקען אָבער, דאם דיעזער פּונקט איז פון דער גרעסטער וויכטיגקייט, און מיר וויד לען אויף איהם ספּעציעל אויפמערקזאם מאַכען די לעזער פון "צוקונפט".

אום די יעניגע פון אונזערע לעזער, וועלכע זיינען ניט בעקאנט מיט אונזערע "קאָנסטיטוצי־ אָנעלע" פראַגען, זאלען קאָנען פערשטעהן, אום וואָס דאָ האַנדעלט זיך, וועלען מיר אָנפאַנגען מיט א שטיקעל הקדמה, פון דער געשיכטע פון דער ניו־יאָרקער ארבייטער־שוין־געזעצגעבונג.

מיט א יאָהר צעהן צוריק איז די ארבייטער פון ניו יאָרק סטייט געלונגען, נאָך א לאנגער אגיטאַציאָן, דורכצופיהרען א געזעץ, לויט וועלר כען בעקעריי־ארבייטער האָבען ניט געטאָרט אר־ בייטען מעהר ווי צעהן שטונדען א טאָג. ווי גע־ וועהנליך, ווען אן ארבייטער־שוץ־געזעץ ווערט אָנגענומעֹן, האָבען די באָסעס געמאכט א גע־ וואלד, אַז דאָס געזעץ איז "אונקאָנסטיטוציאָ־ נעל" — ווייל עם בארויבט די באָסעם און די ארבייטער פון זייער "פרייהייט". ווי בעוואוסט, זארגען זיך די באָסעס זעהר שטאַרק פאר די פרייהייט פון די ארבייטער. זיי זיינען, אַלּזאָ, אוועק זיך קלאָגען צו די דושאָדושעם. אזוי ווי "דאָם איז א נויאָרק סטייט געזעץ, איז די אָנגעקומען, קודם כל, אין די ניו־יאָרק סטייט־ קאָורטם. אָבער די באָסעם האָבען דאָ ניט געהאט קיין גליק. דער ניו־יאָרקער "קאָורט אָוו אפּיעלם", ראָם העכסטע געריכט פון דיעזען סטייט, האָט ערקלעהרט, אז עס איז ניטאָ קיין שום אורואכע, ווארום מען זאל דיעזעם געזעץ ערקלעהרען פאר אונקאָנסטיטוציאָנעל", און האָט בעשטעטיגט "אונקאָנסטיטוציאָנעל דאָם געזעץ אלם גילטיג. די באָסעם האָבען דאַן אפעלירט פון דער ענטשיידונג פונ'ם גיודיאָרקער קאורט אוו אפיעלם צום יונייטעד סטייטס סופ־ רים־קאָורט, און עס איז זיי געלונגען צו געווינען פינף פון די ניין דושאָדושעם פונ'ם סופרים קאָורט אויף זייער זיים, און דאָס געזעץ איז ענדליך ערקלעהרט געוואָרען פאר "אונקאָנסטי־ טוציאָנעל" מיט א מאַיאָריטעט פון איינס.

רז "און און "אָנסטיטוציאָנעל" און אונקאָנ־ סטיטוציאָנעל" האָט אין דער ווירקליכקייט מיט

דער קאָנסטיטוציאָן גאר ניט צו טהאָן, און איז איינפאַך א סאָרט קאבאליסטישער אויסדרוק פאר די דזשאָדזשעם' מיינונג, צו זיי ווילען האָבען אזא געזעץ אָדער ניט, און אזוי ווי דער פּערזאָר נאל פון די קאָורטס ענדערט זיך פון צייט צו צייט, קאָן מען קיינמאָל אין פאראוים אויף זיך נער ניט וויסען, וועלכעס געזעץ וועט פון וועל־כעך ניט וויסען, וועלכעס געזעץ וועט פון וועל־כען עס איז קאָורט ערקלעהרט ווערען פאר "קאָנ־" קדער "אונקאָנסטיטוציאָנעל" אָדער "אונקאָנסטיטוציאָנעל" און עס איז דארום זעהר וויכטיג צו געהן, אין און עס איז ארום זעהר וויכטיג צו געהן, אין אועלכע פעלע, צו א העכערען געריכט, ווען מען פערליערט אין א ניעדריגערען.

נאָדָּ דיזער הקדמה קענען מיר זיך אומ־ קעהרען צום "וואירקמענ'ם קאָמפּענזיישאָן" גע־ זעין. דיעזער געזעין איז אויסגעארביים געוואָרען פון גרויסע יוריסטען, וועלכע זיינען געווען ביי דער מיינונג, דאָס אזא געזעין איז "קאָנסטיטוצי־ אָנערָ". ווען דיעזעם געזעין איז אנגענוכיען געוואָ־ רען פון אונזער לעדושיסלייטשור, איז יוהו, וועלכער איז יעצט אליין א דזשאָדזש פונ'ם יוניי־ טעד סטייטס סופרים קאָורט, געווען גאָווערגאָר פון ניו־יאָרק, און אלם גאָווערנאָר האָט ער דיע־ זעם געזעץ בעשטעטיגט, ווייל ער איז אויך גע־ ווען ביי דער מיינונג, אז דאָם געזעץ איז יא קאָנ־ סטיטוציאָנעל. מיר האָבען, אלזאָ, וועניגסטענס איין ריכטער פונ'ם סופרים קאורט, וועלכער האלט דאָס "וואירקמעג'ס קאָמפּענזיישאָן" געזעין פאר "קאנסטיטוציאָנעל", און עס איז גאנץ מעג־ ליך, ראם נאָך פיער אנדערע דושאָדושעם פון יע־ נעם קאורט זיינען מיט איהם איינפערשטאַנדען, און דאם ווען די ארבייטער וועלען אפעלירען צום סופרים קאורט פון דער ענטשיידונג פוג'ם ניו־ יאָרקער קאָורט אוו אפּיעלס, ווי די באָסעס האָ־ בען געטהאָן אין דער בעקער־קיים, זאל דער סופּ־ רים־קאורט ערקלעהרען דאם "וואירקמענם קאמ־ פענזיישאָן" געזען פאר "קאָנסטיטוציאָנעל".

מאָ ווארום־זשע אַפּעלירען טאַקע די ארביי־
טער ניט צום יונייטעד סטייטס סופּרים קאָורט ?
איז דער תירוץ: עבדים אנחנו — ארביי־
טער זיינען מיר! די געזעין־מאַשינעריע פּון אונ־
זער געבענשטער מדינה איז, גאָט־צו־דאַנקען, אַזוי
איינגעריכטעט, אז דער ארבייטער זאָל אימער
בלייבען הינטערשטעליג, און אלעס איז אזוי ווי
צוגעמאָסטען, אום איהם צו האלטען אין אייבי־
גער קנעכטשאפט. די אַ רבייט ער ק עד
נ ען ניט אַפּעלירען צום סופּ־
נ ען ניט אַפּעלירען צום סופּ־

די באָסעס יאַ אַפּעלירען צום סופּרים־קאורט, ווען א סטייט־קאָורט ערקלעהרט אן ארבייטער־ שוץ־געועץ פאר "קאָנסטיטוציאָנעל", אָבער די אַרבייטער קענען ניט אַפעלירען צום סופרים־ קאורט, ווען דער זעלבער סטייט־קאורט ער־ קלעהרט אן ארבייטער־שוץ־געזעץ פאר "אונקאָנ־ סטיטוציאָנעל". ווען דער סופּרים־קאורט און די סטייט־קאורטס האָבען, אלואָ, א סכסוך וועגען דער קאָנסטיטוציאָנאַליטעט פון ארבייטער־געזע־ צע, וועלכעם פאסירט זעהר אָפט, בלייבט דער ארבייטער קרח מכאן וקרח מכאן. די אורזאכע פון היעזען מערקווירדיגען צושטאַנד איז א פער־ שימעלטעם קאָנגרעם־געזעץ, וועלכעם איז אָנ־ גענומען געוואָרען אין 1789, און וועלכעם די קאַפּיטאַליסטען איילען זיך נאַטירליך ניט אָב־ צו שאַפען. דער שרייבער פון דיעזע ציילען האט שוין לאנג אויפמערקזאם געמאכט אויף דיעזען מערקווירדיגען צושטאַנד פון אונוערע געזעצע, א צושטאַנד, וועלכער איז שענדליך אפילו פאר אן אנשטענדיג־קאפיטאליסטישען שטאַנטפונקט. אבער דערווייל איז זיין קול געווען כקול קורא במדבר.

דערוויילע... ווייל עם איז צו האפען, דאָם דיעזער צושטאַנד וועט זיך באלד ענדערען צום גוטען. גענאָסע וויקטאָר בערגער איז יעצט א מיטגליעד פון קאָנגרעם, אלם רעפּרעזענטאַנט פון דער סאָציאליסטישער פארטיי. די פערטרע־ טער פון דער סאָציאליסטישער פּארטיי ווייםען דייערע פּפּליכטען צו דעם ארבייטער־קלאם דעם קלאם, וועלכען זייער פארטיי רעפרעזענ־ טירט. מיר זיינען זיכער, דאָס איינע פון די ערשטע טהאַטען פון גענ. בערגער אין קאָנגרעס וועט זיין, אריינצובריינגען א בילל, וועלכער זאָל דיעזען שענדליכען צושטאנד אָבשאפען. און מיר זיינען כמעט ווי זיכער, דאם אזא ביל, ווען ער וועט נאָר אריינגעבראַכט ווערען, וועט אָנגענו־ מען ווערען. ווייל אפילו די מעהרסטע רעפובליי -קאַנער און דעמאָקראַטישע פּאליטישענם, וועל־ כע האָבען זיך ביז יעצט געמאַכט ניט־וויסענדיג, וועלען ניט סמייען צו שטימען דירעקט געגען בילל, וועלכער האָט דעם צוועק אָבצושאַפען אזא שרייענדע אונגלייכהייט און אונגערעכטיגקייט אפיתו פונ'ם ריין־קאפיטאַתיכטישען שטאַנד־ פונקט. און דער ארבייטער־קלאס וועט האָבען די געלעגענהיים צו זעהן, צום ערשטען מאָל אין אַמעריקא, דאָם די "אונפּראַקטישע" סאָציאלים־

טען זיינען די איינציגע, וואס ווילען און קאָנען אויפטהאָן עטוואס ווירקליך פּראקטישעס צו זיין וואחל און בעסטען.

די איבערקעהרעניש אינ'ם "קאַלל".

דעם 1טען אפריל איז אינ'ם ניו־יאָרקער . "קאָלל" פאָרגעקומען א שטיקעל "רעוואָלוציע". אין דער "פּאָבלישינג אססאָסיאיישאָן", וועלכע גיט ארוים דעם "קאָלל" זיינען אימער געווען פיעלע אונצופריעדענע מיט דעם, ווי גענאָםע סימפסאָן און די הייפעל מארקסיסטען, וועלכע האָבען איהם געהאלפען ביי דער ארבייט, האָבען געפיהרט די רעדאקציאָן פון דער צייטונג. דיעזע געגנער איז די ריין־מארקסיסטישע טענדענץ פון דער רעדאקציאָן, — שטרענגע פּרינציפּען־טריי־ הייט, סאָציאליסטיש־וויסענשְאַפּטליכע בעלייכ־ טונג פון אלע טאגעס־פראגען — אימער געשטאַ־ נען ווי א ביין אין האלז. דערצו זיינען נאָך צוגע־ קומען אנדערע אורזאכען פון אונצופריערענהייט. מען האט בעשולדיג די רעדאקציאָן, אז זי איז ניט גענוג "פאפולער", ווייל זי האט ניט געד וואלט געברויכען די מעטהאָדען פון געלען זשורנאליזמום, וועלכע מאנכע סאציאליםטישע ליידער, געברויכען, צייטונגען צופיעל. די מאַרקסיסטישע רעדאקציאָן האָט אויך מרגז געווען אייניגע רייכע, און איבערהויפט "רעם־ פעקטאַבלע" גענאָסען דורך דעם, וואס זי האָט יטטענדיג ישטארק געפּרעדיגט דעם קלאםען־ קאמפר. און נאָד, און נאָד אועלכע חטאים האָט מען אויף איהר געפונען אויסצוזעצען. אייניגע אירישע גענאָסען, וועלכע פערשטעהען בלויז רזשוירנאל"־ענגליש, האָבען בעשולדיגט גענאָד, סע סימפסאָנ'ען, אז די שפּראַך פון זיינע עדי־ טאָריעל'ם איז "צו הויף". הכלל, עם זיינען גע־ ווען גענוג אורזאכען, ווארום מען זאל די מארק־ סיסטישע רעדאקציאָן ארויסווארפען. און מען ...ן געטהאָן

עס איז אפילו געווען א הערקולעסישע שטיק ארבייט, אבער מען האָט זיך א כח אָנגער טהאָן, און די רעוואָלוציאָן איז גרינדליך דורכ־געפיהרט געוואָרען. די עגעווישע שטאַלען פונ'ם "קאָלל" זיינען יעצט ריין פונ'ם מארקסיסטישען שמוץ. אפילו אויף א רפואה קענט איהר דאָרט יעצט א שטיקעל מארקסיזמום ניט געפינען. יישר כה!

ביבליאנראפיע.

1.

קנום האמסון, "וויקטפֶריא", אידיש פון ב. לאַפּין און מ. ווארשע. — פערלעגער: מאַקס יאנקאָוויטץ, ניו־יאָרק, 1911 *).

גרויסעט בוך איז ארוים, א גאַנצע קעניגרייך, א קליינע רוישענדע וועלט פון שטימונגען, שטימען און זעהונגען. מען האָט עס גע־ קויפט, איבערגעלייענט און אוועקגעלייגט. זיין נאָמען איז

געווען אויף אלעמענס ליפּען, גליק האָט איהם בעגלייט; דאָס נייע בוּך האָט ער אָנגעשריעבען אין דער פרעמד, ווייט פון די געשעהענישען אין זיין היימאטה, און געווען איז עס שטיל און שטאַרק, ווי וויין".

אזוי רערט האמסון וועגען דעם בוף פון זיין העלד אין "וויקטאריא", און דיעזע ווער־ טער זיינען אם בעסטען צוגעפאסט צום בוף "וויקטאָריאַ" גופא.

מיר האָבען שוין אין א אידישע איבערזער מיר האָבען שוין ביכער פון האַמסונ'ען, וועלכע האָבען איהם בעריהמט געמאכט איבער דעם גאנצען ערדיקוגעל און איהם אוועקגעשטעלט אין דער ערשטער רייהע פון די וועלט־קינסטלער דאָס ערשטער רייהע פון די וועלט־קינסטלער

אין ווארשעווער פערלאג "קולטור" איז ער־ שיענען נאד א אידישע איבערזעצונג פון "וויקטאריא" מיט א רריטייט־ביא גראפישען עטיוד וועגען הנוט האמסון, וועל כער פערנעהמט אין בוד גאנצע עטיוד יוטען, ווער איז דער פערפאסער פונים עטיוד איז ניטען, ווער איז דער פערפאסער פונים עטיוד איז ניט אנגעגעבען, מעהר ניט אונטער א בעמער קונג פונ'ם פערפאסער אין איין ארט פונ'ם ארטיקעל זיינען אנגעגעבען די ראשיריבות "ש. ע.", ווערכע האבען זייגען אנגעגעבען די ראשיריבות "ש. ע.", ווערכע האבען זייגען אנגעגעבען די ראשיריבות "ש. ע.", ווערכע האבען

דיעזער עטיוד איז ווארט אין ווארט מיין ארטיקעל וועגען קנוט האמסון, איבערגעדרוקט פון דעצעמבער־נומער "צוקונפט" פון פאריגען יאָהר.

ווי מען דארף זיך בעציהען נאף אזא האנדלונג צום פערלאג "קולטור", לאז איף איבער אויפ'ן משפט פון דער עפענטליכער מיינונג.

זייגען "הונגער" און "פּאַן", אָבער אָהן "וויקד טאָריא" קען מען זיך נאָך ניט מאַכען קיין קלאָהרען בעגריעה וועגען דער גרויסקייט פון האַמסונ'ס שאַפען. חוין דעם, וואס דיעזע פּאַעטישע אידיליע, — אָדער ווי דער פערפאַר סער רופט עס אליין אָן "א געשיכטע פון ליעד בע", — איז א פּאָרטזעצונג פון די אויבענד דערמאָהנטע ווערק, ווערט נאָך אין איהר אונד ערמאָהנטע ווי א סך־הכל צו דעם תוך פון מערגעפיהרט ווי א סך־הכל צו דעם תוך פון דער ליעבע, ווי עס פערשטעהט זי און פיהלט דער קינסטלערישער זשעניע פון האַמסונ'ען.

"וויקטאָריא" איז די געשיכטע פון דער אונענדליך־טיעפער, צאַרטער, רייצענדער און קוועלענדער ליעבע צווישען דעם מילנער'ס זוהן יאָהאַנעס, און דער שלאָס־פּריילין, וויקטאָריא. דיעזע ליעבע הויבט זיך אן פון די קינדער־שפּיעלען, ציהט זיך דאָס גאנצע לעבען און בליהט פּלוצלינג פאנאנדער, מיט אן אונשטערב־בלירט פּלוצלינג פאנאנדער, מיט אן אונשטערב־ליכען שיין פאר וויקטאָריאַ'ס טויט אין איהר לעצטען בריעף.

יאָהאַנעס ווערט א בעריהמטער שריפט־ שטעלער. און דאָ ענטרעקט האַמסון פאר אונז יענע געהיימניספולע, פערבאָרגענע וועלט, אין וועלכער עם קומט פאָר דער פּראָצעם פון קינסטי לערישען שאַפען; ער בעווייזט אונו, ווי אזוי די אונזיכטבאַרע ארבייט פון פערשטאַנד און פאנטאַזיע גיסט זיך אויס אין צויבערהאפטע טאַלאַנטפולע ווערק. אָבער פאר וויקטאָריא'ן בלייבט יאָהאַגעם דער זעלבער אינגעל פון מיהל, דערזעלבער אונדערגרייכבארער, העכערער וועזען, צו וועלכען איהר עדעלע נשמה האָט אלע מאָל געשטרעבט אין דער שטיל, ווייט פון מענשענ'ם אויג, און וויקטאָריאַ בלייבט פיר יאָהאַנעס'ען די זעלבע פריילין פון שלאָס, דער זעלבער אונ־ דערגרייכבאַרער הייליגער טרוים, וועלכען ער האט פערקערפערט מיט אזא קראפט און פּראכט אין זיינע ליעדער, וועקענדיג אין די הער־ צער די בעסטע, די שעהגסטע, די ריינסטע און ערהאַבענסטע געפיהלען. בלויז דער טויט עפענט וויקטאָריאַ'ן די אויגען און בעווייזט איהר, ווי קליינליך, ווי נישטיג עם זיינען אין פערגלייך מיט דער ליעבע, מיט דער אמת'ער ריינער ליע־ בע, אלע ערדישע שטרעבונגען, האָפנונגען און פערלאַנגען, און זי שרייבט איהרע לעצטע שורות צו יאָהאַנעס'ען מיט'ן גליקליכען בעוואוסטזיין,

ש. עפשמיין.

ווי זי אליין דריקט זיך אויס, — "אז גאט — לייענט עס הינטער איהר אקסעל".

פאר דער אירישער ליטעראטור, וועלכע איז נאָך, לייִדער, זעהר ארים אין איבערזעצונד גען פון דער וועלט־ליטעראטור, האָט דאָס ער־ גען פון "וויקטאָריא" אן אונגעהויער גרויסע בעדייטונג אין אלע הינזיכטען, און דיעזע בעדייטונג ווערט נאָך גרעסער דורך דעם, וואס די איבערזעצונג איז געטאכט געוואָרען טריי און ערנסט, און ניט על רגל אחת. עס פיהלט זיך אין איהר דער אמת'ער האַמסון פון דער אמת'ער "וויקטאָריא", איבערגעגעבען אין דער אמוער אידישער שפּראַף.

מיר קענען נאָר ראַטהען יערען אירישען לעזער, צו ערווערבען דיעזעם מערקווירדיגעם בוך און ניט נאָר דורכלעזען איהם, נאָר איבער־ לעזען פיעלע, פיעלע מאָל...

.2

קנום הצמסון — "מיסטעריען" (ראָמאַן). איבערזעצם פון א. פרומקין. אַרויס־ געגעבען פון ל. פרידמאַן, לאָנ־ דאָן, 1911.

מיסטעריען" איז דאס גרעסטע ווערק פון, האַמסונ'ען. דאָ ערשיינט פאר אונז דער פער־ פאַסער גאָר אין א נייעם ליכט, אין וועלכען עס פעראייניגען זיך די אלע גרויסע נשמה־וואַנד־ לונגען פון דעם מאָדערנעם מענשען מיט אלע זיינע ליידען און פיין, פרייד און גליק. אין דעם געשטאַלט פון דעם הויפּט־העלד, יאָהאַן נאַגעל, האָבען מיר, וואָלט איך זאָגען, א וועלט־פיגור, וועלכע איז פון א הערליכער מענשען־חיה, ווי טאָמאָם גלאן אין "פּאן", פערוואנדעלט געוואָרען אין א העכסט־קאָטפּליצירטען טיפּ, אויף ווע־ מענס מעשים עס ליעגט אויסגעגאָסען דער בע־ זונדערער הן פון דעם טיעפען און טראַגישען לעבענס־סקעפטיציזם. כדי צו געבען דעם לעזער כאָטש וועלכען עם איז בעגריעף וועגען "מים־ טעריען", מוז איך איבער'חזר'ען דאָם, וואס איך האָב שוין געזאגט וועגען דיעוען ווערק אין מיין אָרטיקעל "קנים האמיכון", וועלכער איז געווען "געדרוקט אין דעם דעצעמבער־נומער "צוקונפט : פון פאריגען יאָהר

יאָהאן נאגעל איז א געהיימניספּולער "יאָהאן נאגעל איז א געהיימניספּולער מענש. קיינער ווייסט ניט, ווער ער איז, וואָס ער איז, פון וואנען ער קומט; זיין גאנצע בעד נָעָהמונג רופּטַ אָרויס אין דעַר קליין שְטִעְדטיל,

וואו ער איז פּלוצלינג ערשיענען, נייגעריגקייט און פערוואונדערונג. אלע פעראינטערעסירען זיך מיט איהם און זוכען זיין פריינדשאפט, אָבער ער איז ווייט פון זיי, און אין דער זעלבער צייט נאָדענט, און דאָם מאַכט נאָך איהם מעהר גער היימניספול אין די אויגען פון די ארומיגע.

ער גלויבט, דאַכט זיך, אין קיין זאך ניט און גלויב אין אלץ, ער האלט פון קיין זאך ניט און האלט פון אלץ. זיין איבערצייגונגס־קראַפט איז אזוי גרוים, אז ער קען אויפווייזען, טאָג איז נאכט און נאכט איז טאג, און אלע זאלען מיט איהם מסכים זיין. פאקטיש אָבער גלויבט ער נים אין לעבען, זעהט פאר זיך קיין ציעל נים און איז גרייט יעדען טאָג אריינצואווארפען זיך אין די כוואליעם פונ'ם ים, און דאם טהוט ער טאַקע צו־לעצט, אָבער זיין ליעבע צו דער וועלט איז אזוי גרוים, אז גאַנץ אָפט דערטרינקט ער זיין אומעט, פערצווייפלונג, זיין טיעפען פעסי־ מיזם אין דיעוער ליעבע. ער דערגעהענטערט צו זיך דעם ערנידריגטען און בעליידיגטען "מינוטע" און בעציהט זיך צו איהם, ווי א ליעבענדע מוד טער צו איהר קינד, אפילו אין זיין שפאסען, אין זיין גלומען זיך איבער דיעזען אונגליקליכען ווייזט זיך אויך ארוים דער ניט־אויסשעפענדער קוואל פון זיין ליעבע.

און אין דיעזער אלגעמיינער ליעבע זיינער פלעכט זיך אריין די בעזונדערע ליעבע צו דער נאַטור און צו דער פרוי.

מיר דאכט זיך, אז איך שטעל מיט זיך, פאר א טהייל פון דיעדען וואלד אָדער פון דיער פון דיעדען טייכעל, א צווייגעל פון א סאָסנע, אָדער נאָר א שטיין, פון מיינטוועגען כאטש א שטיין, אבי נאָר ער זאל זיין דורכגעדרונגען מיט דיעדען צאַרטען דופט און צאַרטער רוה, וועלכע רינגלען אונז ארום" — זאָגט ער, דער שעהנער דאגני.

די אויסערליכע אומשטענדען קימערען איהם ניט, ער איז פערמעגליך און דארף ניט פיהרען קיין לעבענס־קאמפּף פאר עקזיסטענץ. די צערטליכקייט, וועלכע ער פלעגט ביז איצט פערשווענדען אויף זיינע ווערק, וויל ער אויף מענשען אריבערטראגען, אָבער דיעזע צערטליכ־קייט פאָדערט ניט אזא ליעבע, ווי ער האָט ארויסגעוויעזען צו מינוטע'ן. יענע ליעבע איז ארויסגעוויעזען צו מינוטע'ן. יענע ליעבע איז געווען דורכגעדרונגען מיט מיטלייד, און די צערטליכקייט, וועלכע ער פלעגט פערקערפּערען צערטליכקייט, וועלכע ער פלעגט פערקערפּערען אין זיינע ווערק, בעשטעהטַ גאָר פון אַנדערען

עלעמענטען. אזא צערטליכקייט כאָדערט גוטס־ קייט, שטאָלץ און גרויסמוטהיגקייט, און דאָס זוכט ער אין דער פרוי.

איהם אַנטקעגען קומט די צארטע קאמא. זי איז אבער א האבגיריגע און ער בעמערקט עם גלייך. עם פעהלט איהם איצט די שטאלצע פרוי, אין וועלכער ער זאל געפינען דעם צווייטען בעגעהר פון זיין נשמה, און ער בעגעגענט דאגני'ן. דאגני איז געווען דער ליעבלינג פון דער גאנצער שטאָרט. לכבוד איהר האָט מען פעראנ־ שטאַלט א יום־טוב און אויסגעפּוצט די הייזער מיט פלאַגען. נאַגעל דרינגט זיך דורך מיט דער פייערליכער שטימונג פון דער ארומיגער סביבה און אין טרוים וועגען א שטאָלצער און קעניג־ ליכער פרוי קריעגט ער ליעב דאגני'ן שוין אונ־ בעקאנטערהייד. ער האָט אָבער אין איהר ניט געפונען די גרויסמוטהיגקייט, און ער זוכט צו בעפריעדיגען דעם דריטען בעגעהר פון זיין נשמה. דאָם געפינט ער אין דער אלטער מיידעל מאַרטאַ גודע מיט די יונגע גוטע אויגען אונטער די ווייםע האָר. די אלע דריי פרויען מוז ער ליעבען איינצייטיג, ווייל די ערשטע איז גוט, די צווייטע שטאָלץ און די דריטע גרויסמוטהיג, און דיעזע אלע אייגענשאַפטען זיינען דאָך די אייגעשאַפטען פון זיין אייגענער נשמה. אין יעדער פון די אלע פרויען איז פער־ קערפערט א גרויסע טהייל פון זיין "איף", און ער זוכט ניט אזוי די פרוי אין זיי, ווי די סימד באָלען, די טיפּען, וועלכע זיי בעצייכנען".

אָבער דאס איז בלויז אין קורצען דער ממצית, די קווינטעסענץ פון דער גאנצער פּרעכ־
מיגער פּאנאראַמע, וועלכע האמסון שילדערט
אונז. כדי צו פיהלען אבער די גאנצע הויף, די
גאנצע הערליכע גרויסקייט פון דעם צפונ'דיגען
פריהלינג און דער צפונ'דיגער נאַכט, אויסגער
פלאָכטען מיט די פאנטאַסטישע חלומות און
בילדער פון נאגעל'ן, וועלכע אטהעמען אויף
אייך מיט א מעכטיגען קוואל פון לעבען און
שעהנהייט, מוז מען לעזען דאס גאנצע ווערק
פון אָנהויב ביז'ן סוף, און ניט נאָר אזוי לעזען,
ווי שטודירען, אריינדרינגען אין זיין טיעפּד
קייט און פערשיעדענארטיגקייט. דיעזע מעגליכ־
קייט האָט איצט דער אידישער לעזער ערוואָר־
בען דורך דער איבערזעצונג, וועלכע ליעגט פאַר

די איבערזעצונג איז געמאכט פון דעם בער קאנטען אידישען איבערזעצער א. פרומקין, און

דאָס איז שוין א גאראנטיע, אז זי איז טריי און עהרענהאפט. אָבער, ליידער, איז די אידישע שפראַך צופיעל פערדייטשט, און ערטערווייז פעררוסיפיצירט. גלייך אויפ'ן ערשטען בלעטעל געפינען מיר אן אויסדרוק "א פרעמדער האָט זיך "מיט אַמאָל געיאַוועט"; אנשטאָט "געיאַוועט האָט מען גאנץ לייכט געקענט ברויכען "זיך בע־ וויעזען", און דאַן וואָלט עס געווען פערשטענד־ ליך ניט נאָר פאר'ן רוסישען אידען, נאָר אויך . פאר רומענישען און גאליצישען אידען, שוין ניט רעדענדיג וועגען דעם, וואס "געיאוועט" איז בכלל ניט קיין ליטעראריש ווארט. אנשטאט "אזוינם" אדער "אזעלכעם" ברויכט אומעטום, דער איבערזעצער "אזוי וואס", און עס קומט ביי איהם אוים "אזוי וואס האב איך נאך קיין מאָל ניט געהערט", אדער "האט מען ווען גע־ הערט אזוי וואס;" עס געפינען זיך אזעל־ כע דייטשע אויסדריקען: "א לאך אין דער איינער פּוֹלִם ־ אדער" און "אלעם דעם איינעם פאל", אנשטאַט צו בוו ואגען "אין דעם פולס־אדער אויף איין האַנד" אָדער "אלעס ביי דעם איין פאַל". פאַל טויג סתם ניט, ווייל דאָס קען אויסגעטייטשט ווערען אלם "צופאל", און דא רעדט זיך פשוט וועגען "פאַלען". "א קלייניגקייט פון א שווע־ בעלע" קלינגט אין אידיש משונה, מען האָט עם גאנץ לייכט געקענט פערבייטען אויף "א שטי־ קעל שוועבעלע". אמת, דאם זיינען אלץ קליי־ ניגקייטען אין אזא ריעזיגער ארבייט, ווי איבער־ זעצען אין אידיש "מיסטעריען", אבער ווען דיע־ זע קלייניגקייטען בעגעגענען זיך צו אָפט אין בוך, שניידט עם דעם אויער,

אלענפאלס קעגען מיר נאֶר אויסדריקען אונזער צופריעדענהייט, וואס פרומקין האָט אויפגעטהאָן אזא ריעזיגע ארבייט און בעריי כערט די אידישע ליטעראטור מיט איינעם פון די גרעסטע ווערק פון דער וועלט־ליטעראטור פאר'ן לעצטען יאהר־הונדערט. דער אידישער לעזער וועט איהם געווים דאנקבאַר זיין.

٣. ٢.

"שנעע", פון ס. פשיבישעווסקי. איבערזעצט פון פויליש, פון ש. עפשטיין. פערלאג מייזעל עט קאָס. ניו־יאָרק 1911. איבערזעצונגען אין אידיש דארפען שפּיע־לען א מעהר בעדייטענדע ראלע, ווי אין אנדערע שפּראַכען. אונזער אייגענע ליטעראַטור איז ווייט

ניט רייך, און דער אידישער לעזער איז געד צוואונגען זיך צו ווענדען צו אנדערע ליטעראד טורען, אום צו בעפריעדיגען זיין גייסטיגע בעד דערפניס אין ליטעראטור.

מיר זיינען אבער אן עם קשי עורף, קאפויר ווי ביי די אומות־העולם. ביי זיי זיינען די אי־ בערזעצער געוועהנליך אליין וויכטיגע שרייבער. א מענש ערווערבט זיך א גרויסען נאָמען מיט דער איבערועצונג פון א גרוים ווערק, אויף וועלכען ער ארביים יאָהרען לאנג; צום ביי־ שפיעה, דער גרויכער ענגהישער דיכטער פאפע האט פערבראכט פיעל צייט אויף דער איבערזעד צונג פון האמער, לאנגפעלא — אויף דער אי־ בערועצונג פוןראנטע; דער רוסישער דיכטער מעהר ווי געארבייט האט צעהן יאָהר אויף דער איבערזעצונג פון פאוסט א. ז. וו. גאנץ אנדערש איז אבער די זאך ביי אונז, אם ווייניגסטענס איז דאס געד ווען גאנין אנדערש ביז דער לעצטער צייט. מען פלעגט ענטוועדער בעקאַנען דעם אידישען לעזער כיים ווערק, וועלכע קאנען נים פיעל בערייכערען זייערע לעזער, אדער די איבער־ זעצונגען, זאגאר פון גוטע ווערק, פלעגען גע־ מאכט ווערען אין איילעניש, כאפ־לאפ. מיר ווייסען פון א פאקט, ווען א געוויסער היעגער אידישער שרייבער האט געזוכט א פערלעגער ארויסצוגעבען פאוסט אין אידיש. דער דער־ מאָנטער שרייבער האט אויסגערעכענט, אז ער קען פארטיג ווערען מיט דעם "דזשאב" אין עט־ ליכע וואכען.

בעדייטענדע שריפטשטעלער, אונוערע מיט אייניגע אויסנאהמען, האָבען ניט געוויד־ מעט זייער צייט און פעהיגקייטען צו איבער־ זעצונגען. ראס האָבען זיי איבערגעלאזען מענד שען, וועלכע בעזיצען נים קיינע ליטערארישע פעהיגקייטען און... קענען, צו קיין גנאי זאל זיי ניט זיין, גאנין אפט ניט די שפראך פונ'ם ארי־ גינאל. אפטמאל איבערזעצט מען פון אן אי־ בערזעצונג, ניט קענענדיג ביידע שפּראכען, ניט די, אין וועלכער דער אריגינאל איז גע־ שריעבען, און ניט די שפּראך, פון וועלכער ראם בוך ווערט איבערזעצט און ועל כולם, פלעגען אונזערע איבערזעטצער נאך דאם ווערק אויםבעםערען, איבערמאכען און צופאסען צום אידישען לעזער.... דער ווערטה פון אזעלכע פאלקסטהימליכע איבערזעצונגען איז זיך לייכט פארצושטעלען.

אין דער לעצטער צייט האט זיך אבער די זאך פיעל געענדערט צום גוטען.

חוץ די עלטערע בעוואוסטע שריפטד שטעלער, ווי קאברין צום ביישפּיעל, וועלכער האָט דאס פריהער אויך געטהאָן, געהמען זיך יעצט פיר איבערזעצונגען אייניגע פון אונזערע יונגע פעהיגערע שרייבער — מעגשען מיט געד שמאַק, אינטעליגענץ, קענטניסס פון אויסלעגד דישע שפּראכען א. ז. וו. דאס איז געוויס א זעהר בערייטענדע און פרעהליכע ערשיינונג.

ריעזע געראנקען זיינען אונז געקומען אין קאפּ, ווען מיר האָבען געלעזען די אויבענ־ אנגערופענע איבערזעצונג פון ש. עפּשטיין.

מיר האבען געהאט פיעל פערגניגען ביים לעזען די איבערועצונג אין א שעהנער פליסענדער שפראך, געמאכט פון א מענשען, 118 אויטאר דעם עהרט וועלכע רעם לעזער. דאם פיהלטזיך אין יעדער פראזע, אין יעדען ווארט. די איבערזעצונג איז געמאכט פון דעם אריגינאל, פון פויליש. זי איז געווים ניט ערגער, ווי די רוסישע איבער־ זעצונג, מיט וועלכער מיר האבען זי פערגליעכען. עם איז אויך אנגענעהם צו זעהן, אז גראדע שנעע" איז איבערזעצט געוואָרען און ניט אן, אנדער ווערק פון פשיבישעווסקי'ן, א שרייענדעם ווערק. דאם צייגט, אז דער אידישער לעזער איז אין דער לעצטער צייט פיעל געוואקסען אין זיינע פאדערונגען. די פערלעגער זעהען, אז זיי האָבען פיר זיך יעצט אן אנדער פּובליקום. מיר זאגען נאָכאמאָל, עם איז א פרעהליכע ער־ שיינונג, דאם ערנסטע שרייבער ווידמען ציים צו איבערועצונגען.

.5 .5

מיניקעם' פסח־בלאט. תר"ע, ניוד יארק.

מיניקעס' יום־טוב בלעטער", זיינען ניט מייןפּנים חדשות אויף אונזער ביכער־מארק. איין א רעכט ביסעל יאָהרען, ווי ה' מיניקעס שוין א רעכט ביסעל יאָהרען, ווי ה' מיניקעס איז לכבוד יום־טוב פיכבד דעם אידישען עולם מיט א זאמעל־בוף פון ארטיקלען, ערצעהלונגען און ליעדער פון פערשיעדענע ליטעראטען, וועלכע געהערען צו פערשיעדענע פארטייען און פער־געהערען ריכטונגען. דער צוועק פון דיעזע זא־מעל־ביכער איז, ניט צו אגיטירען פאר א געוויסע מעל־ביכער איז, ניט צו אגיטירען פאר א געוויסע

פארטיידריכטונג אדער וועלכע עם איז- ניט שטרעמונג. דער ארויסגעבער האט אויך ניט בדעה צו זאגען מיט זיי א נייעם ווארט. נייע ווערטער און איבערהויפּט אן אויסגעהאלטענע ריכטונג וועט מען אין "מיניקעס" יום־טוב בלעטער" ניט געפינען. זייער הויפט אויפגאבע איז, צו געבען דעם לעזער אן אויסוואהל פון ליטערארישע און פאפולער דוויסענשאפטליכע אבהאנדלונגען, וועלכע האבען, אן און פיר זיך, א געוויסען ווערטה. און די "יום־טוב בלעד מער" מעגען בעגריסט ווערען אלס א ווינשענס־טער" מעגען בעגריסט ווערען אלס א ווינשענס־ווערטע קולטור־ליטערארישע אונטערגעהמונג.

די ערשטע צייטען זיינען מיניקעס' אויס־גאבען געווען זעהר בלאס, און האָבען ניט גער קענט ציהען צו זיך די אויפּמערקזאמקייט. די פּאפּוּלער־זויסענשאפּטליכע ליטעראטור איז נאָך געווען א "דבר שלא בא לעולם", און די שעהנע ליטעראטור איז נאָך געווען אין די וויקעל־ליטעראטור איז נאָך געווען אין די ארויס־יאָהרען. ביים בעסטען ווילען פון די ארויס־געבער איז געווען אונמעגליך צוזאמען צושטעלען געבער איז געווען אונמעגליך צוזאמען צושטעלען

אן אומפאנגרייכעס זאמעל־בוך מיט א גוטען לעזע מאטעריאל. איצט, ווען אונזער ליטערארישער בוים האט זיך אין מאנכע אבטהיילונגען. בעד דייטענד פערנאנדערגעוואקסען, איז שוין פאדראן א מעגליכקייט צוזאמען צושטעלען א כל־בוד זאמעל־בוך מיט א רייכען אינהאלט. דיעזע מעגדליכקייט האט ה' מיניקעס זעהר גוט בעוויזען מיט זיין לעצטער פּסח־אויסגאבע.

זיין היינטיגעס "פסח־בלאט", תר"ע, איז א רייכער טיט מיט פערשיעדעגע מאכלים, און יעד דער לעזער קען דארטען געפינען פאר זיך א וועלכען עס איז ניט גייסטיגען געריכט. ניט אלע ארטיקלען און ערצעהלונגען זיינען אריגי־ געלע. עס זיינען דארטען פאראן מאנכע איבער־געדרוקטע — אבער אין היינטיגער אויסגאבע זיינען פאראן מעהר אריגינעלע ווי איבערגעדרוקד טע. די אויסערליכע זייט פון "פּסח־בלאט" איז אויך זעהר א געלונגענע, און מיר צווייפלען ניט, או דעס וועט געפינען א ווארעמע אויפנאהמע או עס וועט געפינען א ווארעמע אויפנאהמע ביים עולם־לעזער.

רעדאַקציאָנעלע נאָסיצען.

יינטיגען מאָנאט האָבען מיר פאָר צוויי קאָנווענשאָנס; פון ארביי־ טער רינג אין ראָטשעסטער נ. י. 10—15 מאַי) און פון דער אַגי־ טאַציאָנס - ביוראָ אין באָסטאָן, מאַסס. (27—30 מאַס.).

איבער דעם צושטאַנד, וואוקס און אויפגאַד בען פון ארבייטער רינג, וועט דער לעזער געפינען אינ'ם ארטיקעל פונ'ם סעקרעטער, פריינד וויינד טרויב. ניט קוקענדיג, וואס דער צואוואקס פון טרויב. ניט קוקענדיג, וואס דער צואוואקס פון מעמבערס איז היינטיגס יאָהר ניט געגאנגען מיט אזא שנעלען שריט, ווי אין די פּאָאר פּאָד ריגע יאָהרען, קען מען זיך בכלל אָבער אויף די ענטוויקלונג פון אונזער אָרדען ניט בעקלאָגען. אויב ער האָט זיך ניט פאנאנדערגעוואקסען אזוי וויט אין דער ברייט, האָט ער זיך אָבער אַלס מעהר און מעהר אינגעווארצעלט אין דער טיעף. מעה זיינען צוגעקומען אינסטיטושאָנס, ווי דער ער זיינען צוגעקומען אינסטיטושאָנס, ווי דער

סאנאטאָריום, דער אָרגאַן "דער פריינד" און די מינדליכע אויפקלעהרונגס־ארבייט.

* * *

די אַגיטאַציאָנס־ביוראָ אָבער קען זיך, לייר
דער, ניט שטאַרק בעריהמען מיט א גרויסען ערר
פאלג פאר די לעצטע 1½ יאָהר, זייט די לעצטע
קאָנווענשאָן אין פילאדעלפיא. דאָס אנערקענט
אויך דער סעקרעטער פון דער ביוראָ, גענ. א.
שיפּליאַקאָּה, אין דעם בעריכט, וואָס ער האָט
אונז צוגעשיקט. "בויען א בנין אונטער מעהר
אָדער וועניגער גינסטיגע אומשטענדען – לויך
לייכטע שטיקעל ארבייט. ווער רעדט, אַז עס
קומט נאָך אויס צו בויען מיט רויהע ציגעל און
ניט גענוג צעמענט"; "דאָס לעצטע יאָהר איז
מוו וועניג געטהאָן געוואָרען, אז עס נעהמט
באַלד אָב דער חשק צו שרייבען א בעריכט".

דער בעריכט טרייסט אונז, אז עטוואָס אר־

לעגאַטען צו דער קאָנווענשאָן, און ניט פערביי־ צולאָזען די איצטיגע גינסטיגע אומשטענדען פיר פארטיי־ארבייט.

* * *

פיר, פון אונזער זייט, אונטערשטיצען דעם אויפרוף פון דער עקזעקוטיוו פון דער ביוראָ גאנין וואַרעם. די גלייכגילטיגקייט פון די ברענטשעס צו דער ביוראָ איז אין אמת'ען אן אונפערגעבלי־ כעם פערברעכען. אהן די שטיצע פון די גענאָסען פון לאנד מוז די בעסטע עקזעקוטיוו זיין מאַכט־ לאָז. מיר ווילען אָבער אין דער אייגענער צייט בעמערקען, אז נאָך אונזער מיינונג, פאלט די שולד פון דעם אונבעדייטענדען ערפאָלג פון דער ביוראָ ניט נור אויף די פארטיי־ברענטשעס, נור אויך אויף די עקזעקוטיוו. די עקזעקוטיוו האָט ניט ארויסגעוויעזען א בעזונדערע איניציאטיווע פון איהר זיים, ווי אזוי צו בעקומען די איבער־ געבענהיים און דעם צוטרוי פון די ברייטע מאַ־ סען. זי האָט מעגליך גאנין געוויסענהאַפט ער־ פילט די רוטינע ארבייט, זי האָט אָבער ניט ארויסגעוויעזען די נויטווענדיגע שאַפּונגס־ קראפט, וואם איז נויטיג ביי דעם איצטיגען צו־ שטאַנד פון דער אידישער ארבייטער בעוועגונג.

אום צו בעקומען אן איינפלום אויף די אי־ רישע גענאָסען פון לאנד, מוז די ביוראָ טהאָן מעהרער ווי פעראנשטאַלטען ווען ניט ווען אן אגיטאַציאָנס־פערואמלונג און ארויסגעבען פון צייט צו צייט ליפלעטם, און איין מאָהל אין יאָהר אַ בראָשורע. דאָס דאַרף זיין איינע פון איה־ רע אויפגאַבען, אָבער ניט די איינציגע אויפגאבע. דער הויפט־צוועק פון דער ביורא דארף זיין צו פיהרען און צו בעלעהרען סיסטע־ מאַטיש די אידישע מאַסען אין ברייטען זינן פון וואָרט. זי דארף זיך ניט בענוגענען בלויז מיט דער געוועהנליכער אגיטאַציאָן, וואס איז געטהאָן געוואָרען נאָך פריהער איידער די ביוראָ איז ענטשטאַנען. זי מוז ווערען א ריין אידי־ ש ע סאָציאליסטישע אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע זאָל אריינדרינגען אין דעם לעבען פון די אידישע אר־ בייטער. זי דארף זיך אויך אָבגעבען מיט ספּע־ ציעל אידייטע פּראָלעטארייטע פראגען, כייט דער עקאָנאָמישער, ווי אויך מיט דער אלגעמיינער קולטורעלער לאגע פון די ברייטע אידישע פאָלקם־שיכטען. די קאָנווענשאָן אין פילאדעלפיא האָט דאָס איינגעזעהען. זי האָט אין דער רעזאָ־ לוציאָן איבער די אויפגאַבען פון דער אגיטאַ־ ציאָנס־ביוראָ מפורש אונטערגעשטריכען, אז די

בייט איז דאָך געטהאָן געוואָרען, און ווי ניט לאַנגזאַם עם איז געווען דער גאנג פון דער ביו־ ראָ, האָט זי דאָך געשטעלט אייניגע שריט פאָר־ יוערטס. "וועהרענד די לעצטע 14 מאָנאַטען, ד. ה., פון דעם טאָג, וואס די עקזעקוטיוו האָט אָב־ געהאלטען איהר ערשטע זיצונג אין נויאָרק, זיי־ נען אָבגעהאלטען געוואָרען 180 פערזאַמלונגען, עם איז געדרוקט געוואָרען א ביכעל איבער דעם ארבייטער'ם קאמפּף ביי די וואהלען אין פינף טויזענד עקזעמפּליארען, א ביכעל איבער די צוטהיילונג פון די רייכטהימער אין אמעריקא, א ליפלעט איבער די בערייטונג פון די לעצטע וואַהלען, א ליפלעט איבער די הייליגקייט פון פריוואַט־אייגענטהום" און -- לויט דער פערזי־ כערונג פונ'ם בעריכט — "ס'ווערט פערפערטיגט א דריטע ביכעל איבער א וויכטיגער טאַגעס־ פראגע". ווייטער ערצעהלט אונז דער בעריכט, אַז עם זיינען אָרגאַניזירט געוואָרען א צאָהל נייע ברענטשעס, און אז אייביגע אלטע זיינען רעאָר־ "גאַניזירט געוואָרען, א. ז. וו., א. ז. וו." *

די אורזאכע, פאר וואס די ביוראָ האָט גע־ טהאָן אזוי וועניג ארבייט, ליעגט, לויט דער פערזיכערונג פון סעקרעטער, אין דער גלייכגיל־ טיגקייט פון די ברענטשעס, און איבערהויפט אין דעם, וואס עס פעהלט "אן איינהייטליכע בעשטימטע פערפפליכטונג פון די ברענטשעם צו דער ביוראָ, אין בעצוג צו דיום". פערבינדונגען האָט די ביוראָ מיט 57 אָרגאַניזאַציאָנען, אויסער פיעלע ארבייטער־רינג ברענטשעס, וועלכע טהוען די לאָקאַלע סאָציאַליסטישע ארבייט, דיום האָ־ בען געצאָהלט בלויז זעקס־און־צוואַנציג, און די אויך גאנין אונרעגעלמעסיג". די עקזעקוטיוו דענקט דעריבער, אז די גענאָסען וועלען מוזען שענקען זייער אויפמערקזאמקייט אויף דיעזע אונרעגעלמעםיגע ערשיינונג, "מיר מוזען פעסט־ שטעלען די פערבינדונג פון דער ביורא מיט די ברענטשעם אזוי, אז עם זאל אונמעגליך זיין פיר א ברענטש צו פערנאכלעסיגען זיינע פּפּליכטען עם, ברענטשעם, די אידישע פארטיי ברענטשעם, צו דער ביוראָ... וואם וועלען איצט בלייבען גלייכגילטיג צו דער ביוראָ, וועלען בעגעהן א פערברעכען. מיט זייער גלייכגילטיגקייט וועלען זיי אָבנעהמען פון דער אידישער ארבייטער־בעוועגונג די געלעגענהייט זיך צו ארגאניזירען און פון צו ווערען אַ טהייל פון דער פארטיי". דער בעריכט ענדיגט זיף מיט אן אויפרוף צו די ברענטשעם צו ערוועהלען דע־ ביוראָ דארף זיין מעהר ווי א "אידיש־שפּרעכעני דע" קערפערשאַפט, אז זי דארף זיין "די אָרגאַד ניזאַציאָן, וועלכע זאָל זיין צוגעפאסט צו דער שפּ ר צּ ךּ, עק אָנ אָ מי שע און קולטור שפּ ר צּ דְּ, עק אָנ אָ מי שע און קולטור ר ע ל ע בעדערפניסען פון די אידישע אַרביי־טער־מאַסען אין אמעריקא".*)

אויף אין בעצוג צו פּראפּאגאנדע האָט די קאָנווענשאָן אינסטרואירט די עקזעקוטיוו פּון דער ביוראָ "צו בילדען א שטענדיגע לעקטשור־ קאָמיטע, און צוזאַמען מיט דיזער קאָמיטע אויס־ ארבייטען א גענויע פּראָגראַם פון סיסטעמאַטי־ שע קלאַסען, וועלכע זאָלען אָבגעהאלטען ווערען פאר די מעהר פעהיגע גענאָסען אין די יעניגע שטעדט, וואו ס'איז נור מעגליף".

דיעזע וויכטיגע פּונקטען האָט אָבער די עקר זעקוטיוו ארויסגעלאזען פון אויג, און ווען עס ווייזט זיך איצט, ביים אָבגעבען דין וחשבון, ארויס, אז דער סך־הכל פון איהר ארבייט איז א קליינער, טאָ דארף זי א טהייל פון דער שולד אויך נעהמען אויף זיך.

* * *

וואו און ביי וועמען עם זאל ניט ליעגען די שולד, ביי די ברענטשעם, צו ביי דער עקזעקוטיר ווע, מוז מען זעהען, אז אויף להבא זאל די ביוראָ קענען טהאָן מעהר ארבייט, און אז זי זאָל ווערען די טאָן־געבערין אין דער אידישער ארבייטער־ בעוועגונג. די קאָנווענשאָן אין באָסטאָן וועט גער וויס זוכען וועגען און מיטלען ווי אזוי די פער־ בינדונג צווישען די ברענטשעם און די ביוראָ זאָל ווערען פעסטער און אין דער אייגענער צייט וועט זי געווים זעהען צו זארגען, אז איהרע אינסטרוק־ ציאָנען זאָלען ניט בלייבען א טויטער בוכשטאַב, נאָר אז זיי זאָלען ווערען דורכגעפיהרט אין לעד

* * *

רי דעלעגאטען אויף דער קאָנווענשאָן פון דער ארב. רינג, ווי אויף דער קאָנווענשאָן פון דער ארב. רינג, ווי אויף דער קאָנווענשאָן פון דער אגיטאַציאָנס־ביוראָ, וועלען האָבען פיעלע וויכטי־ גע פראַגען צו פערהאנדלען, און מיר צווייפלען ניט, אז זיי וועלען שטעהן אויף דער הויך פון ניט, אז זיי וועלען שטעהן אויף דער הויך פון

זייער אויפגאבע און וועלען ארויסטראָגען בעד שליסע צום וואהל און בעסטען פון אונזער בעד וועגונג.

גליק אויף!

דער אָרגאן פון אונזערע רוסיש־שפּרעכענדע גענאָסען, "די נייע וועלט", האָט שוין אָנגעפּאַנ־ גענאָסען, "די נייע וועלט", האָט שוין אָנגעפּאַנּד גען צו ערשיינען אונטער דער רעדאַקציאָן פון גענאָסע לעאָ דייטש. די אייניגע נומערן, וועלכע זיינען ביז איצט ערשיענען, ענסהאלטען אין זיך ארטיקלען פון בעוואוסטע סאציאַליסטי־שע פיהרער.און שריפטשטעלער.

דער רעדאקטאָר, גענ. דייטש, ווי די ליסטע מיטארבייטער, וועלכע זיינען אנאָנסירט אַלס שטענדיגע אנטהייל־נעהמער אין דער אויסגאבע איז די בעסטע גאראנטיע, אַז "די נייע וועלט" וועט זיין א שטרענג אויסגעהאלטענע סאָציא־ ליסטישע און טרייד־יוניאָניסטישע ארבייטער־ צייטונג, און דערמיט אליין פערדיענט זי פון אלעמען אונטערגעשטיצט צו ווערען.

מיר שיקען אונזער ברודער־אָרגאַן א וואריד מען גרוכ, און ווינשען איהם אריכת ימים ושנים.

צוזאמען מיט אלע אנדערע פעריאָדישע אויסגאבען האבען מיר אויף ערהאלטען פון מענד דעלי מוכר ספרים א בקשה צו אלע אמעריקאנער אידען, וואו ער בעקלאגט זיף אויף די "היברו פאָבלישינג קאמפ.", אז זי גיט ארוים זיינע ווערק אהן זיין ערלויבנים. אין דער זעלבער בקשה איז אויף דא א שטאף דער "צוקונפט", וואס זי האט געגעבען אלם פרעמיום זיינע ווערק אהן שום פערגיטיגונג.

מיר האבען זיך געווענדעט נאָך אן ערקלעהד רונג צו די ארויסגעבער פון אונזער זשורנאל, צו די "צוקונפט פּרעס פעדעריישאָן", ווי אויך צו גענ. מ. ווינטשעווסקי, וועלכער איז דאן געווען רעדאקטאר פון "צוקונפט", זיי זאלען די זאך קלאָהר מאכען.

אין נעכסטען נומער וועלען מיר פערד עפענטליכען זייערע ערקלעהרונגען, פון וועלכע מען וועט געוואָהר ווערען, אז "די צוקונפט" האט כלל נישט פערדיענט די שטאף־ווערטער, מיט וועלכע מגדעלי מוכר ספרים איז איהר מכבד.

דעזאָלוציאָן, אידישע אגיטאַציאָנס־ביוראָ, * ערשטער פּאראגראַף.

VOL. XVI.

JUNE, 1911.

No. 6

ה. ל. ראַפּאָפּאָרט.

דער אַכטער צוואַמענפאָהר פון דער פּראַנצויזשער פער־ איינינטער סאָציאַליסישער פּאַרטיי אין סט. עטיען.

(פון אונזער ספעציעלען קאָרעספּאָנדענט).

פעראייניגונג פון דער סאָציאַר ליסטישער פארטיי אין פראנקד רייך (1905) איז געווען אן אנד גענעהמע איבערראשונג פאר'ן אינטערנאַציאָנאַל. אלע די, וואס זיינען געווען אויפ'ן אמסטער

דאמער קאָנגרעס (1904) ביי די פייערדיגע און ליידענשאַפטליכע דעבאטען צווישען די סאָציא־ליסטישע פראקציעס, האָט זיך אפילו ניט גע'־ליסטישע פראקציעס, האָט זיך אפילו ניט גע'־חלומ'ט פון אוא אומגעריכטען סוף. פאר א יסוד פון דער פעראייניגונג האָט מען גענומען די אַמ־סטערדאמער רעזאָלוציע, וואס פער'משפּט קלאָהר און קאַטעגאָריש דעם רעוויזיאָניזם און רעפאָרמיזם, און ערקלעהרט די סאָציאליסטישע פארטיי פאר א פארטיי פון סיסטעמאַטישער אפאוציאָן געגען דער עהזיסטירענדער אָרדנונג, פאר א פארטיי א רעוואַלוציאָנערע, אַ פארטיי פון קליינע רע־פאר אַ פארטיי און ניט פון קליינע רע־פאָרמעלעד.

די זְשֹאֶרעסיסטען האָבען אָנגענומען די פעראייניגונגס־בעדינגונגען, זיי דאָבען אָבער פעראייניגונגערט צו זוכען אַ געלעגענהייט פאר נָיִט אָויפגעהערט צו זוכען אַ געלעגענהייט פאר

"רעוואנש". זיי האָבען מיט אלע מיטלען פער־
שטאַרקט זייער פּאָזיציע אין דער פּארטיי, און,
מיט דער הילף פון בלאנקיסטען, סינדיקאליס־
טען און הערוועאיסטען, פערזיכערט זיף א
מעהלהייט. דערמיט ערקעלהרט זיף דער אונ־
אויפהערליכער קאמפף אויף אלע פעראייני־
גונגס־קאָנגרעסען, דער קאמפף צווישען דעם רע־
גונגס־קאָנגרעסען, דער קאמפף צווישען דעם רע־
פאָרמיסטישען בלאק און דער מינדערהייט פון
מארקסיטען־געריסטען.

דער קאמפּה — אין א ביסעל א פערשארפ־
טער פּאָרם האָט זיך אויך געפיהרט אויפ׳ן אַכ־
טען קאָנגרעס, וואס איז פארגעקומען אין
סען קאָנגרעס, וואס איז פארגעקומען אין
ארדערעס, וואס איז פארגעקומען אין
און באבעה׳ן, וועמען די פראנצויזישע בורזשוא־
זיע האָט פער'משפּט צום טויט אין 1796 (גע־
בוירען אין 1760). דערביי ווארפט זיך אין די
אויגען, ס'ארא אונגעהייער גרויסען וועג דער
ארבייטער־קלאס איז דורכגעגאנגען פאר דער
צייט. אין 1796 שיקט די בורזשואזיע אויף דער
גילאָטינע דעם פיהרער פון דער ערשטער סאָר
ציאליסטישע פערשווערונג, און אין 115 יאָהר

איהר קאָנגרעם אין זיין געבורטם־שטאָדט, אין א גרויסארטיגען פּאלאץ, וואו עס געפינט זיך עבען דער ארבייטם־בירושע דאס העכערע געריכט. די פּארטי איז כמעט דער פּאָלשטענד דיגער בעל־הבית פון דער שטאָדט. דער דעפּוּר בעל־הבית פון דער שטאָדט. דער דעפּוּר טאַט סען־קאנטעני איז א סאָציאליסט. דער מעיאָר אויף. די פּארטיי האָט אָרגאניזירט א ריעזיגען פּאָלקס־מיטינג, א גאַסען־דעמאָנסטרא־ציאָן דעם צוזאַמענפּאָהר, און די פּאָליציי האָט די לחלוטין נישט געמישט. דערביי האָט די בורזשואַזיע געקענט זאגען, ווי איינער מאָליער'ס בורזשואַזיע געקענט זאגען, ווי איינער מאָליער'ס א העלד: דאָ מיינט מען מיין טויט.

דער ערשטער צוזאמענשטוים איז פאָרגע־
קומען אויפ'ן באָדען פון א ברענענדער פּאליטי־
שער טאָג־פראגע: די בעציהונג צום נייעם מי־
ניסטעריום פון מאָניס־בערטאָ. די טאַקטיק פון
דעם מיניסטעריום איז א ביסעל אן אנדערע, ווי
די אָפען־רעאקציאָנערע און פעררעטהערישע
טאַקטיק פון די פריהערדיגע מיניסטעריומ'ס
קלעמאנסא און בריאן. די פערפּאלגונגען און רע־
פרעסיעס געגען דער ארבייטער־קלאס און דער
פרעסישער פּארטיי זיינען שוואכער גע־
וואָרען. אנשטאָט דעם צונויפּגעדריקטען פויסט
דוש פונ'ם נייעם מיניסטעריום האָט מען גער
חודש פונ'ם נייעם מיניסטעריום האָט מען גער
פייערט מיט עטליכע הויכע דעמאָקראַטישע
פראַזען.

זשאָרעס, וואס האָט זעהר א גוטען חוש פאר דער מינדעסטער ענדערונג פון פארלאר מענטס־ווינד, האָט ממש אָנגעהויבען טאַנצען פאר שמחה, איז געוואָרען א מיניסטערשע סיר רעגע, די פארטיי פון רעוואָלוציאָן און אָפּאָזיר ציאָן איז וויעדער געווען אין דער געפאהר צו ציאָן איז וויעדער געווען אין דער געפאהר צו ווערען א מינסיטעראליסטישע ווי אין די אלטע, גוטע צייטען פונ'ם קאמב'ישען בלאק.

די געדיסטען האבען געקעמפּפט געגען דעם. אפען ערקלעהרענדיג, אז פאר'ן ארבייטער קלאַס איז אַ דעמאָקראַטישע רעגירונג בעסער פון א רעאקציאָנערער, האָבען זיי געפאדערט, אז דער אבגרונד, וואס טיילט אב דעם פּראלעטאר ריאט פון דער בורזשואזיע, זאל ניט פערדעקט ווערען פון די אויגען מיט א נעבעל פון גוטינקע פראזען און א מיראזש פון יאָגעניש נאָך ברעקר לעך. זיי האָבען געפאדערט, אז אין נאָמען פון ברענענדיגע אינטערעסען פון טאג, ווי צום בייר שפּיעל, כדי צו ראטעווען די דריי טויזענד אויפ'ן גאס ארויסגעוואפענע אייזענבאהן־

סטרייקער, זאל מען ניט פערגעסען די אלגע^ד מיינע און שטענדיגע קלאסען־אינטערעסען.

וואליאן, דער פיהרער פון די בלאנקים טען, איז דעם מאל צוגעשטאנען צו די געד דיסטען. דער פּרינציפּ פון מיניסטעריאליזם האט געהאט א מפּלה. אין דער ווירקליכקייט אבער וועט זשארעס, דער פעהיגסטער ליעדער פון דער פּארטיי אין פּארלאמענט, וועלכער איז ארגאניש אונפעהיג צו פיהרען א סיסטעמאטיד שען אפּאזיציאָנעלען קאמפּף, א קאמפּף, וואס איז אין זיינע אויגען צו "ביטער", — אויף דעם אדער יענעם וועג ארויסווייזען זיין אונד היילבארע נייגונג צו מיניסטעריאליזם, פער שטעהט זיף, דאס האט ניט געדארפט שטערען דעם קאנגרעס צו טהאָן אלין, וואס ער האט געד דעם קאנגרעס צו טהאָן פון זיין קאמפּעטענץ.

אגב אורחא זיינען אויך בעריהרט געוואָרען צוויי בעדייטענדע פראגען: די בעציהונג פון דער פארטיי צום אנטיקלעריקאליזם און פריי־ מויערערטהום און די פערשטאאטליכונג פון די אייזענבאהנען. נאָכדעם ווי מען האט אבגעטיילט די קירבע פון שטאאט, איז דער קאמפּף געגען קלעריקאליזם אין פראנקרייך אביסעל שטילער געוואָרען. די קלעריקאלען אבער האבען זיך ניט אונטערגעגעבען. זיי פיהרען ווייטער א בעהאל־ טענעם און אפענעם קאמפּף. עטליכע איינזייטי־ גע געדיסטען, — אמת, ניט פיעל — פערטייט־ שען דעם בעוואוסטען פּראגראם־פּונקט, אז רע־ ליגיאָן איז א פּריוואט־זאך אין דעם פאלשען זין, אז די סאציאליסטען, הייסט עס, איז גארניט נוגע דעם קאמפּף, וואס עס פיהרען צווישען זיך די פרייזיניגע און קלעריקאלע בורזשואזע גרופען — פאר עפעם ניט־ממשות'דיגע גע־ ישפענסטער.

אויף דער דאזיגער פאלשער שטעלונג צו דער פראגע האט געווירקט, פערשטעהט זיף, אויף דער אונבעשטרייטבארער פאקט, אז די פראגרעסיווע בורזשואזיע האט פונ'ם קאמפּף געגען קלעריקאליזם געמאכט א פיין געשעפט פאר זיף. טריי דיענענדיג איהר איינציגען גאט מאמאָן, איז זי קיהלער געוואָרען צום גאט פון די טראדיציאָנעלע רעליגיעס, אבער פון דער אנדערער זייט דארף מען ניט פערגעסען, אז נאָף א גרעסערע טייל פון דער בורזשואזיע זוכט אין הימעל א קראפט, וואס זאל בעפעסטיגען איהר הערשעפט אויף דער ערד. אלע סאציאליס־איהר הערשעפט אויף דער ערד. אלע סאציאליס־טען פון דער גאנצער וועלט אנערקענען די פריי־

הייט פון רעליגיעזען־געוויסען, נאר דערפון ביז צו גלייכגילטיגער בעציהונג צום קאמפּף געד גען די קלעריקאלען, וואס שטרעבען צו סאציאד לער און פאליטישער העגעמאניע איז נאך גאר ווייט.

צוליעב דער פערפּלאנטערטקייט פון דער פראגע און וועניג צייט — דער קאנגרעם האט בראגע און וועניג צייט — דער קאנגרעם האט מען געדויערט ניט מעהר ווי פיער טאג — האָט מען די פראגע אבגעלייגט ביז צום אנדערען קאנד גרעם.

נאָך א פראגע, וואס איז בעריהרט געוואָ־ רען ווי פארבייגעהענדיג, און וואס האט אין דער אמת'ן געשפּיעלט אן אנגעזעהענע ראלע אויף'ן קאנגרעם, איז די פערשטאַאטליבונג פון די אייזענבאהנען, פערשטעהט זיך, אז די זשארעד סיסטען זעהען אין דער פערשטאאַטליכונג פון דער אייזענבאהן־נעין איינע פון די פארמען פון דער פערקעפערונג פון סאציאליום, וואס "וואקסט אריין" אין דער קאפיטאליסטישער ארדנונג. געד און זיינע פריינד קוקען אויה דער פערשטאַאטליכונג ווי אויף א "שטאַאט־קאפּי־ טאליום". אויפ'ן דרעזדענער קאנגרעס (1903) האָט בעבעל, ווענדענדיג זיך צו די אפּארטור Es bleibt bei der : אויםגעשריען מיר בלייבען טריי דער Expropriation פון עקספראפיראציע. זשול געד, שארף און לאד פידאריש, ווי זיין שטייגער איז, האט ערקלעהרט אויפ'ן קאנגרעם: מיר זיינען ניט די פארטיי פון שטאַאטס־אויסקויף, נאָר די פּארטיי פון עק־ בראפריאציאָן!! אין דער פראגע האבען געוואו־ ,נען די אפארטוניסטען. די זאך בעשטעהט דערין, וואס אין איצטיגען מאמענט איז די אידעע פון פערשטאַאטליכונג ווי א סטראשונאָק פאר די אייזענבאהן־קאמפאניעס, וואס זאגען זיך איינ־ געשפארט אב, אויף צו להכעים דעם ווילען פון בּצרלצמענט און דער נצציאָן, צוריקצור נעהמען צו דער ארבייט די אבגעזאגטע פאר א גאנין געעזצליכען סטרייק אַרבייטער (אַרום דריי טויזעגד). די פראגע האט מען איבערגע־ געבען צו לייזען דער פארלאמענטארישער גרו־ בע, א קאָמיסיע, וואו די מעהרהיים זיינען רע־ פארכיסטען. אפילו די פרינציפיעלע אנהענגער פון פערשטאאטליכונג וואקלען זיך. די רעגיע־ רונג האט ניט לאנג אויסגעקויפט די מזרח־ אייזענבאהן, און דאס האט איהר געקאסט שרעקליך טייער און איז געווען א גוט געשעפט נאר פאר די קאפיטאליסטען.

ווי מ'זאל זיך ניט בעציהען צו דער פרא־ גע, פרינציפיעל איז אלענפאלם קלאר. אז ווען א קאפיטאליסטישער שטאאט קויפט אוים די אייזענבאהנען, איז אין דעם ניטא גאר־ ניט, אבסאלוט גארניט ספעציפיש־ ם אָציאלים טישעם. דאָם אין דער ריינער שטאאטס־קאפיטאליזם. דאס איז איינה. און צווייטענה, וועלען די בעדינגונגען פון דער פערשטאאטליכונג, ביי דער אונגעהוירער ווירקונג, וואם קאפיטאל האט אויפ'ן פראנצויזישען בורזשואזען פארלא־ כוענט, זיין אזעלכע, אז די סאציאליסטישע פאר־ טיי וועט זיי ניט קענען אָננעהמען, ווייל זי איז די איינציגע בעשיצערין נים נאר פון די אר־ בייטער־ און פּויערען־מאסען, נאָר אויך פון אלע קליינע שטייער־צאָהלער, וואם אויף זיי וועט די פערשטאַאטליכונג ארויפווארפען א יאָך פון נייע שטייערען.

די פערשטאטליכונג פון די אייזענבאהנען איז געווען פאר די אפארטוניסטען א מיטעל אנצואווענדען זייער "נייעם מעטאָד" פונ'ם אריינוואקסען פון סאציאליזם אין קאפּיטאליזם. – גיכער אבער קומט דערביי פאר א פערקעהר־טע זאך: דער קאפּיטאליסטישער גייסט "וואקסט אריין" אין די קעפּ פון סאציאליסטען — אזוי האָבען געוויזען די דעבאטען איבער דעם אזוי אנגערופענעם "מוניציפּיאלען סאציאד ליזם".

די זשאָרעסיסטען האָבען עקשנות'דיג און ליידענשאפטליך פערטיידיגט די אידעע פון מוניציפאליזאציע; די שטאדט זאל איבערנעה־ מען דאם צושטעלען פון גאו, עלעקטריציטעט, וואסער, די טראכיווייען, אפטייקען, בעקערייען און אז. וו. אן אקטיווער און קאמפעטענטער פראפאגאנדיסט פון דער אידעע איז אין פריינק־ רייך דער זשאָרעסיסט עדגארד מילא, דער רע־ דאקטאר און ארויסגעבער פון דעם ספעציעל Regic פאר דעם צוועק בעשאפענעם זשורנאל אויפ'ן קאנגרעם האט ער געלייענט Directe. א וויסענשאפטליכען רעפעראט אויף דער טע־ מא. וועגען דעם רעפעראט האט אלפרעד טאָמא, איינער פון זשאָרעם' אריוטאנטען, אויסגע־ שריען: די פארטיי האט ביז איצט ניט געהאט קיין טעאריע, לאמיר דאנקבאר זיין מילא, וואס ער האט איהר געגעבען א נייע טעאריע. די פּרא־ זע ענטפּלעקט די בעהאלטענע אפארטונים־ טישע מאטיווען פון די מוניציפאליזאטארם. די געדיסטען האָבען גאר ניט געגען מוני־ציפּאליזאציע דארט, וואו זי איז מעגליך און ניצליך, צום ביישפּיעל, אין מעהר אדער ווער ניגער גרעסערע שטערט. אבגלייך ווי אין דער פערשטאַאטליכונג פון די אייזענבאהנען זעהען זיי ניט אין דער מוציפּאליזאציע פון דער שטארט־בעל־בתישקייט אן "אריינוואקסען אין סאציאליזם". מוניציפּאליזאציע האט א זין אויף אזויפיעל, אויף וויפיעל עס פיהרט צו שטארט־בעל־בתשקייט, וואס זאל זיין ביליגער און בעל־בתשקייט, וואס זאל זיין ביליגער און צוועקמעסיגער — ניט מעהר!

אינטערעסאנט איז, אז גראד צווישען די געדיסטען איז פאראן א מאסע פראקטיקער פון שטאדט־בעל־בתישקייט. אויף'ן קאנגרעם זיינען געווען א גאנצע רייה שטאדטישע טוער, געווער זענע און איצטיגע שטארטישע מעיאָרען: דע־ לאָרי, דער געוועזענער מעיאָר פון דער שטאדט קאָנסטאנס, דער איצטיגער לול, פאל מעיאָר פון דער שטארט מאלוסאן, פער־מאָרעל, דער מעיאָר פון ברעטלה, מהע בער ריוזיטע, דער מעיאר פון הום, האָבען זיי שטאדט־בעל־בתישקייט אין דער פראקטיק אויסגעשטודירט און זיי ווייסען אויס־ געצייכענט, וואס פאר א מניעות די קאפיטאליס־ טישע ארדנונג שטעל אוֹיף איהר וועג. אלע האד בען זיי זיך ארויםגעזאגט געגען דער אידעאלי־ זאציע פון דער אן און פיר זיף ניצליכער טעטיג־ קייט אויף דעם געביעט. -- מיר געהען אין די מוניציפּאליטעטען — האָט געזאגט געד, — נאר נים כדי צו בלייבען דארט, נאָר צו שאפען זיך כלי־זין פאר אונזער אלגעמיינעם קאמפף. דער ציעל פון סאציאליזם איז די סאציאליזאציע פון אלע פּראדוקציאָנס־מיטלען, און דערמיטעל די עראבערונג פון דער מ ל ו כ ה־מאכט, און ניט נאר פון דער מוניציפּיאלער. געד הערט ניט אויף איבערצו'חזר'ן און פּרעדיגען אט דעם גרונד־געדאנק פון סאציאליום און פערטיידיגט איהם ביי יעדער געלעגענהייט.די זשאָרעסִיסטען אבער זעהען "סאציאליזם" אין יעדער בורזשוא־ זער רעפארם, אין יעדען אונזערען קליינעם נצחון. כיר רופען זיי דאריבער רעפארכיםטען און נים סאציאליסטען. זייער סאציאליזם ווערט פערשוואומען אין עפעס א געבעלדיגער ווייטד קיים אדער פשום אין פילאנטראפישער פראזי־ אָלאָגיע. אומערום זעהען זיי סאציאליזם, אוי־ סער אין סאציאליום. אט איז דער סינדיקאט פאר זיי די פערקערפערונג פון סאציאליזם, אט

דער קאאָפּעראטיוו, אט מוניציפּאליזאציע, און עפטער ווי אלץ איז עם דאס רעפארמיסטישע ל אט ען פון דער בורזשואזער ארדנונג. די רעפארמיסטען זיינען דאגמאטיקער פון די בור־זשואזע פאראורטיילען און סקעפּטיקער בנוגע זשואזע פאראורטיילען און סקעפּטיקער בנוגע צום מארקסיזם. אראָב זיינען זיי פונ'ם גרויסען, ברייטען וועג פון סאציאליזם־קלאסען־קאמפּף אויף דעם באדען פון קאפּיטאליזם, וואס ענט־זויקעלט זיך אלץ מעהר, — און זיי שטרעבען צו דע רקריכען צום סאציאליזם, מיט בערשיעדענע זייטיגע שטעגלעף, מיט דער הילף פון בורזשואזע רעפארמען, סינדיקאטען, קא־אפּעראטיווען, מוניציפּאליזאציע.

וואליאן, דער פיהרער פון די בלאנקיסטען,
זעהט אין דער מחלוקה צווישען די זשאָרעסיסד
טען און געדיסטען ניט מעהר, ווי א שטריי,ט
צוליעב ווערטער. דער געדאנק איז ריכטיג, אויף
וויפיעל די זישארעסיסטען שטרעבען צו פערבייז
טען דעם קאנקרעטען רעאליסטישען סאָציאליזם,
וואס איז א רעזולטאט פון קלאסען־קאמפּף און
דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג, מיט א דיינעם
"ווערטער־סאציאליזם" פון הויכע פראזען און
זיי קלעפען אן סאציאליסטישע עטיקעטקעס
אויף מעהר אדער וועניגער בורזשואזע סחורות.

נאָר אין אלגעמיין האט זיך וואליאן, אלם מארקסיסט, ארויסגעזאגט געגען דעם, מ'זאל האלטען מוניציפּאליזאציע פאר סאציאליזם. געד איז צוגעשטאנען צו איהם. און די זשאָר דעסיסטען האָבען, פערשטעהט זיך, שוון ניט געקענט בעשטעהן אויף זייער "נייער טעאָריע" וועגען מוניציפּאליזאציע.

שטורעמדיגע דעבאטען האָט ארויסגערוד פען די פראגע וועגען דער בעציהונג פון דער פארטיי צו "הומאניטע".

די געשיכטע פון "הומאניטע" איז זעהר אן אינטערעסאנטע און כאראקטעריסטישע. געד גרינדעט איז זי געוואָרען דעם 18טען אפּריל 1904, א שטיקעל צייט פאר'ן אמסטערדאמער קאנגרעס. איינע פון איהרע אויפגאבען איז געד ווען, צו קעמפּפען געגען דעם קלאסען־סאציא־ליזם פון געד, וואליאן און זייערע חברים. איה־דע גרינדער זיינען געווען בריאן און זשאָרעס. געלד אויף דער אונטערנעהמונג האָבען געגעבען געויסע קאפּיטאליסטען און עטליכע רייכע "אינטעליגענטען", פערעהרער פון זשאָרעס'ן, און צווישען זיי האָט פיגורירט מיט פינף און צוואנציג טויזענד פראנק — דרייפוס, וואס פאר

זיין בעפרייאונג האט זשאָרעס געארבייט מעהר פון אלע. מ'האט בעשטימט ארום פופציג רעד דאקטארם און הויפּטמיטארבייטער, וואס א גרויסע צאָהל פון זיי האט גארניט צו טהאן מיט סאציאליזם. די געלד — ארום א האלב מיליאָן — האט מען זעהר גיף אויסגעגעבען.

די פעראייניגונג פון דער סאציאליסטישער פארטיי האט געראטעוועט די צייטונג פון אונד טערגאנג און — וואס איז נאָך וויכטיגער — פון קאפיטאליסטישער ווירקונג. דער פאקט איז איצט פעסטגעשטעלט, און קיין ספק איז דערין ניטא. זשאָרעס אליין האט מודה געווען אויפ'ן קאָנגרעס, אז דער בעוואוסטער גרויסער תבואה־סוחר לואי דרייפוס (ניט אלפרעד דרייפוס, וועגען וועמען מיר האָבען גערעדט פריהער) איז געווען איינער פון די גרינדער פון "הומאניטע".

ווען דער שרייבער פון די שורות האט, זייד ענדיג געצוואונגען פון זשאָרעם'ן, אנגעוויזען אויף דעם אלגעמיין־בעקאנטען פאקט, זיינען די זישאָרעםיםטען כלומר'שט געוואָרען מורא'דיג אויפגעבראכט. זיי האבען איהם בעשאָטען מיט א האָגעל פון מארק־זידלערייען און אפילו בע־ שולדיגט אין אנטיסעמיטיזם, דערפאר, וואס ער האט אנגערופען דעם נאָמען פון א אידישען קאפיטאליסט, איינעם פון די הויפט־אקציאָנע־ רען פון דער ערשטער "הומאניטע". דאָם איז, פערשטעהט זיך, אונזיניג און לעכערליך. אויפ'ן אנדערען טאג פון קאנגרעם האט איך גענומען א ווארט געגען אנטיסעמיטיזם און אונטער אפּלא־ דיסמענטען פון גאַנצען קאָנגרעס האָב איך ערקלעהרט, אז די סאציאליסטישע פארטיי וועט קיינמאָל ניט פערפּלעקען איהר . פאהן מיט'ן שמון פון אנטיסעמיטיזם.

נאֶר ניט וועניגער אונזיניג וואלט געווען מורא צו האבען אנרופען עטליכע קאפּיטאליס־טען, דערפאר וואס זיי זיינען אידען. אויך איך טען, דערפאר וואס זיי זיינען אידען. אויך איך האָב אנגעוויזען אויף דעם פאקט, איז ניט כדי צו בראנדמאָרקען עמיצען, נאר צו פאדערען, אז די פארטיי, וואס האט גערעטעט די עהרע און לעבען פון "הומאניטע" — די פארטיי האט אויסגעקויפט די צייטונג — זאל זיין דער פאל־שטענדיגער בעל־הבית פון דער צייטונג.

איצט געפינט זי זיך אין די הענד פון די אפּארטוניסטען. זשאָרעס איז דער נאָמינעלער רעדאקטאר. אין דער אמת'ן איז איהר בעל־ הבית — רענאָדעל, א מענש אהן סאציאליסטי־

שער בילדונג, א טרייער שליח פון די רעפאר־מיסטעו.

די געדיסטען האָבען פארגעלייגט א רעד האקציע פון דריי עד, זשאָרעס און וואליאן, די זשאָרעסיסטען זיינען בעשטאנען, אז זשאָר רעס זאל איינער אליין זיין רעדאקטאר. די זשאָרעסיסטישע פארלאגע איז דורכגעגאנגען, אלס אן הנחה די געדיסטען, האט מען בעשלאָר סען, אז דער אדמיניסטראציאָנס־ראטה פון צוואנציג און מעהר מענשען זאל קאנטראליי רען די רעדאקציע, נאָר ווייל אין דעם ראטה איז דע מעהרהייט א רעפארמיסטישע, וועט דער קאנטראל זיין ניט מעהר ווי אן אילוזיע.

די רעפארמיסטען האָבען איצט אין צענ־ טראלען ארגאן א ניי מעכטיג געוועהר פאר זייער אפארטוניסטישער פּראפּאגאנדא.

מיר רעזומירען אין קורצען דעם סד־הכל פון קאנגרעס. אלע צענטראלע איינריכטונגען פון דער פארטיי זיינען אין די הענד פון די רעפארמיסטען־זשאָרעסיסטען, אויף צו להכעיס דער רעוואלוציאָנערער און קלאסען־קאנסטיטור ציע פון דער פארטיי און די גרונד־תקנות איהרע פונ'ם אמסטערדאמער קאנגרעס אן.

דעם נצחון פון רעפארמיזם האבען גאד ראנטירט די בלאנקיסטען, מיט זייער טאקטיק צו בעשיצען די רעפארמיסטען, און די אנאכאד סינדיקאליסטען מיט זייער כלומיר'שטען רעוואד לוציאניזם.

פאר א מענשען, וואס קוקט זיך אויפר מערקזאם צו צום גאנג פון דער אינטערנאציאָר נאלער סאציאליסטישער בעוועגונג, ווערט דער דאזיגער טעזים כמעט אן היסטארישער געזעץ. די בלאנקיסטען בלייבען אין דער טעאריע רער וואלוציאָנערען און זיי שלעפּען זיך נאָך נאָך די רעפארמיסטען ביז צום אבגרונד, און צוריק כאפּען זיי זיך ערשט דאמאלס, ווען די רעפאר מיסטען פערגעהן שוין צו ווייט אויפ'ן וועג מיסטען פערגעהן שוין צו ווייט אויפ'ן וועג צו דער בורזשואזיע.

 די הוצאות אויף בעשיצען די ארדנונג, די איד נערע און די אויסערע. אויף אזא אופֿן זיינען די רעפארמיסטען ניט נאָר ריינע "ווערטער־סאצי־ אליסטען", נאר אויף "פּאפֿי רענע", ריין־ פּלאטאנייטע רעפארמיסטען.

דער אקטיווער מיניסטעריאליזם פון מילעד ראן און בריאן האט זיך פערענדיגט מיט א פאלד שטענדיגער מפּלה. דאך איז זשאָרעס געבליעד בען טריי זיין אידעע פון אנטייל נעהמען אין דער בורזשואזער רעגיערונג, מיט דער ערלויבדער פון דער פארטיי, פערשטעהט זיך. דערווייל

וועט די פארטיי ניט געבען קיין ערלויבניש אויף זעלבסטמארד, נאָר א שטרעבען צו פער־ פיהרען איהר אויפ'ן וועג פון מיניסטעריאליזם איז פאראן.

קאמפּף געגען דעם אפּארטוניזם פאר דער פערברייטוגג און פערטיעפונג פון דער קלאסען־ ארגאניזאציע און ענטוויקלונג פון פּראלעטארי־ שען בעוואוסטזיין — אט די אויפגאבע איז אין פראנקרייך מעהר, ווי ווען ניט איז, די אויפגא־ בע פון טאג.

- OCon

פאריז.

מ. אבראמאַווישש.

די ענטשמעהונג פונים תנ"ך

ען די געגנער פון היסטארישען מאטעריאליזם ווילען געגען איהם ארויסשטעלען זייער שווערסטע ארטילעריע, פרעגען זיי געוועהנליך מיט א זיעגער־ מינע: ס'טייטש, פאר וואס

האט דער מארקסיזם ביז אהער ניט ערקלעהרט די ענטשטעהונג פון רעליגיאָן ? פאר וואס האט ער אונז ניט אויפגעדעקט, ווי אזוי עם איז אויפגעוואקסען דער אידישער מאָנאָטעאיזם און ווי קומט עם, וואם ער האט זיך ענטוויקעלט גראד אין דעם קליינינקען האלב־ווילדען יהודה ? און ניט אין די רייכערע, קולטורעלע און ווי קומט עס, וויעדער, וואס אין אן אנדער פארם — אלם קריסטענטהום — האט דער מא־ נאָטעאיזם עראבערט די גאנצע מאָדערנע קול־ טור־וועלט? און זיי זאגען: דער מארקסיזם האם דערויף נים געענטפערט, ווייל ער ק ען ג י ט ענטפערען און וועט טאקע ניט ענט־ פרען קיינמאָל, ווארום די ענטוויקלונג פונ'ם מענשענם גייםט קען ניט ערקלעהרט ווערען דורך די מאטעריעלע ענטוויקלונג פון דער מעניטהיים!

און אין איין פרט זיינען די געגנער גע־

רעכט: אויפדעקען דאם פערהעלטעניש צווישען "מאטעריע" און "גייסט", ערקלעהרען די היס־
"מאטעריע" און "גייסט", ערקלעהרען די היס־
"מארישע פערבינדונג צווישען דעם "גייסטיגען"
"איבערבוי און דעם "מאטעריעלען" פונדאמענט, איז אייגע פון די שווערסטע פּראבלעמען אינים מארקסיזם, אלם היסטארישער מעטאָדע. אין בעזונדערם שווער און פערוויקעלט איז דאס דאד בעזונדערם שווער און פערוויקעלט איז דאס דאד זיגע פּראבלעם אויף דעם געביעט פון דער רע־
"ליגיאָן.

ניט אומזיסט האבען זיך אזוי שטארק אינטערעסירט מיט דער אויפגאבע די אנגעד מארקסיזם. זעהענסטע פערטרעטער פונ'ם מ א ר ק ם גופא האט זיך געקליעבען אנשריי־ בען א ווערק וועגען דער ענטשטעהונג פונ'ם קריסטענטהום (דער פריהצייטיגער טוידט האט איהם צערשטערט זיינע פּלענער). ק א ו ט־ ם ק י, דער בעריהמטער תלמיד זיינער, האט צום טייל בעארבייט דאס דאזיגע טעמא אין זיין געשיכטע פונ'ם סאציאליזם ("די פארגענ־ גער פונ'ם מאָדערנעם סאציאליזם, באנד 1) און שפעטער האט ער זיך אומגעקעהרט צו דער זעלביגער פראגע, נאר אין א גרעסערען מאס־ שטאב, אין זיין בוף: "דער אורשפרונג פונ'ם קריסטענטהום", וואס איז ערשיענען ערשט פרי־

הער מיט צוויי יאָהר. צוריק מיט עטליכע חדשים האט דער בעקאנטער דייטשער מארקסיסט, קונאוו, אנגעשריעבען א ספּעציעלע ארבייט וועגען דער ענטשטעהונג פון אידישען מאנאָד טעאיזם.

צו האָבען אבער די דאזיגע ארבייטען פער־
ענטפערט די אויבענדגעשטעלטע פראגע ? צו ער־
קלעהרען זיי דייטליף, פעסט און גרינדליף, פון
וואנען עס נעהמט זיף דער מאָנאָטעאיזם, דער
אידישער ווי דער קריסטליכער, און פאר וואס
האט ער בעקומען אזא גרויסע הערשאפט איבער
דעם מענשליכען גייסט ? דערויף מוז מען ענט־
פערען: ניין! קאוטסקי און קונאוו האָבען נאר
געמאכט די ערשטע פראבע צו צו ט ר ע ט ע ן
צו דער פראגע מיט א מאטעריאליסטישען מאס־
שטאב, דאס זיינען די ערשטע ציגעל, וואס
דארפען בילדען דעם פונדאמענט פון א בנין.
אזוי קוקען אויף זייערע ווערק די שריפטשטעלער
גופא — און דאס איז גאנץ נאטירליף.

ווארום עם איז דאך א גרויסער טעות, ווען מען קוקט אויפ'ן מארקסיזם -- צוואמען מיט די געגנער זיינע — ווי אויף א צויבער־שליסעלע, וואס עפענט אויף אהן טרחה יעדע פערשלאָ־ סענע טהיר, און ווען מען נעהמט שרייען וועגען דעם באנקראט פונ'ם מארקסיזם, ווי נאר איי־ נע פון די טהירען וויל זיך ניט עפענען מיט אמאָל. די אנהענגער פונ'ם מארקסיום ווייםען זעהר גוט, אז זייער מעטאָדע קען אנגע־ ווענדעט ווערען נאר דאמאלסט, ווען ס'איז אנגעזאמעלט אונגעהייער פיעל פאקטישער מא־ טעריאל. און אז א הן רויהע פארבעריי־ טונגס־ארבייט קען דער מארקסיום קיין שום פרוכטבארע רעזורטאטען ניט ברענגען. מארקסיום זויגט ניט אוים זיינע געדאנקען פונ'ם פינגער, ער בויעט ניט זיינע סכעמען אין דער לופטען, ער וויל אין לעבען גופא אויפרעקען די אביעקטיווע טענדענצען, אנטא־ פען דעם חוט־השדרה פון די .פערפּלאנטעטע היסטארישע געשעהענישען -- און דערצו מוז מען קענען דאס לעבען, מוז מען האבען א קלאָרע, גענויע פאָרשטעלונג וועגען די הים־ טארישע געשעהענישען. אזוי האָבען דאם פער־ שטאַנען די גרינדער פונ'ם מארקסיום גופא. גע־ נוג צו עפענען דאם ערשטע בעסטע קאפּיטעל פונ'ם "קאפיטאל", כדי צו זעהען, ס'ארא ריעזי־ גע מאסע מאטעריאל עס איז דארט בעארבייט. ניין, דער מארקסיום איז ניט דער "דרך

המלך" — דער ברייטער, רוהיגער, בעקוועמער וועג, וואס ס'האט געטרוימט וועגען איהם א פארצייטיגער קעניג: ניט אהן מיה און מאטער־ניש און קאפדרעהעניש פיהרט ער אין דעם היכל פון דער וויסענשאפט!

פרעגט זיך: צו פערמאגט שוין די היינד טיגע היסטארישע וויסענשאפט גענוג שטאף, אז מען זאל אויף איהם קענען בויען א טעאריע, אז מען זאל קענען מיט א זיכערער האנד אנד מערקען דעם היסטארישען ענטוויקלונגס־גאנג פונ'ם מאָנאָטעאיזם ? אויף דער פראגע מוז מען ענטפערען: ניין! אזוי ווייט איז די היסטארי־ שע וויםענשאפט נאָך ניט דערגאנגען. די גע־ שיכטע פון די אוראלטע צייטען -- די עקאָנא־ מיש־סאציאלע, ווי די גייסטיגע - איז אונז נאָך אלץ זעהר וועניג בעקאנט און נאך צו א גרויסער פלאץ בלייבט אפען פאר אלערליי השערות. עם איז דעריבער קיין וואונדער ניט, וואם די ארבייטען פון קאוטסקי און קונאוו האבען ניט אינגאנצען געלעוט דאס געשטעלטע פראבלעם. די צייט דערצו איז נאך ניט געד קומען.

דערמיט איז אָבער נאד ניט געזאגט, אז מיר מוזען זיך אין גאנצען אבזאגען פון יעדער פראבע אויף דעם געביעט. ענטפערט מען ניט אויף דער גאנצער פראגע אין איהר פולען אומפאנג, לעוט מען נאָר א טהייל פון די געשטעלטע אויפגאבען - איז דאס אויך א טריט פארווערטס, איז דאס אויך אן ערפאלג פון דעם וויםענשאפטליכען געדאנק, ווייל עם ווערט אויף אזא אופן אונטערגעפיהרט א סך־ הכל פון דעם אנגעקליבענעם מאטעריאל און עם ווערט אבגערייניגט דער וועג פאר ווייטערע פארשונג. מען מוז דערביי נאָר זיין זעהר פארזיכטיג, מען מוז זעהן דייטליך דעם אומפאנג און די גרענעצען פון דער אויפגאבע, וועלכע שטעהט פאר אונז, און מען דארף זיך היטען, אז מען זאל ניט צונויפמישען דאם, וואם ס'איז שוין וויסענשאפטליך פעסט־ געשטעלט, מיט דעה, וואס ס'שוועבט אינ'ם נעד בעל פון טרעפענישען און השערות.

אלזא: קודם כל מוז מען וויסען, וואס פאר א מאטעריאל פערמאגען מיר צו דער געשיכטע פון די אוראלטע אידען? וואס פאר קוועלען פערמאגען מיר, כדי צו בעקענען זיך מיט דעם עקאָנאָמישען, סאציאלען, פּאליד טישען און גייסטיגען לעבען פון דעם אלטען פאלק ישראל. — נאָר ווען מיר וועלען דאם וויסען, וועלען פיר קענען אנהויבען בעטראכ־ טען, וואס ס'איז געטהאָן געוואָרען, כדי צו לעזען די פראגע גופא*).

.1

וועגען האנג־פערגאנגענע צייטען דערצעה־ לען אונז געוועהנליף פון איין זיים ארכע אָ־ לָ אָ ג י יש ע דענקמאָלען (מצבות, חורבות פון בנינים, מטבעות, ציהרונג, הויז־כלים, געוועהר, אויפשריפטען, קברים, וואם זייגען געבליעבען פון יענע צייטען), פון דער אנדערער זייט ליטערארישע דענקמאָלען (אלטעבי־ כער, מאנוסקרופּטען). ארכעאָלאָגישע דענקמא־ לען האט מען די לעצטע צייט געפונען אין א גרויסער צאָהל, פאנאנדערגראָבענדיג אלטע פלעצער אין מצרים, פאלעסטינא, אויף דעם אינזעל ציפערן, אין אשור און בבל. מ'האט אויסגעגראבען פון דער ערד אזוינע זאכען, וואס זיינען דארט געלעגען פיעלע טויזענדער יאָה־ רען: ארונות פון מלכים מיט אויפשריפטען און בילדער, וועלכע דערצעהלען פון זייערע נצחוגות און מלחמות; שטיינערנע טאָוולען מיט אויפּ־ געשריעבענע געזעצען; גאנצע ביבליאָטעקען פון ביכער, וועלכע זיינען געווען געשריעבען אויף ליימענע ברעטלעד, בריעפוועקסעל צווישען מלכים פון פערשיעדענע לענדער, זאמלונגען פון ליעדער און תפלות, מטבעות, וואזעס, רינגען, זיעגעל און אז. וו. דער גרעסטער טהייל פון די אלע דענקמאָלען האט ניט קיין דירעקטע שייכות צו אידען: דאם זיינען ס'רוב דענקמאָלען פון די ארומיגע פעלקער: צור, כנען, מצרים, אשור און בבל; נאָר אזוי ווי די דאזיגע פעלקער האָ־ בען שטענדיג געהאט פערבינדונגען מיט די אידען, דעריבער געפינען מיר אפט אין זייערע דענקמאלען וויכטיגע ידיעות אויך וועגען אי־ . דישען פאלק. נאָר וועגען דעם — שפּעטער

פאר אונז זיינען די וויכטיגסטע דענקמא־ אַען — די ליטערארישע. וואס זשע

? האָבען מיר פון יענער צייט

ליטערארישע דענקמאלען זיינען: דער תנ"ך (ביבעל), די ברית־חדשה (עוואנגעליום), די כתובים חצונים (אפּאָקריפען א גאנצע די כתובים חצונים (אפּאָקריפען א גאנצע רייה אלטע ביכער, וועלכע זיינען צוליעב פער־ שיעדענע סבות ניט אריין אין תנ"ך און עוואנד געליום) די ווערק פונ'ם אידישען היסטאריקער יוסף פלאוויום (געשריעבען א יאָהר 100 נאָד קריסטוס־געבורט), די ווערק פון אידישען פיד לאזאף פילאָן פון אלעקסאנדריע (געלעבט ארום קריסטוס־צייט) און פון אלערליי גריכישע און דער רוימישע שרייבער, וועלכע רעדען וועגען אידען; אראבישע ביכער, און פון שפּעטערע: דער תלמוד און די ווערק פון אידישע רבנים.

דער הויפּט־קוואל פון וואנען מען שעפּט ידיעות וועגען דער געשיכטע פון די אידען און דער אידישער רעליגיאָן אין דער עלטעסטער צייט, דאס גרונד־ווערק צווישען אלע ליטערארי־ שע דענקמאלען איז, נאטירליך, דער תנ"ך.

עס איז דאריבער זעלבסטפערשטענדליך, אז איבערגעהענדיג צו בעטראכטען די פערשיעד דענע היסטארישע דענקמאלען, כדי צו זעהן וואס זיי געבען אונז און וואס זיי האָבען פאר א ווערט*), מוזען מיר אנהויבען פון דעם תנ"ך, אויף וועלכען מיר וועלען זיך אבשטעלען בפרטות.

.2

וואס זשע איז אזוינס דער תנ"ך, פון וואי נען שטאַמט ער, ווער איז זיין פערפאסער, ווען איז ער געשריעבען געוואָרען, און אין א וועלד כער מאס קען מען זיך פערלאזען אויף זיין עדות
עדות ?**)

ל) עם איז זעלבסטפערשטענדליד, אז די געשיכטע פון דעם אידישען מאנאטעאיזם קען מען ניט בעטראכטען פון דעם אידישען מאנאטעאיזם קען מען ניט בעטראכטען אהן א צוזאמענהאנג מיט דער געשיכטע פון אנדערע רע־ ליגיאנען ביי די פעלקער, וואס זיינען געשטאנען אויף דער זעלבער ענטוויקלונס־שטופע, ווי די אידען; מען קען ניט בעטראכטען אהן א צוזאמענהאנג מיט דער געשיכטע פון די אלטע פעלקער בכלל. אבער דאס איז ניט אויפ־ גאבע פון מיין היינטיגער ארבייט.

^{*)} די היינטיגע היסטארישע וויסענשאפט האלט עס פאר א פעסטען כלל, אז אהן קריטיק טאר מען ניט בענור צען קיין איינציגען פון די אלטע היסטארישע דאקומעגי טען. ווען מען פארשט גרינדליף אויס דעם אדער יענעם דאקומענט, וויזט זיך אפט ארויס, אז מען קען זיך גאר ניט פערלאזען אוף דעם, וואס ס'ווערט אין איהם דער־צעהרט.

^{**)} די פראגע וועגען ת"נד אלם רעליגיעזען ספר, אלם ת ו רה אין דעם רעליגיעזען זין פונ'ם ווארט, לאזען מיר

דא אן א זייט. מר ווילען ניט שטרייטען ניט געגען זיין

וואלטאנשויאונג, ניט געגען זיינע נסים. דער אידישער

ארבייטער דארף דאָס ניט האבען. מיר רעדען דא וועגען

דעם תנ"ד נאר ווי וועגען א היסטארישען דאקני

מענט.

פריהער מיט א פּאָר הונדערט יאָהר וואלט מען פאר אזא פראגע געמוזט טייער בעצאָהלען: וואלט זי געשטעלט א קריסט — וואלט מען איהר פערברענט אויפ'ן שייטער־הויפען; וואלט א איד גענומען שטעלען קשיות, וואלט מען איהם מחרים געווען און ארויסגעשטויסען פון דער עדה.

דער תנ"ך, דער הייליגער ספר אי פון די אידען, אי פון די קריסטען, דער טויזענדיאה־ ריגער אוצר פון דער מענשהיים, וועמעם פער־ פאסער עס איז אין די אויגען פון מיליאָנען גע־ ווען שיעור ניט גאט אליין, האט ניט געטארט ווערען קריטיקירט. יעדעם אות, יעדער צייכען האט געהאט א הייליגען זין, געווען פול מיט געטהיכע סודות, געווען געהייהיגט דורך דעם אויטאריטעט פון יאהרטויזענטע - און וועה איז געווען דעם אפיקורס, וואס האט געהאט דעם מוטה צו אויפהויבען אויף איהם די שווערד פון קריטיק און אנאליז. אמת, אין תנ"ך גופא שטעהט נים אין ערגיץ, אז ער שטאַמט פון גאט אליין. אבער די תלמודישע טראדיציע האָט גע־ פונען, אז די פינף ביכער (חמשה חומשי תורה) האט אנגעשריעבען משה רבינו*) - און ווער עם האט דערין געצווייפעלט, האָט אנגע־ ווארען זיי חלק לעולם הבא (בבא בתרא). די איבעריגע ביכער (נביאים און כתובים) זיינען אויך געווען קאַנאָניזירט -- ד. ה. ערקרעהרט פאר הייליג, פאר אונערשיטערליף־אמת, אזוי, אז קיינער האט אין זיי ניט געטארט צווייפלען. די דאזיגע ערקלעהרונג איז, ווי מען דערצעהלט, געמאכט געוואָרען צוויי מאל: איינמאָל דורך די אנשי כנסת הגדולה אין דער צייט פון עזרא און נאכרעם אן ערך 70 יאָהר נאָדָ קריסטוס־געבורט.

פערבאטען און בעשטראָפּונגען האבען אבער קיינמאָל ניט געקענט פערהיטען געגען אבער קיינמאָל ניט געקענט פערהיטען געגען דעם פארשענדען מענשליכען גייסט. עס איז דא ידיעות, אז נאָך אין די ערשטע יאהרהונדערטע פונ'ם קריסטענטהום זיינען געווען אפּיקורסים, וואס האבען געפּרובט קריטיקירען דעם תנ"ך. נאָר וועגען זיי ווייסען מיר זעהר וועניג. אבער נאָר וועגען זיי ווייסען מיר זעהר וועניג. אבער

שוין אינ'ם 11טען יאהרהונדערט האָט אין שפאניען, אין דעם לאנד, וואו ס'האט מעכטיג אויפגעבליהט די אראבישע פאעזיע און וויסענד שאַפט — און אונטער זייער ווירקונג אויך די אידישע פילאואפיע, די אידישע פאעויע און בילאָלאָגיע — האָט זיך בעוויעזען א דענקער, וואם האט געהאט די העזה צו זוכען פלעקען אויף דער זון פונ'ם תנ"ך. דאס איז געווען דער אידישער דאקטאר און גראמאטיקער יצחק אבן ישוש (יצחקי), וועלכער האט אנ־ געשריעבען אויף אראביש דעם "ספר הצרופים". ער האט געפונען אין חומש א רייה ווידער־ שפרוכען, אנגעוויעזען א רייה ערטער, וואו עם חזר'ט זיך איבער די זעלביגע ערצעהלונג, און איז געקומען צו דער איבערצייגונג, אז, למשל, דער רייסטער פון די מלכים, וואס האָבען געקע־ ניגט אין אדום (בראשית ל"ו, 31)*) איז אנגעד שריעבען געוואָרען ערשט אין דער צייט פונ'ם מלך יהושפט, ד. ה. עטליכע יאהרהונדערט נאָך משה'ן, א. אז. וו.

אן אנדער אידישער פילאואף און דיכטער, אברהם אבן עזרא, וועלכער האט אנגעשריעבען זיין בעריהמטען פירוש צו דער תורה, האט אויך אוועקגעשטעלט א רייה פרא־ גען און ארויסגעזאגט מיינונגען, וואס האָבען געקענט אבשוואכען דעם גלויבען אין משה'ם אויטאריטעט. אמת, ער איז געווען זעהר פאר־ זיכטיג, זיין "אפּיקורסות" האט ער אויסגע־ דריקט אין זעהר נעבעלהאפטע פארמען, און ער האט אפילו געשריעבען, אז דעם ספר פון יצחקי מוז מען פערברענען, פונדעסטוועגען האט ער אנגעוויעזען, א חוץ דעם אויבענדערמאָנטען ווידערשפּרוך, נאך אויף אייניגע ערטער, וואו עס רעדט זיך פון משה'ן, ווי פון א דריטער פערזאן (דברים א, 1; ל"א, 9; ל"ד, 1-12), אדער וואו די צייט פון משה'ן ווערט דערמאנט אלם לאנג פערגאנגענע און עם ווערט געואגט, אז איצט, אין דער היינטיגער צייט, רופט מען דאס ארט אזוי און אזוי, אדער ס'וואהנט רארט דאם אדער יענעם פאלק (בראשית י"ב,

א הוץ די לעצטע 5 פסוקים פון דברים, וועלכע *) א הוץ די לעצטע 5 פסוקים פון דברים, וועלכע ס'האט כרומרשט. אנגעשריעבען יהישע.

^{**)} אויסערדעם זיינען די שריפטען נאף אמאל רעד אנירט געווארען ארום 300 יאהר פאר קריסטוסיגעי בורט.

^{*)} אז דער רייסטער האט ניט געקענט אנגעשריעבען ווערען פריהער, ווי עס איז געוועז מלכים ביי אידעז, איז קלאר פון דעם טעקסט גופא: "און דאס זייגען די מלכים וואס האבען געקעניגט אינ'ם לאנד פון אדום א יי דע ר עס האט געקע עיניגט א מלך ביי די הינדער ישראל".

6; כ"ב, 14; דברים ג' 11).

די שטימען פון יצחקי און אבן־עזרא זיינען פערקלונגען כמעט אהן א שפור, ווארום דאם פרייע אראבישע שפאניען איז באלד געפאלען אונטער די קלעפ פון די קריסטליכע פעלקער און אויף אייראפא האט זיך אנגערוקט די פינד סטערע צייט פון מיטעלאלטער. מ'האט אנגע־ הויבען פערפאלגען דעם פרייען געדאנק, די פרייע ביכער האט מען געברענט אויפ'ן פייער, פילאזאפיע און וויסענשאפט זיינען כמעט ווי פערשוואונדען. דעם פלאץ פון פרייער קריטיק האט ביי די קריסטליכע פעלקער פערנומען די רעליגיעזע דאגמאטיק, ביי די אידען -- דער תלמוד ערשט שפעטער, אויף דער שוועל פון דער נייער צייט, ווען ס'האט זיך אנגעהויבען די ווידעראויפלעבונג פון וויסענשאפטען און קונסט (רענעסאנס), ווען א פרישער שטראם פון פארשונג האט זיך וויעדער אויסגעגאסען איבער אייראָפּא, ווען ביי די אייראָפּעאישע פעלקער האט זיך אנגעהויבען די גרויסע סאציאלע און פאליטישע בעוועגונג, וועלכע האט געפונען איהר גייסטיגען אויסדרוק אין די רעליגיעזע אידעא־ לען פון דער רעפארמאציע, און דאם קריםטענ־ טהום האט געשטרעבט זיך אומקעהרען צו די קוואלען פון רעליגיאָן, איז די "ביבעל", דער תנ"ך און דאם עוואנגעליום וויעדער געוואָרען דאָם בוך, וואם מ'האט געלעזט און געשטודירט מעהר ווי אלע אנדערע. לעזען די ביבעל, לערנען די ביבעל, לעבען לויט די געבאָטען פון דער בי־ בל איז געוואָרען דער אידעאל פון דעם נייעם רעליגיעזען לעבען. דער קריטישער געראנק פון די קריםטליכע רעפארמאטאָרען, וועלכע טרע־ טען ארוים צו קעמפּפען געגען דער ממשלה פון דעם רוימישען פאבסט, ווערט פערשארפט אינ'ם משך פונ'ם קאמפּף, און זיי הויבען אן בעמערקען אין תנ"ך זעהר פיעלע זאכען, וועל־ כע ערוועקען ספקות און פאדערען קריטיק. דער רייםטער פון ווידערשפרוכען און אונקלארע שטעלען ווערט אלעמאָל גרעסער — ס'איז גע־ ווארען קלאָר, אז מען קען זיי ניט פערענטפערען מיט קיין שום פלפול.

אז משה האט די תורה געשריעבען — דעד רין האט מען שוין דעמאלט אויך נישט געד גלויבט, אָבער פון וואַנען עס שטאַמט דער תנ"ך, האָט מען נאָך אלץ ניט געהאט קיין שום פאָרד שטעלונג.

אינ'ם יאָהר 1670 ערשיינט א ווערק פון

דעם אידישען פילאזאף ברוך שפינאזא. דער קלארער און שארפער פערשטאַנד פונ'ם גרויסען דענקער האט זיך בעפרייט פון דער מאכט פון טראדיציע און פון טעאָלאגישע אבערגלויבען. ער האט מיט זיין געניאלען קרי־ טישען חוש געטראפען דעם וועג, אין וועלכען ס'איז שפעטער געגאנגען אויך די קריטישע פארשונג: ער האט געשריעבען, אז דעם תנ"ך דארף מען אויםפארשען היסטאריש, אביעקטיוו, נים קימערענדיג זיך דערביי וועגען רעליגיעזע אויפגאבען. ער, פון זיין זייט, האט געהאלטען, אז משה האט אנגעשריעבען נאר די יעניגע שטעלען פון חומש, וואו עם ווערט דערצעהלט דירעקט וועגען איהם אליין; די איבריגע טהיילען פון חומש, ווי אויך יהושע, שופטים, שמואל און מלכים האט, נאך זיין מיינונג, אנ־ געשריעבען עזרא. אזוי האט בעהויפטעט שפינאזא, אבער נאר בעהויפטעט, ווארום קיין שטרענגע, גענויע, וויסענשאפטליכע בעווייזען איז אין זיינע הענד ניט געווען און ס'האט ניט געקענט זיין ביי דעם דעמאָלדיגען מצב פון דער וויסענשאפט.

ערשט אינ'ם 18טען יאהרהונדערט, שוין כמעט אויף דעם שוועל פון דער פראנצויזישער רעוואלוציע, האט זיך געפונען א געלעהרטער, וואם האט אנגעוויזען דעם ריכטיגען וועג צו דעם וויסעגשאפטליכען אנאליז פון תנ"ך. דאם איז געווען דער פראנצויזישער ארצט ז ש א ן אם טריק. ארויסגעהענדיג פון דעם בע־ "קאנטען פאקט, אז אין בראשית ווערט "גאט "אלהים, אויסגעדריקט דורך צוויי ווערטער: "אלהים און "יהוה", האט אסטריק אנגעוויעזען, אז צו־ זאמען מיט די נעמען פון גאט בייטען זיך אויך אייניגע אייגענשאפטען פון דער שפּראך. יעדער פון די נעמען איז פערבונדען מיט אן אנ־ דער סטיל. ער האט אלזא פעראייניגט בעזונדער אלע פסוקים, וואו עס איז פאראן "אלהים", און בעזונדער אלע פּסוקים, וואו עס איז פאראן יהוה" - איז ארויסגעקומען, צוויי זעלבסטשטענדיגע פארא־ לעלע ערצעהלונגען וועגען? דער אורגעשיכטע פון די אי־ ד ען! הייסט עס, אז אין תנ"ך איז פאראן צוויי ווערק, צוויי אריגינאלען – דער אלהים'יסטישער און דער יהוה'ישער, ווי מען רופט זיי אין דער וויסענשאפט. די דאזיגע ענט־ דעקונג האט געגעבען דעם שליסעל צו דער וויי־

טערדיגער אונטערזוכונג און אויספארשונג פון תנ"ך. אסטריק'ם מעטאָדע האָבען אנדערע גע־ לעהרטע אנגעווענדעט שפעטער צו די איבריגע ספרים פון חומש, א חוץ פילאזאפישע הילפס־ מיטעל האט מען זיך נאָך בענוצט מיט לאגישע בעזייטיגט די ווידערשפּרוכען און די ווידערהא־ לונגען) און מיט היסטארישע ראיות. דאם איז געוואָרען בעזונדערם לייכט א דאנק דער שטאר־ קער ענטוויקלונג פון די פילאלאגישע און הים־ טארישע וויסענשאפטען אינ'ם 19טען יאהר־ הונדערט. מ'האט א חוץ העברעאיש, זיך בע־ : קאנט מיט די איבריגע סעמיטישע שפּראכען אראביש, כאלאדעאיש, פעניקיש און אנדערע. מ'האט זיך אויסגעלערענט לייענען די אזוי גע־ רופענע היעראגליפען אויף די פיראמידען פון מצרים און די קאַל־שריפטען אויף די דענקמא־ לען פון אשור און בבל. פאר די אויגען פון די געלעהרטע האט אין איהר גאנצער פּראכט זיך געעפענט די ביז אהער אומבעקאנטע רייכע און קולטורעלע וועלט פון דעם אלטען מזרח, צו וועלכען עם האבען געהערט אויך די אידען. מ'האט געפונען אין פערשיעדענע ערטער א גאנצע מענגע אלטע מאנוסקריפטען אויף פער־ שיערענע געביעטען, צווישען וועלכע פיעלע האד בען געהאט א שייכות צו אידען. מ'האט, למשל, ענטרעקט אלטע תנכ'ען און אנדערע אירישע ביכער איבערזעצטע אויף עפּיאָפּיש, קאפטיש, אראמיש. מ'האט געפונען אלטע געשריעבענע עקזעמפּליארען פונ'ם תנ"ך אויף העברעאיש און גריכיש — מיט זיי האט מען געקענט פערגלייד כען די היינטיגע געדרוקטע טעקסטען.

א גאנצע רייה געלעהרטע האָבען אין א משך פון דורות געהארעוועט איבער דעם תנ"ך

דער טעקסט מיט "אלהים".

נח, ו, 2: און עס איז פערדארבען געוואָרען די ערד פֿאַר אלהים, און עס איז פול געוואָרען די ערד מיט רויב. 12: און אלהים האָט געזעהען די ערד און נון די זי איז פערדאָרבען; וואָרום יעדעס פֿלייש האָט פֿערדאָרבען זיין וועג אויף דער ערד.

1, 9: ...נת אַבער איז געווען א פרומער מאַן און אַהן אַ פעלער און האָט געפיהרט אַ געטליך לעבען אין זיינע צייטען. 10. און ער האָט געבוירען דריי זיהן: שם, הם און יפת.

און איצט קען מען זאגען, אז די וויכטיגסטע רעטענישען זיינען אויפגערעקט. מיר קענען איצט אונטערשיידען ניט נאר די גרונד־קוועלען פונ'ם תנ"ך (זיי איז פאראן גאנצע פיער), נאָר אויך אלע אנדערער דאקומענטען און הוספות, וואס זיינען אריין אין תנ"ך (אן ערך 28). נאָר דאס איז נאָך וועניג: מיר ווייסען איצט גענוי, ווען און וואו זיינען געשריעבען געוואָרען די אדער יענע טיילען פונ'ם תנ"ך!

ווי אזוי זשע זיינען די געלעהרטע דערגאנד גען דערצו, אז זיי זאלען אזוי בפּרטות וויסען דאס, וואס ס׳איז פארגעקומען פריהער מיט 3–2½ טויזענד יאהר ? צו האט מען אפשר וואו ניט אויסגעגראבען א גענויע בעשרייבונג, ווי דער תנ"ך איז פערפאסט געוואָרען ?! ניין, דאס האט מען. ערפאהרען אויף גאנץ אנדערע וועגען. —

כדי די לעזער זאלען וויםען, ווי מען קען קריטיש בעהאנדלען דעם טעקסט פונ'ם תנ"ך, וועלען מיר דא בריינגען א ביישפּיעל -- די ערצעהלונג פונ'ם חומש בראשית וועגען מבול (פרשה נח). געוועהנליך רעכענט מען דאך, אז די מעשה מיט'ן מבול איז איין געשל אָ־ ם ענע ערצעהלונג. ווען מען נעהמט אבער אבטהיילען דעם אלה'יסטישען טעקסט פון דעם יהוה'יםטישען, ווייזט זיך ארוים, אז מיר האבען דא צו טהאָן מיט צ וו יי גאנץ זעלבסטשטענ־ דיגע, לאגיש אויסגעהאלטענע, איינע פון דער אנדערער אונהאבהענגיגע ערצעהלונגען וועגען דעם זעלביגען פאקט. דאָס קען מען זעהן פון די פּאָלגענדע 2 טעקסטען, וועלכע זיינען אין תנ"ך איבערגעמישט איינער מיט דעם אַנ־ : דערען

דער טעקסט מיט "יהוה".

- נח, ו, 5: און יהוה האָט געזעהן, אז גרויס איז די שלעכטיגקייט פון די מענשען אויף דער ערד און אַלע זייערע וואונשען און די געדאַנד קען פון זייער האַרצען איז נאָר שטענדיג שלעכט. 6. האָט יהוה חרטה געהאַט, וואָס ער האָט בעשאַפען די מענשען אויף דער ערד, און ער האָט געטרויערט אין זיין האַרצען.
- ו, 8: נה אָבער האָט געפונען הן אין די אויגען פון יהוה,

דער מעקסט מיט "יהוה".

ן' 13: און אלהים האָט געזאגט צו נח'ן: דער אונטערגאַנג פון יעדען פלייש איז. ביי מיר בעשלאַסען, וואָרום פול איז געוואָרען די ערד מיט געוואלט־מעשים איבער זיי, וויל איך זיי

פערניכטען פון דער ערד.

דער טעקסט מיט "אלהים".

ו, 17: און איך וועל בריינגען א מבול, א געוויד סער אויף דער ערד, כדי צו פערטיליגען יעדעס פלייש, וואָס ס'איז אין איהם פאַרהאַן אַנ'אָמעם פון לעבען, פון אונטער'ן הימעל. אלצדינג, וואָס ס'איז דאָ אויף דער ערד, וועט אויסגעהן.

ן, 11: מאך דיר א קאסמען פון ציפרעסען־האָלין, קאַמער־ווייז זאָלסטו מאַכען דעם קאַמשען און זאָלסט איהם אויסשמירען מיט פּעך פון אינער וועניג און פון דרויסען. 15. און אזוי זאָלסטו איהם מאַכען: דריי הונדערט איילען די לענג פון דעם קאַסטען, 50 איילען די ברייט און 30 איילען די הויך. 16. אַ פענסטער זאָלסטו מאַכען צום קאסטען און ביז צו אנ'אייל זאלסטו מאַכען צום קאסטען און ביז צו אנ'אייל זאלסטו דעם קאַסטען זאָלסטו מאַכען ביי דער זייט; אונטערשטע, מיטעלסטע און אויבערשטע קאַר מערן זאָלסטו ביי איהם (דעם קאַסטען) מאַר מערן זאָלסטו ביי איהם (דעם קאַסטען) מאַר כען...

נה, ו, 18: און איך וועל אויפשטעלען מיין בונד מיט דיר, און דו זאָלסט אריינגעהן אין דעם קאַסטען, דו און דיינע זיהן און דיין ווייב און די ווייבער פון דיינע זיהן מיט דיר. 19. און פון אלעם לעבעדיגען, פון יעדען פליוש זאָלסמו ארייננעהמען מים זיך אין דעם קאַסטען צו צוויי פון יעדען, כדי זיי זאָלען בלייבען לעבען מים דיר, א זכר און אַ נקבה זאָל דאָם זיין. 20. פון די פויגלען לוים זייער מין און פון דעם פיה לוים זיין מין און פון די, וואס קריכען אויף דער ערד לוים זייער מין, צוויי פון אלע זאָלען אריינקומען מים דיר, כדי צו לאָזען זיי לעבען. 21. און דו נעהם דיר פון יעדען עסענוואַרג וואָס ס'ווערט געגע־ סען, און זאָלסט מיטנעהמען מיט דיר, וועט דאָס זוין פאר דור און די איבעריגע אויף צו עסען.

ז' 13: אין דעם זעלביגען מאָג איז אריינגעקומען נח און שם און חם און יפת, די זיהן פון נח, און נח'ם ווייב און די דריי ווייבער פון זיינע

ז' 4: וואָרום אין זיעבען מעג ארום וועל איך מאַד כען רעגענען אויף דער ערד פערציג מעג און פערציג נעכט און וועל אָבמעקען פון דער ערד אַלע וועזען, וואָם איך האָב בעשאַפען.

(אין דיעזען טהייל איז די ערצעהלונג וועגען דעם אויפבוי פון דער תבה אויסגעלאָזט: דער רעדאַקטאָר האָט זי קענטיג, גענומען פון דעם אלהיסטישען טעקסט).

נח, ז, ן: און יהוה האָט געזאגט צו נח'ן: קום אריין. דו און דיין הויז־געזינד אין דעם קאס־טען, ווארום דיך האָב איך געזעהן גערעכט פאר מיר אין דעם דאָזיגען דור. 2. פון יעדען ריינעם פיה זאלסטו נעהמען צו זיעבען א מאן מיט א וויב, און פון דעם אומריינעם צו צוויי א מאַן מיט א וויב, און פון דעם אומריינעם די פויגלען פונ'ם הימעל צו זיעבען אויך פון די פויגלען פונ'ם הימעל צו זיעבען אויך מאן מיט א וויב, כדי צו לאזען לעבען זאמען אויף דער גאנצער ערר.

ז, 5: און נה האט געטהאָן אלצדינג, ווי יהוה האט איהם געהייסען... 7. און עס איז אריונגעקוד מען נה און זיינע זיהן און זיין ווייב און די

דער טעקסט מיט "אלהים".

זיהן מיט זיי אין קאסטען אריין. 14. זיי און אלע חיות לויט זייער מין און יעדעס פיה לויט זיין מין און אלע די וואָס קריכען אויף דער ערד לויט זייער מין און אלע פויגלען לויט דייער מין — אלצדינג וואָס ס'צוויטשערט און זייער מין — אלצדינג וואָס ס'צוויטשערט און האָט פליגעל. 15. איז דאָס געקומען צו נה"ן אין קאַסטען, צו צוויי פון יעדען פלייש, וואָס ס'איז פאַרהאַן אין איהם אַנ'אָטעס פון לעבען. 16. און די געקומענע — איז אַ זכר און אַ נקבה פון יעדען פלייש געקומען, ווי אלהים האָט איהם געהייסען.

- ז' (6) און 11): אינ'ם יאָהר זעקס הונדערט פון נה'ס לעבען, אינ'ם צווייטען הדש, זיעבצעהן טעג אין הדש, אין דעם דאָזיגען טאג זענען אויפגעשפאלטען געוואָרען אלע קוואלען פונ'ם גרויסען ההום*) און די פענסטער פונ'ם הימעל זיינען אויפגעעפענט געוואָרען.
- ז, און דאס וואסער האָט זיך געשטארקט און האָט זיך זעהר אויפגעהויבען אויף דער ערד, האָט זיך זעהר אויפגעהויבען אויף דער ערד, און דער קאסטען איז געגאנגען איבער דער אויבערפלעכע פונ'ם וואסער. 19, און דאס וואד סער האָט זיך זעהר געשטארקט אויף דער ערד, און ס'זענען בעדעקט געוואָרען אלע הויכע בערג וואָס הינטערן גאנצען הימעל. 20. פופצעהן איילען העכער האָט זיך געשטארקט דאָס וואסער, און ס'זענען פערדעקט געוואָרען די בערג.
- ז. 21: און ס'איז אויסגעגאנגען יעדעס פלייש, סיי דאָס וואס ס'קריכט אויף דער ערד, סיי די עופות, סיי דאָס פיה, סיי די חיות... און אלע מענשען.
- ז. 24. און עס האָט זיך געשטארקט דאָס וואסער אויף דער ערד הונדערט און פופציג טאג.

אווי עס ווייזט אויס, האט דער פערפאסער זיך פאר־
געשטעלט, אז די ערד איז קיילעכדיג און פלאף און
שווימט אויף דעם גרויסען תהום — דעם אקעאן; דער
דאגד פון דער ערד איז דער ברעג פונ'ם תהום. האבען
זיך געעפענט לעכער אין דער ערד־פלעכע און ס'איז
ארויסגעטרעטען דאס תהום־וואסער (טטאדע. "געשיכטע
פון ישראל").

דער טעקסט מיט "יהוה".

ווייבער פון זיינע זיהן מיט איהם אין דעם קאסטען פאר דעם וואסער פונ'ם מבול. 8. פון דעם ריינעם פיה און פון דעם פיה וואס איז ניט ריין און פון די פויגלען און פון אלצדינג, וואס ס'קריכט אויף דער ערד. 9. צו צוויי זיינען זיי אריינגעקומען צו נח'ן אין קאסטען א זכר און א נקבה, ווי יהוה*) האָט געהייסען נח'ן... 16. און יהוה האָט פערשלאָסען הינטער איהם.

- ז. 10: און עס איז געווען אין זיעבען פעג ארום און די געוויסער פונ'ם מבול זענען געד ווען אויף דער ערד... 12. און ס'איז געווען דער רעגען אויף דער ערד פערציג פעג און פערציג נעכט
- און ס'איז געווען דער מבול אויף דער ערד 17. און דאָס וואסער האָט זיך אויפגער 40 מויבען און האָט געטראגען דעס קאסטען, און ער האָט זיך דערהויבען פון אויף דער ערד.

אלצדינג, וואס ס'יז דא דער אטעס פון לעבען אין זיין נאז, פון אלצדינג, וואס ס'איז אויף דער יבשה, איז געשטארבען. 28. און ער האָט אָבגעמעקט אלע וועזען, וואס אויף דער ערד, פון א מענשען ביז דעם פיה ביז דעם קריכענדיגען ביז די פויגלען פונ'ם הימעל.

אין דעם מסורה־טעקסט שטעהט דא "אלהים", נאר אין דער איבערזעצונג פון די שבעים זקנים און אין דעם סאמאריטער חומש און אז. וו. שטעהט יהוה.

דער טעקסט מיט "אלהים".

ח. 1. און אלהים האָט זיך דערמאָנט אן נה'ן און אן אלע חיות און אן אל' דעם פיה, וואס מיט איהם אין קאסמען, און אלהים האָט איבער־ געפיהרט א ווינד איבער דער ערד, און דאס פערשראַסען געוואָרען די קוואלען פונ'ם תהום פערשראַסען געוואָרען די קוואלען פונ'ם תהום און די פענסמער פונ'ם הימעל... 8... און עס האָט האָט זיך געמינערט דאָס וואסער אויפ'ן סוף פון הונדערט פופציג טעג. 4. און עס האָט גערוהט דער קאסמען אינ'ם זיבעטען חודש, זיעבצעהן מאג אין חודש, אויף די בערג פון ארם. 5. און דאָס וואסער איז געווארען אלע מאָל וועניגער ביז'ן צעהנטען חודש; אינ'ם צערנטען הודש, דעם ערשטען מאג אין חודש, האָבען זיך בעוויעזען די קעפ פון די בערג.

ה. 13. און עס איז געווען אינ'ם יאָתר זעקס הונדערט איינס (פון נח'ס לעבען), אינ'ם ער־ שמען מאג פון חודש...

ה. 14: און אינ'ם צווייםען חודש, 27 מאג אין הודש, איז אויסגעמרוקענט געווארען די ערד. חודש, איז אויסגעמרוקענט געווארען די ערד. און אלהים האָט אזוי גערעדט צו נח"ן:

דער טעקסט מיט "יהוה".

ה. 2: .... און עס האָם אויפגעהערט דער רעגען .... אויף דער ערד. 3. און עס איז אבגעפאלען דאָס וואסער פון דער ערד אלע מאָל מעהר.

ח. 6. און עם איז געווען אויפ'ן סוף פון פיערציג מעג, האָט נח אויפגעעפענט דאָס פענסטער פונ'ם קאסטען, וואס ער האָט געמאַכט. 7. און ער האָם ארויסגעשיקם דעם ראָב, יענער איז ארויסגעפלויגען, געפלויגען און זיך אומד געקעהרט, ביז ס'איז אויסגעטריקענט געוואד רען דאָם וואסער פון דער ערד. 8. האָט ער געשיקט די מויב פון זיך, צו זעהן, אויב ס'איז וועניגער געוואָרען דאָם וואסער אויף דער ערד. 9. און די טויב האָט ניט געפונען קיין אב־ רוה פאר די טריט פון איהרע פים, האָט זי זיך אומגעקעהרט צו איהם אינ'ם קאסטען, ווארום ס'איז געווען וואסער אויף דער אויד בערפלעכע פון דער גאנצער ערד; און ער האָם אויסגעשטרעקט זיין האנד און זי גענומען און אריינגעבראכם צו זיך אינ'ם קאסטען. 10. און ער האָם געווארם נאָך זיעבען אנדערע מעג און האָט וויעדער ארויסגעשיקט די טויב פונ'ם קאסטען. 11. און די טויב האָט זיך אומגעקעהרט צו איהם פאנאכט און נון ---א פרושער איילבירט־בלאט אין איהר מויל, האָם נח געוואוסם, אז ס'איז וועניגער געווא־ רען דאָס וואסער אויף דער ערד. 12. און ער האָם געווארם נאָך זיעבען אנדערע טעג און האָם ארויסגעשיקם די פויב, האָם זי זיך שוין נים אומגעקעהרט צו איהם...

דער טעקסט מיט "אלהים".

16. געה ארוים פון דעם קאםמען, דו און דיינע ווייב און דיינע זיהן און די ווייבער פון דיינע זיהן און די ווייבער פון דיינע זיהן און די ווייבער פון דיינע זיהן מים זיהן און די ווייבער פון דיינע זיהן מים דיר. 17. אלע לעבעדיגע, וואס מים דיר פון יעדען פלייש: סיי פויגלען, סיי פיה, סיי אלע די וואָס קריכען אויף דער ערד, פיהר ארוים מים דיר און זאלען זיי ווימעלן אויף דער ערד און זיך פרוכפערען און מעהרען אויף דער ערד. 18. איז ארויסגעגאנגען נח מים זיין ערד. ווייב און זיינע זיהן און די ווייבער פון זיינע זיהן מים איהם. 19. אלע חיות, אלע קריכענד דיגע און אלע פויגלען נאָך זייערע משפחות זיינץ ארויסגעגאנגען פונ'ם קאסטען.

נה ט, 8: האָט גאט אזוי געזאגט צו נח'ן און צו זיינע זיהן: 9. איך וועל אויפשטעלען מיין בוגד זיהן: 9. איך וועל אויפשטעלען מיין בוגד מיט אייך און מיט אייערע קינדער נאָך אייך. 01. און מיט אלע לעבעדיגע זעעלען וואס מיט אייך, סיי פויגלען, סיי פיה, סיי אלע חיות פון דער ערד וואס מיט אייך אלע לעבעדיגע בעשעפענישען פון דער ערד, וואָס זענען ארויסגעגאנגען פונ'ם קאסטען. 11. וועל איך אויפשטעלען מיין בוגד מיט אייך, אז ס'זאל מעהר ניט אומקומען קיין פלייש איבער די געוויסערן פון א מבול, און ס'וועט מיט זיין מעהר קיין מבול צו פערדארבען די נערד.

בעטראכט מען גענוי די ביידע טעקסטען, בעמערקט מען, אז זיי זיינען פערשיעדען אי לויט זייער אינהאלט, אי לויט זייער פארם: איינער רופט גאט "יהוה", דער אנדערער האלהים", איינער זאגט: "א זכר און א נקבה", דער אנדערער געוועהנליף: "א מאן און זיין ווייב"; איינער רעכענט נאָך די יאָהרען פון נח'ס לעבען, דער אנדערער ניט; אין איינעם דויערט דער מבול א גאנץ יאָהר, (גאנצע 150 טעג שטארקט זיף דאס וואסער אויף דער ערד), אינ'ם אנדערען דויערט די פארבערייטונג 7

דער טעקסט מיט "יהוה".

נח ח, 20: האָט נת געבויעט א מזכת צו יהוה און ער האָט גענומען אל' דעם ריינעם פיה און פון אלע ריינע פויגלען און האָט געבראכט א בראנד־אפפער אויף דעם מזבח. 21. האָט יהוה געשמעקט דעם ריח פון בערוהיגונג און יהוה האָט געזאגט אין זיין הארצען: איך וועל שוין מעהר ניט שעלמען די ערד צוליעב דעם מענשען, ווארום דער געדאנק פונ'ם מענד שענ'ס הארץ איז שלעכט פון זיין יוגענד אָן, וועל איך מעהר ניט פערדארבען אל' דאָס לעד בעדיגע, ווי איך האָב געטהאָן. 22. אויף ווייטער זאל אלע מעג פון דער ערד קיינמאָל ניט אויפהערען זייהען און שניידען און קעלט און היטן און זומער און ווינמער און נאַכט.

שעג און נאכדעם געהט א רעגען נאָר 40 טעג רער וועגען דעם, אז דער תהום איז ארוים אויף דער ערד איז אין דער ערצעהלונג ניטא קיין שפּור און אין א משך פון דריי מאָל זיעבען טעג איז דאם וואסער וויעדער אויסגעטרוקענט געוואָר רען; איינער ווייסט ניט קיין אונטערשיעד צווישען ריינע און אוכריינע חיות און דערצעהלט ניט פון קיין קרבנות נאָך דעם מבול, דער אנדערער דערצעהלט וועגען א קרבן און אונטער דערער דערצעהלט וועגען א קרבן און אונטער שיידעט ריינע און אומריינע חיות.

(פארטזעצונג פאלגט)

ה. רויזענבלאט.

ווילדע רויועו

.1

אוי, שווער צו לעבען צווישען אייך איך קען מים אייך נים הויזען... העם וויים עק־וועלם, אויף וויסמען פעלד דארם בליהען ווילדע רויזען.

און קנאָספּ נאֶך קנאָספּ, און רויז נאָך רויז, מים רוגזה וועל איך ברעכען, זיי וועלען וועהרען זיך — איך וויים — און הענד און פינגער שמעכען.

און בלומען וועלען מיינע הענד, די פינגער פיינליך שמאַרצען, כ'וועל מראגען וואונדען אויף מיין לייב, נאָר נים, נאָר נים אין הארצען.

> אוי, שווער צו לעכען צווישען אַייך! איך קען מים אַייך נים הויזען...

העם אוים דער וועלם אויף וויסטען פעלד דאָרט וואַקסען ווילדע רויזען.

.2

עם פלאַמט די ווילדע רויטע רויז פון מיעפען פרעיירי־גראָז אַרויס און גליהט און ציהט צו זיך. און פון דער הויך קומט פלינק צו פליהן

די ווילדע בין, אָם ווי עם וואָלם אַ טראָפּען גאָלד פון זוגן זיך אפּגעשמאָלצען;

און רויטער פּלאַקערט אויף די רויז און כאפּט דעם גאָלדנעם טראָפּען אויס. * *

> רויזען־פּלאַמען, בינען גאָלד, גיפט און האָניג אלץ צוזאמען, ביזטו לעבען, און איך האָב דיך שמערבליך האָלד.

> > 2

געבויגען שמעה איך איבער איהר און קוש די גאָלדגע קרויזען — עם שימערט וויים איהר האַנד אין גראָז, זי קלייבט זיך ווילדע רויזען.

איך קוש די אויגען הימעל־מיעף דעם מאַרמאָר האלז דעם בלויזען, זי שמייכעלם זים און שמעקט אין קאָפּ מיר ווילדע רוימע רויזען.

"דו האָסט מיך ליעב ?" זי ענמפערט נים "אוי, וועסטו מיך פערשטויסען ? !" זי שווייגט און לאַכט און שטעכט מיין קאָפּ מיט איהרע ווילדע רויזען.

דר. ח. ד. הורוויץ.

די סאָציאַל-עקאָנאָמישע טיפען אין דער נייער אידישער ליטעראַטור.

.4

דער אידישער מאַסען־ מענש.

ער רְעכטליכער, פּאָליטישער און סאָציאל זעקאָנאָמישער אויס־נאַהמס זעקאָנאָמישער אייס־נאַהמס זען דער אי־דישער בעפעלקערונג האָט בער שאַפען, ווי מיר האָבען שוין פרי־הער דערמאָהנט, אַ צאָהל רייכע

נים דיפערענצירטע אידישע מאסע, א ברייטען בּאָלקם־שיכט, וואו עם פערליערען זיך אלע גרע־ ניצען, אלע אונטערשיעדען צווישען בירגער און פראָלעטאַריער, און מענשען זיינען גרייט צו פראָלעטאַריער, ווארפען זיך אויף אלע פרנסות אין דער וועלט, אום נור ווי נישט איז אויסצוקומען מיט דער קאַרגער חיונה. אין דעם דאָזיגען פאלקס־שיכט איז, פערשטעהט זיך, זעהר שווער, כמעט אונ־ מעגליך אויסצוגעפינען א קלאָהר בעוואוסטזיין, בעשטימטע פּאָליטישע איבערצייגונגען, שטרענג קבגעגרענעצטע עקאָנאָמישע אינטערעסען, פעם־ טע ציעלען און אידעאלען, אנ'אויסגעקריסטאַ־ ליזירטע, ביז צו א געוויסער שטופע, האַרמאָני־ שע קלאסען־פּסיכאָלאָגיע. צווישען דער דאָזיגער מאסע געפינען זיך מענשען, וואס לעבען פון ווינד און פון שטויב, און וואס פון זיי בילדעט זיך, ביי געוויסע אומשטענדען, יענער ניעדריג־ כטער באָציאַל־עקאָנאָפישער טיפּ, וואם פיר -האָבען זיך מיט איהם בעקענט אין דער גע שטאַלט פון דעם יעהופּעצער מנחם־מענדעל. זי פערבאָרגט אין זיך א גרויסע צאָהל הענדלער, וואס ארבייטען זיך אמאָל ארויף צו א העכערען עקאָנאָמישען צושטאַנד און ווערען געוועהנליכע קליין־בירגער, אדער אפילו מיטעלע בירגער, מיט אלע פינטעלעך און פיטשעווקעס, מיט אלע בור־ זישואזיישע קנייםשעלעך און שטריכעלעך. זי ענטהאלט אָבער אויך ארבייטס־מענשען, האַלבע פראָלעטאריער, וואס שטעהען זעהר נאָהענט, לוים זייער בעשעפטיגונג און לוים זייער אידעען־ וועלט, צו דעם פּראָלעטאריאַט. אנאַליזירען אזא

מין בעפעלקערונגס־מאַסע, אויסזוכען אין איהר בעזונדערע ש ט ר י כ ע ן, בעזונדערע אייגענד שאַפטען, וואס כאראקטעריזירען זי אלס גאַנד צעס, אלס א בעשטימטער טהייל פון דער אידיד שער בעפעלקערונג, איז, פערשטעהט זיך, ניט קיין גרינגע זאַך.

פוגדעסטוועגען, אז מען קוקט זיף טיעפער צו צו דער דאָזיגער אידישער בעפעלקערונגס־מאסע, אזוי בעמערקט מען אין איהר זעהר כאַר ראַקטעריסטישע, כאָטש אפילו ניט זעהר קענד ראַקטעריסטישע, כאָטש אפילו ניט זעהר קענד טיגע, איבערצייגונגען, געפיהלען און שטרעבונדגען, א בעשטימטען געזעלשאַפּטליכען פּוּלס, וואס גיט אונז צו דערקענען דעם אייגענאַרטיגען אינוועניגסטען גאנג פון איהר טונקעלען גייסטי־גען און סאָציאלען לעבען, און טהיילט זי אָב גען און סאָציאלען לעבען, און טהיילט זי אָב פון אלע אנדער בעפעלקערונגס־מאַסען.

קודם כל, איז די אידישע, ניטדדיפערענד צירטע, ניטדפונאנדערגעטיילטע בעפעלקערונגסר מאסע אין גרויסען און גאנצען פּראָגרעסיווער, פאָרשריטליכער געשטימט, איידער די קליינע און מיטעלע אידישע און ניטדאידישע בורזשואָד זיע. זי איז אינסטינקטיוו א געגנערין פון יעדער געזעלישאַפטליכער און פּאַליטישער רעאקציע. דאָס האָט זי צו פערדאנקען, פון איין זייט, איהר דאָס האָט זי צו פערדאנקען, פון דער אנדער זייט, עקאָנאָמישער לאַגע, און, פון דער אנדער זייט, איהר פּאָליטישער און רעכטליכער לאַגע אלס אידישע מאַסע.

רי היינטיגע קליין־בורזשואזיע איז א שונא פון יערען טעכנישען, עקאָנאָמישען, צום טהייל אויך סאָציאלען און גייסטיגען פארשריט, ווייל דער דאָזיגער פאָרשריט ווערט אויסגענוצט דערהויפט פון דער גרויס־בורזשואַזיע צום שאדען פון דעם קליין־בירגערטהום. מיט די גרעס־טע און בעסטע מאַשיגען, מיט די גייעסטע פיזידשע, כעמישע און טעכנישע ערפינדונגען בענוד צען זיך, ווי מיר ווייסען, די גרויסע פאבריקען, און ניט זעלטען געלינגט זיו אויך, מיט דער הילף פון דער פאָלקאָמענער טעכניק, אריינצור הילף פון דער פאָלקאָמענער טעכניק, אריינצור דרינגען אין די ווירטשאַפטס־צווייגען, וואו עט

האט ביז דענסטמאל געהערשט די האנד־ארביים און זי ארויסצושטויסען פון איהרע זיכערסטע פּאָזיציעם. דער טעכנישער און עקאָנאָמישער פראָגרעם גיט ניט־זעלטען דער פאבריק דאם בעסטע געוועהר חרוב צו מאכען די ווארשטאַטען און מעהר און מעהר אונטערצוגראָבען דעם עקאָ־ נאָמישען פונדאַמענט פון דער קליין־בורזשואַזיע. מיט דעם טעכנישען און וויסענשאַפטליכען פאָר־ שריט בענוצט זיך אמאל אויך דער ערד־פּריין, דער פאמיעשטשיק, צום שאַדען פון דער פּויער־ שער בעפעלקערונג. מעהר אָבער ווי דער גרויסער פאָמיעשטשיק שאַדט דער אינדוסטריעלער פאר־ שריט דער פּויערשער לאנדווירטשאַפט. די שטאָדטישע גרוים־בורזשואזיע, וואס פערבינדט אלץ מעהר און מעהר געשעפטען מיט ווייטע, און מעהרסטענטהיילס אין עקאָנאָמישער און קורטורערער הינזיכט אָבגעשטאַנענע רענדער, בייט אָפט די סחורות פון דער העכערער פאב־ ריק־אינדוסטריע אויף תבואות און פערשיעדענע אנדערע רויהע פּראָדוקטען פון דער דאָרפישער בעל־הבית'ישקייט, און שאדט דערמיט די היי־ מישע פויערים פונ'ם לאנד. אזוי איז עס אויך מיט דעם גרעסערען און קלענערען האנדעל. עם איז דערום קיין רבותא ניט, ווען די קליין־בור־ זיטואַזיע, די פּויערים, האנד־ווערקער און קליין־ הענדלער זיינען אין הארצען שטאַרקע געגנער פון יעדען טעכנישען, עקאָנאָמישען, פּאָליטישען און געזעלשאַפּטליכען פּאָרשריט, און זיי לעבען אין דער פעסטער איבערצייגונג, אז זיי וואָלט זיך פיעל גרינגער געלעבט, ווען דאָס רעדיל פון דער געשיכטע וואלט זיך אבגעשטעלט....

נאָך איינם. דער האנדווערקער, וואס האָט זיינם אנ'אייגענם — א וואַרשטאַט מיט עטליכע פועלים און לעהר־אינגלעד, עקספּלאָאַטירט, גע־ וועהנליך, אלץ מעהר זיינע ארבייטער, וואם ערגער עם ווערט זיין עקאָנאָמישער וואויל־ שטאַנד, און וואס שווערער עס ווערט פאר איהם די קאָנקורענין מיט אלע איבעריגע האַנד־ווער־ קער, מיט'ן אָפּטאָװען סוחר, וואס האנדעלט מיט האנדווערק־פּראָדוקטען און מיט דער פאבריק. מיט דער הילף פון דער אויסערסטער און דער אכזריות'דיגסטער אויסזויגונג פון דער פרעמדער "ארבייט, פּרובט ער זיך "האלטען אויפ'ן וואסער אין די שווערסטע צייטען. דער קלייגער פּויער, וואם האָט עטליכע באטראַקעס, בעהאנדעלט זיי ניט זעלטען פיעל ערגער, איידער דער גרויסער פאמיעשטשיק. דער קלענער קרעמער גיט דעם

פריקאוטשיק זיינעם פיעל וועניגער אברוה און א סך א קארגערען לוין איידער דער בעזיצער פון א גרויסען מאַגאַזין. דער קליין־בירגער איז קיין גרויסער אדון ניט אין דער יעצטיגער קאַ־ פיטאליסטישער געזעלשאפט, אבער אין זיין קליינעטשקער" ווירטהשאַפּט בענוצט ער די "קליינעטשקער הערשאַפט זיינע איבער זיינע עטליכע ארבייטער מיט דער אונבעגרענצטער ליידענשאַפט און הערצלאָזיגקיים פון א גאנץ קליינעם, דערצו נאָך געפאַלענעם דעספּאָט׳ל. אין דעם ענגען, אָפט־ מאָל פינסטערען רוים פון דער קליינער וואר־ שטאַט, אויף דעם שמאָלינקען שטח ערד פון דעם פויער, שפיעלט זיך דאָס־הויפט־דראמא פון דער קאפיטאַליסטישער געזעלשאַפט, דער קאמפף צווישען קאפיטאל און ארבייט, אין איהר שאַרפסטער פאָרם, מיט דער גרעסטער ליידענ־ שאַפט און ערביטערונג. ווי באלד אָבער דער קליין־בירגער ראנגעלט זיך אויף יעדען טריט און שריט מיט זיינע ארבייטער, מיט זיינע פּראָ־ לעטאַריער, און זיי וויעדער ראַנגלען זיך מיט איהם, איז ער ניט נור א געגנער פון זיינע אר־ בייטער, אבער אויך פון גאנצען ארבייטער־ קלאם, פון די פראלעטארישע אידעאלען פון דער צוקונפטס־אָרדנונג, פאר וועלכע דער פּראָ־ לעטאריאט קעמפפט מיט אזא מסירות־נפש, און וועלכע וועט אויך דעם ארימען, געפאַלענעם און אונטערדריקטען קליין־בירגער בריינגען די געוויניטטע גאולה...

דער אידישער האנדווערקער איז אין דעם פרט קיין אויסנאָהם ניט. האָט ער זיינע אן אייד גענע ווארשטאט און קומט איהם אוים צו האָד בען סכסוכים מיט זיינע פּועלים און לעהרד אינגלעך, אזוי בילרעט זיך אין איהם אויס זיין ין קלאַסען־בעוואוסטזיין, און ער קעמפּפט געגען פּראָלעטאריאַט מיט זיינע אידעאלען געגען פּראָלעטאריאַט מיט זיינע אידעאלען פּונקט ווי דער ניט־אידישער האנדווערקער און פּויער.

דער אָרימסטער אידישער בעפּעלקערונגס־מאסע, ווי אנארכיסטיש עס זעהט ניט אויס מאסע, ווי אנארכיסטיש עס זעהט ניט אויס איהר אינוועניגסט גייסטיג וועלטעל, ווי טונקעל און פערפּלאָנטערט עס איז ניט איהר פּסיכאָּ־לאָגיע, פעהלען דאָד די רעאַקציאָנערע שטריכען און טענער פון דער אויסגעקריסטאָליזירטער און עפּעס פעסטער געשטעלטער קליין־בורזשואַזיע. נעהמט, צום ביישפּיעל, שוין גאָר דעם אידישען קליין־קרעמער, וואס זיין גאנצער קאפּיטאל בער שטעהט פון עטליכע קאַרבאָווענצעס, און די שטעהט פון עטליכע קאַרבאָווענצעס,

האָט ער אויך אפשר גענומען אין קרעדיט פון א אירישער לייה־און שפּאָר־קאַסע אָדער גאָר פון אַ װאָכערניק. קיין פּריקאזטשיקעם דארף ער ניט און טאָמער העלפט איהם ווער אין קרעמעל, אזוי איז עם זיינע אן אייגענע פרוי אָדער אן אייגען קינד. איז ער אין זיין קרעמעל אליין דער בעל־ הבית און אליין דער פּריקאַזטשיק, און מיט קיין פראָלעטאַריער קומט איהם ניט אוים צו שטריי־ טען און צו סכסוכים'ען זיך. פון וואנען זאל זיך ביי איהם אויסארבייטען א שנאה צום ארביי־ טער, א פערדראָס אויפ'ן פּראָלעטאַריאַט, א געג־ נערשאַפט צו זיינע אידעאַלען און שטרעבונגען? אין קרעמער שטעקט נאָך אָבער דער סוחר'ישער גייסט, אין זיינע אויגען האט די גאנצע קראפט דאָס קערבעל, און ארבייט און מלאכה האָבען ---ביי איהם קיין גרויסען חן ניט. גאנץ אנדערש איז עם שוין מיט דעם אָרימען בעל־מלאכה, וואם האָט גאָר קיין ארבייטער ניט, אדער האָט זיך ויינע אייגענע ארבייטער, דאָס הייסט, אז ער איז אויף אזוי פיעל אָרים, אז ער מוז צונעהמען אין זיין ווארשטאַט זיינע אייגענע קינדער, ניט זעלטען שוין פון די יונגסטע קינ־ דערשע יאָהרען. אזא מין "בעל־הבית" פון א ווארשטאַט האָרעוועט שווער טאָג ווי נאַכט, שמאָל מיט די קינדער, און האָט דערביי קוים אויף ברויט. אַזאַ מין "בעל־הבית" צוקריעגט זיך אפשר אמאָל מיִט זיינע קינדער, אָבער צו קיין שטרייקען, אָדער ווי מען זאגט עס היינט, צו קיין געזעלשאַפטליכען קאַמפּף קומט עם ניט אין זיין ווארשטאַט. און עס איז דארום קיין חרוש ניט, וואס ער טראָגט ניט אין הארצען קיין שנאה צום פראָלעטאַריאַט, און האָט קיין אינטערעס נים צו געהן געגען איהם. דער אידישער ארימער בעל־מלאכה איז דאָך אן אַ רבייטער, און, סוף כל סוף, איז ער דאָך א נאָהענטער קרוב דעם ארבייטער און שטעהט צו איהם פיעל, פיעל נעהענטער, איידער צום קליין־בירגער...

די ארימסטע אירישע בעפעלקערונגם מאַר געפינט זיך אין אזא געדריקטער עקאָנאָמיר שער לאגע, זי איז אזוי ניט זיכער מיט איהר חיונה, אז עם איז גאר קיין צווייפעל ניט, ווען זי וואלט געהאט די מעגליכקייט צו בעקומען א זיכער שטיקעל ברויט, א שטענדיגען פער־דיענסט כאָטש ניט אין אנ'אייגענעם געשעפט, ווארשטאָט אָדער גאָר פאַבריק, אזוי וואלט זי ווארט זי געזעגענט זיך גאָר ניט פיעל געטראכט און רוהיג געזעגענט זיך מיט איהר בלומר'שטער ז ע ל ב ם ט ש ט ע נ־מיט איהר בלומר'שטער ז ע ל ב ם ט ש ט ע נ־

ריגקיט. מיט איהר אריבערגאנג אין פּראָּר לעטארישען צושטאַנד וואלט זי ניט געזונקען, נור אויפגעהויבען זיך צו א העכערער מדרגה פון וואוילשטאַנד. דער טעכנישער, עקאָנאָמישער און געזעלשאַפּטליכער פארשריט איז פאר איהם א קנאַפּער סטראַשונאָק גאָר. מילא, איז די דאָּר אַ ארימסטע מאַסע ניט קיין געגנערין פון דעם פּראָלעטאריאט און ניט קיין שונא פון פאָרשריט.

אוא מין פּראָגרעסיווע שטימונג איז אפשר נים קיין נאַמירליכע, נים קיין געזונדטע. פאר דער אירישער בעפעלקערונג וואלט אפשר ניט אין אן ערך בעסער געווען, ווען זי וואלט אנד שטאַט אַזאַ מין פאָרשריטליך־בעשטימטער אָרימער מאַסע, געהאט מעהר עכטע קליין־ביר־ גער אוןמעהר אמת'ע פּראָלעטאַריער. אין ווירק־ ליכען לעבען רעכענט מען זיך אָבער ניט מיט "וואלטען", נור מיט פאקטען. און די פאקטען פון אונזער לעבען זאָגען אונז, אז מיר האָבען אן אָרימע, אן עלענדע ניט־דיפערעגצירטע מאַסע, אבער דאָך ניט קיין רעאקציאָנערע און פאָר־ שריט־פיינדליכע. די פאַקטען פון לעבען בעוויי־ זען אונז אויך, אז די אידישע בעפעלקערונג געהט וואָס ווייטער אלץ מעהר אריבער פונ'ם האַנדעל צו מלאכה, צו ארביים (און נישם פער־ קעהרט), קען דאָך זעהר זיין, אז די ארימסטע אידישע מאַסע וועט זיך צום גרעסטען טהייל, ביי בעסערע און פרייערע אומשטענדען, גיכער אריבער צום פּראָלעטאַריאַט איידער צו דער הליין־בורזיטואזיע...

די ברייטע און ארימסטע אידישע בעפּעל־ קערונגס־מאַסע האָט אָבער נאָן־ א בעשטימטען כאראַקטער־צוג, וואס רעדענדיג וועגען איהם קעהרען מיר זיך וויעדער אום צו שלום־עליכם'ען. ביי אונז אנ'אָרימאַן — אזוי בעשרייבט,

שלום־עליכם זיין היים־געליעבטע כתריליווסע —
האָט יתרו'ם נעמען: פאראן א געמיינער מאַן
און אן ארימאן און נעבעך אן ארימאן און א
ארויסער ארימאן און א געפאלענער, א מקבל, א
קבצן, א דלות, א דלפון, איין עני און איין עני
ואביון. איטליכער פון די דאָזיגע אויסגערעכענד
טע נעמען ווערט ארויסגערערט מיט איין אנדער
מין ניגון... און פאראן נאָך א נאָמען: א כתריל
אדער א כתריליק. דער דאָזיגער נאָמען ווערט
שוין אויסגערעדט גאָר מיט אן אנדער ניגון.
למשל: "אוי בין איך קיין עין־הרע א כתריליף!"
למשל: "אוי בין איך קיין עין־הרע א כתריליף!"
כתריליק — דאס איז שוין ניט גלאט אזוי א
קבצן, א שלים־מזל, דאס איז שוין, פערשטעהט

איהר מיך, אזא מין אָרימאַן וואָס פּאַלט נישט הס־ושלום אראָב ביי זיך מיט זיין אָרימקייט; ארבה, ס'איז גאָר א גדלות! אויף אונזער לשון הייסט עס: "איין אָרעמס און א פרעהליכם".

אלע כתריליווקער אידען זיינען, לא עליכם, גרויסע אביונים טאַקע, נאָר אָט אזעלכע ארימע לייט, דאָס הייסט, פרעהליכע קבצנים. זיי האָבען נישט, מעגט איהר גלויבען, ממש מיט וואָס אַ טאָג איבערצוקומען, נאָר פּונדעסטוועגען איז מען פרעהליך.

טאָמער ווייםט איהר וואָס איז מיט זיי די גדוֹלָה? גאר נישט: הוֹלִיע קבצן!

און די כתריליוולער לייט זייגען צו אלע צרות זייערע נאָד ווערטיל־זאגערס, גרויסע בעלי־הפיצאות, פאר א גלייכווערטיל וועלען זיי אייך אוועקגעבען, ווי מען זאגט, דעם טאַטען מיט דער מאמען.

אָם נעהמט א שטייגער "דעם כתריליווד" קער פאבריקאנט" בעריל דעם רויטען מיט'ן הרוד מען פוס. ("מיט'ן עטא∈").

"בעריל האָט א פאבריק — פון — פון יין־
צמוקים, וויין אויף קידוש. ער מאכט פון ראָזינ־
קעם וויין, צוגיסט דעם וויין אין פלעשלעף, צור
טראָגט איהם צווישען בעקאנטע אויף קדוש, און דערפון טאַקע געלעבט. מעלדעט זיף, אַז "אָף און וועה איז געווען צום וויין און אָך און וועה און נעריל'ס לעבען!" דער וויין איז נישט געווען קיין וויין, דאָס לעבען איז ניט געווען קיין לער בען; גאָר נישט, אבי יוצא זיין, פאכען א ברכה בען; גאָר נישט, אבי יוצא זיין, פאכען א ברכה "בורא פרי הגפן", פארט ניט קיין פראסטע בראנפען און א שטיקעל טהועכטס, א פרנסה".

בעריל'ם אפארטאמענטען (ד. ה. "די פאבר ריק" מיט דער וואוינונג) זיינען בעשטאנען פון דריי חדרים, ד. ה. צוויי אלקער מיט א קיף, און אלע דריי חדרים זיינען פערשטעלט מיט בעטד לעך, און די בעטלעך בעזעצט מיט קינדער, און די קינדער, האלב אָנגעטהאָן, האלב נאַקעט, ד. ה. פונ'ם האלז ביז'ן פּופּיק זיינען זיי אָנגעטהאָן און פון פּופּיק און ווייטער זיינען זיי אָנגעטהאָן באָרווים. אודאי פערשטעהט מען שוין, וואס פאר א קאפּיטאליסט בעריל דער רויטער (אדער אויך בעריל קריוויאַק) איז געווען, כאָטש אין שטאָדט זיינען געווען ניט וועניג מענשען, וואס שטאָדט זיינען געווען ניט וועניג מענשען, וואס האָבען איהם מקנא געווען און שיעור ניט גערער בענט פאר א "מאגנאט".

דער דאָזיגער בעריל דער רויטער, ניט קו־

קענדיג אויף זיין דלות, איז דאָך געווען א כתרי־ ליק, דאָם הייםט, פון תמיד אן געווען א פרעה־ ליכע פארשוין, ער האָט ליעב געהאט זאגען ווערטלעך אפילו דעמאָלט, ווען ער האָט ניט געהאט אויף שבת. ווי ס'פיהרט זיך ביי אידען, מחר'ט מען איהם, אז ער פערקויפט וויין אהן א פאטענט און המן איוואנאָוויטש פּליסעצקי (אווי האָבען אידען גערופען דעם פּריסטאַוו פון שטעדטיל) רייסט זיך אריין מיט זיינע "ואשר כישרתים" (עטליכע פּאָליצייסקי און לאַוורע דער סאָטסקי) און קלייבט זיך צו צו מאַכען בעריל דעם רויטען אנ'אקט. דער "פאבריקאנט" פער־ שטעהט, אז דאָ שמעקט מיט ארעסט אדער גאָר מים "חד־גדיא" (מיט טורמע), פונדעסטוועגען פאלט ער ביי זיך ניט אראָפּ און פערליערט ניט זיין פרעהליכע שטימונג, ווי מען קאָן זיך דערין איבערצייגען פון דעם געשפּרעד, וואס ער האָט געהאט כייט'ן פריסטאַוו.

פ לים עצקי: וועדליג מען שרייבט אויף דיר, בעדארפסטו פערדיענען שעהן געלד? בערייל: נישט צו פערזינדיגען, הלואי בעריינער ניט ערגער. בעסער האָט קיין שיער ניט.

בי דיר פולים עצקי: וואָס'זשעגעהען ביי דיר פּינדער גאַקעט און באָרווים ?

ב ע ר י ל: בכדי זיי זאָלען בעסער וואַק־ סען.

פלים עצקי: איד זעה ארוים, אז דו פלים גאָר אַ גאַנין פרעהליכער פּאַרשוין.

2 עריל: וואס האָב איך צו זאָרגען? וואס פעהלט מיר און וואס האָב איך? זאג מיר בעסער, אדוני פריז, וואס שרייבען דיר אויף מיר די אידען, און וואס קען מיר קומען נאָך דיין איצטיגען וויזיט?

פ לים עצקי: וועסט אלסדינג וועלען
וויסען, וועסט דו גיך אלט ווערען. דו ווייז מיר
אקארשט אלע דיינע שאפעס, איך הארף ביי דיר
נאָך עפעס א זוך טהאָן, א טאָמער וועל אָיך ביי
דיר געפינען א חוץ וויין נאָך עפעס גוטע זאַכען...

ב ע ר י ל: אָך, מיט'ן גרעסטען כבוד: טאָמער געפינסט דו ערגיין אסיגנאַציעס אָדער גאָלד, אָדער זילבער, איז יחדיו, חצי שלי וחצי שלך (א העלפט מיר א העלפט דיר).

פרעהליף און "אויפגעראמט" ביי זיף איז נחמיה דער שוסטער ("דער מבול"), כאָטש איהם קומט אויס איבערצולעבען די רעכטע שטורמדי־ גע און שווערע צייט פאר אידען, די געבורטס־ צייט פון דער רוסלענדישער "קאָנסטיטוציע".

נהמיה האָט אויך ליעב ווערטליך, נאָר נישט אי־ דישע ווערטלעד אדער שטיקער פסוקים פון תנ"ך (ווי זעהר פיעל פון שלובדעליכם'ם העלד דען), נאָר היינט־מאָדישע ווערטלעד, וואס ער האָט גענאַשט ביי זיינע זיהן, צוויי בעוואוסט־ זיניגע ארבייטער. אז דער גוי האָט געבראַכט א זעקעל קויהלען פאר א גריוונע און הייםט גע־ בען א גילדען, רופט עס אָן נחמיה: "עקספּראָ־ פריאציע", דאָם מיינט: טרייב איהם דורך מיט די קויהלען. א אידענע איז געקומען מיט א פּאָר צוריםענע שיך פרעגען אנ'עצה, וואם טהוט מען? איז אויך - "עקספראָפּריאַציע" און דאָס מאָל הייםט עם: ווארפט ארוים די אלטע שיף אויף מיסט און בעשטעלט זיך נייע (ווי געפעהלט (פייטש פון "עקספראפריאציע"?) אייך עפעס א טייטש פון אז יודעל קטונתי (נהמיה'ם א פריינד, אן ארי־ מער שניידער) קומט מיט אַ פּומון, או מען האָט ביי איהם בעשטעלט ארבייט, צוגענומען די אר־ ביים און מען וויל נישט בעצאָהלען, איז "עק־ ספּראָפּריאַציע". מיינען מיינט אויך דערביי נחמיה דער שוסטער קיין שום בייז נישט. ער וויל נור דערמיט פשוט ואָגען: "פארפאַלען, ברודער!"

שפּעטער איז אוועק אַ גאַנג מיט דעם ווארט "קאָנסטיטוציאַ". אבגעפארטיגט די אר־בייט ערב־פּסה און גענומען זיך גרייטען צום פּסח — איז "קאָנסטיטוציאַ"; געזעצט זיך צום סדר, הייסט עס ביי נחמיה דעם שוסטער: "קינדער, צו דער קאָנסטיטוציאַ!" און אזוי שטענדיג הערער פרעהליך, לעבעדיג, גוטמוטהיג...

אין דער דאָזיגער, ווי שלום־עליכם רופט עם און אויף זיין איראָניש־בייםענדיגער שפּראַד, קבצנ'ישער פרעהליכקייט, אין דעם דאָזיגען גוט־ מוטהיגען אָפּטימיזם, וואס שטימט אזוי וועניג מיט דער אויסערסט־שווערער מאַטעריעלער לאַ־ גע פון דער אידישער בעפעלקערונגס־מאַסע, בע־ ווייזם זיך שוין די אייגענארטיגע, בירושה אי־ בערגענומענע פון דור צו דור אידישע פּסיכאָ־ : לְּאָנִיע (אָדער ווי אנדערע רופען זי איצט אָן "גלות־פּסיכאָלאָגיע"). שטעהענדיג אזוי אָפּט פנים אל פנים מיט טויזענד מאָל שטאַרקערע געגנער, וואס עס איז גאר קיין סברא ניט געווען בייצוקומען, פון וועלכע איהם איז אוים־ געקומען אזוי פיעל צו ליידען, האָט דער גהעטאָ־ איד זיף געוועהנט גלייכגילטיג צו פערהאלטען זיך צו זיינע אייגענע ליידען, זיי מבטל צו זיין מיט דער איגוועניגסטער קראַפט פון זיין ווילען,

גוטמוטהיג צו לאכען איבער זיין אייגענער ניטד נאַטירליכער לאגע, און טיעה אין דער נשמה ניט אויפהערען צו האָפען אויף בעסערע צייטען, צו ג ל ו י ב ע ן אין זיי.

עם פערשטעהט זיך, אז אזאַ מין געוועהד נען זיך מיט צרות האָט אָפטמאָל אָבגענומען ביים אידען זיין קאמפּר־לוסט, האָט אָבגעטעמפּט זיין וויד שמערץ־געפיהל און אָבגעשוואַכט זיין וויד לען. די פעהיגקייט צו פּראָטעסטירען געגען דער ארומיגער אונגערעכטיגקייט האָט מאַנכעם מאָל געליטען דערפון. און אויך איצט טרעפען מיר גראָד אין דער ברייטער אידישער בעפּעלקעד רונגס־מאַסע אזעלכע מענשען, וואס זייער ג ו טדרונגס־מאַסע אזעלכע מענשען, וואס זייער ג ו טד מו ט הי ג ע פ ר ע ה לי כ קייט מאכט מייניט מסוגל צו וועלכען ניט איז פּראָטעסט.

אזוי, צום ביישפּיעל, זעעהן מיר, אז גחמיה דער שוסטער איז זיך אזוי צופריעדען מיט זיין כאָטש אפילו גאר ניט אזוי מהודר'ריגער לאגע, אז ער האָט צו קיינעם קיין טענות ניט. פּרובט אמאָל זיין פרוי (א בייזע אידענע, וואס די קינ־דער האָבען זי גערופען "מארקסיסטקע") אויס־גיסען איהר ביטער הארץ אויף די נגידים, האָט נחמיה זי אָבגעשטעלט און מיט א וואונדער געד נחמיה זי אָבגעשטעלט און מיט א וואונדער געד פרעגט: וואס זיינען זיי (די נגידים) שולדיג, וואס דו האָסט ניט אויף פּסח?

און אז זיסעל (אזוי האָט געהייסען נחמיה'ם פרוי) פרובט זיך אמאל פרעגען: "פארוואָס קומט עס יצחק שאָסטעפּאל'ען (א נגיד א איד און א שכן נחמיה'ם), אז זיין טאָכטער, וואס וואוינט מיט מיר אין איין הויף, אונטער איין דאָך, זאל זי שטודירען, שפּיעלען אויפ'ן פאָר־ מעפּיאַנע, און אונזער טאָכטער זאָל זיצען איינ־ טעפּיאַנע, און אונזער טאָכטער זאָל זיצען איינ־ געבויגען אין דרייען, טאָמער וועט זי פערדיענען אויף א קליידעל ?", ענטפערט איהר נחמיה וויע־ דער מיט זיין פראַגע: צו וועמען האָסטו טענות ?

אמת, נחמיה איז זיך געווען א בעל־הבית א שוסטער, וואס ארבייט מיט זיינע אייגענע קינדער צוזאמען און איז מיט זיין חיונה ווי ניט איז אויסגעקומען. דער עיקר אָבער איז דאָס, איז אויסגעקומען. דער עיקר אָבער איז דאָס, וואָס זיין עקאָגאָמישע שטעלונג האָט איהם אין קיין שייכות ניט געשטעלט צו איציק שאָסטעד באל'ס קאפּיטאל. ער האָט ניט געפיהלט דעם דרוק פונ'ם קאפּיטאל, ניט געהאט די מעגליכ־דרוק פונ'ם קאפּיטאל, ניט געהאט די מעגליכ־קייט צו פיהרען אן עקאָנאָמישען שטרייט געד קיינעם קאפּיטאליסט, און דערום האָט ער צו קיינעם קיין טענות ניט געהאט. אָבער דאָס גופא, וואס ער האָט קיינמאָל ניט געטראַכט ווע־גופא, וואס ער האָט קיינמאָל ניט געטראַכט ווע־גופא, וואס ער האָט קיינמאָל ניט געטראַכט ווע־

גוט בעצאָהלען דערפאר...

און בעריל דער רויטער רעכענט אוים דעם נגיד אזא לאַנגען און אזא ביטערען "על־חטא־ צעטיל", אז יענעם ווערט פינסטער אין די אוי־ גען און ער כאַפּט זיך אלע וויילע ביים הארצען.

איהר פלעגט מיך ניט וועלען ארייננעה־
מען אין חברה — לייענט בעריל זיין צעטיל ווייד
טער, — איהר פלעגט מיך טרייבען מיט שטער
קענס, און אָנטרעטען אויפ'ן קראַנקען פוס, זיך
שטעלען כלומר'שט מיט'ן אָפּצאַס אויף די פינד
גער, אזוי אז איך זאָל פיהלען. פלעג איך שרייען
און איהר פלעגט לאַכען, האַלטען זיך ביי די
זייטען...

און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער, רוהיג, געלאַסען, מיט דעם בייסענדיגען וויין פון דעם "פרעהליכען ארימאן" און מיט דעם שטאָלץ פון אַ געיאָגטען. ביז ער זאגט צום סוף אויס דעם נגיד, אז ער, בעריל דער רויטער, טראָגט אויף איהם איהם אין הארצען א טיעפע שנאה, אויף איהם און אלע "פּאַנסקע צאפּעלעך", וואס האָבען איהם אין די קינדערשע יאהרען אנגעטהאָן אזוי פיעל פיזישע און מאָראַלישע ליידען.

מען דארף אליין לייענען די גאנצע העכסט־געשפּאַנטע סצענע, ווי בעריל דער רויטער איז זיך מתודה פאר שלום־בער טעפּליקער פון טעפּ־ליק, און ערקלעהרט איהם, ווי אזוי און פאר וואָס ער האָט איהם פיינט געקראָגען, אז מען זאָל פיהלען די מאָראַלישע קראַפט, וואס ליעגט אין בעריל'ם פּראָטעסט...

אמת, פון בעריל'ם פּראָטעסט ביז צו דעם העכערען געזעלשאַפטליכען פּראָטעסט פון דעם פּראָלעטאַריאַט איז נאָך אַ גרויסער מרחק, א ווייטע דיסטאַנין. בערלען פעהלען די העכערע אידעאַלען, דאָם קלאָהרע מאָראַלישע בעוואוסט־ זיין, די אונבעגרענצטע ווילענס־קראפט, וואס ליעגען אין דעם איצטיגען געזעלשאַפטליכען קאמפף. אָבער בעריל'ם פּראָטעסט בעווייזט אונז, אז די פרעהליכקיים פון דעם אָרימען מאַסען־מענש איז נור אן אויסוועניגסטע, אז טיעף אין דער נשמה ביי איהם ברענט דער האַס צו די פּלאָגער און אונטערדריקער, ריהרט זיך און רייסט זיך דער וואונש צו פּראָטעסטירען געגען דער אומגערעכטיגקייט פון דער ארומיגער סביבה. די דאָזיגע פערבאָרגענע אבער זודיגע געפיהלען ווארטען בלויז אויף א גינסטיגער גע־ לעגענהייט, אום ארוסצורייסען זיך פון זייער

גען דעם, פארוואָם עם זיינען פאראן רייכע און ארימע; דאָם גופא, וואס ער האָט ניט געפיהלט קיין אונצופריעדענקייט מיט זיין ארימקייט דאָס איז שוין דאָך א ביסעל צופיעל, און בער ווייזט, אז די פעהיגקייט צו פיהלען די אייגענע ליידען און צו פּראָטעסטירען געגען זיי, האָט זיך ביי דעם דאָזיגען "פרעהליכען קבצן" טאַקע אינגאנצען אויסגעוועבט.

ניט די גאנצע אירישע בעפעלקערונגס־מאַד סע בעשטעהט אָבער פון אזעלכע נחמיה'ס. בער ריל דער רויטער איז שוין א ביסעל אן אנדער מענש.

בעריל דער רויטער געפינט זיך עקאָנאָמיש אין דער אייגענער לאַגע, ווי נחמיה דער שום־ טער. ער איז ניט קיין פערדונגענער פּראָלעטאַ־ ריער און קיין עקאָנאָמישע סכסוכים, קיין עקאָ־ נאָמישען קאַמפּף קומט איהם ניט אוים צו פיה־ רען מים די נגידים, אָבער פונדעַסטוועגען האָט ער מיט די רייכערע בעלי־הבתים פון זיין שטעד־ טיל ניט געהאט קיין שלום. פון קינדהייט אָן האט זיך איהם געוואָלט זיין זייער גלייכען, פיה־ לען זיך צווישען די נגיד'ישע קינדער אזא מענש ווי זיי, און אז יענע האָבען איהם אבגעשטויםען און דערביי נאָדָ אָנגעטהאָן יסורים, האָט ער גע־ פרובט פּראָטעסטירען, שטרייטען פאר זיין גלייכבערעכטיגונג, און אז מען האָט איהם ער־ קלעהרט, אז צווישען ארימע און רייכע איז א גרויסער מרחק, אז די רייכע זיינע שטאַרק און די ארימע שוואַך -- האָט ער זיך פון די רייכע קינדער דערווייטערט; אָבער טיעף אין דער נשמה פון אָט דעם, דוכט זיך, גוטמוטהיגען און פרעהליכען בערלען, האָט שטענדיג געלעבט אַ טיעף און שמערצהאַפט פּראָטעסט־געפיה?, וואס האָט זיך ארויסגערִיסען פון זיין האַרצען ביי דער ערשטער בעסטער געלעגענהייט.

בעריל דער רויטער קומט אויס צו "פּראווען עטאַפּ" צוזאַמען מיט דעם נגיד פון זיין שטער־
טיל, שלום־בער טעפּליקער פון טעפּליק. דערמיט
ווערט בעשאפען כאָטש אויף א וויילע פאר דעם
רויטען בערלען א גינסטיגע געלעגענהייט צו
פּראָטעסטירען. בעריל פיהלט, אז זיין פּראָטעסט
קאן אין דעם מאָמענט האָבען א ווירקונג
פּראָטעסטירט ער, כאָטש ער ווייסט, אז שפּע־ פּראָטעסטירט אין וועלען זיך ביידע אומקעה־
טער אַמאָל, ווען זיי וועלען זיך ביידע אומקעה
רען צוריק אין שטעדטיל, וועט איהם דער נגיד
זיין פּראָטעסט ניט פערגעסען און אפשר אויך

טיעפער בעהעלטעניש און בעווייזען זיך דרוי־ סען אין זייער גאַנצער מאַכט.

וואס פאר א וואונדערליכע, בעצויבערנדע און מעכטיגע כחות עם לעבען אין דער זעעל פון -- דעם ארבייטעגדען מאַסען־מענשען,

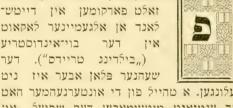
דאָם בעווייזט אונז טביה דער פיילכיגער, איינע פון די אריגינעלסטע און שעהנסטע נאַטורען, וואם שלום־עליכם'ן איז געלונגען אויסצומאָלען מיט דער גאנצער קראַפט פון זיין קינסטלערי־ שען פענזעל.

ת. רצטהשטיין.

דער קריוים אין דעם ענגלישען טרייד־יוניאניומום.

אַר־אַ־יאָהרען זומער האָט גע־ זאלט פארקומען אין דייטש־ לאנד אן אלגעמיינער לאקאוט בוי־אינדוסטריע דער 11% ("בילדינג טריידם"). דער

געלונגען. א טהייל פון די אונטערנעהמער האט זיך ענטזאגט מיטצומאכען דעם שפּיעל די איבעריגע האָבען געמוזט, נאָך א קורצע ווייד לע, זיך אונטערגעבען. אין לייפציג האָט זיך דאַן ,אונפארטייאישע" - קאָמיטע, פערזאמעלט אן כדי אויסצוארבייטען א נייעם לוין־ און שטונק דען־טאריף, און דער טאריף איז אנגענומען גע־ ווארען פון ביידע צדדים. עס איז געווען א גרוי־ סער זיעג פאר די ארבייטער. ניט נאר איז דער אנגריף פון די אונטערנעהמער אבגעשלאגען געוואָרען, נאָר די ארבייטער האבען לויט דעם נייעם טאריף בעקומען פיעל בעסערע אר־ בייטס־בעדינגונגען — א העכערען לוין און קירצערע שטונדען.

פון דעסטוועגען איז א גרויסער טהייל פון די ארבייטער מיט דעם אבמאך ניט צו־ : פריעדען געבליעבען. זייער טענה איז געווען זיי האָבען געקענט געווינען א סך מעהר. זיי האָבען בערעכענט, אז לויט ווי די לעבענס־מיט־ לען זיינען אין די לעצטע עטליכע יאָהר טהיי־ ערער געוואָרען, ווערִען די גרעםערע פארדינד סטען ניט בריינגען קיין שום פערבעסערונג אין זייער לאגע. דען די מפּלה, וואם די אונ־ טערגעהמער האָבען בעקומען, איז דאך געווען אווי גרוים, או די ארבייטער האָבען געקענט פון

זיי ארויסרייסען א סך א גרעסערען חלק. און די ארבייטער האבען שטאַרק בעפאלען זייערע פיה־ רערם, וואם זיי האָבען אנגענומען דעם אבמאך און צוליעב שלום־בית וועגען נים אנגעפיהרם דעם קאמפּף ווייטער. אין פיעלע ערטער האָבען זיי אפילו געוואָלט אבזאגען זיך פון די פיהרערם און נים אנערקענען דעם אבמאך. נאָר דא, גליקליכערווייזע, האָט זיך אריינגעמישט גענאָ־ סע בעבעל און האט ארויסגעלאזען אן אויסד רוף, אויפפאדערענדיג די ארבייטער צו האלטען דיםציפלין און נים אריינצולאוען זיך אין אנאר־ כיזם. די ארבייטער האָבען צוגעהערט און דער־ מיט האָט זיך די מעשה געענדיגט.

אבער ניט אין גאנצען: זייט דעם געהט אן אין דער דייטשער געוועקשאפטס־וועלט א לעבהאפטע דיסקוסיאָן איבער די טהעפיא: מאַסען און פיהרער". עם איז ביי קיינעם, ניט געבליעבען קיין ספק, או בעצם האָבען די אונצופריעדענע ארבייטער געהאט רעכט. די 👡 פיהרער האָבען ווירקליך נים גענוג אויסגענוצם די לאגע און האָבען דערמים בעוויעזען, אז זיי זיינען צופיעל גענייגט צו האלטען שלום צווישען די אונטערנעהמער און ארבייטער און צו ווייניג בעריים צו קעמפפען. זיי האָבען אויך בעוויע־ זען, אז זיי שטעהען צו ווייט פון די מאַסען, זיינען נים גענוי בעקאנם מים די לעבענם־לאגע און בכן מיט די בעדערפניסען פון דעם געוועהגד ליכען ארבייטער, און האָבען ניט קיין ריכטיגען בעגריף פון דער שטימונג, וואס הערשט אין דער געווערקשאפטליכער וועלט. די דיסקוסיאָן, אין וועלכע עס נעהמען אן אנטהייל אזוינע פּראקד

טיקער, ווי לעגיען און פאן־עלם, און אזוינע טהעאָרעטיקער ווי קאַוטסקיי און פאנקוק, דרעהט־זיך אט טאקי איבער די פראגע, ווי זא־לען די פיהרער נעהענטער געבראכט ווערען צו די מאסען — אזוי אז זיי זאלען דאך בעזיטצען דעם נויטווענדיגען אויטאָריטעט און צו דער־דעם נויטואַנדיגען אויטאָריטעט און צו דער־זעלבער צייט קאָנטראָלירט ווערען דורך די מאסען.

עם איז ניט דער ציעל פון דעם איצטיגען ארטיסעל איבערצוגעבען דעם אינהאלט פון דער דאזיגער דיסקוסיאָן. איבעהחויפּט איז זי דער דאזיגער דיסקוסיאָן. איבעהחויפּט איז זי נאָר דערפאר דערמאָנט געוואָרען, מחמת געווי־סע פּאסירונגען אין דער ענגלישע איהר צו־טריי־יוניאָניסטישער וועלט האָבען איהר צו־געשארט פיעל שטאָה און בעוויעזען, ווי וויכטיג זי איז. מען קען זאגען, אז דוקא די ענגלישע פאסירונגען, נאָך מעהר ווי די אייגענע, האָבען אויפגערעגט די דיסקוסיאָן: די פּאסירונגען האָר בען בעוויעזען, וואס עס קומט ארויס דערפון, בעו בעציהונגען צווישען די מאסען און וואס די בעציהונגען צווישען די מאסען און די פיהרער זיינען שלעכט גערעגעלט.

די ענגבושע טרייד־יוניאניםטען זיינען אנג געווען בעקאנט פאר "מוסטער־קנאבען", ווי די דייטשען דריקען זיך אוים, - פאר די אַרטיגסטע קינדער אין דער אינטערנאציאָנא־ לער פראלעטארישער משפחה. גוט ארגאניזירט, מיט פיעל געלד אין די קאסען און מיט וועניג פערשטאַנד פאר פאליטיק אין דעם פאליטישען קאמפּף, האָבען זיי אלע מאָל טריי געפאלגט זייִר ערע פיהרערם און געגאנגען, וואו נאָר מען האט זיי געהייסען געהן. די בורזשואזיע איז געווען זעהר צופריעדען מיט זיי, און די פאביאנישע סאציאליסטען האָבען זייער געלויבט זייערע מעטהאָדען. "אינדוסטריעלע דעמאָקראטיע" אט אזוי האט זיי אנגערופען און באשריעבען סידני וועב, דער טהעאָרעטיקער פון פאביא־ ניזמום, אין איינעם פון זיינע דיקע ביכער. פּלוצלינג אבער, פאר־א־יאָהרען, האָבען זיי אויסגעבראכען אין אן אמת'ען אויפשטאַנד גע־ גען זייערע פיהרערם און אלע זייערע פריהער־ דיגע מעטהאָדען, און פון זייער גאנצער רעפּור טאציע איז געוואָרען א בארג אש. "דער טרייד־ יוניאָניזם, האט געקלאגט די "טייכים", דער לייב־ארגאן פון דער ענגלישער גרוים־בורזשוא־ זיע, געפינט זיך איצטער אין א גרויסער גע־ פאהר. די אמת'ע נשמה זיינע, פון וואם ער לעבט, איז ארגאניזאציאָן, און וואָס מִיר זעָהעַן

היינט־צו־טאג איז אן אפענער אויפשטאנד גע־ גען יעטוועדער ארגאניזאציאָן. דאס מיינט, אז עם ווערט פערניכטעט אלעס, וואם איז גוט און פרוכטבאר אין דעם טרייד־יוניאָניזם און פון דער ארבייטער־מאַסע ווערט א דעזארגאניזיר־ טע און דעמאָראליזירטע מאָב". אבער ניט בלויז ביי דער בורזשואזיע האָט די אויפפיהרונג פון די ארבייטער ארויסגערופען א געוויין. אויף די אלטע טרייד־יוניאָניסטען־פיהרער האָבען פאר־ בראכען מיט די הענד און פארגאסען ביטערע טרערען. דער אלטער טהאָמאם בערט, צום ביישפּיעל, דער עלטעסטער ארבייטער־פיהרער און ארבייטער־פערטרעטער אין פארלאמענט, האָט געשריעבען: "יעטוועדער, וועמען <mark>עס</mark> ליעגט נאָהענט צום הארצען דער שעהנער נאָ־ מען און דער איינפלוס פון דער טרייד־יוניאָניס־ טישער בעוועגונג, מוז מיט גרוים זארג פאר די צוקונפט פון דער ארבייטער־בעוועגונג אנקוקען די איצטיגע פאסירונגען... סטרייקס זיינען פלוצלינג אויסגעבראכען אין פיעלע אינדוס־ טריע־צווייגען איבער גאנץ ענגלאנד, אבער וואס נאָדְ וויכטיגער, דערביי האט מען געבראכען קאנטראקטען מיט די מייסטערס און זיך ארויםגעוויעזען מעהר אדער ווינציג אונטריי צו די אייגענע ארגאניזאציאָנען. אזוינע אונ־ בעזאנענע האנדלונגען וועלען פיהרען צו דעם גרעסטען אונגליק". אויף דעם זעלביגען שטיי־ גער האט זיך אויסגעדריקט אויף דעם יאהרעס־ פֿעסט פון די נאָרטהומבערלענדער קוילען־גרע־ בער בערט'ם נאָהענטסטער חבר, טשארלס פעג־ וויג, -- אויך אן אלטער טרייד־יוניאָינסטען־ פיהרער און ארבייטער־פערטרעטער אין פארלא־ מענט. "מיין מיינונג איז" – האט ער ער־ קלעהרט אין א גרויסער רעדע -- אז די גרעסטע געפאהר פאר די טרייד־יוניאָניסטישע בעווע־ גונג אין איצטיגען אויגענבליק איז דער גרוי־ זאמער גייםט פון דיסציפּלינלאזיגקייט, וואס לאזט זיך בעמערקען אין אלע צווייגען פון דער אינדוסטריע. אויב די לייטע האָבען קיין צו־ טרוי ניט אין זייערע בעאמטע, קענען די בע־ אמטע פאר זיי גארניט טהאָן, און וואס גיכער די בעאמטע וועלען ארויסטרעטען, אום אזוי פיעל בעסער. איך פארדער אויף די מעהר אינ־ טעליגענטערע שיכטען פון די ארבייטער ארומ־ צוקוקען זיך בעצייטענס און זעהן צו דערשטיקען דעם גייסט פון דיסציפּלינלאזיגקייט און אנאר־ כיע, ווען נַיִּם, וועַלען די איצטיגע פַּאָסִירונגען

ארויםרופען די גרעסטע סאציאלע קאטאסטראד פע, וואס קען נאָר געשעהן אין אונזערע ציי־ טען".

אט אזוינע רעד האבען זיך געלאזט (און לאָזען זיך נאָך איצטער) הערען פון אלע זיי־ טען - פון בורזשואַזע, טרייד־יוניאָניסטישע און אפילו סָאציאליסטישע קרייזען. עס האט זיך פלוצלונג ארויסגעשטעלט, אז די מאַסען העד רען ניט מעהר זייערע פיהרערס, האָבען ניט מעהר קיין רעספעקט פאר די פייערליכסטע אב־ מאכונגען מיט די מייסטערס, און טראמפּלען אויף דיסציפלין, ארגאניזאציאָן און אפילו געד זעצליכקיים. אם, צום ביישפיעל, די קעסעל־ שמיעדען א קלאַס ארבייטער, וואס געהע־ רען צו דער העכסטער ארבייטער־"אריסטא־ קראטיע", וואס האָבען שוין צעהנדליגע יאָה־ רען ניט אנגעפיהרט קיין סטרייק, וואס האבען אלע מאָל דורכגעזעצט זייערע שטרייטיגקייטען מיט די מייםטער מיט גוטען און מיט פריעדען, וואָס זייער טרייד־יוניאָן האָט געהאַט אַ שם פאר דיסציפלין, רייכטהום און ארדענטליכקייט, און וואס זייערע בעאמטע – ווי, צום ביי־ שפּיעל, דער געוועזענער סעקרעטער ראבערט נייט - האָבען גענאָסען א רעספּעקט ווי אפילו אין פערגאנגע־ קיסר קען ניט געניסען, און דאָ אין פערגאנגע־ נעם סעפטעמבער, הגם נאָך מיט 18 מאנאט צוריק איז געשלאָסען געוואָרען א קאנטראקט מיט די מייסטערס, אז קיין טהיילווייזער און ארטיגער סטרייק טאר ניט פארקומען אָהן פרי־ הערדיגע פערהאנדלונגען כים די כייםטערם, צוערשט אויף ארטיגע קאָמיטעטען, דאן אויף ריסטריקט־קאמיטעטען און, ווען דאס געלינגט ניט, צום סוף אויף דער גענעראל־קאָמיסיאָן פון דעם מייסטערס־פערבאנד און דעם עקזעקוטיוו־ פארשטאַנד פון דער יוניאָן — אין פערגאנגעד נעם סעפטעמבער, זאגען מיר, לעגען אין איין פיינעם טאג עטליכע הוגדערט קעסעלשפיעדען אין איין ארט אוועק די ארבייט, ניט ווארטענ־ דיג אויף קיינע קאָמיטעטען און אפילו ניט אנד זאגענדיג די מייסטערס אדער די אייגעגע בע־ אמטע פון דער יוניאָן! און נאָך מעהר: ווען די בעאמטע האָבען זיך דערוואוסט פון דעם אקט און אפעלירט צו די סטרייקער, זיי זאלען ניט שטעלען אין געפאהר די גאנצע יוניאָן, וועלכע איז דאך געבונדען מיט א קאָלעקטיווען קאנ־ טראקט מיט די מייסטערָס, און זאלען זיך שטעד לען צוריק צו דער ארבייט, האָבען די ארבייטער

געענטפערט: ניין און ניין! דער סוף איז גע־ ווען, אז דער מייסטערס פערבאַנד׳האָט אויסגע־ שפערט אלע קעסעלשמיעדען פון דער יוניאָן און האָט ערקלעהרט, אַז די ארבייטער וועלען נים צוריקגעלאזען ווערען צו דער ארביים, ביז ,די יוניאָן וועט ניט געבען ווירקזאַמע גאראנטיען אז אזוינע פאסירונגען וועלען ניט מעהר פארד קומען. דאמאלם האט זיך אנגעהויבען א נייע מדרגה. דער עקזעקוטיוו־פארשטאַנד האָט אויפגעפארדערט די ארבייטער, ווי דער שטיי־ גער איז, צו געבען איהם די פאלמאכט צו אונד טערהאנדלען מיט די מייסטערס, די אויסגע־ : שפערטע ארבייטער אבער האָבען זיך ענטזאגט אין די פערהאנדלונגען זאלען צוואמען מיט דעם צענטראל־פערשטאַנד אויך די ארטס־פערטרע־ טער טהיילנעהמען אלם פערזאנען, וועלכע שטעהען דער ברייטער מאַסע נעהענטער. דער פארשטאַנד האט געמוזט דארויף איינוויליגען. די פערהאנדלונגען מיט די מייסטערם האָבען זיך דאן אנגעפאנגען און געדויערט עטליכע וואכען. צום סוף איז מען געקומען צו א פער־ שטעגדיגונג: די ארבייטער, וואס ברעכען דעם קאנטראקט און געהען ארוים אין א אונגעזעצ־ ליכען סטרייק, זאלען, לויט א געוויסען טא־ ריף, בעשטראָפט ווערען מיט סומען געלד. דאם געלד דארף איינגעצאָהלט ווערען פון דעם פארשטאַנד גופא אין א בעזונדערע קאסע פאר וואהלטהעטיגע צוועקען, און די קאסע זאל קאנד טראלירט ווערען פון די מייסטערס, און עגדליך, זאלען די בעשטראפטע ארבייטער ניט בע־ שעפטיגט ווערען ביז זיי וועלען ניט צוריקצאָה־ לען דער יוניאָן דאם געלד. ווי געזאגט, האָט דער פארשטאַנד דארויף איינגעוויליגט, אבער ווען דער פּלאן איז פארגעלעגט געוואָרען פאר די ארבייטער, האָבען זיי איהם פארווארפען. אזא אקט איז גארניט פארגעקומען אין דער וועלט! אז ערוועהלטע ארבייטער פיהרער זאלען אויסארבייטען אן אבמאך מיט די מייסטערס צו ענדיגען א לאק־אוט און אז די ארבייטער־ מאסע זאל דעם אבמאך ניט אננעהמען און דערמים אבזאגען זיך פון די אייגענע בעפאל־ מעכטיגטע — דאס איז דאך א פאל, וואס איז אין ערגיין נים געהערט געוואָרען, בפרט אין דער ענגלייטער ארבייטער־וועלט. דער פארשטאנד איז געווען גענוג טאקטיש אום ניט צו רעזיגני־ רען און האט זיך וויעדער געווענדעט צו די כיייםטערם. די כיייםטערם האָבעוֹ עטוואם נאכד געלאזען: די שטראפען ואלען זיין ניט אווינע שווערע, די קאסע זאל קאנטראלירט ווערען פון אונפארטייאישע פערואנען און די געלדער ואלען געהן פאר די אלמנות און יתומים פון די ארבייטער. דאכט זיך, וואס בעסער? דער פארשטאַנד האט מיט פערגניגען אנגענומען די פארבעסערטע בעדינגונגען און האט זיי וויעדער פארגעשלאָגען די ארבייטער, אויסערדעם אבער האָט ער איצטיגען מאָל ארויסגעלאזען צו די מאסע א בעזונדערען אויפרוף, אין וועלכען ער האט ערקלעהרט, אז די נייע בעדינגונגען זיינען באמת די בעסטע, וואס מען קען ארויסקריעגען, און האט אויפמערקואם געמאכט די ארבייטער, אז די יוניאָן־קאסע איז שוין כמעט ווי לעדיג און אויב זיי זאלען פערווארפען דעם פארשלאג און בלייבען שטעהען אין לאק־אוט, וועלען זיי מים זייערע ווייבער און קינדער מוזען פערהונד גערען. און פון דעסטוועגען, ווי מאדגע עס זאל ניט אויסווייזען, האָבען די ארבייטער אויך די־ עזעס מאָל דעם אבמאך פארווארפען, און דוקא נאָך מיט א גרעסערער מעהרהייט! דאס גאנצע לאנד איז ערשטוינט געוואָרען, און אט דענסט־ מאל האָבען אנגעהויבען צו קלינגען יענע פּראַ־ טעסטען און געוויין, וועלכע מיר האָבען דער־ מאָהנט פריהער. די ארבייטער אָבער, הגם זיי און זייערע פאמיליעם האָבען געליטען שרעקליך פון הונגער און קעלט, זיינען געבליעבען ביי זייערס, ביז צום סוף, אין נאך מעהרערע וואכען ארום, די מייםטערם האָבען ניט געלאוט פאלען זייע־ רע אורשפּרינגליכע פארדערונגען און נים איינד געוויליגט אויף גאר אנדערע בעדינגונגען. ערשט דאמאלם האָבען די אויסגעשפערטע קעסעל־ שמיעדען אנגענומען דעם אבמאך און האָבען זיך צוריקגעשטעלט צו דער ארבייט.

דער געשילדערטער פאל, אפילו ווען ער וואלט געווען גאר אן איינצעלנער, וואלט אויך געווען גאר א מערקווירדיגער: ווי קומען אזוינע אנשטענדיגע "אריסטאקראטען", אזוינע ארטי־גע יונגען, ווי די קעסעלשמיעדען, צו ברעכען גע יונגען, ווי די קעסעלשמיעדען, צו ברעכען אייגענע פיהרערס? אזא אויפפיהרונג וואלט זיך גאר געפאסט פאר די פראנצויזישע סינדי־קאנער אידישען איסט־ענד. אבער דעם לאנ־דאנער אידישען איסט־ענד. אבער דער פאל שטעהט גארניט איינזאם: ער איז טיפיש פאר שטעהט גארניט איינזאם: ער איז טיפיש פאר א גאנצע רייהע סטרייקס, וועלכע האבען אויס־געבראכען פונקט אין דער זעלביגער צייט ביי די

בוימוואָהל־שפּינער אין לאנקאשיר (אריסטאָ־ קראטען פון אריסטאקראטען!), אויף פערשי־ עדענע אייזענבאהן־ליניעם און אין די קוילען־ גרובען אין סויט־וועלס. אומעטום, אזוי ווי עס וואלט זיי בעפאלען אן עפּידעמיע, האָבען די ארבייטער געבראכען קאנטראקטען (מאנכע מאָל גאר נייאינקע, אקארשט געשלאָסענע, און מאנכע מאל אלטע, וואס האָבען שוין געהאט עקזיסטירט צעהן יאָהר און מעהר) און, ניט קוקענדיג אויף אלע בעפעהלען, בקשות און סטראַשונקעס פון זייערע פיהרער, זיינען ארויס־ געגאנגען אין סטרייק און האָבען ניט צוריקגע־ קעהרט זיך ביז זיי האָבען אויסגעווירקט, וואָס זיי האָבען געוואָלט. בלויז די קוילען־גרעבער אין סויט־וועלם המָבען ניט בעקומען, וואס זיי המָ־ בען געפּאָרדערט; דאריבער טאַקע שטעהען זיי אין קאמפּף עד היום הזה און ווילען גאר ניט ניט וויסען ניט פון די קאָנטראַקטען און ניט פון די יוניאו־פיהרערם.

א מאָדנע ערשיינונג, אמת ? ווי געוועהנ־ ליך, האלטען איהר די מייסטערס, די בורזשו־ אַזע פּרעסע און די טרייד־יוניאָן־פיהרערס פאר די ארביים פון "שקצים", ד. ה. סאציא־ ליסטישע אגיטאטרס, וואס האָבען ליעב אויפּד צוהעצען א קלאַם אויף א קלאַם, און פיהלען א גרויסען פערדרוס, וואס די טרייד־יוניאָניס־ מען־מאסע פיהרט זיך אויף אזוי ארדענטליך. עם איז קיין ספק ניט—האט ערקלעהרט גלייך, ביים אנפאנג פון דער עפידעמיע די עקזעקו־ טיווע פון דער דאמפּף־מאַשינען־בויער־יוניאָן אז עס ארבייטען זייט א געוויסער צייט אין די רייהען פון אונזערע גרויסע יוניאָנס שטילע און דעמאראליזירענדע עלעמענטען, וואס רופען ארוים דעם גייסט פון ניט־געהארכזאמקייט און דיםציפלינלאזיגקיים... מיר אליין, געלויבט איז גאט, קענען זיך ניט באקלאָגען אויף אונזערע מיטגליעדער, אבער טאקי דערפאר מוזען מיר אכטונג געבען, אז קיינע דעזארגאניזירענדע עלעמענטען זאלען זיך ניט ארייג'גנב'ענען אין אונזערע רייהען, און אויב דאָם זאַל שוין יאָ פאסירען, אז מיר זאלען זיי תיכף אונטערדרי־ קען, ווי מען אונטערדריקט א פעסט". אבער דאם איז זעהר אן אויבערפלעכליכער אוטהייל, וואם פאסט זיך מעהר פאר א פאליציי. אונד טערזוכט מען די ערשיינונג טיעפער, געפינט מען גאר אנדערע פאקטארס ביי דער ארבייט. אין ערשטער ליניע קומט דא אין בע־

זיי, ווי מיר האָבען געזעהן, בעשטראפען יעט־ וועדען קאנטראקט־ברוך מיט אן אלגעמיינעם לאק־אוט און מאכען בעצאָהלען די גאנצע יו־ ניאָן פאר דעם חטא פון איינצעלנע מיטגליע־ דער. דאָס צווינגט שוין די יוניאָן גופא נאָכ־׳ צוועהען, או די איינצעלנע מיטגליעדער און אָרטיגע אָרגאַניזאַציעם זאָלען האַלטען דיסציפלין און אויפפאסען דעם קאנטראקט און נים סטרייקען, ווען זיי ווילען. עם בלייבט בכן די ארבייטער, וועלכע זיינען אונצופריערען מיט דעם לוין, אנצואווענדען די "קאנסטיטו־ ציאָנעלע" מיטלען, וועלכע זיינען פארגעשריע־ בען אין קאנטראקט: די טענה מוז אריינגע־ בראכט ווערען אין די לאקאלע אייניגונגס־קא־ מער ("קאנסיליאיישאָן־קאמיטע"); אויב זי ווערט דארט ניט בעפרידיגט-אין די העכערע אינסטאנציע; דאן אין נאָד א העכערע; דאן מיט די העכסטע, און צום סוף אפשר מוז די זאך איבערגעגעבען ווערען צו א שיעדסגעריכט וועלכער וועם שוין ("ארביטריישאָן באאַרד"), וועלכער וועם פסק'ענען אהער אדער אהין. דערווייל געהען אוועק מאָנאטען, די מייסטערס נוטצען אויס די געלעגענהייט, כדי צו פארשלעפען די פרא־ צעדור נאָך מעהר, און הייסען אונטערדעסען די ארבייטער ארבייטען איבערשטונדען, און צום סוף קען נאָך פּאסירען, אז עס ווערט א שטיקעל קריזים אויפ'ן מארק און דער שיעדגעריכט, אונטערזוכענדיג די ביכער פון די אונטערנעה־ מער, געפינט, אז די מייםטערם קענען טאקי נים מעהר צאָהלען! דאָס איז נים קיין פאנטאר זיענבילד: דאם קומט פאר אויף יעדוועדען שרים און טרים. מיינט דער לעזער, צום ביי־ ישפיעל, אז די קעסעלישמיעדען, וואס האָבען פלוצלינג אוועקגעווארפען די ארביים, זיינען געד ווען משוגע? חם ושלום! מעהר ווי א יאָהר נאָך דער רייה האָבען זיי געקייט די ערד אויף דעם ארטיגען "קאָנסיליישאָן באאַרד", און די זאך איז ניט געגאנגען פון פלעק! אונטערדעסען האם מען געארביים מים אלע כוחות; איין שיף נאָך דעם אנדערען (די ארבייטער האָבען גע־ ארבייט אויף א ווערפט) זיינען בעזארגט גער ווארען מיט קעסלען און ארוים אויפ'ן ים, און פיעלע פון די ארבייטער זיינען צושפרייט און — צואוועהט געוואָרען אין אנדערע ערטער מאנכע זאגאר געשטארבען! וואס פאר א וואונד דער, או אין איין שעהנעם טאָג האָט ביי זיי גע־ פלאצט די געדולד און זיי האָבען א שפיי געד

טראכט די טייערקייט פון די לעבענס־מיטעל. דאָם איז די אייגענטליכע טרייב־קראַפט, וואָס האָט ארויסגערופען די געשילדערטע ערשיינונג אין ענגלאנד: ווי אומעטום אין דער וועלט, האַל־ טען זייט אָנפאַנג פונ'ם איצטיגען יאָהר־הונדערט די פרייזען אויף לעבענס־מיטעל אין איין שטיי־ גען. וואס די אורזאכען זיינען פון דער דאזיגער וועלט־מארק־בעוועגונג אינטרעסירט אונז ניט אין איצטיגען אויגענבליק. די טאטזאכע גופא אבער איז דא, און זי האט ארויסגערופען א מיספערהעלטנים צווישען דעם נאָמינעלען און דעם ווירקליכען, דעם רעאלען ווערט פון דעם לוין. די ארבייטער בעקומען אלץ מעהר צו פיהלען, אז דער דאלאר, וואס זיי פערדיענען, קויפט שוין ניט אזוי פיעל, ווי ער פלעגט קויפען מיט עטליכע יאָהר צוריק-אז ער איז שוין קיין .דאלאר ניט, נאר ווערט וואס א יאָהר וועניגער נאטירליך, קומט דעם ארבייטער אוים צו פאר־ דערען תמיד א העכערען לוין, און אויב דער מייסטער וויליגט ניט איין, טרעט ער ארוים אין סטרייק. דוקא אבער אין ענגלאנד האט דער ארבייטער דערביי אנגעטראפען אונער־ ווארטעטע שוועריגקייטען. ערשטענם האט ער זיך ארומגעזעהן, אז ווערליג די מייסטערס הא־ בען זיך אין די לעצטע יאָהרען פעראייניגט אין גרויסע און מעכטיגע נאציאָנאל־פערבאנדען, זיינען די טרייד־יוניאָניסטישע קרעפטען גע־ בליעבען צושפּליטערט, ווי זיי זיינען געווען מיט 25 אדער טאקי 50 יאָהר צוריק. דורכדעם זיינען די מייסטערס געוואָרען זעהר תקיף ביי זיך און לאזען זיך ניט מעהר אריין אזוי גערן אין אונטערהאנדלונגען מיט די ארבייטער פאר העד כערע שכירות. פון דער אנדערער זייט אָבער, האָט דער ארבייטער געפונען, אז אפילו ווען ער ער וויל שוין ארויסגעהן אין א סטרייק, קען ער דאם אויך ניט טהון, מחמת ער איז געבונדען מיט קאנטראקטען, וועלכע ענטוועדער בעשטי־ מען דעם לוין אויף א גאנצע רייהע יאָהרען, אדער שרייבען פאר א לאנגע פראצעדור פון פערהאנדלונגען דורך פופצעהנערליי אינסטאנד ציעם, איידער א סטרייק מעג ערקלעהרט ווע־ רען. נאטירליך, די קאנטראקטען זיינען ניט קיין יוריסטישע, און די ארבייטער, ווען זיי ווי־ לען ברעכען א קאנטראקט, ברויכען ניט האָבען קיין מורא פאר קיין געזעטין. דוקא אבער ווייל די מייסטערס זיינען אזוי שטארק און די יוני־ אָנם — פערהעלטניסמעסיג אזוי שוואך, קענען

טהאָן אויף אלע קאנטראקטען און אפילו אויף דער יוניאָן און ארוים אין סטרייק ? גענוי דאס זעלביגע האָט פאסירט ביי די לאָנגשירער שפּיר גער, ביי די אייזענבאהנער און ביי די קוילען־ גרעבער; אומעטום האט געפּלאצט די געדולד און מען איז ארוים אויפ'ן גאס.

אט דאס ליעגט אין גרונד פון דער מאד־ נער "אנארכיע", וואם איז פלוצלינג בעפאלען די ענגלישע יוניאָנס. לאנגע צעהנדליגע יאָהרען נאָך דער רייה האָט ביי זיי געהערשט א פעס־ טער גלויבען, אז מיט שלום קען מען פיעל בעד סער דורכקומען מיט די מייסטערס, ווי מיט קריעג. דער גלויבען איז איינגעפאלנצט געוואָ־ רען דורך די בורזשואַזע דיפּרֹאָטאַטיע, נאָך דעם קראך פון דעם רעוואלוציאָנערען טשאַר־ טיזמום אין אנפאנג פון די 50גער יאָהרען פון דעם פערגאנגענעם יאהרהונדערט, ווען די ווייט־ זיכטיגע בורזשואַזע רעפּאָרמערם האָבען איינ־ געזעהן די מעגליכקיים אויסצושפּיעלען די עקאָ־ נאָכיישע ארגאניזאציעם געגען די פּאליטישע און האָבען אנגעהויבען צו פאטראניזירען די יוניאָנס; ער איז אבער ווייטער בעפעס־ טיגט געוואָרען דורך די בערייטשאפט, כים וועלכע די כייםטערם פלעגען אונטערד האנדלען מיט די ארבייטער און נאכגעבען וועניגסטענס א חלק פון זייערע פאדערונגען. דאם איז, נאטירליך, נאָר מעגליך געווען, מחמת דער ענגלישער קאפיטאליזמוס, ניט האבענדיג קיין קאנקורענטען, פלעגט זיך אנשיטען מיט גאלד און האט ניט שטאַרק געפיהלט דעם פער־ לוסט, ווען די ארבייטער פלעגען זיף אויסדינד גען א פּאָאר סענט א שעה מעהר. גרויסע גליקען, פערגלייכט מען די ריעזיגע פראפיטען פון די מייסטערס, האבען די ארבייטער אויך דענסט־ מאל ניט געמאכט; אבער דער גלויבען אין דעם פיינעם כאראקטער פון די מייסטערם איז גער וואקסען און איז געקומען דערצו, אז די יוניאָנס , האָבען כמעט אויפגעהערט צו סטרייקען און, צום ביישפּיעל, ביי די קעסעלשמיעדען זיינען אלע סטרייק־געלדער אריינגעלעגט געוואָרען אין פערשיעדענע ווערט־פּאפּיערען (שטצאַטס־קאָנ־ סאלס, אייזענבאהן־אקציעס א. ד. ד.), וואס מען קען גים רעאליזירען אויפ'ן ארט, חוץ מים אין אין פערלוסט. דער דאָזיגער גלויבען אין פריעדליכע מעטהאָדען איז נאָדָ אלץ געבליעבען איינגעבאַקען אין די הערצער פון די ארבייטער, אפילו ווען די מייםטערם, זייענדיג שוין געדריקט

פון דער אויםלענדישער קאָנקורענץ, האָבען אנגעהויבען צו ארגאניזירען זיך אין שטאַרקע פערבאנדען, כדי אבצושלאגען די אטאקעס פון די ארבייטער. דער גלויבען האט בלויז אנגענו־ מען אן אנדערע פארמע, נעהמליך: דעם שטרע־ בען נאָך א "האָלעקטיווען פערטראג", ד. ה. נאָך דעם שאפען פון פעסטע אלגעמיינע קאנ־ טראקטען צווישען מייסטערס און ארבייטער אין דעם גאנצען אינדוסטריע־צווייג, וואס זאל ענטוועדער בעשטימען די ארט און ווייזע, ווי דער לוין זאל גערעגעלט ווערען אין פערהעלטנים צו די פראפיטען, אדער וועניגסטענס שאפען אַ שטענדיגען אפאראט, ווי די שטרייטיגקייטען זאלען פריעדליך געלעזט ווערען. די פּיאָנערען אויף דעם דאָזיגען וועג זיינען געווען די לאנג־ שירער בוימוואהל־שפּינער אין 1893, אבער דער פרינציפ גופא, אלס אן אפען־אנערקענטע גרונד־ לאגע פון די בעציהונגען צווישען מייסטערס און יוניאָנס, איז פּראקלאמירט געוואָרען נאָד דעם גרויסען אינזשיניערען־סטרייק אין 1897. אין אנפאנג פלעגען אזוינע קאלעקטיווע אבמאכונד ; גען געשלאָסען ווערען אויף א קורצער צייט וואם ווייטער אבער, פלעגט דער טערמין פון די קאנטראקטען פערלענגערט ווערען, מחמת דאָס איז געווען אין די אינטערעסען פון די מייסטערם אלם א מיטעל צוצובינדען די ארביי־ טער צו דער פאבריק -- פּונקט ווי די לייבאיי־ גענשאפט איז געווען אין דער פעאדאלער צייט. כל זמן די איבריגע עקאָנאָמישע בעדינגונגען האָבען געדויערט ווי אין די פריהערדיגע ציי־ טען, האָבען די ארבייטער ניט בעמערקט די געפאהר, וועלכע שטעקט אין אזוינע אבמאכונ־ גען; אבער ווען די לעבענס־מיטעל־פּרייזען האָבען אנגעפאנגען צו שטייגען, ווען די מיים־ טערם, אט טאקי צוליעב דעם, האָבען אנגעהוי־ בען צו פארדערען וואס לענגערע קאנטראקטען און האָבען זיך גענומען אויסנוצען דעם אייני־ גונגס־ און שיעדסגעריכט־אפאראט, כדי צו פארשלעפען די טענות פון די ארבייטער — אט דענסטמאל האָבען די ארבייטער דערזעהן, אין וואָס פאר א מדרגה עס האָט זיי פערטריבען זייער טאַקטיק, און זיי זיינען אויסגעבראָכען אין אן אויפשטאנד.

פארבייגעהענדיג האָבען זיי שוין געמוזט אָנריהרען די דיסציפּלין פון דער יוניאָן גופא, און אויך די שטעלונג פון די פיהרער. ווי בעד רעכטיגט זיי זיינען ניט געווען, אויפהויבענדיג אלעם, זאגען מיר, צייבענט אוים די לאגע פון די בעאַמטע אין אלע אָרגאניזאציעם און אין ארע בעוועגונגען. אַ טרייד־יוגיאָן בעאַמטער איז נים ווי א גענעראל, ביי וועלכען די מלחמה איז דאָם העכסטע אינטערעסע און העכסטע ציעל. דער טרייד־יוניאָן בעאַמטער איז העכ־ סטענם דארום בעזארגט, אז די פון איהם גע־ לייטעטע יוניאָן זאל פערהעלפען די איינצעלנע מיטגליעדער אויסצובעסערען זייער לאַגע, און ווען דאָם קען אָהן ריזיקע עררייכט ווערען אפּילו אין א קליינעם מאסשטאַב מיט שלום, צו וואס זאל מען דאן קעמפפען? ביי די ענגלענדער אָבער האָט זיך צו די דריי פאַקטאָרען ענטווי־ קעלט נאָך א פיערטער, — נעמליִד, קאָרופּציאָן. דערצו האָט בייגעטראָגען אָט טאַקע די מעטהאָ־ דע פון שטענדיגע פערהאנדלונגען מיט די מייםטערם איינם אויף איינם, ביים גרינעם טיש, — אָפטמאָל ביים שנאַפּס און לעקאך. די געשיכטע פון דעם ענגלישען טרייד־יוניאָניזמום איז פול מיט אזוינע פערראטהען און קאָרופּצי־ אָנס־פעלע. דער אויבען־דערמאָהנטער לאנג־ יעהריגער מוסטער־פיהרער פון די קעסעל־שמיע־ דען, ראָבערט נייט, זיצט איצטער אויף דעם די־ רעקטאָרען־ראַטה פון אייניגע דאָק־קאָטפּאַניעס, וואם זיינען בעטהייליגט געווען אין דעם לאָק־ אַמוט טאַקע פון די קעסעל־שמיעדען. זיין נאָכ־ פאָלגער קאמינגס, וואָס האָט אויך פּ לפנגע ציים "געפיהרם" די קעסעל־שמיעדען, איז איצט א טשינאָווניק אין באָארד אָוו טרייד, וואס האָט געפיהרט די פערהאגדלונגען צווישען די ביידע צדדים פון דעם לאָק־אָאוט. ריטשאַרד בעל, דער לאַנג־יעהריגער פיהרער פון די אייזענ־באַהנער, וועלכער האָט אין 1907 אבגעבראָכען א גענע־ ראל־סטרייק בעוועגונג מיט דעם, וואס ער האָט אָבגעשלאָסען אן אבמאַך מיט די קאָמפּאַניעס אין דער באָארד אוו טרייד, אויף בעשאפונג פון קאָנכּילִעישאָן־און אַרביטריישאָן־באָארדס, איז איצטער אויך א בעאַמטער אין דער באָאַרד אוו טרייד. וויעדער שעקלטאָן, איינער פון די פיה־ רע פון די לאנקטשירער ארבייטער, האָט איצ־ טער א בעקוועמע שטעלע אין האום־אפים, און ענדליך איינער פון די עלטעסטע און די איינ־ פלוסרייכסטע פיחרער פון די סויט־וועלסער קוילען־גרעבער, עברעהעם, איז א דירעקטאָר פון א אינשורענס־קאָמתּאַניע, וואס פערזיכערט מייםטערם אין בעצוג אויף דעם "וואָרקטענם קאָמפּענזיישאָן אַקט", און האָט ניט לאנג בע־

זיף געגען די מייםטערם, האָבען זיי דאף גע־ בראָכען די אָבמאַכונגען, וואס האָבען עקוים־ טירט צווישען זייערע יוניאָנס און די מיים־ טערם, און דורך דעם האָבען זיי געבראָכען די דיסציפלין פון די יוניאָנס. און אזוי ווי די פיה־ זיינען בערופען נאָכצוזעהען, אז די דיסציפּלין זאָל געהאלטען ווערען, האָט דער אויפשטאַנד גע־ גען די מייסטערס געמוזט אונפערמיידליף פיה־ רען אויך צו אן אויפשטאַנד געגען די פיהרערם. דאָם טאַקע, ווי מיר האָבען געזעהען, האָט פאר סירט. אונטער דיעזע אומשטענדען איז אזא ערשיינונג בעדויערנסווערטה, דען אָהן ארגאני־ זאַציאָן, אָהן דיםציפּלין און אָהן סאלידאַריטעט כים די פיהרערם קען דער פּראָלעטאַרישער קאַמפּף ניט געפיהרט ווערען. אָבער אינגאַנצען בעשולדיגען די ארבייטער קען מען אויך ניט. גראַדע ביי די ענגלישע יוניאָנס און טאַקע אין יענעם היסטאָרישען פּראָצעס פון אויסבילדען די קאָלעקטיווע אָבמאַכונגען האָבען די יוביאָן־ פיהרערם געשפיעלט א גרויסע ראָלע און טראָ־ גען א גרויסען טהייל פון דער פעראַנטוואָרט־ ליכקייט פאר די איצטיגע מדרגה. אומעטום, אין אלע ארגאַניזאַציעם, אין אלע בעוועגונגען, שפּיעלען די בעאמטע, די ביוראָקראַטיע, א קאָנ־ סערוואַטיווע ראָלע. ראָס ליעגט שוין אין דעם וועזען פון זייער לאַגע. פון זזיין זיים זיינען די בעאַמטע — בעזאָנדערם די צענטראל־בעאַמ־ טע – בעסער פערטרויט מיט די אלגעמיינע בעדינגונגען פונ'ם קאמפה ווי די איינצעלנע מיטגליעדער אָדער איינצעלנע אָרטיגע אָרגאַני־ זאַציעם, און קענען דאריבער בעסער איינזעהען די געפאהרען און די ריזיקע ווי די לעצטע. דאָם מאַכט זיי אלע מאָל פאָרזיכטיג, בעטראַכ־ טענדיג די פראגע פון א סטרייק. פון דער אנד דער זייט, בעזיטצען זיי א שטאַרקערען פער־ אנטוואָרטלִיכקייטס־געפיהל ווי די פּריוואַטע מיטגליעדער. דאָם קומט ניט צוליעב דעם, וואָס זיי זיינען העכערע און בעסערע בעשעפע־ ניסען, נאָר צוליעב דעם, ווייל זיי ווייסען, אז אן אונגליקליכער סטרייק וועט זיך פריהער פון אלין מְברופען אויף זייער פּרעסטיזש און זייער שטעלונג. דריטענס אָבער, ווערט א בעאַמטער מעהר אדער וועניגער אבגעזונדערט פון דער מאַסע און ענטוויקעלט ביי זיך בעזונדערע אינ־ טערעסען, פון וועלכע דאס ערשטע איז: וואָס מעהר רוה, און וואם וועניגער דאגות. אָט דאָס

: קומען פון דער רעגיערונג דעם עהרען־טיטעל רייט מָנאָרעבל״. מָט אזוי ארום פרעסט זיך, די קאָרופּציאָן איין אין די געדערים פון די טרייד־יוניאָן פיהרערם און מאַכט זיי צו ווערק־ צייג אין די הענד פון די מייסטערס. זיי זייגען עם הויפטזעכליך געוועזען, וואס האָבען פּראפּא־ גאנדירט דעם געדאנקען פון שלום צווישען די מייםטערם און ארבייטער, האָבען איינגערעדט די יוניאָנם אריינצולאָזען זיך אין קאָנטראַקטען און לאנג־יאָהריגע אָבמאַכונגען, און זיינען נאָך איצטער אויך בערייט (ווי מיר האָבען דאס גע־ זעהען אויף דעם ביישפּיעל פון די פערהאַנד־ לונגען פון דער קעםעל־שמיעדען־עקזעקוטיווע ביים לאָק־אַאוט) נאָכצוגעבען די מייסטערס ווי וויים מעגליך - אבי נאָר עם וֹאָל זיין שלום ! און ניט קיין קריעג

איצטער זעהען מיר, אין וואס עס בעשטעהט דער געגענווערטיגער קריזים אין דעם ענגלישען טריידייוניאָניזם, וואס האָט אזוי דערשראָקען די אלטע פיהרערס און די גאנצע בורזשואזע געזעלשאפט: די ארבייטער מאַסע וויל זיך פשוט ניט מעהר לאָזען נאַרען און פערפיהרען ניט פון די מייסטערס און ניט פון די קאָרופּטע בעאַמטע! עס איז זעהר א דראמאטישער ער־בעאַמטע! עס איז זעהר א דראמאטישער ער־וואַכען פון א לאנגען און זעהר א צעהרענדען שלאָף. עס איז דאָ גרונד צו האפען, אז מיט אויפשטענדע און דיסציפּלין־ברוכען וועט זיך אויפשטענדע און דיסציפּלין־ברוכען וועט זיך

די זאַך ניט ענדיגען. אין ערשטע רייהע שטעהט דאָ די אויפגאַבע, ווי אזוי צוזאַמענצופּאַסען די קרעפטען, אז מען זאל ניט זיין מעהר אזוי הילפלאָז געגען די מייסטערס פערבינדונגען. אויף דעם לעצטען טרייד־יוניאָן־קאָנגרעס אין סעפטעמבער איז שוין אָנגענומען געוואָרען אַ רעזאָלוציאָן. צו גונסטען דער אמאלגאמירונג פון צושפּליטערטע יוניאָנס אין די פערשיעדענע פאַכען אין גרויסע צענטראַליזירטע פערבאנדען, און די אויספיהרונג פון דער דאָזיגער רעזאָלו־ ציאָן איז שוין אונטערנומען געוואָרען ביי די מעטאַל־ארבייטער. פון דער אנדער זייט, ווערט איצטער אין פיעלע יוניאָנס לעבהאפט דיסקור טירט, ווי אזוי אין דער צייט פון א סטרייק אָדער לאָק־אַאוט זאָלען די פיהרערם קאָנטראָ־ לירט ווערען. דאם איז א שווערערע פּראָבלעמע ווי די ערשטע, און וועט ניט אזוי גיך געלעזט ווערען. עס איז אָבער שוין א געווינס, וואס די פראבלעמע איז איבערהויפט געשטעלט געוואָ־ רען, מחמת ווען א פּראָבלעמע ווערט געשטעלט, מוז זי פריהער אדער שפעטער אויך געלעזט ווע־ רען. יעדענפאלם האָט דער קריזים, ווי א שטורם אויפגעמונטערט און אויפגעפרישט די לאנג־ פערגליווערטע קרעפטען פון דעם טרייד־יוניאָ־ ניזמום, און עם איז זיכער, אז ניט נאָר די ענגלישע, נאָר אויך די אויסלענדישע ארבייטער וועלען פון איהם ציהען גרויסע נוטצען.

מ. לערמאַנמאָווּ.

סםס ליעדער סםס

(אידיש פון ב. לאַפּין).

.1

אַ זעגעל.

אַ זעגעל איינזאַם בלייכט פון ווייטען אין בלויען געבעל־ים פערלאָזט. וואָם קאָן זיין זוכען דאָרט בעדייטען ? וואָם האָט ער אין דער היים געלאָזט ? וואָם האָט ער אין דער היים געלאָזט

די כוואליעם שפּיעלען זיך און רוישען, — די מאסמען בויגען זיך פון ווינד; פָּ נים קיין גליק איז ער דפָּך אויסען, און נים פון גליק ענמלויפם ער צינד.

אַ שמראָם גלאַנצט אונטער איהם אַ העלער, אויף איהם — אַ גאָלדנער זונען־שיין. און ער, — ער בעט א שטורם שנעלער, ווי ס'וואָלט די רוה אין שטורם זיין!

.2

די תפלה. אין לעבענס־רגע'ם שווערליכע, ווען ס'דריקט מיך אַ געפיהל; איין תפלה זאָג, אַ הערליכע, איך דאַמאָלסט אין דער שטיל.

און עפּעס־וואָס אוגענדליכעס פון יעדען אויסדרוק הויכט; ס'איז דאָ וואָס אונפערשטענדליכעס, וואָס וועקט מיך און דערהויכט.

דער פּיין, וואס איז פערשטיינם אין מיר צוגאַנגען ווערט דאַן פּלינק; און ס'גלויבט זיך מיר, און ס'וויינט זיך מיר און ס'ווערט מיר לייכט און גרינג. .3

די צואה. כ'וואַלם וועלען ריידען, ברודער־מיין, מים דיר, קום וואו אוועק; מען זאָגם, כ'האָב אויף דער וועלם צו זיין שוין גאָר געצעהלמע מעג:

דו פּצָהרסם צוריק צהיים צו דיר, זצָלסם זעהן... דו ווייסט דצֶּך, צֵּז מים מיר הצָט מען זיך נים געצערטעלט דצֶּך אפילו אין מיין יוגענד נצֶּך.

דאָך עמיץ פרעגם אויף מיין געזונד,
ווער ס'זאָל ניט זיין דאָרט, ווער;
איהם זאָג, ס'האָט דורך אויף דורך פערוואונדט
אַ קויל מיין האַרצען שווער;
אַז כ'בין געשטאָרבען מריי מיין לאַנד,
ס'האָט שלעכטע רופאים יענער קאַנט,
און אז מיין היים, וואו כ'האָב פערבראַכט,
האָסטו פון מיר א גרום געבראַכט.

מיין פּצָּמער, מומער, מעגליך זיי,
וועסט שוין ניט מרעפען גאָר...
כ'בין מודה, ס'מהוט מיר באַנג אזוי,
ווען זיי ווערען געוואָהר;
נאָר ווען עס לעבט פון זיי נאָך ווער,
מאַ זאָג, אַז ס'איז מיר שרייבען שווער,
און אז מיין פּאלק איז ווייט אין גאנג —
זיי זאָלען מיר ניט וואַרטען לאַנג.

ש שכנה איז פערהצנען דאָרם...
דו וועסם דערמאָהנען איהר, צוז לצנג,
ווען כ'בין צוועק... זי וועם קיין וואָרם
נים פרעגען דיר... מיר מהום נים בצנג;
דערצעהל איהר צלץ, צלץ מהייל איהר מים;
צ פוסטע הצרץ בעדויער נים;
זצל זי צ ביסעל קלצגען...
נישקש' זי וועם פערטרצָגען.

א. ש. זמקם.

םס די ערוואכונג פון כינא סב

די אַלטע פאָרם פון דער רעגיערונג.

(*.די רעפּאָרמיסטישע און רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג.

י אויגען פון דער גאנצער ציווילי־ זירטער מענשהייט איז איצט געווענדעט צו דער "היכיעלשער קעניגרייך" כינא, וואו עם שפיד געלט זיך אָב איינע פון די מערקווירדיגסטע וועלט־גע־

שיכטליכע שוישפּיעלען. אין דעם סאָציאַלען און פאליטישען לעבען פון דיעזען מערקווירדיגען לאנד, וואס איז גשטאַנען אין פערלויף פון פיער טויזענד יאָהר כמעט אויף איין און דער זעלבער שטופע, און וואס איז, מיט רעכט, פערגליכען געוואָרען צו אַ שטעהענדען אונבעוועגליכען וואַ־ סער, בעמערקען זיך איצט שטאַרקע סמנים פון א גרויסער איבערקעהרעניש. דאס שטעהענדע וואַסער פערוואנדעלט זיך אין א שטורמדיגען ים, וואו די כוואַליעם האלטען אין פערניכטען די אַלטע איינגעווארצעלטע אָרדנונג, וועלכע איז געבליעבען דער איינציגער דענקמאל פון די אל־ טע אָבגעלעבטע קולטורען.

אין דער צייט, ווען מצרים, אשור און בבל זיינען געווען אין זייער גלאנין און מאַכט, איז כינא געגרינדעט געוואָרען. און וועהרענד פון די ערשטע איז שוין לאַנג קיין זכר ניט געבליעבען, האָט כינאַ ארויםגעוויעזען א מערקווירדיגע לעד בענס־קראַפט און איז געבליעבען אונבעריהרט פון די אלע פערענדערונגען, וועלכע זיינען אין די לעצטע פיער טויזענדע יאָהרען פאָרגעקומען אין דער געשיכטע. פיעל פעלקער און רעליגיאָ־ נען זיינען פאר דער צייט ענטשטאַנען און פער־ גאנגען, און כינא איז געבליעבען מיט איהר גאנ־ צער אייגענארטיגקייט און אויסזעהן אָהן א שום פערענדערונג. איצט איז שוין אבער געקומען די

די ידיעות וואם מיר גיבען דא איבער, (* האָבען מיר צווישען אנדערע גענומען פון די

ארטיקלען מ. פּאוולאָוויין און ק. וויידעמיולער

אין דער רוסישער און דער דייטשער פּרעסע.

אין פערלויף פון די לעצטע צעהן יאָהר האָבען זיך בעוויעזען אויף דער אויבערפלעכע פון דעם כינעזישען פאליטישען לעבען צוויי פאר־ טייען: די רעפארמיסטישע און די רעוואָלוציאָ־ נערע. די רעפּאָרמיסטישע בעוועגונג איז אוים־ שליםליף א פּראָדוקט פון דער כינעזישער אינ־ טעליגענין, וועלכע האָט מיט א וועהטאָג אין הארצען געזעהן, ווי די אייראָפּעאישע "קוּלטור־ טרעגער": כייםיאָנערען, סוחרים א. ז. וו. "בילֹד דען" דאָס כינעזישע פּאָלֹק, און ווי די אייראָפּע־ אישע דיפּלאָמאַטיע זוכט אן אויסרייד ארויס־ צורופען א מלחמה, אום מען זאל דערנאָך קענען צוטהיילען צווישען זיך אזא פעטען ביסען, ווי כינאַ. פאר די כינעזער פארטגעשריטענע עלע־ מענטען זיינען די פּלענער פון די אייראָפּעאי־

צייט, ווען אויך דיעזע איינציגע איבערגעבליע־ בענע פעסטונג פון דעם גרויען אלטערטהום מוז אָבטרעטען און מאכען פּלאץ פאר א נייע אָרד־ נונג, אן ארדנונג, וואס זאל זיין צוגעפאסט צו די פאדערונגען פון דעם נייעם לעבען, צו דעם נייעם גייסט, וואס האָט אריינגעדרונגען אויך אין דיעזען אבגעלעגענעם ווינקעל פון דער גייער מענשליכער ציוויליזאַציאָן.

אין די לעצטע יאָהרען, בעזאנדערם נאָדְ דעם יאַפּאַניש־רוסישען קריעג, האָט מען אין אייראָפּא און אמעריקא זיך אָנגעפאנגען שטאַרק צו אינטערעסירען מיט די אזיאטישע פעלקער, אָבער דאס איז אם מייסטען געווען אום צו בע־ וואָרענען די יחסנים פון דער קאַווקאַזער ראַסע פון דער "געלער געפאהר". מיט די פערענדעד רונגען אין דעם פּאָליטישען און עקאָנאָמישען לעבען האָט מען זיך וועניג וואָם אינטערעסירט, אין דער צייט, ווען דוקא די פאליטישע ערווא־ כונג פון דעם 400 מיליאָנענדיגען כינעזישען פאָלק שטעלט מיט זיך פאָר דעם גרעסטען אינ־ טערעס פאר יעדען איינציגען, וועלכער אינטע־ רעסירט זיך מיט די וועלט־פּאסירונגען.

שע מעכטע ניט געווען קיין געהיימנים, און אלם אמת'ע פּאטריאָטען האָבען זיי געזוכט צו רצּד טעווען זייער פּאָטערלאנד. זיי האָבען אויך איינגעזעהען, אז דאם איינציגע מיטעל דערצו איז די אינערליכע ענטוויקלונג פון זייער נאד ציאָן. דאָם איז אָבער נור מעגליך ביי א ראדי־דאָקן, איבעראנדערשען פון דער כינעזישער רעגיערונג, וועלכע איז די גרעסטע שטרויכלונג אויפ'ן וועג פון פארטשריט און זיי האָבען דאַר ריבער ארויסגערופען א בעוועגונג צו רעאָרגאַר ריבער ארויסגערופען א בעוועגונג צו רעאָרגאַר ניזירען כינאַ אויפ'ן אייראָפּעאישען שטייגער.

די גאנצע צייט האָט כינאַ מיט זיך פארגעד שטעלט ניט א מאָדערנעם שטאאט, נור א גרויד סע מענשען־מאַסע (איבער 400 מיליאָנען), וואָס לעבט צואוואָרפּען אין פערשיעדענע שטערט און דערפער, וועלכע האבען צווישען זיך קיין שום שייכות ניט.

אלע איינוואָהנער פון דאָרף בילדען מיט זיך איין פאמיליע, אָדער שבט, אן וועמענס שפיטצע עם שטעהט דער עלטסטער פון שבט דער פאטריאַרך. צום פאטריאַרך פון שבט ווערען צוגעזעצט די "עלטסטע", וועלכע בילדען צוואַ־ מען מיט איהם די פיהרער פון דאָרף, ווי אויך די ריכטער. די מאכט פון דיעזער קערפערשאַפט איז זעהר גרוים. זי האט אפילו דאם רעכט ארויסצוטראָגען טויט־אורטהיילען. די שייכות צווישען דיעזע דערפער און דער צענטראַלער רעגיערונג איז זעהר שוואַך און זי בעשטעהט הויפטזעכליך אין דעם, וואס די דערפער זיינען געצוואונגען צו צאָהלען טעקס, וואס טראָגט גי־ כער דעם כאראקטער פון א מין צינז. שוין איי־ ניגע יאָהר־טויזענד, ווי די כינעזער בעשעפטי־ גען זיך מיט לאנד־ווירטשאַפּט, אָבער אין זייער פאטריארכאַלישען סאָציאַלען לעבען פון די דער־ פער, די ציגעל פון דער אימפעריע, איז נאָך צו בעמערקען די שפּורען פון א וואנדערער־נאָמא־ דען פּאָלק. ניט קוקענדיג אבער אויף דיעזע דעצענטראַליזאַציאָן און אָונאיינהייטליכקייט אין עקאָנאָמישען לעבען, צייכענט זיך די כינע־ וישע רעגיערונג אוים מיט איהר אַבסאָלוטען, אונבעשרענקטען, זעלבסט־הערשענדען כאַראַק־

די מאכט, די אונבעדינגטע, אונבעשרענקד טע מאַכט, די מאכט איבער'ן לעבען און טויט פון די איבער פיער הונדערט מיליאָנען מענשען פון כינא, ליגט אין די הענד פון קייזער, פון באָגדיכאַן. דער באָגדיכאַן איז מיט קיינע געזער

צען ניט בעשרענקט. אין זיינע בעשליסע דארה ער זיך מיט קיין זאך ניט רעכענען, אויסער מיט די פארשריפטען פון די הייליגע ביכער. דאָם כינעזישע פאלק האָט אין פערלויף פון די טויזענדער יאָהרען געקוקט אויף זיין קייזער, ווי אויף א האלבען גאָט, און אויף זיינע מעשים, ווי אויף אונבעפלעקטע, געטליכע בעפעהלען. דער אויד אונבעפלעקטע, געטליכע בעפעהלען. דער באגדיכאן איז פאר'ן כינעזישען פאלק דער היי־ליגער "זוהן פון הימעל".

די אונבעשרענקטע מאַכט פון דעם קייזער איז אָבער נור אין דער טהעאָריע: פּאַקטיש ליגט די מאַכט — אזוי ווי אין אלע אַבסאָלוטי־ שע לענדער — נים ביים קייזער, נור ביי א קליי־ נע גרופע מענשען: דעם "קייזערליכען ראַטה". דער "קייזערליכער ראטה" בעשטעהט פון פינף פערזאָן, און צוזאמען מיט'ן באָגדיכאַן שטעלט ער פאָר אַ "זעקם־קעפּיגען כינעזישען קייזער". דער איצטיגער רעגיערענדער קייזער איז א 4 יעהריגע בייבי, און אלע מלוכה־ענינים ווערען געפיהרט פון זיין פאָטער, פּרינץ טשון. דער פאָרזיצענדער פון דעם "קייזערליכען ראטה" איז אויך א מיטגליעד פון דער קייזערליכער פאַ־ מיליע, פרינץ קינג. די איבריגע פיער פּלע־ צער אין דעם "קייזערליכען ראטה" ווערען צו־ טהיילט צווישען די אמת־ריינע כינעזער און די מאַנדושו -- די נאַציאָן, צו וועלכער עם גע־ הערט די קייזערליכע פאַמיליע. די מאַנדזשו זיינען, אלזאָ, פערזיכערט מיט א מאַיאָריטעט אין "קייזערליכען ראטה" און עם איז זעלבסט־ פערשטענדליך, אז ווען עם קומען פאר סכסוכים צווישען דער הערשענדער נאַציאָן און דעם כינע־ זישען פּאָלה, שטעהט דער "קייזערליכער ראַטה" שטענדיג אויף דער זייט פון דער הערשענדער נאַציאָן. אלע קייזערליכע בעפעהלען ווערען ארויםגעגעבען פונ'ם "קייזערליכען ראַטה", און נור אין אויסנאַהמס־פעלע ערלויבט זיך דער פרינין־רעגענט (טשון) צו טהאָן זאכען קעגען דעם ווילען פון די איבעריגע מיטגליעדער פונ'ם ראַטה.

דער צווייטער אָרגאן פון דער רעגיערונג איז דער "מיניסטאָרען־ראַטה". אלע מיניסטאָר רען, מיטגליעדער פונ'ם "קייזערליכען ראַטה" און פונ'ם "קאבינעט", וואס דיענט אלס א מין קאנצעלאַריע ביים "קייזערליכען ראַטה", ווערען בעשטימט פונ'ם באָגדיכאַן. דער באָגדיכאַן בער שטימט אויך די גרויסע בַעַאמטע פונ'ם לאַנד די וויצע־קעניגען. רעגיערען אינגאנצען איינמאָהנען די שטייערען פון דער בעפעלּקע־
וויצע־קעניג האָט זיִּדְּ רונג. ווילקיר פון איין זייט און אונבעדינגטע
ט־מאַכערס זיינען דער אונטערטהעניגקייט פון דער צווייטער זייט —
קאסיר. ניעדריגער פון דאָס זיינען די כאראקטעריסטישע סמנים פון
די גובערנאַטאָרען, דער פּאָליטישער אָרדנונג אין כינאַ.
רפען די וויצע־קעניגע. אָבער אזא אָרדנונג האָט זיִּדְ געקענט האל־

אָבער אזא אָרדנונג האָט זיך געקענט האלד טען כל־זמן מען האָט איהר ניט געריהרט פון אויסען. גלייך אָבער ווי די אייראָפּעאישע מעכר מע און יאַפּאַן האָבען געווארפען אן אויג, און מע און יאַפּאַן האָבען געווארפען אן אויג, און ארויסגעוויעזען א גרויסען חשק צו בעהערשען דיעזע "היכעלישע מלוכה", האָט זיך אָנגעפאַנגען ארויסצואווייזען די גאנצע פערפוילטקייט און אָבגעלאָזענקייט איהרע. די אינטעליגענטערע עלעמענטען האָבען געזעהן דיגעפאהר, וואָס זייער פאָטערלאַנד שטעהט פאָר, און האָבען אָנגעפאנד גען צו ווירקען, אז דאָס פּאָליטישע לעבען פון גייער לאנד זאָל אינגאנצען איבערגעאנדערשט ווערען.

אן דער שפּיטצע פון דער רעפארמיסטישער בעוועגונג איז געשטאַנען זעהר אן אינטערעסאַנ־ טע פּערזענליכקייט, קאנג־יעי־וויי, וועלכער פערנעהמט א וויכטיגען פּלאַטין אין דער געשיכ־ טע פון כינאַ'ס ערוואַכונג.

שוין אין 1898 האָט קאנגדיעידוויי געשריעד בען צו דעם דעמאָלטדרעגיערענדען יונגען קייד זער, א בריעף, וועלכער האָט געמאכט א טיעפען איינדרוק אויפ'ן קייזער אליין, ווי אויף אלע אינטעליגענטע עלעמענטען פון כינא.

"עס איז די העכסטע צייט — שרייבט ער אין בריעה — אויסצוארבייטען א רעפארם־פּלאן און צו ענדערן די פּאליטישע אָרדנונג. זייט דעס יאפּאניש־כינעזישען פערטראג פון 1894, בין איך מעהרערע מאָהל געגאנגען צום פּאלאסט, אום אויפצואווייזען אויף די ערנסטע געפאהר, וואס שטעהט פאָר אונזער מדינה, און בעווייזען די נויטווענדיגקייט פון רעפּאָרמען; מען האָט מיך אָבער ניט געוועלט אויסהערען. דאן פלעג איך זיך צוריק וויעדערקעהרען אהיים און זעהר יאָמערן, איך פלעג פערשליסען די טהיר פון מיין וואָהנונג, און בלוטיגע טרעהרען פלעגען פליסען פון מיינע אויגען...

אָבּגלּייִדְּ אונזער לאַנד איז נאָכ'ן נאָמען, אונאבהענגיג, זיינען מיר דאָדְ אָבער געצוואונד. גען צו האָרכען אונזער פיינד: די אייזענבאָהנען, דער האַנדעל, די באַנקען — אלעס געהערט צו זיי. אונזער עקזיסטענין איז נור א לפנים'דיגע.

די וויצע־קעניגען רעגיערען אינגאנצען זעלבסטשטענדיג. יעדער וויצע־קעניג האָט זיך זיין רצטה, וואו די הויפּט־מאַכערם זיינען דער אויבער־ריכטער און דער קאסיר. ניעדריגער פון רי וויצע־קעניגע זיינען די גובערנאַטאָרען, וועלכע זיינען אונטערוואָרפען די וויצע־קעניגע. נאָך די גובערנאַטאָרען געהען די וויצע־גובערנאַ־ טשעאוכיען — טשעאוכיען טאָר טשעאוכיען איז אין כינאַ זעהר א וויכטיגער בעאַמטער. ער קומט אונמיטעלבאר אין בעריהרונג מיט'ן פּאָלֹק. ער איז דער מיטעל־רינג, וועלכער פער־ אייניגט די קייזערליכע, פאטריארכאלישע און מיט — מיכט, דאָם בעאַמטענטהום די פּאָלקס־מאַסען. דער וויצע־גובערנאַטאָר גע־ בינט זיך שטענדיג צווישען האַמער און קאָד וואַדלע (אַמבאָם). פון איין זייט איז ער מחויב צו ערפילען אלע פאָדערונגען פון דער העכערער אדמיניסטראַציאָן, וועלכער ער מוז צושטעלען א געוויםע סומע שטייערן, פון דער אנדערער זייט, איז ער מחויב זיך צו פיהרען אזוי, אז ער זֹאָל ניט ארויסרופען געגען זיך דעם האַם פון דער בעפעלקערונג, וועלכע טראָגט אונגעהויערע שווערע לאסטען. אויב דאָס ערשטע גיט זיך איהם ניט איין, אויב ער איז ניט נושא חן ביי . זיינע פארטגעועצטע, ביי די העכערע רעגיע־ רונגס־בעאַמטע, וועט ער אָהן א שום רחמנות ארונטערגעזעצט ווערען, און א מאָל נאָך אין גאנצען פעראורטהיילט ווערען. אויב וויעדער ער וועט ניט הארמאָנירען מיט'ן פאלק, קען ארוים־ שפרינגען א בונט, און זיין לעבען איז וויעדער אין געפאהר. ניט קוקענדיג אבער אויף דעם שווערען "רזשאַב" פון א וויצע־גובערנאַטאָר און אויף דעם שווערען עקזאַמען, וואם מען דארף דורכניאכען, זיינען פאראן שטענדיג א סך בעלנים אויף איהם, וועלכע גיבען נים וועניג כאַבאַר, אבי דעם דזשאַב צו קריעגען. דאָס ער־ קלעהרט זיך דערמיט, דאם די שטעל פון א ווי־ צע־גובערנאַטאָר ברענגט אריין מאַסען געלד. אין זיין פּראָווינין איז דער וויצע־גובערנאַטאָר א הליינער קייזער, א אונבעשריינקטער הערשער. אלעם איז אבהענגיג פון איהם, און עם איז זעלבסט־פערשטענדליך, אז פון יעדער זאַך בע־ קומט ער מעשר (כאבאר). די הכנסה פון וויצע־ גובערנאַטאָר איז אזוי גרוים, אז זי קלעקט אפילו צו דעקען די הוצאות, וואס ער גיט אוים פאר זיינע אונטערבעאמטע, און אנדערע יוצר־ כישרתים ואשריכישרתים, וועלכע העלפען איהם

אין אמת'ען זיינען מיר שוין פערשוואונדען. עם איז אזוי שרעקליך, אז מיר קענען גאר קיינע ווערטער ניט געפינען, אום צו בעשרייבען אזא לאגע.

עם איז נויטווענדיג, אז מיר זאָלען זאָר פּאָרט דורכפיהרען רעפּאָרמֹען, און דאן וועלען מיר ווערען מעכטיג. צו ווינשען, אז די אלטע אַרדנונג זאל ווייטער בלייבען — הייסט זיך ווינדשען דעם טויט. אייער מאַיעסטעט האָבען פער־שטאַנען, אז די קאָנסערוואטיווע נאַציאָנען פער־שטאַנען, וועהרענד די פּראגרעסיווע נאַציאָנען ענטוויקלען זיך, אז די יעניגע, וועלכע געהען אויף דעם וועג פון רעפּאָרמען, זיינען מעכטיג, אויף דעם וועג פון רעפּאָרמען, זיינען מעכטיג, די יעניגע אָבער, וועלכע ריהרען זיך ניט פון שטעל, פּאלען אלם אָפּפּער פון רויבעריי״.

דער קייזער, וועלכער האָט שוין פריהער געהאט אונטערהאנדלונגען מיט קאנגדיעידוויים, האָט דאַן איהם אויפגענומִען אין אן אפיציעלער אוידיענץ, און עס האָט זיך דאַן אָנגעפאנגען אין ביגאַ דער בעוואוסטער "פעריאָד פון די 100 טעג", ווען קאנג־יעי־וויים און זיינע אנהענגער זיינען פאקטיש געשטאַנען אן דער שפּיטצע פון דער רעגיערונג. אין יענער צייט זיינען ארויסגע־ געבען געוואָרען פיעלע קייזערליכע בעפעהלען איבער די פאלשטענדיגע רעאָרגאַניזאציאָן פון דער ארמעע און פינאַנסען, צו רעפארמירען די פאלקס־בילדונג, צו גרינדען נייע שוהלען, בויען אייזענבאַהנען א. ז. וו., א. ז. וו. אייניגע גערינדעטע ליבעראלע צייטונגען זיינען דאַן אונ־ טערגעשטיצט געוואָרען פון שטאַאַט, און זיי איז זאָגאר בעפוילען געווען צו שרייבען איבער אלעס וואם עם קומט פאָר, פריי און אָפען.

"די פערברייטונג פון צייטונגען — לויטעט "די פערברייטונג פון יענער צייט — גיט דער בעפעלקערונג די מעגליכקייט צו ערקענען, אין וואס עס בעשטעהען די אינטערעסען פונ'ם לאנד און די בעאמטע די מעגליכקייט צו לערנען און צו ערקענען די וואונשען און בעדערפנישען פון דער בעפעלקערונג... די צייטונגען זאָלען ניט מורא האָבען צו בעריהרען מאנכע פראגען, וועל־מורא האָבען צו בעריהרען מאנכע פראגען, וועל־כע זיינען ביז איצט, אויס מורא, ניט בעהאנדעלט געוואָרען....

א בעזונדערע אויפמערקזאמקייט האָט דער קייזער געשאָנקען דער גרינדונג פון שוחלען. ער האָט בעפּוילען אלע פּראָווינציעלע בעאַמטע, צו האָט בעפּוילען אלע פּראָווינציעלע בעאַמטע, צו גרינדען איבעראל שוהלען, וואו עס זאָלען ווערען געלערנט אויסער די בינעזייטע און אייראָפּעאי־געלערנט אויסער די בינעזייטע און אייראָפּעאי־

שע שפּראַכען, אויך אלערליי וויסענשאַפטען.

אוב אלע דיעזע בעפעהלען פון דער "רעד גיערונג פון די הונדערט טעג" וואלטען פערד ווירקליכט געוואָרען, וואלט די ביז־דאַן אונבעד וועגליכע כינא געקומען זעהר פארווערטס, און וואָלט געקענט קאָנקורירען מיט די אייראָפּעד אייטע לענדער.

די רעאקציאָנערען איז, זעלבסט־פער־ שטענדליך, אזא רעגיערונג ניט געפעהלען געוואָ־ רען, און זיי האָבען געזוכט מיט אלע מעגליכקיי־ טען, ווי פטור צו ווערען פונ'ם קייזער און די רעפאָרמער. דאָס האָט זיי זיך אויך איינגעגע־ בען. די קייזערין־מוטער, אונטערגעשטיצט פון אַלע פינסטערלינגע, האָט געמאכט א רעוואָלו־ ציאָן פון אויבען. נאָך דעם ווי זי האָט איהר זוהן, דעם יונגען קייזער, געגעבען אַ פּאָאר מחמת־יד'ן, האָט זי איהם איינגעשפּאַרט אין א קליינע הייזעל, געבוים אויף א אינזעל, וועל־ כער האָט קיין שום פערבינדונג ניט געהאט מיט דער אויסערליכער וועלט. אין 1908 איז דאָרטען געשטאָרבען דער אונגליקליכער קייזער איינזאַם און עלענד. אין זיין צואה האָט ער בעפּוילען דעם צוקינפטיגען הערשער, צו געבען דעם געליעבטען פאָטערלאנד א קאָנסטיטוציאָן. "נור דאן — אַזוי האָט ער געענדיגט זיין צואה — וועט מיין נשמה אויף יענער וועלט בעקומען א בעפריעדיגונג".

נאָך דיעזער רעוואָלוציאָן פון די רעאקציאָד גערען, איז מיט די רעפארמער געגאנגען זעהר שהעכט. אייניגע זיינען הינגעריכטעט געוואָרען, אנדערע איינגעשפּארט אין די טורמעס, וואו זיי זיינען שטאַרק געפּייניגט געוואָרען. פיעתע וויעד דער זיינען אנטלאָפען אין יאַפּאַן און אמעריקא. קאַנג־יעי־וויי וואָהנט איצט אין מעקסיקא, וואו ער דענקט צו גרינדען א באַנק.

די "רעפּאָרם־פּארטיי פון די הונדערט טעג" האָט געמוזט אונטערגעהן. זי איז בעשטאַנען פון א הייפעל אינטעליגענטען, וועלכע האָבען ניט געהאט אונטער זיך די ברייטע מאַסען. זייער טאַקטיק איז געווען צו פיהרען א מין שתדלנותד פאליטיק. זיי האָבען געוואָלט בעקומען די רעגיערונג אין זייערע הענד דורך פערשיעדענע בקשות און פּעטיציאָנען צום קייזער און די העכסטע בעאמטען. דאָס קען זיך די העכסטע בעאמטען. די בעאמטע זייד פאר קיין פאל ניט איינגעבען. די בעאמטע זייד גען פּעראינטערעסירט, אז די איצטיגע אָררנונג ען פּעראינטערעסירט, אז די איצטיגע אָררנונג זיין פון אזא אָרדנונג קענען זיי ציהען פיעל נוטצען פיר זייערע פּערזענליכע אייד ציהען פיעל נוטצען פיר זייערע פּערזענליכע אייד

גענגוטציגע אינטערעסען. און דאָס, וואס שפּע־ טער וועט כינאַ מוזען אונטערגעהן און אויפהע־ רען צו עקזיסטירען אלס א זעלבסטשטענדיגע לאַנד -- דאָם קימערט די כאבארניקעם גאנץ וועניג. די כינעזישע רעפּאָרמער האָבען נים גע־ וואוסט, אז די איינוואָהנער פון כינא בילדען נים איין איינהייםליכע גאנצע, נור אז זיי געהע־ רען צו פערשיעדענע קלאַסען מיט פערשיעדענע ענטגעגענגעזעצטע אינטערעסען, און דעריבער האָבען זיי געקלאַפּט אין די טהירען פון קייזער־ ליכען פּאלאין, אום צו איבערצייגען די גרויסע און די מעכטיגע, ווי ווייט נויטווענדיג עם איז דורכצופיהרען רעפארמען. און ווען דיעוע שתדלנות האָט ניט געווירקט, זיינען זיי געגאנ־ גען מוטהלאָז צוריק אהיים, זיך פערריגעלט די טהיר און האָבען געיאָמערט און געקלאָגט, פער־ גאָסען "בלוטיגע טרעהרען" איבער די מענשליכע

די רעפּאָרמער זיינען געווען מאַכטלאָז אפילו אין דער צייט, ווען ביי זיי אין די הענד איז געלעגען דער רודער פון דער רעגיערונג, ווען זיי האָבען געהאט די אונטערשטיצונג פון קיי־ זער, ווייל זיי האָבען ניט פערשטאַנען צו פער־ קניפען די רעפאָרמען מיט די לעבעדיגע קרעפּד טען פון לאַנד. "זיי האָבען געהאפט — זאגט גאנין ריכטיג א רוסישער פובליציסט – צו צו־ ברעכען מיט פאפיערענע בעפעהלען די אייזער־ נע פערראָסטעטע קייטען, ווערכע האָבען איינגע־ קלאַמערט דאָם לאַנד און עם ניט געלאָזען קומען פּאָרווערטם". דאָס איז גַעווען א גרויסער טעות. און דערמיט ערקלעהרט זיך זייער שוואכער איינפלוס. די רעפאָרם־פּארטיי איז געבליעבען איזאָלירט, אונטערגעשטיצט פון אייניגע רייכע סוחרים, אָבער אָבגעזונדערט פון די פאלקס־ מאסען, נים שלאָגענדיג קיינע וואורצלען אין רעם מעכטיגען באָדען פון די ברייטע מאַסען.

עס איז אָבער געקומען א צייט, אז אויף די פאלקס־מאַסען פון כינאַ האָבען ערוואכט. דאָס איז פארגעקומען ניט דורף די פעטיציאָנען פון די רעפאָרמער, נור דורף דער עקאָנאָמישער ענט־די רעפאָרמער, נור דורף דער עקאָנאָמישער ענט־וויקלונג, וואס האט רעוואלוציאָניזירט די מוחות. דער האנדעל און די אינדוסטריע האָבען איןפער־דער האנדעל און די אינדוסטריע האָבען שטאַרק שיעדענע טהיילען פון לאנד אנגעפאנגען שטאַרק צו וואָקסען. און דאס האט געפיהרט דערצו, אז דאס כינעזישע פאלק זאל אויפשטעהן פון זיין פיעל־טויזענד־יעהריגען שלאף. פיעלע אנדערע

באסירונגען האָבען כייטגעווירקט צו דער ערוואַ־ כונג פון כינא, נעמליך: די דיפּלאָמאַטישע פער־ וויקלונגען, די גרויסע געפאהר, אז אין א שעה־ נעם פריה־מאָרגען וועלען די אויסערליכע פיינד בעפאלען און דורכפיהרען זייערע טהיילונגם־ פּלענער, און אויסער דעם האָבען פערשטאַרקט די רעוואָלוציאָנערע שטימונג די אינערליכע אינ־ טריגעם און האָפּ־רעוואָלוציאָנען, וועלכע זיינען פּאָרגעקומען אין לעצטען צעהנדליג יאָהר. די רעגיערונג פון דער קייזערין, וועלכע האָט בעזיי־ טיגט דעם יונגען קייזער, האָט בעמערקט, אז עס איז נאָהענט דער אויסגוס פון פאָלקס־צאָרן און האָט געזוכט אָבצוציהען די אויפמערקזאמקייט דערמיט, וואס זי האָט אָרגאניזירט די באקסער־ באַנדען און זיי אויפגעהעצט געגען די אויסלענד רער. עם האָבען זיך געבילדעט אָרגאַניזאַציאָנען, וועלכע האָבען ארויסגעגעבען אן אישיו: "שוטץ דער דינאַסטיע און טויט די אויסלענדער". אזוי איז ענטשטאַנען דער בעריהמטער באקסער־ אויפשטאַנד אין יאהר 1900, דער קריעג פון דער כינעזישער "שווארצער מאה" געגען די אייראָ־ פעאישע מעכטע, און הויפטזעכליך געגען די רע־ פּאָרמען. ווי בעוואוסט זיינען די באקסער־באַנ־ רען שטאַרק געשלאָגען געוואָרען פון דער אייראָ־ פעאישער ארמעע און דיעזע מפּלה, די בעזעצונג פון פעקינג, דאָם אנטלויפען פון דער קייזערין און דעם קייזער אין די אינוועניגסטע פּראָווינ־ צען פון לאנד, דער קריעג טיט אלע היינע גרוי־ זאמקייטען, די געוואלד־מהאטען פון די זיעגער איבער דער פריעדליכער בעפעלקערונג, וואס האָט מיט די באקסערם קיין שום שייכות ניט געהאט — דאָם אלעם האָט געווירקט אויף די געדאנקען פון די פאלקס־מאסען, וועלכע זיינען געקומען צו דער איבערצייגונג, אז דער איצטי־ גער צושטאַנד קען זיך מעהר לענגער ניט האַל־ טען.

עם האָט זיך געבילדעט א נייע, יונגע, ענערגייטע רעוואָלוציאָנערע פּארטיי, וועלכע האָט אָנגעהויבען א קאמפּף געגען די עלעמענטען, אויף וועלכע די רעפאָרכער האָבען געוואָלט וויר־ קען, זיי זאָלען מאַכען הנחות דעם פּאָלק. די רע־ וואָלוציאָנערע פּארטיי איז אריין אין א מלחמה מיט דער רעגיערונג, וועלכע זי בעטראכט פאר דעם הויפט־שולדיגער אין דעם שרעקליכען צו־ שטאַגד פון כינא.

ווי געוועהנליך, האָט די נייע רעוואָלוציאָ־ נערע פּארטיי קודם־כל קאָנצענטרירט ארום זיך די שטודירענדע יוגענד — די זעלביגע יוגענד, וואס האָט פריהער מאַרשירט אונטער דער פאָהן פון דער רעפּאָרס־פּארטיי. ווייטער האָבען זיך אן דער רעוואלוציאָנערע־פּארטיי אנגעשלאָסען גרויסע מאסען פון דער בעפעלקערונג, וועלכע האָבען זיך ארגאניזירט אין געהיימע געזעלשאפר האָבען זיך ארגאניזירט אין געהיימע געזעלשאפר טען צו קעמפּפען געגען דער רעגיערונג און איהר סיסטעם.

דער גרינדער און דער גייסטיגער פיהרער פון דער כינעזישער רעוואָלוציאָנערער פּארטיי איז דאָקטאָר סוען־אי־סיען, וועלכער האָט זיינע אידעען און פּראָגראַם ערקלעהרט אין א בראָשו־ רע, וואם איז ערשיענען אין 1906, אונטער'ן נאָמען: "די ריכטיגע לעזונג פון דער כיגעזישער פראגע". אויף א גרויסע פאלקס־פערזאמלונג, וואם איז אָרגאניזירט געווארען אין יאפּאן פיר כינעזישע סטודענטען אין 1907, אין וועלכע עס האָבען אנטהייל גענומען איבער 5000 מענשען, האָט ער זיין פּראגראַם נאָך קלעהרער פּאָרמו־ לירט. די רעדע פון סוען־אי־סיען אויף דיעזער פערזאמלונג ווערט בעטראכט אלס דער מאַני־ פעסט פון דער רעוואָלוציאָנערער פּארטיי. דאָס פּראָגראם פון די רעוואָלוציאָנערען בעשטעהט בכלל פון דריי גרונד־זאַצען: 1) דער ראַסען־ קאמפף, 2) די פאלקס־פערוואלטונג, און 3) דער םמציאליזמום.

דער גרונד־זאין פון ראַסענקאַמפּף -- האָט אויסגעפיהרט דער רעדנער -- איז יעדען איינ־ ציגען קלאָהר. מעהר אלם 260 יאהר ווערט כינא בעהערשט און אונטערדריקט פון די מאַנדזשו. דאָם איז בעקאנט יעדען קליינעם קינד. דיעזע ראסע איז צו בעקעמפפען. מען זאל אבער ניט מיינען, אז דיעזער ראסען־קאמפּף איז פערבונ־ דען מיט א שנאה געגען די פרעמדע. אונזער פרינציפ בעשטעהט אין דעם, אז קיין פאָלק קען ניט ערלויבען די פערטרעטער פון א פרעמדער ראסע צו פערניכטען זיין פאליטישע אונאבהענ־ גיגקייט. ווען די רעגיערונג ליעגט אין די הענד פון פרעמדע, טאָ האָבען מיר ניט קיין פאָטער־ לאנד. מיר זיינען שקלאפען, וועלכע האָבען זייער פּאָטערלאנד פערלוירען. מיר ווילען אונזער נאַ־ ציאָנאַלע אונאבהענגיגקייט וויעדער עראָבערן און זיך בעפרייען פון דעם יאָך פון דער מאַנדזשו. מיר טראָגען אָבער ניט קיין שנאה געגען דער מאַנדזשו אלם אזעלכע. ווען די מאנדזשו וויל דוקא אָנהאַלטען איהר הערשאַפט איבער כינא, ראן איז א רעוואָלוציאָן אונפערמיידליך.

דער גרונד־זאָץ פון דער פּאָלקס־פערוואַלטונג פערלאנגט, אז עס זאל אָבגעשאַפט ווערען די אבסאָלוטע זעלבסטהערשענדע מאָנארכיע. אום דער דעספּאָטיזם זאָל אָבגעשאפט ווערען, איז דער דעספּאָטיזם זאָל אָבגעשאפט ווערען, איז ניט גענוג צו פערבייטען איין קייזער מיט'ן צווייטען. ווען דער קייזער וואָלט אפילו געווען א כינעזער, וואלט אויך געווען נויטווענדיג צו מאַכען א רעוואָלוציאָן און איינצופיהרען א רע־פובליק. מיר ווילען האָבען א שטאַרקע רעגיער רונג, א פּאָלקס־רעגיערונג, דאָס הייסט א רע־פובליק.

און וואס אנבעלאנגט דעם דריטען גרונד־זאַץ: סאָציאַליזמוס, מיינט דער רעדנער, אז ער וועט מוזען איינגעפיהרט ווערען. ניט קוקענדיג וואס די פּראָדוקציאָנס־פעהיגקייט איז אין אמעד ריקא און אייראָפּא אזוי געוואקסען, אז איין מאַן קען מיט זיין ארבייט ערנעהרען 1000 מאַן, וואקסט פונדעסטוועגען דארטען דער עלענד און די ארימקייט זעהר שטאַרק... דער קאפּיטאַל בעד הערשט אלעס. אין כינאַ — דענקט דער רעדנער הענען דורך געוויסע מיטלען אויסגעמידען ווערען די שאַרפע קלאַסען־געגענזאַצען.

דא פאלט סון־אי־סיען אריין אין דעם זעל־ ביגען טעות, ווי די רוסישע נאַראָדניקעס, וועל־ כע האָבען בעהויפּטעט, אז אין רוסלאנד וועט זיך דער קאפּיטאַליזמום ניט אזוֹי גיך ענטוויק־ לען ווי אין מערב־אייראפּא, און אז דורך דעם איז דער וועג צום סאציאליזמום נעהענטער ווי אין די קאפּיטאַליסטישע לענדער. סוען־אי־סיען וויל בעווייזען, אז דער קאפּיטאַליזמום אין כינאַ האָט ניט קיין באָדען אונטער זיך, און ממילא קען דא דער סאָציאליזמום גיכער איינגעפיהרט ווערען ווי אין א ציווילירטען לאנד. דאם איז, זעלבסט־פערשטענדליך, גאנץ נאַאיוו. זעהר שטאָלין ערקלעהרט סוען־אי־סיען, אַז "דאָס, וואָס מיר ווילען אויספיהרען, וועט ניט זיין קיין נאָכאהמונג פון דעם, וואס עס עקזיסטירט אין אנדערע לענדער. אין געגענטהייל. מיר וועלען ווייזען א ביישפיעל פאר דער גאנצער וועלט". פון דער פּראָגראַם איז צו זעהען, אז סוען־אי־ סיען זעהט די רפואה צו היילען די סאציאלע קרענק דורך דעם, וואם דער באָדען וועט נאַציאָ־ נאַליזירט ווערען. אָבוואהל ער דערמאָהנט ניט הענרי דזשאָרדזש, איז אָבער דאָך קלאָהר צו זעהען, אז ער געפינט זיך אונטער'ן איינפלוס פון זיינע טהעאָריען.

צום שלום פון זיין רעדע האָט ער פאָרמו־

לירט דאָס פּראָגראַס פון די רעוואָלוציאָנערען: "מיר ווילען מאַכען אַ ראַס ען־ר ע וואָל ו־ "מיר ווילען מאַכען אַ ראַס ען־ר ע וואָל וּ די אָן, ווייל מיר ווילען ניט, אז אַ קליין היי־ פעל מאנדושוס זאָלען פיר זיך מאָנאָפּאָליזירען אלע גיטער; מיר ווילען מאכען אַ פּ אָ לִי ט י־ שע רעוואָלוציאָן, ווייל מיר ווילען ניט, אז איין מענש זאָל האָבען ביי זיך אין די הענד די גאנצע מאַכט; מיר ווילען אַ ס אָצ י אַ ל ע רע וואָל וּ צי אָן מאַכען, ווייל מיר ווילען רע וואָל וּ צי אָן מאַכען, ווייל מיר ווילען ניט, אז אַ קליין הייפעל קאפּטאַליסטען זאָלען זיך צונעהמען אלע רייכטהימער פון לאנד".

עם איז קלאָהר, אז צווישען די אנשויאונ־ גען פון די רעפאָרמיסטען און רעוואָלוציאָנערען איבער פּראָגראַם און טאַקטיק, ליגט א גרויסער אָבגרונד. די רעפּאָרמיסטען ווילען עררייכען אלע רעפאָרמען אויפ'ן פריעדליכען וועג, דורכ'ן ווירקען אויפ"ן גוטען ווילען און געוויסען פון דער רערשענדער גרופּע; די רעוואָלוציאָנערען ער־ קלעהרען דיעזע הערשענדע גרופע א קריעג, און זייער גאנצע האָפּנונג איז צו בעקומען שטיצע פון די ברייטע מאַסען, פאר וועמען עס דארף פאָרקומען די סאָציאלע איבערקעהרעניש. עס איז זעלבסט־פערשטענדליך, אז די פיינדשאפט צווישען די ביידע פארטייען פערשטאַרקט זיך אלם ווייטער און ווייטער. די רעפּאָרמיםטען זוכען צו בעווייזען, אז מען קען איינגעהן אויף א שלום פים דער רעגיערונג, אויב נור זי וועם געבען די פערשפּראָכענע קאָנסטיטוציאָן, און די רעוואָלוציאָנערען פּראָטעסטירען זעהר שטאָרק קעגען אזא קאָמפּראָמים און בעהויפּטען, אז א מאחמה העגען דער רעגיערונג איז אונפערמייד־ بزدك

גלייד נאָך דער אויבענדערמאָהנטער פּאָלקסד פערזאמלונג אין יאפּאַן, וואו עם איז פארגעלעגט געוואָרען דאָס פּראגראם פון דער פּארטיי, האָד בען זיד די רעוואלוציאָנערען גענומען צו דער ארבייט. זיי זיינען איבערגעגאנגען פון ווערטער צו טהאטען. א רייהע אגיטאטאָרען און פּראפּא־גענדיסטען האָבען אָנגעפּאנגען צו ארבייטען אין פּראפֿאַר נאַנדיסטען האָבען אָנגעפּאנגען צו ארבייטען אין פֿיעלע פּראָווינצען, און אין פריהלינג 1907 האָבען זיי פערוואנדעלט די אונצופריעדענהייט פון פּאָלק אין אן אויפשטאַנד, וועלכער האָט ארופגענופען זעקס דרום־פּראָווינצען. וואפען בעקומען די רעוואָלוציאָנערען דורך אייניגע ריי־ כע קויפּלייטע, וועלכע סימפּאַטיזירען מיט דער רעוואָלוציאָן. אין דער פּראָווינין קוואַנגיטונג רעוואָלוציאָן. אין דער פּראָווינין קוואַנגיטונג

אליין האָט זיך געבילדעט א געוואלדיגע 60.000 מאן שטארקע ארמעע, וועלכע האָט געגעבען דעם קייזערליכען חיל א גאנצע רייהע שלאכטען. אָכער סוען־אי־סיען, וועלכער ווערט גערעכענט אלס דער צוקינפטיגער פּרעזידענט פון דער כי־נעזישער רעפּובליק, האָט אָנפאנג א טעות גע־האט. ער האָט געבויט זיינע האָפנונגען אויף דער פּויערשער בעפעלקערונג פון כינא, אָבער עס האָט זיך אויך דאָרטען ארויסגעוויעזען, אז די לאנד־בעפעלקערונג איז מעהר אָבגעשטאַנען און קאָנסערוואטיוו, און אז די רעוואָלוציאָנערע ענערגיע געפינט זיך מעהר אין די ערטער, וואו די אינדוסטרי איז ענטוויקעלט.

א שטאַרקען איינדרוק האָט געמאכט אויף דער כינעזישער געזעלשאפט און אויף דער רע־ גיערונג דער אטענטאט פון 6טען נאָוועמבער 1907. צַ גאָװערנאָר האָט בעזוכט א שוהל פיר פּאָליציםטען. דער דירעקטאָר פון דער שוהל, סי־לין, האָט זיך דעמאָלט געווענדעט צו זיינע שילער מיט די ווערטער: "האַנדעלט שטענדיג סאָלִידאריש און איינמוטיג". נאָך דיזע ווערטער איז ער צוגעגאנגען צום גאָווערנאָר, איהם בער גריסט און אָבגעפייערט אויף איהם א שאָס, אויסרופענדיג דערביי: "איך האָב די עהרע צו ."געהערען צו דער רעוואָלוציאָנערער פּארטיי נאָך דיעזען שאָס האָט דער דירעקטאָר צונויפּ־ געזאמעלט אלע זיינע שילער ארום זיך, און האָט ארויםגעוויעזען א וויעדערשטאַנד דער פּאליציי, ביז וואנעט די לעצטע פאטראנען זיינען איהם אויסגעגאנגען. פאר'ן געריכט האָט ער ער־ קלעהרט פּאָלגענדעס: איך האָב געוואָלט דעם גאווערנאָר ערשט שפעטער טויטען, אזוי אָבער ווי ער האָט שטאַרק פערפאלגט די רעוואלוציאָ־ נערען, און מיר אליין בעפוילען צו ארעסטירען די פיהרער, טאָ האָב איך בעשלאָסען מיין בע־ שלום פריהער דורכצופיהרען". ווי עם האט זיך שפעטער ארויסגעשטעלט, האָט סי־לין לכתחילה אָנגענומען דעם אַמט אין דער פּאליציי מים דער אבזיכט, אום שנעלער און לייכטער דורכצופיה־ רען די פּלענער פון דער רעוואָלוציאָנערער אָר־ גאניזאציאָן, צו וועלכע ער האָט געהערט. ער איז געוואָרען הינגעריכטעט, און די רעגיערונג האָט אָנגעפאנגען אָנצואווענדען שטארקע רעפּרער סיעם. צווישען די פיעלע, וועלכע זי האָט שפּע־ טער הינגעריכטעט, איז אויך געווען א קרובה פון סי־לין, א יונגע כינעזישע מיידעל, די לעהד רערין צי־א־סינג, וועלכע האָט צוואמען מיט

פיעלע אנדערע כינעזישע מיידלאך געהערט צו דער רעוואָלוציאָנערער פּארטיי.

אָנפּאנג 1908 האָט סוען־אי־סיען וויעדער ארויסגעלאזען א רעוואָלוציאָנעם אויפרוה, וועל־
כער איז פון זיינע אדיוטאנטען צוטהיילט געוואָ־
רען אין הונדערטע טויזענדע עקזעמפּליארען.
מיר מאַכען איצט — הייסט עס אין אויפרוף
— דעם ערשטען שריט איינצופיהרען די סאָצי־
אליסטישע אָרדנונג. יעדע פאמיליע, יעדער ביר־
גער וועלען האָבען א מאַטעריעלען זיכערען עק־
זייסטענץ. עס וועט אין כינאַ קיינע ארימע ניט

נעהמען א לאנד־שטיק אין זיין אייגענ<mark>טהום,</mark> וועט פערשיקט ווערען".

איצט וואקסט די רעוואלוציאָנערע בעוועד גונג אין כינאַ אלין מעהר און מעהר. די צוזאד מענשטויסען צווישען דער רעוואלוציאָנערער ארמעע און די רעגיערונגס־טרופּען הערען ניט ארמעע און די רעגיערונגס־טרופּען הערען זייער אויף. די רעוואָלוציאָנערען קאָנצענטרירען זייער גאנצע ענערגיע אינ'ם צענטר פון לאנד, אום איינצונעהמען די הויפּט־שטאָדט פּעקינג. ווי עס איז צו אורטהיילען פון די לעצטע פּאסירונ־גען און מיטטהיילונגען, קען מען גלויבען, אז אין דער נאָהענטסטער צוקונפט וועלען מיר אין כינאַ דער נאָהענטסטער צוקונפט וועלען מיר אין כינאַ האָבען די זעלביגע איבערקעהרעניש ווי אין פּערסיען און טירקיי.

י. אַדלער.

סשס דאָם ליעד פונים לעכעו סשס

(לויט א פרעמדען מאָטיוו).

יעפער, ווי דער אבגרונד פונ'ם ים, זיינען אייערע ליידען, איהר שווייגעדיגע!

בין איך מיט אייך — גיט איהר מיר איין טראָפּען וויין און א בעכער־פוֹל מיט סם־

המות.

איך האַס אייך!

געצעהלטע בלויז צווישען אייך זיצען ביי טישען מיט רויטען וויין און רויט־ווייסע רויזען. בלויז געצעהלטע!

אימה'ריג זיינען די מתים אין זייערע קברים, אָבער איהר שווייגעדיגע, זיינט נאָך אימה'ריגער; מיט אש זיינען בעשאָטען אייערע אימרט... קעפּ, און פערשטויבט זיינען אייערע שטערט...

אבלים זענט איהר; פאר אייד האָט־די וועלט קיין פריידען ניט!

איהר דענקט: או די נשמה איז מעהר ניט

ווערטה ווי די שפּייז, און דער גוף — דאָס קלייד.

א פעלד פון בליהענדיַגע ווייסע רויזען האָט מען אייך אין א מדבר פערוואַנדעלט;

אַלע ברונעמער פון לעבען האָט מען אייך פער'סמ'ט!...

פערלאַכען א נשמה, ווען זי איז אין צער, איז שרעקליך; אָבער איך פערלאַך אייערע נשמות!

בין איך מיט אייך — הער איך נור דאָם געזאַנג פון ליידען און דאם ליער פון שטומען צער...

ווייט איז אייער אויג פון זונענאויפגאַנג און זונענאונטערגאַנג; ווייט איז אייער אויער פון די וואלד-געזאַנגען;

די גרויע שטאָדטישע הימלען זיינען אייע־ רע פארבען און דאָס פייפען פון פאבריקען איז אייער מוזיק...

איך המם אייך!

איך האָס אייך, ווייל בלויז געצעלטע פון אייך הערען דאָס געזאנג פון פויגעל און דאָס שפּיעלען פון הארפען;

איך האם אייך, ווייל בלויז געצעהלטע פון אייך זעהען די פארבען פון מזרח און מערב...

לאנגע נעכט זיצט איהר און איהר וויינט, וואַרטענדיג אויף דעם מאָרגען, קומט ער אָן ---איז ער גרוי און פארוואָלקענט...

* * *

איהר דענקט: אז דער פּיין געהערט נור דער נשמה און די פרייד איז ניט פאר דעם גוה; אז די וועלט איז בעשאפען געוואָרען פּון ליי־דען; ביים געבורט פּון א קינד מוזען זיין יסורים; אז א הארץ איז געשאפען, עס זאָל ווערען צו־בראָכען; אז די פרייד איז בעשאפען נור אויה בראָכען; אז די פרייד איז בעשאפען נור אויה איין אויגענבליק, און דער צער — פּאַר א גאַנ־צער אייביגקייט...

נאַרען זיים איהר אפילו אין אייערע ליי־ יען!

איהר זענט די פּאַיאצען, די בדחנים פון רִּיידען!

בעטראַכטענדיג אייערע מיט אַש־בעדעק־ שע קעפּ און אייערע פערשטויבטע שטעדט — ווילט זיך לאַכען פון אייך; לאַכען, ווייל איהר זייט לעכערליך!

איהר דענקט: אז ליידען איז געטליך; אז דער צער פעראייניגט אייך מיט גאָט...

נאַרען! אויף אייערע קעפּ רוהט אַ שווערע אייף! אַגאנצע תוכחה דריקט אויף אייף!

איהר פערוואנדעלט יעדע הויז אין אבלות; יעדען שוועל אונטער אייערע פיס אין א מצוה; איהר פלאנצט איין אין אייערע קינדער דעם סוד פון שרעק; איהר פארגאלט זייערע טעג; פער'סמ'ט זיי יעדער טראָפּען פרייד און איהר שטעקט זיי אָן מיט אייער אונענדליכען צער!...

איהר זייט פערליעבט אין דער מרה־שחורה און דער אָטהעם פון טויט וועהעט פון אייך!

איך בין פערליעכט אין לעבען און איך מוז אוועק פון אייך!

איך. וויל ניט ירשנ'ען פון אייך דעם סבד המות!...

אריינווארפען וויל איך די פעריל פון מיין נשמה אין א בעבער וויין און געהן אויף דעם

בלומען־שטעג, אונטער דעם געזאנג פון וואַסער־ האלטז...

לעבען וויל איך, און נעהמען פון דעם לעבען אלע זיינע שעהנהייטען אלע זיינע שעהנהייטען 5

זעהן וויל איך: די ערשטע רויטע פערים, פון וועלכע דער מזרח וועבט דעם מאָרגען אוים, און די ערשטע פייערדיגע אותיות אין מערב־ זייט, וואָס זאָגען אָן, או די נאַכט קומט אָן.

זעהן ווי איף, דעם פויגעל פערלאָזען זיין נעסט מיט זונען־אויפגאַנג, איהם צוריקדקעהרען אין בין־השמשות־צייט; דעם זילבערנעם וואר סער־קוואל אין טיעפען טהאָל און הערען איהם זינגען זיין יובעל־ליער...

און זעהען וויל איך: דעם גאנצען פריה־ לינג בעהאַלטען אין א קנאָספּע פון א רויז...

און איינאָטהעמען וויל איך דעם דופט פון די פעלדער ביי־טאָג, און די שטילע פריידען פון דער נאַכט...

* * *

איך מוז אוועק פון אייך, איהר שווייגער ריגע!

וועט די לבנה זיך ווייזען אין איהר פולען גלאנין, צו אין א סער∈ּ אָדער גאָר אין גאנצען ניט — איך וועל מיר געהן מיין וועג;

וועט דער וועג זיין מיט רויזען בעשאָטען אָדער מיט דערנער פערפּלאַנצט — איך וועל ווייטער געהן.

וועט בעגלייטען מיך דאָס געזאנג פון נאַכ־ טיגאַל אָדער דאָס שיפּען פון א שלאַנג — איך וועל ווייטער געהן ;

וועט מיין גומען טרעפען א קיהלען קוואַל וועט מיין גומען פון דורשט איף וועל אָדער וועט שרפה'נען פון דורשט איף וועל ווייטער געהן.

איך וועל געהן און זינגען; און מיט מיין געואנג וועל איך מדבריות אין וויין־גערטנער פערוואנדלען; מיט מיין געזאנג וועל איך פון די ערד'ם־אינגעווייטען דעם פריהלינג ארוים־ריפען.

און אָנטרעפען וועל איך פּאסטוכער, זוכענד דיג אויף די גרינע פּאַשעס זייערע פארבלאָנ־ דושעטע שאָף, וועלען זיי מיר אָנווייזען אַ קיה־ לען שטראָם, לעבען וועלכען צו רוהען...

און הערען וועל איף: דעם ערשטען פּיפּס פון ערשט געבאָרענער פּויגעלע; דעם בייזען רעווען פון וויַלדען טיגער און דאס ווארקען פּון די ווילדע טויבען. און אטהעמען וועל איך די פרייע לופט און זיך חבר'ענען מים דעם לעבען.

דאָם פייפעל פונ'ם פאַסטוך שפּיעלט שעה־ ; נערע ליעדער, ווי אייער גאָלדענע האַרפּע

דאם פרייע פעלד־ליעד קלינגט האַרציגער, ווי דאָם ליעד פון אייער שטאָרט.

אויף מיין וואנדער וועל איך זעהן: דעם רויז־רויטען פריה־מאָרגען אויפגעהן – און איינזויגען וועל איך אין זיך זיין יונגען געלעכר מער...

וועל איך זיך אין אייך, שווייגענדיגע, דער־ מאָהנען, וועל איך וויינען...

נור די טרעהרען מיינע, וועלען ניט, ווי אייערע, זיין מיט שטויב געמישט...

אריינפליםען וועלען זיי אין ערשט־ געעפענטע רויזען־בעכערם.

א סך רויזען־בעכערם וועלען אויף מיינע טרעהרען וואַרטען...

און וויינען וועל איך ביז דער שטילער פאר'חלומ'טער פארנאַכט וועט אָנקומען מיט זיין פרישען פעלד־גערוך און מיט זיין בענקענ־ דעם פאסטוד־לִיעד...

און אָנקומען וועם דער בין־השמשות טראָ־ פענווייז...

און זעהען וועל איך, וויים אין מערב די הימלען ברענען... ווי א האלבע וועלט וואָלט אין פלאמען געווען...

און זעהען וועל איך ווי ערד און הימעל בעהעפטען זיך...

און חלום'ען וועל איך...

חלום'ען פון מיין ליעבסטער אין די פרייע סטעפ...

מיין געליעבטע, וועמענם נשמה איז ארוים פון דעם באשעפערס האנד לאכענדיג ווי א

וועמענם אויגען זיינען בלוי, ווי דער ים, און וועמענם האָהר עם זיינען גין־גאָלד...

וועל איך טראַכטען פון איהר, — וועל איך זיך אָן איהרע זינד דערמאָהנען; אָבער איך וועל איהר איהרע זינד פארגעבען; פארגעבען, ווייל זי האָט א סך געליעבט...

און דערמאָהנען וועל איך זיך, אַז זי האָט א קריגעלע מיט פארפיום אין האנד גענומען, אויף מיינע מיעדע פים געגאָסען, דעם שטויב אָבגעוואַשען און אוועק מיט מיר רוהען אין אַ צעלט פון וויינטרויבען...

וועל איך זיך אָן איהר געזיכט דערמאָהנען, וועט זיך מיר פארשטעלען די רויטקייט פון מזרח, איידער עם הויבט אָן ליכטיג ווערען...

וועל איך זיך און איהר געשטאַלט דערמאָה־ נען, וועל איך וויינען אויף אן עדעלע זאפראן־ בלום, וואס פארשווענדעט איהר גאָלד פאַר דער ציים...

און חלום'ען פון איהר וועל איך נור דאו, ווען איך וועל אן אייך, שווייגעדיגע, פארגעסען!

פן פאָלק סב

.8

די אלמע ניעכע.

אר די לעצטע צוואָנציג יאָהר, זינד ניעכע איז געוואָרען א וויםטע אלמנה, האט זי טאג־איין טאג־ אוים, אויסער שבתים און יום־ טובים, געבאַקען ברויט. ווען די גאנצע שטאדט האט נאָך גע־ שלאָפען איז זי שוין געשטאַנען טיעף אריבער־

געבויגען איבער'ן דייזע און האט מיט איהרע מאָגערע־אדערדיגע הענד געקנאטען דעם פּוכ־ קען טויג. ווען דאם ערשטע געבעק איז געווען אין אויווען, האט זי שוין געקנאָטען דאס צוויי־ טע געבעק און נור איין גאט, דער גאט פון אלע אידישע הארעפאסנע אלמנות, ווייסט, וואו זי האט גענומען כחות צו איהר ארבייט. ווייל איהר רוקען איז שוין לאנג געווען געבויגען און איהר געזיכט האט אויסגעזעהן, ווי א שלאכט־ פעלד נאָד דעם, ווי די רעדער פון דער שווערער ארטילעריע האָבען עס צושניטען אין אלע זיי־טען, אזוי צוקנייטשט איז עס געווען. די איינ־טען, אזוי צוקנייטשט איז איהר פערבליעבען פון איהר יוגענד, איז געווען א פּאָר טונקעלע אוי־גען, פול מיט טרויער און בעהאלטענע ליידען און דאך פול מיט לעבען און ענערגיע. ווען זי האט אויף אייך געקוקט, האט אפט געדוכט, אז עס קוקט אויף אייך געקוקט, האט אפט געדוכט, אז יונגע, וואס ערשט איז איהר דאס ערשטע עופה'לע אוועקגעשטארבען.

האט זיך גראד געמאכט, אז אט ביי דער ניעכען אין טיעפען בעקער קעלער פלעגען מיך זיך אָפט צוזאמענקלייבען אויף געהיימע בעראַ־טונגען און פערזאמלונגען. איינע נאָך די אנדערע פלעגען מיר זיך אריינשלייכען ביינאכט אין דעם טיעפען גרוב, וואו עס האט שטענדיג געשמעקט מיט פרישען ברויט און ניעכע האט שוין פרי־הער געהאט פערמאכט אלע לאדען.

- ! גוט נ'אבענד, ניעכע
  - גוט נ'אבענד. ---

זי פלעגט אבענטפערען מיט א רוהיגער גלייכגילטיגער שטימע, אהן ליעבע און אהן האס, גלייכגילטיגער שטימע, אהן ליעבע און אהן האס, אזוי ווי מיר וואלטען איהר געווען אין גאנצען פרעמר, און דאך פלעגט זי יעדע וויילע ארויס אין דרויסען, זעהן אויב עמיצער דרעהט זיף ניט ארום....

האט זי בעמערקט ארום קעלער א פרעמדע פערדעכטיגע פערזאן, האט זי עם קאלט רעפאר־ טעט צו אונז:

קינדער! עמיצער געהט דא ארום. —

און פלעגט זיך צוזעצען אויף א בענקיל אין קיף, ווי איינער זאגט: מיר אהרט עם גאנין ווער ניג צו איהר וועט אריינפאלען, צו ניט, נור ס'איז מיין פּפליכט אייך עם אָנצוזאגען.

ראך פלעגט זי זיך אמאָל פערראטען. פער־ בלייבענדיג ביז שפעט אין דער נאכט זיינען מיר אפט געוואָרען הונגעריג און פלעגען קויפען ביי איהר ברויט.

ניעכע, וועט איהר אונז געבען א פאר — פונט ברויט ?

ראן פלעגט זי צוגעהן צום ברויט־טישעל, זיך שטעלען מיט'ן רוקען צו אונז מיט זאלען ניט זעהן, ווי עם ווייזט די וואג און דערלאנגען א גרויסען האלבען ברויט.

- ? וויפיעל איז דא
  - 2 פונט.

און אלע האָבען געוואוסט, אז עס איז א ליגען, אז ניעכע האט פשוט מורא, אז מיר הא־ בען ניט קיין געלד צו בעצאָהלען פאר מעהר.

קיין אונלעגאלע דירה האט זיך ניט געד קענט האלטען און איינמאָל האט מען אונז אלעד מען ארעסטירט ביי ניעכען אין קעלער מיט ניעכען צוזאמען. זי האט אנגעטהון איהר גרויד סע זעהר אלטע פאטשיילע, האט פערריכט עפעם אין אויווען און איז אוועק מיט אונז, ארומגערינגעלט פון פּאָליציי, אָהן איין וואָרט פון פּראָטעסט.

דער "דאפּראס" איז געווען גאנין לאנג אבער זעהר איבערצייגענד, זי איז געשטאַנען ביי גרינעם טיש נעבען דעם גראבען אלטען פּריסטאוו און קיין איין האר פון איהרע לאנגע ברעמען האט ניט א ציטער געטהאָן.

- עי דו, אלטע צויג, וואס האט ביי דיך אט די "סוואלאטש" (דאס מיינט מען אונז) געד מאַן?
  - ? געשפּיעלט אין קארטען
- ואס ? קארטען ? אויפ'ן גאלגאן וועסטו וואס ? קארטען ? אוינסט, אז ביי מיר געהן, אלטע שקאפּע דו, מיינסט, אז פיך קען מען אבנארען ? דערצעהל דעם אמת! איך בין שוין צו אלט צו זאגען א
- איף יבין שוין צו אקט צו זאגען א פיגען בער פיגען און געד איגען און געד האָבען געשיפּלט הארטען און געד טרונקען בראנפען.

זי האט אריבערגערוקט טיעפער איבער'ן קאפ די פאטשיילע און האט זיך איינגער שרומפט אזוי, אז זי האט אויסגעזעהן ווי א קינד.

דער פּריסטאוו איז געוואָרען אויפּגערעגט, האט געשאָלטען מיט שווערע נארישע נבול־פּה און זידלערייען, נאר ניעכע האט זיך געהאלטען ביי איהריגע.

אויף מאָרגען אין דער פריה האט מען אונז אלעמען ארויסגעלאזען און ניעכע איז גלייך אוועק מאַכען די טויג, נאָר מיט א נייעם און מאָדנעם אויסדרוק אין די אויגען.

פון דענסטמאל אן איז ניעכע געווען "אונזערע". זי איז געווען אזוי שווייגענדיג ווי שטענדיג, נאָר דער קעלער האט שוין געהערט צו אונז. פון קוק־בענקעל האט זי שטונדענווייז אויף אונז ארויסגעקוקט מיט לעבעדיגע טונקעלע אויגען און די "צוויי פונט" ברויט זיינען אלין געוואקסען און געוואקסען.

איינמאָל בין איך געקומען דער ערשטער און איך האָב בעמערקט, אז ניעכע'ם אויגען זיי־ קעשענע.

נען פייכט. אויפ'ן וואנד איז געהאנגען א נייע פאטאגראפיע, פון וועלכע ס'האט ארויסגעקוקט א דארער ריין־געראזירטער יונגער־מאן. אונטען איז מיט גאלד געווען איינגעשטעמפּעלט: גיו־יאָרק".

האט איהר קינדער אין אטעריקא, — ניעכע?

יע, דאס איז דער אינגערער. צוויי האב — איך דארטען, מוטשען זיך...

און איז אוועק צום אויווען...

שפּעטער בין איך געוואָרען ארעסטירט און האָב ניעכען אין גאנצען פערלוירען.

לעצטען דעצעמבער איז מיר אויסגעקומען צו זיין אין א קליין שטערטיל פון ניו־ענגלאנר. דעם לעצטען טריין צו באסטאן האב איך פער־ שפעטיגט און א פריינד האט מיך גענומען אהיים שלאָפען.

דער פריינד האט געמאכט טהעע און איך האָב דורכגעקוקט א צייטונג. פון צווייטען צי־ מער איז אריין א פרוי, א קלייניטשקע, א דאר רינקע, נאָר מיט אזעלכע לעבעדיגע פרישע אוי־ גען.

! ניעכע ---

אויך זי האט מיך גלייך, דערקענט און אויף א צעהנטעל פון א סעקונדע האט זיך איהר געזיכט בעלויכטען מיט א העלען ליעבען שיין.

🥂 וואם מאכט איהר, סאמואיל 🤋

און איז פערשוויגען און האט זיך צוגער הערט צום געשפּרעך פון איהר זוהן.

נאָר אין מיטען האט זי אוועקגעלעגט די הענד אויף די קניה, האט א שאקעל געטהאָן מיט'ן קאפּ און די אויגען האבען ווידער אויפ־געלעבט מיט געפיהל, כמעט רהכינות.

קינדער, קינדער — אין אמעריקא אויך — האציאליזם ?

און איז צוגעגאנגען צום קלאזעם, האם פון דארם ארויסגענומען א שטיק היימישע "באבקע" און האט עס אוועקגעשטעלט נעבען מיר אויפ'ן טיש.

דער גראבער פּריסטאוו איז שוין געד — — דער גראבער פּריסטאוו איז שטאָרבען, א מיתה־משונה איינגענומען...

און האָט פערזאָגט דעם זוהן, ער זאל מיף לעגען אין דער ברייטער בעט...

שיכטען פון פאָלק. ווען ער איז געווען א קליין קינד האבען די פרויען, די זינדיגע פרויען פון דער זינדיגער גאם, וואו זיינע עלטערען האָבען געוואהנט, איהם געקושט מיט זייערע געפארבטע ליידענשאפטליכע ליפען און נאכ'ן "אנטוויינען" האט זיין מוטער אפט צוגעטראגען צו זיין מויל א גלאז ביטערע ביליגע ביער. ער האט זיך אויפד געהאדעוועט צווישען זינד און פערברעכען אויף א פארשטאדט פון ווארשע, וואו די לאדען זיינען בייטאג געווען צוגעמאכט און וואו ביינאכט האָבען טענער פון מוזיק, געלעם ליכט און שרייענדע טואלעטען געפייערט זייער טרויערי־ גען משוגענעם יום־טוב. צו פופצעהן יאָהר האט ער שוין געוואוסט אלע סודות און האט גערו־• פען אלע זינדיגע פרויען מיט די ערשטע נעמען. געזונד, בראוו, אונערשראקען, פול מיט לעבען און בעוואוסטזיין פון שטארקייט, איז ער געווען א וואקסענדער שטערן אויפ'ן הימעל פון דער אונטער־וועלט, וואו די פרויען האָבען פארגע־ טערט זיין גבורה און די מענער האבען מורא געהאט פיר זיין שארפען מעסער אין שטיוועל און שווארצען פלינקען "בראונינג" אין הינטער־

דעם זומער, ווען אין ווארשע האט אויסגעד בראכען די גרויסע מלחמה פון דעם "אבגרונד" מיט די ארגאניזירטע ארבייטער, ווען פעדערן און טייערע ציהרונג זענען געפלויגען און האָבען זיך געוואלגערט אין די גאסען, וואס זיינען געד ווען פול מיט צייהן־קריצעניש און געשרייען פון ראכע, דאן איז ער געווען איינער פון די הערד ליכסטע פערטהיידיגער פון דעם טיעפען גרוב פון זינד און האט מיט'ן מעסער און פּיסטאלעט פארטהיידיגט די הייזער פון שאנדע.

נישט איך, נישט אנדערע ווייסען ווי אזוי ער איז געוואָרען א רעוואלוציאָנער. נור איינמאָל האט ער פערלאזען די פארשטאדט, נעהמענדיג מיט זיך נאָר זיין געוועהר און איז אריינגעטרא־טען אין דער פּוילישער רעוואלוציאָנערער פּאר־טיי. ער איז ניט געוואָרען קיין בעל־תשובה, ער האט ניט געפיהלט קיין ברעקעל פעראכטונג צו זיין פערגאנגענהייט און האט זיך גאר איצט אויך ניט געשעהמט צו געהן אין גאס מיט גאסען־ניט געשעהמט צו געהן אין גאס מיט גאסען־פרויען און גוטמוטהיג צונעהמען פּרעזענטען פון זיינע אונגליקליכע געליעבטע, נאָר א בלינדער בעוואוסטזיין האט איהם בעצוואונגען און גער מריבען אין די געפאהרען פון רעוואלוציאָנערען פערען, דאס ווילען צו זיין א העלד פאר'ן פאלק

ב. אפוחמני

קאפּוסמניאק!" ער האט געשטאָמט פון די נידריגסטע

און פאלק'ס פרייהייט האט זיף אין איהם פאר־
נאנדערגעברענט מיט טויזענדער פייער־צונגען,
און זיין צונג האט געשאלטען די זעלבסט־הער־
שאפט און די אונטערדריקער פון פאלק. די איינ־
ציגע זאף, וואס ער האט געקענט פארשטעהן אין
דעם פראגראם פון זיין פארטיי, איז געווען דער
טערראָר און באלד איז ער געוואָרען זיין פאר
נאטיקער און העלד.

וואלם ער געווען אנדערש ערצויגען און פעחר אינטעליגענט, וואָלט פיעלייכט זיין נאָפען געוואָרען אונשטערבליף אין דער געשיכטע פון דער רעוואלוציאָן, נאָר זיין בלינדע איבערגעד בענהייט צום קאמפּף פאר רעכט, האט איהם געד מאכט בלוטדורשטיג און ווילד.

— היינט וועל איך שלעכט שלאָפּען — איך האָב נאך פאר'ן טאג קיין איין צארישען הונד נישט אוועקגעשיקט צום טייוועל...

ראס איז געווען אין יענער צייט, ווען אלע וויילע פלעגט מען געפינען אויף די גאסען פון ווארשע דורכגעלעכערטע קערפער פון זשאנדארען, שפּיאָנען און פאליצייסקע.

פּלוצינג אין מיטען עסען אדער געשפּרעף אין קאמפּאניע פלעגט ער זיף ארויסגבנ'ענען פון הויז און באלד קומען צוריק מיט טייפעלשען שמייכעל אויף די ליפּען און פארטזעצען דאס שמייכעל אויף די ליפּען און פארטזעצען דאס עסען אדער דעם געשפּרעף, ווי קיינמאָל גאר־נייטט געיוען, ווען אונטען האבען גאנצע פּאלקען סאָלדאַטען איבערגעקעהרט די שטאָדט, זוכענדיג דעם פערברעכער. זיין אלטע בעקאנטשאפט מיט די וועגען פון דער פּאליציי האָבען איהם שטענד דיג ארויסגעלאזט טרוקען פון וואסער און וואס מעהר זיינע חברים זיינען אריינגעפאלען און מעהר זיינע חברים זיינען אריינגעפאלען און אוועק צום תליה, אלין מעהר איז געוואקסען זיין וואוט און ווילען פון ראַכע.

אין בלוט וועל איך אויסבאדען זייערע — הינטישע גופ'ען. פאר יעדע האָאר פון א חבר וועט פאלען א מענש...

אויסער דאס שטענדיגע קלעהרען ווי אזוי "אוועקצולייגען" א צארישען דיענער, איז געווען נאָר איין אנדער געדאנק, וואס ער האט ווען עס איז געשעקט עטוואס אויפמערקזאמקייט און דאס איז געשעקט עטוואס אויפמערקזאמקייט און דאס איז געווען — "קאפוסטניאק". גוט איינדגעראכטע פעטע ברויט פיט פיעל פיעהליגע קארטאפעל איז געווען זיין ליידענשאפט און האט איהם שטענדיג געשאפען א גליהליכע געדהויבענע שטיפונג.

אבער מאכט מיר אן אמת'ן "קאפוסטי —

ניאק", אז די פארע זאל זעצען צום באלקען, א רוח אין די הינד, א כאליערע אויף זיי!

און די בעל־הבית'מע פון זיין וואהנונג האט צעגעלעגט נאָך אביסעל פעטס און אויסגע־ קלִיבען די בעסטע קארטאפעל.

אין ווארשע איז דאן געווען א פּאליצייס־
קער, וואס האט אנגעווארפען א פינסטערען
שרעק אויף דער גאנצער שטאדט. זיין ברוטאלי־
טעט און מערדערישע הארצלאזיגקייט זיינען
געווען א בייווארט אויף יעדענס צונג. ארומגער
ריגעלט מיט א מהנה אויסגעקליבענע רוצחים
פון דעם ערגסטען פאלק האט ער געשפאציערט
איבער מארשאלקאווסקע מיט די אויגען פון א
הונגריגער רויב־חיה, האט ארעסטירט יעדען
איינעם, וואָס איז איהם ניט געפעלען, און אלע
טאָג זיינען פון אוטשאַסטאָק ארויסגעפּאָהרען
וועגען מיט צו'הרג'עטע און פערשוועכטע קער־
פער פון בר־מינן'ס...

די "באיואווקע" האט זיך שוין מיאש געד ווען פון איהם אבצוראמען פון וועג און די צאָהל פון זיינע אומגליקליכע קרבנות איז געד וואקסען מיט יעדער שטונדע.

דער נאמענלאזער העלד פון מיין ערצעהד לונג האט אפט געטרוימט פון א העלדישען גרויד סען טהאט דיך נוקס זיין אן א פּאליצייסקען פאר דאס אומזיסט פארגאסענע בלוט. איינד מאָל אין זומער, איז ער אויפגעשטאַנען פריהער ווי געוועהנליך, האט אויסגעשמירט זיין "בראונינג", אנגעפילט די קעשענעס מיט קויד לען און איז ארויס פון הויז. אויפ'ן וועג האט ער זיך עפעס דערמאהנט. ער האט זיך אומגעקעהרט צוריק און צוגערופען די פרוי פון הויז.

היינט וויל איך צו ווארעמעס א גוטען — קאפּוסטניאק! אבער, איהר ווייסט, אזוי, אז...

רא האט ער זי פעסט א קלאפּ געטהאָן איבער'ן פּלייצע און איז אוועק.

איינס אזייגער איז אויפ'ן טיש געשטאנען א הייסער פעטער קאפּוסטניאק. א געריכטע הייד סע פּארע האט זיך געהויבען פון שיסעל צום באלקען און געמאכט דאס הויז היימליך און גליקליך. איינס א זייגער קומט ער שטענדיג צוריק און האט ליעב צו געפינען אלין פארטיג אויפ'ן טיש.

עם איז שוין נאָך איינם — פאר וואס איז ער ניטא? דער קאפּוסטניאק האט אנגער הויבען אבצוקיהלען און די בעל־הבית'טע האט אונרוהיג ארויסגעקוקט פון פענסטער.

ער איז שוין מעהר קיינמאָל, קיינמאָל ניט געקומען.

זיין שאם אין פאליצייםקען האט אבגע־ קלונגען איבער גאנץ רוסלאנד און האט אנגע־ פילט אלעמענם הערצער מיט פרייד, אבער כאטש עם איז ניט געווען זיין לעצטער שאם, איז עם געווען זיין לעצטע שעה. לויפענדיג פון פּלאץ, וואו דער ערמארדעטער איז געלעגען אין זיין אייגען בלוט, האט ער געוואלט ראטעי א זייטיגען מענשען, וואס די פערלארענע ס... דאטען האָבען נאכגעיאָגט. אנשטאט אויסצונו־ צען די געלעגענהיים און אנטלויפען, האט ער זיך אבגעשטעלט, דערשאסען די פערפאלגער פונ'ם פרעמדען מענש און האט מיט דעם אבגע־ שניטען דעם וועג זיך זעלבסט; סאלדאטען האָבען איהם בעמערקט, איהם נאכגעיאָגט און ווען ער איז א מיעדער געלעגען בעהאלטען צווישען קאסטענס אויף א גרויסען ווארשעווער הויף, האָבען די שאַרפע שטיקעם פון די בלוט־ צורייצטע און פערצווייפעלטע סאלדאטען דורכ־ געלעכערט זיין יונגען קרעפטיגען קערפּער.

ג. צוויי אינגלעך.

עם איז געווען, אויב איך האָב ניט קיין טעות דעם 22טען אקטאבער פון 1905. א טאג בעפאר האט ווילנא איבערגעלעבט א שרעקליך און שטורעמדיגען טאג. א גרויסער עולם, וואס איז ערשט ארוים פון א מאסענפערואמלונג אין כאָר־שוהל האָט זיך צוזאמענגעשטויסען מיט עטליכע "ווזווארען" סאלראטען, וואס האָבען געפיהרט אן ארעסטירטען. און די סאלדאטען האָבען געשאָסען, הרג'ענדיג אייניגע אויף טויט און פיעלע פערוואונדעט. די אויפגערעגטע מאסע האט זיך א שאט געטהאָן איבער די זיי־ טיגע גאַסען, אַראָברייסענדיג דערביי פון באַלקאָד נען, טויערען און פענסטער די אפיציעלע רוסי־ שע פלאגען, וואס זיינען געווען אויסגעשטעלט צוליעב'ן "טאבעל־טאג", עפעס א יום־טוב אין דער קייזערליכער פאמיליע. עם האט גענומען עטליכע שטונדען ביז די מעהר ניכטערע חברים האט זיך איינגעגעבען אוועקצושיקען דעם עולם אהיים מיט פערביטערטע הערצער און ביז'ן דעק אויפגעשטורעמטע געפיהלען פון ראַכע. א גאנצע נאכט האט זיך מיר ניט געשלאָפען. אויף מארד גען בין איך אויפגעשטאנען גאנץ פריה און בין אוועק איבער'ן שטאדט. עס איז נאָך געווען

שטיל. דאס ליכט פון דער ערשט אויפג<mark>עהענדער</mark> אָקטאָבער־זונן האָט געוועקט שרעק און בענקד שאפט.

? וואם וועט ברענגען דער היינט —

אויף זאוואלנע גאס, אנטקעגען מארק, וואו דער טראמוויי קעהרט זיך אריין אין סאראווע, האָב איך זיך אבגעשטעלט. ער איז געווען אזוי וועהמיטליך און איינזאם דער מארק, וואו דער שטורם פון דזשענעראל־סטרייק האט אויסגעלאד שען יעדעם לעבען! פערהאקט די טויערען, לעד דיגע טישלעך און בענק און א פאר לעדיגע קארען...

פון ארויף זיינען מיר געגאנגען אנטקעגען צוויי אידישע אינגלעך, איינער פון א יאָהר 6, דער צווייטער מיט איין־צוויי יאָהר עלטער. באלד, זעה איך, שטעלען זיי זיך אב און קוקען ארויף. אויף איין טויער איז נאָך געהאנגען א פלאג, וואס מען האט נעכטען ניט אראבגערי־סען און האט זיך מיט חוצפה געוויקעלט אין דעם שטילען ווינדטעל פון פריהמארגען.

א פלאג! — האט געזאגט דער עלטעד רער מיט פערוואונדערונג און איז געבליעבען שטעהן פארקלעהרט. באלד איז ער איבערגעלאד פען די גאס און האט געבראכט צו שלעפען צום טויער א גרויסע הילצערנע באנק. ער האט זיך אויפגעהויבען אויף איהר און האט אויסגעד שטרעקט די הענדטלעך צום שטעקען פון פלאג. עס איז געווען פאר איהם צו הויך.

יאשקע, ווילסט ארויף אויפ'ן באנק? — דער אינגערער חבר האט זיך געקוויינקעלט און איז דאך ארויף.

לעג זיך! אט אזוי! האב ניט קיין — מורא! איך וועל זיך אויף דיר שטעלען נאָר מיט איין פוס! אט אזוי! אט־א!

און האט מיט גרוים נצחון ארויםגענומען דעם פלאג און אראָבגעווארפען אויף דער ערד. ביידע זיינען אראָב פון באנק און האבען זיף געשטעלט ביים פלאג, ווי עפּעם ביי א קערפּער פון א געהרג'עטען.

אבער באלד איז דעם עלטערען אריינגעפאר לען א נייע אידעע.

נאַ! ער האט אויפגעהויבען די פאהן, האט אבגעריסען די ווייסע מיט די בלאָהע, לאזענדיג פאר זיך דאס רויטע.

איצטער וועלען מיר מאכען א דעמאנד — סטראציע!

מיט ביידע הענדטלעד האָט ער פאנאנדער־

געשפריים פאר זיך ראם רויטע סיטץ און צו־ רופענדיג דעם חבר איז ער אוועק, זינגענדיג מיט א שוואך קינדערש שטימע די בונדאווסקע : שבועה

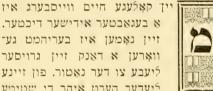
ברידער און שוועסטער פון ארבייט און נויט,

און איז איבערגעגאנגען אויפ'ן מאטיוו פון דער ביארכעליעזע...

(סקיצע).

א מתנה מיינע ליעבע בדנה און חיה גורעוויץ.

אַ בעגאַבטער אידישער דיכטער. זיין נאָמען איז בעריהמט גע־ וואָרען א דאַנק זיין גרויסער ליעבע צו דער נאטור. פון זיינע איעדער הערט איהר די שטימע אינער

פון די פויגלען אין וואלד, דאם שטילע געהיימר ניספולע שושקען זיך פון די זאַנגען אין פעלד. אויף די שווארצע דרוק־ווערטער פון זיינע פער־ זען — זעהט איהר וואונדערבארע פּאנאָראמען פון קאָלירטע בייטען, גרינע בערג, שאַטענדיגע טהאָרֹען און שטורפדיגע ים'ן.

ווען די גראָהע גרויסע אייזערנע שטאָדט דערעסט מיר מיט איהר טומעל און גרילצען אין גאם, בעהאלט איך זיך ערגעין אין א צוגעמאכטען חדר, בלעטער די שריפטען פון חיים ווייסבערג, יאון רוה דארט אוים מיין נשמה אויפ'ן שוים פון דער נאטור. ניט קיין טונקעלע ווערטער זעה איך דאָרט אויפ'ן ווייסען פּאפּיער, נאָר בלומען, באומען פון פערשיעדענע סאָרטען און קאָלירען זיינען פערפּלאַנצט אויף גרינע לאָנקעם, געדיכ־ טע סעדער און בליהענדע גאָרטענס.

מיין ערשטע בעקאנטשאַפט מיט דעם דאָזי־ גען דיכטער איז פאָרגעקומען אין א קאַפע־הויז, וועלכע געפינט זיך עטליכע טרעפּ ניעדריגער פון דער סאַמע טומעלדיגער אידישער גאַם.

אונטער זעהר טונקעלע בעלייכטונג האָב איך אריינגעקוקט אין די אויגען פון מיין ערשט פּאָרגעשטעלטען קאַמעראד. כ'האָב געזוכט אין

זיינע אויגען א שייכות מיט זיין שאַפען, כ'האָב נים געפונען. צוויי אויסגעלאָשענע גהעטאָ־אוי־ גען האָבען טיעף געשטעקט ערגעין אונטער זיין צוקנייטשטען שטערען. א פּאָר טרייסלענדע גרין־ אין זיג־ אין זיגר ארערדיגע הענד האָבען זיך געוויעגט אין זיגר זאַגען, טראָגענדיג די גלאָז טהעע צו א פּאָר בלוי־פערטריקענטע ליפען.

איהר אלע, וואס זיינען צוזייט און צושפרייט!

דא האט ער אבער פערגעסען די ווערטער

גאָט מיינער! טראַכט איך מיר, אָט דאָס איז אונזער חיים ווייסבערג? אט אזא אויסגער ווייקטער מענשעל איז דער גרעסטער נאַטור־ דיכטער ? כ'האָב גענומען חושד זיין, אז אַן אַנ־ דערער שאפט זיינע ליעדער.

כ'האָב זיך מיט איהם געזעגענט און ער האָט מיר געגעבען זיין קארד מיט אַן איינלאַדונג איהם צו בעזוכען.

לשנג, לשנג האב איך געקוקט אויף זיין קארד, צעהנדליגער מאָל האָב איך געלעזען זיין אַררעס, און דער אָבגרונד פון איהם צו זיינע רען טיעפער און שאַרפער.

אָט לעז איך זיין אדרעם: "חיים ווייםבערג, 87-89 עסעקס סטריט, ניו־יאָרק״. אזוי ווי ישווארצע כת־הצנים'העד שטעהען צינגער, בויגען זיך, קוליען זיך און לאכען מים אויסגעשצירעטע ציינער. כפרכפ, דאָרט, אין דער צוויי־נומערדי־ גער "טענעמענט" אויף עסעקס סטריט, ווערען געשאפען בערג און טהאָלען, עם ווערען פער־ פלאנצט בלומען גערטנער, עם פליסען שטיל זיל־ בערנע טייכען, עם צוויםשצערען פויגעלאך, עם כעם'ן בייזע שטורפדיגע, וויים־בעשוימטע וועלען

אין אָפענעם ים, הויך־שטאָלצע פּאלמען וואקסען דאָרט אין הימעל אריין, כאַ כאַ, "פּאַן" האלט קווארטיר אין עססעקס סטריט...

נאָך מיין בעזוך ביי חיים ווייםבערג איז פיר אלעם קלאָהר געוואָרען. כ'האָב אָנגעהויבען צו קוקען אויף דער וועלט מיט צוגעמאכטע אוי־ גען און אלעם האָב איך גענומען זעהען טיעפער, ווייטער, קלאָהרער ווי מיט אָפענע...

אייך וואונדערט מיין הערר, -- דונערט א קלאָהר שטאַרקע שטימע פון דעם דאַרען וויים־ בערג'ם מויל, -- איהר חדוש'ט זיך אויף די וויעד רערשפרוכען פון מיר מיט מיין שאַפען? אָה, מיין ליעבער הערר, איך דיכטע ניט די נאַטור און וועלם, וועלכע איהר זעהם מים אָפענע אוי־ גען, די ששת ימי בראשית, וויעדערהאָלען זיך יעדען טאָג פאר מיינע אויגען ווען איך פער־ הענג מיין פענסטער און שטאָק פינסטער ווערט אין מיין צימער... איך וואהן אויף עססעקס סטריט, ערגעץ אנדערש קאָן איך ניט וואהנען, ווייל מען רופט מיך חיים, און איך שרייב פון רעכטם צו לינקם. איהר פערשטעהט, מיין הערר? אַ דיכטער, וועמענס נאָמען עס איז חיים, ווע־ מענם האנד עם שרייבט פון רעכטם צו לינקם, קען ערגעין אַנדערש נים וואָהנען, ווי אין א צוויי־ נומערדיגער הויז אויף עססעקס סטריט. איהר פעריטטעהט ?...?

דאָ האָט זיך וויינבערג אנידערגעזעצט אין דער אָפענער פענסטער און האָט אָנגעהויבען מיט א רוהיגען טאָן:

איך האָב אמאָל געוואָהנט אין א רויד שענדער אידישער גאַס. דאָס איז געווען אין אַ צייט, ווען איך בין געווען זעהר פרוכטבאר אין מיין שאַפען. נאָר געגלויבט האָב איך, אז דאָס איז בלויז די זייטיגע שערנער, וועלכע צופליהען ווייט אוועק פון דעם זאַשיק תבואה. די הויפטד גרויסע ווערק דארף איך נאָך ערשט וועבען. איך האָב געפיהלט, אַז דאָ צווישען דעם טומעל פון די אידישע מאַניערען, וועט די מוזע ניט רוהען אין מיין צימער. עס זיינען מיר דערעסען געוואָד רען די געשרייען פון די אידישע מאַמעס דורך די אָפענע פענסטער ארונטער אין גאס אריין צו די קינדער. איך פלעג זוכען א גראַם, אין מיר מען פּלעגט זיך דערהערען:

— לייבעלע! געה עס א ביסעל סופּ, — יאָכקע! טהו אָן דעם פאַרטאַכעל! — מיט אַמאָל בראַזג איבער מיין קאָפּ! דאָרטען אויף דעם בראַזג איבער מיין קאָפּ! דאָרטען אויף דעם

אויבערשטען שטאָק איז א קינד אומגעפאלען מיט דער וויעג צוזאמען. פלעג איך ארויסגעהן אין גאס, האָב איך זיך געפּלאָנטערט צווישען די וויבער, וועלכע זיצען אויפ'ן גאניק מיט איינד געשמירטע נעזער אין סאַזשע און שוואַרצע פלעקען אָדער נייע לאַטעס אויף די יאַקען, פון וואַנעט עס טאַרטשען ארוים די ברוסטען. אויף די טראָטוארען פלעגט מען מיר צו'הרג'ענען די פיס מיט קינדער וועגעלעך, דערביי האָט מען מיר נאָך מיט כעס א זאָג געטהאָן:

כ'האָב בעשלאָסען צו אנטלויפען פון דעם דאָזיגען גיהנום. אויסרוהען מיין גייסט אין שטילקייט און מאַכען א רוהיגען היכל פאַר מיין לעבענס־בעגלייטערין, די מוזע.

כ'האָב געדונגען א צימער וויים אוועק אין עק שטאָדט. א ריינע שטיל פער'חלומ'טע גאם. מיט א רוהיגע ברייטקייט האָבען צוויי ציילען הייזער ארויסגערוקט זייערע שטיינערנע גאַנ־ קעם אויף די ברייטע טראָטואַרען. ערגעין וואו האָט און אלטער גרייו־גראָהער קריסט, זיך גע־ וויעגט אויף א וועראַנדע אין א וויעג־שטוהל. ערטער־ווייז אין פענסטער האָבען זיך בעוויעזען קעץ מיט צופריעדענע געמיטהער, ווארמענדיג זיך געגען דער שיינענדער זון. ס'פלעגט דורכ־ געהן אַ "ליידי" שעהן פערקאמט, געשמאַקפול פערפוצט נאָכ׳ן לעצטען סטייל, פיהרענדיג א ריין־געוואַשענעם הינטעל אויף א דינע גאָלד־ גלאַנציגע קייטעל, איהרע טריט שטעלט זי מיט טאַקט, ווי א מוזיקאלישער אָפּקלאַנג אין דער פריעדליכער שטילקיים פון דער רעספעקטאַב־ לער קריםטליכער גאַם.

ווען איך פלעג ארויפקומען אין קאָרידאָר האָב איך ניט געהערט מיינע אייגענע טריט האָב איך ניט געהערט מיינע אייגענע טריט אויף די פערשפּריטע דיוואנען איבער די טרעפּ. מיין שליסעל, מיט וועלכען איך פלעג אָפּשליי סען די טהיר, האָט געמאכט א גרעסערען טומעל ווי דער גאנג פונ'ם "עלעווייטעד" אויף עללען סטריט... אזוי האָב איך די ערשטע צייט געד פיהלט גוט אויף דער נשמה, אז איך האָב ניט ביהלט גוט אויף דער נשמה, אז איך האָב ניט געראט דאָס מינדעסטע פערלאנג אום שרייבען. מיט גרוים הנאה און בעוואונדערונג האָב איך אין זיך איינגעזאפּט די רוהע און שטילקייט.

שפעטער־צו, האָט די שטילקייט זיף געד נומען איינעסען טיעף אין די ביינער אריין. איף פלעג זיף גוט צוהערען צו דער ארומיגער רוהיגד

קייט, און די רוהיגקייט האָט עפּייָם געהאט אַ מאָרנעם קול. שששש האָט געהודושעט אין די אויערען. ששש, פען שלאפט, נאָר עמיצער שריים, עמיצער שריים מים אן אונגעהויערען בריים־פונאַנדערגעעפענטען מויל. די שטילקיים איז א שרייענדע. ענג צונויפגעדריקט ווערט אלעם ארום און איך זעה און הער דייטליך, ווי די אָפענע, דאַכט זיך, שטילע גאס, עפענט אַ גרוים בלויען מויל, די צוויי ציילען הייזער זיי־ נען דאָם די ברוינע ליפּען, און די שטילקייט שרייעט, געוואלדעוועט שששש, ששש. אויף דעם שטייגערנעם טראָטואַר ערגעין אין דער צווייטער גאם קלאַפען א פּאָאר שיך. עמיצער געהט, מען שלאָגט טשוועקעס אין דער שטילד קייט אריין, טאַק טיק, טאַק טיק. מען קלאַפּט דאָרט מיט האַמערם אין דער געדיכטער שטיל־ קייט און די שטילקייט ענטפערט אָפּ מיט געד רויש ששש, ששש. און גוואלדיגע סודות עגד בערן מיין מח, ווען איך קוק אין די אימער־ צוגעמאכטע לאָדען. עס ווערען דאָרטען, וואהר־ שיינליף, געטהאָן די גרעסטע סקאַנדאַלען, מעגד שען קומען ארוים מיט רוהיגע, פרומע פּנים'ער, ווי גאָט די נשמה שולדיג. די סקאַנדאַלען זיינען מסתמא גרוים, נאָר מען בעהאלט עס הינטער די אימער־צוגעמאכטע לאָדען. די שטילקייט רוישט, שרייט, צועגבערט פיינע אויערען.

כ'האָב גאר נישט געקענט טהאָן. דריי מאָד נאַטען בין איך דאָרטען אָפּגעווען. כ'האָב קיין איין פערז ניט אָנגעשריעבען. די שטילקייט האָט זיך איינגעגעסען אין די ביינער, און האָט מיר די אויערען פערטויבט.

איך האָב אויפגעפּאקט מיינע זאַכען און מיך האָב אויפגעפּאקט מיינע זאַכען בין אנטלאָפען. די שטילע גאס האָט מיר נאָכ־

געשריען: כאַפּט איהם! כאפט איהם! ער איז נאָך ניט דערענדיגט. איך בין אנטלאָפען. גע־ לאָפען ווי פון א מאַן־הויז. געקומען אין דער צוויי־גומערדיגער הויז אויף עססעקס סטריט. איך רוה זיך דא יעצט אוים, איך וויים יעצט ווי אפצושעצען מיין היים... איך שאַף און וועב חלומות פון רוהע און פריעדען אין דער שטיל־ קייט פון מיין ענג־קאָכיגער היים. אָה, געבענשט זאָלען זיין מיינע שוועסטער, וועלכע זיצען ווי צנועות און ריידען בנעימות זייערע רכילות'ן צוווישען דו שכנים, ברודיגע יאקען, ליכטיגע פנים'ער... דאָ אין עססעקס סטריט קושען די קינדער־וועגעלאך כיינע פים. כיען שרייעם, כיען רופט: לייבעלע! יאָכקע! מוזיק, שעהנע מוזיק וועבט זיך דערפון אין דער לופטען, און איך שאַף און וועב מיינע ליעדער, יע, מיין הערר .פּצון" הצלט זיין קווארטיר אין א "טענעמענט". דאָ איז די היים, איך קען זיך ניט העלפען, איך וויל זיף גיט העלפען, איף געפין דא מיין רוהע און גליק. --

ווייםבערג האָט פעררויכערט א סיגארעט, האָט געגומען שפּאַגען הין און צוריק איבער'ן צימער, און מיט צוגעמאכטע אויגען האָט ער גענומען דעקלאמירען איינע פון זיינע שטאַרק־סטע ים־ליערער... —

"רוישען גרינע ווערען, וויים בעבליקט מיט שוים. ס'קומען ווייםע פויגעל, בריינגען מיר א טרוים".

יע, איך האָב דערקענט ווער איז חיים ווייסבערג, דער דיכטער, וועלכער שרייבט פון רעכטס צו לינקס...

ל. כ. בידין.

THE CHIND IS CHIND IS SECURED.

גענאָפע וו. בערגער'ם פערזעחן.

ענאָסע וויקטאָר בערגער, אונזער איינציגער רעפּרעזענטאנט אין קאָנגרעס, האָט, נאָך אונזער פיינונג, געמאכט א גרויסען פעהלער אין זיין לעצטען בילל, פעהלער בילל, אָרער ריכטיגער,

רעזאָלוציאָן, איז א פארשאלג פאר א נייעם אמענדמענט צו דער קאָנסטיטוציאָן פון די פער־

אייניגטע שטאַצטען, און ענטהאלט דריי פּונקר טען, וועלכע געהען אלע אוים דארויף, אז דאם פּאָלק זאָל קריגען אין זיינע אייגענע הענד די גאנצע געזעצגעבענדע מאכט. צו דיעזען צוועק שלאָגט גענ. בערגער פאר, אז מען זאָל אָבשאַר פען דעם סענאט, אוועקנעהמען ביים פּרעזידענט זיין וועטאָדרעכט, און ביי די דזשאָדזשעם דיין וועטאָדרעכט, און ביי די דזשאָדזשעם דאָם רעכט צו ערהלעהרען געזעצען אונהאָנסטיד האָם רעכט צו ערהלעהרען געזעצען און אמת'ע דער טוציאָנעל. ביי סאָציאליסטען און אמת'ע דער

מאָקראטען קען, נאטירליך, קיין פראגע ניט מאָקראטען קען, נאטירליך, אז אלע דיעזע דריי רעפאָרטען זיינען זעהר זיין, אז אלע דיעזע דריי רעפאָרטען זיינען זעהר ווינשענסווערטה. וועגען דעם לעצטען פּונקט ספּעציעל האָט דער שרייבער פון דיעזע ציילען שוין לאנג אנגעפיהרט אן אגיטאציאָן, די אב־קלאנגען פון וועלכער האָבען זיך אויך געהערט אין דער "צוקונפט". עס קען קיין צוויי מיינונגען ניט זיין, דאס די דזשאָרזשעס־פראגע איז יעצט דער ברען־פּונקט פּונ'ם אמעריקאנער פּאָר ליטישען לעבען, און מוז זיין דער שטאַרקסטער פּונקט פּון אונזער פּאַליטישער אַגיטאַציאָן.

און דאָך מוזען מיר אָפען ארויסזאָגען, דאָס גענ. בערגער'ם רעזאָלוציאָן איז געווען א גוואלד דיגער פערזעהן, — א פערזעהן, וועלכער וועט אונזער אגיטאַציאָן קאָסטען זעהר טהייער, אויב ער וועט באלד ניט ווי עס איז פערריכט ווערען. נאטירליך, איז גענ. בערגער אויסען געווען דאָס בעסטע. זעהענדיג, וואס דער ארבייטער־קלאַס פון דיעזען לאַנד האָט אויסצושטעהן פון דעם, וואם די דזשאָדזשעם ערקלעהרען כמעט יעדער ארבייטער־שוין־געזעין פאר "אונקאָנסטיטוציאָ־ נעל", און ווי אזוי די דושאָדושעם האָבען דורך דיעזער מאכט זייערער פאקטיש פערכאפט אין זייערע הענד די גאנצע פאליטישע פאבט פון לאַנד, האָט גענ. בערגער געפיהלט, אז עס איז זיין פפליכט, אלם דער איינציגער פערטרעטער פונ'ם ארבייטער קלאם און פון דער אמת'ער דע־ מאָקראטיע אין קאנגרעס, עטוואָס צו טהאָן, אום דיעזען צושטאַנד אָבצושאפען. ליידער, איז ער זיך דערביי בעגאנגען, ווי דער בער אין קרי־ לאָוו'ם פּאַבעל, וועלכער האָט דערלאנגט זיין שלאָפענדען פריינד מיט א גרויסען שטיין אין אום פון דארט אוועקצוטרייבען א

אום די לעזער זאָלען זעהן, אום וואס דאָ האנדעלט זיך, מוזען מיר געדענקען צוויי פּונקר טען: ערשטענס, דאָס אונזער פעדעראלע קאָנד סטיטוציאָן קען ניט אמענדירט ווערען. דאָס הייסט, טהעאָרעטיש קען זי אפילו יא אמענד דירט ווערען, ווייל אין דער קאָנסטיטוציאָן שטעהט בפירוש, אז זי קאָן אמענדירט ווערען ווען דריי פיערטעל פוןאלע סטייטס שטיטען דאד פיר. פראַקטיש אָבער איז עס פּונקט אזוי גוט ווי ווען עס וואלט דארט געשטאַנען, אז זי קאָן בשום אופן ניט אמענדירט ווערען. משיח קען פריהער קומען, איידער מען זאל קאָנען פער־

אויף א ווירקליך וויכטיגער פערענדערונג.

צווייטענס, מוזען מיר געדענקען, דאס די קאָנסטיטוציאָן גיט די דזשאָדזשעס ניט דאָס רעכט צו ערקלעהרען געזעצע פאר "אונקאָנסטירטוציאָנעלי". דיעזע מאַכ ט, (וויי) מען קען טוציאָנעלי". דיעזע מאַכ ט, (וויי) מען קען עס ניט אָנרופען "ר ע כ ט"), האָבען די דזשאָדזשעס איינפאך אוזורפירט, פארכאַפּט, אלע אמת'ע אמעריקאנער פרייהייטס ליעבהאָד בער האָבען דיעזע מאַכט אימער בעקעמפט און האָבען זיי פאר קיין פאל ניט אנערקענט אלס א קאָנסטיטוציאָנעלע מאַכט.

דער איינציגער פּ ר א ק ט י ש ע ר וועג צו בעקעמפפען דיעזע מאכט איז, אלזא, צו בעד קעמפפען דיעזע מאכט איז, אלזא, צו בעד קעמפפען איהר קאָנסטיטוציאָנאליטעט. מיר מוזען אָנפיהרען אן אויפּקלעהרונגס־קאמפּר, אין וועלכען מיר זאָלען דעם אמעריקאנער פּאָלק בעווייזען, אין וואס די מאַכט בעשטעהט, און ווי אזוי די דזשאָדזשעם זיינען צו איהר געקוד מען. ווען די מאיאריטעט פונ'ם אמעריקאַנער פּאָלק וועט געוואָהר ווערען פונ'ם סוד, אז די קאָנסטיטוציאָן האָט די דושאָדזשעם קיינמאָל אזא מאַכט ניט געגעבען, וועט דיעזע מאַכט פערשווינדען אָהן אירגענד וועלכע אמענד־מענטס צו דער קאָנסטיטוציאָן.

די אגיטאַציאָן געגען דיעזער מאכט שטעהט, אלזאָ, אויף א גאנין אנדערן פוס, ווי די אגיטאַציאָן געגען דעם סענאַט אָדער דעם פרעזידענט'ם וועטאָ. ערשטענם איז זי אונגע־ הויער פיעל וויכטיגער, און צווייטענס איז זי פיעל פראקטישער. דער סענאַט און דעם פרעזי־ רעכט קאָנען אויף א געוועהנליד כען אופן קיינמאָל נים אָפּגעשאַפט ווערען, ווע־ ניגסטענס ניט ביז'ן שופר הגדול, די מאַכט פון די דושאָדושעם אָבער ק אָן, פערקעהרט, אבגעשאפט ווערען אויף א געוועהנליכען אופן, דאָם הייםט, ווען א געוועהנליכע מאַיאָרי־ — טעט פון פאָלק, אין א בלויזער מאַיאָריטעט פון די סטייטס, וועט זיך ענטשיעדען בעשליסען, אז זי וויל דיעזע מאַכט אָבשאַפען. דאָס קען אָבער בּלויז געשעהן, ווען מיר וועלען ני ט פּאָרשלאָגען קיין קאָנסטיטוציאָנעלע אמענד־ מענטם וועגען דיעזער מאַכט. ווען מיר וועלען דורכאוים בעשטעהן דערויף, אז מען דארף ניט קיין אמענדמענט, אום פון די דושאָדושעם די בוזכם אוועקצונעהמען, ווייל די קאָנסטיטוציאָן ווי זי איז יעצט גיט זיי דיעזע ממכט ניט.

פארצושלאָגען אזא אמענדמענט הייםט, טהעאָרעטיש, אָנמערקען, אז די קאָנסטיטוציאָן ווי זי איז יעצט, גיט די דזשאָדזשעס דיעזע מאכט. און פּראקטיש, הייסט עס, צו פארלייגען די אגיטאַציאָן געגען די קאורטס אויף דער לאַנ־ גער באנק, וואו זי וועט קאָנען שימלען צוזאמען מיט דער ניט־עקזיסטירענדער אגיטאַציאָן געגען דעם סענאט און דעם פּרעזידענט'ס וועטאָ־ דעם סענאט אין וואָרט, עס הייסט דיעזע אַגי־ רעכט, מיט איין וואָרט, עס הייסט דיעזע אַגי־ טאַציאָן פּראָ קט יש אויפצוגעבען.

עם איז גענ. בערגער'ם דרינגענדע פּפּליכט דיעזען גרויסען פעהלער אזוי שנעל ווי מעגליך,. און אזוי גוט ווי מעגליך, צו פערריכטען.

די סופרים־קאָורט ענטשיידונגען.

די אונגעהויערע וויכטיגקייט פון דער רזשאָרזשעס־פראגע אין דיעזען לאנד גראדע אין דער איצטיגער צייט, קאָן מען זעהען פון די צוויי ענטשיידונגען, וועלכע דער פעדעראלער סופּרים־קאורט האָט ארויסגעגעבען מאָנטאָג, דעם 15טען מאי: די ענטשיידונגען אין דער "סטענדערד אִיל"י קייס, און אין דער גאָמפּערס "קאָנטעמפּט" קיים — איין ענטשיידונג, וואס ריהרט אָן דאָס גאנצע אמעריקאנער פאלק בכלל און איינע, וואס ריהרט אן דער ארבייטער קלאַד סע פון דיעזען לאַנד בפרט.

זייט דעם 4. אפריל האלט אב דער קאנגרעס פון די פעראייניגטע שטאַאטען אן "אויסער־ געוועהנליכע" סעסיאָן. דער פּרעזידענט פון אונ־ זער רעפּובליק האָט צוזאמענגערופען דעם קאָנ־ גרעם פאר דיעזער "אויםערגעוועהנליכער" סע־ סיאָן, ווייל עם ליעגען יעצט פאר פאר דעם אמעריקאנער פאלק, נאָך זיין מיינונג, אויסער־ געוועהנליך וויכטיגע פראגען, וועלכע כיוזען באלד ענטשיעדען ווערען, און קאָנען ניט וואר־ טען מיט זייער ענטשיידונג ביז דער געוועהנלי־ כער סעסיאָן, וועלכע וועט זיך עפענען אָנפאנג נעקסטען דעצעמבער. דיעזע "אויסערגוועהנהיי כע" סעסיאָן איז נאָך ספעציעל "אויסערגעד וועהנליף" דערמיט, וואס עם איז דאם ערשטע מאָל אין 16 יאָהר, ראס די דעמאקראטען הא־ בען א מאַיאָריטעט אינ'ם רעפּרעזענטאַנטען־הויז רעפרעזענטעטיווס"), און די דעמאָר ("האוז אוו רעפּרעזענטעטיווס") קראַטען מיט די "אינסורגענטען" (רעפּובליקא־ נער "ראדיקאלען") צוזאפען בילדען א פאיאָריד טעט אויך אינ'ם סענאט. די פאליטישע סיטור אַניאָן איז אלזאָ, אָדער וואלט געדארפט זיין,

וועניגסטענס, א העכסט געשפאַנסטע און אינ־ טערעסאנטסטע. און דאך אינטערעסירט זיך דער "עולם" גאנין וועניג דערמיט, וואם עם "קומט פּאָר ביי דיעזער "אויםערגעוועהנליכער סעסיאָן. אייניגע צייטונגען, ספעציעל די "פּאָ־ פולערע", בעריכטען זעהר וועניג פון דעם, וואָס דארטען קומט פאר, אנדערע שרייבען לענגערע, אבער זעהר יבלעפעריגע בעריכטען, וועלכע קיינער לעזט ניט. "וואלל סטריט" קימערט זיך אויך וועניג וועגען דעם, וואס דארט קומט פאר. דערפאר אינטערעסירט זיך "וואָלל סטריט", און מיט "וואָלל סטריט" דער גאַנצער "עולם", מיט אן אנדער פראַגע: ווי אזוי וועט דער סופרים קאורט ענטשיידען געוויסע קייםעם. א גרויםע "וואָלל־סטריט'ער" פירמע זאָל האָבען געשריעבען צום סופרים קאָורט א בקשה, אז ער זאל וואס שנעלער ארויסגעבען זיין ענטשיידונג, ווייל "די געשעפטען פון לאנד", און דארום "דער וואהלשטאַנד פון לאנד" הענגען אָב פון דיעזער ענטשיידונג.

איין ישעהנעם נאָכפייטאָג קופט די ענטשייד דונג ארוים. און דאם גאנצע לאנד ווערט דורכד געדרונגען ווי פיט אן עלעקטרישען שטראָם. אלעם בעוועגט זיך און קאָכט זיך, די צייטונגען גיבען דארויף אָב גאנצע פּיידזשעם, לאנגע בעד ריכטען, און דער "עולם" האלט אין איין לעזען, און קאָכט זיך, און דיסקוטירט...

אייניגע לויבען, אנדערע טאַדלען, אָבער אַלע אנערקענען, אז דאָ האָט געהאנדעלט די איינציגע גרויסע מאַכט, די איינציגע פּאליטישע מאַכט, די ווירקליכע רעגיערונג פון די פעראיינינטע שטאַאטען פון אמעריקא. וואס פאר אַ ווערטה האָט קאָנגרעס, וואס פאר א ווערטה האָט דער פּרעזידענט, ווען דער סופּרים קאָורט רעדט ?

די "סמענדערד־ביל" קיים.

די ענטשיידונג אין דער "סטענדערד־אָיל" איז אין פיעלע הינזיכטען א העכסט־וויכטיגע. הן פון דעם שטאַנדפּונקט פון דער אלגעמיינער ענאָנאָמישער ענאַוויקלונג פון לאנד, הן פונ'ם שטאַנדפּונקט פון דער ענאַוויקלונג פון דער פּאָד שטאַנדפּונקט פון דער ענטוויקלונג פון דער פּאָד ליטישער מאַכט פון די דזשאָדזשעם. מיר וועלען ביי אן אנדער געלעגענהייט דיעזע עטנשיידונג נאָד אויספיה־ליך בעהאנדלען. דאָ וועלען מיר בלויז אָנדייטען אויף די וויכטיגסטע פּונקטען.

"זיעג" איז דיעזע ענטיטיידונג א "זיעג"

פאר'ן פאלק, דען דער סופרים קאורט האָט ענט־ שיעדען, דאם די "סטענדערד אָיל קאמפּאניע", דער "אָיל טראָסט" איז אן אונגעזעצליכע — אָרגאניזאציאָן, לויט די פאָרשריפטען פונ'ם פע־ דעראלען אַנטי־טראָסט געזעץ, וועלכעס איז אָנ־ גענומען געוואָרען אין 1890 און איז בעקאנט אונטער דעם נאָמען "שערמאן אנטי־טראָסט גע־ זעין". אין אמת'ען אָבער איז דיעזע ענטשיידונג א גרויסער זיעג פאר די קאפיטאַל־מאגנאַטען און זייערע קאָנצענטראציאָנס־בעשטרעבונגען. דאָם ווערט פון אלעמען אנערקענט, סיי פון קאָנ־ סערוואטיווען, סיי פון ראדיקאלען. די קאָנסער־ וואטיווען, וועלכע רעפרעזענטירען די פינאנציע־ לע און אינדוסטריעלע מאַגנאַטען, פרעהען זיך מיט דיעזער ענטשיידונג. די "ראַדיקאַלען", וועל־ כע רעפרעזענטירען דעם מיטעל־קלאם, קלאָגען איבער איהר. אָבער דעם פאקט, אז דאס איז ,א זיעג פאר די "קאָנסערוואַטיווע", דאָס הייסט, פאר די גרויםע פינאַנציעלע און אינדוםטריעלע מאַגנאַטען, וועלכע זיינען פעראינטערעסירט אין דער קאָנצענטראַציאָן פון אינדוסטריִע, אנער־ קענען אלע, אפילו דו "סטענדארד איל קאָמפּא־ "ניע" אַליין, וועלכע איז דאָ כלומרשט "בעזיעגט געוואָרען, עסט זיך אויך ניט שטאַרק אָב די הארץ איבער איהר כלומרשט'דיגער "ניעדער־ לאגע".

דער זיעג, וועלכע האָט געבראכט ששון ושמחה אין דעם לאגער פון אונזערע גרויסע פינאנציעלע און אינדוסטריעלע מאגנאטען און ,אַלע מַנדערע "קאָנסערוואַטיווע" עלעפיענטען, בעשטעהט אין דעם, וואָס דער סופּרים קאורט האָט ערקלעהרט אין דיעזער ענטשיידונג, דאָס לויט דעם "שערמאַן אַנטי־טראָסט געזעץ" זיינען בלויז די "שלעכטע" טראָסטס אונגעזעצליך. די גוטע" טראָסטס, דאַגעגען, זיינען געזעצליך. און די דושאָדושעם זיינען דאָס די יעניגע, וואס האָבען צו ענטשיידען, ווען אַ טראָסט איז גום, און ווען ער איז "שלעכם". און אזוי ווי די דושאָדושעם זיינען אייגענע מענשען, שרעקען זיך די טראסטס זעהר וועניג דאפיר, או מען זאל זיי ניט ערקלעהרען פאר "שלעכט". אין "וואָלל־סטריט" איז, אלזאָ, ליהודים!

די "ראדיקאלען", דאגעגען, זיינען אבל וחפוי ראש, ווייל זיי דענקען, אז דאס עפענט אוף טהיר און טויערען פאר די טראסטס, און זיי ערווארטען, דאס יעצט וועלען די טראסטס ערשט אנהויבען וואקסען ווי אויף הייווען.

מיר שרייבען דיעזער ענטיישדונג ניט צו אזא געוואלדיגע עקאָנאָמישע ווירקונג, ניט ווייל מיר אונטערשעצען די גרויסע פּראטעקציע, וואס דיער זע ענטשיידונג גיט די טראָסטס, זאנדערן דער־פאר, וואס מיר האָבען קיין מאָל ניט געגלויבט, דאס מען קען דעם זיעגרייכען מארטש פון די טראסטס, וועלכער איז בעגרינדעט אויף דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג פון לאנד, און געדשטיצט פון אונזערע אלגעמיינע טאריף־געזעצע, אבהאלטען מיט אזעלכע פּוסטע סטראשידלעס, אוי דער שערפאן אנטי־טראסט געזעץ.

דערפאר איז אבער די פּאלִיטישע בעדייז טונג פון דיעזער ענטשיידונג זעהר גרוים. די טראסטס האָבען געזיעגט דאדורף, וואס דער סופרים קאורט האט אנגעווענדעט, דיעזעס מאל געגען דעם מיטעל־קלאס, איינעם פון די מיט־לען, וועלכע די קאורטם געברויכען געוועהנליף געגען ארבייטער־שוין־געזעצע. דער סופרים געוען אזוי "אינטערפרעטירט" (אויסגעלייגט), געזעין אזוי "אינטערפרעטירט" (אויסגעלייגט), אז עס זאל מיינען עטוואס אנדערש פון דעם, וואס די געזעצגעבער האָבען געוואָלט און אויס־דריקליף געזאגט.

ראם שערמאן אנטי־טראסט־געועץ ואגט, דאם א ל ע קאנטראקטען און אבמאכונגען, וועל־ כע בעשרענקען די קאנקורענין אין האנדעל (צווישען די סטייטס און מיט אויסלאנד) זייד נען אונגעזעצליך. קומט יעצט דער סופרים קאורט און זאגט, דאם "אלע" מיינט ניט טאקי אלע, זאנדערן בלויז אונפערנינפטיגע קאנד (unreasonable) אדער אונבערעכטיגטע טראקטען אדער אבמאכונגען. מיט דיעזען צו־ שטעלען פונ'ם ווארט "אגריזאנייבל" האט דאם געזעין געקראגען א גאנץ אנדער פנים, אויב א געוויסער קאָנטראקט אדער אבמאך בעשרענקט די האנדעלם־קאנקורענץ אדער ניט, איז א פאקט, וועלכען יעדער קען זעהן. אבער אויב די בעשרענקונג איז א "פערנינפטיגע" אדער ניט, איז א מיינונג. און די איינציגע פערזאנען, וועמעם מיינונג עם גילט, זיינען די דושאדושעם. מיט דעם אריינשמוגלען פונ'ם ווארט "אנריזא־ נייבל" האָבען די דושרושעם אלוא איינפאך אבגעשאפט דאס געועץ, א חוץ פאר דעם פאל ווען זיי אליין ווילען עם אנווענדען. זיי האָבען אלזא געמאכט א שריט ווייטער אין דער ארבייט פון בעפעסטיגען די קאורטס אלס די אבסאלוטע זעלבסט־הערשער פון לאנד.

דושאָדוש הארלאן, דער עלטסטער מיט־ גליעד פונ'ם סופרים קאורט, וועלכער איז אן אלט־מאָדישער קליינבירגערליכער דעמאקראט, האט ניט געקענט גלייכגילטיג פארטראגען אזא גרויסען קלאפ פאר דעם מיטעל־קלאם, און ער האָט פּראטעסטירט געגען דער ענטשיידונג פון זיינע חברים פונ'ם סופרים קאורט אין א שטאר־ קער רעדע, פול מיט בייסענדען סארקאזם, וועל־ כע איז ווערט געלעזען צו ווערען פון יעדען איינ־ ציגען, וואס אינטערעסירט זיך מיט דער ווירק־ ליכער פאליטישער לאגע פון דיעזען לאנד. אין דיעוער רעדע האט דושאדוש הארלאן געואגט "אפען, דאס, וואס אפילו אונזערע "ראדיקאלען זאגען געוועהנליף בלויז בסור, נעמליף, דאס מיט היעזער ענטשיידונג ערקלעהרט ניט דער קאורט, וואם דאם געזעין איז, זאגדערן מאכט אבסאלוט נייע געזעצע, און אמענדירט דאס אנטי־טראסט געזעין און אפילו די קאנסטיטוציאָן אליין. ער האט אויך אויפמערקזאם געמאכט דארויף, דאם דער סופרים קאורט אליין האט פיעלע מאל ענטשיעדען דיזעלבע פראגע פונקט פאר־ קעהרט פון דער יעצטיגער ענטשיידונג, און אויך דארויף, דאס זייט פופצעהן יאָהר האָבען די גרויסע קאפיטאליסטען זיך געסטארעט צו בע־ וועגען דעם קאנגרעם אריינצושטעלען דאם ווארט "אנריזאנייבל" אינ'ם שערמאן אנטיד טראסט געזעץ, און דער קאנגרעס האט זיף אלץ ענטזאגט דאס צוטהאן. זיין רעדע האט אבער אויף זיינע חברים, ווי עם ווייזט אוים, געמאכט א קליינעם איינדרוק.

די "ראדיקאלען" אין קאנגרעס ווילען יעצט אריינבריינגען א בילל, וועלכער זאל דאם צרה'דיגע ווארט "אנריזאנייבל" אויסשטרייכען פונ'ם אנטי־טראסט געזעין. גאָך אונזער מיינונג זיינען דאס אלין קאלטע רפואות. דער קאנגרעס קען בלויז מאכען געזעצע אויף פּאפּיער. די אמת'ע געזעצען, די געזעצען, וועלכע ווערען אויס ג עפיה רט, מאכען די קאורטס, און אוי ס ג עפיה רט, מאכען די קאורטס, און זיי אליין.

די גאָמפּערם קיים.

דעם זעלבען טאג, ווען "דאם פאלק" האט "געזיעגט" אין דער "סטענדערד אָיה" ייים, האָט דער ארבייטער־קלאס "געזיעגט" אין דער גאמפּערם "קאָטנעמפּט אוו קאורט" קיים. און דער "זיעג" איז געווען פונ'ם זעלבען סארט. ליידער איז וועגען דיעזער קיים זעהר וועניג געטריעבען געוואָרען אין די צייטונגען, און געטריעבען געוואָרען אין די צייטונגען, און

דאם, וואם עם איז יאָ געשריעבען געוואָרען איז אזוי פארדרייט, דאם וועניגע לעזער ווייםען, וואם אייגענטליך דער סופרים קאורט האט געד פסק'עט. פיעלע לעזער דענקען נאָך אלץ, או עפעם א "זיעג" איז עם דאך געווען. דער אמת איז פונק פארקעהרט: אין דיעזער ענטשיידונג האָט דער ארבייטער־קלאם אין דעם פּרינציפּ פון רעדע און פרעס־פרייהייט, פאר וועלכען ער האט אין דיעזער קיים געקעמפפט, ערהאלטען א געוואלדיגע נידערלאגע. און אפילו קיין "פראק־ טישען" זיעג פאר גאמפערס מיט זיינע חברים בעדייטעט דיעזע ענטשיידונג ניט. אויב גאמ־ פערם מיט זיינע חברים וועלען ניט געהן אין דושייל, וועט עם מיט דיעזער ענטשיידונג קיין שום שייכות נים האבען, ווייל דיעזע ענטשיי־ דונג זאגט דורכאוים ני ט, אז זיי קומט ניט קיין דושייל פאר זייער "פארברעכען". דאם זיי וועלען נים געהן אין דושייל איז גאנץ וואהר־ שיינליך, אבער צוליעב גאנץ אנדערע אורזאכען, וועלכע עם איז יעצט ניט די צייט צו בעהאנד־ לען. אייגענטליף האט קיינער קיינמאל ניט געד גלויבט דאם זיי וועלען ווירקליך זיצען אין דושוול.

אין וואס, אלזא, איז בעשטאנען די ענט־ שיידונג פונ'ם סופרים קאורט ?

אום דיעזעס צו פערשטעהן, מוזער מיר זעהן איבער וואס דא האט זיף אייגענטליך גער האנדעלט.

"די "אמעריקאן פעדעריישאָן אוו לייבאר האָט בעשלאָסען צו באָיקאטירען די "באקס סטאָוו ענד ריינדזש קאָמפּאני", און אום אלע זאלען וויסען פון דיעזען באיקאט האט זי ארויפגעשטעלט דעם נאָמְען פון דיעוער קאמפאר ני אויף א ספעציעלער ליסטע פון באָיקאָטירטע פירטען, וועלכע די פעדעריישאָן פּלעגט דרוקען אינ'ם "פעדעריישמְניםם", איהר אפיציעלען אר־ גאן, וועלכע איז געווען בעקאנט אונטער דעם "נאָמען: "ווי דאנט פּעטראנייז יסטע. די "באקם" קאמפּאניע patronize·) האט דאן ארויסגענומען אן אינדזשאָנקשאן געגען דעם באִיקאָט און געגען דרוקען פון איהר גאמען אויף דער "ווי דאנט פעטראנייז" ליסטע, און איבערהויפט געגען רעדען און שרייבען פאר'ן באיקאט. ווען מען האט איהם נאכהער פער־ קלאגט און פער'משפט פאר איבערטרעטען דיעד זען פונקט פון דעם אינדושאָנקשאָן (ניט צו רעדען אדער שרייבען פאר'ן באיקאט), איז זיין

הויפט טענה געווען, אז א קאורט האט קיין רעכט ניט צו פערבאטען צו רעדען אדער שרייבען איר־ גענד וועלכע זאָד, ווייל דאם הייםט בעשרענקען פרעס־ און רעדע־פרייהייט, דאס אויב דער באיקאט איז אונגעועצליך קאן מען איהם פערד פאלגען קרימינעל דערפאר, וואס ער האט גע־ רעדט אדער געשריעבען פאר'ן באָיקאט. אבער לכתחילה פערבאטען ראם רעדען אדער שריי־ בען דורך אן אינדושאָנקשאן, איז א פערשטוים געגען פּרעס־פּרייהייט. צו דער זעלבער צייט האט ער אויך געטענה'ט, דאס דער באיקאט איז אי־ בערהויפט געזעצליך, ווייל יעדער האט א רעכט צו פאטראניזירען אדער ניט פאטראניזירען ווע־ כוען ער וויל. דאם זיינען געווען די פרינציפיע־ לען פראגען, איבער וועלכע דער סופרים קאורט האט געהאט צו ענטשיידען.

און ער האט ענטשיערען: ערשטענס, דאס באיקאט איז ניט געועצליך (עם זיינען פאראן חלוקי דעות אין די קאורטם, "ווען אייגענטליך א באיקאט ווערט א אינ'ם פערבאטענעם זינען פונ'ם ווארט. אין דיעזע חלוקי דעות האט דער סופרים קאורט ניט געפונען פאר נויטיג זיך אריינצומישען). און צווייטענס, דאס א דזשאָדזש האט א רעכט דורך אן אינדושאָנקשאָן צו פערבאטען דאם רעדען אדער שרייבען צו גונסטען פונ'ם באיר קאט. און דריטענס, דאס ווען איינער פאלגט ניט דעם אינדושאָנקשאן, קאן ער בעשטראפט ווערען אויף צווייערליי אופנים: דורך א געלד־שטראף און דורך א געפענגנים־שטראף. מיט א געלד־ שטראף — ווען דער באיקאטירטער, וואס האט ארויסגענומען דעם אינדזשאָנקזשאָן, בריינגט די קלאגע, און מים א געפענגנים־שטראף, ווען דער

קאורט אליין, וועמעס אינדזשאָנקשאָן <mark>עס איז</mark> איבערגעטראטען געוואָרען, הויבט אויף די סלאגע.

די ענטשיידונג איז, אלזא, געגען די ארד בייטער אויף יעדען פּונקט.

און די געפענגנים־שטראף געגען גאמפערם און זיינע חברים איז קאסירט געוואָרען צוליעב א טעכגישען פעהלער אין דעם פראצעם, דורך וועלכען זיי זייגען פעראורטהיילט געוואָרען. ווי כיר האָבען געזעהן אויבען, ווענדעט זיך די שטראף, דאס הייסט אויב געלד אדער געפענג־ נים, אב פון דעם, ווער עם הויבט אויף די קלאגע פאר'ן איבערטרעטען דעם אינדזיטאנקשאָן: דער פריוואט־קלעגער אדער קאורט אליין. אין דעם גאמפערס'שען פאל האט די "באקם" קאמפאניע אויפגעהויבען די קלאגע. די שטראף האט אלזא בעדארפט זיין א געלד־שטראף און ניט געפענג־ נים. דער סופרים־קאורט האט דארום קאסירט די געפענגנים־שטראף און האט די גאנצע גע־ שיכטע געשיקט צוריק צום קאורט, וואו די קלאגע איז געמאכט געוואָרען מיט אויסדריקליכע אינסטרוקציאָנען, דאס אויב יענער קאורט גע־ פינט פאר פאסענד, קאן ער אליין אויפהויבען א נייע קלאגע און דאן וועט א געפענגנים־שטראף זיין אם פלאין.

די ענטשיידונג איז אלזא א העכסט וויכד טיגע און ענטשיידענדע גע גע גען דעם מאר בייטער קלאס און אויף געגען פרעסס־און רעדע־פרייהייט, און עס איז די פפליכט פון די פיהרער פון דעם ארבייטער קלאס זי דעריבער אויפצוקלעהרען. ליידער געד פינען אונזערע טריידיוניאן פיהרער פאר רעכט די ארבייטער די ארבייטער די ארבייטער בער צו נארען.

ביבליאנראפיע.

לעפָניד אַנדרעיעוו: "קעניג־הינגער". אידיש פון פָלגין. — פערלפג מייזעל עם קפָּ., ניו יפָרק, 1911.

"קעניג־הונגער" איז א סימבאָלישע דראמא. זי ווערט פעררעכענט צו די בעסטע ווערק פון לעאָניד אנדרעיעוו. זי איז בעשאַפען געוואָרען אין דער צייט, ווען די רוסישע רעוואָלוציאָן האָט זיף געענדיגט מיט א ניעדערלאגע, און אין אַלע פאָלקס־שיכטען פון דער רוסישער מלוכה איז אָנגעגאנגען א גדויסער חשבון־הנפש.

לעאָניד אנדרעיעוו, אלם טרייער זוהן פונ'ם רוסישען פאלק, וועלכער לעבט מיט די פאלקסד ליידען און די פאלקס־האָפנונגען, האָט אין זיין שאפען פערקערפּערט די איבערגאנגס־צייט, וועלכע די רוסישע ווירקליכקייט האט דורכגעד מאכט פון שטיל־שטאנד צו רעוואָלוציאָן און פון רעוואָלוציאָן צו שטיל־שטאנד. דער צוקינפּד טיגער רוסישער היסטאָריקער, וועלכער וועט טיגערן בעגרייפען די טיעפע אינערליכע קאטאס־טראָפען, וואס עם האָט דורכגעלעבט די נשמה טראָפען, וואס עם האָט דורכגעלעבט די נשמה

פון רוסישען פּאָלּק, און איבערהויפּט די נשמה פון דעם רוסייטען אינטעליגענט פאר די לעצטע יאָהרען, וועט זיך מוזען ווענדען צו די ווערק פון לעאָניד אַנדרעיעוו, אלם צו די דאָקומענטען, אויף וועלכע ער וועט שטודירען דיעזע קאטאסטראָפּען.

די רוסישע רעוואָלוציאָן האָט ארויסגערוסט נאָך א גרויסען שריפטשטעלער. דאָס איז מאַק־סים גארקי. אָבער ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס מאַקסים גאָרקי שילדערט אויך די רוסישע ווירק־ליכקייט, ליעגען אָבער די ווארצלען פון זיין שאַד פען אין דער צוקונפט. ער איז ניט נאר א זינ־גער פון די איבערלעבונגען און שטימונגען פון היינטיגען טאָג, נאָר אויך א פאָראויסזעהער, אַ היינטיגען טאָג, נאָר אויך א פאָראויסזעהער, אַ יילדערער פון דער צוקונפט, ווען פאר'ן רוסייטען שאַל וועט אויפגעהן די זון פון פרייהייט אין פאָלק וועט אויפגעהן די זון פון פרייהייט אין איהר גאנצען גלאַנין.

אַנדערש איז אָבער מיט אנדרעיעוו'ן. ער איז דער זינגער, דער שפּיעגעל פון דער געגעג־ ווארט, דורכגעלייטערט אין דער סוביעקטיווער נשמה פון אן אינטעליגענט, וועלכער ליידט פאר זיין פאָלק, אָבער וועלכער קוקט אויף איהם פון אויבען ארצָב. אין דעם בעשטעהט די שטאַרקייט און די שוואכקיים פון זיין שאַפען. ער איז שטאַרק דאַן, ווען ער איז אָביעקטיוו, ווען ער מאָלט די געגענווארט אזוי ווי זי איז אין איהרע אייגענטהימליכע פאַרבען, און ער איז שוואַך ראַן, ווען ער וויל זיין ניט נאָר א קינסטלער, נאָר אויך א סוביעקטיווער פילאָסאָרּ, א פּרעדי־ גער פון א געוויסער מאָראַל. דאַן ערשיינט פאר אונז די געגענווארט דורכאוים אין שווארצע פארבען, וועלכע ווארפען און א טיעפען שרעק, אַ שטאָק־פּינסטערען פּעסימיזם, פון וועלכען עם איז ניטאָ קיין ארויסגאנג. א שרעקליבער קאָשמאַר כאַפּט אונז ארום פון אלע זייטען, און ווען מיר ערוואַכען א ביסעל פון דיעוען קאָש־ מאר, זעהען מיר, אז פאקטיש איז דאָס לעבען גאר ניט אזוי שוידערליך, אז די צוקונפט איז נאָך גענוג רייצענד.

ריעזע אלע אייגענשאָפטען פון אנדרעיעוו'ן פיהלט זיך בעזונדער שטארק אין זיין דראמא פיהלט זיך בעזונדער שטארק אין זיין דראמא "קעניג־הונגער". זי איז א סוביעקטיוו־קינסטלעד רישע פערקערפערונג פון דער רוסישער רעוואָד לוציאָן, הגם אנדרעיעוו אליין לייקענט עס אָב און בעהויפּטעט, אז ער האָט אין איהר ניט געד און בעהויפּטעט, אז ער האָט אין איהר ניט געד וואָלט שילדערען די רעוואלוציאָן, נאָר געבען א בילד פון א סטיכישען פאלקס־בונט, וועלכער איז בילד פון א סטיכישען פאלקס־בונט, וועלכער איז

נאר א פאראויסזאג פון אן אמת'ער רעוואלוציאָן. מיר זעהען, ווי דער הונגער טרייבט די ברייטע פאלקס־מאַסען צו אן אויפשטאַנד. אָבער דיעזע פאבען זיינען פינסטער, אָבגעשטאנען, אונבעוואוסטזיניג, ניט אָרגאניזירט, און זייערע קאַמיפפס־מעטהאָדען זיינען פרימיטיוו, ווילֹד. אין זייער האַס צו דער עקזיסטירענדער אָרדנונג פערניכטען זיי מאשינען, ביבליאָטעקען, מיינענד דיג, אז אין די מאַשינען און די ביבליאָטהעקען ליעגט דער גאנצער עלענד פון זייער אומגליק־ ליכען לעבען. און אויף וויפיעל אויף דער סצע־ נע ווייזען זיך ארבייטער, וועלכע זיינען די אמת'ע טרעגער פון דער צוקונפט, איז ביי זיי אדער אלין פאראליזירט פון אייביגע שקלאפעריי, אָדער זיי ווייסען נאָר פון דער גראָבער פיזישער קראָפט. דער ארבייטער־אידעאליסט צווישען זיי איז א שווינדזיכטיגער פאַנטאַזיאָר, אוטאָפּיסט, וועלכער האפט אנצוצינדען די וועלט מיט זיינע טרוימען. דער פּויער איז א צובושעוועטע חיה, וועלכען מען דארף האלטען אין א צאם און וועל־ כער לעבט, ווי אין א וואלד.

דער קאמפּף ענדיגט זיך מיט א ניעדערלאד גע פון די אויפגעשטאַגענע מאַסען. דער קעניגר הונגער, וועלכער איז א טרייער דיענער פון די רייכע, פון די מאַכט־האָבענדע, רייצט בכיון אָן זיינע קרבנות, כדי צו דערשטיקען אין זיי יעדען לוסט ווייטער צו קעמפּפען, און אין דעם דער־שטיקען פון דיעזען פערצווייפעלטען קאמפּף ער־שיינט די גאנצע בלוט־דורשטיגע פיזיאָנאָמיע פון דער אריסטאָקראטיע, פון די געלד־מאַגנאַר מען, פון די פאָרשטעהער פון דער בורזשואַזער טען, פון די פאָרשטעהער פון דער בורזשואַזער וויסענשאַפט און קונסט.

דער מענשליכער זשעניע, וועלכער איז בער שאפע; אויף צו פערגרעסערען די פריידען פונ'ם לעבען, ווערט אָנגעווענדעט אויף צו ערפינדען האַרמאטען און דינאָמיט, כדי צו פערניכטען מיט דעם די אויפגעשטאַנענע, זייערע ווייבער און קינדער. אומעטום הערט זיך דאָס קלאפּען פון די האַמערס, וועלכע שמיעדען קייטען, און דער האַרמאַט ווערט דער גאָט, צו וועלכען אלע בוקען זיך, ווי צו אן ערלעזער; אפילו עופה'לעך בוקען זיך, ווי צו אן ערלעזער; אפילו עופה'לעך טראָגט מען אונטער צו דיעזען גאָט, כדי זיי טראָגט מען אונטער צו דיעזען גאָט, כדי זיי זיילון הענטעלאך קושען און האלזען...

אויפ'ן טויטען־פעלד ליעגען הורבעס פון מענשליכע קערפּערס, און רער קעניג־הונגער גלומעט זיך איבער זיי:

צו די זיעגער!"

אואס האָט איהר אויסגעפיהרט, דוֹעף האָר ווֹאָס האָט איהר געגאנגען ? — אויף ווֹאָס האָט איהר געהאָפט ? — מיט ווֹאָס האָט איהר גערעכענט צו שטרייטען ? — מיר האָבען האַר־ מאַטען, מיר האָבען פערשטאַנד, מיר האָבען כח — ווֹאָס האָט איהר, אומגליקליכע נבלות ? אָט ליעגט איהר אויף דער ערד און קוקט אין הימעל אריין מיט אייערע טויטע אויגען — דער הימעל וועט אייך ניט ענטפערען גאר ניט. היינט ביי־ נאַכט וועט אייך איינשלינגען די שווארצע ערד, און אויף דעם אָרט, וואו איהר זייט בעגראָבען, און אויף דעם אָרט, וואו איהר זייט בעגראָבען, וועט אויסוואקסען פעט גראז; און מיר וועלען דערמיט האָדעווען אונזערע בהמות. אָט דאָס האָט איהר, דולע, געווֹאָלט ?"

אָבער צווישען די טויטע קערפּערס הויבט זיף פּלּוצלינג אן עפּעס צו ערוואכען, און עס דער־ הערט זיף דאס ברומען פון טויזענדער שטימען: מיר'ן נאָך קומען. מיר'ן נאָך קומען. וועה,

דער קעניג־הונגער כפּפּט אונטער דאָס ברומען, און שרייט איהם אוים מיט א הילכיר גען געלעכטער צו די לעבעדיגע. צווישען די לער בעדיגע ווערט א שרעקליכע פּאניק, וועלכע דער קעניג־הונגער בעגלייט מיט א ווילדער, וואהנד זינגער פּרייד:

"! גיכער, גיכער די טויטע ערוואַכען, "גיכער, אין דיעזער דראמא זעהען מיר אויף אזא'ן אופן די שרעקליכע ווירקליכקייט ניט נור פון דער רוסישער רעוואָלוציאָן, נאָר אויך פון דער גאנצער קאפיטאליסטישער אָרדנונג, און אויף וויפיעל אנדרעיעוו מאָהלט זי אָביעקטיוו מיט איהרע אלע נעגאטיווע זייטען, אויף אזוי פיעל דערהויבט ער זיך אין זיינע סימבאָלען צו אן אונגעהויער קינסטלערישער גרוים, אבער ער ווייזט אונז ניט קיין ערלעזונגס־וועג פון דיעזען שרעקליכען גיהנום, ניט קוקענדיג אפילו אויף די אויסרופען: "גיכער! גיכער! די טויטע ערווא־ כען!" טויטע קענען ניט ערוואַכען, בפרט נאָך, אז בלויז דער הונגער וויל עם. הונגער אליין איז נאָך וועניג ארויסצורופען אן אמת'ע רעוואָלוּ־ ציאָן, צו דעם פאדערט זיך זעהר פיעל מאָראַלי־ שע קראפט, בעוואוסטזיין.

אנדרעיעוו פיחלט דאס און דער ריבער לעגט ער אריין דעם ערלעד זונגס אויפרול אין מויל פון קעניגר הונגער, וועלענדיג מיט דעם אונטערשטרייכען, אז דא ווערט געשילדערט א סטיכישער בונט.

אבער געגען א סטיכישען בונט פאדערט זיך ניט אזא פעסט־ארגאניזירטער מאדערנער און איינ־ הייטליכער קאמפף פון די מאכטהאבענדע, ווי ער ווערט פארגעשטעלט אין דער דראמא. אזא קאמפּף קען געמאָלט זיין נאָר אין דער צייט פון אן אמת'ער רעוואלוציאָן, ווען אויך די אויפ־ געשטאַנענע זיינען פעראייניגט אין אן איינ־ הייטליכער, פעסטער און ציעלבעוואוסטער מאכט. דיעזער ווידערשפרוף אין "קעניג־הונגער" איז ניט קיין צופעליגער, ער שטאמט אינסטינק־ טיוו ארוים פון אנדרעיעוו'ם גאנצער וועלט־ אנשויאונג, אז אין לעבען שפיעלט די הויפט־ ראלע דער אונ'ברחמנות'דיגער שיקואל און די זיעגער זיינען אלע מאל די בלינדע כחות, וועלכע דער מענשליכער פערשטאַנד קען ניט בעגרייפען. און פון דיעזען פעסימיסטישען שטאַנדפּונקט מאָלט דער פערפאסער אויך די ערוואכונג פון די פאלקס־מאסען אין זייער קאמפּף פאר א בעסע־ רע און ליכטיגע צוקונפט...

דאם ברומען פון די טויזענדער שטימען "וועה צו די זיעגער!" איז דעריבער אן אוים־ געשריי פון יאוש און ניט פון גלויבען...

די אידישע איבערזעצונג פון דיעזער דראמא איז א פראכטפולע אין פולען זינן פונ'ם ווארט. דער איבערזעצער האָט ניט נאָר ריכטיג און טריי איבערגעגעבען אין איהר צגדרעיעוו'ן, נאָר אויף איינגעהאלטען אומעדום אנדרעיעוו'ם אייגענארטיגען סטיל, אבער אזוי מייסטערהאַפט, אז דער לעזער וועט פאר קיין ער וועט עס לעזען ווי אן אריגינעלעס אידישעס ער וועט עס לעזען ווי אן אריגינעלעס אידישעס ווערק, געשריעבען אין א זאפטיגער, בויגזאַמער שפראַף, אויף וועלכע עס איז נאָר פעהיג אזא שפראַף, אויף וועלכע עס איז נאָר פעהיג אזא קענער פון אידיש, ווי אלגין.

י. ראלניק — "אויפ'ן זאמדיגען וועג" (געד קליבעגע ליעדער). פערלאג גרייזעל און קאַ., ניו־יארק, 1911.

א, גאט פון די ליעדער, ניט יאג מיר פון דיר. איך דארף ניט קיין אנדערען הארר אויסער דיר.

מיט דיעזע איינפאכע שורות עפענט זיך די קליינע זאמלונג פון ראלניק'ס ליעדער, און ווען מען לעזט דורך דאס גאנצע ביכעל פון אנהויב ביז סוף, ווען מען דרינגט זיך דורך מיט דער שטימונג פון זיינע מאטיווען, זעהט מען, אז דער גאט פון די ליעדער איז ווירקליך דעם

דיכטערס גאט און אז אויסער איהם האט ער ניט קיין הארר איבער זיף. אזא'ן איינדרוק מאכט ראלניק מיט דער אויפריכטיגקייט, צארט־קייט און אויסגעהאלטענקייט פון זיין שאפען.

פון יעדער שורה, פון יעדען פערז אטהעמט אויף אונז דער שטילער טרויער, דער טיעפער עלענד פון אן איינזאמער נשמה, וועלכע רייסט זיך פון "זאמדיגען וועג" אין גרויסען שליאך אריין, פון וואנען עס געהען זיך פאנאנדער א סך, א סך וועגען. אבער פול איז דער "זאמד דיגער וועג" מיט דערנער און שטיינער. זיי צוברוטיגען די פיס פון דעם וואנדערער־דיכ־ צוברוטיגען די פיס פון דעם וואנדערער־דיכ־ שליאך. ער זערט איהם נאָר פון ווייטען, און שליאך. ער זעהט איהם נאָר פון ווייטען, און א שרעקליכער קרעכין רייסט זיך ביי איהם אריים:

כ'לעב אומעטיג, איינזאם מייז וועלמעל, דאם לעבען איז לאנג מיר צו לאסט, עם האט מיך פערנארט דער שליממול, אייף אייביג מיט ערענד פערקנאסט.

: און ער בעט זיך

און הצפטו, א, גאט, מיר, מיין הימעל מיט וואלקענם פערצויגען דורכאוים, און טריעב איז מיין טאג און פעראומערט, ס'שיינט קיינמאל די זון ניט ארוים.

טא שענק כאטש א נאכט מיר א טרייע, מיט זיסע חלומות גאר פיעל, און אבקומען זאל איד מיין וועלטעל אין חלום'ען, חלום'ען שטיל

נאר אין חלום'ען, אין טרוימען געפינט דער ריכטער זיין טרייסט. דער עלענד פער שווינד אויף א וויילע, עס בעווייזט זיף א שטראהל פון האפנונג און דאן דערזעהט ער ניט נאר דעם קלארען הימעל מיט "די ווייסע, לייכטע שנעע־בוקעטען" פון דער קינדהייט, וועלכע "גלעטען איהם און קושען, ווי א טרייע, גוטע שוועסטער", נאָר עס ערשיינט פאר איהם אויך די געגענווארט אין גאנין נייע פאַרבען, וועלכע דריקען אוים די מילדע שעהנהייט פון דער מוטער־נאטור, און עם שטייגט אין איהם דער מוטער־נאטור, און עם אייגט אין איהם אויף די ליעבע. ער זינגט:

ציה אן א ווייסע העמד און וואש די פיס דיר ריין, און נעהם א רויטע בלום, און נעהם און קום צוגעהן.

און שטיל קום צו מיין טהיר, און שטיל גיב איהר א שטוים, און שטרעק די הענד בלינד אוים און ווארף זיד איז, מיין שוים

און כלינדערהייד און שטום ענטבלויז דיין סאמעטילייב, ניט רייד, ניט וויין, ניט לאד, ניט לאד מיין חלום־ווויב.

אָבער עם לאַכט פון איהם די ליעבע אויף דער וואהר. זיין ליידענשאפט קען ניט געפינען קיין בעפרידיגונג. זי ווערט אבגעשטויסען, צו־ ריבען אין שטויב אויפ'ן זאטדיגען וועג, און דערפיהלענדיג דעם טיעפען ליעבעס־חורבן אין הארצען, לאזט ארוים די הארפע די שטארקסטע טענער, וועלכע זי פערמאגט נאר. און דיעוע טענער רופען ביי אונז נים ארוים קיין רחמנות, זיי ערוועקען נאָר א טרויער, וועלכער מאכט די נשמה עמפפינדליכער, ווייכער, צארטער, אקוד ראט ווי זי וואלט זיך הארמאניש צונויפגעגא־ סען מיט דער נשמה פונ'ם דיכטער. און ווען פול איז שוין דאם הארץ מים יאוש און ענטוישונג, טראגען מיר זיך אוועק אויף די פליעגלען פון דער פאנטאזיע אין דער לאנג פערגעסענער היימאט, און ווי א פריהלינגס־ווינטעל גיט אונז א גלעט איבער'ן באק, איבער די האר, און עס ווערט אזוי מאָדנע טרוימעריש־גוט, אזוי מחיה'דיג־גרינג, אז עם ווילט זיך טרוימען, נאָר טרוימען פון דעם אַמאָליגען גליה, פון די אמאָלי־ גע האפנונגען...

ריעזע מאָטיווען זיינען, אמת, ניט קיין נייע אין אונזער פאלקס־פּאָעזיע, זיי האָבען שוין געפונען זייער הערליכסטען אויסדרוק אין די ליעדער פון א ב ר ה ם ר י י ז ע ן, אָבער ניט קוקענדיג אויף דעם, בעקומען זיי ביי ר אָ לֹ נ י ק 'ן א זעלבסטיטטענדיגען, אינערלי־כען הן, וואָס עס בעווייזט, אז מיר האָבען פאַר ניך א פּאָעט פון אמת'ען "גאָט'ס גנאָד"....

עם זייגען פאראן קינסטלער, וועלכע פער־
קערפערען אין זייערע שעפפונגען ניט נאָר די
אייגענע איבערלעבונגען, נאָר די איבערלעבונגען
פונ'ם כלל, פון דער גאנצער אומגעבונג, אין
וועלכער זייער לעבען פליסט דורד. זייער הארץ
קלאפט פאראיינס מיט די פריידען און ליידען
פון דיעזער אומגעבונג און זייערע געזאנגען
דיענען ווי אן אויסדריק פון דעם, וואס עס בער
וועגט זיך אין דער טיעפעניס פון דער פאלקס־

נשמה, דורכגעלייטערט, פערשטעהט זיך, אויף א זעלבסטשטענדיגען אופן. אזעלכע קינסטלער א זעלבסטשטענדיגען אופן. אזעלכע קינסטלער פערבלייבען אויף אייביג אין דער געשיכטע פון דער פאלקס־ליטעראטור און זייער ווירקונג אויף זייער עפּאָכע איז זעהר גרויס. צו דער קאטער גאָריע קינסטלער געהערט ביי אונז, צווישען אנד דערע, אויך רייזען, און עס איז דעריבער קיין וואונדער ניט, וואס זיין ווירקונג לאזט זיך פיהלען אויף ראלניק'ען, וועמענס איבערלעבונד גען זיינען עהנליך צו רייזענ'ס, ווייל זיי שטאַמען גען זיינען עהנליך צו רייזענ'ס, ווייל זיי שטאַמען ארויס פון איינעם און דעם זעלבען קוואַל, פון דעם פאלקס־עלענר. און אלס א זינגער פון דיער

זען עלענד וועט ראָלניק געווים פערנעהמען אן אנגעזעהענעם אָרט אין אונזער דיכטונג. אונזער וואונש איז נאָר, אז ער זאל זיך ניט אָבשטעלען ביי דער קליינער זאמלונג און געהן ווייטער זיין וועג מיט זיכערע טריט. מיט זיינע איצטיגע ליעדער האָט ער בעוויעזען, אז ער האָט וואָ ס צו זאגען און וויים ווי צו זאגען, און ווען א דיכטער פערמאָגט דיעזע צוויי אייגענשאַפטען, איז דאס די בעסטע ערבות, אז זיין מוזע וועט זיך ענטוויקלען אין דער צוקונפט נאָך שטארקער, נאָך שעהנער...

ש. ע.

רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען.

די ערוואכונג פונ'ם אידישען ארבייטער אויפ'ן עקאָנאָמישען פעלד בעמערקט זיך איצט אין אלע טריידס. דער געדאנק, אז נור דורך אין אלע טריידס. דער געדאנק, אז נור דורך א פעסטע דיסציפּלינירטע ארגאניזאציאָן קען דער ארבייטעד אויסבעסערען זיינע שלעכטע לעד בענס־בעדינגונגען, פאנגט אָן אלס מעהר און מעהר אריינצודרינגען אפילו אין די מחות פון יעגע אידישע ארבייטער־מאסען, וועלכע זיינען געבליעבען ביז איצט טויב צו די רופען: אָרגאַר ניזירט אייך!

דער הערליכער זיעג פון די קלאָוק־מייקער, די גרויסע יוניאָן, — די מעכטיגע ארבייטער־ פעסטונג — וואס איז אויפגעבויט געוואָרען, בעווייזט, אז ס'זיינען צופיעל איבערטריבען ווי בעהויפטונגען, דאס די אידישע ארבייטער זיי־ נען ניט אָרגאניזאציאָנס־פעהיג. און ווען אין דעם אדער אין יענעם טרייד זיינען די בעדינגונדען צרה'דיגע, און די יוניאָן שוואַף, טאָ איז אין גען צרה'דיגע, און די יוניאָן שוואַף, טאָ איז אין דעם ניט שולדיג בלויז דער כאראסטער און די טבע פון די אידישע ארבייטער, נאָר פּיעלע אַנ־ דערע אומישטענדען.

* * *

עס איז איינע פון די פרעהליכסטע ערשיי־
נונגען אין אונזער אידישען ארבייטער־לעבען די
אויפלעבונג, וואס ס'בעמערקט זיך אין דעם גע־
זונקענעם שניידער־פאַך. דער יאוש און פער־
צווייפלונג, מיט וועלכע די שניידער זיינען גע־
ווען דורכגעדרונגען, פאנגען אן צו פערשווינדען,
און א נייער גייסט, א לעבעדיגער גייסט און א
שטרעבען צו טהאַט און קאמפּף פאַנגט אָן צו
בעגייסטערען די פּעסימיסטישע שניידער.

רי שניידער־קאָנווענשאָן, וואס איז היינטי גען מאָנאַט אבגעהאלטען געוואָרען אין פילאַר דעלפיא, האָט געלייגט א שטאַרקען פּונדאַמענט פאר א מעכטיגער שניידער־יוניאָן. די דעלעגאַד טען (איבער 80 אין צאָהל), וועלכע האָבען מיט זיך רעפּרעזענטירט איבער 200 טויזענד ארביי־טער פון אלע גרויסע און קלענערע אינדוסטרי־צענטערס, האָבען אין דער צייט פון זייער צו־זאַמענזיין אויפגעטהאָן א סך גוטע ארבייט. זיי האבען פערזייט פיעלע געזונדטע קערנער, וועלכע וועלען ביי גוטער אויפּפּאסונג בריינגען מיט דער צייט גוטער פרוכט.

* * *

דער גרויסער ערנסט, מיט וועלכע די דעלע־ גאַטען האָבען בעהאנדעלט די פערשיעדענע פראגען, די קאמפפס־לוסט, וואס האט זיך ארויםגעוויעזען ביי דו יונגע רעקרוטען, וועלכע רורשטען נאָך טהעטיגקייט, און די אלטע טהוער, וועלכע האָבען שוין דורכגעמאכט פיעלע פער־ לוירענע און געוואונענע שלאַכטען, בעווייזען, אז די צייט איז רייף צו א שטאַרקע שניידער־ אָרגאניזאציאָן, וועלכע זאל צונויפנעהמען און אריינבלאָזען א נייעם רוח חיים אין די אבגע־ שטאַנענע, ניט פעראייניגטע שניידער. דער מא־ מענט איז איצט א גינסטיגער, און יעדער איי־ נער, וועלכע וויל זעהען אירישע נייהער און בע־ קליידער פון אונזער געזעלשאַפט ביי בעסערע לעבענס־בעדינגונגען, מוז מיטהעלפען מיט אלע זיינע כחות און זעהען, אז דאָס שטרעבען פון די 200 טויזענד שניידער זאָל בעצויגען ווערען מיט הוים און ביין, און או דער וואונש צו האָבען

א שטאַרקע שניידער־יוניאָן זאָל ווערען א ווירק־ ליכקייט. * * *

אויף דער קאָנווענשאָן איז בעשלאָסען געד וואָרען ארויסצושטעלען א רייהע פאָדערונגען צו דער יונייטעד גארמענט ווארקערס יוניאָן און צו ערוועהלען א קאונסיל פון 13 דעלעגאטען, וועל־כער זאָל האָבען זיין הויפּט־קווארטיר אין ניו־יאָרק, עס זאלען אָנגעשטעלט ווערען פעהיגע אָר־גאנייזערס אויפ'ן השבון פון דער נאציאָנאלער טרעזשורי א. ז. וו.

בעזאָנדערם איז צו בעגריסען דעה בעשלום פון דער קאנווענשאָן, אז מ'זאל גיט ארויס־רופען קיין בעזונדערע סטרייקס אין בעזונדערע שטערט, אז מען זאל בעסער זעהען גוט צו פער־שטארקען די ארגאניזאציאָן, אום מען זאל זיך קענען פארבערייטען צו א גענערארסטרייק אין 1912. אויף דער קאָנווענשאָן האָבען די דעלע־גאטען ארויסגעוויעזען אלואָ ניט נור קאַמפּפס־לוסט, נור אויך קאמפּפס־פעהיגקייט, וואס איז אזוי נויטווענדיג דעם אידישען ארבייטער.

גענאסע באראנאון, וועלכער ווייוט שטענדיג ארוים זיין גרויםע "ליעבשאפט" צו אונזער איינ־ ציגען סאציאליסטישען מאנאטליכען זשורנאל די צוקונפט", וואס איז-לויט באראנאָוו'ס איי־ גענע ערות-דער בעסטע זשורנאל, וועלכען מיר קענען האבען אין אידיש, און וועלכען גענ. באראנמון אליין הייסט עס, לעוט אפט מיט גרוים פערגניגען, האט אין נומער 4736 "פארווערטם" ווידער מזכה געווען זיין געליעב־ טען זשורנאל מיט איינע פון זיינע זעלטענע יקריטיקען", ווי געוועהנליך, פאנגט זיך די "קריטיקען "קריטיק" אן מיט א פּאָאר ציילען פון א איך האָב מיט פערגעד "איך האָב מיט פערגעד "ליעבעס־ערקלעהרונג": ניגען געלעזען — הייבט אָן דער וואכזאמער קריטיקער פון אונזער זשורנאל, גענ. באראנאוו דעם מאי נומער פון דער "צוקונפט". (איז ראך דאכט זיך גוט, פארט אמאָל נושא חן געווען, איז אבער דא א סוף־פּסוק) ביז איף בין געקור מען צו גענ. בודינ'ם נאָטיין...*) און גענ. בודינ'ם נאָטיין האט איהם ארוינגעבראכט אין גרויס גרימצארן. אויף א גאנצען קאלום צולאוט זיף גענ. באראנאוו מיט א שארפער, מיט גאל אנד געפילטער אטאקע געגען דעם שרייבער פון נאָטיין און געגען די ארויסגעבער פון "צוקונפט".

"א זעה דעם "פארווערטס" פון מאי היינד (* טיגעם יאָהר.

עם איז ועלבסטפערשטענדליך, או גענ. בארא־ סיסטעמאטישע נאוו פיהרט אן זיינע אטאקען מיט גוטע אבזיכטען און כונות. גוטער פריינד", וועלכער, שעצם אזוי הויך "די צוקונפט", דאס ער זשאלעוועט ניט ארויסזאגען בפרהסיא זיינע "ליעבעס־ ערקלעהרונגען" טהוט ער דאס. די זעלבי־ גע "פריינדשאפט" צווינגט גענ. באראנאָוו צו זיין דער ערשטער אויפ'ן פּלאץ ארונטערצורייםען די פּרעמיום, וועלכע "די צוקונפט" גיט איהרע לעזער; און ווענדעט זיך "די צוקונפט" מיט אן אפיעל נאך שטיצע, קומט גענ. באראנאָוו מיט א לאנגען "ליעבעם־בריוועלע" צו בעווייזען, אז די אידישע מאסען דארפען דעם זשורנאל ניט שטיצען, ווייל ער איז צו גוט. (א חסרון די כלה איז צו שעהן).

אָה, גאט, בעשיין אונז פון אונזערע פריינד, פון אונזערע פיינד וועלען מיר זיך שוין אליין היטען!

* * *

איבער די אורזאכען, וועלכע בעוועגען גענ. באראנאָוו'ן אנצופאלען מיט זיינע אטאקעם אויף אונזער "צוקונפט", ווייסט נאר דער בורא עולם. עם קען זיין, אז די פיעל יאָהריגע סאטי־ רישע שרייבעריי האט אויסגעארבייט ביי גענ. באראנאָוו א צווייטע נאטור צו דערמאָנען נאָר דאן די "צוקונפט", ווען עס איז פאראן א מעג ליכקייט איהר שאָדען צו טהאָן. עם איז אויך וויעדער מעגליך, אז גענ. באראנאוו, זייענדיג בטבע אן אלטער פילאזאף מיט א געזונדען מענשען־פערשטאנד, פערשטעהט דורך א וואונק, וואו און וועמען מען דארף געבען א "פּוש" און וועמען מען דארף געבען א שטורכע. מיר האָבען כלל ניט בדעה זיך צו גריבלען אין גענ. בארא־ נאוו'ם נשמה און אריינצודרינגען אין די טיע־ פענים פון זיינע געראנקען. מיר וואלטען זא־ גאר ניט געפינען פאר נויטיג צו פערלירען אפילו איין ווארט איבער זיין איצטיגען אנפאל, ווען ער וואלט אונז ניט איבערראשט מיט א נייער : "ענטרעקונג",

אלע ארבייטער — גיט אונז גענ. באר "ראנאָוו צו פערשטעהן מיט א טאן פון א געלעהר" טען — אפילו די לעזער פון "דער צוקונפט" פערשטעהען, אז עס איז ניטא קיין אנדער סא־ציאליזב, ווי דער פארמיסטישער".

מיר, מארקסיסטען, האָבען שטענדיג בע־

ועה דארטען. (*

הויפטעט, אז אום צו זיין א סאציאליסטישער וויסענשאפטס־מאן מוז מען זיין א מארקסיסט, דאס דער מארקסיזם איז די איינציגע סאציא־ליסטישע וו ים ע נ ש א פ ט, אבער דאס מען זאל איבערהויפט ניט קענען זיין א סאציא־ליסט, ווען מען איז ניט קיין מארקסיסט — דאס איז אן עוטדעקונג, וואס איז אונז און דער אינטערנאציאָנאלער בעוועגונג גאנין פרעמד און אינטערנאציאָנאלער בעוועגונג גאנין פרעמד און ניי.

מילא גענ. באראנאָוו פאר זיך איז בערעכטיגט צו מאכען אזא ענטדעקונג. קיינער קען געגען צו מאכען אזא ענטדעקונג. קיינער קען געגען דעם גאר ניט האָבען. ער בעהויפּטעט אבער מיט אז זיכערען טאן, אז "א ל ע" ווייסען און אפילו די לעזער פון "צוקונפט", אז עס איז ניטא קיין אנדער סאציאליזם, ווי דער מארקסיסטישער". דאס איז שוין — ווי דריקט מען זיך אוים העפדליך א צו דרייסטע בעהויפּטונג. אויסער דעם, וואס זי איז צו דרייסט, קאמפּרעמיטירט זי אונזערע לעזער, וועלכע האָבען געוויס א גאנין אנדערע מיינונג.

ניין, גענ. באראנאָוו! דוקא די לעזער פון צוקונפט" ווייסען, אז עס איז דא אן אנדער "צוקונפט" אויסער דער מארקכיסטיישער.

מיר מאַכען אויפמערקזאם אונזערע לעזער, אויף די אבהאַנדלונג, וואס מיר הויבען אָן צו דרוקען אין היינטיגען נומער "די ענטשטעהונג פונ'ם תנ"ך" פון אונזער גענאָסע מ. אַבראַמאָר וויין, וועלכער איז ניט אונבעקאנט אויך אונזער רע אמעריקאנער גענאָסען, פון דער צייט ווען דער איז געווען דער דעלעגאט פון "בונד".

פארגענדע ערקלעהרונג האָבען פיר ערהאַל־ טען פונ'ם פערוואלטונגס־ראטה פון די "צוקונפט פרעסס פעדעריישאָן" :

"אין א בריעף צו דער פרעסע מאכט "מענד", "צוקונפט", דעלי מוכר ספרים" א פארוואורף די "צוקונפט", דאָס זי האָט ניט גוט געהאנדעלט דערמיט, וואס זי האָט געומען ביי די "היברו פאבלישינג קאָ" זיינע ביכער אויף א פרעמיום. מיר געפינען דאד ריבער פיר נויטיג צו ערקלעהרען פאלגענדעם: ווען מיר האָבען בעשלאָסען צו קויפען פון די "חיברו פאבלישינג קאָ" מענדעלי מוכר ספרים"ט שריפטען, אלס א פרעמיום פאר די "צוקונפט", האָבען מיר דערמיט אויף קיין פאל ניט געוואָלט הבע'ן מיר דערמיט אויף קיין פאל ניט געוואָלט "בע'גזק'ען" אדער העלפען "בע'גזק'ען" דעם "ביידען פון דער אידישער ליטעראטור "ש."

אַבראַמאָוויץ. מיר זיינען אפילו דערמיט ניט אויסען געווען צו מאכען א "גוטען געשעפט". מענדעלי מוכר ספרים'ם שריפטען האָבען אונז געקאָסט פיעל טהייערער ווי די פיעלע אנדערע פרעמיומס. צו יעדען עקזעמפּלאר האָבען מיר צוגעלייגט געלד. מיר זיינען נור אויסען געווען אז אונזערע לעזער זאָלען דורך אונז קריעגען אזא תכשיט פאר יעדע, אידישע הויז, ווי דאס קענען נאר זיין די קלאסישע שריפטען פון דעם גרויסען אידישען שרייבער אבראַמאָוויין.

ביים שליסען דעם קאָנטראַקט מיט די "היברו פּאבלישינג קאָ." איז אונז ניט איינגעד פאַלען צו פרעגען, אויב זי האָט אן ערלויבניש פונ'ם מחבר אויף זיינע שריפּטען, אָדער ניט. מיר האָבען זאגאר ניט פאראויסגעזעהען, אז מיט דעם, וואס מיר נעהמען די שריפטען פאר א פרעמיום, בריינגען מיר א שאָדען מענדעלי מוכר ספרים. מיר האָבען נאָד פריהער געקויפט ביי דער זעלבער קאמפּאני פּרץ'ם שריפטען, און פרץ האָט געגען דעם ניט פּארטעסטירט. פון די סכסוכים, וואס די אויטאָרס האָבען מיט די די סכסוכים, וואס די אויטאָרס האָבען מיט די ארויסגעבער, האָבען מיר, אלס ניט פּראפעסיאָ־ נעלע ארויסגעבער, ניט געקענט וויסען.

גלייך אבער, ווי עם איז אָנגעקומען דער פראטעסט פון מענדעהי מוכר ספרים קעגען דער היברו פאבלישינג קאָ. האָבען מיר גלייך אָבגע־ שטעלט צו געבען דאָס פּרעמיום, און האָבען פערלאנגט פון דער היברו פאבלישינג קאָ,, זי ואל אונבעדינגט מפיים זיין דעם זיידען פון דער אידישער ליטעראטור. די "צוקונפט" האָט דאָ, אלזאָ, נים געהאלפען "בע'גזלן'ען" מענעדלי מוכר ספרים, נור פערקעהרט, זי איז געווען די ערשטע, וועלכע האָט געפּאָדערט פון דער קאָמפּאניע, זי זאָל זעהען דורכצוקומען מיִם איהם. אויספיהרליך פון די פערהאנדלונגען צווי־ שען די פּאָרשטעהער פון מענדעלי מוכר ספרים און די היברו פאבלישינג, האָבען מיר, זעלבסט־ פערשטענדליך, ניט געוואוסט און ניט געקענט וויסען. דאָס איינציגע, וואס מיר האָבען געקענט טהאָן, איז געווען — אויפהערען צו געבען די שריפטען אלם פרעמיום. און דאָם האָבען מיר אויך געטהאָן.

אם ענדע ווילען מיר נאָך בעמערקען, אז דער גאנצער "מסחר" האָט דער "צוקונפט" פער־ אורזאכט ניט וועניג שאַדען.

פערוואלמוננס ראמה צוקונפט פרעסס פעדעריישאָן".

VOL. XVI.

JULY, 1911.

No. 7

א. ש. זמקם.

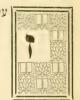
000

די וואַהלען אין עסטרייך

000

ראנגעלט, איז אויף דעם אופן פערוואנדעלט געד וואָרען אין אן אמת'ען שלאַכט־פעלד, וואו מענד שען האָבען אָנגעוואָרען זייער געזונד און לעבען.

עסטרייף־אונגארן בעשטעהט ניט פון איין איינהייטליכער בעפעלקערונג, ווי צ. ב. ש. דייטשלאנד, פראנקרייך און אנדערע שכנה'ישע שטאאטען. עסטרייך־אונגארן איז דורכאוים צו־ זאמענגעשטוקעוועט פון פערשיעדענע איינגענו־ 77 מענע נאציאָנען, וועלכע דע דינאַסטיע האַבסבורגער האָט פערשטאַנען דורך געוויסע אינטריגעס און העצערייען פון איינער קעגען דער אנדערער צו פעראייניגען אונטער איהר טהראָן. דיעזע פעראייניגונג פון די פערשיעדענע נפציפגען אין איין שטפפט, איז ניט געווען א נאטירליכע, גור א קינסטליכע. די נאַציאָנען האָבען זיך ניט צוזאמענגעגאסען, נור זייגען געבליעבען די זעלביגע זעלבסטשטענדיגע "קולטור־פּסיכאָלאָגישע איינהייטען", ווי אין דער ציים, ווען זיי זיינען נאָך געווען אויך פּאָלי־ טיש זעלבסטשטענדיג. יעדע נאַציאָן טרוימט נאָך צו ווערען אין דער צוקונפט אונאַבהענגיג און פאר דער געגענווארט שטרעבט זי אלם מעהר צו ציהען גרעסערע נוטצען פון שטאאט, און זוכט דעריבער צו האָבען אלס מעהר פּלעצער אין פארלאַמענט. צו דעם געוועהנליכען קלאַסען־ קאמפר, וואם קומט פאר אין יעדען וואהל־ קאמפּף, ווערט אויף דעם אופן דער קאמפּף אין עסטרייך נאָך מעחר פערוויקעלט דורך די עלטען ווען א וואַהלּרקאַמפּף איז געד פֿיהרט געוואָרען מיט אזא פערד ביטערטקייט, ווי דער קאַמפּף, וואָס האָט זיך אָט איצט וואָס האָט זיך אָט איצט געענדיגט אין עסטרייך, וואו עטליכע און דרייסיג פּארטייען עטליכע און דרייסיג

בון פערשיעדענע נאַציאָנען און ריכטונגען האָ־ בען געעקמפפט איבער די פאליטישע מאכט אין לאנד. די געוועהר און כלי־זין, וועלכע מאַנכע זיין אָבען אָנגעווענדעט צו עררייכען זיי־ ער ציעל, זיינען נים געווען בלויז גייםטיגע, ווי אַניטאַציאָנס־רעדען, ליפלעטס און עהנליכע וואַ־ פען, מיט וועלכע יעדע פארטיי זוכט זיך גע־ וועהנליך צו כיאַכען פּאָפּולער ביים פּובליקום. אין פיעלע ערטער האָט מען געזוכט צו "אי־ בערצייגען" דעם עולם מיט'ן פויסט. יא, עס האָבען אויך ניט געפעהלט דראָהונגען אויף פּאָג־ ראָמען, מיט וועלכע די פריהער שטאַרקסטע פארטיי אין לאנד, די אנטיסעמיטען, אדער ווי זיי רופען זיך די "קריסטליף־סאָציאלען", האָבען געזוכט צו געווינען די אויבערהאנד אינ'ם עסט־ רייכישען פארלאמענט. אין גאליציען, בוקאווינא און בעהמען האָט דער וואהל־קאמפּף געקאָסט פענשהיכע העבענם, וועהכע זיינען געטויטעט געוואָרען פונ'ם פערווילדעוועטען ערב־רב און די בעהיטער און בעשיצער פון דער קאפיטאליסטי־ שער אָרדנונג — די מיליטער און פּאליציי. דער קאמפּף־פעלד, וואו די פארטייען האָבען זיך געַ־

פיעלע קעמפּפענדע נאַציאָנען, וועלכע רייכען זיך ארום און קענען צווישען זיך ניט דורכקומען מיט דער חלוקה.

אָבער אויסער די ספּעציערע נאַציאָנאַרען און סאָציאלע בעדינגונגען, ווערכע האָמפּריצירען און פערוויסלען יעדען פּאליטישען קאַמפּף אין עסטרייך, האָט דער איצט־געענדיגטער וואַהל־ קאמפּף זיך נאָך אויסגעצייכענט מיט דעם, וואס ער איז ניט פארגעקומען ביי געוועהנליכע אומד שטענדען. דער איצטיגער וואהל־קאמפּף איז געד ווען, אויב מען קען זיך אזוי אויסדריקען, אן איז בערנאַטירליכער. ער איז פאָרגעקומען ניט אין דער צייט, ווען ער האָט בערארפט פאָרקומען.

דער עסטרייכישער רייכסראטה (פארלאַ־ מענט) ווערט ערוועהלט אויף 6 יאהר. אין יאהר 1907 זיינען פארגעקומען די וואהלען צום פרי־ , האָט זיין טערמין האָט זיך, אלוא, ערשט בערארפט ענדיגען אין 1913. איז אָבער געקומען דער פּרעמיער, באַראָן פּאָן בינערטה, און האט דעם רייכסראטה ניט געד לֹאָזען אויסלעבען זיינע יאָחרען. צוליעב געווי פע פּאָליטישע צוועקען האָט בינערטה פאַנאַנדערגע־ לאָזען דעם רייכסראטה און איבערגעריסען זיין ארבייט דעם 31טען מערץ. לויט דער קאָנסטי־ טושאָן האָט די רעגיערונג א רעכט, אויב זי גע־ בינט, אז א געוויסער פארלאמענט איז ניט "אר־ בייטס־פעהיג" און שטערט איהר אין איהר אר־ בייט — איהם פונאַנדערצולאָזען און בע־ שטימען נייע וואַהלען. עם הייסט, א: זי, די רעגיערונג, אפעלירט צום פּאָלק, און פרעגט איהם אָן, אויב עס איז איינשטימיג מיט די האנדלונגען פון פארלאמענט אָדער ניט. מיט ריעזען רעכט האָט בינערטה זיך בענוצט און פערקירצט די יאחרען פונ'ם פארלאמענט, וואס איז אויסגעקליעבען געוואָרען אין 1907, אויף צוויי יאהר. דיעוע אויסעראָרדענטליכע אדער איבערנאטירליכע לאגע האָט אויך צוגעגעבען די הויפטרוואַהלען פון 13טען יוני און די שטיף־ וואהלען פונ'ם 20טען יוני אן אויסערגעוועהנלי־ כע בעדייטונג, און עם איז בעגרייפליף די גרוי־ סע ענערגיע און כחות, ווי אלע אנדערע מיט־ לען, וועלכע יעדע פארטיי האָט אָנגעווענדעט צו פערטהיידיגען איהר אייגענע פאזיציע, און צו בעעקמפפען איהרע געגנער.

די אורזאכען, וועלכע האָבען געצוואונגען דעם מיניסטער־פּרעזידענט פאָן בינערטה פער־ נאַנדערצולאָזען דעם רייכסראטה, זיינען געווען גאַנץ אונבערייטענדע. בינערטה האָט אָבער לאַנג

געזוכט א געלעגענהייט ווי פטור צו ווערען פון דעם פארקסבפארקאמענט, וואו די סאָציאלדדעד מאָקראטען האָבען געהאט 89 פּלעצער, און ער האָט זיך בענוצט מיט א גאנץ אונוויכטיגער פּאַד סירונג, זיין פּלאן צו פערווירקליכען.

איינע פון די כראָנישע קראנקהייטען, פון וועלכער דער עבטרייכישער פארלאכענט האָט שטענדיג געליטען, איז די אבסטרוקציאָן. ווען א געוויסע נאַציאָנאלע פארטיי וויל עפעס פועל'ן ביי דער רעגיערונג און קען ניט אויפ'ן געד וועהנליכען פארלאמענטאַרישען אופן, אָדער ווען זי יויל, אז א געוויסער געועץ זאָל ניט דורכגעהן, אין דער צייט, ווען די מאַיאָריטעט איז פאר'ן געזעץ, דאן זוכט זי דורכצופיהרען איהר ווילען דורך דעם, וואס זי שטערט דעם פארלאד מענט אָנצוגעהן מיט זיין ארבייט. איהרע רעד־ נער האלטען אבזיכטליך אונגעהויער לאנגע רע־ דעם, וועלכע האָבען דעם צוועק צו פערציהען די זיצונגען און ניט דערלאָזען צו דער אבשטימונג. און ווען דאָס העלפט אויך ניט, פערטשעפעט מען אימיצען פערוענליך, אווי זיך, סתם אין דער וועלם אריין, ביז עם ווערט א טומעל, א ליאַרעם, א געפּילדער, און די זיצונגען ווערען צוליעב דעם איבערגעריסען. וואָכען, מאָנאַטען און גאנצע סעשאָנס געהען פערביי, און ניט איין געזעץ ווערט דורכגעפיהרט.

די סאָציאל־דעמאָקראַטיע, וועלכע האָט זייט לפנגע יאָהרען אָנגעפיהרט א הארט־נעקיגען קאמפה פאר אן אמת'ע פאלקס־פערטרעטונג, פאר א פארלאמענט, וואס זאל ווערען ערוועהלט ניט פון א הויפען פריווילעגירטע און רייכע, נור פון דעם גאנצען פאלק, אונאבהענגיג פון שטאנד, פערמעגען און אבשטאַמונג, און וועלכע האָט זיך אין 1906 דערשלאָגען די אלגעמיינע שטים־ רעכט, האָט גלייך ביי די ערשטע וואהלען צום פאלקם־פארלאמענט ערוועהלט 87 פערטרעטער, און שפעטער ביי די נאָכוואהלען, האָט זי בעקו־ מען נאָך צוויי פּלעצער, בסד־הכל 89 פּלעצער. און אלם אן אינסטיטושאָן, וואס איז דורך איהר און א דאַנק איהר בעשאַפען געוואָרען און גערו־ פען צום לעבען, און אין וועלכען זי איז געוואָ־ רען אזא מעכטיגער פאקטאָר, האָט די סאָציאל־ רעמאָקראטיע, זעלבמט־פערשטענדליך, געזארגט, אז דער פארלאמענט זאל זיין ארבייטס־פעהיג, און זאל ניט געשטערט ווערען אין זיין ארבייט דודף געמויסע אינבערעכטיגמע אבסטרוקציאָנען, ווערבע דו פערשיעדענע נאָציאָנאליסטישע רוהעַד

יטטערענדע פארטייען פּרְעגען אָנווענדען. די האָד ציאַל־דעטאָקראטען האָכען געהאָרפען דורכּד פיהרען געוויסע רעגעלען, לויט וועלכע עס איז געוואָרען אונמעגליך צו מאַכען אויף די אלגעד מיינע פּלענארדזיצונגען פון אלע דעפוטאטען, אָבסטרוקציאָנען.

ווען די שאָוויניסטישע סקאנדאליסטען
האָבען געזעהען, אז אויף דיִ פּלענאר־זיצונגען
קענען זיי די רוהע ניט שטערען, האָבען זיי אָנ־
געפאַנגען צו פאַכען זייערע אַכּסטרואציאָנען
אויף די קאָמיטע־זיצונגען. און אָט צוליעב
דיעזער אַכסטרוקציאָן, איז דער ערשטער פּאר־
לאמענט, וואס איז צוזאמענגעשטעלט געוואָרען
אוים'ן גרונד פון אלגעמיינער שטימרעכט, פער־
נאַנדערגעלאָזען געוואָרען דעם 18טען מערץ.

די ביודזשעט־קאָמיטע האָט בעטראַכט דעם פּראָיעקט פונ'ם צייט־ווייליגען ביודזשעט אויף דעם טערמין פונ'ם ערשטען אפריל ביז דעם 30טען יוני 1911. די טשעכישע פּארטייען (די ראדיקאלען און די אַגראַריער) האָבען גער וואלט בעקומען נאָד א פּלאַטין אין קאבינעט פון באַראָן בינערטה. דעם מיטעל צו עררייכען דיע־זען ציעל האָבען זיי אויסגעקליעבען די אלט־בע־קאנטע אבסטרוקציאָן. ווען די ביודזשעט־קאָמיר טע איז מיט איהר ארבייט ניט פארטיג געוואָרטע ביז'ן 18טען נערץ, איז דער פארגאמענט פאנאנדערגעלאָזען געוואָרען און נייע וואַהלען זיינען בעשטימט געוואָרען.

דאָס איז אויבערפלעכליף די געשיכטע פונ'ם פערנאַנדערלאָזען דעם עסטרייכייטען פּאַרלאַז מענט. אפיציעל, אלזאָ, הייסט עס, אז דער פּאַר־לאַמענט. איז פאנאנדערגעלאזען געוואָרען צו־לאַמענט איז פאנאנדערגעלאזען געוואָרען צו־ליעב דער אבסטרוקציאָן פון די טשעכישע נאַ־ציאָגאַליכטייטע פּאַרטייען, וועלכע האָבען געד שטערט די ארבייט פון דער פאלקס־פערטרער טונג.

דאָם אין אָבער בלוין אָפיציעל.

אין אמת'ען איז דער פּארלאמענט אויפגעד לעזט געוואָרען צוליעב גאנין אנדערע פּאליטישע צוועקען. די אבסטרוקציאָן פון די טשעכען האָט נור געדיענט אלס אן אויסרייד, אלס צוטשעפּעד ניס, ווי פּטור צו ווערען פון די סאָציאל־דעמאָד קראַטען און זייערע רעפאָרם־פּראָיעקטען (אי־ בערהויפּט די עלטער־פערזיכערונג), וועלכע האָד בען געשטאָכען דעם קאבינעט פון באַראָן בי־ בערטה ווי אַ דאָרן אין די אויגען.

אין די אייראָפּעאישע שטאַאטען איז דאָ

א געזעץ, דאס די רעגיערונג טאָר זיך ניט אריינ־ מישען אין וואהל־קאמפף און בעאיינפלוסען די וועהלער. עם גיבען אָבער קריטישע מאָמענטען פאר דער רעגיערונג, ווען זי קען זיך נים איינד האַלטען, און גיט אַן אינדירעקטע אָנצוהערעניש די וועהלער, איבער איהרע פערלאנגען און וואוג־ שען. אווי איז געווען אין 1907 אין דייטשלאַנד, ווען דער דאמאָלסטריגער רייכסקאנצלער פאָן־ ביולאָוו האָט דורך א שרייבען צום "רייכס־פער־ באַנד צו בעקעמפּפען די סאָציאל־דעמאָקראַטיע" געלאָזט וויסען, אז די ערגסטע שונאים פון דער רעגיערונג זיינען די סאָציאל־דעמאָקראַטען, און או מען מוז דעריבער מיט פעראייניגטע כחות די "געגנער פון פאטערלאַנד" בעקעמפפען. און איצט, אין עסטרייך, האָט אויך דער פּרעמיער פּאָן בינערטה געשיקט א שרייבען צום "פריי־ הייטליכען קריסטליק־סאָציאַלען פערבאַנד", וואו ער האָט געגעבען צ קאפולער אָנצוהערעניש, או די הויפט־אויפגאבע פון אלע פארטייען דארף זיין, צו קעמפפען געגען דער סאציאל־דעמאָקראַ־ טיע. אין דיעזען שרייבען האָט באַראָן בינערטה זיך נים בעגנוגענם בלויז מים זיין מיינונג, נור האָט איינפאך געגעבען א וואפע אין די הענד פון די שונאים פון דער סאציאל־דעמאָקראטיע, ווי איהר צו פערלוימדען און צו בעשמוצען. באַראָן בינערט בעשולדיגט אין זיין "מאַניפעסט" די סאציאל־דעמאָקראַטען, אז זיי האָבען אונטער־ געשטיצט די אבסטרוקציאָן פון דער סלאַווישער יוניאָן, און דאָס הייסט, אז די סאָציאל־דעמאָ־ קראטען האָבען אויך געשטערט דער ארבייט פון פארלאמענט, אז זיי זיינען אויך געווען רוהע־ שטערער און סקאַנדאַליסטען, וועלכע זיינען פעראַנטוואָרטליך פאר דעם, וואס דער פארלא־ כיענט איז געיוען געצוואונגען איבערצורייםען זיין ארבייט.

דאָס איז געווען א געמיינער ליגען, וואס באראָן בינערטה האָט אויסגעטראַכט, אום צו מאר כען דערפון אן אישיו געגען דער ארבייטער־פּאר־טיי. די סאָציאל־דעמאָקראַטען זיינען ניט געווען אין אָ בּ ס ט ר ו ק צ י אָן, נור אין אָ פּ אָ־זי צ י אָן, זיי האָבען ניט געשטערט די פּאַר־זי צ י אָן, זיי האָבען ניט געשטערט די פּאַר־נען געווען די איינציגע פּארטיי, וועלכע האָט שטענדיג געזעהען, אז די ארבייט זאל פארטגע־צעזט ווערען און אז די רוהע־שטערענדע עלע־צעזט ווערען און אז די רוהע־שטערענדע עלע־מענטען זאָלען ניט האָבען קיין שליטה. אין די רולס, וואס זיינען אויסגעארבייט געוואָרען פאר די פּלענאר־זיצונגען, כדי צו מאכען אונטעגליך די פּלענאר־זיצונגען, כדי צו מאכען אונטעגליך

די אבסטרוקציאָן, האָבען די סאָציאל־דעמאָקראַ־ טען גענומען דעם אקטיווסטען אנטהייל. אלס רי ערשטע פארקעמפפער און שעפער פונ'ם ער־ שטען אמת'ען פאלקס־פארלאמענט, האָבען די סאָציאל־דעמאָקראטען, זעלבסט־פערשטענדליך, געזוכם איחם אריינצוגעבען אלם מעחר לעבען, און איהם מאַכען מעהר ארבייטס־פעהיג. עס איז דעריבער מיט רעכט בעטראַכט געוואָרען פון די סאָציאל־דעמאָקראַטען אלס די גרעסטע פער־ לוימדונג, ווען באַראָן בינערטה האָט זיי געמאַכט פאר מיטשולדיגע אין דער אבסטרוקציאָן. דער פרעמיער האָט דאָ צוואמענגעמישט די אָ פּ אָ־ זיצי אָן פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, וואָם בעשטעהט אינ'ם אויסקעמפּפען רעכטע און רעפּאָרמען פאר'ן ארבייטענדען קלאס, מיט דער אָבם טרוקציאָן, וואם האָט דעם צוועק, די גאנצע פארלאמענטאַרישע ארבייט צו שטע־

פון דיעזע פערלוימדונגען און בעשולדיגונד גען קעגען דער ספָּציפּל־דעמֹפְּקרפּטיע, איז קלאָהר צו זעהען, פּז בפּראָן בינערטה האָט לכתחילה ביים פערנפּנדערלאזען דעם רייכס־דאטה, ניט געמיינט צו שעדיגען די טשעכישע שאָוויניסטישע פּארטייען, נור די סאציפּל־דע־מאָקרפּטען, וועלכע האָבען פערלאנגט, אז דער פּאָלקס־פּארלאטענט זאָל ניט בלייבען אויפ׳ן פּאַלקס־פּארלאטענט זאָל ניט בלייבען אויפ׳ן פּאַפּיער, נאָר אז ער זאָל טפַקע אויך דיענען און בעשיצען די אינטערעסען פון פּאָלק.

איבערהויפּט האָבען די סאָציאל־דעמאָקראַ־ טען זעהר עגערגיש געארבייט פאר'ן "עלטער־און אינוואַלידען־פערזיכערונגס־געזעין" (אָלִד־איידזיט בענסיע), ווי פאר סאציאלע פערזיכערונג איבער־ הויפט, און אָט פון דיעזע רעפאָרמען האָט די איצטיגע עסטרייכישע רעגיערונג ניט געוואָלט וויםען; אָבער אזוי ווי די קאָמיטע איז שוין גע־ ווען פארטיג מיט איהר ארבייט, און האָט געד זאלט שוין אריינבריינגען אן אויספיהרליכען פּראָיעקט אין רייכסראטה צו דער בעשטעטיגונג, איז די רעגיערונג געפאלען אויף אן המצאה, ווי פון דעם זיך ארויסצומאכען. זי האָט פערנאַנ־ דערגעלאָזען דעם רייכסראטה, און דערמיט ווע־ רען צונישט אלע ארבייטען פון די לעצטע צוויי יאָהר, וואס די קאָמיטע האָט אויפגעטהאָן פאר'ן פראיעקט פון דער סאָציאלער פערזיכערונג.

די סאָציאַל־פערזיכערונג אין עסטרייך האָט הינטער זיך אן אלטע און לאנגע געשיכטע. מעהר ווי צעהן יאָהר איז אויסגעקומען דער סאָציאל־

דעמאָקראטיע צו קעמפּפען און צו בעווייזען די רעגיערענדע קלאַסען, אז די עלטער־פערזיכערונג פאר'ן ארבייטער איז א נויטווענדיגע זאַּך, און אז זי מוז דעריבער איינגעפיהרט ווערען. אין 1904 האָט די רעגיערונג אליין זיך געפונען פיר געד צוואונגען פאָרצולייגען דעם רייכסראטה א פּראָד יעקט פון עלטער־פערזיכערונג. דריי יאהר נאָכ־אנאַנד איז דיעזער רעגיערונגס־פּראָיעקט דיס־קוטירט געוואָרען אין פערשיערענע קערפּער־קוטירט געוואָרען אין פערשיערענע קערפּער־בליעבען בלויז ביי דער דיסקוסיאָן און "אונטער־בליעבען בלויז ביי דער דיסקוסיאָן און "אונטער־מערנאַנאָלאָזענעם רייכסראטה, איז די על־פערנאַנרערגעלאָזענעם רייכסראטה, איז די על־טער־פערנאַרניגערונג געווען די הויפּט־אישיו ביי די טאַציאל־דעמאָקראטען.

און גלייך ווי דער פארלאמענט האָט אָנגעד פאנגען זיין ארבייט, האָבען די סאציאל־דעמאָ־ קראַטען ארויסגעשטעלט די פאדערונג פון דער עלטער־פערזיכערונג.

אין זומער 1908 איז די רעגיערונג וויעדער געווען גענויטיגט אריינצובריינגען א רעפאָרם־פּראָיעקט, וועלכער איז איבערגעגאנגען צו א ספּעציעלער קאָמיסיע, וואו די סאציאַל־דעמאָ־קראַטען זיינען געווען גוט פערטראָטען. איבער צוויי יאהר האָבען די סאָציאַל־דעמאָקראַטען. איבער אַרבייט איבער דעם פּראָיעקט, זיינען געשטאַנען אויפ'ן וואַך, און אויפגעפּאסט, אז די רעגיערונג אופ'ן וואַך, און אויפגעפּאסט, אז די רעגיערונג זאָל ביים אָנפאַנג פון יעדען סעשאָן איהם אריינ־בריינגען, ראָבען איהם אַמענדירט, אויסגעבער סערט לויט די אינטערעסען פון די ארבייטער. און ווען די ארבייט איז שוין געווען פארטיג, איז דער פּארלאמענט פאנאנדערגעלאָזען געוואָרען.

דאָס אילוסטרירט בעסער ווי אלעס די "ארד בייטער־פריינדליכקייט" פון דער עסטרייכישער רעגיערונג,

אבער אויסער דעם, וואס די רעגיערונג האָט איבערהויפּט ניט געקענט צו זעהען, ווי אזוי אזוינע רעפאָרמען זאָלען אָנגענומען ווערען, האָט זי געהאט נאָך אנדערע צוועקען ביים פונאנדער־ לאָזען דעם פּאַרלאַמענט דוקא איצט, איידער די עלטער־פערזיכערונג איז געוואָרען א געזעץ.

"ווען דער פּארלאמענט וועט איצט פערנאני, דערגעלאזען ווערען—האט באראָן בינערטה ביי זיך געטראכט, — וועלען די סאציאל־דעמאָקראַ־ טען ניט האָבען מיט וואס צו קומען צו די וועהר לער. זייער הויפּט־פערשפּרעכונג, דורכצופיהרען

סאציאלע ועפארמען, איז ניט ערפילט געוואָר רען, און דאָס בעווייזט דאָך, אז די סאָציאל־דעד מאָקראטען קענען קיין פּראקטישע ארבייט ניט אָנפּיהרען. די רעוואָלוציאָנערע שטימונג, וואס ס'האָט געהערשט אין 1907, אַ דאַנק דער רוסיד שער רעוואַלוציאָן, ביי די ערשטע וואַהלען צום דעמאָראטישען פאלקס־פּארלאמענט, איז איצט שוואַכער, און ווען די מאסען וועלען זיך נאָך שיבערצייגען, אז די סאציאל־דעמאָקראטען האָד בען זייערע פערשפּרעכונגען ניט ערפילט, וועלען זיי געוויס זיך אָבווענדען פון זיי און וועלען פערטרויען זייער שטימע צו די אנדערע פּאר־טייען".

באַראָן פאָן בינערטה האָט זיך אָבער שטאַרק טועה געווען. די רעזולטאַטען פון די וואהלען האָבען בעוויעזען, אז די ברייטע מאַסען פון די פערשיעדענע נאַציאָנען, וועלכע לעבען אין עסטרייך, זיינען גיט בלינד, און פערשטעד הען גאנץ גוט, דאָס אויב די סאָציאַל־דעמאָ־ קראַטען האָבען ניט ערפילט זייערע פער־ שפּרעכונגען, איז ניט אין זיי די שולד, נאָר אין די הערשענדע קלאסען און דער רעגיערונג, זייער האנדלאנגער, וועלכע האָבען מיט אלע מעגליכקייטען ניט דערלאָזען, אז די סאָציאל־ דעניאָקראטען זאָלען קענען דיענען דעם ארביי־ טענדען פאלק. די ארבייטענדע כאסען האָבען ערוואכט, זיינען געקומען צום בעוואוסטזיין, און אונטערשיידען די אמת'ע פריינד זייערע פון די פערשטעלטע.

וועלכע ענדערונגען האָבען די וואַהלען פון 13 און 20 יוני געבראכט אין עסטרייבישען רייכסראטה ?

די סאָציאל־דעמאָקראַטען וועלען האָבען אין. נייעם רייכסראטה 80—79 פּלעצער, אנשטאָט די 89 אינ'ם אויפגעלעזטען רייכסראטה.

ראָס הייסט אָבער גיט, אז זיי האָבען פער־
לוירען. די צאָהל שטימען איז איצט פערגרעסערט
געוואָרען (אין יאָהר 1907 זיינען זיי געווען
געוואָרען (אין יאָהר 1907 זיינען זיי געווען
1,082,000 און ווען מען נעהמט אין אנבע־
טראַכט דעם גרויסען ברודער־קאמפּר, וואס עס
קומט איצט פאָר אין בעהמען צווישען די סעפּא־
ראַטיסטען און צענטראַליסטען, וואו די ביידע
פראַקציאָנען זיינען אזוי פערביטערט, דאָס זיי
האָבען זיך איינע די אנדערע בעקעמפּפט אין דער
צייט פון די וואהלען, דאן קען מען רעכענען דעם
רעזולטאַט פאר גאנין צופריעדענשטעלענר.

אומעטום האָט די פארטיי געוואונען, מיט אויסנאַהמע אין בעהמען (אין 1907 האָט בעה־ 24 מען געגעבען גאנצע 400,000 שטימען און אָבגעארדענטע אין רייכסראטה). אין וויען, די הויפט־שטאָדט פון עסטרייך, האָבען אונזערע גענאָסען אָבגעהאלטען א גלענצענדען זיעג. פון אבגעאָרדנעטע אין פאריגען רייכסראטה (אין 10 סק־הכל גיט וויען 33 שטימען), האָט זיך איצט די צאָהל פערגרעסערט ביז 19. וויען, אלזא, וואָס איז ביז איצט געווען די פעסטונג פון די אנטי־ סעמיטען, איז איצט איבערגעגאנגען צו אונזערע גענאָסען, וועלכע זיינען געוואָרען די שטאַרקסטע פארטיי. דער גרויסער ערפאָלג פון די סאָציאל־ דעמאָק. איז א דאָפּעלטער, ווייל דיעזער זיעג איז בעגליים געיואָרען מים א פערניכטעגדע ניעדער־ לאַגע פון די אנטיסעמיטישע "קריסטליף־סאָציאַ־ לען". אין פאָריגען רייכסראַטה האָבען די לעצטע בעקומען אין וויען 20 מאַנדאַטען צום רייכסטאַג, און איצט איז דיזע צאָהל פערקלענערט געוואָרען ביז פיער! אויף אזא מפּלה האָבען זיך לועגער'ם תלמידים געווים ניט געריכט. די הויפט רעדעל־ פיהרער פון דיעזע פינסטערלינגע זיינען דורכ־ געפאלען: האנדעלס־מיניסטער דר. ווייסקירכ־ גער, דר, פאטטאי (דער פּרעזידענט פונ'ם פרי־ הערדיגען רייכסראטה), לועגער'ס נאָעהנטער חבר געסמאן, אָבערבירגערמייסטער ניימייער, בירגערמייםטער היערהאמער, פרינין ליכטענ־ שטיין - אלע זיינען געבליעבען זיצען אין דער

פון דער ערשטער פארטיי אינ'ם אויפגעד לעזטען רייכסראטה זיינען די "קריסטליף־סאָציר אלען" איצט ערניעדריגט געוואָרען ביז דער פיערטער! דיעזע שענדליכע ניעדערלאגע וועט האָבען געוויס וויכטיגע פאלגען. די גאנצע עסט־רייכישע רעגיערונג, וואס איז געווען אויפגע־שטעלט לויט די פריהערדיגע מאכט־פערהעלטני־סע צווישען די פארטייען, וועט מוזען איבערגע־סע צווישען די פארטייען, וועט מוזען איבערגע־קירכנער, וועלכער איז אזוי געשלאָגען געוואָרען ביי די וואַהלען, האָט רעזיגנירט, און נאָך איהם ביי די וואַהלען, האָט רעזיגנירט, און נאָך איהם האָט דער גאנצער קאבינעט געמוזט רעזיגנירען.

אין נייעם רייכסראטה וועט די שטארקסטע פארטיי איצט זיין די דייטש־פרייהייטליכע (ליד בעראלע) מיט 111 שטימען (אין גאנצען זיינען 110 פאראן 516 וואהל־קרייזען). דעם צווייטען פּלאץ וועלען פערנעהמען די טשעכען מיט איהרע 81 שטימען. די סאָציאל־דעמאָקראטיע האָט פאָר־ שטימען. די סאָציאל־דעמאָקראטיע האָט פאָר־לופיג מיט צוויי שטימען וועניגער ווי די טשער

כען, און וועט זיין די דריטע פארטיי. די אנטיד סעמיטען וועלען זיך מוזען בעגניגענען מיט'ן פיערטען פּלאיז, און צו לעצט קומען די זיד־סלאַד ווען, וועלכע וועלען האָבען 36 שטימען. די מאַכט־פערהעלטניכע פון די קליינע פּארטייען און פארטייעלעך האָבען זיך בכלל ניט געענד דערט.

די פינסטערע מאַכט פון די קלעריקאלען
און אנטיסעמיטען איז איצט אין עסטריידגעד
בראָכען. און אונזערע גענאָסען וועלען איצט קעד
נען מיט וועניגער שטערונגען און הינדערניסע
אָנגעהן מיט זייער ארבייט אין די נוטצען פון
דעס ארבייטעריקלאס.

מ. ווינם שעוום קי.

.1

עם וואַנדלען פערבלאַנדזעמע. יונגע נשמות אין עולם־התהו ארום; פערגליווערטע זעעלען, אָהן ליעבע, אָהן שנאה. נים זינדיג, נים גום און נים פרום.

געטראָפּען זיי האָבען די מימאָג־זונ'ס שטראַהלען, און באַלד זיי די פּליגלען פערברענט ; בעגעגענט זיי האָבען די ווינטען פון צפון — מעהר האָט זיי קיין שטראַהל ניט דערקענט.

צוואַמענגעצויגענע, קאַלמע נשמות, נים שמרעבענדיג הויך, אָדער וויים, אָט בלאָנדזענען זיי, ווי אין וויסמע מדבריות, פערוואָרפענע, עלענדע ליים.

.2

און, דאַכט זיך, זיי קומען פון כסא־הכבוד, ווי אלע נשמות, ארוים; און האָבען אַמאָל זיך מיט כרובים, מלאכים גע'חבר'ט אין געמליכען שוים.

און האָבען געשפּיעלם מים פֿמליא של מעלה, און הינטער'ן פּרגוד געבליקט, און אָפּטמאָלס דעם טעם פערזוכם פין גן־עדן, מים הימלישע פרוכט זיך געקוויקט. און נפֶכדעם, — פַּך, יונגינקע, שמפַרקע נשמות! — סמאל, דעם בייזען, געמרפַצמ, בשעת זיינע גיפמיגע, שפּיציגע אויגען ער, שמן, אויף זיי הפָט געגלפַצמ;

בשׁעת פָפּען זיין מויל האט געהאלטען דער גיהנס, פערשלינגענדיג לעבענס פָהן צפָהל, און יעדוועדער בוים איז א תליה געוופָרען און קברים — דער באַרג און דער מהפָל.

און נחת געקליעבען פון זיי האָט דער הימעל ביין טעגליכען שירה־געזאַנג, זוען ס'פלעגט זיך דערהערען פון זייערע שטימען דער פרייער, דער מוטהיגער קלאַנג;

ווען פונקען פלעגם שפריצען פון זייערע שירים, די ליעדער פון פרייהיים און רעכם, און ליכם פלעגען צינדען די הייליגע פונקען אין פייכםע און פינסמערע נעכם ;

און שמערען ביי נצכם, אין די אויבערסטע ספערען, אויף זיי פלעגען בליקען מים נייד, און פלעגען מקנא זיין זיי זייער שוועבען אין לופם, נים געצוואונגענערהייד.

.3

היינם וואַנדלען, פערבלאָנדזעם, די יונגע נשמות, נים געהען אראָב נים ארוף; זיי קענען אריין נים אין געמער־געשמאַלמען, און האַמען דעם מענשליכען גוף.

און ס'ווייכען די פוריען פון זיי, ווי די גרפַציען, זיי הפַבען קיין גפַל נים, קיין חן; זיי שוועבען פָהן פליגלען, זיי לעבען פָהן הפָפנונג, זיי שטפַרבען נים מיאוס, נים שעהן.

.1911 יוני, 1911.

דר. ח. ד. הורוויץ.

די סאָציאַל-עקאָנאָמישע טיפען אין דער נייער אידישער ליטעראַטור.

.5

דער ארבייםס־מענש פונ'ם אַלמען דור. (טביה דער מילכיגער).

טביה דער מילכיגער איז א געבוירענער אַ שטאָרטיגער. דעם צופאַל האָט זיך אָבער פער־ גלוסט (וואס מאַכט נישט דער צופאַל מיט אונ־ זערען א אידען ?) ארויסצורייסען איהם פון זיין כתריליווקע אָדער מאַזעפּעווקע, מיט זייער טו־ מעל און חושך, מיט זייער איינגעניש, שטיקעד ניש און אונגעהויערער אָרימקיים, און איבער־ טראָגען איהם אין א שטילע, גערוימע, האַלב־ פויערשע בעלי־הבת'ישקיים, אין דער נאָהענ־ טעסטער שכנות פון דער רייצענדער, בעצוי־ בערנדער דאָרף־נאַטור. און טביה דער מילכיגער, דער פרעהליכער כתריליווער אדער מאַזעפּעוו־ קער קבצן, לעבט זיך אָב און ווערט גאָר אן אַנ־ דערער. ס'לעבען אין איהם אויף און טרעטען ארוים פאר אונזערע אויגען יענע סאָציאַלע, עסטעטישע און מאָראַלישע געפיהלען, וואס מיר בעמערקען קוים ביי דעם אידישען ארבייטענדען מאַסען־מענש אין שטאָדט, ווייל זיי ליעגען דארט פערדעקט אונטער דעם גרויסען מיסט־ באַרג פון שטאָדטישען לעבען.

וועגען טביה דעם מילכיגען האָט זיך ביי אונז אויסגעבילדעט א פאלשע, כ'וואָלט געד זאָגט, א פערקעהרטע מיינונג. אזוי ווי טביה איז פּונקט דער היפּך פון דעם יעהופּעצער מנחם־מענדעל, שוועבט שטענדיג, — לויט דעם בעד וואוסטען פּסיכאָלאָגישען קאָנטראַסט־געזעץ, — דער אומרוהיגער שאָטען פון אָט דעם ווינד־מענשען איבער טביה'ן און פערשטעלט זיין ממר ע געשטאַלט. ניט ווילענדיג פערנעהמען מיר זיך מיט דעם פערגלייך צווישען מנחם־מענדל'ען און טביה'ן, און פערגעהען אָפט אזוי ווייט, אז מיר פער'היפּכ'ען, קעהרען איבער קאַר ווייט, אז מיר פער'היפּכ'ען, קעהרען איבער קאַר פֿור דעם גאנצען כאַראַקטער פון טביה דעם מילכיגען, און ער קומט ביי אונז אפט ארוים מילכיגען, און ער קומט ביי אונז אפט ארוים

גאָר אן אנדער מענש, איידער ער איז אין דער
ווירקליכקייט. אזוי האָט עס אויך געטהאָן אונד
זער טאַלאַנטפאָלער קריטיקער, בעל־מחשבות,
ביי וועמען טביה, דער איינפאַכער און געזונדד
טער מאַסען־מענש, דער ארבייטער, איז ארויס־
געקומען, עפעס גאר אן אומגעלומפּערטער גלגול
פון — א בית־המדרש־אידען.

גְּמָט האָט בעשאַפען איינס אנטקעגען, דאָס אנדערע — זאָגט בעל־מחשבות אין זיין זעהר געלונגענעם און גייסטרייכען ארטיקעל צו שלום־עליכם'ס יובילעאום, — און דער קינסטד לער מהוט נאָד דעם רבונו של עולם. שלום־ עליכם'ס טביה דער מילכיגער איז גענוי דער געד גענזאַץ פון זיין מנחם־מענדעל פון יעהופּעץ".

מנחם־מענדעל איז דאָם גאס־יודענ־..., טהום, וואס זוכט שטענדיג אָנצופּאסען זיך צו דער ארומיגער סביבה. ער איז בטבע אן איבער־ גאנגם־מענש. ווי א שכור'ער, ווי אן אומרוה פון א זייגער, ווארפט ער זיך אויף אלע זייטען. ער איז שטענדיג אין בעוועגונג, און זיין אימפעט האָט קיין קלאָהר ציעל פאר זיך. מנחם־מענדעל -70 איז דער איד, וואס האָט אין סוף פון די 80ער יאָהרען אראָפּגעוואָרפען פון זיך די אי־ דישע קאפּאָטע און האָט זיך גענומען פיהרען אויפ'ן אייראָפּעאישען שטייגער. ד אַ ג ע ג ע ן איז טביה דער מילכיגער די צלטע אידישע גצס, וואס וויל זיך בשום אופן נישט בייטען און הצלט. זיך פעסט און די אַלטע מנהגים, פון וועלכע נאָר דער טויט קען זיי שיידען. מנחם־מענדעל איז דאָס מאָדערנע גאַס־יודענטהום, טביה דער מילכיגער .....דאָם קאָנסערוואטיווע....

זיין וועקסעל זאָל נישט פּראָטעסטירט ווערען, לויפט ער אין באנק און ווי פון שדים און רוחות געטראָגען, שרייבט ער זיך אַמאָל אונטער אום שבת. טביה אבער איז ארומגערינגעלט פון מלאכי־השלום. א גאנצע וואָך שטעהען זיי פון דער ווייטענס און בעגלייטען זיין וועגעלע אויפ'ן טראַקט קיין בויבעריק. קומט אָבער אָן דער שבת, זיצען זיי אונגעזעהענערהייד ביי טביה'ם טיש און פערשיינען איהם די שבת'דיגע זמירות מיט דעם שבת'דיגען צימעס. טביה דער מילכיגער האט אין זיך די רוהיגקייט פון דעם אויבער־ פויער פון דעם פויער). אויבער־ פלעכליך בעטראַכט קען מען מיינען, אז טביה איז א בעל־הבית אויף א שטיקעל ערד, און די נחלה זיינע ליעגט ערגעץ־וואו אין א אירישען לאנד, וואם ווערט בעשיצט און בעהיט פון דוד המלך'ם כרתי'ם און פלתי'ם, און וואו א אידישע מלוכה זארגט, אז ס'זאל איהם חלילה קיין סכנה ניט טרעפען. טביה'ס ערד אָבער איז דער בית־המדרש; זיין גע־ לאסענקיים נעהמט זיך דער פון, וואס ער, דער ארימאן, דער מילכיגער, איז אַ צוקונפ־ טיגער בעל־הבית פון ש"י עולמות (310 וועלטען, וואם יעדער צדיק בעקומט), דערפון, וואָם אויף יעד נער וועלט ווארט אויף איהם א גאלדענער שטוהל מיט פיער פעסטע, זיכערע פיס, וועלכע דארפען קיינמאל ניט אנקו־ מען צו קיין סטאָליער..."

מנחם־מענדעל איז א פלענצעל, וואס איז ארויסגעריסען געוואָרען מיט די ווארצלען פון דער און יענער וועלט. ער פליהט ארום אין דער און יענער וועלט. ער פליהט ארום אין דער לופטען און איטליכס קונדס־ווינדטעל טרייבט מיט איהם קאטאָוועס. טביה אָבער איז פעסט פערפּלאַנצט אין דער בי ת־מדר שדוו עלט, וואָס גרעניצט זי דעו עלט, וואָס גרעניצט זי דעוועלט, וואָס יענער וועלט... קיין ווינדט, קיין ערד־ציטערניש קאָן איהם נישט ארויסרייסען פון דער מעטאפיזישער ערד, מיט זועלכער ער איז שטארק פערוואקסען".

מנהם־מענדעל און טביה זיינען צוויי, על על פון דער אידישער מא־ סע: איינער איז דער אימפעט, דער אנדערער די פערגליווערטע רוה"...

בעל־מחשבות זעהט אין די צוויי הויפט־

טיפּען, וואס שליסען די קייט פון שלום־עליכם'ס
וועלט צוויי סימבאָלען: דעם סימבאָל פון
אי דישען מארק און דער טימבאָל
פון אידישען בית־המדרש. אין דער ווירקליכ־
קייט אָבער האָט גראד מנחם־מענדעל, ווי מיר
האָבען אויבען געזעהן, אריבערגעטראָגען אויף
דעם אידישען מארק די אידישע בית־המדרש־
פּסיכאָלאָגיע, און טביה, פערקעהרט, איז זעהר
ווייט פון בית־המדרש. טביה איז ניט דער
בית־המדרש איד, נאָר דער אַר בייט ס־איד,
דער איינפאַכער אידישער מאַסען־מענש. מנחם־
מענדעל שטעלט אונז פאָר דעם שוואַכסטען
מענדעל פון דער אידישער לומפּען־בורזשואַזיע,
טביה אַ געזונדטען טהייל פון פארצייטיגען
אידישען ארבייטס־מענשלן...

ווארום כאָמש טביה האָט זיין אייגענם א מילכיגס און פון עקאָנאָמישען שטאַנד־פּונקט מילכיגס און פון עקאָנאָמישען שטאַנד־פּונקט איז ער, דוכט זיך, ביז א געוויסער מדרגה, א קליין־בירגער, בלייבט ער דאָך, לווט זיין נאַטור, אַ פּראָלעטאַריער, אן ארביימס־מענש. טביה מאַן, ד. ה. ניט קיין פאבריק־ארבייטער, אָבער פאָרט אן אַ ר ב י י ט ע ר. און אן ארבייטער, בלייבט ער אויך דענסטמאָל, ווען דער אויבער־בלייבט ער אויך דענסטמאָל, ווען דער אויבער־שטער האָט איהם צוגעשיקט א נייע פּרנסה, א מילכיגס. ער האָרעוועט שטאַרק אויך אין זיין מילכיגס, ער מיט זיין פרוי, מיט זיינע זיעבען טעכטער, און ערנעהרט זיך און זיין הויז־געזינד דורך שווערע, ביטערע פּראַצע.

וואָם ער איז געווען, בעת ער איז געווען א שטאָדטישער פשוט'ער ארבייטער, א משא־ פוהרמאו, דאָם ווייסען מיר נישט. טביה אליין דערצעהלט אונז אויף זיין גוטמוטהיגען, איראָ־ בים , א היז געווען שטייגער, אז ער איז געווען שטייגער, טערער ארימאן, געשטאָרבען, ניט פאר אידען געדאכט, מיט ווייב און קינדער, דריי מאָל א טאָג פון הונגער, א חוץ וועטשערע, געהאָרעוועט ווי אן אייזעל, געשלעפט קלעצער פון זואלד צום וואָגואל א פולען וואָגען, ס'זאָל אייך קיין חרפה ניט זיין, פאר צוויי גילדען א טאָג, און דאָס ניט אלע טאָג, און דערמיט געה האַלט אוים קיין עין־הרע, אזא שטוב מיט פּיקערם, זאָלען געזונד זיין, מיט, להבדיל, א פערד אויף קעסט, וואם וויל ניט וויסען וואם רש"י מאכט, בעדארף קייען אלע טאָג, גאָר אהן א שום תירוץ..."

אין זיין נייער עקאָנאָמישער שטעלונג, אלם מילכיגער, בעווייזט אונז טביה א נייעם, מערקווירדיגען צוג פון זיין כאראקטער: ער האָט אין זיך ניט קיין שום שפור פון פ סוחר'י שען גייסט און בלייבט צונויפגעוופקסען מיט דער פרבייט.

ווארום א מילכיגם, נאָהענט פון אזא גרוי־ סער שטאָדט ווי יעהופּעץ, מיט איהרע דאטשעס אין בויבעריק, איז, אהן צווייפעל, א גאָלדען געשעפט, וואו מען קאָן צונויפשלאָגען, ווען מען האָט דעם מינדעסטען גוסט צום האנדעל, א גאנץ היבשען קאפיטאַל. עפעם געלד קלייבט זיך ביי טביה'ן אויך צונויף; אָבער טביה פער־ האלט זיך צו זיין געלר, מען מעג זאָגען, אויף עכט־פּויערשען אופן: ער קלייבט די קלינגערם אין קאסטען, ווי א פּויער, און טראַכט גאר ניט, אז מען קען פון זיי האָבען, אין שלעכטעסטען פאַל, כאָטש א ביסעל פּראָצענט. זיין געלד בלייבט א טויטער קאַפּיטאַל (א נס וואס ער האָט זיי ניט פערגראָבען אין דער ערד). זיין מילכיגם בלייבט א קליינם: אן איינציג פערדעל, עטליכע בהומות'לעך — אָט דאָס איז זיין גאַנץ אייגענם. אוהם קומט אפילו נישט ארויף אויפ'ן געדאנק, זיין מילכיגם צו פערגרעסערען, צו צו־ קויפען ביסלעכווייז נאָך עטליכע בהמות'לעד, אפשר אויף נאָך א פערדעל, צונעהמען א מענד שען, און ביסלעכווייז פערפיהרען זיך מיט א רעכטען עסק, וואס וואלט איהם געגעבען די מעגליכקיים צו לעבען אָהן האָרעוואַניע, און כאָטש אויף דער עלטער אויסרוהען זיך -- אויף דער רעכנונג פון פרעמדע ארבייט. טביה איז צופריעדען מיט זיין קליין מילכיגס, מיט זיין האָרעוואַניע, ער יאָגט זיך ניט נאָך סיין גרע־ .סערע עסקים, ער יאָגט זיך ניט נאָך קאפּיטאַל ער איז, אויב איהר ווילט, א געבוירענער, אייבי־ גער ארבייטס־מענש, ער איז א געבוירענער, כאָטש ניט קיין בעוואוסטזיניגער פּראָלעטאַ־ ריער...

מיר דוכט, אז ווען דער בעוואוסטער בויד בעריק'ער מיליאָנער (ביי וועמען עס האָבען פערבלאָנדזשעט א פרוי מיט א מאָכטער, צו אפשר מיט א שנור, אין בויבעריקער וואלד, און וואס טביה דער מילכיגער, וועלכער האָט זיי אין תחילת געווען אָנגענומען פאר כת־ליצנים, האָט זיי ארויפגענומען צו זיך אויפ'ן וואגען און אָבגעפיהרט אין זייער דאַטשע צוריק) וואלט טביה'ן געשענקט ניט נור 177רובעל מיט אמאורער בממה דערצו, נאָר עטליכע הונדערט קערבלעך במה במה דערצו, נאָר עטליכע הונדערט קערבלעך

(א קשיא אויף א מעשה: וואס קען אמאָל ניט טרעפען מיט א מיליאָנער?) און טביה וואלט טרעפען מיט א מיליאָנער?) און טביה וואלט געעפענט א באקאליי־קלייט אדער אן אנדער געד שעפט (ווי ער מיט זיין פרוי גאָלדע האָבען פאַנד טאזירט אין דער הייסער מינוט, בעת עס איז פּלוצלונג זיי אריינגעפאלען אזא אוצר מיט געלד, ד. ה. 37 רובל), אזוי וואלט ער ניט לאנג אָנגעהאנדעלט, און ער וואלט זיכער, סוף־כלד קנגעהאנדעלט, און ער וואלט זיכער, טוף־כלד סוף, געבליעבען א קלעצער פיהרער ווי געווען.*)

ס'פערשטעהט זיך, מיר פאלט עס גאר נישט איין אפילו צו בעהויפּטען, אז צווישען דער ברייטער אידישער מאַסע זיינען פאראן געד נוג און איבער־גענוג הענדלער, און ביי בעסערע אומשטענדען וואלטען פיעלע פון זיי געשמאַק גענומען זיך פאר גרעסערע געשעפטען, אפילו און געארבייט אין עסק גאר ניט שלעכט. דער פאַסט אָבער בלייבט דאָך, אז צווישען די מענד שען פון דער אידישער מאַסע, וואס פערנעהד מען זיך מיט פּשוט'ע ארבייט, זיינען פארהאן ניט וועניג,וואס זיי קאָנען ניט האַנדלען, פונקט אזוי ווי טביה דער מילכיגער. דאָס זיינען מענשען, וואס זיי איז בעשערט אייביג צו בלייד בען — פּראָלעטאריער, אַרבייטער.

אויך אין טביה'ם הכנסת־אורחים, אין זיין אויפריכטיגער, ריהרענדער גאסט־פריינד־ שאפט ליעגט, ווי מיר שיינט, אן עכט־פּראָלע־ טארישער צוג, א שטריך פון אן ארבייטס־מענ־ שען, ריכטיגער נאָך, פון א פּויער. אלס א

איך וויים, טביה האט אויף זיך אן עברה: ער (* הצט אבגעגעבען זיין לעצטען הונדערטער מנחם־מענדל'ען פון יעהופעץ, און מיט איהם כלומרש געמאכט שותפות אין "בערזע־מסחרים". הייסט עס דאָה, אז ער האט יא געהאט א יצר־הרע צו געלד. וואסער מענש האט עס אבער היינטיגע צייטען ניט קיין חשק צו געלר, בפרט אז עם קומט איינער און דערצעהלט אייד מעשיות וועגען גרויסע געווינסען? טביה האט געהאט גרויסע טעכטער, און איהם האט זיך געדוכט, אז ווען ער וועט געווינען עטליכע הונדערט רובל, וועט עס זיין אויף נדן. גע־ האנדעלט האט אבער טביה נישט. פערקעהרט, ער האט אבגעגעבען זיין געלד, ווייל נישט ער האָט בערארפט מיט דעם געלר האנדלען. דערביי האָט ער זיך געלאוט אויסנארען און אָבגעבען זיין גאנץ פער־ מענען (א הונדערטער), איך וואלט געזאגט, ווי אן עכטער פויער. די תמימות, וואם טביה בעווייוט אין דער גאנצער געשיכטע מיט מנחם־מענדל'ען, איז דער בעסטער סימן. ווי וויים טביה איז גראד קיין סוחר נים געוועו.

פשוט'ער מענש, וואס איז נישט להוט נאָך געלד, נאָך מסחר, האָבען די פּראָדוקטען פון זיין מיל־ כיגם (כאָטש ער האָט דערמיט געהאנדעלט) ניט ."בעהאט אין זיינע אויגען א "פּנים פון סחורה. כ'מיין דערמיט, אז ער האָט ניט געזעהען אין יעדען גלאָז מילד, אין יעדען שטיקעל פּוטער, אין יעדען קעז א. ז. וו. נישט מעהר ווי "סחורה", וואם מען קען מאַכען צו געלר. ער האָט אין זיי נישט געזעהען קיין פערכיאסקירטע קאָפּיקעס, נאָר איינפאַכע, נאַטירליכע נאַהרונגס־מיטעל. ער האָט תמיד נישט געקאָנט אָנלויבען זיך די " "קנישעם, קרעפּלעך, מאָנשקעם, צרות־קניידלעך, בלינצעם, ווערטליקעם, ווערטאָטען", וואָם זיין פרוי גאָלדע האָט געקענט מאַכען, און וואו ער האָט נור דערטאַפּט א אידען, האָט ער איהם געשלעפט צו זיך אין חוטאָר, מהנה צו זיין איהם מיט זיין מילכיגס... און מען זעהט, אז טביה אליין האָט מעהר הנאה געהאט דערפון, ווען א פרעמדער אורח האָט ביי איהם או מ־ זים ט געגעסען, איידער ווען ער פלעגט פער־ קויפען זיין סחורה פאר געלד די בויבעריקער דאַטשניקעס. אזא מין "הכנסת־אורחים" איז כמעט פרעמד דער איצטיגער קאפּיטאַליםטישער וועלט. זי איז געווען בעקאנט און פערברייט אין דער גרויער אלטער צייט, בעת אונזערע פּרימי־ טיווע עלטער־עלטער־זיידעם האָבען נאָך אזוי גוט ווי נישט־געוואוסט פון האנדעל און פון א צורת־מטבע...

ס'ווילט זיך כמעט נישט גלויבען, אז צוויר שען דעם אידישען פּאָלק, דעם פּאלק פון הענדר לער, זיינען נאָך פּארהאן מענשען, וואס אין זיי האָבען זיך ערהאלטען די געזונדטע און נאטירר ליכע הושים פון דעם פּרי מי טי ווען, פון דעם פארצייטיגען נאַטור־מענשען...

אין טביה דעם מילכיגען טרעט פאר אונד זערע אויגען ארויס א צווייטער העכסט־אינטער רעסאנטער און סימפאטישער צוג: זיין אונבעגרענצטע צוגעבונדענ־ קייט צו דער גאטור...

טביה דער מילכיגער איז ניט קיין פּויער, ער פיהרט ניט קיין פּויערשע ווירטשאפט, בער ארבייט נישט קיין ערד און פיהלט אויף זיף נישט די מאַכ ט פיר אָט דער ערד. ער איז נישט מעהר ווי א מילכיגער. איהם קומט אוים צו וואוינען אין זיין הוטאָר ארום א דאָרף און אין דעם דאָזיגען געבוירענעם שטאָדט־ שאן אין דעם דאָזיגען געבוירענעם שטאָדט־ מענשען ערוואָכט פּלוצלונג אן אונגעוועהנליכע מענשען ערוואָכט פּלוצלונג אן אונגעוועהנליכע

ליעבשאַפט צו דער נאַטור מיט איהר בעצוי־ בערנדער שעהנהייט און קראַפט...

- אז מען טהוט א בלאז מיט'ן שופר, דערצעהלט אונז טביה, -- אזוי צולויפען זיך אלע דאַטשניקעם, ווי די מייז אין הונגער, און בויבעריק ווערט א פּוסטקע. דעמאָלט האָב איך ליעב צו זיצען אין דער היים, ביי זיך אויף דער פריזבע: ביי מיר איז דאס די בעם טעצייט (כאָטש אפילו די הכנסה זיינע ווערט וועניגער, ווען די דאַטשניקעס פאָה־ רען ארוים). די טעג זיינען געשענקטע. די זון באקט שוין ניט ווי אַ קאלף־אייווען, נאָר זי גלעם מים אזא ווייכקיים, מחיה נפשות. דער ווצלד איז צלץ נאָדְ גרין. די סאָסנעס הערען נים אויף צו שמעקען מיט סמאָלע, און עם דאכם זיך מיר, אז דער וואלד קוקט יום־טוב'דיג, ווי גאט'ם א סוכה. (וואס פאר א שעהן קינסטלעריש געפיהל!) אָט דאָ, טראַכט איך מיר, האַלט גאָט סוכות. דאָ, ניט אין שטאָדט, וואו עס טאַ־ רעראַמט און מענשען לויפען הין און הער, פּינען מיט דער נשמה, יאָגען זיך נאָכ'ן שטיקעל ברויט און מען הערט נור געלד, געלד און געלר "...!

"און ווער שמועסט אויף דער נאַכט,
הושענא־רבה למשל, איז דאָך גאר א גן־עדן:
דעמאָלט איז דער הימעל בלוי, די שטערען פינק־
לען, שעמערירען, בייטען זיף, פּינטלען,
ווי להבדיל אַ מענש מיט די
אוי גען; און אמאָל מאכט זיף, פליהט דורף
א שטערן פייל אויסען בויגען, לאָזט איבער נאָך
זיך אויף א רגע'לע א גרינעם פאס, — דאָס האָט
זיך אראָפּגעלאזט א שטערנדעל, געפאלען עמי־
צענ'ם מזל. ווארום, וויפיעל שטערען, אזוי פיעל

אזוי פיהלט, פערשטעהט די נאטור מיט איהר כשוה'דיגער שעהנקייט — דער אמת'ער קינסטלער, ריכטיגער, דער פרייער נאטור־מענש מיט זיין נאאיווער,טיער־פיהלענדער און אבער־ גלויבישער נשמה...

טיעף און מעכטיג מוז גאָּך זיין איצט אויך דאָם בענקעניש נאָד דער נאטור אין דער אידיד שער נשמה, (בפרט אין דער נשמה פון מאַסען־מעניש), ווען א אידישער שמאָדט־מעניש ווערט מזוי גיך פערקניפעלט, פערבונדען מיט איהר, ווי ער ווערט כאָטש אויף א וויילע איהרער אַ נאָהענטער שכן !...

און איהר מעגט שוין גלויבען טביה'ן, ווען ער פערזיכערט אייד:

גיט מיר די בעסטע פּרנסה, איף זאל, ארויספאָהרען פון דאָרף אין שטאָדט אריין, וועל איך מיט אייך ניט בייטען. וואו האָט איהר אין שטאָדט אזא הימעל ?... וואו האָט איהר דאָרט אזא בוים ?..."

זאָגט זיך, וואס איהר ווילט, ביי מיר איז עס א גרויסער ספק, צו דער דאזיגער טביה דער מילכיגער, וואס האָט געקאנט פיהלען אזא טעס גן־ערן פון דער שעהנער נאטור אויף דע ר דע וועל ט, האָט געקאנט האָבען אזא שטאַרקע וועל ט, האָט געקאָנט האָבען אזא שטאַרקע בענקעניש נאָך ש"י עולמות (נאָך א "מעטאַפּי־זישער" וועלט), און דערצו נאָך נאָך א גאָלדע־נעם שטוהל (כאָטש אפילו מיט פיער פעסטע פיס), אויף וועלכען טביה, אלס א פּשוט'ער אר־בייטס־מענש, וואלט זיכער געפיהלט גאר נישט בייטקוועם...

טביה, קען זיין, איז אפשר פרום געווען, אבער איהר מערקט אין איהם נישט די ווי ל־ דע ברייטקייט פון א פאנאטישען בעל־הבית!על, וואם קאָן ניט איבערטראָגען, ווען־ אן אנדער לעבט זיך פרייער, לעבט אויף זיין שטייגער פשוט דערפאר, וואס דאָס געפעהלט איהם נישט, ווייל דאָם שטערט זיין רוה; זיין גאנג אין לעבען. אַז "פעפערעל" (א אידי־ שער לעהרער, און שפעטער זיינער אן איידים), וואשט זיך נישט צום עסען, זיצט אָהן א היטעל און דאַווענט נישט, אַהרט עס טביה'ן ווי די וואַנד. און אז עם קומען צו איהם צופאהרען אי־ דישע געסט רייטענדיג אום שבועות, לאַכט זיך טביה: "נישקשה, זאָג איך, טביה איז נישט פון די גרויםע צדיקים, און או מען וועט אייך, אם ירצה השם, שמייסען אויף יענער וועלט, וועט מיר ניט וועה טהאָן..." ("שפּרינ־ צע"). "איהר מעגט אייך געהן אהן א היטעל און אפילו מיט'ן קאָפ אראָפ מיט די פים ארויף, אַבי איהר ווייסט, וואס רש"י מאַכט, זיינט איהר שוין פון מיינע ליים" - אָט אַזאַ איד איז טביה. אַוֹאַ מין טאָלעראַנץ, אַוֹאַ מין געדולדיגעס פערהאלטען זיך צו אנדערש־גלויביגע, כאראק־ טעריזירט א גרויסע און אינוועניגם טע פרייע נשמה...

טביה איז אן איינפאכער ארבייטס־מענש; טביה איז נישט גאָלע גשמיות, וואס ווייסט אָבער ער איז נישט גאָלע גשמיות, מון פון זיינע מעהר נישט פון זיין האָרעוואניע און פון זיינע איי ג ע נ ע גשמיות'ריגע, מאטעריעלע לע־

בעגעס־בעדערפניםען. טביה איז, ראשית, א מענש מיט א כלל־געפיהל, מיט א געזעלשאפט־ליבען חוש. ער האָט א הארץ פאר ארימע און ליבען חוש. ער האָט א הארץ פאר ארימע און ליידענדע. ער וואוינט זיך ווייט פּוֹן שטאָדט אויף זיין חוטאָר, און ער קאן זעהר וועניג טהאָן פאר אנדערע; אבער שטענדיג טהוט איהם וועה דאס הארץ פאר וואס ער קאן נישט טהאָן פאר אנדערע, און ער טרוימט אמאָל פון רייכקייט, אנדערע, און ער טרוימט אמאָל פון רייכקייט, ווייל ער ווייסט, אז ווען ער וואלט רייך געווען, וואלט ער עפּעס מתקן געווען, אויפגעטהאָן פאר דער וועלט...

טביה ליעבט אויף אריינצוקוקען אין א ספר.
ער איז איינער פון יענע — ווי בעל־מחשבות
זמְגט טרעפענד — וו מְס ביל דען די
פּ מְלֹ קס־אינטעליגענין פון דעם
פּ מְלֹ קס־אינטעליגענין פון דעם
אל טען דור. קומט שבת, ווארפט ער פון
זיך אראָב דעם עול פונ'ם וואָכעדיגען לעבען,
לערנט זיך זיין פּרשה חומש, זאגט זיך אָב תרגום
און א ביסעל תהלים, פרק — קורץ, אין טביה'ן
לעבט די אידישע נשמה־יתרה, ער איז א מענש
מיט א פיינעם, כאָטש אפילו נאַאיווען, גייסטי־
גען חוש, וואס לאזט איהם נישט פערזונקען ווע־
רען אין ברויזיגען ים פון וואָכעדיגע דאגות און
וואכעדיגע געראנקען...

כ'וויים ניט, פון וואנען האָט עם בעל־מחשבות גענומען, אז פאר טביה איז חוץ אידען ניטאָ קיין מענשען, אז פאר טביה איז חוץ אידען ניטאָ קיין מענשען. אָבער ריכטיג איז עם, אז "איטליכער איד איז איהם געווען ליעב און טהייער; פשוט גלאַט אזוי, ווייל דאָם איז א איד, איינער פון די מיליאָנען אידען, מיט וועלכע ער איז פערקניפּט און פערבונדען פון אברהם אבינו'ם צייטען אָן. מיט אנדערע ווערטער: אין טביה'ן לעבט דאָס מיט אנדערע ווערטער: אין טביה'ן לעבט דאָס איינפאַכע, ניט געקינסטעלטע, היסטאָריש־פער־ערבטע נאַציאָנאַל־אידישע געפיהל..."

אין טביה דעם מילכיגען — אט אין דעם פשוט'ען ארבייטס־אידען פון דעם אלטען דור, וואס הערט נישט אויף צו שיטען מיט פּסוּקים, מיט תורות און מיט ווערטלעף, אז עס ווערט מיט תורות און מיט ווערטלעף, אז עס ווערט אונז אמאָל פּריקרע פון זיי — אָט אין דעם טביה'ן איז פעסט פעראייניגט די ליעבשאפט צו דער ארבייט, די געזונדקייט און קרעפטיגקייט פון א מאַסען־מענש, פון אן ארבייטער מיט דער אידשער נשמה־יתרה, מיט דעם געזונדטען אידשען נאציאָנאַלען געפיהל, מיט דעם אידישען דער אידעלזיזם, מיט דעם אידישען בטחון און מוטה, אידעאליזם, מיט דעם אידישען בטחון און מוטה, קט דאָס מאכט איהם פאר א פעלזען־פעסטע נפטור, וואס טראָגט רוהיג אריבער אלע קלעפּ

פון דעם בייזען אירישען מזל. טביה ווייסט ניט פון קיין האסטיגקייט, פון קיין אימפעט. ער ווייסט אָבער אויך ניט פון קיין פער צוו יי פ־ לונג.

די רוהיגע, געשטעלטע, כ'וואלט געזאגט, אויסגעגליכענע נאַטור פון טביה'ן קאָן נישט פערטראָגען דאָס אייביגע פערוואָגעלט זיין, וואס איז אויסגעפאלען אויפ'ן אידישען גורל. טביה איז פעסט צוגעבונדען צו דעם אָרט, וואו ער וואוינט. טביה עלטערט זיך אין זיין חוטאָר, אין זיין מילכיגם, און כאטש ער בלייבט, סוף־ כל־סוף, עלענד ווי א שטיין, - ווילט זיך איהם פונדעסטוועגען נישט צושיידען מיט זיין "מיל־ כיגס". ווער ווייסט, ווען ניט פּרהצור (דער אינגסטער איידים זיינער, דער אויפגעקומענער מיליאָנער, וואס האָט איהם מיט גוואלד ארוים־ געריםען פון זיין מילכיגם, ווייל עם איז איהם נישט אָנגעשטאַנען, וואס ער האָט א שווער בסק־הכל א מילכיגער, און אן אָרימאַן דערצו), ווען ניט ער — אזוי וואלט טביה אפשר געד — פונען זיין קבר אין דעם שטילען וואלד ארום בויבעריק, וואס ער האָט אזוי היים געליעבט מיט אלע קנייטשעלעך פון זיין נאאיווער און רייכער נשמה ?...

"איהר קוקט אויף מיר, פּאַני שלום־עליכם, זאגט טביה דער מילכיגער, פּאָהרענדיג קיין — ארץ־ישראל — וואס סע האָבען זיך מיר גע־ שטעלט טרעהרען אין די אוי־ גען און איהר טראַכט זיך אודאי: אָט דער טביה האָט זיך פערבענקט אפּנים נאָך זיין פער־ ! דיל... וואס עפעס נאָכ'ן פערדיל, מענש איינער אלצדינג טהוט מיר באנג און נאָך אלעמען וועל איך בענד ק ע ן. איך וועל בענקען נאָכ׳ן פערדיל, איך וועל בענקען נאָכ'ן דאָרף, איך וועל בענקען נאָכ'ן סטאראָסטאַ מיט'ן אר רי אַ ד ני ק, נאָך די בויבעריקער דאַטשני־ קעם, נאָך די יעהופּעצער נגידים און אפילו נאָך אפרים דעם שדכן, זאל אויף איהם קומען א מגפה !..." קורץ, טביה פיהלט א בענקעניש נאָך דער היים מיט אלע איהרע ליכטיגע און פי נ־ ם טערע זייטען. אך, וויפיעל האָבען אונד זערע אָרימע אידישע עמיגראנטען געקאָנט דער־ צעהלען וועגען דעם דאָזיגען היים־בענקעניש, וואָס נאָגט און גריזשעט ביים האַרץ פיעל יאָה־ רען נאָך דעם, ווי מען האָט זיך, דאכט זיך, גאר

איינגעלעבט אין א נייער, און אמאָל אויך פיעל פרייערער און גליקליכערער היים...

מיר דוכט, אז אין דער צוגעבונדענקייט צו איין ארט, אין דעם האס צו דעם שטענדיגען וואנדערען, ליעגט וויעדער א שטיק אידישע פּסיכאָלאָגיע. נור פרעמדע כחות, נויט, אָרימ־ קייט, רדיפות צווינגען דעם אידען צו זיין א שטענדיגער נעדונד'ניק, צו בייטען אזוי אָפּט זיינע פּרנסות און זיין היים...

ס'איז קיין צווייפעל נישט, אז טביה דער מילכיגער איז ניט קיין קאמפפס־מענש. דערצו איז ער, פון דער נאַטור, א צו־גוטער און צו־ ווייכער מענש. ער איז אויך צו־אַלט צום קאמפּף. ס'איז אָבער א טעות, ווען מען מיינט, אז טביה איז העכסט צופריעדען מיט זיין שיקזאַל, און אז אין איהם זיינען אפגעטעמפט אלע חושים, וואם שטויסען דעם מענשען צו פּראָטעסטירען געגען זיין הארטען גורל, געגען איהם צו קעמפר פען. טביה שמועסט זיך אָפט דורך מיט דעם רבונו־של־עולם, פערענטפערט שטענדיג איהם און זיין סדר העולם, זיין וועלט־אָרדנונג. ער הערט נישט אויף צו ריידען מיט זיך: "עט, טביה, ביזט א גרויסער נאַר, כ'לעבען, וואס איז שייך, דו ווילסט ואָגען א דעה, ווי אזוי צו פיהרען די וועלט? מסתמא, אז מען הייסט אזוי, בעדארף אזוי זיין". אָבער ניט קוקענדיג דארויף, וואם ער האָט, דוכט זיך, אזא צוטרוי צו גאָט, הערט ער דאָך נישט אויף ווייטער און ווייטער פרעגען קשיות אויפ'ן בורא־עולם, אויפ'ן וועלט־ בעשאַפער, און אין זיין מח הערען נישט אויף צו עגבערען — די אייביגע מענשליכע ספקות: - ? פאר וואָם זאָל טאָקע נישט זיין אנדערש, פרעגט אפט טביה. און ביי איהם געהט פון קאָפּ ניט ארוים זיין אייגענער "מה־נשתנה?" מה־ נשתנה הייסט ביי טביה'ן, "וואו שטעהט עס גע־ שריעבען, אז איך, טביה, בעדארף האָרעווען פון די יעהופעצער "סטעקראַטען" וועגען, אויפּ־ שטעהן גאנץ פריה, ווען גאָט אליין שלאָפט נאָדָ. וואם איז? בכדי זיי זאָלען האָבען פּונקט צו ? דער קאווע א פריש שטיקעל קעז און פּוטער וואו שטעהט עס געשריעבען, אז איך בין מחויב אויםגעריםען ווערען צוליעב שיטערען קרופּניק, א קאָליש מיט גרויפען, און זיי, די יעהופעצער נגידים, בעדארפען אויסרוהען די ביינער אויף די דאטשעס, נישט טהוענדיג קיין האנד אין קאלטע וואסער און לעבען גליקליך ? "ב י ן איך נים צוצ איד ווי זיי?"

טביה ענטפערט אפילו אויף זיין "מהרנשתנה" מיט זיין "עבדים היינו", דאס הייסט, א איד דארף לעבען מיט אמונה, דארף זיך מוטשען דארף לעבען מיט אמונה, דארף זיך מוטשען אויף דער וועלט, אבער עס פיהלט זיך, אז דער תירוץ בעפריעדיגט איהם נישט, און ער בלייבט ביי זיינע נישט־פערענטפערטע קשיות און שמערצליכע ספקות... אָי, כ'האָב מורא, צו נאַרט טביה נישט אָב זיין גאָט, און צו שטעקט ניט אין זיין שטעקדיגער פערענטפערונג צו דעם אויבערשטען א שטיק פערביסענע און ביטערע אויבערשטען א שטיק פערביסענע און ביטערע איראָניע אויף די שעהנע "פּאראָנדקעם", וואס הערשען אין זיין וועלטעל ?!...

טביה האָט געלעכט ביי אזא צייט און ביי אזעלכע אומשטענדען, אז ער האָט נישט געד וואוסט, וואס הייסט "געזעלשאַפּטליכער קאמפּף" און ווי מען פיהרט אזא קאמפּף. אלס א מענש פון דעם אלטען דור האָט ער נישט פערשטאַנען די היינטיגע יוגענד און פּשוט, ווי עס ווייזט אויס, ניט געגלויבט, אז די דאָזיגע עס ווייזט אויס, ניט געגלויבט, אז די דאָזיגע יוגענד האָט די קראַפט דעם סדר־העולם, די געד זעלשאַפטליכע אָרדנונג, איבערצוטאכען. ער האָט אָפט זייָ לוסטיג געמאכט איבער "פעד האָט אָפט זיינע ציעלען; אָבער טיעף אין הארצען האָט ער דאָך געפיהלט, אז ס'ליעגט א בעזונדער קראַפט אין די נייע אידעאלען, צו וועלכע ס'האָט איהם אינסטינקטיוו געצויגען...

טביה אליין איז ווייט געווען פון דער יו־ גענד, פון יעדער געזעלשאַפטליכער בעוועגונג. זיינע טעכטער אָבער זיינען שוין געווען אנדערע. ויי האָבען איבערגענומען, גע'ירשנ'ם פון פאָטער זיין גלויבען, זיין בטחון, און די געזונדקייט פון זיין נאַטור, זיין אידעאליזם. טביה'ם טעכטער האָט שוין געצויגען צו דער ארבייטער־וועלט, און צו נגידים האָבען זיי קיין מזל ניט. שפּרינצע בערליעבט זיך אין אראָנטשיק'ן, דער יעקאַטע־ רינאָסלאַווער גבירה'ס א זוהנדיל און בעצאָהלט דערפאר מיט איהר כבוד און מיט איהר לעבען. ביילקע האָט שוין חתונה מיט'ן מיליאָנער פרהצור, אָבער נור כדי צו פערזארגען איהר פאָד טער אויף דער עלטער און כדי צו ראַטעווען איהר היים־געליעבטע שוועסטער "די פּאליטי־ שע" האָדעל מים איהר מאַן... צייטעל איז גליק־ ליך מיט איהר מאן, אן איינפאכען ארבייטסד מענשען, און האָדיל געהט מיט איהר מאַן אין דאָם ווייטע סיביריען, און פיהלט זיך גליקליך, וואס זי פערגרינגערט דאָרט זיין שווער לעבען. טביה'ם טעכטער ציהט צו דער פּראָלעטאָרישער

וועלט מיט איהרע אידעאלען אפשר דערפאר, ווייל אין זיי לעבט די אידיש־פּראָלעטארישע נשמה פון זייער פאָטער ?...

און מערקווירדיג: דער אלטער טביה ליעבט אלע זיינע טעכטער ווי א פּאָטער, אָבער זיין טאָכטער האָדעל (די סאָציאליסטקע) פערגעד טערט ער און קען זי א מינוט ניט פערגעסען. ווי וואלט עס מעגליך געווען, ווען טביה וואלט כאָטש דונקעל ניט געפיהלט א גייסטיגע קרובה'שאַפט צו יענע הויכע אידעאלען, פאר וועלכע האָדעל האָט אזוי פיעל געליטען ?...

6

דער פּראָלעטאַריער.

(יוסף בעקערמאן, נחמיה'ם זיהן און אנדערע). פונקט ווי די איידעלסטע טהיילען פון א פּלאַנץ ווערען ווינטער־צייט איינגעהילט און איינגעדעקט אין אן אויסוועניגסטער דעקיל (אַ הילע), וואם שיצט זיי פון פרעסט און קעלט, אזוי שיצט אויך אין משך פון דורות ערווארבע־ נער אידישער אפטימיזם די אינוועניגסטע, איי־ דעלע קרעפטען, וואס לעבען פערבאָרגען אין דער נשמה פון דעם אידישען מאַם ען־ מענש. און פונקט אזוי ווי אין פריהלינג, ווי נור די זון גיט וויעדער לייכטזעליג א בליק אויף דער ערד, פּלאצען די אויסוועניגסטע האר־ טע טהיילען פון דער פלאַנין און איהרע פער־ באָרגענע צווייגען און בלעטלעך וואקסען זיך פונאַנדער און בליהען אויף אין זייער גאנצער פראכט, פונקט אזוי פערשווינדט, פּלאצט די "אידישע פרעהליכקיים" פון דעם מאַסען־מענש, ווי נור די געזעלשאַפטליכע, פאליטישע און רעכטליכע לאגע פון אידישען פאָלק ענדערט זיך צום בעסערען, און דער אירישער מאסען־מענש בעקומט עפעס מעהר רוים, עפעס מעהר פריי־ הייט און רעכט. און נישט נור אין פרייערע צייטען, אבער אפילו דענסטמאָל, ווען די עקאָ־ נאָמישע לאגע פון דעם מאַסען־מענש ווערט עפעם בעשטימטער, ווען ער בעקומט פיעל־ניט־ איז די מעגליכקיים צו ראנגלען זיך פאר זיינע אינטערעסען און אידעאלען, אזוי ווערט ביי איהם פערפאלען זיין פרעהליכקייט און אויף איהר ארט טרעט ארוים דער שארפער און ביטערער ערנסט פון א קאמפר־מענשען.

די דאזיגע ענדערונג אין דער פּסיכאָלאָגיע פון דעם אידישען מאָסען־מענש טרעט פאר

אונז ארוים מיט א בעזונדערע דייטליכקייט אין דעם אידישען פּראלעטאריער.

א קינד פון דער ברייטער אידישער פאלקסד מאסע, ארים און געדריקט אזוי ווי זי, אָבער בעוואוסטזיניגערער און פּאליטיש־רייפער פון בעוואוסטזיניגערער און פּאליטיש־רייפער פון איהר, ווארפט דער פּראלעטאריער אראָב פון זיין זעעלע די "קאבצאָנישע פרעהליכקייט" פון די האלב־פּראלעטאריער, ער לאכט שוין ניט מעהר איבער זיינע אייגענע ליידען, ער ווי צעלט נישט גוטמוטהיג איבער זיין אייגענער אָהנמאכט, ער וויל ניט זיין ארים און שוואך, ער וויל זיין אזא מענש ווי אלע, ער וויל זיין שט א ר ק. דער אידישער פּראלעטאריער איז שוין גאר נישט פרעהליך, ער איז ערנסט...

ליידער אבער האט שלום־עליכם, דער גרוי־ סער קענער פון אונזער אידישען לעבען, מיט אלע זיינע פערבארגענסטע און אפענע שטרע־ מונגען, דער טיעפער פערשטעהער פון דעם אי־ דישען פאלק, מיט אלע זיינע טיפען און העל־ דען, גראד קיין גרוים מזל נישט געהאט מיט זיינע "פּראָלעטארישע פיגורען". אפשר טאקי דערפאר, וואס אין דעם אידישען פּראלעטאריער ליעגט אזוי פיעל ערנסט, אזוי פיעל טראגיק און מען מערקט אין איהם נישט קיין שפור פון קבצנ'ישע פרעהליכקייט, אפשר דערפאר איז ער געבליבען א רעטעניש פאר דער "אָרימער און פרעהליכער" מוזע (אזוי כאראקטעריזירט שלום־ עליכם אליין זיין טאלאנט) פון אונזער גרויסען און פון גאט געבענשטען קינסטלער און איינצי־ ... גען אין זיין ארט הומאָריסט...

מיר רעדען שוין נישט פון דעם פאנטאס־ טישען "לייהמענעם גולם" אין דער געשטאלט פון א "פּראָלעטאַריער" (שלום־עליכם אליין נעהמט אין דעם פאל דאָס ווארט "פּראָלע־ טאַריער" אין גענזען־פּיסלעד, אין קאָר וויטשקעם), וואם מיר טרעפען אָן אויף דער פאנטאסטישער אידישער אינזעל מיט איהר קא־ מישער אידישער "דרייצעהן־רעפּובליק". דאם דאזיגע טעמפּ און צופריעדען בעשעפעניש (כלומר'שט אן ארבייטער) דרעהט זיך ארום טאג ווי נאכט ארום די איבעריגע 12 ברואים, האָרעוועט פון זייערט וועגען, בעדיענט זיי און איז דערפון שטארק צופריעדען, ווי אן עכ־ טער שקלאף. ווען ביי דעם גרויסען רוסישען סאד טיריקער, שטשעדרין־סאלטיקאוו, געפינען מיר א מעשה'לע, ווי אזוי א פויער האט אנגעקאר־ מעט (אָנגעזעטיגט) צוויי גענעראַלען, טאָ

שפיעגעלט זיך אב אין דער דאזיגער פאנטאזיע־ געשיכטע דאָך די ריכטיגע פּסיכאָלאָגיע פון דעם אמאָליגען פּויער, וועלכער האט אזוי לאנג געשמאכטעט אין קנעכטשאפט. ביי אידען אבער איז דער ארבייטענדער מאסען־מענש קיין מאָל קיין קנעכט נים געווען. און אפילו אין די פינ־ סטערע צייטען פון דעם אירישען גהעטא־ לע־ בען, בעת דער בעל־מלאכה, דער האנדווערקער, איז פעראכטעט געווען פון די לומדים און בעליד הבתים, האט ער פון זיין זייט געצאהלט זיי מיט דער אייגענער מטבע און געהאַסט די יאָלדען". אבער שטעהן אויף די הינטער־ פאר'ן בעל־הבית דאָרט, וואו פיסלעד ער האט ער גישט בעדארפט, דאָם האט דער אידישער בעל־מלאכה ניט גע־ פרובט און ניט געקאנט. די שמחה־רבה פון פראלעטאריער" אויף דעם דרייצעהן־אינזעל, פראלעטאריער פון זיין בעדיענען די 12 בירגער, זיין גרויסער אראָבפאל פון זיי איז ניט קיין ריכטיגער צוג פון א אידישען ארבייטס־מענש, צו וועלכען גע־ זעלשאפטליכען קלאס ער זאל נישט אָנגעהערען.

אבער אויך די אמת'ע פּראלעטאריער פון דעם ווירקליכען אידישען לעבען, וואס ווערען אונז פאָרגעשטעלט אין שלום־עליכם'ס גרויסען ראמאן "דער מבול", זיינען זעהר ווייט פון דער פּראלעטארישער פּסיכאָלאָגיע, וואס האט זיי בעדארפט אויסצייכענען און אבטהיילען פון אנדערע.

נחמיה דעם שוסטער'ם צוויי זיהן, חיים און בעני, זיינען גאר ניט קיין געלונגענע און גאר ניט קיין ריכטיגע פּראלעטארישע טיפּען.

שוין דער פאקט אליין, וואס חיים און בעני זיינען פּועלים ביי זייער אייגענעם פּאָטער און האָבען אין זייער עקאָנאָמישען לעבען קיין געלעגענהייט ניט צו פיהלען, כאָטש אין זייער אייגענער ווארשטאָט, דעם געגענזאין צום בעל־הבית, קיין געלעגענהייט מייט'ן בעל־הבית צו שטרייטען פאר זייערע בעזונדערע עקאָנאָר מישע אינטערעסען, שוין דאָס אליין מאַכט זיי עקאָנאָמיש פאר געוועהנליכע אידישע האנד־ווערקער, וואס אונטערשיידען זיך ניט אין זייער מטטעריעלען און געזעלשאפטליכען צושטאַנד פון זייער פאטער. אמת, זיי זייגען זיך גאנץ נאנץ בוורים, געהען זיך אויף פערזאמלונגען, וואוילע בחורים, געהען זיך אויף פערזאמלונגען, שפּאצירען ארום "אויף דער ארבייטער־בערזע", זיינען מיטגליעדער פון דער אידישער "סאמא־

אָבאָראָנע" (זעלבסטשוץ) און איינער פון זיִי גע־ פינט זיין העלדישען טויט אין שטרייט בעת א פּאָגראם, אבער אין אלע זייערע גענג און טהועכ־ צען בעמערקט מען דאָך נישט קיין איינציגען כאראקטער־שטריך, קיין איינציגען נשמה־ קנייטש, קיין איינציגען חוש און געפיהל פון א פשוט'ען פראלעטאריער, פון אן ארבייטס־ מענש. בעני און חיים האָבען אהן שום מינדעם־ טען שאָדען פאר זייער גייסטיגער פהיזאָנאָמיע געמעגט זיך זיין אידעאליסטישע "בעל־הבתי־ שע" בחורים'לעך אָדער גאר עקסטערניקעס. אין זייער קנאה און שנאה צום נגיד פיהלט זיך ניט דער ווירקליכער עקאָנאָמישער אינטערעם פון פאקטישען לעבען, ניט דער עקאָנאָמישער און געזעלשאפטליכער פראטעסט פון דעם בע־ וואוסטזיניגען, אין קאַמפּף ערצויגע־ ארבייטער. פערהארטעוועטען 118 "און ווען די דאזיגע "בעוואוסטזיניגע בחורים "האקען ציטאטען" פון מארקס'ן און קריטיקיר, רען "משה רבינו'ם הגדה", דערפאר, וואם מיט דער הגדה האט משה מיט א בכיון געוואלט אַרייננאַרען אין זאַק דעם אָרימאן און געבען איהם אן הגדה אנשטאַט קניידלעד, - אזוי פיהלט, איהר אין די דאזיגע ציטאטען מיט חכמות דעם טעם פון "יודעל קטנתי'ם" פסוקים און טייטשען, וואס פאסען זיך אזוי קנאפ מיט דעם ביטערען ערנסט פון דעם היינטיגען אידי־ שען פּראלעטאריער...*

פון די פּראלעטארישע טיפּען שלום־ עליכם'ם צייכענט זיך אוים מיט זיין רעאלער

"א שלום־עליכם'ם ראמאן "דער מבול" קאן, לויט ווי מיר דוכט, אין קיין פאל ניט צוגערעכענט ווערען צו זיינע געלונגענסטע ווערק. אמת, אויך אין דעם דאזיגעו ראמאן געפינען מיר פראכטפאלע און עכט קינסטלערישע בילדער, שפאנענדע סצענעם, אין וועלכע ס'פיהלט זיך רי גאנצע צויבער קראפט פון שלום־עליכם'ם פעדער. צו גלייכער צייט אבער זיינען אין ראמאן פאראן ניט וועניג טיפען, וואם קענען זיך פערגלייכען מיט די בעם־ טע "פאלקס־טיפען", וואס שלום־עליכם האט אונז געגער בען אין אזא גרויסער צאָהל אין זיינע איבריגע ווערק. אבער די בעסערע שטעלען פון זיין ראמאן ווערען פער־ טרונקען אין א מבול טאנדעט־פאטאגראפיען, פוסטע עפעקטען און פאלשע טיפען, וואס מיר געפינען דארט. אויף זיין נייעסטען ראמאן ליעגט, ליידער, ווי מיר דוכט, דער שטעכפעל פון גיכער אמעריקאנישער טאנדעט־ ארביים.

וואהרהיים דער בעשיידענער, שטילער און אונבעמערקטער גייסטיגער פּראלעטאריער דער דאקטאר יצחק בעקערמאן ("העכער און נידריגער"). דער בעשיידענער ארצט, וואס גיט זיך אזוי ערנטם אב זיין מעדיצינישער טהעטיג־ קייט און פיחלט זיך גליקליך, ווען איהם געלינגט כאטש וויפיעל ניט איז צו פערגרינגערען די וועהטאגען און ליידען פון די ארימע קראנקע, פון דער גרויםער מאסע, פון וועלכער ער אליין איז ארויסגעוואקסען. דער דאזיגער דאקטאר, וועלכער ליידט אינאיינעם מיט דער אירישער מאסע, וויל זיך פון איהר ניט אבטהיילען און שטארבט אין דער גרעסטער נויט - געהערט ווירקליך צו די "העלדישע נאטורען", וואס זייער קראפט איז נאָך גרעסער דערמיט, וואס קיינער בעמערקט זיי ניט און זיי זוכען גאָר ניט פון עמי־ צען בעמערקט צו ווערען. ביי אלע זיינע מעלות בלייבט אבער בעקערמאן ביי זיין איינגער מעד דיצינישער פראקטיַק, ווייט פון ברייטען און רוישענדען פאליטישען און געזעלשאפטליכען לעבען, און איהר מערקט אין איהם ניט די כא־ ראקטעריסטישע שטריכען פון דעם ניי עם מ ע נ ש ע ן, פון פראלעטארישען קעמפּפער...

אזעלכע קעמפּפער זיינען יוסף, האָדיל, פעפעריל און אייניגע אנדערע, וואס האָבען בעד צאָהלט מיט זייער פרייהייט אדער מיט זייער לעבען פאר זייערע געזעלשאפטליכע אידעאלען. די דאזיגע געזעלשאפטליכע קעמפּפער געהען ווייטע שאָטענס, מיר זעהען זיי ניט ווי זיי ווייטע שאָטענס, מיר זעהען זיי ניט ווי זיי נעשטאלטען שפּיעגלען זיך אב און דער געשטאלטען שפּיעגלען זיך אב אין דער קליין־בירגערליכער פּסיכאָלאָגיע פון דער ארו־ מיגער סביבה — ריכטיגער געזאגט, זעהען מיר די דאזיגע קעמפּפער ניט, מיר פיהלען נאָר די דאזיגע קעמפּפער ניט, מיר פיהלען נאָר זייער קראפט פון ווייטען, פיהלען דעם גער וואלטיגען רושם, וואס זיי מאכען אפילו אויף פון זיי ווייט שטעהענדע בירגער־וועלט...

גרוים מוז זיין די מאָראלישע און געזעלד שאפטליכע קראפט פון יוסף'ן, ווען "דער דזשענטעלמען, א יונגער מענש א פעהדאר־בענער, וואס יאָגט זיך זיין גאנץ לעבען נאָך פרויען, ליעבע און געלד — האָט געקענט פער־כשופט ווערען פון זיין רעדע־קראפט...

"צוגעשפארט צו א בוים — אזוי דער" צעהלט אונז דער דזשענטעלמען — איז געד שטאַנען א קליינס, א בלייכס, אן אויסגעדארט,

אן אויסגעטריקענט, מיט א שמאָל הארץ, מיט ווייםע, בלאסע, איינגעפאלענע בעקליך... נאָר א שטערען א הויכער, א ווייסער, א ברייטער און אויגען, א פּאָאר גרויע, ווי ביי א קאץ, נאָר ברענענדיגע, און א מויל -- און סע רעדט! שטראף מיך גאט, אויב איך הויב אן צו פערשטעהן נאָך עד היום, פון וואנען עם האט זיך גענומען אזא כח ביי דעם דאזיגען נפש אויף צו רעדען אזוי הויף און אזוי פיעל און אזוי לאנג און מים אוא היץ און מים אוא ברען און מים אוא פייער. איך קאן אייך זאגען, או דאס איז געווען נים גלאם גערעדם, ווי מענשען ריידען... דאם איז געווען אבער א יאָהר... אבער פון אויבען איז געווען עפּעס אזעלכעם, וואם האט געשאָטען מיט ווערטער, געגאסען מיט פייער אַ דער דאָס האָט גאר דער בוים גערעדט... עם האט זיך געדוכט אלע מאָל, אז אט אט הויבט זיך אויף אט דער קליינער נפש, מיט די איינ־ געפאלע רויטע בעקליך און מיט די גרויע אויגען און טהוט א פליה אינאיינעם מיט די ווערטער שהינצו ערגעין ארויף..."

פערדאָרבען איז די שפּראַך פון דעם דושענטעלמען", זי שטויסט אייך אפּ מיט איהר, אומגעלומפּערטקייט און גראבקייט, אָבער זי ניט דערום אפשר נאָך שטאַרקער און בולט'ער איבער די אונגעהויערע קראפט פון יוסף'ס

העלדישער נאטור, איינע פון יענע נאטורען, וואס האט ארויסגערופען צום לעבען און צום האמפּף דער נייער אידישער ארבייטער־דור...

* * *

צוואמען אלוא מיט די אונגעלונגענספע און אונגעלומפערטעסטע טיפען פון אונזער אידי־ שען לעבען, טיפען, וואס אין זיי בעווייוט זיך די אידישע אָ הנמאכט, די אונפעהיג־ קיים צוצופאסען זיך צו דער נייער ציים מים איהרע פערוויקעלטערע און העכערע פּאָדערונ־ גען, טרעטען פאר אונז גופא ארוים אין שלום־עליכם'ם ווערק גאר אנדערע סאציאלע טיפען, וואס אין זיי שפיגעלט זיך אב די אי־ דישע קראפט און לעבענס־פעהיגקייט און וואס זיי בעווייזען אונז, אז נים קוקענדיג אויף די אויסערסט־שווערע עקאָנאָמישע, פאליטישע און רעכטליכע לאַגע פונ'ם אידישען פּאָלק, ארביי־ מען זיך ביי איהם אוים נייע מענשען, נייע געזעלשאַפטליכע קלאסען, וואס גיבען אונז די מעגליכקיים אריבערצוגעהן צו א נייעם לעבען, צו א נייער געזעלשאַפטליכער אָרדנונג.

מיט די דאזיגע נייע מענשען, דערין אויך מיט דעם נייעם ארבייטער־דור, וועלען מיר נאָך ניט איינמאָל האָבען די געלעגענהייט זיף אנצוטרעפען ביי דער ווייטערדיגער בעטראכ־ טונג פון אונזער אידישער ליטעראטור.

ם. אבראמאוויםש.

יי ענטשטעהונג פונים תנ"ך

(פארטזעצונג).

וועגען דער ענטדעקונג פון אסטריק האָבען מיר שוין געשריעבען. דאס איז געווען דער ערשטער טריט אויפ'ן וועג פון דער קרי־ טישער אויספארשונג פונ'ם תנ"ך. נאָר נאָך מעהר ווי

דער פילאָלאָגישער אַנאַליז פונ'ם טעקסט האָט געגעבען די היסטאָרישע אויספאָרשונג פון דעם אינהאלט, בעזונדערס אין דער פראַגע, ווען איז געשריעבען געוואָרען די אָדער יענע שיכט פון תנ"ך. די גרונד־ארבייט אויף דעם גע־ביעט איז געווען די פארשונג פון דעם דייטשען ביעט איז געווען די פארשונג פון דעם דייטשען

געלעהרטען דער זעלביגער פראגע ריים, זיך פערנומען מיט דער זעלביגער פראגע ריים, זיך פערנומען מיט דער זעלביגער פראגע ריים, זין פט סע, גרפף, סוע גען, זיעלד הייזען, אז דברים הייזען, זיי האָבען בעוויעזען, אז דברים (ניט דער גאנצער ספר, נאָר דער קערן, קאפיטעל 12—12) איז די יעניגע שריפט, וועלכע איז, ווי דער תנ"ך דערצעהלט, ענטדעקט געוואָרען אין בית־המקדש אין דער צייט פון דעם מלך אישיה אינ'ם יאָהר 621 פאר קריסטוס געבורט. דאָס איז אלזאָ די ערשטע פעסטע דאַטע, וואס מיר פערמאָגען: מיר ווייסען מעהר אדער וועני־נער גענוי, ווי אלט עס איז דער ספר דברים. פון גער ברים. פון

ראַנען קען מען שוין בויען ווייטער.

עס איז אויך דערוויעזען געוואָרען, אז, אויט דעם תנ"ך גופא, האָט מען אין דער צייט גאָר מיש ה רבנו ניט געוואוסט גאָר־ניט פון משה"ם געבאָטען.

אין משה'ם געבאָטען, למשל, שטעהט, או אין ארץ־ישראל מעג מען בריינגען קרבנות צו יהוה נאָר אין איין בעשטימטען אָרט. אַלע מזבחות, מצבות א. ז. וו., וועלכע ווערען געבויעט אין אן אנדער אָרט, א חוץ דעם וואס גאָט האָט בעשטימט, זיינען א גרויסע זינד אנטקעגען יהוה (דבריב י"ב). און אין שמואל א' שטעהט, אז שאול און דאס גאנצע פאָלק האָבען. אין גלגל געשאָכטען קרבנות פאר גאָט (קאָפּ. יא, 15), און דער זעלביגער שאול האָט נאָך דער מלחמה אין מרמש אויפגעשטעלט א גרוי־ סען שטיין און געהייסען דעם פאלק בריינגען אויף איהם קרבנות צו יהוה (שמואל א' יד, 35—33 – און גאט איז אויף איהם כלל ניט געוועזען ברוגז, פערקעהרט, דער פסוק שרייבט מיט צופריעדענהייט: "דאָס איז געווען דער ערשטער מזבח, וואס שאול האָט אָנגעהויבען בויען צו יהוה" (שמואל א' יד, 35). דאם זעל־ ביגע האָבען געטהאָן שמואל און דוד און שלמה און דער נביא אליהו און אנדערע נביאים (פאר ירמיהו): זיי פלעגען אומעטום בויען מזבחות און בריינגען קרבנות — א סימן, אז זיי האָבען נים געוואוכם, נים פון דעם געועץ וועגען איין אויסדערוועה?מען אָרמ, ניט פון די עשרת־ הדברות, נים פון קיין געשריעבענע געזעצען אי־ בערהויפט. ווען די גביאים פלעגען מוסר'ן דאס פּאָלַק, פּלעגען זיי ריידען נים אינ'ם נאָמען פון געזעץ, און פּלעגען קיינמאָל ניט דערמאָהנען די געבאָ טען: דאָס װאָס זיי האָבען פערלאנגט, האָט געשטאַמט פון דעם האַרצען, פון דער איבערצייגונג, און נים פון אן אויסווע־ ניגסטען בעפעה?. הייסט דאָס, אז די געשריע־ בענע געזעצען זיינען ערשט נ אָ דָּ די נביאים ! בעיטאַפען געוואָרען

ווייטער: אין חומש ווערט דערצעהלט באריכות וועגען דער אָרגאניזאציע פון גייסטליר כע, וועלכע האָט כלומרשט עקזיסטירט נאָד אין דער מדבר: דער כהן גדול, די כהנים און לויים. קופט פען אָבער קיין כנען, פערשווינדט פּלוצד לונג די גאנצע היערארכיע: דער פּסוק דער־מאָהנט ניט וועגען אן איינהייטליכער רעליגיע־זער געמיינדע, ניט וועגען דער מחנה פון טויזענ־

דער כהנים און לויים, ווי דאס וואלט געד דאר פט זיין לויט דעם חומש. אנשטאָט זיי געפינען מיר גאָר שו פטים — ריכטער, וועלטליכע מענשען! און אפילו יחזקאל, וועמעס אידעאלען און לעהרע עס האָבען זעהר געפּאַסט צו די אידעען פון דעם ספר ויקרא, האָט אין זיין ווערק אין ערגעץ ניט דערמאָהנט וועגען אזוינע געזעצען. א בעווייז, אז דער ספר ויקרא איז אָנגעשריעבען נאָך דעם ספר יחזקאל.

קורץ: אין די טעג פון שאול, דוד, שלמה,
יחזקאל איז תורת־משה נאָד גאר ניט געווען געד
שריעבען. און דאָס הייסט וויעדער, אז די יעד
ניגע חלקים פון חומש, וואו עם שטעהען די געד
זעצען וועגען גאטעס־דיענסט, וועגען די לויים,
נכהנים, קרבנות, ווי אויד די עשרת הדברות, זייד
נען אָנגעשריעבען געווארען ערשט דעמאָלט, ווען
דאָס אידישע פאלק איז שוין באמת געווען איין
איינהייטליכע רעליגיעזע געמיינדע מיט איין
בית־המקדש, מיט איין פעסטער היערארכיע פון
פריעסטער.

און דאס איז ערשט געווען נ אָ דְּ דעם ערשטען גלות, ווען די אידען האָבען זיך אומגעד קעהרט קיין ארץ־ישראל פון בבל און פּרס, און האָבען געבילדעט א טעאָקראַטישע רעפּובליק מיט'ן כהן גדול בראש.

אויף אזא אופן ווערען היינט די ביכער פון תנ"ך אנאליזירט. מיר האָבען דאָ געבראַכט נאָר זעהר א קליינעם טהייל פון די בעווייזען, וואס ווערען געזאַמעלט, כדי פעמטצושטעלעָן, וו ע ן איז אָנגעשריעבען געוואָרען דער אָדער יענער היסטאָרישער דאָקומענט.

זעהר א וויכטיגער מיטעל איז דאָ די פער־
גלייכונג פון די העברעא'ישע טעקסטען מיט דעם
שומרוג'ישען הומש, מיט די איבערזעצונגען אויף
גריכיש, אראמיש (די תרגומים) און אז. וו. און
מיט די איבעריגע אלטע ביכער — די אזוי גע־
רופענע אַפּאָקריפען. די גריכישע איבערזעצונג
פון דער תורה איז געמאכט געוואָרען אינ'ם
שויב מיר געפינען, אלזאָ, אין די העברעאישע
אויב מיר געפינען, אלזאָ, אין די העברעאישע

^{*)} ס'איז דאָ א לעגענדע, זעהר א צווייפעל־ האַפטע, אז די דאָזיגע איבערזעצונג האָבען גע־ מאַכט 70 (72) זקנים. זי הייסט דאריבער "סעפּ־ טואַגינטאַ" (אויף לאַטייניש — 70).

טעקסטען אזויגע ווערטער, פראזען און געדאנר קען, וועלכע זייגען אין דער גריכישער איבער־זעצונג ניט פארהאן, איז א סימן, אז מען האָט זיי אריינגעשטעלט שוין נאָדְּ דעם 8טען יאָהר־זיי אריינגעשטעלט שוין נאָדְ דעם 8טען יאָהר־הונדערט. דער כאראקטער פון די דאָזיגע הוספות גופא בעווייזט אָפּט קלאָהר און דייטליך, ווען, וואו און צוליעב וואָס מען האָט זיי אריינגע־שטעלט.

ווען מיר וועלען, אלזאָ, צוזאמענפּאסען אלצדינג, וואס ס'האָט ביז אהער דערגרייכט די תנ"דְּ־קריטיק, ווערֹען מיר בעקומען פּאָרֹגעגדעס בילד וועגען דער ענטשטעהונג פון דעם תנ"ך.

1. דער עלמסטער טחייל איז שופטים ה' (די אזוי גערופענע שיר הפון ה' (די אזוי גערופענע שיר הפון דבור ה'ן). דאָס איז געווען א זיעגעס־ליעד, דבור ה'ן). דאָס איז געווען א זיעגעס־ליעד, א העלדען־געזאנג, איינס פון די פיעלע, וואס זיינען, געוויס, בעשאפען געוואָרען אין דעם העראָאישען פּעריאָד פון דער אידישער געשיכ־טע – ווען ס'זיינען געגאנגען די מלחמות צווידשען די אידען און די פעלקער פון כנען (אן ערף איז געשריעבען און פערזען, די שפּראַד איז זעשריעבען אין פערזען, די שפּראַד איז דער אוראַלטער צייט – און דעם דאָזיגען כאַד דער אוראַלטער צייט – און דעם דאָזיגען כאַד ראקטער פון דעם ליעד האָבען ניט געקענט פער־ראקטער פון דעם ליעד האָבען ניט געקענט פער־רנגען, וואס מ'האָט אין איהם געמאַכט.

דאָס ליעד ווייסט נאָך ניט — ניט פון קיין איינהייטליכען פאָלק ישראל, גיט פון קיין פלכיב, ניט פון קיין בית־המקדש און כהנים. פוען עס רעכענט אויס די שבטים פון ישראל, דערמאָהנט עס ניט די דרומ'דיגע — א סימן, אז עס ווייסט נאָך ניט פון זיי, אדער אז זיי האָד בען דעמאָלט נאָך ניט עקזיסטירט.

- 2. אונטער דער ווירקונג פון דער מלחמה מיט די פעלקער כנען הויבען זיך אן די אידען צו פעראייניגען. עס ווערט גויטווענדיג די מאָד נארכיע. וועגען דעם טרוימט מען, מען פיהרט וכוהים, מען שרייבט אין דער צייט ענט־שטעהט דער משל פון יותם שטעהט דער משל פון יותם (שופטים ט' 7 און ווייטער), אייניגע ליעדער פון דור (שמואל ב', א, 17 און ווייטער) און שלמה (מלכים א', ה, 12).
- 3. אין דער צייט פון שלמה'ן, ד. ה. אַן ענטד 950 יאָהר פאר קריסטוס־געבורט, ענטד שטעהען אייך זאמרינגען פון דעגענדען וועגען די מעשים פון העלדען. די געמען פון די ביכער די מעשים פון העלדען.

ווערען דערמאָהנט אין תנ"ך: דאָם איז "ם פּ ד מ ל ח מות יהוה" (במדבר כא, 14) און מ ל ח מות יהושעו, 13; שמואל ב', κ , א, 18).

- 4. נאָר די דאָזיגע ביכער זיינען צו אונז נים דערגאנגען. אונבעקאנטע פערפאסער האָבען זיי אויסגעניצט אין שפעטערדיגע זאמלונגען פון לעגעגדען וועגען די גבורים פון ישראל (שופטים) און אין די ירושלים'ער געשיכטען וועגען שאול און דוד (ש מ ו א ל ב', ה-ז, ט-c; שמוא ל א', טו, פסוק שמוא ל ה', ט; שמוא ל א', טו, פסוק 14 ביז מלכים א', ב.)
- 5. די אידישע מאָנארכיע איז ניט געווען בעזונדערס פעכט. די שבטים פון צפון (בראש מיט'ן שבט אפרים), וועלכע זיינען געווען שטארד מיט'ן שבט אפרים), וועלכע זיינען געווען שטארד אר און הולטורעלער, איידער די דרומ'דיגע, האָבען מיט אונצופריעדענהייט געטראָגען דעם יאָד פון די דרומ'דיגע (מיט יהודה בראש און מיט דער דינאסטיע פון דוד). ס'האָבען זיך אָנ־ געהויבען אינוועניגסטע שפּאַלטונגען און מלחמות און ס'האָבען זיך סור־כל־סוף געד בילדעט 2 בעזונדערע קעניגרייכען, וועלכע זיי־ נען שטענדיג געווען פיינדליך איינס צום אנדעד ען ישראל מיט דער הויפּט־שטאָדט ירושלים און יהודה מיט דער הויפּט־שטאָדט ירושלים (933)

אין דער צייט, ווען די דאָזיגע צוויי קעניג־ רייכען האָבען עקזיסטירט יעדעס בעזונדער, זייד נען אָנגעשריעבען געוואָרען יענע צוויי ביכער, וועלכע בילדען דעם פונדאַמענט פון די חמשה חומשי תורה, און אויף וועלכע ס'האָט זיף אָג־ געשטויסען אַסטריק: דער יהוה'יסט און דער אלהיסט.*)

דער ערשטער איז, ווי מען רעכענט, א ביר סעל עלטער פונ'ם צווייטען און שטאַמט פון סעל עלטער פונ'ם צווייטען און שטאַמט פון יהודה. אַ דאנק די שפּעטערדיגע בעארבייטונגען, זיינען פון איהם געבליעבען נאָר אייניגע טהיי־ לען די וואס געהען איצט אריין אין בראשית ב' 4טער פּסוק, 2טע העפט, שמות ו', 8 א. ז. וו. ביז במדבר כג.) די לעצטע שפּורען זיינע בעד מערקט מען נאָך אין דברים לד.

ווי מיר וועלען ווייטער זעהן, איז דער אלהיסט, פוז וועלכען מיר ריידען דאָ, נאָר א געד וויסער עלטערער טהייל פון דעם, וואס אַסטריק האָט צוזאמענגעשטעלט: יענער בעשטעהט אליין פון 2 מהייל — אַן עלטערען און א שפּעטערען.

דער יהוה'יםט איז געשריעבען מיט א לעד בעדיגער, בילדער־רייכער שפראף; זיינע אוים־ דרוקען זיינען געטאָקט און בולט; ער פערמאָגט א סך לעגענדען, פּאָעטישע ליעדער. פון איהם שמעקט מיט ערד, מיט פרישקייט, מיט אַראָ־ מאט פון גראָהער פערגאנגענהייט. גאָט איז פארגעשטעלט זעהר נאַאיוו און איינפאף. ער בעווייום זיך צו די מענשען אין א מענשען־גע־ שטאַלט, ער מישט זיך אליין אריין אין די מענש־ ליכע געשעפטען. ער עסט מיט אברהם'ען, געהט אליין קיין סדום, כדי צו זעהען מיט די אייגענע אויגען, צו ס'איז טאַקע אמת, וואס ער האָט וועגען דער שטאָדט געהערט; ער צווייפעלט, צו זאל ער זיך פערטרויען אברהם'ען צו ניט, און ס'בלייבט ביי איהם, אז ניין ; ער בעגעגענט זיך פנים אל פנים מיט משה'ן, פיהרט איהם אויפ'ן בארג, ברענגט איהם נאָכ'ן טויט צו דער קבורה און אז. וו.

דער עלטסטער און וויכטיגסטער שבט אין דעם יהוה'שען טעקסט איז יהודה. אלע וויכטיג־ סטע געשעהענישען קומען פאָר אין די שטעדט פון די דרומ'דיגע שבטים. דעריבער רעכענען די געלעהרטע, אז דאָס בוך שטאַמט פון יהודה. קיין גענויערע ידיעות וועגען דעם איז ניטאָ. ווי אלט איז דאָם בודָ, קען מען זיך אויך נאָר משער זיין אויפ'ן סמך פון אונדירעקטע בעווייזען. אזוי האָט פּראָפעסאָר בודדע אָנגעוויעזען, או דער פּסוק "פערשאָלטען זאל זיין כנען, א קנעכט פון אלע קנעכט זאל ער זיין צו זיינע ברידער" בראשית ש' 25), האָט געקענט אָנגעשריעבען (בראשית ווערען ניט פריהער ווי אין שלמה'ם צייטען, ווען כנען איז ווירקליך געווען א קנעכט צו די אידען. פראפעסאָר שראַדער האָט פערגלייכט די ערצעהלונג פון בראשית וועגען דעם, וואם נמרוד איז געגאנגען קיין בכל און האָט אויסגעבויט די שטאָרט נינוה (בראשית ו' 11) מיט די אלטע כראָניקען פון בבל, איז ער געקומען צו דער אי־ בערצייגונג, אז דאם דאזיגע בוך איז ענטשטאנען אינ'ם סוף פונ'ם 8טען יאהר־הונדערט. הייסט עם, אז דער ספר איז, וואהרשיינליך, אנגעשריע־ בען געוואָרען (זעלבסט־פערשטעגדליף ניט דורף איין פערואָן און ניט אין איין טאָג, נאָר דורך א גאנצע רייהע פערואָנען אין א משך פון פיעלע יאָהרען) צווישען 850 און 700 יאָהר פאר קרים־ טום־געבורט.

6. א ביסע? אינגער איז דער אלהיסט 6 (דער צווייטער אלהיסט). (ער הויבט זיך אָן

בראשית טו, נאָכדעם בראשית כ' און אז. וו., שמות יט, יהושע ג', ו', ח', ט-יא, כד און או. וו.). זיין שפּראַך איז מעהר טרוקען, מעהר געלעהרט, גיט אזוי פארביג. ער גיט א סך איינצעלהייטען, נעמען, ציפערן. און דעם אופן, ווי עם ווערט איבערדערצעהלט אל־ טער שטאָף, און אין די פארשטעלונגען וועגען גאָט פיהלט זיך שוין א טעאָלאָגישע פאָרבעריי־ טונג פון די מחברים: קענטיג, זיי האָבען זיך שוין געפונען אונטער דער ווירקונג פון די נביאים. גאָט איז ביי זיי שוין אן אַנדערער: ער האָט ניט קיין קערפּער, מען קען איהם ניט זעהען, ער בעווייזט זיך נאָר ביי־נאַכט, אין שלאָף. צווי־ שען גאָט אוֹן די מענשען איז דאָ פערמיטלער — מלאכים. אברהם און די איבעריגע אבות זיינען פּאָרגעשטעלט ווי פרומע נביאים.

דער עלמסטער פון די שבטים איז ניט
יהודה, נאָר ראובן. די האנדלונגען פון די הויפּטד
פּערזאָגען קומען פּאָר אין די צפונ'דיגע און
מזרח'דיגע שטעדט; דעם מיטעל־פּונקט פונ'ם
בוך פערנעהמען ערצעהלונגען וועגען דער גרויס־
קייט פון יוסף'ן און די אנדערע דרומ'דיגע
שבטים. דאָס בעווייזט קלאָהר, אז דאָס בוך
שטאַמט פון צפון, פון ישראל.

ווען דער אלהיסט איז ענטשטאַנען — וועגען דעם אורטהיילט מען אזוי. פון איין זייט האָם ער געמוזט אָנגעשריעבען ווערען נים שפּע־ טער ווי ס'איז חרוב געוואָרען דאָס צפונ'דיגע קעניגרייך - דאָם זעהט מען ארוים פון זיין אינהאלט — אלזאָ, ניט שפעטער פונ'ם יאָהר 722, ווען שומרון איז געפאלען; פון דער אנדע־ רער זייט געפינט זיך דער מחבר פון אלהיסט אונטער א שטאַרקער ווירקונג פון די נביאים, הייסט עס: דאָס בוך האָט ניט געקענט אָנגע־ שריעבען ווערען פריהער, ווי די נביאים זיינען געוואָרען אן אפטע ערשיינונג, ד. ה. ניט לאנג פאר'ן חורבן פון שומרון. די געלעהרטע רעכענען דעריבער, אז דער אלהיסט איז אָנגעשריעבען גע־ ווארען צווישען 750 און 650 פאר קריסטוס געבורט.

די ערצעהלונגען פונ'ם אלהיסט זיינען (בעד זונדערם פון בראשית כ"ז און ווייטער) פאראלעל צו די ערצעהלונגען פונ'ם יהוה'יסט, אזוי איז כמעט וועגען יעדע געשעהעניש האָבען מיר צ ו ו י ערצעהלונגען (די מעשה מיט יעקב, יוסף, לוט, דער חורבן פון סדום און עמורא, די מעשה מיט דינה'ן, די געשיכטע פון די עשרתל מעשה מיט דינה'ן, די געשיכטע פון די עשרתל

הדברות: אלהיסט שמות י"ט און יהוה'יסט — שמות ל"ד און אז. ווֹ.*)

7. די צפונ'דיגע מלוכה, דער רייכסטער און קולטורעלסטער טייל פונ'ם אידישען פאלק, האט אבער ניט געקענט לאנג עקזיסטירען. דאס קליינע שומרון איז געלעגען אויפ'ן גרויסען וועג פון דער וועלט־פאליטיק צווישען אשור און מצרים. ביסלעכווייז איז עס אריינגעצויגען גע־ ווארען אין דעם שטראָם פון אינטערנאציאָנא־ לען האנדעל און פאליטיק; די העכערע שיכטען פון שומרון האָבען איבערגענומען ביי די קולטו־ רעלע שכנים אי די מיליטער־ארדגונג (א שטעג־ דיג חיל), אי דאָס סיסטעם פון אָבצאָהלונגען, אי די רעליגיאָן, אי די מנהגים. דאם לאנד איז אבער געווען צו קליין, די הויפט־בעשעפטיגונג פון דער בעפעלקערונג איז געבליעבען ערד־ארבייט, האט מען דעריבער ניט געקענט קאנקורירען גיט נאר מיט אזוינע וועלט־ריעזען, ווי אשור און מצרים, נאו אפילו מיט די גאר נאָהענטע רייכע־ רע שכנים צור און צידון. די קרוין פון א גרוים־ מאכט איז געווען צו שווער פאר דעם קליינעם שומרון; די דריקענדע לאסט פון די אבצאָה־ לונגען, די גרויםע הוצאות אויף מיליטער און אויף דעם קעניגליכען הויף, דאם קאפיטאלים־ טישע סיסטעם פון האנדעל האָבען ביסלעכווייז רואינירט די ערד־ארבייטענדע בעפעלקערונג; די "אויסלענדישע", פרעמדע פיהרונגען פון דעם מלך מיט דער אריסטאקראטיע האָבען אויפגע־ רייצט די פאטריאָטישע געפיהלען פון די שומרונ'ישע פויערים. אנטקעגען דעם הויף און די הערשער הויבט זיך אן א שטארקע פּויערשע בעוועגונג, א פאלקס־בעוועגונג. בראש שטעהען די נביאים, מענשען מים פלאמענדע הערצער און א פייער־שפריצענדער שפראד, פאלקס־ פיהרער, וואס האבען פעראייניגט אין זיך דעם

מחמת דער אינהאלט פון ביידע טעקסטען איז זעהר נאָהענט, דעריבער איז זעהר שווער דורכצופיהרען צווישען זיי א גרעניין, און אייד ניגע געלעהרטע האָבען אפילו גערעכענט, אז דער אלהיסט איז אנגעשריעבען אוי פ'ן גר אלהיסט איז אנגעשריעבען אוי פ'ן גר ונד פון דעם יהוה'יסט, אז דער מחבר פון דעם אלהיסט האָט געוואָלט נאָר פערענדיגען און בעארבייטען דעם יהוה'יסט. די דאָזיגע טהעאָריע בעארבייטען דעם יהוה'יסט. די דאָזיגע טהעאָריע האָט מען נאָכדעם אָבגעווארפען: עס איז אַנער־קענט געוואָרען, אז דער יהוה'יסט און דער אלהיסט זיינען זעלבסטשטענדיגע ווערק.

סאָציאַלען האַס פון אָרימע פּויערים צו די רייד כע אריסטאקראטען און שטאדט־לייט מיט דער טיעפער פעראכטונג פון יהודה'ס פּריעסטער צו די דיענער פון פרעמדע אבגעטער.

אזוינע נביאים זיינען געווען אין ישראל עמוס, הושע און מיכה, וועלכע האָבען נביאות געזאגט אין דעם 8 יאהרהונדערט פאר קריס־טוס־געבורט. זייערע רעדעס זיינען פערשריעבען און בעארבייט געוואָרען פיעל שפּעטער.

פון אויסוועניג געדריקט פון פרעמדע פעלקער, פון אינוועניג צעשפאלטען דורף די סאציאלען רייסערייען, איז שומרון געפאלען (722) און איז שוין מעהר ניט אויפגעשטאנען. פון די אידען בלייבט נאָר נאך די דרומ'דיגע מלוכה, דאם האלב־ווילדע ארימע יהודה, וואס האט געהארכזאם געצאהלט מס דעם שטארקען אשור און איז געווען אבהענגיג פון זיין וועלטר מאכט.

די ליטערארישע ירושה, וואס איז געד בליעבען פון דער צפונ'דיגער מלוכה, איז שפעד טער דורכגעגאנגען דורך די הענד פון יהודה'שע רעדאקטארען, וועלכע האבען ארויפגעלעגט אויף איהר א שטעמפעל פון יהודה'שען פאטריאטיזם. די דאזיגע ירושה האט נאָכדעם געטהיילט מיט'ן פאלק יהודה אלע זיינע וואנדערונגען אינ'ם משך פון זיין ווייטערדיגער ענטוויקלונג.

8. אבער אויך אין יהודה איז ניט אלץ געווען רוהיג. אויך דא האט זיך מיט דער צייט אנגעהויבען אזא פּראצעס, ווי פריהער אין שומרון. אויף דא זעהען מיר א שטארקע פּויער־ שע סאציאלע בעוועגונג אין א רעליגיעזער פארם מיט די נביאים ישעיה (קאפּיטעל 1—40), נחום און אנדערע בראש. דאס איז געווען שוין מיטען פון דעם 7טען יאהרהונדערט.

די נביאים רופען, מען זאל זיך אומקעה רען צו גאט (גאט פערשטעהען זיי שוין אבר סטראקט), זיי דערמאָנען די פערגאנגענע צייט, אזוי ווי זי האט זיך זיי פארגעשטעלט אין זייער פאנטאזיע, זיי פאדערען רעליגיעזע רעפארמען — און דאס איז אין יענער צייט געווען אויפ'ן ענגסטען אופן פערבונדען מיט דער פאדערונג פון סאָציאלע און נאציאָנאלע רעפאָרמען. זייער אגיטאציע האט געהאט א געוויסען ערד פאלג: זייערע סאציאלע און רעליגיעזע פאר דערונגען זיינען געווען בעפריעדיגט אויב ניט באקטיש, איז, לכל הפחות, פארמאל, אויף פארפעיער. די ארימע, אויסגעהונגערטע, פון חובות פיער. די ארימע, אויסגעהונגערטע, פון חובות

געפלאגטע דארפישע בעפעלקערונג, וועלכע פלעגט זיך פערקויפען אין קנעכטשאפט פאר ; גרוים ארימקיים, האט בעקומען אייניגע הנחות מ'האט מוחל געווען די חובות, איינגעפיהרט "טמיטה. די וויכטיגסטע פאדערונגען: פערניכ־ טען די חובות און די קנעכטשאפט, נעהמט די רעגיערונג אריין אין איהר פראגראם און זיי ווערען פערשריעבען אין א ספר. עם ווערען אויך בעפריעדיגט די רעליגיעזע פאדערונגען פון די נביאים: די מזבחות אין אלע שטעדט, א חוץ ירושלים, ווערען פערניכטעט; בריינגען קרבנות מעג מען שוין נאר אין ירושלים; די פריעסטער פון די פּראווינציעלע טעמפּלען ווע־ רען פערוואנדעלט אין לויים — דיענער פון דעם צענטראלען הייליגטהום אין ירושלים. עם וועד רען ארויסגעגעבען געזעצען, וועלכע רעגולירען די עבודה, די קרבנות און אז. וו. די אלע פא־ דערונגען פון דעם פאלק און די נכיאים ווערען פערשריעבען אין א ספר און עס ווערט ער־ קלעהרט, אז דעם ספר האט מען געפוגען אין בית־המקדש און אז ער שטאמט פון משה רבנו. אט דער ספר איז דער גרונד־טהייל פון דברים (מאפיטעל 12-**)*.

9. אין דער זעלבער צייט אומגעפעהר פערנעהמען זיך געלעהרטע פון דער נביאים־פערנעהמען זיך געלעהרטע פון דער נביאים שולע מיט בעארבייטען אלהי'סטישע און יהוה'ישע ספרים: זיי גיסען זיי צוזאמען און פערעגדערען זיי אינ'ם גייסט פון דער נביא'שער לעהרע. דעם נייעם ספר, וואס איז אויף אזא אופן בעשאפען געוואָרען, פערבינדען זיי מיט אופן בעשאפען געוואָרען, פערבינדען זיי מיט דעם ספר וברים און שטעלען אריין נאָך איין דעם ספר וברים און שטעלען אריין נאָך איין טהייל: דעם "ספר הברית" (שמות 20-21)**).

די פרומע רעדאקטארען האבען ניט געקענט מוסכם זיין מיט דעם אלה'יסט און יהוה'יסט אין זייער אורשפרינגליכער פארם, דערי־

פארשטעלונג וועגען דעם אמת. די דאזיגע סים־ טעמאטישע בעארבייטונג פון די אלטע טעקסטען האָט געדויערט ביז'ן חורבן: דער ציעל איז געווען -- בעשאַפען א הארמאָניע צווישען דער פערגאנגענהיים פונ'ם אידישען פאלק און די אידעען פון דער נביא'ישער שול. וועגען דער אידישער פערגאנגענהיים הא־ בען די רעדאקטארען געהאט אזא פארשטעלונג (קיין אנדערע האָבען זיי זיך דעמאלט גאר ניט געקענט מאלען): די אידען זיינען פון משה'ם צייטען אן איין הייליגע ארגאניזירטע עדה; דער פיהרער פון דער עדה איז גאט אליין. דער עלטסטער פון דער עדה איז פריהער געווען משה, נאָכדעם איז געוואָרען יהושע, פון יהושע'ן איז דאס איבערגעגאנגען צו די שופטים; דער לעצטער פון די שופטים האט איבערגעגעבען די מאכט צו שאול'ן און אז. וו. אינ'ם משך פון דער גאנצער צייט האָבען עקזיסטירט (גע־ מוזט עקזיסטירען) דיזעלביגע ימים־טובים, דער זעלביגער גאטעס־דיענסט (פון שלמה המלף'ס צייטען אן), דיזעלביגע רעליגיעזע און נאציאָ־ נאלע אָרגאניזאציע. ווי די רעדאקטארען האָד בען זיך פארגעשטעלט די אידישע געשיכטע, :אווי האָבען זיי געטהאָן מיט אלטע טעקטסען

דאָרט ארויסגעווארפען, דארט אריינגעשטעלט,

בער האָבען זיי ערטערווייָז אויסגעמעקט, ער־

טערווייז פערענדערט, איבערגעארבייט, אריינ~~ד~~

געשטעלט נייעס. דאס איז כלל ניט געווען קיין

פעלשונג. דאָ האט מען ניט געהאט קיין כונה

אָבנארען עכיצען. פון ליטערארישען אייגענד טהום האט מען דעמאלט ניט געוואוסט, דער

רעדאקטאר אדער אפילו דער פראסטער סופר

(ביי אונז ווי אין גריכענלאנד) האבען געמיינט

מיט זייערע פערענדערונגען און אויסבעסערונגען

ניט בעהאלטען דעם אמת, נור, פערקעהרט, איהם א רוים ווייז ען דייטליכער און קלארער.

אויב ס'האט זיך עמיצען אויסגעוויזען, אז די

אדער יענע געשעהעניש, דער אדער יענער גע־

דאנק איז אונמעגליך און ווילד, האט ער גע־

רעכענט, אז דאס האט מען געהאט א טעות ביי'ם שרייבען, אז דאס איז ניט מעהר ווי א

מיספערשטענדנים. אויב דוד המלך, למשל, האט

לוים דער אלמער בעשרייבונג, געהאנדעלט נים אזוי, ווי דאם האט געפאדערט די לעהרע פון די

נביאים, האָט דעָר נביא'ישער רעדאקטאר דאס

אויסגעמעקט, אריינגעשטעלט אן אנדערעס,

אזוינס, וואס ס'האט מעהר געפאסט צו זיין

א די קאַפּימלען 1 | 1 | 1 פון דברים זיינען אַ די קאַפּעלמע הקדמה און זיינען אָנגעשריעבען געוואָרען דאָפּעלמע הקדמה און זיינען אָנגעשריעבען געוואָרען שפּעטער; די קאַפּעל־27 טער שלוס. האָבען מיר אַלזאָ צוויי ביכער: 1. קאַפּ טער שלוס. האָבען מיר אַלזאָ צוויי ביכער: 1. קאַפּ מ"ד. קאַפּימעל 12—26 (גרונד־מהייל) און קאַפּימעל 2. מ"ה—ו, קאַפּימעל 12—26 און קאַפּימעל 28—30.

דער ספר־הברית איז די ערשטע פּראָבע צו (** פערשרייבען די געוואוינהייט־רעכט אין דער גער שטאַלט פון געזעצען.

אין אן אנדער ארט מקצר געווען, אין אן אנדער רען צוגעגעבען א פּירוש.

סמנים פון דער בעארבייטונג קען מען זעהן נאָך איצט אויך, הגם בכלל האָבען די רער דאקטאָרען געהאט גרוים אבשיי פאר די אלטע לעגענדען און האָבען געמאַכט די ענדערונגען זעהר בעהוטזאם.

אווי, למשל, זעהען מיר, אז זיי האָבען אינ־ גאנצען איבערגעארביים די געשיכטע מים משה'ן, אריינגעשטעלט אומעטום שטיקלעך, וואו עם דערצעהלט זיך, אז גאט האט צוגעזאגט די אידען צו מאכען זיי גרוים אין דער צוקונפט און עם ווערען איבערגעגעבען ווארט אין ווארט די רייד פון יהוה (שמות ג, 14; בראשית י"ח, 19-17; בראשית כו' 2-5 און אז. וו.) אויף וויפיעל ס'איז מעגליך געווען האבען זיי "אוים־ געבעסערט" די ערטער, וואו עם דערצעהלט זיך, אז די אבות און די ערשטע מלכים האָבען גע־ בראכט קרבנות אין פערשיעדענע ערטער (בראשית ל"א, 46, כ"ה, 22 און אז. וו.) אדער אז די אבות האָבען געטהאָן אזוינע מעשים, וועלכע זיינען פונ'ם נביא'ישען שפאנדפונקט ניט געווען זעהר מאָראליש (בראשית כה', 6 זיי האָבען געזעהן פערענטפערען די ווידער־ שפרוכען; אזוי אין בראשית כ' 1—18 (אלהיסטישער טעקסט) דערצעהלט זיך, אז ווען אברהם איז געקומען קיין גרר, האט ער מורא געהאט, אז די איינוואהנער זאלען איהם ניט דער'הרג'ענען, כדי צו־צונעהמען ביי איהם זיין ווייב שרה; האָט ער איהר געהייסען, זי זאָל זאגען, אז זי איז זיין שוועסטער; און אין בראשית כו' (יהוה'יסטישען טעקסט) דערצעהלט זיך דיועלביגע געשיכטע וועגען יצחק'ן מיט רבקה'ן. כדי צו פערענטפערען די דאזיגע סתירה, (דער זעלבער פאקט, דאם זעלביגע ארט גרר, דער זעלביגער קעניג אבימלד, וועלכער האָט געוואָלט צונעהמען ביי אברהם'ן שרה'ן און ביי יצהה'ן רבהה'ן) האָבען די רעדאקטארען אין אנהויב פון קאפיטעל 26 אריינגעשטעלט א בע־ מערקונג: "עם איז געווען א הונגער אין לאנד, אחוץ דעם ערשטען הונגער, וואם אין געווען אין די טעג פון אברהם'ן". דעסגלייכען כדי צו ער־

קלעהרען די געשיכטע מיט די ברונענ'ם אין דעם זעלביגען גרר, וואם דער אלהיסטישער טעקסט דערצעהלט דאם וועגען אברהם'ן (בראשית נ"א, און דער יהוה'יסטישער (בראשית כ"ו, (34-22 דערצעהלט וויעדער וועגען יצחק'ן (22-15 (קריעג מיט די קנעכט פון אבימלך, דעם קעניג פון גרר, וועלכע האבען אלעמאל גערויבט ביי די קנעכט פון אברהם'ן (יצחק'ן) זייערע ברוד נענם), האָבען די רעדאקטארען אריינגעשטעלט א גאנצע אנמערקונג, אז יצחק האט א ו י ף דאם ניי אויסגעגראבען די אלטע ברונענס. וואס האבען פריהער געהערט צו זיין פאטער אברהם'ן, נאָר די קנעכט פון אבימלך'ן האָבען זיי ווידער פערשאטען נאָך זיין טויט. און הגם ווען מען לייענט אויפמערקזאם דעם טעקסט, זעהט מען, אז אויך ביי יצחק'ן האנדעלט עם זיך וועגען ניי ע ברונענם, נים וועגען אויםגעד גראבענע אלטע, נאר דער ציעל איז דאך דער־ גרייכט געוואָרען: פונ'ם ערשטען בליק בעקומט זיך אן אנדרוק, אז דא איז ניט קיין פעהלער, אז דאם דערצעהלט זיך ניט בטעות די זע ל-ביגע געשיכטע וועגען פערשיערענע פערואנען, נאָר ס'האט זיך טאקי געטראפען אזוינם פריהער מיט אברהם'ן, דערנאכדעם מיט זיין זוהן יצהק. אזוינע ווערטער, וואו מ'האט געפרובט פערענטפערען די ווידערשפרוכען, קען מען געפינען זעהר פיעל (בראשית כ"ח, 19: אבער לוז איז געווען דער נאָמען פון דער, שטארט אין אנהויב".... און אז. וו.).

9. די אויבעגדערמאנטע רעפארמען זער נען אבער געקומען צו שפעט, שוין ניט ריידענר דיג וועגען דעם, וואס דער גרעסטער טהייל זייערער, בעזונדערס די ספאציאל־פּאָליטישע, זער גען נאר געבליעבען אויף פּאפּיער (וועגען דעם דערצעהלען די נביאים צפניה, ירמיה, חבקוק, יהזקאל). ירושלים האט געמוזט אונטערגעהן: דאס ראד פון דער וועלט־פּאליטיק האט איהם פערכאפט מיט זיינע צייהן און צעריבען אויף תל. די שטארט איז חרוב געוואָרען, דער ביתר המקדש פערברענט, דער רייכערער און קולטור רעלערער טהייל פון דער בעפעלקערונג איז פער־רעלערען געוואָרען אין גלות (586 פאר סה"געב.).

(שלום פאלגט)

צביון.

מכח דער דעכאַמע וועגען "אידישקיום" אין "פּאָרווערמם".

ם וועט ווירקליך זיין א שאָדען, ווען די דעבאטע, וואָם האָט זיך אָנגעפאנגען אין "פאָרווערטם" וועגען "אידישקיים" וועט בלייר בען שטעהן אויף דער בלויזער פראגע, אויב א סאָציאַליסט

מ ע ג עסען פּסח'דיגע קניידלאך, אָדער דאָס איז איהם שטרענג פערבאָטען.

פארלויפיג האָט זיך די דעבאטע געדרעהט הויפטועכליך נור ארום די פסח'דיגע קניידלאך. אב. קאַהאַן זאָגט, אז ניט נאָר וואס מען מעג עסען, נאָר עם איז אויך א יושר צו עסען; באַ־ ראַנאָוו איז א מחמיר, און אין דעם נאָמען פון פראגרעם און ראַדיקאליזם ערקלעהרט ער פּסח'־ ריגע קניידלאף פאר א שטיק חמץ'דיגע רעאַקציע, צו וועלכע קיין גוטער פרומער אידישער סאָציאַ־ לִיםט טאָהר זיך ניט צוריהרען; פייגענבוים נעהמט דעם עגין מיט א ביסעלע לומדות, און הגם על פי חומרא דדינה וואלט מען פסח'דיגע קניידלאך ניט דארפען אסר'ען, ווייל אין זיי גופא איז קיין טרפה ניטאָ, נאָר משום עשו סיג לתורה, זיינען זיי דאָך אסור, ווארום אז ניט, איז דאָך אין לדבר סוף. אויב פּסח וועט מען זיך מתיר מאַכען עסען קניירלאך, וועט מען זיך שוין אויך מתיר זיין עסען שבועות מילכיגע בלינצעס, זיך ווארפען תשעה־באב מים בערעלעך און סכות זיצען אין סוכה... און ווי ווייט איז מען שוין דאן פון בלאָזען שופר און אָפּריכטען תקון חצות? רורך מתיר זיין פּסח'דיגע קניידלאף קען מען, אַלזאָ, די גאנצע "ראדיקאַלעכץ" שטעלען אין געפאַהר. און מען דערצעהלט טאַקע, אז אַב. קאַד האַנ'ם ארטיקעל האָט אין אנדערע גוטע און פרומע גענאָסענשאַפטליכע הייזער אָנגעמאַכט אַ חורבן. אלטע טאטעס האבען געטייטעלט מיט די פינגער און די זיהן מיט די טעכטער זיינען גע־ שטאַנען מיט אן אָבגענומענעם לשון; עלטערע ווייבער האָבען אָנגעפאנגען אויסזוכען זייערע אמאָל אוועקגעווארפענע פארוקען און שבת־לייכ־

טער, אינגערע האָבען אָנגעפאנגען ריידען מכח הלכות נשים, און ראדיקאלען וואס ליידען פון הארין־קלאפּעניש, האָבען אָנגעפאנגען נאָכזוכען אין די אלטע זאכען אונטער'ן בעט זייערע תפילין מיט'ן ארבע כנפות...

מען קען מיינען, אז דאָ ווערט געטריעבען לצנות. עס איז אָבער אין דער ווירקליִכקייט דאָך ניט מעהר ווי דאָס, וואס עס איז געווען געשריעד בען אין "פּאָרווערטס", און אויב א גרויסער טהייל פון די "טיעפע" און "אריגינעלע" חקירות, וועלכע זיינען ארויסגעזאגט געוואָרען אין דער "פּאָרווערטס"־דעבאטע וועגען "אידישקייט" האָבען א פּנים פון לצנות, בין איך אין דעם געד ווים ניט שולדיג.

וועגען וואס האנדעלט זיך דאף ? אב. קאַהאַן האָט אין א פּסח־נומער פון "פארווערטס" אָנגע־ שריעבען א גאנין אונשולדיגען ארטיקעל וועגען פסח'דיגען סדר און וועגען פּסח'דיגע קניידלאך. ער האָט דעם ארטיקעל ניט געשריעבען אלס אַ מין פּראָגראַם־ערקלעהרונג, וואו ער געהט פייער־ ליך ארויסואָגען זיין אני־מאמין, - אזא פאָרם האָט דער ארטיקעל לחלוטין ניט געהאט עס איז געווען נים מעהר ווי א יום־טוב ארטיקעל, וואו עם ווערט אויסגעגאסען א ביסעל געפיהלען, אָבער עס ווערען ניט פערצייכענט קיין טהעאָר־ יעס. אב. קאהאן איז איבערהויפט א געפיהלס־ מענש, און פון די אלע אלטע גענאָסען, וואס האָ־ בען געהאלטען אין ברעכען און אויסווארצלען אלעם, וואם אידיש איז, איז ער אפשר דער איינ־ ציגער, ביי וועמען עס האָט זיך אין הארצען גע־ קענט דערוועקען א ביינקעניש צו די אלטע צו־ בראָכענע געפער און צו דער פּאָעטישער גלאָריע, מיט וועלכע זיי זיינען געווען ארומגערינגעלט. ניט אב. קאהאן אליין פיהלט אפשר די פוסט־ קייט פון דער נשמה און די וואכעדיגקייט פון לעבען ביי דעם אמעריקאנער ראדיקאלען אידען פון אלטען שניט, עס פיהלען עס געווים אויך אַנדערע אלטע גענאָסען, נאָר זיי פיהלען עסַ אפשר ניט אזוי טיעף און דערביי שעהמען זיי זיך, אָדער האָבען מורא ארויסצוזאגען וואס זיי פיהלען.

מיר האָבען דאָס אלטע לעבען צובראָכען, אלע אלטע הייליגקייטען האָבען מיר פערניכ־טעט, מיר האָבען אנשטאָט דאָס אלטע לעבען טעט, מיר האָבען א נייעם לעבען, אנשטאָט די אלטע הייליגקייטען — נייע הייליגקייטען. מיר גלויבען, אז דאָס האָט זיך אונז איינגעגעבען, מיר האָבען געשאפען, אָבער דאָס אלעס וואס מיר האָבען געשאפען איז געווען נור פאר'ן מח און ניט פאר דאָס הארץ. אין הארצען איז גער בליעבען א פוסטקייט, וועלכע מיר קענען נאָך פאָרלויפיג ניט אויספילען, און עס איז קיין וואונדער ניט, וואס ביי א מעהר פיהלענדען דער־וואַס זיך א בענקעניש נאָך די אלטע שעהנקיי־טען און אלטע פּאָעטישע פּאָרמען.

מיר האָבען אָבגעשאַפט אונזערע אלטע ימים־טובים, מיר האָבען געפונען, אז זיי שטע־ הען ניט אין איינקלאנג מיט אונזערע אידעען און איבערצייגונגען, אבער וועלכע נייע ימים־ ? טובים האָבען מיר אויף זייער אָרט געשאַפען דאָם יאָהר פון דעם ראַדיקאלען אידען בעשטעהט פון 366 וואָכעדיגע טעג, אָהן איין יום־טוב אין מיטען פאר א שטיקעל אָבוועקסלונג, כסדר וואָדַ כעדיג און וואָכעדיג, און די נשמה מוז אָנפּאנגען פראָטעסטירען... אפשר וועלען די צוקונפטיגע דורות זיין אזוי ערצויגען, אז זיי וועלען ניט בענקען נאָך ימים־טובים, זייער האַרץ וועט ניט לעכצען נאָך אָבוועקסלונגען, און אפשר, אָדער טאַקע געווים, וועלען דאן זיין נייע ימים־טובים, שעהנערע און פּאָעטישערע ווי די היינטיגע. מיר אָבער לעבען נאָך ניט אין דער צוקונפט, מיר האָבען זיך ערצויגען אין א דור, וואס האָט איצט אָנגעפּאנגען צו לייגען די ערשטע ציגעל צו דעם צוקונפטיגען גרויסען בנין, אונזערע פּאָעטישע שטימונגען מוזען מיר נאָך צום גרויסען טהייל שעפעוֹ פון אלטען לעבען, ווייל דאָם נייע, וואָם מיר האָבען געשאפען איז נאָך צו־וועניג אַלט, ...או מיר ואָלען עם קענען פּאָעטיזירען...

מיר האָבען פּרובירט שאַפען נייע ימים־
טובים, אונזערע אייגענע ימים־טובים, מיר האָר
בען אָבער ניט געהאט דעם כח אריינצוגעבען
אין זיי די נויטיגע הייליגקייט, אז זיי זאָלען
קענען אין אונז ארויסרופען פּאָעטישע שטימונ־
גען. אונזערע ימים־טובים זיינען נאָך צו־ניי,
עס ליעגט נאָך אויף זיי נאנץ פריש דער אָבדרוק

פון די פינגער פון זייערע שעפּפער, אז זיי זאָלען קענען זיין הייליג, עם פעהלט זיי נאָך די טראַ־ דיציע, זיי האָבען נאָך קיין צייט ניט געהאט זיך ארומצושפּינען מיט דער פאלקס־לעגענדע, אזן דער פּאָלקס־גייסט האָט נאָך קיין צייט ניט גע־ האַט צו דיכטען די פעסטליכע סימבאָלען אזן צערעמאָניען מיט וועלכען יעדער יום־טוב איז פערבונדען.

און וואס איז א יום־טוב אָהן סימבאָלען און אָהן צערעמאָניען ? אין דער טהעאָריע זיינען מיר אפשר טאַקע אלע סימבאָלען און אלע צער רעמאָניען מבטל, אין דער פּראַקסיס אָבער זיינען מיר ניט וועניגער סימבאָליסטען און צערעמאָר ניסטען ווי אונזערע זיידעס און עלטער־זיידעס. האָבען מיר דאָך אונזערע סימבאָלישע פארבען, אונזערע אָבצייכנונגען און אונזערע מנהגים. און אין וויס ניט, אויב עס וועלען זיך איינגעפינען איבריגס פיעל אזעלכע פּראָזאַאישע גענאָסען, איבריגס פיעל אזעלכע פּראָזאַאישע גענאָסען, וואס וועלען פערלאנגען, אז א מאַי־דעמאָנסטראַ־ציאָן זאָל געמאַכט ווערען אָהן רויטע פאָהנען, אָהן אויפשריפטען, אָהן רויטע שלייפלער, און אָהן אלע איבריגע זאכען, וואס זיינען געוואָרען א מנהג ביי אונז.

דער אינהאלט פון א יום־טוב ווערט זעהר גיך פערגעסען, עס בלייבט נור דער סימבאל, די צערעמאָניע. און גראדע די ימים־טובים, וואס זייער אינהאלט איז אויסגעוועפּט אָדער פערגעען געוואָרען, נאָר זיי האָבען אָנגעהאלטען זייער סען געוואָרען, נאָר זיי האָבען אָנגעהאלטען זייער סימבאָל אָדער צערעמאָניע, זיינען מייסטענס די דיערהאַפטעסטע און די שעהנסטע.

אב. קאהאן, זעצענדיג זיך שרייבען אן ארד טיקעל וועגען פּסח, ניט אלס טהעאָרעטיקער, נאָר אלס צייטונגס־מאן, האָט דאָ געהאט די בעסטע געלעגענהייט צו דערפיהלען דאָס וואָכעדיגע לעד בען, וואס רינגעלט ארום דעם אידישען ראדיקאל און זיך פערבענקען נאָך יענע פּאָעטישע שטי־מונגען, וואס עס הערשט פּסח צום סדר אין די הייזער פון אונזערע טאַטעס.

אייגענטליך איז אין דעם בענקעניש אליין ניטאָ קיין שום "אפּיקורסות", אזוי ווי עס איז ניטאָ קיין שום "אפּיקורסות" אין עסען פּסח'דיגע ניטאָ קיין "אפּיקורסות" אין עסען פּסח'דיגע קניידלאך צום סדר, וועגען וועלכע עס ווערט גע־פיהרט די דעבאטע. העכסטענס קען עס באַר ראנאָוו אָנרופען "סענטיכענטאלע לעמעשקע", ווען ער וועט שרייבען א פעליעטאָן אין א רעגענד דיגען טאָג, אדער סתם אזוי אין א שלעכטען וועד מייסטע פעליעטאָניסטען זיינען טער, ווען די מייסטע פעליעטאָניסטען זיינען

שלעכט געשטימט... זאָנסט איז דאָד באראַנאָוו אליין אויך ניט אימער אזא גרויסער מחמיר אויף "סענטימענטאַלע לעמעשקע" און איז גאָר ניט אוא גולן, ווי ער מאַכט דעם אָנשטעל. און בכלל האָט דאָך יעדער אידישער ראַדיקאל צוויי מאָל אין זיין לעבען האָלט פּסח'דיגע קניידלאך און שבת'דיגען קוגעל. דאָם ערשטע מאָל איידער ער איז נאָדָּ געוואָרען א ראַדיקאַל, און דאָס צווייטע מאָל, ווען ער האָט שוין אריבערגעלעבט די אפיקורסות־פעריאָדע און האָט אן זיין גאנצע אירישקייט אין גאנצען פערגעסען. דאס ערשטע מאָל האָט ער האָלט קניידלאך און קוגעל ווי א איד, און דאָם צווייטע מאָל ווי א גוי... פיינט האָבען נור קניידלאך און קוגעל יענע ראדיקאַ־ לען, וואם זיינען געבליעבען שטעקען אין דער פעריאָדע פון אפּיקורסות און האָבען ווייטער נים געקענם געהן.

אב. קאהאן, בעאיינפלוסט פון זיין אייגעד געם ארטיקעל, האָט פּראָבירט מאַכען א טריט ווייטער. אין דער פערבינדונג מיט די פּסה'דיגע קניידלאך, האָט ער אין זיינע ווייטערדיגע אַר־ סייקלען שוין אָנגעריהרט די ווירקליכע נאַציאָר נאַלע פראַגע, וואס האָט מיט קוגעל און קניידלאך ניט קיין גרויסען שייכות, נאָר שרעקענדיג זיך פאר זיך אליין און ניט זייענדיג בעהאווענט אין דעם ענין ווי געהעריג, האָט ער זיך, געברוי־ כענדיג דא שצעדרינ'ס אויסדרוק, פערפּלאָנטערט פֿלן זיינע אייגענע פּלודערען...

אגב הארף דאָ בעמערקט ווערען א גאנץ אינטערעסאנטער וויין. אב. קאהאן, וואס לאזט ניט ארוים דאָם וואָרט "פּאָפּולאַריזאַציע" פון מויל, האָט אָנגעשריעבען וועגען זיין געפּונענע אידישקייט" א רעכט ביסעל שורות, ער האָט, דעם ענין, דאכט זיך, אזוי פיעל צוקייט אין זיין פליין אירישע איריש", אז מעהר קייען איז "פּליין שוין געווען אונמעגליך, קומט אָבער באַראַנאָוו, צליין א פּאָפּולצריזצטאָר, א מענש וואם האָט די טבע צו שרייבען איבער אלע שבע חכמות און זיי צו פּאָפּולאַריזירען אזוי ווייט, ביז די גאנצע חכמה ווערט פערשוואונדען, און פערשטעהט דאָך ניט, וואס אב. קאַהאַן האָט געשריעכען. נון, נעהמט באַראַנאָוו שרייבען, און באַראַנאָוו האָט דאָך פון אלע מאָל א טענה, אז דאָס גאנצע אונ־ גליק פון דער "צוקונפט" איז, וואס זי איז ניט גענוג פּאָפּולער, אז זי ווערט געשריעבען נאָר פאר די אויבערשטע "4 הונדערט", שטעלט זיף אָבער ארוים, אז באַראַנאָוו אַליין שרייבט אזוי,

אז אב. קאהאן פערשטעהט איהם ניט, אם וועד ניגסטען, אזוי האָט באַראַנאָוו בעהויפּטעט אין ניגסטען, אזוי האָט באַראַנאָוו בעהויפּטעט אין זיין ענטפער צו אב. קאהאן. דער סוף איז, אז אב. קאהאן דאַרף אָנשרייבען נאָך 6 קאָלומס אין שטעהן, און באַראַנאָוו מוז אויך אנשרייבען 6 קאָלומס, כדי אב. קאהאן זאל איהם פערשטעהן, און דער סוף איז, דוכט זיך מיר, אז זיי פער־און דער סוף איז, דוכט זיך מיר, אז זיי פער־שטעהען זיך נאָך אלץ ניט. היינט קענט איהר שטעהען זיך נאָך אלץ ניט. היינט קענט איהר בען ?...

און ווירקליך, וואס זיינען די לאָגישע קאָנד. זעקווענצען פון דער גאנצער דעבאטע? — מילא, פייגענבוים איז פאָלשטענדיג קלאָהר און דייט־ ליך. ער האָט זיך זיין שולחן־ערוך, און דאָרטען שטעהט געשריעבען, אז אידישע מנהגים, אידי־ שע טראַדיציעם זיינען אסור און טריפה, ווייל זיי פערשטאַרקען די כחות פון רעאַקציאָן און פאַנאַטיזם, זיי שאַדען די אינטערעסען פון פאָר־ שרים און גלייכהיים, זיי דערלאָזען נים צו קיין ברידערליכקייט און גליק, און א סוף מיט אן עק... ביי פייגענבוים'ען איז איבערהויפט אלעס קלאָר, אויב איהר ווילט, למשל, וויסען ווי אזוי איז אי־ בערהויפט ענטשטאַנען די נאַציאָנאַלע פראַגע, וועלכע איז געוואָרען איינע פון די שווערסטע און פערוויקעלסטע פּראָבלעמען פון אונזער צייט, ענטפערט אייך פייגענבוים פּאָלגענדעס: עסטרייך איז דאָס קלאַסישע לאנד פון די "עסטרייך

נאַציאָנאַלע פראַגע.

אין אמעריקא לעבען נאָד מעהר פערשיעד דענע נאַציאָנאַל־עלעמענטען ווי אין עסטרייך, אָבער ניט קיין פערשיעדענע "גאַנצע נאַציאָנען". אין אמעריקא איז די נאַציאָנאַלע פראַגע געד לעזט דורך דעם, וואס זי ווערט ניט געשטעלט... אז מען מאַכט ניט קיין שאלה, איז ניט טרפה... אלע נאַציאָנאַלע עלעמענטען ווערען דאָ איבער־אלע נאַציאָנאַלע עלעמענטען ווערען דאָ איבער־געשמאָלצען אין דעם אמעריקאנער "שמעלץ־נעשמאָלצען אין דעם אמעריקאנער "שמעלץ־ווערט אמעויקאניש. אין עסטרייך אָבער האָט מען געמאַכט ברענען די שאלה, און אַז מען מאַכט א שאלה איז טרפה..." (זעה "פּאָרווערטם" פון 12טען יוני 1911).

די גאַנצע צרה, אלזאָ, איז, וואס עס האָבען די געפונען שלעכטע מענשען, וועלכע האָבען די פערפלוכטע נאַציאָנאלע פראַגע אויפגעהויבען, אז ניט, וואלט זי איבערהויפּט ניט עקזיסטירט, ווא מטעריקא, דאָ זיינען אזעלכע שלעכטע

מענשען ניט געווען, וואס זאָלען אויפהויבען אַ נאַציאָנאַלע פראַגע, איז זי טאַקע ניטאָ.

אין ממעריקט איז די נצד, ציאָנטלע פרצגע געלעזט דורך, דעם, וואָס זי ווערט ניט געד שטעלט... צז מען מצכט ניט קיין שאלה איז ניט טרפה..."

נו, זאגט אליין, איז דאָס נישט קלאָר און דויטליך? נישט מעהר, עם שטימט א בי־ סעל ניט מיט דעם מאַרקסיזם... וואָרום אייגענטליך טענה'ען דאָך אויך דאָס זעלבע די קאפיטאַליסטען צו אונז, סאָציאליסטען: ווען — נים איהר, שלעכטע מענשען שואגען זיי וואלט דאָך בכלל קיין קלאסען קאמפּף ניט געד ווען, דאָם האָט איהר נור, כל־בו'ניקעם, אָנגע־ העצט די ארבייטער, אז זיי זאָלען וועלען א סאָ־ ציאליסטישע געזעלשאַפט און פערדאַמען די איצטיגע קאפּיטאַליסטישע אָרדנונג. והא ראיה, אמעריקא. איידער, איהר, גרינהאָרנס, זייט אהער געקומען, איז דאָ געווען שלום ושלוה ווי אין א גן־עדן, די ארבייטער זיינען געווען אונ־ שולדיג, ווי אדם און חוה, איידער זיי האָבען גע־ געסען פון עץ־הדעת, נאָר איהר, פּלאָטקע־מאַ־ כער, האָט זיי פערדרעהט די קעפּ, ווארום "אז מען מאַכט ניט קיין שאלה, איז ניט טרפה"...

עם פערשטעהט זיך, אז פייגענבוים וועט וויסען וואס צו ענטפערען די קאפיטאַליסטען, ער וועט זיי בעווייזען פון מארקס'ען, אז ניט מיר, סאָציאליסטען, האָבען ארויסגערופען דעם קלאד סען־קאמפּף, אז גראד דער היפּך, דער קלאַסען־ קאַמפּף האָט דאָס גאר אונז, סאָציאליסטען, ארויסגערופען, און אז ניט מיר, סאָציאליסטען, האָבען בעשאַפען די אידעע פון א סאָציאליסטי־ שער געזעלשאַפט, נאָר אוַ די קאפּיטאַליסטישע געזעלשאַפט איז גאר געווען די אורזאכע, וואס אוא אידעע איז בעשאפען געוואָרען א. ז. וו., א. ז. וו. אָ, פייגענבוים וואלט געוואוסט וואס צו ענטפערען, ניט אומזיסט האָט ער געשטודירט דעם מארקסיזם, ער פערגעסט איהם גור, ווען ער קומט צו דער נאציאָנאַלער פראַגע. דאָ ווערט ער א איד, א פשוט, וואס גלויבט אין מול און אין בייזע צינגער... ביי דעם נאציאָנאלען קאַמפּף עקזיסטירט פאר איהם ניט דער היסטאָרישער מאַטעריאליזם, מיט וועלכען מיר ערקלעהרען גער זעלשאַפטליכע ערשיינונגען און סאָציאלע בעווע־ גונגען. דא עקזיסטירט פאר איהם נור דער צופאל און דער יחיד, דער נאציאָנאַליסטישער אגיטאַ־

טאָר, דער אויפהעצער, ער מיט זיין בייזען כה שאַפט עס אזא גראנדיעזע בעוועגונג, אזא קאָר לאָסאַלען קאמפּף, וואס צורודערט דעם סאָציאַר לען לעבען פון א גאנצען לאנר...

און גראד ווי אויף להכעים דערמאָהנט פיי־ גענבוים אין דעם זעלביגען ארטיקעל די נעמען פון קארל רענער און אָטטאָ בויער, אויף וועמען ער אליין זאגט, אז זיי זיינען "די גרינד ליכם טע פארטזעצער פון די פאָרשונגען פון קארל מאַרקם". נאָר יעדער איינער וואס וויים די נעמען פון קאַרל רעגער און אָטטאָ בויער, דארף אויך וויד סען, אז דיעזע ביידע מארקסיסטען האָבען די נאַציאָנאַלע פראַגע געמאכט פאר זייער הויפּט־ שטודיום, און אז דאָס בעסטע און זינרייכסטע, וואם איז געשריעבען געוואָרען וועגען דער נאַ־ ציאָנאַלער פראַגע פון א מארקסיסטישען שטאַנד־ פונקט, איז ארויסגעגאנגען פון קארל רענער'ם און אָטטאָ בויער'ם פערער. און ווער עם האָט געלעזען דאס, וואס קאַרל רענער און אָטטאָ בויער האָבען וועגען דיעזען געגענשטאַנד גע־ שריעבען, מוז קומען צו דעם בעשלום, אז די אורזאכען פון דעם נאַציאָנאַלען קאמפּף זיינען פיעל, פיעל טיעפערע, ווי דער בייז־וויליגער גייסט פון וועלכען עס איז נאַציאָנאַליסטישען שגיטאַטאָר, און אז די לעזונג פון דער נאַציאָנאַ־ לער פראַגע פון מארקסיסטישען שטאַנדפּונקט איז אויך א "ביסעלע" אן אנדערע, און גאר לחלוטין ניט אין דעם גייסט, ווי זי ווערט גע־ מצכט מיט אוא פשטות פון אונזער גענאָסע פיי־ גענבוים.

אלזאָ, וואָס פּייגענבוים וויל, ווייסען מיר, ער איז קלאָהר און דייטלידְ... וואָס וויל אָבער אב. קאַהאַן? וואס זיינען די לאָגישע קאָנזעקּד ווענצען פון זיינע חקירות?

קודם כל דארפען מיר וויסען, אז גיט אין פסח'דיגע קניידלאך, ניט אין סדר און ניט אין פסח'דיגע קניידלאך, ניט אין סדר און ניט אין אלע אנדערע אידישע מנהגים בעשטעהט די אידישע נצציאָנאלע פראַגע. מען קאָן זיין א פּאָלד שטענדיגער אסימילאטאָר, און דאָּך אָבריכטען סדר. א גוטער ביישפּיעל זיינען אין דעם פּאַל אונזערע געמצכטע "יאהודים" דאָ אין אמעריקא, און נאך א בעסערער ביישפּיעל זיינען די אמת'ע "יאהודים" אין דייטשלאנד. דער דייטשער איד ווערט זיך מיט אלע כהות געגען דעם געדאנק, אז אידען זיינען א'נאציאָן, פאר איהם זיינען זיינען א'נאַציאָן, פאר איהם זיינען זיי בשום אופן ניט קיין אידען, נאָר עכטע דייטשען,

און דאָך איז ביי איהם דער סדר א זעהר וויכטיר גער ענין. פון דער אנדערער זייט וויעדער קען מען זיין א הייסער אידישער נאציאָנאליסט, און גאר קיין סדר ניט אָבריכטען, און אויך ניט האלטען פון אלע אנדערע אידישע מנהגים. אין דעם פרט וואלט מען געקענט מאַכען א גאנצע אינטערעסאנטע סטאָטיסטיק צווישען די פּועלי־ ציון...

"ווען מיר ריידען היינט וועגען "אידישקייט האָבען מיר אין זינען עטוואס גאנץ אנדערעש. האָבען מיר אין זינען עטוואס גאנץ אנדערעש. עס האנדעלט זיך אדער וועגען א נאַציאָנאַל־קול־טורעלעס און פּאליטישעס פּראָבלעם, ווי דער פאל איז אין רוסלאנד און גאליציען, אָדער בלויז וועגען א נאַציאָנאַל־קולטורעלעס פּראָבלעם, ווי דער פאל קאָן פארלויפיג זיין דאָ אין אַמעריקא.

די "אידישקיים" פון דעם "בונד" אין רום־לאנד בעשטעהט אין דער פאָדערונג, דאם די אידישע נאַציאָן אין רוסלאנד זאָל בעקומען נאַד ציאָנאַלע גלייכבערעכטיגונג, עס זאָל איהר גער ציאָנאַלע גלייכבערעכטיגונג, עס זאָל איהר גער געכען ווערען די מעגליכקיים זיך קולטורעל פריי צו ענטוויקלען און זעלבסטשטענדיג אָנצופיהרען איהרע קולטורעלע אינטערעסען, דורך א געוויסע נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע, וועלכע איהר דארף געגעבען ווערען. אונגעפעהר אין דעם זעלבען געגעבען ווערען. אונגעפעהר אין דעם זעלבען אופן דריקט זיך אויף אוים די "אידישקייט" פון די אידישע סאָציאל־דעמאָקראַטען אין גאַליציען.

דיעזע פּאָדערונג פון א קולטורעלע נאַציאָנאַר לע אויטאָנאָמיע שטאַמט ארויס פון דער איבער־צייגונג, אז די אידען זיינען א זעלבסטשטענריגע צייגונג, אז די אידען זיינען א זעלבסטשטענריגע נאַציאָן מיט אן אייגענער קולטור, וועלכע האָט זיך ענטוויקעלט אין א רייהע פון טויזענדער יאָה־רען, און וועלכע האָט אזא עקזיסטענין־בערעכטי־גונג ווי אלע אנדערע קולטורען פון אלע אנדערע פעלקער, און אז דאס אידישע פּאָלק אין אַלגער מיין און די אידישע מאַסען גאנין בעזאָנדערס, מיין און די אידישע מאַסען גאנין בעזאָנדערס, ליידען זעהר פיעל דערפון, וואס די אידישע קול־פור קען זיך ניט נאָרמאַל און פריי ענטוויקלען.

פון דיעזען שטאַנדפּונקט איז עס אויף זעלבסטפערשטענדליף, אַז עס דאַרף אויף ביי די איצטיגע אומשטענדען געפיהרט ווערען א מהעד טיגקייט פאר דער ענטוויקלונג און בערייכערונג פון דער אידישער קולטור.

אין אמעריקא קאָן פּאָרלויפיג קיין רייד ניט זיין וועגען א אידישער נאציאָנאלער פראגע אלם נאציאָנאל פּאליטישעם פּראָבלעם, זי קען ראָ אָבער יאָ עקזיסטירען און עקזיסטירט אויך צום טהייל אלם א קולטור־פּראָבלעם.

ווען מען רעדט וועגען אסימילאציע, איז עם לחלוטין ניט אין דעם זינן ווי אב. קאהאן פער־ טייטשט דאָם וואָרט אסימילאַציע. אויב עס האַנ־ דעלט זיך וועגען דער עטימאָלאָגישער בערייטונג פון וואָרט, ווי א ווערטער־בוך פערטייטשט איהם, דאן איז געוועהנליך אב. קאַהאַן, צום "טהייל, גערעכט ווען ער זאגט, אז "אסימילאַציע מיינט דעם פּראָצעס פון פערגלייכען, עהנליף מאַכען אדער צופאסען. אין סאָציאלען זינן אָבער פערשטעהען מיר דאָס וואָרט "אסימילאַציע" ניט אלם א פּראָצעם פון פערגלייכען אָדער צופּאַסען זיך, נאָר אלם א פערשמעלצונג, אן אויפלעזונג פון איין נאַציאָן אין דער צווייטער. ווען מען רעדט פון אסימילאציע פון פעלקער, מיינט מען, אז איין פאָלק ווערט פערשלונגען פון צווייטען, עם ווערט פערשלונגען און עקזיסטירט ניט מעהר. און אייגענטליך ליעגט עם טאקע אויך אין דער עטימאָלאָגישער בעדייטונג פון וואָרט "אסימילאַציע" ניט נור פערגלייכונג און צופאד, סונג, נאָר אויך אן ארגאַנישע צונויפמישונג און פערשמעלצונג.

ווען עם זאל זיך האנדלען נור וועגען פער־ גלייכונג און צופאסונג, וואלטען אויסער עקס־ צענטרישע שאָוועניסטען די אסימילאציע ניט בעקעמפפט. זיך אויסערליך עהנליך מאכען און זיך צופּאַםען, איז פּאַר יעדען מעהר אָדער וועני־ גער קולטורעלען מענשען א גאנץ זעלבסטפער־ שטעגדליכער פּראָצעם, וועלכען ער אונטער־ ווארפט זיך זעהר גערען. ווען אן אייראָפּעער קומט קיין אמעריקא, מעג ער זיין פון וועלכער נאַציאָן עס איז, וועט ער דאָס ערשטע זאַך בע־ שטרעבען זיך אָנפּאַסען צו אמעריקאנער גע־ וואהנהייטען, מאַניערען און זיטען, ער וועט זאָרגען דערפאר, אז מיט זיין אויסערליכעם אויסזעהען זאָל ער זיך קיינעם ניט ווארפען אין די אויגען, אז ער איז א פרעמדער, און ביים לערנען די שפּראַך וועט ער שטאַרק מדיק זיין, אז עס זאל זיך אין איהר הערען וואס וועניגער פרעמדער אקצענט.

דאָם אלעם איז אָבער ניט קיין אסימילא־ציע, דאָם איז ניט מעהר ווי אן אויסערליכע צוד ציע, דאָס איז ניט מעהר ווי אן אויסערליכע צוד פאסונג. די אסימילאציע אין סאָציאלען זינן איז אָבער הויפּטזעכליך אן אינערליכער פּראָצעס. ווען א שניפּישקער איד קומט צו פאהרען אין ניו־יאָרק און גאלט זיך אָפּ די באָרד און די וואָנצעם, קויפט זיך א "סטיילישען" קאסטיום מיט אלע איבעריגע מכשירים און קייעט נאָד

רערצו "טשואינגדגמה", אָדער "טשו־טאבעקא",
מעג ער אויסערליף זיין א פאָלשטענדיגער איי־
רישמאן, אָבער אינערליף איז ער דאָף געבליעבען
דער זעלביגער שניפּישקער איד. זיין ארט דענ־
קען, זיין פיהלען און זיין אויפפאסונג פון זאַכען
וועט ניט זיין קיין איירישע, נאָר א אידישע, מיט
שניפּישקער בייגעשמאַק דערצו. זיף אויסערליף
אסימילירען איז א פּראָצעס, וואס ווערט דורכ־
געמאַכט אין א גאנין קורצער צייט, וועהרענד
אינערליכע אסימילירונג איז א פּראָצעס פון יאָה־
רען און יאָהרען, און זעלטען ווען דיעוער פּראָ־
צעס גיט זיף פאלשטענדיג איין. און ווען דאָס
איז ביי א יחיד אזוי שווער און אזוי לאנגוועהריג,
איז עס ביי א רבים, ביי א כלל, ביי א גאנצער
נאציאָן, נאָף שווערער, נאָף לאנגוועהריגער.

מיר האָבען איבערהויפּט גיט אין דער נייער געשיכטע וועלכע עס איז ביישׁפּיעלען פון קול־טורעלע גאַציאָנען וואס האָבען זיך פּאָלשטענדיג אסימילירט. מיר האָבען גראד אומגעקעהרטע ביישפּיעלע: נאַציאָנען, וואס זיינען געשטאַנען ביישפּיעלע: נאַציאָנען, וואס זיינען געשטאַנען אוופ׳ן שוועל פון אסימילאַציע האָבען מיט אמאָל ארויסגעוויעזען א נאַציאָנאַלעס אויפלעבען.

ווען עם האנדעלט זיך וועגען אידען, דארף אָנגעמערקט ווערען, אז וואם עם איז שייך צו דער פעהיגקייט פון אָנפּאסען זיך, פון אויסערער אסימילירונג, אויב איהר ווילט עם אזוי אנרופען, איז דער איד זעהר א גרויסע בריה. אין זיין לאנג־ יעהריגען היסטאָרישען וואנדער־לעבען האָט דער איד אויסגעארבייט אין זיך א בעזונדערע פעהיג־ קייט זיך צו אקלימאטיזירען, זיך איינצולעבען אין פערשיעדענע לענדער, און מיט א בעזונדערע שנעליגקייט זיך צו צוגעוואָהנען צו די מנהגים און צו דעם ארט לעבענס־פיהרונג, וואס עקזים־ טירט אין דער נייער מדינה, וואוהין ער איז פער־ וואָרפעוֹ געוואָרען. אין דיעזער אידישער פעהיג־ קייט דארף כיען אפשר, צום טהייל, זוכען דעם סוד פון דער אידישער לאנג־יעהריגער עקזים־ טענין. אָבער דיעזע פעהיגקייט דריקט זיך אוים נור אין דער אויסערליכער צופאסונג, אָבער ניט אין קיין אינערליכער אסימילאציע. דורכמאַכען דעם פּראָצעם פון א פאָלשטענדיגע אינערליכע אסימילאציע, וואס זאָל בערייטען א ווירקליכע פערשמעלצונג, האָבען ביז היינט אפילו די פראנד צויזישע אידען ניט געקענט, ניט קוקענדיג אויף

דעם, וואס זיי האָבען אוא שטאַרקע בעשטרעד בונג דערצו, און וואס די בעדינגונגען פאר א איד דישע אסימילאציע אין פראנקרייך איז אוא גינד סטיגע. און וואס עס קען געואגט ווערען אויף די פראנצויזישע אידען, קען אויך געואגט וועד רען וועגען די דייטשע אידען.

און רעדט מען וועגען אידען אין אמעריקא און וועגען דער אסימילאציאָנס־פראגע דאָ אין לאנד, איז עס איינפאך לעכערליך צו מאכען אזעלכע חקירות, אויב עס איז בעסער פאר אידען אז זיי זאָלען לערנען ענגליש און אז די מאנס־בילען זאלען זיך אראָבנעהמען זייערע מיטגעד בראַכטע קאָלטענעס און די ווייבער זייערע פּאַ־בראַכטע, כדי זיי זאָלען אויסזעהען ווי אמעריקאַד רוקען, כדי זיי זאָלען אויסזעהען ווי אמעריקאַד נער. די אסימילאציאָנס־פראגע איז דאָ א פיעל־ערנסטערע.

פאר אונז שטעהט אין אמעריקא דאָס פאָל־ גענדע פראָברֹעם: קענען דאָ אידען אָנהאַרֹטען זייער נאַציאָנאַלע קולטור, אָדער ניט ? איז עס ווינשענסווערטה, אז די אידישע קולטור זאל דאָ פערשווינדען, אדער זי זאל זיד בעסער ווייטער ענטוויקלען? וואס דארף זיין די שטעלונג פון אונז, אידישע סאציאליסטען, צו דער נאציאָ־ נאַלער אידישער קולטור, דארפען מיר ארבייטען ראפיר, אז זי זאָל זיך ווייטער ענטוויקלען, אָדער דאַרפען מיר זיין פעראינטערעסירט, אז זי זאָל דאָ וואם גיכער פערשווינדען? ווי דארפען מיר זיך בעציהען צו דער ערציהונג פון אונזערע קינד דער, דארפען מיר זאָרגען זיי צו מאכען פאר בלויז אמעריקאנער, אדער אויך פאר אידישע אַמעריקאנער ? דארף דער נייער דור פון אידיש־ קייט לחלוטין גאר ניט וויסען, אדער עס איז פא־ ראן אין אידישקיים עטוואָם אזעלכעם, וואם עס וואָלט זיין ווינשענסווערטה, או אויך דער נייער ? דור זאל עם וויםען

אָט דאָס זיינען אין אלגעמיינע שטריכען די פראגען, וואס אונז קען אינטערעסירען, און וועגען וועלכע עס דארף דעבאטירט ווערען.

אין דעם נעקסטען ארטיקעל וועלען מיר זעהען ווי די נאציאָנאלע פראגע ווערט געשטעלט פון די מארקסיסטישע טהעאָרעטיקער, און וועל־ כע קאָנזעקווענצען מיר קענען ציהען פון זייערע בעטראַכטונגען און אויספיהרונגען פאר אונז אירען דאָ אין אמעריקא.

מיכל קאַפּלאן.

סבוס מעשה אָן אַ מוף סבוס

זי זאגם אמאָל צו מיר אזוי: גענוג דיר זיצען שמיל, א מעשה מיר דערצעהל אצינד, דו ווייסמ דאַך מעשות פיעל. איך ענמפער איהר: קיין מעשות יעצם עם שפינם נים מיין געדאנק. אָ כ'האָב זיי דיר, געליעבטע מיין, שוין אויסדערצעהלט פון לאנג. זי זאגם: קיין תרוצים גילמען נים, זאלסם פאלגען מיין בעפעהל! א שפאנענדע געשיכטע מיר דערצעהל דא אויפ'ן שטעל. און אמת זאל די מעשה זיין, און ריכטיג מיר דערצעהלט, ווֹאָם האָם מים דיר אליין פּאסירם, וואו דו ביזם אויך בעםהיילם! יָּב, גרויסע הערשערין, — איך זאג — ווי גרוים איז דאך דיין מאכם! נו הער זיך צו וואס האָם מים מיר פאסירט ערשם לעצמע נאַכם. איך שפאן אזוי א זייגער צוויי, איך אייל געשווינד צו הויז. קיין לעבענם שפור עם זעהם מיין אויג, מיין בלאסען שאָמען בלויז. עם הילכם וויים אָפּ מיין יעדער מראם, עם הילכם א פוסטע גאם. איך געה אליין אין גאר דער וועלם, -- איך זאג צו זיך אין שפאס. און מאָדנע, ס'דאַכם מיר אלץ זיך אוים, א הונד זיך יאָגם נאָך מיר. איך קוק זיך אום, און פּלוצלינג — הצֶרך ! אַ האנד אויף זיך איך שפיר. א ווייכע האנד מיין ארים שליסמ... א שלאנק געשמאלמ, א פרוי... א צארמע רויז אין העכסמען כלימה, באפרישמ מים יוגענד־מהוי. זי שמייכעלם זאנפם און זאגם מיר: קום און מרינק פון לעבענם־כום. א דאָלער בלויז אן איינציג קאָסט....

דאָ שריים מיין ליעבסטע אוים:

גענוג, גענוג, דו פרעכער יונג! נים וואג דערצעהלען מעהר. — פּ נצריש קינד, — איך זאג צו איהר, — דו הער די ענדע, הער. — גענוג, גענוג, קיין ווארם פון דיר, ווי אונפערשעהמט דו כיסט! — פּ. כ'הפָּב דיך בלויז דיין וואונש ערפילט, דו צארענסט גאר אומזיסט! — מיין וואונש ערפילט דפָס האסטו בלויז?! ווי העכסט אינטערעסאנט... — צו רייסט זיך ניט דיין שלעכטע הארץ פון שוידער און פון שפָנד? — פּ, נפַּריש קינד, דער שוידער איז שוין לאנג פון מיר פערביי. דו הער דאך אויס דעם סוף אצינד, פּ הער, דאס איז כדאי! — גענוג, גענוג, קיין ווארט ניט מעהר! האלט איין דיין בייזען צונג. און געה פון מיר אוועק, אוועק! דו ביזט א שלעכטער יונג. א שמייכעל אויף דיין פנים שפּיעלט, עס ברענט ניט רויט פון שפַנד. דו געה פון מיר אוועק, אוועק. ניט ריהר צו מיר דיין האנד. פרעמד איז דיר דער צער פון זינד, דיך ריהרט קיין שרעק און לייד, פָּ, געה פון מיר אוועק, אוועק, און מעהר צו מיר ניט רייד!...

און אָם אזוי געליםען כ'האָב אומזיםם א שווערע שטראף, און אם אזוי פארבליעבען איז א מעשה אָהן א סוף.

ב. גאַרין.

(מ מתנה)

לכבוד זיין זעכציג־יעהתיגען געבורמסמאָג.

י אידישע ליטעראטור האָט די טעג געפייערט דעם זעכציג־יעהריגען געבורטס־טאָג פון י. ל. פּרץ. פיעלע גליקליכע זכרונות רופט ביי מיר ארוים דער דאָזי־ גער יום־טוב, און פיעלע ווארי־

מע געפיהלען שטויסען זיך אין הארצען צום בעל־ שמחה. עס ווילט זיך מיר ברענגען איהם א מתנה און איך גלויב, אז די בעסטע מתנה, וואס איך קאָן איהם געבען צו דיעזען יום־טוב, איז צו טהיילען זיך מיט די לעזער מיט מיינע עראינע־ רונגען.

ניט קיין אָבשאַצונג פון פּרץ'עס ווערק וויל איך דאָ געבען, דאס האָט ניט צו טהאָן מיט קיין שמחה. איך וויל איבערגעבען מיינע אייגדריקע - שמחה. איך וויל איבערגעבען מיינע אייגדעקען וועגען פּרץ'ן אזוי, ווי זיי זיינען צו מיר געקומען.

מיין בעקאנטשאפט מיט י. ל. פּרץ האָט זיך אָנגעהויבען אין יענער צייט, ווען אידיש האָט נאָך געהייסען זשארגאָן, און ווען א אידישער שרייבער האָט געדארפט מאַכען אַ התנצלות, פאר וואָס ער שרייבט אין מאַמע־לשון.

ראָס הייסט ניט, אז די אידישע ליטעראַ־ טור האָט זאמאָלסט קיין שרייבער ניט געהאט. די אידישע ליטעראטור האָט שוין דאמאַלסט געד צעהלט אזעלכע שרייבער ווי מענדעלע מוכר־ ספרים, ספעקטאָר, שלום־עליכם, פרוג. נאָר מענ־ דעלע מוכר־כפרים האָט שוין דאמאָלסט כמעט אויפגעהערט צו שרייבען, און פרוג האָט זיך אין א פעליעטאָן אין "וואָסכאָד" אויסגעדריקט, אז פון אידיש הערט זיך אַ ספּעציפישער גערוך, ווי פון א אידישער מרהין.

ראָס איינציגע אירישע וואָכענבלאָט, וואס איז ביז דאַמאָלסט ערשיענען, איז אונטערגעגאנד גען. און דער איינציגער מקום מקלט פאר די, וואס האָבען אמאָל אין א שמיטה געוואָלט עפּעס שאַפען אין מאַמע־לשון איז געוואָרען דער שאַפען אין מאַמע־לשון איז געוואָרען דער

"סבאָרניק". ספּעקטאָר האָט געמאכט די התחלה מיט'ן "הויז־פריינד", וועלכער האָט געד התחלה מיט'ן "הויז־פריינד", וועלכער האָט געד דארפט ערשיינען איין מאָהל א יאָהר. און נאָדְ איהם איז געקומען שלום־עליכם מיט זיין "איד דישע "פאלקס־ביבליאָטהעק". די דאָזיגע "סבאָר־ניקעם" זיינען געווען די איינציגע וויכטיגע ערדשיינונג אין דער אידישער ליטעראטור, זיי האָד בען אויסגעדריקט אלץ, וואס די שרייבער פון יענער צייט האָבען געהאט צו זאגען און צו שאַד יענער צייט האָבען געהאט צו זאגען און צו שאַד פען, און דאָס איז געווען כמעט אלץ, וואס מען האָט געהאט צו געבען דעם אידישען לעזער.

אין יענער ציים האָט זיך בעוויעזען פּרץ.

אין גרונד איז פרץ שוין ניט געווען קיין פּנים חדשות אין דער ליטעראטור. נאָך מיט אַ יאָהר צוואנציג פאר יענער צייט, האָט ער ארויס־ געגעבען א קליין ווערק'ל מיט העברעאישע שירים, און ווען ניט ווען איז ערשיענען אַ מאמר אָדער א שיר אין א העברעאישען זשורנאַל. אָבער זיי האָבען קיין רושם ניט געמאכט, און דער נאָד מען פּרץ האָט בעדייט ניט מעהר ווי יעדער אנ־ דערער פון די צעהנדליגע נעמען, וואס פלעגען ערשיינען אין די העברעאישע זשורנאַלען. ווען פרץ'ם ערשטע ערצעהלונגען, בילדער האָבען זיך בעוויעזען אין אידיש, האָט ער גלייך צו זיך צו־ געצויגען די אויפמערקזאמקיים פון די מבינים, : און מען האָט נייגיעריג אָנגעהויבען צו פרעגען ווער איז פרץ? אלע האָבען דערפיהלט, אז אַ פריש ווינטעל האָט א וועה געטהאָן אין דער אי־ דישער ליטעראטור. עפעס א נייער אַרט שריי־ בען, נייע בילדער האָבען זיך בעוויעזען.

ניי איז געווען ניט נאָר דער סטיל, ניי איז געווען ניט נאָר די פאָרמע, זאָנדערן ניי איז אויך געווען די נשמה, די פּסִיכאָלאָגיע פון די בילדער. עס איז געווען די נשמה פון דעם איינצעלנעם און ניט פון דעם כלל, עס איז געווען די פּסיכאָלאָגיע ניט פון דעם כלל, עס איז געווען די פּסיכאָלאָגיע

פון דעם מענשען און דעם אידען, און גיט פון דעם אידען נאָר אלס איד.

איך רעכען, אז איידער איך וועל איבער געהן צו די עראינערונגען, וועל איך קלעהרער מאַכען די בעדייטונג דערפון.

דער זיידע מענדעלע האָט געהאט אן אויג פאר דעם כל? אידען. ער האָט געזוכט צו פער־ קערפערען דאם גאנצע פאָלק אין איין אידען, און דער איד ויינער האָט גערערט און געהאנדעלט נים ווי עם רעדט און האנדעלט זרח אדער ברוך, נאָר ווי עם רעדט און האנדעלט א טיפּישער איד. זיין איד האָט אלע מעלות און חסרונות פון דעם גאנצען פּאָרֹק. זיינע פּערזאָנען האָבען געקאָנט הייםען "איד", "משכיל", "תקיף", "הוקר", "קבצן", "אביון", און עם וואָלט קיין אונטערד שיער נים געווען. אזוי זיינען אויך זיינע שטעדם און שטערטלאך, זיי זיינען אָהן א בעשטימטען פנים. זיי הייסען גנילאְפּיאַטסק און גלופּסק, און זיי זיינען צוגעפּאַסט פאַר יעדער שטעדטיל און שטאָרט אין דעם אידישען תחום. און ווען איהר לייענט אין מענדעלי'ם ווערק, ווי א איד רעדט און האנדעלט, רופט איהר אוים מיט התפעלות: אַי, אַ איד מיט די ביינער! און עס רייסט זיך ביי אייך קיינמאָל ניט ארוים דער אויסרוף: אָי, דאָס איז דאָך מיין פעטער!" "דאָס איז "אַי, דאָס ראָך מיין שוואָגער!" "דאָם איז מיין שוועם־ טער!" דאָס איז דערפאר, ווייל אייער פעטער, א חוין דעם וואס ער איז א איד, איז ער אויך א געוויסע בעשטימטע פערזאָן מיט אן אייגער נעם ארט רעדען, מיט אייגענע תנועות, מיט אן אייגענעם ארט דענקען, מיט אן אייגענעם בע־ שטימטען פּנים, און דער כלל איד האָט נאָר אַ טהייל דערפון.

און וויעדער האָט מענדעלי געזעהען אין דעם אידען נאָר ראָס אידישע, דאָס הייסט, דער איד האָט איהם נאָר אינטערעסירט אלס איד, אָבער ניט אלס מענש. דער איד, א חוץ דעם, אָבער ניט אלס מענש. דער איד, א חוץ דעם, וואָס ער איז א איד, איז אויך א מענש, און אין זיין הארצען, אין זיין נשמה, קומען פאָר איבער־זיינען גלייך פאר'ן אידען ווי פאר'ן קריסט און פאר'ן געטצענדיענער. דערפון האָט זיך מענדעלי אָבגעקעהרט. זיין גאנצע בעאָבאכטונגס־קראפט איז אוועק אויף אויפצופּאסען דאָס אידישע אין די אידען. ער האָט אפילו פעראידישט די נאטור. און דאס זעלבע האָט געטהאָן זיין אייניקעל שלום־עליכם.

איך רייד איצט ניט, צו דאס איז א מעלה צו א חסרון, צו דאס איז א העכערע צו א ניעד־ ריגערע מדרגה פון קונסט. איך גיב נאָר איבער פאקטען, און וויל נאָר ווי ווייט עס איז מעגליף אין עטליכע ווערטער צו ערקלעהרען די נייע פאָרמען, דעם נייעם ארט שרייבען, וואס מיט פּרִמען, דעם נייעם ארט שרייבען, וואס מיט פּרִין זיינען אריין אין דער ליטעראטור.

אין יענער צייט האָט זיך אָנגעהויבען מיין בעקאנטשאַפט מיט י. ל. פּרץ, און דאָס הייסט באלד נאָכדעם ווי ער האָט זיך בעוויעזען אין דער אידישער הֿיטעראטור.

זיינע העברעאישע ווערק האָב איך ביז דאַ־ מאָלסט ניט געזעהען און האָב פון זיי אויך ניט געהערט. אלץ וואס איך האָב געזעהען זיינען גער ווען די עטליכע ערצעהלונגען און סקיצען, וואס זיינען דאמאָלסט ערשיענען. און אזוי ווי זיי זיינ נען געווען פריש און ניי, און האָבען געוויעזען אן אונגעהויער גרויסען, פאלשטענדיג ענטוויר קעלטען טאַלאַנט, איז דער אינטערעס צום שרייר בער געוואָרען נאָך שטאַרקער: וואס איז דאָס פאר א נסתר ? פון וואנען האָט ער זיך גענומען ?

עס איז געווען א שעהנער פרייטאָג אין דער פריה, ווען מיר איז אָנגעקומען א בריעה אין פריה, ווען מיר איז אָנגעקומען א בריעה אין א בלויען סקוועריגען קאָנווערט, פון יענעם מין, וואָס מען זעהט נאָר אין דער אלטער וועלט, און אויפ'ן קאָנווערט איז געווען דער נאָמען און דער אדרעט פון י. ל. פּרץ. אין דעם בריעף האָט ער מיד איינגעלאדען מיטצוארבייטען אין דער ער מיד איינגעלאדען מיטצוארבייטען אין דער "אידישער ביבליאָטהעק", וואס ער האָט זיף גע־קליעבען ארויסצוגעבען.

עם איז אינטערעסאנט דערביי צו בעמער־ קען, אז דער בריעף איז געווען געשריעבען אין דעם נאָמען פון י. דינענזאָן, און דאם איז געווען דערפאר, וואס פרז'עס פּאָפּוֹלאַריטעט איז נאָך דאַמאָלסט ניט געווען גרוים גענוג, אז זיין נאָמען זאָל קאָנען צוציהען שרייבער.

דער בריעה און די איינלאדונג איז ביי מיר געווען א הדוש. איך האָב זיך ניט געקאָנט ניט מיט פרין און ניט מיט דינענזאָהן. קיין זאך מייז נע איז נאָך ביז דעמאָלסט ניט געווען געדרוקט. איך בין געווען אן אָנפאַנגער, ערשט פון נאָדעל ארויס, און פון וואנען האָבען זיי געקאָנט וויסען וועגען מיר. נאָר דער חדוש איז מיר באלד פער־ענטפערט געוואָרען. אין דעם בריעה האָט מיר פרין געשריעבען, אז מען האָט איהם איבערגעד געבען מיינע א זאָד, וואס איך האָב מיט א יאָהר געבען מיינע א זאָד, וואס איך האָב מיט א יאָהר צוריק צו פריהער צוגעשיקט צו ספּעקטאָר'ן. און צוריק צו פריהער צוגעשיקט צו ספּעקטאָר'ן. און

אזוי ווי ער געפינט אין מיין ארבייט טאַיאַנט, בעט ער, אז איף זאל איהם עפעס צושיקען פאר דער "אידישער ביבליאָטהעק", וואס ער קלייבט זיף ארויסצוגעבען. דערביי האָט ער אויף בער מערקט, אז די ארבייט וואס וועלען אריין אין דער "ביבליאָטהעק", וועלען זיין "נאָו פּלום אולטראַ".

אין א קאַרגען האַלב יאָהר ארום, האָב איף זיך בעקאנט מיט י. ל. פּרץ פּערזענליך.

איף בין זיף מודה, אז דער ערשטער איינד דרוק, וואס ער האָט אויף מיר געמאכט, איז געד דרוק, וואס ער האָט אויף מיר געמאכט, איז געד ווען ניט קיין גוטער. איף האָב איהם געמאכט א וויזיט ביי איהם אין דער היים, אין דער זעל־ביגער צעגליאנא נומער 1, וואו אונזערע בעסטע יונגע שרייבער זיינען אריינגעקומען אונבעוואוס־טע, אָהן א נאָמען, און זיינען ארויס מיט גרויסע רעפּוטאַציעס, און וואו די ערשטע פערשפּרעד בענדע ווערק זיינען געלייענט געוואָרען מיט א ביטער אין הארצען. ער האָט מיף אויפגענומען זעהר פריינדליך, ווי דער גאסט־פריינדליכער פרין נעהמט אויף אלע יונגע ליטעראטען.

ביי דיעזער בעגעגענים האָט ער מיר דער־ צעהלט די אורזאכע, פאר וואס דריי חלקים פון רעם ערשטען באַנד פון דער "אידישער ביבליאָ־ טהעק" זיינען אויסגעפיהלט מיט זיינע אייגענע זאַכען. ער האָט ארויסגעשיקט איינלאַדונגען צו אלע אידישע שרייבער, נאָר אזוי פעסט, ווי די ערצעהלונגען און ארטיקלען זיינען אָנגעקומען פון זיי, האָט ער זיי געשיקט צוריק. ער האָט גע־ וואָלט, אַז אין דער "ביבליאָטהעק" זאָל נאָר אריין דאָס בעסטע, וואס די אידישע שרייבער האָנען שאפען, און די צוגעשיקטע כתבים האָבען איהם ניט צופריעדענגעשטעלט. ניט קאָנענדיג קריעגען די ריכטיגע סחורה פון פרעמדע, האָט ער געגעבען זיינע אייגענע. דאָס איז געווען גאנץ פערשטעגדליך. נאָר ווען ער האָט מיר פערטרויט, און איך זיינען זיינע בעסטע מיטאר־ בייטער, אוז האָט זיך זעהר ווארים אויסגעדריקט וועגען אונז, האָב איך בשעת מעשה אָבגעמאָם־ טען איהם און אויסגעדריקט ביי זיך אין הארצען מיין אורטהייל מיט'ן איינציגען וואָרט: "אַ באריאר".

צו זאנען דעם אמת, האָב איך פון זיך שטארק געהאלטען, און עם קען זיין, אז איך וואלט איהם געוואָרען א דם־שונא, ווען ער זאָל ארונטעררייםען מיין טאלאנט. נאָר אזא קאָמ־ פּלימענט האָב איך ניט געקענט פערטראָגען. איך

בין דאן נאָך געווען א אינגעל, איך האָב נאַר־ וואָם געוויעזען די ערשטע סמנים פון אַ טאַלאַנט. פרץ איז געווען צוויי מאָל עלטער פון מיר, און נאָכ׳ן ערשיינען פונ׳ם ערשטען באַנד פון דער אירישער ביבליאָטהעק", האָבען אלע געמוזט, פעררייםען די אויגען צו קאָנען ארויפקוקען צו איהם, אזוי הויך האָט ער זיך אויפגעהויבען אין דער קורצער צייט, וואס עס האָבען זיך אָבגע־ דרוקט "דער משולח", און א בעזונדער ארטיקעל מיט נאָך צוויי ערצעהלונגען, "מאָניש" אין שלום־עליכם'ם "פאלקס־ביבליאטהעק" און די פיעלע סקיצען און געדיכטע אין דעם ערשטען באַנד פון דער "אידישער ביבליאָטהעק". איד האָב בשום אופן ניט געקענט אָננעהמען זיין בע־ מערקונג וועגען מיר פאר אן ערנסטע, און איך האָב נאָר געקענט קומען צום שלום, אז דאם איז אַזאַ פּױלישע געוואוינהיים צו מאַכען קאָמפּלי־ מענטען, און דאס האָט זיך ניט געפאסט פאר א כהן גדול אין דעם טעמפעל פון קונסט.

איך גלויב, אז דאָס וועט ביי פּרץ'ן ארויסדרופען א שמייכעל, אזוי ווי איך אליין לאך איצט, ווען איך דערמאָהן זיך איצט יענע בעד איצט, ווען איך דערמאָהן זיך איצט יענע בעד געגענים, און דעם שלום, צו וועלכען איך בין דעמאָלט געקומען. פּרץ האָט א סך שונאים נאָר דערפאר, וואס ער קען קיין קאָמפּלימענט ניט מאַכען, און ער זאגט ארוים אָפען, וואס ער דענקט, עס מאכט ניט אוים, ווי אונאנגענעהם דאָס זאָל ניט זיין פאר די, וועמען דאס איז נוגע, און ער לאָזט זיך ניט אונטערקויפען פון א און ער לאָזט זיך ניט אונטערקויפען פון א הניפה.

איך דערמאָהן זיך איצט, ווי פּרץ און איך זיינען אמאָל געזעסען אין זאַקסישען גאָרטען, און צו אונז איז צוגעקומען א יונגער העברעאי־ שער שרייבער ע. ג. און האָט זיך געווענדעט צו פּרץ'ן מיט'ן קאמפּלימענט:

זאגט מיר אוים דעם סוד, ווי אזוי מען — זאָל גוט קענען שרייבען.

צו שרייבען גוט, האָט פּרץ געענטפערט, דארף מען האָבען איינע פון די צוויי זאכען: דארף מען האָבען מאלאנט, אדער אז מען אָדער מען דארף האָבען טאלאנט, אדער אז מען האָט אליין קיין טאלאנט ניט, דארף מען גנב'ער גען ביי אזעלכע, וואס האָבען טאלאנט. מיט אייך איז דער אומגליק, וואס אליין האָט איהר קיין טאלאנט ניט, און אז איהר גנב'עט, גנב'עט איהר ביי קאליקעס.

וואס נאָהענטער איך האָב זיך בעקאנט מיט י. ל. פרץ, אַלץ מעהר האָב אִיך איהם ליעב געקריעגען, און אין גאר א קורצער צייט בין איך מיט איהם געווען זעהר בעפריינדעט. איך וויים ניט, צו עמיצער, וואם איז געקומען צו איהם עטליכע מאָהל, איז באלד ניט געוואָרען זיין איבערגעגעבענסטער פריינד.

פרץ איז, וואם מען רופט, א הארציגער מענש, זיין ווארימער ברוך הבא האט אין זיך די גאנצע ווארימקיים און קיין שום געצוואונגענד הייט. ער איז געזעלשאַפטליך, און פריינדשאפט פאר איהם איז, וואס לופט פאר פייער. זיין התקרבות צו די יונגע שהייבער האט אין זיך קיין שום פפליכמעסיגקייט, נאר זי שטאמט פון אמת'ער בעגייםטערונג, מיט וועלכער זיין נשמה איז פול. ער האָט ניט אין זיך קיין שום גאוה, קיין שום פערריסענקייט, מיט וועל־ כע ניין צעהנטיל פון דער שרייבער פראפעסיע איז געבענשט. איהר וועט קיינמאָל אין זיין גער גענווארט ניט פיהלען, אז ער איז דער גרויסער פרץ און איהר דארפט כאפען פון איהם התפעלות. אויב פרץ געפינט אין אייך א טא־ לאַנט, וועט ער כאַפען פון אייך מעהר התפעלות, ווי איהר פון איהם.

געוואוינליף פערדרעהט זיף דער קאפ ביי
אזעלכע שרייבער ווי פּרין פון די אייביגע
שבחים וואָס מען גיט זיי. און וועה, וועה איז
צו יענעם, וואס וואגט אויסצוברעכען עפעס א
פעהלער אין א ווערק פון אזא שרייבער. פּרץ
בעלאנגט ניט צו דעם קלאס. ער הערט אויס
אויפמערקזאם, וואס איהר האט אויסצוברעכען
און עס פאלט איהם בשום אופן ניט איין, אז
דאָס איז א מאַיעסטעטס בעליידיגונג, פאר וואָס

איך דערמאן זיך איצט, אז ער האט געד ארבייט פאר'ן צווייטען באנד פון דער אידישער ביבליאָטהעק, ווען איך בין אמאָל צו איהם געקומען און האב איהם געסראפען, ווי ער האט געקומען און האב איהם געטראפען, ווי ער האט געשריעבען אן ארטיקעל, דאס איז געווען באלד נאך אונזער עריטטער בעקאנטשאפט, נאר ווי איך האָב שוין געזאגט האָבען מיר זיך גוט בער פריינדעט אין דער קורצער צייט. ער האט מפסיק געווען אין מיטען און האט מיר פארגע־מפסיק געווען אין מיטען און האט מיר פארגע־לעגט איבערצולייענען, וואס ער האט אנגע־שריעבען. דאס איז געווען א קריטיק אויף מ. טפּעקטאָר'ס ווערק. די קריטיק איז נאָד ניט גער ווען געענדיגט, איך הָאָב איהם געזאָגט, אז איך קען זיך לייכט אָנשטויסען, ווי ער וועט די קרי־סיק ענדיגען, און אז זי געפעלט מיר לחלוטין ניט.

? ווען האט איהר געלייענט די ווערק — האט ער מיך געפרעגט. —

קיט עטליכע יאָהר צוריק — האב איך געענטפערט און האב זיך פעסט געהאלטען ביי דאס מייניגע, אז די אבבשאַצונג איז ניט קיין ריכטיגע.

ווייםט איהר וואם ? — האט זיך פרץ אנגערופען — איך דארף די קריטיק האבען פאר'ן צווייטען באנד, נאט אייך ספעקטאר'ם פאר'ן צווייטען באנד, נאט אייך ספעקטאר'ם ווערק און פאר איין גאנג נאט אייך אויך וואס איך האָב טוין אנגעשריעבען און שרייבט איהר. אלץ וואס איך האב ביז דעמאלט געד דרוקט, איז געווען א קליינע סקיצע "שכנא און שרגא". איך בין געווען אן אנפאנגער, וואס פלעגט נאך שעמעוודיג אראָבלאזען די אויגען ביי נעהמען שרייבען, און פרץ איז שוין געווען דער גרויסער פרץ אין דער פולער בליהונג פון דער גרויסער פרץ אין דער פולער בליהונג פון

איך האָב זיך נאָכרעם, צוליעב געוויסע אור זאכען אבגעזאגט פון דער קריטיק, און ווי ווייט איך געדענק, האט איהר פרץ מעהר ניט גע־טריעבען.

זיין מאלאנט.

א צווייטער פאל וועט אילוסטרירען, ווי גרוים איז געווען פּרץ'ס שמחה, ווען ער האט געד לעזען א ווערק, וואס איהם איז געפעלען געד יוארען.

עם איז געווען אין דעם זעלביגען יאָהר. איך האָב דעמאלט געשריעבען דעם "נייעם פראצענטניק" און האב עם געהאט באלד פארד טיג. איך האָב זיך ניט געקאנט דערווארטען, טיג. איך האָב זיך ניט געקאנט דערווארטען, ביז איך וועל עם ענדיגען און בין אוועק צו פרץ'ען איבערלייענען עם פאר איהם. דאם איז געווען שבת אין דער פריה. איך האָב איהם געטראָפען ווי ער איז געלעגען אויף דער קאַד געויכט אין האט געלייענט עפּים א ביכעל. זיין געזיכט אין געווען בעלויכטען פון א תענוג רוהני. ווען ער האט זיך אבגעריטען פון דעם בי־כעל האט ער צופרידען געזאגט:

אי, ליטוואק, ליטוואק, ווען וועט איהר — אין קענען אזוי הנאה האבען פון דעם ביכעל!

?וואם איז דאם אזוינם

ער האט אנגערופען דעם נאָמען פון א הטידישען ספר, נאר איך געדענק שוין ניט, ויאס דאס איז געווען. ער האט שוין דעמאלט ענטדעקט דעם פרישען קוואל פאעזיע אין די הסידישע וענגענדעס, וועלכע האבען זיך נאָכדעם

אויסגעגאָסען פון זיין פעדער אין דער געשטאַלט פון די בעריהמטע חסיר'ישע מעשה'לעך.

איך האָב איהם געזאגט, אז איך וויל, ער זאל איבערלייענען מיין נייעם פראצענטניק. א חוץ דעם וואס איך לייען זעהר שלעכט, האב איך געדענקט אז מיין ליטווישע אויםשפּראכע וועט איהם שטערען.

ניין, ניין, לייענט אליין. אייער סטיל — און אייער אויסשפראכע וועלען בעסער הארמאד נירען ווי מיין אויסשפראכע און אייער סטיל, און דער איינדרוק וועט זיין א גאנצער.

ער איז געבליעבען ליגען אויף דער קאַנאַפּע און איך האב גענומען לייענען. אנפאנגס האט ער געמאכט א פּאָר קורצע שארפע בעמערקונגען וועגען אויסדריקע, וואס האבען איהם שאקירט, דאן איז ער צוגעשטאַנען, אז איך זאל אומביי־ טען דעם נאמען פון דעם העלד אויף מנחם מענדיל. דאַן האָב איך מעהר קיין זאַך ניט געהערט. ווען איך האָב ענדליך איבערגעקעהרט דאם לעצטע בלעטעל און א קוק געטהאן אויף איהם, איז ער האסטיג ארונטער פון דער קא־ נאפע, שנעל אריין אין קארידאר, געכאפט זיין הוט און געלאוט זיך כמעט לויפען ארונטער די טרעפּ. איך האב קוים צייט געהאט ווי עם איז צונויפוויקלען מיין מאנוסקריפט און האב זיך געלאָזט נאָך איהם. אויף דרויסען איז געווען אַ גום רעגען. פרץ האט מיט זיך קיין רעגען־שירם ניט גענומען, נאָר דער רעגען האט איהם ניט אבגעשטעלט און כמעט לויפענדיג צום זאקסי־ : שען גארטען האט ער מיר געזאגט

אן אויסגעצייכענטע זאך! אן אויסגעדיכענטע זאך! איינע פון די בעסטע ערצעה־לונגען אין אונזער ליטעראטור. איך מוז זיך דורכלויפען. איך ווער דערשטיקט.

און אזוי זיינען מיר געלאפען צום זאקסי־ שען גארטען, וואו מיר האבען אויפ'ן וועג אנגער טראפען אן אלגעמיינעם בעקאנטען, וועלכער האט דעמאלט אנגעהויבען צו שרייבען און ער האט איהם גלייך דערצעהלט, וואס פאר א גוטע ערצעהלונג איך האָב אנגעשריעבען, און מיר זיינען אלע דריי, אפשר די איינציגע אין פארק, דורכגעלאפען עטליכע אלעען אין גארטען.

און דאן איז ער געווארען אונרוחיג. ער האט מורא געהאט, אז איך וועל ניט קענען עגדיגען די ערצעהלונג. אפשר וועט מיר דער סור ניט געלינגען. און דעמאלט האט איהר אין פרז'ען געקענט זעהן אן אמת'ע אירישע מאמע,

וואם געהט אריין אין גאנצען אין דעם לעבען פון איהר ציטערדיג קינד, פערגעסענדיג אפט איהר אייגענע פערואָן.

און די ערצעהלונג "דער נייער פּראצענט־ ניק" האב איך ניט געשריעבען פאר זיין זשירנאל.

עם איז ניט די פראגע, צו האט טאקי דאס ווערקעל פערדיענט, אז מען זאָל צוליעב איהם אזוי בעגייםטערט ווערען. נאָר דאָס ווייזט בער סער, ווי מען קען עם דערצעהלען אין גאנצע ביכער, וואס פאר א ברייטע הארץ, וואס פאר א גרויסע נשמה פרץ בעזיצט.

פרץ בעטראכט זיך און די שרייבער, פון וועלכע ער האלט, אלס איין פאַמיליע. אלע ארנייטען און שאפען פאר איין צוועק, און פון קריינליכע קנאה, ישנאה, גאוה, אויספיינען זיך, קליינליכע קנאה, ישנאה, גאוה, אויספיינען זיך, קען קיין רייד ניט זיין. די אטמאספערע, וואס דינגעלט איהם ארום איז פון ריינער קונסט. די נשמה יהירה ווייזט זיך עפטער ווי פון שבת צו שבת. אלע זיינען דורכגעדרונגען מיט א העד כערען שעקפערישען געפיהל. מען האט דאס בערגניגען פון שאפען און אנערקענונג, און מען פיהלט, אז מען טרעט אין די העכערע ספערען.

עם וועט זיין א גרויסער טעות צו דענקען, אז אין דער קינסטלערישער פאמיליע הערט מען נאר שבחים. גראד ווי פרץ קען בעגייסטערט ווערען פאר א בילד אדער סקיצע אדער ערצעה־ לונג אדער ליעד, וואם נעהמט ביי איהם אוים, אזוי רייסט ער ארונטער אהן רחמנות, ווען איהם געפעלט עפעס גיט. כיין ערצעהלונג "פון זאוואד אין באד" איז איהם שטאַרק ניט גע־ פעלען געוואָרען און ער האט מיר געשריעבען וועגען דעם, אז דאם ווערק איז א "גרינע אר־ בייט, וואס האט ניט געפאסט פאר מיין פעדער". נאר קיינער ווערט ניט בעליידיגט דערפון. פערקעהרט, דאם העלפט פיעל, אז דער שרייבער זאָל זיך ניט אראָבנעהמען אויף אַ פאַלשען וועג. אזא ארונטעררייסען איז א ווארנונג פאר יונגע טאלאנטען און דערפאר קען מען נאר פיהלען א דאנקבארקייט.

און פרץ זעהט ניט נאָר וואו א שרייבער ווערט געשטרויכעלט אדער קען געשטרויכעלט ווערט געשטרויכעלט אדער קען געשטרויכעלט ווערען, נאר ער ווייסט אפילו זיין אייגענע בער גרענצונג און היט זיך אז ער זאל ניט אויסגליטר שען זיך. פרץ האט מיר ערקלעהרט, אז זיינע א ווערק מוז זיך אפהאנדלען אויף איין פלאץ. א ווערק די האנדלונג אין מיטען אונטער־

בראכען ווערען און איבערטראגען זיך אויף אן אנדער פּלאין, פערלירט ער דעם פאָדים פון דער האנדלונג און הויבט אן צו טאפען אין דער פינסטער. און ווען עס איז דורך און דורך נוי־ טיג, אז די האנדלונג ואל פארקומען אין צוויי פּלעצער, מוז ער געפינען עפּעם א מיטעל, ווי אזוי צוזאמענצובריינגען אלעמען אויף איין ארט. "אינ'ם פאסט וואגען" האט ער אזא מיטעל געברויכט. צוויי מענשען פון בעזונדערע פּלע־ צער דערצעהלען איהם א מעשה, וואס זיינען פארגעקומען אין צוויי בעזונדערע פּלעצער. נאר אין דער ערצעהלונג ווערט דער ארט פון דער האנדלונג ניט געביטען, נאָכמעהר, דער שריי־ בער איז די גאנצע צייט אונטער דעם איינ־ דרוק, אז דאם האנדעלט זיך אלץ וועגען איין פערואן און אז דאס איז א פארטזעצונג פון דער האנדלונג.

און א דאנק די דאזיגע בעגרענצונג איז די אידישע ליטעראטור רייך געווארען מיט א פארד מע פון בעלעטריסטיק, וואס זי האט ביז פּרץ'ס ערשיינונג ניט פערמאגט, און דאס איז מיט סקיצען. ווער האט אין דער אידישער ליטערא־סקיצען. ווער האט אין דער אידישער ליטערא־בען סקיצען? נאָר ניין צעהנטעל פון זיי זיינען ניט קיין סקיצען, זיי זיינען ערצעהלונגען, נאָווע־לען צוזאמענגעקוועטשט אין דער פארמע פון סקיצען. אמת'ע סקיצען האָבען זיך בעוויזען מיט פרץ'ס ערשיינען. זיינע א סקיצע איז א גאנצע פרץ'ס ערשיינען. זיינע א סקיצע איז א גאנצע זאך, ניט קיין אבגעריסענע, ניט קיין צוזאמענגעקוועטשטע, ניט קיין קאנצענסירטע.

אן אוצר מיט בילדער ליגט אין זיין מארך. זיי רייסען זיך און בעטען זיך, מען זאל זיי אנווארפען אויפ'ן פאפיער. זייער רייכקייט איז אזוי גרוים, אז ער קימערט זיך ניט, ווער עם וועט זיי ארויסבריינגען, אבי זיי זאלען ארויסקומען. פּרץ איז שטענדיג גרייט צו טהיי־ לען טהעמאם צו די, וואס זיינען ארום איהם. און א טהעמא איז א פארטיג, אויסגעארבייט בילר. אין דער צייט פון אונזער בעקאנטשאפט האט ער מיר פיעלע טהעמאס אנגעבאטען, מיט אייגע פון וועלכע איך האָב זיך בענוצט. דאס איז געווען די "אונרוהיגע נאכט", און איז גע־ ווען געדרוקט אין דער "צוקונפט" מיט א יאָהר פופצעהן צוריק. און טאקי דערפאר האב איך ראם בילד געווידמעט פרץ'ן. איך וואלט מיט פערגניגען אנגעגעבען אויך זיין נאָמען אויפ'ן בילד, נאר אוא ואך קען מען ניט טהאן אהן

ערלויבנים און דערצו איז שוין דעמאלט קיין צייט ניט געווען, איך בין זעהר צופריעדען, וואס איך האָב דא די מעגליכקייט אויסצודריקען מיין שולד פון יענער סקיצע צו איהם.

די, וואס זיינען אפטע איינגעהער צו פרז'ן זיינען בעגייסטערט פאר איהם און האבען איהם ליעב ניט נאר פאר זיין הארציגקייט, פאר זיין ווארימקייט, פאר זיין ווארימקייט, פאר זיין ווארימקייט, פאר זיין גרויסען טאלאנט, נור אויך דער פאר, וואס מען האט א תענוג רוחני, ווען מען רעדט מיט איהם. ער איז וויציג, שארף און אז ער רעדט פאלען פּערל פון זיין מויל.

אלס רעדאקטאר האט פּרין זעהר פיעל אויפגעטהאן פאר דער אידישער ליטעראטור. ווען מען וועט דארפען געבען א פולע אבשאר צונג פון איהם טאר מען בשום אופן ניט פער געסען די גרויסע לייסטונגען וואס ער האט געגעבען אויף דעם פעלד. איך ווידערהאל נאך אמאָל, אז איך רעד איצט ניט וועגען איהם אלס שרייבער. דאס איז גאר א בעזונדער קאר פיטעל. נאר אלס שרייבער קאן יעדער איינער, וואס איז א מבין אויף ליטעראטור לייכט ארויסזעהן פון זיינע ווערק, וואס ער האט געד אבעפען. זיין ארבייט אבער אלס רעדאקטאר איז נאר בעוואוסט צו יחידי סגולה.

פרץ גלויבט, אז יעדער איינער וואס שרייבט האט טאלאנט. דאס גופא וואס איינער נעהמט זיך צום שרייבען איז א בעווייז, אז עפעס איז אין איהם פאראן. די פראגע איז דער טאלאנט גרויס איז דער טאלאנט. אפט איז דער טאלאנט אזוי קליין, אז מען קען פון איהם גאר ניט ער־ווארטען.

ארויסגעהענדיג פון אזא שטאַנדפּונקט, האט ער יעדען מאנוסקריפּט, וואס מען האט צו איהם געשיקט אנגענומען אלס די פרוכט פון א טאַלאַנט און ער האט יעדען מאנוסקריפּט דוכגעקוקט און ער האט יעדען מאנוסקריפּט דוכגעקוקט און איבערגעלייענט, עס מאכט ניט אויס, ווי אונגעלומפּערט, נאַריש, בעזגראמאט־נע ער איז געווען געשריעבען. האט ער זיך אב־גענארט אין די ערשטע ציילען, האָט ער געזוכט דעם טאלאנט אין די ווייטערדיגע ציילען. ווען ער האט דעם טאלאנט געפונען, האט ער מיט ער האנד גענומען אבקלייבען די זיין געניטער האנד גענומען אבקלייבען די פּסולת און ארויסשלעפּען דעם בעהאלטענעם פּערל. דערמיט ערקלעהרט זיף, ווי אזוי ער האט די בעסטע טאלאנטען ענטדעקט.

איך געדענק, ווי ספּעקטאר האט מיר דער־ צעהלט, אז ווען ער, ספּעקטאר, איז געווען רע־ דאַקטאָר פון דעם "פאָלקס־כלאַט", האָט איהם שלום־עליכם צוגעשיקט זיינע ערשטע ערצעה־ לונגען. ספעקטאָר האָט צווישען איין ביסען און דעם צווייטען ביים. פרישטיק דורכגעבלע־ טערט אן ערצעהלונג און אזוי ווי אויפן ערשטען בליק איז זי איהם ניט געפעלען געוואָרען האט ער איהר א וואורף געטהאן אן א זייט. צופעלי־ גערווייזע האט צעדערבוים'ם זוהן דערטאפט די ערצעהלונג און זי האט איהם פעראינטערעסירט און ער האט אויף איהר אויפמערקזאם געמאכט ספעקטאר'ען. דער לעצטער האט איהר אמאָל איבערגעלייענט, נאר איצט שוין מיט מעהר אויפמערקזאמקייט און ער האט בע־ שלאָסען אז מען קען איהר דרוקען.

ספעקטאר איז ניט דער איינציגער, וואס האט אזוי געהאנדעלט, און הגם איך וויל ניט זאגען, אז גרויסע טאלאנטען ווערען דעריבער פערפאלען, ווייל איך רעכען, אז דער אמת'ער טאלאנט געפינט פריהער אדער שפעטער זיין

וועג, דאך האט זעהר פיעל צו בעדייטען פאר דער ענטוויקלונג פון דעם טאלאנט, צו מען מונטערט איהם אויף און מען גיט איהם צו חשק און מען ווייזט איהם דעם ריכטיגען וועג אויף זיינע ערשטע שריט, צו מען ווארפט איהם אן שטיינער אין וועג און מען שטופ איהם אראָב פון דעם דרך.

ראם אלץ ווייזט איינע און די זעלביגע זאך, אז א טאלאנט איז טייער ביי פּרץ'ן און ער שפּאָרט ניט קיין מיה אויסצַוזוכען איהם, און ער איז גליקליך, ווען ער געפינט איהם.

און יעצט לאָמיר איהם פערשאַפען א גליקד ליכען מאמענט דערמיט, וואס מיר וועלען אויסד דריקען אונזער דאנקבארקייט צו זיין געבורטס־טאָג און ווייזען איהם, אז מיר שעצען און אנד ערקענען ניט נאר זיין אייגענע ליטערארישע ארבייט נאר אויך אלץ, וואס ער האט געטהאן פאר דער אידשער ליטעראטור און געהאלפען פאר דער אידישער ליטעראטור און געהאלפען וואס זי איז איצט.

אַ סוחר.

די אידישע קאָאפעראַציאָנען אין רוסלאַנד.

.1

שַ קורצע אָבער א טרויעריגע געשיכטע. — שולצע־דעליטש"עס חלום. — מענדלינס "גרויסע גלאק". — דער גורל פון די ערשטע אידישע אַרטעלען. — די קאָאָפּעראַציע אלס אַ פונדאַמענט פון ציונים־
בישען מאַרקסיזם. — פּלעווע"ס גזרות געגען דער אידישער לייה־און שפּאר־קאסע. —
די מתנה פון דער רוסלענדישער רעוואָלוציע. די רוסישע ביוראָקראַטיע און איהר
מלחמה געגען דער אידישער קאָאָפּעראַטיווער בעוועגונג. — דער מאָסקווער
אלרוסלענדישער קאָאָפּעראַטיווער צוזאַמענפאָהר שטעלט זיך פּאַר אידען
און ווערט פּונאַגרערגעטריבען.

י אידישע קאָאָפּעראטיווע בעוועד גונג אין רוסלאנד איז נאָד זעהר א יונגע, און דאָד דערקענט מען שוין איצט אן איהר, אז זי האָט איהרע בעזונדערע אייגענשאפר טען, געהט זיך מיט איהר אייז אווה איהר איינענעם שניט און

גענעם גאנג, אויף איהר אייגענעם שניט און שטייגער, און פערנעהמט זיך איהר בעזונדער פּלאין צווישען די פערשיעדענע קאָאָפּעראטיווע בעוועגונגען פון דער לעצטער צייט.

כ'האָב ניט בדעה צו פערמאטערען די לעד

זער פון "צוקונפט" מיט פיעל דעטאילען און קלייניגקייטען, מיט בערג ציפער און לאנגע ווי דער אידישער גלות טאבעלען. כ'וויל וואס קיר־צער דערצעהלען די געשיכטע פון דער אידישער קאָאְפּעראַטיווער בעוועגונג אין רוסלאנד, און וועגען איהר צושטאנד אין דעם איצטיגען מאָד מענט.

די געשיכטע פון דער אידישער קאָאפּעראַר טיווער בעוועגונג איז, ווי די גאנצע געשיכטע פון אידען אין רוסלאנד, זעהר אן אינטערעסאנד טע, און אין דער זעלבער צייט אויך זעהר א

טרויעריגע. שוין דאם אליין איז אן אינטערע־ סאַנטער און, ביז צו א געוויסער מדרגה; אויך א טרויעריגער שטריך אין לעבען פון דער אידי־ שער קאָאָפּעראַציע, וואס זי האָט פון געבוירענס־ טאָג אָן נישט געוואוסט פון קיין אוטאָפּיעס, פון קיין קינדערשע חלומות און פון קיין קינדערשער בעגייםטערונג. זי האָט קיין מאָל ניט געהאט, ווי די קאָאָפּעראטיווע בעוועגונג ביי אנדערע פעלקער, איהר נאַאיווע, שעהנע, אידעאליסטישע קינדהייטם־צייט. ווער עם איז בעקאנט מיט דער געשיכטע פון די קאָאָפּעראַציעם אין די אייראָ־ פעאישע לענדער, דער ווייסט, אז ניט נור די טעמפעראמענטפולע און, צום טהייל, אויך לייכטזיניגע פראַנצויזען און איטאַליענער, אבער אפילו די מיושב'דיגע, רוהיגע און אויסגערעכענ־ טע ענגלענדער און דייטשען האָבען איבערגע־ לעבט א געוויסע צייט, בעת מען האָט ביי זיי געקליעבען קינדערשע התפעלות פון דער ניי־ געבוירענער קאָאָפּעראַציע (אָדער ווי מען האָט יי אמאָל געווען אָנגערופען "אַסאָציאַציע" – און ביי אייך מסתמא וועם מען מיר אויסבעסע־ רען און הייסען זאָנען "אַסאָסיאיישאָן"), און טאַקע געגלויבט, אז דער קאָאָפּעראציע וועט זיך איינגעבען צו פערענטפערען די שווערסטע פּאָ־ ליטישע, עקאָנאָמישע און רעכטליכע פראַגען, פונאַנדערצוקניפּלען דעם גרויסען פּלאָנטער פון פראָבלעמען, וואם מוטשעט זיך מיט זיי אזוי לאַנג די היינטיגע קאפּיטאַליסטישע געועל־ שאַפטס־אָרדנונג. זערבסט דער בעשאפער פון דער דייטשער קאָאָפּעראציע, דער זעהר בעוואום־ טער שולצע־דעליטש, וואס ער איז פון תמיד אָן געוועזען א מעסיגער און רוהיגער בורזשואַזער פּאָליטיקער, א פּרייםישער ליבעראל , אועלבסט ער האָט אין אָנהויב פון זיין קאָאָפּעראטיווער טהעטיגקיים שטאַרק געטרוימט און מיט בעגיים־ ־טערונג גערעדט וועגען דער "רעוואָלוציע" (שול־ צע־דעליטיט האָט, פערשטעהט זיך, צום געפעהר־ ליכען וואָרט "רעוואָלוציע" צוגעלעגט אן אונ־ שולדיגען עפיטעט: "די פריעדליכע"), וואס די קאָאפּעראַציאָן וועט מיט זיך ברענגען פאר דער גאנצער מענשהייט. זעלבסט ער האָט ערנסט גע־ פרובט אריינציהען אין זיינע פאנטאַסטישע פּלע־ נער די בורזשואזיע מיט'ן פּראָלעטאריאט צוזאַ־ מען, זייענדיג איבערצייגט, אז אין דער קאָאפּע־ ראַציע ליעגט פערבאָרגען דער טיעפער סוד, ווי אזוי שלום צו מאכען צווישען די צוויי גרעסטע שונאים פון דער היינטיגער געזעלשאפט: דעם

קאפּיטאַל און דער ארבייט. און אין רוסלאנד זיי־ נען נאָך ביז אויף דעם היינטיגען טאָג, — ניט קוקענדיג דערויף, וואס די רוסלענדישע קאָאְפּע־ ראַטיווע בעוועגונג איז שוין העכער פון 50 יאָהר אלט, — פאראן צווישען די קאָאָפּעראַטאָרערם אזעלכע אוטאָפּיסטען, ווי טאָטאָמיאַנץ און פּאָםע און לעוויצקי, וואם קוקען אויף דער קאָד אָפּעראַטיווער בעוועגונג ווי אויף א מין סאָציאַ־ ליזם, און ערווארטען פון איהר די גרעסטע און אונמעגליכסטע וואונדער. ביי אידען האָט די קאָ־ אָפּעראטיווע בעוועגונג, אפילו אין איהרע ער־ שטע, קינדערשע יאָהרען קיינמאָל זיך ניט ארומד געטראָגען מיט ווייטע און הויכע פּלענער, זי איז קיינמאָל ניט געפלויגען אין די הויכע הימלען און שטענדיג בעשיידען געהאלטען זיך אויף דער ערד. אויף וויפיעל מיר געדענקט זיך, איז ביי אונז געווען אמאָל איינער א אידישער שרייבער, מינדלין, וואס האָט זיך געפּרובט א ציה טהאָן אין דער אידישער ליטעראטור אין דער גרויסער גלאָק און בו'ייט א רעדט טהאָן וועגען די גרויסע ישועות, וואס די קאָאָפּעראציע וועט אין איהרע מעכטיגע פליגלען אראָבבריינגען פאר דעם איי־ ביג געיאָגטען און געפּלאָגטען אידישען פאָלק; אָבער זיינע "פּוסטע קלינגערייען" האָבען קיין רושם ניט געמאכט אויף דאס אידישע פּובליקום אפילו אין דער צייט, בעת די קאָאָפּעראציע איז נאָך געווען ביי אונז א נייעס, און מען האָט זיך מיט איהר אינטערעסירט גאנץ שטאַרק...

אמת, אָנגעהויבען האָט זיך די קאאפּעראַ־ טיווע בעוועגונג ביי די רוסלענדישע אידען א בי־ סעל אויפ'ן פראנצויזישען שטייגער, דאס הייסט מיט דער פּראָדוקטיווער קאָאָפּעראציע, מיט דעם ארטעל. די אידישע ארטעלען אין די אכציגער יאָהרען פון פאריגען יאהר־הונדערט האָבען זיך געגרינדעם בלויז אין אזעלכע ארבייםם־צווייגען, וואו דער קאפּיטאַל האָט געשפּיעלט גאָר א קנאַ־ פע ראָליע. אין זיי זיינען אריין די ארימע וואַר־ שטאַט־פּועלים און די נאָך אָרימערע בעלי־בתים פון ווארשטאטען, וואס האָבען גאר קיין פּועלים נישט געהאט, און זיי אלע צוואמען האָבען גע־ טראַכט ניט וועגען די העכסטע סאָציאלע פּראָב־ לעמען, נאָר וועגען א שטיקעל טרוקען ברוים, וואס האָט זיי אזוי אָפט געפעהלט אין זייער טעגליכען לעבען. אבער אויך די דאָזיגע בעשיי־ דענע ארטעלען מיט זייער פּראקטישע ציעלען האָבען קיין קיום נישט געקאָנט האָבען אין דער אידישער גאם, וואו דער קאמפּף פאר דאם לעבען

און די קאָנקורענץ צווישען די בעלי־מלאכות איז אזוי גרוים, אז קיין נייע פראָדוקציאָנס־ פ אָר ם קאן זיך לאַנג נישט האלטען. שטילער־ הייד זיינען די ארטעלען געבוירען געוואָרען אין פערשיעדענסטע אידישע שטעדט און שטערטליך און נאָך שטילער, כמעט אונבעמערקט, זיינען זיי איינציגווייז אוועק פון דער וועלט, און קיין איינ־ ביגע פון זיי האָט קיין איין יאָהר ניט איבער־ געלעבט. ערשט נאָכדעם, ווי די פּראָבע מיט די אידישע האנדווערקער־אַרטעלען איז, ווי מען דריקט זיך היינט אוים, גלענצענד דורכגעפאלען אין אונזער פּראקטישען לעבען, און די פּובליצים־ "טען פון דעם אַמאָליגען לאַנדוי'ם "וואָסכאָד רער לייב־אָרגאַן פון דער אידישער בירגערליד) כער דעמאָקראַטיע) האָבען גענומען זיך אויסצו־ בארשען די סבות, פאר וואס די אידישע ארטע־ לען קענען קיין לאנגע יאָהרען ניט האָבען, ערשט דענסטמאָל האָבען זיך די אָקאָרשׁט־אויפּ־ געקומענע מארקסיסטען פון דער ציוניסטישער דעמאָקראַטיע אָנגעכאפּט זיך פאר דער אירישער קאָאָפּעראַציע און דורכאוים געוואָלט אוועקליי־ גען זי פאר א גרונד־שטיין פון זייער פּאָליטיש־ עקאָנאָמישער "געגענווארטס־פּראָגראם". אזוי אָבער ווי דער גרעסטער טהייל ציוניסטען האָבעָן עם געהאלטען פאר א גרויסע אפיקורסות צו טראַכטען וועגען וועלכער ניט איז געגענווארט אין די גלות־לענדער, און דאם לעבען אליין האָט שוין דערווייל ארויסגעטראָגען זיין טויט־אור־ טהייל איבער דער אידישער ארטעל, האָט זיך פון גאַנצען "פונדאַמענט" אויסגעלאזט א "זיי־ פען־ברֹמְז׳.

אויפ'ן מינסקער צוזאמענפאָהר האָט די ציוניםטישע פארטיי גע'משפט די קאָאפעראטי־ ווע טעאָריען פון איהר דעמאָקראַטישען פּליעגעל און זיי כמעט איינשטימיג פער'משפט. אויף אזא אויפן איז דער אידישער קאָאפּעראציע ניט בע־ שערט געווען אפילו אויף א קורצער צייט איינד צווויגען איז זיך די קראפט פון די ראָמאַנטיש־ נאַציאָנאַלע אידעאלען, וואס האָבען אין יענע יאָהרען אזוי בעגייסטערט די ברייטע קרייזען פון דער אידישער בירגערליכער געזעלשאפט אין רוסלאנד, און זי איז אויך אין איהר ווייטערדי־ גער ענטוויקלונג געבליעבען א פראקטישע געזעלשאפטליכע בעוועגונג, וואס פערפאלגט נאָ־ הענטע און פּראקטישע ציעלען, און חלומ'ט נישט פון א גרויסער צוקונפט, פון א וועלט־איבערקעה־ רעניש...

ביי דער אידישער בעפעלקערונג פון דער רוסישער מדינה האָט מען באלד געוואוסט פון דעם סוד, וואס די אייראָפּעאישע פעלקער זיינען פון איהם שפעטער ערשט געוואָהר געוואָרען, אז די קאאָפּעראציע, אין איהרע פערשיעדענסטע געשטאלטען און נוסחאות, קאָן, ביז צו א געווי־ מער מדרגה, נוצען בריינגען דער אזוי גערופער נער קליין־בורזשואַזיע, אפשר אויף פיעל־וועניג דעם פּראָלעטאריאַט (די פערברויכס־קאָאָפּעראַ־ ציע), אָבער זי האָט דאָך ניט קיין קראפט, קיין מעגליכקייט, דורכצופיהרען א ראדיקאלע פער־ מעגליכקייט, דורכצופיהרען א ראדיקאלע פער־ ענדערונג אין די פּראָדוקציאָנס־אופנים פון דער קאפּיטאַליסטישער געזעלשאפט און מיט ערפּאָלג צו אטרייטען געגען דעם גרויס־קאפּיטאל מיט צו געוואלטיגער, אונבעגרענצטער מאַכט.

ניט קוקענדיג דערויף, וואס די אידישע קאָד אָפּעראציע האָט זיך געהאלטען רוהיג און שטיל, ניט געמישט זיך אין פּאליטיק און ניט געטראָד גען זיך מיט רעוואָלוציאָנערע געראנקען, האָט זי פונדעסטוועגען ניט נושא־הן געווען ביי דער אל־מעכטיגער רוסישער ביוראָקראטיע, און ביז דעם היינטיגען טאָג האָט די אידישע קאָאָפּעראַציע "צרות אויפ'ן פּוד" פון דער רוסישער רעגיערונג "צרות אויפ'ן פּוד" פון דער רוסישער רעגיערונג מיט דער אָרטיגער אדמיניסטראַציע.

מען מוז זאָגען דעם אמת, אז די רוסישע מאַכט־האָבער האָבען, אין עצם גענומען, נישט ליעב די גאנצע קאָאפּעראטיווע בעוועגונג, ניט דוקא די אידישע. און עם איז א גאנץ פער־ שטענדליכע זאַך, או עם דארף אווי זיין. ווארום ווי באלד א גאנץ גרויסע צאָהל רוסישע "אונד טערטהאַנען" הויבען זיך אָן צו פערבינדען אין פעראייגען, נעהמען טראַכטען וועגען זעלבסט־ הילף און קלעהרען אויסצוקומען אהן דער ביו־ ראָקראַטיע, — איז שוין דאָס אליין גענוג, אז די ביוראָקראטיע זאל דערין דערזעהען ניט קיין קליינע געפאהר פאר איהר אונבעגרענצטער אליינהערשאַפט. אבער אפען ארויסטרעטען גע־ גען דער רוםישער קאָאָפּעראַציע, אין דער צייט, וואס אומעדום אין אייראָפּא ווערט זי גראדע גע־ שטיצט פון די רעגיערונגען, דערויף האָט זיך אפיהו די רעאַקציאָנערסטע רוסישע רעגיערונג ניט דערוועגט. מיט דער רוסישער קאָאָפּעראציע פיהרט דארום די ביוראָקראַטיע א פערשטעלטען קאמפת, יואם לאזט זיך פון אויבען אויף גאר נישט אזוי שנעל בעמערקען. דאָס פינאנץ־מינים־ טעריום און די מלוכה־באנק זיינען מיט די רוסי־ שע קאָאָפּעראַציעם, דערהויפּט מיט די פּויערשע

גאָר אדרבה ואדרבה, און די רוסישע רעגיערונג ווענדעט אָן אלע מיטלען, מען זאל זי רעכענען פאר דעם גרעסטען פריינד פון דער קאָאָפּעראַ־ טיווער בעוועגונג, און מען זאל זי ניט חושה זיין אין קיין שום מחשבות־זרות, אין קיין שום פערבאָרגענע פּניות בנוגע צו די פערשיעדענסטע קאָאָפּעראציעס, אפילו צו דער פּראָדוקטיווער, וואָס זי שמעקט שוין א ביסעל מיט סאָציאליזם, נישט אויסגענומען, אָבער דערביי טהוט זי זיף איהרם און זי וויסט זעהר גוט, וואס זי וויל און וואס זי טהוט.

דער רוסישער הומאָריסט און פּובליציסט וו. צואוו האָט אַמאָל געשריעבען, אז די רוסישע ביוראָקראַטיע, איידער זי נעהמט זיך בויען אן אייזענבאַהן, מעסט זי פריהער אוים דעם וועג, שטעלט אוועק אויף יערע 20-30 וויאָרסט א בודקע, אין בודקע א זשאַנדארם, און אט פון די אלע אוועקגעשטעלטע זשאַנדאַרמען הויבט מען אָן לעגען רעלסעם און בויען אן אייזענבאהן. דאם איז, פערשטעהט זיך, ניט מעהר ווי א געלונגע־ נער וויץ. אָבער בנוגע צו דער רוסישער קאָאפּע־ ראַטיווער בעוועגונג ליעגט אין דעם דאָזיגען וויץ א שטיק אמת. ווי נור עם האט זיך בעוויעזען אין רוסלאנד די ערשטע סמנים פון א קאָאָפּעראַטי־ ווער בעוועגונג, האָט שוין דאָס פינאַנץ־מיניס־ טעריום אויסגעטיילט א בעזונדער קאנצעלאַריע, וואס זי האָט אָנגערופען מיט דעם אונשולדיגען נאָמען "די פערוואלטונג איבער די ענינים פון קליין־קרעדיט" און אוועקגעזעצט דאָרט א רעכ־ טע צאָהל "איהרע" קאָאָפּעראַנטען, וואס זיי איז געגעבען געוואָרען דער אויפטראג צו שטי־ צען און צו שיצען די נייע געזעלשאַפטליכע בע־ וועגונג. אין דער דאָזיגער קאַנצעלאַריע פיהלט זיך אָבער גאנץ שטאַרק דער גויסט פון פּאָליציי־ רעפארטמענט און צווישען די קאַזיאָנע קאָאפּע־ ראַנטען זיינען פארהאן ניט־וועניג פערשטעלטע ושאנדארמען.

די דאזיגע "קאאָפּעראנטען" פון פינאנער מיניסטעריום זיצען און טראכטען צו פאר די קא־אָפּעראציעס אלערליי סטאטוטען מיט געזעצען מיט צירקולארען, ארבייטען אויס פאר זיי אן איי־גענארטיגע בוכהאלטעריע, גיבען עצות און אנ־ווייזונגען, ווי צו פיהרען די עסקים אין די קא־אָפּעראטיווע פעראיינען, רופען צונויף פערזאמ־לונגען און צוזאמענפאהרען, אויף וועלכע עס ווערט ארומגעקלעהרט ווי אזוי אוועקצושטעלען די קאאָפּעראציעס, וואס בעסער און שעהנער;

די מלוכה־באנק גיט אלע נייע און אלטע קא־ אָפּעראציעם געלד פון א פולער האנד, שיקט זיי א גאנצע מחנה אינספעקטארען וואס רעווידירען די ביכער און בעסערען אוים אלע פעהלער. די "פערוואלטונג איבער די ענינים פונ'ם קרעד דיט" דרוקט אויך זשורנאלען, און דוקא זעהר ביליגע, פאר די קאאָפּעראציעס, גיט ארוים סטא־ טיסטישע ידיעות וועגען די רעזולטאטען פון דער רוסישער קאָאפּעראטיווער בעוועגונג. — הכלל, די ביוראקראטיע לעגט זיך אין דער לענג און אין דער ברייט, אז די רוסישע קאאָפּעראציע, דער־ הויפט די פויערשע, זאל כלומרשט וואס גיכער אויפבליהען און אין קיין פרט ניט אבשטעהען פון די אייראפעאישע. און פאר אט די אלע טובות פאדערט זי פון קאאָפּעראציעס גאר א קלייניגקיים: זיי זאלען זיך אָהן איהר מים איהרע "משרתים" און "ואשר משרתים" ניט ריהרען זיך מיט קיין גליעד, דאם הייםט, די קאָ־ אָפּעראציע זאל זיך אפּזאגען פון איהר הויפּט פרינציפּ: "זעלבסט־הילף", פון איהר זעלבסט־ שטענדיגקייט און פרייהייט. די "אונדאנקבארע" רוסישע קאאָפּעראציעס טענה'ן אבער, אז זעלבסט־הילף און פרייהייט זיינען די נשמה פון יעדער קאאָפּעראטיווער בעוועגונג און זיי זו־ כען מיטלען און וועגען, ווי אזוי אראָבצונעהמען פון זיך די וואוילגענויגטע השגחה פון דער ביו־ ראקראטיע. די דאזיגע פערשטעלטע מלחמה צווישען דער ביוראקראטיע מיט דער רוסישער קאָאפּעראציע פיהרט זיך שוין גאנץ לאנג און האט זיך נאָך ביז איצט ניט געענדיגט. אבער ווי דאס איז, שטיצט די רוסישע ביוראקראטיע די קאָאפּעראטיווע בעוועגונג חאָטש־בי פון לייטענס וועגען און זי קעמפפט געגען איהר פרייען גייסט זעהר אבגעהיט און אויסגערעכענט. גאנץ אנ־ דערש בענעהמט זיך די אייגענע ביוראקראטיע :אנטקעגען דער אידישער קאָאפּעראציע "דא האט זי שוין ניט נויטיג קיין "שמייכעלעף און קיין געקינסטעלטע חן־מינדעלעד; דא בע־ ווייזט זי שוין פון אנהויב און איהר אמת'ע געד שטאלט, אדער ריכטיגער, איהר געפאנצערטע. פויסט און זי שטעלט דער אירישער קאָאפּערא־ טיווער בעוועגונג די גרעסטע מניעות אויף דעם וועג פון איהר ענטוויקלונג...

אויסדערצעהלען אלע גזרות און בעגרענ־ צונגען, וואס די רוסישע ביוראקראטיע טראכט־ צו פאר דער אידישער קאאָפּעראציע, איבערצו־ רעכענען אלע פּענטעס, וואס זי לעגט ארויף אויף

עראטיווער בעוועגונג – דער אידישער קאאָפּעראטיווער דערצו וואלט מען בעדארפט גאנצע בענד. עם איז גענוג צו זאגען, אז נאך צום סוף פונ'ם פער־ גאנגענעם יאהרהונדערט, בעת עם האט זיך ערשם אנגעהויבען צו בעוויוזען די אידישע קרעדיט־קאָאפעראציע, האט דער דעמאלדיגער אלמעכטיגער מיניסטער פון אינערן, פּלעווע, צוגעקלעהרט עטליכע גזרות, וואס האבען לכתחילה פערווארענט, אז קיין אידישע לייה־ און שפאר־קאסע ואל גאר נישט קענען געבוירען ווערען. מיט איין פעדער־שטריך איז פּלעווען גע־ לונגען די אידישע קרעדיט־קאָאפּעראציע צו דערשטיקען אויף פיעל יאָהרען. שפעטער, אז מען האט אינ'ם פינאנץ־מיניסטעריום גענומען אויסארבייטען א נייעם ליבעראלען מוסטער־ סטאטוט פאר די קרעדיט קאאָפּעראציעס (אין דער לופט האט זיך דענסטמאל שוין געפיהלט דער רוסישער "פריהלינג") איז אין דער מינים־ טערשער קאנצעלאריע געווען פעסט בעשלאָסען אריינצוגעהמען אין סטאטוט די "אויסגעפּרוב־ טע" פּלעווע'ם בעגרענצונגען פאר אידישע לייה־ און שפאר־קאסעס. די אידישע פעטערבורגער שתדלנים האָבען זיך געווען אפילו געפרובט צו ראטעווען די אידישע קרעדיט־קאאָפּעראציע און זיי האָבען הרשים־לאנג אבגעשלאָגען די שוועלען פון די מיניסטערשע קאנצעלאריעס, גערערט און געבעטען פאר די אידישע לייה־ און שפאר־ קאסעס, אבער זייער ארבייט און מיה האט קיין ערפאלג נישט געהאט. קוים האט מען גע'פּועל'ט ביי איין מיניסטער, ער זאל ארויסמעקען פון ניי־ עם סטאטוט די אידישע בעגרענצונגען, האט אן אנדער מיניסטער אנשטאַט איין אלטער בעגרענד צונג אריינגעשטעלט צוויי נייע; און האט מען אויסגעפיהרט, די נייע בעגרענצונג צו דערוויי־ טערען, אזוי האט מען, אלס א קאמפענסאציע פאר אזא גרויסער "טובה", ווידער אריינגע־ שטעלט די אלטע גזרות. און עם איז גאר קיין צווייפעל ניט, אז דער נייער אוסטאוו וואלט ארוים מיט זיינע "אידישע פּונקטען", ווען ס'וואלט פלוצלינג ניט אויסגעבראכען די רוס־ בענדייטע רעוואלוציע...

די רוסלענדישע פרייהייטס־בעוועגונג, אדער ווי מען רופט זי אויך אנדערש, די רוסישע רעד וואלוציע, האט געטראפען די ביוראקראטיע פון דער פריהערדיגער, פאר־קאנסטיטוציאָנעלער צייט, ווי א דונער פון לויטערן, העלען הימעל. די רעגיערונג האט זיך דענסטמאל אזוי פערלאר

רען, זי איז געווען אזוי צורודערט און צוטומעלט, אז עם זיינען איהר אין קאפ נישט געלעגען מעהר בי אידען כייט די אידישע קאאָפּעראציעס. גראד אין יענע טעג איז ארויסגעגעבען געוואָרען דער נייער מוסטער־אוסטאוו פאר קרעדיט־קא־ אָפּעראציעם, און די מיניסטערשע קאנצעלאריעם האבען אין גרוים טומעל פערגעסען אויף די "אירישע פונקטען". אויף אוא אופן איז ארוים, דער ערשטער ביוראקראטישער סטאטוט, וואס איז ריין געווען פון אידישע בעגרענצונגען. מעהר האָבען אידען נים בעדארפט, און זיי האָבען זיך גענומען גרינדען אייגענע לייה־ און שפּאָר־קא־ סעס, ניט בעגעגענדיג די ערשטע צייט קיין שום שטערונגען פון דער ארטיגער אדמיניסטראציע. די אידישע קרעדים־קאָאפערא־ ציע איז אלוא א מתנה פון דער רוסלענדישער פרייהייטס־ בעוועגונג. דאם ווייםט מען איצט אומער טום ביי איזען און ביי ניט־אידען. און טאָמער האָבען עם ניט אלע פערשטאנען, האט די ביורא־ קראטיע אליין צוגעלעגט אלע כחות איהרע צו דערווייזען, אז דאס איז אזוי. ווארום קוים האט די ביוראקראטיע גובר געווען די רעוואלוציע און זי איז ווידער געקומען צו איהרע פריהערדיגער גדולה, האט זי זיך דערמאנט אויף די אידישע לייה־ און שפּאָר־קאסעם און גענומען זיי יאָגען און פּלאגען אויף איחר אלטען שטייגער. אמת, דעם נייעם "ליבעראלען" סטאטוט האט זי ביז אויף דעם היינטיגען טאג נישט אנגעריהרט, אבער זי האט געפונען אנדערע מיטלען ווי צו שטרייטען מיט די אידישע קאסעס און זי ווענדט דערבייט אן איהר בעסט געוועהר: דעם רוס־ הענדישען צירקולאר...

אָן דער שפּיצע פון דער "פערוואלטונג אי־
בער די ענינים פון קליין־קרעדיט" שטעהען קלוגע
בעאמטע, וואס האלטען זיך פאר ליבעראלען,
קיין א פע ג ע אנטיסעמיטען, א חוין דעם די־
רעקטאר פון דער פערוואלטונג, געהיים־ראטה
בירקען, זיינען דארט נישטא. דערפאר טרעט די
פערוואלטונג אין ערגיין נישט ארוים אפען געגען
אידען. זי פערפאלגט די אידישע לייה־ און
שפּאַר־קאסעס מיט דעם אויסרייד, אז דארט
זיינען צופיעל מענישען פון סוחר'יישער שטאנד
זיינען צופיעל מענישען פון סוחר'יישער שטאנד
און דערמיט ווערט "קלאָמפּערשט" פערשוועכט
די "הייליגקייט" פון קאָאָפּעראטיווען פּרינציפּ.
האט מען אנגעהויבען ארויסגעבען צירקולארען,
מען זאל ניט ערלויבען קיין לייה־ און שפאר־

קאַסעס, ווען אויף דער בקשה וועגען עפענען א נייע קאכע שרייבען זיך אונטער אויך עטליי כע סוחרים, געשריעבען האט מען "סוחרים", געמיינט האט מען אבער אידען. עטליכע "גו־ בערנסקי קאָמיטעטען איבער די ענינים פונ'ם קליין־קרעדיט" (לויט דעם נייעם סטאטוט האד בען דאם רעכט צו ערלויבען עפענען לייה־ און שפאר־קאסעם ספעציעלע קאָמיטעטען, וואס זיי־ נען לכתחילה דערויף געעפענט געוואָרען אין יעד דער גובערניע ביי דער קאנצערלאריע פון גו־ בערנאטאר), ווי, צום ביישפּיעל, דער פּאדאָליער, הערסאנער, וואהלינער און יעקאטערינאָסלא־ ווער, האָבען באלד פערשטאַנען דעם מיין פון דער פעטערבורגער קאנצעלאריע און זיי האבען כמעט אין גאנצען אויפגעהערט צו ערלויבען ספעציעל אירישע לייה־ און שפאר־קאסעס. אין אנדערע גובערנסקי קאָמיטעטען זיינען גאר ניט געווען אזעלכע חכמים און זיי האָבען נים פער־ שטאַנען, אז אין די צירקולארען איז דא א "כתיב" מיט א "קרי" (ד. ה. אז עם איז געשריעד בען "סוחר" און מען דארף לייענען "איד") אדער אפשר האָבען זיי געמאכט זיך ניט פער־ שטעהענדיג, ווייל זיי האָבען בעסער, ווי אין פעטערבורג, געקאנט די אידישע בעפעלקערונג און געוואוסט, אז עס איז שוין א צו גרוים אומד רעכט, ביי זיי אבצונעהמען אין גאנצען די מעגר ליכקיים צו האבען אייגענע לייה־ און שפאר־ קאסעס, — האָבען זיי נאך שפּעטער אויך ער־ לויבט צו גרינדען אידישע קאסעס, האטש אפילו מיט פיעל מעהר חומרות ווי פריהער.

דער פערוואלוטונג איבער די ענינים פון קליין־קרעדים איז אין יאָהר 1909 געקומען צו הילף דעם דעפארטאמענט פון אבצאָהלען און דער סענאט. דער אבצאָהל־דעפארטאמענט איז ארוים מיט א צירקולאר, אז אלע אירישע לייה־ און שפאר־קאסעס, וואס האָבען מיטגליעדער פון סוחר'ישען שטאַנד, זיינען ניט קיין קאאָפּערא־ ציעם און מען דארף ביי זיי מאָהנען שטייערען, אבצאָהלען ווי פון יעדער געוועהנליכער באנק, און אז א טהייל אירישע לייה־ און שפאר־קאסעס האָבען זיך בערופען מיט דעם סטאטוט, וואס בע־ פרייט זיי פון אבצאָהלען, האט זיך אריינגער מאכט דער סענאט און ארויסגעגעבען זיין פּסק־ דין, אז די אידישע קאאָפּעראציעם זיינען ביינק און מען האט געהייסען: רבי יעקב משלם, דאס הייסט, אירישע קאסעס זאלען טראגען אין קאזר נאַ די געזעצליכע האנדעלס־אבצאָהלונגען, חאטש

זיי פערנעהמען זיך ניט מיט קיין שום געשעפטען, א חוץ וואס זיי שטיצען זייערע אייגענע נויטר בעדערפטיגע מיטגליעדער מיט קליינע קרעדיר מיטז.

פון דענסטמאל אן הויבט זיך און פאר די אידישע לייה־ און שפאר־קאסעס א נייע סדרה פורעניות, א נייע תוכחה. דעם אבצאהל וואלטען זיי שוין געצאָהלט, זיינען זיי אבער שטענדיג אין איין ציטערניש, מען זאל זיי אינגאנצען ניט פערמאכען, ווייל זיי האָבען מיטגליעדער, וואס לעבען פון האגדעל. דער סענאט איז אפילו ניט געגאנגען אזוי וויים און ער האם בלויז געהיי־ סען טראגען אבצאָהלען, אבער ניט איינגעפּונען, אז די אידישע לייה־ און שפאר־ קאַסעס מוזען דערווייטערען זייערע מיטגליעדער פון סוחר'ישען שטאַנד, אבער די רוסישע ביוראקראטיע האט שוין אן אויסרייד, און חאטש אפילו אין סטא־ טוט און אין געזעץ איז נישטא קיין פּונקט, אז מען מעג די קאסע פערמאכען, ווען זיי האָבען מיטגליעדער פון סוחר'ישען קלאס, לעבען די אידישע לייה־ און שפאר־קאסעס אין איין צי־ טערניש פאר מארגענדיגען טאג און עס געפינען זיך שוין אינספעקטארען, וואס פרובען זיך פאר־ דערן, מען זאל אויסשליסען די סוחרים, און דאס הייםט, ליקווידירען דאם גאנצע געשעפט, ווייל אָהן דעם סוחר'ישען שטאנד קענען די שטאדטי־ שע לייה־ און שפאר־קאסעס קיין קיום נישט האָבען אין אידישע תחום.

האראקטעריםטיש איז, וואס די ביוראקרא־ טיע אליין איז ניט גאנץ זיכער, אז זי איז גע־ רעכט מיט איהר ארויסטרעטען געגען די "סוחרים". זיי האָט געפּרובט דערום רופען צו־ הילף די געזעלשאפטליכע מיינונגען און איבער־ געגעבען די פראגע וועגען דעם אנטהייל פון "סוחרים" אין די לייה־ און שפאר־קאסעס אויף דעם משפט פון דעם "ערשטען אלרוסלענדישען קאָאפּעראטיווען צוואמענפאהר", וואס האט זיך צונויפגעקליעבען אין אפריל 1909 אין מאסקווע. געגען די אידישע קאסעס, וואס זיינען "פעראומ־ רייניגט" געוואָרען פון סוחר'ישען עלעמענט, האָבען גערעדט בערעטי און באָראדאיעווסקי (די טיכטיגסטע בעאמטע פון דער קאאָפּעראטיווער קאנצעלאריע ביים פינאנץ־מיניםטעריום). אבער א חוץ דעם פּוילישען קאאָפּעראטאר, וואָיצע" כאווסקי, וואס האט געשטיצט דעם ארויסטרעט פון די קאויאָנע קאָאפּעראטאָרעס און אבגעהאל־ טען דערביי א פלאם־פייערדיגע אנטיסעמיטישע

רעדע, — א חוץ איהם איז קיינער פון מאסקווער צוזאמענפאהר ניט געקומען צו־הילף בערעטי'ן און באראדאיעווסקי'ן און ניט געשטעלט זיך אויף זייער שטאנדפונקט אין דער פראגע וועגען "סוחרים". אדרבה: דער גאנצער צוזאמענפאהר האט ארויסגעזאגט זיך, אז אין די אידישע שטערט קאנען די אידישע לייה־ און שפאר־קא־ סעם ניט האבען קיין קאפיטאל, קיין דעפאזיטען אין אזא סומע, זיי זאלען קאנען ווירקליך עפעם אויפטהאָן פאר דער גאנצער בעפעלקערונג, ווען מען וועט פון זיי דערווייטערען דעם קלאס פון קליין־הענדלער. דער צוזאמענפאהר האט אויף אנגעוויזען, או דערמיט, וואס אין די לייה־ און שפאר־קאסעם געהען אריין ארימע קליין־הענד־ לער, ווערט קיין שום געפאהר ניט געבראכט ַפאר דעם האאָפּעראטיווען פּרינציפּ, און אז די ביוראקראטיע האט כלל קיין רעכט ניט צו מי־ שען זיך אין די אינווייניגסטע ענינים פון די לייה־ און שפאר־קאסעס און דערימט אבנעהמען ביי זיי זייער פרייהיים, זייער זעלבסט־כעשטי־

מונג. עם קאן זעהר זיין, אז דאם איז געווען איינע פון די סבית, פארוואם מען האט דעם מאסקווער צוזאמענפאהר פאנאנדערגעטריעבען אין מיטען אָרבייט און אויף אזא אופן ניט דערלאזט אנצור געהמען א רעזאלוציע לטובה פון אידישע לייהר און שפאר־קאסעם און פון דעם קליין־הענדלער.

פון דענסטמאָל אן טרעט די ביוראקראטיע נישט אזוי שארף ארוים געגען די אידישע לייהד און שפאר־קאסעם, וואם עקזיסטירען שוין. אָבער זי לאזט ניט עפענען קיין נייע קאסעם, אויב צו זיי שטעהען צו קליין־הענדלער און דערמיט שטערט זי דער אידישער קאאָפּעראטיווע בעד וועגונג און דערלאזט נישט, אז די צאָהל פון די אידישע לייה־ און שפּאר־קאסעם זאל ווייטער אידישע לייה־ און שפּאר־קאסעם זאל ווייטער וואקסען, ווי פריהער.

די אידישע קרעדיט־קאָאפּעראציעס טהוען זיך זייער ארבייט ערנסט, אבער זיי זיינען דאך ניט זיכער מיִט זייער צוקונפט און לעבען שטענד דיג אין איין פחד פאר נייע גזרות, פאר נייע בעגרענצונגען....

גאַבריעל רייטער.

שוועסטיר עליואַבעטא

(שלום פאלגט).

שוועסטער עליזאבעטא, דא איז א נייער — שוועסטער אבטיילונג.

גוט, ליעבע שוועסטער בערטא, לייגט — נידער דאָס קינד אויפ'ן ווינקעל־טיש.

אנידער דאָס קינד אויפ'ן ווינקעל־טיש. נו, איז אביסעל הייס דאָ ביי אייך!

קוים וואס מיר האלטען אויס — האט — געענטפערט עליזאבעטא מיט א זיפץ, האלטענד דיג אויף די הענד א קינד און געבענדיג איהם טרינקען פון א פלעשעל.

עליןאבעטא איז געווען די עלטסטע שוועס־ טער פון דער קינדער־אבטיילונג אין דעם גרוי־ סען קינפעטארען־האספּיטאל.

נעהם! זיי קלוג, — נורזשע, נודשע, נעהם, נעהם! זיי קלוג, טייבעלע, כאטש עטליכע טראפּען... — האט זי איהם איינגערעדט. דאָם קינד האָט אָבער פערגלאָצט מיט די אויגעלעך און אָבגעבויגען דאָם קעפּעל.

ווידער עסט עס גאר ניט! -- האט

טרויעריג געזאגט די שוועסטער, אוועקלייגענדיג דאָס בלייכע קינד אין בעטעל.

די היט"ן ווירקט אויף די קינדער, ווי א שרעקליכע מגפה, איך האָב שוין פיעלע מאָל געבעטען דעם הויפּט־דאקטאר, ער זאל הייסען אין די גרויזאמע הייסע טעג אריבערטראגען די קינדער־אבטיילונג אין דעם הינטערשטען צי־ מער, וועלכער שטעהט כמעט ווי ליידיג. די זון קומט דאָרטען ניט צו, די קינדער וואָלטען פּשוט אבגעלעבט. אבער אונזער הערר דאקטאר שטעהט ניט אן צו בעטען דארויף די ערלויב־ שטעהט ניט אן צו בעטען דארויף די ערלויב־ ניס ביי דער פערוואלטערין...

אד, שוועסטער עליואבעטא, וואס טראכט איהר אוים? שוין צעהן יאָהר ווי דער צימער איז בעשטימט פאר דער קינדער־אבטיי־לונג, האט געזאגט מיט א שמייכעל שוועס־לטער בערטא און קיין זאך קען דא ניט טער בערטא און קיין זאך קען דא ניט אומגעענדערט ווערען. איך וואלט וועלען זעהן

דעם פּנים פון דער פערוואלטערין, ווען עמיצער וועט וואגען איהר צו מאכען אן עהנליכען פארד שלאג. איהר פּאָדערט נאָדְּ אלין צו פּיעל, שוועסטער עליזאבעטא, ווען איהר וועט דא אבד זיין אביםעל לענגער, וועט איהר זיך אבגעדוועהנען פון דעם.

עליזאבעטא האט שווייגענדיג א מאך געד געבען מיט'ן קאָפּ. איהר בלייכער אינטעליגענ־ טער פּנים איז מיט א שווערען אומעט בעדעקט געוואָרען.

היינט פריה זיינען ווידער געשטארבען — צוויי, נעכטען איינער.

יא, אבער צווישען אונז ריידענדיג, — יא, אבער צווישען אונז ריידענדיג, וואָס ערוואַרטעט דען אין לעבען אָט די אָרעמע קליינוואַרג ? — האט בערטא איהר בערוהיגט, — נויטה און צרות.

אבער איך מאך זיך שטענדיג פארוויר־ פע, אזוי ווי איך וואלט שולדיג געווען אין דעם די — האט שטיל געענטפערט עליזאבעטא שוועסטער לואיזא האסט מיך דערפאר, וואס איך היים רויי מאָל א טאג וואשען די פאדלאגע מיט קארבאָל און אלע וויילע באָדען די קינדער. הא, מיין גאָט, וועט דאָס אלעס העלפען? מיר האָבען דאך דא אלע נייע איינריכטונגען פאר קינדערשער היגיענע, אבער דאך איז דא דער פרוכטבארסטער באדען פאר פערשיעדעגע בא־ צילען. די קליינע בעשעפענישען בריינגען כיים זיך אלערליי קראנקהייטען, און ווי שנעל דאם געהט איבער פון איין בעטעל צום צווייטען. הא, ווי שוואך און פערקריפעלט זיי קומען ארוים אויף דער וועלט. און די געזונטערע אפילו וואקסען אויך ניט ווי עס בעדארף צו זיין.

שוועסטער עליזאבעטא, איהר זייט צו
ווייכהערציג. — האט אויסגעשריען בערטא,
נעהמענדיג דאָס נאָר־וואָס געבוירענע קינד
אויף די הענד, וועלכע האָט פערצווייפעלט
געוויינט. — טהוסט דיין ארבייט און פארטיג,
ווייטער דארף אונז ניט קימערען.

דאס זעלבע זאגט מיר אויף דער — דאקטאר, אבער ווי פערטרייבט מען פון זיך די אלע געראנקען!...

גיט נור גוט אכטונג אויף דעם אינגער לע, ער וועט געוויס זיין לאנג אונטער אייער אויפזעהן. זיין מוטער וועט אהן צווייפעל היינט ביי נאכט אבגעבען איהר נשמה צו גאט. איהר הארץ איז זעהר שוואך, קוים וואס זי אטהעמט שוין.

מיין ארעמעם קינד! — האט שטיל געד אגט עליזאבעטא מיט איהר ווייכע הארציגע שטימע, נעהמענדיג עם אויף די הענד. — אך, ווי ליעכליך דו ביסט! אט דאס קינד איז דאך ווירקליך אן אויסנאהמע! ווי קלאהר עם קוקען שוין זיינע אויגען, וואס פאר א שעהנער מייל־ כעל!....

יא, ווירקליך א שעהן קינד — האט — צוגעגעבען בערטא — איך האָב זיך שוין אבער צופיעל פעררעדט מיט אייך, עס איז צייט פאר מיר צו געהן אין מיין פּאלאטע.

שוועסטער עליזאבעטא איז פערבליע<mark>בען</mark> אליין.

עם האט שוין אנגעפאנגען פינסטער צו ווערען. די הויכע פענסטער זיינען געווען ברייט אפען, אבער זעהר וועניג פרישע לופט איז דורך זיי אריינגעקומען. פון די בעטלעך האט זיך געטראגען אן אונאנגענעמער זויערער גער רוד, וועלבער האט זיך צוזאמענגעמישט מיט דעם שארפען רויך פון קארבאל און שפּירט.

א פּאָאר מינוטען איז געווען שטיל.—זעהר א זעלטענע פּאסירונג. צוואנציג שלאָפעדיגע קינד דער האָבען רוהיג געאטהעמט ארום עליזאבעד טא'ן. זי האט אנידערגעלייגט דאס ניי־געבויד רענע קינד נעבען זיף אויף א קישעל און פאנאנדערגעבונדען די ווינדלעף. — יא, אן אויסגעצייכענטעס קינד, קיין פערגלייף מיט די אנדערע. א הויכע ברוסט, רונדע שטארקע פיסד לעף, ראזער פּנים, אין גאנצען ניט דאס, וואס די אלע אנדערע פערטריקענטע, פערשוואַרצטע, פערזעהענישען — האט עליזאבעטא ביי זיף געד מרארני

זי האט זיך דערמאנט אן דעם שווערען אינערליכען קאמפּף פון משה רבינו'ם מוטער, ווען זי האט געדארפט, לויט די גרויזאמע געזער צען טויטען איהר געזונטעם, שעהנעם קינד, און זי האט זיך ניט געקענט בעשליסען איהם אבד צוגעבען אלם א קרבן דעם שרעקליכען שיקזאל וואס האט געהערשט איבער איהר גאנצען פאלק. עס איז מעגליך, אז משה איז געווען עהנליך צו דעם אינגעלע, און דערפאר האט ער ארוים־גערופען רחמנות ביי פּרעה'ס טאכטער.

שוועסטער עליזאבעטא האט אויפגעהויד בען דאָס קינד, צוגעדריקט צו זיך און עס בעד דעקט מיט הייסע קושען. דעם קינד'ס הענטעד לעך האָבען זיך אין דער צייט אָנגעריהרטַ אָן איהר פּנים, גרינג און צאַרט, אזוי ווי א זומער־ פויגעלע פיט איהרע פּליגעלעך.

טרערען האבען זיך בעוויזען ביי עליזאר בעטא'ן אויף די אויגען.

זי האט אריינגעגאסען אין זיין מיילכעלע אביסעל טיי און א זיפין טהוענדיג, האט זי איהם געוואלט אנידערלייגען אויפ'ן בעטעל, נאָר זי האט זיך אפּגעהאלטען. איהר פּנים האט זיך אין רגע אינגאנצען פערענדערט, איהרע אויגען האָבען געשיינט אזוי, ווי אין זיי וואָלט געלויכטען אן אינערליכער פייער. צודריקענדיג צו זיך דאם קינד, האָט זי זיך מיט איהם א לאָז געגעבען פון צימער. איהר גלייכער עדעלער קער־פער האָט זיך שטיל געטראָגען איבער דעם לאַנ־גען קאָרידאָר, מיט שרעק קוקענדיג אין אלע זיי־גען קאָרידאָר, מיט שרעק קוקענדיג אין אלע זיי־טען, אויב עם בעמערקט איהר אימיצער.

אזוי איז זי דערלאפען ביז איהר צימער, וועלכעם האט זיך געפונען אין ענדע פון קאריד דאר, מיט די פענסטער אין פארק. דא האט געבלאזען א געשמאקער קיהלער ווינטעל, ווייל ניט לאנג צוריק האט מען בעשפריצט מיט פרישע וואסער די בוימער און בלומען, און א גרויסער קאשטאנאווער בוים האט פערשטעלט דעם פענסטער פון די זונען־שטראהלען. דער בוים איז געווען דער איינציגער קוואל פון פרייד פאר עליזאבעטא'ן אין די פרייע מינוטען. אלע פאר עליזאבעטא'ן אין די פרייע מינוטען. אלע האָבען איהר מקנא געווען פאר דעם שעהנעם צימער.

פריי אכאטהעמענדיג, האט עליזאבעטא אנידערגעלייגט דאס קינד אויף איהר ווייסען געלעגער. עס איז רוהיג געשלאָפען, מיט פער־ מאכטע פויכטען, צודריקענדיג זיי צום ברים־ טעלע.

גרויסע טראפען שווייס זיינען געשטאנען אויף עליזאבעטא'ס שטערען. זי האט גליקליך א שפייכעל געטהאן.

— נאָר איין נאכט, נאָר איין נאכט האט זי געטראכט.

שוועסטער עליזאבעטא!" האט זיך דער "שוועסטער עליזאבעטא!" האט אילענדיג האט זי זיך אומגעקעהרט צו איהרע פּפּליכטען. דער שטיל־שטאנד איז איבערגעריסען געוואָרען דורך איין קינד און אלע האבען זיך אויפגעכאפּט, און עס האט זיך אנגעפאנגען אן אלגעטיינער קאנדצערט, פון וועלכען קוויטשעדיגע, אומעדיגע טענער האָבען געריסען די נשמה אויף שטיק־לעך.

שוועסטער עליזאבעטא האט געטראפען איהר יונגע ארויסהעלפערין ביי דער ארבייט, און ביידע האָבען דורכגעמאכט עטליכע אונרו־היגע שווערע שטונדען. נאַכהער האָט עליזאבער טא אבגעשטעלט די יונגע שוועסטער און אליין איז זי מיט איינגעהאלטענער פרייד געקומען צו זיך אין שלאף צימער.

דערהערענדיג אויף מארגען פריה, אז דעם קינדם מוטער איז טאקע געשטארבען, האט עליד זאבעטא כמעט ווי זיך דערפרעהט. זי האט זיך אפילו זעהר געשעהמט פאר אזעלכע געפיהלען, זיך געמאכט שטרענגע פארווירפע, אבער דאך... יעצט האט זי אזוי ווי געקראגען דאס אייגענד טהום־רעכט אויף דאָס קינד. האַ, זי האָט גוט געוואוסט, איז איהר הייליגע פפליכט איז אבצוגעבען איהר ליעבע, גלייך צו אלע קינדער פון ארעמקיים, שאַנדע און אונגליק. זי האט געוואוסט אז אלס א שוועסטער מוז זי פערטרייבעז פון זיך יערען פערזענליכען גע־ פיהל, פערוענליכע סימפאטיע און אנטיפאטיע. געזעצליך איז אפילו ניט ערלויבט די שוועס־ טערם צופיעל פריינדשאפט צווישען זיך, זייעד רע נשמות און הערצער דארפען בעלאנגען צו אלעמען. "אלע" - דאם איז דאך אזוי אונד בעשטימט, און די נשמה ווערט אזוי מיעד, א שווערער אומעט דריקט איהר פון די שטענדיגע נייע אונבעקאנטע פּנים ער, וועלכע מען דארף בעגעגנען מיט דער זעלבער קאלטקייט, אהן אן אונטערשיעד, אויב זיי געהען אין דער גרויסער וועלם, אדער אינ'ם ענגען קבר.

אויב עליזאבעטא וואלט זיך געפרעגט: צו וואס אייגענטליך זי האט אוועקגעטראגען, אדער בעסער געזאגט, אוועקגע'גנב'ט דעם אינד געלע פון דער קינדער־אבטהיילונג, צו וואָס זי האט איהם בעהאלטען ביי זיך אין צימער, אזוי פיעל געזארגט פאר איהם, און געצערטעלט איהם אזוי פיערליך, מיט אזוי פיעל הייליגער בעגייסטערונג, ווי א לייכטזיניגע מיידעל אין א ליעבעס פיבער, — ווער ווייסט, אויב זי וואלט זיך געקענט ענטפערען אויף די אלע פראגען.

ווי לאנג וועט זי אבער קענען איינהאלטען די געהיימניס ?

אמת, קיינער געהט ניט אין איהר ציד מער, די שוועסטערס זיינען צופריעדען, ווען זיי ריידען זיך דורך אביסעל, פערבייגעהענדיג אין קארידאר.

ראך האט אלעס אין גיכען געמוזט ענט־ רעקט ווערען. נאר שוועסטער עליזאבעטא האט געלעבט ווי אין א חלום, ווען מענשען בעגעהן אויסערגעוועהנליכע זאכען, ניט טראכטענדיג וואס עס וועט זיין שפּעטער.

אין איהר הארצען איז ערוועקט געוואָרען א שטארקע עגאאיסטישע ליעבע צום קינד, וועל־ כעס האט שוין עטליכע נעכט געשלאָפען ביי איהר אויף די הענד, טוליענדיג זיך צו איהר ברוסט, צומישענדיג זיין אטהעם מיט איהרען.

זי האט איהם געוואלט ראטעווען פון דעם האָספּיטאָל־געפּאַהר. מיט דער גרעסטער פרייד האָט זי בעמערקט יעדען טאג, אז עם ענטווי־קעלט זיך אויסגעצייכענט, ווי צופריעדען און מונטער עס האט ארומגעווארפען מיט זיינע קליינע געוונטע הענטלעך און פיסלעך, ווען זי האט איהם געצערטעלט מיט איהרע ווייכע ווא־רעמע הענד, ווי רוהיג עס איז געשלאפען און געגעסען.

זי האט איהם געוואלט האבען פאר זיך, נאר פאר זיך אליין. זי האט איהם געוואלט קור שען און לאסטשען אהן א מאָס, אהן אן אויפר הער, ווייט פון דער שוועסטער לואיזא'ם דורכר דרינגענדע אויגען.

אין יענע נאכט־שטונדען, ווען זי איז גער ווען פריי פון איהר ארבייט האט זי זיך אין גאנד צען איבערגעגעבען דעם קינר. זי איז געזעסען נעבען איהם און ווי א מוטער געטראכט פון זיין צוקונפט: ווי ער וועט איבערראשען אלע מענד שען מיט זיין שעהנהייט, מיט זיין שכל און מיט זיינע פעהיגקייטען.

אין איהרע געדאנקען האט זי שוין געד פיהרט פערשיעדענע געשפּרעכען מיט דעם וואקד סענדען אינגעלע. און אזוי ווי בלומען ווערען אָפּגעפרישט פון א רעגען, לעבען אויף און קרעפּד טיגען זיף, אזוי האט איהר אינטעליגענטער שבל ערוואכט פונ'ם שווערען דרעמעל, אין וועלכען ער איז געווען איינגעהילט דורך דער שווערער מעכאנישער טעגליכער ארבייט.

זי האָט שוין געהערט זיינע נייגיעריגע פראַגען און בעטראַכט די אנטוואָרטען אויף זיי. עס האָט זיך איהר אויסגעדוכט, אז זי איז ווויט, ווייט פון דעם לאנגווייליגען האָספּיטאָל לעבען, אין א נייער וועלט, צווישען לעבעדיגע ריהרעגדע מענשען, און אזוי פיעל נייע געדאנקען זיינען פוט איין מאָהל געבאָרען געוואָרען אין איהר איין מאָהל געבאָרען געוואָרען אין איהר

מח, אז זי איז כמעט ווי דערשראָקען געוואָרען פון דאָס אונערווארטעטע רייכקייט.

זי האָט שוין אויסגעוואנדערט מיט דעת בליהענדען אינגעלע איבער בערג און פעלדער, איבער ווייטע פרעמדע לענדער, אנווייזענדיג איהם אויף דער וואונדערליכער שעהנהייט פון פון דער גרויסער וועלט. זי האָט אינגאנצען פער־געסען וועגען איהר צושטאַנד און ארימע מעג־ליכקייטען. זי איז געווען יעצט פריי, און גע־לעבט נאָר פאר איהם און מיט איהם.

און ער האָט איהר געליעבט היים, מיט א שעהעמוודיגע געהיימניספולקייט, אזוי ווי אַ געזונדטער אינגעל ליעבט זיין מוטער.

און שפּעטער וועט זי איהם ניט פערלאזען, ווערענדיג אלט און שוואך וועט זי זיין נעבען איהם, זי וועט זעהען ווי עס וואקסען זיינע קינד דערלאך, זי וועט זיך פרעהען אין איהרע לעצטע טעג פון זיין גליק.

שוין פיעלע יאָהרען ווי שוועסטער עליזאד בעטא האָט אינגאנצען ניט געטראַכט וועגען מענער, און יעצט האָט זי אין איהרע געראנקען געבויגען איהר גרויסען קאָפּ אויף אן עהרליכע מענערשע ברוסט און ציטערנדיג האָט זי געד פיהלט, וואס פאר א גליק דאָס איז.

די קינדערשע אבטהיילונג איז געווען אין גאנען א בעזונדערע וועלטעל פון דעם גאנצען האָספּיטאָל. דאָ האָט שוועסטער עליזאבעטאַ רעגיערט זעלבסטשטענדיג. עס איז דאָ אויך גע־ ווען די שוועסטער לואיזאַ, וועלכע פלעגט פון צייט צו צייט ווארפען מאָדנע בליקען אויף דער עלטסטער שוועסטער, נאָר עליזאבעטאַ האָט זיי ניט בעמערקט: מיט איהר איז פּאָרגעקומען דאָם זעלבע, וואס מיט יעדען מענשען, ווען ער בעהאלט עפעס א געהיימנים. מיט שרעק האָט זי אימער ערווארטעט, אז אָט־אָט וועט אלעס ענטדעקט ווערען און אין דער זעלבער צייט איז זי געווען זיכער, אז דערווייל וויים נאָך קיינער ניט. יעדען טאָג האָט עליזאבעטא ערווארטעט, אז שוועסטער בערטא וועט אריינבליקען אין איהר אבטהיילונג און זיך אנפרעגען וועגען דעם קינד. זי האָט שוין אויסגעארבייט פערשיעדענע פּלענער, ווי זי וועט ארויסרופען ביי בערטא'ן מיטגעפיהל צו זיך און צום קינד, און איהר איינ־ בעטען, ניט אויסצוזאגען פונ'ם סוד. יעדען טאָג האָט עליואבעטא מיט שרעק זיך געריכט, או אימיצער פון דער זייט וועט ערקלעהרען זיין רעכט אויפ'ן קינד און איהם צונעהמען. נאָר

קיין זאך המָט ניט פּאסירט. וועגען דער נאַרע־ שעוואַטער, פּראָסטער שוועסטער לואיזאַ'ן האָט זי אפילו נים געטראַכט. זי איז מעהר נים ווי אין כעם געווען אויף איהר, פאר איהר צו־פיעל קאָקעטירען מיט'ן יונגען דאָקטאָר, צוליעב וואָם ער שטעלט זיך אָפּ לענגער ווי מען דארף אין זייער אבטהיילונג און לואיזא ווארפט צו איהם מיט פערליעבטע אויגען. עליזאבעטא האָט בשום אופן ניט געקענט פערשטעהן, וואס פאר א פער־ גניגען קען האָבען אַ שוועסטער פון אזעל־ כע נארישקייטען. בעזאָנדערם האָט זי געפיהלט זעהר אונאנגענעהם, ווען לואיזא האָט אויסגע־ נוצט די קינדער, אום צו ציהען צו זיך דעם דאָק־ טאָר'ם אויפמערקזאמקייט. זי פלעגט בעפאָר זיין אָנקומען צופּוצען דעם שעהנסטען קינד, נעהמען אויף די הענד און זיך פרעהלאך שפּיעלען מים איהם. און דורך דעם פלעגט זי עררייכען דאָם געווינשטע, וואס דער דאָקטאָר פּלעגט זיך ביי איהר מעהר אָבשטעלען. לואיזאַ איז געווען פריש און יונג.

די שוועסטער לואיזאַ האָט זיך די לעצטע וואָדְ געפיהלט זעהר גוט. זי האָט זיך אליין גער וואונדערט פון דעם, וואס עליזאבעטא איז ווער ניג אויפטערקזאם צו איהר, און דערפאר האָט זי פריי און פרעהליך פערבראכט מיט'ן דאָקטאָר, לאַכענדיג הויך אויפ'ן קול אין דעם גרויסען קאָר רידאָר.

שוועסטער עליזאבעטא, גיט מעהר אכד טונג אויף די יונגע שוועסטער! — האָט איינד מאָל געזאגט שטרענג די פערוואלטערין. עליזאד בעטא האָט זיך דערשראָקען. איז דאָס מעגליך, אז צוליעב איהר געהיימען גליק האָט זי אָנגער פאנגען צו פערנאַכלעסיגען איהרע פּפּליכטען? זי האָט איינדרוקספול און שטרענג זיך דורכד גערעדט מיט דער שוועסטער לואיזא'ן. יענע האָט זיך שטאַרק צו־וויינט, און אָנגעבלאָזען איהרע ראָזע ליפּען.

אויפ'ן צווייטען טאָג, גאנץ פריה, איז פּלוצלונג געקומען די פערוואלטערין צו רעווידי רען די קינדער־אבטהיילונג. זי האָט געפונען אלעס אין אָרנונג, און צום סוף האָט זי געזאגט מיט אן ערנסטען טאָן צו עליזאבעטא'ן:

איך דארף זיך מיט אייך א ביסעל דורכ־ ריידען. קומט, מיר וועלען אריינגעהן אין אייער אימער

לואיזא האָט עטוואָס א שמייכעל געטהאָן. עליזאבעטאַ האָט דאָס בעמערקט, און אַראָבר

בויגענדיג די קאָפּ איז זי שטיל נאָכגעגאנגען גאָך דער פערוואלטערין איבער דעם לאנגען או־ מעטיגען קאָרידאָר.

די פערוואלטערין האָט אויסגעזעהען ווי אן ארמעע־גענעראל, פעסטע זיכערע טריט, בלויע פערביסענע ליפּען און אלטע שטעכעדיגע אויגען. זי האָט זיך אָבגעשטעלט נעבען מְהיר פון עליזאבעטא'ס צימער.

שוועסטער, וואס הער איף ? — האָט זי — רוהיג געפרעגט.

מען האָט טאַקע געהערט שאַרף און דייט־ ליך... וואס פאר א קלינגענדיגע שטימע האָט זיך ענטוויקעלט ביים אינגעלע! שוועסטער לואיזא האָט שוין אָהן א צווייפעל געמוזט דערהערען...

די פערוואלטערין האָט ברייט געעפענט די טהיר און געפרעגט, אנווייזענדיג אויפ'ן בעט, וואו עס איז געלעגען דאָס קינד, שרייענדיג איר בער די קרעפטען, פאָדערענדיג עסען.

ווי קומט אהערצו דאס קינד ? איך האָב, דוכט, זיך, געזעהען פרייע בעטלעך אין דער פּאלאטע ? דער פּאלאטע

שוועסטער עליזאבעטא האָט אלץ געשווי־ גען.

נו, שוועסטער, איך ווארט אויף אן ער־ – כו, שוועסטער, איך הארונג.

דא איז די לופט פיעל בעסער... — האָט הוים ארויסגערעדט עליזאבעטא, און א צאַרטער פארב האָט בעצויגען איהר פּנים.

אויב אין די קינדער־אבטהיילונג איז — אויב אין די קינדער־אבטהיילונג איז שלעכט די לופט, איז עס אייער שולד, — האָט געענטפערט טרוקען די פערוואלטערין — דאָר־טען מוז זיין אימער פריש און לופטיג.

בעדענקט גור, אזעלכע היטצען און אזוי — פיעל קינדער... איך האָב געמיינט... איף האָב געמיינט מעהר גיט ווי זיין טובה...

שוועסטער עליזאבעטא! איהר האָט קיין רעכט צו טהאָן אירגענד וואס נאָך אייער אייגענער מיינונג. איהר מוזט זיך אונטערוואר־פען אונטער די אָנגענומענע געזעצען און פיה־רונגען. עס איז פאר קיין פאל ניט ערלויבט צו האלטען פּאציענטען אין פּריוואטע צימערען. דאָס איז געגען געזעץ. טראָגט אוועק צוריק דאָס קינד אין פּאלאטע, און נאָכאמאָל זאָלען אזעלכע נארעשקייטען ניט פּאסירען.

שוועסטער עליזאבעטא האט אונטערטעניג אראָבגעבויגען דעם קאפּ. די פערוואלטערין איז צוגעגאנגען צום קינד, האָט בעריהרט מיט איה־

רע שפּיזן פינגער זיין ברוסט, בעמערקענדיג: "א פייז קינד". זי האָט פאר אלע פּאציענטען געהאַט צו זאָגען א ווייך וואָרט. זי האָט דאָס גערעכענט פאר איהר פּפליכט.

עליזאבעטא האָט צוריק דאָס קינד אוועק־ געטראָגען אין פּאלאטע. ריכטיג א וואָך האָט געדויערט איהר געהיימער גליק.

און וויעדער איז אין א וואָךּ ארום שוועס־ טער בערטאַ געקומען ביי־נאכט אינ'ם קינדער־ אבטהיילונג, אום איבערצוגעבען א ניי־געבאָ־ רעגעם קינד.

— ? וואס מאַכט עפּעס אייער ליעבלינג — האָט זי געפרעגט עליזאבעטאַ'ן, מיט א גוט־

מוטהיגען שמייכעל — די פערוואלטערין האָט מיר דערצעהלט...

פאר דער לעצטער וואָד איז ביי אונז — געווען פיער אונגליקס־פעלע — האָט טרויעריג געענטפערט עליזאבעטא, אָנווייזענדיג מיט אַ צושראָקענעם בליק אויד א ליידיגע בעטעל — ער האָט זיך געמאַטערט, געמאַטערט נעבעך... ער האָט זיך געשטאָרבען...

לייגט אנידער דאָס קינד אויפ'ן וויקעלד — טיש, איך וועל עם באלד אריינשרייבען אין בוך — האָט זי קאלטבלוטיג געענדיגט. — איבערזעצט דורך וו. פּאכאָצקי.

י. ראָלניק.

* * *

כ'האב אין ים דעם וועג פערלוירען, און דער ים ער איז נים שמיל, איך וועל מאסט און רודער ווארפען זאל דער ים מהאָן וואס ער וויל.

> שלמֶגען זיך מים ים און שמורם איז פאר מיינע כחות נים, זינג איך גאם א ליעד, אין זיינע הענד בעהאלם איך מיין געמימה.

כ'זינג צו גאם. א כוואליע האָם שוין אין מיין שיף געמאַכם אַ לאָך, כ'לאָז דעם רודער — ים און אבגרונד — ערגעץ וועם מיך בריינגען דאָך.

ווען דיין בליק צו פלאך איז אוצרות צו געפינען, און דיין ארים שוואך זיך לענדער צו געווינען, מרינק! און איבער ימים וועסמו זיעגרייך שפּרייזען, אין דער כוסה'ס מיעפנים ליעגען רייכע פּרייזען.

ווען דער מזל זויל דיר קיינמאל נים א לאך פהאן, און פערליערסט אין לעבען אלע דיינע שלאכטען, טרינק! די גאנצע וועלם וועם צו פים דיר זינקען, פון דעם בעכער'ם אבגרונד ווייסע נימפען דיר ווינקען.

ווען דיין בעסמער חבר האָם דיך קאלם פערשטויסען, און דיין מיידעל לאכם און שפּיעלם אויף פרעמדע שויסען, מרינק! דען פּיין און וועה, דעם הארצענם רויטע וואונדען, ווערען אין דעם גלעזעל'ם רויטען תהום פערשוואונדען.

ב. שווארץ.

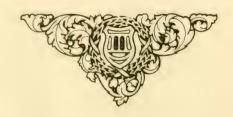

קום זעהן דעם יום־מוב פון די פארבען — ס'זונען־אויפגאנג אויפ'ן ים!
נ'מזרח האָם זיך אָנגעצונדען שוין דער ערשמער ראזער פלאם,
און ווענוס, זעה, ווי בלייך און ציטערנד—הימעל'ם שעהנסמער שמערן שמארבט
עמיץ מים א צויבער־פּינזעל האָם די וואָלקען ערשם בעפארבם.
און ס'בליהען פייערליך פאנאנדער אָראנזש, געל און פּורפּור־רוים,
נ'פון דער ערד און פון דעם וואסער א מאַמע ליכטיגקיים זיך שפריים.
שוין האָם זיך א פויגעל בעוויזען
מים'ן קעפּיל צום זונן און אין־סוף, —
א פישער קוקם איבער די נעצען
מים אויגען נאָך מיעדע פון שלאָף.... —
אנסקעגען אין גאסטהויז קלאפם ווער מים די מיהרען,
א הינדמעל בעוויזם זיך פון וועג,
לויפט צו צו א שיפעל און שמעקט עם ארומעם
און לויפט, ווי פערנומען אוועק....

ם'שמאֶלע ווייסע זונען־שמעגעל פאר די קעניגליכע מעג.
א ווינדטעל ברענגט געזאלצ'נע ריחות און פערשמילט.
א גרוי דעקע האָט פון ים זיך אבגעהילט,
און ס'הויבען אן די וואלען העכער ברומען,
העכער, העכער, העכער, ביז עס קומען
גרויסע גראָהע אלטע שארפע וואַלען
און פאלען
צו צום ברעג און לויפען צוריק בעגעגנען די זונן,
און מ'וויגען זיך פון זיך אליין די שיפלעך און ס'שרייט דאָס הארין:

- נאָר אָם האם זיך א פאס פערצויגען פון דעם האָריזאנם צום ברעג

די זוגן!
און ס'אויג זעהם נור די זוגן!
און ס'הארץ פיהלם נור די זוגן!
און יעדער וואל – א זוגן!
און יעדער וואסער־פּליוך און יעדער וואסער־פּליוך

ל. ב. בודין.

SECRETARIO EL CUENO SECRETARIO SECRETARIO

די ערשמע סאציאליסמישע רעדע אין קאנ־ גרעסס און דער הונדערט־יעהריגער געכורטסטאָג פון בימשער סמאָר.

מיטוואַד, דעם 14טען יוני, האט א פער־טרעטער פון דער סאציאליסטישער פּארטיי, צום ערשטען מאל אין דער געשיכטע פון דיעזען לאנד, געהאלטען א סאציאליסטישע רעדע אין אונזער קאנגרעס. דאס איז געווען, וואס מען רופט, א "רעד לעטטער דיי" א דאטום, וועלכער איז ווערט צו געדענקען אין דער געשיכ־טע פון דער פרייהייטס־בעוועגונג פונ׳ם אמער ריקאנער פראיעטאריאט. מערקווירדיגער ווייזע איז דיעזער דאטום שוין פערצייכענט אין דער געשיכטע פון אמעריקא אלס א טאג, וועלכען קעמפּפער פאר פרייהייט דארפען געדענקען, און דער טאָג אליין איז געווען א יובילעאום־טאָג אין דער געשיכטע פון פרייהייט דארפען געדענקען, אין דער געשיכטע פון פרייהייטס־קעפּפע אין אין דער געשיכטע פון פרייהייטס־קעפּפע אין

אין אונזער אפריל־נומער האָבען מיר שוין אויפמערקזאם געמאכט אויף דעם מערקווירדיגען צוואמענפאלען פון דעם ערשיינען פונ'ם ערד שטען סאציאליסט אינ'ם קאנגרעס פון די פער־ אייניגטע שטאאָטען מיט דעם פיערציג־יעהריגען יובילעאום פון ערשטען קאנאָנען־שאס אין דער גרויסער בירגער־קריעג, וועלכער האט זיך גער ענדיגט מיט דער אבשאפונג פון נעגער־שקלא־ פעריי אין דיעזען לאנד. גענ. בערגער האט געד נומען זיין זיין אין קאָנגרעם פּונקט 50 יאָהר שפעטער נאָך דער ערעפנונג פונ'ם קריעג ביי פארט סאמטער. עס איז נאָך פיעל מערקווירדי־ גער, דאָם גענ. בערגער זאָל האַלטען זיין ערשטע רערע אין קאָנגרעס פּונקט דעם זעלבען טאָג, ווען די ליעבהאָבער פון פרייהייט האָבען געפיי־ ערט דעם הוגדערט־יעהריגען געבורטסטאג פון הערריעט ביטשער סטאו, דער בעריהמטער פער־

פאסער פון "אנקעל טאָם'ס קעבין" — א בוּד,
וועלכער איז געוואָרען וועלט־בעריהמט דורך
דעם איינפלוס, וואס ער האט געהאט אויף דער
ענטוויקלונג פונ'ם קאמפּף געגען נעגער־שקלא־
פעריי.

דא איז ניט דער פּלאטץ צו געבען א וויר־ דיגונג פון "אנקעל סעם'ם קעבין". אויך ניט פון גענ. בערגער'ם רעדע. מיר ווילען בלויז אויפד מערקזאם מאכען אונזערע לעזער אויף פאלגענ־ דען: וואָס זייער ווערטה זאָל ניט זיין אן און פיר זיך, ביידע האבען א גרויסע היסטארישע בעדייטונג. און אט נאָך וואס: "אנקעל טאם'ם קעבין" איז ערשיענען אין א צייט, ווען די מאכט פון די שקלאפען־הַאלטער איז, ווי עם האָט דאַן אויסגעזעהן, געווען גרעסער ווי צו איר־ גענד־וועלכער אנדערער ציים אין דער געשיכטע פון דיעזען לאנד. זיי זיינען געווען די אבסאלו־ טע בעלי־הבתים אין דער רעגיערונג פון דיעזען לאנד, און עם האט אויסגעזעהן, אז זיי ווע־ לען אייביג פערבלייבען די בעלי־הבתים. דער קאמפר געגען זיי האט אויסגעזעהן האפנונגס־ לאָז, און דאָך, אין פערלויף פון א קורצען משך פון 12 יאָהר פון דעם ערשיינען פון דיעזען בוך, איז די שטאלצע שקלאווען־האלטער־הערשאפט געווען פערניכטעט און שקלאפעריי זעלבסט איז געוואָרען א זאך פון דער פערגאנגענהיים. דער סוף פון נעגער־שקלאפעריי איז געקומען פיעל שנעלער ווי אפילו די האפנונגספאלע קעמפפער האבען געוואגט צו טרוימען.

קיינער קען יעצט, נאטירליק, ניט פארד אויסזעהן, ווי לאנג דאס יעצטיגע סיסטעם פון לוין־שקלאפעריי וועט אנהאלטען אין דיעזען לאנד, אבער עס איז גאנץ מעגליך, דאס דער סוף איז פיעל נעהענטער ווי מיר דענקען. עס איז גאנץ מעגליך, דאס פון דער ערשטער סאד

ציאליסטישער רעדע אינ'ם קאנגרעס ביז דעם ענדליכען זיעג פונ'ם פראלעטאריאט אין דיעזען לאנד וועט ניט פיעל מעהר דויערען, ווי עס האט געדויערט פון דעם ערשיינען פון "אנקעל טאם"ם קעבין" ביז דעם בעפרייען פון די נעגער־שקלאפען.

די "סטענדערד אָיל״ קיים און די פּרעסע.

די ענטשיידונג פונ'ם סופרים קאורט אין דער "סטענדערד אָיל" קיים שטעהט נאָך אַלץ אויף דער טאַגעס־אָרדנונג. די פּרעסע הערט נאך אלץ ניט אויף צו דיסקוטירען די פראגע. און ניט אומזיסט. ווי מיר האָבען שוין פיעלע מאל ערקלעהרט, איז דער פעדעראלער סופרים קאורט דער ווירקליכער רעגיערער פון דיעזען לאנד. די ענטשיידונגען פונ'ם סופרים־קאורט זיינען די ווירקליכע געזעצען פונ'ם לאַנד. סופרים - קאורט פונ'ם ענטשיידונג אין דער "סטענדערד־אָיל" קיים איז אלזא אן אפיציעלע ערקלעהרונג פון דער איינציגער ווירקליכער רעגיערונגס־מאכט פון אונזער לאנד וועגען דער פאליטיק, וועלכע זי האט בדעה צו בערפאלגען אין דער העכסט־וויכטיגער טראסט־ פראגע. און דיעזע פאליטיק איז גאנץ פער־ שיעדען פון דער, וועלכער דיזעלבע העכסטע פאר ליטישע מאכט פון לאנד האט פערפאלגט אין פערלויף פון די לעצטע 15־10 יאָהר, און אזוי ווי די פּאליטיק פון דיעוער העכסטער רעגיע־ רונגם־מאכט איז אונאבהענגיג פונ'ם פאלק און דאם פאלק קאן עם געוועהנליף ניט איבעראנד דערשען, איז קיין וואונדער ניט, וואס ערנסטע ביעניטען און די ערנסטע פרעסע האלטען אין איין דיסקוטירען דיעזע בעריהמט־געוואָרענע ענטשיידונג.

דיעוע דיסקוסיאָן איז אן און פּיר זיף העכסט אינטערעסאנט און זעהר בעלעהרענד. אין איהר צייגען זיף דייטליף ארויס די פער־ שיעדענע עקאנאמישע אינטערעסען און פּאלי־ טייטע שאטירונגען, וועלכע קעמפּפּען יעצט

אינ'ם עפענטליכען לעבען פון דיעזען לאנר. און נאָד אנדערע אינטערעסאנטע זאכען.

אַז אינ'ם לאַגער פון די קאָנסערוואָטיווען און רעאקציאָנערען איז ששון זשמחה, איז זעלבסטפערשטענדליך. די ענטשיידונג פונ'ם סופרים־קאורט, אבוואהל פארמעל געגען די מטענדערט אָיל" און עהנליכע טראסטס, איז "סטענדערט אין אמת'ען פיעל בעסער פאר זיי אפילו ווען זי וואלט געווען פארמעל צו זייער גונסטען. זייער שטעלונג צו דער ענטשיידונג איז דארום ניט זעהר אינטערעסאנט. און דאך לעזענדיג אפילו דיעזע פרעסע קאן מען לערנען זעהר פיעל. צום ביישפּיעל: אלע שרייבער פון דיעזען לאגער פרעהען זיך דערמיט, וואס דער סופרים־קאורט (finally settled) "האט "ענדגילטיג געסעטעלט "אנדגילטיג געסעטעלט רי פראגע. עם פרעגט זיך: ווארום "ענדגילטיג געסעטעלט ?" דערזעלבער סופרים־קאורט האט בריהער דיעזעלבע פראגע אנדערש "געסע־ טעלט". ווארום איז די פראגע ניט געווען ענדגילטיג געסעטעלט"? דער פאקט איז אבער, דאָם די שרייבער פון דיעזען לאַגער האָבען רעכט: די פריהערדיגע ענטשיידונגען זיינען געווען מעהר אדער וועניגער צו גונסטען פון דעם מיטעל־קלאם און צו גונסטען פון די גאנץ גרויםע קאפיטאליםטען, די זאגענאנטע טראסט־מאגנאטען. אזא ענטשיידונג האט ניט געקענט זיין "ענדגילטיג" אין אונזער געבענ־ שטער מדינה, וועלכע ווערט וואס ווייטער אלץ מעהר רעגיערט פון די גאנץ גרויסע קאפיטאלי כיאגנאטען. די יעצטיגע ענטשיידונג, וועלכע איז אין גאנצען צו גונסטען פון די טראסטס, "איז דארום די איינציג־מעגליכע "ענדגילטיגע" ענטשיידונג פון דער פראגע.

נאך אינטערעסאנטער אבער איז די האל־טונג פון אונזער זאגענאנטער "ראדיקאלער" פרעסע. דער "אוטלוק", מיט רוזוועלט'ן אלס לייטענדער שטערן, וועלכע פיעלע האלטען פאר זעהר "ראדיקאל", איז מיט דער סופרים־קאורט ענטשיידונג זעהר צופריערען. עם איז אמת, ראס ער גיט צו, אז די ענטשיידונג פונ'ם מופרים־ער ער גיט צו, אז די ענטשיידונג פונ'ם מופרים קאורט איז אליין ניט גענוג אום "ענדגילטיג" צו "סעטלען" די טראסט־פראגע. אבער דאס איז ניט דארום, ווייל די ענטשיידונג געפעלט איהם ניט. זאנדערן דארום, ווייל די "לאגיק פון דער ענטשיידונג", מיט וועלכער ער איז צופריעדען, פאדערט, נאך זיין מיינונג, א ווייטערען שריט אויף דעם וועג פונ'ם זאגענאנטען "נייעם נאציא־נאליזמים", וועלכען ער פערטרעט.

דער עצם פון דיעוען "נייעם נאציאָנא־ ליזמום" בעשטעהט אין דעם, דאָם די צענטראַ־ לע רעגיערונג, הויפטזעכליך די דזשאדזשעם, זאלען האָבען די מאכט צו רעגיערען "דאס פאלק" ווי זיי וועלען פערשטעהן אם בעסטען, אבער מען דארף זעהן, אז דיעזע רעגיערונג זאל בעשטעהן פון די "ריכטיגע פערואנען", די ווירקליך "בעסטע מענער" פון פאלק, מענשען מיט "פראגרעסיווע אידעען", אום זיי זאלען רע־ גיערען "דאם פאלק" מיט יושר און רחמנות, און "פּראָטעקטען" די אינטערעסען פון "אלע קלאסען". מיט איינעם ווארט, רוזוועלט'ם נייער נאציאנליום פאדערט א צענטראליזירטע דעס־ פאטיטע רעגיערונג, פאדערט אבער צו דער־ זעלבער צייט, אז דער דעספאט זאל זיין א "גוטער, "אויפגעקלעהרטער", "פּראגרעסיווער מענש, וועלכער זאל "פראטעקטען" די קאפּי־ טאל־מאגנאטען געגען "דאס פאלק", דאס הייםט, הויפועכליך, געגען די ארבייטער, און צו דערזעלבער צייט צווינגען די קאפיטאל־ מאגנאטען צו בעהאנדלען "דאם פאלק" מיט רחמנות.

די ענטשיידונג פונ'ם סופרים־קאורט געד פעלט דארום רוזוועלט'ן זעהר שטארק, ווייל זי איז א שריט אויפ'ן וועג צו זיין "אויפגעד קלעהרטען זעספאטיזם". דיעזע ענטשיידונג גיט נעמליך דאס, וואס מען רופט אין ענגד לישען THE FINISHING TONCHES, די לעצד טע שטריכען, צו אונזער דעם פּ אָט יזם, און אַלעס וואָס רוזוועלט קען נאָך יעצט פערלאנד גען איז, די "אויפגעקלעהרטקייט". אלזא ווירקד גען איז, די "אויפגעקלעהרטקייט". אלזא ווירקד ליך א "שריט אין דער ריכטיגער ריכטונג", ווי אונזערע "רעפארמערם" און "ראדיקאלען" זאגען געוועהנליך.

די איינציגע "ראדיקאלען", וועלכע זיינען מיט דער ענטשיידונג אונצופריעדען, זיינען די, וועלכע גרופּירען זיך געוועהנליך ארום די זאגענאנטע "אינסורגענטען" — אלזא, פער־

טרעטער, הויפּטזעכליך, פון פארמערם און מיד טעל־קלאַם אין דער וועסט און מיטעל־ וועסט. די עועד ענטשיידונג, וועלכע לעגאליזירט די גרוי־ סע קאפּיטאל־קאמבינאציאָנען אין דער אינדוס־ טריע און באהן־וועזען, פערניכטעט דעם שער־ מאַן־אַנטי־טראָסט־געזעץ אלם א "פּראָטעקשאָן" פאר דיעזע אינטערעסען, פאר וועמען דאם גאנד צע געזעץ איז אייגענליך געמאכט געוואָרען. זיי שרייען דארום "קאראאול!" דער סופּרים־ קאורט האט אבגעשאפט די קאנסטיטושאָן און קאר פערכאפּט אין זיינע הענד די גאנצע רע־ האט פערכאפּט און זיינע הענד די גאנצע רע־ געזערנג, און האט אוועקגענומען פון קאנגרעס די געזעצגעבענדע מאכט.

ראס זיי זיינען גערעכט אין דיעזען געד שריי דארפען מיר אונזערע לעזער ניט דער־
צעהלען אויפ'ס ניי. מיר האבען דאס שוין
פיעלע מאָל בעשפּראכען אין דיעזער שטעלע.
ליידער קאנען מיר אבער מיט דיעזע "ראדיקאד לען" האָבען זעהר וועניג סימפּאטהיע, ווייל די
זעלבע ראדיקאלען, וועלכע מאַכען יעצט אזא געוואלד איבער "אוזורפּאציאָן" (מאכט־פערכאד פען) פונ'ם סופּרים־קאָורט, ווען דאָס איז בנוגע זייערע אינטערעסען, האָבען גלייכגילטיג צוגעד קוקט, ווי דער זעלבער סופּרים־קאָורט איז יאָהד רען לאַנג בעגאנגען די זעלבע "אוזורפּאציאָן", רען לאַנג בעגאנגען די זעלבע "אוזורפּאציאָן", רען לאַנג בעגאנגען דעם ארבייטער־קלאַס.

ראם הייםט נאטירליף ניט, אז מיר דאר־ פען אויך בלייבען גלייכגילטיג. דער הויפט־אונד טערשיעד פון סאציאליסטישער "פאליטיק" ביז בירגערליך "ראדיקאלער ־פּאָליטיק" בעשטעהט אייגענטליך אין דעם, דאם די בירגערליכע "רא־ דיקאלען" זיינען "ראדיקאל" בלויז דאן, ווען עם ריהרט אָן זייערע ספּעציעלע אינטערעסען, וועהרענד מיר, סאציאליסטען, פערטהיידיגען די רעכטען פון פאלק, עקאָנאָמישע און פאליטי־ שע, צו יעדער צייט און אונטער אלע אומשטענדען, און מיר רעכע־ נען זיך ניט דערמיט אויב עם ווערען אין א גע־ וויסען מאמענט אנגעריהרט אימיצענס אינטע־ רעסען אדער ניט. מיר זיינען דארום בערייט צו קעמפפען געגען א "סטענדארד־אָיל" ענטשיי־ דונג, אויף אזוי וויים ווי דיעזע ענטשיידונג נעהמט ביים פאלק אוועק דאם רעכט אויף זעלבסט־רעגיערונג, פונקט אזוי ענערגיש, ווי געגען דער בעקעריי־געזעץ ענטשיידונג, אָדער אירגענד אנדערע ענטשיידונג, וועלכע ריהרט

אן ספעציעל די אינטערעסען פון דעם ארביי־ טערדקלאס.

אחרון אחרון חביב. צולעצט מוזען מיר נאך דערמאנען אונזער ליעבלינגס־,ראדיקאל", מר. וויליאם ר. הוירסט. מיר גלויבען, דאס מר. וויליאם ר. הוירסט. מיר גלויבען, דאס יעצט שעמען זיך שוין אפילו אונזער "ברייט־הערציגע". האציאליסטען מיט דעם, וואס זיי האָבען אמאָל געשטימט פאר דיעזען "גרויסען ראדיקאל". פון דעסטוועגען איז נאך אינטערע־סאנט צו וויסען, ווייניגסטענס, וואס זיינע ציי־טען זיי נאָך אלץ פאר "ראדיקאל־געזאָנען", און אייניגע אנגעזעהענע סאציאליסטען פאנע־בראד טעווען זיך זאגאר עפענטליך מיט זיין הויפט־שרייב־קנעכט, ארטהור בריזביין. ווי, אלזא, האד בען זיך די הוירסט־צייטונגען פערהאלטען צו דער "סטענדערד־אָיל" ענטשיידונג?

וועל,עם איז שווער צו כאראקטעריזירען זייער האלטונג אהנע צו געברויכען "אונפארלא־ מענטארישע אויסדריקע". מיר וועלען דארום ערצעהלען בלויז איין פאקט, און זאלען די לעזער אַליין ענטשיעדען. דעם 16טען מאַי, דעם טאָג --,"נאָדָּ דער ענטשיידונג, האט דער "אמעריקאן הוירסט'ם מארגען־צייטונג -- געדרוקט א לייט־ ארטיקעל, וועלכער האָט דיעזע ענטשיידונג גע־ לויבט. איבער דיעזען ארטיקעל איז געויען גע־ דרוקט מיט גרויסע בוכשטאַבען אן אויסצוג פון הוירסט'ס א רעדע, וועלכע האט געזאלט בעד ווייזען, אז הוירסט האט אימער געפאדערט דאם זעלבע, וואם דער סופרים־קאורט האט יעצט ענטשיעדען. אין דעם נעקסטען טאג האט דער־ זעלביגער "אכעריקאן" געדרוקט א פול־פיירזש עדיטאָריעל, פערדאַמענדיג די זעלבע ענטשיי־ דונג!...

די לאגע אין מעקסיקא.

די רעוואלוציאָן האט "געזיעגט" אין מעקד סיקא. אבער די רעוואלוציאָנערען קעמפּפען ווייטער. דער רעוואלוציאָנערער "זיעג", וועלכער ווייטער. דער רעוואלוציאָנערער "זיעג", וועלכער האט געבראכט מאדערא אויפ'ן פּלאין פון דיאז איז, ווי עס ווייזט אויס, געווען איינער פון די "זיעגען", מיט וועלכער מיר זיינען ליידער גוט בעקאנט. ווי עס שיינט אבער האט ריעזער "זיעג" דערוויילע געמאכט אן ענדע פון דער רער וואלוציאָן. אייניגע רעוואלוציאָנערען האלטען נאָד דעם קאמפּר, ספּעציעל אין דער פּראָד נועלכע איז בעקאנט אונטער דעם ווינין, וועלכע איז בעקאנט אונטער דעם

קאליפארניען", נידריגע "באַם : נאמעו נאכדעם, ווי די מעהרסטע פון זייערע קאמפף אויפגעגע־ דעם המבעו בען. ווער עם האט רעכט: אויב די, וועלכע דענקען, אז דער קאמפף איז יעצט האפנונגס־ לאז, (ווי עם שיינט איז קיין בערעכטיגונג ניטא צו דענקען, אז דער קאַמפּף איז געוואונען) אָדער די יעניגע, וועלכע דענקען, אז מיט ריכטיגער שטיצע און אייניגקייט קאן דער קאמפף נאך יעצט געוואונען ווערען, איז פון דער ווייטען נאד טירליך שווער צו זאגען. עם ווילט זיך גלויבען, אז די לעצטע האָבען רעכט. אבער מיט'ן גלויבען אַליין קאָן מען קיין רעוואָלוציאָן ניט מאַכען. עם בלייבט איבערצואווארטען און זעהן, וואם זיינען די רעאלע קרעפטען, וועלכע שטעהען הינטער דער רעוואלוציאָנס־בעוועגונג געגען מא־ דערא. דערוויילע האָבען די מוטהיגע קעמפּפער (בעקאנט אונטער דעם נאָמען מאגאניסטעו) אונזער סימפאטהיע.

דאס בריינגט אונז צו אן אונאנגענעהמען ענין: די האלטונג פון אונזערע סאָציאליסטישע פיהרער אין דיעזער פראַגע. אין דער צייט, ווען פיעלע גענאָסען דענקען, דאס אונזער נאציאָנאל־ עקזעקוטיווע האט ניט געטהאָן איהר פּפּליכט מיט דעם, וואס זי האט ניט אונטערשטיצט די מאגאניסטען, וועלכע רעפּרעזענטירען דעם פּראָלעטארישען עלעמענט אין דער מעקסיקא־ נישער רעוואלוציאָן, האט גענאָסע בערגער גע־ פונען פיר נויטיג עפענטליך אנצופאלען אויף די מאגאניסטען דערפאר, וואס זיי זיינען ניט מיין "סאציאליסטען", ווי דער לעזער קען זעהן פון דעם פאלגענדען עפענטליכען בריעף, וועל־ כער איז ערשיענען אינ'ם "קאלל" דעם 22טען יוני:

דעם 17טען יוני, 1911. הערן פרעדעריק מ. נאָא, אקלאָהאמא סיטי, אקלאָ

ווערטהער גענאָסע: — גענ. בערגער איז פאריגע נאכט אוועקגעפאהרען אויף א קורצע רייזע קיין שיקאגאָ, אום צו רעדען ביי דער מעקד נאמארא דעמאָנסטראציאָן, וועלכע וועט דאָרטען שטאטפינדען זונטאג. איידער ער איז אוועקגער פאהרען האב איך איהם איבערגעגעבען אייערע צוויי בריעף און ער האט זיך דאן אויסגער שפּראכען איבער דעם געגענשטאנר, וועלכען שיהר דערפאָנט, פאלגענדער ווייזע:

גענאָסע בערגער איז, נאטירליך, געגען

דעם, מען זאל טראנספּארטירען די מעקסיקאני־ שע סאלדאטען דורך אונזער לאנד. ער איז, ווי ער האט זיך אויסגעדריקט אין זיין ערשטער רע־ זאָלוציאָן, ביי דער מיינונג, דאס די אמעריקא־ נישע נאַציאָן דאַרף זיך ניט אריינמישען אין די איננערליכע אנגעלעגענהייטען פון מעקסיקא.

דאגעגען, אבער, האט ער קיין סימפאטהיע (IS WASTING NO SYMPATHY) מיט די אינסוררעקטאס" פון נידריגער קאליפאר־, ניען. גענ. בערגער איז א סאציאליסט, און ער האלט זיך ביי די פרינציפען אוןטראדיציאָנען פון דער אינטערנאציאָנאלער בעוועגונג. די "אינסוררעקטאס" זיינען ניט קיין סאציאליס־ טען, זאנדערן, אים אלגעמיינען, געגען סאציא־ ליזמום. זייער בעוועגונג איז ניט איבערוועגענד קיין מעקסיקאנישע בעוועגונג. דאם איז א בע־ וועגונג, וועלכע שטאַמט פון די פעראייניגטע שטאַאטען און איהרע פיהרער און אנהענגער זיינען א געמישעכץ פון לייטען פון אלערליי אַנזיכטען א חוץ סאָציאַליסטען. אייניגע פון זיי זיינען בלויז אונקלאָהרע אוטאָפּיסטען. אייניגע פון זיי זיינען זאָגענאַנטע "דירעק־ שאָניםטם". אנדערע זיינען אויםגעשפּראכענע אנארכיסטען. נאָך אנדערע זיינען רעוואלוציאָ־ כערען טעמפּעראמענט און וואלטען רעוואל־ טירט געגען א סאציאליסטישע אדמיניסטרא־ ציאָן פּונקט אזוי שנעל, ווי געגען א קאפיטא־ ליסטישע אדמיניסטראציאן. די סאציאליסטישע פארטיי קאן ניט אויפפאדערען צו האבען איר־ (CAN AFFORD TO גענר וועלכע פערבינדונג HAVE NO CONNECTION) מיט דיעזער בעוועגונג.

דער ארטיקעל אויף דער ערשטער פּיידזש פוג'ם "אפּיעל" פון דיעזער וואך דריקט די סי־ טואציאָן אויס קלאר און ריכטיג פונ'ם סאציא־ ליסטישען שטאַנדפּונקט.

מיט גענאָסענשאפטליכען גרוס, וו.דזש. גהענט, סעקרעטער".

פרושים זיינען איבריג.

ערפרעהליכער ווייזע קאנען מיר ענדיגען בכי טוב. דער פערווייז אויפ'ן "אפּיעל טו רי־ זאָן", וועלכער איז ענטהאלטען אינ'ם לעצטען פאראגראף פון דיעזען מערקווירדיגען בריעף איז גאניז אונבערעכטיגט. דער "אפּיעל" האָט אימער געטהאָן זיין שולדיגקייט ,פילייכט מעהר פון זיין שולדיגקייט אין דער מעקסיקאנישער פרא־ זיין שולדיגקייט אין דער מעקסיקאנישער פרא־ גע. עם איז אמת ראם דער "אפּיעל" פיהרט

יעצט א פּאָלעמיקע מיט פלארענס מאגאן, דעם רעדאקטאר פון "רעגענעראסיאָן" און פיהרער פון די יעצטיגע "אינסוררעקטאס" וועגען דעם, וואס עס איז בעסער צו טהאן אונטער די יעצטיגע אומשטענדען. דער "אפּיעלֹ" איז ביי דער מיינונג, דאָם אונטער די יעצטיגע אומשטענדען איז עס די פפליכט פון די מאגאניסטען אויפצוגעבען דעם האפנונגסלאזען קאמפּף, געהן צוריק נאָך מעק־ סיקא, אום דארטען צו קעמפפען פאליטיש פאר דער בעפרייאונג פון דעם ארבייטער־קלאס. און געראדע פון דעם ארטיקעל, וועלכער ווערט דערמאנט אינ'ם בריעף קען מען זעהן, ווי אזוי אמת'ע סאציאליסטען פערהאלטען זיך צו דער פראגע אפילו ווען זיי זיינען געגען מאָגאנ'ם טאקטיק און ענטפערען אויף זעהר א שארפער אטאקע. אין דיעזען ארטיקעל געפינט זיך, צום ביישפיעל, פאלגענדער פאראגראף:

דער "אפפועל" האָט אי סימפּאַד טיע אי בעוואונדערונג פאַר דעם הייפעלע פאטריאָטען, וועלכע פיהרען אָן אן אונד אבהענגיגע בעוואפענטע רעבעלליאָן און ניעדרי־ גער קאליפאָרניען".

און ער ענדיגט זיך פאלגענדער ווייזע:

"דירעקטע אקציאָן" איז באנקראָט. אנד
שטאָט צו טרייען, מיט אייער בעגרענצטער צירד
קולאציאָן, צו דיקטירען די טאקטיק פון די אמעד
ריקאנער סאָציאליסטען, געהט בעסער צוריק,
ג ע נ אָ ס ע מ א ג א ן, קיין מעקסיקא, ברענגט
זיך אין איינקלאנג מיט דער אינטערנאציאָנאַד
לער בעוועגונג, און נעהמט זיך צו דער ארבייט,
אום צו קריעגען "סובסקריפּשאָנס" און פּאָליטי־
שע מאַכט".

ווי זאָגט דער דייטש: "ווען צוויי זאָגען דאָס זעלבע, איז עס דאָך ניט דאָס זעלבע"...

יישר־כוח!

די "צוקונפט" האָט ווירקליף דאָס רעכט שטאָלץ צו זיין אויף איהר ארבייט אין דער לעצד טער צייט. און מיר זיינען זיף מודה, אז זי איז טער צייט. און מיר זיינען זיף מודה, אז זי איז טאקע שטאָלץ דארויף. עס איז אונז ענדליף גער לונגען אויפצוטהאָן פאר דער אידישער בעווער גונג דאס, וואס עס איז ביז יעצט נאָך קייגעט ניט געלונגען. דער שרייבער פון דיעזע ציילען האָט זיף, וועהרענד די לעצטע יאָהרען פיעל בער מיהט צו פעראינטערעסירען די אידישע סאָציר מיהט צו פעראינטערעסירען די אידישע סאָציר אַליסטען אין דעם שטודיום, און אין דער דיס־קוסיאָן פוז ספּעציעלע אמעריקאניש־פּאָליטישע קון

פראַגען און זייער בעציהונג צו דער ארבייטער־ בעוועגונג. א לאנגע ציים האָם עם אויםגעזעהען, אז זיין ארביים וועם זיין ארויסגעווארפען, און זיין שטימע וועט בלייבען א קול קורא במדבר. עם שיינט אָבער יעצט, דאס די אנשטרענגונגען אין דיעזער ריכטונג, וועלכע זיינען געמאַכט גע־ וואָרען אין דיעזער אבטהיילונג פון דער "צו־ קונפט", וועהרענד דיעזען יאָהר, האָבען געהאט אן אונערוואַרטעטען ערפּאָלג. אויף וויפיעל די אירישע גענאָסען זיינען יעצט פאראינטערעסירני אין דיעזען סארט פּראַגען, קען מען זעהען דער־ פון, דאס דער "פארווערטס" האט וועהרענד דיעזען מאנאט בעשלאָסען זיך אריינצומישען אין א דיסקוסיאָן איבער "קאָנסטיטוציאָן און סופרים ־ קאורט", וועלכע כיר האָבען אויפגע־ וואָרפען אינ'ם לעצטען נומער "צוקונפט". און ווי וויכטיג דער "פארווערטם" האלט דיעזע דים־ קוםיאָן קען מען זעהען דערפון, וואם ער האָט אויף דיעזער דיםקוםיאָן אָנגעווענדעט איינעם פון זיינע בעסטע מיטאַרבייטער.

עם איז אמת, דאס דיעזער העכסט־פעהיגער שרייבער איז אויף דיעזען נייעם ליטעראַרישען געביעט גאנץ פרעמר. דאָס איז זעהר צו בערויער רען, ווייל דער רעזולטאַט דערפון איז, דאָס ווען דיעזער שרייבער האָט זיך גענומען צו דיסקו־ טירען א פאליטישע פראַגע, האָט ער צוואמענ־ געמישט קאַשע.מיט באָטשווינע, און גלאט אזוי אָנגעפּלוידערט זאַכען, וועלכע זיינען ניט גע־ שטויגען און ניט געפלויגען. פון אלעם דעם איז ביי איהם ארויסגעקומען א סאָרט בריי, וועלכען א געוועהנליכער מאָגען קען זעהר שלעכט פער־ טראָגען. אָבער דאָס מאכט ניט אויס. ערשטענס איז דיעזער בריי ניט געמיינט פאר מענשען מיט געוועהנליכע מאָגענס. צווייטענס, קען מען דאָך ניט פערלאַנגען אלעם אויף איין מאָהל. דערווייל איז גענוג דער בריי אויך. דער פאַקט אליין, דאָס אזעלכע פראגען ווערען בעהאנדעלט אין "פּאָר־ ווערטם" איז שוין אן און פיר זיך אַ רעוואָלוּ־ ציאָן, דערווייל אפילו בלויז א "מאָדערא"־רעווא־ לוציאָן, אָבער אלין בעסער ווי גאָר ניט. אבי אַן אָנהויב איז געמאַכט געוואָרען, איז צו גאָט אַ האפנונג, אז מיט דער צייט וועלען דיעזע פראַ־ גען אינ'ם "פּאָרווערטס" אויך בעהאַנדעלט ווע־ רען מיט א געוויסען גראַד פון זאף־קענטנים.

מיר, פון אונזער זייט, זיינען וויליג דעם מיר, פון אונזער דאביי בעהילפיג צו זיין. בארווערטס"־טרייבער דאביי בעהילפיג צו זיין. אלס אן אָנהויב וועלען מיר איהם ערקלעהרען

פּאָלגענדע פּונקטען, וועלכע זיינען שייך צו זיין אַרטיקעל: (זעה "פּאָרווערטס" 15 יוני, 1911).

ארטיקעל: (זעה "פּאָרווערטם" 15 יוני, 1911).
ערשטענס, גענ. בערגער האָט אריינגער בראַכט אין קאנגרעס צ ו ו י י רעואָלּוציאָנען וועגען דער קאָנסטיטושאָן: די ערשטע פּאָדערט דעם צוזאַמענרופען פון א "קאָנסטיטושאָנאל־דעם צוזאַמענרופען פון א "קאָנסטיטושאָנאל־סטיטושאָן, אום צו מאַכען אַ נ י י ע קאָנ־סטיטושאָן, און די צווייטע שלאָגט פּאָר אַן פּטיטושאָן, און די צווייטע שלאָגט פאָר אַן פּונקטען די יעצטיגע קאָנסטיטושאָן. דער שריי־בער פון דיעזע ציילען האָט קריטיזירט בלויז בער פון דיעזע ציילען האָט קריטיזירט בלויז די צווייטע רעזאָלוציאָן. מיט דער ערשטער זיי־גען מיר צופריעדען, און האָבען זי אויסדריקליך געלויבט.

צווייטענס. גענ. גהענט'ס פּונקט וועגען ארונטעררייסען די "הייליגקייט" פון דער קאָנ־סטיטושאָן איז אַ פּאָינט פאַר דער ערשטער רער זאָלוציאָן, וועלכע פּאָדערט א גאנץ נייע קאָנ־סטיטושאָן, און מיט וועלכער מיר זיינען איינ־סטיטושאָן, און מיט וועלכער מיר זיינען איינ־פערשטאַנדען, אָבער ניט פאר דער צווייטער, וועלכע איז א שריט צוריק געגען דער ערשטער. די צווייטע איז מיט דער גאנצער קאנסטיטושאָן, ווי עס שיינט, צופריעדען, און וויל בלויז פער־ענדערען אייניגע פּונקטען.

דריטענס. פּ ר אַ ק ט י ש איז א פּאָר־ שלאג צו אמענדירען די קאָנסטיטושאָן אין א וויכטיגען פּונקט לעכערליך, ווייל די קאָנסטיטוד שאָן ק אָן ניט אַמענדירט ווערען אויה אַ שאָן ק אָן ניט אַמענדירט ווערען אויה אַ פּריעדליכען וועג. זי איז אויף אזא וועג קיין מאָל ניט אמענדירט געוואָרען אין קיין וויכטיגען פּרט, און וועט קיינמאָל אזוי ניט אמענדירט וועדרען. און יעדער ערנסטער פּאָליטיקער דארף ווידער ערנסטער פּאָליטיקער דארף ווידער ערנסטער פּאָליטיקער ארף ווידער אַרעזען פּונקט, וועלכער געהערט צום אלףדית פון דער אמעריקאנער פּאָליטיק.

פיערטענס. די מאכט פון די דזשאָדזשעס קאָן ביי זיי אוועקגענומען ווערען אָהן אן אמענדר מענט. דיעזער וועג איז דער איינציגער פּר אַ קר ט י ש ע ר, ווייל, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, די קאָנסטיטושאָן קאָן איבערהויפּט ניט אמענד דירט ווערען אויף א פריעדליכען אופן אין קיין וויכטיגען פּונקט. עס איז דארום די פּפּליכט פון יעדען ערנסטען און פּר אַ ק ט י ש ען פּאָליד טיקער, ניט פּאָרצושלאָגען דעם וועג, וועלכען ווי אַלע ווייסען איז פּר אַ קט י ש אונ דור כ־טיקער, ניט פּאָרצושלאָגען דעם וועג, וועלכען ווי פֿי ז הרב אַ ר. אין דיעזען פאַל גיט עס דעם פּי הרב אַ ר. אין דיעזען פאַל גיט עס דעם בענער אי מ אָ ר אַ ל י ש ע אי פּר אַ קדע ט י ש ע שטיצע.

פינפטעם. (LAST, BUT NOT LEAST) איהר, וועלל, האָט א גרויסען טעות, ליעבער גענאָסע, וועלל, האָט א גרויסען טעות, ליעבער גענאָסע, ווען איהר בעהויפּטעט, אז גענ. בערגער "האָט אין זיין רעזאָלוציאָן וועגען ענדערען די קאָנסטי־טטשאָן, גע פ אָד ע ר ט ד ע ר עי ק ר', אַז די קאָנסטיטושאָן זאָל אזוי אַמענדירט ווערען, אַז די סופּרים־קאורט זאָל ניט מעהר האָבען קיין רעכט צו ערקלעהרען אָנגענומענע געזעצע פאר רעכט צו ערקלעהרען אָנגענומענע געזעצע פאר "אונקאָנסטיטוציאָנעל". פּונקט פארקעהרט, בער־

גער'ם רעזאָלוציאָן, וועלכע מיר האָבען קריטיד זירט, בעהאנדעלט דיעזען פּונקט אלם א נעבען־ זאַך. און דיעזער אומשטאנד האָט אונז ספּעציעל פעראורזאַכט דיעזע רעזאָלוציאָן צו קריטיזירען, ווייל מיר גלויבען, אז דיעזער פּונקט איז דער עיקר פון דער גאנצער אמעריקאנער פּאָליטיק, און מוז דארום אין יעדער ערנסטער רעזאָלוציאָן איבער דיעזען געגענשטאַנד בעהאנדעלט ווערען אלם אן עיקר און ניט אלם א נעבען־זאַך.

סבוס ביבליאָגראַפיע סבוס

אידיש־ ווערמערבוך

(ענטהאלט אלע העברעאישע און כאלדעאישע ווערטער, אויסדרוקען און אויגענד נעמען, וועלכע ווערען געברויבט אין דער אידישער שפּראַך, מיט זייער אויסשפּראַך און אקצענט, און מיט ביישפּיעלען פון ווערטלעך און שפּריכווערטער אין וועלכע זיי קומען פּאָר).

צוואמענגעשטעלט און ערקלעהרט פון דר. חיים ספיוואַק און יהואש (ש. בלומגארטען).

ארויסגעגעבען פון פערלאג "יהואש" ניו־יאָרק.

גוטע ארבייט איז דאס "אידיש־
ווערטערבוף", פון דר. ספּיוואק
און יהואש, וועלכע זיינען ניט־
וועניג בעקאנט דעם אידישען
לעזער דורף זייערע פערדיענ־
סטען אויפ'ן פעלד פון דער אי־

דישער ליטעראטור. איבער יהואש'ן קומט אוים וועניג - וואס צו ריידען, איהם פאָרשטעלען פאר'ן לעזער איז איבריג. אלס איידער פון אונזערע גרויסע אידישע דיכטער, האט ער זיך שוין לאַנג ערוואָרבען אן עהרען־פּלאַ'ן אין דעם מזרח־וואנד פון אונזער אידישען קונסט־דעם מזרח־וואנד פון אונזער אידישען קונסט־טעמפעל. אויסער זיינע קונסט־שעפפונגען, האָט זיך יהואש זעהר פיעל אָבגעגעבען מיט דער איד דישער שפּראַק־פּאָרשונג. זיינע אָבהאנדלונגען רישער שפראַק־פּאָרשונג. זיינע אָבהאנדלונגען אויף דיזען געביט אין זיינע תנ"דְאיבערזעצונגען בעוויזען, אז מיר האבען דא ניט צו טהאן מיט א בעוויזען, מאָר מיט א פאַכמאַן, מיט א פאָר־, בעל־לשון", נאָר מיט א פאַכמאַן, מיט א פאָר־

שער, וועלכער פערשטעהט זיף גוט צו בענוטצען מיט וויסענשאפטליכע מעטהאָדען, און וועלכער בעזיצט א געניטע האנד צו סארטיד רען, פונאַנדערצוגליעדערען דאָס מאטעריאל, וואס ער האָט נויטיג צו בעארבייטען. און דר. ספּיוואַס ווייזט זיף אפילו, צום בעדויערען, די לעצטע יאָהרען וועניג אין אונזער ליטערארישער וועלטעל, אָבער מיט יאָהרען צוריק האָט ער זיף שוין קונה שם געווען דורף זיין פּאָפּוּלאַריזאַציאָן פון די נאטור־וויסענשאפטען, און די בוף־מעגד שען קענען איהם שוין פון אלטע צייטען פאר א גוטען שפּראַף־קענער און ביבליאָגראַף.

די נעמען פון די פערפאַסער אליין קענען, אלזאָ, שוין דיענען אלס א גוטע ערבות, אז דאס ווערק, וואס ליעגט פאר אונז פאָר, ענטשפּרעכט דעם צוועק, פאר וואָס עס איז געשאַפען געוואָד רען.

און איבער דעם צוועק פונ'ם ווערטער־בו<mark>ך</mark> וועלען מיר טהאָן בעסער, ווען מיר וועלען אויס־ הערען די פערפאסער אליין: "דער צוועק פון רעם "אידישרווערטערבוף" איז געווען א דאָר פעלטער. ערשטענס, איז געווען די כונה פון די פערפאסער צו געבען א פולע און גענויע זאמלונג פון אלע העברעאישע ווערטער, אויסדרוקען, פראזען, ווערטליף און שפּריף־ווערטער, כדי צו געבען מאטעריאל פאר געלעהרטע און פילאָלאָר גען צו דער פאָרשונג פון דעם וויכטיגען געגענ־גען צו דער פאָרשונג פון דעם וויכטיגען געגענ־שטאַנד.... צווייטענס, האָבען די פערפאסער גער שטאַנד... צווייטענס, האָבען די פערפאסער גער האלטען אין אויג יענע גרויסע צאָהל פון אידישע לעזער און שרייבער, וועלכע האָבען ניט געהאַט לעזער און שרייבער, וועלכע האָבען ניט געהאַט אין זייערע אינגערע יאָהרען קיין אונטערריכט אין העברעאיש. פאר זיי וועט דאָס "ווערטער" בוף" ערפילען א לאַנג־געפעהלטע בערערפניש".*)

עם איז שוין לאנג צייט געווען, אז אונזער אידישע שפּראַך זאָל בעקומען בירגער־רעכט צו־ גלייך מיט אלע אנדערע שפּראַכען. דערצו איז זי בערעכטיגט שוין צוליעב דעם אליין, וואס איי־ ניגע מיליאָן מענשען ריידען אויף איהר. די אלע הקירות, צו זי איז אן אמת'ע שפּראך אָדער ניט מעהר ווי א פערפלוכטער "זשאַרגאָן", צו זי האָט מיט איבערהויפּט דאָס רעכט צו קאָנקורירען מיט דער "האַרענטע" העברעאיש איבער דעם טיטול ,נאַציאָנאַל־שפּראַף", אָדער ניט — דיעזע און עהגליכע חקירות האָבען שוין לאנג פערלוירען זייער ווערטה. דער פאקט, אז 6 מיליאָן מענשען גיבען איבער זייערע געראנקען און געפיהלען, זייער ווילען און שטרעבען, דורך ווערטער, אין אוא פאָרמע, דאָס מען פערשטעהט דאָס ניט ערגער, ווי ביי די דייטשען, וואס גיבען איבער דורך דייטשע ווערטער, ביי די רוסען -- דורך רורישע ווערטער, ביי די ענגלענדער -- דורף ענגלישע יוערטער — דיעזער פאקט אליין איז שוין גענוג צו בעווייזען, ווי וויים לעכערליך עם זיינען די טענות קעגען די "אידיש'יסטען", וועל־ בע שעהמען זיך ניט מיט דער שפחה, און אנער־ קענען איהר אלם אונזער נאַציאָנאַל־שפּראַדָּ.

דער פערדיענסט פון יהואש און דר. ספּיר וואק בעשטעהט ניט נור אין דעם, וואס זיי האָד בען אוועקגענומען די בעסטע וואפען פון די "אנטי־אידישיסטען", וועלכע אנערקענען ניט אידיש אלס א שפּראָד, ווייל זי האָט ניט קיין ג עש רי ע ב ע נ ע גראפאטיק, קיין ג עד ש רי ע ב ע נ ע שפּראַד־לעהר־ביכער א. ז. וו., נור אויד אין דעם, וואס זיי האבען געלייגט

דעם פונדאמענט, אז אידיש זאָל ווערען א געד גענשטאַנד פון אינטערעם פאר וויסענשאַפטס־מענער. די צוקינפטיגע שפּראַד־פּאָרשער וועלען איצט ניט דארפען אָנפאנגען די ארבייט פון אָנ־אויב, נאָר פּאָרטזעצען, פערברייטערען און פער־טיעפען.

און דערמיט האָבען די פערפאסער פון ווערטער־בוך" אויפגעטהאָן פיעל מעהר פאר, דער אנערקענונג פון "אידיש", ווי די אלע פֿלפּולים און בעווייזע פון די "אידיש"יםטען".

"די פערפאַסער פון דעם "ווערטער־בוף האָבען אויף זיך גענומען צוערשט די אויפגאבע צו זאמלען יענע עלעמענטען, וועלכע האָבען צוליעב זייער היסטאָרישער בעדייטונג און זייער נאַציאָנאַלען כאַראַקטער די בבורה איבער אלע אַנדערע עלעמענטען, נעמליך, די העברעאישע ווערטער און אויסדריקען. איצט, ווען דיעזע אויפגאבע איז שוין ערפילט, קען מען האָפען, אז די פערפאַסער אליין, אָדער אנדערע וועלען נעהמען אויף זיך די אויפגאבע צו זאמלען די עלעד מענטען פון דער דייטשער שפּראַך און די עלע־ מענטען פון די סלאַווישע שפּראכען, וועלכע זיי־ נען פעראידישט געוואָרען, און געוואָרען א בע־ שטאַנד־טהייל פון אונזער שפּראַך. ווען אזא אַר־ ביים וועם זיין געענדיגם, דאַן וועלען אלע מקטרגים געגען דעם "מיאוס'ען זשאַרגאָן" פער־ שוויגען ווערען, דען מען וועט זיף איבערצייגען, אז אָבוואָהל אונזער פאָלקס־שפּראַך איז צוואַ־ מענגעזעצט פון אנדערע שפּראַכען, זיינען אָבער די ווערטער פון די אנדערע שפּראכען, וועלכע זיינען אין איהר אריין, פּאָלירט געוואָרען אויף א ריין־אידישען שטייגער, פערדייעט געוואָרען אין א אידישען מאָגען און זיינען צוגעפאסט צו דער נשמה פון פאלק, צו זיין אויםשפּראכע און וויטין. די פרעמדע ווערטער זיינען ניט געבליע־ בען אונפערענדערט אין אונזער שפּראך, נאר זיי האָבען זיך נאַטוראַליזירט, אַזוי צו זאָגען, אַסי־ מילירט אין א עכט־אידישער פאָרמע.

אויסער דעם וואס דער "ווערטער־בוף" וועט דיענען אלס א גוטער מאַטעריאל און וועג־ווייזער פאר די צוקונפטיגע אידייטע ישפּראף־פּאָרישער, זיינען די פערפאַסער גאנץ גערעכט, ווען זיי זאָד גען, אז עס איז טאַקע פּשוט א גרויסע נויטווענד דיגקייט פאר אונזערע "אידיש'יסטען" אּלִיין, פאר די אידישע לעזער און שרייבער.

די ערשטע אירישע שרייבער, וועלכע האבען

^{.9} זעה "פּאָרוואָרט", זייטע (*

גענומען ריידען און שרייבען אויפ'ן פּליינעם מאַמע־לשון, זיינען אם מייםטען געווען אירישע משכילים, וועלכע זיינען געווען גוט בעהאווענט אין דעם תנ"ך, תלמוד און מדרשים. אין א העב־ רעאיש ווארט, אויםדרוק אדער גלייכווערטעל, וועלכע בעציערען גאנץ אָפט א אידישען זאַץ, האָבען זיי זיך ניט גענויטיגט. זיי האָבען אויך נים געהאם קיין שוועריגקייטען אין אויםלייגען. איצט אָבער, ווען די אידישע ליטעראטור האָט זיך שטאַרק ענטוויקעלט און פונאַנדערגעוואק־ סען, זיינען צו אונז אריבערגעקומען שרייבער, וועלכע האָבען נים בעקומען זייער ערציהונג אין חדר און בית־המדרש. אזוינע, וועלכע האָבען זייערע יוגענד־יאָהרען פערבראכט אדער אין א אוניווערזיטעט אָדער צווישען די ברייטע מאַ־ סען. די העברעאישע שפּראדאיז זיי זעהר פרעמר, און זיי שטויסען זיך ניט זעלטען אן אויף גרויםע שוועריגקייטען, ביים פערווענדען און אויםלייגען א העברעאיש ווארט. פאר דיעזע שריפטשטעלער (אויך לעזער) איז דאָם "ווער־ טער־בוך" א גרוים געווינם. זיי וועלען ניט איין מאָהל דאנקען די פערפאסער, וועלכע וועלען זיי פערשפּאָרען ביים שאַפען אזוי פיעל קאָפּ־דרע־ העניש, ספקות און חבלי־לידה...

ניט קוקענדיג, וואס די פערפאַסער האָבען ניט געהאט קיין שום מארק שטיינער אין זייער ארבייט, האָבען געמוזט בעאַרבייטען א יונג־ פרוי־באָדען, א רייהען מאַטעריאל פון ווערטער און אויםדריקען, וואם האָבען זיך געפונען אין א תהודובהודצושטאַנד, איז דאך די ארד גאנץ צופריעדענשטעלענד. ארוים צו־לאנג זיינען נים ערקלעהרונגען און ניט צו־קורין, האָבען אין די מייסטע פעלע די אויסגעהאלטענע מאָס. כמעט אלע אויםדרוקען פון לשון־קדש, גמרא און מדרש, וועלכע ווערען געברויכט אין דער אידישער שפּראַך, קען מען געפינען אין "ווערטער־בוך".

אין אן איינלייטונג גיבען די פערפאַסער איבער די וויטיגע כללים, וואס וועלען זעהר פיעל

גרינגער מאַכען די יעניגע, וועלכע ווילען זיך בענוטצען מיט'ן "ווערטער־בוך". ווי אין די מאָד דערנע ווערטער־ביכער אין אנדערע שפּראַכען, זיינען אויך דאָ די ווערטער צוזאמענגעשטעלט לויט די זילבען (הברות), מיט אקצענטען, פּונק־טאציאָנען. יעדעס וואָרט איז מיט נקודות און בעגלייט מיט די אנמערקונגען, פון וואנען זיי בעגלייט מיט די אנמערקונגען, פון וואנען זיי שטאַמען, פון תנ"ך, תלמוד,, זיינען זיי חסידיש אַדער קאבאליסטיש א. ז. וו.

דאָם ווערטער־בוּך איז איינגעטהיילט, אין: אָפּט־געברױכטע װערטער, און 2) זעלטען־ (1 געברויכטע. דאָס איז, נאָך אונזער מיינונג, אן איבריגע זאך, דען עס איז איבערהויפּט שווער צו ציהען א ליניע פון אפטע און זעלטענע. דעם בענוצער וואלט וויעדער גאר נישט אוים־ מאכען, ווען אלע ווערטער און אויסדריקען וואל־ טען געווען אונטער איין רובריק נאכ'ן אלף־בית. אין דער ביילאַגע זיינען פערצייכענט: 1) נעמען פון פערזאָנען, 2) פאמיליען־נעמען, 3) נעמען פון פעראיינען א. ז. וו. געדרוקט איז דאָס בוך זעהר זארגפעלטיג און, ווי עס איז צו זעהען, האָ־ בען די פערפאַסער זעהר גוט און פאָרזיכטיג אויפגעפּאַסט, עס זאָלען זיין וועניג פעהלערען און אז זייער ווערק זאָל איבערהויפּט זיין א כלי־ שלמה. מיר פערשמעהען נור ניט, פאר וואס די פערפאסער האָבען געפונען פאר נויטיג צו שריי־ בען "באַ" און ניט "בע" אין די ווערטער "בעגנו־ גענט" (אין ווערטער־בוך "באַגנוגענט"), "בע־ דאַרפט" ("באַדאַרפט"), "פערטריבען" ("פאַר־ טריבען") א. ז. וו. — אנדערס, ווי עס איז אָנגע־ נומען. דאם "באַ" קלינגט דייטשמעריש, און דארף, לויט אונזער מיינונג, ניט געברויכט וועד רען. דאם איז אבער אלם דקדוקי עניות. דאם ווערטער־בוך" אין גרויסען און גאנצען, איז א "ווערטער־בוך וויכטיגעם ווערק אין אונזער אידישער ליטערא־ טור, און אין יעדער הויז, וואו מען שרייבט און לעזט אידיש, דארף דאס "ווערטער־בוף" פון דר. ספיוואק און יהואש ניט פעהלען.

3. 1.

רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען.

רייבען איצט איבער די קאָנװענ־ שאָן פון דער אידישער אגיטאַד ציאָנס־ביוראָ, וואס איז פאָרגעד קומען ענדע מאַי מאָנאַט אין באָסטאָן, איז, אייגענטליך, שוין אַ ביסעל עובר זמן. דער יוני־

נומער "צוקונפט", ווידער, איז שוין געווען גער שלאָסען, ווען די קאָנווענשאָן האָט זיך אָנגער פאַנגען, און מיר האָבען דעריבער, ליידער, ניט געהאט די מעגליכקייטען צו געבען אן איבער־בליק איבער דער קאָנווענשאָן און איבער די פער־האַנדלונגען, וועלכע זיינען דאָרטען פאָרגעקומען. מיר ווילען בלויז זאָגען א פּאָאר ווערטער איבער די הויפּט־כאראקטעריסטישע שטריכען, מיט וועלכע זי האָט זיך אויסגעצייכענט.

די באָסטאָנ'ער קאָנווענשאָן האָט ניט גער ליטען פון דער בעוואוסטער חולאת "פראזעאָלאָד גיע", אויף וועלכע די גרעסטע צייט פון די קאָנ־ ווענשאָנס געהט אוועק. קיין מויל־העלדען און ווענשאָנס געהט אוועק. קיין מויל־העלדען און גרויסע פּראָיעקטען־מאַכער זיינען ניט געווען אין באסטאָן. די מייסטע דעלעגאטען זיינען גער ווען אקטיווע, טהעטיגע מעמבערס אין זייערע ברענטשעס, וועלכע האָבען א געניגענדע מאָס ערפאהרונג איבער פערשיעדענע אָרגאַניזאצי־ ערפאהרונג איבער פערשיעדענע אָרגאַניזאצי־ אָנס־פּראַגען און האָבען דעריבער ז אַ כ ל י ד, אָנס־פּראַגען און האָבען דעריבער ז אַ כ ל י ד, מיט זאַך־קענטניס, יעדע פּראַגע בעהאנדעלט.

* * *

מיט דער זאָגענאַנטער "טהעאָרעטישער" זייט, מיט די אלגעמיינע אויפגאבען און ציעלען פון דער ביוראָ, וואס זי איז און וואס זי דא ר ף זיין — האָמ מען אויף דער קאָנווענשאָן זיף ניט בעשעפּטיגט. דאָס וואלט אויף ניט געווען אם פּלאַטין. די ביוראָ איז נאָך, פערהעלטניסמעסיג, אָ גאנץ יונגע און שוואכע אָרגאניזאַציאָן, און ווי אלע יונגע אָרגאניזאַציאָנען, מאכט זי פּאָר־ ווי אלע יונגע אָרגאניזאַציאָנען, מאכט זי פּאָר־ לויפיג נאָף דורך דעם פּעריאָד פון קינדער־ קראנקהייטען. אלע איהרע קרעפטען מוז זי קאנווענדען צו בעזייטיגען די אלע הינדערניסע און שטרויכלונגען, וועלכע ליגען אויפ'ן וועג און שטערען איהר ענטוויקלונג. זי מוז נאָך, צום גרויסען בעדויערען, קעמפּפען פאר איהר אנער־ קענונג, דען פּיעלע ברענטשעס פערהאלטען זיך

צו איהר, אויב ניט פיינדליק, טאָ יעדענפאלפּ גלייכגילטיג, און די יעניגע ברענטשעס, וועלכע זיינען כלומרשט שוין יא אנגעשלאָסען, ערפּי־לען ניט זייערע פּפּליכטען צו איהר. עס איז זעלבסט־פערשטענדליך, אז ביי אזא זאף־צור שטאַנד, האָט די עקזעקוטיווע פּיעל ניט געקענט אויפטהאָן, און די הויפּט־אויפגאבע פון דער קאָנווענשאָן איז דעריבער בעשטאַנען אינ'ם אויסארבייטען פּלענער, ווי מעהר צו פעראינ־מערעסירען די ברענטשעס מיט דער ביוראָ, און ווי אזוי די עקזעקוטיווע זאל זיין מעהר בכח אָנצוגעהן מיט איהר פּראָפּאגאנדע און אגיטאַ־ציאָנס־טהעטיגקייט.

* * *

עס איז זעהר צו בעגריסען, וואס די קאָנ־
ווענשאָן האָט אויפגעפאָדערט די אגיטאציאָנס־
ביורא, ווי די ברענטשעס, צו נעהמען א מעהר
אַקטיווען אנטהייל ניט נור אין די אלגעמיינע
פּאָליטישע פראַגען פון לאַנד, סטייט און שטאָדט
נאָר אויך אין די לאָקאלע אידישע פראגען.

אויף דיעזער שטעלע האָבען מיר שוין ניט איין מאָהל אָנגעוויעזען, ווי ווייט וויכטיג עם איז פון ריינעם פארטיי־שטאנדפּונקט, אז די אידישע בעוועגונג זאָל זיך אינטערעסירען מיט ריין־אידישע פראגען. די קאָנווענשאָן פון באָס־ טאָן האָט עם זאָגאר פערפּפליכטעט די עקזע־ קוטיוו. דאָס איז, אהן א שום צווייפעל, א גוטער פּראַקטישער שריט.

* * *

עס מעג אויך אונטערגעשטראָכען ווערען די שטארקע שטימונג פאר א גוטער סאָציאליסטיר שער ליטעראטור, וואס ס'האָט זיך ארויסגעוויער זען אויף דער קאָנווענשאָן. די טהוער אין דער בעוועגונג פיהלען זעהר שטארק דעם מאנגעל אין ביכער, וואו די סאָציאליסטישע טהעאָריע און פּראקטים זאָל בעהאנדעלט ווערען פון פאַר־מער גער און מיט דעם נויטיגען ערנסט. אזא ליטער רארף און מוז געשאפען ווערען. די אגיר טאציאָנס־ביוראָ מוז דאָס האָבען אין אויג, און מאז זוכען מיטלען און וועגען ווי אזוי צו בעשא־מוז זוכען מיטלען און וועגען ווי אזוי צו בעשא־פען אזא ליטעראטור. דערפון קומט די איינשטיר פען אזא ליטעראטור. דערפון קומט די איינשטיר מיגע רעזאלוציאָן אויפצופאדערען אלע פארטייר

מעמבערם צו ווערען סובסקרייבער פאר די "צוד קונפט" און זוכען אנדערע מיטעל, ווי אזוי צו פערשטארקען דעם מאַטעריעלען באַזים פון אונד זער זשורנאל.

אין אלגעמיין קענען מיר מיט די פערהאנדר לונגען, בעשליסע און רעזאָלוציאָנען צופריעדען זיין, און אונז בלייבט נאָר איבער צו האָפען, דאָס די ברענטשעם זאָלען די בעשליסע פערווירקליר כען און דורכפיהרען אין לעבען.

מיר האבען גערעדט דא איבער דער נויט־ ווענדיגקייט פון א סאציאליסטישער ליטערא־ טור און סאציאליסטישע פּרעסע און מיר ווילען דא אויפמערקזאם מאכען אויף די נייע אויסגא־ בען פון אונזער "בונד" אין רוסלאנד.

די ארגאניזאציאָנען פון בונד פערשטאר־
קערען זיך אויף די ערטער און דער צ. ק. ענט־
וויקעלט איצט א גרויסע טהעטיגקייט. דאס איז
צו זעהן פון די לעצטע אויסגאבען, וואס דארפען
אינטערעסירען יעדען אידישען סאציאליסט,
וועלכער אינטערעסירט זיך מיט דער בעוועגונג
פון אונזער אלטער היימאטה און מיט די פּראב־
לעמען, וועלכע קומען דארטען פאר.

די אייסגאבען, איבערהויפּט דאס "אינד פארמאציאָנס־בלאט פון בונד", מעגען בעגריסט ווערען אלס די שוואלבען פון א נייעם פריה־ לינג....

היינטיגען מאָנאט האָבען מיר דריי יובי־ לעאומס: י. ל. פּרין'ם 60־יאָהריגער יובילעאום, דער הונדער־יעהריגער געבורטסטאג פון ביטשער סטאו און פונ'ם בעוואוסטען רוסישען קרי־ טיקער און כילאָזאָף וו. ג. בעלינסקי.

וועגען די ערשטע צוויי וועט דער לעזער געפינען אין היינטיגען נומער "צוקונפט". דער יובילעאום פון בעלינסקי, וויעדער, איז פאר אונז, רוסען, אויך ניט וועניג טייער. בעלינסקי איז ניט נאר געווען דער בעלינסקי איז ניט נאר געווען דער ערשטער און גרעסטער רוסישער קרי־ טיקער, וועלכער האָט בעשאַפען אַ נייע עפּאָכע

אין דער ליטעראטור, ער איז אויך געווען א גרויסער פילאָזאָה און דענקער, וועלכער האָט ארויסגערופען א גאנצע רעוואָלוציאָן אין רוס־ לאנד אין די מחות פון זיינע צייט־גענאָסען. זיין איינפלוס איז אויך נאָך איצט זעהר שטארק אויה די אינטעליגענטע שיכטען פון רוסלאנד.

א הבר און פריינד פון אלעקסאנדער 128 באקונין, גערצען און פון מיכאיל אויף בעליגסקי געווען איינער פון די וויכ־ פרייהייטם ד קעמפפער. רוסייטע אין דער ערשטער צייט פון זיין טהעטיגקייט האָט בעלינסקי זיך גערעכענט פאר א תלמיד פון העגעל'ם פילאזאפיע. די העגעלשע אידעען האָבען איהם אין אנפאנג געריענט אלס א ריכט־שנור פיר זיין פובליציסטישער טהעטיג־ קיים. בעסער ווי אימיצער אן אנדערער, בע־ האַנדעלט בעלינסקי די פילאָזאָפישע פראגען, איבער די ענטוויקלונג און פערפאָלקאָמונג פון דער פערזענליכקיים, איבער די אויפגאבע פון אינדיווידואום צו דער געעזלשאַפט, צו דער וויהקליכקייט, וואס הייסט "ווירקליכקייט" אי־ בערהויפט, וועלכע ווירקליכקייט דארף מען בע־ קעמפּבען און וועלכע אונטערשטיצען — דיעזע אלע פּראָבלעמען האָט בעלינסקי געווידמעט ניט־ וועניג ארטיקלען. אין די לעצטע יאָהרען -22D צום בעלינסקי איבערגעגאנגען ציאליזמום. די אנשויאונגען, וועלכע בע־ לינסקי ענטוויקעלט אין זיינע ארבייטען, האָבען נאָך אויך איצט ניט פערלוירען זייער ווערטה, און זיינען בעזאָנדערם אינטערעסאנט פיר די "צוקונפט"־לעזער, וועלכע האָבען געווים שוין, ניט וועניג גענאָסען פון דעם רוסישען קריטיקער. אַזאַ אָבהאנדלונג איבער בעלינסקי איז געווען פערפערטיגט צום היינטיגען נומער, אָבער צו־ ליעב מאַנגעל אין פּלאַטץ האָט עם געמוזט אָב־ געלייגט ווערען ביז'ן נעקסטען נומער.

אין נעכסטען נומער וועלען מיר אויף פער־ עפענטליכען די לאנג־צוגעזאגטע ארבייט פון גענ. ווינטשעווסקי, "יהוה—אלהים".

עיערינסטי אנישיר טויטער־עעט

ארום בעט זיצען זיינע פריינד, נעקראסאוי און פאנאיעור. אין טיהרי וויים זיף א ושאנראר, וועלכער איונעקומען "איינלארען" ביעלינבקין אין רי "ושאנראכיביאיץ טיהניע אטריעלעניע" (דיעועם בילד פונים מאלער נאאומאוו איז א גאנצע ציים געווען פערכאטען אין רוסלאנד).

VOL. XVI.

AUGUST, 1911.

140. 8

וול. קצַםצַווםקי.

צי קען אינים אינטערנאַציאָנאַל צונעלאָוען ווערען אַ אירישע סעקציע?

פאדערונג פון א אידישער סעקד ציע אינ'ם אינטערנאציאָנאל שטעלען ארוים די ציוניסטישע און טעריטאָריאליסטישע גרוד פען: ציוניסטען־סאָציאליסטען, פועלי־ציון, סערפ. זיי ווילען, אז

די פארשטעהער פון אידישע ארבייטער פון אלע לענדער, וואו ס'קומט פאר א אידישע ארביי־טער-בעוועגונג, זאָלען בילדען צוזאמען א בעזונדערע אבטהיילונג אינ'ם אינטערנאציאָנאל. זיי פערלאנגען פאר'ן אידישען פּראָלעטאריאט א נא צי אָנ א ל ע סעקציע, א סעקציע, וואו עס זאָלען קענען האָבען זייער פערטרעטונג די אידישע ארבייטער, אין וואס פאר א לאנד זיי זא־דישע ארבייטער, אין וואס פאר א לאנד זיי זא־לען ניט פיהרען זייער קלאסען־קאמפּר.

עס פערשטעהט זיך, אז אזא בעזונדערע אידישע סעקציע איז פערבונדען מיט א געוויסער פרינציפּיעלער רעפארם אינ'ם געבוי פון אינטער־נאציאָנאל. ווי אָבער די ציוניסטען־טעריטאָריא־ליסטען שטעלען זיך פאָר די געווינשטע ארגאני־זאציע פונ'ם אינטערנאציאָנאל — איז שווער צו זאגען. צו זיי האלטען פאר נויטיג, אז דער אינטערנאציאָנאל זאל אין גאנצען איבערגעבויט ווערען אויף נאציאָנאלע יסודות, אדער די איצ־טיגע ארגאניזאציע זיינע זאל בלייבען בעשטער טיגע ארגאניזאציע זיינע זאל בלייבען בעשטער חען אויך אויף וויטער, נאָר זי זאל בלויז אבי־סער "אויק אויף וויטער, נאָר זי זאל בלויז אבי־סער "אויק אויק גייסט "דער איז ניט קלאר. אין זייער אין זייער

יטעראטור איז ארויסגעזאגט געוואָרען אי דאס? אי יענעם. מיר וועלען זיין אם נאָהענסטען צום אמת, אויב מיר וועלען זאגען, אז זיי זיינען זיך סותר אין דעם פונקט און וואקלען זיך צווישען זי ביידע אָנגעמערקטע מיינונגען. אָבער לויט אלע סמנים זיינען זיי אלץ מעהר נוטה צו א קאמפראמים: אלם אן אלגעמיינער כלל פער־ בלייבט אינ'ם יסוד פון אינטערנאציאָנאל דער מלוכה'שער פרינציפ, דער נאציאָנאלער פרינ־ ציפ אבער ווערט דערלאזען בלויז אלם אן אוים־ נאהם פאר צושטרייטע און שטאאַטלאזע נאציאָ־ נען, צו וועלכע עם געהערען די אידען. זיי האל־ טען זיך משמעות פאר דער נאַאיווער איבער־ צייגונג, אז אזא "מעסיגקייט", אזא מספיק זיין במועם וועם אבשוואכען די קראפט פון די פרינציפועלע און פראקטישע טענות געגען זייער ארגאניזאציאָנס־פארשלאג, און עס וועט זיך אנד הויבען צו דוכטען, אז ס'איז גארניט אזוי שווער איהם אנצונעהמען און צו פערווירקליכען!

כדי אויסצומיידען מיספערשטענדניסען איז נויטיג צו בעמערקען, אז די ציוניסטישע פאד דערונג פון א אידישער סעקציע דארף מען ניט צונויפמישען מיט א געוויסע פאדערונג, וועלכע עס שטעלט ארויס דער "בונד" בנוגע צום אינד טערנאציאָנאל: דאָס איז די פאדערונג פון א בעזינדערער פערטרעטונג אין דער עקזעקוטיווע פונ'ם אינטערנאציאָנאל, אינ'ם אינטערנאציאָ־ פונ'ם אינטערנאציאָר אינט איז די ניאַלען סאָציאליסטישען ביוראָ. איצט איז די ניי

פערטרעטונג אינ'ם אינ. סאצ. ביורא ניט צוגע־ :פאסט צו דער פערטרעטונג אויפ'ן קאנגרעס אין דער צייט ווען אויפ'ן קאָנגרעס בעזיצען די סעקציעס פון 2 ביז 20 שטימען, האָבען זיי אלע אינ'ם אינט. סאצ. ביורא א גלייכע צאָהל שטימען — צו צוויי. דער פּועל־יוצא דערפון איז דאָס, וואָס א גאנצע רייה ארגאניזאציעס, וועלכע בעטייליגען זיך אין די אבשטימונגען פונ ם קאנגרעם, האבען קיין שום מעגליכקיים נים צו ווירקען מים זייערע שטימען אויף די בעשליסונגען פון דער עקזעקוטיווע פון דעם דאָזיגען קאנגרעס, דער "בונד" ,למשל, גיט אב אויפ'ן קאנגרעם 2 שטימען (פון די 20 שטימען וואם קומען אוים אויפ'ן חלק פון רוסלאנד), אבער אינ'ם אינט. סאצ. ביוראָ האָט ער ניט און מיט איהם אויך ניט א רייה אנדערע ארגא־ ניזאציעס, צ. ב. די לעטישע ס. ד. - קיין בעשליםעגדע שטימע. דעריבער פאדערט דער בוגד", ס'ואל אומגעענדערט ווערען דער פער־, טרעטונגס־מאָדוס אינים אינט. סאָצ. ביוראָ אזוי, אז ס'ואלען בעקומען א בעשליםענדע שטימע אלע ארגאניזאציעס אהן אן אויסנאהם, וועלכע זיינען פערטרעטען אויפ'ן קאנגרעס. אָבער דאָס הייסט נאָר פאדערען, אז עס זאל אויסגעבעסערט וועוען די פערטרעטונג פון די סעקציעס, און האָט קיין שום שייכות ניט מיט'ן פאָדערען פאר זיך א בעזונדערע סעקציע, געגען

בשעת דער "בונד" טרעט ארוים געגען א אידישע סעקציע, ווייל ער האלט, אז דער אינטערנאציאָנאל דארף זיין געבויט אויפ'ן מלוכה'שען, אָבער ניט נאציאָאנלען פּרינציפּ, פרובען זיך די ציוניסטען־טעריטאָריאליסטען איהם כאפען ביי א ווידערשפרוך: פון איין זייט, זאגען זיי, איז דער "בונד" א געגנער פונ'ם טעריטאָריאלען פּרינציפּ, און פון דער אנדערער זייט שטעלט ער זיך פאר איהם איין, בעת עם האנדעלט זיך וועגען דער ארגאניזאציע פונ'ם אינטערנאציאָנאל. עס פערשטעהט זיך פון זיך אליין, אז דער דאָזיגער ווידערשפּרוך עקזיסטירט נאָר אין דער איינבילדונג פון די ציוניסטען־ טעריטאָריאליסטען און ערקלעהרט זיך דערמיט,. וואָס זיי זייגען אונפעהיג אדער עס פעהלט זיי דער גוטער ווילען צו בעגרייפען דעם שטאַנד־ פונקט פון "בונד". דער "בונד" איז גאר ניט קיין אבס אָלוטער געגנער פונ'ם טעד

אזא פאדערונג זאגט זיך דער "בונד" ארוים

אויפ'ן ענטשיעדענסטען אופן.

ריטאָריאלען פרינציפּ; וואָלט ער דעם דאזיגען פרינציפ אבגעווארפען אין אלע זיינען פאר־ מען, וואלט ער אויך געמוזט אבלייקענען די מלוכה און אריינפאלען אינ'ם אנארכיזם. דער בונו" פאדערט, או די נאציאנאלע, זעלבסטפערוואלטונג אין די ראהמען פון א גע־ וויסער מלוכה זאל געבויט זיין אויפ'ן פערסאָנאלען פרינציפ, ער אנערקענט אבער, או די געזעלשאפטליכע זעלבסט־פערוואלטונג, וואס איהר אויפגאבע איז צו בעפרידיגען די בעדערפניסען פון דער גאנצער בעפעלקערונג אהן אונטערשיעד פון גא־ איאָן, דארף האָבען פאר איהר יסוד דעם טעד ריטאָריאלען פרינציפ (די מוניציפיאלע, קאָמוֹנאלע, פראווינציאלע זעלבסטפערוואלטונג). אויף דעם זעלבען שטייגער אנערקענט דער בונד", אז יעדע סעקציע פונ'ם אינטערגאציאָ־, נאל דארף אינוועניג, ביי זיף, ארגא־ ניוירם זיין לויט'ן פערם אנאלען סימן, ר. ה. די שטימען, וועלכע געהערען איהר אָן, דאויפען צוטיילט ווערען צווישען די פערסאנא־ לע פערבאנדען, וועלכע געהען אין איהר אריין, צווישען די פּאָלִיטישע פּארטייען, פּראָפעסיאָנא־ קע פעראיינען, אין דער זעלבער ציים אבער פּאָז ערט ער, אז יעדע סעקציע, א ל ס א גאנצע ואל בילדען א טעריטאָ־ ריאלע איינהיים, זאל צוגעפאסט זיין צו א טעריטאָריאלען פערבאנד, צו א מלוכה, ד. ה. אז דער אינטערנאציאָנאל זאָל ארגאניזירט זיין אויפן יסוד פונ'ם טעריטאָראלען פרינציפ. דאָ איז נוטא קיין ווידערשפרוך, דאָס הייסט נאָר ריכטיג אנווענדען די פּרינציפּען. —

זי אידישע סעקציע, וועלכע עס פאדערען
די ציוניסטען־טעריטאָריאליסטען, איז א נאד
ציאָנאלע סעקציע; איינפיהרען א אידישע
סעקציע הייסט — ביי אן איינצעל פאל אנד
ווענדען דעם נאציאָנאלען פּרינציפּ אין דער
ארגאניזאציע פונ'ם אינטערנאציאָנאל. דעריבער
איז קלאָר, אז קודם כל דארף פערענטפערט
ווערען די אלגעמיינע פראגע וועגען דעם, צו
קען איבערהויפט צוגעלאזען ווערען, אז דער
אינטערנאציאָנאל זאל געבויט זיין, אין גאנצען
אָדער טיילווייז, אויף דעם נאציאָנאלען פּרינ־
ציפּ. דיעזע פראגע איז אין עצם זעהר א פּשוטיע
און קען לייכט פערענטפערט ווערען, ווען מען
זאל פריהער זיך קלאָר מאכען, וואס פאר א
מכאראקטער עס טראגען די ענינים, מיט וועלכע

עם פערנעהמען זיך די אינטערנאציאָנאלע סאדציאַליסטישע קאנגרעסען, און דעם דאזיגען כאדנאקטער — ווי עם פאדערט די איינפאכע לאדניק — נעהמען פאר אן אויסגאנגס־פּונקט ביים בעטראכטען די פראגע.

כדי צו פערווירקליכען די אויפגאבען, וואס עם שטעלען זיך די אינטערנאציאנאלע סאציא־ ליסטישע קאָנגרעסען, מוז מען זיך בענוצען מיט דעם געזעצגעבערישען און אדמיניסטרא־ טיווען אפאראט פונ'ם לאנד, אנווענדען פאלי־ טישע מיטלען, וואס זיי געפיגען זיך אין רשות פון דער מלוכה־מאכט, וואָס איבער זיי האט א דעה די מאכט פון א בעשטימטער קאָנקרע־ טער מלוכה. דעריבער איז די דעלעגאציעס, וואס זייער הוב איז צו זארגען, די בעשלוסען פון די קאָנגרעסען זאלען דורכגעפיהרט ווערען אין לע־ בען, קענען און דארפען צונויפגעשטעלט וועד רען נור לויט מלוכות. אזא גרו־ פע, ווי א אירישע סעקציע, ד. ה., א סעקציע, יואוהין עם זאלען אריינגעהן פערטרעטער פון די אירישע ארבייטער, זיך ניט רעכענענדיג מיט דעם, אין וואס פאר פּאָליטישע בעדינגונגען זיי קומט אוים צו פיהרען זייער קאמפּף, פערטרע־ טער פון אידישע ארבייטער פון פערשיעדענע לענדער, — פאסט אפשר פאר אן אינטערנא־ ציאָנאלע קולטורעלע אויפקלעהרונגם־געזעל־ שאפט, אבער קלעפט זיך בשום אופן ניט צום געבוי פונ'ם אינטערנאציאנאלען קאָנגרעס, וואס שטעלט זיך פאליטישע אויפגאבען.

און אין אמת'ן, ווען מיר זאלען זיך צו־ קוקען צו די טרוקענע, ניט געפעלשטע און ניט בעפוצטע פאקטען פונ'ם ווירקליכען לעבען, ווע־ לען מיר זיך איבערצייגען, אז די פערטרעטונג אויף די אינטערנאציאָנאלע סאציאליסטישע קאָנגרעסען האָט זיך תמיד געהאלטען און האלט ויך נאף עד היום אויפ'ן מלוכה'שען פרינציפ, דעם איינציגען ווירקליכען אויסנאהם בילדעם די סעקציע פּוילען, וועלכע נעהמט אריין אין זיך די פערטרעטער פון אלע דריי טיילען פוג'ם פּוילישען פּראָלעטאריאט, וואס איז צוטיילט צווישען דריי מלוכות. דאָם איז א צווישען־מלוכה סעקציע. אבער אפילו די דאויגע סעקציע, לויט דעם געדאנק פון איהרע גרינדער, האָט אויך אונטער זיך ניט קיין נא־ ציאָנאלען, נאָר א מלוכה'שען יסוד, ווייל מיר האָבען זי בעקומען בירושה פון יענעם עבר, בשער דער אינטערנאציאָנאל האָט נאָך געהאל־

טען פאר נויטיג מיטצוהעלפען צו פראפאגאנדי־ רען די אידעע וועגען א ווידער־אויפגעשטעלטען אונאבהיינגיגען פּוילען, און די בעזונדערע פּוי־ לישע סעקציע אויף די אינטערנאציאָנאלע סאד צ'אליסטישע קאנגרעסען האט גערארפט אזוי ווי בערקערפערען די אידעע וועגען א בעזונדערער פוילישער מלוכה. און ווי קוקען אויף די בע־ דייטונג פון דער פוילישער סעקציע די פער־ פראלעטאריאט פוילישען פוג'ם זעלבסט, אויף וויפיעל זיי שטעהען פאר איהר, ארויסגעהענדיג פון פרינציפיעלע און ניט בלויז פראקטישע טעמים ? אין עצם שטעלט פאָר פאַר זיי די פוילישע סעקציע פריהער פאר אלץ דאָס פעראייניגטע לאנד פוילען. קיינעם וואלט אויפ'ן זינען ניט ארויפגעקומען צו פאדע־ רען, די פערטרעטער פון די פּוילישע ארבייטער, וועוֹכע לעבען אין א גאנץ היבשער צאָהל אין די פעראייניגטע שטאאטען פון צפון־אמעריקא, זאלען אריינגעהן נים אין די אמעריקאנישע, נאָר אין די פוילישע סעקציע. און עס פערשטעהט זיך פאר וואס: די פרינציפיעלע אנהענגער פון א בעזונדערער סעקציע פאר פוילען זעהען אין איהר איין א דעמאָנסטראציע לטובת א בע־ זוגדערער פּוילישער מלוכה, און ניט פאר א בעזונדערע פוילישע נאציע, וואם זי נויטיגט זיך גאָר ניט, איהר קיום זאל בע־ שטעטיגט ווערען אויפ'ן אינטערנאציאָנאלען

די איבריגע "אויסנאהמען", אויף וועלכע עס שטיצען זיך די ציוניסטען־טעריטאָריאליס־טען, זיינען אין עצם גאָר קיין אויסנאהמען נים: מען, זיינען אין עצם גאָר קיין אויסנאהמען נים: אין זיי האָט זיך אויסגעדריקט, ווי מיר וועלען נאָך ווייטער זעהן, אדער אלץ דער זעלבער מכוכה'שער ארגאניזאציאָנס־פּרינציפּ, אדער דער טעריטאָריאלער פּרינציפּ, וועלכער צייכענט זיך אוים מעהר נים מים זיין אונבעשטימטקייט, אין גרונד אבער, איז צווישען איהם און דעם מלוכה־פּרינציפּ קיין אונטערשיער ניטא.

די אנהענגער פון א אידישער סעקציע ווי־
לען גאר ניט וויסען וועגען דעם, אז די אינטער־
גאציאָנאלע קאָנגרעסען פערנעהמען זיף מיט
אויסארבייטען פּ אָ ל י ט י ש ע דירעקטיווען
פאר זייערע אנטיילנעהמער און אז דיעזער אומד
שטאַנד איז דער ענטשיידענדער מאָמענט אין
דער פראגע וועגען דעם, אויף וואס פאר א פרינד
דער פראגע אוועגען דעם, אויף וואס פאר א פרינד
ציפּ דארף אוועקגעשטעלט זיין די פערטרעטונג.

בעשלוסען פון די אינטערנאציאָנאלע קאנגרע־ סען וואלטען געדארפט דורכגעפיהרט ווערען אין די ראהמען פון נאציאָנאלע און נים מלוכה'שע ארגאניזמען, אקוראם ווי דער ארכייניסטראטיוו־געזעצגעבערישער אפאראט וואלט זיך געפינען אין רשות פון דער נאַציע און נים פון דער מלוכה. זיי פערבייםען די מלוכה מיט דער נאציע דאָרטען, וואו אלץ אין אויסגערעכענט אויף די מלוכה־מאכט, דערין בעשטעהט דער גרונד־פעהלער, וואס ליגט א'נ'ם שטאַנדפּונקט פון די פערטהיידיגער פון א אידישער סעקציע. פונ'ם פערבייטען מלוכה מיט נאציע פאלגט דירעקט זייער הויפּט־סברה פאר א אידישע סעקציע: די אידען, וואס זיינען צושפריים איבער פערשיעדענע כילוכות, בילדען אלע אינאיינעם א בעזונדערע נאציע; די אי־ דישע ארבייטער זיינען א טייל פון דער אירי־ שער נאציע, בכן, א בעזונדערע נאציאָנאלע נוופע אין דער אלוועלטליכער ארבייטער־ארמיי; אלם א בעזונדערע נאציאָנאלע גרופּע, וואם איז אונטערווארפען עטליכע רעגיערונגען, האט דאס אירישע פראָלעטאריאט דאָס רעכט אויף א בעזונדערע, עקסטעריטאָריאלע, צווישען־מלוכה־ שע סעקציע אינ'ם אינטערנאציאָנאל. דערפון נעהמט זיך אויך זייער קוק אויף דעם, אין וואס עם קען בעשטעהן די בעדייטונג פון א אידישער סעקציע: לוים זייער מיינונג, וואלם זי געווען הויפטזעכליך א דעמאָנסטראציע פאר אנערקע־ נען די אידושע נאציע, פאַר גלייכשטעלען זי מיט אנז ערע נאציעם, און וואלט געגעבען דעם שטארקסטען קלאפּ דער אסימילאציאָנס־אידע־ אי.אניע.

פּאָלעמיזירען געגען אט דעם געראנקען־ נאנג וואלט געווען לחלוטין אונניציג, ווייל ער איז נים מעהר ווי א לאָנישער אויסגאנג פון זעם גרונד־געדאנק, וועלכער בעשטעהט אין שטעלען די נאציע אויפ'ן ארט פון דער מלוכה: אזוי ווי דער דאָזיגער געראנק איז אין גאנצען פאלש, פאלט ממילא אינאיינעם מיט איהם אויך אלץ דאָס, וואָס איז פון איהם ארויסגער רונגען געוואָרען.

מיר האָבען ארויםגעפונען דעם קערן אין די בעטוואכטונגען פון די אנהענגער פון א אידישער סעקציע. צוקוקענדיג זיך צו אָט דעם קערן, זעהט מען קלאָר, ווי נאציאָנאליסטיש ס'איז זייער ישטאנדפונקט. דער כיאָמענט, שפועלפ ביו זוי דו ענטשיודענדע ראלע, איז

ו ער' זעלבסטהערליכער נאציאָנאלער אינטערעס: די אידען זיינען צושפּרייט איבער פערשיעדענע לענדער — וועט די אירישע סעקציע פערקער־ פערן זייער נאציאָנאלע איינהיים; די עקזים־ טענץ פון די אידען אלס א נאַציע ווערט פון פיעלע נאָך בעשטריטען — וועט די אידישע סעקציע זיין א לעבעדיגער, ממשות'דיגער בעד ווייוֹ, אז די אידישע נאציע איז אנערקענט גע־ וואָרען פאר דער גאנצער וועלט. אמת, מען אַפּעלירט נאָך צו די "אינטערעסען פון פּראָלע־ טאַריאט", נאָר ס'איז לייכט צו זעהן, או. זיי זיינען גאנין קינסטליף צוגעצויגען. וואָלטען די אינטערעסען פון פראָלעטאריאט געווען דאָ עט־ וואם מעהר ווי א פשוט'ע בעפוצונג, וואלט זיך גים געקענט טרעפען, או מען ואל אין גאנצען ארויסלאזען פון אויג די פראגע וועגען דעם, צו קען איבערהויפט די בילדונג פון נאציאָנאלע סעקציעם צונויפגעפּאָרט ווערען מיט די אויפּד גאַבען, וועלכע ס'שטעלען זיך די אינטערנאציאָ־ נאלע כאצ.־קאָנגרעסען; אָט די פראגע, וועלכע איז אזוי וויכטיג און בילדעט דעם עיקר פון דער זאך, ווערט לחלוטין פערשוויגען. פריהער דרינגם מען ארוים די אידישע סעקציע פון די זעלבסטהערליכע אינטערעסען פון דער אידישער נאַציע, דערנאָך כאפּט מען זיך, אז עס עקזיס־ טירט נאָך אויף דער וועלט א פּראָלעטארי־ שעו' אינטערעס, נעהמט מען איהם אויך אריין און בעמיהט זיך אריינשטופען איהם אין די סכעמא, וואס מען האָט אויסגעארבייט, גארניט תאָבענדיג איהם אין זינען. עם איז קלאָר, אז אויב מען רעדט דאָ וועגען די אינטערעסען פון פּראָלֹעטאריאט, איז עס נאר דערפאר, ווייל, ווי מען זאגט, "די לאגע פערפפליכטעט", האָט מען ארויפגעצויגען אויף זיך דעם פעלץ פון פראָלעטארישען" ציוניזם, מוז מען שוין ארויפר_{יי}, לעגען אויף זיך געוויסע אויסערליכע התחיבות'ן און ערפילען בעשטימטע צערעמאָניעס.

אויף וויפיעל קינסטליך די אידישע סעקציע איז ביי די ציוניסטיש־טעריטאָריאליסטישע גרו־ פען פערבונדען מיט די אינטערעסען פון פרא־ לעטאריאט, טרעט שארף און בולט ארוים, ווען מען זאל פאנאנדערקלייבען דעם הויפּט־ארגו־ כוענט, וועלכען זיי רוקען דערביי ארוים. זיי ווייזען אן, אז די בעזונדערע בעדינגונגען, צווי־ שען וועלכע עם קומט פאר די אידישע ארבייטער בעוועגונג, און די בעזונדערע אויפגאבען, וועלכע עם שטעהען פאר דער דאויגער בעוועגונג,

מאַכוּן פאר נויטיג, דער אידישער סאציאליסטי־ שער פראלעטאריאט זאל פעראייניגט זיין אין אן אויטאָנאמער ארגאניזאַציע. דאָס איז, פער־ שטעהט זיך, גאנין ריכטיג, אבער ס'איז שוין פון לאנג אן בעוואוסט, אז ווען צוויי בענוצען זיך מים איינע און די זעלבע ווערטער, הייסט עם נאָך גיט, אז זיי מיינען דערביי איין און די ועקבן זאך: די ציוניסטען־טעריטאָריאליסטען, רעדענדיג וועגען אויטאָנאָמיע, האָבען אין זינען איין אלוועלטליכע אויטאָנאָטע אידישע ארבייד טער־ארגאניזאציע, ד.ה. אזא ארגאניזאציע, וואס איהר ציעל איז אריינצונעהמען דעם בעוואוסטד זיניגען אידישען פּראָלעטאריאט פון אלע לענדער מיט א אידישער ארבייטער־בעוועגונג, און וועל־ כע זאל זיין אויטאָנאָם צום אינטערנאציאָנאל אין גאנצען גענומען, דער "בונד" פערקעהרט, האכט, אז עס קען זיין א רייד נאָר וועגען אזא אויםאָנאָמער ארגאניזאציע פון אידישען פּראלע־ טאר־פט, וועלכע זאל זיין בעגרעגעצט מיט בע־ שטימטע מלוכה'שע ראהמען. אזוי ווי די אי־ ישע ארבייטער־בעוועגונג מיט איהרע בעזוגדע־ רע בעדינגונגען און בעוונדערע אויפגאבען קומט פאר אין בעשטימטע פּאָליטישע בעדינגונגען און ענטוויקעלט זיך אין די ראהמען פון איינד צעקנע בעשטימטע מלוכות און קען ניט ארויס־ געריםען ווערען פון די דאזיגע קאָנקרעטע פּא־ ליט שע בעדינגונגען און פאליטישע ראהמען, איז דערפון געדרונגען, אז עם קען און דארף זיין א רייז נאָר וועגען דער אויטאָנאָמיע פונ'ם איריטען סאָציאליסטישען פּראלעטאריאט אין דעו' אלגעמיינער סאצ. דעמ. פארטיי פון דער ועגעבענער מלוכה און וועגען זיין בעזוגדערער פערפרעטונג אין דער אלגעמיינער סאצ. דעמ. סעקציע פון דער דאזיגער מלוכה אינ'ם אינ־ טערנאציאָנאל, אנדערש געזאגט — נאָר וועגען אוא שיפ ארגאניזאציאָנס־אויטאָנאָמיע, צו וועל־ כער דער "בונד" האט זיך דערשלאָגען פאר׳ן אידישען פּראָלעטאריאט אין רוסלאנד. אבער אזא מין אויטאָנאָמיע, וואס איז בעשרענקט מיט די גרענעצען פון א בעשטימטער מלוכה, איז ניט נאָר׳ וואם זי קען נים דיענען אלם א בעדינגונג פאו' א אידישע סעקציע, נאָר פארקעהרט, זי שליסט לחלוטין אוים אזא סעקציע. די איינציגע אויטאָנאָמיע", וואָס מיט איהר קען פערענט־ פערט ווערען א אירישע סעקציע, איז אן אל־ וועלטליכע פאליטישע ארגאניזאציע פונ'ם אידי־ שען פּראָלעטאריאט, ד. ה. א פּאָליטישער אוג־

זין. אויף אזא אופן איז פונ"ם פאקט, אז די איד דישע ארבייטער־בעוועגונג האָט איהרע "בעד זונדערע בעדינגונגען" און "בעזונדערע אויפגאד בען", קען בשום אופן ניט ארויסגעדרונגען וועד רען די פאדערונג פון א בעזונדערער אידישער סעקציע.

צו דער הויפט־סברה, וואס בעשטעהט אין ארויםדרינגען א בעזוגדערע אידישע סעקציע פון א בעזונדערער אידישער נאציע, זיינען די ציור ניםטיש מעריטאָריאַליםטישע גרופען מוסיף נאָך א דייה אנדערע ראיות, וואס האָבען א קלענערען ווערטה. די וויכטיגסטע צווישען זיי געהערט צום געביעט פון ארגאניואציע: איצט, הייסט עם, ווי נאר עם דערוועקט זיך די פראגע וועגען אריוננעהמען אינים אינטערנאציאָנאל די אדער יענע אירישע סאָציאליסטישע ארגאניזאציע, הויבט זיך אויף א שטרייט וועגען דעם, וואָס פאר א פלאץ זי דארף פערנעהמען אינ'ם אינ־ טערנאציאָנאל; אָט צו דעם מין רייסערייען וועט קומען א סוף, ווען עס וועט געבילדעט ווע־ רען א אידישע סעקציע. די פערטהיידיגער פון א אידישער סעקציע פערגעסען דערביי, אז א שטריים וועגען "פּלֹאין", לֹאָזענדיג שוין אָן א זיים אלעם איבעריגע, וואָלט געקענט אויפקומען באָר בנוגע צו אועלכע ארגאניזאציעם, וועלכע — ווי די פועלי־ציון, די ציוניסטען־סאָציאליסטען, האלטען זיך פאר "אלוועלטליכע", פאר — אונאבהענגיג פון מלוכה־גרענעצען; אויף די פּאָליטישע פארטיי טראָגען זיי אריבער דעם זעלבען פעהלער, וועלכען זיי בעגעהן בנוגע צו די סעקציעם פונ'ם אונטערנאציאָנאל: לויט. זייעו מיינוגג איז מעגליך, עם זאלען עקזיםטירען פאליט שע פארטייען, וואס ווירקען אין איין און דערזעלבער צייט אין עטליכע מלוכות; זיי פערשטעהען ניט, אז א צווישען־מלוכה'שע פא־ ליטישע פארטיי איז א בעגריעף, וועלכער ענט־ האלט אין זיך אן אינוועניגסטע סתירה, וואס קען בשום אופן ניט בעזייטיגט ווערען, און איז אויך אוא ווילדע ואך, ווי א צווישען־מלוכה'שע םעקציע פון אינטערנאציאָנאל; זיי האלטען ניט פון דעם "מאום'ען אמת", אז א פּאָליטי־ ש ע פארטיי, לויט איהר נאטור – פונקט ווי א סעקציע פונ'ם אינטערנאציאָנאל — מוז ניט אנדעוש זיין בעגרענעצט מיט די ראהמען פון איין בעשטימטער מלוכה. אמפערן זיך וועגען "פלאין" פון אועלכע "אלוועלטליכע" ארגאני־ זאציעם וואלט געווען אן אומזיסטע טרחה, ווייל

די מעשה איז דאָך, וואס זיי קענען נים אנער קענען פאר זיך א בעשטימטען ארט אינ׳ם אינטערנאציאָנאל און ווילען זיין מיט איין מאָל אין עטליכע ערטער. וואס איז שייך צו די אנו ערע ארגאניזאציעס, וועלכע צייכענען זיך ענט אויס מיט דער טבע זיך צו געפינען אומער ניט אויס מיט דער טבע זיך צו געפינען אומער טום, איז די פראגע וועגען זייער פּלאץ קען ניט אוויטרופען קיינע מחלוקת׳ן, זייער פּלאץ איז אין דער סעקציע פו דעם לאנד, וואו זיי ענט־ וויקלען זייער פּאָליטישע טעטיגקייט.

די אנהיינגער פון אַ אידישע סעקציע זיינען זיך נאָך סומך אויף די געשיכטע פונ'ם אינטער־ אָט די געשיכטע נעציענעל. בעווייזם כלומרשט, אז אין די ארגאניזאציאָנס־בעשלוסען פונים אינטערנאַציאָנאַל פערנעהמט אלץ אַ גרעסערען אָרט דער נאַציאָנאַלער פּרינציפּ פון פערטרעטונג, אָדער לכל הפּחות אז דער אינטער־ נאַציאָנאל הויבט זיך אָן צו רעכענען מיט'ן נא־ ציבְנַאַלען פּרינציפּ אויך. אין אמת'ן האָט דאָס קיין מאָל ניט פאסירט. עס איז אונמעגליך אנ־ צוווייזען כאָטש איין איינציגע סעקציע, וואָס ביים בעשאפען זי זאָל האָבען געשפּיעלט אַ ראָלע דער נאַציאָנאַלער פּרינציפּ. עם איז לייכט זיך ז'פר'ין צו איבערצייגען, ווען מען זאָל בעטראַכ־ טען איינעם נאָד דעם אנדערן אלע פאלען, וועל־ כע בילדען, ווי עס קומט אוים ביי די ציוניסטען טעריטאָריאליסטען, אן אויס־ ,555 אלגעמיינעם פונ'ם לוים וועלכען עם קומט פאר די טהיילונג אויף סעקציעם אינ'ם אינטערנאַציאָנאַל. אזעלכע אויסנאַהמען" זיינען דאָ זעהר וועניג: אויסט־, ראילען, דרום־אפריקא, פינלאנד, בעהמען און פוילען. אויסטראליען און דרום־אפריקא רעכעד נען זיך מפילו פצר ענגלישע קאָלאָניעס, אין אמת'ן אבער זיינען זיי ווירקליכע מלוכות, דאָס־ גלייכען שטעלט פאָר אויך פינלאַנד בלי־ספק אַ מלוכה־אָרגאַניזם מיט אַנ'אייגענער געזעצ־ געבונג און אן אייגענער רעגיערונג. ־פּוילען האָט בעקומען אַ בעזונדערע פערטרעטונג אַלס י פּאָטענציאַלע מלוכה, אַלם אַ לאַנד וואָס האָט שאַנסען צו ווערען מיט דער צייט אַ זעלבסט־ שטענדיגע מלוכה, בעהמען — צלם צ היסטאָ־ רישער פּראָווינץ, אלם אן איינגעשלאָסענע טעריטאָריע. אין אַלע דיעוע פאַלען איז פון נאציאָנאַלען פּרינציפּ קיין זכר ניטאָ.

גראד פערקעהרט: דער אינטערנאד ציאָנאל פלעגט זיך שטענדיג בעציהען

קאנקרעטע פּראָבעם צו די פיינדליה נאציאָנאלען ארגא־ דורכצופיהרען דעם ניואציאָנס ־ פּרינציפּ. דאָס האט זיך דייט־ ליך ארויסגעצייגט אויפ'ן אמסטערדאמער קאָנ־ גרעס אין יאָהר 1904. בעת דער פערטרעטער פון די עסטרייכישע רוסיגען האָט ראמאלס גע־ פרובט אויפהויבען אינ'ם אינ' סאצ. ביורא די פראגע וועגען א בעזונדערער אוקראיניטער פער־ טו'עטונג, וואָס זאָל אַרומגעהמען די קליינרוסען סיי פון עסטרייך סיי פון רוסלאנד, האָט ער זיך פון אָנהויב אָן אָנגעשטויסען אויף אַזאַ וויעדער־ שטאַנד, אַז ער האָט גלייך איינגעועהן, אַז זיין פארשלאג האָט קיין שום שאנסען ניט דורכצו־ געהן. מ'האָט דעם דאָזיגען פאָרשלאַג אפילו נים בעטראכט, אזוי קלאָר איז פאַר אלעמען גע־ ווען, אַז ס'קען גאָר קיין רייד נים זיין וועגען אָננעהמען איהם.

או די ציוניסטען־טעריטאָריאַליסטען ווילען אויפווייזען אויף גאר א גלענצענדען נצחון פון דעם גאַציאָנאלען פרינציפּ אינ'ם אינטערנאַציאָ־ נאל, בריינגען זיי דעם פאקט, וואָס מען האָט אין אָסאָבער, 1908, געגעבען אַ בעזונדערע פער־ טרעטונג דעם טערקישען אַרמעניען. אָבער אויך דער ביישפּיעל, וועלכען מען האלט פאר בעזוג־ דערם געראָטען, בעווייזט גראַד דעם היפּוּד פון דעם, וואָם מען האָט בדעה מיט איהם צו בע־ ווייזען. ערשטעגס, רעדט זיך דאָ בלויז וועגען אנ'אונט ער סעקציע, וואָס דאַרף אַריינ־ געהן שלם אַ בעשטאַנד־טחייל אין דער צוקונפטי־ גער סעקציע פון טערקיי, ד. ה. פון א בעד שטימטער מלוכה, און צווייטענס איז בעשאפען געוואָרען, ווי דאָס איז נכר פון דעם בעשלום פונ'ם אינ. סאָצ. ביוראָ, נים קיין ארמענישע אונטערסעקציע, נור אן "אונטערסעקציע פון דעם טערקישען פרמעניען", ד. ה. פון פנ'פיינגעשלפְּ־ סענער טעריטאָריע, און די פערטרעטונג פון דער דאָזיגער אונטערסעקציע איז איבערגעגעבען גע־ וואָרען דער פאַרטיי דאַשנאַקצוטיון, אַלס "סאָר ציאַליסטישער פּאַרטיי פונ'ם טערקישען אַרמע־ ניען"*). ווי מען זעהט, טרעט אין אלע פּרטים פון דעה מעשה בולט ארוים דער טעריטאריאלער אָרגּאַניזאַציאָנס־פּרינציפּ. ווֹאָס עס האָט די ציוניסטען־טעריטאָריאַליסטען אריינגעבראַכט

זעה דעם אפיציעלען בעריכט וועגען דער * טער זיצונג פונ'ם אינט. סאַצ. ביורא (פון 11טען אַקט. 1908), גענט 1909, ז. 67 און 68.

אין א טעות, איז דאָס, וואס עס איז געשאפען גע־ געוואָרען אנ'אונטערסעקציע נאָך איידער סיהאָט זיך געבילדעט די סעקציע זעלבסט. דאָס איז טאַקע ניט קיין געוועהנליכע זאַדָּ, אָבער צו נאַ־ ציאָנאַרען פרינציפּ האָט עס קיין שייכות ניט.

נים געלונגענער זיינען די פּראָבעם מצד די אנהיינגער פון א אידישע סעקציע זיך צו שטי־ צען אויפ'ן בעגריף "סעקציע". זיי בעהויפטען, או דער דאויגער בעגריף בילדעט זיך אלץ מעהר אוים אינ'ם גייסט פון נאציאנאלען פרינציפ. אוין דאָ האָבען זיי אַ ביטערען טעות. ווען מיר זאַרען דורכקוקען די בעשלוסען פונ'ם אינטער־ נאציאָנאל, וועלען מיר זעהן, אז די ערשטע צייט הגָּוֹם דער נאָמען "סעקציע" ענטשפּראָכען דעם נאָכען "נאַציאָנאַריטעט", ווי דאָס בעווייזט קקאָר פאקגענדע בעשטימונג: "די פעראייניגונג און בְּרגשניזשציעם פון יעדער נשציאָנשליטעט ביקדען א סעקציע", דערביי האָט מען אונטער נאַניאָנאַריטעט פערשטאַנען מלוכה, לאַנד. אווי ווי דער בעגריף "נאַציאָנאַליטעט" פלעגט מען, כהמוג זיין אונבעשטימטקייט, אויסטייטשען אויף פערשיעדענע אופנים, וועלכע זיינען סותר געווען איינער דעם אנדערן, איז מען געקומען צום געדאנק צו דעפענירען איהם גענויער, און אויף דער זיצונג פוו ם אינ. סאָצ. ביוראָ, דעם לערין, 1906 איז אריינגעטראָגען גע־5-4 וואָרען פ פאָרשלפג, מען זאָל רעכענען פפר פ נאציאנאליטעט "די בעפעלקערונג, וואָם לעבט אונטער איין און דערזעלבער רעגיערונג", אָבער טיט דעם תנאי, או דאָס אינט. סאָצ. ביוראָ וֹבְּל הבְּבען דבְּם רעכט צנצוערקענען, צלם צ יוצא מן הכלל, פאר נאציאנאליטעטען אויך אזעלכע "גרופען איינוואָהנער, וואם זייער שטרע־ בען צו זעלבסטשטענדיגקייט און זייער גייסטיגע איינהיים, זייענדיג א רעזולטאט פון א לאנג־ אָנגיגער היסטאָרישער טראַדיציע, זיינען פער־ בליבען ניט קוקענדיג דערויף, וואָס זיי, די דאָזי־ גע גרופען, זיינען אבהענגיג פון איינער אָדער עט איז איבעריג צו (*."עט איז איבעריג צו בעווייזען, פו דער תנאי איז צוגעגעבען געוואָרען נאָר צוליעב די פּאליאקען און טשעכען. אגב איז די דאָזיגע דעפיניציע פונ'ם בעגריף "נאַ־ ציאָנאליטעט" געבליעבען בלויז א פּראָיעקט, א

בריםעל, 1906 יצהר, ז. 2 און 3.

אפיציעלער בעריכט. וועגען דער פּלענאר־זי־ (* צונג פונ'ם אינט. סאצ. ביורא, דעם 1-5 מערין, 1906,

פראָבע אונטערצופיהרען א פעסטערען יסוד אונטער דעם בעגריף "סעקציע"; אינ׳ם רייסטער בעשקוסען פונ'ם אינט. סאָצ. ביוראָ, וועלכע זיינען צוגעשטעלט געוואָרען צום בעשטעטיגען דעם שטוטגארטער סאָצ. קאָנגרעס, איז די אוי־ בענגעבראכטע בעשטימונג גאָר ניט אריין. שוין אין שכט מאָנשט ארום, אויף דער זיצונג פונ'ם אינט. סאָצ. ביוראָ דעם 10טען נאָוועמבער, 1906, איז דאָס וואָרט "נאַציאָנאַליטעט" פער־ ביטען געוואָרען אין די אָרגאַניזאַציאָנס־בע־ שמוסען אויף א קאָנקרעטען אויסדרוק, וועלכער האָם שוין א גאנין דייטליכען טעריטאָריעלען זין, אויף דעם אויסדרוק "לאנד אָדער נאציע", עס : איז אָנגענומען געוואָרען פאלגענדע בעשטימונג די פארטייען און אָרגאַניזאַציעס פון יעדען, לאנד אָדער נאַציע בילדען אַ סעקציע", און דאָ איז ווייטער קלאָר, או צום וואָרט לאַנד האָט מען מוסיף געווען דאָס וואָרט "נאַציע", נאָר האָבענדיג אין זינען די פּאָליאַקען.

דאָם בלעטעל געשיכטע, וואָם מיר האָבען אובען איבערגעגעבען, בעווייזט, אז די טער־ מינעלמָגיע פונ'ם אינט. סמָצ. ביוראָ אין אָר־ גאַניזשציאָנס־פראַגען ענטוויקעלט זיך אין שוש גייסט, וואָס איז פּונקט דער היפּוּך פון דעם, וועלכען עם האלטען פאר געווינשט די ציונים־ מען־טעריטאָריפליסטען: דער אינטערנפציאַנאַל זאָנט זיך אלץ ענטשלאָסענער ארוים פאר'ן טלוכה'שען פערטרעטונגס־פרינציפ. געווים, מען איז דערביי פאָרזיכטיג, מען לאָזט צו בעגרענצונ־ גען, אָבער נים ווייל מען איז בדעה נאָכצוגעבען דעם נאציאָנאַלען פרינציפּ, נאָר דערפאַר, וואָס מען האלט פאר נויטיג צו שאנעווען ראָס, וואָס עקוים טירם שוין, ווי דאָם איז נים איין מאָל בעטאָנט געוואָרען אויף די זיצונגען פונ'ם אינט. ; 1906. ביורא אין מערץ און נאוועמבער, מען וויל אויסמיידען אלצדינג, וואס קען דער־ וועקען א חשר, אז מען גריים זיך מאכען א סוף צו די שוין עקזיםטירענדע סעקציעם פון בעהמען, פויגען און פינלאנד, וואָס אפילו בנוגע צו איהם זיינען אויך ניט אויסגעשלאָסען יורידישע ספקות, צו שטעלט עם אין אמת'ן פאר א מלוכה אין פולען זין פון וואָרט. אויף אוא אופן זעהן מיר, אז די פּראָבעם — פון דער ארגאניזאציאָנס־גע־ זעצגעבונג גופא, וואס עס האָט זיך אויסגעארבייט דער אינטערנאציאָנאל, ארויסצונעהמען א ראיה לטובה פון א אידישע סעקציע זיינען ניט אימד שטאנדע בייצושטעהן קיין שום קריטיק. מען מוז אבער מודה זיין, אז די בעגרענצונ־ גען פונ'ם מלוכה'שען ארגאניזאציאָנס־פרינציפּ, ועלבע זיינען צוגעלאזט געוואָרען צוליעב פּוילען: און בעהמען, פערוויקלען און פערפּלאָנטערען שטאוק די פראַגע וועגען פערטרעטונג. דערויף איז אויפמערקזאַם געמאַכט געוואָרען נאָך אינים בעריינט, וואָס דער דעלעגאַט פון "בונד האָט צו־ געשטעלט דעם אַמסטערדאַמער קאָנגרעס אין יאָור 1904.*) דאָרטען איז אָנגעוויזען גע־ וואָרען אויף די פרינציפיעלע און פראַקטישע אוגבעקוועהמליכקייטען, וואם זיינען פערבונדען מיטן געמישטען אָרגאַניזאַציאָנס־פרינציפּ, לויט וועלכען עם ווערט געגעבען אַ פערטרעטונג ניט נאָר מלוכות, נאָר אויך פשוטיע טעריטאָ־ ריעס, און עס איז אויסגעדרוקט געוואָרען די האָבֿנוגג, אַז דער דאָזיגער פּרינציפּ וועט מיט דער צייט אָבטרעטען דעם אָרט פאַר אַנ'אַגדערען, און איינהייטליכען פרינציפ. פאר אזא פרינ־ ציפ קען דיענען אָדער דער מלוכה'שער אָדער דער נאציאָנאלער. די סבה פאר וואס דער אל־ וועלטליכער פּראָלעטאַריאַט איז איינגעטהיילט אין בעזונדערע אָרגאַניזאַציעס, ליענט דארין, וואָם די גרענעצען צווישען די מלוכות צורייםען דעם אובייטער־קלאַם אויף שטיקער און שטעלען דעם קאַמפּף פון יעדען שטיק זיינעם אין בעד זונדערע פּאָליטישע בעדינגונגען; וואָס אַנבע־ לאַנגט די נאַציאָנאַלע ראַהמען, מאַכען זיי נאָר פאר גויטיג, עם זאלען זיך בילדען בעזונדערע אר־ גאַניואַציעס, לויט די נאַציאָנאַליטעטען, צווישען דעם פּראָליטאַריאַט פון איין מלוכה, אויב עם הצנדעלט זיך וועגען אַ מלוכה מיט אַ געמיש־ טעו' בעפעלקערונג, וואָס בעשטעהט פון עטליכע אומות. דער אינטערנאציאָנאל איז א צווי־ שען־־מלוכה'שע פעראייניגונג פונ'ם ארבייטער־קלאַם, ניט אַ צווישען־נאַציאָנאַלע אינ'ם ענטנאָלאָגישען זין פון דעם וואָרט, ניט אינטערנאַ־ אינטערנאַ־ אינטערנאַ־ אינטערנאַ־ ציאָנאַל קומען זיך צונויף אַרבייטער פון פער־ שיעדענע לענדער, דאָרט ווערט מקוים דער בּלוועלטליכער סאָציאַליסטישער לאָזונג: אַר־ בייטער פון אַלע לענדער פעראייניגט אייך! עם ועדט זיך דא וועגען לענדער און ניט וועגען אומות, ווייל דער אינטערנאציאָנאל איז אן אל־ וועלטליכע פּאָליטישע ארבייטער־פער אייניגונג, נים אן אלוועלטליכע קולטורעלע גע־

זערשאפט פאד ארבייטער פון פערשיעדענע אומות. דעריבער איז גאנץ פערשטענדליף, אז פאו א יסוד פון פערטרעטונג אויף די אינטערנאַ־ ציאָנאַלע, ד. ה. צווישען מלוכה'שע סאָצ. קאָנ־ גרעסען קען דיעגען נאָר דער ריינער מלוכה'שער פרינציפּ.

געגען די צלטע מיינוג פון "בונד", שטעלען די ציוניסטען־טעריטאָיראַליסטען אַרויס אַ זעהר וואונו ערליכע טענה: זיי זאָגען, אַז ווען מען זאָל ענטשלאָסען און קאָנסעקווענט דורכפיחרען דעם מגוכה'שען פרינציפ אין דער אָרגאַניזאַציע פונ'ם אינטערנאַציאָנאַל, וועט דער פּועל־יוצא דעה׳פון זיין דאָס, וואָס עס וועלען צוברעקעלט ווערען די נאַציאָנאַלע דעלענאַציעם: אָנשטאָט איין איינציגער פוילישער דעלעגאַציע (די סעק־ ציע פוילען), וועלען מיר בעגליקט זיין מיט גאַנצע דריי (צו אייגע אין די סעקציעס דייטש־ לאַנוֹ, רוסלאַנד און עסטרייך). דאָס איז טאַקע מש שרעקליך! קאמיש איז וואָם די ציונים־ טען־טעריטאָריאליסטען הויבען ניט אן צו בע־ מערקען, אז דער דאזיגער אונגליק, וועלכער עם שטעלט זיך זיי פאר גור אין דער פערספעקטיווע, דער ווייטערדיגער צוקונפט, עקזיסטירט אין דע ווירקליכקיים שוין איצם: דייטשע דעלעד גאַצועם געפינען זיך אין די סעקציעם פון דייטש־ לשנד און עסטרייך, שרמעניער — און דער אונד טערסעקציע פון טערקיי און אין דער סעקציע פון ווסלאַנד. דער פאַקט איז אַלעמען אינ'ם אינטערנאַציאָנאַל גאַנץ גוט בעקאַנט, אָבער קיי־ נער זעהט דערין ניט איין קיין שום צרה.

בשעת דער "בונד" האָט אַרויסגעזאָגט די מייבונג, או די אינטערנאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציע פונים אַרבייטער־קלאַס דאַרף געבויעט זיין אויפ'ן ריינעם מלוכה־פרינציפ, איז ער געווים זיף גים פאַנאַנדערגעגאַנגען מים די וואונשען פון אַ גרויסען טהייל חברים אינ'ם אינטערנאַציאָ־ נאַל. עם איז גענוג אָנצוצייגען, אַז אויף דער נאָ־ וועמבער־זיצונג פונ'ם אינט. סאָצ. ביוראָ אין יאָהר' 1906, האָט פּאַול זינגער פּאָרגעשלאָגען, מען וֹאָל רעכענען פאַר אַ סעקציע דעם סכום פאַרטייען און אָרגאַניזאַציעס, וואָס געהערען צו איין מלוכה, ניט איין "נאציע". מאָטיווירט האָט ער זיין פארשלאג דערמיט, וואס "אויף די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסען האַגדעלט זיך קודם כל וועגען אָנצייכנען די פּאָליטישע ליניע פאַר יעדעם לאַנד ;אַנ'אייגענע געזעצגע־ בונג האָט אָבער נאָר יעדע מלוכה, ניט יעדע

^{*)} אָבגעדרוקט אין נומ. 5 "וועסטניק בונדאַ".

נאַצ׳ אָנאַליטעט".*) זינגער'ם רעואָלוציע האָט וויעדערשטאנד שאַפען פאַר איהם אַ בעזונדערע סעקציע, נאָר מען האָט זיך בענוגענט מיט'ן גרינדען בלויז

בעגעגענד זעהר א שטארקען כוצד זי טשעכען און פּאָליאַקען און איז ניט אָנ־ גענומען געוואָרען, אָבער דער גייסט פון דעם דאָזיגען פּאָרשלאַג איז נכר אין אַלע שפּעטער־ דיגע אָרגאַניזאַציאָנס־בעשלוסען פון אינט. סאָצ. ביוראָ. " מיר וועלען דערמאָהנען, אַז בשעת אויף זער זיצונג פון אינט. סאָצ. ביוראָ, דעם 11טען אָקטאָבער, 1908, איז געשטעלט געוואָרען די פראַגע וועגען אַ פערטרעטונג פאַר קראָאַציען, האָט מען, אנערקענענדיג אז קראָאציען בילדעט אין אונגארן "א מין אונאבהיינגיגע מלוכה", בונדעסטוועגען ניט געפונען פאַר מעגליך צו בעד

> אפיציעלער בעריכט וועגען דער פּלענאַר־זי־ (* צונג פונים אינט. ספצ. ביורא דעם 10טען נפוועפבער, .43, בריסעל, 1907, ז. 43

אן אונטערסעקציע פון קראָאציען *). דערמיט האָט דאָס אינט. סאָצ. ביוראָ בלי־ספק געמאַכט ווייטערדיגען שריט פון דעם געמישטען, טע־ אווייטערדיגען ריטאָריאַלרטלוכה'שען אָרגאַניזאַציאָנס־פּרינציפּ צום איינהייטליכען, ריינעם מלוכהזפרינציפ.

אויף שוא אופן זעהן מיר, שו בעטראכטענ־ דיג די אָרגאַניזאַציאָנס־פראַקטיק פונ'ם אינטער־ נפיץ בשל, מוז מען קומען צום זעלבען שלום, ווי אַנאַליזירענדיג דעם כאַראַקטער פון די פראַ־ גען, מיני וועלכע עם פערנעהמען זיף די אינטער־ נאציאנאלע סאָצ. קאָנגרעסען. דער שלום איז פּאָלגענדער: אין דער אָרגאַניזאַציע פונ'ם אינ־ מערנטגיאָנאַל איז פאַר'ן נאַציאָנאַלען פרינציפּ קייו שום פּלפּץ ניטאָ, און בכן קען אַ אידישע סעקציע אינ'ם אינטערנאַציאָנאַל ניט צוגעלאָזען

אפיציעלער בעריכט וועגען דער 10-טער (* זיצונג פונ'ם אינט. סאצ. ביורא, דעם 11טען אלטאבער. ,59_, גענט, ז. 58_59,

מ. אבראמאוויםש.

די ענטשטעהונג פונים הנ"ך

(מולום)

ין גלות האָבען די פערטריעבענע פאנאנדערגעטהייהט הויט זייערע רעליגיעז ד קולטורעלע פאליטישע אכשויאונגען. געצויגען ביים געיוארדיגער קראפ דורך דער פרעכטיגער

קולטור פון אשור און בבל, האט א טהייל אידען פערלאָזען זייערע נאציאָנאַרע און רעליגיעזע טראדיציעם און זיך אסימילירט מיט די זיע־

.10

גער; פנ'פנדער טהייל האָט זיך פעסט געד האלטען פאַר זיין רעליגיעזער און נאציאָנאַלער זערבסטיטטענדיגקייט, אָבער אויך דאָ איז געווען א שפאלטונג: איינע האָבען געקוקט פעסימיסד טייט, די אנדערע האָבען פים האָפנונג און גלויד בען געווארט אויף דער גיכער אויסרעזונג פון גרות, געפיהרט פּאָליטישע אונטערהאנדלונגען מים כורש), געבויעם פּלענער, געזאַמעלם יורעפטען. צווישען די דאויגע אפטאָכיסטען האָבען דעם וויכטיגסטען פּלאַץץ פערגומען די

גביאים און די פּריסטער (יחזקאל, ישעיה דער צווייטער*) קאַפּיטעל 40–66).

אָבגעריסען פון דער אייגענער ערד, לע־ בענדיג אָהן אַ שום פּאָליטישער ווירקונג אין אַ פרעמד לאנד, פערנעהמענדיג זיך דאָם רוב מיט מסחר, האָבען די פערטריעבענע ביסלעכווייז אויסגעבילדלעט די איינציגע געזעלשאפטליכע אָרגאַניזאַציע, וואָס איז געווען מעגליך ביי אַזוינע בעדינגונגען: אַ רעליגיעז־נאַציאָנאַלע געמיינדע אוגטער דער פיהרונג פון די גרעסטע אויטאָריטעטען אין די רעליגיעז־נאציאָנאלע ענינים: די פּריסטער און די נביאים. דאָס אידישע פאלק, א פאלק פון מלחמות, א פאָלק, א וועלטליכעם אונטער דער הערשאפט פון וועלטליכע מלכים, פערוואַנדעלט זיך אין א עם קרוש" אַ טעאָקראַטישע געמיינדע. אין "עם קרוש" הסכם דערמיט-בייטען זיך אויך די אַנשויאונגען פון די הערשענדע קלאַסען.

קריעגס־מוטה, פיזישע קראפט הערען־אויף צו רעכנען זיך פאַר די בעסטע אייגענשאפטען. אויף זייער אַרט רוקען זיך ארויס גייסטיגע מעלות־טובות: ווער ס'איז פרום, ווער עס מעלות־טובות: ווער ס'איז פרום, ווער עס דיענט גאָט מיט זיין גאַנצען האַרצען און זיין גאַנצע נשמה, ווער עס איז מקיים אַלע מצוות און מנהגים, ווער עס איז בעגייסטערט פון א אידישען נאַציאָנאַלען פּאַטריאָטיזם, דער איז דער בעסטער זוהן פון זיין פּאָלה. דער דאָזיגער אידעאל איז פערשטענדליף, ווען מען דערמאָנט זיך, אַז נאָר דורך שטרענגע רעליגיעז־קולטורעלע דיסציפּלין האָט דעמאָלט געקענט דערהאַלטען ווערען ביים לעבען דאָס אידישע פּאָלק.

די דאזיגע גייסטיגע איבערקעהרעניש איז גער ווען פערבונדען מיט א גרויסער גייסטיגער און קולטורעלער ארבייט. עס פיהרען זיך הייסע, ליי־דענשאפטליכע רעליגיעזע דעבאטען (וועגען שכר ועונש, וועגען אינדיווידועלער פעראנטוואָרטונג פאר גאָט, וועגען דער צוקונפט פונ'ם אידישען פאָלק א. ז. וו.), עס ווערען מיט גרויס ליעבע געזאַמעלט, ארומגעאַרבייט און רעדאַקטירט אַלע ליטעראַרישע ווערק, וואָס זיינען געבליעבען פון ליטעראַרישע ווערק, וואָס זיינען געבליעבען פון אמאָליגע צייטען, עס ווערט פערשריעבען אין ספרים דאָס נייע (רעדעס פון נביאים, נייע

אין מצרים, ניט ווייט פון דער שטאדט אסואן,
אויה דעם אינזעל עלעפאנטינא האט מען דא ניט לאנג
ענטרעקט אלטע פאפירוסען אויף אראמישער שפראה,
וועלכע בעווייזען, אז אויף דעם אינזעל איז געווען א פעס־
טונג מיט א אידישען חיל, וואס כורש האט דארט בע־
זעצהי כדי צו היטען די גרענעצען פון זיין מלוכה. אזעלכע
פאלען איז אין כורש'ם צייט געווען פיעל.

מנהגים) בעזונדערם אויף דעם געביעט פון רעד ליגיעזער און געזעלשאַפטליכער געזעצגעבונג. אין דעם פּרט האָבען די פּריסטער אין גלות פּאָרטגעזעצט די אַרבייט פון דער נביא'ישער שוהלע אין יהודה.

ארום 560—561 האָט מען גרינדֶלידְ איד בערגעארבייט די ספרים, וואָס געהן איצט אריין אין חמשה חומשי תורה, נביאים ראשונים, שמואל און מלכים. ארום דער זעלבער צייט האָט מען אויך פערשריעבען די "הייליגקייטם"־ געזעצען — ויקרא י"ן —כ"ן.

אין יענער צייט זיינען פּאָרגעקומען .11 :גרויסע געשעהענישען אין דער וועלט־געשיכטע נייע זיעגער -- די פערסען אונטער די פיהרונג פון זייער מלך כורש האָבען איינגענומען אשור און בבל. די אידען האָבען שוין לאַנג אַרויסגע־ קוקט אויף פרס, וואָס איז געוואָרען אַלע מאָל שטאַרקער, מסתמא האָבען זיי אפילו געפיהרט אונטערהאנדלונגען מיט די פערסישע מלכים וועגען נוקם זיין זיך אן בבל. ווען פרם האָט איינגענומען אשור און בבל, זיינען די האָפּנונ־ גען פון די אידען מקוים געוואָרען: די אידען האָבען בעקומען פון כורש דעם אויפטראַג צו היטען די דרום־מערב'דיגע גרעניצען פון זיין מלוכה:*) דאָס האָט זיי געגעבען די מעגליכ־ קייט צו אומקעהרען זיך קיין ארץ־ישראל און וויעדער אויפבויען ירושלים. אינ'ם יאָהר 538 האָט אַ טהייל פון די פערטריעבענע זיך אומגע־ קעהרט און גענומען מיט גרוים מיה צו בענייען די שטאָדט. צוליעב פערשיעדענע סבות איז אָבער די אַרבייט אַ לאַנגע צייט געבליעבען אָהן

ענע איז נאָך אלץ געועסען אין בבל און געד בענע איז נאָך אלץ געועסען אין בבל און געד פיהרט א בעזונדער לעבען: צוגעפּאַסט זיך ביסלכווייז צו דער בבל'שער קולטור, איבער־גענומען פון איהר א סך עלעמענטען און איבער־געארבייט זיי אויף אידישען נאַציאָנאַלען שטייגער. אין דער זעלבער צייט האָט דער פער־שטייגער.

דער אייגענטליכער נאמען פון דעם נביא איז אונבעקאנט. ישעיה דער צווייטער רופט מען איהם דער־פאר, וואס זיין ווערק איז צופעליג געווען פערבונדען מיט דעם ספר פון ישעיה.

טריעבענער טהייל פון דיא אידען זיך אויפ־ מערקזאם צוגעקוקט צו אלצדינג, וואָם ס'טהוט זיך אין ירושלים. אין בבל האָט מען אַלץ ווי פריהער בעארבייט די אלטע לעגענדען, און די אירישע נביאים און כהנים פון בבל, וועלכע זיינען אין קולטורעלער הינזיכט געשטאנען פיעל העכער, איידער די אידען פון פּאַלעסטינע, האָ־ בען אויסגעארבייט פאר די לעצטע א אידעאלע קאָנסטיטוציע — אין הסכם מיט זייער לעבען, זייערע אַנשויאונגען און מיט. דער פּאָליטישער לאַגע פון ירושליב—אויף פאלגענדע יסודות. דאָס אירישע פּאָלה בילדעט אַ טהעאָקראַטישע, רע־ ליגיעזע רעפובליק, אָהן אַ וועלטליכען קעניג (דאָם וואָלטען ניט ערלויבט די פּערסען). די ממשלה געפינט זיך אין דיא הענד פון די כהנים, וועלכע זיינען אָרגאַניזירט אין העכערע און ניע־ דעריגע (פולבערעכטיגטע כהנים — בני־צדוק, לוים, דיענער), בראש פון אלע שטעהט דער כהן־ גדול, וועלכע פערמאָגם אַ גרויסע רעליגיעזע און פּאָליטישע מאַכט. אַלצדיג איז געגרינדעט אויף שטאַמען, וועלכע געשריעבענע געזעצען, כלומר'שט, פון משה'ן; אלצדינג האלט זיך אויף פרומקייט, אויף מורא פאַר גאָט, ד. ה. אויף די כהנים -- און שלצדינג, וואס ס'האט א שייכות צום בית־המקדש און צו די כהנים, אלערליי קרבנות, אבצאהלונגען, מעשר - ווערט בע־ שטימט זעהר שטרענג אין אלע פרטים. אלע איבעריגע קולטען, אפילו דער קולט פון יהוה אין דער פּראָווינין (במות) ווערט שטרענג פער־ באָטען. דאָס איינציגע אָרט, וואו מען מעג דיענען גאָט און בריינגען קרבנות. ווערט ירושלים. און אויב דער ספר דברים האָט נאָך געפרופט בעגרינדען און עטליכע מאָל איבער'חזר'ן די דאָזיגע פאָדערונג, איז דאָס איצט אין בבל אזוי קלאָר, אז די בבליער קאָנסטי־ טוציע האַלט גאָר פאַר איבעריג דאָס צו דער־ ממנען.

גרויםע פּונקטען פון דער קאָנסטיר טוציע געפינען מיר שוין ביי יחזקאל'ן (קאַפּ. 40—40), נאָכרעם זיינען אָנגעשריעבען געוואָד רען די אויבענדערמאָנטע הייליגע געזעצען פּון ייקרא 17—26, (אין דער וויםענשאפט בעציי־ בענט מען דעם טהייל געוועהנליך מיט די בוכ־ שטאבען 'Ph' און ארום דעם יאָהר 500 איז אָנגעשריעבען געוואָרען דער געשיכטליכער און געזעצגעבערישער טהייל פון דער נייער קאָנ־ געזעצגעבערישער טהייל פון דער נייער קאָנ־ מטיטוציע (אין דער וויסענשאפט : PP:

אָנהויב פון דער וועלט (בראשית א—ב, 4) די געשיכטע פון די ערשטע מענשען (בראשית ה), פון נח'ן, די געשיכטע, ווי די מענשהיים האָט זיך ענטוויקעלט פון נח'ם קינדער, (בראשית ו, 9 :19-13 ;5-1 ,ח ;24 ;21-13 ;11 6 ,ז ,22 31; 23-22; 20; 7—1; ; 29—28; 77—1 (32– י"א די געשיכטע פון אברהם'ן 10–27; 31; 31; און ז.וו.), די געבורט פון יצחק און ישמאל, דער טויט פון שרהין; די קינ־ דער פון ישמעאל'ן; די געשיכטע פון יצחק און יעקב; דער טויט פון יצחק'ן; דער רייסטער פון אדום'ם מלכים. וועגען יוסף'ן דערצעהלט דאָם ווערק זעהר וועניג, דערפאַר שטעלט עם זיך אָב גענוי אויף די פּיין פון די אידען אין מצרים, אויף יציאת מצרים, אויף די וואַנדערונגען אין דער מדבר און אויף די נסים, וואָס זיינען דאָר־ טען געשעהן ; עם ערקלעהרט אויך גענוי די ענט־ שטעהונג פונ'ם יום טוב פסח. מיט בעזונדערער ליעבשאַפט און מיט זעהר פיעל איינצעלהייטען דערצעהלט דאָס ווערק וועגען דעם משכן, זיין ענטשטעהונג, זיין פאָרם, וועגען דעם גאָטעס־ דיענסט און די קרבנות אין משכן. ביי די מחברים פון דעם ווערק קומט אוים, אַז דער קולט איז געווען צענטראליזירט נאָך אין דער מדבר (און ניט זינט דער צייט פון שלמה'ן, ווי ביי די מחברים פון דברים), או די פריעסטער האָבען זיך געטהיילט אויף כהנים און לויים אויך נאָך אין דער מדבר, און אַזוי איז דאָם נאָך איינ־ געפיהרט פון משה'ם צייטען אָן*).

13. די דאָזיגע קאָנסטיטוציע, וועלכע Pg און בעשטאנען פון די ווערק Pb און פון האיז בעשטאנען פון די ווערק Pb און פול האָט געבראכט קיין פאלעסטינע עזרא הסופר, ווען די בבל'ער אידען האָבען אונטער זיין פיהדרנג ארויסגעשיקט קיין פּאלעסטינע נאָד א טייל פון זייער געמיינדע, כדי צו העלפען זייערע ברידער אויפבויען ירושלים. זי איז פייערליך פערעפענטליכט געוואָרען אין יאָהר 444, ווי דאָס שטעהט בעשריעבען אין ספר עזרא.

א) עם איז אינטערעסאנט צו בעמערקעז, אז אפילו יחזקאל האט דאם נאד פערשטאנען אנדערש. בי אים קומט אוים, אי פון אנפאנג אי אינ'ם משד פון דער איגער צייט איז ניט געווען קיין אונטערשיעד צווישען לויים און כהנים בני צדוק, און נאר איצט, אין יחזקאלים צייטעז, שטראפט גאט די לויים, ד. ה.. די פריטער פון די פראווינציעלע טעמפלען, דערפאר וואם זיי האבעז, כלומר'שט, זיד פערזינדיגט פאר יהוה, און פער'משפט זיי, אז זיי זאלען זיין דיענער ביי די ריכטיגע פרומע מהנים פון ירושלים—די בני צדוק, (יחזקאל מ"ד, 17-10).

אין דער זעלביגער צייט אומגעפעהר איז אָנגעשריעבען געוואָרען די ערשטע זאמלונג פון לויב־געזאַנגען — דער ערשטער ספר תהלים, קאַפּיטעל 3—41, (שפּעטער האָט מען די דאָזיגע געזאַנגען גערופען "דור'ם געזאַנגען"), דער ספר רות *) און די ערצעהלונג וועגען עזרא, וואו עס ווערט בעשריעבען זיינע מעשים אין פאַלעסטינע.

21. אביסל שפעטער איז עזרא'ן געקומען צו הילף א רייכער אריסטאָקראט נחמיה, וועל־כער האָט געהאַט פערבינדונגען מיט'ן פּער־סישען הויף און האָט געהאָלפען אויפבויען ירושלים און דעם בית־המקדש (אַרום 432). זיין טהעטיגקייט איז פערשריעבען געוואָרען אין אַ בעזונדער ספר נחמיה.

נאָך לאנגער מיה און שווערער ארבייט איז די בענייאונג פון ירושלים דאָך ווי עם איז דורכד געפיהרט געוואָרען. די ירושלים'ער מלוכה האָט אָנגעהויבען פיהרען א רוהיג, איינגעאָרדנעט לעבען. דאָם גרונד־געזעץ איז געווען די אָקאָרשט געשילדערטע קאָנסטיטוציע; געהערשט האָבען די כהנים מיט'ן כהן־גדול בראש.

ארום (400 ווערט דאָם ווערק, וואו עס איז אָנגעשריעבען די דאָויגע קאָנסטיטוציע, צוד אַמענגעגאָסען די דאָויגע קאָנסטיטוציע, צוד אַמענגעגאָסען מיט דעם ספר, וועלכער איז שוין פריהער בעארבייט געוואָרען פון דעם אלה'יסט, יהוה'יסט און דעם גרונד־טהייל פון דברים. די טהיילען ווערען וויעדער מעהר אָדער וועניגער אומגעענדערט, אומגעאַרבייט, "אויסגעבעסערט" הויט דעם גייסט פון די בבל'ער נביאים און כהנים, עס ווערען וויעדער אויסגעגלייכט די כהנים, עס ווערען צוגעפאַסט איין טהייל צו דעם וויעדערשפרוכען, צוגעפאַסט איין טהייל צו דעם צווייטען.

אין דער זעלבער ציים ווערט פערענדיגט די זאַמלונג פון דעם צווייטען און דריטען ספר תהלים, עם ווערט רעדאקטירט און ענדגילטיג בעד ארבייט די זאַמלונג פון אלטע שפּריכווערטער, מאָראַל־סענטענצען און ז. וו., וועלכע איז איצט בעקאַנט אונטער'ן נאָמען משלי.

אַרום דעם זעלביגען פעריאָד זיינען מסתמא

אוֹיך פערשריעבען געוואָרען די רעדעס פו<mark>ן דעם</mark> נביא יואל און די געשיכטע מיט יונה'ן.

דרערט קומט וויעדער פאָר א גרויסע ענדערונג דרערט קומט וויעדער פאָר א גרויסע ענדערונג אין דער וועלט־געשיכטע: אויף דער סצענע בעד ווייזען זיך נייע וועלט־הערשער די גריכען מיט אלעקסאַנדער מוקדון בראש. זיי שטרעקען אויס זייער מאַכט און די שטארקע ווירקונג פון זייער קולטור איבער אשור, כיצרים, פּאלעסטינע און דעם גאַנצען אַלטען מזרח; דאָס קליינע און דעם גאַנצען אַלטען מזרח; דאָס קליינע יהודה האָט, נאַטירליך, אויך ניט געקענט ביי־שטעהן אַנטקעגען דער הויכער גריכישער קולטור.

די ליטעראַטור, וואָס ענטשטעהט איצט ביי אידען, טראָגט אויף זיך דייטליכע שפּורען פון דער גריכישער ווירקונג. צו דעם פּעריאָד געהערט איוב, שיר־השירים, אייניגע קאפּיטלען פון ישעיה (24—24), א טהייל פון תהלים.

16. ארום 301 ווערט אין גאנצען פערענדיגט די פריהערדיגע ליטערארישע ארבייט. עם די פריהערדיגע ליטערארישע ארבייט. עם ווערט ענדגילטיג רעדאַקטירט די געשיכטע פון דער לעצטער צייט (דברי הימים), עם ווערט ענדד גילטיג רעדאקטירט די געשיכטע פון עזרא און נחמיה, עם ווערט פון דאָם ניי דורכגעקוקט און ארומגעאַרבייט דער גאַנצער אָנגעהויפטער מאַד טעריאַל. און וויעדער ווערט די געשיכטע אויס־ געבעסערט לויט דעם גייסט פון דער צייט, וויעד דער ווערען פערריבען די וויעדערשפּרוכען און דער ווערען פערריבען די וויעדערשפּרוכען און אריינגעשטעלט איינצעלנע טהיילען, כדי ס'זאָל אויסקומען איין גאנצע קייט.

די וועלטליכע געשיכטע, די לעבעדיגע פיעלפאַרביגע ערצעהלונג וועגען וועלטליכע פּאַ־ םירונגען ווערט פערוואַנדעלט אין אַ הייליי ג ע געשיכטע. אַנשטאָט דעם היסטאָריקער טרעט אַרוים דער פּריםטער. דער אַלטער הים־ טאָריקער האָט דערצעהלט פאַקטען צוליעב דער כועשה גופא, דער רעליגיעוער רעדאַקטאָר זעהט אין דער געשיכטע נאָר מאַטעריאַל פאַר ביי־ שפּיעלען און מוסר זאָגען. דער היסטאָריקער ערקלעהרט די געשעהענישען איינפאַד, ווי דער שכל איז מתחיב, אָהן נסים און וואונדער - דער רעדאַקטאָר שטעלט אַריין רעליגיעזע ערקלעהד רונגען, דערצעהלט וועגען גאָט און זיינע וואונ־ דער.___ כדי די טראדיציע זאָל אויסקומען גאַנץ, אָהן אַ הפסק, שטעלט מען אַריין קינסט־ ליכע ציפערען, סכעמען, רייסטערס פון דורות, מען ענדערט קינסטליף די צאָהלען, מען פער־

איינער פון עזרא'ס געועצען האט פערבאטען ארייבען מיט ניטיאידישע פרויען און געהייסען פערטרייבען די פרעכדע פרויען, מיט וועלכע אידען האבען שוין חתונה געהאט. דער ספר רות דערצעהלט אין א בעלעטריסטישע פארם די רעוולטאטען פון דעם געזעץ.

(*.שווייגט אייניגע פאַקטען און ערפינדעט נייע כדי די ערצעהלונג זאָל אויסזעהן אמת'דיגער, ווערט דערצעהלט אַלץ אויף איין מוסטער: : שיצער פון לויים, א ארגאניזאטאָר פון כאָרען דאָם פּאַסט אָבער ניט פאַר א פרומען אידען, שטעלט מען אַריין אַן אויסבעסערונג.**) דוד וועגען דעם אין דברי־הימים גאָר ניט (דברי־

ווערען איבערגעגעבען כלומר'שט גענוי די ווער־ טער פון פערשיעדענע פערזאָנען, עס ווערען צי־ טירט דאָקומענטען. די געשיכטע פון די אבות געבוירען געוואָרען, חתונה געהאַט, געהאַט קינ־ רער, געוואָרען רייך, געשטאָרבען זעהר אַלט און בעגראָבען געוואָרען מיט כבוד. די צאָהל פון די אכות איז 12, די צאָהל פון די שבטים איז אויך 12 – און אַזוי איז דאָס כלומר'שט, געווען פון מָנפאַנג מְן. די אבות, די אַלטע מלכים-וועלטליכע קריעגס־לייט און עראבערער ווערען פערוואַנדעלט אין רעליגיעזע העלדען — לויט דעם גויסט פון די בבל'ער כהגים. אכרהם, יצחק און יעקב זיינען פרומע אידען, אזוינע ווי עם פאסט פאר א גלות־אידען אין בבל. דוד ווערט אַ רעליגיעזער דיכטער, אַ בע־ שלמה — אַ פרומער און קלוגער פּאַטריאָט, א. ז. וו. און ז. וו. אלצדינג, וואס עם פאסט ניט אין דעם אַלגעמיינעם פּלאַן, ווערט פערשוויעגען און פערריבען. אברהם האָט ארויסגעטריבען הגר'ן, נעהמט צו דאָס ווייב פון אוריה החתי (שמואל ב, 11) — דאָם איז ניט שעהן, דערצעהלט מען הימים א, קאפיטעל כ, 1), הגם אין אלע איבערי־ גע פּרטים חזר'ט מען דאָרט איבער גאַנץ גענוי

דער משכן, למשל, ווייוט זיך ארוים, אז ער אר האט עקזיסטירט אויך אין דער צייט פון יהושע און דוד, דאס איז נאָר, כדי ס'זאל ניט זיין אזא צייט, ווען די אי־ דען האבען געהאט קיין צענטראלע הייליגטום. אין אמת'ן איז די אידעע פון אוא צענטר ערשט ענטשטאנען ביי די נביאים.

אי דער אלהי'סט, אי דער יהוה'יכט דער (** צעהלען, או אברהם האט הגר'ן ארויסגעטריבען, דער רע־ דאַקטאָר האָט אָבער אַריינגעשטעלט אַ שטיקעל (בראשיה כ"ה, 6) וואו ער גיט איבער, אז אברהם האט די קינדער פון די קעבס־ווייבער געגעבען מתנות און זיי אב־ געשיקט פון זיך, און נאד א שטיקעל (בראשית כ"ה, 9), וואו עם דערצעהלט זיך, או צחק און ישמעאל האבען מיט כבוד בעגראָכען אברהם'ען אין דער מערת־המכפּלה. לויט דעם יהוה'יסטען טעקסט (בראשית ט"ו) אין ישמעאל מאד נאר ניט געבוירען געווארען, ווען מען האט פער־ טריבען הגר'ן; לויט דעם אלהי'יסטישען (בראשית כ"א) איז ער געווען פ קליין אינגעל, לויט די רעדאקטארען איז ער : אלט געווען 17 יאהר.

די ערצעהלונגען פון שמואל און מלכים.*) די מלכים, וועלכע האָבען געהאָלפען דורכפיהרען רעליגיעזע רעפּאָרמען אינים גייםט פון די נביאים און די כהנים, ווערען געלויבט אין הימעל אריין, וועגען די איבעריגע דערצעהלט מען נאָר אַל־דאָס־בייז. וועגען די מלכים פון ישראל ווערט כמעט גאָר ניט דערמאָנט.

לוים דעם זעלבען שטריינג־טעאלאגישען סיסטעם דערצעהלט זיך אויך די געשיכטע פון דעם קולט. עם קומט אוים, אַז די אידישע געד מיינדע עקויםטירט די גאנצע צייט, אָהן הפסקות, פון משה'ן אָן; זי איז איינע די גאנצע ציים, זי איז שטרענג ארגאניזירט אויפ'ן גרונד פון געשריעבענע געזעצען, זי האָט אַ צענטראַלע הייליגטהום און פעסט בעשטימטע מנהגים**). די טהיילונג אויף כהנים (אהרן'ם קינדער) און לויים שטאַמט כלומרשט נאָך פון דער מדבר. כדי די קייט פון כהנים גדולים זאָל ניט איבערגע־ ריסען ווערען, מאַכט מען איבער די געשיכטע מווי, מו ביי יעדען קעניג, איז פאראן אַ בעוונ־ דערער כהן־גדול פון אהרן'ם משפחה און דער כהן־גדול איז אייגענטליך דיא וויכטיגסטע פער־ זאָן אין דער מלוכה (פונקט ווי אין פערסישען פעריאד!) צו יעדען קעניג גיבט מען צו אויף נביאים, וועלכע האַלטען אַלע די זעלביגע רעדעם און מאַכען די זעלביגע נסים.

גאָט פערוואנדעלט זיך אין א פאלקאם טראַנסצענדעטען, אַבסטראַקטען, אוניווערסאַ־ לען וועזען. ער בעווייזם זיף צו ישראל אין בעשטימטע מדרגות: די ערשטע מענשען האָ־ בען איהם געקענט פלס "אלהים", די אבות פלס "אל־שרו", משה - "יהוה".

ברית־מילה, שבת, יום־טובים - די אַלע אלטע פּאָלקס־מנהגים, וועלכע האָבען א לאנג קאמפליצירטע געשיכטע, פערוואנדלען זיך אין הייליגע מצוות, וואָס גאָט האָט זיי עקסטראַ בעפוילען צו די אידען, כדי צו פערשטאַרקען זייער בונד מיט איהם און כדי צו פערהיטען זיי פאר א צונויפמישונג מיט אנדערע פעלקער

צוליעב דעם איז ארויסגעקומען א וויעדער־ (* שפרוד: אין דברי־הימים א' קאפ. כ' פסוק 1 שטעהט, אז רוד איז געזעסען אין ירושלים, און אין פסוק 3 שטעהט, אז דוד האט זיך אי מגעקעהרט קיין ירושלים. אבער רצה האט די רעדאקטארען ניט געקימערט.

אלצדינג, וואס ס'האט אין דער געשיכטע (** ניט געפאסט צו דעם סיסטעם, ווערט געשילדערט אלס גרויי כט זינד.

אן אויפגאבע, וועלכע האָט געהאט א זין (אן אויפגאבע, וועלכע רשט גע דעם גלות!).

די היסטאָד (דישע טהיילען פון תנ"ך איבערגעזעצט גער רישע טהיילען פון תנ"ך איבערגעזעצט גער וואָרען אויף גריכיש (סעפּטואַגינטאַ), און דאָס גיט אוגז די מעגליכקייט צו בעשטימען די צייט, יווען די חמשה חומשי תורה און די היסטאָרישע ספרים זיינען געוואָרען ענדגילטיג רעדאקטירט, (דאָס זעלביגע אויך בנוגע צו דעם שומרונ'ער חומש). די רעדאקציע פון די נביאים איז אויך ארום דער זעלביגער צייט פערענדיגט געוואָרען, נאָר אַביסעל שפּעטער. יעדענפאַלס זעהן מיר, אז ישוע בן סירה, שרייבענדיג זיינע משלים (ארום דעם יאָהר 180) האָט שוין וועגען די נביאים געוואוסט.*)

די הערשאפט פון די גריכען, וועלכע איז פון אָנפאַנג געווען גינסטיג פאַר די אידען, איז ביסלעכווייז געוואָרען די סבה פון גרויסע אונד רוהען און איבערקעהרענישען אין יהודה. די עקאָנאָמישע און קולטערעלע ווירקונג פון די גריכען האָט ארויסגערופען אין יהודה אַ טיעפע סאָציאַל־פּאָליטישע שפאַלטונג, וועלכע האָט אין יוננע צייטען געמוזט טראָגען אַ רעליגיעז־נאַציאָ־ נאַלען כאַראַקטער. די אַריינמישונג פון די גריכישע מלכים (אַנטיוכס אַפיפנום) אין דעם דאָזיגען אינוועניגסטען קאַמפּף האָט געבראַכט צו אַנ'אָפענעם אויפשטאַנד (די מאַקאַבעער 166 140—), וועלכער האָט געקאָסט דעם לאַנד זעהר פיעל קרעפטען, נאָר וועלכע האָט סוף כל סוף גע־ ברצכט דערצו, או די אידישע מלוכה איו גע־ וואָרען זעלבסטשטענדיג.

די שווערע ציִיטען פון אונטערדריקונג און דעם פערפּאָלגונג האָבען זיך אָבגעשפּיגעלט אין דעם ווערק פון נביא דניאל, וואָס איז אָנגעשריעבען געוואָרען פרום 164 און אריין אין תנ"ך. די בעראליכע צייטען פון די נצחונות פון די מאַקאַר בעער זיינען פערשריעבען געוואָרען אין פיעלע בעער זיינען פערשריעבען געוואָרען אין פיעלע ספרים (אין יאָהר 150 — דאָס ווערק פון יאַזאָן פון קירענע; דאָס דאָזיגע ווערק איז צו אונז ניט דערגאַנגען, אַ חוץ אייניגע טהיילען אין גריכי־

שער איבערזעצונג, וועלכע זיינען צוזאַמען געד שטעלט געוואָרען אונטער'ן נאָמען, "דער צווייד טער ספר החשמונאים", אין דעם ערשטען יאָהרד הונדעגט נאָך קריסטוס־געבורט, און אינ'ם 90־טען יאָהר אונטער'ן נאָמען "דער ערשטער ספר החשמונאים"). ארום 150 פאר קריסטוס־געבורט איז אנגעשריעבען געוואָרען מגלת־אסתר און ארום 140 — דער פיערטער און פינפטער ספר תהלים, וואו עס מערקען זיך אויך דייטליך שפורען פון דעם מאַקאַבעער־אויפשטאַנד.

18. און ערשט נאָכ'ן אונטערגאַנג פון רוים, דער אידישער מלוכה אונטער די קלעפּ פון רוים, נאָכ'ן צווייטען חורבן פון ירושלים און פון דעם בית־המקדש, ווען די איינציגע היטער פון דער פערגאַנגענהייט און פון די פאָלקס־טראַדיציעס זיינען געבליעבען די געלעהרטע ערשט דעמאָלט, אין אָנהויב פון צווייטען יאָהרהונדערט נאָך קריסטוס־געבורט, איז פאָלקאָם פערענדיגט געוואָרען די רעדאַקציע פון דעם ספר, וואָם מיר רופען איצט ת נ " דָ.*)

צו אונז זיינען נאָד דערגאַנגענגע וכוחים וועגען ארייננעהמען אָדער ניט אַרייננעהמען אין תנ"ד די אדער יענע ליטערארישע ווערק**) און עס איז ניטא קיין ספק, אז אויד דאָ זיינען גער מאַכט געוואָרע אייניגע (הגם אונבעדייטענדע) פערענדערונגען און אויסבעסערונגען אינ'ם טעקסט.

די משלים פון יהושע בן סירה, וועלכע זיינען אנגעשריעבען דורך איין בעשטימטע פערזאן און האבען דערסאגען און ברוך איין בעשטימטע פערזאן און האבען געטראגען א וועלמליכען כאראקטער, זיינען, גאטירליף, אין תנ"ד ניט אריין. צו אונז זיינען זיי דערגאנגען אין א גריכישער איבערזעצונג, וואס איז געמאכט געווארען דורך יהושע"ם אייניקלעך ארום 100—105 פאר קריסטום־געבורט.

[&]quot;די צו בעקומען א זיכערע און גענויע פאר (* שטעלונג וועען דער ענטשטעהונג און ענטוויקלונג פון תנ"ד, יואלם נויטיג געווען, א חוץ דעם היסטאריש־פילאלאנישען פנשליו, נשך ש סמצישל יעקמנמטער. געוויסע געזעצען, געוויסע מנהגים קענען ניט ענטשעהן, איידער עם זיינען ניטא אין לעבען די עקאַנאָמישע און סאציאלע פאקטען, וועלכע ווערען דורך זיי רעגולירט. עס וואלט דעריבער געווען אינטערעסאנט און נויטיג צו געבען א געשיכטע פון תנ"ך, וועלכע זאל זיין געבויעט אויך אויף סאציאל־עקאנאָמישע פארשונגען. פאר אזא געשיכטע איז אבער, צום בעדויערען, נאָד פאראן צו וועניג מאַטערי־ אלען. די איינצעלנע אונטערווכונגען, וועלכע מען לען שוין איצט מאכען (די סאציאלע געועצגעבונג פון משה, די עשרת־הדברות און ד. גל.), בעשטעטיגען אין אלגעמיין די רעזולטאטען פון דער ליטערארישער און היסטאריש־ פילאלאגישער פארשונג.

אא) עם האט זיף געהאנדעלט וועגען "שיר השירים" און "קהלת", וועלכע זיינען סוף כל סוף אריני גענוטען געווארען צוזאמען מיט מגלת אסתר, תהלים, דניאל און ז. וו. ניט אריין זיינען משלי יהושע בן סירה, די ספרי החשמונאים, דער ספר יהודית און אייניגע אנדערע, וועלכע זיינען בעקאנט אונטער'ן נאמען אפא־ קריפען (ספרים חצונים).

אזוי איז בעשאפען געוואָרען און געוואַקר כען דער ספר, פון וועלכען מיר שעפּען אונזערע ידיעות וועגען דער פערגאַנגענהייט פונ'ם יודענ־ טהום*) דער לעזער וועט איצט פערשטעהן, ווי פאָרזיכטיג מען דארף זיין, בענוצענדיג זיך

*) מען דארף ניט פערגעסען, אז אויך שפעטער האט דער מעקסט געמוזט טהיילווייז פערענדערט און פער־ גרייזט ווערען: קיין דרוק איז נאַד דאמאלט ניט געווען, די ספרים פלענט מען איבערשרייבען מי ט דע ר נעווען, די ספרים פלענט מען איבערשרייבען מי ט דע ר ה א נ ד. די העברעאישע שפראד האט דערצו נאַד אזא מיכע, אז אז אנגעשריעבענעם ווארט אהן נקודות קען מען לייענען אויף פערשיעדענע אופנים (כתיב און קרא). ס'איז א בעזונדערע וויסענשאפט (מסורה) וועלכע האט נעלערנט, איי מען דארף שרייבען און לייענען יעדעס ווארט פון תנ"ד. אוייפ'ן גרונד פון דער מסורה איז שפעטער פערשריעבען געווארעז דער טעקסט שוין מיט נקודות — ווען מען האט די נקודות ערפודען.

מים דעם תנ"ך אלם היסטארישען דאָקומענט, וויפיעל אָנגעשטרענגטע אַרבייט עס איז נויטיג, כדי ארויסצוגעפינען דעם אמת'ן טעקסט פון דעם אָדער יענעם טהייל -- לויט די פערשיעדענע היסטאָרישע עפּאָכען. ריכטיג האָט אמאָל בע־ מערקט א בעקאנטער געלעהרטער (רע־וועט), אז דער תנ"ך אלם היסטאָרישער דאָקומענט איז וויכטיג ניט אווי צוליעב דעם, וואָם ער דער־ צעהלט אונז געשיכטען פון פערגאַנגענע צייטען, ווי פיעל מעהר צוליעב דעם, וואָם מיר בעקומען פון די געשיכטען אַ בעגריף וועגען דער עפּאָכע, ווען זיי זיינען אָנגעשריעבען געוואָרען. ניט אווי די צייטען, וואָם דער תנ"ך שי לדער ט, זיינען דער עיקר, נאָר די צייטען, אין וועלכע ס'ויינען פערפאסט געוואָרען די אדער יענע ספרים פון תנ"ך און וועלכע שפיעגלען זיך אב אין די דאזיגע ספרים.

ה. רויזענבלאַם.

(באלארע)

אמאל איז געווען א משאבאן מיט שאף". פאלקס־ליערעל.

דערזעהן האָם דעם גראף'ם בת־יחידה דעם פאסטוך דעם שעהנעם, אמאָל און באלד זיך פערגעסען אן איהרע גאלאנטע בעוואונד'רער אָהן צאָהל.

עם געהם אום די שעהנע גראפיניע כסדר פער'חלום'ט, בעטריעבט. דער פאטער בעמערקט עס און פרעגט זיך: אין וועמען 'ז מיין טאכטער פערליעבט ?

און יעדער פערליעבטער מיוחס איהר דרינגט אין די אויגען אריין: פערליעבט איז די שעהנע גראפיניע נאָר ווער וועט דער גליקליכער זיין? אמאָל איז א פאסמוך געוועזען, צ יונגער בלאָנדין, צַּ פּאַרטוין, זיין קאָפּ מים די גאַלדענע קרויזען, געפּאַסט וואָלט זיך מראָגען אַ קרוין.

געוואוינט אויסען דפָרף הפָט דער פּצּסטוך אליין אין צּ קליינעם קורין; ביים טהיר צּ פער'חלום'טע ווערבע ן צּ ווצַסער־שמרצָם קלצָהר ווי בור־ שטין. עם שלאָפּם נים דער גראף און ער קלעהרם רק

און פּלאנעוועם אלץ וואָס צו מאָן. זיין מאָכמער, זיין גליק און זיין עהרע איצם שמעהען כיים שיקזאל אין קאָן...

און איינמפל אין ענדע פון זומער, — פ לפנגע און דונקעלע נפכם. דער גראף ליגם מים אפענע אויגען אין שווערע מחשבות פערטראכם.

אין פענסמער. קלאָפּמ דריבנע א רעגען. -פון דרויסען שמעקט מוכלער גערוך, געדאנקען פון שדים, מכשפות איצט קומען צו איהם אין בעזוך.

עם פויקט אין די פענסטער דער רעגען
עם שמעקט מיט סוף־זומער־גערוך
עם שטעהט אויף דער גראף פון געלעגער
און נעהמט אויסען אַלמער א בוך.

דער כוך איז אן אלמער, די מאָוולען צוריבען, מים שטויב מיף בעדעקט; די בלעמער, אזוי ווי די בלעמער פון אסיען, צוקניימשט און פערפלעקט.

דפֶּך וואונדערליך לפַקען די שורות, די כמורנע, און לפָזען נים פָּפּ. און מיעפער און מיעפער גרפָבמ איין אלץ אין אינהאלט, דער אלמער, זיין קפָפּ.

און ס'מרעמען ארויס אויף די בלעמער, די געלע, לעגענדען אָהן צאָהל; פון וויעדמעס און בייזע מכשפים, וואָס האָבען געוועלמיגמ אַמאָל.

פון וויעדמעם מים וואַלפּישע נעגעל און אויגען מים שוועבעל געפילם, מים לאַקען, ווי שלענג פון דעם וואסער, און ליפען אין שווארץ־בלום פערקיהלם.

ווי ם'פלעגען די וויעדמעם פערשעלמען – געגפלמען הפט שטענדיג דער פלוך. דער גראף לעזמ די שווארצע לעגענדען – און שליסט מיט פּ שטייכעל דפט בוך – און שליסט מיט פּ

און מעג געהן איבער און וואָכען און וואָכען אין מאָנאַמען לאַנג, די שעהנע גראפיניע לאכם זעלמען נאָך זעלמענער קלינגמ איהר געזאנג.

דער מאַמע, ער הערט איהר געלעכטער, דער מאַמע פערגעהט איהר געזאנג און קושט איהר אין שטערען און פרעגט זי: מיין מאכטער, וואָס איז דיין פערלאנג?

אין וועמען זאג האָסמו פערליעכט זיך וואָס דו ביזט פעראומערט אזוי ? אַ, ווער וועט זיך גליקליך ניט שעצען, מיין קינד, דיך צו רופען "מיין פרוי" ?

איינאיינציגער וואונק פון דיין אויג בלויז, איינאיינציגער שמייכעל איז רעכם פערוואנדלען דעם שמאַלצסמען מיוחם אין דיינעם אן אייביגען קנעכמ.

די שאָכמער, זי הערם און זי ענמפערט דעם פאמער, און ס'הארץ מהום איהר וועה: "יא, אמת, פערליעכם בין איך שמערבליך דאָך ליידער אין קיינעם פון זיי..."

פערליעבט איז מיין הארץ אין א קעניג, אויף וועמען עס ליגט איצט גאָט'ס שטראף;

זיין קרוין — בלויז די גאַלדענע לאַקען, זיין פאלק—נור זיין משערעדע שאָף.

דער אלמער כלייבט זיצען פערגליווערט זיין הארץ ווערט פערוואנדעלט אין שטיין. די מאָכמער פערברעכט איהרע הענד, און פערגעהט זיך אין שטילען געוויין.

און ס'האָם זיך דער מרויער פערקליבען און בריים זיך בעזעצם אין דעם שלאָם. און פאמער און מאָכמער זיי מרינקען בשותפות פון ליידען דעם כום...

דער פּאָמער ער ליידם און אין הארצען זיך ראנגעלם רחמנות און פּפּליכם... ער קוקם אויף זיין איינציגער מאכמער און זעהם ווי זי צאנקם ווי א ליכם. אין אכענד די זונן נעהמט זיך זעצען, דער ליכטיגער טאָג האלט ביים סוף, דער פאסטוך פערענדיגט א ניגון און זאמעלט צונויף זיינע שאָף.

די שמראחלען די לעצמע פערגעהען, דער פויגעל פערשמומם אויף דעם בוים. דער פאסמוך פערגעהמט זיך זיין סמאדע און לאזמ זיך פאמעליך אחיים.

עם ציהט זין דער סטעפ און ער

ציהט זיך, און שפרייט זיך אויף באַרג און אויף טהאָל,

דער פֿאסמון' ער מרייבט זיינע לעמער און זעהט נאָך דעם שלאָס נים צומאָל.

די נפכם הויכם שוין פן זיך צו בלייכען שוין פארבם זיך אין מזרח דער זוים מים גאלד און מים רפזיגע שמראחלען און ער איז נפך אלץ נים אין דר'חיים.

און באנג ווערט דעם פאסטוך, א מורא, זיין הארץ ווערט מיט אומעט דערפילט, דאן ציהט ער פאמעליך ארויסעט פון בוזעם זיין דודקע, און שפּיעלט.

די שעפעלעך הערען דאָס שפּיעלען און לאזען ארונטער די קעפּ — און לאזען ארונטער די קעפּ און ס'וואנדערט דער פּאסטוך און סטאדע אריבער דעם ענדלאָזען סטעפּ...

א וואנדערער האָם ווען פערבלאָנדזשעם אליין אין דער געגענד ביינאַכם און האָם מים אן אומעם א טיעפען די טרויעו"לעגענדע געבראכט...

יאָנהערם, נ. י. יולי, 1911.

אויך מפָרגען גאנץ פריה הפָט א דינער אין פאלאץ א וויעדמע געבראכט ביז אבענד הפָט גראף און מכשפה אין שמועסען געהיימע פערבראכט:

"פאראנען ביי מיר איז א פאסטוך, וואָס פיטערט מיין טשערעדע שאָף. איהם זאָלסטו פער'כשוף'ן, אלטע, דאָך גרויזאס ניט זיין זאל די שטראף!"

"פּארטאָג זאַל ער נעהמען די סטאדע מיט שאָף, און אריבער דעם בריק, אוועק אויף די לאַנקעם די פרייע, און קיינמאָל ניט קעהרען צוריק".

די וויעדמע, די אלמע פערנויגט זיך, די אויגען איהר שימערען גרין, און יענע נאַכט האָט זי גענעכטיגט ניט ווייט שוין פון פאסטוכ'ס קורין,

דער פאסטוך, ער שליסט זיינע אויגען און זיס נעהמט ארום איהם דער שלפֶּךְ, ער חלומיט פון טייכען און לפֶּנקעס פון דודקעס און טשערעדעס שפֶּךְ.

> און אונטער דער דרימלענדער ווערבע, אנטקעגען זיין אפענער טהיר, זיך פלאקערט א פייער און מינעט מיט פלאמען פון יעדען קאַליר.

— פארטפָג ווערט דער פייער פערלפָשען עס שטעהט אויך דער פאסטוך פון שלפָּך

און טרינקט פון דעם וואסער־שמראם דורשטיג

און ואמעלם צונויף זיינע שאָף.

אריבער דער בריק צו די סטעפען די טשערעדע גיסט זיך ארויס, די זוגן לייכט פון הימעל ארונטער און שמייכעלט נשמה'דיג גרויס...

צביון.

.2

י דעבאטע, אויב א אידישער סאד צ'אילסט מעג עסען קניידלעף אום פסח און קוגעל אום שבת, קענען מיר פארלויפיג גאָר לאזען אן א זייט. העכסטענס איז דאָס אן ענין פאר פריידענקערישע

מגידים ארויסצוזאגען פערשיעדענע בוידי סגידים ארויסצוזאגען פערשיעדענע בוידי סברות און א גוטע געלעגענהייט זיך צו בלאד מירען אויף א גלענצענדען אופן.... וואס אונז קען אינטרעסירען אין דער דעבאטע וועגען אידישד קייט האָב איף שוין פארמולירט אין דעם ער־שטען ארטיקעל זוי פאלגט:

פאר אונז שטעהט אין אמעריקא דאָס, פאלגענדע פראבלעם: קענען דא אידען אנהאל־ פען זייער נאציאָנאלע קולטור, אָדער ניט? איז עם ווינשענפווערטה, אז די אידישע קולטור זאָל דא פערשווינדען, אָדער זי זאל זיך בעסער ווייטער ענטוויקלען? וואס דארף זיין די שטע־ לונג פון אונז, אידישע סאציאליסטען, צו דער נאציאָנאלער אידישער קולטור, דארפען מיר אר־ בייטען דאפיר, אז זי זאל זיך ווייטער ענטוויק־ לען, אדער דארפען מיר זיין פעראינטערעסירט, אז זי זאל גיכער פערשווינדען? ווי דאר־ פען מיר זיך בעציהען צו דער ערציהונג פון אונ־ זערע קינדער, דארפען מיר זארגען זיי צו מא־ כען פאר בלויז אמעריקאנער, אדער אויך פאר אידישע אמעריקאנער? דארף דער נייער דור פון אידישקיים לחלומין גאר נים וויסען, אָדער עם איז פאראן אין אידישקיים עטוואם אזעלכעם, וואָם עם וואלט זיין ווינשענסווערטה, אז אויך דער נייער דור זאל עם וויםען ?"

נאָר איידער איף וועל געהן ווייטער, דענק איף, אז עס וועט ניט זיין איבריג זיף אין קור־ צען אבצושטעלעז אויף די נאציאָנאלע פראגע אין אלגעמיין.

שוין אין אנפאנג, ווי דער מאָדערנער סא־

ציאליזם האָט זיך נאָר אָנגעפאנגען ענטוויקלען און פאָרמולירען זיינע אויפגאבען, געפינען מיר ביי איהם א פאלשטענדיג קלאָרע אויסגעשפּראַ־ כענע שטעלונג צו דער נאציאָנאלער פראגע. אין 8טען נומער "פארבאטע"*) ווערט געזאגט פאלגענדעם: "די אינטערנאציאָנאלע ארבייד טער בעוועגונג האָט אומעטום זיך געשטעלט צו איהר ערשטער בעדינגונג די פרייע און גאנדצו איהר ערשטער בעדינגונג די פרייע און גאנדצע נאציאָנאלע ענטוויקלונג".

אין אן אנדער שטעלע, אין 2טען נומער באָרבאטע" געפינען מיר אזא מין אויסדרוק:,

"כדי די בעוועגונג פון דער גאנצער מענשד הייט זאָל ניט ליידען פון שטערענישען און אבר האלטונגען, נאָר גראד אומגעקעהרט, זי זאל זיך געפינען אונטער דער ווירקונג פון דעם שטאַרקען וואונש פון אריבעריאָגען איינעם דעם אנדערען, איז נויטיג, אז דעם אנדערען, איז נויטיג, אז יע דעס גליעד פון דעם גאנדע צען (די איינצעלנע נאציאָנען, הייסט עס) זאל זיין פול מיט געזונד און אל זיין פול מיט געזוווי אט דאָס און ענע רגיע. און אזוי ווי אט דאָס גליעד איז ניט נאָר א גשמיות'דיגע בעשעפעניש, גליעד איז ניט נאָר א גשמיות'דיגע בעשעפעניש, נאָר אויך א גייסטיגע און א זיטליכע, דעריבער מוז זי זיין אין דער לאגע זיך אייגצושטעלען פאר מיהר עהרע און אָנזעהן, פאר איהר בעדייטונג און ווירקונג".

און אין א דריטע שטעלע פון "פערבאָטע" לעזען מיר "אפּילו דער קלענסטער נאציאָנאליטעט מוז צו יעדער צייט געזיכערט ווערען א פאל־ שטענדיגע עקזיסטענץ".

איך גלויב, אז דיעזע געבראכטע ציטאַ־

*) זעה "צוקונפט". יולי.

די "פערבאטע" איז געווען דער צענטראלער ארגאן פון דער סעקציאנס־גרופע דייטשער שפראכע אין דער אינטערנאציאנאלע. ער האט אנגעפאנגען ערשיינען אין יאנטערנאציאנאלע. ער האט אנגעפאנגען ערשיינען אין יאהר 1866, די ציטאטען זיינען גענומען פון דער דייט־ "ער בראשורע "דער סא: יאליזמוס און די נאציאנאלי" טעטען־פראגע פון דר. ח. זשיטלאווסקי, 1899.

טען אליין זיינען שוין גענוג צו בעווייזען, אז די נאציאָנאלע פראגע איז ניט קיין ערפינדונג בון בייזוויליגע גייסטער, וועלכע ווילען "פער־ גיפטען" די ארבייטער־בעוועגונג מיט דעם "נא־ ציאָנאלען גיפט". מיר זעהען, אז שוין מיט 45 יאָהר צוריק איז די נאציאָנאלע פראגע ארויפ־ געשוואומען אין דער סאציאליסטישער ליטע־ ראטור און די סאציאליסטען פון יענער צייט האָ־ בען געגעבען אויף איהר א גאנץ קלאָרע תשובה, אז ניט נאָר, וואס יעדע נאציאָן האָט דאָס רעכט פריי און זעלבסטשטענדיג צו עקזיסטירען, נאָר, אז די פרייע און גאנצע נאציאָנאלע ענט־ יויקלונג איז גאר די ערשטע בעדינגונג פון דער אינטערנאציאָנאלער ארבייטער בעוועגונג און אז עם איז נויטיג, דאָם יעדע נאַציאָן זאָל זיין פול מיט גע ונד און ענערגיע.

די פראגע קען זיך נאָר דאָ שטעלען, ווי אזוי קומט עס, אז אין דער שפעטערדיגער צייט האָט זיך אין סאציאליסטישע קרייזען פער־ שפריים א גאנין געגענגעזעצטע מיינונג וועגען דער נאציאָנאלער פראגע, ד. ה. די אויסדריקליכע פערלייקנונג פון נאציאָן ? אין די שריפטען פון מארק און ענגעלם געפינט מען איבערהויפט ניט בעשטימטע אויסערונגען, וואָס זאָלען זיך די־ רעקט פערנעהמעו מיט דער נאציאָנארער פראז גע. דיעזע צוויי גרעסטע סאָציאליסטישע דענ־ קער האָבען זיך, ווי עם שיינט, מיט דיעזער פראגע בכלל ג'ט בעשעפטיגט. און אויב מיר געפינען יאָ אין קאָמוניסטישען מאניפעסט א שטעלע, וואו די נאציאָנאלע פראגע ווערט פער־ בייגעהענדיג בעריהרט, דארף מען זאגען, אז דער געראנק, וואס דארטען ווערט ארויסגעואגט, איז אלענפאלם פיעל מעהר פאר די נאציאנאלע אידעע אלם געגען איהר.

אין קאָמוניטטישען מאניפעסט ווערט גער זאגט פאלגענדעס: "מען ווארפט אונז פאָר, אז זאגט פאלגענדעס: "מען ווארפט אונז פאָר, אז מיר ווילען אבשאפען פאטערלאנד און נאציאָנאר ליטעט. די ארבייטער האָבען ניט קיין פאטער האָבען ניט. וויבאלד דער פּראלעטאריאט מוז האָבען ניט. וויבאלד דער פּראלעטאריאט מוז אויבערמאכט, מיז ער זיף דער הויבען צו ווערען אויבערמאכט, מיז ער זיף דערהויבען צו ווערען דער פיהרענדער קלאס פון דער נאציאָן, מוז דער פיהרענדער קלאס פון דער נאציאָן, מוז ער אליין ווערען די נאציאָן, מוז און אויף אזוי ווייט איז ער זעלבסט נאציאָנאל; און אויף אזוי ווייט איז ער זעלבסט נאציאָנאל; אמת, גיט אין דעם בורזשואזען בעגריף פון דעם מורזשים".

אויב מען יאל יועלען בויען טעאָריעם אויף דיעזע פערבייגעהענדע בעמערקונג אין קאמוניסד טישען מאניפעסט, קען מען פון איהר נאָר בעד ווייזען, אז מיר אנערקענען ניט קיין פאטערלאנד, אלס אייגענטהום פון א נאציאָן, אָבער די נאדציאָן גופא ווערט דאך אלענפאלס אנערקענט. דער ציעל פון פּראָלעטאריאט איז צו ווערען דער פיהרענדער קלאס פון דער נאציאָן, צו דער ען אליין די נאציאָן.

די פראגע ווערט אלזא נאָך שטאַרקער;
ווי קומט עס, אז אין סאָציאליסטישע קרייזען
האָט זיך שפעטער אויסגעבילדעט א מיינונג,
אז דער סאָציאליזם איז אנטינאציאָנאל? און
אפילו קויטסקי, איינער פון די קלערסטע און
מיעפסטע קעפ איז אין זיינע ערשטע שריפטען
ארויסגעטראטען געגען דער נאציאָנאלער אידעע
און האָט פערט־יידיגט דעם קאָסמאָפּאליטיזם,
וועלכער איז היינט פאלשטענדיג באנקראט, און
אפילו ער אליין, קויטסקי, האָט זיך פון איהם
אָבגעשאָקעלט.

עם וואלט פערנעהמען צו פיעל פּלאץ צו געבען אן אויספיהרליכען ענטפער אויף דיעזע אינטערעסאנטע פּראגע און אויסגעפּינען ווי אזוי דער קאסמאָפּאָליטיזם, וועלכער איז באמת גיד בער א פּראָדוקט פון דער קאטוילישער קירך, וואס וויל ניט אנערקענען קיין לענדער און נאציאָנען, אויסער די "אלגעמיין מענשליכע״ קאטוילישע רעליגיאָן און דעם פּאבסט־מלוכה, האָט זיך געקענט אריינ'גנב'ענען אין סאצי־ האָט זיך געקענט אריינ'גנב'ענען אין סאצי־ אליזם.

עם איז אהן א צווייפעל, אז די נאציק־ נאליסטישע אגימאציע, וועלכע די קאפיטאליסד טישע קלאסען האָבען אנגעפאנגען פיהרען צו־ ליעב קאָנקורענץ־צוועקען, האָט אויף די סאציא־ ליסטישע מוחות געהאט די הויפטווירקונג, או זיי זאלען ארויםפרעטען געגען דער נאציאָנא־ לער אידעע און שטעמפּלען יעדע נאציאָנאלע בעוועגונג מיט דעם שטעמפעל פון בורזשואוער רעאקציע. וועגען דעם פונקט איז פאראן פיעל צו רעדען. אבער דאָס איז שוין א גאנץ ספּעצי־ עלע טעמא פאר זיך. פאר אונז איז דאָ גאנץ גענוג צו קאנסטאטירען דעם פאקט, אז דיעזע פריהערע געגנערישע שטעלונג צו דער נאציאָ־ נאלער אידעע אין די פיהרענדע סאציאליסטישע קרייזען געהערט שוין צו דער פערגאנגענהייט. קויטסקי אליין, אויף וועלכע די סאציאליסטישע קאָסמאָפּאליטען פון אלטען חדר האָבען זיך אזוי שטארק סופף געווען, האָט פּארֹשטענדיג געענד דערט זיין מייגונג אין דער נאציאָנאלער פראד גע. אם קלאָרסטען אז עם איז צו זעהן אין זיין גע. אם קלאָרסטען אז עם איז צו זעהן אין זיין בראָשורע "פּאטריאָטיזם און סאציארדעטאקראד טיע", וועלכע ער האט געשריעבען לפבוד דעם שטוטגארטער אינטערנאציאָנאלען האציאלים טען־קאנגרעס אין יאָהר 1909. אין דיעזער בראָד שורע איז קויטפקי אליין מודה אין דער נאציר שורע איד קויטפקי אליין מודה אין דער נאציר אָנאלער אידעע און ער ווייזט אן דעם אונטערד אינד צווישען דעם בורזיטואזען פּאטריאָטיזם און דעם פּראָלעטארישען. וועהרענד דער בורזיטואזער פאטראקטיזם פּראָנער, איז דער פּראָלעטארישער פּאטרראָטיזם פּראָנער.

די שטעלונג פון די אנעדערע איצטיגע לייטענדע גייסטער אין דער סאציאליסטישער בעוועגונג צו דער נאציאָנאלער פראגע האָט זיך אויך אם קלאָרסטען און דייטליכסטען אויסד געדריקט אויף דעם שטוטגארטער אינטערנאר ציאָנאלען סאָציאליסטען־קאָנגרעס.

אויף דעם אינטערנאציאָנאלען סאָציאליס־
טען־קאָנגרעס אין שטוטגארט, אין יאָהר 1907,
איז פארגעקומען איינע פון די אינטערעסאנטסטע
דעבאטען וועגען דעם גוט בעקאנטער ערווע'ס
אנטימיליטעריסטישע רעזאָלוציע, וואו ער האָט
ענטוויקעלט זיין קאסמאָפּאָריטישע טעאָריע,
דאָס די ארבייטער דארפען זיך אבזאגען פון
נאציאָן, פאטעוילאנד און דארפען זיין בער
שטרעכט וואָס גיכער אבצושאפען די אלע גרענער
צען, וואס טיילען אב איין נאציאָן פון דער אנדער
רער און בעשפען אן אלגעמיינע מענשהייט.

אין דער דעבאטע זיינען ארויסגעטרעטען די בעקאנטעסטע פיהרער פון דער סאציאליס־טישער בעוועגונג, און הערט וואס זיי האָבען גע־יאנט.

וואליאן: די נאציאָנען זיינען נים נאָר ניצ־ ליכע, נאָר אויך נויטווענדיגע עלעמענטען פון דער מענשליכעד ענטוויקלונג.

זשאָרעם: א נאציאָן איז אן אוצר פון מענשליכער זשעניע און פּראגרעם, און עם וואלט גאָר ניט געפאסט פאר'ן פּראָלעטאריאט, אז ער אל צוברעכען אויף שטיקלעך דיעזע טייערע כלים פון דער מענשליכער קולטור.

בעבעל: דאָס גאנצע קולטורעלע לעבען ענט־ וויקעלט זיך אויף דעם באָדען פון דער מוטער־ שפּראַך... יעדעם פאלק, וואס שטעהט אונטער א פועמדער אויבערהערשאפט, אפילו ווען זי

בריינגט איהם פיעל גוטעם, וועט זיך דאָך ענד־ ליך אויפהויבען צו קעמפּפען פאר זיין בעפריי־ זוגג.

פּאָלמאר: מיר זיינען גאנץ ווייט פון דעם אומאָפּיסטישען שטאַנדפּונקט, אז עם וואלט כלומר'שט געווען ווינשענסווערטה, אז אלע נאַ־ ציאָנען זאלען פערשווינדען און אויף זייער אָרט זאל געשאפען ווערען א גלייכפערמיגע אלפעל־קערליכע קאשע.

וואנדערוועלדע, איבערגעבענדיג דעם רעד זילטאט פון די דעבאטען פארין קאנגרעם, האָט פארמולירט די ארויסגעזאנטע געדאנקען פון די דעבאטאנטען אויף דעם פאלגענדען אופן:

דער ארבייטער־אינטערנאציאָנאל איז ניט קיין מאסע אהן א שום פארם. ער איז א פרייע פעראייניגונג פון לעבעדיגע ארגאניזאציאָנען, א בוגד ניט נאָר פון זעלבסטשטענדיגע לענדער נאָר אויך פון נאצי אָנען... אונזער רע־ אַלוציע בעפעסטיגט נאָך א מאָל דעם פאקט, אז מען קען האלטען פאר גויטיג די עקזיסטענץ פון נאציאָנען און דאָך ניט אבשוואכען די אינ־ טערנאציאָנאלע פערבינדונג פון די ארבייטער.

איז אפשר דאָס נאָך וועניג, קומט דר. עלענד בויגען, דער רעפערענט וועגען עמיגראציאָן און אימיגראציאָן אויפ'ן שטוטגארטער קאָנגרעס און מאַכט פאָלגענדע אינטערעסאנטע ערקלעהרונג:

די ארבייטער פון יעדער נאציאָן דארפען נים פערשטעהן זייער אינטערנאציאָנאלע סא־ לידאריטעט אויף אוא אופן, דאָס זיי זיינען גע־ צוואונגען זיך איבערצוגעבען דעם פארבלאָזען אינטערנאציאָנאליזם און זיך אבזאגען פון זייער גאציאָנאליטעט. גראד אומגעקעהרט! די ארד בייטער פון אלע נאציאָנען האָבען א רעכט און א דיין צוגעבונדען מיט ליעבע און איד פּפֿליכט צו זיין צוגעבונדען בערגעבענהיים צו די קולטורעלע אוצרות פון ייער אייגענער נאַציאָן. זיי וועלען אלץ מעהר: און מעהר זיין בעשטרעבט אבצוהיטען זייערע איוגענטימליכקייטען, וואס מעהר זיי וועלען איינזעהן, אז גראָד מים דעם אבהיטען פון זייע־ רע אייגענטימליכקייטען קענען די גאציאָנען בווינגען דעם גרעסטען נוצען צו דער אלגעמייר נער קולטור.

ווי איהר זעהט איז די שטעלונג צו דער נאד ציאָנאלער פראָגע פון די היינטיגע פיהרער פון ער אינטערנאציאָנאלער סאציאַליסטישער בעד ויעגונג פאלשטענדיג צו גונסטען פון דער נאציאד נאלער אידעע און נאציאָנאלער בעוועגונג. זייד

נען זיי דאָס אלע טאַלי "פערפיהרט" געוואָרען פון די בייזוויליגע אגיטאטאָרען? אָדער האָבען ייי ניט געלעזען דאָס, וואס אונזערע גוטע און ברומע אידישע גענאָסען האָבען ביי אונז אין אמעריקא געשריעבען מכח דעם ענין?...

צום סוף וואלט איך נאָך וועלען דערמאָד גען אטאָ בויער, איינער פון די גרעסטע סאציא־ ליסטישע טעאָרעטיקער אין דער נאציאָנאלער פראנע.

אין זיין בוך "די נאציאָנאליטעטען פראגע און די באציאל־דעמאָקראטיע", זייטע 452, זאגט און די באציאל־דעמאָקראטיע", זייטע פאלגענדעם:

מיר ווילען דאָ ניט מאָלען קיין פאנטאזיע, בילד פון דער צוקונפטיגער געזעלשאפט. וואָם כיר ווילען דא וועגען איהר זאגען ווערט געדרונ־ יען פון א ניכטערע בעאורטיילונג פון איהר וועוען. די פערענדערונג פון די מענשען דורף די כאָציאליכטישע פּראָדוקציאָנס־פארמען פיהרט נויטווענדיג צו דער גלידערונג פון דער מענש־ היים און נאציאָנאלע געמיינשאפטען. די אינ־ טערנאציאָנאלע ארבייטהטיילונג פיהרט נויט־ ווענדיג צו א פעראייניגונג פון די נאציאָנאלע געמיינשאפטען אין א סאָציאלע געמיינשאפט פון א העכערע פארם. אלע נאציאָנען וועלען זיין בעראייניגט אין איין געמיינשאפט, כדי צווא־ מען בעהערשען די נאַטור, די גאנצע מענשהיים וועם אָבער זיין צו־ גליעדערט אין נאציאנאלע געד מיינשאפטען, כדי צו ענטוויק־ לען די קולטור און פריי פון איהר צו גענים ען -- דאָם איז דאָם נאציאָנאליטעטען־פּרינציפּ פון סאציאליזם".

פון די אלע געבראכטע ציטאטען, און
וועלכע האָבען געהענט געבראכט ווערען נאָך
אין צעהנדליגע, איז אונז קלאָר' דריי זאכען.
עו שטענס, אז די בעדייטענסטע פארשטעהער
בון דעם אינטערנאציאָנאלען סאציאליזם שטע־דען אויף דעם שטאנדפּונקט, אז די נאציאָנען
זיינען ניט נאר ניצליכע נאָר אויף נויטווענדיגע
עלעמענטען פון דער מענשליכער ענטוויקלונג,
יוייל יעדע נאציאָן איז אן אוצר פון מענשליכער
יוייל יעדע נאציאָן איז אן אוצר פון מענשליכער
זשעניע און פּראגרעס; צווייטענס, איז די אויפ־
זשעניע און פּראגרעס; צווייטענס, איז די אויפ־
רע אייגענטהימליכקייטען און איהר קולמור,
דען דערמיט ווערט רייכער און פיעלפארביגער
דע אלמענשליכע קולטור; דריטענס, אז עס

* * *

ליעגט אין דער אינטערעסע פון דער מענשהייט און פראגרעס, אז יעדע נאציאָן וְאַל האָבען די פולע מעגליכקייט צו ענטוויקלען איהרע נאציאַ־ נאַלע אייגענטימליכקייטען און איהר קולטור, אז יעדעס "גליעד פון גאנצען", ד. ה. יעדע נאציאָן אין דער גאנצער מענשהייט זאָל זיין פול מיט געזונד און ענערגיע.

דערמיט איז אייגענטליך אויך פערענט־ פערט די פראגע וועלכע איך האָב געשטעלט:

"איז עם ווינשענסווערטה, אז די אידישע קולטור זאל דאָ פערשווינדען, אָדער זי זאל זיך בעסער ווייטער ענטוויקלען? וואס דארף זיין די שטעלונג פון אונז, אידישע סאציאליסטען, צו דער נאציאָנאלער אידישער קולטור, דארפען מיר ארבייטער דאפיר, אז זי זאל זיך ווייטער ענמוויקלען, אָדער דארפען מיר זיין פעראינד ענמוויקלען, אָדער דארפען מיר זיין פעראינד טערעסירט, אז זי זאל וואס גיכער פערשווינד טען?"

דער ענטפער איז אלזא קלאָר: געווים און געווים איז ווינשענסווערטה, אז די אידישע קולטור זאל זיך ווייטער ענטוויקלען, און מיר דארפען דערין העלפען, און ניט נאָר ווינשענס־ ווערטה, נאָר אויך גויטיג, ווייל דערטיט וועט געבראכט ווערען נוצען ניט נאר דעם אידישען געבראכט ווערען נוצען ניט נאר דעם אידישען פאלק אליין, נאָר אויך דער גאנצער מענשהייט. ניט דעם אבהיטען פון אונזערע נאציאָנאלע אייגענטימליכקייטען און מיט דער ענטוויקלונג פון אונזער קולטור בערייכערען מיר און מאכען פון אונזער קולטור בערייכערען מיר און מאכען פיעלפארביגער די אלגעפיין מענשליכע קולטור.

איך וואלט מיט דער טעמא געקענט זיין פארטיג, ווען איך וואלט ניט געדארפט ענטפער דען אויף די ערשטע וויכטיגע פראגע:

קענען דאָ אידען אָנהאלי טען זייער קולטור?

עם איז דא אנגעוויזען געוואָרען, אז די עקזיסטענין פון דער אידישער נאציאָן און די ענכוויקלונג פון אונזער קולטור איז ניט נאָר נויטיג נאָר אויף ווינשענסווערטה, אז מיר איר זישע סאציאליסטען ניט נאָר מעגען העלפען זישע סאציאליסטען ניט נאָר מעגען העלפען זיפטוויקלען די אידישע קולטור, נאָר אויף מיר ארארען. די פראגע איז אבער, איז עם פאראן גאר אזא מעגליכקייט פאר א יוייטערדיגער ענט־ וויקלונג פון דער אידישער קולטור? זיינען די אלע ארומיגע בעדינגונגען דען ניט געגען א איר דישער נאציאָנאלער ענטוויקלינג איז דען ניט געגען א איר דישער נאציאָנאלער ענטוויקלינג איז דען ניט צו בעמערקען ביי דעם אידישען פאלק סיי אן צו בעמערקען ביי דעם אידישען פאלק סיי אן אינערליכע מענדענין

צו אסימילאציאָן אנשטשט צו נאציאָנאליזאר ציאָן ?

:און נאָך א וויכטיגע פראגע

אייגענטליף אין וואס בעשטעהט אונד זער אידישע קולטור און וואס איז פאראן צו ענטוויקלען?

* * *

קולטור איז א פּראָדוקט פון דעם מענשליד כען קאמפּף מיט דער נאטור. די א רביי ט דאָס איז דער אורקוואל פון קולטור. טעכניק, וויסענד שאַפט, עקאָנאָמיק, געזעצגעבונג, קונסט, פילא־ אפיע, היסטאָריע, רעליגיאָן, מנהגים, זיטען א: ז. וו. א. ז. וו. זיינען ניט מעהר ווי פערשיעדענע זנטפערם, מיט וועלכע די מענשהייט פערענט־ פערט אין פערשיעדענע צייטען איהרע נויטען און בעדערפנישען, וועלכע וואקסען ארוים אין איהר קאמפּף מיט דער נאטור. וואלט די גאנצע מענשהיים געלעבט אונטער גלייכע בעדינגונגען, יואלט די גאנצע מענשהייט זיך קאָנצענטרירט אין איין געאָגראפישען פּונקט און אין איין אקלי־ מאַט און וואלט זי דורכגעמאכט אן איינפערמיגע געשיכטע, דאן וואלטען מיר געהאט אויך אן איינפערמיגע אלגעמיין מענשליכע קולטור, עם וואלט אפילו נאָר איין שפּו'אך׳ געהערשט. די מענשהיים האָט אָבער זיך שוין גאַנץ פריה, אויף די ערשטע שטופע פון איוזר קולטורעלע ענטוויקלונג אנגעפאנגען זיך טיילען אין פער־ שיעדענע גרופען, וועלכע האָבען געלעבט אין כערשיעדענע אומשטענדען, אין פערשיעדענע אקלימאטען. יעדע גרופע האָט פערשיעדען אנ־ נעפיהרט דעם קאמפף מיט דער נאטור און יע־ דע גרופע האט דורכגעמאכט א פערשיעדענע לעבענסגעשיכטע. עם איז זעלבסטפערשטענדליך, אויך די קולטורען פון די פערשיעדענע גרו־ פען האָבען געמוזט ארויסצייגען געוויסע פער־ טיעדענהייטען.

עס איז אבער דערביי נויטיג צו בעמער קען, אז צווישען די פערשיעדענע צווייגען פון דער קולטור גופא דארה געמאכט ווערען א פרינציפּיעלער אונטערשיעד. עס זיינען פאראן אזעלכע צווייגען פון דער קולטור, וועלכע מוזען לייט זייער פארם, כאראקטער און אינהאלט זיין אלגעמיין מענשליכע, ווייל אין זיי איז פאר דאן צו וועניג פלאץ פאר אינדיווידועלע שאר פונגס־פארמען, וועהרענד אין די אנדערע קולטור צווייגען איז דער פלאץ פאר די אינדיווידועלע צווייגען איז דער פלאץ פאר די אינדיווידועלע שאפונגס־פארמען זעהר א ברייטער.

די טעכניק און די עקואקטע ווסענשאפטלן, ווי מאטעמאטיק, אסטראָנאָמיע, געאגראפיע, פיזיק, כעמיע א. ז. וו. זיינען צווייגען פון דער קולטור, וואם זיינען אלגעמיין מענשליף. די יאמפּף־מאשין, די עלעקטרישע מאשין, טעלעג־ ראף, טעלעפאָן, א. ז. וו. א. ז. וו. האָבען אין זיך לחלוטין ניט עטוואס נאציאָנאלעס, אזוי יוי עם איז ניטא קיין נאציאָנאלעם אין מאטע־ מאַטיק און אסטראָנאָמיע אדער אין כעמיע און פיזיק. אמת, צוליעב געוויםע מאטעריעלע אירזאכען האָט די טעכניק, אדער געוויסע גע־ ביטען פון דער טעכניק, געפונען ביי איין נאציאָן א שטארקערע און ברייטערע ענטוויקלונג ווי ביי דער אנדערער, דאָס גלּייכען די וויסענשאפט. איין נאציאָן האָט זיך אויסגעצייכענט מיט גרוי־ כע ערפינדונגען און די אנדערע נאציאָן האָט אפילו קיין קליינע ערפינדונגען נים געמאכם. וויכטיג איז אבער, אז ווען די ערפינדונג איז שוין געמאכט געוואָרען, איז זי געוואָרען דאָס פערמעגען פון דער גאנצער מענשהיים אין דער זעלביגער פארם ווי זי איז ערפונדען געוואָרען. עם זיינען פאראן אורזאכען ווארום דער ערשטער אייזענבאהן איז ערפונדען געוואָרען. אין ענג־ לאנד, מען האָט געמוזט געפינען א מיטעל ווי לייכטער צו טראנספארטירען די קוילען פון די סויהלען־גרובען. אבער דער אייזענבאהן איז היינט ניט נאציאָנאל ענגליש, אזוי ווי די עלעקד טרישע דינאמיט מאשינע, וועלכע דער דייט־ שער זימעס האט ערפונדען, איז ניט נאציאָנאל ייטשעם.

גאנץ אנדערש אבער איז עס מיט די אנד דערע צווייגען פון דער קולטור, ווי ליטעראטור, קונסט, פילאָזאָפיע, פּעדאגאָגיק א. ז. וו. דיעזע קילטור געביעטען זיינען שוין אזעלכע, וואו די דינדיווידועלע שאפונגס־פארמען שפּיעלען א זאנץ בעזאנדערס שטארקע ראָלע, זיי קענען נאָר זיין אלגעמיין מענשליך אין פּרינציפּ אָבער ניט אין פארם. דיעזע קולטוו־צווייגען זיינען מעהר נאציאָנאל ווי אלגעמיין מענשליך.

די מאטעמאטיק אלס א וויסענשאפט איז ביי אלע נאציאָנען גלייך. א מאטעמאטישע אויפּגאבע, ווען זי ווערט נאָר ריכטיג געמאכט, וועט געבען דיזעלביגע רזולטאטען ביי א דייטש, ביי אן ענגלענדער, ביי א פראנצויז און ביי א יאפּאנעזער. עס וועט אבער יאָ זיין אן אונטער־שיער אין די וועגען און מעטאָדען ווי דיעזע מאטישע אויפּגאבע איז געלעזעט געוואָרען, כאטעמאטישע אויפּגאבע איז געלעזעט געוואָרען,

די וויסנשאפט פון מאטעמאטיק איז איבעראל ריעזעלבע און קען אויך קיין אנדערע ניט זיין. עס איז פאראן אבער אן אונטערשיער אין די מער פאָדען פון לערנען מאטעמאטיק. אין דייטשלאנד זיינען די מעטאָדען אנדערע ווי אין פראנקרייך, יין ענגלאנד אנדערש ווי אין דייטשלאנד און פראנקרייך און אין אין אפאן אנדערש ווי אין אלע זריי. די וויסענשאפט פון מאד זריי. די וויסענשאפט פון מאד טעמאטיק איז אלגעמיין, אָבער טעמאטיק איז אלגעמיין, אָבער די פעראנאן גיק הייסט עס אָדען, די פעדאגאָגיק הייסט עס, איז נאַציאָנאַל.

כדי פּינקמליכער צו זיין אין דער פארמיד לירונג, וואלט איך זאגען, אז די יעניגע צווייגען לירונג, וואלט איך זאגען, אז די יעניגע צווייגען פון דער קולטור, וועלכע זיינען אלגעמיין און האָבען ניט קיין ספּעציפּישען נאציאָנאלען כאד יאקטער, זאלען מיר רופען מיט דעם נאָמען ציד וויליזאציאָן. די טעכניק און די עקזאַקטע וויסענ־טאפטען געהערען צו דער אלגעמיין מענשליכער ציוויליזאציאָן, זיי זיינען ניט נאציאָנאל. ע ס ע ק זים טיר ט א נאצי אָנאל ע ק קולטור אָבער עם איז ניט אָ קולטור אָבער עם איז ניט אָ יין נאציאָנאל ע ציון נאציאָנאל.

האלטענדיג זיך ביי דיעזער טיילונג פון ביוויליזאציאָן און קולטור, וועט עס אונז איבער־ הויפּט לייכטער זיין צו געבען א קלערערען ענט־ פער אויף מעהרערע פראגען, וועלכע זיינען פער־ בינדען מיט אונזער טעמא.

ווען מען רעדט וועגען אידישער קולטור, שטעלען פיעלע די פראגע: אייגענטליך, וואו עקזיסטירט איבערהויפּט א ספעציעלע אידישע קילטור? וואו זיינען די וויסענשאפטען, וועלכע דאָס אידישע פאלק האָט געשאפען, וואו זיינען די ערפינדונגען, מיט וועלכע דער אידישער נא־ זיאָנאלער זשעניע האָט רייכער געמאכט די מענשהייט?

דערויף ענטפערען מיר: וויסענשאפט און מעכניק געהערען צו דער אלגעמיין מענשלי־
כער ציוויליזאציאָן. עם איז ניטא קיין אידישע כער ציוויליזאציאָן. עם איז ניטא קיין אידישע פאטעמאטיק, קיין אידישע כעמי און פיזיק, ווייל עם איז אויך ניטא קיין דייטשע, פראנצוי־
ז שע, ענגלישע אדער יאפאנעזישע מאטעמא־
טיק, כעמי און פיזיק. עם זיינען ניטא קיין אידישע טעלעגראפען, טעלעפאָנען, דאמפּף־מא־
שינען און עלעקטרישע מאשינען, ווייל עם זיינען

אויך ניט ניטא קיין דייטשע, פראנצויזישע, ענג־ לישע טעלעגראפען, טעלעפאָנען און מאשינען. מארקאָני'ם דראָטלאזער טעלעגראף האָט לחלוטין ים אין זיך עטוואם נאציאָנאל איטאליענישעם. די האראמאטען, וועלכע יוערען פאבריצירט אין יער "פאטריאטישער" פאבריק פון קרופ אין דייטשלאנד, זיינען פונקט אזוי פראנצויזיש, ווי זיי דיינען דייטשעם, און אז די פראנצוי־ זען וועלען פון קרופים האַרמאַטען שיסען אויף די דייטשען, וועלען זיי האָבען פּונקט די זעלביגע "נאציאָנאלע" ווירקונג, ווי די דייטשען וואָלטען פון זיי שיסען אויף די פראנצויזען. אויב איהר ווילט געפינען נאציאָנאלעס ביי דער שי־ סעריי פון קרופּ'ס האַרמאַטען, וועט איהר עס מוזען זוכען אין דער מוייק פון די דייטשע און פראנצויזישע מיליטער־ארקעסטארס, וואס בעד גלייטען די שיסערייען פון די הארמאטען.

ווען עם רעדט זיך וועגען נאצי אָנאד לע סולטורעלע וועוטהען, האָט די וויסענד שאפט און טעכניק קיין שייכות ניט. דאָס רוסיד שע פאלק, למשל, האָט אויך ניט געשאפען קיין יויסענשאפט, און דאָך וועט קיינעם ניט איינד פאלען צו בעהויפּטען, או עס עקזיסטירט ניט קיין נאציאָנאלע רוסישע קולטור. די נאציאָנאלע כולטור דריקט זיך אוים אין דער קונסט, ליטער ראטור, פילאָזאָפיע, פּעדאגאָגיק, רעליגיאָן, מנהגים, זיטען א. ז. וו. יואו יעדע נאציאָן וואָט געשאפען עטוואס אייגענארטיגעס, עטוואס אייגענטמליכעס און וואס קען ניט מעכ אני ש אריבערגעטראָגען ווערען פון איין נאציאָן צו אריבערגעטראָגען ווערען פון איין נאציאָן צו זער צווייטער.

מאכען דראָטלאָזע מעלעגראפען האָבען זיך די אמעריקאנער גאנץ גוט אויסגעלערענט ביי: עם איטאליענער מארקאָני, אבער זינגען ביים איטאליענער קארוזא האָבען זיי זיך שוין גאר נים אויסגעלערענט. דאָס מיינט צו זאגען, אז די אי־ טאַליענישע טעכניק, איטאליענישע וויסענשאפט יוען גאנין לייכט, איינפאך מעכאניש, אריבערגע־ געפיהרט ווערען אין אמעריקא און ווערען אמער ריקאניש. דאָם איטאַליענישע זינגען קען ניט ארי־ בערגעטראגען ווערען אזוי מעכאניש צו די אמער ריקאנער. דאָם אמעריקאנישע פאלק וועט אפשר קיין מאל ניט זיין אזוי מוזיקאליש, ווי דאָם אי־ טאליענישע פאלק און דאָם אמעריקאנער ליעד וועט אלע מאָל זיין אנדערש ווי דאָם איטאליע־ נישע. און דאָס וואס איז געזאגט געוואָרען אויף בווזיק, קען אויך אנגעווענדעט ווערען אויף לי־

טעראטור, פאלקס־מנמגים, פאלקס־זיטען א. ז. וו. א. ז. וו.

די יאפּאנעזער האָבען גאנץ לייכט איבער גענומען די אייראָפּעאישע ציוויליזאציאָן, ד. ה. די וויסענשאפט און די טעכניק, אָבער זיי האָבען ניט איבערגענומען וועלכע עס איז פרעמדע נאציאָנאלע קולטור. דאָס יאפּאנישע פאלקסד ליעד, די יאפּאנישע ליטעראטור, די יאפּאנישע ליטעראטור, די יאפּאנישע ליטעראטור, די יאפּאנישע ליטעראטור, די יאפּאנישע זימען און מנהגים זיינען געבליעבען יאפּאנישע זימען און מנהגים זיינען געבליעבען יאפּאניש, ניט קוקענדיג אויף דעם האס מאָדערנע באהנען שניידען דורך דאָס לאנד בין דער אויפגעהענדער זון, וואס עלעקטרישע דראָטען פערשפּרייטען זייערע נעצען ווייט און בוייט איבער דער מדינה פון דעם הייליגען ניקאדאָ.

און אויב מען שטעלט די פראגע: עקזים־
טירט א אידישע נאציאָנאל־קולטור ? קענען מיר
גאנץ דרייסט ענטפעוען: יאָ, זי עקזיסטירט.
עם איז פאראן א אידישע פאלקס־מוזיק, עם איז
זי. אן אייגענארטיגע אידישע ליטעראטור, א
אידישע פילאזאפיע, א אידישע רעליגיאָן, אידי־
שע מנהגים, אידישע זיטען א. ז. וו.

די פראגע בלייבט אלזא איצט נאר: קען

זי אידישע קולטור אייך ווייטער עקזיסטירען
און זיך ענטוו־קלען? געפינט זי זיך ניט אין
עם פראָצעס פון פערשווינדען? געהען מיר
ייט אין זיינען מיר ניט געצוואונגען צו געהן
גויף דעם וועג פון אסימילאציאָן? מוזען מיר
ניט צושמאָלצען ווערען אין דעם גרויסען אמעד
ייקאנער שמעלץ־טאפּ?

(שלים פאלגט)

א. ש. זאַקם.

וויסאריאן גרינאַריעוויטש ביעלינסקי.

עם 12 יוני (30 מאַי א. ס.) איז געוואָרען הונדערט יאָהר זייט עם איז געבוירען געוואָרען דער פאָטער פון דער מאָדערנער רו־ סישער קריטיק, דער דענקער און

איצט, קען מען בעסער, ווי אין אן אַנדער צייט אבשעצען די הערמיכע ביעמינסקי'ס פערזענמיכ קייט, ווי די אונגעהייערע וויכטיגע היס־טאָרישע ראָליע, וואָס ער האָט געשפּיעלט אין טאָרישע ראָליע, וואָס ער האָט געשפּיעלט אין דער ערוואַכונג פון דער רוסישער אינטעליגענץ. די געשיכטע פון דעם גייסטיגען רוסלאַנד, פון דער פּראָליטאַרישער אינטעליגענץ, וואָס שטעהט אימער אין די פאָדערשטע רייהען פון די בעווער גונגען פאר הויכע און גרויסע אידעאלען, הויבט זיך אָן מיט דעם אויפטריט פון וו. ג. ביעלינסקי אווף דער סצענע פון דער רוסישער זשורנאַליס־טיק. און וואָס איז דער וואונדער, וואָס די נייע טיק. און וואָס איז דער וואונדער, וואָס די נייע נאָך אונטערדריקטע רוסלאַנד בעטראַכט ביע־נער בייט

הייליגער, ווי אין אַנאַנדער צייט, און דוקא

לינסקי'ן פאַר איהו' משיח און נביא ? די גרויסע גייסטער, ווי דאָבראָליובאָוו, משערנישעווסקי, פּיסארעוו, גליעב אוספּענסקי און אַנדערע, וועלכע האָבען אונבעגרעניצט געד פרייהייטם - קעמפער, וויסאר ריאן, גריגאריעוויטט ביעלינסקי. פאר דעם פארטר געשריטענעם טייל פון דער גרויסער רוסישער בעפעלקערונג איז דער הונדערטיעהריגער געד בורטסטאג פון ביעלינסקי געווען א אמת'ער נאד ציאָגאלער יום טוב. אלע צייטונגען און זשורנאד לען האָבען געווידמעט גרויסע ארטיקלען און פיעלע האָבען ארויסגעגעבען ספּעציעלע אויסד גבען לכבוד דיזען גרויסען טאָג, וועלכער האָט ווי א ליכט־שטראהל א בליטץ געגעבען אין דעם דונקעלען רוסלאנד. גראד איצט, אין די פינסטער רע שווערע טעג, וועלכע רוסלאַנד לעבט איבער איז ביעלינסקי'ס אַנדענקען נאָד טייערער און איז ביעלינסקי'ס אַנדענקען נאָד טייערער און

הערשט איבער די בעסטע און פעהיגסטע מחות פון'ם רוסישען פּאָלֹק, די אַלע לעהרער און וועג־ ווייזער, וועלכע האָבען אָנגעצונדעו אין די הער־ צער פון דער יוגענד דעם הייליגען פייער פון בעגייםטערונג, פון ליידענשאַפטליכען קאַמפּף באַר אַ שעהגע און גוטע מענשהייט — זענען גע־ ווען נאכפאלגער און פארטזעצער פון דער ביים, וועלכע ביעלינסקי האָט אָנגעפאַנגען. אַ - מיט אַ פולען רעכט האַנק ביעלינסקי'ן איז אָבגעגעבען געוואָרען דער אויבען אָן, דער מזרח וואַנד פון דער רוסישער ליטעראַטור און זשור־ נאַליסטיק דעם אינטעליגענט־פּראָלעטאַריער, דעם טיפּישען רוסישען אינטעליגענט, וואָס האָט נים קיין אנדער אייגענטהום אויסער א פעהיגע כיאם אויף די פלייצעם און א גוטע פיהלענדע הארץ, וואס איז אימשטאַנד זיך אבצורופען אויף אלעם, וואם איז הערליך און שעהן, א אונשולדיי גען, נאַאיווען גלויבען אין א גוטע צוקונפט און א זאפאס ענערגיע און קאמפפס־לוסט געגען אלע יטווערע ארומיגע אומיטטענדען.

טורגעניעוו האָט אָנגערופען ביערינסקי'ן צענטראלע פיגור. — און בעלטאוו לייגט דערביי צו: מיר האלטען אז ביעלינסקי איז אין אמת'ן די צענטראלע פיגור אין דעם גאנצען גאנג פון ענטוויקלונג פונ'ם רוסישען גע־ זעלשאפטליכען געראנק.

ווען ניט ביעלינסקי וואָלטען מיר אויף.... שטענדיג געבליבען אין דער אונפרוכטבאַרער קער ניגרייף פון אידעאל, וועלכער איז אָבגעליסען פון היסטאָרישע און געאָגראַפישע בעדינגונגען און איז געבויט אין דער לופט.

ער איז געווען אונזער פישה, וועלד כער האָט געזוכט מיט אלע כחות צו בעפרייען זיך און אלע זיינע חברים אין גייסט פון דעם עגיפּטישען יאָך פון'ם אָבסטראַק־טען אידעאַל. אין דעם בעשטעהט זיין גרויסע מען אידעאל. אין דעם בעשטעהט זיין גרויסע אוניטעצבארע פערדינסט. וואס אויפפערקזאפער מיר לערנען די געשיכטע פון זיין גייסטיגער ענט־וויקלונג, אלס טיפער ווערען מיר דורכגעדרונד מיט דער איבערצייגונג, אז ביעלינסקי איז גער ווען א מערקווירדיגע פילאָזאָפישע אָרגאַניזאַ־ ווען א מערקווירדיגע פילאָזאָפישע אָרגאַניזאַ־ ציאָן, וואָס האָט ווען עס איז אויפגעטרעטען אין אינזער ליטעראטור*)

וואס בעלטאוו מיינט דאָ אונטער'ן "יאד פון מיינט דאָ אונטער'ן אידעאל"", וועלען מיר געוואר וועד

ריג זיך צו בעקאָגען מיט אייניגע שטריכען פון ביעלינסקי'ס כאַראַקטער און מיט די אויסערלי־ כע בעדינגונגען פון זיין ערציהונג ווי פון דער כע בעדינגונגען פון זיין ערציהונג ווי פון דער גאַנצער אַטמאָספערע, וועלכע האָט דאַן גער הערשט אין רוסלאנד. דאָס איז נויטיג אום זיך בעקאנען מיט די גרונד־ליניען, וועלכע געהען 1ורך ווי א רויטער פאָדעם דורך זיין רייכע לי־ טערארישע טעטיגקייט.

רען שפעטער. איצט האלטען מיר פאר ניט איב־

געבוירען ביי קליין־שטעטעדיגע ארעמע עלטערן, איז ביעלינסקי'ן שוין אין די קינדער יאָהרען אויסגעקומען צו שליסען בעקאַנטשאַפט כים נוים און דחקות. דער פארבערייטונגס־ קלאָם צו דער בייזער לעכענס־שוהל איז פאר ביעלינסקי'ן געווען וויים נים קיין לייכטער. די עלטערן זיינע זיינען געווען היציגע, נערוועאישע כענשען מים נים־גלייכע, אונרוהיגע כאראקטע רען, פון וועלכע ביעלינסקי האָט געירשה'ט זיין שטורעמדיגע ליידענשאפטליכע נאַטור. פון די בריעף, וועלכע ביעלינסקי האָט געשריבען צו זיינע פריינד וועגען זיין פאמיליע, איז צו זעהן, אַז די איינדריקע פון זיינע קינדער יאָהרען זע־ נען געווען פיר איהם נים אזוינע אַנגענעהמע. די ערציהונג, וואָס ער האָט בעקומען אין דערהיים, איז געווען זעהר אַ שלעכטע. די עלטערן האָבען איהם געליבט, נור עפעס אויף זייער אייגענעם שטייגער. די מוטער זיינע איז געווען אַ כעסנ'טע מיט אַ ניט געזעצטען כאַראַקטער. דאָ האָט זי די קינדער געשלאָגען און דאָ האָט זי זיי צו־ פיעל נאָכגעגעבען. דער פאָטער, לויט ביע־ לינסקיים אייגענע עדות, פלעגט אויף איהם שרייען און פלעגט איהם ניט זעלטען שלאָגען. אין דער אייגענער צייט אָבער האָט דער פאטער שטאַרק שטאָלצירט מיט די גוטע פאָרשריטע וואָם דער קליינער, ניט נאָך די יאָהרען ענטווי־ ייַעלטער וויסאריאן, האָט געמאכט. די געבוי־ רענע פעהיגקייטען און דער דורשט נאָך וויסען האָבען געראַטעוועט דעם איינדרוקספולען קינד פון דער שלעכטער ווירקונג, וואָס די ערציהונג אין דערהיים האט אויף איהם געהאט. אין דער צייט, ווען אַנדערע, מעהר שוואַכערע אין גיים־ טיגען הינזיכט, זענען פערדאָרבען און פערניכ־ טעט געוואָרען אין דער שטיקענדער אַטמאָספע־ רע פון די קליינליכע פאמיליען ארומרייםערייען, ויכילות און ארעמקייט, איז ביעלינסקי ארוים מאָראַליש געזונד און אין זיטליכען הינזיכט ריין יוי קריםטאל.

און: פאר 20 יאָהר. (*

ביעלינסקי פלעגט אין זיינע דער יאָהרען זעהר פיעל לעזען. די ביכער זענען געווען זיינע בעסטע גוטע פריינד, צו וועמען ער פלעגט ענטלויפען אין די שווערע מינוטען, ווען אין דערהיים איז איהם געוואָרען ענג און לאַנג־ ווייליג. די ביכער האָבען ביעלינסקי'ן געגעבען פיעל מעהר, ווי די אויעזרנאיע אוטשיליטשע און שפעטער דאָס גימנאַזיום אין פענזא, וואו ער האָט געלערנט. ווי איינער פון זיינע לעהרער און פריינד ערצעהלט, זענען די "ביכער און געשפּרע־ כען" געווען די קוואַלען, פון וועלכע ביעלינסקי האָט געשעפּט זיין בילדונג. זיי האָבען אין איהם שוין אין די פריהע יוגענד יאָהרען אויסגעאַר־ בייט דעם פעסטען ענטשלאָסענעם ווילען פון אַ אמת'ן קעמפפער פון איין זייט און אַ צערטליכע ווייכקייט, א ריינע, אמת'ע הארציגקייט, זיך אבד צורופען אויף די קריוודעם און בעליידיגונגען גע־ גען די שוואכע — פון דער צווייטער זייט. ווען ביעלינסקי האָט געלערנט אין גימנאַזיע זענען נויט און דחקות געווען די שטענדיגע בעגלייטער זיינע אין לעבען, אָבער נאָך ערגערע שווערערע צייטען זעָנען אויסגעפּאַלען אויף זיין חלק, ווען ער איז פון גימנאזיע ארויסגעטרעטען, נים ענדיגענדיג דעם קורם, און ווען ער פארבערייטען גענומען 11 אוניווערסיטעט. אַ שווערען און האַרטנעקיגען קאַמפּף פאַר'ן עקזיסטענץ האָט דער יונגער, ניט אין גאַנצען געזונדער, וויססאַריאָן געהאַט צו פיהרען. אָבער דיזער קאַמפּף האָט איהם ניט אָב־ געשוואַכט, פערקעהרט, די שווערע בעדינגונגען פון זיין אַלטעגליכען לעבען האָבען נאָך מעהר פערשטאַרקט און פערפעסטיגט זיין כאַראַקטער און דאָס גלויבען איז זיך, זיי האָבען פערדאפּעלט זיין ענערגיע און ענטוויקעלט אין איהם אַ פעל־ זען־שטאַרקע אויםדויער־קראַפט, וואָס איז גע־ ווען אימשטאַנד אויסצוהאַלטען אַלע שווערע קלעב פון לעבען.

אזוי 1וי די גימנאזיע האָט ביער לינסקי אויך די אוניווערסיטעט ניט געענד דיגט. אין 1832, דריי יאָהר נאָך זיין אנקומען אין אוניווערסיטעט איז ער אויסגעשלאָסען געד וואָרען. אָפיציעל האָט עס געהייסען, אַז מען שליסט איהם אויס פון אוניווערסיטעט, ווייל "ער איז שוואַך אין געזונד און אונפעהיג צו לערנען". אין אמת'ן אבער האָט מען איהם אויסגעשלאָד מען איהם אויסגעשלאָד סען,ווייל מען האָט איהם געוואָלט בעשטראָפען פאר זיין דראמא "דימיטרי קאלינין", וואס ער

האָט אָנגעשריבען אין זיינע שטודענטען יאָה־ רען. אין דיזער דראמע האָט ער שניידענד און דרייסט קריטיקירט די פּאַנסציזנע, וואָס האָט נאָך דעמאָלט געהערשט אין רוסלאַנד. אזא "חטא" האָט די "נאטשאַלסטוואָ" פון אוניווער־ סיטעט איהם ניט געקענט פערגעבען און האָט איהם בעשטראָפט מיט'ן אויסשליסען.

מיט'ן אוניווערסיטעט האָט זיך ביעלינסקי געזעגענט אָהן בעזונדערע האַרצוועהטאָג, ווייל ער איז געווען ביי זיך זיכער, אז פריהער אָדער שפּעטער וועט ער זיך דורכברעכען אַ וועג אין לעבען. פיר זיין גייסטיגער ענטוויקלונג האָט דער ראַמאָלדיגער אוניווערסיטעט ווייניג וואָס געקענט געבען. די סקאַרבאָווע, קאַזיאָנע "וויד עע צייטען אין די רוסישע אוניווערסיטעטען, נע צייטען אין די רוסישע אוניווערסיטעטען, די פראָפעסארען, מיט וועניגע אויסנאהמען, זעד נען געווען טרוקען און אונפערדויליך, און נען געווען טיפישע סכאָלאסטיקער אָהן לעבען נען געווען טיפישע סכאָלאסטיקער אָהן לעבען און אָהן וויסען און האָבען מיט זייערע לעקד ציען ביי זייערע צוהערער.

פערלאָזענדיג דעם אוניווערסיטעט האָט ביעלינסקי געהאַט דורכצומאַכען אַ שווערע בי־ טערע צייט. קעלט, הונגער זענען ביי איהם אין יענע צייט קיין נייעם ניט געווען. די לאגע זיי־ יע איז געווען אזוי שלעכם, אז איהם איז אויסגעד קומען ניט איין מאָל צו פערקריצען די ציין און זיך ווענדען צו קרובים איהם צו לייהען גאנין אונבעדייטענדע סומעס. אָבער אין די שווערסטע צייטען איז ער פון מוטה ניט ארונטערגעפּאַלען. ער האָט געזוכט לעסאָנ׳ם, איבערזעצונגען און קאָנדיציעס, אום אַ לעבען צו מאַכען. אַ לאַנגע ציים האָט דיזע זוכעניש צו קיינע רעזולטאַטען ניט געפיהרט. ענדליך אָבער אין 1833 האָט זיך איהם איינגעגעבען צו בעקומען אַרבייט אין די זשורנאלען "טעלעסקאָפּ" און "מאָלווא", וועל־ כע זענען ארויסגעגעבען געוואָרען פון פּראָפע־ סאָר נאדיעזשין, מיט וועמען ביעלינסקי איז שוין געווען בעקאנט אין אוניווערסיטעט.

אַ דאַנק זיין ליטעראַרישער ארבייט אין די זשורנאלען איז ביעלינסקי נעהענטער בעקאנט געוואָרען מיט דעם בעוואוסטען "קרוזשאָק סטאַנקעוויטש", פון וועלכען עס זענען ארויס־געקומען די גרעסטע מענשען, ווי צ.ב.ש. גערצען, באָסונין, באָטקין, גראַנאָווסקי און אנדערע, וועלכע זענען שפּעטער געוואָרען די טאָן געבער וועלכע זענען שפּעטער געוואָרען די טאָן געבער

און די פיהרער פון די פערשידענע בעוועגונגען אין רוסלאנד.

עס איז זעהר אינטערעסאַנט אויסצוהערען, ואס א. גערצען זאגט איבער דעם לעבען פון דער רוסישער אינטעליגענץ פון יענער צייט, ד"ה פון"ם ערשטען העלפט פון די 30־ער יאָה־רען, און ווי אזוי די בּערשידענע קרוזשאָקען זענען ענטשטאַנען.

תמען קען זאגען — זאגט גערצען — אז אין יענער צייט האָט די צוקונפטיגע רוסלאנד געהערשט ביי אייניגע יונגלעף, וועלכע זער נען אָקאָרשט ארויס פון די קינדער יאָהרען. דאָס זענען געווען די קערנער פון דער היסטאָריע, אונד בעמערקבאַרע, אזוי ווי קערנער איבערהויפּט. שוואך, אונבעדייטענד, פון קיינעם ניט אונד טערשטיצט, האָבען דיזע קערנער לייכט געקענט אונטערנעהן, ניט איבערלאזענדיג נאָך זיך קיין שום סליאר. אָבער זיי זענען איבערגעבליבען.

ביסלעכוויים ענטוויקלען זיך די קערנער, זיי וואקסען; עס בילדען זיך פון זיי גרופעס. מעהר פריינדליכע גרופעס קלייבען זיך אויף און קאָנד צענטרירען זיך, די אַנדערע שטויסען זיך אָב איינע פון די אַנדערע. דיזע פערנאַנדערגלידער רונג און פערנאַנדערוואקסען גיט זיי הרחבה און מעגליכקייט פון א'ן אלזייטיגער ענטוויקלונג; די פערנאַנדערגעראָוענע צווייגען פעראייניגען זיך אין סטאנקעוויטש'עס קרוזשאָק, סלאוויאנאָר זיך אין סטאנקעוויטש'עס קרוזשאָק, סלאוויאנאָר בילען, זאפּאדניקעס, ווי זיי האָבען זיך דאן גער רופען. דער הויפּט־שטריך זייערער איז געווען דאָס שטרעבען ארויסצוגעהן פון דער געווען פריבה, וואָס זיי האָט ארויסצוגערינגעלט.

אין יענער צייט האָט אונטער א גאנצער כאַליאַסטראָ טשינאָווניקעס געליטען און געשווי־
גען דאָס פערשקלאַפטע פאָלק, וועלכע האָט ניט געהאַט דעם מוטה און דעם פערשטאַנד אויפצור הויבען אַ פּראָטעסט. אָבער דיזע יונגלינגע, נאָךְ כמעט קינדער, האָבען צום ערשטען אויפגעהוי־ בען די קעפּ, אליין, קען זיין, ניט וויסענדיג, ווי דאָס איז געפעהרליך; אַ דאנק דיעוע קינדער האָט רוסלאנד טיילווייז אנגעפאנגען צו קומען צו

זייער, אויפמערקזאמקייט האָט זיף אָבגע־
טטעלט אויף דעם ווידערשפּרוף צווישען די
שוהל און לעבען. די לעהרער, ביכער, די אוני־
ווערסיטעט האָבען געזאָגט איינט — אזוינס,
וואָס איז געווען פערשטענדליף פאר'ן שכל און
אנגענעהם פאר'ן הארצען. דער פאטער מיט דער

מוטער, די קרובים און די גאַנצע אומגעבונג האָ־ בען געואָגם אַנדערם. דער ווידערשפּרוך צווישען די ערציהונג און פאַקטישען לעבען האָט ער־ רייכט גרויסע גרעגעצען. פיעלע פון די, וועלכע וענען ערצויגען געוואָרען אין די שוהלען, וועלכע האָבען געהאַט אַ גוטען איינפלוס, זע־ נען, ארויסגעהענדיג פון שוהל אריין אין פראק־ טישען לעבען און האָבען אלעס פערגעסען. מען האָט זיך איבערגעגעבען צו אַלע פערשידענע תענוגים, צו שכרות, קאָרטען און סתם אָבגע־ לאזענקייט. אַנדערע אָבער האָבען פאָרטגעזעצט זייער לעהרע צייט. ביי זיי איז פאָרגעקומען אַ גרויסע אינערליכע ארבייט. דער אויפגערעגטער געדאַנק האָט געזוכט אן אויסגאַנג. די לעזונג פון פערשידענע פראַגען האָט געמוטשעט דעם יונ־ גען דור, וועלכער האָט זיך דאַן פערנאַנדערגע־ טיילט אויף פערשידענע "קרוזשאָקען", וואו אַלע פראַגען פון לעבען און ליטעראַטור זענען דיסקוטירט און בעהאַנדעלט געוואָרען".

און צווישען דיזע קרוזשאָקען האָט זיך אויסגעצייכענט מיט דער צאָהל פון אויסערגעד וועהנליך בעגאַבטע יונגע לייט, מיט ערהאַבענר הייט און זיטליכער ריינקייט, סטאנקעוויטשעס קרוזשאָק, וואו ביעלינסקי איז אריין אין יאָהר 1838 און דאָרט גלייך געוואָרען די נשמה פון איהם.

פון דעמאָלט אָן פאַנגט זיך אָן ביעלינסקי'ם פרוכטבאַרען ווירקען און שאפען, אלם קריטיקער, זשורנאליסט און קעמפּפער פאר א בעסערע רוהוֹאנד.

עם איז אונמעגליך אין די ראַהמען פון אונזער ארטיקעל זיך אָכצושטעלען אויף די אל־
זייטיגע, אומפאַנגרייכע טעטיגקייט ביעלינסקי'ס.
דערצו איז נויטיג א גאנצעם ווערק. מיר וועלען
דעריבער אין גאנצען אויסלאזען די אבשאצונג
ביעלינסקי אלס קריטיקער" און נור בעריהרען
זיינע אנשויאונגען און זיינע בעציהונגען צו
דער דאמאָלדיגער רוסישער ווירקליכקייט, ווי
אויך זיינע בעציהונגען צום סאציאליזמוס, פאר
וועלכען עס האט זיך דאמאלס אָנגעפאנגען א
בעוועגונג אין מערב אייראָפּא. ביעלינסקי'ס
בעציהונגען צום סאָציאַליזמוס זענען אַ רעזול־
בעציהונגען צום סאָציאַליזמוס זענען אַ רעזול־
טאַט פון זיין וועלט אַנשויאונג, און דעריבער מור
זען מיר קודם כל זיך אָבשטעלען אויף זיינע פּי־

* * *

מיר האָבען שוין אָנגעוויזען אויף די שרעק־

ליכע דריקענדע אַטמאָספערע, וועלכע האָט גע־ הערשט אין רוסלאַנד אין יענע יאָהרען, ווען ביע־ לינסקי'ם כאַראַקטער האָט זיך אָנגעפאַנגען צו־ קריסטאַלִיוֹ־רען. דערצו נאָךְ דאַרף מען ניט פער־ געסען, אַז דער בעוואוסטער אויפשטאַנד פון די דעקאַבריסטען איז פאָרגעקומען, ווען ביעלינסקי איז אַלט געווען אומגעפעהר 15 יאָהר. דיזער אויפשטאַנד האָט ארויסגערופען אַ גאַנצע אי־ בערקעהרעניש אין די מחות פון די פארטגע־ שריטענע מענשען פון יענער צייט און עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אַז ער האָט איבערגעלאָ־ זען א שטאַרקען איינדרוק אויף דעם היטציגען, זעהר בעגאַבטען וויססאַריאָן ביעלינסקי. נאָכ'ן 14 דעצעמבער האָט זיך נאָך מעהר פערשטאַרקט די רעאקציע, וועלכע איז שוין אזוי אויך גע־ ווען שטאַרק אין די לעצטע יאָהרען פון אַלעקד סאנדער דעם ערשטען. "שרעקליך זיינען געווען די ערשטע יאָהרען, וועלכע זענען געקומען גאָד׳ן זאגט גערצען. מען האָט בעדארפּט האָד — 1825 בען גאַנצע 10 יאָהר אום צו קומען צו זיך פון דער פערשקלאפונג און פערפאלגונגען, וועלכע ."האָבען דעמאָלט געהערשט

עם איז זעלבסט פערשטעגדליך, אַז ביי דעם יונגען ביעלינסקי'ן האָבען די ליידען פון די גרויסע מאַסען אונטערדריקטע פּויערים, פון די ווילדע פערפּאָלגונגען פון דער רעגירונג קעגען יעדען פרייהייטליכען געדאַנק — האָבען געד מוזט ארויסרופען אַ שטאַרקען אינערליכען פּראָד מעסט. ווי ווייט ביעלינסקי האָט געפיהלט די אונרעכט פון דער הערשענדער אָרדנונג קעגען די פערשקלאַפטע פּויערים איז צו זעהן פון זיין דרצמע, וואָס ער האָט אָנגעשריבען אין זיינע סטודענטען יאָהרען און וועלכע האָט איהם פער־ אורזאכט אזוי פיעל צרות. דיזע דראמא האָט, אמת, א גאנץ קליינעם ווערטה פון קינסטלערי־ שען שטאַנדפּונקט, אָבער זי כאַראַקטעריזירט ביעלינסקי'ם ערהאבענהיים און זיין שטעלונג צו דער פּאַנסציזנע. "צו דען ווערען דיזע מענשען עור צוליב דעם געבוירען אויף דער וועלט – זאָגט איינער פון די העלדען וועגען די פער־ שקלאפטע — אום צו דינען די תאות פון פונקט אזוינע מענשען, ווי זיי אליין זענען? ווער האָם רעכט צו דאָס רעכט צו דאָס רעכט צו אונטעריאָכען דעם ווילען פון אַנדערע מענשען, וועלכע זענען עהנליך צו זיי, אָבנעהמען ביי זיי דעם הייליגען אוצר — די פרייהייט ? ווער ער־ לויבט זיי אויסצולאַכען און צו טרייבען לצנות

איבער די רעכטען פון דער נאטור און דער מענשהייט ?... גנעריגער גאט, ענטר מענשהייט ?... גנעריגער גאט, ענטר פער מיר! האָט דאָס דיין האַנד בעשאַפען אויף דער וועלט דיזע שלאנגען, דיזע קראָקאָדילען, דיר זע טיגערס, וועלכע ערנעהרען זיך מיט די בייר נער און די פלייש פון זייערע נאָהנטע און טרינד קען, ווי וואַסער, זייער בלוט און טרעהרען ?"

האַסענדיג מיט'ן גאַנצען לייב און זעעלע דיג הערשענדע ארדנונג, האָט ביעלינסקי אָבער אין דער אייגענער צייט אַנערקענט זיין מאַכטלאָ־זיגקייט. ער אליין זאָגט ערות, אַז ניט קוקענדיג, וואָס ער איז אין דער יוגענד געווען פול מיט העל־דישע שטרעמונגען האָט ער אָבער אין דער איי־גענער צייט זיך גערעכענט פאר א ניכטס, פאר א נול, — ווייל ער האָט ניט געפונען א וועג, ווי ארויסצוגעהן פון דיזער ארדנונג, וואס איז גערינדעט אויף בלוט און טרעהרען.

צושפּאָלטען דיזע שווערע שטימונג האָט זיין גאַנצעם וועזען אין צווייען. פון איין זייט האָט זיין גייסט געשוועבט אין דער הויך, צום קאַמפּף מיט דער אונרעכט און פון דער אַנדער זיים האָט ער געמוזט אנערקענען, אז ער איז צוגעשמידט צו דער ערד... צו דער ווירקליכ־ קיים. צוויי מעגליכקייםען זענען געווען ווי זיך צו בעפרייען פון דיזער שטימונג: אָדער דער באָלקאָמענער אינדיפערענטיזם, דאָם אָבזאָגען זיך פון פערשידענע אידעאַלע שטרעבונגען, אָדער אָנפאַנגען זוכען אין דער פּאָליטישער ליטעראַ־ טור, אין דער וויסענשאַפט און אין דער פילאָ־ זאָפּיע אַן ערקלעהרונג אויף דער שווערער גע־ גענוואַרט און אַן אנווייזונג אויף אַ בעסערע צוקונפט. און ביעלינסקי האָט אויסגעקליבען דאָם צווייטע.

* * *

אין דייטשלאנד האָט אין יענער צייט אונד בעגרעניצט געהערשט איבער די מחות די פיד לאָזאָפיע פון העגעל. אַלע גרויסע מענשען פון דייטשלאַנד ווי ברונאָבאוער, פייערבאַד, לאסאל, שטירנער, מאַרקס און ענגעלס זענען געווען אַנד הענגער פון העגעלס פילאָזאָפיע. די רוסישע יונגע לייט, וועלכע האָבען געלערנט אין די דייטד שע אוניווערזיטעמען, האָבען אויך אָנגעפאַנגען צו פערשפּרייטען, ווען זיי פלעגען קומען צוריק אין רוסלאַנד, די העגעל'שע אנשויאונגען, מיט וועלכע זיי האָבען געווכט צו ערקלעהרען די רו־ וועלכע זיי האָבען געווכט צו ערקלעהרען די רו־ סישע ווירקליכקייט. עס איז זעלבסטפערשטענד־ ליד, אַז די העגעל'שע פילאָזאָפיע איז אויך גער

וואָרען די הויפּט טעמא, איבער וועלכע מען האָט דיסקוטירט אין טטאַנקעוויטש'ס קרוזשאָק, וואו ביעלינסקי האָט גענומען אַ גרויסען אַנטייל. ביער לינסקי האָט גענומען אַ גרויסען אַנטייל. ביער לינסקי האָט אָנגעפאַנגען מיט גרוים התמדה שטודירען די פּילאָזאָפּיע און איז געוואָרען איה־ רער אַ ליידענשאַפטליכער אַנהענגער. און אָט אין דיזער פּילאָזאָפיע האָט ער אויך געפונען א לער דיזער פילאָזאָפיע האָט ער אויך געפונען א לער זונג פיר די פראַגען, וועלכע האָבען געבויערט זיין מח און גענאָגט זיין האַרץ.

געבען און אויספיהרליכען איבערבליק איד בער פערשידענע זייטען פון העגעל'ם פילאָזאָפיע איז, זעלבסט פערשטענדליף, איצט אונמעגליף. מיר וועלען זיך דעריבער בעגנוגענען בלויז מיט'ן כאַראַקטעריזירען די גרונד־ליניע, מיט דעם תוך פון זיינע אנשויאונגען. העגעל'ם שטאַנד־ פונקט איז, אז יעדע זאך אדער ערשיינונג דאַרף מען בעטראַכטען גיט אין שטעהענדיגען צושטאַנד, נור אין צושטאַנד פון בעוועגונג, פון ענטוויקלונג. אַלעס פליסט, אַלעס ענדערט זיך, יעדע בעשעפעניש ווערט געבוירען, לעבט און שטאַרבט, יעדע זאַך ענטשטעהט און פערגעהט, קיין זאַך איז ניט שטענדיג, אייביג, אַלעס בע־ וועגט און ענטוויקעלט זיך און ממילא דאַרף איך אויך יעדע זאַך אָדער ערשיינונג בעטראַכטען אין זייער ענטשטעהן און פערגעהן — ד"ה אין זיי־ ער ענטוויקלונג.*) און ניט נור יעדע זאַך אָדער ערשיינונג דאַרף מען בעטראַכטען פון שטאַנד־ פונקט פון ענטוויקלונג, נור אוידיעדע היסטאָרי־ שע עפּאָכע. די היסטאָריע איז א קייט פון פאסי־ רונגען. די פאסירונגען זיינען איינע מיט די אנ־ דערע ענג פערבונדען, זיי ענטוויקלען זיך איי־ ענע פון די אנדערע און דעריבער קען מען נים — זאָגט העגעל — בעטראַכטען אַ געוויסע היסטאָ־ רישע פּאַסירונג אָבגעריסען, אונאַבהענגיג פון די פריהערדיגע, אַרומיגע און שפּעטערדיגע פּאַ־ סירונגען, אלם א איינצעלנעם רינג, וואָס־איז ניט פערפלאָכטען מיט אַנדערע רינגען, נור אין פער־ בינדונג מיט אַלע פריהערדיגע און שפּעטערדי־ גע פאסירונגען, אלס א רעזולטאט פון א פריהער־ דיגער פּאַסירונג און אלס אן אורואַכע פון א שפעטערדיגער פאסירונג, אלס א רינג פון א גאנצער קייט, אלם אשטופע אין דער ענטוויק־ לונג. ביז העגעל'ן האָבען די היסטאָריקער, ווי די פילאואפען ניט אנגעווענדעט די מעטאָדען פון ענטוויקלונג פון עוואלוציאן. די היסטאר

רישע עפּאָכען האָבען די היסטאָריר געפארשט אין שטעהענדען, פער־גליווערטען צושטאַנד אָדער ווי מען רופט דאָס —פון מעטאפיזישען שטאַנדפּונקט. פון די פילאר זאָפען פון דער נייער צייט איז העגעל געווען דער ערשטער, וועלכער האָט בעגרינדעט דעם דער ערשטער, וועלכער האָט בעגרינדעט דעם דער עוואָלוציאָנס־מעטאָד אָדער בעסער, דעם דיאַ־לעקטישען מעטאָד פון דענקען און פארשען, און דערמיט ערקלעהרט זיך, וואָס זיין פילאָזאָפיע דערמיט געהאַט אזאַ מעכטיגע און פרוכטבארע האָט געהאַט אזאַ מעכטיגע און פרוכטבארע ווירקונג אויף דעם גאַנצען גאַנג פון דער גייס־טיגער ענטוויקלונג פון 91יטען יאָהרהונדערט.

די מעטאַפיזיקער, די יעניגע, וועלכע האָ־ בען בעטראַכט די היסטאָרישע עפּאָכען, אינסטי־ טושאָנס אָדער אַנדערע ערשיינונגען, אין'ם שטעהענדען צושטאַנד, ניט אין צוזאַמענהאַנג מיט די ארומיגע ערשיינונגען און בעדינגונגען, נור אן און פיר זיך, אונאבהענגיג פון אלעס, האָ־ בען אָפט געמאַכט גאַנץ גרויסע טעותים אין בע־ צוג צו די שלוסען זייערע. זייער אורטייל וועגען א געוויסע זאך אָדער פּאסירונג איז געווען ענט־ וועדער אָדער, אָדער גוט אָדער שלעכט, פון קיין פשרות האָבען זיי ניט געוואוסט. איז די זאַך אָדער פּאַסירונג גוט, נוטצליך — דאַן איז זי גוט און נוטצליך אין פלע צייטען און ביי פלע בע־ — דינגונגען. איז די זאַך ניט גוט און שעדליך ראַן איז זי שערליך פאַר אַלע צייטען און ביי אַלע בעדינגונגען. די דיאַלעקטיקער, די תלמידים פון העגעל האָבען געקוקט שוין גאנץ אנדערם. פאַר זיי איז אַ געוויסע נוטצליכע פּאַסירונג אָדער אינסטיטושאָן ניט אַלע מאָל נוטצליך, און אַ שעדליכע פּאַסירונג און אינסטיטושאָן — ניט אַלע מאָל שערליך. אַלעס ווענדעט זיך פון די אומשטענדען, פון די ארומיגע בעדינגונגען, צווי־ שען וועלכע די פאסירונג קומט פאָר. די זעלבי־ גע פאסירונג אדער אינסטיטושאן קען אַמאָל זיין נוטצליך און אַמאָל שערליך, דאָס ווענדעט זיך פון דער צייט, פון די בעדינגונגען. ווען איך וויל אָב'משפּט'ן אן אינסטיטושאָן צום טויט אָדער צום לעבען — דאַן איז ווייניג צו בע־ טראַכטען די אינסטיטושאָן אַן און פיר זיך און זעהן אויב זי איז מיר סוביעקטיוו סימפּאַטיש אָדער אנטיפּאַטיש, נור איך מוז בעטראַכטען איהר אין פערבינדונג מיט די אורזאַכען, וועלכע האָבען איהר ארויסגערופען און מיט די אַביעק־ טיווע בעדינגונגען, וועלכע מאַכען איהר אונ־ נוטציג אָדער זאָגאַר שעדליך.

א) זעה מיין ווערק "היסטארישער מאטעריאליזם". פערלאג "די וועלט", ווילגא, 1907.

אלם אילוסטראציאן וועלען מיר נעהמען דאָם רעכט אויף פריוואַט־אייגענטום. פריוואַט־ אייגענטום איז די קוועלע פון אונגלייכהייט, פון געדונגענער ארביים, פון דער מאָדערנער שקלאַ־ פעריי, פון נוים און עלענד א. א. וו. א. א. וו. יעד רעם פיהלענדען מענשען קען אלזא דאָס רעכט אויף פּריוואַט אייגענטום — דער יסוד פון דער היינטיגער געזעלשאפט ניט זיין סימפאד טיש. אָבער ווען עס קומט די פראגע, ווי פטור צו ווערען פון פּריוואַט־אייגענטום — ווע־ לען די ענטפערם זיין פערשידען. דער מעטאַד פיזיקער, וועלכע זאגט "ענטוועדער אדער" און רעכענט זיך מיט די ארומיגע בעדינגונגען, וועט טענה'ן, אַז פּריוואַט אייגענטום איז אַלע מאָל א שלעכטע אינסטיטושאָן און דעריבער מוז מען ביי אַלע צייטען און ביי אַלע בעדינגונגען איהר בעקעמפפען. די אוטאָפּיסטען־סאָציאליס־ טען, ווי ראָבערט אָווען צ"ש, האָבען טאקי פער־ מוז לאנגט, או פריוואט אייגענטהום אָבגעשאפט ווערען. דער דיאלעקטיקער וועט אבער וררן איילען כיים נים אורטהייל. ער וועט ניט זאגען אז פרי־ וואַט־אייגענטום מוז אָבגעשאַפט ווערען ביי אַלע אומשטענדען. ער וועט זיך רעכגען מיט דער ציים, מים די אַביעקטיווע בעדינגונגען, מים די אורזאַכען, וועלכע האָבען ארויסגערופען פּרי־ וואַט־אייגענטום. דאָס רעכט אויף פּריוואַט־איי־ גענטום איז ניט אַלע מאָל שלעכט און ניט אַלע מאָל גוט, ביי אַ קליין בירגערליכע געזעלשאַפט, וואו די פּראָדוקצימָן איז אַבהענגיג פון דער אינ־ דיווידועלער ארביים איז פּריוואַט אייגענטום אַ נויטוועגדיגקייט און די בעקעמפפונג איז נוטצ־ לאָז. שעדליך ווערט פריוואַט־אייגענטום דאַן, ווען די פּראָדוקציאָן ווערט געפיהרט דורך מעכאַד נישע פּראָצעסען, דורך גרויסע מאַשינעס, וואו די אינדיווידועלע אייגענשאַפטען שפּילען אַ אונד בעדייטענדע ראָליע און ערשט דאַן, ווען די גע־ זעלשאַפט האָט עררייכט אַזאַ שטופע, דאָס הייסטדי שטופע פון גרוים קאפּיטאליזמום ערשט דאַן ווערט פּריוואַט־אייגעגטום איבעריג און שעדליך. אזוי בעציהען זיך צו פריוואַט־איי־ גענטום די מאַרקסיסטען, וועלכע ווענדען אָן דעם דיאַלעקטישען מעטאָד פון דענקען, און בע־ טראַכטען יעדע ערשיינונג פון שטאַנדפּונקט פון ענטוויקלונג, פון עוואָלוציאָן.

ווען ביעלינסקי האָט זיך בעקענט מיט הער געל'ס פילאָזאָפיע, וועלכע לעהרט, אז מען קען

ניט פערדאַמען אַ געוויסע היסטאָרישע עפּאָכע און זי בעקעמפפען נור דערפאר, ווייל זי איז סוביעקטיוו ניט סימפאטיש, אז דאָס בעק<mark>עמפּפען</mark> איז נוטצלאָז, אויב די אַביעקטיווע בעדינגונגען, וועלכע האָבען איחר ארויסגערופען, זענען נאָד דיזעלבע, האָט ער אויך אָנגעפאַנגען אַנדערש זיך צו בעציהען צו דער דעמאָלדיגער רוסישער ווירקליכקייט, וועלכע ער האָט אין די יונגע יאָהרען אזוי ליידענשאַפטליך פערדאַמט. ער האָט זיך איבערצייגט, אַז מיט זיין אבסטראַק־ מען אידעאַליזמום קען מען די קאָנקרעטע ווירק־ ליכקייט ניט איבערמאַכען, אַז מען מוז פריהער וואַרטען אויף די אביעקטיווע בעדינגונגען, וועל־ כע וועלען מאַכען די ווירקליכקיים איבעריג. זיי־ ענדיג א זעהר ליידענשאפטליכע, היטציגע עקסטרעמע נאַטור, וועלכע האָט ניט פערטראָ־ גען קיין מיטעלמעפיגקייט, האָט ביעלינסקי אויך אָנגעפאַנגען מים זיין גאַנצען טאַלאַנט דורכצו־ פיהרען זיינע אנשויאונגען ביז'ן עקסטרעם, און האָט זאָגאַר ניט מורא געהאַט פאר די קאָנזעק־ ווענצען. "וואַס ווירקליך איזט, דאַס איזט פער־ נינפטיג" — האָט ער געלערנט ביי העגעלין, און ביעלינסקי האָט אויך אָנגעפאַנגען צו בעטראַכ־ טען אלם פערנינפטיג די דעמאָלדְיגע רו־ סישע ווירקליכקיים. און די יעניגע, וועלכע האָבען זיך איבערגעגעבען צו אבסטראַקטע אי־ דעאַלען, וואָס זיינען ווייט פון דער ווירקליכ־ קייט, און האָבען מיט איהר ניט צו טהון, האָט ער בעטראכט פאר קלייגינקע מענשעלעך, וועלכע זענען נור פעהיג זיך צו בעקלאָגען און נאָיען אָבער אונפעהיג זיך איבערצוגעבען דעם ווירק־ ליכען לעבעדיגען לעבען.

2

אידעאל און ווירקליכקיים.

די פראגע, ווי מען דארף זיך פערהאלטען צו דער ווירקליכקייט, און איבער די בעציהונגען צו צווישען אידעאל און ווירקליכקייט זענען די אקד סען, ארום וועלכע ביעלינסקי'ס פּובליציסטישע טעטיגקייט האָט זיך געדרעהט. די געשיכטע פון ביעלינסקי'ס גייסטיגער ענטוויקלונג איז די געד שיכטע פון זיין קאמפף מיט דער "אונגעהייערע חיה", וואָס רופט זיך ווירקליכקייט. "די ווירקליכד קייט — שרייבט ביעלינסקי אין איינעם פון זייד נע בריף — איז א אונגעהייערע חיה מיט אייד זערנע נעגעל און אייזערנע קינבאקען: ווער עס זערנע נעגעל און אייזערנע קינבאקען: ווער עס גיט זיך איהר ניט איבער מיט'ן גוטען ווילען, דעם כאַפּט זי אריין מיט געוואלד און פרעסט דעם כאַפּט זי אריין מיט געוואלד און פרעסט

איהם אויף". און אָט מיט דיזער גרויזאמער "אונד געהייערער היה" האָט ביעלינסקי אין יענעם פעד ריאָד פון זיין ווירקען שלום געמאַכט און זיף איהר איבערגעגעבען מיט'ן גוטען ווילען, מיט לייב און לעבען און האָט אָנגעפאַנגען צו האַד סען דעם אבסטראַקטען אידעאַל און די אידעאַד ליסטען. ער האָט זיך אויפגעהערט צו רעכנען מיט זיינע פּערזענליכע סוביעקטיווע סימפּאַד מיט זיינע פּערזענליכע סוביעקטיווע סימפּאַד דאָס, וואס איז אביעקטיוו, רעאל, ווירקליף. די ווירקליכע וועלט היז ברייטער, אינטערעסאַנטער, רייד לינסקי היי איז ברייטער, אינטערעסאַנטער, רייד כער, ווי יענע אידעאלע, קינסטליך געשאפעד נע וועלט, אין וועלכע עס לעבען בלויז אויסער וועהלטע, אתה בחרתנו־ניקעם.

איידער ביעלינסקי האָט זיך בעקאָנט מיט העגעל'ס פילאָזאָפיע, ווען ער איז נאָך געווען אן אבסטראקטער אידעאליסט, איז ביעלינסקי געד ווען ענטציקט פון דיזע אויסערוועהלטע גייס־טער, וועלכע האָבען געקוקט אויף די רעאַלע ווירקליכע וועלט פון דער הויך פון זייער איד דעאל.

"עס זענען פאראן גייסטער — האָט געד שריבען ביעלינסקי אין 1835 — עס זענען פאר ראן כאראקטערען, אזוינע אריגינעלע און וואונד דערבארע, אזוי ניט עהנליכע צו דעם איבעריגען טייל פון די מענשען, דאָס זיי ווייזען אויס פרעמד דער ווירקליכער וועלט און די ווירקליכע וועלט ווייזט זיי אויס פרעמד, און אונצופרידען מיט דער וועלט, שאפען זיי זיך אן אייגענע וועלט און וואָהנען נור אין דער וועלט, וואָס זיי האָבען און וואָס זיי האָבען אליין בעשאפען אין זייער פאנטאזיע".*)

אין דיזער אייגענער אידעאלער פאנטאסר טישער וועלט האָבען אין יענע צייטען געלעבט די בעסטע פאָרשטעהער פון דער רוסישער אינד טעליגענץ. אַ גאַנצער תהום איז געלעגען צווישען די וועלט פון הויכע ערהאַבענע אידעאלען און צווישען די וועלט פון הויכע ערהאַבענע אידעאלען און צווישען די ווירקליכע וועלט, אויף וועלכע דיזע אידעאליסטען האָבען ניט געקענט האָבען קיין שים ווירקונג. פון זייער אידעאלער הויכקייט האָד בען זיי געקענט פעראורטיילען די ווירקליכקייט, פראָסעסטירען קעגען איהר אין זייערע געשפּרעד כען, אָבער אַ רעאַלע בעדייטונג האָט דיזער פּראָד טעסט ניט געקענט האָבען. און אבזאָגען זיך טעסט ניט געקענט האָבען. און אבזאָגען זיך

פון דיזער ווירקליכקיים און לעבען אין דער איד דעען־וועלט, וואָס זיי האָבען זיך בעשאפען דעק וואָס זיי האָבען זיך בעשאפען האָט געהייסען לעבען אין אַ וועלט פון געד שפענסטער. אַ מענשען מיט אַזאַ אַקטיווען, געד זעלשאפטליכען כאראקטער ווי ביעלינסקי'ן האָט אַ לעבען אין דער וועלט פון געשפעסנטער ניט געקענט ניט איבערדריסיג ווערען. די האלבקייט, דער תהום צווישען אידעאל און דער ווירקליכד קייט האָט איהם ניט געקענט ניט מוטשענען. איהם איז אויסגעקוטען זיך צו ענטזאָגען אדער פון בער ווירקליכקייט. העד געל'ס פילאָזאָפיע האָט איהם געזאָגט, ער זאָל גערים אויסקלייבען די ווירקליכקייט און צו איהר צור אידע איד, איך".

! ביעלינסקי האָט דאָס געטהון

ער רייסט איבער מיט זיין-אַמאָליגען אידער אליזמוס און מאַכט שלום מיט דער ווירקליכד קייט.

שריים — ! א נייעם לעבען אועלט! אַ נייע וועלט! אַ נייע ביעלינסקי אוים נאָד דעם ווי ער האָט שלום גע־ מאַכט מיט דער אונגעהייערער חיה "ווירקליכ־ קייט" — נידער מיט'ן פערפוילטען מאָראַליז־ מום און אידעאַליםטישע פראַזען! דער מענש קען לעבען — אַלם איז זיינע, יעדער מאָמענט פון לעבען איז גרוים, אמת און הייליג!" אויף די אידעאליסטען, "די אויסערוועהלטע" ווארפט זיך דאַן ביעלינסקי ארויף ביי יעדער געלעגענ־ הייט. מען דאַרף זיך אָבזאָגען פון די פערשידע־ נע אַליין צורעכט געמאַכטע טעאָריעס. דאָס לע־ בען מוז מען נעהמען אזוי ווי עם איז! – אָט ביעלינסקי'ם איבערצייגונג אין יעד 715 נעם פעריאָד. מיט א מאָדנעם גיפטיגען זיך ארויף אויף סארקאזם ווארפט ער די יעניגע, וועלכע ווילען "אויםבעסערען" די וועלט און די היסטאָריע און ניט נעהמען זיי, "ווי זיי זיינען". פאר דיעזע קליינע גרויסע מענד שען... האָט דער שטאַאט ניט קיין באָדען, ניט קיין קלימאט, ניט קיין געאגראפיע, ניט קיין היסטאָריע, ניט קיין פערגאַנגענהייט און ניט קיין געגענוואַרט... פיר דיזע קליינע גרויסע מענד שעלעך איז דער שטאאט א קינסטליכע מאשי־ נע, וועלכע יעדער קליינער גרויםער מעגש קען רעהען, ווען ער געפינט פיר נויטיג*).

מיר זעהן, אלזא, דא, ווי ביעלינסקי טרעט

וועגען דער רוסישער ערצעהלונג און די ערצעה־* וועגען פון ה. גאגאל.

^{*)} מענצעל, דער געטהע קריטיקער.

ארוים אלם אנהענגער פון דער געזעצמעסיגקיים פון דער היסטאָרישער ענטוויקלונג. די געשיכר טע איז ניט אַבהענגיג פון ב שלעכטען אָדער גוטען ווילען פון איינציגע פערזענליכקייטען. אין דער געשיכטע הערשט ניט דער צופאל. דאָס לעבען פון דער מענשהייט ענטוויקעלט זיך לויט געזויסע געזעצען, אונאבהענגיג פון דעם ווילען פון פערזענליכקייטען: עס זענען פאראן געזעד צען פון דער געשיכטע, וועלכע מען קען ניט צערבייגעהן, עס זענען פאראן עטאפען, סטאנד ציעס אין דער ענטוויקלונג וועלכע מען מוז דורכדעים אין דער ענטוויקלונג וועלכע מען מוז דורכדגעהן. און דעריבער דאַרף מען ניט וועלען בערגעהן. און דעריבער דאַרף מען ניט וועלען בערגערליכקיים!

ביעלינסקי'ם בעגייםטערונג פאר דער ווירקר ליכקייט איז געווען אזוי גרוים אין יענעם פעד ליכקייט איז געווען אזוי גרוים אין יענעם פעד ריאָד (ביז 1839), דאָם ער האט זאגאר בערעכד טיגט די שרעקליכע רעאקציע, וואס האט דאן געד הערשט אין רוסלאנד, די פאנסציזנע, דעם אַבסאָד לוטיזם און אלע זיינע בעגלייטער. "אלעס, וואס איז ווירקליך, איז פערנינפטיג" האָט ער ווידערד דאָלט העגעל'ם פארמולע. גאנצע ארטיקלען האָט ער געשריבען, וואו ער פערלאנגט, אז מען האל שלום מאכען מיט דער רעאקציע און ניט פראָטעסטירען קעגען איהר, ווייל דאָס וואס איז, כי ווז זיין.

שפעטער אבער האָט זיך ביעלינסקי אבגעד זאגט פון דיזער פערהייליגונג די רוסישע ווירקד ליכקייט. שרעקליכע געוויסענסביסע האָבען איהם געפלאַגט פיר זיינע פריהערדיגע אַרטיקד לען, "ווי אזוי האָב איך געקענט אזוינס אָנשרייד בען!" האָט זיך געפרעגט אליין ביעלינסקי, ווען ער פלעגט זיך דערמאָנען אָן די אַרטיקלען, וואו ער האָט בערעכטיגט די רוסישע ווירקליכקייט ער האָט בערעכטיגט די רוסישע ווירקליכקייט און די גאַנצע הערשענדע אָרדנונג.

ניט אָבזאָגענדיג זיך פון העגעל'ם דיאלעקר טישער מעטאָדע אין פארשען פערשיעדענע ער־ שיינונגען און היסטארישע עפּאָכען, האָט ער זיך אָבער אָבגעזאָגט פון דער אויסטייטשונג העגעל'ס פאַרמולע, או אלעס וואָס עקזיסטירט איז פער־ נינפטיג, מיט וועלכע מען קען בערעכטיגען יערע פינסטערע רעאַקציע.

העגעל'ם פּאָרמולע האָבען אויסעגנוצט אי די קאָנזערוואַטיווסטע אי די ראַדיקאַלסטע רעד וואָלוציאָנערע דענקער פון יענער צייט. "אַלעס, וואָס איז ווירקליך, איז פערנינפטיג", האָט געד זאגט דער רבי העגעל, און ממילא טאר מען ניט

קעמפפען קעגען דער ווירקליכקיים קעגען דער הערשענדער אָרדנונג, ווייל אַלעם, וואָס עם עק־ זיסטירט איז ווירקליך און אלעס וואָס איז ווירק־ ליך איז פערנינפטיג — האָבען געיטענה'ט די קּאָנסערוואַטיווען. די ראַדיקאַלען אָבער האָבען בעהויפטעט, אז העגעל האָט בלויז געזאגט, דאָס לעם וואם איז ווירקליך איז פערנינפטיג און דאָם הייםט ניט, אַז אַלעם וואָם עקזיםטירט איז פערנינפטיג, ווייל נים אלעם וואם עקזיםטירט איז ווירקליך. ווען עם פאַנגט זיך אָן אַ בעוועגונג קעגען דער עקזיסטירענדער אָרדנונג, דאַן שטעלט מיט זיך די בעוועגונג פאר די ווירקליכקייט און די הערשענדע ארדנונג, וואס איז קעגען דער נייער ארדנונג, איז געגען דער ווירקליכ־ קיים און ממילא ניט פערנינפטיג. מארקם און ענגעלם האָבען אויך אויסגעטייטשט די פאָרמו־ לע אין דיעזען זין.

ביעלינסקי האָט פריהער, ווען ער האָט פער־ ידיליגט די רוסישע ווירקליכקייט אויסגעטייטשט העגעל'ס פארמולע אין קאנסערוואטיווען זינן. שפעטער האט ער איהר אויסגעטייטשט אין רעד וואלוציאָנערען זינן.

אין א בריעף, וואם ער האָט געשריעבען צו זיין פריינד באָטקין אין 1841 (צוויי יאָהר שפעטער פון אן ארטיקעל, וואו ער האָט בע־־ רעכטיגט די פּאנשציזנע, ווייל "נור אונרעדעוו־ דיגע חיות לעבען אהן הערשער") געפינען מיר שוין פאלגעגדע שטעלע: "און עם וועט קומען א ציים - איך גלויב אין דעם זעהר הייליג -ווען מען וועט קיינעם ניט ברענען, מען וועט קיינעם נים אבהאקען דעם קאפּ.... ווען עס וועם נים זיין קיין אונזיניגע פארמען און צערע־ מאָניעם, ווען דער ווילען וועט ניט דארפען אונ־ טערווארפען זיך אן אנדער ווילען, נור דער ליעבע... עם וועט ניט זיין רייכע און ארימע, עם וועלען זיין ברידער, עם וועלען זיין מענשען און די פערנונפט וועט ווייטער זיך בעווייזען, אבער שוין אויף א נייעם הימעל און אויף א נייער ערד..." צו דער אייגענער צייט געהערט זיין בעוואוסטער בריעף צו גאגאָל, וואו ער מאכט שרעקליכע פארווירפע דעם גרויסען סאטיריקער פאר זיין ווערק: "די קאָרעספּאנדענץ מיט די פריינד", וואו ער פערטהיידיגט פאנשציזנע. דיעזער בריעף איז איינער פון די וויכטיגסטע ע עפפונגען ביעלינסקי,,ם און רעכענט זיך אלם א פערל פון דער ליטעראטור. ער איז א וואולקאני־ שער אויסברוך פון א טיעף פיהלענדען דענקער

און פאסריאט, וואס ליעבט זיין פאלק, מיט אלע מטרונעס פון זיין נשמה. דער בריעף איז געשרי־ בען אזוי שטארק און אזוי שעהן, אז מען ווערט אין גאנצען מיטגעריסען מיט איהם. דיעזער בריעף דערמאָנט מיט זיין קראפט, ערהאבענ־ דייט און שעהנקייט אָן רוססא'ס Lettrede בריעף פון בערג).

די רוסישע צענזור האָט, ווי געוועהנד ליף, דעם בֿריעד ניט געלאזט פערעפענטד ליכען, אבער אייניגע קאָפּיעס פון מאנוסקריפּנ זיינען דאָך איבערגעבליעבען.

אבזאָגענדיג זיף פון דער קאנסערוואטיווער אויסטייטשונג פון דעגעל'ס פילאָזאפיע, קעהרט זיף ביעלינסקי צוריק צום אידעאל, וועלכען ער פאנגט אָן צו רעכענען פאר ווירק־ ליף. זיין אידעאל ווערט ווער סאציא יופווס.

"דו ווייסט מיין נאטור — שרייבט ער צו באטקין — זי איז שטענדיג אין עקסטרעמען... איך בין איצט אין א נייער עקסטרעם. דאָס איז די אידעע פון סאציאליזם, וועלכע איז פאר מיר יעוואָרען די אידעע פון אידעען... דער אליף און תיו פון גלויבען און וויסען... זי האט פיר מיר פערשלונגען אי די היסטאריע, אי די רעליגיע אי די פילאָזאָפיע, און דעריבער וועל איך מיט איהר איצט ערקלעהרען מיין לעבען, דיין לעבען און דאָס לעבען פון אלעמען, מיט וועמען איך האָב זיך בעגעגענט".

דער סאציאליזם פון ביעלינסקי האט אבער נור געקענט זיין דער אוטאָפּים־ טישער סאציאליזם, דער סאציאליזם פון פוריע און סען־סימאן, וואס האָט דאן געהערשט אין אייראָפּא, אין די 40גער יאָהרען. פונ'ם ווי־ סענשאפטליכען סאציאליזמום האָט בעלינסקי קיין בעגריעף ניט געקענט האָבען. און דאָם איז טאַקי די אורזאכע, וואס אויך דער סאציאליזם האָט איהם אין די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען אויפגעהערט צו בעפרידיגען. ניט דערפאר, ווייל די סאָציאליסטישע אידעע אן און פיר זיך איז איהם ניט געפעלען געוואָרען. די סאציאליסטישע אידעע איז פאר בעלינסקי'ן געבליעבען דער אליף און תיו פון זיין גלויבען, ער האט אבער דעם סאציאליזם פערווארפען, ווייל ער האט איהם ניט געקענט צוואמענבינדען מים דערווירקהיכקיים.

דורכגעהעגדיג העגעל'ם שוהל איז ביעלינסקי אויף אלע מאָל געבליבעז א דיאלעקטיקער און

האָט דעריבער ניט געקענט זיך בעציהען צו פריוואט אייגענטהום, אזוי ווי די אוטאָפּיסטען, וועלכע זיינען געווען מעטאפיזיקער אין דענד קען. ער האָט געוואוסט, אז עס זיינען פאראן געוויסע געזעצען, געוויסע בעוועגענדע קרעפטען אין דער געשיכטע און נאָר דאן קען א אידעאל פערווירקליכט ווערען, ווען מען ווייסט גענוי די געזעצען פון דער דער געשיכטע און ווען מען זעהט, אז דיעזע געזעצען פיהרען צום ווען מען זעהט, אז דיעזע געזעצען פיהרען צום אידעאל. צווישען אידעאל און ווירקליכקייט מוז אירן געווארפען א בריק.

דער אומאָפּיסטישער סאציאליזם פון יענער צייט איז אבער געווען אבגעריסען פון דער ווירקר ליבקייט, ער איז ניט געיוען געבויט אויף דער ווירקליכר אוירקליכקייט, צווישען איהב און דער ווירקליכר קייט איז געלעגען א גרויסער תהום. און עס איז, זעלבסטפערשטענדליף, אז לאנג האָט בעלינסקי ניט געקענט פּרעדיגען דעם סאָציאליזם אין זיין אוטאָפּיסטישער פארמע.

דער סאָציאליזם האָט, אמת, בעפרידיגט זיין סוביעקטיווען פערלאנג, ער איז אבער ניט געווען פערבונדען מיט דער אביעקטיווער ווירק־ ליכקייט, וועלכע איז נאָך דאן כלל ניט געווען רייף צום סאָציאליזם. אום צו פערשטעהן, ווי אזוי די אביעקטיווע בעדינגונגען וועלען פיהרען צום סאציאליזם האָט געמוזט פריהער געמאַכט ווערען די ענטדעקונג פון קארל מארקם, אז די פּראָדוק־ טיווע קרעפטען זיינען די בעוועגער פון דער געשיכטע און אז זיי וועלען אויך פיהרען צום סאציאליזם. ביעלינסקי האָט פון דיעוער ענטדעד קונג ניט געוואוכט און זיין רעאליזמום האָט איהם ניט געלאזען ווערען אויף לאנג מיט־ געריםען מיט דעם אוטאָפּיסטישען סאציאליזם, וועלכער איז, אמת, געווען א שעהנער אידעאל, אבער ווייט פון דער ווירקליכקייט.

אז ביעלינסקי'ם געראנקען־גאנג איז געווען א מארקסיסטישער איז אויך צו זעהן דערפון, וואָס ער האָט שוין אין יענער צייט פאראוים־געזאגט, אין געגענזאין צו די סלאוויאנאָפּילען און שפּעטער די נאראָדניקעס, דאָס דער איינ־ציגער וועג פיר רוסלאנד איז דער וועג פון קאדפיטאליזטוס. פאר רוסלאנד איז גויטיג אז "דער אדעל זאל איבערגעהן אין בורזשואזיע" — אדעל אינערליכער פּראָצעס פון דער בירגערלי־בער ענטוויקלונג — זאגט ער אין אן אנדער בירגערלי־אָרט — וועט זיך אָנפּאַנגען אין רוסלאנד ניט פריהער, ווי פון דער מינוט, ווען דער רוסישער פריהער, ווי פון דער מינוט, ווען דער רוסישער

אדעל, וועם איבערגעהן אין דער בורזשואזיע"— ביעלינסקי האָט דאָ מעהר פערשטאַנען די היס־ טאָרישע ראָלע פון דער בורזשואזיע, ווי די נאראָדניקעס, וועלכע האָבען געלעבט א צייט שפּעטער פון איהם.

מיר פארמולירען די פערשיעדענע שטור פען פון ענטוויקלונג, וועלכע ביעלינסקי האָט דורכגעמאַכט:

גאר אין די יונגע יאָהרען איז ער געווען אן עקסטרעמער אבסטראקטער אידעאליסט, און האָט געפּרעדיגט אידעאַלען, וועלכע האָבען מיט דער ווירקליכקייט ניט צוטהון. (אין יענער צייט איז ער אויך געווען אן אנהיינגער פון שיללער'ס ראָמאנטיזמוס).

בעקאגעגדיג זיך מיט העגעל'ס פילאָזאָפּיע, איז ביעלינסקי אריין אין דער צווייטער ענטגער געגגעזעצטער עקסטרים. ער האט אפּגעלייקענט אלע אבסטראקטע אידעאלען און האָט אנגער פאנגען צו פערגעטערען הי ווירקליכקייט אין אלע איהרע פארמען, ער האט זאָגאר בערעכטיגט די דעמאלדיגע רוסישע גרויזאמע ווירקליכקייט, די זעלבסטהערשונג און די פאנשציזנע.

שפעטער איז ביי איהם פארגעקומען א מין סינטעז, א מין פעראייניגונג צווישען זיינע פרי־
הערדיגע ביידע עקסטרעמע אנשויאונגען. ער
האָט זיך ענטזאגט פון דער קאנסערוואטיווער
אויסטייטשונג העגעל'ם פילאָזאפיע און זיך צו־
ריק געקעהרט צום אידעאל, אבער ניט צום
רייגעם אבסטראקטען אידעאל, נאָר צו אן אי־
דעאל, וואס איז פערבונדען מיט דער ווירקליכ־
דעאל, וואס איז פערבונדען מיט דער ווירקליכ־

יעקטיווען אידעאל מיט די אביעקטיווע בעדינ<mark>ד</mark> גונגען פון דער ווירקליכקייט.

זיין סוביעקטיווער אידעאל איז געוואָרען דער סאציאליזם, וועלכער האָט איהם שטארק מיטגעריסען.

אזוי אבער, ווי צווישען דעם דעמאלדיגען סאציאליזם און דער ווירקליכקייט איז געווען א גרויסער תהום, האָט ער זיך פון איהם אבגער זאגט און האָט געזעהן די ישועה פאר רוסלאנד אין דער ענטוויקלונג פון קאפּיטאליזם.

* * *

פיעלע מדרגות האָט ביעלינסקי דורכגעד מאכט, אָבער אין יעדער מדרגה פון זיין ענטד וויקלונג איז ביעלינסקי געבליבען דער זעלביגער פייערדיגער פּרעדיגער פאר אלעס, וואס ער האָט אנערקענט פאר אמת און ריכטיג, אן אונערשראָקענער קעמפּפער געגען צביעות און פאלשקייט און אן עקסטרעמער פערטהיידיגער פון די מענשליכע רעכטע און פונ'ם מענשליכען "איך". די נען דעם אמת איז דער אלגעמיינער שטריך, וואס געהט דורך איז דער אלגעמיינער שטריך, וואס געהט דורך ווי א רויטער פאדים דורך זיין גאנצער טעטיגן קייט, ניט קוקענדיג אויף זיינע פערשיעדענע איבערצייגונגען.

און דעם אמת האָט ביעלינסקי געדינט טויי, מיט מסירת נפש און אהן א שום נשיאת פנים ביז דער לעצטער מינוט פון זיין לעבען.

ביעלינסקי איז געשטארבען דעם 26טען מאי 1848, אינ'ם עלטער פון 37 יאָהר, פון שווינדזוכט, פון וועלכער ער האט געליטען פון זיין פריהער יוגענד.

אנמאָן משעכאָוו.

ערצעהלונגען.

(איבערועצט פון לעאָן קאָבריִן)

.1

שלאָפען זוילט זיך.

מכט. די ניאַניע וואַרקאַ, אַ מייד דעל א יאָהר דרייצעהן אלט, וויעגט אַ וויעג, אין וועלכער עס ליעגט אַ קינד, און זינגט זיך אונטער דער נאָז, קוים וואס מען הערט:

אַרעלע, שלאָ־אָפּר, קינדעלע, שלאָ־אָפּ, קינדעלע, איך וועל דיר זינגען אַ ניעגע־לע־ע.

פאר דאָס הייליגע בילד ברענט א גרין לעמפעל; דורך'ן גאנצען צימער פון איין ווינד קעל ביז'ן אַנדערן איז פערצויגען אַ שטריק, אויף אועלכער עס הענגען ווינדעלאך און גרויסע שווארצע פאנטאלאָנעס. פון דעם לעמפעל שלאָגט אָב אויפ'ן סופיט א גרויסער גרינער פלעק און די פאנטאלאָנעס פלעק און די לאנגע שאָטענס אויף דער ווארפען פון זיך לאנגע שאָטענס אויף דער אייווען, וויעג און ווארפאין ... ווען דאָס ליכט פונ'ם לעמפּעל הויבט אָן צו ווינקען, הויבען פונ'ם לעמפּעל הויבט אָן צו ווינקען, הויבען

אויך אָן צו ווינקען, און צו בעוועגען זיך דער פַּלְעַק און די שאָטענס, ווי פון ווינד. עס שטיקט און עס שמעקט מיט באָרשט און שוּדְ־וואַרג.

דאָס קינד וויינט. עס איז שוין לאנג הייד זעריג און פערמאטערט געוואָרען פון וויינען. אָבער עס וויינט נאָד אַלץ און ווער ווייס, ווען עס וועט אַנשוויגען ווערען. און וואַרקאַ'ן ווילט זיך שלאָפען. איהרע אויגען קלעפען זיך, דער קאָפּ ציהט אַרונטער, קוים וואָס זי האַלט איהם איין, און די האלז טהוט וועה. זי קען ניט איין, און די האלז טהוט וועה. זי קען ניט ממשך טהאָן ניט מיט די אויגען־לעדלאַדְ, ניט מיט די ליפען, און עס דוכט זיך איהר, אז איהר פּנים האָט אויסגעטריקענט, איז עפעס אַ הילצערנער האָט אויסגעטריקענט, איז עפעס אַ הילצערנער געוואָרען, אז איהר קאפ איז קליין, ווי דאָס קעפּעל פון אַ שפּילקע.

שלאָ־אָּף — ציהט זי אונד שלאָ־אָף — ציהט זי אונד טער דער נאָז — איף וועל דיר אבקאָכען קאַ־אַ שינ־קע־ע $\dots$

אין אויווען שרייט א גריל. אין צווייטען צימער אַהינטער דער טהיר כראָפּעט דער בעל הבית און זיין פּועל אפאַנאַסי... די וויעג סקריפּעט רחמנות'דיג, ווארקא אליין ציהט אונטער דער נאָז דאָס שלאָה־ליעדעל און דאָס אלעס גיעסט זיך צונויף אין איין באַנאַכ־דאָס אלעס גיעלוולענדער מוזיק, וועלכע עס איז טיגער איינליולענדער מוזיק, וועלכע עס איז אַזוי זיס צו הערען, ליעגענדיג אין בעט.

איצטער אָבער צורייצט די דאָזיגע מוזיק, צורייצט, מאַטערט און דריקט, ווארום זי טרייבט ארויף אַ דרעמיל, און שלאָפען טאָר מען ניט; זאָל וואַרקאַ, חלילה, אַנשלאָפען ווערען, וועלען די בעלי בתים זי נהרג'ן.

דער שיין פון לעמפּעל ווינקט. דער גרינער פלעק און די שאָמענס הויבען אן זיך צו בעד וועגען, קריכען אריין אין די האלב־אָפּענע, אונד בעוועגליכע אויגען פון וואַרקא'ן און פערוואַנד־לען זיך אין איהר האלב איינגעשלעפערטען מח אין נעבעלדיגע חלופות. זי זעהט רונקעלע וואָלקענס, וואָס יאָגען זיך איינער נאָד'ן אנדערן איבער'ן הימעל, און שרייען, ווי דאָס קינד. נאָר איינען פערשוואונדען, און ווארקא זעהט א בריי־זיינען פערשוואונדען, און ווארקא זעהט א בריי־טען קוויטיגען שאָסעע, איבער וועלכען עס ציהען זיך לאנגע שורות פוהרען, מענשען מיט קלומי־קעס אויפ'ן רוקען שלעפּען זיך און עפּעס שאָ־קעס אויפ'ן רוקען שלעפּען זיך און עפּעס שאָ־סענס בעוועגען זיך הין און צוריק, אהער און

אהין; פון ביידע זייטען דורכ'ן קאלטען, בייזען נעבעל זעהען זיך ארוים וועלדער. מיט אמאָל ווארפען זיך די מענשען מיט די שאָטענס אין דעם טיעפּען קויט אריין.

יואָס טהוט איהר ? — פרעגט ווארקא ? שלאָפען, שלאָפען ! — ענטפערט מען — איהר.

און זיי ווערען אנשלאָפען שטארק. שלאָד פען געשמאק, און אויף די טעלעגראפישע דראָטען זיצען קראָהען, שרייען, ווי דאָס קינד, און ַסטארִען זיך זיי אויפצואוועקען.

- פ־פ־פ ! שלפף, שלפף, קינדעלע.

איך וועל דיר זינגען א ניגעלעדע! — ציהט ווארקא אונטער דער נאָז און זעהט זיך שוין אין דעם פינסטערען, פערשטיקטען שטיבעל ביי איהרע עלטערען.

אויף דער פּאדלאָגע ווארפט זיך ארום איהר זעליגער פּאָטער, יעפים סטעפּאנאָוו. זי זיהר זעליגער פּאָטער, יעפים סטעפּאנאָוו. זי זעהט איהו' ניט, הערט נור, ווי ער קייקעלט זיך ארום איבער דער פּאדלאָגע פאר וועהטאָג און קרעכצט. ביי איהם, זאגט ער, האָט זיך צו־ שפּיעלט דאָס נאָגעניש. דער וועהטאָג איז אווי גרוים, אז ער איז ניט אימשטאנד א וואָרט גרוים, אז ער איז ניט אימשטאנד א וואָרט ארויסצוריידען, ציהט נור אין זיך די לופט און קלאפּט מיט די צייהן:

--- בו-בו־בו־ב ----

די מאמע פּעלאַגעאַ איז אוועקגעלאָפען אין הויף צום פריץ אָנזאגען, אז יעפים שטארבט. זי איז שוין לאנג אוועק, שוין צייט זי זאל צור ריק זיין. וואַרקאַ ליעגט אויפ'ן אויווען, שלאָפט ניט און הערט זיך צו צו איהר פאָטער'ם "בו־בו־בו". נאָר האָט הערט זי, ווי עמיצער איז צוגעפאָהרען צום שטיבעל.

דאָם האָט דער פּריץ געשיקט דעם יונגען דאָקטאָר, וועלכער איז געקומען צו איהם צו גאסט פון שטאָרט.

דער דאקטאר קומט אריין אין שטיבעל; אין דער פינסטערניש זעהט מען איהם גיט, מען הערט גור, ווי ער הוסט און קלאפט מיט דער טהיר.

- צינד אָן פייער -- מאכט ער.
- . בו־בו־בו... ענטפערט יעפים.

פּעלאגעאַ טהוט זיך א ווארף צום אויווען און הויבט אָן צו זוכען שוועבעלאך.

אַ מינוט איז שטיל, דער דאָקטאָר זוכט ביי זיך אין די קעשענעס א שוועבעלע און צינדט אָן.

אָם גלייך, גלייך, טאַמעלע – זאָגט בעלאגעא, כאפט זיך ארוים פון שטיבעל און אין א זויילע ארדה קיתורט זיך צוריק מיט א ררעקעל פון אן אויפועבו ענט ליכט.

די כאהען ביי יעפים'ען זיינען האזעווע, די אויגען בליטצעז און זיין בליק איז בעואניערס שארף, אקוראט ווי יעפים זעהט דורך און יורך אי דאָס שטיבעל, אי דעם דאָקטאָר.

- ווּאָס מאכט עס אוים? די צייט צו שטאַרבען איז געקומען, אייער וואוילגעבורטה... איך וועל שוין נישט לעבען...
- רייד נישט קיין נארישקייטען, מיר !ועלען דיך געזונר מאכען
- דאָס ווי איהר פערשטעהט, אייער וואויל־געבורט, מיר דאנקען אייך אונטערטהעד ניגסט, אָבער מיר פערשטעהען... ווען דער טויט איז געקומען, וואָס קען מען שוין דע-מאָלט...

דער דאקטאר זוכט איהם אונטער א פערטיל שעה; דערנאָך הויבט ער זיך אויף און זאגט:

- איף קען גאר נישט טהאָן... דו מוזט פאָהרען אין שפּיטאָל, דאָרט וועט מען דיר אן אָפּעראציאָן מאכען. פאָהר אָבער גליידְּ... אונד בעדינגט פאהר! צו שפּעט אביסעלע, אין שפּיד טאָל שלאָפען שוין אלע, נור דאָס מאכט נישט, איך וועל דיר א בריעף געבען. דו הערסט?
- טאטעלע, אָבער אויף וואָס וועט ער פּאָהרען? מאכט פּעלאַגעא ביי אונז איז ניקאָ קיין פערד.

דער דאקטאר געהט אוועק, דאָס ליכט געהט אויס און ווידער דערהערט זיך "בו־ בו־בו"....

שפעטער אין א האלב שעה פאָהרט מען ווידער צו צום שטיבעל. דאָס האָט דער פּריץ געשיקט א וואָגען, אום צו פאָהרען אין שפּיטאָל. יעפים נעהמט זיך צונויף און פאָהרט...

אָט איז געוואָרען טאג, א שעהנער, ליכד טיגער טאָג. פּעלאגעא איז ניטאָ אין שטיבעל, זי איז אוועק אין שפּיטאָל, צו געוואָהר ווערען, וואָס הערט זיך דארט מיט יעפים'ען. ערגעץ־ וואו וויינט א קינד און ווארקא הערט, ווי עמיד צער זינגט מיט איהר קול:

שלאָף־שלאָף-שלאָ־אָף, קינדעלע־ע, —

איך וועל דיר זינגען א ניגעלע־ע! פאלאגעא האָט זיך צוריקגעקעהרט; זי צלםיט זיך און שעפטשעט:

ביינאַכט האָט מען איהם אריינגעגעבען — ביינאַכט האָט מען איהם אריינגעגער און פארטאג האָט ער גאָט זיין נשמה אפּגעגער בען... זאָל ער האָבען א ליכטיגען גן־עדן, אייד ביגע רוה... זיי זאגען, צו שפּעט געכאפּט זיך... פריהער האָט מען געדארפט....

ווארקא געהט אין וואלד אוועק און וויינט דאָרט, גור פּלוצים גיט עמיצער איהר אזא זעץ איבער'ן גאַקען, אז זי שלאָגט זיך מיט'ן שטערן אָן בירקע־בוים. זי הויבט אויף די אויגען און דערזעהט פאר זיך איהר בעל הבית דעם שום-טער.

ווּאָס איז מיט דיר, דו שטיק פּאסקוד־ — ווּאָס איז מיט דיר, דו שטיק — סטוואָ ? — זאגט ער — דאָס קינד וויינט, און דו שלאָפּסט ?...

ער טהוט זי א ריעס שטארק פאר'ן אויער, זי טהוט א טרייסעל דעם קאפּ, וויעגט די וויעד געלע און זינגט איהר ליעדעל.

דער גרינער פלעק און די שאָטענס פון די פאנטאלאָנעס און ווינדעלאף פלאטערען ווידער, ווינקען צו איהר און באלד בעהערשען זיי ווידער איהר מוה. זי זעהט ווידער דעם קויטיגען שאָסעע. די מענשען מיט די קלומיקלעף אויפ׳ן רוקען און די שאָטענס האָבען זיך צולייגט און שלאָפען געשמאק. ווארסא׳ן ווילט זיך מורא׳דיג שלאָפען; זי וואלט זיך אויך מיט פערגניגען אוועקגעלייגט, אָבער איהר מאמע פּעלאַגעא געחט נעבען איהר און טרייבט זי אונטער. ביידע גערט געבען איהר און טרייבט זי אונטער. ביידע איילען אין שטאָדט אריין, צו פערדינגען זיך אויף פּלעצער.

- שענקט א נדבה אין גאט'ם נאָמען! בעט די מאמע ביי מענשען אויפ'ן וועג האָט רחמנות, גוטע הערון!
- ענטד דערלאנג אהער דאָס קינד! ענטד פערט איהר עמיצענ'ס א בעקאנטער קול דערלאנג אהער דאָס קינד! חזר'ט איבער יענע שטימע, שוין בייז און גראָב: דו שלאָפּסט, אויסוואורף?

ווארקא שפּרינגט אויף, קוקט זיך אום און פערשטעהט, וואס דאָס מיינט: ניטאָ שוין קיין שאָסעע, קיין פּעלאגעאַ, קיין אנדערע מענשען, עס שטעהט נור אין מיטען צימער איהר בעל הבית'טע אליין, וועלכע איז געקומען אנזויגען איהר קינד.

ביז וואנען איהר דיקע בעל הבית'טע מיט

די ברייטע שולמערען זויגט און נעהמט איין דאָס קינד, שטעהט ווארקא, קוקט אויף איהר און ווארט, ביז יענע וועט פארטיג ווערען.

און הינטער די פענסטער ציהט זיף שוין אין דער לופטען א בלויקייט, די שאָטענָס און דער גרינער פלעק אויפ'ן סופיט ווערען בלאסער. באלד טאָג.

נעהם! — מאכט די בעל הבית'טע, — פערשפּיעלענדיג דאָם העמד ביי דער ברוֹםט: — וויינט. הפּנים מען האָט עם אן עין־הרע גע־ גערען.

ווארקא נעהמט דאָס קינד, לייגט עס אין וויעגעלע אריין און הויבט אָן ווידער צו וויגען. דער גרינער פלעק און די שאָטענס פערשווינדען ביסלעכווייז און עס איז שוין ניטאָ מעהר, ווער עס זאל אין קאפּ קריכען און דעם מח פערנעבלען.

און שלאָפען ווילט זיך ווי פריהער, אוי, שלאָפען! ווְאַרקאַ שפּאַרט צו דעם קאפּ אויף א ברעג פון דער וויעג און וויעגט זיך מיט'ן גאנד בען קערפער, אום בייצוקומען דעם שלאָף, אָבער די אויגען קלעפּען זיך פּאָרט און דער קאפּ איז אוו שווער.

 ווארקא, הייץ, איין דעם אויווען!
 דערהערט זיך פון אהינטער דער טהיר די שטי־ מע פונ'ם בעל הבית.

ראָס מיינט, אז עס איז שוין צייט אויפצו־ שטעהן און נעהמען זיך טהאָן ארבייט...

ווארקא לאָזט איבער די וויעג און לויפּט אין שטאל נאָך האלץ. זי האָט זיך דערפרעהט. אז מען לויפּט און מען געהט, ווילט זיך אזוי ניט שלאָפען, ווי ווען מען זיצט. זי טראָגט אריין האלץ, הייצט איין די אויווען און שפּירט, ווי עס גלייכט זיך אוים איהר פערשלאָפענער פּנים און ווי עם ווערט קלערער אין איהר מוח.

— ווארקא, שטעל דעם סאמאָוואר! — שרייט די בעל הבית'טע.

ווארקא שפּאלט אָן שפּענדלאַך, נור קוים האָט זי זיי אָנגעצונדען און אינ'ם סאמאָוואר אריינגערוקט, דערהערט זיך א נייער בעפעהל:

ווארקא, פון אפּ דעם בעל הבית די — קאראָטען.

זי זעצט זיך אויף דער פּאדלאָגע, פּוצט די, קאלאָשען און טראכט, אז עס וואָלט זעהר גוט געווען אריינצזרוקען דעם קאָפּ אין א גרויד סען, טיעפען קאלאָש און אביסעל א דרעמיל טהאָן....

און פלוצים וואקסט אוים דער קאלאָש,

בלאָזט זיך אויף, פארנעהמט אזש דעם גאנצען צימער, ווצרקצ לאָזט ארוים די בערשטעל פון דער האנד, אָבער באלט טהוט זי א טרייסעל דעם קאפּ, שצירעט אוים די אויגען און סטארעט זיך צו קוקען אזוי, אום די זאכען זאלען ניט וואקסען און ניט טאנצען פאר איהרע אויגען.

ווארקא, וואש די טרעפּ פון דרויסען, — עס איז מיאוס פאר די קונדען!

ווארקא וואשט די טרעפ, ראמט אויף אין די צימערען, דערנאָך הייצט זי איין די צווייטע אויווען און לויפט אין קראָם. ארבייט איז פאר ראן פיעל, ניטאָ קיין איין פרייע מינוט.

אָבער גאר נישט איז אזוי שווער, ווי צו שטעהן אויף איין ארט אין קיך ביים טיש און שיילען קארטאפעל. דעם קאָפּ ציהט צום טיש, די קארטאָפעל מאנצען פאר די אויגען, דאָס מער די קארטאָפעל מאנצען פאר די אויגען, דאָס מער פאלט פון די הענד און דערביי נאָך געהט ארום די דיקע, בייזע בעל הבית'טע מיט פער־קאטשעטע ארבעל און שריים אזוי, אז אין די אויערען קלינגט. עס איז אויך אן אפּקומעניש צו דערלאנגען מיטאג־צייט צום טיש, וואשען, נייהען. עס זיינען פאראן מינוטען, ווען איהר גיוסט זיך מורא'דיג, ניט קוקענדיג אויף גארד נישט, א וואָרף טהאָן זיך אויף דער פּאָדלאָגע און שלאָפען.

דער טאָג געהט אוועק. קוקענדיג, ווי עס דונקלען די פענסטער, שטעהט וואַרקא, דריקט זיך די שלייפען, וואס זיינען איצט ווי הילצער־ נע און שמייכעלט ניט וויסענדיג אליין ווארום.

די פארגאכטיגע דונקעלהייט לאסטשעט איהרע קלעפּעדיגע אויגען און פערשפּרעכט איהר א געשמאקען און גיכען שלאָף.

פארנאכט קומט צום בעל הבית געסט.

ווארקא, שטעל דעם סאמאוואר!
 שרייט די בעל הבית'טע.

דער סאָמאָוואר איז א קליינער און איי-דער די געסט טרינקען זיך אָן גענוג מיט טהעע, דארף מען איהם א פינף מאָהל ווארעמען.

נאָכ'ן טהעע שטעהט אָפּ ווארקא א גאנצע שעה אויף איין ארט, קוקט אויף די געסט און ווארט אויף נייע בעפעהלען.

ווארקא, כאפּ זיך ארוים, קויף דריי פּלעד — שער ביער!

זי טהוט זיך א כאפּ פון ארט און סטארעט זיך צו לויפען וואס שנעלער, אום צו פערטריי־ בען דעם שלאָף.

- ווארקא, טהו א לאף נאָד שנאפס!

ווארקא, וואו איז דער קארקענ־ציהער ? ווארקא, שייל אפּ א הערינג !

נור אָט ענדליך, זיינען די געסט אוועק. מען לעשט אוים דאָס פייער. דער בעל הבית און די בעל הבית'טע לייגען זיך שלאָפען.

— ווארקצ, טהו א וויעג דאָס קינד! — דערהערט זיך דער לעצטער בעפעהל.

אין אויווען שריים דער גריל; דער גרינער פלעק אויפ'ן סופים און די שאָטנעם פון די פּאנ־ מאלאָענם און ווינדעלאך קריכען ווידער אין די האלב־געעפענטע אויגען פון ווארקא'ן, פּינטלען און מישען איהר דעם מוח.

; ארארא שלאָף, שלאָף,קינדעלע — ארארא שלאָף, שלאָף איך וועל דיר זינגען א ניגעלע...

און דאָס קינד רייסט זיך, געהט אוים פון די כהות, שרייענדיג. וואַרקאַ זעהט ווידער דעם קויטיגען שאָסעע, די מענשען מיט די קלומיקעם, פעלאגעא'ן און דעם פאטער יעפים'ן. זי פער־ שטעהט אלעס, אלעמען דערקענט זי, נור איין ואך קען זי גים פערשטעהן אין איהר דרעמיל: וואס אזוינס האָט עס איהר אזוי געשמיעדט הענד און פים, שטיקט זי און לאוט זי ניט לעד בען... זי קוקט זיך ארום, זוכט יענע בייזע קראפט, אום זיך צו בעפרייען פון איהר, אָבער געפינט זי ניט. צום סוף, אויסגעמאטערט, נעהמט זי צונויף איהרע אלע כחות, שטרענגט אָן איהר גאנצע זעהונגם־קראפט, קוקט ארויף אויף דעם גרינעם פלעק, וואס ווינקט צו איהר, און, צוהערענדיג זיך צו דעם געשריי, געפינט זי אוים דעם שונא, וואָם לאזט זי ניט לעבען.

דער שונא איז דאָס קינד...

זי לאכט. זי וואונדערט זיך: ווי אזוי האָט זי פריהער ניט פערשטאַנען אזא איינפאכע זאך, אזא קלייניגקייט ?

דער גרינער פלעק, די שאָטענס און דער גריל לאכען אויך, דאכט זיך, און וואונדערען זיך...

א קרענקליכע פארשטעלונג בעהערשט און, ווארקא'ן. זי הויבט זיך אויף פון טאבורעט און, מיט א ברייטען שמייכעל און ניט בעוועגענדיג מיט די אויגען, געהט זי זיך דורך איבער'ן צימער. עס איז איהר אנגענעהם און פרעהלאך פון דעם געדאנק, אז באלד וועט זי זיך בעפרייען פונ'ם קינד, וועלכעם האָט איהר הענד און פיס געשמיעדט... טויטען דאָס קינד און דערנאך שלאָפען, שלאָפען, שלאָפען...

לאכענדיג, ווינקענדיג און דראָהענדיג דעם

גרינעם פלעק מיט די פינגער, גנב'עט זיך ווארקא צו צו דער וויעג און בויגט זיך אריבער איבער דאָס קינד. דערשטיקט עס, לייגט זי זיך גיך אועק אוי דער פּאָדלאגע, לאכט פון פרייד, וואָס זי וועט קענען שלאָפען, און א מינוט שפּעטער שלאָפט זי שוין שטארק, ווי א טויטע....

בענקעניש.

פאר וועמען זאל איד אויסרעדען מייגע צרות?...

ס'איז פארנאכט. א גרויסער, פייכטער שנעע דרעהט זיך פויל ארום די נאָר־וואָם אָנגע־ צונדענע לאנטערנעם און ווי א דינער, ווייכער שלייער לעגט ער זיך אוים איבער די דעכער, די פערדישע רוקענס, די פּלייצעם, די היטלען.

דער פוהרמאן יאָנא פּאָטאפּיטש איז אין גאנצען וויים, ווי א געשפענסט. ער האָט זיך צוזאמענגעדרעהט ווי א קנויל, זיצט אויף דער קעלניע און בעוועגט זיך נישט. ווען א גאנצער בארג מיט שנעע זאל אויף איהם ארויפפאלען, וואלט ער דאן, דאכט זיך, אויך נישט געהאלטען פאר נויטיג, דאס פון זיך אראָבצוטרייסלען... זיין שקאפע איז אויך וויים און אונבעוועגליך. מיט איהר אונבעוועגליכקייט, די גלייכע, דארע פים, ווי שטעקענם, און די שפּיציגע אויסגעד שטארצטע זייטען, איז זי אפילו פון נאָהענטען אויך עהנליך צו א לעקאף־פערדעל. זי איז מסתמא שטארק אריינגעטהאָן אין איהרע מחשבות. וועמען מען האָט אוועקגעריםען פון אקער, פון די בעקאנטע היימישע בילדער און אריינגעשליידערט אין דיעזען שטרודעל פול מיט משונה'דיגע פייערן, מיט אייביגען טומעל און פערהאוועטע־פערשמאיעטע מענשען, פאר דעם איז אונמעגליך נישט צו טראכטען...

יאָנא און זיין שקאפּע ריהרען זיף שוין לאנג נישט פון ארט. פון הויף זיינען זיי ארויס־ געפאהרען נאָך פאר מיטאג, אבער קיין אנהויב האָבען זיי נאָך נישט געהאט, כאטש נעהם און צורייס זיך.

נאָר אָט צושפּרייט זיך איבער דער שטאדט דער ביינאכטיגער נעבעל. די בלאסע פייערלאך פון די לאנטערנעם ווערען פארדונקעלט פון די ליכטיגע שטערען און דער גערודער אין גאס זוערט לעבעדיגער, טומעלדיגער...

איזוואשציק, אויף וויבארגער גאם! —

! הערט יאָנא — איזוואשציק

יאָנא טהוט זיך א טרייסעל און דורך די אויגען־לעדלאך, פארקלעפטע פון שנעע, זעהט ער א מענשען אין מיליטערישע קליידער מיט א קאפיישאן.

אויף וויבאָרגער גאס! — זאָגט נאָך — אויף וויבאָרגער אמאָל דער מענש — דו שלאָפּסט, צו וואס? אויף וויבארגער!

אום צו ווייזען, אז ער שלאָפט נישט, טהוט יאָנא א ציה פאר די לייצעס, און פון דער שקאד יאָנא א ציה פאר די לייצעס, און פון דער שקאד פע'ם רוקען און פון זיינע פּלייצעס נעהמען זיף שיטען הויפענס מיט שנעע... דער מיליטער־מאַן זעצט זיף אין שליטען. דער פוהרמאן טהוט א סמאָטשקע מיט די ליפּען, ציהט אוים די האלז ווי א גאנז, הויבט זיף אביסעל אויף, און מעהר אוים געוועהנהייט ווי אוים נויט, טהוט ער א מאך מיט דער בייטש... די שקאפע ציהט אויף אוים די האלז, קרימט אוים איהרע דארע פיס און אהן חשק ריהרט זי זיף פון ארט...

וואוהין קריכסטו, טייפעל דו! — הערט — וואוהין קריכסטו, טייפעל דו! אין אָנהויב קולות פון מענשען, וואס בעוועגען זיך הין און צוריק אין דער דונקעלד הייט — וואו שלעפּט דיך דער רוח? האלט זיך רעכטס!

דו קענסט נישט פאהרען! רעכטס - האלט זיך! בייזערט זיך דער מיליטער־ - בייזערט מיליטער־ מיליטער

עס זידעלט זיך דער קוטשער פון דער קאר רעטע, עס קוקט מיט כעס א פארבייגעהער, וועלכער איז איהם פערלאפען דעם וועג און זיך אָנגעשלאָגען מיט'ן אקסעל אָן דער שקאפע'ם מאָרדע. ער בייזערט זיך און טרייסעלט אראָב רעם שנעע פון ארבעל.

יאָגא זיצט אויפ'ן קעלניע, ווי אויף שפּיל־ קעס, דרעהט זיך ארום, מאכט מיט די עלענבוי־ גענס אין אלע זייטען, גלאצט מיט די אויגען, ווי א משוגענער, אזוי ווי ער וואלט נישט פערשטא־ נען, וואו ער איז און צו וואס ער איז דא.

— ווּאָס פּאר א לומפּען זיי זיינען עם! חכמה'ט זיף דער מיליטער־מאן — רק זיי ווילען זיף אן דיר אנשלאָגען, אדער זיי קריכען דיר אונטער'ן פערד. דאָס האָבען זיף אלע צוזאמענ־ גערערט.

יאָנא קוקט זיך ארום אויף זיין פאסאזשיר און בעוועגט מיט די ליפען... קענטיג אז ער וויל עפעס זאגען, אבער פון זיין האלז געהט נור ארויס א שווערער סאפען.

- וואם ? — פרעגט דער מיליטער־מאן.
יאָנא פארקרימט זיין פּנים אין א כלומרשט־ דיגען שמייכעל, שטרענגט אָן זיין האלז און שטאַמעלט:

ביי מיר, פּריץ'ל, איז אָט וואס... א — ביי מיר יענע וואך אוועקגעשטאָרבען... = הם !... פון וואס איז ער געשטארבען ?

יאָנא קעהרט זיך אום מיט'ן גאצנען קער־ פער צום פאסאזשיר און זאגט:

איהם ? מסתמא, פון א היטין־קרענק... דריי טעג איז ער אָבגעלעגען אין שפּיטאל און געשטארבען... גאט האט אזוי געד שפּיטאל און געשטארבען... גאט האט אזוי געד וואָלט...

-- פון וועג ארונטער, טייפעל! -- דער הערט זיך אין דער פינסטערניש -- ביזט דארט בלינד, צו וואס, אלטער כלב! מיט די אויגען קוק!

פאָהר, פאהר, זאגט דער פּאַסאזשיר
 אויף אזא אופן וועלען מיר ביז מאָרגען אויף
 נישט דערקריכען, טרייב אונטער אביסעל!

דער פוהרמאן ציהט ווידער אוים די האלז, הויבט זיך אונטער אביסעל און מיט א שווערער בעוועגונג טהוט ער א מאך מיט דער בייטש. עטליכע מאָל דערנאָך האָט ער זיך אומגעקוקט אופ'ן פאסאזשיר. יענער אבער האט פארמאכט די אויגען און איז קענטיג ניט געווען אויפגערלעגט צו הערען.

אראָבגעלאזען דעם פּאסאזשיר אויף וויד באָרגער גאס, שטעלט זיך דער פוהרמאן אב געבען טראקטיר, דרעהט זיך צוזאמען אין דרייען אויף דער קעלניע און ווידער ריהרט ער זיך נישמ... דער נאסער שנעע פארשיט איהם וויעדער און פארבט אין גאנצען אויס אין ווייד סען אי איהם, אי די שקאפע. עס געהט אוועק איין שעה, א צווייטע...

דריי יונגע לייט, שליאָפּענדיג מיט זייערע קאלאָשען און זידלענדיג זיך צווישען זיך, געהען פארביי איבער'ן טראָטואר: צוויי פון זיי זייד נען הויך און דין, דער דריטער איז קליין און איינגעהויקערט.

יווואשציק, צום פּאָליצייאישען בריק! — איזוואשציק, צום פּאָליצייאישען בריק! — שרייט דער הויקער מיט א ציטערדיגען! קול — זאלבע־דריט... פאר א פערציגער!

יאָנא טהוט א ציה פאר די לייצעס און שמאָקצעט מיט די ליפען. א פערציגער איז גאר קיין פרייז נישט, נור וואס געהט איהם אצינד אָן דער פּרייז... א רובעל צו פינף קאפּיקעס — איהם איז אלץ איינס, אבי נור פאסאזשירען זאלען זיין...

שטופענדיג זיך און ריידענדיג גראָבע רייד, געתען די יונגע לייט צו צום שליטען און נעהד געתען די יונגע לייט צו צום שליטען און נעהד מען אלע דריי אויף א מאָל קריכען אויפ'ן זיער פּלאץ. עם הויבט זיך אויף די פראגע: וועלכע צוויי זאלען זיצען, און ווער זאל זיין דער דרי־טער, וואם מוז שטעהען? נאָך א לאנגען רייסען זיך, זידלערייען און פארווירפע, קומען זיי אלע צום שלום, אז שטעהען דארף דער הויקער, ווייל ער איז דער פאמע קלענסטער.

נו, טרייב אן! — קוויטשעט דער האָר־ באַטער, זיך ארויפשטעלענדיג און אטהעטענדיג און אטהעטענדיג אין אין פּאַטילניצע — גיב א שמיץ! און אַ היטעל האסטו, ברודער, אוי אַ היטעל! קיין ערגערע קען מען, דאכט זיך, אין גאנץ פּעטער־ בורג נישט געפּינען...

כידכי.... כידכי... – לאכט יאָנא – אבי דער קאָפּ איז צוגעדעקט...

- נו, דו, טרייב אָן ! אָט אזוי וועסטו דאס פאהרען דעם גאנצען וועג $\S$ וואס $\S$ און איבער'ן קאפ $\S$ ...
- עם טראסקעט דער קאָפּ... זאגט אייד נער פון די הויכע נעכטען האָב איך זאלבער נאנד מיט וואסקען ביי דוקמאַסאָוו'ן אויסגע־טרונקען פיער פלאשען קאָניאַק.
- איך פערשטעה נישט, צו וואָס טויגען דיר אזוינע ליגענס! בייזערט זיך דער צווייר טער לאנגער זאגט ליגענס גלאט אין דער וועלט אריין.
- דאָס איז אמת. זאל מיך גאט שטראָפּען, אויב נישט...
- דאָם איז פּונקט אזוי אמת, ווי דאָם, אז א לויז הוסט.
- קוועלט יאָנא אָט דאָס . זיינען פרעהליכע העררען!
- פוי, צו אלדע רוחות! בייזערט זיך דער הארבאטער וועסט היינט פאהרען, אלד טער כאָליערא, צו נישט? איז דאָס א פאהרען? אָט אזוי פאהרט מען דאס? צופּאלקעווע איהר דאָרט אביסעל מיט דער בייטש! אבער גוט! דער טייפעל זאל זי כאפּען!

יאָנא פיהלט הינטער זיין רוקען דעם קערד פער און די ציטעררענדע שטימע פונים האָרבאד טען, וועלכער שטעהט נישט איין אויף איין אָרט. ער הערט, ווי מען זידעלט איהם, זעהט מענשען, און דאָס געפיהל פון איינזאמקייט

הויבט ביסלעכווייז אָן אָבצוגעהן פון הארצען.

דער הויקער זידעלט זיך אזוי לאנג, ביז ער דערשטיקט זיך מיט עפעס זעהר א לאנגער, א זעקסגאָרענדיגער שימפּעריי און צוהוסט זיך. די צוויי לאנגע הויבען אן צו רעדען וועגען עפּיס איינער, א נאדיעזשדא פעטראוונא. יאָנא קוקט זיך אויף זיי אום. זיך דערווארט אויף א קורצען שטילשווייגען, קוקט ער זיך ווידער ארום און מורמעלט:

- און ביי מיר איז יענע וואך.... אָט וואס... א זוהן איז מיר געשטארבען!
- מיר וועלען אלע שטארבען... זיפצט אָט דער הויקער, אכווישענדיג זיך נאָך'ן הוסטען די ליפּען נו, טרייב אָן, טרייב אָן! מיינע העררען, איך קען בשום אופן ווייטער אזוי נישט פאָהרען! ווען וועט ער אונז דערשלעפּען?
- אדרבה, מאך איהם אביסעלע לעבעריר אדרבה, מאך איהם דארט פון הינטען אין גער... פארפאָהר איהם דארט פון הינטען אין !
- אלטע כאָליערע, דו הערסט ? איכ'ל דיר אריינפּאָהרען אויף אן אמת !... זיך צערעמאָניען מיט אייער חברה, וועט מען מוזען געהען צו־פוס !... דו הערסט, שטיק צרה, דו ? אדער דו שפּייסט זיך יאר אוים אויף אונזערע רייד?

און יאָנאַ העוט מעהר, ווי ער פיהלט, דאָס אָבהילכען פון קלעפּ און פּאטילניצע.

- בי־כי לאכט ער פרעהליכע הער־ רען... גאט זאל נור געוונד שענקען!
- איזוואשציק, דו ביזט פערהייראט? פרעגט איינער פון די לאנגע.
- ווער, איף? כי־כי... פרעהליכע הערד רען!... אצינד האָב איף נור איין ווייב... דאָם איז די נאסע ערד... אָּדְ־אָדְּ־אָדְּ... א קבר האָב איף!... דער זוהן מיינער איז געשטארבען, און איך לעב... א וואונדערליכע זאך, דער טויט האָט נישט געטראָפען די ריכטיגע טהיר... אנד שטאַט צו קוטען צו מיר, איז ער גאר אוועק צו מיין זוהן...

און יאָנא קעהרט זיך אום און וויל געהמען דערצעהלען, ויי אזוי זיין זוה! איז געשטארבען, נור דא טהוט זיך דער האָרבאטער א כאפּ, זיפצט לייכט אָפּ און ערקלעהרט, און ענדליך זיינען זיי, גאט צו ואנקען, אָנגעקומען אויף אן ארט.

געקראָגען דעם פערציגער, קוקט יאָנא א לאַנגע צייט יאָךּ די פרעהליכע יונגען, וועלכע פערשווינדען דאָרט אין דער דונקעלהייט... וויד

דער איז ער איינזאם, אליין, און ווידער פער־
שפרייט זיך אוב איהם א שטילקייט... דער
אומעט, וואם האָט איהם אויף א וויילע גער
וועזט אבגעלאָזען, קומט ווידער אָן און רייסט
איהם דאָם הארץ נאָך שטארקער, נאָך מורא־
דיגער.

יאָנאם אויגען, אין וועלכע עם שפיעגלען זיך אב טיעפער וועהטאג, אונרוהיגקייט און געד בעט, לויפען אוום איבער'ן עולם, וואם טראגט זיך פערהאוועט איבער ביידע זייטען גאס... צווישען די ביעלע טויזענדער מענשען זוכט יאָנא, טאָמער וועט ער געבינען כאטש איין איינציגען, וואָם זאל איהם וועלען אויםהערען, פאר וועמען ער זאל קענען אויסגיסען זיין ביטער הארץ. אבער דער עולם לויפט, בעמערקט נים איהם און נים זיין אומעט... און דער אומעם איז א גרויסעו', זעהר א גרויסער. ווען יאָנא'ם ברוסט זאל צופלאצט ווערען און פון דארט זאל זיך ארויםגיםען דער אומעט, וואלט ער, דאכט זיד, די גאנצע וועלט פערפלייצט, און דאָד זעהט איהם קיינער נישט. ער האָט זיך עפעם אזוי קונציג בעהאלטען אינעוועניג, אין דעם קליינינ־ קען, דארען פענשעלע, אז מען קען איהם בשום אופן ניט ארויםועהן.

יאָנא דע־זעהט דעם הויז־וועכטער און בע־ שליסט צו פארפיהרען מיט איהם א געשפּרעך.

הער, ווין ליעבער, ווי שפּעט וועט איצט — ברעגט ער. זיין ? — פרעגט ער.

צעהן אזייגער... וואָם האָסטו זיך דאָ — אַבגעשטערִט פאָהר ווייטער!

יאָנא פּאָהרט אָב עטליכע טריט, קאָרטשעט זיך צונויף און טהוט זיך אין גאנצען אריין אין זיך, אין זיין אומעט... ער זעהט איין, אז זיך זיך, אין זיין אומעט... ער זעהט איין, אז זיך ווענדען צו מנישען, איז אומזיסט, ארויסגעוואר־פענע רייד. אבער עס געהט איהם נישט אוועק קיין פינף מיניט, ווי ער גלייכט זיך אויס, טהוט א טרייסעל מיט'ן קאפ, אזוי ווי ער וואלט דער־פיהלט א שארפען וועהטאג און נעהמט ציהען די לייצעס... ער קען מעהר נישט אויסהאלטען.

— א היים, צום הויף — טראכט ער — מ הנות!

און די שקאפע, אזוי ווי זי וואלט פערשטאר נען זיינע געראנקען, נעהמט לויפען מיט שנעלע טרים...

אין א שעה אנדערהאלבען ארום, זיצט שוין יאָנא נעבען א גרויסען, שמוציגען אויווען. אויף דעם אויווען, אויף דער פּאדלאגע און אויף די

בענק כראָפּעט דער עולם. אין לופטען טראגט זיך א שווערקייט, א שטיקעניש... יאָנא קוקט אויף די שלאָפעדיגע מענשען, קראצט זיך אין פּאַטילניצע און עס פערדריסט איהם, וואס ער איז אזוי פריה געקומען אהיים...

אפילו אויף דעם האָבער האב איך היינט נישט פערדיענט — טראכט ער — דער־ פאר איז דאָם אזא אומעט. א מענש, וואם פער־ שטעהט זיין געשעפט.... וועלכער איז אליין זאט און זיין פערד איז זאט, איז אודאי שטענדיג דווהיג....

אין איינעם פון די ווינקלען הויבט זי<mark>ך אויף</mark> א יונגער פוהרמאן, בורטשעט עפּעס פאַרשלאָפער נערהייד און ציהט זיך צום עמער מיט וואסער.

- עם האט זיך פארוואלט טרינקען ? פרעגט יאנא.
  - ! מסתמא, טרינקען —
- אזוי... נו, צו געזונד דיר... און ביי מיר, ברודער, איז א זוהן געשטארבען... האָסט געד הערט? יענע וואך, אין שפּיטאל... א ביטערער עסק!

יאָנא קוקט וואס פאר אן עפעקט זיינע רייד האָבען געמאכט, ער זעהט אבער גארגישט. דער יונגער מאן האָט זיך. אריבערגעדעקט איבער'ן קאָפּ און שלאפט. דער אלטער זיפצט און קראצט זיך... אזוי ווי דעם דאָזיגען יונגען מאן האָט זיך געוואָלט טרינקען, אזוי ווילט זיך איהם ריידען. עם איז שוין באלד א וואָדְ, ווי דער זוהן איז געשטארבען און ער האָט זיך נאָך מיט קיי־ נעם ניט אויסגערעדט, ווי עס בעדארף צו זיין... מען דארף זיך דורכרעדען מיט א טאָלק, נישט געאיילט, זיך אבשטעלענדיג וואו מען דארף... מען דארף דערצעהלען, ווי דער זוהן איז קראנק געוואָרען, ווי ער האט זיך נעבאך געמוטשעט, וואָם ער האָט גערעדט פאר'ן טויט און ווי ער איז געשטאָרבען... מען דארף בעשרייבען די לויה און דאם פאהרען אין שפּיטאָל נאָך דעם טוי־ טענ'ם קליידער. אין דארף איז אצינד געבליע־ בען נור איין טעכטעריל, אניסיא... און וועגען איהר מוז מען זיך אויך דורכשמועסען... מאלע ? וועגען וואס ער האָט איצט געקענט ריידען אבי עם זאל נור זיין פאר וועמען און דער צו־ הערער זאל אָכצען און קרעכצען, זאל אוי'קען און וועה'קען... אָט, מיט ווייַבער איז גאר א מחיה צו רעדען. זיי זיינען אפילו בהמות, אָבער זיי קלאגען פון די ערשטע צוויי ווערטער.

עהן זעהן, וואם טהוט די שקאפע —

טראַכט יאָנא — אויף שלאָפען איז נאָך דאָ געד נוג צייט... מען קען זיך אויסשלאָפען, נישקשה...

ער טהוט זיך אן און געהט אין שטאל, וואו זיין שקאפע שטעהט. אצינד טראכט ער וועגען זיין שקאפע שטעהט. אצינד טראכט ער וועגען האָבער, ווייזן, הייה, וועגען וועטער... וועגען דעם זוהן, ווען ער איז אליין, קען ער נישט טראכטען... זיך דורכריידען וועגען איהם מיט עמיצען קען מען, אָבער אליין טראכטען און זיך פארשטעלען זיין געשטאלט, איז שרעקליך מורא'דיג....

קייםט ? — פרעגט יאָנא זיין שקאפּע, זערענדיג איהרע בליסטשענדיגע אויגען — נו, קיי, קיי... אויף קיין האָבען האָבען מיר נישט פערדיענט, טאָ לאָמיר עסען הייה... נו, יאָ... שוין צו אלט בין איך געוואָרען ארומצופּאָהרען... דער זוהן האָט בעדארפט פאָהרען, נישט איך... אָט דאָס איז געווען אן אמת'ער פוהרמאן... ווען ער וואלט נור געלעבט...

יאָנא שווייגט א וויילע, דאן רעדט ער וויי־ טער:

— אָט אזוי איז דאָס, שוועסטער־שקאפּע... ער האָט גאָט נישטא שוין קיין קוזמא יאָניטש... ער האָט גאָט די נשמה אוועקגעגעבען... גענומען און געַד שטאָרבען גלאט אין דער וועלט אריין. אצינד לאָמיר. זאגען, למשל, אז דו האסט א זשערעב־טטיקעל, און דעס דאזיגען זשערעבטשיקעל האָסטו ליעב, ווי א לייבליכע מאמע... און פּלוד צים, לאָכיר זאגען, נעהמט דער דאָזיגער זשע־רעבטשיקעל און גיט גאט די נשמה אוועק... איז עס דאָך א וועהטאג, הא, א שאָר?

די שקאפע קייט, הערט און אטהעמט דעם בע? הבית אויף די הענר...

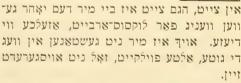
יאָנאַ צואווארעמט זיך און דערצעהלט איהר אלעם, אלעם...

מ. ווינם שעוום קי.

סבםס יהוה-אלהים סבםס

באַ קורצע איינלייטונג.

י די רעדאקציע פון דער "צור קונפט" האָט אָנגעצייגט, האָט דיעזער אַרטיקעל שוין לאַנג גער זאלט געשריעבען ווערען. פערצויגען געוואָרען איז דער שרייבען ניט צוליעב מאַנגעל

דער אָבהאַלט איז געווען אַ גאַנץ אַנדערער און איז בעשטאַנען: —

ערשטענס, אין דעם, וואָס מען האָט געד דארפט פיעל שרייבען אַרום און ארום, כדי דעם לעזער פאָרצוברייטען פאַר דאָס וואָס איך האָב צו זאָגען, און

צווייטענס, אין דעם, וואָס איך האָב פּשוט מורא געהאַט אַרויסצוקומען פאַר די וועלט מיט

א זאך, וואָס קען זיין ענטוועדער אן אלטע, לאנג־ענטדעקטע "אַמעריקאַ", אָדער אַניט א פוסטע השערה, — פון א וויסענשאפטליכען שטאַגרפּונקט.

איצט איז אווי:

דער ערשטער שטער עקזיסטירט היינט ניט מעהר, ווייל א גליקליכער צופאל האָט, אין דער צייט וואס איך קלייב זיך צו שרייבען, ארויס־ געבראַכט פאר די "צוקונפט"־לעזער מיין פריינד מלכיאל אבראַמאָוויטש מיט אַ סעריע אַרטיקלען (דורך די פריינדליכקייט פון דער רעדאַקציע האָב איך אריינגעבליקט אין דעם מאַנוסקריפּט פונ'ם דריטען ארטיקעל אויך), אין וועלכע עס געפינט זיך כמעט אלץ וואָס איך וואָלט גע־ דארפט זאָגען בתורת הקדמה.

די געפאהר, וויעדער, זיך ענטוועדער צום נארען צו מאכען, דאָס הייסט, אז מיין אידעע זאָל ערקלעהרט ווערען פאר א בויד־סברה; אָדער צו זאָגען אַ לאַנג־געזאָגטען זאָג, מיט אַנדערע ווערטער, בידים אויף זיך אַרויפצושלעד

פען א בעשולדיגונג אין פּלאגיאט, — דיעזע געפאהר איז נאָך ניט אינגאנצען פערשוואונדען. געפאהר איז נאָך ניט אינגאנצען פערשוואונדען. פון דעסטוועגען, האָב איף היינט מעהר מוטה ארויסצוקומען פאַר'ן עולם. אין דער צייט, וואָס איך קלייב זיך, האָב איך פיעל וועגען דעם ענין געלעזען און מיר דאַכט זיך איצט, אז פאַר מיר האָט דאָס קיינער ניט געזאָגט. חוץ דעם, איז איין האָפנונג ניטאָ, אז דיעזע סכנה זאָל ווען פריהער אָדער שפּעטער, וועל איך דעם שפּרונג פאָרט מוזען טהאָן, איז גלייכער עס צו טהאָן איצט, ווען איך קען זיך אָנשפּאַרען — וועניגס־מענס אין דיעזען זשורנאל אויף אבראַמאָר וויטש'ען, בנוגע צו דער הקדמה.

* * *

האנדלען האנדעלט עס זיך דאָ וועגען דעם נאָמען פון גאָט אין דער אידישער תורה. פאר מיין לעזער איז דערפאר הויפּטזעכליך וויכטיג צו וויסען דאָס, וואָס עס איז געזאָגט געוואָרען אין אבראַסאָוויטשעס ערשטען ארטיקעל וועגען די פערשיעדענע נוסחאות אין דער ביבעל פון דעם אלהי'יסטשען און דעם יהוה'יסטישען שרייבער, ווי מען וועט באלד זעהן. ליידער, האָט אבראַסאָוויטש גענומען פאַר אַ ביישפּיעל פון די פערשיעדענע נוסחאות פאַר די זעלביגע פון די פערשיעדענע נוסחאות פאַר די זעלביגע געשיכטען אין דער ביבעל די מעשה פונ'ם געשיכטען אין דער ביבעל די מעשה פונ'ם מבול, אַנשטאט די מעשה בראשית, ווי מען רופט איהר, וועלכע וואָלט פיעל קלאָרער בעוויזען איירן בעהויפּטונג.

ראָ וואָלט איך גלייך געקענט צוקומען צו רעם ענין, מיר ווילט זיך אָבער דערצעהלען ווי אַזוי דער געדאנק איז געבוירען און אויסגעהאָד דעוועט געוואָרען. וואו עס קען זיין אַ מעגליכ־ קייט פון בעשילדיגונג אין ליטעראַרישע גנבה, האָט אַ מענש ניט נאָר אַ רעכט, נאָר אפילו אַ פּפליכט צו דערצעהלען, ווי אזוי דאס, וואס ער ברענגט ארויס אויפ'ן מאַרק, איז אַריין אין זיינע הענד.

....גימטריאות, אפשר בטלנות.

מיר איז דער שיידען זיך מיט מיין 17, אמונה אָנגעקומען שווער. פון 14 ביז 17, האָב איך געהאַט א דריי־פיער יאָהר שווערע, שמערצליכע קעמפּפע מיט זיך אליין. איך האָב צוגעבראַכט טעג און נעכט, זיך גריבלענדיג אין און ארום תנ"ך און דעם תלמוד, אזוי ווייט ווי איך האָב פון איהם געוואוסט.

אזוי גיך ווי די מסורה איז פאר מיר געד וואָרען א זאך, פאר וועלכע מיין געדאנק האָט זיך שוין מעהר ניט געשראָקען, האָב איך געד נומען פאר זיך אליין פערטייטשען דונקעלע פסוקים, זיי לייענענדיג מיט אַנדערע נקודות ווי די וואָס געפינען זיך אין תנ"ך און מיר האָט זיך געדאכט, אז די פּסוקים זיינען קלאָר געוואָרען.

איינער פון זיי, געדענק איף, איז געווען
דער צווייטער פּסוק אין שיר־השירים.—"ישקני
מנשיקות פּיהו (ער וועט מיך קוסען פון די קוסען
פון זיין מויל), "ווייל זיין ליעבע איז בעסער ווי
וויין", איז מיר פארגעקומען האמעטנע, סאי
צוליעב דעם ווילדען אויסדרוק "קוסען פון די
קוסען", סיי דורך דעם פערגלייך פון ליעבע מיט
וויין, ווען איינער זאגט, אז יענע איז בעסער ווי
דיעזער. פארוואס דוקא בעסער ווי וויין ?

איך האָב בעשלאָסען, אז "ישקני" דארף מען ניט לעזען ווי אין פּסוק שטעהט "ישאָקייני" נאָר "יאשקייני", און דער פּסוק לעזט זיך שוין פּיעל בעסער. עס הייסט איצט: ער וועט מיך אָנ־ טרינקען, בערוישען (שכור מאַכען) מיט די קור סען פון זיין מויל, ווייל זיין ליעבע איז שטאר־ ער ווי וויין.

אויך בין איך כמעט אין מיין ערשטער
יוגענד דערגאנגען מיט מיין אייגענעם שכל זא־
כען,וואָס זיינען אין א קלאָרערע, צייטיגערע
פאָרמע(ווי איך האָב שפּעטער ערפאַהרען), גע־
וואָרען אַ טהייל פון די היינטיגע אַלגעמיינע
ביבעל־קריטיק. אין קאָוונא איז געווען א גע־
וויסער הימעלשטיין, אַ מענש מיט זעהר אַ גור
טען קאָפּ, וועלכען איך פלעג פערטרויען מיינע
קינדערשע ענטדעקונגען.

ראן און שפעטער האָבען מיך אויך אָפט געקוועלט געוויסע גימטריאות. זיי האָבען זיִּדְ מייסטענס געדרעהט ארום די נעמען פון גאט און עס איז מעגליך, אז אַנדערע האָבען עס שוין בעמערקט פיעל פריהער ווי איך.

למשל: דער וואָרט "אחד" בעטרעפט דרייצעהן און "יהוה" איז 26, דאָס הייסט, צוויי מאָל דרייצעהן, וועהרענד "אדני" (ווי יהוה ווערט אויסגעשפּראָכען), בעטרעפט 65 וואָס דאָס איז דער סך הכל פון פינף מאָל 13.

קען דאָס זיין א הוילער צופאל? פלעג איך קלעהרען!

נאָך עטוואָם: "צבאות" איינער פון דעם אויבערשטענס נעמען בעטרעפט 499; איצט נעהמט פון גאָט'ם נעמען פינף אַנ-רערע און איהר געפינט, אַז —

42 — אלוה

26 — יהוה

86 — אלהים 31 — אל

שדי — 314

זיינען בסך הכל אויך — 499, ווי דער נאָמען "צבאות".

זיכער האָט וועגען דיעזע אָדער יענע פון די אלע זאַכען שוין אימעצער פאַר מיר גע־ טראַכט, און טאָמער וועט מען מיר דאָס ווייזען אין דרוק אין ערגעין א ספר, וועל איך קיין עגמת־נפש ניט האָבען, ווייל איך לעג אויף דאָם אלעם קיין גרוים געוויכט ניט. זאגען וועל איך דאָ נאָר, אַז די פורכט פאר אַ בעשולדיגונג אין פּלאַגיאַט און מייִן גרינגע מיינונג (אין שפּעטערע יאָהרען), וועגען דעם גאַנצען ענין, -האָט מיך ביז איצט אָבגעהאַלטען פון בעקאַנט מאַכען דיעזע "ענטרעקונגען", אפילו אלס א שפאַם, ווי איך האָב עם געטהאָן מיט די ווער־ טער טוב (17), דל (34), חכם (68), ממון (136), רעב (272), אין אַ "משוגעת" וואָם איז ערשיענען דאָ אין אַמעריקא, אין 1894, (דער סמאַרגאָנער בעל־גימטריא), אין דער אַמאָליגער "ארבייטער־צייטונג". לעזער וועט האָבען בעמערקט, אַז "דל" איז צוויי מאָל "טוב" און "חכם" איז 2 מאָל "דל" און "ממון" איז 2 מאָל "חכם" און "רעב" איז 2 מאָל "ממון", וואָס אויף דעם איז געבויעט אַ גאַנצער פּלפּול, פערשטעהט זיך, ניט אין ערנסט.

3. – וואָס מיר ווייסען היינמ.

רי מאָדערנע ביבעל־קריטיק האָט בעוויעד זען, אזוי אז וועגען דעם קען כמעט קיין שום צווייפעל ניט זיין, פאלגענדעם:

- אין דער שילדערונג פון מעשה 1. בראשית אין דער תורה, זיינען דא צוויי בראשות, פון צוויי פערפאסער.
- 2. דער ערשטער בריאת־־עולם נוסח, וואס פערנעהמט דעם גאנצען ערשטען קאפּיטעל פון בראש ת און די דריי ערשטע פּסוקים פונ'ם צווייטען און אין וועלכען גאט הייסט אימער אלהים און נור אלהים, איז דאָס ווערק פון אן אלהיסטישען שרייבער, וועהרענד

- 3. די בעשאפונגס־געשיכטע מיט דער מעשה פּן גן־עדן (בראשית, קאפּיטעל 2, פּסוק 4, ביז קאפּ 8 פּסוק 23), וואס אין איהר זיינען דא פיעלע ווידערשפריכע צו דער אלהיסטישער שילדערונג, איז געשריעבען געד וואָרען פון אי יהוה.
- 4. ביית צוזאמענפלעכטען פון דיעזע ביידע שילדערונגען און דאס איז געשעהן אויף אן אופן, וואס איז קונציג פון א ליטעראד רישען שטאנדפונקט האָט מען געמאכט א א קאמפראמיס צווישען דעם אלהי'זמוס און דעם יאהוויזמוס און דער גאנצער יאהוויסטישער דעם יאהוויזמוס און דער גאנצער יאהוויסטישער נוסח רופט גאָט מיט ביידע נעמען: יהוהד אלהים, א שטייגער ווי אין אמעריקא טוט מען בעת מען אמאלגאמירט צוויי קאנקורירענדע צייטונגען און מען מאכט פון זיי איין בלאט.
- 1. וועהרענד יהוה (אָדער, ווי דער יאהד וויסט אין דיעזער שילדערונג און כמעט אויסד שליסליף אין דיעזער שילדערונג און כמעט אויסד כסדר: "יהוהדאלהים") איז אַ יבשה גאָט, וואָס קימערט זיף ניט און ווייסט אפשר ניט פון יסד חיות און יסדפיש און יסדלעבען בכלל, איז אלהים א גאָט, וואָס דער יס איז זיין הויפּטדעלעמענט און די בעשאפונג פון יס בעשעפינעסען זיין אוופּט־אַרבייט.
- 6. די אלהיסטישע שילדערונג די, מיט ועלכע די תורה פאנגט זיך אָן איז געוויס זעהר אלט, איז אָבער שפּעטער, אפשר ערסט אין עזרא'ס צייטען, רעדאַקטירט געוואָרען, כדי ארויסצוברענגען די אידעע פונ'ם איין־ איינ־ציגען גאָט.
- 7. דיעזע בעשאפונגס־געשיכטע איז אין כיעל פרטים עהנליך צו די מעשיות בראשית ביי אגדערע סעמיטישע פעלקער, ספעציעל ביי די באבילאָניער.
- דער אידישער גאָט איז אין אָנהויב נור 8. געווען אַ לאָקאלער גאָט פון די אידען און איצט ערכט שפּעטער געוואָרען אַ וועלט־גאָט.
- 9. לוים ווי מען קען זעהן פון אונזערע אלטע שירים (שירות) אין פערשיערענע ערטער אין תנ"ך און די שירים זיינען געווען ביי אונז, ווי ביי אלע פעלקער, אַ סך פריהער איידער ערצעהלונגען אין פּראָזא האָבען אָנ־ געפאנגען פערצייכענט צו ווערען: דער מענש האָט אימער געזונגען איידער מענש האָט אימער געזונגען איידער ער האָט געזאָגט לויט, זאָג איך, ווי מען קען ער האָט געזאָגט לויט, זאָג איך, ווי מען קען

יעהן פון אונזערע אַלטע דיכטונגען, איז דער תהים געווען במציאות איידער די וועלט איז בעשאפען געוואָרען און אלהים האָט דעם תחום בעזיעגט אין א שווערען קאמפּף בעת ער "האָט דעד גענומען צו דער אַרבייט פון די ששת ימי המעשה".

דאָס אלץ און א סך אנדערע זאכען וועלכע זיינען פאר דעם צוועק פון דיעזען ענין ניט וויכר טיג, זיינען היינט אלגעמיין בעקאנט שלס א רעזולטאט פון איאָהר־הונדערטפון ביבעל־קריטיק, נאָכפּאָרשונגען און אויסגראָבונגען.

אָבער אפילו אין די אַלטע צייטען, ווען יעדעם ווארט אין דער ביבעל פלעגט בעטראכט יוערן פאר אַ הייליגטום, האָבען אויך שוין מענ־ שען איינגעזעהן, אַז עפּעס איז ביי אונז אין דער תורה ניט גלאט. מען דארף ניט זיין קיין גרוי־ סער גמרא־למדן אָדער זעהר בעהאַווענט אין מררשים אום צו קענען קלאָר און דייטליך זעהן, גער געגענזעצע און וויעדערשפּריכע, וואָס גער 😸 פינען זיך אין פערשיעדענע טהיילען פון דער ביבעל, זיינען אועלכע, וואָם מען מוז אויף זיי קענען ענטפערן אַן "אַפּיקורם". איהר ברויכט נוד דורכצובלעטערן דעם "ספר האגדה" פון ביאליק און ראווניצקי — א ווערק פאר וועלכען -- רורות און דורות וועלען די מחברים דאַנקען און איהר קענט זעהן, או דיעזע אלע זאכען האָבען געקוועלט די מחות פון די חכמי התלמוד.

ארויסצוכאפען איין ביישפיעל, וועל איך דא נור אָנוויזען דארויף, אז אין דער גמרא דא נור אָנווייזען דארויף, אז אין דער גמרא (חגיגה דף י'ב) געפינט זיך א מיינונג אַז וואסער, ווינד — אָדער לופט — און פייער זיינען געווען פאר בריאת־עולם ("שלשה בריות קדמו את העולם: המים, והרוח, והאש".) און אז מאנכע פון די חכמים האָבען געהאַט צו ענטפערן אויף האַרבע קשיות פון "מינים" (אפּיקורסים) און פרעמדע, צום ביישפּיעל רוימער.

איצט קום איך צום עיקר.

זעהר וואָלט זיף מיר וועלען נאָף א ווייר לינקע אָבשטעלען אויף וועניגסטענס אייניגע פון די אַלע בעריהרטע פּונקטען. אָבער כמעט אין יעדען פון זיי איז פאראן שטאָף פאר מעהר ווי איין ארטיקעל, און דאָס קען ניט זיין מיין עובדא, יעדענפּאַלס ניט איצט.

צייט איז שוין, אז מען זאָל אין אונזערע קרייזען זיף נעהמען צו דער אַלטער תורה פון איין זייט אָהן פערכלענדונג און זעלבסטבעטרוג לגבי רעם וויסענשאפטליכען אמת, און פון די אנד

דערע זייט אָהן יענעם אָרעם־בחור'שע אַנטי־ רעליגיעזען פאנאטיזמוס, וועלכער האָט אויסגי־ סענדיג דעם מולטער ארויסגעוואָרפען דאָס קינד.

דוקא דער פאקט, אז פון דעם תנ"ד גופא, ווען מען לייענט איהם מיט אפענע אויגען, לאָזט זיך מבטל זיין אלע קינדערשע אמונות, וואָס זיינען אין הונדערטער יאָהרען אויסגעוואקסען ארום איהם און דורך איהם, — דוקא דיעזער פאקט גיט אריין רעספעקט פאר דעם גרויטען אלטען, אידישען זאמעלבוד, אין וועלכען, נאָד אלע רעראקציעם, עם איז געבליעבען דער אמת אונפערבאָרגען און אונפערשטעלט.

עם איז גענוג צו געדענקען, אַז די פערד הערליכונג פון יהודה און פון מלכות בית דוד האָט נים געשטערט אַז דודים ביאָגראַפּיע זאָל אויסקומען כמעט אַבשטויסענד־שרעקליד, אום צו זאָגען, אַז מיר האָבען זיד, נאָך אַלע מעשות, נים צו שעמען מיט אונזער ירושה.

און איצט ווייטער.

4. אלהים.

די העברעאישע שפּראַך האָט פּאַר גאָט פּאַר נעמען: אל, אלוה, אלהים, יה, יהוה, שדי, עליון, צבאות, אדני (אדון). פון זיי קומען דריי ארוים פונ'ם שרש (וואורצעל) "אל". דאָם זיינען: דער נאָמען אל גופא, אלוה און אלהים. חוץ דעם שטאַמט פון דעם זעלביגען שרש "אליל" (געץ), ער פערעכטליכער נאָמען פאַר פרעמדע געטער. זער לשון־רבים פון אל איז אלים, פון אלול — אלילים.

אלהים — גאָט — האָט בלויז די פּאָרמע פּין לשון־רבים. נאָך מעהר, כסדר דורך די גאַנצע ביבעל געפינען מיר אלהים מיט אדיעקד טיווען (שמות־התואר) אין דער מעהרצאָהל, ווי, אלהים חיים, אלהם קדושים, אלהים קרובים און הונדערטע מאָל אלהים אחרים. עס געפינט זיך זאָגאַר אוֹאַ פראוע ווי "שם נגלו אליו האלהים" (בראשית ל"ח ז.) ד. ה. "נגלו" בליטון־רבים אנשטאָט נגלה; זיי אנשטאט ער. איצט איז אווי:

מיר ווייסען שוין, אז די מעשה פון דער וועלט־בעשאפונג, וועלכע שטאמט, ווי מען קלערט,פון א אלהיסטישע קוועלע, איז זעהר אלט. זערצו דארף אבער גאָּך בעמערקט ווערען, אז גערצו דארף אבער גאָּך בעמערקט ווערען, אז גאָט קומט ארויס פון דיעזע שילדערונג פיעל ערהאבענער ווי יהוה־אלהים אין דעם יאהוויס־ טישען נוסח. ער מאַכ ט קיין זאָך ניט, ער מאַכ ט קיין זאָך ניט, ער

הייסט און עס ווערט. ער איז דער זעלבסט־הער־ שער, איינער, איין־איינציגער.

איז דאָך די פראגע ווארום האָט דער שרייבער פון דיעזע ערצעהלונג אויסגעקליעבען דוקא דעם נאָמן "אלהים" פון אלע אַנדערע? גראָד דעם יואָס האָט די פאָרמע פון לשון־רבים און ווערט בררך הטבע געברויכט אין דער מעהרצאָהל, גי־ כער ווי אין לשון יחיד.

געווים האָט דער אלהיסט ניט געקענט בער נוצען ניט "יה" און ניט "יהוה" ("יה" שטאַמט זיכער פון "יהוה".*) ווי אלוה — פון אלהים. אויך האָט ער אפשר ניט געוואוסט פון "עליון" און "שדי", זיכער ניט פון "צבאות". אָבער ער האָט געקענט זאגען: בראשית ברא "אלוה", אדער בראשית ברא "האל", וואָס וואָלט געקלונגען בעד סער אין שילדערונג, וואָס איהר הויפּטצוועק איז צו בעפעסטיגען דעם פונדאַמענט פאר'ן מאָנאָר צו געקייט, צו לעגען דעם פונדאַמענט פאר'ן מאָנאָר טהעאיזמוס.

דאָס האָט טאַקע שױן בעשעפטיגט אונזערע חכמים אױך.

אין בראשית רבה, למשל, געפינט זיך אַזאַ מין שטעלע:

"בראשית ברא אלהים, ואין כל בריה יכולה לאמור: שתי רשויות בראו העולם" (קיינער קען נים זאָגען — דרינגענד פון דעם לשון־רבים אין אלהים — אז צוויי מעכטע האָבען בעשאפען די וועלט) און דאָם ווערט ווייםער נאָדְּ דייטליכער געמאַכט אין דיעזע ווערטער:

בראשית בראו אלהים אין כתיב כאן, אלא "בראשית ברא אלהים" (ניט די געטער, ניט זיי האָבען בעשאפען, נור דער גאָט, ער האָט בעשאד פען, והראיה, עס שטעהט געשריעבען "ברא" בלשון יחיד, ניט "בראו" בלשון רבים).

און די פראַגע: וואַרום דוקא אלהים, און ניט אל אָדער אלוה ? ווערט נאָך שטאַרקער ווען מען בערעכענט, אז די שילדערונג איז שפּעטער מען בערעכענט, אז די שילדערונג איז שפּעטער געווים שטרענג רעדאקטירט געוואָרען, מחמת דער סטיל איז קלאָר, איינפאַך און ערהאַבען, וואָס דאָס, איבערהויפּט די קלאָרהייט וואָלט ניט מעגליך געווען, ווען די מעשה וואלט דערצעהלט מעגליך געווען, ווען די מעשה וואלט דערצעהלט געוואָרען אין איהר אָריגינעלע פאָרמע. אַ ראיה געוואָרען אין איהר אָריגינעלע פאָרמע.

האָבען מיר דערפון, וואָס אַלע אַנדערע שטעלען אין תנ"ך וואו עס רעדט זיך פון בריאת־עולם אויף אַ פּאָעטישען אופן — צלע עלטער ווי די ערשטע פּרשה פון בראשית — זיינען אויף קיין פאל ניט אזוי קלאָר און פערשטענדליך פאר אונז ווי דיעזע שילדערונג.

עס איז, אלזא, זיכער, אז דא מוז זיין א ספעציעלער גרונד ווארום דער לשון־רבים'דיגער נאָמען "אלהים" איז געבליעבען אין דער שיל־ דערונג, ניט אַכטענדיג דאַרויף, וואָס דער פער־ פאסער איז א שטרענגער מאָנאָטהעאיסט און האָט לייכט געקענט אויסקלייבען אַנ'אַנדער נאָמען.

אָט דיעזען גרונד צו דערגעהן וואָלט געד לוינט ווען עס וואָלט געווען מעגליך, און דער צוועק פון מיין שרייבען איז צו מאכען א פּראָבע: טרער אָדער פעהל.

אָבער דאָס מוז געטהאָן ווערען צוזאמען מיט אנ'אנדער שטיקע? ארבייט, וואָס האָט אן ענגע שייכות דערמיט. איף וועל צו דיעזען צוועק פאַר יף און פאַר'ן לעזער פריהער שטעלען די פאָל־ גענדע פראַגען:

.5 דער הימעל און גאָם'ם גייםם.

ערשטענס: "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ; והארץ היה תהו ובהו". ער האָט בעשאַפען דעם הימעל און די ערד, אָבער נור די ערד אליין, ווי זי האט אויסגעזעהן, בע־ שרייבט דער פערפאַסער, ניט דעם הימעל. דאָם וואָם מאַנכע ביבעל־פאָרשער ווילען האָבען אַז דעו ערשטער פסוק אין בראשית איז ניט מעהר ווי אַ קעפּעל צו דער מעשה, בעריהרט ניט אונזער פראגע. אפילו אויב דאָס זאָל אַזוי זיין, האָט גאָט אין אָנהויב" פאָרט בעשאַפען אי דעם הימעל, אי די ערד און דאָך ניט נור בעשרייבט דער פערפאַסער ניט דעם אויסזעהן פונ'ם הימעל, ער, וואָס האַלט פאר נויטיג צו דערצעהלען, ווי די ערד האָט אויסגעזעהן, — ניט נור דאָס, נור דעם הימעל, וועלכער קומט אין דאָזיגען קעפּיל צו־ ערשט ("את השמים ואת הארץ)") האָט, לויט נאָך זיין שילדערונג נאָך, גאָט איבערהויפּט ניט בעשאַפען אין אָנהויב? אפילוניט ז עם ערשטען טאָג: נאָך דיעזער ערצעהלונג ווערט דער הימעל ערשט בעשאַפען דעם צוויי־

דאַרויף איז ניט קיין תירוץ ניט דער מאכורישער מאמר, אז "אין מוקדם ומאוחר

יה, אויסגעשפּראכען יא, איז זיכער א נעהענד* טער קרוב פון דעם באבילאנישען ערדינאט יא, אדער עא. מעגליף, אז אויך די גריכישע ערדיגעטין "נעא" האט א שייכות דערמיט

בתורה" (אז אין דער תורה, הייסט דאָס, דארה מען ניט זוכען קיין כראָנאָלאָגישע אָרדנונג) און פען ניט זוכען קיין כראָנאָלאָגישע אָרדנונג) און אויף ניט דער מאָדערנער נאטירליכערער ענט־טער, אז די תורה איז צונויפגעשטעלט פון פער־שיעדענע מענשען צו פערשיעדענע צייטען. ריעזע פרשה (די ערשטע אין בראשית) איז דאָס ווערק פון איין שרייבער לכל הדעות הגם עס איז שפעטער רעדאַקטירט געוואָרען. דיעזע שיל־דערונג ווערט געהאַלטען פאַר די אַרבייט פון דערונג ווערט געהאַלטען פאַר די אַרבייט פון איין אַלהיסטישען פערפאַסער און עס איז שווער אָנצונעהמען, אז ער זאָל זיך האָבען וויעדער־שפּראָכען אין ניט מעהר ווי 8 קורצע פּסוקים.

אין דער גמרא איז דאָ אַ פּלוגתא צווישען בית שמאי און בית הלל: איינע זאָגען אַו דער היטעל איז בעשאַפען געוואָרען פריהער און די און די אַנדערע — אַז די ערד. און הגם ביידע שולען בעציהען זיך אויף דער תורה: די שמאי'־ איסטען ווייל עם שטעהט אין בראשית "השמים והארץ" און די אַנדערע ווייל גלייך נאָכדעם רעדט דעם פסוק פון "ארץ ושמים", וועט די סברא ניט זיין קיין זעהר ווייַטלויפיגע, ווען מיר זאָלען זאָגען אז איין שוהל (הלל'ם) האָט געפיהלט, אז גאָט האָט נים געקענם "בראשית" בעשאפען דעם הימעל, מחמת דער הימע? איז ערשט בעשאַפען געוואָרען עב צווייטען טאָג, בעת די אַנדערע שול, אפשר ווייל זי, בית שמאיים, איז בכלל געווען שטרענד גער אין זיך האלטען ביים בוכשטאַב פון געזעץ, האָט פון קיין זאַך ניט געוואָלט וויסען און האָט גע'דרשנ'ט: בראשית איז בראשית, און אויב דער פסוק זאָגט גלייך ביים ערשטען אַרויספאָהר, אַז בעשאַפען זייגען געוואָרען דער הימעל — פרי־ הער — און די ערד — נאָכרעם — מוז דאָס אַזוי זיין, אַפּילו ווען דער אַכטער פּסוק איז סותר דעם ערשטען.

ווי די מעשה זאָל ניט זִיין, דער וויעדער־ ש∈רוך איז שוין בעמערקט געוואָרען מיט נאָהנט פון צוויי טויזענד יאָהר צוריק.

ראָם איז איין פראַגע, וועלכע ווארט אויף אַן ענטפער.

צ צווייטע איז דיעזע:

וואָס פאר א זין האָט דער מאמר: "ורוה אֹלְּהים מרחפת על פּני המים ?״ ווי איהר זאְלָט דעב וואָרט "מרחפת" ניט טייטשען — און עס זיינען דאָ פערשיעדענע פּרושים דארויף, פון יועלכע "בריהטען" (זיצען, ווי אַ הוהן זיצט אויף אייער אַ שטייגער ווי דער פּסוק זאגט "על גוזליו ירחף") שיינט צו זיין דער נאָהענסטער צום אמת ירחף")

בלייבט נאָךּ אימער די קשיא: פאר װאָס זאָל – דער גייסט פון אלהים זיצען, אָדער שװעבען, אדער עפעס אנ'אנדער זאך טהון דוקא איבער'ן זואס ער ?

אמת, אלהים איז מעהר ווי יהוה א גאָט, וואָס ביי איהם איז דער ים און די ים־בריות, אפשר מיט די גרויסע תנינים און דעם לויתן און דעם תהום אליין, וואָס זיי אלע האָט ער בעזיעגט, דעם תהום אליין, וואָס זיי אלע האָט ער בעזיעגט, צוגערעכענט צו דעם דאָזיגען ים, אָבער נאָך אַלעד מען איז שווער צו פערשטעהן וואַרום ער, דער גרויסער, ערהאבענער אלהים, ווי איהם שטעלט מאָר די תורה, ער, וואָס בעשאַפט ווען ער זאָגט "יהי!" און עם ווערט, זאָל האָבען זיין גייסט דוקא איבער'ן וואַסער בעת די ערד זיינע איז בעיטאפען געוואָרען?

נאָך דעם אויבען ציטירטען מאַן־דאמר, וואָס וויל האָבען או וואסער, לופט און פייער זייד נען שוין געווען במציאות איידער די וועלט איז מעשאפען געוואָרען, און במציאות איידער די וועלט איז מעשאפען געוואָרען, און גאָר ניט משוגע'נערווייז, פון דעמד זעלביגען טעקסט, וואָלט זיף שוין זיכער געד עגע אויפ'ן שכל, אַז גאָט'ם גייסט זאָל שוועבען אין דער לופטען, אָדער אין פייער, איידער איבער'ן וואסער. די איינציגע שוועריגקייט אייבער'ן וואסער. די איינציגע שוועריגקייט וואָלט דערביי נור זיין, וואָס פייער האָט אלהים אייגענטליף ניט בעשאפען, און אפילו די זון האָט ביי איהם נור דעם צוועק פון לייכטען, ניט צו ווארעמען, דאָם אליין איז זעהר, זעהר קשה.

ניט אריינלאָזען זיך אין פיעל ווייטערע דרכים, בלייבען אויף דעם אופן צוויי הארבע קיטיות:

ערשטענס, ווי אזוי גראמט זיך דער בראשית ברא את השמים ואת הארץ מיט'ן בעד שאַפען דעם הימעל ערשט אויפ'ן צווייטען טאג (**)

צווייטענס, וואס "זיצט", אדער שוועכט גאָט'ס גייסט בעת בריאת־עולם דוקא אויפֹ'ן וואסער?

אגב אורחא, ווארפט זיך טאקי אויף די

לי אמת, דערזעלביגער שרייבער בעשאפט ליכט, מאכט טאג און נאכט דעם ערשטען טאג און ווארט ביז'ן פערטען טאג מיט דער בעשאפונג פון דער זון מיט דער לבנה. דאס איז אבער נור א וויסענשאפטליכער ווידער־שפרוד און דער פערפאסער האט ניט געקענט זיין אנדערס, ווי אונוויסענד, יענעס אבער איז א פשוט'ער פאקטישער ווידערשפרוד.

דריטע פארגע, ווארום אלהים האָט פערגעסען צו בעשאפען פייער ? און געדענקען דארה מען, אז פייער איז אייגענטליך זיין הויפּט־עלעמענט אומעטום, וואו ער בעווייזט זיך, ווי מען וואלט זאגען, אין דער עפענטליכקייט.

6. – אלחים – אל־חים.

דער ענטפער אויף דיעזע אלע פראגען, איז, ווי איך גלויב, אז מען דארף די ערסטע פרשה פון בראשית לייענען אביסעלע אנדערס, דאָס הייפט אין עטליכע ערטער מיט אַנדערע נקודות, ווי די, וואָס מיר האָבען דורך די מסורת אין אונזער תנ"ך.

שטרענג גענומען, איז די דוּאָיגע פּרשה ניט קיין אלהי'סטישע, הגם אן אלהיסט האָט געמוזט זיין איהר רעדאקטאָר.

מעשה בראשית, איינע פון פיעלע בריאתד עולם געשיכטען ביי סעמיטישע און אַנדערע עולם געשיכטען ביי סעמיטישע און אַנדערע פעלקער, שטאַמט געווים פון אַ צייט, ווען ביי אידען, ווי אומעטום, זיינען נאָד געווען געטער אַנשטאָט איין איינציגען גאָט. אלהים האָט דאַן טאקי געהאַט די איינציגע בעדייטונג פון געד טער, וואָס יעדער פון זיי האָט געהייסען "אל" אָדער אלוה. אלהים איז, הייסט עס, דאן געד ווען א לשון רבים.

אין אונזער מעשה בראשית, אין דעם ערד סטען קאַפּיטעל פון דער תורה האָט דער בעד שאַפער פון הימעל און ערד געהייסען ניט אלהים, נור אל־הים (עייל־האַיאָם): דער ים גאָט.

דערמיט ערקלערט זיך כמעט אלעה אין יענעם קאפיטעל, און אפשר אויך דאָם, וואָם גאָט האָט ניט בעשאפען קיין פייער: פייער איז, משמעות ניט געווען דעם וואַסער־גאָט'ם, דעם ים־גאָט'ה עסק.

און אויב — און ווי איף וועל באלד אליין ווייזען איז דאָס ניט לייכט — מען זאָל דער־ צו נאָף צולאָזען, אז "השמים" אין דעם ערסטען פּסוֹס פּוֹן בראשית דאַרף געלעזען ווערען ניט "השמים", זאָנדערן "ה ש ם י ם" (דער נאָמען ים) וועט די גאַנצע שילדערונג זיך לעזען איינפאַך און נאטירליף. דאַן פערשווינדט דער ווידער־ שפּרוך צווישען דעם ערסטען און דעם אַכטען פּסוֹס, ווייל גאָט האָט אין אָנהויב קיין הימעל ניט בעשאַפּען.

ריעזער פּסוק וועט זיך דאן אַזיי לייעגען: בראשית ברא אל־הים את השם ים ואת,

הארץ" ("אין אָנהויב האָט בעשאַפען דער ים־ גאָט דעם נאָמען ים און די ערד").

וואסער, ווי דער מדרש האָט ריכטיג געד טראָפען (און טאַקי בנוגע צו לופט און פייער אויף!) איז געווען פאר בריאת עולם און דער אייסט פון דעם ים־גאָט האָט נאטירליף געד שוועבט איבער'ן וואַסער, זיין עלעמענט, אָדער — אויב מרחפת איז דער טייטש געבריטעט ווי אַ הוהן זיצט אויף אייער — דאַן הייסט ראָס, אז דער גייסט פונ'ם ים־גאָט איז געזעסען איד בער'ן וואַסער, איבער'ן מעער־שפּיגעל, ווי מיר בערן וואַלטען היינט זאָגען, און האָט אויף דעם אופן בעשאַפען די ים־הוות, ים־פיש און אז. וו.

ארום די ציים ווען אונזער מעשה בראשית האָט געקראָגען איהר דעפיניטיווע רעדאקציע איז די בעדייטונג פון דעם וואָרט "אלהים" שוין געד ווען נים געטער, נור גאָט אין א לשון־רבים" דיגער פאָרמע. דאַן האָט מען דעם אלטען טעקסט דיגער פאָרמע. דאַן האָט מען דעם אלטען טעקסט געלייענט מיט נייע נקודות און, מאַכענדיג פון "אל־הים" און "השבים" און "האמים", האָט מען אזוי ווי אָבגעווישט די שפורען פון פיעל געטעריי און, ספעציעל פון דעם "ים־גאָט", וואָס זיין אָרט האָט פערנומען דעם "ים־גאָט", וואָס זיין אָרט האָט פערנומען אַן אַלגעמיינער גאָט.

עם איז, לאָמיר אגב אורחא בעמערקען, נים קיין צופאל וואָם אין אונזער לשון זיינען גראָד די עלטסטע ווערטער ווי, למטל, "שמים", "מים", "חיים" (אַזוי ווי "אלהים") אין לשון רבים.

אונזערע אור־אור עלטערן האָבען ניט געד האַט קיין אָבסטראַקטע בעגריפען. זיי האָבען געזעהן און פערשטאַנען ניט א לעבען, אַ הימעל, סתם וואסער, א גאָטהייט, זאָנדערן לעבענס (לעד בעדיגע בריות) הימלען (אין פערשיעדענע ערד טער) וואַסערן (ימים און טייכען) און געטער (אלים, אדער אָלהוָם פון פערשיעדענע ערטער).

וואָס איז שייך צו גאָט, שיינט עס צו זיין אזוי גוט ווי זיכער, אז אין דער גראדועלער ענטד וויקלונג פון דער איִדישער פיעל־געטעריי צום מאָנאָטהעאיזמוס איז פון אל־הים, אפשר טאַר קי נור אין דער איינציגער געשיכטע פון מעשה בראשית, וועלכע מיר האלטען פאר די אלהיס־טישע, געוואָרען אלהים (א לשון יחיד) און פון אלהים, דורך די פערשמעלצונג פון ביידע טעק־טטען, "יהוה־אלהים", און דערפון שפּעטער אַמאָל יהוה, אַמאָל אלהים.

צום שלום נאָך איין בעמערקונג.

איך גיב צו, אז אַזאַ פראַזע ווי "ברא את "השם־ים" איז ניט קיין נאַטירליכע. דאַגעגען "השם־ים" איז ניט קיין נאַטירליכע. דאַגעגען איז אויך צו אַ געוויסען גראד דער פּסוק 10, אין וועלכען עס געפינט זיך דער אויסדרוק "ולמקוה המים קראָ ימים" (און די וואַסערזאַמ־לונגען האָט ער גערופען ימים), הגם קיין די־רעקטע סתירה איז דאָס ניט, ווייל אין דעמ־זעלביגען פּסוק רעדט ער פון דער ערד אויף און זעלביגען פּסוק רעדט ער פון דער ערד אויף און זאָגט אַז די יבשה (טרוקענע לאַנד) האָט ער, גאָט, גערופען ערד. און דאָסי איז געווען דעם דריטען טאָג, וועהרענד די ערד איז דאָך אויך בעשאפען געוואָרען דעם ערסטען טאָג — אונ־בעשאפען געוואָרען דעם ערסטען טאָג — אונ־פער דעם נאָמיען ערד.

: מיז מְבער פעגליך אַנאַנדער סברה

אנשטאָט "השמים" צו לעזען "המים". דאָס הייסט אַז אין דעם אָריגינעלען טעקסט פון דיעזער ערצעהלונג איז געשטאַנען "המים" און דאָס איז פערגרייזט, אָדער בכיון אומגעענדערט

געוואָרען אין "השמים" דורך דעם אלהיסטיר שען רעדאקטאר*).

עס איז דאָ פּיעל וואָס צו זאָגען וועגען דעם "תחום", וועגען דעם "רוח אלהים מרחפת על פּני המים", וועגען די מעשה בראשית פון דעם באבילאָנישען (בבּלִ'שען) גלויבען, אָבער וועגען דעם וועט גערערט ווערען אין אנאנדער ארטיקעל פון מיר אדער אן אנדערען.

*) נאד דעם ווי דאס איז געווען פערטיג צום דרוקען, האב איד ערפאהרען פון העררן פריידום, מיט וועלכען איד האב געהאט גערעדט וועגען דעם ענין א טאג פריהער, אז דיעזע סברה געפינט זיד אין דעם ספר "הכתב והמכתב" פון אברהם קראכמאל, ארויסגעגעבען אין לעמבערג אין 1874. קראכמאל האלט, אז מען דארף לעזען: "בראשית ברא אלהים את ה מים ואת הארץ" כדי רעכט צו מאכען דעם "מרחפת על פני המים".

א סוחר.

די אידישע קאָפעראַציאָנען אין רוסלאַנד.

(פּאָרטזעצונג).

2

עטליכע ציפער וועגען די לייה־און שפּאָר־קאַסעס. — דער "אָרימער מיליארד" אין לעכערדיגע יחוס־זעק. — מטעדטישע קאָאפּעראציעס מיט רא־ 25 מיליאָן אידישער קאָאפּעראטיווער קאפּיטאל. — שטעדטישע קאָאפּעראציעס מיט רא־ פאייזענס שטעמפּעל. — ארים און עהרליך — דער שטאַרקסטער שומר. — א רעטעניש פון אידישען לעבען. — די קרעדיט ־קאָאפּעראציע און דער אידישער פּראָ־ לעטאריאט.

מיצט, או מיר האָבען זיך בעקאנט אביסעל טיווער בעוועגונג, קענען מיר זיך שוין נעהענ־ מיט דער געשיכטע פון דער אידישער קאָאפּערא־ טער צוקוקען צו דער טהעטיגקייט פון די קא־

אפעראציעס און צו די רעזולטאטען, וואס זיי אירישע לייה־ און שפאר־קאסעס און זייער פער־ ברינטונג אין פערשיעדענע ראיאָנען און גובער־ האָבען דערגרייכט.

צוערשט א קליינע טאַבעלע וועגען די צאָהֹל ניעס פון תחום.

דער פראצענ רער צאה? " וואס פערמאנען שע קאסעס, צו אלגעמיינער צאו	רי צ לייהאוו צום 1 י	געעפענט זיר אירישע קאטעט יאהר 1910.	געעפענט זיך אירישע קאסעם יצהר 1909.	רי צאהל לייה־און שפ ביז צום יאה	רי צאהל שם און שטערטליף מי קענטיגער אירישער	די גובערניעס און ראיא־
פראצענט צאַהל שנ פערמאַגעו ואַסעס, צו ויינער צאָהי	SEC TEST	נט זיך קאטעט 191	(ta 1	יאהר שפא יאהר	ל צאהל שטערטליד שיגער אידיי קערונג.	נען פונ'ם אידישען תחום
אצענט פון "שטעדט, אגען אידי "צו דער צאהל פון	רי צאהל אירישע ייהיאון שפאר-קאסעם יום 1 יאנואר 1911.	יך נייע ס אינים	זיך נייע סעם אינים	רי צאהל אירישע ייה־און שפאר־לאטעט יו צום יאהר 1909.	שטערט מיט א יישער בער	אין רוסלאנד.
71	40	1	2	37	56	1. בעסאראביער
37	12	1		11	. 32	2. יעקאטערינאסלאווער
42	. 8			8	19	. טאוורידער .3
57	40			40	70	4. הערסאנער
5 6	100	2	2	96	177	אין דרום־רציאו
13	19		2	17	142	הארינער.5
63	73	9	16	48	116	6. קיעווער
14	19	8	3	8	135	7. פאדאליער
44	12			12	27	8. פּאָלטאווער
62	26		. 4	22 -	42	9. טשערניגאַווער
32	149	17	25	107	462	אין דרום־מערב ראיאן
50	43	4	6	33	85	10. ווילנער
54	21		5	16	39	וויטעבסקער 11.
44	39	1	3	35	88	12. גראדנער
22	26	1	1	24	119	13. קאוונער
65	70	8	12	50	107	14. מינסקער
47	41	7	2	32	87	מאָהילעווער. מאָהילעווער
46	240	21	29	190	525	אין צפון־מערב ראיאז
20	102	18	25	59	509	אין די 10 גובערניעם פון פוילען.
35	591	58	81	452	1673	בסד־הכל אידישע שמעדם און אידישע קאסעס אין תחום
57	16	1	8	7	28	אין די באלטישע פּראווינ־ צען.
35	607	59	89	459	1701	בסדיהכל אידישע קהלות מיט אידישע קאסעס, מיט די באלטישע פּראווינצען צוזאמען
	609	1	• •	. 1	o 6	אידישע קאסעס איז די אינוועניגסטע רוסישע גו־ בערניעס.

פון אט דער טאבעלע זעהען מיר, אז ביז צום 1טען יאנואר 1911 האט די אידישע בע־ פעלקערונג אין רוסאלנד דערוויזען צו עפענען 609 לייה־ און שפאר־קאסעס. דערפון זיינען קאסעס געגרינדעט געוואָרען אין אייגענ־ 591 טליכען אידישען תחום, דאם הייסט, דארט, וואו אידען האָבען רעכט צו וואהנען אין די שטעדט און. שטערטליך, אהן שום בעגרענצונגען. 16 זיי־ נען געעפענט אין די באלטישע פראווינצען, וואס מען קאן זיי פעררעכענען האלב צום אידישען תחום, ווייל דארט מעגען וואהנען נאר די אי־ דען, וואם וואהנען שוין דארט פון לאנג אָן, פון תחום טאָרען אבער קיין אידען ניט אריינפאה־ רען. 2 אירישע לייה־ און שפאר־קאסעס זיינען פאראן אויסערן תחום: איינע אין ראסטאוו־דאן (געעפענט דורך די השתדלות פון דעם דארטיגען ראבינער דר. א. מ. אייזענשטאַדט) און איינע אונטער סאמע פעטערבורג, אין נארווא.

אין פערגלייך צו דער גאנצער צאָהל שטעדט און שטעדטליך, וואו ס'זיינען פאראן גאנץ גרוי־ סע אירישע קהלות, איז די צאָהל אירישע קרע־ דיט־קאָאפּעראציעס נישט קיין גרויסע. 65 פּרא־ צענט פון אידישע שטערט און שטערטליך האָבען ביז איצט ניט געקאנט קריגען קיין ערלויבניש אויף צו עפענען לייה־ אןו שפאר־קאסעס און דער גרעסטער טהייל פון זיי וועט שוין בלייבען אָהוֹ קרעדיט־קאָאפּעראציעס, כל זמן עס וועט געדויערען דער איצטיגער פאליטישער קורם און די אונבעגרענצע הערשאפט פון דער שאָוויניס־ טיש־נאציאָנאליסטישער רעאקציע, וואס ווערט מיט אוא עקשנות געפיהרט פון איצטיגען פּרע־ מיער־מיניסטער, סטאָליפּין. בינו לבינו האָבען ,אבער אידען איבער 600 קרעדיט־קאָאפּעראציעם און דאם האט, ווי מיר וועלען זעהן ווייטער, ניט קיין קליינע בעדייטונג אין דעם עקאנאָמי־ שען לעבען פון דער אידישער בעפעלקערונג אין רוםלאנד.

אין יאָהר 1909 האָבען זיף געעפענט נייע אידישע לייה־ און שפּאר־קאסעס — 89. אין יאָהר 1910 שוין ניט מעהר ווי 58. וואס וויי־ טער, הייסט עס, ויערט אלין שווערער צו עפענען א נייע אידישע קרעדיט־קאָאפּעראציע. ס'קאן נאף זיין, אז מיט מיה און מאטערניש וועט מען נאָד דערווייזען צו עפענען א קליינע צאָהל קא־ סעס, דערהויפט פאר האנדווערקער, אין ליטוי, ווייס־רוסלאנד און דרום־רוסלאנד. אביסעל א גרעסערע צאהל וועט אפשר געלינגען צו עפער גערעסערע צאהל וועט אפשר געלינגען צו עפער

נען אין פּוילישען קאנט, וואו די ארטיגע רוסישע אדמיניסטראציע פערהאלט זיך עפּיס "וואוילד גענויגטער" צו דער אירישער בעפעלקערונג ניט אזוי מחמת ליעבשפט צו אידען, ווי אויף צו־להכעים דער פּוילישער שליאכטע. זעהר פּיעל אירישע לייה־ און שפּאר־קאסעס וועלען אבער אין דער נאָהענטער צוקונפט נישט צוקומען, און די אירישע בעפעלקערונג וועט מוזען "גומל בענישען", ווען כיען וועט לאָזען צורוה די קאד בענישען", ווען כיען וועט לאָזען צורוה די קאר סעס, וואס זיינען שוין פאראן און וואס ארבייד טען שוין לפי ערך מיט גרויסע קאפּיטאלען.

מערקווירדיג איז דערביי, וואם די אידישע לייה־ און שפאר־קאסעם, חאטש דער גרעסטער טהייל פון זיי (א חוץ די עטליכע און צוואנציג אידישע דארף־קאסעם אין די קאלאניעם פון יעד קאטערינאָסלאווער, הערסאנער און בעסאראביר שער גובערניעס) ארבייט אין די שטערט און קרעדים אויך מענשען פון קלענערען סוחר'ישען שטאַנד, זיינען גאר ניט אזוי ווייט אבגעטרעטען פון די קאאָפּעראטיווע פּרינציפען, ווי עם וויל אונז איינרעדען די רוסלענדישע ביו־ ראקראטיע. אדרבה: אז איהר קוקט זיך צו צו די אירישע קרעריט־קאָאפּעראציעם און זייער טהע־ טיגקייט, וועט איהר זיי קוים אנגעהמען פאר שולצע־דעליטשעם טעכטער"; אזוי וועניג דער־ מאָנען זיי אונז אין די גרויסע און רייכע שטארט־ קרעדיט־קאָאפּעראציעם אין דייטשלאנד און אין אנדערע אייראפעאישע לענדער, וואם ארבייטען לוים שולצע־דעליםשעם פארשריפטען און אין זיין גייסט. אין די אידישע לייה־ און שפאר־ קאסעם געפינט איהר ניט קיין דירעקטארען מיט גרויסע יעהרליכע שכירות'ן, פיט בעזונדערע טאַנטיעמעה און בעזונדערע חלקים פון די יעהר־ ליכע פערדיענסטען, וואס די לייה־ און שפאר־ קאסעס האָבען. די אידישע לייה־ און שפּאר קא־ "סעם מאכען נישט קיין ביינק־געשעפטען, פער נעהמען זיך כמעט אין ערגעץ ניט ניט מיט דים־ קאנט, ניט מיט אינקאסא פון וועקסלען, ניט מיט קיין אַנדערע ריזיקאַלישע אָפּעראַציעס, פון וועל־ כע מען קאָן ציהען א גרויסען ריוח, א פעטען פערדיענסט. די אידישע קאַסעס האָבען ניט קיין גרויסע פאיעם, דאם הייסט, זייערע חברים טרא־ גען נישט אריין קיין גרויסע חלקים קאפיטאל, כדי זיי זאל זייער קאפיטאל גופא טראגען א רעכטע סומע פּראצענט, אדער ווי מען דריקט עם אוים אויפ'ן סוחר'ישען לשון, א רעכט ביסעל דיווידענד. דער גאנצער "קאפּיטאל", וואס יע־

דער חבר טראגט אריין אויף זיין חלק אין דער — קאָאפּעראטיווער לייה־ און שפּאר־קאסע איז — אין 90 פראצענט פון די אידישע קאסעס נישט העכער פון צעהן רובל. אין פוילען און אין דרום־ראיאָן פון אידישען תחום, וואו די אי־ דישע בעפעלקערונג איז עפיס רייכער, בעטרעפט דער פאי (דאם חבר־געלד) 15־20 רובל, און זעל־ טען ווען א אידישע קאסע שטעלט דעם פאי אויף 50 רובל. פערקעהרט, די עטליכע קרעדיט־קא־ אָפּעראציעס, וואס האָבען זיך אין אנהויב ניט גוט אויסגערעכענט און איינגעפיהרט א חבר־ קאפיטאל פון 50 רובל (ד. ה. דארט, וואו יעדער מיטגליעד מוז אויף זיין חלק בעצאָהלען א האל־ בע מאה רובל), האָבען זיי איצט שטארק חרטה דערויף, און זיי בעטען ביי די ארטיגע גוד. בערנסקי קאָמיטעטען, מען זאל זיי ערלויבען דעם פאי צו פערקלענערען; אבער הי קאמיטעטען ערלויבען דאס נישט. דאס איז דער בעסטער בעווייז, אז צו די אידישע לייה־ און שפאר־ קאסעם שטעהען ניט צו קיין קאפיטאליסטען, קיין מענשען, וואס ווילען מאכען געשעפט מיט זייער געלוי, און אז דארט געפינען זיף בלויז אזעלכע מיטגליעדער, וואס זיינען אליין גרויסע נצרכים און מוזען האבען עטליכע רובל קרע־ דיט. צווישען די מיטגליעדער זיינען פאראן מענשען, וואכ פערנעהמען זיך נים מים א פרא־ דוקטיווער ארבייט, נאָר מיט מסחר, אבער זיי אלע זיינען, לכל הדעות (דערין לייקענען אויך נישט די אינספעקטארען, וואס רעווידירען די אירישע קאסעס) — ארימע לייט, ווי גאט וויל האָבען, וואס מען טהוט די גרעסטע טובה, ווען מען גיט זיי א פופציגער, א הונדערטער און אין בעסטען פאַל צוויי הונדערטער קרעדיט. די אירישע "ביינק" (ראם הייםט, די לייה־ און שפּאָר־קאסעס) עפענען נישט זייערע קליענטען קיין קאנטא־קאָרענטעס, קיין "לויפענדיגע" רעכ־ נונג (ד. ה. ווען איינער געהמט כסדר געלד, ווען נאר ער ברויכט; צאָהלט א טהייל, נעהמט ווייטער און צאָהלט ווייטער, און אזוי שטענדיג צו יעדער צייט, ווי עס טהוט געוועהנליך א מענש מיט גרויסע געשעפטען), און זיי אליין האָבען אויך נישט קיין קאנטא־קאָרענטעס אין די גרויםע בייגק, נעהמען נישט ביי זיי קיין גרוי־ סע הלואות און שטעהן ניט מיט די גרעסטע קא־ פיטאליסטישע געלד־אונטערנעהמונגען אין קיין שום פערבינדונג. טאָמער דארפען זיי א גרעסע־ רע הלואה, סריגען זיי אפּאָר טויזענד רובל ביי

דער חברה "יק"א", צאָהלען דערפאר א ביליגען פראצענט און זיינען צופריעדען. מעהרסטענ־ טיילם צאָהלען זיי אוים זייער חוב דער חברה יק"א" ראטעס־ווייז אין א משך פון פיעל יאָה־ רען, ווייל זיי זיינען נישט אימשטאַנד צו סלוק'ען מים אמאָל א גרעסערע סומע געלד. הכלל, די אידישע קאסעס זיינען, מעהרסטענטיילס, ארי־ מע, אבער עהרליכע קאָאפּעראציעם. זיי ארביי־ טען אָהן שום אויסערליכען גלאנץ, אהן שום ,פוסטען שיק", אהן שום גערויש און געפילדער, שטיל, בעשיידען, און מיט נוצען פאר דער אָרימסטער, ווען אויף בירגערליכער בעפעלקע־ רונגס־מאסע. זיי דערמאָנען אונז מיט זייער גאנצען געשעפטליכען גאנג די ריינסטע דייטשע קאאָפּעראציעס — די אזוי גערופענע דארפישע "ראפאיזענס קאסעס". מען קען, פער־ שטעהט זיך, נישט זאגען, אז די אידישע חברים פון די לייה־ און שפאר־קאסעס זיינען אזעלכע גרויסע צדיקים און זיי וואלטען נישט וועלען זינדיגען ' פונקט אזוי ווי די איבריגע שוועסטער, זייערע, די אזוי גערופענע שולצע־דעליטשעם קאסעס. האָבען זיי אבער אויף זיך א סך א שטאַרקערען שומר, איידער אפילו די אלמעכטי־ גע רוסישע ביוראקראטיע, און דאס איז -- די גרויסע ארימקייט פון דער אידישער בעפעלקע־ רונגס־מאסע אין דעם אידישען תחום...

אבער ווי ארים עם איז נישט די אידישע בעפעלקערונג, געפינט זיך דאך אויך. ביי איהר היבשע סומע אבגעשפארטע פרייע געלדער. איז שוין איצם איין עם אזא וועלט געוואָרען, אז זעלבסט 580 קלייבט דער ארימער מענש שפארט און עפים געלד אויפ'ן "שווארצען טאג", וואם איז ביי איהם גראד נישט אזא זעלטענער גאסט. קיין גרויםען קאפיטאל קען דער פאלקס־מענש נישט צונויפקלייבען, אבער פון אזעלכע קלענע־ רע קאפיטאלען קלייבען זיך צונויף מיליארדען אין די שפאר־ביינק און די שפאר־קאסעס. אין רוסלאגד האָט די מלוכה בעדעקט דאָס לאגד מיט א נעץ פון שפאר־קאסעס, וואס האָבען צוגעצוי־ גען פון דער ברייטער בעפעלקערונגס־מאסע איבער א מיליארד רובל. פון דעם "אָרימען מי־ ליארד" חאפט די רעגיערונג פון צייט צו צייט אן הלואה, ווען ביי איהר איז א דוחק אין געלד, און א היבש ביסעל אבליגאציעס פון די אינווע־ ניגסטע רוסישע מלוכה־הלואות איז געקויפט אויף דאם געלד פון די מלוכה־שפאר־קאםעם. פון

דעם דאָזיגען מיליארד שטיצט זי אויך מיט קרע־ דיט די רייכע קאפיטאליסטישע אונטערנעהמונד — גען און די "ארימע" רוסישע דוואריאנעס דעם "לעכערדיגען יהום־זאק", וואם מען קען קיינמאָל ניט אנפילען. אין דעם דאזיגען מילי־ ארד האט א חלק די אידישע בעפעלקערונגם־ מאסע, און יעדער "קאזנאטשיי" פון דער מלוכה־ באנק מיט יעדען פאסט־נאטשאלניק אין א אידי־ שער שטאדט ווייסט פון דעם סוד, וויפיעל אי־ דיש געלד ליעגט אין דער שפאר־קאסע. די אי־ דישע לייה־ און שפאר־קאסעס האָבען אבער אנ־ געהויבען אבציהען די קלענערע אבגעשפארטע אירישע געלדער צו זיך און מיט די דאויגע דעפאזיטען' קעהרט זיך, געוועהנליך, יעדע, אירישע קרעדיט־קאָאפּאראיצע. אפשר איז דאס איינע פון די סבות, פארוואס די ביוראקראטיע האט א הארץ אווף די אידישע לייה־ און שפּאָר קאסעם, ווארום אין רוסלאנד שטיצט מען "די שטאַרקע" און מען איז ניט אזוי צופריעדען, ווען די שוואכערע געזעלשאפטליכע עלעמענטען, די האנדווערקער און קליין־הענדלער הויבען זיך אן ארגאניזירען און בענוצען זיך האטש וויפיעל ניט איז מיט דעם געלד פונ'ם פאלק, בפרט נאָך אז אזא זאך ערלויבען זיך צו טהאָן די שוואכסטע צווישען די שוואכע -- די אידען...

ניט קוקענדיג דערויף, וואס די אידישע לייה־ און שפאר־קאסעס קעהרען זיך דערהויפּט מיט קלענערע דעפאזיטען פון דער אידישער ברייטער בעפעלקערונגס־כיאסע, האָבען זיי דאך דערוויזען צונויפצוציהען ביי זיך גאנין גרויסע סומען געלד. לויט דער סטאטיסטיק פון דער חברה "יק"א" האָבען צו דעם ערשטען אקטאָבער 1910 – 350 אירישע לייה־ און שפאר־קאסעס (וואם בענוצען זיך מיט איהר קרעדיט), פער־ מאָגט א קאפיטאל נאָהענט פון 12 מיליאן רובל (גענוי: 11,509,045 רובל). אהער איז נישט איינגערעכענט "יקא'ם" געלד, וואס בעטרעפט עפעם וועניגער פון 1 מיליאָן רובל. חברים איז צו דער זעלבער צייט געווען אין די דאזיגע קרעדיט־קאָאפּעראציעס נאָהענט פון 200 טוי־ זענד (גענוי: 194,786). דערין זיינען ניט פער רעכענט גראד די רייכערע אידישע קאסעס, וואס דארפען ניט די לאסקע פון דער "רייכער מוה־ מען". לויט דעם קאן מען דרייםט אנגעהמען, אז אלע 609 אידישע לייה־ און שפאר־קאסעס פער־ מאָגען איצט ארום 25־20 מיליאָן רובל און ביו 100 טויזענד חברים. רעכענט מען אז יעדער חבר

האט א פאמיליע (א הויז געזינד) פון 4-3 נפשות, אזוי הייסט עס, אז אן ערך פון אנדערהאלבען ארער צוויי מיליאָן אידען האָבען נוצען פון דעם קאָאפּעראטיווען קרעדיט. די דאזיגע ארימע גע־ זינדען האָבען אהן די לייה־ און שפאר־קאסעס, געמוזט אנקומען צו די ליעבהארציגע וואוכערער און פראצענטניקעס, וואס האָבען ביי זיי אוים־ געצויגען דעם מארך פון די ביינער און ניט זעל־ טען גענומען ביז 60־60 קאָפּיקעס פּראצענט פארן רובל. כ'מוז זאגען דעם אמת: ווען איך וואלט געווען דער רייכסטער קאאָפּעראנט און וואלט גערעכענט אז די אידישע לייה־ און שפאר־קא־ סעם בעגעהן גאט ווייסט וואס פאר א זינד גע־ גען. דעם קאאָפּעראטיווען פּרינציפּ, וואלט איך פונדעסטוועגען ניט געהאט דעם מוטה צו לייקענען אין דער ניצליכקיים און נויטיגקיים פון אזעלכע קרעדיט־קאאָפּעראציעס, וואס רא־ טעווען ארוים 400 טויזענד ארימסטע אידישע געזינד פון די נעגעל פון די וואוכערער און פּרא־ צענטניקעם....

די לעזער פון "צוקונפט" וועלען אויף מיר געווים קיין פאראיבעל נים האבען, ווען איך וועל זיי בריינגען דא בלויז צוויי קליינע טא־ בעלעס, וואס האראקטעריזירען די טהעטיגקייט פון די אידישע לייה־ און שפאר־קאסעס. טא־ בעלע נומער איינם בעווייזט אונז, וואם פאר א הלואות די לייה־ און שפאר־קאסעס האָבען ארויםגעגעבען דורכשניטליף זייערע מיטגליע־ דער, און דערפון קאנען מיר גרינג ארויסדרינ־ גען, פאר וועלכע שיכטען פון דער בעפעלקע־ רונג עם ארבייטען די אידישע קרעדיט־קאָאפּע־ ראציעם. די דאזיגע טאבעלע נעהמט ארום בלויז 249 לייה־ און שפאר־קאסעס, וואס האָ־ בען צוגעשטעלט א גענויע סטאטיסטיק וועגען דעם קרעדיט, וואס זיי האבען ארויסגעגעבען פאר דאם יאָהר 1909. די קרעדיט־קאָאפּערא־ ציעס זיינען דערביי איינגעטיילט אין 3 קאטע־ גאָריעם (3 גרופּעם). די ערשטע קאטעגאריע ענטהאלט אלע עלטערע שטערטישע לייה־ און שפאר־קאסעס, וואס דער גרעסטער טהייל פון זיי ארבייט שוין מעהר פון 5 יאָהר, אייניגע זא־ גאר שוין פון דער צייט, וואס פאר דער רעד וואלוציע. צו דער צווייטער קאטעגאריע געהע־ רען די נייעסטע קאסעס, וואס ארבייטען פון ביז 4 יאָהר. אין דער דריטער קאטעגאריע 1 געהען אריין די אידישע דארפיגע־קאסעם, וואם געפינען זיך אין די אירישע קאלאָניעם.

 די דוכשניטליכע מומע, וואם קומט אוים אויף יעדער בלואה.	ג די מימגליטדטר איז י די סומע געלד, וואס איז צוטהיילט געוואר רען די חברים איז פערלויף פונ'ם יאהר. (אין רובל אויסגערער בענט).	ארויסגטגטבטז הלואור די צאהל הלואות, וואס מען האט ארויסגעגעד בען אינ'ם פערלויף פונים יאהר.	די צאהל לייה־און שפאר-קאטעט פון יעד דער קאטעגאריע בעד	די קאטעגאריעם פון די לייה-און שפאר קאסעם.
65,5	3.144,924	48017	25	I.
79,0	12.520,101	158398	207	II.
49,0	649,136	13228	17	III.
74,2	16.314,161	219643	249	I-III.

גער. דערין ליעגט דער בעסטער צייכען, אז די פערמעגליכערע טהיילען פון דער געזעלשאפט, די "סוחרים" פון מיטעלען שטאַנד, האָבען אויף די אידישע קרעדיט־קאאָפּעראציעם זעהר א קנא־ פע שליטה און קאנען זיי ניט פערוואנדלען אין קליינע ביינקלעך אדער, לכל הפחות, אין געזעלשאפטען פאר "געזעל געגענ־ זייטיגען קרעדיט". ביי מיר איז קיין שום צווייפעל נישטא (און איך האָב געקענט מיף דערביי בערופען אויף ניט־אידישע קאָאפּע־ ראנטען, וואס זיינען אויך דער זעלבער מיינונג, ווי איך), אז ווען די אידישע לייה־ און שפאר־ קאסעס וואלטען ניט געהאט אויסצושטעהן אזוי פיעל יאָגענישען און פּלאגענישען פון דער ביו־ ראקראטיע און זיי וואלטען געקאנט פריי זיך פעראייניגען אין "פערבאנדען" און האבען אן אייגענע קאאָפּעראטיווע באנק, אזוי וואלטען זיי ערשט רעכט פיעל אויפגעטהאָן פאר דעם אידי־ שען האנדווערקער און פאר די איבריגע פר א־ דוקטיווע עלעמענטען פון דער ארימער אידישער בעפעלקערונג. אט האָבען מיר, צו ביישפועל, אזא פאקט: די 350 אידישע לייה־ און שפאר־קאסעס, וואס מיר האָבען אויבען דערמאנט און וואס וועגען זיי איז פאראן א סטאטיסטיק ביז צום 1טען אקטאבער 1910, האָבען פערמאגט דורכשניטליך צו 60 רובל אויף א חבר; צווישען זיי זיינען פאראן אזעל־ כע, וואס האָבען צו 100 רובל אויף א חבר, איז ביי זיי שטענדיג פאראן איבריג געלד, וואס זיי האָבען נישט וואו אהינצוטהאן. זיי זיינען, ווי מען זעהט, נישט גענויגט צו טהיילען קרעריטען פאר דעם מיטעלען סוחר'ישען שטאַנד און טאקי וויעדער נישט פון "פרומקייט" און קאאָפּערא־

פון דער דאזיגער טאבעלע זעהען כויר, אז דורכשניטליף איז יעדע איינוויגע הלואה בעד טראפען אן ערך ארום פינף ואון זיעבציג רובל. אמת, דא איז נישט אנגעוויזען, וואס פאר אן הלואות ס'האָבען בעקומען די קליין־הענדלער. אבער וויביעל מען ווייסט פון דגר פראקטיק, בעטרעפען די סוחר'ישע קרעדיטען דורכשניט־ ליך בלויז מיט עטליכע רובל מעהר פאר די קרע־ דיטען פון די האנדווערקער און ארבייטער. פון דעם 75-רובעלדיגען קרעדים אין די אידישע לייה־ און שפאר־קאסעס, וואס דערגרייכט ביז צו עטליכע טויזענד מארק (ביז טויזענד רובל) איז אלזא א גרויסע דיסטאנץ, א ווייטער מרחק. חאראקטעריסטיש איז דערביי, וואס גראד די אלטערע לייה־ און שפאר־קאסעס, וואס ארביי־ טען שוין גאנץ לאנג און פערמאגען דערום א סך א גרעסערען אויסקעהר־קאפּיטאל (אומזאין־ מיטלען), א ידער די יונגערע קרעדיט־קאָאפּערא־ ציעם, גיבער גראד קלענערע קרעדיטען, און בעת אין די נייערע שטעדטישע קאסעס דערגרייכט די דורכשניטליכע הוצאה ביז אכציג רובל (79), איז זי אין די עלטערע קאסעס נישט העכער פון 66 רובל (65,5). דאם בעווייזט, אז וואם די קרעדיט־קאאָפּעראציעם ווערען עלטער, רייכער און פעסטער, אלין מעהר ארימערע מיטגליעדער נעה מען זיי אריין און טהיילעו דארום קלער נערע קרעדיטען. מיט אנדערע ווערטער. די אידישע לייה־און שפּאָר־קאַסעס ווערען אלץ מעהר און מעהר דעמאָקראַטישער, פערברייטען זייער טהעטיגקייט אויף ברייטערע און נויטבער דערפטיגערע שיכטען פון דער בעפעלקערונג, וואָם זיי ווערען רייכער און קאַפּיטאַל־קרעפטי־

טיווע ריינקיים וועגען, נאָר פּשום דערפאר, וואס זיי ווילען ניט ריזיקירען מים זייערע קאפּיד טאלען, און דער אידישער מיםעלער סוחר איז גראד אזוי פערדרעהם, אז מען קאן איהם קיין קאפּיטאל נישט אנטרויען. דערצו ברויכט דער מיםעלער סוחר (דער אייגענטליכער הענדלער) גאר אן אנדער מין קרעדים, דהיינו: וועקסעל־קרעדים, דיסקאנט און אזוי ווייטער, און אויף אזעלכע קרעדיםען קאן זיך די אידישע לייהד און שפּאר־קאסע נים פאנאנדערווארפען, און און דאס איז איהר נישט ערלויבט לוים'ן אוסטאוו (לוים'ן מוסטער־סטאטוט).

נעהמט נאָך דערצו אין בעטראכט, אז דאס רוב אידישע מיטגליעד, ווי האנדווערקער, אזוי אויך קליין־הענדלער, צאָהלען אוים זייערע חובות אין די לייה־ און שפאר־קאסעס נישט מיט אמאָל אין איין טערמין, נאָר ביסלעכווייז יעדע וואך אדער יעדען מאָנאט, ווייל פאר זיי —75 איז טאקע שווער אויסצוצאהלען חאטש 100 רובל מיט אמאָל, אזוי קאן מען זיך שוין גרינג פארשטעלען, מיט וואס פאר א "גבירים־ אדירים", מיט וואס פאר אן אַרט דעביטאָרען (געלד־לייהער) עם האבען צו טהאָן די אידישע קרעדיט־קאאָפּעראציעס. און פאר די אידישע קא־ סעם איז עם דוקא נישט קייף חסרון, ווארום דורך דעם, וואס אלע אדער דער גרעסטער טהייל כייטגליעדער צאָהלען זייערע חובות וועכענטליך אדער פאנאטליך, געהט אריין אין די קאסעס אלע וואך פרישע געלדער און זיי קאנען זיך גאנץ

גוט אויסקעהרען מיט קלענערע קאפּיטאלען.
דערצו זיינען זיי בעווארענט מיט זייער געלד און
האָבען נישט מורא, אז עס וועט פערפאלען וועד
רען ביי עמיצען פון זייערע בעלי־חובות גרעסערע
סומען פון זייער קרעדיט. זעלבסט חראנעוויטש,
איינער פון די ביוראקראטישע קאאָפּעראנטען,
וואס ער איז שטענדיג מקטרג אויף די אירישע
לייה־ און שפּאר־קאסעס, זעלבסט ער, לייקענט
ניט, אז די ראטעס־צאהלונגען, וואס זיינען דארט
איינגעפיהרט, זיינען די בעסטע גאראנטיע, דאס
זיכערסטע מיטעל צו בעווארענען זיך פון פערפא־
לענע חובות און פון שלעכטע צאָהלער, פון וועל־
לענע חובות און פון שלעכטע דערהויפּט די דאר־
קאאָפּעראציעס אין רוסלאנד, דערהויפּט די דאר־
פיגע...

די טאבעלע נומער צוויי בעווייזט אונז, פון וואס פאר א מין געלדער עס איז צונויפגעד שטעלט דער-אויסקעהר־קאפּיטאל פון די אידישע לייה־ און שפּאר־קאסעס. די דאזיגע טאבעלע נעהמט ארום 25% אידישע קרעדיט־קאָאפּערא־ציעס און איז אויך איינגעטהיילט, ווי די טאבעלע נומער איינס, אין די אייגענע דריי קאטעגא־נומער איינס, אין די אייגענע דריי קאטעגא־ריעס (אלטע און נייע שטעדטישע קאסעס און די קאסעס פון די אידישע קאָלאָניסטען).

די 253 אידישע קאסעס האָבען געד האט דעם ערשטען יאנואר אויסקעהר־קאפּיטאל, אין רובל בעד דעכענט:

	רעבענט.	די סומע געמישטע געלדער (ניט־פער־ שהיילמע רוחים, זיי טיגע פרעמדע געלדער א. אז. וו.)	אין פראאענטען בע־ רעכענט.	די סומע דעפאוי מען און הלואות (ער ואסען מיט דעם קרע דיט פון דער הכרה "יק"א").	אין פראצענטען בע־ רעכענט.	די סומע צונויפגע. קליעבענע אייגענע געלי דער (רעזערוו־פאנרעו).	אין פראיענטען בע- רעכענט.	די סומע פון דעם פאיקאפיטאל (פון די חברינעלדער).	רי צאחל לייהיאון שפאריקטטעט אין יעי דער קטטעגאריע.	די קאטענאריעס פון יי לייה־און שפאר קאסעם.
1	6,7	105,818	66,9	1,079,805	7,3	117,741	19,1	307,091	25	I.
	6,1	334,414	69,9	3,781,067	2,7	145,778	21,3	1,150,453	211	II.
	7,8	23,568	67,2	201,671	3,2	9,666	21,8	65,308	17	III.
	6,3	463,800	69,1	5,062,543	3,7	273,185	20,9	1,522,852	253	IIII.
	75, 4%				24, 6%					

פון דער דאזיגער טאבעלע זעהען מיר, אז די קאפיטאלען פון די לייה־ און שפאר־קאסעס בעשטעהען פון 25 פראצענט אייגענע געלדער

און פון 75 פראצענט אויסגעליהענע קאפיטאד 75 ען (דעפּאזיטען און הלואות), דאס הייסט, אז אויף יעדען אייגענעם רובל האָבען זיי דריי אז אויף יעדען אייגענעם

רובל פרעמד געלד. אזוי קומט עם אוים אויך אין יעדער קאטעגאריע בעזונדער. אין די שטעד־ טשיע קאסעס, וואו ס'זיינען פאראן אויך מיט־ גליעדער פון סוחר'ישען שטאַנד איז יק"א'ס געלד, לפי ערף, נישט פיעל, (עפים מעהר פון 600 טויזענד רובל). אין די קאלאניען איז די יק"א'ם קרעדיט ארום 130 טויזענד רובל; נעהמט מען צו ביי זיי יק"א'ם קרעדיט, אזוי בלייבט ביי זיי אייגענע דעפאזיטען עפעס מעהר פון 70 טויזענד רובל, ד. ה. נישט מעהר ווי 25 פראצענט, בעת אז אין די שטאדטישע קאסעס בעטרעפען די אדטיגע דעפאזיטען ארום 60 פראצענט פון גאנצען קאפיטאל. דאס דיענט אונ פאר א בעווייז, אז די קאלאניסטען האָבען ניט קיין פרייע געלדער אויף אזוי פיעל, זיי זאלען קענען שטיצען זייערע קאאָפּעראציעם מיט דעם נויטיגען קאפיטאל. גישט פיעל בע־ סער שטעהט עס מיט דעם האנדווערקער־שטאַנד, וואם ביי איהם איז אויך זעהר ווייניג איינגע־ שפארטעם פרייעם געלד. אהן דעם קלעגערען סוחר'ישען קלאס מיט זיינע פרייע געלדער, וואל־ טען די אידישע לייה־ און שפאר־קאסעס קוים געקאנט אויםקומען. אין אונזערע אידישע קאלא־ ניעם (ז. טאבעלע נומער 1) איז דער דורכ־

שניטליכער קרעדים פון א חבר נישט העכער פון 49 רובל און אהן יק"א'ם שטיצע וואלטען זיי געקאנט ארויסגעבען קוים 25 רובל, בעת אז אין די שטעדטישע קרעדיט־קאָאפּעראציעס וואלטען זיי אהן יק"א'ם הלואה געקאנט ארויסגעבען צו 60 און מעהר רובל קרעדיט. דערפון איז געדרונ־ גען, אז די לייה־ און שפאר־קאסעס נעהמען געלד פון סוחר'ישען שטאנד און פערגרעסערען דערמיט די קרעדיטען פון די האנדווערקער. מיט אנדערע ווערטער: דער אנטהייל פון קליינע הענדלער אין די אידישע קרעדים קאאָפּערא־ ציעם איז א טובה פאר'ן האנדווערקער, און וויל מען דארום, אז די שטערטישע קרעדיט־קאאָפּע־ ראציעם זאלען ארבייטען ווי געהעריג און טאקי שטיצען די אירישע מלאכה מיט דעם נויטיגען וואלוועלען קרעדים, אזוי מוז מען אהין אריינ־ נעהמען אויך די ארימערע הענדלער. טרייבט מען ארוים די הענדלער, אזוי איז מען דערמים קיין זאך נים אויסען, ווי איבערצוגעבען אי די קלעד נערע הענדלער, אי די האנדווערקער אין די הענד פון די וואוכערער. אזוינס וואלט זיכער ניט גע־ הייסען אבהיטען די קאאָפּעראטיווע ריינקייט פון די אידישע קרעדיט־קאאָפּעראציעס... (שלום פאלגט).

רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען.

שבת דעם 29 יולי איז געוואָרען צעהן יאָהר, זייט עס איז געלייגט געוואָרען דער פונדאמענט פון אונזער זיעגרייכער סאָציאליסטישער פּארטיי.

דעם 29 יולי 1901 זיינען 124 פּאָרשטעד הער פון פערשיעדענע סאָציאליסטישע ארגאני־זאציגָנען, ריכטונגען, און קרייזען (מיטאויסנאהד מע פון דער ס. ל. פּ.) זיך צוזאמענגעקומען אויף א קאָנווענשאן אין אינדיאנאָפּאָליס, און דאָר־א מען האָבען זיי בעשלאָסען צו מאכען א סוף צו טען האָבען זיי בעשלאָסען צו מאכען א סוף צו די פערשיעדענע צוויסטיגקייטען, רייבערייען און

מחלוקות, און צו גרינדען א פעראייניגטע פארטיי.

אונזער ס. פּ. איז דאן געבוירען געוואָרען.

ביז דער פעראייניגונגס קאָנווענשאָן אין אינדיאַנאַפּאָליס האָט געהערשט א כאאָס, א תהו ובהו צווישען די סאציאליסטישע רייהען. די סאָציאליסטישע בעוועגונג איז, אמת, געווען פער־ ברייטעט איבערן גאנצען לאנד, אבער זי האָט ניט געהאט קיין אלגעמיינע גלייכע ריכטונג, קיין איינהייטליכע סיסטעם. יעדע אָרגאַניזאציאָן האָט

זיך געהאט איהר אייגענע קלייזעל, איהר אייגע־ נעם סאציאליסטישען שולחן ערוך און פלעגט מאַכען יום טוב פאַר זיך. אנשטאט צו פיהרען א קשמפת קעגען דעם אלגעמיינעם קאפיטאליסטי־ שען שונא פלעגט די קאמפפס ענערגיע פערווענ־ רעם פערניכטענדען ברודער־ קריעג, וואָם האָט ניט צוגעלאָזען דעם סאָציאלים־ טישען געראנק, וועלכער האָט געהערשט אין די מחות, ער זאָל זיך פערקערפּערן אין לעבען. דער סאָציאליזמוס "איז געווען ברייט און גרוים, "אבער עס איז אין איהם קיין ארדנונג ניט געווען יעדע גרופע האָט געהאט איהרפּראָגראםאון איהר טאקטיק. א פּארטיי אין ריכטיגען זין פון וואָרט האָט ניט עקזיםטירט. די ס. ל. פ. האָט זיך גע־ האלטען אין ברעקלען, אבער קיין אַנדער צענטר, העלכער זאָל קענען פעראייניגען די אונצופרידענע מיט דער ם. ל. פ. טאקטיק, איז ניט געווען. דאָ האָבען זיך ארומגעריסען די דעליאָניסטען און די אנטי דעליאָניסטען און דאָרטען האָבען צווי־ ען זיך געעקמפפט די קאָלאָניסטען פראקציאָן 🗤 🗸 אַני און די ם. ד. פּ., וועלכע האָט זיך ווייטער צו־ שפּאָלטען אין צווייען, אין די "שיקאגאָ'ר" און "ספרינגפיעלדער".

ערשט אויף דעם קאָנווענשאָן אין איגדיא־ נאַפּאָלִים איז בעשאפען געוואָרען דער צעמענט, וועלכער האָט פעראייניגט אלע סאָציאלִיסטישע עלעמענטען אין איין פארטיי.

* *

אויף דער קאָנווענשאָן אין אַינדיאנאַפּאָלים האָבען די 124 דעלעגאטען מיט זיך רעפּרעזעג־ טירט 10,000 מיטגלידער. צווישען דיזע איז אפשר ווייניגער ווי א העלפט בעשטאנען פון גוטשטעהענדע. שטימען ביי די עלעקשאָנס האָ־ בען אלע ארגאניזאציאָנען און ריכטונגען צווא־ מון געגעבען אומגעפעהר 125טויזעגד. ערוועהלטע פערטרעטער האָבען מיר קיין איין איינציגען ניט געהאט. היינט ביים 10 יאָהריגען געבורטסטאג האָבען מיר אומגעפעהר 78,000 גוטשטעהענדע מעמבערם, אן ערך 700,000 שטימען, א פּאָר צעהנדליג אסעמבלימען, 4 סענאטאָרס און איבער א פאר הונדערטע אנדערע סאָציאליסטישע ער־ וועהלטע. דאָס איז אבער נאָד ניט אלעס. אין שטערט האָבען מיר אונזערע אייגענע סאָציא־ 30 ליסטישע מעיארם און אין קאָנגרעס אונזער ! אייגענעם פערטרעטער

* * *

אָבער ניט נור די עראבערטע פּאָזיציעס

אליין ווייזען אונזער גרויסען וואוקס. פאר די לעצטע צעהן יאָהר. אַ פּיעל גרעסערען בעגריעף איבער די ריזען שריט, וואָס מיר האָבען געמאכט, קענעז מיר בעקומען, ווען מיר ווארפען א בליק אויף דעם לאגער פון אונזערע געגגערס.

ווען מיר ווילען וויםען די שטארקייט פון א געוויסער ארמיי, דארפען מיר אויך אריינקוקען אין דעם לאַגער פון דעם שונא, מיר דאַרפען זעהן, ווי וויים דער געגנער רעכענט זיך מיט אונז. א קלוגער שטאאטסמאן האָט אמאָל גער זאָגט : "אויב מיר ווילען וויסען ווי שטארק דייטשלאנד איז, מוזען מיר זעהן די מיליטער־ מאַכט פון פראַנקרייך". דיזער געדאַנק איז זעהר א ריכטיגער. נור דורך א געגנערשע ענטגעגעני געשטעלטע מאַכט קענען מיר האָבען אַ בעגריף פון אַ געוויסער בעוועגונג. פאר די לעצטע יאָה־ רען האָט זיך דער גאנצער קאַפּיטאַליסטישער מוראווייניק אויפגערודערט קעגען די "רויטע", קעגען די "סאָציאַליסטישע וועלט איבערקעה־ רער". די שטארקסטע און מעכטיגסטע טראָסט מאַגנאטען, וועלכע דריקען און פּרעסען מיט זיי־ ערע מעטאלענע לאַפעס דעם פאָלקס־קערפּער, הערן ניט אויף צוריידען וועגען סאָציאליזמוס, וואָם בעאונרוהיגט זיי, משמעות, זעהר שטארק. און דאָס איז דער בעסטער בעווייז, אז אונזער פארטיי איז געוואָרען א מעכטיגער פאקטאָר אין פּאָליטישען לעבען פון לאנד. יעדע גרויסע אידעע ווערט אין אנפאַנג אויסגעלאכט און שפּעטער בימערליך בעעקמפפט. פון דעם קאמפּף, וועלכע רי מאכטהאָבער פיהרען אָן קעגען סאָציאליז־ מום אין אמעריקא, איז צו זעהן, אז מיר האָבען שוין דעם ערשטען פעריאָד דורך געמאכט, אז מיר זיינען שוין געוואָרען א גרויםע רעאלע ממשות־דיגע מאכט אפילו אין די אויגען פון אונזערע געגנער.

מיט אזא פּאָרשריט אין פּערהעלטניסעמעסיג אזא פּאָרשריט איז פּערהעלטניסעמעסיג אזא קורצער צייט מעגען מיר ווירקליף שטאָלץ !

אבער אויף אוכזער איצטיגע מאכט און אויף אונזערע ביז איצט איינגענומענע פּאָזיציעס טאָרן פֿיר זיך ניט אָבשטעלען. אונזערע בליקען מוזען זיין געווענדעט ניט אויף די ערפאלגרייכע פער־גאנגענהייט, נור אויף די צוקונפט. לאָמיר מיט שטארקערע כחות און מיט פערדאָפּעלטע קאמפּרְּר לוסט אריבער שפּרייזען דעם שוועל פון'ם צוויי־טען צעהנדליג יאהרען פון אונזער פעראייניגטער פאָציאליסטישער פּארטיי!

שוין אומגעפעהר 2 חדשים, ווי 6000 העלד דישע מענער און פרויען פיהרען אן אין קליווד לאנד א הארטנעקיגען קאמפּף מיט די קלאָק־מאנופעקטשורערס. ווי געוועהנליך אין דיזע פאל־לען האָבען די באָסעס אויף זייער זייט די פּאָלִי־ציי און א גאנצע מחנה סקעב אגענטען, וועלכע פאָחרען ארום איבערן גאנצען לאנד און זוכען איינצונעהמען אונוויסענדע, אונבעוואוסטזיניגע לייטע, וועלכע ווערען טראנספארטירט אלס סקעבס אין קליוולאנד.

די ניישאָנאל מאנופעקטשורערס אסאָסיאיי־ שאָן האָט זיך פעראייניגט מיט אלע פערביסענס־ טע ארבייטער־שונאים און זוכען אלערליי שענד־ ליכע מיטלען, ווי צו צוברעכען דעם סטרייק.

ראָס וועט זיי זיך געווים ניט איינגעבען!

דער קאמפּר פון די קליוולענדער קלאָוק־
מאכער איז ניט נור נוגע די קליוולענדער אליין,
נור אלע קלאָוק־מאכער פון גאַנצען לאנד. יא,
אלע ארבייטער זיינען פעראינטערעסירט, אז דער
סטרייק זאָל זיך ענדיגען מיט א זיעג פאר די
איבייטער, וועלכע לעבען ביי די שרעקליכסטע
בעדינגען.

לוים די ידיעות, זועלכע קומען אָן פּון קאמפּף־פּלאטץ, זיינען די אויסזיכטען צוגעווינען דעם סטרייק גלענצעגדע. דער מוטה און די ענער־ גיע פון די סטרייקער ווערט ניט אבגעשוואכט, נור פערקעהרט, מיט יעדען טאג שטייגט אלץ דער קאמפּף לוסט פון די ארבייטער, וועלכע שטעהן אייניג און פעסט.

* * *

מען טאָר זיף אבער ניט פערלאָזען אויף די פעסטיגקייט פון די סטרייקער אליין. אלע ארד בייטער און ארבייטער־פריינד מוזען קומען צו הילף די קעמפפער. פיעל איז אָבהענגיג פון די הילפס־קאנפערענצען, וועלכע האָבען זיף געגרינ־

דעם אין פערשיעדענע שטעדם מים דעם צוועק צ' שאפען פינאנציעלע שטיצע און אכטונג צו געבען, אז קיין סקעב ארביים זאָל נים געמאכם ווערען און, אז קיין סקעבם זאָלען נים פאָהרען קיין קליוולאנד.

די דזשאָינט באָארד פון דער קלאוק און סקוירט מאכערס יוניאָן טהוט פון איהר זייט זעהר פיעל, אָבער דאָך מוז מען מודה זיין, אז בלויז א טייל ארבייטער האָבען געטהון זייער פליכט צו זייערע קליוולאנדער ברידער. פער־ העלטניסמעסיג האָט זיך בלויז א קליינע צאָהל קלאוק־מייקערם געטעקסט פאר די סטרייקערס. די איבעריגע שטעהען נאָך פון ווייטען און טהוען כמעט ווי גאר נישט פאר'ן סטרייק. דאָס איז א גרויסער פערברעכען.

דיא ניו יארקער קלאוק־־מייקער מוזען איצט אבצאָהלען זייער חוב, וואס זיי האָבען געליהען פּאָריגען יאָהר אין דער צייט פון זייער קאמפּף. ניז יארקער מוזען זיף אריינווארפען ווי איין מאן אין קאמפּף און זעהן מיט אלע מעגליכקייט צו־צוברעכען די מאכט פון די באָסעס.

דער פעראייניגטער קאפּיטאל קען נור בע־ זיעגט ווערען דורף דער פעראייניגטער ארבייט!

צוליעב דעם אונוואָהל־זיין פון געג. ל. ב. בורין איז די אבטיילונג "פון מאָנאט צו מאָנאט" פון היינטיגען נומער אויסגעפאלען. מיר האָפען אז גאר אין גיכען וועט גענ. בורין זיך פאלקאם ערהוילען און ער וועט זיין אימשטאַנד פארטצור זעצען זיין ארבייט פאר "די צוקונפט" אונ־אונד טערבראָכען.

מיר מאכען אויפמערקזאם אויף דאָם ארטיד קעל פון גענ. מ. ווינטשעווסקי אין היינטיגען נומער "צוקונפט", וואס איז א נייער בייטראג צו זער ביבעל־קריטיק.

VOL. XVI.

SEPTEMBER, 1911.

No. 9

א. ש. זאַקם.

גענ. בערגער׳ם בילל און די עלטער פערויכערונג אין פערשיעדענע לענדער.

ענ. בערגער'ם בילל אין קאנגערם איבער די עלטער - פערזיכערונג איז געווים איינע פון די וויכר טיגסטע געשעהענישען אין סאר ציאלען לעבען פון אונזער לאנד. דיעזער בילל איז אהן א שום

ספק דער אנפאנג פון אן ערנסטער ארבייטער געזעצגעבונג, וועלכע וועט שטעלען אונזער לאנד אין די רייהע פון אלע אנדערע ציוויליזירטע לענדער.

אין די לעצטע יאָהרען איז אין דער גאנצער ציוויליזירטער וועלט פארגעקומען — און קומט נאָד איצט פאר — א שטארקע בעוועגונג פאר עזוונדע סאציאלע געזעצגעבונג. איבערהויפּט צווינגט מען די רעגיערונגען צו זארגען וועגען די אלטע ארבייטער, וועלכע האָבען שוין מעהר ניט קיין כח צו פערדענען אויף דער חיונה. אין יערען גרעסערען שטאָאט פון אייראָפּע ווערען אויסגעארבייט פּלענער, ווי צו פערזארגען די ארבייטער אויף דער עלטער, זיי זאלען ניט ארבייטער אויף דער עלטער, זיי זאלען ניט דארפען, נאָד דעם ווי זיי האָבען זייער גאנצעס לעבען געדיענט דער געזעל־מאפט, אָנקומען צו צרקה, בעטלען ביי דער זעלביגער געזעל־שאפט, פאר וועמען זיי האָבען אבגעגעבען שפט, פאר וועמען זיי האָבען אבגעגעבען שאפט, פאר וועמען זיי האָבען אבגעגעבען שאפט, פאר וועמען

זייערע יאָהרען און כחות. אין ענגלאנד איז אין 1909 אריין אין קראפט דער זאגענאנטער געזעץ, —"Old Age Pensions Act, 1908" אז דער שטאַאט מוז געבען א פענסיע די אלטע לייט. אין פראנקרייך איז אין פעברואר 1910 אָנגענומען געוואָרען דאָס געזעץ, אז די ארבייטער מוזען זיין פערזיכערט אויף דער עלטער רייך האמ אין עסטרייך האמ די retraites ouvrieres רעגיערונג, א דאנק די סאציאל די ז'עמאד קראטען, אריינגעטראָגען אין 1908 דעם בילל Socialversicherung בעוואוסט אונטערן נאָמען (סאָציאל - פערזיכערונג, וועלכער פערלאנגט א שטאַאטליכע פערזיכערונג פאר טער אויף דער עלטער און אין פאללען, ווען זיי ווערען ארבייטס־אונפעהיג). אין דייטש־ לאנד איז אין רייכסטאג אריינגעטראגען א געזעצפּראָיעקט: "רייכספערזיכערונגס־ארדנונג", וועלכער זאל פערזארגען די ארבייטס־אינוואלי־ דען. אויםער דעם ווערט דארטען איינגע־ פיהרט, אז דער שטאאַט זאָל זארגען פאר אלמנות און יתומים פון די ארבייטער.

די פעראייניגטע שטאאטען איז אינ'ם פּרט פון אן ארבייטער־געזעצגעבונג א סך, א סך הינטערשטעליג פון אלע אנדערע לענדער, וואו

דער קאפיטאליזם איז ענטוויקעלט. ניט קוקענדיג אויף די ריזיגע אינדוסטריע, אין וועלכער מיליאָד נען ארבייטער -- פרויען און מענער, אַלטע־לייט און יונגע קינדער - חשף'ן אפ זייער גאנצעס לעבען פאר א הונגער לוין, איז פון דער רע־ גירונגם זייט פאַר דאָם אַרבייטער־פּאָלק לחלוטין גאָר ניט געטהאָן געוואָרען. דער ארבייטער אז דאָ פויגעל פריי, זיין בלוט איז ביליג, זיין לעבען איז הפקר. וו' גרוים ארביי־ נען די אפפער, וואס דער בריינגט דעם טער - קלאם ' אין אמעריקא מאלאך פון קאפיטאל, ווייזט אונז א רעגיער רונגס־סטאטיסטיק, וואס איז ארויסגעגעבעז גע־ וואָרען פאריגען פריהרינג. דיעזע כטאטיכטיק זאגט אונז, אז אין דער צייט פון 1889 ביז 1908 ; כיינערם אינען געטויטעט געוואָרען 30.000 כיינערם אין א משך ציים פון 10 יאָהר (1897—1897) זיינען אומגעקומען ביי דער ארביים 16,363 אייד זענבאהן ארבייטער און 221,685 אייזענבאהן ארבייטער זיינען פאר דער צייט פערוואונדעט געוואָרען.

עם איז זעלבסטפערשטענדליך, אז דיעזע סטאטיסטיק איז ניט אזא גענויע. די רעגיערונג וועם זיך היטען פארצושטעלען דעם נאנצען נאקעטען אמת. אָבער שוין דיעזע ציפערען פון דער רעגיערונג אליין זיינען שרעקליך היכועל־ שרייענד און ווייזען דעם הפקר־צושטאַנד, די שוצלאָזיגקייט פון די ארבייטער אין אמעריקא. לוים דער רעגיערונגם־סטאטיסטיק ווערען יאהר איין יאָהר אוים געטויטעט פון 30.000 ביז 35.000 מענשען. דערפון פאלט אוים אויפן חלק פון דער אינדוסטריע און פערקעהר יעהרליך פון 18.000 ביז 20.000. פערוואונדעט ווערען יעהרליך פון 200.000 ביז 250.000 ארבייטער. פון דיעזער צאָהל פערוואונדעטע ווערען אונגעד פעהר 35.000 אויפן גאנצען לעבען קריפעל און אונפעהיג צו דער ארבייט. דערצו דארף מען נים פערגעסען, אז פיעלע לייכם פערוואונדעטע ווערען נים געמאָלדען און אז א טויטפאַל ווערט נור דאן אריינגערעכענט, ווען דער טויט קומט ניט שפעטער ווי א מעת־לעת נאָכ׳ן אונפאל. ווען דער טויט קומט שפעטער ווי 24 שעה נאָך דעם אונגליק, טאָ ווערט דער פאל שוין ניט אריינגערעכענט צווישען די טויט־פעלע, נאָר צווישען די פערוואונדעטע.

צו פיעלע גרעסערע ציפערען איבער די אין דער געשיכטע פון דער אמעריקאנער געזעצ־ קרבנות פון קאפיטאל קומט דער סאציאָלאג דר.

יאַשוא סטראנג, וועלכער האט פעסטגעשטעלט, אז אין יאָהר 1900 האָבען 57,513 פּערזאנען אז אין יאָהר 1900 האָבען נעפונען ביי דער ארבייט זייער געוואלטזאמען טויט און 575,000 זיינען געוואָרען פערוואונדעט. דאָס איז אין איין יאָהר. אין 10 יאָהר ווערען לויט דעס געטויטעט 575,000 און פער־ווערען לויט דעס געטויטעט 575,000 און פער־וואונדעט 5,750,000 ארבייטער!

אן ארמעע פון איבער 600,000 ארבייד טער ווערען יעהרליף געטויטעט, פערקריפעלט און פֿעראונגליקט אין די פעראייניגטע שטאאד טען! דיעזע ציפערען ריידען פאר זיף ארין. זיי גויטיגען זיף גיט אין פרושים. אבער וואס טהוט די רעגיערונג דיעזע שרעקליכע איבעלע צושטענדע צו בעזייטיגען אדער, ווייניגסטענס, צו פערגרינגערען?

גארנים! לחלומין גארנים!

די רעדעלפיהרער, ווי די געזעין־געבענדע קערפערשאפטען, וועלכע האָבען נאָר אין זינען זייער אייגענע פריוואט אינטערעסען, האָבען כלל ניט בדעה צו זארגען פאר די שוצלאָזע לוין־ שקלאפען. און ווען זיי פיקרען שוין לפנים וועגען - דורך א וועלכען עם איז ארבייטער געזעץ דאן קומט די אונבעגרענצטע אויבערמאכט, דער זעלבסטרהערשענדער כופרים־קאורט, וועלכער לאוט ניט, ווי די אמאליגע כרובים אין בית־ המקדש, מחלל זיין אויף אפילו אויף א האָר די גאָלדענע לוחות פון זייער קדשי קדשים, דעם קאפיטאליזמום, און ערקלעהרט דאָס געזעין אנטי־קאָנסטיטוציאָנעל, אזוי ווי עס איז אָט דאָ ניט לאנג פארגעקומען מיט דעם "ווארקמענס קאָמפּענזיישאָן לאָא" פון נויאָרקער סטייט לעדושיםלייטשור.

מיט גענ. בערגער'ס אריינקומען אין קאנד גרעס פאנגט די זאך אָן זיך צו ענדערען. פון קאָנגרעגיישאָנאל טריביון אין וואשינגטאן הערט זיך איצט א דאנק אונזער סאָציאַליסטישען פערטרעטער די שטימע פון ארבייט, ווערכע וועט פריהער אדער שפּעטער געפינען צוהערער. און א דאנק גענ. בערגער וועט דער קאָנגרעס זיך מוזען בעשעפטיגען צום ערשטען מאָל מיט דער עלטער־פערזיכערונג אזוי, ווי די קאפיטאליסטישע פארטייען אין אַלע אנדערע לענדער זיינען דאָס מחויב צו טהאָן. גענ בערגער'ס בילל איז געוויס עפּאָכע מאכענד אין דער געשיכטע פון דער אמעריקאנער געזעצר אין ניט אומיזיסט איז דער בילל איצט די גענונג און ניט אומיזיסט איז דער בילל איצט די

הויפטיטעמא אין דער פּרעסע און אין עפענטליר כען לעבען.

גענ. בערגער'ם בילל פערלאנגט א פענסיע פיר אלטע מענשען (מענער און פרויען), וועלכע האָבען עררייכט אן עלטער פון 60 יאָהר. צו דער פענפיע זאַרָען זיין בעדעכטיגט ברויז אזוינע, וועלכע זיינען שוין סיטיזענס 16 יאָהר און זיינען ניט געפונען געוואָרען שולדיג אין א געוויסער פערברעכען. די גרויס פון דער פענסיע זאל זיין ווי פאלגט: די יעניגע, וועלכע האָבען אן איינקונפט וועניגער ווי 6 דאָלאר א וואָד, ; זאלען בעקומען צו 4 דאל. א וואך פון שטאאט די, וועלכע האָבען אליין אן איינקונפט פון זעקם ביז 6.75 דאלאר, זאלען צובעקומען 3.25 דאלאר; די, וועלכע האָבען אן איינקונפט פון 6.75 ביז 7.50 דאָלאר, זאָלען בעקומען פון שטאאט יעדע וואָך 2.50 ראלאר; די, וועלכע האָבען אן הכנסה פון 7.50 ביז 8.25 דאלאר, ואלען צוקריגען 1.75 דאלאר, און די, וועמענס הכנסה עם דער־ גרייכט פון 8.25 ביז 9 דאלאר זאלען בעקומען איין דאלאר וועכענטליף. דער פרינציפ איז, אז די שטאאטליכע פענסיע זאל זיין צווישען איין דאלאר און 4 דאלאר וועכענטליך פאר די אלע אַלִּטע לִיים, ווען זייער פריוואַט־הכנסה איז וועד ניגער ווי 10 דאָלאר אַ וואָדָ. אויב אַן אלטע פּאָר פאלק לעבען צוואמען, דארף יעדער קריגען בלויז צו דריי פיערטעל פון דער סומע, וועלכע זיי וואלטען בעקומען, ווען זיי וואלטען געלעבט בעזונדער. בערגער ווייזט, אז אן ערף 2½ מילּיאָן אלטע מענשען וואלטען לויט זייז בילל בערארפט בעקומען פענסיע. ווען אין דורכשניט וואָלט די פענסיע געווען פיר יעדען 2.50 דאלאר א וואך, וואלט דעם שטאאט אין סך הכל בעדארפט קאָסטען אן ערך 3% מיליאָן דאלאר א יאָהר.

גענ. בערגער'ם בילל האָט געיזים פיעלע יטוואכע פּונקטען*). איצט האָבען מיר אָבער ניט בדעה ארונטערצואווארפען בערגער'ם בילל אונד טער אונזער קריטיק, נאָר איהם פערגלייכען מיט די געזעצען און געזעצפּראָיעקטען פון אלע אנדערע לענדער אויפ'ן געביעט פון סאציאלער געזעצגעבונג.

יננגדוננד.

די פאדערונג, אז דער שטאַאט זאל צאָהלען פענסיעס די אלטע לייט, האָט זיך אין ענגלאנד

געלאוט הערען שוין אין אנפאנג פון די 90גער יאָהרען פון פאריגען ואהרהונדערט. זעהר פאפור לער צווישען דעם ענגלישען פאלק איז געווען דער רעפארב־פראיעהט פונ'ם בעוואוםטען געד נעראל פון דער היילם ארמיי, טשארלם בוטם לויט דיעוען פּרא־. (Universal old age pensions) יעקט האָט. יעדער ענגלענדער (מאן אדער פרוי) אינ'ם עלטער פון 65 יאָהר "מעג דאָם זיין אַ הערצאג אדער בעטלער" א רעכט אויף א לעבענסלענגליכע פענסיע, 5 שילינג וועכענט־ ליך. דערביי דארפען די פענסיאָנערען ניט גע־ בען פון זייער אייגענער קעשענע געוויםע ביי־ טראגע דערצו. דיעזער פּראיעקט האָט ניט נאר בעפריים די אלטע ארבייטער פון די צדקה־ אנשטאַלטען, נאָר האט געשטעלט אלע בירגער, א "הערצאג אדער א בעטלער", אין איין רייהע. זיים 1893 זיינען פון דער רעגיערונג בעשטימט געוואָרען פערשיעדענע קאָמיסיעם צו אונטער־ זוכען און אריינצובריינגען פערשיערענע פּלע־ נער, ווי דיעזע רעפארמע דורכצופיהרען, אבער די רעזולטאטען זיינען געווען גאנץ אונבעדיי־ טענד. די ענדגילטיגע רעפארמע איז דורכגע־ פיהרט געוואָרען ביי דעם איצטיגען ליבעראלען קאבינעט א דאנק די בעמיהונגען פונ'ם פינאנם־פיניםטער לֹלֹמְיד דושארדוש, וועלכער האָט זיך אט דאָ איצט פאפולער געמאכט דורך דעם "סעטלעמענט", וואס ער האט דורכגע־ פיהרט אין דעם ריילראוד סטרייק.

דער ענגלישער געזעץ צו פערזארגען אלטע לייט איז כאראקטעריסטיש דערמיט, וואס דער שט א א ט איז מחויב צו טראגען די חוצאות דערפאר און די, וועלכע בעקומען די וועכענטליד כע פענסיע זיינען גיט מחויב פון זייער זייט צו צאהלען. דאס איז ניט אן אינש דענס, גאר א פענסיע. די ארבייטער, וועלכע שאפען די נאציאָנאלע רייכקייט האָט וועלכע שאפען די נאציאָנאלע רייכקייט האָט געזאגט ללאיד דזשאָרדזש האָבען שוין דער־געזאגט ללאיד דזשאָרדזש האָבען שוין דער־געזאנט ללאיד דזשאָרדזש ליוו אבייטראג זיך צו פערזיכערען. אין דיעזען פרט איז די ענגלישע רעפארטע מעהר ראדיקאל, ווי די דייטשע, וואו די ארבייטער זיינען מחויב צוזאסען מיט די אונטערנעהמער בייצושטייערען פאר זייער על־טערזגעהאַרֹט.

פיעלעם איז געטהאָן געוואָרען פאר די עלד טער־פערזיכערונג אין ענגלאנד דורך די טרייד־ יוניאָנס און דורך די זאגענאנטע געזעלשאפטען פון געגענזייטיגער הילף (friendly societies),

ין זעה אין דיעזען נומער "פון מאָנאט צו (* מאנט" פון 5. ב. בודין.

אבער ניט אלע דיעזע געזעלשאפטען און פער־ איינען גיבען ארוים זייערע מיטגליעדער וועד כענטליכע צאהלונגען אויף דער עלטער; אויסער דעם קענען צו דיעזע גזעלשאפטען נאָר געהערען די קוואליפיצירטע ארבייטער, די ארבייטער אריםטאָקראטיע. די געוועהגליכע פּראלעטא־ ריער זיינען גענויטיגט זיך צו ערנידעריגען אויף זיער עלטער און זיך צו ווענדען צו צרקה־חברות נאָך נדבות, דורך וועלכע זייפערלירען אויך זיי־ ערע וויכטיגע פאליטישע רעכטען צו נעהמען אן אנטהייל אין די פאליטישע ענינים פון דער רעגיערונג. אין ענגלאנד איז פאראן א געזעץ, אז דעריעניגער, וועלכער קען אליין ניט אויפטהאן אויף זיין חיונה, קען אויך נים זיין א גלייכבע־ רעכטיגטער בירגער און קען ניט זאגען א גלייכע דעה אין פאליטישע אנגעלעגענהייטען.

אויפ'ן קאָנגרעם פון דער לייבאר פארטיי אין יאנואר 1908 אין הול האט דעלעגאט קלאינם אזוי פארמולירט די פאדערונג פון ישטאאטליכע פענסיעם פיר אלטע ארבייטער: אונז ווייזט אוים, אז דער עלטער אליין האָט, בעדארפט זיין די בעסטע גאראנטי, די בעסטע עובות קעגען אָרימקייט; זי האָט פיר קיין פאל ניט בערארפט זיין די אורזאכע פון ארימקייט; אין דער ווירקליכקייט איז עם אבער ניט אזוי. ביו די רייכע קלאפען זיינען די עלטערן אויף אזוי פיעל פערנינפטיג, אז זיי פערזארגען מיט ירושות זייערע קינדער; ביי אונז, ארבייטער, איז פערקעהרט: דעם יונגען דור קומט אוים צו זארגען פאר זיינע אלטע לייט. די ארבייטער פארטיי האָט עפעס אויפגעטהון אין בעצוג צו קינדער פערזארגונג; דער צווייטער ענד פון לעבען --- דער עלטער איז אין פיעלע פרטים אויך אזוי הילפלאז, ווי די קינדהיים און פון אונזער פארטיי איז געווען גאנץ נאטירליך, אז זי האָט אבגעגעבען פיעל ענערגיע דער פראגע צו פערזארגען מיט א געוויסען עקזיסטענץ פאר די אלטע פראלעטאריער.די פארטיי,ביי וועלכער עם געפינט זיך די רעגיערונג, קען זיך שוין איצט נים ארויםמאכען און איז געצוואונגען דורכצו־ פיהרען די רעפארמע. מיר פאדערען נאר דאס, וואס אונז קומט. די רעגיערונג צאָהלט איצט מעהר ווי 10 מיליאָן פונט א יאָהר די אויסגעד דיענטע סאלדאטען און אפיציערען; מיר פא־ זערען דאָס זעלבע פאר די וועטעראנען פון דער ארבייט -- זיי האָבען דאס פערדיענט אויף זייער קאמפּף־פעלד".

דיעזע דרייסטע און מוטהיגע פאדערונג איז ניט געבליעבען אהן א ווירקונג און די רעד גיערונג איז געווען געצוואונגען זיך אונטערצו־ איילען מיט איהר ארבייט אין די קאמיסיעס. דעם 1טען אויגוסט 1908 איז דאס געזעץ דורכגעפיהרט געוואָרען.

דאָם געזעץ לויטעט, אז די אלטע לייט, וועלכע האָבען עררייכט דעם עלטער פון 70 יאָהר, זיינען בערעכטיגט צו בעקומען פּענסיע פון שטאַאט. די פענסיע ווערט ניט געצאָהלט אלע־ מען גלייך, נאָר לויט א סקייל (פון איינס ביז פינף שילינג א וואך). דאם ווענדט זיך פון דער איינקונפט, וואָס דער בעטרעפענדער האָט יעדע וואָך. די יעניגע, וועלכע האָבען א יעהרליכען איינקופט פון העכער 31 פונט זיינען ניט בערעכ־ מיגט צו בעקומען פענסיע. דער פרעמיער אסקוויט האָט אין אנפאנג געהאט אויסגערעכענט, אז דיעזע רעפארמע וועט קאסטען דער רעגיערונג אמיליאָן פונט; ער האָט געמיינט, אז די צאָהל פענסיאָנערען וועט ניט אריבערשטייגען אבער דיעזע אויסרעכנונג האָט זיך 500.000 ארויסגעוויזען ניט אין גאנצען פּינקטליך. אין דעם ערשטען יאָהר, ווען דאָם געזעץ איז אריין אין קראפט, האָט די רעגיערונג די עלטער־פּענ־ סיע צוזאמען מיט דער אדמיניסטראציאָן גע־ קאָסט 8 מיליאָן פונט און די צאָהל ארבייטער,, וועלכע האָבען בעקומען פּענסיע איז געווען 667.000. דיעזע סומעס ווערען געדעקט פון דעם רעשט, וואָס בלייבט איבער פון די סומעס אין דער שטאַאַט־קאסע צו לעשען די שולדען פון דער רעגיערונג.

מיט דיעזער רעפארמע האט זיך די ענגליד
שע סאציאלע געזעצגעבונג ניט געענדיגט. דער
פינאנס מיניסטער ללאיד דזשאָדזש האָט שטוד
דירט די קראנקען־ און אינוואלידען־פערזיכערונג
אין דייטשלאנד, די פאָרמע פון דער שטאַטליכער
ארבייטער־פערזיכערונג אין בעלגיען און עסט־
רייך און וועט אויפ'ן סמך פון דיעזע ידיעות
אריינבריינגען א בילל אויך פיר ענגלאנד.

פראנקרייך.

אין פראנקרייך האָט מען געפאדערט א שטאַאטליכע ארבייטער עלטער־פערזיכערונג שוין אונטער דער הערשאַפט פון נאַפּאָלעאָן דעם דריטען. די סען־סימאָניסטען זיינען עס געווען, וועלכע זיינען צום ערשטען מאל ארויסגע־וועלכע זיינען צום ערשטען מאל ארויסגע־טרעטען מיט דיעזער פאדערונג. דער ערשטער באלא־געזעץ־פּראיעקט אין דער פראנצויזישער פּאלא־

טע איז אריינגעטראָגען געוואָרען אינ'ם יאָהר 1874. און פון יענער צייט זיינען אריינגעטרא־ גען געוואָרען אן ערך 40 פּראיעקטען. יעדער פראנצויז האט א בעזונדערע שטרעבונג זיך אב־ צורוהען און זיין פערזיכערט אויף דער עלטער. דיעזע שטרעבונג, וועלכע איז זעהר איינגעוואר־ צעלט ביי דער בורזשואזיע און קליין־בורזשוא־ זיע, האָט זיך אויך ענטוגיקעלט ביי די ארביי־ "טער, וועלכע זיינען געצוואונגען צו "רוהען איינפאך דערפאר, ווייל זיי האָבען שוין ניט קיין כח צו ארבייטען. עס האָבען זיך אויף דעם אופן שוין אין די אלטע צייטען געגרינדעט גע־ וויסע אסעקוראנץ־געזעלשאפטען (אינשורענס־ קּאָמפּאניעם), וואו די ארבייטער, וועלכע זיינען הין דער יוגענד בעסער אב, פלעגען זיף פערזי־ כערען, אום זיי זאלען אויף דער עלטער ניט דארפען אנקומען צו בעטעל־ברויט. שוין אין איז געגרינדעט געוואָרען א שטאַאטליכע 1850 פערזיכערונג־געזעלשאפט, וועלכע עקזיסטירט נאָך אויך איצט, אבער די בייטראגע זיינען דאר־ מען פרייוויליגע און די פערזיכערונג איז ניט א חוב, נאר א רשות. אין 1887 האָט די רעגיערונג פון איהר זייט אנגעפאנגען צוצוצאָהלען יעדען פערזיכערטען ארבייטער אזוי, אז ער זאל האָבען א יעהרליכע פענסיע פון 360 פראנק. דער שטאאַט פלעגט אויך אונטערשטיצען אנדערע ארבייטער - געגענזייטיגע הולף געזעלשאפטען, יועלכע האָבען אין 1906 דערגרייכט די צאָהל מיט א מיטגליעדערשאפט פון איבער 17,500 צוויי מיליאָן. אין פראַנקרייך לערגט מען שוין די שוהל־קינדער, זיי זאלען זעהן צו מאכען אבשפּאָרונגען אויף דער עלטער. דיעזע געזעל־ שאפטען אסעקורירען אליין זייערע מיטגליעדער אויף דער עלטער, אדער זיי זיינען די פערמיט־ לער צווישען די ארבייטער און די רעגיערונגס־ פערזיכערונגם־געזערשאפטען.

דיעזע אלע אונטערשטיצונגען פון דער רעגיערונג זיינען אבער געווען זעהר אונבעדיי טענד. אין 1895 האָט די פּאלאטע פאר דיעזע צוועקען אין גאנצען בעוויליגט 2 מיליאָן בראנק א יאָהר. און די זעלביגע אונטערשטיצונג־פאנדס איז נאר אנגעקומען די יעניגע עלעמענ־טען, וועלכע האָבען געהאט די מעגליכקייט זיך צו אסעקורירען. די אמת'ע פּראַלעטאריער, וועלכע באַבען ניט געקענט אבשפּאָרען פון זייער אר־בייטס־לוין אויף אסעקוראנין צוועקען, זיינען געווען אויסגעשלאָסען פון דער רעגיערונגם אונ־געווען אויסגעשלאָסען פון דער רעגיערונגם אונ־געווען אויסגעשלאָסען פון דער רעגיערונגם אונ־

טערשטיצונג, ווייל די רעגיערונג פלעגט ניט אויסצאהלען דירעקט צו די ארבייטער, נאר צו די פערזיכערונגס־געזעלישאפטען.

אין 1905 איז דורכגעפיהרט געוואָרען א געזעץ, אז די רעגיערונג איז פערפפליכטעט אונד טערצושטיצען די יעניגע, וועלכע האָבען ניט קיין מיטלען: אלטע, שוואַכע און ניט־היילבארע קראנקע. לוים דיעזען געזעץ בעשטימען די מיוני־ ציפאליטעטען, וועלכע האָבען בעקומען געלר פון דער רעגיערונג, א מאָנאַטליכען געהאלט פון 5 ביז 20 פראנק און אין פאריז ביז 30 פראנק. דיזע געלדער דארפען צוריק איינגעמאָנט ווערען אין פאל, ווען די לאגע פונ'ם נויטבעדערפטיגען האָט זיך געבעסערט. אין אפריל 1908, אויפ'ן קאָנ־ גרעם פון די פארשטעהער פון די טשאריטים אין ריימס, האָבען די בעאמטע פונ'ם מיניסטעריום ערקלעהרט, אז די צאָהל נויטבעדערפטיגע האָט דערגרייכט 404,177 און די אויסגאבען האָבען זיך פערגרעסערט פון 49 מיליאָן פראנק ביז 75 מיליאָן, און פון דיעזער סומע האָט די רע־ גיערונג אליין געטראָגען 56%. דאָס האָט אָהן א שום צווייפעל געצוואונגען די רעגיערונג, זי זאל וואס גיכער איינפיהרען גרינדליכע רע־ פּמְרמעם.

אין די ערשטע יאָהרען פון אונזער יאָהר־ הונדערט האָט דאָס מיניסטעריום פון וואלדעק־ רוסא און מיליעראן אריינגעבראכט אן אויס־ פיהרליק־אויסגעארבייטען ביל פון דער שטאאט־ ליכער ארבייטער־פערזיכערונג אויף דער עלטער; פון דיעוען בילל איז מְבער גאר ניט ארויסגע־ קומען, ער איז בעגראָבען געוואָרען אין די פּאַר־ לאַמענטאַרישע קאָמיסיעס. דעם 23טען פעברואר 1906 האָט די פּאלאטע מיט א מאַיאָריטעט פון לעגען 5 אָנגענומען א נייעם רעפאָרם־בילל. 501 אפילו די אולטרא־רעאקציאָנערען האָבען גע־ שטימט פיר איהם. דאָס האָבען זיי געטהאָן, ער־ שטענס, דערפאר, ווייל די נייע וואהלען זיינען שוין געשטאַגען פאר'ן טהיר און מען האָט בע־ דארפט שוין אָנהויבען צו חנפה'נען די ברייטע מאסען־וועהלער, און צווייטענס זיינען זיי גע־ ווען זיכער, אז דער סענאט וועט סיי־ווי־סיי דעם בילל פערווארפען. און אין אמת'ען איז טאַקע דיעזער בילל פון מענאט בעטראכט געווארען אלם א מין ווילדע בעשעפעניש, פון וועלכער מען דארף פטור ווערען, ווייל אין דעם בילל איז ניט געווען פעסטגעשטעלט די צאָהל, וועלכע דארף פערזיכערט ווערען, ניט די סומעס, וועל־

כע זיינען נויטיג דערפאר און ניט די קוועלען, פון וואנען די סומעס זאָלען געשאפען ווערען. ענדליף אָבער, נאָף א גאנצע רייהע דיסקוסיאָר נען, אַנקעטעס און חשבונות צווישען דעם סעד נאט און דער פאלאַטע, האָט דער סענאַט אין פעברואר מאָנאַט פון היינטיגען יאָהר — אַלזאָ מיט גאנצע 4 יאָהר שפעטער, ווי דער בילל איז אין סענאַט אריינגעקומען — צוריק וויעדער געקעהרט דעם בילל, זעלבסטפערשטענדייף, פיט בעלע פערענדערונגען און הגהות, וועלכע זיינען געמאכט געוואָרען ניט אין די נוטצען פון די ארבייטער.

לוים דעם בילל, ווי די פאלאטע האט אנד גענופען, האָבען די ארבייטער געזאָרט בעקופען א רענטע פון 60־יאָהריגען עלטער (די פיינערם פון 55 יאָהר); ווי דער געזעין איז איצטער — אָנגענומען געוואָרען, פאנגט דער שטאַאַט אָן צו צאָהלען פון 65־יאָהריגען עלטער. לויט דעם פּאַ־ לאטע־פּראָיעקט דארפען די קליינע פארמערם, וועלכע האָבען נים מעהר, ווי איין ארבייטער, און וועוֹכע צאָחלען 20 פראנק דירעקטע שטייעד רען, אויך זיין געצויאונגען זיך צו פערזיכערען. דער סענאַט האָט דיעזען מוז פערוואָרפען און האָט איהם פאר זיי ערקלעהרט ניט אלם א חוב, נאָר אלם א רשות (פאקולטאַטיוו); ניט קוקענד דיג אבעו אויף דעם, איז די צאָהל פון די אסעקור רירטע זעהר א גרויסע. זי געהמט ארום ניט נאָר די ארבייטער, נאָר אלע די, וועלכע דיענען אין דער אינדוסטרי און האנדעל, און אלע פרייע פראפעכיאָנען און לאנד־ווירטשאַפט, וועלכע בעקומען ניט מעהר, ווי 2,400 פראנק געהאלט א יאָהר. לויט דעם פאלאטע־בילל האָבעו די אַסעקוראנץ־צאָהלונגען בעדארפט בעטרעפען 4% פון די שכירות און צאָהלען האָבען געואלט א העלפט די ארבייט־געבער און א העלפט די ארבייט נעהמער, און דער שטאאט וואלט בעד דארפט דערלייגען צו יעדער פענסיע ביז 360 פראנק א יאָהר. אין זיין אָנגענומענער פאָרמע פערשפרעכט ניט דער געזעץ די ארבייטער א געד וויםע בעשטימטע פענסיע. די פענסיע איז יעדען יאָהר אבהענגיג פון די טויטען־פעלע און ביי־ טרעגע. די בייטרעגע וויעדער זיינען פעסטגע־ שטעלט איין מאָל פאר אלע מאָל: 9 פראנק א יאָהר פון אן ארבייטער, 6—פון אן ארבייטארין און 4,5 פון א יוגענדליכען ארבייטער; אווי פיעל צאָהלען אויך די אונטערנעהמער' און די רעגיערונג דערלייגט פון איהר זייט פאר יעדע

פענסיע ביז א מאקסימום פון 60 פראנק א יאָהר. די אמענדמענטם, וועלכע דער סענאט האט געפיאכט צום בילל, האָבען. זעהר ענטוישט די פראנצויזישע ארבייטער. נאָך אין דער צייט פון וואלדעק־רוססא'ם רעגיערונג, ווען די פאלאטע האָט געמאכט אן אָנפראגע וועגען דעם ביי די ארבייטער, האָבען 92% פון די ארבייטער אָרגאַ־ ניזאַציאָנען, ביי וועלכע מען האָט אָנגעפרעגט, זיך ארויםגעואגט געגען בילל; זיי האָבען דעם רעגיערונגס־פּראָיעט אָנגערופען: "דעם געזעץ פאר די טוִיטע", ווייל די מעהרהייט פון די אר־ בייטער דערלעבען סיי־ווי־סיי זעהר זעלטען צו אוא הויכען עלטער. אין 1906 האָט לאַפּאַרג גע־ יטריעבען: "די פערויכערונגס־קאסע, ווי דאָס מיניסטעריום לעגט אונז פאר, וועט זיך ענטוויק־ לען אין א קאָלאָסאַלען און צינישען שאַנטאַזש פון דער קאפיטאַליסטישער עפּאָכע". שפעטער האָט לאַפאַרג אָנגערופען דעם בילל: "דער וואַהל־טריק" פון דער רעגיערונג. זשאָרעם אָבער רעם אָנגערופען דעם בילל: "די גרעסטע רע־ פאָרמע פונ'ם יאָהר־הונדערט" און ער האָט אין א גאנצע רייהע ארטיקלען זיך בעמיהט אָבצו־ שלאָגען אלע ארגומענטען פון לאַפאַרג קעגען דעם בילל.

אויף דעם קאָנגרעם פון די פראנצויזישע סאָציאליסטען אין פעברואר פאריגען יאָהר, האָט די דיסקוסיאָן איבער דעם בילל־רעפאָרם פערנומען דעם ערשטען פּלאַטין. די פערהאנדלונ־ גען זיינען געפיהרט געוואָרען זעהר לִיידענד שאַפטליף. די געגנער פונ'ם בירל זיינען הויפטד זעכליך אריוסגעטראטען געגען די ביימרעגע, וועלכע די ארבייטער ואלען מאַכען; פיעלע האָ־ בען פערלאנגט, אז דער בילל זאָל דורכגעפיהרט ווערען אָהן דעם, או די ארבייטער ואלען דארפען רערביי צאָהלען פון זייערע אייגענע קעשענעס. זיי האָבען געוואָלט, אז אין דיעזען פרט זאָל דער בילל זיין עהנליך צום ענגלישען בילל, וואו די ארבייטער אליין דארפען דערביי קיינע בייטרע־ גע ניט מאכען. עם זיינען געווען דעלעגאטען, וועלכע האָבען געזאגט, אז אזוינע "מתנות" פון דער רעניערונג איז פאר'ן ארבייטער־קלאס ער־ ניעדריגענד. זשאָרעם אָבער האָט בעוויעזען, אז די בייטרעגע, וואָם די אַרבייטער דאַרפען מאַכען, וועלען ניט פערקלענערען זייער ארבייטס־לוין, פונקט אזוי ווי דער קירצערער ארבייטס־טאָג האָט דאָכ ניט געטהאָן. אלס א ראיה האָט זשאָ־ רעם געבראכט פון די מיינערָס, וועלכע צאָהלען

גרויםע פערזיכערונגם־סומעס (צו 70 פראנק א יאָהר), און פונדעסטויעגען זיינען זייערע שכירות ניט נאָד ניט פערקלענערט געוואָרען פון דעם, נור פערקעהרט, דער בעוואוסטזיין, אז זיי זיינען אויף דער עלטער אייניגער־מאסען פערזיכערט, האָט זיי געגעבען מעהר מוטה צו קעמפּפען פאר א העכערען לוין.

דער רעזולטאט איז געווען, אַז דער קאָנגרעם האָט כייט אַ מאַיאָריטעט פון 193 געגען 155 אָנגענומען וואַיאַנ'ס רעזאָלוציאָן, וועלכע האָט זיך אויסגעזאגט פאר'ן געזעץ.

נים קוקענדיג אָבער אויף דיעזע רעזאָלו־ ציאָן, האָט גענ. זשול געד געשטימט אין פּאַלאַ־ טע געגען דעם געזעץ. "פון דער צייט אָן — האָט ער געזאָגט אין זיין בעגרינדונג - ווען איף בין געקומען צום סאָציאליזמוס, האָב איך אלץ גע־ זאָגט צו די ארבייטער: דער סאָציאליזמום בע־ שטעהט אין דעם, אז קיינער זאל ניט האָבען די מעגליכקיים אייך צו בערויבען פונ'ם הויפטד טייל פוז אייער ארבייט, און ביז דער סאָציאַליז־ מום וועט קומען, מוז מען זעהען אלץ מעהר צו פערגרעסערען דעה חלק, וואס איהר בעקומט פון אייער ארבייט און פערקלענערען דעם חלק, וואם די קאפיטאליסטען געהמען זיך. צו קען איך דען איצט, דאָם ערשטע מאָהל אין מיין לעבען, זאָגען די ארבייטער: איך וויל פערקלענערען דעם חלק, וואם איהר בעקומט פון אייער ארבייט, אז איך בין דערפאר, דאָם מען זאָל פון אייך ארונד טערנעהמען די בייטרעגע פאר דער פערזיכערונג

אוף רער עלטער ? ניין, איף קען דאָס ניט! איף האלט וועל איצט שטימען געגען געזעץ, ווויל איף האלט איהם פאר א פערברעכען געגען דעם ארבייטערד קלאס".

געגען דעם געזעין האָט אָבער פון די סאָ־ ציאליסטען געשטימט בלויז געד אליין. די איבר ריגע סאָציאליסטען זיינען געווען איינשטימיג מיט זעמבאט'ן, וועלכער האָט געענטפערט גער'ן, דאס ער וועט שטימען פאר'ן געזעץ, ווייל ניט קוקענדיג, וואס דאָס איז ניט מעהר, ווי זעקס גראָשען, אָבער "אפילו זעקס גראָשען זיינען דאָך פיעל מעהר, ווי זעקס פראַזען".

דאָס געזעץ, וואס איז איצט דורכגעפיהרט געוואָרען אין פראנקרייך, ווערט גערעכענט פאר דעם אָנפאנג פון א נייער עפּאָכע אין דער סאָ־ ציאלער געועצגעבונג ; נאָך דיעוען געועין וועלען פריהער אָדער שפּעטער אריינגעבראכט ווערען ביללם, אז דער שטאאט זאל זיין פעראנטווארט־ ליך פאר די אונגליקם־פעלע אין דער צייט פון דער ארביים און פאר דער ציים ווען די ארביי־ טער הערען אויף צו זיין ארבייטס־פעהיג. עס איז אמת, אז יעדער ארבייטער דארף יעדעם יאָהר צאָהלען 9 פראנק, אבער דאם רעכט צו בעקומען אויף דער עלטער, ווען די כחות צו אר־ בייטען האָבען זיך שוין אויסגעלאָזען, אומגע־ פעהר 400 פראנק אַ יאָהר איז פיעל מעהר ווערטה ווי די יעהרליכע 9 פראנק צאָהלונגען. (שלום פּאָלגט).

אכרהם רייזען.

.1

די בערוהיגונג.

בערוהיגם איז דער ים. שמיל קויקעלם ער די וועלען
און לוימער קוקם ער מילד צום הימעל, צו דעם העלען.
עם דצכם זיך, ער, דער ריעז, איז צום בעשלום געקומען:
גים העלפען וועם זיין ווצרפען זיך, זיין ליצרעמען און ברומען;
און צלע זיינע שמצרקע, ריעזיגע פערלצנגען
וועם ער שוין קיינמצל נים אין שמצנד זיין צו דערלצנגען:
אוֹיך איהם הצם גצם בעשמימם געוויםע וועגען
אוֹן קיינמצל וועם ער נים ארוים פון זיינע ברעגען...

.2

דר וואל.

עס האָט אַ װאַל צו מיר־גערעדם:
גענוג געוואַנדערט שוין, פּאָעם!
דו מיינסט די װעלט איז װירקליך גרױס —
אך, נאָך איין רייזע און שוין אוים!
אַ קיילעכדיגע איז די ערד —
דאָס האָט מען לאַנג, שוין לאַנג דערקלעהרם:
און וואו דו לאַזט זיך זוכען גליק,
דו קומסט צום זעלבען אָרט צוריק...

ל. לעווין.

די רעליניאָן און דער קאמפּף פאר׳ן לעכען.

י גאָטהיים - אידעע, וועלכע איז אזוי אלגעמיין פערשפרייט אויף דער וועלט, איז ניט מעהר ווי אן אלגעמיינע פערבלענדעניש פון דעם מענשליכען מין.*) דיער זע ווערטער דריקען אוים די מייר

נונג נים פון איין מענשען, נאָר פון א גאַנצען יאָהר־הונדערם, פון א גאַנצער בעשטימטער עפּאָכע. נים נור האלבאף, יוועלכער האָט געד שריעבען די ציטירטע ווערטער אין זיין "סיס־טעם פון דער נאטור", נאָר אלע דענקער פון דעם 18טען יאָהר־הונדערם, מים זעהר וועניגע און אונבעדייטענדע אויסנאַהמען, אלע פאָר־שטעהער פון דער אויפקלעהרונג פון יענער ציים שטעהער פון דער אויפקלעהרונג פון יענער ציים וואָלטען זיך אונטערגעשריעבען אונטער האל־באכ'ם זאַץ.

די פילאָזאָפען פונ'ם 18טען יאָהר־הונדערט האָבען זיך ערקלעהרט די "אלגעמיינע פערבלענד דעניש פון דעם מענשליכען מין" הויפטועכליך מיט צוויי אורזאכען: די מענשען זיינען געווען אונוויסענד, און די פּריסטער -- די גרינדער און פאָרשטעהער פון רעליגיאָן — זיינען געווען זעהר כיטרע און האָבען געקענט פיהרען די מענשהייט באר דער נאָז. "די געטער זיינען געבוירען געוואָ־ רען פון דער אונוויסענהייט פון אונזערע אור־ עלטערען, וועלכע האָבען ניט געהאט קיין בע־ גריעה וועגען נאטירליכע אורזאכען, און וועלכע האָבען געהאט ניט קלאָהרע פארשטעלונגען ווע־ גען די קרעפטען פון דער נאַטור". אזוי שרייבט דער זעלבער האלבאך אין דער "סיסטעם פון דער נאטור,*) און וואלטער, דער בייסענדער, שפאטענדער וואלטער, וויים, או ער דריקט אוים די איבערצייגונג פון אלע ראדיקאלע דענקער פון

זיין צייט, ווען ער שרייבט, אז "די פּריסטער זייז זען ניט דאָס, וואָס דאָס פּאָלֹס דענקט וועגען זיי ; "אונזער גלויביגקייט (לייכטזיניגקייט) איז זייער גאַנצע וויסענשאפט.")

אמת, עם זיינען געווען מעהר אָדער וועניגער וויכטיגע מיינונגס־פערשידענהייטען צווישען די דענקער פון יענער עפּאָכע איבער די רעליגיאָנס־ פראַגע. דידערא, "דער גרעסטער זשעניע פונ'ם 18טען יאָהר־הונדערט" האָט געשריעבען, אַז דער מענש איז בטבע אבערגלויביג און אַז ער מוז האָבען א געצקע; נור, האָט ער געפאָדערט, זאָל די געצקע זיין וואס פּראָסטער און שאַדענ־ לאָזער.**) יעדער איינער האָט מסתמא געהערט דעם בעריהמטען אויסשפּרוך פון וואלטער, אוַ ווען עם זאָל ניט זיין קיין גאָט, וואָלט מען איהם, "ווען עם זאָל געדארפט בעשאַפען". וואָס וואלטער האָט דער־ מיט געמיינט, קען מען זיך קלאָהר מאַכען פון זיינע פּאָלגענדע ווערטער: "אויב איהר האָט נור א דאָרף צו רעגיערען, מוז עם האָבען אַ רע־ ליגיאָן.***) האלבאק, פערקעהרט, האָט גע־ דענקט, אז די געזעלשאַפט וואלט זיך געקענט האלטען נור אויף די יסודות פון גוטער ערצי־ הונג, מאָראַל און געזעץ. אָבער ווי פערשיערען די פאָרשטעהער פונ'ם אַכטצעהנטען יאָהר־הונ־ דערט האָבען ניט געדענקט וועגען דער נויטווענ־ דיגקייט פון רעליגיאָן, וועגען איהר ראָלע אין דער געועלשאַפט, אין איין זאַך זיינען זיי אלע געווען איינשטימיג. אין דעם, אז די רעליגיאָן איז געווען א "פערבלענדעניש פון דעם מענש־ ליכען מין", און אין די אורזאַכען, וועלכע האָבען ריעזע "פערבלענדעניים" געשאַפען.

נאָך מעהר. די ראַציאָנאַליסטען פון דעם

^{.&}quot;צדיפּ". (*

רר?י: "דידערא און די ענציקלאַפּעדיסטען", ער־ שטעם בוך, זייטע 220.

וואלטער: "פילאזאפישעס ווערטערבוד״, בוד נייז, 62 זייטע

אלבאד: "סיסטעם פון דער נאטור", ענגלישע איבערזעצונג, זייטע 896.

^{,259} סיסטעם פון דער נאטור", זייטע (*

לומען יאהר־הונדערט האָבען ניט געזשאַלעוועט קיינע פארבען כדי אויסצומאָהלען, וואס פאר א שרעקליבע און געפעהרליכע פערבלענדעניש די רעליגיאָן איז געווען. וואלטער האָט געמאַכט היסטאָרישע חשבונות צו צייגען, אז די רעליי גיאָן האָט אומגעבראַכט טויזענדער און טויזענדער דער מענשען. אנדערע האָבען געשילדערט די גרויזאַמקייט פון די רעליגיעזע פערפאָלגונגען, די מהומות און בלוטיגע מלחמות, וועלכע זי האָט פעראורזאכט. אלע זיינען געווען איינשטיד מיג, אז "די צרות, וועלכע קומען פון אבערגלוי־בען און רעליגיעזע טעות'ן, האָבען אימער געהאט בען און וועלען אימער האָבען די שוידערליכסטע פאָלגען און וועלען אימער פעראורזאכען די שרעקליכטע חורבונות".*)

מיט איין ווארט, פון דעם שטאַנד־פּונקט פונ'ם 18טען יאָהר־הונדערט איז די רעליגיאָן אימער געווען עטוואָס אויסערליכעס אין דעם ,לעבען פון דער מענשהייט, זעהר וועניג פערבונד דען מיט די אמת'ע מענשליכע אינטערעסען. ווי סאלאמאָן ריינאך דריקט עם שארף אין ריכ־טיג אויס — די מענשען פון יענער שטורמישער עפּאָכע האָבען בעטראַכט די רעליגיאָן אַלס "אַ עפּאָכע האָבען בעטראַכט די רעליגיאָן אַלס "אַ געשוויר; וועלכע תאוה און בעטריעב האָבען ארויפגעזעצט (איינגעפלאַנצט) אויף דעם געזעל־ארויפגעזעצט (איינגעפלאַנצט) אויף דעם געזעל־שאַפטליכען אָרגאַניזם" **, און פון וועלכען די מענשהייט האָט אימער נור געליטען.

די אידעען פונם 18טען יאָהר־הונדערט וועד גען רעליגיאָן זיינען נאָד ניט אינגאנצען פער־ גען רעליגיאָן זיינען נאָד ניט אינגאנצען פער־ שוואונדען. צווישען פיעלע ראַדיקאַלען און פריי־ דענקער פון אונזער צייט זיינען זיי נאָד גאנגבאַ־ רע ארטיקלען. מען שטעלט זיי פאָר מיט שטאָלץ אלס דאָס לעצטע וואָרט פון דעם "פרייעם גע־ דאַנק", אלס דעם נאטירליכען שלום פון דער פּראָגרעסיווער וויסענשאפט. דאָס בעווייזט נור ווי פיעלע מענשען רעדען אין נאָמען פון דער וויסענשאפט, אָבוואָהל זיי האָבען וועגען איהר א קנאפען בעגריעה. און מיר אורטהיילען זיי ניט צו שטרענג, ווייל די אידעען, וועלכע זיינען גער ווען פיעלייכט א גרויסער פאָרטשריט פאר'ן ווען פיערצייהלי־ כער טעות פאר יעדען, וועלכער איז בעקאנט כער מער פאר יעדען, וועלכער איז בעקאנט

מיט די קולטור־געשיכטליכע פארשונגען פונ'ם 19טען יאָהר־הונדערט.

די ו'פציאָנפַליסטען פונ'ם פַכטצעהנטען יאָהר־הוגדערט האָבען ניט געקענט ריכטיג אָב־ שצען די היסטאָרישע ראָלע פון רעליגיאָן, ווייל זיי האָבען אין אלגעמיין ניט געהאט קיין היסטאָ־ רישען הוש. וואלטער, דידערא, האלבאך, און די אַנדערע דענקער פון יענער צייט, האָבען גע־ מאָסטען די גאנצע מענשהייט אויף זייער איי־ גענעם ארשין, און געאורטהיילט די גאנצע מענשליכע געשיכטע לויט די בעדינגונגען פון זייער אייגעגער צייט. אין פראַנקרייך פון 18טען יאָהר־הונדערט זיינען געווען ניט־וועניג גייסט־ ליכע אטהעאיסטען; א סימן, אז גייסטליכע זיי־ נען אימער געווען נים מעהר ווי שארלאטאנעם און בעטריעגער. די ראַציאָנאַליסטען פונ'ם 18טען יאָהר־הונדערט האָבען קלאָהר געזעהען, ווי ניט לאָגיש, ווי ווידערשפּרוכספול עס זיינען אלע רעליגיעזע סיסטעמען, און וויפיעל שכל'רי־ גער עם זיינען די פיזישע טהעאָריען פון ניוטאָן און אנדערע וויסענשאַפטס־מענער; אַפּנים, די רעליגיאָן האָט געקענט געבוירען ווערען נור פון אונוויסענהיים. אבער ווי אזוי איז דאָס מעגליך געווען, אז אזא געפעהרליכע און שרעקליכע פער־ בלענדעניש, ווי רעליגיאָן, זאל עקזיסטירען אזוי פיעל טויזעגדער יאָהרען, אויב זי האָט פעראור־ זאַכט נור צרות דער מענשהייט ? פיעלייכט האָט די רעליגיאָן געשפּיעלט אויך א נוצליכע ראָלע אין דער געשיכטע? אזעלכע פראַגען האָבען די מענשען פון יענער עפּאָכע זיך ניט געשטעלט, און זיך גאד נים געקענם שטעלען. זייערע הים־ טאָרישע קענטניסע זיינען געווען זעהר בע־ שרענקט, און זיי האָבען געהאט גאר א קנאפען בעגריעף, וועגען דעם, וואס פאר א גרויסע וויכ־ טיגקייט די רעליגיאָן האָט געהאט אין דער מענשליכער געשיכטע, און ווי ענג פערבונדען זי איז געווען כיים אלע אינטערעסען פון געזעל־ שאפטליכען לעבען.

ערשט די פּאָרשונגען פּונ'ם 19טען יאהר־
הונדערט האָבען דאָס קלאָהר געמאכט. דער פער־
גאַנגענער יאָהר־הונדערט קען מיט רעכט אָנגער
רופען ווערען דער יאָהר־הונדערט פּון היסטאָרי־
שער פּאָרשונג. אין געגענזאץ צום 18טען יאָהר־
הונדערט, האָט ער זיך אויסגעצייכענט דורך דער
אנווענדונג פון היסטאָרישע מעטהאָדען אין פער־
שיעדענע צווייגען פּון דער וויסענשאַפט, און
הויפּטזעכליך אין דער סאָציאָלאָגיע, אין דער

^{.397} האלבאד: "סיסטעם פון דער נאטור", זייטע (*

ס. ריינאד: "אלגעמיינע געשיכטע פון דער רע־ (** ליגיאן", זייטע 22.

יוריםפּרודענין (רעכטס־וויסענשפפט), עקאָנאָד. מיע, פּאָליטיק, אין דער פּאָרשונג פון הייראטהס־מיע, פּאָליטיק, אין דער פּאָרשונג פון הייראטהס־איינריכטונגען א. ז. וו. און די רעזולטאטען, וועלכע זיינען שוין עררייכט אין דער פּאָרשִונג פון רעליגיאָן, זיינען אזוי וויכטיג, אז זיי האָבען געמאַכט מעגליך א נייע און ריכטיגערע אויפּ־געמאַכט מעגליך א נייע און ריכטיגערע אויפּ־פּאַסונג פון רעליגיאָן און פון איהר היסטאָרי־שער ראָלע.

דיעוע פארשונגען האָבען געוויעוען, או וואָס ווייטער צוריק אין דער געשיכטע און פאָר־ געשיכטע פון דער מענשהייט, אלס א גרעסערען פלאץ פערגעהמט די רעליגיאן אין דעם לעבען. ניט א נעבעגואַך, גיט עטוואָס אויסערליכעס און צופעליגעם איז זי, נאָר דאם וויכטיגסטע אין לעבען. יעדע בעדייטענדע האנדלונג פון מענשען, אלע וויכטיגע עקאָנאָמישע, פּאָליטישע און סאָ־ ציאלע פאסירונגען זיינען פערבונדען מיט רעליי גיעזע אידעען, רעליגיעזע געפיהלען און רעליגיע־ זע צערעמאָניעם. "די רעגעל, מיט זעהר וועניגע אויסנאַהמען, — שרייבט דער אמעריקאנער אַנ־ טראָפּאָלאָג ברינטאָן, - איז, דאָס די רעליגיאָן דרינגט דורף און פערנעהמט כמעט דאָס גאנצע לעבען פון א מענשען אונטער פרימיטיווע בע־ רינגונגען.*)

און ניט נור אונטער פּריפיטיווע בעדינגונד גען. די געשיכטע פון עגיפּטען, בבל, פונ'ם מיד טעל־אלטער צייגען, או אויך אונטער מעהר ענטד וויקעלטע בעדינגונגען און אין העכערע געזעל־שאפטען האָט די רעליגיאָן געשפּיעלט אן אונגעד הייערע ראָלע, און האָט דורכגעדרונגען די פער־שיערענסטע זייטען פון לעבען.

עס איז מערקווירדיג, ווי פערשיעדענארטיג עס זיינען ז'י רעליגיעזע פאָרשטעלונגען, וועלכע עס זיינען ז'י רעליגיעזע פאָרשטעלונגען, וועלכע דער מענש האָט געשאפען, און וויפיעל גייסטיגע ענערגיע ער האָט געמוזט אויף זיי פערווענדען. די הוויד־אבסטראקטע טעאָלאָגישע (געטליכע) סיסטעם פון קריסטענטהום, די פאנטאסטיש־רייכע מיטהעאָלאָגיע פון אלט־גריכענלאַנד, די פערפּלאָנטערטע פּאלי־טעאיסטישע (וועלכע אַנערקענען פיעלע געטער) סיסטעמען פון בבל און עגיפּטען, זיינען די פערשיעדענארטיגסטע פראָדוקטען פון א פלייסיגער גייסטיגער ארבייט, אין וועלכער דער מענשליכער שכל און די מענש־

ריכע פאנטאַזיע האָבען געהאָלפען איינע די אנ־ דערע. ווען טיילאָר האָט פערעפענטליכט זיין גרויםע ווערק "די פרימיטיווע קולטור", האָט ער אויפגעדעקט פאר אונז נאָדָ א גרויסע וועלט פון רעליגיעזע אידעען, פאַנטאַזיען און מנהגים, וועלכע איז ביז דאן נאָדְ ניט געווען אזוי קלאָהר. טיילאָר האט צוואמענגעפאסט אין איין גאנצעס בילד די אנימיסטישע אידעען־וועלט פון די פריד מיטיווע, פון וועלכע די העכערע געטער האָבען זיך, לוים זיין מיינונג, שפעטער ענטוויקעלט. טיילאָר האָט געדענקט, או אנימיום איו די ער־ שטע פאָרם פון רעליגיאָן; אז דער מענש הויבט אן דערמיט, וואס ער שטעלט זיך פאָר, אז די גאנצע וועלט, — די בוימער, די פלאנצונגען, די חיות, די וואסערן, די בערג, מיט איין וואָרט, די גאנצע נאַטור — איז בעלעבט, אזוי ווי דער מענש אליין, בעוואהנט פון גייסטער, וועלכע האנדלען אזוי ווי דער מענש, מיט ווילען, פער־ שטאַנד און געפיהל. און ווען מען לעוט טיילאָר'ם ווערק ווערט מען איינפאַך צומישט פון דער אונענדליבער צאָהל גייסטער, קלענערע און גרע־ סערע, שוואכערע און שטאַרקערע, בייזע און פריינדליכע, מיט וועלכע די פאנטאַזיע פון דעם ביענשען האָט בעפעלקערט די וועלט ארום.

זינט טיילאָר'ם בוך איז ערשיענען, איז די רעליגיעזע וועלט געוואָרען נאָך גרעסער און פער־ שיעדענארטיגער. עס האָט זיך ארויסגעוויעזען, או עם זיינען דאָ שבטים, וועלכע האָבען גאָר וועניג אָדער גאָר קיינע אנימיסטישע אידעען. מאַנכע זיינען נים אוועק ווייטער פון טאטאמיזם, אַ פּאָרשטעלונג, לויט וועלכער א געוויסע גרופּע מענשען האלט זיך אין א בעשטימטער ענגער פערבינדונג מיט א געוויסער חיה, צ. ב. א בער, אַ וואָלף, אָדער אַ בעשטימטער פּלאַנין, נאָך וועלכער די מענשען הייסען. אַנדערע ווייסען נור פון אזוינע מנהגים, וועלכע ווערען בעצייכענט אַלם כשוף (מאַגיע)*), צ. ב. אייניגע שמאַמען (שבטים) פון אויסטראַלִיעֹן. און אויף די אינזלען פון מאלאי, ווי אויך צווישען די אמעריקאַנער אינדיאַנער, איז די ערשטע רעליגיעזע פאָרשטע־ לונג וואהרשיינליך געוועזען נים די אידעע פון

און פראגע וועגען די בעציהונגען פון כשוף און רעליגיאן זיינען צוויי גאנין פערשיעדענע ערשיינונגען; אנדערע, פערקעהרט, דענקען, אז זיי האבען א געוויסען שייכות. וועלכען שייכות איז אויך א פראגע, וועלכע ניט אלע פערענטפערען גלייך.

דיברינטאז, "די רעליגיאנען פון פרימיטיויע פעלי (* הער", זייטע 35,

אַ גייסט, נאָר די אידעע פון א ניט־פּערזענליכער קראפט, א גרויסער אונגעהויערער און מיסטער ריעזער מאכט, וועלכע זיי האָבען גערופען "מא־נא" אָדער "מאניטו", וועלכע צייגט זיך ארויס אין פערשיעדענע פאָרמען, וועלכע ערוועקט א געפיהל פון דעם געהיימניספול, וועלכע האָט א געוויסע וואונדערבארע ווירקונג, און וועלכע ווערט אויפגעפאסט פון יעדען ניט אזוי פיעל על פי שכל, ווי לויט זיינע געפיהלען".*)

ווארום האט דער מענש צו יעדער צייט געפיהלט א בעדערפניש צו שאַפען די אלע פאָר־ שטעלונגען און אידעען, וועלכע ווערען בעציי־ כענט אלם רעליגיעזע אין ברייטען זינן פון ווארט? וואהרשיינליך, די ערקלעהרונג פונ'ם 18טען יאהר־הונדערט איז ניט געניגענד. עם איז אמת, אז זאָגאר אין די פּרימיטיווע געזעל־ שאַפּטען זיינען די מעדיצינ־מענער און כשוף־ מאַכער זעהך אָפט גאנץ פעחיגע שאַרלאטאַנען; עם איז אונבעשטרייטבאר, אז די גלחים האָבען אין געוויםע עפּאָכען עקספּלואַטירט אויף דעם שענדליכסטען אופן דעם גלויבען און די געפיה־ לען פון פאָלק. אבער אוא רייכע און פערשיע־ דענאַרטיגע וועלט פון געראנקען און געפיהלען, ווי די רעליגיעזע, האט ניט געקענט זיין נור א פראָדוקט פון גלחים־בעטרוג. מען דארף זוכען טיעפערע אורזאַכען, אום צו פערשטעהן איהר אורשפרונג און ראָלע.

דער ניינצעהנטער יאָהר־הונדערט, וועלכער האָט אזוי פיעל פערמעהרט אונזערע קענטניסע פון דער געגענווארט און פערגאנגענהייט מיט זיינע היסטאָרישע פארשונגען, האָט אונז אויך געגעבען די פהעאָריע, וועלכע האָט ערווייטערט אונזער בליק אויף דער וועלט און העלפט אונז צו פערשטעהן איהרע ערשיינונגען. די דארווי־ניסטישע טהעאָריע פון "קאמפּף־ אום־דאזיין", וועלכע איז מיט ערפאָלג געברויכט געוואָרען צו ערקלעהרען ביאָלאָגישע און פיעלע סאָציאלע ער־ערקלעהרען ביאָלאָגישע און פיעלע סאָציאלע ער־שיינונגען, מוז אויך דיענען צו ערקלעהרען די פראַגע פון רעליגיאָן.

דער לעזער, וועלכער איז געוואהנט צו בעד טראַכטען די רעליגיאָן אלס עטוואָס שערליכעס, וועט דער געראנק פיעלייכט אויסקומען קאָמיש און אונפערשטענדליף, ווייל דעם קאמפּף פאר'ן לעבען פערשטעהען מיר דאָף אלס די אנשטרענדלילערען מיר דאָף אלס די אנשטרענד

גונגען פון כענשען בייצוקומען אלע שוועריגקייד טען און געפאהרען דורך ווירקזאמע און נוצבארע מיטלען. וואס פאר א נוצען און וואס פאר א ווירקזאַמקייט האָט די רעליגיאָן דאַן געקענט האָבען ?

צו פערענטפערען די דאָזיגע פראַגע מוז פערענטפערען די דאָזיגע פראַגע מען אוועקלייגען אן א זייט די פּערזענליכע געד פיהלען, וועלכע מען האָט געגען אדער פאר דער רעליגיאָן. דער, וועלכער וויל בעטראַכטען אויף אַ וויילע שיינונג היסטאָריש, מוז פערגעסען אויף אַ וויילע זיינע אייגענע פאראורטהיילע און זיך שטעלען אויף דעם שטאַנדפּונקט פון דער צייט און פון די מענשען, וועלכע ער בעטראַכט, נור דאן קען ער איינזעהען די בעדינגונגען, וועלכע האָבען גער מאכט א געוויסע ערשיינונג מעגליך און נויט־מאכט א געוויסע ערשיינונג מעגליך און נויט־ווענדיג אין א געוויסער צייט.

מען קען זיך קלאָהר מאַכען די שייכות פון רעליגיאָן צום לעבענס־קאמפּף פון אייניגע קאָנ־ קרעטע ביישפּיעלע. די שטאַמען פון מיטעל־ אויסטראַליען, צ. ב., וואָהנען אין א טרוקענער לאנד, וועלכע איז נים פרוכטבאַר. זיי שפּייזען זיך הויפטזעכליך מיט די ווערימלאך, פלאנצען און חיות, וועלכע האלטען זיך אויף אויף זייער לאנד. עם איז פאר זיי א פראגע פון לעבען און טויט, אז די חיות און פלאַנצען, מיט וועלכע זיי ערנעהרען זיף, זאלען זיף פערמעהרען און זאָלען וואַקסען. ווי אזוי זאָלען זיי דערצו העלפען ? די אויסטראליער לייגען גרויסע, אין פאקט אלע "זייערע האָפנונגען, אויף די "אינטיטשיומא צערעמאָניעם, וועלכע זיי פיהרען דורך צוליעב דיעזען צוועק. די צערעמאָניעם זיינען פערשיע־ דען אין די פערשיעדענע שבטים און זעהר פער־ פּלאָנטערט. עס וואלט פערנומען צופיעל צייט און פּלאץ זיי צו בעשרייבען.*) דער שבט פון דעם בייטעל־טהיר (קאַנגאַרו) צ. ב. לאָזט גיסען די בלוט פון זייערע מענער אויף געוויםע שטיי־ נער; זיי זיינען זיכער, אז די בלוט טרייבט ארוים די גייסטער פון די בייטעל־טהיר, וועלכע זיינען אונטער די שטיינער, און דיעזע גייסטער כאַפּען זיך אריין אין לעבעדיגע בייטעלטהיר און פעראורואכען א פריה ורביה אויף זיי. אויף אוא אופן פערזיכערען זיי זיך זייערע לעבענס־מיטעל אויף א גאנץ יאָהר.

העלפט זיי דען דיעזער מיטעל? וועט דער

דער לעזער קען געפינען די בעשרייבונג פון דיעזע * צערעמאניעס אין "ספענסער און גילענ'ס בוך": "די "טטאמען אין צענטראליאויסטראליען".

^{**)} דושאנס: די אלגאנקין מאניטו.

נייגיעריגער לעזער פרעגען. מיר לאָזען דאָס איר בער פאר דעם לעזער צו טרעפען. די פראגע איז ניט, צו עס העלפט ווירקליך, אָדער ניין. די הויפּט־זאך איז, דאָס די ווילדע אויסטראַליער האלטען אין זיך אויף מיט אזעלכע מיטלען דעם מוטה צו קעמפּפען, די האפנונג אויף א ווייטער רע עקזיסטענץ, — רי געפיהלען, אָהן וועלכע זיי רואָלטען געוויס אומגעקומען.

דאָס איז איין ביישפּיעל פון פיעלע, וועלכע מיר וואָלטען געקענט בריינגען צו צייגען דעם ענגען שייכות צווישען דעם רעליגיעזען און עקאָר נאָמישען לעבען אין פריהערדיגע צייטען. די קול־טען פון די געטער פון פרוכטבארקייט, די רעגען־תפילות און נאָך און נאָך ערשיינונגען צייגען קלאָהר, אז אין פרימיטיווע צייטען האָט די רע־ליגיאָן געשפּיעלט די ראָלע פון מיטעל אין עקאָר נאָמישען קאַכפּר.

מיר האָבען זיך אָבגעשטעלט מעהר אויף דער שייכות פון עקאָנאָמיע און רעליגיאָן. ווייל דאָם איז ניט אזוי פיעל בעקאנט פיעלייכט. אָבער יעדער וויים מעהר אָדער וועניגער דעם ענגען שייכות, וועלכע די העכערע פּאָרמען פון רעליגיאָן האָבען געהאט מיט דער פּאליטיק, עטהיק און אנדערע סאָציאלע ערשיינונגען. עם איז ניטאָ אין דער גאנצער געשיכטע א מערק־ ווירדיגער און אינטערעסאנטער ביישפּיעל פון אַ רעליגיאָן, וועלכע האָט געדיענט אלס מיטעל אויפצוהויבען פאליטיש א שוואך פאלק, ווי די בערשפרייטונג פון מחמד'ם לעהרע צווישען די אראבער. און עם איז קיין צווייפעל ניט, אז אין אלע צייטען האָט דער רעליגיעזער גלויבען גע־ האט אן עטהישע ווירקונג אויף די מענשען, האָט זיי צוריקגעהאלטען פון טחאטען, וועלכע וואָל־ טען געווען שערליך פאר זייערע מיטמענשען און געפעהרליך פאר'ן געזעלשאַפטילכען לעבען, און האָט זיי ערמוטהיגט צו אזעלכע האנדלונגען, וועלכע האָבען פערשטאַרקט די סאָלידאַריטעט און געועלשאַפטליכקייט צווישען מענשען. ניט אַכטענדיג אויף אלע צרות, וועלכע די רעליגיאָן האָט פערשאַפען, זאגט טיילאר, דאָך "איז עס קלאָהר, דאם אין די העכסט־פערשיעדענע רע־ ליגיאָנען האָט די לעהרע פון דעם קומענדען משפט אויף יענער וועלט געפערדערט גוטסקייט, און אבגעהאלטען פון שלעכטס".*)

די רעליגיעזע מעטהאָדע פון לעבענס־קאמפּף ענטוויקעלט זיך, ווייל די אנדערע אליין זיינען ניט געניגענד. די הויפּט־מעטהאָדע פון לעבענס־ קאמפּף, וועלכע איז דער היפּוף פון רעליגיעזען, איז די מעכאַנישע. דער מענש פּאסט זיך צו צו געוויסע בערינגונגען און קאָנטראָלירט פיעלע ערשיינונגען פון זיין לעבען בלויז דורך די קראפט פון זיין שכל און פון זיינע הענד. ער בויעט און זייעט, ער מאכט זיינע אינסטרומענטען און בע־ זייעט, ער מאכט זיינע אינסטרומענטען און בע־ זארגט די יאגד — מיט זיינע אייגענע קרעפטען און פערשטאָנד.

אָבער פיעלע זאַכען זיינען לכתחילה ניט אין דעם מענשענ'ם שליטה. ער קען ניט שאפען דעם רעגען, קען ניט בעאיינפלוסען דעם וואקסען פון די תבואות, קען ניט פערמעהרען די צאָהל חיות, איז אָהנמעכטיג געגען וועטער, א. ז. וו., א. ז. וו. דיעזע אלע ערשיינונגען הענגען אָפּ עפעם פון אן אנדער מאכט, איבער וועלכער ער האָט קיין דעה ניט. "אן אונזיכטבאַרע ארד־ נונג",*) לויט פראפ' וויליאם דושיימס' אוים־ דריק, שיינט איהם צו עקזיסטירען, אן אָרדנונג, צו וועלכער ער מוז זיך דאָך צופּאַסען. ווי אַזוי ואָל ער דאָם טהאָן? דאָ הויבט זיך אָן די מע־ טהאָדע פון לעבענס־קאמפּף, וועלכע בעשטעהט אין רעליגיעזען שאפען. ער פרובירט כשוף. אַ וואָרט, אַ פּאָרמולע, געוויםע בעוועגונגען און צערעמאָניעם האָבען, דענקט ער, א קראַפט צו צווינגען די ערשיינונגען פאָרצוקומען אווי ווי פאר איהם איז בעסער. און ווען דאָס העלפט אויך ניט, דאן ווענדעט ער זיך צו זיינע גייסטער און געטער, זיי זאָלען איהם העלפען. ער טהוט תפלה, ער בריינגט קרבנות, ער איז מקיים מצוות, ער טהוט אלעס, וואס ער דענקט, אז זיין גאָט פאָדערט פון איהם, כדי זיין גאָט זאָל איהם דערפאר העלפען צו זיעגען אין ביטערען קאמפּף פאר'ן לעבען.

אז דיעזע מעטהאָדע איז,געוויסערמאַסען, ווירקזאַם, — דורך דעם וואס זי רופט ארויס אין מענשען אזא פּסיכאָלאָגישען צושטאַנד, וועלכער איז גינסטיג פאר א זיעגרייכען קאמפּף — איז צו זעהען דערפון, וואס דאָס רעליגיעזע לעבען האָט געהאט אזא אינהאלטסרייכע ענט־ וויקלונג און האָט געשפּיעלט אזא וויכטיגע היס־ טאָרישע ראָלע. אָבער אויף וויפיעל די מעטהאָדע

ייטען פין רעלי־ (איזים דושיימם: "פערשיעדענהייטען פין רעלי־ דיעוען גלויבען", זייטע 53.

[,] טוייטער פאנד, "פרימיטיווע פולטור", צווייטער באנד אייטע 106 זייטע 106.

וועט נאָך שפּיעלען א ראָלע אין ווייטערען לעבען, קען מען זיך משער זיין, ווען מען בעטראכט דעם יעצטיגען צושטאַנד און די טענדענצען פון אונזער געזעלשאַפט.

עם איז קלאָהר, אז די עקאָנאָמיע האָט זיך שייכות אינגאנצען בעפרייעט פון יעדען שייכות מיט רעליגיאָן. מיר געברויכען שוין ניט קיין "אינטיטשטיומא"־צערעמאָניעס אויף צו פערדערן די פערמעהרונג פון אונזערע לעבענס־מיטלען. די ענטוויקעלטע טעכניק און די וויסענשאַפטליכע עגריקולטור וועט דאָס שוין בעסער פערזאָרגען.

שוין העכער הונדערט יאָהר ווי אויך דאָס פּאָליטישע לעבען האָט זיך אָנגעהויבען בעפרייען פון דעם רעליגיעזען איינפלום. אין אלע ציווילי־ ירטע לענדער פון דער וועלט ווערט די קירכע אָבגעטהיילט פון דעם שטאַאט, און דער שטאַאט ווערט אלם וועלטליכער און פרייער.

מען קען ניט זאגען דאס זעלבע וועגען דעם עטהישען לעבען. אבוואָהל אויך אויף דיעזען גע־ ביעט האָט די רעליגיאָן פערלאָרען א גרויסען טהייל פון איהר אַמאָליגען איינפלום, דאָך זיינען עטהיק און רעליגיאָן נאָך גאר ענג פערבונדען אין לעבען. מאַנכע בעהויפּטען זאָגאר, אז דיעזע שייכות מוז אימער פערבלייבען, און אז עם איז אונמעגליך, אז אונגלויביגע מענשען זאָלען זיין אינגאַנצען מאָראַליש. מיר דוכט זיך, אז מען קען זיין מעהר אפטימיסטיש. איך גלויב, אז די פערבעסערונג פון די געזעלשאפטליכע פאָרמען וועט צערשטערען דעם איינפלוס פון רעליגיאָן אויך אין דער מאָראַל. אין א געזעלשאַפט פון הארמאָניע און אלגעמיינער סאָלידאַריטעט וואָל־ טען מענשען געהאנדעלט פיין און עטהיש אָהן מורא פאר א גאָט און פאר יענער וועלט.

עס איז דאריבער גאנץ לאָגיש צו שליסען, אז די ענטוויקלונג פיהרט אונז צו אזא צושטאַנד, אין וועלכען די רעליגיאָן וועט פערליערען איהר גאנצען געזעלשאפטליכען איינפלוס. הייסט, דאָס אז זי וועט אינגאנצען פערשווינדען ?

עס איז שווער צו ענטפערען אויף אזא פראגע, און דאָף שיינט מיר, אז דער ריכטיגער ענטפער איז: ניין. די רעליגיאָן האָט אימער געהאט און וועט אימער האָבען א פעלד, אויף געהאט און וועט אימער האָבען א פעלד, אויף

וועלכען די אנדערע מעטהאָדען פון לעבענסד קאמפּף קענען מיט איהר ניט קאָנקורירען. נעהמט כב. ש. די פילאָזאָפישע בעשטרעבונגען. אָבער זון וויעדער שטעהען אויף מעטאפיזיקער, וועלד כע ווילען ערקלעהרען די וועלט אָהן א רעליגיעד זער אידעע; און דאָד האָבען זיי קיינמאָל ניט געקענט אינגאנצען צופריעדענשטעלען אלעמען. און דאריבער זעהען מיר פון צייט צו צייט די און דאריבער זעהען מיר פון צייט צו צייט די וויעדערגעבורט פון דער רעליגיעזער אידעע אין זער פילאָזאָפיע.

אויך די געפיהלען פון בעוואונדערונג, פון געהיימניספול, פון טרויער איבער פערזענליכע איבלען וועלען אימער שאַפען א באָדען פאר רע־ ליגיעזע געפיהלען. איך דענק, דאריבער, אז סאָ־ לאָמאָן ריינאך איז גערעכט, ווען ער שרייבט, אז "ניט נור האָבען די רעליגיאָנען, וועלכע זיינען יעצט פערשפרייט איבער אייראָפּא אן אונבע־ שטימטע צוקונפט פאר זיך, גאָר מיר מעגען זיין יכער, דאָם עטוואָם פון זיי וועט אימער בליי־ - בען, ווייל דאָם מיםטעריעזע און אונבעקאנטע וועם אימער בעשטעהן אין דער וועלט, ווייל די וויסענשאפט וועט קיינמאָל ניט האָבען פאָלקאָ־ מען. געלייזט איהר אויפגאבע, און ווייל דער מענש וועט אָהן צווייפעל אימער אויפערהאלטען אין זיך עפעם פון דעם אור־צלטען אנימיזם, וועלכער ווערט שטענדיג אויף דאָס ניי ערוועקט אין איהם דורך שמערץ, וואס זוכט טרייסט, דורך דעם געפיהל פון מענשליכער שוואכקייט, און דורך די בעוואונדערונג אָדער דעם פּחד, וועלכען ער פיהלט פאר דער נאטור".*

דאָס שיינט צו זיין די טענדענץ פון רעלי־
גיעזער ענטוויקלונג, צו פערלירען יעדע בעדיי־
טונג אין געזעלשאַפטליכען קאמפּף פאר עקזיס־
טענץ, און צו בלייבען נור אלס הילפס־מיטעל
פאר זעלבסט־ערהאלטונג אין די שווערע און
טרויעריגע מינוטען פון אינדיווידועלען לעבען,
פאר די, וועלכע האָבען ניט קיין אנדערע גייסטי־
גע מיטלען פון זעלבסט־בערוהיגונג.

י) ס. ריינאד: "ארפעאוס"; די אלגעמיינע געשיכטע*) פון רעליניאן", זייטע 24

רעטענישען פון דער פראנצויוישער רעפובליק.

(צום מיניסטער־קריזים). (פון אונזער ספּעציעלען קארעספּאנדענט)

> מער איז די פראנצויזישע פּאָלי־ מער איז די פראנצויזישע פּאָלי־ מיק נים מעהר ווי אַ רייהע אונ־ גלויבליכע, אונזיניגע איבער־ ראשונגען. אוואנטוריסטען פער־ נערמען די פּאליטישע סצע־

> נע און בייטען זיך אפט. די מוטנע כוואר ליעס פון געזעלישאפטליכען לעבען ווארפען ארוים אויף דער אויבערפלעכע כלומר'שטע העלדען, וואָס ציהען צו זיך צו אויף א וויילע די אויפמערקזאמקליט פון דעם עולם און נאברעם ווי זיי האָבען אנגעטומעלט פערשווינדען זיי פון דער סצענע. אזעכע העלדען זיינען דערולעד, דרומאן, בולאנזשע א. ז. וו.

די פאליטיק פון טאג בייט זיך אפט, אָט איז זי אָבגעפאַרבט אין אַ העלען קאָליער פון קאמפּף פאר עפּיס גרויסעס, בעדייטענדעס, אָט איז זי אונרטרעגליך — באנאל, גרוי.

איך האָב אין זינען נים נאָר פּעריאָדען פון רעוואָלוציאָנערען קאָמפּה — די זעלטענע, פייערד ליכע פאָמענטען פון געשיכטליכע קריזיי סען, נאָר אויך די וואָכען־טעג פון דער געשיכטע, טוען אונבעמערקט ווערען צושטערט אבגעלעבטע איינריכטונגען. צום ביישפּיעל, דער קאּמפּף וואָס איז ערשט ניט לאַנג פאָרגעקומען — פאר דעפאָקראטייטע פרייהייטען — געגען קלעריקאַר דעם אייביגען בעגלייטער פון פּאָליטישער און געזעלשאַפטליכער רעאַקציע. דער קאמפּף מיט דעם נאָך אלין שטארקען און געפעהרליכען שונא האָט געפיהרט צו דעם אַבטיילען פון דער פון דער פון דער מלוכה.

נאָר די פראנצויזישע קליין־בורזשואזיע,
וואס האלט אין איהרע הענד דעם גורל פון
לאנד, האָט זיך דערשראָקען פאר איהר אייגעד
נע מוטיגקייט. כל זמן די סאָציאַליסטען האָבען
איהר געטריעבען, איז זי געגאנגען אויפ'ן שטורם.
בלייבענדינ איינע אַליין, האָט זי זיך גיך געלאָזט

לויפען צוריק, אבגעבענדיג זיך פריהער דעם פאר נאמיסט רובע און דערנאך קלעטענסא און שפעד טער דעם פעררעטער פון סאָציאַלִיזם בריאַן. אויף א שטיקעל צייט איז דער האר פון איהר הארץ געוואָרען דער פערהעלטניסמעסיג אָרענטליכער ראדיקאל בערכיא, פון וועמענס חברים כייר האָ־ בען דערהערט די כמעט שוין פערגעסענע ווער־ טער פון דער פראגרעסיווער דעמאקראטיע. דער מיניסטער פון געזעלשאפטליכע ארבייטען האָט אויםגערעדט עטליכע ענערגישע ווערטער וועגען די שלמעכטיגע אייזענבשהן־קעניגען. נאָר מיט דער הילף פון פאריזער "שטארט־הויפט" לעפין, די הילף איז בעשטאַנען אין דעם אונגעלומפּער־ טען ארדנונגסהיטען, וועלכען ער האט איינגע־ פיהרט – איז בערטאָ דער'הרג'ט געוואָרען אויפ'ן אוויאציאָנס־פעלד. מיט איהם צוזאמען איז אראָב דאָם פארבלאָזע דעמאָקראטישע מיניסטעריום פון מאָניס'ן, וואָס האָט קוים גע־ לעבט, זיים בערטא — דער אמת'ר פיהרער פון מיניסטעריום -- איז געשטאָרבען.

די קליין־בורזשואזיע, וואָם איז געבליבען אָרן איהר קאָפּ, האָט זיך וויעדער געוואָרפען אין רי ארימם פון א "שטארקען" מענשען, דעם קא־ ריעריסט און אַפעריסט קאַיאָ. דער נייער סולֹד טאו פון דער פראנצויזישער בורזשואוער רע־ פובליק איז אַן עהרען־דירעקטאָר פון כל־המיני באַנקען. לויט זיין איבערצייגונג געהערט ער צו דעם מעסיגען פליגעל פון דער רעפּובליקאַנער פארטיי, דעם אווי גערופענעם דעמאָקראַטישען פערבאַנד, און לויט זיין געועלשאפטליכער און פינאַנציעלער לאגע — צו די קעניגען פון דער בירזשע, קאַפּיטאַל און — רעפּובליק. דאָם איז אן עהרענגייציגער און געשיקטער יונג, וואָס איז גריים אונטער'חנפנה'ען יעדען אייגעם. כדי נושא חן צו זיין ביי דער פּראָגרעסיווער דעמאָקראַטיע האָט ער ערקלערט, אז ער איז אן אנהענגער פון "פראָגרעסיווען איינקאָם טעקס" – נאָר ווי זאָגט א ווערטעל: אן אייגענעם מענשען טהוט מען קיין רעה ניס. און ס'איז פאראהן א אורזאכע צו טראכטען, אז קאיא האָט זיך מיט אזא פליים גענומען פאר דער דעמאָקראטישער רעפארם, נאָר כדי צו דערשטיקען איהר. ער האָט שוין געלאָזט טעקס, וואָס רוהט דערווייל אין די סענאַט־קעסט־לעך, וועט ניט זיין פערבונדען מיט קיין שום מער הייסט עס, אז די קאפּיטאליסטען און באַנ־מער הייסט עס, אז די קאפּיטאליסטען און באַנ־קען וועט ניט אויסקומען צו ווייזען זייערע גער שעפטס־ביכער. מען וועט זיי גלויבען אויפ'ן שואַפט־ביכער. מען וועט זיי גלויבען אויפ'ן וואָרט, ווען עס ווען אס וועס האלטען ביי'ן בעשטימען די גרויס פון זייער קאפּיטאלען.

קאַיאָ, דער היינטיגער מיניסטער־פּרעזי־ דענט האָט קודם כל אַרויסגעוואָרפען די צוויי דעמאָקראַטישע מיטגליעדער פון פריהערדיגען קאַבינעט: דיומאָן און פּאָל באָנקור. דער ערש־ טער האָט פערלוירען זיין פאָרטפעל פאר זיינע סטראַשונקעס אויפ'ן אַדרעס פון די אייזענבאַהן־ קאָמפּאַניעם, וואָס זאָגען זיך עקשנות'דיג אָב צוריק צו נעהמען צו דער ארבייט די אייזענבאַהן־ סטרייקער, וואס האָבען זיך בענוצט מיט זייער אָפיציעל־אַנערקענטען רעכט צו סטרייקען. און פּאָל באָנקור, דער מיניסטער פּוָן ארבייט, האָט מען אַרויסגעוואָרפען דערפאַר, וואָס ער האָט צו־ פיעל צום הארצען גענומען דעם נייעם געזעץ וועגען אַרבייטער־פּענסיעס און צוגעזאָגט ערנסט צו פערריכטען איהם. ווי ער איז איצט, קען מען דעם נעזעץ אווף קיין פאל ניט אָננעהמען, און מיט רעכט האט מען איהם א נאָמען גע־ געבען: דער געזעץ וועגען פענסיעס אויף יענער וואָס ערשט — וואָס רפון 65 יאָהר וואָס ערשט דאַמאָלם קריעגט מען פענסיע נאָכ'ן געזעץ נאָך דערגרייכט אן אונבעדייטענד־קליינע צאָהל — ארבייטער.

אפילו זשאָרעס, וואס איז גרייט צו וואר־פען זיך אין די אָרעסס פון יעדען בורזשואזען מיניסטעריום (? רעה.), אויב עס זאָגט נאָר צו מאַכען אַ האַלבען טריט פאָרווערטס און אויס־פיהרען כאָטש אַ ברעקעל רעפארם, האָט געמאכט אַ געוואַלד, מחמת די רעאקציאָנערע ריכטונג פון נייעם מיניסטעריום איז פאר אלעמען קלאר. איינער פון די וועניגע אָרענטליכע ראַדיקאַלען פעלטאן האָט פון דער טריבונע פון פארלאמענט פראָטעסטירט געגען דער קאפיטולאציע פאַר די אייזענבאהן־קאָמפּאניעס. נאָר אפילו ער האָט גער

וואגט נאָר אבצוהאלטען זיך פון וואטירען צו־ טרוי דעם מיניסטעריום.

זשאָרעס האָט זיך דער עיקר פערנומען מיט א וואהל־רעפארם, און, ווי זיין שטייגער איז, איז ער אהן א שיעור מגזם איהר בעדייטונג.

ס'האַנדעלט זיך וועגען פּראָפּאָרציאָנעלע וואַהלען. ביי דער איצטיגער סיסטעם פון בע־ צירקם־וואהלען שיקט די מינדערהייט פון די וועהלער -- די מעהרהיים פון די דעפּוטאַטען, דערצו גיט נאָך דער בעצירקס־ סיסטעם דער רעגיערונג די פולע מעגליכקייט צו ווירקען אויף די וואהלען, סטראשענדיג און צוזאָגען טובות. די ראדיקאלען בענוצען זיף מיט זייערע מיניםטערישע פערבינדונגען, קויפען אונ־ טער איינפלוסרייכע וועהלער און פיהרען דורף זייערע דעפוטאַטען מיט כל המיני־שווינדלען. אַ דאַנק דער היינטיגער וואהל־סיסטעם - און נאָך אנדערע אורזאכען — בעקומט זיך א מין פארלאמענטכ־קאריקאטור. די מעסיגע רעפוב־ ליקאַנער ווערען ערוועהלט פון מאָנאַרכיסטען, די ראדיקאלען — פון מעסיגע רעפּובליקאַנער, און די סאָציאליסטען־רעפאָרמיסטען — פון ראַ־ דיקאַלען. די עטיקעטקעס האָבען פּונקט אווי ווע־ ניג צו טהאָן מיט'ן אינהאַלט, ווי די פארטיי־ שילדען — מיט דער ווירקליכקייט. דער פארלא־ מענט צייכענט זיך אוים מיט זיין פארבלאָזיג־ קייט, אָדער ריכטיגער, ער איז גרוי, פּונקט ווי די קליין־בורזשואזיע, וואס איז דער אמת'ער פּאָ־ ליטישער הערשער פון פראנקרייך, דעם לאנד פון דעם וואוכער־קאפּיטאַל און קליינער דאָרפס־ בעלהבית'ישקייט.

מיט א וואהל־רעפּאָרם קען מען דאָ וועניג־
וואס אויפטהאָן. דער קליינבירגער וועט זיין נאַד
טור ניט ענדערען, כל זמן ס'וועט איהר ניט ענ־
דערען די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג פון לאַנד.
גאָר עפּעס וועט דאָד די רעפּאָרם אויפטהאָן. זי
וועט שווערער מאַכען דער רעגיערונג צו ווירקען
אויף די וואהלען דורך סטראשונקעס און אונטער־
קויפען און וועט לייכטער מאַכען וויעדער צו
ערוועהלען די פיהרער און בכלל די בעסערע
קרעפטען, א דאנק דער סיסטעם פון וואהל־ליס־
סען. און בכלל איז די פּראָפּאָרציאָנעלע סיסטעם
גערעכטער און שוין דערפאר — בעסער פאר די
גערעכטער און שוין דערפאר — בעסער פאר די
ארבייטער־מאסען.

נאָר צוליעב די אלע אורזאַכען זאגען.זיך די ראדיקאלען אב פון דער וואהל־רעפאָרם. וואָס

ארט זיי וואהל־גערעכטיגקייט ? אבי זיי זאָ־ לען וויעדער ערוועהלט ווערען.

און אָט אין דער פראגע האָט דער אַפעריסט און דער קאַריעריסט קאַיאָ פערראטהען די דעמאָר און דער קאַריעריסט קאַיאָ פערראטהען די דעמאָר קראַטישע פּרינציפען. מיט'ן אויסרייד, אז די וואַהלירעפאָרם פּאָדערן די רעאַקציאָנערען — ווייל אויך זיי האָבען ניט קיין טובות פון די מי־ניסטאָרען — האָט דער מיניסטער־פּרעזידענט ניסטאָרען — האָט דער מיניסטער־פּרעזידענט געמאַכט אן אָבמאַך מיט די געגנער פון דער רעפאָרם, כדי צו בעגראָבען איהר אויף עפּעס אַ קונציגען וועג.

איצט זעהט מען שוין ארוים דעם פעררצטה. ניט לאנג האָט מען אויסגעשטראָכען דעם גאַנ־
צען נאָמען: פּראָפּאָרציאָנעלע וואהלען — פונ'ם
געזעץ־פּראָיעקט פון דער וואהל־רעפאָרם, און מ'האָט עס פערביטען מיט'ן צוויידייטיגען וואָרט: פערטרעטונג פון דער מינדערהייט, אַן אידעע, וואס געהערט בריאנ'ען, דעם גרעסטען מייסטער פון פּאליטישער קונצען־מאַכעריי.

זשאָרעס און די אנהענגער פון די פּרְאָפּאָר־ ציאָנעלע וואַהלען זיינען פערצווייפעלט. נאָר שולדיג זיינען זיי אליין. מ'האָט ניט געדארפט בויען קיין האָפּנונגען און פּלענער אויפ'ן קליינ־ בירגערליכען זאַמד. מוטהיג און קאָנזעקווענט קען מען דורכפיהרען רעפאָרמען נאָר מיט דער הילף פון אָרגאַניזירטען פּראָלעטאַריאָט — אויף

וויפיעל מ'קען בכלל רעדען וועגען רעפּאָרמען אין דער בורזשואזער געזעלשאפט. אָבער וועניגער פון אלץ טראַכטען די סאָציאַליסטען־אָפּאָרטו־ ניסטען וועגען דער אָרגאַניזאציע פון פּראָלעטאַ־ ריצט. זייער גאָט איז די געזעלשאַפטליכע מיי־ נונג -- די ניט־אָרגאַניזירטע מאַסע. זייער גע־ וועהר איז לעגאליטעט און נאר לעגאליטעט. דערפאר ווערען זיי אויף יעדען טריט געשטרוי־ כעלט און פאלען. איינגעשפארט זאָגען זיי זיך אב צו זעהען די טונקעלע קליינבירגערליכע וויר־ קליכקייט. מורא האבענדיג פאר דער מארקסים־ טישער "דאָגמע", זיינען זיי פערפּלאָנטערט אין נעין פון דער בורושואוער דאָגמע פון דער אי־ דעאליםטישער געשיכטס־אויפפאסונג. צום אונד גליק, קען מען אָהן דער מארקסיסטישער "דאָג־ מע" גאר ניט, אָבער טאַקע גאָר ניט פערשטעהן אין פראנצויזישען פּאָליטישען לעבען, וואס זעהט אוים ווי עפעס א וואונדערבארער פארא־ דמקם.

ווער ס'האָט אָבער ניט קיין שרעק פאר דער "דאָגמע" און קוקט זיך אויפמערקזאם צו און פאָרשט אוים דעם עקאָנאָמישען "באַזים" פון דער מאָדערנער פראַנקרייך, דער וועט אויסגער צייכענט פערשטעהן אויך דעם פּאָליטישען — צייכענט פערשטעהן און מיניסטערישען — אי־בערכוי איהרען.

א. ס. פושקין.

ליעדער.

(איריים פון ב. לאפין).

.2

ו. א זוינטער־נאכש.

א ווינטער־וועג.

דורך די כוואליענדע מומאַנען ווייזמ די לכנה איהר געזיכמ. אויף די אומעמיגע לאַנען גיסמ זי אומעמיגען ליכמ.

אויפ'ן וועג דעם אַנגעשנעעמען לויפט אַ שליטען דריי־געשפּאַנט; מאָנאָמאָנע מהוט בעגלייטען איהם דאָס גלעקעל נאָכאַנאַנד.

עפעם הארציגם הערם זיך ריידען אין דעם פוהרמאנ'ם לאנגען ליעד. אָם פון אונבעגרענצמע פריידען אָם פון מרויריגען געמימה.

פעלדער ווייסע ... דורך פערוועהטע, ליכם און הייזער נים צו זעהן; נאָר די וויאָרסמען אָנגעשנעעמע מרעפען אָן זיך ווען נים ווען.

אומעמיג... איך וועל מיין מרייער נינאַ מאָרגען זעהן פאר מיר. כ'וועל פערגעסען זיך ביים פייער, זאַם נים אָנקוקען מים איהר.

ס'האֶם דער ווייזער, ווי זיין שמייגער, הויך זיין וועג זיך דורכגעמאכמ. כ'זיץ ביי דיר... שוין שפעט דער זייגער — ס'וועמ נימ שיידען אונז די נאַכמ.

נינא: ס'האַרץ פאר פּיין פערגעהם מיר, ס'שווייגם דער פוהרמאַן, דרעמעלם איין ; ס'גלעקעל מאַנאָטאָן בעגליים מיר, — מוטנע איז דער לבנה שיין. שטורעמם אין דער פינסמער מרפגען, דרעהענדיג דעם שנעע געשווינד; נעהמען גלייך ווי חיות קלפגען, פדער גפָר ווי ס'וויינט פַּ קינד. פלוצונג אויף דעם דפך דעם אלמען, ווי פַ שטרויעל גיט א רויש, פַט, ווי וופַנדערער־געשטפלטען קלפַפען שפעט ביי נפַכט אין הויז.

אין דער פינסטער, שמיל פערבאָרגען, קוקם אוים אונזער הייזעל באַנג. אָ װאָס מהוסטו, אַלמע, זאָרגען שווייגענדיג ביים פענסטער לאַנג ? צו פון שמורעם, וואָס אין דרויסען ביזמו, פריינד, איצם מיעד אַזוי ? אַדער דרעמעלסט פון דעם רוישען פון דיין אייגען שפין־געדרעה ?

לאֶמיר אויסמרינקען פון מרויער,
ליעבער יוגענד־חבר מיין;
וואו ז'דער בעכער? נים בעדויער —
זאַל דאָס האַרץ היינט פרעהליך זיין!
זינג אַ ליעד מיר, ווי אַ פּויגעל
האָט איהר נעסט ביים ים געדרעהט;
זינג אַ ליעד מיר פון א מיידעל,
וואָס גאַנץ פריה נאָך וואַסער געהט.

שטורעמס אין דער פינסמער מרפגען,
דרעהענדיג דעם שנעע געשווינד;
נעהמען גלייך ווי חיות קלפגען,
פָּדער גפֶר ווי ס'וויינט פַּ קינד.
לפָמיר אויסטרינקען פון טרויער,
ליעבער יוגענד־חבר מיין!
וואו ז'דער בעכער ? ניט בעדויער —
זפֵל דפֶס הארץ היינט פרעהליך זיין!

דר. מ. לפנדא.

משעכאוו-דער מאהלער פון׳ם אלטענליכען לעבעו.

אמת", האט געקלעהרט לאיעייסט ניט דעם ריכטיגען אמת", האט געקלעהרט לאיעייסקי. "דאס שיפעל ווארפט צוריק", האט ער געטראכט, "מאכט צוויי טריט פארווערטס און א טריט ריקוועטס, אבער די רודערער זיינען הארטנעקיג, זיי ארבייטען אונערמיעדליך מיט די וועסלעס, און האבען ניט קיין מורא פאר די הויכע כוואליעס. דאס שיפעל געהט אלין פארווערטס. אט באלד זעהט מען יטוין עס ניט, און נאף איין האלבע שטונדע שפעטער וועלען די רודערער דייטליך דערועהן די יטיף, און אין א שטונדע ארום

וועלען זיי זיין ביים שיפארויפנאנג. אזוי איז אוד אינ'ם לעבען, אין דער זוכעניש נאד דעם אמת, מאכען די מענשען צוויי טרים פארווערטם און א טריט ריקווערטם. ליידעו, טעות'ן, פעה־לערן, לאלגווייליגקייט פון לעבען ווארפען זיי צוריק, אבער דער דורשט נאד דעם אמת און דער הארטנעקיגער ווילען טרייבען זיי אלין פארווערטס און פארווערטס — און ווער וויים? פארווערטס און פארווערטס — און ווער וויים? פילייכט וועלען זיי דערשווימען ביז דעם ריכטי־גען אמת".

(,,דער דועל" -- טשעכאוו.)

טאָן טשעכאָוו איז מעהר אָדער ווייניגער בעקאַנט דעם אירייטען לעזער. מיר וועלען זיך דארום אָבשטעלען נאָר אויף די זייטען פון דעם דיכטער'ם שאַפען, איבער וועלכע עם איז ענטווער

דער גאר ניט געשריעבען געוואָרען, אָדער וועלכע זיינען לויט אונזער מיינונג, ניט ריכטיג בעלויכ־ טען געוואָרען.

"טשעכאָוו איז איינער פון די זעלטענע שריפטשטעלער, וועלכע מען קען איבערלעזען פיעל מאָל. ער האָט בעשאפען גאנץ נייע פאָרכען פון שרייבען, אזוינע, וועלכע איך האָב אין קיין אָרט ניט בעגעגענט. טשעכאָוו איז אַ אונפערגלייכבאַרער קינסטלער, וועלכער איז פערשטענדליך ניט נאָר יעדען רוסען, נאָר יעדען מענשען אין אלגעמיין".

אווי האָט געזאָגט ליעוו טאָלסטאָי איבער זיין ליעבלינג טשעכאָוו'ען.

דיעזע ווייטגעהענדע טאָלפטאָי'ס כאראַקד טעריסטיק, וועלכע ווייזט אָן אויף פיעלע און טעריסטיק, וועלכע ווייזט אָן אויף פיעלע און וויכטיגע זייטען פון טשעכאָוו'ס טאַלאַנט, און איז אפשר דאָס בעסטע, וואָס עס איז איבער דיעזען דיכטעוי געואָגט געוואָרען אין אואַ קור־דיעזען דיכטעוי געואָגט געוואָרען אין אואַ קור־צער פאָרמע, — דיעזע כאראַקטעריסטיק בעד ציהט זיך מעהר אויף פון אלעמען אַנערקענטע פאַקטען.

"טשעכאָוו, זאָגט טאָלסטאָי, איז פער "טשעכאָוו, זאָגט טאָלסטאָי, איז פער שטענדליך ניט נאָר יעדען רוסען, נאָר יעדען מענשען אים אַלגעטיין". און דאָך דאַרף מען ניט פערגעסען, אַז טשעכאָוו איז געווען אַ רוס דורך און דורך, און איז אַ רוסישער שרייבער אין דעם פולען זין פון דעם וואָרט.

אין זיינע ווערק איז אלעס: די איינצעלנע מענשען, די געזעלשאפט, די גאנצע אטמאָס־ פערע, זאָגאר די נאַטור — עכט רוסיש.

ווען איהר לעזט דורך טשעכאָוו'ם אַ בוּך.
זאָגט איהר: "דאָ איז אַ רוסישער גייסט, דאָ
שמעקט מיט רוסלאַנד". און דאָך איז טשעכאָוו
ש פּאָפּולער איבעראל, אין דער גאַנצער וועלט.
פון וואַנען שטאַמט זיין פּאָפּולאַריטעט אין אַנ־
דערע לענדער ?

זי ערקלעהרט זיך מיט דעם גאנצען אינהאלט פון זיין שאפען, מיט דעם, וואָס ער שילדערט און ווי אזוי ער שילדערט.

נאָר אייניגע קומט אוים דורכצופיהרען גרויסע טאַטען, ניט פיעלע קומט אוים צו דענקען איבער אויסנאַמס־פּראַגען, צו געברויכען דעם אויסגעדראָשענעם אויסדרוק איבער "וועלט פּראָבלעמען", ניט יעדען קומט אוים איבערצו־

לעבען אויסערגעוועהנליכע געפיהלען; און ווען יא, פאסירט דאָס מיט אונז אין אייניגע, זעלטער נע מאָמענטען.

ראָס גרויע, מאָנאָטאָנע, אָדערׁ, ווי איהר זאָלט ראָס ניט אָנרופען, ראָס געוואוינליכע, זאָלט ראָס ניט אָנרופען, ראָס געוואוינליכע, וואו אלעס איז אָבגעוואויגען און אָבגעמאָסטען פיהלט ראָך אָן, בילדעט אונזער גאַנצעס, אָדער כמעט גאַנצעס דעבען. און דיעזען אַלטעגליכען האָט טשעכאָוו אָבגעפיהרט זיין ריכטיגען פּלאץ אין די שילדערונגען פון זיינע "העלדען".

דאָם געוועהנליכע, דאָם וואָכעדיגע בילדעט אויך דעם הינטערגרונד אין טשעכאָוו׳ם געזעל־ שאַפּטס־בילדער, — וויעדער אַ מאָל דאָס בע־ קאַנטע, נאָהנטע און פערשטענדליכע פיר י ע ד ע ן לעזער. בעדייטענדע געהויבענע מאָ־ מענטען, זיכטבאַרע גרויָסע שאַפונגס־צייטען זיינען דאָך אויסנאַמען אין דעם לעבען פון דער געועלשאַפט, זיי זיינען נאָר מאַרק־שטיינער אין דער געשיכטע, און וויים נים יעדען זיינען זיי פערשטענדליך. צווישען זיי ציהען זיך לאנגע פעריאָדען, ווען ענדערונגען קומען פאָר קוים בעמערקבאר. די שטילע, כמעט פערגליווער־ טע געזעלשָאפט איז די אַטמאָספערע, וועלכע רינגעלט אונז ארום. זי איז די סביבה, אין וועלכע עם לעבען, שאַפען און ווירקען טשע־ באוו'ם מענשען.

אפילו די נאטור שילדערט ער, מייסטענ־ טיילס, אין איהרע רוהיגע, שטילע, אווי צו זאָ־ גען, דורכשניטליכע מאָמענטען. און אויך דיזע מייסטערהאַפטע נאטור־בילדער, וועלכע איבער־ פילען טשעכאָוו'ס ווערק, זיינען יעדען בע־ קאַנט און פערשטענדליך.

שזוי האָט פּאַסירט, אַז דער ר ו ס טשער כאָוו איז געוואָרען אנערקענט, אלס אַן א ו ני־ כאָוו איז געוואָרען אנערקענט, אלס אַן א ו ני־ וו ע ר ס אַ ל ע ר ש ר י י ב ע ר, ווערט איבער־ זעצט אין אַנדערע שפּראַכען, און געפינט פיעלע פערעהרער צווישען די דייטשען, פראַנצויזען, ענגליש־שפּרעכענדע לעזער א. ז. וו. עס מעגען זיין פיר זיי אונפערשטענדליך אייניגע איינצעל־ הייטען פון טשעכאָוו׳ס ערצעהלונג, די אלגער מיינע קאָמפּאָזיציאָן אָבער איז פאַר זיי אַ מיים־ מערהאפט בילד, וועלכע וועקט געוויסע געראַנ־ קען וועגען דעם אייגענעם לעבען, דער אַרומיגער געזעלשאַפט א. ז. זו. ווי פערשיעדען עס זאָל ניט זיין צווישען זיך די רוסישע, פראַנצויזישע, און נאָך אַנדערע לעזער פון אזא שרייבער ווי

טשעכאָוו, וועלען זיי פ ל ע געפינען אין איהם א געוויסען אינטערעס, ווייל זיי א ל ע האָבען, אָבגלייך אויף בעזונדערע אופנים, אַ געוויםע וואָכעדיגקיים אין לעבען, אין דעם פערזענליכען, און אין דעם לעבען פון זיי־ אזעלכע שרייבער, ער געזעלשאַפט. 177 טשעכאָוו ווערען אָפט מאָל גיכער בע־ קאנט און פּאָפּולער ביי אויסלענדער, ווי אנד דערע שריפטשטעלער, וועלכע האָבען אַ מעהר־ רוישענדען ערפּאָלג אין זייער פאַטערלאַנד. די לעצטע קענען זיין די צייט־ווייליגע גייסטיגע פיהרער פון פאלק אין זייער היימאטה.זייערע נעמען זיינען ביי אלעמען אויף די ליפען, אָבער אין רער זעלבער צייט זיינען זיי פיר די לעזער אין אנדערע שפּראַכען בלויז נאָר נעמען. די אורזאַכע פון דעם ענטגעגענגעזעצטען שיקזאל פון דיעזער גרופע שרייבער אין זייער אייגענער שפראך און אין איבערועצונגען ערקלעהרט זיך נאטירליף מים דעם, וואם זיי זיינען אינגאנצען אונפער־ שטעגדליך פיר אויסלעגדער, זייערע ווערק גע־ פינען ניט קיין אָבקלאַנג אין דער נשמה פון אַ פרעמד־שפּראַכיגען לעזער. יאָהרענלאַנג האָט, צום ביישפיעל, גענומען דער ציוויליזירטער וועלט, אויסערהאַלב רוסלאַנד, צו פערשטעהן און אָבשעצען דאָסטאָיעווסקי'ן, וועלכער, דאַכט זיך, אין פיעלע ווערק צו זיין אַ אוניווערסאַלע שרייבער. זאָגאַר גאונ'ישע קינסטלער זיינען ניט פריי פון אוא שיקואל, ווי דאָס איז דער פאל מיט פושקינ'ען, דעם גרעסטען רוסישען פּאָעט. פיעלע אינטעליגענטע אמעריקאנער, צום ביויטפיעל, וועניג ווייםען זעהר פון איהם. זיי איז אָבער יא בעקאנט טשעכאָוו, קאָראָלענקאָ און אַנדערע רוסישע שריפטשטע־ לער. אַנדריעיעוו, צו נעהמען אַ ביישפּיעל פון אונזערע טעג, וועמעם גרויםע און קליינע ווערק זיינען יעדען רום פיעלייכט בעסער בעקאנט, ווי די געשיכטע פון זיין לאנד, און וועלכער איז רער געדאנקען־הערשער" פון זיינע לאנדם־, ליים, איז אין אייראָפּא און אמעריקא נים מעהר, ווי א סענזאַציאָן פיר צייטונגען און צום כיאָל זשורנאַלען, איבערזעצט און געלעזען ווערט ער אָבער פערהעלטניסמעסיג ניט פיעל אין אַנדערע שפּראַכען

דער אינהאלט פון טשעכאָוו'ס ווערק ערקלעהרט אויך נאָך איין זייט פון זיין טאַ־ לאַנט, אויף וועלכע עס צייגט אָן טאָלסטאָי, ווען ער זאָגט: "טשעכאָוו איז איינער פון די זעל־

מענע שריפשטעלער, וועלכע מען קען איבער־ לעזען פיעל כיאל". דאָם ערקלערט זיך מיט דעם פּלאַץ וואָם אַזאַ שרייבער, ווי טשעכאָוו, פערנעהמט אין אונזערע גייסטיגע אינטערעסען. עם געהט אַוועק אַ געוויסער פעריאָד פון ־עם לעבען פון דעם מענשען, איין צייט־אַלטער טרעט אָב זיין אָרט׳ פיר אַ צווייטען, עס בייט זיך מעהר אדער וועניגער די ארומיגע ווירקליכקייט, אנשטאט איין פאָרמע פון ווא־ קומט אן אן אנדערע, כעדיגקיים גראדע ווי 118 איז אימער מיט אונז. יעדעם מאל. בעטראכטען מיר אויפ'ם־ניי אונזער טעגליכעם לעבען, אווי אויך קוקען מיר זיך איין מעהרערע מאָל אין זיין שפּיעגעל, דאָס הייםט, אין די ליטעראטור, וועלכע שילדערט אונז דעם זיין, די אַלטעגליכע ווירקליכקייט.

אזעלכע ווערק האָבען אין דיעזען הינזיכט אדעלכע מזל, ווי אונזערע גרעסטע ליטערא־רישע אוצרות.

ווער, צום ביישפּיעל, לעזט איבער נאָדְ אַמאָל און נאָדְ אַמאָל די ווערק פון שעקספּיער'ן א. ז. וו. ? נאָר ספּעציעלע ליעבהאַבער פון לי־ טעראטור אָדער פאַכלייטע.

ווען — זוי עם דער פאל מיט טשעכאָוו'ן — צוזאמען מיט דער פערשטענדליכקייט פון א שרייבער, קומט נאָך אַן אריגינעלער קינסטלער, שיט א גרויסען פרישען טאלאַנט, ווערען זיינע מיט א גרויסען פרישען טאלאַנט, ווערען זיינע ווערק דאָס אייגענטהום פון אלע מענשען, דער שריפשטעלער ווערט פעררעכענט צווישען די שריפשטעלער ווערט פעררעכענט צווישען די גרויסע שטערען פון דער אלגעמיינער ליטערא־טור.

אין אוגזערע טעג האָט דאָס זעלבע פּאַסירט מיט די יונגע צפון־אייראָפּעאישע שריפּטשטער לער. זיי האָבען אריינגעבראַכט אַ גאַנץ גייע אויפּפּאַסונג פון אונזער טעגליכען לעבען. אָב־ גלייך גאַציאָנאלע שרייבער, זיינען זיי אָבער פערשטענדליך פיר אלעמען, און דארום איז זיי פערשטענדליך פיר אלעמען, און דארום איז זיי געלונגען צו ווערען פּאָפּולער און בעליעבט ביי געלונגען צו ווערען פּאָפּולער און בעליעבט ביי אַנדערע גאַציאָנ ען אַויך.

גאָכדעם, ווי מיו' האָבען אָנגעצייגט אויף דעם בעדייטוג; פון טשעכאָוו'ן, אלס אַ שרייבער, וועלכער בעלאנגט צו דער אלגעמיינער ליטערא־ טור, וועלען מיר זיף אויף אָבשטעלען אויף דעם ספּעציעלען אינמערעס פון זיינע ווערק פיר דעם אידישען לעזער.

פון אלע די, וועלכע לעזען טשעכאָוו'ן אין

איבערזעצונגען, איז ער אם בעסטען הערשטענד־ ליך און אין אלע הינויכטען נאָהענט צו דעם אירישען לעזער. דען וועמען קען מען היינט צו־ טאָג בעצייכגען פים זעם לעצטען נאָפען? דער אירישער לעוער פון שעהגער ליטעראטור, רייםט — דער פּאָטגעשריטענער און מעהר ענטי וויקעלטער טייל פון דער אידישער יוגענד פון רוםלאנד, רומעניען און גאליציען. או טשער כאָוו איז כמעט אַן אייגענער פיר זיינע רוסיש־ אירישע לעזער איז א זעלבסטפערשטענדליכע זמך. מען קען קבער ואָגען, או ער איז אויך וויים נים קיין פרעמדער פיר די איבעריגע אידישע לעזער, ווייל זיי זיינען, אויף ווי ווייט אונז דאַכט זיך, פיעל בעאיינפלוסט געוואָרען אין זייערע ליטעראַרישע געשמאקען פון דער רוסיש־אידי־ שער יוגענד.

מיר וועלען אויף זעהן שפעטער, אז די מייסטע "העלדען" פון טשעכאָוו'ן — די אינ־טעליגענטען און האלבאינטעליגענטען מיט זייער דענקען, געפיהלען צווייפלען, ליידען און פריי־דען, ואָבען מעהרערע גייסטיגע ברידער צווי־שען אונז.

דריי צייט־גענאָסען און פארשטעהער אויף פערשיעדענע געביעטען פון רוסישער קונסט — מוֹזַיק, ליטעראטור און מאַלעריי — טשאי־קאווסקי, טשעכאָוו און לעוויטאַן, שטעהען זעהר נאָהנט צווישען זיך אין זייער שאפען און ביל־דען אַ געוויסע ענגע גרופּע אין דער ענטוויקלונג פון דער רוסישער קונסט. איינער פון דיזען דריי־לינג, חוט־המשולש, לעוויטאַן, איז א איר, און לינג, חוט־המשולש, לעוויטאַן, איז א איר, און דאָס איז פילייכט ניט קיין צופאַל.

* * *

דער אידישער לעזער דארה, לויט אונזער פוינוגג, ספעציעל זיך בעקענען מיט טשער כאוו'ן אלם איינעם פון די בעסטע סקיצען־שריי־בער און קליינער נאוועלע שרייבער. אויה אזוי פיעל, ווי די אידישע בעלעטריסטען פון דעם יונגען דור זיינען בעאיינפלוסט געוואָרען פון פרעמדע ליטעראטורען, האָט טשעכאָוו געמוזט האָבען אויה זיי א ווירקונג, ווייל איי־גענטליך אונזער גאנצע בעסערע ליטעראטור בעשטעהט דאָף דערווייל נאָר פון קליינע נאָווער כעשטעהט דאָף דערווייל נאָר פון קליינע נאָווער לען, קליינע ערצעהלונגען, קיין איין גרויסע ווערק, קיין גרוים אידיש בוף איז נאָף דערווייל ניט געשריעבען געוואָרען.

און דאָ קומט אונז ארויף אויף דעם געדאנק איינע פון די פיעלע אייגענטימליכקייטען פון דעם אידנע פון די פיעלע אייגענטימליכקייטען פון דעם אידישעז גייסטיגען לעבען. ביי די אומות העולם זיינען פריהער געשאפען געוואָרען די גרויסע ווערק, די ביכער, וועלכע בילדען די ערשטע קלאסיקער אין יעדער ליטעראטור. מיט דער ענטוויקלונג פון לעבען, ווען אלעס הויבט אָן צו געהן מיט זעהר אַ שנעלען טעמפּ, ווען די געד זעלשאפט ווערט זעהר קלאסיפיצירט און קאָמפּד זעלשצפט ווערט זעהר קלאסיפיצירט און קאָמפּד ליצירט, הערען אויף צו ערשיינען ווערק, וועלכע זאָלען שילדערן דאָס לעבען פון אַ גאַנצען פּאָלק, פון אַ גאַנצען פּעריאָד.

דאָם איינציגע בוך, וואָם קען מעהר אָדער וועניגער אויסהאַלטען אַ פערגלייך מיט די ערשטע קלאַסיקער און וועלכעס איז אין צייט פון ערשיינונג ניט ווייט פון אונז - איז קריעג אוו פריעדען" פון טאָלסטאָי'ען. נאָר "קריעג אוו פריעדען דיעזער אויסנאַמס־פאַל אונטערשטיצט נאָך מעהר אונזער געראַנק. דען צו ערשט האָט זיך געפאָדערט דער ושעני פון טאָלסטאָי'ען אַזאַ ארבייט דורצופיהרען, און צווייטענס איז די רוס־ לאַנד פון "קוֹיעג און פריערען" געווען גאַנץ ווייט פון אַ פּאָלקאָמענער, מאָדערנער מלוכה. פיעל וואסער איז פון יענער צייט אָבגעלאָפען, אָבגלייך ניט פיעל צייט און מיר זיינען אין צווייפעל אויב דאָס ווערק וועט אין 30-25 יאָהר ארום זיין אזוי פערשטענדליך, ווי עם איז יעצט פיר אונז. — יואָס עס זאָל ניט זיין ־ער צוקונפטיגער שיקזאל פון דער אלגעמיינער ליי טעראטור, דער פאקט איז, אז היינט צו־טאָג הערשם אין איהר די קליינע נאָוועלע.

די בעסעדע אידישע ליטעראטור, א פראָד דוקט פון דער נייער צייט, איז געבוירען געוואָד רען מיט דער קורצער ערצעהלונג, און האָט זי אויף אָנגענומען, אלס די לייטענדע פאָרמע. פילייכט וועט די צוקונפט אונז בריינגען דאָס גרויסע אידישע בוף.

נאָך איין מאָפענט האָט אונז בעוואויגען צו שרייבען גראדע יעצט פון טשעכאָוו'ן. זיין שאפען איז דער בעסטער אַנטוואָרט אויף די געשרייען פון פערשיעדענע צווייפעלהאַפטע "עסטעטען" איבער די אונאבהענגיקייט פון קונסט פון טאַגעס־פראַגען, פון די שטרייטען און שטרעמונגען פון דעם לויפענדען לעבען. עס שטרעמונגען פון דעם לויפענדען לעבען. עס איז ריכטיג, אַז טשעכאָוו איז געווען אָפיציעל ווייט פון אירגענד וועלכע פּאַרטיי, אַז ער איז ער איז

נים געווען אָפּיציעל פערבונדען מים אירגענד וועלכע עם איז שטרעמונגען, אז ער איז נים גע־ ווען פיר אירגענד וועמען קיין אָפיציעלער אורים־ותומים, און דאָך האָט דער זעלבער טשע־ כאָוו, אַ קינסטלער מיט יעדען הויך פון זיין נשמה, נים געשטעלם זיך אין זיין דיכטונג אויסערהאלב פון צייט און רוים", ווי דאָס, צייגט יעדעם בלעטעל פון זיינע שריפטען. אין זיין גרויסען קינסטלערישען טאלאנט צווייפלען אפילו ניט די מאָדערנע "עסטע־ טען', אַפּאָלאָנ'ם זעלבסט־געזאלבטע פאָר־ שטעהער אויף דיעוער פּראָואַאישער וועלט. זיי וועלען אייך מוזען צוגעבען, אז צווי־ שען טשעכאָוו ֹם אָון זייערע בעגריעפע איבער קונסט ליעגט א גרויסער שטח. טשעכאָוו, דער אמת'ער דיכטער פון גאָט'עס גנאַדע האָט ער־ רייכט זיין קינסטלערישען אידעאל אויף זיין אייגענעם אריגינעלען אופן. נאָר זיי, די "עסטע־ טען", דארפען אבער געדענקען וואס דאס אלטע ווערטעל זאגט: "וואָס עס איז ערלויבט יופיטער׳ן, איז ניט ערלויבט דעם אָקם״. איבער טשעכאָוו'ן אַלס קינסטלער — וועט אונז, אויס־ קומען צו רעדען אויספיהרליכער שפעטער. דאָ וועלען מיר נאָר אָנצייגען אויף דעם פאַקט, אַז טשעכאָוו'ם אָנגעוויעזענע האַלטונג צו פערשיע־ דענע פארטייען האָט געגעכען אין אָנפאנג פון זיין טהעטיגקייט אייניגע קריטיקער אַ גע־ לעגענהייט צו רעדען איבער איהם, אלם רעאָק־ ציאָנער, אָדער יעדענפאַלס אַלס איינעם ווֹאָס איז אינדיפערענט צו דעם גאַנצען לויפענדען לעבען. מיט דעם וואוקם און ענטוויקלונג פון זיין טאַלאנט האָט זיך אָבער ארויסגעצייגט, ווי פאלש עם זיינען געווען די דערמאָנטע קריטי־ קער, וועלכע קוקען אפט מאָל אויף ליטעראטור, ווי אויף פובליציםטיק.

אנהויבענדיג זיין קאריערע, אלס א מיטד ארבייטער פון דער בעוואוסטער רעאַקציאָגעד רער צייטונג "נאָוואָיע וורעמיא", האָט ער אָבער שנעל מיט זיין גוטען רעאַקד טיוו, זיין קינסטלערישען טאַלאַנט, ערד קענט, ווי אונזויבער עס איז יענע חברה אין איהרע געפיהלען און גייסט. ער איז פון איהר אוועק, אום שוין קיינמאָל זיך ניט צוריק צוד קעהרען. ער איז אַריבער צו די פאָרטגעשריטענע צייטשריפטען. און ווען גראדע אין יענע טעג מאָט די פינסטערע און אַנטיסעמיטישע פּרעסע אווי ווי צוריקגעקריגען נייע כחות דורך דעם אזוי ווי צוריקגעקריגען נייע כחות דורך דעם

דרייפּוס־פּראָצעס, האָט טשעכאָוו שמערצליך
דערפיהלט די געזעלשאַפּטליכע רעאַקציע; ער
האָט פערדאַמט די טייוולישע ארבייט פון דער
"נאָוואָיע וורעמיאַ" און איהרע חברה: "זיי
זיינען פּשוט אַבשויליךָ" — האָט ער געשריעבען.
און ווען זאָלאַ איז ארוים מיט זיין היסטאָרי־
שען דאָקומענט: "איך בעשולדיג", האָט טשע־
כאָוו מיט פרייד געשריעבען: "עס האָט, ווי מיט
א פרישען ווינד א בלאָז געטהאָן פון זאלא'ם
פּראָטעסט־בריעף".

ווען אין די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען האָבען זיף אין רוסלאנד אָנגעהויבען צייגען סימנים פון רער אָנקומענדיגער גרויסער געזעל־ שאפטליכער איבערקעהרעניש, איז טשעכאָוו, דער קינסטלער ניט געשטאַנען גלייכגילטיג אָן אַ זייט. ער האָט ניט געזאָגט, צו געברויכען פּוש־ קינ'ס ווערטער: "געהט אוועק! וואָס קימערט עס דעם פריעדליכען פּאָעט וועגען אייף!"

ווי פראפעטיש עם האָבען געראַרפט קלינ־ גען אין יענער צייט, און קלינגען נאָך ביז יעצט די ווערטער פון באראָן טוזענבאך, איינעם פון די העלדען פון טשעכאָוו'ם דראַמע "די דריי שוועסטער" — "עס איז געקומען די צייט, עס רוקט זיך אויף אונז שלעמען שרויף עטוואס גרויסעס, עס קומט אַ געזונדער שטאַרקער שטורם, וועלכער איז שוין נאָהענט..." אין דעם קומענדיגען שטורמווינד זעהט טשעכאוו א גע־ זונדע קראפט. שוין ליעגענדיג אויף דעם טויטען־בעט, ווען אלעם ערדליכעם האָט שוין דאַכט זיך, געו־אַרפט זיין ווייט פון איהם, האָט ער נאָך מיט אמת'ער בעגייסטערונג גערערט וועגען דעם, או רוסלאנד "וועט גאָר אין גיכען זיין א פריי לאנד". מיר קענען זיך דא ניט צו־ ריקהאלטען, און ניט צו דערמאָנען דעם לעזער אויף איין טהאַט פון טשעכאָוו'ן, וועלכער צייגט אן ווי ער, דער קינסטלער, האט פערשטאַנען זיינע פּפליכטען אַלם א שרייבער. ווען די רו־ סישע ליטערצטור־צקצדעמיע האט אויף דעם וואונק פון דער רעגיערונג, אויסגעשלאָסען מאקסים גאָרקי, האָט טשעכאָוו דעמאָנסטראַ־ טיוו, פרייוויליג אבגעזאגט זיך פון זיין עהרען־ מיטגליעדערשאפט אין איהר.

אזוי האָט ער פערשטאנען און געצייגט מיט זיין ביישפּיעל אנדערע, אז אמת'ע קונסט,, וואהרהייט און פאָרטשריט זיינען אין אלע הינד זיכטען איינס און דאָס זעלבע, און מוזען אימער נעהן האנד אין האנד.

* * *

מיר האָבען זיך בכיון לאַנג אָבגעשטעלט אויף דער אַלגעמייגער כאראַקטעריסטיק פון טשעכאָוו'ן. עס האָט גראַדע יעצט אַ ספּעציער לען אינטערעס זיך נאָך אמאָל און נאָך אַמאָל לען אינטערעס זיך נאָך אמאָל און נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל אריינצוטראַכטען אין דער דיכטונג פון דיעזען שריפטשטעלער. מיר זאָגען ג ראַ דע יעצט, ווייל מיר האָבען אין זינען דאָס ארויסטרעטען אויף דעם פּאָדערגרונד פון פיעלע ליטעראַר׳שע שטרעמונגען, וועלכע זיינען אין אַלע הינזיכטען ווייט, זעהר ווייט פון טשעכאָוו'ס שאַפען. מען זאָגט יעצט אָפט, אז דער געשמאַק פון דעם לעזעגדען פּובלקום נעהט אן אין אונזערע מעג, אַ ראַדיקאלע ענדערונג, און גראַדע אין ז׳ער לעצטער צייט בעמערקט זיך אַ גרויסע אינטערעס צו טשעכאָוו'י.

"ווייסט איהר וויפיעל יאָהרען — מען וועט מיך לעוען", האָט טשעכאָוו געפרעגט דעם רוד סישען שרייבער בונין'ן? און האָט אליין געענטד פערט: "זיעבען יאָהר". "וואָס זאָגט איהר?" האָט פּראָטעהמירט בונין. "נו, זיעבען מיט אַ פערטעל", האָט טשעכאָוו צוגעגעבען. זיין נביאות איז ניט מקוים געוואָרען. גאר ניט לאנג איז אין רוסלאנד ארוים א נייע אויסגאבע פון זיינע ווערק, און זי ווערט צוכאפט פון פּוּבד פון זיינע ווערק, און זי ווערט צוכאפט פון פּוּבד ליקום. די נייע שרייבער האָבען טשעכאָוו'ן כיי לייט פערדונקעלט.

* * *

א גענויער שטודיום פון טשעכאָוו'ס וועויע וועט ניט נאָר בולט'ער אַרויסברענגען דאָס שוין אויבען געזאגטע, נאָר וועט נאָך אונז צייגען פיעד אויבען געזאגטע, נאָר וועט נאָך אונז צייגען פיעד לע נייע זייטען פון זיין שאַפען. מיר וועלען אלין האָבען אין זינען ניט דאס צייטוויליגע און דאס ספּעציפישר רוסישע — נאָר דאָס דויערהאַפטע (אויף אזוי ווייט, ווי ווערק פון קינסטלער זיינען דויערהאפט) און דאָס אלגעמיינע. ווען איהר בעד דויערהאפט) און דאָס אלגעמיינע. ווען איהר בעד קענט זיך מעהר, אָבער מעהר וועניגער מינז משעכאָוו'ן,*) און איהר פערגלייכט איהם מיט די אַנדערע, וויכטיגע פאָרשטעהר פון דער קלייד

און אינזער אבהאנדלונג לאוען מיר אוים גאד די ערשטע יאהרען פון דעם דיכטערים ליטערארישע טהעטיגקייט, ווען ער פלעגט זיד אונטערשרייבען משעל באנטע, און איז נאד ניט ערנסט בעטראכט געווארען ניט פון די לעוער און ניט פון די קריטיקער. די שפאר נענדע געשיכטע פון דער ענטוויקלונג פון טשעכאווים טאלאנט איז העכט אינטערעסאנט און בעלעהרענט.

נער נאָוועלע, וואַרפט זיך אייך באַלד אין די אויגען דער פאַקט, אַז טשעכאָוו איז אין אייניגע הינזיכטען בדייטער, ווי די אנדערע, וויכטיגע פארשטעהער פון דער קירצער נאָוועלע. די לעצד טע שילדערט הויפטזעכליך נאָר אַ געוויסען גע־ ועלשאַפטליכען קלאָס, אַ געוויסע גרופּע מענ־ שען,און מייםטענטיילם אויך אייניגע געוויםע זייטען פון לעבען. ראָס איז דער פאל מיט מעהרערע עלמערע און אינגערע רוסישע סקיד צען - שרייבער און אלייגעמיין - אייראפע־ אָבער גאנץ אנדערש איז אין דיעזער הינזיכט טשעכאוו. פאר די אויגען פון זיין לעזער וויקעלט ער פאנאַדער אַ בילד פון אן אונגעהייער גרויסען פארמאט, -- דאס בילד איז — דאָם לעבען — כמעט פון צ ג צנען פאלק, אין אלע זיינע קלאַסען און שיכטען, ער שילדערט דעם פּויער, טיילווייז דעם ארבייטער, דעם סוחר, דעם אינטעליגענט אין אַלע זיינע גרופּען און פּראָפעסיאָנען — דעם געלעהרנטען, רעם שריפטשטעלער, דעם ארצט, דעם קינסטלעון, דעם שוישפיעלער, דער לעהרער, דעם גייסטליכען, דעם ריכטער, דעם געזעל־ שאפטליכען טהוער, דעם מיליטער־און ציוויל בע־ אמטען א.'ז . וו.אין דעם גרויסען בילד געפינען מיר אויך די שטודירענדע יוגענד און דעם האַלב אינטעליגענט. ניט אויסגעלאָזט איז אויך רי גאָר הויכע געזעלשאַפט. פאַר אונזערע אוי־ גען שטעהט אויף דאס דארף, די מיטעלע און רי גרויםע שטאדט.

ווי שוין אויבען בעמערקט — האָט טשע־
באָוו, מייםטענטיילס, געשילדערט דאָס וואָכעדי־
גע לעבען. אין דיעזער הינזיכט אָבער האָט ער
נאָכגעפאָלגט יעדען טריט פון זיינע "העלדען",
ער צייגט אונז, ווי ער זעהט זיי אין זייער הויז —
אלס עלטערען, אלס פאמיליען־מענשען א. ד. ג.
ביי זייער טעגליכע ארבייט, בעשעפטיגונג, א.

מען בעדויערט אָפטמאָל דעם פאַקט, וואָס טשעכאָוו'ן איז אויסגעקומען צו שרייבען אין א צייט, ווען דאָס גאַנצע לעבען פון רוסלאַנד איז צייט, ווען דאָס גאַנצע לעבען פון רוסלאַנד איז ווי פערגליווערט געוואָרען אין די רעאקציאָנערע טעג פון אַלעקסאַנדער דעם דריטען. אַזעלכע בעדויערונגען זיינען אביסעל נאאיוו. ווער קען זאָגען, וואָס עס וואָלט געווען, ווען דיעזער, אָדער יענער דיכטער וואָלט געשאַפען אונטער אַזעלכע און אַזעלכע אומשטענדען? יעדע פון אַזעלכע השערות האָנען נאָר אַ ווערטה פיר דעם, אַזעלכע השערות האָנען נאָר אַ ווערטה פיר דעם,

וועלכער מאכט אזעלכע חקירות, און גיט מעהר.
וואָס אנבעלאנגט טשעכאָוו'ן, וועלכען מיר קעד
נען, האָט פּילייכט זיין צייט געהאט פּיר איהם
אייניגע פּאָרציגע. אויב אים אלגעמיין האָט א
רוסישער שרייבער ביי דעם אבגעשטאנענעם צוד
שטאנד פון דעם שמאָלען לעבען פון זיין פּאָטער־
לאנד א גוטע געלעגענהייט צו בעטראכטען דאָס
טאָג־טעגליכקייט און וואָכעדיגקייט, האָט טשעד
פיר זיינע בעאָבאַכטונגען געהאַט א ספּעציעל
גינסטיגע צייט.

* * *

ווי בעוואיסט, האָט טשעכאָוו ניט געשריעי בען קיין גאָד גרויכע ווערק. און דאָך קענען זיינע ערצעה ווערק. און דאָך קענען זיינע ערצעה גרופען צוטיילט ווערען אויף צוויי גרופּען עטליכע גרעסערע און הונדערטע קלעד נערע. אויך זיינע ווערק פיר דעם טהעאטער קענען צוטיילט ווערען אויף קליינע עטליכע איין־אַקטער און עטליכע רעגעלע פּיעסען. און איין־אַקטער און עטליכע רעגעלע פּיעסען. און ווען איהר טראַכט זיך אריין אין אַלגעמיין אין דיעזע דערפאָנטע צוויי גרופּעס ווערק, בעמערקט איהר פאָלגענעס. טשעכאָוו האָט אזוי ווי סכעד מאַטיזירט אונזער לעבען אויף דעם פאָלגענרען אופן.

ארום א געוויסע אידעע, שטרעמונג, כאר ראקטערצוג דרעהט זיך, ווי ארום אן אקס, אונזער גאנצעס לעבען אין זיינע הויפּט שטריכען, און אויסער דעם ווערט יעדער טאג, יעדע שטונדע פון אונזער לעבען אָנגעפּילט מיט וואָכעדיגע פאסירונגען, ט־אַטען, אַרבייט אָא. ז.וו.

רעם שילדערן פון ערשטען זיינען געווידמעט זיינע גרעטערע ערצעהלונגען און פּיעטען, דער שילדערונג פון דעם צווייטען, זיינע סקיצען. די לעצטע בעזונדערע קליינע בילדער זיינען גרויס אין צאָהל.עס האָט זיף נאטירליף געפאָדערט הונדערטע אזעלכע מאָמענטען ד צייכנונגען אום צוזאַמענצושטעלען דאָס גרויסע בילד פון אום צוזאַמענצושטעלען דעם גרויסע בילד פון אונזער טאָג־טעגליכען לעבען.

פון דעם וואָס מיר האָבען פריהער געד זאָגט, איז שוין זעלבסט פערשטענדליף, אז אום צו קענען טשעכאָוו'ן גרינדליף, מוז מען איהם צו קענען טשעכאָוו'ן גרינדליף, מוז מען איהם אויב נעמען, אלס א גאנצעס און לעזען איהם אויב ניט אין גאַנצען איז אַם וועניגסטען פיעלע פון זיינע שריפטען. ווי ראס לעבען פון א געזעלשאפט וואָלט פאר אונז געווען א פערמאכטעס בוף, ווען מיר זאלען איבער איהם אורטיילען פון בעזונדערע איינצעלנע ערשיינונגען, ווי כאראקטעריסטיש די לעצטע זאלען ניט זיין אן און פיר זיף, גראדע לעצטע זאלען ניט זיין אן און פיר זיף, גראדע

אויף אזוי פיעל יואלט געכליעבען אונפערד שטענדליף פיוי אונז די גאנצע טיעפקייט און ברייטקייט פון אזא מאלער פון לעבען, ווי טשער כאוו, ווען מיר זאָלען האָבען געלעזען נאָר איי־ ניגע פון זיינע סקיצען. די בעקאנטשאפט מיט זיי־ נע איינצעלנע קליינע ערצעהלונגען, מיט עטליכע "שטיקלעף פון לעבען", גיט אונז אַ בעגריעף פון זיין אַרט שרייבען אין דעם קינסטלערישען זין פון וואָרט, עס ענטפּלעקט אָבער ניט פיר אונז דעם גאַנצען טיטעכאָוו'ן.

מיר האָבען שוין פריהער אָנגעוויזען אויף דעם פּלאין, וועלכען עס פערגעהמען אין זיין שאפען די עטליכע גרעסערע ווערק און די צאָהללאָזע קליינע, בעטראכטענדיג ביידע גרופען אים אלגעמיין. אנאליזירענדיג אויספיהרליכער זיינע שריפטען בעמערקט איהר ווייטער, דאָס יעדער קלאַם און יעדע גרופּע פון דער געזעל שאפט איז פאָרגעשטעלט אין ביידע גרופּען פון זיינע ווערק, ווי מיר האָבען זיי אויבען צוטיילט. די פויערים זיינען די "העלדען" פון א פערהעלטר ניסמעסיג גרויסער נאָוועלע מיט דעם זעלבען נאָמען און פון פּיעלע קורצע ערצעהלונגען. דעם נאָמען און פון פּיעלע קורצע ערצעהלונגען. דעם האַנדעלסמאן איז געווידמעט דער "אַבגרונד"...

מיר בעגעגענען זיך מיט איהם מעהרערע מאל אין די קלענערע סקיצען. דאָס דער קליין־ בירגער פערנעהמט אין טשעכאָוו'ס שאפען זעהר אַ בעדייטענדען פּלאַץ — איז אזאַ בעוואוסטער פאַקט, אז עם איז ניט כדאי צו פערליערען אויף דעם פיעל ווערטער.

ניט פיעל אויפמערקזאַמקיוט האָט ער געד שאָנקען דעם ארבייטער, וועלכער האָט זיך נאָך אין יענער צייט ניט געהאַט אין גאַנצען אויס־ קריסטאליזירט, אלס א קלאַס אין זיין פולער בעדייטונג און אין דער סטרוקטור פון דער געד זעלשאַפט. זיין ראָלע אָבער האָט טשעכאָוו ער פאַראויס געזעהז און ריכטיג אָבגעשעצט, ווי ער צייגט דאָס ארויס מעהרערע מאָל, גאַנין שאַרף, צום ביישפּיעל, ווי מיר וועלען דאָס זעהן שפּעד צום ביישפּיעל, ווי מיר וועלען דאָס זעהן שפּעד טער אין אָאַ פאל פון דער פּראַקטיקע" און טיילד ווייז אויך אין "מיין לעבען" און אין אין אין

בעזאנדערען "ווייבער - מלוכה". א האָט ביי טשעכאוו'ן דער אינ־ 510 טעליגענט. איהם איז אָהן אַ צווייפעל אָבגע־ פיהרט דער גועסטער פּלאַץ אין טשעכאָוו׳ס פּאָרטרעטען־גַאַלערי סיי אין די גרעסערע און סיי אין די קלענערע ווערק, אין די ערצעהלונגען, און אין די פּיעסען און אַיינאַקטער. דער פאַקט אליין דארפען אונז מאכען צו לעזען און שטודי־ רען טשעכאָוו'ן, ווייל דער אינטעליגענט און די אינטעליגענין פערנעהמען דעם פאָדערגרונד אין די ליטעראַרישע ווערק פון אונזערע טעג. ביי טשעכאָוו'ן זיינען זיי די הויפּט פיגורען אין זיינע פיעסען: "איוואנאָוו", "אָנקעל וואניא", "דער וואסער־פויגעל", "די דריי שוועסטער", אויך ביז אַ געוויסען גראַד אין דעם "קאַרשען־גאָרטען".

דעם אינטעליגענט זיינען אויף געווידמעט די שילדערונג פון אייניגע גרעסערע. ערצעה־ לונגען, ווי "די לאנגווייליגע געשיכטע", "דער דועל", "מיין לעבען", "יאנעטש", "די ערצעה־ לונג פון אן אונבעקאנטען מענשען", "די נאכ־בארען", "פּיעטשיעניעג", "דער שווארצער מאָד נאַך", די דריי ערצעהלונגען וועלכע זיינען פער־בונדען צווישען זיף "דער מענש און פוטליאר", "די אגרעסען" און "די ליעבע", "פּאַלאַטע נוטער 6" און אנדערע.

אין טשעכאוו'ם קליינע סקיצען בעגעגענט מען דעם אינמעליגענט אווי אפט, או ביי פיעלע איז בעשאפען געווארען די מיינונג או טשעכאוו איז דער דיכטער פון דער אינטעליגענין, אָבגּרייך אוא געראנק איז ווייט פון דער ווירקליכקייט.

* * *

אין גרויסען לעבענדיגען מוזעאום פון טשער כאוו'ם "טיפען", קען מען זיך נאֶר דאמאלם פארר נאַנדערקלייבען, ווען מען האַלט זיך אָן א גער נאַנדערקלייבען, ווען מען האַלט זיך אָן א גער וויסען פּלאַן. מיר וועלען שטודירען זיינע מענד שען און גרופען. מיר וועלען בעטראכטען, אַלם אַ גאַנצעם, די בעזאָנדערע בילדער, אין וועלכע טשעכאוו שילדערט יעדען קלאם און יעדע גרור פע פון דער געזעלשאפט. ווענען דעם — דאָם צווייַטע מאָל.

ליליפוט.

אַ יאָהר אַרביים פון דער קלאָנְמַאַכער־יוניאָן.

.1

עם צווייטען סעפּטעמבער ווערט אַ יאָהר זינט דער דזשענעראל סטרייק פון דער קלאָוק און סקוירטמאכער יוניאָן האָט זיך געענדיגט. אַכט וואָכען האָט אָנגעהאַלטען דער סטרייק.

ארום 70 טויזענד מענשען האָבען גענומען א דירעקטען איינטהייל אין איהם, און עס וועט זיין ניט איבערגעטריעבען, ווען מיר וועלען זאָגען, אז איבער אַ פיערטעל מיליאָן אַרבייטער מיט זייערע פאַמיליען האָבען געהאט אַ דירעקטען אינטערעס, אז דער סטרייק זאָל געוואונען ווערען.

דער רעזולטאָט איז געווען א ג'ענצענדער זיעג פאר די סטרייקער. מיט די מאַנופעקטשור רערס איז געשלאָסען געוואָרען אַנ'עהרעגהאַפּר טער אָבמאַך, און דער קאמפּף פון די נויאָרקער קלאָוקמאַכער מיט דִי קלאָוק מאַנופעקטשורערס האָט אָנגענומען אַנ'אַנדערע פּאָרמע, א רוהיגע פּאָרמע.

ביז צום דזשענעראל סטרייק האָט עקזעס־
טירט א קלאוקמאכער יוניאָן, אבער אין פערגלייך
מיט די צאָהל בעשעפטיגטע אין דיעזען טרייר,
איז זי געווען זעהר אַ קליינע. פון די 70 טוי־
זענד קלאָוק, סקוירט און ריפערמייקער האָבען צו
דער יוניאָן אין גאַנצען בעלאַנגט עטליכע טוי־
זענד. דיעזע עטליכע טויזענד זיינען אָבער גע־
ווען זעהר איבערגעגעבען, האָט ניט געזשאלע־
וועט קיין צייט און קיין ענערגיע, און נאָד א
לאַנגער און שווערער אַרבייט איז זיי געלונגען
ארויסצורופען אַ דזשענעראל־סטרייק אין דער
גענצער טרייד, דעם סטרייק צו געווינען, און
גאנצער טרייד, דעם סטרייק צו געווינען, און
אריינצונעהמען אלע ארבייטער פון טרייד אין
דער יוניאָן.

גלייך נאָכ'ן סטרייק האָבען זיך אָן דער יוניאָן אָנגעשלאָסען אלע ארבייטער פון טרייר, און די קלאָוקמאַכער יוניאָן, אָדער ריכטיגער גער זאָנט די קלאָוק און סקוירטמאַכער יוניאָנס האָבען געצעהלט פון 60 ביז 70 טויזענד מיט־

גליעדער. די קלאָוקמאַכער יוניאָן איז איינע פון די גרעסטע יוניאָנס אין לאַנד.

ריעזע גרויסע מחנה איז געווען צוטיילט, און איז נאָך עד היום, אין 9 בעזונדערע לאָקאַלס, 7 פון וועלכע זיינען פעראייניגט דורך אַ צענט־ראל קערפּערשאַפט — די דזשוינט באָארד.

ריעזע 7 לאָקאלס זיינען: די אָפּערייטאָרס יוניאָן מיט 12 טויזענד מעמבערס, די שניידערס מיט 22 טויזענד, די קאטערס מיט 3 טויזענד, די קאטערס מיט 3 טויזענד, די ריינקאָוטמייקערס מיט 1000, די סקוירט־מייקערס מיט 10 טויזענד, די פּרעסערס מיט 9 טויזענד און די באָטענהאָל מייקערס מיט 500. צו דער קלאָוקמאַכער יוניאָן דאַרפען נאָך צו־גערעכענט ווערען די ריפער מייקערס מיט דריי גערעכענט ווערען די ריפער מייקערס מיט דריי טויזענד און די בראָנזווילער לאָקאלס מיט 2 און האַלב טויזענד.

ווי שוין געזאָגט בעלאנגען די ערשטע זיעד בען צו דער דזשוינט באָארד פון דער קלאָוק און בקוירט מאַכער יוניאָן, און ווען מען רעדט וועד גען דער נויאָרקער קלאָוקמאַכער יוניאָן, מיינט מען די זיעבען לאָקאַלם מיט אַרום 60 טויזענד מיטגליעדער.

ווי ווערען דיעזע 60 טויזענד מעמבערם קאָנטראָלירט? ווי ווערט פערוואַלטעט דיעזע קאָנטראָלירט? ווי ווערט פערוואַלטעט דיעזע ריעזיגע יוניאָן? בעפאָר מיר טרעטען צו צו דער טהעטיגקייט פון דער יוניאָן, צו דער אַרבייט, וואָס די יוניאָן האָט אויפגעטהאָן פאַר'ן לעצטען יאָהר, וועלען מיר ענטפערען אויף דיעזע ביידע פראגען.

די קלאָוּקמאַכער יוניאָנס בעלאַנגען צו דער אינטערניישיאָנאל ליידיעס גאומענט וואָירקערס יוניאָן, וועלכע האָט אומגעפעהר 80 לאָקאלס און הונדערט־טויזענד גוטשטעהענוע מיטגליעדער אין יונייטעד סטייטס און קענעדע. יעדער לאָ־ אין יונייטעד סטייטס און קענעדע. יעדער לאָ־ קאל, וואס בעלאנגט צו דער אינטערניישאָנעל, איז פאָלשטענדיג אויטאָנאָס אין זיין אינערער ארבייט. די אויפגאבע פון דער אינטערניישאָנעל איז נאָר אַכטיג צו געבען, אויב דער לאָקאל פער איז נאָר אַכטיג צו געבען, אויב דער לאָקאל פער אוז וואַלטעט קאָרעקט זיינע געשעפטען און אויב אַלץ געהט אין אָרדנונג.

אזוי אָבער, ווי די ארבייטער, וואָס זיינען בעשעפטיגט אין דער קלאָוקס־ און־ סקוירט אינ־ דוסטריע בעלאנגען אין פערשיעדענע לאָקאלס, לויט דער ספּעציאליטעט, אין זייער טרייד, און אין די קלאָוק־שעפּער ארבייטען מיטגליע־ דער פון פערשיעדענע לאָקאלס, האָט די אינ־ דער פון פערשיעדענע לאָקאלס, האָט די אינ־ טערניישאָנאל פאָרגעזעהען אין איהר קאָנ־ סטיטושאָן א קערפּערשאַפט, וועלכע זאָל זיין די צוזאמענבינדענדע און קאָנטראָלירענדע קראַפט פון אלע לאָקאלס, וועלכע ארבייטען ביי קלאָוקס. אָט דיעזע קערפּערשאַפט איז עס -- די קלאָוקס. אָט דיעזע קערפּערשאַפט איז עס -- די די אַ אָי נ ט ב אָ אַ ר ד.

די דזשאָינט באָארד בעשטעהט פון 5 דעלער גאטען פון יעדען פון די אויבען־אויסגערעכענטע פון די אויבען־אויסגערעכענטע 7 לאָקאלס. יעדער לאָקאַל צאָהלט א גלייכען פּער־קאפּיטאַ־טעקס צו דער דזשאָינט־באָארד, און זי פיהרט אן די גאנצע ארבייט פון די קלואק און סקוירטמאַכערס יוניאָן אין נויאָרק.

די דזשאָינט באָארד איז דער איינציר גער אויטאָריטעט ארויסצורופען סטרייקס, סעטלען סטרייקס, שליעסען אַגרימענטס מיט משנופעקסטורערס און זאָ ווייטער. אום איינצור מאַנופעקטשורערס און זאָ ווייטער. אום איינצור ביהרען דיעזע ארבייט יטטעלט דער דזשוינט באָארד אָן ביזנעס איידזשענטס, וועלכע זיינען צוטהיילט אין פערשיעדענע דיסטריקטען פון דיעזער שטאָדט, וואו די מייסטע שעפּער פון דיעזער ריקטען האַלט די דזשאָינט באָארד אָן אַן אפיס, ריקטען האַלט די דזשאָינט באָארד אָן אַן אפיס, וואו עס ווערען אויפגענומען די. פערשיעדענע קלאַגען און עס ווערט קאָלעקטעט דיום פאַר דער קיגעמיינער יוניאָן.

ווי מיר האָבען שוין געזאגט, צאָהלט יעדער לאָקאַל — לויט די צאָהל מעמבערס אַ געוויסע סומע א וואָך צו דער דזשאינט באָארד אויף אָנצופיהרען דיעזע ארבייט. די געהדער, וואָס די דזשאינט באָארד קאָלעקטעט איין, גיט זי איי בער צו די לאָקאל יוניאָנס. די לאָקאל־יוניאָנספון זייער זייט פערוואלטען זייער אינערע אנגעלע־זייער זייט פערוואלטען זייער אינערע אנגעלע־גענהייטען, ווי למשל, אָרגאַניזירען און אויפּד קלעהרען זייערע מיטגלידער, מאַבען זיי בעקאנט מיט דער ארבייט פון דער יוניאָן א. ז. וו. די מיט דער ארבייט פון דער יוניאָן א. ז. וו. די לאָקאַלס צאָהלען אויף סטרייק בענעפיט צו זייערע מעמבערס אויף אַן אָרדער פון דזישאָינט באָארד.

אין קורצען קענען מיר פּאָרמולירען, אַז די קלאָוקס און סקוירט מאַכער האָבען אַ צוויי־ פאַכע פערוואַלטונג: אַ לאָקאַלע און אַ פעדער

ראלע. די לאָקאלע בנוגע צו יעדען מעמבער אַלס ארבייטער פון א געוויסען פאַך פון דער קלאָוקר אינדוסטריע – און – א פעדעראלע, בנוגע צו אלע ארבייטער פון פערשיעדענע פאַכען, וואָס ארבייטען ביי דער קלאָוק און סקוירט אינד

,2

יעצט, ווען מיר האָבען איבערגעגעבען אין קורצען די סטרוקטור, דעם געבוי פון דער קלאָוקר מאַכער יוניאָן, וועלען מיר איבערגעהן צו דעם, וואָס די קלאָוקמאַכער יוניאָן האָט פאר דעם לעצטען יאָהר׳ אויפגעטהאָן.

ווען דער סטרייק איז געסעטעלט געוואָר רען האָבען נאָמינעל צו דער יוניאָן בעלאַנגט אַלע ארבייטער פון קלאָוק, סקוירט און ריפער טרייד. פאר'ן סטרייק און אין דער צייט פון סטרייק האָבען די אָפּיסערס פון דער יוניאָן ארויסגער געבען טשעקס פאַר א דאָלאַר א שטיק און יעדער רער, ווער עס האָט איינגעצאָהלט אַ דאָלאַר, איז געווען אַ מעמבער פון דער יוניאָן.

דער איינטריטס־פּרייז אין דער יוניאָן איז דער אינטריטס־פּרייז אין דער יוניאָן איז דאמאָלסט געווען דריי דאָלאר מיט 40 סענט יעדער מעמבער האָט געדארפט צאָהלען 15 סענט אואָך דיום. עם איז אָבער זעלבסטפערשטענד־ליך, אז אין דער צייט פון סטרייק האָט קיינער ניט געקענט צאָהלען, אָבער דאָך האָבען זיך אַלע גערעכנט פאר מעמבערם.

די ערשטע ארבייט פון דער יוניאָן, ד. ה. פון דער צענטראלער קערפּערשאפט פון דער יוניאָן, פון דער צענטראלער קערפּערשאפט פון דער יוניאָן, פון דער דזשאָינט באָארד גלייך נאָכ'ן סטרייק, איז געווען אויפצושטעלען דעם פונדאמענט, אויף וועלכען עס זאָל געבויעט ווערען די מעכטיגע געביידע, וואָס זאָל ארייננעהמען פאַקטיש די געביידע, וואָס זאָל ארייננעהמען פאַקטיש די 60 טויזענד מענער און פרויען.

צו דעם איז זי גלייך צוגעטראָטען. עס איז אָגגעשטעלט געוואָרען אן ארמעע קלוירקס אין דעם הויפּט אָפּיס פון דער יוניאָן אויף צו קאָלעק־ מען די דיוס און די רעסט איינטריטס־געלד, אויף ארויסצוגעבען יוניאָן־קארדס און אזוי ווייטער. עס זיינען געעפענט געוואָרען אַ גאַנצע רייהע ברענטש אָפּיסעס אין פערשיעדענע טיילען פון שטאָדט, עס זיינען אפּאָינטעט געוואָרען מענער דייטערס און ביזנעט איידזשענטס, איינצושטער זייטערס און ביזנעט איידזשענטס, איינצושטער לען די ארבייט, קורין, די יוניאָן האָט זיך אָנגע־ הייבען צו פּאָרטוֹלִירען.

ביז אלעס איז איינגעשטעלט געוואָרען, ביז אלע פעפיבערה האָבען בעצאָהלט זייערע שולדען

און די לאָסְאלע און צענטראלע פערוואלטונגען האָבען אָנגעהויבען רעגעלמעסיג צו ארבייטען, איז אוועקגעגאנגען א רעכטע שטיק צייט, אומגער איז אוועקגעגאנגען א רעכטע שטיק צייט, אומגער פעהר א דריי מאָנאטען. אין פֿערלויף פון דיער זער צייט האָט מען נאָר געהאט איין געדאנק, און דאָס איז, ווי אלעס אזוי איינצואָרדנען, אז און דאָס איז, ווי אלעס אזוי איינצואָרדנען, אז עס זאל גוט ארבייטען. פערשטעחט זיך, אז אין יענער צייט זיינען געמאַכט געוואָרען א סך פעה־לערען, אָבער זיי זיינען כמעט אלע מיט דער ווייטערדיגער ערפאהרונג אויסגעבעסערט געוואָרען:

ווּאָם אנבעלאנגט דער לאָקאלער פערוואלר טונג זיינען אָנפאנג יאָהר געעפענט געוואָרען שעהנע אָפיסעס פון יעדען לאָקאל יוניאָן, די מיטגליעדער זיינען צוטהיילט געוואָרען אין סעקשאָנס, לויט דעם פּלאץ וואו זיי וואהנען, אין פערשיעדענע געגענדען זיינען גענומען געוואָרען האָללס און איין מאָהל אין צוויי וואָכען קומען פאָר סעקשאָן־מיטינגען, וואו עם ווערען אויס־ געהערט די רעפּאָרטס פון דער דושאָינט־באָארד, געהערט די רעפּאָרטס פון דער דושאָינט־באָארד, פון די לאָקאלע עקזעקוטיוו־באָארדס און עס ווערען פון דער פערהאנדעלט פראגען צום וואהל און בעסטען פון דער יוניאָן.

אזעלכע סעקשאָן־מיטינגען האָט איינגעד פיהרט יעדער לאָקאל־יוניאָן פון 6 ביז 10 אין צאָהל. דאס איז זעהר א גוטער פּלאן צו קריגען די מעמבערס צו די מיטינגען, און צו פעראינד טערעסייען זיי מיט דער ארבייט פון דער יו־ ניאָן.

דיעזע סעקשאָן־מיטינגען ערוועהלען אויך די לאָקאלע עקזעקוטיוו־באָארדס און די בעאמטע פון לאָקאל, וועלכע פערוואלטען די גאנצע ארד בייט פון לאקאל, דער פּלאן, לויט וועלכען די בעיט פון לאקאל. דער פּלאן, לויט וועלכען די סעקשאָנס ערוועהלען די בעאמטע, איז פּאָלגענד דער: יעדער סעקשאָן ערוועהלט 5 פון זיין מיד טע צו דער עקזעקוטיוו־באָארד אויף א האלב יאָהר, ווי אויך דער פינאנס־סעקרעטער און די טראָסטיעס פון דער לאָקאל יוניאָן דורך א לאָד מראָסטיעס פון דער לאָקאל יוניאָן דורך א לאָד קאל באלאט. די עקזעקוטיוו־באָארד פון איהר קאל באלאט. די עקזעקוטיוו־באָארד פון איהר זייט ערוועהלט דעם טשערמאן פון דער עקזער קוטיווע, וועלכער איז אויך דער טשערמאן פון לאָקאל, ווי אויך 5 דעלעגאטען צו דער דזשאָינט־באָארד און די איבריגע בעאמטע און קאָמיטעס.

פון צייט צו צייט קומען פאָר אלגעמיינע פערזאמלונגען פון גאנצען לאָקאל. פערשטעהט פערזאמלונגען פון אדער 20 טויזענד מעמבערס זיף, ניט אלע 10 אדער קומען צו אזעלכע פערזאמלונגען, אבער א גרוי־

סע צאָהל קומען דאָד. אויף דיעזע פערזאמלונגען ווערען פערהאנדעלט עקסטרא־ארדינערע פראגען און עס ווערען אויסגעהערט די מיינונגען פון די מעמבערס עט לארדזש איבער פערשיעדענע רעד קאָמענדאַציאָנען.

אזוי וויים וועגען דער לאָקאלער פערוואלר טוגג. די צענטראלע פערוואלטונג, די די צענטראלע פערוואלטונג, די די די באָארד האָט פאר דעם יאָהר איינגעשטעלט די אָפיסעס, סיי די פינאַנציעלע, סיי די קלאגען־דעפּארטמענטס, איינגעטהיילט די ביזנעס־איידושענטס לויט זייערע פעהיגקייד טען אין פערשיעדענע דיסטריקטען, אָנגעפיהרט פערשיעדענע גרעסערע און קלענערע סטרייקס, געשליכטעט געוויסע טראָבעלס און געזוכט מיט אלע מעגליכקייטען צו בעפריעדיגען די גרויסע אלע מעגליכקייטען צו בעפריעדיגען די גרויסע צאָהל מעמבערס אויף וויפיעל עס איז נאָר מעג־ליך געווען.

א גרויסער טהייל פון דיעזער ארבייט איז גע־ טהאָן געוואָרען מיט דער הילפע פון די שאפר טשערלייטע. די שאַפּ־טשערלייט זיינען א ספע־ ציעלע אינסטיטושאָן אין דער קלאָוק־מאַכער יוניאָן, וועלכע שטעהט אונטער דער קאָנטראָל פון דער דושאָינט־באָארד. אין יעדען שאַפּ פון גרייטער ניו־יאָרק, ווי גרוים עם זאל נים זיין, געפינט זיך א שאפרטשערמאן, וועלכער ווערט ערוועהלט פון די ארבייטער פון שאַפּ ביי א ספעציעל צו דיעוען צוועק גערופענעם מיטינג. דיעזע שאפרטשערלייט פאסען אויף, אז אין שאפ זאָלען נים ארבייםען קיין נים־יוניאָן־ליים, אָדער נים קיין גוט־שטעהענדע מעמבערם, זיי שליכטען אויך די קליינע טראָבעלם, וואם קוד מען פּאָר אין שאַפּ און לאָזען וויסען אין דיסט־ ריקט אָפיס, אויב אין שאַפּ מאכט זיך א וויכ־ טיגער טראָבעל, וואס זיי קענען אליין ניט שליכ־ טען, וואו עם דארף קומען א ביזנעם־איידזשענט פון דער יוניאָן.

פון צייט צו צייט קומען פאָר מיטינגען פון שאפּ־טשערלייט אויף וועלכע עס ווערען בעד שאפּרטשערלייט אויף וועלכע עס ווערען בעד שפּראָכען פערשיעדענע פראגען פון טרייד, און וואו עס ווערען צו די שאפּ־טשערלייט געגעבען פערשיעדענע אינסטראָקשאָנס, ווי די ארבייט אָגצופיהרען. אזעלכע מיטינגען קומען פאָר לויט די דיסטריקטען, אָדער אלגעמיינע פון גרייטער ניו־יאָרק, וואו עס געפינען זיך ביי א 15 הונדערט שעפּער, און, זעלבסטפערשטענדליך, אווי דערט שעפּער, און, זעלבסטפערשטענדליך, אווי פיעל שאַפּ־טשערלייט.

פאר דעם יאָהר צייט האָט אויך די דזשאָינט־

באָארד געפונען פאר נויטיג צו רופען אייניגע אלגעמיינע מיטינגען פון דער גאנצער מעמבער־ שיפ, נאָר דאס ווערט געטהאָן ביי אויסנאַהמס־ פעלע, ווייל צוזאמענבריינגען אזא גרויסע ארמעע מענשען איז כמעט ניטאָ וואו.

פון די וויכטיגע ארבייט פון דער דושאינט־ באָארד איז ווערט אָנגעצייגט צו ווערען די אַר־ בייט פון דער דושאָינט־באָארד אין די קאָונטרים ארום ניו־יאָרק. ווען דער סטרייק איז געסעטעלט געוואָרען, האָבען זיך געפונען אייניגע מאַנו־ פעקטשורערם, וואם האָבען געוואָלט אַנטלויפען פון דער יוניאָן, און האָבען געעפענט שעפּער אין פערשיעדענע קאונטריס. די דושאָינט־באָארד האָט אָבער די מייסטע פון דיעזע שעפער אוים־ געפונען און זיי יוניאָניזירט. אין פיעלע פעלע, ווי, למשל, פאסייק, אסבורי פארק, א. ז. וו. האט ראָם געמוזט געטהאָן ווערען דורך לאנג־וואָכיגע, קאסטשפּיעליגע סטרייקס. די דושאָינט־באָארד האָט זיך אָבער פאר דעם ניט אָבגעשטעלט, האָט אזעלכענע סטרייקס גערופען, זיי אָנגעפיהרט, און נאָך א שווערען קאמפּף געוואונען.

אין אלגעמיין האָט די דזשאינט־באארד פאר דעם יאָהר צייט בעוויעזען אויפצובויען און פערפעסטיגען א יוניאָן פון 60 טויזענד מעמ־בערס, איהר דורכפיהרען דורך פערשיערענע קריזיסען און קענען מיט שטאָלין צוריקקוקען אויף דעב יאָהר ארבייט.

3.

ביי אהער האָנען מיר אלץ גערעדט וועגען דער אינערער ארבייט פון דער יוניאָן, וועגען דעם, וואס די קלאָוק־און סקוירט־מאכער יוניאָן האָט געטהאָן בנוגע צו איהרע מעמבערס. יעצט וועלען מיר איבערגעהן צו דער קלאוק־אינדוסטרי און וועגען די בעציהונגען פון דער קלאָוק־און סקוירט־מאכער יוניאָן צו די מאנופעקטשורערס.

ווען דער סטרייק איז געסעטעלט געויאָרען, האָט די דזשאָינט־באָארד געהאט צו טהאָן מיט ארום 12 הונדערט אינדעפּענדעט מאנופעקטשו־ערס, וועלכע האָבען אונטערגעשריבען אגרי־ערס, וועלכע האָבען אונטערגעשריבען אגרי־אויף א יאָהר צייט, און מיט א מאַנופעקטשורערס אססאָסיאיישאָן פון ארום 150 מאַנופעקטשורעס די גרעסטע אין שטאָדט, די גרעסטע אין שטאָדט, וועלכע האָבען גע׳חתמ'עט א פּראָטאָקאָל, וואס איז אויסגע־שטעלט געוואָרען אָהן א צייט, ד. ה. ער קען בלייבען אין קראפט שטענדיג, ער קען אָבער צו ערער צייט אָבגעבראָכען ווערען.

סיי אין די אגרימענטס מיט די אינדעפענ־ דענט מאנופעקטשורערם, סיי אין פּראָטאָקאָל געפינען זיך פונקטען, לויט וועלכע קיין סטרייקם קענען נים גערופען ווערען, זאָנדערן טראָבעלם אין שעפער צווישען די ארבייטער און די באָ־ סעם דארפען געשליכטעט ווערען דורך אן אר־ ביטריישאָן־באָארד, אדער א גריווענס־קאָמיטעע (קלאגע קאָמיטעע). בנוגע צו די אינדעפּענדענט מאַנופעקטשורערם איז דיעזער פּונקט געבליעבען א טויטער בוכשטאַב, ווייל פאר דעם יאָהר צייט האָבען ייך געהאט געמאכט אזוי פיעל טראָבעלס, עם זיינען פאָרגעקומען אזוי פיעל צוזאמענשטוי־ סען, אז עס איז אונמעגליך געווען, אז די אלע פעלע זאלען בעהאנדעלט ווערען דורך א גרי־ ווענס־קאָמיטעע, און ניט די יוניאָן, און ניט די מאנופעקטשורערם האָבען דיעזען פּונקט געזוכט דורכצופיהרען אין לעבען, ביז דער לעצטער צייט, וועגען וועלכער מיר וועלען א ביסעל שפעד טער ריידען.

מיט דער מאנופעקטשורערס אסס'ן איז אָבער דיעזער פּונקט דורכגעפיהרט געוואָרען. עס האָט זיך גלייך נאָכ'ן סטרייק געגרינדעט א ביי־דערזייטיגע גריווענס קאָמיטעע, צו 5 פּערזאָן פּון דער יוניאָן און פּון דער אַסס'ן, וועלכע האָט זיך גלייך גענומען צו דער ארבייט. דיעזע גריווענס־קאָמיטעע האלט אָב זיצונגען כמעט יעדע וואָך און אלע טראָבעלס, וואס מאכען זיך אין די שעד פּער פון די מאָנופעקטשורערס, ווערען פארגעד בראכט פֿאר דיעזער קאָמיטע. יעדער צר בריינגט בראכט פֿאר דיעזער קאָמיטע. יעדער צר בריינגט פאר זיינע קלאגען און פערטהיידיגונגען, און די ענטשיידונג איז בינדענד פאר ביידען.

עם פערשטעהט זיך, אז גאַנץ אָפּט זיינען איין זייט אדער דער אנדערער אונצופריעדען מיט דיעזע ענטשיידונגען, אָבער מען מוז עם ארונטערשלינגען און שווייגען, ווייל ניט אויסד פיהרען די ענטשיידונג הייסט ברעכען דעם פּראָד טאָקאָל, און אויף דעם איז ניט די יוניאָן און ניט די אסס'ן גרייט, און עם לוינט זיך ניט פאר ניט די אסס'ן גרייט, און עם לוינט זיך ניט פאר ביידעז.

פערשיעדענע מיספערשטענדניסע און ניטר דורכפיהרונגען פון פּראָטאָקאָל זיינען פאר דעם לעצטען יאָהר פאָרגעקומען, און דאָס איז פאָר־ געבראַכט געוואָרען פאר אן ארביטריישאָן באָארד, וואס איז בעשטאַנען פון גענ. מאָרריס הילקוויט פון דער זייט פון דער יוניאָן, מר. האר מילטאָן האלט, רעראקטאָר פון ענגלישען זשור־ מאַל "אינדיפּענדענט" פון דער זייט פון די מאַד

נופעקטשורערס און מר. לואים ד. בראנדעים, דעם בעריהמטען לאָיער און כלל־טהוער אלם דריטען, אונפארטייאישען.

דיעזע ארביטריישאָן־באָארד האָט אויסגער הערט ביידע צדדים און האָט געבראַכט צו א פערשטענדיגונג און צוֹמעהר פריינדליכערע בעד ציהונגען צווישען דער יוניאָן און די מאַנופעק־טטורערס אסס'ן, וועלכע האלטען נאָך אָן ביז היינטיגען טאָג.

פיעלע אידישע ארבייטער, פיר וועמען אזא זאך ווי אן ארביטריישאן באָארד צווישען קאפּיר טאל אזן ארבייט איז פרעמד, קען זיך אויסדוכ־טאל, אזן ארבייט איז פרעמד, קען זיך אויסדוכ־טען, אז די קלאָוק־מאכער יוניאָן איז געוואָרען קאַנסעריואטיוו, האָט אוועקגעווארפען דעם קלאַסען־קאמפּף א. ז. וו.. נאָר דאס אליין, אז גענ. הילקוויט איז דער ארביטרייטאָר פיר דער יוניאָן, און גענ. מאיר לאָנדאָן איז דער ליגעל אדווייזער פון דער יוניאָן איז גענוג, אז מען זאָל אדווייזער פון דער יוניאָן איז גענוג, אז מען זאָל אין קאָנסערוואטיזמוס די יוניאָן ניט חושר זיין.

די לעצטע עטליכע מאָנאַט האָט זיך צווי־ שען די קלענערע מאנופעקטשורערם פון קלאוק־ און סקוירט טרייד פון ניו־יאָרק אָנגעהויבען אַ בעוועגונג וועגען פעראייניגען זיף אין א צווייטע אַססאָסיאיישאָן, און ארום 300 מאנופעקטשו־ רערם זיינען צו דיעוער נייער אסס'ן צוגעשטאַ־ נען. זי רופט זיך: "די יונייטעד קלאוק־און סוט־ מאַנופעקטשורערם אסס'ן". זייער ציעל איז, צו קריעגען מעהר הנחות ביי דער יוניאָן. ויי מיר האָבען שוין פריהער אנגעמערקט, האָבען ניט די יוניאָן און ניט די מאנופעקטשורערס אָבגע־ היט דעם פונקט פון אינדעפענדענט אגרימענט, וואו עם רעדט זיך וועגען דעם, אז קיין סטרייקם זאָלען אין די שעפער ניט ארויסגערופען ווערען, בעפאָר די אנגעלעגענהייט ווערט ניט פארגע־ לעגט פאר א גריווענס־קאָמיטעע. דיעזע אסס'ן פאָדערט, אז דאם זאל ניט בלייבען קיין טויטער בוכשטאַב, אז די יוינאָן זאָל דאָם דורכפיהרען אין לעבען. אונטערהאנדלונגען ווערען יעצט גע־ פיהרט מיט דער אסס'ן, און מען קען מיט זיכער־ היים זאָגען, אז די יוניאָן און די נייע אַסס'ן וועגען הומען צו א פריעדליכען שלום וועגען דעם.

נאָך דעם אלעם, וואס מיר האָבען ביז אהער געזאגט, קען מען זעהען, אז די קלאוק־מאכער יוניאָן האָט פאר דעם ערשטען יאָהר פון איהר עקזיסמענץ זיך פערפעסטיגט ניט נאָר פון אינער וועניג, זאָנדערן אויך פון אויחוועניג. זי האָט

אָנגעפיהרט א סךּ קעמפּפע און איז נאָכ'ן יאָהר ארבייט ארוים שטאַרק און מעכטיג. 4.

אונז בלייבט נאָך איבער צו זאגען א פּאָאר ווערטער, וועגען אן אינסטיטושאָן אין דער יוד ניאָן, וואס איז פּאָלשטענדיג ניי אין דער אמער ריקאנער ארבייטער בעוועגונג בכלל און אין דער אידישער בפרט. דיעוע אינסטיטושאָן איז די דזשאָינט באָארד אָוו סאניטארי קאָנטראָל.

אין פּראָטאָקאָל מיט דער אסס'ן איז דאָ א פּונקט, אז די שעפּער זאלען זיין אין גוטע סאַניטאַרע קאָנדישאָנס. פיעלע האָבען גערע־ כענט, אז דאס איז נור א פּונקט אוים שעהנד קייט, ז'י קלאָוק־מאַכער יוניאָן האָט עס אָבער געמיינט ערנסט, און גלייך ווי די יוניאָן האָט זיך איינגעשטעלט, האָט זי זיך גענומען דאָס דורכפיהרען אין לעבען.

די יוניאָן פון איהר זייט האָט ערוועהלט צוויי פו אָמינענטע פּערזאָנען, וועלכע זאָלען זיך נעהמען צו דיעזער ארבייט. די מאנופעקטשוז רערס אסס'ן האָט ערוועהלט צוויי און דריי זייד נען צוגעצויגען געוואָרען פון פּובליקום. פון דער זייט פון דער יוניאָן איז צו דיעזען צוועק געדוועהלט געוואָרען דר. דזשאָרדזש מ. פּריים און ב. שלעזינגער. די יוניאָן האָט צו דיעזען צוועק געגעבען 1000 דאלאר, די מאנופעקטשורערס אסס'ן טויזענד דאלאר, און די באָארד האָט זיך אסס'ן טויזענד דאלאר, און די באָארד האָט זיך גלייך גענופען צו דער ארבייט.

די סאניטאַרי קאָנטראָל האָט אויפגעטהאָן זעהר פיעל גוטע ארבייט, זי האָט אָנגעשטעלט אינספעקטאָרס צו אונטערזוכען אלע שעפער. די אינספעקטאָרס האָבען געוויסענהאפט דורכגע־ פיהרט זייער ארבייט און די באצרד האָט פער־ עפענטליכט זייערע אונטערזוכונגען אין דער אַל־ געמיינער און דער טרייד־פּרעסע. זי האָט זיך געשטעלט אין פערבינדונג מיט דער סיטי און סטייט אדמיניסטריישאָן, און א סך פייערד פאסטקעס זיינען פערמאכט געוואָרען, א סך אונד סאַניטארע קאָנרישאָנס זיינען אָבגעשאפט גע־ וואָרען און ווערען אָבגעשאפט. און די באָאַרד זעצט פאָר איהר וויכטיגע און נאָבעלע ארבייט צום וואהל און בעסטען פון די זעכציג טויזענד ארבייטער, וואס זיינען בעשעפטיגט אין קלאָוק־ און סקוירט־טרייד.

וען מיר זאָלען צו דעם אלעם, וואָס מיר: האָבען דאָ אױסגערעכענט, צוגעבען, אז אין

פערלויף פון לעצטען יאָהר האָט די יוניאָן אָנ־ געהויבען און זעצט פאָר ארויסצוגעבען איהר אייגענע צייטונג "די נייע פּאָסט", וועלכע איז אויך געוואָרען דער אָפּיציעלער אָרגאן פון נאָך אנדערע צוויי יוניאָנס, פון דער ליידים ווייסט מייקערם יוניאָן, און פון דער ליידים טיילאָרם יוניאָן, ווי אויך אוֹ די קלאָוק־מאַכער יוניאָנם האָבען פאר דעם לעצטען יאָהר געשטיצט אלע גרויסע סטרייקס און סאָציאלע אונטערנעהמונד

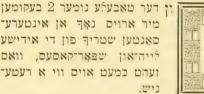
גען, און נעהמען א טיכטיגען אנטהייל אין דעם יעצטיגען גרויסען סטרייק פון די קלאוק־און סקוירט מאכער יוניאן אין קליוולאנד, ווען מיר נעהמען דאם אלעם אין אנבעטראַכט, דאן האָד בען מיר אין קורצען אן איבערזיכט, וואס די קלאוק־מאכער יוניאָן האָט אויפגעטהאָן פאר דעם יאָהר צייט, זייט דער דזשענעראל סטרייק איז געסעטעלט געוואָרען.

א סוחר.

יר אירישע קאָאפעראַציאנען אין רוסלאַנד 🅞

(שלום)

ניש. מען דארף קיין גרויסער קענער ניט זיין אין דעם ענין פון קאאפעראטיווען קרעדיט, אום צו פערשטעהן, אז יעדע לייה־ און שפאר־קאסע מוז זעהן האבען וואס מעהר צונויפגעקליבענעם אייגענעם קאפּיטאל, וואס מעהר רעזערוו־פאנ־ דען. ווארום א לייה־ און שפאר־קאסע איז דאך א "באנק" און קעהרט זיך מיט פרעמדע געלד. שׁ "באַנק" איז ניט זיכער פון אָנוועהר. ווי ראַיעל און אבגעהיט א לייה־און שפאר־קאסע טהיילט ניט פאנאנדער איהרע קרעדיטען, אלין איז זי נישט בעווארענט פון היזיקות, פון פערפאלענע חובות, בפרט אז זי האט דאך תמיד צו טהאן מיט די ארימסטע שיכטען פון דער בעפעלקע־ רונג, מיט "קליינע מענשעלעך", וואם ציהען קוים די חיונה. עם גיט נאר א בלאָז א קליין ווינדטעלע, און דער אידישער קליין־הענדלער אָדער דער אידישער האנדווערקער ווערט אוים קאפעליוש־מאַכער ,און ווערט אַמאָל פערטראָ־ גען אזש נור מעבר לים, איבער ברייטע און וויי־ טע אָקעאַנען צו "קאָלומבוס'ען" אדער אנדערש וואוהין, איז דאָךּ, דוכט זיךּ, זעהר גלייךּ, ווען

מען האָט א רעזערוו־פאנד פון די יעהרליכע פער־ ריענסטען, וואס די לייה־און שפּאָר־קאסע האָט, און פון איהם דעקט מען די היזיקות, וואם מאַכען זיף. דערצו איז עם גלאט זעהר "געזונד" פאר א לייה־און שפּאָר־קאַסע, ווען זי האָט אנ'אייגע־ נעם קאפיטאַל, וואס פאר איהם צאָהלט זי קיין פראָצענט נישט. קען זי דענסטמאָל געבען קרע־ דיט אויף ביליגערע פּראָצענטען, און ווען זי האָט א היבשען אייגענעם קאפּיטאַל, איז זי מעהר בטוח ביי לייטען און בעקומט געלד אויף קלעגע־ רע פּראָצענטען. דערפאר זעהען מיר, אז אלע ניט־אידישע קרעדיט־קאָאָפּעראציעם סטאָרען זיך. צונויפצוקלייבען וואס מעהר אייגענעם, "פערדיענטען" קאַפּיטאל. די "אָרימינקע" גאּליד", צייטע קרעדיט־קאָאָפּעראציעם פערטאָגען זעהר גרויםע צונויפגעקליעבענע אייגענע רעזערוו־ פּאָנדען. אין בעהמען זיינען די קרעדיט־קאסעס לפי־ערך, גאר נישט קיין אלטע, האָבען דאָרט אין יאָהר 1908 געארבייט איבער 600 קאָאָפּע־ ראַטיווע קרעדיט־אנשטאַלטען, וואס אלע צווא־ מען האָבען דערוויזען אנצושאַפען זיך אן איי־ גענעם קאפיטאל פון 39 מיליאן קראנען, דאם מאַכט אוים אין רובעל בערעכענט העכער פון 15 טויזענד רובעל אויף איין קרעדיט־קאסע. וועד גען די דייטשע קרעדיט־קאָאפּעראציעם איז שוין אָבגערעדט: דארט פערמאגען אפילו די ארימסטע דאָרפּישע פִּאָאָפּעראציעם, די אזוי גערופענע "ראפאיזענם קטסעם" צו 420 טויזענד מארק אדער צו 200 טויזענד רובעל רעזערוו־פאנדען אויף יעדער איינצעלנער קטסע אויף יעדער איינצעלנער קטסע בעזונדער אין די אידישע קאסעס, ווי עס איז צוזעהען פון טאבעלע נומער 2, איז פאראן גאר וועניג צונויפגעקליעבענע אייגענע קאפיטטרלען. 253 לייה־און שפּאָר־קאסעס האָבען צום 1סען יאנואר 1910 קוים צונויפגעקליעבען 275 טויזענד רובל רעזערוו־פאָנדען, דאס מאכט אויס קוים צו 300 רובל אויף א קאסע. די דאזיגע סוד מע האָט זיך דאס לעצטע יאהר פערגרעסערט, פער נישט אויף פיעל.

ווערט דאָך א קשיא: ווי אווי־זשע קומט אוים, אז די אידען, וואס זיינען פון שטענדיג אָן בעוואוסט אלס קאַרגע און אויסעגרעכענטע מענ־ שען, וועלכע פערשטעהען גאר גוט, ווי איינצו־ שפּאָרען. און צונויפצוקלייבען עפּעם געלד ביי די שלעכטעסטע אומשטענדען, בעגעהען זיך אזוי לייכטזיניג מיט די פערדיענסטען פון זייערע אייגענע לייה־און שפּאָר־קאסעס, און טראַכטען נישט צו קלייבען אן אייגענעם קאפּיטאל, וואס איז אזוי נויטיג פאר דאָס גאנצע געשעפט פון די קאםעם ? נאָך מעהר: על פי רוב פערלאנגען זוי פאר זיך קיין דיווידענדען נישט ; אבער אנ־ שטאָט איבערצולאזען דעם ריינעם ריוח אויף א רעזערוו־פאנד, צוטהיילען זיי זיך גאנץ היבשע סומעם אויף צדקה־זאכען, אויף שפּיטאָלען, אויף געהאלט פאר א דאָקטאָר, אויף אלע קהל'שע אנ־ שטאַלטען, און לאָזען זעהר וועניג איבער פאר זייערע אייגענע קאסעס. אויף דער דאזיגער קשיא איז אָבער פאראן א טהייערער תירוץ: די טרייםטלאָזע אידישע לאגע אין רוסלאנד. דער איד אין רוסלאנד איז קיינמאָל ניט זיכער מיט זיין מאָרגען, ער האָט קנאַפּ אמונה אין זיין צו־ קונפט אין רוסישער מדינה, און עס איז קיין וואונדער נישט, אז ער האט פיעל ספקות אויך אין דער צוקונפט פון זיינע לייה־און שפּאָר־קאַ־ סעם. די אידישע בעפעלקערונג ווייסט, אז די ביוראָקראַטיע קלייבט ניט קיין נחת פון דער ארבייט פון די אידישע קרעדיט־קאָאָפּעראציעס, און ווי מיר האָבען שוין אויבען דערמאָהנט, לעבט זי אין איין ציטערניש פאר זייער קומענד דיגען גורל. אין דעם סטאַטוט פון די לייה־און שפּאָר־קאסעס איז דערצו נאָך פאראן א פּונקט, אז דער צונויפגעקליעבענער אייגענער קאפיטאל פון די קאסעס געהט אריבער אין רשות פון דער "פערוואלטונג איבער די ענינים פון קליין־קרער,

דיט", (דאָס הייסט - צו דער מלוכה), באם מען ליקווידירט א לייה־און שפּאָר־קאסע, און מען ווייזט נישט אָן, אויף וואס דער קאפיטאל זאָל פערווענדעט ווערען, רעכענען זיך שוין די חברים פון די לייה־און שפּאָר־קאסעס מיט דער מעגליכקייט, אז מיט זייער אייגענעם קאפיטאל, פון זייערע רעזערוו־פּאָנדען, זאל ניט ווערען די אייגענע זאַד ווי מיט א טהייל פון קאָראָבקע־ געלד. אלע ווייםען, אז קאָראָבקע צאָהלען אידען, און דאם נעלד דארף געהן אויף הצתרכות שון פון די אידישע קהלות. פונדעסטוועגען נעהמט מען פון קאָראָבקע געלד אויף קלייסטערס, אויף שאָ־ סעע־וועגען, אויף פערשטאַרקען די פּאליציי (צום ביישפּיעל, אין קיעוו), כדי זי זאָל קענען מאַכען וואם מעהר אבלאוועם אויף אידען, און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער. פאַרוואָס־זשע, אַלּזאָ, זאָל די ביוראָקראטיע ניט פערנעהמען אמאָל צו זיך די קאפיטאַלען פון די לייה־און שפּאָר־קאַ־ ? סעם -- אויף אויף איהרע הצתרכות'ען בכן, רעכענען די חברים, אז עם איז ניט כדאי צו קלייבען גרעסערע אייגענע קאפּיטאַלען, אום ניט אויפצורייצען דערמיט די ביוראָקראַטישע גענז... אזוי איז שוין בעשאַפען די "אידישע פּסיכאָ־ לאָגיע" אין דער רוסישער מדינה, און געגען דעם איז שווער צו קעמפפען...

עם איז קיין צווייפעל ניט, אז דער שרעק פאר דער רוסישער ביוראָקראטיע איז אין די אי־ דישע לייה־און שפּאָר־קאסעס א ביסעל צו־ גוומא'דיג, צו שטפרק. אין די ביוראָקראטישע קרייזען ווייסט מען דאָך אויך, אז קיין געפאהר פאר דעם איצטיגען רעזשים ליעגט ניט אין די אידישע קאָאָפּעראַציעס, אז קיין "קורח'ם אוצרות" פערמאגען זיי נישט און דעם אידישען קאפיטאַל נוצען זיי וועניג. אין די ביוראָקראַ־ טישע קרייזען ווייםט מען אויך, אז מיט די לייה־ און שפּאָר־קאסעס ברענגט מען דעם גרעסטען נוצען דעם אָרימסטען טהייל פון דער בעפעלקערונג, און עם איז שווער צו גלויבען, אז נאָכדעם, ווי מען האָט ביי דער אידישער בעפעל־ קערונג אלעם אָבגענומען, זאָל מען זיי נישט פערגינען אויך די עטליכע הונדערט קאסעס מיט די פּאָאר צעהנדליג מיליאָנען, וואס זיי האָבען דאָרט. קיין נייע קרעדיט־קאָאָפּעראציעס וועט מען זיכער נישט לאָזען עפענען, אבער ארויפ־ לייגען א האנד אויף די קאסעס, וואס ארבייטען שוין, וועט מען קוים געפינען פאר נויטיג און נוצליך, אפילו ביי דעם אנטיסעמיטישען פּאָלי־

טישען קורס, וואס הערשט איצט. עס פער־שטעהט זיך, אז בנוגע צו רוסלאנד, — דעם לאנד, וואו עס זיינען מעגליך אלע אונמעגליכ־קייטען, — קען מען קיין נביא ניט זיין פון היינט אויף מאָרגען, און מען קאָן פאראויס ניט זאָגען, וו א ו די ביוראָקראטיע וועט זיך אָבשטעלען זין איהר "מלחמה" געעגן אידען; אבער פיעל סמנים זיינען דערווייל פארט דערפאר, אז די אידישע קרעדיט־קאָאָפּעראציע וועט איבערלעד בען דעם איצטיגען רעזשים, און דערלעכען ביז בעסערע צייטען...

ס'קאָן זעהר זיין, אז ווען אין רוסלאנד וואָלטען געיוען מעהר שטעדטישע רוסיי שע קליין־קרעדיט־קאָאָפּעראציעם, אזוי וואָלטען די אידישע קאַסעס זיך געקאָנט פעראייניגען מיט זיי און דורך זיי בעסער שיצען אויך איצט זייערע אייגענע אינטערעסען. איז אָבער די צרה, וואם קיין רוםישע שטעדטישע ליי־און שפּאָר־קאסעס זיינען אזוי גוט ווי נישטאָ. פאראן שטערטישע קליין־קרעדיט חברות אין די באלטי־ שע פראווינצען, "קעניגען" דארט די באלטישע באראנען, וואס זיינען מיט רוסלאנד קנאפע מחותנים, און מיט אידען געווים נישט. פארהאן לייה־און שפּאָר־קאסעם אין די פּוילישע שטעדט, האָבען דארט די דעה די פּוילישע נאַציאָנאַלע דעמאָקראַטען, די גרעסטע אנטיסעפיטען און רעאקציאָנערען, וואס וואלטען א אידען דער־ טרינקען, ווי מען זאגט, אין א לעפעל קאלטע וואסער. פארהאן עטליכע קאסעס אויף קאווקאז, זיינען זיי צורוויים און צורוועניג, און די קאוור "האזער פעלקער זייגען פונקט אזוינע "תקיפים ביי דער רעגיערונג, ווי אידען. ס'בלייבען, אלזאָ, די רוסישע פּויערשע קאסעס, האָבען זיי זייערע אייגענע אינטערעסען, זייערע בעזונדערע נויטען, און בעדערפנישען, און זיי זיינען אין פיעל פרטים פערשיעדען פון שטאָדטישע קאסעס. בלייבען אידען איינע אליין, און דערום קאָנען זיי גאר נישט אויפטהאָן, אום צו פערשטאַרקען און בעפעסטיגען די פּאזיציעס פון זייערע קרע־ דיט־קאָאָפּעראציעם. ביי איצטיגע אוכישטענדען קען מען אפילו נישט טראַכטען וועגען א פער־ באנד (אדער פערבאנדען) פון שטעדטישע, און ווער רעדט פון אידישע שטעדטישע לייה־ און שפּאָר־קאסעס. וועגען א אידישער קאָאפּערא־ טיווער באנק איז זיכער ניטאָ וואס צו קלעה־ רען. און טאָמער ווילען די פערטרעטער פון די אידישע שטאָרטישע לייה־און שפּאָר־קאַסעס

האָטש ווען ניט איז זיך צונויפפאָהרען, דורכריי־ דען זיך וועגען זייערע אלגעמיינע ענינים, אזוי קריעגט מען דארויף אויך קיין ערלויבניש נישט. פאריגעם יאָהר האָבען די אידישע לייה־און שפּאָר־קאסעס בענוצט זיך אביסעל מיט די צו־ מענפאהרען פון די פויערשע קאסעס אין פער־ שיערענע גובערניעס, וואוהין מען האָט אויך איינגעלאדען די פערטרעטער זייערע. אזעלכע מיני צוזאמענפאָהרען זיינען געווען אין קאָוונא און אין ראָוונאָ, און די אידישע טהוער פון די לייה־און שפּאָר־קאַסעם האָבען ביי דער געלעגענ־ הייט א ביסעל דורכגעשמועסט זיך וועגען זייערע אייגענע ענינים. געווען א קליינער אידישער צו־ זאמענפאָהר אין דרום־מערב ראַיאָן. אויף מינ־ סקער גובערניע האט זיך "דער אויבערשטער מרחם געווען", געבענשט די באָברויסקער לייה־ און שפּאָר־קאָסע מיט אן אייגענע הויז; האָט די באָברויסקער קאַסע געמאַכט א "חנוכת הבית" און מיט דער ערלויבניש פון דער אדמיניסטראד ציע פערבעטען אויף דער שמחה די פערטרעטער פון די אידישע לייה־און שפּאָר־קאַסעס פון מינ־ סקער, און צום טהייל אויך פון מאָהילעווער גור בערניע. האָט מען געפּראַוועט די שמחה, און פארבייגעהענדיג געכאַפּט א שמועם וועגען די נויטען און בעדערפנישען פון די אידישע קרע־ ...דיט־קאָאָפּעראַציעם אין אָט די 2 גובערניעם אויף דעם באברויסקער יום־טוב זיינען געקומען עטליכע אנגעזעהענע און טיכטיגע "קאָאָפּערא־ טיווע כלל־טהוער", ווי דער דר. ברוצקום און מ. שאבאד פון מינסק, דר. ברוק פון האָמעל, די העררן ל. ה. זאַק, פ. סגל און אנדערע. אבער אויפטהאָן פיעל האָט מען דאָך נישט געקאָנט, ווייל עם האָט געפעהלט די נויטיגע צייט און די נויטיגע פרייהייט...

אָט אזוי ארבייט און ווירקט די אידישע קאָאָפּעראַציע אין רוסלאנד, און ווי שווער עס לעבט זיך איהר נישט, ענטוויקעלט זי זיך פארט און מאַכט קענטיגע פאָרשריטען...

ווי־זשע אָבער פערהאלט זיך דער אידישער פּראָלעטאריאַט צו דער אידישער קאָאָפּעראַטי־ ווער בעוועגונג? דערויף איז שווער צו געבען א בעשטימטען ענטפער.

די איצטיגע אידישע קאָאָפּעראטיווע בעד וועגונג האָט זיך אָנגעהויבען פונאנדערצוווארסען ערשט די לעצטע עטליכע יאָהר, בעת די פרייע פּרעסע, בפרט פון די עקס־לינקע פּארטייען, איז אינגאנצען אונטערדריקט געוואָרען און איהר שטים לאזט זיך אזוי גוט ווי גארנישט הערען. דערצו זוכט איצט אי די רעגיערונג אי די גרוים־בורזשואזיע, אויסצונוצען דעם "זיעג" איבער דער רעוואלוציע, אום אינגאנצען צו דעזארגאני־זירען דעם פּראָלעטאריאַט; לעבט אויך דער אי־זישער פּראָלעטאריאַט איבער א שווערע צייט, און ער דארף איצט גראָד אויסהאלטען זעהר א שווערען קאמפּף, אזוי אז עס איז איהם שווער צו נעהמען א פעסטע שטעלונג צו דער אירישער קאָאפּעראטיווער בעוועגונג.

פראקטיש בעטראַכט, האָט די אידישע קאָ־ אָפּעראטיווע בעוועגונג דערווייל בעשאַפען בלויז די אידישע לייה־און שפּאָר־קאסע, וואס זי האָט איהר ציעל צו שטיצען מיט איהר קרעדיט דעם קלענערען אונטערנעהמער (דעם האנדווערקער און דעם קליינעם הענדלער). דער אידישער פּראָ־ לעטאַריער האָט בלויז זיינע פינף פינגער (זיין ארבייטס־קראפט), קיין געשעפטען קלייבט ער זיך ניט צו מאכען, איז ער מיט דער לייה־און שפאר־קאסע א קנאַפער מחותן. אָבער גאר פרעמד איז ער מיט איהר נישט. אמאָל האָבען די אידישע לייה־און שפּאָר־קאסע א טובה פון פראָלעטאריער. ווארום ווי ארים עם זיינען נישט רי פּראָלעטאַרישע קרייזען, אלץ זיינען פארהאן צווישען זיי מענשען, וואס האָבען אָבגעשפּאָרט עפעם געלד. האלטען זיי זייערע געלדער ליעבער אין דער לייה־און שפּאָר־קאסע, איידער אין דער שפּאָר־קאסע פון דער מלוכה. אמאָל וויעדער האָט דער פּראָלעטאַריער א טובה פון דער אידיי שער לייה־און שפּאָר־קאסע. ווארום כאטש די קרעדיט־קאָאָפּעראַציע טאָר, לויט איהרע סטאַ־ טוטען, ניט געבען קיין קרעדיט אויף פערזענליי כע בעדערפניסען (פערברויכס־קרעדיט), קוקט זי ניט אויפ'ן דין אזוי שטאַרק, און שטיצט אַמאָל דעם ארבייטער מיט קרעדיט. לויט די סטאטים־ טיק פון די לייה־און שפּאָר־קאסעס געפינען זיך צווישען איהרע מיטגליעדער 5—6 פּראָצענט פראָרעטאריער (פריקאזטשיקעם, ארבייטער, פועלים אין וואַרשטאַטען און אזוי ווייטער). אָט דאָ ניט לאנג האָבען מיר זיך, צום ביישפּיעל, דערוואוסט פון די צייטונגען, אז אין די מעזשער ריטשער ארבייטער־טראַגעדיע האָט זיך די לייה־ און שפּאָר־קאסע געשטעלט אויף דעם צד פון די ארבייטער. אין מעזשעריטש (א שטעדטיל אין

פּוילען), ווי איהר ווייסט מסתמא, האָבען די בעלי־הבתים פון די בערשטערייען געמאַכט אַ לאָקאַוט און צוגעמאכט זייערע "פאַבריקען". זיי רעכענען דורך הונגער און נויט צו צווינגען די ארבייטער אָבצוואגען זיך פון דעם אכט־שטונ־ דיגען ארבייטס־טאָג, וואס זיי האָבען זיך ער־ וואָרבען דורך קאמפּף אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע. הונגערען דאָרט העכער פון 1000 (טויזענד) ארבייטער מיט ווייבער און קינדער שוין העכער ווי 4 מאָנאַטען און גיבען נישט נאָך. די מעזשעריטשער לייה־און שפּאָר־קאסע האָט די ארבייטער געגעבען הלואות, אפשר צום טהייל נאָך פאר'ן לאָקאוט. האָבען זיך די בעלי־הבתים פון די בערשטערייען געפרובט צודרעדען די פיהרער פון מעזשעריטשער קאַסע, זי זאָל גראָד איצט מאָהנען ביי די בערשטער איהר חוב, כדי דערמיט צו ברעכען זייער "עקשנות". די מעושע־ ריטשער קאַסע האָט זיך אָבער נישט געלאָזט פערפיהרען און זי האָט פערשטאַנען, אז ניט אַ קאָאפעראַציע דארף ארויסטרעטען געגען ארביי־ טער, וואס שטרייטען העלדיש פאר זייערע רעכט. אלע אזעלכע פאַקטען טראָגען אָבער א צופעליגען חאראקטער, און, אינגאנצען גענומען, בעווייזען זיי דאָך נישט, אז צווישען דער אידישער קרע־ דיט־קאָאָפּעראַציע מיט'ן אידישען פּראָלעטאַ־ ריאַט איז פאראן אן אינוועניגסטער עקאָנאָמי־ שער צוזאטענהאנג. די בעציהונג פונ'ם פּראָלע־ טאַריאַט צו דער אידישער לייה־און שפּאָר־קאַסע לאָזט זיך, ווי מיר דוכט, בעצייכענען דערווייל מיט דעם וואָרט: "נייטראַליטעט".

אָבער די קאָאָפּעראטיווע בעוועגונג שטעלט זיך נישט אָב אויף דער לייה־און שפּאָר־קאסע. זי האָט שוין ארויסגערופען א נייערען און העכערען קאָאָפּעראטיווען טיפּ: די שותפות'דיגע האנד־ ווערקער־קראס צום איינקויף פון רויה־מאטער־יאַלען און צום פערקויף פון האנדווערקער־ריאַלען און צום פערקויף פון האנדווערקער־ביז צו א געוויסער מדרגה, אָרגאניזירען דעם ביז צו א געוויסער מדרגה, אָרגאניזירען דעם ברייטען אין א געניגענדער צאָהל און וועט זיף פער־ברייטען אין א געניגענדער צאָהל און וועט זיף ברייטען אין א געניגענדער צאָהל און וועט זיף ארויסווייזען פאר לעבענס־פעהיג) און דערמיט דיהרט ער שוין אן אזוי צו אזוי אויף דעם וואַר־שטאַט־פּראָלעטאַריאַט און זיינע אינטערעסען.

וועגען דעם אין דעם קומענדיגען אַרטיקעל.

יענטע סערדאצקי.

(ערצעהלונג)

ין אונזער קרייז האָט עפּעס פּאַר סירט: אונזער בעקאנטע לעהד רערין אנגאַ אבראַמאָוונאַ האָט געפּרובט בעגעהן זעלבסט־מאָרר. מען האָט זי געראַטעוועט.

ווי אזוי איך בין צוגעקומען ווי אזוי איך בין צוגעקומען צום שליסעל פון איהר הארץ, פרעגט ניט. איך וועל אייך נור איבערגעבען, וואס זי האָט מיר דערצעהלט:

אבענד. א גרוים צימער, די ווענד געהלעפּט מיט העלען פּאפּיער, ווייסע בעטצייג און פּאָרד האַנגען. געשמאקפּוּלִי; מעבעל און קלייניגקייטען. פון קיף דערטראָגט זיך דאָס שטילע קלינגען פון שפּיזלען: דאָס שטריקט אַננאַ'ס אלטע דיענסט אַ זאָק. אַנגאָ אָנגעטהאָן אין א ווייסען שטובד קלייד, זיצט אין טונקעלסטען ווינקעל פון ציד מער, איך זיין אקעגען איהר אונגעדולדיג. זי, מיט א שטילען קול דערצעהלט:

אַ פערבענקט קינד בין איך געווען. צו — דעם האָבען געבראכט די אומשטענדען.

ביי מיינע עלטערען בין איף געבוירען דאָם לעצטע קינד. צו איהר פינה־און־פיערציגטטען יאָהר האָט מיך מיין מאָמע געבוירען, נאָכדעם ווי זי האָט אַכט יאָהר קיין קינדער ניט געהאט. פאַר מיר זיינען געשטאָרבען דריי קינדער. גע־לעבט האָבען נור מיינע צוויי עלטערע שוועם־לעבט האָבען נור מיינע צוויי עלטערע שוועם־טער.

בשעת מיר איז פינף יאהר געוואָרען, זיינען שוין פיינע שוועספער געווען "אויסגעגעבען". איינע האָט געוואָהנט אין רוסלאנד, די אנדערע איינע אין א שטעדטיל אין פּוילען. אין שטוב בין איך געווען אליין. מיין מאמע איז דעמאָלט אלט געווען פופציג יאָהר, דער טאטע גאָר אַ ארייז: ער איז פיט צעהן יאָהר עלטער פאר דער פאפען.

בשעת מיר איז פינף יאהר געוואָרען, איז שוין מיין מאַמע געווען אן אלטע פרוי, און,

כאָטש זעהר א חנ'עוודיגע, דאָף פלעגט מיר ווער רען אונהיימליף צו קוקען אויף איהר פערוועלקד טען געזיכט, וועלכעס איז געווען צואקערט פון טיעפע קנייטשען. פון מיין טאַטען פלעגט מיר ווערען נאָף מעהר אונהיימליף: דעם גרעסטען טהייל פון זיין פּנים האָבען פערנומען גרויע האָאר, זיינע ברעמען מורא'דיג געדיכטע און צו־זאַמענגעוואקסענע, דאם שטיקעל פּנים ווי אַ זאַמענגעוואקסענע, דאס שטיקעל פּנים ווי אַ פּארמעט, אויגען מיעדע, פערלאָשענע. ער איז געווען א קראַנקער און פלעגט תמיד קרעכ־זעזי

מיין טאַטע איז געווען א תבואה־סוחר. אין שטעדטיל, וואו ער איז געבזירען און האט אבגע־ וואָהנט זיין גאנין לעבען, איז ער. שוין געווען דער פיערטער דור, ער איז געווען זעהר אָנגע־ נומען, און נאָךּ מעהר אָנגענומען איז געווען מיין מאָמע.

מיין מאמע איז געווען אַ "פערמאנסהילטע" פרוי. זי איז געווען די פיהרערין פון געשעפט. געהייסען האָט עס, אז זי העלפט דעם טאטען, ווייל ער איז קראַנק, שפּעטער אָבער האָב איך פערשטאַנען, אז איהר גאנצע נשמה איז אריינד געטהאָן אין געשעפט, ווייל זי האָט פיינט געד האט די שטוב־ארבייט.

אונזער שטוב פלעגט ארומזעהען קיילע, א האלב־בלינדע אלטיטשקע. עסען פלעגט מאכען א האלב־בלינדע אלטיטשקע. עסען פלעגט מאכען די מאמע; דער טאטע פלעגט ניט פערזוכען ליין עסען צוגעגרייט פון אן אנדערערס הענד. די מאמע פלעגט קיינמאל ניט "אויסדריידלען" דאָס עסען, ווי עס טהוען אנדערע ווייבער, פלעגט ניט מאכען קיין געריכטען, קיין בלינצעס, קיין לאטקעס, קיין שטרודלען; דער טאטע איז קראַנק, ער האָט עס, ניט בעדארפט, און פאר קראַנק, ער האָט עס, ניט בעדארפט, און פאר איז דאָס עסען געווען ווי אַ ניט־אנגענעה־מער חוב, וועלכען מען פלעגט מוזען אָב'פּטר'ען. און זי פלעגט דעס "חוב" אב'פּטר'ען מיט אבי־

מיו' האָט נאָך אלם קינד געפעהלט די

פרייד פון נאשעריי, פון איבערבייטען די אכילות מיט וועלכע מיינע חבר'טעס האָבען זיך אזוי אָפּט געפרעהט. געפעהלט אָבער האָט מיר נאָך מעהר: איך האָב קיינמאָל פון מיין אלטער פער־מאַנסבילטער מאַמען ניט געהאט יענע זיסע צערטליכקייט, וועלכע מיינע חבר'טעס האָבען געהאט פון זייערע יונגע מוטערס. מיין קליין הערצעל פלעגט פערקלעהמט ווערען פון קנאה, ווען איך פלעג זעהן, ווי מיינע חבר'טעס טאַנצען מיט זייערע מוטערס איבער'ן שטוב, ווי די מו־מערס דערצעהלען, איינס דאָס אַנדערע, די מערס דערצעהלען, איינס דאָס אַנדערע, די חכמות פון זייערע קינדער.

דער טאטע, פערקעהרט, פלעגט מיר יאָ א מאָל נעהמען אויפ'ן האנד, וויעגען מיר אייף די קניה, לאכען פון מיינע חכמות; דער טאטע איז קניה, לאכען פון מיינע חכמות; דער טאטע איז געווען א שוואַכער, און — קען זיין דערפאר פיעל צערטליכער פאר דער מאמען. אָבער איף האָב פיר איהם דרך ארץ געהאט: איף האָב קיינמאָל ניט געהאט די העזה, זיך שפּיעלען מיט זיין גרויער, געדיכטער באָרד, אזוי ווי מיינע חבר'טעס פּלעגען טהאָן מיט זייערע טאַטעס. און דערצו פּלעגט ער אלע מאָל זיין אומעטיג און דערצו פּלעגט ער אלע מאָל זיין אומעטיג און קרעכצען. איף פּלעג אויסמיידען צו זיין נעבען איהם.

שוין פון מיין קינדהייט האָבען די אלע זאכען ארויסגערופען א בענקשאפט אין מיין הארץ. איך בין עלטער געוואָרען פאר מיין ציימ, האב מין אויפגעהערט שפיעלען מיט מיינע חבר'טעס, און פלעגט אבזיצען שעה'ן לאנג אליין.

אָט אזוי ווי איהר זעהט, איז מיין קינדהייט געווען א איינזאמע און אומעטיגע. אפט זוך איך א ליכטיגען שטריך, און דאמאלם טהוען א שיין, ווי א בליין, די ווינטערדיגע פרייטאג־צו־נאכטען ביי אונז אין שטוב, ווען דער טאטע פלעגט פער־ טייטשען דעם "שיר השירים". דער טאטע האָט א וואונדערשעהנעם ניגון געהאט צום לערנען. פרייטאג־צו־נאכט פלעגט ביי אונז אין שטוב זיין נאָך שטילער ווי א גאנצע וואך, ווייל די אלטע קיילע פלעגט אוועקגעהן צו איהרע קינדער און איוניקלעך, אבער די שטילקייט פלעגט ניט זיין קיין שרעקעדיגע, פארקעהרט, עפעם הייליגעם איז געווען דעריין. איך פּלעג מיך בעהאלטען אין דעם דונקעלסטען ווינקעל, די מאמע פלעגט זיצען שטיל און דער טאטע פלעגט זינגען און פער־ טייטשען. דער "שיר השירים" — נאָכ'ן טאר מענם אנזיכטען -- מיינט א משל אקעגען דאָס אידישע פאלק, שולמית איז די כנסת־ישראל,

זיין פרומעס הארץ ווערט געריהרט, ער לעבט דורף די אלע צרות און פערפאלגונגען, וואס די כנסת־ישראל איז אויסגעשטאנען אין לאנגען גלות, ער פיהלט, ווי דאָס ריעזיגע כלל־ישראל הארץ בענקט נאָך די בשמים־בערג, נאָף דער רוה, נאָך דער היים, נאָכ'ן גאט... ער זינגט און טרעהרען פיהלט זיך אין זיין קול. איך פלעג דאמאלס פיעל וויינען אבער די טרעהרען זיינען געווען אזוי זיס...

אבער ניט וועגען דעם. איך וויל אייך דערצעהלען וועגען מיינע ראָמאנען. זיי האָבען דעם גרעסטען אָרט פערנומען אין מיין לעבען, פון זיי האָב איך מעהר, ווי פון אלעם אין דער פון זיי האָב איך מעהר, ווי פון אלעם אין דער וועלט, געליטען, פון זיי לייד איך נאָך איצט, ביי מיינע פערציג יאָהר, און זיי זיינען, נאָך מיין מיינונג, מעהר פאר אלעם אנדערע אינטערע־סאנט.

צו מיין זיבעטען יאָהר בין איך שוין געווען פערליעבט. ניט לאכט, הערט! ביי אונז אין שטערטיל איז אראָבגעקומען א לעהרער, זיל־ בערשטיין איז געווען זיין נאָמען. זילבערשטיין איז געווען אלט א יאָהר אכט־און־צוואנציג, א הויכער, א שלאנקער, מיט א מילד־ווייםען גע־ זיכט איינגעפאסט אין א שווארץ, קורץ בערדיל, זיינע אויגען גרויסע, שווארצע און לאכענדיג־ גוטע, און זיינע הענד ווייסע און צארטע ווי ביי א פרינץ. ער איז אראָבגעקומען ביי אונז אין שטעדטיל מיט זיין פאמיליע: זיין פרוי און זיין קינד, א מיידעלע אין מיינע יאָהרען. ער האָט געהאלטעוַ אין מיטען פון זיין שטודיום, עם האָט איהם אויסגעפעהלט מיטלען, און ער האָט פער־ לייגט ביי אונז אין שטעדטיל א חדר. צו איהם האָט מען מיך אבגעגעבען לערנען און אין איהם האָב איך מיך פערליעבט.

וואס הייסט פערליעכט ? הונדערטע ביכער האָט מען וועגען ליעבע אנגעשריעבען, עפענט־ ליך און פריוואט דיסקוטירט מען וועגען דעם, אלע זיינען נאר פעראינטערעסירט אין די ראד מאנען וועגען ערוואקסענע; און דאָך האָב איך צו מיינע זיעבען יאָהר געפיהלט די זעלבע הארץ־ קלאָפּעניש, ווי אין די שפּעטערדיגע ערוואקסע־ נע יאָהרען.

איך בין געווען די בעסטע שילערין; ווען איך פלעג זיך אויסצייכנען, פלעגט מיר דער לעהרער גלעטען איבער'ן קאָפּ, א זיסער ציטער פלעגט דורכלויפען מיין לייב פון זיין גלעט, און

מיין קליין הערציל פלעגט קלאפען און קלאפען....
אויסער'ן חדר פלעגט תמיד פאר מיינע אויגען
שוועבען מיין לעהרער'ם געשטאלט, זיינע
אויגען, זיינע צארטע הענד, ביי־נאכט פלעגט
מיך איינשלעפערען דער געדאנק, אז מארגען
געה איך אין חדר, און ביים ערוואכען פלעג
איך פיהלען א זעלטענע אונרוהיגע פרייד...
מיין מאמע האָט זיך געבייזערט, וואס איך עם
וועניג פריהשטיק. איך אָבער האָב קיין געדולד
ניט געהאט צו עסען, מיין קליין הערציל איז געד
ווען איבערפילט מיט גליקליכע ערווארטונג...

מיין לעהרער'ם ווייב האָב איך פיינד געד האט. א הויכע, א מאָגערע פרויענצימער מיט פלאקסענע האָר און מיט גרויע קורצזיכטיגע אויגען. נאָך מעהר פיינד האָב איך געהאט זייער קינד. דאָם קינד — א מיידעלע אין מיינע יאָה־ רען — איז געווען אין גאנצען געראטען אין דער מוטער, א גרון־בלייך פנימ'ל, פלאקסענע האָר, און א שלעכטם! פלעגט נאָר קנייפּען און בייסען. דער פאטער האָט עס שטארק ליעב געהאט, פלעגט אפט האלטען זי אויף די הענד, גלעטען זי און קושען. אוי, האָב איך זי מקנא געווען... פלעגט עם מיר פערדריםען... אין די שפעטערדי־ גע צייט פון ערפאהרונג האָב איך פערשטאנען, אז דאָם איז געווען דער ריכטיגער געפיהל פון אייפערזוכט, אייפערזוכט אין א קינדיש־ליע־ בענדעם הארץ....

דריי יאָהר האָט זילבערשטיין געהאלטען ביי אונז דעם חדר. נאָכעדם איז ער אוועקגעפאהר רען. מיר איז א ווילדע אומעדיגקייט בעפאלען, א שטארקער שמערין האָט אָנגעהויבען נאָגען מיין יונגעם הארץ. מיר איז שוין דעמאלט צעהן ייאָהר געווען. מיין מאמע איז פאר דער צייט עלטער געוואָרען, דער טאטע שוואכער און אומעטיגער, שכנים האָבען בעמערקט, אז איך בין בלייך, די מאמע האָט מיך גענומען צום דאקטאר. אויסגעהיילט האָט מיר, מסתמה, די דאקטאר. אוי אנגעקומען דער פריהלינג.

אונזער שטעדפיל האָט זיך געפונען ביי א פייטעל־גרויסער שטאדט. א וואונדערשעהן שטעדפיל איז די, וואו מיר האָבען געד וואונט. א גרויסער טייך האָט זי אבגעטיילט פון דער שטאדט, איין לאנגע שורה, שעהנע, זויבערע הייזער האָבען זיך געצויגען אין "טהאָל" און נאך אזא שורה הייזער אויפ"ן "בארג", אזוי, אז דאָס האָט אויסגעזעהן, ווי א שטערטיל פון 2 עטאזשען. צו־פוסענס די הייזער

האָט געפּלאסען דער גרויסער שעהנער טייף, צור סְאָפּענס האָט זיך געצויגען א בערגיגע געגענד מיט א געדיכטען אוראלטען וואלד.

דער לעהרער איז אוועקגעפאהרען פאר פסח. א פריהריגער יאהר איז דאמאלס געווען. גלייך ווי עס איז נאָר ווארים געווארען און דער גלייך ווי עס איז נאָר ווארים געווארען און דער וואלד האָט זיך בעקליידט מיט גרינס, האָב איך אָנגעהויבען אבליגען גאנצע טעג אין וואלד. איך פלעג מיר כלומרשט מיטנעהמען א האנד־ ארבייט, אבער אלע מאָל פלעג איך די ארבייט בריינגען אזוי ווי איך האָב זי אוועקגעטרא־ בריינגען אזוי ווי איך האָב זי אוועקגעטרא־גען. וואס פלעג איך טהאָן גאנצע טעג ? איך בלעג פאנטאזירען און חלום'ען.

איך פלעג אויסקלייבען דעם העכסטען שפיין־בארג און פון דארט אראָבקוקען. א צויבער־בילד האָב איך געזעהן. אנטקעגען די גרויסע זויבערע שטאדט מיט איהרע הויכע מויערען, מיט די פערשיעדענפארביגע דעכער, וועלכע שפּיגלען זיך אנטקעגען זון. אָט איז דער פערגאלדעטער דאַך פון נייעם "סאָבאָר", דער בלויט־רויטער דאַך פון נייעם "חיםער צערקווע", דער גרינער דאך פון ליטווישען קלויסטער, דער דער גרינער דאך פון ליטווישען קלויסטער, דער מטאלינער דאך פון מאָנאסטיר, אלעס־איינגע־פלאכטען אין זונען־שיין גיסט זיך צוזאמען אין די פארבען פון בויגען. עס לעבען אויף פארבען אין הארץ וועקען זיך אונבעוואוסטע פערלאנגען, עס ווערט טרויעריג און זיס...

אמאל פלעג איך מיך פערקוקען אויפ'ן טייך. עם שפרייט זיך א גרויסער, גלאטער וואר סער, ליעגט שטיל ווי א שטיק בלוי הימעל ארונטערגעפאלען אויף דער ערד. א גאנצען טאג קוק איך צום מזרח: דארט קוקט אוים דער טייד געהיימניםפול, ער ציהט זיד ווייט הינטער די גרינע לאנקעם, הינטער די פעלדער, הינטער דעם הויכען "פעטראָווער" בארג; מיין פאנ־ ...טאזיע יאָגט איהם נאָך ווייטער אלץ ווייטער אמאל פאלט מיין אויג אויף א שיפעל. גאנץ וויים שווימם א וויים שיפעל מים א ווייםען זעגעל. ווי א שמעטערלינג זעהט עם אוים. אין שיפעל זיצט א מאן אין א ווייסען און רודערט. א רחמנות כמפט הוט אן צו יענעם כיאן, איך וויים ניט פאר וואם, נאָר עם קלעמט עפעם אזוי דאָם הארץ... פארנאכט קוק איך צום מעריב: דארט זינקט אין טייד אראָב די זון. א רויט־גאלדענער שלייער פערוויקעלט דעם טייך, די בוימער פון ביידע זייטען טייך, די דערבייאיגע פענסטער און דעכער, די שיפען מיט די מענשען (דאָרט געפינט זיף דער דאק) זעהען אוים ווי צוגעדעקט מיט'ן גאלדענעם שלייער און אונטער'ן נאלדער מעם שלייער, און אונטערן גאלדענעם צודעק נעם שלייער, און אונטערן גאלדענעם צודעק זשומעט א צויבערענדע פאנטאסטישע וועלט...

אזוי האָב איך פערבראכט דעם זומער; אזוי האָב איך פערבראכט נאָך עטליכע זומער'ן. קייד נער האָט זיך אויף מיר ניט אומגעקוקט. מיין נער האָט זיך אויף מיר ניט אומגעקוקט. מיין מאַמע איז געווען פערנומען אין געשעפט. דער טאַטע איז קראַנקער און שוואַכער געוואַרען. אין חדר האָב איך מיר אויסגעלערנט שרייבען און לייענען אידיש, שרייבען א רוסישען אדרעס, א ביסעל רעכענען. מיינע עלמערען זיינען מיט מיין "בילדונג" צופריעדען געווען. נדן איז שוין פאר מיר געלעגען, און זיי האָבען רוהיג גע־פאר מיר געלעגען, און זיי האָבען רוהיג גע־ווארט איך זאל אויפוואקסען, דאן וועט מען טהון מיט מיר א שידוף.

און אזוי האָב איך זיך געהאָדעוועט אין איינזאַמקייט. קיין חבר'טעס האָב איך ניט גע־ האט. גאנצע טעג פלעג איך פערבריינגען אין חלום'ען, טראַכטען און בענקען. דאם איז געווען אין די זומערען. אין ווינטער פלעג איך טאָג און נאַכם לייענען. איך פלעג לייענען דעם טייטש־ חומש, די תחינות, אלערליי משונה'דיגע ראָמאַ־ נען, רייזע־בעשרייבונגען, פעשיות פון גזהנים, אלן וואם איז מיר נאָר געקומען פאר דער האַנד. מיין טאַטע האָט וועגען מיין לייענען זיך נים געקימערט, צופיעל איז ער געווען פערנומען מיט זיך. מיין מאמע האָט אליין פיינט געהאַט די שטוב־ארבייט, פלעגט זי מיך צורוה לאָזען מיט דער ווירטהשאפט; אזוי בין איך געווען איינזאָם און פריי. און אזוי האָב איך פערבראכט ביז מיין זעכצעהנטען יאָהר, ביז מיין צווייטען しないな」

מיין צווייטער ראָמאַן איז אויד געווען מיט מיין צוריטער.

יעדע נאריש מיידעל פערליעבט זיך אין איהר לעהרער" – דאָס האָט מיר ניט לאַנג איהר לעהרער" – דאָס האָט מיר ניט לאַנג א קלוגער מאַן געואגט. דער קלוגער מאַן האָט אָבער איינס פערגעסען, אז עס זיינען פארהאן זאכען אין לעבען, וועלכע גלייכען אויס די פּרינצעסין מיט איהר דיענסט, די געבלידעטע דאמע מיט דער דארפ'ס־מייד דעל. און דאָס איז אויך בנוגע צו פערליעבען זיך דעל. און דאָס איז אויך בנוגע צו פערליעבען זיך אין א לעהרער. דער לעהרער קומט און לערנט

און ענטוויקעלט און ווירקט, די שילערין פיהלט צו איהט רעספעקט, אכטונג, פערהייליגונג, זי איז פון איהם בעהערשט. און אז די "יונג־פרוי" הויבט זיך או וועקען אין דער שילערין, איז דער לעהרער אלע מאָהל דער ערשטער אויפ'ן פּלֹצִין...

מיין צווייטער לעהרער איז אויך געקומען אין אונזער שטעדטיל מיט'ן זעלבען ציעל וואס דער ערשטער: ער האָט געדארפט אָנזאַמלען געלד צו פאָהרען שטודירען. ער האָט ניט פער־ לייגט קיין חדר, נאָר געגעבען "אוראָקען" פּרי־ וואט. ביים גביר פון שטעדטעל האט ער געד לערנט מיט דריי קינדער העברעאיש; ער פלעגט אויך געהן מיט זיי אלע טאָג שפּאַציערען. זיי פלעגען געהן פארביי אונזער הויז. איך האב זיי געהערט ווידען העברעאיש. איך האָב ליעב גע־ האַט דעם קלאנג פון דער שפּראד, קען זיין צו־ ליעב דעם טאַטענ'ם "שיר השירים". איך האָב גע'פועלט ביי מיין מאַמען אָנצוהויבען לערנען העברעאיש "קיין חסרון צו א שידוך וועט דאָס האָט מיין מאַמע בערוהיגט דעם נים זיין", טאַטען.

גייבער־בילד, א מלאך..." -- דאָם האָט גרינבלאט. מיין נייער לעהרער, געואגט וועגען מיר גלייך די ערשטע פּאָאר וואָכען צייט. אויב מיר שטעלען זיך פאָר א מלאך אין בלאָנדען געד שטאַלט, בין איך דאָס געווען אין דונקעלען, אָבער געווען בין איך דאָס. איצט וויים איך, אָבער געווען בין איך דערפון ניט געוואוסט. דאַמאָלסט האָב איך דערפון ניט געוואוסט.

שטעלט אייך פאָר: א זעכצעהניאָהריגע מיידעל; דאָם געשטאַלט א שלאַנקע, מיטעל־ הויכע, א בויגזאַמע ; א קאָפּ לאַנגע, געדיכטע, ברוין־שהמרצע האָאר, וואס גלאנצען ווי סאַמעט, א לענגליף געזיכט בעדעקט מיט פרישע רויט־ קייט, שווארצע גרויסע רונדע אויגען, געדיכטע ברעמען, ווי אַ וואָלקען, איבער די אויגען, אַ רויט מיילכעל, פרישע ליפען, פערל־ציין, אַ געטאָקט נאָז, ווייכע, קליינע הענד. דאָם איז געווען מיין אויסערער אויסזעהן. מעהר חן אָבער האָט גע־ האט מיין גייסטיגער "אנבליק"; מיין הארץ איז געווען ווארים און פול שעהנע געפיהלען, פע־ היגקייט צום לערנען זעלטענע, געדאנקען -- גאר ניט צו גלויבען ביי מיין עלטער, מיט איין שוואונג בענעהמען די שווערסטע זאַך, ביי די לייכטעסטע אויפרעגונג רייטעלט זיך דאָס גע־ זיכט, די אויגען ריידען אהן ווערטער, דערצעה־

לען פון א רייכער נשמה, און צו אלעם, א זיסע, געפיההפאָהע שטימע. איך פהעג אָפט, פאר זיך, מיט א פערבענקט קול צוזינגען.

אָט דאָס בין איף געווען צו זעכצעהן יאָהר.
ביי דער ערשיינונג פון מיין צווייטען לעהד
רער בין איף גאָר אַן אַנדער מענש געוואָרען.
דער אומעט, די בענקשאפט, זיינען ווי דורף אַ
כישוף פערשוואונדען. אַ נייע וועלט האָט זיף
פאר מיר געעפענט, אַ וועלט אַ ליכטיגע, פול פּאָר
עזיע, גליק, פרייד און גאָלדענע פאַנטאַזיעס.

מיין לעהרער איז א "פאַנטאַזיאָר", ווי מען רופט עס. ער איז אמאל געווען א ישיבה־בחור. איהר ווייסט דאָך די סימפּאַטישע ישיבה־ בחור'שע טיפען, וועלכע זיינען פול מיט פאַנ־ טאַזיען און שעהנע ערהאַבענע אידעאלען? פון איהם האָב איך געלערנט, אז ווייט, ווייט הינה טער אונזער שטעדטיל געפינט זיך א וועלט מיט גרויסע שטעדט, כיט פערשיעדענע קאסטבארד קייטען, אז עס איז פארהאן א גרויסע ברייטע וועלט, א וועלט פון רעכט און אונרעכט, פון ליכט און פינסטערנים, פון אידעאלען, שטרעד בונגען, פּאָעזיע, העכערע פערלאַנגען און אזוי ווייטער. איהר שמייכעלט? איך וויים, איצטיגע צייט ווייכט דאָם יעדע מיידעל אָהן דער הילף פון א לעוזרער. דאָם איז אָבער געווען מיט פינף־ און־צוואַנציג יאָהר צוריק, ווען דער וועג פאר מיידלאך איז נאָך געווען אזוי פערצאַמט.

ער האָט מיר גיך אויסגעלערנט העברער איש. מיון האָבען אָנגעהויבען לעזען צוזאַמען. אפילו תלמוד און הגדות האָט ער מיר געלערענט. אפילו תלמוד און הגדות האָט ער מיר געלערענט. איך בין בעקאנט געוואָרען מיט די אידישע למודים און מיט דער העברעאישער, סענטימעני טאלער, פּאָעטישער ליטעראטור. נאָכדעם האָט ער מיר אויסגעלערנט רוסיש, א ביסעל דייטש. מיר האָבען אָנגעהויבען לעזען צוזאמען די צוויי מיטראטורען, קריטיקירען צוזאמען, צוזאמען דענקען און פיהלען.

גרינבלאט איז געווען מיט צעהן יאָהר על־ טער פון מיר, א ניעדריגער, א דונקעל־בלאָנדער, פיט גרויע, ענערגיישע אויגען.

זיינע בעציהונגען צו מיר זיינען געווען זאָגעררבארע: אז ער ליעבט מיך, דאס האָב איך געפיהלט, מיין הארין האָט עס מיר געזאָגט; און א פערליעבט מיידעל'ם הארין מאכט קיינמאָל אין א פערליעבט מיידעל'ם הארין מאכט קיינמאָל קיין טעות ניט... ער האָט אבער אויף מיר קיינמאָל קיין האנד ניט ארויפגעלעגט, ווער רעדט שוין קיין האנד ניט ארויפגעלעגט, ווער רעדט שוין גאר פון קושען? שפעטער האָב איך ערפאַהרען,

אז איד בין געווען פאר איהם ווי א הייליגע ערד שיינונג, ווי א ריינער מלאד פון הימעל, פון וועלכען עם דארף זיד נאָר זעטיגען דער גייסט, און דער קערפּער טאָר דערפון קיין הנאה ניט האָבען...

ראָס איז אפשר דער איינציגער פעהלער, וואָס ער האָט געמאכט...

פיעלעס האָב איף פון איהם געלערנט. א נייעם "שלחן־ערוף" האָט ער מיר געגעבען, א שלחן־ערוף פון פּרינציפּען, פון מאָראַל און פון אידעען.

פּאָעזיע — האָט ער מיר געלערנט — דאַרף מען ניט הכען נור אין זונען־גלאנץ און פריהלינג; פּאָעזיע האָט אויף אין זיף די שווארצע נאַכט, דער שטורעם, דער גרויער וואלקען, דער טרויע־ ריגער הערכסט.

ער וואָט עס מיר פערשפּאָרט זאָגען: פאר מיר האָט סאַי־ווי־סאַי געהאט אלץ א צויבערנ־ דען גלאַנץ, ווי הימעלשע פּאָעזיע האָט מיר אויס־ דען גלאַנץ, ווי הימעלשע פּאָעזיע האָט מיר אויס־ געזעהען די גאנצע וועלט: ער — גרינבלאט — איז געווען נעבען מיר, מיין מיידעל־האַרץ האָט איהם פערגעטערט און געליעבט, די פּאָעזיע איז געווען ניט אין דער וועלט, נאָר אין מיר אליין...

שננט איז ענטשוויגען. א שטילקייט האָט אָנגעפיהלט דעם צימער, פון קיף האָט זיף דער־
טראָגען דער שטילער אומעטיגער קלאַנג פון די
שפּיזלען; איך האָב געקוקט אויף אַנגא'ן; איהר
פערוועלקט געזיכט איז געווען איינגעוועבט אין
דונקעלע שאָטען, די גרויסע יונגע אויגען האָבען
געקוקט אומעטיג אין דער לופט. איך האָב איינ־
געהאלטען דעם אָטהעם און מיט גערולד גער
ווארט ביז זי וועט פאָרטזעצען. אַ וויילע שפּע־
טער האָט זי דערצעהלט:

א יאָהר און א האלב האָט זיך געצויגען מיין גליק. נאָכדעם איז ער אוועקגעפאהרען. וועלכע פערבאָרגענע קראפט האָט אונז צור שיידט? איך וויים ניט קלאָהר ביז היינטיגען טאָג. איך האָב איהם פיינט געקראָגען. ער מיר אויך. די איינציגע אורזאכע, וואס האָט אונז צושיידט, בין איך מיר משער, איז אָט־וואָס: די ליעבע פון א לעהרער צו א שילערין בעשטעהט אין דעם, וואָס ער איז א ל ע ה ר ע ר און זי אי ז ער ין. איינער ווירקט, און דער אַנ־ דערער איז אונטער דער ווירקט, און דער אַנ־ דערער איז אונטער דער ווירקונג... ביי אונז האָט עס ניט לאנג אָנגעהאלטען: איך בין געווען א פעהיגע, אין א קורצע צייט האָב איך פון איהם א פעהיגע, אין א קורצע צייט האָב איך פון איהם

איבערגענומען זיין גאנצע תורה. עם איז נאָד געוואָרען פערקעהרט: איך בין געווען פעהיגער פון איהם, האָב טיעפער פערשטאַנען, לאָגישער גערענקט, שעהנער געפיהלט, און א העלערע, קלאָהרערע פאַנטאַזיע געהאט. זיין קוואל האָט זייך אויסגעשעפּט פאר מיר. וואלט ער אין מיר אויפגעוועקט די "פרוי", וואלטען מיר אין א קערפּערליכע פערבינדונג געקומען, וואלט זיך עס ניט אזוי זיך געענדיגט, די שיכרות וואלט גער קומען, די יוגענד־שיכרות, וועלכע פערשטעלט דעם ביטערען אומעט פון אויג, און מאַכט די דעם ביטערען אומעט פון אויג, און מאַכט די ווירקליכקייט שעהנער און פאַנטאַסטישער ווי איז...

און אזוי האָב איך איהם אריבערגעוואקסען.
עס האָט זיך אָנגעהויבען א פערבאָרגענער
אסאמפּף. עס טרעפט מיר לעזען וואס, איך פער־
שטעה עס טיעף און גוט, ער קריטיקירט עס אויף
זיין ארט, איך בעמערק, אז עס איז ניט ריכטיג,
זאָג איהם מיין מיינוג,איך זעה, אז ער קען עס
ניט אָבלייקענען, אבער צוגעבען, אז איך בין
גערעכט, וויל ער ניט. ער הויבט אָן פערדרעהען,
פערפּלאָנטערען, אָנפאלען אויף די "ווייבערשע
שכל'ען", ארונטערמאַכען מיין גאנצען געשלעכט,
אויפווייזען, אז א פרוי האָט וועניגער מאַרך אין
קאָפּ און אזוי ווייטער. עס צואוואַקסט זיך א
שנאה צויישען אונז, מיר קריגען זיך שטאַרק
פיינט. און אזוי זיינען מיר זיך צוגאנגען ביטער

ער איז אוועקגעפאָהרען פון שטאדט.

און וויעדער איז מיר א אומעט בעפאלען. אין הארצגן האָב איך געפיהלט א פּוסטקייט, אזוי ווי עמיצער וואלט דאָרט געמאכט אַ לאָדָ. דער וואלד און טייך, די נאַכט און מאָרגען, דאָס גאנצע לעבען האָט מיר אויסגעזעהען אומעטיג און שווארץ, אָבער זיעבעצעהן א האַלב יאָהר איז מיר דעמאָלט געווען. ביי אזא עלטער טראַכט זיך נים וועגען זעלבסט־מאָרד אזוי ווי איצט, דאַמאָלסט זוכט מען, אן וואָס זיך אָנצוכאַפּען ביים לעבען. און איך האָב מיך אויך אָנגעכאַפּט. איך האָב שוין געוואוסט, אז ווייטער פון אונ־ זער שטעדטיל געפינט זיך א גרויסע שטאָדט, מיט טעמפּלען פון וויסענשאַפט. איך האָב מיך אָנגעהויבען צוצוגרייטען צום עקזאַמען שטילער־ הייד און צוטראַכטען א מיטעל ווי אזוי זיך ארויסצודרעהען פון דער היים.

אזוי איז אוועק דער לעצטער ווינטער. מיר איז געוואָרען אַכטצעהן יאָהר. איך בין געוואָרען

העכער, ברייטער, ענטוויקעלטער, דאָס ברוינע בלוט האָט אָנגעהויבען האַסטיגער פליסען אין די אָדערען, דאָס יונגע הארץ האָט עפּעס פער־די אָדערען, דאָס יונגע הארץ האָט עפּעס פער־לאַנגט און געמאָהנט... דאס איז געווען פאר פּסח. דעו' פריהלינג האָט שוין בעוויעזען אלעס אויפוועקען צום לעבען. ביי אונז אין שטוב האָט מען זיך געריכט אויף א גאסט, וועלכער האָט מען זיך געריכט אויף א גאסט, וועלכער האָט גערארפט קומען חוה"מ. דער גאסט איז מיין שוואָגעו"ם א ברודער. ער איז כלומרשט געקו־מען צוליעב געשעפט, מיר האָט מען אָבער נייע קליידער גענעהט... מיין פאנטאַזיע האָט זיף פאָרגעשטעלט עפּעס, געווארט אויף עפּעס....

עם איז געקומען מיין שוואָגער'ם ברודער. אלעם איז שוין געווען צווישען דער פאמיליע אָבגעמאַנט; עס איז נאָר געגאנגען אין דעם, צו מיר וועלען געפעהלען איינס דאָס אַנדערע. איך בין איהם גלייך געפעלען, און מיט דאָס רעכט פון א חתן האָט ער ארויפגעלעגט אויף מיר זיין האַנד.

און אזוי ווי עם צינדט זיך אָן פּוּלּווער, ווען עם דערשמעקט פייער, אזוי האָט זיך מיין רייפער יינגער קערפער אָנגעצונדען ביי די ער־ שטע בעריהרונג פון א מאן...

א געוואלטיגע בעטויבונג איז אויף מיר געקומען. דער באָדען איז ווי פערשוואונדען פון אונטער מיינע פיס. די געדאנקען האָבען זיך אויסגעוועבט פון קאָפּ. די לעהר־ביכער, די גרוי־ סע שטאָדט, דער אוניווערסיטעט, אלעס האָט סיך אווערגעגליטשט. א ריעזיגע לוסט האָט מיך אָנגעצונדען און פערברענט אלעס פריהערדיגע....

עם ימיז געווען ביי אונז חתונה. איף בין אוועקגעפּאָהרען צו מיין מאנ'ם עלטערען אין א קליין פּויליש שטעדטיל. איך בין געווען ווי אין שלאָר, ווי אין חלום, ווי אין שיכרות... איך האָב קיינעם נים געזעהען פאר זיך, איף האָב אפילו ניט געוואוסט וואס פאר אן אָנבליק עם האָט מיין מאַן...

דערוואוסט האָב איך מיר דעמאָלט, ווען עס איז שוין געווען צו־שפּעט.

איך האָב בעדארפט מוטער ווערען. מיין נייע לאגע האָט מיר ווי אויפגעוועקט פון מיין שלאף. פערשוואונדען דער הלום, אויסגעניכטערט די שיכרות.איך האָב אלעם דערועהן אין ריכטיגען געשטאלט. דאָס ערשטע האָב איך דערזעהן מיין מאן. א שוידער האָט מיך דורכגענומען: א נידריגער, דיקליכער מאנספּעוּזאָן פון אַ יאָהר

אכט־און־צוואנציג, גלייכע, פלאקסענע האָר, אַ גראָבען נאָז און גראבע ליפּען, גרויע, קליינע אונען, גראָבע הענד, קיין איין אינטעלינענטער אוינען, גראָבע הענד, קיין איין אינטעלינענטער שטריך, און אָט דיעזער איז געווען מיין מאַן...

איך פערשפּאָר אייך דערצעהלען, אז איך האָב איך איהם גלייך אנגעהויבען האסען. ער איז מיר געוואָרען עקעלהאפט. מיינע פריהער פערשלאָפענע געפיהלען האָבען אויפגעוואכט;

די לוסט צום לערנען, צו לעבען אין דער גרויסער שטאָדט האָט זיך אויפגעיועקט אין מיר נאָך מיט מעהר קראפט.

דער געדאנק, אז איך בין פערבונדען, האָט נאָך מעחר גערייצט מיין לוסט צו פרייחייט, האָט נאָך מיר געמאכט מעחר פיינט האָבען מיין מאן, פיינט האָבען דעם ניט געבעטענעם גאַסט אין מיין בויך... (שלום פאלגט).

י. ראַלניק.

ו. באלאדע

א אידישע מיידעל, אַ כשרה'ע קינד, האָם זיך אין אַ גוי'שען שייגעץ פערליעכם, די שמערמעל, זי רעדמ און באַרעדם און זי שילם, דער מאַמע די מאַמע זיי זיצען בעמריעכם.

דער מצמע דצָּס מיידעל הצלמ אונמער דעם שלצָּס, צֶּן ווצְּנִד שלצָגמ דִּי מצָמע איהר גרצָּה־צֵּלמען קצָפּ, דער שייגעץ געהם אום, צווי מצֶג צווי נצַכמ און נעהמט פונ'ם פענסמער דצָּס אויג נים צַרצָּב. דער שייגעץ, ער מרצַכם פון צַ קלויסמער, פון שמד, דער שייגעץ, ער מרצַכם פון צַ קלויסמער, פון שמד, דער מצַמע — פון קידוש־השם, פון סיביר . . . . צ מצַג איז צַוועק און עס קומט צָן צַ נצַכט די מיידעל זי הענגם אויף אַ הצַנדמוך ביים מהיר.

.2 * * *

צווישען דפֶּרף און שמפָּדם אין אַן אַלמער שטיבעל האָם די מאַמע מיך, איהר לעצמע קינד, געבוירען, אויף די בריימע וועגען קוקען מיינע אויגען, אויף די בריימע וועגען האָב איך זיך פערלוירען.

אויף די ברייםע וועגען וואַקעל איך פון שמעגזיג צווישען ראַש און רוה און קען זיך נים ענטשיידען, דאָרם דער זינגער — מאָג, דאָ דער מרוימער — אַבענד שטעה איך אויפ'ן וועג איך ליעב צוגלייך זיי ביידען.

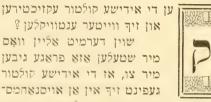
צווישען דאָרף און שמאָדם אויף אונבעקאַנטע יועגען האָבען מיך חלומות אומגעפּיהרט די נאַכט: נאָך האָב איך די הויכע טאָפּאָלען און געלע פעלד־בלומען געזעהן, ווען איך האָב ערוואַכט.

צווישען דפרף און שטפָדט, צווישען גרפָז און ריטער טפָנצט פרום מיין הפַרץ מיט ביידען זיי פערנימען, צווישען דפָרף און שטפָדט אויף א ברייטען שליפַרוועג ביי פַּ גרויען פעלד־שטיין וועט מיין נפַכט פַּגקוטען.

צביון.

מידישקיים*)

.3

לאַגע און עם זיינען פאראַן אזעלכע שטערעגדע מאָמענטען, וואָם שטעלען איהר עקזיסטענץ און איהר ענטוויקלונג אונטער א פראגע־צייכען.

עם וועט קיינעם ניט איינפאַלען צו פרע־ גען, אויב די פראַנצויזישע, די ענגליישע, די דייטשע אָדער די רוסישע קולטור קען עקזיסטי־ רען און זיך ענטוויקלען. די לאַגע און דער צו־ שטאַנד פון די דערמאָהנטע פעלקער איז אזוי נאָרמצַל, דאָס עס איז ניטאָ קיין אורזצַכע צו צווייפלען אויב זייער קולטור קען עקזיםטירען און זיך ענטוויקלען. ווען עם האנדעלט זיך אָבער וועגען דער אידישער קולטור, מוז צוצ פראַגע, ווילענדיג אָדער ניט ווילענדיג געשטעלט ווערען, ווייל נאָך אַלע חקירות מוז מען ראָך מודה זיין, אז דאָם לעבען פון אירישעו פּאְלק איז נים גאנץ נארמאל און עם עקזיסטירען גאנץ וועניגע מאָמענטען, וועלכע ווירקען געגען דער עקזיםטענץ פון דער אידישער קולטור און איהר ווייטערדיגע ענטוויקלונג.

פאר אונז שטעהט אלזאָ די אויפגאבע פון איין זייט צו אונטערזוכען, אויב די מאָמענטען, איין זייט צו אונטערזוכען, אויב די מאָמענטען, וועלכע ווירקען געגען דער ענטוויקלונג פון דער אידישער קולטור זיינען ווירקליך אזוי שטארק, אז זיי זאָלען קענען פיהרע; דאָס אידישע פאָלק צו אַסימילאציאָן, און פון דער אַנדערער זייט צו זעהן, אויב עס זיינען ניט פאַראַן אזעלכע פאקטאר רען אין דעם אידישען לעבען, וואָס האָבען בכח צו פאראליזירען יעדע אַסימילירענדע טענדענין, וואָס קומט פון אויסען.

אין אונזער פאַל אינטעויעסירט אונז הויפט־

זעכליך אמעריקא. ערשטענס ווייל די גאַנצע פראגע וועגען "אידישקייט", וועלכע מיר פער־האַנדלען דאָ, איז ספּעציעל געשטעלט געוואָרען פון אָנפאנגס אָן וועגען אמעריקא, צווייטענס, ווייל די פאַקטאָרען, וואָס ווירקען דאָ געגען דער ענטוויקלונג פון דער אידישער קולטור און זייער אסימילירענדער איינפלוס שיינט דאָ צו זיין פיעל שטאַרקער, ווי אין אירגענד וועלכע עס איז אַנדער לאַנד, וואו אידען געפינען זיך אין גרוי־פער מאַסען.

דאָס געפליגעטלטע וואָרט "שמעלין־טאָפּ", מיט וועלכען מען האָט אַמעריקאַ געקרוינט, איז געוואָרען אן ארגומענט פאר זיך אליין. אין אַמער ריקאַ קענען קיין נאציאָנאַליטעטען ניט עקזיס־טירען,עס איז אַ שמעלין־טאָפּ, וואו אַלעס און אלע וגערען צונויפגעשמאָלצען אין אן איינפער־מיגע מאַסע, וואָס מען רופט אַמעריקאַנער — דאָס איז דער געוועהנליכער ענטפער וואָס איהר דאָס איז דער געוועהנליכער ענטפער וואָס איהר הערט ווען מען פאַנגט אָן ריידען וועגען וועלכע עס איז נאַציאָנאַלער עק־זיסטענין פון וועלכע עס איז נאַציאָן. און דיעזער ענטפער פערפעהלט ניט צו האָבען זיין ווירקונג. דאָס וואָרט "שמעלין־טאָפּ" איז אַזאַ שטאַרקער אַרגומענט פאַר פּראָסטאַקעס, אַז מען טאָר אפילו ניט צווייפּלען אין זיין ריכטיגקייט.

אין דער ווירקליכקייט עקזיסטירט דאָ צ צומישונג פון בעגריפען בנוגע צו דער שמעלצ־ קראַפט פון דעם אַמעריקאַנער שמעלץ־טאָפּ. עס בעשטרייטען, אז ניט צו איז געווים צו די אויסער־ שווק עם איז וואם לעבען, ווי בנוגע פון פארמען צו קליידונג, געוואָהנהייטען, מאניערען און אויך שפראַך איז דאָ דער פערשמעלצונגס־פּראָ־ צעם, ביז אַ געוויסען גראַר, זעהר אַ שנעלער און אַ שטארקער. אין דעם פּרט איז די ווירקונג שוין גענוג שטאַרק אַפילו אויף דעם ערשטען דור פון די איינוואנדערונג, שוין אבגערעדט פון צווייטען און ווייטערדיגע דורות, וואָס ווערען דאָ אין לאַנד געבוירען. עם איז אָבער א גרויסער טעות אָנצונעהמען דיעזע פערשמעלצונג פון די אוי־

[&]quot;צוקונפט". זעה יולי און אוינוסט "צוקונפט".

סערליכע לעבענספאָרמען פאר אַן אינערליכע פערשמעלצונג.

אן אויפמערקזאמע אויג וועט אייגענטליך בעמערקען, אַז אויך אין די אויסערליכע לעבענם פאָרמען איז די פערשמעלצונג ניט קיין פאָל־ שטענדיגע, אַז אױך דאָרטען איז זי מעהר אַ שיינבאַרע ווי א ווירקליכע. ווען מען זאָל זיך אביסעל בעסער צוקוקען צו דעם ארט לעבען פון די אידען, איטאַליענער, איירישע, וועלכע זיינען ראָך וועם מען דאָך געוואָרען, וועם מען דאָך ראָן, אין לאנד געבוירען געוואָרען, געפינען א גרויסען אונטע־שיעד צווישען זיי אפילו אין די אַלגעמיינע אויסערליכע פאָרמען פון זייער לעבען. מען וועם געפינען או אונד טערשיעד אין זייערע מאַנירען, אין זייערע בע־ נעהמונגען און נאָך אַ גרעסערן אונטערשיעד אין וייערע געוואָהנהייטען און אין זייערע שפּייזען. אַ פּאָלשטענדיגע גלייכהייט וועט מען אפשר גע־ פינען נאָר אין דער קליידונג.

עם איז זעלבסטפערשטענדליך, או מען קען ניט נעהמען קיין ראיה פון דעם היינט אויף מאָר־ גען. אויב היינט איז די פערשמעלצונג נאָך ניט בּאָלַקאָמען, קען זי עם מאָרגען ווערען. אויב היינט בעמערקען מיר נאָך, אז עם עקזיסטירט און אונטערשיעד צווישען דעם איד, דעם איטאַ־ ליענער, דעם איירישען און יענקי, קען מאָרגען דיעזער אונטערשיעד פערשווינדען. די הויפט־ פראַגע איז אַלזאָ, אויב דער פּראָצעם פון פער־ שביעלצונג, וועלבען פיר בעביערקען, כיוז אונבער דינגט געהן פאָרװערטם און פיהרען צו פאָל־ שטענדיגע ווירקליכע אַסימילאַציאָן, אָדער ער וועט זיך ווייטער אויסדריקען ניט מעהר ווי אין דער אויסגלייכונג פון געוויסע אויסערליכע לע־ בענס־פּאָרמען, צווישען די פערשיעדענע נא־ ציאָנאליטעטען וואָס האָבען איינגעוואַנדערט אין שמעריקש.

דער וויכטיגסטער אַסימילירענדער פּאַק־ טאָר אין דעם לעכען פון די איינגעוואַנדערטע אין אַמעריקא איז אָהנע צווייפעל די שוהל. אין יעדען לאַנד האָט די שוהל די שטאַרקסטע אסיד מילירענדע ווירקונג און נאָך מעהר האָט זי עס אין אפעריקא. די אפעריקאנער פּאָלקס־שוהל צייכענט זיך אוים דערמיט, וואָס די ערציהונג ווערט אין מעהר אנגעפיהרט אגולנע, אין אנגרא, פאבריק־מעסיג. דאָס גאנצע ערציהונס סיס־ פעס, איז אזוי צו זאגען, אוועקגעשטעלט אויף דעם פּרינציפּ פון אַלע "יונים האָבען איין פּנים". אויף די אינדיווידואליטעט פון די שילער ווערט

געלעגט זעהר וועניג אויפמערקזאמקייט, זי ווערט כמעט אין גאנצען פערנאכלעסיגט. די ערציהונג האָט איין נוסח פאר אלע שילער, די שוהל בעד שאפט אן איינפערמיגע מאַסע, זי פאַבריצירט שמעריקאנער, זי איז דער ווירקליכער שמעלאד טאפ.

און אין דער ווירקליכקייט ווערט אויך די שוהל ארויסגעשטעלט אַלס דער וויכטיגסטער אַרגומענט, ווען מען פּאַנגט אָן צו ריידען וועגען א זעלבסשטענדיגע נאַציאָנאלע עקזיסטענין און אַ זעלבסשטענדיגע נאַציאָנאלע קולטור אויסער אַ זעלבסשטענדיגע נאַציאָנאלע קולטור אויסער די אַמעריקאַנער.

אין אונזער פאל האנדעלט עס זיף וועגען אידען. ווען מיר בעהויפּטען, אז דאָס אידיש פאָלק קען אין אמעריקאַ עקזיסטירען אלס נאַד ציאָן און ענטוויקלען אַ נאַציאָנאַלע קולטור, ענט־פאנד מען אונז געוועהנלין: איהר זייט פאנד טאַזיאָרען, איהר בעהויפּטעט אונגעוועהנליכעס און אונמעגליכעס, שוין דער צווייטער דור און אונמעגליכעס, שוין דער צווייטער דור אידישע איינוואַנדערער הערט אויף צו זיין אידיש, די שוהל אסימילירט איהם, זי שמעלצט איהם צוואַמען מיט די אלע אַנדערע אמעריקאַד נער עלעמענטען און פערוואַנדעלט איהם אין אַ נער עלעמענטען און פערוואַנדעלט איהם אין אַ גאַנץ נייע בעשעפעניש, זי מאַכט איהם פאר אַן אַמעריקאַנער.

און דאָם איז מיט'ן צווייטען דור שוין אזוי, וואָם וועט זיין מיט די ווייטערדיגע דורות? ביי זיי וועט דאָך פון דער גאַנצער אידישקייט אפיאֿו קיין שום סמן ניט באייבען!

אין דיעזער טענה איז אָהן אַ צווייפעל פאראן אַ סך אמת, אָבער דאָך ניט דער גאַנצער אמת.

עם איז אמת,, אז די שוהל ווירקט אַםימי־ לירענד און אז ביי דעם יונגען דור פון די אידישע איינוואַנדערער געהט אַ גרויסע טייל פון דער אידישקיים פערלאָרען, עם איז אָבער ניט אמת, אַז זיין גאַנצע אידישקיים ווערט פערלאָרען. עם איז אמת, אז די שוהל שמעלץ צונויף די מאסע, איינפערמיגע אין איין יוגענד מען אבער אמעריקאנער, רופט וואם איז ניט אכת, אז דיעזע קינסט־ לערישע צונויפשמעלצונג האלט אָן אויך ראַן, ווען די יוגענד פערלאָזט די שוהל און טרעט אריין אין קאמפף פון לעבען. נאף דער שוהל פאנגט זיך צוריק אָן א דיפערענצירונג, די צור נויפגעשמאָלצענע עלעמענטען פאַנגען זיך אָן אָבצוטהיילען איינער פון דעם אַנדערען און פאָד לען צוריק ארונטער אונטער די ווירקונג פון דער סביבה, וואו זיי קומט אויס צו לעבען און קעמפר פען פאר'ן לעבען.

און דערביי דארף אויך בעמערקט ווערען, אז שוין אפילו אין דעם פאקט גופא, וועגען דער אסימילירונג פון דער יוגענד, האָבען מיר אָפט צו טהאָן מיט גרויסע איבערטרייבונגען. די אָב־ שאַצונג פון דעם פאקט איז פיעל מעהר א סוב־ יעקטיווע אַלם אן אביעקטיווע. ווען איינער דער־ צעהלט אונז, אז די יוגענד איז פּאָלשטענדיג אַסימילירט, דארפען מיר נאָך שטאַרק צווייפּלען, אויב דיעזע בעהויפטונג קומט פון אן אביעקטי־ ווען שטודיום פון דעם לעבען פון די אידישע מאַ־ סען. אזא שטוריום איז בכלל נאָך ניט געמאַכט געוואָרען און קיין סטאַטיסטישע ציפער, וועלכע וֹאָלען אונז עטוואָס פּאזיטיוועס דערצעהלען, האָבען מיר געווים ניט. דאָ האנדעלט זיף מיים־ טענס וועגען השערות. ווען עס קומט א דאָק־ טאָר, אן אדוואָקאט, אדעון וועלכער עם איז אן אַנדערער פון דער פּראפעסיאָנעלער צו ניט פּראָ־ פעסיאָנעלער אינטעליגענץ און מאַכט די בעהויפּד טונג, אז די יוגענד איז אטימילירט, איז ער פאר זיך אפשר גערעכט. ער נעהמט דעם ביישפיעל פון זיינע קינדער און פון די קינדער פון זיינע בעקאנטע. ער פערגעסט אָבער דערביי, אז פון זיינע קינדער און פון די קינדער פון זיינע בע־ קאנטע קען מען בכלל ניט נעהמען קיין ביישפּיעל פאר די קינדער פון די אידישע פאלקס־מאָסען. ביי די קינדער פון די אינטעליגענטען און פון דער העכערער אידישער בורזשואזיע ווירקט ניט נור די שוהל אליין אסימילירענד, נאָר אויד דאָס הויז און די סביבה. דער אסימילאַציאָנס־פּראָצעס פון דער שוהל בעקומט אין הויז און אין דער סביבה נאָך א געוויסע אונטערשטיצונג. ביי דער פאָלקס־מאסע איז אָבער דער צושטאַנד אַ גאנץ אומגעקעהרטער. דאָם הויז פון אידישען מאסען־ מענש און זיין סביבה, לא די וואס זיי דיענען ניט אלם שטיצע פאר דעם אסימילאַציאָנס־פּראָ־ צעם פון דער שוהל, נאָר זיי ווירקען נאָד געגען איהם. די פּאָאר שטונדען אין טאָג, וואס די שוהל־קינדער פון דעם אידישען מאסען־מענש פערבריינגען אין דער געזעלשאַפט פון זייערע עלטערען און שכנים, פערבריינגען זיי עם אין א אידישער סביבה, אין א אידישע פּאָלקסטהימליכע סביבה. ווען מיר ריידען, אלזאָ, וועגען דער אסימילירטער יו־ גענד דארפען מיר צו אלער ערשט ניט פערגעסען,

אז מען דארף מאַכען אן אונטערשיעד צווישען דער יוגענד פון דער אידישער אינטעליגענץ און אידישער בורזשואזיע און צווישען דער יוגענד פון די אידישע פאלקס־מאסען. דער אונטערשיעד איז א גאנץ בעזאָנדערס וויכטיגע פאר אונזער פראגע איבערהויפּט, ווייל ווען עס האנדעלט זיך וועגען נאציאָנאלע עקזיסטענץ און נאציאָנאלען לעבען, שפּיעלט די פאלקס־מאסע די הויפּט־לאַכען,

דאָס איז פארלויפיג א בעמערקונג, וועלכע האָט, אגב אורחא, געדארפט געמאכט ווערען, אז דער אסימילירענדער פּראצעס פון דער שוהל זאָל ניט צופיעל איבערטריבען און איבערשעצט וועד רען, ווייל ער איז גענוג שטארק אָהן איבערטרייד בונגען און אָהן איבערשעצונגען.

וועלכע פאקטאָרען אָבער ווירקען געגען דעם אסימילירענדען פּראָצעס ? וואס זיינען די קאָנזערווירענדע עלעמענטען, וועלכע האָבען בכח אויפצוהאלטען די אידישע קולטור און די עקזיםטענץ פון אידישען פאלק אלם נאַציאָנאַלע איינהייט דאָ אין לאנד ?

אועלכע עלעמענטען זיינען פאראן זעקם.

- ראס לעבען פון די אידען אין קאָנ־ (1 פאקטע מאַסען;
- ראָס פארהאַנדען זיין פון א אידישע (2 עקאָנאָמיק;
- רער אינסטינקט פון זעלבסט־ערהאל־ (3 טונג;
  - ; די רעליגיאן (4
- פערקעהרס־מיטעל און פערבינדונגען (5 צווישען דער אַלטער און נייער וועלט ;
- הי בעציהונגען פון דער קריסטליכער (6 סביבה צו אונז.

רי אידישע איינוואנדערונג אין אמעריקא האָט זיך קאָנצענטרירט אין אייניגע גרויסע פּונקטען. דער גאנצער גרויסער טהייל האָט זיך בעזעצט אין די גרויסע שטערט און איבעראל האָבען די אידישע איינוואנדערער געבילדעט צענטרען, וואו זיי לעבען אין קאָנפּאקטע מאַסען. דאס איז געווען א גאנץ נאטירליכע ערשיינונג מיט גאנץ נאטירליכע אורזאכען. אגב איז דיעזע ערשיינונג ניט קיין ספּעציפיש אידישע. דאָס זעלבע, וואס די אידען, האָבען אויך געטהאָן די אירלענדער, די איטאַליענער און אלע אנדערע איראער, די איטאַליענער און אלע אנדערע נאַציאָנאליטעטען, וועלכע זיינען געקומען אהער אין אמעריקא. יעדע גרויסע אַמעריקאנער

שטאָדט, ניט נאָר ניו־יאָרק אליין, בעשטעהט פֿון א בעואָנדערע שטעדט, ווי א אידישע, איד א גרופּע בעואָנדערע שטעדט, ווי א אידישע, איז טאליענישע, איירישע, פּוילישע, יענקישע א. ז. וו., יעדע נאַציאָנאליטעט לעבט כמעט אינגאנצען אָבגעזונדערט און פיהרט זיך איהר אייגענארטיד נטז לערטז

דאָם לעבען אין קאָנפּאקטע מאַסען אליין איז שוין א גענוג שטאַרקער קאָנזערווירענדער עלעמענט. דער איד וואס לעבט צווישען אידען, קען זיך ניט אסימילירען און א נאציאָנאלע גרוד פע, וואס לעבט אין קאָנפּאקטע מאַסען איז ניט פע, וואס לעבט אין קאָנפּאקטע מאַסען איז ניט ניט ניט זי קען זיך ניט אסימילירען, נאָר זי נאָר וואס זי קען זיך ניט אסימילירען, נאָר זי מוז אויך שאַפען נאַציאָנאַלע קולטור־ווערטהען.

אויסער וואס די אידען אין אמעריקא לעבען אין קאנפּאקטע מאסען, האָבען זיי נאָדְּ דערצו אַ מעהר אָדער וועניגער זעלבסטשטענדיגע אָבגע־ שלאָסענע עקאָנאָמיק.

אויב דער באזים פון נאציאָנאַלען לעבען און נאציאָנאלע קולטור איז די עקאָנאָמיק, שטעהט דאָס אידישע נאַציאָנאַלע פּראָבלעם אין אמעריקא אין דיעזען פרט אין גאנץ בעזאָגדערע גינסטיגע צושטענדען. אין די גרויסע אַמעריקאַ־ נער שטערט בילדעט דאם אידישע פאלק פאר זיך ביז א געוויסער מאָס א זעלבסטשטענדיגע עקאנאָמישע איינהיים. ווען מיר געהמען ניו־יאָרק, צום ביישפּיעל, קענען מיר זאגען, אז דער אידי־ שער קווארטאַל איז אין זיין עקאָנאָמישער עק־ ויסטענין אָבהענגיג פון זיך אליין. מיר האָבען :דאָ אלע עקאָנאָמישע געזעלשאַפטליכע גרופען דעם אירישען פאבריקאנט, דעם אידישען אר־ בייטער, דעם אידישען פינאנסיער, דעם אידישען פערמיטלער און דעם אירישען קאָנזומענט. דער פרינציפ פון א זעלבסטשטענדיגער עקאָנאָמיק, וואם דריקט זיך אוים אין דעם גרונד־זאץ "נהנים זה מזה ומתפרנסים זה מזה" עקזיסטירט דאָ פאלשטענדיג. דער אייגענטהימער פון די פראָדוקציאָנס־מיטלען איז א איד, דער פּראָלע־ טאריער, וואס שאפט דעם מעהר־ווערטה, איז א איד, דער פערקויפער איז א איד און דער קויפער איז א איד. און נאָדְ וואס. די פּראדוקצי־ קנס־צווייגען, וועלכע בילדען די אידישע עקאָנאָ־ מיק, זיינען צום גרעסטען טהייל טאקע אויך געשאפען געוואָרען פון די אידען גופא, זי איז אווי צו זאגען, נפציפנפל.

און דיעזע מעהר אדער וועניגער זעלבסט־ שטענדיגע עקאָנאָמיק, אויסער וואס זי ווירקט אויף די צוזאמענהאלטונג פון די אירישע מאַ־

סען אין איין נאַציאָנאַלע גרופּע, האָט זי נאָך די ווירקונג, וואס די אידישע אינטעליגענץ אין איהר איבערוועגענדער גרויסער צאָהל בלייבט אין אי־ דישען קווארטאַל.

אין רוסלאנד, למשל, האט דאס אירישע פאָלק פריהער פיעל געליטען דערפון, וואס די אינטעליגענץ פלעגט אוועק פון דער גהעמאָ. דער גרעסטער פּראָצענט פון די אויסגעשטודירטע פלעגען געהן פערלאָרען פאר'ן אידישען פאלק. א דאקטאָר, אן אדוואָקאט, אן אינזשיניער האָט נאָך דעם ענדיגען פון זיין שטודיום געזוכט צו מאכען זיין קאריערע אויסער דעם אידישען תחום, דארטען איז איהם געווען לייכטער צו ער־ רייכען זיין צוועק און ער איז אהין אוועקגעגאנ־ גען. אין אמעריקא איז דער פאל גאנץ אַנדערש. דער גאנצער גרויסער פּראָצענט פון דער אידי־ שער פראפעסיאָנעלער אינטעליגענין מוז פער־ בלייבעו אין אידישען קווארטאל. דער מעדיצי־ נער, דער דענטיכט, דער אדוואָקאַט, נאָכוּ עם ווי ער האָט געענדיגט זיין שטודיום, מאכט זיין קאַ־ ריערע פיעל שנעלער אין דעם אידישען קוואר־ טאל, ווי אויסער איהם. די גאנץ גרויסע מאיאָ־ ריטעט פון די אידישע אויסשטודירטע קומט פון דער אוניווערזיטעט דאריבער גלייך צוריק אין אירישען קווארטאל און בעזעצט זיך דאָרט. דאָס קומט ניט פון ליעבשאפט צום אידישען פאלק, אָדער דורך וועלכע עם איז נאציאָנאלע אידעע, נאָר צוליעב פשוט'ע עקאָנאָמישע אינטערעסען. אויסער דעם אירישען קווארטאל איז פאר א אי־ דישען פּראָפעסיאָנעלען זיך זעהר שווער צו עטאַבעלירען, די גרויסע צאָהל אידישע אינסטי־ טוציאָנען וואס עקזיסטירען דאָ, נויטיגען זיך וויעדער אין אינטעליגענטע קרעפטען. דאָ גע־ פינט שוין א פלאץ דער ניט־פּראָפעסיאָנעלער אינטעליגענט, די וואס האָבען געענדיגט קאַ־ לערזשעם אָדער אוניווערזיטעטען אָהן אַ ספּע־ ציעלע פּראָפעסיאָן. פאר זיי איז אויך פיעל לייכ־ טער צי מאכען א קאריערע אין דעם אידישען קווארטאל, ווי אויסער איהם. די צאָהל אידישע אינטעליגענטען, וואס גליקט אָב זיך ארו־סצור רייסען פון אידישען קוואוטאל און מאכען א קאריערע ערגעץ אנדערש־וואו איז פערהעלטנים־ כועםיג א גאנין קליינע.

רער רעזולטאַט דערפון איז, אז אויף אין די שיכטען פון אירישען פּאָלק, וואו די אסימי־ לאַציאָן ווירקט אם שטארעסטען, ד. ה. צווישען דער שטורירענדער יוגענר, מוז זי אויף שפּעטער אמת, א טהייל פון דיעוער אינטעליגענץ, ערצויגען אין אסימילאציאָן און בעאיינפלוסט פון איהר אידעאָלאָגיע, זוכט אָנצופיהרען אן אסימילאַטאָרישע טהעטיגקייט צווישען די מאַד סען אין אידישען קווארטאַל, וואו זיי זיינען גע־ ווען געצוואונגען זיך צוריקצוקעהרען. דיעזע טהעטיגקייט ווערט אָבער צום גרעסטען טהייל שוין פּאראליזירט דורך דעם, וואס זי ענטהאַלט אין זיך אן אָפענעם וויעדערשפּרוך. דער זעלבי־ גער אינטעליגענט, וואס אגיטירט פאר אסימיד לאַציאָן, איז אליין געצוואונגען צו פיהרען ביז אן בעד און בעד אַ גאַציאָנאַלען לעבען און בעד ווייזט מיט זיין אייגענער פּערואָן די פאלשקייט פון דער אסימילאציאָנס־אידעע און די שווער־ קייט פון איהר פערווירקליכונג. און דאָ קומט נאָך יענער טהייל פון דער אינטעליגענץ, וואס פאנגט אָן צו ווירקען בעוואוסטזיניג נאַציאָנאַל, זי פאנגט אָן צו שאַפען נייע קולטורעלע ווערטהען און פערשטאַרקט די נאַציאָנאַלע איינהייט.

דער אסימילאציאָנס־פּראָצעס ווערט אויך פאראליזירט דורך דעם אינסטינקט פון זעלבסטד ערהאלטונג. דיעזער אינסטינקט דריקט זיך אויס ניט נאָר ביים יחיד בנוגע צו זיין פיזישע און ניט נאָר ביים יחיד בנוגע צו זיין פיזישע און קערפּערליכע עקזיסטענץ, נאָר ער קומט אויך צום אויסדרוק ביי א גרופּע אין דעם זין פוז גרו פּען־עקזיסטענץ. יעדע ראסע, יעדע נאציאָנאלע איינהייט האָט געקעמפּט און קעמפט פאר איהר ערהאלטונג און עקזיסטענץ. דאָס געפיהל פון ניט וועלען פערשווינדען, עקזיסטירט אזוי גוט ביי א גרופּע, ווי ביי א יחיד. און אין דעם ליעגט אויך געווים איינע פון די אורזאכען, וואס דאָס אידישע פאלק איז ביז איצט ניט פערשוואונדען אידישע פאלק איז ביז איצט ניט פערשוואונדען אפילו אין אזעלכע ערטער, וואו אלע ארומיגע

אומשטענדען האָבען צו אזא פערשווינדונג גע־ פיהרט.

עס איז אין דעם פרט א גאנץ כאראקטעד ריםטישער ביישפיעל צו נעהמען פון די דייטשע אידען, וועלכע זיינען געקומען אהער אין אמערי־ קא. די דייטשע אידען זיינען געקומען אהער, ווען אין דייטשלאנד איז די אסימילאציאָנס־ אידעע צווישען די דארטיגע אידען געווען אין איהר פולער מאכט. ביי דעם גאנץ גרויסען טהייל פון די דייטשע אידען, וואס בעשטעהט פון בורזשופזיע און אינטעליגענץ, איז געווען דער איינציגער שטאַרקער וואונש זיך פּאָלשטענ־ דיג צו אסימילירען מיט די דייטשען, מעהר נישט, די דייטשען האָבען נישט געוואָלט און האָבען זיי צוריקגעשטויסען. עס האָט גערארפט פאסירען, אז קומענדיג אין אמעריקא אין יענער צייט און ניט געפינענדיג קיין הינדערנים אין זייער וועג זיך צו אסימילירען מיט דער אמערי־ קאַנער איינגעבאָרענער בעפעלקערונג, האָט פון די דייטשע אידען היינט שוין קיין שפור ניט געדארפט בלייבען אין אמעריקא. און וואס זעד הען מיר ? לא די וואם זיי זיינען ניט פער־ שוואונדען, זיינען זיי נאָך פיעל אידישער גע־ וואָרען, ווי זיי זיינען געווען, ווען זיי זיינען גע־ קומען אהער. דער אינסטינקט פון זעלבסט־ער־ האלטונג האָט אויך די דייטשע אידען אין אמעד ריקא, וועלכע געפינען זיך אין די גינסטיגסטע בעדינגונגען פאר אסימילאציאָן, ניט געלאזען פערשווינדען.

מיט דיעזען אינסטינקט פון זעלבסט־ער־ האלטונג דארף מען אויך ערקלעהרען, וואס די אידישע וויסענשאַפט, די זאָגענאַנטע חכמת־ ישראל, האָט גראד אויפגעבליהט אין דייטש־ לאנד, אין דעם רעכטען ברען פון דער אסימילא־ ציאָנס־אידעאלאָגיע, וועלכע איז געשאַפען גע־ וואָרען פון מענדעלואָהן און זיינע תלמידים. פון איין זיים האָם מען געפּרעדיגם, אז עם עקזים־ טירט ניט קיין אידישע נאַציאָן, אז אידען זיינען נים מעהר ווי א רעליגיעזע סעקטע און א טהייל פון דער דייטשער נאַציאָן, און פון דער אנדערער זיים האָם מען מים א גאנין בעזונדערען פּליים און איבערגעבענהיים געזאמעלט יעדעם וואָרט, יעדען אות, וואס האָט א שייכות צום אידישען פאָלק און מען האָט אויסגעבויט א ריעזיגע גע־ ביידע פון חכמת ישראל, פון וועלכע מיר שעד פען אונזער אידישעס וויסע; נאָך עד־היום.

עם שיינט דאָ צו עקזיסטירען א וויעדער־

שפרוך: פון איין זייט א פערלייקנונג און פער־ נייגונג פון אידישען פאלק, און פון דער אַנדע־ רער זייט א בעשטרעבונג צו בויען, צו בעלעבען און אויפהאלטען דאָס אירישע פאָלק. אין דער ווירקליכקייט איז אָבער דא קיין ווידערשפּרוך ניטאָ. דאָם פערלייקענען די אידישע נאַציאָנאַ־ ליטעט, דאָס בעשאַפען א טעאָריע, אז אידען זיינען ניט מעהר ווי א רעליגיעזע סעקטע און ניט קיין נאַציאָן, איז געווען א פּראָדוקט פון דער עמאַנציפּאַציאָנם ־פאָדערונג. דער אידייטער שטאַרקסטער ארגומענט פאר גלייכבערעכטיגונג האָט געקענט זיין די בעהויפּטונג, אז אידען זיינען רייטשען און ניט קיין פרעמדע נאַציאָנאַליטעט, אז אידען זיינען זיי נור נאָך דער רעליגיאָן. דיער זער ארגומענט האָט אויך געווירקט און האָט גע־ פונען פערטהיידיגער ביי די דייטשע ליבעראלען. און וואס מעהר ער האָט געווירקט, אלין שטאַר־ קער האָט זיין אמת געמווט בעטאָנט אוז אונ־ טערשטריכען ווערען פון די דייטשע אידען, ביז זיי האָבען אליין אָנגעפאנגען גלויבען אין זייער פאלשטענדיגער ריכטיגקיים. נאָר דיעזע פער־ לייקנונג פון דער אידישער נאַציאָנאַליטעט, וואָס איז געבראַכט געוואָרען אלס קרבן אויף דעם מזבח פון עמצנציפּציאָן, האָט אָבער געשטעלט אין געפאהר די עקזיסטענץ פון אידישען פאָלק אין דייטשלאנד, און דער אינסטינקט פון זעלבסט־ערהאלטונג האָט געמוזט זוכען מיטעל, ווי דיעזע געפאהר צו פערמיידען. און דער וויכ־ טיגסטער מיטעל איז געפונען געווארען אין דעם אויפבויען און ענטוויקלען די אידישע קולטור, אין שאַפען נייע קולטורעלע ווערטהען און קאָנ־ זערווירען די אלטע. עס איז דאן אויך געשאַפען געוואָרען די כייםיאָנם־אידעע, וואם בערעכטיגט און מאכט נויטיג די עקויסטענץ פון אידען און זייער קולטור. די עקזיסטעניו פון אידען אלס טרעגער פון גערעכטיגקייט און מאָראַל איז גע־ וואָרען א נויטווענדיגקייט כיז אין דער ווייטער צוקונפט אריין.

און עם איז ווירקליך צו בעוואונדערען דעם פאקט, וואס ניט קוקענדיג אויף דער אסימילאר ציאָנס־אידעאלאגיע, וואס הערשט גאָך היינט גענוג שטארק צווישען די אידען אין דייטשלאנד, האָבען זיי דאָך נאָך בעהאלטען זייער גאציאָנא־לע פיזיאָנאָמיע און אונטער פערשיעדענע פאָר־מען ווערט אָנגעפיהרט דער קאמפּף נאָך עד היום געגען דער פערניכטונג און פערשווינדונג פון דעם אידישען עלעמענט. דער קאמפּף פון די

דייטשע אידען געגען משומדים און דער באָיקאָט, וואס איז אויף זיי ארויפגעלעגט געוואָרען, זיי ניט צו דערלאזען מאכען קיין פּאליטישע קאריערע, דער לאָזונג: בעסער שטימען פאר סאָציאל־דער מאָקראַטען איידער פאר משומדים, וואס די דייטשע אידען האָבען אין דער לעצטער צייט ארויסגעלאָזען, איז אויך איינע פון די פאָרמען פון קאמפּף פאר זעלבסט־ערהאלטונג.

די רעליגיאָן, ווי געגנעריש מיר זאָלען זיך צו איהר ניט פערהאלטען, איז דאָך איינע פון די וויכטיגסטע קאָנזערווירענדע עלעמענטען אין דעם אידישען פאָלק און דיענט אלס א שטאַרקער פאקטאר געגען דער אסימילאציאָן. מיר האָבען זיך בכלל א ביסעל אָבגענארט אין אונזערע חשבונות, ווען מיר האָבען מיט א מאַך פון האַנד מבטל געווען די ווירקונג פון רעליגיאָן. די רעליר גאַן האלט אין פערשווינדען אלס פּאָליטישער גיאָן האלט אין פערשווינדען אלס פּאָליטישער פאַסטָאר, אָבער אלס עטהישער אוןמאָראַלישער פאַסטָאר, וועט זי נאָך לאַנג, לאַנג עקזיסטירען. פאַקטאָר וועט זי נאָך לאַנג, לאַנג עקזיסטירען. נאַר מדען אין דעם פּרט מאַכען נאָך אן אויס־נאַרמע, וואס די אידישע רעליגיאָן איז נאַציאָר מענטען פון אידישען פאָלק.

אַז די רעליגיאָן זאָל ווערען אַ נאַציאָנאַלער עלעמענט קומט אויך פאָר ביי אנדערע נאַציאָ־ נען. דער קאַטויליציזם ביי די פּוילען, למשל, איז אויך אין דער לעצטער צייט געוואָרען אַ נאַציאָ־ נאַלער עלעמענט. פערלאָזען די קאטויליישע אמונה ביי די פוילישע אין רוסיש־פּוילען אָדער אין דייטש־פּוילען רעכעגט זיך ניט נור אלם רע־ ליגיעזער פערברעכען, נאָר פּיעל מעהר אלם נאַ־ ציאָנאַלער פערראַטה. דאָס איז געוועהנליד דער פאל ביי יענע נאַציאָנען, וועלכע האָבען פערלאָ־ רען זייער פּאליטישע זעלבסטשטענדיגקייט, און ווילען זיך שיצען געגען אסימילאציאן. עס וועד רען דאן געזוכט אנדערע נאַציאָנאַלע עלעמענ־ טען, וואם זאלען דיענען אלם ערואין פאר די פערלאָרענע, און דאָ קומט די רעליגיאָן און ווערט א נאציאָנאלער עלעמענט. נאָר ווען די פּוילען זאָלען אפילו רעכנען די קאטוילישע רעליגיאָן אלם נאציאָנאַלען עלעמענט, קענען זיי אָבער דאָך זי ניט רעכענען אלס נאציאָנאַלען סמן, יוארום א גאנצע רייהע אנדערע נאציאָנען זיינען אויך קאַטויליש. די אידישע רעליגיאָן אבער איז אַ חוין א נאַציאָנאלער עלעמענט. נאָר ווען די פּוילען סמן, ווייל אידען זיינען דאָס איינציגע פאלק, וואס האָט אזא רעליגיאן, און דיעוע רעליגיאָן

איז מיט אידען היסטאָריש פערבונדען פון דעם טאָג, וואס דאָס אידיש פאָלק האָט אָנגעפאַנגען שרייבען זיין היסטאָריע.

כדי עם זאל פאָרקומען א פאָלשטענדיגע אסימילירונג פון אידישען פאָלק, מוז אויך פער־ שווינדען די אידישע רעליניאָן, ווארום ווי לאַנג זי וועט עקזיסטירען, וועט אימער נאָך בלייבען איינער פון די שטאַרקסטע אידישע סמנים און עם וועט עקזיסטירען א אידיש פאלק. און ווי אָפּטימיסטיש מיר זאָלען ניט זיין בנוגע צו דער פערשווינדונג. פון רעליגיאָנען, וועלען מיר דאָך מוזען צוגעבען, אז עם דארף לאנג, גאנץ לאנג דויערען ביז די אידישע רעליגיאָן זאָל פערשוויג־ דען. די אידישע רעליגיאָן וועם זיך אויך געווים ווייטער רעפארמירען דורך דאָס לעבען פון די אידען אין אמעריקא, ווי זי טהוט עם איצט, עם וועלען פון איהר פערשווונדען ווערען גאנצע טהיילען, אבער אינגאנצען פערשווינדען וועט זי דאָך ניט אזוי גיך.

אלס א וויכטיגער פאקטאר, וואס דיענט אויפצוהאלטען די אירישע נאציאָן און וועלכער שטערט די אסימילאציאָן, דארף אויך ניט פער־ געסען ווערען צו רעכענען די פערקעהרס־מיטעל און די פערבינדונגען צווישען דער נייער און דער אלטער וועלט.

דאָ האנדעלט זיך נים וועגען דער אידישער אימיגראציאָן אין אמעריקא, דאָס איז זיך א פונקט פאר זיך, וועלכער איז פאר אלעמען קלאָהר, און ער נויטיגט זיך ניט אין פּירושים. ווען מיר ריידען דאָ וועגען פערקעהרס־מיטעל און פערבינדונגען צווישען דער אלטער און דער נייער וועלט, ווילען מיר דאָ בעריהרען אַ גאַנץ נייעם פּונקט, וואס האָט מיט דער אימיגראַציאָן נים צו טהאן. דורך דער ענטוויקלונג פוי דער טעכניק, וואס האָט געגעבען די מעגליכקייט ארי־ בערצופאהרען דעם אטלאנטישען אָקעאן אין אזא קורצע צייט, איז די פערבינדונג פון דער נייער וועלט מיט דער אלטער געוואָרען א גאנץ בע־ זאָנדערם לייכטע און בעקוועמע. טויזענדע מעג־ שען פאָהרען טעגליך פון אמעריקא אין אייראָפּאַ און פון אייראפא אין אכיעריקא צוליעב געד שעפטס־אנגעלעגענהייטען אָדער פערגניגונגס־ רייזען. אונטער דיעזע רייזענדע איז די צאָהל פון אידען נים קיין קליינע און דורך זיי יוערט בעשאפען א בעשטענדיגע בעריהרונג צווישען די אידען פון דער אַלטער וועלט מיט דער נייער און ממילא ווערט אויך מעגליך א געגענזייטיגער

קולטורעלער איינפלום. די פערקעהרס־מיטלען, מאכט וועלכע האלטען זיך אין איין פערבעסערען, מאכט בכלל אמעריקא אימער נעהנטער צו אייראָפּא, און ממילא אויך די אמעויקאנער אידען צו די אייראָפּעאישע. דאָס יודענטהום אין רוסלאנד, משל, האָט די מעגליכקייט צו בעקומען אלץ מעהר. איינפלום אויף די אמעריקאנער אידען און די אמעריקאנער אידען און די אמעריקאנער אידען און איינהייט פון אידישען פאָלק ווערט דורך די בעד מערע פערקעהרס־מיטעל שטאַרקער און גאַנצער מערע פערקעהרס־מיטעל שטאַרקער און גאַנצער און ממילא מוזען אויך דער אסימילאציאָנס־פּראָצעם אלץ ווייטער אָבגעשוואַכט ווערען.

און צום אלעם ענד קומט די בעציהוגג פון דער קריסטליכער סביבה צו אונו.

ווען אלעם וואלט אפילו שוין געהן כשורה, ווען דער אסימילאציאָנס־פּראַצעם וואלט שוין גאָר קיין שום שמערונגען נים געפינען אין וועג, איז דאך נאָך נויטיג א גאנ" וויכטיגע בעדינגונג, אז ער זאל קענען אויסגעפיהרט ווערען. די בער דינגונג איז, אז מיר זאלען האָבען מיט וועמען זיך צו אסימילירען.

און דער פּונקט איז גראד א וויכטיגער. ווארום מייסטענס האָבען מיר דאָ ניט מיט ווע־ מען זיך צו אסימילירען. אין די גרויסע שטערט, ווי נויאָרק, פילאדעלפיא, שיקאגא, באלטימאָר, באָסטאָן א. ז. וו. וואו די גרויסע מאיאָריטעט פון דער אידישער בעפעלקערונג איז קאָנ־ צענטרירט, קומט דער איד, אויסער איינצעלנע אויסנאהמען, גאנץ וועניג אין בעריהרונג מיט דער איינגעבאָרענער אמעריקאנער בעפעלקערונג. די מייםטע אידען אין ניו־יאָרק, למשל, האָבען אפשר קיין מאָל קיין עכטען אמעריקאנער גאר נים געזעהן. דער איד קומם אין בעריהרונג מים דעם איטאליענער און אין בעסטען פאל מיט זעם איירישען. דיעזע אלעמענטען קענען אבער אווף דעם אידען קיין אסימילירענדע ווירקונג נים האָבען, ווייל זיי דארפען זיך ערשם אליין אסימילירען, און מייסטענס ווערט דער איירי־ שער אין אידישען קווארטאל מעהר פעראידישט ווי דער איד ווערט פעראיירישט. דאָס לעבען פון עם עכטען אמעריקאנער, מיט וועמען אייגענט־ ליך עם איז אם נאטירליכמטען זיך צו אסימי־ לירען, בלייבט פאר אונז דא אין גאנצען פרעמר, ווייל מיר זעהען איהם וועניג און קומען מים איהם וועניג אין בעריהרונג. און ווען מיר זעהען איהם שון יא אמאל און קומען אריין מיט איהם אין וועלכע עם איז בעציהונגען, האלט ער זיך

"גאנץ העפליכסט" צוריקגעצויגען. פארלויפיג האָט זיך אונז, חוץ אייניגע יחידים, ניט אייני האָט זיך אונז, חוץ אייניגע יחידים, ניט אייני געגעבען אריינצוקומען אין א נאָהענטע חבר־שאפט מיט די עכטע אמעריקאנער. נאָך דעם גאנצען טאראראם פון אונזער אמעריקאניזירונג, לעבען מיר דאך גאנץ אבגעזונדערט און אָבגע־שלאָסען פון די אמעריקאנער. ניין און ניינציג פּראָצענט פון די אמעריקאנער אידען, אויך די היעגע געבוירענע אר־ינגערעכענט, האָבען זייערע פריינד, זייערע בעקאנטע און זייער פערקעהר צווישען אידען, היינט פון וואנען זאל קומען די אסימילאציאָן?

מען וואלט געקענט דענקען, אז וואס וויי־
טער וועט ווערען בעסער, דער אמעריקאנער וועט
ווערען אלץ מעהר צוגעלאָזענער צו אונז, נעהענ־
טער. דאס שיינט אבער אזוי ניט צו זיין. פאר־
לויפיג בעמערקען מיר, אז ער דערווייטערט זיך
אלץ מעהר פון אונז און ווייכט אויס אונזער
הבר'שאפט. ער איז חס ושלום ניט קיין אנטיסער
מיט, אך ניין! אדרבא, ער איז אונזער בעסטער
נוטער פריינד, אבער — פון דער ווייטענס...

אין קורצען פון אלעם דעם, וואס דא איז געזאגט געוואָרען, קענען מיר פאלגענדעס רע־זומירען:

אן אסימילאציאָנס־פּראצעס געהט אן, ער אן אסימילאציאָנס־פּראצעס נייל פאראליזירט אבער צום גרעסטען טהייל פּאראליזירט

פון די אומשטענדען אין וועלכע די אי־ דישע מאסען לעבען און מוזען לעבען. אבשטענדיג פון איין זייט די עלע־ מענטען, וועלכע ווירקען אסימילירענד אויפ'ן אידישען פאלק, און פון דער אנדערער -- די עלעמענטען, וועלכע ווירקען נאציאָנאליזירענד, געפינען מיר אז די לעצטע זיינען פיעל שטאר־ קער, ווי די ערשטע און מיר קומען צום שלום, אז ווי ווייט מיר קענען פאראויסזעהן, לויפט ניט דאָם אידישע פאלק אין אמעריקא געגען דער געפאהר פון אסימילירונג, נאָר עם געהט פיעל מעהר אויף דעם וועג פון נאציאָנאליזירונג. לעבענדיג אין קאנפאקטע מאסען, בעויצענדיג אן אייגענע מעהר אדער וועניגער זעלבסט־ שטענדיגע עקאָנאָמיק, איז שוין דערמיט אליין וא א באָדען פאר א נאציאָנאלע קולטור, וועלכע האט גרויסע מעגליכקייטען זיך צו ענטוויקלען און וועלכע ענטוויקעלט זיך אויך. א פאלק, וואס לעבט און האָט ניט בדעה אווי גיף צו פער־ שווינדען, מוז אויך שאפען קולטורעלע ווערטהען. עם איז ניט קיין צופאל, וואס די אידישע ליטע־ ראטור האָט פאר דער לעצטער צייט אין אמערי־ קא אָנגעפאנגען אזוי שטארק צו וואקסען און עס ווערט אימער גרעסער די צאָהל פון קולטורעלע אונטערנעהמונגען. דאָס איז ניט קיין צופאל, נאָר א נאטירליכער פּראָדוקט פון דעם אידישען נאציאָנאלען לעבען.

ל. ב. בודין.

בישים פון מאנאט צו מאנאט פיניים בייניים

בן יאבדו!

עם 10טען אויגוסט האָבען די ענגר לישע לארדס מיט די אייגענע הענד אונטערגעשריעבען זייער פּאליטישען טויט־אורטהייל. די האוז אוו לארדס" האָט אנגעד, נומען דעם בילל, וועלכער

נעהמט ביי זיי אוועק דעם רעסט פּאליטישע מאכט, וועלכע זיי האָבען ביז יעצט געהאט,

און מאכט די "האוז אוו קאָממאָנס", די ער־
וועהלטע פארטרעטער פונ'ם פאלק, די אבסאָלור
טע און אונבעשרענקטע הערשער פון ענגלאנד.
אָבוואהל נאָמינעל בלייבט נאָד זי לארדס־קאמער
עקזיסטירען, איז זי דאד אין אמת'ן אבגעשאפט.
איהר איינציגע פונקציאָן וועט יעצט בעשטעהן
אין דעם, וואס זי וועט קענען פארציהען די רער
פאָרמען, וואס זיינען איהר ניט ליעב,
אויף צוויי יאָהר. דאָס איז איינע פון די גרעסטע

פּאָליטישע איבערקעהרענישען, וועלכע זיינען פארגעקומען אין ענגלאנד פאר א גאנץ לאנגע צייט, און דאך איז דיעזע איבערקעהרעניש דורכגעפיהרט געוואָרען ניט נאָר פריעדליך, אָהְן שום בלוטפערגיעסען אדער געזעציפערלעצונג, נאָר אפילו מיט דער הסכמה פון די לארדס אליין!

נאטירליך זיינען די לארדם ניט געוואָרען מיט אמאָל אזוי גוט און פרום, אז זיי זאלען זיך מיט'ן גוטען ווילען אבזאגען פון זייער מאכט. חלילה! אזעלכע נסים פּאַסירען ניט אין דער פּאָליטישער וועלט. פארקעהרט, זיי האָבען גער קעמפּפט אזוי לאנג ווי זיי האָבען געקענט, אבער ראָס ענגלישע פאלק האָט געברויכט ראס זעלבע מיטעל, איבער וועלכען די גמרא זאגט מען זאל אַנווענדען אויף א מאן, וועלכער וויל ניט גט'ן אַנווענדען אויף א מאן, וועלכער וויל ניט גט'ן פּסק'עט, אז ער דארף זי גט'ן; מען שמייסט איהם פּסק'עט, אז ער דארף זי גט'ן; מען שמייסט איהם די לארדם, אלס פערנינפטיגע מענשען, האָבען ניט געווארט אויף די שמיין און האָבען געשריען ניט געווארט אויף די שמיין און האָבען געשריען קאנטשיק.

דאָם מיטעל, מיט וועלכען די פערטרעטער פון ענגלישען פאלק האָבען געצוואונגען די צו געבען זייער הסכמה אבצו־ איז די ישאַפען זייער אייגענע מאכט, די ענגלישע מאַכט צו מאַכען לאָרדם. קרוין" האָט דאָס רעכט, ווי יעדער אַנדער, "קרוין" צו שאַפען "עדעללייט" דיוקם, אוירלם, און אַנדערע לּאָרדם. נון, איז אָבער אין ענג־ לאַנד די "קרוין" יעצט ניט מעחר ווי אַ נאָמען. די רעכט, וועלכע די "קרוין" בעזיצט, ווערען אין אמת'ן בענוצט פוג'ם מיגיסטעריום, וועלכע איז נים מעהר ווי א'ן עקזעקוטיוו קאָמיטע פונ'ם "האָוז אָוו קאָמאָנם". אונטער אַזעלכע אומר שטענדען האָבען די לאָרדם געקאנט געברויכען זייער מאַכט אַזוי לאַנג, ווי דאָם פּאָלק איז געווען צופריעדען דיעזע מאַכט צו לאָזען ביי זיי אין די הענד. ווען די לארדם האָבען געפּרובירט צו

געברויכען זייער מאכט געגען דעם אויסדריקליד כען ווילען פונ'ם פאָלק, האָט דאָס פאָלק בלויז כען ווילען פונ'ם פאָלק, האָט דאָס פאָלק בלויז באדארפט אריינשיקען אין ', האָוז אָוו לאָרדס" עטליכע הונדערט נייע לאָרדס, און די לאָרדס האָבען געמוזט טהון, וואָס דאָס פאָלק פערלאנגט. — אפילו אויפצוגעבען זייער אייגענע מאַכט. אינטערעסאַנט איז, דאָס אין אמת'ן איז אפילו אזוי ווייט ניט געקומען. עס איז געווען זענוג, אז דאָס פאָלק זאָל ערנסט בלויז אַ סטראַשע טהון מיט עטליכע הונדערט נייע לאָרדס, אום צו בריינגען די אלטע לאָרדס אויף זייערע קניע שרייענדיג "רוצה אני".

פאַר אונז אין אמעריקא לעגט אין דיעזען פאָרפאַל אַ דירעקטער לעסאָן, ווי אזוי פּטור צו ווערען פון אונזערע ריכטער־אַבסאָלוטיזמיס.

ווען דער שרייבער פון דיזע ציילען האָט, אין פערלויף פון זיין אגיטאציאן געגען די קאָורטם, אויסגעדריקט די מיינונג, דאָם די קאָורטס־טיראַניי קאָן אָבגעשאַפט ווערען, אויב נור די מאַיאָריטעט פונ'ם אַמעריקאַנער פּאָלק וועט עס ערנסט פערלאַנגען, האָבען זיך ביי אונז געפוגען "שטאַאטס־כיענער", וועלכע האָבען ער־ קלערט, אַז דאָם איז אונמעגליד, ווייל די רזשאָרזשעם וועלען ערקלערען אַלם אונקאָנסטי־ טוציאָנעל יעדעם געזעץ, וואָם וועט ביי זיי אַוועקנעהמען זייער מאַכט. אונזערע קלוגע שטאַאַטס־מענער" האָבען אָבער פערגעסען, אַז "שטאַאַטס־מענער דאָם אַמעריקאַנער פאָלק אָדער זיינע ערוועהלטע פערטרעטער האָבען די מאַכט צו טהון מיט די קאָורטם דאָם זעלבע, וואָם דאָם ענגלישע פאָלק האָט געהאַט בדעה צו טהאָן מיט די לאָרדם: צו שאַפען אַזוי פיעל נייע רזשאָרזשעם וויפעל עם איז נויטיג, אום צו מאַכען די קאָורטם שרייען רוצה אני" ווען דאָס פּאָלק׳ס בית־דין וועט, פסק'ענען, אַז זיי מוזען זיך אָבזאָגען פון זייער טיראַנישער מאַכט. אַלעס וואָס אונז פעחלט איז דער פעסטער ווילען פון פּאָלק. און איינס פון די בעםטע מיטלען דיעוען ווילען צו שאַפען איז די אויפקלערונג, וועלכעם עם איז אונזער פפליכט צו ברענגען דעם פאָלק, דאָס די מאַכט

פון די קאורטם איז ניט בעגרינדעט אין דער קאָנ־ סטיטוציאָן זאנדערן איז איינפאך אוזורפירט (פערכאפט) געוואָרען געגען דער קאָנסטיטוציאָן, און קאן דארום אבגעשאפט ווערען, ווען די מאר יאָריטעט פון פאלק וועט עם ערנסט פערלאנגען.

דער "ריקפָל" פון דזשפָדזשעם אין פַריזפָנא. דערווייל בריינגט אונזער פּאַליטישעם לע־ בען טאָג־טעגליך בעווייזע, דאָס אונזער קאַפּיטאַ־ ליסטישער קלאַס בעטראַכט די דזשאָדזשעס אַלס איהר וויכטיגסטען הערשונגס - פיטעל און איהר לעצטע האָפנונג אינ'ם קאמפּף געגען דער וואקד סענדער מאַכט פון דעם אַרבייטער קלאַס. איינער פון די לעצטע בעווייזע איז פרעזידענט טעפט'ם וועטאָ פון דעם בילל, וועלכער מאַכט צוויי סטייטס פון די "טעריטאָריעס" אַריזאָנא און ניו מעקסיקאָ, מיט דער ערקלערונג דאָס ער וועט ניט ערלויבען דאָס אַריזאָנא זאָל ווערען אַ סטייט אַזוי לאַנג ווי זי האָט אין איהר קאָנסטי־ טוציאָן דעם "ריקאל" פון דושאָדושעם, ד. ה. אַ פּונקט לויט וועלכען די דיזשאָרזשעם קאָנען אראָבגעזעצט ווערען פונ'ם פּאָלק אַליין צו יעדער צייט. די קאָנסטיטוציצאָן, ווערֹכע אַר׳ אָנא־ טעריטאָרי האָט ניט לאַנג צוריק אָנגענומעוּ אום צו קענען ווערען אַ סטייט, שרייבט פאָר, דאָס אלע ערוועהלטע בעאמטע קאָנען אַראָבגעזעצט ווערען דורך א'ן אוראַבשטימונג פון פּאָלק, איי־ זער דער טערמין פאר וועלכען זיי זיינען ער־ וועהלט געוואָרען איז אויסגעגאַנגען. דיעזע בעשטימונג גילט פאר אלע בעאמטע פון סמיים: גאָווערנאָר, כיעיאָרם, כייטגריעדער פון געזעצ־ געבענדע קערפערשאפטען, א. ד. ג. און אויך ריכטער. אונזערע "בעסערע עלעפיענטען גלייד כען נאטירליך ניט אוא פְאָלקס־פערוואַלטונג. קבער דאָך זיינען זיי וויליג אויף אלין צו בע־ שטעהן — אבי מען זאָל די ריכטער גיט טשעפּען. באין ברירה זיינען אונזערע קאפיטאליסטען ווי־ ליג צו אפפערן אלסדינג: עקזעקוטיוו־בעאַמטע און געזעצגעבער, פּרעזידענטען, גאָווערנאָרס, סענאטאָרס, און אלעם וואָם איהר ווילט אליין,

אבי איהר זאָלט זיי נאָר איבערלאָזען זייערע קאפּיטאַל הייליגע ריכטער!

די וואהלען אין עסטרייך.

די וואהלען, וועלכע האָבען נים לאנג צוריק שטאטגעפונען אין עסטרייך, זיינען פאר אונז פון גרוים אינטערעם, ניט צוליעב דעם גרויסען ,זיעג", וועלכען מיר האָבען דארטען געהאט, ווייל מיר האָבען אין אמת'ן דאָו טען ניט געהאַט קיין זיעג, זאנדערן א נידערלאגע. א זיעג האָבען מיר געהאט בלויז אין דער שטאדט וויען. אין גאנץ עסטרייך אבער האָבען מיר געהאט א גרוי־ סע נידערלאגע. עם איז אמת, דאם דיעזע ני־ דערלאַגע האָט קיינעם ניט איבעראַשט און האָט ניט ארויסגערופען אן ענטוישונג אונטער די עסטרייכישע גענאָסען, אבער דאס איז בלויז דערפאר, וואָס די עסטרייכישע גענאָסען האָבען ערווארטעט די אלגעמיינע נידערלאגע און האָבען גיט ערווארטעט דעם גרויסען זיעג אין וויען. קומט אלוא אוים, אז זיי זיינען פון די וואהלען ארויםגעקומען פיעל בעסער ווי זיי האָבען אליין ערווארטעט.

און דאף זיינען די וואהלען אין עסטרייף עפּאָכעמאכענר אין אונזער בעוועגונג, און עפּאָ־ כעמאכענד אין א זעהר ערפרעהליכען זינען, נים אכטענדיג דערויף, וואם די עסטרייכישע נידערלאגע איז געווען דער רעזולטאט פון א זעהר טרויעריגען צושטאנד, אין וועלכען די עסטרייכישע בעוועגונג געפינט זיך יעצט. די וואהלען אין עסטרייך האָבען בעוויזען צוויי פונקטען, די אַנערקענונג פון וועלכע איז פון דער גרעסטער וויכטיגקייט פאר דער גאנצער אינטערנאציאָנאלער סאציאליסטישער בעווע־ גונג: ערשטענס, דאָס דער קלאסענקאמפּף האָט ביעל טיעפערע וואורצלען ווי פיעלע סאציאלים־ טען, ספּעציעל אין עסטרייך, האָבען ביז יעצט געמיינט, און דאָס דער אובייטער־קלאס האָט זארום וועניג וואם צו ערווארטען פון די זאגער נאנטע "פרייהייטליכע" עלעמענטען פון דער בורזשואזיע. און צווייטענס, דאָס אינטערנאציאָ־ נאליזמוס איז דער יסוד, דער פונדאמענט, פון דער סאציאליסטישער ארבייטער־בעוועגונג, און דאָס דער נאציאָנאליזמוס, אין אלע זיינע שא־ טירונגען און פערשלייערונגען, איז אונזער ערג־ סטער שונא.

די עסטרייכישע גענאָסען זיינען אימער געווען אביסעל סקעפטיש געגען דיעוע צוויי הויפט־פרינציען פונ'ם מארקסיסטישען סאציא־ ליזמום, וועניגסטענם ווי דיעזע פּריגציפּען ווערען פערשטאַנען פון די פיינטרעטער פונ'ם ואגענאנטען "ארטהאָדאָקטען מארקסיזמוס". צוליעב היסטארישע אומשטענדטן, איבער וועלד כע עם איז דאָ נים דער פּלאץ צו רעדען, האָבען די עסטרייכישע גענאָסען ביו ניט לאנג צוריק געלעבט אין א גייסטיגער אטמאָספערע, וועלכע האָם נים געקאנם אזוי שארף און בולם ארוים־ ברענגען דעם קלאסענכאראקטויר און דעם אבד כפלוטען אינטערנפציאנפליזמים פון דער ספר ציאליםטישער בעוועגונג. פיעלע גוטע עסטריי־ כישע גענאָסען האָבען דארום געגלויבט, אז ריעזע פרינציפען זיינען ניט אווי אונבעדינגט און אלגעמיין־גילטיג ווי, יוב ביישפיעל, די גייסטיגע פיהרער פון דער זייטשער פארטיי גלויבען. זיי האָבען געגלויבט אז אין עסטרייך, צום ביישפיעל, שפיעלען "קולטור־אינטערעםען" ביי דער בורזשואזיע אפט א גהעסערע ראלע ווי קלאסענאינטערעסען, און "הולטור־קעמפפע" א גרעסערע ראלע ווי קלאסענקעמפפע. זיי — האָבען אויך געגלויבט, דאָס אינטערנאציאָנאַ־ פיזם קען געהן האנד אין האנד מים א סארם "אויפגעקלעהרטען" נאציאָנאַריום.

די לעצטע וואהלען אין עטטרייף האָבען געד מאכט אן ענדע צו דיעזע אילוזיאָנען אין מסטרייך אליין, און וועלען האפענטליף האָבען דיזעלבע ווירקונג איבעראל, וואו דער "עסטריי־ כישער גייסט" האָט ביז יעצט געהערשט. אין עסטרייך אליין האָבען די לעצטע וואהלען עסטרייך אליין האָבען די לעצטע וואהלען אויסגעקורירט פון דיעזע אילוזיאָנען אפילו אועלכע חולאים, אויף וועלכע עס איז געווען אועלכע חולאים, אויף וועלכע עס איז געווען

גאנץ וועניג האפנונג. ערפאהרונג איז א טייערער לעהרער, אבער א גרינדליכער. און די עסטרייכישע גענאָסען האָבען די לעצטע צייט געמאכט ערפאהרונגען.

זייער ערשטע ערפאהרונג איז געווען, דאס דער קלאסענקאמפף איז פונקט אזוי שארף אין עסטרייך ווי אין אנדערע לענדער, וועלכע זיינען אויף דער זעלבער שמופע פון ווירט־ שאפטליכער ענטוויקלונג, אין דאס די בורזשוא־ זע "פרייהייטליכע עלעמענטען" זיינען אימער בעריים צו מקריב זיין זייער "בּוּ ייהייםליכקיים" און זייער שטרעבונג נאָך "קוּלְטָור" אויפ'ן מזבח הון זייערע קאפיטאליסטישע קלאסענאינטערע־ סען. זיי זיינען דארום "פרייהייטליך" און "קול־ טור־שטרעבעריש" בלויז אזיי לאנג, ווי זיי האָבען קיין מורא נים פאר דעם ארבייטער־ קלאם. ווי באלד אבער דעו ארבייטער־קלאם ווערט שטארק גענוג צו בעדראָרַען זייערע קלאַ־ סען־אינטערעסען, פארגעסען זיי זייער "פריי־ הייטליכקיים" און "קולטור־ליעבע" און געהען איבער הפק און פפק צו די גרעסטע שונאים פון פרייהייט און קולטור.

זייער צווייטע ערפאהרונג איז בעשטאנען אין דעם, אז עם איז ניטא קיין נאציאָנאלער אינטערנאציאָנאליזמום, פונקט ווי עם איז ניטא קיין טרוקען וואסער, קיין ה"ים אייז, קיין קאלם פייער. זיי האָבען אויסגעפונען, אז נאציאָנא־ ליזמום איז דער טוידט־פיינד פון דעם אינטער־ נאציאָנאליזמום. זיי האָבען אויך אויסגעפונען, אז א שטארקע סאָציאליסטישע ארבייטער בע־ וועגונג איז בלויז מעגליך אייף דעם באזים פון אינטערנאציאָנאליזמוס, און זאס נאציאָנאליז־ מום איז דארום דער טוידט־פיינד פון דער אר־ בייטער בעוועגונג. וואו נאציאָנאליזמום ענטווי־ קעלט זיך, דאָרטען מוז די סאָציאליסטישע אר־ בייטער בעוועגונג פערוועלקען און אונטערגעהן. די סאציאליסטישע ארבייטעו־בעוועגונג איז בעגרינדעט אויף דעם פרינציפ, זאָס די קלאסענ־ געגענזעצע זיינען טיעפער און וויכטיגער פון נאציאָנאלע געועצע. נאציאָנאקיומום איז דער

היפך פון דיעזען פרונציפ. די עסטרייכישע פארד טיי האָט בעצאהלט טייער פאר דער ערפאהד רונג, וועלכע האָט איהר ענדליך געלערנט דיעזען לעסאן, דער נאציאָנאל מום, וועלכען זי האָט געלאזט גערייהען אין איהרע רייהען האט איהר פערשאפט די נידערלאגע.

גענ. בערגער'ם פרעמדענהאָם, און אַלד איידזש פּענשאַנם.

או סאָציאַליסטען זאָלען נעפונען פאַוי נוי־ צו פּראָטעסטירען געגען אן אַרבייטער שוץ־ געזעץ, וואָס זייער אייגענער פערטרעטער האָט פּאָרגעשלאָגען, איז זעהר אַ פוערקווירדייגע ער־ שיינונג. אָבער ביי נאָט און אַמעריקאַ איז אלעס מעגליך. גענ. בערגער איו אין קאנגרעם בלויז עטליכע מאָנאַט, און דאָך האָט ער שוין בעוויזען צו מאכען דיעזען מערקווירדיגען "רעקאָרד". אייגענטליך איז דאם איהם געלונגען ביי זיין ערשטען אַרויסטרעטען אַלס געזעץ געבער. אין די עטליכע מאָנאַט, וועלכע זיינען פערלאָפע, זייט גענ. בערגער האָט גענומען זיין זיץ אין קאָגגרעס, רעד אריינגעבראכט א היבשע צאָהל רעד זאָלוציאָנען. אָבער דאָם זיינען אַלץ געווען "פּראָ־ טעסט"־רעזאָלוציאָנען, וועלכע האָבען הויפּט־ זעכליך געהאט דעם צוועק צו שאפען אגיטאר ציאָנס־מאַטעריאַל פאַר דער פּאַרטיי. דעם 31טען דושולאי האָט ער ענדליך אריינגעבראַכט זיין ערשטען בילל — זיין ערשטען געזעץ־פּראָיעקט, אן אלד איידש פענשאָן בילל". און דעם — 12טען אוגוסט, האָט לאָקאל ניו יאָרק ס. פּ. זיך געפונען געצוואונגען געגען דיעזען בילל צו פּראָ־ טעסטירען פאר דעם נאַציאָנאַל עקזעקוטיוו קאָד מיטע פון דער פּאַרטיי, און צו פּאָדערן אַז אין בערגער זיי־ גענ. צוקונפט זאל -2,22, דער נע ביללם פארלעגען פאר בריינגט ער איידער עקזעקוטיווע, SNI זיי אריין אין קאָנגרעס, אום די נאציאָנאל עקד זעקוטיוו זאָל זעהן אַז די ביללם זאָלען זיין אזעל־ כע, יואָס פּאַסען זיך אריינגעבראַכט צו ווערען פון אַ סאָציאַליסטישען געזעצגעבער.

לאָקשל ניו־יאָרק אין אן ארגשניזאציאָן, וועל־

כע איז זעהר פריינדליך צו גענ. בערגער'ן, און די פראָטעסט־רעזאָלוציאָן איז זעהר דיפּלאָמאטיש געהאלטען. אָבער אין דער דעבאטע האָט דער פאַרשלעגער פון דער רעזאָלוציאָן, גענ. לאָו, דער פערטרעטער פון די דייטשע ברענטשעם, ער־קלערט, אז גענ. בערגער'ם בילל איז "פול מיט מיסטייקס" און איז "פאלש אין פרינציפ און פאלש אין טאַקטיק".

(Wrong in principle and wrong in tactics.) דער פראטעסט איז א גוט בעגרינדעטער, און גענ. לאו'ם כאַראַקטעריזירונג פונ'ם בילל אלם "פאלש אין פרינציפ און פאלש אין טאק־ טיק" איז ניט איבערגעטריבען. פערקעהרט,, עס איז נאָך צו מילד. דער בילל איז ניט איינפאַך פאלש" אין פרינציפ, ער איז געבויט אויף א פרינציפ, וועלכער איז א שאנד־פלעק אויף אונ־ זער פאַרטיי. נעמליך דער פּרינציפּ פוּן פרעמדענ־ האַם און דושינגאָאיזמום. עם איז גענוג צו דער־ מאָנען איין פּונקט פון דיעזען בילל, אום דער לעזער זאָל קאָנען דערקענען דעם כאראַקטער פונ'ם בילל. דיעזער פונקט לויטעט, או פעיסיעס זאָלען געגעבען ווערען בלויז די יעניגע, וועלכע זיינען געווען סיטיזענס "זעכצעהן יאָהר נאָכאנאנד". לויט דיעוער פארשריפט וועלען מיליאָנען ארבייטער ניט זיין בערעבטיגט צו דער פענסיע, און גראַדע די יעניגע ארבייטער, וועלכע האָרעווען אם שווערסטען און נויטיגען זיך אם מעהרסטען. עס זייגען פארהאן הוג־ דערטער טויזענדער ארבייטער, וועלכע האָבען אָבגעלעבט אין אַמעריקא צעהנדליגע יאָהרען און זיינען נאָך נים קיין סיטיזענס. אזוי ווי זיי האָבען קיינמאָל ניט ערווארטעט, או א'ן "אְלּד איידזש פענשאָן" זאָל געגעבען ווערען בלויז צו סיטיזענס, האָבען זיי ניט געהאַט די פאָרזיכט צו ווערען סיטיזענס. ווען זיי זאָלען אַפּילו איצט וועלען ווערען סיטיזענס, דאַרף געדוירען איבער 18 יאָהר ביז זיי וועלען זיין בערעכטיגט צו א פענסיע, לויט דיעזען פּונקט. דאָס איז אָבער נאָך ניט דאָס וויכטיגסטע. וויכטיגער איז דער פאקט, דאָס מיט אונזערע יעצטיגע געזעצען צו ווערען א סיטיזען, ספעציעל פאר די מעהר אוים־

געבויטעטע ארבייטער, איז שווערער ווי קריעת ים סוף. ערשטענס מוז מען קענען ענגליש. און אַזוי י וואַקסען. ווי די ארבייטער אין די שטאָהל און אייזען מילס, צום ביישפיעל, אַרבייטען דורכשניטליך 84 שטונדען אַ וואָדָ, קאָנען זיי אין זייער לעבען די שפּראַך ניט ערלערנען. צווייטענס, מוז דער קאַנדיראט פאר אַ "סיטיזענשיפּ" זיין פון אַ גוטען מאָראַלישען" כאַראַקטער, און מוז זיין "גוטען מאָראַלישען איבערגעגעבען צו די פּרינציפּען פון אונזער, קאָנסטיטוציאָן". איינער פון דיעוע פּרינציפּען איז דער גלויבען אין פריוואַט אייגענטהוב. א חוץ דעם איז פאַרהאַן אַ ספּעציעלער פּונקט, אז אַנאַרכיםטען און אַזעלכע, וואָס גלויבען אַז מען מעג שלאָגען אָדער טויטען די בעאַמטע פון איר־ גענד וועלכער רעגיערונג, און די יעניגע, וועלכע זיינען פערבונדען מיט אַ געזעלשאַפט, וועלכע גלויבט אין אַזעלכע זאַכען, קאָנען ניט ווערען קיין "סיטיזענס. די יעניגע, אַלזאָ, וועלכע "גלויבען אין טעראָר אין רוסלאַנד, אָדער מעקסיקאָ, שוין ניט רעדען פון דירעקטע מיטגליעדער פון דער באָיעוואיא דרוזשינע" פון דער רוסישער פּאַר־, טיי "סאָצישליסטען־רעוואָלוציאָנערען" און שנד דערע טערראָריסטישע פּאַרטייען אין רוסיאַנד, מעקסיקא, א. ז. וו.. קאָנען נים ווערען קיין סיד טיזענם, לויט דעם אויסדריקליכען בוכשטאַב פון געזעץ. אָבער די ריכטער האָבען אַ רעכט ניט צו געבען קיין "סיטיזען פּייפּערס" אפילו צו געוועהנליכע סאָציאַליסטען אָדער אַקטיווע טרייד יוניאָניםטען אויפ׳ן סמֹך פון די אלגעמיינע פאָרשריפט פון "מאָראַלען כאַראַקטער" און "אי־ בערגעגעבענהייט צו די פרינציפען פון דער קאָנ־ םטיטוציאָן". און אַזעלכע פעלע האָבען שוין פּאַ־ סירט אויך. ווען גענ. בערגער'ם בילל זאל דורכ־ געהן וועט עררייכען די מדרגה פון סיטיזענס, זיכער, נאָך שווערער ווערען. די דושאָדזשעם "וועלען זיכער אַריינקוקען אין דעם "מאָראַלען כאראַקטער פון די קאַנדידאַטען, און זייערע קענד טעניםע פון דער ענגלישער שפראַך, און פון דער קאָנסטיטושאָן, און אין זייערע "איבערגעגעבענ־

היים" צו הי "פרינציפען", ווי זיי טהועו עם

יעצט. און די צאָהל פון "אונגעווינשטע" וועט וואַקסען.

ראָס איז אָבער נאָך ניט צלעס. עס זייד נען פאר האן גאנצע ראסען, וואָס קאָנען איבער הויפט ניט ווער ען קיין סיטיזענס.

אָבער װאָס קעהרט גענ. בערגער פאַר כיי נעזער, יאַפּאַנעזער, הינדוס, אָדער נאָך אזעלכע "מיגדערװערטיגע" און "אונגעװינשטע" ארר בייטער ? אָדער אַפילו פאר "סלאַװען, איטאליער נער, גרעקען, רוסען און ארמעניער ?" זיי זיינען אַלע "מינדװערטיג" און "אונגעװינשט", טאָ װאַרום זאָלען "מיר" זיי געבען פּענסיעס ?

גענ. בערגער האָט נאטירליד אַ רעכט אויד מיינן מיינונג. אבער זיין בילל האָט ער דאד ניט אריינגעבראַכט אַלס מר. בערגער, דער פּריוואַט סיטיזען פון מילוואָקי זאָנדערן אלס דער פער־טרעטער פון דער סאָציאליסטישע פּארטיי. און די גאנצע פּארטיי איז פאר איהם פעראנטוואָרט־ליד. אַזוי לאָנג ווי דער בילל איז ניט צוריקגע־רופען געוואָרען אויד דעם בעפעהל פון דער פּאר־טיי, בלייבט ער אַ פּלעק אויפ'ן כאַראַקטער פון דער פּאַר־טיי, בלייבט ער אַ פּלעק אויפ'ן כאַראַקטער פון דער פּאַר־בער פּאַרטיי. ווי לאַנג וועט דיעזער פּלעק פאַר־בער פּאַרטיי. ווי לאַנג וועט דיעזער פּלעק פאַר־בלייבען ?

ראָס דערמאָהנט אונז אָן אַן אנדער ענין.
וואָס פאַר אַ רעכט האָט גענ. בערגער געהאַט
אריינצוברענגען זיין פּריוואטען פרעמדענהאס
אין דער רעדע, וועלכע ער האָט געהאַלטען אין
קאָנגרעס ביי דער טאַריהִּדעבאַטע אינ'ם נאָד
מען פון דער פּאַרטיי ?

די ראַסען־פראַגע איז ביי אונז פערהאַנד רעלט געוואָרען אויף נאַציאָנאַלע און אינטער־ נאַציאָנאַלע קאָנגרעסען, און גענ. בערגער'ס שטאַנדפּונקט איז אויף ביידע אויסדריקליך פער־ ווארפען געוואָרען, אלס אונסאָציאליסטיש. א קאָנגרעס־בעשלוס קאָן, נאַטירליך, ניט עגדערן יין מיינונג אדער זיינע געפיהלען. אבער אלס קאָגרעסמען איז ער מחויב צו פערטרעטען אונזער פּאַרטיי, און מיר האָבען א רעכט צו פּאָ־

דערן, אז ער זאָל זיינע פּריוואַט־מיינונגען אַוועקר לעגען אן אַ זייט און אויסדריקען די מיינונגען פון דער פּאַרטיי. דאָס איז אַ געבאָט פון איינר פּאַכער אַנשטענדיגקייט. און ווען גענ. בערגער קען דיעזעס געבאָט פערגעסען, איז צייט אז די פּאַרטיי זאל פערלאנגען, אז ניט נאָר זיינע ביללס, זאנדערן אויך זיינע רעדען זאלען פריהער ביללס, זאנדערן אויך זיינע רעדען זאלען פריהער כאַרגעלעגט ווערען פאר דער נאַציאָנאל עקזער קוטיווע.

סטרייק און פּאָגראָמען אין ענגלאנד.

פון די מאָגערע בעריכטען אין די טעגליכע צייטונגען איז זעהר שווער אויסצוגעפונען דעם רכטיגען פערלויף פונ'ם סטרייק אין ענגלאנד, אָדער די ריכטיגע אורזאכען פון די פּאָגראָמען אויף אידען אין די מינען־דיסטריקטען פון פון סאָוטה־וויילס. מיר וועלען דאַרום מוזען אָב־טערטען מיט אונזער ענדגילטיגען אורטייל אי־בער ביידע דיעזע העכסט־ וויכטיגע פּאַסירונגען ביז מיר וועלען קריעגען בעסערע און מעהר צו פערלעסיגע בעריכטען. אייניגע פּונקטען שיינען אַבער צו זיין אַזוי פעלהאַפט, דאָס מיר קענען מאַכען פּאָרלויפיגע בעטראַכטונגען.

ערשטענס, שיינט עס, דאם פיעלע פון די שווע־ ריגקייטען פון דיעזען סטרייק זיינען אַרויסגעקוד בען דערפון, וואס די מאסען ארבייטער האָבען ניט געהאָט קיין צוטרויען צו זייערע פיהרער. די ענגלישע אַרבייטער־פיהרער. זיינען מעהרסטענס מאראמענט מיטגיאעדער, וועאכע געהערען ענט־ וועדער צו דער ליבעראַלער פּאַרטיי אָדער דער לייבאָר־פּארטיי", אדער זיינען וועניגסטענס "לייבאָר־פּארטיי", ענגדפערבונדען פיט אזעלכע פּאָרקאַפענט־פיט־ גליעדער. אין דער לעצטער צייט זיינען גרויסע מאַסען ארבייטער שטאַרק אונצופריעדען מיט דער פּאָליטיק פון זייערע פיהרער, הויפּטזעכליף, צוליעב דער שוועכליכער האלטונג פון דער "ליי־ באָר פּאַרטי" געגענאיבער דער ליבעראַלער רע־ גיערונג. פיעלע פון די טרייד־יוניאן פיהרער בעד טראַכטען דאָס אַלס אַ סאָרט מרידה במלכות און האָבען דאַרום וועניג סימפּאַטהיע מיט די פּאָדע־ רונגען פון די מעהר רעוואָלוציאָנערע שיכטען פון זייערע יוגיאָנם. אַזוי ווי דער סעטעלמענט פון דיעזען סטרייק, ווי פון יעדען גרויסען סטרייק איז ביז צו א געוויסען גראד געווען אבהענגיג פון דער רעגיערונג, און די רעגיערונג אַנערקענט, נאטירליך, בלויז די איהר־פריינדליכע פיהרער,

האָבען דיעזע רייסערייען געמוזט פיהרען צו מיס־פערשטענדניסע און דעם סעטלעמענט שטארק בעשווערען. עס שיינט אויף, דאָס דער מיס־טרויען פון די ארבייטער געגענאיבער דער רעגיער רונג און די איהר־פריינדליכע פיהרער איז ניט געווען קיין אונבעגרינדעטע, אפילו וואָס אַנבע־געווען קיין אונבעגרינדעטע, אפילו וואָס אַנבע־לפגנט בלויז די פראַגען, וואָס האָבען געהאַט צו טהאָן מיט דיעזען סטרייק אַליין. עס זעהט זעהר שטארק אויס, דאָס די ארבייטער האָבען ביי דעם , העטלעמענט" געקראגען א "לעמאָן".

עם שיינט אויך, דאָם די אונצופריעדענ־ הייט פון די ארבייטער מיט'ן פערלויף פונ'ם סטרייק און מיט דעם "סעטלעמענט" האָבען גע־ האַט פיעל צו טהאָן מיט די פּאָגראָמען אויף אי־ .דען אינ'ם סטרייק־געביעט פון סאָוטה־יויילס דאָם יוניאָן־אַרבייטער האָבען גענומען דירעקטען אַנטייל אין די פּאָגראָמען איז ניט וואַהרשיינליך. עם איז אָבער גאַנץ זיכער, דאָם אין אַזעלכע אָרט־ שאַפטען ווי די, אין וועלכע די פּאגראמען האָבען שטאַטגעפונען, וואָלטען אַזעלכע געשעהנישען ניט געקענט פּאָרקומען, ווען די יוניאָן־לייטע וואָלטען געווען שטאַרק דאַגעגען. עס איז כמעט זיכער, אַז די פּאָגראָשטשיקעם האָבען געהאַט די סימפּאַטהיע וועניגסטענס, ווען ניט די הילפע, פון די יוניאָן ארבייטער. די דירעקטע אורזאַכע דערפון איז געווען, נאַטירליד, די ערביטערונג פון די אַרבייטער איבער די סטרייק־פּאַסירונגען. דעם צוואַמענהאַנג פון די אידישע הרעמער און לענד־ לאָרדם מיט דיעזע פּאַסירונגען האָבען די אַרביי־ מער געזעהן אין די הויכע פרייזען אויף לעבענס־ מיטעל וועלכע די אידען רעכנען און די הויכע רענטם, ווערכע זיי קאָרעקטען. ווען די פּרייזען פון לעבענסמיטעל און די רענטס וואָלטעו ניט געווען אזוי הויך, וואלטען זיי נאטירליך געקענט אויםקומען מיט קלענערע וויידושעם און וואָלטען אָפט ניט בעדארפט סטרייקען. און ווען זיי סטרייקען שוין וואָלטען זיי געקאנט לענגער אָנ־ פיהרען דעם סטרייק מיט די געלד־מיטלען, וועל־ כע זיי האָבען.

דאָם די אונוויםענדע פּרני'טער זאָלען דענ־ קען אז אידען זיינען שולדיג אין די הויכע פּרייזען און הויכע רענטם איז גאַנץ נאטירליך, פּונקט ווי עם איז נאטירליך אז זיי זאלען דענקען, ראם די מאשינען זיינען די אורזאַכע פון זייער ארבייטם־ לאָזיגקייט. און עם איז פּונקט אזוי נאטירליך, אז זיי זאָלען מאַכען פּאָגראָמען אויף אידען אונד טער אזעלכע אומשטעדנען, ווי עם איז געווען נאטירליך אין פערגאנגענע יאָהרען, אז זיי זאָלען מאַכען פּאגראָמען אויף מאַשינען. עם פּאָדערט א הויכען גראָד אינטעליגענין אין די ארבייטער אום זיי אָבצוהאַלטען פון פּאָגראָמען אין ביידע פעלע. דיעזע אינטעליגענץ קאָן זיי געבען בלויז א טיכטיגע שוהלונג אין די פּוינציפען פון דער מאָדערנער אַרבייטער בעוועגווגג. ליידער, זיי־ נען די ענגלישע אַרבייטער־פּיהוער ניט די ריכ־ טיגע פערואָנען דיעזע אינטעליגענץ איינצו־ פפלאנצען אין די מאַסען פון דער אַרבייטער קלאַסע. ניט מעהר ווי אונזערע אייגענע אַרביי־ מער־פיהרער, אדער אפילו אייניגע סאציאלים־ טישע פיהרער. דיעזע אינטעליגענץ קאן די ארבייטער בלויז געווינען, ווען זיי ווערען גע־ שוהלט אין די ריינע פרינציפען פון דער אינטער־ נאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער בעוועגונג. אַזױ לאַנג ווי די אַרבייטער פערשטעהן ניט דיעזע פרינציפען איז גאַנץ נאטירליך, או זיי זאָלען מאַכען פּאָגראָמען אויף אידען, יאַפּאַנעזער, כי־ נעזער, איטאליענער און אנדערע פרעמדע. אין ענגלאנד ווייל זיי הויבען די פּרייזען, און אין אַמעריקא ווייל זיי דרוקען אַרונטער די וויי־ דושעם. פון אַנטי־אימיגריישאָן ביז פּאָגראָמען איז בלויז איין שרים, אפילו נים קיין גרויסער, אָדער אונלאָגישער שריט. אַ שריט וועלכע די אַרבייטער נעהמען געוועהנליך, יוען זיי קומען צו דער איבערצייגונג, דאָס די "פרעמדע" וועלכע , געהערן, נאטירליף, צו א "ניעדעריגערער ראַסע", שמדען זיי.

די מילוואָקיער קאָנפּערענץ.

אין מיטען דיעוען מאָנאט איז אין מילוואָקי פּאָרגעקומען אַ מאָדנע אָבער זעהר אינטערער פּאָרנעקומען אַ מאָדנע אָבער זעהר אינטערער סאַנטע קאָנפערענץ, אַ אַ קאָנפערענץ פון סאָד ציאַליסטישע ערוועהלטע אין געזעץ־געבענדע און פערוואַלטונגס קערפּערשאַפטען. מיט עטליכע יאָהר צוריק איז אזא קאָנפערענץ געווען, נאטיר־ ליד, אונמעגליך. יעצט האָבען מיר עטליכע הונדערט סאָציאליסטישע בעאַמטע. אזא קאָנפער דערט סאָציאליסטישע בעאַמטע. אזא קאָנפערענץ הענץ האָט דארום שוין אַ'ן און פֿאר זיך א געוויר סען היכטאָרישען אינטערעס.

נאטירליף קומט מען זיף אבער אויף אזא קאנד פערענץ ניט צוזאמען בלויז אום צו צייגען, אז מען איז דאָ, זאָנדערן אום צו בעשפּרעכען די פּראָבלעמען מיט וועלכע דיעזע גענאָסען האָבען צו טהאָן אין זייערע עמטער. אזא קאָנפּערענץ

קאָן דארום זיין פון העכסטער וויכטיגקייט ניט נאָר פאר די אנטיילנעהמער אין דער קאָנפערענץ אליין, זאָגדערן פאר דער גאַגער בעוועגונג. ליידער איז דיעזע קאָנפערענץ געפיהרט געד וואָרען אויף אואַ מאָדנעם אופן, דאָס עכ איז שווער צו זאָגען, וואָס זיינען געווען איהרע רע־ זולטאַטען, אָדער אויב זוי האָט איבערהויפּט גע־ האַט אירגענד וועלכע רעזולטאַטען. עם זעהט אוים, דאם די ארגאניזאטאָרם פון דיעזער קאָנ־ פערענץ האָבען מעהר פאַר אַלעמען מורא געהאַט טאָמער וועט די קאנפערענץ חלילה עפעס בע־ שליסען. עס זעהט אוים דאָט אונזערע סאָציאַ־ ליסטישע בעאמטע זיינען געוואלטיגע "אויטאני־ מיסטען", און האָבען מורא פאר אלגעמיינע קאָנגרעם אָדער קאָנפערענץ־בעשליםע ווי פאר פייער. די קאנפערענץ האָט אלזא אין פאר־ אוים זיך ענטואגט צו קומען צו אירגענד וועל־ כען בעשלום איבער אירגענד וועלכער פראגע, אפילו ניט אין דער פּאָרמע פון א רעקאָמענדאַ־ ציאָן. אלעם וואָם מען האָט אויף דיעזער קאָנ־ פערענץ געקאנט טהאָן, איו "זיף דורכרעדען".

נון, איז "דורכרעדען זיף", א'ן און פאר זיף נים קיין שלעכטע זאַך, אַ מאָל זאָגאַר אַ גאַנץ גוטע זאַך. ליידער קאָנען מיר ניט אורטיילען וועגען דעם, וואָס פאַר אַ פּנים דער "דורכרעדען זיף" אויף דיעזער קאָנפערעוץ האָט געהאַט, די קאָנפערענץ האָט ניט געפיהרט קיין פּראָטאָ־ קאָל, און האָט אפילו ניט געהאַט קיין סעקרע־ טער, די "אויטאָנאָמיע" פון די ארגאניזאטאָרס פון דיעזען קאָנפערענץ איז, ווי עם ווייזט אוים, געגאַנגען אַזוי ווייט, דאָס זיי האָבען מורא גע־ האט, אז אפילו דאָס פערצייכענען פונ'ם אינ־ האַלט פון דיעוען "דורכרעדען זיך" וועט בע־ שרענקען זייער "בעוועגונגכ־פרייהייט". אין די צייטונגען איז פון דיעזען "דורכרעדען זיף" אויף גאָר נים אַריינגעקומען, אַ חוץ גאַנץ קורצע בע־ ריכטען פון די אפיציעלע רעדעם וועלכע זיינען געהאַלטען געוואָרען, צו די פערזאַמעלטע בעאַמ־ טע. דאָם איז זעהר צו בעדויערן. ווייל ווען אוא קאָנפערענץ בעשרענקט זיך שוין יאָ אויף "דורכ־ רעדען זיף" דאַן איז הױפּטזעכליך, אינטערע־ סאנט ניט וואס די "פיהרער" האָבען געזאגט צו די דעלעגירטע, זאָנדערן וואָס די דעלעגירטע ."האָבען געזאָגט צו די

די קאָנסטיטוציאָן און די "פרייהיִיטען". די אָפיציעלע רעדעס, וועלכע זייגען געהאַל־

טען געוואָרען אויף דער "מילוואָקיער קאָנפער רענץ" זיינען ניט זעהר אינטערעסאנט. מעהרס־טענס זיינען זיי גאַנץ געוועהנליכע רעדעם, פונ'ם סקארבאָווען טיפּ, וועלכע זיינען נאטירליף אויף אזעלכע קאָנפערענצען, — וועניגסטענס לויט צייטונגס־בעריכטען. עס זיז אָבער געווען איין רעדע, וועלכע פערדיענט אונזער אויפמערקזאַמ־רעדע, וועלכע פערדיענט אונזער אויפמערקזאַמ־קייט. דאָס איז די רעדע פון גענ. ד. וו. האָאַן, דעם סאציאליסטישען "סיטי אטוירני" פון מילוואָקי.

גענ. האָאַן האָט אויסגעדריקט דעם גאַנץ ריכטיגען געדאַנק, דאָם די סאָציאַליסטען מאד כען אַ טעות, ווען זיי אַטאַקירען די קאָנסטיטו־ ציאָן אַזוי ווי זי וואָלט געיוען איינפאַך אַן אינ־ סטרומענט, ווערכען די קאַפּיטאַריסטען האָבען אויסגעאַרבייט אום צו אונטעררָריקען די אַרביי־ טער. גענ. האָאן האָט אנגעוויזען דערויף, דאס קאנסטי־ דער פון פארשריפטען פיעלע פאר זיך זעהר טוציאָן זיינען אן און נוצליך און גוטווירקענד; און עס איז די שולד פון די ריכטער, וועלכע האָבען דיעוע פאָרשריפטען פערדאָרבען דורך אַלערלי׳ אויס־ טיישונגען, דאָס דיעזע פאָרשריפטען ווערען יעצט געברויכט פון די קאַפּיטאַליסטען אַלס אונ־ טערדריקונגס־מיטעל געגען די אַרבייטער. פיעלע פאָרשריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן זאָגט גענ. האָאַן, זיינען די גרונדלאַגע פון אונ־ זערע "פרייהייטען" און דער גרעסטער טייל פון דער קאָנסטיטוציאָן וועט גילטען אויך אין א סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט. אונזער קאַמפּף דארף דארום זיין געגען די ריכטער, וועלכע האָ־ בען פערדאָרבען די קאָנסטיטוציאָן אַליין.

ווי מיר האָבען שוין בעמערקט זיינען דיעזע געדאַנקען אים אלגעמיין גאַנין ריכטיג. ליידער מאַכט גענ. האָאַן דעם טעות, וועלכע פיעלע פון אמעריקאַנער סאָציאַליסטען מאַכען, — נעמליך, זיי בעטראכטען אונזער פעדעראלע קאָנסטיטו־ציאָן אלס דעם הויפּט־קוואל פון אונזערע "פריי־דיען". דיעזער געדאַנק ווערט דעם אמערי־קאַנער בירגער אזוי לאַנג אריינגעפּויקט אין קאָפּ, פון קינדהייט אָן, דאָס די מעהרסטע, און אפילו די העכסט־געבילדעטע מענישען צווישען זיי, גלויבען דאָס אלעס אויפ'ן וואָרט. אין אמת'ן איז דאָס גאַנץ ווייט פון ריכטיג. די מעהרסטע פון דער "פונדאמענטאלע פריהייטען" ווערען אין דער קאָנסטיטוציאָן ניט בעשיצט. און גענ. האָאַן אלס געבילדעטער יוריסט וואָלט עס בע־

דארפט וויסען מעהר פון אנדערע. עס איז אמת, דאָס פיעלע פון די פרייהייטען ווערען פון דער קאָנסטיטוציאָן ניט בעשיצט, ווייל די ריכטער האָבען די קאָנסטיטוציאָן פערדרעהט מיט זייערע אויסטייטשונגען, און פרייהייטליכע ריכטער וואָלמען געקענט די קאָנסטיטוציאָן אזוי אויס־טייטשען, אז דיעזע פרייהייטען זאָלען זיין געדזיכערט. עס איז אָבער אויך אמת, דאָס פּיעלע פרייהייטען זיינען אין דער קאָנסטיטוציאָן קיין מאָל ניט געשטאַנען, אָבוואָהל די מעהרסטע מאָל ניט געשטאַנען, אָבוואָהל די מעהרסטע אַמעריקאַנער, און גענ. האָאַן צווישען זיי, דענ־קען אַז זיי זיינען דאָרטען פארהאַן.

צום ביישפיעל: גענ. האָאַן בעהויפּטעט, אַז דאָס רעכט צו שטימען ווערט געזיכערט אין .דער קאָנסטיטוציאָן,, דאָס איז אַ גרויסער טעות ראָם רעכט צו שטימען ווערט אין דער קאָנסֿטי־ טוציאָן ניט געזיכערט. לויט די יונייטעד סטייטס קאָנסטיטושאָן האָט יעדער סטייט דאָס צו בעשליםען פאר זיך ווער עם זאָל האָבען דאָם רעכט צו וואוטען. ביז די בירגער־קריעג איז דיעזעם כמעט פון די סטייטם געווען אַבסאָלוט אונבעשרענקט. יעדער סטייט איז געווען אב־ סאָלוט בעל־הבית פאר זיך, האָט געקענט געבען אָדער אַוועקנעהמען דאָס רעכט צו שטימען, אָהנע צו דארפען דערפאַר אָבגעבען דער פעדעד ראלער קאָנסטיטושאָן דין וחשבון. נאָך דעם בירגער־קריעג איז דיעזעם "סטייט־רעכט" אביסעל בעשרענקט געוואָרען דורך דער יונייטעד סטייטס קאָנסטיטוציאָן. אין 1870 איז אָנגער נומען געוואָרען דער 15טער אמענדמענט, וועל־ : כער לויטעט

די פער פון די בירגער פון די פער־, דיניגטע שטאמטען צו שטימען זאָל ניט אוועקר גענומען ווערען אָדער בעשרענקט ווערען פון די פעראייניגטע שטאמטען אָדער בעשרענקט ווערען פון די פעראייניגטע שטאמטען אָדער פון אירגענד איין סטייט צוליעב זייער ראסע, פארב אָדער פריהער־דיגע קנעכטשאפט".

זייט דאן פערזיכערט אונז די פעאָדאלע קאָנסטיטוציאָן (און דאָס אויך טהעאָרעטיש), אז מען וועט ביי אונז ניט צונעהמען דאָס רעכט צו שטימען צוליעב אונזער "ראסע, פאַרב אָדער פריהערדיגער קנעכטשאפט". און דאָס אַלעס. אַ פריהערדיגער קנעכטשאפט". און דאָס אַלעס. אַ טטייט האָט אָבער אפילו יעצט אַ רעכט ניט צו ערלויבען אַרבייטער צו שטימען, אָדער צו בער שרענקען דאָס שטים־רעכט בלויז אויף די יעניגע, וואָס האָבען אַ געוויסען פאַרמעגען, אָדער צאָה־

לען א געוויסען טעקס, אָדער מאַכען אירגענד. וועלכע בעשרענקונג, וואָס האָט ניט צו טהאָן מיט "ראסע, פאַרב אָדער בריהערדיגער קנעט־ שאפט".

מיר וואָלטען געקענט ברענגען פיעלע אזעל־ כע ביישפּיעלע, ווען דער פּלאץ וואלט אונז ער־

לויבט. און עם איז ווירקליך וואונדערבאר, ווי
וועניג אפילו אונזערע אמעריקאנער גענאָסען,
און אפילו די אינטעליגענטעסטע צווישעז זיי,
זיינען ווירקליך בעקאנט אין דער קאָנסטיטיציאָן.
עם וואָלט ניט געשארט ווען זיי וואָלטען זיך מיט
איהר אַביסעל בעסער בעקאַנט.

אין דער וואך פון פטען ביז'ן 16טען אויגוסט איז אבגעהאלטען געוואָרען אין באזעל דער 10טער ציוניסטישער קאנגרעס. דיעזער קאנגרעס איז געווען א יובילעאום־קאָנגרעס און איז פארגעקומען אין דער זעלבער שטאדט, וואו עס איז צום ערשטען מאָל פּראקלאמירט געוואָרען דער פאליטישער ציוניזם, וואס האט געשטרעבט צו בעקומען פאר'ן אידישען פאלק דורך א משארטער פון דער טערקישער רעגיערונג א מפאלעסטינא", רעכטליף געזיכערטע היים אין פאלעסטינא".

* * *

דער גרויםער קאמפּף, וואם קומט פאר זייט אייניגע יאָהר אין דער ציוניסטישער בעוועגונג צווישען די רוסישע ציוניסטען און די מערב איי־ ראפעאישע, צווישען די "אוסישקיניסטען" און די "וואלפסאָניסטען" איבער דעם, ווער עם זאל האָבען די אויבערהאנד אין דער פיהרונג פון ציוניזם, האָט זיך אויפ׳ן לעצטען קאנגרעס געענדיגט מיט א זיעג פאר די ערשטע. דער פּרעזידענט־אמט, וואָס דער פערשטאָרבענער הערצל האָט איינגעפיהרט, איז בטל געווארען און די לייטונג פון די ציוניסטישע אנגעלעגענ־ הייטען איז איבערגעבעף געוואָרען צו א קא־ לעגיום פון 5 פערואנען, צווישען וועלכע עם זיינען ערוועהלט געוואָרען, געגען דעם ווילען בון די וואלפסאניסטען, דריי ויוסישע ציוניסטען: דר. יאקאָבסאן, שמריהו לעווין און נחום סאקאד .1135

* * *

דער זיעג פון די רוסישע ציוניסטען איז אין גרונד גענומען ניט אנדערס, ווי דער זיעג פון דער אלטער "חבת ציון" איבער דעם פאליטי־ שען ציוניזם, וואס האט זיך ארויסגעוויזען נאָך די אלע "דיפלאמאטישע אוגטערהאנדלונגען" פון

הערצל און זיין נאכפאלגער ד. וואלפסאן, פאר א פעהלער. דעו' צעהנטער יובילעאום־קאנגרעס א פעהלער. דעו' צעהנטער יובילעאום־קאנגרעס האָט אין דער אייגענער שטאדט, אין דעם אייד גענעם זאאַל, בעגראבען דאס קינד, וואָס איז דארט מיט 14 יאָהר צוריק געבוירען געוואָרען... דאָס "באזעלער פּראגראם"" צו בעקומען א "רעכטליך געזיכערטע היים", וואס איז געווען דער יסוד, דער פונדאמענט פון דעם ציוניזם, איז פערניכטעט געוואָרען און די לופט־טהורעמם פון די ציוניסטישע "פּאליטיקער" זיינען אייגער פאלען געווארען.

* * *

צעהן ציוניסטישע קאנגרעסען זיינען אפּ־ געהאלטען געוואָרען זייט דער פּאליטישער ציור ניזם איז געבוירען געוואָרען אין דעם מח פון דעם ערנסטען און טאלאנטפולען אבער זעהר נאַאיווען אוטאָפּיסט, דר. טהעאָדאר הערצל, וועלכער איז געקומען אזש פון דער וועסט־ איי־ ראָפּעאישער אידישער אסימילירטער בורזשואזיע און דער אידישער גאס פון רוסאלנד, גאליציען און רומעניען מיט זיין פארטיגען אויסגעאר־ בייטען "יודענשטאָאט". גענויע אנדערהאלבען צעהנדליג יאָהרען זיינען פערפלאסען זייט דיעזער מערקווירדיגער פאנטאזיאָר האָט <mark>זיך</mark> בעמיהט צוזאמענצוקיטען די פערשידענע עלעד מענטען פונ'ם צוזייטען און צושפּרייטען אידישען פאָלק און זיי פארשמעלצען אין איין איינהייט־ ליכע גאנצע. אויף זיין רוף איז מען צוזאמע־ געקומען אין באזעל און מען האט צוזאמענגע־ ניצעוועט א באזעלער פּראגראם, אבער וואס האט ? זיך דערפון אויסגעלאָזען

! פוסטע אילוזיאָנען

* * *

דער צעהנטער ציוגיסטישער קאנגרעס

האָט פערניכטעט דאס, וואס דער ערשטער האט געשאפען. די גרויסע פאנטאסטישע טהורעמס, וואם זיינען אויפגעשטעלט געוואָרען פאר דער גאנצער ציים פון דער ציוניסטישער בעוועגונג, זיינען איצט אין באזעל אין גאנצען איינגע־ פאלען. די פיהרער אליין האָבען געמוזט מודה זיין, אז דער "טשארטער" איז נאָר א זאך, וואס קען שטעהן אין באזעלער פּראגראם, אבער פאר קיין פאל ניט א זאך, וואם קען ווען עם איז האָבען א ממשות'דיגען ווערטה, ווייל דער טערק, איבערהויפט דער "יונגער טערק" איז גארניט אזא גרויסער נדבן און האָט זאגער קיין חשק ניט ריינצולאזען זיך אין "דיפלאמאטישע פער־ האנדלונגען", וואס איז געווען די הויפט־אויפגא־ בע פונ'ם פרעזידענט. רי רוסישע און גאליציאנער ציוגיםטען זיינען דעריבער גאנין גערעכט דער־ מיט, וואס זיי האָבען געפאדערט, אז מען זאל אין גאנצען זיך ענטזאגען פון דער באזעלער פראגראם, און אז מען זאל אויפהערען צו פער־ וויעגען די שקל־צאָהלער מיט'ן "טשאַרטער־ ביער".

* * *

אבער די רוסישע ציוניסטען, די זיעגער אייפ'ן לעצטען קאנגרעס, פערגעסען, אז אהן דעם באזעלער פראגראם פערליערט דער ציו־דעם באזעלער פראגראם פערליערט דער ציו־ניזם די פרעטענזיע צו זיין א פאלקס־בעוועגונג. ער געהט צוריק צו זיין אויסגאנגס־פּונקט, צו די אפאָליגע "חובבי־ציון", וואס האָבען מיט זיך פארגעשטעלט א פּאָר מנינים סענ־זיך פארגעשטעלט א פּאָר מנינים סענ־טיפענטאלע, בענקענדע פיענשען, וועלכע ווילען טיפענטאלע, אדער אונטערשטיצען אליין ווערען פיליגרימען, אדער אונטערשטיצען אנדערע פּיליגרימען זיך צו בעזעצען צווישען די אַנדערע פּיליגרימען זיך צו בעזעצען צווישען די "הרי ישראל".

קעגען אזוינע סוביעקטיווע פערלאנגען און פיינער פיילינגען קען, זעלבסטפערשטענדליק, קיינער ניט האָבען. אָבער וואצו זער גאנצער טאַואַ־יאם? צו מיינען דען אין אמת'ן די אוסישקי־יאם? צו מיינען דען אין אמת'ן די אוסישקי־ניסטען, אז אויב עס וועט זיי געלינגען צו קא־לאָניזירען יעדעם יאָהר אייניגע צעהנדליג פאמיליען אין ארץ ישראל, אדער איינריכטען אייניגע בעטריעבען, וועט שוין געלעזט ווערען אייניגע פראגע"?

די אידען ד פראגע איז א טהייל פון דער סאציאלער פראגע די אידישע ליידען זיינען א טהייל פון די ליידען פון דער אונד טערדריהטער מענשהיים. מיט דער בעפרייאונג

פון די אונטערדריקטע קלאסען וועלען אויך ווערען פריי די אונטערדריקטע נאציאָנען, און דעריבער מוזען מיר, אידען, מיט מעחר ענערגיע און מעחר כח זיך אריינווארפען אין קאמפּף פאר די בעפרייאונג פון די אונטערדריקטע קלאסען.

די וויכטיגקייט פון דער סאציאליסטישער רעוועגונג אין דער לעזונג פון דער פערשאָלטעד נער "יודענ־פראגע" איז וויכטיג אָונטערצו־ שטרייכען דוקא איצט, ווען מיר זיינען נאָד צוטוטעלט פון די פאגראָמען, וואס זיינען פאר־ געקומען אין די לעצטע טעג אין ענגלאנד. די קאפּיטאליסטישע ארגאנען פון ענגלאנד זוכען ארויפצואווארפען די פעראנטווארטליכקייט פאר די שענדליכע פאגראטען אויף די אידען פון וועילס, אויף די סאציאליסטישע אגיטאציאָן.

אנשטאָט צו ערקלעהרען די פּאגראמען מיט דער אוגוויסענהייט און ווילדקייט פון דעם ערבדב, וועלכער קען זיד ניט פאנאנדערקלייבען אין די אורזאכען פון זיין דלות, און גיסט דעריד בער אויס כלדחמתו אויף די שוואכע עלעמענטען פון דער בעפעלקערונג, וועלכע זיינען ניט אימד שטאגד ארויסצוווייזען א שטארקען ויידער־שטאַגד, זוכען די ענגלישע קאפּיטאליסטישע צייטונגען איינצושמועסען, אז די הויפּט שולד דיגע פון דיעזע שמוציגע שאַנד־פלעקען אויפ'ן דיגע פון דיעזע שמוציגע שאַנד־פלעקען אויפ'ן ועוויסען פון ענגלישען פאלק זיינען די סאציא־ליסטישע אידעען, וועלכע ווערען פערשפּריים ליסטישע אידעען, וועלכע ווערען פערשפּריים צווישען די ארבייטער.

דער גענעראל מעקרידי, וועלכער האָט געד האָט צו בעפעהלען אויף דאס מיליטער געגען די סטרייקענדע ארבייטער אין וועילס, האָני ערד קלעהרט, אז אין די פאגראמען זיינען שולדיג "די לעהרען פון די עקסטרעמע סאציאליסטען", אזן די "דיילי טעלעגראף" שרייבט, אז "די פּאגד ראָמען אויף די אידען און די צושטערונג פון אייגענטהום ווייזט, וואס פאר א פרוכטבארען באדען די סאציאליסטישע לעהרען האָבען גער פאדען ביי די ענגלישע ארבייטער".

איבער די לעכערליכקייט פון אזוינע בעהויפּטונגען לוינט קוים ווערטער צו פערליער רען.

* * * דער סאציאליזם קעמפפט ניט געגען נאר ציאָנען, נור געגען קלאסען, ער בעקעמפפט ניט דעם אדער יענעם קאפיטאליסט, נאָר דעם קאפיטאליזמוס בכלל. דארטען, וואו הי ארבייד קאפיטאליזמוס בכלל. דארטען, וואו הי ארבייד טער זיינען דורכגעדרונגען מיט סאציאליסטישע אידעען דאָרטען האָט דער אנטיסעמיטיזם קיין פּלאין ניט. די יודען־העצע געפינט אז אב־סלאנג דוקא צווישען די פינסטערע עלעמענטען פונ'ם ארבייטער־קלאס, וועלכע געפינען זיף נאָף אונטער'ן איינפלוס פון די פינסטערע גלחים, ווי צ. ב. די "געלע געווערקשאפטען" אין דייטשד לאנד, און די "קריסטליף סאציאלע" אין עסטדרייך א. ז. וו.

ווען אין וועילם האָבען זיך געקענט געד פּינען כוליגאנעס איז דאָס דער בעסטער בעווייז, אז די סאציאליסטישע אגיטאציע און פּראפּאגאנד דא ווערט געפיהרט זעהר שוואך. וואלטען די ארבייטער געווען אויפגעקלעהרט דורך די בעד פרייענדע אינטערנאציאָנאלע אידעען פון סאד ציאַליזם, וואלטען אויך קיין כוליגאַנעס צוויד שען זיי ניט געקענט זיין.

* * *

דער סאציאליזם שטיצט זיך ניט אויפ'ן פעלקער־האס, נור אויף פעלקער־פערברידערונג. וואס טיעפער די סאציאליסטישע אידעען וועלען אריינדרינגען אין די מחות פון די מענד שען, אלס וועניגער וועלען זיין מעגליף פאגראמען — די קין צייכענס פון די נאציאָנען, וואו זיי קומען פאר.

"יהוה—אלחים"

מיר האָבען געקראגען פון גענ. ווינטשעוו־ סקי פאלגענדע עטליכע ווערטער:

עס שטעלט זיך ארויס, אז מיין מורא "עס שטעלט זיך ארויס, איז מאָמער איז שוין ווער עס איז פאר מיר געקומען

אויף דעם געדאנק וועגען דעם נאמען פון גאט אין דער ביבעל, איז ניט געווען קיין אומזיסטיגע. איך דער ביבעל, איז ניט געווען קיין אומזיסטיגע. איך וועל אין דעם נעכסטען העפט "צוקונפט" די זאך דייטליכער ערקלעהרען. דערווייל וועט גענוג זיין צו זאגען, אז פון דעם וואס מיין "ענטדעקונג", ווי עם ווייזט זיך ארוים, איז ניט "ענטדעקונג", ווי עם ווייזט זיך ארוים, איז ניט אריינעל ליידט ניט מיין ארטיקעל (יהוהד אלהים) נור איך אליין".

נייע ציים שריפםען.

אין מיטען סעפּטעמבער וועט אונטער דער רעדאקציאָן פון אברהם רייזען אנפאנגען צו ערד שיינען "דאס נייע לאנד" — א וואכענשריפט, וואס וועט זיין געווידמעט אלע פּראגרעסיווע אידיש־נאציאָנאלע אינטערעסען.

פון דעם פּראגראם און דער ליסטע מיט־ ארבייטער, וועלכע האָבען פערשפּראכען צו נעמען אן אנטהייל, איז צו האפען, אז די נייע זייטשריפט וועט זיין גאנין אינטערעסאנט. עס גלייבט אונז נאר איבער אבצוווארטען אויף די ערשטע נומערען אום צו געבען א אויספיהרלי־ בען איבערבליק איבער "דאס נייע לאנד".

פון ערשטען סעפּטעמבער פאנגט אויף אן צו ערשיינען א העברעאישע וואכענשריפּט הדרור" אונטער דער רעדאקציאָן פון ראובן, ברייניז.

אונזער אורטייל איבער דיעזער צייטשריפט מוזען מיר אבלייגען ביז מיר וועלען זיך בעקאד גען מיט דער ריכטונג און אינהאלט פון דער צייטונג.

VOL. XVI.

OCTOBER, 1911.

No. 10

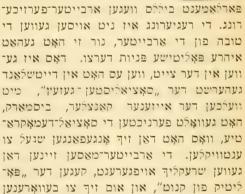
א. ש. זמקם.

נענ. בערגער׳ם בילל און די עלטער פערויכערונג אין פערשיעדענע לענדער.

(*.סולשי

דייטשלאנד.

ייטשלאנד איז די פאָרטגעשריי טענסטע לאנד אין בעצוג - צו ארבייטער ־פערזיכערונג. שוין מיט אייניגע צוואנציג יאָהר צור ריק האָט די רעגיערונג געפונען פיר נויטיג אריינצובריינגען אין

קעגען דעם אויסגוס פון פאָלקס צאָרן האָט די

רעגיערונג בעשלאָסען מפים צו זיין די אונצו־ -- פריעדענע מאַסען מיט געוויסע אַרבייטער און ארבייטס־געזעצען. די רעגירונג האָט מיט דעם געמיינט צו בריינגען אַ שלום צווישען ארבייט און קאפיטאַל, כדי אָבצוציהען די פאהרוואַסער פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. זי האָט זיך אָבער שטאַרק טועה געווען. די קאנאָנען, כייט וועלכע ביסמארק איז ארויסגעטראָטען קעגען זיין ערגס־ טעו שונא, קעגען דער אַרבייטער־פּאַרטיי, האָד בען זיך אומגעקעהרט מיט די מיילער קעגען איהם און זיין רעגיערונג אליין. די ארבייטער זיינען מיט די ברעקלעך, וואָס מען האָט זיי צו־ געוואָרפען אַלס אַ נדבה, ניט צופריעדען גע־ ווען, און האָבען פוים פועהר זיכערהיים אָנגע־ פאַנגען צו פאָדערן וואָס זיי קומט. ניט דער בייטש פון "סאָציאליסטען־געזעין" און ניט די צוקערלעקעכלאך פון די סאָציאַלע רעפאָרמען האָבען געקענט אָבהאַלטען דעם זיעגרייכען גאַנג פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער ב ע ו ו ע ־ גונג, וועלכע האט מיט איהר מאכט אלם מעהר און מעהר געצוואונגען די רעגיערונג און די קאַפּיטאַליסטישע פאַרטייען אויסצובעסערן די אַרבייטער געזעצגעבונג.

[&]quot;זעה פּאָרוגען נומער "צוקונפם". (*

די שטאאטליכע ארבייטער־פערזיכערונג אין דייטשלאנד האָט דעם צוועק ניט נור צו פערואָרגען אלטע לייט, נור איבערהויפּט אַלע די יעניגע, וועלכע ווערען אונפעהיג צו דער אַרביים און קענען נים מים זייער כח מאַכען אַ לעבען. די עלטער פערזיכערונג איז דאָ נור אַ טייל פון דער אלגעמיינער אינוואַלידען פערד זיכערונג. אין דעם יאָהר 1900 האָט זאָגאר דאָם געזען פון אינוואַלידען פערזיכערונג און די עלטער פערזיכערונג בעקומען דעם אַלגעמיינעם נאָמען: "דאָס אינוואַלידען־פערזיכערונגס גע־ זעץ". א אינוואַליד רעכענט זיך יעדער אַרביי־ טער, וועלכער איז אויף א לאנגע צייט ניט אימ־ שטאַנד אויסצואַרבייטען אַ דריטעל פון זיינע געוועהנליכע שכירות. אויב די אורזאַכע פון דער אַרבייטס־אונפעהיגקייט איז געקומען פון דעם, וואָס דער ארבייטער האָט זיך געשעדיגט אין פאַבריק, דאַן בעקומט דער ארבייטער אַ בעזונ־ דערע בעלוינונג — אַ "אונפּאַלרענטע". דערביי קימערט זיך דאָס געזעץ גיט, אויב דער אַרביי־ טער איז געווען אַליין שולדיג אין דעם אונגליק אָדער ניט. קוים האָט ער זיך, צוליעב וועמענס שולד עם זאָל ניט זיין, געקאַליעטשעט אין פאַב־ ריק איז ער שוין בערעכטיגט פיר די אונפאל־ רענטע. אום צו בעקומען אינוואַלידען־פּענסיע דאַרף דער אַרבייטער אָבער ניט פערקריפּעלט ווערען דוקא אין פאבריק. די ארבייטס־אונפע־ היגקייט דאַרף ניט ווערען פעראורזאַכט אין פאבריק און איבערהויפט ניט ביי דער אַרבייט. יעדער אַרבייטער, וועלכער איז צוליעב וואָסער עם איז ניט אורזאַכע, געוואָרען אונפעהיג צו דער אַרבייט אויף אזוי ווייט, דאָס ער קען אפילו ניט פערדיענען אַ דריטעל פון זיינע געוועהנליכע שכירות, רעכענט זיך אן אינוואַליד און איז בע־ רעכטיגט צו אינוואַלידען־פענסיע.

די פפליכט צו צאָהלעןאינוואַלידען פערזי־ כערונג פאַנגט זיך אָן פון 16־יעהריגען עלטער. צו 20 יאָהר (נאָך פיער יאָהר צאָהלען אינשוֹ רענס) איז מען שוין בערעכטיגט צו אינוואַלידען פענסיע. די צאָהלונגען זיינען פון 7 ביז 18 פפעניג אַ װאָך פאר יעעדן ארבייטער, (אומגע־ פעהר 4½ פפעניג איז אַ סענט), דאָס ווענדעט זיך פון די שכירות. דער אונטערנעהמער פון זיין זיים איז אויך מחויב צו צאָהלען אזוי פיעל פיר יעדען ארבייטער. דער שטאַאט ווידער איז מחויב צוצולעגען צו יעדער פּענסיע 50 מאַרק (אונגע־ פעהר 12 דאָלאַר) א יאָהר. די גרוים פון דער

פענסיע איז ניט ביי אַלעמען איינע און דיזעל־ בע. דאָס ווענדעט זיך אָן דעם, וויפיעל זיין אר־ בייטסלוין איז געווען, און וויפיעל צאָהלונגען דער בעטרעפענדער האָט געמאַכט. די דורכשניט־ ליכע אינוואַלידען־פּענסיע איז הונדערט און זיעבציג מאַרק אַ יאָהר, און די עלטער פענסיע ,מאַרק. דאָס איז זעלבסט פערשטענדליך, גאַנץ ווייניג, אָבער די אינוואַלידען און עלטער פענסיע איז ניט די איינציגע וואָס דער דייטשער ארבייטער בעקומט. ער בעקומט אויך קראנקען־ געלדער און פריוואַטס־פערזיכערונגס געלדער

10 ווען אן ארבייטער האָט דערגרייכט א יאָהריגען עלטער, ניט ווערענדיג אן אינוואַליד, דאן בעקומט ער אן עלטער פענסיע. ניט קו־ קענדיג אויף דעם צו ער איז נאָך פעהיג צו דער אַרבייט אָדער ניט. די ערפאַהרונג האָט אָבער בעוויזען, אַז די עלטער פּענסיעס זיינען אין פער־ גלייך מיט די אינוואַלידען פענסיעס גאַנץ ווייניג. די צאָהל אינוואַלידען־פּענסיעס איז אַכט מאָהל אווי פיעל ווי די עלטער־פענסיער. אין 1909 887,000 האָט מען אויסגעצאָהלט אינוואַלידען מאַרק און אַלטע לייט איז אויסגעקומען אויס־ צוצאָהלען ניט מעהר, ווי 108,000 מארק. דאָס ערקלעהרט זיך דערמיט, וואָס נור אַ קליינע צאָהל אַרבייטער דערגרייכען אַ 70 יאָהריגען עלטער, איידער זיי ווערען נאָך אינוואַלידען. די אַרבייטער ווערען אויסגעהאָרוועט און אַר־ 70 בייטס־אונפעהיג איידער זיי ווערען אלט ימְהר.

די דייטשע ארבייטער פערזיכערונג, וועל־ כע לעגט מעהר געוויכט אויף די אַרבייטס־אוג־ פעהיגקייט, ווי אויף דעם עלטער פונ'ם אַרביי־ טער שטעהט פיעל העכער, ווי די אַרבייטער־פער־ זיכערונג אין אלע אַנדערע לענדער.. ניט די יאָה־ רען דאַרפען זיין די הויפּט זאַדְ, נור די אונמעג־ ליכקיים אַליין צו פערדיענען. די דייטשע גע־ זעצגעבונג געהט ניט ארוים פונ'ם שטאנדפונקט, אַז אום צו בעקומען אַ פּענסיע, דאַרף מען פרי־ הער אַ גאַנצען לעבען אַרבייטען און שאַפען מעהר ווערטה. דאָם רעכט צו לעבען האָט יעדער מענש, און ווען ער קען אליין נים פיר זיך פער־ דיענען, איז דער שטאַאט מחויב איהם אויסצו־ האַלטען - אָט איז דער יסוד, אויף וואס די דייטשע אינוואלידען פערזיכערונג איז געבויט. — די שטאַאַטליכע ארבייטער־פערזיכערונג, "די שטאַאַטליכע האָט גאַנץ ריכטיג אַמאָל בעמערקט דער פאָר־

דיצענדער פון דער רעגיערונגס־פעזיכערונג איז ניט א מסחר, ניט א סוחר'ישער אָבמאָר, דער ארבייטער בריינגט אריין אזוי פיעל און אזוי פיעל און אזוי פיעל און בעקומט דערפאר א פענסיע. די שטאאַטליכע ארבייטער פערזיכערונג וועט ענט־נועדער ווערען אריין סאָציאלע איינריכטונג, אָדער זי וועט גאָר ניט עקזיסטירען".*)

איבער די אונגעהויער גרויסע בעדייטונג, וואָס די אַרבייטער־פערזיכערונג האָט אין דייטשלאנד איז איבעריג זיך פיעל צו פערבריי־ טען. מיר ווילען נור דאָ בריינגען אייניגע ציפער וועלכע וועלען פאַר זיך אַליין רעדען. די צאָהל אסעקורירטע ארבייטער דערגרייכט איבער 13 מיליאָן. אין אָנפאַנג 1909 האָבען איבער אַ מי־ ליאָן בעקומען אינוואַלידען און עלטער־פענסיע. אין דורכשנים בעקומט יעדער אַרבייטער גאַנצע אַכט יאָהר פּענסיע. אין פערלויף פון 18 יאָהר האָבען זיך די אויסגעצאָהלטע פענסיעס פער־ גרעסערט אויף 10 מאָל, פון 15½ מיליאָן מאַרק אין 1891 ביז 157 מיליאן מאַרק אין יאָהר 1908. פאַר די צייט וואָס דאָס געועץ עקויס־ טירט איז שוין אויסגעצאָהלט געוואָרען די אַר־ בייטער 11% מיליאַרד מארק.

לויט ווי עם איז פאָרמולירט געוואָרען דאָם געועץ אין 1889, זיינען פערפּפליכטעט צו צאָה־ לען אינוואַלידען און עלטער פערזיכערונג: 1) אלע ארבייטער, געזעלען, לעהרן־אינגלאך, און דיענער, וועלכע אַרבייטען פיר געהאַלט אָדער שכירות; 2) פאבריק בעאמטע, מייסטערס, טעכ־ ניקער, ביי וועמען די געהאלט שטייגען ניט אריבער 2,000 מאַרק א יאָהר. דיעזע בעשטי־ מונג האָט זיך אָבער אַרױסגעװיעזען פאר ניט געניעגענד און דער פערזיכערונגם אַמט איז גע־ ווען געצוואונגען צו עפענען ברייטער די טהירען פון די פערזיכערונגס קאַסען. אין 1900 האָט דער בונדעסראטה**) אויסגעברייטעט דאָס געזעץ. אויף די היים־אַרבייטער, וועלכע זיינען בעשעפּ־ טיגט אין די טאַבאַק און טעקסטיל אינדוסטריען, און אויף די, וועלכע קויפען אליין רויהע מאטעד, רישל און אויך דשן ווען זיי שרבייטען צייטוויי־

ליג אויף דער אייגענער רעכנונג. די קליינע ועלבסטשטענדיגע" בעלי מלאכות זיינען נאָף, פארלויפיג ניט אונטערווארפען דעם פערזיכע־ רונגם געזעץ, ווייל דיעזע בעקומען נים קיינע שכירות און ניט קיין געהאלט. אָבער אויסער דיעוע זיינען פונ'ם געועין אויסגעשלאָסען די אם ערגסטען בעצאָהלטע היים־אַרבייטער אין די קליידער אינדוסטריע. דיעזע פאַריער פון די פראָלעטאַריער בעהאַנדעלט דאָס געזעץ ווי שטיף־קינדער. די רעגיערונג ערקלעהרט דאָס דורך דעם, וואָס עס אונמעגליך זיי אַריינצו־ געהמען צוליעב טעכנישע שוועריגקייטען. די היים־ארבייטער ארבייטען ניט פאר א בעל־ הבית, נור פאר א פערמיטלער, פאַר א קאָנטראַק־ טאָר, און ניט פאר איינעם, נור פאר אייניגע, און עם איז דעריבער דא שווער אָנצואווענדען די בעשטימונג, או אַ העלפט פון די פערזיכע־ רונגם רייטם ואָלען צאָהלען די אונטערנעהמער. אויםער דעם — טענה'ט די רעגיערונג — זיינען די שכירות פון די ארבייטער אזוי קליין, אז זיי האָבען ניט די מעגליכקייט צו צאָהלען די אייניגע פפעניג אַ װאָך. די ארבייטער אָבער זאָגען, אַז נים קוקענדיג אויף זייערע מיזעראַבלע קליינע פערדיענסטען זיינען זיי פונדעסטוועגען וויליג צו צאָהלען די גאַנצע פערזיכערונגס־רייטס אום ויי זאָלען זיין איינגעשלאָסען אין געזעץ.

די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטיי אונד טערשטיצט דיעזע פאָדערונג מיט אלע מעגד ליכקייטען. דען כל זמן דאָס פערזיכערונגס־געזען שליעסט אויס היים־אַרבייטער, בעמיהען זיף די אונטערנעהמער אלס מעהר צו פּראָדוצי־רען זייערע סחורות דורף היים־אַרבייט־און דאָס שפּיעגעלט זיך זעהר שלעכט אָב אויף אויף די שפּיעגעלט זיך זעהר שלעכט אָב אויך אויף די פאַבריק און זאַוואָד־ארבייטער.

עם איז ניט ווייניג אינטערעסאַנט צו בעד מערקען, דאָס אין אָנפאנג האָט דער פּראִיעקט פון שטאַאטליכער אַרבייטער פערזיכערונג בעד געגענט א גרויסען וויעדערשטאַנד צווישען די געגענט א גרויסען וויעדערשטאַנד צווישען די דייהען פון די אַרבייטער פּאַרטיי. ווי שוין געד זאָגט איז ביסמאַרק מיט'ן פּראָיעקט ניט אויסען געווען די טובה פון די אַרבייטער, נור ער האָט דערמיט געוואָרָט שעדיגען די סאָציאלד דעמאָקראַטיע. "זייט — הייסט עס — גוט איהר דעמאָקראַטיע. "זייט — הייסט עס איהר קון פרום און די רעגיערונג וועט מיט איהר קריסטליכע מאָראַל דורכפיהרען רעפאָרמען, לאָזט זיך ניט איינרעדען פון די כל־בו'ניקעס — די סאָציאל־דעמאָקראַטען און די רעגיערונג וועט די סאָציאל־דעמאָקראַטען און די רעגיערונג וועט

אן זעה די פּראָטאָקאָלען פונ'ם אינטערנאַציאָנאַר * לען קאָנגרעס איבער די אַרבייטער־פערזיכערונג, אין וויען, 1905.

אַ מין סענאַט וואו עס זיינען פערמרעטען ** די רעגיערונגס פאָרשטעהער פון די פערשיערענע דייטשע שטאָאטען.

-- אייך בעהאנדלען ווי גוטע געטרייע קינוער" אָט װאָס ביסמאַרק האָט געלאָזט װיסען מיט'ן פּראָיעקט. די רעגיערונג איז ביי זיך געווען קלאָהר, או אַליין מיט אונטערדריקונגען און פערפּאָלגונגען קעגען דער סאָציאַל־דעמאָקראַ־ טיע קען מען וויים ניט געהן. אזוינע "בערור הינגם־מיטעל" קענען נאָך אַמאָל גיכער אויפּ־ רעגען און ארויספיהרען פון געדולד, "עס איז דאָ א נויטווענדיגקייט - האָט דאַן מודיע גע־ ווען דער קייזערליכער מעםעדזש וועגען פראיעקט — צו דערפילען די פערפאָלגונגען קעגען די סאָציאל־דעמאָקראַטען פּאָזיטיווע מיטלען צו פערבעסערען די לאַגע פון דער אַרבייטער בעפעלקערונג. אויפ'ן באָ־ דען פון קריסטליכער מאָראַל, וועלען מיר זעהן צו וֹאָרגען פאַר די שוואַכע און דערשלאָגענע...."

די סאָציאל־דעמאָקראַטען האָבען די הינטער־ כונות פון דער רעגיערונג גאַנין גוט געוואוסט און זיינען שאַרף ארויסגעטראָטען געגען די דע־ מאַגאָגישע מיטלען פונ'ם בלוט און אייזען קאַנצ־ לער, ביסמאַרק. דאָס געזעץ פון קראַנקהייטס פערזיכערונג איז אָנגענומען געוואָרען אין 1883 מיט א מאַיאָריטעט פון 216 קעגען 99. כאראקד טעריסטיש איז, אַז די מינאָריטעט, וואָס האָט געשטימט קעגען געזעץ, איז בעשטאַנען פון סאָ־ ציאַל־דעמאָקראַטישע שטימען און פון דער פריי־ זיניגער פּאַרטיי, אונטער די פיהרונג פון דר. הירש. אינ'ם וואהל־קאמפּף וואָס איז דאַן פאָר־ געקומען אין 1884, איז די סאציאַל־דעמאָקראַ־ טישע פּאַרטיי שאַרף אַרױסגעטרעטען קעגען דער "צוקער־ברויט און בייטש פּאָליטיק". און : עדוואַרד בערנשטיין האָט דעמאָלט געשריעבען די סאָציאַלע רעפּאָרמע איז אַ סאָציאַלע, ."דעמאָגאָגיע, א מאָדערנע וואַפע קעגען אונז איצט האָט זיך די לאַגע געענדערט.

די רעגיערונג האָט אין גאַנצען חרטה אויף די רעפּאָרמען און די הויפּט פערטהיידיגער און קעמפפער פאר דער אַרבייטער־פערזיכערונג ווי באר אַלע אַנדערע רעפאָרמען איז די סאָציאַל־דע־ אָמקראַטישע פּאַרטיי. די פערזיכערונגס־קאַסען, אויסער דעם, וואָס זיי העלפען מאטעריעל די ליידענדע און נויטבעדערפטיגע, זיינען אין דער אייגענער ציים געוואָרען אויםגעצייכענטע שוהלען, וועלכע גיבען א גוטע פאליטישע ער־ ציהונג דעם אַרבייטער־קלאַס. די קאַסען ווערען אם מייםטען פערוואלטעט פון סאָציאל־דעמאָ־ קראטען, וועלכע נוצען אוים יעדע געלעגענהיים

צו אַגיטירען פאַר דער פּאַרטיי. די הערשענדע פארטייען, געוועהנליך, מאָכען געוואַלדען איבער די "סאָצ.־דעמאָקראַטישע געפאַהר", וואָס עס אין פאַראַן אין די קאַסען.כים אַלע מעגליכקייטען זוכט איצט די רעגיערונג צו בעשרענקען דעם איינפלום פון די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, אָדער ווי זי רופט דאָס אָן אויף איהר לשון: "צו ריי־ ניגען די קאַסען פון דער רויטער מגפה". עס איז אינטערעסאַנט אַז די רעגיערונג האָט זאָגאַר בדעה צו פערקלענערען די צאָהלונגען פון די אַרבייטער און ארויפלעגען מעהר אויף די אונד טערנעהמער, כדי די אַרבייטער זאָלען האָבען אַ קלענערע דעה: די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע טרעט אַרוים זעהר שטאַרק קעגען דיעזע "ערלייכ־ טערונגען" און איז מוחל דער רעגיערונג איהר "אַרבייטער־פרייגדליכקייט". די סאָציאַל־דעמאָ־ קראַטען זיינען דאַפיר, אַז די ארבייטער זאָלען בעסער מעהר צאָהלען, אום זיי זאָלען קענען האָבען די דעה אין דער פערוואַלטונג.

די פערזיכערונגם קאַסען זיינען איצט וויכ־ טיגע פּאָזיציעס פאַר די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און די ארבייטער פערוואַלטונג אין דיעזע קאַ־ סען דיענט פאַר אַ גוטע ערציהונגס־אַנשטאַלט, וואו עם ווערט געשטאַרקט און ענטוויקעלט דער פראָלעטאַרישער געדאָנק. די דייטשע רעגיע־ רונג געפינט זיך אין דער לאַגע פון יענעם מכשף, וועלכער איז נים געווען בכח בייצוקו־ מען די גייסטער, וועלכע ער אליין האָט ארוים־ גערופען.

די נייע "רייכם - פערזיכערונגם אָרדנונג", וואָס דער בונדעס־ראַטה האָט איצט אויסגעאַר־ בייט, איז איבער הויפט געווענדעט קעגען דער ארבייטער פערוואַלטונג אין די פערזיכערונגם־ קאַסען. דאָס וועט די רעגיערונג ניט קענען אויס־

אויה פאָריגען פּאַרטיי־טאָג אין לייפּציג און איצט אין יענא איז בעשלאָסען געוואָרען ענער־ גיש צו בעקעמפּפען דעם נייעם פּראָיעקט פון דער רעגיערונג. און "די גענעראַל־קאָמיסיאָן פון די געווערקשאַפטען". (די עקזעקוטיוו פון טרייד יוגיאָנס) האָט צוזאַמענגערופען אין בערלין אַ ספּעציעלע קאָנווענשאָן פון אַלע פיהרער פון די טרייד יוניאָנס מיט דעם איינציגען צוועק אָב־ צו ווענדען דעם אַנגריעף פון דער רעגיערונג אויף די אַרבייטער פערוואַלטונג אין די פערזיכע־ רונס־קאַסען.

עם טרייף.

אין עסטרייך איז די פאָדערונג פון אן עלטער פערזיכערונג ארויםגעשטעלט געוואָרען שוין מיט צעהן יאָהר צוריק. אין 1901, ווען עס איז שטאַרק דיסקוטירט געוואָרען דאָס פּאַרטיי־ פראָגראַב, האָט דער פאַרטיי־טאָג אָנגענומען א רעזאָלוציאָן, אַריינגעבראַכט פון וויקטאָר אַרבייטער "די אַרבייטער אַדלער, וועלכער פערלאַנגט, אַז בערזיכערונג מוז מיט'ן וואָרצעל איבערגעאַנ־ דערשט ווערען, און מוז אויסערדעם ערפילט ווערען מיט דער איינפיהרונג פון אַן אַלגעמיינער עלטער און אינוואַלידען־פערזיכערונג". פון דער צייט האָט די פּאַרטיי אָנגעפאַנגען צו פיהרען אַ שטאַרקע אַגיטאַציאָן פאַר דיעזע רעזאָלוציאָן. "אַ ראדיקאלע סאָציאל־פערזיכערונג" איז געוואָרען די הויפט אישו אין די וואַהל קעמפפע און אין רייכסראַטה. אום די אַגיטאַציאָן פיר אן עלטער און אן אינוואלידען־פערזיכערונג זאָל ווערען גע־ פיהרט מיט אַ סדר און זאָל ניט פערפעהלען צו האָבען איהר ווירקונג, האָט די פּאַרטיי געגרינ־ דעט אַן אַקציאָנס־קאָמיטעט, וואָס האָט זיך אָב־ געגעבען ספעציעל מיט דער אַגיטאַציאָן און פראָפּאַגאַנדאַ פיר דיעזען צוועק. דאָס קאָמיטעט האָט פעראַנשטאַלטעט אַ גאַנצע רייהע מיטינגען און דעמאָסטראַציאָנען, וואו עס זיינען געווען ארויסגעשטעלט די פאָדערונגען פון אן עלטער און אינוואַלידען־פערזיכערונג. אין אָקטאָבער 1917 ויינען אין רייכסראַטה אָנגעקומען 1901 פעטיציאָנען מיט 693,007 אונטערשריפטען פאַר ריינגען אויך אַריינגען דיעזע פּאָדערונגען; דיעזע פּאָדערונגען קומען 1480 פעטיציאָנען פון די געמיינדע פאָר־ שטעהער, וועלכע זיינען געווען דירעקט פעראינד טערעסירט, אז די רעגיערונג זאָל איינפיהרען דער־ שטאַאטליכע עלטער פערזיכערונג און דער־ מיט זיי בעפרייען פון דער לאַסט צו אונטער־ שטיצען די אלטע לייט און די ארבייטס־אונפע־ היגע. אויסער דעם, האָבען אויסגעשטעלט די פאָדערונגען 1201 טרייד יוניאָנס און 408 אַר־ בייטער קראַנקען־קאסען. דער אַמאָליגער פּרע־ מיער, דר. קערבער, איז געווען געצוואונגען זיף צו צוהערען צו דיזע ענערגישע פערלאַנגען, וועל־ כע זיינען אָנגעקומען פון גאַנצען לאַנד און האָט אריינגעבראכט אין רייכסראטה א געזעין־פּראָ־ יעקט. אָבער צוליעב די שטענדיגע האַמפּערייען אין דעמאָלדיגען רייכסראטה איז דער געזעין־ פּרלשר דער פּאַרלאַר געוואָרען אין דער פּאַרלאַר מענט קאמיסיאן.

אין 1907, ווען עם איז איינגעפיהרט געד וואָרען, צום ערשטען מאָל, די אלגעמיינע וואַהלד רעכט, האָט זיך דער גאַנצער וואַהל־קאמפּף געד דרעהט ארום דיעזע סאָציאלע רעפּאָרמען, וועלד כע די סאָציאַלדעמאָקראַטען האָבען ארויסגעד שטעלט. דער גרויסער גלענצענדער זיעג פון דער פארטיי, וועלכע האָט פערנומען דעם צווייד טען פּלאין אין רייכסראַטה (81 ערטער), און די גרויסע אַגיטאַציאָן, וואָס די אַרבייטער פער־גרויסע אַגיטאַציאָן, וואָס די אַרבייטער פער־טרעטער האָבען מיט גרויס ענערגיע פערשפּרייט טרעטער האָבען מיט גרויס ענערגיע פערשפּרייט איבערן לאַנד, האָבען וויעדער געצוואונגען די רעגיערונג צו קומען מיט אַ געזעין־פּראָיעקט.

דעם דריטען נאָוועמבער, 1908, האָט דאָס מיניסטעריום פון באַראָן בעק, אריינגעבראַכט אין רייכסראטה דעם בעוואוסטען "געזעין־פּראָ־ יעקט פון דער סאָציאלער פערזיכערונג", וועל־ כער האָט נאָך אַריבערגעשטיגעןמיט מעהר ליי בעראַליום אפילו די דייטשע געזעצגעבונג. דיע־ זער געזעין־פּראָיעקט ענטהאַלט אַ באַנד פון 340 זייטען און איז דער גרעסטער פּראָיעקט, וועלכער איז ווען עם איז אַריינגעבראַכט געוואָרען אין עסטרייכישען רייכסראַטה. די סאָציאַל־דעמאָד קראַטען זיינען זעהר שטאָלץ מיט דעם געזעץ־ פראיעקט, וואָס איז אַ רעזולטאַט פון זייער אַגיטאַציאָן. דאָס האָט די רעגיערונג געמוזט אליין צוגעבען. זי האָט אָבער ניט פער־ גינט דעם גרויסען אונבעשרענקטען צוטרוי וואָס די סאָציאַל־דעמאָקראַטען וואָלטען דורך דעם בעקומען ביי דער גאַנצער בעפעלקערונג און האָט בכיון געזוכט אן אויסרייד דעם רייכסראטה פאַנאַנדערצולאָזען, אום דער נייער געזעין־ פּראָיעקט, וואָס איז שוין געווען דורכגעגאַנגען אַלע פריהערדיגע קאָמיסיאָנען, זאָל ניט אָנגענו־ מען ווערען. דאם האָט זי געמאכט אבזיכטליך, אום צו ווייזען, אז די סאָציאל־דעמאָקראַטעןפער־ שפּרעכען נור, טהוען אָבער קיין זאַך ניט. ווי מיר ווייסען איז דאָס געווען איינע פון די הויפּט אורזאַכען, פאר וואָס דער פּרעמיער פּאָן בינערטה האָט פערנאַנדערגעלאָזען היינטיגען יאָהר דעם רייכסראטה און צו בעשטימען נייע וואהלען.*)

בינערטה'ס האָפנונג צו שעדיגען די סאָד סאָציאַל־דעמאָקראַטען איז ניט מקוים געוואָד רען. די נייע וואַהלען האָבען די פּאָזיציאָנען פון

זעה אונזער אַרטיקעל: "די וואַהלען אין (* עסטריוך". יולידנומער "צוקונפט".

דער סאָציאלִרדעמאָקראַטיע גיט שוואַכער געדטאַכט. פערקעהרט, די פריהער שטאַרקסטע פארטיי די "הריסטלִידִּ־סאָציאַלען" האָבען בער קומען אַ טויטלִיכע ניעדערלאַגע אין איצטיגען רייכסראַטה און עס איז קיין צווייפעל ניט, אַז דער געזעץ־פּראָיעקט פון דער סאָציאלער פערזי־כערונג וועט דאָס מאָל שוין דורכגעהן.

די עלטער און אינוואַלדען פערזיכערונג אין עסטרייכישען געזעץ־פּראָיעקט איז בכלל גע־ בוים אויף די זעלבע גרונד־פרינציפען ווי אין דייטשלאַנד. די אַרבייטער און די אַרבייטס־גע־ בער צאָהלען גלייך; דער שטאַאט צאָהלט צו צו יעדער פענסיע 90 קראָנען (אומגעפעהר 18 דאָלאר) דאס איז מיט פופציג פּראָצענט מעהר ווי אין דייטשלאַנד; די גרוים פון די פּענסיעם איז אויך אָבהענגיג פון די שכירות, אָבער אין דורכשניט איז די פענסיע גרעסער ווי אין דייטשלאַנד. די אינוואַלידען פּענסיע איז צווי־ שען 125 און 558 קראָנען; די עלטער פּענסיע צווישעו 156 און 558 קראָנען. דאָס רעכט צו בעקומען אַן עלטער פענסיע פאַנגט זיך שוין אָן פון 65 יאָהריגען עלטער (ניט פונ'ם 70-יאָה־ ריגען, ווי אין דייטשלאנד). די אינוואלידען און עלטער פענסיעס ווערען אויסגעצאָהלט נור ראַן, ווען די בעטרעפענדע האָבען ווייניגסטענס 288 יאָהר געצאָהלט אין די קאַסען. פון די מיליאָנען קראָנען וואָס דער פּראָיעקט רעכענט צו בעקומען פון די צאָהלונגען אַליין, וועלען 129 מיליאָנען געזאַמעלט ווערען ספּעציעל פאַר אינ־ וואַלידען און עלטער פענסיעס; דאָס איז זעלבסט פערשטענדליך, א חוץ די סומעס, וועל־ כע די רעגיערונג דארף פון איהר קאסע אריינ־ בריינגען פאַר דעם צוועק.

ווי מיר זעהן, איז דער עסטרייכישער גער זעין־פּראָיעקט אין בעצוג צו די פּפּליכטען פון שטאאט צו די ארבייטער פיעל מעהר פאָרטגער שריטען, אפילו פאַר'ן דייטשען געזעיז, און די פּאָרשטעהר פון דער ארבייטער פּאַרטיי וואָלטען זיך פּאָלויפיג צופריעדענגעשטעלט מיט איהם, ווען ניט דער פערלאַנג פון דער רעגיערונג צו בעזייטיגען די ארבייטער פון דער פערוואַלטונג. די רעגיערונג פאָדערט אין איהר פּראָיעקט, אז די רעגיערונג פאָדערט אין איהר פּראָיעקט, אז קאסען זאָלען פערוואַלטעט ווערען פון אזוינע דיסטריקט־ביוראָ'ס, וועלכע וועלען ווערען בער דיסטריקט־ביוראָ'ס, וועלכע וועלען ווערען בער שטימט פון דער רעגיערונג. קעגען דיעזע ביוקראַר טישע תאוות טרעטען שאַרף ארויס אויס וועט די רעמאַקראַטען, און ווי עס ווייזט אויס וועט די

פראגע, פון וועמען די האסען זאָלען פערוואַלטעט ווערען, זיין דער הויפּט פּונקט, ארום וועלכען עס וועלען זיך דרעהען די דעבאַטען, ווען דער פּראָיעקט וועט ענדליך אריינגעבראַכט ווערען אין רייכסראטה, אום ער זאָל ווערען א געזעץ.

דער עסטרייכישער געזעצפּראָיעקט ציי־ כענט זיך אויך מיט דעם, וואם ער פער־ לאַנגט, אז אויך די זאָגענאַנטע "זעלבסטשטענ־ דיגע" בעלי מלאכות און פאַרמער זאָלען געהע־ רען צו די פערזיכערונגס־קאַסען. דאָס האָט די רעגיערונג געמוזט טהון צוליעב די "קריסטליף־ סאָציאַלען", וועלכע פערטרעטען כלומרשט די מיטעל־קלאַסען: די בעלי מלאכות און קליינע פארמער. פון איין זייט איז דער פראיעקט צווא־ מענגעזעצט פון ריין־פּראָלעטארישע עלעמענ־ טען און פון דער צווייטער זייט ענטהאַלט ער טענדענצען פון די קליינבירגערליכע קלאַסען, וועלכע זיינען נאָך גענוג שטאַרק אין עסטרייך. און דערמיט ערקלעהרט זיך אויך פאר וואָס דער געזעצפּראָיעקט רופט זיך ניט "ארבייטער פערזיכערונג", נור "סאָציאַלע פערזיכערונג", ווייל ער זאָרגט זיך ניט בלויז פאר די ארביי־ טער, נור אויך פאר די קליין־בירגער.

די ארבייטער זיינען שטאַרק אונצופריעדען מיט דער הוספה פון די "זעלבסטשטענדיגע", ווייל זיי, די ארבייטער, וועט אויסקומען צו צאה־ לען פערהעלטניסמעסיג מעהרער, וויפיעל די זעלבסטשטענדיגע" און וועלען האָבען קלענע־, רע נוצען. די ארבייטער דערלעבען ניט צו אוא גרויסען עלטער,. ווי די בעלי מלאכות און פאר־ מער. די ערשטע וועלען זיך אויף דעם אופן וויי־ ניגער בענוצען מיט די עלטער פענסיעס, ווי די לעצטע. דאָס איז א גרויסער אונרעכט און די ארבייטער פּראָטעסטירען שטאַרק געגען דעם. עם איז אמת, אז די רעגיערונג מאַכט לייכטער דיזע אוגרעכט דערמיט, וואָס זי שליסט אוים די "זעלבסטשטענדיגע" פון אינוואלידען־פענסי־ עם, אבער די פארמערם און בעלי־מלאכות נוטי־ גען זיך בכלל ווייניג אין איין אינוואלידען פענסיע. זייער לעבען פליסט זיך רוהיג, שטיל און ארבייטסאונפעהיגקייט קומט ביי זיי גע־ וועהנליך נור א דאנק דעם עלטער, און זעהר זעלטען דורך אַנדערע אורזאַכען.

אויסער דער פראגע איבער דער פערוואל־ טונג פון די פערזיכערונגס־קאסען וועט פאָר־ קומען א קאמפף צווישען די סאָציאל־דעמאָ־

קראטען און די אַגדערע בירגערליכע פּארטייען איבער דער פראַגע פון די "זעלבסטשטענד דיגע".

מיר האָבען לכתחלה דאָ געהאַט בדעה צו פערגלייכען די פערשיעדענע געזעצען און געד זעצפּראָיעקטען מיט דעם בילל, וועלכען גענ. בערגער האָט אריינגעבראַכט. קריטיקירען גענ. בערגער האָט אריינגעבראַכט. קריטיקירען גענ. בערגער'ם בילל איז ניט געווען אונזער אבזיכט. אין דער סאָציאַליסטישער פּרעסע אַן אַרטיקעל פון גענ. גהענט, גענ. בערגער'ם סעקרעטער, וואו פון גענ. גהענט, גענ. בערגער'ם סעקרעטער, וואו ער פערטיידיגט שטארק בערגערם בילל און ווייזט צוריק די קריטיקען, וועלכע זענען גער איבט געוואָרען געגען איהם. גענ. גהענט רעד מיכט געוואָרען געגען איהם. גענ. גהענט רעד כענט איהם פאר דעם פאָרשריטליכסטען פון אלעגדער. דאָס צווינגט אונז אַ ביסעל זיך אָב־לענדער. דאָס צווינגט אונז אַ ביסעל זיך אָב־לענדער. דאָס צווינגט אונז אַ ביסעל זיך אָב־לושטעלען אויף בערגערם בילל בכלל.

ווען מיר פערגלייכען דעם בילל פון גענ. בערגער מיט די פּאָרמען פון עלטער פערזיכע־ רונג, וועלכע הערשען אָדער פּראָיעקטירען זיך אין די אויסגערעכענטע לענדער, געפינען מיר אין אמתיען אין איהם היעל מעלות. דער על־ טער, פון וועלכען מען דארף בעקומען פּענסיע לויט בערגער'ם בילל, איז 60 יאָהר, אין דער צייט ווען עסטרייך און פראנקרייך בערעכטיגען צו עלטער־פענסיע נור פון א 65־יאָהריגען עלטער -70 און דייטשלאנד און ענגלאנד ערשט פון דעם יאָהריגען עלטער. דאָס איז אַ גוואלדיגער פאָר־ צוג. אין יאָהר 1900 — בעהויפּטעט גענאָסע גהענט אין זיין ארטיקעל געגען די קריטיקער בון בערגער'ם בילל—זיינען געווען אין די פער־ אייניגטע שטאאטען 1,779,503 פערזאנען אין עלטער פון 70 יאָהר און העכער, און 70,097,106 פערואָנען — אלואָ, אומגעפעהר נאָך אמאָל אזוי ביעל - זיינען געווען אינ'ם עלטער צווישען -און 70 יאָהר. די אלגעמיינע צאָהל מענשען 60 אינים עלטער פון העכער 60 יאָהר איז געווען ל,878,609 און בערגער'ם בילל, וועלכער פער־ לאנגט, אז אויך די 3,097,106 פערואָנען (וועל־ כע געפינען זיך אינ'ם עלטער צווישען 60 און יאָהר) זאָרֹען בעקומען פענסיע, פערגרע־ סערט די הוצאות פון דער פערזיכערונג אויף דריי מגל.

די פּענסיע גופא איז אין בערגער'ס בילל די גרעסטע פון אלע אנדערע עקזיסטירענרע גע־

זעצען. די גרעסטע פּענסיע אין ענגלאנד, צ"ב, בעטרעפט 1,22 דאָלאר א וואָך און אין בערד 1,22 בעטרעפט 1,22 דאָלאר א וואָך. די קלענסטע גער'ם בילל — 4 דאָלאנד בעטרעפט 24 סענט א וואָד, און אין בערגערים בילל — א דאלאר. דער פערדיענסט, וועלכער בערעכטיגט שוין לויט בערגער'ם בילל א פּענסיע, איז אויך גרעסער, בערגער'ם בילל א פּענסיע, איז אויך גרעסער, ווי אין ענגלאַנד.

בערגער'ם בילל אונטערשיידעט זיך פון דייטשען, עסטרייכישען און פראנצויזישען אויך וואם אין די אויסגערעכענטע שטאַאַטען מוזען די ארבייטער אליין צאָהלען אינשורענס, אָבער בערגער לייגט אלעס ארויף אויפ'ן שטאַאַט. גענ. גהענט זעהט אין דעם א גרויסען פארטשריט. מיר קענען, ליידער, מיט איהם גיט מסכים זיין. דער פונקט, אז די אר־ בייטער אליין דארפען מאכען בייטרעגע איז זעהר וויכטיג פון ארבייטער־שטאַנדפּונקט, דען דאם פיהרט דערצו, אז די פערוואלטונג זאָל ליגען אין די הענד פון די ארבייטער גופא. דאָס איז אפשר נאָך וויכטיגער, ווי די פענסיעס, וואס די ארבייטער בעקומען. מיר האָבען שוין אויבען אָנגעוויעזען, אז אין דייטשלאנד וויל די רעגיערונג בעפרייען די ארבייטער פון ביי־ טרעגע, אום זיי זאָלען ניט קאָנטראָלירען די פערוואלטונג. און די סאציאל־דעמאָקראטען לאָ־ זען דאם פאר קיין פאל ניט צו. עם וואלט אויך דאָ געווען פיעל וויכטיגער, אז די ארבייטער וֹאָלען דארפען צאָהלען, זיי זאלען געבען די מאה, אום זיי זאָלען קענען האָבען די דעה.

נאָך וועניגער גערעכט איז גענ. גהענט, ווען ער פערטהיידיגט דעם פונקט אין בערגערים בילל, דאָם נור יענער זאל זיין בערעכטיגט אויף עלטער־פענסיע, וועלכער איז שוין 16 יאָהר א בירגער, א סיטיזען. גענ. גהענט בעגרינדעט ראָם מיט'ן סאָציאליסטישען פּרינציפּ. היות, אזוי ווי מיר ווילען, אז די עלטער־פענסיע זאָל ניט זיין קיין נדבה, קיין טשאַריטי, נור אן אָב־ געצאָהלטער חוב פאר דעם מעהרווערטה, וואס די קאפּיטאַליסטען האָבען זיך צוגענומען פון די ארבייטער אין דער צייט פון זייער ארבייט, און אזוי ווי דעם חוב קומט נור די ארבייטער, וועלכע האָבען געארביים אין דיעזען לאנד, טאָ ממילא פאָדערט דער בילל, אז די יעניגע, וועל־ כע זיינען נים 16 יאהר א בירגער, זאלען נים בעקומען קיין פענסיע.

ערשטענס, איז א גרויסע פראגע, אויב דער

סאציאליסטישער פרינציפ פאדערט נור פאר יענע א פענסיע, וועלכע האָבען זייער גאנצען לעבען געשאַפען מעהר־ווערטה. מיר האָבען גע־ זעהען, אז דער גרונד־פרינציפ פון דער ארביי־ טער־פערזיכערונג אין דייטשלאנד איז צו צאה־ לען נים נור די אלטע ליים, וועלכע האָבען א גאנצען לעבען געשאַפען מעהר־ווערטה, נאָר די ארבייטס־אונפעהיגע בכלל, די אינוואַלידען. דיעזע אינוואלידען זיינען שוין אין צוואנציגר יאָהריגען עלטער בערעכטיגט צו בעקומען א פענסיע, ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס זיי האָ־ בען נאָד נים געשאַפען אזוי פיעל מעהר־ווערטה. און די סאציאל־דעמאָקארטען, וועלכע ווילען דעם געזעץ אין אנדערע פּונקטען אויסבעסערען און פערפאָלקאָמען, זיינען גראד מיט דיעזען פרינציפ זעהר און זעהר צופריעדען. יא, זיי האָ־ בען זאגאר אליין געקעמפפט, אז די פערזיכע־ — רונג זאל זיין געגרינדעט אויף דיעזען באזים. אויפ'ן באזים פון ארבייטס־אונפעהיגקייט. און אָנגענומען, אז אום צו בעקומען אויף דער על־ טער א פענסיע דארף מען פריהער שאַפען אַ געניגענדען מעהר־ווערטה, טאָ וואָס האָט דאָס אבער צו טהאָן מיט סיטיזענשיפּ ? צו דען ווערט גור בעשאפען מעהרווערטה דוקא פון יענע ארבייטער, וועלכע האָבען פּאָספּעיעט מיט 16 יאָהר צוריק צו ענטפערען אויף אלע פראגען פון דושאדוש און האבען ארויסגענומען די צווייטע "פייפערם און די, וואס האָבען זיך "פערטשעפעט און האָבען ניט געקענט ענטפערען אויף די פראַ־ גען פון דושאָדוש, האָבען די צווייטע פּייפּערס נים בעקומען, בעשאַפען נים קיין מעהר־ווערטה? פערקעהרט, אלע ווייסען, אז מעהר פון אלע ווע־ רען עקספּלאאַטירט די "גרינע", זיי בעשאַפען אלוא, מעהר מעהר־ווערטה, ווי די אלטע סיטי־ זענס, און אויף דער עלטער, ווען מען וועט צו־ ריק אויסצאָהלען א טהייל פון זייער מעהר־ ווערטה, וועלען דוקא אָט די "גרינע" ניט בע־

פאר וואָס? מיט וואס האָבען זיי אזוי בערזינדיגט ביי גענ. בערגער און ביי זיין סעק־ ? רעטער, גענ. גהענט

מען דארף אויך ניט פערגעסען, אז וואָס ווייטער און ווייטער ווערט אלם שווערער און שווערער צו ווערען א סיטיזען. מען פערלאנגט קודם־כל א "כאָראָשאָיע פּאָוועדיעניע", אז מען איז ניט קיין אנארכיסט, אז מען געהערט ניט צו אוא פארטיי, וואס אנערקענט טעראָר (דאָס

ישליסט אוים, צ"ב, די סאָציאַליסטען־רעוואָלור צאָנערען), אז מען זאָל שווערען, אז מען אונ־ טערווארפט זיך מיט ליעבע צו דער קאָנסטיטו־ שאָן (און אזוי ווי דער הויפּט־פּרינציפּ פון דער קאנסטיטושאָן איז פּריוואַט־אייגענטהום, און סאציאליסטען בעקעמפפען קהה'יטע, 1 און פאדערען אייגענטהום, קאָלעקטיווע אייגענטהום, טאָ קען מען לייכט געפינען א סרכא און זיי פּסלינען פון צו ווערען א סיטיזען, אזוי ווי עס האָט שוין נים איינמאָל געטראָפען ביי גוטע און געטרייע רושאָרושעם, וועלכע פערדאמען די יעניגע אפיקורסים, וואס אונטערווארפען זיך ניט מיט "ליעבע" צום געועץ פון פריוואט־אייגענטהום). דערצו דארף מען, אום צו ווערען א סיטיזען, קעד נען ציעמליך גום ענגליש, וואם דאם איז גאָר ניט אזא לייכטער ביסען פיר א קלאוק־מייקער, אָדער ליידים־טיילאָר און איבערהויפּט פיר אירגענד וועלכען ארבייטער, וועלכער קומט אין אמעריקא אין די מיטעלע יאָהרען און מוז די טעג און די נעכט אָב'חשכ'ען אין שאַפּ. און ווען מען נעהמט נאָך אין אנבעטראַכט, אַז די פּראָ־ צעדור פון ווערען א סיטיזען איז פערבונדען מיט א היבשע ביסעל הוצאות: מען דארף אליין צושלאָגען אייניגע טעג און בעצאָהלען שכר בטלה די עדות, וואם איז ניט אזוי לייכט צו בעקומען — דאן פאנגען מיר ניט אָן צו בע־ גרייפען, פאר וואָס גענ. בערגער האָט געפּונען פאר נויטיג אריינצושטעלען א פונקט, וואס שליסט פאקטיש אוים אן אונגעהויערע גרויסע צאָהל ארבייטער (אמת, מעהר ניט ווי "פּאָריי־ נער", אָבער דאָך ארבייטער!) און דוקא די אר־ בייטער, וועלכע בעטהייליגען זיך אינ'ם שאַפען פון מעהר־ווערטה מעהר ווי אנדערע. מילא, די פאדערונג פון צו זיין א געוויסע צייט אין לאנד קען מען נאָך פערשטעהן, אבער פאר וואס דוקא א סיטיזען, און א סיטיזען שוין פון 16 יאָהר יָּ

אין גאנצען אונגערעכט איז גענ. גהענט, ווען ער פערטהיידיגט אזוי דעם פּונקט אין בילל, אז נור די יעניגע זאָלען בעקומען פּענסיע, וועל־ כע זיינען נים געפונען געוואָרען שולדיג אין א געוויסען פערברעכען. דאָם שטימט שוין גאָר נים איין מים'ן סאָציאליסטישען פּרינציפּ! עס איז אמת, אז ניט אלע פערברעכענם זיינען א רעזולטאַט פונים קאפּיטאַליזמום, אז אין יעדער געזעלשאפט־אָרדנונג זיינען פארהאן פערברעד כער — עם איז אויף מעגליף, אז אין דער סאָד ציאליסטישער אָרדנונג וועלען זיין אין א גער וויסען זין פערברעכער, — אָבער דאָס הייסט נאָד ניט, אז אלעס וואס ווערט היינט, אין דער קאפּיטאליסטישער געזעלשאפט, בעטראַכט פאר א פערברעכען, איז עס באמת. פון היינטיגען קאפּיטאַליסטישען שטאַנדפּונקט איז אויף דער סאציאליזטוס א פערברעכען. און ווער ווייס, אויב עס קען ניט ווערען א מין "סאָציאליסטען־ געזעין", אזוי ווי עס איז געווען אין די 8ער יאָהרען אין דייטשלאַנד, און דאן וועלען לויט דעם ייאָהרען אין דייטשלאַנד, און דאן וועלען לויט דעם יבילל פון אונזער סאציאליסטישען פערטרעטער אלע סאציאליסטען זיין אויסגעשלאָסען פון על־

טער־פּענסיע! און וואס איז איבערהויפּט גענ. בערגער'ס עובָדא צו פערטהיידיגען די מאָראל און גערעכטיגקייט פון דער קאפּיטאליסטישער געזעלשאַפט! צו ווייסען מיר דען ניט, אז פיעלע טהאטען, וועלכע זיינען פונ'ם סאציאליסטישען שטאַנד־פּונקט זיטליף און עהרליף, ווערען פער־פאלגט אין דער קאפּיטאליסטישער געזעלשאָפט אלס פערברעכען, און שווערע פערברעכען? צו אלס פערברעכען, און שווערע פערברעכען? צו וואס דארפען מיר, סאָציאליסטען, אזוי זיין איינגענומען פאר'ן קאַפּיטאַליסטישען שולהן־

אונפערשטענדליך!...!

יעקב מיקך.

נעדאַנקען איבער שיילאָק.

(צו שילדקראוט'ם שיילאָק דעם 22 סעפּטעמבער)

עכטערען האָב איך ווידער געזעהן שיילאק אויף דער ביהנע. דאָם מאָל פאָרגעשטעלט פון דעם גרויסען קינסטלער רודאָלף שילדקראוט. און ווידער טרייבט עם מיך צום שרייבען. יערעס

מאָל ווען איד זעה שיילאָק'ן ווערט ביי מיר א שטורם אין הארצען. היינטיגעם מאָל, א דאַנק די גרויסע קונסט פון רודאָלף שילדקראוט, איז דער שטורם פיעל רוישענדער, פיעל ברויזענדער ווי אימער. א גאנצען טאו האָב איד זיד ניט געקענט בעפרייען פון איהם.

און שרייבען וויל איך ניט איבער שעקס־פּיער. וואס קען איך היינט זאגען, וואס איז שוין ניט געזאָגט געוואָרען פּיעל מאָל, און פּיעל בער ניט געזאָגט געוואָרען פּיעל מאָל, און פּיעל בער סער ווי איך קען עס זאָגען? איך וויל זאָגאר ניט זאָגען מיין מיינונג איבער די גרויסארטיגע פאָרשטעלונג פון שילדקראוט, ניט אַ וואָרט ווער גען דעם שלעכטען שפּיעלען פון זיינע מיטהעל־גען דעם שלעכטען שפּיעלען פון זיינע מיטהעל־פער. דאָס אינטערעסירט מיך ניט; ניט אַ קרי־פער.

טיק וויל איך שרייבען און ניט אַ רעצענזיע. איך וויל נור איבערגעבען די איינדריקע, די געפיהלע וואָס ווערען ביי מיר ארויסגערופען יעדעס מאָל, וואָס ווערען ביי מיר ארויסגערופען יעדעס מאָל, ווען איך בעגעגען זיך מיט שיילאָק פּנים אל פּנים — מיט דעם צוועק זיך אָבצורעדען פון האריי

וועט זיך דאָס מיר איינגעבען ? וועט מיין פעדער זיין אימשטאנד איבערצוגעבען די גער פיהלע, וואס מאכען מיר שווער דאס געמיטה, וועל איך קענען אויסגיסען מיין גאנץ הארץ ? איך גלויב עס קוים. און עס איז אויך ניט נויד מיג. איך זוך נור אויף א וויילע איינצושטילען דעם שטורם אין מיר; איך וויל זיך נור בעד פרייען פון דער משא, וואָס לאסטעט אויף מיר, און פאר דעם לאסטיטרעגער איז ניט וויכטיג צו ער ווארפט אראָב זיין משא גראַציעז, צו ניט. וויכטיג איז זיך צו מאַכען לייכטער, זיך ניט. וויכטיג מיט. וויכטיג איז זיך צו מאַכען לייכטער, זיך צו בעפרייען פון דעם, וואס עם דריקט...

פאר אלעם, איז שיילאָק א איד ? איך זאָג, ניין! צו מנין קען מען איהם ניט מצרף זיין. שוין ניט ריידענדיג וועגען די אויסגעטראַכטע מעשה מיט דעם פונט פלייש, אויף וועלכען קיין איד וואָלט קיינמאָל ניט איינ־ געגאַנגען, ווייל אואַ געפיהל איז לחלוטין געגען דעם תוך פון אידישקיים בכלל, און פון יעדען אידען בפרט; שוין ניט ריידענדיג וועגען דעם, האָט שיילאק, אויסער זיין אויסערליכער בעד נעהמונג, וועלכע איז גיכער צוצושרייבען צו דער טהעטיגקייט פון דעם אקטיאָר, וואס פּער־ זאָנאָפיצירט איהם, קיין פונק אידישקייט אין זיך ניט. אז יעקב איז דער דריטער פון די אבות, דאָם מוז ער ערשט אויםרעכענען אויף די פינ־ גער. זיין טאָכטער וויים נאָך ווייניגער פון איהם; קוקענדיג אויף איהר וועט קיינער ניט דענקען, אַז זי איז א אידישע טאָכטער. אַלעס אַנדערע ארום שיילאק בעווייזט ניט דעם מינדעסטען סמן פון אידישקייט. זיין הויז קענען מיר נור פון אויסווייניג; מיר ווייסען גיט צו געהט ער אין שול, צו דאַווענט ער פאר זיך, צו דאַווענט ער איבערהויפט; מיט איין וואָרט: קיין זאַך צייגט ניט אויף זיין אידישקייט - אויסער וואָס ער איז אַ פראָצענטניק. שעקספּיער, ווי עס שיינט, האָט אין זיין לעבען קיין אידען ניט גע־ זעהן. שיילאָק'ם ערקלעהרונג, אז ער האָט גע־ שוואָרען ביי שבת צו נעהמען ראַכע, קלינגט ווי א גוי רעדט אידיש". מען זעהט אַז דאָס האָט, אַ גוי אויסגעטראַכט אַ זאַך, וואָס איז זעהר טייער ביים אידען.' נו, שבת איז ווירקליף א גרויסע און הייליגע זאַך ביים אידען, שווערען, שווערט ער אָבער ניט ביי שבת.

שיילאָק איז אלזאָ ניט קיין איד אין דעם זינען, אז מיר זאָלען זיך דארפען ערגערען און פארענטפערען פאר זיינע "אכזריות".

אָבער דאָס איז ניט אלעס. דאָס אייביגע איז ניט געשריעבען געוואָרען אום צו קענען אראָבווארפען פון זיך די פעראַנטוואָרטליכקייט פאר שיילאָק. אדרבה, איך וואָלט וועלען זעהן שיילאָק אַ פּאָלשטענדיגען אידען; מיט אלע איינצעלהייטען, ווארום דאַן ערשט וואָלט ער געקענט האָבען די גרויסע בעדייטונג, און מאַ־כען די גרויסע ווירקונג, וואס ער דארף מאכען, ווארום אויב וועלכע עס איז דראמא איז געאיי־גענט אם שאַרפסטען צו מאָהלען די אייביגע טראַגעדיע פון די אידען, פון איין זייט, און די ניט ווייניגער אייביגע שנאה, האַס און הי־נע ווייניגער אייביגע שנאה, האַס און הי־מער זייט איז דאָס "דער קויפּמאַן פון ווע־פער זייט איז דאָס "דער קויפּמאַן פון ווע־

נעדיג", מיט שיילאָק אַלם מאַרטירער, און אַנ־ טאָניא און דער ריכטער אַלם די האַרצֿלאָזעסטע הוליגאנעם.

דאָס איז ניט די הערשענדע מיינונג. געד וועהנליך ווערט שיילאָק בעטראַכט אַלס אַן אונד בארמהארציגער פּראצענטניק, א בלוט־זויגער, און אַנטאָניא אַלס דער בעסטער פון אַלע קריס־ טען, אַלס די רחמנות אליין.

אָבער דאָס איז איינס פון די גרויסע טעותים, וואָס די וועלט מאַכט. שעקספּיער האָט אזוי ניט געקענט מיינען. ער וואָלט קיינמאָל נאט געקענט אריינגעבען שיילאָק'ן אין מויל אריין די ווערטער, וואָס שפּריצען מיט פייער וועגען די אונגערעכטיגקייט בנוגע צו זיין פאלק, ווען ער וואלט געדענקט פון שיילאק'ן דאָס, וואס די הגם עם קריםטליכע וועלט דענקט. ווארום, שיינט צו זיין אמת, או שעקספיער האט ניט געקענט קיין לעבעריגען אידען, און ער האָט קיינמאָל ניט געזעהן איינעם אין בלוט און פלייש, האָט ער אָבער ניט געקענט ניט וויסען די ליידען און די רדיפות, וואָס דאָס אייביג ליי־ רענדע, אייביג ערניעדעריגטע, אייביג וואַנדערנ־ דע און, טראץ דעם אלעם, אייביג לעבענדע פאלק האָט אויסצושטעהן. אוא פאָלק, דאָס האָט שעקםפּיער געמוזט וויסען, אין אוא צושטאנד, נאַטירליכערווייזע פערפאַלען אין א גלייכגילטיגקייט, וועט פערליערען יעדען ווי־ דערשטאַנדם־קראַפט, און וועט עטנוויקלען אן אונטערטהעניגקייטם געפיהל ביז עם וועט קע־ נען זאָגען מים שיילאָקים מויל: "צו ליידען איז די חתימה פון מיין שבט". איינער אָבער וועט זיך געפינען, אין אזא פאָלק, וואָס וועט רעבע־ לירען, און אין וועמעס הארץ עם וועט ברענען א פייער פון האם, און א דורשט נאף נקמה, און דיוער דורשט נאָך נקמה וועט זיין אלץ שטאר־ קער, וואָם ווייניגער עם וועט זיין די מעגליכ־ קיים איהם צו לעשען.

ראָס האָט שעקספּיער, ווי געזאָגט, ניט געד קענט ניט קענען, און טראָץ דעם וואָס ער האָט פון דעם אידען געמאַכט אַ קאריקאטורע, ווייַל ער האָט דעם איינצעלנעם אידען פּערזענליף ניט געקענט, האָט ער אבער מיט דער האנד פון דעם גרויסען מייסטער געצייכענט דעם הילכענדעס־טען פּראָטעסט, דעם געוואַלדיגען וועה־געשריי, די מאַכט־און הילפּלאָזיגקייט פון דעם הילפּר לאָזען פּאָלק...

דאָם איז די גרויסקייט פון שיילאָק. אין איהם איז אויסגעדריקט דאָס געפּיָהל, וואָס יעד דער איד לעבט איבער ווייניגסטען איינטאָל אין זיין לעבען: דער "תמות נפשי עם פּלשתים", דער פערלאנג זיך כאָטש איינטאָל נוקם צו זיין פאַר אלע גזירות, רדיפות און פערפּאָלגונג, פאר אלע ערנידערונגען און רציחות, וואס זיינען בעד גאנגען געוואָרען געגען זיין פּאַלק אין פערלויף פון די יאהרטויזענדע, און וואָס האָבען איצט פון די יאהרטויזענדע, און וואָס האָבען איצט אייגענטליף נור געביטען די צורה, וואָס האָבען אָבער ניט אויפגעהערט.

שעקספּיער האָט ניט געקענט דעם איד !דען: ער האט פערשטאנען די אידען!

און צוליעב דיזען געפיהל, צוליעב דיזען פונק, וואָס טליהעט אימער אין יעדען אידישען הארץ, אין דעם הארצען זאָגאר פון א שיילאָק, האָט שטעהט אזוי ווייט פון אידישקייט, האָט שיילאָק, דער האַרצלאָזער פּראָצענטניק, לכתחילה זיך ענטזאגט צו נעהמען פּראָצענט פון אנד טאָניא; אלץ וואָס ער האָט געבעטען איז, אַנדעם פונט פלייש, אין דער האָפנונג צו קענען דעם שיין פאר דעם פונט פלייש, אין דער האָפנונג צו קענען נעהמען נקמה פאר זיין פּאָלק, אויב אַנטאָניא וואָט ניט קענען בעצאָהלען. שיילאָק, דער מענש וואָס קען ניט זאַט ווערען צו נעהמען פּראָצענט, ווערט גאָר אַנאַדערער ווען עס ערוועקט זיך אין איהם זיין אידיש געפיהל. און ווען סאלאדרינא זאָגט איהם:

איך בין זיכער אויב ער קען ניט בעצאהלען , אין צייט, וועסטו ניט נעהמען זיין פלייש: צו וואָס טויג דאָס?"

ענטפערט שיילמק:

"צו פאנגען פיש מים, דערמים: אויב עם קען ניט זעטיגען קיין אנדער זאד, וועט עם זעטיגען מיין נקמה. ער האט פון מיר געשפעט און מיר קאליע געמאכט א האלבען מיליאן: ער האט גע־לאכט ווען איד האב געהאט שאדען, חוזק געמאכט פון מייגע פערדיענסטען, פעראכטעט מיין גאציאן, געשטערט מיין מסחור, אבגעקיהלט מייגע פריינדע, געשטערט מיין שונאים: און פאר וואס? איד בין גערעצט מיינע שונאים: און פאר וואס? איד בין א איד. האט ניט א איד אויגען? האט ניט א איד הענהאפט? געשפייזט מיט דיזעלבע שפייז, קא־דענשאפט? געשפייזט מיט דיזעלבע שפייז, קא־דיזעלבע מיט דיזעלבע מיטער, ליעטשעט מיט דיזעלבע וואפען, אונטערווארפען דיזעלבע פראנרהייט, געהיילט מיט דיזעלבע מיטעל, געווארעמט און געפריהרט פון דעם זעלבען זומער גיון ווינטער, פונקט ווי א קריסט? ווען איהר גיט

אונז א שטאה, בלוטען מיר ניט? ווען איהר קיר צעלט אונז, לאכען מיר ניט? ווען איהר פער'־ סמ'ט אונז, שטארבען מיר ניט? און ווען איהר טהוט אונז וועה, זאלען מיר זיך ניט נוקם זיין? אויב מיר זענען ווי איהר אין אלעם איבריגען, וועלען מיר זיין עהנליך צו אייך אויך אין דעם".

אָט דאָס איז דער וועה־געשריי פון שיי־לאָק: נקמה! נקמה ניט פאר זיך, נור פאר זיין פּאָלֹק. אין די אייגענע קריוודעם דערקענט ער די ליידען פון זיין פּאָלֹק. אין די ליידען פון זיין פּאָלֹק. אין די ליידען פון זיין פּאָלֹק געפינט ער אַ תירוץ פאר זיינע אייגער נע ליידען. דו האסט מיך אויסגעלאכט, און פער־אכטעט און קאליע געמאַכט מיין געשעפט, ניט אכטעט און קאליע געמאַכט מיין געשעפט, ניט ווייל דו האָסט עטוואָס צו מיר, נור ווייל איך בין א איר. "דו האָסט מיך גערופען הונט נאָך בין א איר. "דו האָסט געהאַט אן אורזאַכע", בעד אַלאָגט זיך שיילאָק.

און ניט נור פון פּראָצענט זאָגט ער זיך אָב, ער וויל אויך דעם קרן ניט, ער, ביי וועמען געלד איז זיין גאנץ לעבען. פאר די דריי טוי־ זענד דוקאטען, וואָס ער האָט געליהען, באָט מען זיהם 6 טויזענד, אבער ער וויל ניט קיין געלד געלד איז ביי איהם גאָר ניט, ווען עם האַנדעלט זיך צו נעהמען נקמה פאר זיין אומגליקליכעס פּאָלק. "ווען יעדער דוקאט פון די זעקם טוי־ זענד דוקאטען זאָלען צוטהיילט ווערען אין זעקם חלקים, און יעדער חלק א דוקאט", זאָגט ער, חלקים, און יעדער חלק א דוקאט", זאָגט ער, וועט ער אויך ניט נעהמען. ער וויל נעהמען נקמה!

נאָך מעהר. צוהיצט ווי ער איז, דורשטיג צו נעהמען נקמה ווי ער איז, פערגעסט ער ניט צו נעהמען נקמה ווי ער איז, פערגעסט ער ניט צו פערטהיידיגען זיין פּאָלק. "נקמה נעהמען. זאָגט ער, איז ניט אונזער מדה, דאָס איז ניט קיין אידישע מדה, דאָס האָבען מיר געלערענט פון אייך, קריסטען: ווען א איד טהוט שלעכטס א קריסט, וואָס טהוט מען איהם? נקמה. ווען א קריסט טהוט שלעכטס א אידען, יוואָס זאָל? א קריסט טהוט שלעכטס א אידען, יוואָס זאָל? זיין דער פּסק, נאָך דעם קריסטליכען ביישפּיעל? בלי ספק נקמה".

און ער האָט עם דערלעבט.

דער טאָג, אויף וועלכען ער האָט געהאָפּט איז געקומען.

אלעם איז געגאנגען כשורה.

אַנטאָניא האָט פערלוירען זיין פערמעגען. ער קען דאָס וועקסעל ניט אויסלייזען, און שיי־ לאָק שאַרפַט דאָס מעסער. ענדליך וועט ער זיך נוקם זיין כאטש אן איינעם פון זיין פאלק'ם פערפאלגער. אָבער ווען עם קומט דאצו, ווייזט זיף ערשט ארוים די גאַנצע טראגעדיע פון דעם אידען: עם ווייזט זיף ארוים, אז דער כח צו אידען: עם ווייזט זיף ארוים, אז דער כח צו נעהמען נקמה שטעקט ניט אין איהם, אז אפילו דיזע מעגליכקייט ליעגט אין רי הענד פון זייך נע פערפאלגער. עם איז ניט זיין אייגענער כח, אדער דער כח פון זיין פאלק, אויף וועלכען שייד אדער דער כח פון זיין פאלק, אויף וועלכען שייד נעדיג, דאם קריסטליכע געזעץ, וואם גיט איהם כלומר'שט די מאַכט דערצו. שיילאָק שטעהט כלומר'שט די מאַכט דערצו. שיילאָק שטעהט אויף דעם געזעץ, אויף זייער געזעץ. ער האט געפאַנגען דעם שונא אין זיין אייגענער נעין.

אזוי דענקט ער.

און שטאָלץ קומט ער אריין אין דעם געד ריכטס־הויז; ער איז זיכער אויף זיין נצחון. ריכטס־הויז; ער איז זיכער אויף זיין נצחון. אויף דער פראַגע פאר וואָס ער כעשטעהט אויף דעם פונט פלייש, ענטפערט ער מיט פעראַכ־טונג: אזוי וויל איך, איך ראַרף אייך קיין דין וחשבון ניט אָבגעבען. אָבער דיעזער נצחון דויערט ניט לאַנג, ער געפינט באַלד אוים, אַז דויערט ניט לאַנג, ער געפינט באַלד אוים, אַז ער האָט געמאַכט דעם חשבון אָהן דעם בעל הבית.

און די גרויסע טראַגעדיע איז קענטיג באלד ביים אָנפּאַנג, באלד ווי עס הויבט זיך אָן דאָס געריכט.

פון איין זייט קומט אריין אַנטאָניא, ארומד גערינגעלט מיט פריינד, אַלע בערייט איהם צו העלפען און צו טרייסטען. דער דיוק אליין זוכט איהם צו שטיצען, און ער בעט רחמים פאר איהם ביי שיילאָקין; דער געלעהרטער ריכטער איז עקסטרא געקומען צו פאָהרען איהם צו ראַד טעווען. טאָמער לאָזט זיך רער איד איבערקוי פען מיט געלד, איז דא גענוג געלד. דריי מאל אזוי פיעל, זעקם מאָל, צעהן מאָל אזוי פיעל—פון געלד איז קיין מניעה ניט. מיט איין וואָרט: אלע און אלעס שטעהט אויף דער זייט פון אנטאָניא.

פון דער צווייטער זייט קומט אריין שיי־ לאָק. איינער אליין, אָהן אַ פערטהיידיגער, אָהן צ פריינד, אָהן אַ שטיצע, עלענד ווי אַ שטיין!

זיין איינציגע טאָכטער האָט אַ גוטער און עדעד לער קריסט נאָך פריהער צוגע'גנב'עט, מיט אַ טייערע שקאַטולקע אַלס צידה לדרך. אַלס וואָס שיילאָק האָט אויף זיין זייט איז, דאָס געזעין — דאָס געזעץ פון זיינע שונאים.

מען צו געווינען זיין פּראָצעם, אזוי זיכער איז מען צו געווינען זיין פּראָצעם, אזוי זיכער איז דער "ריכטער" געקומען אויפצופּאַםען ער זאָל עס ניט געווינען. אָבער וואָס טהוט מען ? ראָס געזעץ איז קלאָהר אויף שיילאָק'ם זייט. און געזעץ איז קלאָהר אויף שיילאָק'ם זייט. און דאָם געזעץ מוז אָבגעהיט ווערען, ניט צוליעב דעם אידען, צוליעב איהם וואָלטען די געזעצד ליעבענדע קריסטען עס לייכט פערבויגען, אָבער די רעפּוטאַציע פון ווענעדיג וועט דאַדורך לייד דען, און דער "קלוגער און גערעכטער ריכטער", ווי דער קורצזיכטיגער יטיילאק רופט אוים, געד פינט א וועג!

דער איד מוז זיין באַרעמהערציג", זאָ<mark>גט",</mark> דער ריכטער.

דורך וועלכען צוואַנג מוז איך, זאָגט", מיר ?" ענטפערט שיילאָק מיט אַ פראַגע.

און דער ריכטער הוינט אָן די בעריהמטע רעדע איבער גנאדע. ער זאגט:

"די קוואליטעט פון גנאדע איז ניט איינגעצאמט, עכ טריפט ווי א מילדער רעגעו פון הימעל אראב אויף ד'רערד: ס'איז צוויי מאל געבענשט: ס'איז געבענשט דער וואס ניט, און דער וואס נעהמט; ס'איז מעכטיגער אין די מעכטיגטטע: ס'פאסט דעם מאנארף אויף דעם טראהו בעסער ווי זיין קרוין: זיין מצעפּטער ווייזט די שטארקייט פון אירדישע מאכט, דער אטריביוט פון מורא און מאיעסטעט, אין וועלכען עס זיצט די שרעק און מורא פאר'ן מלכות, אבער גנאדע איז העכער פון דעם סצעפּטער: עס הערשט אין די הערצער פון מיכיב.
עס איז אן אטריביוט פון גאט אליין...

מְבער דאָס העלפט ניט. צו טיעה איז דער האָס אינגעוואָרצעלט אין שיילאָק'ס הארָץ; צו האסטיג זיינען די כוואליעס, וואס קאכען און זידען אין איהם; צופיעל פיהלט ער דעם וועהדטאָג, און ער ענטפערט:

מיינע מעשים אויף מיין קאפ. איך פאָד, דער דאם געזעין".

אמת אידיש: "יקוב הדין את ההר". אָבער דער ריכטער איז ענטשלאָסען דעם איד ניט צו לאָזען אויספיהרען, און ער פער־ געסט זיין בריליאַנטענע רעדע וועגען די גנאַדע 0811

עם הערשט אין די הערצער פון מלכים, און איז אַן אַטריביוט פון גאָט אליין".

,"דער איד זאָל האָבען נור גערעכטיגקייט", זאָגט ער מיט אַ טייפעלשען ציניזמום, און ער גיט איהם "גערעכטיגקייט". און דער קריסטליי בער ריכטער מיט גאָט, גנאַדע און גערעכטיג־ קיים אויף זיינע ליפען, און שנאה און פאלש־ קיים אין זיין הארץ מאכם אויפ'ן שטעל א שווינדעל, א ריינעם אָפּענעם שווינדעל, און נאָדָ דעם שווינדעל קומט אוים, אז דאס גע־ זעין ווערט אבגעהיט אויף אזא אופן, אז ניט נור קען שיילאָק ניט קריעגען זיין פונט פלייש, ניט נור קען ער ניט בעקומען קיין פּראָצענט, ניט נור קען ער ניט צוריק אָבקריגען זיין קרן, נור זיין גאַנין איבריגעס פערמעגען ווערט קאָנ־ פיסצירט, אַ העלפט פון וועלכען בעלאַנגט צום שטאַאט, און די אַנדערע העלפט - צו אַנ־ טאָניא, און זיין אייגען לעבען קען שיילאָק בע־ האַלטען נור דאן, ווען ער וועט פאַלען אויף די קניע צום דיוק.

אָט דאָס איז דאָס געזעץ, אויף וועלכען שיילאָק האָט זיך געשטיצט, אויף וועלכען ער האָט געהאָפט, און אויף וועלכען ער איז געווען שטאָלין; אָט דאָס איז זיין מאַכט! קען נאָך ? זיין אַ גרעסערע טראַגעדיע

און די בארעמהערציגקיים? "די גנאדע, וועלכע טריעפט פון הימעל ווי אַ מילדער רע־ גען ?"

רי "גנאדע" האָט שעקספּיער ניט פערגע־ סען. דער דיוק, ווי אן אמת'ער קריסט, איז זעהר גנעריג: ער שענקט שיילאָק'ען דאָס לעבען נאָך איינער יענער בעט עם.

"ניין, נעהמט מיין לעבען און אלעם: שענקט מיר : דאם נים

איהר נעהמט מיין הויז, ווען איהר נעהמט דעם פונדאמענט

ווֹאָס שפּאַרט אונטער מיין הויז ; איהר נעהמט מיין לעבעו.

וועז איהר נעהמט די מיטעל פון וועלכע איך לעב".

באססאניא אָהן געלד קען האָפען אויף אַ רייכע כלה ; אַנטאָניא קען ערוואַרטען הילפע פון זיינע פרייגדע, וואס זיינען רייך, פריי און מעכ־ טיג; שיילאָק אָהן געלד איז הילפלאָז. געלד איז דאָם איינציגע מיטעל, וואָס גיט איהם די מעג־ ליכקייט צו לעבען. נעהמט ביי איהם צו זיין געלד, און איהר "נעהמט אוועק דעם פונדאמענט, וואָם שפּאַרט אונטער זיין הויז"...

און די קריסטליכע גנאַדע איז נאָד ניט צו ענדע. דער ליעבער, נוטהערציגער, פּאַטרי־ אָטישער און קריסטליכער אַנטאָניאַ געהט נאָך א שרים ווייטער ווי דער דיוק: ער שטעלט זיך איין פאר דעם אידען, וואָס האָט געלויערט אויף זיין לעבען. ער בעט דעם דיוק ער זאָל שיילאָק'ען מוחל זיין די העלפט פון זיין פער־ מעגען, וואס געהערט צום שטאאַט, און די צוויי־ טע העלפט, די העלפט וואָם ער דאַרף בעקומען, וויל ער ניט אויף אייביג, ער וויל עם נור קריע־ גען צו בענוצען פאר די גאַנצע ציים, וואָס שיי־ לאָק וועט לעבען, אום נאַכהער, נאָך שיילאָק'ם טויט, עם אוועקצוגעבען צו דעם דושענטעלמאן, וואָם האָט געיגנב'עט זיין טאָכטער. און דיזען חסר וויל אנטאָניא טהאָן מיט שיילאָק'ען מיט דעם תנאי ער זאָל, ערשטענס, זיך שמר'ן, און, צווייטענס, ער זאָל אויפ׳ן שטעל אָבשרייבען זיין פערמעגען אויף זיין איידעם, דעם קריסט, דעם הוליגאן, וואָס האָט איהם בערויבט און צוגענומען זיין טאָכטער...

איך וויים ניט, ווער עם דארף זיך פער־ עטנפערען, מיר פאר שיילאָק'ען, צו זיי פאר אַנטאָניא, פאר זייערע ריכטער און זייערע גע־ זעצען ?

שיילאָק האָט פערלאנגט אַ פונט פלייש. און שויראָה ענטפערט גאנץ ריכטיג: 🧦 דאָס געזעץ האָט ער גיט אויסגעקלערט פון זיין

קאָפַ. אַזאַ געזעץ־האָט עקזיסטירט, עם איז גע־ ווען דאָם קריםטליכע געזעין, און אַנדערע פאַר איהם, ניט אידען, האָבען זיך מן הסתם מיט דעם געזעץ אויסגענוצט. דאָם פּלייש האָט איהם ניר געקענם נוצען "צו זעטיגען זיין נקפה". נקמה פאר זיין פאָלק, ניט פאר זיך. צוליעב דיזען האָט ער מקריב געווען זיין געלד, ער, ביי וועמען געלד איז דאָם איינציגע מיטעל צום לעד בען, "דער פונדאמענט, וואָס שפּאַרט אונטער זיין הויז". אַנטאָניא, וועלכער האָט קיין אור־ זאַכען נים צו וועלען נעהמען נקמה, ביי וועמען געלד איז גאר ניט אין פערגלייך מיט יושר און גנאדע, בענוצט זיך מיט'ן שווינדעל פון א ריכד טער, (וועלכער איז אגב אורחא געוואָרען אַ ריכד מער אויך דורך אַ שווינדעל און פאַלשע פּאַ־ פּיערען) ניט צו בעצאָהלען קיין פּראָצענט, ניט צו בעצאָהלען זיין חוב, צוצוגעהמען אַ העלפט פון דעם פערמעגען פון דעם מענשען, וואָס האָט איהם געליהען געלד, איהם צו צווינגען אָבצור טרייבען זיין איבריג פערמעגען צו זיין גרעס־ טען שונא, און צו דעם אַלעם איהם צו צווינגען צו דער שמד. נים א פונט פלייש וויל אנטאָניא; צו וואָם טויג דאָם איהם? ער וויל דעם גאַנצען גוף, מיט דעם האָב, מיט דעם גוטס, מיט די נשמה, מיט אַלעם מיט אַנאַנדער, וויל ער.

און דאָם שטימט פּאָלשטענדיג מיט די גאַנצע זאָגענאַנטע "קריסטליכע" "ציוויליזאַר ציע". שיילאָק, ווען אלעס וועגען איהם זאָל זיין אמת, איז אין ערגסטען פּאַל נור אַ יחיד. זיין האַנדלונג, הגם ניט קיין אידישע, איז ניט קיין אייגעננוציגע. ער איז געווען דער איינציגער, אויב ער איז איבערהויפּט געווען, וואָם האָט

פערלאנגט אַ פּונט פלייש. אַנטאָניא אָבער איז ניט דער איינציגער; אַנטאָניא איז אַ טיפּ, די גאַנצע בלוטיגע היסטאָריע פון די אידען איז פּול מיט אַנטאָניאסי. שיילאָק האָט זיין פּונט פֿלייש ניט בעקומען. ער האָט עס נור געוואָלט, און פאר דעם בלויזען וועלען האָט ער טייער בעצאָהלט. אַנטאָניא האָט־דאָס זייניגע בעקוד מען. ער האָט געהאַט די מאַכט דאצו. די שייד מען. ער האָט געהאַט די מאַכט דאצו. די שייד פֿען פֿיעלע. די אַנטאָניאָ׳ס האָבען זעהר אָפט נען פֿיעלע. די אַנטאָניאָ׳ס האָבען זעהר אָפט בעקומען דאָס האָב און גוטס, דעם גוף און די בעקומען די אידען.

און שיילאָקים לעצטע אנטוואָרט שטימט אויך פּאָלשטענדיג. אויף די אלע געמיינהייטען אויך פּאָלשטענדיג. אויף די אלע געמיינהייטען אין ניעדערטרעכטיגקייטען ענטפערט ער קאלט: איך בין צופריעדען! ער בעט זיך נור, מען זאָל איהם לאָזען געהן אהיים, ווייל ער איז קראַנק. וואם האט ער געקענט זאגען, דער אומגליקליי כער? וואס קען א מענש זאגען, ווען ער געפינט אוים זיין גאנצע הילפלאָזיגקייט? וואס קען ער זאגען, ווען ער געפינט ער זאגען, ווען ער געפינט דער זיין גאנצע הילפלאָזיגקייט? וואס, און דער געוואלט פון זיינע שונאים, וואס, צו אלע געמיינהייטען, לאַכען זיי נאָך און שפּאָטען מיט א טייפליש, גיהנס'דיג געלעכטער?

אין דעם "קויפמאן פון ווענעדיג" שיסט זיך קיינער ניט, און קיינער סמ'ט זיך ניט, אבער דאָס איז די שטאַרקסטע פון שעקספּיער'ס טראַד געדיעם. עס איז די טראַגעדיע פון דעם איד שיילאָק; עס איז די טראַגעדיע פון דעם אידי שיילאָק; עס איז די טראַגעדיע פון דעם אידי שען פּאָלק אין אלע דורות: בערויבט, געיאָגט, געפּלאגט, ערניעדריגט און... אויסגעלאכט.

י אַדלער.

אין דער מדבר וואלט איך לויפען...

וויים אַנמלויפען אין דער מדבר וואָלמ איך וועלען; דאָרם אויסגיסען מיינע שטילע האַרין־געזאַנגען פאר די וויימע־וויימקיים און די בלויע הימלען, פאר די גיפטיג־בייזע גרויע מדבר־שלאַנגען.

דאָ, די מענשען, רויבען פון מיין האַרץ די ליעבע און דאָס שמילע ליכמ פון מיינע מיעפע אויגען; און די לעצמע ריינע אויסגעוויינמע מרערען ווערען פון מיין מרערען־קוואל ארויסגעצויגען...

דאָ, די מענשען, לאַכען אוים די ליידען מיינע וואָס זיי האָבען מיך צו געמער הויך ערהויבען; און פערלאַכמ עס ווערם מיין ריינסמע, ריינסמע תפלה, און פערלאַכמ מיין גאָם אינאיינעם מים מיין גלויבען.

פאר מיין בליהען... האָב איך שוין גענומען וועלקען... גרוי געוואָרען אין דער יוגענד זענען מיינע לאָקען; בון מיין באַק ארונטער איז דאָם רויטע בלימעל – כ'בין אַ קינד און... געה געבויגען ווי אַ זקן...

כ'בין צ קינד... אוז מהו מיין יונגע מוימע יוגענד ביי זיין שווצרצען ארון הימען און בעוואכען; וועלען גומע מענשען מיר צ קבר שענקען, וועל איך דצן נצך זיך אליין צ הספר מאַכען...

וויים פון מענשען — אין דער מדבר וויל איך לויפען. מיינע מראָפּענס בלום פון מיעפען האַרצען וועלען דאָרמען מריפען... איינציג־ווייז — און האָבען וועל איך מיר אַ רוימע שנור פון רוימע האַרץ־קאַרעלען... און די אויגען מיינע וועלען זעהן די האַרין־קאַרעלען און זיי וועלען וויינען ביז די דעצטע מרערען... און די מרערען וועלען פליסען... פליסען... פליסען... און עם וועם פון זיי אַ שנור מים פּעריל ווערען...

וועל איך נעהמען די קאַרעלען און די פּעריל — מיינע רויטע מראַפּענס בלום און ריינע מרערען, און פון זיי אַ קרוין אויספלעכטען... און זי אַנמהון אויף מיין מיעף־געקניימשמען און פערוועלקטען שמערען —

> און אַרומגעהן אין דער כלויער וויימע־וויימקיימ, און וועל זינגען דאָרמען מיינע האַרין־געזאַנגען; מיינע הערער וועלען זיין די מדבר־ווינמען און די גיפּמיג־בייזע גרויע מדבר־שלאַנגען...

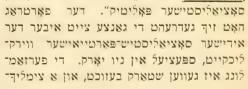
יעקב סאַלוצקי.

אונוער אַרבּייטער־בעווענונג און די סאָציאַליסטישע אָרגאַניואַציאָן.

ש יפחר ארביים.

? ווער איז שולדיג?

יט אייניגע וואָכען צוריק האָט ברענטש 2*) פון אונזער פארד טיי פעראַנשטאַלטעט א דיס־ קוסיאָן מיט געג. העגרי ל. סלאבאָדין, אלס אַנלייטער אי־ בער "די פּראַקטישע וועגען אין

גרויסע צאָהל גענאָסען האָבען זיך בעטהייליגט אין די דעבאַטען. . גענ. סלאַבאָדין האָט קריטי־ קירט די אידישע פארטיי־בעוועגונג. ער איז ביי דער מיינונג, אַז זי שטעהט אויף אַ דורכאוים ניט־ריכטיגען וועג. זיי, די גענאסען, דענקען, אַז צו בעזיעגען די אַלטע פּאַרטייען דאַרף מען איבערנעהמען הי אַקציאָנס־מעטאָדען פון דיעוע פאַרטייען, און זייער אידעאַל איז געוואָרען אויסצוארבייטען אַ רייהע פּראַקטישע פּאָליטי־ שענס, נאַטירליד — סאָציאליסטישע פּאָלי־ טישענס, וועלכע זאָלען בילדעו די מאַשין פון דער סאָציאליסטישע פּאַרטיי. אין דיעזען פּרט זיינען די גענאָסען געווען גאניו ערפּאָלגרייך. זיי האָבען זיך ווירסליף דערהאָרעוועט צו איי־ גענע סאָציאַליסטישע פּאָליט שענס, אָבער צו גרויסע גליקען פאר דער סאָציאַליסטישער פּאַר־

די פעראייניגטע אידישע דיסטריקטען פון * דער ס. פ. "דאון־טאון" ניו־יאָרק.

טיי אין דער אירישער גאַם איז ניט געקומען. די גענאָסען אויף דער "איסט־סייד" האָבען ניט בעוויעזען צו ווערען פּאָליטיטע טהוערם, מענד שען, וועלכע שאַפען זייער אייגענעם וועג אין דער פּאָליטיק, עם האָט זיי אפילו ניט געלונגען אויסצואַרבייטען די נויטיגע צאָהל טהוער פאר דער אייגענער אָרגאַניזאַציאָן. יעדען פאָל, ווען אין אזעלכע איז דאָ אַ נויטווענדיגקייט, קומט אוים צו מאַכען אַן הלואה פון זייטיגע־קוועלען. צו פערוואלטען מיט דער ערשטער פיעל־וועניג אָרגאַניזירטער יוניאָן, מיט די ווייסט־מאַכער, איז מען געצוואונגען געווען רופען דעם איירי־ שען גוי וויליאַם מעילי, צו אָנפּיהרען דעם פּאַר־ טייאישען וואַהל־קאַמפּף אויף דער "איסט־ סייד", אין האַרצען פון דער אידישקייט, האָט מען געמוזט איינלאַדען א האלב גויאישען, אַ האתב־אידישען איירישמאַן, כי. געתרער, אָדער אַ שטאַרק צווייפעלהאַפטען יענקי ב. וולאַדעק. לויט ה. ל. סלאַבאָדינ׳ם מיינונג, איז די אורזאַ־ כע פון דיעזער ניט־פרעהליכער ערשיינונג אין דעם, ווָאם די גענאָסען האָבען ניט גע־ טהאָן קיין טיעפע אויפקלעהרונגס־ארבייט און זיינען געווען אימער בעריים זיך צו לאָזען פיה־ רען פון איירישע גוים אָדער האַלב ניט־געלע אידען.

קיין פּראַקטישען אויסוועג האָט גענ. סלאַ־ באָדין ניט געוויזען, מיט וואָס ער האָט געמאַכט פרוכטלאָז זיין זאָנסט ערנסטע און ביז אַ געווי־ סער מאָס בעגרינדעטע קריטיק. אויף אזוי פיעל האָבען אייניגע פון די אנוועזענדע גענאָסען גע־ בער פארטרעגערס בעד פארטרעגערס בעד הויפטונגען. לויט איינעם פון די גענאָסען איז אייגענטליך שולדיג סלאבאָדין גופא און פיעלע אנדערע וואָם זיינען, עהנליף צו סלאַבאָדין'ען, "גוט־אָפּ". ד. ה. אוֹ סלאַבאָדין ואָל ניט האָבען געמופט" נאָדָ האַרלעם, הילקיויט זאָל ניט ענד "געמופט" נאָדָ דערען זיין נאָמען, אָדער אב. קאַהאַן זאָל ניט האָבען אַמאָל פערלאָזען די "איסט־סייד", און דער עיקר אַלע זאָלען ניט האָבען אָנגעפאַנגען צו ריידען ענגליש, — דאַן װאָלטען געװען פיה־ רער, וואָלִטען נים געפעהלם קיינע אויפּקלעהרער, און די "איסט־סייד" וואָלט געהאַט געשוואומען אין סאָציאַליסטישער טהעאָריע און פּראַקטיק.

עס איז קוים שווער פעסט צו שטעלען, אז די דיםקוסיאָן איז אויה אזא אַרט אוועק פון דעם

ריכטיגען וועג, אָבער די אָפענע דיסקוסיאָן גופא איז שוין אַ וויכטיגער פאקט. דען עס איז גאָר ניט לאַנג די צייט, ווען ארויבצוואָגען עטוואָם ניט שמייכעלהאפטעם וועגען "אונז" איז געווען די מרה־שחורה'דיגע פּריווילעגיע פון אָבגע־ נוצטע "קריינקם" און פאַנאָטישע ם. ל. פּ.'ניקעם. איצט איז דאָס היפּוּךָ... זאָגאַר דער "פּאָר־ ווערטם" בעקלאָגט זיך, או ניט אלעם איו "אללד רייט". מיט אַ יאָהר צוריֹק, נאָך דער מילוואָקי־ פרייד, איז געווען די פּראַקטיק צו שטעלען בלאַנקען אויף ווייטער, אַז אָט־אָט מיר וועלען זיך נאָר צוזאַמענקלייבען און יוייזען, וואָם מיר "העגען. איצט בעקלאגט זיף דער "פארווערטס גאָר ניט יום־טוב'דיג. אין א רעדאַקציאָנס־ אַרטיקעל פון אָנפּאַנג אויגוסט ווערט געגעבען אַן איבערזיכט איבער די אידישע פארטיי־אַר־ בייט און דאָרט לעזען מיר: "וועגען די אידי־ שע פּאַרטיי־מעמבערם הערט זיך אַלץ די זעלבע קלמגע, אז זיי האלטען זיך ניט אין דער פאר־ טיי. נייע מעמבערם קומען אריין פון די אי־ דישע דיסטריקען אין די הונדערטע, מען קען ואָגאַר' ואָגען אפשר אַ טויזענה איבער'ן יאָהר. און דאָך האָבען צלע דאַון־טאון דיסטריקטען צוואַמען אָפּט ניט מעהר ווי 50-60 גוט־ שטעהענדע מעמבערם, מאנכע מאָל דאָם אויף נים. און צו די מיטינגען קומען אין געוועהנפיד כע צייטען נאָר אַ קליינער טייל פון זיי". שול־ דיג אין דיעזער ערשיינונג זיינען, נאָך דער מיי־ נונג פון "פּאָרווערטס"ִ־שרייבעור, די עלטערע געדַ נאָסען, ווייל זיי ווילען ניט הייזען קיין גוטען ביישפּיעל. כיר וועלען זיך שפעטער אוכיקעהרען צו דיעוער "ערקלעהרונג", איצט איז וויכטיג צו פעסט שטעלען דעם טאָן: "דער סאָציאַליזם כיאָריטרירט כיים ריעזען־שריטע איבערן גאַנצען לאנד. עם איז קיין פראגע ניט, אז ביי די נעקם־ טע עלעקשאָן וועלען מיר הערען גוטע בשורות פון פיעלע שטעדט. און אין אונזער ווינקעל? וועלען מיר אויף ווייטער בלייבען נאָכהינקען פון הינטען און זיך קוויקען מיט די עראינערונ־ גען פון די צייטען, ווען מיר האָבען געהאַט די בעסטע האָפנונגען פאר די ערשטע סאָציאַליסטי־ שע זיעגע אין אַמעריקא ? דיעזען שטאָלין האָבען כיר שוין פערלאָרען. לאָמיר באָטש זיין די צוויי־ טע, די דריטע און ניט בלייבען אין גאַנצען הינ־ "! טעריטטעליג

די אידישע פארטיידיסטריקטען זיינען גע־

וואָרען א גאַנגבאַרער משל פון בייזַער גערעמענים אין ניו יאָרק ווי אין פיעלע אַנדערע אידישע שטעדט. אַ קּליינער פערגליידְ מיט "לייטישע" פרעמד־שפּרעכענדע וועט ווייזען ווי ניט פרעה־לידְ די לאַגע איז. די בעהמען צעהלען 800 גוט־שטעהענדע מיטגליעדער. די ליטווישע צעהלען 157 ברענטשעס מיט 3,000 מיטגליעדער, און די אידישע קוים אַ פּאָר הונדערט; לויט דער צאָהל, וואָס האָבען אימיגרירט אין דיעזען לאַנד צאָהל, וואָס האָבען אימיגרירט אין דיעזען לאַנד ערוואַרמען אַ גאַנץ אַנדער פּרָאָצענט. זייט 12 יאָהר זיינען אריבער אין די פעראייניגטע שטאַצטען: בעהמען און מאהרען 100 שטאַצטען: בעהמען און מאהרען 100 מויזענד, ליטהאָונער 175 טויזענד, אידען העכער אַ מיליאָן.

קוים זיינען נויטיג ווייטערדיגע בעווייזע, אז די פארטייבעוועגונג איז אויסגעוועהנליך שוואַך אויף דער אידישער גאס. דיעזעס בעד שטעטיגען איצט אלע, און די דיסקוסיאָן איבער די אורזאַכען און ווייטערדיגע מעגליכקייטען איז גאַנץ פּאָפּוּלער די לעצטע צייט. וועהרענד אָבער מיט א געוויסע צייט צוריק איז מעגליך געווען אָב צו פטר'ן אלע קשיות מיט דעם אלטען עוירוץ: "אידען זיינען איבערהויפּט ניט פעהיג צו אָרגאַנישע ארבייט", — איז דאָס איצט ווייט ניט אווי לייכט. עם האָט זיך ארויסגעוויזען, אז אַמאָל זיינען אידען יע פעהיג צו אָרגאַניזירען ייד.

די גאַנץ פרעמדע צו אונז דייטשע "פּאָלקסר צייטונג" האָט ריכטיגער געשטעלט די פראַגע, ווען, ריידענדיג מיט אַ צייט צוריק וועגען די "איסט־סייר" אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם אַל־געמייגעם וואוקס פון דער פּאַרטיי, האָט זי בעמערקט: די "איסט־סייד" איז אויסערגער וועהנליך טהעטיג, דאָרט ווערען אָבגעהאַלטען פֿיעלע שטורמישע קעמפּפע, אָבער די סאָציאַ־ליסטישע בעוועגונג איז דאָרט שוואַך, און דאָס צייגט, אז עס איז דאָ אַקטיוועטעט און אַסטיווע טהוער, אָבער די טהוער ריכטען ניט לויט זייער אַקטיוויטעט אין דעם געהעריגען וועג.

דיעזע פּאָרמולִירונג איז ווירקליך די בעס־ טע : עס איז דאָ אַקטֿיוויטעט, עס זיינען פאראַן טהוער, און דאָך איז די בעוועגונג שוואַך. פאר־ וואָס ?

עה איז קלאָהר פאר אַלעמען, אַז די אידיד שע בעוועגונג איז אַ טייל פון דער אַמעריקאַנער, אז די געזעצע פון איהר ענטוויקלונג זיינען די

זעלבע ווי פון דער אלגעמיינער. און דיעזע אל־געמיינע בעוועגונג שטעהט גלענצענד, טאָ פאר־וואָם שטעהט די אידישע פּארטיי־בעוועגונג אַזוי הינטערשטעליג?

שמאָל איז דער אנגלא־סאַקסישער "גייסט" געווען געגען סאָציאַליזם, און דעריבער זיינען די יענקים געווען "קאַלטבלוטיג" צו אונזער פּאַרטיי. איצט שטעהן מיר פאר אזא ערקלעהרונג אין בעד צוג צו דעם אידישען "גייסט" (וואַרשיינליך בלויז אין יענקי־לאַנד). איז דאָס אזוי? אָדער זיינען טאַקע די עלטערע גענאָסען שולדיג, וואָס זיי ווייזען ניט קיין גוטען ביישפּיעל צו די יונד גערע, די "גרינע"? לאָמיר פּרובירען זעהן, וואָס פאר אַן אקטיוויטעט מיר בעזיצען, אין וואס זי דריקט זיך אוים. אפשר וועט דיעזעם העלפען פערשטעהען די לאַגע. צוערשט לאָמיר נעהמען די פאַקטען, מיר וועלען שפּעטער זעהן די אזוי די פאַקטען, מיר וועלען שפּעטער זעהן די אזוי צו זאָגען אידעען־שטרעמונגען אין אונזערע ריי־הען

.2 אלגעמיינע ארבייטער־אַקטיוויטעט.

אין די אַנּאָנס־שפּאַלטען פון אונזערע צייז טונגען, וואו עס שפּיעגעלט זיך אָב ביז אַ געד זויסער מאָס אונזער עפענטליכקייט, איז ניט זעלטען צו געפינען א גוטע פּאָר צעהנדליג פער־זאַמלונגען אין איין אַבענד, ניט ריידענדיג, פער־שטעהט זיך, פון די אָרדענטליכע און פון די אוי־סעראָרדענטליכע געשעפטס־פערזאַמלונגען פון אונזערע יוניאָנס, אונצעהליגע "פעראיינען", אונזערע יוניאָנס, אונצעהליגע "פעראיינען", פּאַרטיי־ברענטשעס א. ז. וו.

אין איין פּלאַץ קומט פּאָר א פּראָטעסט־ פערואַמלונג געגען הריגות ערגעץ אין די פיליד פינען, אין אַ צווייטען פּלאַץ פערואַמעלט זיך א פאָלקס־קאָנפערענץ צו העלפען אַ געוויסען סטרייק אין אַ דריטען פּלאַץ ווערט ראַטיפּיצירט די קאַנדידאַטור פון אַ ציוניסטישען משולח צו אַ קאָנגרעם אין אייראָפּא, אין פערטען פּלאַין ווערט ערוועהלט א קאָמיטע פון 5 בטלנים צו אונטערזוכען די געשעפטען פון דער יק"א... אין פיוף פערשיעדענע פּלעצער ווערען אָבגע־ האַלטען וויסענשאַפטליכע, ליטעראַרישע, קרי־ טישע און אַנדערע פאָרטרעגע, און אין מיטען דערינען רוקט זיך אריין א גרופע "געזונד", וועלכע בעצוועקט צו איינפיהרען דעם וועגעטא־ ריאַניזם נאָך איידער די סאָציאלע רעוואָלוציע קומט אָן, מיט איין וואָרט, עס קאָכט און עס רוישט אין אונזער טעמפעראַמענטפולער סביבה.

א קאנפערענין צו בויען אן ארבייטער לייעסאום און דוקא 14 שטאָק הויך פאר 350 טויזענד דאָ־ לאר, א פראנציסקא פערער אָרגאַניזאַציאָן, א אַ ריעזיגער פּראָטעסט־מיטינג געגען טאָלסטאָי'ס פריה־צייטיגען טויט, אָדער אַ שטורמישע קבלת בנים לכבוד א לעבר־הים'דיגען גדול, - דאָם אלעם זיינען ערשיינונגען, וועלכע פּרעטענדירען אפילו נים צו זיין "היסטאָרישע", וועלכע קומען פאָר אַלע מאָנטאַג און דאָנערשטאַג און ווערען גלייכגילטיג איבערגעלעזען און די אונצעהליגע אַנאָנסען, פאָהרענדיג פון דער ארבייט, היינגענ־ דיג אויף די רימענס פון טראמוואי אדער עלעווייטעד". און בשום אופן ליגט ניט קיין ברעקעל גוזמא אפילו אין דיעזער שילדערונג פון אונזער פיעלפאַכיגקייט און אַלזייטיגקייט. אָט קומט א קורצע, ווייט־ווייט ניט קיין פולע כראָ־ ניק פון אונזער "גרויסע" פּאַסירונגען, ווי ווייט זי איז געווען נאָכצופאָלגען פון די "פאָרווערטס"־ זייטען. דאָס איז פאר דעם פערלאָפענעם יאָהר.

: עם האָבען געסטרייקט .1

מאַכער, 15 וואָכען, הויפּט־800 זעכליך פאר דער אַנערקענונג פון דער יוניאָן, ערפּאָלגריירָּ.

1,500 פּלאָמבער־העלפער, ערפּאָלגרייך. אלע לאונדרי אַרבייטער, ערפּאָלגרייך. אלע סעלצער ארבייטער, ערפּאָלגרייך.

3,000 בעקער־ארבייטער, פולער ערפֿאָלג שוין פון דעם ערשטען טאָג.

אַלע טראָנק מאַכער, אַ פערביםענער סטרייק, געצויגען זיך ביז דריי מאָנאטען, ער פּאָלג.

10,000 קאסטאָם־שניידער, ערפּאָלגריידָ. 2,000 אונבייסטעד טשילדרען דזשעקעט

מאכער, פערמיטלונג. 1,000 וועסט מאַכער, סעטעלמענט.

1,000 הלעזער ארבייטער. 500 גלעזער ארבייטער.

אלע באטענהאל מאכער.

.1,200 ראפער און קומאָנא מאַכער

7,000 נעקווער מאַכער, פולער ערפּאָלג.

60,000 הלאוה מאכער, ערפאלגרייך,

2. — פאר דעם זעלבען משף צייט: געגרינדעט ביז א צעהנדליג נייע יוניאָנס.

צעהנדליגע אלטע און נייע יוגיאָנס שטעהען צו צו די פעראייניגטע געווערקשאפטען.

די פעראייניגטע געווערקשאַפטען ווערען שטאַרקער אָרגאַניזירט און בעקומען מעהר איינפלום.

אין דער צייט פון קצבים־סטרייק גרינדען זיך ניין (9) קאָאָפּעראטיווע פּלייש־קראָמען. ווערען אויפגענומען מיט גרעסטען ענטהוזיאַזם און ווערען אָרגאַניזירט צעהנדליגע גראַנדיעזע מיטינגען פאר דאָשינסקי און ליעבקנעכט.

גאַסען־ .3 אויסערגעוועחנליך גרויסע גאַסען־ .3 דעמאַסטראציאָנען:

ביז פופציג טויזעגד אַרבייטער (אידישע) צום ערשען מאָי, 1910.

ניט וועניגער פון 20 טויזענד אַרבייטער־ רינג מיטגליעדער, 10־טען מאַי, 1910.

ביז 70 טויזענד קלאָוק מאַכער, לייבאָר־דיי, סעפּטעמבער, 1910.

זעהר גרויסע דעמאָסטראַציאָנען פון די איד דישע סאָציאַליסטען צו שליסען דעם מאיר לאָנד דאָן װאַהל־קאמפּף.

טויזענד נאָך דעם טרויער־מאַרש נאָך 100 טויזענגעל פּייער.

.50 טויזענד אין 1טען מאי, 1911, פאראר.

ער הופער האָט דער הופער יוניאָן אויפגעהערט צו זיין דער פּלאץ פון די "היסטאָרישע" מיטינגען: ער איז איינפאַך גער "היסטאָרישע" מיטינגען: ער איז איינפאַך גער וואָרען צו הליין. די בעוועגונג האָט זיך אריבערר געוואָרפען אין דעם גוי'ישען גבול; גרענד סענטרראל פּאלאס, האַרנעגיע האָלל, טהאַליא, פּיפּעלס, און גרענד טהעאַטער, יוניאָן סקווער און אפילו אַמאָל די מעטראָפּאָליטאַן אָפּעראַ הויז, זיינען געווען די פּלעצער, וואו עס געפינען אויסדרוק און אבקלאַנג די אָרגאַניזירטע טריט פון אונזער בער וועגונג.

דער וואהל קאמפּף אין 9טען קאָנ־ 5. — דער וואהל קאמפּף אין 9טען קאָנ־ גרעס דיסטריקט, ווי ניט אָרעם לויט זיינע רע־ זולטאַטען איז דאָך געווען גאַנין שטורמיש, האָט פערצעהרט פיעל קרעפּטען, מיטלען און צייט.

6. — הונדערטע לעקציעס און פיעלע הונדערטע אגיטאציאָנס פערזאמלונגען פון יוניאָנס, פון פּאַרטיי ברענטשעס, און צו אלעם דעם א גאנין אינטעסיווע עקזיסטענין פון פיעלע אונטערד שטיצונגס־געזעלישאפטען, קאָאפּעראַטיווע ליעג, —אלע פּראָגרעסיווע, ראַדיקאלע, אָפט צו ראַדי קאלע, — און מיר האָבען אַ בעגריעף וועגען דעם אָרגאַניזאציאָנס־לעבען פון דער פּראָלעטארישער וועלטעל אויף דעם שטח פון ניט פיעלע אידישע קווארטאלען אין דעם ניעדריגען טהייל פון ניו־ פון ניו־ פון אַרק.

ווען פון דיעזען קורצען איבערבליק זאָל מען

וועלען מאַכען געוויסע בעהויפּטונגען, וואָלטַ איי־ נער פון די ערשטע געווען די פּאָלגענּדע :

די אקטיוועטעט, וועלכער עס ווערט ארויסד געוואָרפען פון דער אידישער ארבייטער־מאַסע, איז ווירקליף צו בעוואונדערען; עס איז ווירקליף איז ווירקליף פון לעבענס־לוסט און קאמפפס־לוסט. זיעזע אַקטיוויטעט צוגיסט זיך אין אַ גרויסע צאָהל שטרעטונגען, ווייט ניט גלייכע, לויט זייער גרויס אין אינטענסיוויטעט. צווישען דיזע שטראָד מען איז דער קלענסטער, דער שמאָלסטער, דער שוואַכסטער דער שטראָם פון סאָציאַליס־שוואַכסטער דער שטראָס פון סאָציאַליס־טיישיפאַרטייאישער טהעטיגקייט.

מען קען נאַטירליך בעצווייפלען די ציפערן, וועלכע זיינען אויבען געבראַכט געוואָרעי אין פערבינדונג מיט די סטרייקם:; ניט אלע מאל קען מען זיין זיכער, אז דער רעזולטאט "ערפּאָלג־ בייך" ענטשפרעכט גענוי דער ווירקליכקייט: אונזער טעגליכע צייטונג האט ניט פיינד אָנ־ צוהאַלטען אימער אַ שטאַרקען טאָן, פערשטעהט זיך, למען יגדיל תורה ויאדיר. די לאַגע וועט זיך אָבער וועניג ענדערען, ווען מיר זאָלען אפילו קרי־ טיש בעטראַכטען אייניגע ערשיינונגען. עס איז אלענפאלם נויטיג אוא שטארקע און פיעלוייטיגע אַקטיוויטעט, וועלכע עס איז ניט צו בעמערקען אין קיין אַנדער ווינקעל פון דער אַמעריקאַנער אָדער אייראָפּעער ארבייטער וועלט. טאָ, פרעגט זיך ווידער, ווי קומט עס, דאָס דיזע טהעטיגקייט וויל בשום אופן ניט אריינגיסען זיך אין דעם שטראָם פון פּאַרטייאישען סאָציאַליזם ? די אידישע מאַסע איז שטאַרק דיפערענצירט, די קלאַסען־צוטהיילונג איז גיט נאָר שאַרף אויסגע־ דריקט, נאָר אויך פיהלט מען זי אין די ארביי־ טער קרייזען; די קלאסען־בעוואוסטזיניגקייט איז א פאקט, און זאגאר א בעדייטענדער פאק־ טאָר אין לעבען פון אונזער אַרבייטער מאַסע, טאָ וואו איז דער סאָציאַליזם, פערשטעהט זיך, דער פאַרטייאישער ? אָדער, אפשר, איז אַנ'אַנדער פּאָליטיש־פּאַרטייאישע ריכטונג שטאַרק אין אונזער וועלטעל ? לאָמיר זיך עטוואָס אָבשטעלען אויף דיעזער פראגע.

.3 אונזערע ריכטונגען.

ריידענדיג וועגען דער אידישער ארבייטער מאסע אין בעצוג צו איהר פּאָליטישער אָנגער העריגקייט, קומט אויס צו אונטערשיידען דאָס בעלאַנגען צו אַ געוויסער פּאַרטיי פון דעם שטי־ מען פאר דיעזער פּאַרטיי. די פראַגע וועגען דער פּאַליטישער אבשטימונג אינטערעסירט אונז

וועניג אין דיעזען פאל. אין אלגעמיין איז צו בע־ מערקען, אז די סאָציאַליסטישע אַבשטימונג איז וויים נים אַזוי שלעכם, ווי עם שיינט צו זיין פון ערשטען בליק. ריכטיג איז, אַז די צאָהל שטימען איז בכלל גיט גרוים און וואַקסט גיט, צייטענווייז פאַלט זי זאָגאַר. ווען מען זאָל אָבער נעהמען אין בעאָבאַכט די אויםערגעוועהנליך קליינע (פער־ העלטניסמעסיג) צאָהל פון אידישע בירגער און דעם ספעציעל יוגענדליכען כאַראַקטער פון דעם אידישען סאָציאַליזם און פערגלייכען דאָס מיט דעם פּראָצענט סאָציאַליסטישע שטיַמאַבגעבער אין ניו יאָרק אין אלגעמיין, וועט קוים זיין מיט וואָס צו זיין שטאַרק אונצופריעדען. ווען מען וֹאָל פון צווייטען זייט געהמען אין אַנבעטראַכט, אז די קלאסען־דיפערענצירונג איז בעוולדער שטאַרק פערווירקליכט אין די אידישע עלעטענ־ טען פון דער ניו יאָרקער בעפעלקערונג, און אז דיעזער פּראָצעם געהט אָן וואָם ווייטער שטאַרקער און, פאָלגליך, פאַלען כסדר אָב די מיטלויפער, סימפאטיזירער און אלערהאַגד סתם ראַדיקאַלען, דאַן וועט אויסקומען מודה צו זיין, אז דיעזער פּונקט איז אין אַלגעמיין פיעל איבער־ טריעבען: מיט דער פּאָליטישער אַבשטימונג איז נאָך ווי עם איז. גאַנץ אַנדערש זעהט אוים רי זאַך, ווען מיר בעטראכטען די פּאַרטיי אַנגע־ העריגקיים. ביי די לעצטע קאָנגרעם וואַהלען, וועלכע זיינען בשום אופן נים געווען ערפאלגרייך, האָט דער קאַנדידאַט פון 9טען דיסטריקט געצוי־ גען 32 הונדערט שטימען. אין דעם זיינען געווים געווען אייניגע הוגדערטשטימגעבער, וועלכע האָבען געשטימט ספּעציעל פאַר דעם קאַנדִידאַט, אָבער ניט פאר זיין פּאַרטיי. זיינען אָבער געווען פון צווייטען זייט פיעלע יונגע־לייט, וועלכע האָ־ בען נים געקענם שטימען, ווייל זיי האָבען קיין בירגער־רעכט ניט, ווי אויד פיעלע פרויען, וועל־ כע זיינען בלי־ספק סאָציאַליסטיש געשטימט און אויפגעלעגט. לויט דער קארגסטער פּראָפּאָרציע האָבען מיר געזאָלט ערוואַרטען לכל־הפּחות אַ צעהנטען טהייל גוט־שטעהענדע פּארטיי־מיט־ גליעדער, דאָם הייםט, אִיבער דריי הונדערט. פאקטיש אָבער האָבען מיר אין אונזער פּאַרטיי־ קרגאניזאציאָן קוים פופציג – זעכציג מיט־ מיט א פּאָאר יאָהר צוריק, גּלִיעדער. ווען די אימיגראַציאָן איז געווען שטאַרק און די סאָציאַליסטישע־רעוואָלוציאָנערע פּאָנ־ דען זיינען אין אַלגעמיין געווען הויך, אַלם די־ רעקטער אָבקלאַנג פון די רוסלענדער פּאַסירונ־

גען, דאַן האָבען די אידישע דיסטריקט־אָרגאני־
ציאָנען אין דאון־טאון נויאָרק געצעהלט
ביז 500 מיטגליעדער, די 8טע דיסטריק־אָרגאַ־
ניזאַציאָן אליין — 400. דער אימיגראַציאָנס־
שטראָסאיז אָבער געפאַלען, און די סאָציאַליס־
טישע אָרגאַניזאַציאָן האָט זיך אומגעקעהרט צו
דער אמאָליגער אונבעדייטליכקייט. דאָס אַלעס
בעווייזט, אַז ווען אָפען גערעדט אָהן נשיאת
פנים, דאַרף מען מודה זיין, דאָס מיר האָבען
במעט ווי גאָרניט קיין אָרגאַניזירטע סאָציאַליס־
נישען געדאַנק איז גאַנין גרויס.
נישען געדאַנק איז גאַנין גרויס.

רי אלטע פּאָליטישע פּארטייען, אָבגעזעהן פון דעם וואַטום, וואָס זיי ציהען, האָבען געווים פון דעם וואַטום, וואָס זיי ציהען, האָבען געווים קיין פּאַרטיי אָרגאַניזאַציאָנם־ עלעמענטען ניט אין דער אַרבייטער גאַם. פון ריין "אידישען" שטאַנדפּונקט וואָלט גיכער געווען רעכט זיך צו בעקלאָגען אויף די דעמאָקראַטען דאָס זיי פער־זעהן אידען אין פּרט פון פּאַרטיי "פּאָליטישען־דושאָבם". די רעפּובליקאַנער איז דאָך אין אַגעמיין ניטאָ וואָם צו פערדיינקען.

עם איז אָבער פארהאַן אַ פיערטע פּאַרטיי, וועלכע איז גאַנץ שטאַרק אין אונזער ווינקעל: דאָם איז די, אַזוי צו זאָגען, אונפּאַרטייאישע פאַרטיי. די מענער פון דיעזער "פּאַרטיי" זיינען געוועהנליף בעקאַנט אַלם ראַדיקאַלען אָדער פּראָד גרעסיווע.דער אידישער ראַדיקאַל אָדער פּראָד גרעסיסט איז ניט בעהערשט פון דעם "אינדע־ פענדענסיספירעט", וועלכער האָט לעצטענס שטאַרקען קרעדיט אין דער גוי'אישער גאַם, דאַ־ געגען — ער, דער ראַדיקאַל, איז דורכאוים אַב־ הענגיג, היינט פון אַ ראַדיקאַלע רעדע, מאָרגען פון א ראדיקאלען אויפרוף, וועלכע ער האָט געד לעזען אין דער געלסטער צייטונג. ער איז בשום אופן ניט אונדיפערענט אָדער אונאַקטיוו, ער איז וויים פון פּאָליטישער גלייכגילטיגקיים. דיעזער פּאָליטישער טיפּ, די דירעקטע ירושה פון שמאליגען שנשרכיזם, איז די סם, די פעסט, פאַראַרִיזירט יעדען ערנסטען פערווף אויפ'ן געד ביט פון פּאַרטייאישער טהעטיגקייט. און ער טהוט עם אויף א גאַנ׳ן אייגענאַרטיגען און עפעק־ טיווען אופן. דער אַנאַרכיסט, זיין פּאָרגענגער, האט לכל הפחות געוואלט ווארפען באמבעם. פון אַלעמען האָט ער דיעזען "וועלען" געפאָדערט אַלעמען האָט ער דיעזען אלם א פארטיי־פאספארט. און דאס האָט געד צוואוכגען, ווי זיינע אכהיינגער אזוי די געגנער פון דיעזער "אַקציאָן" מיט עטוואָס זיך צו אִינַ־

טערעסירען. דער היינטיגער "ראַדיקאַרֹּ", איז געד נוג "ערצויגען", ניט צו "בלאמירען" זיך מיט אַזעלכע "דומהייטען". אין זיין "אַקציאָן" געהט שוין קיין זאַך נים אַריין. ער האָט אַפּילו נים נויטיג צו בעקעמפפען גאָט. ער איז כתם ראַ־ דיקאל און דערמיט צופריעדען. ער איז גענוג ברייט" צו פערשטעהן, אַז זייענדיג אין כעם "ברייט אויף דער קאַפּיטאַליסטישע וועלט, מעג מען דאָך טהאָן "ריעל־עסטייט ביזנעס", און טאַקע אָב־ שטימען הוירסט'ם אָדער גיינאָר'ם נאָמען. שטרעבענדיג אין דער יוגענד צו דעם סאָציאַליס־ טישען אידעאל מאַכט ער אין די מיטעלע יאָהרען פיוזשען" צווישען טהעאָריע און פּראקטיק, און "פיוזשען כדי ניט אָבצורייסען דעם שעהנעם פּאָרעם פון ראָם העכערעם אין לעבען" איז ער ראדיקאַל. פאר זיין פראָגראַם־מאַקסימום נעהמט ער אָן דעם ראַדיקאַלען בעפרייען זיך פון יעדען פּפּליכט צו דער פּאַרטיי, צו דער בעוועגונג, צום קלאָס. די פּראָגראַם־מינימום בעשטעהט פון עטליכע נע־ גאַטיווע מצוות: זייענדיג א סאָציאַליסט בעלאַנג ניט צו דער פּאַרטיי, זי איז צו שמאָל ; פערנעהם זיך ניט מיט די קלייניגקייטען פון טאָג; טהו זיך ניט אַריין אין דער פּראַקטיק, זי איז "דעמאָראַ־ ליזירט". דאָם לעצטע איז אַ ספּעציעלער "קא־ זייר" אין די ראדיקאלע הענד און דיענט אלם פערטיידיגונגס־מאָמענט פאַר גאָרניט טהאָן, בלויז ריידען, נים צופריעדען זיין, מים איין וואָרט — ראַדיקאַל זיין. אָט אזוי שווימט אַרום דיעזער כאַראַקטער־טיפּ פון דער נויאָרקער אי־ רישער גאָס אין ים פון ווערטער, אידעאלען, מאָד ראַל, ענדציעלען און עהנליכע וואַסער־שפאָף, און איבערפיהלט אונזער ווירקליכקייט מיט פערנאנד דערלייגונגם - עלעמענטען, מיט דער ריינסטער דעמאָראַלִיזירונג. "פּראַקטישקייט", "קולטור בעוועגונג", — דאָם זיינען די פערשיעדענזיכ־ טיגקייטען פון דעם טיפּ ראַדיקאַל, און דיעוע אַלע פערנעהמען דעם אויבען־אָן פון דער אָפי־ ציעל־סמְציאליסטישער סביבה. אין אונזערע צייטונגען פערנעהטט דער סאָציאַלִיזם, דאָכּ אינטערעסירען זיך מיט סאָציאַליזם דעב לעצטען אָרט, ווען אובערהויפּט וועלכען עם איז אָרט. און אונזער אויפקלעהרונס טהעטיגקייט איז "דער־ עסען" געוואָרען דאָס סאָציאליסטישע אינהאַלט, דערפאר סתם "ראַדיקאַלעריי", פראַזען זיינען פאראן מעהר ווי גענוג.

צו רעזיומירען. דער פּאַרטייאישער סאָד ציאַלּיזם, אין עָרנסטען זין, איז אויף אונזעָר גאַס לא בנמצא. אויף האָט קיין אַנדער פּאַרטיי ניט קיין אידעען־ווירקונג און געווים ניט קיין אָר־ גאַניזאַציאָנס־אַפּאַראַט. דערפאַר איז די ראַד דיקאַלע אָדער די אונפּאַרטייאישע מגפה פער־ שפּרייט אם שטאַרקסטען און זי איז דער שטארקסטער און ערנסטער שונא פון פּאַרטיי־ סאָציאַליזם. זי האָט צוקריפעלט דעם אַמאָלי־ גען אַנאַרכיזם, פערשלונגען די קערנדלעף סאָציאַ־ ליזם, וואָס זיינען פערבליעבען פון די אַמאָליגע ליזם, וואָס זיינען פערבליעבען פון די אַמאָליגע אָנפאַנגע און ליעגט אַלם שווערע און שטיקענדע לאַסט אויף דער בעוועגונג היינט.

? איז מעגליך אן אויסגאַנג — .4

מיר האָבען געזעהן, אַז די אידישע אַרביי־ טער ווייזען ארוים זעהר פיעל טהעטיגקייט. עם איז קיין פראַגע נים וועגען "פוילען" זיך, ווי די ערקלעהרונג", וועלכע מיר האָבען צימירט פון "ערקלעהרונג", פּאָרווערטם" בעהויפּטעט. ס'איז ניט נויטיג דאָס "פּאָרווערטם די עלטערע גענאָסען זאָלען זיך אַם וועניגסטענס בעווייזען צו די מיטינגען ווי דער שרייבער וויל דאָרטען האָבען: די פּנימ'ער פון די אַלִּטע גע־ נאָםען װעלען בלי ספק קיינעם ניט בעגייםטערן. אונזער ארבייטער בעוועגונג בעזיצט א גאנץ גע־ ניעגענדעם שטאַב מענשען צו פערוואַלטען די פיעלפאכע אָרגאַניזאַציאָנען פון עקאָנאָמישען קאמפף און אונטערשטיצונג, און עס פעהלט ניט קיין פליים צו דער ארביים. דער אונגליק איז, ווען עם קומט צו דער פּאַרטיי־אַרבייט. אונזער סביבה האָט אַן אינערליכע קראַנקהייט, און פאַר דיעזער קראַנקהייט וואָלט שטאַרק ווערטה גע־ ווען צו קריעגען דעם פּאסענדען רעצעפּט. מיר האָבען שוין וועגען דיעזען גערעדט. אונז שטעלט זיך פאר אונבעשטרייטבאַר, אַז מיר וועלען ניט האָבען קיין סאָציאליסטישער פּאַרטיי אָרגאַניזאָר ציאן אזוי לאַנג ווי די ראַדיקאַלע קראַנקהייט וועט ניט זיין ביז'ן גרונד אויסגעלעבט, זי מוז פערשווינדען, כדי אויף איהר פּלאַץ זאָל געבוירען ווערען א געזונדע און ריינע פּאַרטיי בעוועגונג. דיעזעם האָט ניט צו טהאָן מיט דער פּאָליטישער אַבשטימונג, דיעזע לעצטע וועט זיך הויבען אָדער פאַלען אבהענגיג פון די אַלגעמיינע בעדינגונגען אין לאנד. די פּאַרטיי אונטער די אידישע סאָ־ ציאַליסטען וועט וואַקסען בלויז אין א ריינער אטמאָספערע.

דאָם איז איינם, און אויף דיעזען מוז געד דאָם איז איינם, און אוערען פיעל וואָג. אלם וועג צו דיעזען צוועק איז אַ פּרינציפּיעלע אויפקלעהרונגם אַר־

בייט, מעג עס וועניג געפעהלען זיין <mark>אונזערע רא־</mark> דיקאַל ערצויגענע צוהערער און לעזער.

עם איז אָבער דאָ נאָך עטוואָם, און וועגען דיעזען איז צו זאָגען דאָס פאָלגענדע, מיר זיינען די גרעסטע בעלנים צו אַלערהאַנד נייע בעווע־ גונגען, מיר זיינען ניט פעהיג צו סיסטעמאַטי־ שער און שטענדיגער אַרבייט אויף איין געוויסען געביט. כמעט יעדען טאָג שפּרינגט אַרויס עט־ וואָם נייעם און עם איז נאָך קוים פעסטגעשטעלט וואָם דאָם נייע בעצוועקט, ווי גלייך וואַרפט זיך אַ שטראָם מענשען אין "טהאָן פאר דער זאַךָּ". דאָם אויפּכאַפּען דאָם לעצטע וואָרט פון דער סאָציאַלער כראָניק איז אַ שעדליכע און צושטע־ רענדע אייגענשאפט פון אונזער בעוועגונג: אַ מין מאָדע, וועלכע אלע און אלע מוזען נאָכפּאָל־ גען. דאַן קומט די גיט־פעהיגקייט זיך צו האַל־ טען אָן א געוויכער ארבייט. געוועהנליך איז אַ טהעטיגער גענאָסע אן אַקטיווער מיטגליעד פון דער פּאַרטיי, גיט אַנדערש און ניט וועניגער ווי אַ װאָקינג־דעלעגאַט אין לאָקאַל פון זיין יוניאָן, א מיטגליעד און סעקרעטער פון אן ארבייטער־ רינג ברענטש און דאַן ווי בעלאַנגט פען ניט צו א פּאָר דראַמאַטישע, בילדונגס און אַנדערע פעראיינען ? נאטירליף קומט דיזער גענאָסע אַלס דעלעגאט צו יעדער קאָנפערענץ, בעראטהונג, קאָד מיטע און ז. וו. דערפון קומט אַרוים דאָם איינ־ ציג לאָגישע און אונפערמיידליכע: די אַרביים ווערט געטהאָן אין איין ארט אָהן קאָפּ, און צוויי־ מען אָהן הענד. און אומעדום אָהן א סיסטעם, אָהן אַ פּלאַן, כאַפּענדיג, איילענדיג. דערביי ווערט די אַרבייט מאָנאָפּאָליזירט פון עטליכע כל־בו'־ ניקעם, און פאַר די גרויסע מענגע אַקטיוויטעט דורשטענדע חברים בלייבט ניט וואס צו טהאָן, הינטער די פּלייגעס פון עטליכע מעהר בעקאנטע, מעהר דרייםטע.

וויעדער קען מען ניט פערבייגעהן דעם פּאַקט, אז אין אונזערע יוניאָנס און אונטערשטיצונס אָרגאַניזאַציאָנען זיינען טהעטיג פיעלע סאָציאַר ליסטען, וועלכע געדענקען פּשוט ניט זייער פּארד טיי־אָבשטאַמונג, בפּרט נאָך, אז עס איז אזוי אין מאָדע צו איראָניזירען איבער "גענאָסען", "גענאָ־סענשאַפטליכעס", "בעוועגעכין" און עהנליכע חכמות פון אונזער ראַדיקאַלעריי. פון צווייטען זייט האָבען אונזער ראַדיקאַלעריי. פון צווייטען ניט קיין חשק, ניט קיין פערשטאַנד צו בענוצען זיך מיט דעם פּאַקט, וואָס פּאַקטיש זיינען סאָד זיך מיט דעם פּאַקט, וואָס פּאַקטיש זיינען סאָד ציאַליסטען די מַעַהרהייטַ פון די אָקטיווע רעַ־

דעלפיהרער אין אלע אונזערע אָרגאַניזאַציאָנען אין דער ארבייטער מאַסע.

לאָמיר אונטערציהען דעם סך הכל.

אין אונזער מאַסע, אין דעם, אזוי צו זאָגען, קאַנאָנען־פּלייש פון אונזער בעוועגונג, איז פאַר רהאַן געזונדע ענערגיע, קאַמפּפּס־מוטה און קאַמפּפּס־לּוֹסט. דיעוער לוֹסט און מוטה געפּינען קאַמפּפּס־לּוֹסט. דיעוער לוֹסט און מוטה געפּינען זייער אויסדרוּק אין דער שטאַרק. לעבעדיגער אַסטיוויטעט אוין פּעלע געביעטען. די אַטמאָס־פערע אָבער אין די לייטענדע גייסטער־קרייזען איז פערפּעסטעט מיט שיריים פון די גוטע אלטע מיש־מאַש צייטען: ראדיקאלע אלזייטיגקייט און רעדנעריי איז דער אינהאלט פון דיזע שיריים. און דעדנעריי איז דער אינהאלט פון דיזע שיריים. ווען דיעזעס וועט אָבגערייניגט ווערען, וועט מעג־ליך זיין אַן נאָרמאַלע ענטוויקלונג פון דער פּאַר־טי־אָרגאַניזאַציאָן: אָהן דעם--וועלען אלע בער טיי־אָרגאַניזאַציאָן: אָהן דעם--וועלען אלע בער

פיהונגען בריינגען דעם קלענסטען רעזולטאַט. צוד ליעב דיעזען איז נויטיג אן אויסגעהאלטענע סאָ־ ציאַליסטישע, געבויטע אויף לעבענס ער־ שיינונגען אויפקלעהרונגם אַרביים. אין רייהע דערמיט איז נויטיג אַ דיפערענצירונג פון אונ־ זערע קרעפטען. ניט יערער קען טהאָן אַלעס. דער סאָציאַליסט אַרבייט אין דער פּאַרטיי, אַלס זעלבסט ציעל, דער יוניאָניסט האָט אין דער יוגיאָן אַרבייט אין אויג די סאָציאַליסטישע אויפגאַבען, — עם איז אָבער ניט נויטיג קיין קאָד־לעפעל זיין למען יגדל הסאָציאַליזם, דען אויסער טומעלקייט קומט דערפון גאר ניט ארוים, אַלזאָ: די 2טע אויפגאַבע איז -- זיין ווי מעגליך וועניג צושוואומען און צואוואָרפען. אונזערע קרעפטען זאָלען זיך דיפערענצירען און קאָנצענט־ רירען. דאָס איז דער עיקר. דאָס איבריגע קומט שוין במילא.

ליליפוט.

האם שוין דער "אַרבּייטער ריננ" דענרייכט זיין העכסטע שטופע ?

ין סעפּטעמבער נומער "פריינד", געפינט זיך אנ'אָפּיציעלער פּי־ נאַנס רעפּאָרט פּון "ארבייטער רינג" פאר די מאָנאַטען דושער נוארי — דושולאי 1911, פאר די ערסטע זעקס מאָנאַטען פּון

היינטיגען יאָהר. אין דיעזען רעפּאָרט געפינט זיף אינטיגען יאָהר. אין דיעזען רעפּאָרט געפינט זיף א טאַבעלע, וואו עס ווערט אָנגעגעבען די צאָהל מיטגליעדער אין אָרדען אין יעדען מאָנאָט פון ערסטען האַלבען־יאָהר; די סופע אויסגעצאָהל־טע קראַנקען־בענעפיט; די קעש־אייננאהמען און אויסגאַבען, א. ז. וו.

ווען מען קוקט דורף אויבערפלעכליף דיע־ זע טאבעלע, ווערט גאָר ניט פרעהלעף אויפ'ן הארצען. ניט ווילעגדיג שטעלען זיף א גאנצע

רייה פראגען. די וויכטיגסטע פון זיי זיינען:
ווּאָס איז די אורזאַכע מיט'ן "ארבייטער רינג"?
האָט ער שוין ווירקליף דערגרייכט זיין העכסטע
שטופע און הויבט שוין אָן צו געהן צוריק?
אָדער ער לעבט נאָר יעצט איבער אַ צייטוויילי־
גען קריזים, און וועט נאכהער אריינטרעטען
אין זיין נאָרמאַלען ענטוויקלונגס־גאַנג?

עם איז אונזצו ליעב און צו טייער דער ארד בייטער־רינג, אז מיר זאָלען קענען דורכלאָזען דער ארד דיעזע ציפערען פתם אזוי זיך און ניט זוכען זיך אליין צו ערקלעהרען דעם יעצטיגען צוד שטאַנד און די צוקונפט פון אונזער פּראָגרעסי־יטטאַנד און די צוקונפט דערום נעהכען די צי־ווען אָרדען. מיר וועלען דערום נעהכען די צי־פערען און זעהן, וואָס זיי ערקלעהרען אונז.

אלוא, אין רעפּארט לעוען מיר פאל־ גענדעס:

דעם 18טען יאנואר 1911 איז דין צאָהל 39630 מיטגליעדער פון ארבייטער רינג געווען 38442 דעם 18טען דושולאי — דעם 18טען דער ארבייטער רינג האָט פאר דיעזען משך צייט געהאַט א פערלוסט פון 1188 מיטגליעדער!

וואו זיינען דיעזע מיטגליעדער אהינגעקור מען? אווף דעם גיט אונז אַנ'ענטפער אַנ'אַנדער פּלּאַץ פון דערזעלבער טאַכעלע. די צאָהל נייע מיטגליעדער, וואָם זיינען אריין פאר דעם ער־סטען האלב יאָהר אין אָרדען איז געווען 224*, ריענסטייטעט פון די, וואָם זיינען ארוים פון 8־1906 קארבייטער־רינג" צוליעב'ן קריזים פון 8־290 פון 75, צוזאַמען 1928 אָדער 547 אַ מאָנאַט. געשטריכען זיינען פאר דערזעלבער צייט געוואָר רען 194**), צוריקגעוויעזען 34, רעזיגנירט האָבען 34 און געשטאָרבען זיינען 65. צוזאַמען אַ פערלוסט פון 1950 אָדער 757 אַ מאָנאַט.

ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָם די צאָהל מיטגליעדער אין אָרדען האָט זיך פאר דעם באלב־יאָהר צייט פערקלענערט אויף קנאַפע 12 האַלב־יאָהר צייט פערקלענערט אויף קנאַפע קראַנד הונדערט, איז די סומע אויסגעצאָהלטע קראַנד קען־בענעפיט געוואָרטן. אזוי איז אין פעברו־אר אויסגעצאָהלט געוואָרען 8.940 דאָלאר, אין מערץ 8.768 דאַלאר, אין מערץ 8.768 דאל. אין אפּריל 9.414, אין דושולאי 10.041 און אין דושולאי 9.776 אין גאַנצען איז פאר דעם האַלב־יאָהר אויסגעצאָהלט געוואָרען 58.131 דאָלאר אָדער אין דורכשניט 9700 דאָלאר אַ מאָנאַט.

ווי מיר זעהען צאָהלט דער ארבייטער־
רינג אוים ארום 120 טויזענד דאָלאר א יאָהר
אין קראַנקען בענעפיט אליין. ווען מיר נעהמען
אין אנבעטראכט, אז ניט קוקעדניג אויף דעם,
וואָם די מעמבערשיפּ פון ארבייטער רינג פאַלט,
שטייגט דאָך די קראַנקען בענעפיט, מוזען מיר
קומען צום שלוס, אז די צאָהלונג פון דיעזען
בענעפיט איז איינער פון די וויכטיגסטע פּראב־-

בערם וועניגער, ווי אין יאָהר 1909, האָבען מיר

געַמאַכט פערשיעדענע סברות און גערעכענט, אַז

אין דער טאַבעלע איז אָנגעגעבען** אין דער די צוזאַמענצעהלונג איז דאָרטען, ניט קיין ריכטיגע.

פון דעם זיינען אָבער 748 אריין אין דזשענואַרי

און מיר רעכענען נאָר פון 31טען דושענוארי

ביז צום 31טען דושולאי.

.4062 אין דער טאַבעלע איז אָנגעגעבען (*

לעמען אין אָרדען. אָבער וועגען דעם וועלען מיר גענויער רעדען שפּעטער. דערווייל וועלען מיר זיך נאָך אָבשטעלען אַ ביסעל אויף די ציר פּערען.

ווען מיר ווארפען אַ בליק אויף די קעש אייננאהמען און אויסגאַבען, זעהען מיר דאָס־ זעלבע צוריקגעהן:

אין דער צייט ווען די קעש־אייננאַהמען פאר דער צייט פון דזשענוארי ביז דזשולאי זייז נען געווען 139,519.98 דאָל. זיינען די קעש־אויסגאַבען געווען — 154,399.31 דאָל. אָדער אויסגאַבען מעהר פון אייננאַהמען מיט 14,879.33

אמת, מען קען פון די קעש אויסגאַבען און קעש אייננאַהמען ניט אורטיילען דאָס פערמעד גען פון ארבייטער־רינג, אָבער אַלענפאַלס זאָגט עס אונז דאָך, אַז די לאַגע איז ניט קיין גלענצענד דע, אָבוואָהל דער פערמעגען איבער די שול־דען פון "ארבייטער רינג" איז פאר דעם האַלב־דען פון "ארבייטער רינג" איז פאר דעם האַלב־יאָהר געוואַקסען אויף נאָהנט 30 טויזענד דאָר לאר איז עס אין פערגלייך מיט די פריהערדיגע יאָהרען אַ סך קלענער...

מיר זיינען ניט קיין סטאטיסטיקער און פערנעהמען זיך ניט מיט סטאטיסטיקס. מיר האָבען נאָר געבראכט דיעזע אייניגע ציפערען, אום צו ווייזען דעם יעצטיגען צושטאַנד פון אונד זער ארבייטער אָרדען, אויף וויפיעל מיר האָד בען עס פערשטאַנען פון דעם אָפיציעלען רעד פּאָרט.

אלזאָ, די ציפערען זאָגען אונז, אז דער ארד בייטער רינג האָט פאר די ערסטע זעקס מאָנאט פון היינטיגען יאָהר פערלאָרען מיטגליעדער, אויסגעצאָהלט מעהר קראַנקען־בענעפיט א. ז. וו.

* * *

ביז נים לאנג צוריק זיינען מיר געוואוינט

געווען צו זינגען שירה דעם ארבייטער רינג. צו בעוואונעדרען זיין וואוקס, זיין אויפטהו, זיין פערוואלטונג און אזוי ווייטער. מיר האָבען געד האלטען זיין וואוקס פאר נאָרמאל און פלעגען מאכען די רעכנונג, אז אין פערלויף פון אזוי פיעל און אזוי פיעל יאָהרען וועט דער ארבייטער רינג, לויט זיין וואוקס, צעהלען הונדערט טויד זענד מיטגליעדער און מעהר. און ווען מיר האָדען געלעזען, אז אין יאָהר 1910 זיינען אין אָאר בייטער רינג" אריינגעקומען מיט 2031 מעמד בייטער רינג" אריינגעקומען מיט 2031 מעמד

דער יאָהר 1911 וועט עס פערבעסערען. יעצט זערען מיר אָבער, אז דער יאָהר 1911 געהט נאָך ערגער און די פערשיעדענע פּעסימיסטען האָבען אנגערויבען ארונטערלאזען די קעפּ. א גער וועזענער הויכער בעאַמטער פון אָרדען האָט זאָר גאַר ביי אַ מיטינג פון א ברענטש מיט עטליכע מאָנאַטען צוריק געזאָגט, אַז דער ארבייטער רינג הויבט אָן אונטערגעהן און האָט איהם גער דינג הויבט אָן אונטערגעהן און האָט איהם גער געבען אַ פּעריאָדע פון 10 — ביז 20 יאָהר אינגאַנצען נאָך צום לעבען.

מיר בעלאנגען ניט צו דיעזע פּעסימיסטען, אונז שרעקען דיעזע ציפערען ניט אָפּ. מיר זיי־ נען זיכער, אַז דער "ארבייטער רינג" איז נאָךְ גענוג שטאַרק און מעכטיג און האָט אין זיך לעד בען אויך צעהנדליגע און צעהנדליגע יאָהרען.

אמת, קיין מעמבערם קומען ניט צו אזוי פיעל, וויפיעל עס זיינען צוגעקומען אין די יאָהר רען 1907, 1908, 1909 און אפילו 1910. עס רען 1907, איז אמת, אַז פאר דער לעצטער צייט האָבען זיך פּראָפּאָרציאָנעל געלאָזען שטרייכען פון אָר־ דען מעהר, ווי אין די פריהערידגע יאָהרען. עס איז אויך אמת, אַז בענעפיטם ווערען פאר דער לעצטער צייט אויסגעצאָהלט מעהר, ווי פריהער, אָבער דאָם אַלעם איז נאָך ניט קיין בעווייז, אַז דער ארבייטער־רינג האלט ביי'ן אונטערגעהן, דאָם אלעס איז נאָך ניט קיין בעווייז, אַז דער ארבייטער רינג האָט שוין דערגרייכט די העכ־ ארבייטער רינג האָט שוין דערגרייכט די העכ־ סטע שטופע זיינע, און הויבט אָן צו געהן צו־ דיס.

דער פאַקט איז, אַז דער "ארבייטער־רינג" האָט די לעצטע 4 יאָהר זיך אונגאָרמאל ענטד וויקעלט, ער איז משונה'דיג געוואַקסען און פרי־הער אָדער שפּעטער האָט געמוזט אריינטרעטען א רעאַקציאָן, פריהער אָדער שפּעטער האָט געד מוזט קומען דער קריזים, נאָך וועלכען עס דאַרף זיך אָנהויבען אַ נאָרמאלע ענטוויקלונג. און דיעד זער קריזים האָט זיך שוין אָנגעהויבען טיילווייז אין יאָהר 1911 און עם וועט נאָך נערמען איי אין יאָהר 1911 און עם וועט ארויפגעהן אויף זיין ניגע צייט ביז ער וועט ארויפגעהן אויף זיין נערמילען ענטוויקלונגם־וועג.

ווען מען גיט אַ קוק אויף די צאָהל מיט־ גליעדער, וואָס זיינען צוגעקומען יעהרליף אין ארבייטער רינג זייט דעם יאָהר 1905, זעהט מען גלייף אַז דער וואוקס זיינער איז געווען א צו גיכער, אַ צו אוננאָרמאַרער.

ר. א. ר. צו ענדע פון יאָהר 1905 האָט דער א. ר. געצעהלט 4713 מעמבערם.

אין דיעזען יאָהר זיינען אין אָרדען צוגער ריטען 1337 טיטגליעדער.

2843 אין יאָהר 1906 זיינען שוון צוגעקומען 1906 (6469 " " " 1907 " " " 7278 " " " 1908 " " " 14829 " " " 1909 " " " 12798 " " " 1910 " " "

פערשטעהט זיך, דער ריעזיגער צואוואַקס האָט פער'שכור'ט סיי די פיהרער פון א. ר., סיי זיינע אויטווערטיגע פריינד פון דער ראדיקאד לער בעוועגונג. מען האָט איהם גענומען צושרייד בען זאַכען, וואָס ער וואָלט קיינמאָל ניט געקענט דורכפיהרען און מען האָט גענומען פון איהם פאָדערען זאַכען, וואָס ער האָט קיינמאָל ניט געטאָרט אויף זיך נעהמען. און דאָס אלעס איז געטאָרט אויף זיך נעהמען. און דאָס אלעס איז אדויסגעוואַקסען צוליעב דעם אונגאָרמאַלען וואוקס זיינעם.

* * *

וועלכע זיינען אלואָ די אורזאַכען, וואָס האָבען געבראַכט דעם א. ר. צו זיין ריעזיגען אונד נאָרמאַלען וואוקס ?

שוין אין יאָהר 1910, צו דער צעהנטער קאָנווענשאָן פון א. ר. האָט מען זיך אָבגעשטעלט אויף דיעזער פראַגע. אין יובילעאומס זאַמעל־בוּך, וואָס דער "ארבייטער־רינג" האָט ארויס־געגעבען לכבוד דער 10טער קאָנווענשאָן, גע־פינען זיך עטליכע ענטפערס אויף דעם. מיר אליין האָבען דאַמאָלסט אָנגעוויעזען אויף צוויי אויזאַכען. ערסטענס אויף דער גרויסער עמיג־ראַציאָן פון רוסלאנד נאָד׳ן 1905טען יאָהר, צווייטענס אויף דער ענטוויקלונג פון צווייטענס אויף דער ארבייטער בעוועגונג אין די יאָהר דער אידישער ארבייטער בעוועגונג אין די יאָהר רען 1905—1910).

דיזע צוויי פאקטארען האָבען פיעל בייגעטראר גען צום ריזיגען וואוקס פון ארבייטער רינג. ווען די עמיגראַציאָן פון די בעוואוסטזינניגע רוסישע רעוואָלוציאָנערען איז שוואַכער געוואָרען און דאָ אופ'ן פּלאַין האָט זיך אָנגעהויבען אַ שטארקע בער פּלְציאַליסטישע און טרייד־יוניאָניסטישע בער וועגונג, האָט עס זיך גלייך אָבגעשפּיעלט אויף דעם ארבייטער רינג.

און אז ביידעם האָט פּאַסיערט קען איינד זעהן יעדער, ווער עס קוקט זיך נאָר אַ ביסעל צו צום לעבען פון לאנד. די אימיגראַציאָן פון

זעה ארבייטער רינג ואַמעלבוך פון דער (* צעהנטער קאָנווענשאָן, זייטען 204-201.

רוסלאַנד איז די לעצטע צוויי יאָהר קלענער געד וואָרען, ווייל אַ גרויסער פּראָצענט רעוואָלוציאָר נערען האָט פון רוסלאנד שוין אויסגעוואַנדערט און געבליעבען זיינען דאָרטען אָדער איבערגעד בעגע רעוואָלוציאָנערען, וואָס קעמפּפען דאָר־ טען, אָדער אזוינע, וואָס האָבען זיך צוגעפאַסט צי די בעדינגונגען און ווילען ניט עמיגרירען.

פון דער צווייטער זייט האָט פאר די לעצד טע עטליכע יאָהר דאָ אויפגעלעבט די סאָציאַר ליסטישע און טרייד־יוניאָניסטישע בעוועגונג, הויפּטזעכליף די לעצטע. די סטרייקס פון די הראָוקמאַכער, היידיעס ווייסט מייקערס, בעד קערס, שיקאגאָער שניידערס, א. ז. וו. די אויפּד בויאונג פון שטארקע יוניאָנס אויפ'ן פּלְאַץ פון די קליינינקע – האַלב פאנאנדערגעפאַלענע – די קליינינקע – האַלב פאנאנדערגעפאַלענע – דאָס אַלעס האָט אוועקגענומען אַ סף איבערגעד בענע טהוערס פאר'ן ארבייטערדרינג און האָט אָרדען.

און אין דער אמת'ן, האָט דאָד די הייד סע און שטאַרקע אַגיטאַציאָן פאר'ן ארבייטער־ רינג, דער רייםען זיך און רעבאַטירען אין די ברענטשעם וועגען פּראַקטישע אַנגערעגענהייטען ווי אינשורענם און סעמעטערי, נאָר געקענט אָנהאַלטען דעם אידישען רעוואָלוציאָנערען ענ־ טוזיאַסט נאָר אויף אַ וויילע, נאָר אויף אווי לאנג, ווי ער האט ניט געפונען קיין אנדער פעלד פון טהעטיגקייט. ווי נאָר אָבער עס האָט אויפּ־ געלעבט די יוניאָן בעוועגונג און די סאָציאַליס־ טישע בעוועגונג איז דער ענטוזיאַסטישער רע־ וואָלוציאָנערער אידישער ארבייטער אַוועק אהין מיט זיין טהעטיגקייט און דער "ארבייטער רינג" האָט געקראָגען אַ שטאַרקען קלאַפּ, האָט זיך אָבגעשטעלט אין זיין מורא'דיגען שפּרייזען פאָרווערטם און האָט ארויפגעטריעבען אַ מורא אויף די פעסימיסטען אין זיינע רייהען, און א שמחה אין די רייהען פון זיינע געגנער.

און דאָ איז נאָך צוגעקומען, אז אין ארביי־
טער רינג גופא זיינען פאָרגעקומען גרויסע אומר
ענדערונגען. אום זיך צוצופאַסען צו די געזער
צען פון לאנד און אום צו שטעהן אויף א פעסד
טען באָדען און פערזיכערען די עקזיסטענץ פון
אָרדען האָט די פערוואַלטונג פון ארבייטער רינג
געפונען ניט נאָר פאר נויטיג צו העכערען די
רייטם פאר קראנקען און טויטען־בענעפיט,
זאָנדערן אויך צו ענדערען די גאַנצע סיסטעם
פון די צאָהלונגען. אנשטאָט דעם, וואָס מען

האָט פריהער געצאָהלט נאָך דעם קווארטאל, נאָד דער אָבגעלאָפענער צייט, איז איינגעפיהרט געד וואָרען די אדווענס־דיום, אָדער די אָבצאָהלוני גען פאר דער אָבגעלאָפענער צייט. און ווען דיעזע אומענדערונג איז פאָרגעקומען זיינען די בילם אין אָרדען געווען דאָפּעלטע און יעדער מיטגליעד האָט מיט צּ מאָל געהצט צו צאָהלען צ גרויםע סומע געלד. די סומע איז נאָד גרעסער געוואָרען מיט די אָבצאָהלונגען פאר'ן ספּניי טפריום, וועלכער האָט שוין געקאָסט דעם אר בייטער־דינג איבער 100,000 דאָלאר און קאָסט אין דורכשניט ארום 5 טויזענד דאָלאר א מאָד נאט.

ראָס אלעס האָט געמאַכט די בילס אונד געהייער גרויס. און אזוי ווי פיעלע מיטגליעד געהייער גרויס. און אזוי ווי פיעלע מיטגליעד דער האָבען זיך פאר דער לעצטער צייט געלאָזען שטרייכען פון אָרדען, האָט מען די גאַנצע שולד פון שוואַכען וואוקס פון אָרדען ארויפגעוואָר־ פען אויף די גרויסע בילס. דאָס איז נאָר אַ טיילווייזע אורזאַכע, זאָגען אָבער, אַז דאָס איז די גאַנצע שולד פון קריזיס, וועט זיין ניט ריכ־

נאָך אונזער מיינונג, וואָלט דיעזער קריזים פּבְרגעקומען אפילו ווען דער א. ר. וואָלט קיין סאַניטאַריום ניט געבויט און די סיסטעם פון צאָהלונגען נים געענדערט. דער קריזים האָט גע־ מוזט אָנקומען אַלם פאָלגע פון איבערנאַטירלי־ כען וואוקם און ער וועט אָנהאַלטען ביז דער ארבייטער רינג" וועט צוריק אריינטרעטען אין, זיין נאָרמאַלען ענטוויקלונגס־גאַנג.דאָס בעווייזט אונז אָבער אויף איין האָר ניט, אַז דער אר־ בייטער רינג האָט שוין דערגרייכט די העכסטע שטופע זיינע און געהט שוין אויף צוריק. פער־ קעהרט, נאָך אַ קריזים מוז קומען אנ'אויפלע־ בונג, אָבער דיעזע אויפלעבונג וועט שוין זיין אַ גאָרמאַלע, אַ נאַטירליכע און דער "ארבייטער רינג" וועט ערשט יעצט אָנהויבען פּאָרווערטס צו געהן, ניט שטורמיש, זאָנדערן לאַנגזאַם אָבער דערפאַר זיכער.

* * *

אויב אָבער דער ארבייטער־רינג זאָל פּאָר־ ווערטס געהן אויף דעם זיכערען וועג פון זיין ווייטערער נאטירליכער ענטוויקלונג, דארף ער לייזען א גאנצע רייה פּראבלעמען, וועלכע שטעהען איהם יעצט פאָר, און וואָס גיכער ער וועט זיי לעזען, אלץ געזינטער וועט דאָס זיין פאר איהם, אַלץ גיכער וועט ער דורכמאַכען דעם

קריזים זיינעם, וואָם מאַכט אזוי פיעל פון זיי־ גע טהוער פּעבימיסטיש.

אייניגע פון דיעזע פּראבלעמען זיינען די פּאָלגענדע:

- א) די סיסטעמע פון די רייטס פאר טויז (א טעג־בענעפיט.
  - ב) די קראַנקען־בענעפיט פראַגע.

און ג) די סיסטעמע פון זיין פערוואלטונג.
די כיסטעמע פון די רייטס איז די שווער־
סטע פראגע און מיר וועלען אָנהויבען פון איהר.
ווי בעקאנט, עקזיסטירט אין אַמעריקא אַ פראַ־
טוירנעל קאנגרעס פון אינשורענס ארדענס.
דיעזער קאָנגרעס האָט אויסגעארבייט אַ געווי־
סע סיסטעם פון פראַטוירנעל רייטס, וואָס יע־
דער מיטגליעד פון אנ'אָרדען דאַרף צאָהלען, אום
דער אָרדען, צו וועלכען ער בעלאַנגט, זאָל זיין
דער אָרדען, צו וועלכען ער בעלאַנגט, זאָל זיין
אימשטאַנד נאָך זיין טויט אויסצוצאָהלען זיין
פאַמוליע די אינשורענס זיינע. דיעזע רייטס
זיינען אויסגעארבייט אוויף דעם וויסענשאַפט־
ליכען באָדען לויט סטאטיסטיקס פון די בעסטע
קענער אין דיעזען פאַך.

פיעלע סטייט־לעדושיסלייטשורס האָבען דיעזע פראטוירנעל רייטס אַנערקענט פאר ריכ־ טיג און אין דיעזע סטייטס קענען זיף ניט אינ־ קאָרפּאָרירען קיין פראטוירנעל אָרדענס, סיי־ דען זיי נעהמען ניט אָן דיעזע רייטס, אָדער געהען ניט אויפ'ן וועג זיי אָנצונעהמען. דער ארבייטער רינג האָט נאָף דערוויילע דיעזע רייטס, אפילו עהנליכע צו זיי ניט אָנגענומען און איז נאָף ווייט פון אָננעהמען זיי, און דער־ פאר טאַקי איז דער ארבייטער רינג ניט גע־ פאר טאַקי איז דער ארבייטער רינג ניט גע־ זעצליף אין אַ גאַנצע רייה סטייטס, און דער־ דען ביטערען קאַמפּף אין מאַסאַטזשוועטס פאר האָט ער געהאָט צו בעשטעהן אוא שווע־ רען ביטערען קאַמפּף אין מאַסאַטזשוועטס סטייטס ביז עס האָט זיף ניט געגרינדעט דאָר־ליעג".

אום אָבער צו זיין געזעצליך אין יונייטעד סטייטם און קענעדע, וואו דער ארבייטער רינג ביהרט אָן זיינע געשעפטען, וועט ער סוף כל סוף דיעזע רייטס אָדער עהנליכע צו זיי מוזען אָנעהמען. פערשטעהט זיך דאָס קען ניט גע־טאָן ווערען אזוי לויכט. דאָס דאַרף נעהמען צייט, אָבער אויף דעם וועג וועט דער ארבייטער רינג מוזען אָנהויבען געהן.

דיעזע פראַגע איז שוין אויפגעשוואומען ביי דער לעצטער קאָנווענשאָן פון א. ר. אזוי אָבער ווי פיעל "וויכטיגערע" פראַגען האָבעז

ליידער צוגענומען כמעט די גאַנצע צייט פון קאָנווענשאָן איז אויף דעם קיין צייט ניט גער בליעבען זיך אָבצושטעלען. עס איז געפאסט גער ווארען א טרוקענער בעשלום, וועלכער איז ארויסגעשיקט געוואָרען אויף א רעפערענדום, און די מיטגליעדער, ניט פערשטעהענדיג די וויכטיגקייט פון דער פראַגע, האָבען עס ניעדער געשטימט. מיר זיינען אָבער זיכער, אַז דער אר בייטער־רינג וועט די פראַגע וועגען די פראַר טוירנעל רייטס מוזען וויעדער ארויפשטעלען אויפ'ן טאַגעס־אָרנונג פון דער נעקסטער קאָנ־ ווענשאָן און אויב אפילו זי זאָל ווייטער דורכ־ פאַלען, וועט זי דאָך וויעדער מוזען געבראַכט ווערען.

די מיטגליעדער פון ארבייטער רינג, ווי פון אלע אַנדערע אָרגאַניזאַציאָנען אין אַלגע־ מיין זיינען זעהר קאָנסערוואַטיוו אין זייערע אַנ־ שויאונגען אויף די אינסטיטוציאָנען זייערע און אומענדערען אוא אינסטיטוציאָן, ווי די דיוס פאר'ן טויטען־בענעפיט איז זעהר שווער, בפרט מו דאָם איז פערבונדעון מיט גרעסערע אָבצאָה־ לונגען פאר די עלטערע מעמבערם פון אָרדען. נאָר ווי שוין געזאָגט, די פראַגע וועט מוזען וויעדער אויפגענומען ווערען און די סיסטעם פון די דיום פאר טויטען־בענעפיט וועט פריהער אָדע רשפעטער מוזען געענדערט ווערען, ווי די געזעצע פון אלע סטייטס פאָדערען דאס, און ווי די סטאַטיסטיקער און וויסענשאַפטס־מענער האָבען אויסגעפונען אַלס דעם זיכערסטען פאר די מיטגליעדער.

* * *

די קראַנקען־בענעפיט פראַגע איז אויך זעהר אַ װיכטיגע און מוז אויך װאָס גיכער גער לעזט װערען. דיעזע פראגע האָט אױך ביי דער לעצטער קאָנװענשאָן געהאַט דיעזעלבע מפּלה, װי אַלע אַנדערע װיכטיגע פראַגען, װאָס ריהרען אָזָ דעם פוגדאַמענט פון "ארבייטער־רינג".

דיעזע פראגע צוטיילט זיף, אייגענטליף, אין דריי טיילען: ערסטענס, וועגען דער בעגרענצונג פון דער סומע קראנקען־בענעפיט, צו וועלכע א מיטגליעד איז בערעכטיגט. צווייטענס, ווער גען קאָנטראָלירען די געלדער וואָס ווערען אויר געצאָהלט אַלס קראַנקען־בענעפיט און דריטענס, וועגען דער ערסטער וואָך קראַנקען־בענעפיט.

דער ערסטער טייל פון דער פראגע איז פאָרגעבראַכט געוואָרען ביי'ן קאָנווענשאָן און איז דורכגעפאַלען. מיר דיינקען אָבער, אַז די

פראגע איז א צו וויכטיגע אום איהר אריבער־צוגעהן. די רעקאָמענדאַציאָן פון דער דושענער ראַל עקזעקוטיווע איז געווען, אַז אַ מעמבער פון א. ר. זאָל זיין בערעכטיגט ניט צו אנ'אונבער גרענצטען קראנקען־בענעפיט ווי ביז יעצט, זאָנדערן נאָר אַ געוויסע סומע, די עקזעקוטיווע האָט געהאַט פאָרגעשלאָגען 270 דאָלאר אָדער 15 וואַכען צו 6 דאָלאר אַ וואַך און 60 וואַכען. צו 3 דאָלאר אַ וואָך, צוזאַמען 75 וואָכען.

מיר זיינען זיכער, אז די בילם פון ארבייר טער רינג וואָלטען פיעל קלענער געוואָרען ווען אזאַ פּלאַן וואָלט אין אָרדען איינגעפיהרט גע" אזאַ פּלאַן וואָלט אין אָרדען איינגעפיהרט גע" וואָרען און געשאַדט וואָלט עם פיעלייכט נאָר אייניגע פּראָפעסיאָנעלע "קראנקען־בענעפיט נעהמער", אָבער די קאָנווענשאָן האָט זיך ניט געגעבען די מיה דאָס צו בעטראַכטען און מיר ווילען האָפען, אז אַנ'אַנדער קאָנווענשאָן וועט איינזעהן די נויטווענדיגקייט דערפון.

ווייטער. קראַנקען־בענעפיט ווערט אויס־געצאָהלט ארום 120 טויזענד דאָלאר א יאָהר. דאָס צאָהלט אוים דער דושענעראל אָפיס און די מעמבערם ווי געוועהנליך רעכענען אָפט ניט, או מען נעהמט דאָם פון זייערע קעשענעם און זיינען זעהר ליבעראל צו מעמבערם, וואָם מעל־דען זיך קראנק און צאָהלען אפט אוים קראנקען בענעפיט, ווען די, וואם נעהמען דאס זיינען גאָר דערצו ניט בערעכטיגט. דאָם קען אָבגע־גערערט ווערען נאָר דורך א סיסטעם פון דושע־נעראל, קאָנטראָליאָרען, וועלכע זאָלען פון צייט נעראל, קאָנטראָליאָרען, וועלכע זאָלען פון צייט דערנק זיינען דאָם טאַקי א. ז. וו. דאָם וואָלט זיכער פערשפּאָרט א סך געלד און די בילם וואָלי טען דערפון קלענער געוואָרען.

דער לעצטער פּונקט וועגען דער ערסטער וואָדְ קראַנקען־בענעפיט איז אוידְ זעהר אַ וויכּ־ טיגער. אין "פריינד", אין אָפּיציעלען זשורנאַל פון ארבייטער רינג געהט יעצט אָן א דיסקו־ סיאָן וועגען דיעזער פראגע.

עס איז בעוויעזען געוואָרען, אז די גרעסטע סומע קראַנקען־בענעפיט ווערט אויסגעצאָהרט פאר דער ערסטער וואָך קראַנקהייט. אָפט איי א מיטגליעד נאָר קראַנק אייניגע טעג און אום אָבצונעהמען א וואָך קראַנקען בענעפיט אָריינקט" ער צו אַ פּאָר טעג. דעם דאָקטאָר מאכט עס ניט שטארק אויס. די מיטגליעדער וואָס בעזוכען איהם קימערט עס אויך ניט און נעהמט ער זיך אָפּ זיין בענעפיט. עס געהט אווי נעהמט ער זיך אָפּ זיין בענעפיט. עס געהט געהט געהט געהט געהט געהמי

דעריבער אָן יעצט אין ארבייטער רינג אַ שטאר־ קע בעוועגונג וועגען אָבשאַפען די צאָהלּונגען פאר דער ערשטער וואך קראנקען בענעפיט, ווען אַ מיטגליעד איז מעהר ווי די איין וואָך ניט קראַנק.

ראָס וואָלט א סף פערשפּאָרט דעם אר־בייטער־רינג, דאָס וואָלט אויך ניט צוגעלאָזען אז פיעלע מיטגליעדער זאָלען ווערען ניט קיין אָרענטליכע מענשען צוליעב לומפּיגע 6 דאָלאר און אזוי ווייטער. פערשטעהט זיך, אַזאַ שריט וואָלט געווען זעהר אַ ווינשענסווערטער און אויב די נעקסטע קאָנווענשאָנס וועלען זיך האָבען צייט אָבצוגעבען מיט אַזעלכע פראַגען וועלען זיי עס זיכער בעטראַכטען און אָננעהמען.

עס זיינען נאָדְּ פּאַראַן א גאנצע רייה אַנ־
דערע פּראבלעמען אין ארבייטער־דינג, וועלכע
שטעהען פאָר צו בעטראַכטען, אָבער מיר האָבען
ניט די צייט און ניט דעם פּלאַץ דערצו. מיר
וועלען דעריבער איבערגעהן נאָדְ צו איין אָנ־
געוועהטאָגטען פּונקט אין ארבייטער־רינג, און
דאָם איז — די פערוואַלטונג פון דיעזען גרויסען
ארבייטער אָרדען.

* * *

די פערוואַלטונג פון ארבייטער־רינג איז אַ דעמאָקראַטישע מיט אַלע פליטערלעך, שוין אַ צו דעמאָקראַטישע און דאָס איז אייגענטליך רי שולד פון א' סך, א סך מיספערשטענדניסען. דער ארבייטער־רינג ווערט פערוואַלטעט: 1) פון אַ דושענעראַל עקזעקוטיווע, 2) פון א קאָטנראָל קאָמיטע, און 3) פון א ניישאנאל באָארד אוו די־ רעקטאָרם. חוץ דעם עקזיםטירען נאָך אַ גאַנצע רייה שטעגדיגע קאָמיטעם, וועלכע האָבען א געוויסען טהייל פון דער ארבייט, וועלכען זיי פערוואַלטען כמעט אויטאָנאָם, ווי למשל די סאַ־ ניטאַריום קאָמיטע פערוואַלטעט דעם סאַניטאָ־ ריום, די עדיוקיישאָנאל קאָמיטע "בילדעט" א. ז. וו. צו אַלעם דעם קומען נאָך צו "האוזעם אָוו קאמאנם" — די סטייט קאָמיטעס מיט זייערע עקזעקוטיוועם און אזוי ווייטער.

די פראַגען פון דזשוריסדיקשאָן פון איין קאָמיטע מיט דער אַגדערער פערנעהמען פיעל צייט ביי די פערוואַלטער פון גרויסען ארד בייטער אָרדען און ווען מען געהמט נאָד אין אַנבעטראַכט, אַז די פערוואַלטער זיינען ארביי־טער, וועלכע דאַרפען בייטאָג אַרבייטען אַ לעבען צו מאכען, און פערוואַלטען דעם ארבייטער רינג צו מאכען, און פערוואלטען דעם ארבייטער רינג אומזיסט אין די אַבענדען — קען מען זיך שוין

פּאָרשטעלען, ווי פּיעל זאַכען עם ווערען פּער־ נאַכלעסיגט, וואָס דאַרפען געטאָן ווערען, און ווי פּיעל זאַכען עס ווערען ניט ריכטיג געטאָן אוים קריעגעריי פון איין קאָמיטע מיט דער צווייטער...

הויפּטזעכליך, קען דאָס געזאָגט ווערען וועד גען דער טהעטיגקייט פון דער ניו־יאָרקער סטייט קאָמיטע, וועגען דער קאָנטראָל קאָמיטע און אזוי ווייטער. ווען מען קוקט זיך גוט צו, וואונדערט מען זיך פּשוט ווי איז דאָס מעגליך, אַז מיט אַזאַ סיסטעם פון פערוואַלטונג, זאָל מען נאָך קענען אויפטאָהן אזוי פיעל ארבייט, ווי פיעל עס ווערט אויפגעטהאָן!

און ווירקליך, קוקט זיך צו ווי די קייט פון פערוואלטערס ציהט זיך: די סטייטַ קאָר מיטעס גיעבען אַכטונג אויף די ברענטשעס, די סטענדינג קאָמיטעס טהוען זייער בעשטימטע ארבייט, די דזשענעראַל עקזעקוטיווע דאַרף קאָנטראָלירען די ארבייט פון דיעזע קאָמיטעס, די קאָנטראָל קאָמיטע האָט דעם וועטאָ רעכט איבער די ארבייט פון דער עקזעקוטיווע און איבער די ארבייט פון דער עקזעקוטיווע און די ניישאָגעל באָארד אָוו דירעקטאָרס האָט די דעה איבער דער קאנטראָל קאמיטע.

ארזאָ, ווי מיר זעהען, האָט קיין קאָד מיטע (חוץ די ניישיאָנעל באָארר אָוו די ניישיאָנעל באָארר אָוו דירעקטאָרס, וואָס טהוט גאָר נישט) אין ארבייטער רינג קיין מאכט ניט, און דארף שטענדיג ארבייטען אין שרעק, טאָמער וועט די העכערע קאָמיטע ניט גוט הייסען איהר האַנדלונג. אונטער אַזאַ קנוט איז זעהר שווער צו ארבייטען און די פאָרמע פון פערוואַלטונג וועט מוזען איינמאָל פאר אלע מאָז אָבגעשאַפט ווערען

נאָר דאָ שטויסען מיר זיך ווייטער צואד. מען מיט'ן קאָנסערוואטיזמוס פון די מיטגליעד דער, וועלכע קענען זיך ניט ענטזאגען פון די אלטע איינגעוואָרצעלטע פאָרמען און פּרואוו זיי אַנייהרען — שרייט מען: "קאַראול! פערראַט! א. ז. וו., אָדער מען איז גלייך חושר אין פעטע דזשאַבס און עס בלייבט ביין אַלטען.

אזא פאל איז געווען היינטיגען מאָנאַט, ווען די עקזעקוטיווע האָט ארויסגעשיקט אויף א רעפערעגדום די פראַגע וועגען אַ נאַציאָנאַלע שטענדיגע אָרגאַניזאַציאָנס־קאָפיטע, וואָס זאָל אָנפיהרען אָרגאַניזאַציאָנס־ארבייט אין לאַנד, און אויב נויטיג אויך אָנשטעלען בעצאָהלטע און אויב נויטיג אויך אָנשטעלען בעצאָהלטע אָרגאַניזערס. עס איז געוואָרען אַ געפּילדער, א

ליארעם און א געשריי, פּונקט, ווי די עקזעקור טיווע וואָלט געגאַנגען פערקויפען דעם "ארביי־ טער רינג" און דער פּונקט איז דורכגעפאַלען מיט איבער 3500 שטימען!

אָבער נים קוקענדיג אויף דעם וועלען די נויטיגע ענדערונגען אין דער פאָרם פון דער פער־
וואלטונג סוף כל סוף דאָך איינגעפיהרט וועד
רען און דער ארבייטער רינג, וועט מוזען קריע־
גען די פערוואלטונג, אין וועלכע אַזאַ גרויטער
אָרדען, ווי דער ארבייטער רינג איז, נויטיגט זיך.

נאָך אוֹנזער מיינונג וועלען בעצאָהלטע בעאמטע דאַרפען פערנעהמען דעם פּלאַץ פון די יעצטיגע "טשאַריטי־פערוואַלטער" און דיע־ זע בעאַמטע וועלען דורכפיהרען די אַלע נויטי־ גע ארבייטען און וועלען דאַרפען אָבגעבען בע־ ריכטען פון זייער טהעטיגקייט צו אַנ'אויסער־ וועהלטע באָארד אָוו דירעקטאָרס, וועלכע וועט זיך צוזאַמענקומען נאָר איינמאָל אין מאָנאַט און אויםהערען דיעזע בעריכטען און מאַכען פער־ שיעדענע פּאָרשלעגע. אַזאַ ארבייט וועט זיין אַנ'עהרען־ארבייט און אין ארבייטער־רינג ווע־ לען זיך שטענדיג געפינען איבערגעבענע און פעהיגע מיטגליעדער, וועלכע וועלען דיעזע אר־ ביים טאָן, ווייל דאָס איז נים פערבונדען מים אַזעלכע שווערע אָפּפער און צייט און ענערגיע, ווי דאָם גיעבען אַוועק די יעצטיגע פערוואַלטער פון "ארבייטער־רינג".

פערשטעהט זיך, עס וועט נאך לאנג דוידעען ביז דיעזע אידעאלע פערוואלטוג וועט איינגעפיהרט ווערען, ביז די מיטגליעדער וועלען בעגרייפען די נויטווענידגקייט דערפון און וועדען זיך ענטזאגען פון זייערע אלטע טראדיציד אָנעלע בעגריפען פון קהל'שע ארבייט. דערווייל אָבער דארפען אויף דעם וועג איינגעפיהרט וועדען די נויטווענדיגסטע פערבעסערונגען און מיר זיינען זיכער, אז די יעצטיגע פערוואלטער פון ארבייטער רינג וועלען, ניט קוקענדיג אויף זיידער שווערער און האַרטער ארבייט, זוכען דאָס צו טהאָן.

* * *

מיר האָבען אונזער איבערזיכט געענדיגט. אונזער ציעל איז געווען צו בעקענען די לעזער מיט'ן צושטאנד פון "ארבייטער־רינג", וועלכען מיר האָבען געהאט א מעגליכקייט צו בעאבאכד טען, אבזייענדיג א יאָהר צייט אין דער פער־ייאלטונג.

צום שלום ווילען מיר ווידערהאלען: מיר קוקען

ניט פּעסימיסטיש אויף דער צוקונפט פֿון "ארד בייטער רינג". אונזער ראדיקאלער אָרדען האָט נאָך ווייט ניט דערגרייכט זיין העכסטע שטוד נאָך ווייט ניט דערגרייכט זיין העכסטע שטוד פע. ער לעבט נאָר יעצט איבער אַ קריזים, וועל־כער וועט מיט זיך זיכער בריינגען די ווייטערע נאָרמאַלע און נאַטירליכע ענטוויקלונג צום וואהל אם בעסטען פון זיינע מיטגליעדער בפרט און פון דער ארבייטער בעוועגונג בכלל.

מיר האָבען ווייט ניט בעריהרט אלע פּראָבלעמען פון ארבייטער רינג, אבער פון דאָס געואָגטע דיינקען מיר, קען מען זיך שוין אויך צוזאַמענשטעלען אַ מיינונג וועד גען דעם יעצטיגען צושטאַנד און וועגען דער צוקונפט פון אונזער ראַדיקאַלען ארבייטער־אָר־דען — דען — דען "ארבייטער־רינג".

יענטע סערדאצקי.

(שלום)

ווי־און־צוואנציג יאָהר איז מיר געווען, ווען איף האָב מיף גע'־ גט מיט מיין מאן. וואס פרעגט איהר, צו עס זיינען געווען סצענעס ? אף, וואס פאר א מאום'ע און שרעקליכע, דאס לעד

בען האָבען זיי מיר פערביטערט נאכדעם א שטיק ציים. שטעלט אייך פאר, נאָכדעם ווי ער האט שוין פּרובירט מיט גוטען און מיט בייזען, האָט ער איינמאָל צוואמענגערופען אפשר א האלב שטעדטיל, קרובים כלומרשט זיינען אלע געווען. איינער א פעטער יעקיל, א מאן, ווי א ריעז, א שווארצער, אן אָקסען־הענדלער איז ער געווען, האָט אויפגעהויבען מיין מיידעלע אויף זיינע הענד (עם איז שוין צוויי יאָהר אלט געווען) אזוי ווי א פאהן אין דערהויך און מיר גענומען מוסר'ן און שטראפען. א פולע הויז, אלע מיט בליצענדיגע אויגען קוקען אויף מיר, און איך איינע אליין, אפילו מיין שוועסטער איז געגען מיר... און דאך, די ליעבע, זאגט מען קען גרוי־ סעם ווייזען, איך זאָג, די פיינדשאַפט ווייזט נאָך גרעסערעס. מיין קינד, דאָס מיידעלע, האָב איך פיינט געהאט פונקט ווי דעם טאטען. עס איז ...ם... אין גאנצען געראטען אין איהם....

אנגא איז וויעדער אנטשוויגען געוואָרען. זי אנגא איז פערטיעפט אין ערינערונגען און מיר האָט זיך פערטיעפט אין ארינערונגען

מעהר ניט געזעהן. אין צימער איז אומעטיג שטיל,
דער קלאנג פון די שפיזלען איז ענטשוויגען,
מסתמא איינגעשלאָפען דארט די אלטיטשקע.
דער לאמפּ האָט אנגעהויבען צאנקען, מען האָט
בעדארפט דערגיסען קעראָסין. אננא האט עס
ניט בעמערקט, איך האָב ניט געוואלט זי שטער
רען. שטילערהייט האָב איך פערלאשען דעם
לאָמפּ, עס זאָל ניט רויכערען. פון דרויסען האָבען
אריינגעשיינט די לבנה און די בעשנעעטע שכנה'־
אריינגעשיינט די לבנה און די בעשנעעטע שכנה'־
נישע דעכער. איך האָב מיך שטילערהייד צוריק־
געזעצט. אננא האָט ערוואכט.

"אה, דער לאמפ איז אויסגעגאנגען". זי האָט זיך אויפגעהויבען, אבער באלד זיך צוריקד געזעצט. "זאל זיין אהן דעם לאמפּ... די עראיד געזעצט. "זאל זיין אהן דעם לאמפּ... די עראיד גערונגען פון מיין פערגאנגענהייט וועלען ליכטיג מאכען דעם צימער".... איהר שטימע איז געווען פול ביטערען שפּאט. זי האט אבגעזיפצט און דערצעהלט:

איך בין פערפאהרען אין א גרויסער שטאדט, וואו עם איז געווען אן אוניווערזיטעט און אזוי אייניגע בילדונגס־צנשטאלטען פאר פרויען. דאָרט האָבען, צו יענער צייט, זיף געצוי־גען אלע יונגרווארג.

וואס האָט מיר געפעהלט? פריי בין איף געווען ווי א פויגעל, (דאָס קינד איז פערבליעבען

ביים פאטער) מיין מאָן האָט מיר צוריקגעגעבען מיין נדן, א היבשע סומע, וועלכע העלפט גרינד גער מאכען דאס לעבען אין א גרויסער שטאדט. פיעל שעהנקייט און יוגענד־ערפאהרונג, בילד דונג, פעהיגקייטען, און דאָּך האט מיך געד פעהלט... די איבערלעבונגען, די סצענעס, די ענטוישונגען האָבען געלייגט זייער שטעמפּעל אויף מיין גייסט... מיין גייסט איז געווארען רייף פאר דער צייט... א רייפער גייסט, חארחא, איהר ווייסט וואס דאס מיינט? דאָס מיינט דעם בערליערען דעם אונשולדיגען, קינדערשען גלויד בען... דאָס מיינט אנהויבען צוגעסען ווערען פון פעסימיזם...

אבער גענוג יוגענד־קראפט האָב איך נאָך געהאט; און דאס האָט מיף אוועקגעטראגען צום געהאט; און דאס האָט מיף אוועקגעטראגען צום נייעם לעבען. איך האב ברייט געעפענט די ארעסט אקעגען דער גרויסער, רוישיגער שטאדט. איך האָב ליעב בעקומען דעם טומעל, דעם איי־ביגען גערויש, די גרויסע מויערען, די ברייטע גאסען. איך האָב אנגעהויבען בעזוכען א ביל־גאסען. איך האָב אנגעהויבען בעזוכען א ביל־דונגס־אנשטאלט, בין בעקאנט געוואָרען מיט דער יונגווארג, האָב זיי ליעב בעקומען, זיי מיך אויך.

און דאמאלס איז געווען אן אינטערעסאנטע צייט צווישען דער שטודירענדער יוגענד: די אידעען, וואס האָבען נאָך ביז יענער צייט ארומר געשוועבט אין דער לופט, האָבען זיך אנגעהויבען פערקערפערען, מען האָט זיך פארבערייטעט דעם גרויסען, ערהאבענעב אידעאל אריינצוטראדען צאוישען פאלק...

רי שטורירענדע יוגענד, די אידעאליטרעגער, האָבען זיף געפיהלט הייליג, אזוי ווי די כהנים ביי דער כהונה... אלעם איז געטהון געוואָרען בעהאלטענערהייד, און דאָס האָט נאָך געמאכט די ארבייט אינטערעסאנטער און געהיימניספור בער

איך כין געווען צווישען די "טרעגער". אָבער אזוי בעגייסטערט, ווי די איבריגע בין איך ניט געווען, האָב ניט געקאנט זיין... דער שטארקער גלויבען האָט מיר געפעהלט, מיין נשמה איז ניט צוזאמענגעוואקסען מיט'ן איד דעאל, צו רייך איז געווען דערפאר מיין פריהערדיגער לעבען. איך האָב מיך דארום אבגערוקט עטוואָס אן א זייט. איך האָב מיך מעהר צוגער קוקט צו די לעבענס פון איינצעלגע.

און אזוי האָב איך געזעהן, ווי ביי די היי־ לִינָסטִעְ אָרבייט עָקזיסטִירטַ דאך די ליעבע און

נעהמט אומעטום די אויבערהאנד. אזוי האָבען
זיך אנגעהויבען פּאָארען ביידע געשלעכטען,
זועלכע איז אויסגעקומען צוזאמען צו ארבייטען.
מיין הארץ איז געווען פּוסט, איך האָב געדארשט
און געביינקט נאָך ליעבע. איך האָב געוואלט
שטארק ליעבען און שטארק געליעבט זיין, אזוי,
אז דאָם זאל גליקליך מאכען מיין הארץ...

איך האָב אנגעהויבען זוכען צווישען די חברים־סטודענטען.

דער ערשטער, אויף וועמען איף האָב מיף אבגעשטעלט, איז געווען ברוף (באָרים האט מען איהם גערופען). דער "בערדיגער" פלעגען מיר איהם רופען צוליעב זיין בלאנדער לאנגער בארד.

ברוך איז געווען אין מיין עלמער. ער קומט פון א קליין פויליש שטעדטיל, אויך א גע'גט'ער: זיין ווייב האט איהם גע'גט צוליעב זיין אפיקורסית. זייער קינד — א אינגעלע איז געבליעבען ביי איהר.

מיט זיין אויסערען אויסזעהן האָט זיך ברוך כמעט ניט אויסגעצייכענט. א הויכער, אַ בּלאָנדער מיט בלויע רוהיגע אויגען. "דער גאנד ער חן איז אין זיין באָרד", האָבען אלע מייד־לעך אויף איהם געזאגט. און באמת, די גרויםע, בלאָנדע באָרד האָט צוגעגעבען זיין יונגען, בלייד כען געזיכט אן אריגינעלען, טרוימערישען אויס־זעהן. מיר האָט אויך צוגעצויגען זיין פערגאנד גענהייט: מען האָט דערצעהלט, אז ער ביינקט גענין קינד. איך פלעג זיך אפט פערקוקען אויף איהם און עם האט מיר געדאכט, אז איך זעה אויף זיין צארטען שטערען א טרויערוואלקען. אפּאָר מאָל האָב איך געהערט פון איהם א זיפין.

איך האָב מיך אין איחם פערליעבט. ביי מיר האָט עס ניט גענומען לאנג. ווי אלע ברונעד טינס בין איך געווען א ליידענשאפטליכע מיט א שטארקע פארשטעלונגס־קראפט... ער מיך האט אויך ליעב בעקומען, שעהן בין איך נאָך געווען, און וואונדערבאר אינטערעסאנט אין מיין ליעבע.

מיר האָבען זיך פעראייניגט. (פון חתונה צערעמאָניעס האָבען מיר גיט געהאלטען) אונזער גליק האָט אנגעהאלטען, חא־חא — לאכט ניט — ביי א זעקס וואכען צייט....

וואס האט אונז צושיידט ? איך ווייס ניט. דאָס איז די אורזאכען, וואס איך בין משער, צעהלט אויף די פינגער:

ער איז געווען א בלאָנדער, א געלאסענער און דערצו זעהר אריינגעטהאן אין דער ארבייט, און איך — פארקעהרט... ער איז געווען א גוטער רעדנער, מיידלעד פלעגען איהם ליעב האָבען, "אוחאשעווען" ארום איהם, קומען ביי אונז אין צימער... אבער זאל זיין... מיין ברוינעם בלוט ? האָט אנגעהויבען קאכען... נאָך וואס, נאָך ווען אייפערזוכט... ניט בעפרידיגטע פערלאנגען... דאָם פערגאנגענע לעבען... די פּוסטקייט אין הארץ... עם האָבען זיך אנגעהויבען ביי אונז מאָד דערנע סצענעם. וואס הייסט "מאָדערנע", פרעגט איהר ? אָט הערט: אמאָל ביי אונזערע טאטעס, אז עם פלעג קומען א מיידעל און מאכען חנ'דעלעך פאר'ן מאן, פלעגט זי הייסען א חצופה, און די בעל־הבית'טע פלעגט איהר ארויס־ טרייבען. א איצטיגע "בעל־הבית'טע" וואלט עס אויך גערן טהאָן מיט די מיידלעך, וואָס קומען אריין אין איהר שטוב, אבער מען איז דאָךּ צי־ וויליזירט. מעג דאס מיידעל, אין גאָמען פון אידעאל, זיך קושען מים אייער געליעבטען, מעגט איהר פּלאצען פאר אייפערזוכט, אבער זאָגען װאָס — פּאַסט ניט. הױבען זיך אָן אנדערע סצענעס. מען הויבט ניט אן "איינשטימען". דער מאַן זאָגט אזוי, וויל דאָס ווייב אָבזעצען די גאל, זאגט זי קאפּויער. (און אלעם געהט ניט וועגען זיך, נאר וועגען וועלט־זאכען). זאגט ער, או זי פערשטעהט ניט, האלט דאָס מיידעל מיט איהם, און ער איז דאָך טאקי גערעכט. ווערט דאָס ווייב מעהר אנגעצונדען, און אזוי ווערט א "וכוח", וואם גרייכט מיט די קולות בוז'ן הימעל. אָט דאס הייסט מאָדערנע סצענעס. אזעלכע "וכוחים" האָבען זיך ביי אונז

אזעלכע "וכוחים" האָבען זיך ביי אונז אנגעהויבען גלייך די צווייטע וואך, נאָך זעקם אנגעהויבען גלייך די צווייטע וואך, נאָך זעקם וואכען קריגערייען בין איך פון איהם אוועק. איך האָב פערלאזען די שטאדט.

איך האָב אויסגעקליעבען צו וואהנען אין דער שטאדט. האָב מיר איינגעארדנעט צוויי צי־ מערען, גענומען א דיענסט, א קליינעם קאפּיטאל האָב איך געהאט; איך האָב אויך געקריגען א שטעלע אלס לעהרערין אין א שוהל. אזוי האָב איַך האָב מיר געקאנט איינארדנען מיין לעבען מיט אביסעל קאמפארט.

איצט האב איך געדארפט אויסקלייבען אין וואס זיך אריינצוטהאָן. און אריינטהאָן זיך אין עטוואס האָב איך געמוזט, אז נִיט האָבען

מיר אומעריגע געראנקען געפּלאגט און עס האָט זיך אנגעהויבען וועקען א געראנק וועגען טוירט... און אזוי האָב איך געקויפט א שאפע מיט ביכער און האָב אנגעהויבען צו לייענען.

מיר דאכט, אז די בעסטע צייט אין לעבען איז די צייט פון רוה. דעמאָלט איז כמעט געווען ביי מיר א צייט פון רוה. איך האב מיט מיין גאנצע ענערגיע געפרובט אלעס אוועקשטופען, וואָם עם קען מיך אויפרעגען. אָט, ווי א שטיי־ גער, מיין אלטע פרוי, וואס האָט מיך דעמאלט בעדיענט. זי איז געווען אמאָל אין דער יוגענד איך וויים ניט רייך, אדער געבילדעט אדער — געליעבט. איהר אלמ אינטעליגענט געזיכט, איהר גלייכער גאנג, אלעם האט דערצעהלט פון א שעהנער פערגאנגענהיים; איף האָב אבער זיף געהאלטען שטרענג צו איהר, ווייל איך האב בע־ מערקט, אז זי וויל מיר דערצעהלען איהר פער־ גאנגענהייט און איך האָב געפיהלט, אז איהרע וועט זיך פאסען צו מיינער און דאס וועט מיך אויפרעגען...

און אזוי לעב איך; פיער א זייגער קום איך פון שוהל. ווינטער איז שוין נאכט. א לאָמפּ ברענט העל און בעלייכט דעם ווייסען צימער. איך קלייד מיך אן אין א העלער שטוב־ קלייד. די אלטע אין קיך ווערט פארטיג מיט'ן רוימען. זי זעצט זיך אין קיך ביי איהר זאק און שפּיולען און איך אין צימער ביי מיינע בי־ כער. עם איז שטיל, ווי אין א פארצייטיגען פער־ לאזענעם צויבער־שלאָם. עם הערט זיך דאם קלינגען פון די שפיולען און דאם שארשען פון די בלעטליך פון בוך. איך לייען מיט דורשט און ליידענשאפט, מיין קאכיגעס לעבען האָט זיך דעריין אריינגעטהאָן, אריינגעטהאָן, אזוי ווי די יונגע מאָנאכין טהוט זיך אריין אין די ליעבע צו יעזוסען... איך לייען אהן אברוה, ביז שפעט ביינאכט, ביז דער שלאפט לעמט מיינע גליעדער, ווייל אויב איך הער אויף א וויילע, הויבט זיך אָן עפּעם פּלאָנטערען דער געדאַנק: "ברוך און גרינבלאט און זילבערשטיין... און מיין גע'גט'ער כיאן... און....

איך בין געוואָרען אכט־און־צוואנציג יאָהר און פּלוצלינג האָב איך אויפגעהערט לייענען.

איך האָב אנגעהויבען קוקען אין שפּיגעל. ביינאכט. דאָס ווייסע צימער, דער העלער שיין פון לָאמֶפּ, מֵיין שַלאנקע געשטאַלטֵ אין ווייסען

קלייד. איך צופלעכט די האר, א גאנצער וואלקען וואונדערבארע, שווארצע, דינע האר און די אויגען לייכטען און אויפ'ן געזיכט פליעסט א רויטע פארב און דאס בלוט אין די אדערען זינגט און זינגט... און פאר וועמען ? פאר די שטומע ווענד! פאר'ן שאפע מיט ביכער ? פאר דער אלטער דיענסט ?...

מיר איז ענג געוואָרען מיין צימער. די ווענד האָבען מיר געשראָקען. די אלטע מיט איהר אייביגען שטריקען האָט מיך געמאכט נער־איהר איך האָב אומגעקעהרט צום לעבען...

איצט האָב איך שוין געוואוסט מיין פער־
לאנג. די ביכער און די שטילע איינזאמקייט
האָבען אויסגעארבייט ביי מיר אן אייגענעם
בליק אויפ'ן לעבען. און ניטשע האָב איך געלער
זען... איך האָב שוין געזוכט דעם גליק פונ'ם
איינצעלנעם... דער איינצעלנער — פערשטעהט
זיך — איז פריהער פאר אלע דער אייגענער
אייך". איך האָב אנגעהויבען זוכען מיט וואס
גליקליך צו מאכען מייז "איך".

פּפּליכטען צו דער וועלט... ליעבע צו דער כענישהייט... זעלבסט אפּפערונג פאר'ן אידעאל... דאָס אלין האָט זיך ביי מיר ניט געקלעפּט. דער דאָס אלין האָט זיך ביי מיר ניט געקלעפּט. דער גליק פון דעם אינצעלנעם בעשטעהט ניט אין דעם. אלע דארפען ווערען "איינצעלנע" דאמאלס וועט מען די אלע זאכען ניט דארפען. איך האָב וועט מען די אלע זאכען ניט דארפען. איך האָב וויעדער געזעהן מיין גליק אין ליעבע.

איינער א דאמען־פּיינד האָט מיר אמאָל א זאג געטהאָן מיט גיפט:

דאָס איינציגע שטרעבען פון דער אינטעד, ליגענטער פרוי איז, ליעבע און לוקסוס, קריגט זי דאָס, איז אויס מיט אלע איהרע אידעאלען, זיינען פערענטפערט ביי איהר אלע וועלט־פּראב־לעמען"... איך האָב מיך איבער זיינע ווערטער פערטראכט און איך האָב זיי גאנין אנדערש פערשטאנען:

די פרוי, נאָך מיין מיינונג, איז דער-נביא פון דער מענשהייט. די פרוי, מיט איהר צארטען אינסטינקט, דערפיהלט בעסער, וואס עס פעהלט דער וועלט, ווי אלע פילאזאפען מיט זייער דער וועלט, ווי אלע פילאזאפען מיט זייער "שווערען מארך". און אויב די צארטע אינטער ליגענטע פרוי פיהלט א גרויסען בעגעהר נאָך ליעבע, איז א סמן, אז דאס פעהלט דער וועלט. און אז גרויסע, שטארקע אייביגע ליעבע וואלט גליקליך מאכען די ליידענדע.

גאָר דאס איז א נעבען זאך. איך האָב אנ־ געהויבען זוכען ליעבע. צווישען מיינע בעקאנטע

האָב איך דאס צו יענער צייט ניט געקענט אזוי לייכט קריגען: זיי האָבען אנדערש געדענקט לייכט קריגען: זיי האָבען אנדערש געדענקט וועגען דער זאך ווי איך. און די געזעלשאפטליכע ארבייט האט געקאכט. נייע ענדערונגען האָבען בעדארפט קומען... אלע זיינען געווען דעריין פערטהאָן... איך האָב מיר אבגעזוכט דעם קינסט־לער־קרייז. איהר ווייסט דאָך זיי? (אַנָגא האָט אויף מיר געקוקט מיט שפּאט. דאָס האט געד הייטען: איהר אליין בעלאנגט דאָך צו זיי...) דאָס איז א חברה, וואָס נערמט זיך ניט קיין זאַך דאָס איז אוואס איז צו יעדער צייט פארטיג צום הארץ... וואס איז צו יעדער צייט פארטיג אונטערצוהאלטען דעם מענשליכען מין....

עס מאכט מיר רויט און בלאס ווערען, ווען איך דערמאן מיך איצט אן יענער צייט. ניבוליפה און שמוץ... דאס פלייש, די ברוסט, די צארטע מענשליכע ליניען ווערען געוואויגען אויפ'ן וואג, געמאסטען אויפ'ן ארשין... די יאָה־רען ביי דער פרוי ווערען געשאצט ווי ביי א פערד... א יונגער פערדיל איז מעהר ווערטה... עט, לאָמיר דאס אוועקמאכען. און איבריגענס, האָב איך דאָס דאמאלס ניט געפיהלט. איך האָב אלע מאָל וועניג געפיהלט, וואָס דער אַנדערער צד טראכט וועגען מיר. אין מיינע האנדלונגען בין איך געווען פערנומען מיט זיך אליין, מיט מיין אייגענעם געראנק.

מיין געראנק איז ראמאלס געווען, צו קרי גען וואס מעהר ליעבע און גליק. אויף א א גרויד סען, שטארקען, אייביגען געפיהל פון איין פער־ זאן האב איך שוין דאמאלס ניט געהאפט. איך האָב געוואלט, אלזא, צוזאמענשארען א סף א סך פונקען און מאכען דערפון דעם גרויסען, שעהנעם ליכטיגען פלאם... און א פונק פון ליעבע איז דאך פאראן ביי יערען מאן, ווען ער קלייבט זיך געהן האָבען פערהעלטניםע מיט אן אינטעליגענטער פרוי.

און אזוי האָב איך געקליעבען און געקליעד בען די פונקען. האַרא — איינער פלענט פער־ לאָשען ווערען, ביז עם וועט אויפשיינען דער לאָשען ווערען, ביז עם וועט אויפשיינען דער צווייטער... און אזוי בין איך געבליעבען מיט לייד דיגען. מיט א אומעטיגקייט אויף דער נשמה, מיט א פוסטקייט אין הארץ... אה, איך פער־ שטעה אייער קוק אפילו אין דער פינסטער: אַפּראָסטיטוטקע"? ניין, קעצעלע, דאָס איז די מעלה מיט דער אינטעליגענטער פרוי, זי אַליין קאנטראָלירט איהרע האנדלונגען נאָך איהר אייד גענעם פערלאנג; און אזוי ווי איך האָב נאָר געווכט די ליעבע, איז ניט געקומען צו פער־ געזוכט די ליעבע, איז ניט געקומען צו פער־

קעהר... אָבער דאָס איז ניט וויכטיג.

מיר איז געוואָרען צוויי און דרייסיג יאָהר.
דאָס אייביגע יאָגען זיך נאָך גליס האָט אנגעהויר
בען לאָזען שפּורען אויף מיין קערפּער. א היבש
בינטעל גרויע האָהר, קנייטשען ארום מיין מויל
און אויגען. די "פּונקען" האָבען אָנגעהויבען ווער
רען זעלטענער, און פּלוצלונג האָב איך געמאַכט
דערמיט קוויט.

א קליינער צופאל הָאָט מיך געבראכט דאָס גיכער צו ענדיגען.

איינמאָל בין איך ארוים פון א טויער, און הארט פאר מיר איז פארביי מיינער א בעקאנד טער דענטיסט מיט זיינעם א חבר אין סטודענד טען קליידער. זיי האָבען מיר ניט געזעהן. איך בין געגאנגען הארט הינטער זיי און געוואלט מאד כען מיט מיין בעקאנטען אַ שפּאַס. און פּלוצלונג האָט זיך אָנגעהויבען אַ געשפּרעך, אין רוסיש, וועגען מיר.

דענטיסט: — קום, איך וועל דיר בעקאנט — מאַכען מיט א דאַמאָטשקא, א פּראַכט.

? סטודענט : — ווער איז זי

דענטיםט: — אַ לעהרערין ביי ב. אין קלאַס. איך זאג דיר, א זעלטענע, מעגסטו מיר גרויבען.

סטודענט: — וואס איז זי, א יונגע? אַ שעהנע? בעלאנגט צו א פארטיי?

דענטיסט: — בינסט א נאר! אז ניט צו קיין פארטיי, קען מען זי ניט נוטצען ?... (ביידע לאכען פרעך) זעהסטו, יונג איז זי ניט, אָבער וואו נעהמט מען יונגע ? שעהן איז זי, מעגסט מיר גלויבען, אפילו ניט אזוי פריש, אָבער אַ מיר גלויבען, אפילו ניט אזוי פריש, אָבער אַ ברונעטין... א טעמפּעראמענט... אינטעליגענט...

...? סטודענט : — און עס קומט אָן גרינג (....) ביידע ריידען שטיל, און לאכען ציניש, פרעך...) מיט א פערפלאמט פּנים, ווי געיאָגט פון

שדים, בין איך א גאנצען טאָג אומגעלאָפען איד בער די גאסען. אהיים בין איך געקומען שפּעט אין אבענד. איך האָב געפונען פון דענטיסט א צעטעלע, אין וועלכען ער זאגט מיר צו, קומען אויפ'ן אנדערען טאָג.

דעם אנדערען טאָג האָב איך שוין געוואוינט אויף א ווייטער אבגעלייגטעד גאס. און אזוי האָב איך מיך אָבגעריסען פון מיין פריהערדיגען לעבען, פון די בעקאנטע, און איך האָב מיך וויעדער פערשפּאַרט אליין מיט מיין אלטער דיענסט.

איצט האָב איך וויעדער אָנגעהויבען זוכען אין וואס אריינצוטהאָן זיך. דאס איז געווען א נויטווענדיגקייט. די גרויע האָר און די קנייטשען האָבען מיך געשראָקען צום טויט. איך האָב מיך געפּרובט נעמען לייענען, אומזיסט. ווי עס ווייזט אויס, דארף מען יוגענד־קראפט און טעמפּערא־מענט אפילו אין קלויסטער צו געהן, ווען מען וויל זיך בעהאלטען פון דער וועלט...

און עם האָט זיף אָנגעהויבען ציהען א לעד בען פון "גאָר נישט". איהר ווייסט, וואס דאָס הייסט ? דאָס הייסט נאָך דער ארבייט אָבעסען, געהן אַמאָל זיצען אן אומעטיגע אין דער אָפּערא, לייענען אמאָל א גרינגען בוך, האָבען א פּאָאר פיערציג יאָהריגע אָבגעלעכטע בעקאנטע. און פֿיערציג יאָהריגע אָבגעלעכטע בעקאנטע. און אַזיי אָבנודיען, אָהן פרייד, טעג און וואָכען.

אזוי האָבען זיך אוועקגערוקט נאָך דריי יאָהר. דאָס פנים איז געוואָרען מעהר פערעל־ טערט און די האָר מעהר גרוי.

צו מיינע פּינף־און־דרייסיג האָב איךּ דורכ־ געמאכט נאָךּ א ראָמאַן. חאַ־חאַ — הערט :

דאָם איז געווען אין א קאַלטען ווינטער־
אבענד. דרויסען האָט א ווינד אויפגעהויבען
גאנצע בערג שנעע און זיי געטראָגען פון איין
אָרט צום אנדערען. מיינע שויבען זיינען געוואָר רען "פערבאַריקאַדירט" מיט שנעע; ניטאָ
קיין דרויסען, ניטאָ קיין בעקאנטע. די אַלטע
קלינגט מיט די שפּיזלעך נערוועז און אומעטיג,
מיר נאָיעט שטאַרק דאם הארץ. איך זוך אויף
א ראָמאן, לעג זיך אויפ'ן זאָפא און הויב אָן ליי־
עגען.

איך געדענק ניט, צו האָב איך עם געלייענט דעם ערשטען מאָל; אָבער א ניי ליכט האָט מיר פּלוצלינג א שיין געטהאָן: די העלדין פון ראמאן איז געווען א פינף־און־דרייסיג יאָהריגע פרוי, דער העלד — איהר געליעבטער, א מאן פון צוויי און צוואַנציג.

דאָס בוּך איז געווען פון א פרוי געשריער בען. איך ווייס ניט, אויב אזא ראָמאַן האָט פּאַר סירט, אָדער איהר הייסעס הַארץ, דאָס הארץ פון דער נביאה, וואס זוכט דעם גליק אין ליעבע, האָט פערלאנגט אזוי וואָס. אָבער די העלדען זייי נען ארויסגעקומען וואונדערבאר בולט, פול מיט לעבען און ווארימקייט. און די ליעבע פון דעם יונגען מאַן צו דער פרוי איז געווען וואונדערבאר־ שעהן. איך האָב דאָס בוּך א גאנצע נאַכט גער לייענט. מיט דארשט האָב איך געלייענט די לייענט. מיט דארשט האָב איך געלייענט די

שטעלען, וואו דער ראָמאן ווערט געשילדערט מיט אזא פייער און הייליגקייט.

איך מוז אויך אזא העלדין זיין", האָט זיך מיר איינגעגעסען אַ געדאַנק.

אין מיינע אויגען האָט אויפגעשיינט די יו־ גענד און ליידענשאַפט. מיין פּנים האָט בעלויכ־ טען דאָס וואונדערבארע ליכט, וועלכע עס פער־ מאָגען נור ברונעטע מענשען מיט א שטאַרקען טעמפּעראמענט....

איך האָב מיך אָנגעטהאָן א דונקעל־רויטעס קלייד, אזוי ווי די העלדין אין בוך, וועלכעס האָט אויך זעהר צו מיר געפּאסט, און איך האָב אָנ־ געהויבען צו זוכען דעב העלר.

איך האָב איהם געפּונען: מיר איז גרינג געווען צו געפּינען דאמאָלט, ווען דער יוגענד־פערלאַנג האָט אין מיר געברענט.

מיין "העלד" איז געווען פּונקט צוואַנציג יאָהר אלט. א הויכער, אָנגעטהאָן אין א גרויען אנצוג, א לענגליך בלייך געזיכט און אויגען פער־טרויערטע, האָט ער אויסגעזעהען ווי א טרויערי־גע פערבענקטע טויב. ער איז דאָ געווען אן עלענד דער, אַ יתום, געארבייט אין א געשעפט פאר א קליינעם געהאלט. א מענש אָהן פריינד, אָהן אַ צוקונפט, און מיט א גרויסען דורשט נאָך לער־אַ ענן און לעזען.

איך האָב איהם געגעבען אן אומזיסטען אוראָק", אזוי האָב איך זיך מיט איהם בעד, קאנט.

אַנגאַ האָט כייר אָנגעקוקט כייט א הֿייכטען שפּאָט. אַ לבנה־שטראַהל איז געפאלען פאר איהד רע פיס און בעזילבערט דעם זוים פון איהר קלייד. איהרע אויגען אין דער דונקעלהייט האָד בען וואונדערבאר געלויכטען; און איך, כייט מיינע "מבינות" האָב געקלעהרט, אז זי קען נאָך איצט אויך זיין א "העלד"...

: וי האָט דערצעהלט

איצט, אויב איהר פוילט זיך ניט, זוכט אויף יענעם ראָמאן (זי האָט אָנגערופען דעם נאָד מען), לייענט יענע שטעלען, וועט איהר זעהען, ווי אזוי אן עלענדער, יונגער, פער'יתום'טער מאן ליעבט דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבען אַ פרוי וואס איז איהם ווייב, פריינד, לעהרער, מוטער און שוועסטער. לייענט וועט איהר וויסען, ווי אווי הערשעל — זיין נאָמען — האָט מיר גער זייעבט.

ווסיאָ פּראָשלאָ קאַק װאָ סניע" (אלעס איז " פאראיבער װי א חלום) האָט אננא זינגענדיג זיך

אָבגעזיפצט. ער איז מיר מיאוס געוואָרען גאָר גיך. איך דעם בין איך שוין ניט שולדיג, נאָר מיינע בעקאנטע.

הערשעל איז געווען אן אָנגעשטעלטער אין און פער־ צומישט און פער־ צומישט און פער־ נומען פון זיין ראָמאַן, האָט ער פערנאַכלעסיגט ראָם געשעפט און פערלאָרען די שטעלע. קיין אַנדער שטעלע האָט זיך ניט געמאכט, און ער פלעגט ניט זוכען אויך. ער פלעגט אָבליגען גאנד צע טעג אויפ'ן זאפא, מיט א לייכטען בוך אין האנד און ווארטען, איך זאָל קומען פון דער ארביים. איך האָב פערדיענט גענוג פאר ביידען. און אין מיין נאַטור איז ניט געווען זיף צו רע־ כענען וועגען געלר. אָבער די בעקאנטע — און איך האָב זיי געקראָגען אזוי פיעל, נייגיעריגע ברואים—זיי האָבען אָנגעהויבען אריינלאָזען זיי־ ער גיפט. "ער קען זיין איהרער אַ זוהן. זי האַלט איהם אוים מיט אלעם און ער טהוט איהר א טובה"... אזעלכע און עהנליכע בעמערקונגען האב איך געהערט אויף שריט און טריט; און צווי הויך זיינען געווען די "בעמערקונגען", צו קיין ווארט האָט ניט פאַרבייגעלאזט מיין אויער.

און אזוי איז ער מיר מיאוס געוואָרען. איך האָב איהם אנגעהויבען חושר זיין. עם האט זיך מיר אנגעהויבען אויסדוכטען. "און טאקי, ווי מיר אנגעהויבען אויסדוכטען. "און טאקי, ווי טהוט עם א מענש קיין זאך ניט און ליגט נאָר אויפ'ן זאפא"? איהר ווייסט דאך, מיר פרויען ווילען זעהן אמאָל אין א מאן א ריטער, א העלד, ניט קיין שוואכע אונבעהאלפענע בריאה. נו, און מיין נאטור דארף ניט פיעל עם זאל מיר ווערען מיאום... און אזוי איז געוואָרען אוים.

נאָכדעם האבען זיך אנגעהויבען ציד הען טעג, וואכען, מאָנאטען און יאָהרען. גרויע און אומעטיגע צייטען, אומעטיגע און איינזאד און אומעטיגע צייטען, אומעטיגע און איינזאד מע. און די איינזאמקייט הויבט זיך ערשט אָן ציהען פאר מיר, און עם וועט זיך נאָך ציהען יאָהרען, א פערטיל יאהרהונדערט און אפשר נאָך דעם אויסוועג האָב איך געוואוסט, איהר ווייסט דעם אויסוועג האָב איך געוואוסט, איהר ווייסט אויך, וואס קען אן עלטערע פרוי טהאָן, אויב ניט מאכען א סוף? איך האָב מיך צוגעגרייט צו דעם. אין מיין קאמאָד האָב מיך צוגעגרייט לייגט דעם שאַכטעל אָפּיום — איך האָב אויס־געקלויבען דעם טויט דורך חלומות — עס אין אנגעקומען די טויטע גלייכגילטיגקייט. איך האָב איף האָב אין מיגע אנגעקומען די טויטע גלייכגילטיגקייט. איך האָב אנגעגעווען די טויטע גלייכגילטיגקייט. איך האָב

רוהיג געווארט ביז עס וועט זיך מיר שטאַרק גלוסטען צו מאכען דעם סוף...

מיין מאן איז אונטער דער צייט געשטארד בען. די טאכטער האט חתונה געהאט. איך האב זי קיינמאל נים געזעהן. איך האָב מורא געהאט זי צו בעגעגנען, און אגב האָט דאָרט די משפּחה גים צוגעלאזם איך זאל זי זעהן, אזוי אין כעם זיינען אלע געווען אויף מיר. איך האָב וועגען איהר ניט געטראכט. נאָכדעם זיינען אין יענער שטאדט פארגעקומען אונרוהען. אין די צייטונד גען האָב איך געטראפען צווישען די רואינירטע הייזער אויך מיין טאכטער'ם. א לאנג פער־ שלאָפענער פערשטיקטער געפיהל האָט אין מיר ערוואכט, דער געפיהל, וואס איז איינגעבוירען אין יעדער מענש, אין יעדער חיה — דער געפיהל פון מוטער־ליעבע. איך האָב אראָבגעבראכט מיין טאָכטער מיט איהר מאן אין דער שטאדט, וואו איך האָב געוואהגט, האָב געמאכט פאר זיי א געשעפט און האָב זיי בעוארגט. דאָס איז גע־ ווען מיט א האלב יאָהר צוריק. קנאפע פערציג יאָהר איז מיר געווען. מיין טאכטער איז אלט איין־און־צוואנציג.

איך האָב געפונען א זייל, אן וואס זיך אנ־צוכאפּען ביים לעבען; דאָס איז די לאנג פער־צוכאפּען ביים לעבען; דאָס איז די לאנג פער־שטיקטע מוטער־ליעבע, וועלכע האָט זיך ער־וועקט אין מיר מיט דער גאַנצער קראַפּט. מיין לעבען איז ליכטיג געוואָרען, דער טרויער פער־שוואונדען. פול מיט צארטקייט איז געוואָרען מיין קול און מיינע אויגען. האָבען געלויכטען מיט גליקזעליגקייט און פרייד.

מיין טאכטער — אין גאנצען געראטען אין טאטען — א בלאסע, א וואסערדיגע, מיט פלאקסענע האר, האָט מיר אויסגעוויזען וואונד דערליף שעהן. איף האָב זי ליעב בעקומען מיט א פיבער, מיט א רעליגיעזער הייליגקייט, אין איהרע וואסערדיגע אויגען האָב איף געלייענט פּאַעזיע, אויף איהר לאנגווייליגען פּנים האָב איף געזעהן "מאדאָנען־שעהנקייט", איהר שטימע, פויל און לאנגווייליג, האָט מיר געקלונגען זים.

מיין איידעם איז אלט פינה און צוואנציג יאָהר. ער איז הויך און שטארק געבויט. ביז דער אתונה האט ער געלעבט מיט זיינע עלטערען אין א דארף. עם שמעקט דאָרפישע פרישקייט פון זיין קערפּער און גייסט. ער איז פעהיג צום געשעפט, צערטליך צו זיין ווייב, און אויך מיר האָט ער באלד. ליעב בעקומען, כאָטש ער האט

פון מיר אזוי פיעל שלעכמם געהערט. מיין מאכר מער האט זיך געריכט אין קינדבעט. איך, אונד גליקליכע, האָב געווארט.

אנגא איז האסטיג אויפגעשטאנען, אנגעד גאסען קעראָסין און אנגעצונדען דעם לאמפּ. אין צימער איז געוואָרען ליכטיג, אננא'ס פּנים האָט געברענט אוןאיהרע אויגען האָבען וואונדער־באר געשיינט. איך האָב געמיינט עס איז צו ענדע, און אלס שרייבערין, איז מיר ניט געפעד לען דער סוף... אנא האָט זיך צוריק געזעצט און דערצעהלט:

חיו—חיו עס איז נאָדָּ ניט דער סוּה, האָט ניט קיין מורא. מיין געפונענער גליק האָט, ווי עס שיינט, אוידְ צוריק געקעהרט אין מיר מיין יוגענד און לעבעדיגקייט. ער פלעגט שטארק קושען מיינע הענד, מיין שטערען און מיר רוד פען מוטעריל. ער, אין זיין דארפישער אונשולד, האָט גארניט פערדעכטיגט. מיר אבער איז זיין קול געווען זים, און זיין קוש האט געמאכט ציד טערען מיין לייב.....

און די אלטע געשיכטע האָט זיף אנגעד הויבען. ער, ניט וויסענדיג, האָט מיך ליידענד שאפטליף געקושט. און איף, יא וויסענדיג, האָב מיך אין איהם פערליעכט. מיין ליעכע צום אייד דעם האָט פערלאשען אין מיר די שנעל־ערוואכ־טע, ניט נאָרמאלע מוטער־ליעבע. איף האָב דער־זעהן מיין טאכטער אין איהר אמת'ער געשטאלט פון איהר טאטען, וועלכען איך האָב אזוי פיינט בעראט... דער באָדען האט זיך ארויסגעגליטשט פון אונטער מיינע פים... און דעמאלט איז געד קומען די צייט פאר'ן אפיום... וואס דען האָב אוד געקענט טהאָן? נאָכגעבען מיין פערלאנג? צוברעכען מיין טאכטער'ם לעבען? כאפּען נאָך א ברעקיל, נאָך א פונק?... און דאָס גרויסע ליכט? ניטא קיין זאך, ניטא...

און אט דאָ אין ווייסען צימער, אויף דעם בעט. איך האָב אוועקגעשטעלט א בוקעט ווייסע רויזען מיר צוקאָפּענס, מסתמה בין איך געווען שטאַרק ראָמאנטיש אויפגעלעגט. שפּעט ביי־נאכט, די דינסט איז שוין געשלאָפּען, איך האָב פעסט פערמאכט די טהיר. איך האָב אנגעטהאָן מיין שעהנסטען ווייסען נאכט חאלאט מיט בלויע בענדער געפּוצט. די האָר האָב איך צופלאָכטען און ארומגעבונדען מיט אַ בלויען באַנד און אזוי האָב איך אנגעהויבען צו חלום'ען.

און איך האָב אנגעהויבען איבערלעבען מיין יוגענד. מיין גאנצער פערגאנגענער לעבען

איז געוואָרען בעלויכטען מיט וואונדערבארע פארבען...

וואונדערבארע קלאנגען האָב איך געהערט, פון אפערא'ם, פון חזנים... מיין טאטענ'ם נגון פון שיר השרים" און אזוי פיעל בעקאנטע געזיכ־, טער... אלעמען, וועמען איך האָב נאר אמאָל ... געועהן אין לעבען.... און אלע אועלכע ליעבע... און אָט זיין איך אויפ'ן העכסטען בארג אין אונ־ זער שטעדטיל... די זונן בעלייכט די אנטקעגענדי־ גע פיעל־פארביגע דעכער, דאָם ליכט איז אזוי וואונדערשעהן... און אט איז זילבערשטיין, מיין ערשטער לעהרער... ער גלעט מיר מיט זיין צאר־ טער האנד... ער שעפטשעט מיר עפים אריין אין אויער און מיין הארץ ווערט אנגעפילט מיט אזוי פיעל פרייד... אָט צוגעהט ער ווי א וואקם... ער דריקט מיך צו זיך, און איך דערפיהל די גרויםע ליכטיגקייט פון גליק, נאָד וועלכער איד האָב מיין גאנץ לעבען געביינקט... עם ווערט ליכטיג ארום... איך הויב אָן שוועבען העכער...

און נאכדעם האט מען מיף אויפגעוועקט: מיין טאכטער האט גראדע יענע נאכט אנגעהוי־ בען געהן צו־קינד...

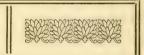
אנגא האָט אנגעהויבען האסטיג שפּאנען איבער'ן שטוב. איהרע טריט זיינען געווען לייכט און גראציעז, איהרע גרויע האָר אויפ'ן יונגען קאָפּ האָבען אויסגעזגהן ווי א זילבערנע קרוין. איהר געזיכט איז בעלויכטען מיט'ן גלאנין פון איהרע וואונדערבארע אייביג־יונגע אויגען. זי איז מיר אויסגעקומען ווי אן אייביגער פראָטעסט קעגען עלטער. ווי א... ווי א... נאָר איהר וועט דאך לאכען, ווי שעהן אזא פרוי קען אייסוקוקען אין די אויגען פון א שרייבערין...

איך האָב נאָכגעקוקט איהרע טריט. "זי איז פערליעבט... פערליעבט..." האָט מיר געד פרעהט א געדאנק. און פּלוצלינג האָט זי זיך פאר מיר אבגעשטעלט. איהר גאנצער פּנים האָט געברענט און געלויכטען, די אויגען האָבען געד שיינט און געקוקט ווייט פאר זיך, איהר קליינע האנד איז געווען געביילט אין א פויסט ווי צו שלאָגען זיך מיט א שונא, איהר קול איז געווען געהיימניספול און שטיל:

..., האָבען זיי מיר ניט געדארפט ראטעווען".... איך האָב פערשטאַנען דעם מיין....

ב. וולאדעק.

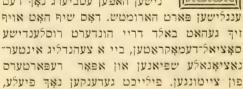

קינדער פון פאלק

ד. פון עסכיערג נאָך הארומטש.

ינט עם עקזיסטירען שיפען האָט נאָך קיינע ניט געהאט אזעלכע מאָדנע פאסאזשירען, ווי די, וואָס איז אין אנפאנג מאי 1907 אבגענאנגען פון דעם דער נישען האפען עסביערג נאָך דעם

ווי אזוי דער צוזאמענפאָהר פון דער רוסלענדיר שער סאציאל־דעמאָקראטישער פּארטיי האָט געזאָלט פארקומען אין קאָפּענהאגען, ווי אזוי די דענישע רעגיערונג האָט דעם צוזאמענפאהר דענישע רעגיערונג האָט דעם צוזאמענפאהר ארויסגעטריעבען נאָך שוועדען, ווי אזוי שוועד דען האָט גענויט אומקעהרען זיך צוריק נאָך דענמארק און ווי אזוי ענדליך די דעלעגאטען האָבען בעשלאָסען צו האלטען דעם צוזאמענ־האָבען בעשלאָסען צו האלטען דעם צוזאמענ־פאהר אין לאנדאן.

רי שטימונג צווישען די דעלעגאטען איז געיוען א טיעפ־דערשלאָגענע. יעדער איינער האָט זיך געפיהלט, ווי א נאוואָטער הוֹגד, וואָס מען טרייבט איהם אוועק פון אלע טיהרען און

א נעפיהל פון בעליידיגונג און ערנידרונג איז געוואקסען צוזאמען מיט דאָס געפיהל פון מורא און געפאהר. עס זיינען געווען צווישען אונז צוויי, וואָס זיינען אנטלאָפען פון א טוידטר אורטייל, צענדליגע אנטלאָפענע פון טורמע, דעפּור פיעלע צענדליגע אנטלאָפענע פון טורמע, דעפּור טאטען פון דער צווייטער גאָסודארסטווענע דומע, און אזוי ווי מיר זיינען געוואָרען לעגאל פאר דער גאנצער וועלט און שפּיאָנען האָבען געשפּירט יעדען טריט אונזערען, האָט זיך געד שטעלט די פראגע: ווי אזוי וועלען מיר קענען שטעלט די פראגע: ווי אזוי וועלען מיר קענען צוריקקעהרען נאָך רוסלאנד, וואו יעדער איינער איינער איז נויטיג פאר דער ארבייט פון רעוואלוציאָן?

אין דעם אלגעמיינעם אונגליק האָט מען פארגעסען דאס אונטערשיעד צווישען "באָלשער וויקעם" און "מענשעוויקעם", פּ. ס. ד. און בונר דיסטען און יעדער איינער איז ארומגעגאַנגען מיט זיינע אייגענע פערטיעפטע געדאנקען.

דער סאלון פון שיף און דעק האָבען פאר־
געשטעלט אן אייגענארטיג בילד. ברייט־פּלייצי־
גע פעסט־געבויטע אוראלצעס האָבען זיך גער
מישט מיט ריהרעוודיגע נערוועזע בונדיסטען;
שראנקע גוטמוטיגע לעטען האָבען געשמייבעלט
צו די בייזליכע האָנאָראווע פּאָליאקען; די
הויכע עכט־רוסישע מאָסקאָוויטשעס האָבען זיך
געמאָסטען אין הויך מיט די גרוזיגער און קאוו־
קאזצעס; סאָלידע בערדיגע דעפּוטאטען פון
דער גאסודארסטווענע דומע האָבען ערנסט פער־
דער גאסודארסטווענע דומע האָבען ערנסט פער־
בראכט מיט די שנעקעס פון דער פּראָווינין
א גאנצע סימפאָניע פון נאציאָנאליטעטען, על־
טער, שפּרָאַכען, געשמאַקען און טעריטאָריעס.

און נאכדעם ווי אלע זיינען געווען צוואך מען אויפ'ן שיף שוין כמעט א מעת־לעת, איז די שטימונג געוואָרען ווארימער און לוסטיגער. די ברייטע טונקעלע וואסערען פון דעם צפונ'די־ גען מעער, די ווייטע ברעגען פון ענגלאנד, וואָס זיינען געווען פערהילט אין א צארטען פיאלטא־ ווען טומאן, די ווארימע מאיאָווע זונן, וואָס האט אראָבגעשיינט פון א קלאָהרען בלאָהליך־ מאַטאָווען הימעל, דער גייסט פון ברידערליכ־ קייט און די לאגע פון אלגעמיינער געפאהר דאָם אלעם האָט אין אונז אויפגעוועקט די קרעפטיגע לייכטזיניגע יוגענד און צוזאמען מים דעם, ווי די שיף האט זיך גערוקט אלץ נעהענד טער צו די פריינדליכע ברעגען פון ענגלאגד, האָט זיך געשטארקט דאָס געלעכטער און דער לוסטיגער גלאנץ אין די אויגען.

באלד איז עמיצען איינגעפאלען א פיינער געראנק. אזוי ווי דאָ זיינען פארגעשטעלט אזוי פיעל נאַציאָנאליטעטען און אזוי ווי פאר אונז שטעהען פאָר וואכען פון ערנסטער און שווערער ארבייט, זאָל מען אביסעל א לעב טהאָן און זייך רורכטאנצען.

אלע זיינען ארוים אויף דער דעק, און א גענאָסע פון דער קאווקאזער דעלעגאציע האָט געמאכט דעם אנהויב.

א הויכער און דארער, דאָך רירעוודיגער און קרעפטיגער, מיט פיס פון א הירש און פלאם־פייערדיגע אויגען פון א בערגען־העלד, האָט ער זיך געלאזען איבער דעם הוילען דעק, ווי א שטורעם־וויכער, צוקנאקענדיג מיט די פינגער און שניידענדיג די לופט מיט זיין קער־ פער, א וועהמיטליכע ליידענשאפטליכע גרוזיני־ שע מעלאָדיע האָט איהם בעגלייט, באלד האָבען זיך פון קרייז ארום איהם ארויסגעריסען נאָך א פֿאָר — אלע בעוואוסטע רעוואלוציאָנערען און וועלט־פּאָפּולערע קעמפּפער פאר פרייהייט און עם האָט זיך געדוכט, אז אין די ראשיגע געדרעהטע דאָך גראציעזע בעוועגונגען פון זייערע טענץ, לעזסטו די געשיכטע פון זייער לאנד, די עקשנות פון איהרע קעמפפע און די ליידעגשפאט פון איהרע העלדען.

מאכט א ווארע! געטריבענע און פערוואר געלטע קינדער פון רוסלאנד, פערווארפענע אויף א פרעמדער שיף און פרעמדע וואסערען, טאנד צען דאָס אויביגע טאנץ פון יוגענד!

נאָך די גרוזינען האָבען די פּוילען געד נאָד די גרוזינען האָבען די פּוילען א קאָמאַד טאַנצט א קראַקאָוויאַק, די רוסען און די בונדאָווסקע דעלעגאציע א שעהר...

די טויט־אורטיילען און פינסטערע ערפאהר רוגגען פון קאטאָרגע, די מורא פאר דער רוד סישער רעאקציע און די פערשיעדענהייטען פון טעאָריע און קאמפּדּ, די 800 יאָהר טורמע וואס איז געהאנגען אויף די פּלייצעס פון צוזאמענד פאהר, אלעס איז פערשוואונדען ווי רויף אין א ווינד אין דעם פּלוצלונג אויסברוף פון פרעה־ליכקייט.

! זינגט זשע! פאטשט זשע, לעבעריג! — פרעהליך! אזוי! אזוי! אזוי!

און פים אזוי פיעל מאָל נעשמירט אין קייטען, האָבען זיך לייכט און בעגייסטערט געטראָגען איבער די ריינע ברייטער פון דעק... אויף איין סעקונדע פלעגט דאָס קרעכצען

פון שיף און כאפען פון די מאשינעם איבער־ שטייגען דאָס יוגענד־געשריי אום ווידער פער־ שטילט צו ווערען אין דעם קינדערשען טומעל פון שפּיעל...

דאָם שיף האָט אלזן ווייטער געשניטען די ברוסט פון די וואסערן, א מראמאָרגע מאט־ ווייסע און געלבליף־טונקעלע פענע האָט זיף געקרייזעלט אהינטער און מיר האָבען גע־טאנצט...

אין צוויי טעג ארום זיינען שוין אלע גער זעסען ערנסט ביי די ארבייטען פון צוזאמענר פאהר און אין א פּאָר מאָנאטען זענען שוין פּיעלע געווען צוריק אין די רוסישע טורמעס.

היבשע עטליכע פון יענעם טאנץ פוילען שוין לאנג אין דער פייכטקייט פון רוסישע קברים — מארטירער פאר פרייהייט און גליק.

> ה. פון "רויטען קרייץ".

אין יעדער שטאדם זיינען געווען אייניגע מענער און איבערהויפּט פרויען, וואס האבען געארבייט פאר'ן "רויטען קריין". ווי בארמהער־ציגע שוועסטער, וואס קומען נאכ'ן שלאכט צו טרייסטען די פערוואונדעטע, אזוי האָבען זיי אונז געטרייסט מיט הילף און מיטפיהל, ווען אונזער מזל האט אונז אריינגעווארפען אין די רוסישע טורמעס. און אפט האבען זיי ארויסגער וויזען אזא מוטערליכע צערטליכקייט, אזא אינדערעס צו קלייניגקייטען, אזא אכטונג צו אונדערע בעדירפנישען, אז עס האט אונז אפט גערמאכט פארגעסען אן די שמוציגע לעכער פון די מורמעס און די פערראסטעטע געדיכטע גרא־טעס.

אבער ווער איז געווען דער אדער די, וואס האָט מיר אמאָל צוגעשיקט א גרויסען פּרעכטיר גען בוקעט פון ראזען? איך בין געזעסען אין ווילנער "לוקישהעם", די נייע מוסטערהאפטע טורמע, געבויט ספּעציעל פאר דעם שטראם פון פאליטישע פערברעכער. אין בעזונדערע קאד מערלאך, דריי טריט די ברייט און זיבען די לענג, האבען מיר ארומגעשפּרייזט פון פריה ביז שפּעט אין אבענד, פול מיט האלב־אבגערי־ ביז שפעט אין אבענד, פול מיט האלב־אבגערי־ סענע געדאנקען און שארפען וועהמוט. פון די אלע טעג פון וואך איז נאָר געווען איינער א אליכטיגער און ברייטער — דער טאג פון "סווי־ דאניעם". עלטערען און געליעבטע, ברידער און דאניעם". ברידער און געליעבטע, ברידער און

שוועסטער פלעגען קופען זעהן זייערע נאָהענד טע די געפאנגענע. און דער הויך פון פרייד הייט און די פרישקייט פון דער פרייער לופט, וואס זיי האבען געבראכט מיט זיך, האט געד מאכט מוטהיג און געשטארקט די הערצער. דערד ביי פלעגט מען ברענגען מתנות, און יעדע מתנה איז געווען א סימוואל פון דער "פריי" און איהרע שטורעפידיגע קעפפּפע.

אָבער צו מיר פלעגט קיינער ניט קומען. קיין קרובים האָב איך דארט ניט געהאט און זייטיגע מענשען האָב איך ניט געוואלט קאָמפּראמעטיר רען. פלעג איך אין דעם טאג פון "סווידאניעם" צוטוליען זיך צום "גלאזאק", דאס קליין רונד שייבעל אין טהיר, און זעהן אנדערע וואס האָד בען זיך פרעהליך און מיט גליקליכע שמייכלען געלאזען אראָב די טרעפּ צום קאנטאר, דעם פּלאץ פון די זעהונגען.

נאָר איינמאָל האב איך דערהערט דעם נאדזיראטעל אויסשרייען מיין נאָמען. ווער איז צו מיר געקומען? האט עמיץ געריזיקירט מיט זיין זיכערהייט נאָר צו דערצעהלען, אז איך בין ניט אליין? מיט ציטערענדע הענד האב איך ארויפגעוואָרפען מיין רעקעל און בין אַראָב אונטען.

ראס איז פאר אייך. — און דער נאדויר באטעל האט מיר דערלאנגט א גרויסען פּרעכ־ בוקעט פון פרישע לעכעדיגע זיאזען.

? ווער האט דאָס מיר געלאזען

דער נאדזיראטעל האט א שמייכעל געד טהאָן.

מיר געדענקען ניט. —

דערצעהלען, ווי אזוי איך האָב דעם בוקעט געכאוועט, ווי אזוי איך האָב פאר איהם אבגעד געבען מיין איין־איינציג גלאז, ווי אזוי איך האב צונויפגעקליבען די אראָבגעפאלענע בלי־ האב צונויפגעקליבען די אראָבגעפאלענע בלי־ טהען און בעהאלטען זיי אין די ווייטסטע קעד שענעס ? דאם איז זעהר סענטימענטאל, אבער וואָס מאַכט עס אויס, אז איך בין געווען גליק־ ליך?

און פון דענסטמאָל אָן זוּך איך אלין אויס־צוגעפּינען, ווער איז דאס געווען? ווער פון צוגעפּינען, רויטען קריין" האט זיך דערמאנט, אז בלומען קענען מאכען גליקליך אפילו אין טורמע?

.]

שרת מלכה.

אין מינסק אויף זיעבעצקער גאם, - די גאם פון היימישע אכסגיה'ם, קליינע קראמען און שמוציגע הויפען, וואו די רעדער פון די גרויסע בעל־עגלה'שע וועגען טשעפען זיך אפט איין אין די פארבייגעהענדע פערד־טראמווייען און וואו מענשען האווען מעהר ווי אויף אוועל־ כער ס'איז אנדער גאם, — שטעהט א לאנגע אלטע האלב־חורבה, האלב־הויז, וואָס געהערט צו אן אלטען מאָנאסטיר. אין אט דעם הויז, וואָם איז פערנומען מיט געפעס־ און הערינג־ קראָמען, געפינט זיך א זאוואָד פון סעלטצער־ וואסער און אט אין דעם ואוואָד, צווישען דעם הו־הא פון גאס און דאָס דרעהען זיך פון דער ראָד, וואס מאַכט סעלטצער, צווישען אַלטע ארימע מעצעל און גרויסע קופערנע סיפאָנען האָט זידָ אויפגעהאָדעוועט און ערצויגען שרה מלכה, דאם איינפאכע און געוועהנליכע קינד פון פאלק, וואָם איז אזוי יונג און אזוי אומגע־ לומפערט — אונגערעכט געשטארבען.

נאנין מינסק האָט געקענט שרה־מלכה'ן און גאנץ מינסק האָט זי געליעבט. ניט דערפאר, וואָם זי איז געווען קלוג אדער גוט אדער גרוים, נאָר דערפאר, וואס זי איז געווען אזוי מאָדנע־ צוציהענד, אזוי אייגענארטיג־ליעב. קראפט איז געלעגען אין איין קליינעם שמייכעל, וואָם ווען עם האט געשפּיעלט ארום איהרע ליפען, האָט איהר גאנצער געזיכט געשיינט, אזוי ווי ארומגערינגעלט מיט א הייליג געטליך שיין. זי איז נים געווען שעהן אין דעם געוועהנליכען זינן — פון העכער ווי נידריגען וואוקם, מאָגער און אפט בלאס, מיט א קערפער וואס איז גע־ ווען ווייבליך־צארט און לייכט, האָט זי גע־ שיינט צו זיין ניט בערייטענד און געוועהנליף. נור ווען זי האָט געשמייכעלט איהר אידישען וועהיגען שמייכעל, ווען איהרע גרויסע שטראה־ לענדע אויגען, עטוואם פייכטע און אזוי ווי פרע־ גענדע, האָבען געקוקט פערוואונדערט און דרינ־ גענד, דאן איז זי געווען מעהר ווי שעהן און מעהר ווי פרעכטיג. דאן איז שרה מלכה געווען א מלכה, א קעניגין, וואָם טראָגט די גאנצע פער־ אנטווארטליכקייט פון רעגיערונג און שמייכעלט דאָך מוטערליך צו איהרע אונטערטהאנען, א מאדאָנע, וואָס טראָגט אַ גאָט אונטער איהר האר־ צען און האָט דאָך אלע ליידען פון א מענשליך ייעוען.

און אזוי ווי פרומע קריסטען פיהלען פריד בער און לייכטער, ווען זיי פאָהרען פארביי דעם מער און לייכטער, ווען זיי פאָהרען פארביי דעם געשטאלט פון געקרייציגטען גאָט, וואָס שטעהט אויפ׳ן שייד־וועג, אזוי האָט מינסק יאָהרענלאנג שפּאצירט פערביי דעם קרעמיל, וואו שרה מלכה האָט פערקויפט סעלצער און האָט געפיהלט לייכטער און בעסער, ווען איהרע אויגען האָבען אוויסגעשמייכעלט פון אונטער די לאנגע טונ־קעלע ברעהמען.

ווען זי וואלט געלעבט אין איטא־ לעאָנאר־ צוום ליען, אין דער פון דא דא־ווינטשי, וואָלט איהר פארטרעט איצט געהאנגען אין די קונסט־גאלעריען פון דער וועלט צוגלייך מיט די געטליכע פּאָרטרע־ טען פון זיינע פרויען; וואָלט זי געלעבט אין פאריז אין דער צייט פון דער גרויסער פראנ־ צויו ישער רעוואָלוציאָן, וואלטען פיעלע צוליעב איהר געגאנגען אויף דער גילאָטינע מיט א שמייכעל אויף די ליפען. נאָר אזוי ווי זי איז געווען א געוועהנליך אידיש מיידעל אין אן ארעמער אידישער שטאדט, האָט זי פערקויפט סעלצטצער־וואסער און האָט מיט איהר מאדנער בעזעעלטער שעהנהיים געקוויקם די הערצער פון פערטרוימטע און אזעלכע ווי זי -- בלאסע ליעבע אידישע קינדער.

נאטור, אקטיווע נים בעזיצענדיג קיין האָט זי דאך געהאט א טיעף געפיהל פון געד גאנצער רעכטיגקייט און צוזאמען מיט דער USS מינסקער יוגענד האָט זי דורכגעמאַכט טטופען פון דער שטורעמדיגער רעוואָלוציאָ־ נעוער צייט. ווען מינסק איז געווען ציוניסטיש איז זי געווען א מיטגליעד אין די דאַ־ מאָלסט שטאַרקע פּועלי־ציון און פון יע־ נעם קליינעם אינטימען קרייז יונגע - לייט, וואָס האָט שפעטער ארויסגעגעבען א היבשע צאָהל אידישע טוער און שרייבער. ווען דער שטורם־וואלקען פון דער רעוואלוציאָן איז גע־ וואָן ען געדיכטער און ווייטע בליצען האָבען אָנגעזאגט דאָס קומען פון דער קאטאסטראפע, איז זי אריבער צום "בונד" און האט צוואמען מיט פיעלע פון איהרע פריהערדיגע ציוניסטישע חברים אנטהייל גענומען אין רעוואלוציאָנערען קאמפף.

אין זומער פון 1904 איז זי ארעסטירט געוואָרען אין ווארשא נאָך די גרויסע דעמאָג־ סטראציעס פון יענעם יאָהר און איז אריבער־ נעשיקט געוואָרען אין טורמע פון איהר גע־ נעשיקט געוואָרען אין טורמע פון איהר גע־

בורטס־שטאדט. מיט יענער צייט איז ביי מיר פערבונדען אן עראינערונג, וואָס נאר די פייכטע שווארצע ערד פון מיין קבר וועט מאכען בערגעפען.

מיר זיינען דענסטמאָל געזעסען ביי א הונדערט פּאָליטישע אין מינסקער טורמע. צור ליעב דער אונרוהיגער צייט אויף דער פריי ווי אויך צוליעב פערשיערענע מיספערשטענדניסע אויך צוליעב פערשיערענע מיספערשטענדניסע אין טורמע, האָבען מיר בעשלאָסען צו מאכען א בונט און אין דעם משף פון פופצעהן מינוט איז אין דער טורמע ניט פערבליעבען קיין איין גענעע טהיר, בענקיל, טיש אָדער פענסטער. גער דאמאלסדיגער מינסקער גובערנאטאָר, איינעו פון די ליבעראלסטע רוסישע טשינאָוור ניקעס, האָט דאן נאָכגעגעבען אלע אונזערע פאַזערונען און בעפאָלמעכטיגט מיף איבערצו־געבען זיין בעשלום צו אלע פּאליטישע ארעס־טירטע.

איך האָב דאן שרה מלכה'ן ניט געהאט געועהן פאר א היבשע צייט, און ווען דער אויפזעהער האָט געעפענט איהר קאמער, בין איך אריין מיט א געפיהל פון געשפאנטער ערווארטונג און נייגעריגקייט.

אלם איינע, וואס איז געזעסען פאר'ן "דאָפּראס", איז פאר איהר געווען אבגעפיהרט א בעזונדער רונדער נידריגער צימער אין דעם אונטערשטען טורעם, וואו קיינער האָט מיט איהר' נישט געקענט קומען אין בעריהרונג. פאר איין אפילו איז זי דארט אבגעזעסען איינע אגיין אפילו אָהן דאָס רעכט פון "שפּאציער". פון דעם בונט האָט זי געוואוסט און האָט אליין צובואָכען די שויבען פון איהר פענסטער, צובואָכען די שויבען פון איהר פענסטער, אבער זעהן א חבר האָט זי זיך ניט געריכט.

עס איז געווען פארנאכט. איין שטראהל פון דער רויטער פארגעהענדער זון האָט זיך, איין

גאָט ווייסט ווי אזוי, דורכגעריסען דורף דער הויכער טורמעדצוים, איז דורכגעדרינגען די געדיכטע גראטעס און האָט זיף געלעגט אויפן באלקען אין א לאנגען העלען פלעק. שרה מלכה איז געשטאנען אין מיטען צימער, האלטענדיג אין קאמען איהרע פרעכטיג־לאנגע זיידענע קאשטאַגען־האהר.

זי איז געווען טיעף פערטראכט. זי האט נים געהערט דאם עפענען פון דער טהיר, נים ביינע טריט. די אויגען, גרעסער ווי געוועהנליך, האָבען עקשנות'דיג געקוקט אויפ'ן וואַנד בעת זי האנד האָט פויל און אזוי ווי ניט פיהלענדיג געפיהרט מיט'ן קאם איבער די גלאטע האָהר. איך האָב שטיל אויסגערופען איהר נאָמען. רוהיג און געלאסען האָט זי אויסגעדרעהט צו מיוֹ וֹאָם געזיכט, האָט אנגעהויבען צו שמייכד לען און אלע פארבען פון פרייד האָבען אָנגע־ הויבען שפּיעלען אויף און ארום איהר געזיכט. אנטקעגען אלע פאקטען פון דער וויסענשאפט און אונזער ערפאהרונג, בעהויפט איך, אז א גרויסע ראָד פון ליכט, ווי עס ווערט געמאָהלען ארום די קעפ פון די הייליגע, האָט געשפּיעלט ארום איהר קאפ.

אפילו דער געהילף פון נאטשאלניה, וואָס האָט מיך בעגלייט, אן אויסוואורף און תליון, האָט זיך אבגעקעהרט, ניט קענענדיג פארטראגען דאָס ליכט פון איהר פּנים....

! ווי אונגעריכט און ווי גוט ---

לעצטען ווינטער איז זי געשטארבען פון א צווייטען קימפּעט צו דעם טיעפסטען טרויער פון אלע איהרע פריינד. צוזאמען מיט איהר טויט איז פאר פיעלע פון זיי אויסגעלאָשען געוואָרען די זונן איבער דעם אלטען ליעבען מינסק.

*

יואל ענטין.

דאם טהעאטער

אָךְ קיינפאָל איז דאם אידישע טהעאטער אין אמעריקא סערליף ניט געווען אין אוא בליהענדען צושטאנד, ווי איצט, ביי דער ערעפנונג פון דעם נייעם

סעזאן. דאָס אירישע טהעאטער אין ניו יאָרק האָט זיך צעוואקסען אין א ריעזיג געשעפט פון מיליאָנען. הונדערטער טויזענדער דאלארם וועד רען אריינגעלייגט אין א נייעם טהעאטער; בעד ריהמטע קינסטלער פון דער אייראָפּעאישער ביהנע לוינט זיך פארבייטען זי אויף דער אי־ דישער ביהנע; עס זיינען געוואָרען אידישע שטעדט טהעאטערע אין מעהרערע גרעסערע אויםער ניו יאָרק; און אפילו די קלענערע שטעדט זיינען שוין היינט אויך ניט זשעדנע קיין אידיש טהעאטער. און דערמיט איז נאָך די זאך ניט געענדיגט. פון די ברעקלעך פון דעם היגען טהעאטער־טיש ווערען געשפּייזט די אידי־ שע ביהנען פון רוסלאנד, גאליציען, רומעניען, ארגענטינא און סאוטה־אפריקא.

אָט אזוי איז עם אויםערליך. אינערליך אבער איז דאָם אידישע טהעאטער נאָך קיינ־ מאָל אזוי נאָהענט צום אונטערגאנג ניט געווען, ווי איצט. ביי אונז זיינען דא גענוג סקעפּטיקער, וואם זאגען פאראוים קורצע יאָהר דער גאנצער אידישער שפּראך אין אמעריקא. יענע נבואה איז א צו פינסטערע בנוגע צו אונוער לשון; זי מוז אבער אין ווייניגע יאָהרען ארום מקויים ווערען אויף אונזער טהעאטער, אויב עם וועלען ניט אנגעווענדעט ווערען קיין ראדיקאלע מיטלען עם אין גאנצען איבערצובויען, אָנטרינקען עס מיט נייער לעבענס־זאפט, און די בעריהמטע קינסטלער, מיט וועלכע מען טראקטירט אונז, און די נייע הייזער, וואס מען עפענט פאר אונז בריים פארנאנדער, זיינען אפשר נים מעהר ווי מאָמענטען אין דער לאנגער גסיסה פון דער היע־ גער אידישער ביהנע, נים מעהר, ווי א מאָמענ־ טאַנעם אויפפלאקערען פון דער צאנקענדער ליכט.

.1 א אידיש טהעאטער מוז זיין דורכאוים איד

דיש, אז ניט, קען עם ניט לעבען, אז ניט, האָט עם גיט קיין גרונד פאר וואס צו לעבען. פאר צוויי יאָהרען, למשל, האָט מען מיט ערפאלג געשפּיעלט אויף דער אידישער ביהנע א אונד גארישע פּיעסע "דער טייוועלֿ". פון דער היעגער ענגלישער ביהנע איז די עברי געווען איבערזעצט, און פון דער היעגער ענגלישער ביהנע זיינען די אויפפאסונגען און די מאניערען געווען נאָכקאָ־ פירט. אבער וואס פאר א זינן האט עס זעהן א נאכגעמאכטע, נאָכגעשריעבענע שטיק, ווען מען קען פאר די אייגענע געלד זעהן דעם ארי־ גינאל? מען קען דאָך נים לייקענען, אז אונזער טהעאטער־פּובליקום, וואס בעשטעהט כמעט אויסשליסליך פון דער יונגווארג, פארשטעהט כמעט גענוג ענגליש, אום צו קענען מיטלאכען אָדער מיטוויינען מיט א 14טער סטריט אדער זאגאר בראָדווייער טהעאטער עולם. אזוי האָט עם אויך קיין זינן און קיין עקויםטענין־בערעכ־ טיגונג ניט, אראָבצוברענגען אויף דער אידישער ביהנע אן אייראָפּעאישען קינסטלער ער זאל פאר אידען, אין א קאלטער, פרעמדער אטמאָספערע, אָהן דעם הארמאָנישען צושפּיעלען פון די אנ־ דערע שוישפּיעלער, אהן די אבסאלוט נויטיגע כלי מכשירים, שפּיעלען קריסטלידְ־קלאסישע פיעסען. עס איז אויך נאריש צו ערווארטען, אז אן אקטיאָר, וואָס האָט זיך אויפגעהאָרעוועט אויף דער אייראָפּעאישער ביהנע, האָט זיך ער־ צויגען אויף אייראָפּעאישע פּיעסען, און האט זיין גאנצע איבונג געקראָגען אין פאָרשטעלען וועלטליכע כאראקטערע, דאָס אוא אקטיאָר זאל זיך פון העלער הויט איבערברעכען, ווערען א אידישער אקטיאָר און פארשטעלען אידיש לעד בען, אזוי, אז אידען זאלען עס ליעב האָבען און דערפון הנאה האָבען און זיך אן דעם קינסטלע־ רייט דערוואַרימען.

א אידישע ביהנע קען נאָר דאן זיין פאל־ שטענדיג אידיש, און קען נאָר דאן ערפּילען איהר צוועק און האָבען אן עקזיסטענץ־בערעכ־

טיגונג, ווען איהר שפראף וועט זיין פאלשטענדיג אידיש, ריין און זאפטיג, אויסגעקנאָטען פון פאָלקס הארץ און פערעדעלט און בעלויכטען דורף זיין נשמה דעם פאלק'ס פיינסטע דיכטער. די אמת'ע אידישע ביהנען־שפראף טאָר ניט זיין קיין איבערזעצטע, נאָכ־געמאַכטע, קינסטליכע, אַזיי ווי אונזער היעגע צייטונגס־שפּראף, זי מוז זיין די שפּראף פון צייטונגס־שפראף, זי מוז זיין די שפּראף פון אינזערע בעסטע ריסישע שריפטשטעלער.

די פּיעסען מוזען זיין אידיש, ניט בלויז מיט דער שפראך, נאָר אויך מיט די טיפען, כאראקטערע און סיטואציאָנען און מיט דער גאַנצער אומגעבונג. ווען אפילו אַלגעמיינע פּראב־ לעמען ווערען בעטראכטעט, מוזען זיי בעטראכט ווערען מים אידישע אויגען, דורכגעצויגען ווע־ רען מיט אירישע געראנקען־פערימלעך און בעלויכטען מיט די פונקען פון אידישען הומאָר. "אזעלכע פּיעסען זיינען געווען "מירעלע אפרת און "גאט מענש און טייפעל". אבער אזא פּיע־ סע ווי "אייקעלע מזיק", למשל, כאָטש מען רעדט אפילו אין איהר אויף אידיש, און פיער פון איהרע פערזאנען געהערען צופעליג צום אירישען ניור יאָרק, וואלט, אפילו ווען זי זאל געווען האָבען א ליטערארישען ווערטה, דער אידישער ביהנע לחלוטין גאר נישט צוגעגעבען.

א אידישע ביהנע מוז האָבען אידישע שוי־ שפּיעלער. זיי דארפען זיין אמת'ע אידען, ארוים־ געוואקסען פון פאלק און פון פאלק ערצויגען. אוריש איריש אוישפּיעלער קענען שאפען א איריש שפיעלען. און א איריש שפיעלען איז דורכאוים נויטיג אום צו קענען פּאָלשטענדיג וויעדער־בע־ שאפען א אידישען כאראקטער אויף דער ביהנע. נאָר דאָס אידישע פאָלק און דאָס אידישע לעבען האט געקענט ארויסגעבען א מאָגולעסקאָ'ן, און נאר אידען קענען מאָגולעסקא'ן ווי געהעריג איז אפשעצען, און נאר אידען קען ער ריכטיג פאָרשטעלען. איבערטאָן מאָגולעסקא'ן פאר קאָקלענען — איבערטאָן הן אין די קליידער און הן אין דעם לשון — איז אונמעגליך. אזוי איז אויך ניט מעגליך, אז די צוויי ביהנען זאלען מיט די צוויי קאמיקער מאכען א בייט.

פארשטעהט זיך, אז א עכט אידישע ביהנע וועט אויך ניט זיין פארפול אהן א עכט אידיד שען, ד. ה. א געבילדעטען אידישען רעזשיסאר, אהן א געבילדעטער אידישער הינטער־קוליסען וועלט.

אונזער ביהנע איז איינגעטונקט אין גוי־

אישקיים און עם־הארצות. גויאישע פּיעסען, א גוי'אישער אידיש, א גויאיש שפּיעלען, א גוי־ אישע אויםשטאטונג אפילו. די גייםטיגע אט־ מאָספערע פון א רבניש הויז אויף דער אידישער ביהנע ווערט געשאפען פון אירלענדער אדער דייטשען. אנשטאט פאליצעס מיט גמרות, יורה־ דעות און מדרשים שטעהט אן אמעריקאנער ביכער־שאפקע מיט עטליכע "רעקארדם" און לאָא"־ביכער. דארף מען באהענגען די ווענט "לאָא"־ביכער. מיט גאונים, בענוגענט מען זיך מיט דער איין־ און־איינציגער רב הכולל׳ם פאָטאָגראפיע, וואָס האָט זיך פערוואלגערט צווישען די טהעאטער־ בעבעכעם; און דארף מען א חופה, בינדט מען אויף א בלאָטשקענעם טישטוך אויף פיער פלע־ קער. אמת, דאָס זיינען קלייניגקייטען, — כאטש אויף אָנצוהויכען די געווינשטע שטימונג אין א — פיעסע זיינען דאס העכסט וויכטיגע זאכען אָבער זיי כאַראַקטעריזירען די גאַנצע קינסטלע־ רישע נאַכלעסיגקייט, טעמפּקייט, די גאַנצע עם־ הארצות, די גאנצע קינסטלערישע ניט אידיש־ קייט, וואס הערשט אויף דער אידישער ביהנע.

.2

די אומות העולם האָבען א פרישען, ריינעם קוואל פון וואנען צו שעפען נייע קרעפר טען פאר דער ביהנע. זיי האָבען זייערע דרא־ מאטישע שוהלען, וואו עם ווערען אויפגעזאמעלט און אפּגעהיט די בעסטע, די שעהנסטע נאציאָ־ נאלע און אלגעמיינע דראמאטישע טראדיציעם פון דעם בעשטימטען פאלק. די דראמאטישע שוהלען גיבען ארוים אינטעליגענטע אקטיאָרען, וואם זיינען בעהאווענט, לכל הפחות, אין דער דראמאטישער ליטעראטור, אונטערריכטעט ווע־ גען דעם עצם פון דראמא אין דער טהעאטער־ קונסט, פארבערייטעט צו קענען אפשעצען א ליטערארישען, כאראקטעריסטישען שטריך, און ערצויגען אין א געוויסער קינסטלערישער מאָ־ ראל. אזעלכע שוהלען האָבען אויך זייערע קליינע טהעאטערלעד, וואו די שילער געוואוינען זיך איין אנצוווענדען זייער לעהרע אין דער פּראקד טיק. אזעלכע שוהלען און טהעאטערע גיבען אויך ארוים געבילדעטע, פיין קינסטלערישע, רעליקאַט עמפּפינדליכע רעזשיםאָרען. און ניט זעלטען ווערען אין דער גינסטיגער לוסט פון אזעלכע אראנזשערען פון דער טהעאטער־קונסט אויך אויפגעהאָדעוועט נאציאָנאלע דראמאטור־

די ערשטע אידישע אקטיאָרען מיט אונגע־

פעהר פערציג יאָהר צוריק זיינען געווען גאסען־ אינגלעף אדער משוררים, אונוויםענד הן אין אידישע הן אין אלגעפיינע ליפודים. צופעליג זיינען אַ פּאָר פון זיי געווען בעגאַבט פאר דער ביהנע. צופעליג האָבען א פּאָר פון זיי געהאט א אירישען הוש, און האָבען עפּים ווי דורך א רוח הקודש פערשטאַגען איבערצוגעבען א איר דישען קנייטש, א פאלקסטהימליך קווינטעלע. פערציג יאָהר זיינען אוועק. אייניגע פון זיי זיי־ נען שוין טויט ; נאָדָ אַ פּאָר דערציהען, פאר דער ביהנע, יעדענפאלכ, זייערע לעצטע יאָהרען; די אנדערע, וויעדער, זיינען שוין אבגעטעטפט, אויסגעוועבט געוואָרען, און האָבען שוין באלר פערלארען יעדע ביהנען־עררעגונג, יעדע אמבי־ ציאָן צו וועלען בעזיענען אן עולם, קורץ יענעם קינסטלערישען ציטער, וואס גיט דעם שפּיעלען אַ ליעבע אויפריכטינקייט און מאַכטע יעדע אַל־ טע ראָלע פאר ניי און פריש.

פאר די פערציג יאָהר זיינען, אמת, צוגע־ קומען א סך נייע שוישפּיעלער. אבער פון וואנען קומען זיי ? וועלכע ערציהונג, וועלכע פארבעריי טונג, וועקכע ליטערארישע און דראמאטישע פראדיציעם בריינגען זיי אויף דער ביהנע? זייער דראמאטשע שוהלע איז געווען דער צי־ גייגער־וואגען, אין וועלכען זיי האָבען זיף ארומד געשלעפט מיט א פעקעל נאָמענלאזע און אונ־ פעראנטווארטליכע אוים'ן קמְּטעדיאנטען ראוד"; זייערע לעהר־יאָהרען האָבען זיי פאר־, בראכט אויף די אונזויבערע ברעטער פון דעם מוזיק־האָל, דעם באַלאַגאַן, וועלכען אַ פּאָר פּרִינקע געלד־כיאכערם האָבען געכאפט אויף דער בויערי און מיט האק און פאק אריבערגע־ קוריעם אויף דער אידישער גאם. אנדערע וויעדער, די בעסערע שוין, האָבען זייער דרא־ מאטישע קונסט און זייער ליטערארישען וויסען ערווארבען אין זייער טאטע־מאמעס גארדערא־ בען. זיי זיינען די זיהן און טעכטער פון די על־ טערע אירישע אַקטיאָרען און אַקטריסעס, און טאקי מיט דעם כח, גלייך ווי דאם אידישע טעאַטער וואָלט געווען אַ אינדישע קאסטע אָדער א מיטעלעלטערליכער צעך, זיינען זיי ארויף א אווָף דער ביהנע. זיי מאכען נאָף זייערע עלטע־ רען און פאראייביגען זייערע תנועות און הא־ ווייעם; זיי שטודירען דאָם אידישע לעבען ניט אין לעבען נאר אויף דער ביהנע; זיי מאכען נאָך נים קיין מענשען נאָר שאָטענם און אליין זיינען זיי שאָטענס פון שאָטענס:

עם איז איבריג זיך נאָך איצט אפצושטעלען אויף דעם אונגליק, וואס די אידישע אקטיארען יוניאָן מיט איהר "הינעזשער וואנט", איהרע נים קינסטלעריטע פאדערונגען, איהרע דיקטאטאָרי־ שע גאנגען און איהר פערכאפען צו זיך די גאנצע דעה איבער די נייע שטרעבער צו דער אידישער טהעאטער־קונסט, אויף דעם אונגליק, וואס זי האָט דער אידישער ביהנע געבראכט. עס איז היינט ניטא קיין איין פריינד פון דער אידישער ביהנע און די אידישע יוניאָנס — און פאר אוא איינעם האלט איך מיך - וואס זאל ניט איינ־ זעהן דעם טעות פון אריינשפארען א פעראיי־ ניגונג פון קינסטלער, פון ביהנען קינסטלער, אין די שמאָלע אין גרונד־פערשיעדענע רעמלעד פון א טרייד־קאָנסטיטושאָן. און דאך איז ביי דער איצטיגער גלייכגילטיגקייט און מאכטלא־ זיגקיים פון אונזער עפענטלכער מיינונג, און ביי דער איצטיגער חניפות'דיגקייט אדער פייגהייט, זאגאר פון אונזער בעסערער פרעסע, גיטא קיין שום האפנונג פון דיעזען אונגליק פטור צו ווערען.

אָבער מיט דער אקטיאָרען יוניאָן ווערט נאָדְ דער אונגליק ניט אין גאנצען ערשעפּט. אין מאנכע הינזיכטען איז אפשר די כאָריסטען יוניאָן נאָך א גרעסערע צרה איידער די אקטי־ אָרען יוניאָן. אין אונגעפעהר 60 פעלע פון הונ־ רעדט זיינען די כאריסטען פראסט און פשוט אן אנאכראניזם אויף דער אידישער ביהנע, עפעס אזוינס, וואס האָט שוין לאנג אפּגעלעכט זיין צייט, און דארף געפינען א מקום מנוחה אין דעם ספר הזכרונות פון דעם אידישען טהעד אטער, אדער אין א אידישען טהעאטער־מוזע־ אום. אין די מייסטע נייע אידישע פּיעסען איז גאר קיין געזאנג ניטא. אבער אזוי ווי די כא־ ריסטען ווערען דאָך מיט געוואלד אויפגע־ צוואונגען אויף די טהעאטערע, זאגען צו זיי די מענעדזשערם: "ווי באלד מיר צאָהלען שוין יאָ געלר, פאר וואס זאלען מיר פון זיי ניט האָבען עפעם א נוצען ?" און אזוי ווערט אין היינטיגע פיעסען אריינגעשטוקעוועט דאָם אלט־פרענקישע אידישע טהעאטער־געזאנג, וואם מעהר ווי עקעל קען עס ביים מאָדערנעם אידישען טהעאטער־ געהער. גיט ארויסרופען. אין "פאלקס־סצענען", ווערען די כאָריסטען בענוצט אלס סטאטיסטען, און עפּים העסליכערעם ווי סטאטיסטען פון דער אידישער ביהנע איז זיך איינפאך אונמעגליך פאָרצושטעלען. א סטיטיסט מוז געלערענט וועד

רען אלס סטאטיסט; דאָס איז זיך א בעשיידעד נע אבער בעזונדערע קונסט. א סטאטיסט דארף ניט אראָפּקוקען אויף זיין קליין ראָליעצקע מיט פעראכטונג. דער אויסוואהל פון סטאטיסטען מוז אימער זיין גרויס און פריי. אבער זאל זיך נאָר דער לעזער דערמאָנען, ווי שעהן אונד זערע שטארק מגושב'דיגע כאריסטען קוקען אויס אלס דארע, אויסגעווייקטע ישיבה־ אויס אלס דארע, אויסגעווייקטע ישיבה־ גלאט און נאטירליף עס ליגען די בערד און ווי גלאט און נאטירליף עס ליגען די בערד און אטער, זאָל זיך נאָר דער לעזער אויף דעם אלעמען דערמאָנען, און ער וועט גלייף דערפיה־ לען דעם זיסען טעם, וואס די כאריסטען יוניאָן לען דער אידישער ביהנע.

2

אברהם גאָלרפּאַדען, דער ערשטער אידישער טהעאטער־דראמאטורג און רעזשיסער, איז געווען א משכיל, א אידישער אינטעליגענט, א אידעאליסט, א פאלקס־דיכטער מיט א שטאר־ קען הוש פאר דאם פאלקסטהימליכע. אויב, פון איין זיים איז געווען אן אומגליק, וואם גראד איהם און ניט קיין בעגאבטערען דיכטער, איז בעשערט געוואָרען דעם אידישען טהעאַטער צו גרינדען, איז אבער פון דער אנדערער זיים א גליק געווען, וואס גראד ער און ניט קיין ערגערער איד האָט יענע גרויסע זכיה געהאט. אבער עס איז געווים אן אומגליק געווען, וואם דער שטראם פון דער אידישער ביהנע האָט איבערגעוואלד געמוזט אפגעקעהרט ווערען פון רוסלאנד קיין : אמעריקא. און אָט ווי דער רעזולטאט איז ארוים די ביהנע איז אָפּגעריסען געוואָרען פון דער ליי טעראטור; די אידישע ליטעראטור האָט זיך ענטוויקעלט באזונדער און די אידישע ביהנע באזונדער; מיט דער אויסנאהמע פון גארדין, און צום טהייל פינסקי, ליבין און קאברין האָבען פאר דער אידישער ביהנע געשריעבען נים קיין שרייבער, נאָר "פּיעםע־לייט". צו דער זעלבער צייט זיינען כמעט אלע דראמאטישע ווערק פון פרץ, שלום אש און הירשביין, ווערענדיג גע־ שריעבען טויזענדער מיילען ווייט פון דער" אידישער ביהנע, אין גרונט גענומען אונטויג־ ליך פאר'ן טהעאַטער. זיי זיינען געשריעבען אָהן דער פערשטענדנים פאר דעם אייגענטהימליך דראמאטישען, — די האנדלונג — אהן ביה־ נען פארשטעלונגס־קראפט און אהן ביהנען־ טעבניק.

אין אמעריקא איז דאָס אידישע טהעד אטער ביסלעכוויים אריבער פון די הענד פון אידעאליסטען און קינסטלער אין די הענד פון איינפאכע געשעפטמאכער, וועלכע האבען אין דעם אפילו ניט די אינטערעסע פון אן אקטיאָר־ מענעדזשער. אין אמעריקא איז די אידישע השפעה אויף דער ביהנע אלץ שוואכער געוואָרען. דאָס טהעאטער איז אלץ מעהר אריינגעפאלען דאָס טהעאטער איז אלץ מעהר אריינגעפאלען אונטער דעם איינפלוס פון דער ענגלישער ביהנע, אי דאס ניט פון דעם בראדווייער טהעאטער מיט זיינע, גאט ווייסט ווי שוואכינקע פרעטענזיעס אויף ליטעראטור און אנשטענדיגקיים, נאר פון דעם 14טער מיט זיין מעלאד דראמא, גראבען ציניזם און הפקרות.

ביי די אומות העולם גרופירט זיך די אינ־ טעליגענץ ארום טהעאטער. זי האט עם דעם טהעאטער ליעב, זי גיט איהם צו קוראזש. זי איבט איבער איהם אויך אוים די דירעקטעסטע און ווירקזאמסטע קריטיק. ביי די אומות העולם געהערען די אקטיאָרען און רעזשיםאָרען אליין אויך צו דער אינטעליגענץ. אבער בשעח דאָם אידישע טהעאטער האָט זיך אין אמעריקא גענומען ענטוויקלען, איז דאָ קיין אידישע אינ־ טעליגענץ כמעט ווי ניט געווען, און דאם קליין הייפעלע, וואס האט זיך שוין דא געפונען, האָט אויפ'ן טהעאַטער געקוקט דורך בטלנישע, ענגע ברילען. דאָם טהעאַטער איז דאן איבערגעלאָזען געוואָרען צו די אונטערנעהמער און די גראָבע, אונוויםענדע גאסען־אינגרעד, די "פאטריאטען", וועלכע האָבען ביי אונז פארנופיען דעם זעלבען ארט, וואס אויף אן אייראָפּעאישער ביהנע פאר נעהמט די שטודירענדע יוגענד. און די אינטעד ליגענץ, וואס איז שפעטער געקומען האָט דעם טהעאטער אפט געפונען אין אזא צושטאנד, אז עם האט איהר פון איהם אפגעעקעלט, און זי האָט ביי זיך באשלאָסען, אז מען קען איהם שוין נים העלפען.

.4

אזוי ווי אַ גאָט געבענשטער טהוי פֿון הימעל, איז יעקב גארדין אראָפּגעפאלען אויף דער אידישער ביהנע. אויף ער איז ניט געווען דער אידעאלער באשעפער פֿון אַ נייער אידישער דראמא. אַ ביסעל האָט איהם טאלאנט געד בעהלט, אביסעל קינכטלערישע אביעקטיוויטעט און מעהר ווי אביסעל קינסטלערישע אידישקייט. און מעהר ווי אביסעל קינסטלערישע אידישקייט. אָבער ער האט אין זיין גייסטיגען באגאזע באגאזע פראדידע פעהיגקייטען, ליטעראריישע טראדיד

ציעס, דראמאטישע קראפט, עהרליכקייט און אידעאליזמיס געבראכט. די אינטעליגענ׳ן האָט איהם ארומגערינגעלט, די ראדיקאלע פּרעסע האָט איהם צייטענווייז הערצליך געשטיצט. און האָט איהם צייטענווייז הערצליך געשטיצט. און ער האט הערקולעסישע ארבייט אויפגעטהאָן. ער האָט דעם טהעאָטער גערייניגט, איהם אַ לי־טערארישען פּנים געגעבען; ער האט בעשאפען א הערליכע גאללערעע פון אידישע טיפען און כאראקטערע; ער האט אין דער אידישער דרא־טא פּסיכאלאגישע פונקען אריינגעבלאזען, אין איהר געדאנקען אריינגעהויכט און מיט א גע־זונטען ליטעראַרישען הומאָר דורכגעווייקט.

אבער אָט איז שוין העכער צוויי יאָהר אז גארדין איז געשטארבען און שוין באלד דריי יאָהר, אז ער איז טויט פאר דער אידישער ביהנע. זיין גאנין לעבען האָט ער געמוזט שווער קעמפּפען מיט דעם אמעריקאניזמוס, דער געלט־כאכעריי, דער עם־הארצות און ניט־קינסטלער רישקייט פון דער אידישער ביהנע. ער האָט געמוזט קעמפּפען געגען דער אונאינטעליגענין פון די אקטיאָרען, די אונקאָמפּעטענין און נאַכלעסיג־די אקטיאָרען, די אונקאָמפּעטענין און נאַכלעסיג־די אקטיאָרען, די אונקאָמפּעטענין און נאַכלעסיג־די שע פערלאַנגען פון די אונטערנעהמער. אָפּטמאָל שיז ער פון די פינסטערע כחות פון דער אידישער ביהנע גאר אין גאנצען פארטריבען געוואָרען, און זאגאר אין זיינע גליקליכסטע צייטען האָט ער יענע כחות ניט אין גאנצען בעזיעגט.

דערצו האָבען אין די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען גארדינ'ס כחות אָנגעהויבען שווינדען. די ראדיקאלע פּרעסע האט איהם שוין מעהר ניט געהאלפען. די אינטעליגענין האט זיף פון גארדינען אנגעהויבען דערווייטערען, און דערווייטערענדיג זיף פון איהם איז זי אויף אוועק פון דער אידישער ביהנע, און איצט איז זי פון איהר אין גאנצען אפגעריסען, וועהרענד די פּרעסע טרייבט נאָך אלץ מיט'ן טהעאטער איהר טרייבט נאָך אלץ מיט'ן טהעאטער איהר קליינשטעטעלדיגע, קליינליכע און אונאויפריכ־טיגע פּאליטיק.

אָט די אפּגעריסענקייט פון דער אינטעלי־
גענין, דאָס וואס דאס טהעאטער איז איצט
איבערגעלאזען אויף הפקר אין די הענד פון די
געלד־מאַכערס און דעם גאַסען־המון, דאָס איז
איצט די גרעסטע הלאת פון דער אידישער ביה־
גע. פערקעהרט, דער אינטעליגענצ'ס צו־
קעהרען זיך צום אידישען טהעאטער קען איהם
נאָך וויעדער געזונט און יונג און אידיש מאכען.
ווען די אידישע אינטעליגענין, וואס איז

שוין איצט גרוים און מעכטיג און אין כ⁵⁵ געד נומען א סף אידישער געשטימט ווי אמאָל, ווען זי זאל זיף איצט ערנסט נעהמען גרופּירען ארום דער אידישער ביהנע, וואָלט זי איהר געד קענט פון דאס ניי אופבויען און פארזיכערען א געזונטען און פרוכטבארען אריכת ימים.

זי וואלט געקענט אויסארבייטען א געזונטע און עהרליכע עפענטליכע מיינונג בנוגע צום טהעאטער, און אזא עפענטליכע מיינונג וואלט מהעאטער, און אזא עפענטליכע מיינונג וואלט גאר אהן צווייפעל געצוואונגען די פּרעסע, אז זי זאל זיך נעמען האלטען ערנסט און עהרליך צום טהעאטער. די אינטעליגענין צוזאַמען מיט דער פּרעסע וואָלטען געצוואונגען די דירעקטאָר רען אוועקצואווארפען זייער הפקרות, נאכלעסיגרען און צינישע און עס־הארצישע בענעהמונג געקענן דער ביהנע. זיי וואָלטען אויך גאָר גרינג געקענט צווינגען די אקטיאָרען און כאריסטען, גיי זיי זאלען אויפהערען אראָפּשלעפּען די אידישע טהעאטערקונסט אין די ווארשטאטען.

דאָם איז אויף דער ערשטער צייט. אביסעל שפעטער וואָלטען זיי אויף זעהר לייכט געקענט גרינדען אַ טהעאטער פאר ריינער קונסט און אויפּקלעהרונג, א סובסידירטען טהעאטער, וואָס אויפּקלעהרונג, א סובסידירטען טהעאטער, וואָס פעט פערגעסען זיין ציעל און צוועק. און נעבען אזא טהעאטער וואָלט לייכט געווען אויסצובויען א אידישע דראַמאטישע שוהלע. אַנשטאָט זור כען נייע קרעפטע אין אידישע בויערי באלאגאד נעס, וואָלט דאן די אידישע ביהנע זיי געקראָגען נעס, וואָלט דאן די אידישע ביהנע זיי געקראָגען פון דער ריינסטער און עדעלסטער ליטעראַר רייט־קינסטלערייטער אַטמאָספּערע.

ענדליך וואָלטען די אינטעליגענץ צוזאַ־ מען מיט דער פּרעסע געקענט אַרויסבריינגען נייע דיכטער פאַר דער אידישער ביהנע. שוין איצט זיינען דאָ צווישען אונזער אינטעליגענין, צווישען אונזערע היגע -- שוין נים רעדענדיג פון די רוסישע — בעלעטריסטען, א סך שלאָפענ־ דע דראַמאַטישע כחות. ביי דעם איצטיגען צושטאַנד פון אונזער ביהנע האָבען זיי גאָר וועניג חשק זיך איחר אָפּצוגעבען. זיי ווייסען שוין א פריהער, וואָם פאר א קבלת פנים די שאַלטער און וואַלטער פון אונזערע טהעאַטערע וועלען זיי אָבגעבען; זיי ווייסען אויך וואָס פאַר אַ טעם זייערע פּיעסען וועלען האָבען אויף דער ביהנע אפילו ווען עם זאָל זיי שוין גאָר אבגילטען און מען וועט זייערע ווערק שוין אויפּ־ פיהרען.

דורך אן ערנסטער אַנשטרענגונג וואָלט די אידישע אינטעליגענין דעם אידישען טהעאד טער געקענט ראַטעווען. און וואָס איז נאָך אזוי כדאי ווי דאָס ? ניט פיעל האָבען די אידיד שע אימיגראַנטען פון די סלאווישע לענדער דאָ אויפגעטהאָן, דאָס פאלק צו דערפרעהען און אויפקלעהרען, און זיכער איז, אז און ווינטיגסטען דערפון געהערט אויך דאָס איד צום ווינטיגסטען דערפון געהערט אויך דאָס איד דישע טהעאַטער. למאי זאָל עס אָבשטאַר־ בען ?

.5

דאָס איז אָבער בלויז דער וואונש. און אָט איז די ווירקליכקייט. עם האָט זיך געעפענט דער נייער טהעאַטער־סעזאָן, עם הייסט דער סעזאָן קסן. דער אמת'ער סעזאָן קומט ערשט גאָר נאָף סכות. אבער אין סעזאָן קטן ערלויבט מען זיך אביסעל אַ קאָקעטיר צו טהאָן מיט'ן אינטעלי־גענטען עולם. און אָט ווי אזוי:

— טהאַליא טהעאַטער האָט זיך געעפענט מיט "קעניג ליער", א פּיעסע וואָס מיט ניינצעהן יאָהר צוריק, ווען אַדלער איז געווען אויף אזוי פיעל אינגער און דער אידישער עולם אזוי פיעל אונוויסענדער, און אלדער האָט נאָך גע־ האט א שטיקעל קול צום זינגען, איז אפילו דער מאָלט שוין געווען א היבש ביסעל נאָאיוו אפילו פאר דער אידישער ביהגע. גאָר אַדלער ווערט קיינמאָל ניט אַלט. ער לעבט נאָדְ היינט מיט רי טהעאטער־אַנזיכטען פון גאָלרפאַדען'ם ציי־ טען: ער גלויבט נאָך היינט אין קופּלעטען, אין כיעראָבראַפיעדיגען צושפּיעלען פון אָרקעםטער און עהנליכע סגולות. אט האט ער זיך ערשט אומגעקעהרט פון אַ דראַמאַטישער יאַגד אין אייראָפּא, און אלם טראָפעען האָט ער גע־ בראכט א קאָמיקער, אויף וועלכען ער זאגט אליין ערות, אז ער איז "בוף" און — א זינגערין פאַר לפערעטקעס, און וואָס פאַר אַ טעם די אָפּערעט־ קעם פון דעם אידישען טהעאַטער האָ־ עם איז פאר א הינד בען אין וואָם זיכט! פון קיין נייע פערשפרעכענדע פיעסען הערט מען ניט אין טהאליא טהעאטער. און צו־ ריקגעשמועסט, פון וואַנען זאָלען זיי זיך נעה־ מען ?

אויך ליפּצין טהעאַטער האָט זיך געעפענט מיט אלטע פּיעסען. קיין נייע, כאָטש אויף עפּעס פּרעטענדירענדע אידישע פּיעסען האָט

מענעדזשער מינין, משמעות ניט. ביי אלע זיינע פעהלערען איז דאָך מינין איינער פון די וועניגע אידישע טהעאטער־מענשען, וואָם האָבען אן ערנסטען וואונש אויפצופיהרען גוטעס. זיינע בעמיהונגען פאַר־אַ־יאָהרען אויפצוהאַלטען דעם בעמיהונגען פאַר־אַ־יאָהרען אויפצוהאַלטען דעם אידישען עולם'ס בעקאַנטשאַפט מיט איבסענ'ען און אנדרעיעוו'ען זיינען געווען גאַנין לויבענס־און אנדרעיעוו'ען זיינען געווען גאַנין לויבענס־ווערטה. אָבער קיין גוטע אידישע פּיעסען זיינען ניטא.

מינץ האָט זיף אויף היידיאָהריגען סעזאָן געשטעלט אין פערבינדונג מיט דר. זשיטד לאָווסקי'ן. עס איז אָבער, דאַכט זיף, איבעריג צו בעמערקען, אז אין ניו קלינטאָן האָל, אין "דאָס נייע לעבען", ווי אין קווארטאל בכלל איז דר. זשיטלאָווסקי א סף ניצליכער און אַ סף מעהר זויין אָרט איידער פאַר און הינטער די קוליסען פון א טהעאַטער.

נאָך צ גאַסט האָט מינץ, מאד. קאַמינסקי'ן. האָבענדיג זי געזעהן און גאַנץ ערנסט בעאָבאַכ־ טעט אין "קרייצער סאָנאַטא", "סאַפּאָ" און "יענקעל דער שמיד", בין איך געקומען צום שלום, או כאָטש זי האָט אין רוסלאַנד געהייםען די אירישע דוזע", האָט זי עם געקענט הייםען טאַ־, -קע נאָר אין רוסלאנד, וואו דאָס אידישע טהעא טער האָט זיך בכלל ניט אויפגעהויבען פון דער שטופע פון צ בצלצגצן, אָבער אין אמת'ן איז זי א פערשריענע גרויסקייט. אמת זי שפיעלט זעהר שטיל, אָבער ניט ווייל זי וויל ניט איבערטריי־ בען, נאָר פשוט ווייל זי דערשפּיעלט ניט; ניט מחמת איינגעהאַלטענקייט, נאָר טאַקע פּשוט פאר שוואַכקיים. עם איז ביי מיר זעהר א גרויסע פראַגע, אויב זי וועט אונזער ביהנע מיט עפעם בעדייטענדעם העכער מאַכען.

שילדקרויט, פון "פּיפּעלֹס טהעאַטער", איז טאַקע גרויס, אָבער דאָך ניט אזוי, ווי מען שטעלט פאָר. ער איז אַ נאַטוראַליסטיט אַז ליסטיטער קינסטלער, אזוי נאטוראַליסטיט אַז ער פּאַלט שוין צייטענווייז אריין אין ברוטאליד טעט און אמאָל אויך—און דאָס איז גאָר ניט אזוי ווייט ווי אין פּלוג ווייזט זיך אוים—אין מעלאָר ווייט ווי אין פּלוג ווייזט זיך אוים—אין מעלאָר רראמע. ער איז אַ קונציגער, פיינער נאָכמאַכער פון דעטאַלען, אָבער ער האָט אויך פּאַלשע, שאַרף גרילצענדע טענער אין זיין שפּיעלען, און ווי גרילצענדע טענער אין זיין שפּיעלען, און ווי ווייט איך האָב איהם געזעהן, מיט וועניג פּאָעזיע. זיין "שיילאָק" איז נאַטוראליסטיש־ברוטאַל, אין איין אָרט אָדער צוויי, עטוואָס מעלאָדראַמאַטיש, איין אָרט אָדער צוויי, עטוואָס מעלאָדראַמאַטיש,

און אבסאלוט ניט צוגעפאסט פאר דער ראָמאַני טיש־אויפגעהויבענער, פאָעטישער, הויף און קיי־
לעכדיג קלינגענדער שעקספּירישער דראמא. פון
דעם שפּאַניש־אָריענטאַלישען שיילאָק'ן פון
דער צייט פון די ווענעדיגער דאָדזשען מאַכט
שילדקרויט א "אידליק" פון אלטען מאַרק; דאָס
ביסעל פּאַטריאַרכאַליש־שעהנע און בילדערהאַפּר
טע וואס איז דאָ אין דעם פערצייטיגען אידישען
"זייל פון דער בערזע", מעקט ער אין גאַנצען
אב.

עס איז שווער פאר איינעם וואס האט זיך פון קינדרווייז אויף אבגעריסען פון די אידישע מאסען, פון זייער לעבען און שאפען, זיך מאסען, פון זייער לעבען און שאפען, זיך צו זיי צוריק צו באהעפטען. אין "אייקעלע מזיק" האט שילדקרויט, וועדליג ווי פאר א אבער קענטיג געווען אין דער אויסשפראכע און גאָך מעהר אין דער בעטאָנונג פון די ווערטער, אז די שפראך איז ביי איהם געווען אן אויסגער לעהרענטע. נאָר מיט דער שפּראַך איז נאָך ווי עס איז, אבער אויב ער וועט אויך זיינע אידי שע טיפּען מוזען ערשט פון דאָס ניי ערלעהרנען און אויך אין זיי וועט זיך דאָ און דאָרט מערקען א שפעלטעל, וועט דער פעהלער זיין א גאַנין ערנסטער.

דאָך וואָלט שילדקרויט בלתי ספק געווען א אונגעהייער גרוים געווינם פאר דער אידישער ביהנע, ווען זי וואָלט זיך געפונען אין א נאָרמאַ־לען צושטאַנד. אָבער ווי די לאַגע שטעהט איצט, וועט ער אָדער מוזען שפּיעלען אין די נאָך ווי נאָך ווי עט ער אָדער מוזען שפּיעלען אין די נאָך ווי וועניגער ווערטהלאָזע פּיעסען, וואָם "פּיפּעלִים טהעאַטער" פיהרט געוועהנליך אויף, אָדער אין ניט אידישע, הגם בעסערע פּיעסען.

אַ פּאָר ווערטער וועגען "אייקעלע מזיק" און זיין פערפאַסער. פון אלע דריי פּיעסען וואָס אברהם שאָמער האָט שוין זוכה געווען צו זעהן געשפּיעלט, איז זיין ערשטלינג "די אָלרייטני־קעס", דאָס בעסטע געווען. דאָרטען איז איהם כאָטש פיעל ווינציג געלונגען אויסצומאָהלען אַ טיפּ, און ארויסבריינגען אן איינפאַכען, פּלאַכען, פּלאַכען,

אָבער דאָדָ געזונטען הומאָר. אוידָ איז דאָס ווער־ קעל געווען אידישלאַך. דאָך איז עם געשטאַנען ניט פיעל העכער פון צייטונגס־אַרבייט, און אין בעסטען פאל האָט מען עס געקענט צוגלייכען צו מאַנכע פון מאָליִער'ם ערשטע שפּאַס־שטיקער. די צווייטע פּיעסע "אויפ׳ן ים און אין עלים איי: לאַנד", האָט זיך נאָך וועניגער אויפגעהויבען איבער צייטונגס־טראַגעדיעס. דאָס איינציגע וואָם האָט די פּיעסע געראַטעוועט פון צו זיין עטוואָם מעהר ווי צייטונגס־קאָפּיע, זיינען גע־ ווען אַ פּאָר וואַרימע אידישע טענער. "אייקעלע מזיק" איז א קליין, רויה ווערקעל, וועלכע מען וואָלט צו ליעב שילדקרויט'ען ווי עם איז געד קענט אַראָבשלינגען, ווען ניט זיינע פּרעטענזיעס אויף ליטעראַטור און פּראָבלעמען. איצט — בע־ סער פאַר "די אָלרייטניקעם" איז עם ניט, ווייל די מענשען זיינען ניט טיעפער, די פּסיכאָלאָגיע ניט פיינער, די איבערקעהרעניסען פּונקט אַזוי פלוצלונג: און ערגער איז עם, ווייל דער הומאָר איז דאָ אַ סך טעמפּער און די געשיכטע גאָר ניט אידיש. דאָך, שאָמער האָט אין זיך אַ דראַמאטי־ שען קערנדל, און עם וואלט זעהר גוט געווען עם זֹאָרֹ דערפון ארויסוואַקסען, עפעס רעכטס.

איך ענדיג מיט קעסלער'ם נייעם טהעאַטער. קעםלער האָט ניט קיין נייע שוישפּיעלער און האָט נאָך, בשעת דיעזע איבערזיכט איז גע־ שריבען געווען, היי־יאָהר קיין נייעם ניט געהאַט געשפּיעלט. דאָך, וועדליג זיין האַלטונג שיינט עם, אַז ער וועט ניט וואַגען צו געהן מיט די יונגע און פאָרטגעשריטענע עלעמענטען, מיט יענע עלעמענטען, אויף וועמעם פּלייצעם ער איז ארויפגעשוואומען און אַ בעריהמטער און בע־ ליעבטער אידישער אַקטיאָר געוואָרען. דער פּאָלִי גענדער עפּיזאָדעל איז ניט קיין גוטער סמן. די ערשטע נאַכט פון ראש השנה האָט קעס־ לער "גאָט פון נקמה" געזאָלט שפּיעלען: אָבער אויף אן "אזהרה" פון סאפּירשטיינ'ען אין נאָמען פון דער אַזוי גערופענער קהלה האָט ער די פיעסע ארונטערגענומען.

מיר וועלען זעהן וואָם ווייטער וועט זיין.

י. ב. בודין.

SACRE ELL CUINO EL CUINO SACRESAS

קאפיםאליומום און ימים־טובים.

יט אַ קורצער צייט צוריק איז פאָר־ געקומען אַ פּאַסירונג, וואָס איז זעהר וועניג בעטראכטעט געוואָר רען פון די צייטונגען, וועלכע האָט אָבער אַ גרויסען היסטאָר רישען אינטערעס, אַלֹּס "אַ צייר

כען פון דער צייט", אין וועלכער מיר לעבען.

זיין הייליגקייט, דער פאבסט, האט ארוים־ געלאוט אַ דעקרעט, וועלכער האָט פּראַקטיש אָבגעשאַפט אַלע קאַטוילישע יפיב־טוביב, א חוץ אַ האַלבען טוץ פון די סאַמע וויכטיגסטע. ראָם הייםט, אָפּיציעל זיינען זיי אפילו ניט אָב־ געשאַפט געוואָרען. אינ'ם לוח וועלען זיי נאָך ווייטער אויך שטעהן פערשריעבען, אבער אלס אמתיע ימיב־טובים, דאָס הייסט, אַלס רוה־און־ בייער־טעג, וועלען זיי מעהר נוט עקזיסטירען. דער פּאַפּסט האָט נעמליך דעקרעטירט דאָס, ווען אירגענד וועלכער יום־טוב, א חוץ דעם האלבען טוין וויכטיגסטע, פאלט אויף א וואָ־ כענ־טאָג, דאַרפען די גלויביגע איהם ניט פיי־ נדחה מוז ער ערען, זאנדערן אויפ'ן נעקסטען זונטאג. אזוי ווי זונטאג איז דאָדְ סיי־ווי־סיי יום־טוב, הייסט עס פּראַקטיש, אז דיזע ימים־טובים זיינען אָבגעשאַפט געד וומרען.

ווי קומט אַזאַ פרומער מאַן, ווי דער פאבפּסט, צו טאָן אזא זאַךּ?

איז דער תירון עבדים היינו... מיר זיינען היינט אלע אין גלות ביי גאט מאמאן, און אפילו אזעלכע פרומע לייט, ווי פּאפּסט פּיאוס, מוזען בויגען דעם קאָפּ פאר רעם איינציגען אלמעכ־בויגען גאָט קאפּיטאל. דיזער גאָט פּאָדערט, אַז מען זאָל איהם טאָג איין און טאָג אוים דיענען, און קען ניט פערליידען אַז מען זאָל ארונטער־און קען ניט פערליידען אַז מען זאָל ארונטער־געהמען פון זיין דיענסט עטליכע טעג אין יאָהר אום צו דיענען פערשימעלטע קירכענהייליגע. אום צו דיענען פערשימעלטע קירכענהייליגע. אפילו די עטליכע טעג, וואם די פּראָטעסטענ־מען פייערען, זיינען א רים אין הארצען. אבער אזוי ווי "די רעליגיאָן מוז פון דעם פאָלק ער־האלטען ווערען", האַלט ער די עטליכע טעג האַלטען ווערען", האַלט ער די עטליכע טעג

פאר אַ גוטע "אינוועסטמענט", וועלכע מאכט ראָס "פּאָלק" דערפאר ארבייטען דאָס גאַנצע יאָהר מיט התמדה און אָהן תרעומות. אָבער אזוי פיעל ימים־טובים, ווי די קאַטוילישע קירכע האָט ביז יעצט געפייערט, קען זיך קיין אמת'ער דיענער פון גאָט קאַפּיטאל ניט ערלויבען. פון דעם פּאָלק דאַרף טאַקי די רעליגיאָן ערהאַלטען ווערען, אָבער אַזוי טייער דאַרף מען פאר איהר ניט צאָהלען, ספּעציעל ווען מען קען זי קריגען ביליגער ביי די פּראָטעסטאַנטען.

קאַפּיטאַליזמום און קאטוילישע רעליגיאָן זיינען "היסטאָרישע פיינדע", נאָך פון די ציי־ טען פון דער רעפּאָרמאַציאָן אָן און עס איז אַ גרויסע חברה, אַז די ימים־טובים פראַגע האָט געשפּיעלט אַ גרױסע ראָלע אין זייער "פּיינד־ שאַפּט". יעצט איז דאָס אָבער אַלץ בלויז "היס־ טאָריע". — אן עראינערונג פון יענע אלטע ציי־ טען, ווען דער קאַפּיטאַליזמום איז געווען אין די ערשטע סטוידען פון זיין ענטוויקלונג, ווען ער האָט אָנגעריהרט בלויז געוויסע טיילען פון די עקאָנאָמיש פאָרגעשריטענסטע אייראָפּעאישע פעלקער. יעצט אָבער בעהערשט ער די גאַנצע ציוויליזירטע וועלט. די קאַטוילישע קירכע האָט שוין לאַנג געמאַכט שלום מיט איהם. און יעצט האָט דער פּאַפּסט אַוועקגעראמט דעם לעצטען שטיין אויפ'ן וועג פון זייער אינניגער פריינד־ שאפט, אלס אַנערקענונג פון דער אבסאָלוטער אליין־הערשאַפט פונים גרויסען, דעם איינצי־ גען, גאָט־קאָפּיטאל.

דער ענגלישער סטרייק און זיינע פאַלגען.

עם איז יעצט נאָדְ אלין שווער אויספיהרד לידְ צו בעאורטיילען דעם גרויסען ענגלישען סטרייק, אָדער בעסער געזאָגט, די סעריע סטרייקס, וועלכע האָבען זידְ ערשט געענדיגט, און די פּאָלגען, וואָס זיי וועלען האָבען אויפ'ן און די פּאָלגען, וואָס זיי וועלען האָבען אויפ'ן עפענטליכען לעבען פוג'ם ענגלישען פּאָלק. פּאָר־ לויפיג קענען מיר בלויז בעמערקען דאס דיזער סטרייק האָט ווידער אַמאָל בעוויזען די אַב־ סטרייק האָט ווידער אַמאָל בעוויזען די אַב־ סאָלוטע אונמעגליכקייט פון א שלום ביים קלאַר סען־אַנטאגאניזמוס, וועלכער הערשט אין אונ־ סען־אַנטאגאניזמוס, וועלכער הערשט אין אונ־ זער געזעלשאַפּט, און ווי לעכערלידְ עס איז פאר

מאציאליסטען צו בויען בנינים אויפ'ן "צוזאר מענארבייטען" פון די זאגענאנטע "ליבעראלע און ראדיקאלע עלעמענטען" פון דער בורזשור אזיע מיט דעם ארבייטער קלאס.

דוכט זיך: מי לנו גדול? וואו געפינט מען גרעסערע "ראדיקאלען", ווי אינ'ם קאבינעט פון רעם כמעט־סאָציאַליסט ללאָיד־דושאָרדוש און ? זיין ווירדיגען חבר ווינסטאן טשאירטשהילל "פערנינפטיגערע, "פערנינפטיגערע, און וואו געפינט מען נאָד סאָציאַליסטען ווי צווישען די פיהרער פון דער ענגלישער "לייבאָר פּאַרטי" ? ווער ניט, אָבער זיי דאַרפען שוין, דוכט זיך, קענען צוזאַמענ־ ארבייטען. און זיי האָבען טאַקע געארבייט צו־ ואַמען... אווי לאַנג, אווי לאַנג... וועלל, אווי לאַנג ביז עטוואָס ערנסטעס האָט פּאַסירט. ביז דער קלאסענכאראקטער פון אונזער געזעלשאפט האָט זיך ארויסגעצייגט אין אן ערנסטען סטרייק. און דאן האָט זיך אויך ארויסגעצייגט דער פערשיעדענער קלאַסענכאַראַקטער פון די בורזשומוע "ראדיקאלען" פון איין זייט, און די סאָציאַליסטישע ארבייטער־פיהרער פון דער אַנ־ דערער. די "ראדיקאלען" זיינען ארויסגעטראטען געגען די סטרייקענדע ארבייטער מיט באַיאָ־ נעטען, כלומרישט אום צו הצלטען "אָרדנונג", און די "פערנינפטיגע" סאָציאַליסטישע ארבייר טער־פיהרער האָבען געפונען פאר נויטיג צו פראָטעםטירען געגען זייערע פּאַרלאַמענטאַרי־ שע "מיטארבייטער" און זיי שאַרף אָנצוגריי־ פען פאר זייער ליעבער "אָרדנונג".

אין פּאָליטישע קרייזען רעדט מען שוין "ערנסט דערפון, או די "ליבעראל־ראדיקאלע ענגלישע רעגיערונגס־פארטיי וועט זיך אין גי־ כען מוזען אבשאָקלען פון דער "לייבאָר פּארטי", צוליעב דיזען סטרייק און די אומשטענדען, וועלכע האָבען איהם בעגלייטעט. אויה וויפיעל דאָם איז ריכטיג — איז שווער פּאָראויסצוואָ־ גען. עם שיינט אונז אָבער, דאָם ווי די "ליבער ראַל־ראַדיקאַלען" זאָלען זיך צו איהר נים פער־ האַלטען וועט די "לייבאָר פארטי" דאָך ענדי ליך זיך מוזען אבשאקלען פון זיי. דער לעצר טער סטרייק האָט געמאַכט דאָס "צוואַמענאר־ בייטען" פון דער "לייבאָר פּארטי" מיט דער רעגיערונג אויף ווייטער גאַנין אונמעגליך. האָ־ פענטליך האָבען די פיחרער פון דער "לייבאר פארטי" זיך פון דיזען סטרייק אָבגעלערנט א ריכטיגען מוסר השכל.

"פּצַטריצָטיזמום" זיעגט אין קענעדע.

דעם 21טען סעפטעמבער האָט קענערע בעוויזען, אַז זי איז אויך ניט אבי ווער. דאָס זי האָט א "נאציאָנאלען גייסט", וועלכען זי האלט טייערער פון ביליגע מאשיגעם, און אמת'ע וואַרעמע קינדער־ליעבע פאר איהר "מוד טערלאַנד", וועלכען זי וועט גיט פערבייטען אויף די קאלטע, אויסגערעכענטע לאסקעס פון אָנקעל סעם". קיפּלינג'ס אַפּיעל צו איהר "אָנקעל פאַטריאָטיזמום", אַז זי זאָל ניט פערקויפען, איהר "נאַציאָנאַלען גייסט" פאר אַ טאָפּ לינדוען, האָט געווירקט, און "רעסיפּראסיטי", איבער וועלכער "מיר" האָבען זיך געקאָכט אזוי פּיעל, ליעגט בעגראָבען אונטער אַ באַרג "פּאַטריאָטי־ שע" וואוטס. קענעדע בלייבט מיט א "נאַציאָ־ נאַלען גייסט", און טעפט נעביד, און "מיר" אַלע מיט איהם, מיט אַ גרויסען נאָז.

עם איז אפילו א סברה, אַז גיט אַלע וואוטס געגען "רעסיפּראסיטי" זיינען געווען ריין־"פּאַט־ ריאָטישע". זעהר פיעלע פון די קענעדער "פאט־ ריאָטען", וועלכע האָבען געשטימט געגען "רע־ סיפראסיטי", האָבען נעהאַט אַ שטאַרקען עקאָד נאָמישען אינטערעס, אַז "רעסיפּראסיטי" זאָל ניט אָנגענומען ווערען. אָבער דאָס מאַכט ניט אוים: עקאָנאָמישע אינטערעסען זיינען פון אימער אָן געווען די בעסטע גרונדלאַגען פון אמת'ן פּאַטריאָטיזמוס. א חוץ דעם קען קיי־ נער ניט לייקענען, דאָס פיעלע האָבען געשטימט געגען "רעסיפּראסיטי" אויס ריין "פּאַטריאָטי־ שע מאָטיווען", און אייניגע זאָגאר געגען זייערע פערזענליכע עקאָנאָמישע אינטערעסען. און קיפּ־ לינג קען יעצט אויסשרייען מיט שטאָלץ: עס לעבע קענעדע'ם "נאַציאָנאַלער גייםט!" עם לער בע דער ענגלישער אימפעריאליזמום!

די גאַווערנאָרס־קאָנפערענין.

פונים 12סען ביז'ן 15סען פון דיזען מאָד נאט איז אין ספּרינג לייק, ניו דזשורזי, אָבגעד האַלטען געוואָרען די גאָווערנאָרס־קאָנפערעניז, בעקאנט אונטער דעם נאָמען "האוז אָוו גאָווער־ נאָרס", וועלכע ווערט אָבגעהאַלטען יעהרליך אין די לעצטע עטליכע יאָהר. קיין וויכטיגעם קען נאטירליך אזא סאלידע, "אונפּארטייאישע" זומער־קאָנפערענץ ניט אויפטאָן. און ביז הייד זומער־קאָנפערענץ ניט אויפטאָן, געווען שרעק־ יאָהר זיינען דיזע קאָנפערענצען געווען שרעק־ ליך לאַנגווייליג, א הוץ, נאַטירליך, ביים עסען

און טרונקען, וואו עס פּלעגט אימער צוגעהן גאָנץ לעבעריג.

היי־יאָהר איז אויף דער טאַגעס־אָררנונג פון דער קאָנפערענין געשטאַנען דער העכסט־ וויכטיגער פונקט פון "וואירקמאנס קאמפענזייד שאָן", אלם א "צייכען פון דער צייט". עם זיינען אָבער פאַראַן אַטמאָספערעס, וואו אפילו די הייםעסטע מאַטעריעס ווערען פערגליווערט. און רי זאַאלען, אין וועלכע די גאָווערנאָרס־קאָנפע־ רענצען האלטען אָב זייערע "דיסקוסיאָנען", ליי־ רען געוועהנליך פון דיזען טאָרט אַטמאָספערע. און ווי עם איז געווען צו ערוואַרטען, זיינען די פארטרעגע" און די דעבאַטען אפילו איבער די־ זען העכסט־לעבעדיגען געגענשטאַנד געווען רעכט אינהאַלטסלאָז און זעהר לאַנגווייליג. קורין, אלעם איז געגאנגען כשורה, -- ווי עם געהער צו זיין אויָף אַ גאָווערנאָרם־קאָנפערענין. ליידער לעבען מיר, אין אַ צייט, וואו אפילו

דער נארד־פּאל קאָן, ווי עם שיינט, לאנג ניט בּלייבען קאַלט. און נאָך אַ קורצער צייט פּון לאַנגוויילע האָט זיך אויף דער גאָווערנאָרם־קאַנגערויילע האָט זיך אויף דער גאָווערנאָרם־קאַנפערענין אויך אָנגעהויבען קאָכען. דער ער־שטער האָט זיך גענומען קאָכען גאָווערנאָר אָניעל, פּונ'ם דעפאָקראַטישען סטייט אלאבא־מא, אין דער סאוטה. דיזער "דעמאָקראַט" האָט זיך שטאַרק געהיצט און האָט געגאָסען פּעך און שוועבעל אויף די "נייע אידעען" און אַזעלכע געפעהרליכע נייע אינפיהרונגען, ווי דער רע־בערענדום און אנדערע אזעלכע געפעהרליכע פערענדום און אנדערע אזעלכע געפעהרליכע אַנטי־דעמאָקראַטישע" איינריכטונגען.

די הויפּט־סענסאַציאָן, אָבער, פון דער קאנפערענין איז געווען אן אטאקע אויף די קלענערע פעדעראלע געריכטען. די פראגע פון די דושאָדושעם איז יעצט די וויכטיגסטע בראקטישע פראגע אין אמעד פראגע אין אמעד ריקא. און עם איז יעצט כמעט אונמעגליך אָב־ צוהאלטען אירגענד וועלכע ווירקליף־פּאָליטיד יטע פערואמלונג אָדער קאָנפערענין, אַז די פראַ־ גע זאָל ניט אויפקומען. און אזוי איז עם אויך געווען אויף דיזער קאָנפערענין, ווילענדיג ניט־ ווילענדיג האָט דיזע פראַגע געמוזט פאָרקומען. און די קאָנפערענין האָט במעט איינשטימיג מיט 25 שטימען געגען איינער) בעשלאָסען צו שיקען א קאָמיטע פון דריי גאָווערנאָרם צום סופרים־קאורט אום צו פּראָטעסטירען געגען די אונקאָנסטיטוציאָנעלע האַנדלונגען פון די ניד־ ריגערע פעדעראלע ריכטער, וועלכע ערלויבען

נים די סטייט־רעגיערונגען דורכצופיהרען וויכ־ טיגע געזעצע, ספעציעל געגען די אייזענבאה־ גען.

די הויפט־אורזאַכע פון דיוען מערקווידדי־ גען פראָטעסט איז פאָלגענדע: פיעלע סטייטס, הויפטזעכליך אין דעם נארד־וועסט, האָבען ניט לאַנג צוריק אָנגענומען געזעצע, וועלכע צווינד גען די אייזענבאַהנען צו נעהמען נידריגערע פרייזען פאר טראַנספּאָרט ווי זיי פּלעגען געה־ מען ביז יעצט. די אייזענבאַהנען האָבען זיך דאן געוועגדעט צו זייערע פרייגד די ריכטער פון די פעדעראַלע געריכטען, וועלכע האָבען ארויסגעגעבען אינדזשאָנקשאָנס געגען די סטייט־ בעאמטע, וועלכע פערבאָטען די סטייט־בעאמי טע דורכצופיהרען דיזע געזעצע אַלם אורזאַכע פאר זייער אריינמישען זיך. אַלס אורזאַכע גי־ בען די דושאָדושעס אָן, דאָס אזוי ווי די אייזענ־ באהנען לויפען דורך מעהר ווי איין סטייט, זיינען זיי אונטערטהעניג אין דיעוער הינזיכט בלויז דער פעדעראַלער רעגיערונג און נים די סטייטס, און דאָס זיי, די פעדעראַלע דושאָד־ זשעם, האָבען דארום דאָם רעכט צו פערבאטען די סטייט־רעגיערונגען זיך אריינצומישען אין . "פעדעראַלע אַנגעלעגענהייטען.,

דיזער אינצידענט, וועלכער האָט אָנגע־ מאַכט אַ געוואלדיגען רעש, איז אַן און פאר זיך גאָר ניט וויכטיג. צו פּראָטעסטירען געגען דעם פעדעראַלען סוירקויט קאָורט ביים סופּרים קאורט איז פונקט אזוי פראַקטיש ווי צו פער־ הלאָגען דעם טייוועל ביי זיין שוויגער־מוטער. א חוץ דעם איז דער אויםשפיעלען פון "סטייט־ אטאנאמע" געגען פעדעראַלער "צענטראַליזאַר ציאָן" נאָך אַ רעאַקציאָנערע אידעע, און עס שיינט דאָס דיזע "אַלט־רעמאָקראַטישע" רעאַק־ ציאָנערע אידעע איז דאָ אויסגענוצט געוואָרען אויף אַ דעמאַגאָגישער אַרט אַלם אַ כלומרשטדי־ גער פּראָטעסט פאר'ן פאָלק געגען די דושאָד־ זשעם, אום צו העלפען ויעם רעאַקציאָנער, גאָ־ ווערנאָר האַרמאָן פון אָהייאָ, צו קריגען די דע־ מאָקראַטישע נאַמינאַציאָן פאר פּרעזידענט נעקםטען יאָהר.

דער אינטידענט איז אָבער זעהר אינטערער סאנט אלס א "צייכען פון דער צייט". אלס א בער ווייז ווי ווייט דער האס געגען די דזשאָדזשעס דער האס געגען די דזשאָדזשעס דער האַפּוּלער דער קאַמפּף געד גען די דזשאָדזשעס ווערט מיט די מאַסען, דאָס גען די דזשאָדזשעס ווערט מיט די מאַסען, דאָס אפילו רעאַקציאָנערען, וועלכע זיינען אליין פאר

די דזשאָדזשעס, געפּינען פאר נויטיג צו שיטען דעם עולם זאַמד אין די אויגען אין דיזער בעצי־ הונג און דורף פערשיעדענע דריידלעף זיף פאָר־ צושטעלען פאר די מאַסען אַלס קעמפּפער גע־ גען די דזשאָדזשעס.

די נעגער־פּראַגע אין דער סאָציאַליסטישער פּארטיי.

ווי עם שיינט, וועט די נעגער־פראגע שפיעד לען א וויכטיגע ראָלע אין דער סאָציאַליסטישער פארטיי פון דיזען לאַנד. מיט דעם וואוקס פון אונזער פארטיי אין דער לעצטער צייט זיינען מיר געבענשט געוואָרען מיט אַלערליי "סאָצי־ אליסטען", וועמעס סאציאליזמוס בעשטעהט אין דעם, וואָס זיי האַלטען אַ רויטע קאַרטע, וואו־ טען אונזער טיקעט, און גרייטען זיך צו געווי־ נען דעם נעקסטען עלעקשאָן. געוועהנליך איז .דער "נעקסטער עלעק־שאָן" פאר אָלדערמאן אָבער דאָס מאַכט ניט אוים: אבי מען געווינט, "מען עלעקטעט. ביי אַזעלכע "סאָציאַליסטען קאָן נאַטירליך קיין רעדע ניט זיין פון סאָציאַ־ ליסטישע פרינציפען. פרינציפען, און טעאָר ריען, אויף וועלכע פרינציפען זיינען בעגרינ־ דעט, דאָס זיינען אַלין מאכלים, וואָס זיי וויי־ סען גיט מיט וואָס מען עסט זיי. דער רעזול־ טאַט איז, דאָס זיי בלייבען דורכ־און־דורכגע־ דרונגען מיט די פאראורטהיילע, און דאם זיי פראקטיצירען אין הער פארטיי די מדות, וועל־ כע זיי האָבען מיט זיך מיטגעבראַכט פון זיי־ ער בורזשואַזער ערציהונג און די קאַפּיטאַלים־ טישע פארטייען, צו וועלכע זיי האָבען פריהער געהערט. נאָך מעהר, אזוי ווי מען מוז געווי־ נען טאַקע דעם "נעקסטען" עלעקשאָן, זיינען זיי נאָדְ דוקא מדקדק צו טראָגען דיזע פאָראור־ טיילע און מדות, אזוי־צו־זאָגען, "נאַ פּאָקאַז", או יעדערער ואָל זיי זעהן, און דאָס זייערע ישכנים וועמען זיי ווילען "קעפטישורען" פאר'ן נעקסטען עלעקשאָן, זאָלען זיי חלילה ניט חושר זיין, או מיטין אריינטרעטען אין דער סאָציאַ־ ליסטישער פארטיי האָבען זיי אויפגעהערט צו זיין "רעספעקטייבל". דאָס איז ספּעציעל דער פאַל אין די עקאָנאָמיש וועניגער־ענטוויקעלטע געגענדען, וואו דיזע "סאָציאַליסטען" געהערען געוועהנליך ניט צו דעם ארבייטער־קלאַס, זאָנ־ .דערן צום הלענערען מיטעל־שטאנד

צו דיעזען סאָרט "סאָציאַליסטען" געהערט, ליידער, די מאַיאָריטעט אין פיעלע פון אונזערע

פארטיי־לאָקאַלם אין דער סאוטה. אזוי ווי די בורזשואזיע אין דער סאוטה איז דורכגעדרונגען פיט נעגער־האָם, בריינגען דיזע "סאָציאַליס־ טען" מיט זיף דעם "נעגער־האַם" אין דער סאָד ציאליםטישער פארטיי. זזון אפילו די יעניגע, וועלכע זיינען אליין נים קיין נעגער־פרעסער, געפינען פאר נויטיג צו לייקענען דעם פאקט, דאָם דער סאָציאַליזמום אַנערקענט ניט קיין ראַסען־אונטערדריקונג, ווייל דאָס וועט שאַדען דעם "נעקסטען עלעקשאָן". דער רעזולטאַט איז א סקאַנדאַלעזער צושטאַנד. פון .נעגער־האַס־און־ פערפּאָלגונג אין אונזערע פארטיי־אָרגאַניזאַצי־ אָנען. גענ. טהערעזע מאַלקיעל, וועלכע איז ניט לאַנג צוריק געווען אויף א'ן אַגיטאַציאָנס־טור אין דער סאוטה, בעשרייבט אינ'ם "קאָלל" די־ זע צושטענדען, און קי"ו האָציאליסט קען ניט לעזען דיזע בעשרייבונגען אָהנע רויט צו ווע־ רען פאר חרפה און בושה. אָבער אונזערע "גע־ נאָסען" פון דער סאוטה שעהמען זיך ניט. פער־ קעהרט, אייניגע פון זיי, ווי עם זעהט אוים, זיי־ נען נאָך שטאָלין דערויף, און פּראָקלאַמירען זייער "שטאנדפּונקט" מיט א מין בראוואדאָ, אזוי ווי עם וואָלט זיי נאָדָּ רעשטע ארויםגעקו־ מען.

דער לעזער וואונדערט זיף אודאי: ווי אזוי קאָן דאָס זיין א "שטאנדפּונקט", וועלכער ערלויבט אריינצובריינגען ראַסען־האַס־און פער־פּאָלגונגען אין אַ סאָצ־אַליסטישע פּארטיי ? ליידער, איז ביי אונז יעצט אוא הפקר־וועלט, אז אלעס איז מעגליף. אפילו ראַסען־האַס, אבי עס העלפט צו עלעקטען א'ן אָלדערמאן אין איר־גענד־וועלכען אמעריקאַנער שניפּישאָק. עטץ זיינען מיר, פערשטעהט איהר מיף, געוואָרען "פּראַקטישע מענשען".

גענ. טש. ע. ראָססעל איכער סאָציאַליזמוס און "פּאָליטיקס".

גענ. טשאַרלז ערוארד ראָססעל, אונזער קאַנדידאַט פאר גאָווערנאָר אין די לעצטע עלעקד שאָנס, האָט אָנגעשריבען א'ן אַרטיקעל אינים סעפּטעמבער־העפּט פונ'ם "אינטערניישאָנאל סעפּטעמבער־העפּט פונ'ם "אינטערניישאָנאל סאָשעליסט רעוויו", וועלכער האָט אָנגעמאַכט א גרויסען רושם אין די פּארטיי־קרייזען. אין די־זען אַרטיקעל טרעט גענ. ראָססעל זעהר שאַרף ארוים געגען סאָציאַליסטישע "פּאָליטיקס". איי־ ארויס געגען פאָציאַליסטישע "פּאָליטיקס". איי־ ניגע פון זיינע אויסדריקע אין דיזען אַרטיקעל מאַכען דעם איינדרוק, דאָס ער איז איבערהויפּט

געגען פּאָליטישע אַקציאָן. גענ. ראָססעל ער־ קלעהרט אָבער, דאָס ער האָט דאָס גאָר ניט געמיינט. דאָס ער האָט בלויז געוואָלט אָנגריי־ פען די "פּאָליטיקס" פון אונזערע "פּראַקטישע מענשען".

גענ. ראָססעל'ם אַרטיקעל איז אַ העכסט־ אינטערעסאַנטע ערשיינונג אין אונזער פּאר־ טיי־לעבען. מיר וואָלטען זיך אויף איהם דאָ לענד גער אָבגעשטעלט, אָבער מיר ערוואַרטען דעם גאַנצען געגענשטאַנד אויספיהרליך צו בעהאַנד־ לען אין אַ ספּעציעלען אַרטיקעל איבער פּארטיי־ פראַגען אינ'ם נעקסטען נומער "צוקונפט".

פּיסטאלס, "אלד איידזש פּענשאָן" און "סיטיזענשיפ".

די צייטונגען פון אונזער שטעטיל קאָכען זיך איבער דעם נייעם געועץ איבער פּיסטאָלס און אנדערע געוועהר, וועלכעם איז אריינגע־ טראָטען אין קראפט דעם ערשטען סעפּטעמבער, און איז בעקאַנט אונטער דעם נאָמען "סאלי־ ווען פּיסטאָל לאָא", נאָכין פערפאַסער פון די־ זען געזעין דעם בעריהמטען טעמעני־שטאַאטס־ מאַן "ביג־טים" סאלליווען. לויט דיזען געזעין כוז יעדער, וואָס וויל בעזיצען אַ פּיסטאָל, אָדער אַנאַנדער געוועהר, ארויסקריגען אַ לייסענס פון דער פּאָליציי. און ווען יעמאַנד האָט אַ געוועהר אָהן אַ לייסענס קאָן ער דערפאר זעהר שווער בעשטראָפט ווערען. דאָס איז איינס פון די שטרענגסטע געזעצע, וועלכע זיינען ווען איז ניט אין דיזען לאַנד געמאַכט געוואָרען. די ישטרענגע פּאָרשריפטען פונ'ם געזעין האָבען אין דער קורצער צייט פון זיין עקזיסטענץ געפיהרט אין פיעלע פעלע צו זעהר גרויסע אונגערעכטיג־ קייטען, מאַנכע פון זיי צו דערזעלבער צייט אי גרויזאם, אי לעכערליף. דער עולם קאכט זיף "וועגען דעם אויב עם איז "קאָנסטיטוציאָנעל אָדער ניט, און ווי די דושאָדושעס וועלען דאָס "אויםלעגען".

ריעזעם געזעין איז אן און פיר זיף אינטער רעסאנט אלם א קוריאזיטעט פןו "דעמאָקראטיר שער" געזעצגעבונג. פאר אונז אָבער האָט עם אַ ספּעציעלען אינטערעס, ווייל עס האָט א גרוי־ סע עהנליכקייט צו גענ. בערגער'ם "אָלד איידזש פענשאָן" בילל. איינע פון די וויכטיגסטע פּונק־ טען אינ'ם געזעץ איז די פראגע פון "סיטיזענ־ טיפּ". לויט דיזען געזעץ ווען דער שולדיגער, שיפּ". לויט דיזען געזעץ ווען דער שולדיגער, יואָס האָט חוטא געזוען געגען זיינע פּאָרשריפּ־

טען, איז א סיטיזען, ראן איז דאָס פערברעכען אַ מיסדעמינאָר", דאָס הייסט אַ קליינער פער־ געהן, פאר וועלכען מען קומט געוועהנליך אָב מיט אַ פּאָר דאָלאר שטראָף, אָבוואָהל די העכ־ סטע שטראָף דאפיר איז א יאָהר "איבערן וואַ־ סער". "מיסדעמינאָרס" איז ביי אונז פאַראַן אזוי פיעל אַז עם איז אָפט שווער צו וויםען, וואָם עם איז ניט א "מיסדעמינאָר". שפּייען אין אַ קאַר, צום ביישפּיעל, אָדער אויף אַ ברידזש, איז אַ "מיסעדמינאָר". ווען אָבער א גיט־סיטיזען בעגעהט דעם זעלבען פערברע־ כען, דאַן איז עס, לויט דיזען געזעץ, א "פעלאָ־ ני". "פעראני" הייסט אַ זעהר שווערער פער־ ברעכען, פאר וועלכען עם קומט פון איין ביז זיעבען יאָהר סטייטס־פּריזאָן אין סינג־ סינג. דערצו פערליערט מען נאָדְ דערפאר גע־ וועהנליך געוויסע ציוויל־רעכטע. לויט גענ. בער־ גער'ם בילל פערליערט מען דערפאר אויף די "אָלר איירוש פענשאָן".

מיט איין וואָרט, דאָס, וואָס איז פאר א סיטיזען א פערהעלטניסמעסיג קליינער פערד געהן, ווערט א שרעקליכער פערברעכען פאר א נימ־סיטיזען. ווארום איז א פיסטאל אין דער האנט פון א ניט־סיטיזען שרעקליכער פונים זעל־בען פּיסטאָל אין דער האַנט פון א סיטיזען ? בען פּיסטאָל אין דער האַנט פון א סיטיזען ? וואָס האָט אַ פּיסטאָל צוטאָן מיט "סיטיזענ־שעפ" ? וועלל, וואָס האָט "אָלר איידזש פּענ־שאַן" צוטאָן מיט "סיטיזענשפּ" ?

גענ. בערגער'ם אַנטוואָרט.

אויף דער לעצטער פראַגע האָט גענ. בער־גער "געענטפערט" דורך זיין פּריוואַט־סעקרער טער "געענטפערט" דורך זיין פּריוואַט־סעקרער טער הערר וו. דזש. גהענט. הערר גהענט האָט אפילו אָנגעשריבען אַ לאַנגע מגילה, אָבער "דער לאַנגען רעדע קורצער זין", — ווי דער טייטש דריקט זיך אוים, — קאָן אויםגעדריקט ווערען אין פיער קליינע ווערטער: "אַ מצוה אויף זיי". אין פיער קליינע ווערטער: "אַ מצוה אויף זיין זיין סיטיזענס.

אי, וואָס, הונדערט־טויזענדער ארבייטער קאָגען ניט ווערען קיין סיטיזענס ווייל די אונ־ מענשליך־לאַנגע שטונדען, וועלכע זיי מוזען אר־בייטען, ערלויבען זיי ניט זיך אויסצולערנען די ענגלישע שפּראַך, וועלכע מען מוז קענען אום צו ווערען א סיטיזען? און אנדערע הונדערט־צו ווערען קאָגען ניט ווערען קיין סיטיזענס, טויזענדער קאָגען ניט ווערען קיין סיטיזענס, ווייל זיי געהערען צו די "געלע" ראַסען? און טויזענדער אַנדערע ארבייטער קאָנען ניט וועך

רען קיין סיטיזענס, ווייל זיי זיינען אנארכיס־ טען, רוסישע סאָציאליסטען־רעוואָלוציאָנערען, אָדער אנדערע רעוואלוציאָנערען, וועמען אונזער געזעין ערלויבט ניט צו ווערען סיטיזענס ? תיקו. בלייבט אַ קשיה.

"אָדער, ריכטיגער: "א מצוה אויף זיי! אוער הייסט זיי זיין "פאראיינערס" וואס קאד נען ניט קיין ענגליש? "א מצוה אויף זיי!" ווער הייסט זיי. זיין יאפאַגעזער, כינעזער, הינדוס, א. ז. וו. וועמען "מיר" האַלטען פאר ניט אונד זערס־גלייכען און. ערלויבען דערפאר ניט צו

ווערען "ביי אונז" סיטיזענס ? "א מצוה אויף זיין "ווער הייסט זיי זיין אנארכיסטען, טער־ ראָריסטען, און אנדערע "איסטען" אויף וועלכע מיר קאָגען ניט "ווייסטען אונזער סימפּאטיע"? ס'געהערט אַ ביִסעל ? "מיר" זאָלען זיך זאָרגען פאר קערלען, וועלכע זיינען וואַהרשיינליך "רע־וואָלוציאָנערען פון טעמפּעראַמענט", און קאָנען נאָך מאַכען אַ רעוואָלוציאָן געגען אַ סאָציאַר־דעמאָקראַטישע רעגיערונג ? לא, מיט א ספּאָ־דעמאַקראַטישע רעגיערונג ? לא, מיט א ספּאָ־

א. ש. זאקם.

אויםלאנד בנ

ו. דער פֿאַרטיי טאָג אין יענא.

עם 10טען סעפטעמבער האָט זיך געעפענט דער פּאַרטיי טאָג פון דער דייטיטער פּאַרטיי אין דער דער דייטיטער פּאַרטיי און דער בעריהמטער שעהגער אוניווער־זיטעט שטאָדט יענא, (טהירינ־זיטעט דער הווען). די "רויטע וואָד" פון אונ־

זער דייטשער ברודער־פּאַרטיי האָט היינטיגען מאָל געהאט אן אונגעהייער גרויסע בעדייטונג, מאָל געהאט אן אונגעהייער גרויסע בעדייטונג, ניט נאָר פּאַר'ן לעבען פון דער־פּאַרטיי גופא, נאָר פּאַר'ן גאַנצען פּאָליטישען לעבען פון לאַנד. די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע איז די שטארקסטע (לויט די צאָהל שטימען) פּארטייען אין דייטשלאנד. אונטער איהר פאהן מארשירען און די דייטשלאנד. אונטער איהר פאהן מארשירען און די רעזאלוציאָנען פונ'ם פּארטיי־טאָג זיינען און די רעגיערונג, ווי די הייליגע געבאָטען און די רעגיערונג, ווי די הערשענדע פּאַרטייען בֿכלל מוזען ניט ווילענדיג אויפמערקזאַם זיך איינהערען צו איהרע פער־לאנגען און פאָדערונגען.

היינטיגעס יאָהר האָט דער פּאַרטיי־טאָג געהאַט נאָך אַ פּיעל גרעסערע בעדייטונג, ווי געוועהנליף. דער סכסוף צווישען פראנקרייך און דייטשלאַנד איבער די מאַראָקאָ־פּראַגע האָט אָנגענומען אַ דראָהענדען כאַראַקטער. קריענס־ כמאַרעס האָבען זיך בעצויגען אויפ'ן הימעל פון אייראָפּא. די בירגערליכע פּאַרטייען פון ביידע

הויפט־פיגורירענדע לענדער, ווי אויך פון די, וועלכע געפינען זיך מיט זיי אין פערבינדונג, וועל־ כע זיינען מאַטעריעל פעראינטערעסירט אין דער קאָלאָניאלער פּאָליטיק פון זייערע רעגיערונגען, זיינען שוין בעגייסטערט געוואָרען מיט'ן "הורא פאַטריאָטיזמום" און האָבען אונטערגעגאָסען אויל אויפ'ן פייער. עם האָט ניט פיעל געפעהלט, עם זאל אויסברעכען דער בלוטיגסטער קריעג פון דער גאַנצער געשיכטע, וועלכער וואָלט אוי־ סער די גרויסע צאָהל קרבנות, וואָס ער וואָלט איינגעשלונגען, געמאַכם אַ תל אויף אַ געוויסער צייט פון דער גאַנצער אייראָפּייעאישער צי־ וויליזאציאָן; און עם איז זעלבסטפערשטענדליך, אַז די פּאַרטיי פונ'ם לאַנד, וואו די גאַנצע מלחמה געפאַהר איז ענטשטאַנען, דאַרף אין אַזאַ צייט ארויםזאגען קליפ און קלאר איהר שטעלונג און געבען דירעקטיווען, ווי זיך נוהג צו זיין, ווען די מלחמה וועט פאַקטיש אויסברעכען. דאָס האָט דער פּאַרטיי־טאָג, וואָס איז צוזאַמענגעקומען דוקא אין דער צייט, ווען די העררן פאָן קינדער־ היין וועכטער, דער דייטשער מיגיסטער פון די אויסערליכע אנגעלעגענהייטען, און יולעס קאַמ־ באָן, דער פראנצויזישער געזאנדטער אין בער־ לין, האָבען געפיהרט די אונטערהאנדלונגען, וועלכע האָבען בעדארפט בעשטיטען קריעג אָדער פריעדען.

אויסער דעם איז דיעזער פארטיי־טאג דער לעצטער פאר'ן וואהל־קאמפּף, וואָ<mark>ס דארף קירצַ־</mark>

ליך פארקומען, און די פערטרעטער פונ'ם ארר בייטער קלאס אין דייטשלאנד האָבען געראפט אויסארבייטען אן אלגעמיינע טאקטיק, געבען א ריכטשנור ווי דיעוער קאמפּף זאָל געפיהרט ווער רען. דער קאמפּף קעגען מלחמה געפאהר און דער וואַהל־קאמפּף — אָט זיינען די פראגען, וועלבע זיינען געשטאנען פאר'ן פארטיי־טאג.

ווען מיר שרייבען דיעוע ציילען, האָבען מיר ליידער נאָך ניט אין גאנצען די פּראָטאָקאלען פונ'ם פּאַרטיי־טאָג, אָבער פון דעם, וואָס מיר האָבען ערהאלטען, איז צו זעהן, אז אין די ביידע פראגען זיינען קיין גרויסע מיינונגס־ פערשיעדענהייטען ניט פאראן. אלע דע־ לעגאטען צום פארטיי־טאג האָבען ארויס־ געוויעזען פיעל קאמפפס־לוסט, ניט קעד גען די פראלעטאריער פון פראנקרייך אדער ענגלאנד, נאָר קעגען קאַפּיטאַל און די קאַפּי־ טאליסטישע פארטייען פון דעם אייגענעם לאנד. אַלע זיינען געווען מסכים מיט די אויספיהרונגען איבער גלענצענדער רעדע, דער די מאַראָקא־אפעיר, וואָס אונזער אַלטער פאָר־ קעמפּפער, דער גרייזגרויער אבער אי־ מער יונגער אוגוסט בעבעל, -- די נשמה פון דעם פארטיי־טאָג — האָט געהאלטען, "אז עס זאָלען אָנגענומען ווערען די אַלע מעגליכע מיט־ לען אום צו פערמיידען אַ מלחמה. די פּראָלעטאַ־ ריער האָבען צווישען זיך נים צו קריעגען, זייע־ רע אינטערעסען זיינען גיט ענטגעגענגעזעצט, נאָר סאָלידאַריש. און פאר די אינטערעסען פון דער בורזשואזיע זיינען די ארבייטער בכלל ניט מחויב צו פערגיסען זייער בלוט. די בלוט פון איין ארבייטער איז פיעל טהייערער פאר אלע אינטערעסען פון קאפיטאל."

די שטימונג קעגען מלחמה איז געווען אַזוי שטארק, אַז אַ היבשע טייל דעלעגאַטען אונטער דער פיהרונג פון גענאָסין ראזא לוקסומבורג און לעדעבאור האָבען זעהר שטארק אנגעגריפען דער פארטיי־פארשטאנד (די נאציאָנאלע עקזעקור טיווע), פאר וואס ער האָט זיך צו שפעט און ניט ניווע), פאר וואס ער האָט זיך צו שפעט און ניט גענוג ענערגיש גענומען צו קעמפּפען געגען די מלחמה־העצערייען, וואָס די דייטשע רעגיערונג האָט אָנגעפאַנגען צו פערשפּרייטען. און אינטער רעסאנט דערביי איז, וואָס בעבעל אליין, אלס דער פאָרזיצענדער פון פּאַרטיי־פּאָרשטאַנד, האָט געמוזט מיט גרויס אויפרעגונג אָבווענדען די געל האָט געמאַכט קעגען פּאַרטיי פּאָרשטאַנד.

אייניגע פונ'ם אָרטאָראָקסישען לאַגער זיי־ נען געווען שטאַרק אונצופריעדען מיט דער אַר־ בייט פון דעם פארטיי־פארשטאַנד פאר'ן לעצטען יאָהר אויך צוליעב אן אנדער אנגע־ לעגענהיים. די גענעראל קאפיסיאון פון די געווערקשאפטען (די עקזעקוטיווע פון די טרייד יוניאָנם) האָט זיך בעקלאָגט צום פּאַרטיי פּאָר־ שטאַנד אויף א טייל פון דער פּאַרטיי־פּרעסע, איבערהויפט אויף די לייפציגער "פאלקס־ צייטונג", אז דאָרטען ווערט געברויכט א צו שארפען טאָן אין דער פאר לעמיק געגען איהר. דער פארטיי פאר־ שטאַנד האָט פאַנאַנדער געשיקט אַ צירקולאַר, וואו ער האָט אויפגעפּאָדערט, לויט אַ בעשלום פון אַ פּאַרטיי־טאָג, צו פערמיידען דיעוע אַרט פּאָלעמיק. גענאָסין ראָזאַ ליוקסומבורג האָט זיך געפונען אם מייסטען געטראָפען פון דיעזען ציר־ קולאר און האָט סאַרקאסטיש אָנגעגריפען דעם פאַרטיי פאָרשטאַנד. די דעבאַטען איבער דיעזען ענין, וועלכע האָבען טיילווייז זאָגאר געטראָגען אַ פערזענליכען כאארקטער, האָבען אָבער ניט צו־ שטערט די האַרמאָניע, וואָס האָט בכלל געהערשט אויפ'ן פאַרטיי־טאָג אין בעצוג צו די וויכמיגע פּאָליטישע פראגען. דער פארטיי־פארשטאנד האָט אליין ערקלעהרט, אז ער האָט היינטיגעס יאָהר ניט געקענט אין גאַנצען נאָכקומען די פערלאַנגען פון דער פּאַרטיי. ערשטענס, דער־ פאר, וואָס דער פּלאץ פונ'ם אונפערגעסליכען פאול זינגער איז געבליעבען ליידיג; און צוויי־ טענס איז די פּאַרטיי שטאַרק פערנאַנדערגע־ וואקסען געוואָרען אין כמות און אין איכות און עם איז איינפאך ניט געווען קיין פאקטישע מעג־ ליכקיים אלעם נאצוקומען.

די היציגע דעבאטע האָט זיף געענדיגט מיט אַ צוטרוי צום פּאַרטיי־פּאָרשטאַנד און מיט אַ בעשלום איהם צוצוגעבען נאָך צוויי מיט־ גליעדער.

דער פּאָרשריט פון דער דייטשער פּאַרטיי.
ווי ווייט די פּאַרטי האָט זיך פערנאַנדער־
געוואקסען אין לעצטען יאָהר איז צו זעהן פונ'ם
בעריכט, וואס דער פּארטיי־פארשטאַנד האָט
אַרויסגעגעבען צום פּאַרטיי־טאָג. דער וואוקס איז
פארגעקומען אויף אלע געביעטען און שטייגט
פערהעלטניסמעסיג איבער די פריהעריגע יאָהרען.
אין מיטגלידערשאפט האָט זיך די פּארטיי פער־
גרעסערט פון 836,062 אויף 586, 586 (אַ בּייַ־

וואוקס פון 116,524 מיטגליעדער). אויף אזא פראָצענט (16,18 פראָצענט) האָט זיך די פּאַר־טיי צום ערשטען מאָל פערגרעסערט אין איין טיי צום ערשטען מאָל פערגרעסערט אין איין יאָהר צייט. צווישען די מיטגליעדער זיינען פאַדראַן פאָר פרויען אַנשטאָט 82,642 אין פּאָדריגען יאָהר; די ארגאניזאציאָן איז פערצווייגט איבער'ן גאנצען לאנד, זי דרינגט אריין אין די אלענסטע דערפער. קיין פּאָליטישע פּאַרטיי קען זיך אפילו ניט פערגלייכען מיט דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און איהר פעלזען־שטאַרקער אָר־דעמאָקראַטיע און איהר פעלזען־שטאַרקער אָר־געניזאציאָן.

די פינאנסען געפינען זיך אין א זעלטען גוטען צושטאַנד. די הכנסה פאר'ן לעצטען יאָהר האָט בעטראָפען 1,357,761,62 און די הוצאה איז געווען 897,180,48 מאַרק. 490,000 מאַרק האָט דער פאַרטיי־פאָרשטאַנד געגעבען פאַר'ן קומענד דען וואַהל־קאַמפּף. די הכנסה איז אויף 390,430 פעהר, ווי פאַר אָ יאָהרען.די־פּאַרטיי צייטונגען האָבען דער פּאַרטיי אַריינגבראַכט אַ היבשע סומע געלד. דער "פּאָרווערטס" --- דער צענטראַלער פאַרטיי אָרגאַן — אַליין האָט אָבגעגעבען דער ; מאַרק פון זיין פּראָפּיט (179,385 מאַרק פון איין פּראָפּיט די "גלייכהייט" (דער צענטראַלער אָרגאַן פון דער פרויען אָרגאַניזאָציאָן אונטער די רעדאַקציאָן פון קלארא צעטקין) "דער וואַהרע יאַקאָב" (אן הומאָריסטישער וואָכענשריפט) און די "נייע צייט" (דער וויסענשאפטליכער אָרגאן אונטער דער רעדאַקציאָן פון קאָרל קויטסקי), האָבען אָב־ געגעבען 30,000 מארק.

די פּרעסע אַן און פאר זיך האָט געמאַכט אן אונגעהוירען גרויסען פאָרשריט. די צאָהל ציי־ טונגען האָט זיך פערמעהרט אויף 8. אין גאַנצען פערמאָגט איצט די פאַרטיי 81 טעגליכע ציי־ טונגען. דער לעזער קרייז איז שטארק געוואק־ סען. די צירקולאציאָן פון "פארווערטם" האָט ; 157000 אויף 122,000 פון 157000 אויף ; 94,500 אויף 82000 – פון - 82000 אויף ; 10,500 אווף 9,000 בון - "כויע צייט" - די "נייע דייט" - פון דער "וואהרע יאקאָב" — פון 250,000 אויף 307,100. אויסער דעם זיינען נאָך פערטהיילט 2,849,883 נעוואָרען 33,525,719 ליפלעטם און קאלענדארם. פונ'ם פראפיט וואס דער "פאר־ ווערטם" האָט געמאַכט איז 71000 מאַרק אָבגע־ געבען געוואָרען ארעמערע צייטיטריפטען, וועל־ בע קענען נאָך אליין נים מאכען א לעבען".

ב'לעבען, אפשר וואלט אונזער ניו־יאָרקער

אירישער "פארווערטם" זיך אראָבנעהמען א ביישפּיע? פון דעם ?

זעהר אינטערעסאַנט איז אויף דער בעד ריכט איבער עדיוקיישאָנעל אַרבייט פון דער פּאַרטיי.

אין גאַנצען פערמאָגט די פּאַרטיי עדיוקיישאָנעל־קאָמיטעס, דורך דיעזע קאָמיטעס עדיוקיישאָנעל־קאָמיטעס, דורך דיעזע קאָמיטעס זיינען פעראַנשטאַלטעט געוואָרען אויסער איינד ציגע לעקטשורם, 345 לעקטשור־סעריעס און 177 ערטער. די סעריעס זיינען געהאַלטען געוואָרען איבער אַלע צווייגען פון דער וויסענשאַפט, און אַנטייל האָבען אין זיי גענומען 45,873 פּער־ זאָנען, וועלכע זיינען בערייכערט געוואָרען כייט פּיעלע קענטניסען.

און מיר דא אין אמעריקא טהוען דאָּךּ עפַעס אויך עדיוקיישאָנעל ארבייט!

די הונגער דעמאָסטראַציאָנען.

אין פראַנקרייך, בעלגיען, שפּאַניען און עסטרייך האָבען אויסגעבראכען "אוגרוהען", וועלכע ווארפען א שרעק אויף די היטער און בער שיצער פון היינטיגער אָרדנונג. אין שפּאַניען און עסטרייך האָבען די רעגיערונגען אין גאַנצען פערלוירען זייערע קעפ און האָבען ערקלעהרט אין די ערטער, וואו די "אונרוהען" זיינען פאָר־ געקומען, קריעגסצושטאַנד. די אורזאכע פןו דער פאלקם: אויפרעגונג איז דער שרעקליכער יקרות וואָם הערשט איבעראַל. די ברייטע ארבייטער־ מאסען זיינען איינפאך ניט אימשטאַנד צו בע־ פריעדיגען זייערע נויטהווענדיגסטע בעדערפע־ נישען. די הויכע טאַריפען, א דאַנק דער פּראָ־ טעקשאָן־סיסטעם און אימפּעריאליזמום, - די פונדאַמענטען פון דער היינטיגער קאַפּיטאַליס־ טישער פּאָליטיק — מאַכען שווער דעם איינפוהר אפילו פון די וויכטיגסטע לעבענסמיטלען. ברויט און פלייש זיינען שטאַרק געשטיגען אין פּרייז און די געוועהנליכע פערדיענסטען קלעקען ניט אוף דער חיונה. דער מיליטאריזם לעגט ארויף אלץ שווערערע און שווערערע לאסטען, וועלכע דאָם פאלק איז נט אמשטאַנד צו שלעפען. די מלחמה־פיבער צוזאמעןמיט דער שלעכער תבואה גערעטעניש אין פיעלע לענדער האָבען זאגאר בע־ רויבט די האָפנונג אז ס'וועלען קומען בעסערע צייטען אין דער נאָהנטער צוקונפט. די מאַסען זיינען געוואָרען פערצווייפעלט, און האָבען זייער פערצווייפלונג ארויסגעטראָגען אויפ'ן גאָם. די ביטערנים און גאם, וואם האָבען זיך

זייט יאָהרען אנגעקליבען, זיינען אויסגעגאסען געוואָרען אין א רייהע גאסען־דעמאנסטרא־ ציאָגען.

ברויט, פלייש, ניעדער מיט'ן טאַריף און אָבצאָהלונגען! מאַכט פריי די גרענעצען! — אָם זיינען געווען די אויסגעשרייען, וועלכע האָד בען פערהילכט די לופט אין דער צייט פון די נאַסען־דעמאָסטראַציאָנען.

זעהר אַ דראָהענדען כאַראַקטער פאַר דער רעגיערונג האָבען אָנגענומען די דעמאָסטראַ־ ציאָנען אין עסטרייך, וואו די סאָציאַליסטען האָ־ בען שוין פון לאַנג אָנגעפיהרט אַ סיסטעמאַטישע אגיטאציאָן קעגען דעם שרעקליכען יקרות. אונד זערע רעדנער האָבען דאָרטען ניט איינמאל גע־ ווארענט די רעגיערונג, זי זאל זיך ניט שפּיעלען צו פיעל מיט'ן פייער. די פארטיי־פיחרער האָבען אויך ניט געמאכט קיין געהיימנים פון דער גרויסער אויפרעגונג, וואס גליהט צווישען די מאסען און אז דיעזע אויפרעגונג וועט פרי־ הער אדער שפעטער מוזען אויסברעכען און איבערגעהן אין אן אויפשטאַנד, אויב זי, די רעגיערונג, וועט ניט אָננעהמען קיין מיטלען דעם יקרות צו פערקלענערען. דיעזע התראות האָבען אָבער וועניג וואָס געהאָלפען, אַנשטאָט צו זוכען ווי די נויטה צו פערגרינגערן האט די רעגיערונג פערגרעסערט די נייווי און פער־ שטאַרקט דעם מיליטאַריזם. די מאַסען האָבען גע־ פאָדערט ברויט און די רעגיערונג האָט געענט־ פערט מיט נייע אַבצאָחלונגען, מיט נייע לאַס־

דאָם חוצפּה'דיגע פערהאַלטען זיך פון דער עסטרייכישער רעגיערונג קעגענאיבער די בע־ דערפנישען פון פאלק האָט זיך ארויסגעוויעזען נאָך בולט'ר אין די לעצטע וואכען. אין טריעסטער האפען זיינען אנגעקומען שיפען מיט פלייש פון ארגענטיניען, אבער די רעגיערונג האט ניט גע־ נענען אן ערלויבניש אריינצוקומען אין עסטרייף. פלייש, וואָס איז געווען בעשטימט פאר דער עסטרייכישער בעפעלקערונג, איז צוריקגעשיקט געוואָרען, און די אַרבייטער, וועלכע לעכצען נאָך א ביסען פלייש, ווי א רושטיגער נאף א שלוק וואסער, זיינען וויעדער געווען געצוואונגען צו מאַכען פּלייש־תעניתים. אָט דיעועס אונגעהער־ טעם בעגעהן פון דער רעגיערונג אין אזא צייט פון פלייש נויט, איז געווען ווי א פונק געווארפען אין אן עלעקטריזירטער אטמאָספערע. די שטילע אונצופריעדענהיים איז איבערגעגאנגען אין אן

אפעגעם אויפרוהר, וועלכער איז פארלויפיג אונד טערדריקט געוואָרען דורך דעם קריעגס־צור שטאַנד....

באיאָנעטען און ביקסען קענען אבער נאָר אויף אַ געוויסער צייט איינשרעקען די מאסען, אָבער ניט שטילען זייער הונגער, וועלכער וועט געוויס פריהער אדער שפּעטער טרייבען צו א שטאַרקערען אויפשטאַנד....

די מלחמה געפאַהר צווישען איטאַליען און מערקיי.

אין דער ציים ווען די צייטונגען האָבען געד מעלדעט, אז דער סכסוך צווישען דייטשלאנד און פראנקרייך, איבער דער "מאראקא־אפעיר" וועט האָבען א פרידליכען אויסגאנג, זיינען אָנגעקומען ידיעות פון אן אנדער מלחמה געפאהר, וואָס איז ענטשטאַנען צווישען איטאליען און טערקיי איבער טריפאָליס.

מריפּאלים איז איינע פון די פיער שטאאר (מאראקא, אלגיר, טונים און טריפּאָלים) איד בער וועלכע אלע אייראָפּעאישע מעכטע רייסען זיך ארום. זייט 1835 געהערט זי אלם א פּראָר ווינץ צו טערקיי. אויסער אייניגע טויזענד איד דען איז טריפּאָלים בעזעצט מיט אונגעפעהר א מיליאָן איינגעבוירענע מאַהמעראַנער. צוויד א מיליאָן איינגעבוירענע מאַהמעראַנער. צוויד טען די גיט צאָהלרייכע פרעמדע, זיינען די איד שען די גיט צאָהלרייכע פרעמדע, זיינען די איד אייראָפּעער. דאָם לאנד איז איבער א מיליאָן אייראָפּעער. דאָם לאנד איז איבער א מיליאָן קוואדארט קילאָמעטער גרוים און ניט אזוי פרוכטבאַר, ווי די איבעריגע לענדער פון צפון פרוכטבאַר, ווי די איבעריגע לענדער פון צפון אפריקא, אָבער דאָך איז אין איהר פאראן פיעל ניט אויסגענוצטע נאַטורדרייכטהימער.

ווען די אייראָפּעאישע מעכטע האָבען צווישען זיף געטהיילט נאָרד אפריקא, איז איטאליען אין גאנצען אויסען געבליעבען. איהר האָט זיף ניט איינגעגעבען צו כאַפּען אַ ביסען ביי דער חלוקה. איצט וויל איטאליען אויסנוצען די געלעגענהייט, איצט וויל איטאלאנד, פראַנקרייף, ענגלאנד און שפּאניען זיינען פערטהון מיט מאראקא אום צו שפּאניען זיינען פערטהון מיט מאראקא אום צו זי בעזעצט טריפּאָלים האָט איטאליען לייכט געד פונען. דאָס איז די געוועהנליכע בבא מעשה: זי וויל בעשיצען איהרע אינטערטהאנען, וועלכע לעבען דאָרטען. דער אמת'ער זין פון איהר בעד לעבען דאָרטען. דער אמת'ער זין פון איהר בעד זעצונג איז אָבער פאַר קיינעם ניט קיין גער דער, מוז אויך איטאליען האָבען פון איין זייט דער, מוז אויך איטאליען האָבען פון איין זייט

א מארקעט פיר איהרע סחורות און פון דער צווייטער זייט—א פּלאץ, פון וואנען צו בעציהען רויהע מאטעריאלען, און אזוי ווי אלע אנדערע לענדער איז זי אויף געצווונגען צו טרייבען די רויבערשע קאָלאָניאל־פּאָליטיק; און אָט איצט, אין דער צייט פון דער מאראָקא־טומעל, דוכט זיף איהר, אז זי וועט אויף עפעס קענען אריינכאַפּען א פרעמדע שטיק לאַנד.

דער סדר פון פערכאפען טריפּאָליס וועט ווארטיינליך פארקומען אויף דעם זעלבען שטייד גער, ווי עס זיינען געוואָרען פערכאפּט אלע אנדערע לענדער: קודם כל שיקט מען אַ קריעגסד שיף און מען בעזעצט די הויפּט שטאדט, ווייטער כאפּט מען אריין אנדערע וויכטיגע פּונקטען און מען "בעשיצט" די אייגענע אינטערטהאַנען. שפּעטער קומט אַן "אויפשטאַנד" פון די איינד שפּעטער קומט אַן "אויפשטאַנד" פון די איינד געבוירענע, וועלכע ווערט אונטערדריקט און בעשטראָפט מיט'ן אָבנענהעמען פון זיי דאָס בעשטראָפט מיט'ן אָבנענהעמען פון זיי דאָס לאַנד.

טריפּאָלים געחערט אָבער צו טערקיי, וועל־ כע האָט בכלל ניט בדעה זיך צו לאָזען בערויבען פון איטאַליען. טערקיי איז אמת איצט ניט אזוי שטארק, האָט ניט קיין פלאָט און איז ניט פארטיג צו אַ מלחמה. אָבער דאָך וועט זי קענען לייםטען א שטארקען ווידערשטאנד און עם קען גאַנץ מעגליך זיין, אַז עם וועט ענטשטעהן אַ גרויסע בלוטיגע מלחמה ניט נאָר אין טריפּאָלים, נאָר אויך אין אייראָפּא.

אונזערע גענאָסען אין איטאליען, אזוי ווי אין פראגקרייך, ענגלאנד און דייטשלאנד הויבען אויף א שטארקע אגיטאציאָן קעגען דער רויבערשער פאליטיק און דער מלחמה וואס די איטאליענישע רעגיערונג רופט ארוים.

-דער באנקראט פון דער שרעקענס פּאָליטיק

סטאָליפּין איז טויט. דער דעספּאָט וואָס האָט מיט דער גרעסטער ברוטאַליטעט געשטיקט האָט מיט דער גרעסטער ברוטאַליטעט געשטיקט און געדריקט אין פערלויף פון די לעצטע פינף יאָהר יעדע בעוועגונג, יעדען פרייען געדאנק, איז שוין מעהר ניטא צווישען די לעבעדיגע. פון דער גרויסער רוסישער טורמע, אין וועלכע עס שמאַכטען 140 מיליאָנען מענשען, איז אבגענוד מען געווארען איהר אכזריות'דיגער היטער; פון די תליות דער תליון און פון די פאגראמטשיר דער אונטעהעצער און פערטהיידיגער. רוסלאַנד האָט פרייער אָבגעטעמט, א

געפיהל פון נקמה האָט ארומגענומען די איינוואָהנער פון דער אונגליקליכער צאַרען־רייך, וואו הינריכטונגען, טורמעס און פּאָגראָמען זייז נען געוואָרען געוועהנליכע, אלטעגליכע ערשייז נון געוואָרען געוועהנליכע, אלטעגליכע ערשייז נונגען. און אויסער די גרענעצען פון צאַרען־לאַנד איז סטאָליפּינ'ס טויט בעגריסט געוואָרען פון דער גאַנצער ציוויליזירטער מענשהייט, אלס א נעדרערלאַגע פאר דער פּאָליטיק פון קנוט און געד וואַלד, וואָס דער געטוידטער פּרעמיער האָט גער טריעבען.

יאָ, ניט סטאָליפּינ'ס טויט איז דאָ וויכטיג, נאָר דער באנקראט פון דער "סטאָליפּינשצינע", וואָס איז געלעגען ווי אן עקעלדיגער שאַנד־פּלעק אויפ'ן געוויסען פון אלע עהרליכע מענשען.

מיר, די סאציאל־דעמאָקראטען, זיינען אלע מאָל געגנער פון טעראר, אלס א פארטייטאקטיק, מאָל געגנער פון טעראר, אלס א פארטייטאקטיק, מיר זיינען איבערצייגט, אז א רעזשים ווערט ניט בעשאפען פון איינעם אָדער דורף איינציגע מענדשען, און ניט מיט דער בעזייטיגונג פון דעם אדער יענעם אכזר קען א שלעכטער רעזשים פערבי־טען ווערען אויף א גוטען. טעראָריסטישע אַקטען דיענען אָבער אַלע מאָל פאַר'ן בעסטען צייכען איבער די שרעקליכע אוננאָרמאַלע צושטענדע, וועלכע הערשען אין לאנד..

סטאָליפּי'ם טויט אן און פיר זיך קען קיין ענדערונג אין דער שרעקענס פאליטיק פונ'ם צאַר, אונטערגעשטיצט פון דער שווארצער מאה די בעסטיעס אין מענשען־געשטאַלט — ניט ארויסרופען. דאָס אָבער, וואס סטאָליפּין איז געטויטעט געווארען דוקא אין דער צייט און אינ'ם אָרט, ווען און וואו ער חאָט זיך געפיהלט אם זיכערסטען, בעוויזט, אז זיין הענקער־רע־ זשים איז שוין לאנג אונטערגעגראָבען.

דער אַטענטאַט אויף סטאָליפּינע'ן איז ניט געווען א צופעליגער, נור א נויטווענדיגער רעזול־ םיםטעמאטי־ אייגענער פון זיין מממ שער טייוועלשער ארבייט. סטאָליפּין אליין כייט זיינע דעקרעטען זיין המם טוים אורטהייל אונטערגעשריעבען. גענעם זיינע אייגענע קנעכט און משרתים האָבען געגע־ בען דעם ראכע־נעהמער די מעגליכקיים זיין טהאט דורכצופיהרען. דעם ביקם, וואס ער האט געשטעלט געגען אנדערע אונשולדיגע, האָט איהם אליין נידערגעשטרעקט.

סטאָליפּין האָט מיט זיין ברוטאלער געד וואלד טעראָריזירט די בעפעלקערונג, האָט געד טראָטען מיט די פיס די הייליגסטע רעכטע

און איצט איז ער אליין געטויטעט געיואָרען פון א טעראָריסטישען אקט.

סטאָלופּין האָט צוטריעבען די ער־
שטע און צווייטע דומע, האָט אָבגענומען
דאָס אלגעמיינע וואהל־רעכט און איינגעפיהרט
א "וואהל־סיסטעם", וועלכע אונטערדריקט די
אמת'ע שטימע פון פאָלק, און מאכט פון דער
אמקס־פערטרעטונג א קאריקאטור פון א פאלקס־
פערטרעטונג. ער האָט פערשטאַרקט די מיליטער־
און פּעלד־געריכטען און ער האָט פערוואנדעלט
רוסלאנד אין א שלאַכט־פעלד, וואו קיינער איז
ניט זיכער מיט'ן לעבען. די אוניווערזיטעטען
האָט ער פערוואנדעלט אין קאזארמעס, און דעם
בעסטען טהייל פון דער שטודירענדער יוגענד
האָט ער צויאָגט, פערשיקט און צוזעצט אין די

טורמעס. די אידען האָט ער פערפאלגט מיט די שענדליכסטע מיטלען, ער האָט זיי ניט געלאזט שענדליכסטע מיטלען, ער האָט זיי ניט געלאזט אטהעמען און לעבען. זיין טייפעלשע שנאה געגען אידען איז געגאנגען די לעצטע צייט אזוי ווייט, דאָס ער האָט געפּלאַנעוועט אָבצונעהמען דעם לעצטען צווייג פון זייער חיונה. מיט זיין פּראָד יעקט צו "נאַציאָנאַליזירען דעם האַנדעל" האָט ער געמיינט צו בערויבען פון דעם איִדען זיין לעצטען ביסען ברויט.

און אָט דיעזער טיראַן איז איצט געטויטעט געוואָרען פון זיין אייגענער געוועהר!

דער טיראן איז טויט! דאָס איז ניט אזוי וויכטיג. וויכטיגער איז, וואָס די טיראניי האָט באנקראָטירט!

מ. ווינמשעווסקי.

יהוה־אלהים-אַן ערקלעהרונג.

יוסטער, בלייב ביי דיין לאַייסט!" דיעזער אַלטער ווערטעל איז מיר ארויפגעקומען אויף די געדאַנקען, ווען איף האָב דורף די רעדאַקציע געקראָגען די בשורה, אַז מיין "ענטדעקונג"

בנוגע צו דעם נאָמען פון גאָט איז מיט דריי יאָהר פריהער געווען ענטדעקט און פּובליצירט,— ווי איך האָב די גאַנצע צייט מורא געהאַט.

קאָמיש, הֹאָמיף בעמערקען איידער איף געה ווייטער, איז דערביי נור דאָס, וואָס דער זישורנאַל, אין וועלכען דער אַרטיקעל איז גער דרוקט געוואָרען אין דעם יאָהר 1908, ערשיינט דאָ אין אַמעריקאַ, בעת דאָ האָט קיינער פון מיי־ גע פריינדע דערפון ניט געוואוסט, און ערשט ווען די "צוקונפט" איז אנגעקומען קיין לאנדאן האָט זיך דארטען געפונען אַ מעניש, וואס האט געלעזען דעם היגען זישורנאל, אויך אין איהם דעם ארטיקעל וועגען גאָט.

דער שרייבער פון דעם בריעה צו דער רעד דאקציע איז מיינער א גוטער אַלטער פריינד מיט'ן נאָמען י. פין. עלטערע גענאָסען געדענ־ קען איהם אַלס "פין פון באָסטאָן". ער, פער־ שטעהט זיך, האָט אויף קיין אויגענבלעק ניט געד צווייפעלט, אז איך בין געקומען צו דעם זעלבי־ צווייפעלט, אז איך בין געקומען צו דעם זעלבי־

גען געראַנקען ווי דער שרייבער (איף גערענק ניט זיין נאָמען: איף האָב פאר זיף ניט פינ'ם בריעף, און דעם זשורנאַל גופא האָב איף אליין נאָף ניט געהאָט די מעגליכקייט צו זעהן), ניט האָבענדיג געהערט אָדער געלעזען עטוואָם מכה דעם געגענשטאַנד.

עס איז ווארשיינליך ניט נויטיג אז איך זאָל דאָס עמיצען פערזיכערן. מיין ערגסטער זאָל דאָס עמיצען פערזיכערן. מיין ערגסטער שונא וועט מיך געוויס ניט האלטען פאר אזוי דום, אז איך זאָל נעהמען אזא זאַך פון א זשורנאל, לע, וואָס איז ביי דער האנד, פון א זשורנאל, וועלכען פיעלע פון די "צוקונפט"־לעזער האָבען אפשר קיינמאָל ניט געהערט, נאָר אן אמעריקאד נישען, אין דער ענגלישער שפּראַך. קיינער וועט מיך ניט האלטען פאַר אזוי דום צו נעהמען, דאָס הייסט, גנב'ענען, אן אידעע פון א זשורנאל ארטיקעל, וואם איז, חוין אלעמען, ניט אן אלטער, אפשר לאנגדפערגעסענער אויפזאין אלטניסמעסיג ניט לאנג צוריק געשריעבענער.

דעם דאָזיגען זשורנאל ("דהי מאָניםט" איז זיין נאָמען), איז ווי געזאָגט, מיר נאָך דערווייל ניט געלונגען צו זעהן. איך האָב פּשוט ביז איצט קיין צייט ניט געהאַט און מיין ערקלעהרונג האָט לענגער ניט געטאָרט אָבגעלעגט ווערען. דערצו בין איך געווען פערפּליכטעט סיי לגבי מיין אייגענער עהרע, סיי לגבי דעם פּובליקום.

אינטערסאנט וואלט פון דעסטוועגען, געד ווען צו וויסען אין וואָס פאר א שייכות דער שרייבער אינ'ם "מאָניסט" קומט צו דער אידעע. טאָמער געפין איך, אז דאָס קען זיין אינטעד רעסאַנט ניט פאַר מיר אליין, וועל איך זיך צו דעם ענין צוריקקעהרען און נאָך אַמאָל "נעהמען דאָס וואָרט".

דערווייל בלייבט מיר נאָר נאָך איין איינד ציגע בעמערקוַנג און דאָס איז א פּערזענליכע.

ווען אַ מענש האָט, ווי איך, זיך בעשעפּד טיגט (ארייננעהמענדיג די צייט ווען איך פּלעג שרייבען העברעאיש) איבער א דריטעל יאָהר־ הונדערט און כמעט צוויי־דריטעל פון זיין לע־ בען מיט "משוגע'נע" פילאָזאָפּיע, דאַרף ער צו־ רוה לאָזען די "קלאָרע".

רעכט אויף מיר! און איף האָף או דאָס וועט מיר זיין א "לעהר" אויף להבא צו פּאָלגען דעם אלטען פערנינפטיגען ווערטיל, מיט וועלד כען איף האָב אָנגעהויבען דיעזע עטליכע ווערד טער, היינו: "שוסטער, בלייב ביי דיין לאַייסט!"

רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען.

היינטיגער נומער "צוקונפט" איז דער צעהנטער פון אונזער רעדאקציאָן. פאר די גאַנד צע צעהן מאָנאט האָבען מיר קיין מאָל זיף ניט ערלויבט אויסצונוצען דיזען פּלאַץ פאר די ביזד נעס אינטערעסען פון אונזער זשורנאל. מיר וואָלטען דאָס אויף איצט ניט געטהון, זוען ניט דער נייער פאָרשלאַג, וועלכען מיר ווילען פאָר־ דער נייער פאָרשלאַג, וועלכען מיר ווילען פאָר־ לייגען פאר אונזערע לעזער און פריינד.

אין ישנואר 1912 פשנגט אָן אונזער "צור קונפט" צו געהן אויפ'ן צוואַנציגסטען יאָהר (דער ערשטער נומער "צוקונפט" איז ערשיער (דער ערשטער נומער "צוקונפט" איז ערשיער נען אין 1892). צו אזא עלטער האָט נאָך קיין אידישער זשורנאל ניט זוכה געווען. און ווען מיר נעהמען נאָך אין אנבעטראכט די געוואַל־דיגע שוועריגקייטען, די גרויסע שטיינער, וועל־כע זיינען דער "צוקונפט" געלעגען אויפ'ן וועג, דאן מעגען מיר מיט פולער רעכט שטאָלצירען הן מיט אונזער זשורנאל אליין, ווי מיט אלע רעדאקטאָרען, מיטארבייטער (ליטערארישע און פינאַנציעלע) און לעזער, וועלכע האָבען אין פערלויף פון דער גאַנצער צייט אויפגעבויט אונ־זער גייסטיגען בנין.

* * *

שווערע צייט מאכט דורף יעדע צייטר שריפט איידער זי בעקומט איהר נויטיגען קרייז לעזער און אנהענגער, נאָך שווערער איז דער קאמפּף אום'ם דאזיין פון יעדער אי די שע ר צייטשריפט, אבער אונדעקבאר שווער איז די עקזיסטענץ פון א ריינער אידישער וויסענשאַפט־

ליך־סאָציאליסטישער צייטשריפּט, וועלכע האָט ניט אין אויג קיין אַנדערע אינטערעסען אויסער די בעלעהרונג און אויפקלעהרונג פון איהרע לעד זער.

* * *

שווער, נאָך שווערער ווי קריעת ים סוף, איז געווען פאר "די צוקונפט" זיך דורכצושלאָגען א וועג אין לעבען. ניט איין מאָל איז זי שוין געשטאַנען אויפ'ן שוועל פון אונטערגאַנג, ניט איין מאָל האָט געהאַלטען, אַז "די צוקונפט" זאָל פערשלונגען ווערען פון די כוואליעס פון נויט און געלד־מאַנגעל, מיט וועלכע זי האָט גער האָט צו קעמפּפען און צוליעב וועלכע זי האָט גער שוין איינמאָל געמוזט מאַכען אַ הפסקה, אָבער שוין איינמאָל געמוזט מאַכען אַ הפסקה, אָבער אין איהר גרעסטער נויטה איז זי שטענדיג גער בליעבען טריי איהרע הויכע אויפגאַבען און איז פאר דער גאַנצער צייט קיין מאָל ניט ארונטער־געגאַנגען פונ'ם וועג, וועלכער איז אויפגעציי־כענט געוואָרען פון איהרע גרינדער.

* * *

דער גרויסער קאמפּף אום'ם דאזיין, וועלד כען אונזער זשורנאל האָט געהאַט (און האָט נאָדְּ אוידְ איצט) דורכצומאַכען, האָט פערשאַפּט פּיעל קאָפּרדעהעניש די פערשיעדענע רעדאַקציאָנען און פערוואַלטונגם־ראַטה'ען, אָבער ער האָט קיין מאָל ניט אָבגעשוואַכט און פערקלענערט זינער ענערגיע און ענטהוזיאַזמום, וואָס איז ענערגיע און ענטהוזיאַזמום, וואָס איז נויטיג געווען אום ארויסצוקומען פון דיזען קאמפּף בַשלום. מיט גרויס בעפריעדיגונג קוקען אַלע די יעניגע, וועלכע האָבען אָהן שום פּניות אַלע די יעניגע, וועלכע האָבען אָהן שום פּניות

און הינטערגעדאַנקען געהאָלפען בויען אונזער זשורגאַל, אויד דעם גרויסען מהלד, וואָס ער האָט דורכגעמאַכט און נאָד גרעסער. איז זייער גענוג־ דורכגעמאַכט און נאָד גרעסער. איז זייער גענוג־ טואונג, ווען זיי בעטראכטען די אויסזיכ־טען פון דער "צוקונפט" אין דער צוקונפט.

* * *

די צאָהל פון אונזערע פריינד ווערט מיט יעדען טאג גרעסער ניט נור אין אמעריקא, נור אויף אויף יענע זייטען ים. אין רוסלאנד און גאליציען, אין ארגענטיניען און אפריקא גרינדען זיף גרופען מיט דעם צוועק צו אונטערשטידען ,די צוקונפט". דער לעזער־קרייז האָט זיף שטארק פערגרעסערט און די מחנות סימפּא־שטארק ווערען אלז גרעסער און אַקטיווער.

* * *

דיעזע פערגרעסערטע רייהען פון אונזערע פריינד לייגען אויף אויף אונז ארויף גרעסערע אויפגאבען. מיר מוזען אויסברייטען די ראהמען פון אונזער "צוקונפט", פערגרעסערען איהר אינהאלט אזוי, אז זי זאל קענען אלס מעהר בעפרידיגען די גייסטיגע בעדערפשינען פון איהרע לעזער און אנהענגער.

* * *

די רעדאַקציאָן צוזאַמען מיט דער מער נערזשמענט ארבייט איצט אויס אַ פּלאן ווי צו פערגרעסערען "די צוקונפט" מיט 20 זייטען, וועלכע זאָלען זיין ספּעציעל אָבגעגעבען פאר הער שעהנער ליטעראטור. אום דיזער פּלאן זאָל אָבער קענען וואָס גיכער דורכגעפיהרט ווערען, מוזען מיר נאָך האָבען אַ פּאָר טויזענד לעזער און סובסקרייבער. מיט דעם ווילען פון אונזערע גענאָסען קענען דאָס לייכט עררייכט ווערען, אונד גענאָסען קענען דאָס לייכט עררייכט ווערען, אונד זערע פריינד דארפען זיך נור געבען אַ ביסעל מעהר מיה און "די צוקונפט" וועט ווערען פער־גיעסערט און פער־שעהנערט.

* * *

פון די נעקסטע צוויי מאָנאט היינגט פיעל

אָב. אויב עס זאָלען אריינקומען די נויטיגע צאָהל סובסקרייבער, דאַן וועט "די צוקונפט" שוין קער נען צום 20 יעהריגען געבורטסטאָג ארויסגעהן מיט 20 זייטען מעהר, ווי איצטער. און דאָס וועט זיין די שעהנסטע מתנה, וואָס "די צו־קונפט" וועט געבען איהרע פריינד און די פריינד דער "צוקונפט" צו איהר געבורטסטאָג.

* * *

גענאָסען! פריינד! זאַמעלט סובסקריי־ בער! העלפט בויען, פערגרעסערען און פערשעה־ נערען "די צוקונפט".

* * *

צוליעב מאַנגעל אין פּלאַץ האָט, ליידער. די ביבליאָגראַפּייטע אבטיילונג פון היינטיגען נומער געמוזט אויספאלען.

פון איצט אן וועט אין יעדען נומער "צור הונפט" הומען א מאנאטליכער איבערזיכט איד בער'ן אידישען און אלגעמיינעם טהעאטער.

* * * * *

פעה לערר אוים בעם ערונג! צוליעב פעכנישע אורזאַכען זיינען אין פאָריגען נומער אריינגעפאַלען אייניגע פעהלערן.

אָט איז אייניגע פון די בעמערקטע פעהלערן: אין א. ש. זאַקס' ארטיקעל, זייט 518, ערשטער קאָלום, שורה 34, שטעהט: קאָסטען אַן ערך 3½ מיליאַן דאָלאר אַ יאָהר, דאַרַּ שטעהן: קאָסטען צוזאַמען מיט דער אַרמיניסטראַציאָן און ערך 3½ הונדערט מיליאָן דאלאר אַ יאָהר.

אין צביון'ס צרטיקעל, זייט 518, ערשטער קאָלום, שורה 23, שטעהט: גאַנץ ווייניגער מאָד מענטען... דאַרף שטעהן: ניט גאַנץ ווייניגע מאָד מענטען... דאַרף שטעהן: ניט גאַנץ ווייניגע מאָד מענטען...

אינ'ם זעלבען ארטיקעל אויפ'ן זייט 523, צווייטען קאלום, שורה 4 פון אונטען, איז דער גאַנצער זאַן צודרעהט דורך א פערביטענע שורה, עס דארף געלעזען ווערען וווי פאָלגט: די אידישע רער ליגיאן אבער איז א חוץ א נאציאנאלער עלער מענט אויף א נאציאנאלער סמן, ווייל אידען זייך מענט אויף א נאציאנאלער סמן, ווייל אידען זייך נען דאם איינציגע פאלק, וואס האָט אזא רעד ליגיאן.

א פּאַלקם־פערואַמלונג

בערופען פון דער

"צוקונפט" פרעסם פעדעריישאַן

וועט שטאטפינדען

מיטוואָך אבענד דעם 11טען אָקטאָבער 1911 אין טערעם לייםעאום, 206 איסט בראדוויי. פאלגענדע רעדנער וועלען רעדען וועגען דער "צוקונפט" און איהר וויכטיגקייט פאר דער אי־ : דייטער ארבייטער בעוועגונג

ם. ווינטשעווסקי, כ. פייגענבוים, ל. ב. בודין, דר. אב. קאספּני. א. ש. זאקס טשערמאן.

מיר ערווארטען אז אלע לעזער און פריינע פון דער "צוקונפט" פון ניו יאָרק און אומגעגענד וועלען אנוועזענד זיין צו דיעזען זעהר וויכטיגען כיוטינג. איינצעלהייטען וועלען אנאנסירט וועד רען אין "פארווערטם".

און חים זיך פון נאכגעמשכמע.

זור שרשה דברים הסאציאריזמוס עומד

די דריי הויפּט פאקטארען פון דער ארבייטער בעוועגונג

דער טרייד יוניאַניזמום, פאַריטישע אַגיטאַציאָן און קאָאפעריישאָן

די קאָאפּעראטיווע ליעג האָט זיך געגרינדעט מיט 3 יאָהר צוריק מיט דעם צוועק

צו פערשפּרייטען די קאָאָפּעראַטיווע אידעען אין טהעאָריע און אין פּראַקטיקע.

וואָם אנבעטרעפט די טהעאָריע האלטען מיר לעקטשורס און גיעבען ארוים ליטעראטור איבער קאָאפּעריישאָן, און אין פּראקטיקע צו עפענען קאָאפּעראטיווע סטאָרס

מיר ווייסען דאָס אונזער אויפגאבע איז ניט קיין גאנץ לייכטע, אָבער פון דער אנדערער זייט האָבען מיר אָבער צוטרויען אין דער גרויסער מחנה פארטגעשריטענע ארגאניזירטע ארבייטער, און מיט זייער הילפע וועלען מיר זיין אימשטאַנדע אויפצו־ בויען א מעכטיגע קאָאפּעראטיווע בעוועגונג.

דער אָנפאַנג איז שוין געמאַכט

האָט געעפענט אַ קאָאָפּעראַטיווע

חעם-ם מאר אין 159 דערענסיסטריט

מיר ווילען מיט א ריינעם געוויסען פערזיכערען די ארגאניזירטע ארביזטער, דאָס מיר האבען אלעס אנגעווענדעט און מיר קויפען אונזערע העטס פון די רעיעלסטע העט פעקטאָרים, וועלכע פאבריצירען די בעסטע קוואליטי העטם, לייטעסט סטיילם א. ז. וו. דער פּרייז איז דאָך ממילא א קליינער, ווייל די קאָאפּעראַטיווע סטאָר מאַכט םיי ווי סיי קיין פּראפיטס ניט פאר זיך נור קעהרט אום דעם פּראָפיט צו זיינע קאסטימער. דער נעט פּראָפיט װערט פערטהיילט װי פאלגט: 70% צו קאָסמימער װאָס זיינען מעמבערם פון ליעג, 35% צו געוועהנליכע קאָסטימער, און דאָס איבעריגע ווערט פערווענדעם פאר פּראָפּאָגאנדא פאר דעם קאָאפּעראטיווען געדאנק.

VOL. XVI.

NOVEMBER, 1911.

No. 11

מ. ווינמשעווסקי.

א אידיש־אַמעריקאַנישער סאָציאַליסטען־בּונד.

ין דער וואָךּ, ווען דיעזער העפט "עזקונפט" וועט אריינקומען אין דעם לעזער'ם האנד, וועט דער עולם אין ניו־יאָרק דער עולם אין ניו־יאָרק שטאָדט און שטאַאַט בעהן וועהלען די בעאַמטע, וועלכע וועהלען די בעאַמטע, וועלכע

רארפען מאַכען נייע געזעצע אָדער אויספּיהרען די געמאכטע אין דעם קומענדען יאָהר.

קיין נאציאָנאַלע וויכטיגקייט וועלען די האי־יאָהריגע וואהלען ניט האָבען. העכסטענס וועלען זיי געבען א מעהר אָדער וועניגער ריכ־טיגען בעגריעף פון דעם, וואס מען קען ערוואר־טען אין דעם קומענדיגען יאָהר, ווען עס וועט אין די פעראייניגטע שטאַאַטען געוועהלט ווע־רען א פּרעזידענט און א נייער קאָנגרעס.

מיר, דאָ אין ניו־יאָרק, וועלען געווים קיין שיה אינ'ם האָדסאָן ריווער ניט מאכען. צוליעב די גרינדע, וועלכע איך האָב מעהר ווי איינמאָל אָנגעגעבען אין דיעזען זשורנאל, קען דאָם אנד דערש ניט זיין, און דארף דערפאר קיין מרה־שהורה שטימונג ניט ארויסרופען אפילו ווען מיר וועלען האַי־יאָהר אויך קיינעם ניט ערוועה־לען. נור אין בראָנזוויל און אין דעם וועסטען פון דעם שטאַאט ניו־יאָרק איז דאָ אזא מעג־ליכקייט.

אונטער דיעזע אומשטענדען איז ניט נוי־

טיג צו ווארטען כיז נאָד די וואהלען כדי צו ריידען מיט די אידישע גענאָסען מכח אונזער לאַגע אין דיעזער מדינה. דיעזער ארטיקעל וועט דעם קעמפּיין ניט שטערען, און דער רעזולטאַט פונ'ם קעמפּיין קען ניט ענדערען די שטעלונג, וועלכע איד מיין דאַ צו נעהמען.

* * *

צוריק מיט 2 יאָהר האָב איף אין אן ארד טיקעל וועגען דעם "פילאדעלפיער צוזאמענפאָהר פונ'ם אגיטאַציאָנס־ביוראָ" ("צוקונפט", סעפּ־ טעמבער, 1909) אָנגעוויעזען אויף די פאלגענדע פון קיינעם ניט־בעשטריטענע טהאַטזאַכען:

"יעדער איינציגער פּיהלט — האָב איך געד אָגע — אז די אידישע ארבייטער בעוועגונג איז ערטערווייז קראַנק, ערטערווייז זאָגאר גוסס, אָבער אין ערגעץ ניט געזונד...

די פּראָפּאגאנדע פונ'ם סאציאליזמום, ,, ווערט אָנגעפיהרט אָהן א טאָלק און אָהן אַ פּלאן, וואו זי ווערט איבערהויפּט אָנגעפיהרט:...

די אידישע פארטיידיסטריקטען, וואס "די אידישע פארטיידיסטריקטען, ערשטענס, עקזיסטירען דאָ און דארטען, זיינען, ערשטענס, אזעלכע וואס האלטען אין איין אויפגעהן און אונטערגעהן, און זיינען, חוץ דעם "אידישע" דיסטריקטען ניט דערפאר ווייל זיי האָבען א ספּעציעל־אידישע טהעטיגקייט אלס פּראָפּאגאנ־דיסטען צווישען אידען, זאָנדערן נור דערפאר,

ווייל זיי געפינען זיך לויט זייער "געאָגראפישער לאגע" מחוץ למחנה פון דער איבריגער בעפעל־ קערונג פונ'ם לאַנד...

זייער עסק איז מעהר צו מאכען וואוטערם, פאר'ן סאָציאליסטישען טיקעט, עהדער סאָציא־ ליסטען און פערברייטער פונ'ם סאציאליזמוס". אויף דעם גרונד פון דיעזע פאקטען (און פון אנדערע בנוגע צו פרעסע, יוניאָנס און קאָד אָפּעראַטיווע אונטערנעהמונגען, וועלכע איך לאָז דאָ בכיון אוים), האָב איך דאַן פערלאנגט, אז דער "אידישער אַגיטאַציאָנס־ביוראָ" זאל זיך פערוואַנדלען אין "א פעדעראציע פון אלע אי־ דישע, סאָציאליסטישע פעראיינען", וואס זאל זיך רעכענען מיט "אידישע טראַדיציעם, אידישע פּסיכאָלאָגיע און נאַציאָנאַלע אייגענטהימליכ־ קייטען".

אין דעם דאָזיגען ארטיקעל האָב איך דאַן געגעבען א האסטיגען איבערבליק איבער אונזער פערגאנגענהייט דאָ אין אמעריקא. איך האָף, אז דער ערנסטער לעזער וועט זיך מטריח זיין און איבערלעזען פון דאָס ניי דאָס, וואס עם איז דאָרטען געזאגט געוואָרען. אגב וועט ער שוין איבערלייענען דעם דריטען פון דו פיער חלקים פון יענעם ארטיקעל, וואו איך האָב, דאכט זיך, בעוויעזען, אז מען וועט גאר נישט אויספיהרען מיט דעם, וואס מען וועט אפשר פרובירען גרינ־ דען אין אמעריקא א אירישע סאָציאליסטישע ארבייטער פארטיי.

האָבענדיג דאָס אלעס געזאגט, בין איף גע־ : קומען צו דעם פּאָלגענדען שלום

אזוי ווי מיר ווייםען, אז די ביזאַהעריגע, פיהרונג טויג ניט; אז קיין אידישע פּאָליטישע פארטיי וואלט דעם עסק ניט בעסער מאכען, און אַז דער אידישער אַגיטאַציאָנס־ביוראָ מיט זיין איצטיגען פּראָגראם איז ניט געווען ביכולת צו ברענגען הילף, דאַרף מען פּרובירען טהאָן אָט

"ארויסגעהמען פון די אלע דריי דאָס, וואָס איז אין יעדען גוט: בלייבען ביי דער פראפא־ גאנדע ווי ביז איצט, פערשטאַרקען דעם אידיי שען כאראקטער פון דיעזער פּראפּאגאנדע לויט ווי דאָס וואלטען פערלאנגט די נאַציאָנאַליסטען און דאן אזוי ווייטער ענטוויקלען דעם אגיטאַ־ ציאָנס־ביוראָ, אז פון איהם זאל ארויסקומען די נייע אָרגאניזאציאָן וואָס דארף געשאַפען ווערען. דאָס צו עררייכען מוז מען דעם אַגיטאַ־,

ציאָנס־ביוראָ, אונטער דעם איצטיגען אָדער אַן

אַנדער נאָמען, פערוואַנדלען אין אַ פעדעראַציאָן פון אידיש סאציאליסטישע פראפאגאנדע (ניט־ פאליטישע פארטיי) פעראיינען איבער'ן גאנצען האנד.

אלע גענאָסען, וועלכע זיינען היינט טהע־, טיג אין דער פּארטיי קענען און וועלען דאָרט בלייבען און אזוי וויים ווי זיי זיינען אָבגעשטאַ־ נען פון דער מאַסע איז טאַקע גלייכער אז זיי זאָלען דאָרטען בלייבען. די אבער, וואָס זיינען אין דער פארטיי ניט דערפאר ווייל עס איז ניטאָ קיין אנדער אָרט פאר זיי און זיי זיינען אָפט אין דער פארטיי א פינפטער ראָד צום וואָ־ גען, מעהר שטערענדיג ווי העלפענדיג דעם גאנג, — דיעזע זאָלען צושטעהן צו די ניט־פּאָלי־ טישע אָרגאניזאציאָנען פון דער פעדעראציע.

אויף דעם אופן וועלען זיך נאַטירליך פאַ־, נאַנדערגעהן ניט די יונגע מיט די אלטע, נאָר די גרינע מיט די אָרגאניזירטע גענאָסען. די ערשטע וועלען זיין אין דער פעדעראציע, וואו עם ווערט אָנגעפיהרט די סאָציאליסטישע פּרא־ פאגאנדע, און וואו עם ווערען ביסלעכווייז אויס־ געבילדעם מיטגליעדער פאר די אמעריקאנישע פארטיי. די אנדערע, די וואָס זיינען שוין אמע־ ריקאַניזירט, פיעלייכט שוין בירגער, וועלען זיין אין דער פּארטיי, און דאָס אין יענער פּארטיי, מיט וועלכער זיי וועלען איבעראיינשטימען אין פראגען פון טאקטיק.

רי אָרגאניזאַציאָנען וואָס וועלען זיין אָנ־, געשלאָסען אָן די פעדעראציאָן וועלען האָבען צו קאָנטראָלירען און אויסצוהאלטען די פּרעסע, וועלען אַגיטירען און אָרגאניזירען צווישען די ניי־אריבערגעקומענע, וועלען זיך בעשעפטיגען שלם סאָציאליסטען — מיט ריין אידישע — פראַגען, וואו עס וועט נויטיג זיין.

ווי וועלען איבערלאָזען די פּאָליטיק פאר, די וואס האָבען שוין א יהיעה פון די אייגענטהימד ליכקייטען פון דער מדינה, פון איהר געשיכטע, איהר כאראקטער, איהרע אינסטיטוציאָנען און וועלען טהאָן זייער ארבייט אַלם בלויז פּראָפּא־ גאנדיסטען און אויפקלעהרער.

"דאָם איז, ווי אונז דאכט זיך, דער וועג אויף וועלכען מיר קענען צוקומען צו דער לייזונג פון די אויפגעשטעלטע פראגע.

אין איינצעלהייטען לוינט יעצט ניט, אריינצוגעהן. דאָס וועט געטהאָן ווערען אין פיד לאדעלפיא. דער וואס שרייבט דיעזען ארטיקעל, האָט ניט די אמביציע צו געבען א תורה; ער

וויל נור אָנרייטען און אָנרעגען, ווייזען דעם וועג. צום ציעל וועט מען קומען דורך א פער־ נינפטיגע, רוהיגע בעראטהונג.

אויב דער פילאדעלפיער צוזאמענפּאָהר, וועט דאָס מעגליך מאַכען, וועט ער האָבען א געשיכטליכע בעדייטונג.

: זיכער איז

מעהר לאַטענען קענען מיד ניט. מעהר "מעהר לאַטענען מיר ניט".

* * *

דער פילאדעלפיער צוזאמענפּאָהר האָט זיך ניט נער ניט בעשעפטיגט מיט די איינצעל־
הייטען, אויף וועלכען איך האָב אנגעדייטעט, ער האָט פון קיין זאך ניט געוואלט וויסען. אלץ וואס ער האָט אויפגעטהאָן איז בעשטאַנען אין דעם, וואס ער האָט אריבערגעפיהרט דעם "ביוראָ" פון שיקאַגאָ קיין ניו־יאָרק, וואס געגען דעם דעם האָבען מאַנכע פון אונז דאן שטאַרק פּראָ־ דעם האָבען מאַנכע פון אונז דאן שטאַרק פּראָ־ טעפטירט.

היינט איז דער "ביוראָ" ניט מעהר ווי א טהייל פון דער פארטיי, טהוענדיג די ארבייט פון דער פארטיי. די ברענטשעס, וועלכע זיינען אָן איהם אָנגעשלאָסען, האָבען נור אן עקסטרא אָבצאָהלונג פון 5 סענט, און אלץ איז ווי געווען.

אלץ איז דריי־פיערטעל טויט.

די "גרינע" זיינען כצאן כלא רועה, האָבען ניט קיין שום אָרגאניזאציאָן. אין דער פּארטיי האָבען זיי ניט קיין אָרט און קיין ארבייט. זי פערשטעהט זיי ניט און זיי פערשטעהען ניט פערשטעהט זיי ניט און זיי פערשטעהען ניט די פּארטיי. מייסטענס שטעהען זיי צו איהר גאר ניט צו, טהוען זיי דאס יא, דאן איז דאָס אויף א קורצע צייט. זיי ווערען צוטומעלט פון "קושינג'ס מעניועל", מיט די "נייע ביזנעס", מיט די טויזענד דער", מיט די "נייע ביזנעס", מיט די טויזענד פאר זיי אונפערשטענדליכע זאַכען.

שטעהען זיי וויעדער צו און בלייבען זיי אין דער פארטיי, זיינען זיי אין די מייסטע פעלע,' ווי עס איז שוין געזאגט געוואָרען, פּשוט אין וועג.

און דערווייל פערגעהט א יאָהר נאָך א יאָהר. דער ענטהוזיאזמוס, וועלכען פיעלע האָר בען מיטגעבראכט פון רוסלאנד, פון גאליציען, פון רומעניען, ווערט אָבגעקיהלט, און ווען זיי פערשטעהען שוין ענדליך די מדינה, מיט איהר רע אינסטיטוציעס, מיט איהר לשון, מיט איהרע מנהגים, מיט אלע פּאָינטס אוו אָרדער, זיינען מנהגים, מיט אלע פּאָינטס אוו אָרדער, זיינען

זיי שוין אזוי "ביזי, מאכענריג א לעבען", אז דער סאציאליזמוס קומט זיי שוין פאָר א "גרי־ נע" זאך, אזוינע וואס פאסט נור פאר די "אָלד־ קאָונטרי" א. אז. וו.

אָבער דאָם איז ניט אלעם.

די סאָציאליסטישע פּארטיי פון דיעזען לאנד גיט זיך ניט אָפּ מיט נאַציאָנאַלע פּראַגען און קען זיך ניט אָפּ מיט נאַציאָנאַלע פּראַגען און קען זיך מיט זיי ניט אָבגעבען. זי איז אַ קאַסען־פּארטיי, וואס פיהרט אָן איהר אַגיטאַ־קאמפּפּ ציע אויף דעם באָדען פונ'ם קלאסען־קאמפּפּ און איהר מאכט ניט אויס, צו איהר זייט א איד אָדער א גוי, צו איהר זייט א קדער קרושעוואַנ'ם א תלמיד, צו איהר זייט א קדער קרושעוואַנ'ם א תלמיד, צו איהר זייט א פריינד פון ווהיסקערם אָדער אַ ווהיסקער־צופּער.

ווען די פארטיי פרעגט: הלנו אתה אם לצרינו? (ביזטו מיט אונז אָדער מיט אונזערע (ביזטו מיט אונז אָדער מיט אונזערע געגנער) מיינט זי דערמיט: ביזטו מיט די אר־בייטער, אָדער מיט די קאפּיטאליסטען,—מיט די אָדער יענע אלס א קלאס. ווייטער געהט זי ניט, און, חוץ אין אויסערגעוועהנליכע פעלע, דארה זי גאר ניט געהן.

דער גרינער אידישער יונגער־מאן און די גרינע יונגע מיידעל פיהלען און דענקען אָבער אָנדערס. "

זיי אינטערעסירט זעהר שטארק די אלטע אירישע פראגע. זיי זעהען, וואס די פארטיי זעהט ניט און קען ניט זעהען, היינו, יענע צוויי־זעהט ניט און קען ניט זעהען, היינו, יענע צוויי־טויזענד־יאָהריגע אָפענע וואונד, וואס ווערט רק פערפּלאַסטערט און בלייבט פון דעסטוועגען רק אָפען און גיסט זיך כסדר אָב מיט בלוט...

זיי קענען, מיט זייער גאנצער אמונה אין דעם נייעסטען עוואנגעליום פון אונזער מארקס, ניט פערגעסען און די שלאכט פון אָדעסא, אן די רדיפות פון בוקאַרעסט און יאסי, און די קרבנות פון דראָהאָביטש.

זיי זיינען סאָציאליסטישע אידען און די פארטיי וויים אפילו ניט פון אידישע סאָציא־ ליסטען: אלעס וואס מען דולדעט איז איד ישפרעכענדע פארטיי־גענאָסען.

און זיי געהען אונז פערלאָרען.

פון די אמאָליגע 3600 מעמבערם אין דער סאָציאליסטישער פּארטיי, פון וועלכע 1700 זיינען געווען אידען, זיינען היינט אין דער פּארטיי דאָ מיטגליעדער דרייסיג מאָל אזוי פיעל: איבער 100 טויזענד, בעת די צאָהל פון אָרגאניזירטע אידישע סאציאליסטען איז אפשר נאָך קלענער ווי אמאָל.

און ווער רעדט פון דעם טאָן, פון דער שטימונג, פון דעם ענטהוזיאזמוס פון אַמאָל? דער פילאַדעלפיער צוזאַמענפאָהר, למשל, היו דער פילאַדעלפיער צוזאַמענפאָהר, למשל, היו דעה יאהר 1909 איז לנבי די אידישע קאנד

פון דעם יאָהר 1909 איז לגבי די אידישע קאָנ־ ווענשאָן פון סאָציאליסטישע סעקציאָנען ענדע 1894 אין באָסטאָן געווען א טרויעריגע קארי־ קאטור און ווייטער גאר נישט.

רארף דאָם, מוז דאָם, אזוי בלייבען ? קען דאָס אין דעם פּרט גאָר ניט געטהאָן ווערען ? ניין! טויזענד מאָל ניין! * * *

נעהמענדיג מיין פאר־צוויי־יאָהריגען פאָר־ מאָצג אין די איינצעאהייטען שאָאָג איך פאָר:

מיר לאָזען איבער דעם ביוראָ צו דער פּארטיי און גרינדען אהן שנאה, אָדער אפילו אָהן געגנערשאַפט, אייגענטליך אין די אינטע־רעסען פון דער פּארטיי,

אַ אידיש־אַפעריקאנישען סאָציאליםטען־ בונד, וועלכער זאל בעשטעהן פון קלענערע אָדער גרעסערע פּראפּאגאנדע־אָרגאניזאציעס איבער'ו גאנצען לאַנד.

: זיין עובדא זאל זיין:

צו שאַפען א פּלאַטפּאָרמע, פון וועלכע צו ריידען צו די ניי־אריבערגעקומענע איבער'ן סאָציאליזמוס

און צו דיסקוטירען אידישע נאַציאָנאַלע פראַגען און אידישע צרות און נחמות.

צו מאכען מעגליף פאר די ניי־אריבערגעד קומענע צו ווערען אָרגאניזירט, זאלען די דיום זיין אזוי קליין, אז דער ארעמסטער זאָל קענען צאַהלען. איך וואלט פאָרגעשלאָגען 5 סענט א חודש, אדער 15 אויב דאָס זאל ארייננעהמען א סובסקריפּשאָן אויף די "צוקונפט".

יעדע פּינהּ גענאָסען, אָדער גענאָסינען אין א שטאָדט זאָלען קענען ווערען א ברענטש און אין די מייסטע ערטער זאל מעהר ווי איין ברענטש ניט זיין.

קלאָב־רומס און שטענדיגע מיטינג־רומס זאָלען נור דאן געעפענט ווערען, ווען דאָס וועט זיין אבסאָלוט נויטיג, כדי ניט צו דארפען כסדר זיין אבסאָלוט נויטיג, כדי ניט צו דארפען כסדר שנאָרען אָדער זיך פערוואנדלען אין אלע מינים בענעפיט־אונטערנעהמער, וואס דאס דעמאראַ־ליזירט אין אמעריקא יעדע סאָציאליסטישע אָר־גאַניזאציע. קליינע ברענטשעס קענען "מיטען" אין א חבר'ס א הויז און גרעסערע קענען אויף

אן אָבענד אין מאָנאַט דינגען פאר ביזנעס־מי־ טינגס ערגעץ א האללע.

בדרך כלל דארפען די מיטגליעדער פון אזא בונד זיך בעטראכטען אלס סאָציאיסטישע פּראָפּאגאנדע־און־זעלבסטבילדונג פעראיינען. אלס אזעלכע קענען זיי קיין שום "געשעפטען" ניט האָבען און דארפען ניט קיין אפטע אָדער פערצויגענע געשעפטס־פערזאמלונגען.

רי דיוס געהט צו דער צענטראל פערוואלד טונג און דערפאר קריעגען די מיטגליעדער לי־טעראטור און לעקטשורערס.

די פּרינציפּיעלע זייט איז דאָ ניט נויטיג צו דיסקוטירען. דאס קען נור בעריהרט ווערען, ווייל וועגען דעם איז דא פיעל צו ריידען. מען וועט, צום ביישפּיעל, זיך דארפען אייניגען אויף אַ נאַציאָנאַל־אידישען פּראָגראם בנוגע צוֹ אמע־ ריקא, ווייל די נאַציאָנאַלע פראגע קען היינטיגע צייטען ניט מעהר איגנאָרירט ווערען.

מעגליך איז 1) זיך צו שטעלען אויף א געד וויסען שטאַנדפּונקט, למשל, אויף דעם שטאַנדי פּונקט פון דעם "בונד" אין רוסלאַנד, ארייננעה־פענדיג די נאַציאָנאַל־סולטורעלע אויטאָנאָמיע, אָדער 2) צו זאגען אז נאַציאָנאַליזמוס, א שטיי־גער, איז פּריוואט־זאַך אזוי ווי די רעליגיאָן, און צום נייעם סאָציאליסטען־בונד קען געהערען יעדער סאָציאליסט, אָדער 3) אין דיעזען פּרט ערעריניגען נור אזעלכע עלעמענטען, וועל־צו פעראייניגען נור אזעלכע עלעמענטען, וועל־כע קענען צוואמענגעהן, אויסלאָזענדיג די אנ־דערע.

אונטער אלע אומשטענדען, שיינט מיר, וועט די אנערקענונג פונ'ם פּראָלעטארישען קלאסען־קאמפּף זיין א וויכטיגע בעדינגונג. דאָס הייסט אפילו אין דיעזער אָרגאניזאַציע, וועלכע איז ניט און וויל ניט זיין א פּאליטישע פּארטיי.

מען מעג מיך ערקלעהרען פאר א בעלד הלומות, פאר א קינדיש־נאַאיווען אָפּטימיסט און פאר וואָס מען וויל, אבער איך זעה אזוי קלאָהר ווי דעם מאָרגענדיגען טאָג —

א נעין פון צעהנדליגע, אפשר הונדערטער אָרגאניזאציעס איבער'ן גאנצען לאַנד פון מזרח ביז מערב און פון צפון ביז דרום;

אין דער צוקונפט געהעריג פארבערייטער טע, וואס די דייטשען רופען געשולטע, אידישע מיטגליעדער אין דער היעגער סאציאליסטישער פארטיי;

דעם זיטורנאַל "צוקונפט" ענדליך אין אַ

זיכערער לאַגע, פערגרעסערט און פערבעסערט ; אין פיעל הינזיכטען

א סאָציאל־דעמאָקראַטישע וועכענטליכע׳ צייטונג מיט דער פעהיגקייט צו בילדען דעם גרינעם עולם, סאָציאליסטיש אין איהר טענד ; דענץ און אידיש אין טאָן און האלטונג

; א פערלאנג פאר בראשורען און ביכער

א מעגליכקיים אריינצוציהען פרויען, יונגע און עלטערע, אין סאָציאליסטישע אָרגאניזאַ־ ציאָנען, וואס דאס איז ניט דער פאל היינט, ווייל אין דער פאליטישער פארטיי זיינען זיי, אלם פאליטיש רעכטלאזע, ניט דירעקט אינ־ טערעסירט.

איך זעה נאָך אַנדערע גוטע פאָלגען פון אוא אָרגאַניואציע ווי דא ווערט פארגעשלאָגען, אָבער וועגען זיי איז נאָך צו פריה צו ריידען.

וואם איז שייך צום נאָמען: "אידיש־אַמע־ ריקאַנישער סאָציאליסטען־בונד", מוז איך זא־ גען, אז איך שלאָג איהם פאָר ניט אזוי שטאַרק צוליעב דעם, וואם דער וואָרט "בונד" איז מיר פערזענליף ליעב, נור דערפאר, ווייל אונטער אוא נאָמען זיינען דאָ אין לאַנד אָרגאַניזירט די דייטשע גענאָסען: דער דייטש־אפעריקאנישער םאציאליםטען־בונד.

? ווער רופט זיך אָב

ק. קאומסקי.

באַנדיטענפאַליטיק.

אַם, וואם מיט א וואָך צוריק האָט

קיינער גיט געהאלטען פאר מעגליך, איז איצט געקומען א רויבערישער איבערפאל פון איין אייראָפּעאישער מאכט גע־ גען אן אנדערע, א כיטרער

באַנדיטען־שטוים, וועלכען די וועלט־געשיכטע האָט נאָך ניט געזעהן צווישען ציוויליזירטע נאַ־ ציאָנען. עם איז אמת, אז די געשיכטע שטעלט מיט זיך פאר אן אונטערבראכענע קייט פון פער־ גווארדיגונגען פון דעם שוואכערען דורכ'ן שטאַרי קערן, אָבער, אלע מאָהל בעמיהט זיך, געוועהנ־ ליך, די שטאַרקערע רעגיערונג צו פער־ ענטפערען פאר'ן אייגענעם פאָלק, ווי פאר'ן געגנער, איבער איהר אנגריעף, און זוכט לכל־ הפחות איינצושמועסען, אז דאָס, וואס זי רופט ארוים א קריעג, איז עם דערפאר, ווייל זי האָט קיין אנדער אויסוועג ניט געהאט, אז זי איז גע־ צוואונגען דאס צו טהאָן, ווייל זי מוז אדער איינד שטילען די אונרוהען — וועלכע זיינען מייסטענס

פון איהר אליין ארויסגערופען - אָדער בע־ שיצען כלומר'שט איהרע רעכטען, וועלכע קומען איהר פון עפעם א צווייפעלהאפטען פערטראג. דאָם איז אמת געווען ניט מעהר ווי חניפה, אָבער

דיעזע חניפה האָט, וועניגסטענס, געוויעזען, אז די רעגיערונגען אנערקענען און רעכנען זיך מים די מיינונגען פון די פעלקער.

ווי איז עם געוואָרען מעגליך, אז היינט, אין א צייט פון דעמאָקראַטיע, זאל א רעגיערונג אין א קאָנסטיטוציאָנעלען לאַנד ניט וועלען טהאָן דאָס, וואס עס האָבען געהאלטען פאר נויטווענדיג צו טהאָן אזוינע אַבסאָלוטע מאָ־ נאַרכען, ווי לודוויג דעם 14טער און פריעדריך דער 2טער ? אויך דער אבסאָלוטער צאר אלעק־ סאַנדער דער 2טער איז פאר דער לעצטער רו־ סישיטערקישער קריעג געווען געצוואונגען צו פערדעקען זיינע תאוות צו בעהערשען פרעמדע לענדער, אונטער דעם אויסרייד, אז ער איז נור אויסען צו בעשיצען די סלאווען און די קריס־ טען, וועלכע ווערען פערגוואלדיגט און אונטער־

דריקט. און פאקטיש זיינען דאָך טאַקע אין בולגאריען פארגעקומען שרעקליכע פּאגראָמען פון די מאחמעראנער קעגען די סלאַווישע קריס־טעז.

היינט, מיט א דור פון דעמאקראטיר שער ענטוויקלונג שפעטער, איבערפאלט איטאלי יען טערקיי אָהן דער קלענסטער אורזאַכע. וואס פאר א פאָרטשריט ? אָבער דיעזען דור האָבען אונזערע שטאַאטס־מענער ערצויגען דורך די קאָל אָניאַל־פּאָליטיק.

מיר ווערען היינט אויפגערעגט איבער די בארבאריי פון מיטעל־אלטער און פון דער רעד פארמאציאָנס־צייט, וועלכע האָבען פערלאנגט גלייכע רעכטען בלויז פיר די, וועלכע געהערען צו דער גלייכער רעליגיאָן, אָבער אין אמת'ען דער גלייכער רעליגיאָן, אָבער אין אמת'ען האַנדלען מיר נאָך עד היום אזוי. דאם פעלקער־רעכט גילט נור אינ'ם פערקעהר פון די מאָדער־רעכט גילט נור אינ'ם פערקעהר פון די מאָדער־נע שטאַטען, צווישען זיך. די שטאַטען, וועלכע געהען ניט אריין אין דיעזען קרייז, זיי־נען רעכטלאָז און הפקר.

די גאַנצע ק אָ ל אָ ג י אַ ל פּאָליטיק שטיצט זיך אויף דער מיינונג, אז די איינוואָה־
נער פון די ניט־קאפּיטאַליסטישע לענדער זיינען
ניט אזוינע מענשען ווי מיר, האָבען ניט אזוינע
רעכטען, ווי מיר, ווייל זיי שטעהען אויף א ניעד־
ריגערע שטופע ווי פיה. הומאַנע קאָלאָניאל־פּאַ־
ליטיקער אונטערשיידען זיך דורך דעם, וואס זיי
פערלאַנגען, אז דיעזע מענשען־פיה זאלען ווערען
גוט געהאלטען, פּונקט אזוי ווי די צער־בעלי־
תיים'ניקעס פּאָדערן פיר פערד און הינט. אָבער
דער פילאַנטראָפּישער אינטערעס איז אלע מאָל
מאַכטלאָז, ווען ער פאלט צוואמען מיט דעם
פּראָפִּיט־אינטערעס.

די קאָלְאָניאל־פּאלִיטיק בערעכטיגט ברוטאַ־
ליטעט און גלייכגילטיגקייט פיר מענשען־לעבען,
זי איז גלייכגילטיג פיר די מאָראַל און דאס
רעכט, וועלכע הערשען צווישען די ציוויליזירטע
מענשען, יא, וועלכע הערשען איבערהויפּט צווי־
שען מענשען, וואָס קוקען איינע אויף די אנד
דערע, ווי אויף פרייע־און גלייכע. און דיעזע
אכזריות און גרויזאמקייט בערעכטיגט די קאָד
לאָניאל־פּאלִיטיק ניט נור אין יענע, וועלכע מאַד
כען איהר שוין פאקטיש, נאָר אויף שוין אין
יענע, וועלכע ווילען איהר מאכען אום זיך צו
בערייכערען.

ביז איצט פּלעגט דיעזע געמיינהייט זיך ארויסווייזען נור בנוגע די קאָלאָניאל־לענדער.

איצט טרעט זי צום ערשטען מאָל אין ד<mark>ער געד</mark> שיכטע ארויס אין די בעציהונגען פון א**ן אייד** ראָפּעאישער שטאַרקער מאַכט קעגען א שוואַד כערער.

אָבער עם איז ניט בלויז די קאָלאָניאלי פּאליטיק, וואס ענטוויקעלט זיך אין די לייטענד דע קרייזען פון שטאאט רויקייט און גרויזאמר קייט. אין דער זעלבער ריכטונג ווירקט דער פערבאנד צווישען מיליטאַריזמוס און פינאַנץ־קאפּיטאל.

דער מיליטאַריזמום איז זעלבסט־פער־ שטענדליך גאנץ גלייכגילטיג צו מענשליכע לע־ בענם. יעדע רחמנות אויף מענשען, וועלכע ווערט גיט ארויסגערופען דורך די אינטערעסען פון קריעג גופא, מאכט שווערער דעם זיעג. אבער הי רחמנות אויף מענשליכע לעבענם, וואם ווערט ארויסגערופען דורך דעם צוועק פון קריעג, ענדערט זיף מיט דער ענדערונג פון דער קריעגס־ טעכניק. אין 18טען יאהר־הונדערט איז עם גע־ ווען זעהר שווער צו פערבייטען אויסגעבילדע־ טע סאָלדאטען. זייער אויסבילדונג האָט געקאָסט פיעל מיה. ווי גרויזאם די סאלדאטען זיינען דע־ מאָלט גיט בעהאגדעלט געוואָרען, זייער לעבען האָט מען גיט אזוי געמאכט הפקר. מען האָט געזעהען אויםצומיידען שלאַכטען, וואו נור מען האָט געקענט, און אנשטאט אפענע שלאכטען, וואם קאָסטען אזוי פיעל מענשען, האָט מען בעסער געזוכט דעם פיינד אָבצוטרעטען, איהם צווינגען זיך אונטערצוגעבען דורך קינסטליכע אופנים.

די פראנצויזישע רעוואָלוציאָן און איהר יורט נאפּאָלעאָן האָבען געענדערט די טאַקטיק, ווי די רעקרוטירונג פון סאלדאַטען. זיי האָבען עררייכט זייערע זיעגען דורך דער גרויסקייט פון דעם מענשען־מאַטעריאל, וואס זיי האָבען געשיקט צום קריעג, און דורך זייער גרויזאַמד געשיקט צום קריעג, און דורך זייער גרויזאַמד קייט, מיט וועלכער זיי האָבען עם געאָפּפּערט.

די ענטוויקלונג פון דער פערקעהרס־און וואַד פען־טעכניק האָט דיעזע טאַקטיק נאָךּ מעהר פערשטאַרקט. זי האָט פערגרעסערט די מאַסען, וועלכע שטעהען אין רשות פון די בעפעהלס־האבער, זי האָט פערגרעסערט די מיטלען, ווי אזוי צו פערניכטען און צושטערען, און זי האָט פערגרעסערט די גרויזאמקייט, מיט וועלכער די מאַסען פון פיינד ווערען פערניכטעט.

די רוסיש־יאַפּאַנעזישע קריעג האָט <mark>אונז</mark> שוין געוויעזען דעם גרויזאמען אַרט פון דער

נייער טאַקטיק. פּוֹן דעמאָלט אָן זייגען די פּער־ ניכטונגס־מיטעל און זייער גרויזאמע אָנווענדונג צו בעקעמפּפען מענשען־לעבען נאָך ווייטער גע־ וואַקסען.

און דיעזע מענשען־לעבענס זיינען שוין ניט מעהר, ווי אין אכצעהנטען יאָהר־הונדערט, לומד פען־פּראָלעטאריער, ניין, דאָס איז די יוגענד פון גאנצען פאָלק. דער מאָדערנער מיליטאריזמוס איז גאנצען פאָלק. דער מאָדערנער מיליטאריזמוס איז גאנין גלייכגילטיג געגען די ווערטהפולסטע מענשען־לעבענס פון דער גאנצער נאציאָן—דאָס איז איינע פון די בעדינגונגען פיר זיין לייס־טונגס־פעהיגקייט.

רי זעלבע ווירקונג האָט אויך דער פינאַנץ־ קאַפּיטאַל.

דער קאפיטאליסטישער אונטערנעהמער פון בריהער האָט אליין געפיהרט זיין אונטערנעה־ מונג. ער איז געשטאַנען אין פערזענליכע בעצי־ הונגען צו זיינע ארבייטער. מען האָט געמוזט האָבען א זעהר פערהארטעוועטע נאַטור, אום דיעזע בעציהונגען פון מענשען צום מענשען זאָ־ לען נים מילדערען און ווייכעה מאַכען די תאוות צו מאכען געלד. דיעוע פערוענליכע בע־ ציהונגען צווישען דעם אייגענטהימער פון דער אונטערנעהמונג און דעם ארבייטער זיינען ניט פאראן אין די מאָדערנע אונטערנעהמונגען, וועלכע זיינען געגרינדעט אויף אקציען (שערם). דער אַקציאָנער (דער שערהאָלדער) אינטערע־ סירט זיך לחלוטין ניט מיט די ארבייטער פון דער אונטערגעהמונג. ער אינטערעסירט זיך בלויו פיט'ן קורם און מיט די דיווידענדען. דעם אקציאָנער זיינען אינגאנצען גלייכגילטיג און אונבעקאנט די פּראָצעסען פון דער פּראָדוק־ ציאָן, פון וועלכער ער בעקומט פּראָפיט. דאָ ענטוויקעלט דער קאפיטאל די גאנצע ברוטאַ־ ליטעט, וועלכע ליעגט אין זיין תוך, אין זיין תמצית, אהן א שום ערלייכטערונג.

וואס מעהר עס ענטוויקעלט זיך די פּאָרם פון די אקציען־אונטערנעהמונגען און זייער בער הערשונג דורך די גרויסע באנקען, וואס מעהר אינטערנאציאָנאל עס ווערט דער פּינאָנס־קאפּיטאל, וואס מעהר זיינע אונטערנעהמונגען ברייטען זיך אויס אין געגענדען מיט צוריק־שטעהענדע, שוצלאָזע ארבייטער, אלץ מעהר גע־שטעהענדע, שוצלאָזע ארבייטעט, אלץ גלייכגיל־נואוינט ער זיך צו ברוטאליטעט, אלץ גלייכגיל־טיגער ווערט ער געגען מענשען־לעבענס.

פון אלטע צייטען אָן האָט געריענט דער פון אלטע צייטען אוואוכערער, דער פּראָצענטניק אלס א ביישפּיעל

פון געמיינהייט און אכזריות. דער מאָ<mark>דערנער</mark> פינאַנס־קאפּיטאַל בעשאַפט פון ניי דעם אלטען וואוכערער אין א ריעזיגען מאַסשטאב.

אזוי ווירקען די דריי גרויסע פאקטאָרען, וועלכע כאראקטעריזירען די אינגסטע מדרגה פונ'ם קאפּיטאַליזמים, די אימפּעריאליסטישע, און אזוי האָבען זיי בעשאַפען יענעם ארט דענ־ קען, וועלכער איז אזוי אויפפאַלענד אין דעם איצטיגען אנגריעף פון איטאַליען.

אָבער ניט קוקענדיג אויף דעם, האָט איד טאליענ'ם אונפערשעהמטקייט איבערראשט. דען אזוי ווי דער קאפּיטאל בעשאפט נויטווענדיגער־ארט זיין געגענזאץ — דעם פּראָלעטאריאט, אזוי רופט אויף ארוים יעדע טענדענץ פון קאד פּיטאַליזמום איהר געגענטענדענץ. מיר מוזען עם קלאָהרער בעטראַכטען, אום דאָם בילד זאָל ארויסקומען פּאָלשטענדיג.

רי טענדענצען, וועלכע מיר האָבען אָט דאָ איצט געשילדערט, קומען ארויס פון תוּדְ, פוּן תמצית פונ'ם היינטיגען קאפּיטאליזמוס, אוּן מען קען זיי געפינען אין אלע מאָדערנע שטאַר אטען. אבער ניט קוקענדיג אויד דעם, טרעטען זיי ניט ארויס אזוי בולט אין פיעלע לענדער. דער ארט־דענקען, וואס ווערט ארויסגערופען פון דיעזע טענדענצען, איז פאראן, אבער ער איז ניט אזוי קענטיג און טרעט ניט אָפען ארויס. ווי קומט עס, אז דיעזער ארט־דענקען טרעט ארויס אזוי אונפערמאסקירט גראדע איצט אין איטאליען, וואס איז אין עקאָנאָמישען זינן גאָר ניט אזא העכסט־ענטוויקעלטער שטאַאט.

מיר געפּינען דערפאר נור איין ערקלעהרונג:
די געגענטענדענצען, וועלכע שטערען אין די
מאָדערנע שטאַפטען, דאָס דער אַרט־דענקען פונ'ם
פינאַנס־קאפּיטאַל, פונ'ם מיליטאַריזמוס און פון
דער קאָלאָניאל־פּאליטיק זאל זיך שטאַרק אויס־
ברייטען, זיינען אין איטאליען זעהר שוואַך,
ווייל דער פּראָלעטאריאַט בכלל איז דאָרטען
שוואַך.

דער ארט־דענקען פונ'ם פּראלעטאריאט איז פּונקט דער הפּוּך פון דעם דאָ געשילדערטען. יעדער אויסבייטער מוז בעטראכטען אנדערע מעגשען אלס מיטעל פיר זיינע צוועקען. דיעזע אנשויאונג איז מיט דער קאפּיטאליסטישער אָרונג נאַטירליִּךְ פערבונדען און קיין געבאָט פוּן דער מאָראל קען דאָ עטוואס ענדערען. דער פּראָלעטאַריאַט אלס אן אויסגעבייטעטער קלאַס, אלס א נאטירליכער פּיינד פון יעדער אויסביי־אלס א נאטירליכער פּיינד פון יעדער אויסביי־

טונג, מוז זיף מיט אלע כחות ווענדען קעגען יעד דער אינסטיטוציאָן, וועלכע בענוצט מענשען פיר די צוועקען פון אנדערע מענשען. דעם פּראָּד לעטאריאַט איז דאָס מענשען לעבען הייליג. ער בעטראַכט דעם קריעג, וואס ווערט ארויסגערו פען פאר די נוטצען פון די אויסבייטער, אלס אמיאוס'ען פערברעכען.

אויף ביי דער בורזשואזיע הערשט צייטענד ווייז א גרויסע ליעבע צו פריעדען, אָבער דאָס איז דעריבער, ווייל זי האָט מורא פאר יעדען שארפען קאָנפליקט. די קאפּיטאליסטישע קלא־ סען וועלען אָבער קיינמאָל ניט אָנפיהרען אן ענערגישען קאמפּף געגען קריעג און קריעגס־ געפאהר.

נור דער פּראָלעטאַריאַט האָט די עטהישע קראפט דערצו. פון פּראָלעטאריאט'ס פּאָליטיי שער און עקאָנאָמישער מאַכט הענגט עס אָב אויף ווי ווייט' דיעזע עטהישע קראַפט איז אימ־ שטאַנד צו פערמיידען א קריעג. ביז איצט האָט זיך עם איהם אין א הויכער מאָם איינגעגעבען. עם איז אמת, אז די בעדערפנישען פונ'ם מאָ־ דערנעם קאַפּיטאַליזמום פערלאנגען די ענטוויק־ לונג און פערגרעסערונג פון די קאָלאָניען און דער מיליטער־מאַכט אויפ'ן ים, עם איז אמת, אז די פאלגע, דער פועל־יוצא פון דיעזער ענט־ וויקלונג איז דער קריעג, אבער ביז איצט האָט מען בעדארפט אָננעהמען, אז די רעגיערונגען וועלען אזא קריעג אָפּלייגען אויף שפעטער אהין. ביי אזא קריעג רעזיקירען די רעגיערונגען צו־ פיעל. עם איז געווען צו ערווארטען, אז אן איי־ ראָפּעאישע רעגיערונג מיט געזונדע פינף חושים וועט וואַגען אָנצוהויבען א קריעג נור דאַן, ווען זי האָט ניט קיין אנדער אויסוועג, ווען די לאַ־ גע איז אזא, אז זי מוז אָדער באנקראָטירען אָדער זיך אריינווארפען אין א קריעג.

היינט אָבער זעהען מיר, אז איטאליען האָט ערקלעהרט דעם קריעג אָהן א שום נויט־ ווענדיגקייט, אהן א שום אורזאכע, זי האָט זיף אפילו ניט גערעכענט מיט דער געפעהרליכער סיטואַציאָן — ווי זי אליין אנערקענט — אז דער קריעג קעגען טערקיי קען אין דער זעלבער צייט ווערען א קריעג אויך קעגען עסטרייך.

דיעזע ווענדונג אין דער אויסערליכער פּאָד ליטיק ווערט נור בעגרייפליך, ווען מען בעד טראכט איטאליענ'ס געגענווערטיגע אינערליכע לאגע. שוין פון א לאנגער צייט, איז דער איד טאליענישער סאציאליזמוס ניט געווען אזוי

שוואַך, אזוי צוריסען, אזוי קאמפּפס־אונפעהינ ווי איצט. דאס איז א סיטואַציאָן, וועלכע מיר בעגעגענען ניט אין קיין אנדער אייראָפּעאישער לאַנד. אוטעדום שטארקט זיך דער זעלבסטשטענד דיג קעטפּפענדער פּראָלעטאריאָט, אומעדום טרעטען ארויס די סאָציאל־דעמאָקראַטיע און די געווערקשאַפטען אין די פאָדערשטע רייהען.

די אונרוהיגקייט, וואס הערשט אין אייראָד או וועגען דער מאראָקאַדפראגע, ווי אויך דער אומשטאַנד, וואס טערקיי איז אָבגעשוואַכט צו־
ליעב די אויפשטאַנדען אין אָלבאַניען און אראַד ליעב די אויפשטאַנדען אין אָלבאַניען און אראַד ביען, קומען זיך צוזאמען מיט דער שוואַכקייט פונ'ם פּאליטישען פיהרער פונ'ם איטאליענישען פּראָלעטאריאַט געגען זיין רעגיערונג, זיי קומען צוזאמען מיט זיין פּאָליטישער און עקאָנאָמי־ שער דיזאָרגאניזאציאָן. אזא גייסטיגער מאָד שער דיזאָרגאניזאציאָן. אזא גייסטיגער מאָד מענט קומט ניט נאָך אמאָל אזוי לייכט, און די איטאַליענישע רעגיערונג האָט איהם געוועלט אויסניטצען.

דער פּראָלעטאריאט איז אָבער אונטער אלע אומשטענדען אזא פיינד פון קריעג, דאָס אלע אומשטענדען אזא פיינד פון קריעג, דאָס די רעגיערונג האָט אפילו ביי דער איצטיגער שלעכטער אָרגאניזאציאָן פון דער ארבייטער־פארטיי מורא געהאט מודיע צו זיין פון איהר בעשלום פריהער. זי האָט ניט געוועלט אפילו געבען צייט זיך מישב צו זיין. זי האָט פּלוצלונג, אונערווארטעט דעם קריעג ערקלעהרט. זי איז איבערגעפאלען דאָס אייגענע פאָלק אזוי, אז מיבערגעפאלען דאָס אייגענע פאָלק אזוי, אז מיבערגעפאלען דאָס אייגענע פאָלק אזוי, אז מיד געשעהן.

דער באַנדיטען־אָנפאל פון דער איטאליעד נישער רעגיערונג איז געווענדעט קעגען דעם איטאליענישען פאָלק נאָך מעהר ווי קעגען טערקיי. פאר דעם "אינערליכען פיינד" גילט דאם פעלקער־רעכט נאָך פיעל וועניגער, ווי פאר די ווילדע און בארבארען.

דער בראַנד איז איצט אויסגעבראָכען. די פּראָלעטאריער פון אלע אנדערע לענדער מוזען מיט א פערדאָפּעלטער קראפט ווירקען, אז ער מאל זיך ווייטער גיט פערשפּרייטען. איטאליען קען איצט דיענען פאר א בעווייז, אז דער פּראָד לעטאריאַט איז די איינציגע שטיצע פון פריער דען, אז אלע אנדערע קלאַסען לאָזען זיך אינ'ם לעצטען מאָמענט מיטרייסען מיט זייער רעגיער רונג, ווען זי רופט צו א קריעג. זי ווייזט אבער דונג, ווען זי רופט צו א קריעג. זי ווייזט אבער אויך, אז דער פּראָלעטאריאַט אליין קען נור די דאָרטען פערזיכערען פריעדען, ווען זיינע רייהען

זיינען אייניג און געשלאָסען, און ווען ער קען ענטוויקלען זיין רעוואָלוציאָגערען גייסט.

דער קאמפּף קעגען קריעג ווערט איצט אונזער וויכטיגסטע אויפגאבע. אָט דאָ איצט האָט געוויעזען די זיצונג פון דער אינטערנא־ציאָנאַלער ביוראָ, אז די סאָציאליסטישע פּאר־ציאָנאַלער ביוראָ, אז די סאָציאליסטישע פּאר־טייען פון אלע לענדער זיינען בעשלאָסען אָנ־צואווענדען אלע מיטלען, וועלכע געפינען זיך אין זייער רשות, צו היטען די פעלקער פון דער געפעהרליכער מלחמה־משוגעת. און די פער־האַנדלונגען פון יענא האָבען בעוויעזען, אז מיר שטעהען איינמוטהיג גענען די איצטיגע קריעגס־עפאַהרען. מעגען מיר אויך אין אַנדערע הינזיכ־טען זיך ווייט פונאַנדערגעהן צווישען זיך. ס'איז אויך זעהר נויטווענדיג, אז אלע אונזערע אָרגאַ־נען זאָלען בענוצען יעדע מעגליכקייט און יעדע נעדע מעגליכקייט און יעדע

געלעגענהיים צו ווייזען די מאסען, אז עס איז ניט פארהאן קיין נוטצליכערע פאזיטיווע ארד בייט, ווי די ארבייט אויפצוהאלטען דעם פריעד דען, און אז די סאָציאל־דעמאָקראַטיע איז די איינציגע פארטיי, וועלכע לייסטעט די פאזיטיד טיווטסע פון אלע ארבייטען, ווייל זי איז די איינציגע פארטיי, וועלכע האט געשוואָרען טויטד איינציגע פארטיי, וועלכע האט געשוואָרען טויטד פיינדשאפט דעם קאפּיטאליזמום און אימפּערי־אליזמוס.

אונטער הונגער רעוואָלוציאָנען און דונערן פון קאַנאָנען ביי די שכנים פאנגט זיף איצט אָן אונזער וואהל־קאמפּף פאר'ן פריעדען. איבער נאַכט קען ער פערוואנדעלט ווערען אינ'ם קאמפּף פאר די מאַכט.

.("נייע צייט", 6 אָקטאָבער).

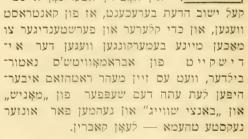

יהומש.

נאטור־שילדערונגען אין דער אידישער ליטעראטור *

.3

וים פיין לכתחלח'דיגען פּלאן האָב איך נאָך "פענדעלי פוכר כפרים" געזאָלט אילוסטרירען פיינע בעהויפטונגען פון דעם ניינע בעהויפטונגען פון דעם ערשטען אַרטיקעל פיט פרין'ן.
איך האָב זיך אבער נאָך אַ שטיר

זעה "צוקונפט", אפריל און מאי פון * היינטיגען יאָהר.

אכראמאָוויטש ציהט זיין יניקה נאָך פּון דער השכלה. קאָברין איז א פּראדוקט פון דער נייער צייט. דער ערשטער אין זיינע נאטור־געמעלדען איז באוואוסטזיניג אידיש, דער צווייטער איז עס אונבעוואוסטערהייד. דער צווייטער געהט לכתחלה צו צו זיין געגענשטאנד מיט דער כונה איהם צו פעראידישען, דער צוויי־טער פעראידישט איהם ניט, אבער ניט ווילענ־דיג צייגט ער זיף ארויס אלס קינד פון דעם גלות פאלק. מענדעלי קוקט אויף דער נאטור ווי א איד, קאברין פאסט זי אויף דער נאטור אידישען טעמפּעראמענט. ביי דעם ערשטען איז דיף מוואס ער פיהלט און דענקט אידיש, ביי דעם צווייטען די אַרט, ווי ער פיהלט.

אין לעאָן קאברינ'ס נאטור־שילדערונגען געפינט איהר מעהר ניט קיין אידישע כונות, קיין רעליגיעזע אריינטייטשונגען, קיין אריינ־געטראַכטע סתרי תורה. ארום זיינע צייכנוגגען גען

שפּינען זיד נים קיין ציצית פעדעם, הינטער זיין זונגלאנץ שימערט ניט דער שכינה'ם ליכט, זיינע הימלען דערמאָנען ניט אין בלויע פּרוכת'ן, און אויד זייע לאנדשפאטען ווארפט זיד ניט אין די אויגען דער מגן דור...

אידישע ווייבער פלעגען זיף אפט בעריה־מען, אז זייערס א קינד זעהט גאר ניט אויס ווי קיין איד, מיינענדיג דערמיט צו זאגען, אז ער איז זעהר שעהן... מיר, נאַציאנאַליסטען, זיינען, איז זעהר שעהן... מיר, נאַציאנאַליסטען, זיינען, נאַטירליך, פאר אזא אויסדרוק דן בשרפה. און דאך אפילו מיר אליין, לעזענדיג פיעל פון קאבר רין'ם שילדערונגען, פלעגט זיך באמבלען אויף דער צונג דער אויסדרוק, אז זיי זיינען עפּיס גאָר ניט אידישלעך, מיינענדיג דערמיט צו זאגען, אז זיי שמעקען מיט דעם ריח פון דער סטעפּע, מיט דעם גערוך פון פריש־געקאָסעטע היי. מיט דעם דופט פון ראמאשקעם און מיט מיט דעם באלזאם הויך פון געדיכטע סאסנע וועלדער....

ניט זינדיגען זאל מען מיט די רייד. אבער איך מוז זיך מודה זיין, אז איך פּערזענליך איך מוז זיך מודה זיין, אז איך פּערזענליך ווּאָלט עס בעטראכטען פאר א גרויסען פארט־"אריט פאר אונז אתה־בחרתנוֹ'ניקעט, אויב איז צעהן אדער צוואנציג יאהר ארום וועלען מיר האָבען דעם קלאָרען ניט געקינסטעלטען זינן פאר די נאטור, ווֹאָס די אומות העולם האָבען איצט — געירש'נט פון צעהנדליגע דורות פון פאסטוכער און היי־שניידער...

לעאָן קאָברין אבער אין זיין סאמע ליעבע פאר דער נאטור, אדער ריכטיגער געזאגט, אין דער העפטיגקייט פון דער דאזיגער ליעבע, צייגט ארוים דעם טעמפּעראמענט פון א פאלק, וואָס האָט געבראכט אויף דער וועלט מעהר פּאָעטען ווי קינסטלער, וואס איז מעהר מסוגל צו עקסטאז און התפעלות, ווי צו רוהיגער שעפּפונג.

קאָברין ליעבט די נאטור ניט ווי אן אלטער מאן ליעב זיין יונגע מעטרעסע — מיט דער ליעד בע פון כח הדמיון; ניט מיט דער רוהיגער ליעבשאפט פון א מאן צו זיין פרוי, וואס ער בעוואונדערט, נאָר מיט דער גאנצער ליידענד שאפט און גלוט און ברענענדיגער ענטציקונג פון דעם דארפיונג צו זיין יונגער, פרישער, קרעפטיגער שעהנער געליעבטער — איף האָב הרעפטיגער שעהנער געליעבטער — איף האָב אייגענטליך געזאלט זאגען פון "יאנקעל בוילע" צו "נטטאשא'ן".

ער שטעהט ניט פנים אל פנים מיט דער

נצטור אלם צושויער, אלם בעאבטער גרייט צו קריטיקירען אזוי ווי צו בעוואונדערען, אלם קגעסער און עסטהעטיקער. ער איז אין גאנצען קיגעריסען פון איהר, ער מאכט דורך מיט איהר אלע איהרע ערשיינונגען, איהר זונענדגלאנין, איהרע פוכיגע וואלקענס, איהרע געוויד מערס און שטורעמס. ער טרינקט פון איהר שעהנהייט מיט פולע בעכערס, ער זאפט זי אזוי אנג אריין ביז זי פילט איהם אן אין גאנצען און ווען ער גיסט ארויס פאר אונז זיינע אנגעד זויגענע איינדרוקען, קומען זיי האסטיג און גלוטיג, און ווירקען אויף אונז ווי א פארד גלוטיג, און ווירקען אויף אונז ווי א פארקער אלטער וויין....

דער אבענד איז פון אנפאנג א שעהנער, א ליכטיגער. די לבנה, א פולע, א רונדע, א זילד בערנע, קוקט אראָב פונ'ם הימעל געגען מיין פענסטער און כישופ'ט די לופט און די ערד מיט איהרע העלע צויבער־שטראהלען... אלעס ארום קוקט אויס העלל, ווייס... פער'הלומ'ט־ווייס... די גראָז, די בוימער; ווי מיט א זילבערנעם שטויב בעשאָטען... דאָרס, ווייט־וויים, שטעהען אין דעם ווייסען שיין פון דעם העלען אבענד אפּאָאר הייזער מיט בעלויכטענע פענסטער און די פייערלעך פון יענע פענסטער ווינקען אויך די פייערלעך פון יענע פענסטער ווינקען אויך צו אונז, ווי פער'כשופ'ט...

א' ווינטעל מהום א ווייהע... דער אלטער בוים נים וויים פון פענסטער, וואו מיר זיצען, הויבט אָן זיך צו שאָקלען און דבקה'ן, און מורמלען, ווי אן אלמער, פרומער איד וואלם תהלים געזאגט... איבער דעם קלאָהרען, העלען פנים פון דער לבנה מראָגמ זיך פערביי פער־ גנב'ם א שווארץ וואָלקענדעל.... די לבנה מהום זיך א כאפּ, ווי צושראָקען, און רוקט זיך אָפּ פון איהם א ביסעל ווייטער... דאָס שווארץ וואָלקענדעל שטעהט א וויילע פערכמורעט, דאן לאָזם ער זיך אוועק ווייטער, ווייטער, בעהעפט זיך באלד מים אן אנדערען, א גרעסערען און א שווארצערען, וואָס קומט איהם אָן אנטקעגען פון דער אנדער זיים, און דאן לאזען זיי זיך ביידע אוועק געארעמט און נעהמען זיך שלינ־ גען דעם קלאָהרען הימעל, שלינגען איהם און שלינגען... די לבנה נור מיט א שטיקעל קלאָה־ רען הימעל אויף דער אנדער זיים בלייבט נאָך דערוויילע נים פערשלונגען...

דער ווינד ווערט שטארקער, געהט ריידען מיט רוגזה... אַט האָט ער זיך ארויפגעווארפען

מים אן אימפעט אויף א שטיקעל גרעט, וואָס הענגט אויף א שטריק אונטער מיין פענסטער, פאטשט עס מים א מין רציחה אויף אלע זייטען, רייסט עס אראָפּ און דרעהט עס ארום שטריק.... די לבנה אויפ'ן מיפען הימעל שטרייטעט מיט די שווארצע וואלקענס... אט כאפען זיי

יי לבנה אויפן מוסען הימעי ספוייסעב מיט די שווארצע וואָלקענס... אָט כאפּען זיי איהר אריין אין זייערע שווארצע לאפּעס און אָט רייסט זי זיך ארויס פון זיי...

עס ווערט דונקעלער, פינסטערער... די פּאָר הייזער, וואָס האָבען ניט לאנג ארויסגעקוקט דאָרט ווייטדווייט אונטער דעס שיין פון דער העללער, פערכשופ'טער נאַכט, זיינען איצט פערשוואונדען אין דער ווייטער פינסטערניש... די פייערלאך נור פון זייערע פענסטער בלישר משען ארויס דורך דעם חשך, ווי אויגען פון הונגעריגע וועלף אויס א דונקעלען וואלד....

די לבנה איז אויפ'ן סוף פערשלונגען. עס זי לבנה איז אויפ'ן ווערט נאָך פינסטערער.

א בלוץ פלאמט אויף, בעלייכטעט יענע פּאָר הייזער, וואָס דער פינסטערער תהום פערר שלינגט וויעדער אין דער זעלבער רגע, און עס דערהערט זיך א שטאַרקער דונער שוין נער הענטער....

דער חושך וואקסט, וואקס.... הימעל און ערד שווארין.... נור די בליצען, בעגלייט פון דונערען, שניידען דורך פון צייט צו צייט דיעוען דיעוען הושך, ווארפען זיך ארום, ווי פייערר דיגע שלאנגען, איבער א טיעפען, שווארצען ההום....

תראַאך — מראַך — מראַך — מראַך — מראַד — בושים זיך א דונער, ווי פון א קאנאָנע — אויסגעשאָסען, און דער רעגען טהוט א גאָס מיט א רוישען און געפּילדער.... — — — — — — דער שטורם ווערט שטאַרקער, די בליצען און דונערען אָפּטער און ׳דער ווינד צושפּיעלט זיך, קלאפּט אין די פענסטער, רייסט דעם דאך, זיך, קלאפּט אין די פענסטער, רייסט דעם דאך,

רוששעם, וואָיעם, יאמערט, ווי א ווילדע

(אין א שטורעם נאַכני)*)
אבער לעאָן קאברינ'ס אויג איז ניט נאָר
אָפען פאר די שטארקע טומעלדיגע ערשיינונגען
פון דער נאטור. ער כאפּט די נאטור אין אלע
איהרע שטימונגען. ער פאסט אויף מיט דער־
זעלבער דיכטערישער שנעלקייט א טאנצענדען
זונענשטראהל אזוי ווי א קראכענדען דונער־

חיה....

וועטער, ווי מיר וועלען זעהן פון דער נעקסטער ציטאטע.

לעמְן קאָברין געברויכט אייגענטליך די נאטור בעשרייבונג כלומרשט אלס אן הינטער־ גרונד, אלס א ראהם פאר זיינע ערצעהלונגען און שילדערונגען פון פערזאנען און בעגעבענהיי־ טען, אבער ער טהוט עס מיט אזוי פיעל ליעב־ שאפט און מיט אזוי פיעל קונסט און זיין ראהם איז אזוי בא'חנ'ט, אז איהר זעהט, אז עס איז ביי איהם מעהר ווי א ראהם, אפשר איז דאָס גאָר ביי איהם דער עיקר. דאָס בילד גיסט זיך אזוי צוזאמען ביי איהם מיט בילד גיסט זיך אזוי צוזאמען ביי איהם מיט דעם ראהם, אז איהר ווייסט ניט מעהר, וואו דער ענדיגט זיך און וואו דער אנדערער הויבט זיך און.

אין זיין ערצעהלונג "איך בין אלט געד ווען 17 יאהר", גיסט זיך די ערצעהלונג אזוי וואונדער־חנ'עוודיג צוזאמען מיט דער נאטור־שילדערונג, אז ביידע געווינען דאדורף. די יום־טוב'דיגע שטימונג פון דעם יונגען 17 יעה־יגען אינגעל, וועלכער ערווארט זיין פערהיי־ראטהעטע פּלעמעניצע חוה'לע, וועלכע דארף קומען צו זיינע עלטערען צוגאסט, זיינע יונגע פארלאנגען און פאנטאזיען ווערען באקראנצט מיט א גאלדענעם גירלאנד דורף א זונענשטראהל, וועלכער גנב'עט זיף אריין פון דרויסען און אונעט פון צימער. מאנצט ארום אויף די ווענט פון צימער.

אויף מאָרגען, ערב סכות, איז געווען א שעהנער מאָג, די זון האָט געווארעמט, עס איז געווען ארום אכט א זייגער אין דער־פריה. די פענסמער פון זאַל צו דער גאם צו זיינען געווען וויים פאנאנדערגעעפענם. עטליכע גאָל־ דענע, פינקעלנדע שטראהלען פון דער זון האָ־ בען זיך אריינגעריסען דורכ'ן פענסטער פון דרויסען, האָבען זיך געשפּיעלט און האָבען ארומגעטאַנצט איבער'ן זאל. אָט האָט אויפ'ן פּאָדלאָגע אין זאל אונטער'ן פענסטער גענומען פינקלען א ליכטיגעס רעדעלע, גרוים ווי אן אמעריקאנער זילבערנער דאלאר, עם האָט געד פינקעלט און געדרעהט זיך אויף איין אָרט; אָט האָט עס א פליה געטהאָן אין דעם אנדער ווינקעל און האָם גענומען לאזען פון זיך אויף אלע זייטען, ווי א פּאָנטאַן, לאנגע, דינע ליכד טיגע און ציטערענדיגע שטראהלען, און אָט האָם זיך פון דעם אנדער ווינקעל פּלוצלינג א דרעה געשהאָן א לאנגער ליכטיגער שטראהל, ווי א שלענגעלע, איז צוגעפלויגען צו דעם גאל־

^{.210-212} געואמעלטע שריפטען, זייטע (*

דענעם רעדעלע, דאָס רעדעל האָט א ציטער געד טהאָן און האָט זיך צושאָטען און דראכנע פינקעלנדע פּינטעלאך איבער'ן גאנצען זאל — איבער די קאוויאָרס, איבער'ן טיש און איד בער'ן זאָפע....

(*(איך בין אלם געווען 17 יאָהר).

פיעל שווערער, ווי שילדערען איינציגע בולט'ע מאָמענטען איז די שילדערונג פון א שטילער רוהיגער נאטור־שטימונג, אין וועלכער עס זיינען גיטאָ קיין שארפע שטאַרקע שטריכען, דוד וועלכע זיי קענען איבערגעגעבען ווערען. דאָ פאָדערט זיך א פיעל טיעפערעם אריינטראכ־ און זיך אין די געהיימניסען פון גראז און בוים און טייך און הימעל. דאָ קענען קלאָרע פארבען ניט העלפען, שאטרונגען עדעלע, האלבע־שטרי־ כען, און אנדייטונגען מוז מען געברויכען אום צו קענען אריינווארפען אין דעם לעזער'ם מח די געזעהענע לאנדשאפט.

זעהט ווי לעאָן קאברין'ען געלינגט עם איינצואווייהען אין דער שטיהער סודות'פוהער הייליגקייט פון א הייסער ווינט־לאָזער זומער נאכט.

דער פארק איז געשפאַנען ווי פער'חלומ'ם אונטער דעם פרייען, ווייטען, בלויען הימעל, איבער וועלכען די לבנה, א פולע, א ליכטיגע, האָט ארומגעשוואומען לאנגזאם און מיט גדלות, אקוראט ווי זי וואלט וועלען זאגען: "שוויצט דאָרט, קינדערלעך, אויף דער ערד, שוויצט, ווערט דערשטיקט; מיר איז לופטיג אויפ'ן הימעל, מיר איז א מחיה!"

פון ווייטען האָט דער פּארק אויסגעזעהן ווי פער'כשופ'ט, אין גאנצען פערגאָסען מיט א פאנטאַסטישען ליכט פון די לאנטערנעס און פון דער לבנה....

די יונגע בוּימלעד זיינען געשטאַנען אונד מער דיעזען ליכט ווי בעגאָסען מיט א זילבער־ נעם טהוי און האָבען רוהיג גע'חלומ'ט,

ארום איז געווען שטיל, נור צייטענווייז האָט זיך געהערט פון פארק א געהייטער שעפּ־ טשען פון א פערשפעטיגט פּאָאר'ל, און דיעזעס שעפּטשען האָט אויך געקלונגען פער'חלומ'ט און פער'שכור'ט.

איך האָב זיך אומגעקעהרט מיט'ן פּנים צום ריווער, און דער ריווער האָט אויך גע'חלומ'ט... שטיל און רוהיג האָט געדרעמעלט דאָס וואסער

ביים ברעג, בלישמשענדיג ווי א שפּיעגעל, קיין כוואליע האָם איהם נים געשמערם, קיין ווינד־ מעלע האָם איהם נים געוועקם....

די לבנה, ארומגערינגעלט מיט א שטיקעל בלויען הימעל, האָט זיך געבאָדען אין ריווער, האָט שטיל און רוהיג געווארפען איבער דעם שפיעגעלדיגען וואסער איהרע לאנגע, זילבערנע שטראהלען, מורא האָבענדיג איהם אויפצואוועד קען פון זיין דרעמעל....

נור דאָרם, דאָרם, וויים, וויים — אויף ווי וויים גור די אויג האָם געקענט זעהן, וואו דער בלויער הימעל האָם זיך געהאלטען ארומד גענומען מים דעם זילבערנעם וואסער, האָבען ארומדענימען מים דעם זילבערנעם וואסער, האָבען בלויאינקע, אי גרינינקע, דאָ אויפ'ן וואסער, אקוראט ווי זיי וואָלטען זיך גע'טובל'ם, און דאָ הויך איבער'ן וואסער, אין דער בלויער לופט, און פון דאָרם האָם זיך געהערט א שוועד רער סאָפען, א רוישען און א הודזשען פון א געהענדיגע דאמפּרְ־שיף... באַלד איז די שיף פערשוואונדען מים די מאַנצענדיגע פייערלעך אין דער ווייםער בלויקיים פון הימעל און וואסער און עס איז אין גאנצען שטיל געוואר רען.

(ביים איסט־ריווער)*) אָט איז א צווייטע זומער נאכט אין די בערג.

און פּלוצלונג האָט א ווייהע געטהאָן א שטאַרקער ווינט, די ארומיגע פינסטערניש האָט א ציטער געטהאָן... א ליכטיגער שטערענדיל, ווי א גאָלדענע אויגעלע, האָט דורך דער פינד סטערניש א ווינק געטהאָן און דאן נאָך אייד נער... פון דעם הויכען בארג רעכטס האָט זיך א העלער זילבערנער פּאס צו דעם נאָהענטען הימעל גענומען ציהען, און באלד איז יענער זייט הימעל אין גאנצען העל געוואָרען און די שטערענדלאך האָבען פון דארט געווינקט ליכד שטערענדלאך האָבען פון דארט געווינקט ליכד ביגע און גאָלדענע...

אין א האלב שעה ארום, וואו איז די שוועד רע פינסטערעניש אהינגעקומען ? דער הימעל איבער די ריעזען־בערג האָט אויסגעזעהן אין גאנצען ווי פון מוטערפּערל אויסגעזעצט און אויף איהם האָבען געפינקעלט און געשטראהלט שטערענדלאך. און נאָך וואָס פאר א שטערענדלאלע פון אלע פארבען און קאָלירען, און לאך! — פון אלע פארבען און קאָלירען, און

^{.64} דארטען, וויטע (*

זיי האָבען כשוף דיג געווינקט איינס צום אנד דערען און מיט זייערע בריליאנטענע שראהלען זיך געשפּיעלט.... די לבנה, א גרויסע, א רונד דע, א ליכטיגע, האָט פון דעם הויכען בארג רעכטס אראָבגעקוקט.... די ריעזען־בערג, די טהאָלען, די פעלדער און בוימער זיינען פּלוצד לונג, ווי פון א מכשף 'ס האַנד, מיט א זילבער־נעם עבויב בעשאָבען געוואָרען....

(מורפרייז).*)

ווי איף האָב פריהער בעמערקט, איז לעאָן קאָברין א ליידענשאפטליכער ליעבהאבער פון דער נאטור, און יעדעם מאל ווען איף לייען זיינע א נאטור־סצענע, שטעל איף זיף מיר תמיד פאר, ווי ער שרייבט אונטער דעם פרישען איינדרוק פון די בילדער, וועלכע ער האָט גע־זעהן. איף זעה אן אויסגעשפּרייטען קאנוואס, אויף וועלכען קאָברין מאָהלט האסטיג אהן אן אויף וועלכען קאָברין מאָהלט האסטיג אהן אן אטהעם, פול מיט מעהר איינדרוקען, ווי ער קען ארויפּמאָלען מיט זיין פּינזעל.

ווען קאברין וואלט געשריעבען ליעדער, בין איך זיכער, אז ער וואלט געווען איינער בין איך זיכער, אז ער וואלט געווען איינער פון אונזערע גרעסטע לירישע נאטור־שילדעד רערס, און וואלט פראדוצירט לירישע מייסטער־ווערק. די לירישע פארמע וואלט איהם געגעבען מעהר מעגליכקייט צו מאבען די גאטור־באד שרייבונגען אלס דער עיקר, און ניט אלס א שרייבונגען אלס דער עיקר, און ניט אלס א ביי־זאך און א טפל צו א סקיצע אדער אן ערצעהלונג.

פון דעם זעלביגען מקור, פון וועלכען עם קוועלט קאָברינ'ם שטאַרקע ליעבע פאר דינאטור. קומט אויך זיין פארליעבע פאר נאטור־מענשען, פאר עלעמענטאר־מענשען, וועלכע שטעהען אין בולט'ן קאנטראסט צו דער סאציאלער ארדנונג אדער צו דער אומגעבונג, אין וועלכע זיי לעבען. "יאנקעל בוילע" איז ריהרענד און קאָמיש צו דערזעלביגער צייט מיט זיין אונגעלומפּערט־דערזעלביגער צייט מיט זיין אונגעלומפּערט־קייט און מיט זיין איינפאכקייט, מיט זיין עם־הארצות און זיין נאטירליכקייט.

יאנקעל בוילע דאם איז דער פעלד־מענש, דער דארק־מענש, צוגעבונדען מיט ליעבשאפט צו דער ערד און צו דעם טייך, אויף וועלכען ער געהט כאפען פיש, וועלכער לעבט מעהר אין הברותא מיט דער נאטור־וועלט, ווי מיט מענ־ שען און וועלכענ'ם מוח קען לחלוטין ניט בעד גרייפען פאר וואם ער טאָר ניט ליעב האבען

די דארה־שיקסע נאטאשא. די פראגען פון רע־
לִיגיאָן און ראסע האָבען איהם פיעל וועניגער בעשעפטיגט, ווי די נעצען, וועלכע ער פלעגט אויסשפרייטען פון זיין שיפעל, און דא קומט מיט אַמאָל א חאַצע טריינעס און שרעקט איהם, אַז זיין טאַטע וועט איהם דערווערגען און דער ארעמער יאנקעל בוילע ציטערט אזוי ווי דער פרימיטיווער מענש ציטערט ווען ער הערט דעם דונער...

"יאשקע וואריאט" איז א צווייטע קראפט און נאטור־מענש. אזעלכע שטארקע עלעמענטאר און נאטורען זיינען דא מעהרערע צווישען קאברינ'ם שעפפונגען, און עס איז לייכט צו זעהן, אז זיי שעפּפונגען, די ליעבלינגס־ווערק פון דעם פערפאסער.

און צוליעב דעם זעלביגען טעם, איז אויך קאָברין אם שטארקסטען, ווען ער שילדערט עראָטישע סצענעס.... איהם געלינגט וואונדער־באר איבערצוגעבען שטאַרקע עלעמענטארע גע־שלעכט ליידענשאפטען....

עם איז ניט אין אונזער פּלאן צו בעאור־
טהיילען אָדער כאראקטעריזירען קאָברין'ן אלם
ערצעהלער. פאר אונזער אבהאנדלונג איז בלויז
וויכטיג קאָברין דער נאטור־שילדערער, אדער
זיין בעזונדערע פארליעבע פאר קראפט־נאטור
רען און זיין בעזונדערע פעהיגקייט צו רעפּרא־
דוצירען נאטור־ליידענשאפטען וועלען העלפען
באלייכטען זיין טע מפע ראמע נטאל ע
באלייכטען זיין טע מפע ראמע נטאל ע

זיינע נאטור־בילדער זיינען לירישע אויס־ גוסען, ווארעמע שוימענדיגע אויסברוכען, מעהר אדער וועניגער העפטיג, מעהר אדער וועניגער פול מיט אימפעט און מיט התלהבות, און תמיד דופטיג, ווי ערשט געפליקטע בלומען.

קאָברין האָט ליעב די נאטור לשמה. ער זוכט ניט אין איהר קיין סימבאָלען און רמזים, ניט אידישע און ניט ניט־אידישע. אבער אין זיין הינגערים ענקייט, אין זיין אי־ בערלויפענדער בעגייסטערונג, אין זיין מאנגעל פון יענער פאָלקאָמענער זעלבסט־באהערשונג וועלכע איז אויסער און איבער איהר וועלכע איז אויסער אויף זיך דעם געבורט־געגענשטאַנד, טראָגט ער אויף זיך דעם געבורט־צייכען פון אלע קינדער פון דער אומה, וואס האָט א לאנגע צייט געוואוסט בלויז פון צוויי עקסטרעמען: ענסוועדער די טרוקענסטע שכל־גימנאסטיק אָדער דעם העכסטען לי־גימנאסטיק אָדער דעם העכסטען לי־גישען עקסטאַז.

^{.333-334 .1 (*}

לעמן קמברין.

די געשיכטע פון אַן אָרימער מיידעל 🚅

.1

אָם האָט פּאסירט מיט א יאָהר 20 צוריק, אין דער אידישער 20 שטאָדט נ. אין דער ליטאָ. אין יענער צייט האָט דאָר־ מען געוואָהנט אן אלטער מלמר מען געוואָהנט אן אלטער מלמר

מיט'ן נאָמען ר' משה חנה־ לאה'צעם. ר' משה איז געווען אן אלמן און דאָם הויז האָט ביי איהם געפיהרט זיין בת־יחיד'קע, חייקע.

זיין שטיבעל איז געשטאַנען אויפ'ן עק שטאָרט, אן אלטע, גיעדריגע חורבה. רעכטס פונ'ם שטיבעל האָבען זיף געצויגען פעלדער בארג ארונטער, ביז צו א טייכעל. לינקס פון הינטער א פעלד האָט ארויסגעקוקט א שוואַר־ צער וואלד. אין מיטען איז געלאָפען צו דער שטאָדט צו אַ גלייכער, ברייטער, זאַמדיגער דורכפאָהר־וועג.

די פעלדער און דער וואלד און די ערד, אויף וועלכער ר' משה'ס שטיבעל איז געשטאַנען, אזוי ווי די ערד פון נאָך א סך שטאָדטישע בעלי־בתים, האָבען בעלאנגט צו א פּריז, וואס האָט געוואָהנט אין זיין הויף, א האלב וויאָרסט ווייטער פון ר' משה'ס שטיבעל.

אַמאָל, מיט יאָהרען און יאָהרען צוריק, ווען ר' משה'ס פּאָטער, זעליג דער שענקער האָט געלעבט, איז דאָס דאָזיגע שטיבעל געווען ש שענק, און שיכור'ע, הייזעריגע קולות האָבען דאָרט געליאַרעמט. ווען זעליג איז געשטאָרבען, האָט ר' משה אריינגעצויגען אהין, און פון יער האָט ר' משה אריינגעצויגען אהין, און פון יער דישע אינגלאך, און העלע, קינדערשע שטימען דישע אינגלאך, און העלע, קינדערשע שטימען האָבען דארט געהילכט סיי זומער און סיי ווינד האָבען דארט געהילכט סיי זומער און סיי ווינד טער, אויסער שבת און יום טוב, פון זמן צו זמן, פאָר צעהנדליג יאָהרען.

אין דעם דאָזיגען שטיבעל איז אויף גער באָרען און האָט זיך אויפגעהאָדעוועט חייקע.

קליינערהייד איז זי געווען שוואַד, קרענקד איז זי געווען שוואַד, קרענקד לידָ, מיט א בלייך פנים'על, א מאָגערען, דינעם גוף און מיט גרויסע שווארצע אויגען, וואס האָד

בען תמיד געקוקט אזוי רחמנות'דיג. טאַטע־ מאַמע האָבען איבער איהר געציטערט און זי מְפַגעהיט ווי דאס אויג פונ'ם קאָפּ. זיי האָבען זי געפיהרט צו אפרים דעם רופא, ער זאל זי געזיגטער, שטאַרקער מאכען, האָבען זייער לעצ־ טע געלד אויסגעגעבען אויף די רפואות, וואס ער האט פאר איהר פערשריבען, געגעבען איהר טרינקען לעבער־טראָן, ציגענע מילד, איבערגע־ טהאָן אלע באבסקע סגולות, פון וועלכע זיי האָבען נור געהערט, געהאלטען איהר אין איין אָפּשפּרעכען עין־הרע און תשעה־באב, ווען חנה־ לאה'צע איז געגאנגען אויפ'ן בית־עולם, אום אויסצוריידען זיך אויף די קברים פון איהרע קרובים און זיי בעטען, זיי זאלען זיך דאָרט משתדל זיין ביי דעם רבונו־של עולם פאר איהר, פאר איהר מאַן און איהר קינד, האָט זי ביי די ווערטער: "זיי דאָרטען א גוטע בעטערין פאר מיין חייקעלען" אוא יללה אויפגעהויבען און אזוי געקלאַפט מיט ביידע הענד אין שטיין, דאם דערנאָך איז זי וואָכען־לאַנג געווען הייזע־ ריג, און די הענד האָבען איהר וועה געטהאָן.

דער טאַטע, ר' משה אליין, האָט ניט ווער ניגער פון דער מאַמען געציטערט איבער זיין חייקעלע'ן.

די אלטע בעלייבתים פון דעם בית־המדרש אויף דער נייער סלאבאדקע, וואו ר' משה האָט געראווענט, געדענקען נאָך מסתמא, ווי איינד מאָל, בעת חייקעלע איז שטאַרק קראַנק געוואָד רען, איז ער געקומען אין בית־המדרש אריין, און אין דער געגענווארט פון א מנין אידען האָט ער געעפענט דעם ארון־הקודש און מיט טרערען אינ'ם קול אויסגעשריען: "גאָטעניו, אל מלא רחמים, איך, דיין קנעכט משה בן שפרה קום צו דיר מיט א בקשה: אויב מיין קינד האָט ניט קיין יאָהרען און מיר האָסטו אָנגעשריעבען ניט קיין יאָהרען און מיר האָסטו אָנגעשריעבען פיר א מנין אידען עדות, אז דו זאלסט א העלפט פיר א מנין אידען עדות, אז דו זאלסט א העלפט פון מיינע יאָהרען איהר אָפּגעבען! אל מלא פון מיינע יאָהרען איהר אָפּגעבען! אל מלא רחמים, האָב רחמנות!"...

זי איז געזונד געוואָרען, און דאן זיינען

ר' משה און זיין פרוי, און אלע אידען אויף דער נייער סלאָבאָדקע זיכער געוואָרען, או הייקעלע וועט שוין לעבען...

2

ווען זי איז אלט געוואָרען זעקס יאָהר, האָט די מאמע מיט איהר אנגעהויבען צו זאגען האָט די מאמע מיט איהר אנגעהויבען צו זאגען "מודה אני" אין דער־פריה נאָכ'ן אויפשטעהן, און ביינאכט פאר'ן שלאָפען געהן האט זי מיט איהר "קריאת־שמע" געלייענט. אויך האָט זי אָנגעהויבען זי צו לערנען דעם אלף־בית.

זי איז געווען א שטיל, געהארכזאם קינד, מיט א ווייכען, גוטען כאראקטער. האָט אמאָל ר' משה אוועקגעלייגט זיינעם א תלמיד אויפ'ן באנק, האָט זי, איידער יענער האט נאך ארוים־ געלאוט א קול, שוין געוויינט. א סך מאל האט טאקי ר' משה געמוזט פערבויגען שמיץ צוליעב איהר. די תלמידים זיינע, ס'רוב אכט און ניין יעהריגע אינגלעך, האָבען גוט געוואוסט, וואס פיר אן איינפלום זי האט אויף זייער רבי'ם קאנטשיק און זיי האָבען איהר געגעבען פון זייערע נאשערייען און מיטאָגען, אום צו געווי־ נען הן אין איהרע אויגען. דאָס איז געווען די בעסטע סגולה געגען ר' משה'ם קאנטשיק, ווייל ר' משה אליין האָט שוין גוט אכטונג געגעבען, ווער פון זייגע תלמידים גיט אוועק דעם בעסטען הלק נאשעריי זיין חייקעלען.

ווען חייקע איז אלט געוואָרען ניין יאָהר, האָט זי זיך אנגעהויבען צו שעהמען פאר די אינגלאך און ניט גענומען מעהר פון זיי קיין נאשערייען. האָבען צו טהאָן מיט אינגלאך האט זי איצט געהאלטען פיר אן עבירה. זי האָט זיך גענומען שפּיעלען מיט חבר'טעס, בעזונדערס מיט יאכנען, וועלכע איז געווען עלטער פון איהר אויף א יאָהר צוויי. יאכנע איז געווען א טאָכטער פון דעם שמש פון דער שוהל אויף דער נייער סלאָבאָדקע, ניט ווייט פון ר' משה'ם שטיבעל. זי איז געווען א מיידעל מיט רויטע האָאר און זומער־שפּרינקעלאך אויפ'ן פּנים. חייקע האָט זיך זעהר צוגעבונדען צו איהר. זומער־צייט זיינען זיי אפט ביינאנד געגאנגען , "קראסקעם, געריסען האָבען האָבען וואלד און האָבען גרויםע, געלע, ווייםע און בלויע בלומען, "פּאנעס", ווי זיי האָבען זיי גערופען. אדער זיי האָבען זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן פעלד צווי־ שען די פארטיגע גאלדענע זאנגען און גערערט וועגען זייערע חבר'טעס, ווער פון זיי איז א שלעכטע און ווער א גוטע, מיט וועמען מען

רארף ווערען ברוגז און מיט וועמען גוט. אניט זיינען זיי געזעסען אויף דער פּריזשבע נעבען ר' משה'ס שטיבעל און יאכנע האָט דערצעהלט מעשיות, אלין אזוינע מורא'דיגע, וועגען שדים און רוחות, וועגען "דולדאָיעדען" מיט איין אויג אינ'ם שטערז, וואס פרעסען אויף מענשען לעדבערינערהייט.

נאָך אזוינע מעשיות האָט חייקעלע'ם הער־
צעלע זיך געצאפּעלט און פאר'ן שלאָפען געהן
האָט זי מיט א בעזונדערער כונה געלייענט
קריאת־שמע און אפט האָבען זיך איהר גער
חלום'ט מורא'ריגע "דולדאָיעדען", און ווען זי
האָט זיך אויפגעכאפּט, האָט זי מורא געהאט
א קוק צו טהאן אין דאס פינסטערע צימער,
האָט גלייך צוגעמאכט די אויגען און צוגערוקט
זיך נעהענטער צו איהר מאמע'ן, אנטאפּענדיג
זי מיט די הענטלאך.

וויגטער־צייט, ווען די פעלדער זיינען גע־ ווען אָנגעצויגען, ווי אין ווייםע תכריכים, און דער וואלד הָאָט אויסגעקוקט גרוי און איינגע־ קאָרטשעט, און די נאקעטע בוימער מיט די אוים־ געשטארצטע צווייגען זיינען געשטאנען טיעף פערוונקען אינ'ם שנעע און האָבען זיך, דאכט זיך, ווי געבעטען רחמים, מען זאל זיי ארוים־ שלעפען פון דארט, — דאן זיינען אפט חייקע און יאכנע געזעסען אינ'ם שטיבעל אויף דער הויכער "לעזשאנקע", האָבען זיך צוגעקוקט, ווי די אינגלאך לערנען און שטילינקערהייט זיך גע'סוד'עט וועגען יעדען פון זיי. ווען ר' משה האָט דאן גענומען אן אינגעל אויפ'ן ביינקעל, האָבען ביידע מיידלעך צוגעמאכט די אויגען, זיי זאלען, חלילה, דאָם אינגעלשע גאקעטע לייב ניט זעהן. איצט האָט שוין חייקע מעהר ניט געוויינט, ווען איהר טאטע האָט אן אינגעל גע־ קאטעוועט, דען זי האָט איצט געגלויבט באמונה שלמה, אז דער קאנטשיק איז בעשאפען געוואָ־ רען, אום די אינגלאן צו בעשטראָפען, ווען זיי ווילען נים לערנען.

אמאָל איז חייקע אויף געגאנגען צו יאכגען אהיים. דער שמש, לייבצע אברהמל דעם באָנ־
דערס, איז נאָף געווען א יונגערמאן, א בלייכער
איד מיט א געל בערדיל. יאכנע איז געווען זיין
עלטסטע טאכטער. ער האָט געוואהנט אין א
הינטער־שטיבעל פון דעם בית־המדרש, מיט
איין גרויסען פענסטער צום שוהל־הויף. זומער־
צייט איז דאָס פענסטער געווען אפען און ווען
מען האָט דורך איהם אריינגעקוקט צום שמש

אין הינטער־שטיבעל אריין, האָט מען דארט געד זעהן צוויי צימערען, אפּגעטהיילט איינס פון דעם אנדערען מיט א דינער ווענטיל. אין איין צימער זיינען געשטאנען צוויי בעטען און א קאד מאָד, אין דעם צווייטען, וואס האָט געהאט דאָס פענסטער, איז געשטאנען א טיש און אויף איהם א סאמאָוואר מיט. א טאַץ. ווייטער זיינען דארט געשטאַנען א פּאָאר שטוהלען, א קאנאפע און געשטאַנען א פּאָאר שטוהלען, א קאנאפע און אויף דער וואנד זיינען געהאנגען א פּאָאר קוד פערנע כלים.

זומער־צייט, ווען דאָם פענסטער איז געווען אפען, זיינען חייקע און יאכנע אפט געקראכען דורך איהם אין הינטער־שטיבע? און פונ'ם הינטער־שטיבעל, אום ניט צו דארפען געהן דורכ'ן בית־המדרש.

ביי יאכנע'ן אין דער היים האָט חייקע ניט ליעב געהאט לאנג צו פערבריינגען, ווייל יאכנע'ם מאטע לייבצע איז געווען א איד א כעסן און פאר דעם קלענסטען חטא איהרען האָט יאכנע באלד געקראגען פון איהם קללות און קלעפּ. א סך מאָהל איז חייקע געקומען אהיים א וויינענדיגע ווארום מען האט יאכנע'ן גע־שלאָגען.

.3

זיי האָבען איינע די אנדערע באמת ליעב געהאט, און וואס עלטער זיי זיינען געוואָרען האָבען זיי זיך אלין מעהר און מעהר צוגעבונדען איינע צו דער אנדערער.

ווען חייקע איז אלט געוואָרען 14 יאָהר, איז יאכנע געווען 16. דאן איז יאכנע אוועק ארבייטען צו א נייהטערין. איצט האָבען זיי זיך גענומען טרעפען זעלטענער, נור שבת אמאָל. חייקע האט נאָך איהר שטארק געבענקט, האָט זיך קיין ארט ניט געפונען. זי האָט זיך גענומען בעטען ביי איהרע עלטערען, מען זאל זי אויך אפגעבען צו דער אייגענער שניידערין, וואו יאכנע האָט געארבייט. טאטע־מאמע האבען פריהער פון דעם גאר ניט געוואלט הערען, דערנאָך אָבער האָבען זיי זיך גענומען מיישב זיין, אפשר איז עם טאקי א סברא, אז חייקעלע זאל אוועק נעהען; אָבער פּלוצים איז חנה־ לאה'צע קראנק געוואָרען אויף טיפום און איז גע־ שטארבען. חייקע איז דאן אלט געווען באלד 15. א שרעקליכען איינדרוק האָט אויף איהר געמאכם איהר מאמע'ם טוים. א לאנגע ציים האָט זיך איהר ניט געגלויבט, אז איהר מאמע לעבט ניט. און אפט אין מיטען נאכט האָט זי

זיך אויפגעכאפט און געטאפט אין דער פינד סטערניש ארום זיך אינ'ם בעט, זוכענדיג איחר מאמען. און דערנאך, אז זי האט זיך קלאָר דערמאָנט, ווי מען האָט איהר מאמען צוגענומען א טויטע און ווי מען האָט זי דארט בעגראבען אויפן בית־עולם, אין די ווייסע תכריכים, מיט די שערבלאך אויף די אויגען, איז איהר געווארען מורא'דיג, זי האָט געציטערט א קוק צו טהאָן אין דער פינסטערניש און זיך אייגעגראבען מיט'ן דער פינסטערניש און זיך אייגעגראבען מיט'ן פנים טיעף אינ'ם קישען אריין און מורא געדהאט א זיפץ צו טהאן.

אין יענער צייט האט זי מורא געהאט ארויסצוגעהן אליין פון שטוב. א פּאָאר מאָל איז זי ארויסגעגאנגען (דאָס איז געווען ביי־נאַכט אין מיטען ווינטער), האָט זיך איהר אויסגער וויזען, אז פון דעם פערשנעעטען וואלד, איבער וועלכען עס איז געשטאנען א בלייכע לבנה, האָט אויף איהר ארויסגעקוקט די מאמע אין ווייסע תכריכים.

חייקע איז געוואָרען א יתומה. די בעקאנטע אידישע ווייבער האָבען אויף איהר שטארק רחמנות געהאט און האָבען עס איהר ארויסגע־ וויזען דורך רחמנות'ריגע בליקען און ווייכע רייד

ביםלעכווייז האָט זיך חייקע בערוהיגט. די ארבייט אינ'ם הויז, דאָס וואשען און סקרא־ בען, און קאכען און דאָם געהן אויפ'ן מארק איינקויפען פאר דאָס הויז, האָבען איהר קיין ציים נים איבערגעלאזם צו סראכטען, און ביי־ נאכט, נאָכ'ן טאָג ארבייט, האָט זי געשמאק גע־ שלאָפען. זי האט פערנומען איהר מאמע'ם פּלאץ אינ'ם הויז. האָט "גענומען חלה" פון די געבעקס, וואם זי האָט פיר שבת קודש געבאקען, און גע־ בענשט איבער אזוי פיעל ליכט, ווי איהר מאמע פריהער. מיט יאכנע'ן האָט זי זיך איצט גע־ זעהן נאָד זעלטענער, ווייל, פּונקט ווי איהר מאמע, האָט זי איצט שבת נאָדְ־ווארעמעס גע־ לייענט דעם טייטש־חומש, איהר טאטען צוליעב, און איהר יאכנע'ן טרעפען האט זי נור געקענט שבת נאך־ווארעמעם.

נאָך איין יאָהר איז אוועק און נאך איין יאָהר. אין יאָהר, חייקע איז אלט געוואָרען 17 יאָהר. אין דעם משך פון דער דאזיגער צייט האָט זי זיך פיזיש מערקווירדיג ענטוויקעלט, איז געוואָרען אן אמת'ע אידישע פארשוין, שעהן, חנ'עוודיג און רייצענד, געוויקסיג און געזונד, מיט רונדע ארעמס און א הויכען בוזים, מיט א פּנים בלוט ארעמס און א הויכען בוזים, מיט א פּנים בלוט

און מילף, מיט אויגען שוארצע און פייערדיגע, אבער צגועות'ריגע. זי האט געהאט א גוטען שם צווישען די אידען אויף דער נייער סלאָבארקע און ביי א סף שדכנים איז געווען פערשריעבען איהר נאָמען. מאמעס פון טעכטער האָבען, קור קענדיג אויף איהר, זיף געוואונשען, זייערע טעכטער זאלען זיין אזוי שעהן און אנשטענדיג, ווי זי. מיידלעף האָבען איהר מקנא געווען. יונגע זייט האָבען זי געפרעסען מיט די אויגען און איהר טאטע, וועלכער זינט חנה־לאה איז גער שטארבען, האָט זיף ניט אויפעגעהערט צו קלאָד גען אויף דאָם הארץ, האָט, קוקענדיג אויף איהר, גען אויף דאָם הארץ, פערגעסען.

איצט האָט יאכנע ווידער אנגעהויבען צו געהן צו איהר. יאכנע האָט זיך פאר דער צייט פיזיש אויך שטארק ענטוויקעלט. זי איז אבער ניט געווען שעהן. זי איז געווען קורץ און דיק מיט רויטע האָר, רויטע אויגען און מיט זומער־שפרינקלאך אויפ'ן פנים.

איצט, אז די ביידע הבר'טעס האָבען זיף געטראפען, האָבען זיי זיך אוועקגעזעצט אין א ווינקעלע און גערעדט שטילינקערהייט וועגען די פערשיעדענע יונגע לייט אויף דער נייער סלאָ־באַדקע, האָבען אויסגערעכענט יעדען איינעמס מעלות און חסרונות און אויסגעדריקט זייער וואונש, וואס פיר א חתנים זיי וואלטען וועלען האָבען. יאכגע האָט זיך געוואונשען א שווארץ־האָבען. יאכגע האָט זיך געוואונשען א שווארץ־הנ'עוודיגען, אזא איינעם, ווי איהרע אן אמאָלי־גע חבר'טע האָט. הייקע'ן איז ער גראד ניט געדע עלען געווען. זי האט געוואלט האָבען-עפּים א שעהנעם, עפּעס אזא, אזא.... און וואס פיר אָמז" האָט זי קיינמאָל ניט געקענט ערקלעה־רען.

מאַנכעסמאל, ווען ר' משה איז אינ'ם הויז ניט געווען, צו זומער־צייט, ווען די ביידע הבר'טעס זיינען געגאנגען שפּאציערען אין דעם הואלד, האָט יאכנע זיך צוזינגען אידישע ליעד־לאך, וואס זי האט זיך אויסגעלערענט פון די אנדערע פיידלאך נייהטאָרינס, אלין ליעבעס־ליערלאך, דאן האָט חייקע דערפיהלט א נאָגעניש ניים הארצען און א שווערע בענקעניש נאָך עפּעס.....

דיינע "ניגעלעך" מאכען מיך אזוי — דיינע "ניגעלעך" מאכען מיך האָט זי אמאָל זיך אנגערופען — ווייסטו ניט, פארוואס דאס איז, יאכנע? דאכט זיך, אזוי געשמאק זיי צו הערען, ממש א פּיקוה נפש, און פונדעסטוועגען ווערט מיר אזוי "קא־נפש, און פונדעסטוועגען ווערט מיר אזוי "קא־

לאמוטנע" אויפ'ן הארצען, אז דו זינגסט זיי.
מאנכעס מאָל האָט יאכנע איהר דער־
צעהלט א פּיקאנטע געשיכטע, וואס זי האָט גער
הערט פון אן אנדער מיידעל ביי דער שניידערין
אין דער מאסטערסקאיא; הייקע האט זיך דאן
צוגעהערט צו איהר מיט גרויסע, אויסגעגלאצטע,
אויגען און איהר פּנים האָט געברענט, און זי
האָט געשטאַמעלט פּערוואונדערט:

וואס הייסט ? ווי ? וואס ? ווען ?...
יאכנע האָט זיך דאן צולאכט הויך אויפ^ין
קול און געשריען:

גוואלד, דו ביזט נאָך גאר א קינד! כא! – גוואלד, דו ביזט נאָך גאר א

און שפעטער, נאָך אזא געשיכטע, ווען אייקע איז געבליעבען אליין מיט זיך אינ'ם הייקע איז געבליעבען אליין מיט זיך אינ'ם הויז, האָט זי לאנג געקוקט פאר זיך מיט גרויסע, פערוואונדערטע אויגען, געטראכט וועגען דעם, וואס יאכנע האָט דערצעהלט, און די נאגעניש ביים הארצען האט זי געפיהלט שארפער, און אונבעמערקט פיר זיך אליין האָט זי דאן שטי־ לערהייט אונטער דער נאָז געברומט א ליעבעס־ליעדעל, וואס זי האָט פון יאכנע'ן געהערט....

נאָך א יאָהר איז אוועק. חייקע איז אלט געוואָרען 18 יאָהר. איהר לעבען האָט געפלאד סען ווי פריהער. זי האָט געפיהרט דאָס הויז, געקאכט, געוואישען, געצירעוועט זאָקען, געלאד טעט איהר טאטענ'ס בגדים, אפּגעהיט דאָס חלה נעהמען פון די שבת'דיגע געבעקם, געד בענשט ליכט, געלייענט שבת נאכמיטאג דעם טייטש־חומש, גערעדט מיט יאכנע'ן וועגען די יונגע לייט און מיידלעך פון דער נייער סלאד באָדקע, וועגען די בעקאנטע כלות, וואס האָבען פאר דער צייט חתונה געהאט, און געזונגען מיט איהר אידישע "ניגעלאף", בעזונדערס האָט זי ליעב געהאט צו זינגען דאָס דאזיגע ליעדעל, וואס זי האט זיך אויסגעלערענט פון יאכנע'ן:

געהט א "שאַלדרע" איבער'ן גאס, "לערנען קען ער גאר ניט;
ער געהט ארום פּוסט און פּאס
און טהוט נור, וואס מען טאר ניט"...
און בענקען האָט זי איצט געבענקט נאָך מעהר ווי פריהער, נאָך וואס האָט זי איצט אויך ניט געוואוסט.

מיט אמאָל האָט יאכגע ווידער אויפגע־ הערט צו געהן צו איהר. עם איז אוועק איין שבת, א צווייטער און זי האָט זיך ניט געוויזען.

אויפ'ן דריטען שבת (דאָס איז געווען סוף זומער) האָט חייקע בעשלאָסען אריבערצוגעהן צו יאכנע'ן אהיים, צו זעהן, ווארום זי קומט ניט.

נאָך מיטאג האָט זי אויף־גיך איבערגעד לייענט די סדרה אינ'ם טייטש־חומש און ווען איהר טאטע האָט זיך צוגעלייגט שלאפען, האט זי איבערגעפלאָכטען איהר שווארצען צאפ, איד בערגעטהאָן זיך אין איהר ראזעווען קלייד, וואס זי האט זיך געהאט געמאכט דעם עבר'דיגען פסח, איז געשטאנען א וויילע געגען דעם אלטען שפיעגעל, וואס איז געהאנגען אוויף דער ווייסער, געשטוקאטורטער וואנד און האָט זיך בעד קוקט מיט איהרע צנועות'דיגע אויגען פון קאפ ביז די פים. דערנאך האָט זי ארויפגעווארפען אוויף די אקסלען א ווייסע בלאטשקענע טוף און אויף די ארויס פונ'ם הויז.

אויפ"ן פעלד געגען ר'משה"ם שטיבעל האָד כען געארבייט פּויערים און פּויערטעם. זיי האָד בען געשניטען די זאנגען און זיי געבונדען אין בינטלאך. דאָ און דארט זיינען געשטאנען גאלדענע בינטלעך און האָבען זיך געטריקענט אויף דער זונן.

פוג'ם פעלד לינקם, הינטער וועלכען דער וואלד איז געשטאַנען, האָט זיך געטראגען א געשמאַקער ריח פון פרישע, געטריקענטע היי. דער הימעל איז געווען טיער־בלוי און די זון האט ווארעם און פרעהלאך געלויכטען.

חייקע'ם אויגען זיינען געפאלען אויף איין יונגען שייגעץ, וועלכער האָט געארבייט ניט ווייט פונ'ם שטיבעל. ער איז געווען הויך און ברייט מיט א רויט פערשוויצט פנים. בארפוס, אין לאנגע לייווענדע הויזען, אין א לייווענדענעם העמד, אהן א היטעל, מיט א שווארצער, גלאנ־ ציגער טשופּרינע איבער'ן שטערען, האָט ער זיך בעוועגט טריט ביי טריט איבער'ן פעלד און האט בריים און מעכטיג געפאכעט מיט זיין לאנגען שנייד־מעסער איבער די קארענ־זאנגען און ביי יעדען פאך זיינעם האָט ער ארויסגע־ לאזט פונ'ם הארצען א מעכטיגען "אה" און האָט אויסגעבויגט און ווידער אויסגעגלייכט זיין בויגיגען געזונדען קערפער. הונטער איהם האָט געארבייט א יונגע שיקסע מיט א פרעה־ לאך נעזעל און בלאנדע האר. זי איז אויך געווען בארפום און אויך געטראגען א לייווענדע העמד און קלייד.

חייקע האט געקוקט אויף דעם יונגען

שייגעץ, אויף די מעכטיגע בעוועגונגען פון זיין קערפער און זי האט געטראכט: "מאמעלאף, ווי געזונד ער איז!"

פּלוצים האָט דער שייגעץ זיך אומגעקוקט אויף דער שיקסע אהינטער איהם מיט א לאד כענדיגען פּנים און אויסגעשצירעטע ווייסע, געזונדע צייהן, האָט ארויסגעלאזט דעם שנייד־מעסער פון די הענד, איז צוגעגאנגען צו איהר, האָט זי גראב א כאפּ געטהאָן און זי פעסט צו־גערריקט צו זיך.

חייקע האט זיך צושראָקען, א צאפּעל געד טהאָן, דאָס בלוט האט איהר א זעץ געטהאָן אינ'ם פּנים און זי איז אוועקגעלאפען.

ווי שעהמען זיי זיך ניט? — האָט — זיי געטראכט, לויפענדיג צו יאכנע'ן: — זיי זיינען דאך אויך מענשען!...

און אין דער אייגענער צייט איז פאר איהרע אויגען געשטאַנען דער געזונטער שייגעץ, ווי ער דריקט צו זיך די שיקסע, און ביים הארצען האָט איהר גענומען נאָגען אזא בענקעניש, אזא בענק קעניש...

"געהט א "שאָלדרע" איבער'ן גאס, לערנען קען ער גאר ניט;

ער געהט ארום פוסט און פאס

און טהוט נאָר, וואס מען טאָר ניט" — האָט זי שטיל און מיט בענקעניש גענומען זינגען אונטער דער נאָז, ניט פיהלענדיג אליין, אז זי זינגט.

דאָס פענסטער פון דעם שמש'ס הינטער שטיבעל אויפ'ן שוהל־הויף איז געווען אפען. חייקע איז צוגעגאנגען צום פענסטער און האט אריינגערוקט דעם קאפּ. דארט איז געזעסען אכנעל'ס טאטע לייבצע און האט געטרונקען טהעע.

איד. וואו איז עפים —א גוטען שבת אייד. וואו איז עפים יאכנע?

יאכנע איז אוועק מיט איהר חתן. מסתמא שפּאציערען. — האָט לֿייבצע געענט־ פּטרמ

חייקע איז צומישט געוואָרען.

מיט איהר חתן ? — האָט זי ארויסגעד — שטאַמעלט — זייט ווען ?...

... זי איז ערשט אוועק....

איך פרעג ניט דאָס... כ'מיין — האָט — זי געשטאמעלט.

לייבצע, וועלכער האָט חייקע'ן גאנץ ליעב געהאט, האָט זיך גוטמוטהיג צולאכט:

וואס דען פיינסטו, הייקעלע? קום — אריין אין שטוב, וועסט טרינקען טהעע.

שאקי א חידוש, וואס זי האט דיר ניט ענעזאגט. שטייטש, דו, די בעסטע חבר'טע איהרע... הפנים, אז מען קריגט א חתן פער־געסט מען אן אלעמען. ווען דיר וועט גאט צו־שיקען איינעם, זאלסטו דערפאר איהר אויך ניט זאגען.

הייקע איז אוועק צוריק אהיים מיט זעהר א שווערען הארצען. פערשיעדענע געפיהלען האָבען זי געמוטשעט. שטייטש, ווי אזוי האט יאכנע איהר ניט דערצעהלט, אז זי האָט א חתן. די איינציגע פריינדין איהרע. און וואס וועט זי איצט טהאָן אָהן יאכנע'ן ? יאכנע וועט שוין איצט מעהר ניט קומען צו איהר. זי, יאכנע, דארף זי שוין ניט מעהר, ווען זי האָט א חתן מיט וועמען צו ריידען און צו שפּאציערען. איצט מיט וועמען צו ריידען און צו שפּאציערען. איצט בלייבט זי, הייקע, גאר ווי א שטיין, קיין ווארט אפילו וועט ניט זיין מיט וועמען אויסצורעדען. אפילו וועט ניט זיין מיט וועמען אויסצורעדען. זי האָט געפּיהלט, ווי נאָך א מאמע וואלט ביי איהר געשטאָרבען. דאָס הארץ אין איהר האט געקרעכצט און געוויינט.

.5

ווען זי איז געקומען אהיים, איז דער אלר מער ר' משה געזעסען ביים טיש אין א יארמולר מער א ספר און האט שטארק געהוסט.

ער געד — וואו ביזטו געווען ? — האָט ער געד — פרעגט הוסטענדיג.

איך בין געווען ביי יאכנע'ן — האָט זי — איך בין געווען ביי יאכנע'ן ... געענטפערט שטיל און צוטראָגען.

דערלאנג, טאכטעריל, א גלאז טהעע —
 האָט ער געזאגט און ארויסגעשטעלט די צונג,
 אום איינצוהאלטען דאָס הוסטען.

זי האט איהם אנגעגאסען טהעע פון א קוד פערנעם הליאָק און בשעת מעשה האָט זי צום ערשטען מאָל דערפיהלט א בייזען געפיהל צו איהר טאטע'ן, וואס ער פערהוסט איהר די טעג און די יאָהרען און וואָס זי מוז זיצען מיט איהם בעגראָבען אין שטיבעל. ווען זי וואלט געווען א נייהטארין, ווי יאכנע, וואלט זי שוין אויך לאנג געקראָגען א חתן. אזוי אבער — קיין נדן איז ניטא, א קראנקער, אָרימער טאטע, ווער וועט זיך דען איילען אויף איהר ?...

ווארום טרינקסטו ניט קיין טהעע, <mark>טאכ־</mark> טערל?

- איך וויל ניט.

: זי האָט בייז געענטפערט

אָט װעל איך באלד געהן טאנצען. מיר — איז אזוי גוט אויפ'ן הארצען, איך זאג דיר! און זי האט געמאכט א בייזע מינע.

ר' משה האט זי אָנגעקוקט פערוואונדערט. דאָס ערשטע מאָל, וואס זי האָט גערעדט צו איהם אין אזא טאָן.

- ? וואם איז מיר דיר, חייקע
- יאכנע האָט שוין א חתן, האָסטו נעד הערט ?
  - איך האָב געהערט.
  - אבי דו האסט געהערט.
  - ? קעגען וואס זאגסטו עם, חייקע —
  - : זי האָט מיט ביטערניש געענטפערט
- קעגען דעם זאג איך עס. אלע קריגען התנים, נאר איך אליין מוז זיצען בעגראבען דא...
- גאָט װעט דיר אױך צושיקען א חתן, מיין טאָכטער.
- יאָ, אָט באלד כאפּט מען מיף אויס.
  א שפּאַס, מיין טאטע וועט דאָך מיר געבען אזוי
  פיעל נדן... סיידען הוסטען און קרעכצען!
  האָט זי מיט גאל א געשריי געטהאָן.
- מרשעת, וואס רעדסטו? אויף וועמען מרשעת, וואס רעדסטו? האָט ער אויסגעשריען און זיך צוהוסט, ווארפענדיג דעם קאפ ארויף און אראָפּ, ארויסשטעלענדיג די צונג און קרעכצענדיג.
- אוי, מיין קראנקע הארץ! האָט ער אוי, מיין קראנקע הארץ! ארויסגעשעפּצעט, ווען דער הוסט האט איהם אפגעלאזט, און זיך אנגעכאפּט מיט ביידע הענד פאר דער ברוסט.

הייקע האָט איבער איהם רחמנות געקראָ־ גען, איז צוגעגאנגען צו איהם און געזאגט ווייך:
איך האָב גאר נישט געמיינט, טאטע....

איך, איך בין טאקי עפעס א מרשעת!...

אין א וויילע ארום איז זי געזעסען נעבען פענסטער און האָט פערטראכט ארויסגעקוקט אויף דאָס פעלד, וואו מען האָט געארבייט. פּלוצים האט זי גענומען זינגען:

"געהט א שאָלדרע איבער'ן גאס, לערנען קען ער גאר ניט ; ער געהט ארום פוסט און פאס

און טהוט נאָר, וואס מען טאָר ניט!!" ר' משה האָט דערהערט טרעהרען אין איהר קול; ער האט אויפגעהויבען זיינע אויגען אויף איהר, זי לאנג אנגעקוקט, ווידער זיי ארונטער־ נעלאזט און א טיעפען זיפין געטהאָן.

עטליכע חדשים שפעטער האט יאכנע חתונה געהאט. חייקע איז אויך איינגעלאדען נעווען אויף דער חתונה און דעם ערשטען מאל אין איהר לעבען האָט זי פערבראכט אזא פרעה־ ליכע נאכט.

.6

דאָם איז געווען דער פּסח נאָך יאכנע'ם חתונה. דער אלטער ר' משה, וועלכער פלעגט אמאָל ברענגען צו זיך ארימע אורחים אויף שבת און יום טוב, האָט געבראכט פון ביתר מדרש אן אורח אויף פּסח, אן אידישען סאלר דאט.

דער סאלדאט איז געווען א שעהנער הויד כער יונג און ניט קיין עם הארץ. ר' משה'ן איז ער זעהר געפעלען געווען פיר זיין שטילקייט. דער סאלדאט האט ניט אויסגערערט קיין איבדער מאלדאט האט ניט אויסגערערט קיין איבדריג ווארט און דאָס, וואס ער האָט יאָ גערעדט, איז אזוי געווען צו דער זאך, אזוי עדעל, קלוג און שארף.

אויף הייקע'ן האָט ער אויף געמאכט א שטארקען איינדרוק. ער איז גאר ניט געווען עהנליף צו די בחורים פון דער נייער סלאבאדקע, וואס זי האָט געקאנט. יענע זיינען געווען אזוינע בלייכע, דארע, מיט ווילדע תנועות און ער איז געווען אזוי הויף און שטארק, אזוי עהנליף צו יענעם שייגעץ, וואס זי האָט דאן געזעהן ארבייר טענדיג אויפ'ן פעלד.... דערצו איז ער געווען א היינטוועלטיגער", האָט געלאכט אזוי גוט און גערערט אזוי קלוג.

זיצענדיג צום ערשטען סדר ביים טיש, האָט זי פון צייט צו צייט געווארפען א פער־ גנב'עטען בליק אויף איהם און ווען איהרע אוי־ גען האָבען זיף געטראָפען מיט זיינע, האָט זי זיי גלייך ארונטערגעלאזט און אין איהר האר־ צען האָט זיך בעת דעם א צאפּעל געטהאָן, און איהר פּנים האָט זיך אנגעצונדען.

ער האט עס, הפנים, בעמערקט, ווייל, פערגנב'עט פון ר' משה'ן, האָט ער צו איהר א צופריעדענעם שמייכעל געווארפען. זי האט גער כאפט דעם דאזיגען שמייכעל און נאך ניעדרי־ גער איהרע צנועות'דיגע אויגען ארונטערגעלאזט און איז ביז איבער די אויערען רויט געוואָרען.

יענעם אויף־דער־נאכט, ווען ער האט זיי געזאגט "גוטע נאכט", ביים אוועקגעהן אין קאזארמע, האָט זי ניט געוואגט איהם צו ענט־ פערען "גוט יאָהר", אזוי געשעהמט האט זי זיך פאר איהם, דעם שעהנעם, שטארקען סאל־

און די אייגענע נאכט, ליגענדיג אויפ'ן בעט, האָט זי נאָר געטראכט פון איהם. וואָס וואָלט געווען, ווען ער זאל זיך פערליעבען אין איהר... אוי, דאס וואלט געווען אזוי גוט, אזא גליק... זי וואלט געהאט אזא שעהנעם, שטארר קען מאן! אפילו עס איז ניט אזוי שעהן צו האָבען א סאלדאט פאר א חתן... און טאָמער וועט נאָך דער טאטע ניט וועלען?... ניין, דער טאטע וועט געווים וועלען... פארוואס ניט? קיין נדן האָט ער ניט... וועמען קען זי דען קריגען אהן נדן?... לייט וועלען לאכען: "א, קריגען אהן נדן?... לייט וועלען לאכען: "א, חתן א סאָלדאט".... איז איהר נאָך א דאגה!...

רער דאזיגער געדאנק האָט זיך די גאנצע נאכט געדרעהט ביי איהר אין קאפּ.

אויף מאָרגען איז ער וויעדער געקומען. און וויעדער האָט זי אויף איהם געווארפען פער־ גנב'עטע בליקען און דאָס מאָל האָט ער זיך איהר אויסגעוויזען נאָך שעהנער, נאָך שטארקער, נאָך חנ'עוודיגער, און אינ'ם הארצען האָט איהר ווידער געקלאפט און דער פּנים האָט ביי איהר וויעדער געברענט.

דעם צווייטען מאָל, ווען ער האָט זיי געד זאגט "גוטע נאכט", האט זי אויך געענטפערט, אבער אזוי שטיל, דאָס זי האט אליין ניט געד הערט איהר קול.

ערשט, ווען ער איז צום דריטען מאָל צו זיי געקומען, האָט זי איהם אויפגענומען רוהיד גער, האָט איהם געענטפערט אויף זיין "גוט יום טוב", געקוקט אויף איהם דרייסטער און זאגאר"א שמייכעל געטהאָן צו איהם.

און צום פערטען מאָל האָבען זיי שוין גערערט
וועגען דער שטארט, און צום פינפטען מאל האָט
ער פיר איהר אויסגערעדט זיין הארץ, ווי
עלעגד ער פיהלט זיך, פערווארפען אין א פרעמד
דער שטאדט, האָט איהר דערצעהלט די געשיכ־
טע פון זיין לעבען, וועגען זיינע עלטערען, זיינע
ברידער און שוועסטער, וועגען דעם, אז ער דיענט
שוין דעם לעצטען יאָהר און האט שטיל געד
ענדיגט מיט א קאָפּלימענט, אז זי איז זעהר
שעהן. זי איז צומישט געוואָרען פון דעם דאזיגען
קאמפּלימענט, וואס זי האט צום ערשטען מאָל
קאמפּלימענט, וואס זי האט צום ערשטען מאָל

אין איהר לעבען געהערט פון א מאן, האָט ארונ־ טערגעלאזט די אויגען און צומישט געשמייכעלט.

די עטליכע טעג פון חוה"מ פּסח, ווען ער האָט ביי זיי געגעסען, איז זי ארומגעגאנגען ווי א פערטשאַדעטע און האט נאָר געטראכט פון איהם. און ביינאכט, ליגענריג אויפ'ן בעט, האָט זי קלאר געהערט זיין שטילען קול, וואס האט צו איהר געשעפּטצעט, אז זי איז זעהר שעהן. מיט אונגעדולד האָט זי ערווארטעט די ערשטע נאכט פון די צווייטע טעג פּסח, ווען ער האָט גערארפט קומען.

אין יענער נאכט איז ער געקומען. ר' משה איז נאָך געווען אין בית המדרש. חייקע איז געווען אליין אין שטוב און איז אפט נער־ איז געווען אליין אין שטוב און האָט ארויס־ וועז צוגעלאָפען צום פענסטער און האָט ארויס־ געקוקט, אום צו זעהן, אויב ער געהט ניט.

אינ'ם שטיבעל איז געווען ליכטיג און פרעהלאך. די פּאדלאגע בעשאָטען מיט א גאלר דען זעמדעל. דער טיש געדעקט מיט א קלאָר־ דען זעמדעל. דער טיש געדעקט מיט א קלאָר־ ווייסער סערוועט. אויפ'ן טיש זיינען געלעגען די רונדע מצות, א טעלער מיט געפילטע פיש, וואָס האט פערשמעקט דאָס גאנצע הויז, און ביי דער זייט האָבען סטארינאָווע ליכט פרעהלאך דער זייט האָבען סטארינאָווע ליכט פרעהלאך געברענט אין פינקעלנדיגע מעשענע לייכטער.

ווען ער איז אריין, איז חייקע גראד דעד מאָלט געשטאַנען נעבען טיש און האָט אפּגעד קליעבען פאר איהם א טעלער, דאם שעהנסטע טעלער פון אלע, מיט רויטע בלומען אויסגעד מאָלט אויף איהם און מיט גרינע ראנדען. דאָס דאָזיגע טעלער האָט זי צום צוואנציגסטען מאָל געווישט און געריבען, עס זאל גלאנצען.

-- גוט יום טוב!...

דער טעלער איז פערגליווערט געוואָרען אין איהר האנד, בעת זי האט איהם דערזעהן, און רויטערע בלומען ווי אויפ'ן טעלער האָבען זיך אויף איהרע באקען אנגעצונדען.

אייער טאטע האט זיך פעררערט אין — בית מדרש; ער קומט באלד — האָט דער סאל־ דאט געזאגט און אויסגעטהאָן זיין שינעל — נו, וואס מאכט איהר עפּעס ? — האָט ער ווי־ דער זיך אנגערופען מיט א פערגנב'עטען קול און איז צוגעגאנגען צו איהר.

זי האָט א מאך געטהאָן מיט'ן קאפ, שטיל ארויסגערעדט "אָט" און האָט פערשעהמט א שמייכעל געטהאָן. דאן האָט זי אוועקגעלעגט דעם טעלער אויפ'ן טיש, פערריכט די טישטוף, איבערגעלייגט די לער איבערגערוקט די מצות, איבערגעלייגט די לער

פעל און גאָפּעל און געטראכט: "וואס פאר א גלאָמפּ איך בין, איך קען גאר ניט רעדען מיט א מענשען!"

ער האָט געקוקט אויף איהר, אויף דאָס הויכע, יונגע, געזונטע מיידעל, אויף איהרע רונדע, דיקע ארעמס, אויף איהר שטארקען בוד זים, אויף איהר קלאר־ווייסען האלז מיט א בראָדעווקע, אויף איהר שווערען, לאנגען שווארד צען צאָפּ, וואס האָט זיך באוועגט ביי איהר צען צאָפּ, וואס האָט זיך באוועגט ביי איהר אויפ׳ן רוקען ווי א שלאנג, אויף איהר רונדע פלאמענדיגע באַקען, און האָט זי געפרעסען מיט די אויגען.

דערנאָך האָט ער זיך אָנגערופען ווייך און מיט א שמייכעל:

? קאן מען אייך געבען די האנד —

און ניט געווארט אויף איהר ענטפער, האָט ער איהר האנד אנגענומען, געהאלטען א היבשע וויילע אין זיינער און דאן געזאגט מיט אן אויפגערעגטען קול:

ווי גלאט און ווארעם איז אייער הענד— טעלע!....

זי איז געשטאַנען, האָט די האנד ניט ארויסגעריסען, געהאלטען די אויגען ארונטער־ געלאזט און זיך געפיהלט ווי אין א נעבעל איינגעוויקעלט.

פּלוצים האָט זי דערפּיהלט זיין האנד ארום איהר טאליע און זיינע ליפּען אויף איהרע. עם האָט איהר א בריע געטהון, דער אטהעם האָט איהר א בריע געטהון, דער אטהעם האָט איהר פערכאפּט און אינ'ם מוח האָט א מיש געטהאָן. זי האָט צושראָקען א געשריי געד טהאָן און איז אפּגעשפּרונגען פון איהם מיט אויסגעגלאצטע אויגען.

ער אליין איז אויך צוטומעלט געוו<mark>אָרען,</mark> האָט מיט א שולדיגער מינע געקוקט אויף איהר און געמורמעלט:

איך האָב גאר ניט געמיינט... זייט מיר —

זי איז אריבער אויף דעם אנדער עק טיש, האָט זיך אומגעדרעהט צו איהם מיט'ן רוקען, אריבערגענומען דעם צאָפּ איבער'ן אקסעל און נערוועז איהם איבערגעפלאָכטען, האלטענדיג דעם קאפּ אביסעלע אָן א זייט. דערביי האָט זי ישנעלער געאטהעמט.

: ער האָט וויעדער אנגעהויבען

איך האָב גאר נישט געמיינט, גלויבט — מיר.

זי האָט זיך אביסעלע א קעהר געטהאָן

צו איהם און געזאנט מיט א ציטערענדיגען קול:

איף בין אן — איהר איף וויסען זיין, אז איף בין אן — עהרליכע מיידעל.

'פונדעסטוועגען, אין א וויילע ארום, אז ר משה איז געקומען פונ'ם בית המדרש, האם זי אוועקגעשטעלט פאר דעם סאלדאט דאָס שעהנ־ סטע אפּגעקליעבענע טעלער און דעם בעסטען חלק פיש האָט זי פאר איהם אוועקגעלייגט... יענעם אבענד, זיצענדיג ביים טיש, האָט זי די גאנצע צייט געפיהלט, ווי עס ברענט נאָך אויף :איהרע ליפען זיין קוש און זי האָט געטראכט אפשר איז זי זיך ניט בעגאנגען מיט איהם גוט. טאקי אמת, עם איז אן עבירה. אן עהרליכע אי־ דישע מיידעל הארף ניט לאָזען א פרעמדען יונגען מאן זי קושען, נאָר שייגאָצים און שיקסעם קושען זיך אזוי ; פונדעסטוועגען ביי היינטוועל־ טיגע... ביי זיי קושט מען זיך אפשר יא ?... היינט וואס טהוען זיי נאָך דער חתונה ? -- האָט זי זיך געפרעגט.

און מערקווירדיג, אין דער אייגענער צייט, ווען זי האָט זיך די דאָזיגע פראגע געשטעלט, האָט אין איהר נשמה עפּעס געהוליעט און גער טאַנצט און זי האָט זיך געפיהלט גליקליך, ווי גאָך קיינטאָל אין איהר לעבען. איהרע גרוי־ סע, שווארצע אויגען האָבען געשטראהלט און ווען זי האָט זיי אויף איהם אנגעשטעלט, האָט פון זיי א ווארעמע, ווייכע און צארטע ליכט ארויסגעשטראהלט.

שפּעמער, נאָכ'ן עסען, ווען ער האָט זיין שינעל אָנגעטהאָן און "א גוטע נאכט" געזאגט, האָט זי ניט וויסענדיג אליין, וואס זי טהוט, איהם דורך דער טיהר ארויסבעגלייט און אין דעם פינסטערען פיהר־הויז מיט איהם זיך אב־געשטעלט.

איהר זייט ניט בייז אויף מיר ? —האָט — ער שטיל געפרעגט און אנגענומען איהר האנד.

פארוואס עפּעס זאל איך זיין בייז אויף — פארוואס עפּעס זאל איך ? אייך ? — האָט זי שטיל געענטפערט, ניט הער רענדיג אליין, וואס זי רערט.

אויסגערופען — אה! האָט ער שטיל אויסגערופען און גלייך האָט זי ווידער דערפיהלט ארום זיך זיינע שטארקע הענד און זיינע ליפען אויף איהרע, דאָס מאָל מיט נאָך מעהר פייער.

דער טאטע! — האָט זי היזעריג — ארויסגעשעפּצעט און זיך א ריס געטהאָן פון ארהם. אבער בעת דעם האָבען זיך איהרע ליפּען איהם. אבער בעת דעם

אונגערן פערטשעפּעט אָן זיינע, איז זי פון דעם אין גאנצען צוטומעלט געוואָרען און געבליעבען שטעהן, ווי איינגעגראָבען אין מיטען פינסטערען פיהר־הויז. דאן האָט ער זי נאָכאמאָל א קוש געטהאָן און נאָכאמאָל...

זי איז ערשט געקומען צו זיך, ווען זי האָט דערהערט דעם קלאפּ פון דער פיהר־הויז טהיר הינטער איהם. דאן איז זי נאָך א וויילע געד שטאַנען און האט זיך צוגעהערט צו דעם שליאָד פען פון זיינע טריט איבער די בלאָטעס אין דרויסען, וואס זיינען געוואָרען פון דעם שנעע. דערנאָך האָט זי געעפענט די טהיר פונ'ם פיהרדערנאָך האָט זי געעפענט די טהיר פונ'ם פיהרד הויז, איז ארויס אין דרויסען און האָט געזעהן, ווי ער האט דארט אויפ'ן ראג זיך פערקירעוועט ווי ער האט דארט אויפ'ן ראג זיך פערקירעוועט אין א גאס אריין און איז פערשווונדען.

ם טהייערינקער, טהייערינקער! — האָט — איהר הארץ געשעפּצעט און זיך געצאפּעלט און זיך געצאפּעלט און זיך געצויגען נאָך איהם.

די נאכט איז געווען א ליכטיגע. א פולע לבנה האָט פונ'ם הימעל ארונטערגעקוקט און געשאָטען ארום זיך א ווייכען זילבערנעם שטויב, וואם איז געפאלען אויף פעלד און וואלד און אויף דעם שווארצען דאך פון ר' משה'ם שטי־ בעל. אויף די פעלדער זיינען געשטאנען לוזשעם, אנדערע זיינען פערצויגען געווען מיט א דין הייטעל פונ'ם מילדען פרעסטעל און אנדערע, גרעסערע, האָבען אין זיך אפגעשפּיעגעלט שטיקלעך פון דער לבנה. דא און דארט זיינען נאָך געלעגען איינציגע פאסען שנעע און זיי האָבען געבלישצעט, ווי זילבער. דער וואלר פון דער ווייטענס, ווי פון א זילבערנעם שטויב בעשאָטען, איז געשטאַנען אויסגעצויגען געגען דער לבנה, אזוי ווי ער וואלט זיינע געפראָרענע ביינער אויסגעגלייכט. אין דער לופטען האָט זיך שוין געפיהלט דער הויך פון דעם נאָהענטען פריהלינג.

ר' משה האָט אָנגעקלאפּט אין פענסטער. חייקע האט זיך א צאפּעל געטהאָן.

? וואס טהוסטו דארט, חייקע

האץ ... אָט... אָט... אווי — האט זי ארויסגעשטאַמעלט — אוי, עס איז אזא שעהנע נאכט! — האָט זי צום סוף געפונען א תירוץ און איז אריין אין שטוב.

שפעטער, ליגענדיג אויפ'ן בעט, איז זי געווען אזוי גליקליך, דאָס זי האט פּלוצים דעם קפּפּ אין קישען איינגעגראבען און אויסגעזונ־גען:

געהט א שאָלדרע איבער'ן גאס, לערנען קען ער גאר ניט; ער געהט ארום פוסט און פאס און טהוט נור, וואס מען טאָר ניט"...

און ווארום זי האָט געזונגעַן דאָס דְאזיגע ליעדעל און וואס פאר א שייכות האָבען די דאָזיגע ווערטער מיט איהר גליקליכען צושטאנד געהאט, — וועגען דעם האָט זי ניט געטראכט און זיך ניט געפרעגט. גארנישט, זי האָט ליעב געהאט דאָס דאָזיגע ליעדעל, האָט זי אונבער וואוסטערהייט דורך איהם אויסגעגאסען איהרע געפיהלען פון גליק, ווי א פייגעלע דורך דעם פיפּסען...

.7

אויף מאָרגען ביינאכט, ווען ער האט נאָכ'ן עסען אנגעטהאָן זיין שינעל, איז חייקע שוין אפריהער פאר איהם ארויסגעלאפען אין דעם פינסטערען פיהר־הויז. זי האָט שוין איצט געזוכט זיין קוש. און דעם לעצטען אבענד פון פסה, בעת ער האָט זיך געזעגענט מיט ר' משה'ן און איהם בעדאנקט פאר דעם יום טוב, איז הייקע ארויסגעלאָפען אין פיהר־הויז און האָט זיך דארט צו־וויינט. און דערנאך, ווען ער איז ארוים פונ'ם הויז אין פיהר־הויז אריין האָט ער דערהערט הייקע'ם פערשטיקטען שלוכצען, האָט ער פערשטאַנען, ווארום זי וויינט, האָט זי צוגעדריקט צו זיך און געזאגט:

דו ליעבסט מיף, חייקע, הא? איף דיף אויף. איך וועל שרייבען אהיים, אז איף האָב א שעהנע כלה.

און דערהערט עס, האָט הייקע זיך א צא־פעל געטהאָן, צוגעדריקט זיך צו איהם פעסטער און געשטאמעלט מיט א וויינענדיגען קול:

יאָּ יאָּ איהר מיינט עם אויף אן — אמת ?...

- ! געווים —
- ? ואלט איהר אזוי לעבען, הא
- מיר ביידע זאלען אזוי לעבען. מיין מאר מע זאל אזוי לעבען! האָט ער געזאגט מיט מיין.
- אוי, איצט גלויב איף אייף! האָט זי געואגט מיט פרייד אינ'ם קול און מיט פייער איהם א קוש געטהאָן. קומט מאָרגען, קומט אלע טאָג. קומט א זייגער צעהן ביינאכט, ווען דער טאטע שלאָפט. אוי, איכ'ל אזוי בענקען געָּדְ אייך האָט זי שטיל גערערט אין איין אטהעם.

איך וועל זיך סטארען. איך וועל פרו־ בען אונטערקויפען דעם פעלדפעבעל, ער זאל מיך אפּלאָזען...

...! געדענקט! קומט! קומט! ---

און ער איז טאקי געקומען. שוין אויף מארד גען שפעט ביינאכט, ווען ר' משה האָט געשלאָד פען, האָט חייקע פּלוצים דערהערט א שטיל קלאפען אינ'ם פענסטער; זי האט ארויסגעקוקט און איהם דערזעהן. זי האט זיך איבערגעדעקט מיט א פאטשיילע און איז שטילינקערהייד פונ'ם שטוב ארוים. דאן האָבען זיי א לאנגע צייט געשפּאציערט איבער די לוזשעם ארום הויז און ער האָט איהר דערצעהלט וועגען זיין ליעבע צו איהר. זי האט דאן איהם ניט דער צעהלט וועגען איהרע געפיהלען צו איהם, אבער איהר פּנים, איהרע אויגען, איהר שמייכעל, איהר האנד, וואס ער האט געהאלטען אין זייר איהר האנד, וואס ער האט געהאלטען אין זייר איהר האַנד, וואס ער האט געהאלטען אין זייר נער, האָבען גערעדט פאר איהר....

ער איז געקומען גאנץ אפט, ווען נאָר דער פעלדפעבעל האָט איהם אפגעלאזט, האָט שטיל אנגעקלאפט אינ'ם פענסטער און דאן האָבען זיי געשפּאציערט, אמאָל ריידענדיג אין דער־שטיל און אמאָל שווייגענדיג, נור צוגער דריקט איינער צום אנדערען.

ביי חייקע'ן איז שוין קיין ספק ניט געווען, אז ער איז איהר חתן און אפשר ביי איהם אויך ניט....

אזוי זיינען זיי ארומגעגאנגען ביז דער , פריהלינג איז אנגעקומען.

.8

עם איז געווען א ווייםע פריהלינגס־נאכט אינ'ם מאָנאט מאי. חייקע מיט איהם זיינען געזעסען הינטער'ן פעלד, ביים אריינגאנג פונ'ם וואלד. דאם איז געווען איינע פון יענע פריה־לינגס־נעכט, ווען די ווייבע לופט איז, דאכט זיך, אנגעפילט מיט תאוה־זאפט, ווען די גאנצע נאטור רעגט זיך און שאפט... די לבנה האָט פערבענקט ארונטערגעקוקט פונ'ם הימעל אויפ'ן וואלד, פעלד און טהאָל און האט זיך צוגעקוקט, צוגעזעהן, ווי עם רעגט זיך דאָרט, ווי עם שאפט זיך, ווי עס גרינט, גרינט... ערגעין ווייט אינ'ם וואלד האָט א בול ווילד גערעוועט און גאנין נאר הענט האָט א נאכטיגאל ליידענשאפטליך גערטריט.

חייקע איז געועסען נעבען סאלראט און האָט זִיך געפיהלט אזוי גליקליך.

דאָם געזאנג פון דער נאכטיגאל האָט אפּ־

געקלונגען טיעף, טיעף אין איהר נשמה; איהר האָט זיך אויך געוואלט זינגען מיט דער נאכטי־ גאל, אויך זיך געוואלט אויסגיסען אין ווערטער איהר גליק.

געהט א שאָלדרע איבער'ן גאס, "געהט

זי האָט זי האָט אויסגעזונגען קען ער גאר ניט" האָט אויסגעזונגען ליידענשאפטליף הויף אויפ'ן קול, האָט זיך באלד אונטערבראכען, איז צוגעפאלען מיט'ן קאָפּ צום מאלדאט'ם ברוסט און ארויסגע־יטעפּטיטעט:

אוי, עס איז אזוי גוט, זלמנקע, אזוי גוט — מיט דיר! הער, הער, ווי מחיה'דיג דער סאלא־ווי זינגט!...

חייקע — האָט ער איהר געענטפערט — מיט ליעבע אינ'ם קול — כייר איז אויף גוט געבען דיר... נאָך אן עלף מאָנאטען און איך בין פריי, דעמאלט וועל איך מיט דיר חתונה האָבען, הייענקע...

ער האט זי צוגעדריקט צו זיף און איהר א קוש געטהאָן.

אין דיעזער צייט האָט אין דער ארומיגער שטילקייט אפּגעהילכט דער ווילדער געשריי פונ'ם בול.

- ── ווי מורא'דיג דער בייק שׁרייט! ── האָט זי ארויסגעשעפּצעט און זיך אומגעקוקט אהינטער צום וואלד ── ער איז דארטען, פאד שעט זיך מיט די בהמות.
- ווייסטו, ווארום ער שרייט אזוי ?
  האָט דער סאלראט זיך אנגערופען, און זיין קול
  האָט פאָדנע גענופען ציטערען.
  - פארוואם ? ---
- ווייל ער איז פערליעבט. האָט ער האָט ער געענטפערט שטילער.

וי האט זיך צולאכט:

דער בייק פערליעבט ?.... כא! כא! כא!

יאָ, ווייל ער איז פערליעכט! — האָט ער גאך שטילער געזאגט און זי א רים געטהאָן צו זיך אויפ'ן שוים.

דער בול האט איצט גערעוועט נאכאנאנד, אלין ווילדער, אלין מורא'דיגער.

חייקע האט צומישט א קוק געטהאָן זלמנ'ען אין פּנים אריין און זי האט זיך א רים געד טהאָן צוריק. זיין פּנים האט אויסגעקוקט אזוי ווילד און זייגע אויגען האָבען געברענט.

ואם איז מיר דיר זלמן? האָט זי ארויסגעשעפטשעט צושראָקען, האָט זיף מיט גוואלד ארויסגעריסען פון זיינע הענד און איז אויף די פיס אויפגעשפּרונגען. ער איז אויף אויפגעשפּרונגען און זי ווידער א כאפּ געטהאָן צו זיף.

ער איז פערליעבט! ער איז פערליעבט! ער איז פערליעבט! — האָט ער ווילד געד ער איז פערליעבט! — האָט ער ווילד געד קרעכצט איינע און די זעלביגע ווערטער, געד בראכען זי אונטער זיינע הענד און געבריהט זי מיט זיין אטהעם. זי האָט עפּעס אויף געד רעדט, זי האָט אבער איהר קול ניט געהערט. דאָס געזאנג פון דער נאכטיגאל, דער געשריי פון דעם בול, זלמג'ס קול, איהר אייגענע שטימע, אלעס איז אויסגעמישט, פערטויבט, פערהילכט געוואָרען פון עפּעס שטארקעס, מעכטיגעס, פּיינ־גענע און זיסעס....

דערנאך איז זי אוויילע געווען ווי צוטור מעלט, האָט געקוקט אויף איהם מיט מוטנע, צושראָקענע אויגען און געטראכט, וואס איז דא געווען? און פּלוצים האָט זי זיך אנגעשטויסען. דאן האָט זי ארויסגעלאזט א פערצווייפעלטען געשריי און זיך א ווארף געטהאָן מיט'ן פּנים צו דער ערד.

ער האָט זי געטרויסט און אין זיין קול האָט געקלונגען אויפריכטיגע ליעבע און דאנקד בארקייט. דערנאך האָט ער אויפגעהויבען די האנד אין דער הויך און אויסגעשריען מיט היטין:

איף שווער דיר, חייקע, אז דו דארפסט ביט מורא האָבען! אויב איכ'? מיט דיר ניט חתונה האָבען, זאל איך שטארבען, מיין מאמע זאל שטארבען, מיין טאטע זאל שטארבען, נו, איצט גלויבסטו מיר?

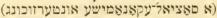
(שלום קומט).

א. ש. זמקם.

דער יקרות

ויפ"ץ טאגעס־אָרדנונג פונ"ם פּאליד טישען און עקאָנאָמישען לעבען פון כמעט אלע לענדער שטעהט איצט די יקרות־פראגע. איבעד ראל, אויף פערזאמלונגען און אין דער פּרעסע, אין די ארימע הייד

זער פון די בעלי־מלאכות און ארבייטער, ווי אין די רייכע פּאלאסטען פון די הערשער, אויף די קאָבעדיגע טומעלדיגע גאסען, ווי אין די שטילע רוהיגע קאָבינעטען פון די געלעהרטע, הערט מען איין און דעם זעלבען אויסרוף: "דער יקרות איז גרוים". די ארימערע קלאסען, וועמען די הויכע קאָפטען פון די נויטווענדיגסטע לעבענס־מיטעל איז מעהר נוגע ווי אגדערע, זיינען שרעקליך אויפגערעגט און גיסען אויס זייער ביטערנים און גאל דורך באָיקאָטען און הונגער־כטעריקס (ווי מיט צוויי יאָהר צוריק דאָ אין מטעריקא), אין גאסען־דעמאָנסטראציאָנען, אָדער אוי די הערשענדע קלאַסען רופען עס "אונרוהען" (אזוי ווי א פּאָר וואכען צוריק אין עסטרייך).

דער גרויסער גענעראל־סטרייק דאָ ניט לאנג אין ענגלאנד און א גאנצע רייהע אנדערע גרְוי־ סע און קליינע סטרייקס זיינען הויפטזעכליך ארויסגערופען געוואָרען דורף דעם, וואם דער ארבייטם־לוין קען ניט קלעקען אפילו פיר די נאנץ נויטווענדיגע בעדערפנישען. די פּרייזען אויף די נויטיגע לעבענס־פּראָדוקטען פאר די לעצטע 14 יאָהר זיינען דאָ אין אמעריקא דורכ־ שניטליך געשטיגען אויף 49,1 פּראָצענט. פיר די החורות, פאר וועלכע מען האָט אין יאָהר 1897 געצאָהלט בלויז איין דאלאר, מוז מען איצט צאָהלען \$1,49 און די סחורות זיינען דוקא די, וועלכע דער ארבייטער ברויכט אין זיין אלטעגליכען לעבען, ווי צ. ב. ברויט, קליידונג, לעדער, פלייש, א דירה א. ז. וו. פאר די יאָהרען פון 1897 ביז 1910 איז דער האָלסייל פּרייז אויף ברויט געשטיגען פון 5 ביז 10 סענט, אויף לעבעריגע פיה פון 18 אויף 38, פרוכט פון 12 אויף 17 סענט, לעדער פון 82ס. אויף \$1.25,

טעקסטיל סחורות פון \$1,57 אויף \$2.45, אויל פון 20 אויף 41 סענט.

אין 1897 איז דער האלסייל פרייז פיר 1910 א דוצענט אייער געווען 12 סענט, אין 1910 א דוצענט אייער געווען 12 סענט. שעפּסען פלייש איז געשטיגען אין פרייז פון 4 אויף 11 סענט, איז געשטיגען אין פרייז פון 4 אויף 11 סענט, פוטער פון 15 אויף 27 סענט און אזא וויכטיגער לעבענסמיטעל ווי קארטאפעל האָט אין 1897 האָט געקאסט א זאק 1,75 וועהרענד אין 1897 האָט בלויז געקאסט 75 סענט. דער פּרייז איז אלזא געשטיגען אויף איינס און א דריטעל, אויף 133 פּראָצענט.

אין ענגלאנד — דער צענטר פונ'ם אייראָד — פעאישען וועלט־מארק — זיינען פאר די לעצטע 20 יאָהר פארגעקומען פאלגענדע פּרייז־פערענ־דערונגען:

אין די יאָהרען 1890-99 זיינען געשטיגען די תבואות אויף 61 פראצענט, פלייש אויף 80 פראצענט, פלייש אויף 71 פראָצענט, מינעראלען אויף 71 פראָצענט, טעק־ מטיל פראד. אויף 56 פראצענט.

און אין די יאָהרען 1910-1901 זיינען די תבואות געשטיגען אויף 65 פּראָצענט, פלייש אויף 88 פּראצענט, מינעראלען אויף 71 פּרא־ צענט טעקסטיל פּראד. אויף 69 פּראצענט*).

: און פאר די לעצטע צוויי יאָהר

טעקכט. פראד.	מינערא־ לעו.	פלווש .	תבואות	יאָהרעז
76	86	89	71	1909
81	89	96	65	1910

פלייש, שטיינקוילען און בוימוואהל, מיט איין ווארט, די פּראָדוקטען פון דער ערשטער נויטווענדיגקייט זיינען געשטיגען פאר די לעצטע צוויי דריי יאָהר ביז 10 און נאָךְ מעהר פּראָ־ צענטען.

עם איז זעלבסטפערשטענדליך, אז אוא

אין בעצוג צו די מיטעלע פּרייזען, * וועלכע האָבען געהערשט אין די יאָהרען 1877 1867.

געוואלדיגעס אונאונטערבראָכענעס שטייגען פון די פּרייזען אויף די וויכטיגסטע נאהרונגס־מיד טעל האָט געמוזט ארויסגערופען. ווערען דורך געוויסע אורזאכען, וועלכע זיינען די אורזאכען פונ'ם אונגעהייערען יקרות?

אין דער וויסעגשאפטליכער עקאָנאָמישער ליטעראטור ווערט זעהר פיעל געשריעבען וועגען דיעזער אונגעהייער וויכטיגער ערשיינונג אין לעבען פון די נאציאָנען. די בעדייטענדסטע עקאָנאָמיסטען מאכען אונטערזוכונגען, קלייבען סטאטיסטיקס אום צו דערגעהן ביז'ן וואורצעל, ביז'ן גרונד פון דעם יקרות. אָבער מיר מוזען מודה זיין, אז פארלויפיג האָבען מיר נאָדְניט קיין צופריעדענשטעלענדען ענטפער אויף דער פראגע. בלויז אייניגע עקאָנאָמיסטען פונ'ם מארקסיס־בלויז אייניגע עקאָנאָמיסטען פונ'ם מארקסיס־טישען לאגער האָט זיך איינגעגעבען צו ווארפען א מעהר אדער וועניגער קלאָהרען ליכט אי־בער דיעזע קאָמפּליצירטע און פערפּלאנטערטע ערשיינונג.

עם איז קיין צווייפעל ניט, אז דאָס, וואס דער יקרות האָט זיך גראד היינטיגען יאָהר פער־ שארפט אין די אייראָפּעאישע לענדער, האָט פיעל צו טהאָן מיט דער שלעכטער גערעטעניש, וואס, איז געוועזען אויף תבואה. אבער דיעזע שלעכטע גערעטעניש קען ניט זיין די הויפּט־ אורזאכע פונ'ם יקרות. זי קען דיענען אלם א מאָמענט, וואס מאכט די קראנקהייט פון יקרות, פיהלבארער, שמערצליכער, אבער זי קען בשום אופן ניט זיין די אורזאכע, דען דער יקרות ציהט זיך שוין כראָניש א פּאָר צעהנדליג יאָהרען. אין די יאָהרען, ווען עם איז געווען א גרוים גערעטעניש, האָט דער יקרות אבגעלאָזען, פּונקט ווי עם לאזט אביםעל אָב אן איינגעפרעסענע קראנקהייט ביי גוטע אומשטענדען, אָבער ער איז ניט אין גאנצען פערשוואונדען.

מאנכע קורצזיכטיגע עקאָנאָמיסטען, ווי איבערהויפּט די גרויסע חסידים פון קאדאָפּעראד ציאָן, זעהען די הויפּטאורזאכע פון דעם יקרות ציאָן, זעהען די הויפּטאורזאכע פון דעם יקרות אינ'ם מיטעל האנדעל, און אין די שטאאטען, וואו דער ארבייטער קלאם געפינט זיף נאָך אונד טער'ן איינפלום פון פינסטערע רעאקציאָנערע עלעמענטען, ווערט דער יקרות דעמאגאָגיש אויסגענוצט קעגען די אידען, אלס די פארשטעד הער פון האנדעל "אָט די אידען, וועלכע ווילען מאכען גרויסע פּראפיטען ביים צווישען האנדעל, זייגען די הויפּט שולדנער פונ'ם יקרות" — הערט מען גאנץ אפט אין דער רעאקציאָנערער

פרעסע און אויף זייערע פערזאמלונגען. אבער אזוינע אין דער לופט געבויטע טהעאָריעס פאלען איין ווי קארטענשטיבלעך ביי דער ער־ שטער בעריהרונג מיט'ן שכל־הישר. די פּראַ־ דוֹסען ווערען פערטייערט ניט ווען זיי קומען אריין אין די הענד פון צווישען־הענדלער, נאָר שוין ביי די פּראָדוצענטען אליין, און עס זיינען גאנץ לעכערליך די יעניגע, וועלכע מיינען, אז מיט דעם בעזייטיגען פונ'ם צווישען־האנדעל מועט אויך דער יקרות בעזייטיגט ווערען.

פיעלע געלעהרטע, צווישען זיי אויך דער יטארפויניגער רוסישער עקאָנאָמיסט טוגאן־בא־ ראנאווסקי, זיינען זעהר פעסימיסטיש בנוגע צום יקרות, זיי בעטראכטען דאָס ניט פאר אן איבערגעהענדע, צייטווייליגע ערשיינונג, נור אלם אן אנפאנג פון גאנץ שווערע צייטען, אין וועלכע די וועלט־ווירטשאפט טרעט איצט אריין. ויי זעהען ניט קיין האָפנונג אין דער צוקונפט, דיעזע יקרות כמארע צו פערטרייבען. די מאל־ טוויאנער פון פערשיעדענע לענדער און שאטי־ רונגען זעהען זאגאר אינ'ם יקרות א בעשטעטי־ גונג צום בעפעלקערונג־סגעועץ, דאָס דער וואוקס פון די נאהרונגס־מיטעל בלייבט הינטערשטעליג פונ'ם וואוקם פון דער בעפעלקערונג און אז וואם ווייטער וועט דאָם לעבען ווערען נאָך מעהר אונערטרעגליך.

אבער אויך דיזע ערקלעהרונגען זיינען ניט מעהר ווי השערות, וועלכע האָבען ניט קיין וויסענשאפטליכע גרונדלאגע אונטער זיך. אין איינצעלנע לענדער אדער גאנצע ערד־טהייז לען מעג זיין צו בעמערקען די ערשיינונג, ראָס די בעפעלקערונג איז מעהר געוואקסען, ווי די מאָס לעבענס־מיטעל. אָבער ווען מיר נעהמען דעם גאנצען ערד־קוגעל און בעטראכטען אים דעם גאנצען ערד־קוגעל און בעטראכטען אים אלגעמיין די פערמעהרונג פון די מענשען און די פערגרעסערונג פון די לעבענס־מיטעל, זעהען מיר, אז די לעבענס־מיטעל זיינען געוואקסען אין א גרעסערער פּראָפּאָרציאָן, ווי די בעפעל־קערונג.

ווען מיר נעהמען אָן דעם דורכשנים פון דער בעפעלקערונג און פון דער מאָס לעבענס־ מיטעל פאר'ן יאָהר 1900 אלס 100, וועלען מיר בעקומען פאלגענדע ציפער אין בעצוג צום וואוקס פון דער בעפעלקערונג און דער נאהרונג פאר'ן יאָהר 1909—1910:

780 בעפעל קערונג. רינד פיה. שוויינען 113 95 104 113 מיירמפא 128 137 157 נארד־אמעריקא 118 118 120 108 דער ערד־קוגעל 113 ראָ זעהען מיר, אז אין אייראָפּא איז טאקי

די בעפעלקערונג געוואקסען שנעלער, ווי די בלייש־שפייז. אין דער צייט ווען די בעפעלקע־ רונג איז געוואָרען גרעסער פון 100 אויף 113 האָבען זיך רינד־פיה פערגרעסערט בלויז פון 100 אויף 104 און שאף איז נאָך פערקלענערט געוואָרען פון 100 אויף 95. דערפאר אָבער איז אין נאָרד־אמעריקא די פלייש־שפּייז געוואקסען אין א סך א גרעסערער מאָס, ווי די בעפעלקע־ רונג. פאר דער צייט, ווען די בעפעלקערונג אין נארד־אמעריקא האָט זיך פערגרעסערט פון 100 אויף 118, האָט זיך די צאָהל שוויינען פערגרע־ סערט פון 100 ביז 128, די שאף פון 100 ביז 137 און די רינד־פיה פון 100 ביז 157. ווען מיר נעהמען דעם גאנצען ערד־קוגעל אלם א גאנצע האָבען מיר, פַלזאָ, אַ גרעסערען וואוקם פון פלייש־שפייז, ווי פון דער בעפעלקע־

און ניט נאָר איז פלייש־שפּייז געוואקסען מעהר ווי די בעפעלקערונג, נאָר אויך תבואות זיינען צוגעקומען און נאָך אין א גרעסערער פּרא־פּארציאָן, ווי פלייש. די אויסזאט אויף ווייץ איז צוגעקומען פאר די לעצטע דריי יאָהר 10, 90, צוגעקומען פאר די לעצטע דריי יאָהר 11 פּראָ 1908 אויף 11 פּראָצענט און דאָס איז געוויס פיעל מעהר, ווי די בעפעלקערונג האָט זיך פער־י

אין איינציגע לענדער, ווי צ. ב. דייטש־ לאנד, עסטרייך, קען מען ערקלעהרען דעם גרוי־ סען יקרות דורך די גרויסע טאריפען, וואס די רעגיערונגען לייגען ארויף אויף די אריינגע־ פיהרטע פראָדוקטען. ווערֹענדיג בעשיצען די גרויסע פארמערם, וועלכע זיינען די הויפט שטי־ צען פון יעדער קאָנסערוואטיווער און רעאקצי־ אָנעדער פּאַלִיטיק, בעמיהען זיף די רעגירונגען זיי צו געבען פּרעמיומס, און פערשטארקען זיי עקאָנאָכייש. דאָם טהוען די רעגיערונגען אויפ'ן חשבון פון די ארעמע קלאסען, וועלכע זיינען געצוואונגען צו טראגען אויף זייערע פּלייצעם די הויכע רויב־טאריפען. אין דייטשלאנד, צום ביישפיעל, איז די אָבצאָהלונג פיר יעדען אריינגעפיהרטען פוד ווייץ 85 פפעניג (אומגעפעהר 20 סענט). אזא אבצאָהלונג אויף דעם נויטווענדיגםטען לעבענס־מיטעל איז היד

מעלשרייענד און נים אומויסט איז די אויפרע־ גונג צווישען די ארבייטער־מאסען אזוי אונגע־ הייער גרוים. די געשרייען: "נידער מיט דעם טאריף" "עפענט די גרענעצען", וואָס האָבען זיך געלאוט הערען אויף די בלוטיגע דעמאנסטראצי־ אָנען אין עסטרייך, און פיר וועלכע די סאציאל־ דעמאקראטיע פון אלע לענדער הערט ניט אויף צו קעמפפען, זיינען געווים זעהר און זעהר בע־ רעכטיגט. עם איז אבער אונמעגליך צו ערקלעה־ רען דעם וועלט יקרות בלויז דורך די הויכע מאריפען, וואם הערשען אין איינציגע לענדער. רער טאריף הערשט דאָך נאָר אין די לענדער, וואוהין די נאהרונגס־מיטעל ווערען אריינגע־ פיהרט, ווי דייטשלאנד און עסטרייך, אבער דער יקרות לאזט זיך פיהלען איבעראל, אפילו אין די לעגדער, פון וואַנען עם ווערען ארויסגעפיהרט תבואה און פלייש. די פעראייניגטע שטאַאטען און רוסלאנד שיקען פון זיך ארוים פלייש און ברוים אין די איבעריגע לענדער און דאך לאזם זיך דא שטארק פוהלען דער יקרות. לויט א Bulletin of the Bureau of סטאטיסטיק פון מערץ (1910) ווינען אין די פעראיי: Labor ניגטע שטאאַטען געשטיגען די פּרייזען אין די

אויף פיה. אויף ברויט 121,0 פון הונדערט ביז 123,8 ביז 1905 139,1 " 146,6 " " " 1909 . 149,2 " 166,1 " " " 1910

179,8 " 166,1 " " מערין "

אין רוסלאנד וויעדער זיינען לויט די אנד גאבען פון פּ. מאסלאוו געשטיגען אין פּרייז אויף מעהר ווי 10 פּראצענט די 70 נויטווענדיגע פון פּראָדוקטען. קארן מעהל איז געשטיגען פון פּראָדוקטען. קארן מעהל איז געשטיגען פון 157,7 קאָפּר אין אָהר 1901 אויף 1907 שין יאָהר 1907. פּלייש איז דאָרטען געד שטיגען פון 100 אין 1998 אויף 148,4 אין שטיגען פון 100 אין פראפארציאָן האָבען זיך אויפגעהויבען די פּרייזען אויף בוימוואָהל און אויף וואָהנונגען. \$52,4 פונ'ם בודזשעט ביי א רוסישען ארבייטער, וועלכער פערדיענט דורכשניטליך פון 400 ביז 500 רובעל א יאָהר, געהט אוועק אויף שפּייז אַריין.

ווי איז צו ערקלעהרען אזא יקרות אין די לענדער, וואו פען קען נים בעשולדיגען דעם מאריף אויף די אריינגעפיהרטע...מחורות ?

מיִט אומגעפעהר צוויי יְאָהָר צוריק, װען די פּלִּייש־סטרייקס און באָיקאָטען האָבען ביי אונז ווי א שטורעם אויסגעבראָכען אין פיעלע שטעדט און שטעדטלעך, ווען דער יקרות האָט אָנגענומען א שארפען כאראקטער, האָבען אלע בורושואוע עקאָנאָמיסטען פון לאנד מיט איין, קול געטענה'ט, אז דער יקרות שטאַמט פון דעם, וואָם עם איז פאראן צופיעל גאלד. אויך פרע־ זידענט טאפט, וועלכער האָט דאן געמוזט פער־ טהיידיגען זיין אדמיניסטריישאָן קעגען די פאר־ ווירפע פאר'ן צו הויכען טאריף, וואָס זי האָט דורכגעפיהרט, האָט ניט אויפגעהערט אין זיינע רעדעם צו "בעווייזען", אז דער יקרות איז. אי־ בערהויפט קיין יקרות ניט, און דאָס, וואס די פראָדוקטען קאָסטען איצט מעהר איז, ווייל עם איז א גרויסער זול אויף גאלד. מיט דעם פּזמון זיינען דאן געווען פול אלע צייטונגען און אויך איצם געפינם מען דא און דארטען די מיינונג, אז דער יקרות איז גאָר א רעזולטאט פון דער עשירות, פון דעם, וואס עס איז פאראן צופיעל גאָלד. מיר האלטען דאָ דאריבער פיר ניט אי־ בעריג אויף דיעזען ענין זיך אויספיהרליך אפר צושטעלען.

יעדע סחורה ווערט דורכשניטליך קויפט לויט די פּראָדוקציאָנס קאסטען, צו וועל־ כע עם ווערט אויך צוגערעכענט דער דורכשניט־ ליכער פּראָצענט פון פּראָפיט. ווען די מאשינע־ ריי, געביידען, בעלייכטונגען, קוילען, רויהע מאַטעריאל און ארבייטס־קראפט אום צו בע־ שאפען 1,000 ארשין לייוואנד קאָסטען למשל 100 דאָלאר (10 סענט אוֹ ארשין) און ווען א הונדערט דאָרערדיגע ביזנעס גיט ביי די איצטיגע בעדינגונגען 10 פּראָצענט פּראפיט — דאן וועט יעדער ארשין פערקויפט ווערען דורכשניטליך צו 11 סענט*). הני מילא, ווען איז דאָס גערעדט, ווען די הוצאות צו פּראָדוצירען 11 סענט גאָלד מיט דעם דורכשניטליכען פּראָפיט איז גלייך צו די הוצאות פון אן ארשין לייוואנד מיט דעם דורכשניטליכען פּראָפיט.

אום צו בעזייטיגען מיספערשטענד־
ניסע ווילען מיר בעמערקען, אז דאָס ווידער־
שפּרעכט ניט אונזער טהעאָריע, אז דער ווערטה
פון יעדער זאך און ממילא אויך דער פּרייז איז
אָבהענגיג פון דער געזעלשאפטליכער ארבייט,
וואס ווערט פערטהאָן אויף א געוויסען פּרא־
דוקט. די מאשינעריי, געביידען א. ז. וו. ווערען
אויך געשאצט וועדליג די געזעלשאפטליכע אר־
בייט, וואס אין זיי איז פערקערפּערט.

ווען עם ווערען ענטדעקט מעהר גאלדר גריבער, אָדער ווען די פּראָדוקציאָן פון גאלד איז דורך וועלכע עם איז ניט מיטעל ביליגער געוואָרען, דאן וועלען די הוצאות מיט דעם דורכשניטליכען פּראָפּיט פון אן ארשין לייוואנד זיין מעהר, ווי די הוצאות מיט דעם דורכשניט־ליכען פּראָפּיט פון 11 סענט גאלד. דער פּועל יוצא וועט זיין, אז אן ארשין לייוואנד וועט זיין, אז אן ארשין לייוואנד וועט נערקויפט פאר מעהר, ווי 11 סענט. הייווענד וועט, הייסט עס, טייערער ווערען.

געלד איז א סחורה ווי אלע אנדערע סחורות. דער קויף און פערקויף איז ניט אנד דערש, ווי א בייט פון צוויי סחורות, וועלכע ענטהאלטען אין זיף דיזעלבע פּראָדוקציאָנס קאָסטען. ווען די פּראָדוקציאָנס קאָסטען פון איין סחורה ווערען ביליגער — דאן מוזען במילא די צווייטע סחורות אין בעצוג די ערשטע טייעדרער ווערען.

עם טרעפט דאריבער, אז סחורות ווערען טהייערער נאָר צוליעב דעם, ווייל גאלד ווערט ביליגער. אזוי איז, צום ביישפּיעל, געווען אין די ענדע פון די 80־גער יאָהרען פון פאָריגען יאהרד הונדערט, ווען טראנסוואל (סויט־אפריקא) האָט אנגעהויבען צו ליווערען אויף דעם מארקעט גרייםע סומעם גאָלד.

עס איז אָבער איינע פון די גרעסטע טעותים צו ערקלעהרען דעם איצטיגען יקרות אויף די לעבענסמיטלען דורך דעם, וואס די סחורה, אויף וועלכע זיי ווערען אויסגעביטען האלד הייסט עס — איז שטארק ביליגער געוואָד רען. אין דער פּראָדוקציאָן פון גאלד זיינען איצט ניט פארקומען אזוינע בעדייטענדע פערד ענדערונגען, וועלכע זאלען קענען ארויסרופען א זול אויף דיעזען "עדלען" מעטאל. פון נייע ענטפּלעקט פיר אונז, הערט זיך האָבען מיטאמאָל ענטפּלעקט פיר אונז, הערט זיך עפעס ניט, און עס וואלט זיין דעריבער זעהר נאאיוו צוצושרייד בען די פערטייגונג פון די לעבענסמיטעל דורך בערביליגונג פון גאָלד.

אויב די אורזאכע פון יקרות וואלט זיין דער זול פון גאלד, טאָ ווי קומט עס, אז דוקא די נאהרונגס־מיטעל (פלייש און ברויט), ווי אויך בערג־פּראָדוקטען און בוימוואהל — אלזא, אלעס וואס האָבען צו טהאָן מיט לאנד־ווירט־ שאפט — זיינען טייערער געוואָרען און די אנדערע סחורות, וועלכע ווערען פּראדוצירט אין דער אינדוסטריע זיינען ניט טהייערער געוואָר

רען, נאָר זיינען נאָד, פערקעהרט, ארונד טער פון פּרייז? און ווי קומט עס, מער פון פּרייז? און ווי קומט עס, אז די לעבענסמיטעל זיינען געשטיגען אין פּרייז אין א סך א העכערער פּראפּארציאָן, ווי דער ארבייטס־לויז, וואס איז ניט אנדערש, ווי דער פּרייז פון דער ארבייטס־קראפט, וואס די ארבייטער פערקויפען. דער יקרות איז וויעדער אויך געווען אין דער צייט פון קריזים, און אין איך דער צייט און אין איך אויף געווען אין דער צייט פון קריזים, און אין המציאות אויפ'ן מארק.

עס איז אמת, אז אן אויסגעבעסערטע טעכ־
ניק אין דער גאלד־פּראָדוקציאָן, ווי אנדערע
בעדינגונגען, וועלכע פערמעהרען די סחורה —
גאָלד — אויפ'ן מארקעט, קענען אויך דיענען־
אלס אן אורזאכע פון הויכע פּרייזען אויף פּרא־
דוקטען, אָבער דער איצטיגער יקרות קען
געווים ניט ווערען ערקלעהרט דורך דיעזע
אורזאכען.

* * *

די אורזאכען פון איצטיגען יקרות איז ניט צו זוכען אין צווישענהאנדעל, ניט אין דער געד דיכטקייט פון דער בעפעלקערונג, ווי אויך ניט אין דער פּראָדוקציאָן פון גאָלד, נאָר אין דער פּראָדוקציאָן און טראנספארט פון די נאהרונגס־ מיטעל גופא, וועלכע ווערען פערקויפט.

סהורות קענען ווערען טהייערער און בי־ ליגער אפילו ווען דער קויפמיטעל - געלד ענדערט זיך ניט. ווען עס ווערען פּראָדוצירט א סך סחורות און דער אנגעבאָט פון זיי אויפ'ן מארקעט שטייגט אריבער די נאכפראגע, ד. ה. זיי זיינען פאראן מעהר וויפיעל עם איז נויטיג צום געברויך — פאלען זיי אין פרייז. עם קומט דאן פאָר א קאָנקורענץ צווישען די פער־ קויפער און דער פרייז פון די סחורות ווערט ארונטערגעדריקט. פערקעהרט, אויב די פּרא־ דוקציאו איז א קליינע, אָדער דורך וועלכע עם איז ניט אנדערע אורואכען, דורך די קאסטבאר־ קייט פון טראנספארט, צ. ב .ש., זיינען די סחורות פאראן וועניג אויפ'ן מארק — דאן איז די נאכפראגע גרעסער, ווי דער אנגעבאָט. עס קומט פאָר א קאָנקורענין צווישען די קויפער און דער פרייז שטייגט.

די לעצטע יאָהר צעהנדליגע פונ'ם 19טען יאהרהונדערט זיינען די פּרייזען פון די לאנד־ ווירטשאפטליכע פּראָדוקטען געווען נידעריגע. אמעריקא, רוסלאנד און ארגעטינא האָבען גער ליווערט פאר גאנין אייראָפּא פלייש און

תבואה. אין אמעריקא האָט מען דאן אם מיים־ טען בעארבייט דאָם לאנד עקסטענסיוו. דאָס הייסט, מען האָט בלויז בעארבייט די גאנץ פרוכטבארע באָדענס, וואו עס איז ניט נויטיג געווען פיעל קאפיטאל. מען האָט אלם מעהר און מעהר גענומען אונטערן אקער יונגפרוי־ באָדענם, וואו די נאטירליכע פרוכטבארקייט איז נאָך ניט געווען אויסגעשעפּט און די גערע־ טעניסען זיינען געווען זעהר גרויסע. דער מאר־ קעם איז געווען איבערפולט מיט פלייש און ברוים און די פרייזען זיינען זעהר געפאלען. די גרויסע גרונד בעזיצער פון די אייראָפּעאישע לענדער האָבען דאן געמאכט א געוואלד, אז די לאנדווירטשאפט ביי זיי אין דער היים וועט אונטער־ 118 געפאהר איז אין געהן, אויב די רעגיערונגען וועלען ניט מאד כען אן ענד צו דער קאנקורענין פון רוסלאנד און הויפטזעכליך אמעריקא. די רעגיערונגען האָבען דאן איינגעפיהרט דעם טאריף, אום צו בעשיצען די אינלאנדישע לאנדווירטשאפט פון דער אויסווערטיגער קאָנקורענץ. אָבער דיע־ זער מיטעל האָט אין אָנפאנג ווייניג וואס גע־ האָלפען. די אמעריקאנער פעטע, פרוכטבארע יונגפרוי־באָדענס האָבען פּראדוצירט אזוי פיעל פּראָדוקטען, דאָס זיי האָבען אויך נאָכ'ן קאָנקורירען געקענט אינ־ דער אייראָפּעאישע מארקעטם מיט לאנדישער פּראָדוקציאָן. די טאמאָזשנעם האָבען פאר קיין פאל ניט געקענט פערשפּארען דעם וועג פאר די אמעריקאנישע תבואות, וועלכע האָבען שטארק אונטערגעגראָבען די היימישע לאנד־ווירטשאפט צוליעב די קליינע פרייזען. די פארמערס, זעהענדיג דעם זול פון געטריידע און פלייש, האָבען דאן אנגעפאנגען איבערצוגעהן צו דער אינדוסטריע. די לאנד־ ווירטשאפטליכע פראדוקציאָן האָט אָנגעפאנגען ארויסגעשטויסען צו ווערען. עס איז פארגעקו־ מען א גאנצע עקאָנאָכיישע איבערקעהרעניש. די לאנדווירטשאפטליכע שטאאַטען האָבען אנד געפאנגען זיך צו פערוואנדלען אין אינדוסטריע שטאאטען. דיעזער איבערגאנג צו אינדוסטריע האָט זיך מעהר בולט ארויסגעוויעזען אין דייטש־ לאנד. אמאל איז דייטשלאנד געווען אן אגראר־ שטאאט און איצט איז אין דער לאנדווירט־ שאפט פערנומען נאָר א דריטעל פון דער בעפעל־ קערונג און די איבריגע צוויי דריטעל האָבען מיט דער לאנדווירטשאפט ניט צו טהאָן, דער איבערגאנג פון לאנדווירטשאפט צו דער אינדוסטריע האָט סוף כל סוף געמוזט זיך אברופען אויף די פרייזען פון די נאהרונגס־מי־ טעל. אין אנפאנג איז דער געברויך פון דער מערב־אייראָפּעאישער בעפעלקערונג הויפּטזעכ־ ליך געדעקט געוואָרען פון אריינגעפיהרטע סחורות. נו, אויב עם איז דורך וועלכע עס איז ניט אורזאכען פערקלענערט געוואָרען דער אריינפוהר פון תבואות און פלייש, דאן האָבען זעלבסטפערשטענדליך, די פּרייזען געמוזט שטייגען.

דיעזע אורזאכען זיינען בעשטאנען אין דעם, וואס אין די פעראַייניגטע שטאַאטען האָט מען אין די לעצטע יאָהרען אנגעפאנגען איבער־צוגעהן פון א עקסטענסיווער רויב ווירטשאפט צו אן אינטעסיווער, וואו די נאטירליכע פרוכט־צו אן אינטעסיווער, וואו די נאטירליכע פרוכט־בארקייט שפּיעלט ניט אזא ראָליע. די גערעטע־ניסען אין בעצוג צו דעם פערווענדעטען אר־בייט און קאפּיטאל זיינען געוואָרען קלענער, די פּראדוקטען טהייערער און עס איז ענטשטא־נען דער יקרות.

דער איבערגאנג צו אן אינטענסיווער ווירט־ שאַפט ווערט אין די פעראייניגטע שטאַאטען בעגליים פים דעם זעלבען איגדוסטריאליזיי רונגם־פּראָצעם, וועלכען מיר זעהען אין דייטש־ לאנד. די ענטוויקלונג פון קאפיטאליזמוס האט דאָ, ביי אונז אין די פעראייניגטע שטאַאטען, עררייכט אונגעהייערע גרענעצען. אין דער צייט פון 1890 ביז 1910 איז דאָ די שטערטישע בעפעלקערונג געוואקסען אויף 100 פּראָצענט, וועהרענד די דארפישע בעפעלקערונג איז בלויז געוואקסען אויף 25 פּראָצענט. אין א גאנצע רייהע קאָנטרים האָט זיך די לאנד בעפעלקערונג פערקלענערט. די לאנדווירטשאפטליכע פּראָדוק־ טען זיינען געוואָרען דורך דעם וועניגער און ווע־ רען דעריבער וועניגער טראנספארטירט קיין אייראָפּא. די גרויסע לאנקעם פאר פיה ווערען אלץ מעהר פערבוים מים אינדוסטריע אונטער־ נעהמונגען. די פוטער פאר בהמות ווערט דורך רעם טהייערער און די צאָהל בהמות וועניגער. עם ווערט אויף דעם אופן קלענער דער זאפאס פלייש, וואם פלעגט ווערען ארויסגעפיהרט פאר אייראָפּא. די פעראייניגטע שטאַאטען זיינען געוואָרען פערוואנדעלט אין א ריין קאפּיטאלים־ טישע אינדוסטריע לאנד, וועלכע נויטיגט נאהרונגם־מיטעל. פרי־ 1.8 מליין שטאאטען פלעגען די פעראייניגטע הער

ליווערען געוועהנליך מעהר ווי א פינפטעל ווייץ פון דעם וועלט־געברויף. איצט האָבען זיי אויפגעהערט זיין די הויפּט־ליוועראנטען, גאָר פערקעהרט, זיי נויטיגען זיף נאָף אליין אין אריינגעפיהרטע סחורות אויף אזוי פיעל, דאָס מען איז געווען געצוואונגען פארצושלאָגען קענעדע רעסיפּראָסיטי. די איינציגע ארויספיהר לאנד איז איצט געבליעבען רוסלאנד, און עס איז ערקלעהרליף, ווי אזוי דער יקרות איז געקומען: צו דיעזער שטענדיג ווירקענדער אורזאכע

פון אינדוסטריאליזירונג קומען נאָד צו אנדערע צייטווייליגע נאטוראלע און סאָציאלע. א שלעכ־ טע גערעטענים ערגערט און גיט צו דעם כראָ־ נישען יקרות א שארפען כאראקטער. און אזוינע שלעכטע גערעטעניסען זיינען געווען אין די לעצטע פאָר יאָהר אין פיעלע לענדער. אויסער דעם דארף מען גיט פערגעסען, אז מיר זיינען דא אין אמעריקא בעגליקט מיט טראָסטס, אין די הענד פון וועלכע עס ליגען די פּראָ־ דוקציאָנס־ ווי די טראנספארט־מיטעל. די טראָסט מארקירען שוין אזוי אוים, דאָס אויפ'ן מארקעט זאלען זיין וואס וועניגער סחורות, וויי־ ניגער, וויפיעל דער פערלאנג איו. די מיטלען, וועלכע די טראָסטס ווענדען אָן צו פערקלענערען דעם אָנגעבאָט, זיינען פערשיעדען. אמאָל טהוען דאָם דורך דעם, וואס זיי זעהען לכתחילה פראדוצירט ווערען ם זמר 18 וואָס וועניגער סחורות, און אויב די פּראָ־ דוקציאָן ליגט ניט אין גאַנצען אין זייער רשות פערשווערען זיי דעם טראנספארט דורך רעם, וואָם זיי לייגען ארויף אַ גרויסע פראַכט, גרויםע רייל־ראוד עקםפענסעם אזוי, אז עם ווערט אונמעגליך פאר די פארמערם פון דער וועסט צו ליווערען זייערע פּראָדוקטען ניט נאָר אין די אייראָפּעאישע לענדער, נאָר אפילו ניט אין די גרויסע געדיכטע שטעדט פון דער איסט.

יא, די מאָנאָפּאליסטען שעהמען זיך ניט צו פערניכטען שוין פארטיגע סחורות אין דער צייט, ווען די בעפעלקערונג נויטיגט זיך אין זיי, כדי זיי זאלען זיך ניט ווארפען אין די אוי־ גען אויפ'ן מארקעט און דערמיט פערקלענערען די נאכפראגע. אזוינע מיטלען ווערען זעהר אפט אנגעווענדעט פון די טראָסטס. מיט צוויי יאָהר צוריק, ווען די גאנצע בעפעלקערונג איז געווען אזוי אויפגערעגט קעגען יקרות, האָבען גע־ וואוסט די צייטונגען צו ערצעהלען, אז אין ניור יאָרק האָבען די מילף־קאמפּאניעס אויסגעגא־

סען מילך אין ריווער, אום עם צו פערקלענערען אויפ'ן מארקעט. ווען דער פלייש טראסט ווידער זעהט, אז די נאכפראגע פון די פלייש־פראָדוקטען פאלט, ווערט ער אויך וועניג וואָס נתפעל. ער פאַנגט אָן וועניגער צו פּראָדוצירען און טראנספארטירען זיינע פּראדוקטען. ער האָט גענוג כה צו ווארטען אויף גינסטיגע פאר איהם מאָמענטען אויפ'ן מארק.

ווען מיר מאכען א סך הכל פון אלעס, וואס מיר האָבען דא געזאגט איבער די אורזאכען פון יקרות, זעהען מיר אז זיי צוטהיילען זיך אויף שטענדיג ווירקענדע און איבערגעהענדע, אויף נאטוראלע און סאציאלע.

די הויפט אורזאכע — און זי ווירקט אויק שטענדיג — איז דער איבערגאנג אין פיעלע אייראפעאישע לענדער, ווי אין די פעראייניגטע שטאַאטען, פון לאנדווירטשאַפט צו אינדוסטריע (צו דעם קען אויך צוגערעכענט ווערען דער אינטענ־איבערגאנג פון עקכטענסיווער צו דער אינטענ־סיווער ווירטשאַפט). נעבען דיעזער הויפּט־אור־סיווער ווירטשאַפט). נעבען דיעזער הויפּט־אור־זאכע ווירקען אויף די סאָציאלע אורזאַכען, ווי די טראסטם אין די פעראייניגטע שטאאטען פון איין זייט און דער טאריף אין די אייראָפּעאישע שטאַאטען פון דער צווייטער זייט. לייגען מיר צו נאָף דעם פאל פון די שלעכטע גערעטעניסען צו נאָנען קלאָר.

* * *

ווי זייכען די אויסויכטען אין דער צור

קונפט ? צו וועט דער יקרות ווערען אלס גרע־ סער, ווי פיעלע פּעסימיסטען מיינען ?

מיר מיינען, אז אזא פעסימיזמום איז אונ־ בעגרינדעם. עם איז אמת, אז די פעראייניגטע שטאַאטען הערען אויף צו זיין דער ליוועראנט פון די נאהרונגס־מיטעל אויפ'ן וועלט־מארק, אָבער דערפאר טרעטען ארויף אויפ'ן סצענע אנדערע לענדער; קענעדע, ארגענטיניען, אוים־ טראליען, אסט־אינדיען און אנדערע. פאר די לעצטע דריי יאָהר איז דער אויסזאט פון ווייץ אין קענעדע געוואָרען גרעסער אויף גאנ־ צע 40 פּראָצענט. אויף אזוי פיעל איז אויך גע־ וואקסען אין אויסטראליען. אין ארגעטיניען איז פאר די לעצטע 15 יאָהר געוואָרען גרעסער די פּראדוקציאָן פון ווייץ אויף 21⁄2 מאָל, דער־ צו דארף מען נאָך געדענקען, אז דארטען ליגען גאַנצע לענדער מיט פרוכטבאַרע באָדענס, וועל־ כע ווארטען אויף לאנדו ארבייטער. עם עם וועט נאָך דויערען 18 איז אמת, א געוויסע צייט ביז וואנען דער ארוים־ פיהר צענטער וועט ווערען אריבערגעטראָגען פון די פעראייניגטע שטאאַטען צו די איבריגע לענדער. אבער סוף כל סוף וועט דאָך קומען די צייט. און ווען די שטאַאטען וועלען נאָד דערביי זארגען ארונטערצוגעהמען דעם טאריף, ווי צו בעזייטיגען אנדערע לאקאלע און סאציאלע אורזאכען, וועלכע פערשווערען דעם טראנספארט, דאַן וועט דער יקרות ניט נור פערליערען זיין שטרענגען כאראקטער, נאָר ער וועט אינגאנצען אויפהערען.

א. ל. וופלפספן.

פערצווייפלונג.

דאָס פאלק האָט ליעב נאָר פרעהליכעס נאָר קונצען־פאכען "גלייכט" ער ; ער האסט דעם טרוימער און דעם טרוים, די זונען־שטראהלען ווייכט ער.

ראָס פאלק האָט ליעב די שקלאפען־רוטה נאָר שלאָהּ און רוהע זוכט ער; און דער, וואס וואגט צו וועקען איהם, דעם האסט ער און דעם פלוכט ער.

ער קרייציגט יערען פאלקס־טריבון, און קושט די רוטה, וואס שמייסט איהם ;

ער שמייכעלט יעדע פּיאווקע צו און גלעט דעם הונד, וואס בייסט איהם. ער קריכט אין שטויב פאר יעדערן וואס שינדעט, שענדט און רויבט איהם ;

וואם רויבט פון איהם זיין מארך, זיין גייםט, פערדומט איהם און בעטויבט איהם.

און יעדען פונק פון מענשליכקייט, האָט פינסטערניס פארלאָשען; אָה, יוגענד גלוטה! אָה, הארצענס־בלוט אומזיסט האסטו געפלאסען. —

שכנא עפשטיין.

ששעכאַוו און סורנעניעוו אין אידיש

.1

אונזערע איבערזעצונגען.

ונזער איבערזעצטע ליטעראטור איז בערייכערט געוואָרען מיט די ווערק פון די גרויסע וועלט־ קינסטלער אנט אן טשעד כמוו און איוואן טור־ געניעוו, און די דאזיגע

ערשיינונג האָט פאר אונז א צווייאיגע בעדייטונג: ערשטענס, וועלען אזעלכע פערטיעפערען 118 פערפייגערען -דעם עסטעטישען געשמאק פונ'ם אידישען לע־ זער, איהם געבען פיעל קענטנים און פער־ שטענדנים אין פערשטעהן פונ'ם מענשליכען לעבען און פון דער מענשליכער פּסיכאָלאָגיע, און צווייטענס, ווייזט דאָס ערשיינען זייערער אין אידיש, אז דער תהו ובהו, וואם האט גער הערשט און הערשט נאָך איצט אין אונזער איבערזעצטער ליטעראטור, טרעט אָב דעם ארט פאר סיסטעמאטישער און פּלאנמעסיגער אר־

ביז די לעצטע יאָהרען האָבען מיר נאָך ניט געהאט איבערועצט אין אידיש קיין ווערק פון די גרויםע וועלט־קלאסיקער. (אויף וויפיעל אונז געדענקט זיך, איז דאָס איינציגע ווערק פון דעם דאָזיגען סארט געווען סערוואנטעס'עס דאָן קיכאָט" אין דער טרייער איבערזעצונג פון "דאָן אלעקסאנדער הארקאווי). אויב עם פלעגען ערשיינען פון צייט צו צייט איבערזע־ צונגען פון קלאסיקער, זיינען דאָס מייסטענס געווען, אזוי צו זאגען, איבערארבייטונגען, פאפולאריזאציעם", אָדער סתם "בלאָף און "פאפולאריזאציעם פייק", ווי מען דריקט זיך אוים דא אין אמערי־ קא. דער איבערזעצער האָט קיין שום אכטונג ניט געהאט פאר'ן אויטאר, וועמען ער האָט איבערזעצט, און ניט געשעצט אויף א האָר דעם —"אירישען לעזער. "משה וועט אלץ פערדייהען האָט ביי זיך געטראכט דער ארויסגעבער

צוואמען מיט'ן איבערזעצער, און אווי האָט מען אנגעפילט דעם ביכער־מארק מיט "געזאמעלטע שריפטען" פון זעהר צווייפעלהאפטען כאראק־ טער. טאָמער פלעגט אמאָל טרעפען, אז אן אי־ בערזעצער פלעגט שוין וועלען זיין עהרליך און ניט איבערארבייטען אויף זיין אייגענעם שטיי־ גער וועלכען עם איז גרויםען שרייבער, פלעגט ער אויסקלייבען ניט קיין אמת קינסטלעריש ווערק, נאָר אזא, וואס האָט אין זיך א געוויסע סענסאציע, וואס קען קיצלען דעם לעזער און וועקען זיין תאוה צו "ווילדע האנדלונגען". פאקטען זיינען איבריג צו ברענגען, זיי זיינען אלעמען גוט בעקאנט און "רייצען די גענז" סתם אין דער וועלט אריין, לוינט זיך ניט...

אין דער לעצטער צייט האָבען שוין אונ־ זערע ארויסגעבער צוזאמען מיט די איבערוע־ צער געקריגען מעהר אכטונג פאר'ן אידישען לעזענדען פּובליקום און מען האָט אנגעהויבען צו געבען ערנסטע איבערזעצונגען, אבער דער אויסוואהל איז אלץ ניט געפאלען אויף די קלאסיקער, אויף די אמת'ע פערל פון דער ליטעד ראטור, נאָר אויף די מאָדערנע, וואס זיינען מעהר צוגעפאסט צו די "אויסגעעדעלטע" גע־ פיהלען פונ'ם היינטיגען דור. דערביי האָט קיין שום סיסטעם ניט עקזיסטירט, וואס דעם ארויסגעבער איז ארויפגעפאלען אויפ'ן זינען, דאָם האָט ער געלאזט איבערזעצען. און אזוי זיינען, חוץ אייניגע אויסנאהמען, ווי צום ביישפּיעל, די געזאמעלטע דראמען פון הענריק איבסען און לעאָניד אנדרע־ פערלאג מייזעל און קאמפ. יעוו אין אלץ ערשיענען פּיצלעך און מאנצלעך, און דאם ניט פון די כאראקטעריסטישסטע, נאָך וועלכע מען האט זיך ניט געקענט מאכען קיין פאלשטענ־ ריגען בעגריף וועגען די איבערועצטע שרייבער.

איבסען, פשיבישעווסקי, האמסון, וויילד, אנדרעיעוו, ד'אנונציא — אלעמען האט מען איינגעפאקט אין איין הויפען, און פארטיג. קייגער קען ניט צווייפלען אין דער קינסטלערי־

שער בעדייטונג פון די דאָזיגע שרייבער, אָבער עם האָט געמאכט דעם איינדרוק, אז אונזערע לעזער זיינען שוין בעהאווענט אין דער וועלט־ ליטעראטור, אז זיי ווייסען שוין אויף אוים־ ווייניג שעקספּיער'ן, בייראָנ'ען, דיקענס'ען, הוגא'ן, באלואק'ן, ואלא'ן, מאפאסאנ'ען, געטע'ן, היינע'ן, פאָלסטאָי'ן, טורגעניעוו'ען, טשע־ כאוו'ען, גאָגאָל'ען, דאָסטאָיעווסקי'ן און אווי ווייטער, און עם פעהלט זיי מעהר ניט ווי פשיבישעווסקי און ד'אנונציא. אנשטאט אנצו־ הויבען מיט א סדר האָט מען אנגעהויבען אהן א סדר, און אנשטאט פריהער בעקאנט צו מאכען דעם לעזער מיט די פערשיעדענע שולען, וועלכע האָבען זיך ענטוויקעלט אין דער וועלט־ליטערא־ טור איינע נאָך דער צווייטער, האָט מען אנגע־ הויבען אקוראט פון לעצטען ווארט, פון מאָדערר ניום. איי וואס דער אידישער לעזער האט קיין שום אהנונג נים אפילו וועגען דעם אלף בית פון קונסט, און דעריבער קען ער אויף ניט פער־ שטעהן דעם מאָדערניזם מיט אלע זיינע קראנק־ האפטע ערשיינונגען פון דעם איבערזעטיגטען אייראָפּעאישען "בורזשוא", האָט אונזערע ארוים־ געבער וועניג געקימערט, אבי פון די מאָדערנים־ טען קען מען מאכען גוטע "ביזנעם", איז שוין אלץ רעכט, איז ניעדער מיט אמביציע, מיט —אידעאלען, מיט פּראָגראמען, מיט סיסטעמען דאָס בעסטע פּראָגראם איז "הכסף יענה את הכל".... דאָם האט אויך געבראכט צו דעם, וואס אונזערע מעהר ערנסטע, מעהר פעהיגע שרייבער, וועלכע קוקען אויף זייער ליטערארי־ שער טהעטיגקייט ניט נאָר ווי אויף א מלאכה, נאָר ווי אויף א הייליגעם צוועק, האָבען געמוזט גאנץ אפט איבערזעצען אזעלכע זאכען, וואס זיי האָבען ניט געפונען פאר פאסיג פאר דעם איר דישען לעזער, ווייל זיי זיינען געווען געצוואונד גען צו רעבענען זיך מיט די קאפריזען פון די ארויסגעבער און ניט מיט זייער אייגענעם פער־

די שולד פאר דעם אלעם קען מען נים ארויפווארפען נאָר אויף אונזערע ארויסגעבער, זיי האָבען געהאט אין זינען בלויז די פאדערונד גען פונ'ם ביכער־מארק, און אזוי ווי עם איז גען וואָרען א גרויסע נאכפראגע אויפ'ן מאָדער־ניזם, האָבען זיי אנגעהויבען צוגעבען די עכטע צימעם פונ'ם מאדערניזם. קיין אידעאליסטען, וועלכע זאלען טהאָן זייער ארבייט לשמה, זיינען זיי ניט, און פאדערען פון זיי מסירת נפש, נען זיי ניט, און פאדערען פון זיי מסירת נפש,

ווא לעכערליך. ווי לעכערליך. שולדיג אין דער דאָזיגער אוננאָרמאלער ערשיינונג זיינען, פערשטעהט זיך, אם מעהר סטען די אביעקטיווע בעדינגונגען פון אונזער קולטורעלען לעבען, וועלכע שלעפט זיף נאָד אין עק און טהוט נאָך, וואס די "גוים" טהוען, אָבער דאָך פאלט א גרויסער טייל פון דער שולד אויף אונזערע אפיציעלע "פאלקס־אויפ־ הלערער", וועלכע שאפען די "געועלשאפטליכע מיינונג". די דאָזיגע אויפקלעהרער האָבען אפילו א פינגער אין קאלט וואסער ניט אריינגעטהאָן, כדי צו דערהויבען די מאסע צו זיך און זיך. ניט אראָבלאָזען צו איהר, צו איהרע גראבע אינ־ סטינקטען. דאָס איז פון איין זייט. פון דער צווייטער זייט האָבען די זעלבע פאלקס־אויפּ־ קלעהרער סיסטעמאטיש פערשוויגען ווי מיט א כיון און פערשווייגען נאָך איצט יעדעם ער־ שיינענדעם בוך אין אידיש, אקוראט ווי דאָם געהט ניט אריין אין זייער פּראגראם. טאָמער איז שוין זוכה א בוך דערמאָהנט צו ווערען, פאסירט דאָס נאָר דאן, ווען דער אויטאָר אָדער איבערזעצער האָט "א צד אין טיש", אָדער ווען מען דארף "אנזייפען א מאָרדע", איבערהויפּט פאסירט דאָס ביים לעצטען פאל, ווייל פון דעם האָבען די פארשטעהער פון אונזער עפענטליכער מיינונג א בעזונדערע שטארקע הנאה... אזעלכע זאכען טרעפען ניט נאר אין דער "זינ־ "דיגער" אמעריקא, נאָר אויך אין דעם "הייליגען רוסלאגד. דאָרט קען מען זעלטען בעגעגענען א רעצענזיע אין א אידישער צייטונג וועגען א אירישען בוך און איבערהויפט וועגען אן אי־ בערזעצטען. פון די אמעריקאנער שעפּפּונגען האלטען אונזערע רוסישע קאָלעגען בכלל ניט און מיט די אייגענע איז גלאט ניטא וואס צו צערעמאָניען זיך. אן אויסנאהם מאכט מען נאָר פאר תקיפים און גדולים....

רי דאזיגע בעציהונג פון אונזערע פאלקסד אויפקלעהרער צו די ערשיינונגען פון אונזער ליטעראטור, וועלכע איז איינער פון די וויכטיג־סטע פאקטאָרען אין אונזער קולטורעלען לער בען, איז, וואָלט איך זאגען, אן אמת'ער פער־בערען, און זי האָט געבראכט צו דעם, אז אונזערע ארויסגעבער האָבען זיך ניט געהאט מיט קיינעם וואס צו רעכענען און האָבען געד טהאָן, וואָס זייער אייגענער שכל האָט זיי דיק־טירט. דער פאקט אבער, וואס די זעלבע ארויס־נעבער, און נאָך די פעהיגסטע "ביזנעס־לייט"

.2

די אויפגאַבע פון דער קונסט.

ביי טשעכאוו'ן איז פאראן אן ערצעהלונג "ראָס הייזעל מיט דער שאלקע", וועלכע איז נאָד ניט איבערזעצט אין אידיש, און אין דער דאזיגער ערצעהלונג לעגט דער פערפאסער אריין אין דעם מויל פון זיין העלד אזעלכע ווערטער: "דער בערוף פון דער מענשהייט בעשטעהט אין גייסטיגער טהעטיגקייט, אין שטענדיגען זוכען פונ'ם אמת און זין פונ'ם לעבען.... בעפריעדיגען קענען עס נאָר רעליגיאָן, וויטענשאַפט און קונסט, די וויטענשאַפט און קונסט, ווען זיי זיינען עכטע, שטרעבען ניט צו ציייטווייליגע, פריוואַמע ציעלען, נאָר צו דעם אייביגען און אלגעמיינעם — זיי זוכען דעם אמר, דעם זין פונ'ם לעבען, זיי זוכען א גאָט, די נשמה".

די דאָזיגע קורצע ציטאטע דריקט אם בעס־ טען אוים דעם תמצית פון קונסט, וועלכע האָט נאָר דאָס ציעל, ווי די וויסענשאַפט, צו דיענען דער מענשהייט, צו פערלייכטערען איהרע ליידען און איינצואווייזען איהר דעם וועג פון בע־ פרייהונג. די בעדייטונג פון יעדען אמת'ן קינסט־ לער איז דעריבער אונגעהויער גרוים. אויסער דעם, וואס ער דארף אין זיך פערקערפּערן די שעהנסטע געפיהלען, די שטאַרקסטע פערלאַנגען פון דער נאַציאָן און פונ'ם קלאַם, צו וועלכע ער געהערט, פון דער געזעלשאַפט און סביבה, אין וועלכע ער לעבט, דאַרף ער אין זיך בעזיד. צען אזא קראפט, מיט וועלכער ער זאל קענען אָנצינדען די דאָזיגע געפיהלען און פערלאַנגען אויך אין די הערצער און די נשמות פון אַנדערע, אזוי אַז זיי זאָלען ווערען דער אויסדרוק אויב נים פון דער גאנצער מענשהיים, איז כאטש פון א גרויםען טהייל פון איהר.

אין די ווערק פונ'ם קינסטלער דארף זיך אָבשפּיעגלען דאָס אייביגע זוכעניש פון דער מענשליכער נשמה, דאָס אייביגע שטרעבען איהרעס צו עפּעס העכערעס, גרעסערעס, און דעם קינסטלער'ס ליידען און פריידען דארפען ווערען איהרע ליידען און פריידען, אקוראט ווי איהרע ליידען און פריידען דארפען ווערען איהרע ליידען און פריידען דער קינסטלער'ס. נאָר דאַן ווען דער קינסטלער גיסט זיך צונויף אין איין גאַנצעס מיט זיינע מיט מענשען, אָדער ווי טאָלסטאָי דריקט זיך אויס, "ווען ער ליידט צוזאמען מיט זיי, כדי צו געד "ווען ער ליידט צוזאמען מיט זיי, כדי צו געד

צווישען זיי, האָבען איצט אָנגעהויבען ארויס־ צוגעבען אזעלכע ווערק, ווי טשעכאוו'ם און טור־ געניעוו'ם, בעווייזט, אז דאָם ברייטע, גרויסע לעבען פאדערט דאָם זייניגע און געגען איהם זיינען אהנמעכטיג אפילו די שטארקסטע צווי־ שען די מענשען־קינדער...

די ראָזיגע אויסגאבען בעשטעטיגען, אז אונזער ליטעראטור טרעט אריין אין א נייע עפּאָכע, ווען זי ווארפט אוועק דאָס נאכשלעפּען זיך אין עק, ראָס געבען פון פּיצלעך און מאָנצלעך און נעהמט אָן א סיסטעמאטישען פּלאן בעקאנט צו מאכען די אידישע לעזער מיט די גרויסע וועלט־קינסטלער, וועלכע דיענען פאר דער בעס־טער ציערונג אין יעדער ליטעראטור, אויסצור טער ציערונג אין יעדער ליטעראטור, אויסצור בילדען ביי זיי א פאלשטענדיגען בעגריעף וועגען די ראָזיגע אלע קינסטלער און ניט צו בענוגע־נען זיך גאָר מיט אייגצעלנע קליינע מאָדערנע נען זיך גאָר מיט אייגצעלנע קליינע מאָדערנע ארויסטראָגען....

דער אידישער לעזער איז נאָד יונג, ער הויבט נאָך איצט אָן צו לעבען מיט אן אייגענעם קולטורעלען לעבען, און דעריבער דארף ער שטודירען יענע שרייבער, וועלכע קענען פער־ טיעפערען זיין פערשטאַנד, איהם געבען בילדונג און וויסענשאפט, וועקען אין איהם א לוסט צו שעהנהיים, צו גרויסע וועלט־פּראָבלעמען, צו א זעלבסשטעגדיגען דענקען, און ניט די, וועלכע האָבען זיך שוין אין דעם אלעם ענטטוישט און ווייםען נאָר ווי צו גריבלען זיך אין זייער איי־ געגע נשמות פון איבערזעטיגקייט אין פערשיע־ דעגע ערדישע תאוות. דער אידישער לעזער האָט נאָד וועניג גענאָסען פונ'ם לעבען, כדי ער זאל עם שוין קענען פערהאסען, ער האט נאָך וועניג די וועלט ערלערענט, אז ער זאל שוין ווערען א פעסימיסט, און עס איז קיין צווייפעל ניט, אז אויסער ענטטוישונג און פעסימיזם קענען איהם ערוויילע די מאָדערניסטען ניט געבען, ווייל אויף צו געפינען אין זיי די ליכטיגע זיי־ טען איז ער נאָך וועניג ענטוויקעלט. צו אַזאַ שטופע וועט ער דערגרייכען נאר דאן, ווען ער וועט פריהער שטודירען, און פלייסיג שטודירען, די קלאסיקער טאָלסטאָי, טשעכאוו, טורגעניעוו און עהגליכע שרייבער, ווי זיי, אריינגערעכענט אין דעם, זעלבסטפערשטענדליך, אויך אונזערע אייגענע קלאסיקער. אָט וואס דאָס נייע לעבען דיקטירט....

פינען רעטונג אָדער טרייסט", ווען זיינע איבער־ לעבונגען פון א יחיד ווערען פערוואַנדעלט אין די איבערלעבונגען פון א כלל, קען מען זאגען, אז ער האָט דערגרייכט די העכסטע שטופע פון קונסט.

מיט דעם איז נאָך אָבער ניט געזאגט, אז די קונסט דארף ניט זיין פריי, אז זי דארף זיך אונטערזואַרפען אונטער די הערשענדע מיינונ־גען און שטרעבונגען. די אמת'ע קונסט איז פריי אין איהרע וועגען און זוכענישען, זי איז פאר זיך אליין א געזעץ, זי בעשאפט אליין איד דעען, שטרעבונגען און מיינונגען. אין דעם זין דריקט די פארמול "קונסט פאר קונסט", פאל־דיקט די פארמול "קונסט פאר קונסט", פאל־דאָס איז גאַנץ פערשטענדליך:

די קונסט בכלל האָט ניט קיין טענדענציעד זע אייגענשאפטען, ווייל יעדע טענדענין דרינגט ארויס פון א בעוואוסטזיניגען ארט דענקען, פון א פאָראויס בעשטימטען מוסר השכל, וועלכען דער קינסטלער וויל דורכפיהרען אין זיין ווערק. דער אימפּולס פון אמת'ן קינסטלערישען שאפען איז אָבער א סטיכיש־אונבעוואוסטער. ער איז אָבער א סטיכיש־אונבעוואוסטער. ער מערקט ניט אָן פאראויס קיין בעזונדערע רא־מען, ער שטעלט ניט אוועק קיין שום גרענעצען. דער קינסטלער שאַפט, ווייל ניט שאַפען קען ער ניט.

בילדער געשאפענע ווען די רופען ארוים געוויםע וועקען דעם געפיהלען, געדאנק אין א פון בעשטימד ריכטונג טע אידעען, איז דאָס ניט דערפאר, וואס דער קינסטלער האָט אין פּראָצעס פון שא־ פען געשטרעבט צו דעם, נאָר די געהיימע קראַפט פון רוח הקודש האָט איהם בעהערשט מיט איהר גאַנצען צויבער, און ער האָט זיך ניט געקענט בעפרייען פון איהר דראַנג. זיין אייגענער ווי־ לען האָט דאָ קיין שליטה ניט געהאט. די געפיה־ לען און אידעען זיינען ענטשטאנען פון זיך מלוון.

די ווירקונג פון אזעלכע סטיכייט אַרויסגער רופענע געפיהלען און געראַנקען איז פיעל שטארקער, בעפעהלענדער איידער פון יענע, וועלכע ווערען בעפאָר אָבגעוואויגען און אָבגער מאסטען אין פילייכט אויף קינסטלערישען, אָבער דאָף אריטמעטישען מארף. זיי געפינען אלע מאָל א טיעפען אָבקלאנג אין האַרצען, הויבען אָן מאָל א טיעפען אין תהום פון דער נשמה עפעס צו בעוועגען אין תהום פון דער נשמה עפעס גרויסעס, מעכטיגעס, וועלכעס ווערט נאָף דעם

איינגעזאפּט אין דאָס גאַנצע מענשליכע וועזען,
ווי אן אינערליכע אייגענשאַפט, ווי א טייל פון
אייגענעס "איך". מען בעמערקט אפילו ניט ווי
דאָס פּאַסירט, מען קען אַפּילו ניט אנאליזירען
זייער ענטשטעהונג, אקוראט ווי מען קען ניט
בעגרייפען, ווי אזוי בעטהאָווענ'ס אָדער וואַג־
נער'ס מוזיק ערוועקט פּלוצלונג פרייד און טרוי־
גער, ליעבע און פערצווייפלונג, צאָרן און פּראָ־
טעסט.

אין דער דאָזיגער אייגענאַרטיגקייט אין בעהאַלטען די גאַנצע שטאַרקהייט און גרויסקייט פון יעדען קינסטלערישען זשעניע, ווייל דאָס בעווייזט, או דאָס שאַפען איז ביי איהם אַ נאַ־ טירליכעס, פון אמת'ער גאָט'ס גנאד.

צו דיעזער קאטאגאָריע קינסטלער געהערען אויך טשע כאָוו און טור געניעוו. מיר וועלען אָנהויבען פון טשעכאָוו'ן.

.3

םשעכאוו אלם קינסטלער.

וועגען טשעכאָוו׳ן אַלם מאַהלער פונ׳ם אַל־ טעגליכען לעכען דרוקען זיך אין "צוקונפט" ארטיקלען פון דר. מ. לאנדא, און דאריבער וויל איך וועגען דעם ניט רעדען. איך וויל זיך דאָ הויפּטזעכליך אָבשטעלען, איידער איך געה אריבער צו דער בעטראכטונג פון דער איבער־ זעצונג, אויף טשעכאָוו׳ן אלם קינסטלער און סאָציאלען דיכטער.

ווי עם איז שוין געווען אָנגעוויזען אין פּאָר ריגען קאפּיטעל, געהערט טשעכאָוו צו יענער קאטאגאָריע קינסטלער, וועלכע שפּיעגלען אָכ אין זייער שאפען דאָס אייביגע זוכעניש פון דער מענשליכע נשמה, דאָס אייביגע שטרער בען איהרעס צו עפּעס העכערעס, גרעסערעס, און אלס זוהן פון רוסישען פּאָלק שילדערט ער דאָס אין בילדער פון ריין נאציאָנאַלען רוסישען לער בען, וועלכע האָבען אָבער אויך א גרויסע אינ־ טערנאציאָנאַלע בעדייטונג.

אלס פרייער קינסטלער איז טשעכאָוו ווייט פון וועלכער עס איז טענדענין, און דאריבער זעהן פון וועלכער עס איז טענדענין, און דאריבער זעהן מיר גיט אין זיינע ווערק קיין הערשענדע איד דעען, מיינונגען, איינגעפאסטע אין געוויסע ראד מען. אוא זאך קען מען ביי איהם פאר קיין פאל ניט געפינען. זיין ציעל איז ניט ארויסצוברענדניט געפינען עס איז מוסר השכל, ווי מיר בעגעד גענען עס גאנין אָפט ביי אַנדערע גרויסע רוסישע גענען עס גאַנין אָפט ביי אַנדערע גרויסע רוסישע שרייבער, נאָר צו שילדערען דאָס לעבעריגע לעד

בען, אזוי ווי עם שטעלט זיך פאר פאר זיינע קינסטלערישע אויגען; און מאָמער רופען ארוים זיינע שילדערונגען אַ גאַנצען ים פון פאָר־ שטעלונגען, בעגריעפען און אידעען, איז דאָס ניט דערפאַר, וואָס ער האָט אזוי געוואָלט, וואָס ער האָט געשטרעבט צו דעם, נאָר דערפאַר וואָס דאָם לעבען אליין, וואם ער מאהלט, ענטהאלט זיי אין זיך פערבאָרגען, און ווען ער עפענט אויף די נשמה פון זיינע העלדען, ערשיינען זיי פאר אונז גאָר אָהן זיין וויסען און בעהערשען אונז מיט זייער קראפט אין דער געשטאלט פון געפיה־ לען, וועלכע קריסטאַליזירען זיך נאָך דעם אוים אין בעשטימטע געדאַנקען. דאָס קומט פאָר ניט נאָר אָהן דעם ווילען פונ'ם קינסטלער גופא, נאָר אויך אָהן אונזער אייגענעם ווילען, אַזוי אַז מיר בעמערקען אַפילו ניט אויף וואָסער אופן האָט זיך אין אונזער מארף אויםגעוועבט דער אדער יענער געראַנק, די אָדער יענע אידעע. אַזוי נאַטירליך וואַקסען זיי אַרוים פון דעם, וואָס מיר האָבען געלעזען.

אויף עפענען נשמות איז טשעכאוו א גרויסער מייסטער. איהם איז גענוג נאָר אַ פיהר צו טהאָן מיט זיין פּינזעל, אָנצואוואַרפען נאָר אפּאָר שטריכען, און מיר דערזעהען פאר זיך א גאַנצען מענשען מיט אַלע זיינע אינערליכע בע־ וועגונגען, וועגען וועלכע מיר האָבען פריהער קיין שום אהנונג ניט געהאט. עס איז נאָר צו בעוואונדערען, ווי פון דעם דאָויגען, דוכט זיך שטיפערישען פיהרען מיט'ן פּינזעל, פון די דאָ־ זיגע איינצעלנע אַזוי זיך אָנגעוואָרפענע שטרי־ כען שטייגט פאַר אונז אויף גאַנץ רוסלאַנד מיט אַלע איהרע קלאַסען, שיכטען, גרופּען אין זייער מיטעלמעסיגקייט, גייסטיגער שוואכהיים און מְהנמאכט. איהר האָט דאָ פאר זיך די גאַנצע מענש־ ליכע געזעלשאפט, וועלכע איז נאר איינד געטהיילט אויף נאציאָנען לויט דער פארם, אבער מאכט אומעטום דורך דעם זעלבען פּראָצעס פון ענטוויקלונג מיט אלע איהרע קעמפפע, ענטטוי־ שונגען און האפנונגען.

אין דער שילדערונג פון די דאָזיגע זייטען,
אין דעם אויפדעקען פון דער פּוסטקייט, פון דעם
הבל הבלים, פון דער גרויהקייט, וועלכע הערשען
אין דעם אלטעגליכען לעבען, האָט טשעכאָוו צו
זיך קיין גלייכען ניט אין דער וועלט־ליטעראַ־
טור, און די אַרט און ווייזע, ווי אזוי ער טהוט
עס, איז פאָלגענדע:

אזוי ווי די אויפגאבע פון דער קונסט איז צו פעראלגעמיינערען דאָם איינצע לנע, דאָס הייסט, פון בעזונדערע אָבגעריסענע שטיקלעך פונ'ם לעבען בע־ שאַפען א פערשיעדענארטיגעס בילד, וועל־ כעם זאל דיענען פאר א מוסטער פונ'ם גאַנצען לעבען אין אַלע זיינע הויפּט־שאטירונ<mark>גען,</mark> פעראַלגעמיינערט טשעכאָוו גיט די אַ ל ז י י־ ם י ג ע שטריכען פון דעם מענשענ'ם נשמה, נאָר די איינזייטיגע, און ניטיענע, וואס האָבען צו טהאָן בלויז מיט איהר גרויסקייט, שטאַרקייט, געטליכען פּלאַטער, ווי צום ביי־ ישפּיעל, ביי דעם ענגלישען דיכטער ביי ר אָן, נאָר מיט איחר שוואכהייט, ווילענ־ לאויגקיים און אפצטיע. מיר זעהען פאר זיך ניט העלדען, נאר קליי־ נינקע מענשעלעך מים קורצויכטיגע השגות און פּיטשעמאָנטשיקע אינטערעסען, אָבער אין זייער געשטאלט האָבען מיר דאָס גאנצע לעבען אין זיין אייביגער יאָגעניש און האוועניש, און אויב ביי בייראָנען — ווי עס בעמערקט פּרא־ פעסאָר בולגאקאָוו, אין זיין אבהאנדלונג — (26 טשעכאָוו אַלס דענקער" (זייט אַלס דענקער) זעהען מיר א טיעפע ענטוישונג ליעב דעם, וואס דער מענש־העלד קען נים ווערען קיין מענש־גאט, אז ער דער־ פליהט צו אוא הויך, פון וואנען העכער צו פליד הען איז שוין ניטאָ קיין שום מעגליכקייט, טרוי־ ערט טשעכאוו פערקעהרט אויף דעם -- וואס דער געגענווערטיגער מענש האָט גאָר אין גאַנצען קיין פליעגלען ניט און קען זיך אפילו ניט דערהויבען צו יענער הויך, צו וועלכען ער האט יא א מעג־ ליכקיים צו דערגרייכען. דער אונטערשיעד אין דער שטימונג איז דאָ א גרויסער.

בייראָן זעהט פאר זיך קיין אויסגאנג ניט, ווייל זיין מענש־העלד האָט שוין אלץ ערווארר בען און האָט דעריבער ניט וואס צו שטרעבען ווייטער אין דער אונענדליכקייט, וועלכע ער האָט שוין דערגרייכט ביז דעם מעגליכסטען גרענעץ. טשעכאָוו אָבער האָט פאר זיך אַ סך וועגען, א סך אויסגאנגען, ווייל זיין קליינער מענשעלע האָט נאָך קיין זאך ניט דערגרייכט, און אויב ער וועט דאָס צוליעב זיין ווילענלאָזיגקייט קיין מאָל ניט דערגרייכען, וועט אויף זיין אָרט קומען אן אנדערער, אזא וואָס וועט האָבען פליעגלען און מוטה, ווילען און שטארקהייט. דאָס לעבען איז נאָך פאראויס און "די מאמע־רוסלאנד —

ווי עם דריקט זיך אוים זיינער אַן העלד — איז גענוג גרוים..."

מיט דעם, וואס ארויסברענגענדיג די איינדייטיטגקייט פון דעם מענשען, טרויערט טשער כאוו אויף זיין ווילענלאזיקייט און שוואכהייט, איז ער שוין ניט קיין גלייכגילטיגער און קאלד טער בעאָבאַכטער פונ'ם לעבען, נאָר אַ דענקער, וועמענס האַרץ וועהטאָגט און בלוטיגט פון מיטדלייד, אָבער האָפט אויך און גלויבט. טשעכאָוו מאַכט ניט שוואַרצער די פאַרבען, ער איז קינסטדלעריש איינפאַד, עכט רעאַליסטיש און צו דעם אלעם אינטים און הארציג, אזוי אז אויף זיינע ווערק איז בעגאָסען אַ בעזונדערע צערטליכקייט, ווערק איז בעגאָסען אַ בעזונדערע צערטליכקייט, וועלכע מאַכט איהם פאר איינעם פון די גרעס־טע, "דיכטער פונ'ם וועלט־שמערץ".

ווען מען זאל וועלען אין קורצעןכאראקטעריד זירען זיין טאלענט, קען מען צו איהם אם בעסטען צופאסען די כאראקטעריסטיק, וועלכע ער גיט דעם סטודענט וואַסיליעוו, אין דער ערצעהלונג, א נערוועזער אנפאל" (אין דער אידישער איד בערזעצונג, דריטער באַנד, זייט 239):

עס זיינען דאָ שרייבער־מאַלאַנטען, מאַר לאַנטען פאר דער ביהנע, פאַר מאַהלעריי און קונסט, ער אַבער בעזיצט א גאַנין בעזונדערען טאַלאַנט — אַ מענשליכען. ער האָט אַ מערקד ווירדיגען טיעפען געפיהל פאר די ארומיגע ליידען. אזוי ווי א גוטער אַקטיאָר שפּיעגעלט ליידען. אזוי ווי א גוטער אַקטיאָר שפּיעגעלט אָב אין זיין שפּיעלען פרעמדע בעוועגונגען, אַ פרעמד קול, אזוי קען אויך וואַסיליעוו אין זיין נשמה אַבשפּיעגלען פרעמדע וועהטאָגען". און נשמה אַבשפּיעגלען פרעמדע וועהטאָגען" און גערעכט איז דער אויבענדערמאָנטער פּראָר פּעסאָר בולגאַקאָוו, ווען ער זאָגט:

"די רוסישע ליטעראטור האָט ארויסגער שטעלט א גאנצע רייהע גרויסע הומאניסטען, ווי דאָסטאָיעווסקי, טאָלסטאָי, גארשין, אוספּענר סקי, און צו זיי וועט מיט עהרע און ווירדע צוגערעכענט ווערען טשעכאוו'ס נאמען. אייניגע אינטימע בלעטער טשעכאוו'ס רעדען צום הארין, פונקט ווי מוזיק, און דאן דערמאנט ער דעם עהנליכען צו איהם גרויסען מוזיקאלישען ליריך קער טשאַיקאָווסקי, וועמען ער האט געווידמעט איינע פון זיינע ערשטע זאמלונגען". ("טשעכאוו אלם דענקער", זייט 21).

טשעכאָוו ניט גאָר אלס רעאַליסט־הומאַר ניסט, גאָר אויך אלס טיעפער דורכגעדרונגענער ליריקער ליעבט דעריבער ניט נאָר דעם מענשען, נאָר אויך די נאטור מיט א זעלטענער צארטקייט.

גאנץ אפט גיסט ער זיך צונויף מיט איהר אין איין וועזען, און ער פערגעסט אן דער קליינליכער מענשליכער וועלטעל מיט אלע איהרע ליידען אוז פייז.

פאראן ביי איהם אן ערצעהלונג "אין גראָ־ בען", וועלכע איז נאָד, ליידער, אין אידיש ניט איבערזעצט, און ווער עס האָט זי געלעזען, וועט, דוכט זיך, קיין מאָל ניט פערגעסען די סצענע, ווען די אונשולדיגע אונגליקליכע ליפא, וועלכע איז אָריינגעפאַלען אלם שנור אין הויז פון אַ דאָרפישען בעל־הגוף - "קולאַק", ליעגט ביי נאַכט אין שייער מיט איהר מוטער פּראָס־ קאָוויא, אויך אוצ ריינע אונשולדיגע נשמה, ווי די טאָכטער, און ביידען איז אונהיימליך, ביידע פיהלען "די נאָהענטקייט פון שלעכטס, פון זינד, פון אונגליק. און פאר וואס האסטו מיר אוועקגעגעבען אהער, מאמעלע! — זאגט ליפא כוען דארף חתונה האָבען, קינדעלע, אזוי איז — שוין ניט פון אונז בעשטימט.-און א געפיהל פון טרייםטלאזען שמערץ איז גרייט געווען צו בע־ הערשען זיי. זיי האָט זיך געדוכט אַז עמיצער קוקט פראָב פון הימעל־הויך, פון דער בלאָה, פון דאָרט, וואו די שטערען לייכטען, און זעהט אלץ, וואָם עם קומט פאר אין אוקלעיעוואָ, היט. און ווי גרוים עם זאָל ניט זיין דאָם שלעכטם, איז דאָך אַלץ די נאַכט שטיל און הערליך, איז נאָך אלץ פאראן אויף גאט'ם וועלט אמת און וועט זיין, אויך אזא שטילער און הערליכער. און אַלץ אויף דער ערד וואַרט נאָר צונויפצוגי־ סען זיך מיט'ן אמת, ווי דער לבנה־שיין גיסט זיף צונויף מיט דער נאַכט. און ביידע בערוהיגטע, צוטוליענדיג זיך איינע צו דער צווייטער, זיי־ נען איינגעשלאָפען".

מְבער נאָך ריהרענדער מיט איהר טיעפען ליריזם איז די סצענע, ווען די זעלבע ליפּא טראָגט פוֹן האָספּיטאַל, איינגעוויקעלט אין א קאָלדערע, דאָס טויטע קערפּער פון איהר זוהנעד לע, וועלכע איהר שוועגערין, די פערברעכערישי אקסיניא האָט אָבגעגאסען מיט זודיג וואסער, כדי מיט זיין טויט פּטור צו ווערען פון א יורש פון איהר שווער'ס עשירות. דאָס קינד איז געד ווען פאר ליפּאַ'ן דאָס איינציגע טרייסט אין לעבען. אין איהם זיינען געווען פערקערפערט לעבען. אין איהם זיינען געווען פערקערפערט איהרע בעסטע האָפּנונגען און שטרעבונגען, און מען קען זיך לייכט פּאָרשטעלען איהר געמיטה, ווען זי דאַרף זיך אַזוי טראַגיש צושיידען מיט איהם.

אויף דער ערד קוקט אַראָב אן אויסגעשטע־ רענטער הימעל מיט אַ זילבערנער לבנה, און ליפא געהט איבער'ן פעלד צווישען דעם פריה־ לינג'ם־גערויש פון דער וואַרימער נאַכט, א בע־ טויבטע פון דעם געזאנג פון די נאכטיי גאלען, פון דעם קוואקען פון די זשא־ בעם און צוויטשערען פון די אונבעקאנטע פויגלען. — "די האָזיגע אלע בעשעפענישען האָבען געשריען און געזונגען, כדי קיינער זאל ניט שלאָפען אין דעם דאָזיגען פריהלינגס־ אבענד און אז אלע, אפילו די בייזע זשאבעס, זאָלען טהייער האַלטען און געניעסען יעדע מי־ נוט: לעבען לעבט מען דאָד נאָר איינמאָל!"! און אַ מאָדנעס געפיהל כאַפּט אַרום דאָס — יונגע האַרץ, וועלכעם איז אויסגעדריקט אַם שטאַרקסטען אין די פּאָלגענדע שורות: "אָה, ווי איינואַם איז אין פעלד ביי נאכט, צווישען דעם דאָזיגען געזאַנג, ווען דו אליין קענסט ניט זינגען, צווישען די אונאויפהערליכע געשרייען פון פרייד, ווען דו אליין קענסט זיך ניט פרעהען...י

אין די ביידע סצענעס זעהן מיר, אַז דאָרט וואו דער קינסטלער ברענגט זיינע העלדען אין אַ בעריהרונג מיט דער נאַטור, ערוועקט זיך אין זיי אַ העכערעס געפֿיהל, אַ גלויבען, אַ לוסט צום לעבען, און דאָם בעווייזט, אַז די גרויהקייט, די אָבגעשטאַנענקייט פון דעם מיטעלמעסיגען נאָר־ מאַלען מענשען, וועלכען דער בעריהפטער איז טאַליענישער געלעהרטער לאַמבראָזאָ כאראקטע־ ריזירט אלם "אנשטענדיגען ארבייטער, עגאָ־ איסט, געדולדיגען, רוטיגיער, אלם אזעלכען, וואם אָכט יעדע מאַכט, וואָס האָט אַ גוטען אפּעטיט, און איז אַ היימישע חיה", האָט ניט אַרױפגע־ ווארפען אויף טשעכאָוו'ן קיין פעסימיזם, ווי פיעלע ווילען עם בעהויפטען, פערקעהרט, שיל־ דערעגדיג די קליינינקע פענשעלעף פים זייער שמאָל־קעפּיגקייט, האָט ער אין זיי אויסגעפונען דאָם עכט מענשליכע, פון וועלכען ער האט גע־ שעפט גלויבען און האפנונג...

אמת, טשעכאוו בעדויערט זעהר, וואס אונד זער לעבען בעשטעהט נאָר פון לאָמבראָזאַ'ם נאָר־מאַלע מענשען און אין "פּאַלאַטע נומער זעקס", ברענגט ער ארויס א מענשען, וועלכער איז אראָב פון זינען פון צופיעל דענ־קען און איז אין פערגלייך מיט דער ארו־קען און איז אין פערגלייך מיט דער ארו־מיגער גלייכגילטיגער סביבה דאָך דער גע־

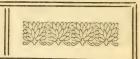
זינדסטער אין גייסט, אָבער. אויך דער דאָזי־
גער העלד געפינט, ווען ער רעדט וועגען אונד
שטערבליכקייט, אז אפילו אין דער מענשליכער
נארישקייט זיינען פאראן בעוואוסטזיין און
ווילען און במילא שטעהט שוין דער מענש
העכער פון דער בלינדער נאטור מיט איהרע אונד
בעוואוסטע פּראָצעסען. אזא אנערקענונג מוז
פיהרען צום אפּטימיזם, ווייל בעוואוסטזיין און
ווילען זיינען פעהיג צו בעשאפען ביי בענשען
פליעגלען, אויף וועלכע ער זאל זיך קענען אויפד
הויבען אין דער אונענדליכקייט, און דאָס ווייל
דאָך טשעכאוו, צו דעם שטרעבט ער דאַד, ווי
מיר האָבען שוין פריהער בעמערקט, פערגליי־
כענדיג איהם מיט בייראָנ'ען.

דאָס שטרעבען און האפען זיינען אויף אזא אופן "די אינטימסטע ספּרוזשינעס" פון טשע־ כאָוו'ם שאפען און מען קען פאלשטענדיג איינ־ פערשמאַנדען זיין מיט דעם רוסישען קריטיקער אווסיאניקא־קוליקאָווסקי, ווען ער זאגט, אז די דאָזאגע ספּרונזשינעס "זיינען געווען פוןאיין זייט דער אוכעטיגער שמערין, וועלכער עם האָט ביי איהם אַרױסגערופען דאָס בעאָבאַכטען פון דעם געגענווערטיגען לעבען און דאָס אויס־ פּאָרשען פון דער נשמה פון דעם געגענווערטיגען מענשען, און פון דער צווייטער זייט ד אָ ס קינם טלערישע אריינקוקען אין א בעסערע צוקונפט, אפשר נאָך ווייטע, ניט צו־ גענגליכענע פאַר אונז. צו דעם דאָזיגען אריינ־ קוקען אין דער צוקונפט האָט זיך בעהעפט ווי א ציטריג־פריידיגעס, קוים צאנקענדעס פּאָר־ געפיהל פון די קומענדע גליקליכע דורות, וועל־ כע וועלען איבערוואַקסען אַלץ, וואָס שמאָל איז, וואָם געמיין און קליינליף־שלעכט, וואָם פער־ קריפעלט אווי די נשמה פונ'ם מענשען און פון די, וואס לעבען מיט א פולען, ברייטען לעבען פון פערשטאַנד און געפיהל". (אווסיאניקא־ קוליקאָווסקי, געזאַמעלטע שריפטען, 5טער באנד, זיים 123).

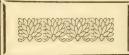
טשעכאָוו האָט געגלויבט, אז פּערי שטאני און געפיהל וועלען סוף כל סוף זיעגען, און דאָס האט ער אם שטאַרקי סטען, אם שעהנסטען, אם הערליכסטען פערקערי פּערט אין אלץ, וואס איז ארויס פון אונטער זיין קינסטלערישען פעדער...

(שלום קומט).

מאיר בלינקין.

דער העלר.

עדער אייפערזיכטיגער מאַן איז געגריכען צו א משוגע'נעם הונט. יעס סעררי. דער חלוק איז גור, וואָס א משוגע'נער הונט בייסט, ביז וואַגען מען דערוויסט זיף, ביז וואַגען מעו דערוויסט זיף, אז ער איז משוגע; כאַפּט מען

זיך אָבער, האַקט מען איהם באַלר אַראָפּ דעם קאָפּ. און אַ משוגע'נער מאַן בייסט אייביג, דאָס גאַנצע לעבען, ער פערגיפטעט דאָס גאַנצע הויז געזינד און מען לאָזט איהם נאָך ארומגעהן פראַנק און פריי!"

די דאָזיגע ווערטער האָט געזאָגט סיימאן קאהן, א צושניידער ביי קלאָוקס און א צו־ קונפּטיגער דענטיסט; א שעהנער, געזונרער זיעבען און צוואַנציג יעהריגער יונגערמאַן.

געזאָגט האָט עס קאָהן, ביי די פריעדמאנס אין הויז, וואוהין ער, און נאָד יונגעלייט און מיידלאַד קומען אָפּט אריין. די מענער קומען אהין אריין, ווייל פריעדמאנס מיזינקע, די צוואַנ־ציג יעהריגע ראָזי, איז נאָד שעהנער פון איה־דע דריי פערהייראטע שוועסטער, און די מייד־דע דריי פערהיין, געוועהנליד, צוליעב די יונ־גע לייט און אביסעל טאקי צוליעב ראזי'ן אויד.

רערזעהענדיג, אז זיינע רער האָבען גע־ מאַכט אויף אַלעמען אַ גוטען איינדרוק, דער עיקר אויף ראָזי'ן און איהרע עלטערען, איז קאָהן בעגייסטערט געוואָרען פון זיך זעלבסט און האָט גערערט נאָך העבער, ווי פריהער און מיט מעהר

"ווען איך וואלט ביד געהאט, ווען עס
וואלט זיך נור ווענדען אָן מיר, וואלט איך גער
הייסען אלע גייסטיג קראנקע בעפרייען פון די
משוגעים אנשטאלטען און אנשטאט זיי, זאָל
מען אהין פערשפּארען די אייפערזיכטיגע מער
נער. און ווירקליך, שטעלט אייך פאָר אזא דומר
הייט, אזא געמיינהייט, אזא פּראָסטקייט, איך
האָב גאָר קיין קיין ווערטער נישט, ווי אזוי עס
אָנצורופען, אַ מאַן ווערט פריש און געזונד און
משוגע און הויבט אָן הושר זיין זיין פרוי... זיין
פרוי, זיין בעסטען פריינד אין דער גאַנצער

וועלט, זיין לעבענס בעגלייטערין, די מוטער פון זיינע קינדער, און ער פיהלט גאָר בשעת מעשה ניט, ווי ביטער ער בעליידיגט זיף אליין דער־מיט, ווי אזוי ער מאַכט זיף אליין צום נארן. מיט, ווי אזוי ער מאַכט זיף אליין צום נארן. ווארום, וואָם הייסט נישט גלויבען דער אייגער נער פרוי? ווי אזוי קענסטו גאָר מיט איהר לעד בען א טאָג, א שעה, א רגע אויף אזא'ן אופן? בען א טאָג, א שעה, א רגע אויף אזע'ן אופן פצענען פון אייפערזוכט, נאָך אלע סקאנדאלען, מיז אין צוויי שעה ארום בעטען זיי זיף איבער, מען קושט זיף, ווי גאָר ניט געוועזען. נו, פרעג איך אייך, איז עם נישט קיין ווילדע, געמייד נע משוגעת?"

ענדיגענדיג רעדען האָט סיימאָן קאָהן נצחונ'דיג זיך אַווקעגעזעצט אויף אַ שטול, האָט ארויסגענומען אַ ציגאר און, פעררויכענדיג, אויפגעהויבען די אויגען אויפ'ן ארומיגען עולם. אויפגעהויבען די אויגען אויפ'ן ארומיגען עולם. זיינע אויגען האָבען געלויכטען, זיין געזונדער פּנים האָט געפלאַמט, און די שוואַרצע אויד גען האָבען געגלאַנצט אזוי ווי ערדיקוילען געגען גענ דער זון.

די שעהנע, צאַרטע ראָזי האָט מיט שטאָלץ געקוקט אויף סיימאָנען, אין איהרע גוטע, ברוי־ נע אויגען האָט געברענט אַ הייליגער פייער, וואָם האָט דערצעהלט, וואָם ביי איהר אין דער נשמה קומט איצט פאָר. וואָלט זי זיך נור נישט געשעהמט, וואָלט זי געוויינט און געלאכט פון גרוים גליק. זי ווייםט אליין גישט, וואָם זי וואָלט געטאָן. זי איז אזוי גליקליך, אזוי גליקליך! ווען עם וואָלט מעגליך געוועזען אויף איין וויי־ לינקע פערמאַכען אַלעמען די אויגען, כאָטש נור אויף מַ רגע'לע; זי זמָל נור קמָנען צושפּרינגען צו איהר טייערען, האַרציגען סיימאָנען, אוים־ קויטען זיינע קלוגע אויגען, אַרופינעהפיען זיין קלוגען קאָפּ, און זיך איינזאפען אין די ליפען, וועלכע האָבען נור וואָס גערעדט אזוינע קלוגע, אמת'ע רעד.

ערשט איצט האָט ראָזי דערפיהלט, ווי קרום זי האנדעלט געגען סיימאָגען, ווי אונגער רעכט זי איז, בעת זי ענטפערט איהם קאלט, אויף זיינע צערטליכקייטען. פאר וואָם, פאר וואָם ענטפערט זי איהם שטענדיג טרוקען? וואָם האָט זי צו איהם? ער איז דאָך אזא גוטער, אזא'ן ערעלער מענש, ער וועט איהר נישט פער־וויסטען די וועלט, ווי עם פערוויסטען די מענער איהרע שוועסטער.

אָה, זאָל נור קומען די גליקליכע צייט... און זי מיט איהר סיימאָנען וועלען דיענען אַלּס ביישפּיעל, נישט נור איהרע שוועסטער, נור פאר אַלע זייערע בעקאַנטע.

מיין טייערער סיימאָן, אה, הלואי וואָלד, מען אַלע מענער געוועזען אזוי ווי דו, ווי גוט טען אַלע מענער געוועזען אזוי ווי דו, ווי גוט עס וואָלט געוועזען, וויפיעל אונגליקליכע פאַד מיליעס וואָלטען גליקליך געוועזען", האָט ראָזי געטראַכט. און דער געדאַנה, וואָס זי איז גליקד געטראַכט. און דער געדאַנה, וואָס זי איז גליקד ליכער פאר פיעלע אַנדערע, האָט איהר פער־קלעמט דאָס האַרץ, זי האָט דערפיהלט, אַז עס קומען איהר ארויף טרעהרען צום האַלז.

אויף זעהר אַ מערקווירדיגען אופן איז ראָד זי'ם געפיהל אַריבערגעגאַנגען צו איהרע על־ טערען, צו אַלע איבריגע, אזוי, אז אלע אָהן אויסנאַהם האָבען דערפיהלט, אַז דאָ איז גור וואָם עפּעס פאָרגעקומען...

סיימאָן האָט טאַקע קליגער פון די איבריגע גערעדט, דאָס איז אמת. אין דער גאַנצער דער באַטע, איז ער געוועזען אי דער שטאַרקסטער, אי דער, וואָס האָט אַממעהרסטען פערטיידיגט די פרויען, און אזוי פייערדיג. אָבער אַלע האָד בען פערשטאַנען, אַז דאָ איז נאָד וואָס אַנדערש פאַראַן... זיי האָבען געפיהלט, אַז ראָזי און סיי־פאַר זיינען געוואָרען חתן־כלה און דאָס האָט זיי כמעט אַלעמען פערדראָסען.

ביים געזעגענען זיך האָט דער אלטער פעלדמאן, א איד פון א יאָהר פופציג, פון מי־ טעלען וואוקס, מיט א ברייטער, שווארצער באָרד און מיט שוואַרצע קלוגע אויגען גע־ זאָגט צו סיימאָגען:

דו ביזט א גוטער חברה־מאן, א ממזר א יונג, אָבער אָנפאנגס האָט איהר צַּלע געשלי־ פענע מיילכעלעך, ביזט ניט קיין נאַר, דאָס איז אמת...

ראָזי'ם מוטער, אפולע פרוי מיט א פער־ טראַכט פּנים, מיט גרויע האָר, האָט אָבגעזיָפְּ־ צעט, און צושאָקלענדיג מיט'ן קאָפּּ, געזאגט:

אמאָל פלעגען מאַן און ווייב זיעבען — מאָל זיעבען פּוד זאלץ אויפעסען, אבער אליין זיינען זיי פריש און געזונד געוועזען, און היינט

איידער מען עסט נאָך אויף זיעבען פונט זאלץ, עסט מען איינס דאָס אנדערע אויף...

אלע האָבען פערשטאַנען, וואס זי האָט דערמיט געמיינט, נאָר קיינער האָט ניט געפֿור נען קיין פּאסענד ווארט, וואס איהר צו ענטפעד רען.

ביים געזעגענען זיך, האָט זיך ראָזי געד זעגענט צום לעצט מיט סיימאָנ'ען. סיימאָנ'ען האָט זי געגעבען די האנד מיט אזא ווארימער און וויליגער ענטשלאָסענהייט, אז יעדער האָט דערפיהלט, אז ניט בלויז איהר האנד, נאָר דאָס הארץ, די נשמה, אז אין גאנצען גיט זי זיך צו איהם איבער.

א פּאָאר יונגע לייט, דערזעהענדיג עס, זייר נען אומעטיג געוואָרען, און די מיידלאָד האָבען זיך אלע מיט אמאָל מיאש געווען אין קאָהענ'ען. פאר זיי האָט ער פערלאָרען דעם גאנצען אינד טערעס...

* * *

זינט ראָזי האָט דערפיהלט א שטארקע ליעבע צו סיימאָנ'ען, האָט זי פון גרויס גליק אויפגעהערט עסען, טרינקען און,שלאָפען. יעדען טאָג האָט זי אויסגעקוקט די אויגען ביז זי האָט דערלעבט זעהען סיימאָנ'ען. סיימאָן האָט איהר דערפאר געמאכט פארווירפע, אָבער עס האָט גיהאָלפען.

ראָזי'ם מוטער האָט באלד פערשטאַנען, וואס ראָזי'ן פעהלט, און איינמאָל, מיינענדיג, אז ראָזי איז נישטאָ אין שטוב, האָט זי וועגען דעם פערפיהרט א שמועם מיט'ן מאן.

- האָרךּ, אלטער, דו זעהסט כאָטש, אז דאָס קינד געהט איין, ווי א ליכט...
  - פון וואָם ? --
- פון ווּאָס, פון ווּאָס ? האָט זי איהם איבערגעקרימט פערשטעהסט אליין ניט פון וואָס ? מען דארף "זיי" חתונה מאַכען!
- האָסטו דיר, זי ווייסט נור חתונה מצד כען... נו, ווי אזוי ? מיר ניט, דיר ניט, אבי חתונה מצַכען. ס'דארף דאָך עפּעס זיין א קבלתד קנין, צו וויים איך וואָס... מען האָט דאָך נאָך אפילו וועגען גאר ניט גערעדט...
- וואס גערערט, ווען גערערט, ווער דארף דען ריידען, היינט רערט מען ניט. זיי ביידע געד פעלען זיך ? האָסטו דיר, איז שוין אלעס אָבגער רערט. מיינסט אז היינט איז ווי אמאָל, וואס מען האָט געקוקט טאַטע־מאַמע אין מויל אריין?..

  הלואי וואלט איך געווען טאַקע נישט

  הלואי וואלט איך געווען טאַקע נישט

געפּאָלגט מיינע טאַטע־מאַמע... — זאגט דער אַלטער בכיון.

די אלטע ווייסט, אז דאָס שפּאַסט ער, נאָר זי מאַכט זיך, ווי זי וואלט עס ניט פערשטאַנען. וואס־זשע, ס'געפעהלט דיר ניט דער— מסהר, — קענסט נאָך חרטה האָבען...

הער נור, אלטע, דו נעהם זיך אקאָרשט — ניט איבער!...

* * *

דער מאַמעם געשפּרעדְ האָט געווירקט און גאָר אין גיכען האָט מען ראָזי'ן חתונה געמאַכט. ראָזי מיט סיימאָנ'ען זיינען געוועזען די ראָזי מיט סיימאָנ'ען זיינען געוועזען די גליקליכסטע פּאָאר אין דער וועלט. יעדער מיר נוט האָט זיך קאָהן אַלץ מעהר איבערצייגט, נואס פאר אן אָרענטליכע, וואס פאר א טהייערע ראָזי איז.

סיימאָן האָט זיך געוואָלט בעריהמען פאר זיינע בעקאנטע מיט זיין פרוי, מיט זיין פאר זיינע בעקאנטע מיט זיין פרוי, מיט זיין וואוינונג און מעבעל, האָט ער איינגעאלדען יעדען פון זיי, וועמען ער האָט נור אנגעטראָפען. ראָזי פון איהר זייט, די צארטע, גוטע, שטילע ראָזי, האָט בעטראַכט אלעמען, ווער עס האָט נור איבערגעטראָטען זייער שוועל, אלס זייערע פריינד; פאָלגליף דארף מען זיי אויפנעהמען, אזי ווי פריינד: געטריי, איבערגעגעבען. אז אווי וואס לאַדעט מען זיי איין?

אבער דאָם האָט ניט געטויגט. עס האָט ניט געטויגט, וואס ראָזי איז אזוי עהרליף, אזוי נאטירליף. די גוטע ראָזי האָט ניט פערשטאַנען איהר מאַן, כאָטש זייער אָפּט האָבען פיעלע זיי־ נע האַנדלונגען איהר אויסגעזעהען מערקווירדיג. אינמאָל האָט זיך איהר אויסגעדוכט, אז ער איז א היפּאָקריט, איז זי די גאנצע נאַכט ניט געשלאָפען און האָט אלין געוויינט. אויף מאָרגען האָט זי עס איהם דערצעהלט, האָט ער זי אויסגעלאכט, ווי מען לאכט אוים א קינד. אדרבא, ער האָט איהר נאָך דערוויזען, אז ער איז דער עהרליכסטער מענש אין דער וועלט. איז דער עהרליכסטער מענש אין דער וועלט. ראָזי האָט איהם געגלויבט, און איז ווייטער גליקליף געוועזען.

זי האָט אָבער ניט פערשטאַנען, פאר וואָס, ווען ער קומט אהיים און טרעפט קיינעם ניט, איז ער דעם גאנצען אבענד צו איהר גוט, אויפגעלעגט, טרעפט ער אָבער עמיצען פון זיי־ נע פריינד, וועמען ער אליין האָט איינגעלאדען, איז ער דעם גאנצען אבענד משוגע, דאס עסען טויג ניט, און קיין זאַך טויג ניט.

ראָזי האָט עס אונטערגעשטריכען אלס אב פאקט. ווען נור ער טרעפט וועמען, איז דער אבענד א פערשטערטער. דאָד, ווי איז דאָס מעגד ליך ?... ווי קען זי זיך גאר פארשטעלען, אז אזא מיאוס'ער געדאנק זאל האָבען א שליטה אויף סיימאָנ'ען ? און ווען ראזי האָט פיעל געד טראַכט וועגען. איהר לעבען מיט סיימאָנ'ען, האָט זיך איהר פארגעשטעלט אזא לעבען, ווי האָט פערגאָסען ביי איהרע שוועסטער, און זי האָט פערגאָסען.

"וואס־זשע הייסט עס פּאָרט — האָט זי געטראכט — האָט ער דען אליין ניט געואגט, אז יעדער אויפערזיכטיגער מאן איז געגליכען צו א משוגע'געם הונט... ניין, עס קען דאָף ניט זיין... עס קען ניט זיין, אז סיימאָן זאל זיין אויפערזיכטיג. עס מוז אודאי זיין אן אנדער אויפערזיכטיג. עס מוז אודאי זיין אן אנדער אורזאכע..."

עס זיינען דורכגעגאנגען וואָכען נאָדְ וואָד כען אין אן אונבעשטימטען צושטאַנד. ראָזי האָט אל׳ז נישט געוואוסט, וואס מיט איהר סיימאָנ'ען איז דער מעהר, און דערפאר האָט זי זיך געפונען, ווי ראזי אליין האָט אין געדאנקען פערגליכען איהר לאגע, צו איינעם, וואס האלט ביים אוועקפאָהרען. מיט אלעס איז מען גרייט און פערטיג, און פּלוצלונג קומט אָן א ידיעה, אז די פוהר קען ניט קומען. מען בלייבט איבער מיט די פּעקלעך ווארטען, אליין ניט וויסענדיג אויר וואס מען ווארט.

א לענגערע צייט זיינען ביי זיי קיין געסט נישט געוועזען, און זייער לעבען איז געוואָרען רוהיגער, שטילער און ווארימער. ראזי, ווי פיעלע איהרס גלייכען, האָט פאר א גוט ווארט, פאר א מילדען שמייכעל פונ'ם מענשען, וועמען זי ליעבט באמת, מוחל געוועזען אלע בעליידי גונגען און אלין איז געוואָרען וויעדער גוט, דוכט זיך נאָך בעסער, ווי פריהער. און ראָזי האָט זיך נאָך בעסער, ווי פריהער. און ראָזי האָט זעהר ערנכט געטראַכט, ווי אזוי אויסצומיידען עהנליכע פאסירונגען.

"די בעסטע זאף וועט זיין — האָט ראָזי געקלעהרט — אז איף זאל קיינמאָל ניט צונעהד מען קיין געסט אין מיטען דער וואָף. נאָר זונד טאָג, בעת ער איז אין דער היים". זי האָט געד פיהלט, אז דער געדאנק האָט אין איהר אָנגעד צונדען א פערדרוס, אָבער זי האָט מיט אלע מעגליבקייטען געזוכט צו פעדלעשען דאָס שלעכ־טע געפיהל צום מאַן.

"מסתמא איז מיר אזוי בעשערט". דיעוער

געדאנק האָט אָנגעפילט ראָזי'ס אויגען מיט טרעהרען, און, ווען זי האָט זיך גוט אויסגער וויינט, איז איהר געוואָרען אזוי גרינג, אזוי גוט אויפ'ן הארצען, אקוראט ווי זי וואלט געוועזען די גליקליכסטע אין דער וועלט.

אָבער, ליידער, האָט ראָזי נישט געקענט אויספיהרען דאָס, וואס זי האָט זיך אונטער־
נומען. עס איז גראד געקומען צו זיי א גאסט,
סיימאָנס בעסטער חבר, וועמען ער האָט עטלי־
כע מאָהל איינגעלאדען. ראָזי, וויסענדיג, ווי
טהייער ביי סיימאָנ'ען איז זיין יוגענד־פריינד,
האָט זי איהם זעהר פריינדליף אויפגענומען און,
זעלבסט־פערשטענדליך, געבעטען צו פערבליי־
בען ביז סיימאָן וועט קומען. ווארום ראָזי האָט
געוואוסט, אז סיימאָן וועט האָבען יסורים, פאר
וואָס ער האָט זיין פריינד ניט געזעהן, דער־
וויסענדיג זיך, אז ער איז דאָ געוועזען.

אָבער ווי נור סיימאָן האָט זיך בעוויעזען אויפ'ן טהיר און האָט בעמערקט א פרעמדען אין הויז, אזוי האָט זיך אין איהם א פייער אָנ־ געצונדען. ראָזי האָט עס גלייך בעמערקט, עס איז איהר פערקלעמט געוואָרען דאָס הארץ, און וועלענדיג אויסמיידען יעדען מעגליכען אויס־ ברוך, האָט זי מיט אנשטרענגונג קוים ארויס־ גערעדט: דו ווייסט, סיימאָן, מיר האָבען א גאסט, מר. קאַפּלאַן איז דאָ!

סיימאָן האָט איהר גאר ניט געענטפערט, אפילו קיין קוק נישט געטהאָן אויף ראָזי'ן. דאָס איז גרויזאם, שרעקליף גרויזאם פון זיין זייט! און פאר וואָס? פאר וואס מאַטערט ער זי אזוי, פאר וואס בעליידיגט ער זי? זאל זי זיף אפשר אויפהויבען און אוועקגעהן פין שטוב? עס וועט דאָך אבער זיין אויך א פאַטש אין פּנים זיין פריינד. און וואס האָט זי צו איהם, פאר וואָס פריינד. און וואס האָט זי צו איהם, פאר וואָס זאל זי בעליידיגען אן אונשולדיגען מענשען?...

און אגב, צו וואס זאָל זיין פרייגד וויסען, וואס צווישען זיי קומט פאָר. איז עס דען אזוי שעהן ?...

ראָזי האָט זיך בעהערשט און איז געבליעבען אין הויז. די גאנצע צייט, וואס זיין חבר איז געוועזעז, האָט זי געשוויגען, נאָר באלד נאָך זיין אַוועקגעהן, האָט זי צום מאַן געזאָגט:

געדענקט איהר, מיסטער קאָהן, וואס — איהר האָט אַמאָל געזאָגט ?

ווּאָם ?! האָט סיימאָן אויף איהר אויסגעשטעלט בייזע, אונצופריעדענע אויגען. ראָזי האָט זיך קוים איינגעהאלטען פון

נישט צו זאגען איהם, דאָס, וואס איז שוין ביי איהר געלעגען אויפ'ן צונג. און אנשטאָט אן ענטפער, האָט זי איהם געפרעגט:

זאגט מיר, וואָס זיינט איהר אזוי ברוגז — אויף מיר, אז צו אייך קומט א גאסט? ס'איז דאָך איי־ער ב־עס־ט־ער פּ־ריי־נד, ווע־מען אי־הר צַּלִּ־יין ה־אָט א־יינ־גע־לאַ־דען!

מערקווירדיג! — האָט סיימאָן געענט־ — מערקווירדיג! — אלע געסט קומען נור צו מיר, און פונדעסטוועגען קומען זיי שטענדיג נור יעמאָלט, ווען איך בין אין דער היים ניטאָ! נור יעמאָלט, ווען איך בין אין דער היים ניטאָ!

ראָם איז א ליגען. און ראָזי האָט אַזש דאָם איז א ליגען. און ראָזי האָט אַזש אַ צאַפּעל געטהאָן. זי האָט זיך מעהר נישט גער קענט קאָנטראָלירען, און זי האָט איהם געענטר פערט:

יעדער אייפערזיכטיגער מאַן איז געד — גליכען צו א משוגע'נעם הונט!...

זי האָט אָבער קיינמאָל קיינעם ניט געד קענט בעליידיגען, און דערפאר האָט זי זיף בי־ טער צואוויינט:

אי, מיינע ארימע, אונגליקליכע עלטעד — אי, מיינע ארימע, אונגליקליכע דען, ווי אייך איז ניט בעשערט צו האָבען קיין נחת אפילו פון איין קינד...

איהם דערמאָהנען, אז זי וויינט אויף אויף איהרע אייגענע צרות האָט ראָזי ניט געקענט, צו גרוים און צו שארף זיינען איהרע ליידען. זי איז ארומגעגאנגען איבער'ן שטוב מיט פערלעגד טע הענד אויפ'ן הארצען און האָט לאנג און טרויעריג געוויינט.

ראָזי'ם געוויין, ראָם, וואָם זי האָט דערד מאָהנט זיינע אַמאָליגע רייד, איהר איצטיגער אויסזעהן — דאָם אַלעס צוזאַמען האָט אויף איהם געמאכט א שטאַרקען איינדרוק.

און ער האָט זיךּ דערביי אוגנאַטירליך<mark>ּ צו־</mark> לאַכט.

חלילה! — האָט ראָזי מיט גאל געענט־ בערט — חלילה, ווי קען מען גאר גלויבען אזא זאך אויף אייך? איהר, אזא העלד, איהר וואָלט דאָך אליין זיך פערשפּאָרען אין א משוגעים־ הויז...

ראָזי האָט געפיהלט, אז זי בעליידיגט שטאַרק סיימאָנ'ען. איצט אָבער, האָט זיך איהר זעהר געוואָלט נוקס זיין אין סיימאָנ'ען פאר איהר אייגען אונגליקליך לעבען, פאר איהר

רע אונגליקליכע שוועסטער, פאר איהרע אלטע, אונגליקליכע עלטערען.

ראזי האָט זיך געלעגט שלאָפען בעזונדער און סיימאָן איז געבליעבען זיצען איבערטראַכ־ טען אלעס, וואס דאָ איז פארגעקומען, און ווי נור זי איז איינגעשלאָפען, האָט זיך איהר גע'־ הלוב'ט, אז סיימאַן שלאָגט זי, און זי האָט זיך

צושריעו פון שלאף: שלאג מיד ניט... שלאג ניט... דאם ניט. זאלסט ניט וואגעו !...

ראַזי... ראַזי... וואס איז, וואָס וויינסטו... האָט זי סיימאָן געוועקט. זיין קול האָט געקלונגען טעמפּ, נידערשלאָגען און אָנגעזאַפּט מיט יאוש.

יואל סלאנים.

הורבעם־ווייז ליגען די בלעטער אין גראז, א ווינד הצם א רויש געטהצון קאלט אין דעם וואלד, עם פלאַמערמ אן אימה... די ווילד־ווילדע רויז זי ראַנגעלט אַ ווייל זיך, דאָך צימערט און פאַלמ... דער דיכטער, ער שטעהט אָנגעלעהנט אָן א בוים, דער הערבסט אויף זיין פנים, דער פראסט אין די האָר עם שוועבם אום א בלייכער, פערוויאנעמער מרוים, עם ציהען זיך גוסס'ע קלאנגען אין כאָהר, עם צאנקם זיך א הארץ אין זיין בענקענדען בליק; אָה, קען נאָך ווען לעבען א לאנג־מוימער גליק? די פויגלען צופליהען, די ליעדער פערגעה'ן, און ער בלייבט דאָ עלענד, און ער בלייבט אליין, פערלאזען, אליין.... א הימעל, א גראָהער, א הימעל, א שטומער, א זון ווי א בלייכע יתומה אין וואלד, קיין איינציגער שמייכעל, נור קומער און קומער, עם זיצט יעצט גאָט שבעה, און וויסט זיין געשטאַלט... דער דיכמער, ער מראכם פון א וויימ־וויימען הימעל, פון זון־גאָלד אין ערגיץ אַ וויים־ווייםען לאַנד, און ס'דרעהען זיך ווינטען ארום איהם, ארום איהם, און רייסען די בלעטער מים טויט־ווילדער־האנד, אָ, וועם ער נאָך זעהן ווען א ליכמיגען זומער, זיין טרוים איז פערשוואונדען, פון אויג רינם דער טרער, עם ענטפערט אַ קראָהע: ניין, קיינמאָל ניט מעהר!

דר. מ. לאנדא.

משעכאוו-דער מאהלער פון׳ם אלטענליכען לעכען. *)

.2

מיר געהען, מיר געהען, מיר געהען... אַלעס, וואָס עס איז אינ'ם לעבען, דאָס שווערסטע און דאָס ביטערסטע געהמען מיר, אייך לאָזען מיר איבער דאָס גרינגע און פרעהליכע, און איהר קענט, זיצעגדיג ביים אבענדברויט, קאלטבלוטיג און פערנינפטיג דיסקוטירען, ווארום מיר ליידען און קומען אום, און וואדר רום זיינען מיר ניט אזוי געזונד און צו־ פריעדען, ווי איהר.

מיר געהען, מיר געהען, מיר געהען.... מיר ווייסען ניט פון קיין רוה, מיר ווייסען ניט פון קיין פריידען.... מיר מראגען אויף זיך דעם גאנצען לאכט פון דיעזען לעכען, פון אוגזערען און פון אייערען, מיר געהען, מיר געהען, מיר געהען...."

מהלבענו

(וועגען אמם אנגעלעגענהייטען).

דער דיכמער ליידעט פאר אלע. גארשין.

אזוי ווי עם האָט געדויערט אַ לאַנגע, לאַנ־גע צייט ביז דאָס פאָלק, די מאַסען האָבען פער־נוטען אַ בעדייטענדען פּלאַץ אינ'ם לעבען, אזוי האָט אויך לאַנג געדויערט, ביז זיי האָבען אָנ־געפאַנגען צו ווערען פאָלקאָם אַנערקענט און אויפריכטיג געשילדערט אין דער ליטעראַטור און אין דער קונסט.

ווער עס איז נאָר עטוואָס בעקאַנט מיט דיעזען געגענשטאַנד ווייס, אז נאָד גאָר ניט דיעזען געגענשטאַנד ווייס, אז נאָד גאָר ניט אזוי לאַנג צוריק האָבען ליטעראַטור און קונסט ענטוועדער אין גאַנצען איגנאָרירט דאָס פּאָלָק, אָדער, אינ'ם בעסטען פּאַל, איז דאָס לעצטע אויפגעפאַסט און געשילדערט געוואָרען, אַלָּס אַ מין צוגאב צום לעבען פּון די הערשענדע קלאַסען. מין צוגאב צום לעבען פּון די הערשענדע קלאַסען. דאָס פּאָלַק און זיין אומגעבונג די נאַטור, דאָס דאָרף, דאָס פּעלָד א. ד. גל. האָבען אינטער רעסירט די שריפטשטעלער און קינסטלער נאָר

."זעה סעפטעמבער נומער "צוקונפט" (*

זעלבסטפערשטענדליך, אז דיעזע נייע

שלם א מין דעקאָראַציאָן פאר דער ביהנע, וועל־
כע איז געווען פערנומען פון גאַנץ אַנדערע עלער
מענטען. און, ווען דאָם "פּראָסטע פּאָלק", ווערט
שוין געשילדערט, אונאבהענגיג פון דער "געד
זעלשאַפט", דאַן קענט איהר עס קוים דערקער
נען, אזוי איז אַלעס אין יענע ווערק אוננאטיר־
ליך. ווען מען נעהמט צום ביישפּיעל — אום
ניט צו געהן ווייט צוריק אין דער געשיכטע פון
ליטעראטור און קונסט — די פּאַסטאראל און
טיילווייז די סענטימענטאלע אידילליע, זעהען
מיר, אַז די העלדען אין די ווערק פון די דער־
מיר, אַז די העלדען אין די ווערק פון די דער־
מיף מעהר עהנליך צו פערפּוצטע, אנגעפאַרבטע
נען מעהר עהנליך צו פערפּוצטע, אנגעפאַרבטע
ליאַלקעס, ווי צו לעבעדיגע בעשעפּעניסען.

און ווי די מענשען, אזוי זייער ארומיד גע סביבה — אלעס איז פאָרגעשטעלט אונגאד טירליף, אינ'ם קאָסטיום און שמוק פון טהעאַד טער, און דערצו פונ'ם באלאגאן־טהעאטער. דאָס אלעס האָט געהאַט אַ געוויסע אויפּגאַבע און טעגדענין. דיעזע בילדער האָבען געדאַרפּט צופריעדענשטעלען און בעצויבערען דאָס אויג צופריעדענשטעלען און בעצויבערען דאָס אויג פון די העכערע קלאַסען, פון די פּאַטראָגען פון רי שריפשטעלער און קינסטלער.

מיט 60—70 יאָהר צוריק פאַנגט זיך אָן די פאַ ענדערונג, אַ גאַנצע איבערקעהרעניש אין די אַנזיכטען און בעציהונגען פון ליטעראטור און קונסט צום פאָלק.

אין יענער עפּאָכע, האָבען בעזונדערע שריי־
בער אין פערשיעדענע. אייראָפּעאישע לענדער
זיך ערנסט פעראינטערעסירט מיט'ן המון. דאָס
האָט דאמאָלס געהייסען מיט דעם פּויער —
מיט זיין לעבען, ליידען און פריידען. אַ גאַנין
נייע וועלט איז ענטדעקט געוואָרען פאר דער
ליטעראַטור. די לעצטע האָט גלייכצייטיג מיט
דעם ענטוויהעלט גאַנץ נייע פאָרמען פון שריי־
דעם ענטוויהעלט גאַנץ נייע פאָרמען פון שריי־
בען. די פיעלע "בויערען־ערצעהלונגען" פון יער
גער צייט פון זשאָרזש־זאַנד, ביערנסטיערנער
ביערנסאָן, ב. אויערבאַך א. ד. גל. זיינען אויך
געווען די ערשטע שוואַלבען פון רעאַליזמוס אין
ליטעראַטור.

שטרעמונג איז ניט געווען אין גאַנצען פריי פון פעהלערען. די דערמאָהנטע "בויערען־ערצעהלונ־ גען" טראָגען אויף זיך שפּורען פון ראָמאַנטיז־ מוס, פון וועלכען דער רעאַליזמוס איז געווען אַ יורש.

די רוסישע ליטעראַטור האָט זיך ניט מעהר, פיעלייכט, זאָגאר וועניגער פערשולדיגט פאר'ן פאלק, ווי די מערב־אייראפעאישע. ספעציעלע אומשטענדען פונ'ם רוסישען לעבען האָבען גע־ מאַכט די ליטעראַטור פון יענעם לאַנד זי זאָל זיין פאר אלע צייטען דאָס פערקערפּערטע גע־ וויםען פון דער געזעלשאַפט. די רוםישע ליטע־ ראַטור האָט אימער פערטיידיגט און געפּריי־ דיגט די מעהר פּראָגרעסיווע, די בעסערע שטרע־ מונגען פון דער געזעלשאפט. און אויף וויפיעל די בעפרייאונג פון די פערקנעכטעטע פויערים איז געווען איינע פון די "פערשאָלטענע" פּראַגען פונ'ם רוסישען לעבען, אויף אזוי פיעל האט די רוסישע ליטעראטור זיך נאטירליך פיעל בעשעפ־ טיגט מיט דיעזער פּראָבלעמע. אויף אזא אופן רער פויער געוואָרען אַ נויט־ — דער פּויער געוואָרען אַ נויט־ ווענדיגער עלעמענט אין דער ליטעראטור.

פאר די, וועלכע זיינען ניט פיעל בעקאַנט מיט דער געשיכטע פון דער ענטוויקלונג פונ'ם רוסישען געזעלשאַפטליכען לעבען און פון דער רוסישער ליטעראטור, איז גענוג צו וויסען, אז די לעצטע האָט אָנגעפיהרט דעם קאַמפּף פאר די בעפרייאונג פון די פּויערים, שוין אין אָנ־די בעפרייאונג פון די פּויערים, שוין אין אָנ־פאנג פונ'ם 19טען יאָהרהונדערט.

עם איז מְבער זעלבסטפערשטענדליך, מז אונטער מזעלכע אומשטענדען המְבען די שיל־
דערונגען פונ'ם פּמְלֹּק אין דער רוסישער ליטער
רמטור געדמרפט אויסקופען טענדענציעז. די לי־
טערמטור אין איהר עטהישער מיסימן צו זיין
א בעשיצערין פונ'ם פּמְלֹק, המְט זיך געשטעלט
א געוויסע אויפגמבע — ארויסרופען ביי דער גער
זעלשאפט א מיטלייד צום פּאלק.

אינ'ם לויף פון צייט האָט די רוסישע ליד טעראַטור געשאָנקען דעם פּאָלק אַלעס מעהר און מעהר אויפמערקזאמקייט, און אינ'ם צווייטען און דריטען פּיערטעל פונ'ם 19טען יאָהרהונ־דערט ווערט דאָס פּאָלק, אזוי צו זאָגען, "דער העלד פון טאָג" אין דער רוסישער ליטעראַטור. א גאַנצע רייהע שרייבער, גרעסערע און קלעד נערע, ווידמען זייער טאַלאַנט, — ווי עם האָט נערע, ווידמען זייער טאַלאַנט, — ווי עם האָט

דעמאָלט געהייסען-,,דעם פּויער און דעם פּאָלס־ מענשען פון שטאָרט". דאָס אלעס איז נאָך אזוי נאָהענט צו אונז, און איז אזוי בעקאנט, אז עס איז נים כדאי צו פערליערען אויף דעם פיעל ווערטער. פאר אונזער צוועק וועט נאָר זיין גע־ נוג אָנצואווייזען, או אויך די שרייבער פון דיע־ זען פעריאָד האָבען ניט פיעל ריכטיגער געשיל־ דערט דאָס פּאָלק, ווי זייערע פּאָרגעגנער — עס איז וויעדער געווען טענדענציעזע ליטעראטור. טאַגעספראַגען, פּובליציסטיק און סאָציאַלע וכוחים פערנעהמען דאָרטען אַ בעדייטענדען פלאץ. זאָגאר אזא גרויסער איבעראל אַנערקענ־ טער קינסטלער, עסטעטיקער אינ'ם פולען זי־ גען פונ'ם ווארט, ווי טורגעניעוו, האט אויך גע־ וויסערמאַסען בעצאָהלט א חוב דער צייט. די מענשען פון פאָלק טרעטען ארוים אין זיינע ווערק ארומגערינגעלט מיט א הויך פון ראָמאַנ־ טיום. אין זיין קלאסישען בוך "די מעמוארען פון א יעגער", זיינען פיעלע פון דיעוע טיפען צוגעגעבען געוואָרען כאַראַקטער־ציגען, ווערכע פאַסען זיך מעהר צו אַ פאָרשטעהער פון דער .באהעמיע" ווי צו אַ דורכשניטליכען פּויער.

די שילדערונגען פונ'ם פּאָלק אין דער רו־
סישער ליטעראטור פון יענער צייט טראָגען
אויף זיך נאָך איין אינטערסאַנטע אייגענטימר
ליכקייט. דאָס פּאָלק ווערט כמעט אימער אויפּ־
געפאַסט אַלס אַ גאַנצעס, די איינצעלנע מענשען,
די בעזונדערע פיגורען קומען אויס זעהר שוואַך,
זיי זיינען וויכטיג פאר דעם שרייבער נאָר אַלס
טרעגער פון געוויסע אידעען, טענדענצען א.
ד. גל.

אזוי בעהאנדעלט דאָס פּאָלק זאָגאר ל. טאָלסטאָי אין זיינע גרעסערע, דאָס הייסט אין די אמת ליטערארישע ווערק. דער פּויער קאראר. טאיעוו "פון קריעג און פריעדען", איינער פון די זשעניאלסטע ליטערארישע פּאָרטרעטען איז, צו געברויכען אַ אויסדרוק פון אַ געוויסען רוסי־ שען קריטיקער, "אַ צופעליגע, עפּיזאָדייטע פּער־ זאָן" אינ'ם בוך.

מיר האָבען אין אלגעמיינע שטריכען אָג־ געוויזען אויף דעם פּלאץ, וועלכען דאָס פּאָלק האָט פערנומען אין די ווערק פון דער רוסישער ליטעראטור אומגעפעהר ביז די לעצטע 25 יאָהר ביז טשעכאָוו'ען.

ווען מיר דרינגען אריין אין די ווערק פון

טשעבאָווען און בעטראַכטען זיינע שילדערונד גען פונ'ם פאלק, דאן זעהען מיר, אז פאר דעם קינכטלער דיענען די מאסען פאר דאָס זעלבע מאטעריאל, ווי "די געזעלשאַפט". פון א קינסטלערישען שמאַנדפּונקט בעטראַכט ער אַלע מאָטען און שיכטען, אונאבהענגיג פונ'ם לעצ־סענ ס באָציאַזען שטאַנד. די איינצעלנע, ב עד ז ו נ ד ע ר ע מענשען פון פאָלק האָבען פאר זו נ ד ע ר ע מענשען פון פאָלק האָבען פאר ווי די פאָרשטעהער פון "דער געועלשאַפט". או ווי די פאָרשטעהער פון "דער געועלשאַפט". או מען אַנערקענט, מיט דער אויסנאַהמע פועלייכט פון די דעקאדענטען, עסטעמען־מאָדרעניסטען און זייער גלייכען. אָבער, גאָר נ י ט ל אַ נ ג צוריק, איז די זאַך געווען גאַנין אַנדערש.

אין אונזער פּאָריגען אַרטיקעל האָבען מיר שוין אָנגעוויזען, אַז "דאָס פּאָלק", איז אין פיעלע יאָהרען פון טשעכאָוויס שאַפען צוזאַמענגער שטערט געוואָרען פון פּאָרגענדע עלעמענטען: צוערשט איז געגאנגען דער פּויער, נאטירליך, דער גרעסטער און, נאָך דער מיינונג פון "דער געזעלשאפט" פון יענער צייט, דער בערייטענד סטער טייל פון דיעזען גאנצען; נאָכרעם דער מאַסענמענש פון שטאָדט, און שוין צולעצט, דער ארבייטער. טשעכאָוו האָט דיעזע אלע עלעד מענמען געשילדערט מיט דער גאַנצער אביעק־מענטען און אויפמערקזאַמקייט פון זיין דיכ־טערישען טאַלאַנט.

פיעל מאָל בעשרייבט ער דעם פּויער, און זיין קינסטלערישע אויפריכטיגקייט האָט זיף אין דיעזע שילדערונגען ארויסגעוויזען, לויט אונזער דיעזע שילדערונגען ארויסגעוויזען, לויט אונזער מיינונג, אם שטארקסטען. מען דארף ניט פער־געסען, אַז צו יענער צייט האָט נאָך די דענ־קענדע רוסלאנד צוזאמען מיט איהר ליטערא־טור ניט אין גאנצען געעריגט דעם בעוואוסטען קאפיטעל פון איהר געשיכטע, וועלכער איז אָנ־געפילט מיט דער פערהערליכונג פון דעם פויער און זיין גאנצען ארט לעבען.

און, ווען אפילו ביי אייניגע שרייבער ווערט דער "אמת'ער פּאָרשטעהער" פון פּאָלק, דער פּויער געשילדערט עטוואָס אַנדערש, קריעגט דאָך דער לעזער דעם בעגריעף, אַז נאָר די אומר שטענדען האָבען פערענדערט דיעזען מענשען. די אַלע רוסישע שריפטשטעלער פון יענער צייט טיילען איין דעם פּויער מיט אלע גוטע אייגענד שאַפטען און נויגונגען. דער כלל, וועלכער איז

געווען פאר דיעזע שרייבער וויכטיגער, ווי דער יחיד, האָט ענטוויקעלט כמעט די העכסטע און בעסטע פאָרמען פון לעבען. די גויטווענדיגע בער ריהרונג מיט די אַנדערע געזעלשאַפטליכע עלער מענטען האָט זעהר אַ שלעכטען איינפלוס אויפ׳ן דאָרף. דיעזע אלע שרייבער און דענקער האָבען זיך ניט געשטעלט די פראַגע, ווי אזוי קען דאָס פאַסירען, אַז זייער געזונטעס, שטאַרקעס, איד דעאַלעס פאָלק, זאָל ניט זיין אימשטאַנד איינ־ דעאַלעס פאָלק, זאָל ניט זיין אימשטאַנד איינ־ צוהאַלעסן זיין פּלאַץ געגען, פון זייער שטאַנד־ צוהאַלטען זיין פּלאַץ געגען, פון זייער שטאַנד־ פונקט נאָך, דער מאָראליש און גייסטיג שווא־ כערער קראַפט פונ'ם לעבען פון דער שטאָדט פון דער געזעלשאַפט.

אריינצוטראָגען אַ דיסאנאנס אין אַלע דיעד זע ליטעראַרישע טראַדיציעס, אזוי צו זאָגען, ניט מיטגעריסען צו ווערען פון די אָנגעוויזענע איד דעען און שטרעמונגען, האָט זיך געפאָדערט פיעל מוטה, אָדער בעסער געזאגט, פיעלע איבער־געבענהייט דעם קינסטלערישען אמת, און טשעד נאָו האָט גראדע אריינגעטראָגען דיעזען דיס־אנאנס אין דער מוזיק, וועלכע האָט שוין אָנגע־אנאַנס אין דער מוזיק, וועלכע האָט שוין אָנגע־הויבען איינשלעפּערען דעם עולם.

אין א גאַנץ נייער געשטאלט טרעט פאר איהם ארוים דאָם לעבען פונ'ם פּויערטהום, דער גאַנצער דאָרף. זיי ענטפּלעקען זיך פאר איהם אין זייער גאַנצער אָבגעשטאַנענעם, כמעט פּרי־ מיטיווען אינהאלט. ניט דאָם קען זיין און ניט דאָם דארף זיין דער אידעאל פון דער מענשהייט. און ווי ע ר, טישעכאָוו, האָט געזעהן דעם טייל פון פאלק, אזוי האָט ער איהם געשיל־ דערט פאר א נ ד ע ר ע אין זיינע ווערק, ניט געקינסטעלט און ניט צוגעפּוצט.

דאָס האָבען איהם ניט געקענט פערגעבען פיעלע קורצזיכטיגע ליטעראטור־קריטיקער, זייד גע צייטגענאָסען. און דאָך, ווי מיר וועלען זעהען שפּעטער, דאַרף טשעכאָוו פעררעכענט ווערען צווישען די אויפריכטיגע און הייסע פּאָלקס־ פריינד, פאר וועלכע ער מאַכט אויך זיינע אויפּ־ מערקזאַמע לעזער.

ווי אַ אמת'ער קינסטלער, האָט ער געפיהלט, "די פעראַנטוואָרטליכקייט פון טאַלאַנט", ווי ביעלינסקי דריקט זיך אוים, טיעף האָט ער אריינ־ געדרונגען אינ'ם לעבען פון זיינע "העלדען". און פערשטענדליך זיינעןפאר איהם געוואָרען זייערע שוואַכקייטען, דערביי האָט ער ניט פערפאָלגט קיינע טענדענציעם, קיינע זיך פאָראויסגעשטעל־

טע אידעען א. ד. גל. "איך האָב געענטפערט אויף דער ווירקליכקייט בלויז מיט דער שיל־דערווג פון איהר", שרייבט ער אין א בריעף צו א פריינד.

מען פערגלייכט אָפּט מאָל טשעכאָוו'ען צו מאפּאסאָנען. ביידע זיינען זיי פעררעכענט צוויד שען די גרעסטע פאָרשטעהער פון דער קורצער נאוועלע. זיי האָבען אויך פיעל אלגעמיינעס אין אייניגע אַנדערע הינזיכטען. עס איז אָבער א גרויסער אונטערשיעד אין דעה, ווי יעדער פון זיי בעציהט זיך צו זיינע העלדען.

מאפאסאָן האָט פּיעל געשריעבען פון דעם לעכען פון די פּויערים. גרויזאם, כמעט ברוטאל, אונזויבער פיזיש און מאָראליש זיינען זיי ביי איהם; עפעס קומען זיי אוים ביי דעם גרויסען פראנצויזישען דיכ־אויס ביי דעם גרויסען פראנצויזישען דיכ־טער־עסטעטיקער פערגרעבט, אומגעלומפערט. טשעכאָוו האָט זיך ניט בעגנוגענט מיט דער אוי־סערליכער זייט פון דעם פּויערם לעבען פּונקט אזי, ווי ער האָט זיך ניט אָבגעשטעלט דערביי אליין דאן, ווען ער האָט געשילדערט אַנדערע קלאַסען און שיכטען.

מען קען אָהן איבערטרייבונג זאָגען, אז זיינע "העלדען" פון פאלק האָט ער מעהר גערעכ־טפערטיגט, ווי זיינע "העלדען" פון דער "געזעל־שאפט". טשעכאָוו האָט פיעלייכט בעמערקט נאָד מעהר שאָטען־זייטען אינ'ם לעבען פונ'ם פויער ווי מאפאסאָן. בילדער, איינע שווערער און טונקעלער פון דעם אַנדערען, וויקעלט ער פאנאַנדער פאר אונזערע אויגען. א שוידער כאַפט אייך אָן, ווען איהר לעזט צום ביישפּיעל די פּאָהֿגענדע ווערטער:

אין פערלויף פון דעם זומער און ווינד מער, וואָם זי איז דאָ אָבגעוועזען, זיינען גער, וואָם זי איז דאָ אָבגעוועזען, זיינען געווען אזעלכע שמונדען און מעג, ווען עס האָט זיך געדאכט, אז די דאָזיגע מענשען לעבע ערגער פון חיות, אז עס איז מורא'דיג מיט זיי צו לעבען; זיי זיינען פערגרעבט, נישט עהרליך, אונציכטיג, נישט ניכטער.... לעבען נישט פריעדליך צווישען זיך, האלטען זיך אין איין ארומרייסען, ווייל זיי זיך אין איין ארומרייסען, ווייל זיי אכטען נישט איינס דאָס אנדערע, ווייל זיי האָבען נישט קיין רעספעקט, האָבען רק האָבען רק מורא און פערדעכטיגען איינס דאָס אנדערע, ווער האלט א שענק און שכור'ט אָן דאָס ווער האלט א שענק און שכור'ט אָן דאָס ווער האלט א שענק און שכור'ט אָן דאָס

פּאָלק ? דער פּויער, ווער פערשווענדם און פערזויפט פרעמדעס געלד, געלד, וואָס גער הערט צו דער געמיינדע, צו די שוהלען, דער קירכע ? ווידער אמאָל דער פּויער. יא, ס'איז מורא'דיג צו לעבען מיט זיי.

"די הומאניטעט, וועגען וועלכען מען האָט אזוי פיעל געפּויקט, פון דעם פּאָלקסמענשען איז פערשוואונדען, אין דער פּאַמיליע ווערט יעדער בעטראכט, נאָר אלס ארבייטס־קראפט", זאָגט טשעכאָוו. ווען דער קראנקער לאקיי ניקאָליי טשיקעלדיעיעוו ("פּויערים") קעהרט זיך אום אין דארף צו זיינע אייגענע, האָפענדיג זיך ביי איז אבצורוהען, בעגעגענט ער ניט קיין ווארימע אויפנאהמע.

די ווייבער, די אלטע און די יונגע, האָבען געקוקט אויךְּ ניקאָלאי'ם פים און וואָד ליקעם, אויףְ זיין בלייך פּנים און האָבען געזאָגט מיט מיטלייד:

ביזם נישם קיון מזל'דיגער, ניקאָד – ליי אָסיפּאָוויםש, ניין, נישם קיין מזל'די־ גער! ווי קומם עס!

:און אין אַנדער שמעלע

גו, קראפּיר שוין דארט אויפ'ן אויווען, שטיק צרה, דו, — האָט אויף איהם פעקלא א געשריי געטהאָן.— דער שווארץ יאָהר האָט אייך אהער געבראכט, אזעלכע אומזיסטע פרעסער".

קיין אומזיסטע ברויטעסער, אפילו גאָר אייגענע דולדעט דער פּויער ניט

דעם צולטען און דער באָבען האָט מען , דעם צולטען און די אויגען געזאגט, אז זיי לעבען צו לאנג, אז זיי איז שוון לאנג צייט צו שפאַרד בען, און זיי גארנישט, ווי ניט זיי מיינט מען דאָס.

און אין ניקאָליים געגענווארט האָט אויך קיינער נישט געהאַלטען פאר נויטיג איינצור האלטען זיך, און אין דעם קראנקענ'ס אנר וועזענהייט האָט מען אָפט געזאגט פעקלא'ן, אז ווען ער, ניקאָליי, וועט שטארבען, דאן וועט איהר מאן דעניס בעפרייט ווערען פון דיענסט און קומען אהיים, און מאריא, נישט נור האָט זי פאר'ן טויט קיין מורא נישט

געהאט, נור, פערקעהרט, זי האָט בעדויערט, וואָס זי לעבט אזוי לאנג, האָט געבעטען אויף דעם טויט און האָט זיך געפרעהט, ווען איהר'ס אַ קינד איז געשטאָרבען".

"יומים טובים אין ליידיגע שטונדען פער"
בריינגט מען אין שכרות, געשלעג און אין עהנד
ליכען צייט־פערטרייב". טהרות המשפחה איז
ווייט ניט קיין אָפטע ערשיינונג אין דאָרף. און
ווי קען עס דען אַנדערש זיין, או דער גאַנצער
הערשער אין הויז איז דער מאַן, די פרוי האָט
א קליינע דעה. און וואָס קען מען ערוואַרטען
פון אַ מאַן, וועלכער, זייענדיג פערהייראַט 40
יאָהר, האָט אין דעם גאַנצען פּעריאָד פון זיין
לעבען נאָר זיך ארומגעקוקט גוט אויף זיין פרוי,
לעבען נאָר זיך ארומגעקוקט גוט אויף זיין פרוי,
נור דאַן, ווען ער האָט געזעהן, אַז זי האַלט ביים
שטאַרבען, אָדער ריכטיגער, ווען זי איז איז שוין
געווען טויט". ("די פרוי")

די גראָבקייט האָט דערגרייכט די העכסטע שטופע.

"עס האָט זיך געהערט אן אונאינטערבראר כענע זידלעריי, מעהר ווי אלע האָבען זיך געזידעלט די אלטע, וועמען עס איז שוין גער ווען צייט צו שטאַרבען. און די קינדער און די מיידלעך האָבען דערהערט די זידלעריי און האָבען זיך ניט פערשעהמט, קאנטיג, אז זיי זיינען שוין געווען געוואוינט צו דעם פון קינדווייז אָן".

אויף דעם גייסטיגען לעבען פון די פּויערים שטעלט זיך טשעכאָוו אָפּ מעהרערע מאָל, און ניט פרעהליכע בילדער וויקלען זיך פאר איהם פערנאַנדער. אין דער ערצעה־לונג "די נייע דאָטשע" מאַכט דער אינזשיניער פּאלאזניעוו אַ פערזוך צו עפעד נען אַ פּאָלקס־שוהל און ווען ער האָט דען פּלאן פאָרגעבראכט אויף אַ פערזאמלונג פון די פּויע־רים, האָבען זיי קודם כל געבעטען ביי איהם אויף אן עמער בראַנפען.

מען זאגט, דאָס פאָלק איז רעַליגיעז, אבער אויף וואס פאר אן אופן.

די באָכע האָט יאָ געגלויבט, אָבער אויך, עפּעס אזוי געבעלדיג, אזוי אונבעשטימט; אלעס האָט זיך אין איהרע געדאנקען אויסגעד מישט און ווי נור זי האָט גענומען טראכטען וועגען זינד, וועגען טויט, וועגען ראטעווען די נשמה, האָט די נויט און די זארג אין איהרע געדאנקען אריבערגעוואויגען און זי האָט גלייך פערגעסען אָן וואָס זי האָט פריד האָט גלייך פערגעסען אָן וואָס זי האָט פריד

הער געטראכט, קיין געבעטען האָט זי ניט געדענקט און, געוועהנליך, אין אבענד פאר'ן שלאָפען געהן, פלעגט זי זיך שטעלען פאר די הייליגע בילדער און שעפּטשען. וועניג ווער עס האָט געגלויבט, וועניג ווער שטאַנען אין דעם" ("פּויערים")

ווי וויים רעליגיעזיטעט ווערט צוזאמענגעד פלאָכטען אין זייער גייסט און נשמה מים די ווילדעסטע געדאנקען און געפיהלען, זעהען מיר פון דער ערצעהלונג "מאָרד", וואו א שרעקליכער פערברעכען "מאָרד־טהאָט" ווערט בעגאנגען כמעט אינגאנצען אונטער דעם איינד פלוס פון א איבערגעקעהרטען רעליגיעזען דענד קען.

דיעזע גאנצע ערצעהלונג מאכט דעם איינ־ דרוק פון א קאשמאר. די אונוויסענהייט פון דיעזע מענשען דערגרייכט אפט מאָל צו אן אונ־ גלויבליכע שטופע. א העלד פון אן אנ־ פיר ארעסטירט ווערט דער ערצעהלונג א זעהר ניט קיין גוטער שטיקעל בייט. ער פלעגט ארויסנעהמען פון רעלסען די שרויפען, וועלכע האלטען די רעלסען צוואַמען. דאָם האָט נאַטירליך געקענט פעראורזאַכען קא־ טאַסטראָפעס. ווען דער ריכטער ערקלעהרט דאָס דעם אַרעסטאַנט און פרעגט איהם, צו ער געד פינט זיך שולדיג, ענטפערט דער פויער ניט. ער קען היעזע גאנצע געשיכטע ניט פערשטעהן. צו דען זיינען מיר רויבער?" – הערט ער ניט "צו דען זיינען אויף צו טענה'ן.

עס וועט זיין גענוג צו בריינגעֿן ביישפּיעלע, ווי טשעכאוו האָט געזעהן דאָס לעבען פונ'ם בויער.־אלס שלוס־וואָרט קענען דיענען די ווער־ טער פון דאָקטאָר אסטראָוו פון טשעכאָוו'ס דראמא "אָנקעל וואַניא"...

ניט פרעהליך ווערט אייך אויף דער נשמה פון אזעלכע בילדער. ווען איהר שטעלט, זיי צוד נויף אלע צוזאמען, און בעטראכט זיי גוט, פאנגט איהר אָן צו צווייפלען אין פארטשריט. עס ווערט אייך "שרעקליך פיר דעם מענשען", און טשעד כאָוו האָט זיך טאַקע דערפאר דערביי ניט אָבגעד שטעלט. "וועמען עס איז פיעל געגעבען געוואָרען, פון דעם פאָדערט זיך פיעל", און דער קינסטלער־פון דער פאָדערט זיך פיעל", און דער קינסטלער־

הומאַניסט האָט זיך געשטעלט די פראגע, ווי א ז וי זיינען די מענשען געקומען צו אזא לער בען, צו אזא צושטאַנד? ער האָט געפיהלט, אז עס מוז זיין א קלאָהרער ענטפער אויף דיער זער פראַגע, "דען — האָט ער געזאגט — זיי זיינען דאָך מענשען; זיי לאַכען און וויינען ווי מענשען"...

איבער איינעם פון זיינע ערצעהלונגען איבער איינעם פון זיינע ערצעהלונגען ("בענקעניש") האָט ער געמאכט אן עפּיגראַף:
"וועמען זאל איך אויסגיסען מיין טרויער" ?

דיעזער וועה־געשריי בעצייכענט דעם צוד שטאַנד פון זיין טיעה־פיהלענדער נשמה, וועלכע האָט געליטען פּיר'ן פּאלק. נאָך א לאַנגען, שוועד רען און שמערצליכען פּראָצעס פון דענקען איד בער דעם שיקזאל פונ'ם פּאלק, האָט טשעכאָוו מיט'ן חוש פון זיין קינסטלערישען טאַלאַנט דע ר ז ע ה ע ן. ווי אזוי זיינען מענשען געקוד מען צו אזא שרעקליכען לעבען, אַז מען קען מען דען וועגען זייער דעגענעראַציאָן.

טשעכאָוו איז געקומען צום שלום, אז

אין זייער לעבען איז ניטא קיין איין
זאך, אויף וועלכער עס זאל זיך נישט לאַזען
געפינען עפעס א זכות, א פערטהיידיגונג. די
שוערע האָרעוואניע, פון וועלכער דער גאנד
צער קערפער טהוט וועה דורך די נעכט, די
בייזע ווינטערס, די אָפטע ניט גערעטענישען
אויף די פעלדער, די גרויסע אַרימקייט, ענגד
שאַפט און קיין הילף איז נישטא און עס
איז אפילו נישטא פון וועמען הילף צו ערד
ווארטען. די, וועלכע זיינען שטארקער און
רייכער, קענען נישט העלפען, ווייל זיי
אליין זיינען אויך פערגרעכט, נישט שהרליך

און נישט ניכטער, זידלען זיך און ריידען שמוציגע רייד, פונקט אזני ווי די איבעריגע. דער קלענסטער בעאמטער אָדער פּריקאזטשיק בעגעהט זיך מיט די פּויערים, ווי מיט די בעגעהט זיך מיט די פּויערים, ווי מיט די הינט, און אפילו צו די עלטסטע און צו די קירכען־דיענער זאגט ער "דו", און מיינט, אז ער האָט א רעכט אויף דעם, און איז דען איבערהויפט מעגליך צו ערווארטען הילף אדער א גוטען ביישפּיעל פון מענשען, וועל־כע זיינען אליין אייגעננוציג, קארג, אויס־געלאטען, פויל, וועלכע קומען צופאָהרען אין געלאטען, פויל, וועלכע קומען צופאָהרען אין דאָרף נור אום צו בעליידיגען, צו בערויבען און אַנצוטרעקען ? ("פּויערים")

אָט איז די געשיכטע פונ'ם פּאָלקס־לעבען,
די געשיכטע, וועלכע איז אַלט פּיעלע יאָהרהונ־
דערטע, און וואָס איז דער וואונדער, אַז אונטער
אועלכע אומשטענדען זיינען די באָבע און די
פּויערים געווען אונרוהיג, אז איינער זאל
עפּעָס ניט נעהמען אַן איבעריגען ביסען. זיי זיי־
נען געווען געצוואונגען שטענדיג צו דענקען אי־
בער דער נויטה.

מען רעדט אָפט מאָל איבער דער טומפּער געהארכזאמקייט און דערשלאָגענהייט פון די מאסען. דאָס איז דאָך אָבער א רעזולטאט פון דורות לאנגע ערנידערונגען פון יעדען, וועלכער פיהלט זיך שטארקער פון זיי. וואס זיינען זיי שולדיג, אַז דאָס לעבען האָט זיך אזוי איינגעד ריכטעט, אז פיר די מאסען קומט אויס נאָר נאָכצופאלגען אנדערע, אבהיטען די געזעצען, איינריכטונגען, ביים שאפען פון וועלכע דאָס פּאָלק האָט געהאט א קליינע דעה ?

יואל ענמין.

דאם מהעאמער

(מאָנאַטליכעם איבערזיכט).

אַ מאָנאַט רייך אין פּאַסירונגען. -- אַ זעהר בע־ דויערענסווערטהער דורכפאַל. -- אַלע יד אחת רונג און אידישע קולטור. געגען שלום אַש'ם וואוולער פּועסע. --- "ענ־ מער דו מעולאָר". -- א וום מוב פּועכע

> וואָם איז אַ רמז אויף עפעה בעהערעה.--נאָך אַ יום טוב פּיעסע ביי וועלכער מען קען אויסזיצען. -- מאַנאַ וואַנאַ'ם מאַנטעל אויף מאַד. אַד־ לער'ם פּלווצעם. --- וואָם אַ מאָל וועניגער.--ליביג'ם ניועסמער איונפאַל.

ער מאָנאַט איז געווען זעהר רייך אין פאַסירונגען פון דער אידי־ שער טהעאַטער־וועלט. פון זיי זיינען פרעהליכע געווען וועניג טרויעריגע פיעל, הגם איי־ ---ניגער מאַסען איז כמעט יעדע

פון זיי אינטערעסאַנט. זיי אַלע ווייזען, אַז אויף אונזער ביהגע איז נאָך נים צלץ טויט, צו אין אונזער גייסטיגען לעבען שלאָפען נאָך פיעל כחות. אימעצער, אַ גרויסער, אַ שטאַרקער, אַ ריינער האָט געדאַרפט די נשמות, וואָס צאַפּ־ לען זיך נאָך, וואָס הענגען נאָך אָן לעבען, דער־ קוויקען און קרעפטיגען און אין די דרעמלענדע כחות אין גופים אריינזעצען, אויפוועקען און צוזאַמענבריינגען. דאַן וואָלט אונזער ביהנע וויעדער געבליהט, און דאָס דאָרשטענדע פּאָלק וואָלט וויעדער געטרונקען געזונטע פרייד פון אַ ריינעם און היילענדען קוואַל.

?ווער זאָל דער אימעצער זיין ? די פּרעסע אָבער זי איז פאַרטאָן מיט לייב און לעבען אין איהרע קליין־קרעמערשע אינטערעסען, און איהר מאַרק־ווייבערשע קאָנקורענין און רייסערייען. די אינטעליגענץ? אָבער זי בעשטעהט ביי אונז, פון איין זייט, פון הונגעריגע, ענטוישטע און צובראָכענע מענשען, און, פון דער אַנדער זייט, פון זאַטע, בערוהיגטע מי שהיה'ם, וועלכע קע־ נען נאָר ציניש שצירען די צייהן ווען זיי דער־

הערען וועמען ריידען וועגען פּאָלק, אויפּקלע־

וואָם וואָלט מען דען ניט געקענט אויפּ־ טאָן, ווען די פּרעסע, די אינטעליגענץ, די טהע־ אַטער־דירעקטאָרען און די שוישפּיעלער וואָל־ טען זיך פעראייניגט אין איין בונד, אום דעם טהעאטער צו ערהויבען און רייניגען? אָבער דאָם איז אונז ניט בעשערט. און אָט האָבען מיר דעם רעזולטאַט פון דעם מאָנאַט. אזוי פיעל כחות פערשוועגדעט אויף גאָרניט; אַ פּאָר גוּ־ טע פאַרזוכען, אָבער זיי זיינען געטאָן געוואָרען אויף דער איניציאַטיווע פון איינצעלנע מענ־ שען, און ניט האָבענדיג קיין שטיצע, זיינען זיי דורכגעפאלען; און דער געשמאק ווערט אלץ מעהר אָפּגעטעמפּט, און די פאָדערונגען אַלין קלענער, אלץ גראשענער.

איינע פון די זעהר שמערצליכע זאַכען דיזען מאָנאַט איז געווען דער טרויעריגער, אָנ־ קלאָגענדער דורכפאַל פון הייערמאנסעס "קע־ טען גליעדער" ("דער יונגער דור"). דער דורכ־ פאַל פון דיעזער פּיעסע איז אַ פּלעק אויף אונ־ זער אינטעליגענץ און פּרעסע, וועלכען מיר ווער לען לאנג ניט קענען אָפּוואַשען. מיט דעם דורכ־ פאַל פון דיעוער פּיעסע האָבען מיר, פון איין זייט, פערלאָרען אַ פּראַכטפולען שפּיעלען, פון דער אַנדער זיים, אַ גאַנץ געזונטע, ווירקליך אנגענעמע טהעאַטער־שטיק.

הערמאן הייערמאַנס איז אַ דראַמאַטורג מיט אַ גרויסען נאָמען, הגם עס איז מעגליך, או ער האָט איהם צום טהייל געקראָגען דורך זיי־ טיגע אורזאכען. ער איז דער גרעסטער דראַ־ מאַטורג פון האָללאנד, אָבער ביז וואַנען דיע־ זער אידישער דראמאטורג איז נים געקומען, איז די האָללענדישע ביהנע איבערהויפּט געווען פון וועניג בעדייטונג. ער איז א סאָציאַליסט, נים בלויז אין לעבען נאָר אויך אין זיינע פּיע־ סען, און דאָס פערשאַפט איהם, ווי אַנדערע סאָ־ ציאליסטישע דראַמאטורגען, פיעל פריינד. דאָך

האָט ער זיך אויך זיינע קינסטלערישע זכיות'ן.
ער זוכט צו מאָהלען מענשען, ער אינטערעסירט
זיך מיט ערנסטע לעבענס־פראַגען; אלס איד
פיהלט ער דעם אומעט פון לעבען, דעם וועלט־
שמערץ, ער האָט ליעב דעם אמת. ער בעזיצט
אויך אַ ביסעל הומאָר, און האָט אַ שעהנעם
סטיל. ער האָט אויך אַן אויג פאר סצענישע
בילדער.

זיינע פעהלערען זיינען, וואָם ער איז נים טיעף גענוג אַלם פּסיכאָלאָג, און ניט אימער קרעפטיג אַלֹם מאַהלער. מייסטענס געלינגט איהם בלויז איין פיגור, די פונ'ם הויפט העלד, ; אויםצוקנעטען פעסט, קלאָר און מעכטיג בשעת ווען די אַלע איבעריגע קומען ביי איהם ארוים אָדער בלויז פון אויבען אויף אָנגעציי־ כענט, אָדער גאָר אין גאַנצען מיט שיטערען וואַסער־פאַרב אָנגעשטרייכט. זיינע פערזאָנען פון דעם לעצטען סאָרט ריידען מיט אַלגעמיינע, ניט כאַראַקטעריסטישע פראַזען, מיט ווערטער אָהן דעם ערד גערוך אין וועלכען די מענשען זיינען אויסגעוואַקסען, רייד פון קאל־ טען מוח ארויסגעשפּונען. דאַן האָט ער נאָך אימער, כאָטש ער שרייבט שוין אזוי לאַנג, די טבע פון לאָזען זיינע העלדען דרשות האַלטען, וואָם דאָם גיט איהם ערטערווייז א אומגעלומ־ פערטע טעכניק. אנשטאָט ארויסצובריינגען דעם מענשענ'ם פערגאַנגענהייט אויף א אנגענעמען דראַמאַטישען אופן, לאָזט ער איהם אָפט דער־ צעהלען אַ לאַנגע געשיבטע.

קעטען גליעדער" האָט אַלע אויסגערעד, כענטע מעלות און הסרונות פון הייערמאנ'ם מייסטע פּיעסען. און אחרי ככלות הכל איז זי א פּאָלשטענדיג ליטעראַרישע פּיעסע, מיט'ן הויפט־העלד, דעם פאטער, פּראַכטפול, קינסט־ לעריש און פיעל־זייטיג געמאָהלען, און מיט צ פּאָר אַנדערע פּערזאָנען (זיין ברודער, זיין על־ טערער זוהן, זיין הויז־פרוי) אויך גאנין קענטיג אָנגעצייכענט. דער סוזשעט אַ לעבעדיגער, גאַנין פון לעבען ארויסגענומען, גאַנין פון אונ־ ; זער צייט, פון אונזער סאָציאלער אומגעבונג די פראגע אַ עכט מאָדערנע, דער הויפּט־געדאַנ־ קען אַ העכסט סימפּאטישער. היינט צום שפּיע־ לען! וואָם פאר א גלענצענדע, וואָם פאר א אונגעהייער רייכע געלעגענהייט דער הויפּט־ העלד באָט אָן דעם בעגאַבטען, מענשען־שאַפענ־ ! דען שוישפּיעלער

און שילדקרוים האָם איהם טאַקע געד שפועלט קעניגליך רייך. ווי שטארק און עדעל, צו דער זעלבער ציים, ווי מענשליך און הינריי־ סענד, ווי איינפאַך און דאָך אווי הערצליך ריהרעגד. די איללוזיאָן איז געווען אזוי שטאַרק ווי דאָם לעבען אליין. מיט עכטען קינסטלערי־ שען טאַקט האָט ער זיך בעהערשט און צוריק־ געהאַלטען אין די מאָמענטען פון שטאַרקע אויםברוכען; מיט שטילען פערטראַכטען אוד מעט האָט ער אויסגעפילט די שטומע סצענעס פון ענטוישונג, פון ביטערען פאָרוואורף פון א בע'עולה'טען טאַטען. ער איז כמעט קיינ־ מאָל, מיט דער אויסנאַהמע פיעלייכט פון אַ פּאָר גראָבליך קאָמישע סצענען פון שדכ'ענען זיך צו זיין הויז־פיהרערין, ניט אראָפּגעפאלען פון זיין גרויסער הויף; ער איז געשטיגען פון סצענע צו סצענע און האָט כמעט אין יעדען פרישען מאָמענט — גאַנץ אַנדערש ווי אין אייקעלע מזיק", וואו אין דריטען אקט פאלט "אייקעלע ער אַראָפּ, ווערט מאָנאָטאָן און הערט אויף ארויסצואווייזען נייעס — אויפגעדעקט א ניי־ עם ווינקעל פון זיין רייכען קונסט־אַרסענאל. און ווי גוט, און ווי האַרציג ער האָט עס בע־ נומען זיין מענשען, ווי פיין ער איז עס דורכ־ ! געדרונגען דורך אַלע קעמערלעך פון זיין נשמה

איך צווייפעל נאָך שלץ אויב שילדקרוים קען זיך פיעל אויפהויבען איבער זיינע נאטו־ ראליסטישע כחות, אויב ער קען אויך ארוים־ בריינגען דעם טיעפען, פאטאלען אומעט פון א מאָדערנעם אינטעלעקטועלען מענשען, דעם גע־ היימניספול פּאָעטישען שמערץ פון די צאַרט־ קראנקע נאטורען פון אונזער צייט, אָבער דער הויפט העלד פון "קעטען גליעדער" איז א גע־ זונטער, פּראָסטער מענש, אָהן חכמות, מיט בלויז אייניגע קליינינקע שגעונות'לעד, און מים דער אויםנאַהמע פיעלייכט פון די קאָמישע שטעלען, האָט איהם שילדקרויט הערליך לעבע־ דיג געמאַכט אויף דער ביהגע. אוא שפּיעלען איז א עדעלע, הייליגע פרייד פאר'ן צושויער, אוא שפיעלען איז א פיינער, ליכטיגער ביי־ שפיעל פאר אונזערע אלט־געזעסענע אַקטיאָ־ רען. אָבער — די פּיעסע איז דורכגעפּאַלען, און זי איז גיך פראפגענומען געוואָרען פון דער ביהנע, און מיר האָבען פערלאָרען די גאַנצע הערליכקייט.

און נאָר דער מאַנגעל אין אינטעליגענין,

און דאָס וואָס דאָס טהעאַטער שטעהטַ גאַנץ אליין און האָט קיינעם ניט וואָס זאָל איהם ראַ־ טהען און פיהרען — זיינען שולדיג.

די ערשטע זאַך איז זעהר ניט גוט פון טאָ־ מאשעווסקין, וואָס אין די פּיעסען וואו שילד־ קרוים שפּיעלם, טרעט ער ניט אויף. די לעצטע יאָהרען האָט זיך טאָמאַשעווסקי פיעל געבע־ סערט, און ווען ער ענטשליסט זיך צו שפּיעלען עהרליף און ניט פאר דער גאַליאָרקע, איז ער קראפטפול, איינדרוקספול. ער האט אין "קעטען גליעדער" געדאַרפט שפּיעלען. אזוי, האָט אין איהר אויך געדארפט שפיעלען בלאַנק, וועלכער איז דורך די לעצטע יאָהרען אויסגעוואַקסען אַ גאַנץ גוטער שוישפּיעלער, בפרט נאָד ווען ער זוכט ניט צו קיצלען דעם עילם. פאר וואָם האָ־ בען די צוויי וויכטיגסטע פון די פלט־געזעסענע פון פּיפּלם מהעאַטער גיט געשפּיעלט אין "קע־ טען גליעדער", און איבערגעלאָזט צוויי ראָליען ? צו צוויי א סך, א סך שוואַכערע אַקטיאָרען ווייל זיי האָבען ניט געוואָלט פערשטעלט וועד רען פון שילדקרויט'ן!

אויך פנדערעם האָט מיטגעהאָלפען. טאָ־ מאשעווסקי האָט מורא געהאַט, או די אידען וועלען די פּיעסע ניט פערדייהען איבער איהר גויאישקיים, כאָטש די מורא איז געווען א אומד זיסטע, ווארום די מענשען און די הויפט־טהעמא פון "קעטען גליעדער" זיינען אזוי אל־מענשליך ווי שעקספּיער'ם "קעניג ליער". אויך האָט טאָ־ מאשעווסקי די פּיעסע געוואָלט אַ ביסעל ביי מאַכען. האָט ער בעשטעלט ביי "פרעהליכער" אברהם שאָמער'ן, ער זאָל די פּיעסע "פאראי־ דישען". אברהם שאָמער וועט נאָך אפשר אַ מאָל ווערען א ניש־קשה'דיגער דראַמען־שריי־ בער, אָבער דאן וועם דאָם זיין אַ דאַנק געווי סע געבאָרענע כחות. אויף צו פעראידישען אַ פיעסע ווי געהעריג איז, דפרף מען אָבער האָ־ בען גפנץ אנדערע פעהיגקייטען. מען דארף זיין א קריטיקער, מען דארף זיין א ליטערארישער מענש, מיט אַ גוטען געשמאַק. נאָר, לאָמיך זיין אין גאַנצען גערעכט צום יונגען דראַמאַטורג. אפשר האָט ער די ארבייט געמוזט מאַכען אין גרוים איילענים. דער רעזולטאט, יעדענפאלם, איז געווען פ טרויעריגער, פ מאוס'ער. דער אי־ דישער לאַק איבער דער האָלענדישער פּיעסע איז געווען אָנגעשמירט גראָב, ניט גלייך. ער־ טערווייז האָט ער אין גאַנצען געפעהלט, און

ערטערווייז, וויעדער, האָט ער געריסען די נאָז. אלץ איז אויסגעקומען אזוי ווייט, אזוי אָפּגער פרעגט, אזוי ניט איבערצי׳גענד; אַלע, זאָ צו זאָגען, לאָקאלע שטריכען, ווי די מעשה מיט דעם סאָבוועי פּראָיעקט, למשל, זיינען געווען מיט גיכטערע שפייעכץ ציועקלעפּט; און דער הומאָר איז ארויסגעקומען אזוי אַפּר געשמאַקט און גראָבליך. און אלץ צוואמען איז געשמאַקט און גראָבליך. און אלץ צוואמען איז ארויסגעקומען אַ מאָדנער מיש־מאַש "פּאלא־דוינאַ אידיש, חצי רייסיש".

גאַנין אַנדערש װאָלט עס געװען, װען ארום טהעאטער װאָלטען געשטאַנען װירקליף איני טעליגענטע, זאַף־פערשטענדיגע מענשען, װעלי כע װאָלטען טאָמאַשעװסקי׳ן געקענט אָנװיזען אויף דער שעדליכקייט פון אַזאַ מין פעראיי דישונג.

און נאָך עטוואָס האָט בייגעטראָגען צום דורכפאל פון דער פּיעסע, און וויעדער איז עס א צייכען פון מאנגעל אין אינטעליגענץ, דעם מאָל שוין אין דער הינזיכט פון ביהנען־קענט־ נים. דער דריטער אקט פון "קעטען־גליעדער" ענדיגט זיך מיט דעם אָנפאנג פון א פאַמיליען־ בעראטהונג מיט א פּסיחיאַטער וועגען דעם פּאָ־ טער'ם כלומר'שטע משוגעת. דער פּאָרהאנג לאָזט זיך אראָפּ גלייך ווי דער נערווען־ספּעציאַ־ ליסט פאנגט אָן ארויסלעגען זיין טהעאָריע פאר דער פאמיליע, וועהרענד זיי אלע הערען זיף איין, אָנשטרענגענדיג זיך איהם צו פערשטעהן. דער שלוס־אַקט איז אן אריגינעלער, א אינטע־ רעסאנטער און א גאנץ נאַטירליכער. דען דאָס ווייטערדיגע וואלט פאר'ן צושויער געווען גאנץ איבריג און לאנגווייליג. ער דארף נאָר דעם איינדרוק, אז דאָ איז מיט דער הילף פון א לינ־ קען־דאָקטאָר געמאכט געוואָרען א פערשווערונג געגען דעם אלטען, הילפלאָזען פאָטער. ער דארף עם אום צו קענען צונויפקניפען דיעזען אַקט מיט די ערשטע פאסירונגען פון דעם 4טען אקט. אָבער אזוי ווי אויף דער אידישער ביהנע איז אזא שלום־אקט נאָך קיינמאָל ניט געווען, און עם קומט דען אידען גלאט פאר דושיק אז פּונקט ווען מען הויבט אָן רעדען, לאזט זיך אראָפּ "דער ליילעף" און פארשטעלט אלץ, איז דיעזער כיאָמענט געוואָרען געפעהרליך. דאָך וואָלט אן אינטעליגענטער, זאַד־פערשטענדיגער רעזשיסאָר דאָס זעהר לייכט געקענט פערמיי־ דען. מען האָט די סצענקע פון איין זיים גע־

דארפט אונטערשטרייכען, ווי, למשל, אוועקזעד צען די גרופע גאנץ נאָהענט אין פאדער־גרונט, לאָזען דעם דאָקטאָר ריידען טיכטיג, אימפּאָ־ ואנט און מיט שאַרלאַטאַנישער וואַזשנעקייט. דאן וואלט די סצענע געמאכט א שטאַרקען אי־ בערצייגענדען איינדרוק, זא דאם דער צושויער וואלט שוין דאס איבריגע געקענט אליין אוים־ פילען אין זיין פאַנטאַזיע. פון דער אנדערער זיים האָט מען דיעזע סצענע גופא אזוי גע־ דארפט אויסבויגען, אז שוין אין איהר אליין נאָכ'ן ערשטען שטאַרקען איינדרוק, זאל זיך פיהלען אן אראָפּפאל, א מין שלעפעריגקייט, ווי פון עפעם וואס ווערט פארטגעזעצט, ווייטער געשלעפט. דער עולם וואלט דאן אין דיעזער סצענע ניט צופיעל פאראינטערעסירט געוואָ־ רען, נאָר ער וואלט בלויז בעקומען דעם נויטי־ גען פערספעקטיווע איינדרוק, אז די בעראטהונג ווערט פאָרטגעועצט.

טהאָמאַשעווסקי איז דער טיכטיגסטער פון אלע אידישע רעזשיסאָרען, אבער אום דיער זע סצענקע גלאַט דורכצופיהרען, האָט ער גער מוזט האָבען עטוואס פון בעלאסקאָ'ס טאַקט. דורכפאלענדיג מיט איהר ביי דער גענעראל־ פראבע, האָט ער זי שפּעטער געפּרובט ראטעווען מיט פערשיעדנע המצאות. עס האָט שוין אָבער ניט געהאלפען.

נאָר אויב הייערמאנס' פּיעסע איז געשטארבען בהנה, איז ישלום איש'ם "לאנדספאן" בעגראי בען געוואָרען קבורת חמור. און עס איז געווען אזאַ מין איילעניש דעם מפּיל צו פערשיטען, אַז יעדער, סאי פריינד סאי אומפריינד, האָט זיף געכאַפּט צופּאַטשען דעם קבר.

נאָך איידער מען האָט פּאָספּעיעט אויפ'ן
"לאנדסמאן" אַ בליק צו געבען, האָט מען איהם
שוין אראָפּגעשטורכעט פון דער ביהנע פון קעסד
לער'ם טהעאטער. אָבער זאָגאר דאָס טויטע ביד
כעל ווייזט, אַז מען האָט שלום אַש'ם פּיעסע אַ
גרויסע עולה געטאָן פון אלע זייטען. איך בין איד
בערצייגט, אַז מיט אַ ביסעל מיה וואָלט דיעזע
גאַנ'ן אינטערעסאַנטע קאָמעדיע געקענט "געהן"
לכל הפחות מעהרערע מאָל, אויב ניט אייניגע
וואָבען. יעדענפאלס. די פרעכע האָט וועגען דיעד
זען, צום גרעסטען טייל, פיין ליטערארישען
ווערק געמעגט רעדען אַ סך וואַרימער.

אמת, אין "לאנדסמאן" אין פאראן וועניג האנדלונג, וועניג אינטריגע, דאָך איז די פּיעסע ניט אָהן אינטערעס אפילו פון טהעאטראלישען

שטאַנדפּונקט. אין צווייטען אַקט, ווען דזשעק,
דער הויפּט־העלד, ווערט בעהערשט פון מיס קעד
ניגשטיין און די אַנדערע דייטשען, און זי נעמט
שוין בעצייטענס איבער די ממשלה איבער זיין
הויז, דאַן ווערט מען זאָגאר אונרוהיג פאר
דזשעק'ם ווייטערען שיקזאל, און דאַן האָבען מיר
זאָגאר א מין קלימאַקס, דעם בעוואוסטען טהעד
אַטער־קריזים.

די "יהודים" פון דער פּיעסע זיינען, אמת, ניט קיין לעבעדיגע מענשען, עם איז אָבער גאַנין ניט ריכטיג, צו זאָגען, אז זיי זיינען פּאַסקוויד לען אָדער זאָגאר קאַריקאַטוען. די בילדער שטיד מען איין מיט דער ווירקליכקייט, אָבער, די ווירקליכקייט פון בלויזען פּאַקט, אָהן דעם פּלייש און בלוט פון פּסיכאָלאָגיע און מאַהלעריי, איז מאר דער קונסט ניט גענוג.

דאָם איז אַלץ גערעדט פון דער ניט געראָ־ מענער גרופע מענשען אין דער פיעסע, אבער די אַנדער גרופּע, די פיער היימישע אידען און אידענעם און דושעק אליין, ווער קען דען גע־ וויםענהאַפט זאָגען, אַז מיר האָבען געזינטערע. לעבעדיגערע מענשען פון זיי זאָגאר אין מאַנכע פון אונזערע בעסערע פּיעסען? יעדער פון זיי איז אַ בעזונדער כאַראַקטער, יעדער איז קלאָר אָפּגעטאָקט פון צווייטען, יעדער רעדט מים זיין געזונטער כאַראַקטעריסטישער שפּראַך, אַ שפראַך וואָם אָטעמט מיט דער געזונטער ערד, אויף וועלכער די מענשען האָבען זיך אויפגעהאָ־ דעוועט. יעדער איז געמאָהלען שטיל, עהרליך, איינגעהאַלטען, יעדער כיים זיין קליינטשינקער פערגאַנגענהייט. יעדער האָט זיין אייגען ליכט, וואָם קוועלט ארוים פון זיין אינעווייניגסטע און בעלייכט איהם. יעדער האָט זיך זיין טראַ־ געדיעלע. דער איז א יורד א בעל הבית, דער בענקט נאָך דער "היימישער בהמה". די טראַ־ געדיעלע פון שיינדעלען איז גאָר פיין געמאָה־ לען אלם ריהרענדער, מיט טרערען פארביי־ פינקלענדער עפיזאָדעל. זוי עדעל שלום אש האָט עם ארויםגעבראכט איהרע געמישטע געפיהלען, די געפיהלען פון פערדרום אלם פערלאוענע, פון פארוואורף, פון פרייד אלם מוטער און פון א פער־ יטפעטיגטען בענקען נאָד אייגענעם גליק אפילו איצט כל זמן זי איז נאָך ניט אין גאַנצען פער וועלקט! איהר שורה'לע: "איך וועל מיר נעה־ מען א יונגען באָי און חתונה האָבען. ער (דושעק) מעג, איך מעג אויך". דערצעהלט אַ סך מעהר ווי לאַנגע מאָנאָלאָגען און דיאַלאָגען אין אַנדע־ רע פּיעסען.

אחוץ דעם בילדען די אלע היימישע מענ־
שען, כאָטש יעדער לעבט בעזונדער, איין גאַנ־
צע, פאָליטטענדיג האַרמאָנישע גרופּע, אַלע צי־
הענדיג זייער יניקה פון דער זעלבער ערד, דער
זעלבער פערגאַנגענהייט. דער הומאָר איז קליין
אָבער געזונט. די פּיעסע ריהרט נאָך אָן אַ טרויע־
ריג ערנסטע פראַגע: וואָס ווערט דאָ פון יענע
וואוילע היימישע אידען? ווי לאַנג האַלט אָן
זייער ליעבע בענקשאַפט, און וואָס ווערט פון
זיי נאָכדעם ווי זי ווערט דאָ דערשטיקט?

גיין, שלום אש'ם מייםטענטיילם גוטע ליד טערארישע ארבייט האָט פערדיענט אַ סך אַ בע־ סערען שיקזאל.

* * *

אָבער אויב אונזער פּרעסע איז אזוי צו־ פריעדען צו זאָגען קדיש אויפ'ן קבר פון אַ דער־ וואָרגענער ליטערארישער פּיעטע, איז זי אָבער דערפשר אויף להוט צו זינגען הלל צו ש הצלחה'-דיגער אונליטעראַרישער פּיעסע. רושייקאָבסאָנ׳ם "הערשענדע שקלאַפען", וואָם איז אַזאַ ערפּאָלג, איז ניט ניט ליטעראַריש, נאָר טאַקע אונליטעראַריש. און ווער, ווער אונזער בעסערע פּרעסע וואָלט בעדאַרפּט ויין די לעצטע זיך צו פרעהען מיט דיעזען ער־ פאָלג. איהר איינציגער זכות איז אפשר דאָס וואָס זי פערשטעהט ניט, אז ער, דיעזער ער־ פאָלג, עפענט די טיהו פון אונזער טהעאַטער פאר דער פיעסע וואָס ל עי", פאר דער פיעסע וואָס האָט בלויז אַ ממשות אונטער דעם בליאַסק פון די "פוט־לייטס", פאר דער פּיעסע וואָס האָט בלויז סיטואַציאָנען און איז טעכניש אזוי אוים־ געשטעלט, אַז זי קען "אָנציהען", האָט בלויז די אַבער אָהן אַרבייט פון אַ גוטען בעל מלאכה, איז אָבער אָהן א פונק פון העכערער קונסט, אָהן פּסי־ כאָלאָגיע, אָהן מענשען, אָהן א ליטערארי־ שען טוי, אָהן אַן אָנצוהערענים אויף פּאָעזי, אָהן אַ פרישען, געזונטען וואָרט זאָגאר. דער ערפּאָלג פון אוא פיעסע, וועלכע האָט נאָך צו אַלע צרות ראָס אויבען־אויפ'יגע אויסזעהן פון ליטעראַטור, פערטרייבט פון אונזער ביהגע איהרע אַמאָליגע ליטעראַרישע טראַדיציעס און עפענט ברייט די טיהר פאר אידישע קלמיד פיטשעם און טשאַרלז קליינס, פאר די פשוט'ע ביהנען־בעל מלאכות. עם איז ניט אזוי די "הערשענדע שקלאַפען", ווי די קומענדיגע שקלאפישע דינאסטיע.

די געשיכטע פון דער Enter the tailor. מאהלעריי וויים צו דערצעהלען פון ראפאעלים א מערקווירדיגען קאנקורענט. אנדעאָ דעל סאראטאָ מען האָט מען שניידער) האָט מען איהם גערופען בדרך הלצה, דערפאר וואס ער פלעגט זיינע בילדער גוט "צושניידען". אין דער טעכניק זיינען זיי געווען פּאָלקאָמען, בעסער איידער ראפאעל'ם, אָבער — אָהן אַ ברעקעל נשמה. די טעכניק פון אונזער נייעם דראַמאַטי־ שען פארשוינ'ם ערשטלינג איז אפילו ווייט פון פאלקאָמען: דער ערשטער אקט שלעפט זיך זעהר לאַנגזאַם און טאַקע אויך לאַנג־ ווייליגלעד; דער "אונטער־סוזשעט" פון דער פועםע (מאָריםעם אונגליקליכער ראָמאן) העלפט אייגענטליך מיט גאָר ניט צו דעם הויפּט סו־ זשעט, איז מיט איהם שוואך פערבונדען און דרעהט זיך אומזיסט ארום ווי אַ רויך אויף דער ביהנע; עס שטויסען זיך ארום צוויי פראַגע־ לעך דורך דער פיעסע, די הערשאפט פון דער פרוי און דער פרוי'ם לוסט צום לעבען, און איהר קענט ניט גאָר לייכט ארויספּלאָנטערען, וועלכע פון די צוויי איז די וויכטיגסטע; דער פערפאַ־ סער נעהמט זיך אָן בעווייזען, אַז די פרוי איז ניט אידעאַליסטיש און אַז העכער פון אַלץ איז ביי איהר דער גלאַנץ פון לעבען, און — בע־ ווייזט עס ניט; אויב דעם ארימען שאַפּמאַנ'ס פרוי פערלאזט איהם צוליעב דעם רייכען מארטין מאיערם, קען מען גאָר אויםטייטשען אַז זי טוהט עם דערפאַר וואָם שאַפּמאַן, וועגען וועלכען מען דערצעהלט אַזער איז אינטערעסאַנט און גוט, ערשיינט גאָר אויף דער ביהנע, פלאַך און גראָב, בשעת ווען מאַ־ יערם, דאַגעגען, קומט פּאָר קלוג, עדעל און גוט. דערוויילע, אלואָ, איז די טעכניק נאָד ניט

דערוויילע, אלזאָ, איז די טעכניק נאָך ניט אזוי אויסגעצייכענט, נאָר זיינע צוקונפטיגע דראַמען וועלען מסתמא שוין זיין בעסער "צו־ געשניטען".

ראָס וואָס דזשייקאָבסאָן איז א שנייד דער פון פּראָפעסיאָן און ניט קיין ליטעראט פרעהט מיך גראָד. הלואי וואָלטען אלע אונזעד ע בעסערע דראַמאַטורגען מיט זייער לעבענסד מיטעל געווען פערזיכערט דורך עפּעס אַ גוטער פראָפעסיאָן, דאַן וואָלטען דאָך אונזערע טהעד אַטער־דירעקטאָרען איבער זיי וועניגער גע'בעל'־ אַטער־דירעקטאָרען איבער זיי וועניגער גע'בעל'־ הבית'עוועט. ניט דער דראַמאַטורג אינ'ם שניי־ דער ארט מיך, נאָר דער שניידער אינ'ם דראַד דער ארט מיך, נאָר דער דושייקאָבסאָן איז ניט קיין לי־ מאַטורג. הערר דושייקאָבסאָן איז ניט קיין לי־

מעראַרישער מענש — יעדענפאַלם, אַזאַ איינ־ דרוק מאַכט זיין פּיעסע — און דעריבער וויים ער ניט, אז מען דארף האָבען מענשען, כאראק־ טערע אויף דער ביהנע און דעריבער פעהלען זיי אין דיעזער פּיעסע אין גאַנצען. עס איז ני־ טאָ קיין סמן פון קיין כאַראַקטער, אַלעם איז נאָך אַ צוגעשניטענעם פּלאַן, פון דאָם גאַנצע און פון יעדער מענשעל בעזונדער: מען דאַרף האָ־ בען די לוסטיגע פוסטע מיידעל, וואָס זוכט זיך מאַכען אַ קאַריערע, שפּינט מען ארוים פון קאַל־ טען קאָפּ און די צייטונגען א אָנדערהאלבען מאות ווערטער וועגען קליידער, היט, אָטאָמאָר בילען און עם ווערט אַ בערטהא; מען דאַרף האָד בען אַ אויבערפּלעכליך ערנסטע פרוי שאַרט מען צונויף א פּאָר מאות ביליגע סאַרקאַסטישע ווערטער און עם ווערט א מערי; נאָך א געוויסע צאָהל ווערטער, איינגעפלאָכטען אין אייניגע ביליגע טהעאַטער דרשות — אַ פּאָר פון זיי צו א קינד, וואָם קען זיי נים פערשטעהן און עם קומט ארוים דער אָרימער בע'עולה'־ — טער קאָנדוקטאָר. און אזוי געהט עם כסדר.

אַ פּאָר פּסיכאָלאָגישע מאָמענטען ווערען יאָ אָנגעריהרט, אָבער דער שרייבער קען זיי ניט רערפיהרען ביז צום סוף, פערענדיגט ער זיי מיט דרשות. אַ קליין סימפּאַטיש עפּיואָדעל איז דאָ אין דער פּיעסע, — אפשר דער עהרליכסטער און שעהנסטער פון אַלע, — דאָס איז די דערקעד נונגס־סצענע אין ערשטען אַקט צווישען מאַיערס און מערי. ווייטער נעהמט די פּיעסע מיט איה־ רע סיטואַציאָנען, ווי, צום ביישפּיעל, מערי'ם גריבלען זיך אום צו דערגעהן, פאר וואס מאַיערס האט איהר געשיקט די קלייד, און, נאף מעהר, די ערקלערונג צווישען שאפמאן, מאיערם און מערי אין דריטען אַקט. (די לעצטע ווערט אָבער פערביליגט דורך אַזעלכע פּוסט באָפבאַסטישע פֹלִיצה־ווערטער, ווי, "איחר האָט אויסגעשריען אין דער לופט אום צו הערען דאָם עכאָ... נו, עכאָ, ענטפער!"). הערר דזשייקאָבסאָן האָט, הפנים, זיך גוט צוגעקוקט צו דער ביהנע און אויסגעלערענט זיך די טהעאטראלע מלאכה ווי אזוי אויפצובויען אַ סיטואַציאָן. און דאָס פער־ זיכערט אַ ביהגען־ערפּאָלג. דאָך סיטואַציאָגען קענען ניט אויספילען דעם חסרון פון מענשען. "און דעריבער איז אין די "הערשענדע שקלאפען רי שפראך זעהר אן אָרימע, זעהר א פארבלאָזע, די אויפגעהויבען ד גאַסענדיג דייטשטערישע שפראך פון דעם מיטעלמעסיגען שטאף פון אונ־

זערע צייטונגען; און דעריבער איז דער הומאָר אויך זעהר אַ געמאַטערטער און גאָר אָהן זאַפּט. און צייטענווייז קלינגט די גאַנצע געשיכטע ניט מעהר ווי אַ ביליגע דעבאַטע אין אַ צייטונג צווישען מענער און פרויען.

געווים איז די ערשיינונג פון א שפּאָגעל נייעם, אונגעריכטען דראַמאַטורג זעהר ערפרעד הענד; געווים איז ביי דער איצטיגער צייט אַג־ גענעם צו זעהן, ווי אַ גאנץ עהרליכע (מיט בלויז אַ ביסעלע דרשה'דיגע מעלאָדראַמאַ), און זיכער אַגעץ ריינע פּיעסע האָט אַ בעדייטענדען ער־ פּאָלג. אָבער דאָס וואָס די פּרעסע האָט זיך אַזוי דערפרעהט מיט אַ פּיעסע וואָס איז ריינע ביהד דערפרעהט מיט אַ פּיעסע וואָס איז ריינע ביהד נען־ארבייט און האָט כמעט אין גאַנצען אָפּגע־ שניטען מיט די ליטעראַרישע טראַדיציעס, און וואָס מיט איהר, וועט זיך ביי אונז זיכער מוזען אָנפּאַנגען אַ עפּאָכע פון פּראָסטע ביהנען בעל מלאכות, לויט'ן מוסטער פון טשארלז קליין — דאָס איז זעהר, זעהר טרויעריג.

אייניגערמאַסען ערפּרעהענד זיינען געווען די הייריאָהריגע יום טוב פּיעסען "די נשמה פון מיין פּאָלק" אין פּיפּלס טהעאטער און "שיר השירים" אין טהאַליא טהעאטער. ביידע האָבען מוזיק, וועלכע, לויט מיין אָרימע מבינות אויף דיעזען געביעט, קלינגט ערטערווייז כמעט ווי אַנגענעהם; די פון פּיפּלס טהעאַטער קלינגט נאָד, אַלס צוגאָב, אירישלעך.

גאַנין אידישלעך און הייכייש איינפאך קלינגט אווך די שפראך פון דער "נשמה" -נאַטירליך, ביז וואַנען עם קומט ניט צום העלד רוועלכען טאָמאַשעווסקי שפּיעלט) און דער העל־ דין. דא מוז דאָך שוין דער היימישער מצמער לשון אָפּטרעטען דעם וועג אונזער טהעאַטער דייטש. אויך האָט די פּיעסע נאָר אייניגע גראָב־ ליכע אָנצוהערעניסען, און א דאַנק כאָטש דער־ פאר. דער עצם סוזשעט איז אן פלטער, פ קינד רישער, אַ אָפּגעדראָשענער; קיין ביליגע עפעק־ טען פעהלען ניט, הגם מען קען זיי אפשר מוחל זיין אין אַ אָפּערעטקע; אָבער אייניגע היימי־ שע סצענקעלעך ווירקען עהרליך אנגענעהם. די אידישקיים איז א קינדישע, א ביליג שאוועד ניסטישע, דער גוי ווערט געלייגט טויועגד איי־ לען אין דר'ערד. דאָך ארום און אַרום איז די זאך לעבעדיגלעך, פאר'ן אויג און פאר'ן אויער יעדענפאלם, און אין דריטען אקט איז דא א סצענע אויף א שוחל־הויף, וואס מיט דער סי־ טואציאָן, דער שעהנקייט פון דעם בילד און דעם

שטורעמדיגען געזאנג דערמאָהנט זי ווירקליף אויף עפעס בעסערעס אין דער אָפּערעטען־ליטער ראטור. און זיצענדיג אין טהעאטער איז מיר ארויפגעקומען די פראגע: פאר וואָס טאַקע ניט געהמען אָט דיעזען רויהליכען שטאָף און פער־וואַנדלען איהם אין א אמת'ער אידישער אפּע־רעטע? פאר וואָס ניט אָנשרייבען א גוטען טעקסט אויף א ערנסט נאציאָנאַלען מאָטיוו פון דער אידישער געשיכטע, און פאר וואָס ניט קאמפּאנירען ערנסטערע אידישע מוזיק צום קאָמפּאנירען ערנסטערע אידישע מוזיק צום טעקסט? פאר'ן יום טוב'דיג געשטימטען עולם טעקסט? פאר'ן יום טוב'דיג געשטימטען עולם וואָלט אוא זאַר געווען גאָר ניט שלעכט.

"שיר השירים" איז לחלוטין ניט אידיש, : אָבער עס ריהרט אָן א אינטערסאַנטען סוזשעט די ליעבע פון אן אלטען מאן צו זיין זוהנ'ם כלה, די ליעבע פון א קינסטלער פאר דאָס יוגענדליך פרישע און צארטע און פון דער פרישער יוגענד פאר דער טריאומפירענדער קונסט,א ליעבע וואס ראַנגעלט זיך צווישען גוף און נשמה. נאַטירליך ווערט דער סוזשעט קוים מעהר ווי אָנגעריהרט. ער ווערט פערשטופט פון אַלערליי עפעקטען, פון ביליגע אָדער צווייפעלהאַפטע טענץ וואָס קלעפען זיך צום ענין ווי אַן אַרבעם צום וואַנט. דאָך ניט אַלץ איז פון דעם מין. דער הומאָר ווערט צום טהייל אויסגעפילט פון אַ פּאָר גאָר אַלטינקע ברידער, וואָם דאָם איז ניט קיין שלעכ־ טער איינפאל. א טריאָ וואס ווערט געזונגען פון די צוויי אַלטינקע צוזאַמען מיט איינעמס א אייניקעל קלינגט גאַנץ ריהרענד.

* * *

אין טהאַליא טהעאטער איז אויך אויפגע־ פיהרט געוואָרען ז. קאָרנבליטה'ם "דער טיגער". די פּיעסע איז שטאַרק געבאָרגט פון מעטער־ לינק'ם "מאָנא וואַנאַ" און יודזשין וואָלטער'ם "פּעיד אין פול". פון "מאָנא וואנאַ" איז זאָגאר דער מאַנטעל געבאָרגט. איך געדענק נאָר ניט, צי איז ער ביי יענער איטאַליענערין פון דער רענעסאנס ציים אויך אזוי שאַרלאַדְּ־רויט ווי אויף מאַד. אַדלער'ם פּלייצעם. די פּיעםע, ווי איך האָב זי געזעהן אויף דער ביהנע, (די ערשטע נאַכט, ווען זי איז נאָך געווען זעהר רויה) האָט דאָך אָבער נאָר איבערגענומען דעם סקעלעט פון מעטערלינק'ם שעהנער דראמא; פון יענער ליי־ דעגשאַפט, יענער פּאָעזי, יענער פילאָזאָפיע. יענעם שטילען, אומעטיגען צויבער אין צווינ־ גאַלו'ם געצעלט, יענער העראָישער קראַפט פון ביאָנא וואנא, ווען זי ווערט אזוי שלעכט פערד

שטאַנען פון איהר מאַן, — פון דעם אַלעמען איז אין "טיגער" וועניג פערבליבען. דאָך די פּיעסע איז ניט אָהן קראַפט, אָבוואָהל צום טייל איז עם די געשפּאַנטקייט פון מעלאָדראמא, און דער הויפט העלד איז צוערשט אינטערעסאַנט, הגם די אינטערעסאנטקייט ווערט, 178 111 "פייד אין פול", פאבריצירט דורך עקד זאָטיק — די מעשות פון דער סאוט — און דורך דעם ביליגען צויבער פון דעם "נאָבעל וויללעין". די פּיעסע איז ניט אידיש. דער חזן מיט דער חזנ'טע און די אידען־און־<u>"יהודים"-</u> פראַגע ווערען פאר די האָר אריינגעשלעפּט. די פיעסע ווערט אין אַ פּאָר ערטער (איך רייד אַלץ נאָר פון דער ערשטער נאַכט) קרעפטיג גע־ שפּיעלט פון הערר'ן אדלער (הגם זיין גרימירען זיך ווי אַ טיגער איבערגעהט שוין ווירקליך אַ סך גרענעצען) און אין אייניגע זעהר עהרליך, חנ'עוודיג און איינפאף פון מאד. אַדלער. * * *

דאָס לעצטע אויף דער טאַגעס־אָרדנונג אין אונזער טהעאטערזוועלט איז ז. ליבינ'ס "דער געראַנקען־לעזער" אין פּיפּל'ס טהעאטער, מיט שילדקרויט'ן אין דער הויפּט־ראָליע.

ליבין האָט אַ סך איינפאלען, און דיעזער, דער נייעסטער, צו עפענען א גליקליכען, בע־ ליעבטען מענשען די אויגען, ער זאל אריינ־ בליקען אין די הערצער פון די מענשען ארום איהם, און זעהן, אז דער גליק און די ליעבע זיינען פאלש, איז אהן צווייפעל אינטערסאנט, און וואָלט געקענט דיענען אַלס קלוגער תירוץ פאר א פאַנ־ טאַזיע־שפּיעל, א קאָמעריִע, אָדער אַ געזעל־ שאַפטליכער סאַטירע. און עפּעם פון דעם מין נעהמט טאַקע די פּיעסע אָן אין צווייטען אקט, וועלכער איז דאריבער זעהר לעבעדיג און אמו־ זאַנט. ליבין האָט אָבער אויך אַן ענגען הארי־ זאָנט, אויסברייטען אַ זאַך אין סאָציאַלען רוים איז איבער זיינע כחות. און אזוי ווי אין צוויי־ טען אַקט ווערט שוין דעם געדאַנקען לעזער'ם פאמיליען־קרייז ערשעפּט, בלייבט ליבין אָהן שטאָף. אנשטאָט אָנצוגעהן ווייטער מיט קא־ מעדיע אָדער סאַטירע, פּאַלט ער דאַן אריין אין מעלאָדראמא, מיט אינטריגאנטען, בלוט און א משוגעים־הויז אמבולאנס. דורך דעם קומט אויך ; ארוים אַ מאָדנע צוטיילטקייט אינ'ם צושויער רורך די שטאַרקע מעלאָדראַמאַטישע עפּיזאָדען צווינגט מען איהָם די געדאַנקען־לעזעריי צו נע־ מען פאר ערנסט, אָבער ווי אזוי קען ער גלוי־

בען אין אזא ווילדען, הגם ליעבען, אונזינן? אלס תירוץ, אום צו שאפען א זאָנדערבאַרע אָדער קאָמישע סיטואַציאָז, ווערט אזא איינפּאַל ער־לויבט. ביי ליביגען קומט ער אָבער פּאָר זעהר האמעטנע — דורך א בת־קול פון הימעל — און ער ווערט שוואַך און אונגעלומפּערט אריינגער

וועבט אין דער ווייטערער געשיכטע.

ווי דאָס שפּיעל אַזוי דער טאַנץ. דער גרוי־ סער שילדקרויט פערליערט זיך דאָ. ער איז גאַנץ אינטערעסאַנט אין ערשטען אַקט (ער מעג אָבער זיין אַ ביסעל בעל הביתישער גרימירט); ער האָט ערהאַבענע מאָמענטען אויך שפּעטער. אין לעצ־ טען אַקט קאָפּירט ער זיך אליין אין ערשטען אויפטריט אין "קיכטענבוים"; אָבער אָפט, זעהר אָפט פּאַלט ער אריין אין מעלאָדראמא.

די אויסגעצייכענטע פרוי אבראמאָוויטש איז זעהר, זעהר אנגענעהם צו זעהן אַלֹּם די מור טער. זאָל זי נאָר איהר אבגאנג אין צווייטען אַקט מאַכען אַ ביסעל עהרליכער, איינגעהאַל־טענער.

* * *

שמואל טאָרנבערג פערדיענט זיכער, אַז די "צוקונפט" זאָל האָבען אַ פּאָר ווערטער ווע־ גען זיין פריהצייטיגען טויט. אונזער ביהנע האָט אין איהם פערלארען איינעם פון איהרע בעסטע קינדער. ביים איצטיגען צושטאַנד פון אידישען טהעאַטער, ווען מאגולעסקא האָט זיך שוין האַלב צוריקגעצויגען פון שפּיעלען, איז ניטאָ קיינער וואָס זאָל דעם חסרון אויספילען. טאָרנבערג איז געווען אַ גוטער, אינטעליגענטער, בעגייסטער־ טער, עכט אידישער קאָמיקער. ער איז ווייט ניט געווען קיין זשעני, אָבער מיט דער הילף פון זיין גוטען טאַקט און ווארימען טעמפּעראַמענט איז איהם געלונגען צו שאַפען שטאַרקע, איינדרוקס־ פולע, לעבען שפּריצענדע געשטאַלטען; און מיט זיין אינטעליגענץ און זין פאר דאָס ליטערארי־ שע האָט ער, מעהר פון אַלע אַנדערע, די אידי־ שע קאָמיק אויפגעהויבען פון קלאָונישען חוזק צו כאַראַקטער־שוישפּיעלעריי.

וואו וועלען מיר נעהמען אנאנדער פאָרנ־ בערג'ן?

א. ל. בפרפָן.

* * *

ב'וואַלט וועלען איצט וויסען, וואָס טראַכט מיין געליעבטע אין אבענדם פערשפעטיגטער שטונדע, ווען ס'קושט זי איהר מאַן אוים די גליעדער די זיסע. דו ברוסמען די צאַרמע, די רונדע. צו בייגם זי אראָב דאַן איהר קאָפּ און פערטראַכם זיך, און ס'גיסען זיך וואַרימע מרעהרען עראינערונגס־קינדער פון אבענדען בלאָחע, פון ווייטע און ליכמיגע שטערען ? צו הצָט זי צַ קינד שוין, צַ קינד פון צַ צווייטען, און מיך האָם זי גאר שוין פערגעסען, די געכם, וואָם איך האָב איהר די ליעדער געלעזען, זיך פוליענדיג ביידע געזעסען. געדענקם זי פון זיי נאָך אַן איינציגע שורה און זינגם עם איחר קינד ביים פערוויגען? און איך וועל נפָּך וויינען און זינגען ביז וואַנען מיין מוזע וועם ווערען אַנשוויגען...

eij aning zi aning approxim

מריפצלי.

ער רויבערישער אָנפאל פון איטאַ־ ליען אויף טערקיי און דאָם מוועק'גולנ'ן טריפאלי אין איי־ גער פון די גרעסטע אינטער־ נפציפנפלע סקפנדפלען, וועלכע האָבען שוין אַ גאַנץ לאַנגע ציים

נים פּצַסירם. מיר מיינען חלילה נים צו זאָגען, דאָם אַזעלכע פּוסטע פראַזען ווי "יושר", "גע־ רעכטיגקייט", "רחמנות", "נאַציאָנאַרע עהרע", א. ז. וו. שפּיעלען געוועהנליך אירגענד וועלכע ראָלע אין אינטערנאַציאָנאַלע אַנגעלעגענהיי־ טען. דאָס געזעץ פון יד החזקה איז דאָס איינ־ ציגע געזעץ, וועלכע ס'ווערט אַנערקענט אין אינ־ טערנאַציאָנאַלע ווי אין אינטערקלאַסישע אַנגע־ לעגענהייטען. אַ שוואַכע נאַציאָן און אַ שוואַכער קלאם האבען גים קיין רעכטע, וועלכע דער שטאַרקערער דאַרף רעספּעקטירען.

פון דעסטוועגען פאסירען אזעלכע סקאנדאלען, ווי דאם פערכאפען פון טריפּאָלי, ניט אלע טאָג נים אַלע יאָהר. די אורזאַכע דערפון איז, דאָס אפילו די שטאַרקע נאַציאָנען זיינען פעראינטע־ רעסירט אַז אינ'ם אינטערנאַציאָנאַלען לעבען זאָל הערשען, ווייניגסמענס אָפיציעל, אַ סאָרט עפענטליכע מיינונג", פונקט ווי די הערשענדע, קלאַסען פון אַלע נאַציאָנען זיינען פעראינטע־ רעסירט, דאָס אינערהאַלב יעדער נאַציאָן זאָל הערשען, אָפּיציעל, א'ן אינטערקלאַסישע ",עפענטליכע כיינונג". דיעזע "עפענטליכע כייד נונג", אָבוואָהל זי האָט ניט גענוג ממשות צו פערמינדערען אינטערנאַציאָנאַלע אָדער אינטער־ קלאַםישע מאָרד־טהאַטען אָדער רויבערייען, צווינגט אָבער די שטאַרקערע נאַציאָן אָדער דעם הערשענדען קלאַם, צו געפינען עפּעם א'ן אַנ־ שטענדיגען תירוץ אָדער אויסרייד, וועלכער זאָל איהם כלומרשט געבען דאָס "רעכט" צו געברוי־ כען זיין יד־החזקה.

דאָם מערקווירדיגסטע אים טריפּאָליער רויב־צוג איז, דאָם די איטאַליענישע רעגיערונג האָט אפילו ניט געפונען פאר נעטהיג אָבצוא־ וואַרטען ביז עס וועט זיך געפינען אזא תירוץ אָדער אויםרייד. אָדער, — ווען זי האָט שוין

נים געוואָלם וואַרטען אויף אואַ געלעגענהיים, האָט זי דאָך וועניגסטענס געקאָנט שאַ־ -פ ען אוא תירוץ אָדער אויסרייד, ווי דאָס טוען געוועהנליך אַנדערע קאַפּיטאַליסטישע רע־ גיערונגען, וועלכע ווילען האַנדלען "אַנשטענדיג". ווען "מיר", צום ביישפּיעל האָבען געוואָלט פער־ כאַפען פאנאמא האָבען מיר דאָרטען געמאַכט א "רעוואָלוציאָן", וועלכע האָט אונז געגעבען דעם געווינשטען אויסרייד. ווען איטאַליען וואָלט געווען וועלען האַנדלען "אַנשטענדיג" און ניט זיך גלאט אויסלאכען פון דער "עפענטליכער מיינונג", האָט זי זיכער געקאָנט גאַנץ לייכט אָרגאַניזירען אוא "רעוואָלוציאָן" אין טריפּאָלי. און ווען זי האָט אפילו אואַ רעוואָלוציאָן ניט געקאָנט אָרגאַניזירען, האָט זי דאָך וועניגסטענס געקאָנט כאָטשע לאָזען הרג'נען אַ טוצענד אי־ ! טאַליענישע מיסיאָנערען

די אבסאָלוטע אונפערשעמטהייט, מיט וועל־ כער איטאַליען האָט פערכאַפט טריפּאָלי — אפילו אָהן א שום אַנשטענדיגען אויסרייד, איז זעהר כאראַקטעריסטיש פאר דער צייט, אין וועלכער מיר לעבען, און אויך וועגען די צו־ שטענדע אין איטאַליען, הויפּטועכליך די צו־ שטענדע אין דער איטאליענישער ארבייטער בעוועגונג. נעקסטען מאָנאַט וועלען מיר זאָגען אַ פּאָר ווערטער דעריבער.

נפָרָ א'ן אוטפָפיע געפּלמַצט.

דער שענדליכער "קריעג" אָדער, בעסער געזאָגט, רויב־צוג פון איטאליען אויף דער טער־ קיי, האָט געבראַכט איין גוטען רעזולטאַט דאָם פּלאַצען פון א'ן אוטאָפּיע, וועלכע האָט אַ לאַנגע ציים געשטערט די רוהיגע ארביים פון דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער אר־ בייטער בעוועגונג. — דעם געדאַנקען, נעמליד, דאָם די סאָציאַליסטען קאָנען פערהינדערען יע־ דען קריעג דורף א גענעראל־סטרייה אָדער ווע־ ניגסטענס אַ סטרייק פון אַלע טראַנספּאָרט־אר־ בייטער און פון די ארבייטער פון די אינד דוסטריען, וועלכע זיינען דירעקט בעטייליגט אינ'ם שאפען פון תכסיסי־מלחמה. דיעזער גע־ דאַנקען שטאַמט פונ'ם בעקאַנטען פראַנצויזישען

אנטי־מיליטאַריסטישען אגיטאַטאָר און סאָציאַ־ ליסט גוסטאוו דערווע, און ווערט פערטרעטען הויפטזעכליך פון די פראַנצויוישע און איטאַ־ ליענישע סינדיקאליסטען און, פערקווירדיגער־ ווייזע, פון די עקסטרעכיע אַפּפּאָרטוניסטען אין דער אינטערנאַציאָנאַלער בעוועגונג, די פערטרע־ טער פון דער ענגלישער "לייבאָר־פּארטי". אויפ׳ן יטטיטגארטער אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַריכן טען קאָנגרעם האָט דיזע אוטאָפּיע געפיהרט צו דער פענסאַציאָנעלפטער דעבאַטע פון ראָנגדעם. וועהרענד דיעזער דעבאטע האָט הערווע אַטאַ־ קירט גענאָסע בעבעל און די גאַנצע דייטשע סאָ־ ציאַרַדעמאָקראַטישע פארטיי אַלֹם "פאטריאַד טען", דערפאר, וואָס זיי האָבען ניט געוואָלט אונטערשטיצען דעם פּאָרשלאג, דאָם אין פאל פון א קריעג מוזען די סאָציאַליסטען פון די לריעג־פיהרענדע לענדער ארויםרופען אַ גענעי ראל סטרייק. אויפ'ן קאָפּענהאַגענער קאָנגרעס, אויף וועלכען הערווע איז פערזענליך נים געווען אַנוועזענד, איז דיעזער פּאָרשלאַג ווידער אריינ־ געבראַכט געוואָרען, אין אַ מילדערער פּאָרמע, פון די געגאָסען וואַיאַן (פראַנקרייך) און קעיר הארדי (ענגלישע "לייבאָר פּארטי"). אויף ביי־ רע קאָנגרעסען איז דעה פאָרשלאַג פערוואָרפען. געוואָרען. אָבער אויף דעם קאַפּענהאגענער קאָנד גרעם האָבען די אנהענגער פון דיזען געראַנקען דאָד גע'פּועל'ט, אַז מען זאָל דעם פאָרשלאַג איר בערגעבען צור פערהאַנדלונג און דיסקוסיאָן צו די איינצעלנע לאַנד־פּארטייען.

די מאַרקסיסטען זיינען געגען דיעזען פאָר־ שלאַג צוליעב צוויי גריגדע: ערשטענס, האַלֹּד טען זיי איבערהויפט פאר אונצוועקמעסיג צו מאכען ספעציעלע פארשריפטען, וואס פאר פראַקטישע פיטלען עס זאָלען אָנגעווענדעט ויעד רען פון די סאָציאַליסטען פון אַ געוויסען לאַנד אין אירגענד וועלכען איינצעלנעם פאל אום דירכצופיחרען אונזערע אלגעפיינע בעשליסע. דאָם מוז איבערגעלאָזט ווערען צו די פיהרער פון פּראָלעטאַריאַט אין יעדען לאַנד, יועלכע כיו־ זען האָכען אַ פרייע האַנד צו האַנדלען אזוי ווי די געגעבענע אופישטענדע פאָדערען. צויייטענס, אָבער, האַלטען די מאַויקסיסטען דיזען ספּעציע־ לען פּלאן צו פערמיידען אַ קריעג אַלָּם אוטאָ־ פיסטיש, אונטער געוועהנליכע אומשטענדען, און דארום ניט צוועק־מעסיג. אין דיזער הינזיכט מוז מען געדענקען, דאָס אין די פאָדערנע ציר וויליזירטע לענדער, פיט דעפאָקראַפישע דעד

גיערונגם־פּאָרמען, וועט קיין רעגיערונג ניט אָנ־ פאַנגען קיין קריעג סיידען זי איז זיכער, אַז די מאַיאָריטעט פון פאָלק וועט זי דאביי אונטער־ שטיצען. געוועהנליך זאָרגען שוין די קלאַסען פון דער בעפעלקערונג, וועלכע ויינען פעראינד מערעסירט אינ׳ם קריעג, און די רעגיערונג אַליין, אַז דאָם פאָלק זאָל האָבען די געהעריגע "פאַט־ ריאָטישע" שטימונג איידער דער קריעג פּאַנגט זיך אָן. און דיזע שטימונג שטייגט נאָך געוועהנ־ ליך וועהרענד דעם קריעג. אונטער אַזעלכע אומד שטענדען איז נאַטירלידְ לעכערלידְ צו ערוואַר־ טען דאָם אַ גענעראַל־סטרייק זאָל קאָנען דורכ־ געפיהרט ווערען. נאַטיררִיך, זיינען פאַראַן אוים־ נאַהַמען, א מאָל קאָן די רעגיערונג האָבען א טעות און זיך אָבנארען אין דעם "פאטריאָטיז־ מום" פון דער בעפעלקערונג. עם פּאַסירט אויך אָפט־כיאָל, דאָם דער קריעג אליין, ספעציעל ווען ער איז ניט זעהר געלונגען, זאָל ענטוישען די פאַטריאָטען" און פיהרען צו א'ן אויסניכטער, רונג פונ'ם "פּאַטריאָטישען" רויש. אָבער ווען אַזעלכע ספע ציעלע אומשטענדען מאַכען אַ גענעראל־סטרייק דירכפיהרבאַר דאַרף מען ניט האָבען קיין ספּעציעלע פאָרשריפטען, דאן קומט ער פון זיך אליין, ספּאָנטאַן.

דער יעצטיגער קריעג צווישען איפאליען און דער טערקיי האָט בעוויזען ווי גערעכט די מאַרקסיסטען זיינען, און ווי אוטאָפּיסטיש עס זיינען די פערטרעטער פון דער געגעראַל־סטרייק אידעע אַלם אַ מיטעל צו פערהינדערען אַ קריעג. ווען דער גענעראַל־סטרייק האָט ווען עס איז ניט געקאָנט געקרוינט ווערען אַלס אַ מיטעל צו פער־ הינדערן אַ קריעג האָט ער עם געקאָנט יעצט אין איטאַליען. אַלע אומיטטענדען זיינען געווען די גינסטיגסטע, וועלכע מען קאָן זיך נאָר פאָר־ שטעלען: דער קריעג איז דער אונפערשעמטעם־ טער, וועלכען מען קאָן זיך נאָר פאָרשטעלען. און זאָגאר פונ'ם שטאַנדפּונקט פון דער גרויסער מאַיאָריטעט פון דעב קאַפּיטאַליסטישען קלאַס איז ער דער לעכערליבסטער, וועלכען מען קאָן זיך נאָר פאָרשטעלען. ניט נאָר די ארבייטער און די פויערען, אפילי די מעהרצאָחל האַפּיטאַלים־ טען האָבען קיין אינטערעסע צו געהן אין א מלחמה פאר טריפּאָלי, וועלכע איז פון אַ גער וועהנליבען עהאָנאָפיישען ישטאנדפּונקט בטעט ווערטהלאָז. א פּאָר באנקען, און פילייכט עטלי־ כע אַנדערע קאַפּיטאַליסטען זיינען די איינצי־ גע, וואָם האָבען א'ן עהאָנאָפייטען אינטערעם

אין טריפּאָלי, און פון וועמעס וועגען דער קריעג ווערט געפיהרט, א חויז, נאטירליך, פון די ליד פעראנטען פון תכסיסי מלחמה. דערצו זיינען נאך פאראן ספּעציעלע אומשטענדען, וואס וואל־טען בעדארפט מאַכען א בעוועגונג געגען דעם קריעג ערפּאָלגרייך. ספּעציעל די לעצטע קאָלאָ־ ניאלע קריעגס־עקספּעדיציע פון דער איטאַליעד נישער רעגיערונג, אין וועלכע זי האָט זיך שטאַרק פארפּאראשעט דעם נאָז.

יעצט, ווען אירגענד־ווען, האָט אלזאָ אַ גער געראַל־סטרייק בעוועגונג אום צו פערהינדערן דעם קריעג בעדארפט זיין ערפאָלגרייף, און די איטאַליענישע און אנדערע אנהיינגער פון דער גענעראַל־סטרייק אידעע האָבען טאָקע ערוואַר טעט אַ געוואַלטיגען ערפאָלג. ליידער, איז פון זייערע ערוואַרטונגען געכליבען א'ן אויסגעכלאָד זענע איי. די גענעראַל־סטרייק בעוועגונג, וועלכע די איטאַליענישע סאָציאליסטען האָבען זיך בער מיהט ארויסצורופען, האָט אויסגע'גוסס'ט איי־ דער זי איז נאָך געבאָרען געוואָרען.

די אורזאַכע פון דיזער פּיאַסקא איז א'ן איינפאַכע. מיר לעבען יעצט אין א'ן ערא פון פיעבערישען אימפעריאַליזמום און קאָלאָניאַל־ פּאָליטיק. דער קאַפּיטאַליסטישער קלאַס איז אים אלגעמיינען יעצט אזוי "פּאַטריאָטיש", אַז ער איז בעריים צו געהן אין אירגענד וועלכען קריעג פאר קאָלאָניען, סיִי עס לוינט זיך סיִי עס לוינט זיף ניט. און ליידער, איז דער ארבייטער־קלאַס אויך זעהר אָנגעהויַכט מיט דיזען פּאַטריאָטישען גייסט. דערצו האַלט איהם דער קאפּיטאַליסטישער קלאם שטענדיג גוט אָנגעקאָרמעט מיט גוט־קאפּי־ טאַליסטישָע ראסען־טעאָריען, וועלכע די אימפּע־ ריאַליסטישע אידעאַלאָגען האַלטען אין איין שפּינען אום צו שאַפען די גייסטיגע גרונד־לאַגע פאר'ן אימפעריאַליסטיש־קאָלאָניאַלען פאָלקס־ פאטריאטיזמוס, און די סאָציאליסטען זיינען ניט אימער אויפ'ן פּלאַץ דיזע טהעאָריען און די־ זען פאַטריאָטיזמום צו בעקעמפּפען. זעהר אָפט פּאָטאַקעווען זיי עס נאָך זאָגאר.

ווארום זאָלען די איטאליענייטע ארבייטער ניט ווערען בעגייסטערט פונ'ם פאטריאָטישען געדאנקען, אז זיי וועלען "אָנברעכען די ביינער" אַזא "נידריגער ראַסע" ווי די טערקען ?

אין האַרצען אַ װעהטאָג, און פאר לֿייטען, אַ שאַנד".

דער "סעמלעמענם" פונ'ם גרויסען ענגלישען סמרייק.

דער אמת'ער כאַראַקטער פונ'ם "סעטרֿעד מענט" פונ'ם גרויסען ענגלישען סטרייק, וועלכען די "ארבייטער־פריינדליכע", "ראַדיקאַלע", ענגד לישע רעגיערונג האָט אַראַנזשירט מיט דער היל־ פע פון די "פּראַקטישע" ארבייטער־פיהרער, האָט זיך יעצט ארויסגעצייגט. ווי בעקאַנט איז דער םטרייה "געםעטעלט" געוואָרען דערמיט וואָכ מען האָט איבערגעגעבען די גאַנצע פדאַגע צו אַ קאָמיסיאָן, וועלכע בעשטעהט, כלומרשט פון פערטרעטער פון ביידע צדדים און "אונפאר־ טייאישע" עקספערטען און פערטרעטער פון פובליקום. דיזע קאָמיחיאָן האָט יעצט אָבגעגע־ בען איהר ענטשיידונג, וועלכע צייגט ווי "אונ־ בארטייאיש" דיזע קאָמיסיאָן איז אין ווירקליכ־ קייט. די גאַנצע ענטשיידונג איז צו גונסטען פון די באָסעס. דאָס אינטערעסאַנטעסטע דאביי איז, דאָם דיעזע "אונפּאַרטייאישע" קאָמיסיאָן ענטשיידעט, אז די יוניאָן זאָל ניט אַנערקענט ווערען. די אונפארטייאישע קאָמיסיאָן איז אל־ וֹאָ געגען דעם פרינציפּ פון יוניאָניזמוס. און דאָס איז אַ'ן אונפּארטייאישע קאָמיסיאָן! און דאָס איז אַ "סעטלעמענט", צו וועלכען די "פּראַקטישע" ארבייטער־פיחרער, ווערכע שרער, פען זיך נאף דער כלומרשט "ראדיקאלער" ענג־ לישער רעגיערונג, האָבען צוגעשטימט, ווען די ארבייטער האָבען געהאַט די אויבערהאַנד און ! דער סטרייק איז געווען כמעט א געוואונענער

דער פּראַקטישער רעזולטאַט פון דיעזער פראַקטישער טהאַט איז, דאָס די ארבייַטער ווע־ לען וואַהרשיינליך מוזען נאָך אַ מאָל סטרייקען, און צו א צייט, ווען די אויסזיכטען אויף צו גע־ ווינען דעם סטרייק זיינען פיעל שוואַכער, ווי בעפאָר דעם לעצטען סטרייק. אויף אַ פּראָטעסט־ מיטינג, וועלכער איז איינבערופען געוואָרען פון די ארבייטער אום צו פּראָטעסטירען געגען דער ענטשיידונג פון דער "אונפארטייאישער" קאָר מיסיאָן, האָט גענ. ראמזיי מעקדאָנאלד, דער גרעסטער "פּראקטיקער" פון דער אייראָפּעאי־ שער סאָציאַליסטישער בעוועגונג, ערקלערט, לוים צייטונגס־בעריכטען, אַז "די ארבייטער ווע־ לען זיך נים בערוהיגען אווי לאַנג, ווי זיי זיינען אין שקלאפעריי. אויב דיעזער צושטאנד קאָן נים געענדערם ווערען דורף פערהאנדלונגען, מו־ זען די ארבייטער סטרייקען. אויב די געזעל־ שאַפט, דורך איהר רעגיערונג, ענטזאגט זיך צו

צווינגען די קאָמפּאַניעס ריכטיג צו בעשפּרעכען די קרֹאַגען פון די אָנגעשטערטע, מוז די געזערֹד שאַפט טראָגען די קאָנזעקווענצען".

גענ. ראמזיי מעקדאָנאלד איז ווי עם ווייזט נאָך ניט זיכער "אויב" זיינע "פערהאַנדלונגען" זיינען געווען ארויסגעווארפען, און קאָן ניט דעם זיינען געווען ארויסגעווארפען, און קאָן ניט דעם געוואלדיגען געווינס, וועלכען אי די "דעגיערונג" אי די קאפּיטאַליסטישע קאָמפּאַניעס האָבען גער צויגען פון די "פערהאַנדלונגען". דער גרויסער סטרייק איז געווען איינער פון יענע ספּאנטאַז נע פּאָלקס־בעוועגונגען, פאר וועלכע די "געזעל־עב פאר פייער. דערצו זיינען דאן די פּאָליטישע פאר פייער. דערצו זיינען דאן די פּאָליטישע אומשטענדען געווען אועלכע, דאָס די "רעגיע־נג" דעניער געווען אומשטענדען געווען אועלכע, דאָס די "רעניע־רונג" האָט זעהר נעטהיג בעדארפט האָבען די

שטיצע פון די ארבייטער־פערטרעטער אין פּצּר־ לאמענט. זי האָט דארום אינסצענירט די "פער־ האנדלונגען" און בעשטימט די "אונפּארטייאי־ שע" קאָמיסיאָן, אום זיך זעלבסט און די "געד זעלשאַפט" ארויסצוהעלפען פון דער קריטישער לאגע. יעצט ווען די פאָלקס־בעוועגונג איז דורך די "פערהאַנדלונגען" רוהיג איינגעשלאָפען, און דער פארלאמענטארישער קריזים איז אויך פאר־ איבער, לאכט זי זיך אויס פון די סטראשונקעם.

אויה "פערהאנדלונגען" איז זי נאטירליך אימער בערייט. מען איז דאָך פאָרט "ראַדיקאל" און "ארבייטער־פריינדליך". און אז מען קען די ארבייטער־פערטרעטער און די "פּראַקטייטע" סאָציאַליסטען האָבען אזוי ביליג, ווארום זאָל מען טאַקע ניט ווייטער "פערהאַנדלען" ?

רעדאַקציאָנעלע נאָמיצען.

דער קאמפיין אויף אונזער איסט סייד איז איצט אין פולען גאנג. אונזערע גענאָר סען פון די פעראייניגטע דיכטריקטען ארבייטען ווי די ביהנען; זיי פעראניטטאלטען א רייהע ראטיפיקייטאָן־פערואמלונגען, אפּען־ א רייהע ראטיפיקייטאָן־פערואמלונגען, אפּען־ עיר מיטינגען, פערשפּרייטען ליפלעטס און ליי טעראטור, מיט איין ווארט, זיי טהוען זייער בעסט, אז דער היינטיגער קאמפּיין־ זאל זיין איינדריקספול. די קאגדידאטען גענ. ב. שלעזינ־ גער (סאָציאליסטישער קאנדידאט פאר אסעמבלי בון 8טען אסעמבלי דיסטריקט) און גענ. י. פון 8טען אסעמבלי דיסטריקט) און גענ. י. וויינטרויב (קאנדידאט פאר אלקערמען פון דיעזען דיסטריקט) זיינען גאנין פאפולער ביי די ברייטע ארבייטער מאסען און עס איז צו האָפּען, אז זיי וועלען ציהען א גרויסען וואוט.

זעהר טיכטיג פיהרען אויך אן דעם קעמפּיין אונזערע בראָנזווילער גענאָסען פאר גענ. פייגענר בוים, קאדידאט פאר'ן 23טען אסעמבלי דיס־טריקט. דער בראָנזווילער ברענטש מעג שטאָלז צירען מיט זיינע ענטהוזיאסטייטע איבערגעבענע מעמבערס, וועלכע פיהרען אימער אָן א סיסטער מאַטישע אונאונטערבראָכענע אגיטאַציאָן פאר'ן סאָציאליזמוס.

אין בראָנזוויל איז דאָ א מעגליכקייט צו ערוועהלען אונזער פערטרעטער, אנן די קעמפיין

ארבייט האָט דאָרט א בעזונדערע בעדייטונג. דאָס פערשטעהען טאקי אונזערע בראָנזווילער, וועלכע צייכנען זיך אויס מיט זייער גרויסער קאמפּפּס־לוסט און אפּפערוויליגונג. זיי פערדיע־ נען די אונטערשטיצונג פון אלע סאָציאליסטען.

אויף צום קאמפף!

ראָס ארטיקעל פון גענ. מ. ווינטשעווסקי אין היינטיגען נומער: "א אידיש־אמעריקאני־ שער סאָציאליסטען בונד" פאָדערט א ענטפער און דיעזער ענטפער וועט קומען אין נעקסטען (אָדער אין די נעקסטע נומערן) "צוקונפט". דאָס ארטיקעל איז דאָס ערשטע וואָרט פון א דיס־ קוסיאָן, וואָס מיר פאַנגען אָן איבער פערשידענע פארטיי־פראַגען, וועלכע אינטערעסירען אָדער באַרפען אינטערסירען אָדער דאַרפען אינטערסירען סאָציאַר דאַרפען אינטערסירען סאָציאַר ליסט.

* * *

מיר האָבען שוין אויף גיט איינמאָל אויס־
געדריקט אונזער מיינונג, אז די אידישע אגיטאר
ציאָנס־ביוראָ (אָדער ווי גענ. ווינטשעווסקי וויל
"דער אידישער אַגיטאציאָנס ביוראָ") דארף זיין
מעהר, ווי "א אידיש־ש∈רעכענדע" אָרגאניזאר
ציאָן, אַז זי דארף זיף מעהר רעכנען מיט "אידי־
שע טראדיציעס, אידישע ∈סיכאָלאָגיע און נאַ־
שע טראדיציעס, אידישע פּסיכאָלאָגיע און נאַ־
ציאָנאלע אייגענטימליכקייטען", אָבער מיר קער

גען פאר קיין פאל ניט מסכים זיין מיט דעם, אז די אידישע אגיטאציאנס־ביורא, אדער ווי ער וויל איהר משנה השם זיין אויף אן "אַמער רקאַנישען סאָציאַליסטען בונד", זאָל אויפהער רען צו זיין אַ פּאָליטישע אָרגאַניזאציאָן אָהן אַ ספּעציעלער פּארטיי ריכטונג און זאל זיך פער־וואַגדלען בלויז אין א אידישע סאָציאליסטישע פּראָפּאָגאנדא־אָרגאניזאַציאָן, וואוהין עם זאָלען קענען אריין אלע אידישע סאָציאליסטען פון קענען אריין אלע אידישע סאָציאליסטען פון פערענער ריכטונגען און שאַטירונגען.

* * *

א אידישע פּראָפּאָגאנדא־אָרגאניזאַציאָן אַן און פאר זיך איז געווים איינע פון די נויטד ווענדיגסטע זאַכען דאָ אין אַמעריקא, ספּעציעל פאר די אריבערגעקומענע סאָציאַליסטען, וועמען עס איז אין די ערשטע צייטען זעהר שווער צוד צופּאַסען זיך צו אונזער פארטיי־לעבען, אָבער אויך אזא ארגאניזאציאָן מוז האָבען א קלאָהרע, בעשטימטע אויסגעהאַלטענע ריכטונג, וועלכע זאָל פיהרען צו אַ געוויסען פון פריהער אַוועקגעד שטעלטען צוועק.

יעדענפָּאלס איז די פראַגע זעהר אַ וויכטי־ גע און אונז וועט נאָך אויסקומען צו ריידען ווע־ גען דעם אין דער נעקסטער "צוקונפט".

די רעוואָלוציאָן אין כינא איז א נויטווענד רגער רעזולטאט פון דער עקאָנאָמישער און פּאָר ליטישער ענטוויקלונג, וואָס דאָרטען איז פּאָר־געקומען אין די לעצטע יאָהרען. אויספּיהרליף איבער "די ערוואַכונג פון כינא" וועט דער לעד זער געפינען אין אונזער ארטיקעל אין יוני־נוד מער "צוקונפט" פון היינטיגען יאָהר. קיין נייעס, אויסער צייטונגס־מעלדונגען וועגען די שלאַכי מען צווישען די רעוואָלוציאָנערען און רעגיער טען צווישען די רעוואָלוציאָנערען און רעגיער רונגס ארמעען, האָבען מיר פארלויפיג איבער די אלגמיינע לאַגע ניט צוצולייגען.

מיר האָבען ערהאַלטען פון אונזערע דעט־ ראָיטער גענאָסען: "דער וועקער", וועלכער

מאכט אלם אן "אָפּיציעלער אָרגאֹן פון דעט־ ראַיטער אירישען ברענטש סאָציאַליסטישע פארטיי" אַ גאַנץ גוטען איינדרוק. מיר ווינשען אונזערע דעטראָיטער גענאָסען ערפאָלג אין זיי־ ער אונטערנעהמונג, און האָפּען, אַז נאָכ'ן ער־ שטען "וועקער" וועלען קומען די איבעריגע נו־ מערן.

אונזערע ווערטער. אין פּאָריגען. נומער "צוד קונפט", איבער די וויכטיגקייט צו פערגרעסערען די סובסקריפּשאָן־ליסט פון אונזער זשורנאל, זיינען ניט געפאַלען אויף א פעלזיגען באָדען. זיי האָבען געפונען א ווארימען אָבקלאַנג אין די הערצער פון אונזערע פריינד.

אויה דער פּאָלְּקס־פּערזאַמלונג פּוּן דער "צוקונפט פּרעס־פעדעריישאָן", וואו בודין, ווינד טשעווסקי און דר. קאספּע האָבען גרינדליף ערז קלעהרט די אלגעכיינע, ווי די פינאַנציעלע לאַגע פון דער "צוקונפט", האָבען פּיעלע פון אונזערע ניו־יאָרקער גענאָסען, סימפּאַטייזער און פריינד זיך אָרגאַניזירט אין א "צוקונפט־הילפס־פערד. באנד".

די ערנסטקייט און איבערגעבענקייט פון די גענאָסען, וועלכע האָבען זיך אָנגעשלאָסען צום "פערבאַגד" איז די בעסטע ערבות פאר דעם ער־ פּאָלג פון זייער ארבייט.

כייר בעגריסען אונזער נייע פרייוויליגע צוקונפט־גווארדיע" און זיינען זיכער, אז דער, גאָבעלער ביישפּיעל פון אונזערע ניוארקער גער נאָסען וועט געפינען נאָכפּאָלגער אין פיעלע אנד דערע שטערט.

די "צוקונפט" איז עס געוויס ווערטה צו איהר צוואַנצוג־יאָהריגען געבורטסטאָג!

אגב אורחא ווילען מיר דאָ אויך בעמערקען, אז די רעדאקציאָן איז שוין צוגעטרעטען צו דער ארבייט פונ'ם פערגרעסערטען יובילעאום -נומער "צוקונפט", וואָם וועט ערשיינען דעם ער־ שטען יאַנואר.

VOL. XVI.

DECEMBER, 1911.

No. 12

פאול לאפארג און זיין פרוי לאורא!

אונערווארטעט איז אָנגעקומען די שרעקליכע ידיעה, אז דער וועטעראַן פּוֹן דער פּראנצויזישער ארבייטער־בעוועגונג פּאוֹל לאפארג אוֹן זיין לעבענס־בעגלייטערין, זיין פּרוּז לאורא, די טאָכטער פּוֹן קארל מארקס, האָבען געמאכט א סוף צו זייער שעהגעם און אינהאלטס־רייכען לעבען.

צוויי גרויסע קעמפפער, וועלכע זיינען געשטאַנען פיער צעהנדליג יאָהרען אין די פאָדערשטע רייהען פונ'ם אינטערנאציאָנאלען פּראָלעטאריאט, האָבען פרייוויליג פערלאָזען דעם קאמפּפּס־פּלאץ, און פערלאָזען האָבען זיי דעם קאמפּפּס־פּלאץ ניט דערפאר, ווייל זיי האָבען איינגעזעהן, אז דער אידעאל, פאר וועלכען זיי האָבען געלעבט און געקעמפּפּט, דערווייל טערט זיך פון זיי, ניט דערפאר, ווייל זיי האָבען אויסגעפונען, אז דער גאנצער קאמפּף איז נוצלאָז און איבריג ווי פיעלע געגנער פון דער מענשען־בעפרייענדער סאָציאליסטישער אידעע וועלען אויסטייטשען – נור, ווייל זיי האָבען איינגעזעהן, אז זייער פיזישער צושטאנד וועט זיי ניט געבען מעהר די מעגליכקייט פאָרטצוזעצען דעם קאמפּף, וועלכען זיי האָבען געווידמעט דאָס געבען.

ניט דער שלאַנג פון פערצווייפלונג, פון פּעסימיזמוס האָט געטריעבען פּאול לאַפּאָרג צום טויט, נור די מורא, אז זיינע כחות וועלען איהם פערלאזען, און אנשטאַט צו פיהרען א׳ לעבען פון א קעמפּפער, וועט ער זיין געצוואונגען אויף דער עלטער צו פּאַלען צו לאַסט אויף זיינע מיטמענשען.

מיט א געוועהנליכען פארבלאָזען לעבען האָט זיך אזא העלדיש־קעמפּפענדע נאטור, ווי לאפאַרג, ניט געקענט בעפריעדיגען; אַ טהאַטעלאָזער עקזיםטענין איז איהם געווען דערווידער, און ער האָט אויף דער פראגע "זיין אדער ניט זיין" אויסגעקליעבען דאָס צווייטע.

זיין אן איבריגער אין לעבען האָט לאפארג ניט געוואָלט. "לעבען הייסט קעמפּפּען", און וויבאלׄד ער האָט איינגעזעהן, אז ער וועט דעם קאמפּף מוזען אויפגעבען, דאָט ער אויף געמאכט אן ענד פון זיין לעבען. אן ענד פון זיין לעבען.

איך שטארב מיט גרוים פרייד — האָט לאפארג פאר זיין טויט אָבגעגעבען אַן ערקלעהרונג צו די גענאָסען פון אלע לענדער — און מיט דער געוויסהייט, אז די זאָך, צו וועלכער איך האָב געווידמעט מיין גאנצעס לעבען, וועט אין דער נאָהענטער ציהינפט טריאומפיד רען. עם לעבע דער קאָפוניזמים! עס לעבע די אינטערנאציאָנאַלע סאָציאַלדעמאָקראטיע!"

יא, לאפארג און זיין לעבענם־פריינדין לאורא, האבען רוהיג בעגעגענט דעם טויט

נאָך זייער העלדישען זיעגרייכען לעבען. זיי האָבען געוואוסט, אז זיי האָבען ניט אומזיסט געלעבט, אז די בעוועגונג, אן וועמענס שפּיצע זיי זיינען געשטאנען פון אנפאנג אָן, האָט זיך פערברייטעט און פערטיעפט און איז געוואָרען די גרעסטע וועלט־מאַכט, פאר וועלכע געקרוינ־טע און ניט־געקרוינטע הערשער בויגען דעם קאָפּ, און מיט א זעלבסטבעפריעדיגונג האָבען זיי איבערגעלאָזט זייער פּלאטץ פאר יונגערע און איבערהויפט קערפּערליך קרעפטיגערע קעמפּפער.

מיט פּאוֹל לאַפּאַרג האָט זיָד געשיעדען פון לעבען איינער פון קארל מארקס' גייסטר רייכסטע און בעדייטענדסטע תלמידים. לאפארג איז ניט נור געווען א גרויסער פיהרער פונ'ם פראַנצויזישען פּראָלעטאריאט, נור אויִד איינער פון די שארפסטע פילאָזאָפיש־געשולטע קעפּ אין דער אינטערנאציאָנאלע, וועלכער האָט ניט וועניג בייגעטראָגען צו די לעהרען פון וויסענשאפטליכען סאָציאליזמום. שטעהענדיג אין א נאָהענטער פערבינדונג מיט זיין גאונ'ישען רבין און שווער קארל מארקם, האָט לאפארג געהאט די בעסטע מעגליכקייטען אויסצוארבייטען זיין וועלט־אנשויאונג אונטער דעם דירעקטען איינפלוס פון דעם פאָטער פונ'ם אויסענשאפטליכען סאציאליזמום, און דיעזע אנשויאונג האָט לאפארג, וועלכער איז אויך געווען א גרויסער טאלאנטפולער שריפטשטעלער, מיט א מערקווידיגער קלאָהרקייט ניט אויפגעהערט צו פערשפרייטען ביז די לעצטע טעג פון זיין גייסטרייכען לעבען.

לאפארג איז געווען דער יעניגער, וועלכער האָט די פראנצויזישע ארבייטער־בעוועגונג ארויסלגעפיהרט פון דעם פרודאָניזמום, פון דעם אנאַרכיסטיש־קליינבירגערליכען תהו ובהו, אויפ'ן וועג פונ'ם ריינעם קלאַסען־קאמפּף און ווען דער פראַנצויזישער פּראָלעטאַריאט האָט געד מאכט אזוינע געוואלדיגע פארטשריטע, טאָ איז דאָס ניט וועניג צו פערדאנקען פּאול לאפארג, וועלכער האָט מיט וואָרט און שריפט געווירקט אויף די פיהרער פון די פראנצויזישע ארבייטער שוין אין די זיבעציגער יאָהרען, זיי זאָלען זיך בעקעהרען צום מארקסיזמום. אויף דזשול גער, וועלכער איז געווען אין אנפאנג אן אנהענגער פון באקונין און זאָגאר פיינדליף געשטימט צו מארקס און ענגעלם, איז שפעטער איבערגעגאנגען צום מארקסיזמום, א דאנק דעם איינפלוס פון זיין חבר און פריינד פאול לאפארג.

לאפארג איז מיט'ן אייגענעם ווילען אוועק פון לעבען, אָבער פאר דער אינטערנאציאָנאלע איז דאָס א געוואלדיגער פערלוסט. דער פּלאטץ, וועלכען לאפארג האָט פערנומען, וועט ניט אזוי גיך אויסגעפילט ווערען.

און ניט אליין האָט לאפארג פערלאזען דאָס לעבען. צוזאמען מיט איהם האָט איבערד געריסען איהר לעבענס־פאָדים זיין פרוי לאורא, וועלכע האָט ניט געוואָלט בלייבען אליין אהן דעם מאן, מיט וועלכען זי האָט אזוי פיעל יאָהרען געפיהרט א גליקליכען און ערהאבענעם לעבען.

צוויי גרויסע ליעבע גשמות, וועלכע האָבען זיך אין זייער יוגענד צוזאמענגעשמאָלצען און פעראייניגט דורכצומאכען צוזאַמען דעם וועג אין לעבען, האָבען זיך אויך ניט אָבגעשיידט אויפ'ן וועג צום טוידט.

הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו!

א. ש. זאַקם.

צענטראַלע , טעריטאָריעלע אָדער נאַציאָנאַלע (סעפאַראַטיסטישע) געווערקשאַפטען.

(די פראגע, וועלכע האָט געפּיהרט צו א קריזיס אין דער עסטרייכישער פארטיי. — וואָס קאוטסקי, — אָטטאָ באוער, וויקטאָר אדלער, הילפערדינג און אנדערע זאָגען וועגען דעס. — דער אינסברוק'ער פּאַרטיי־טאָג.

עם 29טען אָקטאָבער האָט זיף אין אינסברוק (עסטרייך) געעפענט דער פארטיי־טאָג פון דער דער פארטיי־טאָג דעמאָקראַ־דיטשער פארטיי אין עסטרייך. שוין לאַנג ווי א פארטיי שוין לאַנג ווי א פארטיי

טאַג האָט ניט געצויגען צו זיך די אויפמערקזאַמ־ קיים פון דער אינטערנאַציאָנאַלער בעוועגונג ווי דער אָט דאָ איצט אָבגעהאלטענער אין אינס־ ברוק. פאר דער עסטרייכישער פארטיי שטעהען איצט פּאָר אונגעהויער וויכטיגע פּראָבלעמען, אויף וועמענם לעזונג עם ווארטען מיט אונגע־ רולד פיעלע פארטייען פון א סך אנדערע לענד דער, וועלכע וועלען אויך פריהער אָדער שפּע־ ענטפער 18 געבען כווען טער עסטרייכישער דער,, פרמבלעמען. קייזער - שטאאַט -- האָט זיך גאנץ ריכטיג אויסגעדריקט אונזער בעוואוסטער גענאָסע ג. עקשטיין - איז א סארט פערזוכס־לאבאָראַד טאָריום פון דער וועלט־געשיכטע. די פּראבלע־ מען פון דעם צוזאמענלעבען פון די נאַציאָנען, וועלכע ווערען דאָרטען היינט דיסקוטירט, ווע־ לען נאָך אַמאָל בעשעפּטיגען די אינטערנאַציאָ־ נשלע".

עסטרייך איז צוזאמענגעשטוקעוועט פון פערשיעדענע נאציאָנען, ווערֹכע פיהרען צווישען זיך אן אונאויפהערליכען קאמפּף. די נאציאָנאלע פראגע איז שוין דאָרטען זייט יאָהרען דער הויפּט־אקס, ארום וועלכען עס דרעהט זיך דאָס גאנצע פּאָרִיטישע רֹעכען. יעדע נאציאָן שטרעכט גאנצע פּאָרִיטישע רֹעכען. יעדע נאציאָן שטרעכט צו בעקומען א גרעסערען חלק אין עקאָנאָמישען לעבען פון לאנד און וויל האָבען די אויבער־האנד אין דער פּאָריטיק. צו די רייבערייען און האמד פּערייען איז דאָרטען קיין ענד ניטאָ. פּאַרלאַ־פּעריען וועקסלען זיך, און דאָס נאַציאָנאַלע נעטען וועקסלען זיך, און דאָס נאַציאָנאַלע נעטען וועקסלען זיך, און דאָס נאַציאָנאַלע נעטען וועקסלען זיך, און דאָס נאַציאָנאַלע

פראָבלעם שטעהט ווי א קלאִץ, וואס לאָזט זיך ניט ריהרען פון פּלאַץ. אָבער ניט מיט די רייסער ניט ריהרען פון פּלאַץ. אָבער ניט מיט די רייסער רייען, וועלכע קומען פּאָר צווישען די קאפּיטאַר ליסטישע פּארטייען פון די פערשיעדענע נאַציאָך נען אין עסטרייך, האָט זיך דער אינסברוק'ער פארטייטאָג געהאט צו בעשעפטיגען, נאָר מיט די נאַציאָנאַלע סכסוכים צווישען אונזערע איי־גענע פּראָלעטארישע רייהען, וועלכע האָבען זיך די לעצטע פּאָאר יאָהר אזוי פערשאַרפט, דאס די גאנצקייט פון דער אלגעמיינער פּארטיי שטעהט אין געפאַהר.

ווי בעוואוסט, איז זייט 1897 די אלגעמיי־ נע עסטרייכישע פארטיי צוגליעדערט אויף פער־ שיעדענע נאַציאָנאַלע קערפּערשאַפטען: דייטשע, טשעכישע, פוילישע, רוטהענישע, זיד־סלאווישע און איטאַליענישע, וועלכע זיינען פּאָלקאָם אוי־ טאָנאָם אין בעצוג צו אלע נאַציאָנאַלע פראַגען. די נאַציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע, וועלכע דער "בונד" אין רוסלאַנד האָט די גאַנצע צייט געקעמפפט און אויסגעקעמפפט פון דער סאָציאל־דעמאָקראטיע, 1.1% רוסישער פון געוואָרען גענומען פרטים געוויםע מלם געדיענט המִמ וועלכע עסטרייף, א ביישפיעל, ווי אזוי פערשיעדענע פּראָ־ לעטאריאטען פון פערשיעדענע נאציאָנען לעבען צווישען זיך אין פאָלקאָמענער הארמאָניע. אונאבהענגיג בנוגע די אינערליכע נאציאָנאלע אנגעלעגענהייטען האָט זיך יעדע נאציאָנאלע פארטיי אין דער אייגענער צייט גערעכענט פאר א טייל פון דער אלגעמיינער פארטיי. בנוגע פּאָ־ ליטישע און עקאָנאָמישע ארויסטרעטונגען פון אן אלגעמיינעם כאראקטער זיינען אלע נאציאָנאלע פארטייען געגאנגען האנר אין האנד און האָבען זיך גערעכענט אלס בעזונדערע טהיילען פון איין גאנצע, פון דער אלגעמיינער פארטיי. און א דאנק דיעזען צוואפענגעהן, דיעזער געשראָסענהיים פון די פערשיעדענע פּראָלעטאריען, האָט די עסטרייכישע סאָציאל־דעמקראטיע אָבגעהאלטען זיעגען איבער זיעגען און איז געוואָרען כמעט די שטארקסטע פארטיי אין לאנד.

די נאציאָנאל קולטורעלע אויטאָנאָמיע איז אָבער דער ארגאניזאציאָנס־פּרינציפּ בלויז פון דער פּארטיי. די געווערקשאפטען זיינען ארגאַד דער פּארטיי. די געווערקשאפטען זיינען ארגאַד ניזירט צענטראליסטיש מיט א הויפּט קווארטיר אין וויען, וואו עס ווערען געפיהרט אלע ענינים פונ'ם עקאָנאָמישען קאמפּף. דעצענטראליזאציאָן איז דער ארגאניזאציאָנס־פּרינציפּ פון דער פארטיי, און צענטראליזאציאָן — פון די גע־ווערקשאפטען.

דאָם איז אויך בעגרייפליך.

די פארטיי האָט זיך אויך צו בעשעפטיגען מיט די קולטורעלע אינטערעסען פונ'ם פּראָלע־ טאריאט. די קולטורעלע אינטערעסען זיינען ניט פיר אלע טהיילען פונ'ם אינטערנאציאָנאלען פּראָלעטאריאט גלייך. די קולטורעלע פאדערונגען מוזען זיין אין אנקלאנג מיט דער פּסיכאָלאָגיע, טראדיציאָנען און אנדערע נאציאָנאלע אייגענ־ טהימליכקייטען פונ'ם פּראָלעטאַריאט. גאנץ אַנדערש אבער שטעהט זיך מיט'ן עקאָנאָמישען קאמפּף. עקאָנאָמישע פּאָדערונגען זיינען פאר אלע פּראָלעטאריער איינע און דיזעלבע. די אונ־ טערגעהמער מאַכען בכלל קיין אונטערשיעד צווישען ארבייטער פון איין נאציאָן און די ארבייטער פון דער צווייטער נאציאָן. דער צוועק פון די אונטערנעהמער איז צו האָבען וואָס א גרעסערען פּראָפיט, וואָס מעהר מעהרווערטה. דער קאפיטאל ווייסט ניט פון נאציאָנאלע גרע־ נעצען און דער קאמפה געגען קאפיטאל טאָר אויך ניט זיין צושפאלטען אויף נאציאָנאלע חלקים. אין עקאָנאָמישען קאמפּף שפּיעלען די נאציאָנאלע אייגענטהימליכקייטען קיין בעזונדע־ רע ראָלע. די הויפּט ואך איז די גאנצקייט און איינהייטליכקייט פון דער ארגאניזאציאָן, פון דער געווערקשאפט, און אזא איינהייטליכקייט קען נור אויפגעהאלטען ווערען דורך א צענט־ ראלע אָרגאניזאציאָן, וועלכע האָט די פאָלקאָד מענע קאָנטראָל איבער'ן פאַדְּי אָדער אינדוס־ טריע צווייג.

מיט אפּאָר יאָהר צוריק האָט זיך אין די רייהען פון די טשעכישע גענאָסען אנגעהויבען א בעוועגונג פאר נאציאָנאלע געווערקשאפטען. זיי האָבען שטארק אָנגעהויבען צו בעקעמפּפען די צענטראלע פערוואלטונג אין וויען

און צו ענטוויקלען דעם סעפּאראטיס־טישען גייסט צווישען די מיטגליעדער פון די געווערקשאפטען. די אלגעמיינע פארטיי אינסטאנצען זיינען זעלבסטפערשטענד־ליך געווען געגען דעם סעפּאראטיזמום און די סכסוכים וועגען דעם זיינען פאָרגעבראכט געד וואָרען אויפ׳ן אינטערנאציאָנאלען קאָנגרעם אין קאָפּענהאגען (1910). דער אינטערנאציאָנאלער קאָנגרעם האָט זיך ארויסגעואגט געגען דעם סעפּעראטיזמום און פאר די צענטראליזירטע געווערקשאפטען.

די טשעכישע סעפּאראטיסטען האָבען אָבער פּאָרטגעזעצט זייער טאקטיק. דער בעשלום פונ'ם אינטערנאציאָנאלען קאנגרעם האָט זיי נאָך מעהר פערביטערט און האָבען ערקלעהרט א קאמפּף קעגען אלע, וועלכע זיינען מיט זיי ניט מסכים. די טשעכישע סעפאראטיסטען זיי־ גען געגאנגען מיט זייער סעפאראטיזמוס אזוי ווייט, דאָס זיי האָבען אין מעהרען אויסגעשלאָ־ מען ביי די טשעכען צוויי סאָציאליסטישע פּאר־ און דערדיענטע טשעכישע גענאָסען און זאגאר גאנצע אָרגאניזאציאָנען, וועלכע זיינען ארוים געגעו זייער טאקטיק און האָבען פערטהיידיגט די צענטראליסטישע געווערקשאפטען. די אויס־ געשלאָסענע גענאָסען און ארגאניזאציאָנען האָ־ בען נים געפונען קיין אנדער אויסוועג, ווי צו גרינדען א נייע פארטיי. די שפאלטונג איז פארד געקומען אין רעכטען מיטען וואהל־קאמפּף. דעם 15טען מאי איז אבגעהאלטען געוואָרען אין ברין דער קאָנסטיטואירענדער פּארטיי־טאָג פון דער נייער פּארטיי. אויף דעם אופן האָבען מיר בעקוד מען אין בעהמען צוויי סאָציאליסטישע פּער־ טייען: די אלטע פארטיי, וועלכע רופט זיך די טשעכאָ־סלאווישע סאציאל־דעמאָקראטישע ארד, נייע, פארטיי" און די כע האָט זיך א נאָמען געגעבען "די טשע־ כישע סאָציאל דעמאָקראטישע ארבייטער פארטיי". יעדע פון די ביידע פארטייען דענקט, אז נור זי אליין איז פעהיג און בערופען צו פיה־ רען דעם קלאסען־קאמפּף פון טשעכישען פּראָ־ לעטאריאט. דערמיט אָבער האָט זיךָ דער ברודער־ קאמפּף נאָך מעהר פערוויקעלט. די נייע פארטיי האט אין פיעלע דיסטריקטען בעשלאָסען אויפצור שטעלען אייגענע קאנדידאטען. דאָס האָט נאָך מעהר אויפגערעגט די "טשעכיש־סלאווישע פארטיי", וועלכע געהט אלץ מעהר און מעהר ארונטער פונ'ם וועג פונ'ם אינטערנאציאָנאליזם

און קעהרט זיך אלץ מעהר צו די שאוויניםטישע קליינבירגערליכע פארטייען. ביי די לעצטע וואהד לען האָט זי אין מעהרען געמאכט יד אחת מיט די אלע אנדערע טשעכישע נאציאָנאליסטען און האָט בעקעמפפט די קאנדידאטען, וועלכע זיינען געווען ארויםגעשטעלט פון דער נייער פארטיי. די אלטע פארטיי האָט אויך אָבגעהאלטען א געוואלדיגען זיעג. די נייע פּארטיי האָט בע־ קומען אין גאנצען 19,358 שטימען און די אלטע פארטיי 93,481. דער אבמאַך צווי־ שען די טשעכישע סאָציאלידעמאָקראטען פון דער אלטער פארטיי און די נאציאָנאליסטישע פארטייען דויערט נאָך אויך איצט, נאָך די וואהלען. אין פּארלאמענט האָבען זיי זיך צ. ב. פעראייניגט מיט די אנדערע דעפּוטאטען פון מעהרען אונטער איינע און די זעלבע סטאטוטען און אונטער איין פּרעזידיום. דאָס האָט געפיהרָט דערצו, אז דער פערבאנד פון די סאציאל־דעמא־ קראטישע דעפוטאטען אין רייכסראטה האָט זיך אויפגעלעזט און יעדע נאציאָנאלע גרופע מאכט זיך יום טוב פאר זיך.

די מיטלען, וועלכע די פיהרער פון די סעד פאראטיסטען ווענדען אָן אין זייער אגיטאציאָן זיינען דעמאגאגישע. זיי ווענדען זיך צו די אר־ בייטער פים שאָוויניסטישע שלאגדווערטער, דורך וועלכע זיי רופען ארוים א האם געגען די דייטשע פיהרער. די אונטערנאציאָנאלע ווערט פון זיי בעשולדיגט אין איינזייטיגקייט און אין א בעזונדערער נייגונג צו דער דייטשער סאציאל־ דעמאקראטיע פון עסטרייך, וועלכע וויל – לויט רי דעמאגאָגישע בעהויפּטונגען פון די סעפּארא־ טיסטען — "אונטערווארפען און אונטערטהעני־ גען די טשעכישע גענאָסען אונטער זיף". דער האָלֹץ ארבייטער פערבאנד איז דורך דיעזע אגיטאציאָן געוואָרען געשפּאלטען און עס ווערען אויך געמאכט פערזוכען צו שפאלטען די ארגאני־ ואציאן פון די אייזענבאהנער.

די דייטשע סאָציאל־דעמאָקראטיע פון עסטרייך האָט פריהער בעטראכט דיעזע אֿלע טרויעריגע פאסירונגען אלס צייטוויליגע און איבערגעהענדע ערשיינונגען. עס האָט זיך אבער ארויסגעוויזען, אז דער גיפט פונ'ם שאָוויניזם האָט שוין צופיעל אריינגעדרונגען אין קערפּער פון דער טשעכישער פּארטיי, און עס האָבען זיך געלאָזט הערען אלס העכער די שטימען פון די טעאָרעטיקער און פּראקטיקער פון דער פּאר־די טעאָרעַטיקער און פּראקטיקער פון דער פּאר־ביי, אז מען זאָל זעהן אינכאָל פאר אלע מאָל טיי, אז מען זאָל זעהן אינכאָל פאר אלע מאָל טיי, אז מען זאָל זעהן אינכאָל פאר אלע מאָל

צו מאכען אן ענד צו די סכסוכים אין אונזערע רייהען, וועלכע דעמאָראליווירען די בעוועגונג.

אין דעם וויסענשאפטליכען ארגאן פון דער עסטרייכישער סאָציאל דעמאקראטיע "דער קאמפּר", פיהרט זיך שוין זייט אייניגע מאָנאד טען אָן אויספיהרליכע דיסקוסיאָן איבער דעם פּארטיי קריזיס, וואס האָט אויסגעבראָכען צור ליעב דעם קאָנפּליקט אין דער טשעכישער פּאר־ליעב דע קאָנפּליקט אין דער טשעכישער פון דער טיי. די אָנגעזעהענסטע טעאָרעטיקער פון דער אינטערנאציאָנארער בעוועגונג, ווי קאוטסקי, אינטערנאציאָנארער, בעוועגונג, ווי קאוטסקי, אָטטאָ בויער, רענער, הילפערדינג, וו. אדלער אָנגערעגענהייט.

די דיסקוסיאָן איז הויך אינטערעסאנט און בעלעהרענה, און האָט אן אונגעהייערע גרויד סע בעדייטונג ניט גור פאר די עסטרייכישע ארבייטער בעוועגונג, נור אויך פאר אלע אנדערע לענדער, וואו עס וואהנען צוזאמען פערשיעדענע נאַציאָנען.

די דיסקוסיאָן איז געעפענט געוואָרען מיט אן ארטיקעל פון אָטטאָ בויער אין יולי־העפט "קאמפּף".

נאָך דעם ווי בויער גיש א געשיכטליכען איבערבליק, ווי אזוי עם איז פארגעקומען די שפאלטונג ביי די טשעכישע גענאָסען, לייגט ער פאָר, אז די עסטרייכישע פארטיי זאָל אנערקע־ נען ביידע טשעכישע סאָציאל־דעמאָקראטישע פארטייען, די אלטע און די נייִע. די אלטע כאציאל דעמאקראטישע שטעכמים לאוויטע, ארבייטער־פּארטיי" — מיינט בויער — האָט זיד ארויסגעוויזען זעהר שטארק ביי די וואהלעו און, ווי ניט מיר זאָלען זיין אונצופריעדען מיט איהר טאקטיק און מאנכע פון איהרע ארוים־ טרעטונגען, מוזען מיר אָבער דאָך אנערקענען דעם פאקט, אז היינט איז זי די פארשטעהערין פונ'ם טשעבישען פראָלעטאריאט, וועמענם אינד טערעסען אונז איז זעהר טייער. פון דער אנדעד רער זייט אָבער קענען מיר אויך ניט אבשטויסען בון זיך די ניי־געגרינדעטע "טשעכישע סאָציאל־ רעטאָקראטישע ארבייטער־פּארטיי", ניט קוקענ־ דיג אויף דעם, וואָם זיי האָבען זיף ארויסגע־ וויזען ביי די וואהלען זעהר שוואד. די ניי־גע־ גרינדעטע פארטיי שטעהט אויפ'ן ריינעם אינ־ טערנאציאָנאלען באָדען. זי טיילט אונזערע בעצוג צו די געווערק־ ביינונגען אין שאפטען. זי אנערקענט ניט דעם סעפאראטיז־ מום, נור דעם צענטראליסטישען פרינציפ, און

עם וואלט געווען א פערברעכען געגען אונזערע אייגענע פּרינציפּען, ווען מיר זאלען די נייע פארטיי ניט אנערקענען. מיר קענען אלזאָ קיינע פון די פארטייען ניט אבשטויסען, מיר מוזען זיי ביידע גלייך אנערקענען.

באוער ווייסט גאנץ גוט, אז אזא אנערקע־ נונג פון די ביידע קעמפפענדע פארטייען איז פערבונדען מיט גוואלדיגע שוועריגקייטען, אָבער ער האלט דאָס פאר'ן איינציגען אויסגאנג פון דער פערפּלאָנטערטער לאגע. און וואס אנבע־ לאַנגט צו די געווערקשאפטען --- מיינט ווייטער באוער — מוזען מיר זיך אויך רעכענען מיט'ן פאקט, אז די צענטראליסטישע ריכטונג איז ניט רי הערשענדע ביים טשעכישען פּראָלעטאריאט. דער סעפעראטיזמוס איז פיעל שטאַרקער, ער האָט געשלאָגען פיעל טיעפערע וואורצלען, ווי מען האָט פריהער. געמיינט, און ארויפלייגען אויף איהם דעם צענטראליזמום -- הייםט בע־ זייטיגען פון אונז דעם טשעכישען פּראָלעטא־ - ריאט בכלל. מען דארף אויך ניט פערגעסען פיהרט ווייטער אוים באוער --- אז די אלגעמיינע פארטיי, וואס איז אויפגעבויט געוואָרען אין 1897 איז בעסלעכווייז אָבגעשטארבען. מיר האָבען היינט גיט קיין איינהייטליכע עסטרייכי־ שע סאָציאל־דעמאָקראטיע נור א דייטשע פאר־ טיי, א טשעכישע, א פוילישע פארטיי א. ז. וו. וועלכע האָבען צווישען זיך א גאנץ לייזען בונד. ביי אוא צושטאנד מוז מען זעהן מיט אלע מעגד ליכקייטען אָנצוהאלטען די גאנצקייט פון די גע־ ווערקשאפטען און דאָס קען היינט עררייכט ווערען נור דאן, ווען מען זאל איינפיהרען דעם טעריטאָריעלען אָרגאניזאצי־ אָנס־פּ.רינציפּ. יעדע טעריטאָריע דארף קאָנטראָלירען איהרע געווערקשאפטען. אין בעה־ מען און מעהרען, צ. ב. ש., דארפען אלע געהע־ רען צו די טשעכישע געווערקשאפטען. באוער אן עצה, אז די אינטערנאציאָנא־ צענטראליסטישע געווערקשאפטען זא־ אויפּרִעזען זייערע אָרגאניזאציאָנען *א*רגאניזאציאָנען אין בעהמען און מעהרען און הייסען די מיטגליעדער זיף אָנשליסען צו די טשעכאָ־ סלאווישע פערבאנדען. דערפאר אָבער מוזען זיך די לעצטע בעשרענקען בלויז מיט זייער טערי־ טאָריע און זיך ניט אויסברייטען אין די אנדע־ רע טעריטאָריעס, וואו עס זיינען פאראן טשעכיי שע ארבייטער. אויב עם איז אונמעגליך ביי די איצטיגע אופישטענדען דורכצופיהרען די אינד

טערנאציאָנאלע איינהייט פון דער ארגאניזא־ציאָן, טאָ דארפען מיר לכל הפהות זעהן, אז אין איין פאבריק, אין איין ארט זאל אויך זיין נור איין ארגאניזאציאָן. קוים וועלען מיר דאָס עררייכען, דאן קענען מיר האָפען, אז מיט דער צייט, וועלען אויך די ביידע פארטייען צוריק צו־זאמענשמעלצען".

קאוטסקי איז ניט מסכים מיט אטטאָ באוער'ם פאָרשלאג. באוער — מיינט קאוטסקי מאַכט הנחות דעם סעפּעראטיזמוס, דער — קלייזעל־פּאָליטיק פון דער טשעכיש־סלאווישער פארטיי אין דער צייט, ווען מיט דעם סעפערא־ טיזמום איז אונמעגליף צו שליםען פריעדען. די הויפט אויפגאבע דארף זיין ניט צופריעדען צו־ שטעלען די סעפאראטיסטען, נור צו בויען אן אלגעמיינע עסטרייכישע פארטיי. דער פּראלע־ טאריאט קען נור דאן קעמפפען געגען די מאכט־ מיטעל פון שטאאט, ווען ער איז פעראייניגט, ווען ער שמעלצט צוזאמען אלע זיינע קרעפטען פון לאנד. אָהן א צענטראל־ארגאן, אהן אן איינ־ הייטליכע טאקטיק קען דער פּראָלעטאריאט זיך ניט ענטקעגען שטעלען דעם קאפיטאליסטישען שטאַאט, און אזא צענטראל־ארגאן מוז אין עסט־ רייך איצט געשאפען ווערען. קאוטסקי לייגט פאָר צוזאמענצורופען א פארטיי־טאָג פון אלע עסטרייכישע נאציאָנאלע פארטייען. דיעזער פארטיי־טאָג דארף זיין די אויבערשטע מאכט פון דער פארטיי. אויב די סעפעראטיסמען ווע־ לען זיך ניט וועלען אונטערווארפען אונטער די בעשליסע פון אזא פארטיי אינסטאנץ, דאן מוזען מיר זיי בעקעמפפען און זיך כלל ניט רעכענען דערמיט, וואָס זיי זיינען זעהר שטארק אין בעהמען און מעהרען, ווי די לעצטע וואהלען האָ־ בען געוויזען. אויב עס איז איצט אונמעגליף צו פעראייניגען אלע נאציאָנאלע פּארטייען אונטער איין העכערע קערפערשאפט, דאן מוז פעסטגעשטעלט ווערען דער פאקט, אז מיר האָ־ בען ניט אין עסטרייך קיין איין איינהייטליכע פארטיִי, אז מיר האָבען בלויז איינציגע טיילען, אָבער ניט א גאנצע פּארטיי. דער אינסטינקט פון די מאסען פאדערט אייניגקייט, און ניט צורי־ סענהייט. און דיעוער אינסטינקט מוז דורך אן אלגעמיינע ארגאניזאציאָן בעפרידיגט ווערען. די מאסע פון דעם קעמפּפענדען פּראָלעטאריאט, אין עסטרייך מוז בעטראכטען דעם נאַציאָנאליזם אלם א שטערענדע בעשרענקטהייט און ניט אלם אן עלעמענט פון קראפט". קאוטסקי איז אי־

בערצייגט, אז ווען מען זאל זיף א נעהם טהאָן וועט עס צושטאנד קומען אן אלגעמיינער פארטיי־טאָג, וואס וועט ערעלעזען דעם עסטר רייכישען פּראָלעטאריאט פון דער איצטיגער אונמעגליכער לאגע. "מעגליף — ענדיגט קאוט־סקי — אז דאָס וועט פיהרען צי אינערליכע קעמפּפע. אויב עס איז אזוי, דאן זיינען אינער־ליכע ליכע קעמפּפע פאר דער עסטרייכישער סאציאל־דעמאָקראטיע איבערהויפט אונפערמיידליף. זי האָט נאָר די ברירה אויסצוקלייבען וועלכען קאמפּף זי וויל: דעם אונפרוכטבארען און דער מאָראליזירענדען קאמפּף פון די פּראָלעטאריער פון פערשיעדענע נאציאָנען צווישען זיף, אדער דעם וויכטיגען און נוצליכען קאמפּף פאר העכעד רע פארמען פון ארגאניזאציאָן״.

וויקטאָר אדלער גיט אויך צו (סעפט. העפט "קאמפּף"), אז דער סעפּאראטיזמוס האָט אָנגע־ טהאָן גרויסע שאדען דער בעוועגונג. די אלגע־ מיינע פארטיי איז איצט מאכטלאָז. דער לעבענס־ נערוו פונ'ם קלאסען־קאמפּף איז אָנגעגריפען געוואָרען דורך די שפאלטונג אין דער געווערק־ שאפטליכער בעוועגונג. און דיעזע שפאלטונג איז אהן א שום נוטצען. אין דער פּאָליטישער אָרגאניזאציאָן האָט די נאציאָנאלע אויטאָנאמיע צוואמען מיט פיעל פעהלערען — אויך פיעל — גוטע זייטען. אין דער געווערקשאפטליכער אר־ נאניזאציאָן קען זי קיין אנדערע זאך, ווי שאָ־ דען ניט ברענגען. די איינציגע ענטשולדיגונג -קען דאָ נור זיין, וואָס די טשעכישע סעפּארא טיסטען האָבען אויפגעהערט געווערקשאפטליך צו דענקען. זיי בריינגען בלינדערחיים איבער אָרגאניזאציאָנס־פארמען פון דער פּאליטישער פארטיי צו די געווערקשאפטען.

אדלער איז אָבער געגען קאוטסקי'ם פאָר־ שלאג, איינצובערופען אן אלגעמיינעם פארטיי־ טאג און צווינגען די סעפאראטיסטען זיך אונ־ טערצואווארפען זיינע בעשליםע. כל זמן עם פעהלט נאָך דער ווילען צו איינהייט־ ליכקייט ביי די טשעכישע גענאָסען, מיינט אלגעמיינער קען או פארטייד טאָג גאָר ניט אויפגעטהאָן, דאָס איז ניט א גע־ ריכט אין שטאאט, וועלעכר קען צווינגען א צד זיך אונטערצוגעבען. די איינהייט פון דער פאר־ טיי קען נור דורך לאנגזאמע און שווערע ארבייט אויפגעבויט ווערען. דאָס נאציאָנאלע פּראב־ לעם האָט פון אָנפאנג אָן געשטעלט דער פּאר־ טיי שווערע אויפגאבען, און דאָך האָט זיך אין

אָנפאנג איינגעגעבען צו פעראייניגען אלע בע־ זונדערע נאציאָנאלע פּארטייען. דאָס איז ניט געטהאָן געוואָרען דורך מאיאָריטעטס בעשליע־ סען, נור דורך דעם ווילען צו גאנצקייט, צו איינהייטליכקייט. ווען דיעזער ווילען. פעהלט איצט קענען מאיאָריטעטס־בעשליסען גאר ניט העלפען. פארקעהרט, די סעפעראטיסטען וועלען נאָך מעהר ערביטערט ווערען און וועלען זיך מעהר אבקעהרען פון אונז. עם איז צוועקלאז צוואמענצורופען אן אלגעמיינעם פארטיי־טאג און דאָרטען פעסטשטעלען דעם פאקט, או די טשעכישע גענאָסען פעהלט דער ווילען צו איינ־ הייטליכקייט. דערמיט וועלען מיר צוברעכען די בריקען צווישען אונז און די טשעכישע גענאַסען אויף א גאנץ לאנגער צייט. אונזער האפנונג איז, אז די טשעכען וועלען צוריק קומען צו אונז, רען מיר זיינען איבערצייגט, אז דער אינטער־ נאציאָנאלער געדאנק איז ביי די טשעכישע גע־ נאָסען נים טוים, נור ער איז נאָך נים געקומען צום בעוואוסטזיין. דורך א ניט־קלוגען שריט קענען מיר איהם אין גאנצען אונטערדריקען. דאָם טאָרען מיר נים טהאָן. מיר מיזען ווארטען ביז דער סעפאראטיזמוס וועט אבלעבען זיין ציים.

אויך אטטאָ באוער טרעט אין א צווייטען ארטיקעל ארוים געגען קאוטסקי'ם פארשלאג. קאוטסקי דענקט—מיינט באוער— וועגען אן אל־ געמיינע פארטיי, וואו די מינאריטעט אונטער־ ווארפט זיך דער מאיאָריטעט. אזא פארטיי עק־ זיסטירם שוין ניט מעהר. די דייטשע און טשע־ כישע ארבייטער זיינען לויט זייער דענקען און פיהלען, לויט זייער אבשטאַמונג און נאציאָן, אינגאנצען פערשיעדען, ניט קוקענדיג, וואס זיי זיינען ביידע סאציאל־דעמאָקראטען. די גאנצע פסיכאָלאָגיע איז אן אנדערע און עס איז אונמעג־ ליך זיי צו צווינגען זיך צו פעראייניגען, ווען עם פעהלט נאָד דער ווילען. דער איינציגער אויסוועג -- ווידערהוילט ווייטער באוער -- איז דער טעריטאָריעלער קאָמפּראָמים. געוועהנליך, וואָלט די געמיינזאמקייט זיין בעסער; אָבער זי איז אונמעגליך. און ווען דאָ סאיז אונמעגליך, מוז מען דאָך צוגעבען, אז דער טערי־ טאָריעלער סעפאראטיזמוס איז שטענדיג א קלענערע איבעל געגען דעם נאציאָנאלען סעפאראטיז־ מום. אין ערשטען פאל לאָזען מיר איבער די טשע כען זייער טעריטאָריע; אין צווייטען פאל

טראָגען מיר אריין דעם קאמפּף אין יעדע פאַכר ריק, וואו די מאסע איז ניט טשעכיש און דער מיט שעדיגען מיר דער קעמפּספעהיגקייט פון די געווערקשאפטען. מיט דעם נאציאָנאלען סעפּאר ראטיזמוס איז אונמעגליף צו שליסען פריעדען. אָבער מיט דעם טעריטאָריארען איז יאָ מעגליך, ווען די נויטווענדיגקייט צווינגט. אויב אָבער די טשעכען וועלען אריבערטראגען זייער סעפּארא־טיזמוס אויך אין וויען – דאן איז זעלבסטפער־טיזמוס אויך אין וויען אראן איז אויסעגדיף קיין אנדער מיטעל ניטא, ווי קאמפּרּ, דאן וועלען מיר מוזען אויסקלייבען דעם פיעל דאן וועלען מיר מוזען אויסקלייבען דעם פיעל שמערצליכערען וועג, וואָס פיהרט צו איינהייט.

ר. הילפערדינג פאָדערט אויף אין אן ארטי־ קעל (אָקטאָבער־העפט "קאמפּף") דעם אינסברו־ קער פארטיי־טאג פון דער דייטש־עסטרייכישער פארטיי, ער זאל אנערקענען די "נייע טשעכישע פארטיי, פָארטיי, ניט קוקענדיג, וואס די אלטע "טשע־ כאָ־סלאווישע" דראָהט אונז, אז אויב די נייע פארטיי וועט אנערקענט ווערען, דאן וועט זיין פאר אונז אונמעגליך צוזאמענצוגעהן מיט איהר. דיזע דראָהונג—כיינט הילפערדינג—בעדייטעט א פּאָליטישע שפּאלטונג צווישען די סעפּארא־ טיסטען און די איבריגע סאָציאל־דעמאקראטען. איבער אָטטאָ בויער'ם פארשלאג, אנצואנערקע־ נען ביידע פארטייען וואלט מען געקענט דיסקור טירען, אויב ער וואלט געקומען פון פראג, אָבער ער קומט פון וויען, און פראג וויל פון איהם ניט הערען. הילפערדינג גלויבט' אויך ניט אין אדלער'ם האָפנונג, אז מען וועט פון צייט צו צייט דאָך קענען צוזאמען ארבייטען מיט דער טשכאָ־סלאווישער פארטיי. די לעצטע וועט נאָר דאן איינגעהן אויף אלגעמיינע ארבייט, ווען מען וועט איהר נאָכגעבען איהרע נאציאָנאלים־ טישע פערלאנגען. זי איז שוין איצט געוואָרען אבהענגיג פון די אנדערע טשעכישע נאציאָנא־ ליסטישע פארטייען. נור דער קאמפף קען צוריק־ דרינגעו דעם סעפאראטיזמוס, דער קאמפף אינע־ וועניג פון טשעכישען פּראָלעטאריאט. עס איז אמת, אז מיר ריידען ניט די טשעכישע שפּראך, אָבער די נייע טשעכישע פארטיי רעדט אונזער אונטערנאציאָנאלע שפּראך אויף טשעכיש. די נייע פארטיי איז נאָך קליין אבער זי מוז פון אונז אונטערשטיצט ווערען אלס די איינציגע פערטרעטערין פונ'ם אונטערנאציאָנארען טשע־ כישען פּראָלעטאריאט. איצט איז נויטיג א נייע קרעפטיגע אלגעמיינע פארטיי. און אין אזא פארטיי קען נור געפינען פּלאץ די נייע אינטער־

נאציאָנאלע טשעכישע סאָציאל־דעמאָקראטישע ארבייטער פּארטיי און ניט די נאציאָנאליסטישע טשעכאָ־סלאווישע פּארטיי, וועלכע מיר בע־טראכטען אלס א ראדיקאלע קליין בירגערליכע פארטיי. די אויפגאבע פון אינסברוקער פּארטיי טאָג איז, צו רופען צום לעבען די נייע פּארטיי איינהייט אין געווערקשאפט און פּארטיי אויפ'ן אינדונד פונ'ם אונטערנאציאָנאליזמוס — אָט איז די אישו, מיט וועלכער מיר וועלען בעזיעגען דעם סעפּאראטיזמוס און די דעמאָגאגיע אין עסט־רייך".

ריזעלבע מיינונג פערטרעט אויך גענ. עקד שטיין אין אן ארטיקעל "דער נאציאָנאלער סעד פארטייז און דער אינסברוקער פארטייד טאג" ("נייע צייט", 27 אקטאָבער).

אויפ'ן אינסברוקער פארטיי־טאָג האָט גענ. אדלער געהאלטען זעהר א שטארקע רעדע, אין וועלכער ער האָט דעם סעפּאראטיזמוס אנגע־ גריפען פיעל שטארקער ווי אין זיין ארטיקעל אין "קאמפּף". דיעזע רעדע האָט געדיוערט דריי שעה נאָכאנאנד און צייכענט זיך אוים מיט א פערקווירדיגער לאָגישער קלאָהרקייט און א הייםער ליעבע צום פראָלעטאריאט. ווי וויים דער ווייזענדיג, סעפאראטיז־ מוז האָט אונטערגעגראָבען די איינהייט־ ליכקייט פון דער אלגעמיינער פארטיי, ווענד רעט זיף גענ. ארלער קעגען די יעניגע, וועלכע מיינען, אז דער סעפאראטיום איז א רעזול־ טאַט פון דעם יאָהר 1897, וואו די פאליטישע ארגאניזאציאָן איז געוואָרען געבויט אויפ'ן פרינציפ פון דער נאציאָנאלער אויטאָנאָמיע. יענע נאציאָנאלע גלידערונג — מיינט אדלער, האָט געמוזט געשעהן א דאנק דער היסטאָרי־ — שער נויטווענדיגקייָט, אָהן אזא גליעדערונג אין 1897, וואָלט די פּארטיי צוריסען געוואָרען. אונזער פראבלעם איז, די פעראייניגונג פון, נאציאָנאלער גליעדערונג צו אינטעראניצאָנאלער געשלאָסענהייט". "מיר האָבען צוטהיילט ניט דאָם פּראָגראם, נור די ארגאניזאציאָן און די ארבייט". היינט אָבער פּאָדערען די טשעכישע גענאָסען, אז די פּארטיִי און די געווערקשאפטען וֹאָלען זיך אָנפּאסען צו "די אידעען פון דער טשע־ כישער נאציאָן". די פראגע איז איצט, וואָס מיר זיינען. זיינען מיר א סעקציאן אין דער אינטער־ נאציאָנאלע, אָדער א סאָציאל־דעמאָקראטישע ַםעקציאָן פון די דייטש־עסטרייכישע פּארטייען. און זיינען די טשעכישע גענאָסען א סעקציאָן אין

דער אינטערנאציאָנאלע, אָדער די סאָציאלדדער פאָקראטישע סעקציאָן פון די טשעכישע פארר טייען.

ווייטער שילדערט אדלער, ווי אזוי דער סעפאראטיזמוס אין די געווערקשאפטען האָט צושטערט די איינהייט פון דער פארטיי. כל זמן עם האט זיך געהאנדעלט אום בלויוע מיינונגס־ פערשיעדענהייטען, האָט די פּארטיי אייהייטליכ־ קייט געקענט נאָך עקזיסטירען, אָבער ביי די געווערקשאפטען האָט זיך ניט געהאנדעלט ווע־ גען מיינונגס־פערשיעדענהייטען, נור וועגען דער ארגאניזאציאָן אליין. וואָס אנבעלאנגט וועגען דער פארמע פון ארגאניזאציאָן, מיינט אדלער, אז דער ענטוויקלונגס־גאנג פון דער פארטיי פאָדערט דעצענטראליזאציאָן און פון די געווערקשאפטען-צענטראליזאציאָן. עס איז ניט שלעכט, וואס אָרגאניזאציאָנען עקזיסטירען איי־ נע נעבען די אנדערע, עס איז נאָר שלעכט ארגאניזאציאָנען בעשטעהענדע מאכם גענ. ווייטער צוריםען. ווערען טשעכאָ־סלאווישער דער אדלער פארווירפע פארטיי, וואָס זיַ האָט זיך ניט אונטערגעוואר־ פען דעם בעשלום פון קאָפּענהאגען. די סעפּע־ ראטיסטען האָבען אפעלירט צו די פרימיטיווסטע נאַציאָנאלע אינסטינקען און האָבען געפּרעדיגט האם צווישען די אייגענע פּראָלעטאריער און פון די אנדערע נאציאָנען. דער רעדנער בעדויערט, וואָס עם האָט זיך געגרינדעט א נייע טשעכישע פארטיי, אָבער דאָס — מיינט ער — איז דאָך געווען א רעזולטאט פון פערצווייפלונג און מיר מוזען זיך פרעהען, וואס עס זיינען נאָך וועניג־ סטענס פאראן גענאָסען, ביי וועמען דער אינד טערנאציאָנאליזמום איז טהייער און הייליג און פיהרען פאר איהם א קאמפּף געגען דעם סעפאראטיזמום. אדלער טרעט אויך ארוים אין ויין רעדע געגען די פארשלאגען, אויםצושליםען

רי טשעכען. צו וואָס דארף מען דורכשניידען א פאָדים, וואָס איז נאָך ניט א פערבינדונג? אפיין וועג טאָר ניט פערלעגט ווערען, וועלכער הייין וועג טאָר ניט פערלעגט ווערען, וועלכער פיהרט צו פריעדען". זייענדיג געגען אן אלגעמיי־נעם פארטיי־טאג, ווי קאוטסקי לייגט פאר, שלאָגט פאָר אדלער, אז די פארטיי־לייטונג זאל ווערען בעאויפטראגט אין דעם מאָמענט, ווען עס וועט זיין מעגליך א פערשטענדיגונג, צוזאמענד צורופען די אלע נאציאָנאלע עקזעקוטיוועס און דאן פערהאנדלען וועגען דעם.

די עסטרייכישע אלגעמיינע פארטיי איז " נים טויט - שרייט אוים אדלער - זי האט א גרויסע צוקונפט פאר זיך. איך וויים נור ניט, ווען די צוקונפט וועט זיך אנפאנגען. מיר מוזען ארויסווייזען א שטארקען ווידערשטאַנד געגען די צורייסונג פון די געווערקשאפטען, מיר מוזען זאָרגען, אז די אינטערנאציאָנאלע איבערצייגונ־ גען זאלען וואם מעהר אריינדרינגען אין די מחות און טהאָן אלעם מעגליכעם, אום צוריק אויפצובויען די אלגעמיינע פארטיי. דיעזער טייל פון אונזער ארבייט וועט זיין דער שווער־ סטער, אָבער געדולד איז די שעהנסטע סאציאל־ דעמאקראטישע טוגענד. דער איינציגער וועג פיר אונז איז: נאציאָנאלע זעלבסטשטענדיג־ קייט פאר אלע, אינטערנאציאָנאלע געשלאָסענ־ היים, אינטערנאציאָנאלע, פעסטע סאציאלי "! דעטאָקראטישע איבערצייגונג

ארלער'ם רעדע האָט געמאכט א געוואלדי גען רושם און זיין אויפפאדערונג אנצונעהמען די רעזאלוציאָן, וועלכע בעגריסט, וואָס דער סער פּאראטיסטישער געראנק האָט געפונען אין טשעכישען פּראָלעטאריאט אזא ווידערשטאנד, אז ער האָט געבראכט צו דער גרינדונג פון אן אייגענער פּארטיי, וואָס דארף אנערקענט ווערען, איז אָנגענומען געוואָרען.

מ. ווינמשעווסקי.

דער פערלאַרענער גו־עדו

דאַכם זיך, דער זעלביגער, בליהענדער גאַרמען, פול, ווי געוועזען, מים פרוכם און מים פראכם: אויביג־יונג שמעהם דער עץ־חיים נאָך דאַרמען, דער עץ־הדעת שמעהם דאָ נאָך פערמראַכם.

דאַכם זיך, די זעלביגע פּאָרעלע נאַרען, זעהענדיג־בלינדע, אַן ער און אַ זי; ליעבען נאָך אימער זיך, בענקען און גאַהרען, שטרעבען צו לעבען און ווייסען ניט ווי.

דאַכם זיך, דיזעלביגע פּויגעלעך שפּרינגען דאָרם אויף די צווייגען אַרום מים געזאַנג; צלץ ווי צַּמאָחל, ווייל בשעת יענע זינגען כאָרכעלם נאָך אימער דער גיפּטיגער שלאַנג.

דאַכם זיך, דער אויכערשמער היינמ, ווי פאַרציימען, מאַכמ זיך נים זעהענדיג בעת מאַן און ווייב בייסען אין עפּעל אריין: שמעהם פון וויימען בעת עם בעהעפמעם זיך אַ לייב צו אַ לייב

שַּלֹץ ווי געווען, נאָר די בוימער... זיי ביידען... "חיים" און "דעת" פעהלם היינם, דאָס איז קלאָהר, און אונז אַליין פעהלם צום אַלמען גן־עדן איצם די געשמאָרבענע צעהנדליגער יאָהר.

ניו יאָרק, 1911

יעקב מילך.

סםס דעמאָקראַטיע און בילרונג. סםס

יליאם י. געינאָר, דער מעיאָר פּון ניו יאָרק האָט ערנאַנט יוסף באראָנדעס אלס מיטגליעד צו דעם "באָרד אוו עדיוקיישאָן" (בילדונגם־ראַטה).

דער באָארד אָוו עדיוקיישאָן

איז אַ העכסט ערענהאַפטע קערפערשאפט. די שטעלע איז ניט קיין בעצאָהלטע, און נאָר די שעהנסטע בעלי־הבתים ווערען דערצו בעשטימט. די עובדא פון דער באָארד איז, צו פערוואַלטען די פּאָבליק סקוהלם אין אלע זייערע איינצעלהיי־ טען. עם איז דאָם ערשטע מאָהל וואָם אַ איד פון דער "איסט־סייד", וואָס איז בעקאַנט אַלס אַרבייטער פיהרער, אַלס ליבעראל, און, אין גע־ וויםער מאסען, אלם סאציאליסט, ווערט ער־ נאַנט צו אוא ערענהאַפטען פּאָסטען. עס איז נאטירליך, או די אידישע טעגליכע פרעסע האָט זיך אויף דיעזער ערנענונג אָבגערופען. און, מערקווירדיג! גראַדע, די ליבעראלע, סאָציאַליסטישע פּרעסע איז געווען שטאַרק אונד צופריעדען מים די ערשיינונג. אב. קאַהאַן, דער רעדאַקטער פון "פאָרווערטס", האָט דורדָ אַ לעכערליכע אטאקע פון דער "ווארהיים" גע־ שריעבען אַ פּערזענליכע ערקלערונג, אין וועלכער ער האָט, אגב אורחא, בעהויפּטעט, אַז די איסט־ סייד בעטראַכט דיעזע בעשטימונג אלם א "רושאָק", אַלָּם אַ שפּאַם. פון וואַנען ער האָט גענומען די מיינונג פון דער "איסט־סייד", און פאר וואָס די "איסט־סייד" בעטראַכט דאָס פאר אָ שפּאַם, און אין וואָם בעשטעהט דער שפּאַם, דאָם האָט ער אונז ניט ערקלערט; אַ צווייטער רעדאַקטאָר, דער רעדאַקטאָר פון די "פּ. אַ. ש.", האָט זיך אויסגעדריקט אביסעל מעהר דייטליך. אויך ער האָט זיך ערקלערט געגען באַראָנ־ דעם, און זיין הויפט ארגומענט איז געווען, אז באַראָנדעם איז ניט גענוג געבילדעט צו פער־ נעהמען אוא וויכטיגע שטעלע. ווען עם ואָל, למשל, אויסקומען, שרייבט ער, צו ענטשיידען וואָסער גראַמאַטיק מען זאָל געברויכען אין די סקהולס, "וואָס וויים דערפון באַראָנדעס פון

אייגענער ערפּאַהרונג?" פון דיעזען ארגומענט קען מען זיך אָנשטויסען, וואָס אב. קאַהאַן האָט געמיינט, ווען ער האָט געואָגט, אַז די אָיסט־סייד" בעטראַכט די גאַנצע זאַך אַלס אַ וויטין...

נו, איך וויל דאָ ניט פערטהיידיגען יוסף באַראָנדעס. אין דיעזען פאַל איז גאָר ניט וויכ־ טיג צו באַראָנדעם קען ענטשיידען וועגען אַ גראַמאַטיק "פון אייגענער ערפאַהרונג", צו ניט. פאר אונז איז פיעל וויכטיגער צו בעטראכטען די קליינליכע שטעלונג פון דיעזע צייטונגען. וואָל־ טען די דערמאָנטע צייטונגען געמאַכט זייערע איינווענדונגען געגען דעם, וואָס באַראָנדעס איז געוואָרען אוים סאָציאַליסט, אָדער וואָלטען זיי בעטראַכט די פראַגע פון דעם שטאַנדפּונקט, אַז דער מעיאָר האָט בעדאַרפט בעשטימען נאָר אַ סגְציאַליסט, וואָלטען מיר אפשר גאָר ניט גע־ ; האט דאגעגען, זיי האָבען דאָס ניט געטהאָן ביי דיעזע צייטונגען האָט עס זיך ניט געהאַנ־ דעלט וועגען די איבערצייגונגען פון באַראָנדעס, נאָר וועגען זיין בילדונג, ד. ה. וואָלט באַראָנ־ דעם, נאָך זייער מיינונג, געווען מעהר געבילדעט, וואָלטען זיי גאָר ניט געהאַט געגען איהם, הגם, ער איז מעהר ניט קיין סאָציאַליסט, מיר זיינען דאדורך געצוואונגען אוועקצולעגען אונזערע ריין סאָציאַליסטישע פאָדערונגען, און בעטראַכטען די זאך פון זייער אייגענעם שטאַנדפּונקט.

באר אלעם, די פערזענליכע פראגע:

האָבען די אויבענדערמאָנטע רעדאַקטערע זיך גענומען די מיה אויסצוגעפינען, ווער עס זיי גענומען די איבעריגע מיטגליעדער פון דעם באָארד אוו עדיוקיישאָן? און זיינען זיי זיכער, אז אלע איבעריגע זיינען גרויסע פּראָפעסאָרען, ספּעציעל אויסגעבילדעט זיך צו בעשעפטיגען מיט די אויסבילדונג פון דעם יונגען דור? איך האָב מורא, אז זיי האָבען דאָס ניט געטהאָן, און ווען זיי וואָלטען דאָס יאָ געטהאָן, וואָלט נאָך אלץ ניט געווען קיין גרונד צו זיין געגען באראָנדעס'ן, ניט געווען קיין גרונד צו זיין געגען באראָנדעס'ן, וואָרים ממה נפשך, זיינען די איבעריגע אלע גרויסע געבילדעטע לייטע אין הלכות פּעדאַ־גרויסע געבילדעטע לייטע אין הלכות פּעדאַר

גאָגיע, וואָס מאַכט עס אויס, אז איינער צווישען
זיי איז ניט אזוי געבילרעט? מען וועט שוין
ווי עס איז בעשליעסען וואָסער גראַמאטיק צו
בענוצען. זאָל מען וויעדער זאָגען, אַז די איבער
ריגע זיינען אויך ניט קיין גרויסע מאדים'ס,
וואָס איז באראָנדעס ערגער פון די איבעריגע?

אָבער דאָם, ווי געזאָגט, איז די פּערזענליכע זייט פון דער פראַגע, און וועגען דעם האַנדעלט זיך דאָ ניט, עס האַנדעלט זיך ביי אוגז אום אַ וויכטיגען פרינציפּ: דער אויבענדערמאָנטער רעדאקטאר פון דער פ. א. ש. בעמערקט זעהר ריכטיג, אַז װעהלען אַ גראַמאַטיק איז נאָר איינס פון די פיעלע אויפגאַבען פון דעם באָארד. וואָס זיינען די איבעריגע אויפגאַבען ? דאָס האָט ער פערגעסען צו דערמאָנען. אָט זיינען נאָד אייניגע פון די אויפגאבען: דער "באארד" דארף בע־ שטעטיגען אלע נייע פּלענער פון די שוהלען, וואָם דאַרפען געבויעט ווערען; ער בעשליסט צו זאָל מען איבערהויפּט בויען נייע שוהלען; דער באָארד בעשליסט אויף וואָסער אופן די געזונד־ הייט פון די קינדער זאָל ווערען פערהיט. ער בע־ שטימט די געהאַלט פון די לעהרערס, און עהנד ליכעם. אַ מיטגליעד פון דעם "באָארד" דאַרף אַלזאָ זיין ניט נאָר אַ מבין אויף גראַמאַטיק, ער דאַרף אויך קענען א דעה זאָגען איבער אַ פּלאַן פון אַרכיטעקטור, ער דאַרף אויך זיין בעהאַ־ ווענט אין מעדיצינישע וויסענשאַפט, ער דאַרף צו דעם אַלעם זיין אַ פּראַקטישער געשעפטס־מאַן און אַלץ "פון אייגענער ערפאַהרונג". און דאָ איז דער הויפט פונקט: אויב דער ארגומענט פון אונזערע רעדאַקטערע איז ריכטיג, דאַן איז קיי־ נער ניט געבילדעט גענוג צו בעלאַנגען צו דעם באָארד; דאַן קען קיינער ניט זיין אַ מעיאָר פון אוא שטאָדט ווי ניו יאָרק, דאַן קען קיינער ניט זיין קיין גאָווערנאָר, דאַן איז ניטאָ אַ מענש אויף דער גאַנצער וועלט, וואָס קען זיין אַ פּרע־ זידענט; דאן דארף מען איבערהויפּט פערוואר־ פען דעם פרינציפ פון פאָלק'ם־רעגיערונג, דאַן דאַרף מען צוריק געהן צום גריכישען פילאָזאָף פּלאַטאָ, וועלכער האָט פערלאַנגט די רעגיערונג ואָל געפיהרט ווערען פון וויסענשאַפטס־מענער, וואָם ווערען פון קינדווייז אויף אויסגעבילדעט צו זיין רעגיערער; אָדער אפשר גאָר צום ריי־ נעם אבסאָלוטיזמום. וואָרים עם איז אמת, אז אונטער דעמאקראטיע טרעפט זעהר אפט, דאָס מיטעלמעסיגע מענשען, און נאָך עפטער איינ־ פאכע דעמאגאָגען, פערנעהמען די וויבטיגסטע

פּאָסטען. דאָס איז אויך דער שטארקסטער ארד גומענט, וואָס דער אַבסאָלוטיזמוס מאכט געגען דעמאָקראַטיע.

האָט איהר זיך שמאָהל שריינגעטרשכט אין רי אויפגאַבען פון אַ מעיאָר פון ניו יאָרק ? אָט דאַרף ער אויסקלייבען מענשען צו דעם באָארד אוו עדיוקיישאָן; מיט אַ מאָהל האָט ער אויף זיך אַ סטרייק פון די גאַסען־קעהרער, האָט ער ניט דעם סטרייק, מאַכט זיך גלאַט אַ סטרייק אויף די שטראַסען־באַהנען, בעגלייט פון רייאָטס פון די אַרבייטער, און זיין פּפליכט איז צו האַל־ טען אָרדנונג; ער דאַרף פערוואַלטען די פּאָ־ ליציי; עם איז זיין אויפגאַבע די שטאָדט אוים־ ; גאַבען זאָלען זיין פערהעלטעניסמעסיג קליין ער דאַרף גוט הייַסען די פּלענער פון בריקען, פון סאָבוויים, פון וואַסער־לייטונג. ווייסט איהר וואָסער פּלאָנטער עס איז. די סאָבוויי־פּראַגע? אָט בויט מען יעצט אַ וואַסער־לייטונג פון די קעטסקיל בערג נאָך ניו יאָרק, אַ שטרעקע פון עטליכע הונדערט מייל, וועלכע וועט זיין איינם פון די טעכנישע וואונדער, און אָהן דעם מעיאָרם הסכמה ווערט דאָס ניט געמאַכט. וואָס ווייס ער פון דיעוע אַלע זאכען "פון אייגענע ער־ פאַהרְנונג?" און אויב עס איז שווער צו זיין אַ מעיאָר, איז נאָך שווערער, טויזענד מאָהל שווערער צו זיין אַ פּרעזידענט. שטעלט זיך פּאָר, אַז מיט 8 יאָהר צוריק איז דעבם אויםגעוועהלט געוואָרען אַלס פּרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאַאטען. דאַן האָט זיך געהאַנדעלט וועגען בויען דעם פּאַנאַמאַ קאַנאַל, און איך דאַרף אייך ניט זאָגען, וואָסער ריזיגע אונטערנעהמונג דאָס איז, פון אַ ריין וויסענשאַפטליכען שטאַנדפּונקט. די גרעסטע אינזשענירען פון דער וועלט האָבען זיך געבראָכען די קעפּ, און האָבען זיך נאָך ביז היינט ניט געאייניגט אויף דעם פּלאַן; די גרעס־ טע פינאנסיסטען האָבען געבראָכען דאָס גער ניק ביי די אונטערנעהמונג, און מיט אמאָהל ברענגט מען די פראַגע צו יודזשין וו. דעבס, דעם געוועזענעם פייערמאַן, צו ענטשיידען — אַ פראַגע פון די העכסט טעכנישע און עקאָנאָמישע וויסענשאַפט. וואָס ווייס דעבס דערפון "פון איי־ גענע ערפאַהרונג?" מאַנכער וועט זאָגען: דעבס ווייסט טאַקע ניט, דארף מען, אלוא, קיינמאל ניט שטימען פאר דעבס'ען. זעהר שעהן! אָבער וויים רוזוועלט מעהר פון דיעזע פראגען? וויים טאפט, וויים ברייען מעהר? דארף מען אלוא פיר קיינעם ניט שטימען. איהר גועט זאָגען: ניט

אלע מאל טרעפט זיך אַ פּאַנאַמאַ קאַנאַל פראַגע. דאָם איז אַ טעות. די טאַריף פראַגע איז ניט וועניגער וויכטיג, און ניט וועניגער פערפּלאָנ־ טערט, פון אַ וויסענשאַפטליכען שטאַנדפּונקט; ראָם זעלבע איז מיט די אימיגראַציאָנס־פראַגע, אַרבייטער־געזעצגעבונג, דאָס רעגולירען פון טראָסטס, די פראַגע פון קריעג און פריעדען, און נאָך אונצעהליגע אזעלכע פראַגען, יעדע איינע פון וועלכע פּאָדערט טיעפּע און לאַנג־יעהריגע שטודיום. געזעצליך איז דער פּרעזידענט דער הויפט קאָמאַנדיר פון דער אַרמיי און פּלאָטע, און ווי איך, און איהר, לעזער, זאָלען נים זיין געגען מלחמה, וועלען מיר דאָך מוזען צוגעבען, או מלחמות וועלען נאָך לאַנג ניט אויפהערען, און או ניט יעדער ערשטער און בעפטער קען זיין דער הויפט קאָמאַנדיר פון דער אַרמיי און פלאָטע. מיר האָבען אמאָל דאָ געהאט א בירגער קריעג צו בעפרייען די שקלאפען, און דער הויפּט קאמאנדיר פון דיעזען קריעג אויף די זייט, וואם האָט געוואונען, איז געווען אייבראם לינקאָלן, אַ מענש, וואָם איז געווען פיעל מעהר רוי אין תכסיסי מלחמה, ווי באראָנדעם אין גראמאטיק. ווארום עם איז ניט אמת, אַז באַראָנדעם קען ניט קיין גראַמאַטיק, וועהרענד לינקאָלן האָט פון מלחמה ניט געוואוסט אפילו דעם א. ב.

ווי אווי פערענטפערט אַ רעפּובליק אָט ? דיעזע שווערע פראגען פון אַ פאָלקס־הערשאַפט דער תירוץ איז זעהר איינפאַך: פאָלקס־הער־ שאַפט מיינט, די הערשאַפט פון פאָלק דורך איהרע פערטרעטער, מיט די הילפע פון עקספערטען ווייזען דעם ! עקספערטען ווייזען דעם וועג, די פערטרעטער בעשליעסען. זעהר אָפט ווערט געמאַכט א טעות, אָבער דאָס קען מען ניט העלפען. די עקספערטען גופא מאַכען טעותים. אווי ארום, דאָס הייסט מיט די היַלפע פון עקס־ פערטען וואָלט דעבס, דער פייערמאַן, ענטשיעדען די פראגע פון פאנאמא קאנאל; אווי ארום האָט עם רוזוועלט געטהאָן; און אזוי ארום בויט דער מעיאָר פון ניו־יאָרק בריקען, סאָבוויים און וואַסער־לייטונגען; אזוי ארום איז לינקאָלן גע־ ווען דער הויפט קאָמאַנדיר אין דעם בירגער קריעג: די געלעהרטע טעכניקער, די עקאָנאָכים־ טען, די גענעראַלען ווייזען אָן דעם וועג און מאַ־ כען די הויפט ארבייט, די פאָלקס־פערטרעטער ענטשיידען און גיעבען די ריכטונג לויט זייער אלגעמיין־מענשליכע אינטעליגענץ, און אזוי ארום קען באַראָנדעס זיין איינער פון די באָארד

און עדיוקיישאָן. די פראַגע וועגען גראַמאַטיק וועט ענטשיעדען ווערען פון די עקספּערטען, ווי זי איז ענטשיעדען געוואָרען ביז איצט. און דאָ איז כדאי צו בעמערקען, אַז אַ פּראָפָעסאָר פּון איז כדאי צו בעמערקען, אַז אַ פּראָפָעסאָר פּון אַסטאָרנאָמיע, אָדער אפילו פון פילאָזאָפִיע איז גראַדע אזוי וועניג קאָמפּעטענט אורצוטהיילען איבער די גראַמאַטיק, יוי באראָנדעכ. דער יִעדער רער פון די ניעדעריגע קלאַסען אין די שוהלען רער פון די ניעדעריגע קלאַסען אין די שוהלען איז אין דיעזען פּרט מעהר עקספּערט ווי יעדער אַנדערער.

פאַר דאָם האָט דער באָארד אַנדערע זעהר וויכטיגע אויפגאבען, אויפגאבען, וואס זיינען אפשר וויכטיגער ווי די ענטשיידונג, וואָסער גראַ־ מאַטיק מען זאָל געברויכען, פאַר וועלכע באַראָנ־ דעם פאסט זיך זעהר גוט, פיעל בעסער ווי אַזעל־ כע, אין וועמענם קענטנים פון גראמאטיק מען קען נים צווייפלען: אויב עם וועם זיך ארויםציי־ גען נעקסטען יאָהר, אַז 50 טויזענד קינדער געהן אין סקוהל נאָר האַלבע צייט, ווייל עם פעהלען געביידעס, דאַן קענט איהר זיכער זיין, אַז באַ־ ראָנדעם וועט זיך לאָזען הערען; אויב עם זאָל וויעדער פאָרקומען די פראַגע צו זאָל די שטאָדט געבען פרייע כיאָהרֹצייטען צו אָריכיע קינדער, ראן וויים איך, און אַלע ווייםען, אויף וואָס פאַר א זיים באַראָנדעם וועם זיך שטעלען; און אין א פראַגע פון "גלייִכע בעצאָהלט", מעגט איהר זיך פערלאָזען, אַז באַראָנדעס וועט זאָגען דאָס ריכ־ טיגע וואָרט; אין א פראַגע צו מען זאָל צווינ־ גען אידישע קינדער צו זאָגען פאטשערעם, וועם אייך באַראָנדעם ריכטיג דיעגען. וואָרים דאָס זיינען די וויכטיגסטע אויפגאַבען פון דעם באָאַרד אוו עדיוקיישאָן": ער איז דעה פערוואַל־ טער פון די שוהלען אין אַ ברייטען זינן. אין זיינע פפליכטען געהט אויף אריין אויפצופאסען וואָסער גראַמאטיק עם זאָל געברויכט ווערען, גראָדע ווי דער פערוואלטונגסוראטה פון "צור קונפט" האָט אויך אַ דעה איבער דעם רעדאַה־ םמר.

און פון דיעזען שטאַנדפּונקט אוים, איז יוסף באראָנדעם דער פּאַסענדסטער מאן. מיר קענען זיין זיכער, אז מעיאָר געינאָר וויים גאַנץ גענוי, אז באראָנדעם איז ניט קיין פּראָפעסאָר, ער וויים אָבער אויף, אז דאָרט דאַרף מען ניט קיינע פּראָפעסאָרען.

ראָם אליין איז שוין גענוג צו בעווייזען ווי קליינליך, ווי טריוויאל, ווי אונדעמאָקראטיש עם איז די שטעלונג פון אונזערע דערמאָנטע

רעראקטערע. עם איז אָבער דאָ נאָךּ אַ שטאַנדפּונקט, און פון דעם שטאַנדפּונקט, האָט מיךּ שטאַרק געפרעהט וואָס באראָנדעס איז ערנאַנט געוואָרען צו דעם פּאָסטען, און אָט פאר וואָס.

מיט אי קורצע צייט צוריק, האט א זעהר אנשטענדיגער און אינטעליגענטער אמעריקאנער מיד געפרעגט: וואָס טהוען אייער אידען פאר אמעריקא ? די פראגע האָט מיט א ביסעל צו־ אוארעמט, און איך האָב איהם אויפ'ן שטעל גער ענספערט: "מיר לערנען אייער קינדער, מיר אמוזירען אייערע דערוואקסענע". די מייסטע לעהרער, אקטיאָרען און טהעאַטער אונטערנעה־ טער קומען פון אונז. ער האָט מעהר ניט געפרעגט.

מיינע ליעבע פריינד, עם וועט נאָד דויערען אַביסעל צייט ביז די טעריטאָריאַליסטען וועלען געפינען א בית־עולם וואו צו בעגראָבען די אידישע שטרעבונגען, עס וועט נאָך דויערען לענגער ביז די ציוניסטען וועלען אייננעהמען ארץ ישראל, און, הלואי זאָל איך ליעגען זאָגען, עס וועט נאָך לאַנג דויערען ביז די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן. ביז דאַן מוזעוֹ מיר לעבען, און, צו מיר ווילען, צו ניט, לעבען אלם אידען. מיר ווילען ניט און דאַרפען ניט זיין בעסער ווי די אַנדערע, אָבער מיר טאָרען ניט זיין ערגער פון רי אנדערע. נו, עם איז אינגאנצען צווישען 25 יאָהר זייט מיר האָבען גענומען איינוואַנדע־ 30 רען אין דיעזען לאַנד. נאַקעטע, באָרוועסע, אָב־ געריםענע און אָבגעשליםענע זיינען מיר אַהער אָנגעקומען. פאר דער צייט האָבען מיר דאָ אויפגעבויעט איינע פון די שמוציגסטע גהעטאָס, מיר האָבען אָבער אויך געטהאָן זאַכען מיט וועל־ כע מיר מעגען שטאָלצירען: מיר האָבען געהאָל־ פען ענטוויקלען די אינדוסטריע צו א הויכע מדרגה, מיר האָבען אויפגעבוים גאַנצע שטעדט, וועלכע האָבען פערגרעסערט דעם ווערטה פון לאַנד אין אונצעהנליגע מיליאָנען; מיר זיינען פערהעלטענמעסיג ריינער אין פּאָליטיק; מיר פיהלען אָן די שוהלען ניט נאָר מיט די בעסטע שילער, נֹאָר מיר ליפערען אויך, ווי געואָגט, די לעהרערם, מיר האָבען שוין געגעבען אייניגע הויכע ריכטער! אויך ברעט־האַרד, אפשר דער בעריהמסטער עכט־אָמעריקאַנישער שרייבער איז אונזער, שוין ניט צו רעדען פון די האַמער־

שטיינ'ם, קאָנריעד'ם און די אַנדערע. נון, שטעהט די זאַך אַזוי:

דער ריח פון אונזער "גהעטא" הערט זיך ווייט און ברייט, דער אבקלאנג פון אונזערע גוטע טהאטען איז נאף דערווייל זעהר שוואף, און מיר דארפען זיך לאָזען הערען, און מיר קענען זיך לאָזען הערען נאָר דאַן, ווען מיר וועלען זיין טהעטיג אין עפענטליכען לעבען, און ווען מיר וועלען זיין טהעטיג ערענהאַפט, ניט ווי די וועלען זיין טהעטיג ערענהאַפט, ניט ווי די ביליגע פּאָליטישענס, און דער "באָארד אָוו עדיוקיישאָן" איז איינער פון דיעזע ערענהאַפטע עמטער. מיך האָט דאַדורך שטארק געפרייט וואָס יוסף באַראָנדעס, איינער פון די געוועזענע "אָב־ ערסענע און אָבגעשליסענע", איז אַפּאָינטעט געוואָרען צו דיעזען עהרענהאַפטען אַמט.

איך וויל אָבער מיט דיעזען ניט זאָגען, אז באראָנדעם איז אונזער בעסטער מענש, אָדער גאָר דער איינציגער שעהנער מענש, עס קען זיין אז אַנדערע וואָלטען זיף בעסער געפּאסט, די אַנדערע זיינען אָבער ניט אַפּאָינטעט געוואָרען, און מיר האָבען קיין אורזאַכע, און קיין רעכט ניט צו זיין אונצופריעדען, סיי פון דעם פּערזענלי־ צו זיין אונצופריעדען, סיי פון דעם פּערזענלי־ כען שטאַנדפּונקט, סיי פון דעם דעמאָקראָטי־ שען, און איבערהויפּט פון דעם סאָציאל־דעמאָ־ קראַטישען; סיי פון דעם אידישען שטאַנדפּונקט, האָבען מיר אלע אורזאַכען צו זיין צופריעדען, און מיר דארפען זיף ניט שטעלען דאַגעגען צו־ ליעב קליינליכע, פּערזענליכע אורזאַכען. באַראָנ־ דעס איז ניט דער בעסטער, נאָך ווייט, ניט דער ערגסטער, נאָך ווייט, ניט דער ערגסיר...

דאָם וואָם ער שרייט, ער איז אוים סאָצישר ליסט, קענען מיר איהם מוחל זיין. אין א געוויד זינן קען מען ניט ווערען אוים סאָציאַליסט, "כל בואה לא ישובון", איז אמת אויף דעם סאָציאַר ליזמוס. דער וואָס איז אינמאָהל געווען אַ סאָד ציאַליסט, אויב ער איז אַן עהרליכער מאן, וועט ראָס באראָנדעס איז אן עהרליכער מאן, וועט ראָס אימער בלייבען, ווען עס זיך וועט האַנדלען צו פערבעסערען די לאגע פון די אַרבייטער אויף דעם אָדער אויף יענעם וועג, הגם טהעאָרעטיש מעג ער דאָס ניט זיין, אָדער איז עס קיינמאָהל ניט געווען.

רי געשיכטע פון אַי אָרימער מיידעל 😂 🖹

(שלום)

.9

זי האָט איהם געגלויבט, און ווען זי איז גע־ -- קומען אהיים, איז שוין געווען גרויםער טאָג

עטליכע וואָכען נאָכאנאנד האָט זיך חייקע דערנאָך געפיהלט, וויַ אין א חלום.

זיי האָבען זיך געטראפען כמעט יעדע נאכט אינ'ם וואלד און יעדע נאכט האָט ער זיך איבער אנייעם געשוואָרען, אז ער וועט מיט איהר חתונה ווי האָט שוין געקוקט אויף איהם, ווי אויף איהר מאן.

מיט אמאָל איז ער אוועק אין לאגער א 30 וויאָרסט פון שטאדט. חייקע איז געווען פער־ צווייפעלט, האָט געבענקט נאָך איהם און זיך קיין אָרט ניט געקענט געפינען.

איהר אלטער טאַטע האָט בעמערקט, ווי זי איז שטענדיג צוטראָגען, און ביי איהר געפרעגט, וואם איז די מעשה מיט איהר; איהר ענטפער .... איז געווען: אָט אזוי, גאר נישט

דערוויילע האָט זי אפט גענומען פיהלען שלעכט. דער טאטע האָט זיך ווידער נאכגע־ פרעגט: "וואָס איז מיט דיר, חייקע?" האָט : זי אמאָל געענטפערט

מיר איז שפל.... דער מאָגען מסתמא... און אמאל:

דער קאָפּ טהוט מיר וועה.... —

זי האָט איהם ניט גענארט; זי האָט אליין ניט געוואוסט, וואָס מיט איהר איז....

און איינמאָל איז עם איהר קלאָר געוואָרען. דאן איז זי ארויפגעקראָכען אויפ'ן בוידים און האָט זיך דארט מיט ביידע הענד אין קאָפּ גע־ קלאפט און גע'טענה'ט מיט א ניגון, ווי מען בעקלאָגט א טויטען: "ווינד איז מיר, וועה איז מיר! פינסער איז מיר, ביטער איז מיר! וואָס זֹאָל איך איצט טהאָן ? וואו בעגראָבט מען זיך א לעבדיגע ?!"

זי האָט געוויינט הויך, נור איהר קול איז פון די בערלאָרען געגאנגען אין דעם טומעל פון די אינגעלשע שטימען, וואָס האָבען זיך געטראָגען פונ'ם יטטוב.

לאנג איז זי דאָרט געזעסען און האָט גע־

וויינט, ביז די שטימען פון איהר טאטענ'ם תלמידים האָבען זיך מעהר ניט געהערט. דאַן איז זי ארונטערגעקראָכען פונ'ם בוידים און איז אוועק איבער'ן פעלד צום טייכעל אונטער'ן בארג. ראָרט איז זי אַ וויילע געזעסען, נאָך א מאָל איבערגעטראַכט איהר לאַגע און פּלוצים איז איהר איינגעפאלען, ווען זלמן וועט צוריק קומען פונ'ם לאַגער, וועט זי עס איהם דער־ צעהלען. דעמאָלט וועט ער אויף גיך אַ שטילע חופה שטעלען און זי וועט אוועקפאָהרען אין אַנאַנדער שטאָדט. אַז ער וועט עס טהון, איז ביי איהר קיין ספק ניט געווען. איהר איז גלייך לייכטער געוואָרען אויפ'ן האַרצען, אזוי ווי אַ שווערער שטיין וואָלט פון איהם ארונטער.

זי איז צוגעגאַנגען צום טייך און אויסגע־ וואַשען דעם פּנים, אום איהר טאַטע זאָל ניט בעמערקען, אַז זי האָט געוויינט. דערנאָך איז זי אַוועק צוריק אין ס'הויז.

אין דער אייגענער ציים איז די זון אונ־ טערגעגאַנגען און דער ברעג טייך אויף דער אנדערער זייט איז ווי פערגאָסען געוואָרען מיט בלוט.

איצט האָט זי גענומען וואַרטען אויף זלמן'ען מיט נאָך מעהר אונגעדולד. זי האָט מורא געהאַט, אַז די ווייבער זאָלען איהר צו־ שטאַנד ניט בעמערקען, איז זי אויף דער גאָס ניט ארוים אָהן איהר גרויסער פאַטשיילע. די לרעמערין, וואו זי פלעגט קויפען שפּייז, זלאַטע־ בריינע, וועלכע האָט חייקע'ן שטאַרק ליעב גע־ האַט, האָט ביי איהר עטליכע מאָל געפרעגט: וואָם איז די מעשה, חייקעלע, וואָם —

? דו געהסט אין אוא היטץ אין א פאטשיילע : האָט חייקע דעמאָלט געענטפערט

ב'וויים, מיר איז עפעם קיהל.

דערוויילע איז די צייט געלאָפען. א מאָ־ נאט נאָך אַ מאָנאט איז אוועק. זלמן האָט זיך נאָך ניט צוריקגעקעהרט.

מיט שרעק און פערצווייפלונג האט זי געד זעהן, ווי די פרוכט פון דער ליעבע וואקסט פון טאָג צו טאָג אונטער איהר האַרצען, אז באַלד וועט זי עם שוין ניט קענען מעהר פערבאָרגען

ויאיבט.

פון דעם טאטענ'ם אויגען, פון לייט'ם אויגען. דער אלטער ר' משה האָט שוין איינמאָל ביי איהר געהאַט געפרעגט מיט א פערוואוג־ יעדטער פיינע:

דו מיר נור, חייקעלע, וואָם איז די בעטה, וואָם דו זעהםט אוים אזוי שלעכט? בעטה, וואָם דו זעהםט אוים אזוי שלעכט? דאכט זיף אזוי האָסטו זיף, קיין עין הרע, גאני נוט פּאָפּראַוועט, זעהםט אוים, קיין בייז אויג זאָל דיר ניט שאדען, מיין טאָכטער, א סף די־ פער און די צורה פּינדעסטוועגען איז ביי דיר אווי פער'חושך'ט... האַ ? וואָם איז די מעשה?

זי האָט געענטפערט: איך וויים ניט, טאַטע.

זי האָט זיך שטילינקערהייט נאָכגעפרעגט ביי די אינגלאך אויף דער נייער סלאבאָדקע, ווען וועלען זיך די סאָלדאַטען צוריקקעהרען פונ'ם לאַגער, קיינער פון זיי האָט ניט גער

.10

איינטאַל, פערבייגעהענדיג דעם בית־
המדרט אויף דער נייער סלאבאדקע, האָט זי
אָנגעטראָפען נעבען שוהל־הויף איהר אַלטע
חבר'טע יאַכנע'ן. יאַכנע איז דאָרט געזעסען
אויף אַ באַנק און אויף איהר שוים האָט זי גער
האַלטען אַן עופה'לע אין ווינדעלאף און צו דעם
גערעדט הויף אויפ'ן קול: "פערעלע, גאָלד
מיינס, בעבעלע מיינס, מיר פיר דיין קאָפּ!"

די קודצע דיקע יאַכנע האָט איצט אויס־
געזעהן ווי אויף צעהן יאָהר עלטער, אָבגעלאָ־
זען, צו־שוואומען, מיט די רויטע האָאר צושוי־
מערט, אונטער א ווייס טיכעל. געבען איהר איז
געשטאַנען איהר אַכט יאָהריגער ברודער אַבע,
אויף מיט רויטע האָאר און זומער־שפּרינקלאף
אויפ'ן פערברודיגטען פּנים'ל, אַ באָרפּוסער, מיט
קויטיגע פיסלאף ביז ארויף, מיט שווארצע פינ־
גער און פּיאַטעס. אַ לאַנגער שמוציגער עק פון
זיין העמד האָט זיף נאָכגעשלעפּט נאָכ'ן שפּאַלט
פון זיינע פּלודערען פון הינטען. ער האָט אונ־
טערגעטאַנצט אויף זיינע פיס, געפּאַטשט און
די הענד צו דעם עופה'לע, גערופען: "פּערעלע,
פּערעלע!" און האָט שטאַרק געקוואָלען.

ווען חייקע האָט בעמערקט יאַכגע'ן, האָט זי גע ווָ, זט פערביילויפען, אָבער יאַכגע האָט זי אָפגע זטעלט:

תייקע! הייקע! אייקע! האָט זי אַ רוּף געד בייקע! חייקע! התפעלות אינ'ם קול הייקן מיט התפעלות אינ'ם קול קום אהער, וואָס זעהט מען דיך עפים ניט ?

חייקע איז צוגעגאַנגען, איינגעוויקעל<mark>ם אין</mark> איהר פאַטשיילע.

וואָס זאָגסטו עפּעס אויף מיין קינד, הייקע? טהו גור א קוק, וואָס פיר א גאָלד, וואָס פיר א ברליאַנט! גוואַלד, גוואַלד, אָט עם איך דאָס אויף!

האַם־! האַם ! — איז זי צוגעפּאַלען צו דער — עופה'לע און עס גענומען ווילד קושען.

חייקע איז געשטאַנען, האָט געקוקט אויף דאָס עופה'לָע, אויף יאַכנע'ן און איהר איז גער וואָרען אזוי שווער אויפ'ן האַרצען.

אָט האָב דו אויף חתונה — האָט ישכד נע זיך ווידער אָנגערופען — יוועסטו אויף האָד בען אוא קעצעלע. איך זאָג דיר, אוז קיין גרעד בען אוא האיז גאָר אויף דער וועלט ניטאָ...

חייקע האָט אָפּגעקעהרט דעם קאָפּ. זי האָט דערפיהלט, אַז אָט־אָט װעט זי זיך צו־װײנען. דער שמש ר' לייבצע איז ארױסגעגאַנגען פונ'ם בית המדרש.

יאַכנע, װאָס האַלסטו דאָרט פּערעלע'ן — אויף דער זון ? טראָג זי אריין אין שטוב!

ער איז צוגעגאַנגען צו יאַכנע'ן, גענומען דאָם קינד פון איהר שוים, האָט עם מיט ליעבע א קוש געטהאָן און געזאָגט:

קום, קום צו מיר, צום זיידען, הול־ טאַיקעלע!

און ער האָט עס אוועקגעטראָגען אין הינד טער שטיבעל אריין און אין גאַנג האָט ער געד קנאַקט צו דעם מיט דער צונג, געשמאָקצעט מיט די ליפּען און געקוואָלען אויפ'ן קול פאר

יפכנע איז אוועק גלייך נאָך איהם.

הייקע, קום, דו וועסט ביי מיר א ווייד — אייקע, קום, דו וועסט ביי מיר א ווייד לע זיצען! — האָט זי געזאגט, און איז פער־ שוואונדען אויפ'ן שול־הויף.

חייקע איז ניט געגאנגען. זי האָט זיך א קעהר געטהאָן צום שמש'ם אינגעל, וועלכער האָט איצט געקוקט מיט זיינע רויטע אויגלעך אויף א ווייסע ציעג, וואם האָט זיך דארט בעד וויעזען אויפ'ן ראָג גאַס, און שטיל געפרעגט:

ווייסט ניט, אבעלע, ווען קומען די — סאָלדאַטען פונ'ם לאַגער ?

צַבעלע האָט זיך מיט אימפּעט א כאפּ גער טהאָן:

...? המ ? די סאָלדאַטען ? וואו ?...

איך פרעג דיך, צו דו ווייסט ניט, ווען — זיי קומען פונ'ם לאגער ?...

ווען זיי קומען ? אָט באַלד, מאָרגען, איבעראכטאָג... איך ווייס ניט... טראַס־טראַס־טאַם! טאַס! טראַס־טראַס־טאַם! האָט ער גענומען נאָכמאכען דעם פּייקעל אי מיט די ליפען, אי מיט די הענד, איז אוועקגעלאָפען און גענומען זיך נאָכיאָגען נאָך דער ציעג, שפּרינגענדיג און שאָקלענדיג מיט'ן עק פונ'ם העמד.

חייקע האָט א זיפין געטהאָן: קיינער ווייסט ניט, און איז אוועק אהיים.

א פּיינליך געפיהל פון קנאה צו יאַכנע'ן האָט זי איצט געמוטשעט. יאַכנע איז אזוי גליקר ליך מיט איהר קינד. זי דארף זיך מיט דעם ליך מיט איהר קינד. זי דארף זיך מיט דעם פאר קיינעם ניט שעהמען. דער זיידע האָט עס ליעב. און זי ? וואס וועט איהר אלטער קראַנקער טאַטע זאָגען? זי וואס וועלען לייט זאָגען? זי וועט משוגע ווערען! ווען ער קומט ניט באלד צוריק, וועט זי פונ'ם זינען ארונטער, וועט זי צוריק, וועט זי פונ'ם זינען ארונטער, וועט ער איצט זיך א מיתה אָנטהאָן! און אפשר וועט ער איצט נאר אין גאנצען חרטה האָבען?

ביי דעם דאָזיגען געדאַנק האָט זי געפיהלט, ווי אלסדינג אין איהר מח מישט זיף, שטעלט זיך אָפּ און גליווערט, איהרע אויגען האָבען דאן געקוקט גרויסע, אויסגעגלאָצטע, און האָבען גאר נישט פאר זיך געזעהן...

ניין, ניט ער, ניט זלמן! — האָט זי — זיך אין אַ וויילע ארום געטרייםט.

צוגעהענדיג צום שטיבעל, האָט זי פון וויי־ טען דערועהן אן איינגעהויקערטע געשטאַלט פון אַ מאַנס־פּארשוין, וואס איז דארט געגאנגען אי־ בער'ן זאמדיגען וועג, אָנגעשפּארט אן א סוקעד וואטען שטאָק. זי האָט דערקאָנט די געשטאַלט. ראָס איז געגאנגען "יאַנטשע דער כרֹבו'ניק". זייט יאָהרען, ווי נור דער פריהלינג איז אָנגע־ קומען, האָט זי כמעט יעדען טאָג געזעהן, ווי ער שפּאציערט דאָרט. זי האָט מורא געהאט פאר איהם, ווייל נאָך פון איהר מאַמען האָט זי געהערט, אז דער "כל בו'ניק" האָט צו טהאָן מיט "ניט גוטע"... מיט א סך יאָהרען צוריק האָט דער דאָזיגער "כל בו'ניק" געהייסען יאנטשע דער עלוי". די אלטע אידען פון "יאנטשע שטאָרט נ. דערצעהלען נאָך עד היום, וואס פיר אַ טהייערע כלי יאַנטשע איז געווען אין זיינע יונגע יאָהרען. זיין פּאָטער, א רייכער איד, א למדן, האָט זיך געגרויסט מיט איהם, מיט זיין זוהנ'ם בקיאות אין דער תורה. א שעהנעם שידוך האָט ער מיט איהם געטהאָן, א בעוואוסטען רב'ם אַ טאָכטער האָט ער איהם פיר א ווייב געגעבען.

מיט אמאָל איז ישנטשע ארוים לתרבות רעה, האָט רשוונען אויפגעהערט, באָרד און פאות אָפּגעשאָרען און גענומען ריידען זשכען, פון וועלכע ביי די פרומע אידען האָבען זיך די האָאר אויפגעשטעלט קאפּויר. ראן האָט זיין טשטע געריסען קריעה איבער איהם, זיין ווייב האָט זיך מיט איהם גע'גט און ער אליין איז ערגעץ פערשוואונדען אין א צווייטער שטאָדט. ערשט מיט יאָהרען שפּעטער איז ער וויעדער אין דער שטאָדט געקומען. זיינע טאַטע־מאַמע זיינען שוין לאַנג געווען געשטאָרבען, און זיינע ברידער און קרובים האָבען איהם צו זיך אויפ'ן שוועל ניט ארויפגעלאָזט.

ער האָט אָנגעהויבען געבען לעקציאָנען אין רייטש און אין רעכנונג צו קינדער פון עטליכע ניט־פרומע אידען, גענומען א קווארטיר ביי א קריסטין אונטער דער שטאָדט, און פון יענער צייט אָן האָט ער זיך אזוי געלעבט. די פרומע אידען האָבען איהם אויסגעווייכט און די וויי־ בער און קינדער האָבען פאר איהם מורא געהאַט, ווייל מען האָט דערצעהלט, אז ביי זיך אויף דער ווייל מען האָט דערצעהלט, אז ביי זיך אויף דער קווארטיר, אין דעם הויז פון דער אלטער קריס־קון, האָט ער צו טהאָן מיט די "ניט־גוטע"...

חייקע האָט זיך אָפּגעשטעלט: אפשר ביי איהם פרעגען, ווען די סאָלדאַטען קומען? ער ווייסט אודאי...

אָבער ווען ער איז צוגעקומען געהנטער און
זי האָט דערזעהן זיינע ברילען און דעם איינ־
געשרומפּפטען פּנים-פון ערד־קאליר מיט דעם
גרויען בערדעל, האָט זיך איהר גלייך פארגע־
שטעלט דער מורא'דיגער מכשף און זי איז א
צושראָקענע אריינגעלאָפען אין שטוב.

.11

נאָך א וואָך און נאָך א וואָך איז אוועה.

ווי די טעג האָבען זיך פאר איהר געצויגען, ווי

די נעכט האָבען זי געמוטשעט!... זי האָט גער

טראַכט, אפשר איז ער שוין דאָ און ער ווייזט

זיך ניט. דעמאָלט איז זי פערלאָרען. דעמאָלט

האָט זי אפילו פערלאַרען יענע וועלט אויך.

איצט האָט זי געשראָקען די ביינאַכטיגע פיני

סטערניס אינ'ם הויז, בעת זי איז אויפ'ן בעט

געלעגען. איהר האָט זיך אלין געדאכט, אז איהר

מאמע קען ניט רוהען אינ'ם קבר, און אָט אָט

וועט זי איהר דערזעהן אין די ווייסע תכריכים,

מיט די שערבלאך אויף די אויגען און מיט די

ביינערדיגע פערבויגטע הענד. און מאַנכעס מאָל,

ביינערדיגע פערבויגטע הענד. און מאַנכעס מאָל,

ביינערדיגע אויפ'ן בעט, האָט זי געהערט, ווי

דער הוסט שטיקט איהר טאטען, און דאן האָט זיף איהר אויסגעוויעזען, ווי דורף דער פינד סטערניש הערט זי איהר מאמע'ס שעפּצען: "גזלנ'טע, רוצה'טע, וואָס האסטו געהאט צו דיין קראנקען, אלטען טאטען?!" — און זי האָט איינגעגראָבען דעם פּנים טיעף, טיעף אין קישען אריין, האָט אויפגעציטערט מיט'ן גאנצען קער־פּער און פער שטיקט איהרע קרעכצען.

דעם טייטש־חומש האָט זי איצט אויך געלייענט שבת נאָכמיטאָג. און איינמאָל האָט זי דאָרט געלייענט, אז א ממזר טאָר מען ניט אריינלאָזען צום קהל ישראל... זי איז דאן פער־ציטערט געוואָרען און איז אויפגעשפּרונגען, אזוי ווי א שלאַנג וואלט זי א ביס געטהאָן.

פון דעמאָלט אָן האָט זי דעם טייטש־חומש שבת מעהר ניט געלייענט, ווייל איהר האָט זיך געדאַכט, אז זי, וואס טראָגט די טומאה אונטער איהר הארצען, טאָר זיך צום טייטש־חומש ניט צוריהרען, זי, מיט איהרע אונריינע הענד, זי, מיט איהרע אונריינע אויגען און ליפּען !...

איינמאָל, פארנאַכט, בעת זי איז געגאַנגען פון זלאַטע־בריינע'ס קראָס אהיים, האָט זי וויער דער אָנגעטראָפען דעם "כל בו'ניק" אויפ'ן וועג, ניט ווייט פון איהר הויז, און אזוי נאָהענט, דאָס זיין סוקאָוואַטער שטאָק האָט דעם ברעג פון איהר קלייד בעריהרט. פלוצים, ניט אָבגע־בענדיג זיך אליין קיין רעכנונג, וואס זי טהוט, האָט זי איהם אָפּגעשטעלט און געזאָגט:

זיים מוחל, איהר מוזט וויסען... ווען — קומען די סאָלראַטען צוריק פונ'ם לאַגער?

ער האָט זי אָנגעקוקט פערוואונדערט דורך זיינע ברילען. דערנאָך האָט זיך בעוויעזען א ווייכער שמייכעל אויף זיינע אלטע ליפּען פון ערד־קאָליר, און ער האָט געענטפערט מיט א מויל אָהן צייהן:

פּאָידאטען ? איך וויים ניט. וואס אי ? רי לאַמעד'ען און רייזין האָט ער ניט געקענט ארויםריידען).

זי האָט געקוקט אויף איהם מיט שרעק.

ע כע, כע! — האָט ער זיך צולאכט מיט א דין, קינדערש געלעכטער — איך פעשטעה!... א חתן, האי? איך האָב איהם גער זעהן דעם סאָידאט א סך מאָי... עי האָט מיט אייך געשפּאַציט ביינאַכט איבעי פעיד, וואיד... כע! כע! כע!... מאַכט נישט, מאַכט נישט! כע! כע! בוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ, שטעהענדיג האָט ער צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ, שטעהענדיג

מיט ביידע אלטע אויסגעטריקענטע הענד אָנ־ געשפּארט אויפ'ן סוקאוואטען שטאק.

חייקע האָט זיך ראַפּטאָם אַ כאַפּ געטהאָן און איז אנטלאָפען אין הויז.

.12

אין עטליכע טעג שפעטער, בעת זי איז ביינאכט געלעגען אין בעט און האָט געשלאָפען מיט אן אונרוהיגען שלאָה, האָט זי א שטיל קלאַפען אינ'ם פענסטער אויפגעוועקט. זי האָט זיך א כאפ געטהאָן, אויפגעזעצט זיך אויפ'ן בעט און אונטער דעם שיין פון דער לבנה, וואס איז געפאלען אויפ'ן פענסטער, האָט זי דערזעהן א האנר און אן ארבעל פון א סאַלדאַטסקען מונ־דיר.

אוי! — האָט זיף ביי איהר ארויסגער ריסען און פאר אויפרעגונג איז זי א וויילע גער בליעבען ווי פאראליזירט. דאן האָט זי זיף מיט בימפעט א כאפ געטהאָן, געוואָלט ארונטער־שפּרינגען פונ'ם בעט. זי איז אָבער געווען צו־שווער, און האָט זיף כמעט ווי ארונטערגעקייי קעלט פונ'ם בעט. זי האָט מיט ציטערענדיגע הענד ארויפגעוואָרפען אויף זיף א קלייד, אָנ־געטהאָן די שיף, א כאפ געטהאָן איהר גרויסע פאטשיילע, און ביז זי האָט אָפּגעריגעלט די טהיר פונ'ם שטוב און פון פיהר־הויז, האָט זי געמינט, אז דאם הארץ ווערט ביי איהר ארויס־געשפרונגען.

באלד איז זי געלעגען ביים סאָלדאָט אין די ארעמס, און האָט שטיל, שטיל געוויינט, ניט ארויסריידענדיג קיין ווארט.

דער סאָלדאַט האָט זי געדריקט צו זי**ך און** געטעפּצעט:

וואס מאכסטו, חייקעלע? ווי איך האָב — געבענקט נאָך דיר... שוין פיער חדשים זייט מיר האָבען זיך ניט געזעהן...

זיי זיינען אוועק צום וואלד. זי איז געד געל גענען נעבען איהם, און פאר שמחה און אויפר רעגונג האָט זי קיין ווארט ניט געקענט ארויס־ריידען.

די צייט איז געווען סוף זומער, צוויי ווּאָ־
כען פאר ראש־השנה. די נאכט איז געווען א ליכ־
טיגע און א קיהלע. די לבנה האָט פונ'ם הימעל
ארונטערגעקוקט. אויפ'ן פעלד רעכטס זיינען
געשטאַנען אין רייהען גאלדענע בינטלאך קאָרן־
זאנגען און לינקס אויפ'ן פעלד ביים וואלד זיי־
נען צושפּרייט געווען קופּקעלאך געשניטענע
היי, אויף וועלכע דער טהוי איז געלעגען אין

דינינקע גרויע פעדים, ווי שפּינוועבס. אין דער לופטען האָט זיך שוין געפיהלט דער קאלטער הויך פונ'ם נאָהענטען הערבסט.

זיי האָבען זיך געזעצט נעבען דעם אריינד נאנג פונ'ם וואלד. און אזוי ווי דאם גראָז איז נאנג פונ'ם וואלד. און אזוי ווי דאם גראָז איז נאַם געווען, האָט ער ארונטערגענומען פון איהר די פאטשיילע און פערשפּרייט אויף דער ערד. דאן ערשט האָט זיך איהם אין די אויגען געד וואָרפען איהר פיגור און ער האָט זי אָנגעקוקט מיט גרויםע, צומישטע אויגען. זי האָט פער־ שטאַנען זיין בליק, און איז צוגעפאַלען צו איהם מיט א פערשטיקטען יאָמער.

ער האָט זי גענומען גלעטען און האָט א היבשע וויילע קיין ווארט ניט ארויסגערעדט.

וויים ערגעץ אינ'ם וואלד האָט א וואָלּה געוואויעט מיט לאַנגע, מורא'דיגע טענער. נאָ־ הענט ערגעץ האָבען זשאַבעס געקוואַקעט, און צווישען די צווייגען פון די בוימער איבער זייע־ רע קעפ האָט עפּעס געקלאַפּט און גערוישט. אַ נאַכט־פויגעל מסתמא...

: פלוצים האָט ער ארויסגערעדט

נו, איז וואס ?... אראָבפאלען דארפסטו — ני, איז וואס ?... ארץ צוויי ביי זיך ניט. דאָס איז פון מיר... אין צוויי הדשים ארום ווער איך פריי, און דעמאָלט... האָב נור ניט מורא, חייענקע !...

ער האָט זי ליידענשאפטליף א ריס געד טהאָן צו זיף: — איי, ווי שווער, קיין עין־הרע! — האָט ער אויסגערופען, און זי גענומען ווילד — שטיקען אין זיינע אָרעמס.

שפעטער האָט זי איהם גענומען בעטען, ער זאָל ערקלעהרען איהר טאַטען די גאנצע געשיכ־טע, און וואס שנעלער שטעלען א שטילע חופּה, ווארום זי האָט מורא...

אויף דעם האָט ער געענטפערט, אז איצט האָט ער מורא צו ריידען מיט איהר טאטען, טאָר מער מאַכט ער אַ סקאנדאל. און אַ סאָלדאַט מער מאַכט ער אַ סקאנדאל. און אַ סאָלדאַט דאַרף זיך היטען פון דעם. ער וועט בעסער אָפּ־נוויי חדשים. ווען ער וועט ווערען פריי, דעמאָלט וועט ער קומען צו איהר טאטען און וועט איהם זאָגען: אווי און אזוי, ר' משה... עס האָט געטראָפען אזאַ און אזאַ געשיכטע... ער איז אָבער ניט קיין שאַרלאטאַן און וויל התונה האָבען מיט זיין טאָכטער. זי, חייקע, דארף ניט מורא האָבען. זי וועט, הלילה, ניט ער און זי זאָלען אזוי גליקליך זיין, ווי זי דאַרף ניט מורא האָבען!..וי זי דאַרף ניט מורא האָבען!...

און ווען זי האָט איהם דאן געזאָגט, אז עס קען נאָד, חלילה, עפּעס פּאסירען פאר די צוויי חדשים, האָט ער זיך א וויילע פערטראַכט, נאָכגעדענקט, און גענומען צעהלען אויף די פינגער.

צום סוף האָט ער אַ שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ און געזאגט מיט זיכערקייט אינ'ם קול.

וייז פאר צווי חדשות מעז ואר נושט —

ניין, פאר צוויי חדשים קען גאר נישט — פאַסירען!....

יענעם ביינאַכט האָט זי זיך צוריקגעקעהרט אהיים אַ בערוהיגטע, כמעט א גליקליכע.

אויף מאָרגען דעם גאנצען טאָג איַז זי געד ווען אזוי פרעהלאך, דאם ר' משה האָט זיך געד וואונדערט. אזוי לאנג האָט ער קיין פרעהליכע מינע ביי איהר ניט געזעהן. און ביינאכט האָט זי זיך וויעדער געטראָפען מיט זלמנ'ען.

שבת נאָכמיטאָג האָט זי וויעדער געלייענט דעם טייטש־חומש. זי איז איצט אזוי זיכער גער ווען, דאס זלמן איז איהר מאַן, אז זי האָט שוין מעהר ניט געפיהלט קיין טומאה אונטער'ן האַר־צען. די צעהן נעכט צווישען ראש־השנה און יום־כפור האָבען זיי זיך ניט געטראָפען. דערפאַר אָבער האָט זי אין איהרע תחינות איהם ניט פערגעסען, און ראש־השנה און יום־כפור האָט זי מיט זוריגע טרעהרען געבעטען ביי גאָט אַ זי מיט זוריגע טרעהרען געבעטען ביי גאָט אַ כתיבה און חתימה טובה פיר איהר זלמנ'ען.

גאָד ימים־נוראים האָבען זיי זיד וויעדער געטראָפען יעדע נאַכט, און אזוי זיינען פאָראי־ בער די לעצטע צוויי חדשים פון זלמנ'ם דיענסט...

.13

אין יענער נאכט איז ער שוין געווען אָנ־געטהאָן ציוויל... א פינסטערע נאכט געווען. דער הימעל איז געווען פערוואָלקענט. א קאלטער ווינד האָט געבלאָזען. דער דונקעלער וואלד האָט זיף געבויגען און געקרעכצט.

חייקע מיט זלמנ'ען זיינען געגאנגען איד בער'ן פעלד צום וואלד צו. געגען זיי האָט זיך דער ווינד געטראָגען מיט א בייזען ברומען און געשמיסען אונטער זייערע פיס געלע, פער־וועלקטע, פערטריקענטע בלעטער, וואס האָבען געשאָרשקעט.

: הייקע האָט געכליפעט

ולפכ'קע, האָב רחמנות... דו האסט -ויאָך זיך געשוואָרען ביי דיין טאַטען, ביי דיין מאַמע'ן... זלמנ'קע, איך האָב דאָך דיר קיין ישלעכטעס ניט געטהאָן, פארוואָס ווילסטו מיך

? קוילען אָהן א מעסער

ער האָט געענטפערט מיט אונגעדולד אינ'ם פול:

- ווער וויל דיך קוילען?... איך וויל נור א פריהער אריבערפאָהרען אהיים. איך האָב שוין מיין מאַמע'ן לאַנג ניט געזעהן, מיין טאַד טע'ן... איבעראַכטאָג קום איך צוריק, און דעד מאַלט וועל איך ריידען מיט דיין טאַטען און א חופּה שטעלען.
- ניין, ניין, דו וועסט ניט קומען. אוי, איך'? משוגע ווערען!...
- אז איך וואלט געמיינט דיך אָפּצונאר אז איך וואלט געמיינט צו דיר ניט געקומען. מאָרגען וואלט איך אוועקגעפאָהרען, און דער־ נאָדִ ← זוך מידָ.
- איף'ל פון זינען אראָפּ! איף'ל זיף א מיתה אָנטהאָן! האָט זי ארויסגעשעפּצעט, ברעכענדיג די הענד: איף בעט דיף האָט זי צוגעלייגט מיט א בעטענדיגען טאָן פאהר ניט אוועק, איידער... קום איצט, איף'ל אויפּד וועקען דעם טאַטען.. איף'ל מיט איהם ריידען, אויב דיר איז שווער, נור מאף מיר ניט אומגליקד ליך, זלמן! האָט זי פּלוצים אויסגעשריען מיט א יאָמער הויף אויפ'ן קול דאָס איז דאָף דיין ממזר, גזלן! דאָם איז דאָף דיין ממזר, גזלן! דאָם איז דאָף דיין ממזר.

ער האָט זיך אַ צאַפּעל געטהאָן און זיך אָפּגעשטעלט.

- ...? שאַ, שאַ, וואָס שרייסטו, מטוגענע מען וועט דאָך דערהערען!...
- אָל מען דערהערען! האָט זי גער יאָמערט הויף אויפ'ן קול זאל מען דערהעד יאָמערט הויף אויפ'ן קול זאל מען דערהעד רען... וואס האָב איף שוין, ברוף השם, וואס אָנצואווערען!.. זאל מען דערהערען!... מיר איז אלץ איינס מיין לעבען קיין לעבען ניט... סייי ווידסיי איז מיר געקומען פונ'ם בריק אין וואד סער! דו האָסט מורא, טאָמער וועט מען דערד הערען.. דו!.. ווארום האָסטו געהאט צו מיר, מורא געהאט... וואס האָסטו געהאט צו מיר, וואס ?...
- "גענוג! האָט ער מיט כעם אוים גענוג! אירען, בעשריען אַניט, ווי דו זעהםט מיך א אירען, אז איך געה אוועק פון דיר!
- זי האָט זיך צולאַכט מיט א משונה'דיגען געלעכטער, ווי א געריהרטע:
- דו וועסט אוועקגעהן ? כא! כא! כא! כא! יא, יא, דו קענסט שוין געהן... דיינס האָסטו שוין געסהאָן... כא! כא! כא! הער אוים שוין געטהאָן... כא! כא! כא!

האָט זי מיט אמאָל גענומען שעפּצען שנעל אין איין אטהעם, צורוקענדיג זיף צו איהם נעהענד טער, און אריינקוקענדיג איהם מיט ברענענדיגע טער, און אריינקוקענדיג איהם מיט ברענענדיגע אויגען אין פּנים אריין: — דו ווייסט ניט, פיעל איף האָב געליטען, פיעל איף לייד; ווען דו געהסט אוועק און לאָזט מיף איבער מיט מיין אונגליק, וועל איף... וועל איף א מעסער...—איהרע אויגען האָבען ווילד גענומען לויפען איבער איהר קאָפטע און ארונטער. דאן חאָט זי מיט גוואלד א רים געטהאָן די קאָפטע אונטער'ן הארצען, א רים געטהאָן די קאָפטע אונטער'ן הארצען, דערנאָך דאָס העמד, און גענומען טורקען מיט א פינגער אויפ'ן נאַקעטען לייב — אַ מעסער וועל איף אריינזעצען דאָ, אין דיין ממזר, אַ מער!...

פּלוצים איז זי שטיל געוואָרען. זי האָט זיך געכאַפּט, אז זלמן איז ניטאָ נעבען איהר. אין די אויגען איז איהר פינסטער געוואָרען, דער קאָפּ האָט איהר גענומען דרעהען און דער לשון האָט איהר אָבגענומען.

זי האָט זיך א וואָרף געטהאָן אין פאראויס.

זי האָט זי קוים ארויסגעבראכט היף איהרע ליפען.

זי האָט אָנגעטהאָן אויף זיך א כח און אויסגערופען:

- ולמן!...

זי האָט צונויפגענומען אלע איהרע קרעפּד טען און אויסגעשריען הויף אויפ'ן קול:

י זלמנ'קע, האָב רחמנות!

און דער קול איהרער האָט זיך צוטראָגען ווייט, ווייט איבער'ן פעלד און אָפּגעקלונגען טיעף אינ'ם וואלד.

ולמן האָם זיך ניט צוריקגעקעהרט.

זי האָט גענומען לויפען שנעלער, מיט אן אימפּעט, איבער'ן פעלד צו דער שטאָדט צו און געשריען: זלמן! זלמן! זא־אל־מנ־קע! אַבער קיינער האָט איהר ניט געענטפערט; דער וויגד נור האָט נאָך שטאַרקער געברומט און גע־יאָמערט, דער הימעל איז נאָך פינסטערער גע־וואָרען און דער וואלד האט נאָך שטאַרקער גע־הודיעט...

חייקע האָט זיך א ווארף געטהאָן אויף דר'ערד און אָנגעפאנגען צו רייסען די האָאר אויפ'ן קאָפּ; זי האָט געשריען, געיאָמערט און געקרעכצעט, ביז וואנען זי איז געבליעבען ליגען בעוואוסטלאָז...

ווען הייקע האָט געעפענט די אויגען, האָט

זי זיך דערזעהן אין א גרויסען צימער, ליגעגר דיג אין א בעטעל. ארום איהר זיינען געשטאנען געשטאנען געקר אנדערע בעטלעף, אויף וועלכע עס זיינען געלעגען אונבעקאנטע פרויען מיט בלייכע פנים'ער. ארום די בעטלעף זיינען ארומגעלאפען מענשען מיט ווייסע שירצען. איינער פון די דאָר זיגע מענשען, א הויכער מאַן, איז צוגעגאנגען צו איהר און האָט זי אָנגענומען פאר א האַנד.

וואו בין איך ? — האָט חייקע איהם — געפרעגט.

אין האָספּיטאָל — האָט ער געענט־

חייקע האָט פערמאַכט די אויגען. זי האָט ווי דורך א חלום זיך גענומען אן עפּעם דער־ מאָהנען... אָן וואם האָט זי קלאָהר זיך ניט גע־ קענט דערמאָהנען.

פערט.

זי האָט וויעדער געעפענט די אויגען און גענומען קוקען אויף דעם מאַן, וואס האָט איהר האַנד געהאלטען. דער דאָזיגער מאַן איז איהר פאָרגעקומען זעהר בעקאנט. וואו האָט זי איהם געזעהן? — האָט זי א'טראכט געטהאָן — יא, יא, אָט דעם אייגענעם מאַן מיט דעם שמייכעל, מיט די געלע וואָנצעס האָט זי ערגעין געזעהן... מיט די געלע וואָנצעס האָט זי ערגעין געזעהן... וואו ?.. און וואס טהוט זי דאָ? ווי אזוי קומט זי אהער?

וי האָט זיך ניט געקענט דערמאָהנען.

ווי לאנג בין איך דאָ ? — האָט זי געד — פרעגט מיט א שוואכען קול.

דיעבען וואָכען. אה, יעצט זייט איהר ארוים פון בעזונד — האָט דער מאַן געזאגט — ארוים פון געזאגט — האָט דער מאַן געזאגט — געפאהר. פילייכט ווילט איהר זעהן דאָס קינד ?

חייקע האָט זיך א טרייםעל געטהאָן.

איצט האָט זי פערשטאַנען. זי האָט זיך דערמאנט, וואו זי האָט געזעהן דעם דאָזיגען מאַן... דאָס הארץ האָט ביי איהר אָנגעפאנגען שטאַרקער צו קלאפּען. א ניי געפיהל האָט זיך אין איהר ערוועקט — איהר האָט זיך שטאַרק פערגלוסט זעהן דאָס קינד.

איך וויל עס זעהן — האָט זי ארויסגע־— שעפּצעט און צוגעמאכט די אויגען.

באלד האָט א פרוי אריינגעטראָגען אין צימער א וויינענדיג קינד, פערוויקעלט אין ווינ־ דעלאד.

ווען חייקע האָט דערהערט דאָס געוויין פון דעם קינד, האָט זי זיך א כאפּ געטהאָן מיט אַן אימפּעט און איבערגוואַלד א הויב געטהאָן

זיך אויפ'ן בעט; אָבער זי האָט ניִט געקענט איינזיצען, און זיך וויעדער ארונטערגעלאָזט אויפ'ן קישען.

ווען מען האָט איהם דערלאנגט דאָס קינד, האָט זי עס פעסט צוגעדריקט צום האַרצען.

דאָס קינד האָט געוויַינט און זיך פערגאנד גען; חייקע האָט עס אָנגעפאנגען צו גלעטען און איינשטילען: — שאַ, שאַ, פויגעלע מיינע... ניט וויין, איך האָב דיך האָלט.. שאַ, עופה'לע מיינע.. ניט וויין, פערעלע מיינע.. ניט וויין, פערעלע מיינע, ניט וויין,

און די דאזיגע אלע צערטליכע ווערטער האָד בען זיך פון איהר הארצען געגאָסען פון זיך אליין; די יונגע מאַמע האָט אפילו ניט געהערט, וואס איהרע ליפּען ריידען.

אוי, וואס פאר א וויינענדיג מיידעל - דאָס איז! - האָט די פרוי געזאגט, קוקענדיג אויף הייקע'ן מיט א שמייכעל.

חייקע האָט א קוק געטהאָן.

אַ מיידעל ? — האָט זי שטיל געפּרעגט. — אַ מיידעל! — האָט געענטפּערט די — אַ מיידעל!

חייקע האָט נאָך ליידענשאַפטליכער צוגער דריקט צו זיך דאָס קינד.

* * *

הייקע האָט אָנגעהויבען צו פיהלען בעסער און האָט שוין געקאָנט זיצען. פון דעם טאַטען האָט זי גאר נישט געהערט. ווייסט ער ? איז האָט ער דאָ געווען ? און איינמאָל, בעת זי. האָט וועגען דעם א פרעג געטהאָן די פרוי, וואס האָט אכטונג געגעבען אויף איהר קינד, האָט יענע איהר געענטפערט, אז אינ'ם שפּיטאָל לאָזט מען קיינעם ניט צו צו די קראַנקע.

זעהר אָפּט האָט זי געטראַכט, וואס וועט איצט זיין ? וואס וועט דער טאַטע זאגען, וואס וועלען לייט זאָגען ? ווי וועט זי וועמען קענען וועלען לייט זאָגען ? ווי וועט זי וועמען קענען קוקען גלייך אין די אויגען ? אוי, ווארום איז זי בעסער ניט געשטאָרבען! קוים אָבער האָט זי דערהערט איהר קינד'ם קול, האָט זי אן אלעס פערגעסען, האָט נור איהר קינד געפיהלט, און די ליפּען איהרע האָבען געשעפּצעט:

עופה'לע מיינע! פויגעלע מיינע!...

אין דעם טאָג, ווען הייקע האָט געזאָלט פערלאָזען דעם האָספּיטאָל, איז צו איהר צוגער גאַנגען אַ מאַן און זי גאנין פארזיכטיג ארומגער קוקט און ארומגעהערט. דערנאָך האָט ער זי אָנגענומען ביי א האנד און מיט א פריינדליכער שטימע געזאגט:

איך מוז אייך אָנזאָגען א טרויעריגע באַכריכט. אייער פּאָטער האָט אין דעם טאָג, ווען מען האָט אייך אהער געבראכט, געקראָגען א בלוט־שטורץ און אָיז געשטאָרבען.

חייקע האָט געקוקט אויף איהם מיט גלער זערנע אויגען, אזוי ווי זי וואלט איהם ניט פערז שטאנען. דערנאָך האָט זי זיך א זעין געטהאָן מיט ביידע הענד אין קאָפּ, א געשריי געטהאָן: אוי, פינסטער איז מיר!" און איז געפאלען, אין אונמאַכט...

.14

אויף מאָרגען האָט מען זי אויסגעשריעבען פונ'ם האָספּיטאָל. איינער פון די דאָקטוירים האָט איהר געשענקט 5 רובל און א צווייטער מאַן, פון די האָספּיטאָל־בעדיענטע, האָט זי מיט'ן קינד אויף א שליטען אָפּגעפיהרט אהיים. מען האָט איהר נאָד מיטגעגעבען פונ'ם האָס־פּיטאָל א קערבעלע מיט שפּייז.

אין דרויסען האָט געברענט א פראָסט. דער הימעל איז געווען גרוי; אויף די גאסען איז געד לעגען טיעפער שנעע, וואס האָט געפינקעלט פונ'ם פראָסט.

חייקע האָט צוגעדריקט צו זיך פעסטער דאס קינד, האָט זיך צוגעבויגען צו דעם מיט איהר בוזים, אום עם זאל אזוי ניט פיהלען דאָס קעלט.

ווען זי איז דורכגעפאָהרען דעם מאַרק אויף דער נייער סלאבאדקע, האט זי פּלוצים בעד דער נייער סלאבאדקע, האט זי פּלוצים בעד מערקט, ווי די ווייבער, וואס האָבען זיף דאָרט געוואַרעמט אויף זייערע פייער־טעפּלעף נעבען זייערע מישלעף ברויט, נעבען זייערע וועגלעף פיש און נעבען זייערע קראָמען, זיינען אויפגעד שפּרונגען פון זייערע ערטער, האָבען געפּאטשט אין די הענד און געשפּיגען. דערנאָף האָט זי דערהערט א בייזען קוויטש פון א פרוי, וואס דערהערט זיך צוטראָגען איבער'ן גאנצען מאַרק:

! אוי, איינגעזונקען זאָל זי ווערען -

זי האָט דערקענט דעם קוויטש און זיף א צאפעל געטהאָן. דאס האָט געשריען איהר מאַמע'ס שוועסטער גנענדעל, א לייבליכע מוה־ מע איהרע, וואס האָט דאָרט פערקויפט ברויט אויף א טישעל.

זי האָט פערמאכט די אויגען און זיך נאָך ניעדריגער צוגעבויגט צום קינד.

ווען דאָס שליטען האָט זיך אָפּגעשטעלט

נעכען דעם אלטען שטיבעל אויפ"ן עק שטאָדט, האָט חייקע"ן פערקוועטשט דאָס הארץ, בעת זי האָט דערזעהן די בעקאנטע פענסטער, וואָס זיינען איצט בעדעקט געוואָרען מיט א דיקער, ווייסער קאָרע פונ"ם פראָסט.

אינ'ם שטוב איז געווען חשף, קאלט און פינסטער. יעדעס ווינקעלע דארט האָט, דאכט זיך, געוויינט און געפראָהרען. אין מיטען שטוב איז געשטאַנען א בעט, אנגעווארפען מיט אלט־ ווארג, שמוציגע וועש און קישענס.

נעבען בעט איז געלעגען א לאנגע שטרוי, הפּנים איינע פון יענע שטרויען, אויף וועלכע איהר טויטער טאטע איז געלענען. חייקע האָט דערזעהען די שטרוי און זיך פונאַנדערגעקלאָגט אויפ'ן קול.

זי האָט אוועקגעלייגט דאָס קינד אויפ'ן בעט, ארונטערגעוואָרפען די שיף פון די פיס, ארומגענומען מיט ביידע הענד די קניע און זיך געזעצט אויף דער פערפרוירענער פּאדלאָגע וויי־ גען... זי האָט דאָס קעלט ניט געפיהלט, ניט געהערט, ווי דער האָספּיטאָל־בעדיענטער איז געהערט, ווי דער האָספּיטאָל־בעדיענטער איז נור פונ'ם שטוב ארויס, זי האָט אפילו וועגען גאָר־ נישט בעזאָנדערעס ניט געטראַכט; זי איז נור געזעסען און האָט געוויינט אָהן ווערטער און ניט געפיהלט איהרע טרעהרען, פּונקט ווי זי האָט דעמאָלט ניט געהערט איהרע צערטליכע ווערטער, וואס זי האָט אויסגעגאָסען אויף איהר קינד, בעת זי האָט עס א וויינענדיגע צו איהר ברוסט צוגעדריקט.

שווי איז זי געזעסען א פּאָאר שעה, ביז ראָס קינד האָט גענומען וויינען. דאַן האָט זי דיָס קינד האָט גענומען וויינען. דאַן האָט זי זיך אויפגעהויבען פון דר'ערד, אָנגעזויגט דאָס קינד, צוגעדעקט עס מיט א קישען און איינגעד הייצט די אייווען. אויפ'ן בוידים איז געשטאנען אַן אלטע וויגעלע, דאָס אייגענע, אין וועלכע איהר מוטער, האָט זי, אלס קינד, געליולעט; איהר מוטער, האָט זי, אלס קינד, געליולעט; אין שטוב אריינגעטראָגען, און אין דעם דאָס קינד אריינגעלייגט. דערנאָך האָט זי אויפגעזוכט א פּאָאר העמדער איהרע און זיי צוריסען אויף ווינדעלאך.

יענע נאכט, ליעגענדיג אויפ'ן בעט מיט'ן קינד נעבען זיך, האָט זי לאנג ניט געקענט איינד שלאָפען. פריהער האָט זיך איהר אלץ געדאכט, אז אָט־אָט וועט זי דערהערען איהר טאטענ'ם הוסט פונ'ם צווייטען צימער. איהר איז שווער געווען צו צוגעוועהנען זיך צו דעם געדאנק, אַז

ער איז געשטאָרבען... דערנאָדְ, בעת איהר איז פאָרט קלאָהר געוואָרען, אַז ער איז טויט, האָט אַ פּחד זי אָנגעכאפּט. דער מינדסטער ריהר פונ'ם ווינד אין דרויסען הינטער'ן פענסטער האָט זי געמאַכט אויפציטערען. אין דער דונקעל־ הייט פונ'ם צימער האָט די פראָסטיגע ווייסקייט פון די פענסטער אָפּגעשיינט, און איהר האָט זיך דאַן געדאַכט, אז די דאָזיגע ווייסקייט איז זיך דאַן געדאַכט, נור איהר טאַטענ'ס תכריכים...

אָבער אָט האָט דאָס קינד א פּיַבּס געטהאָן, און זי האָט באלד אָן אלסדינג פערגעסען; אלע איהרע געדאנקען און געפיהלען האָבען זיך דאַן, ווי דורך א כישוף, מיט איינמאָל צונויפגעגאָסען אין איין בעהערשענדיגען געדאנק, אין איין פיי־ ערדיגען, מעכטיגען געפיהל — דאָס קינד!....

זי האָט ניט געוואגט זיך צו ווייזען פאר לייטען, פיר די בעקאנטע אידען און אידענעס אויף דער נייער סלאבאדקע, און כל זמן זי האָט נאָך געהאט דאָס עסענווארג, וואס מען האָט איהר מיטגעגעבען פון האָספּיטאָל, איז זי פונ'ם שטוב ניט ארויס. אָבער אויפ'ן פיערטען טאָג איז דאָס דאָזיגע עסענווארג אויסגעגאנגען, און זי האָט געמוזט ארויסגעהן עפּעס איינקויפען. זי האָט געמוזט ארויסגעהן עפּעס איינקויפען. זי האָט בעשלאָסען צו געהן צו זלאַטע־בריינע'ן אין קראָם. זלאַטע־בריינע האָט זי אלע מאָל אזוי ליעב געהאט, און זי האָט געהאפט, אז ביי איהר וועט זי אויך קאָנען פרעגען אן עצה, וואס צו טהאָן.

זי האָט פערוויעגט דאָס קינד, עס גוט איינגעדעקט מיט קישענס, האָט זיך איבערגע־ דעקט מיט דער גרויסער פאטשיילע און איז פונ'ם שטוב ארויס.

עס איז געווען פאר־נאכט ערב א מארק טאָג. דער פראָסט האָט געברענט. דער הימעל איז ביי די זייטען געווען רויט, ווי פייער, און אין מיטען ווי מיט פערלמוטער אויסגעזעצט. אומערום איז געלעגען א ווייסער שנעע, וואס האָט געפינקעלט, אזוי ווי איבער איהם וואלטען בלויאינקע פייערלעך ארומגעטאנצט... איבער'ן וועג צו דער שטאָדט צו האָבען זיך געשלעפּט דערפישע פוהרען מיט האָלין, הייה און אנדערע דאָרפישע סהורות. די פערד זיינען בעדעקט געד דאָרפישע סהורות. די פערד זיינען בעדעקט געד ווען מיט א גרויען פראָסט־טהוי און די שליי טענס האָבען געסקריפּעט איבער'ן שנעע. ביי דער זייט אָדער אהינטער די פוהרען זיינען געד דער זייט אָדער אהינטער די פוהרען זיינען גע־נאנגען פּויערים און פּויערטעס. די פּויערים מיט נאנגענערים מון

פערפרוירעגע בערד, מיט ארונטערגערוקטע וואדרימע היטלען איבער'ן פּנים, אין לאנגע גרויע סערמיאַגעם און ליאַפּטעם. די פּויערטעם מיט ארומגעוויקעלטע קעפּ, אויף אין סערמיאַגעם און ליאַפּטעם. די דאָזיגע אלע פּויערים מיט זייערע ליאַפּטעם. די דאָזיגע אלע פּויערים מיט זייערע ווייבער, פערד און פוהרען האָבען זיף געצויגען אין איין ריכטונג, צום מארק אויף דער נייער סלאבאָדקע. און קעגען זיי זיינען געלאָפען אידען און אידענעם, פערהאוועט און פערשמאַיעט, מיט א געשריי און ליאַרעם, האָבען זיף ארומגע־מיט א געשריי און ליאַרעם, האָבען זיף ארומגע־כאַפּט מיט זיי, געדריקט זיי די פערפרוירענע פויערשע הענד, געהאנדעלט און געשלעפּט די פערד מיט די פוהרען צו זיף אויף די הויפען.

אויף דער נייער סלאכאדקע איז געווען לער בעדיג ווי ערב א מארק־טאָג. די קרעמערס און די קרעמערינס זיינען געשטאַנען נעבען זייערע קראָמען אין וואָליקעס, אין פערשמאָלצענע פּוּד טערס, קאַפטאַנס, קאָפטעס, האָבען ארויסגער קוקט אויף זייערע בעקאנטע פּויערים, און נאָכ־קוקט אויף זייערע בעקאנטע פּויערים, און נאָכ־אַנאַנד געשריען: זדראווי איוואַן! זדראווי סטעפאַן! האַי מיכאַלקאַ, יאַק זשע טי מאַיעש! א. ז. וו.

פון אלע זייטען האָט זיָד געטראָגען א טור מעל. מענערשע קולות, ווייבערשע קוויטשערייען האָבען זיך געמישט אין דער לופט מיט דעם סקריפּען פון די שליטענס איבער'ן שנעע...

דורך די קוימענס פון די הייזער אויף דער נייער סלאבאָדקע האָבען זיך געצויגען צום מור טערפּערעלנעם הימעל גלייכע זיילען רויך, און וואָס פיר א רויך! — א ראָזעווער. אזוי ווי פערבאָרגענע הענד וואלטען דאָרט, דורך די קוימענס, גאנצע זשמוטעס ראָזעווע שטענגעס צום הימעל געוואָרפּען...

חייקע איז געגאנגען איבער דער נייער סלאבאדקע און האָט אויסגעמיידט צו קוקען אויף די בעקאנטע.

פּלוצים האָט זי דערהערט הינטער זיך א קוויטש פון א פרוי: "אוי, אָט איז זי דאָך !"...

זי האָט זיך צושראָקען א כאפּ געטהאָן צור ריק און דערזעהען איהר מוהמע גנענדעל, א הויכע, לאנגע אידענע אין וואָליקעם און אין א פערשמאָלצענער וואַטאָווער קאָפטע, מיט א לאַנגען פּנים און שאַרפער שפּיציגער מאָרדע.

שעהמסט זיך גאר גיט צו ווייזען פיר לייט! אז איינגעבראָכען זאָלסטו ווערען, רבונו־של עולם! אז אויסגערונען און אויסגעשוואומען האָסטו געזאָלט ווערען אין דיין מאַמע'ס בויך, האָסטו געזאָלט ווערען אין דיין מאַמע'ס בויך,

חייענקע, וואלסטו היינט ניט פערשווארצט קייד נעם די אויגען! אז בעגראָבען האָט מען געזאָלט דיך א קליינציקע, וואלט דורך דיר ניט געשטאָר־ בען דיין טאַטע, אזא איד! — האָט גנענדיל געקוויטשעט אויפ'ן קול.

מוהמע! — האָט חייקע ארויסגעשטאַ־ — מעלט האָט רחמנות!...

רחמנות? — האָט זי גענומען קוויטשען נאָד העכער — ווען דו וועסט אפילו ליגען ווי א נבלה אין מיטען גאס... טפוי! טפוי! טפוי! האָט זי דריי מאָל אויסגעשפּיגען און איז אוועקגעלאָפּען.

חייקע איז געבליעבען שטעהן צוטומעלט.

ואס מאַכט עפּעס דיין ממזר? — האָט — וואס מאַכט עפּעס דיין ממזר? ... זי דערהערט דעם קול פון א צווייטער פרוי הינ־טער זיך — א ממזר צו א ממזרת? ווי האָסטו איהם א נאָמען געגעבען, צו נאָך דיין טאַטען, צו נאָך דיין מאַמע'ן?...

חייקע האָט זיך געלאָזט לויפען. זי איז שוין געווען ניט ווייט פון זלאַטעדבריינע'ם קראָם, איז זי אהין אריינגעלאָפען.

דאָרֹט זיינען געשטאַנען עטרֿיכע בעקאנטע פרויען און האָבען וועגען עפּעס זעהר היציג גע־ רעדמ.

זלאַטע־בריינע, א ברייטע אידעגע אין די מיטעלע יאָהרען, מיט א נאָז, פערשמירט אין מעהל, האָט געמאכט מיט ביידע הענד און ווע־גען עפּעס געשריען.

ווען די ווייבער האָבען דערזעהען חייקע'ן, זיינען זיי אלע מיט אמאָל אנטשוויגען געוואָרען. זלאַטע־בריינע האָט זיך א וואָרף געטהאָן

: געגען חייקע'ן

? וואס דארפסטו דאָ, צולאָזענע חזיר — האָט זי גענומען שרייען, און סליונעס האָבען — האָט זי גענומען שלאָגען פונ'ם מויל: — ארויס, דיין פוס זאָל מיין שוועל ניט איבערטרעטען!

האָט — זלאַטע־בריינע, איהר אויך ?... האָט הייקע צוטומעלט ארויסגעשטאַמעלט.

אָבער זלאַטע־בריינע האָט זי ווייטער ניט געלאזט ריידען, איז צוגעלאָפען צו איהר און האָט זי אָנגעכאפּט פאר אן ארם: — ארוים, דו כל בו'ניצע, ארוים! דיין דוך זאָל ביי מיר ניט זיין!

חייקע איז ארויסגעלאָפּען א צומישטע. זי האָט געהערט, ווי די ווייבער האָבען זיך ראָרט הויך צולאכט.

-- איף וועל זיך א מיתה אנטהאָן! --

האָט זי א טראַכט געטהאָן און איז אוועקגעלאָד פען איבער דער גאס. וואוהין, האָט זי אליין ניט געוואוסט, נור אינסטינקטיוו איז זי געלאָד פען צו זיך אהיים. פּלוצים האָט זיך ביי איהר ארויסגעריסען א פערשטיקטער שלוכץ, אַ צווייד טער, אַ דריטער, און זי האָט גענומען וויינען; ארויסלאָזענדיג אזוינע געהאקטע, פערשטיקטע טענער, האָט זי זיך ניט אפּגעשטעלט, און איז געד לאָפען אלץ ווייטער און ווייטער אין דער ריכ־ טונג, וואו איהר שטיבעל איז געשטאַנען.

די פארבייגעהער, וואס האָבען זי ניט גער קענט, האָבען זיך אומגעקוקט אויף איהר, און זי אָנגענומען פאר א משוגענע. יענע, וואס האָד בען זי יא געקענט, האָבען זיך אפילו געוואוני בערט, וואס זי וויינט, פונדעסטוועגען האָבען זיי איהר נאָכגעשפּיגען. אויפ'ן ראָג פון א גאַס האָבען אינגלאך זיך געוואָרפען מיט שנעע" האָבען זיי גענומען שרייען: "אָט געהט חייקע'ן, האָבען זיי גענומען שרייען: "אָט געהט חייקע, דעם ממזר'ם מאַמע!" און זיי אלע אין איין הברותא האָבען זיך א לאָז געטהאָן נאָך איהר הברותא האָבען זיך א לאָז געטהאָן נאָך איהע מוט'ן ממזר! חייקע מיט'ן ממזר! חייקע מיט'ן ממזר!"...

און דאם דאָזיגע געזאנג פון די אינגלאקּ האָט געקלאפּט אויף איהר מח, ווי מיט א שוועד רען האַמער, און זי האָט גענומען וויינען נאָך העכער, אזוי ווי מיט איהר קול וואלט זי פער־ שטיקען געוואָלט זייערע געשרייען....

.16

זי האָט דערפיהלט, אז עמיצער האָט זי ביי דער האנד אָנגעכאפּט. זי האָט זיך אפּגער ביי דער האנד אָנגעכאפּט. זי האָט זיך אפּגער שטעלט און, וויינענדיג נאָך אלץ, זיך אומגער קוקט. נעבען איהר איז געשטאנען דער "כלי בוניק" אין אַן אַלטען פוטערל, איינגעהויקערט און אָנגעשפּאַרט זיך אָן זיין סוקאוואַטען שטאָק. און אָנגעשפּאַרט זיך אָן זיין סוקאוואַטען שטאָק. — האָט רחמנות, ראטעוועט מיך פון די

האָט רחמנות, ראטעוועט מיך פון די — האָט זי אויסגעשריען מיט א יאָר — האָט זי אויסגעשריען מיט א יאָר מער.

רער אלטער האָט א מאָד געטהאָן מיט'ן שטאָק אווּד די אינגלאָד און זיי, די קינדער פון דער נייער סלאָבאָדקע, ווען זיי האָבען דערזעהן דעם "מכשף", האָבען זיי זיך דערשראָקען און זיי זיינען אנטלאָפען.

חייקע האָט איצט געכליפעט.

דו געהסט אהיים ? — האָט דער אלטער — זיף אנגערופען — קום, איף געה מיט די.... איף האָב געהעיט וועגען די... נו, נו, עס טיעפט זיף,

עם טיעפט זיך !... אי־אי־, די פאנאטיקעי וועיען דיך פעיפּאָיגען! וואו פּאַנאַטיקע, דאָיט איז קיין טאָיעאַנץ ניטאָ -- האָט ער גערערט

מיט זיין מויל אָהן צייהן, גיט ארוים ריידענדיג

די "לאַמעדען" און "רייזען".

זי האָט אויפעגעהרט צו וויינען. כאָטש זי האָט איהם ניט קלאָר פערשטאַנען און אביסעל מורא געהאט פאר איהם אויך, האט זי דאף אינסטינקטיוו דערפיהלט אין איהם א פריינד. יעדענפאלם אין דעם דאָזיגען מאָמענט איז ער געווען דער איינציגער, וואָס האָט איהר ניט וועה געטהמן.

זי איז א וויילע געגאנגען נעבען איהם און פלוצים האָט זי זיך ווידער צוכליפעט און אוים־ גערעדט פאַר איהם איהר גאנץ הארץ.

אפשר קאנט איהר מיר העלפען? אפשר — ...? וואָלט איהר זיי געבעטען

זי האָט געמיינט "די ניט גוטע", די שדים...

ער האָט ניט פערשטאנען, וואָס זי מיינט, : און ער האָט געענטפערט

מי וועיען א טיאַכט טהאָן... דעיוואיע — וועי איך געהן וואָם קויפען צו קאַיען פי די...

און ער האָט זיך צוריקגעקעהרט און איז איינגעהויקערט אוועק צום מארק צו.

אין דער היים האָט נאָדְ דאָס קינד געשלאָ־ פען. חייקע איז צוגעגאנגען צום וויגעלע, איז צוגעפאלען צום קינד און גענומען אויסריידען : איהר הארץ

זיי וואלטען דאָך דער'הרג'ט אי מיך, אי — דיך, וואָם ביזטו, נעבאך, שולדיג, ברעקעלע מיינם ?... ער איז שולדיג, ער, דער גזלן, וועה איז מיר!...

שפעטער איז געקומען דער אלטער יאנטשע און געבראכט מיט זיך א פעקעלע עסענווארג.

ער האָט זיך געזעצט נעבען וויגעלע, אוים־ געטהאָן זיינע ברילען, אויסגעווישט זיי, ווידער זיי אנגעטהאָן און גענומען קוקען אויף דאָס קינד.

א מיידעיע? — האָט ער א קעהר גע־ — טהאָן זיין פּנים פון ערד־קאָליר צו חייקע'ן.

יאָ, א מיידעלע. —

שען! — האָט ער זיך צולאכט מיט זיין — דין, קינדערש געלעכטער — יב! און ווי יופט מען עם ?

חייקע האָט א דריק געטהאָן מיט אקסלען. איך האָב נאָך קיין נאָמען איהר ניט --

געגעבען.

זי האָט אויפגעהערט צו וויינען. באָטש זי יוף זי יבע. א. קינד פון יבע...

מיין מאמע האָט נאָך ניט קיין נאָמען --האָט חייקע ארויסגעכליפעט - און איהר -געבען א נאָמען נאָך מיין מאמען איז עפעס, איז עפעם...

וי האָט זיך רחמנות'דיג צו־וויינט.

נאיעשקייטען! - האָט דער אלטער --יאנטשע זיך אָנגערופען — דיין מאמע דאיף ! ניט קיין נאָמען: אָהן דעם קאָן זי אויך פויען מיט א נאָמען אָהן א נאָמען, אין דיעיד פויט מען!... דו יוף זי יבע, דו העיסט? יבע!...

און ער האָט זיך א קעהר געטהאָן צום קינד, א שמאצקע געטהאָן מיט זיינע אלטע ליפען און עם אַ רוף געטהאָן מיט ליעבע ...! יעבעיע !... נאָ־נאָ־נאָ, יעבעיע אינ'ם קול: יעבעיע ...! ☆コーキコーキコ

הייקע'ן איז מורא'דיג געוואָרען: איהר האָט זיך אויסגעגעבען, אז ער פּראוועט כישוף מיט'ן קינד; זי איז אבער איצט געווען אזוי דערשלאָגען, דאָס זי האָט ניט געוואגט איהם צו שטערען.

דאָם קינד האָט גענומען וויינען. חייקע האָט זיך אַ וואָרף געטהאָן צום וויעגעלע; דער באַלטער יאַנטשע האָט זי אָבער אָפּגעשטופּט:

דו נעהם עפעם אין מוי דאיט... איך וועי יבעיען צו־וויעגען...

און ער האָט גענומען וויעגען דאָס וויע־ געלע.

דאָם עישטע מאָי אין מיין יעבען וויעג — איך א קינד — האָט ער געואגט מיט א שמיי־ כעל אויף זיין אלטען פנים - איך דאָב יין אמאָי געהאט א קינד... אן אינגעיע... היינט מוו עי שוין זיין א יאי 50 איט, א זיידע מסתמא און אויך א פאַנאַטיקעי מסתמא... וואָס דען ? דעי טאטע איז צו קיאָיר פי זיי געווען... צו אויפגעקיעט... צו געבידעט... האָט מען איהם... אי--אַי קען איך זיי! -- האָט ער גענומען שאָקלען מיט'ן קאָפּ — מיין אינגעיע אוועקגע־ נומען, מיין טאטענס הייזעי אוועקגענומען און מיך פעיפאיגט און אז איך וועי שטאיבען, וועט מען מיך פסתמא בעגיאבען עיגיין הינטעין פיאנקען... כע, כע, כע!! מיין דאגה!... פון מיינטיועגען פעג פען פיד בעגיוובען פינט א פערד אין איין גיוב! א נפקה מינא, וואו מען פוים!... און איהר האָט גאָר קיין מורא ניט פיר - יענער וועלט? – האָט חייקע געפרעגט מיט שרעק אין די אויגען.

יענע וועיט? ניין, איך האָב ניט — מויע! וואָם דאיף מויע האָבען שטויב, עיר, צו־ פויטע ביינעי?...

מכשפים האָבען הפנים ניט מורא פאר יענער וועלט אויך! — האָט חייקע א טראכט געטראָן, און עם איז איהר נאָך מורא'דיגער גער וואָרען צו קוקען אויף זיין אויסגעצויגענעם שפּיציגען פּנים פון ערד־קאָליר מיט דער גרויער שפּיציגער בערדיל, מיט די ברילען, און אויף זיין איינגעהויקערטער געשטאלט אין גאנצען.

.17

עטליכע חדשים זיינען אוועק, ער איז געקו־ מען צו חייקע'ן כמעט יעדען טאָג, און זי האָט זיך צוגעוועהנט צו איהם, זיך ניט געשראָקען מעהר פאר איהם און ווען ער איז אמאָל איין טאָג ניט געווען, האָט זי געבענקט נאָך איהם. אגב האָט זי איהם געהאלטען פאר איהר רעטער און פאר דעם איינציגען פריינד פון איהר און דעם קינד. איהר חיונה האָט זי געצויגען פון וואשען וועש פאר עטליכע פאמיליעס, וואָס ער האָט פאר איהר אויפגעזוכט צווישען די דאָקטוי־ רים און לעהרערס פון דער שטאָדט. דאָס קינד איז אַלט געווען זעקס חדשים און האָט שוין גע־ לאכט אויפ'ן קול. חייקע האט זיך צוגעבונדען צו איהר ליעבקעלע'ן (זי האָט טאַקע אַזוי א נאָמען געגעבען דעם אלטען צוליעב) מיט לייב און לעבען.

דאָם קינד איז געווען א שעהנם און א געזונד'ם, מיט קלאָהרע פולע בעקלעך, בלויע אויגעלעך און בלאָנדע הערעלעך. האָט עם גע־לאכט, האָבען מיט דעם מיטגעלאכט ראָזעווע הן־גריבעלעך אויף די באקען, און דער מאמע'ן האָט זיך דאן אויסגעדאכט, אז די גאַנצע וועלט לאַכט מיט איהר. אסך מאָל, בעת חייקע האָט זיך מיט איהר ליעבקעלען געשפּיעלט, האָבען די אלטע ווענד פונ'ם שטיבעל געהערט אזא גליק־אלטע ווענד פונ'ם שטיבעל געהערט אזא גליק־זייט זיי שטעהען, ניט געהערט... די גאַנצע ליעבע זיו מון פריינדשאפט, וואָס חייקע האָט אין דער וועלט פערלוירען, האָט זי אין איהר קינד'ם שמייכעל און געלעכטעריל געפונען אין א פיעל־פאך פערדאָפּעלטער מאָס...

איינמאָל אין אזא גליקליכער מינוט האָט זי זיך הויך אויף'ן קול צוזונגען:

"געהט א שאָלדרע איבער'ן גאס לערנען קען ער גאר ניט; ער געהט ארום פוסט און פאס און טהוט נור, וואס מען טאָר ניט"...

תלוצים האָט זי ברייט פאנאנדערגעעפענט בי אויגען און איבערגעריסען איהר געזאנג. "די אויגען און איבערגעריסען איהר געזאנג. "א שאָלדרע ?... טהוט וואָס מען טאָר ניט ?" "האָט זי א טראכט געטהאָן. און דאָס ווארט "שאַלדרע", וואָס מיינט אין דעם פאלק'ם מויל "שארלאטאן", האָט זי איצט פאר זיך אויסגעד לייגט " "סאָלדאט"... זי איז געבליעבען שטעהן, ווי אַן איינגעגראָבענע...

איך האָב געזונגען און האָב ניט געד וואוסט, אז איך זינג וועגען מיין אייגענעם מלאך המות, וועה איז מיר! — האָט זי א טראכט געטהאָן

דער אלטער יאנטשע האָט זיך כמעט ניט וועניגער צוגעבונדען צום קינד, ווי די מוטער.
יעדען טאָג האָט ער עפּעס פאר איהר ליעבקעלען
געבראכט. און ווען ליעבקעלע האָט צו איהם גער
שמייכעלט, האָט זיך זיין אלטער פּנים בעלעבט
מיט פרייד און דאן האָט ער געשריען אויף זיין
דינעם, קינדערשען קול:

ועה, זעה, ווי יבקעיע יאכט! זי האָט מיך האָיד!... דעי עישטעי נפש אויף דעי וועיט, וואָס האָט מיך האָיד!... אי—אי—אי! ווען איך וואָיט אינגעי געווען, ניט קיין זיעבציג, ני פונפציג, איך וואָלט דאן יבקעיען אן עיציד הונג געגעבען אי־אי־אי! — האָט ער גע־שאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

גאנץ אפט, ווען הייקע האָט אפּגעטראָגען וועש צו די קונדען, איז דער אלטער פערבליער בען נעבען דאָס קינד און דאן האָט ער ליעבקעלען בען נעבען דאָס קינד און דאן האָט ער ליעבקעלען מעשות דערצעהלט פון זיין לעבען, ווי מען האָט איהם פערפאָלגט, ווי יאָהרען גאנצע האָט ער ניט געהאט מיט וועמען א ווארט אויסצוריידען און ווארום מען האָט איהם פערפאלגט. און אמאָל האָט ער זיך פאר דאָס קינד גאָר אריינגעלאזען אין א טיעפע חקירה וועגען דער וועלט און יער נער וועלט, וועגען נאטור און גאטהייט און האָט נער וועלט, וועגען נאטור און גאטהייט און האָט זאָגאר דערצעהלט, וואָס שפּינאָזא זאָגט און וואָס קאנט זאָגט.

דאָם קינד האָט געמאַכט מיט די ווייכינד קע פולינקע הענטעלעך, געשמייכעלט מיט די הן־גריבעלעך און גערערט: מאַם! מאַם! מאַם! מאַם!

* * *

מאנכעסמאל האָט זיך חייקע צוריקגע־

געטהאָן.

פער צחייפעקטע, א פערביטער געטהאָן.

דיגונגען אויף דער גאס. דאן אבעלע האָט זיך א כאפ געטהאָן און אז ער
עדט פיר דעם אלטען דאָס האָט חייקע'ן דערזעהן, האָבען די רויטע אויגעד
און די אידענעס לאָזען זי ניט לעך ביי איהם גענומען טאַנצען און ער האָט
אהן קללות. די קינדער פער־ גענופען זינגען:

שטיינער און שרייען איהר — חייקע מיט'ן ממזר! חייקע מיט'ן ממזר!...

ממזר! הייקע מיט'ן ממזר!... הייקע האט זיד א ווארף געטהאז צו יאכר

הייקע האָט זיך א ווארף געטהאָן צו יאכר גע'ן:

אָג דעם ארעסטאנט, ער זאָל מיך — זאָג דעם ארעסטאנט, אורוה לאָזען, אניט וועל איך איהם צו∈לעטען דעם מוח!

צו וועמען רעדסטו, צולאָזענע מויד ?—– האָט יאכנע גענומען קווּיטשען — געה ניט צו מיט דיין ממזר נאָהענט צו מיין קינד!...

חייקע'ן האָט א מיש געטהאָן אינ'ם מוח; זי האָט אין גאנצען גענומען ציטערען און, אויסגלאָצענדיג אויף יאכנע'ן א פּאָאר ברענענ־ דיגע אויגען, האָט זי ארויסגעשעפּצעט צווישען פערשצעמעטע צייהן:

וואָס מיין קינד אין איין האָר, זאָל צו — ריר און דיין קינד אויסגעהן גאר!

אין דער אייגענער צייט האָט זיך פונ'ם שוהל־הויף בעוויזען יאכנע'ס פּאָטער, דער שמש לייבצע.

: יאכנע האָט א געשריי געטהאָן

זעה נור טאטע, וואָס וויל זי מיט איהר — ממזר פון מיין לעבען האָבען ?

וואו איז א שטעקען ? - האָט לייבצע - זיך א כאפּ געטהאָן - אוועק מרשעת, דאָ איז א בית־המדרש, א מקום־קדוש ! אוועק ! לא יבוא ממזר בקהל ה' !...

אפרעכער אייך אמאָל מיט אייך אפּרעכער — איכ'ל זיך אמאָל מיט אייך אפּרעכען — נען! — האָט חייקע ארויסגערעדט מיט טיעפען האָס און איז אוועק א צומישטע, מיט א ברע־נענדיגען פּנים.

קומענדיג אָהיים האָט זי דאָרט געטראפען דעם אלטען יאנטשען. זי האָט ווידער פאר איהם אויסגערעדט דאָס הארץ און דערנאָךְ האָט זי פּלוצים געזאגט:

— הערט אויס, איהר זייט אזוי גוט צו מיר... איהר האט אזוי האלד מיין קינד, טהוט מיר נאָד א טובה... איף מוז זיף אפרעכענען מיט יאכנע'ן. איך האָב זי פיינד שנאת מות מיט איהר קינד צוזאמען... הערט אויס, רעדט זיף דורף מיט אייערע דארט... זאָלען זיי איהר אוועק'פטר'ן דאָס קינד....

קעהרט אהיים א פערצווייפעלטע, א פערכיטער־
טע פון די בעליידיגונגען אויף דער גאס. דאן
האָט זי אויסגערעדט פיר דעם אלטען דאָס
הארץ: די אידען און די אידענעס לאָזען זי ניט
דורכגעהן א גאס אהן קללות. די קינדער פער־
וואָרפען זי מיט שטיינער און שרייען איהר
נאָך: "וואָס מאכט דער ממזר ?" איבערהויפּט
פערפאלגט זי אבעלע, דעם שמש'ם אינגעל.
וואָס זאל זי טהאָן ?

רער אלטער יאנטשע האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ און געלאכט מיט גאל:

מסתמא זיינען בעשאַפען געוואָיען דויך אַנ־ מסתמא זיינען בעשאַפען געוואָיען דויך אַנ־ אַנדערען שם המפויעש ? אי, אי, פינסטעיע מענשען!

אָבער װאָם טהוט מען ? װי העלפּט מען — אָבער װאָם טהוט מען זיך געגען די גזלנים ? — האָט חייקע געפרעגט פערצװייפעלט.

פיעט זיי דעם מוח איינעם, א צווייטען, — פועט זיי דיך יאָזען צויי! — האָט ער געענט־ פערט.

איכ'ל עם אמאָל טהאָן! — האָט חייר קע זיך א כאפּ געטהאָן מיט טיעפען האס אינ'ם פול — איך האָב שוין קיין כח ניט מעהר צו ליידען פון זיי!

.18

דער פריהלינג איז געקומען. די זון האָט ווארעם און ליכטיג געלויכטען. די פעלדער האָבען געגרינט, דער וואלד האָט געדונקעלט...

הייקע האָט אָפּט, בעת זי האָט איצט אפּגע־ טראָגען די וועש צו איהרע קונדען, מיטגענומען מיט זיך דאס קינד אויף די הענד.

און איינמאָל, בעת זי איז פערבייגעגאנגען דעם בית המדרש אויף דער נייער סלאָבאָדקע מיט'ן קינד אויף די הענד, האָט זי נעבען שוהלד הויף דערזעהן אבעלע'ן מיט זיין שוועסטער יאכנע'ן, איהר אמאָליגע חבר'טע. יאכנע האָט געהאלטען איהר קינד אויף די אָרעמס, האָט איהם געהאטשקעט אין דער הויף און געזונגען. אבעלע איז געשטאנען נעבען איהר מיט'ן עף פונ'ם העמד ארויסגעשטעקט דורף'ן שפּאלט פון די הויזען, האָט אונטערגעטאנצט אויף די פיס און צוגעקנאקט מיט דער צונג צום קינד.

זעה, אָט געהט זי דאָך! — האָט פּלוצים יאכנע אויסגעשריען מיט פעראכטונג אינ'ם קול, דערזעהענדיג הייקע'ן, האָט צוגעדריקט איהר קינד צו דער ברוסט און אַ שטארקען שפּיי

מיט וועמען זאָי איך יעדען? וואָס — מיינסטו?

מיט אייערע, מיט אייערע שדים, מיט — אייערע רוחות... איהר זייט דאָך א מכשר !...

.דער אלטער האָט זי ניט פערשטאנען

- וואָם בין איך י...

א מכשף, — האָט זי איבערגעהזר'ט — אלע ווייסען עס... זעהט, האָט רחמנות, רעכענט זיך אפּ מיט יאכנע'ן!...

געה, נאי, געה! וואס יעסטו? א מכשף גאי? און זיי זאגען אזוי? דו האָסט אייען געהעיט? כע! כע! כע! כע! אי—אי, אייען באנאטיקעי קאָנען! אַי אי—אי! — האָט ער געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

דעהט, האָט רחמנות — איז זי צוגער שטאַנען צו איהם — גור מיט יאכנע'ן זיך אפּר עכענען, נור כיט איהר!...

שווייג, משוגענע, גויב זיי נים! ניטא — קיין מכשפים אויף דעי וועים, ניטא!...

זי האָט איהם אָבער ניט געגלויבט און אינ'ם הארצען האָט זי ביי זיך געטראכט, אז זי וועט ווען־עס־איז ביי איהם נאָך פּועל'ן, אז ער זאל אן ארבייט טהון מיט זיינע "ניט גוטע"...

.19

איינמאָל איז חייקע פערבייגעגאנגען דעם בית המדרש אויף דער נייער סלאבאָדקע. דאָס איז געווען אין אַ שעהנעם פארנאכט אין מיטען חודש תמוז. איבער די גאסען האָבען ארומגען שפאציערט ציעגען. היהנער האָבען זיך ארומר געדרעהט ארום די טויערען פון די הויפען. אויף די פריזשבעס נעבען די הייזער זיינען געזעסען אידישע ווייבער און האָבען געציערט זאקען אויף גלעזער, געשטריקט טישטוכער און טיכלאך פון בלאָטשקע, געלאטעט העמדער, בגדים. קינו דער האָבען זיף געשפּיעלט און געליארעמט. א טיעף־בלויער הימעל מיט רויטע, פייערדיגע ברעגעם האָט ארונטערגעקוקט אויף די טרוקענע שטויביגע גאסען. חייקע איז פארבייגעגאנגען . העם בית המדרש מיט'ן קינד אויף די ארעמם. אויפ'ן רוקען האָט זי געטראָגען א פּאַק וועש, ייאָב איז ארומגעבונדען געווען ארום איהר ברוסט מיט די ברעגעם פון א ליילאך. דאָם תונה דאט פרעהלאך געמאכט מיט די הענטלאך און גליקלאך געשמייכעלט און גערערט צו זיין

אויפ'ן שוהל־הויף האָבען זיך דאן געד שפּיעלט עטליכע אינגלאך און אבע צווישען זיי.

איינער פון די אינגלאך האָט דערזעהן חיי־ קע'ן און א געשריי געטהאָן:

אוי, קינדער, אָט געהט חייקע מיט — איהר ממזר !...

און אין איין מינוט זיינען די קינדער ארויסגעלאָפען פונ'ם שוהל־הויף, אָבשפּרינגעני דיג אין פאראוים, און האָבען זיך א ווארף געי טהאָן נאָך חייקע'ן מיט א זינגעריי: "הייקע מיט'ן ממזר! חייקע מיט'ן ממזר!"

חייקע האָט זיך איינגעבויגען, אויפגעהויר בען א שטיין און א ווארף געטהאָן אויף זיי.

און גלייך האָבען די אינגלאך אויף איהר גענומען ווארפען שטיינער. איין שטיין האָט געטראָפען איהר אין פוס; חייקע האָט פערביסען די ליפּען פאר וועהטאָג און מיט שרעק צוגער דריקט צו זיך דאָס קינר.

ראָס קינד האָט זיך ארומגעכאפּט מיט די הענטלאך ארום חייקע'ס האלז און גענומען וויינען.

חייקע האָט גענומען שרייען מיט אימה־ דיגע קולות:

אָי, ראטעוועט מיין קינד! אָי, ראטעי — אועט, זיי וועלען זי פּטר'ן!....

פלוצים איז א שטיין געפלויגען און געד טרפפען דאָס קינד אין שטערען. עס האָט זיד. אַ צאַפּעל געטהאָן און איז געפאַלען מיט'ן קעד פעל אן א זייט אויף חייקע'ם אקסעל, עס האָט פעל אן א זייט אויף הייקע'ם אקסעל, עס האָט אָבער געשוויגען, קיין פּיפּס אפּילו ניט ארויס־געלאָזט.

חייקע האָט ארויסגעלאָזט א ווילדען געד שריי און ווי א פעריקטע זיך אַ לאָז געטהאָן נאָד די אינגלאך. די אינגלאך זיינען זיך צולאָפען, אבע איז אנטלאפען אויפ'ן שוהל־הויף. זי האָט זיך א לאז געטהאָן נאָך אבע'ן; פּלוצים האָט זי דערפיהלט, אז דאָס קינד ביי איהר אויף די הענד ריהרט זיך ניט, זי האָט זיך אפּגעשטעלט הענד ריהרט זיך ניט, זי האָט זיך אפּגעשטעלט און א כאפּ געטהאָן זיך צום קינד.

עס איז געלעגען מיט האלב אפענע, גלעד זערנע אויגען און מיט אן אפענעם מיילכעל, פון וועלכען עס האָבען ארויסגעקוקט צוויי אויבער־שטע צייהנדעלעך. פונ'ם רעכטען שלייף האָט זיך עצויגען א לאנגער שנירעל בלוט איבער'ן בעד קעלע און ארונטער. עס האָט ניט געאָטהעמט.

ביי חייקע'ן האָט אָפּגענומען דער לשון. זי האָט עם א כאפּ געטהאָן און גענומען טרוים־ לען און שאָקלען און דערביי האָט זי ארויסגעד לאָזט אזוינע משונה'ריגע טענער, וואס זיינען

עהנליף געווען צו דעם געוויין פון א שטומער. דאן האָט זיך מיט אמאָל ביי איהר ארוים׳ "! געריסען א ווילדער געשריי "אוי, מיין קינר און זי האָט זיך ווי א משוגענע געלאזט לויפען

מיט'ן קינד אהיים. זי איז געלאָפען און דער שווערער פאק וועש האָט געטאנצט אויף איהר רוקען.

אריינגעלאָפען אין שטוב, האָט זי ווידער גענומען טרויסלען דאָס קינד, געשפּריצט אויף דעם וואסער, ניט מיט איהר קול גערופען: ליעבעלע, ליעבעלע!" דאָם קינד האָט זיך ניט "ליעבעלע, א ריהר געטהאָן... דאַן האָט זי א וואָרף געטהאָן דאָס קינד און וויעגעלע אריין און מיט'ן פאַק וועש אויפ'ן רוקען, פערגעסענדיג אין גאנצען אָן איהם און ניט פיהלענדיג זיין משא, איז זי ארויסגעלאָפען פונ'ם שטוב און ניט מיט :איהר קול גענומען שרייען

...! גוושלד, ראטעוועט מיין קינד ....

אייניגע קריסטליכע ארבייטער, וואָס האָ־ בען געארביים נים וויים אויפ'ן פעלד, זיינען געקומען צולויפען. חייקע איז צוגעפאלען צו איי־ נעם פון זיי, געכאפט ווילד קושען זיינע הענד ! און געשריען: ראטויטע ראַטויטע און געשריען נור דאָס דאָזיגע איין איינציג וואָרט האָבען — די ארבייטער פון איהר איצט געהערט.י

זיי זיינען אריינגעלאָפען מיט איהר אין הויז, האָבען געמינטערט דאָס קינד אויף פער־ שיעדענע אופנים, עם האָט ניט געהאלפען, דאָס קינד איז געווען טויט....

איינער פון די ארבייטער האָט ביי חייקע'ן ארונטערגעגומען דעם פאק וועש און איהר גע־ ואגט, או דאָס קינד איז טויט.

זי האָט זיך ארונטערגעלאזט אויפ'ן שטיל נעבען וויעגעלע און איז געבליעבען זיצען, ווי א פערשטיינערטע, מיט די אויגען אויסגעגלאצט, גרויםע, גרויםע און צושראָקענע, אויף דאָם טויטע קינד... זי האָט איצט ניט געוויינט, נור פון ציים צו ציים האָבען די ווינקלעך פון איהרע ליפען אויפגעציטערט און אונטער איהרע אוים־ געגלמצטע אויגען המבען ווי שמטענס גער צוקט....

די ארבייטער האָבען זיך איבערגעצלם'ט און זיינען ארוים. זי איז געבליעבען אליין מיט'ן טויטען קינד.

די נאכט איז צוגעפאלען, א געדיכטע פינ־ סטערניש האָט זיך צושפּרייט איבער'ן שטיבעל און חייקע איז נאָך אלץ געזעסען אויף דעם

אייגענעם אָרט און אין דער אייגענער פּאוע. .דערנאָך איז געקומען דער אלטער יאנטשע

...? פינסטעי גאָי ? וואו ביזטו, חייקע —

זי האָט ניט געענטפערט און זיך ניט גער

דער אלטער האָט אָנגעצונדען דעם לאמפּ און ער האָט דערזעהן חייקע'ן אויפ'ן שטול נע־ בען וויעגעלע.

שיאָפסט חייקע? איך האָב געביאכט א— שעהנע צאַצקע פי יבעיען...

ער האָט ארויסגענומען פון קעשענע א קינדערשע שפּיעלצייג און איז מיט א פרעהלי־ כער מינע צוגעגאנגען צום וויגעלע.

פלוצים האָט ער זיך א כאפּ געטהאָן אין פאראויַם און צוריק און ארויסגעלאזט דאָס שפיעלצייג פון די הענד.

- וואָ—וואָ ? -- האָט ער ארוים געשטאמעלט און זיך אומגעקוקט אויף חייקע'ן. זי איז געזעסען און געקוקט פאר זיך מיט גלע־ וערנע אויגען.

ער האָט זיך א צאפעל געטהאָן.

יבעיע! -- האָט ער אויסגערופען מיט --שרעק.

יבעיע! — האָט ער גערופען— מיט פערצווייפלונג אינ'ם קול.

יבעיע! — האָט ער אויסגעשריען מיט — פערשטיקטע טרערען אינ'ם קול, האָט עס ארויס־ געכאפט פונ'ם וויעגעלע, גענומען עם שאקלען און צופען און האָט געשריען מיט פערצווייפעל־ : טע טענער אויף זיין דינעם, קינדערשען קול

יבעיע! יבעיע! קינדעיע! זי איז — קשים, טויט!... מען האָט זי דעיהאיגעט... אָט איז ביוט!... — ער האָט זיך צו־וויינט רחמנות־

ער האָט זיך ארונטערגעלאָזט מיט דעם אויף א שטול, האָט צוגעדריקט זיין אלטען קאפ צו דעם קאלטען פנים'ל פונ'ם קינד און רחמנות'דיג געכליפעט:

...םיינעיע מיינם.... יבעיע יבעיע .... טאָכטעיע מיינם... וואָם האָבען זיי געהאַט צו די? פאי וואָם, גזינים? פאי וואָס, יוצחים ?... יבעיע... יבעיע... יבעיע!... טאָמעי האָב איך אמאָי געהאַט א ביסעיע פייד האָט ער זיך פערשטיקט צו־וויינט — טאָמעי — האָב איך אמאָי געהאט אביסעיע פייד אין מיין יעבען.... יבעיע, יבעיע, דו קענסט שוין נים מעהי צום איטען שמייכיען... דעי איטעי וועם שוין נים האָבען פי וועמען צאצקעם צו

ביענגען... ווען איך וואָים געגיובם אין יענע וועים, וואָים איך געקאָנט האָפען, דיך אַמאָי צו זעהן... יבעיע! יבעיע! -- איז ער צוגעפאַר לען מים די ליפען צו דעם טויטען קינד'ם קאל־טען פנים'ל, האָט עם געקושט און פערצווייפעלט געוויינט.

דאן איז ער מיט אַמאָל אויפּגעשפּרונגען מיט'ן מויטען קינד אין די ארעמס און האָט אויסגעשריען אויף א שארפען, שניידענדען קול:

אוי, ווען איך וואָיט איצט געווען יונג, איך וואָיט יך מיט זיי אָפּגעיעכענט! פעי־ ביענט זאָיען זיי וועיען, אזוינע יוצחים!... יבעיע, יעבעיע, טאָמעי האָב איך אמאָי געהאט אביסעיע פייד... איז ער ווידער צוגעפאלען צום קינד מיט א פערשטיקטען געוויין.

פּלוצים האָט חייקעלע זיך א צאפּעל גער טהאָן און איז אויפגעשפּרונגען פונ'ם ארט.

אבעלעי האָט זי דערהרג'ט, יאכנע'ם — ברודער... — האָט זי ארויסגעשטאמעלט — און איהר קינד לעבט...

ער לעבט ? ער לעבט ? האָט זי געד נומען שרייען — וואו זיינען אייערע ניט גוטע ? איצט מוזען זיי מיר העלפען! איהר הערט ? איהר הערט ? — איז זי צוגעלאָפען צום אלטען יאנטשע'ן מיט ברענענדיגע אויגען.

אוי וועה איז מי! — האָט דער אלטער — געוויינט און געשאָקעלט דעם קאפּ איבער דאָס טויטע קינד.

חייקע איז מיט אימפעט ארויסגעלאָפען פון שטוב. אין דעם פינסטערען פיהרהויז האָט זי זיך אפּגעשטעלט. דאָרט איז געלעגען א קופּע שפּענער, מיט וועלכע זי האָט די אויווען אונד טערגעהייצט.

זי האָט פערריסען דאָס קלייד און שנעל גענומען ווארפען די שפענער צו זיך אין "פּא־ דעל" אריין. דאָן האָט זי א כאפּ געטהאָן עפּעס אַ בלעכענע כלי פון אַ ווינקעלע און איז ארויס־געלאָפען אויף דער גאס.

.20

אין דרויסען איז געווען פינסטער און שטיִקענד. דער שיין פון דער ברענענדיגער לאמפּ אינ'ם שטיבעל האָט אפּגעשלאָגען דורך די פענ־ סטער און האָט בעלייכטעט עטליכע טריט ארום הויז. עס איז שוין געווען שפּעט, ארום האלבער נאכט.

חייקע האָט זיך געשטעלט געגען פענסטער, האָט אויסגעשאָטען די שפּענער אויף דר'ערד און גענומען גיסען אויף זיי פון דער בלעכערנער כלי. דאן איז זי אריינגעלאָפען צוריק אין הויז, האָט ארונטערגעכאפּט פונ'ם בעט א ליילאך, איז צוגעלאָפען צום אָרט, וואו די שוועבעלאך זיינען געלעגען, האָט א כאפּ געטהאָן א גאנצען הויפען געלעגען, האָט א כאפּ געטהאָן א גאנצען הויפען און איז ווידער ארויסגעלאָפען פונ'ם שטוב.

דער אלמער יאנטשע איז די גאנצע ציים געזעסען מיט'ן טויטען קינד אין די ארעמס, האָט געשאָקעלט מיט קאפ און געכליפעט.

חייקע האָט אויסגעשפּרייט די ליילאך אויף דר'ערד און אריינגעווארפען אהין די שפּענער און די בלעכענע כלי. דערנאָך האָט זי פון דעם געמאכט א פּאק, ארויפגעווארפען עס אויפ'ן רוקען, די ברעגעס פון ליילאך ארומגעבונרען ארום ברוסט און זי איז אַוועק. מען האָט גער קאָנט מיינען, אז זי טראָגט עס איינעם פון איה־ רע פּעק וועש.

זי איז געגאנגען אין דער ריכטונג פון דער נייער סלאָבאָדקע. אויף די גאסען איז גער ווען שטיל, עס האָט זיך געדאכט, אז די פינד סטערניש האָט דערשטיקט אלעס לעבעריגעס. דאָ און דארט האָט דונקעל ארויסגעבלישצט דורך דער פינסטערניש א רויכיג לעמפּעל פון א פאָנאר. ווייט ערגיץ האָט געקלאפּט א וועכטער מיט זיין קאלאקאָטקע און פון א צווייטער זייט האָט זיך געהערט א געזאַנג פון א שיכור'ער שטימע.

חייקע איז געלאָפען איבער די פינסטערע גאסען, אזוי ווי זי וואלט מורא געהאט, עפּעס צו פערשפעטיגען...

אין א וויילע ארום איז זי ארויף אויפ'ן בעקאנטען שוהל־הויף, דאָ האָט זי גענומען געהן שטילער, אויף די שפּיץ־פּינגער.

דאָם פענסטער פונ'ם הינטער שטיבעל איז געווען אפען און א שוואכע ליכט האָט פון איהר ארויסגעשיינט. חייקע איז פאָרזיכטיג צוגעגאני גען צום פענסטער און נאָך פאָרזיכטיגער ארייני געקוקט אין איהם. אַ קליין, בלעכען לעמפעל מיט א קנויטעל איז געשטאנען אויף א קאמאָדע און זיך גערויכערט. אלע אינ'ם הינטער־שטיבעל האָבען געשלאָפען. יאכנע איז געלעגען אויף א בעט מיט די רויטע האָאָר צושאָטען איבער די קישען און געכראָפעט. איהר מאן איז געלעגען אויף א קישען און געכראָפעט. איהר מאן איז געלעגען אויף א אויף א קאנאפע, ראָס וויגעלע מיט'ן קינר איז געשטאַנען נעבען בעט. הינטער'ן ווענטעל, אין געשטאַנען נעבען בעט. הינטער'ן ווענטעל, אין געשטאַנען נעבען בעט. הינטער'ן ווענטעל, אין

דעם צווייטען צימער, האָבען געשלאָפען לייבצע און די איבריגע פון זיין הויז־געזונד.

הייקע האָט ווילד א מאף געטהאָן מיט בייד ע פויסטען צו יאכנע'ן צו. דערנאף. האָט זי שטילערהייט ארונטערגענומען דעם פּאק פונ'ם רוקען, פאנאנדערגעבונדען איהם, ארויסגענומען די בלעכענע כלי און עס אין גאנצען אויסגעגאד סען אויף די שפּענער און אויפ'ן ליילאף. דאַן האָט זי גענומען זוכען ארום זיך די שוועבעלאף און, ניט געפינענדיג, האָט זי פערבראָכען די הענר.

פלוצים האָט זי זיך א כאפּ געטהאָן, שטי־ לינקערהייט ארונטערגעלאוט דעם פאק דורכ'ו בענסטער אין הינטער־שטיבעל אריין, אריינגע־ קראָכען אליין דורכ'ן פענסטער און האָט, טרע־ טענדיג אויף די שפיין־פינגער, צוגעטראָגען דעם פאק צום שלאָפענדיגען קינד און אונטערגעלייגט עם אונטער זיין וויגעלע. דאן האָט זי פארזיכטיג ארונטערגענומען דאָס רויכיג לעמפעל פון דער קאָמאָדע, האָט זיך אומגעקוקט מיט ווילדע, משוגענע אויגען אויף די שלאָפענדיגע יאכנע'ן, איינגעבויגען זיך צום פאק און צוגעלייגט דאָס לעמפעל. איבער דעם נאסען ליילעך האָט א בייערדיג צינגעלע זיף א צאפעל געטהאו, דער־ נאָך נאָך איינס, נאָך איינס... חייקע האט א שמיץ געטהאָן דאָם לעמפעל אויף די שפענער און איז שנעל ארויסגעקראָכען דורכ'ן פענסטער.

איצט האָט זי אין גאנצען געציטערט פון א מין קדחת און האָט אין דער אייגענער צייט געראכט מיט משונה'דיגע טענער.

זי האָט זיך פעררוקט אויפ'ן הויף אין א
ווינקעלע, ניט ארונטערגענומען די אויגען פון
דעם פענסטער, האָט געשוידערט און געלאכט
שטיל מיט אזוינע טענער, וואס האָבען געקלונ־
גען: הא—הא—הא!...

באלד האָט פון דעם פענסטער א זעץ גער טהאָן א דיקער וואלקען רויך און דערנאך א פלאם, וואס האָט גענומען פּויזען און טאנצען אויף דער טרוקענער הילצערנער וואנד ארום פענסטער.

הייקע האָט גענומען שפּרינגען און איהר הא—הא" האָט גענומען קלינגען העכער, און משונה'דיגער.

פלוצים האָט זיך דערהערט פונ'ם הינטער־ שטיבעל א ווילדער געשריי פון א פרוי : "גוואלד, ראטעוועט!"....

-הא! --הא! האם אפגעענט־

פערט הייקע'ם משוגענער קול — וועסט שוין האבעז א קינד, הא?

פונ'ם בית המדרשׁ זיינען ארויסגעלאָפען לייבצע, אבעלע, האלב נאקעטע, מיט ווילדע געשרייען. נאָדְ זיי האָט יאכנע'ם מאן געשלעפּט יאכנע'ן, וועלכע האָט ווילד געשריען:

מיין קינד? וואו איז מיין קינד? מיין קינד איז פערברענט!...

הייקע האט זיך געלאזט לויפען מיט א משוגענעם געלעכטער איבער דער גאס און געד שריען: "פערברענט! פערברענט!" און געד פאטשט אין די הענד... געגען איהר זיינען געד לאָפען אידען און אידענעס, באָרפּוֹסע, אין איינע העמדער, און האָבען געשריען, און געבראכען די הענד. זי האָט זיי אָבער ניט בעמערקט, איז געלאָפען ווייטער, האָט געלאַכט, געפּאטשט געלאַפען ווייטער, האָט געלאַכט, געפּאטשט אין די הענד און ווילד געליארעמט: "פער־ברענט! פערברענט!"

פון אלע זייטען האָט זיך גענומען טראָגען א פייפעריי, א געלאף, א קלינגען פון א גלאק, דערנאָך האָט זיך דערהערט דאָס ליאַרם פון די פייער־לייט, וואָס זיינען דארט ערגיין געפלויגען אין דער ווייטער פינסטערניש אויף זייערע וואגענס, — הייקע האָט עס אָבער אויך ניט געהערט; זי איז געלאפען, האָט זיך ניט געהערט; זי איז געלאפען, האָט זיך ניט אפּגעשטעלט און געשריען ווילד נור דאָס איין ווארט:

...! פערברענט ! פערברענט —

געבען איהר שטיבעל איז זי שטעהן געד בליעבען. זי האָט שווער געאטהעמט און פערד שטיקט געלאכט. אהער האָט זיך אויך דערטראד גען דער ליארם פון דער נייער סלאבאדקע.

דערהערענדיג יאנטשע. אלטער איז ארויסגע־ מומעל, 118 לימרם דעם איז ער גע־ מיצט גאנגען פון שטוב. שטאַנען צונויפגעהויקערט נעבען הויז, האָט געקוקט אויפ'ן הימעל און זיך צוגעהערט צום ווייטען ליארם. איין זייט פונ'ם הימעל איז געווען רויט, ווי פייער, און האָט בעלויכטען מיט א רויטען שיין א שטיק פעלד און די צוויי־ טע זייט פונ'ם הימעל אנטקעגען איז געווען שווארין, ווי קויל....

ער האָט דערזעהן חייקע'ן און איז צו איהר צוגעגאנגען:

וואו ביזטו געווען, חייקע ? -- האָט -- ער שטיל געפרעגט.

זי האט זיך א כאפּ געטהאָן און משוגע זיך צולאכט.

פערברענט! האָט זי מיט ווילדען — כערברענט! בעחון אויסגעשריען.

ער האָט זיך א שאָקעל געטהאָן אויף די פיס.

- זי האָט עס געטהאָן האָט ער ארויס־ געשעפּצעט און מיט שרִעק א געשריי געהאן:
  - ...! חייקע —
  - . פערברענט! -- האָט זי געענטפערט --

וועה איז מי, זיי האָבען זי משוגע --

געמאכט! — האָט דער אלטער ארוי<mark>סגע־</mark> קרעכצט, זי אָנגענומען פאר א האנד און זי אין שטוב געפיהרט.

זי איז געגאנגען מיט איהם, האָט געלאכט און גערעדט: — פערברענט! פערברענט!... דער אלטער האָט זיך רחמנות'דיג צוכלי־

: פעט

טאָמעי האָב איך אמאָי געהאט אביסעד — יע פּייר...

יולי 24, 1911 — ברוקלין, ניוריארק.

שכנא עפשטיין.

.4

משעכאַוו אלם סאָציאלער דיכַמער.

ווי עם איז בעוואוסט, האָט טאָלסטאָי אַלס קינסטלער - פסיכאלאג כמעט זיך הויפזעכ־ ליך אינטערעסירט מיט דעם אדעל און די פּויע־ רים. אויף די דאָזיגע צוויי קלאַסען האָט ער גע־ ווענדעט זיין גאנצע אויפמערקואמקייט און זיי האָט ער געשילדערט מיט דער גאַנצער קראפט פון זיין זשעניע. דאָס בילד פון דעם פויער קאראטאיעוו אין "קריעג און פריעדען", איז קינסטלעריש אווי גרוים, ווי די בילדער פון די אדעליגע באלקאנסקי'ם און בעזוכאוו אין רעם זעלבען ראָמאן. טשעכאָוו האָט זיך אָבער, זי מיר האָבען שוין אָנגעוויזען אין פּאָריגען קאַד: פוטעל, אינטערעסירט מיט אלע קלאסען פון רוסישען פּאָלק, מיט אַלע זיינע שיכטען פון ערשטען ביז'ן לעצטען, און זיין קינסטלעריש אויג איז געווען געווענדעט אויף גאַנץ רוסלאַנד...

נאָך א זאך: טאָלסטאָי האָט געקוקט סיי אויפ'ן פּויער, סיי אויפ'ן אדעליגען און אין אלגער מיין אויפ'ן רוסישען פאלק, ווי פיעלע פאר איהם און אין איין צייט מיט איהם, פון ה ור מאניס טיש־פּריצ'ישען שטאַנד־ פּונקט אָדער פון דעם שטאַנד־פּונקט פון די

"זעָה פּאָריגעָן נומער "צוקונִפּטַ" (*

"ג א ר אָ ד נ י ק ע ס ". דאָס איינציגע מיטעל ווי אזוי צו בעפרייען די מענשהייט האָט ער געזעהן, אויב מען קען זיך אזוי אויסדריקען, אין פערפּויערען זיך, אין אומקעהרען זיך צו דעם דאָרפישען קאָמוניזם, און ער האָט געשטרעבט איבערצומאכען דאָס לעבען אויפ'ן אייגענעם שטייגער, ניט רעכענדיג זיך מיט די אָביעקטיווע בעדיננונגען, מיט די פאָדערונגען פון צייט און אָרט, מיט דער היסטאָרישער נויטווענדיגקייט. אוך דאָס שלעכטס אין זיך אליין" איז געווען זיין העכטער אידעאל און דעם אידעאל האָט ער ניט אויפּגעהערט צו פּרעדיגען ביז זיין טויט, גלויבענדיג, אַז אלץ ווענדעט זיך נאָר אן אונד זער אייגענעם ווילען.

טשעכאָוו האָט אָבער אויף אלץ געקוקט פון א ריין דע מאָקראט שען פון א ריין דע מאָקראט שט אַנדפּונקט. ער האָט פערשטאַנען, אַז דרעהען דאָס ראָד פון דער געשיכטע קענען ניט אינציגע פּערזענליכקייטען, אפילו ווען זיי זאָלען זיין די גרעסטע אין גייסט, נאָר דאָס גאַנצע פּאָלק, אָדער נאָדְ בעסער געזאָגט, די אונטער דריקטע קלאַסען, וועלכע שטעלען פאָר די מערד הייט פון דער געזעלשאַפט, און דאָס ניט אין יעדער צייט, נאָר דאַן, ווען די אָביעקטיווע בער דינגוגען וועלען שוון זיין גענוג רייף צו אוא דינגוגען וועלען שוון זיין גענוג רייף צו אוא

איבערקעהרעניש, ווען אלע וועלען פיהלען די נויטווענדיגקייט פון איהר.

זיך צו דער דיפערענצי־ צוקוקענדיו. פאָלקם - מאסע, צו דעם רונג פון דער אונטערגעהן פון די פּאטריאַרכאַלע בעציהונ־ גען צווישען פּויער און פּריץ, צו די גרויסע אי־ בערוואַנדערונגען פון שטאָרט אין דאָרף, צו דעם אויסבילדען זיך פון א זעלבסטשטענדיגען ארבייטער־קלאס, האט ער בעגריעפען, אז דער פראצעם פון רוסלאנד'ם בעפרייאונג מוז דורכ־ מאַכען דעם זעלבען וועג, וואָס אַלע מערב־איי־ ראפייאישע מלוכות, או פריהער מוז אין רום־ לאַנד ענטשטעהן אַ בורזשואַזיע, אַ מאָדערנער קאפיטאליסטישער קלאס, וועלכע זאָל ענטוויק־ לען די גרוים־פּראָדוקציאָן; און דעריבער זעהן מיר, אַז זיין אַדעל איז שוין ניט דער, וואָס טאָל־ סטאָי'ם, מיט זיינע לייבאייגענשאַפּטליכע טרא־ דיציעם, וועלכע עם כאראקטעריזירט קורץ און שארף דער אלטער דיענער פירם פון טשעכאָוו׳ם ררצמע "דער קצרשען־גאָרטען", צלס די אָרד־ נונג פון "די פריצים ביי די פויערים און די פויערים ביי די פּריצים". טשעכאָוו'ם אדעק איז א גאַנץ נייער, דאָס איז דער, וועלכער געהט שוין אַראָב פון דער סצענע און פיהלט ניט קיין באָדען אונטער די פים. ער וויים, אז זיינע טעג זיינען געצעהלט, אַז זיינע רייהען ווערען וואָם ווייטער אַלץ קלענער און קלענער, און זיין אָרט פערנעהמט אן אַנדערער, אַ מעכטיגערער פון איהם.

"קיין לייבאייגענטהום איז ניטאָ, דער" פאַר וואַקסט דער קאַפּיטאַליזם --- זאָגט טשע־ כאָוו'ם העלד פון דער ערצעהלונג "מיין לע־ בען" — און אין דעם סאַמע ברען פון די פרייהייטס־אידעען שפּייזט די מעהרהייט און בעשיצט, אַקוראַט ווי אין באַטיי'ס צייטען, די מינדהייט, בלייבענדיג אליין הונגעריג, נאַ־ קעם און שוצלאָז, אַזאַ אָרדנונג לעבט זיך איין מים וועלכע שטרעמונגען און ריכטונגען איהר ווילט נאָר אליין, ווייל די קונסט פון פערשקלאַפונג קולטיווירט זיך אויך שטופענ־ ווייז; מיר שלאָגען שוין נים אונזערע דיע־ נער אין פערד־שטאל, אָבער מיר גיבען, לכל־ הפחות, צו דער קנעכטשאַפט אויסגעפיינערטע פּאָרמען, מיר געפינען אַ רעכטפערטיגונג פאר איהר אין יעדען בעזונדערן פאַל".

נאָךּ בעסער, אין פיעלע פון די אדעליגע הויבט אָן אונטער דעם דראנג פון די נייע

זאָגט דער אייביגער סטודענט טראפימאָוו, אין "קאַרשען־גאָרטען" --- גרוים און שעהן איז די ערד, פאַראן פיעל וואונדערבאַרע ערטער. שטעלט זיך פּאָר, אַניא, אייער זיידע, עלמער־זיידע און די גאנצע משפחה זיינען געווען שקלאַפען־ אייגענטהימער, בעזיצער פון לעבעדיגע נפשות - קוקען דען נים פון יעדען קאַרש אין גאָר — מען, פון יעדען בלעטעל, פון יעדען שטאַם פון בוים, מענשליכע בעשעפענישען? הערט איהר דען נים די קולות ?... אָה, דאָס איז שרעקליך, אייער גאָרטען איז שרעקליך! ווען מען געהט אבענד־צייט אָדער ביי־נאַכט דורכ'ן גאָרטען, לייכט זיך דורך די אלטע קאָרע אויף די קאַר־ שען־בוימער, און ס'דוכט זיך, אז ס'קומט זיי צו חלום וואָס איז געווען מיט הונדערט ---צוויי הונדערט יאָהר צוריק, און שווערע זע־ הוכגען פּייכיגען זיי. וואָס איז דאָ וואס צו ריידען! מיר זיינען אָבגעשמאַנען אַם וועניג־ סטען אויף צוויי הונדערט יאָהר, מיר האָבען לחלומין גאָר ניט, מיר האָבען ניט קיין בע־ שטימטע בעציהונג צו דער פערגאַנגענהייט, מיר פילאָזאָפירען נאָר, קלאָגען זיך וועגען או־ מעט אָדער טרינקען בראַנפען. עס איז דאָך אזוי קלאָהר, אַז כדי אָנצוהויבען לעבען אין דער געגענוואַרט, דאַרף מען אויסקויפען די פער־ גאַנגענהזים, ענדיגען מים איהר, און אויס־ קויפען קען מען זי נאָר דורך ליידען, נאָר דורך אונגעוואוינליכע ארביים אָהן אָברוה". געואַמעלטע דראַמען ", געואַמעלטע דראַמען ("קאַרשען־גאָרטען

("קפרשען גפוסען , געיפטעלטע וופטען זייטע 191). זייטע ווערטער האבען א גרויסע ווירקונג

זיינע ווערטער האָבען א גרויסע ווירקונג אויף אַניא'ן, די טאָכטער פון דער אונטער־ געהענדער גוט־בעזיצערין ראַנעווסקאיא, און זי ענטפערט: "דאָס הויז, וואו מיר וואוינען, איז שוין לאַנג ניט אונזער, און איך וועל אוועק, איך ניעב אייך מיין וואָרט".

נאָך אַ לאַנגען קווענקלען זיך צווישען דער צוגעבונדענהייט צו דעם אַלטען לעבען און די פאָדערונגען פון נייעם לעבען געהט זי אַוועק אויפ'ן רוף פון טראָפימאָוו'ן צו ארבייטען פאר אַ בעסערע צוקונפט...

דער אַדעל ערשיינט, אַלזאָ, ביי טשעכאָוו'ן אַלס אַן איבערלעבונג פון דער פערגאַנגענהייט, וואָס האָט מיט דער געגענווארט גאָר ניט צו טָהאָן. דער טאָן געבער פון לעבען ווערט דער קאפיטאליסט, דער טרעגער פון דער נייער פערשקלאפונג, און צוזאמען מיט איהם טרעט ארוים אויף דער סצענע דער ארבייטער, דער טרעגער פון דער פאָלקאָמענער פרייהייט.

דאָ ערשיינט פאר אונז פריהער פון אלץ די שרעקליכע לאגע פון פויער מיט זיין אָבגע־ שטאַנענהייט,ווילדקייט, גראָבקייט פון איין זייט, און פעראָרימונג, וועלכע בריינגט צו אַגראַר־קרי־ זיסען און צום אונטערגאַנג פון דער קליינער לאַנד־ווירטשאַפט פון דער צווייטער זייט. דאָס בילד, וועלכעם ווערט געגעבען אין דער ערצעה־ לונג "פויערים" איז שוידערהאפט מיט זיין נא־ קעטקייט, און ווען זי איז ערשיענען האָט זי אפילו ארויסגערופען דעם פאָרוואורף פון דעם בעריהמטען רוסישען קריטיקער מיכאילאווסקי, אַז טשעכאָוו האָט אין איהר שוואַרצער געמאַכט די פארבען; אָבער דאָס מאַכט אויף אַ האָר ניט קלענער איהר קינסטלערישע בעדייטונג, ווייל, ווי מיר האָבען שוין בעמערקט, האָט טשעכאָוו אלע מאָהל געברויכט די מעטהאָדע אויסצו־ קלויבען נאָר די פינסטערע זייטען פונ'ם לעבען, און אויף זייער גרונד איז שוין אויסגעוואַקסען אַ פערשיעדענאַרטיגעס בילד, וואָס האָט גע־ רעדט מעהר ווי סטאטיסטיקס און ווירקליכע פמקטען.

די פערארימונג פון די דערפער מיט זייערע איינוואוינער, וועלכע די פערשיעדענע פּריצים מיט זייער רויב־מאַקטיק האָבען געבראַכט צו אוא שרעקליכע לאַגע, שילדערט אין בולט'ע שטריכען דאָקטאָר אַסטראָוו אין משעכאָוו'ס דראַמע "אָנקעל וואַניא":

ראָ האָט איהר אַ בילד פון אונזער או־ "דאָ האָט יעזר, ווי ער האָט אויסגעזעהען מיט 50 יאָהר צוריק. די טונקעל און העל־גרינע פארב בעציי־ בענט וועלדער: אַ העלפט פון דעם שטח איז פערנומען מיט וואַלד, וואו די גרינע פאַרב איז בעדעקט מיט אַ רויטער נעץ, דאָרט פּלע־ גען לעבען עלענטירען און ציעגען... איך ווייז דאָ אי די פלאַנצען, אי די חיות פון דער גע־ ,גענד. אין דער אָזערע האָבען געלעבט שוואנען גענז, קאַטשקעם און, ווי זאָגען די אַלטע, עם איז געווען אַ וועלם מים פויגעל; זיי האָבען זיך געטראָגען אין דער לופטען ווי אַ כמאַ־ רע. אויסער דערפער, זעהט איהר, זיינען ,דאָ פאַנאַנדערגעוואָרפען פערשיעדענע ישובים הויפען, שטיבלעך פון ראַסקאָלניקעס, וואַסער־ מיהלען... געווען אַ סך פיה און פערד. מען

זעהט עם אָן דער בלויער פאַרב. אין דעם וואָ־ לאָסמ, צום ביישפּיעל, האָט זיך די בלויע פאַרב צושפּריים געדיכם; דאָם זיינען געווען גאַנצע מאַבונעס פערד, און אויף יעדען הויף פלעגט אויסקומען צו דריי פערד. איצט לאָמיר אַ קוק פהאָן ניעדעריגער, דאָס, וואָס איז געיוען מיפ 25 יאָהר צוריק. דאָ איז שוין מיט וואַלד פער־ נומען נאָר אַ דרימעל פון דעם שמח. קיין ציגען איז שוין ניטאָ, ס'איז נאָר פאַראַן עלענמירען. די גרינע און בלויע פאַרבען זיי־ נען שוין בלאַסער, און אזוי וויימער און אזוי ווייִטער. געהען מיר צו דעם דריטען טייל: דאָס בילד פונ'ם אויעוד אין דער געגענוואַרט. דו גרונע פאַרב איז נאָך פאַראן וואו נים וואו, אָבער נים געדוכם, נאָר פלעקענווייז; פערשוואונדען די עלענטירען, די שוואנען, די אויערהענער... פון די פריהערדיגע ישובים, הויפען, שמיבלעך פון ראַסקאָלניקעס און מיה־ לען איז אפילו קיין שפור נים געבליעבען. בכלל, אַ בילד פון ביסלעכווייזער און אונ־ צווייפעלהאַפטער ענטארטונג, וואָס דאַרף דוי־ ערען נאָך אַ װעלכע נים איז 15־10 יאָהר, כדי צו ווערען פּאָלשטענדיג ענטאַרטעט". (גע־ זאַמעלמע דראַמען פון אַנמאָן משעכאָוו, .(46 מיים

די דאָזיגע פערניכטונג פונ'ם פאָלקס־איי גענטהום פערענדיגט אין דער געגענווארט די ניי אויפשטעהענדע בורזשואַזיע, וועלכע רייסט זיך דערוויילע אריין אין אויעזד אונדירעקט, און אָט ווי דער זעלבער אסטראָוו מאָהלט דעס פּראָצעס:

איהר וועט זאָגען, אַז דאָס זוינען די "איהר וועט ווירקונגען פון דער קולטור, אז דאָם אַלטע לעבען האָט נאַטירליך געמוזט אָבטרעטען דאָס אָרט דעם נייעם. יא, איך פערשטעה, ווען אַנ־ שמאָם די אויסגעראָמעטע וועלדער זאָל מען אויסבויען שאָסיי־וועגען, אייזענבאַהנען, אַז דאָ זאָלען זיין זאַוואָדען, פאַבריקען, שולען, רייכער, דאָם פּאָלק זאָל ווערען געזינדער, רייכער, ---קליגער. נאָר דאָ איז דאָך ניטאָ קיין זכר דער־ פון. אין אויעזד זיינען די זעלבע בלאָטעס, קאַמאַרעס, די זעלבע שלעכשע וועגען, אָרימ־ קיום, מיפוס, דיפטערים, שריפות... דאָ האָ־ בען מיר צו מהאָן מים ענמארטונג צוליעב אַ קאַמפּף פאר עקזיסטענץ, וואָס איז איבער די כתות; דאָס איז ענטאַרטונג פון פּאַסיוויטעט, פון אונוויסענהייט, פון דעם, וואָס איז

רחלוטין נימאָ קיין זעלבסטבעוואוסטזיין,
און דער פערפרוירענער קראַנקער מענש
כאַפּט זיך פאר אַלצדינג; כדי צו רעטען
די רעשט פונ'ם לעבען, כדי צו פערהיטען פון
הונגער די קינדער, כאַפּט ער זיך אינסטינקר
טיוו, אונבעוואוסטזיניג פאר אַלצדינג, מיט
וואָס מען קען נאָר שטילען דעם הונגער, דערר
ווארימען זיך, און ער צושטערט אַלצדינג,
ניט פראַכטענדיג וועגען מאָרגענדיגען פאָג...
ס'איז שוין צושטערט כמעט אַלצדינג, נאָר אַנ־

דער פּויער, דער קליין־בירגער פיהלט דעם אטעם פון א נייעם גייסט, וועלכער צושטערט נאָך מעהר זיין לעבען, און ער קעמפּפט מיט דער גרעסטער איינגעשפּארטקייט פּאר'ן קיום; אהנד מעכטיג איז ער אבער געגען דעם דאָזיגען גייסט, און זיין אָהנמעכטיגקייט בעווייזט זיך בעזונדער שארף ארויס אין דער ערצעהלונג "אינ'ם גרא־בען" און אין דער דראמע "קארשען־גאָרטעָן", אין וועלכע מען זעהט שוין די דירעקטע וויר־קונג פונ'ם קאפּיטאליזם, זיין ווירקליכע מאכט...

"אין גראָבען" געוועלטיגען די "קולאַקעם, "אין גראָבען, ציבוקינ'ם, וועלכע זיינען אליין פּראָסטע פּויע־ רים, נאָר אַ דאַנק זייער בלוט־דורשטיגקייט, זייער גייציגקיים נאָדָּ געלד, האָבען זיי אָנגע־ קליעבען א גרויסען קאפיטאל דורכ'ן עקספלוא־ טירען פון זייערע ברידער אויפ'ן גרויזאַמסטען אופן. די גאַנצע בעפעלקערונג איז ביי זיי פער'־ משכנ'ט און פערבאָרגט און געפינט זיך אינ־ גאנצען אין זייערע הענד. אלם מוסטער פון דער דאָזיגער ברוט־דורשטיגקייט קען דיענען די דערמאָהנטע אקסיניא, וועלכע האָט אומ־ געבראַכט פון דער וועלט איהר שוועגערין לִיפּא'ם קינד צוליעב דער ירושה, וואם איהר שווער האָט געדארפט איבערלאָזען. אקסיניא און די אנדערע פון איהר גלייכען זיינען די פער קערפערונג פון זינד; קיין זאך איז פאר זיי ניט הייליג, זיי זיינען פעהיג אויף די שווערסטע פער־ ברעכען, אבי נאָר זייער קאפיטאל זאָל וואַקסען. וויי ווויסען נים פון קיין חרפה און קיין בושה, זיי דריקען, שטיקען דאָס פאלק, און דאס פאָלק שווייגט, קרעכצט און זיפצט, און פראטעסטירט עם שמאל, איז אבער גאנץ שטיל. דער כלל, ווי עם דריקט זיך אוים א פויער אין דער דאָזיגער ערצעהלונג, "אז ווער עם ארביים, ווער עם

ליידט, דער איז עלטער", לעבט זיף פריעדליף מיט דעם כלל פון "בעשערטקייט". אקסיניא עפענט א ציגעל־פאבריק און עקספלואטירט איהר געוועזענע שוועגערין ליפא מיט איהר מוד טער, ווי פיעלע הונדערטע אזעלכע אומגליקליכע ווי זיי, אָהן קיין שום געוויסענביסע, אזוי ווי עס קען גאָר אַנדערש ניט זיין. ליפּא נעהמט דאָס אָן קאר "בעשערט" און פערגעסט אינגאנצען אָן פאר "בעשערט" און פערגעסט אינגאנצען אָן איהר שווער; פערקעהרט, זי דערלאַנגט איהם איהר שווער; פערקעהרט, זי דערלאַנגט איהם נאָד אַ שטיקעל ברויט, ווען ער איז שוין עובר־בטל, און קיינער פון די הויזיגע ווענדעט אויף איהם קיין שום אויפמערקזאמקייט ניט.

אין די ציבוקינ'ם זעהען מיר דעם קאפי־ טאליזם אין דער ערשטער סטאדיע, ווען ער איז נאָדְ ניט קולטורעל, ווען ער טראָגט נאָדְ אין זידְ א סך בארבאריום און הויבט און ארויסצואוויק־ לען זיך פון זיינע וויקעלעך, אין "קארשען־ גאָרטען" ענשטעהט ער אין אַ העכערער פּאָרם. אין דער געשטאַלט פון לאָפּאכין האָבען מיר שוין א האלב־מאָדערנעם קאַפּיטאַליםט, וועלכער שטאמט אויך פון פּויערים, און האָט אָנגעזאַ־ מעלט, וואהרשיינליף, זיין געלד אויף דעם זעל־ בען שטייגער, ווי די ציבוקיג'ם, אבער ער פיחלט זיין אונוויסענהייט און האָט דעריבער גרויס דרף־ארץ פאר בילדונג, פאר טעכניק, און בכלל פאר פּראָגרעם. ער האָט שוין אפילו אין וויך געוויסע "ליבעראלע" נייגונגען, און זיינע זיהן וועלען געווים זיין די פּאָרשטעהער פון אן עכ־ טער בורזשואזיע, ווי ער דריקט עם אליין אוים אין זיין בעגייסטערונג, ווען ער האָט ערוואָרבען דעם קאַרשען־גאָרטען ביי דער אונטערגעהענדער גוט־בעזיצערין. "מיר וועלען דארט אויסבויען דאַטשעס אומעטום — ואָגט ער און אונזערע אייניקלעך און אור־אייניקלעך וועלען דארט דערועהען א נייעם לעבען". (געואַמעלטע דראַ־ מען, זייטע 208).

דער מאָדערנער קאפּיטאליזם אין זיין עכטער געשטאלט ערשיינט פאר אונז אין דער ערצעהלונג "א פאל פון פּראקטיק". דאָרט זעהען מיר שוין די עקספּלואטאציע אין איהר גאנצער גרוים:

"ערגעין וואו שטעקט דאָ זיכער א טעות...

האָט געטראַכט דער דאָקטאָר — אַרום אָנ־
דערט האַלכען ד צוויי טויזענד ארבייטער
ארבייטען שווער און ביטער אין אונד
געזונדער לופט און מאַכען ביליגען ציץ, זיי

לעבען אין דלות און הונגער און נאָר ציִימענר ווייז אין שענק ניכמערען זיי זיך אוים פון דעם דאָזיגען שווערען קאשמאַר. ארום אַ הונ־ דערם מענשען גיבען אַכמונג אויף דער ארד בייט, און דאָס גאַנצע לעבען פון די דאָזיגע הונדערט מענשען געהט אַוועק אויף צו פער־ שרייבען שטראָפען, אויף זידלעריי, אונגער רעכטיגקייטען, און נאָר צוויידריי זאָגע־ נאַנטע בעלי־הבתים בענוצען זיך מים די פערדיענסטען, כאָטש אליין ארבייטען זיי ניט און פעראַכטען דעם ביליגען ציץ... און נאָך וואָס פאר אַ פערדיעַנסמען, און ווי אזוי בער נוצען זיי זיך מים זיי ? פרוי ליאליקאוו און איהר מאָכמער זיינען אונגליקליך. אויף זיי איז פשום אַ רחמנות צו קוקען, לעבען אַ גו־ מען מאָג, לעבט נאָר איין כריסטינא דמיטרי־ עוונא, אן עלמערע, נאַרישעוואַטע מיידעל אין פענסנע, און עס קומט אויס, אַז די אַלע 5 געביידען ארביימען, און אויף די מזרחד מאַרקען ווערט פערקויפט דער ביליגער ציץ צוליעב דעם, אַז כריסטינא דמיטריעוונא זאָל קענען. עסען טייערע פיש און טרינקען מאד דערא - וויין!" (דריטער באנד, מעו 50-149).

טשעכאָוו שטעלט דאָ שוין ארויס דאָס פּראָלעטאריאַט, אָבער קיין בילד פּון זיין קאַספּרּ ניט ער אונז נאָך ניט אפילו אין זיינע שפּער ניט ער אונז נאָך ניט אפילו אין זיינע שפּער טערדיגע ווערק, ווייל דאָס פּראָלעטאריאַט האָט נאָך ערשט אָנגעהויבען צו שפּיעלען אַ ראָלע אין רוסלאַנד כמעט אין די לעצטע יאָהרען פּון זיין לעבען, און ווער וויים וויפיעל שעהנע בלעטער וואָלטען איינגעשריבען געוואָרען אין דער פּראָלעטארישער קונסט, ווען ניט דער דער פּראָלעטארישער קונסט, ווען ניט דער פריהצייטיגער טויט פון דעם "גרויסען דיכטער נעפיהלט די גרויסע שליחות פון דעם דאָזיגען ניי־אויפגעשטאנענעם קלאַס, און ער האָט זיי נערקערפּערט אין די ווערטער פון וועטערינאר איוואַן איוואַנאָוויטש אין "אַגרעסען":

עס איז נויטיג, אַז הינטער דער טהיר פון יעדען צופריעדענעם און גליקליכען מענד שען זאָל שטעהן אימעצער מיט אַ האַמער און מיט'ן קלאַפען פון דעם דאָזיגען האַמער זאָל ער איהם דערמאָהנען, אַז עס זיינען דאָ אונד גליקליכע אויף דער וועלט, אַז ווי גליקליך ער זאָל איצט נישט זיין, וועט דאָס לעבען ער זאָל איצט נישט זיין, וועט דאָס לעבען זיך פריהער אָדער שפּעטער מיט איהם אָברער

כענען, וועם איהם ווייזען זיינע נעגעל... אן אונגליק וועם איהם מרעפען — קראנקהיים, ארימקיים, פערלוסמען, און קיינער, קיינער וועם איהם נישם זעהן און נישם הערען, ווי ער אליין זעהם אצינד נישם און הערם נישם די אנדערע"...

און ווי אלס צוגאָב צו די דאָזיגע ווערטער ריענט זיין ווייטערדיגער אויסדריק:

קיין גליק איז נישטא און דארף, ניט זיין, און אויב אין לעבען איז פאראן א זין, א צוועק, דאן בעשטעהט דער דאָזיגער אוועק נישט אין אונזער אייגענעם גליק נור אין עפעס גרעסערעס, ערהאַבענערעס, קלור געס. מהוט גומעס !... (4מער באַנד, זיי־בען 7-5-6-75).

משעכאָוו האָט געפיהלט, אַז דער מענש מיט'ן האַמער וועט ניט היינט־מאָרגען ווערען דער בעל־הבית פונ'ם לעבען און ער האָט פער־ ענדיגט זיין וואונדערבאַרעם שוואנען־ליעד מיט די ווערטער, וועלכע ער האָט אריינגעלעגט אין מויל. פון טראפימאָוו'ן אין זיין לעצטען ווערק ",קארשען־גאָרטען":

די מענשהיים געהם צום העכסטען אמת, און העכסטען גליק, וואָס איז נאָר מעגליך אויף דער ערד, און איך — אין די ערשטע רייהען!" (געזאַמעלטע דראַמען, זיים 213).

צ בעזונדער אָרט פערנעהמט ביי טשע־ כאָוו'ן די שילדערונג פון דער אינטעליגענץ, וועלכע איז פון איין זייט אידעאליסטיש גע־ שטימט, אָבער אין דער זעלבער צייט פּאַסיוו ביז צום עקעל, אזוי אז זי ווערט גאנץ אפט פערזונקען אין דער בלאָטע פון פּראָווינציעלען לעבען און קריגט דעם אויסועהן פון "א היי־ מישער חיה" — לויט לאמבראָזא'ם אויסדריק, ווי, צום ביישפּיעל, אין דער ניט איבערזעצ־ טער פּראַכטפולער ערצעהלונג "יאניטש"; פון דער צווייטער זייט בעמערקען מיר ביי איהר אַ שטרעמונג צו פערשליסען זיך אין דאָרף, אויף א גוט, און לעבען א רוהיגען פריצישען לע־ בען, א שטרעבונג צו קאריעריזם און אנדערע עהנליכע חיי־שעה־טוגענדען, ווי אין "אגרע־ סען" און א גאנצע רייהע אנדערע ערצעהלונגען. אלם געגענזאץ צו דער דאָזיגער שטרעמונג זעהען מיר א רייסען זיך פון די ד' אמות פון ענגען גרויען לעבען, אין א לעבען, פול לופט און ליכט. די דאָזיגע שטרעמונג דריקט אוים

דער אויבענדערמאָהנטער איוואַן איוואַנאָוויטש אזוי:

מען איז געוואוינט צו זאָגען, אַז דער, מענש דאַרף בלויז דריי איילען ערד. אָבער דריי איילען זיינען דאָך נור גענוג פאר א טויטען, נישט פאַר אַ לעבעדיגען מענשען. מען זאָגט אויך, אַז דאָס, וואָס אונזער אינ־ טעליגענץ ציהט צו דער ערד, וואָס זיי ווי־ לען זיך בעזעצען אויפ'ן לאַנד אין אַ גוט, איז דאָס אַ גוטע זאַך. אָבער די דאָזיגע גיי טער זיינען דאָך, אין אמת'ען גערעדמ, די אייגענע דריי איילען ערד. אַוועקגעהן פון שמאָדם, פון קאַמפּרָ, פון דעם לעבעדיגען טור מעל, אַוועקגעהן און בעהאַלמען זיך אין אַ גום -- דאָס איז נישט קיין לעבען. דאָס איז אַ מין עגאָאיזם, פוילקיים, דאָס הייסט אויף אַ בעזונדערען שמייגער זיך אין אַ קלויסמער פערשפאַרט, אָבער פערשפּאַרט אָהן נוצעון, אָהן העלדען־מומה. דער מענש דאַרף האָבען נישמ דריי איילען ערד און נישט קיין גוט, נור רעם גאַנצען ערד־קוגעל, די גאַנצע נאַטור, וואו ער זאָל קענען אויסנוצען אַלע - זיינע פעהיגקייטען, און וואו זיין פרייער גייסט זאָל זיך געפינען אן אויסוועג". (פיערטער באַנד, זווט 249).

עם פערשטעהט זיך, אז געבענדיג אַזאַ העדעם בילד פון דער עקזיסטירענדער אָרדנונג, האָט טשעכאָוו געמוזט ניט ווילענדיג אויף בעדריהרען די "פערשאָלטענע פראַגען" פונ'ם לעדבען בכלל און פון רוסישען בפרט, און מיר זער בען בכלל און פון רוסישען בפרט, און מיר זער הען טאָקי, אז ער ווענדעט אויף זיי זיין קינסטדערישע אויפמערקזאמקייט. ער שילדערט דעם שרעקליכען איבעל פון דער פּראָסטיטוציע (אין "אַ נערוועזער אָנפאל"), פון די געריכטען, פון דער פערשיקונג און קרימינעלע רעפרעסיעם, און דער פערשיקונג און קרימינעלע רעפרעסיעם, און דאָס אַלעס ניט ווי אַ פּרעריגער, נאָר ווי אַזעלטענער בעאָבאַכטער, ווי אַ טיעפער דענקער, ווי אַ גרויסער מענשענ־פריינד...

מיט דעם אלעם געזאָגטען איז נאָך אָבער ווייט ניט אויסגעשעפּט טשעכאָוו'ם קונסט־גאלער ריע. אין איהר דארף מען אויסטהיילען דאָם שיל־דערען פון די קליינטשיקע פּאָלקס־קינדערלעף מיט זייער ריהרענדער פּסיכאָלאָגיע. צו דיעזער סעריע געהערען "וואינקא", "שלאָפען ווילט סידי, זיין גרויסע ערצעהלונג "סטעפּ" און אַנ־דערע. איך וויים ניט צו איז פאראן אין דער רופישער ליטעראַטור, און פּילייבּט אויך אין און פּילייבּט אויך אין

דער וועלט־ליטעראטור, נאָדְ דאָסטאָיעווסקי׳ן מיט זיין ערצעהלונג "דער אינגעלע ביי קרים־ טוס'ן אויפ'ן ווייהנאכטסבוים", נאָך אזעלכע זאַכען ווי די, וועלכע זאָלען זיך אויםצייכע־ נען מיט אוא וואונדערבארען און טראגישען, וואָלט איך זאָגען, ליריזם. אזוי אריינדרינגען אין די אויסגעוועהטאָגטע נשמה'לעך, וועלכע עם קומט שוין אוים זעהר פריה צו דערפיהלען אויף זיך די גאנצע גרויזאמקיים פון לעבען מים זיין פּיין, עלענד און איינזאַמקייט, האָט נאָר געקענט אוא קינסטלער, ווי טשעכאָוו. די דאָ־ זיגע ערצעהלונגען רעדען נים נאָר צום האַרצען, ווי די צארטסטע מוזיק, נאָר זיי ווייזען אויך, ווי ווייט גרוים איז געווען די ליעבע פונ'ם קינסטלער צום פאלק, ניט צום פאלק פון די הויכע ספערען", נאָר פון די, וואָס "ליעגען, אויפ'ן דעק", ארומגערינגעלט מיט פינסטער־ נים, ארמוטה און נויט... ניט אומזיסט ווייזען דעריבער אלע אָן אויף טשעכאָוו'ם דעמאָקראַ טיזם, וועלכער טיילט איהם אוים פון דעם גרעם־ טען טייל רוסישע שרייבער, וואָס זיינען פערבלי־ בעו אין גייסט דאָך פריסטאָקראַטען און האָ־ בען געקוקט אויפ'ן פּאָלק פון אויבען אראָב. טשעכאָוו איז אליין געווען א זוהן פון די אונ־ טערדריקטע קלאַסען, און אלס אועלכער האָט ער געקוקט אויפ'ן פאָלק, ווי אויף זיין גלייכען. דאָם האָט איהם געמאַכט פאר דעם דורכדרינ־ גענסטען דעמאָקראַטישען קינסט־ לער, וועלכער האָט אין זיך פערקערפערט דאָס שעהנסטע און בעסטע פון "דער גרויסע מאמע רוסלאנד"...

.5

די אידישע איבערזעצונג.

איבערטראָגען אזא קינסטלער, ווי טשעכאָוו, אין אן אנדער שפּראַף, איז גאר ניט פון די לייכטע זשכען. דאָס איז פערבונדען מיט א סך גרויסע שוועריגקייטען. ערשטענס, דאַרף מען ניט פער־געסען, אַז יעדע שפּרְאַךּ האָט איהרע אייגענ־געסען, אַז יעדע שפּרְאַךּ האָט איהרע אייגענ־טימליכקייטען, איהרע אידיאמען, וועלכע דרי־קען הויפּטזעכליך אויס די פּאָלקס־נשמה, די פּסיכאָלאָגיע פון דער נאציאָן, וועלכע רעדט אויף דער דאָזיגער שפּראַך; און אזוי ווי יעדעס פּאַלק האָט זיין פּסיכאָלאָניע, מוז דער איבער־זעצער האָבען אין זינען צוויי זאַכען: די אי־בער־זעצונג דאַרףּ קודם כל ניט ליידען אינ'ם בערזעצונג דאַרףּ קודם כל ניט ליידען אינ'ם איבערגערענען פונ'ם אָרינינעלען קאלאריט, וואַ־דעם אויב זי פערליערט עטוואָס פון דעם דאַר רום אויב זי פערליערט עטוואָס פון דעם דאַר

זיגען קאלאריט, פערליערט זי שוין א סך פון איהר פראכט, און צווייטענס מוז אין דער איבער־זעצונג איינגעהאלטען ווערען די אלע אייגענ־טמליכקייטען פון דער שפראך, אויף וועלכע מען זעצט איבער, אזוי אז ביים לעזען זאל מען ניט פיהלען די איבערזעצונג און עס זאל מאכען דעם איינדרוק פון אן אָריגינעלער זאך, אָבער טריי און פּינקטליך צום אָריגינעלען טעקסט.

ניט אומזיסט האָט היינע אַ מאָל געזאָגט:

"אזוי ווי יעדער מענש זעהט דורך זיינע חושים

אַ בעשטימטען געגענשטאַנד אויף אַן אַנדער
אופן, אזוי זעהט אויף יעדער מענש אַ בעשטימ־
טעס בוך עטוואָס אנדערש ווי דער אנדערער,
דעריבער מוז אַן איבערזעצער זיין אַ גייסטיג־
בעגאבטער מענש, דען ער מוז פעהיג זיין צו
זעהן אין בוך דאָס בעדייטענסטע און בעסטע,
אום עס נאַכהער איבערצוגעבען. די בעדייטונג
אום עס נאַכהער איבערצוגעבען. די בעדייטונג
פון אַ וואָרט, די קערפּערליכע מיינונג קען
איבערזעצען יעדער, ווער עס האָט נאָר געלער
דענט גראַמאַטיק און זיך פערשאַפט אַ ווער
סער זיך. אָבער דעם גייסט איבערגעבען, דאָס
סען ניט יעדער".

לעאָן קאָברין האָט פאָלשטענדיג ערפילט היינע'ם פאָדערונג: ער האָט איבערגעגעבען אינגאנצען ניט נאָר טשעכאָוו'ם גייםט, וועלכער סטיל, טשעכאָוו׳ם מויך זיין קורצקיים, אוים מיט זיך שאַרפּקיים און קלאָרקיים. די ערצעהלונגען "אגרעסען", "נשמה'ניו", "פויערים", "וואינד קא", "פּצלצטע נומער זעקס", "שלאָפען ווילט זיך", "אַ נערוועזער אָנפאל", "אַ פאל פון פּראַק־ טיק", "ווייבער", "א צרה", וועלכע זיינען פון די בעסטע זאַכען טשעכאָוו'ס, זיינען ארויס אין אידיש פראכטפול. פערגלייכענדיג זיי מיט'ן רוסישען טעקסט, קען מען זיך גלייך ערקונדי־ גען, אז דער איבערזעצער איז געווען טריי צום אָריגינאַל און האָט געטהאָן זיין ארבייט מיט -גרוים ליעבע.די דיצלאָגען, וואָס זיינען אם שווער סטען איבערצוגעבען אין אן אנדער שפּראַך, און בפרט טשעכאָוו'ם מייסטערהאַפטע דיאַלאָגען, פון וועלכע עם פליסט מיט פּאָלקסטימליכקייט, מיט הומאָר, וויץ, פערשיעדענפאַרביגקייט און טיעפזיניגקיים, קלינגען אין אידיש מים א בע־ ווֹגָדערער נאטרליכקיים, איך וואָלט זאָגען, איינפאף הערליף. שלם מוסטער וועלען מיר נעה־ מען דעם דישלאָג פון דעם פּויער פּעטראָוו אין

"א צרה", ווען ער מאָהלט פאר זיין קראַנקער ווייב דאָס בּילד, ווי אזוי ער וועט רעדען מיט'ן דאָקטאָר, ווען ער וועט קומען צו איהם: (דרי־ טער באַנד, זייט 113-4).

אייער וואויל געבורט, פּריץ'ל! איך זאָג, — אייך דעם ריכטיגען אמת, ווי פאר גאָט זאָג איך אייך... איך שווער אייך, אז איך בין ארוים־ געפאָהרען מים בעגינען, נור גאָט האָט געוואָלט, אז עס זאָל זיין אזא שטורם... וני אזוי האָב איך געקענט קומען אין צייט ? איהר זעהט דאָד אליין... אן אנשמענדיגער פערד וואָלט קוים דערקראָכען, היינט אז מען פאָהרט נאָך אויף אזא צרה, ווי די... איהר זעהט דאָך, וואָס פאר א קליאַטשע ? א חרפה ממש! פאוועל איווא־ נאָוויטש וועט זיך אָנבלאָזען און וועט זיך צושרייען: "מיר קענען אייך! אלע מאָל קומם איהר מיט תירוצים! איבערהויפט דו, גרישקא! אוך קאָן דוך שוון לאנג! נושקשה, מסתמא א א מאָל פינף ביזמו פערפאָהרען אין א שענק!" און איך וועל איהם ענמפערען: "וואָס רעדמ איהר, בין איך עפעס, פריץ'ל, חלילה, א מער־ דער, וואָס? אָדער ניט קיין קריסט, וואָס? וואָס הייםם, איך וועל פערפאָהרען אין א שענק, אז מיין אלמע שמארבט ? זאָלען זיי אויסגעריסען ווערען אלע שענקען!" -- וועל איך זאָגען. דעמאָלם וועם פאוועל איוואַנאָוויםש הייסען, מען זאָל דיך ארייננעהמען אינ'ם שפּיםאָל. און איך וועל זיך א ווארף מהון איהם צו די פים... , פאוועל איוואניטש! פריין'ל! מיר דאנקען אייך אונטערטהעניגסט! זייט אונז מוחל, די נאַרען, די פערשאָלטענע! אונז, פּויערים, האָט מען געדארפט געבען אין האלז און נאַקען און איהר זיים זיך מטרית פאר אונזערטוועגען. און שמוצט אייערע פיסלאַך אינ'ם שנעע!" און פאוועל איוואַניטש וועט אַ קוק טהאָן אויף מיר מים אַזוינע אויגען, אַקוראַם ווי ער וואָלם מיך שלאָגען געוואָלט, און וועט א זאג טהאָן: "איידער צו ווארפען זיך צו מיר צו די פים, וואָלסמו בעסער, הולמאַי דו, קיין שנאַפּס ניט געזויפט און איבער דיין אלטער רחמנות גע־ האם. שמייסען דארף מען דיך!" וועל איך זאָגען: "אמת, פּאוועל איוואנימש, שמייסען האָם מען מיך געדארפם, אמת! און ווי זאָל מען נים פאַלען צו אייערע פים, ווען איחר זיים אונז א וואָהלטהעטער, א לייבליכער טאטע? אייער וואויל געבורטה! דאָס איז דער היי־ ליגער אמת... ווי פאר גאָט זאָג איך דאָס...

שפיים מיר אָן פולע אויגען, אויב דאָם איז נים אמת, אויב איך וועל אייך אָפּנאַרען: ווי נור מיין מאַטרענע וועט געזונד ווערען, ווי בור זי וועט ווידער שטעהן אויף איהרע פיס, אזוי וועל איך פאר אייך מאַכען, וואָס נור איהר אליין וועם וועלען! א פושקעלע פאר סיגארען פון קאָרע... ביקעלאך פון קראָקעם, קעגלען קען איך אויסשניצען אמת'ע אויסלענדישע... איך וועל אלעם פאַר אייך מאַכען! און קיין קאָפּיקע פון אייך נישט נעחמען! אין מאָסקווע וואָלט איהר פאר אזא סיגאר־פושקעלע א פיער רובעל בעצאָהלם און מיר קיין איין קאָפּיקע". דער דאָקטאָר וועט זיך צולאַכען און זאָגען: "נו גוט, גוט... איך פיהל דיר מיט! אשאָד נור, וואָס דו ביזט א שיכור..." איך, אַלטע, פערשטעה שוין, ווי צו קנעלען מים פריצים. נישטאָ אַזאַ פרוץ, מים וועלכען איך זאָל נישם וויסען, ווי צו ריידען. מיר זאָלען נישט, חלילה, דעם וועג פערלירען. ווי עם דרעהט אביסעל! די ! אויגען אין גאנצען פערליעפעט

אין דעם דיפלאָג איז איינגעהפלטען טשע־ כאוו מיט אלע פיטשעווקעלעך. איין זאך וואונד רערט אונז, פאר וואָס האָט קאָברין איבערזעצט אין דער ערצעהלונג דאָם רוסישע וואָרט "טאָ־ קאר" מיט אידישען "שניצער" און ניט פּראָסט טאָקער", ווייל טאָקער און שניצער זיינען צוויי "טאָקער", בעזונדערע בעגריפען. שניצער הייסט אויף רו־ סיש "רעוטשיק". דאָס איז אפילו אַ קלייניג־ קייט, אָבער טהוענדיג די ארבייט פיט אוא ליעבע, וואָלט ניט שאָדען אויסצומיידען אַזעל־ כע קלייניגקייטען. עם איז אויך, נאָך מיין מייד נונג, א פעהלער דאָם וועלען איינפיהרען אין איריש פון אזעלכע ווערטער, וועלכע זיינען אינ־ גאַנצען ניט נויטיג, ווי צום ביישפּיעל, דאָס וואָרט "בוש". אנשטאָט דעם האָבען מיר א רו־ סישען וואָרט "קוסט", וועלכעס האָט שוין לאנג. ערוואָרבען ביי אונז בירגער־רעכט און פערביי־ טען עס אויף אן אנדערען איז דעריבער אי־ בעריג. מען דאַרף איינפיהרען א ניי וואָרט נאָר ראן, ווען עם איז אבסאָלוט נויטיג, ווען מען קען איהם אין דער פּאָלקס־שפּראַך ניט געפינען, אָבער ניט דאון, ווען אין דעם פאָלקס־לעקסיקאן געפינט עס זיך. דאָס איַבערלאָזען פון אזעלכע אויסדריקען, ווי "וואָראָנאי זשערעבעין", איז אויך ניט פאסיג, ווייל מען קען עס גאנין לייכט איבערועצען אויף אידיש, צום ביישפּיעל, "דער פיטוט "דער שווארצער אָגער" אָדער,

,,שווארצער פערד". פאר אידען, וואס קענען ניט רוסיש, וואלט עס בולט'ער געמאכט דאָס בילד, ווייל, אויב זיי קענען נאָך וויסען די בע־ דייטונג פון "זשערעבעץ", צוליעב דעם, וואָם מען ברויכט אין אידיש דאָס וואָרט "זשערעב־ טשיק", איז זיי אָבער אינגאנצען פרעמד די בע־ דייטונג פון "וואָראָנאִי". דאָס רוסישע "קאַסאט־ קא", וואָם איז אייגענטליך דער טייטש "הויז־ שוואלב" און ווערט בענוצט אין זינן פון "ליע־ בע", "טייבעלע", הדער "פויגעלע", "טייבעלע", טראָגט אריין אין אידיש אַ מיספערשטענדנים, ווייל מ'קען דאָס אָננעהמען פאר אן אייגעננאָמען פון א מענשען און מיט דעם וועט זיך ניט בע־ קומען דאָם בעגריעף, וואָם ווערט אויסגעדריקט אין רוסיש מיט דעם דאויגען וואָרט. אועלכע "ווערטער ווי "באַרבער" אָדער "כאַרבער־שאַפ שאדם אויך נים אויםצומיידען אין א ליטערא־ רישער איבערזעצונג, וואָס האָט אין זינען ניט נאָר דעם אַמעריקאַנער לעזער, נאָר אויך דעם לעזער פון אַנדערע לענדער, וועלכער איז ניט ... ממעריקאניזירט"...

די דאָזיגע קלייניגקייטען טרעפען אפילו זעהר און זעהר זעלטען, אָבער ווען זיי טרעפען זיך, רייסען זיי זיך אריין ווי א די־ סאנאנס אין דער פליסיגקייט, בויגזאַמקייט און שלאנקיים פון דער איבערזעצונג, און דאָם איז א שאָר. מען קען פילייכט אין דעם ניט בעשול־ ריגען דעם איבערזעצער, וועלכער האָט געמוזט אין פערלויף פון וועגיגער ווי א יאָהר ציים איר בערזעצען 4 בענדער טשעכאָוו און 4 בענדער טורגעניעוו, און ביי "הארריאָפּ״־ארבייט איז אונמעגליך צו שלייפען און פיילען יעדעם וואָרט. ביי די אומות העולם ארבייט מען אויף אן אי־ בערועצונג יאָהרען לשנג און ש מאָל א גשנין לעבען, אָבער ביי אונז האָבען מיר נאָך, ליי־ דער, צו אוא זאף ניט דערלעבט. אונזערע ארויסגעבער טרייבען אין "קארק" און פאָדע־ רען פאר זייער געלד "ארבייט", און אזוי ווי אונזערע איבערזעצער זיינען נים קיין "רוםישע פּאָמעשטשיקעם", אָדער סתם רייכע לייט, וואָס קענען זיך אָבגעבען מיט אַן איבערזעצונג פון פערגעניגען וועגען, נאָר דאַרפען "מאַכען אַ לע־ בען", מוזען זיי זיך צו איילען....

מיט דעם פילייכט, ערקלעהרט זיך אויך, וואָס אייניגע ערצעהלונגען, איבערהויפּט אין ערשסען באַנד, ווי, צום ביישפּיעל, די ערשטע ערצעהלונג, "נקמה", זיינען אַרויס זעהר ניט געראָטען. אין די דאָזיגע ערצעהלונגען איז ניטאָ קאָברינ'ם שפּראַד־גאַטירליכקייט, נאָר עם פיהלט זיך מעהר מלאכה איידער קונסט, און אזוי ווי די איבערזעצונג איז געמאכט געוואָרען, ווי עם ווערט אָנגעוויזען אין דער פאָררעדע, ניט פון קאָברינ'ען אליין, נור אויך פון זיין פרוי (בעקאַנט אונטער'ן פּסעוודאָנים פּ ו י ל י נ ע ס ע ג א ל), ווייסען מיר ניט וועמענם שולד דאָם איז. מיר צווייפלען ניט אין דער אינטער ליגענץ און די איבערזעצערישע פעהיגקייטען פן פרוי קאָברין, אָבער כדי אויסצומיידען תערומות האָט קאָברין געראַופט אָנווייזען, וועלכע ערצעהלונגען זיינע איבערזעצט פון איהם און וועלכע פון זיין פרוי....

אין שלגעמיין איז די איבערזעצונג ש

זיין פראגרעם.

א. שיפלימקמוו.

(צו זיין הונדערט יאָהריגען געבורטסטאָג)

וסלאנד האָט שוין א היבשען אלי בום פון פעראווסקאיא'ם, קרא־פאָטקינ'ם אָון טשאיקאָווסקי'ם, וועלכע פערדיענען אַן עהרען אָרט אין דער געשיכטע פונ'ם קאמפּף, וואָם די אונטערדריק־קאמפּף, וואָם די אונטערדריק־

מע מאסען פיהרען. אויך אמעריקא האָט די לעצד טע צעהן יאָהר אנגעפאנגען צו פערצייכענען א צעטעל פון קינדער פון דער בורזשואזער משפחה, וועלכע גיבען אוועק זייער צייט, געלד, און ענער־ גיע פאר דער אפּשאפונג פון אונזער אונגליקליר כער סיסטעם.

דעם רעכטען אויבען אָן צווישען די קליינע אָבער אימער וואקסענדע צאָהל נעמען פון דעם סאָרט מענשען אין אַמעריקא בעלאנגט אָהן א צווייפעל צו ווענדעל פיליפּס, וועמעם הונדערט יאָהריגער געבורטסטאג עס איז געפייערט גע־ וואָרען דעם 29טען נאָוועמבער אין אלע קריי־ זען, וואו עס געפינען זיך מענשען מיט ווארימע הערצער, וועלכע ווייסען ווי צו שעצען דעם,

וואָס פערדיענט געשעצט צו ווערען. דערביי איז אינטערעסאנט צו בעמערקען, אז צווישען די הוגדערטער אַמעריקאַנער זשורנאַלען, וועל־ כע קראצען אוים פון אונטער דער ערד עפעם א יאָהרצייטעל אָדער א געבורטסטאָג פון א פּראָמינענטער פּערזאָן אום צו האָבען מיט וואָס אָנצופּילען די שפּאַלטען, האָבען מיר ניט געפּו־ נען קייו איינציגען ארטיקעל לכבוד דעם הונ־ דערט יאָהריגען געבורטסטאָג פון דיעזען, זי־ כער איינעם פון די עטליכע גרעסטע מענער, וואָם אמעריקא האָט געשאפען. די פערדאמטע שטילע קאָנספּיראציע פון דער זייט פון אמעריקאנער פרעסע דער פּראָסטואירטער מעג אונז געוואַלדיג פערדריסען, אָבער ווען מיר וועלען גוט בעאָבאַכטען זיין גאַנצע קאַריערע, וועלען מיר זיך וואונדערען אויף דיעזען סקאנד דאל ניט מעהר, ווי מיר וואונדערען זיף אויף די טאָג־טעגליכע ביישפּיעלע, וואָם די פּרעסע צייגט אין פערקויפען די בכורה פאר א טאפ לינזען.

פראַכטפולע אין פולען זין פונ'ם וואָרט און דער

גרעסטער טייל ערצעהלונגען זיינען איינפאך

קלאסיש אין זייער טרייהייט און געלונגענהייט.

אז אונזער אָרימעם אידיש האָט דערלעבט, אז

מען זאָל שוין אזוי קענען איבערועצען אין

איהם טשעכאָוו'ן, מעגען מיר שטאָלצירען מיט

גרויסען אונשעצבאַרען אוצר און אלע אידישע

לעזער וועלען געווים דאַנקבאר זיין דעם אי־

בערזעצער פאר זיין גודויסע און העכסט וויכ־

טיגע ארבייט. אונזער וואונש איז נאָר, או אין

גיכען זאָלען ערשיינען אַלע טשעכאָוו'ם ווערס

אין אידיש אין נים קיין ערגערער איבערוער

אונזער ליטעראטור האָט ערוואָרבען צ

ווענדעל פיליפס איז געבאָרען געוואָרען דעם 29טען נאָוועמבער 1811 אין באָסטאָן, אין דער אריסטאָקראַטישסטער פאַמיליע פון דער דאַמאָלט אריסטאָקראַטישסטער שטאָדט אין דעם אריסטאָקראטישען ניו ענגלאנד. געקנאָטען אין יחום סיי פון דעם טאטענס און סיי פון דער מאַמעם צד איז ער געבוירען געוואָרען, ווי דער שמעריקשנער זאָגט, מיט אַ זילבערנער לעפעלע אין מויל. זיין פאָטער דושאהן פיליפס איז גע־ ווען איינער פון די רייכסטע מענער אין באָס־ טאָן און איז געווען דער ערשטער סיטי מעיאָר פון יענער שטאָרט. האָבענדיג דורכגעמאַכט די באָסטאָן לאטין סקוהל", איז ער צו זעכצעהן, יאָהר אריין אין האַרוואָרד אוניווערסיטעט, צום צוואַנציגסטען יאָהר האָט ער געענדיגט דעם אָקאַדעמישען קורם און צו דריי און צוואַנציג איז ער געוואָרען צ צדוואָקאט. ביז דיעזער צייט האָט ער ניט ארויסגעצייגט קיין אויסערגעוויינ־ ליכע פעהיגקייטען אלם רעדגער און האט זיך איבערהויפט ווייניג וואָס געמישט אין קהל'שע עסקים. די פרייע צייט, וואס ער האט געהאט אין זיין סטורענטען־לעבען, האָט ער פערבראכט אין געזעלשאפטליכען פערקעהר, ווי עם האָט זיך געפאסט פאר אזא בעל־הבית'יש קינד. דערצו איז ער נאָך געווען שטאַרק פעראינטערעסירט אין לערנען פערשיעדענע האנד־פאכען. אויף די עלטערע יאָהרען האָט ער זיך זאָגאר בעריהמט, אז ער וויים ניט אויב עם געפינט זיך עפעם א טרייד אין די ניו ענגלאנד שטאאטען, וועלכע ער האָט ניט געפּרובירט צו טהאָן. געהמענדיג נאָדְ דערצו אין אַנבעטראכט דעם קאָנסערוואַ־ טיווען כאַראַקטער פון דער אַטמאָספערע, אין וועלכער ער האָט זיך בעוועגט, איז עס קיין וואונדער ניט, וואָס ער איז געבליבען גלייכ־ גילטיג צו דעם פייער, וואָם האָט זיך ערשט פאנאנדערגעפלאקערט אין די צפון שטאאטען אין דער פאָרמע פון די "אבאלישאָניסט סאָ־ סייעטי" אָדער די "אַמעריקאן אנטי סלייווערי ־סאָסייעטי"*) און די גרויסע בעוועגונג, אין וועל־ כער ער האָט נאָכדעם געשפּיעלט אוא גרויסע ראָליע, האָט פיעלייכט געוואונען מעהר ווי אָנ־ געוואָרען פון זיין גלייכגילטיגקייט צו איהר ביז זיי 24טען יאָהר. זיין גרויסער קאָפּ האָט ביז דעם פיער און צוואַנציגסטען יאָהר פון זיין לעבען בערייכערט זיין פערוענליכקייט מיט אוא אוצר

פון וויסענשפפט, 'ליטערפטור און צלגעמיינע בילדונג און הפט אזוי אויסגעבילדעט זיין כצר רצקטער, דפָס אין די לצנג יעהריגע און פערר שיעדענארטיגע קעמפּפע, אין וועלכע ער איז אעווען דער לייכטענדער זייל ביז דער לעצטער מינוט פון זיין לעבען, איז איהם ניט אויסגעקור מען צו ליידען פון דעם מאנגעל, פון וועלכען עס ליידען פיעלע צגיטצטפָרס, וואָס ווערען אריינד געצויגען אין צ פּאָלקס־בעוועגונג אין די גצנין יונגע יאָהרען.

אין 1835 איז אין באָסטאָן פאָרגעקומען איינע פון יענע רציחות, וועלכע פאסירען אין שלע גרויסע בעוועגונגען, וועמעס אויפגאבע עס איז ארונטערצונעהמען א קלאם בלוט־זויגער פון די רוקענם פון זייערע אונטערדריקטע. ווילישם ללמיד געריםמָן, וועלכער המָט אין דער געגען־ שקלאפעריי בעוועגונג געשפּיעלט די גרעסטע ראָליע מיט דער פען, ווי פיליפס מיט זיין רעדער קראפט, איז אטאקירט געוואָרען ביי א מאסענ־ פערואמלונג און מיט א שטריק ארומגעבונדען "ארום זיין קערפער האָבען איהם די "שעהנסטע" בעלי בתים פון באָסטאָן געשלעפּט איבער די גאַסען. דאָס האָט דעם יונגען קערפּערליכען און גייםטיגען ריעז אויפגעוועקט פון זיין גלייכגיל־ טיגקייט, און אָהן לאנגע הכנות איז ער געוואָ־ רען א מיטגליעד פון די "אמעריקאן אנטי סליי־ ווערי סאָסייעטי". מיט א יאָהר שפעטער איז אליהו לאוודזשאי, א רעדאקטאר פון אן אבא־ לישאָניסט־צייטוֹנג, ערמאָרדעט געוואָרען פון א מאָב אין אלטאן, אילינאָיז, און דיעזע פּאַסירונג האָט איהם געגעבען די געלעגענהייט ארוים־ צייגען זיין ברילישנטענעם טשלשנט שלם רעד־

באלד נאָך דעם מאָרד פון לאָוודזשאָי האָט א געוויסער דר. משענינג געבעטען די שטאָדט בעאמטע די ערלויבנים צו האלטען א פּראָטעסט פערזאמלונג געגען דער רציחה אין דעם בעריהמר טען פאוניל האָלל. די בעאמטע האָבען דעם פערלאנג ענטזאגט. דר. משענינג האָט גלייך אפּעלירט צו די בירגער פון באָסטאָן און דאָס האָט בעוועגט די בעאמטע צו געבען דעם האָל אויף אזא פערזאמלונג. צו דיעזער פערזאמלונג זיינען גענומען געוואָרען מענשען פון פערשיער דענע ריכטונגען. מאנכע זיינען געווען געגען שקלאפעריי, מאנכע דאפיר, און א גרויסע צאָהל מענשען אָהן אן ענטשיידענע מיינונג אין דער פראגע, אין וועמען די ערמאָרדונג פון לאָוודושאַי

די אמעריקאנער געגענשקלאפעריי גע־* זעלשאפט.

האָט ארויסגערופען גענוג סימפּאַטהי צו קומען צו א פּראָטעסט־מיטינג.

נאָכדעם ווי צוויי רעדנער האָבען אָפּגע־ רעדט, האָט זיך אויפגעשטעלט אין דער גאלערי דושיימם אוסטין, דער אטאירני דושענעראל פון מאסאטשוזעטס, און האט אדרעסירט די פער־ זאמלונג אויף דער זייט פון די שקלאפען־האל־ טער. ער האָט געענדיגט זיין רעדע מיט די ווער־ טער, אַז לאָוודזשאָי איז געשטאָרבען דעם טויט פון אַ נאַר און אז די, וואָס האָבען איהם ער־ מאָרדעט, האָבען געהאַנדעלט ווי די פּאַטריאָטען פון באָסטאָן, וואָס האָבען בעגאַנגען געוויסע גוואַלרטהאַטען אין דער צייט פון דער רעוואָלוי ציאָן געגען ענגלאַנד. אוסטינס רעדע און דער־ צו די הויכע אַמט, וואָס ער האָט געהאַלטען אין שטאַאט האָבען בעאיינפלוסט דעם גרעסטען טייל פון דער מאַסע אין האָל און פון אַלע זייטען האָ־ בען זיך גענומען הערען אַפּלאָדיסמענטען.

אין מיטען דעם שטורעם איז פיליפס, דער יונגער שעהנער אריסטאָקראַט ארויפגעגאַנגען אויפ'ן פלאטפארם און געהאלטען איינע פון די בעסטע רעדעס, וואָס זיינע צוהערער האָבען ווען געהאַט דאָס גליק צו הערען. אזוי שנעל ווי דער טומעל האָט זיך עטוואָס געלייגט, האָט ער זיך האַלב אומגעקעהרט מיט'ן געזיכט צו דעם גרוי־ ַסען בילד פון די העלדען פון דער רעוואָלוציאָן, וועלכעם היינגט איבער דער פלאטפארם, און מיט אַן ערענסטקייט, וועלכע האָט פער'כשופ'ט די גאַנצע מאַסע, האָט ער געזאָגט: "ווען איַך האָב געהערט דעם דושענטעלמאן פערגלייכען די מערדער פון צלטאן מיט אָטים און הענקאק און קווינסי און אדאמס,*) האָט זיך מיר אויסגע־ דוכט, אַז זייערע געמאָלטע ליפּען האָבען זיך אָנ־ געהויבען בעוועגען און צו פערדאמען דעם פער־ דאָרבענעם אַמעריקאַנער, וועלכער האָט געהאַט די חוצפה אזוי צו בעליידיגען די טויטע". פון דעם ערשטען זאץ ביז ער האָט געענדיגט זיין רעדע האָט ער געצויגען די אויפמערקזאַמקייט פון סימפּאַטייזער און געגנער צוגלייך, און ניט קיין קליין ביסעל אַפּלאָדיסמענטען, וואָס זיינען געפאלען פאר זיין פאָר־רעדנער, זיינען אויסגע־ בראָכען מיט פיעל מעהר ווארימקייט פאר איהם, ווען ער האָט געענדיגט זיין רעדע.

ביי דיעזער געלעגענהיים האָט זיך פאר פּי־ ליפּס'ען ענטפּלעקט די מיסיאָן פון זיין לעבען. פון דעם מאָמענט ביז דעם צווייטען פעברואר

1884, ווען ער -האָט אויסגעהויכט זיין לעצטען אָטהעם, האָט זיין שטימע ניט אויפגעהערט צו הילכען אין די אינטערעסען פון די געפּלאַגטע און אונטערדריקטע, אין די אינטערעסען פון יושר און גלייכהיים אין אַלע זייערע פּאָרמען און בעוועגונגען. האָבענדיג גע'ירשה'נט אַ היבשען קאפיטאל פון די עלטערען, האָט ער זיין אר־ ביים אין די פרייהייטס־בעוועגונגען געמאכט פאר'ן עיקר פון זיין לעבען און ניט דעם טפל. ער האָט ניט נאָר זיין אייגענס ביסלעכווייז אויס־ געשעפט אום צו העלפען די הייליגע ארבייט, נאָר ער האָט שפּעטער אין לעבען פריי געהאָל־ פען פון זיינע פערדיענסטען אלס לעקטשורער. דער שרייבער פון דיעזע ציילען האָט ניט לאַנג צוריק געהערט איינעם פון זיינע אַמאָליגע נאָכ־ פאָלגער זאָגען, אַז ווען פיליפּס האָט גערערט פינף אָדער צעהן מייל ווייט, איז ער געגאַנגען צופוס די שטרעקע אַהין און צוריק איהם העד רען. און עם זיינען געווען הונדערטער אזעלכע בעלנים איהם צו הערען, וואו ער האָט נאָר גער רעדט און איבער וואָס פאר א טהעמא ער האָט נאָר גערעדט. די קראַפט פון זיין ריידען איז גע־ לעגען אין דעם מערקווירדיגען מאניר, אין זיין מערקווירדיגער האַלטונג אויף דער פּלאַטפּאָרמע. די ערפאָלגרייכע אַגיטאַטאָרס פון אונזער איי־ גענער בעקאנטשאפט זיינען מענשען מיט פייערדיגע טעמפּעראמענטען, מענשען וועלכע צופלאַקערען" זיך אליין און "צינדען אָן" זיי־ ערע צוהערער. פיליפּס האָט געזאָגט, וואָס ער האָט געהאַט צו זאָגען אין א כמעט געלאַסענעם טאָן, אזוי ווי ער וואלט וועלען איבערזאגען צו אַ גרעסערער גרופע מענשען דאָס, וועגען וואָס ער האָט ערשט גערעדט צו זיין פריינד. ער פלעגט זאָגאר אָנפאַנגען זיינע רערען אין אזא אינטימען געשפּרעכס־טאָן און מאַניר, אַז מען האָט לייכט געקענט זעהן, אז עס איז איהם גאָר קיינמאָל נים איינגעפאלען דער געדאנק, או ער וועט ניט קריגען די טיעספטע אויפטערק־ זאַמקייט פון אַלע זיינע צוהערער. ער האָט גע־ רעדט צו דער מאַסע אין דער שפּראַך פון דער מאַסע, מאַנכעם מאָל זאָגאר מיט די געוויינליכע גרייזען, וואס די מאסע בענוצט, זיכער גיט דער־ פאר, וואָס ער האָט אָהן גרייזען ניט געקענט ריידען, נאָר ווייל ער האָט זיך אזוי איינגעלעבט אין דעם לעבען פון דעם פּאָלק, או עם איו איהם אָפט געווען נאַטירליכער אויסצודריקען זיך מיט אַ ניט־פּאָלירטען פּאָלקס־אויסדרוק. איינער פון זיינע פערעהרער זאָגט וועגען איהם, אז די גע־

די העלדען פון דער רעוואָלוציאָן. (*

לאסענקייט פון זיין ריידען פלעגט איהם דער־ מאָהנען אָן די ווייכקייט, מיט וועלכע די לא־ פע פון א לייב ציהט זיך, ווען ער שטעהט אויף פון שלאָף.

אום אפצושאַצען דעם פולען ווערטה פון פיליפס כאראקטער וואלט נויטיג געווען צו גע־ בען א בעגריעף איבער דעם גייסט פון דער צייט, אין וועלכע ער האָט אָנגעהויבען זיין לע־ בען אלם קעמפפער. היינט זעהען מיר מענשען, וועלכע נעהמען אַ טיכטיגען אנטהייל אין דער בעוועגונג פאר דער אָפּשאַפונג פון לוין־שקלאַ־ פעריי, און פון דעסטוועגען שטערט עס זיי ניט נאַנץ אָפט צו חבר'ן זיך מיט מענשען פון גאַנץ ענטגעגענענעזעצטע ריכטונגען און מיט ענטגעד גענגעזעצטע מיינונגען. דאַן האָט עס אָבער גע־ מיינט זיך צו געזעגענען אויף אייביג מיט בע־ קאנטע און פריינד און זאָגאר נאָהנטע קרובים. ווארום, ווען די העכסטע מדרגה פון דעם קאמפּף איז עררייכט געוואָרען אין אָנפאַנג פון די זעכ־ ציגער אויִפ'ן שוועל פון דער בירגער־קריעג, זיי־ נען פאַמיליען צוטהיילט געוואָרען. ברודער איז אויפגעשטאַנען געגען ברודער. יא, גאַנץ אָפט, ווהן געגעו פאָטער. פיליפּס אלוא האָט מיט זיין ווערען א מיטגליעד פון דער א. א. ס. ס. געד מוזט צורייסען די אַלע זיידענע קניפּלעך, וועלכע האָבען איהם צוגעבונדען צו זיין משפחה, צו זיינע פריינד און חברים און צו דער גאַנצער גע־ זעלשאפט, אין וועלכער ער האָט דורכגעמאכט אזא בעקוועמע און רייכע יוגענד. נים איין מאָהל האָבען איהם זיינע אנהיינגער ארויסגער כאַפּט דורך אַ הינטער־טיהר פון דעם האָלל און דער קירכע, וואו ער האָט גערעדט און איהם מְפּגעפיהרט אהיים, געצוואונגען צו פער־ טהיידיגען איהם געגען די גוואלד פון די, וועלכע האָבען אין זיינע אינגערע יאָהרען עם געהאַל־ טען פאר אן עהרע צו ריידען מיט איהם.

אין הסכם מיט זיינע פּרינציפּען האָט ער זאָגאר אין גאַנצען אויפגעגעבען די פּראָפעסיאָן אלס לאָיער, ווייל ער האָט געזאָגט, אז די קאָנ־סטיטושאָן, וועלכע ערלויבט צו האַלטען שקלאַ־פען, איז אַ שאַנדע פאר דאָס פּאָלק, וואָס ווערט פון איהר רעגיערט, און ער האָט דאַרום צו־ריקגעצויגען די שבועה, וועלכע ער האָט גענו־מען אַלס לאִיער צו פּאָלגען און שטיצען די קאָנ־סטיטושאָן. צוגלייך מיט געריסאָן און אַנדערע חברים האָט ער זיך ערקלערט פאר אוים ביר־הברים האָט ער זיך ערקלערט פאר אוים ביר־גער פון לאַנד און האָט ניט געשטימט ביז נאָך דעם בירגער־פריעג. און ווען די קריעג האָט זיך דעם בירגער־פריעג.

געענדיגט און געריסאָן האָט פאָרגעשלאָגען מען זאָל אויפלעזען די א. א. ס. ס. האָט פיליפּס זאָל אויפלעזען די א. א. ס. ס. האָט פיליפּס דער תלמיד געצייגט, אז די סאָסייעטי וועט ניט אויפגעגעבען ווערען ביז דער שווארצער וועט ניט קריגען גלייכע פּאָליטישע רעכטע מיט דעם ווייסען. עס איז איבריג צו זאגען, אז פאר דיעד זע טהאַמען איז ער געשטעמפּעלט געוואָרען מיט דעם נאָמען פּאַנאַטיקער פון זיינע געוועזענע הברים, אזוי ווי ער איז די גאַנצע צייט בעטראַכ־טעט געוואָרען פון זיינע געוועזענע מעט געוואָרען פון זיינע געווער.

פאר אונז, סאָציאַליסטען, וועלכע האָבען פאר זיך די גרעסטע אויפגאבע, וואס א בעווע־ גונג האָט ווען געהאַט, געמליך, צו בעפרייען די אונטערדריקטע פון זייערע אונטערדריקער און אויך צו דער זעלבער צייט צו בעפרייען די אונ־ טערדריקער פון דער ווייט ניט גליקליכער לאגע, אין וועלכער די פערפלוכטע סיסטעם האלט זיי, פאר אונז, סאציאליסטען, האָט די פּערזענליכ־ קייט פון פיליפס דעם ספעציעלען ווערטה, אין אונטערשייד פון אלע זיינע חברים אין יענעם גרויסען קאמפּף, וואס ער האָט ניט פערלייגט די הענד, ווען דער קאַמפּף האָט זיך געענדיגט און זיך געזעצט דערציילען מעשות פון שלאַכט־ פעלר, ווי אויסגעדיענטע סאָלדאַטען דערצעהלען מעשות. נאָך דעם, ווי די נעגערם זיינען בעפריים געוואָרען, האָט ניט לאַנג גענומען און פיליפּס האָט איינגעזעהן די אונגערעכטיגקייט פון עקספּלואַטאַציאָן געגען דעם גאַנצען ארבייטער קלאם, שווארץ אדער וויים. און קיין וויםענד שאַפטליכער קלאַסענבעוואוסטער מאַרקסיסט האָט ניט ארויסגעזאָגט קיין שאַרפערע ערקלעה־ רונג פון די פרינציפען פון סאָציאַליזם ווי פי־ ליפס, וועלכער האָט נאָך פון דעם סאָציאַליזם פלם צ פילאואפיע אדער בעוועגונג ניט גע־ וואוסט:

אין 1870 איז ער געלאפען פאר גאווערנאר אין מאסאטשוזעטס פון דער לייבאר רעפארם פארטיי און האט געקראגען צוואנציג טויזענד שטימען. אין 1871 ביי דער ערעפנונג פון דער קאנווענשאן פון דער אויבענדערמאָהנטער פארד טיי האָט ער געזאָגט: "מיר בעשטעטיגען עס אלס א גרונד פּרינציפּ, דאָס די ארבייטער, וועל־כע שאפען אלע רייכטהימער, זיינען בערעכטיגט צו אלעס, וואָס זיי בעשאפען". ריידענדיג וועד צו אלעס, וואָס זיי בעשאפען". ריידענדיג וועד גען דער וויכטיגקייט פון דער ארבייטער בעד וועגונג, האָט ער געזאָגט: "איך רעכען דיעזע בעוועגונג אלס די ערהאבענסטע און ברייטסטע בעוועגונג פון דער צייט, און איך זאָג עס מיט בעוועגונג פון דער צייט, און איך זאָג עס מיט בעוועגונג פון דער צייט, און איך זאָג עס מיט

דער גרעסטער איבערלייגונג, ווייל איד וויים נאָד ניט קיין איין אידעאל, אין וועלכען די מענשהייט איז פעראינטערעסירט, וועלכען איד רעכען ניט פערבזנדען מיט דעם ערפּאָלג פון דיעזע בעוועגונג פון דעם פּאָלק צוריק צו בער שומען אין זיין רשות דאָם, וואס איז זיינם".

ווען דער פּלאץ וואָלט ערלויבט וואָלטען מיר זייער וועלען איבערגעבען די רעדע, וואָס ער האָט געהאַלטען אין 1871 איבער דער יואָס ער האָט געהאַלטען אין דער ארבייטער יטהעמא "דער פונדאַמענט פון דער ארבייטער בעוועגונג". מיר קענען זיך אָבער קוים צוריק־האַלטען פּוּן ציטירען ווייניגסטענס אייניגע זאַ־צען.

מט פריידיגט אונז הערר דושאנסאן און "מט פריידיגט ואָגט: "ווארום קומט איהר ניט צו דער וועלט מיט אייער ארבייטער בעוועגונג אונטער דער ווייסער פאָהן פון פריעדען" ? ווי נאַריש וואָלט עם זיין, ווען גענעראל גרענט וואָלט אוועקשיקען זיינע ביקסען אין ספרינגפיעלד, צוזאַמענקליי־ בען אלע זיינע קאַנאָנען אין ניו יאָרק, אוועק־ שטעלען אַלע זיינע שיפס־האַרמאַטען אין דעם האַפען פון נאָרפּאָלק, און דאן אַוועקגעהן אין ווירדזשיניא צו קוקען דער סאוטה אין געויכט מיט אַכציג טויזענד אונבעוואַפענטע מענער. איהר פרעגט, וואָס אין אונזער טענה? דאָס איז עם. עם זיינען דאָ דריי הונדערט מיט פופ־ ציג מיליאָן מענשען אין אונזער קריםטליכער וועלט, און צוויי הונדערט מיליאן פון זיי קרי־ גען נים גענוג צו עסען פון יאַנואר ביז דעצעמ־ בער. שוין אָפּגערעדט פון קולטור, געלעגענהיי־ טען, בילדינג, רייזע, געזעלשאפטליכעם לעבען. צוויי הונדערט מיליאָן מענשען האָבען ניט גע־ נוג צו עסען! הונדערט טויזענד מענשען אין ניו יאָרק פערבריינגען זייערע יאָהרען אין וואָה־ נונגען, וואו א גביר וואָלט ניט לאָזען זיין פערד וואָהנען איין טאָג. -- -- מר. סטוארט אין

ניו יאָרק האָט אָפּגעקויפט א גאַנצע שטאָדט און ער געהט דאָרט בויען מאָדעל הייזער פאר ארד בייטער; און מיר האַלטען, אז די איינציגע ציד וויליזאציאָן, וועלכע קען קוקען דעם נייען טעס־טאַמענט גלייך אין די אויגען, איז א ציוויליזאד ציאָן, וואו איין מענש דארף זיך ניט פערלאזען אויף דעם מיטלייד פון אן אַנדער מענשען צו בויען פאר איהם אַ לאָדזשינג הויז. — — מאַכען, אז קאַפּיטאַל וועט געהן אין אייראָפּא, מאַכען, אז קאַפּיטאַל וועט געהן אין אייראָפּא, גוטער גאָט! זיף עס נאָר געהן. אויב אַנדערע שטאַאטען זיינען צופריעדען צו פערשקלאַפען שטאַאטען זיינען צופריעדען צו פערשקלאַפען זיף צו עשירות, קענען מיר ניט העלפען, מיר ווער לען עס ניט טאָהן".

זיינע פריינד די אבאלישאָניסטען האָבען איהם פאר אלץ געקענט מוחל זיין. פאר זיין קעמפפען פאר בירגער רעכטע פון די שווארצע, פאר זיין אננעהמען זיך פאר די אינידאַנער, אפילו פאר זיין קעמפפען פאר פרויען רעכטע. זיי האָבען איהם אָבער קיין מאָהל ניט מוחל גע־ ווען פאר זיין "פערפלעקען" זיין גרויסען נאָ־ מען, ווען ער האָט אָנגעפאַנגען קעמפּפען פאר די רעכטע פון דעם ארבייטער קלאס. און אזוי איז איהם אויסגעקומען אַ צווייטען מאָהל אין זיין לעבען זיך צו שיידען מיט פריינד, וועלכע זיינען איהם געווען ליעב און טהייער, וועלכע האָבען צוזאַמען מיט איהם געקעמפּפט פאר דער אָפּשאַפונג פון איין סאָרט שקלאַפעריי, וועלכע זיינען אָבער ניט געווען יונג גענוג אין גייסט צו בעגרייפען די אַלוועלטליכע שקלאַפעריי.

ווער וועט אפּלייקענען, אז ווענדעל פי־
ליפּס וואלט יעצט געלעבט, וואָלט ער געווען אין
די ערשטע רייהען פון דער סאָציאַליסטישער
בעוועגונג. מיר גלויבען עס פון גאַנצען האר־
צען און ווייל מיר גלויבען עס און צוליעב דעם
גרויסען, שעהנעם און ניצליכען לעבען, וואס ער
האָט געלעבט, עהרען מיר זיין אנדענקען.

דר. מ. לאנדא.

משעכאָוו-דער מאהלער פון׳ם אלטענליכען לעבען.

(שלום).

.3

דאָם פּאָלק אין משעכאָוו'ם שאַפען.

ין אונזער פּאַריגען ארטיקעל*) האָ־ בען מיר זיך שוין באריכות אָב־ געשטעלט אויף דעם, ווי טשע־ כאָוו האָט מיט דער האַנד פון א גרויסען קינסטלער מייסטער־ האפט געמאָלען דאָס בילד פונ'ם

טאָג־מעגליכען לעבען ביים פאלק. און וויים ניט קיין ערפרעהענדע, ערמונטערנדע געפיהלען רו־ פען ביי אונז ארוים דיעזע שילדערונגען.

מיר האָבען אויך געזעהן, ווי טשעכאָוו האָט זיך ניט בעגנוגענט מיט אן איינפאכער האָט זיך ניט בעגנוגענט מיט אן איינפאכער אקאדעמיש־רוהיגער בעטראכטונג פון די דער־מאָהנטע בילדער. ער האָט זיך געשטעלט די פראַ־גע: "ווי אזוי איז דאָס פאָלק געקומען צו אוא לעבען ?" ער האָט נאָכגעפארשט און האָט נאָכ־נעקוקט, און מיר האָבען שוין אנגעוויעזען, וו א ו נעקוקט, און מיר האָבען שוין אנגעוויעזען, וו א ו ער האָט געפונען דעם ענטפער.

ניט אין די אייגענט הימד ליכ קייטען פוג'ם פּאָלק, ווי דאס זאגען אונז פיעלע מאָדערניסטען און עסטעטען, זעהט טשעכאָוו די ערקלעהרונג אין דעם איצטיגען שרעקליכען אויסזעהן פון דעם לעבען פון די מאַסען; די ארומיגע אומשטענדען, און דער טראגישער פאַקט, אז דער מאַסען־מענש איז נאָך ביז דעם איצטיגען טאָג וועניגער ווי אלס דער האַרר פון זיין אייגענעם שיקזאל, בעלייכטען פיר טשעכאָוו'ען די גאַנצע ווירקליכקייט פון דעם פאלקס־לעבען.

ווען איהר פּאָלגט נאָך טשעכאָוו'ען אין דיעזער עוואָלוציאָן און ווייטער, דאן מאכט אייך דער דיכטער צו בעטראַכטען זיינע דער־ מאָהנָטע בילדער פיט אנדערע אויגען. א גאנ־ צער קוואל פון מענשען־ליעבע שלאָגט ארוים פון טשעכאָוו'ם ווערק — דער לעזער ליידעט מיט און פאר דעם פאלק, און... טהיילמאָל פיהלט ער

זיך אזוי ווי שולדיג, ווייל אלעם ארום און ארום זאָגט איהם אונטער דעם געדאנק, אז דאָם פּאָלק ליידעט פון געוויסע "זינד" פון אַנדערע, און גע־ גען די לעצטע איז משעכאָוו ארויסגעטרעטען פיעלע מאָהל.

ווי א בעשולדיגונגס־אקט געגען די זעלבע עלעמנעטען קלינגען צום ביישפּיעל די פאלגענדע ציילען פון טשעכאָוו'ס ערצעהלונג "וועגען אמט־ אנגעלעגענהייטען":

מיר געהען, מיר געהען, מיר געהען, מיר געהען, אלעס, וואס עס איז אינ'ם לעבען, דאָס שווערסטע און דאָס בימערסטע נעהמען מיר, אייך לאָזען מיר איבער דאָס גרינגע און פרעהליכע, און איהר קענט, זיצענדיג ביים אבענד־ברויט, קאלטבלוטיג און פערנינפטיג דיסקוטירען, ווארום מיר ליידען און קומען אום, און וואָרום זיינען מיר ניט אַזוי געזונד און צופריעדען ווי איהר.

מיר געהען, מיר געהען, מיר געהען... מיר "מיר "מיר "מיר "מין פון קיין רוהע, מיר ווייסען ניט פון קיין רוהע, מיר ווייסען ניט פון קיין פריידען... מיר מראָגען אויף זיך דעם גאַנצען לאַסט פון דיעזען לעבען, פון אונזערען און פון אייערען, מיר געהען, מיר געהען, מיר געהען..."

דער גאנצער געגענזאץ צווישען לעבען פון פאלה און די אנדערע טהיילען פון דער געזעל־ שאפט האָט זיך פיר טשעכאָווֹ'ען ענטפּלעהט אויף דעם פאָלגענדען אופן:

....מהום אַקּאָרשם א קוק אויף דעם לעבען:
זעהם די פרעכהיים און דאָס פּוסט־און־פּאַסעווען
פון די שמאַרקע, די אונוויסענהיים און טיריש־
קיים פון די שואכע, ארום איז אָרימקיים, ענג־
שאַפט, ווילדקיים, שיכרות, בעטרוג און ליגען...
פון דעסטוועגען איז אין אלע הייזער און אויף
די גאַסען שטיל, רוהיג..." ("אַגרעסען").

."זעה נאָוועמבער נומער "צוקונפט" (*

הונגער... און מסתמא דאַרף מען אזא אָרדנונג האָבען; דער גליקליכער פיהלט זיך מסתמא גוט נור דאַן, ווען די אונגליקליכע פיהלען זייער לאַסט, זייערע פּעקלעך צרות פאר זיך, אין דער שטיל און אָהן דעס דאָזיגען שווייגען ווֹאָלט דאָס גליק קיין קיום נישט געהאַט. דאָס דאזיגע שווייגען שלעפערט איין, פערהיפּנאָטיזירט די מענשען".

אויף זעהר אן איינדרוקספּאָלען אופן צייגט אונז טשעכאָוו די ווייטגעהענדע רעזולטאַטען פון דעם עקזיסטירענדען תהום צווישען פּאָלק און דער "געזעלשאַפט". אין פערלויף פון יאָהר־ הונדערטע האָבען זיך אויף אזא אופן אויסגע־ ארבייט, קען מען זאָגען, צוויי פערשיעדענע וועלטען — איינע פון דעם פאלק און די צווייטע פון דער "געזעלשאַפט". די צווייטע וועלט איז, נאַטירליך, די דאָמינירענדע, די אלהער־ שענדע.

אָט, צום ביישפּיעל, שילדערט ער פיר אונז דאָס געריכט אין צוזאמענהאנג מיט דעם פּאָלק, אין דער ערצעהלונג "דאָס געריכט":

דער ארעסטאנט, דער אָרימער, דערשלאָגער נער פּויער, פערשטעהט קוים, פיר וואס ער איז נער פּויער, פערשטעהט קוים, פיר וואס ער איז אָנגעקלאָגט, ער פערשטעהט געווים ניט די גאַנצע פּראָצעדורע פּונ'ם געריכטס־פּראָצעם. ער ווערט ערקלעהרט שולדיג — די "גערעכטיגקייט" טריאומפירט, דאָם הייסט, די אויסווערטיגע פאָרמען זיינען אָבגעהיט געוואָרען. ער וועט פאָרמען ווערען, שמאַכטען אין תפיסה, וועט פערגעסען ווערען. די מיהל פון געזעץ וועט מאָהלען ווייטער.

דעם זעלבען געראנק בריינגט טשעכאָוו אויך ארויס אין דער ערצעהלונג "דער מענש מיט שלעכטע מחשבות".

די געדולד און אונטערטהעניגקייט פונ'ם מענשען פון פאלק האָבען זייער ערקלעהרונג אין דעם, וואָס הונדערטע יאָהרען נאָכאנאנד האָט מען איהם געוואָהנט צו דענקען, אז אלעס וואס די "העכערע קלאַסען" טהוען, איז ריכטיג און גוט.

ווען אין דער ערצעהלונג "בענקעניש" וויל דער פורמאן יאנא אויסגיסען דאָס הארץ פיר זיינע פאסאזשירען, איבער זיין גרויסען אומגליק, זיינע פאסאזשירען, איבער זיין גרויסען אומגליק, דעם טוידט פון זיין קינד, קריעגט ער פון זיי, אנשטאָט א וואָרט פון טרייסט, א פּאָאר קלעפּ אין פאטילניצע, יאנא נעמט דאָס אָן גוטמוטהיג, אין פאטילניצע, יאנא נעמט דאָס אָן גוטמוטהיג, "בי, כי — לאכט ער — פרעהליכע העררען... גאָט זאָל זיי נאָר געזונד שענקען!" ער האָט

דאָך אימער געהערט, אז "ווען מען שלאָגט איהם אין איין באַק, דארף ער אונטערשטעלען די צווייטע". פון דעם פּסוק: שן תחת שן, עין תחת עין האָט מען איהם ניט דערצעהלט.

אין דער ערצעהלונג "שיכורים" ווערט אויך ארויסגעבראכט דער געדאנק, אז דאס פאלק איז צוגעוואהנט צו דענקען, אז "די אויפגעקלעהרטע און פאָרטגעשריטענע העררען, די פּריצים", זיי־ נען "די זאלץ פון דער ערד".

טשעכאָוו האָט גוט געזעהן די שרעקליכע אָרימקייט פון דעם פאלקס גייסטיגען לעבען, און דאָך האָט ער אָבער ניט בעטראכט דעם מאַסען־ מענשען אלס אן איינגעבאָרענעם באַרבאר, אָדער זאָגאַר ווילדע חיה, ווי דאָם טהוען אייניגע מאָ־ דערניסטען־דעקאדענטען. עס שיינט, או אזעלכע אנשויאונגען גיעבען דיעזע דיכטער אין די אוי גען פון זייערע פערעהרער א סמיכה אויף אמת'ע עסטעטיקער. זאָגאַר אזא טאַלאַנט, ווי ל. אַנדרעיעוו, טרעט טהיילמאָל ארויף אויף דיעזען גליטשיגען וועג. צום ביישפיעל, אין זיין דראמא קעניג־הונגער" ווערען די מאסען געשילדערט, אלם "גאריללאם", אלם בעשעפעניםען, וועלכע דארפען אויפגעהאלטען ווערען אין א זאָאָלאָגי־ שען גאָרטען. מיט א געפיהל פון פערגניגען פער־ ניכטען זיי אין דעם מאָמענט פון זייער אויפ־ שטאַנד אלע עראָבערונגען פון דער קולטור, קונסט־גאַלעריעם, ביבליאָטהעקען א. ד. גל.

ניט אזוי בעגרייפט דעם אָרימען גייסטיי גען צושטאַנד פון דעם פאָלק דער גרויסער קינסטלער און עסטעטיקער טשעכאָוו, הגם דעם פאקט זעלבסט פערשווייגט ער ניט, ווי מיר האָד בען שוין פיעלע מאָהל בעוויעזען מיט מעהרערע אויסציגע פון זיינע ווערק.

מיר וועלען נאָך זעהען, ווי טשעכאָוו האָט בעמערקט אין דעם פאָלה א דורשט נאָך גייסטיר גער שפּייז, א געוויסע פערעהרונג פון בילדונג א. ד. גל. יעצט וועלען מיר נאָר אָנוויזען, ווי טשעכאָוו מאַכט די בעשולדיגער פון דעם פאָלקס אונוויסענהייט און פערגראָבקייט פאר די שול־דיגע. טשעכאָוו זאָגט אזוי ווי צו זיי, וואס האָט איהר געטהאָן, אז די לאגע זאל זיין אן אַנדערע, אז די קולטורדשטופע פון די מאַסען זאָל זיין א העכערע ?... פאטעטיש שילדערט דער דיכטער א העכערע ?... פאטעטיש שילדערט דער דיכטער פיעלע מאָהל, ווי וועניג גייסטיגע שפּייז עס פּריעגט היינט צי טאָג דאָס פּאָלה.

א קליינע אונטערריכט, וועלכע בעשטעהט..... א אינ'ם אויסלערנען לעזען שילדען אויף די

שיינקען, און, גאַנץ זעלטען, אויך ביכלער, וועלכע זיי פערשטעהען ניט".

("דאָס הייזעל מיָט דער שאַלקע"). און דאָס, וועלען מיר זאגען פארבייגעהענד דיג, איז ריכטיג ניט נאָר פיר רוסלאנד און אַנ־ דערע אָבגעשטאַנענע לענדער, נאָר ביז א געוויד סען גראד גילטען די דערמאָהנטע בעמערקונגען פון טשעכאָוו'ען פיר איבעראל.

די בילדונג, וואס דאָס פּאָלק קריעגט יעצט, איז אין מייסטע פעלע א טויטער מאַטעריאל, א מעכאנישע זאַך.

טראגיש איז אויך די לאגע פון די אינטעד ליגענטע קרעפטען, וועמען דער שיקזאל אָדער דער אייגענער אויסוואהל האָט געבראַכט אויף זייער גאנצען לעבען צו פאָלק, זיי אלע ווערען. ראָד אין אונזער געראנק פעראייניגט מיט'ן פאָלק. דער גאנץ סימפּאטישער גלה אין דעם פאָלק. דער גאנץ סימפּאטישער גלה אין דעם ",קאשמאר" איז ווייט ניט אן ערמונטערנדע פיגור, ניט מיט זיין אויסזעהן, ניט מיט זיין גייסטיגען באגאזש; אבער אורטהיילט איהם ניט אזוי שנעל, ווי דער פייערליכער כלל־טהוער פון דער ערצעהלונג, קופּין.

דער לעצטער איז דאָך א טיפּ, ווי פיעלע אזעלכע "מינים" עקזיסטירען אימער און איבעראל! געקופען פון דער ווייט, אָפּטמאָל אָהן דער קלענסטער בעקאנטשאַפט מיט'ן פאלק, טראָגען זיי איהם עצות און פּלענער פיר אלע זיינע צרות. זיי האָבען אויך גרייט גאנצע סיסטעמען פיר די אונבעוואוסטע העלדען, אמת'ע טרעגער פון ליכט און פארט־העלדען, אמת'ע טרעגער פון ליכט און פארט־שריט, מענשען, וועלכע פערברייניגען מיט איהם זייער גאנצען לעבען.

אָפֿ מאָדנער מענש, האָט געטראַכט קופּון, קוקענדיג אויף זיינע (אויפ'ן גלח'ס) פּאָלעס. קומט אין אַ הויז דאָס ערשטע מאָהל, און קען זיך ניט אַ ביסעל אַנשטענדיגער אָנקליידען..." ("קאשמאַר").

ניט קיין זעהר גוטען איינדרוק האָט גער מאכט דער גלח אויף קופין, אלס א מענש, וועל־
כער לעזט וועניג דענקט וועניג א. ד. ג. זאפארט
כער לעזט וועניג דענקט וועניג א. ד. ג. זאפארט
שרייבט קופין צו די העכערע בעאמטע, אז
דער גלה איז ניט פאסענד פיר זיין פּלאַטין.
דערווייל, אום ניט צו פערליערען קיין צייט,
טהוט קופין גלייך געוויסע ארבייט — אונגער
בעטען גרייט ער צו צוויי דרשות פיר'ן גלח,
טהוט אויף אנדערע זאכען אין דאָרף, ער
רוישט... עס געהט אָבער קיינמאָל ניט אריין

אין זיין קאָפּ דער געדאנק, צו טהוט ער ריכ טיג, צו פערשטעהט ער די אומשטענדען. ריכ טיג, צו פערשטעהט ער די אומשטענדען "אָבער פון וואַנען זאָל ער וויסען דיעזעס לעבען ? ניט לאַנג האָט ער זיך געלערנט, פלעגט דערלאַנגען די אַקטריסעס בוקעטען א. ז. וו."

דער גלח האָט ניט קיין גרויסע געראַנקען־ וועלט, ער איז דערשלאָגען, שלעכט געקליידעט, ווייל שווער איז זיין לעבען, ארים איז די ארו־ מיגע גייסטיגע אַטמאָספערע, לעכערלייך, אונבע־ דייטענד זיינען זיינע איינקינפטע.

א טיעפער שמערץ רופט אויף ביים לעזער ארוים די פיגור פון דער פאלקס־לעהרערין, אין דער העכסט־ריהרענדער ערצעהלונג "אויפ'ן וואָגען":

"אונטער שווערע אומשטענדען, וועלכע פערד "אנמער שוערע געפיהלען און דעם שכל פון א מענשען, ארביים די לעהרערין און ציפערט נאָד, מען זאָל איהר נים אָבזאָגען פון דער שטער לע. זי לעבט נאָר מים דער פערגאַנגענהיים, נאָר לע. זי לעבט נאָר מים דער פערגאַנגענהיים, נאָר וואָס איז איהר געבליעבען פון דער לעצטער? פון דער פערגאַנגענהיים איז איהר בלויז געד בליבען דאָס בילד פון איהר מוטער. אָבער עס איז בליבען דאָס בילד פון איהר מוטער. אָבער עס איז פערוועלקט געוואָרען צוליעב די פייבטקייט אין שוהל, און איצט איז גאָר ניט צו זעהן און די ברעמען".

אַ שווערעס לעבען, נים קיין אינטערעסאַמעס — קלעהרט ווייטער דער אויטאָר — און אזא לעבען קאָנען אריבערטראָגען אויף לאַנג נאָר שווייגעדיגע, לאַסט־פּערד, ווי אזא מאַריאַ וואַר סיליעוונא. די לעבעדיגע, נערוועזע איינד דרוקספולע, וועלכע האָבען גערעדט פון זייער אויפגאַבע אין לעבען, פון זייער דיענען געוויסע אידעאַלען, זיי האָבען אפילו ביי זייער גרויסער ארבייט ניט דאָס פערגניגען צו דענקען, אז זיי דוענען דער אידעע, דעם פּאָלק, ווייל די גענען צייט אוז ביי זיי דער קאָפּ אָנגעפילט געדאַנקען וועגען דאָס שטיקעל ברויט, האָלין, האָלין, האָלין. ""

ווי פראכטפאָל ריכטיג שילדערט ער אים אלגעטיינעם די פערשיעדענע כלל־טהוער. קופּין בעלאנגט צום טיפּ פון "ערנסטע" פּראקטישע טהוער, און טשעכאָוו האָט ניט פיעל גוטעס צו זאָגען איבער די כלל־טהוער, וועלכע קומען צום פּאַלק, אלס צום "ארימען ברודער".

קינסטלערישער חוש העלפען, אום צו אונטער־ שיעדען צווישען דיעזע טהוער פערשיעדענע טיפען און אפגעבען יערען, וואס איהם קומט.

גאר די אלמע פאָרמאציאָן איז פאָרגער שטעלט אין "אנגא אויף דער האלז". די "געזעל־ שאפט" אמוזירט זיך אויף א באנקעט, די איינ־ קינפטע, פון וועלכען געהען פיר שטיצען די אָרימע ליים פון שמאָדם. איינער פון די פער־ אנשטאלטער האלט א רעדע, אין וועלכער ער : זאָנט צווישען אַנדערעם

אין דיעזען גרויסאַרמיגען צימער וועם, "אין דיעזען זוין פּאַסענד אויסצומרינקען פאר דעם ערפאָלג פון ביליגע קיכען, פאר וועלכע עם איז פעראנד "שמאַלמעט געוואָרען דער היינטיגער באַנקעט".

די פירסטין, אין דער ערצעהלונג מיט דעם זעלבען נאָמען, טהוט אויך חסד מיט'ן פּאָלק. זי צוטהייקט פיעל געלד. דיעזע "פפליכט" איהרע האָט אָבער אזא מין אינהאלט, זי שענקט איהר אזוי פיעל אויפמערקזאמקייט און געפיהל, אז א געוויסע פערזאָן נעהמט זיך דאָס רעכט צו : זאָגען דער פירסטין

ווער עס קען נים מאַכען קיין אונטערשיעד, צווישען מענשען און הינטלעך, דער דארף זיך נים פערנעהמען מים וואוילטהעטיגקיים. איך פערזוכער אויך, אז צווישען מענשען און הינטר ."לעך איז א גרויסער אונטערשיעד

אין דער ערצעהלונג "די אגרעסען" ווערט געשילדערט אן אנדער טיפּ פון א פּאָלקס־טהוער. זיין "פּרינציפּען־ערקלעהרונג" איז זעהר כאראק־ : טעריםטיש

בילדונג איז נויטיג, אָבער דאָם פאָלק איז "בילדונג נאָך נישט רויף דערצו" אָבער... -.. קערפּערליכע שטראָף, און אַלגעמיון אוז שעדליך, אָבער און מאַנכע פעלע זיינען זיי נוצליך און דורכאוים נוימיג".

און דיעזער מענש איז נים אבי ווער. : אָט װאָס ער זאגט אליין װעגען זיך

איך קען דאָס פאָלק און פערשטעה ווי מיט איהם, אומצוגעהן. דאָם פאָלק האָט מיך ליעב. איך דאַרף נאָר מיט אַ פּינגער אַ ריהר טהאָן, און דאָס פּאָלק וועם מהאָן פאר מיר אַלץ, וואָס איך וועל פערד

אין זיין דאָרף, וואו ער איז, אַ גוטס־בעזי־ צער, היילט ער אליין די פוערים מיט ריצען־ אויל און סאָרא פון אלע קראנקהייטען, און אין זיין געבורטס־טאָג האָט ער אין מיטען דאָרף

זיין געפיהל פון אויפריכטיגקייט און דערגעלאָזט דיענען א גאָטעס־דיענסט, און נאָכדעם געשטעלט א האלבען עמער בראנפען, און דער־ ביי געטראכט, אז אזוי דארף "זיין".

ער ענטוויקעלט אין די פּויערים דעם גע־ פיהל פון גערעכטיגקייט...' ער שקעפט זיי אין געריכט פיר יעדען קקענסטען פערברעכען.

יאָהר־הונדערטע פון לעבען אין גאנץ פער־ שיערענע וועקטען האָבען בעשאַפען אוא גרויסען שטח צווישען דעם פּאָלק און "דער געזעל־ ששפט", או ואָגאר איהר בעסערער טהייל קען אָפט מאָל ניט פערשטעהן די מאסען. נעהמט, צום ביישפיעל, דעם זעלבסטרגעזאלבטען פאָלקס־ מהוער, אינזשעניער פּאַראזניעוו, אין דער ער־ צעהלונג "די נייע ראטשע".

ער און זיין פרוי הויבען אָן צו נעהמען אן אינטערעם אין דעם ארומיגען לעבען, טהוען זיי דאָם אבער אזוי אומגעקומפערט, אז די דארפס־ בעפעלקערונג פערדעכטיגט זיי אין ניט קיין גוטע אבזיכטען.

ווען פאקאזניעוו הויבט אויף די פראגע פון א פארקס־שורע, נעהמען די פויערים ניט און זיין פאָרשלאג. זיי האָבען געדענקט, אז זיי וועלען דארפען פיר דעם חסד טהייער בעצאָהלען מיט געהעכערטע שטייערען, ווי דאס איז געווען דער פאר אין אנדערע דערפער. פאראזניעוו האָט ניט געקענט אריינגעהן אין דער פּסיכאָלאָגיע פון די פויערים, און פון דער אנדערער זיים פערשטע־ הען זיי איהם אויך נים. א מענש, דענקען זיי, וועם דאָך נים אראָבקומען פון דער וויים, און אָנפאנגען צו ארבייטען נאָר פיר זייערע אינ־ טערעסען.

צווישען די פערשיעדענע טיפּען פון כלל־ טהוער און קולטור־טרעגער געפינען מיר אויך ביי טשעכאָוו׳ען דעם "מין", וועגען וועלכען עס איז אזוי גום געזאָגם געוואָרען, אז ער האָם ליעב דעם צוקונפטיגען מענשען, נאָר ניט זיינע מיט־ מענשען, צייט־גענאָסען.

די גאנצע ציוויקיזאציאָן איז פאר זיי א אוצר אן און פיר זיך, זאָגאר אויסערהאלב דער מענשהיים, נאטירליך מים דער אויסנאהמע פון ויי און זייערע געזינונגס־גענאָסען.

אָט איז אונגעפעהר די ררשה, וועלכע עם האלט איינער פון דיעזען סאָרט גייסטיגע אתה־ בחרתנו'יקעס, דער דאָקטאָר בַנאַגאָווא, אין דער ערצעהלונג "מיין לעבען":

פערשטעהט נאָר, אז ווען איהר בוים אַ ...., שוחלע, און טהוט אין אלגעמיינעם גוטעס, טהוט קולטור, פאר דער צוקונפט".

ער אליין טהוט אויך פועלעם אים נאָמען פון דעם "אונבעוואוסטען" געהיימניספולען

טשעכאָוו האָט גוט געזעהן, אז די גאנצע ארביים פון צופעליגע מענשען וועט ניט און קען ניט פיעל אויפטהאָן.

אונטער די עקזיסטירענדע אומשטענדען, אונטער די העלפט זי נאָר צו פֿערשקלאַפען דאָס פאָלק, צו פערציהען די קיים ארום זיין האַלֹז. די קיים ווערט ניט צובראָכען, עס ווערען נאָר צוגעגעבען בווע רוכגעלעד..."

("דאָם הייזעל מים דער שאַלקע").

ער שטעהט פיר א ראריקאלער געועלשאַפט־ ליכער ענדערונג. דאָס זאָגט ער ארוים גאַנץ דייט־ ליך אין "מיין לעבען". אין דער אָט־װאָס־ציטיר־ טער ערצעהלונג "דאָס הייזעל מיט דער שאלקע", קומט ער ארוים כמעט מיט א גאנצען פּלשן, ווי אזא איבערקעהרעניש צו פער־ ווירקליכען, דיכטער־עסטעטען דאַרפען זאָגען מיט א גאנצער סאָציאל־עקאָנאָמישער פּלאַט־ פּאָרמע. טשעכאָוו שטעהט אין דיעזער הינזיכט אויף דער זייט פון די פּאָרטגעשריטענסטע סאָ־ ציאלע דענקער.

זעהט טשעכאָוו א ישועה פיר דעם פאָלק, און וואו זעהט ער זי? אין דעם ענטפער אויף דיעזע פראגען שיינט דער דיכטער צו זיין ווייט ניט אזא פעסימיסט, ווי מען דענקט וועגען איהם. דאָם לעבען פון דעם פאָלק איז שלעכט, שלעכט איצט. עס וועט זיך אָבער געווים ראדיקאל ענדערען צו בעסערען, ווערט ער ניט מיעד צו וויעדערהאָלען.

אין פיעלע ערצעהלונגען, און איבערהויפט אין זיינע לעצטע ווערק, אין די דראמען, זאגט ער נפָכאמפָל און נפָכאמפָל, אז די פראגע פון דער דערמאָהנטער ענדערונג איז נאָר צ ברטגע פון דער צייט.

דאָם פּאָלק דארף נעהמען זיין שיקזאל אין זיינע אייגענע הענד. און טשעכאָוו האָט גע־ גלויבט און געדענקט, אז דער מאַסען־מענש האָט נאָך אין זיך גענוג קרעפטען, ווי טשעכאָוו אליין דריקט זיך אוים, צו זיין דער בויער פון זיין "גרויסער, עההאבענער, גליקליכער צוקונפט".

ער איז אליין געווען פונ'ם פויערען־שטאנד, ער האָט געקענט דעם מאַסען־מענשען, ער האָט געוואוסט, אז טיעף אינ'ם לעצטענ'ם נשמה

איהר דאָם נים פיר די פּויערים, נאָר פאר דער זיינען נאָך פערבאָרגען גוטע קערנער, וועלכע קענען געבען א גוטען וואוקס, אונטער גינסטיגע אונשטענדען.

דאָם פּאָלק אליין שעצט ריכטיג אָפּ די טונ־ קעלע זייטען פון זיין לעבען: "שלעכט זיינען מיר, גיט צו דעמאוו אין דער ערצעהלונג "סטעפ״ : נאָר ער גיט דערויף א פּאָלקאָמענע ערקלעהרונג "אונזער לעבען איז א גרויזאמע, פערלוירענע", און איבעראל ביי טשעכאָוו'ען פערשטעהט דער פּבְּלקס־מענש, וואס עם האָט פערקריפעלט זיין לעבען.

"חטאים זיינען ביי אונז פיעל, — זאָגט — "נייער דאַטשע דער "נייער דאַטשע דער פויער ראדיאן, אין דער פון ארימקיים, פון עלענד, קומם אונז אוים צו בילען ווי היגד".

דער טיעפזעהענדער דיכטער און דענקער טשעכאָוו האָט אונטערשיעדען אין די מאַסען ראם אויסווערטיגסטע און דאָס אינערע.

דאָם לעבען פונ'ם פאָלק האָט אונטער זיך, — זאָגם טשעכאָוו, דאָגם טשעכאָוו, שַ עם מאַכט ניט, אז זיין אויסזעהן איז ניט זעהר קיין איינגענעהמער א. ז. וו., נאָר ווען איהר בעטראַכט איהם גוט, זעהט איהר, אז אין איהם איז פאראן עפעס וויכטיגעס. ער גלויבט אַז די הויפט־זאַך אויך דער וועלט איז אמת, און אַז זיין ישועה, ווי די גאולה פון דער גאַנצער מענשהיים, ליעגם אינ'ם אמת, און דעריבער ליעבט ער גערעכטיגקייט מעהר ווי אַלעס אין דער וועלם".

ער האָט א נשמה, ער האָט א געוויסען, אָבער ער האָט ניט קיין לשון" — וועלען מיר זאָגען מיט די ווערטער פון דעם שוין דערמאָהנ־ טען פויער ראדיאן.

ווי דאם פאָלק שטרעבט מיט זיין גאנצער נשמה צו א בעסערען לעבען אין אלע הינזיכטען, ווייזט טשעכאָוו, צום ביישפּיעל, אין דער ער־ צעהלונג "דער סטאָליער אין א צרה" און פיעלע אנדערע מאָל.

עם איז כאראקטעריסטיש פיר אונזער דיכ־ טער, ווי ער שטעלט זיך אָב אויף אלע גוטע זייטען פונ'ם פאלקס־כאראקטער.

ווען דעמאָוו אין "סטעפּ" אנערקענט, אַז ער אין זיך בעגאנגען שלעכט מיט א קינד אין א געוויםען פאל, האָט ער חרטה דארויף, און רע־ כעכענט, אז ער דארף בעשטראפט ווערען, זאָגט :ער צום קינד

"יערא! נא, נעהם, שלאג!",

ראָס געפיהל פון גערעכטיגקייט איז, נאָּך דער מיינונג פון טשעכאָוו'ען, זעהר ענטוויקעלט ביים מאַסען־מענשען. פּויער ראַדיאן אין "דער נייער דאַטשע" אנערקענט, אז זיינע דאָרפסד לייט זיינען ניט אינגאנצען גערעכט געגען די פּאלאזניעוו'ס, ער גיט דאָס צו, ער בעט נאָר די פרוי פּאלאזניעוו, צו האָבען געדולד מיט די פּויערים:

"האָם געדולד אַ צוויי יאָהר, און עס וועט "היין אַ שוהל, אַן אויסבריקירטער וועג, — נור נישט מיט אַמאָל".

גרוים איז דער דורשט פון דעם פּאָלק נאָּךְ וויסען; ווי הויך עס שעצט יעדען שפּור פּון קענטנים, עראינערט זיך, ווי די פּויערים בעציר הען זיך, אין דער ערצעהלונג מיט דעם זעלבען נאָמען, צו דער גרצמאָטנער קליינער מיידעלע אַלגאַ... און דערפּאַר וואס אָלגאַ האָט צמאָל געלעזען דאָס עַוואַנגעליום, האָט מען זי זעהר געאַכטעט, און אלע האָבען איהר און סאשען געואָגט "איהר".

וועריג ווער עס האָם געגלויבט, וועריג ווער עס האָם פערשטאַנען, — זאָגט משעכאָוו אין אַן אַנדער שטעלע, — אין דער זעלבער צייט האָבען אַלע געליעבט די הייליגע שריפט, געליעבט צערטליך, אָבער קיין ביכער זיינען צערטליך, פייערליך, אָבער קיין ביכער זיינען ניט געווען און עס איז אויך נישט געווען ווער עס זאָל זיי לעזען און ערקלעהרען".

נאָך פּיעלע, פּיעלע ביישפּיעלע וואָלט מען געקענט בריינגען, צו ווייזען, וויפיעל שעהנע און גוטע זייטען טשעכאָוו האָט ענטדעקט אין דער נשמה פון פּאָלק.

ראָס אלעס האָט געבראכט דעם דיכטער צו דער איבערצייגונג, אז דאָס פּאָלס מוז און וועט

זיעגען אין זיין ענדליכען קאמפּף פיר א בעסערען לעבען, ווייל, — זאגט ער —

עס שיינט, אז עס איז ניטאָ קיין קראַפט,..., וועלכע וואָלט געקענט גובר זיין דיעזע מענשען, און אין דער לופט שמעקט שוין מיט זיעג".

מיר שרייבען דאָ ניט איבער טשעכאָוו'ן אלם א קינסטלער, דאָך וועלען מיר בעמערקען, אז דעם דיכמער'ם ליעבע צום פאָלק האָט איהם געמאַכט צו שעטצען אלעס, וואס עס איז פער־בונדען מיט דעם פאָלק. מיט וואס פאר א קונסט און צערטליכקייט פיהרט ער אונז אריין אין די טיעפענישען פון דער נשמה פון דעם איינד פאַכען פּראָסטען מענשען, זיינע צרות און נחמות.

אייניגע ערצעהלונגען, ווי צום ביישפּיעל:
"סטעפּ", "טרוימען", "בענקעניש", "אין א הייד
ליגער נאַכט", בעזונדערע קאפּיטלעך "אין
גראָבען", מיט זיינע שילדערונגען פונ'ם
פאָלקס־מענשען — זיינען, אָהן איבער־
טרייבונג, ליטערארישע פּערל. מיט זייער פּאָרמע,
מיט דער געברויכטער פאלקס־שפּראַד, מיט זייער
בעצויבערענדער איינפאַכקייט, מיט דער אָפענ־
הערציגקייט פון די העלדען, מיט דער גאנצער
שטימונג עראינערען זיי אייך אין טורגעניעוו'ט
שטימונג עראינערען זיי אייך אין טורגעניעוו'ט
"מעמואַרען פון אַ יעגער".

אין דער גרויסער גאלעריע פון זיינע שעהד נע פרויען־טיפּען בעלאַנגען פיעלע צום פּאָלס, ווי, צום ביישפּיעל, די פּויערטע ליפּא פון דער ערצעהלונג "אין גראָבען", וועלכע איז א גרויסעס אונטוֹּדיגעם נאאיוועם קינד.

אונז בלייבט יעצט איבער צו ריידען וועגען דעם קליין בירגער און ארבייטער אין טשער כאָוו'ם שאַפען, — וועגען דעם אן אנדער מאָל.

ל. ב. בודין.

CHOCHOCHO DINNO II CHINO DISCUSSIVO

ספציפליסמישע וופחל־זיעגען.

גרויסע זיעגען, וועלכע די סאר ציאליסטישע פארטיי האָט גער וואונען ביי די לעצטע וואהלען, ווייזען דאָס דער סאציאליזמוס האָט ענדליך "צוגענומען" אין דיעזען לאנד, דאָס ער איז ענדר

פֿאָד געוואָרען א טהייל פונ'ם געוועהנליכען פּאָד

ליטישען לעבען פון דיעזען לאנד. ער האָט ענדליף אויפגעהערט צו זיין א פרעמדע פלאנץ, וועלכע וואקסט נאָר אויסנאהמס־ווייזע, און אונטער אויסעגעוועהנליכע אומשטענדען. די שטעדט און שטעדליך, וואו די סאציאליסטישע פארטיי האָט דיעזען יאָהר ערוועהלט מעיאָרס און אנדערע שטעדטישע בעאַמטע, אָדער וואו און אנדערע שטעדטישע בעאַמטע, אָדער וואו עס איז געצויגען געוואָרען א זעהר גרויסע צאָהל עס איז געצויגען געוואָרען א זעהר גרויסע צאָהל

שטימען, זיינען געוועהנליכע אמעריקאנער שטערט, אהן פרעמדע גהעטאָס, און די אומר שטענדען, וועלכע האָבען געפיהרט צו דיעזע זיעגען זיינען געווען גאַנץ געוועהנליכע פּאָליטי־שע און עקאָנאָמישע אומשטענדען, וועלכע — עס איז צו ערווארטען — וועלען זיך אין דער צו־קונפט אויך ווידערהאלען אין דיעזעלבע און אין אנדערע פּלעצער.

דער וויכטיגסטער פון דיעזע זיעגען איז גער ווען אין סקענעקטעדי, אין ניו יאָרק סטייט. סקענעקטעדי איז ניט א דערפעל אירגענד־וואו אין אן אגריקולטור געגענד, זאָנדערן א גאנץ היבשע אינדוסטריעלע שטאדט. א נאטירליכער צענטער פון פּאָציאליסטישען וואוקס. דאָס ערפרעהליכסטע אין דיעזען זיעג, א ון ד אָ ס ערוועהלונג פון א סאָציאליסטישען אססעמבלי־ערוועהלונג פון א סאָציאליסטישען אססעמבלי־מען. דער סאציאליזמוס וועט פון יעצט אָן זיין פערטראטען אין דער גרעסטער סטייט־לערזשיס־פערטראטען אין דער גרעסטער סטייט־לערזשיס־לייטשור פון דיעזען לאנד, אן אומשטאַנד, וועל־כער איז פאר אונז פיעל וויכטיגער, ווי אלע מעיאָרס און אלדערמען פון זיעבען שטערט, שטערטליף און דערפלעף.

איבערהויפט איז וויכטיג צו געדענקען, דאָס פאר דער סאציאליסטישער פארטיי איז דאָס וויכטיגסטע צו שיקען איהרע פערטרעטער אין די געזעצגעבענדע קערפּערשאפטען פון די סטייטס איז דער נאציאָן אין קאָנגרעס און די סטייט לעדזשיסלייטשורס, אדמיניסטראטיווע פּלעצער זיינען פאר אונז פערהעלטניסמעסיג פון פיעל סלענערער בעדייטונג.

נאָדְ וויכטיגער אָבער איז אונז צו געדענקען, דאָס אין דער יעצטיגער סטאַדיע פון אונזער בע־ וועגונג, ווען מיר קאנען נאָך ניט האָפען צו ערוועהלען אזוי פיעל פערטרעטער, דאָם זיי זא־ לען דורך זיי ער צאָהל קאנען עפעם אויפּ־ טהאָן פאר דעם ארבייטער קלאס, און ווען אפילו די פראקטישע רעזולטאטען פון זייער וואהל פאר דעם ארבייטער קלאם וועלען קומען דורך דער צאָהל סאציאליסטען, וועלכע שטעהען הינטער זיי, איז די וויכטיגסטע אויפגא־ בע פאר אונזער פארטיי צו מאכען סאָציאלים־ טען. עם וואלט געווען א געפעהרליכע זעלבסט־ ענטטוישונג אָנצונעהמען, דאָס אלע, וואָס האָבען געשטימט פאר סאציאליסטישע קאנדיראטען ביי די היי־יאָהריגע וואהלען, זיינען סאציאליס־ טען. עם אין גאנץ נאטירליך, דאָם פּיעלע ניט־

סאָציאליסטען ואלען שטימען פאר אונזערע קאנדידאטען צוליעב צוויי פערשיעדענע אור־ זאכען: די שרעקליכע קאָרופּציאָן, וועלכע הערשט אין די קאפיטאליסטישע פארטייען, די האלטונג פון דיעזע פארטייען אין דער צייט פון "סטרייקס, א. ז. וו. אָבער דיעזע "סימפּאטהייזער און "מיטלויפער" זיינען גוטע קאַנדידאָטען אויף סאציאליסטען. א מענש, וועלכער קאן שטימען פאר דער סאציאליסטישער פארטיי אלס א "פראָטעסט" געגען פאליטישע קאָרופציאָן אָדער א ספּעציעלען עקאָנאָמישען אונרעכט, איז אין אזא גייסטיגען און געפיהלס־צושטאנד, דאָס ער מוז זיין א פערהעלטניסמעסיג לייכטע אויפ־ גאבע איהם צו איבערצייגען, דאָם די גאנצע קאפיטאליסטישע געזעלשאפט איז געבוים אויף עקאָנאָמישען אונרעכט און איז גאנץ דורכגע־ פוילט פון קאָרופּציאָן, און פון דיעוע איבער־ צייגונגען איז בלויז איין שרים צו דער אנערקער נונג פון די וואהרהייטען פונ'ם וויסענשאפטלי־ כען סאציאליומוס, — די געזעצען און טענדענ־ צען פון אונזער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג און רי היסטאָרישע ראָליע פונ'ם פּראָלעטאריאט.

דער אונפערגלייכליכער וואוקם פון דער רייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע איז הױפּט־ זעכליך צו פערדאנקען דעם פאקט, וואס אונזער דייטשע ברודער־פּארטיי האָט פערשטאנען ווי אזוי צו מאכען גוטע סאציאליסטען פון "מיט־ לויפער", סימפאטייזער", און צופעליגע "פּראָ־ םעסטאנטען". דאָס איז יעצט די גרעסטע אויפּ־ גאבע פון דער כאציאליסטישער פארטיי פון אמעריקא. ביז יעצט זיינען אונזערע פּראפּאגאנ־ דאַ־מעטהאָדען ליידער ניט געווען געניעגענד פאר דיעזער אויפגאבע, אבער עם איז צו הֹאָ־ פען, דאָס איצט וועלען אונזערע פראָפּאָגאנדא־ מעטהאָדען זיך ענטוויקלען מיט דער נויטיגער שנעלליגקיים אין דער געווינשטער ריכטונג. אזוי, דאָם פון יעצט אָן וועלען מיר ניט בלויז געהן פון זיעג צו זיעג אים וואהל־טאָג און ערוועהלען קאנדידאטען, ואָנדערן יעדען טאָג פון א גאנץ יאָהר אינ'ם פארגרעסערען פון דער ארמעע פון אויפגעקלעהרטע, ציעל־בעוואוסטע ארבייטער־ סאציאליסטען.

דער איטאַליעניש־טערקישער קריעג, דאָס אינטערנאציאנלע סאַציאליסטישע ביוראָ און די איטאַליענישע סאָציאַליסטען.

דאָם אינטערנאציאָנאלע סאָציאליסטישע 🗓

ביוראָ האָט ארויסגעלזאָען אַ פּראָקלאַמאַציאָן, אין וועלכער דער איבערפאל פון איטאליען אויף טריפּאָלי ווערט ענערגיש פערדאַמט. אונטער אַנ־ דערעס זאָגט דאָס א. ס. ב. :

"דער איבערפאל פון איטאליען אויף טרי פּאָלי קאָן ניט ענערגיש גענוג פערדאמט ווערען פון יעדען איינעם, וועמען דער וועלט־פריעדען ליעגט אם הארצען. קיינמאָל פּילייכט האָט די רויבערישע פּאָליטיק פון קאפּיטאליזמוס זיך ניט אזוי ארויסגעצייגט אין איהר גאנצער מיאוס'ער נאקעטקייט, אפילו אָהן א היפּאָקריטישען־שליי־ ער, ווי אין דיעזען פאל. קיין מאָל איז ניט גע־ מאכט געוואָרען וועניגער אָנשטרענגונג צו געפי־ נען כאָטש אַ שאָטען פון ענטשולדיגונג פאר א געוואלט־מועלע שטעהט ביים אָנפּאַנג פון א גרויסער רעפאָרם־בעוועגונג".

דאָס א. ס. ב. פאָדערט דאַן אויף די אינד טערנאַציאָנאַלע ארבייטערשאַפּט זיך איינשטי־ מיג אויפצוהויבען אין פּראָטעסט געגען דיעזען רויבערישען קריעג.

דאָס א. ס. ב. האָט געטאָן זיין פליכט, און האָפענטליך וועט די אינטערנאַציאָנאַלע ארביי־טערשאַפט אויך איהר פליכט טהאָן. ליידער האָט די סאָציאַליסטישע ארבייטערשאַפט, וועלכע איז דאָ הויפּטזעכליך פעראינטערעסירט, די אי־דאָס מוזען מיר מודה זיין, ווי שווער עס זאָל אונז ניט זיין. ווען די איטאַליענישע סאָציאַליס־אונז ניט זיין. ווען די איטאַליענישע סאָציאַליס־טען וואָלטען געווען געטאָן זייער פּליכט, וואָלט דער קריעג, וואַהרשיינליך, ניט געווען אויסגעד בראָכען, זיכער ניט מיט דער ברוטאַלער אונ־פערשעהמטהייט, מיט וועלכער ער האָט אויסגעד בראָכען און מיט וועלכער ער ווערט יעצט גע־פיהרט.

מיר האָבען שוין לעצטען מאָנאט אויפּר מערקזאַם געמאַכט אויף דיעזער מערקווירדיגער אונפערשעמטהייט, אויף וועלכער דאָס א. ס. ב. צייגט אָן, און האָבען אויסגעדריקט די מיינונג, דאָס אזא אונפערשעמטהייט איז מעגליף געד ווען בלויז צוליעב די ספּעציעלע אומשטענדען, וועלכע הערשען יעצט אין דער איטאליעני־שער סאָציאליסטישער בעוועגונג. אונזער מייד נונג איז געווען בעגרינדעט אויף דער אלגעמיי־נער לאַגע פון איטאליענישען סאָציאליזמוס. נער לאַגע פון איטאליענישען דער אלגעמייד נער לאַגע פון איטאליענישען דער אלגעמייד דער אַגע פון מיטאליענישען דער אַגעמייד דער אַגע פון מיר יעצט ווידערהאָלען, דיעזע מיינונג מוזען מיר יעצט דורכגער געכרעס ווי מיר האַבען אויפמערקזאַם דורכגער

לעזען די בעריכטען אין דער סאָציאַליסטישער פּרעסע וועגען דער האַלטונג פון די איטאַליער נישע סאָציאַליסטען אין דיעזען פּאַל.

קורץ געפאסט, איז די לאגע אין דער אי־ טאַליענישער סאָציאַליסטישער ארבייטער־בע־ וועגונג די פּאָלגענדע: קיין אמת'ע סאָציאַליס־ טישע בעוועגונג, וועלכע זאָל זיין בעגרינדעט אויף אמת'ע סאָציאַליסטישע פּרינציפּען און פערפּאָלגען אַ'ן אמת'ע סאָציאַליסטישע טאַקטיק, איז אין איטאַליען יעצט כמעט ניטאָ. די "פּראַק־ טישע" אַפּאַרטוניסטישע פיהרער פון דער אי־ טאַליענישער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי האָבען אזוי לאַנג געפיהרט, אָדער פערפיהרט, ביז די איטאַליענישע ארבייטער־בעוועוונג האָט זיך גע־ מוזט צושפאלטען אין צוויי טיילען: א רעפאר־ מיסטישע פּאָליטישע פּאַרטיי, וועלכע טראָגט דעם נאָמען "סאָציאַליסטיש", וועלכע איז אָבער אין אמת'ן, וועניגסטענס וואס אנבעלאנגט איהר אָפיציעלער פיהרערשאַפט, זעהר ווייט פון סאָ־ ציאַליסטיש, און א'ן אַנטי־פּאָליטישע סינדיקאַ־ ליסטישע בעוועגונג. ביידע זיינען פאר די וויכ־ טיגסטע צוועקען פון א'ן אמת'ער סאָציאַליס־ טישער בעוועגונג גאַנץ נוצלאָז, און פאר דער איטאַליענישער קאַפּיטאַליסטישער רעגיערונג ווי געוואונשען. די פּאָליטישע פּאַרטיי איז די רעגיערונג'ם פריינד און שטיצע, און די סינדי־ קאַליסטישע בעוועגונג איז מאַכטלאָז, ווייל זי איז אַנטי־פּאָליטיש. אונטער אַזעלכע אומשטענ־ דען האָט די קאַפּיטאַליסטישע רעגיערונג אַ פרייע האַנד, און דאַרף אפילו ניט אָנטאָן דעם . היפּאָקריטישען שלייער", וועלכען דאָס א. ם. ב. דערמאָהנט אין זיין פּראָקלאָמאַציאָן.

און די פּאַקטען האָבען בעוויעזען, דאָס דער
היפּאָקריטישער שלייער" איז, אונטער דיעזע
אומשטענדען, געווען א'ן איבערפליסיגער לוקד
סוס־אַרטיקעל. ניט א רעפּאָרמיסטישע פּאָליטיד
שע פּאַרטי און ניט א'ן אנטי־פּאָליטישע סינדי
קאַליסטישע בעוועגונג זיינען מסוגל צו ענטוויק
לען דעם סאָציאַליסטישען גייסט פון אינטער
לען דעם סאָציאַליסטישען גייסט פון אינטער
גאַציאָנאַלער ארבייטער־ברודערשאַפּט, וועלכער
זאָל קאָנען פערהינדערען אַ מלחמה, אָדער, וועד
ניגסטענס, צו צווינגען די רעגיערונג צו פער
שלייערען די קאַפּיטאַליסטישע רויב־און־מאָרד־
ניער, וועלכע איז איהר אמת'ע אורזאַכע.

ווען דער קריעג האָט געהאַלטען אין אוים־ ברעכען, האָבען די אָפּיציעלע אינסטאַנצען פון דער אָפּיציעלער סאָציאַליסטישער פֿאַרטיי דער אָפּיציעלער

טיילווייזע אין גאַנצען געשוויגען און טיילווייזע אָפיציעל "פּראָטעסטירט", — נאטירליך אויף א "פראקטיש"־אפארטוניסטישען שטייגער, ווי גוטע "סיטיזענס" און פּאַטריאָטען, ניט ווי, צום ביישפּיעל, די "ווילדע", "אונפעראַנטוואָרטליכע" מאַרקסיסטען וואָלטען געטאָן. און זייט דער קריעג האָט אויסגעבראָכען, האַלטען זיי אין איין רער די רעד — און אונטערשטיצען די רעד — און אונטערשטיצען די רעד גיערונג. אייניגע פון זיי, אלם קאָנזעקווענטע איטאַליענישע "סיטיזענס" און פאטריאָטען, האָ־ בען זאָגאר ארונטערגעוואָרפען דעם "היפּאָקרי־ טישען שלייער" פון ארבייטער־סאָלידאַריטעט, און ערקלערען אָפען, דאָס זייערע סאָציאליסטי־ שע פריעדענס־פרינציפען זיינען גילטיג בלויז פאר'ן קריעג און נאָכ'ן קריעג. וועה־ רענד דעם קריעג אָבער איז: "איטאַליען איבער

וועניגסטענס עהרליך און אָפענהערציג.

די "בריטישע סאָציאַליסטישע פארטיי".

אָנפאנג אָקטאָבער האָט אין ענגלאַנד שטאַטגעפונען א "פעראייניגונגס־קאָנפערענץ", וועלכע האָט געהאַט דעם צוועק צו פעראייניגען אלע סאָציאליסטישע אָרגאַניזאַציאָנען פון גרויס־ בריטאניען אין איין גרויסע סאָציאליסטישע פארטיי מיט א סאָציאַליבטישער פּראָגראַם און ש סאָצישליסטישער טאַקטיק. דאָס אואַ פּאַרטיי איז אבזאָלוט נויטווענדיג אין ענגלאַנד, ווייסט נאטירליך יעדער סאָציאליסט, וואָס איז בע־ קאנט מיט די ענגלישע צושטענדען. די "סאָציאַל־ דעמאָקראטישע פּארטיי" (געוועזענע "סאָציאל־ דעמאָקראַטישע פעדעראַציאָן") ענטהאַלט אין זיך זעהר פיעלע אנגעזעהענע און פעהיגע סאָ־ ציאליסטען. זי איז אָבער קיין מאָל ניט געווען קיין פּאָליטישע פּארטיי אינ'ם ווירקליכען זינען פונ'ם וואָרט. אין דער לעצטער צייט האָט זי פערלאָרען איהר גאַנצען אַנזעהן אפילו צווישען איהרע אייגענע אנהענגער צוליעב דער אונגליק־ זעליגער מארינע־טאקטיק פון איהרע וויכטיגסטע פיהער. די "אינדעפענדענט לייבאָר פארטיי" איז א ווירקליכע פּאָליטישע פארטיי, ליידער אָבער איז איהר סאָצישליזמוס אזוי וושסערדיג, או איין גאָט ואָל זיך מרחם זיין. דאָס האָט גער פיהרט דערצו, דאָס פיעלע סאָציאַליסטישע אָר־ גאַניזאַציאָנען זיינען איבערהויפּט געשטאַנען פון דער ווייטקן פון ביידע פארטייען.

אין דער לעצטער צייט איז אין דער "אינ־ דעפענדענט לייבאָר פארטיי" פאָרגעקומען א שטיק אינערליכע רעוואָלוציאָן. פיעלע מיטגליע־ דער זיינען שטארק אונצופריעדען מיט די פיה־ רער, וועלכע שלעפען זיך נאָך אין פארלאמענט נאָך די קאָנסערוואַטיווע טרייד־יוניאָניסטען פון דער "לייבאָר־פּאַרטי", וועלכע מאַכען פון דער "לייבאָר פארטי" אַ נאָכשלעפעניש פון דער ליי בעראלער פארטיי, וועלכע פיהרט יעצט אָן די רעגיערונג פון ענגלאנד. אויף דער פאר־א־יאָה־ ריגער קאָנפערענץ פון דער "אינדעפענדענט לייבאָר פארטי", איז די קריטיק אויף די פיהרער געווען אזוי שארף, דאָס פיער פון די וויכטיגר סטע פיהרער, צווישען זיי אויך קעיר הארדי, האָבען געפונען פאר נויטהיג צו רעזיגנירען פון דער עקזעקוטיווע. פיעלע האָבען דאן אָנגעהוי־ בען צו האָפען, דאָס עס וועט זיין מעגליך צו פעראייניגען ביידע סאָציאַליסטישע פּארטייען און די שלע איבריגע סאָצישליסטישע אָרגשניזש־ ציאָנען אין איין גרױסע רעװאָלוציאָנערע סִאָּ־ ציאליסטישע פארטיי. די ס. ד. פ. האָט גענו־ מען די איניציאטיווע און האָט פעררופען א'ן אויף צוועק. אויף אייניגונגס־קאָנפערענץ" צו דיעזען צוועק. אויף דיעזער קאָנפערענץ איז בעשלאָסען געוואָרען צו גרינדען א נייע סאָציאַליסטישע פארטיי אונ־ טער דעם נאָמען "בריטישע סאָציאַליסטישע פארטיי". דיעזער בעשלום איז פאָרגעלעגט גע־ וואָרען צו די פערשיעדענע סאָציאליסטישע אָר־ גאניזאציאָנען צור אָבשטימונג. און עם שיינט, דאָם די אָרגאַניזאַציאָנען, וועלכע האָבען זיך בער טייליגט אין דער קאָנפערענץ, וועלען דעם בעד שלום בעשטעטיגען.

ליידער וועט דיעזע נייע פּארטיי אויך ניט רעפּרעזענטירען די פעראייניגטע סאָציאַ־ליסטישע קרעפטען פון בריטאַניען. ווייל די איגדעפּענדענט לייבאָר פּארטיי" האָט זיך ענט־זאגט אין דער קאָנפערענץ אנטהייל צו נעהמען, אָבוואָהל איינצעהנע ברענטשעס פון דיעזער פּארטיי זיינען אויף דער קאָנפערענץ יא געווען פערטראָטען. יעדענפאלס אָבער וועט ז" אָרגאַ־ניזירונג פון דיעזער פּארטיי, וועלכע וועט פער־אייניגען אַלע סאָציאַליסטישע עלעמענטען א אייניגען אַלע סאָציאַליסטישע עלעמענטען א חוין דער "אינדעפענדענט לייבאָר פּארטי", זיין אוויכטיגער שריט צו א'ן ענדליכער פעראייני־גונג פון אלע סאָציאליסטישע קרעפטען פון גונג פון אלע סאָציאליסטישע קרעפטען פון גונג פון אלע סאָציאליסטישע קרעפטען פון

לשנד.

די קפנווענשפן פון דער א. פ. אוו ל. רי קאָנווענשאָן פון דער "ממעריקאן פע־ דעריישאָן אָוו לייבאָר", וועלכע ווערט יעצט אָבּ־ געהאַלטען אין אטלאַנטאַ, דושאָרדושיא, בעד ווייזט וויעדער ווי גרוים עם איז דער זומפּף, אין וועלכען די פריידיוניאָן בעוועגונג פון דיע־ זען לאַנד איז פערקראָכען, און ראָס עס איז דערוויילע פאראן זעהר וועניג האפנונג, דאָם זי וועט פון דיעזען זומפּף ארויסקריכען אין דער נאָהענטער צוקונפט. די אַלטע פיהרער מיט מר. גאָמפערס'ען אַ'ן דער שפּיצע זיינען וויעדער ערוועהלט געוואָרען איינשטימיג און וועלען וויי־ טער פיהרען די גרענדע, אויפ'ן אַלטען גוט־בע־ קאַנטען שטייגער. די ערוואַרטעטע רעוואָלטע געגען דער פערדערבליכער קאָנסערוואַטיווער פיהרערשאפט פון דער גאָמפּערפּ'שער קליקע, וועלכע האַסט די סאָציאַליסטען און ראַדיקאלע ארבייטערפיהרער פיעל מעהר אלם די פער־ ביסענסטע ארבייטער־פיינדע פונ'ם קאפיטא־ ליסטישען לאַגער, האָט געגלענצט טיט איהר אבוועזענהייט. די גאָמפּערס'שע פיהרערשאַפט איז גוט־געהייסען געוואָרען, אפילו די פּאַרטנער־ שאַפט מיט דער "סיוויק פעדעריישאָן". די האָפּ־ נונגען אויף א נייער ערא אין דער אמעריקא־ נער ארבייטער־בעוועגונג, וועלכע אייניגע פון אונז האָבען געהאַט זייט דעם בעשלוס פון דער לָעצטער קאָנווענשאָן פון דער מיינער'ם יוגיאָן, זיינען דערוויילע נים מַקוים געוואָרען.

ליידער האָבען די כאָציאליסטען, וועלכע זיינען געווען אויף דיעוער קאָנווענשאָן, נים פערשטאַנען זייער אויפגאַבע, און האָבען דא־ רום ניט ערפילט זייער פליכט אין דיעזער סי־ טוצציאָן. מיר מיינען ניט צו זאָגען, צו די סאָ־ ציאַליסטען האָבען בעדארפט אריינבריינגען סאָד ציפליסטישע רעזאָלוציאָנען, זוי דאָס פלעגט פ מאָהל געטאָן ווערען. מיר האַלטען אַועלכע סאָ־ ציאַליסטישע דעמאָנסטראַציאָנען פאר ניט וויכ־ טיג. עם זיינען אָבער אויף דיעזער קאָנווענשאָן ישוין פאָרגעקומען פיעלע פראַגען, ביי וועלכע די סאָצישליסטען האָבען געהשט געלעגענהייט גענוג אויפמערקואם צו מאכען די דעלעגאטען און די גאנצע ארבייטער־קלאס פון לאנד אויף די פערפעהלטע טאקטיק פון דער ביזהעריגער פיהרערשאפט, און אויף דער נויטווענדיגקייט פון א ציעלבעוואוסטער און קלאסענבעוואוסטער

עם וואָלט געווען א גאנץ לייכטע זאך פאר

א'ן אינטעליגענטען סאָציאליסט צו בעווייזען די אבסאלוטע נויטווענדיגקייט פון אזא טאקטיק אפילו פון דעם ריין טרייד־יוניאניסטישען. שטאנדפונקט. אין דער צייט, ווען דער גרעס־ טער טייל פון גאָמפערס'ס רעפּאָרט אפילו בע־ האנדעלט אועלכע אלגעמיינע גרינדליכע פּאָלי־ טישע פראגען, ווי די קאורטס א. ד. ג. איז איינ־ פאַך אַ שאַנדע, דאָס די אַנװעזענדע סאָציאַ־ ליסטען זאָלען ניט קאָנען אָדער ניט וועלען גע־ פינען קיין געלעגענהיים אויפמערקזאם צו מא־ כען אויף דעם אלגעמיינעם כאראקטער, וועל־ כען שלע קעמפפע פון דעם ארבייטער־קלאס, אפילו אונטער דער קאָנסערוואַטיווסטער פיה־ רערשאַפּט, מוזען אָנגעהמען. דאָס נאָך אואַ בע־ ריכט פון גאָמפּערס'ען אליין זאָל די קאָנווענ־ שאָן גוט־הייסען די "פּאַני־בראַטסטוואָ" מיט דער "סיוויק פעדעריישאָן" איז איינפאַך איין אונגעהייערליכקיים. און אזא בעשלום וואָלם געווען גפנץ אונמעגליך, ווען די פנוועזענדע סאָ־ ציאליסטען וואָלטען געווען געהאט די אינטע־ ליגענין דיעזע פראגען פאר די דעלעגאַטען ריכד טיג צו בעלייכטען. מיט דער קאָרופּציאָן פון אייניגע פיהרער קאָן מען אַזאַ ערשיינונג ניט ערקלערען. די ווירקליכע אורזאַכע קאָן און מוז זיין אונפערשטאַנד. די "אַמעריקען פעדעריישאָן אוו לייבאָר" איז א'ן ארבייטער־אָרגאַניזאַציאָן. די דעלעגאַטען פיהלען, דארום אינסטינקטיוו ווי ארבייטער. עס איז די אויפגאַבע פון סאָצי־ אליסטען דיעזעס געפיהל צו בריינגען אין פער־ בינדונג מים דער נויטהיגער אינטעליגענץ. ליי־ דער האָבען די סאָציאליסטען דיעזע אויפגאַבע ניט ערפילט.

די קאורטס אין אונזער פּאָליטישען לעבען.
די קאורטס־פראגע ווערט פון טאָג צו טאָג אלץ מעהר פּראָמינענט אלס טאגעס פראגע אין אונזער פּאָליטישען לעבען. דאָס גאַנצע לאַנד קאָכט יעצט מיט דיעזער פראַגע. אין מיטען פון דיעזען זומער איז אין סענאט, אין וואַשינגטאָן, פאָרגעקומען איבער דיעזער פראַגע איינע פון די גרעסטע דעבאַטען, פאר א גאַנץ לאַנגער צייט. וועהרענד דיעזער דעבאַטע האָט סענאטאָר אָוען פון אַקלאַהאַמא ערקלערט, דאָס די קאָנסטיטו־פון איס די קאָנסטיטו־קלערען געזעצע "אונקאָנסטיטוציאָנעל". (ווי עס שיינט האָט סענאַטאָר אָוען ניט געלעזען "גענאָד שיינט האָט סענאַטאָר אָוען ניט געלעזען "גענאָד סע" גהענט'ס אַרטיעל, אין וועלכען עס ווערט

פרעזידענט.

בעוויזען באותות ומופתים, אז די קאָנסטיטור שאָן גיט די קאָורטם יאַ דאָם העכט). ליידער האָט סענאַטאָר אָוען ניט געהאַט דעם מוטה צו פערלאַנגען, אוֹ דער קאָנגרעם זאָל ביי די קאָורטם עם צונעהמען. און ער האָט זיך בעגנוגענט מיט אַ פאָרשלאַג, דאָס דער קאָנגרעס זאָל האָבען דאָס רעכט אָבצוזעצען די ריכטער פונ'ם סופּד רים קאָורט, ווען דער קאָנגרעס איז מיט זיי ניט צופריעדען, און דאָס די קלענערע פעדעראַלע ריכטער זאָלען ערוועהלט ווערען פון פאָלק אויף פיער יאָהר אנשטאָט דעם, ווי זיי ווערען יעצט אָנגעשטעלט פונ'ם פּרעזידענט אויפ'ן גאַנצען לעבען. אויף וויפיעל סענאַטאָר אָוען׳ם פאָרשלאַג איז פראַקטיש, און וואָס דער פועל־יוצא וואָלט געווען, ווען מען זאָל איהם קאָנען דורכפיהרען, איז ניט דאָ דער פּלאַץ צו אונטערזוכען. פאר אונז איז בלויז אינטערעסאנט דער פאקט אליין, דאָס א יונייטעד סטייטס סענאַטאָר זאָל אין סענאט אָפיציעל מאַכען אואַ פאָרשלאג. און די רעדע, וועלכע סענאַטאָר אָוען האָט געהאַלטען איז נאָך אינטערעסאַנטער פון זיין פאָרשלאַג. עם וואָלט ניט געשאַדט, ווען די סאָציאַליסטען וואָלטעוֹ פערברייטעט אונטער די מאַסען דיעזע רעדע אָדער אויסציגע פון איהר.

צו דער זעלבער צייט האָט סענאַטאָר באורן, פון ארעגאן, אריינגעבראַכט אינ'ם יונייטעד־ סטייטם סענאַט אַ פּאָרשלאַג, אַז מען זאָל בע־ שרענקען דאָס רעכט פונ'ם סופרים קאָורט צו ערקלערען געזעצען פלס "אונקאָנסטיטוציאָנעל", וועניגסטענס אויף אזוי פיעל, דאָס עס זאָל קאָ־ נען געטאָן ווערען בלויז ווען אַלע מיטגליערער פון דיעוען קאָורט זיינען איינשטימיג. יעצט ענטשיידעט דער סופרים קאָורט מיט מאַיאָרי־ טעט. און די מעהרסטע וויכטיגע סאָציאַלע גע־ זעצען, וועלכע זיינען ערקלערט געוואָרען פאר "אונקאָנסטיטוציאָנעל" פונ'ם סופּרים. קאָורט, זיינען ענטשיעדען געוואָרען דורך אַ מאַיאָרי־ טעט, און א מינאָריטעט האָט געשטימט דא־ געגען. דיעזע אלע געזעצען וואָלטען דארום פער־ בליבען קאָנסטיטוציאָנעל, ווען איין איינשטימי־ גע ענטשיידונג וואָלט געווען נויטהיג אום. צו ערקלערעו א געזעין אונקאָנסטיטוציאָנעל.

מים איין וואָרם: אונזער וועלטעל שלאָפּט ניט. א חוץ די סאָציאליסטען, נאטירליך. אונ־ טער דעם איינשלעפערענדען איינפלוס פון אונ־ זער שלעפערינער נאַציאָנאל - עקזעקוטיווע

שלאָפט זיך אזוי רוהיג און געלאַסען, אַז עס איז אַזש אַ מחיה נפשות...

די קאָנפערענץ פון די אינסורגענטען.

רי קאָנפערענץ פון די "אינסורגענטען",
וועלכע האָט שטאַטגעפונען אין מיטען אָקטאָבער
אין שיקאגאָ, האָט אויפגעטהאָן צוויי זאַכען: ער־
שטענס האָט זי ארויפגעשטעלט די טראָסט־
פראַגע אויף איהר פּראָגראַס, און צווייטענס איז
זי מיט דיעזען פּראָגראַס אָפיציעל אריינגעטרע־
זי מיט דיעזען פּראָגראַס אָפיציעל אריינגעטרע־
טען אינ'ם נעקסט־יעהריגען קאמפּיין דורך דעס,
וואָס זי האָט אָפיציעל ארויסגעשטעלט סענאַ־
טאָר לא־פּאללעט אַלס איהר קאַנדיראַט פאר

מיט דעם, וואָס די אינסורגענטען האָבען אָפיציעל אויפגענוכיען די טראָסט־פראַגע אויף זייער פּראָגראם, האָבען זיי דיעזע פראַגע גע־ "מאַכט פאר א'ן אונפערמיידליכע "אישיו אינ'ם נעקסטען פרעזידענטשאַפטס־קאַמפּיין. די טראָסט־פראַגע איז, מאָמענטאַן, זייט די טראָסט־ ענטשיידונגען פונ'ם סופרים קאורט לעצטען מאַי, איינע פון די וויכטיגסטע פּאָליטישע פראַ־ גען פון לאַנד. פיעלייכט די וויכטיגסטע נאָד דער פראַגע פון די קאָורטס. דערצו איז דיעזע פראַגע נאָך אזוי פערקניפט און פערבונדען מיט דער פראַגע פון די קאָורטס, אַז זי איז אליין א שטיק קאָורטם־פראַגע. עם איז דארום געווען קלאָהר זייט דעם פופצעהנטען מאַי, ווען די סטענדערד אָיל טראָסט־קיים איז ענטשיעדען געוואָרען פונ'ם סופּרים קאָורט, דאָס דיעזע פראגע וועט שפּיעלען אַ גרויסע ראָלע אין די געקסט־יעהריגע עלעקשאָנס. יעצט זיינען דיעזע ערוואַרטונגען געוואָרען אַן אָפיציעל־בעשטעטיג־ טער פאקט.

מיט דער נצמינצציאָן פון לא־פאללעט האָט די אינסורגענטען־בעוועגונג אינערהאלב דער רעפּובליקאנער פּארטיי אָנגענומען אַ דעפיני־ טיווע פּאָרמע, און האָט ארויסגעשטעלט, אזוי־ צו־זאָגען, — א׳ן אייגענעס פלאג. ווי ווייט דיע־ זע בעוועגונג וועט געהן: אויב זי וועט בלויז זע בעוועגונג וועט געהן: אויב זי וועט בלויז מאכען א דעמאָנסטראציאָן, אָדער וועט ווירק־ ליך אינסצענירען אַ רעוואָלטע געגען די קאָנ־ סערוואטיווען און רעאַרציאָנערען, וועלכע האָבען ביז יעצט געפיהרט די גרענדע אין דער רעפּוב־ ביז יעצט געפיהרט די גרענדע אין דער רעפּוב־ ליקאַנער פּארטיי, איז יעצט שווער פאָראייסצו־ זאָגען. יעדענפאַלס, פערדיענט דיעזע בעוועגונג, אז מען זאָל זי גענוי בעאָבאַכטען.

די צוקונפט", און די אנדערע סאָציאלים־ טישע אָרגאַנען, וועלכע האָבען שטארק קריטיר קירט די אונסאָציאַליסטישע פּונקטען פון גענ. בערגער'ם "אָלד איידוש פענשאָן בילל", האָבען דאָם רעכט זיך צו גראטולירען אויף דעם גרוי־ ־סען זיעג, וואָס זיי האָבען געוואונען. די נאַציאָ־ נאַל־עקזעקוטיווע פון דער סאָציאַליסטישער פארטיי האָט ענדליך געמוזט אַכט נעהמען אוִיף די פיעלע פּראָטעסטען פון דער סאָציאַליסטי־ שער פּרעסע און סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציאָ־ נען געגען דעם בילל, ווי גענ. בערגער האָט איהם אריינגעבראַכט אין קאָנגרעם. ווען לאָקאַל ניו־ יאָרק האָט צוערשט פּראָטעסטירט געגען דיע־ זען בילל, האָט דאָס נאַציאָנאַל עקזעקוטיוו קאָ־ מיטע געענטפערט מיט אַ רעזאָלוציאָן, אויפּפּאָ־ דערענדיג אַלע פּארטיי אָרגאַניזאַציאָנען אָנצו־ פיהרען אַ ספעציעלע אַגיטאַציאָן פאר'ן בילל. די אַנטוואָרט פון דער פּארטיי אויף דיעזער אויפפאָדערונג איז אָבער געווען אַזעלכער, דאָס אפילו אונזער נאציאנאל עקזעקוטיוו קאמיטע, פון וועלכען געג. בערגער איז אליין א מיטגליעד, האָט זיך געמוזט אין אַכט נעהמען. אויף דער לעצטער זיצונג האָט דאָס קאָמיטע ענדליך בע־ שלאָסען דיעזע פּראָטעסטען אָפיציעל גוטצוהיי־ סען. עם האָט גענ. בערגער'ן אָפּיציעל אויפּגע־ פאָדערט זיין בילל צו אַמענדירען אין די פּונק־ טען, אין וועלכע ער איז פון די גענאָסען קרי־ טיזירט געוואָרען.

אַ גרויסער, אַבער אונפאַלשטענדיגער זיעג.

ליידער האָט דאָס נאציאָנאל עקזעקוטיוו קאָמיטע ניט אויפגעפאָדערט גענ. בערגער'ן דעם הסיטיזענשיפ" פּונקט, וועלכער איז געווען דער הויפּט־פּונקט פון די פיעלע פּראָטעסטען, אין גאַנצען ארויסצואווארפען.

זיי זיינען איינגעגאַנגען אויף א קאָמפּראָר מים. לויט דעם בעשלום פון דער נאציאָנאלר עקזעקוטיווע זאָל זיין בערעכטיגט צו אַ פּענשאָן יעדער, וואָם האָט געוואָהנט אין לאַנד צוואַנציג יאהר אויב ער איז א סיטיזען אָדער האָט עהרר ליְדְ בעמיהט צו ווערען אַ סיטיזען. און אַלס בעווייז, אַז ער האָט זיך "עהרליך בעמיהט" צו בעווייז, אַז ער האָט זיך "עהרליך בעמיהט" צו ווערען אַ סיטיזען, דארף ער צייגען די "ערשטע פּייפּערם". דאָס וואָלט שוין געווען צו דערליי־דען. ווען... ווען יעדערער וואָלט געקאָנט קרי־דען. ווען... ווען יעדערער וואָלט געקאָנט קרי־גען "ערשטע פּייפּערם". ליידער זאָגען אָבער אונ־זערע געזעצען, אַז די אנגעהעריגע פון די זאָגע־נעלט "געלע ראַסען", ד. ה. כינעזער, יאפּאנער

זער, הינדוס, אראבער, א. ד. ג. קאָנען ניט קריר גען קיין "עהשטע פּייפּערס", ווייל זיי קאָנען איבערהויפּט ניט ווערען קיין סיטיזענס. דאָס נאַציאָנאַל עקזעקוטיוו קאָמיטע האָט אלזאָ אַנדערקאָנט אַז דער "סיטיזענשיפּ" פּונקט מוז אָבּדעשאַפט ווערען, אָבער בלויז פאַר די "העכערע ראַסען". די "נידריגערע ראַסען" בלייבען פונים סאָציאליסטישען גן דערן אויסגעשלאָסען. פּרינצי פּיעל איז אלזאָ דער בילל מיט׳ן פרינצי פּונקט אזוי שלעכט ווי אָהן דעם אמענדמענט פּונקט אזוי שלעכט ווי אָהן דעם אמענדמענט.

עם איז צו האָפען, דאָס די פּאַרטיי וועט זיך אויף דיעועו קאָמפּראָמים ניט אריינלאָזען, און וועט פאָדערען, דאָס דער בילל זאָל פּרינ־ ציפּיעל אומגעענדערט ווערען, און דאָס די אונ־ סאָציאַליסטישע ראַסען־אונטערשיעדע זאָלען פון איהם אין גאַנצען ארויסגעוואָרפען ווערען. לאָ־ קאל ניו־יאָרק ס. פ. האָט זיך שוין אויסגעשפּראָ־ כען אין דיעזען זינען. זונטאָג, דעם 19טען נאָ־ וועמבער האָט לאָקאַל ניו־יאָרק אָבגעהאַלטען אַ ספעציעלע אַלגעמיינע פערזאַמלונג אום דיעזע פראגע צו דיסקוטירען. גענ. הילקוויט האט פאָרגעשלאָגען א רעזאָלוציאָן, וועלכע האָט אוים־ געדריקט צופריעדענהייט מיט'ן בילל ווי ער איז פון דער נאַציאָנאַל עעקזעקוטיווע אַמענדירט געוואָרען און פערפליכטעט זיך צו ארבייטען פאר'ן בילל אין דיעזער פאָרמע. נאָדְ אַ לאַנגער דיםקוםיאָן, וועחרענד וועלכער דער שרייבער פון דיעזע ציילען האָט ערקלעהרט וואָס דער מענדמענט" פון דער נאציאנאל עקזעקוטיווע, בעדייטעט, האָט די פערזאַמלונג זיך ענטזאגט דיעזע רעזאָלוציאָן אָנצונעהמען, און האָט אָנ־ גענומען אַ רעזאָלוציאָן, וועלכע פאָדערט אויף די נפציאנפל־עקזעקוטיווע אויסצוארבייטען א נייעם בילל, אין וועלכען די בערעכ־ טיגטע קריטיק פונ'ם יעצטיגען בילל זאל בעד ריקזיכט ווערען.

די יעניגע, אלזאָ, וועלכע ווילען, אז דער ערשטער סאָציאליסטישער בילל אינ'ם אמעריד קאנגרעס זאָל זיין אַ ווירקליף־סאָציאליס־טישער, און ניט א'ן אפּארטוניסטיש־נאטיַוויס־טיש־פרעמדען־פרעסערישער, מוזען ענערגיש ארד בייטען דאפיר, דאָס די נאציאָנאל־עקזעקוטיווע זאָל בעאיינפלוסען גענ. בערגער'ן, ער זאָל אלע אונסאָציאליסטישע פּונקטען פון זיין בילל אין גענצען אַרויסווארפען. דאָס איז אַ פַּרינציפּיעַלע גענצען אַרויסווארפען. דאָס איז אַ פַּרינציפּיעַלע

פראגע, און מוז פרינציפיעל ענטשיעדען וועד רען. קיין קאָמפּראָמים!

פערריידען די צייהן און סמראשונקעם. אין די לעצטע עטליכע וואָכען פיהרט גענ. רובינאוו א פּאָלעמיק מיט גענ. בערגער'ם פרי־ וואט־סעקרעטער, וו. דוש. גהענט, איבער גענ. בערגער'ם אָלָד איידוש פענשאָנם בילל. גענ. רובינאוו האט געפאדערט, אַז גענ. בערגער אָדער זיין סעקרעטער זאָלען ענטפערען אויף די אַ ר־ גומענטען, וועלכע דער שרייבער פון דיע־ זע ציילען האָט פאָרגעבראַכט אין דער "צו־ קונפט" און אינ'ם "קאָלל" געגען דעם אונפער־ שעהמטען סיטיזענס־פונקט פון דיעזען בילל. אָנפּאַנגם האָט מר. גהענט געפּרובירט אויף גענ. רובינאוו זיין אלט־בעקאנטע מעטאָד פון "פער־ רערען די צייהן". ווען גענ. רובינאוו האט אר־ גומענטירט געגען "סיטיזענס", האט זיך מר. גהענט געמאַכט ניט־הערענדיג און האָט גע'־ דרש'עט "איינוואָהנער", גאָר כלא ידע. אָבער גענ. רובינאוו איז א יונגאטש, וועלכער האט גאר קיין דרד־ארץ ניט פאר אַזאַ וויכטיגע פּערזאָן ווי דער פּריוואַט־סעקרעטער פון אַ קאָנגרעסמען, און ער האָט גענומען ציהען דעם עהרווירדיגען העררן ביים ארבעל, ער זאָל אַזוי גוט זיין און מוחל זיין אַנטוואָרטען אויף דעם, וואָם מען פרעגט איהם און ניט "פעררעדען די צייהן".

ווען מר. גהענט האָט געזעהן, אז מיט "פעררעדען די צייהן" קאָן ער זיך דאָ ניט ארויס־
דרעהען, איז ער אריינגעפאלען אין א שרעקלי־
כען גרימצאָרען, און גענומען סטראשען דעם
עולם, דאָס הייסט די "פרעמדע", און ספּעציעל
די אידען, אז אויב זיי וועלען זיך ניט "בעהוי־
כען", און דאַנקען גאָט, וואָס מען לאָזט זיי לע־
בען אויף דער וועלט, וועט מען גאָט ווייסט מי
יודע וואָס זיי טהאָן דערפאר, כאָטש מאַכען אויף
זיי פּאַטריאָטיש־סאָציאַליסטישע פּאָגראָמען. און
די פּאַטריאָטיש־סאָציאַליסטישע פּאָגראָמען. און

גענ. בערגער'ן אלם פּריוואט־סעקרעטער אויף דער רעקאָמענדאציע פון נאציאָנאל עקזעקוטיוו קאָמיטע!

פארטיי־ריכטונגען אָפיציעל אַנערקענט.

דאם עם זיינען אין אונזער פארטיי פאראן דיפערענצען פון א פרינציפיעלען און טאַקטי־ שען כאַראַקטער, איז שוין לאַנג קלאָהר געווען פאר יערען איינציגען, וואָס האָט נאָר אויגען צו זעהן. די צוויי ריכטונגען, די אָפּאָרטוניסטישע און די רעוואָלוציאָנערע ווערען פון טאָג צו טאָג אַלם מעהר פרעמד איינע פון דער אַנדערער. ביז יעצט אָבער האָט מען אין אָפּיציעלע פּארטיי־ קרייזען זיך ענטזאגט דיעזע טהאטזאַכע צו אַנ־ ערקענען. דיעזע קרייזען זיינען שטאַרק אפּאר־ טוניסטיש. און, ווי דאָס פיהרט זיך געוועהג־ ליך ביי אפיציעלע קרייזען, האָבען זיי ניט געוואָלט אַנערקענען, אז זיי רעפּרעזענטירען ניט די גאַנצע פארטיי. נאָך גוט אָפיציע־ לען שטייגער האָבען זיי פערשריען יעדען איי־ נעם, וואָם איז מיט זיי ניט געווען איינפער־ שטאַנען, אַלם "קיקער", "בונטאָוושטשיק", א. ז. וו. וועלכער רעפּרעזענטירט קיינעם ניט, און זוכט בלויז "צו מאַכען טראָבל". יעצט אָבער מוזען שוין אפילן די אפיציעלע קרייזען אַנער־ קענען, אַז עם זיינען פאַראַן ריכטונגען אין דער פארטיי, וועלכע זיינען בעגרינדעט אויף מיינונגס־פערשיעדענהייטען, און ניט בלויז אויף פערזענליכקייטען. אין אַ בריעף צום "קאָלל" שרייבט גענ. ל., דאם אין די קומענדע וואהלען פאר מיטגליעדער פון דער נאַציאָנאַל עקזעקוטיוו קאָמיטע וועלען די פארטיי־מיטגליעדער דארפען שטימען "ניט בלויז פאר מענער, זאָנדערן פאר מענער אלם רעפרעזענטאַנטען פון געוויסע פרינ־ ציפען און טאַקטיקעם".

אויף דערויף זאגט דער פּסוק: "בעסער שפּעטער איידער קיינמאָל ניט".

ביבליאנראפיע.

"דפס נייע לפנד".

אילוסטרירטע וואָכענשריפט פאר ליטעראטור, קונסט, קריטיק און קולטור.

רעדאַקטירט פון אברהם רייזען.

אברהם רייזען'ם וועכענטליכע אויסגאבע דאָס נייע לאנד" איז ניט קיין פעריאדישע "דאָס נייע צייטשריפט אין געוועהנליכען זינן פון ווארט. דאָם "נייע לאנד" איז איבערהויפּט קיין ציי ט־ שריפט ניט. עס שפיגעלט אין זיך ניט אב דאָם לעבען פון דער וואך אין וועלכער עם איז ניט הינזיכט; עס איז ניט פערבונדען ניט מיט דער צייט, אין וועלכער עם ערשיינט און ניט מיט'ן אָרט, וואו עס ערשיינט. אויב עס וואלט אויפ'ן שער־בלאט פון יעדען נומער ניט גע־ שטאַנעוֹ דער דאטום און די שטאדט נויאָרק, וואָלט דער לעוער, וועלכער קוקט ניט דורך די נאָטיצען איבער געוויסע ליטערארישע און טעא־ טער אונטערנעהמונגען פון דער וואָד, ניט וויסען ווען און וואו "דאָס נייע לאנד" ווערט ארוים־ געגעבען.

ניט די געוועהנליכע ארטיקלען און אפילו ניט די "לייט־ארטיקלען" בעהאנדלען צייט־פרא־ גען אָדער זיינען עפּעס מיט וואס עס איז ניט פערבונדען מיט דעם ארט, וואו דאָס וואכענ־ בלאַט ערשיינט.

"דְּאָם נייע לאנד" ווערט אויף ניט פּלאנמער סיג צוזאמענגעשטעלט. צווישען די פערשיעדענע אבטיילונגען הערשט ניט א געוויסע הארמאניע, א געוויסער סדר, וועלכער דארף זיין אין יעדער מעהר אָדער וועניגער ערנסטער פּעריאָדישער אויסגאבע. איין נומער קען ענטהאלטען אין זיף פיעלע פּובליציסטישע ארטיקלען און אין א צווייטען נומער קען די פּובליציסטיק אין גאנצען בעזייטיגט ווערען אָדער קען ווערען פערטרעטען דורך אפּאָר בעמערקונגען, וועלכע ווערען גער דרוקט במקום לייט־ארטיקעל....

אויך וואס אנבעלאנגט דער קריטיק און דער טיגען צענטר פון דעם גאַנז שעהגער ליטעראטור איז, "ראַזאָם גוסטא — וואס רעדט, דענקט און פיז ראַזאם פּוסטא", אָדער צופיעל, אָדער גארניט. שער שפּראך". אָבער אין קיין מאָס איז ניט פאראן. די "יונגע", וועלכע שולדיג אברהם רייזען, דער פערנעהמען דעם אויבען־אָן אין רייזענ'ם וואָ־

כענכלאט, קענען אין איין וואך ווערען אזוי פרוכטבאר, אז זיי פערנעהמען א גאנצען נומער מיט זייערע שעפפונגען... און אין א צווייטער וואך ווערען זיי אין גאנצען עקרים...

אויך דער אויסוואהל פון די טהעמאס איז גאנץ אפט ניט געלונגען. אומזיסט וועלען מיר זוכען אין די ארטיקלען א געוויםע ריכטונג, "אלט" אויב דאָס ווארט ריכטונג איז "אלט" — אויב און קלינגט "ניט מאָדערן" — אַ געוויסען גרונד־ געדאנק, וואס יעדער רעדאקטאָר זעהט אָדער דארף זעהן דורכצופיהרען אין זיין אוים־ "גאבע. גאנץ אפט לעבען אין "דאָס נייע לאנד בשלום נעבען אנאנדער צוויי בעזונדערע ארטיק־ לען פון צוויי גאנץ פערשיעדענע שרייבער, וועל־ כע האָבען נים נור קיין שייכות נים צווישען זיך, גור זיינען גאַנץ ווייט איינער פונ'ם אַנדערען. פון יעדער צייטשריפט האָבען מיר א רעכט צו פאָדערען אן אַויסגעהאלטעגעם טאָן, א לייטענדע אידעע, וועלכע מעג ארויסגעואגט ווערען אויף פערשיעדענע אופנים און אין פערשיעדענע ליטערארישע פּאָרמען. אין א צייט־ שריפט דארפען זיין אלע ארטיקלען ווי פער־ שיעדענע שטראהלען פון איין ליכט, פערשיע־ דענע צווייגען פון איין שטאם, ווְאָס מוז פעסט געהאַלטען ווערען פונ'ם רעדאַקטאָר.

רייזענ'ם "נייע לאנד" איז אלזאָ ניט קיין ציי משריפט, עס איז אָבער א זעהר און זעהר סימפאטישע ליטערארישע אונטער־ נעהמונג, וואָס דארף און מעג בעגריסט ווערען פון אלעמען, וועלכע ליעבען און שעצען דעם ריינעם געדרוקטען ווארט. "דאָם נייע לאנד" האָט, אמת, פאָרלויפיג נאָך ניט ערפילט די גרויסע אויפגאבען, וואס איז אונז פערשפּרא־ כען געוואָרען אין פראספעקט, אז עס "וועט זיין דער גייסטיגער פערמיטלער צווישען אייראָפּא און אמעריקא, דער אזוי גערופענער בריק, וואס וועט גייסטיג פעראייניגען ביידע וועלטען" און עם איז נאָך פאָרלויפיג גאַנץ ווייט פונ'ם "גיים־ טיגען צענטר פון דעם גאנצען אידישען פּאָלס, וואס רעדט, דענקט און פיהלט אין דער אידי־ שער שפּראך". אָבער אין דעם איז וועניגער שולדיג אברהם רייזען, דער רעדאַקטאָר־ארוים־

רייזען'ם כונות זיינען געווים ריינע און סימפאטהישע. און ווי ווייט מעגליך בעמיהט ער זיך זיי צו פערווירקליכען. דאָס שטרעבען צום גוטען און שעהנעם זעהט זיך בולט ארויס פון גוטען און שעהנעם זעהט זיך בולט ארויס פון "דאָס נייע לאנד". יעדער נומער איז בעגאָסען מיט א געוויסען חן און מאכט אן אנגענעהמען איינדרוק, ניט מיט'ן רייכען אינהאלט, ווי מיט דער זויבערקייט, ריינקייט און ערנסטקייט דער זויבערקייט, ריינקייט און ערנסטקייט מעלות, וועלכע מיר געפינען זעהר זעלטען אין די אלטע אמעריקאנער אויסגאבען. דער טאָן איז ניט מארק־שרייעריש, און די בעזונדערע אפיטשורם" צו פאנגען דעם לעזער, אהן וועלכע א היעגע אויסגאבע קען זיך ניט בעגעהן, בע־געגנען מיר ניט אין איהם.

אברהם רייזען איז געקומען מיט רוסישע ליטערארישע טראדיציעס, וועלכע פעהלען לייד דער אין אונזער היעגער סביבה. ער אכט און דער אין אונזער היעגער סביבה. ער אכט און שעצט, ווי יעדער אמת'ער שריפטשטעלער, דאָס געדרוקטע ווארט. ער פיהלט די פעראנטווארט־ליכקייט פון זיין אויסגאבע און ער זעהט מיט אלע מעגליכקייטען אויפצוהאלטען דעם פּרעס־טיזש פון "דאָס נייע לאנד" און עס ניט ווא־כעדיג צו מאכען מיט ביליגע, סענסאציאָנעלע כעדיג צו מאכען מיט ביליגע,

ראסר "גאסר" איז ריין פון דער "גאסר" בייע לאנד" און גיט זיך ניט אב מיט די נייעס פון שפּראף" און גיט זיך ניט אב מיט די נייעס פון דער שרייבער־קיף, וואס רופט ארויס אן עקעל.

אברהם רייזען פאלגט נאָך די ליטערארישע ערשיינונגען און געהט זיי ניט פערביי מיט'ן שווייגען. ניט מיט אלע מיינונגען און אבשעד צונגען פון "דאָס נייע לאנד" זיינען מיר איינד פערשטאנען. דעם אמת גערעדט, האלטען מיר ב. ק., רייזענ'ס ביבליאגראף, פאר א צו איבער מייליגען און צו סוביעקטיווען רעצענזענט און כלל ניט פאר א מיושב'דיגען קריטיקער, אָבער דאָס ענדערט כלל ניט אונזער מיינונג אין בעד דאָס ענדערט כלל ניט אונזער מיינונג אין בעד דאָס ענדערט כלל ניט אונזער מיינונג אין בעד דעה אלגעמיינעם ליטערארישען גייםט, וואָס הערשט אין "דאָס נייע לאנד".

"דאָם נייע לאנד" פערנעהמט א ליידיגען פלאץ אין אונזער פּרעסע. עס אונטערשטיצט נייע יונגע ליטערארישע קרעפטען פון איין זייט און ברענגט פיעל מיט, אז דער געשמאק פון לעזער זאל פערעדעלט און פערפיינערט ווערען— פון צווייטען זייט. "דאָם נייע לאנד" דארף אונטער־ שטיצט ווערען פון די ליטעראטען און פון די לעזער.

מיר האָבען ערהאַלטען פון גענ. פ. ליבמאַן (זשענעווא) זיין אינטערעסאנטע בראָשורע "צו דער קאָאפּעראטיווער בעוועגונג". אונזער אי־ בערבליק מוזען מיר אָבלעגען אויף די נעקסטע צייט.

3. 1.

רעדאַקציאָנעלע נאָטיצען.

מיט דיעזען נומער ענדיגט זיך דאָס צוואנר ציגסטע יאָהר זייט די "צוקונפט" האָט אָנגעפאנר גען צו ערשיינען.

מיט אזא צייט־פּעריאָד קען זיך קיין איר דישער זשורנאל ניט ריהמען. דאָס איז דאָס ערשטע מאָל אין דער אידישער געשיכטע, וואָס א זשורנאל זאָל עררייכען אזא עלטער. און ווען מיר בעטראַכטען נאָך, אז די "צוקונפט" איז א אידיש־סאָציאליסטישער זשורנאל,

ביי וועמען דער קאמפּף פאר'ן עקזיסטענץ איז פיעל גרעסער און שווערער, ווי ביי א כלר ישראל אויסגאבע, וואס האָט צוזאגען א גוט ישראל אויסגאבע, וואס האָט צוזאגען א גוט וואָרט פיר אלע קלאסען און אלע פּארטייען, א זשורנאל, וואס רעקרוטירט זיינע אנהעג־זער אם מייסטען צווישען די מעהר פאָרטגער שריטענע און ראדיקאלע עלעמענטען, טאָ וועט שריטענע מון ראדיקאלע עלעמענטען, טאָ וועט קיינעם גיט חדוש'ען, פאר וואס מיר גרייטען זיך אזוי צו אונזער גרויסער שמחה — צום צוואנ־

ציג־יעהריגען יובילעאום פון אונזער זשורנאל. * * *

דער נעכסטער "צוקונפט"-נומער — דער ערשטער נומער פונ'ם נייעם יאָהר — וועט ערשיינען אין 150 זייטען און וועט זיין געוויד־ מעט אונזער גרויסען יום־טוב. אין איהם וועלען אנטהייל נעמען די בעדייטענסטע פארשטעהער פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, פון דער אי־ דישער וויסענשאפט, ליטעראטור און קונסט. די גאנצע ענטוויקלונג פון אונזער בעוועגונג, פון אידישען גייסטיגען און קולטורעלען לעבען פאר דער צייט, וואָס די "צוקונפט" עקזיסטירט, וועט בעלויכטען ווערען פון ספּעציאליסטען, פאַר־ בעלויכטען וועלכע האָבען געשפּיעלט א גרויסע ראָלע מענער, וועלכע האָבען געשפּיעלט א גרויסע ראָלע פון זיינען טיילווייז אליין געווען די העלדען פון דער צייט.

* * *

די "צוקונפט" איז געווען און איז איצט ניט נור א זשורנאל, וואס וועקט די מחות צו דענקען און דאָס הארץ צו פיהלען, א זשורנאל, וואם בעלעה־ רענד און פערשפּרייט ליכט און ווארימקייט, נור אין אלע איהרע צייטען איז זי געווען א גרויסע קולטורעלע אינסטיטוציאָן, וואו א גרויסער טייל פון אונזערע גרעסטע ווארטפיהרער און שריפט־ שטוו²ער זיינען אויסגעוואקסען. די "צוקונפט" איז געווען און איז די גייסטיגע סביבה און אט־ מאָספערע, וואו פיעלע פון אונזער מענער, וועלכע זיינען שוין היינט געוואָרען פּאפּולער און בע־ יואוסט צווישען אנדערע פעלקער, האָבען בע־ וויים זייער יניקה. מאַנכע זיינען היינט וויים פון אונז, אָבער די מייסטע זיינען געבליעבען טריי צו די אידעען און אנשויאונגען, וועלכע ווערען געפּרעדיגט אין אונזער זשורנאל. דער יובילעאום פון "צוקונפט" איז א יובילעאום פון

צעהנדליג יאָהר אלגעמיינער צוניי 118 אירישער סאָציאליסטישער געשיכטע, וואָס זיך אבגעשפיגעלט אויף די שפאל־ הממ "צוקונפט" ארגאן. די פון אונזער מעו דורכגעמאכט און מאכט נאָך איצט הממ הורך שווערע צייטען אין מאטעריעלען זיכט, איהר עקזיסטענץ איז ניט איין מאָל געהאנגען אויף א האָר, אָבער קיינמאָל האָם זי זיך ניט ארונטערגעלאָזען פון איהר הויך, און אין אלע צייטען האָט זי געפיהלט די פעראנטווארט־ ליכקייט, וואָם ליגט אויף איהר.

רי געשיכטע פון דער "צוקונפט" איז בער לעהרענד, רייך אין פארבען און אין אינהאלט און בילרעט אן און פיר זיך אן אינטערעסאנטען קאר פיטעל פון אונזער לעבען.

דיעזער קאפּיטעל וועט אין יובילעאום־נור מער געשריעבען ווערען.

* * *

מיט גרוים שטאָלץ אָבעׁר ניט מיט וועניגער עהרפורכט ענדיגען מיר דעם לעצטען נומער פון 20טען יאָהר און טרעטען צו צו דער רעדאַקציאָן פון אונזער יום־טוב אויסגאבע.

מיר האָפען, אז די הילף פון אונזערע פריינד וועט אונז ניט פעהלען.

גענ. ווינטשעווסקי'ם פּלאן (זעה ְפּאָריגען נומער "צוקונפט") האָט ארויסגערופען א גרויר סען אינטערעס אין אונזערע סאָציאליסטישע קרייזען. ליידער האָבען מיר צוליעב טעכנישע אורזאכען ניט געהאט די מעגליכקייטען צו געבען אין היינטיגען נומער דעם פערשפּראכענעם ארד טיקעל איבער דיעזער פראגע. עס וועט שוין בלייבען אויפ'ן נעכסטען יאָהר.

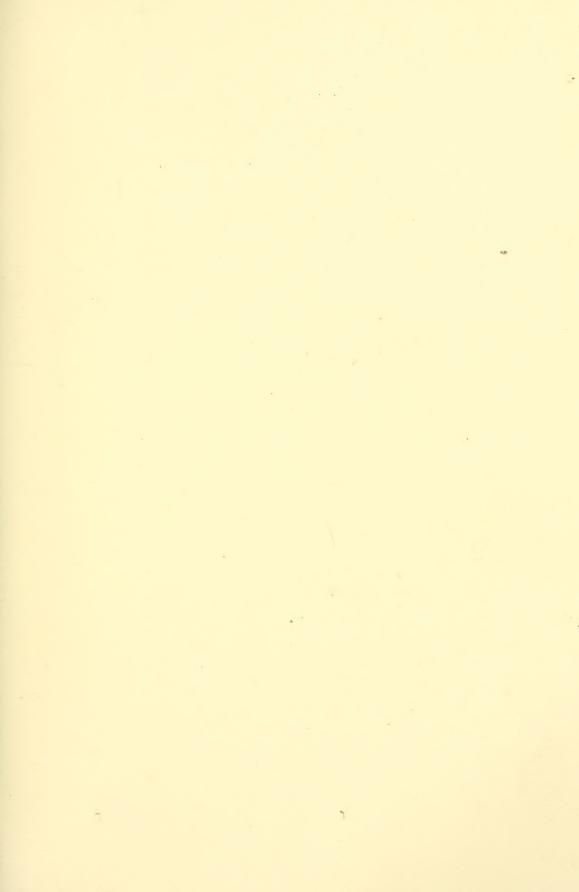
אויך דער מאָנאטליכער איבערזיכט איבער'ן מעאטער פון י. ענטין, האָט געמוזט אויסבלייבען.

NOT FOR HOME CIRCULA

155461

